

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guida per l'utilizzo

Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

Q. HORATIVS FLACCVS,

EX ANTIQVISSIMIS

VNDECIM LIB. M. S. ET SCHEDIS
aliquot emendatus, & plurimis locis cum Com-
mentariis antiquis expurgatus & editus, opera
IACOBI CRVQVII Messenij apud Bruganos
politioris litteraturæ professoris publici.

*Eiusdem in eundem enarrationes, observationes, & varia lectiones,
cum aliis quibusdam & indice locupletissimo.*

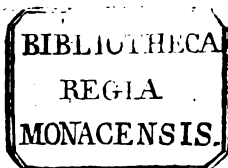

ANTVERPIAE,

Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.

M. D. LXXIX.

Sum ex bibliotheca Ioh. Georgij à Werdenstein

PROMISSA A MYSIS

HORATIO NOVA COLLYRIA,

AD VIRVM CLARISSIMVM IOANNEM DE

Vooegt, D. de Sonnebeke, Geluvelt, &c. & Prætozem summum Casseryæ Iprensis, L. Cruquius.

ECVM nescio quid
locutus antè
Noctis quàm ruerent
tenebra inertes,

In somnis rapior leueis per auras
Anxius, querulus, vagus, tremēsq.
Ad quosuis strepitus inanis umbra:
Quid me somne pater, quid, heu, fa-
tigas?

Inuides miseris quietem ocellis,
Et fratri dare me locum sopori?
Vis me precipitem dare in ruinam
Altis de scopulis ferisq. prædam?
Hoc nolunt superi, vetent Camæna
Quarum sacra colo, nouem sorores.
Hæc ego tutubans pauore plenus
Dum vagor, misero nec ulla spes est
Tantæ sollicitudinis leuandæ:
En, velut nebulis repente abactis,
Per somnum species mali minaces
Vanescent subito, quieta mens fit:
Tanti ignarus ego boni quis auctor,
Aut quo numinem sibi acquiescat,
En sedere nouem tenaci in herba

Ad fontis scatebras amœnioris.
O quæ forma decens nitore puro,
Digna Apolline, digna patre sum-
mo:

Vos ne me aspicitis benigni ocelli,
Vos ô Pierides meilepores,
Vos ne me miserū & meos dolores
Lenitis, gemitumque subleuatis?
Felices animæ quibus suauæ
Et cantare melos datis iucundum:
Hos nulli strepitus fori, nec urbis
Splendores recreant tumultuosi:
Sed vobis comites adesse Musis
Gaudet, & Veneris beare amores,
Et molleis cithara modos sonare,
Tibiaque animos ad astra ferre,
Heroumq. ducumq. alacriores.
Hæc inter video senem seuerum,
Cui vultus tumidis rubens ocellis
Ceui collyria iam recens inunctis
Turgebant modicum genæ dolentes
Hic ego attonitus stupere primum,
Cui tātum superi dedisse Musarum
Interesse choro, quis hic beatus

*

2

In dulci

*En dulci Aonidum sinu cubaret:
Risit intuitus meum stuporem,
Accepitque chelyn, fidesq. notis.
Aptauit numeris quibus Latinas
Cantauit Lalagen, Phrynen, Ly-
denque.*

*Hic ego. O Venusine Apollo salue,
Qui primus Pariis modis vetustio
Ornasti Latium parens $\lambda\upsilon\pi\alpha\delta\delta\omicron\varsigma$:
Te amplecti volupe est, & esse tecum,
Nec non Ausonio leuare pleetro
Quicquid afficit aut graue aut mo-
lestum:*

*Non me diuitie laboriosæ,
Non opes misera breuesq. honores,
Aut quæ turba leuis sequi laborat,
Sed quæ pauperies inuat pudica,
Tranquillatque animum sui capace:
Te sequi liceat, tuoque ductu*

*Musarum irriguos adire fontes,
Spirituque nouæ imbui camænæ,
Vt tecum celebrem canamq. tecum
Nympharum atque nouem decus
sororum.*

*His cum deliciis fruor, subinde
Ludibundus abito, fugitque somnus,
Et me deseruit rogantem inunctis
Quid collyria profuisse lippis
Credat Monstrolij polita verba:
Attulisse quidem mali leuamen,
Sed læsisse manus acerbiores,
Qui nuper melioribus reiectis
Nonnulla inseruit minus probata
Per parum medicam remissionem,
Hac rubere genas acerbitate,
Sed sperare nouam breui medelam,
Quæ tollat maculas nihilq. ledat,
Certò pollicitas hoc esse Musas.*

V. V. CLA

V. V. CLARISSIMIS
BVRGIMAGISTRIS,
AMPLISSIMOQVE SENATUI
Brugano, Iacobus Cruquius Messinius
S. P.

CIO me, Senatores amplissimi, nihil agendo nihil
efficere posse: verum an quid agendo, quod velim
consequar, in dubio est animus. Brugæ, velut na-
tale solum, me iam olim capiunt: quæ politia ne-
celebriores, an antiquitate nobiliores sint, incertum
est. Politiam quidem nemo laudatissimam nescit,
sed de urbis ipsius antiquitate, nihil est adhuc in-
euulgatis litterarum monumentis quod certò quis afferat, quando ea
condita sit; omitto nomen ipsum Brugarum, cuius originem defini-
re tam est incerti laboris quàm dicere qui primi eam terram quasi bo-
sum faucibus Oceani maris ereptam colere, & eam antè ne cœperint an-
multò post natalitia Redemptoris nostri tempore: nam cuius insequare
vestigia, *χρονολόγος* adhuc nemo vulgatus est. Meyerus noster lib. 2.
Annalium Flandriæ scribit, anno post natum Christum octingent. sexa-
gesimo sexto Balduinum Comitem Diui Donatiani Remorum Pontifi-
cis reliquias Brugas comportasse, eiq̃ue Diuæ prius Virginis sacellum
consecrassè, & Burgum, id est, castrum muniuisse aduersus Danos. Rur-
sus eodem lib. Anno, inquit, octingentes. octogesimo primo Bruggam
Castellum Caluus Comes ab Aldenburgo euerso lapidibus emuniuit
aduersus Danos. Sed vnde Castrum eò loci, & à quo prius ædificari cœ-
prum, nulla mentio, ne in Chronicis quidem Flandricis, ex quibus &
ipsum Meyerum, & eo ætate priorem Massæum sua de rebus Flandri-
cis descripsisse non dubito. Quæ si fide digna iudicabimus, in eisdem
certè iam inde ab anno sexcent. vigesimo sexto non incelebre Bruga-
rum nomen inueniemus, quas Liderico Clotarius Galliæ rex cum filia
Idonea tradidit protegendas vnà cum nonnullis aliis urbibus septem-
trionalis Belgiæ. Verum in densa rerum caligine, vt necesse est, ne im-
pingas, palpitando progredi, ita narrando quoque quæ minùs comperta
sunt.

sunt propter ignorationem rerum gestarum, quid aliud quàm coniecturis
 uti vero quàm maximè consentaneis, ne fabulari vidère, maximè si
 in eo nomen proficere tuum? Atqui quando nobis id non agitur, satis
 erit ea de re pauca significare, & quibuldam quasi notis indicibus præ-
 re aliis ad pressius inquirendum si quid, quod eò facit, alicubi sit vel in
 Romanis vel Gallicis scriptis, ex quibus certius exordia Brugarum, anti-
 quitasque cognosci describiq̃ possint: ex Romanis quidem verius, si
 qua rerum post Cæsarem in Gallia gestarum scripta extarent, erui posse
 considerem, ut qui in castris suis erant apud Belgas donec à finitimis cie-
 stiloco cederent. C. enim Trebonium Cæsar in Italiam abiens, in Bel-
 gicum quatuor legionibus collocat, inquit Aul. Hircius, quas non prius
 stationes suas deseruisse dixerim, quàm per luxum, segnitiamq̃ Roma-
 norum in præceptis iret imperium; vicinæque gentes, castrorum præditiis
 expugnatis, proxima quæque inuaderent. In Chronologis est videre
 Clodium Franciæ regem primum in Samarobrinos & Nervios impetu
 facto Romana præsidia obtinuisse, anno, ut scribunt, à Christi natalitiis
 plus paullo quàm quadringentesimo. Quæ res, si nihil aliud, nobis sal-
 tem ponit ob oculos, ad ea usque tempora in Belgis Romanos sua castra
 habuisse, quas arces posteri & Burgos nominauerunt. Quod etiam-
 num confirmant antiquissima quædam Chronica Flandrica scripta ma-
 nu, quæ ante annos plus minus sedecim, mecum communicavit Arnoldus
 Woulardus Blanckeberganus, vir doctissimus, à patre sibi ad tempus vsui
 data, in quibus ea in primis quasi per manus tradita legi descripta quæ
 ab omni vetustate in oris Oceani nostri gesta erant, aliis nec audita
 Chronographis neglecta: ex quibus sedulo notavi hanc oram nostram
 maritimam limitaneis arcibus, quos Burgos nominant, olim valde
 fuisse nobilem, & Brugas nostras in earum medio Leauburgum fuisse
 nuncupatum, nec non habuisse à Borea Ostburgum; ab Euro, Ro-
 burgum; à Meridie Alstburgum, & à Zephyris Alstburgum. In his au-
 tem Ostburgum, Roburgum seu Raburgum, vel, ut scribit Meyerus ex
 antiquis marmoribus, Rodenburgum, & Alstburgum, vel, ut nunc no-
 minatur, Aldenburgum, sic nota sunt omnibus, ut in iis hic depingen-
 dis tempus inutiliter terere non arbitrer opus esse: sed Alstburgum &
 Leauburgum non perinde cognita novi. Quam ob rem si idiomatico
 nostrate veluti manu ductus eò veniam, ut non omnino à vero dissona
 commemorem, nolim mihi esse vitio, si quid alij nostram commenta-
 tionem subsequuti vero propius harioleantur. Est vicus quidam non pro-
 cul

eul Brugis ad Meridiem, feudum D. à Maldeghem, obscurus quidem
 nunc & infrequens, vulgò nominatus *Astbrouck* / sed ob antiquitatem
 nobilior opinione, vel pontis eius argumento qui nosocomio Brugis Di-
 ui Ioannis proximus ab hoc feudo dependet. Hunc vicum olim fuisse
 Astburgum non temerè, vt opinor, coniecero, si paucis immutatis vocis
 eius etymo locus detur: & profectò locus is hinc aperta planitie longè la-
 teque patente conspicuus, illinc paludibus munitus castis metandis est
 aptissimus; quarum paludum gratia credo Astburg antiquum à posteris
 mutatum in Astbrouck. Leauburgum autem *αυλοπύργος*, nunc Brugas
 esse & Chronica illa nominatim referunt Leauburg, pro Leuacoburg,
 vt autumo: & Cæsar quinto Commentariorum belli Gallici, eò loci con-
 stituit Letacos, quos inter Neruios numerat Grudiis, Pleumosiis, Gor-
 dunis, seu Gondunis (vt habent antiqua scripta Cæsaris) finitimos. In-
 ter quos mari certè viciniore ipsi Leuacis fuere Grudij, à grutando seu
 rutando dicti, id est, ab aquarum canalibus publicis, qui in mare exeunt,
 purgandis fodiendisque, quod *grupten* est. Flandris mari proximis, vn-
 de *gruptelt* / & Domus à Gruythuyse Brugis nobilitate antiquissima.
 Mihi quoque persuadeo nomen adhuc nobis superesse eorum quos Gru-
 tenos, ter *Grouwe* Flandricè vocamus, supra Ostburgum fossis, & aqua-
 ductibus agricolis plerisque nimis nobileis. Pleumosijs verò partim ad Au-
 strum Lisam vsq. flumiùs, partim ad Occiduum ferè Morinos vsq. incole-
 bant; dicti Becano nostro à cœni tarditate, vernaculè *leu mose*. Equidem
 legi in manuscripto Cæsare Cleimosis nominatos, quod magis arridet,
 à tenacitate terræ, quæ Fladrice *Clept* / quasi *Clept mose* dicitur. Gordunos,
 vel potius Gondunos (vt est in antiquis scriptis) Leuaci ad Austrum ha-
 bebant & Notum cum Centronibus & Mempiscis, quos cum Meyero
 Becanus Gandenscis, Curtracensis & Tiletanos nunc appellari conie-
 dat. Sed ad Cæsarem reuertor, qui Neruios & Bauacos commemorat
 & Leuacos ab excubiis agendis. Bauacos quidè superiores nunc in Han-
 nonia pro comperto habemus & animis potenteis & armis, quasi Boua-
 cos dictos, Flandricè, *de bouen oft upper wake* / contra inuasionem Remo-
 num & finitimorum, vt videre est apud Cæsarem. Leuacos autem infe-
 riores, vbi nunc Brugæ sitæ sunt, olim Leuacoburgum, & post per meta-
 thesin syncopetis Leauburgum, non à Leone, ne quis erret, propter Sigil-
 lum Brugense, quod Leonem quasi pontis perreptantem præfert, sed à
 vernaculo *leagwake oft neer wake* / quæ Latine sunt inferiores excubie,
 quæ in ea Neruiorum ditione strenuè agebatur aduersus Hibernos, Sco-

tos,

atos, Britannos, Danos, alióſque maritimós hoſteis. quod nec diſſiten-
 tur vulgari Chronographi, nec certè à vero diſſidet, argumento tot ar-
 cium à ſe non præcul exſtructarum, inter quas Leuacoburgum quaſi
ῥπουερχον medium locum tenuit, à præfecto fortasſe Neruiorum, qui
 cohorteis ſubſidiarias ad vim tranſmarinam propulſandam tamquam *λ-
 μναρχα* in aliis arcibus diſpoſitas habuerit. Sunt qui ſcribunt ex Altbur-
 gi à Normannis diruti ſaxis Bruggam munitam contra Danos: ſed hæc
 mihi nugæ videntur & mæra ſigmenta; nõ enim id temporis Caſtrorum
 munitiones & oppidorum ex ſaxis, ſed ex arboribus, palis, trabibus, pe-
 ctinatim ferratimve aut cancellatim reuinctis fiebāt aggeſta terra. Qua-
 re contrà iudicari ex acceſſione, incremento, frequentiaque Leuaco-
 burgi finitima quæque loca auſpicatiora fuiſſe, interiſſeque ſimul. Hic
 enim pons erat in æſtu maris Oceani ligneus, vulgo dictus *de Leaubzug-
 ſtock*/quaſi Leuacorum pons, qui non præcul à cœnobio Dominicanorũ,
 nunc *de Muelle bygghje*/ prima fortasſe fuit occaſio nominis Brugarum:
 hac trãſire neceſſe erat Pleuſioſis ſeptemtrionalibus, Morinis viciniſq.
 populis Aduaticos, Batauos, Cattos, Germanóſque adeuntibus: cetera
 namq. loca ob ſiluarum denſitatem, ferarum multitudinem & paludes
 erant inacceſſa. Inter hunc pontem certè & Burgum, vt in iis ſcriptis in-
 ueni, erant hoſpitibus, aduenis & iter facientibus tuta ab omni incurſu
 diuerſoria, quæ vndique caſtris deſenſa, ſenſim, vt fit, in vicos excreuere.
 Hæc exordia prima fuere ciuitatis Bruganz, Europæ totius olim Empo-
 rij nobiliſſimi, ea gentium nationumq. ex omnibus orbis partibus mul-
 titudine ita celebris, omniumque rerum copia, vt non immeritò à maio-
 ribus ſit dictus *μικρόκοσμος*. Verũ enim uerò hac in expoſitione ſi plus
 æquo prolixior fortasſis extiterim, veniam merebitur, conſido, antiquita-
 tis illuſtrandæ ſtudio, quò natura propendet, meque præter inſtitutum
 verbosiorẽ facit. Ceterũ ex ciuibz quantumuis etiam barbaris per-
 egrè redeuntibus nemini non amicum credo ſuæ patriæ vel ſuum ſur-
 gentem è longinquo cernere. Quanto ergo gratius viris politioribus pa-
 triæq. amantioribus eſſe neceſſe eſt nunc flammam nonnullam ſoli na-
 talis propius velut emicantem ex fumo cognoscere? Quod autem ita ſit,
 & quod nulla flamma primi ortus huius vrbiſ, nedum fumus adhuc ap-
 paruerit, teſtatiuſ eſt omnibus, quàm hac de re *πολυλόγον* lubeat agere.
 Quod nec mirum cuiquam videri debet; inferioris namq. regionis Bel-
 gicæ poſt Cæſarem nullam inueniri notam perſuaſum habeo, niſi quam
 cum fide Chriſti & Pontificum martyrum ſanguine inſignitam poſteri
 litteris

litteris mandarunt. Quæ sanè laus Christianæ religioni præter cetera debetur, vt quæ morum barbarie feritateque gentis Belgicæ fugata simul & humaniorem cultum & litterarum monumenta introduxit, aded vt ei accepta quoque referre sit æquum, quantulacumq tandem sint ea quæ cum fide Catholica, religione, sanctisque patrum traditionibus in Commentarios Belgicos relata sunt. Verùm quid hoc monstri sit, demirari satis nequeo, quòd Haltræ vici ignobilis & Maldeghem multò meminerint antè Chronologi vulgati quàm Brugarum, & in iis non nisi cuiusdam sacelli Deiparæ virginis à Liderico Comite incepti, & à Balduino perfecti, vt scribunt, consecratiq; in quo sex ordine Anachoritæ sacra facere erant soliti, vt habent scripta Chronica: Burgum autem multò antè conditum, & eius auctorem quæ obliuio sepeliuerit, non satis assequor, nisi velimus crebras maris inundationes vnà cum incolis vniuersa monumenta absorbuisse, eaque de causâ nunc culta ea loca fuisse, nunc à cultoribus relicta. nulla namque in iis oris maris Oceani æstuaria ampliora, commodiora, nauibusq; receptandis tutiora fuisse quàm vbi nunc Brugæ sitæ sunt, satis pòst docuit ed loci mercatorum concursus vndique memoratissimus celeberrimisque; vt omittam quod Bilibaldus Pirkeymerus tradit, littoris Belgici præsidia, Odoacro ducè, quorum maiores in eius æstuaria missi fuerant à Iulio Cæsare, in Italiam demigrasse, Romaq; capta per annos non paucos imperium inuasisse. Sed & Merouazi Francorum regis tempore dicitur Arturus Britaniæ Ruteniam incurrisse, eamq; depredatus esse, quæ haud dubiè tunc in æstuariis maris nostri tractus erat à Pleumosiis Leuacisq; Aduaticos vsque: iidem namq. Cæsari fuere Ruteni, Gruteni & Grudij ex eodem etymo præscis dicti Retani, à retando, id est, fossis canalibusq; fodiendis purgandisque; de quo Agellius lib. 11. cap. 17. vbi & Retam pro arbore videre est: sed contrà docet Becanus in Aduaticis esse fossam quam vulgò nominamus *een siepe*/ quod quidem ita esse nobis argumento est vicus olim frequentissimus Monachoreta, *de monche siepe* Flandricè nominatus, non pròcul ab vrbe Brugana. Quæ cum ita sint, Patres clarissimi, post scintillantem nunc huius vrbis originem, reliquum est vt ad Politiam vestram reuertar; quæ cum in vrbis commensione, dispositione ornatuque, tum erga bonos omneis humanitate, munificentia, hospitalitate, æqui que & iusti administratione tanta sic innotuit omnibus, vt qui eam dicendo se credat illustriorem facere, is, me hercules, eadem opera in meridiè Soli splendenti lucernam præferat: quid enim est in exstructionibus ædium turritis, vicorum & *επιτο-*

* *

εἰσαγῶν

εἰς αὐτὴν commensu conuenienti, platearum amplitudine munditieque,
 retarum multitudine, pontium infinitate, quod spectatorem non cogat
 obstupescere? ea profectò fuit maiorum prudentia, ea cura, vt nihil omit-
 tendum iudicarint quod non ad decorum modò & vtile, sed ad conser-
 uationem quoque & salutem suorum posterorum pertinere crederent,
 idque ad œconomiz rationem, à qua non ignorabant politiam omnem
 suam considerationem, dispositionem, gubernationem, omnem denique
 ordinem accepisse, quam illa quidem id vsu rerum humanisque neces-
 sitatibus exigentibus multò post tempore subsecuta est; in qua si naturæ
 conuenienter oportet viuere, patrem familias in primis opus est locum
 quærere conseruandæ naturæ quàm maximè idoneum, deinde prohibe-
 re quæcumque nocere possunt incommoda. Quod quàm sit à maiori-
 bus vestris factum sedulò, locus ipse loquitur: nam vbi minùs contagia
 serpere, & ea non protinus extingui videas, si vel minima nascenti cu-
 ra morbo fuerit adhibita? an non hoc declaret aëris puritatem bonita-
 temque, & soli ipsius naturam minimè vliginosam, nec exhalationibus
 nec euaporationibus pestiferis obnoxiam? quare quid potest in solo na-
 tali desiderari optatius? Rursus olim domus eò laudabilior erat quò vici-
 nos haberet meliores: quod quidem opus erat sapientis patris familias, vt
 qui cum vita & moribus, rectaque familiz institutione vicinos ad bene
 agendum, nocendumque, nemini suo exemplo inuitabat: tum si quos de-
 prehendebat durioris esse ceruicis, quàm qui sic flecti possent; hos ad
 virtutem concordiamque inter se benignè hortando, illos donis promif-
 sisque demerendo, alios minis ab iniuria cuiquam facienda deterrendo,
 omneis & sibi & inter se beneuolos, amicos & commodos, suamque vil-
 lam à bona vicinia commendatiorem efficiebat. Quid? ad eum ne mo-
 dum respublica vestra à maioribus constituta à vobis nunc administra-
 tur? Profectò nisi inuidus, diffitebitur nemo vos ita in foro, quantum
 tempora patiuntur, in ciuium tranquillitate, securitate, atque vnitare
 promouenda, imò non ad eò nuper Flandriz rebus tantum non deplora-
 tis cum sociis vestris subueniendo (scio me non vanè nec arroganter di-
 cere) sic, inquam, communitatem vestram à maioribus, auiis, ab auiis, at-
 auiis religione & probis moribus condecoratam, legibus munitam, for-
 titer armis defensam, vestra sapientia, consilio, moderatione geritis orna-
 tisque, vt non vos modò, sed auitæ quoque in vobis virtutes καὶ τὰ πα-
 τεiron δίκαιον principatum gerant, ad eò vt verè dici possit, ποσὺ τέλει ἐν
 τῇ πόλει ταύτῃ ἔχει τὴν φέρην αὐτὴν περὶ δυνάμιν ἐν σώματι καὶ ψυχῇ: ita
 singu-

singuli in officio ciues , quoad eius fieri potest , vt in corpore bene com-
 posito habiliq̃ue membra singula retinentur; ita boni suis præmiis , mali
 mala cruce afficiuntur. Quod profectò fieri necesse est in omni beata fe-
 liciq̃ue Republica, vt ea benestabilita legibus regatur. Cuius rei maio-
 res vestri patresq̃ sibi probè conscij censuerunt in laudabili politia eam
 curam esse primam, vt ab infantia liberi ingenuè educati liberaliter insti-
 tuantur: *ὃ μὲρὸν ᾗ, inquit Aristotel. διαφέρει τὸ ἔργον, ἢ ἔργον ἐν τοῖς ἐκ νέων*
ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ τὸ παμπόλν, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν. Nec fefellit eos sua ratio:
 nam & docti homines in primis curandum esse scribunt in florenti Re-
 publica , ne seditionibus & ciuium contentionibus agitur , *ἰοῖται δὲ*
πῶς, αὐτὸς ἔφα, αἶψα τὰ παιδεία τᾶς ψυχᾶς παιδύηται τῶν νεῶν καὶ ἐς τὸ μέ-
τερον ἀγνῶται: affectuum namque moderatio cum doctrina , legibus, &
 institutis virtuti in animo sedem parat, qua fulcitur populi maiestas, de-
 uinciuntur animi ciuium, conseruatur salus omnium, res, fortunæ, liberi,
 vxores, parentes, amici , sacra & profana omnia in tuto magis exsunt,
 quàm si vallo duplici fossaq̃ue communiantur. Quid? an aliter suos Spar-
 tanos Lycurgus statuit inuictos? Aliæne via Athenienses hostibus quidem
 in bello formidabiles, domi verò disciplinarum omni genere exculsi flo-
 suere? Sed quis neget Romanos nisi virtute rerum dominos extitisse?
 Non aliam certè vos viri sapientissimi bene gerendæ reipublicæ formam
 à maioribus acceptam , hætenus de propinquo imitatos expressisse, sunt
 indicio litteræ liberales & disciplinarum genera ; quibus nihil excoli hu-
 manius in hac urbe vestra, nihil expoliri accuratius, nihil effici perfectius,
 testes sunt diuinarū rerum, testes politioris litteraturæ tam Græcæ quàm
 Latinæ professiones publicæ, testes ludi literarij plurimi & frequentissi-
 mi, in quibus sic paratur pueritia, sic exercetur adolescentia & probis mo-
 ribus ad virtutem componitur , vt vbiuis gentium versentur, inter cetera
 facile dignoscas ingenia Brugenſia. Quid quòd viri quidam doctissimi
 Brugas Athenis conferant ingeniorum fecunditate, artificum præstantia
 & doctorum virorum multitudine? quæ vna certè causa est cur tantos in
 summis difficultatibus, & tam diuturnos progressus habuerit hæc ciui-
 tas, suæque erga omnes populi facilitate & comitate sibi maiores indies
 polliceri non metuit, quæ tanta est, vt vel inuitos ad se adducat, adductos
 deuinciat , deuinctos foueat, ornet , amplificet. Quare, pro meo in rem
 vestram publicam officio, & pro vestro erga me studio, quid aliud, quàm
 vt eisdem natus nunc maioribus scribendo proſim quibus olim viua vo-
 ce, vt confido , fui non inuilis , & ea ratione, quæ hic institui paria
 faciam.

faciam. nam si quæ ad originem huius urbis faciunt, ignorationis obscura nebulis nonnihil primus illustravi, si nomen eius adhuc non auditum, si loci situm ab omni antiquitate Belgica in Borealibus Neruiis nobilissimum fuisse ostendi; certè his æqua lance ad omnimodam reipubl. illustrationem debet appendi, qui nostra opera à puero, quasi data manu, rectam virtutis omnisq. humanitatis viam docti sunt ingredi, ut ij nunc viri ex scriptis cum Hercule cognoscant ad honoris apicem quantum possit cum viribus coniuncta prudentia: & quid id sit cum Iano à fronte simul & occipitio sapere. Contrà, quanta sit existimationis, famæ, nominis & gloriæ pernicies, *καὶ τὸ καὶ γυναικῶν*. Quam cum hanc tum illam vitæ viam cum nemo ex antiquis scriptoribus Horatio velut in tabulis effigiatam intuentibus felicius exhibeat, nemo vitia accuratiùs infectetur, nemo bonos mores viuaciùs edoceat, cum Commentariis antiquis ex pluribus scriptis manu magno studio confarcinatis, & nostris aliquantò planiùs, ut arbitror, quàm prius elucidatum & illustratum vobis, Amplissimi patres, dedico & gratitudinis ergò mancipo; ut qui me non poenitendo stipendio ad vos Brugæ Louanio arcessitum liberaliter & honorificè profecuti ad alacrius deuorandum quicquid est in eiusmodi litteraria professione laboriosi tædij, non dubitaueritis id insuper honorarium munere dignari: quam munificentiam vestram, ut de nobis taceamus, & loquuntur exteri multisq. præconiis efferunt, & vicini quique populi & socij vestri cum admiratione suspiciunt, adeò ut asserant cordatissimi quique, vel genesin huius loci vel genium ipsum in id inclinari, ut efficiat huius urbis non ciueis modò, sed incolas quoque beneficos, liberales & humanos. Accipite itaque, Senatores prudentissimi, hos Cruquij vestri labores reipubl. Brugæ causa susceptos, ea fronte & animi promptitudine qua & patres vestri plerique & vos ipsi nonnulli docentem libenter audiulistis & familiariter estis amplexati. Valete, & feliciter Remp. vest. gerite. Kalend. August. Anno clp. Ip. Lxxviii. Brugis Flandrorum.

V. V. amplitud. addict.

I. Cruquius.

AD I.E.

A D L E C T O R E M

B E N E V O L V M.

N ANTIQVIS Commentariis iam pridem in quartum Odarum, Epodos & Satyras euulgatis, lector candide, nonnullos intelligo, & non postremæ notæ viros subsannare, atq. aded reiectare dictionem hanc, Commentator, quasi minus idoneam, nec satis, vt enarratorem notet, Latinam: quod, etiamsi non penitus infitietur; tamen si diligentius animaduertant nostrum ea in re consilium & epistolam ad lectorem olim lib. Odarum quarto præpositam candidiùs pellegant, æquiores certè nobis eos fore crediderim. Nam quis eum nominet honorificè, quem ne nouit quidem? vt taceam ea quæ euolui in Horatium scripta vix vlllo honore digna, sed ita lacera, manca, mutila, lacunosa, & tantum non carie, vetustateque deperdita, vt ex iis vix hos Commentarios confarcinauerim. Quid? quodd auctoris nomen opera nulla consequi potuerim? In editis olim per Henricum Petri operibus Horatij, inter innumeros ferè explanatores legere quidem est virorum doctissimorum Acronis & Porphyriionis numeros & nomina, sed in plerisque eis adscriptis miror atque detestor non oscitantiam typographi, vt quem fortassè mucosum fecit lucri crassus odor, sed ineptos cuculos, qui tantos viros non reueriti, suæ stupiditatis labe non puduit aspergere. Facile coniicio eos in eiusmodi librarios incidisse, quales per aliquot annos validè nos exercuerunt; at hoc vehementer abominor, tam præcellentibus scriptoribus eos tantam barbariem nuncupasse. Quod certè ne facerem, & iudicarem ex doctis enarrationibus nihil quàm cucullata superesse commenta (præter admodum pauca à nobis magno labore nunc ab aliis separata,) ea non enarratoris, sed Commentatoris esse volui. Deinde cùm quatuor legerim Horatij interpretes, Porphyriionem, Acronem, Modestum, & Scaurum; nec vllis Blandiniis, Tonsanis, aut aliis scriptis appositum nomen alicuius: quid cui, quæso, adscriberem? Fecerint hoc alij typographi, vt suos typos plausibiliores redderent; nostrum sanè non fuit tam stultè te lectorem ludere, tibi que thesauris carbones ostentare. Ceterùm te, amice, monitum volui nostra culpa versus Horatij in tribus Odarum primis ad nostram lectionem non esse emendatos; nam typis præfectus ad exemplar sibi propositum suum satis officium fecit; non etiam ad correctionem nostram, quod forte mihi persuaseram nescius artis typographicæ; quam nunc video primùm rectam quidem curare ad exemplar præsens characterum positionem, non etiam ad notas interpretationis, quam legere vt laboriosum, ita nimis essent editioni ingrata moræ dispendia. Quare vt in commune consulèrem, curavi initio ea ad manum esse, in quibus præsertim in iam dictis libris Odarum à vulgatis editionibus propè dissentimus. Itaque nostros labores boni consule & vale.

LECTIONES NOVÆ

IN VERSIBVS HORATIANIS.

LIBRI PRIMI ODARVM.

- O DE 11. lege per parenthesis (*ſeu plureis hiemes, &c. vſque ad 70, ſapias.*)
 Ode 12. *quid prius dicam ſolitiis parentis laud.*
 Ead. ode ad finem, *Orientis oris, leg. ora.*
 Ode 15. leg. *Tancer te Schenelius.*
 Ode 17. lege, *metuunt colubrus. nec Martialeis Hadulic lupos.*
 Ode 23. leg. *Inuteo.*
 Ode 25. leg. *facilis monebat.*
 Ode 27. leg. *Chimæra.*
 Ode 28. leg. *denſentur funera.*
 Eadem, leg. *ſors & debita iura.*
 Ode 32. leg. *poſcitur.*
 Ode 35. leg. *heû. & paullo poſt, manum iuuenſus.*
 Et ead. ad fin. leg. *diſſingas reuſum.*
 Ode 37. leg. *contaminato congrege.*
 Ode 38. leg. *ſub arta.*

LIBRI SECVNDI.

- O DE 3. leg. *moriture Gelli.*
 Ead. leg. *Ramis. Quid? obliquo laborat.*
 Ead. leg. *nimum breuis floreis amœnos.*
 Ode 9. leg. *Querquetia. & vrgues.*
 Ode 10. leg. *vrguendo.*
 Eadem lege, *fulgura.*
 Ode 12. leg. *flagrantia detorq.*
 Ode 13. leg. *Colcha.*
 Eadem lege, *Bosphorum.*

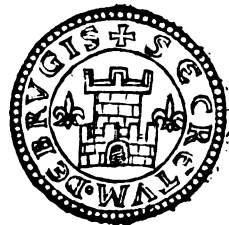
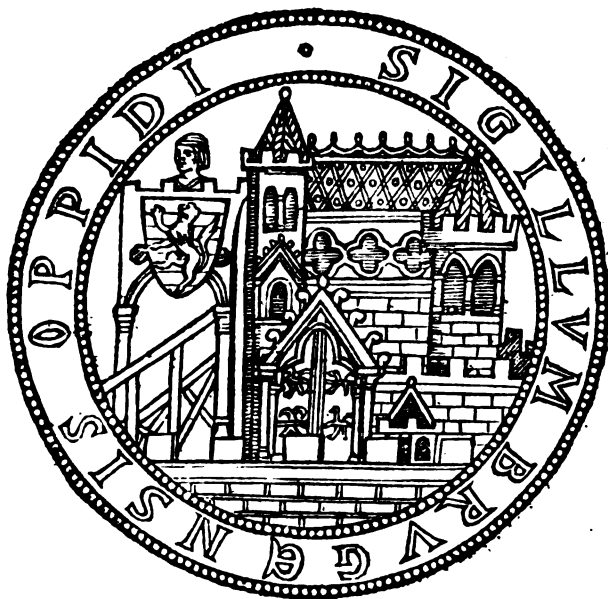
- Eadem leg. *legeſſe, deſcriptas.*
 Ode 14. leg. *tinguet paniment.*

LIBRI TERTII.

- O DE 2. leg. *Anguſtam amicæ.*
 Ode 3. leg. *Hercules eniſus.*
 Eadem leg. *Inreptum.*
 Eadem leg. ad fin. *ductore Phæbo.*
 Ode 5. leg. *direpta.*
 Ode 6. leg. *Moneſis.*
 Ode 8. leg. *rapelatus.*
 Ode 11. leg. *voluta.*
 Eadem, leg. *ſimpia? nam quid potuerit ma-
ius: Impia? ſponſos, &c.*
 Ode 16. lege & ſic diſtingue, & *perrum-
pere amat ſaxa potentius. ſc̃m fulmi-
neo, &c.*
 Eadem leg. *demerſa exitio.*
 Ode 23. leg. *Phidyle.*
 Eadem leg. *robiginem.*
 Ode 24. leg. *mare publicum.*
 Eadem leg. *materiem mali.*
 Ode 25. leg. *aut quos.*
 Eadem leg. *conſilio.*
 Ode 27. leg. *ego quid timebo.*
 Eadem leg. *Uliſ Europa, per diphthou.*

LIBRI QVARTI.

- O DE 1. leg. *Porphyreis.*
 Ode 2. leg. *Quem ſuper notas aluere ripas.*
 Ode 6. leg. *lenis Azylen.*

C. V. NICOLAO A' BRIARDE
D. DE LEYSELE, &c. ET FRANCONA-
TIVM DEVRIONI PERPETVO IACOBVS CRVQVLVS
S. P.

BRUGAS quidem, quantum in me fuit, V. ampliss. illustravi in Episto-
la ad Senat. Brugenf. verum in nomine cum non parum ambigerem,
nec mihi persuaderem eis à ponte quem legi nominari *leaubrugstork*/
id nominis inditum, consului virum clarissimum doctissimumque
Egidium Wiitsium I. C. Regi Hispaniarum à consiliis Flandriæ,
quem pro familiaritate & litterarum inter nos communicatione non
ignorabam antiquitatis in primis oppidi Brugenfis esse peritissimum. Is itaque hoc in
veteribus Brugenfium monumentis inuentum Sigillum Gandauo ad nos misit, quod
ab Huberto Goltzio nostro tam à fronte quam tergo delineatum hinc à Christophoro
Plantino vides expressum. Erons autem seu facies aduersa cum hac inscriptione, *Sigil-
lum Brugenfis oppidi*, habet diuix Virginis sacellum auctum & ornatum à Balduino Fer-
reo primo Flandrorum comite, cum porta arcis seu Burgi, cui supernè affixus leo est
reptans per tabulas seu ponteis, hodiernum Brugenfe sigillum: Supra portam quidem
excubiz, infra verò pons est sublicius ingentis magnitudinis ad Romanum morem
palatio-

palationibus adactus & firmatus : A tergo verò Sigilli cum hac inscriptione, *Secretum de Brugis*, est Arx seu Burgus, opus antiquum, ut non dubitem esse Romanum cum vallo, fossa, porta, & ponte vel argumento inscriptionis Latinæ, quo sermone in causis & rebus publicis ferè utebantur Galli, donec iugo Romano excusso cœpere barbarissare. Quod etiamnum indicant duo lilia Arci utrimque appressa, reiectis fortassis Aquilis ; nam & Brugæ tandem non oppidum, sed villa dicta est (allusione ad *vile*, vocabulum Gallicum) post antiqui huius signi abolitionem ; quod factum est annis abhinc plus trecentis, in confesso publico tam Ecclesiastici quàm Politici status virorum principum Bruganæ Reipubl. præsentem populo. Quòd autem Brugæ ab hoc ponte sublicio denominatæ sunt, testantur Chronica Berrinica, mihi, ex indicio Wiitfij, vsui nunc data à viro tam pio quàm docto D. Petro Adornæo I. C. apud diuum Donatianum Brug. Canonico, scripta anno millesimo quadringentesimo quarto ex chartis Albini Baiuel quorum dictionem gallissimam sic reddidi aliquantò Latiniùs : Cùm Balduinus Ferreus sapius in hac arce, & diutiùs hæreret (forsitan ad piratas propellendos) plures eò concurrere, aut mercium vendendarum (quos Mercemannes nominant Chronica) aut alia tam publica quàm priuata causa, in ore cœpit esse omnibus, Eamus ad pontem, *laet ons gaen naer de brugge* / qui sermo longè lateque sparsus vsurpatùsque prima fuit & origo vera nominis Brugarum. sic Chronica præter alia quibus hîc non est opus. Ceterùm de libera vestra Republica qui Franconatus dicitur, Ambactus quondam Brugenfis (ut volunt quidam) vnde nomen hoc sortita sit, anquirere quidem, sed inuenire non licuit : nam nec Meyerus, diligentissimus Flandricarum rerum scriptor, habet ; nec Massæus quicquam ad eam rem notatu dignum : Francum quidem Brugenfe nominat Meyerus non semel, sed vnde Francum veniat, nulla mentio. At dabo tamen aliquando omnem operam, ut vel coniecturis vero quàm simillimis, vel certis argumentis eius appellationis originem reperiam. Qua in re, ut mihi ne desis, obtestabor te, atque adeò obsecrabo ; ut quem non latet me per omne genus scriptorum tam veterum quàm recentium instar apis volare, tibi quæ quasi prægustando sumere quicquid ad rerum locorum quæ cognitionem facere posse iudicas. Vale.

Q. HORATII FLACCI

ODARVM LIBER PRIMVS.

AD MÆCENATEM.

Alium alio teneri studio, se verò Lyricorum
versuum scribendorum.

Ode 1. διαβολική ἡ παράματη.

MÆCENAS atavii edite regibus,
O & praesidium, & dulce decus
meum:

Sunt quos curricula puluerem

Olympicum

Collegisse iuvas: metaq; feruida

5 Euitata rosis, palmaq; nobilis

Terrarum dominos euehit ad Deos.

Hunc, si mobilium turba Quiritium

Certat tergemini tollere honoribus:

Ilum, si proprio condidit horreo

10 Quidquid de Libyci verritur arcis,

Gaudentem patriosfindere sarculo

Agros: Attalicis conditionibus

Numquam dimoueat, ut trabe Cypria

Myrronem pavidus nauta secet mare.

15 Lucrantem Icaris fluctibus Africum

Mercator metuens, ætium, & oppidi

Laudat rura sui: mox reficit raris

Quassu, indocilis pauperiem pati.

Est qui nec veteris pocula Massici,

20 Nec partem solido demere de die

Spernit, nunc viridi membra sub arbuto

Stratus, nunc ad aqua lene caput sacra.

Multos castra iuuant, & lisuo tuba

Permissus sonitus, bellaq; matribus

25 Detestata, manet sub Ioue frigido

Venator senera coniugis immemor:

Sen visa est catulis ætrea fidelibus,

Sen rupit teretes Marsus aper plagas.

Me doctum edera premia frontium

30 Dis misceus superis: me gelidum novum,

Nympharumq; leues cum Satyris chori

Secernunt populo: si neque tibias

Euterpe cobibet, nec Polymnïa

Lesboum refugit tendere barbiton:

Quod si me lyricis vatibus inseris,

Sublimi feriam sidera vertice.

35

COMMENTATOR.

MÆCENAS atavii edite regibus. Ode
διαβολική μονόμολος, qua Mæcenas
natem alloquitur, indicans alios
alia delectare, se autem lyricorum
carminum studio teneri. atavii

reg. Dicitur enim Mæcenas duxisse originem ab
Etruscis regibus, & cõtemisse senatoriam digni-
tatem, mansisse autẽ semper in equestri ordine.
In commemoratione parètum & laudatio est, vt
Virg. Qui tanti talem genere parentes? & vitu-
peratio, vt Ismarus aut Rhodope aut extremi
Garamantes. O & praesidium. Quoniam ei praesi-
dio fuit Bruto à Cæsare superato: nam per ip-
sum liberatus fuit, ita vt Augustus ei culpã con-
donaret. Deinde Mæcenas ei multa donauit. &
dulce decus. quia principibus placuisse viris non
ultima laus est. sunt quos curr. Sunt quos delectat
inire curule certamen. Exponit autem varia ho-
minum ingenia, & non vnas omnium volunta-
tes, ne sit arrogantiz quod sibi poetã videat-
ur vendicare, eam singulos quosq; rerum alia-
rum diuersus habeat amor. puluerem Olymp. Ago-
nales puluerem excitare cursu. Ciren'es ago-
nici in honorem Iouis Olympici sunt inuenti
apud Eliden: vnde Virg. hic & ad Elzi metas.
Olympicum. Olympias autem dicebatur tempus
quinq; annorum, si quidem expletis quatuor an-
nis, quinto quoq; anno celebrabatur festiuitas
in honorem Iouis Olympici, ab Olympia cam-
po sic dicti: In illa autem festiuitate omnia ge-
nera ludorum certaminũq; exercebantur, &
nunc quis, nunc curribus certabatur, quos cur-
sus

sus omneis vno verbo notauit dicens, curriculo. & quā terminus ponebatur, ad quē ita cursū flecterent, ne eū tēgerent, ait meta cuitara. *feruidū*. verigine ipsa calenibus. *euitata*. sic circumdata, caute circuita ne offenderentur. *palmāq. nob.* quia nobilibus facit ipsa victoria, & diuinis honoribus consecrat. *terrarum dom. factos ad deos*. ad Capitoliū cum palma triumphanteis. *nobil. turba*. Quiriteis ait mobileis, referens ad vulgi leuitatem, nam facile mouetur: vt Virg. feruētq. animis ī nobile vulgus. Loquitur autē de iis qui fauorē vulgi captantes, optēt cū ingressi sūt theatrū plauium sibi dari à populo: sic enim excipiebantur in theatrū principes, de quibus populus bene sentiebat, hos enim plauius ter geminos honores appellat. *ter geminis*. finitus numerus pro infinito, id est, multis: aut etiam ter geminis, id est, tribus honoribus primis, Quēstura, Prętura, Cōsularu. *Ilum si prop.* Zeugma ab inferiori, repetendū enim verbum dimoucas. *Atalici*. id est, regis opibus. Attalus autem rex Pergamorum fuit, à quo hāres institutus est pop. Romanus. Est autem sensus: Cuiusq. semel agricultura placuit, corpīq. de agris suis frumentum reponere, nullis prēmii ei persuadeas, etiam si regias opes promittas, vt nauta fiat. *de Libyā*. species pro genere. ab excellentia. *verruur*. colligitur, trahitur. *findere*. colere, fodere. *sarculo*. genus terramenti rustici, quod Græci τὸ σκαλίδιον vocant. *Cypria*. abusiue, pro quacumq. nauti: siue quia validiores fiant ex ligno Cyprio, speciem pro genere posuit. *Myrtum*. à Myrtilo auriga auxiliariū Pelopis in Hippodamiæ certamine: quem, quod peteret ex pacto vxoris ipsius Hippodamiæ primum osculum, in pelagus præcipitauit, ex cuius supplicio nomen accepit. *pauidum*. proprium epitheton nautarum. *Luciantem*. confligentem. *Icaru*. Icarus Dædali filius, pennis sole resolutis, quas cera illigatas patris arte sumserat, in mare corruit; & nomen imposuit mari Icario. *mercator*. mercator cum tempestatem in mari patitur, oprat rusticam vitam, & in patria sua rura colere, abhorrens tempestatem; mox vbi euaserit periculum, eandem petit vitam. Quo argumento significat omneis amare vitam cui assueuerunt. ordo est: mercator metuens lucrantem Icaris fluctibus Africum, otium & oppidi sui rura laudat, mox reficit rateis. *mox*. sup. tamen. *quassas*. violentia Africi venti disunctas & laceras. *indociliu*. indoctus, impatiens. *est qui nec*. ordo est, est qui nec spernit, &c. Dicit alios lautiore vita delectari, & cōiuiiis apparatus, vt continuare diei possint aliquam partem. *nec spernit*. amar. liptote. vt Virg. munerā nec sperno. *Massici*. Massicus mons est in Campania, vbi optima vina nascuntur. vt Virg. arqui non Mas-

sica munera Bacchi. *solido*. integro. *demere*. sup. vt non intermittat, sed in læticia continuet vnā partem diei. *viridi*. amœno loco & conuiuii apto. *stratus membra*. Synecdoche. vt, oculos suffula niteat. pro eo quod est, habēs membra strata, &c. *lene caput*. apud fontem secuturientem. *lene*. leniter fluentis, quo strepitū suadet somnum. *aqua sacra*. omnis enim fons in origine sacer est. *multos cast.* exercitū militare. vt, Iuat euasisse tot vrbeis Argolicas. *lituo*. litui acutus est sonus, *tuba grauis*. Intertubam & lituum hoc interesse inueni apud antiquos scriptores, quod Lituus equitū est & incuruus; Tuba verō pedītum & directā. *desertasa*. execrata propter mortem filiorum: quia in bello iuuenes & adoleſcentes animositate temerarij sunt periculorū contemtores. vt Virg. vota metu duplicant matres. *sub Ioue*. ac per hoc sub cælo acri nocturno tēpore, quo feris tenditur. Dicit autē alios studio venandi plerumq. in siluis pernoctare relictis coniugibus. *venere cōiū*. aut delicatæ, aut nuper in matrimonium acceptæ. *fidelibus*. sagacibus, silentium in inuestigando seruātibus. Virg. & odorā canum vis. Lucrer. fida canum vis. *teretes*. de terete fune factas. *Marsus*. Sabellus. speciem pro genere posuit. Virg. detemq. Sabellicus exacuit sus. maiores enim forma, & ferociiores esse dicuntur. *premia*. poetarum scilicet, quia poetæ edera coronantur. Virg. Pastores edera crescentem ornate poetam Arcades. deinde atq. hanc sine tempora circum Inter victrices edera tibi serpere lauros. Dicit ergo diuinum se honorem per poemā adeptū. *miscere*. nam poetæ diis quodammodo similes sunt, propter sua scripta quæ sunt immortalia. *Nympharūq. leuē*. ferē Lyrici carminis materia est, de amoribus, nemoribus & fontibus, ac si qua sunt his similia aut proxima. *secernunt popi*. à vulgo separant & vilioribus, ac per hoc sublimē faciunt. *Euterpe col.* hæc vna Musarum est, & interpretatur bene delectans: hæc tibiam inuenisse dicitur in qua sonus est vocalis. *Polymneia*. Hęc etiam vna est Musarum dicta quali multæ memoriæ. & est Epenthesi, sicut in illo Virg. alitū pecudūq. genus Polymneia cantat. *Lesboum*. à Lesbo insula dictum propter Alcæum poetam. *barbion*. Lyram maiorem septichorden. *Lyricu*. qui omnes Græci erāt, nam primus poeta Lyricus Latinus fuit Horatius. *insere*. id est, ō Mæcenas, si me recipies in numeru Lyricorum poetarū, ad cælos vsq. euehar.

CARQVIVS.

H Vius odes argumentum est; Alium alio studio recreari, eūq. præcipue, cui iam assuevit, sine alterius cura, quantum is aut doleat, aut rebus suis delectetur Horatiū verō nihil optare magis, quā vt possit ad lyram sua carmina decantare.

decanare. *Martius*. Exordiū à natalibus Maccenatis, cum grata beneficij, atq. accepti honoris commemoratione, ut qui per Maccenatē sit Augustus gratus factus & familiaris. De Maccenate sic scribit Cornelius Tacitus lib. 5. Cæterum Augustus bellis civilibus Cilium Maccenatem equitum ordinis, cunctis apud Romam atq. Italiam præposuit, &c. *ar. sen.* atavus est tata avi, id est, pater, ut pueri usurpare solent, inquit Festus. Quin etiamnum hodie apud Angiam Hannonicæ urbem vulgus pallim non alio nomine patres & matres dignantur quàm tata & mamme. *edite regibus.* ortus enim est Maccenas ex duodecim Etruriz lucamonibus, id est, regibus seu principibus viris: filius autem fuit Menodori, qui Cæsari contra Pompeium fuit auxilio, cui Menippus pater fuit filius Cæcinnæ regis Etruscorum, qui fuit atavus Maccenatis. Propert. li. 3. Martial. lib. 1. sic & postea lib. 3. odorū: Tyrrenarum regum progenies. *O & præsid.* exclamatio, arguens animi gratitudinem. *præsidū.* præsidū est quod pro utilitate & salute alicuius auxilij gratia præponitur, ait Festus: subsidū, quod postpositum est ad subveniendum laborantibus. fuit autem Maccenas Horatio & salutis & dignitatis auctor apud Augustum: nec non amicus utilis in prædiis & villis ei largiendus. *sunt quos. i. i. i. s.* Hellenismus. Enumeratio eorum rerum quibus plerique omnes in vita delectantur, qui apud homines sunt aliquo numero, quibusq. vita humana ferè benignius toleratur: Quid enim est in hominum conversatione magis opere suspiciendum: imò potius, quid non vel ipsa prope morte gravior, si tollis è medio nestum, vile & delectabile? Hoc itaq. primum exemplum est ab honesto, eorum, putà, qui præclaris suis conatibus ambiunt immortalis fieri d. i. q. proximi. *Olympicum.* da quatuor Græcorum ludis celebribus, vide quæ notauimus od. 2. lib. 4. *Colligisse iunat.* colligere pulverem, est palæstritarum lucta sese & cursu exercitantium; *noviζεν.* vide Epigram. lib. 3. *is άγωνιστας κοινοτας πιδιςτο,* inquit Hesiodus. *τδτ' is τριζουτος,* ait Interpres, *is άγων τδ τριζου in κοινis άγωνα χδμα is τριζου.* id est, inter currendum namq. pulvis, siue terra excitatur. Itaq. articulo pulverem colligere, est currere pulverem cumulatim in altū concitare seu iacere. Nisi mauis colligere pulverem, esse sordidari pulvere inter currendum seu pugnandum: unde ode 6. huius lib. dicit Merionem nigrum pulvere Troico; id est, sordidatum pulverulentum. Cæterum de pulvere vide oden 6. lib. 4. Hic, *in παρὰ γομῶν,* crediderim sub Olympici pulveris nomine non tam Græca spectare, quàm quæ in circo maximo certamina fieri solebant, ad

imitationem fortasse Olympico: si ludorū: nam & in circo spectantium clamor, & plautus ad cælos vsq. euehebatur, adeo ut non raro imperatorum & ducum imagines habitu triumphali Deorum sacris immittat, populi erga principes studio, in spectaculis effrēntur: Quò pertinere videntur ea, Terrarum dominos euehit ad Deos. id est, diis æqualeis facit. Terrarum autem dominos, quos alios, quæso, hic accipias præter Romanos, iuxta illud poetæ, Romanos rerum dominos gentemq. togatam? Quare nō parum miror Glareanū hic ponere amphiboliā, Dominosq. terrarum hic Deos quoq. dici posse. De ludis autē Cæcensibus vide Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8. & Marlianum, lib. 3. cap. 17. *Hanc similitudinem.* sic habet ent 4. cod. Blandinij. reliqui, nobilium. sed aliud mihi placet magis, propter factiones spectantium & acclamantium. vide Alexandrum dicto cap. *ter geminū.* id est, plurimis honoribus extollere, idq. ambitione populari. & hæc simplex interpretatio, nullis obnoxia calumniis, mihi cerè probatur in primis: Nam si ter geminos honores cum Porphyry. vulgato exponemus Quæsturā, Præturā & Consulātū; vel, ut alij volunt, Aedilitatē, Præturā, & Consulātum; quid ad hæc Plutarchi respondimus Problematis Romanis, *τις κοινος άγων is iudης is άρχης is iφανης άς is προ άγωναχίας is iπραγίας is άγωνιστας is iπατ' is άιρηθρας.* id est, Titus Quinctius tam erat statim ab initio præclarus, ut ante Tribunatū, Præturā & Aedilitatem consul designatus sit? *illum si prep. cond.* Exemplum ab agro colendo frugibusq. percipiendis, quod est & vile & honestum, sed laboriosum. *proprio. id est.* hellenicis, pro possessiuo suo. *Libycū.* id est, scitilibus & secudis. *κατ' is άρχω* Libyæ seu Africæ provincie; quæ quā diues sit frumenti, præter naturalium rerū scriptores eius rei testis locupletissimos, nobis argumēto sunt *άγόμενα*, siue *εικονες* numismatū Africanæ Provincie. *areu.* agris latis, planis & apricis: Area namq. ruri ager est Iurij consulis de verborum significationibus. *gaudentem.* Glareanus, novum, ait, hic genus incipit: quasi hoc rei rusticæ studium diversū vellet esse à iam dicto; sed quod consilio ab alio segeget, non satis assequor; nisi fortasse vellet, condere proprio hōrteo omne frumentum Libycum, non tam agricolationis, quàm avaritiæ speciem præ se ferre: quod & si nō omnino videri possit à vero dissentaneum, si eorum verborum propriam habeas rationem: nimirum si quis lucri gratia ingentem frumenti Libyci copiam coëmtam, in horreum suum congregarit, tamen malim tribus his versibus continuis vnicam comprehendi agriculturæ curam. *trabe Cyp.* alludat ad naudem

bicam, quæ trabibus connexa est; de qua apud Festum. De Cypro, vide quæ adnotauimus in 1. oden lib. 4. *dimoneas*. demoucas, legit Lambinus; quod & si non improbem, tamen seruo antiquam lectionem, tum propter consensum omnium codicum scriptorum, tum quod parum interesse videam. *luctantem* *leat*. exemplum ab vili, sed molesto & periculoso. Qui mare nauigant, inquit Ecclesiast. 43. enarrant eius pericula, & audientes auribus nostris admirabimur. Est autem Hellenismus, sic enim Græci *πρὸς αὐτὸν τοῖς*, luctor tibi, pro tecum; lepida metaphora luctæ ventorum & vndarum inter se. *otium* *ex opp.* non otium sui oppidi, vbi nullum est otium, sed nihil quàm negotium, & vita sollicita, vt scribit Sary. c. lib. 2. sed otium & rura sui oppidi. id est, otium rusticum siue agriculturam, vitam tranquillam, & ab omni tumultu remotam, quam eadem Saryra nominat, lucunda obliuia vitæ sollicitæ, id est, vrbis. *rateis*. apta dictio trabi Cypriæ; rateis enim vocant, inquit Paullus, tigna colligata quæ per aquam aguntur; hinc rateus quadrans, quod in eo & triente ratis fuerit effigies, vt naus in asse. *indocilis*. Hellenismus, pro indocilis ad patiendum seu patiendi. id est, impatiens pauperiei. *pauperiem*. pauperies non est inopia vel egestas, sed victus tenuis & facile parabilis, non luxuriosus, vt Ecloga 2. lib. 2. Nec dum omnis abacta pauperies epulis regum. *est qui*. *is in is*. aliud vitæ genus, à iucundo quidem, sed parum laudabili, nimirum voluptate corporis, qua peste nulla capitalior hominibus à natura data est, inquit Archytas Tarentinus. *Vetieris*. vini commendatio à verustate: *παλαιὸν μὲν οἶνον*, *ἂν δὲ αὖτὶς ὕμνον νεώτερον πίνεσθαι* *ἐπιεικὲς*, ait Athenæ. lib. 1. *δειπνοσφ.* id est, antiquum quidem vinum, sed florem deprædicans recentioris Pindarus collaudat Epharmostus Olympiis. Nam antiquum non voluptari solum, verum etiam sanitati magis confert, quod cibum melius digerit, & cum sit tenue, facile distrahitur, præstat robur corpori, sanguinem rubicundum facit, facile distribuitur, & somnum præbet non perturbatum. *Masici*. vini. Certant, inquit Plin. lib. 14. cap. 6. Massica quæ ex monte Gaurano Puteolos Baiasq. spectantia. vide eundem lib. 3. cap. 4. de montibus Massicis & Gauranis. Hæc vini laus est à loco. *nec par. solid.* d. d. dies hic nō tam est illa dimensio cælestis ab ortu solis ad occasum intra horas duodecim æqualeis, tam æstate & hieme, quā aliis anni partibus Romano more, quàm diurni operis tam priuati quàm publici: sic enim diis placitum scribit Horatius, vt inuocato matutino patre, homines operum primos vitæ q. labores instituant: & ante eum Hesiodus in operibus

& diebus: vnde dies operosi dicti. Solidus autem dies totus est & integer, administrandis, sine intermissione, rebus dicatus. Itaq. demere partē de solido die, est aliquot horas ab agendis rebus, quasi furto sublatas, dare voluptati, nimirum aut indulgēdo genio Venerisque, aut turpicio, somnōq. dulci & grato. *demere*. demimus propriē partē de toto, sed adimimus totū ipsum. *membra strata*. habitus hic est hominis deploratæ voluptatis. Moschus: *αὐτὰρ ἐμοὶ γλυκὺς ὕπνος, ὅπῃ πλεῖστον βαδυσσάμεν, καὶ πρὸς φιλοῖμαι τὸν ἐγγύθιον ἦχον ἀκούειν. ἀγλαὰ* *fac.* periphrasis fontis scaturientis. de diuinitate autem aquæ, lege Ludouicum Cælium lib. 27. ca. 5. Quod autem fons omnis facer sit Seruius adnotauit lib. 7. Aeneid. nullus enim fons, inquit, nō facer est propter attributos eis deos qui fontibus præesse dicuntur. *multas casta*. aliud vitæ genus bellicosum. à delectabili quidem, sed vitæ vsu & exercitio firmatum: quod etiamnum cum honesto coniunctum est tantisper dum pro patria & libertate geritur; satius enim est honestè emori, quàm turpiter viuere seruireque. Euripides Andromache: *καταναῖν γὰρ ἰουκλῆος ἢ ζῆν θείοις* *ἂν δυσκλῆος γὰρ*. hoc est, mori enim cum laude quàm viuere malim cum ignominia. *manus sub*. venatio non modò iucunda & utilis corpori exercendo, verum etiam multis nominibus semper commēdata: utilitatem autē eius domi bellisq. vide apud Xenophontē lib. de venatione, atq. primo de Cypripedia. *sub hanc* s. periphrasis ætis nocturni, qui vt humidior est, ita & frigidior. Cur autē per Iouem scriptores ætrem circumscribāt, quæ Iuno quoq. nominatur, *hanc*, id est, terra vel ætrem auctore Platone quasi *ἐρετὴ*, id est, amabilis, an hoc fiat ex Stoicorum sententia, qui cum vnum tantum naturæ deum asserant, eius nomina variari dicant pro actibus & officiis. *ζεὺς ἀγορῇ γίνετο, ζεὺς ἐμβροῦς ἵπλων νόμφη*, inquit Orpheus Appuleio teste, quod ipse sic vertit, Iuppiter & mas est & femina nescia mortis. *venator sen.* vide quanta sit assuetudo vitæ cum delectatione, quæ incommoda commodis, dura molibus anteferat: Quid enim mollius & commodius quàm cum tenera placidāq. vxore domicubare? cōtrā, quid durius & incommodum magis, quā de nocte sub cælo excubare, ferāsque non sine magno valetudinis vitæq. discrimine captare? *canum*. deminutium pro primitiuo canibus, puta venaticis, quibus feras insequuntur venatores. alij autem sunt odori siue sagaces, qui rimantur ferarum cubilia, easq. exciūt: alij leporatij, qui lepores insecuntur. Duo hic notantur venationis genera, alterum in insequendis, alterum in feris illaqueandis irretiendisq. *plagas*. plagæ, tertia rara, Virg. nimirum ex densa & crasso

crasso fune connexa, quibus saltus & maiorum ferarum cubilia stabulâq. cinguntur à venatoribus. *rupis plagas*. effugit ruptis plagis. *me doctarum*. Nunc per contumeliam describit, quo studij genere ipse potissimum recreetur, quod pro antiquo de gloria decertandi more ad Olympicos ludos spectare videtur: Ibi namq. ceteris luctu, cursu, saltu cōtendentibus, Musici quidem cantando, poetæ verò describendis heroum laudibus palmâ captabant. vide oden 2. lib. 4. *doctarum frons*. periphrasis Synecdochica, pro poetis edera coronatis. *edera gram*. epexegetica. Quod autē fertis ederaeis poetarum capita sint redimiri solita, hinc sumtum videtur, quod ut edera folia commanducata agant homines in furoris quandam speciem, teste Plutarcho Problem. ita in poetis motus est quidam diuinus, quo agitati sepe furibundis similes ex canunt quæ ad se reuerſi vix allequuntur. *diis miscere*. familiarem & amicū diis reddunt. hinc est illud Ouid. 6. Fastor. Est deus in nobis, agitante calescimus illo, Impetus hic sacra semina mentis habet; Fas mihi præcipue vultus vidisse deorū, Vel quia sum vates, vel quia sacra cano. Quin & aras & deorum statuas olim non nisi sua fronde ornari fas erat. Ita poetæ edera coronati, diuinôq. furore rapti, cum diis versari, diuinisq. sese dignos honoribus esse credebant. *gelidum nemus*. vmbrosū, opacū, propter arborum densitatem. Nemo autē hic accipie per metonymiam pro diis Siluanis & Faunis, iis enim cum nymphis immixtum dicit se cōuersari & canere carmina. *secernunt populi*. id est, semorum ab vrbaniis rebus, populari. studio, quod tumultu & trepidatione plenum est, sibi me vendicant, inq. otio secreto sceum viuere faciunt. si id est, quia Musis ita visum est, quarum fauore & munere diuina hæc beneficia consecutus sum. Modesta de seipſo sententia ad vitandam inuidiam. *tibias*. tibia flatu sonum edit, cuius vsus olim in funere præcipuus erat. vide Polyhistorē. *Euterpe rob.* Dulcis enim tibiatur concentus vehementer afficit animos delectatq. Innuit autem Euterpen Musam carminis suauitatem & gratiam sibi non denegare. *ut Polyhymnia*. sic habent cod. Bland. vetustissimi; cui lectioni Solispater assentitur lib. 4. Barbarissimus, inquiens, sit adiectio, ne, cum vna plurēve litteræ non necessariz iniiciuntur. videtur itaq. velle. posterius iniectum sine mutatione significationis, verūmq. nomen esse Polymanea, ut veniat *ἀπὸ τοῦ πολὺ καὶ μανία*, quasi multa memoria: fingunt enim Musæ Iouis & memoriæ filiz. Quod si ita est, omnino est necesse pænultimam u in a longā mutatā esse communē, vtpote quod vocale præcedat, ut vult Hesphio. Verū enimvero nihil prohibet dicere eā

diuisionē composuā esse. *ἀπὸ τοῦ πολὺ καὶ ὁμιος*, nam πολὺ ὁμιος, id est, multacinus, est inuenire apud Aristophanem. Sed & Phornurus πολὺ μανία δὲ ἱερὴ ἢ πολὺ μανίας ἀρετὴ, ἢ πολλὰς ὁμιῶσα. id est, Polymnia est multicina virtus, aut potius multos prædicans. hæc namq. est, ait Diodorus, quæ cantus suauitate poetæ reddit gloria immortalis. *tendere*. hoc ad fides pertinet quibus barbiton seu barbitos tenditur, plectrisq. siue radiis percutitur: hinc Halicarnassæ lib. 7. *ἑλκυσσάτω κίθαριν*. *Lesbo*. à loco, nimirum Lesbos insula, idq. propter Alcæum & Sappho egregios Lyricos ex ea insula oriundos; sic enim postea, age, dic Latinum barbite carmen Lesbio primum modulare ciui. *barbiton*. tendere barbiton propriè hoc dictum est; nam apud Athenæ. lib. 4. *ἑρμῆας ἐν τῷ καὶ πολὺ χορδῶν*. id est, instrumentum est intentum & multarum chordarum. Itaq. tendere barbiton est quod Græcè dicitur *βαρβιτίζων*. quod si me *Lyr. κατ' ἔχον* effert Mæcenatis iudicium in discernendis carminibus Lyricis, eūmq. tamquam criticū statuit, adeo. ut fateatur aliis se satis commendatum iri, modò ab ipſo vatibus Lyricis adnumeretur. *Lyricis vatis*. Græcis, putā, qui numero nouem celebrantur, Pindarus, Alcæus, Sappho, Stesichorus, Ibycus, Bacchylides, Simonides, Alcman, Anacreon. Ipse autem Horatius primus Latinorum fuit. *Inferes*. sic habet duo Bland. & cod. Carr. Inferere autem metaphoricòs est adnumerare. *sublimi feriam*. hoc est, ad tuas laudes nihil aliud mihi accedere posse iudicabo, nisi ut Deus fiam, & tamquam sidus inter homines resplendeā: aut sublimi feriam sidera vertice. id est, ero in oculis omnium, ero omnibus admirationi: nā quæ sunt & fiunt in sublimi, ab omnibus cernuntur suspiciunturq. vide adagium, cælum digito attingere.

AD DIVVM AVGVSTVM,
de ira vindictâq. deorum propter necem Iulij Cæsaris.

Ode 11. *προειρητική*.

IA M satis terris inuis, atque dira
Grandinis misit pater: & rubente
Dextera sacras iaculatus arceis
Terruit urbem.

Terruit genteis, graue ne rediret
Saculum Pyrrha noua monstra quæſta,
Omne cum Proteus pecus egit altos
Visere montes:

Piscium & summa genus basit vlmo,

A 3

Nota

COMMENTATOR.

- 10 Nota qua sedes fuerat columbis;
Et superiecto pauida natarunt
 Aequore dame.
Vidimus fluvium Tiberim, retortis
Litore Etrusco violenter undis,
15 Ire deiectum monumenta Regis,
 Templaq; Vestæ:
 Ilia dum se nimium querentis
Iactat vltorem: vagus & sinistra
Labiunt ripa, Ioue non probante, v-
 xorius amnis.
20 Audiet ciueis acuisse ferrum,
Quo graues Perse uelutis perirent:
Audiet pugnas, vitio parentum
 Rata iuuentus.
25 Quem vocet Diuūm populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines sancta minus audientem
 Carmina Vestam?
Cui dabit parteis scelus expiandi
30 Iuppiter? tandem venias precamur
Nube candenteis humeros amictus
 Augur Apollo.
 Siue tu mauis Erycina ridens,
 Quam locus circumuolat, & Cupido,
35 Siue neglectum genus, & nepotes
 Respicis auctor.
Heu nimis longo satiate ludo:
Quem iuuat clamor, galeaq; leues,
 Acer & Mauri peditis cruentum
 Vultus in hostem.
40 Siue mutata iuuenem figura,
Ales in terris imitatus, alma
Filius Maia, patiens vocari
 Cæsaris vltor:
45 Serus in calum redeas, diuq;
Latus intersis populo *Quirini:*
Néue te nostris vitis iniquum
 Ocyor aura
Tollat. heic magnos potiùs triumphes,
Heic ames dici pater, atq; princeps:
50 Neu sinas Medos equitare inultos
 Te. Duce Cæsar.

I AM SATIUM TERRI MINIS ATQ. METRUM SAPPHEICUM hendecasyllabum tribus versibus, quod constat trochæo, spondeo, dactylo & duobus trochæis: hoc modo: lā fātis ter. ris nī vīs. atq. dirā, & c. vel aliter ex Epinito secūdo, choriambo & Bacchio. Quartus autē versus est Adonius dimeter ex dactylo & spondeo. sic, terruit. vr̄bē. *Iam satū.* Post cecitum in Senatu C. Cæsare à Cassio Brutōq. & aliis cōiuratis, plurimā niuis & grandinis tēpestates, multaq. potentia visa sunt. Tiberis etiā inundatione Romā laborauit, ita vt prodigij loco haberetur. Hæc autē omnia vult videri facta in vltionem occisi principis, corūq. pœnā, qui cædis auctores extiterant. Hæc autē oden scribit in honorem & gratiam Augusti vltoris. Sic & Virg. Extinctū Nymphæ crudeli funere Daphnī. & alibi: Ille etiā extincto miseratus Cæsare Romā. *diræ. metuendæ, à furiis tractū quæ diræ dicuntur. vt, & diræ vlttrices.* & dirarū verbera nosco Lethalēq. sonū. *rubente.* fulmen tenente. *dextera.* omnes manubiz albæ & nigre Palladis esse dicuntur: Iouis rubæ & sanguineę. *sacras.* id est, in sacras arceis, tēpla deorū & regū ædeis monumentaque: vel etiā sacras arceis Capitolij nominat. *Terruit gent.* timere fecit. *Pyrrhæ.* vxoris Deucalionis, sub quibus fuit diluuium. *noua monst.* per noua monstra indicat diluuiū, propter hoc quod sequitur, genus piscium hæsit summa vltmo. *Protem.* belluarum marinarū pastor. Hunc autē dicit diluuiū marina armēta in mōtibus pauisse. de quo Virg. Immania cuius armenta & turpeis pascit sub gurgite phocæ. *pecus egit als.* omne animal præter hominē veteres pecus nominabāt: *hæsit vltmo.* naturę cōtraria dicit diluuiū contigisse; scilicet, vt in arboribus haberent pisces, & damæ siluestreis in aquis natarent, quas Virg. masculino genere dixit; Cū canibus timidi venient ad pocula damę. Diluuiū factū cū tantū Parnassus emineret, Deucaliō & Pyrrhæ quo modo repararetur genus humanū, Apollinē consulerūt: Qui dum respōdisset post tergum iacularentur ossa matris, cognouerūt Terram esse rerū matrē: Itaq. iaculante mox Pyrrhæ lapides, puellæ; Deucalione, mares nati sunt. *Iuuenal.* Deucalion lapides vacuum iactauit in orbē, Et manibus nudas ostendit Pyrrhæ puellas. Virg. Hinc lapides Pyrrhæ iactos Saturnia regna. *flauū.* turbidū & arenę colore flauū. vt Virg. Vorticibus rapidis & multa flauus arena. *retortis.* aut propter turbines dixit, aut propterea quod in capum exibat, & nō solito alueo in maria: nā maris assurgētis violētia Tiberis repulsus inundauit. *Etrusco lis.* id est, Tyrreno mari, quō influit Tiberis. *monumenta reg.* regiā dicit Numæ Pompilij qui ad Vestæ suā habuit regiam. Cic. de eadem sic ait: Nu-

Nuper ad regiā me pāne confecit. *Ilia*. matri Romuli, vxori suā. *Ilia*, Ennio auctore, in amōe Tiberim iussu Amulij regis Albanorū precipitata est: antea enim Anieni matrimonio iuncta fuit. Hic autem loquitur quasi Tiberi potius nupserit. *querens* conquerenti, querelas apud se deponenti de morte Cæsaris suæ gentis hominis. *vagus*. non recto incertu fluens, effusus & errans per ripas suas. *fauisra*. aut infausta, aut qua parte pronior aluit agros Romanos. *non probante*. vix permittente. *vxoris amnion*. variæ de Iliæ pœtarū sunt opinionēs: ea autē mater Romuli fuit, quæ ex Marte suscepit, quæ mortua ad ripā Anieni fluminis sepulta dicitur qui in Tiberim cadit: & quia aquis abundans Anio cineres Iliæ detulit in Tiberim, adeo dicta est ipsa nupsisse Tiberti: hinc dictus est amnis vxorius, qui se ad eius querelā iactauit ultorem cædis. Vxorius autē dicitur vxori deditus, vt pulchrāmq; vxorius urbem Extruis. *audet*. *ἀνδρῶν*. *Deos*. *ciues accipisse ser*. maiorū pugnas propter bella ciuilia: nā Augustus percussiores Cæsaris in Aegyptum vsq; persecutus est. *quo*. sup. ferro. *grauis*. *P*. infrenes. *melius*. potius quā ciues. *rara iuuent*. pauci posterii: quatin bello ciuili sub Cæsare & Pōpeio, & postea sub Augusto & coniurasse Cassio Brutōq; ipsi se Romani mutuis vulneribus confecerunt. *quem vocet*. trāsio per asyntherō, & per subanditionem ergo, aut similis coniunctionis, vt sit ordo, ergo quæ vocet diuūm populus, &c. nam auersos dicit superos propter tātum facinus, & vota gentis Romanæ spernere. *fatigent*. instanter & impensē rogent, vt, diuōsq; in vota fatigent. *minus aud*. id est, nō audient hymnos & preces supplicantium. *cui dabit*. id est, cui deorū facit Iuppiter potestatem delendi malū quod patrauerunt Romani in occidendo Cæsare? *Iuppiter*. iuuans pater. Iouis mite nomē est, vt Luca. nam mitis in alto Iuppiter. *tandem v. pre*. Conuenitur ad Apollinem in gratiam Augusti, is enim bello Actiaco Antonij oppressit. Virg. hæc cernens arcum intendebat Apollo. *nube cand*. melius nube candenti, quā candentis humeros. *amictus*. candidis nubibus velatus, vt qui videri possit, nō amicti enim dii nequeunt conspici. *augur Apol*. hæc propter Augustum dicit, qui se Apollinis filium volebat videri. *Erycina*. Erycina autem Venus ab Eryce monte dicta est, in quo maximē colebatur. Hæc ad Augustum pertinent & gentē Iuliam, quæ à Venere ducebat originem. vt Virg. Hunc tu olim cælo spoliis orientis onustū Accipies, & Erycino in litore sedes Fudatur Veneri Idaliæ. *videns*. propitia, nam Veneris numen non vsq; adeo mite esse solet: irata enim aliquando Solis filias persecuta est. videtur autem alludere ad illud Homericū *φιλαμένης ἀφροδίτη*. *Sine*

neg. ad Martem hoc dirigit, quæ inuidiosè arguit genus suum, id est, Romanos neglexisse, quod passus sit eos bello ciuili deuastari. *auctor*. Mars propter Iliam Romuli matrem. Virg. viden, vt geminæ stāt vertice cristæ. Et pater ipse suo superiū iam signat honore. *ludo*. ludum pro bello posuit, hic enim videtur esse ludus Martis. *quem iuuat*. Martē enim & bellicus clamor & splendentia tela delectant, vt, iuuat ire & Doica castra Defensioq; videre locos. *Mauri*. Maurum pro cuiuslibet bellicosæ gentis viro ponit, speciem pro genere. *Sine mutata*. Adulatur Augustus, Mercurium eum esse dicens, cuius ipse parens per Troianos fuisse dictus est, vt Virg. At Maiam, audit si quicquā credimus, Atlas Idem Atlas generat cæli qui sidera torquet, Sic genus amborū scindit se sanguine ab vno. Ordo autem horum verborum est: ô tu ales Mercuri filius almæ Maiæ patiens vocari Cælaris ultor, imitatis in tenis iuuenem Augustū mutata figura, venias precamur. *almæ*. almæ filius Maiæ, periphrasis Mercuri. Virg. hæc ait, & Maia genitū demittit ab alto. *seruauit*. optat Augustus, vt diu viuat, & sero diuus fiat. *iniquum*. iratum, contrariū, indignantem peccatis nostris, & propterea ocyus nos fugietem. *ocor aur*. pro ocyus tollat, *σχῆμα ἡπικαλλῶν*. princeps, iuxta morē principum viroū, qui patres patrū dicuntur. *Medos*. Parthos, à quibus Crassus occisus est, quo cælo ortū est bellū ciuile. Luca. Vmbrāq; erraret Crassus inulta.

C R V Q V I V S.

IN gratiā Augusti quas terroris pœnas & Romani ciues & extere nationes dedere irato Ioui, fingit eas accidisse propter Iulij Cæsar. miserandam cædē; argumento sumto ab ætrea tempestate, Tiberina inundatione, & bellorū ciuiliū cōtinuatione. quod cū vitio ciuiliū euenisse dicat, Ioui supplicat vt vel Apollinē, vel ex Iulia gente aliquē, vel Mercuriū (quæ facit Augustū mētiri mutato vultu) cælo demittat, qui scelere parentū expiato, tādē pace inter ciues cōposita, diu regnet, hostesq; Romano subiiciat imperio. *tū sar*. Exordiu à racia obrestatione, & enumeratione pœnarū quas Ioui diuisq; ceteris vult luisse Romanos, ob Cæsare indignis modis cætiū. *dire grand*. propter irā deorū, dirus enim, inquit Festus, dei ira natus. *ἡγεμόνας* pater. *ἀντονομασία*, pro Ioue. sic Virg. & Geor. Ipse pater media nymborū in nece corū cæca Fulmina molitur dextra. *ex rubete dex*. Si Iuppiter grādinet simul & fulminet, calamitarem præsignari vult antiquitas. scribit autē Cōment. Iouis quidē rubras esse manubias, Palladis verō albas & nigras. Alex. ab Alex. ô ius ait: Iouis rubras, ceterorū autē deorū albas & nigras esse manubias. sic Tu eo vocabulo dicta deorū fulmina: sed & exultā ab his. capte spol. æq.

spoliâq. etiam manubiæ nominatæ sunt, eò quod manu caperentur, vt habet Agellius ex aliquorũ sententia. Nannius autem noster arbitratu dictione coniungi ex manu & vi, aut à manu & *fla*, vt sit hybrida dictio. Ego certe puto *manubiæ* esse purum putũ Græcum nomen, coaluissq. *ἀπὸ τοῦ μανύω*, id est, iudico; & *βία*, id est, virtus & potentia: nam vt dij fulmine hominibus suam potentiam declarant, ita viri principes detractis ab hostibus seu aduersariis spoliis eis se potentiores iudicant. Ceterũ Tuloꝝ vates nouẽ Deos fulminatores esse litteris prodiderunt, vt habet Plin. in naturali historia: atq. vñdecim fulminum genera, Iouem autẽ tria eiaculari, alia quidem consilij, quæ & monitoria placidãq. vt scribit Festus, seu læta, nimirũ quæ emicabant post conceptum de re aliqua agenda consilium: Alia verò auctoritatis, quæ diis consens cum fragore quodam post rem iam peractam bonum vel malum prænuñciabant: Postrema autem, status, quæ deorũ etiam superiorum consilio, præter expectationem omnium superueniebant, ignitãq. violenter discutebant adurebantq. nõ sine significatione status publici priuatq. mutandi: qualibus fulminibus ait hic Horatius ictas esse arceis sacras, ciuẽsq. terribiles. Quod autem ad status commutationem spectat per eiusmodi fulmina prænuñciatam, scribit Dion. in Augusto: ego verò ex iis omnibus quæ temporibus Cæsaris & Antonij acciderunt hoc vñum referam, quo commutatio rerũ, vt ego arbitror, significabatur: flumina quædam in Italia in contrarias partes fluxisse: quædã prorsus exaruisse, &c. Rursum in eodem: Cornelio autem & Valerio Messalla consil. magni terre motus facti sunt, Tiberis potẽm disturbauit, fecitq. vt vrbs septem dies nauigaretur, &c. Profecto ob has causas ego crediderim in honorem Cæsaris iam Diui hunc hymnum ludis Apollinaribus pueros manibus amplexos cecinisse ad aras viuo Cæsari consecratas. sic & lib. 2. epist. 1. Præsentĩ tibi maturos largimur honores, Iurandãq. tuum per nomen posuimus aras. & ode 5. lib. 3. Præfens Diuus habebitur Augustus, &c. *iaculatus arceis*. id est, sacras arceis ictus fulmine, & terruit urbem, id est, ciueis urbanos, per metonymiam continens pro contento. *Pyræha*. vxoris Deucalionis, qui in Attica Cecrope regnãte, iis imperabat qui circa Parnassum montem habitabant, Eusebio teste Chronicis, sub quo trimestre diluuium fuisse in Thessalia scribit Xenophon in æquiuiocis. anno mundi 3675. Eusebio auctore; si potius non credamus id vniuersale, Noẽq. fuisse Deucalionem: Scribit enim ex antiquis fabulis, quæ præ se ferunt historiam, Plutar. in eo libro vbi brutis ait inesse vim rationis,

Columbism ex arca emissam indicium Deucalionis præbuisse subidentium aquarum cessantisq. hie mis. Huc facit quod Apollodorus lib. 1. memorie prodidit: post, inquit, vbi prolem æneam tollendam Iuppiter censuit, Deucalion Promethei consilio fabrefacta è lignis arca, in eamq. ad vitam transigendã rebus necessariis impositis, cum Pyrrha ingressus est; mox Iuppiter largẽ effusus de celo imbribus maximam Græciẽ partem cooperuit, vt quicquid in ea mortalium foret, interierit præter admodum paucos, &c. hunc legito. *nona monstra*. rem nouam, insolitam, nec vquam antea visam: nam monstra pro monstratione poni necesse est, phocas enim & delphinos in moribus pasci, & damas natæ, est præter naturã. sic & Virg. monstra deũ refero, pro monstratione. *peruen egit*. egit visere, Hellenismus, pro eo quod est, eduxit ad videndum, *ὅτι ἰτακίμας*, ad inspicienda pascua insolita incognitãq. *pecũ*. marinum. nimirũ phocas, vitulos, &c. quæ maris belluæ non improprie pecoris nomine comprehenduntur, spirant enim & dormiunt in terra herbãq. depascuntur. quod eis cum sit cum terrestribus commune, addit Horatius id quod per inundationẽ eis præter solitum accidit, putã, vt in montibus noua pabula perquirerent. *piscium ge*. ceteri pisces minori mole corporis. *hesit*. adhæsit vñmo summa, ad imitationem auium in summis arboribus nidificantium. *columbis*. siluestribus, turturibus, palumbibus. Virg. Nec tamen interea rauca tua cura palumbes, Nec gemere ætrea cessabit turtur ab vñmo. *superiõ clo pauis*. hoc est, damæ pauidæ natarunt super æquore ictõ. id est, eiccto in terram egressõq. per *ἰλάσσειν*. *Vidimus*. *διὰ τὸ πᾶν* in inundationis Tiberinæ post eadem lul. *retortũ vñd*. retro in caput, & sursum versus actis seu repulsis iam inde ab Etrusco lictore, id est, Tyrrheno mari ire dieictum monumenta, &c. Inluit enim Tiberis in Tyrrhenum mare: Itaq. vò retortis participium passiuũ (quod commodissimẽ in ablatiuo cõsequentie ponitur, vt notat Linacer) accipitur actiue, vt hic sit sensus: vidimus Tiberim retorquentem seu retorquendo vñdas suas ab ostiis Tyrrheni maris Romam versus, ire dieictum, &c. & hoc modo iactat se vltorem Cæsaris. *Violenter*. an vñdis violenter retortis, an per synchysin violenter ire dieictum templãq. *Ves*. Dionysius Halicarnass. lib. 2. post multa tradit Numam Pompiliũ ædem Vestie condidisse extra Romam quadratam, medio inter Capitolium & Palatium loco, vñis mœnibus utroq. colle circumcluso, quæ quidẽ rotunda fuit, eò quod terra quæ rotunda est, Vestia dicta sit, quod rebus omnibus vestiatur, aut quod vi sua stet, vt ait Ouid. in Fastis. *is in Græcẽ*, teste Cic. de natur.

natur. deorum, id est focus, ignis, domus. vel *παρὰ τὸ ἱερὸν*, quod prima domos ædificauerit, ut vult Diod. Siculus. vel *τὸ ἱερὸν*, quod vbiq; coleretur, eiusque simulacra sedentis habitu fingerentur. An autem ædes Vestæ templum fuerit; negat Agellius in noct. Att. cuius causam tradit Seruius, nimirum quod ea non fuerit augusta, id est augurio consecrata, ne Senatus eò conueniret vbi virgines erant; at atrium eius erat augustum quod erat Numæ regia. Quod & Plutar. Numa, inquit, regiam iuxta Vestæ templū condidit, vbi maiorem temporis partem morabatur, aut sacris vacans, aut sacerdotes docens. Non placet itaq; quod Seruius scribit ædem Vestæ fuisse Numæ regiā. Quare tēpla Vestæ hic *κατὰ ἑρμηνείαν* accipi debet pro atrio Vestæ. Sed de tēpli origine & significatione varia, Varro de ling. Lat. li. 6. in princip. *Ilia dum se, ἐκ τῆς Ἀργίας* Tiberis commoti à quereis coniugis Iliæ, à qua Iulia gens dicitur originē ducere. *Ιαχέατ*. magnificē promittit & arrogat gloriatur, *μεγαλύνει*. Sic Propert. li. 4: ad Lenam: Si cantica iactat comes & voces ebria iunge tuas. *Ioue non prob.* indignante quod iniussus hoc fecisset, ad arbitriū dumtaxat & querelas Iliæ coniugis, nec veritus iram Iouis, ei morem gessisset, hinc vxorius molli vocabulo notatur, quod præter honestum suis affectibus indulgisset. hæc autem ad Iouem Capitolinum referenda sunt, quod etiamnum Tiberis inundatio pertingebat. *Audiet cin.* ab ijs quæ necem signa antecedebarat transiit ad ciuilia bella, quæ eādem subsecuta sunt ab Augusto confecta in vindictam Iulij, eorum hinc sumpta causa, quod nihil conuenientius duceret, quàm necem auunculi vlcisci merito, acta, ut habet Sueton. in Augusto. *quo graues.* quo ferro. causa materialis pro effectu, id est, quibus armis, & per metalepsin, quibus bellis. *graues Persæ.* hostes pop. Romani; posterior versus explicat priorem per reticentiam. *graues.* ab armorum genere. hi namq; Sarmatarum instar ferreis lamis, aut præduro corio conferto muniti, turmisq; instructi, mirum dictū, quanti roboris, quāque formidinis existant. *Persæ.* quos hic Persas, in extremo versu huius odes Medos nominat, ex quibus Parthos intellige. hi namq; ita vicini fuere, ut & Parthi Persicē viuerent, & Ecbarana metropoli Medorum, imperiq; Medici capite, pro sua aliquando regia Parthi vterentur, ut scribit Strabo li. vndecimo; qui iam ferē ad solidam Romani nominis imperiū. gloriam erant reliqui. Oros. lib. 1. cap. 2. Archosia, Parthia, Assyria, Persida, & Media &c. generaliter Parthia dicitur; quamuis scripturæ sanctæ vniuersam sæpe Mediam vocent. Ceterum Parthi quàm fure graues, quæ uē damna dedere Romanis in cædendo M. Crasso, Anto-

niōq. fugando, scribit Appia. in bello Parthico. *ratio patet.* quod hic vitium. j. causam dicit bellorum ciuiliū, Cic. pro Marcello (ut de aliis locis taceam) in primis ambigit quo id nomine exprimat, fatum ne, an errorem, an culpam nominet ciuium. Sic etiam epodo 7. furor ne cæcus, an rapit vis acrior, an culpa responsum date? *rata inueniunt.* propter multitudinem cælorum ciuium. vide Plutar. in Cæsare. *quem vocet.* *dignis* cum addubitatione: quod more hominum facit in rebus malis, semperq; in deterius vergentibus, cum nihil amplius aut remediū superesse aut consilij sentiunt, ad preces & vota confugiunt, deisq; tutelariis inuocatis se suāq. commendant: *διατρέφεις* autem siue addubitatio qua hic vitur, est quædam *παράκλησις*, seu præparatio ad id quod instituit, nimirum ut Augustum diuum faciat, qui rebus iam propè desperatis in tempore succurrat, ciuiliq; tumultu sedato, omnem belli molem vertat in hosteis Parthos. *rebus.* res autem imperij sunt libertas & maiestas populi, auctoritas dignitasq; Senatus cum potestate: nam res imperij est imperium ipsum ex suis partibus constitutum. hic taceo merum & mixtum imperium ab Vlpiano definitum. *precēq.* Synecdo. pro precibus, *satigenē.* modi potestatis, pro saugare debent, hoc est, etiam importune exorent: *Virgines fac.* Vestales, Vestæ consecratae ad preces publicas. de his vide Plutar. Numa. Agell. lib. 1. cap. 12. Alex. ab Al. lib. 5. cap. 12. *minime aud.* obsurdescentem. per liproten. *carmina.* hymnos & preces. sic Ouid. Carmine dij superi placatur, carmine manes. *Vestam.* propter sceleratam necē cognati sui Iulij Cæsar. vnde Ouid, 3. Fast. Ortus ab Aenea tangit cognata sacerdos numina, cognatum Vesta tuere caput &c. loquens de Augusto. & in fine. 4. Fast. Aufert Vesta diē, cognati Vesta recepta est limine, sic iusti constituere senes. loquens de Palatio, vbi Augustus suam domum habuit, teste Sueton. Tranq. & Ouid. eodem loco, State Palatine laurus, prætexiāq. quercu stet domus, æternos treis habet vna domus. nimirum Vestam, Apollinem, & Augustum, cui dabit. *diarōphoris* alia propter iratum Iouem. *tandem veniat p. dignis* ad Apollinem, vel potius ad Augustum sub nomine Apollinis cuius filius fuit, quod Attia eius mater sine vlla dubitatione asseruit, ea nāq. in Apollinis templo obdormiscens, rata est cum dracone se commisceri, nec non peperit expletis ad pariendum mensibus, eadēq; nocte Octavius solem ex vulua vxoris oriri in somnis vidit. vide Dionem Nicæum & Suet. in Augusto. *nube caud.* in signum propitiationis, candida namq; causta sunt, ut contra, nigra inauspici. cadentis habent omnes scripti cod. atq. ita esto synchusis. alij man-

B

lunt le-

lunt legere candenti, quod non damno. *augur A-*
pol. vates. *μαρτίς*. hinc Delphis Pythius nominatur,
 quod eò proficiscébantur homines *τῷ πυθιά-*
ριστῶν. j. scilicetandi de suis rebus gratia. *Erycina ri-*
dens. post patrem Augusti (Apollinem vt suprà)
 inuocat matrem Aencæ (à quo Iuliorum familia)
 Erycinam Venerem, cui Romæ extra portam Col-
 liam magna mole templum extructum ferunt
 in insigni porticu Syracusis expugnatis à Marcel-
 lo, vt quidam tradunt: vel, vt alij, à Q. Fabio Maxi-
 mo, eoq. deam ex Eryce monte Siciliæ esse trans-
 latam Sibyllini carminis monitu: hanc autē me-
 retrices Romæ colebant, vt scribit Ouid. in Fastis,
 Nomina vulgares Veneris celebrare puellæ, multa
 professarum quæstibus apra Venus. *quam locum co-*
mite. beneuolæ Veneris, Cupido, Ioc⁹, Gratiæ, &c.
sue neglectum. digneis ad Martem auctorem. j. pro-
 genitorem Romani generis ex Ilia. quæ peperit
 geminos Romulum & Remum, quo nomine Ro-
 manos vocat genus & nepotes. i. eius progeniem.
 ita namq. scribit Liuius in initio suæ hist. Ea
 belli gloria est pop. Romano, vt cum suum con-
 ditoriq. sui pacem Martem potissimum ferat
 &c. Argumentum autem hoc est à pietate paren-
 tis in suos posteros. *neglectum*. à te. j. reiectum ex
 oculis tuis & contemptum habitum. *respiciunt*. opitu-
 laris & faues: nam dij intuentes adiuuare putan-
 tur. *heu nimis. πῶτος* à diuturnitate & grauitate
 bellorum ciuiliū. *longa* diuturnitas belli nota-
 tur. *quemiuuat*. ex plicatio ludi Martialis à suis com-
 mitibus, clamore, galeis. j. armis & vultu truci.
 Statius 7. Thebaid. comites Martis enumerat,
 stationem, amentiam, nefas, iram, metū, insidias,
 discordiam, minas, furorem, crudelitatem, mor-
 tem. *acer*. vultu truculentus, horridus. Lucret. lib.
 6. de vultus dispositione eorum qui mortem iam
 inire vident. perturbata mens animi in uisore
 metūq. triste supercilium, furiosus vultus & acer:
 credo etiam ad truculentiam pedites Mauros in-
 duisse leonum, pardalium & vrsorum pelleis, vt
 scribit Strabo lib. 17. *sine mutata*. Apostrophe ad
 Mercurium, quem non sine allentatione, mutato
 vultu fingit esse Augustū, vt qui ei cognatus erat
 per Aencam. Maia namq. à Ioue viata. Mer-
 curium peperit, eius autem soror ex Atlante. patre
 Ectra à Ioue compressa Dardanum in lucem
 edidit, cuius filius fuit Erichthonius, ex quo Asla-
 racus, qui Capyn genuit ex quo Anchises Aencæ
 pater, vt videre est Aeneid. 8. *iuuenem*. Augustum,
 nam auctore Suetonio Dalmaticum per se bellum
 gessit adolescens adhuc; & Antonio deuicto Cā-
 tabricum. præterea Dion Nicæus cum memorie
 prodidit decem & octo annos natum cum Hirtio
 consule contra Antonium bellum gessisse. *patiens*

vt. ad imitationem Græcam, patiens vocari ultor,
 pro patiens te vocari ultorem. sic Iocrates, *ἡ σταυ-*
ρὸν ἀνδραγαθὸς ἀνὴρ ὑπομνησθευς. i. & te ipsum vt
 homo exultens meminereis, pro, & te ipsum vt ho-
 minem esse memineris. Demosthe. *ἐν τῷ παρ-*
αρησίαις, *ἐμὴν γὰρ ἀπαιτὰ ὅσα ὑπὸ τῷ ὀνόματι*
ἐμῆς γίγνται, *ἡ τὸ αὐτὸς ἀνδραγαθὸς ἡ κακίας ὁμο-*
λογεῖται ὑμῖν ἐν τῷ αἵματι. i. si quidem enī quanta-
 cumq. persuasistis vobis ex pace contigerunt, &
 tanta ignauia matitiāq. fatemini vos esse pleni, pro-
 vo. esse plenos. Quod quidem fit quando nomi-
 natius post infinitiuum horum verborum dico,
 sentio, aio, & similitum, ponitur pro accusatiuo, nā
 eiusmodi verba & sensum infinitiui solum requi-
 runt, & eadem est persona agens finiti verbi & in-
 finiti. Tale est illud in Andria. Quæ sese optauit
 inhonestè parare diuitias, potius quàm in patria
 honestè pauper viuere, pro, se pauperem viuere.
 Lucanus quoq. sed paullo durius, Turimq. puta-
 uir iam bonus esse socer. i. se esse bonum socerum.
 Ouid. 13. Metam. Sed enim quare trulix Ajax esse
 Iouis pronepos. i. se esse Iouis pronepotē. de Tri-
 stib. lib. 2. acceptum refero versibus esse nocens. i.
 me esse nocentem. hanc autem phrasim cum
 non satis intelligeret Desput. esse Græcam, dice-
 bat in eiusmodi infinitiuis nunc. nominatiuum, nūc
 subintelligi accusatiuum. hunc consilio in Syn-
 taxi, in commentariis, esse pareis opor. casus &c.
serus. ἀνέμω. i. a partis, serus pro sero. precatur Au-
 gustus lib. 10. ma & vultu Mercurij, longam & fe-
 licem vitam, vt ætus *ἰατρὸς ἡ ἰατρὸς*, propitius &
 faustus intersit & viuatur in republica, non grans &
 morosus, quales sunt domini in seruos, sed lætus
 & humanus, quales sunt parētes erga liberos. hoc
 autem nomen, Dominus, auctabatur cane pius
 & angui. Itaq. Valerius Messalla id mandantibus
 cunctis, quod bonum, inquit, faustumq. sit tibi,
 domuique tuæ Senatus consensuens cum populo
 Romano, te consalutat patriæ patrem &c. legito
 Suet. in August. *Quirini*. cod. Carr. habet Quiri-
 no, sed o, mutaram ini, indicat &c. supercrip-
 tio pō Romano, & aperta litura. *nostrū. vis*. odiis,
 ambitionibus, contentionibus. *iniquum*. iniquē
 nostra vitia ferentem. *occor. aus.* ocyor quàm pro
 arbitrio nostro. eoq. ingrator. Nescio an eò allu-
 dat quod credidit antiquitas, nimirum deos pri-
 mum cum hominibus familiariter egisse; at po-
 stea dolos eorumq. fraudis & cetera vitia cum
 ferre nequirent, is desertis in cælos rediisse. vide
 Hesio. in oper. & dieb. *tollat*. ē cōspectu nostro, inq.
 cælum fubuebat. *hic magnos. παρρησίᾳ*, ab honori-
 bus publicis ob tes bene gestas, hosteisq. legitimos
 bello sanguinolento debellatos. de triumphandi
 modo & ordine legito Plutar. in vita Emilij. & A-
 lex. ab.

lex. ab Alex. lib. 6. bk. ames. Zeugma ornatum elegantia anaphora. pater atq; p. ab humanitatis, benevolentia; titulis, de quibus paullo superius. Medos eq. per Medos & Persas supra diximus notari Parthos, qui quasi toto terrarum orbe vel domiro vel pacato omnium oculis signaretur, atq; in eos solos omnis vigor imperij Romani vertendus esset, quippe quos pristina viciſcenda Crassianæ cædis cōscientia mordebat, vltro signa, quæ Crasso interfecto abstulerant, ad Cæsarem remiserunt, regisq; obſidibus traditis firmum fœdus fidei supplicatione meruerunt. hæc Oroſ. lib. 6. cap. 21. *agere. in equis securè agere & militare.* Nam Medorum & Persarum pedestri pugna nihil ignauus.

AD NAVEM QVA VIRGILIUS Athenas vehabatur.

Ode III. πορφυριττήν.

- Sic te Diua potens Cypri,
Sic fratres Helena; lucida sidera,
Ventorumq; regat pater,
Obſtrictū alius, præter Iapyga,
Nani, quæ tibi credisum
Debes Virgilium, sinibus Atticis
Reddas incolumem precor,
Et serues anima dimidium mea.
Illu robur, & as triplex
Cæca pectus erat, qui fragilem truci
Commisit pelago ratem
Primus, nec timuit præcipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec tristem Hyadas, nec rabiem Noti,
Quo non arbiter Hadria
Maior, tollere, seu ponere vult freta.
Quem mortu timuit gradum,
Qui fœcis oculis monstra natantia,
Qui vidit mare surgidum, &
Infameis scopulos Acroceraunia?
Nequiquam Deu abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras: si tamen impia
Non tangenda rates transiliunt vada.
AVDAX omnia perpeti
Gens humana ruit per vetitum nefas.

Audax Iapeti genus

Ignem fraude mala gentibus intulit.

Post ignem ætheris domo

Subductum, macies, & noua febrium

30

Terris incubuit cohors:

Semotique prius tarda necessitas

Lethi corripuit gradum.

Expertus vacuum Dædalus æra

Pennis non homini datus.

35

Perrupit Acheronta Hercules labor.

Nil mortalibus arduum est.

Cælum ipsum petimus stultitia: neque

Per nostrum patimur scelus

Iracunda Iouem ponere fulmina.

40

COMMENTATOR.

Sic te Diua potens Cypri. Metrum primo versu Glyconium constans ex spondeo & dactylis duobus. hoc modo: Sic te. Diua potens Cypri. secundo Asclepiadum. Ad nauem autem loquitur, qua Virgilius Athenas petebat, ei supplicās vt eum incolumem perferat: quare ipsam beneficis sideribus commendat: Diua potens. salutare Veneris sidus est. fratres Hel. Castor & Pollux regant. lucida sid. ἄστρα ἰατρύνης. fratres enim Helenæ sunt lucida sidera. pater. Aeolus rex vëtorum. præter Iap. Iapex vëtus est flans ex Apulia vtiis Athenas petentibus. Græcè Argestes nominatur. creditum. commendatum. in datiuo. Virg. anni spē credere terræ. Atticis. Atheniensibus. & serues ani. suauiter hoc dictum est secundum illam amicitia definitionem qua plurimum vtuntur, φίλια ἐστὶν αἰνὰ ψυχῇ ἐν δυνάσιν ὁμοίᾳ. illu robur. execratur eum qui primus lucri gratia sit ausus nauigandi periculo sese committere. habet autem hic quiddam Homericum, χαλκον δὲ μὴ σῖδος, id est ferreum pectus. acsi diceret, illi pectus erat sine mente. triplex. ferreum & indomabile. verbum tractum à fœneratoribus, quorum auaritia & spe lucri vel commercij inuentum sit nauigium. commisit. credidit, Terent. ouē lupo cōmisiſti. præcip. Afric. impetuofum. tristem Hyda. pluuiæ, tēpestuosas, nebulosas. vt, & pluuiæ contristat frigore cælum. nec rabiem vim. Noti. Notū hic supra omneis ventos extulit, quia in Hadriatico mari præcipue dominatur. Ideo arbiter dicit, id est dominator, quod quasi ad arbitrium suum vel tolluntur fluctus vel placentur. Adria. maris Adriatici. Est autē Adria ciuitas & portus, vnde dictum est Adriaticum mare. tollere. commouere. vt, & mulcere dedit fluctus & tollere ventos. mortu t. gr. genus mortis. tres autem gradus mortis definiuntur, fatum, casus, geniura.

B 2

fato: vt,

fato, ut, stat sua cuiq; dies, genitura, ut merita, nec morte peribat, sed misera ante diē. Casu, ut, sternitur infelix alieno vulnere. Stoici, calu, seu necessitate; Epicurei, fato; Pythagorici genitura hominem mori dicunt. Quam mortem, inquit, potuit abhorrere, qui monstra maris, & asperissima saxa sine lacrymis videre potuit? *infameū scop.* propter atrocitatem naufragiorum. *Acrocerania.* *ἄκρο κέραναι.* Epiri iuga, montium sic dicta, quod ob suam altitudinem frequenter fulmine icuntur. *ἄκρον* enim summum significat, & *κέρανος* fulmen. de his Virg. Prouehimur pelago vicina Ceraunia iuxta, *nequicquam.* frustra. *Demo absce.* ac si diceret: numquid sine ratione separatum est mare à terra? cum illud elementum periculis, hoc voluptatibus plenum sit? *absce.* separauit. *prudens.* prouidus. *non tangenda.* non debere vada nauigiis periculosa accusari, cum nauis ipsa nec fieri, nec fuisse debuerit. Virg. Illudir; vadis, atq; aggre cingit arenæ. vada autem dicta sunt, quod vix villa profunditate sui vadari, id est, pedibus transiri possunt. *audax.* temeraria, omnia faciens patiensq; lucri cupiditate. *Iapeti genus.* periphrasis patronymici Iapetides, nam Prometheus notat Iapeti filium, qui quod ignem Iouis furatus esset, dicitur hominibus attulisse, & terris inuexisse multas calamitates. *ætheria domo.* ad imitationem Hesiodi qui scribit, cum ignis è cælo furtim à Prometheo subreptus esset, ad suas è terra fistas statuas animandas, Pandoræ à Ioue in terras demissa est, quæ patefacto dolio, ab Epimetheo, omnium malorum genera, quæ in dolio inclusa fuerant, dicitur attulisse mortalibus. *subductum.* subreptum, furto ablatum. *terris incubuit.* terras inuasit, ut nec in suo elemento quieti viuerent qui aliena tentassent. *robore.* acti diceret, multa morbarum genera ad vindictam temeritatis in terras missa. *sempati.* tardè venientis. tardam dicere necessitatem, propter mortem per febreis acceleratam, ea enim nisi post multa sæcula venire solebat. *corripuit.* accelerauit exitum ut, corripuere viam interea, qua semita monstrat. *Vacuum.* apertum, cuius pennis experiendi hominibus nulla causa fuit. Virg. Iam vacuolatam cælo specularus. & alibi: Præpetibus pennis ausus se credere cælo. *Nil mort. ard.* nil difficile. *Cælum ips.* quod solum sibi acceperant numina, quasi etiam id ipsum possint humani ausus attingere, nisi fulmine prohiberentur. *petimus.* optamus, exposcimus. Virg. Tartareum ille manu custodem in vincla petiuit. *neque per nos.* id est, non patimur illum quiescere. Quidam enim gigantes conati sunt ipsum cælo decicere. Virg. & con iuratos, cælum rescindere fratres.

C R V Q V I V S.

Sic te diua potens Cypr. Virgilium Athenas. Svehenti naui precatur felicem cursum. Quod ut fiat optatius, eam quasi ex pacto obligat, ut eū suæ fidei conceditum, tantisper diis ventisq; fauentibus conseruet, dum voti compotem reddat. Athenis incolum: ab eo autem quod non nisi ingenti dolore animi possit auelli, argumento sumpto, in hominum temeritatem vehementius insurgit, qui dum suæ libidini, vel diis inuitis, faciant satis, nihil intentatum relinquunt, ut id præter naturam, ius, falsq; nefasq; suis vñibus accommodent, non aquam, ærēq; cælum, deniq; non deos ipsos. *sic.* adiurantis est. de quo Linacer in sua partium recta structura: nam per Protopoeciam cum naui agit de fide crediti, precaturque ut eam studiosè liberet. *Dina pot.* Periphrasis Veneris Cypriz, à Cypro insula celebratissima vbi præcipue colebatur: hinc Cyprī potens dicta est, quasi dominatrix; sic enim Latine vtitur, potens mētis, impotens animi. de Cypria Venere, & eius insulæ virginibus, quo pacto. in littore dotalem pecuniam ex corporis prostitutione quærebant, legito Lactāt. lib. 1. Iustinum, & commentarios in Pompon. Melā in dictione Salamis. Veneris autem stella nauigantibus iccirco propitia dicitur, quod è mari nara suum etiam quoddam in vndas habet imperium. hinc Neptunus s. Aeneid. Fas omne est Cytherea meis te fidere regnis vnde genus ducis. *fratres Hel.* periphrasis geminorum Castoris & Pollucis, *διὰ δὲ ἀδελφῶν* in Epigramm. quod sint nautarum opitulatores. *lucida sid.* nautis sua luce beneuola: his enim Neptunus potestatis fecit naufragis auxiliandi: Hyginus li. 2. Aynobius igneis seu fulgore marinus nominat. Plinius autem geminas esse stellas ait nautis salutareis, & nauigationis prosperæ nuncias. *Ventorumq; p.* periphrasis Aeoli nimborū tempestatūq; potentis, id est, regis; 1. Aeneid. vide Palæph. de non credendis historiis, quo pacto exponat illud Homeri Odyss. de vētis Vlyssi ab eo datis, inque vtre conclusis præter Zephyrum, quod alludit Horatius iniquiens, *ὀβριτὴν αἰὲν πρ. Iapyga.* ait enim Homer. *ἴνθα δ' ἐμοὶ βουλῶν ἀνέμων κατ' ἰδὴν κέλευθα,* id est, hic (in vtre ex corio bouis nouennalis) conclusit vias ventorum rudentium: sed paulo post ait, *ἀντ' ἱμοὶ πρὸς ἡν ξιφύρην πρὸς ἡν αἰῶνας.* id est, sed ventum Zephyrum emisit ut flaret. mutauit autem Horat. *κατ' ἰδὴν* in participium obstrictis, id est, vinctis seu conclusis *ἰν τῷ ἄσπερ,* id est, vtre, deinde quem nominat Iapyga, Zephyrus est, ut scribit interpretes Apoll. 2. in eū versum, *ἀλλ' ἴν' ἡν ἀρίστου παρ' ἄσπερ ἰπποσύνης ἴδουα* & *ἀρρίστου τῷ ξιφύρῃ οὕτω λυγμένῃ; ἀρχεται δὲ*

πρὶν ἀπὸ θύρας δύσας. id est, incipit autē flare ab occasu æstiuo. Præterea Aristot. de mundo: καὶ τὰς ζεφύρους ἀγίγας πρὶν ἀπὸ τῆς θύρας δύσας πρῶτον, ὅταντις καλῶσι δρομίας, οἱ δὲ ἰάπυγα. id est, & ex Zephyris Argestes quidem qui fiat ab occasu æstiuo, quem aliqui nominant Olympiam, alij verò Iapyga. *que tibi cred.* notato lepidissimā actionem, qua veluti ex conuentionali stipulatione cum nau agit de credito sibi Virgilio Athenis præstando saluo & integro. *Illisibus &*; insurgit eam vehemēti stomacho in eum qui primus maris vndas infirmo nauigio sic ausus experiri, hac data occasione, quò familiarissimo Virgilio carentem esset: est autem ἀγαμέμνησις; conuenitq; cū eo quod in Epigramm. pinus de audacia humana conqueritur, ἀδύμωτος. τίλμης ὑποπτε φιδόμενοι. *τοῦτο & es.* durities animi indomita, alluio ad loricam, quam induti equites cataphracti erant inuicti: ea autem à loris, auctore Varrone, nomē habet, quod primum ex corio crudo confici solebat: At postea ex laminis æneis seu ferreis triplici ordine squamatum cōseri cepit. hinc illud Statii, triplici seruabant pectora ferro, nam tergo tunc nullus erat metus &c. *qui fragilum t. χρίσις ἀνιμῶτος. primum.* An Argo fuerit, an alius: Lādinus hoc loco. *nos timemus.* expolitio pectoris ferri eius qui primus mare nauigauit, à periculis ventorum & siderum. Tale est illud Sopho. in Antigone, πῶς τὰ δῖα κύνει ἀνδρῶν δρόπον πῖλιν, τὴν καὶ πολὺ σῖμαι πόντου χαμῖν τῶν χαρῶν περιφορίσιν. *πῖλιν ὅν ἴδμενοι.* Quod Kattalerus noluit doctissimē sic reddidit: Plurima vbiq; stupenda videmus, sed nihil æquē stupendum ac hominem natura parens protulit vniquam; Ille canas equoris obruentibus ratem fluctibus transire aquas, dū scuit notis, hiems proteruis non horret, *decertanti.* colluctantem, hellenismus. sic ode 1. Luctantem Icaris fluctibus Africum. *tristein.* vel proprio epitheto ob mortem fratris Hyantis in venatione à leone intersecti, vel ab effectu, quòd in suo ortu & occasu ingenti concitata pluuia nauigantibus efficiant tristes. Virg. Arcturum pluuiāque Hyadas. *Hyads.* vel ab ὕα, id est, pluo, vt habet Cic. 2. de nat. deor. vel ab ὕα, id est, furibz, hinc etiā Sucule nominata Latina voce; vel ab Hyante fratre, fure autem septem, Ambrosia, Eudora, Pedile, vel, vt alij, Palide, Coronis, Polisso, Phyleto, Thyene, quæ & Pleiades, quòd ex Pleione nympha Oceani filia & Atlante sint natæ. Vide Hyginum lib. 2. in Tauro. *rab. Not.* venti Australis, qui dictus est ab humiditate, sicut Auster ab hauriendo. Ouid. vltima Eleg. lib. 1. de Trist. Fuscabatque diem custos Erymantidos vrsæ, aut Hyadas sæuis hauerat Auster aquis. *totis autem totis* signat

humiditatem. *arbitr.* Adr. quasi Adriaticum mare vel tempestuosum esse, vel tranquillum debeat ad eius ventū arbitrium. arbitrum autem propriè iudex est datus rebus priuatis diiudicandis. *tolle seipson.* Illustrat rabie Noti, qui rapit mare Adriaticum in suam sententiam, siue ad commouendos aquarum fluctus, siue sedandos. Est autem hic ellipsis coniuncturæ, siue. *ponere.* τὴν δὲ ad imitationem Græcam, moderari, regere, componere. *frat.* cod. Carr. habet fratrum. *quem morbis.* Expolitio duri pectoris à contemptu mortis & periculorum maris: monstra namque marina nimirum grandia cete non raro naueis subuertunt; quas etiam dissolui necesse est si in marinos scopulos impingant. *qui sicis ocul.* Zeugma cum anaphora. *inurgidum.* Bland. cod. omnes habent turbidum, cū Mart. & Carr. quod mihi videtur apertius, quia non omnibus inturgescens mare ita sub oculis cadat metumq; concitet vt turbidum; vt omittam multò sæpe autē inturgescere naturæque à nauigando deterrere quàm fluctus & vndæ exoriantur. Imo mare nonnunquam intumescit non subsequente tempestate; quemadmodum ira tumidus animus non semper exit in iras, mitigari namq; & leniri potest interna tumoris causa subito vel erumpente euanescente; vel contraria impedita. *infameis scopul.* horrendos & nautis pertimescendos ob frequentia naufragia, *δυνάμωτοι,* mali & nominis & ominis, *κακόνωτοι.* nequicquam. *ὀνειδισμός* ingratitude humanæ ob beneficium à Deo acceptū, qui in hominum gratiam potissimū, separauit aquas à terra, vt viuere & aspirare possent. vt habetur 1. cap. Genesios. *si tamen.* ἵσταντο, ἵσαντο ἄγε, *ἱκανήσιν,* si quidem, quandoquidem, quia. *dissociabilis.* dissociando, quem opus erat separari à terra, nimirum ad salutem hominum, & ceterorum animantium, quæ ad vsum humanum terræ pabulo nutriuntur. sic omnes adhuc docti & dissociabili sunt interpretati. Sed quid? si ad maiorem de ingratitude, impietateque in Deum expostulationem, reddamus & dissociabili, id est, valde sociabili: nam vt terra & aqua elementa inter se symbola, ita ad rerum generationem alterum alterius indiget, vt neutrum sine altero reipsa sit? *impie rat.* Metonymia, pro inuentore inuentum, naues pro hominibus impiis in ordinatione dispositionemque Dei. *non tangenda.* fugienda transuehuntur. *audax om.* Epiphonema in detestationem temeritatis humanæ. hic vult Becanus noster vir eruditionis omnigenæ in suis Cronis per genus Iapeti Horatiū ad imitationem Pindari nona ode Olymp. nominare mortales: Nam quòd Græci Iapetum omnium mortalium crediderint antiquissimū, siccirco omnes homines Iapetionidas nomi-

das nominarunt, alios Prometheus, à providentia, alios Epimetheos, ab inanimaduertentia, alios Atlantes, à ferendo labore. alios Menœtios, à morte quæ manet omneis Iapeti filios. hunc legito. *perpeti*, sufferre pertinaciter. in quo ex consequenti facili subintellectus, facere; nullum enim est patiens sine agente. *Iapeti genus*. diductio thescos in suas hypotheseis, primum exemplo temeritatis sumpto à Prometheus, cuius fabula de igne ætherio Ioui subrepto præter Hyginū lib. 1. & Fulgentiū in Mythologicis, & alios, legito Hesiiodum in operibus mox ab initio, *καὶ ψὲ δὲ πῦρ, τὸ μὲν αὖθις οἷς πᾶσι ἰαπτέοιο, ἔκλεψ' ἀνθρώποισι διὸς παρὰ μηχανόντος ἐν κείῳ τάρηαι, λαθὼν δ' ἰὸς περικύραυτος*. quæ ad verbum ferè sic reddidimus: ignem femo-uit, quem mox farus Iapeto aufert consulto ab Ioue surreptum mortalium ad vsum, inque caua occultat ferula clam fulmine claro. *Iapeti genus*. *πᾶσι ἰαπτέοιο* Hesiiodo. *ignemfran*. furto, quod est alienæ rei fraudulenta contrectatio, nimirum inuito domino, vt habet Iuriconsultus. huc facit illud Fulgentij ad illudenda poetarum fabulamenta, 1. lib. Mythologicon de Prometheus vbi ait: Nulla quærantur vltra terris munimina, dum vsq; in cælum furta peruenierint: aut, quæ securitas erit argenti & auri, vbi flamma potuit inuolari? *ignem ætherio do*. Hesiio. *χαίρεις πῦρ κλέψας; καὶ ἔμωσ' ὀφίνας ἡπιοπύσσας; οὐκ ἔ' αὐτῷ μέγα πῆμα καὶ ἀνδράσιν ἰσοκρίσισι*. *τοῖς δ' ἰγὼ ἀντὶ πυρὸς δόσω κηκῶν*. id est, ignem subreptum, me deceptum quoque gaudes? at tu posteritasque tua mala multa lueris; nam pro igni sublato ingentia damna reponam &c. *æther. d. f.* auxilio Mineræ, quæ inter oras septemclypei hærentem Prometheus in cælum detulit, vbi Phœbi rotis clam ferulam applicans ignem furatus est: quem cum lutei figmentis pectusculo apposuisset, animatum corpus reddidit. Hesiiod. autem cum Hygino de eo igni agunt qui mortalibus erat vsui, cum coquendis carnibus cibisq; condiciendis, tum sacrificiis adolendis. *maries & no*. hoc autè est quod ait Hesiio. *ἀλλὰ γυνὴ χείροσι πῖθ' ἔμωσ' αὖθις ἰσολύσας, ἀνθρώποισι δ' ἐμήπτω κῆδ' αἰ λυγρὰ*. id est, at mulier (Pandora) manibus sublato tegmine doli feminat in vulgus curastisq; graueisq; vide adagium, Malo accepto stultus sapit. *ἀλλὰ δὲ μοῖρα λυγρὰ κατ' ἀνθρώπους ἀλάλπτει, τὰ δ' ἐν γῇ γαῖα κηκῶν, πῶλ' ἢ δὲ θάλασσα*. id est, atqui homines inter mala plurima semper oberrant, plena est terra malis, nec non maria vndiq; plena. *maries*. nō ea quæ ἀτρεφίαν sublequi solet, verum quæ vel ex calore corpus ipsum depascente, vel frigore nu-

trimentum idonea concoctione destituyente nascitur, quæ causæ ferè sunt febrium, morborumque aduentantium. vide Pantinum in Celsum, lib. 1. cap. 8. *nona feb.* inaudita, quia nulla morborum genera fuissent antea: nā vt post paullo ait Hesiio. *ὅτι θεοὶ δ' ἔχουσιν ἀνθρώπων θυμὸν ἔχοντες, νόσφιν ἀπέρριπτον αἶμα; οἷός τις ἔστι π' ἐδωκεν γῆρας ἰπλῶ. αἰὼν δ' ἐκ πόδας ἔχειρας ὁμοῖοι τέρπεν' ἐν γαλήνῃ, κηκῶν ἰκτοδὲν ἀπάντων*. *στῆσαν δ' ὡς ὑπὲρ διδμημέναι*. id est, tamquam dii vixere animo meliore beati, non labor aut ærumna grauis, tristisque senectū his aderat manibus fortes pedibusq; valētes sacris certabant epulis extra omnia damna, mortē quasi somno domiti. *sardanapet*. quæ vltronea nec nisi plenis annis maturaq; senectū aderat. *expertum vacuum*. alia hypothesis à Dædalo sumpta. *vacuum ætra*. qui philosophis nōnullis dicitur inane, quos secuti poetæ, nominant ætra vacuum, quod in eo nihil appareat. sed hac de re legito 4. Physic. Aristot. de loco & vacuo. Sic Virg. in Sileno: Nāque canebar vti magnum per inane &c. Ouid. 4. Metamor. Sic celeri misso præceps per inane volatu terga feræ pressit &c. *Dædalo*. Dædali fabulā, quæ omnibus est decantatissima, legito apud Paleph. de fabulis. *non homini*. ad volatum, sed aui- bus, quibus volare ita proprium est vt hominibus ingredi. *perripit Acheron*. Tertia hypothesis de Hercules ad inferos descensu Mercurio duce per Tanarum, ad extrahendum Cerberum triplicem inferorum excubitorem. quam fabulā inter alios Apollodorus lepidissimè cōmemorat hb. 2. cuius interpretationem si requiras, legito Paleph. de fabulis. hoc autem obiter notandum est, Horatiū hoc exemplū paucissimis adscripsisse temeritati, quod Epicureo more rideat & superos & inferos Deos: quemadmodum sequenti ode, Iam te premet nox, fabulæq; manes. Cod. Bland. Mar. Carr. hic habent, perripit Acheronta, sine copula que. *Herculeus* l. id est, Hercules. vt virtus Scipiadæ, Scipio. mitis sapientia Lælij, Lælius. lumen Stertinius, Stertinius. Nil mortal. ar. ἀγασσάμενος in nimiam hominum confidentiam cum admiratione. 4. Bland. habent, nil mort. ardui est. *Celsum ipsum p.* alludit ad Titanum fabulam. de qua Diod. & Apollon. lib. 1. *stultitia*. temeritate & imprudentia. *nostrum scel.* scelus hic impietas est in Deū & naturam, hoc enim, ait Cic. est Gigantes cum diis bella gerere, homines diis & naturæ repugnare. *Iracunda Iou.* σύγχυσις, pro iracundum Iouem. *ponere.* ἀφώρτισις prodeponere. à fulmine autem iaciendo Iupiter κερκύνιος, id est, fulminator cognominatur.

Ad L.

AD L. SEXTIVM DE VER-
no tempore.

ODE IIII. παραινυχή, συναγγιγνύς.

SOLVITVR acris hiems grata vice verū,
& Fauoni:

Trabuntq; siccas machina carinas:

Ac neq; iā stabulū gaudet pecus, aut arator igni:
Nec prata canis albicant pruinū.5 Lā Cytherea choros ducit Venus, imminēte Luna:
Iunclaq; Nymphu Gratie decentesAlterno terrā quatunt pede, dū graueū Cyclopū
Volcanus ardens vris officinas. (myrso,Nunc decet aut viridi nudum caput impedire
Aut flore, terra quem serum soluta.10 Nūc & in vmbrosis Fauno decet immolare lucū,
Seu poscat agna, siue malū hado. (tabernaePALLIDA mors aquo pulsas pede pauperum
Regumq; turreis. ō beate Sexti,15 Vna summa breuiū spē nos vetat inchoare lōgā.
Iam te premet nox, fabulaq; Manes,Et domū exiliū Plutonia: quō simul mearis;
Nec regna vini fortiter talis,

Nec tenerū Lycidā mirabere, quo calet iuuentus

20 Nunc omniū, & mox virgines sepebunt.

COMMENTATOR.

SOLVITVR acris hiems. Ode dicolos, me-
trum Phaleucium dicitur siue Archilochiū, quia
frequenter eo vsus est Archilochus: constat prior
versus ex ea parte Heroici versus quæ dicitur Ba-
colice, quia necesse est ut quartus sit dactylus, &
tribus trochæis terminetur. hoc modo: Soluitur.
acris hiems grata vice veris. & Fauoni. sequens
versus Iambico trimetro minor est vna syllaba;
habet enim quinque iambos cum abundante syl-
laba; hoc modo: trabunt. que sic. cas ma. china. ca-
ri. nas. quod si dixeris carinulas, erit integer tri-
meter. Aliter primus versus cōstat ex quatuor pe-
dibus heroicis, & tribus trochæis. Secundus Archi-
lochius dicitur ex pentemimeri Iambica & tribus
trochæis. sic: trabunt. que sic. cas machi. na. ca-
ri. na. Hæc autem Ode ad L. Sextium consularē
scribitur, in qua veluti describens verni temporis
gratiam cohortatur ad lætiore indulgentiorēq;
viam, admonens mortem omnibus equaliter im-

minere. *solvitur.* mollescit. *acris.* acris nomē cō-
mune est, & in neutro genere habet acre; *acris*
hiems, acre sinapi. aliquando autem in masculinō
habet acer, vt acer equus. *acris hic.* aspera, infesta.
Fauoni. Fauonium ventum, qui Zephyrus Græcē
nominatur, veris tempore flate Virgilius testis est
qui sic ait in Georgiis: Vere nouo gelidus canis
cum montibus humor liquitur, & Zephyro pu-
trise gleba resoluit. *trabuntq;.* de nauibus dicit,
aut ad separationem, aut propter hiemem subdu-
ctis etiam competentem tempore ad navigationem
in maria reductis. *arator.* mutari etiam dicit vsum
vitæ mutatione temporis. Virg. Ante focum si fri-
gus erit, si messis in vmbra. *canis.* candentibus.
albicant. albescent. *Iam Gylb.* clementia tempo-
ris etiam inuitari dicit animos ad ludum, ita vt de
nocte salta. ionibus vacent, Veneriq; *imminente L.*
appropinquante. *Iunclaq; Nymph.* Gratie tres sunt,
quæ nudæ pinguntur, quia fides aperta & simplex
esse debet & nō callida simulatione. per Nymphas
mulieres intelligi voluit, per Grantias virgines: Ista
enim tanquam Epicureus dicit, suadēs voluptuo-
sē viuendum pro fragilitate vitæ, nec prætermi-
tendam ardente Venere lætitiā. *alterno terr. q. p.*
pro sono cantilenæ ad rhythmū pedem serientis.
graueū. pro operis labore. *nudum cap.* vnguentis
deliburum. *impedire.* coronare. *soluta.* à frigore.
nam soluta terra, id est, aperta iam vere intelligi-
tur, quia prorepore & patescit & clauditur. Virg.
vere tument terræ. & de hieme: rura gelu tunc
claudit hiems. Aliæ etiam solutas terras dicimus
liberas. i. incultas. sic Virg. cum de agricultura lo-
quitur, ait, exercetq; frequens tellurem atq; im-
perat aruis. Item de inculta: atq; iniussa virescunt
gramina. *nunc & in vmb.* quia expleto anno & no-
uo red:unte reddenda sunt vota diis agrestibus.
Virg. tunc agni pingues, & tunc mollissima vina.
pallida. Epitheton mortis, eō quod pallidos faciat.
regumq; turr. pro altioribus domibus posuit. vt ta-
bernas pro humilioribus. *Vna summa.* supputa. io.
summam autem pro paucorum annorum nume-
ro posuit. Virg. sed fugit interea, fugit irreparabi-
le tempus. *Mues.* dij boni dicebantur, vnde &
mane tractum putant, nam mane apud antiquos
bonū dicebatur. Aut manes, id est, inferi, aut som-
nium potius quā inferi, qui omnino sunt fabulosi,
vnde Virg. perq; somos diis vacuas & inania re-
gna. *regna vini.* nō accipies per sortem regna v. nī,
id est, magisteria conuiuiorum, quæ talorum iadi-
bus fortiri solebāt antiqui: quod & Plautus signi-
ficat in Captiuis & in Asinaria. *domus exil.* propter
vmbas. *tenarum.* delicatum. *Lycidam.* puerum à re
adamatum. *calet.* quem impatienter amat. *mox*
paullō post. *sepebunt.* frigeunt, marcescent.

C R T

CRVQVIVS.

SOLVITVR *acri h.* Luculenta planè hæc
Ode est, & omni ex parte Epicurea, qua Sestiū
ad hilaritatem vitæ iucunditatemq; inuitat ab a-
mœnitate verni temporis: at suo more videtur eū
mordere clanculose, vt qui vitæ spe longioris vte-
retur victu parciore & minus alacri: Quod ne fa-
ciat hortatur ab æqua omnibus morte, à vitæ bre-
uitate, & inanibus Poëtarum fabulis de diis infe-
ris. In hac & aliis odis quibusdam videtur imitatus
Anacreuntis carmen *eis τὸ ἴαπ.* quod sic incipit:
ὁ δὲ πῶς ἴαρος φαιήτος χάριτες ἔσθ' ἐχέουσι, id est,
viden' vt ineunte vere Charites rosas abundant,
huius argumenti quoq; est Ode. 9. huius lib. & 7.
lib. 4. In inscriptione vulgari codices aliqui habēt,
ad P. Sextium. sed legendum esse ad L. Sextium,
vt habēt cod. Bland. iam certum est ex Dione, qui
scribit, anno 730. Augustum sese abdicasse consu-
latu, inq; suum locum substituisse L. Sextium Bru-
ti studiosissimum. Vide comment. Sigonij in fa-
stos & triumphos Roma. Ex Blandinio codice an-
tiquissimo, non sine magna molestia, restitui hæc
oden diuisis suis modis & numeris, à nemine ad-
huc obseruatis nec cognitis, quod sciam. quæ hunc
in modum distingui & legi debet, *διατρίτως.*

SOLVITVR *acri hiems grata vice*

Verū & Fauoni:

Trahuntq; fictas machine carinas.

Ac neque iam stabulis gaudet pecora,

Aut arator igni,

Nec prata canis albicant pruinis.

Iam Cytherea chorus ducit Venno

Imminente Luna,

Iunctæq; Nymphæ Gentis decentes

Alternò terram quatunt pede,

Dum graueis Cycloppum

Vulcanus ardens vrit officinas.

Nunc decet aut viridi nitidum caput

Impedire myrto,

Aut flore, terre quem ferunt solute.

Nunc & in vmbrosis Fauo decet

Immolare lucis:

Seu poscat agnam, siue malis hœdam.

Pallida mors equo pulsat pede

Pauperum tabernas,

Regumq; turrem. ô beate Sestij,

Vite summa breui spem nos vetas

Inchoare longam:

Iam te premet nox, subleq; manes,

Et domus exilij Plutonia:

Quò simul mecum,

Nec regna vini sortire talis:

Nec tenerum Lycidam mirabere

Quo calet iuuentus

Nunc omni s: & mox virgines tepebant.

EST autem metrum tricolū, cuius primus
versus est Alcmænius dactylicus tetrameter *aca-*
talectus, quatuor pedibus constans, postremo
tantum dactylo, reliquis dactylis & spondeis mi-
stim. Alter Trochaicus Ithyphallicus est, constans
dimetro brachycatalecto. Tertius est iambicus
Archilochius, constans dimetro acatalecto. Iudi-
cet lector doctus quid hic præstiterim in studio-
forum gratiam. *Solvitur acri h.* grata commuta-
tio mortalibus hiemis asperæ in ver æmœnū. tale
est illud, Diffugere nives, redeunt iam gramina cā-
pis, &c. Ode 7. lib. 4. *solvitur.* alludit ad hiemale
figus, cuius vis est constringere corpora, quæ ver-
ni caloris beneficio, Zephyrisq; redemptoribus,
quasi decussis vinculis à frigore liberantur. *acri*
hiems. frigus acre, mordax, vrens. Lucret. lib. 4.
acre ferit frigus. Virg. penetrabile frigus adurit.
Qua autem ratione modòq; frigus acre & vrens
dicatur, disputat Cæl. Rhodiginus. *Fauoni.* per a-
pocopen. sunt autem Fauonij vêtī veris comites,
vt habet Ode 12. lib. 4. *trahuntq; sic mach.* Machi-
næ quæuis instrumenta humano ingenio artèq;
inuēta, quibus moles aliqua suo loco moueri po-
test. *μηχανή* Græcè, puluinos nominat Isidorus
lib. 19. Pollux, *πλοῦν σκωπῶν*, inquit, *φάλαγγας,*
φάλαγγας, ἰλκοί, ἔροι. Subductio navis seu tractio
πλοῦν Græcè, Machinatio Iul. Cæsari nomina-
tur 2. lib. de bello ciuili. Machinatione nauali,
Phalangis subiectis ad turrim admovent his itaq;
instrumentis machinæ nomine comprehensis,
naueis sub hlemem in littora subduci, atque iterū
vere aduocante in mare reduci, seu retrahi pos-
sunt. *Phalāga*, Nonio teste, est lignum teres & ro-
tundum, quo supposito moles quæcumq; volui-
tur, eēt tollit Flandrice. Pollux lib. 7. *τὰ τῶν ναῶν*
κόλα, οἱ ὑπεβλήθ' οἱσι φάλαγγας *αἱ τῆς φάλαγ-*
γας. instrumentum vtile, atq; adeò necessariū fa-
bris omnibus. Innuit autem hic versus nautas ini-
tio veris parare navigationem. *ac neque iam st.* ver
tempus opportunum pascendo pecori, & agris ad
sementem colendis. *nec prata canis.* significatio
hiemis non affectæ modo, sed etiam penitus con-
fectæ, ex hiberni cæli effectis euanescentibus;
pruina namq; ex effectis frigoribus humi albicare
solita iam desinit, terra virescit herbis succrescen-
tibus, inq; florem exeuntibus. hoc itaq; argumen-
tum est ab amœnitate terræ, quæ post pruina re-
creat oculos nimia bruma graueis. *iam Cytherea*
novos. argumentum à serenitate aeris & cæli. nam
post fugatas de nocte nebulas, Luna clara luce in-
uitat ad lasciuia matronas, & virgines ad saltus,
risus, iocos, cantus, & id genus (incaléscente Ve-
nere) corporis oblectamenta: Sunt enim peri-
phrasticos hæc accipienda, ita vt Nymphas quidē
mulieres

mulieres comulas, auctore Commentatore, Græciæ verò virgines deliculas interpretemur: Quo pacto quoq. Vulcanum ardeantem internum in corpore calore, Cyclopes, marces, graucis testibus licet intelligere: nullum enim anni tempus, præter veniunt procreationi & petulantia est accommodatius, ut Phycis Medicisq. est contestatum. imminente Lund supra caput lucente. Hæc est metalepsis hiemis præteritæ, quæ nebulis adductis sidera contenebrat, quibus clarè luceantibus, & cum tenebris nebulæ, & hiemis rigor fugisse censetur. Imminere hic est capiti impendere, seu supra caput volui, quod manifestò deprehendi nequit, nisi sudo & puro cælo: hinc fit quod imminere ad id quod est lucere significanter transfertur. *Iuncta Nym.* de Græciis vide quæ adnotauimus ad oden 7. lib. 4. *Alternis ser.* periphrasis chori Venere duce, alternis enim nunc posito, nunc sublato pede ad numeros saltare, est choros ducere. Quatere, pulsare, pellerè pede terram, saltare est. *græues Cyclop.* per officinas Cycloporum alludit ad Actnam montem, cui à Ioue Cyclopes subiecti finguntur, cum Vulcano veris tempore eudere fulmina, ad cuius radicem Vulcano templum dicarum traditur, in quo canes excubitores, piis quidem omnibus ad sacra ingressis abbladiabantur, impios verò magno latratu auersati, non patiebantur ingredi. *nunc decet.* post epulas ad focum per hiemem lari celebratas, nuncinuitat in aprico ut cœnitet, & pro antiquo cōuiuandi more ab Ionibus accepto, auctore Valerio Max. myrto fertisq. floribus redimiti capita, in frondosis siluis sacra Fauno faciunt, siue agnam poscat, id est, periphrastice, puellam, siue hædum, id est, puellum, innuens vniuq. sexus amorem; quod aperte quoq. satis exprimit postremis duobus versibus. *capit impet.* Hoc est, myrtem sertum capiti imponere. Sic Anacreon: *ἰμοὶ μάλιστ' ὀδοῖσι καὶ σφρίχων ὑπέρμην: ἰμοὶ μάλιστ' ὀδοῖσι καὶ σφρίχων ὑπέρμην, τὸ σφρίχων μὲν μοι, τὸ ὑπέρμην τίς ἴδωσι*, id est, curo delibutam vnguento habere barbam, sed implicare curo meos rosas capillos; hodierna curo tantum, quis cras futura nouit? Fuere autem myrti tria genera Catone teste, nimirum nigra, candida, coniugula. Plin. lib. 15. cap. 29. Impedire propter à victis pedibus sumrum, sicut & expedire ei contrarium, significat detinere; at hic tum eo consensit quod est redimire, coronare. *aut flore.* seruo ex floribus cōcinnato. Crineis autem textilibus sertis redimire, potareq. moris erat mensis præcipue secundis, ubi conuiuiz tam vino lascitiores, dulcioris luxuriarentur: sic enim Diczarchus apud Athen. lib. 14. *ἡγὺς* (de secundis mensis) *τὸ πᾶν δ' ἀπὸ τῶν ἐν τῇς δ' αὖτις περὶ τὴν αὖτις*

τίς ἐστι τὸ πᾶν δ' ἀπὸ τῶν ἐν τῇς δ' αὖτις περὶ τὴν αὖτις, *καὶ τίς ἐστι τὸ πᾶν δ' ἀπὸ τῶν ἐν τῇς δ' αὖτις περὶ τὴν αὖτις*. Inter multa autē coronarū genera duo sunt quæ varietate sola placere scribit Plin. lib. 21. ca. 9. quarū aliæ flore cōstant, aliæ folio. *solutæ.* ut enim frigoris est constringere, ita caloris est constricta concretāq. dissoluere. *ymbosis.* frondosis. *Seu poscat agnam.* sic habet duo codices Bland. quos securus sum. Carr. cedex habet, *Seu poscat agnam, siue malis hedos.* Præter agnam & hædum Fauno Deo Latino, atque adeo semideo, Halicarnasseo teste, etiam capra immolabatur à Romanis, fortassis ob id quod cum quoq. Pana vocitarēt. *Pallidamors.* ab æqua omnibus morte. sic Cornel. Gallus, Omnibus est eadem leti via, non tamen vnus est vitæ cūctis exitiūq. modus, hæc pueri atq. senes pariter iuuenēsque. *scruuntur*, hac par diuitibus, pauper egenus erit. *pulsat pede.* allegoricòs ab humano more pulsandi foris occlusas: id est, sine vilo discrimine moriuntur diuites & pauperes. *tabernæ.* tabernæ ædes sunt humiliores, quæ sunt ex tabulis, non, ut quidam putant, quod tabulis claudantur, inquit Festus. *regumq. turres.* hæc diutio serè pro diuitibus & principibus viris ab Horatio posita est. *turrem.* pro turritis ædibus, & ia sublimè ædificatis. *Vita summa.* à vitæ breuitate hortatur ad indulgendum genio. *summa.* pro vitæ spatio, pro annorum paucitate, nimirum iam inde ab exordio ad finē vsq. vitæ. metaphora sumta ab accepti rationibus impensiq. *inchoare spem.* hoc est sibi vitam diuturnā polliceri, protendere, sperare, spem fouere. *iam te premet.* ab imminetibus vitæ satis suadet alacriter vtendum rebus præsentibus. *premet.* opprimet. *noct.* perpetuus sopor, tenebræ perpetuæ; hæc enim filia Chaos est Hesiodo teste: *ἐκ χάους δ' ἱρβόσσι μέλαινα νύξ ἰγύροιστο*, id est, at chaos & noctem peperit Erebiq. tenebras. *fabulaq. Manes.* id est, per *ἐν δ' αὖτις*, manes fabulosi, qui dij ab Auguribus inuocantur, quod eos per omnia manare crederent: eosq. deos superos & inferos dicebant, inquit Festus. Manes autem dicti sunt quasi benefici boni & fausti, quod mors sapientioribus quàm vita melior iudicaretur de Manibus plena sunt omnia & philosophorum & poetarum scripta. *domus exilis.* exilis hic pleno opponitur, pro inani & vacuo. sic & Virg. perque domos ditis vacuas & inania regna: vanæ namq. sunt vmbra, nec loco circumscribiqueunt. Quid si domus Plutonia exilis, sepulcrum sit angustū & paruū, nimirum paucorū pedum, pro modulo corporis eius quod continet? *simul.* vitur Horatius hac voce, simul, serè per ellipsin, ac, atq. pro postquam. *meatū.* migraueris, euaueris, *ἀνδρὸς μετὰς.* meare namq. verbum iis proprium est quæ sensim labendo pereunt: sic homo viuendo diu paulatim

enanesce, *σιγή. vmbra*, vt volunt antiqui poetæ. *regna vini*. apud Græcos olim in symposiis præfectum cōiuij talis sortiri moris erat, qui latis legibus pocula cōiuij æqualia pro arbitratu tuo maiora, vel minora imperabat. Arrianus in Epicteto, *ἡ σατυρῶν αἰὲς ἀλλοτρίη βασιλεὺς προτάσσει, οὐ τίς, οὐ κέρχον οὐ ἀπὸ λῆθι, οὐ λῆθι*, &c. hoc est, in Saturnalibus tortione facta rex imperat, tu bibito; tu infundito, tu abito, tu venito, &c. Meminit & Tacitus lib. 13. festis, iniquiens, Saturno diebus ioter alia equali ludicra regnū lusu fortientium, et uenerat ea fors Neroni. hic itaque cōiuij præfectus & rex, *βασιλεὺς*, & princeps cōiuij dictus est. Cicero magister, regnum quoq. magistrum. Varroni, Nonio testis, modiperator. Horatio. arbiter bibendi, cōiuij tator, cōiuij præbitor. Putarcho in Apoll. *συμποσιαρχος* ubi ait; *Ληστιάς ὁ μέγας παρὰ τὸ ὅτι ποτὶ λαχὼν συμποσιαρχος, ἐρατὴ δὲ ὑπὸ τῷ ὀνομαζομένῳ ἐκαστῷ ποσὶ βίῳ. ἡ δὲ πολλὸς οἶνος ἐστὶν, ἔφη, ὅσοις ἐκαστὸς αἰτέῃ ἐπὶ ὀλίγῳ, ἢ ἴσῃ διδύμῳ πᾶσιν*. hoc est, Agellus ille magnus, in cōiuij aliquādo sorte factus symposiarcha, interrogatus à pocillatore, quantum cōiuij vini propinaree: si quidem multum vini sit, inquit, quantum quisq. desiderat; at si parum sit, ex æquo propinato omnibus. *fortiere talu*. iactu talorum, in quibus aut numeri, aut, quod magis cū Polluce crediderim, ipsorum facies seu forma sine notis villis: aut senionem seu Venerem, aut vnitatem seu canem referebat: Venerem quidē felicem, Canem verò infelicem: Quatuor certē numero, quod essent quadrilateri, iaci solebant. & vt Venus erat cū nullus eadem forma talus appareret, ita canem fuisse censuerim, quando idem omnibus & vnus erat vultus. Telsis autem tribus, quos cubos nominat Agellius, quod essent hexagonæ, notatis antiqui, vt nos quoq. nunc, utebantur eburneis. De talis autem hoc monitum volui lectorem præter Venerem & Canem, in iis etiam apud Plautum & vultures & basiliscos notatos fuisse; vultures quidem infelices, basiliscos verò faustos. *Lycidam mir*. hæc sunt amoris illi. *non virg. sep.* frigidiore erunt, quam vt te iam senio prope & frigore confectum accendere suo calore poterint. Lambinus post Ascensum multo aliter hunc locum interpretatur, quod mihi parum placet.

AD PYRRHAM.

Ode v. *προσφωνητικὴ.*

*Quis multa gracili te puer in rosa
Refusus liquidus vrges odoribus:*

Grato, Pyrrha, sub antro?

Cui flauam religas comam,

*Simplex munditiis? heu quories fidem,
Mutatōsq. Deos flebit, & aspera.*

Nigri aquora ventu

Emirabitur insolens,

Qui nunc te fruitur credulus aurea:

Qui semper vacuam, semper amabilem

Sperat, nescius aure

Fallaci. miseri, quibus

Intentata mnes. me sabula facer.

Voitua paries indicat vuida.

Suspendisse potens

Vestimenta maris Deo.

COMMENTATOR.

Quis multa gracili. Metrum duobus versibus Asclepiadeum, tercio Pherecratium, quod cōstat spōdeo, dactyle, spōdeo. hoc modo grato, Pyrrha sub antro. quato Glyconicum, constans spōdeo & duobus dactylis. hoc modo: cui flauam religas comam. *quis multa*. Percontatur Pyrrham cū qua olim cōiueuerat iocari, quo amatore nunc fruatur iuvene: & munditias eius laudans, quasi calliditatis ipsius ignarus, ait se quoq. in amorem eius implicitum susceptis votis tandem euasisse. *gracili*. delicatus, tenuis, tener. vnde, & vmbra ibant tenues. Sed graciles & teneri solent esse adolecentes & puellæ. *perfusus liq.* delibutus vnguentis pretiosis. *grato*. propter odores vnguentorum. *antro*. fornice, vbi prostare solebant. *cui flauam*. cui comam *simplex mund.* incompōita & inornata quidem, sed animo dolosa. *heu quor.* allegoricōs hæc dicuntur: significat enim tempestatū modo mobileis esse meretricum blanditias. *flebit*. quod mutata felicitate, miser denudetur ab ingrata meretrice. *mutatōsq. deos*. iratos, nō propitios, incōstantes. sic Luca. *ō facileis dare summa deos*, eadēmq. rueri difficileis. *nigri*. contrariis. *aquora*. meretricem fallacem & inconstantem, cui nihil fidentium. vnde Virg. mēne huic confidere monstro, & celi toties deceptum fraude serenit &c. *Eia age rumpe moras*, varium & mutabile semper femina. *insolens*. inconsuetus & inexpertus amorem meretricium. *aurea*. blanda, pulchra, propitia. *vacuam*. sibi soli paratam contentis aliis. *amabilem*. suo amoride seruientem. *aure fall.* mutabilitatis femineæ. *miseri quib.* mira varietas: Nam cū dicit eos miseros quibus placebat adhuc non probata, se quasi felicem & beatum prædicat, qui iam euasis eius fraudulentiam. *me sabula fa*. Allegoria à naufragis sumta, qui naufragia in tabulis depicta circumferre solent ad obuios ad misericordiam commouendos. Quin & vestes cum quibus euaserunt, in tēplo Neptuni aut alterius Dei marini ex pa-

ex pariete pendere solent ad voti solutionē. Iuuenal. naufragus assem dū rogat, & picta se tēpeltare iuuet. Virg. seruati ex vndis vbi figere dona solent. *uida*. melius quā humida. Deo. Neptuno.

C. R. V. I. V. S.

Quis multa gratius. Horatius non æquo fert animo Pyrrham violata fide se, vel reiecto, vel, pro solito more, non admisso, iam alij puero suā dare operā: quare eius vāritatem simplici quadam fucarāq. mundiua cultūq. cōtectam, nec non magnifica ipsius promissā cōfert auræ ventōq. fallaci: Ipsam verō Pyrrham procellis vndis, minimēq. tutis, quibus adolescentes imperiti rerum, meretricizq. fraudis ignari, ante tempus impliciti inietricique, non minori rerum omāium, & nominis discrimine sese eripere queunt, quā solent naucleri factō naufragio incolumi vita vix enatare, Neptunōq. sua vota soluere: quare Horatij exemplo in memoria semper habeant adolescentes, nihil didendum esse procacibus id genus & dolosis meretriculis. *gratius puer*. tenerē mollietēq. educatus, impubis, rerum imperitus, tenero & gracili corpore, decipi facilis, ætati puerili proximis: cuiusmodi puerum describit in arte poetica ad Pisones, Imberbis iuuenistandem custode remotō gaudet equis, *camibulq.* & aprici gramine cāpi, cereus in vitiū flecti, mentoribus asper. *in multa rosa*. in odoribus ad lasciuiam prouocandā. Fortassis intelligit *ῥοδωσπρίαν λοπάδα*, id est, genus odorati edulij & scitamenti in quo rose intritæ in olla ad mensam ferebātur. de quo Athen. li. 3. Plin. lib. 21. ca. 19. de rosa, inquit, diapasinata sunt ad sudores coërcendos, ita ut & balneis inarescant corporibus, deinde frigida abluantur, &c. Quicumq. enim odores ex arida materia consistit, Græcè *διαισπλάσμα*, ex liquida verō *διαιπλάσμα* nominantur. videto quæ scripsimus in Satyrā 2. lib. 1. quid si ad *ῥοδωσπρίαν λοπάδα* eum alludere dicamus? vide Athen. lib. 3. *liquidū odo*. vnguentionibus, quibus totum sæpe corpus oblini solebat; quæ *διαιπλάσμα* nominata iā diximus. innuit fortasse *ῥοδωσπρίαν*, id est, vnguenta rosacea. *ut ges*. Venerem verbum, pro auidē amplectitur. *Pyrrha*. vox ficta à flauo capillitio; unde subdit, cui flauam religas comam. *grato*. propter lucrum vtile. *auis*. innuit tacite eam fuisse supā meritoriam: antea paratq. & lustra ferarum, meret propriis hinc transferuntur ad lupanaria, & meretricū forniceis, in quibus quasi antris nunciant, nunc prostant impudice ad captandam prædam. ausim conicere hanc Pyrrham in Subura cum ceteris suis sortis meretriculis habuisse domiciliū fornicatum. *uisi*. r. com. hoc est, in cuius adolescentis fraudem crineis flauos habes floribus religatos? sic *ode* 1. lib. 4. Est edera vis multa, qua crineis re-

ligata fulges: alludit autem ad erymon Pyrrha. etiam si non ignoret flauam comā Romanis fuisse meritoria, tamen magis placeat à capillorum flauedine eam circumscribi: video nanq. Horatō ad formæ pulchritudinem plus cōmendari capillos nigros: ait enim ode 3. 2. huius lib. Et Lycū nigris oculis, nigrōq. crine decorum. Iterum ad Priōnes, spectandum nigris oculis, nigrōq. capillo. Martial. similiter, Sit moro cana nigror caduco. Appuleio quoq. in amica Photide grata est criniū nigredo coruina. quare flauā interpretare pulchriā. sic ode 4. lib. 2. Phyllidem flauā cōmendat. *Legit illic adnotata. simplex mund.* habens ornatū corporis & formæ non magnificum & luxuriosum, sed simplicem & vulgarem: habens supellestiliem non sumtuosam, sed pro tenui fortuna mundam, elegantem, lasciuāq. Veneri latis commodam. *heu quot. fid.* pathetica exclamatio in adolescentem miserum, quem Pyrrha nunc suis illecebris detinet captiuum, tantisper ei suavis & iucunda benignaq. futura, dum habet quod donare possit. *fidem*. promissā de amore constantē, adolescenti data, verōq. *mutatq. q. deos*. Venerem eum suis afflictis, nimirum Gratiis, risu, ioco, facilitate, liberalitate, osculis, & id genus aliis, quæ tales amores comitari solēt, citōq. mutari. *aspera nigra*. Allegoria. Nam per æquora aspera expoliens quod dixit, mutatos deos, notat Pyrrham iam serenā & placidam, paullo pōst, mutatis ventris secundis in aduersos, id est, fauore, studio, beneuolentia, amore ceteriq. cōmutatis, animum eius inmanem futurum ferocēmq. nec vllis rebus placabilē, quod eum ad stuporē vsq. admiraturū dicit, eō quod sit insolens & melius auræ fallacis, id est, caliditatis & inconstantiz meretriciz. *aspera nigra*, synchusis, pro, æquora nigra ventis asperis. sic enim plurimū apud Homerō Il. 6. *μυλαινὸν δὲ τὸν πόντον ἰσπύτης*. Il. 5. *μύλων δὲ ἰ κύμα κάλυψεν*. Odyss. 8. *ὕπὸ ζεφύροιο μύλωνι φρονὶ καλοφθοίς*. sic & alibi Lyric. equoris nigri fremitus. *intentata*. an per auxilia præpositionis, in, pro valde tentata, an per *ἄρησιν*, pro non; reuera nescio utri inferiores, an qui capti suis adhuc exuendi, an qui penitus exuti sunt omnibus? Certē fateatur Horatius se posterioris esse sortis, & propē nudum ex tanta voragine vix emeruisse. *auis*. niterē ad munditiem pertinet. *me tab. sac.* ab euentu suo docet, quā sunt miserē adolecentis, qui se impudicarum blandimentis illaqueari sinunt. *sumta metap.* à naufragis. *tabula ros.* quā voui mediis in periculis, nimirū ut votiua sit pars seu tabula naui fractæ qua enatauit. *sacæ paries*. synecdoche, id est, sacrū Neptuno sacellum, cui ex naufragio seruati exconferant cū quibus enatarunt. *uida*. securus sum in hac voce codices Bland. & Diuixi. ceteri habent humida.

C 2

A D

AD M. VIPSALIVM Agrippam.

Ode VI. Ὀδοῦκτιλ.

- SCRIBERIS Vario fortis, & hostium
Victor, Maonij carminis alius,
Quam rem cumque ferox nauibus, aut equis
Miles te Duce gesserit.
- 5 Nos, Agrippa, neque hac dicere, nec grauem
Peleida stomachum, cedere nescij;
Nec cursus duplicis per mare Vlyssæi,
Nec seuam Pelopis domum
Conamur, senues grandia: dum pudor,
- 10 Imbellisque lyra Musa potens vetat
Laudes egregij Caesaris, & tuas
Culpa deterere ingenti.
Quis Martem tunica teclum adamantina
Dignè scripserit? aut puluere Troico
- 15 Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydeiden Superis parem?
Nos conuiuia, nos praelia virginum
Sectū in iuuenes vnguibus acrium
Cantamus vacui: siue quid vrimur,
- 20 Non prater solitum leues.

COMMENTATOR.

SCRIBERIS Vario fortis. Metrum tribus versibus Asclepiadeum, quarto Glyconicum. Scribit autem ad M. Agrippam, cuius res terra marique gestas ait, non nisi à Vario optimo poeta describi posse: Suum autem ingenium ludo deditum, impar esse talium metrorum, nec res bellicas canere posse. fuit autem Varius Tragœdiographus nobilis, nec non Eclogarum scriptor Horatii Virgilisque contubernalis. *Maonij car. al.* Homerici carminis sublimitate. Inter opiniones quæ de natalibus Homerit feruntur, hæc vna est, quod aut ex Mæonia fuit, aut Mæonis filius. *quam rem cumq.* imo-
sis, pro quamcumque rem, ordo talis est: Quamcumque rem ferox miles gesserit te duce nauibus aut equis, ò Agrippa, scriberis à Vario victor hostium; nos tennes nec conamur dicere hæc, nec conamur dicere grauem stomachum Pelidæ nescij cedere, id est, inuicti, ferocis nec conamur dicere duplicis cursus Vlyssæi per mare: nec conamur dicere seuam domum Pelopis, dum pudor & Musa potens lyra vetat deterere laudis egregij

Cæsaris & tuas culpa ingenij. *Pelida.* Achilles à Peleo nati. *stomachum.* stomachus pro ingenti ira ponitur. *cedere nescij.* inuicti, & ferocis. vt rumpantur neicia vinci pectora. *cursus duplices.* Amphibolon esse potest; aut duplicis in genitiuo casu, id est, calidi: aut duplicis in accusatiuo, propter eriores decem annorum: Nam dum alij Grecorum duces capta Troia post annos decem reuersi sunt, Vlysses solum post viginti propter errores domum reuersus est. *seuam Pelop. do.* Notæ sunt fabulæ de Tantalii genere, ex quo Pelops ortus est: deinde Atreus & Thyestes, postea Orestes, quorum scelera in Tragœdia descripta sunt à Vario stylo sublimi. hinc Virg. Nā neq. adhuc Vario videor nec dicere Cinna digna. *conamur tennes.* extenuat virtus suas dicens, nos tennes non audemus grandia imbellis, non apta ad res bellicas decantandas. *culpa.* tarditate. *deterere.* indecenter dicere, & ex consequenti, minuere: nā quæ deteruntur, cōminuuntur. *adamantina tun. lorica.* allosit ad viros indomabilem, quique nullo bello superari possunt: sumta comparatione ab adamantis lapidis duritie. *nigrum.* puluerulentum & lquentem certaminis magnitudine. notatur fortitudo Merionis. *aut ope Pall.* Nam Diomedes auxilio Palladis contra Venerem dimicauit, eamque vulnerauit, quoniā Pallas faucebat Græcis. *Tydeiden.* Diomedem. *Superis parem.* diis æqualem. *nos conuiuia.* nos vacui, id est, à negotiis liberi, cātamus conuiuia voluptatibus plena, id est, scribimus. *sectū in iuuen.* in os iuuenū ad repugnandum relectis vnguibus ac præparatis. *quid vrimur.* amamus aliquid. vritur enim qui amat. Virg. Vritur infelix Dido. *non prater. sol. l.* non prater solitum leuis est qui vritur, nam omni tempore est inconstans, quod amatoribus proprium est.

CRITICVS.

SCRIBERIS Vario fortis. Per occupationem purgat Horatius sēte apud Agrippam de rebus bellicis ab eo confectis pro dignitate à se & rerum magnitudine describendis, vt quem neq. pateretur natura vehementius asurgere, nec ferret alii d'ingenij vis & facultas ipsa, quā amator ad citharam leuiorāq. modulari. Sed quasi aliud agens Cæsarem & Agrippam tanta dexteritate cū summis totius Græciæ & inuictis principibus committit, Achille putā, Vlyssæ, & ceteris, vt ex horum immortalis gloria ex indomita fortitudine, quanta laude digni sint Romani illi principes, facile quibus intellegat. *Scriberis.* Scribere magnorū & in eruditione præcellētiū virorum propriū est: hinc auctores quique optimi, scriptores nominantur; quales Horatius hic Variū celebrat ab Epiri carminis excellentia,

lentia, adeo ut eum dicat alitè Mæonij carminis, perinde ac si non dubitet eum in insigni cantu, id est, in sublimi scribendi genere Homero æquiparare: Quod & Quintil. in Thyeste approbat. hic me non latet Erasmum in adagio, Meliores nancisci auctis, alitem hic interpretari augurium & omen; aliòque in eadem esse sententia: verum nihil vetat alitem quoque metaphoricòs esse poetam qui canendo, id est, Heroica describendo Homeri instar in altum ferrur. *fortu.* inuictus & strenuus imperator. Laus à militari fortitudine. Scribit etiamnum Patreculus, Agrippa virtute, labore, vigilia, periculo inuictum. *Mæonij carminum* al. hoc est, Homericum seu Heroici carminis vate, ita ut Varius sitales Mæonius, id est, Homæticus, cantu & sententia sublimi. *ferox.* synecdochicòs procopiis indomitis: à feritate namque, Nonio teste, ferox dicitur. *manibus.* testatur Sex. Pompeius bello nauali ad Liparas ab eo victus & penitus fractus: qua gratia ab Augusto donatus est corona Rostrata, auctore Plinio. Ceterum de rebus ab Agrippa gestis terra marique, legito Dionem, Appianum bell. ciuiliu lib. 5. Orosum lib. 6. cap. 18, 19. *negram Pel.* hoc est, non conamur scribere Iliada, in quibus implacabilis Achil. lis animus graphicè ab Homero depingitur, præcipuè in erepta sibi Briseide. *Peleide.* per antonomasiam pro Achille Pelei & Thetidis filio. *cedere nefas.* cedere hic est placari, exorari, ad misericordiam flecti. sic ode 14. lib. 2. scribit Plutonium il. lacrymabilem. *necurus.* id est, Odysseam periphraeticòs. in quibus duplicis Vlyssis cursus describit, id est, errores varios, perq. maria spatiosa laxos quod eo dico, quod Homerus à Troia capta, in reditu difficileis Vlyssis labores decantauit, non etiam in aditu Troiam versus, ut exponit Commentator & alij, nimirum duplicis, id est, aditum ad Troiam, reditumq. in patriam. venim cum viri quidam docti de aditu hoc dici non posse aduertent, legunt *duplicis*, id est, versuti & callidi, pro Epithetis Homericis Vlyssi datis. Quam quidem sententiam etsi non improbem, tamen consensum omnium, quos vidi, scriptorum codicum in *ad duplicis*, nolui vili facere. Sed quid si per duplicis intelligamus bis decennaleis? est enim *vero* còntaneum priori decennio dum Troia premeretur obsidione, Vlysses, dum liceret, nauigio proxima quæque Troiæ loca inspicisse. di. piciat lector doctus. *senam Pel.* d. alludit ad Thyesta Tragediam à Vario conscriptam in eius còmendationem. *domum* progeniem. filios Pelopis Atreum & Thyestem fratres notæ inter se crudelitatis, ut fabulantur poetæ. *venies grand.* modesta *uagantibus* ab ingenij tenuitate, & nature verecū-

dia, à qua sibi datum negat sublimia dicere. *Imbellu.* erat enim lyra conuiuialis aprior quam rebus bellicis: ea namq. à conuiuatore singulis ordine conuiui, oblata, si ab aliquo recensatur, is habebatur indecior. *lyre Musæ.* Lyrica Musa, quæ lyre præest; Polyhymnia: quam ode 1. optat sibi tendere barbiton. *Quæ Martem.* *ἐξ ὅττιμα,* ad expositionem eius dictionis, grandia, quæ sunt heroum gesta. *Martem.* viros Martios, imperatores, duces. *tectum tun. adam.* indutum munitumq. lorica & armis durissimis: metaphora ab adamante lapillo indomitæ duritiei; *ἀπὸ τοῦ δαμάζω, καὶ δ' ἄνω,* id est, domo. Aliud it autè ad illud Iliad. α. *ἐπὶ νῆας ἀχαιῶν χαλκοχρῆτων*, id est, ad naueis Achæorum loricatorum. *χαλκοχρῆτων* enim est habens æneam loricam. *puluerem Troico.* ode 1. dixit puluerem Olympicum colligere. eum locum videto. *Mertonen.* Idomenei patruelem & aurigam, virum fortissimū. Homer. Iliad. 7. Eum enim facit *ἀνδρῶν ἰσχυρόν*, id est, æqualem Marti. *ope Palladi.* Homerus toto ferè libro 5. nihil aliud quàm describit sedulitatem, gratiam & amorem Palladis erga Diomedem, quando non semel inducit eam his verbis affari Diomedem, *τοῦ εἰδὴ δῖος ἑμὲς κεχαρισμένος θυμῷ*, id est, Tydide Diomedæ meo gratissime cordi. Eum namq. non tutata modò est, sed & iuuat & animauit in Martè Veneremq. Quod Virg. quoque lib. 11. ita cecinit, ferro caelestia corpora demens appetij, & Veneris violauit vulnere dextram. *Tydidem.* sic habet 3. cod. Bland. *Superi parem.* animo & fortitudine diis non inferiorem, *ἀνδρῶν τε θεῶν*, ut habet Homerus. *nos conuiuia.* explicat quod supra dixit, nos tennes: còuiuia nāq. & amores sunt in re tenui, id est, argumenta scribendi præbent humilia lyre còuenientia. *prælia.* amantium contentiones & lusus, facete admodum alludens ad heroum gesta, se quoq. in præliis versari dicit, sed non duris & sanguinolentis, sed mollibus & amatorijs, in quibus non opus est ferro & armis adamantinis, sed vnguib. iisq. resectis, ne vulnerentur amantes. aliàs enim vngues arma sunt muliebria.

AD MVNATIVM PLANCVM de Tiburtina regione.

Ode VII. *παραινετικὴ καὶ ἐπικτικὴ.*

LAUDABVNT alij Clarā Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Ephesum, bimariseue Corinthi
Mænia, vel Baccho Thebas, vel Apolline Delphos
Insignem, aut Thessala Tempe.

C 3

Sunt

- 5 Stit quibus vnū opus est, intactæ Palladii urbem
Carminē perpetuo celebrare, &
Vndiq; decerp̃tam fronti præponere oliuam.
Plurimus, in Iunonis honorem,
Aptum dicit equis Argos, duēsq; Mycenæ.
10 Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Larisse percussit campus opimæ,
Quam domus Albunea resonantis,
Et præceptus Anio, & Tiburni lucus, & vda
Mobilibus pomaria ritus.
15 Albus ut obscuro deterget nubila celo
Sæpe Notus, neque parturit imbreis
Perpetuos: sic tu sapiens finire memento
Tristitiam, vitæq; labores
Molli, Plance, mero: seu te fulgentia signis
20 Castra tenent, seu densa tenebis
Tiburis ymbra tui. Teucer Salamina, patrēmq;
Cum fugeret; tamen vda Lyæo
Tempora populeæ fertur vinxisse corona,
Sic tristis affatus amicos.
25 Quo nos cumque feret melior fortuna parente,
Ibimus, ô socij, comitēsque.
Nil desperandū Teucro duce, & auspice Teucro:
Certus enim promissit Apollo
Ambiguam tellure noua Salamina futuram.
30 O sortes, peioraq; passi
Mecum sæpe viri, nunc vino pellite curas:
Cras ingens iter abimus aquor.

COMMENTATOR.

LAUDABUNT alij *claram Rhodon*. Metrū Heroicum. primus versus Hexameter Heroicus catalecticus. Sequens Alcmæus Dactylicus tetrameter catalectus, qui & Phaliscus appellatur, eo quod ex quatuor pedibus ultimis constet versus Heroici. Munatium Plancum alloquitur, consularem virum, Tiburtem origine, in cuius gratiam dicit, cum diuersis poetis studium sit, diuersas infulas oppidāq; certorum numinū gratia celebrare carminibus, sibi Tibur esse laudandum, cuius voluptate capiatur & amoenitate, nec non Albunæ Nymphæ eiusdem vicini nemoris deę: vnde Virg. lucōsq; sub alra consulit Albunea. Tibur autem Tiburnus condidit, à quo nomen est ciuitati; hic fuit filius Catilli, filij Amphiarai, vt, Catillūsq; acērq; Corax. Hortatur autem Plancum vt curas voluptatibus relaxet exemplo Teucris Telamo-

nij. *claram*, eo quod soli sit exposita. *Rhodon aut Mit.* maritimæ Graciæ ciuitates, altera in Rhodo insula, altera in Lesb. *bimais* vt *Corinthis*. quia ad Isthmion posita Ionio & Aegæo mari alluitur. *Vel Baccho Th.* ordo est, vel Thebas insignis Baccho, vel Delphos insignis Apolline. sic enim apud Thebas Dianysius vt Delphis Apollo colebatur, à quibus etiam loca sortiantur honores. *Thessala Tempe*. Tempe amœna loca sunt Thessaliæ. est autem numeri pluralis inflexum. *sunt quibus*. ac si diceret, vnum studium est aliquorum laudibus Athenarum dicēdis operam dare, & inde gloriam querere. Athenas autem vocauit urbē Mineruæ, quia *ἀδναῖαν δὲ τῆς ἀθηνῆς*, id est, à Minerua nomen est. *carminē perpet.* aut vno metri genere, aut non immixtis aliorum laudibus. *Vndiq; decerp̃tam*. ex omnibus collectam. ordo est: præponere fronti oliuam vndiq; decerp̃tam. *aptum dic.* laudat. *Aprum* autē Argos genere neutro singulariter dicit; nam plurale Argi est masculinum. *Homerus appellat ἄργον ἰωνότορον. διέτῃ. Mycenæ*. Sicut Athenas quidam laudant in Mineruæ honorem; ita & Argos Mycenæ alij in honorem Iunonis. *tam patiens Lacedæmon*. quia in aris Dianæ adolescentes verberibus immobiles exdebantur: post matricidium namq; Orestes furibundus, adiit oraculum Apollinis de sanitate acquirēda: respondit oraculum eum posse sanari, si ē Taurica regione Dianæ Scythicæ simulacrū auferret: profectus itaq; in Tauricam, vbi soror eius Iphigenia Dianæ sacerdos, aduenas immolabat, ab ea est agnitus, cui parcens interrogauit cur venisset: itaq; cognita, ipsa cū fratre secuta est, simulacrū abstulerūt, delatq; in Italiā illud collocarunt in nemore Aricino. Dianę sacro: At postea quā videretur Italis numē immitte & asperum, illud orientem versus miserūt, atq; à Lacedæmoniiis susceptū est; sed ij quoq; verentes ne aut crudelitatem aut sauitiam aliquā Diana in ipsos exerceret, hoc statuerunt vt iuuenis eius aras ascenderet, quem alius tamdiu loris cæderet, donec sanguis ē visceribus in aras manaret, atq; ita numini satisficeret. *Larisse*. Larissa ciuitas Thessaliæ, à qua & Achilles Larissæus dictus est. Virg. quos neq; Tydides, nec Larissæus Achilles. *percussit*. magna delectatione animum ferit. *opime*. fertilis. *domus*. nemus amœnum & delectabile, consecratum vnā cū fonte Nymphæ Albunæ; vnde nomen accepit. Virg. 7. lucōsq; sub alta, consulit Albunea nemorum quæ maxima sacro fonte sonat. *præceptus Anio*. per deuexa cadens & rapidus. *Tiburni*. Tiburnus conditor Tiburis est. cuius fratres meminit Virg. inueniens, Catillūsq; acērq; Corax Argiua iuuentus. *vda mobil. pomaria*. discurrentibus riuus irrigua. *Albus vt obs.* albu Notum

Norum Græci compositè *λευκόερον*, id est, cre-
num appellant. *detergi nob. fugat* & pium aciem
facit; ventus enim est ferens lereni aem. *objuro*:
nubilo: *mollit mero*. suavi & leni: Nam vino in ob-
lutionem veniunt curæ, & trilitia fugatur. *ful-*
gentia. splendentia, aut luce coruscantia: ac si dice-
ret, seu militiz fueris, seu domi *Salamina*. Sala-
min ciuitas Telamonis: hic suis filiis Teucro &
Ajaci ad Troiam bellū proficiscentibus legem
posuit, ut alter sine altero non rediret: Ajace itaq.
peremro, quod per dolum Vlysis in iudicio ar-
morum victus esset, cum ipse corpus Achillis libe-
rasset: Teucer memor imperij paterni, & patrem
patriamq. fugiens responso Apollinis, cum locis
in Cypro condidit ciuita: ē: Hunc fugientem dicie
Hocatus hortatum esse comites ad pocula & vino
consolationis gratia tristitiam mitigasse. *ada Lyao*:
Hypallage: ipsum enim Teucrum vino & du fuisse
intelligi oportet. *populea* propter animi fortitu-
dinem; hæc enim arbor Herculi est sacra. *Oscij*:
ordo est: ob socij & comites ibimus quocumq. te-
ret nos fortuna, melior parente, ea enim dabit pa-
triam, quā pater negat. *ausspic*. ipso ore; ad Apol-
linem respicit, cuius responsi promissa sequeba-
tur. *certus*: non fallax, veridicus. *ambiguum*. dupli-
cem; quod altera in Cypro, altera in Attica regio-
ne esse dicatur, à qua pulsus alteram condidit. Virg.
similiter ambiguum duplicem posuit, agnouit
prolem ambiguum geminūq. parentis. *nona*. in-
cognita, peregrina. *peioraq.* Virg. ob passi grauiora
iterabimus. iterum nauigabimus.

C R V Q V I T S.

Laudabunt atq. *clayam Rhodon*. Huius odes ar-
gumentum generis est demonstrauimus. Aliis alia de causa concedit vrbeis & loca quæq.
pulcherrima multis efferre laudibus, sibi verò ait
in primis commendari Tiburtinam regionē, pro-
pter Albunę fontis, & Anienis fluminis in aqua-
rum decursu lenem strepitum, luci amœnitatem,
& pomariorum irrigationem, idq. ad eò inuitan-
dū Plancū & vitæ tædium discutiendum: Nam ex
Epistolis Cic. familiar. & Vellæi Patreculi lib. po-
strenore pro comperto est L. Munatium Plancum
L. f. procons. ciuili tumultu mirabiliter agitarum
fuisse: Nam C. Cæsare interfecto, primum à Se-
nato & republica cum Octauio fortiter stetit: M.
Lepido pontifice maximo, M. Antonium ita ho-
stem à Senatu iudicatum, intra sua castra recipie-
te: Postea, nescio quo iudicio, nisi quod recta non
legerit, inquit Patreculus, defecit ad Antonium,
à quo in cōuiuium cum esset refrigeratum, transu-
git ad Cæsarem: Cuius tandem vitæ statum tæ-
diūq., & ob fortunæ mutabilitatē, rerū amplius
gerendarum penē desperationem cognoscens Ho-

ratius, eum solatur amicē, hortaturq. ut animum
seruet in omnem euentum fortem, integrum &
incheulū domi belliq. Ceterum ad exemplū
Teucro Telamonij suadet, si non Romæ, ut Tibu-
ritiam finiat, hilariter viuat, & vini potu suauio-
ris obliuiscatur malorum omnium præteritorum.
claram Rhod. præclaram & nobilem portubus, viis,
mœnibus, legum præstantia, rei naualis peritia,
artium liberalium, & in primis eloquētia, studiis,
&c. aut claram, hoc est, perpetuis solis illustra tam
radiis, numquā enim, teste Solino, ita cælum nu-
bilum est, ut in sole Rhodos non sit. Est autem ea
insula soli sacra, qui puellæ Rhodiæ amore cap-
tus, Rhodon ab ea nominauit. *Mitylenen*. Mity-
lenen in Lesbo erexit ex Amazonibus vna My-
rina nomine, eamq. de sororis nomine, quæ vnā
militauerat, Mitylenen nominauit. Pittaco sapiē-
te nobilem. vide Diodorum Siculum. *aut Ephe-*
sum. Hæc item Diodoro teste ab Amazonibus in-
Asia extructa est, magnæ Dianæ templo nobilita-
ta. *Corinthi*. Corinthus vrbs ære & figulina ce-
lebratissima: Achaiæ totius emporium nobilissi-
mū, vide Strab. lib. 8. *bimaria*. *ἀμφιδάλω* vā situ.
loci, ea namq. inter duo maria Ionium & Aegæū
in lithmo hinc ex Italia, illinc ex Græcia nauigā-
tibus commodissime prominebat. Strabo lib. 10.
mania. hoc ad optieen spectat, ea namq. in altis
rupibus oblique distorta & aspera nauigantibus
erat admirationi; hinc dicta superciliosa Corin-
thus, Strabone teste lib. 8. *Baccho Thebae*. Thebæ
in Boeotia à Cadmo conditæ Bacchi fuere patria
ex concubitu Iouis cum Semele Cadmi filia.
vide hac de re prolixam narrationem Apollodo-
ri lib. 3. *Apolline Delphi*. Delphi & Elæca in Pho-
cide ciuitates duæ clarissimæ, Delphi, pro-
pter templum Apollinis Pythij, & oraculum
vetustate insignē. Strabo lib. 9. Delphi Cephissū
flumine, Castalio fonte, & Parnassij iugis cele-
bres. Solinus, sic d. ēti à Delpho Neptuni filio. Vi-
de Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 2. *Thessala Tempe*. Pe-
neus fluius inter Oissam & Olympū decurrens,
collibus dextra læuāq. molliter curuis, nemorosis
cōuallibus Thessalica facit Tempe: Solinus. vide-
to Strab. lib. 9. Generatim autem loca quæuis a-
mœna, molli gramine virentia, sonibus irrigua,
arboribus cōsita vmbrosaq. (qualia inter conual-
leis ferē esse solent) propriè Tempe esse dicuntur.
sunt quibus. ἱερὸν οἰς. hellenist. *ἱερὸν*. vnicum. *ino-*
tacta. *Pall. v.* periphrasis Athenarum, quæ cur
ἀπὸ τῆς ἀδῆνης dicta sit, consulito Apollod. lib. 3.
& Stephanū *πρὸς πῶλον*. *inacta*. inuiolatæ, vir-
ginis. *caminis perp.* an Epico, non etiam Lyrico?
Vndiq. deceptam. Quos legi codices scriptos, om-
nes habent, *Vndiq. deceptam fronti præponere olim*.

Aliqui

Alii nuper typis eculgari legunt, *Vndiq. decipis fronti praeponere oliuam.* Quae lectio summa est ex emendatione Erasimiana, G'areano teste: Nec ab ea dissentit Lambinus contra Turnebum, qui antiquam ex vnanimi veterum scriptorum consensu suo loco restituenda censet. Cui certe subscribo; & ne multis onerem lectorem in commemorandis scriptis aliorum super hoc versu, quae prolixa sunt, & in multis à λόγος nō multum distantia, non temerē (meo iudicio) crediderim perdecipit oliuam vndique, notari coronam oleaginam deconsam; vt Virg. 3. Georg. Ipse caput toulit foliis ornatus oliuæ dona feram, &c. Erant enim apud veteres coronæ consues, quas hic poeta noster decerpas vndique, id est, de iōlas circumcirca vocat, vt essent foliis breuioribus ornatioribusq. : quod olim fieri solitum notat obiter Epistola pænultima li. 1. Ac ne me foliis ideo breuioribus ornes, &c. Quod autē pertinet ad nouū loquendi genus, praeponere fronti, id est, dare omnem operam scribendo, vt fronti praeponatur, hoc est, vt frons coronetur ornaturque, synecdochicōs pars pro toto. Quid tautopere verat hoc cōcedere Horatio, cui longē alia libenter annuimus? *plurimus.* Enallage numeri, pro plurimi, multi. *apium equis.* aliendis pascendūque hinc *ἰππόβοις* Homero, siue *ἰππότροφος*. de Argis autem & Mycenis vide Strab. lib. 8. & Melani lib. 2. vbi ait: At in Argolide Argos & Mycenæ & templum Iunonis vetustate & religione percelebre. *pasciens Lacedæ.* epithetō ab educatione & disciplinæ gloria: quā Spartanam, emphaticōs, nominabāt, vtpotā, leueram, inediæ, trigoris æstusq. & malorū omnium domi belliq. tolerantem, mollitiēq. minimē indulgentē, adco vt non temerē Gorgo Lacedæa Leonidis vxor, peregrinē euidā dicētī *μόνην τῶν ἀνδρῶν ἀρεχσταὶ ἢ λαιναίαι*, id est, solæ viris imperatis o Lacedæa, respōderit, *μόνη γὰρ τῶν ἀνδρῶν*, id est, solæ namq. viros parimus. Plutar. in Lycurgo. Legito Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 25. Strab. lib. 8. *Larissæ opima.* epitheton à pascuorum fecunditate. Strabolib. 9. Regionem autē hanc ceterōsq. Perrhebos Larissæi in suā ditionem redegerunt iuxta Peneum confidenteis, illorūmq. vicini fertilissimā quidem pascētes agri partem, &c. Homerus in catalogo, *ἰππόβοις δ' ἄγχι φλάκῃ λαογῶν ἵπχισι μῶρον*, *τῶν οἱ λάρισσαν ἱερὸν δάκρυ καὶ ἰάκκον*, id est, Hippothous populos ducit tutamq. Pelasgūm, hos quicumq. tenēt Larissæ fertilis arua. fuere autē tres Larissæ, Cumana, Pelasgica, & Caystriana. Strabolib. 13. *perculsis* sic legitur in omnibus scriptis cod. & vera est lectio cōtra Nebrissensem, qui in eo Terētij, Percussit ilico animū, vult, perculsit, esse Latinum: vbi codex est

corrigendus, nec minus quoq. Taciti, vbi legitur, Ingens rerū tumultus perculsit ciuitates. *Quamdoque Alburnæ.* fons Alburnæ Nymphæ sacer, vbi Plancus villā habuit Alburnæ fonte & amœnissimo loco percelebrem, quæ ab Alburnæ nymphæ nomen sortita dicuntur. Sed quid si hæc omnia s̄b Albulis aquis denominata cēleamur: scribit enim Strabo lib. 5. Albulas quādam aquas multis ex fontibus prope Anienem scaturire, quas Tibullus Albana flumina intelligit. *præcepit Anio.* Strabolib. 5. In Romæ verō conspectu sunt Tibur, Præneste, & Tusculum. Tibur quidem Herculeum est & Cataracta, id est, descensus quem facit Anio, vbi nauigabile esse incipit, cum ē sublimi in profundam vallem præceps defertur, & per vibi ipsi vicina nemora. *Tiburtini luc.* sic habent 4. codices Blandinij. ex quibus propter antiquitatem restituendus est Virg. cū Seruio 7. Aeneid. Fratrī Tiburni dictā cognomine gentem. Et Solinus cap. 8. vbi habet, Catillus enim Amphiarai filius, post prodigialē patris apud Thebas interiū, Oeclei aui iussu cum omni forū vel sacro missus treis liberos in Italia procreauit, Tiburtum (corruptē pro Tiburum) Coram, Catillū: Qui depulsis ex opido veteribus Sicanijs, à nomine Tiburni fratris natu maximi urbem vocarunt. Item Plin. lib. 16. cap. 44. vbi Tiburto conditore, pro Tiburno, positum est. *pomaria.* cod. Carr. habet pomœria: quæ dictio non min⁹ accōmoda mihi videtur, quā τὸ pomaria: sed iudicet lector eruditus. *Album vt obscurū opusculum* ex affectione cæli varia pro qualitate Noti, nunc humidū pluuiūque, nunc sereni nebulāq. fugantis, monet Horatius Plancū, pro fortunæ inconstantia lusq. in rebus mortalium, vt soletur sese vbicumq. locorū vixerit, præsentī animo ferat quicquid acciderit, genio indulgeat, vitāmq. s̄pniat hilariter. *deterget.* sic omnes Bland. Carr. Mald. Sil. Buss. sed Mart. habet detergit: sed priorem lectiōnem seruauī. *sape Notus.* ferē autem deterget Notus nubila cælo, fugatq. pluuiā, quando solem ad occasum vergentem præcedit, eique subseruit tantisper dum humidum illud frigūq. nocturnum calore diurno absumum fuerit, inducta siccitate per attenuatiōem aëris humidioris: Contrā, quando Notus solem subsequitur, occasum versus, aut Fauonius incidens in Notum lationi eius aduersus est, plurimū videbis incrassari aërem, pluuiāmq. gigni; hoc enim modo beneficio solis priuatus suæ naturæ relinquitur, humorēq. & frigore incrassatus in pluuiam desinit. *Perpetuos.* tres Bland. habent perpetuo; *sc̄p sap.* *ἀπὸ δ' οὐκ ὁμοίᾳ κατὰ πρὸς ἑσπέρῳ.* τὸ sapiens, ad futura pertinet, id est, tu futurus sapiens. *Trist. vitesq.* l. alludit ad duos Planci casus difficilissq.

Iesque in civili tumultu, de quo supra in exordio. *mollis Plance mero*. molle merum est maturum deliniensq. *μάλα γλυκὺς ἄθος*, molle vinum & dulce. *fulgentia* *fig.* de militaribus signis Plin. lib. 10. cap. 4. Romanis, inquit, eam (aquilā) legionibus C. Marius in secundo consulatu suo propriē dicanit: Erat & antea prima cum quatuor aliis: Lupi, Minotauri, equi, apriq. singulos ordines anteabant &c. hunc legio. Vegetius de re militari lib. 2. cap. 13. primum signum totius legionis (inquit) est aquila, quam fert Aquilifer: Dracones etiā per singulas cohortes à Dac onariis ferūtur ad praelium &c. lib. 3. cap. 5. scribit tria esse signorum genera, vocalia, semiuocalia & muta. quæ postrema huic loco seruicētia aumerat inquit, muta signa sunt. Aquilæ, Dracones, vexilla, flammulæ rufæ, pinne &c. hunc videtorſed videtur inter cetera notare aquilam, quam C. Marius argenteam magis habuisse fertur quā auream. Sed quid si ad Numina locum hunc pertinere velimus quæ ſolebant imperatores in exercitu præferre, veluti C. Cæſar Venerem victricem: Pompeius Herculem inuictum; eius filius in Iberia pietatis inſigne tenent. de inent, delectant. *Teucer Salam. pat. ὁ πύργος τῆς πατρὸς τοῦ Τευκροῦ*. Hortatur enim Plancum, quasi aliud agēs, vt inſtat Teucro Telamoni, relicto Antonio ad Cæſarem transfugiat: quod eum quoque feciſſe ſcribit Velleius Paterculus. *patremq.* Telamonem Acaci ex Endeide cum Peleo fratrem: Ceterum de Telamoniſ fugacum fratre ex Aegina patria propter interfectum Phocum; & de Telemone qui Salamina regaum à Cychæo Neptuni Salaminēſque filio acceperat: de Aiace ex Peribœa Alcorhoi Pelopis filia: & Teucro ex Heſiona Laomedontis, Podarces poſtea Priami nominati, ſorore: lege Apollodorum lib. 2. & 3. Velleius autem Paterculus initio prioris voluminis, Teucer, inquit, non receptus à patre Telamone, ob ſegnitiā non vindicatz fratris iniuriæ, Gyprum adpulfus, cognominem patriæ ſuæ Salamina conſtituit. *cum fugeret*. & cum eſt aduerſatiua conſtitutio, non temporis aduerbium, pro quamuis: quoniam ſubſequitur & tamen. ſic Cic. lib. 2. epiſtola vltima ad Cæſium: Quæ cum eſſent incerta, exiſtimavi tamen faciendum eſſe &c. Item: Satis ne conſtanter facere videamur, qui cum præcipi nihil poſſe dicamus, tamen aliis de rebus diſſerere ſoleamus. Item pro Deiotaro: cum in omnibus cauſis grauioribus C. Cæſar &c. tamen in hac ira me multa perturbant &c. *Lyæo*. proprium huic loco epitheton. Bacchus enim Lyæus dictus eſt *ὁ Λυαῖος*, quod eſt ſoluoſculi libero: vinū enim Teucrum liberauit & nimio metu & ſolitudine fuge. *populeæ* *f. γ. cor.* Figulus, Lambinus & alij po-

pileam coronam cenſent adſcribendam fortitudini: quaſi Teucer poſt magnos ad Troiam exantlatos labores ea ſe corona dignatus fuiſſet. Nec ab hac ſententia Turnebus multū diſſentit: atqui non video quid in fuga ſit laudis, quæ prius res benegeſtas acbula turpitudinis obſcurare poteſt: niſi hoc Demotheenicum aliqua gloria dignum credamus, *ἀνὴρ ὁ φεύγων, ὁ πρὸς τὴν μάχην ὡς χεῖρας*. id eſt, vir fugiens denuo pugnabit. Qua de cauſa Turnebi altera ſententia conuenientior apparet, quæ Teucrum vult dolore ſuppreſſo ſpem vultu ſimulare, ſociosque ſperare iubere. Quod autem de Bacchantium coronis adducit ex Demotheene pro Cteſiphonte, parum placet: non enim populea corona hic quid Bacchicum, ſed Herculis ſacra denotat, quem ſibi Teucer & ſocii propitiare ſtudet, vel inuito patre Telamone: malè namq. formidabat Teucer ne & Hercules ſibi inſenſus eſſet propter Aiace inſeritum: eius enim ad Iouē precibus Telamoni ex Peribœa vxore nata eſt inditum, quod poſt preces Hercules repente Aquila viſa eſt, vt ſcribit Apollodorus lib. 3. Teucer itaque victus corona populea ſacra facit Herculi vnā cū ſociis, quaſi iam certus ex Apolliniſ reſponſo de fauore ipſius: præſentis itaque loci hac ſententia: Quamuis Teucer non ſine dolore meūque patrem Telamonem fugeret, tamen dulci Lyæo curas diſſoluit, corona populea caput ornauit, Herculiſque ſacra fecit. *trifolium*. renitenteſ ac inuitos propter exilium patriæ. ſic Terent. in Eunuchō, Inuitat triſtis, manſit ibi. *melior ſort. parent. δῶκοντι δὴ ἀπὸ πρὸς τοῦτο πρὸς τοῦτο*. o ſciſi. laborum & conſiliorum. *comiæque*. itineris, profectionis, navigationis. *nil deſperandum*. *παράλυσος* à fortitudine: quæ vna atq; adeo præcipua eſt ex ijs rebus quas in ſummo imperatore ducēque requiri ſcribit Cic. pro lege Manil. nimirum ſcientia rei militaris, fortitudo, auctoritas, felicitas. *Teucro* *lyæo*. *trifolium* perſonæ, pro eo quod eſt, meo ductu & auſpicio: Maiores enim, inquit Seruius, omnia gerebant auſpicato. Valla lib. 6. cap. 1. ait auſpicē hic propriē ducē notare. *ceterum enim promiſſa* ab oraculi certitudine. hinc ſunt illa, *ὅς ἐστιν ὁ γένεος, τὸ δ' ἐστὶν ὁ γένεος*. Apolliniſ enim oracula quodā apud mortaleis ſummam fidem & auctoritatē obtinuerunt. *ambiguum*. binominem, ſive manū, præclaram & excellentem; hoc enim & *δύο μὲν* notat: aut etiā periculofam: non raro namque res parum tutas, dubias appellamus: atque hac ratione eſt alluſio ad oraculum Apolliniſ, qui licet in reſpondendo ſit certus, tamen obſcura ſunt & ambigua eius oracula. de hac autē Salamine Strabo lib. 14. poſtea eſt Achiuorum acta, quod primū Teucer applicuit,

D

is qui

is qui in Cypro Salamina condidit, à patre (vt fertur) Telamone pulsus. *ô fortes p. q. παρ' αὐλοῖς* à tolerantia præteritorum, quorum memoria est animo gratissima. hinc est illud Poëta, forsan & hæc olim meminisse iuuabit. *poioráq; passi. ô passi* grauiora, inquit Poëta. *Viri. ἀνδρῶν. nunc vino. πῶν. πῶν*, ab effectu vini, qua monet vt omni metu formidinèque valere iussis, sese animòsque fortis parent, ad ingentia nauigationis pericula iterum subeunda, quæ per ingens æquor intelliguntur.

AD LYDIAM DE SYBARI.

ODE VIII. ἑρπικῶν.

LYDIA dic, per omneis

Te Deos oro, Sybarim cur properes amando
Perdere: cur apricum

Oderis campum, patiens pulueris atq; Solis.

5 Cur neque militaris

Inter aequales equiset, Gallica nec lupatis.

Temperet ora frenus.

Cur times flauum Tiberim sagere? cur oliuū.

Sanguine viperino.

10. Cautius vitat, neq; iam liuida gestat armis.

Brachia, sæpe disco,

Sæpe trans finem iaculo nobilis expedito?

Quid later, vt marina

Filium dicunt Thetidis sub lacrymosa Troia

15. Funera, ne virilis

Cultus in cadē, & Lycias proriperet cæteruas?

COMMENTATOR.

LYDIA dic per omneis. Metrum est Choriambicum, quod constat ex Choriambis & Bacchio. sic: Lydia dic, per omneis. Secundus ex Epitrito secundo, duobus Choriambis & Bacchio. hoc modo, te Deos o. ro Sybarim. cur properas. amando. Inuehitur autem in Lydiam non vulgaris formæ meretricem, & sibi aliquando dilectam, cur ita Sybarim iuuenem diligit, vt eum ab omni exercitio honesto sui amore desistere faciat; qui sic. apud eam lateat, vt apud. virginis. Lycomedes olim Achillem latuisse ferunt: quod *ζηλοτυπῶντος* in rivalē dicit. Ordo est: ô Lydia dic oro hoc quod interrogo, per omneis Deos, cur properas amando Sybarim perdere. *amando. amore. perdere.* non per *ἀρτίπρῶτον*, sed verè. vnde, vt vidi, vt perij. *campum.* Martium, *apricum.* amœnū. *patiens pul.*

Olym. *flauum.* turbidum inundatione. Virg. & multa flauus arena. *Tiberim.* natat, quod adolescentibus inter summa erat virtutum & exercitationis studia: vnde Lucan. nec frangit nando violenti verticis amnem: ad insigne scilicet virtutis. *cur oliuū s. v.* cur non exerceat palæstram, quam tractantes oleo corpus vngebant. *Gallica nec lup.* equorum Gallicorum ora. Lupata autem frenasunt aspera. Virg. & duris parere lupatis. *liuida brachia.* vsu assiduo & armorum pondere. *disco.* posinactum dicebant certi ponderis discum, quo iuuenes in agone contendebant. fortissimus autem sic iudicabatur, qui discum vltra designati spatij finem proiecisset; ita & missilibus certabatur. ordo est: neque iam gestat liuida brachia armis sæpe expedito disco trans finem, sæpe iaculo nobilis. *Filium dicunt.* supp. latuisse. per *ὀδυσσεύς.* Achillem dicit à Thetide matre absconditū metu: belli Troiani. *Lycias cæteruas.* Lycij fure Troianis auxilio. Hic pro Troianis posuit. Poëta, Vnam quæ Lycios, fidumque vehēbat Orontem. *proriperet.* raptum vel temere traheret.

CRVQYVVS.

NON potuisset Horatius cum Bacchio conuenientius Bitum, vt aiunt, cōmittere, quā Lydiam meretriculam delicatam mollemq; cum Sybari adolescente penitus effeminato luxūque perditio, ad hanc rem vocibus appositissimè confectis; hinc à Lydis infatigatæ libidinis jillinc à Sybaritis gente, fastu, luxūq; & deliciis notabilis. Itaque nihil hic fere agitur aliud quàm quod *ἑρπικῶν ἑρπικῶν* Lydiæ per Deos supplicat, vt parcat adolescenti, quem tamen non ignorat ipsam esse mollitiem, & ad nihil minus aptum, quàm ad arma campestria tractanda, adeoque in Venerem propensum, vt si possit seruari, nolit tamen. Quod dum agit, adolescentemque ridendo norat, satis ex obliquo subindicat quibus studiis, exercitationibusque iuuentus nobilis sit occupanda, ne ante tempus otio, luxu & amoribus corrumpatur. *Lydia. δῖος ἑρπικῶν. Deos oro.* Venerem, Cupidinem cum suis affectis, de quibus supra Odè 5. mutatòsque Deos fle. non solent enim id genus homines qui vacant amoribus, nisi per sua numina obtestari & rogare. *Sybarim.* Iuuenem adeo delicatum, vt sit ipsa molliuitas, hoc enim norat *ὀδυσσεύς ὀδυσσεύς* Græcè. *perdere. ἑρπικῶν,* an non qui seruat inuitum idem facit occidenti? a mari namque à Lydis, seruari erat Sybari, non perdi. Sed an Lydia properet eum perdere, quem meretricio more, lento studet igni consumere, cuiusq; bona edere? at, vt serio loquamur, properat cum.

eum perdere; quòd adolescentiæ nō parcat, cuius inconstantia omneis & corporis & animi nervos frangit, essetamq; reddidit senectutem. *amando.* tuis fucatis amoribus, illectamentis Veneris, & mille fallendi modis, cogis amore tui alium esse à se. De vī amando, an participium sit præfens temporis passivum, passivè tantum significans, quod mihi quidè omnino videtur, an participiale verbum, tam actiuz quàm passivz significationis, quod aliis probatur, consilio Linacrum lib. 1. de structura Latini sermonis. *cur apricum.* in campo Martio corporis exercitamenta omnibus adolescentibus patriciis commendatissima, qualia per enumerationem subiicit. *patiens pul. ipovixōs:* imo impatientissimus laborum, modò res ipsa nomini respondeat: Quid enim Sybari, id est, luxui cum pulvere & æstu? de curriculo & pulvere videto oden 1. huius lib. & oden 6. lib. 4. *neque militari.* enumeratio exercitiorum campestrium. *militari.* militari more tractans arma campestria. *equaleis.* ætatibus & studijs pareis. cod. Maldeg. habet, militares. *Gallia ora.* Synecdochicòs, pro equis Gallicis, qui quāto duriores buccas habet & collum brevis, tanto indigent freno duriorè, præsertim qui duris locis nati sunt, ij origine frigida durefcunt, & asperitate locorū difficultatèque redduntur quodammodo feri. *frenis lupatn.* duris & asperis, ab inæqualitate dentis lupini: quare hoc quoque freni genus etiam lupus nominatur Ouid. in Tristibus, Et placido duos accipit ore lupos. *temperet.* coërceat, sibi parere doceat. *Tiberim tan.* tranare: ideo namque Romani veteres (inquit Vegetius) campum Martium vicinum Tiberi delegerunt, in quo iuventus post exercitium armorum, sudorem, pulveremq; dilueret. *cur olium.* Periphrasis luctæ. olium autem non oleum, sed vī *argum* denotat, id est, vnguentum quod ex cera sit oleo subacta, quo palæstritz in lucta utebantur. *sape disco* vide Saty. 2. lib. 2. *nobilis. ipovixōs.* perinde acsi dicat, minimè cognitus, eo quòd non expediivisset, id est, ultra metam constitutam icesset. *Quid later.* cur non prodit in publicū: sed inter meretricias illecebras emollescit peritque. *vi marinae f.* ab impari. nam Sybaris inter meretrices latet & perit: Achilles autem latebat, vt servaretur. Calchas enim vates Troiam sine eo capi nō posse prædicaui: at Thetis mater, quòd eo in bello filium interiturū prævidisset, veste & habitu muliebri indutum, & in Scyrum insulam delatum, Lycomedi pro puella incorrupta virginèque cōmendavit: Sed Vlysses apud Lycomedem eum esse simul ac intellexit, tuba vltus inuenit, & ad Troianum bellum secum perduxit, legito Apollod. lib. 3. *filium Thetidu.*

Periphrasis Achilles. de Thetide autem Nympha Nerei filia, ex qua natus est Achilles, cui prius Ligyrion (quòd mammiis labra minimè admovisset) quàm ex igni à patre Peleo raptus esset, nomē erat; quare Iupiter eam voluit mortali viro iungi; deinde, quo pacto Peleus Achilles pater, Chironis consilio eum comprehendit, detinuitque, lege Apoll. lib. 3. *sub lacrymosa Tro.* sub, potius hic circa notat, quàm paulò antè, vt facile est cognitu lectori docto. *viriliculus.* erat enim amictu puellari ad Lycomedem deductus, vt suprà notatum est. cod. Bland. antiquiss. habet expressè suprà notatum, virileis esse accusatiui casus: quod si admittendum quis duxerit, necesse erit referre ad Lycias cateruas, non etiā ad vī cultus metri causa.

AD THALIARCHVM HIEMEM voluptati aptam.

ODE IX. παραιντικῇ.

VIDES, vt alta stet niue candidum

Soracte, nec iam sustineant onus

Silva laborantes, geluq;

Flumina consisterint acuto?

Dissolue frigus ligna super foco

Large reponens: atque benignius

Deprome quadrimum Sabina

O Thaliarche merum diota.

Permitte Diuvi cetera: qui simul

Struere ventos aequore seruido

Depræliantis, nec cupressi,

Nec veteres agitantur orni.

QVID sis futurum cras, fuge querere: &

Quem Fors dictum cumque dabit, lucro

Appone: nec dulces amores

Sperne puer, neque tu choreas,

Donec viventi canities abest

Morosa nunc & campus, & arca,

Lenè que sub noctem susurri

Compositæ repetantur hora.

Nunc & latentis proditor intimo

Gratus puella risus ab angulo,

Pignusque dereptum lacertis,

Aut digito malé persinaci.

COMMENTATOR.

VIDES *ut alia flos nunc cand.* Metrum duobus Alcaicum; quod constat ex celsura pentemimeri Iambica & duobus dactylis. sic: *vides. ut alia. flos nunc. candidum.* Tertius est dimeter iambicus hypercatalectus, id est, ex duobus diambis, vel ex quatuor iambis & syllaba hoc modo: siluæ. labo. rantes. gelu. que. Quartus Pindaticus, ex duobus dactylis & duobus trocheis. ita: flumina. constite. rint a. cuto. Inter Pherecratium & Pindaricum hoc interest. Pherecratium constat ex spondeo, dactylo, spondeo: Pindaricum ex duobus dactylis & duobus trocheis. Inuitat autem Thaliarchum ad vitam iucundiores, nimirum ut lusuibus ætati suæ conuenientibus utatur. *flos.* cooperiatur, & plenum fit. ut, stant lumina flammæ. Item, & iā puluere cælum stare vident. Ennius, stant puluere campi. Item, stant & iuniperi & castaneæ hirsutæ. *Soracte.* mons est in Faliscis Flaminæ vicinus, in quo Apollo colebatur. ut, Summe Deum sancti custos Soractis Apollo. *onus.* niuis pondus. *laborantes.* ponderis magnitudine. *constiterint.* concreta sunt nimio frigore. *acuto.* adurentæ & pungente magnoque, *super foco.* ut, gemina super arbore sidunt. *largæ.* copiosæ, pro focicapacitate. *benignius.* liberalius solito. *depreme.* hauri, propina. *quadrimum.* quatuor annorum. *diola.* vas est vinarium duas anas habens, quasi duas auriculas, unde nomen habet: aliud est quod Magganū dicitur, vas vinarium: ex ligno confectum. *permittit. d. c.* omnes sollicitudines alias committe ordinationi numinum. *simul.* simulac, postquam. *strauere.* pacuere, placidos fecere. Virg. sterneret æquor aquis remo ut lucum abeilet. *agore feruido.* mari concitato. *agitantur.* non commouentur, sedato ventorum flatu. *quem fors dierum cumq;* temetis, pro quemcumque. Hortatur ut singulos vitæ dies in lucro ponamus, & hilariter ac lætè viuamus, eò quod mors quotidie nobis imminet. *fuge querere.* hoc dicit in vituperatione Martheos, quæ quantò plus de futuris cogitamus, tantò magis cruciat expectatione & inquisitione futurorū. *adpone lu.* habe pro lucro. *puer.* dum puer es, noli spernere dulces amores. *choreæ.* choreæ a choro dicuntur. *uident.* tibi iuueni & adhuc ætatis bonæ. *morsosa.* difficilis cūctatione & varia deliberatione. *campus.* *er.* planus ad ludū locus. *lenes.* placidi. *summi.* tacita & amatoria colloquia. *compasita.* itata, cōstituta. *repetantur.* a te. *nunc.* *er.* *lat.* ordo est: nunc & gratus risus proditor puellæ latentis ab intimo angulo repetatur a te. Exprimit morem puellarū, quæ verecundiam libidini committentes, ita fugiunt amatores insequenteis, selesque abscondunt ut risu vltro sese prodant. Virg. & fugit ad salices,

& se cupit antè videri. *proditor.* manifestator. Virg. testisque recular prodere voce sua quemquā aut opponere morti. *pignusque d. l.* nonnunquā enim puellæ meretricio ritu contrectant manus amatorum, qui aut armillam de brachia, aut anaulū de digito sinunt eripi, ut eum repetitè habeat occasione. *derectum.* abstractum, auulsum. *male per simari.* subdolè. nam fingunt se retinere velle, quod volunt sibi adimi, ut iustam causam habeant repetendi.

C R Y Q V I V S.

VIDES *ut alia.* Ab incommodis hiberni cæli, putā, frigoris, niuibus, pluuiæ, tempestate monet Thaliarchum Horatius ut futurorum cura longè valere iussa, ad luculentum focum largius vinum bibas, corpori indulgeat, amoribus vacet, iocisque puellaribus animum recreet, dum fert ætas vegeta & anni florescentes. Exorditur à descriptione hiemis *δὴ χειμῶνισσι*, cuius asperitatem vult esse causam vitæ iucundioris ad imitationem Alcæi poetæ Lyrici, cuius hæc carmina recenset Athenæ. lib. 10. *δεναιος. ὅς ἐστι δὴ ζῆλος, ἐν δ' ὁρῶν μὴ γὰρ χερσὶν, πεπράται δ' ὑδάτων ποτὶ. κάββαλι τὸν χερσὶν, ἐπὶ μὲν ποτὶς πύρ, ἐν δὲ πυρὶ οἶνον ἀφ' ὀδῶν.* id est, pluit quidem Iuppiter, & in cælo magna tempestas, concreueruntque aquarum fluxus: exturbatiementi, imposito quidem igni, sed vino immixto non parce. *flos.* stare rebus inanimatis tribuitur erectis, quā diu non cadunt, inquit Valla; ut: amor stat, domus stat; hic autem est è longinquo apparere. *alba.* multa & densa. *Soracte.* Soracte mons est in agro Faliscorum, inquit Plin. ad quæ fons est latitudine 4. pedū, qui sole exoriente exundat feruenti similis, ex quo aues quæ gustauerint iuxta mortuas iacere scribit ex Varone. *non iam sustineant onus.* Synchyfis elegantissima, ex pari quod immodo significatione verbi sustineant cū sua negatione, & participij laborantes, in hac sententia: Siluæ non sustinentes onus niuis, laborant, id est, fatiscunt, franguntur, *ὅς ἀντίχρητος ποτὶς.* sic Ouid. 2. Metam. Atlas enim ipse laborat, vixque suis humeris cadentē sustinet ærem. simili Metaphora dicit poeta 6. Aeneid. gemuit sub pondere cymba. *geluque flum. con.* *διὰ τὸν ποταμὸν.* frigoris ingentis. flumina autem constant, id est, concreciscunt, constringunturque supernè, sed infernè continuo fluitant, modò scaturigo sit fontana. *acuto.* acutum siue intensum gelu, *καρμὸς* Græcè, dixit ad imitationem Pindari Ode 1. Pythiis, *ὑπερτορὸν ἄστρα πά. ντες χιόνος ἰχθύος ἰδύνα.* id est, niuosa Aetna per totum niuis acutè nutrit. vide suprā Ode 4. in initio. *dissolue.* *περὶ γὰρ.* Hortatur enim ut frigoris calore pellat, nam ut frigoris est constringere, ita

calore

caloris constricta dissoluere. *κέραιε τὸν χιμῶνα* dixit Alcæus. *λίγα super se. ἐπὶ ῥῆι πῶς πῦρ*, pro *ἐκπῶς*, per imesin imponens ignem. *large. ἀφιδέος*, seu *ἀφιδέος*, largius, benignius, liberalius, profusius. *deprome quad.* veteres in testis, vastis, dolis, ligneis, fictilibus vina in lacunis, apothecis, horreis reposita seruabans, ex quibus ea depromebant largius aut parcius, pro mensæ & conuiuiarum ratione. *quadrimum* commendatio vini à vetustate. *ἰ Thaliarcho*. Est autem *Θαλιάρχης* τῶν *δίοιων* Athen. lib. 2. qui nominari comuiuas vocat ad discumbendum, Plinio dictus vocator. *ἡμελία*, conuiuium hilarum & iucundum, vnguentis, floribus, omnique voluptate conditum. hanc *ἡμελιάζειν* Plutar. in Sympos. *ἐπὶ φιλοφρόνης*, *ἢ ἰλαρῶς συνίεναι. ἀλλήλοις ἐνέειπ.* id est, amicè & hilariter inter se conuiuari vinumque potare. *diota Sabina*. *διότα*, sic enim scribi debet, non etiā *διότα*, per *o*. quod per aureis, id est, ansas ferebatur; *οὗς* namque aurem designat. An autem diota vas fuerit maiusculū, in capacitate consentiens amphoræ, quæ quadrantal erat antiquis, capiens quadraginta sextarios teste Festo, videto Lazarum Bayfiū de vasculis. Lambinus autem hunc locum interpretatur, deprome, id est, prome de diota Sabina; quasi diota vas vini repositorium fuisset, quod nō apparet ex Polluce: quæ autem vinum hauritur, inquit, vtreus, hydria, amphora, coryle, cantharus, cyathus &c. quare ex huius sententia, diota erit hauriendi vasculum, quemadmodum & amphora, vt sensus sit, deprome, id est, hauri merum quadrimum diota Sabina, fortassis ex Maggano (quod in comment. posui ex scriptis) quod erat vas vini lignarium capacius interrepositoria. Et profectō mihi persuadeo hunc locum ita expositū ab Acron aut Porphyriōne fuisse corruptum ab ineptis hominibus. *permittere d. e. ἐνταρατῇ*, qua figura ita vehemēter confidimus aliis, vt quicquid de rebus nostris constituent, eis pareamus. Quod monet Thaliarchum vt faciat, diisique suarum rerum cura mandata, securè & bellè vitam degat; in illorum non etiam sua esse potestate ventos regere, mare seruidum procellosumque tranquillare, ærem mitigare, à corporibus nostris eius iniuriam propellere, ceteraque pro suo numine administrare, quæ mileros animos non rarò multum sollicitant afficiuntque. hic agit Horatius Stoicū, quādo vult deos curare mortalia; aliās Epicureū, nimirum Sat. 5. lib. 1. inquiring, namque deos didici securum agere æuum &c. *stranere ventos*. ab effectu demonstras rerum & temporum vicissitudinem diuis esse permitendam, metonymicōs. *stranere* >. tranquillarunt, mitigarunt, sopiuerunt. *stipide*, hoc epitheton rapit τὸ πῶρ in signifi-

cationem non suam, nimirum vt significet idem quod fretum; mare namque dicitur æquor, vbi æquatum, id est, sedatum est, nec vndis commotū. *deproclianseis*. Metaphor. sic suprà Ode 1. Luctantem Icareis fluctibus Africū. & Ode 3. Africū decertantē Aquilonibus. aut deproclianseis, id est, proclari cessantes, nimirum iam strati à diis. *nec cupressi*. cessante causa. cessat effectus, ventis iam sopitis non mouentur arbores. *quid sit futur. ἀποταρατῇ τῶν μετέωρων*. Grauis quidem hæc est sententia, & planè diuina, sed aliò quādam ad suum finem destinata. Idem namque Christus seruator noster Matthæi 6. præcipit iis qui piè benèque viuere, & interni plusquam externi hominis velic habere curam: Sed Horatius hanc ab animo transfert ad corporis voluptatem *ἐπιταρατῆς*, vt docent subsequētia. *quem fors ditrum*. ab incertitudine vitæ suaderet lætitiā & ludos procaces. tale est illud Anacreontis Teij: *αἰς οὖν, ἐπὶ ἐνδὲ ἐστὶ. ἢ πῖναι, ἢ κούβει, καὶ ἀνιδεῖ τῷ λαῷ, καὶ οὐκ ἔστιν ἡμεῖς ἰδὲν, ἀλλὰ σὺ μὲν δὲ πῖναι*. id est, age ergo dū fauet fors, ludo vaca atque talis, & libato Lyzo, hoc ne morbus repentē dicat, satis bibisti. Fors, legendum est ex omnibus scriptis antiquis: est autem Fors *τύχη*: *δαίμων*, id est, Dei voluntas, numen diuinum, Deus ipse naturæ auctor & conseruator. *lucro appone*. adde, adnumera. propter incertitudinem euentus. allusio quædam ad alexandriacum. *puer*. hæc vox non ita ætatis ac beneuolentiæ & blandientis. sic & τὸ πῶς nonnunquam Græcè capitur. *canities morosa*. descriptio senij ab effectu. *morosa*. querula molestaque. *campus, & area*. Loca Romæ in quibus se Romana iuuentus exercebat. & *sub molim*. paullo ante noctē in vmbra vespertina, paullo ante cœnam. *Nunc & latentis*. *χαρῶν ἡγεμονίας* ludi iocisque puellaris & adolescentis. *latentis*. delitescere se simulantis. Sic & Cor. Gallus, erubuit vultus ipsa puella meos, & nunc subridens latebras fugitiua petebar, non tamen effugiens, totalatere volens, sed magis ex aliqua cupiebar parte videri, lætior hoc multo. quod malè testator. *risu*. per Zeugma à superiori, nimirū verbi, repetatur. *Pignusque dormitum lac*. sup. repetatur: in eum namque finem hoc fit à puella, vt ad eam redeat adolescens honesta scilicet de causa. *dereptum*, autem legendū est ex codicibus Bland. duobus, non direptum, vt vulgo. *Pignusque de armilla*, aut potius cubitale *ἑσθλῶν*, hoc enim mollius erat ornamentum brachij magisque Venereum, vt 3. Saty. lib. 2. de Polemone. *digito*. puellæ, vel adolescentis. *malè portinacis*. lasciuientis in reluctando, sed molliusculè: aut valde tennaci, sed simulate, quò magis vrat animum.

AD MERCVRIVM.

ODE X. Ὕμνος Ἑρμῆος.

MERCURI facunde, nepos Atlantii,
 Qui feros cultus hominum recentum
 Voce formasti catus, & decora
 More palaestra:

5 Te canam magni Iouis, & Deorum
 Nuntium, curuq; lyra parentem,
 Callidum, quidquid placuit, iocoso
 Condere furto.

Te, boues olim nisi reddidisses
 10 Per dolum amotas, puerum minaci
 Voce dum terret, viduus pharetra,
 Risit Apollo.

Quin & Atreidas duce te superbos
 Ilio diues Priamus relicto,
 15 Theffalofque igneu, & iniqua Troia
 Castra fefellit.

Tu pius latas animas reponis
 Sedibus, virgâque leuem coërces
 Aurea turbam, superis Deorum
 20 Gratus, & ignis.

COMMENTATOR.

MERCURI facunde, nepos Atlantii. Metrū Sapphicum Hendecasyllabum, cum Adonio. Mercurium laudat primum à natalibus, vt & Virg. Æneam, qui tanti talem genuere parentes. deinde ab eloquentia, inquires, Qui feros cultus. sic & Iulium Florum epist. 1. à iurisprudencia & arte poetica, seu linguam causis acuis, seu ciuica iura respondere paras, seu condis amabile carmē, prima feres edere victicis præmia. facunde. orationis inuentor. nepos Atlantii. ex Maia Atlantis filia. feros cultus. incompósitos hominum mores. voce for. eloquentia & oratione. catus. doctus. more pal. notum est Mercurium haberi inuentorem sermonis, palæstræ, lyra & furtorum. decora. pulchre. Virg. & crineis flauos, & membra decora inuente. magni Iouis. ὡς μεγάλου. vt Virg. Amphitryoniadæ magno diuifque ferebam. nuntium. interpretem. Virg. nunc etiam interpret diuū, Ioue missus ab alto, testor vtrumque caput, celestem mandata per auras detulit. lyra par. ipse namque dicitur lyra inuentor & Apollo Caducei. callidum. ingeniosum, doctum. iocoso furto. dulci. vt, Vulcani, Martisque dolos & dulcia furta, id est,

adulteria. iocofum autem nominat propter præstigiolorum inuentionem, quæ inuenit in bobus Apollinis ablati. te boueu. sensus est, tu abegisti boueis Apollinis pascētis pecus Admeti regis, & eam tibi minaretur sagitta, nisi eas reddidisses, volenti telum proferre, pharetram præstigiatura ademisti. ordo est, nisi reddidisses olim boueis amotas per dolum, Apollo viduus pharetra, dum terret minaci voce te puerum, risit. Atreidas. Agamēnonem & Menelaum. Priamus. Priamus Mercurio duce per castra Græcorum venit ad Achillem, à quo redemit corpus filij sui Hectoris. Virg. exanimūque auro corpus vendebat Achilles. iniqua. inimica Troia. pius. iustus. letis sedibus. campis Elysijs. virga aur. Virg. tum virgam capit, hac animas ille euocat Orco pallenteis, alias sub tristia tartara mittit. Virgam autem dicit Caduceum, quam accepit ab Apolline lyra e tradita: hac autem vtuntur legati pacis; nam qui pacem ambiūt, oratione vtuntur, cuius ipse Deus est: hinc caduceatores dicti, qui pacem petunt: quemadmodum faciales, qui bella denuntiant. Græcè autem ἱπποδίκτωρ dicitur, ἀπὸ τοῦ ἵππου & δίκτωρ. lenem. vanā, vmbraclilē.

C R V Q V I S.

MERCURI facunde, nepos. Hymnus Mercurij, à natalibus, facundia, ab officio superis & inferis debito, ab inuentione lyra & artis magiz. Eum namque in primis laudat Horatius hic, quod sit lyra parens; alibi, quod se tutatum creptumque ciuili tumultu seruauit incolumem. feros cultus. agrestem & belluinam vitam: homine certè immanior nulla fera est, si affectibus suis relinquitur, vt habet alibi D. August. de ciuitate Dei. hominum recentum. primorum, qui à poetis finguntur è terra geniti, feri & truculenti. hinc est illud Virg. Terrea progenies, duris caput extulit aruis. præterea Horat. Saty. 3. lib. 1. Cum prorepserit primis animalia terris mutum & turpe pecus, alij interpretantur recentum, id est, nuper natorum. equidem malim interpretari recentum, id est, eorum qui feritate mutata per eloquentiam Mercurij nuper induerant humanitatem. Voce formasti. hoc ad animos pertinet, qui eloquentia primum à feritate deterrendi, mitigandique, deinde paulatim ad mansuetudinem descendendi erant, monendique ad humaniorem vitæ modum. auris enim quam feris eloquentia, sensus est doctrix, ex Philosophorum sententia: per eam namque instillatur in animos præcepta moralia, quæ exercentur palæstra; quod subindicans ait Horatius, decore more palaestra. ea namque decora palæstra non est eorum quibus pars vitæ in oleo, pars in vino

in vino cōsumitur, qui cura corporis mentem ob-
 auiunt, (vt Quintiliani verbis vtar) sed eorū qui
 decenti motu & gestu corporis vitam colunt, ho-
 nestēque & ciuili ter cum aliis versari student: non
 enim satis est ad benigniorem vitæ consuetudinē,
 sapere animo & eloquentia valere, sed & moribus
 politicum esse necesse est, vt ea quæ sunt animi
 reluceant in corpore: hæc autem palæstra decora
 etiam *χρηστομία* nominatur à Quintiliano lib. 1.
 instir. Orat. cap. 19. quem legito; non enim parū
 facit ad huius loci declarationem. *τε κανον.* ab
 officio. *μαγνὸν ἰουῖν.* *ἕγενν*, ad discrimen *διος*
παρὰ γὰρ ἰουῖν. *πυγμαλῶν.* allusio ad epithetū *διὰ λόγους*.
 Iouis nuntius. *καρναῖ ὅλυν.* ab inuentione lyrae. de
 differentia lyrae & citharae, aut cōueniētia potius,
 penes eos esto contentio, qui ex professo de mu-
 sicis instrumentis scribunt. Mihi certe ex idioma-
 tis Italico, Alemanico, Gallico, Flandrico lyra ad-
 huc suum nomen habet integrum, nimirum qua
 mendicij vicatim stipem quaeritare notum est, een
 lyrae namque & incurua est, & *ἀλλαντὸν* figuram
 præ se fert inuenti propius. Citharam voluit esse
 vulgo nominatam testudinem, à forma testæ eius
 animalis, *χίτων*, een tupte, Cithrae, veele, aut po-
 tius Cithrae, quæ vox à Cithara paucis immu-
 taris, deducta videtur. *ἰοκός.* lepido, festiuo, non
 amaro. *φάρτο.* boum Admeti regis, quos Apollo
 diuinitate priuatus pascebat. Metamorp. 2. Quid
τε βοῶντι ὀλιν. declaratio furti. *περ δὸλον ἀν.* per fur-
 tum iocolum: eos namque vaganteis longius in
 silua furtim occuluit: iccirco scribit Suid. eum
κλαπῶν nominatū. *πυγμαλῶν.* serui alicuius assu-
 mta forma. Scribit Iulianus Aurelius Mercurium
 adhuc in cunis vagientem sagittas Apollinis in-
 terueruisse, & sunt qui ex hoc loco id eum scripsis-
 se contendunt, quod mihi neutiquam probari po-
 test: non enim puerum, id est, infansem hoc fecis-
 se vult Horatius Mercurium, sed quasi seruulum
 siue bubulcū. *τίστῃ Ἀπολ.* allusit ad verbum *μενδῶν*,
 subrideo, siue placidè ridgo. *superbos,* sic enim A-
 chilles Priamū ad se duce Mercurio accedentem
 alloquitur, *ὦ γάρ κεν εὐλαίη βροτῆς ἰδύμεν*, *ἔδῃ*
μᾶλ' ἰδῶν ἰς τρυφόν. id est, nemo ausit mortalis
 venire quantumuis etiam adulescens in castra &c.
 II. Quibus verbis ostendit Græcos Hectorē per-
 emto & audentiores factos & potentiores. *δύες*
Πριάμ. in redimendo filij sui Hectoris corpore,
 magnificentiis Achilli datis muneribus opes
 suas facillè declarauit. *Priamus.* Laomedontis ex
 Strimone Scamandri, vel Placia Atrei filia (vt ha-
 bet Apoll. lib. 3.) filius, prius Podarces, postea ab
 Hesiōne sorore Telamonis vxore à seruitute re-
 demptus Priamus dictus est, tamquam emtus:
 Hesiōne namq; pro redemptione fratris, demtum

à capite suo flammeū aureū dedit Herculi. Apoll.
 lib. 2. *Thessalidsq;* nocturnas excubias. *sefellū.* latuit,
ἰλαρ. animas pias. ex Orco euocaras. *superis deorū.*
 genitiuus partitionis. sic Plin. ouorum oblōga, ni-
 græ lanarum. Hellenismi species.

AD LEUCON OEN MATHE- MATICAM.

ODE XI. πραγματικῇ.

T v ne quaesieris scire, nefas, quē mihi, quē tibi
Finem Diderint, Leuconoe: nec Babylonios
Tentaris numeros, vt melius, quidquid erit, patri:
Seu plures hiemes, seu tribuit Lupter vltimam:
Qua nunc oppositis debilis at punicibus mare
Tyrrhenum. sapias, vima liques, & spatio breui
Spem longā refeces: dū loquimur, suggerit inuida
Ætas. carpe diē, quā m̄ minimū credula postero.

COMMENTATOR:

T v ne quaesieris scire. Metrum Choriambi-
 cum pentametrum, quod constat ex spondeo, tri-
 b⁹ choriambis & Pyrrichio seu iambo. hoc modo:
 tu ne, quaesieris. scire nefas. quem mihi quem. tibi.
nefas. tmesis, id est, malum est. *nec Babylonios.* Ma-
 thematicos, vt qui conantur comprehendere finē
 vitæ suæ numeris. Babylonij astrologiam inuenisse
 dicuntur, per quam genesis alicuius colligitur.
vt melius. sup. possis. *seu plures.* Synecdochicos, à
 parte totum, ex hieme annum. *vltimam.* postre-
 mam, vnam tantum. *sapias.* sup. si refeces. necesse
 est bibendo omnem curam pellas. *breui.* propter
 breue spatium vitæ. *carpe.* fruere præsentī die, ni-
 hil credens postero dici. *quā m̄ minimū.* pæne nihil.

ORVQVIVS.

T v ne quaesieris scire. Suadet Leuconoe, ne
 curiosè figuris Chaldeorum Mathematicis
 in altitudinibus, declinationibus, oppositionibus,
 aspectibus &c. siderum, planetarumque inter se
 ad futurorum prædictiones ita adhaereat, vt ea ve-
 ra indubitatæque esse credat: & ea de causâ mole-
 stissimis sese cogitationibus impiè maceret: id in-
 quam suadet ab impossibili, vt sic dicam, quod ho-
 minibus id nosse denegatū sit: ab eueitis enim sig-
 nis & diuinationes sine vlla certitudine mere sunt
 coniecturæ. Qua de causâ hortatur à vitæ breui-
 tate celeritatēque, vt ijs inquisitionibus missis in-
 dulgeat animo, viuaciter hilariter. *tu ne ques.* se-
 cunda persona, tu, expressa est discretionis gratia:
 quod indignum sit ei qui natura candido est inge-
 niōque.

nióque lepto (quod sonat vox λειπών) inutilibus se curis vanisque studiis, vt nimis attenuet. *quæ feris scire.* ex scriptis Bland. & Mart. codice cōiunctim legenda sunt, quæ feris scire. nefas enim per se ponitur per tmesim, vt est in Bland. atq; ita quærere, velle est, siue contendere. at si infinitum scire adiungas τὸ nefas; τὸ quærere capietur pro composito anquirere. *finem.* vitæ curriculum, felix ne, an infautum; & mortem-vita dignam, maturam ne, an contrā. *Leuconoe.* codex Mart. habet Leucothoe. quam lectionem Landinus quoq; videtur agnoscere, sed aliam ei præfero. *Babylonias.* κατ' ἑξῆς Chaldaeos indicat à loco. erat enim in Syria vrbs Babylon metropolis, loci amplitudine, murorū altitudine latitudinēque decantatissima. *temerari.* experiri volueris in genesi tua ex horoscopo describenda. *numeros.* numerorum namque cognitione opus est in siderali sciētia, ad natalitia prædicta, propter horoscopi dimensionem & aspectum ad alia sidera planetasque &c. *vt melius.* variè locus hic exponitur. Linacer & Erasmus & qui hos secuti sunt, Horatium aiunt ἐπιεικέως, & τὸ, vt pati, pro, vt patiaris, poni; Græcis enim familiare est concinnumq; infinitum modū loco subiunctiui apponere particulæ ὥς, cui Latine respondet τὸ vt, πάλιν, hoc modo, ὥς μᾶλλον τὸ συμβεβηκός, id est, vt melius quicquid acciderit patiaris. Muretus per interrogationem exponit, quā melius est pati quicquid euenerit? Lābinus accipit, vt, siue ὥς συγκατακτῆς, pro tamquam, in hanc sententiam, tamquam melius sit ferre quicquid futurum est. Quas enarrationes vt omnino non improbo, ita nostram quoq; apponam doctis inspicendam: videtur mihi Horatius alludere ad etymon vocis Leuconoe, quo nomine hanc orationem, vt melius quicquid erit pati, iudicauit pertinere ad verbum sapias; ita vt intermedia circūscribantur parenthesi, quæ sic scripta inueni in Blandinio codice vetustissimo, Mart. Maldeg. Sil. Quare hæc sic explicanda & ordinanda cenſeo: O Leuconoe ne, nimisquam par est, sollicita esto in inquisitione longitudinis vitæ breuitati sue, vt sapias melius pati quicquid erit, vt vina liques &c. nobis enim scire non licet, quid Iupiter de vita nostra statuat, ea ne brevis futura sit an longa. Et hoc ipsum est (vt opinor) λειπώων, id est, λειπὼν αἰμαίνω διαγίνω, id est, iucundam lætamque vitam viuere: & in hac interpretatione τὸ sapias pro cogites debere accipi demonſtrant ſequentia ad finem vsque huius odes, quæ Mathematicorum sapientia neglecta, ad eam hortantur quæ in voluptate sita est, vitæque amœnitate. Sic ad Ictium epist. lib. i. capitur sapias, nil parui mſapias, id est, cogites. Reddit itaque hæc verba, ὥς τοῦς μᾶλ-

λοι, ἢ λειπώων φέρει τὸ συμβεβηκός. i. vt sapias melius siue cogites iucundius ferre quicquid euenerit, vt vina liques, id est, deſumpta vina guſtando pituſandōque quaſi per guttur coles, & vt ſpem longam, id est, viuendi deſiderium, quod in annos multos exoptas, reſectes, eximas animo tuo penitūſque euellas ſpatio breui, id est, vitæ breuitate, quamcumuis etiam longa eſt, homini felici breuis eſt &c. ſeu pluris hic. hæc per parentheſin legenda iam nunc monui ex cod. ſuprà ſcriptis. ſeu pluris hiem. hiemes plures & vltima, capiuntur vniformiter, pro toto anno, per Synecdochen; quod con- trouerſit Lābinus, negatque hic ita fieri poſſe, propter relatiuum quæ, continuo ſubſequens; nō enim vltima hiems, id eſt, annus dici poſteſt debilitare ſaxa, ſed hiems, id eſt, tempeſtas hiberna, inquit, vtiūm hic ſecutus eſt ſuos & vulgatos codices. mei autem Blandini j habent, qui, nimirūm Iupiter debilitat &c. atq; ea lectio, meo iudicio, ſanior eſt: Quis enim dicat hiemem, id eſt, tempo- ſtatem debilitare ſeu frangere mare, id eſt, vndam ſeu fluctus marinos? vnda namque tempeſtate nō frangitur, ſed increſcit magis atq; augmentatur. Quia etiam iuuat lectionem noſtram quod ad finem ἐπιεικῶς reſpondet Canidia: non ſaxa nudis ſurdiora nauitis Neptunus alto. tunc hibernus ſalo; iudicet lector. oppoſiti. ad oppoſitos pumices, id eſt, ad rupeis vnda maris exeſas. Pumices autem modos treis vide apud Plinium lib. 36. cap. 21. dum loquimur. conſentit huic illud Perſij, Viue memoreri, fugit hora, hoc quod loquor inde eſt. in- uida. Metaph. ab inanimato ad animatum. carpe diem. à fructibus maturis. ſic Mart. Viue velut rapto, fugitiuaque gaudia carpe.

DE LAUDIBVS DEORVM & hominum.

ODE XII. προσηνυμένη.

QVEM virum, aut heroa, Iyra, vel acti
Tibi ſumes celebrare. Cletio?

Quem Deum? cuius recinet iocosa

Nomen imago,

Aut in vmbroſis Heliconis oris,

Aut ſuper Pindo, gelidōne in Hæmo?

Vnde vocalem temere inſecuta

Orphea ſilua,

Arte materna rapidos morantem

Fluminum lapſus, ſclerēſque ventos,

Blandum & auritas ſidibus canoris

Ducere

Ducere quercus.

Quid prius dicam solis parentum

Laudibus: quires hominum, ac Deorum,

25 *Quæ mare, & terras, variisque mundum*
Temperat horis?

Vnde nil maius generatur ipso:

Nec riget quidquam simile, aut secundum:

Proximos illi tamen occupavit

20 *Pallas honores.*

Præliis audax neque te silebo

Liber, & sanæ inimica virgo

Bellum: nec te metuende certa

Phæbe sagitta.

25 *Dicam & Alciden, puerisque Leda,*

Hunc equi, illum superare pugnis

Nobilem: quorum simul alba nautis

Stella refulsit:

Desinit sacris agitatae hamor,

30 *Concitant venti, fugiuntq; nubes,*

Et minax, quod sic voluere, Ponto

Vnda recumbit.

Romulum post hos prius, an quietum

Pompili regnum memorem, an superbos

35 *Tarquini fasces, dubito, an Catonis*

Nobile lectum.

Regulam, & Scuras, animaq; magna

Prodigum Paullum, superante Pæno,

Gratus insigni referam Camenæ,

Fabricumq;

40 *Hunc, & incomitis Curium capillis*

Vilem bello tulit, & Camillum

Sena pauperis, & auitus apto

Cum Lare fundus.

45 *Crescit occulto velut arbor ano*

Fama Martelli: micat inter omnes

Italum fidem, velut inter igneis

Luna minores.

Genis humana pater, atque custos

50 *Orte Saturno, tibi cura magni*

Cæsaris satis data: tu secundo

Cæsare regnes.

Ille, seu Partibus Latio imminentes

Egerit iusto domitos triumpho,

55 *Sine fabrice Orientis oris*

Seras, & Indos:

Te minor laurus reget aquas orbem,

Tugrani curru quaties Olympum,

Tu parum casti inimica mures

Fulmina lucis.

60

COMMENTATOR.

QUEM VIRUM AUT HEROA. Metrum Sapphi-
tum Hendecasyllabum cum Adonio. In hac ode,
quæ ad imitationem Pindari scripta est, exordiū
velut propositio est incerti cuiusdam argumenti,
nam dubitat quid potissimum decanter, deorum
ne celestium laudes, an Romanorum virorum &
fortium ducum, ac cum laudat omnes, fingit se
incipitem per oratoriam ἀρχαίω; maiori ta-
men studio in Augusti laudes contendit, quem se-
cundū à Ioue vult esse in terris. quem virum. for-
tem & insignem ducem. aut heroa. principem,
semideum. ordo est: ô Clio quem virum aut quæ
heroa sumis celebrare lyra aut acri tibia, id est, a-
cutè sonanti? quem Deum cuius imago recinit
nomen aut in vmbrosis oris Heliconis montis, aut
super Pindo, vel in gelido Hæmo, vnde siluæ sunt
temerè insectæ vocalem Orpheæ morantem
rapidus lapsus fluminum materna arte, & celeris
ventos, & blandum ducere auritas quercus cano-
ris fidibus, sumis. contendis. Clio. vna ex nouem
Musis. recinet. reddet, recinendo respondebit.
iocosa imago. Echo. quia velut ludens responderet.
Heliconi. Parnasso monte Musis sacro in Bœotia.
Pindo. Thessaliæ monte. Luca. Pindus agens ge-
minis. Hæmo. monte Thraciæ. vocalem. vocales
omnes dicuntur qui claram vocem habent. to-
morè. inordinatè, confusè, facillè. insectæ. sup-
sunt. arte materna. musica: fuit enim Orpheus
Calliopes Musæ filius. morantem. retardantem.
lapsus. decursus. Blandum duc. Græca figura. vt,
Callidū quidquid placuit iocoso Condere furto,
auritas. audax metaphora, quasi quercus audien-
di sensum habuerint, & eas cantu demulseret Or-
pheus. ducere. post se & oblectare. quid prius? in-
terrogatio. dicam solis. supp. cum. responsio. so-
liti per. lau. quibus laudibus vsi sunt parentes,
id est maiores. Temperas. distinguit & regit. horis.
anni partibus, vere, æstate, autumno, hieme. Vnde
à quo. Virg. vnde genus ducis. & genus vnde La-
tinum. Nec riget q. quia Iupiter est super omnia
sine comparatione. secundum. iuxta Aruspicum
responsa, qui Iouem fulminis in calo volut pri-
mam, secundam & tertiam tenere. Proximos illi.
proximam Ioui Minervam dicit, id est, virtutem
& sapientiam Deo vicinam. Præliis aud. propter
multa

multa ab eo bella gesta, deinde propter viam vltimam quod viris addidit animos. *seu.* Periphrasis Diagne. a venandi studio. *neque is fil.* transitio Rhetorica. *metuenda c. P. f.* propter Nioben-que cum filiis perempta est. Apollini autē & Dianę certę & inenitabiles ad feriendū sagitte sunt, vt pote numini. vnde, nec dextrę erranti Deus absuit. *certa.* inenitabili. *Alciden.* Herculem. *pueręque Le.* Castorem & Pollucem. *Ledę filios.* *hunc equi.* Castorē equestri pręlio. *illum.* Pollucem cestuum pugna, seu pedestri pręlio. *simul.* statim ac. *resulsa.* resplenduit. *alba stella.* candida; serena, benigna: nā dum oritur, tempestates sedat. huic ex cōitorio respondet nigrum cum lacte venenum, id est, inimicum. *deflunt.* fluide saxis pręcipitata pluuię. *concidunt.* cessant. *fuguntque nub.* augantur. *voluro.* dii seu pueri Ledę, *recumbis.* sternitur quā in eam uersat vento; sit quieta. *Romulum p. h.* ordo est: dubito an prius memorem post hos Romulū, an quoniam regnum Pompiliij, an superbos falceis Tarquinij, an nobile letum Catonis. ad hęc autem Romanos duces & nobileis prętereundo commemorat, vt Augustum cum his pręferat. *Romulus* urbis Romę conditor fuit. *Numa Pōpilius* a Curibus Sabinis ad regnum euocatus sacrorum inuētor. *Tarquinius* quoq; ex virtute magnus; sed hic Priscum posuit, non Superbum; nam falceis superbos, hoc est, nobiles dixit. *Cato* dum mortuo Pompeio apud Vticę obsideretur, amore libertatis manu sua se peremit, vnde & Vticenę vocatus est. *Regulus* autem cum Afros viciisset, vbi eisdē cum paucis captus est: quem cum Carthaginenses Romam pro commutatione captiuorum misissent, acquiescentis Romanos petitioni hostiū, suo consilio reuocauit: hunc *Pœni*, dum sacramētum memor reuerteret, secūs palpebris, vigiliis perpetuis necauerunt. *Pāullus & Terentius Vatro* consil. aduersus Annibalem missi sunt; hi apud Caninas Apulię vicum, exercitus Romani grandi clade, superati sunt. *Pāullus* postquā tanto vitio collega suorum stragem vidit, se perimendum hostibus dedit. *Fabricius* quoque magnis pręmiis a rege Pyrrho tentatus, dum pauper censu esset, corruptum non potuit de quo *Luca*. Quo re *Fabricius* regno, quo veditit auro. *Curis* paupertate clarus ex agro ad consularum euocatus, numquam totōdī cæsariem propter iniuriam pręturę. *Camillus* de exilio reuersus victores Gallos urbe pepulit, & ad iurē reuocacionē cecidit, victorūque sua sponte rediit. *Pompilius v.* magnā eam pax fuit eius temporibus. *superbosq;* nobileis & magnificos, vt referatur ad *Tarquiniū Priscum*, non ad *Tarquiniū Superbū*, indignum cuius laudes decātenetur. *Catani.* Iunioris, eius scilicet qui se Vticę

interemit. *Scauros.* nobileis Romanos, qui & Censores & consules fuerunt. *Prodigum.* *Pāullū Acemiliū* vitę contemptorem. *gratus.* memor. *Fabriciūq;* *Lusciniū.* hunc. *Fabriciū* ordo est: hunc & *Curium* incomitis capillis, & *Camillum* vtilem bello, tulit sęua paupertas & auitus fundus cum aptolare, id est, conueniens fundus & domus eius tenuitatis. *incomitis.* impexis. *Psilem b. i.* *Luca*, secunda virorum paupertas fugitur. *senā.* magna, sęuus vbi *Acacię* telo iacet *Hector*. *inseis acc.* incrementa enim arborum non apparent, nisi posteaquam increuerint, ita occulte augmentantur. *Fama Marcelli.* *C. Marcellum* dicit Octavię sororis Cæsaris Augusti filium, qui puer mortuus est. *Virg. 6. Aen. si qua fata aspera rumpas tu Marcellus eris.* Alij *M. Marcellum* significari putant, qui apud Nolam ciuitatem Annibalem in fugā compulsi; cuius insidijs postea circumuentus occisus est. *Iulium fid.* *Virg.* ecce *Dionę* processit Cæsaris astrum. intelligit itaque *G. Cæsaris stellę*, velut inter iq. pulchra comparatio. *gentiū bnm.* Periphrasis *Iouis* per *Apostrophē*. *fata.* per fata. *secundo.* id est, ite secundus a te, scilicet vt tu in cęlo, ille regnet in terris. *Parthos Lat. im.* inuadere minantes ditionem Romanam, cum infesti essent Romanis sociis. *Latium* itaque pro imperio Romano positum est: sic & *Virg. Imbellem auentis*, Romanis arcibus *Indum*, id est, a ditione Romana. *Cæsari* itaque *Augusto* mirabiliter indulget honorem; permittens quidem *Ioui* tōnare & fulminare, modō *Cæsari* ipso auctore regat orbē terrarum, secundum ab ipso. *egeris.* subegerit. *diuinitas.* subactos, subiugatos. *equus.* iustus ordo est: ille æquus mihiorte regat latum orbem. *tu graui.* ex opinione vulgaris ordo est: tu quatuor *Olympū* graui curru, tu mittes inimica fulmina parum cæsaris lucis. *quatuor* tōnabis. *parum cæsaris.* pollutis

CRVQVVS.

QUEM virum. Vt a rerum gestarum magnitudine collaudet Augustum, suis viribus quasi diffilens Horatius epigrammaticis sibi adsumit *Clio* Musam, cuius ope commemoratis prius Deorum heroum & virorum fortium laudibus, qui Romanam politiam instituerant, ornaverant, atque nunc consilio prudentiæque, nunc armis & fortitudine conseruauerant, velut aliud agens innotuat sese in Augusti laudes diuinas. vt qui cum *Ioue* diuitem haberet orbis totius imperium, ita vt ipse quidem terrę, *Iupiter* verō cęlis dominaretur. *Quem virum.* *diuinitas* ad *Clio*, Musarum vnam. *lyra.* carminē lyrico moderato & suauis. *acri tibia.* epico carminē sublimi & canoro numero.

numerosoque. Subindicat autem modestè, se qui-
 dem lyra posse prædicare Augustum, alios verò
 tibia, id est, heroto, versu, puta Varii, Virgilium
 & id genus poetas, vt ait Ode 6. supra. Scriberis
 Vario sor. & epist. 1. lib. 2. celebrare Clio. hoc enim
 Clio datur, vt celebret, memoret, laudet fortium
 virorum gesta, eaque donet immortalitate: iuxta
 illud Virg. Clio gesta canens transactis tempora
 reddit. *κῆρ τῷ κλέα, ὀμνῶ, λαοῖο, decanto. quem
 Deum.* cod. duo B. and. cum Mart. Ma. d. & Diu.
 habent dium. alij Deum, quod rectum est. *recines.*
 sic habet cod. B. and. antiquissimus, atque etiam
sumes. sed nescio quis pro c, secunda vocali macu-
 lata sonatus esse formare i, tertiā vocalē, sed non
 iā dextrē vt deprehendi nequeat. alij habent su-
 mis, & recinit. Erasmus putat legendum recinat.
ἱεροσόλῃμ. Periphrasis Ioni seu vocis repercussæ re-
 flexæque, qua: *Γραῖε ἤχῳ* nominatur, à verbo *ἤχῳ*,
 id est, *resono. ἤχῳ ἐν ὑμνοῖς. ὁ ἀνταρῖμνος* locorum
 quæ & Musis sacra sunt Apolliniquæ, & apta voci
 repercutiendæ, cum propter siluas, tum propter
 conualles. Molchus in Epitaph. Bionis. *ἤχῳ δ' ἐν
 πύργοισι ἰδύμεται, ὅτι σισυγὴ κούνησιν μεμῶταί τὰν
 χαλῶν. ὑμνοῖς.* opacis, arborum densitate. *οἶον.*
 conuallibus. *vocalem.* facundum & eloquentem.
Orpheus. de Orpheo quod fabulantur poëtæ, quem
 sic Musica præstantem fuisse canunt, vt arbores &
 saxa post se canēdo traheret, Horatius in Arte poë-
 tica ad Pisones id dilucidè satis interpretatur, ad eò
 vt ei merito quiuis acquiescat. Quòd autem Pau-
 sanias de Eliacis lib. 2. ex relatu scribit eū Aegyp-
 tium fuisse magum insignem incantationibus,
 cum in arboribus suo loco, tum saxis mouendis, id
 quod Horatius alique *ἰσχυρὸς* exponunt, ea profe-
 ctò cōmenta fuere Aegyptij auguratoris; neq; enim
 Aegyptij vili facere Orphei, sed Thracēs; vt & Mi-
 dæ omnes Phrygij: neque incantatores, sed rari
 quadam & diuina sapientia præditi: Ita vt non sit
 à vero diffident eum, eum cum Amphione ceteris-
 que eius notæ viris fuisse ex posteris filiorū Noah.
 Qui ex confusione Babel populum vagum, feri-
 noque tum sedibus incertis errantē, præceptis pa-
 trum & diuinis legibus reducere in ordinem
 humaniorē. *arte materna.* fuit Oeagri & Calliope
 filius, qui citharædicam exercuit, auctore Apol-
 lod. lib. 1. *αὐτίκῃ q.* ab audiendi facultate: quer-
 cubus enim affingit longas & arrectas aureis, quò
 attentius Orphica mysteria & audiant, & intelli-
 gant quo etiam modo postea Sapphia aureis ac-
 tas Ode 19 lib. 2. *fidibus can.* hinc suprā dixi vo-
 calem Orpheæ. *parentis laudibus.* sic habet cod.
 R. and. verustiss. reliqui omnes parentum, sed aliā
 magis probo: Nam vt lectionis perspicuitate
omnīs faretur aperit primas omnis laudis partes

Iouem merito vindicare, ut qui sit pater *ἐνδὲ πατρὶος* πρὸς πρὸς Homero teste. parens, creator, conseruator, gubernator omnium rerū. *quid primum?* omnes cod. scripti hic interrogationis notam habent, nimirū pro vulgata lectione, putā, parentum: Nam in antiquiū. Bland. ad marginem quoque adscriptū est, vel parentum, qua gratia non parū miror expunctam non esse gentinam lectionem parentis. *primum.* aut antiquius, aut potius, quā solitas & ab omnibus decantatas laudes parentis Iouis. *res ho.* consilia, conagii, facta, labores, magistratus, agriculturam &c. hic adueritio Horatium stare pro Stoicis contra Epicureos in cura mortalium *ἀνθρώπων.* sacra omnia. *qui mare & terrā.* mundum inferiorē ex elementis quatuor compactum temperat Iupiter, id est, ex æquatis partibus, quas varias horas nuncupat, circumagit ex sententia Aristot. de mūdo, *τὴν γῆν ἡμίαντον, τὴν αἰθέρα πυλᾶντιον ἀνέμους καὶ γόμφους τῶν ὅλων ἡμεῖς δὲ τῆς γῆς χαρμῶνας ἐπ' ἀγνοίας τετραγυρίους, ἡμέρας καὶ νύκτας οὕς μᾶλλον ἀποτίλλομεν καὶ ἰστανται.* hoc est, æque tandem vices tam ratæ esse possunt, quā ex æquale comparatū à natura temperatū anni tenor in orbem redeuntium omnium rerum secundarum, & istates ille quidem referens temporibus destinatus, simul dies ac noctis inoffensus vicibus à quibus menses annusque consociantur. *Vnde nil maius.* quia est optimus maximus, inquit Cic. 2. de natura deor. à nostris maioribus dictus, & quidem ante optimus, id est, beneficentissimus quā maximus, quia maius est, ceteræque gratius prodesse omnibus, quā spes magnas habere. *nec reges.* nec potens est, & vi agit quicquam ei simile & secundum, quia in aegedo Iupiter potentissimus, fortissimus & ceterissimus est. *proximus illi.* proximum in honore locum; ea namque è cerebro Iouis nata sine matre nihil est aliud quā *ἀλμύνη*, incorrupta, & vera sapientia, qua in primis ceteris hominum administrantur & gubernantur, ut qua duce civitates conditæ sunt, leges latæ &c. deinde res omnes ordinatæ, distributæ, iornatæ & confirmatæ, prout summus ei pater imperavit. *præliis andax.* Apostrophe ad Bacchum, qui ea de causa Liber dictus est, quod deuictis hostibus se cum suis in libertatem vindicavit; quo etiam nomine & pater nominatur, quod nomen à Libero fratre indiuisum est, auctore Curcio, ubi de Mero, Nyssa & Libero agit: nam ut patris est gignere, ita & liberare, tum & consecrare suos. *seu inimici.* fingunt enim eam *θηρῶν ὄνοι*, id est, belluarum necaricem: *ἐλαφῶν ὄνοι*, ceruorum iaculatricem, & *ὄρεισι πέτραις*, montinagam. vide Phornuurn. *Phæbe.* Phœbus dictus *ἀπὸ τοῦ φασγῆν ὄναι*, quod vi scaturit: hinc Apollo *ἰων*.

solus, procul feriens, sagittarius, radiis enim in terras desuper immisissis, tanquam sagittis nonnumquam metuendis, nimio calore corpora ita afficit ut pestem inducat. *certa sagis*. vocat Ovid non euitabile telum. *alba stella*. *diobrygi*. vide quæ adnotauimus Ode 3. suprà, lucida sidera &c. *desinis saxi*. ab euentis ad ortum geminorum Castoris & Pollucis, quem comitatur maris & aëris tranquillitas. *fugimus nub.* euanescent & sudum fit caelum. *minax*. tumida, in altum vento sublata, quæ nautis minatur suo casu naufragiū. *quod sic voluere*. sic Diu. per lituram; reliqui omnes, quia sic voluere, habent. *Romulum post has*. collaudatis diis & heroibus, partim à potentia, partim à rebus gestis, venit ad viros principes Romanæ reipublicæ, quibus obiter pro meritis commemoratis, delabitur ad *iuuher*, qua precatur Iouem, ut Cæsarem terris imperare sinat. *Romulum*. Martis filium ex Ilia, qui primus rex Romanorum bello & armis rem parauit. lege Liviū & alios historiographos. *quiescent Pompeii*. Numa Pompilius aliter rex Romanorum, qui armis paratum dominium, religione, pietate & bonis moribus stabilivit, iccirco dicit quietum, quod de positis armis omnia gereret. *Tarquiniū fassen*. honorum insignia regibus prius, postea consulibus attributa. *Caenae*. Iunonis, seu minoris: de cuius morte quam sibi ipse conscivit in Vica quod se receperat, malè meruēs Pompeianis partibus, videto Appianum Alex. lib. 2. bellorum ciuiliū; Dionem; Plutar. *Regulum*. Marcū Attilium Regulum imperatorem Rom. de quo præter ceteros lege Cic. lib. 3. de Officiis. *Scauros*. Scaurorum familia consulari dignitate nobilis, alterum M. Aemilium Scaurum cum M. Cæcilio Metello consulē anno v. c. 639. videto in Chron. cuius est quoque mentio in bello Jugurt. Alterum M. Aemilium Scaurū Horrepsiū consulem cū Ser. Sulpicio Galba, anno 646. Valer. Max. lib. 3. cap. 7. *animæq; mag.* magnanimum L. Aemilium Paulum, qui pro patria fundere animam nō dubitauit ad Cannas contra Annibalem. legio Liu. lib. 2. deca. 3. *Fabriciūq; Ga.* Fabricium Lusciniū primum consulem anno 471. contra regem Pyrrhum. Iterum cons. 475. Tertium cons. anno 480. de cuius abstinentia & continentia Val. Max. lib. 4. cap. 3. & de censoria eius nom. lib. 2. cap. 4. *Curii*. M. Curium Denarū. primum cons. 463. Iterum cons. 478. Tertium cons. 479. de cuius abstinentia Val. Max. lib. 4. cap. 3. de eius severitate lib. 6. cap. 3. Item Cic. in Catone maiore. *incomiti capilla*. viri namq; fortis est, neglecto corporis cultu, animi curam gerere. *Camillum*. M. Furium Camillū septimum tribunum militum. Videto Glareani Chronologia. Tit. Liu. lib. 5. & 6. primæ decadiæ.

semper pauper magna & laboriosa, qualem ferre deceat qui autum fundum color exiguum & lari conuenientem, hoc est, frugalem, & moderatū vitæ tolerandæ victum suppeditantem, qui ex agris quidem colligi potest, sed nō circa curam & continuū studium: quæ fundi colendi ratio vt Fabricios, Curios, Camillos clarissimos, incorruptissimosq; duces, imperatores, dictatores aluit, ita maioribus commendata fuit ante luxum & ambitionem, vt post confecta bella nihil eis fuerit antiquius, quā iuri agere, & aliquot agri iugera, aurū certe fundum arare ad victum tenuem & sobrium, quā hic pro vulgi & ambitioforum hominū opinione seu nam paupertatem nominat Horatius: quæ licet infelix videatur & abiecta, nutrit tamen *μολὴν* *ἀμείων* *τινὸς* *ἢ δι' ἐπὶ χάριν*, inquit Euripides, id est, laborantem liberos præstatiores & fortiores. *Luna minores*. Luna, inquit Varro, Græcum est; quare ne quis opinetur venire *ἀπὸ τοῦ λαχὴν*, per ablationem *χ*, sicuti ab *ἀράχνης*, araneus, venit *ἀπὸ τοῦ λᾶν* *ιες* antiquus, deinde Doricōs *λᾶνες*. Apollonius li. 4. *crefcit occulte* *ν. a.* in Augusti gratiam fortissimis imperatoribus adnumerat M. Claudium Marcelum eius ex Octauia sorore nepotem qui in ædilitate vitā cessit annos natus sedecim, cuius nomen vult inclariū esse post mortem magis ac magis; non quidem ex rebus gestis, sed ab indole præclara, quæ in ædilitate ipsius magnam omnibus expectationem reliquerat. Makunt alij, hoc Lyrici dictū pertinere ad M. Clau. Marcellum imperatorem contra Annibalem & Pœnos à senatu missum, quem celebrat Tit. Liu. 3. deca. lib. 7. Iudicent docti. *occultæ* *αὐο*. occulta vi animæ increfcit arbor, quæ nisi post augmentum sensu percipi nequit; hinc occultum æuum, quod vis æterna sit occulta: quod facit ad maius miraculum incrementis famæ Marcelli post mortem, quasi eum vel in Deorum cœtum relatum; eius rei esse auctorem; non etiam id esse humanum factum aut consilium. huic consentit Iuliū sidus micare inter omnes viros fortis, vt luna, inter minores stellas, quod is antea creditus sit in Deorum numerum receptus. *Iulium sidus*. alludit ad stellam crinitā, quæ in Septemtrione apparuit: per dies septem, transierat dum Cæsar ei ludos publicos consecrauit, auctoribus Plinio & Suetonio. *gentis humæ*. *ἰννα*, qua post longam *ἰννα* præcatur Iouem pro ratione factorum, vt curam habeat. *Cælaris*. *εὐστρε*. à cura mortaliū. *oro Saturno*. à natalibus. *Cæsar*. *factū d.* ex sententia Stoicorum quæ statuta factorū inuiolata seruari volunt etiā à diis immortalibus: vnde poëta, sua Turnum Fata vocant, metæque dati peruenit ad eum. *tu secundo Cæsar*. reg. Cæsarē secundo, hoc est, imperij consorte, ita vt tu quidem oculis, hic verò terris imperet, minor te, sue-

ec, sine Parthos subegerit, seu Seras & Indos, id est bella maxima difficillimæque confecerit, potentissimòque & ab imperio Romano quàm longissimè distans hosteis parere coëgerit. *Parthos*. de Parthis qui vtrò signa Crasso cæso ablata ad Cæsarem remiserunt, regisq; obsequiis traditis hæc meruerunt: Orof. lib. 6. cap. 21. Velleius Patercul. lib. posteriore; dum pacatur occidēs, inquit, ab Oriente ac rege Parthorum, signa Romana, quæ Crasso pressio Orodes, quæ Antonio pulso filius eius Phraates ceperant, Augusto remissa sunt. Luc. Florus 14. decad. lib. 127. P. Ventidius ait, Antonij legatus Parthos proelio victos Syria expulit. & lib. 128. addit, regemq; eorum interemit. *Iusto domi*. Eutropius lib. 7. Lucius Vētidius Bassus irrumpenteis in Syriam Persas tribus præliis vicit: Parthorum regis Orodis filium interfecit, eo ipso die quo olim Orodes Persarum rex per ducem Surenam Crassum occiderat: hic primus de Parthis iustissimum triumphum egit, de legatis & Indorum muneribus ad Augustum missis, legitur eundem eodem loco. *ora*, sic habent omnes cod. scrip. quos vidi. *se minor*. nimirum secundus. *ate*. *equum*. sup. tibi, hoc est, non invidens tibi primum locum in imperio cælesti, modò in terris alterum sortiri possit. *gravi cura*. Periphrasis tonitrus. *parum casti*. Periphras. fulminis. *inimica tristitia*.

AD LYDIAM

Ode XIII. ἑρπικῆ.

CVM in Lydia Telephi

Cervicem roseam, cerea Telephi

Landas brachia: va, meum

Fervens diffidit bile tumet iecur.

9 Tunc nec mens mihi, nec color.

Certa sede manent: humor & ingenui

- Fartim labitur, arguens,

Quam lentis penitus maceret ignibus,

Vror, seu tibi candidos

10 Turparunt humeros immodica mero

Rixæ: sue puer furens.

Improbus memorem dente labris notant.

Non, si me satis audias,

Speres perpetuum, dulcia barbare

15 Ludentem oscula, que Venus

Quinta parte sui nectari imbidit.

FELICES ter, & amplius,

Quos irrupta tonet copula: nec malis

Diuisus querimoniis,

20 Supremum acitius soluet amor die.

COMMENTATOR.

CVM in Lydia Telephi. Dicolos. Metru primo versu Glyconium, secundo Asclepiadum. Scribit ad Lydiam amicam suam, molestè ferens rivalem suum Telephum ab ealaudari. *Cervicem roseam*. pulchram. ut Virg. rosea ceruice refulsit. *cerea*. aut mollia, aut in modum cereæ flexilia. *va*. interiectio dolentis. *diffidit*. ponit hoc epitheton iracundiae quæ sit implacabilis. *bile*. id est, iracundia, ut Iuena. atque oculis bilem substringit operis. Plaut. in Amphit. atra bili perorta est. *iecur*. pro eorde. *ἀφύλκς*, id est, simpliciter. *Tunc mens*. variis agitur cogitationibus, & color in diuersa mutatur. *humor*. secretæ lacrymæ prodentes amoris nimietatem. *arguens*. demonstrans, ut degeneres animos timor arguit. *lentis*. disserit, quasi occultè lenientibus. *maceret*. consumat. *ignibus*. amore. tale est illud. Virg. est mollis flamma medullas rursus; & tacitum viuit sub pectore vulnus. *penitus*. intrus, internè. *Vror*. tristior, aspectu crucior, *Turparunt*. liuore reddiderunt deformes. *immodice*. immensè. *mero*. perebrietatem. *furens*. amoris impatientia. *notam*. signum, stigma. Ordo: vrór, seu tibi immodicè rixæ turparunt candidos humeros mero, seu puer furens impressit dente memorem labris tuæ notam. *memorem*. per quam amoris recordatio seruaretur. *Non si me*. ordo est: si me satis audias, nō speres perpetuum lædentem dulcia oscula barbare, hoc est, non speres scilicet illum perpetuum qui dulcia oscula dedit crudeliter. *que Venus*. luxuria. *sui*. amoris siue ardoris. *imbidit*. repleuit. *Quinta parte*. eleganter, quia in quinque partibus amoris fructus paritus esse dicitur, visum, alloquium, tactum, osculum, concubitum. vnde & Terentianum illud, iam extrema linea amare haud nihil est. *ter & amplius*. id est, tæque quaterq; *irrupta*. indissolubilis. *copula*. nuptiæ. hæc propriè est duarum rerum. *nec malis*. ordo est: quos nec amor diuisus malis querimoniis soluet citius suprema die, id est, ante vltimū diem. *querimoniis*. iurgis & litibus.

CRVQVVS:

FIN GIT Horatius sese dolere & ferre grante ter Telephum rivalem suum à Lydia commēdari à forma corporis, quare illum ut odiosum faciat, monet eam stigmati, quod mordendo labris eius impresserat Telephus, quasi ea basianđi ratio, non amore sed odium quoddam barbarū futurum portendat: se verò non eo modo amare, testari ait iecur ira fervens ob ingratas sibi laudes Telephi; varium mentis affectum in vultu apparentem, ex coloris immutatione & lacrymis a-

E 3; matovis:

matoriiis: atque adeo eam felicem fore secum, ex thesi subindicare, si vno te cōtenta vitam sine querimōiis indināam peragat. Ceterū tibi consilium veniūt adoleſcentes ab impositiis & meretricum fallaciis, quos ubi ad se biandē pellectos, suis iam Veneris lacrymis irretitos tenēt, alios ad se e intromittunt, abolandiuntur, laudant, eos amare se simulant, quō plus accipiant, eōque viuos deglutiant *Cū tu Lyd.* Apostrophe ad Lydiam *ἡ φαικῶς* tu, perinde ac si dicere velit, tu, quam me amare, & prae ceteris admirari credidi? *cernicem* roſ. viderur periphrasticōs significare *ἰσχυρὰ* fuisse Telephum ex sentētia Lydiæ, id est, pulchra & oblonga ceruice spectabilem. *cerebra* *brach.* alludit ad amplexum *τὸ τετραχλίζον καὶ περὶ πλάκων*. *ναὶ δὲ, ἀπειλὴ* *ἡ ἐπὶ τῷ οὐδὲν*, inquit Suidas: *tametsi iecur*. iecur intumescere, mentem inconstantem esse, interni sunt affectus indignantis animi, qui coloris immutatione elucet in vultu. *tunc nec mens*. hic effectus est atræ bilis, seu succi melancholici circa cor effluſcentis, mentem, purā, nō manere certa sede, sed esse motam; quemadmodum Marium quendam commota mente fuisse scribit Sary. 3. lib. 2 qui Hellade percussa sese præcipitavit: Nam melancholicus ille succus si vehementius exardescat, nascitur affectionis quædam species, quæ medicis *ὑπὸ χροῖ* *ἡ ἐμὴ* nominatur: sed eo se modo extra se positum non fuisse ostendit Horatius, inquit, *humor & in genas*. Lacrymari namque nequeunt qui furore capti sunt, eō quod mens sopita rerum discrimina nesciat, vsu rationis destituta. *manens*. sic habent omnes manusc. *humor & in genas*. sunt autem genæ quasi toruli quidam sub oculis extantes, quæ lacrymis intumescunt. *furim* l. nimia amoris impatientsia, per allusionem; sunt enim amores dulcia furta: aut furrim, id est, etiam aliud agentis, & quodammodo inuito. *vor* *sen.* *ἔξ ἀντιόχου* studet Telephum adducere in odium Lydiæ: Quid enim Veneri cum ebrietate, quæ nihil sectatur præter audaciam petulantem, rixas, verbera, vulnera? *candidos humeros*. assentatio amatoria in odium Telephi, qui eōs turparat. *immodice rixæ*. *ἡ δὲ ὑμῶν*, ex eo quod antecedit, ad id quod consequi solet; non enim rixæ, sed immodicæ, id est, modum excedentes, nimirum plagosæ deformauerunt humeros Lydiæ. *mero*. ablatius efficiens causæ, propter nimium mei i potatum. *puer*. nota contemptus ab ætate puerili petolea, sine vlla prudentia & constantiæ commendatione. *non si me aud.* *ὑπὸ φαικῶς* dissuadet Lydiæ amorem Telephi per inuersionem; nam mordicare labrum in vsu Veneris, nō est barbarè lædere, sed prouocare & vehementer accendere Venerem: sic namq; &

aves ei sacra osculando rostra mutuo mordicant. huc facit illud Catulli eleg. 6. lib. 1. tunc succos herbæque dedi, quæ liuor abiret quem facit impresso mutua dente Venus. *felices* *ter.* Theſis amoris mutui, quæ docet quā sunt felices qui se amplextantur indissolubili amoris vinculo quō tacite exoptat sibi sociatam esse Lydiam. *diuulſæ*. diuulſus, habent cod. Bland.

AD REMPVBL. BELLVM ciuile reparantem.

ODE XIII. *παρὰ νηὶν, καὶ ἀλλοτρίοις*

*O Nauis, referem in mare te noni
Fluctus. o quid agis? fortiter occupa*

Portum. nonne vides, ve

Nudum remigio latus,

Et malus celeri sauciis Africo,

Antennæq; gemant, ac sine funibus

Vix durare carina

Possint imperiosius

Aequor? non tibi sunt integra linthea,

Non Di, quos iterum pressa voces malo.

Quamuis Ponticæ pinus

Silua filia nobilis

Lactes & genus, & nomen inutile.

Nil pictis timidus nauis a puppibus

Fidit. tu, nisi ventis

Delas ludibrium, caue.

Nuper sollicitum qua mihi sadium,

Nunc desiderium, curaque non leuis,

Interfusa nitenteis

Vires aquora Cycladas.

COMMENTATOR.

O Nauis referem in mare te noni f. Metrum tricolon duobus versibus Aſclepiadæum, tertius, Pherecratius, quartus Glyconicus, qui tripodia dactylica dicitur. hæc Ode nihil quā *ἡ ἀντιόχου* per nauem designat Rempubl. Rom. quæ Bruto duce bellum pro libertate reparat contra Augustum. Alij volunt ab Horatio moneri Sextū Pompeium Pompeij filium, sed illud bellum vig ciuile fuit nominandum. Primum autem fuit, idque grauissimum, inter Pompeium & Iulium Cæsarem: Alterum inter Augustum & interfectores C. Cæsaris Calpurnium & Brutum, sub quibus Horatius

cui rostrum affigitur, quo sit impetus in hostileis naueis: Itaque per Carinas videtur innuere Romanas legiones, quibus, ut basi, belli tota moles prouehabatur: dicta ἑμβολος Aeliano, παρὰ τὸ τὸν λαὸν ἐμβολῆναι, id est, ab impetu in hosteis facto: est enim embolos acies cuneata directaq; tam pedestrium copiarum quam equestrium. vide Polyb. lib. i. histor. de trigona & cuneata classe. videtur autem in his versibus exprimere illos Alcxi, πᾶρ ὅρ' ὃ ἄντλος ἰσχυρὰν ἔχει, λαῖφος δὲ πᾶν ἀδύλοσ' ἔδν, καὶ λακίδες μεγάλας κρετ' αὐτὸς, χαλᾶσι δ' ἄγκυραι. id est, nam pelagus ipsam mali basim occupat, & linteum omne euanidum iam, ac plurimarum lacerarum partes in eo, laxantque se ancorarum. linteum vela sunt lacera, quibus opus est, si desit remigium, id est, subsidia auxiliisque desiderantur, si laborent legionarii ducesque. non dij. Castor & Pollux. vide Ode 3. suprâ, Lucida sidera. ponticapium. à loco: quod in Ponto pinus materiarum nobilitate ceteras facile antecellerent. & genus & nomē. Quid si hoc ad Troianos refertas, unde Romani duxerunt originem? Sunt enim qui Myfos & Troianos primos rateis in Hellesponto excogitasse velint, quibus in Thracis expeditione pararet. nil pictum. naueis antiqui picturare solebant, rubia præsertim, siue rubrica, terræ Lemniæ, etiâ autem vsum picturæ. sensus est, nauibus validis & integris opus est, non etiam ornatis, picturatisve & fragilibus. tu nisi ventis. hoc est, nihil aliud quam ventis eris ludus & iocus, id est, purpuratis, ambibiosis, & inflatis ducibus. Est autem Hellenismus: sic enim Græci, ὀφθαῖ ἢ ὀφθαλμοὺς τὸν γίγνεται. i. rideri, ridiculum esse. Aristoph. Nebu. καὶ μὴ γίγναι ὀφθαλμοὺς. i. nec derideberis. Demosth. ὀφθαλμοὺς ζημίαν id est, multari. nisi ventis. nisi pro quam, per ἔλκεται πῶ nil, hoc modo, tu nihil nisi ventis debes ludibrium. Terent. nihil volo aliud nisi Philumenam. Cicero: cura igitur nihil aliud nisi ut valeas. id est, quam Philumenam, quam ut valeas. Altera hic commentatoris interpretatio est absurda, non enim τὰ nisi, apud idoneos scriptores imperandi modo inuenies appositum. nuper sollicitum. hoc est, ὁ res publica, quæ auper cum Pompeium veheres naufragum Caiumque Cæsarem victorem, fuisti mihi cædium sollicitum, quod me & fori & iudiciorum cæderet, sollicitumq; redderet cognoscendi quorsum euaderes: nunc interfecto Iulio es desiderium, ut post Antonium hostem patriæ dictum, tu Augustum cum intersectoribus C. Cæsaris Iulij concilies, recuperatâque nuper amissa libertate, in portu, pace & tranquillitate maneat, vitæque æquora fusa inter nitentis Cycladas, id est, difficillima quæque pericula, quibus sufferendis metuo ne gires futuræ sint pares. Cycladas. Cy-

clades insulæ in Aegæo mari, non quod singulæ, sed quod omnes quasi in orbem disseminatæ appareant: unde & Sporades dicuntur. Plin. lib. 4. ca. 12. Vites. propter anfractus undatum, iuxta litora quam in pelago vehementiores.

NEREI VATICINIVM, de ruina Troiæ.

ODE XV. ὑποθετικὰ καὶ θρηνητικὰ.

PASTOR cum traheret per freta nauibus
ideis Helenen perfidus hostium,
Ingrato celeres obruit otio

Ventos, ut caneret fera

Nereus fata. mala duci aui domum,
Quam multo repetes Gracia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami vetus.

Eheu, quantus equis, quantus adest viris
Sudor! quanta moues funera Dardana
Genti! iam galeam Pallas, & egida,

Currusque, & rabiem parat.

Nequiquam, Veneris præsidio serox,
Pectus caesariem, gratiæque seminis
Imbelli citharæ carmina diuides.

Nequiquam thalamo graueis
Hastas, & calami spicula Cnosij
Vitæ, strepitumq; & celerem sequi
Aiaceum. tamen, heu, serus adulteros

Crineis puluere collines.

Non Lærtiaden, exitium tua
Genti, non Pylium Nestora respici?
Vrgent impavidi te Salaminiæ

Tenacæq; & Sibenelus sciens

Pugna, siue opus est imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque
Nosces, ecce furis te reperire atrox

Tydeides, melior patre.

Quem tu, ceruus vii vallibus in altera
Visum parte lupum gramini immemor,
Sublimi fugies molli anhelito,

Non hoc pollicitus tua.

Iracunda diem proferet Ilio,
Matronisque Phrygum classis Achillei.
Post certas hiemes vret Achæicus

Ignis Iliacas domos.

Com-

COMMENTATOR.

PASTOR cum traheret. Metrum dicolon. primi tres versus Aclepiadei; quartus autem est Glyconicus. Sub persona Nerci exponit imminencia Ilio *οὐρανός*. *Pastor*. Paris. *Idem*. Troianis, ab Ida monte. *perfidus*, quia in fidem amici hospitalitate violata, commiserat. *ingrato*. otium autem ventis ingratum semper est, quia eorum natura semper est ire & impetum facere. *obruit*. cessare fecit, compressit. *canes*. praediceret, vt, ipsa canas oro. *Fera*. crudelia. *Nereus*. Neptunus. *mala ami*. malo omne, malo auspicio ducis domum, ad quam repetendam omnis Graecia armabitur. *repetet*. requirit. *multo milite*, magno exercitu. *Gracia iurata*. inter coniurare & conspirare hoc interest, quod conspirare numquam sit in perniciem alicuius, coniurare autem semper. Apud Aulidem enim promontoriū ab omnibus Graecis Troiam nauigantibus iuratum est, quod vnanimiter diuincaret donec Helenam nacli essent. vt est, Non ego cum Danais Troianam excidere gētem Aulide iuravi. *nuptias*. cū Helena illicitas. *vetus*. antiquum. *Eheu*. dolentis. vt, heu quantae miseris caedes Lauretibus instant! *suder*. bellicus labor. significatio futurae cladis. *mones*. commoues. *Dardane*. Troianę. *galeam Pall.* bene primum Mineruam dixit aduitero irasci, vt pote deam castitatis, aut certe, quia in iudicio superata est à Venere, Paride iudice. *agida*. intelligit scutum Palladis, vnde Virg. in Troiz euerfione, vt eam monstraret inimicam, ait, Iam summas arceis Tritonia, respice, Pallas incedit nimbo effulgens, & Gorgone saeva. *rabiem*. pro furore belli ponit rabiem. *nequicquam*. frustra. ordo autem est: nequicquam pecces caelarię praesidio ferox, vel amoris, vel Veneris. vnde in exprobrationē Veneris dictum est, me duce Dardanius Spartam expugnauit adulter, aut ego tela dedi, fouiq. cupidine bella. sensus autem est, nec pulchritudo tibi, nec canēdi scientia proderit; namq. hęc delicias mulieribus magis aptae sunt. *pestes resae*. ornabīs. *grauen hastas*. propter inestas nuptias. Virg. Funestz iterum recidua in Pergama tedae. *calami sp. Gnoff.* Cretensis, de canna namq. sagittae fieri consueuerunt. vt, perq. ilia venit arundo. *celerem seq.* ad sequendum velocem, *τοχὺν* Homero. *serm.* serō. *crimen p.* hoc est, cades, & capillorum pulchritudinem puluere inquinabis, vt, & scdare in puluere crineis. *non Laertiadē*. multos minatur exitialeis duces ei futuros, Vlysem, Nestorem, Nelei filium. Vlyses autē Astryanacta puera precipitem muro dedit. *salaminus*. de Salamine ciuitate, Telamonis filius, frater Aiacis. *Sihemelm*. Capanei filius. Nireum bene vaticinantem facit Horatius, nam furura ponit quasi prae-

sensia. Lucan. hūc ego fluminea de formis truncus arena qui iacet agnosco. *sciens p.* doctus ad pugnandum. *imperitare eq.* domare equos. *non auriga*. Diomedis comēs. *furu*. furore agitur, ac per hoc discurrit vt te reperiat. *melior pat.* fortior, quia numina vulnerauit. *quem tu ceruus*. ordo est: quem tu mollis fugies anhelitu sublimi, vt ceruus immemor graminis visum lupum in altera parte vallis. *sublimi*. per *ὕψιστον*, pro sublimi corporis parte, id est, ore edito. *mollis*. inbellis atq. inermis. *non hoc*. quod fugeres. *tue*. Helenae, quā diuigis. vt, Daphnimq. tuum tollemus ad astra. *iracunda*. ordo est, iracunda classis Achillei proferet diem Ilio & matronis Phrygum. *Achillei*. veterum declinationes ista habet, Achilles, Vlysei, ab Achilleus & Vlyseus. *hiemes*. Synecdochicōs, pro annis. Virg. ternaq. trāsierint Rurulis hiberna subactis, & aestates sic posuit, Nam te etiam septima portat omnibus errantem teris & fluctibus aestas. *Achaicus*. Graecus. *Iliacus*. Troianas.

CRVQVVS.

PASTOR cum traheret. Hęc ode, siue Nerei vaticinium, est veluti quaedam *διατύπωσις* & apparatus virorum principum totius Graeciae ad Helenam pro sacramento praesino repetendā & obfidentandā Troiam: quod Paridi exprobratione mollietati ob raptam Helenam malum minatur extremū & vrbis excidium, regniq. Troiani abolitionem. *pastor*. *διατύπωσις* per eleuationem personae, Pandem nomenat pastorem, vt qui in Ida monte praedat aliquando pauperat. *traheret p f* Paris enim in Spartam nauē auerat Illic nem tororem reducturus, vbi à Menelao rege hospitio acceptus, eius uxorem Helenam, iure hospitalitatis violato, raptam secum nauigio (vt scribit Homerus) abstulit in Phrygiam. fugit itaq. Lyneus Nereum Deum marinum venus iopitis in reditu detinuisse Paridem, eiq. hoc vaticinium cecinisse. *Helenam*. sic habent cod. Maldię, Mart. & antiquiss. Bland. alij habent Helenen, cum vulgaris, *ingrato*. ex anitypo: otium namq. celeritati est oppositum. *fera fata*. exitium triste & luctuosum. *Nereus*. contendit Glareanus ex Porphy. vulgato, & Herodoto lib. 2. pro Nereo substituendū Protea; quod & Homero Proteus vaticinetur de rebus Troianis, & de Nereo nihil tale inuenitur atqui fallitur; nam & Nereo vaticinandi scientia traditur ab Apollodoro lib. 2. de Nymphis Iouis & Themidis filiabus & Hercule, hęc, inquit, ipsi putā Herculi, Nereum indicant, cōprehensumq. ipsum dormientem, atq. omnigenas formas alternantem deuinxit, neq. illum prius abire permisit,

misit, quàm ab eo vbinam mala illa, & Hesperides clement, edocuisse. Intuper Heliodus quoq. in Theoponia scribit, *νηρία τ' ἀψιδία, καὶ ἀληθία γένετο πόντος, πρὸς βύπτιον παίδων, αὐτὰρ καλὴν οὐ γέροντα ἔνικα νημερτὴς τε, καὶ ἥπιον, ἔδ' ἐθιμὸν ἀνελθόντες, ἀλλὰ δίκαια, καὶ ἥπιον δὲναι οἶδ' ἐν*. id est, Nereumq. a tenem a mendacio & veracem genuit Pontus, maximum natu filiorum, sed vocant grandeum, eo quod verus atq. placidus, nec iuris & æqui obliuiscitur, sed iusta & mansueta consilia nouit. videto Iunium nostrum Animadu. lib. 4. cap. 22. *mala diuinaui*. Nereus χρησμοδῶν, id est, carmine varicatur euentura Paridi Troianūq. *mala aui*. aui pro omine; ex auius enim veteres ad res agendas sumebant auguria: hinc Angurum collegium apud Romanos, quoru erat obnunciare populi cœnatiū. Inter auiis autē auguralis aliæ dicebantur prosperæ & bonæ, quæ sinistra erāt; aliæ arcuæ, ab arcendo; aliæ clinix, à difficultate, quia clinia vocabat antiqui difficultia προσάντη; aliæ remores, à remorando: aliæ inebrix, enebrix, ab inhibendo: aliæ alteræ, quæ superuenirent, & vitiū auspicio facerent: aliæ vofgræ, quæ se vellendo malū facerent auspiciū, de quibus intellexit Statius, Vngue secant rabidæ, planctūq. imitantibus alis exagitant Zephyros, & plumea pectora cedūt. *nullo milite*. synecdoch. *canurata*. in portu Aulidis, Solino teste, Eubora insula laterū obiectu efficit Aulidis portum, sæculis traditū Græcæ coniurationis memoria. Prætere Mela, Aulis Agamemnoniæ Graiorū clafsis in Troiæ coniurantiū statio. Verūm Apollodorus lib. 3. scribit hanc coniurationē Spartē factam Tyndareo patri Helenæ Vlyssis consilio: Quare ut hæc auctoru controuersia nemini sit offendiculo, iudicari in Aulide priorē coniurationem iteratō inter Helenæ procos confirmatam fuisse, idq. postulasse Menelaū Helenæ maritum. huius coniurationis quoq. meminit Sophocles in Philoctera *ὄν' ἴτορ*, &c. *νεῖμι*. laus regni ab antiquitate. *ελευ. παδοπαλία, quantum eq.* vehemens *ἐκργαίει*; ita namq. futura præcinnunt, ut ob oculos ea geri videantur. *iam galeam*. armatura Palladis ἀχιμενίης; propter illatā sibi de pulchritudine iniuriā. *egida*. Aegis, inquit Seruius, 8. Aeneid. ad eum versum, Aegidāq. horrificam turbatæ Palladis arma, &c. propriè est munimentū pectoris æreum, habens in medio Gorgonis caput, quod si in pectore numinis fuerit, ægis vocatur; si in pectore hominis, ut in antiquis imperatorum statuis videmus, lorica dicitur. Cur autē Aegidis Pallas cū Ioue particeps sit, vide Phornutum. *currūq. & ra. ἐν δία δῶν*. id est, currus rabidos, id est, incitabilissimos, omniq. obuia *ὀ. ἀζυγοπμαχία* (scū rapien-

teis & veluti rabie quadā deuastantes. *nequiquam νεν. ἐπικροτόμησις*: exprobrat enim Paridi nimiam in cultu & ornatu corporis molliū, citharāq. inter feminas canendi studiū; ea namq. vitæ ratio non decet viros fortes; & nequiquā ferocis est citharūq. qui Veneris præsidio ferocit, nō est enim *ἀρετή*, id est, Martialis. *pellēs casar*. pectere cæsarē, ornare, & vnguento delibuerē comam, hominis est effeminati: iccirco dixit ode 12. suprà, & in comis Curium capillis vtile bello tulit, &c. Athenæ. lib. 1. *ὀρη. & ἰλ. γ. ἴφη. δὲ τῶ τῆ μύρῃ φύσιν ἰδὼς οὐκ ἐπὶ τῇ γαυρῇ μύρῃ ἀλεφονδρὺς, πρὶν τοῦ πά- ραν' εἰς οὐκ ἀλλοτρίῳ εἶναι, ὅς ἐστιν ἀφροδίτη καὶ αἰὲν τὸ πρῶτον καὶ καθ' αἶψα*, id est, Homerus, inquit, postquā vnguenti naturam cognouit, nō induxit vnguentis delibutos heroes præter Paridem, inter quos pulchritudine splendens, vt & Venus faciem illustrat. *imbellis cithara*. Homerus Ili. γ. οὐκ ἂν ἔτι χερσὶν κίθαρ' ἔσται τὰ π' ὀρε' Ἀφροδίτης, ἢ π' ὀρη, τὸ π' ὀρ, ὅτ' ἐν χερσὶν μύρῃς; id est, nō citharæ studium, Veneris neque munera profint, si turpatus humi iaceas, & puluere plenus. *imbelli*. inepta rebus bellicis, vt quæ rubas & liuos requirunt, sed aptamēns ad hilaritatē & saltus. vide oden 6. & 10. huius lib. *carmina diuides*. alludit ad verbum *μεῖ- ρω τὸ μερῖζω*, quod est metiri, & metaphor. canere; hinc *μέτρον*, carmen, quia suis modulis & numeris dimensionum est: Itaq. diuides carmina, id est, suis numeris aptum carmen ad imbellem citharā canes. *gramen*. odiosas, metaphor. per hanc enim armorum militarium, & Græciæ principum enumerationē prædicat frustra nunc lasciuire Paridē, thalamōq. nuptiali animos tollere, vt quem vel iniuriam reluctantēq. necesse erit difficillima ferre, & grauissima quæq. mala. *calami spic.* quid si per *ἐπὶ ἄλλοις* hæc interpretemur, quando hastas, spicula, iacula ex calamis olim facta esse non sit incertum? vt omitam à Vegetio lib. 1. cap. 15. in graui armatura numerari spiculū, prius pilū vocatum, nisi sileo maius, se: ro triangulo vnciarum nouem, hastili pedū quinq. & semis, ad cuius ictū præcipuē milites exercebantur: quod arte & virtute directum, & securatos pedites, & loricated equites sæpe transfuerbat. hæc Veget. Quin & hæc hasta, lancea, spiculū, iaculum, sicut *λόγχη, δόρυ, ἀνδρόν* sæpe cōfundit antiquitas. *strepitūq.* arma crepitantia, clamorē militarem, quæ ex diametro pugnant cū quiete & molliē thalami nuptialis. *celerem f. Asia*. Atacē Oilei, Locrensiū ducē, quem ab hastæ vibratione velocitate 2. Iliā. in primis cōmendat Homerus. *seruus. ἀντιμετρία. κρί- νει. σαρκασμός*. crineis quos tanto studio pexisti, oleo & vnguento oblinisti, post collines & deturpabis puluere. scribit Lamb. in cod. Tornef. se inuenisse.

inuenisse cultus adulteros. Ego quoq. in duob. cod. Bland. & Maldeg. eam vocem inueni; sed reliqui cū antiquiss. Bland. habent crineis, quibus attentior propter cæsariem pexam, & (vt vero est consentaneum) vnguentis delibutā, vt sit insultatio amarulenta, & mortem minetur infamem propter fugam. ceteroqui pulvis in bello & pugna non indecorus est habitus. *exilium*. propter raprum Palladium Ouid. canēte, Illa nocte mihi Troiæ victoria parita est, Pergama tunc vici, cū vinci posse coēgi. Ceterū in tribus Cod. Bland. ponitur, tuę genti ceteri gentis habent. *Pylū Nest*. Græcorum omnū qui ad Troiam venerūt sapientissimū, quod testatur Homerus Ilia a. Pylorum ducem. *Teucer te Sthenelus*. variāt hic scripta. cod. 3. Bland. eum Maldeg. habent Teucer te Sthenelus. alij Teucer & Stene. Sed nulli sequuntur vulgarem lect. Teucēq. & Sthenel. cuius lectionis auctorem nescio an insimulem Mancinellum, qui visus est hoc epithetō Salaminius nolle dari Teucro, sed fratri Aiæi subintelligendo, ad discrimen Aiæis Oilei paullo suprà positi: verū quā nō sit hoc necesse, vt eo nomine vetus lectio immutetur, facile docti intelligunt. Ego certē sequor hanc, Teucer te Sthenel. cū Lamb. *sciens pug.* ἔλκεψις propositiois, sine, vt sententia sit, Sthenelus viget te siue opus est pugnare, siue opus est equos gubernare, nō auriga impiger. *Merionemq.* de Merione, vide suprà ode 6. *atrox*. ferus, immitis, aut potius, Festo teste, impavidus, ἀπὸ τῆς αἰσῆς metuere, per priuatium a. *Tydidēs*. sic scribitur in Bland. vide oden 6. suprà. *melior p.* laus à natalibus, quibus sua virtute præluxit: hoc autem ita esse scribit Homerus Il. 8. Sthenelum pro se & Diomede respondisse Agamemnoni, ἡμῶς τοὶ πατέρων μὲν ἀμείωντες ἰσχυρόν ἴσται. quem tu ceruus. ἰσχυρ, perfectæ namq. inter se formæ conferuntur, Paris ceruus, Diomedes lupo. *inarmata*. propter creptā sibi ab Agamemnone Briseida, non induci potuit vt pugnaret, tantisper dum intelligeret Patroclum ab Hectore cæsum.

AD AMICAM.

Ode XVI. παλινodiaτικὴ.

O MATRE pulchra filia pulchrior,
 Quem criminosis cumque voles modum
 Pones iambis: siue flamma,
 Siue mari libes Hadriano.

Non Dindymene, non adysin quare

Mentem sacerdotum incola Pythius,
 Non Liber aquę, non acuta

Sic geminant Corybantes ara,

Tristes vt ira: quas neque Noricus

Deterreret ensis, nec mare naufragum,

Nec sauuus ignis, nec tremendo

Iupiter ipse ruens tumultu.

Fertur Prometheus addere principi

Limo coactus particulam vndiq;

Desectam, & insani leonū

Vim stomacho apposuisse nostro.

Ira Thyesten exitio graui

Strauere, & altis viribus vltima

Stetere caussa, cur perirent

Funditus, imprimeretq; muris

Hostile aratrum exercitus insolens.

Compesce mentem. me quoque pectoris

Tentaui in dulci iuuenta

Feruor, & in celeres iambos

Misit furentem. nunc ego mitibus

Mutare quero tristitia, dum mihi

Fias recantatis amica

Opprobriū, animūmq; reddas.

COMMENTATOR.

O MATRE pulchra filia pulchrior. Metrum tricolon duobus versibus Alcaicum, quod constat ex spondeo, iambo & cæsura, vel iambica pentemimere & duobus dactylis. hoc modo: O ma. tre pul. chra. filia. pulchrior. Tertius dimeter iambicus hypercatalectus. sic: pones. iā. bis si. ue flamma. ma. Quartus Pindaricus, cōstat ex duobus dactylis & duobus trochæis. sic: siue ma. ri libet. Hadri. ano. Cantar palinodiā, id est, cātando reuocat quę scripserat irarus in amicā Gratiā. imitatus Stesichorū poētā Siculū: qui quod vituperationē scripserat Helenę, obcæcatus est, sed postea Apollinis responso laudem eius scripsit, & visum recepit. cuius rei & in Epodo idem poēta meminit. Infamis Helenę Castor offensus vicem, fraterq. magni Castoris victi prece adēpta vari reddidere lumina. Nihil autē, quod ad artificij pertinet, prætermittit, captat enim beneuolentiā, cū illam pulcherrimā appellat, quo nihil gratius mulieri potest præstari; deinde in quibus maledixit, pro eius arbitrio abolenda promittit. *pulchra*. facit cōparationē formosæ ad formā meliorem. Antiqui tria hæc aspirabant,

aspirabant, pulcher, lachrimos & sepulchrum. *quem crimi.* tuncis, quemcumq. *criminosus.* Criminosus, quæ crimina inferant, crimen enim vitium est, sed & causam quandoq. notat. Virg. & crimine ab vno disce omneis. In hoc ergo confitetur delictum, quæ res ad iracundiam provocandam vehementer facit: sic Dauus ille Terent. se crucem meritum fatetur. Est autem quo ad id fieri potest, post confessionem adhibenda excusatio, ut hic ubi in iram culpam reiciit: Scripserat autem Iambicis versibus, qui pes Iambus vehementiâ adfert, inuectiuis valde accommodus; eo autem scribit Horatius ad Pisones vsum Archilochum, inquiens, Archilochum proprio rabies armauit Iambo, &c. hinc enim Archilochicum dicitur Iambicum carmen. *pones.* statues. *sine flamma.* sup. vis ponere modum, in vindictam. simile est illud Virg. aut pelago Danaum insidias, subiectâq. dona præcipitare iubet, subiectâq. vrere flammis. *Adriano.* Adriatico, species pro genere. *Dindymene.* à monte matrem deum dicit. Virg. ite per alta Dindyma. Amoris se furore peccasse fatetur, & sic ab exëplo probare vult, i. à ob amorem non recipere moderationem magis quàm qui alieno furore bacchantur. *Pythius.* Apollo. à Pythone serpente à se interfecto. *Liber.* Bacchus, qui similiter suos sacerdotes furere facit. *acuta.* sonora: à tinnitu metaph. Virg. Pelio tinnitu fugiens impleuit acuto. *Corybantes.* ministri matris deum. *Noricum.* species pro genere: apud Noricos enim & probatissimum ferrum est, & gladij sunt optimi: est autem Noricum in Illyria. Virg. tum sciat ætæias alpeis & Norica si quis castella in tumulis. *mare nauf.* naufragia faciens, quasi naufragium. Virg. Caulonisq. arceis, & naufragum Scylacæum. *terrendo.* propter fulmina, vnde est, & mortalia corda per genteis humilis strauit pavor, ille flagrantia aut Athon aut Rhodopen aut Acroceraunia telo deiicit. *ruens.* impetuose decidens. *fertur Prom.* fabula est. Prometheus cum ex limo hominem fingeret, ex omnibus animalibus particulas, prout erat eorum natura, homini apposuit, à leone vim summat stomacho, & ideo iracundia magis accenditur: timorem depromsit à lepore; à vulpe astutiam: ceteraq. à reliquis. Ordo est: Prometheus coactus fertur addere principi limo particulam delectam vndiq. & apposuisse nostro stomacho vim insani leonis. *vndiq.* ex omnibus animalibus. *ira Thyestes ex. g.* à πρὸς θυέστην θυέστης, id est, ab exemplo impij offendit quàm sit atrox ira & exitiosa hominibus. Atreus autem & Thyestes fratres fuerunt, qui quoniâ in seditione alter alteri nocere non poterat, in simulatâ redierunt gratiam: qua occasione Thyestes cum fratris vxore co-

cubuit: Atreus verò ei filium epulandum apposuit: Quod scelus & sol fugisse narratur. Virg. Nec tam auersus equos Tyrias sol iungit ab orbe. & Staturus, & caliganteis abrupto sole Mycenæ. *vltima.* vsq. ad euerfionem. *Hostile arat.* hoc est, hæc eadem causa fuit delendis vrbibus. haec enim consuetudo olim sæpe fuit, ut tam condendis quàm euerfendis vrbibus aratro signa fierent. de condenda Virg. Interea Aeneas vrbem designat aratro. de euerfenda Cic. in Philipp. ut vexillum tolleretur, & aratrum circumduceret. *uasulens.* ira commotus. *compescere.* noli irascendo me imitari quem pœnitet. *pœstoris.* s. f. me quoque, inquit, iracundia calore iuuentæ magis accensa in Iambos incitauit. *dulci.* voluptuosa. *celerem nam.* epitheton. sic in Arte poetica, Pes citus, vnde etiam trimetris accrescere iussit nomen Iambeis. & est apertissimus ad maledicendum. Catull. at non effugies meos Iambos. *furentem.* ira. *mitibus.* blandiēdo, id est, mutare iracundiam cupio. *recantatis.* recantari carmina dicuntur, cum contraria probris sunt carmina in eum cui maledixerimus, & laude corriguntur. *animumq.* hoc est, spem mihi redintegrandi amoris facias.

CRVQVIVS.

O *matro pul.* Ob amoris fortasse vitium maledicis Iambis amicam læserat Horatius, quâ ut sibi reconciliet, se quidem peccasse fatetur, sed amouet à se causam criminis, eamq. in iram transferens postulat ut sibi venia detur, quando id non odio, non malevolentia, sed ardore iuuentæ fecerit, polliceturq. omnia se facturum: & ne vlla sit postea mali suspicio, eius arbitratu aut flammis auræque suos Iambos perditurum, eosq. tristeis & infaustis, in lenis & iucundos cômaturum, ut eam sibi beneuolam pariet; sed ea lege hoc ait, ut ipsa quoq. desinat maledicere. Interim, ut hoc fiat, & ab ira cessare velit, multis exemplis docet, quâ sit ira grauis rebus omnibus nec non exitialis. *O matro p.* exordium à commendatione formæ, per comparisonem & excessum. *quam criminosam.* Vltronea vindictæ concessio, per tacitam culpæ confessionem. *modum ponēs.* ponere modum non numquâ est moderari, sed hic est præscribere rationem, qua velis mordacis Iambos aboleri. *criminosus.* criminatione, indignatione, mordacitate plenis, hoc est peculiare epitheton Iambis, *ὡς γὰρ,* inquit Suidas, ὡς γὰρ ἐν βροχίαις καὶ κακίαις, ὡς καὶ τὸ βροχίαις ἐλπίς ἀρχομένη πρὸς τοῖς κακοῖς, id est, ut Iambus ex breui & longa, sic contumelia ex paruissimis cœpta, procedit ad maxima. *non Dindym.* execratio iræ ab effectis, ut quæ mentem alienat, quod docet ab exemplis. *Dindymene,* Tellus, magna mater, bona dea, Ops, Cybele, Berecynthia, &c. eadem poetis dea est. hinc Catull. dea ma.

dea magna, dea Cybele, dea domina Dindymi. *adytu.* ex adytis. Alludit ad specū Apollinis Delphici, ubi in machina, quæ tripos dicebatur specu superposita consistens sacerdos Pythia, dei spiritu afflata, responſa dabat confulentibus. vide Diodorum in Philippo. adytum autē est locus arcanus, ἀπὸ κευφῶν μίερος τῷ ἱερῷ Herodoto lib. 1. ἄδυτον, a'ylum Virg. locus in templo femorus à vulgo, intactus, sacer; Adytum locus inacceſſus in templo, ἀπὸ τῷ α, καὶ δ' αὖ, id est, ingredior; quasi sine ingreſſu. vide Cæſa. belli civil. lib. 3. ad finem. *non quatit.* per ellipſin, ita. *incola Pyth.* non arbitror hanc eſſe periphrasim Apollinis, ab vrbe Phocidis dicta Pytho, sed Pythium hic dici incolam à mente sacerdotis quā incolit in dandis oraculis, tunc enim mentem eius quatit, id est, mouet & cogit ἰσθυσίαζεν; aliās minime. Pythius autem Apollo dictus est, aut à Pytho Phocidis vrbe, aut ἀπὸ τῷ ποσειδάωνι, id est, à ſciſcitando oracula, vt vult Phornitus; aut à Pythone ſerpente interfecto. *non Liberæque.* quatit Mænades ſeu Bacchas ſacerdotes in celebrandis Orgiis. *Corybantes.* ſacerdotes magnæ matris. vide adag. κορυβαῖται in Chil. Eraſ. Lutet. lib. 2. Tympana tenta ſonant palmis & cymbala circum concaua, ταυσιφονόη. minantur cornua cantu, & Phrygio ſtimulat numero caua tibia mentem. hūc legito. *tristes vt ira.* redditio comparationis. tristes iræ ab effectu. *deiorum.* quia furor est alienatæ mentis, nulla timet pericula nec humana nec diuina. *ſertur Promes.* lepida παρὰ βουῆς ad iræ demōſtrandam originem; quod ſigmentum videtur proſus Horatianum ad imitationem fortassis Heſiodi, qui Vulcanum fabulatur inſſu Iouis Pandorā eo ferē modo è luto formaffe, inſtructam variis immortalium donis & artibus ad decipiendū Epimethea. *vim.* furorē, iram immoderatam. *ſtomacho.* τῇ καρδίᾳ ἡμῶν. *ſteterē.* exiſtere, fuere. ſimplex pro compoſito. *imprimerēq.* vt aratro vrbs condebarur, ſic aratro diruebarur. Qui vrbe, inquit Cato, nouam condit, iauto & vacca aret; vbi arauerit, murum faciat; vbi portam vult eſſe, aratrum ſuſtollat & portet, vt portam vocet. *inſolens.* glorioſus, Plauto interprete, ἀλὰζὼν ἐξαπατώνς, miles glorioſus. *Comœchia.* *compſe men.* δ' ἡσίοις. precatur vt iraſci deſinat, ab exemplo ſuo, conferens iræ cauſam in adoleſcentiæ feruore. *nunc ego.* δι' ἰσθυσίης διὰ παλαιότατον. *dum mihi ſau re.* id est, dūmodo tu quoq. recantes & mitiges opprobria conuiciāq. de me ſparſa, & iterum ſias amica: equum eſt enim ſi cupias Horatius lætis murare triſtia, vt ea quoq. pari ſudio ponat iram deſinatq. maledicere; vtq. Theocriti verbis vtat, ἀνάλυες φιλότοις ἴσθ' ἔργῳ, id est, ſe mutuo ament pari iugo. vero pamq. eſt

conſentaneū, eam mente proterua multis iniuriis laceraffe nomen Horatii, & fortaſſe grauioribus quā ſuis eam Iambis Horatium, vt ſunt impotentes mulieres. Ceterū hīc ab aliis enarratoribus diſſentire me ſcio, hoc poſtremum παλαιὸν δὲν ad ſcribens amicæ, non etiam Horatio, vt qui dixit, nunc ego mitibus mutare triſtia, ſed addidit hanc legem, dummodo ſias amica recantatis opprobriis, id est, tu quoq. recātes in me ſparſa conuicia, mutatāq. ſentētia me redames. Iudicē; docti,

AD TYNDARIDEM.

Ode xvii. παραίτησις.

VELOX amaranthum ſape Lucretilem

Mutat Lycao Faunus, & igneam

Defendit aſtatem capellus

Vſque meis, pluuijsque ventos.

Impunē tutum per nemus arbutos

Quarunt latentes, & thyma deuia

Olentis vxores mariti:

Nec virideis metuunt colubros,

Nec Martialeis hadilia lupos:

Vicumque dulci Tyndari ſiſtula

Valles, & Viſica cubantis

Lenia perſonare ſaxa.

Dij me tuentur: Diis pietas mea,

Et Muſa cordieſt. hinc tibi copia

Manabit ad plenum benigno

Ruri honorum opulenta cornu.

Heic in reducta valle, Canicula

Vitabis aſtus, & ſide Teia

Dices laboranteis in vno

Penelopen, vitæamque Circon.

Heic innocentis pocula Leſbij

Duces ſub vmbra: nec Semelæius

Cum Marte confundet Thyoneia

Prælia: nec metuas proteruum

Suſpecta Cyrum, ne male diſpari

Incontinentis iniſciat manus,

Et ſcindat harentem coronam

Crimibus, immeritæque veſtem.

COMMENTATOR.

VELOX amaranthum ſape. Metrum dicolon duobus verſibus Alcaicum, Tertius dimeter Iambicus hypercataleſtus, Quartus Pindaricus.

F 3

Scribit

Scribit autem ad Tyndaridem parenticē de laudibus agri Sabini, cui vt satisfaciāt inuitat in fundum tuū quē in Sabinis habebat. *Lucretilem*. Ilypallage. ad hunc modum scripsit Virg. Chaoniam pingui glandē mutauit arista. est ergo sententia, Lucretili permutat Lycæum. Lucretilis autem mons est in Sabinis. *igneam*, feruidam. *defendit* est. remouet æstus & prohibet. sic, Solstitium pecori defendite. *q̄q.* semper, continuē. *pluuioſq. ventos.* frigora. pluuioſos, tempeſtuoſos. *impunē*. ſine dāno, ſine periculo. *arbutos*. Virg. dulce ſatis humor, depulſis arbutus hædis. *deuie*. errantes, palcentes. vt, rara per incultos errant animalia monteis. *olentem*. ſœtentis. vt, allia ſerpyllūmq. herbas cōtundit olentis. & graue olentia Centaurea. *vxores. ἀκροεγλεῖα*. Virg. vir gregis ipſe caper deerauerat. & quem legere ducem & pecori dixere maritū. *Martiale*. Martis tutelæ dicatos. Virg. Martius à ſtabulis rapuit lupus. *hædula*. hædulorum ſepta. metony. continens pro contento. *vicumq.* quandoq. aut quoſcumq. ordo eſt: ſi Tyndari vicumq. perſonuerunt valles, & leuia ſaxa cubantis Vſticæ dulci fiſtula, nec metuunt viridis colubras, nec hædulæ metuūt Martialeſ lupos. Fau-nus enim in honore mei tuetur. *Vſtica*. nomen montis & vallis in Sabinis: eum autem cubantem ſuauiſſe dixit, ad reſupinam regionem attendens. ſic & in Epiſt. Continui montes, niſi diſſociantur opaca valle. *cubanti*. depreſſæ. vt, Megarōſq. ſinus, Taſpūmq. iacentem. *lenia*. leuigata, plana. vt, Elicit illa cadens raucum per leuia murmur ſaxa ciet, & tuta inde è leui rimofa cubilia limo vnge fouens circum. *pietatem*. iuſtitia & carmen meū diis placent. *ad plenum*. abundanter. *benigno cor*. largo dono terræ. ordo eſt, hinc tibi manabit ad plenum opulencia copia benigno cornu, id eſt copioſo & diuite. *hinc*. ex agro Sabino. *manabit*. ab undabit. *urius homo*. frugum terræ. *cornu*. metaph. à victu Fortu-næ, quod Hercules detractū Acheloo victor dicitur donaviſſe Fortu-næ, quod vulgò cornu copię dicitur, quo dicitur diuitias Fortuna conſueſſe largiri. *reducta*. ſecreta, refrigerata. vt, penitūſq. in valle reducta. *Cankule*, Sinj ſtellæ in ore Caniculæ, afferentis nimis calores. vt, ſindit canis æſtiſer arua. *ſide Teia*. lyrica, ſeu ſidibus lyri-cis. Teia autem dicta eſt à Teio Anacreontis poëtę lyri-ci oppido, quod in Paphlagonia eſſe Salluſtius indicat, cū de ſitu Pontico loquitur. Horat. in Epodo, Anacreonta Teium. fides autem dicuntur chordę, vnde & fidicinas Comici dicunt cithariſtrias. Repromittit ergo amicę in agello ſuo ſe lyricum carmen decantaturum. *dices*. cantabis cithara. *vno*. Vlyſſe laborante ſaamore. *vitæamq. Cithra*. pulchram. metaph. ab aquis. *innocentiū*. lenis vini,

& minimè caput lædentis. *Leſbij*. à loco, ab inſula Leſbo. Virg. quā ve Methymnæo carpit de pal-mite Leſbos. *Semeleius*. Matronymicum à Thyone, quæ & Semele dicta eſt, mater Liberi patriæ. ſenſus autem eſt, nō ſunt per vini potationem fu-turæ inter nos rixæ. *diſpari*. tibi in amore non conſentienti. *incontinentem*. perulanteſ propter amorem. *herentem*. conuenientem. *veſtem*. pro ornatu muliebri. Virg. collōq. monile baccatum, & duplicem gemmis aurōq. coronam.

C R V Q V I V S.

V *Elæx amicum*. Sibi Tyndaridem amicam cupit adeſſe in agro Sabino, eōq. multis cam argumentis inuitat. In primis à præſentia Fauni; quo numine dicit ea loca tuta eſſe, cū ab iniuria cæli, tum ab infeſtis noxiſque feris: deinde ab innocentia ſua diis grata: nec non ab agtorum ſecunditate amœnitatēque. Poſtremo cū hilaritate pollicetur omnem ſecuritatem, non ſine nota Saryrica Cyri cuiuſdā eius fortaſſe mariti moroſi. *velox*. Epitheton Fauno diſq. Saryris accommodum, à caprarum veloci, & irrequieto curſu ſaltūq. ſinguntur enim Satyri pedibus caprinis. *Lucretilem*. fuit autem Lucretilis mons in Sabinis inter eos monteſ quos Farfarus ſtuitius alluit, in cuius valle amœniſſima, multiſq. arboribus opaciſſima villā habuit Horatius, cuius ſitū deſcribit epiſt. 16. lib. 1. ad Quinctium. *Lycæo*. Lycæus mons eſt in Arcadia Panifacer: pro quo Arcadico deo ſatis libidinoſo, verecundē Faunum Italum numen poſuit inquilinum & ſuæ gentis ſtudioſum: cum quo & Pico dæmone Numam verſatum ſcribit Plurarchus in eius vita. hoc autem facit Horatius, quò Tyndari citius perſuadeat vt ad ſe veniat. Securius enim diis cognitū, & inquilinis quàm exteris ſe committere credidit antiquitas. *igneā eſt*. ad ortum caniculæ. *pluuioſq.* v. notum ventum pluuioſum, & cum tempore humoris, non pecudibus modò, ſed omnibus etiam corporibus peſtiferum in autumno præſertim. *colubras*. ſic habent 4. Bland, cū Diuæ & Maldeg. Siluiſq. nec mutare volui propter antiquitatem. *hædula*. Hærent hic omnes enarratores. Aldus inter primos, cuius cōmentum mihi relatu nimis eſt prolixum: Deinde Glareanus in ſuis adnotationibus. at Lamb. etſi nuſquam repertam probat tamen hanc lectionē, admonitus, vt ſcribit, ab Aurato, qui ſagaci proſectò iudicio (vt qui vir eſt in omni ſcriptorū genere verſatiſſimus) ſuſpicatus eſt legendum eſſe hædulij, vt ſit ἡ δουλὴ ἀπὸ ἀβ ἡ δουλὴ. at Lambinus tamen mauult hædulix, eò quòd in ſcriptis ſerè omnibus offenderit hædulix, vt & ego quoq. in meis, præterquā in duobus Bland. in quibus lituræ ſunt indicio manifeſto prius

prius scriptum fuisse hœculiæ, & priori pediculum literæ u. mutatum in d. ab eo qui hœdilia quidem ab hœdo, non etiam hœdulæ ab hœdulo derivari posse didicerat, vel audierat. Quæ temeritas barbari sæculi in immutandis cum literis scriptiorum codicum, tum syllabis peruertendis, quantum detrimenti intulerit literis & disciplinis liberalioribus, magis hoc deprehenditur ab omnibus, quàm ab aliquo vel restitui prodignitate vel corrigi possit: non enim dubito quin hæc fuerit antiqua & genuina lectio; eaq. vox hœdulia per primâ flexionem tam fuerit olim vsitata, quàm hœdile per tertiam. Quod & Nonius de colubra & colubro satis ostendit. Hœdulæ itaq. id est, hœdulorum sepra, non metuunt colubras, per metonym. pro hœdulis. *ut cumq. duki.* fingit Horatius hic Pana (quæ Faunum nominat vt supra diximus) agri Lucretilis esse quasi Deū *ἀποτρεπαιον* hoc est, auerruocanum, seu mali cuiuscumq. propulsatorem, & omnis boni auctorem tutelaremq. adeo vt vbicumq. ad sonitum eius fistulæ suauē, montes & valles resonarent, hoc est, vbicumq. lupi, colubræ, ceteræq. siluestres feræ eius numen præsentiamq. sentirent, derepente fugerent, liberamq. pecudibus & innoxiam pastionem relinquerent. *διμνησὺ ἀντιλογίῳ.* cur apud Lucretilē ei sint omnia tuta, ab innocentia deorumq. cultu, & Musarum studio. *rusti honorum.* rusti honores appellat, ruri nascens. laus agri à secunditate. *γῆα βίβλιν.* laus ab opacitate. *dices laborantein.* cantabis amatoria. Hellenismus, *πανυμνός, πανεργός, πανεύρητος.* Nescio an coniciam alludere ad Anacreonticum carmen amatorium de contentione amoris in Vlysem Peæloppæ & Circes, quarum illa quidem Telemachum ex Vlysse, hæc verò Telegonum peperit. *innocenti p.* quia vina Lesbia erant tenuiora, adeo vt Alexis apud Athenæ. lib. i. non *αἶνον*, sed *δινάρεον*, id est, vinulum Lesbium nominet, cui Bacchum ait tribuere *ἀτίλειαν*, id est, immunitatem, siue innocentiam. *duces.* alludit ad illud Anacreontis *πῖον ἄμυστον* hoc est, vno spiritu exhaurire pocula, *ἀμυσίζων*, siue respiratione bibere, *διινκέν σονδερ σινυβην.* *Thyaneus.* Bacchus, à *θύω*, id est, Semel, *πᾶσι τοῖς θύειν καὶ ὄρεται καὶ μυσταῖς*, id est, sacrificando, irruendo, & insaniendo: pollicetur nulla sanguinolenta iater ipsos futura prœlia, etiâ si hauriant amythida poculum, siue in respiratione, quando vina Lesbia sua lenitate, si fortasse Venerem petulantiozem, non Martem tamen prouocent. *proternum.* procerum, ferocem ob suspitionem amoris alterius. *Cyrrinus.* hunc propter sequentia, non temere dixerim maritum significari, cum quo Tyndari non bene conueniebat, vt indicant ea verba malè dispari, id

est, valde dissentienti: quis enim in amores non suos & proprios ita sœuiat impunè vt vim faciat apertam? Disparitatem autem inter Cyrū & Tyndariden censuerim in natura, ingenio & moribus: Cyrum nimirum, parcum, durum, ferocem fuisse, planèq. Stoicum: Tyndaridem verò, lepidum, liberalem, candidam, & genialem atq. hanc esse causam dissidij, nam diuersos mores, diuersa studia sequuntur. *cyrenam.* vide oden 4. suprà, ibi, flore quem ferunt.

AD QVINTILIVM VARVM.

Ode xviii. *παραναιτικὴ καὶ πραγματικὴ.*

NVLAM *Vare sacra vite prius seueru arborem*
Circa mite solum Tiburi, & mœnia Catili.
Siccis omnia nam dura Deu proposuit: neque
Mordaces aliter diffugiunt sollicitudines. (pat?
Quis post vina graue niliuit, aut pauperie cre-
Quis nō te potius Bacche pater, reg. decēs Venus?
At, ne quis modici transibat munera Liberi,
Cent aurea monet cum Lapi huius rixa super mero
Debellata: mones Siboniis non leuis Euius:
Cum fas, atque nefas exiguo fino libidinum
Discernunt auidi. non ego te candide Bassareū
Inuntum quatiā: nec variis obsita frondibus
Sub diuum raptam, saua tene cum Berecyntio
Cornu tympana: quæ subsequitur cæcus amor sui,
Et tollens vacuum plus nimio gloria verticem,
Arcanigq. fides prodiga, perlucidior viro.

COMMENTATOR.

NVLAM *Vare sacra vite.* Metrum monocorlan Choriambicum ex spondeo, tribus Choriambis & Pyrrichio siue iambo. Scribit ad Quintiliū Varum fidum sibi amicū, laudans vinum Tiburtinū, & suadet vbi cōpetens tempus est, vt nullā arbo: priusquā vitē ponat. *prim.* potius, melius. *seueru.* plantaueris, posueris. *mite solum.* fundum excultum. *Virg.* ea nec mansuescit arando. *Catili.* suprà ostensum est Catilū & Coracem fratres esse Tiburni, cuius nomine Tibur conditum est. *sinus.* sobriis, ieiuniis, vino abstinentibus, sine quo raro est læticia. vt. adsit lætitiæ Bacchus dator, & bona Iuno. *mordaces al.* curæ, quæ mentē mordcāt & cruciēt. vt, hic tibi fabor enim, quādo hæc te cura remordet. *crepat.* cōmemorat, quod sine vino nō solet. *Bacche pater.* vr. crepat & laudat. *decēs Venus.* decora. Bacchus enim & Venus cōiuiis aptiores sūt & voluptatib. vt, sine Cerere & Baccho friget

friget Venus. *at ne quis mod.* moderati, parçè & moderatè bibiti. *Centaurea.* ne quis, inquit, immoderatè bibat, exemplo sunt Lapithæ & Centauri, qui in conuiuio Pirithoi hac ebrietate pugnam contraxerunt. Virg. Bacchus & ad culpam causas dedit ille furentis, Cetauros lero domuit, Rhœcumq. Pholiumq. & magno Hylæum Lapithis cratere minantem. ordo est: Centaurea rixa super mero. debelata cū Lapithis, monet ne quis transiliat manera modici Liberi, & Eius non leuis Sithoniis monet. *super mero.* propter vinum. vt, nec super ipse sua molitur laude laborem. *Sithoniis.* Thracibus. vt, Sithonio Aquiloni. hyper viuentiam etiam ad illicita ruunt. *non leuis.* litore, ac si diceret grauis & iratus. *fas atq. n.* licitum & illicitum. *exiguo sine.* nulla differentia, nullo discrimine. hinc Luena. Inguinis & capitis quæ sint et crimina nescit. *auidi.* in luxuriam proni propter ebrietatem. *Bassareus.* Bassareus dictus est Liber pater, à genere vitis Baccharum: vnde & Bacchæ, Bassarides dictæ. Pers. Bassaris & lyncem, & c. Bassaris enim genus vestis est ad pedes vlg. demissæ. dictæ à Bassara loco Lydiæ vbi sit. Tali enim & numina vti voluit. vt, & pedes vestis defluxit ad imos, & vera incessu paruit dea. *inuuium quat.* vltra modū non bibam, non plus bibam quā oportet. aut certè, inuuium quattiam ideo dixit, quia in sacrorum renouatione commonebantur sacra. Virg. qualis commotis excita sacris Thyas vbi audito stimulant Trieterica Baccho Orgia. *sub dium rap.* non proferam in publicum mytheria tua, latentia alioquin & secreta. sed per allegoriam hoc videtur dicere, ea quæ fidei meæ commissa sunt, numquam ego ebrius factus prodam. *sana tene.* reprimere. precatur autem Liberum, vt à se remoueat furoris incitamenta, quæ ipsa se ad insaniam accendunt. *Berecynio.* Phrygio. Berecynius enim mōs est Phrygiæ. *que.* tympana. *cæcus amor.* propter ebrietatem inflatur animus, & se ipsum nemo cognoscit. Cæcus epitheton est amoris perpetuum. vt, vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. & cæci stimulant auertere amoris. *astollens vacuum.* eleganter, quia ex ebrietate pleriq. sibi plus arrogant quā debent. vt & alibi, tu spem reducis mentibus anxiis virisq. & addis cornua pauperi, & c. *vacuum.* vanum, plus sibi arrogādo quā oportet. *plus nimis.* plus iusto. *prodiga.* perfida, & quæ commissum prodit arcanum. *perlucidior vit.* omnia nudans, sicut per vitrum omnia videntur.

CRVQVIVS.

N *Vllam Vire sara.* Quod Varus aut immodico litterarum studio in se durior, aut nimia

reipublicæ cura se cōficeret, vitis plantandæ commendatione eum monet amicè ad moderatū vini vsum, quod id vt modicè sumtū cū hilaritate sollicitudines abigit, vitæq. omne tædium discutit, ita immoderatus haustus turem concitat, mētē hominis alienat, eūmq. perdit funditus: quod docet exemplo Lapitharū & Scytharum post pocula intanientiu. *Nullam Vire.* Expreffit illud Alciæ apud Athenæ. *μηδεν ἄλλο φυτόν τις περὶ πρὸ δένδρεον ἀμείλιον*, id est, nullam aliam planta uentis arborem pius vite. *mitte solum.* à natura solli. Mitte autem solum Plin. lib. 17. cap. 5. ex Carone nominat terram teneram, quæ pulla vocatur, quæ temperatæ est vbertatis, mollis facilisq. culturæ, nec madida nec sitiens, post vomerem nixescens, & c. *mama Casti.* omnes scripti codices habent Canilli, per. l. geminatum, quemadmodum Virg. Cāniliūq. acérq. Corax, & c. vter autē rectius, an ille per Eperuthelin, an hic per Syncope, videat lector. *siccū omnia nam d.* ἀνιστολογία ἐνδυμνηστική ab effectis contrariis: Sobrietas enim tristiā parit & sollicitudines: vsus vini moderatus inducit lætitiā, curāq. propellit. *dura d. pro.* hoc est, ita natura comparatum est, in rebus quidem ipsis vt siccitatem comiteretur dunties, & mollities humorem: In corporibus verò humanis, siccus animus difficilis est, morosus, tristis, & grauis: vino madidus, facilis est, placidus, lætus & hilaris. *modatio.* μετὰ δυνάμει, αἱ τὰ μέλη ἰσχυροῦς φρενίδος, hoc est, curæ corpus absumentes. hinc apud Sapientem Prouerb. 17. animus gaudens ætatem floridam facit, spiritus tristis exsiccat ossa, *qui post vina.* ἐφ' ὧς τὴν μετὰ ab effectis ἐνισχυοῦσιν ad confirmationem enthymematis. *post vina.* ad hilaritatem sumta. *militiam à paup.* militiam & paupertatem generatim, pro summo quouis malo, maximèq. omnibus execrabili posuit, eò quod animus vino rigatus incalescensq., nulla mala vitæq. incōmoda meminit, nihil enim quā optima quæq. meditat, felicissimāq. sibi proponit & loquitur, quod notat hæc vox *crepat*, quæ sine vllis lituris est integra in 4. Bland. sic Lucret. ad finem lib. 2. laudat fortunas sæpe parētis & crepat, hoc est, semper in ore habet. metaph. vide Noniū. *qui non te p.* Bac. p. sup. crepat & prædicat. *at ne quis.* ἀποτρεγνῆ. dissuadet immoderatam vini potationem ab exemplo. *Centaur.* monet. Centauri Thessaliæ populi πᾶσι τὸ κεντᾶν καὶ πῦρον dicti, quod tauros stimulant. *Lapithæ.* Lapithæ Thessali, à quibus fugati & cæsi fuerunt Centauri, quod in nuptiis Pirithoi vino incalescentes & ebrij nouam nuptam Hippodamiam rapere sint ausi. Ouid. 2. amor. femina siluestreis Lapithas populūmq. biforem turpiter apposito veruit in arma mero.

lege

lege Palephatum. *discernunt.* duo eod. Blau. habet
discussunt, quod non planè ineptum videri pote-
rit, si interpretabimur discurrere metaphoricòs,
pro leui quodam brachio, vt aiunt, præterire, per-
quirere, examinare, *διαδιδράσκων*: quod ebriorū
est. sed videat lector doctus. *non ego te cand. Bassa.*
alludens ad sacra Bassarica siue Orgia, *κατ' ἀπο-
στροφῆν*, pollicetur ijs sacris se inuito Deo numquā
interfuturum, hoc est, non bibiturum plusquam
satis est, nisi in *ἀρχαῖσι* fortè cogatur ad æqua-
leis calices: iccirco ei abblāditur, vt se inter potā-
dum à furoreturum præster; ô candide, inquis i.
ô bone Bassareu &c. descriptionē autē Bassaridū
Bacchi comitum in celebrandis Orgiis, vide apud
Ouid. lib. 3. Metamor. Bacchum autem dictum
Bassareum scribit Commentator à genere vestis
Baccharum &c. vnde Bassara, Bassaris ido., Baccha
sacerdos Bacchi. Eusebius Bassaram lyncis pellem
nominat. Quid si Doricòs ἀπὸ τοῦ βῆσα, Bæo-
torum vrbe venire dicamus? aut potius ἀπὸ τοῦ
βῆσα, id est, saltu, silua &c. vnde Doricè *βασσα-
ριον*, per saltus, siluas, campos, monteis discurreo, va-
gor: vnde Bassareus nominatus Deus, quando di-
uino eius furore agitati sacerdotes Orgia celebrāt.
varium frenābim. multis pampinis operta testāque.
caeci amict. hirtres sunt ebrietatis comites, *φιλαυ-
στία, μεγαλευχία ἀπείρία.* *φιλαυστία* autem duplex
est, hæc quidem *ἐπαυνοῦρη*, illa verò *ψυχροῦρη*.
Aristor. 9. Ethicorū. hinc illud est Cic. in epist. ni-
si me communis *φιλαυστία* decepit. Eras. in Chil.
et tollas. sic omnia scripta *vacuum verticem.* caput
inane, temerarium, sine vlla prudentia. Synecdo.
huius vulgo dicitur, caput cerebro vacuum, homo
incōsultus & imprudens. & sic corpus sine pecto-
re, hoc est, sine sapientia, homo insipiens.

DE GLYCERA. SE EIVS amoribus vri.

ODE XIX. ἱερπικῆ.

*MATER seu Cupidinum,
Thebanæq; inbet me Semeles puer,
Et lasciuia licentia
Finitis animarum reddere amoribus.
Vrit me Glycera nitor
Splendentis Pario marmore purius:
Vrit grata proteruitas.
Et vultus nimium lubricus adspici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deseruit: nec patitur Scythas,*

*Et versis animosum equis
Parthum dicere: nec qua nihil attinent.
Heic vinum mibi cespitem, heic
Verbenas pueri ponite, turāque
Bimi cum patera meri.
Maestata veniet lenior hostia.*

COMMENTATOR.

MATER seu Cupidinum. Metrum dicolora,
primo versu Glyconicum, secundo Asclepiadecum.
ait sibi renouari amorē Glyceræ, Veneris & Bac-
chi insinctu: idque fieri nimia indulgentia, licē-
tiāque. vnde Terent. omnes deteriores sentus licē-
tia. *seu.* crudelis. Virg. Crudelis tu quoque ma-
ter. sic, Sequas amor docuit natoſum sanguine ma-
trem cominaculare manus & alibi, vi superū sæuæ
memorem Iunonis obitiam. Stat. Maternis sæuus
in armis. *Semeles.* Semele nomen est matris Dio-
nyſij. *puer.* Dionysius qui Thebis colitur. *lasciuia
lic.* otium quod semper in lasciuia soluitur. *ſi-
nitia.* neglectis & alienatis à me, denuò iſſetm in-
citari. *Glycere.* nomen amariæ puella. *splendentis
Par.* Parius lapis candidissimus, ex quo signa mul-
ta sunt. propterea Niueamque Paron dixit Virg.
Est autem nomen à loco. *purum.* clarius, vt, stabut
& Parij lapides spirantia signa & alibi, argentum
Pariūſue lapis circumdatum auro. *vrit.* *ἱερπικῶς.*
incendit: quia plerumque ipsa superbia ac fasti-
dium mulieris, cam magis amatoris commendat.
Virg. Carpit enim vireis paulatim, vritq; vidēdo
femina. *grata proter.* asperitas, procacitas, impu-
dentia, quæ amantibus nonnumquam grata est.
lubricus adspici. aspectu. mirè dictum: vultus enim
cū aspicitur, in libidinem proclueis facit viros.
Cyprum def. Cypro insula relicta, vbi Venus coli-
tur, me torum occupauit. *nec patitur.* non finit me
canere prælia, dicit autē amore Veneris se & de-
licijs occupatum scribere bella non posse. *versis.*
versis in fugam. sic, & missam Parthi poscuot in
terga sagittam. *que nihil att.* nihil pertinent ad a-
morem & Venerem. vt, Quin tu aliquid saltem
potius quorum indiget vsus viminibus mollique
paras detexere iunco. *vinum mibi e.* altare factum
de cespite viuo. *verbenas.* herbas sacras. vt, verbe-
nāſque adole pingueis, & mascula tura. & ex ara
hinc sume verbenas tibi. Verberna autem est herba
virens. bene certè verbenas, cespitem, & tus requi-
rit, quia Venus non placatur sanguine. Virg. tum
Venus; haud equidem tali me dignor honore. Itē,
centumque Sabæo ture calent aræ, sensisque re-
centibus halant. *maestata.* ordo est: Glycera veniet
lenior, id est, mansuescet, maestata hostia, id est,
facto

facto sacrificio: eam namque proteruam supra dixit.

C R V Q V I V S.

MA T E R *sena Cupidinum.* Ad gratiam Glyceræ singulariter demerendâ, fingit Horatius se vel inuitum à tribus dijs potentissimis, Venere, Baccho, & Lasciuia ad certos amores cogi, nec ad multos pro arbitratu euagari posse: Quare Glyceram in primis admirari, eiusque pulchritudine ita se incendi, oculorumque lubricitate rapi prædicat, vt nihil aliud cogitet, nihil agat aliud vel ipsius impulsu Veneris, quam sibi semper adesse velit. Quod vt fiat, ipsaque ei lenior adsit, omnia pueros parare iubet quod eam propitiandam facere possunt. *sena*, quod miris modis in amoribus crucientur amantes. *Cupidinum*, propter multos in amoribus & varios affectus, multi dicuntur esse cupidines, vt habet Phornurus. καὶ πολλούς, ἔφη, δι' ἔρωτες περιπιδνται διά τῶν πολυεργίων τῶν ἐρώτων, καὶ τὸ πολλοῖς τοῖς αἰσῶσις ὁπαιδὶς κεχρηγμένῳ τῷ ἀργαδίῳ. id est, plures traduntur amores propter amorum varietatem, & multos eiusmodi affectus qui Venerem comitantur. tales autem sunt, ludus, iocus, saltus, oscula, cantus &c. rursus amant iuuenes, amant viri, senes, puellæ, mulieres &c. *Thebanæq.* periphrasis Bacchi, qui primum ex Semele Thebani regis Cad ni filia, deinde ex femore Iouis natus fertur à Poësis. Vide Apollodo. lib. 3. *iubet*, vult, cogit atque imperat. quinque codices scripti habent, *iubent* & Semele. *lasciuia*. ἀσέλγεια, ἀουρία, lasciuia, luxus, comissatio. &c. *finitis a. r. a.* definitis, certis & constantibus. quod dicit, Glyceræ in amorem sui pelliciedigratia: quod ei gratus id fore intellexerat. Non me latet alios hunc locum enarrare, ita vt red dere animum finitis amoribus, eis sit, ad amores neglectos redire. Verum quod Glyceram inter alias deligar, alia sententia mihi probatur magis: sed libera sit vnicuique sua. *Vrit me Gly.* certi amoris significatio ἐξ ὀργιστὸς καὶ ἔχολῶ. *grata proterui*, cum eo consentit Ode 9. aut digito male pertinaci. *proteruiat*. προπτεῖται, tam in lingua quam moribus. *vultus m. l.* lyneed. pro oculis mobilibus & petulcis. est autem Hellenis. *ruens Venus*, alludit ad pulchritudinem & decorem Glyceræ. *Cyprum deseruit*, videtur alludere ad hoc Alcan. κύπρῳ ἡμερτὰν ἀπὸύσα, καὶ πᾶρον περιπίπτουσα. id est, Cypro relicta placida, & Papho circumflua. *& versis ant.* tres Bland. cod. habent, auersis; quod per alyntheton mihi videtur aprius. Sed quid hic conqueritur sibi per amorem describere proelia nō esse integrum, quando multis alijs in locis hoc sibi neget à natura datum? an

hoc in Augusti laudem, cui à Parthis erepra M. Crasso, & M. Antonio signa militaria vitro tunc fortasse remissa sunt? *attinent*. vnus cod. Bland. habuit attinet, quod litura indicat. *verbenas*. de verbenalege quæ scripsimus lib. 4. cap. 11. *bim.* veteris atque optimi. *maclata*. Commentator, Venus, inquit, non placatur sanguine, interpretaturque maclata hostia, id est, factio sacrificio. Certum est, apud prius seculū incruenta omnia fuisse sacrificia, herbæque & fructus manu decerptos pro holocausto diis oblatos, eorumque fumo & exhalatione litatum: quod & Pythagoras censuit, & Lycurgus apud Lacedæmonios instituit: verum progressu temporis etiam cruenta sacrificia in vsu esse cœpere. Venerique, vt aliis diis, apud Tussas in Aegypto, vbi Venus cornuta colebatur, etiam vaccam; & in Nitritonica præfectura ouem immolatam esse. Sed & columbam Veneri sacram esse constat: quam maclandam hic fortasse significat, tūm lasciuia causa, vnde *περὶ τὴν παρὰ τὸ πρῶτον ἔρωτος* dicta est, quod supra modum det amoris operam: tūm vt constans & certus ei cum Glyceræ sit amor, ex opinione Theologorum.

AD MÆCENATEM.

ODE XX. προσωπνητικὴ καὶ περὶ γυμνασίου.

VILE potabis modicus Sabinum
Cantharus, Græca quod ego ipse testa:
Conditum leui, datum in theatro

Cum tibi plausus,
Care Mæcenas, eques: vt paterni,
Fluminis ripæ, simul & iocosa
Redderet laudes tibi Vaticanæ.

Montis imago.
Cacubum, & prelo domitam Caleno
Tu bibes vnam: mea nec Falerna
Temperant vites, neque Formiani.

Pocula colles.

C O M M E N T A T O R.

VILE potabis modicus Sab. Metrum Sapphicum hendecasyllabum. Mæcenatem inuitat ad cōuiuium, excusans suam mediocritatem, promittensque ei vinum Sabinum vile. Sed quod in amphoram miserat, vt contraheret aliquid suauitatis; quod à se factum dicit eo tēpore quo ille in Thea-

uto à

tro à populo laudabatur. *Vile*. minoris pretij. Virg. Si verò viciumque serēs, vilemque faselum, & vilibus aut onerat pomis. aut vile scilicet tuo palato. ordo est: Care Mæcenas eques potabis vile Sabinum modicis cantharis, quod ego ipse leui conditum Græca testa, cum datus est tibi plausus in Theatro, ut ripæ paterni fluminis, simul & iocosa imago Vaticanæ montis redderet tibi laudem. *Græca testa*. amphora. *modici*. paruis. *cantharis*. poculis. *leui*. signati: contrarium est releui, id est, resignati, aperui, ut Terent. releui omnia dolia, omneis serias. *Mæcenas eques*. constat Mæcenate in equestri dignitate mansisse sua voluntate, dum ei facultas heret ad altiora conscendendi. *pateris*. propter patriam eius Tusciam, vbi Tiberis oritur. Virg. quæ Tuscū Tiberim & Romanam palatia seruas: Nam & Porcenæ dicitur fuisse propinquus. *ioiosa im.* Echo. Virg. saxa sonant, vocis offensa resultat imago. *Vaticani*. Vaticanus mons nō longè abest à Theatro Pompeij, quem cum ripis Tiberis simul resonuisse memorat ad plausum populi datum: clari namque viri & populo grati in Theatro & publicis spectaculis excipi solebant magno populi plausu & acclamatione: contra, improbi & mali exhibitari. *Cæcubum*. vinum Campaniæ regionis. *tuam*. metonym. pro vino. huic contrarium Plautus in Trinummo vinum pro vua posuit. illed vinū priusquam coctum est, pendet puritum. *domitam*. pressam. *nec Falernæ t.* indicat nec Falernum sese habere, quod ei propinet, nec Formianū, quæ illis temporibus fuisse nobilissima. *vites*. metonym. vina optima & probatissima. Virg. Rhetica nec cellis ideo contende Falernis. *Formiani*. à Formiis deriuatum.

C R V Q V I V S.

V I L E potabū modici. Mæcenas iturus in Apuliam significauit Horatio, ei se ante professionem conuiuiam esse velle: cui respondet Horatius, se quidem non habere vinum generosum, sed benigno tamen animo ei exhibiturum vinū quod habebat Sabinum. De professione in Apuliam mentio fit in Diuizi codice. *vile*. vulgare. alludit ad τὸ ὀϊστόν, id est, vinulum, quod secundarium seu deficiens vertit interpret Pollucis. Nam de vinis Italicis ex sententia Athenæi lib. 1. πάντων δὲ τούτων ὁ οὐκ ὀϊστὸς καὶ φέτος, ἀπὸ ἰσθμοῦ ἐπὶ τὰ ἰταλικά. πίνοντες μὲν οὖν πίνοντες καὶ διὰ τὸν ἰσθμόν. id est, inter hæc omnia Sabinum leuius est, ab annis septem portui aptum ad annum vsque decimū septimum. de Sabinis cellibus in quibus crudum austerumque vinum nascitur, videto Plin. lib. 14.

cap. 2. & de Vinaciola vua cap. 3. *canthariū*. Cantharus poculi genus est capacioris, vnde est illud Epigenis apud Athen. lib. 11. ἀλλὰ οὐδὲ κρημὶ νοῦσι μὴ τὸς κρημάρους, ὃ τάλαν, ἑκάστους αὐτὰς, πικρὰ δὲ καὶ γλάφυρα πάντες ὡσπερ αὐτὰ τὰ ποτήρια, οὐ τοὶ οἶνοι πικρότεροι. hoc est, non fingunt nunc cātharos, ὁ μίλερ, illos capaces, sed modica & ornata omnes quasi ipsa pocula, non vina bibenda sint. Est autē Cantharus à figulo nominatus, ut eodem loco ait Philetærus. *Græca testa*. vas fictile ad vina condenda perutile, quo id cumque nomine exprimas, amphora, metreta, ceramion: de quibus Budæ. lib. 3. de Affe. stamneium, stannarium, de quibus Pollux. *Græca testa*. Quod vile vocauit, iam non nihil commendat à sua cura in eo condendo: deinde à vase Græco, in quo conditum seruabat. Sed an Græcæ commendatio ab arte figlina, ad vini conseruationem, an à vino Græco, quo testa prius ea imbuta fuerit, dispiciat lector non insipidus. *leui*. Horatius indicat se eius vini fuisse conditorem ἀλείψω, vel potius πρίττω, qui cados pice illinit. *Cæcubum*. de vino Cæcubo, Caleno, Falerno, Formiano, Athenæ. li. 1. ut suprā de vino Sabino.

AD CHORVM PVERORVM
puellarumque in Dianam & Apollinem hymnus.

Ode XXI. ἐὺχαιστικά.

DIANAM temere dicite virgines:

Intonsum pueri dicite Cynthium,

Latonamq; supremo

Dilectam penitus loui.

Vos latam fluiui, & nemorum coma,

Quæcumque aut gelido prominet Algido,

Nigris aut Erymanthi

Silui, aut viridis Cragi.

Vos Tempe totidem tollite laudibus,

Natalemq; mares Delon Apollinis,

Insignemq; phæretra,

Fraternaque humerum lyra.

Hic bellum lacrymosum, hic miseram famem,

Pestemq; à populo, & principe Casare, in

Persas, atque Britannos

Vestra morus aget prece.

COMMENTATOR.

DIANAM tenera dicite virg. Metrum duobus versibus Asclepiadeum, tertio Pherecratium, quarto Glyconicū. Augustus ludos sæcularis instituit, quibus hymni Apollini Dianæq; dicebatur à nobilibus pueris puellisque, à pueris quidē Apollini, à puellis verò & virg. inibus Dianæ. id ipsum hac Ode docet Horatius, hortaturq; vt fiat. *dicite*. cantate, vt, cui nō dictus Hylas puer & Latonia Delos. *intonsum*. crinitum. *Cynthium*. Apollinem, à Cynthio monte Deli, in quo natus est; vt, Cū canerem reges & prœlia, Cynthius aurem vellit & admonuit. *Latonamq; supr.* iummo, maximo. Terent. Prō supreme Iupiter, & Rex ipse Iouis de gente suprema *penitum*. valde & familiariter. vt, penitus modo nō genus omne perofos femineum. *vos letam*. ordo est: vos dicite lætam foliis, & coma nemorum quæcumque prominet, aut Algidio gelido, aut nigris siluis Erymanthi montis Arcadiæ, aut nigris siluis viridis Gragi. & vos mares: tollite toridē laudibus Tempe, natalemq; Delon Apollinis, & humerum insignem pharetra lyræque fraterna. *nigru.* vmbrosis, vt, ilice sub nigra. *Delon*. in qua Apollo & Diana sunt nati. *Gragi*. Gragus mons est Lyciæ, in quo Chimæra fuisse dicitur. *Tempe*. loca Thessaliæ, opacitate & Penæo flumine amœna, quæ in honorem Apollinis merito laudantur, quod ibi laurus plurima nascitur. Virg. Speluncæ viuiculus & frigida Tempe. *humerum*. Apollinis. *fraterna ly.* quam à Mercurio fratre & inuentore accepit. *hic bellum*. ordo: hic motus vestra prece, à populo & principe Cæsare ager lacrymosum bellum & pestem, miseramque famem in Persas atque Britannos. *lacrymosum*. luctuosum, lacrymabile. Virg. Siue Getis inferre manuū lacrymabile bellum. *aget*. remouebit, auerter, abiget.

CRVQVIVS.

DIANAM tenera dicis. v. Arbitror hunc hymnum à pueris puellisque patrimis & matrimis in honorem Apollinis & Dianæ ἦν ἀλγίστων. decantatum fuisse ludis sæcularibus ab Augusto post hosteis superatos institutis, vt rebus iā belli grauissimis administratis, cetera populo Cæsarique tuta essent à bello, fame, peste, alijsq; malis & incommotis. Ceterum de ludis sæcularibus (quæ huc mirē faciunt, legito quæ adnotauimus ad carmen sæculare Horatii, Phœbe siluarumq; po. &c. *Dianam*. Latonæ filiam ex Ioue: ea autem quo pacto Latonæ matri in Delo insula parientis obstricta, legito Apollod. lib. 1. Præterea Phœnutum & Iulianum Aurelium de cognominibus deorum. *teuera*. ab ætate. *intonsum*. πόλιος.

à Thebanis nominatus fuit, ἀπὸ τῆ πόλεως, quod pulchrum & album Helychio auctore significat, fingitur enim imberbis & longo capillitio: at Horatius hic expressit illud Pindari ἀνεμεύμενος, non rasus comam. *Cynthium*. Cynthius Apollo à monte aspero & sublimi qui Delo imminet. *letam flum.* quia gaudet venatione. vide Oden 12. *sauiis*. inimica virgo. *coma*. sic habent cod. Mart. Maledg. Diu. Sil. sed 4. Bland comam. quod nō placent. *Algidio*. Strabon lib. 5. via Appia. per Tusculanos & Albanos ducitur montes ad oppidulum descendēs. *Algidum &c.* Est & eo loco montis nomen *Erymanthi*. mons in Arcadia inter flumina Erymanthus Erymantho monte demissus est. Solin. ca. 12. *Gragi*. seu Cragi, vt habet Melal. 1. cap. 15. mons in Lycia, ultra Xanthus flumē, inquit, & Xanthos oppidum mons Cragus, & quæ Lyciam finit vrbs Telmisos. *Tempe*. vide Oden 7. suprā, Thessalia. *Tempe. pestemq;* pestis ferē comes est famis Hesiod. in operib. *πείσι δ' ἐυχαρίστη μίγ' ἐπὶ γὰρ πένος* *Κερίων λιμὸν ὀμύ καὶ λοιμὸν*. id est, alit alia his post damna adfert Saturnia proles pestem vnā atque famem.

AD ARISTIVM FVSCVM
de laude innocentia.

ODE XXII. ὁμοφώνησις.

INTEGER vitæ, scelerisque purus
Non eget Mauris iaculis, neque arcu,
Nec venenatis grauida sagittis,
Fuscæ pharetra,
Siue per Syrtis iter astuosas,
Siue facturus per inhospitalem
Caucasum, vel quæ loca fabulosus
Lambit Hydaspes.
Namque me silua lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, & vltra
Terminum curis vagor expeditus,
Fugit inermem.
Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit esculeris,
Nec Iuba tellus generat, leonum
Arida nutrit.
Pone me pigris vbi nulla campis
Arbor æstiuæ recreatur aura:
Quod latus mundi nebula, malusque
Iupiter vrget:

Pone

20

*Pone sub curru nimium propinqui
Solis in terra domibus negata:
Dulce ridens in Lalagen amabo,
Dulce loquentem.*

COMMENTATOR.

INTEGER *vita scelerisque purus.* Metrum Sapphicum Hendecasyllabum, tribus versibus, quarto Adonium. Ad Aristium Fulcum scribit innocentiam semper & ubique tutam esse, etiam inter feras ac loca inuia periculosaque: cuius rei testimonium ipse ac documentum ceperat, cum alias rē pręcipuē cum Sabinis in agelio suo spatiantem immanis lupus fugerit. *Integer vite.* sic Virg. o pręstans animi iuuenis. Integer vitę, id est, innocens. *Mauri.* qualibus vtuntur Mauri. *grauida.* plena: etiam fertilis. vt, bis grauida pecudes, bis pomis vilis arbos. *Syrtis.* Syrtis Africę loca sunt arenosa, vel breuia vada, quę Cato duxit exercitū. *astus.* procellosas, aut nimio sole feruidas. Virg. & inhospita Syrtis. *inhospitale.* vbi nemo habitat. *Caucasum.* Caucasus mons est Scythię. Virg. seu duris genuit te cautibus horrens Caucasus, *fabulosus* Hyd. fluius Indię de quo multa finguntur a Poëtis miranda. *lambis.* Metapho. a lingua, eod quod leniter fluat, & ripas suas quasi lambat. Virg. & Medus Hydaspes. *namque mes.* ordo est: namque, lupus fugit me inermem in silua Sabina, dum cāno meam Lalagen, & vagor vltra terminum curis expeditis. *canto Lal.* laudes Lalagę amicę meę. sic Virg. Restitit Eurydicensque suam iam luce sub ipsa immemor, heu, victusque animi respexit. *vltra termi.* scilicet fundi mei progressus, lucorum voluptate oblectatus. *curis expeditis.* securus. *portentum.* pro lupo posuit. *militari.* quia viros fortis & aptos militię gignit. Virg. hęc genus acre virum Marfos pubemque Sabellam, alluctumque malo Ligurę Volscosque Verutos extulit, hęc Decios, Marios, magnosque Camillos. *Damnis.* Apulia, dicta a Dauno rege socero Diomedis. vnde, & Dauni miserere senectę. *lati.* magnis, vastis, & pro siluarum magnitudine ferarum plenis. *esculetis.* ab esculo esculerum, sicut a pinis pinetum. *me lube.* Mauritania. per regem signat provinciam: Iuba enim rex Maurorum fuit; quę regio & sicca est & leonibus abundans: in cuius execrationem Virg. Italiam laudās ait, At rabide Tigres absunt, & sæua leonum semina. *arida.* siticulosa. Virg. hinc deserta siti regio. *pigris.* figgidis locis Scythię. Virg. semper hiems, semper spirātis frigora Cauri. *recreatur.* perflatur. *quod latus.* quam mundi plagam. *nebule.* caligines aeris. *malum Iupit.* Iouē

pro tempestate ponere Poëticum est. sic Virg. modo Iupiter adsit tertia lux classem Cretęsis sistet in oris. per nebulas denotat loca sole carentia. Virg. plaga solis iniqui. Item, Tum sol pallentis haud vnquam discutit vmbas. Per malum Iouem tempestatem inquam. *reges.* comprimit. vt, carule glacie concretę atque imbribus arris. *pone sub cur.* in ardentibus solis aestu partibus Africę. *nimium prop.* vt, semper sole rubens & torrida semper ab igni est. *domibus neq.* propter aestum solis vehementem. *dulce r.* dulciter. dicit se amicam suam securum & munitum innocentia inter omnia periculosa posse cantare.

GRVQVIVS.

INTEGER *vita scelerisque p.* Qui bene sibi conscius est, vitęque probitate & innocentia tamquam vallo fossaque munitus, ei nihil ita graue & metuendum esse debet, quod mentem a recto statu dimoueat, non homines, non ferę, non tormēta, non exilia in extremas vique terras. *scelerisque pur.* perepexegesis: is enim integra vita est, quę ipse non interruptit, seu impurę contaminatamque reddidit aliquo scelere & impietate cum in alios tum in patriam & religionem deosque immortales. *non eget.* quia nihil timet, pro muro namque æneo habet innocentiam. *Mauri iacula.* sic habent 4. Blād. & Diu. & ea genuina lectio est, Mauris pro Mauritaniis; vt sit epitheton: τὸ ἀνθρώπων enim, hoc est, intorquere iacula, Mauris peculiare est. *neq. arcu.* id est, nō eget armis Perficis, quę inter cetera sunt pręcipua, pharetra, sagitta, & fundæ. A quinto namque vsq. ad 23. annum discunt sagittare, inquit Strabo, lib. 15. huiusmodi certæ armis ijs opus est qui per inuia, deserta, inhospita, & ferarum plena loca sunt iter facturi, qualia hic subiungit Syrtis, Caucasum & ea quę præterlabitur Hydaspes. *per Syrtis.* de Syrtibus in terra fabulosis hoc in: elligendum est, quę calore solis & sabuli siccitate, nimio plus effluent, per quas iter facientibus sidera cognoscenda, quorum obseruatione ductusque opus est, cum ob feras & animalia venenosa, tum ob arenę volubilitatem, quę vel minimo vento ita transfertur, vt quę modo fuerint ardua, mox fiant depressa, & contrā. legito Ioannem Leonem in Africę descriptione. *Caucasum:* Caucasus pars est Tauri montis. de quo vide Plin. & egregiam disputationem Gęropij in Indo cythicis. *Hydaspes.* Indię fluius arenulis deuoluens aureas, atque in Indum fluium Indię maximum sese exonerans. vide Indo cythica Gęropij. *namque me fil.* exemplum a sua persona. *me lube sellu.* Mauritania, ferarum, nouarumque; for-

marū feracissima. hinc *λεωπρόθυμος*, id est, Libyca bestia, quod prouerbialiter Diogeniano teste, dici solebat in hominem vastrum variisque moribus. *expeditus*. sic habent 4. Bland. alij verò, *expeditus*. utraq; lectio mihi videtur æquè comoda, sed altera dilucidior, nimirum *expeditus* curis, id est, liber à curis. Quid si curis *expeditis* legamus, id est, curis leuibus, amatoris, facilibus, & voluptate plenis, quibus quasi comitibus gratis & iucundis oblitus sui ultra terminū, id est, vterius quàm proposuerat, vagabatur exspatiabaturque? sic enim crediderim exponendū illud, iaculo nobilis *expedito*, id est, prompto & leui: & illud Catulli, o quid solutis est beatus curis! *quala portentiū*. *σύγκρισις* *ἔργου*. quod hic lupus cetera portenta sua feritate facile superet. *Daunia*. Daunias habent 4. cod. Bland. videtur autem Daunia dici quasi Daulia, à densitate arborum. *δαυλὸς* enim densus est. *Iube tellus*. periphrasis Mauritanicæ, à rege Iuba. *pone me pigru*. descriptio circulo- rum alterius borealis siue arctici, alterius australis, siue antarctici, à frigore, nebulis, & aëris intemperie, & ut Ouid. scribit, ibi est triste solū, sterilis sine fruge, sine arbore tellus, frigus iners; illic habitant pallorūque tremorūque. *pigru*. ab effectu, nā frigus corpora torpere facit. *temperatur*. temperatur fugato rigore. *pone sub curru*. Commentator videtur hic spectare tropicum Caneri: Quod etsi non omnino sit absurdum propter Syrtis æstuosas, tamen malim notari *ζώνη τῆ ἀόρου περιουσίῳ*. id est, zonam torridam, quæ sola ex quinque, propter æstus perpetuum, dicta & credita est antiquitus inhabitabilis. At nunc temporis eam temperatam, vitæque humanæ in multos annos producendæ convenientissimam, & norunt qui eò nauigarunt, & æquinoctij perpetui ratio satis demonstrat. *curru nimium*. quod ijs contingit qui Sphæram mundi habent rectam: per zenith enim capitibus eorum sol bis in anno transiit; ut docent Astrologi.

AD CHLOEN QVOD VI- ros fugiat matura viro.

ODE XXIII. *λεωπρόθυμῳ*.

VITAS hinnuleo me similis Chloë,
Querenti pauidam montibus auis
Matrem, non sine vano

Auratum, & siluæ metu.

5 Nam seu mobilibus veris inhorruit
Aduentus foliū, seu viriderubum

Dimouere lacerta,

Et corde, & genibus tremit.

Atqui non ego te, tigris vt aspera,
Gatulusue leo, frangere persequor.
Tandem desine matrem
Tempestiuam sequi viro.

COMMENTATOR.

VITAS *hinnuleo me similis*. Metrum duobus versibus Asclepiadeum, tertio Pherecratium, quarto Glyconicum. Ad Chloën scribit, quam cōferens hinnulo cum sit matura viro reprehendit, quod ita viri cōtactum fugit vt hinnulus leonem aut tigridem; in quo eam errare docet; nam feras quidem sese insequi asserit, vt se muruo lacerent & vorent, se verò eā vt amplectatur. *Vitas hinnuleo*. ordo est: o Chloë vitas me similis hinnuleo querenti pauidam matrem in auis montibus, nō sine vano metu auratum & siluæ. *vitas*. fugis. *hinnuleo*. ceruino pullo. *auis*. sine viis, quā feræ discurrere solent. Virg. auia rùm resonant auibus virgulta canoris. *nam seu mobilibus*. *ὅταν αἶψα*, pro veris aduentu folia mota inhorruerunt, id est, commota sunt ac tremuerunt. *inhorruit*. conturbatus est. vt, inhorruit armos. Item, & inhorruit vnda tenebris. *virides ru*. epitheton expressit colorem lacertarū, quæ talibus locis latere consueuerunt. Virg. nunc virides etiam occultant spineta lacertos. *rubum*. rubus species est mori: sic in Italia nominantur à rusticis. *Et corde & g*. animo & corpore. genibus autem tremere consueuerunt qui capti sunt. *atqui non ego te*. ordo est: atqui non persequor ego te, vt aspera tigris vel Gatulus leo. sensus est: non ita Chloë me timere debes, vt hinnuleus leonē, quia ille periculum vitæ à leone sibi timet, ego autem non ea mente te prosequor, vt occidam ac vorem, sed vt amplectar; quare non vt ille, ita tu matrem adhuc debes sequi, cum tu sis id ætatis vt virum ferre possis. *frangere*. occidere & comminere. *tandem*. ad proprium desiderium pertinet. Virg. venisti tandemque tuæ expectata parenti, vicit iter durum pietas. *tempestiuam*. iam matura & viri- potens, coniunctionique apta. vt illud Virg. ad significationem maturitatis, Et tempestiuam siluis cuertere pinum.

CRVQVIVS.

VITAS *hinnuleo*. Hoc carmen planè est ludicrum, iocatur enim cum Chloë puella, quæ cum sit nubilus, non audeat tamen absente matre in conspectum venire viri, atque cum eo colloqui: ludit autem eam ab ætate minus fraudulenta, hortaturque à dissimili, ne credat eos esse feros,

feros, à quibus ad amores ambitur. *hinnulo me f.*
 apra cōparatio hinnuli ad adolescentulā; nihil est
 enim timidius hinnulo. hinc natū est Prouerbiū,
ὡς κτηνάδης διλιότερος. i. hinnulo timidior: *κτινάδης*
 autē ex sentētia interpretis Homeri *ἰς τὸ νογιὸς ἰλμα-
 φος ἢ δριμύς. i.* pullus seu ferus hinnuli aut cap-
 rea: *καρπὸς* etiam dictus, vnde *καρπιδίς*, ceruinæ
 pelles: hinc *καρπιδὰ φέρειν*, id est, pellem ceruinā
 gestare, de vehementer timido pauidōque. inulco
 habent omnia nostra scripta. *pauidam matrem.* cer-
 uam. epitheton naturale. *mobilibus ver. in.* More-
 rus de litteris inter ceteros optimē meritis non
 imputabat hanc lectionem, *nam seu mobilibus vitū
 inhorruit ad ventum foliū*, inuentam, vt ait, in anti-
 quis quibusdam libris. Ego sanē in vllis aut scrip-
 tis aut aliis eam non comperi. Quare omniū con-
 sensu codicum quos videre contigit, hanc nostrā
 seruandam cenſeo. me profectō lateret qui eā mu-
 tarunt, an hoc argumento mori id fecerint, quōd
 veris aduentu minus sint ornata foliis arbuta,
 quorū motu inhorreat vernū tempus: qua gratia
 quoq; opinor Lābinū veris aduentū credere veris
 comitē, putā Fauonium. Equidē torum pro parte
 positū dixerim, nimirum ver pro vere precipiti vel
 adulto, quando iam & herbæ vireſcunt, & fron-
 descunt arbores: tunc enim primū & plantæ re-
 uiuiscere, & serpentes feræq; vireis sumere inci-
 piunt, vt canit Ode 7. lib. 4. *inhorruit.* inhorruit
 est hic *ἀνταπαύθηται. aliqui non ego.* diluit pauorem
 Chloēs à dissimili. *tandem de.* Horratur à maturi-
 tate, vt virum sequatur matre relicta.

AD VIRGILIUM, QVI
 mortem Quintilij deflebat immo-
 deratē.

ODE XXIII: Σπνντικὴ.

QVI S desiderio sit pudor, aut modus
 Tam cari capitis? praecepe lugubreis
 Cantus, Melpomene: cui liquidam pater
 Vocem cum cithara dedit.

- 5: Ergo Quintilium perpetuus sopor
 Vrget? cui Pudor, & Iustitia soror
 Incorrupta Fides, nudaque Veritas,
 Quando vllum inuenient parem?
 Multis ille bonis flebilis occidit:
 10 Nulli flebilior, quam tibi, Virgili.
 Tu frustra pius, heu, non ita creditum:
 Posci Quintilium Deos.
 Quid si Threicio blandius Orpheo.

Auditam moderere arboribus fidem,
 Non vana redeat sanguis imagini:
 Quam virga semel horrida
 Non lenis precibus fata recludere;
 Nigro compuleris Mercurius gregi:
 D V R V M: sed lenius sit patientia,
 Quidquid corrivere est nefas.

15

20

COMMENTATOR.

QVI S desiderio sit pudor. Metrum tribus ver-
 sibus Aclepiadeum, quarto Glyconicum. Hæc
 Ode est *Σπννός*, id est, lamentatio. Consolatur au-
 tem Virgilium impatiēter Quintilij amici sui
 mortem lugentem. Sensus autem vel ordo est: *ô*
 Musa da mihi præcepta carminis, quibus ostendā,
 quis modus esse debeat desiderio carissimi amici.
desiderio. amoris. *cari capitis.* amici. *præcipe.* da præ-
 cepta. *liquidam.* puram, dulcem, sine canoram.
 Virg. tum liquidas coram preſso ter gutture voces
 aut quæret ingeminant. *pater.* Iupiter, Iouis enim
 & Mnemosynæ filia dicuntur Musæ. ordo autem
 est: Melpomene cui pater dedit liquidam vocem
 cum cithara, præcipe lugubreis cantus, quis pudor
 aut modus sit desiderio tam cari capitis? *ergo.* *Quin-
 tilium.* ordo est: ergo perpetuus sopor vrget *Quin-
 tilium*, cui pudor & incorrupta fides iustitiæ soror,
 nudaque veritas quando vllum inuenient parem?
perpetuus sopor. eleganter metaphoricōs, perpetuū
 soporem pro morte posuit. sic, terreus vrget som-
 nus. & tum consanguineus leti sopor. *iust. soror.*
 fides incorrupta bene est appellata iustitiæ soror.
nudaque ver. bonum epitheton, quia nihil occultū
 habet, vt egeat tegumento, infucata & pura. *occidit.*
 mortuus est: occidisse autem & concidisse magnos
 & probatos viros dicebant antiqui. vt, *Quin* occi-
 dit vnā Sarpedon mea progenies. *frustra.* in vanū
 poscis. vt, nil iam cælestibus vllis debentem; *cre-
 ditum.* commissum & commendatum. Virg. ausus
 se credere cælo. vnde & homines animas à diis ac-
 cepisse dicuntur, vt eas restituerent. *Quid si Threis.*
 ordo est: Quid si blandius Threicio Orpheo mo-
 derere fidem auditam arboribus, num redeat san-
 guis vanæ imagini, quam Mercurius, non leuis re-
 cludere fata, precibus semel compulerit horrida
 virga nigro gregi. *Orpheo.* Orpheus Thrax fuit,
 quilibet cithara sua ita commoueret arbores vt
 sequerentur, Eurydicen tamen vxorem suam re-
 ducere ab inferis non potuit. Virg. restitit, Eurydi-
 cenque suam iam luce sub ipsa immemor heu vi-
 ctusque animi respexit, ibi omnis effusus labor, at-
 que immitis rupta tyranni fœdera. *blandius.* de-
 lectabilius. *fidem.* chordam citharæ. *vanæ imaginis.*
 vmbra.

vmbra. Virg. & nunc magna mei sub terras ibit imago. & admonet in somnis & turbida terret imago. *sanguis*. vita. Virg. purpurcam vomit ille animam. *virga*. caduceo. vt. tum virgam capit, hac animas ille euocat Orco pallenteis, alias sub tristia tartara mittit. *horrida*. leuera. *non leui*. difficilis. *recludere*. reparare. solita hoc figura dixit. vt. calidū quicquid placuit iocoso condere fuito. *fusa*. vitā. *precibus*. ad preces. *nigro gregi*. Poëtice, pro vmbri. *compulerit*. congregauerit. vt. compulerantq; greges Corydon & Thyrsis in vnum. *durum*. sensus est, durum est tanti amici mortem ferre. *leuius fcs*. leuigatur. Suadet patientia ferendum quod corrigi non potest. vt. Quicquid erit superanda omnis fortuna ferendo est. Terent. vt quimus, aiunt, quando vt volumus non licet. *nefas*. nefas pro illicito posuit.

C R V Q V I V S.

Q V I S desiderio fit pudor. Accommodat Horatius se Virgilio, & affectus eius immoderate dolentis mortem Quintilij, quantum potest, exprimit: Primum erorematicos inducit negare modum feruari posse in desiderando Quintilio: deinde cum nō possit id ab homine fieri, fingit eū depolscere Melpomenen Musam vt præcipiat, id est, præcinendo demonstret, describatque cantus lugubres, quibus desideret, & ab inferis reuocet tā carū caput. mox quod omnis moræ sit impatiens, non expectat modulus Melpomenes, sed acerbius exclamat, admiraturque tam tristem tanti viri casum contrigisse, non sine tacita cum diis expostulatione, vt qui tam iustum virū merito nollēt mori. Postremo nimia quasi lamentatione iā defatigato, miro artificio consolationem parat, vel Musā, vt aiunt quidam, vel Horatius, ei quidem concedendo, Quintilium quā ipsi, flebiliorem esse nemini, sed id ferendum esse, quod aliter fieri nequit. hanc sententiā desiderare videntur interpunctiones abrupte tam in scriptis manu libris, quā vulgaris. Verum quia in omnibus scriptis præterquā Diuæi & Maldeg. legitur lugubris, in casu gignendi, non infulsē, vt mihi quidem videtur, licebit hac interpunctione omiſſa, hæc verba, *Quis desiderio fit*. &c. dare Horatio, & eum precari Musam, cum non sit animo dolenti facili idoncum solatium applicare, vt lugubris cantus modum demonstret præscribatque in tam caro capite desiderando, & sic alloqui Melpomenen, ô Musā cui pater vocem liquidam dedit cum cithara, præscribe quis sit pudor aut modus cantus lugubris desiderio tam cari capitis. deinde quia dolor dolore alterius solet attenuari, & luctus euinci luctu, velut

hoc consilio à Musā accepto exclamat acerbius, Ergo Quintilium &c. fingens se quoque; vehementer affici de tanti viri inopina morte, & hoc modo Virgij subleuiens affectibus, ait ei in primis quidem esse flebilem Quintilium, sed condolendo castigat nimiam eius impietatem in repositando Deos amicissimum Quintilium, cum fieri non possit vt reuiuifcat. Sed prior sententia, nescio quo modo, mihi probatur magis. diſpiciat lector. *carū cari caps*. condolentis amico apposita dictio: carū namque caput nominare blandicentis est; nec id nisi nobis amicissimis dicere solemus, vt & Græci φίλον καὶ πατέρα. *lugubrem*. omnes scripti codices, præter Maldeg. habent lugubris, vt sit casus genitiui, quod & in Bland. antiquiss. adnetatum vidi, & conveniat cum τῷ canorus in hanc sententiam: ô Musā Melpomene, cui pater dedit cum cithara vocem liquidam, præcipe quis sit modus cantus lugubris, desiderio, id est, ad desiderandum tam caput carum, id est, amicum. hoc est, doce quantum deceat modeste lugendo, desiderare amicum. diſpiciat lector doctus. *liquidam vocem*. aliud ad Έννομον τὸ μέλπομαι, id est, cano. ergo Quintilium. videntur hæc verba per indignationem ex abrupto pronunciari à Virgilio; sic enim solent in clarā vocem subinde erumpere lamentaque, qui interno secum vehementique dolore anguntur; qualiter fingit hic affici Virgilium, taciteque de morte Quintilij cum diis expostulare. *cui pudor*. laus Quintilij à pudore, fide & veritate. *multū ille bonū*. miro artificio concedit, assentiturque Virgilio lyticus flebilem esse mortem Quintilij: dolor enim dolore solet attenuari, luctūque euinci luctu: condolendo itaque luctus miuendi præstruitur occasio, & is qui in mærore est, hoc modo solet verbis amici consolantis habere fidem, minusque sentire se castigari: quod mirè hic fit ab Horatio, primum enim tristitiæ mærorisque nimietatē corrigit, ab impietate in Deos, nuntū quorum viuimus morimurque. deinde à mortis necessitate, quam nemo mortalis potest euadere. postremo, ab impossibili, vt aiunt; nam ne Orpheo quidem datum fuit Eurydicen uxorem ab inferis reducere. vt bonis, habent omnia scripta, non etiā, vō quidem, vt vulgati codices. attamen vō quidem, non arbitror temere reiectandum, nam sequens versus nullū flebilior, per aduersariam subicitur tamquam correctio. *in frustra pius*. monet cum diis non esse pugnandum, ne pro pietate in amicum sit impius in Deos, quorum nutu cecidit Quintilius, non reuicturus vniquam pro arbitratu hominis. *Quid si Threicia*. exemplo à maiori docet Virgilium sese macerare dolore inutiliter, vt qui nullis lamentis, nullis precibus fars vniquā flectere

Acstere possit, ne si dulcius Orpheo quidē modulari valeat. In omnib⁹ manuscrip. præterquā Mart. legitur, *Quid si Thre.* Deinde, *num vana res* Mart. autem sequitur vulgaros, putā, *Quod si*, &c. Deinde, *non vana res*. Equidem crediderim legendum, *Qui si Thre.* &c. propter rō *infrustrapim*, &c. Iudicet lector. *audiam moderate.* appositissima propositio fabulæ: perinde ac si dicat, citius arbores transformaueris tuo cantu in homines, quā ad superiores ab inferis Quintilium reduxeris. *non leuio. λυσιότερος.* inexorabilis. *Leuio* rect. Hellenismus. *duro* sed L. γράμῃ philosophica. æquo animo serendum est quod mutari non potest. *est nefas. ἀδύμηνον, ὁ δὲ Σίπυς,* Euripidi. vel *ἀδύμηνον*, ut alij.

AD LYDIAM VETVLAM exprobratio.

Ode xxv. μαμπτικὴ.

PARCIUS *iunctas* quatuor fenestras
libris crebris iuuenes proterui,
Nec tibi somnos adimunt: *amas q̄*
Ianua limen,

5 *Que* prius multum facileis mouebat
Cardines. *audis minus, & minus iam,*
Me tuo longas perreunte nocteis
Lydia dormis.

Inuicem mæchos anus arrogantis
10 Flebis, in sola leuis angiportu,
Thracio bacchante magis sub inter-
lunia vento:

Cum tibi flagrans amor, & libido,
Que solet matres furiare equorum,
15 *Sanies* circa iecur vlcerosum,

Non sine questu:
Leta quod pubes edera viuenti
Gaudet. *pulla* magis atque myrto:
Aridas frondeis hiemis sodali
20 Dedicet Hebro.

COMMENTATOR.

PARCIUS *iunctas* quatuor. Metrum Sapphicum hendecasyllabum. quatuor Adonius. In Lydiam meretricem rapacem & arrogantem, sed iam vetulam: quæ merito ab amatoribus spernebatur quos olim contemserat. Sensus est: Iuuenes qui

aliquando fenestras tuas saxis incessuerunt, ut excitata somno iis aperires, iam te negligere incipiunt, & iccirco hoc nunc rarius faciunt. *parcius*. rarius. ut, parcius ista viris tamen oblicienda memento. *iunctas*. ocellulas. *quatuor*. concutiunt. *libris*. librum. lapidum. *proterui*. insolentes & superbi. *adimunt*. tollunt. *amasq̄*. ianua. mirè. in limine ianua est, id est, clauis est: propter infrequentiam amatorum: aperta autem ianua recedit à limine. *facileis*. assiduo vsu & frequentia amatorum. *minus & minus*. id est, quod olim solebant amatores tui dicere adolescentes, O Lydia, pereunte me, dormis longas nocteis; Iam minus & minus dici audis, quia displices propter senectutem. *me tuo pere.* amatore moriente per amoris nimietatem. *mæchos*. pro amatoribus posuit. *leuis*. aut cōtemnibilis, aut nullius pretij. oido est: leuis anus flebis arroganteis mæchos inuicem in angiportu magis sub interlunia Thracio vento bacchante. *arroganteis*. te dedignantibus. *angiportu*. in via angustaque ducit ad portum. *Thracio* Aquilone, Borea. ut, Threicio Aquiloni. *bacchante*. furente. Virg. 4. Aeneid scuit inops animi, toramq̄. incensa per urbem Bacchatur. *sub interlunia*. quia tum ferè concitantur tempestates, quo tempore tempestuoso ipsa deserta fletet sola in angiportu. *sub*. ante. Virg. 4. Geor. sub lucem exportant calathis. *flagrans*. ardens. *furiare*. nouo verbo vltus est, quasi in libidinis furorem vrgeret, concitare: Equas autem magis ceteris animalibus in libidinem Venerem accendi Virg. testatur, dicens, Scilicet ante omneis furor est insignis equarum. *vlcerosum*. libidinis indagatione commoritur ex contentu. *non sine q̄*. querela: ut auaritiam meretricis ostenderet. *edera*. v. nam iuuenes amant puellas, & iuniores mulieres quas in edera & myrto voluit intelligi. *pulla*. succrescente & nouella. *aridas*. id est, anus & decrepitas mulieres, & sic etiam ætate frigidas, ut Hebro glaciali sint similes, allegoria conueniens. *hiemis soda*. fluuio Thraciæ frigidissimo, nā vergit ad Septemtrionem, vbi, Virg. teste, est semper hiems, semper spirantes frigora Cauri.

CRVQVIVS.

PARCIUS *iunctas*. Arguit Lydiam imprudentiæ, & eique vehementer insultat, quod in ætatis flore minus in memoria habuerit rerū omnium esse vicissitudinem: nam quod vetula nunc contemta iaceat, deseraturq̄. ab omnibus, eam esse causam, quod, citi ambiretur ab adolescentibus ob formæ pulchritudinem, eos magno fastu excluderat: Itaq̄. nunc ridet, meritq̄. vicissim dicit eam ætatem, se ab adolescentibus destitui, quibus no-

H Aulus

ctu superbe fenestras præcluserat. *parvus*. Insultans Lydiæ gratulatur *ἡγαικῶς* quietem nocturnam, qua caruit adolescentula sæpius expergesta ad excubantium ad eius fores iuuenum clamores, cantiones & turbas. *ἰλιβνίεβν* omnes scrip. habent iactibus, præter Diuæi, qui sequitur vulgaram lectionem, quæ mihi quoq. suauior videtur. ac non improbo tamen aliam. *quæ prius multum*. nota procacitatis meretriciæ, à frequenti motu ianuar. *facile*. sic habent Bland. quos sequor. alij, facileis, cū vulgatis. *audu minui & mi*. hoc est, indies minuuntur lamentationes adolescentum, eò quod rarius amoris ergo ad ianuam tuam nocte nuncducant insonnem. *inuicem machos*. dura exprobratio arrogantæ, cum significatione talionis, nimirum, ipsam quidē in publico, sed infrequenti loco, sub dio, aëre tempestuoso, multis lacrymis imploraturam solamen amoris & exardecitis libidinibus ab adolescentibus, quibus antea priuatū concubitū, in sua domo mollem & delicatū, multis sollicitata precibus denegauerat occlusis suis aedibus. Notat impudicā nec minus intemperantē meretriciū lasciuia, quæ libidinosa prurigne inflāmatæ si priuatim nō detur, nō erubescunt vel palā congressum appetere. *in solo ang.* solo, id est, derelicto & infrequenti: aut, quod magis placet per synchysin, flebis sola, id est, derelicta ab amatoribus, in leui angiporru, id est, vili & neglecto. *flebi. οἰμώζεις*. ad imitationē Græcorum. hoc est, misera lues vicissim pœnas iis quos antea cruciasti. *interlunio*. interlunium Lunæ est congressus, siue coitus Plinio: intermensurū Varioni. ipsa tūc noctu silet: vnde Virg. Lunæ silentia: hoc tempus noctis est illuminū Appuleio. hinc illuna caligo, & nox illunis eidē. *cum tibi flag.* anus enim à primis annis intemperantes, cū subit in animum præteritæ voluptatis, ita lasciuunt pruriēte libidine, vt in Venerē furere videantur: hinc dicit Lydiā more equarum pruritu libidinis agitari: alludens ad τὸ ἵππομνέω, id est, equire, seu equarum more ruere in Venerē: habent autē Græci ἀταλόγηκῶς à brutis ad nimiam lasciuia exprimentam satis idonea verba, qualia sunt καπρίαῖν, hircissare, subare. *ταυροῖαν*, taurire. *ἵππομνέω*, equire. *σκυζῶν*, catulire, &c. vide Adagiū γράψς καπρίαῖα, id est, anus hircissans. *Leta quod pubes. ἀντιλογία*, cur Lydia verula se dolebit ab adolescentibus cōtemni. est autē à simili, semper enim similē dicit Deus ad similem, *ὁμοιον ὁμοίῳ φίλον*: sic puellis gaudet adolescentē, ob ætatis & amoris æqualitatem. vide Adag. Anus velut equus profundā habebis fossam. *pubes. ἡβη, κατὰ μετανομίαν* dea pubertatis, pro pueribus seu iuuenibus: *ἡβῶντες*, puberes, qui iā attingunt annū decimū sextū. Pubes, inquit Paul-

lus, ad Rescens: quinetiā pluriū numerus eiu dem ætatis. *pulla nigra*. Ex Catone Plinius, vt suprà ode 4. ponit myrtum nigrā, candidam, & cōiugulam: hic autem nigrā myrtum positam credo, pro forma constante nec temerē pereunte, qualis est in puella color nigricans & subfuscus non parum cōmendabilis: vnde dici solet Gallis, *belle Brunette*. *arida frond.* nominat cutē laxā & rugosā, membra & extucca & flaccida, ornatūmq. corporis ætati minimē conuenientem.

AD MVSAS DE

Ælio Lāmia.

Ode xxvi. ὠρχαπισιν.

MVSIS amicus, tristitiam & metus

Tradam proteruis in mare Creticum

Portare ventis: quis sub Arcto

Rex gelida metuatur ora,

Quid Tyridatem terreat vnice

Securus: & qua fontibus integris

Gaudes, apricos necesse flores,

Necte meo Lāmia coronam

Pimplea dulcu. nil sine te mei

Profunt honores, hunc fidibus nouis,

Hunc Lesbio sacrare plectro

Teq₃, tuasque decet sorores.

COMMENTATOR.

MVSIS amicus, tristitiam. Metrum duobus versibus Alcaicum, tertio iambicum hypercatalectū, quarto Pindaricum. Hæc ode ad Ælium Lāmiam scripta est, qua significat doctum & virum bonū tristi sollicitudine & metu carere. vnde Iuuenena. Nesciæ irasci, cupiat nihil. ordo autem est: Ego amicus multis tradam tristitiam & metū ventis proteruis portare in mare Creticum, à quibus metuatur rex gelidæ oræ, & quid Tyridatē terreat vnice securus. *Creticum*. pro quouis mari, species pro genere. *sub Arcto*. plaga septemtrionali. *rex geli*. Æolus. *vnice*, præcipue, valdē, singulariter. *quid*. quæ res. *Tyridatem*. Tyridates rex fuit Armeniorum siue Persarum. *securus*. sine cura. *& qua fontibus*. ordo est: ò Pimplea dulcis, quæ gaudes integris fontibus, necesse flores, necesse coronā meo Lāmia. *integris*. plenis & incontaminatis. *Pimplea*. Musæ Pimpleides dictæ sunt à monte Pimpleo & fonte Musis sacro. *nil sine te*. aut quia sine Musâ non multum honoris vult intelligi Lāmia carmina sua posse conferre, aut quia prius lyricum carmen

carmen Latinum scripsit. *fidibus*. chordis. Virg. 6. Aene. Threicia fretus cithara, fidibúq. canoris. ordo est: decet te ualq. sorores, id est, Musas, hunc sacrare nouis fidibus. *Lesbio*. p. lyricis modulis. Lesbio autem dixit propter Alcæum & Sappho.

CRVQVIVS.

M *Vis amicus*. Vt solent docti quando licet per studia de rebus inter se variis cōferre, ita vero est conueniencum L. Aelium Lamiam apud Horatium de reipublicæ statu multa esse conquectum, vehementerq. metuere ne inpeius tandem ruant omnia. At Horatius rerū securus cum iubet secum magno esse animo, quando ad nullū fortunæ casum viros deceat philosophos, Musarumq. cultores, multū perturbari, tantum abest vt metuant non metuenda, vt qui sola virtute nifi, omnia fortunæ ludicra iudicent ad se nihil pertinere. Itaq. precatur Musas, quæ non gaudent nisi viris bonis & integris, vt Lamiam solentur & nouo secum carmine recreent, sacrumq. reddant æternitati. *tristitiam & metus*. utiq. affectus perturbat hominem, alter ob malum præiens, alter ob futurum: his autem ad ierantur spes & lætitia. *tradam venis*. tradere ventis, tradere obliuioni, obliuisci. *quis sub Arcto*, an hoc ad cælas in Germania legiones vnā cum Quintilio Varo imperatore, quæ strages præne fuit exitialis imperio Romano? an ea sententia sit Horatium non anquirere, fortūne an ignauus rex Scythis plagæq. septemtrionali imperer Romanis metuendus, an suo populo formidabilis iudicet lector doctus. Est autem topographia à cælesti signo Arcto, id est, vrsa, quæ maior quidem Elíce, minor verò Cynosura nominatur. vide Higinum, Proclum & alios Astronomos. *quid Tyrilatam*. Apud Dionem lib. historiar. § 1. sub finem, non per, sed per η legimus *τηγιδάτων*, Teridaten, quem hic signari credo. Scribit enim, per Syriam in Asiam profectus (Augustus) hiberna ibi egit, simulq. & subditorum omnia negotia, & Parthicum composuit; coorta enim erat inter Parthos discordia, ac quidā Teridates contra Phraatem insurrexerat. Deinde, post lacunā non paruā, ait: Tunc autem Antonio mortuo, cū Teridates victus in Syriam confugisset, Phraates victor legatos ad Cæsarem misisset, his Cæsarem respondit, ac Teridati quidem auxilium nullum promisit, vt tamen in Syria versaretur concessit. Legito Dionem ad finem vsq. lib. § 1. *quid Tyri*. ter. hoc perinde ac si dicat, quid nostra interest qui Musas colimus, reges & potentes suis affectibus miserè exagitari perturbariq. 6. *que sunt. ius*. Apostrophe ad Musam Pimpleam. *fontibus integris*. per integros fonteis allegoricōs, viros bonos, cordatos & incorruptos accipe. alludit ad

τὸ πῖμπλημι, quod est impleo. *aprios*. pulcherrimos & odoratissimos, quales sunt in aperto aëre soli expositi. *coronam*. necesse ex apriis floribus ferunt. *meo Lamie*. L. Aelius Lamia cōsul fuit octauo anno post mortem Horatij cū M. Seruilio, anno vrb. cond. 755. si fides danda est *Βουρραφω* ipsius Horatij, qui Lamia morti concessit Consi. Ser. Sulpicio Galba, Lu. Cor. Sylla, anno vrb. cōd. 785. de quo Cor. Tacitus annal. §. Extremo, inquit, anni mors Aelij Lamie funere Cens. 10 celebrata, qui administrandæ Syriæ imagine tandem exolutus vrbis præfuerat. Genus illi decorū, viuīda senectus, & non permīssa prouincia dignationem addiderat. *Pimplea*. *πῖμπλης πῖμπληϊδῶς*, Musa à Pimpla Macedonæ mōte & fonte Musis sacro, vt habet Strabo, *πῖμπληια*. *fine te. ἀντιμυσῶν*. cui contrariū est, *μὴ τὰ μυσῶν*, cum Musis, seu Musis propitiis & cœpta bene fortunantibus.

AD SODALES CONVIVAS

suos, ne inter potandum rixentur more Thracum.

Ode xxvii. ΕΥΚΛΙΚΗ.

N A T I sin vsu sum lætitia sisyphus
Pugnare, Thracum est tollite Barbarum
Morem, verecundūq. Bacchum
Sanguineu prohibete rixu.
Vino, & lucernis Medus acinaces
Immane quantum discrepat! impium
Lenite clamorem sodales,
Et cubito remanete presso.
Vultis seueri me quoque sumere
Partem Falerni? dicat Opuntia
Fratres Megilla, quo beatus
Vulnere, qua pereat sagitta.
Cessat voluntas? non alia bibam
Mercede. qua te cumque domas Venus,
Non erubescendus aduris
Ignibus, ingenuūque semper
Amore peccas. quidquid habes, agē
Depone tutis auribus. ab miser,
Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.
Quæ saga, qui te soluere Thessalis
Magus venenis, qui poteris Deus?
Vix illigatum te triformi
Pegasus expedit Chimæra.

COMMENTATOR.

NATI in *vsu letitie*. Metrum duobus versibus Alcaicū, tertius dimeter iambicus hypercatalectus, quartus Pindaricus. Ad conuiuias sodales suos de hilaritate. Sensus autem sumtus ex Anacreonte lib. 3. ἄγρ., δ' ὄτε, μηκέτ' ὄστα πατρώα τε καὶ ἀλλήτῳ σπυδιέλω πρίσι παρ' ὀίῳ μάλιστα φρονέω. *nati*. ad hoc specialiter inuentis & factis. sic, animal propter conuiuia narum. Lucil, Iudicis Hortentii est ad eam rem nata palestra. *Thracum*. gentem significat per ebrietatem rixā deditam. *verecundum*. verecundē tractandum. *prohibete*. Hypallage figura, Bacchum prohibete rixis, id est, à Baccho prohibete rixas: vt apud Virg. accipite Aeneam, & tandem arcete periclis. *Vino*. *lucernis*. id est, conuiuuiis nocturnis, quæ à vespera inchoari consueuerunt. Virg. & noctem flammis funalia vincunt. *acinaces*. gladius Persicus; sed hic pro quolibet posuit. Luc. decurrit Medica Sufis. Sufa autem propriè non Medica erat, sed Persica. *immane*. per admirationem hoc dicit, hoc est, omnino non conuenit, nec aptus est lætitiæ barbarus animus. *lenis*. rixam & tumultum compescite, sedate. *cubitorum*. quasi insurgentis ad rixam monet vt discumbant. *seueri Falerni*. austeri. vt, nec cellis ideo cōtende Falernis. *frater Meg*. nomen adolescentis non exprimit. *Megilla Opuntie*. Megilla Opuntia, ex Opunte oriunda. Opus, unctis, vel Opois, entis, vrbs est Locridis. *vulnere*. vulnus pro amore, vt, vulnus alit venis, & cæco carpitur igni. *qua percat*. quo ardeat amore. Virg. in Bucol. vt vidi, vt perij, quæ me malus abstulit error. *cessat vol.* sup. confitendi. *non alia b.* sub. nisi frater Megillæ suos amores narrauerit. *qua te cumq.* tme sis, pro quæcumq. *Venus*. id est, amica aut amor. Virg. parta meæ Veneri sunt munera. *non erubescit*. non ignobilibus, non pœnitendis. *adurit*. inflammat. *ignibus*. amoribus. vt, & cæco carpitur igni. *ingenue*. nobili, nō pudendo, nō erubescendo, sed laudādo. non autē Venus omnis quæ domat hominē erubescenda est; sapius enim in amore nō peccatur. *age*. cogit eum fateri quam diligit. *depone*. id est, fidelibus deposita seruātibus, id est, secretū tuū mihi securē cōmitte. *Ha*. ridētis, *quanta labor*. exclamat, quasi in aurē sibi esset confessus quā amaret, & ridendo miratur, quod in tam procacem sceleratāmq. & rapacem amor eius incidere. *Charybdi*. meretricia voracitate & avaritia. Terēt. Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit. vnde & maris eam comparat voragini. *saga*. incātrix & malefica; ab eo dicta quod satis agat, id est, quæ carminibus vel arcessere posset mala hominibus, vel pellere. ordo est quæ saga Thesalis venenis poterit te soluere. *venenu*. herbis. Virg.

Bucol. has herbas, atq. hæc Ponto mihi læta venena ipsa dedit Mœris. *via inligatum*. implicitum. *Pegasus*. vix te, inquit, ab hac Chimæra liberabit Pegasus. Hic autem Bellerophonis equus fuit, cuius celeritate Chimæra dicitur interemta qui alas habuisse dicitur. Virg. alipedūmq. fuga cursum tentauit equorum. Quemadmodum suprà meretricem mari, ita hic Chimæra comparat, quasi multiformi belluæ, quæ leonis, capræ, & draconis capitibus emineret, flammis armata, sicut meretrix dolis & incitamentis libidinum. varia voluit eam hac comparatione intelligi, & omnibus corporis partibus deformem.

CRVQVIVS.

NATI in *vsu letitie*. In conuiuuiis vsu vini laudat moderatum, nimirum, qui ad lætitiā prouocet & iucunditatem, Thraces exacerans morēmq. barbarum, qui vino pleni turbas cient contentione. & sanguinolentas rixas: Horratur itaq. sodaleis vt in mensa sint dextri, fruanturq. poculis ad voluptatem & amatorios iocos; quos quasi exemplo præit in sciscitandis ante pocula fratris Megillæ Opuntia gratis amoribus, quos ubi tutis eius auribus adolescens credidisset, nihil quàm faceto risu deplorat eius miseriam, à voracitate monstrofa eius meretricis, ab avaritia & insatiabili libidine. *nati in vsu let. scyphis*. aut tō natis καὶ χερσηϊκῶς, pro formatis scilicet. aut tō scyphis accipi debet μετῴνυσκῶς, continens pro contento, scyphus pro vino, quod ad exhilarandos animos natum est, non etiam scyphus, quo pugnare vetat, qui ab artifice fabricatus est ad capiendum vinum. Ceterum quidam scripti cum vulgatis nonnullis habent Cyphis, alij scyphis; quorum alterum venit ἀπὸ τοῦ κύφος, u, poculi genere excavati, quod & nauicula dicitur παρὰ τὸ κύπτος erat autem Herculanum poculum & poetis & pictoribus: alterum à τῷ σκύφος, σφ., de quo vide Athen. lib. 11. *pugnare Thyra*. nimirum scyphis: sed furor arma ministrat; quod iis contingit, quibus immodica vini potatione emota mens est: Non autem in eum vsu nobis vinum natum est, non datum à natura, sed, vt sit, nimia licentia deteriores simus, adeo vt quæ bene à maioribus inuenta atq. instituta sunt tam ad diuinum cultum religionēmq. quàm humanam societatem stabiliendam, paulatim omnia in peius vergant. Quod eleganter apud Athen. lib. 2. docet Epicharmus notans deprauatos mores, ἐκ μὲν θυσίας, ἵφθ, θοίης ἐκ δὲ θοίης, πόσις ἱγίαιον· χόρην ἀργυμοί: ἐκ δὲ πόσιος, κύμους: ἐκ κύμους δὲ ἱγίαιος θυσία: ἐκ θυσίας, δίκην: ἐκ δὲ δίκης, κακὴ δίκην: ἐκ κακῆς δὲ πιδόη καὶ σφῆμα.

σφαλιστὴ καὶ ζῆμα. id est, ex sacrificio quidem epulum: ex epulo verò, orta est potatio, perpulchre quidem, vt mihi videtur: ex potatione, iterum comissatio; & ex comissione bacchatio: ex bacchatione item & lascitia natalis est & iudicium: ex iudicio secuta est damnatio, ex qua pro- uenerunt compedes & gangrana & crumena. *τοτὶν ἔβαρ. mor. pēgrasari*. perinde acsi dicat, non de- cet vos probè educatos institutosq;. & per huma- nam cōuersationem meliora edoctos expolitosq;. barbarissare tam comotando quàm contendēdo. *Μέδωσ ἀναισθητός*. *ἀναισθητός* *ἐξ ὧσ*. Perficus gladius Herodoto in Polymnia, Suidæ, & aliis auctoribus: Cur autem Medum hic nominat, vi- deto annot. supr. ode 2. *immaneq;*. Hellenismus: *ἄνθρωπος ἐν ὧσ δὲ παρὰ*, id est, mirum in modum differt. sic Plinius lib. 28. vulnera nodo Herculis præligare, mirum, quantum ocyor medicina est. Liu. lib. 1. mirum, quantum illi viro hæc nunciā- ti fides fuerit, &c. *impium*. diis & hominibus exe- crandum; nimirum quo sacra profanentur: cum mensa olim inter res sacras numerata fuerit, Plu- tarcho auctore in symplosiacis. *cubito remanete* p. al- ludit ad accubationem maiorum, quibus accubā- do ex lectis comperare moriserat. qua de re vide- to Saty. 4. & vit. lib. 2. *vultu seuari*. cōmodè uti- tur hoc erotemate cum ad compescendum elamo- rem rixāq;. sodalium, tum ad faciendam atten- tionem vt intelligant qui debeāt esse & sermones & mores coniuiales: quasi lepidum aliquem cho- ragum in hoc argumento sese exhibens. Sunt qui non *ἰερὴ καὶ τῆς*, sed ex hypothesi hæc dicta ac- cipiunt, perinde acsi dicat, si velitis me vnā vo- bis cum potare & non abire, valeant iurgia, valeāt clamores, & facere agamus, &c. verum vt hanc nō reiici, ita aliam ex scriptis antiquis apponendam censui. lector deligat vtram velit. *seuari*. *Falerum* hic seuerum dici arbitror (non quòd infitiet ab Athen. id natura denominari austerum) ab effe- ctu, quòd asperos, tristes & rixosos suos efficiat sodaleis. *partem Faleri*. me comperare, *supra iura*. *dico* Op. f. M. formula sermonis coniuialis, qua mutatis animis sodales in risum soluantur. *quo hæc. vul.* mirus in amore tropus est, qui, quē vul- nerat & suo ictu perdit, beatum facere dicitur: an felicitatis est vulnerari & perire? Sed lectore mo- neo vt legat Idyllium Moschi de amore fugitiuus; & Propert. lib. 2. Quicumq;. ille fuit puerum qui pinxit Amorem, &c. *coisat volan. ἰερὴ καὶ*, vel hy- pothesis, vt suprā monui. *vultu seuari*. *Quæle cumq;*. Cum difficiliorem se præberet adolescens in suis amoribus satendis, amicāq;. nominanda, ab- blanditur, & ab indole cōmendat ingeniu, vt qui non soleat nisi ingenuas formosāq;. amore prole-

qui. *adurit ignibus*. hoc modo Moschus: *πάντα δὲ ἄγλα, πᾶσι, πᾶσι δὲ αὐτῶ βασιὰ λαμπρῆς* *ἰούσα, τὸν ἄλιον αὐτὸν ἀναισθητός*. id est, omnia sunt crudelia, omnia, multò verò magis quæ ipsi est parua fax, solem ipsum perurit. *quicquid habes*. instat, & vt vel ab inuito extorqueat nomen a- micitæ, pollicetur altum silentium. *tuus aur.* fido amico. *ha.* admirantis non sine magno risu: ad- miratur quidem, quòd præter solitum peccauit, ridet autem nunc miserum, quem paullo suprā beatum nominauit. omnes quos vidi scriptilib. habent, *ha.* præter vnum Bland. in quo scriptum est, *ab.* sed non sine litura. & quia hæc quæ tractā- tur amatoria sunt, iocosa & ludicra, nec multum, dolenda, securus sum scripta potiora. *quanta labo*. quanto in periculo versaris, metuumdum sanè, ne hæc vorago viuum te absorbeat deglutiātq;. meta- phoricos: Nam Charybdis est voricolum & in- quietum mare propter vndarum inter se concur- rentiū pugnā, interrupum præcipites amfractus, nauigantibus valde periculosum. vide Melā lib. 3. & Iustinū. Erasmus in adagio, Euitata Charybdi in Scyllam incidi, fabulā refert potius celebrem de muliere voracissima, quæ ab Hercule in mare præ- cipitata, quòd eius boues deuorasset, à loue in monstrum versa est, suam adhuc voracitatem ser- uans. Cod. Bland. vetustiss. cum Maldeghe. & alio Blandinio, habent, laborabas, quos non sum se- cutus propter incommodam sententiam. Alij ferè omnes habent laboras, sine prepositione in. quod nec conuenit nec mihi placet. *meliore flamma*. hu- maniore amica, quæ mollius tecum & mitius a- gat. *quæ saga*. Erotema ludicrum cum ad risum cō- citandum, tum ad deterrendos adolescentes, ne te- merè se credant quibusvis amoribus, à quibus nō saga, non magus, non deus, eos vbi maximè volēt liberos statuat, explicetq;. inuolutos. Apposita gra- datio, quia neq; humanā neq; diuinā, *ἰερὴ καὶ τῆς*, potentia ait ad mentē sanā reducere posse semel amore perditos. *saga*. à sagiendo, quæ multa scire vult, inquit Cic. de diuinat. li. 1. quæ & diuina di- citur. Sed & sagas, & magos ait Columella lib. 15. vana superstitione rudes animos infestare. De huius autem vocis origine Latina ne sit, auctori- bus Cic. Plin. & Festo, añ *Αραμαζαυτ* Hebraica, legito prolixam simul & ingeniosam disputatio- nem Becani in Saxonica. *Thessalu*. Thessalia ve- neficiis infamis est Plinio. Luca. Appuleio, &c. *ca- pedes Chimæra*. Sisyphus Aeoli filius ex Merope Atlantidis filia Glaucum genuit patrem Bellerop- honthis ex Eurymede, qui igniuomam Chimæ- ram occidit natam ex Typhone & Echidna, au- ctore Apollodoro lib. 1. & 2. *Pegafus*. Pegafus ali- ger ex Medulā & Neptuno Bellerophontem in-

altum sustulit, vnde Chimæram sagittis interfecit. Apollo. lib. 2. Chimæra legitur in omnibus scriptis quæ secutus sum, tamquam probatiorem sententiam complectentia.

*Quamquam festinas, non est mora longa, licebit
Iniecto ter puluere curras.*

COMMENTATOR.

AD ARCHYTAM
Philosophum &
Geometram.

Ode XXVIII. ΣΥΜΒΟΛΙΣΤΗΝ.

- TE maris & terra, numerôq; carentis arena
Menforem cohibent, Archyta,
Pulueris exigui prope litus parua Matinum
Munera: nec quidquam tibi prodest
5 Aërias tentasse domos, animôq; rotundum
Percurrisse polum morituro.
Occidit & Pelopis genitor, coniuua Deorum:
Tubonûque remotus in auras:
Et Iouis arcuâ Minos admissus: habentq;
10 Tartara Panthoiden, iterum Orco
Demissum: quamuis clypeo Troiana refixo
Tempora testatus, nihil ultra
Neruos, atque cutem mortis concesserat atra,
Iudice te, non sordidus auctor
15 Natura, verig; SED omneis vna manet nox,
Et calcanda semel via lethi.
Dant alios Furia terro spectacula Marti:
Exirio est anidus mare nautis.
Mistâ senum, ac iuuenû densantur funera: nullâ
20 Sana caput Proserpina fugit.
Me quoque deuexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit vndis.
At tu nauta vaga ne parce malignus arena
Osibus, & capiti inhumato
25 Particulâ dare, sic, quodcumq; minabitur Euræ
Fluctibus Hesperius, Venusina
Plectantur filix, te sospite: multâq; merces,
Vnde potest, tibi desuât aquo
Ab Ioue, Neptunôq; sacri custode Tarenti.
30 Negligis immeruis nocituram
Post modò te natus fraudem committere forsit.
Debita iura, vicisq; superba
Te maneat ipsum, precibus non linguat inultis,
Teq; piacula nulla resoluent.

TE maris & terra, numerôq;. Metrum primo versu Heroicû; secundus est Alcamanius tetrameter. Hæc ode in τὰς προπαιδείας inducit corpus naufragi Archytæ ad litus expulsum cōqueri cū naufragi prætereunte de iniuria, nisi ab eo sepeliatur. Fuit autem hic Archytas Pythagoricus Geometra & asteroskopos, omnia numeris dimetiens. *numero carentis arena.* vt, quem qui scire velit, Libyci velit æquoris idem discere quàm multæ Zephyro turbentur arenæ. *menforem.* Geometram. *cohibent.* continent. *Matinum.* Marinus est vicus & mons Apuliæ, iuxta quem Archytas sepultus est: siue, vt quibusdam placet, vicus Calabriæ. *quicquam prodest.* nec profuit ad mortalitatis condicionem te perferaturum esse naturas rerum, & caros ipsos contemplatû. vt, quid labor aut benefacta iuuant. *occidit & Pelopis.* Tantalus scilicet Pelopis pater, epularum scelere deorum coniuua, à quibus profunestis filij dapibus pœnas luit. Virg. 6; Lucent genialibus altis aurea fulcra toris, epulæq; ante ora paratæ regifico luxu, Furiarum maxima iuxta accubat, & manibus prohibet contingere mensas. *Tubonûq; re.* Tithonus Laomedotis filius. Auroræ maritus in auras receptus fuit, id est, terris excelsit & mortuus est. Virg. te potuit lacrymis Tithonia flectere coniunx. *Minos admissus.* Minos Cretensium rex prædicabat se cum Ioue colloqui, & consilio eius cuncta agere; qui etiam propter iustitiam in regno suo administratam, apud inferos iudex a Plutone constitutus dicitur. Virg. 6. quærit Minos vnam mouet. *Panthoiden iterum.* Nunc Pythagoram significat, qui prædicabat se apud Troiam Euphorbum Panthoi filium fuisse, qui interfectus à Menelao iterum reuixit factus Pythagoras, idq. cum cognouisse agnito clypeo quem in templo Euphorbus fixerat. hic autem & in Homerum dicitur renatus, postea in pœnem, & postremo in Ennium pœtam: & ideo dicit eum neruis quidem & cute mortuum, anima verò vixisse. *iterû.* quia sæpe mortuus est, transeunte eius anima in alios. *demissum.* in inferiora ex superioribus. Virg. 2. Aen. demisere neci, nunc casum lumine lugent. *clypeo.* per clypeum. *tempora test.* ordo est: testatus Troiana tempora refixo clypeo, te iudice, non sordidus auctor naturæ & veri, nil ultra neruos atq. cutem concesserat atræ morti. *ultra.* præter. *testatum.* recordatus Troiana tempora refixo clypeo. *nox.* sicut aura pro vita

sic nox pro morte ponitur, vt & alibi, & in æternam clauduntur lumina noctem. & ibant obscuri sola sub nocte per umbras. sic contrà, aura pro vita. Sed reuocare gradum, superâque euadere ad auras, hoc opus, hic labor est. *calcanda*. intranda, *dans alios*. ait omneis quidem perire, sed diuerso mortis genere. *spectacula M.* eò quòd bellicus furor Martis ludus est. *exitio est anidum*. vorax, quòd demersos sorbeat. *missa senum ac.* vt, matris atque viri defunctâq. corpora vita magnanimùm heroum pueri, iunupitq. puellæ. *senacaput P.* quòd omneis suscipiat, quam nullus euadat. figura est hypallage, fugit Proserpina, pro, fugiunt Proserpinam, vt illud, Stant & oues circum, nostri nec pœnitent illas, pro, non illarum non pœnitet. *deuexa*. in deuera parte cæli positi. Virg. conuexa polus dum sidera pascet. *comes Orionis*. ortus enim & occasus Orionis tempestuosi sunt, ideo & comitem eius Notū vēctum dixit. Virg. r. Aene. cum subito assurgens fluctu nimbofos Orion in vada cæca tulit. *at tu nauta*. hic Archytam inducit precari nautam, ne maneat insepultus, sed arenam iniiciat: Nam & in sacris hoc genus erat sepulturæ, vt, etli non obrueretur, manu ramentum plena, iacta terra cadaueri pro sepultura esset, vt, aut tu mihi terrâ iniice; namq. pores. ideo enim & particulam arenæ dixit. ordo est: At tu nauta, ne parce malignus dare particulam vagæ arenæ ossibus & inhumato capiti, sic plectantur Venusinæ siluæ quodcumq. minabitur Euris Hesperis fluctibus, &c. *sic quodcumq.* adiurantis est. *Venusina*. Venusia ciuitas est Apuliæ confinis Lucaniæ, cuius siluas, quia sunt immensæ, pro quibuscumq. posuit. Admonet ergo, vt etiam si tempestas sit, quæ tales siluas plectat, ne omitat sepeliendi curam. *multaq. merces*. hoc dicit, ne attentus ad lucrum omitat studium iusta soluendi. *æquo ab I.* propitio, prospero. *Neptunôq. f. r. T.* vel quia Neptunus apud Tarentum deuotius colebatur, vel quia in tutela Neptuni fuisse dicitur, vel quia Neptuni filius Phalanthus apud Tarentum Herculi & Neptuno templa constituit, vt fortiter per fauorem Herculis faceret, per Neptunum feliciter ageret. *negligia*. id est, fraudem committere leue esse putas, atqui hæc luent qui ex te nati erunt, id est, filij tui. *immeritis*. nihil precantibus. *fraudem committit*. inhumati piaculum & ipsum & filios eius læsurum minatur. *debita iura*. q. f. vt & ipse tu pari casu insepultum iaceas. *ma-*
neant. expectent. *precibus non*. vitionem precibus suis promittit. *piacula nulla*. id est, nullo modo, nullis hostiis expiabis hoc scelus quod in me admittis. piacula autem dicebantur victimæ, quibus facinus expiabatur admissum. *festinus*. cele-

riter abire vis. *non est mora l.* Virg. hic tibi nequam fuerint dispendia nostri. *iniecito sep. vt.* Manes magna ter voce vocauit.

CRVQVVS.

TE *maris & terra*. Vbiq. vehemens est Horatius in Mathematicos illos Babylonios asterscopos, & id genus homines qui suis numeris & prædictionibus æquo plus addicti, non verentur polliceri de futuris vera dicere se posse indubitataq.; homines vani & fallaces, rei q. publicæ plerumq. parum viles: Quo nomine quoq. Horatius in hac ode Archytæ non omnino æquus esse videtur: vt cui nautam facit exprobrare eius naufragium, quòd ex Mathesi quam profitebatur id non præuiderat, astrâq. sibi portendere tam miserandum mortis genus: hoc namq. si præscisset, & euitasset, & honesto funere iustiq. cadaueri debitum non caruisset: verum magno cum silentio suæ artis inducit Horatius vimbram satis indignanter & ex obliquo respondere nautæ, semel omnibus esse moriendum, cuiuscumq. ætatis & conditionis fuerit; nec id vno mortis genere. Quod cum ita sit, petit à nauta ne sinat corpus suum iacere in littore insepultum, nisi malit ob neglectum sepulturæ munus deos aliquando vindices experiri. *Te maris & terra*. Nauta cadauer Archytæ alloquens, videtur id miserari, sed *ignouita* est, vt mihi quidem apparet. *Archyta*. Non me clam est, qui hanc odem adhuc enarrauerunt, eos omneis agere de Archyta illo Tarentino, philosopho, mathematicoq. Pythagorico, cuius apud Laërtium in vitis philosophorum mentio fit, qui cum Platone vixit familiariter: verum vt ab iis non penitus dissentio, ita non fit mihi verisimile Horatium à trecentis & amplius annis tam tristem tanti viri exitum (eius artis præcipuè gratia, quam propter incertitudinem non ducebat magni) nunc canere voluisse: Nam ode ipsa, si pressius quis eam legat, tantum abest, vt commiserationem naufragij cum grata commemoracione, Epiraphij vice, complectatur, vt potius irrisionem cum scientiæ diuinaricis vituperacione præ se ferat: Quam enim hoc ab omni laude est vacuum hunc Archytam nominari mæforem terræ & arenæ sine vlllo proprio epitheto? Deinde an hoc non est impropere nimiam animi iactantiam, eum, putà, nunc coerceri contentumq. esse, nihilq. vltra desiderare quàm exiguum puluerem, qui viuus non terra, non mari, non cælis deniq. ipis concludi potuit: postremò inducitur respondere nautæ per enumerationem quidē alios magnos & excellentes viros fato concessisse, sed hoc facie quasi

quasi aliud agens, non enim in numeris erratum esse, aut artis ignoracione incertitudinē se met-
sum ait; quod tamen ab eo factū oportuit, si non,
quasi ex obliquo & indignatione tacita cum nau-
ta agere maluisset. Quas ob causas præter alias,
ne sim tardio, crediderim Horatium in sui tem-
poris L. Tarutium (quem Tarentinū fortassis ab
analogia nominarunt) Archytā inuehi, virū quidē
Geometram, & in Chaldaica scientia, quā oderat
Horatius, in primis eruditum, sed ita vanum & in-
altrorum notis tam multa & admiranda sibi ad-
scribentem, vt ad M. Varronis adhortationē, non
modò diem & horā quibus vrbis Romæ funda-
menta iacta sunt, verū etiam conceptionis Ro-
muli definire sit ausus: adeo vt in eius viri tā por-
tentosam nugacitatem non dubitaret exclamare
Cic. de Diuinat. 2. cuius verba licet prolixa, non
pigebit tamē huc adferre, vt intelligat lector can-
didus ad asserendū id quod mihi cū aliis est con-
trouerſum, me nō moueri temere. L. quidē Taru-
tius Firmianus, inquit Cic. familiaris noster, in pri-
mis Chaldaicis rationibus eruditus, vrbis etiā no-
stræ natalem diē repetebat ab iis parilibus quibus
eam à Romulo conditā accepimus, Romamq. cū
esset in iugo Luna, natā esse dicebat, nec eius fara
canere dubitabat. O vim maximā erroris! Etiā ne
vrbis dies natalis ad vim stellarum & Lunæ pertri-
nebat? fac in puero referre, ex qua affectiōe cæli
primū spiritum duxerit, num hoc in latere, aut in
cæmento, ex quibus vrbis effecta est, potuit vale-
re? hæc Cic. *prope litus*. Topographia, vbi corpus
eius iacebat. *parua Mat. mun. coltib.* morantur te &
detinent ne migres ad superos. ex opinione maiō-
rum hoc dictum est, qui credebant animas defun-
ctorum vita, tantisper incertis errare sedibus, dū
corpora honore sepulture afficerentur. *parua mu-
nora*. parui momenti, sumtus & moræ, vt ad finem
ait, non est mora longa, licebit iniecto ter pulue-
re curras. *Matinum*. Plin. lib. 3. cap. 11. ex Garga-
no, inquit, Matini, &c. quare arbitror litus Ma-
tinum fuisse ad Ausidum fluuium apud Venusi-
nos. *ne quisquam tibi pro*. tacita ex probatio curio-
sitaris in astris obseruandis inspiciendiq. *occidit &
Pel.* argumentū à minori. Reges nobilissimi, ma-
ximē longæui, iustissimi, doctissimi, mortui sunt,
egone vnus essem immortalis? verū hæc non est
directa responsio ad ea quæ nauta visus est impro-
perare Archytæ. *conuiua decore*. Tantali commenda-
tio ab honoribus diuinis ad veritatem argumenti.
huc facit illud Pindari Olymp. *id. a. ii di dñ vñ*
and pñ dñ dñ Olympe vñ vñ dñ dñ dñ dñ dñ dñ
dñ dñ, id est, si quem autem virum mortalem O-
lympi rectores honorarunt, fuit Tantalus iste.
Tithonūq. Tithonum maritū potuit aurora viuā

citare quidē donare, sed immortalitate nō potuit.
Hic autem, vt poetæ fabulantur, à coniuge subla-
tus in cælum, postquam eius succo perfusus esset,
ad tantam senectutē peruenit, vt longæuitatē
pertæsus, optauerit in cicadā transformari: hinc
natum est adagium, Tithoni senecta, Tithono
viuacior. *quamvis dñp.* notat Pythagoræ *μυστα-
γος* planē ridiculam. de qua Ouid. Morte ca-
rent animæ, semperq. priore relicta sede, nouis
domibus viuunt, habitantq. receptæ, ipse ego non
memini Troiani tempore belli Panthoides Eu-
phorbus eram, cui pectore quondam hæsit in ad-
uerso grauis hasta minoris Attriæ; cognoui cly-
peum læuæ gestamina nostræ nuper Abanteis tē-
plo Iunonis in Argis. *iudice. te.* Nautæ iudiciū
hoc de Pythagoræ animarum transformatione
desert vmbraletis inuidiosē ad retaliacionem vt
videtur. *non sordidum.* nitidissimus, clarissimus, no-
bilissimus, per *λυσίτης*. *nature verūq. in dñ dñ dñ*, nat-
uralis veritatis. de Pythagoræ industria & studio,
lege Val. Maxim. lib. 8. cap. 7. *sed omneis*. Epilo-
gus enumerationis, continens omneis quidē mo-
ri, sed non vno mortis genere. *& calcanda semel.*
huic responderit illud Propertij, sed tamē huc om-
nes, huc primus & vltimus ordo, & mala, sed cun-
ctis ista terenda via est. Vide Lucret. lib. 3. *furie.*
in vñ. Bellona cum suis comitibus. vide sary. 3. lib.
2. *audium mare*. omnes lib. scripti sic habent, præ-
ter Sil. qui habet pauidis. huic lectioni respondet
pænultima ode lib. 3. avarum mare. si pauidis le-
gas, idem habes ode 1. lib. 1. pauidus nauta. deligat
lector: parum namq. interest, an audis, pauidis,
an audium legatur. *missa senum ac iuu. d.* densetur
habent 4. cod. Bland. id est, conglobantur, & sine
delectu cumulatim moriuntur. & sic legitur vsi-
tatum veteribus scriptoribus, adeo vt Seruius in
illo Virg. 7. Aeneid. totis agmina densatur cam-
pis, scribat aliter non dici, Ouid. 2. Metamor. Tūc
quoq. cantato densetur carmine cælum. Plin. de
menta: Ipsa accescere, aut coire, densarq. lac non
paritur. Lucret. 1. lib. Nectali ratione potest den-
sari aer, atq. aliis in locis multis. *nullum sena cap.*
quandā acclamatio. & cum eo consentit, sed om-
neis vna manet nox, &c. *Orionis*. Orionis fabulam
quæ prolixa est, lege apud Palæpha. & Apollod.
lib. 1. *comes Orionis*. Orion namq. siue acclius
siue declius deuexusve, id est, siue oriens, siue oc-
cidens ventos gignit & nimbos, qui ipsius comites
dicuntur, quod eum subsequatur. *Illyrici Nos*. Fir-
mus autem castellū, vnde hic Archytas Firma-
nus dictus, vergit ad Illyriā. *at in nauta. in xñ*. quæ-
petit à nauta vt cadauer afficiatur honore sepul-
ture, cui gratitudinis ergo pollicetur omnia fau-
sta, felicem nauigationē & ex mercibus ingēs lu-
crum.

crum. contrā, si negligat, & corpus inhumatum relinquat, comminatur omnia mala. *malignus*. Hellenismus. κακοθυμὸς ὄν, id est, malignus existens, difficilis & inuidiosus; cui contrarium est benignus, lætus, beneuolus, alacer, εὐθυμὸς, ἠρόθυμος. Ne parce malignus dare, id est, velis hilariter & bono animo dare &c. *sc. quodcumq.* ominatur nauis prosperum cursum, & Deos ei fore ἀλεξιμάνους pro remuneratione beneficij. Tarenti. arbitror hoc nomē interpretibus occasione dedit de Archyta Tarentino loquendi: Equidem potius crediderim Tarenti mentionem hic esse factā, quod cadaver eiecūm esset in litus sinus Tarentini, qui navigationis circuitum habet comprehensum ad miliaria ducenta & quadraginta, vt habet Strabon lib. 6. Aut fortasse quod nauta Tarentum suum cursum dirigeret. Tarentum autem à Tara Nep- tuni filio nomen habet, qui duas aras, alterā Nep- tuno patri, vt mare haberet æquum, alteram con- fecrauit Herculi, vt & dīsceretur, & eius præsidio fortiter ageret; vnde etiam Tarentum Herculeū dictum est. Virg. 3. Aeneid. vtrumque autem nu- missima Tarentinum demonstrat, in quo Taras Delphino insidens, læua copix cornu ostendat cū Græca hac inscriptione, τάρως. negligū. aut inter- rogatiue, vt Blād. hæc legēda sunt, negligis comit- tere? vili pendis nocere posteris tuis hoc sepe- liendi munere mihi negato? fors & debita iura sepulture te maneat &c. aut assertiue, vt tres cod. Mart. Sil. Maldeg. quorū postremus habet forsā, reliqui omnes, fors &. alij coniunctim, alij diui- sum; cuius hæc erit lectio: forsā negligis commit- tere fraudem nocituram &c. debita iura vicēque superbe &c. prior certē lectio mihi magis placet, deligat lector. *post modo te natū*. id est, posteris tuis. respondet ei dicto Theognid. ἱεροῖσι πατρὶν, in his versibus, ἀλλ' ὁ μὲν αὐτὸς τίσις κακὸν χεῖρος ὄσδε φῖλον ἄτλιν ἱεροῖσι πατρὶν ἐπικρύπτειν. fraudem comm. crimen peculiare, quod tota posteritas luere solet, vt credebant veteres, donec esset expiaturum. sic apud Herodotum lib. 6. ἐν τῷ ἄγει ἐνὶ χερσὶ, id est, piculanti crimine teneri: hinc ἰωνεῖς, detestandi & execrabiles. fors. naufragij infortunium. *debi- ta iura*. id est, iusta sepulture, debita cadaueri in- humato. *vicēque superbe*. id est, pœnæ graues, au- ctore Prisciano. *quamquam festinas*. πρὸς κατὰ ληψιν festinationis. *iniecto ter pul.* Terræ autem iniectio, inquit Seruius, secundum Pontificalem ritum poterat fieri, & circa cadauer, & circa absentium corpora quibusdam sollempnibus sacris.

AD ICCIVM, QVI A PHI-
losophia se ad militiam contulerat.

ODE XXIX. λεχνηνικῶν.

ICCIV, beatis nunc Arabum inuides

Gazis, & acrem militiam paras

Non antè deuictis Sabææ

Regibus: horribilique Medo

Nectis catenas. qua tibi virginum

Sponso necato barbaræ seruiet?

Puer quis ex aula capillis

Ad cyathum statuetur vnctis,

Doctus sagittas tendere Sericas

Arcu paterno? quis neget arduis

Pronos relabi posse riuos

Montibus, & Tiberim reuerſi,

Cum tu cœmtos vndique nobileis

Libros Panætii, Socraticam & domum

Mutare loricis Iberis,

Pollicitus meliora, tendis?

COMMENTATOR.

ICCIV, beatis nunc Arabum. Metrum duobus versibus Alcaicum, tertius iambicus dimeter hy- percatalectus, quartus Pindaricus est. Ad Iccium, quem miratur Philosophiæ studio intermisſo re- pentē se ad militarem vitam contulisse cupidita- te diuitiarum. *inuides gazis*. æmularis diuitias Ara- bum, & concupiscis. Gaza, Persica vox est signi- ficans diuitias. Virg. arma virū tabulæque & Troia Gaza per vndas. & Gaza lætus agressi. 5. Ae- neid. *acrem*. fortem, duram, acerbam. *regibus*. ad- uersus reges. *horribilique*. forti, crudeli. *nectis cate- nas*. fabricas & paras regibus victis: mutuis enim nexibus fiunt catenæ. *sponso neca*. hostibus & oc- ciso sponso, nonumquam serua fit sponsa. *ex aula*. puer regius. *ad cyathum*. ad porum dandum. *statue- tur*. deputabitur. *unctis*. delibutis. *tendere*. diri- gere. *Sericas*. Parthicas. Seres enim populus est Parthis vicinus. arte sagittandi nobilis: vnde & Se- ricum vocatur. *quis neget*. ordo est, quis neget re- labi posse riuos pronos ardaīs montibus, & Ti- berim posse reuerſi, cū tu pollicitus meliora tē- dis mutare Iberis loricis libros nobileis Panætij vndique cœmtos, & domum Socraticam. sensus est: quis non credat rerum naturam posse mutari, vt flumina in montes reuertantur, vnde alioquin descendunt; cū tu vitæ studia in contrariū ver- teris, quod

teris, quod nemo cogitauerat posse fieri. tale est illud Virg. Iungentur iam gryphes equis, æuq; sequenti cum canibus timidi venient ad pocula damæ. *pronus*. procliuëis; nam proni dicuntur riuus de monte fluentes. *Tiberim ven.* vt Virg. reuocatque pedem Tiberinus ab alto. *Panetti*. Panz-
tius Stoicus fuit præceptor Scipionis Africani & Lælij, natione Rhodius. *locuti* lib. xxi. i. ex libris quialoricæ Hispanicæ sunt optimæ. *Socraticum dam.* libros Socraticos. *mutare lor.* nota locutio est, dicitur enim Philosophiam mutare militia, id est, Philosophia dimissa militiam supere. vt Virg. Chaoniâ pingui glandem mutauit arista. *meliora.* aut hoc ab'olurè dictum est, aut studia subaudiendum, id est, professionem Philosophicam, quæ reuera militiæ præferenda est. *tendit.* contendis vt, nec tendere contrâ.

CRVQVIVS.

ICCI *beatis*. Arguit Iccium inconstantiam, vt qui mutato vitæ genere, arcis aurea, vt fertur, nimirum Stoicam Philosophiam permutarit aciemilitia: quod ipsi tam mirum viderur, quàm fluuius contra naturæ ductum retrò ad caput reuertit. Quid enim absurdius est, quàm primæ notæ viro Philosopho dominari suos affectus, ita vt animi tranquillæ tutæque constitutioni, spe prædæ præferat militare studium, quo nihil turbulentius, nihil concitarius, nihil denique magis est obnoxium periculis omnibus? *beatis*. ab effectu, quod beatos, id est, ditites & opulentos efficiant: alludit autem ad Arabiam felicem, *iudaijura* nuncupatam ait Solinus; quia præter odores, quos creat pluitimos, solatus nittit. Ptolemæus autem in sua Geographia Arabiam ponit triplicem, Petram, desertam & felicem. de Arabia felici etiam Mela lib. 3. ca. 8. *Hydres*. Hypallages species, promiudes Arabibus gazas beatas, adeo vt earum particeps per militiâ fieri studeas. nota auaritiæ. *non ante deusclm.* anno namq; urbis conditæ 729. Aelius Gallus, ait Dio, primus Romanorum in Arabiam felicem exercitum parum secunda fortuna adluxit. *Sabæ reg.* à Saba non Aethiopie sed Arabie felici ciuitate metropoli, quam Strabo lib. 16. Meriabam nominat: de cuius regionis opibus eundem legito. *horribilique Medo*. Parthos autem & Medos, occiso Grailo, fugatoque Arnonio, Romanis horribileis fuisse notat occultè Ode 26. suprà, Quid Tyridatem terreat &c. nec id prætereunt historiographi: sed post ciuilia bella metuebant Augustum missis ad eum legatis. *quetibi Vir.* quanta est ea utilitas, quanta voluptas ex malo & miseria alterius, tua vt pares commoda, vt barbara virgo sponso suo

necato tuæ seruiat libidini? *puer quæ ex am.* quantus honor & splendor in puero regio, qui tibi pocula ministret, aut ad nutum tuum more patrio ferasiaculetur? perinde ac si velit, non in iis quæ sunt corporis & fortunæ, firum esse aut vtile aut decorum, sed in animi bonis, quæ præcepta Philosophorū sola nobis subministrant. *sagittas tend.* sic & Virg. c. Aeneid. oculos pariter telumque tendit. *quæ neget.* *παρὰ τὸ ἀδύνατον* ostendit in animum numquam potuisse inducere tam leuem fuisse Iccium & parum prudentem, qui animi bona fortunæ commodis posthaberet. vide Adag. in Chil. sursum versus sacrorum fluminum feruntur fontes. *ἀπὸ πρὸς τὸν ἰσπὸν ἡγῆται πρὸς τὸν* ex Euripidis Medea. *meliora tendit.* sic habent omnes scripti cod. quos vidi; non autem temnis, vt quidam voluerunt.

AD VENEREM.

ODE XXX. *Εὐκλινδ.*

O VENUS regina Cnidi, Paphique,
Sperne dilectam Cypron, & vocantis
Thure te multo Glycera decoram
Transfer in adam.
Feruidum tecum puer, & solutus
Gratiæ zonæ, properentq; Nympha,
Et parum comis sine te luuentas,
Mercuriusque.

COMMENTATOR.

O VENUS regina Cnidi Paphiq; Metrum Sapphicum hendecasyllabum; quartus Adonius. Dicat Glycera facellum Veneri in suis adibus. Horatius autem ei tamquam epigramma scribit, orans Venerem, vt relictis Papho & Cypro in adem Glyceræ sibi dedicatam migrare velit. *Cnido* Paph. Cnidus urbs. Caria; Paphus autem urbs in Cypro insula, vtrique Venerem præcipuè colens, *vocantis.* inuocantis. *decoram.* ornata & compositam. *Feruidum p.* Cupido, quod feruorem amoris inferat. *solutis Grat. zonis.* Gratiæ nudæ & incinctæ pinguntur, quia amicorum animi soluti inter se & aperti esse debent. *parum comis.* minus elegans, *sine te.* sine venustate. est enim Venus non libidinistantum, sed etiam omnium elegantiarum dea & domina. sic enim & alibi, ordinis hæc virtus erit & Venus. *Nymphae.* harum plura sunt genera: Maris, quæ Nerinæ siue Nereides appellantur: fontium, Naiades: montium, Oreades: nam *ὄρε* mons est:

mons est: situarum, Dryades, quia d'p's. quercum seu arborem significat: Sunt & Hamadryades, quæ cum arboribus & oriuntur & occidunt: Napeæ sunt florum nymphæ. *Iuventas*: dea, Est autem iuuenta, ætas ipsa: Iuventas, numen: iuuentos, adolescentia. *Mercurius*, quæ. quia multum valet eloquentia ad amorem conciliandum: vnde est illud, dicitur me faciebat.

CRVQVIVS.

O REGINA Cnid' P. Hæc Ode est quasi melos *im'p'us*, quo in gratiam Glyceræ, quasi ad aras decantato, Veneri dicatum sacellum commendat. *Paphiq;* Strabo lib. i. 5. Veneris templum statuit in Palepapho, inquit, Palepaphus ad decem stadia supra mare sita, quæ stationem habet & antiquum Veneris Paphiæ templum. *sp'ne*. desere & minoris facito præ sacello Glyceræ tibi in suis ædibus consecrato. Habebant autem maiores domi suæ sacellum, quod Larariū à Laribus nominabant: inter quos etiam Deos alios sibi sacros habebant. *feruidus* sc. p. precatur Venerem ne in comitatu veniat, sed cum Cupidine secum ducat Gratias, Nymphas, i' *cl'u*, & Mercuriū: inueniens Glyceram non omnino commodam, sed arrogantem, parum gratiosam, immitem & magniloquam.

AD APOLLINEM.

ODE XXXI. *Ὕμν' Ἰνδ'.*

QUID dedicatum possit Apollinem
Vases? quid oras, de patera nouum

Fundens liquorem? non opimas

Sardinia segetes feracis:

5 Non astuosa grata Calabria

Armenta: non aurum, aut ebur Indicum:

Non vna, qua Liris quiescit

Mordet aqua, taciturnus amnis.

Premant Calena falce, quibus dedit

10 Fortuna, vitem: diues & aureus

Mercurator exsiccat culullis

Vina Syra reparata merce.

Diu carui ipsis: quippe ter, & quater

Anno reuisens æquor Atlanticum

15 Impunè me pascunt olina,

Me cichorea, leuèsq; malua.

Frui paratis & valido mihi

Latœ donec: at precor integra

Cum mente, nec turpem senectam

Degere, nec cithara carentem.

20

COMMENTATOR.

QUID dedicatum possit Apollinem. Metrum duobus versibus Alcaicum, tertius est dimeter iambicus hypercatalectus, quartus Pindaricus. Apollini templum in Palatio dedicauit Augustus. significans autem lyricus votorum suorum modestiam, negat se ab Apolline petere quæ ad cupiditatem aut auaritiam spectant, sed bonam mentem, bonamque valerudinem cum lyrico studio vltique ad extremam senectutem. Sunt autem qui putent hanc Apollinis consecrationem, non ad Palatium, sed ad domum suam pertinere, ubi Horatius Apollini sacellum dedicauerat. *de patera*. calice. vt, hic laticis qualem pateris libamus & auro. *nouum liquor*. vinum nouum. ostendit morem sacrificandi. vt, ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido. *non astuosa*. astuosa namque regio est, apta pecori. vt, Calidi lucent buceta Matini. *ebur Indicum*. Indis enim est ebur abunt. vt Virg. India mittit ebur, molles sua tura Sabæi. *Liris*. Liris fluuius est Campaniæ interfusus vrhem Minturnensem. Virg. & vmbrosa Liris per regna Manç. hic autem lenissimè labitur, iccirco taciturnum dixit. Virg. de Tiberis altitudine, Tacita refluens ita substitit vnda. *premunt*. reprimant putando vitem. *Calena*. à loco. Cales enim oppidum est in agro Sidicino, ubi optima vina Calena nascuntur. *exsiccat*. ebibat. *diues mercat*. ordo est: & diues mercator carus ipsis diis, quippe ter & quater anno reuisens Atlanticū mare exsiccat vina aureis culullis reparata Syra merce. *culullis*. poculis manicatis, scyphis: propriè autem cululli calices dicuntur fistules, quibus Pontifices virginèsq; Vestales utebantur, vrceoli, conchæ. *reparata*. cmta, acquisita. *diu carui*. ironicòs. *ter & quater*. finitum pro infinito. *impunè*. Ironicòs. *Atlanticū*. ab Atlante monte dictum. Virg. 4. Aeneid. Oceani finem iuxta solemq; cadentem, vltimus Aethiopum locus est, ubi maximus Atlas axem humero torquet stellis ardentibus aptum. *cichorea*. Cichorea herba est multis & tenuibus radicibus, quod Virg. intubum nominat. Georg. Strymonis grues, & amaris intuba sibris. *leuèsq; mal.* leues scilicet corpori. vt, graui malua salubres corpori. *paratis*. aut quæ ego parauit, aut quæ parata, id est, in promptu sunt omnibus. *Latœ donec*. ordo est: ô Latœ precor donec mihi valido frui paratiscum mente integra, & dones degere nec turpem senectam, nec cithara carentem.

J 2

rentem.

rentem. *valido. sano. integra. sana. degere. viuere.* Virg. 4. Aeneid. Non licuit thalami expertem sine crimine vitam degere more fera.

CRVQVIVS.

QUID *dedicatum.* Poëtam vult ab omni molestia cura esse vacuum, non avarum, non ambitiosum, non luxuriosum, sed frugalem, victu simplici parabilique contentum: pasci oliuis, herbis frui salutaribus, ut sit corpore valido, mente sana, & senectute viuida, non etiam effeta, quæ lyra omnique honesto studio par esse possit: hoc ait vatem poscere debere Apollinem Musarum præsidem. *quid dedicatum.* erotema complectens enumerationem rerum petendarum, de quibus negatis fortunæ bonis siue commodis, dicit interna corporis & animi bona se Apollinem tantummodo precari. *dedicatum.* ἀνὰ θεῶν, diuinis honoribus affectum, ut pote templo ab Augusto ei in Palatio consecrato, ut videre est apud Suetonium. *fundens liquor.* sic Pers. Saty. 2. in votis piis, funde merum genio, non tu prece poscis emaci, quæ nisi seductis nequeas committere diuis. *non opime.* hæc enumeratio est externorum bonorū, quæ negat Poëtam postulare debere. *opimæ,* id est fertilis & fecundæ. Quo autem pacto opimus ab ope veniat Saturni vxore, qui & ipse à saru dictus est, falce teste, quam manu tenere fingitur, quod insigne est agricolæ, legito Festum. *Sardinia.* de Sardinia à Sardis Herculis filio nominata, vide Solinum cap. 10. & Melam lib. 2. cap. 7. Plin. lib. 3. cap. 7. Ptolemæ. *Calabria.* vide Solinum cap. 8. Plin. lib. 3. cap. 11. *Liri.* Plin. lib. 3. cap. 5. Colonia Minturnæ Liri amne diuisa. Glanico appellato. &c. *mordet.* metaphor. ab alluione lenta, cui mordere verbum est maxime idoneum. *premant Cal.* hæc ad luxum pertinent, à quo iubet abhorre- re Poëtam: de Calibus, vnde Calenum vinum, vide quæ adnotauimus ad Oden 12. lib. 4. *exsiccat culullis.* Hypallage, pro exsiccat culullos. *reparata merce.* reparata, pro parata. i. emta antiquo more, vt notauit doctissimè F. Duarenus I. C. *Syra merce.* auro & argento ex Syria allato; est enim Arabia felix in Syria regione auri & argenti ditissima; hinc ait, aureis culullis, &c. *diu carum ipsis.* habet Commentator hæc ironiçôs dici, quod mihi non videtur: quandoquidem ratio ipsa nō satis idonea est ironiæ, nisi velimus mercatorem, ut sit, in tractandis mercibus non esse virum bonum, & iccirco neque diis carum neque impune id ferre. *diu carum ipsis.* nimirum Dioscouris Castori & Polluci navigationis diis ἀλκιμαχίς: atque non nihil mecu dubito an Dioscuriadem versus velit mer-

catores cursum dirigere, emporium celeberrimum in Isthmi initio qui inter mare Caspium iacet & Pontum. de quo Strabo lib. 11. *Atlantimum:* vnus cod. Bland. habet Atlantidum, qui in Euboea sunt insula, ab Atlante maximo dicti Atlantes. *me pascunt ol.* negatis splendidioribus ponit Horatius victum tenuem & frugalem ante votum quod poscit Apollinem: non ignarus mollitiem corporis non generare sanitatem bonamque valetudinem, à qua mentis quoque sanitas multum dependet: frustra que eam Deos poscere, qui nihil quàm cibo potuque eoque delicatissimo corpus infercire studet: Neque id agit Horatius ad corporis animique valetudinem conseruandam, ut præter oliuas & herbas nihil estandum, nihilque aliud id præstare credat, verum prædicat in his victus tenuitatem parcitatemque, non etiam ciborū delectum: iccirco precatur Apollinem donet frui paratis, nō excogitatis ad delicias magnos; emtis, iisque non ad sauetatem crapulamque, sed famem sedandam, & inde conciliandam voluptatem, quæ verè sita est in ἀλκιμῶν καὶ ἀδύψῳις φαρμάκῳις. id est, in ijs medicaminibus quæ famem quidem arcent & sitim, sed non implent ultra quàm satis est; quæ ex herba seu frutice ἀλκίμη confecta famem prohibent: ea certè herba, viuendi nimirum frugalitas, est Spartanica: Scytham namque sciscitanti Græco cuidam, qui apud Spartas tanta hominum multitudo sese posset à fame tueri, respondit eos vesci herba Spartanica: quam allegoriam non intelligens Græcus, eam herbam nominauit ἀλκίμη: de qua etiam nunc hodie inter herbarios est controuersia: cum Scythia nihil quàm in victu Laconicam parsimoniam denotaret, ridēs mollem Græcum: nihil est enim Spartan, Cimbricè, aliud quàm dentibus parcere, id est, sobriè viuere, vnde Lacones Spartani dicti sunt. legito Becanū in Amazonicis. *lones.* ab effectu, quod ventrem leuent & molliat, hinc malua quasi molua dicta est à molliendo. *Latoe. ιωχη.* alludit autem ad Apollinis epitheton λητώος, Latonæ filius. *ac precor integra.* sic legendum est, ut habent scripti cod. non, at, ut habent vulgati; qui error accidit propter affinitatem litterarum e & r. Quidam scripti habent atque, quod ratio carminis non admittit. *nec turpem.* litote, id est, decoram & laudabilē, non querulam, non morosam, non in rebus paruis anxiam. *nec cūlata car.* iucundam & hilaram, lyraque accommodata, sine villa graui senectutis molestia.

AD

AD LYRAM.

ODE XXXII. *προσφώνησις.*

POSCIMVS, si quid vacui sub umbra
Lusinus tecum, quod & hunc in annum
Viuat, & plures: age, dic Lasinum.

Barbite carmen,

5 Lesbio primū modulare cūi:
Qui serox bello, tamen inter arma,
Sive iactatam religat ardo

Litore nauim:

Liberum, & Musas, Veneremq;, & illi:

10 Semper barentem puerum canebat,
Et Lycum nigris oculis, nigrōque
Crime decorum.

O decus Phœbi, & dapibus supremis
Grata testudo Ioui, ô Laborum

15 Dulce lenimen, mihi cumque salus
Ritè vocanti.

COMMENTATOR.

POSCIMVS si quid vacui sub umbra. Mæ-
terum Sapphicum hendecasyllabum, quartus A-
donius. In hac Ode lyram suam alloquitur, poscit-
que ut sibi adsit & secum canere ne desinat, pos-
cebatur enim dicta sua edere. *vacui.* à negotiis
liberi, otiosi. *sub umbra.* in secessu, secretò. *lusi-
mus.* cecinimus. Virg. Bucol. ludere quæ vellè ca-
lamo permisiit agresti. & carmina quæ lusi pasto-
rum. ludum enim Poëtæ sua carmina verecundè
dicere consueverunt. *tecum.* ô barbite. *viuat.* sit
perpetuum: opreat autem suo carmini, ut perpetu-
o vigear, & memorabile fiat. Virg. nulla dies
vniquam memori nos eximet ævo. *Barbite.* gene-
re masculino hic barbitos. *Lesbio cūi.* Alcæum in-
telligit, qui de Lesbo insula fuit: hic etiam bella
gessit aduersum tyrannos Pittacum & Myrsilum,
& Thyrenos debellauit. *modulate.* obsecrare & ob-
secundare in modulis. *ardo.* tempestuoso, quia ne-
que in bello neque in quiete citharæ solatia omi-
sit. *Liberum & Mus.* Liber auctor est hilaritatis,
quam Musa comitatur. *puerum.* cupidinem. ut,
tuncque puerque tuus. *Lycum.* amasium suum dile-
xit Alcæus. pulchritudo enim in pueris sæpe ni-
gris decoratur oculis & crinibus. *decus.* lyram di-
cisse decus Apollinis, quia eam gestat. *dapibus.*
quia his solet interesse. *grata.* apta. *testudo.* lyra.
summi. supremi. ut, pro supremæ Iupiter: omni
autem lætitiæ Iouis epulum celebrabatur. *dulce,*

malorum enim lenimen & solatium est citharæ
cantus. *cumque.* id est, quotiescumque vocaero
te, leniantur sollicitudines & anxietates animi
mei.

CRVQVVS.

POSCIMVS si quid vacui sub umbra. Horta-
tur lyram si in secessu secum, si in prædio lu-
serat aliquid memoria dignum, nunc ut in publi-
cum prodeat, sibi que in Latino carmine morem
gerat, ut prius Alcæo in Græciæ rebus belli domi-
que tam classicis quàm amatoris familiaribusque
decantandis, eamque ad id inuitat non minimis
laudibus: nimirum ab inuentore, à dignitate Io-
uis, cuius dapibus interesset, & ab effectis, ut quæ
leniat animos cura, studiis, & laboribus defatiga-
tos. *poscimur.* sic Bland. cod. tres habent. quartus
autem poscimur, cum aliis, sed adnotatum, alias
poscimur, & vni ex tribus hæc adscripta est enar-
ratio: ô barbite, poscimur à Mæcenate, id est, pre-
catur nos Mæcenas, ut si quid in occulto scripsi-
mus, in publico canamus. in alio autem codice,
qui habet poscimur, alias poscimur, adscriptū est;
poscebatur enim sua dicta edere: quæ verba quo-
que legere est in vulgato Acrone, à quo non mul-
tum dissentit Porphy. vulgatus, inquiens, si quid
lusinus, exigitur à nobis ut canamus. Ab hac ita-
que lectione nō ausim discedere propter antiqui-
tatem codicum; & re ipsa, meo quidem iudicio,
sanior est, antiquiorque: nimirum ut tandem pos-
centibus amicis, euulget quod iam diu apud se
meditatus fuerat, ne sibi semper, nec vniquā ca-
neret amicis, quare, ne Mæcenati ceterisque pa-
rum gratus lyram Latinam inuideret, alloquitur
lyram in hanc sententiam: quandoquidem posci-
mur, si quid otiosi nobiscum lusinus, ut id & in
hunc annum viuat & plures, id est, ut id euulge-
tur & publicum fiat, age ô barbite, dic Latinum
carmen. *Latinum.* ex ἀντιόχῳ Græci carminis,
cui prius lyram coaptauerat Alcæus. *barbite.* de
barbita prima Ode suprâ, & Epodo 12. *Lesbio cūi.*
periphrasis Alcæi à patria Lesbo. *modulate.* *δραμα-
τῶν.* *ferox bello.* bellicosus. de quo Cic. in Tuscul.
fortis, inquit, vir in summa republica cognitus. &
Quintil. Alcæus, inquit in parte operis, aureo ple-
ctro meritò donatur, quoniam tyrannos insecta-
tus est: multum etiam moribus confert: in elo-
quentia quoque breuis & magnificus & diligens.
Homero similis &c. videto oden 9 lib. 4. *tamen*
inter ar. ellipsis præpositionis, siue, tamen siue in-
ter ar. *inter arma.* in castris bello terrestri. *sive iact.*
in mari, bello nauali. *religat.* soluerat siue reli-
gato. *nauim.* Synecdoch. pro clasiē. *Liberum.* con-
uiuia, quæ cithara ipsæ lyraque temperabat orna-
batque.

lesu fide. nota meretriciæ perfidiæ & amatorij periurij, cui soli, inquit Plato in conuiuio, dii dant veniam, ἀφροδίσια γὰρ ἀγορεύει, ὅτι φάσιν εἶναι. i. Venerum enim iuramentum nihil auiunt esse. *premitat.* amabilius sit, *περὶ ἀδούλῳ* nitor enim in amore, & formæ claritas, puritas; & simplex cultus, multum faciunt ad commendationem & gratiâ. *infigunt tenui.* Argumentum ab exemplo Cyri, quem Satyricè notat de amoris imparitate. *tenui frontis* & rotunda frons index est libidinis & mobilitatis simplicitatisque, sine procaci petulantia dolique meretricis; qualem credo fuisse Lycorida, eo quod Cyro minus placeret quàm Pholoë, proterua & aspera; Solent enim meretriculæ nobiliores iuuenes exercere simulata quadâ peruciacia, quò amorem exacuunt. *Apulianum. ca. l.* tale est Aristoph. in *ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ τῷ δούλῳ* τὸν ὑπόμνησι, id est, prius lupus sibi ouem iungat: quod de ijs dicitur qui inter se dissidio laborant insanabili. *turpi adul.* turpem nominat Cyrum, fortasse quòd esset *ἀπὸ τῶν* *κατὰ φύσιν* quod genus meretricum mulieres oderunt pessimè. *sic visum Veneri.* ἀπαλόγῳ, cur alij alia placeant. Ita namque natura comparatum est, hoc Deus voluit ad ornatum vniuersi, qui in varietate sitisset, ad propagationē generis humani & rerum cognitionem, vt mala sint vicina bonis, turpia pulchris, contraria contrariis, commodaq; commisceantur incommodis: Nam si formæ pares paribus solum gauderent, si nulla esset animorum dissensio: deniq; si omnia essent æqualia, omnia similia, quid in vita esset voluptatis, quid oblectamenti, quid iucunditatis? quare bellissimè finxit Homer. Ilia. ult. ex duobus doliis Iouem variè miscere res mortalium, atque ita fieri, vt plerumque tristitia pro lætissimis pro optimis placeant. *sub iuga.* quæ cogunt vel inuitos boues progredi præ duritie & pondere: ad eum modum mariti dicuntur subiugij, qui nō suo sed arbitrato cōiugis omnia faciunt. huic cōtrarium est, iugo subducere collum, excutere iugum. *ἀένας.* sic habent omnes scripti lib. alij æ. diuisis, alij ε in diphthongum contractis. *seu ioco.* amorem enim & nasci & esse necesse est inæqualem ex animorum imparitate, vnde difficilis est & morosus. *ipsum me.* a sua persona monet Albiam vt Glyceram tradat obliuioni. *melior Ven.* cōmodior puella & minus amarulenta. *grata compede.* fed cui quæ sōgrata sint vincula, quæ non nisi sceleratis iniici solent vel maximè renitentibus, quæ libertate perditâ, seruire cogunt: certè non nisi amenti (amati in quâ) qui seruire gaudet amoribus, etiâ durissimis, momentaneæ cuiusdam voluptatis gratia, imprudēs omnium calamitatum quæ sublequi solent eiusmodi stulticiam, quam auctores fuisse mulieres

testis est Trōianum bellū, testis Hercules à Dejanira extinctus, testis fabula Danaidum Lemniorū historia, Cleopatra, &c. *libertina.* Horatius ostendit non ei se libidini esse obnoxium quam Sary. 2. lib. 1. reprehendit in Marfzo quodâ, qui sine delectu tam in matronam insanire quàm libertinâ putabat esse licitum, eum locum legito. *curantibus.* ambientis Calabriam, quò finis vsque Tarentinus extenditur. vide Oden 28. supra.

AD SEIPSVM DE NEGLIGENTIA Deorum cultu merūque dum sectaretur Epicureos.

ODE XXXIII. ΔΑΣΩΛΙΝΗ.

PARCVS Deorum cultor, & infrequens,
Insanientis dum sapientia

Consultus error: nunc retrorsum

Vela dare, atque iterare cursus

Cogor reliquos. namque Dissipiter

Igni corusco nubila diuidens,

Plerumque per purum tonanteis

Egit equos, volucrumq; currum:

Quo bruta tellus, & vaga flumina;

Quæ Styx, & immissi horrida Tanari:

Sedes, Atlantæsq; finis

Concurrit. valet inma summis

Mutare, & insignem attenuat Deus,

Obscura promens. hinc apicem rapax

Furta cum stridore acuto

Sustulit: heic posuisse gaudet.

COMMENTATOR.

PARCVS Deorum cultor. Meirum duobus versibus Alcaicum; tertius dimeter iambicus hypercatalectus; quartus Pindaricus. Hac ode scribit pœnitere se quòd Epicureos secutus in Deos non fuerit religiosus. *Parcu*cul. minus colens. *infrequens.* rarus. *insanientis.* res sacrilegas suadentis. Epicurei enim affirmant omnia casu fieri, nec deos humana curare; aduersus quam sectam vel perstitionē Virg. Nec curare Deum credis mortalia quemquam. hoc ergo & ipse culpatur. Stoici namq; & Platonici & esse Deum & humanæ curæ confirmant. & ideo insanientis sapientiæ dicit, id est, Epicureæ; quam etiam Virg. indicat scribens, Scilicet is superis labor est, ea cura quietos sollicitat. *consultus.* doctus, peritus; hinc iuriconsulti, periti iuris esse dicuntur. *erro.* decreta Epicureorum: *vela dare.* iterare, & ad eodē cursus redire.

Meta.

Metaphora sumta est à navigatione, eò quòd cõ-temta Epicureorũ disputatione reuerſi ſeſe aſſer-
rat ad credendũ deoſcurare mortalia. ſic, Ni teneãt
curſ⁹, certũ eſt dare lintrea retrò. *Dieſpiter*. diei pater
Iupiter. *ignicorūſco*. qui nõ niſi nubilo cælo tonare
vel coruſcare ſolet. *per purum*. ſerenũ. *tonanteũ*. vt,
intonuere poli, & crebris micat ignibus æther. *re-
lactem curr.* ex opinione vulgi plerũq. Poëtæ ſuos
ſenſus cõcipiũt, vt hic, ybi tonitrua dicũtur ſtrepi⁹
eſſe currus & quadrigarũ Iouis. *bruta tellus*. ſine
ſenſu, tarda. terræ epitheton. *inuſiſi*. odioſi. *Tenari*.
inferi, quia per Tænariũ Læoniæ promontorium
deſcenſus ad inferos eſſe fertur. Virg. Tænarias et-
iam fauces, alta oſtia Ditis. *Atlantem*. Atlas mons
eſt in Oceani ſine, cuius cacumen nubes penetra-
re dicitur. *ualet ima ſ.* poteſt Deus hominum mu-
tare fortunæ, & ex minimo ſummum, & contrã,
ex potentiffimo efficere minimum. *Dem.* Iupi-
ter. *obſcura promens*. ignobilia & vilia, hoc eſt, vi-
leis & ignobileis perſonas efficit inſigneis, & contrã.
apicem. ſummum. ſummum porreſtat. vt Virg. Api-
cem tamen incita ſummũ haſta tulit. *rapax*. mu-
tabilis, vt Terent. ò fortuna vt numquam eſper-
petuò bona! cum *ſtridare*. cum populari ſtrepitu
& luſtuoſo eis quos dea læſerit: aut acuto, id eſt,
ſonoro, vt, acuta ſic geminant Corymbantes æra. or-
do eſt: fortuna rapax hinc ſuſtulit apicem cum a-
cuto ſtridorẽ, hic gaudet poſuiſſe. ſenſus autẽ eſt:
fortuna res humanas plerumque mutat, & ab alio
ad alium opes & dignitatem trãſfert, mutata vice
hunc exaltans, illum deiiciens.

CRVQVIVS.

PARCVS *Deorum cultor*. Lucretius lib. I. ſcri-
bit ex Epicuri dogmate, cælum, cæleſtiãque
omnia, quantum ſpectant ad religionem, cõtem-
tim habenda. Primus, ait, Graius homo mortalis
(Epicurus) tollere cõtrã eſt oculos auſus, primũſ-
que obſiſtere contrã, quem nec fama Deũ, nec
fulmina, nec minitanti murmure compreſſit cæl-
lum &c. Hæc ergo inſana, vt ait, ſapientia perſua-
ſus, ei tantũ per aſſenſus eſt, dum tonitru præter
naturam, fulminẽque & ætære tempeſtatis non
vano metu periclitans coactus eſt *παλιπδεĩν*,
deòſque & cæleſtia reuereri: Quare nunc erroris
temerarij pœnitentia ductus, adque mentem ſa-
niores reuerſus, ſateretur humana omnia definita
certãque Dei ſcientia regi, adminiſtrari, ordinari.
parcus Deor. exordium à confeſſione culpæ, & mu-
tati in melius conſilij. *parcus*. tardus, non hilarus,
ſed odioſus ceſſator, & puſillo animo Deos colens,
μικροπρεπής: quales ij ſunt qui pœnæ formidine
ſaceris interſunt, ne tamquam ritus patrij contem-
tores eiiciantur proſcribanturque. Quod Epicu-

reis aliquando contigiſſe ſcribit Athen. lib. I. 2. vt
notauiſus Sary. 3. lib. I. *infrequens*. *κρηῖς* *ἰσθῶνις*,
non aſſluens, inſolens. *inſanientiũ d. ſap.* inſaniens
ſapientia, ſiue inſana, cum eo conuenit quod Græ-
cẽ fertur *σοφία ἀσοφία, τὸν ἑστ, μανία*, id eſt, ſa-
pientia inſipiens quæ mera eſt inſania; ſic *σόφος
ἀσοφος, σόφρων ἀσοφρων*: quo loquendi genere in
ijs quæ ſecum pugnant (quod *ἰδιόλογον* dicitur)
multi ſunt Græci, quos multis in locis non inſeli-
citer imitari gaudet noſter lyricus. *nunc retrorſum*.
mutare conſilium & inſtitutum vitæ *ἀναπομπὴς*
à naucleris in tergum vale ventitibus, vt eò rena-
uigent vnde ſoluerant. *iterare curſum*. eadem redi-
re via, priora inſequi navigationis veſtigia, *τὸν ἀν-
τὴν θάλακσαν ἀναμαρτῆν, ἀναμαρτῆν. curſum reuolũ.* an
id velit, quòd deſerta profeſſione Stoica deſeciſſet
ad Epicureos, ad quam redire ſit coactus? *namq.*
Dieſpiter. mutata ſententiã *ἀπολογία* à neceſſitate,
quòd ita Ioui viſum eſſet, vt ad ſaniorẽ mentẽ re-
grederetur; idq. fulmine & tonitru factũ cõme-
morat, ſeq. tanto metu percullum, præſentim quòd
ſudo in cælo fieri animaduerteteret, v̄t vel inuitus
nõ fortuito aut caſu quodã (vt Epicureorũ ſchola
definiebat) ſed nutu & voluntate Iouis euenire
crederet: quem Diouem iccirco nominat, quòd
eum iuuiffet, æque periculo liberaffet, quod cum
terræ motu ſuo capiti imminere à tonitru & cæli
fragore vehementer timuerat. *igni coruſco*. fulmi-
ne, quod ſit ex anhelitu terræ (2. de diuinat.) quã
exhalationem nominat Phyiſici, qui cùm ſe in nu-
bem induerit, eiũſque tenuiſſimam quamq; par-
tem cœperit diuidere, atque diſrumpere, idq; cre-
brius facere & vehementius, tum fulgura & toni-
trua exiſtere: ſi autem nubium conſictu ardor
expreſſus ſe emiſſerit, id eſſe fulmen placet Stoicis;
hinc *κρηῖνιος* nomen inuenit: à tonitru verò
βροτῆριος. *nubila diuid.* hoc fulmen eſt naturale,
quod nõ niſi caſu noxiũ putatur à Phyiſicis.
plerumque per p. hoc autem fulmen quod puro cæl-
lo cum fragore emicat, & præter naturam eſſe, &
Ioue conſcio, ſibi infaſtum ominabatur Hora-
tius, ſi in inſtituto vitæ Epicurico maneret. vide
quæ de fulmine adnotauiſus Ode 2. ſuprà. *purũ.*
æcra, per *ἰδιόλογον* tonanteũ. *βροτῆριος*, pro *φαιδρό-
σους*, quod equorum eſt, fremitum cum flatu na-
ribus emittere, quod tonitru Poëtis eſt. *bruta tellus*.
ab effectũs ſignificat ipſius tonitrus magnitudinẽ;
nam cælum, terra, maria, inferi denique ipſi hoc
fragore concuſſi tremuere; quid ergo mirum ſi
metu totus horruit Horatius: *bruta tellus*. brutum,
Feſto, antiqui grauem dicebãt. bruta tellus, moles
grauis & iners ipſius terræ, vt quæ omnia quidem
pati, nihil verò agere videatur. dictio ſumta ex E-
trufcorum libris. ſic bruta quoque fulmina dicun-
tur.

cur. *regis flumina*. proprium epitheton. *Styx* & *in-*
nisi b. T. per hyperbolem indicat tantum fuisse to-
 mitrum, vt & infima terra concussa commotaque
 fuerint. *Styx* autem fons ad Nouactin Arcadiæ,
 cuius aqua ob nimiam frigiditatem lethalis cum
 magno tremore & horrore fabulæ locum dedit de
 Stygia inferorum palude. de qua Virg. 6. *Aeneid.*
Cocyti stagna alta vides, Stygiæq; paludem, dij
cuius iurare timent & fallere numen. Pausan. in
 Arcadicis. Iustinus lib. 17. Curt. lib. 10. Vitru. li. 8.
 cap. 3. Plin. lib. 2. cap. 103. Lycoph. in Alexan-
 dra. Hefio. in Theog. Serui. *Aeneid.* 7. venit au-
 tem *Styx* ἀπὸ τοῦ στυγίου, sum odio, horrore, ter-
 rori. *Tanari.* Tanarus aut vrbs, aut promontoriū
 Laconiz, vnde fingunt poetæ descensum ad infe-
 ros: hic autē ex Aristoph. in Ranis. vt opinor, fin-
 gitur esse apud inferos. *uales ima summis.* vt gratus
 sit Ioui ob vitam seruata, vitæq; mutatum con-
 silium, hunc quasi hymnum succinit de omnipo-
 tentia Dei, & rerum humanarum cura: Hæc au-
 tem prouerbialis est metaphora, ad docendum in
 manu Dei esse omnia, eū posse omnia, eū guber-
 nare omnia, cōtra Epicureos. Tale est illud Ari-
 stophanis in *Lysistrata*, τὰ δ' ὑπὲρ τοῦ νείκερος θύρα
 ζῶς ὑψιβεβήκαμε, hoc est, supera intera reddet Iu-
 piter altitonans. & *insignem autem.* hanc est mu-
 tuatus ab Hefiodo sententiā ἐν ἱερῷ καὶ ἡμῖν ἐστὶν πόρ
 γη ἑρμῆος, ἥτις δὲ ἑρμῆος χαλκίτην, id est, abiectū fa-
 cilē extollit, grauis inde superbo. Quin & Aesop⁹,
 auctore Lærtio, interrogatus quid ageret Iupiter,
 τὰ πόρ' ὑψιλά, respondit, ταπεινὰ, τὰ δὲ ταπεινὰ
 ὑψοῖ, id est, deprimat excelsa, & tollit humilia. *at-*
temas. ἀρξάντες μανθάνω, inquit Hefiod. καὶ ἀδ' ἄλλο
 αἶψα, id est, elatum imminuens, humilem super
 ethera tollit. attenuare est diminuere, deprimere.
obscura promēs. alludit ad Iouis dolia; ex quibus, his
 bona, illis mala & aduersa depromere fingitur ab
 Homero, Ili. vii. vt ode precedente. *apicem* digni-
 tatem, honorem, magistratum, quæ ad locum su-
 premum euehunt: Apex autem propriè Festo est
 sacerdotum in signe: dictus ab eo, quod compre-
 hēdere vinculo antiqui aperire dicebant. Val. Max.
 lib. 1. cap. 1. Ab Sulpicio inter sacrificandum ē ca-
 pite apex prolapsus, eidem sacerdotium abstulit.
 Quæ verba ad vitium locum hunc interpretantur.
rapax. rapida, velox, festina. *Fortuna.* τύχη δαίμο-
 νος, fors & monis, id est, dei voluntas, vt pro deo
 accipitur fortuna, non etiam pro incerto euentu
 & casu Epicureorum. *cum fridore acis.* non sine
 quiritatione, his verbis, ἄ τ' ἄς τύχης, φῶ τ' ἄς τύ-
 χης, ὁ με infortanatum, infelicem, heu me mise-
 rum: ὁ μάτ' αὖ τῶ κακῷ γαίης. ludere namq;
 fortuna dicitur in humanis rebus, vnde ludicra
 eius bona censetur.

AD FORTVNAM.

Ode xxxv. προσηυχτή.

O DIVA, gratum quæ regis Antium,
 Præsens velumo tollere de gradu
 Mortale corpus, vel superbos
 Vertere funeribus triumphas:
 Te pauper ambus sollicita prece
 Rutis colonus: te dominam aquoris,
 Quicumque Buhyna lacescit
 Carpathium pelagus carina.
 Te Dacus asper, te profugi Scythæ,
 Vrbæque, gentisque, & Latium feroc,
 Regumq; matres Barbarorum, &
 Purpurei metuunt tyranni:
 Iniurioso ne pede prostratus
 Stantem columnam: neu populus frequens
 Ad arma cessante, ad arma
 Concitet, imperiumq; frangas.
 Te semper anteit sama Necessitas,
 Clauos trabaleu, & cuneos manu
 Gestans æna: nec seuerus
 Vincus abest, liquidumq; plumbum.
 Te Spes, & albo rara Fides colis
 Velata panno: nec comitem abnegas,
 Vitumque mutata potenteis
 Veste domos inimica linquis.
 At vulgus infidum, & meretrix retro
 Periura cedit. diffugiunt cadis
 Cum face fixatis amici,
 Ferre iugum pariter doloſi.
 Seruesiturum Casarem in vltimos
 Orbis Britannos, & iuuenum recens
 Examen Eoī timendum
 Parribus, Oceanoq; rubro.
 Eheu, cicatricum, & sceleris pudet,
 Fratrumque. quid nos dura refugimus
 Aetas? quid intactum nefasti
 Liquimus? vnde manus inuentus
 Metu Deorum continuit? quibus
 Pepercit aris: ὁ vitium noua
 Incude diffingas retusum in
 Massagetas, Arabisque ferrum!

K

Com-

COMMENTATOR.

O D I V A gratiæ que r. An. Metu duobus versibus Alcaicis, tertius dimeter est iambicus hypercatalectus, quatuor Pindaricus. Est autem scripta ad Fortunam, cui Cæ aris in Britannos profectio comendatur: *ô diua* Zeugma ab inferiori. *ô diua* serues ituru Cæsarē. *Antium*, apud Antium Fortunæ templum erat maximè celebre, multorum etiā principum viorum donis exornatū; unde etiam ciuitas ipsius tutelæ addita subsistit. *presens*, parata, potens mutare status hominum, præiens ad potentiam tuam manifestandam. *retere*, conuètere, mutare, vt, multos mutata reuolens luit, & in solido rursus fortuna locauit: *ambu*, rogat, supplicat, veneratur. *sollisita*, meticolosa. ordo est: pauper colonus ruris ambit te. *se dominam* &c. hoc autem dicitur, quia fortuna ubiq. metuenda est, ita vt etiam à nauigantibus inuocetur. *Bithyna*, species pro genere. vt, leuis innatat alius missa Pado. & illam ducit amor trans Gargara trāsq. souantem Afcanium, pro quouis fluuio, & monte. *lacetis*, nauigat. *Carpathium*, Carpathium mare inter Aegyptum & Rhodum. dictum à Carpatho insula. *Dacus asp.* gens iuxta Istrum fluuium degens, aspera bellis. Virg. & cōiurato descendens Dacus ab Istro, *profugi* *scyt.* quia fugiēdo iaculantur. Deinde quod nusquam habent certam sedem, in mundi extrema parte constituti. *ferox*, inuictum. Virg. gens dura atque aspera cultu debellanda tibi Latio. *regimq. mat.* est enim matrum timere liberis. *purpurei*, purpurati. purpureū propriū est quod ex purpura constat. *inuriolo*, iniuriam inferente. iracundo. vt ibi, cum Turni iniuria matrem admonuit. potest & fortuna contra iustitiam grassari: quod Terentius bene protulit, tu nunc id laudi tibi ducis quod tunc fecisti inopia, iniuriū est. *proruat*, prosteras, deiciat. *stantem col.* præsentem, felicitatem, incolumitatem regni. *frequens ad ar.* bellicosus. *cessanteis, concit.* inermis commoueat. *frangat.* concutiat & perdat. Virg. fractæ vires. & alibi, fracti bello satiq. repulsi ductores Danaū. *antei.* præcedit, quasi necessitas ministra sit & ancilla fortunæ; quia aut fortunæ imperio obediāt, aut quod eam seruire compellat. *clauos*, genus tormenti. *trabalei*, forteis & magnos ad rescindendam prosperitatem. hæc autem instrumenta omnia Fortunæ accommodat, quia vehemēter cogit, torquet & implicat res humanas. *aena*, forti, dura; vt, ærea puppis. *seruus vno*, quo puniebantur damnari. Iuuenal. Scelus ducitur vno. Cic. vncus impactus fugitino, qui C. Marij nomen inuaserat. *liquidumq. plumb.* Nam & resolutio plumbi rei puniri consueue-

unt. *seips.* quæ sperando meliora durat. Virg. spem vultu simulat, premitatum corde dolorem. hæc autem Fortunam colere dicitur, quoniā qui in aduersitate sunt, spem habent futuræ prosperitatis: vt qui in prosperitate metuunt aduersitatem futuram. *rara fides.* quæ à paucis colitur. *albo panno.* quia albo panno caput velabant, qui fidei sacrificabant, quia ea debet esse arcana, recta, & pura. sic Virg. Cana fides & Vesta, Remo eam fratre Quirinus iura dabat: nam & à senibus maruris honestisq. colitur, deinde quia canos nimia cura & pauperiores efficit amanteis sui: contrā autem quæstiuosa est perfidia & minimè cana. hinc Iuuenal. criminibus debent hortos, Prætoria. *colita* amplectitur. *nec comitem abn.* nam Fortuna relinquens diuites, etiam fidem secum aufert. vt Iuuenal. Quantum quisque sua nummorum seruat in arca, tantum habet & fidei: Nam potentibus & diuitibus, qui aut dignitatibus aut opibus exciderunt, *nec fides habetur*, nec seruatur. ordo autem est: nec abnegat comitem vtrumque inimica linquis potentis domos mutata veste. *mutata veste.* aut iniuria aut pauperie. *vulgi infidum.* hoc scitè dictum est, nam fortunæ euearum subire cum amico nolunt vulgares & homines nequam. hinc Iuuenal. Sed quid turba tremens? sequitur fortunam vti semper, & odit damnatos. *periura.* quæ se fidem seruaturam promiserat, quam abnegat. *cadu.* lagenis. *diffugiunt.* per allegoriam docet vulgus amicorum necessitati nolle coniungi. vt omnes me noti atque amici deserunt. *camf.* fecerunt epotatis. *ingum.* aduersitatis. *dolosi.* fraudulenti. ordo est: amici dolosi diffugiunt ferre iugum pariter cadis sicatis fece. *serues itur.* per hyperbaton ad initium reuocandum est, hoc modo, ô diua gratum quæ regis Antium, serues iturum Cæsarem, &c. *iunuenum recens.* omnibus enim militibus veteranis per ciuilia bella cæsis, ab Augusto delectu habito nouus fuerat collectus exercitus: quem pulchrè examen vocauit ab apibus sumta similitudine. *Exo simend. p.* Eois, orientalibus, nam Parthi in oriente erant. *Oceanique rab.* occidentalibus scilicet Britannis. Virg. & duo rapta manu diuerso ex hoste trophæa, biq. triumphatas diuerso à sit. ore gentes. *Hei cica.* sic enim bellorum ciuiliū perdendæ ciccarices sunt, vt in bellis externis gloriolæ. *sceleris.* quod ciuili bello in nos aduimus. *pudet.* tædet nos. *fratrum.* interfectorum. vt, ille locus fratres habuit. *nas dura ætas.* suauis & elegans syllepsis. *dura.* ferrea, aspera, infelicitate nata: aut dura, sine misericordia. *inactum.* impentatum. *mesalli.* mesallij, sup. nos. *liquimus.* reliquimus. *unde.* à quo scelerere. *manum inuenit.* quia nec à parentū cæde, nec à au-

à numinum violatione temperatum est. Luca. numina miscebat castrensis flamma monet. *quibus peper.* hoc est, quæ non spoliavit templa deorum aut sanguine polluit, Luca. stat cruor in templis. *utrum non in.* utinam pararentur & restituerentur noua tela iustis hostibus expectanda experiundaque; nec ciuilibus sanguinibus polluta piaculo, quæ iustam victoriam mereantur, & omnino careant infelicitatis, ut est, ipsorum clypeos & non felicitate. *diffingas.* reformes ô Fortuna *rerufum.* bellis ciuilibus fractû recudendum. *in Massagerum.* Massagetæ iuxta Gothos incolût, vnde & Gothi Massagetæ aliquando dicuntur: vocantur etiam aliis nominibus Ostrogothi, id est, orientales, & Veliogothi, id est, occidentales Gothi.

CRVQVIVS.

O *dina gratum que regu Antium.* Cæsar fortassis Antij in Britannos expeditionem meditabatur: id namq. oppidû ad ortum, & à rebus urbanis vacationem concedebatur viris principibus, inquit Strabo lib. 5. itaq. Fortunæ supplicat Horatius Antium, ut rebus Romanis iam post ciuilia bella constitutis, imperio securitatem præsteret, & ciuium nunc inter se contentionibus sedatis, obsecrat eam, ut Cæsare iuuet, eumq. in Britanniam cum noua iuuenum manu iturum conservare dignetur. ô *Dina.* ab oppido, ubi tutelaris colebatur, Fortunam intelligimus, quæ in fine præcedentis odes id exequi facit quod de rebus humanis statuit Iupiter: Nam decretum, seu Iouis voluntatem ex euentu cognoscimus, qui certus est: areius causam nobis plerumq. incertam & incognitam Fortunam nominamus, quæ nihil est aliud quàm Iouis subministra quædam, in eius fato per euentum, seu voluntate, quam necessitatem vocat, declaranda. de cognominibus autem Fortunæ & variis eius tēplis legito Alexan. Alexandrinum lib. 1. cap. 13. ô *Dina.* *ioxi.* *gratum.* quod in sacris ci gratias agat, suiq. tutelam cōmendet. *regu.* præfides & tutaris. *presens.* *παρὲν, τὸ διωπνόν.* est autem hellenismus, præsens seu potens tollere, &c. Est hoc idem argumentum diuinæ omnipotentiae cū eo quod ode superiori diximus ex Hesiodo sumtum. *tollere.* *ἐπαύρις.* pro extollere de imo gradu, id est, de ima plebe mortale corpus, id est, hominem abiectissimum, qui id solum habet hominis, quod inter homines numeretur: cuius sortis victi sunt & in bello capti: Quod de P. Ventidio pubere, à patre C. Pompeij magni in triumpho suo populi oculis subiecto scribit V. Max. *superbus.* ab effectu, nam victori tollit animos. *vertere fun.* & principia læta seueritatem habent exitum: nam Pindaro recte in Pythiis, *ἀλγος δ' ὅντις μὴ γὰρ ὄν-*

δ' αὖτ' ἔχεται, id est, felicitas autē mortaliū non venit diu manura. *se pauper ambit.* Fortunæ præconium ab omniū hominum studio in eius ope imploranda, quod quidem splendidius efficit & ornatus. *ἀναπαρὰ* prouocabuli, &c. huc facit illud Plin. lib. 2. cap. 7. Toto quippe mundo, & locis omnibus, omnibûq. oris omniū vocibus Fortuna sola inuocatur, una nominatur, una accusatur, una agitur rea, una cogitur, sola laudatur, sola arguitur & cū conuiciis colitur, volubilis, à plerisq. verò & cæca etiam existimata, vaga, incōstans, incerta, varia, indignorū fauorix; huic omnia expēla, huic omnia feruntur accepta, & in tota ratione mortaliū sola vitamq. paginā facit. hæc Plin. *solicita.* est enim de futuræ frugis perceptione inter spem & metū dubius. *Scythæ.* de Scytharū antiquitate, origine, & nomine legito Becanū nostrum præcipuè in Amazonicis: Scythas enim ab arte sagittandi à prima ætate hominum ait nominatos: nam Scythē, & vera prolatione y per u Cimbrium, *scutter.* vocabulum est placæ Cimbrium. *purp.* *met. tyr.* Phrygij, Aisij, Medi, Persæ, &c. qui non tam à purpura drci sunt purpurei, quàm à mollitie, quasi molles & delicati ut purpura, cetero qui purpuratos dixisset. *sumrofo.* matigno & inuido subruas & pessumdes. *stantem col.* Columnæ dictæ quod culmina sustineant, inquit Festus: itaque per Columnam stantem puto designari Cæsarem, à cuius salute & incolumitate vult dependere, sustinerique culmen imperij Romani. *non pop. f.* *diuoris* bellorum ciuiliū, quæ recentia cæsarum proscriptorūque memoria cūctis erant horroni. *frequens ad ar.* in armis exercitatus, putā milites veterani & equites. *cessantem ad arma.* quietos honestiores, forique sociq. amantēis, turbarum pugnarūq. perturbos, iterum prætextu libertatis recuperandæ prouocent ad seditionem & imperium, quod iam diu multūq. nutauit, nūc prorius exhaustis viribus consumtisq. frangatur & collabatur. Huius autem interpretationis, quæ dissentit ab aliis, mihi causa fuere Commentarij Blandinij, in quibus offendi, frequens ad arma, id est, bellicosus: nec displicet expositio; quamquā non improbem vulgarem, quæ vult hæc epizeuxin, ad arma, ad arma, pertinere ad accendendos animos. dispiciat lector doctus. *seua Necessitas.* has ne Fortunæ statuas, Necessitatem, Spem & Fidem Antij in templo sitas, an ei in tabella fuisse adpictas coniciam, paruo discrimine distat: Atqui scribit Strabo lib. 8. Post euerfam Corinthum imperatore L. Mumio, qui animi magnitudine præstantior, quàm tabellarum aut *πλαστινῆς* amantior fuit, plurima hinc & aspectu suauissima, templaq. que

apposita dona profecta fuisse: adeo vt & vicinæ Romæ ciuitates nonnulla acceperint: Mummius enim rogantibus amicis ea facile largiebatur. Lucullus itaq. ædem Fortunæ & porticum quandam cū exstruxisset, statuas, quas habebat Mummius, petiuit ad ornatum templi, & ostentationem, quas accepit; deæq. dona posuit. Sed Romæ ne in suis ædibus, an Antij hoc Fortunæ templum cum sua porticu struxerit, nec Strabo, nec alius, quod sciam, posteritati tradidit. Quare ob præsentis argumenti commoditatem, fingamus Antij à Lucullo his statuis ornata fortunam. seu necessitas. sic vulgati codices, quibus consentiunt scripti duo Mart. & Maldeg. eamq. lectionem comprobant Lamb. Ceterū 4. Bland. Diuz. & Sil. habent seruam Necessitas, sed eam reiecit Lamb. at Bland. codicum vetustas non nihil me nutare facit, quorum adnotationes (in aliis centē inconstantes) hic vno consensu de seruitute loquuntur, quam necessitati debere nos volūt. Sed nec aliud arbitror Sophoclem in suo Aiace velle per *ἀνάγκην τὴν αἰῶνα*, quàm euentuum, Fortuna duce, necessitatem, quibus humana vita subiecta est. Inuenies quoque apud antiquos Fortunam necessitatis gratia *τύχην δούλῳ* nuncupatam, nimirum propter vim qua mortales à necessitate grauiter afficiuntur. Cerrè nec clauī trabales, cunei, voci, liquidum plumbum, nobis aliud comminatur quàm, vel inuitis, necessitatis ineuitabile iugum. Non me fugit & Læmbinum & Turnebum in alia esse sententia, clauōsq. trabaleis, cuneos, &c. potius gestare necessitatem, vt se constantem firmet, quæ tamen est constantissima, quod vim faciat, quod & Pierius in Hieroglyphicis asserit; verum enimvero quando tota ferè hæc ode in gratiā Cæsaris nihil quàm deprecatur *τὴν δουλείαν*, malim hic minacem mortalibus esse necessitatem, quàm præ se affectum ferre benigniorem: Clauōsq. trabaleis & cuneos ætēnamq. manum (si commentari licet) maioris cuiusdā Fortunæ vis potentiaq. esse indicia, nimirum qua viri principes regēsq. concutiuntur, deq. suo statu mouentur: vncum autem seuerum & liquidum plumbū, puniendis inferioribus sceleratīsq. subseruire: verum iudicium esto penes lectorem peritum. *clauos trabales* clauī trabales, clauī ingentes atq. adeo trabes ipsæ sunt in quadratam seu rectam cuspidem excentes, qui cunei potius sunt lignei quàm clauī, & findendis rectius per medium corporibus, quàm configendis idonei; sunt enim, meo iudicio, palī acuti ab imo corporis ad summum vsq. capitis adacti. *σφῆς* Aeschylō in Prometheus. *γόμενος* in Equitib. Aristoph. Et hoc aperte ostendit Arnobius lib. 2. contra gentes, Metus

illē vos habet, iniquens, ne veluti trabalibus affixi, corporibus hæteatis. Alexan ab Alex. lib. 3. cap. 5. Noxij tunica fomentis igneis illita ad palū deligati adurebantur, vel grandi stipite ab imo ad summum adigebantur. Quin etiam nummōdie, pro dolor, Turcas in Christianis captiuis miserè suffigendis hoc tormenti genus exercere, notius est omnibus quàm luctuosius. Quare per *ἐν γόμενος* crediderim clauos hic & cuneos, vt Græcis *γόμενος καὶ σφῆς*, idem esse tormenti genus: Clauos quidem nominatos, quod ad instar clauorum cuspidem habentes; cuneos verò, quod vt lignum cunei, ita corpora per medium finderent eiusmodi clauī. Itaq. non videntur mihi clauēs trabales ex ferro confecti, vt existimant aliqui, sed ex ligno, cū nihil sint quàm prægrandes palī ad formam clauorum, noxiis & impiis puniendis parati. Sic apud Maronem Aeneid. 2. telum trabaleiōgēs, quasi trabs ipsa: Et apud Statium Thebaid. 4. Dextrāq. trabalem hastam intorsit agens. Nec non Ammianus lib. 16. trabalibus telis capita discissa, pro palis seu stipitibus acutis suffixi corporis per caput eminentibus. *ἀένα*. sic Bland non etiam athena, vt vulgati. *seuerus vncum*. vel hoc epitheton argumentum est vncum non hic esse hamum ferreum, saxis ad fusolū plumbū liquefacto deuinciendis, sed humano gutturi impingendo fabrefactū, quo fontes vel in ignē, vel ad Gemonias scalas trahi, inq. Tiberim deuolūq. damnabantur, vt honore sepulcræ carent: quod supplicij genus erat acerbissimū. hinc illud est Iuuenal. Qui fixo gutture fumant, & Propert. Vt bene cū fixum mēto discusseris vncum, nil erit hoc, rostro te premet anā suo. *liquidumq. pl.* Bland. cod. antiquiss. habet expuncto q liquidum. Quod monere volui lectorem, vt secum deliberet, an contra *περὸν δὲ μὲν* velit Antibacchiū conuenire Alcmanio dactylico tetrametro acatalecto. *se spes, & alba fides* Fides co. Synchusis, vt Sacy. 8. lib. 1. Lanca & effigies erat altera cerea. vt sit ordo, te spes albo velata panno, & rara fides colit: alludit enim ad candidatos, qui sperant se *ισχυρίσ* futuros. Hęc figura, vt arbitror, imposuit Seruius, ad eū verbum, Cane fides & Vesta, &c. qui τὸ velata tribuit voci fides: quam etsi non insituer à Numa institutum à sacerdotibus coli debere, eiq. sacra fieri albo panno velaris; tamen huic loco non videtur id opus esse, quando altera sententia simplicior & apertior sit. *rara fides*. eiusmodi epitheta, rara fides, pura, nuda, perpetua, simplex, sincera, veræ fidei naturam elucidant. *nec comitem abnegat*. id est, comitatum respuit spei & fidei. Sic poëta Aeneid. 12. de Marte, Circūq. atre formidinis ora iraq. insidēsq. dei comitatus agitur. *vicūq.* id est, quāvis,

com-

compositum pro simplici. *inimica lingua*, hoc est non manes amica & secunda. Sensus autem est, Nec spes, nec fides deserunt te, licet ex magnifica facta sis vilis, ex potente impotens, ex secunda aduersa, ex amica mimica: Nam vir bonus & fortis, animo praesenti fert omnem euentum, nec cum habita vili vile sit ipse si quae alius, sed omni ex parte sibi & aliis, quantum in se est, fidus est & aequus, pro nihilo habens deseri ab infido vulgo, meretrice periura, assentatoribus & amicis dolosis. *at vulgus infidum*, ex opposito *non omnes natus* per enumerationem demonstrat, non quae pallium datur potentibus diuitibusque. esse fidem, sed perfidiam cum suis comitibus periurio, dolo, fraude, prodicione, &c. ut quae *inimica* est propinquo quidem confectentur, sed auerlentur fugiantque. *deserunt*, quod non est verax fidei, quae neutram desinit. *infidum*, cui non est fidendum, propter imperitiam quae parit inconstantiam fidei contrariam. Infidus autem media longa à fido verbo, & perfidus media breui à fides, in eodem sunt vitio perfidiae. *meretrice periura*, de periurio meretricio diximus ex Plato. supra ode 33. cui hoc adiecto ex Menand. *ἐν γὰρ γυναιξὶ πιστὸν οὐκ ἔστι*. hoc est, in mulieribus non est inuenire fidem. *retri periura* co. tmesis, pro retrocedit. *ferre iugum*, proverb. Idem iugum trahere, pro eo quod est, idem negotium tractare & sustinere ex aequo. sumrum à bobus in arando subiugatis. *ferre pariter dolose*, hellenismus. dolosi ferre pariter, id est, dolo circumuenientes amicos in ferendo iugo, id est, onere pariter, hoc est, aequali lucro & damno: amici doliares, qui tantisper ad sunt, assentanturque, dum ad fecerim vsq. dolium sit exhaustum, id est, dum re perditur nomen etiam venit in periculum, fidemque, antea dolose datam nunc mutant in perfidiam. *ferres iturum*, post prolixam *παγίστατος* restit ad institutum, precaturque. fortunam, ut adesse dignetur, ab omni. infortunio seruare Caesarem in Britannos iter instituentem. *in vlt. or. Br.* imo ab ultimo orbe separatos: Virgilio namque. orbis vltimi & extremi hominum fuisse Morini: quod & Tiryto ait, & penitus toto diuisos orbe Britannos. itaque. Britannos vltimos orbis, id est, terrae continetis esse dicemus cuius ad septentrionem, vel Castrum potius, Gallici littoris ora finis est. de Britanniae amplitudine, splendore, diuitiis, aliisque & loci & naturae beneficiis, post Polydorum Virgilium vel pauca dicere est soli tenebras offundere. *Heicitarum in iugum posita* dixit enim in Britannos iturum Caesarem cum recentis manu iuuenum, nunc eius causa exclaimat excreaturque. tanta bellorum civilium impietate, quae solius ambitionis, nullius certe vel re-

gni cōquirendi vel imperij limites extendendi gratia tā forteis viros & veteranos milites conciderit, quibus nunc Caesari in Britannos opus esset. Heij, habent omnia scripta praeter Diuæ. *scelus*, scelus vocat bellum civile, quod omne scelus, omnem impietatem, turpitudinem, religionis contemptum, iustitiae, fori, æquitatis, legum neglectum, denique omne malum secum trahit & turatur, nulla patris, fratrum, vxoris, liberorum, amicorum, nulla ciuium omnium habita ratione. *metu decorum*, honore & reuerentia, quae metum quandam in se complectitur, vnde primus in orbe deos fecit timor. *vnde manu iuuenum*, sic habent omnes cod. praeter Diuæ. & ea lectio mihi magis placet quam vulgaris. *o vltimam*, *in vlt.* qua fortunam precatur ut mutato vultu aduerio, quo multos annos Romanos aspexerat, mutuaque in vulnera excruciat, eos nunc sereno placidoque iubet in Britannos à fide & fœdere desciscitantes. *diffingas recusum*, hanc lectionem habet vnus cod. Bland. duo verò cum Diu. & Sil. *diffingas retusum*. Maldeg. & Mart. *diffingas retusum*. Canterus ex veteri lib. legit *desingas*, quæ Lamb. ex cod. Ful. Vrsini subsequitur, omnino reiciens *diffingas*, priusque *retusum* dicit se reposuisse *recusum*, emendasseque. hunc locum. Turnebus in suis Aduersariis, *diffingas* interpretatur; aliter *ffingas*. Equidē quod sentio paucis ut dicam, *diffingas* seruandum duxi, cum propter eod. plurimum consensum & antiquitatem, tum quod in scriptis adnotationibus offenderim, ferrum confusum & commassatum, quod quidē diffingendū est, id est, variè & in diuersa arma fingendum formandumque. ex massis siue ferri laminis, non etiam deformadum, ut vult Lambinus, & corrumpendum: Nam di, siue dis, praepositio addita paribus aliis non semper dissolutionem pernitiēve, ut 19. bde lib. 3. notat, verum etiā per valde, variè, iterum, multumque, exponitur, ut in his verbis & similibus, dispuder, distader, dispono, diligo, diffingo, distringo; &c. & eadem ob causam *recusum* (quod Lamb. sibi ad scribit) praetulerim ei quod est *retusum*; nā commassatum, siue in massam redactū, eudimus recud. multumque. & ad incudē diffingimus, id est, variè formamus. *noua incude*. Incus est hieroglyphicus constantis & fortis animi: quare precatur fortunā ut ferrum *recusum* diffingat noua incude, id est, ut nunc secunda sit & costans in conatibus Caesaris prosperè dirigendis. *Massagetarum*, ultra mare Caspiū scribit Straboli. 11. Sacas & Massagetarum incolere. Sed Becanus noster in Gotodanicis: Prima verò, inquit, Massagetarū regio in Margiana fuit paullo supra Daas. Quod autē Graecis quidē Massagetae, Latinis verò Massagori idem sit populus à Cimbrica voce *Massagot* nominatus, legito Becanum in Gotodanicis.

Arabiaq. f. Strabo lib. 7. eo autem tempore, inquit, Byconitas Getarum tenebat imperium, aduersus quem Diuus Cæsarius inst. uxit exercitum. videtur autē lyricus de Arabibus non illis quidem felicibus regere, sed Getarum deserto, quā Ammianus Marcell. Arabiam vocat, quo loco Hunnorū A anorūmq. deiecit in Gotingos imperū: Strabo lib. 6. vitra Arabes Scenitas deserta sanctauid exigua, quæ verò his iam australiora sunt, ab iis tenentur qui felicem Arabiā incolunt, cuius septemtrionale latus faciunt antedicta deserta. Orientale, Persicus sinus, Occidentale, Arabicus, Australe, Mare magnū, quod extra utrumque finem est, idq. totum mare rubrum vocatur.

DE REDITU PLOTII NUMIDAE.

Ode xxxvi. *ἐὐχαριστήν.*ET *thure*, & *fidibus* iuuat

Placare, & vitulis sanguine debito

Cultodes Numidæ Deos:

Qui nunc Hesperia spes ab vltima

Caris multa sodalibus,

Nulli plura tamen diuidit oscula,

Quam dulci Lamia, memor

Actæ non alio rege puertia,

Mutataq. simul toga.

10 Cressa ne careat pulchra dies nota:

Neu promitæ nodus amphora,

Neu morem in Saliū sit requies pedum:

Neu multi Damali meri

Bassum Threicia vincat amysside:

15 Neu desint epulæ rose,

Neu viuax apium, neu breue lilium.

Omnes in Damalim putreis

Deponent oculos: nec Damalis nouo

Diuelletur adultero,

20 Lasciuus edetis ambitiosior.

COMMENTATOR.

ET *thure*, & *fidibus* iuuat. Metrum primo versu Glyconicum, secundo Alclepiadeum. In reditu Plotij Numidæ, pro cuius salute ex Hispania reuersi vota persoluit, lætitiāq. conuiuiorū per sacrificia se exhibere commemorat. *fidibus* carmine lyrico. fidicines etiam sacris adhiberi consueuerunt. v. Virg. inflauit cū pinguis ebur Tyrhæus ad aras. *uiuax*. placet, delectat. *placare*. placare hic non posuit pro irata aut mitigare aut reconciliare numina, sed aut pro gratias referre, aut vota persolvere. propitij enim dij reduxerant Numi-

dam sospitem. *uicij sancti deb.* id est, votis pactis: debetur enim hostia diu votis susceptis promittitur. *Numidæ*. Plotij Numidæ genitiuus est. *Qui nūc H.* Hesperia autem ab Hespero dicta, quā ab occidentali plaga. ordo est: qui nūc sospes reuersus ab vltima Hesperia diuidit multa oscula caris sodalibus, nulli tamen diuidit plura quā dulci Lamie, memor puertia actæ non alio rege & simul mutata toga. *diuidit*. largitur, distribuit. hæc est amicorum consuetudo dū longinquo reuertuntur. *non alio*. sed eodē. regem autem dicit diuitem patronum, ætatis rectorem & gubernatorem. *iuuen*, o prima siluarum interea pelagiq. vorabit rex horum. *actæ*. peractæ. *puertia*. pro puertia, per syncope: actæ autē ait, quia deposita prætexta adolescententes accipiebant togam virilem. & hac commemoratione quod simul togas mutauerunt, vult significare ætatis æqualitatem augere amicitiam. Virg. mea quem spatiis propioribus ætas insequitur, & c. *toga*. pro prætexta. *Cressa nota*. Cicerens, hoc est, lapillo candido. Gretensibus enim moris erat dies lætos albis lapillis, contrarios autem nigris notare, & ex lætorū dierum numero vitæ tēpus metiri, malos enim nullo numero ducebant. *promitæ*. prolata. *modus*. mensura: per cōtinens intelligitur id quod continetur, id est, vinum prolatum expēdatur cōtinuata lætitia. *neu mor*. in S. Salij sacerdotes Martis dicebantur & Herculis, qui sacra saliendo celebrabant. vt, tum Salij ad cantus. Nam Salij à saliendo propriè dicti sunt. *multi Damali*. m. multibiba, meri vorago: Damalis à Numida amabatur, vnde hic senatus est, cum Numida certamen bibendi sit Damali, vō cum Basso nouo amico. *Threicia*. à loco. *amysside*. amyssis poculi gen^o apud Thracas instar phiolæ, quod clausis oculis epotabatur vno ductu. amethystus autē gemmæ nomen est, quæ vino addita fugat ebrietatē. *uiuax*. diu virens, etiam hieme. *breue*. l. breui tempore durans. *putreis*. nimio potui marcescenteis, & libidine resolutos, quos Virg. facileis appellat. *lasciuus*. laxè crescentibus, id est, suis amplexibus ambitiosius adheret amatoribus, quā edera circa se positis arboribus. *diuelletur*. separabitur, disiungetur.

CRVQVIYS.

ET *thure*, & *fidibus* iuuat. Iubet Horatius antea reus nūc voti compos ob reducē Plotium Numidā ex Hispaniis amicos secū diem festū celebrare, dīs promissa soluere, dein hilariter viuere, nihilq. omittēre quod ad lætitiā facit animiq. gratitudinem declarandā, non oscula, non saltus, vina, comissationes, non odoratos flores ad suauitatem: sed inter ceteros Aelio Lamie cōgratulatur, ob antiquā cum Numida vitæ consuetudinem: & Damali, quā vult ceteris valere iussis, vni adesse Numidæ. Pro Pomponio Numida, in Epigraphæ

Epigraphē reposui Plotiū Numidam, ex vno cod. Blad. quod in his verbis, custodes Numidæ deos, &c. (scriptū inueni), vt videre licet in cōment. *νῦν εἰς* d. voti reus pro felici Numidæ profectiōe reditū. *custodes*, ἀλκιμαὶ Castorē & Pollucem *deorum*, nauigationis præfides, non alio, sed sub eodē. hoc modo inueni in cod. Bland. expressum: Nō est ergo cur Lamiā hic Numidæ patronū intelligamus; vt volunt alij, quādo uterq. eundē secuti sunt. *pueritia*. sic habent expressē omnia scripta: quare crediderim syncretisū potius quā syncopeū esse, sicut in voce pituita obseruari solet in eamine Horat. nisi cūm pituita molesta est. sed quantitas i ante r mihi suspecta est. *Cressa nota*. Cretenis lapillo, qui natura cādidus, à regione per ἰζόχλω creta dicta est. cōtrouersum autē solet hic esse Creteāne an Thresea legendū sit, quod Thracibus sollempne fuerit, non etiā Cretis siue Cretenisbus diēs faustos albo lapillo notare, vt scribit Plin. lib. 7. cap. 40. Equidem nihil muto propter cōsensum omniū codicū manuū. nec magnopere puro referre, quod Asiatica creta in obliuandis tam publicis quā priuatis litteris vsi sunt veteres, potissimū Cymioia, nec nō à Thracibus antiquissimis populis notatio illa dierū fortassis ad Creteis poltea defluxit. *morem in Sal.* de Salūs Palatinis à Numa, & Collinis ab Hostilio institutis, vide Heliar. lib. 2. ubi inter cetera, torū id Saliorū genus, inquit, salutatores quidā sunt & laudatores deorū belli præsidū. *requies pedum*. hoc saltandi genus *τα ποδισμῶν* nominatū est, quod mira pedū celeritate perageretur: aliud autē erat *πῦμος* & *ταρκαμος*. Heculi sacrum. vide Iul. Polluc. lib. 4. cap. 14. *Tireicia amyth*. *Ἀργεῖα πρηνή*. erat enim amythus potandi genus, in quo maioribus poseitur poculis vno haustu sine interpiratione exsiccan- dis, non etiam minoribus cōcertatur illq. rotan- tibus hinc est *ἀμυθίζειν*, ἀδρῆν δὲ ἀπὸ τοῦ πῦμος, Plutarch. 2. 23. in pos. auctore, id est, cōsertim & sine respiratione bibere, *vincken sonder snuppen*. huic forbillare oppositū est. *vinax apium*. de apio legito adnotata in 1. oden lib. 4. nec nō de edera. *putres*. molles, laxos, in Venerē resoluti paratos: eo certe modo quo Virg. ait, vere nouo gelidus canis cum mōtibus humar liquitur, & Zephyro putris se gleba resoluti *ἀπονεν*. de figent, coniciunt. nec per ellipsin tamē. *adultero*. amatore Numida. *la- sciui*. ed. vide Adagiū, edera lasciuior.

AD SODALES DE ACTIACA VICTORIA.

Ode xxxvii. *περὶ φωνημάτων*.

*Nunc est bibendum, nunc pede libero
Pulsanda tellus: nunc Saliaribus*

*Ornare puluina Deorum
Tempus erat dapibꝫ, sodales.
Antehac nefas depromere Cacubum
Cellis auitis, dum Capitolio
Regna dementeis ruinas,
Funus & imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum: quidlibet impotens
Sperare, fortunaqꝫ dulci
Ebriis. sed minuit furorem
Vix vna suspes nauis ab ignibus:
Mentemqꝫ lymphatam Mareotico
Redegit in veros timores
Casus, ab Italia volentem
Remis adurgens: accipiter velut
Molleis columbas, aut leporem ciuem
Venator in campis nivali
Aemonia: daret vt catenis
Fatale monstrum. quæ generosius
Perire quærens, nec muliebriter
Expauit ensē; nec latenteis
Classe cita reparauit oras.
Ausu & iacentem visere regiam
Vultu sereno fortis, & asperas
Tractare serpenteis, vt atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior:
Senis Liburni scilicet inuidens;
Priuata deduci superbo
Non hamili mulier triumpho.*

COMMENTATOR.

Nunc est bibendum. Metrū duobus versibus Alcaicum, tertius dimeter iamb. hyper. quartus Pindar. Post ciuile bellū imperiū Romanū in treis viros diuisū est, ita vt Antonius Oriemē, Augustus Gallias, Vrbē Lepid⁹ obtineret. Antonius Augusti sororē habuit vxorē, qua repudiata Cleopatrā Prolemæi sororē habuit meretricis eius blanditijs in amorē illectus: Quod indignatus Augustus, & vt solus imperaret, ei bellū indixit: apud Actū autē Epēiri promontoriū præfecto classis Agrippa u- perauit Antonium prælio nauali; quō victo & Alexandriam cepit. hac ergo ode lætitiā suā significat ob victoriā Augusti. *nunc*. post ade- ptā victoriā. *pede libero*. aut à periculis, aut à fuga securo, aut lasciuienti. *pulsanda tell.* pedum plausu feriēda. *Saliaribus*. sacerdotibus. Salaria- res, *ἱερεῖς*, quas Saliij face. dotes faciebāt, dicuntur amplissimi

amplissimi sumtus fuisse: vnde & in prouerbio erat Saliares cœnas dicere opiparas & copiosas. ordo est: Nunc tempus est ornare puluinat deorum Salariis dapibus. Puluinaria erant lecti deorum cum puluinariis, in quibus dii accumbebat, aut tabularia, in quibus stabat ad aras, vt eminentiores videretur. aliter, ornare puluinat, id est, mentas vel templa, quæ puluinaria dicuntur propter lectisternia quæ ibi fiebant, præterquam in templo Herculis, qui numquam quieti assuetus erat. erat. pro est. *dapibus*. post consecrationem enim & conolationem hostiis epulabatur. vt, *lucos* vocat hostia pinguis in altos. *antehar.* ante victoriam, hætenus. *nefas*. sup. erat. *Cæcubum*. vinum. *cellu autiu*. vinarius; id est, vinum autum seu vetus. *regina*. Cleopatra, vt, terrore illa suo, si fas, Capitolia sistro. ordo est: dū regina impotēs sperare quidlibet & ebria dulci fortuna parabat funus & dementis ruinas Capitolio & imperio cū gregeturpium virorū contaminato morbo. *dementis rui*. hypallage, pro ipsa demens. *funus*. exitium. *imperio*. Romano. *turpium*. eunuchorum euiratorū, qui erant in satellitio Cleopatæ. *sperare*. tentare, aggredi. *ebria*. plena, elusa fortunæ successu: & ob hoc demens, inconsulta, improuida, sicut ebrii solent. *dulci*. prospera. *vix una na*. qua fugit Cleopatra. *lymphatam*. ebriam, insanam. *Mareotico*. vino. Mareotis in Aegypto palus est, iuxta quam vinum optimū nascitur, vnde nomen accepit. vt, sunt & Mareotides albae. & Mareotica fumat comtos. *in veros*. iustos. id est, verū timorem ei incussit. est enim & fictus timor. *volantem*. Cleopatram: volantē dixit, vt fugæ celeritatē ostēderet. vt, pelagōq. volamus aperto. & pedibus timor addidit alas. ordo est: Cæsar adurgens, id est, insequens sup. volantē ab Italia velut accipiter virget molleis colūbas, aut citus venator leporem in campis nivalis Hæmonia, vt fatale monstrum daret catenis. *mollem*. imbellem, aut propter renitendi vireis, aut captu facilem, vt Virg. quàm facile accipiter saxo facer ales ab alto consequitur pennis sublimem in nube volantem. *Hæmonia*. Thraciæ, ab Hæmone. *minu*. rigida & niuosa. *fatale*. fato sibi seruatum. *monstrum*. animosius quàm sexus exigebat. *generosum*. nobilius. *muliebriter*. more mulierū. *ne latent oras*. oras, id est, fineis regni: id est, nō collegit denuo exercitū ex intimis regni partibus sibi fauentibus. Perditis enim Cleopatra rebus, dum omnis in eius auxiliū Aegyptus conspiraret, ne aut reparato bello ad inferiora descendēs, aut gētū suæ existeret gravis, aut occasione mortis gloriose effugeret, contempsit amorē & studium suæ gentis. quod Virg. dans regioni in fluminis appellatione retulit Nilū auxilia offerentē, inquit, Pá-

dentēmq. sinus & tuta veste vocantē ceruleum in gremiū lacrymosāq. fluminis victos. *classe cisa*. nauigio celeri. *iacentem*. regnū suum desperatum & deiectum. *vultu ser.* interrito, & veluti læto. vt, spē vultu simulat, premit altū corde dolorē, id est, simulat vultu lætitiā. *fortis*. valida. *tractare ser.* sibi adhibere, cōtingere. Cleopatra metu capta ne duceretur in triumphū, corpori suo serpenteis apposuit, quorū veneno interiret. vt, necdum etiam geminos à tergo respicit angueis. *atrum*. quia atrios facit. *combibores*. attraheret. *deliberata*. statuta, quia diu præmeditata fuerat qua morte se interficeret: decreta, vt, decreuitq. mori. *seu*. fortibus: vt, saeus Hectoris; sauumq. tridentē. *inuidens*. scilicet Augusto, ne sua captiuitas illi speciosiores faceret triumphū: Nam Liuius refert Cleopatram, cū ab Augusto capta, indulgentius de industria tractaretur, dicere solitam, Nō triumphabor. ordo est: non humilis mulier inuidens priuata deduci superbo triumpho. *priuata*. sola indecenter subtrahi. *superbo*. nobili. *non humilis*. superba, nō ignobilis. *mius dixit*, & plus significauit. *triumpho*. Cæsaris.

C. R. V. V. I. S.

Nunc est bibendum. Post Actiacā victoriā (nescio an propter indictas à Senatu supplicationes ac lectisternia) sodales inuitat Horatius in morē Salium vt bibant, saltent, comissentur, epulisq. indulgant opiparis, iubens omneis esse securos à metu & minis Cleopatæ, cuius in imperij perniciem bellicū apparatus, & persequente Cæsare fugā, animiq. in consciscenda sibi morte audaciā præsentiamq., ne viua duceretur in triumphū, ita graphicē depingit, vt quasi in tabella hæc deliniata videaris intueri. *nunc est bib.* videntur hæc ad supplicationes Augusto à Senatu decretas: aut certe ad ritū triumphalē pertinere, quādo populus vniuersus pro felici rerū successu diis gratias ageret, publicēq. lætaretur. de sacrificandi epulandiq. ritu videto adnotata ex Athen. ode suprā 17. *pæde lib.* nullis compedibus imposito: fuerat enim Cleopatra Romanis minata catenas: est autē Synecdoche. *nunc Saliar.* alludit ad pompam triumphalē, in qua ad templa deorū patentia, tricliniis passim stratis effusa multitudo inter vota precēsq. ad aras diis libabant, hostias mactabant, concipiāmque, lætitiā cantu, lætis acclamationibus & salutationibus significabāt: postea magnificentissimū epulum, obloniis omni apparatus genere. vberissimis amplissimisq. ac sumtu magnifico publicē dabatur, vināq. præcipua exhibebantur. de Salariis autē dapibus, quas cœnas esse vult Erasimus opiparas & delicatas, vide Adag. Saliares cœnae.

tempus

tur; antetempus ex promisso Antonij Romanorum imperatrix à suis consalutata. de Marea, & Mareotide palude ad Alexandriam, vide Strab. lib. 17. *veros.* verus hic non opponitur ei quod falsum aut fictum est, sed quod paruum est: ita ut verus timor sit ingens, magnus, & grauius mentem concutiens: quo ad se rediens Cleopatra, æcepit videre periculi magnitudinem, & sequè vana spe delusam. *accipitur* *ἡ ἐκείνη* appositissima. *Hæmonia*, Hæmonia Thracia, vel ab Hæmone monte, vel, ut habet Strabo lib. 9. ab Hæmone à cuius filio Theffalo Theffalia vocata est. hunc legito. *daros* *ut ca.* Hypallage, pro monstro catenas iniiceret, cuiusmodi triumphum duceret. *generosiss.* generosè: ne amissa libertate, seruàque iam facta turpiter extra regnum periret; sed more patrio *καυνοῦσθαι* Antonio fortunarum comes esset & calamitatum, si fatale quippiam aut euentus diri alteri contrigisset: tale namque fodalitium vitæ & mortis Aegyptiis vsitatum fuisse memoriæ proditum legimus; Solduriisque Gallis, ut Cæsar lib. 6. Com. bell. Gall. *expauit enses.* Plutar. in Antonij vita: illa Proculeium conficaria, inquit, gladio, quem accincta erat, seipsam necare contendit &c. *nec labentem.* contra tamen scribit Florus: itaq. nec præparata, inquit, in Oceanum fuga, nec munia prætilidis vitæque Aegypti cornua Paræthonia arque Pelusiæcum profuere, propè manu tenebatur. *forti tractare.* Helleni. impauida ad serpenteis manibus contrectandis, brachiisque ad mouendos; auctore Plutarcho. què super hac morte consulto in vita Antonij. *deliberata morte.* propter deliberatam decretamque mortem animosior & minus perterrita: hic enim versus quasi per acclamationem cautam cõplectitur. cur generosè perire quæreret, cur enîm non expauesceret, oras regni nõ repararet, regiam læto vultu viferet, fortis esset in contrectandis serpentibus. Mortis autem decretæ & constitutæ causam continent versus subsecuentes, nimirum, *senu Liburnis inuidens.* hoc est, nolens ad triumphum Cæsaris Romam deduci læuis Liburnis, id est, inimicis & hostilibus, ut quorum opera turritas Antonij nauis Augustus in nauali pugna dissecerat vicerat. Hic miror supra modum in approbando Petri Vist. sententia, in interperutione carminis, deliberata morte ferocior, hære Lambinum de Liburnis, eam ne vocem de nauibus liburnicis, an de Liburnis populis interpreteretur; quando vel med. occurrer eruditus facile iudicet, quibus Liburnis, ablatius esse instrumenti: Noluit enim, imo mori magis optauit Cleopatra, quàm liburnis imposita nauibus Romam vehi, aut eas hostileis habere in suo comitatu. *inuidens.* *φθονῶν.* denegans, in inuidiam triumphi.

triumphi, refugient, nolēs deduci. *priuata*. Dio histor. lib. 51. inter tātas calamitates regni memoriā retinebat, vt mallet nomine & ornāmētis eius re- tentis mori, quā priuata vita frui, &c. *non humili*. litore. de liburnis legito adaotata in. 1. Epodon.

AD PVERVM DE APPARATV

non magno.

O D E XXXVIII. περσικὸν φαντικὸν ἢ ἀποπλισμὸν.

PERSICOS. *odi, puer, apparatus*.

Difficilent nexa philyra corona:

Mitte sectari, rosa quo locorum

Sera moretur.

§ *Simplici myrto nihil allabores:*

Sedulus curo, neque te ministrum.

Dedecet myrtus, neque me sub artia:

Vite bibentem.

COMMENTATOR.

PERSICOS *odi puer apparatus*. Puerū suum alloquitur, quem mediocritas iubet sibi apparare, negans ad voluptatem opus esse magnifico apparatu & opimo. *Persicos*, regaleis. *Pertæ* autē reges ob nimias diuitias in sumtuosissimis deliciis degere dicuntur. *odi*. odio habeo. *apparatus*. delicias. *difficilent*. sup. mihi. *nexa philyra*. floribus: tales enim conuiuiis alhibebantur operosius factæ. Aliud autem φύλλον. folium, aliud philyra. i. cortex tiliz arboris. *mitte*. omittit. vetat puerum rosas studiosè quærere, quæ non nisi peracto vere solent inueniri. *sera*. tarda. vt ætatem increpitat seram. *simplici*. singulari, eni nihil additū est: neque mixta est aliorum colorum floribus aut herbis. *nihil*. sup. amplius. *sedulus*. studiosus, officiosus. hoc est, sufficit myrtea corona & tibi ministrum & mihi cōsidenti sub umbraculo vitis. Myrto autem coronabantur antiqui in conuiuiis, quippe quæ & flexilis est & Veneri consecrata. *dedecet*. myrtos siue rosas iuncta non faciet te minoris esse gratiæ. *sub artia*. humili, densa.

CRVQVIVS.

PERSICOS *odi puer apparatus*. Instruit Horatius puerum suum seu ministrum τραπεζιποιον a lornatum conuiuij præter myrtum nihil aliud pro sua frugalitate sibi esse curę, nō ferta, non rosas, non vnguenta, non myrrhatū vinū, nec quicquid Persicas redoleret illecebras. *Persicos*. Apparatus Persico. κατ' ἰξολω hic posuit pro quouis ornatu & pompa, quæ magnificis splendidi que: conuiuiis adhiberierant solita, non palati modō, sed & oculorum, narium, auriumq. delectamēta; obsonia delicatissima. vasa aurea, argentea, gemmata, munda supellex, succincti ad mensam pueri;

odores, vnguenta, cibicines; quante *Pertæ*, *Medis* superatis, faciliē ceteras nationes antebant. Qui cum antea vimineis in toris discumberent, postea auctore Plutarco. lecticas auro gemmisque præfulgentas sibi construxere. *odi*. in antiquiss. Cod. Bland. hic suprā notatum est, sperne. quod in imperandi modo, anantiquo more cū verbo sequēti; mitte, conuenire possit, lector dispiciat. *nexa philyra*. in conuiuiis olim moris erat cū poculis corollas accipere, festi q; diebus epulari fertis coronatos cum lemniscis: Quin & Indis vsurparum erat, ad familiare quoq; conuiuiū coronatos accedere. Non permittit itaq; suo puero elegantiori, ex lectissimis floribus, qualis est rosa, florida ferta concinnare (philyraq; quæ cortex est tiliz interior, delicatior q; ynde etiam nū hodie funes parantur ad vsus varios) flores floribus annectere: quod id esset operosius & splendidius, quā pro moderato, suoque viuendi modo. *rosa quo loc*. Nolito ad maiorem gratiā inquirere quo in rosario tardius. rosæ succrescant, ex quibus adornatæ coronæ sint: eō gratiores, quō seriū natæ & inuentu difficiliores. *simplici myrto*. hoc est in sola myrto conqui- renda, nobis q; ex ea, seu raris, seu fertis porrigendis laborē ponas tuum, sedulus id curo & ago: Venter enim inter vina ad hilaritatē, myrti ramū, alter alteri, porrigebant, quo in manus accepto circumlatō; singuli discumbentium canendo suas partes agebant, auctore symplosiacis Plutarcho. *sedulus curo*. ad imitationem Græcam μέλω, pro, μέλει μοι πρὸς τούτῳ. i. hoc mihi curæ est. hoc ago. *neq; te ministr*. ἀποπλισμὸς a cōdicionē ministri & facultatibus Horatij quæ satis erant tenues. Hæc autem. Ode licet pusilla, plus tamen habet energie quā prima fronte cuius est obuium: Nam Horatius vbi que fere sui similis voluptatē quidem sectatur sine strepitu, pompa & inuidia, sed eam quæ à Veneri non multū sit aliena: quod per. myrtū, quasi aliud agens, significare videtur: nam neglectis hic floribus, atque adeo rosa ipsa, quod momentanea propē sit eius voluptas, nec à pinis, id est, periculis molestiis que vacua, puero suo mandat vni myrto operam dandam: namque ea plantula delicatissima mollissimæque delicatuli mollisq; Veneri ab antiquis consecrata, tam folliculis odorū que suauitate grata est, quā perpetuo virore spectanda: qualem vult esse suam Venerem: Nec cam arbuticulum dicit anersari debere suum ministrū, quasi vilem, quod faciliē parabilis, nullo esset ornato florum condecorata, quando ea sibi esset gratissima; vt qui sub artia vite bibere gaudeat, id est, tenuiter & ante viuere, sine que intermissione lætari. *sub artia*. sic habet Cod. Bland. arta, sine vbi que: quos secutus sum.

Q. H. O. R. A.

Q. HORATII FLACCI

ODARVM LIBER SECVNDVS.

AD C. ASINIVM POLLIONEM.

ODE I. *πρῶτη*.

MOTVM ex Metello consule ciuicū,
Bellūq; caussas, & vitia, & modos,
Ludumq; Fortuna, graueūq;
Principum amicitias, & arma

- 5 Non dum expiatis vnctis cruoribus,
Periculosa plenum opus alea
Tractas, & incedis per ignem
Suppositos cineri doloso.
Paulum seuera Musa tragœdia
10 Desit theatris: mox, vbi publicas
Res ordinari, grande munus
Cecropio peperit cothurno,
Insigne mastis praesidium teū,
Es consulenti Pollio curia:
15 Cui laurus aeternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci marmure cornuum
Perstringis aureis: iam litui strepunt:
Iam fulgor armorum fugaces
20 Terret equos, equumq; vultus.
Audire magnos iam videor duces
Non indecoro puluere sordidos:
Et cuncta terrarum subacta,
Praeter atrocem animum Catonem.
25 Iuno, & Deorum quisquis amicior
Afrū, inuicta cesserat impotens
Tellure: victorum nepotes
Rettulit inferias Iugurtha.
Quis non Latino sanguine pinguior
30 Campus sepulchris impia praelia
Testatur, auditumq; Medis
Hesperia sonitum ruinae?
Qui gurgēs, aut quae flumina lugubris
Ignota belli? quod mare Daunia
35 Non decolor auere cades?
Quae ceteri ora et cruce nostrae?

*Sed ne relictis Musa proci iocis
Cae retrahes munera nenia:
Mecum Dionæo sub antro
Quare modos lenire pletho.*

40

COMMENTATOR.

MOTVM ex Metello consule ciuicū. Metellum Alcaicum duob. vers. Tert. iamb. edimet. hyp. recat. Quart. Pindar. Scribit ad Asinium Pollionem virū contularem, Poeticæ & Rhetoricæ peritum, scribendarum etiam Tragœdiarum studiosum: Et quoniam ciuilibus belli inter Pompeiū & Cæsare gesti Tragœdiam scribere coeperat, admonet, vt sciret rem se inchoasse periculosa, & in ipsa admonitione bellorum ciuiliū calamitatem refert à Lentuli & Marcelli cōsulatu coepit, quam alius reperit à Metello Celere & Afranio consulib. ex Metello. eo qui fuit Sylle collega. ciuicum. posuit ciuicum pro ciuile, sicut hosticum pro hostile veteres dixerunt. belli causas. originem: quia Cæsari triumphus negatus fuerat. vitia. nostri temporis. modos. temporū qualitates. ludumq; Fort. quæ ludibrio habet res humanas, in quibus quodammodo iocatur, hunc exaltās, alterum humilians, vt suprà dixit, hinc apicem rapax, hic posuisse gaudet. grauen. intolerabilis, perniciosas, infidas; primum inter Pompeiū, Crassum & Cæsarem; deinde inter Antoniū & Augustum & Lepidum. Luca. Tempus ad Augusti mansit concordia discors, paxque fuit non sponte ducum. vnctis. infecta. expiatis. à bellis ciuilibus. cruoribus. de quibus nondum loti cruores sunt, quo cruore velut expiarentur deluto: vult ergo intelligi adhuc in manibus esse arma ciuilia, nec sicut solebant, peracto bello reposita. periculose opus alea. i. res bellicas exponis quæ sunt plenæ periculo: Aleam autem, qui ludus propriè tabularum est, pro belli periculoso labore, vt Terent. vita, inquit, humanatilis est, qualis qui reteris ludit, id est, periculosa. vt, cogit alea belli. suppositos. sopitos. Allegoricōs. ad huc odia belli ciuilibus, sub pacis specie latere ostendit, nec tantum esse, propter historiarū veritatem, eorum animos offendi qui ea gesserunt. seuer. tris. quia

1 2

sis. quia tristitia ferè sunt argumenta Tragediarũ. *desit*. absit, nõ cantetur in theatris. *max vbi*. deinde postquam. *publicas res*. ciuilia digesseris. *grande munus*. tragediæ descriptionem. *Cecropio cat*. sublimitate eloquentiæ & stylo tragico, scilicet morè secutus Thespidis Cecropidæ, id est, Atheniensis. Thespis enim apud Athenas primus tragedias egit vsu cothurnorum. vt, sola Sophocleo tuâ carmina digna cothurno. *presidium*. quia reis frequenter parrocinabatur. *consulenti*. consilium à te expectanti. *laurus*. victoria Dalmatica. Salonas enim Pollio Dalmatarum ciuitatem cepit: vnde & filiũ suum Saloninum appellauit: Pollioni autè laurus duplici nomine parit æternos honores, & quòd victor esset, & Poëta. vt Virg. Pollio & ipse facit noua carmina, *æternos hon*. immortalitatem, perpetuam memoriam. *Dalmatico*. Salonino. *iam nunc minaci*. horum versuum hic sensus est: cum tu, inquit, describis sonitus tubarum resonantium in prælio, videtur mihi sonus ille potius audiri quàm describi. Solent enim nobis Poëtæ ira res gestas describendo exprimere, vt agi potius videantur quàm narrari. Virg. rû Phaëthontidas multo circumdat amaræ corticis &c. *minaci* pleno minarum. *perstringis*. vulneras, aut non leuiter tangis. *fulgur*. splendor armorum. *fugaces*. veloces, paucescentis splendorem. *non indecoro*. glorioso scilicet bellico. *subacta*. imperio Romano, à Cæsare scilicet. *atrocem*. constantem. Porcius enim Cato apud Vticam elegit potius interire quàm in hostium potestatem venire. *Iuno & Deorum*. ordo est: Iuno & quisquis Deorum amicior Afris impotens cesserat, inulta tellure retulit inferias Iugurthæ nepotes victorum scilicet Romanorum. Quasi ciuilia bella quæ gesta fuerint in Africa, ea Iunonis ira vel Deorum fuissent commota. *impotens*. sup. existens. *tellure*. Africæ. *victorum*. Romanorum, qui Carthaginem vicerant. *retulit inf*. immolauit in obsequia sepulturæ ducis Iugurthæ, vel quæ sine inferiæ. *Iugurthe*. sub Iugurtha Annibalem quoque intelligi voluit & omneis Afros, quia in Africa tẽpore belli ciuili multi Pompeiani cæsi sunt. *quis non Lat*. quis non Romanorum sanguine vel cadaueribus campus repletus. Luca. Totòque exercitus orbe te vincente perit. *audi Medu*. pro cladis magnitudine dicit ciuilia bella etiam Persis & Medis audita. Virg. Europæ atque Asiæ satis concurrit orbis audiit, & si quem tellus extrema refuso sum mouet Oceano. *impia*. ciuilia. *Hesperia*. scilicet superioris Italiæ. *sonitum*. *ut vbi*. *percellit*. qui gurgis. quæ pars fluminis. gurgis per *percellit* aliquando ponitur pro mari. Virg. apparent rari nantes in gurgite vasto. *vulna*. cladis. *lugubri*. ciuilib. *Dannia*. Apuliz, à Dauno rege. sed per A-

puliam omnis Italia accipienda est, in qua sanguis Romanus fusus est; quia per Adriaticum mare de Brundisio Cæsar profectus est sequens Pompeium. Luca. Brundisium decumis iubet hanc attingere castris. *decolorauere*. sanguine infecere, à proprio colore mutauere. Luca. tum primum rubuit ciuili sanguine Næreus, *ora*. pars regionis aut terræ terminus. *sed ne relictũ*. hoc est, ne cum Lyrico carmini aptiores sint ioci, improbè facias ô Musa, si lugubria misceas. ordo est: sed. tu Musa procax ne relictis iocis retractes munera neniz. Cæ, quære mecum sub Dionæo antro modos leuiore plectro. *procax*. petulans, inuerecunda, quæ alterius inuadis numeros. *retractes*. recites. *magna Cæ n*. quæ sunt planctus inuitiles & vani. Neniz, carmen lugubre quod mortuis dicebatur, nunc Græcis *πινδορος* dictum: quod Simonides Græcus Poëta Lyricus primus instituit à Cæa insula oriundus, vnde Cæ Neniz appellatur. de qua Virg. cui pinguius Cæ. & Ouid. Cingitur Aegæo insula Cæa mari. *Dionæo*. Venereo. à Dione Venere. *modos*. Lyricos, carmina Lyrica. *leuiore p*. faciliiori stylo.

CRATYVS.

MOTVM. ex Metello consulo. A tuto suadet Pollioni ne Romanorum ciuium principumque virorum dissensiones inter se, deque primaru contentiones & arma scripto prius euulget, inq. theatrum producat, quàm res publica sit omnino composita, suoque consilio prudentiæq; constituta, eo quòd omnium animis iam pacatis, & offensio minor sit & tutius id fieri possit. At interrim Pollionem à benignitate, fortitudine, rebus gestis, ingenij excellentia, scribendisque dexterritate ita deprecatur, vt agires ab ipso scripta, clariùsq; cerni videatur, quàm audiri recitata: sed id nõ sine dolorum plena commemoratione facit effusi Romani sanguinis per vniuersum orbem terra marique: qua in re longius ab instituto Lyrici carminis egressus, vt fit in eo quòd nobis cordi est, Musam à luctu reuocat ad amores. *motum ex Metello*. scribit Pollionem belli ciuiliis narrationem iam inde à consulatu Metelli esse exorsum: verum de Metello res controuersa est & plena dissensionis inter enarratores quis is sit. Commentator bellorum ciuilium, inquit, calamitatem refert à Lentuli & Marcelli consulatu (anno 704. ab Vrbe cond.) cœpram, quam altius repetit, id est, à Metello Celerè & L. Afranio consl. (693.) Huic Lamb. assentitur. Qui annus certè propter trium inter se virorum conspirationem Pompeij, Crassi & C. Cæsaris, licet opprimendæ libertatis publicæ non obscurum dederit initium, tamen quòd multo antea Romani.

Romani principes sibi inuidere inter se, ambitio-
 ſeque tumultuari cœperint, Horatiū malunt alij
 reſpicere conſulatum Q. Cœcilij Metelli Numi-
 dici cum M. Iunio Silano, anno 643. ex factis vi-
 ri doctiſſimi Caroli Sigonii: Quorum ſententiæ
 ſine controuerſia ſubſcribendum iudico, eò quod
 in Diuiri cod. litteris veruſtate propè obliueratis
 ſcriptum offenderim, ex Metello, id eſt, ex eo tem-
 pore quo Metellus fuit conſul contra Iugurtham.
 Et hoc proſecto tempore ex ambitionis impuriſ-
 ſimo fonte, quaſi riui ſeditionum paulatim di-
 manare cœperunt in perniciem publicæ tranquil-
 litatis libertatiſque: Primum inter Metellum cō-
 ſulem & Marium eodem legatum, propter ſubreptū
 cōſulatum: Poſtea cuius bello Iugurthinum inter
 Marium conſ. & eius Quæſtorem L. Cornelium
 Syllam, propter Iugurthæ capiendi interceptam
 gloriam: Bocchus enim Mauritanix rex ex pacto
 Iugurtham generum ſuum Syllæ tradidit in ma-
 num: vnde tam crudele natum inter eos eſt odiū,
 vt ex eo poſt paulō res Romana extremo ferè pe-
 riculo concuſſa fuerit. legito Plutar. in vita Marij.
 Velleium Paterculum lib. 2. Luc. Florum lib. 3. de
 bello Iugurth. *motum.* bellum ciuile per *ἀντιμα-
 χον* motum nominat magis appoſitè ad inuidiam
 nominis vitandam, qui reuera quoque ab initio
 tantum motus erat: bellum namque propriè cum
 hoſte geritur, inter ciueis autē ſunt motus, com-
 motiones, iræ, contentiones, inimicitix, ſeditio-
 nes: ſic & πόλεμος ὁ τῶν ἀποτρῴων, ἢ τῶν ἐν
 πόλει, inquit interpres Thucydides. iccirco Luca-
 nus lib. 1. ſeditiones inteſtinas vocat bellum ſine
 hoſte, Tela manūſque Romanæ miſcent acies, bel-
 lumque ſine hoſte eſt. *bellique cauſam.* hic per
ἀντιμαχον exit motus ciuilis in apertum bellum,
 nimirum inter Pompeium & C. Cæſarem: Nam
 hoc ſenatus conſultum, Si ante certam diem Cæ-
 ſar exercitum non dimitteret, eum aduerſus rem-
 publ. facturū videri. Item quod ante 7. Id. Ianuar.
 factum eſt, nimirum, Darent operam Conſſ. Præ-
 tores, Tribuni pleb. quique Conſulares eſſent ad
 urbem, ne quid Reipublica detrimenti caperet,
 quid aliud inquam hæc ſenatus con. quàm C. Cæ-
 ſarem hoſtem declararunt? & hæc fuere cauſæ: quo
 ex paruis initis non aliud triſtus affecit imperiū
 Romanum: Quare non iniuria Herodot. in Vra-
 nia, τῶν ἐν πόλει, πόλεμος ὁ μετ' ἀλλήλους ὁ
 πόλεμος ἐστὶν ἐν πόλει πόλεμος ἐστὶν. id eſt, Seditio
 inteſtina, bello malum tanto eſt grauius ciuib.
 conſentientibus, quanto bellum pace. *vitia.* ar-
 rogantia, auaritia & ambitio: Pompeius enim no-
 luit habere parem; C. Cæſar non tulit ſuperiorem.
et modis ludumque; fort. euentum varium & incer-
 tum, quibus, putā, modis fortuna luſit in his con-

tenſionibus, nunc aduerſa, nunc proſpera, nunc
 blanda, nunc triſtis, nunc amica, nunc inimica, vt pa-
 tet ex hiſtoria belli ciuilis apud Appianū & Dio-
 nem. *multa.* quaſi adhuc redolentia recentem,
 eūque in plurimis innocentem ſanguinem, in-
 primisque expiandum, vt dii propitij libertate
 reſtituta tranquillitatem firmet & pacem. Hæc
 alluſio eſt ad Triumviratum. *opus.* poëſin, vbi &
 res geſta, & principum tumultus nō rarō pluſquā
 Tragici deſcribuntur. Quare id genus poëmatris
 nō iniuria nominatur hic ab Horatio ſeuera Tra-
 gœdia, non à nimis, vt arbitror, ſed ab argumenti
 grauitate ſeueritatēque. Quare mihi perſuaſerim
 Pollionis iuſtum aliquod poëma ab Horatio le-
 ctum eſſe, complectens ſeditiones principū à Me-
 telli Numidici conſulatu ad ſua vſque tempora:
 In quo fortaiſſe pro ſuo candore Pollio & rerū ge-
 ſtarum fide, cum non vbique pro decoꝛo, vt vſus,
 res, locus & tempus exigebat, poëtam ageret, mo-
 nuuit Horatius, vt id tantuſper apud ſe premeret,
 dum conſtitutis omnibus in republica, ſeditiſque
 rerum potiretur Auguſtus. itaque mihi planè vi-
 detur hic inuile, ne dicam ridiculum, adducere in
 controuerſiam, Tragœdiam ne Pollio, an hiſtoriā
 rerum geſtarum litteris mandarit, quando poëſi
 ſuo argumento ſit opus etiam in nuda fabula.
incedu per ig. allegoria amœniffima: namque vt
 ex ſcintillis reconditis, ſi moueantur incautiūſ,
 maximæ ſæpè flammæ, omnia quæ ſunt obuia, ſe-
 cum rapiunt: ita principum vitia vel minima, ſi
 minus cautè notentur, mox recrudescit memoria,
 & id vel ipſa morte grauius ferunt. *pauulum ſeuera.*
 hoc eſt, tuum poëma nec audiatur, nec legatur in
 publico, ne vulgatum tibi tragicæ turbæ, i. hor-
 ribilem & funeſtum concitet exitum. *vbi publi-
 cos ord.* miror non parum Lambinum hic anſi-
 tis eſſe ſententiæ, ad hiſtoriam ne belli ciuilis ora-
 tione conſcriptam à Pollione ſint hæc verba refe-
 renda, an ad reipublicæ diſpoſitionem; quando vel
 mediocriter aliquis in magiſtratibus Romanis ex-
 ercitatus, facile iudicet hic denotari officiū eius
 qui præfectus vrbis dicebatur, quem penes ſumma-
 rerum relinquebatur, quique omnia crimina per
 totam Italiam admiſſa intra centeſimum vſque
 lapidem (vt in Epistoſa D. Seueri ad Fabium Cy-
 lionem cautum eſt) ſibi vendicat. Sed hec latius in-
 Pandet. de offic. præfec. vrb. iccirco Pollionem
 virum conſularem hanc ab Auguſto poteſtatem
 accepſiſſe, & fortaiſſe maiorem, docent etiam ſub-
 ſequentia, nimirum, *inſigne veſtu ſubſidium rei,*
et conſulenti Pollio curia. quæ non tam pertinent
 ad forenſe patrociniū, vt voſunt alij, etiā ſi fue-
 rit orator eloquentiſſimus, quàm ad recreandos
 Auguſtoque reconciliandos & Senatores & alios

qui pro Antonio steterant, remque publicam per-
 turbarant, eos omnes crediderim ad Pollionem
 confugisse, tamquam ad tutorem publicæ liberta-
 tis; & curiam, id est, senatores in consulendo, id
 est, iudicando statuendoque de republica, ut erat
 sapientissimus prudentissimisque, eius sententiā
 expectasse. *Dalmatica pep. trium.* Consul fuit Pol-
 lio anno Vr. cond. 714. post C. Cæsarem interfectū
 annos quinque, ipse annos natus 37. Vixit enim
 annos 80. ut in Chronicis Eusebij notatum est:
 mortuus autem est 12. annos ante Augustū Vr.
 cond. 756. à natali Iesū Christi redemptoris nostri
 6. In suo consulatu de Dalmatis triumphauit. de
 quo L. Florus, Dalmatas, inquit, Marcius incensa
 Delminio quasi detruncauerat, postea Asinius
 Pollio gregibus, armis, agris multauerat. Dio in
 describendis hoc anno gestis, eodem tempore in-
 quit, Parthini mouerunt, quorum conatus armis
 compescuit Pollio &c. Parthinos Plin. in Macedo-
 nia collocat, Stephanus autem Parthum scribit
 esse oppidum in Illyria, vnde ciueis Parthinos di-
 ctos. Seruius in Pollione de Salona concinit Cō-
 mentatori. iam nunc. laus & commendatio poë-
 tæ Pollionis ab ὑποτιμησας, quæ est, definitore
 Fabio lib. 9. proposita quadam forma rerum, ita
 verbis expressa, ut cerni videatur potius quàm au-
 diri. *minaci.* tristi, mortem minitanti. *murmurante.*
 rauco sonitu in ordinando peditatu. *lumi.* in equis
 concitandis. *fugaces.* in fugam propendentes.
audire mag. altera διατύπωσις amissæ victoriæ. *ma-*
gnos. fortasse Pompeium in acie Pharsalica, T. La-
 bienum, Afranium, Iubam in Africa, Pompeij fi-
 lium Cn. in Hispania apud Mundam, cuius frater
 Sextus è Corduba in Siciliam euadens, hinc in A-
 siam postea effugiens ab Antonianis cæsus est.
 Strabo lib. 3. magnos, inquam, audire videor sub-
 actos, ingemiscen- teis, tristem belli exitum deplora-
 ranteis. *nō indecoro.* lito: e, glorioso, qui fortiter pro
 patria pugnando cecidere. de puluere vide oden 1.
 & 6. lib. 1. & 6. lib. 4. *atrocem.* ἀνέχων, ἀνέχων, in-
 uictum, ita ut atrox veniat à πῆμα τὸ νικῶν, vinco,
 supero. *Catonis.* Vicesis, minoris. vide Plutar.
 in vita Catonis. *Iuno & deorum q. ἀποδοξία* amil-
 iæ victoriæ, cæsiq; Romani exercitus in Africa
 per purgationem à necessitate: non enim eò con-
 tigit victorem in Africa fuisse C. Cæsarem quòd
 duces Pompeianæ partis parum fuissent fortes &
 strenui, quòd milites imbelles & ignaui, sed quòd
 hoc fuisset in fati, ut qui dii Afri amici, in expu-
 gnatione Carthagini, in capiendō Iugurthæ, non
 potentes resistere maioribus Roman. cessissent in-
 ulta Africa: Nunc, ut est rerum omnium vicissi-
 tudo, minores seu nepotes victorū Iugurthæ &
 Afrorum manibus in inferias mactari voluissent.

Hæc pertinere videntur, præter cetera, ad eā stra-
 gem miserabilem quæ in Africa ad Thapsum cō-
 tigit: vbi tres hostiū myriades vna die ceciderunt,
 paucis Cæsarianis desideratis. legito Comment.
 Cæsa. *restitit.* pervnicum t. in omnibus scriptis.
qui non Lat. sang. Sp̄nos effusi sanguinis ciuili bel-
 lo ἑρπηγεῖται ad maiorem commiserationis af-
 fectum mouendum. *impia.* quòd in ciueis, parē-
 teis & patriam, id est, quæ natio, quæ regio nō fuit
 particeps Romani sanguinis? *qui gurgēs.* lamenta-
 tio belli naualis. *ignora.* experti belli. *sed nerelicta.*
 Epilogus per διὰ τὸν αἶμα ab indecoro; reuocat enim
 Musam à luctu & lamētis, quod lyram decet mi-
 nimè, ad id quod ei proprium est, nempe, ad amœ-
 nos iocos, ludos & amores. *Cæ.* sic sine diphthō-
 go in principio, Cæ, scriptum est in omnibus no-
 stris scriptis.

AD C. CRISPVM SALLV- stium de contemptu pecuniæ cum lau- de liberalitatis.

ODE II. προσωπική ή ἐγκωμιαστική
 καὶ δικαστική.

NVLIVS argento color est avaris

Abdito terris, inimice lamna

Crispe Sallusti, nisi temperato

Splendeat vsu.

Viuet extento Proculcius euo,

Notus in fratres animi paterni:

Illum aget penna metuente solui

Fama superstes.

Latius regnes audidum domando

Spiritu, quàm si Libyam remotis

Gadibus iungas, & vterque Pænus

Seruiat vni.

Crescit indulgens sibi durus hydrops,

Nec sisim pellit, nisi caussa morbi

Fugerit venis, & aquosus albo

Corpore languor.

Redditum Cyri solo Phraaten,

Disfidens plebi, numero beato-

rum eximit virtus, populumq; falsis

Dedocet vii

Vocibus, regnum, & diadema tutum

Desrens vni, propriamq; lautum,

Quisquis ingenteis oculo irretorto

Spectat aceruos.

Com-

COMMENTATOR.

NVLVS *argento color est.* Ode hæc est di-
 colos scripta ad C. Crispum Sallustium historio-
 graphum equitem Romanum Augusti amicum,
 qua liberalitas laudat & animi magnificentiâ.
argento abdit. argentum abditum pro pecuniâ in-
 thesauris recondita dixit. Sensus autem hic est:
 diuitiarum splendor nullus est, nisi in vſu fuerit
 honesto: auaris autem recondendo crescit sola cu-
 piditas: vt Iuena. Crescit amor nummi quantum
 ipsa pecunia crescit. vnde & hydropi morbo com-
 parat hoc vitium, quod imitatur sitis & potandi
 desiderio crescente ægitudine intus augetur. *co-
 lor.* splendor, pulchritudo & utilitas. *abdit.* in ter-
 ris defolſo. *auari terr.* auaræ terræ dicuntur, cum
 id in se recipiunt quod non reddunt cum ſœnore.
inimice. vocatiue est. *lamina.* pro laminæ, per syn-
 copen. lamina autem rudis est & infabricata ma-
 teria quæ obſcuratur auaris celata: & vult intelli-
 gi Sallustium non occultare diuitias. *temperato vſu.*
 moderato. hoc autem dicit, ne crederetur prohi-
 bendo auaritiâ suadere luxuriâ. *extento eus.*
 prolôgato, id est, in perpetuum. Procleius eques
 Romanus, amicus Augusti, rarissimæ pietatis erga
 fratres suos Scipionem & Murenam fuit, adeo vt
 bona sua ex integro æquis partibus cum eis diui-
 serit eum quibus antea patrimonium diuiderat,
 quo illi bello ciuili erant spoliati. *notus.* celebris.
animi paterni. quod paternum fratribus impen-
 derit animum & amorem. *aget penna.* laudabit,
 extollet. sensus est: Procleius propter liberalita-
 tem in fratres, æternam sibi memoriâ parauit, &
 per omne æuum fama eius extenta est, per quam
 semper volabit per ora virorum. *fama superſtes.*
 quoniam bene facti fama non moritur, nec penna
 eius metuit solui, id est, diuulgar ad posteros, quia
 semper eum agit. famam autem habere pennas
 & volare etiâ Virg. ponit, fama volat pulſum reg-
 nis ceſſiſſe paternis. Idomenæa ducem. *latius.* dif-
 fundis: latius, inquit, regnum extendes, compe-
 ſcendo cupiditatem, quàm si vniuerſum orbẽ pos-
 ſideas. *auidum.* cupidum. *remans diuisis.* *Gulibus.*
 Gades oppidum & insula inter Africam & Hispani-
 am: hinc fretu Gaditanum. *utiq; Pænu.* orien-
 talis & occidentalis, id est, Phœnices & Africani.
 Alter. uterq; Pœnus, quia alia fuit Carthago in
 Africa condita à Didone, alia in Hispania ab As-
 drubale, quam Spartariam vocant. *uni. tibi. in-
 dulgens.* concedendo potum. vt, indulgent vino, &
 ver. ut crateras æneus. *diurnus hydrops.* Hydrops mor-
 bus est subcutaneus ex vicio intestinum narus
 cum anhelitu foetido, & inſtatione turgente. Hy-
 dropico autem proprium est, vt quanto plus bibe-
 rit tanto amplius sitiat. *diurnus.* pernicioſus. Diffusus

enim humor per omne corpus hominẽ perdit &
 necat. sensus itaque est: sicut sitis non tollitur nisi
 ægitudine fugata, ita auaritia & cupiditas habendi
 non ſatiatur, nisi prius animo ad ſanitatẽ re-
 uocato. *aqueus sanguis.* vnde perſy. albo pallido, pallenti.
 vt Perſ. Turgidus hic epulis atque albo ventre
 lauatur. *Phraaten.* Phraates reſtitutus in regnum.
 Perſarum, vbi Cyrus regnavit, non est de numero
 beatorum propter ſuas diuitias & ſplendorem, vt
 vulgus ſentit, nam diuitiæ non adferunt beati-
 tudinem, ſed ſola virtus. *diſſidens plebi.* id est, diſcre-
 pans à plebe, nec habens aliquid cum plebe com-
 mune. *ſolio.* regno Perſarum, vbi Cyrus regnavit.
 ordo est: virtus diſſidens plebi eximit numero bea-
 torum Phraaten redditum ſolio Cyri, & virtus
 dedocet populum vi falſis vocibus, deſerens vni
 regnum & tutum diadema & propriam laurũ ei
 qui ſpectat ingenteis acervos oculo irretorto. *exi-
 mit.* ſeparat, ſegregat. *dedocet.* deſuefacit. *vocibus.*
 opinionionibus. *sutum.* quod nemo auferte poſſit.
uni. ei ſoli, ſcilicet ſapienti: Nam is ſolus diues,
 ſecurus, rex est, & diuitias alienas non concupiſcit.
propria inq; laur. veram gloriâ. *irretorto.* irreflexo.
 inconcupiſcibili animo. *acervos.* pecuniæ cumu-
 los. Virg. ac velut ingentem ſolmicæ factis acervũ
 cum populant.

CRVQVIVS.

NVLVS *argento color est.* Dum ſuo more
 ludendo notat Salluſtium, quod is vt volu-
 prati genioque indulgeat, ſejaſſet odiſſe pecuniâ,
 nedum amore vel eius ſplendore capi, docet non
 auari eſſe, nummi pulchritudinẽ noſſe, vt qui ni-
 hil quàm deſolũ teneat; nõ prodigi, qui tam-
 quam ſuam perniciem, vt ſatis corpori facit, eum
 à ſe proicit profunditque: ſed vnius id eſſe fruga-
 lis hominis liberalitæque, vt qui temperatio eum
 moderatioque vſu contrectet, diiudicet æſtimetque.
 Qua ratione & eum vtilem eſſe facit,
 cum ſibi, tũ n aliis viris bonis fortibusque bene-
 faciendo impertiendoque. Quod proſectò bene
 vtendi liberalitæque animi nomen tam præclarum
 demonſtrat eſſe & magnũ cum Procleij ex-
 emplo, tũ virtute continentia, perque confuta-
 tionem popularis opinionis, quæ diuitiis & opibus
 omnia tribuit, vt is ſolus ſecuram vitam viuat, ſin-
 gularem gloriâ mereatur & regnum, denique
 ſolus ſit beatus, quem non auaritia odioſum &
 obſcurũ facit, nõ ignominioſum proſulio & per-
 ditum. videtur in hac Ode *in παρὰ π* non nihil al-
 ludere ad dogma hoc Stoicum, *ἐν μόνῳ ὁ σπῆς
 ἀδύνατος.* nullus *argente color est auari abditus terris.* Ma-
 gno proſectò vehẽ Lambinũ pro ſua eruditione
 fuiſſe non tam præcipitis ingenij in emaculandis
 auctoribus ſine auctoritate veteris alicuius ſcripti
 codicis.

codicis: etsi namq; certò credâ id eû fecisse polygraphiz studio, tamen eo nomine nemo unquâ estugit audaciz crimen, ne stuporis dicâ, qui quod rectum est, delet, inq; eius locum substituit quod minus conuenit. Quid enim venerit ei in mentê quando pro, abdito, contendit acriter legendum esse, abditæ, sine exemplari scripto, profectò me lateat: nam meo quidem iudicio, perit Venus, perit Horatianus Genius in illius vocalæ mutatione. Proinde, vt rem pressius excutiamus, illiusq; vtamur exemplo in elucidatione argenti Horatiani: Nemo certè dixerit, inquit, mulieris deformis vllam esse gratiam aut venustatem nisi formosa sit: Assentior; hoc enim perinde est, ac si dicas, mulier deformis est formosa, quod esse reuera nequit: verum mulierè deformem fieri formosam, quis nisi demens, ausit infitiri? Sic Horatius argentum terris abditum non asserit splendere: Qui namque id dicat, cui colorem adesse negat: Atqui argentum terris effodi, igne purgatum manibus contrectari, in vsum venire, vsuq; splendere, quis id non det Horatio? qui nil minus certè voluit hic quàm *παρὰλογίζεσθαι*, id est, fucû alicui facere, ne Sallustio quidem, quem pecuniæ clarè facit inimicum: tamen non me lateat iis in verbis aliquid subesse notæ. At si quis vel ineptire contendat Horatium, quod argento fossitio colorem denegat, quando non paucis in argentifodinis Germaniz eruatur argentum purum coloratumq;e, vel Lambini lectionem esse genuinam. Equidem Lambini lectionem non grauati cõcesserim non esse aptam, vt iam dictum est: At Lyricum nostrû aberrare nequaquam, vt qui hac in re non ignorauerit quid senserint veteres, quid scripserint, quibus non erat inexploratum in argentifodinis aliud in venis argenteis inueniri quàm terram aliam rufam, aliam cineraceam, Plinio teste, sine vlla vel specie, vel argenti splendentis scintillula, quam prius addito plumbo nigro necesse erat excoqui, ablui, purgari, inque laminas transfundi, quàm sumeret argenti colorê. Quod autem nunc in Germania Schnebergum, Annebergum, Gairum, Vosagi môtis Liberia valis &c. gignunt argentum purum, hoc ne veteribus erit vitio nescire & criminationi Lyrico nostro? Ceterum quis non videt huius dictionis, argentum terris abditum, puritatem & energiam planè esse naturæ, non etiam defodiens avari? vt omittam epitheton, auaris, quod hic omninò naturæ proprium est, quæ in terræ visceribus ita metallâ tenet abdita, vt & inuidere nobis, & communicare nolle videatur. Quid? quod eo dicendi modo ferè sint vsi veteres? sic Cic. 2. natu. deor. Nos æris, argenti, auri venas penitus abditas inuenimus,

ad vsum aptas, & ad ornatum decoras. Iterum 2. offic. Nec ferrum, æs, aurum, argentum effoderetur penitus abditum sine hominû labore & manu. Lucret. 6. Denique vbi argenti venas aurique sequuntur terrai penitus scrutantes abdita ferro. Postremò si abditæ legamus, an non erit necesse fateri Sallustium contra Cic. Varro. & Agellij testimonia, non prodigum sed avarum fuisse, vt qui pecuniam huini defossam seruaret, quo nomine sit ei inimicus, qui vsu nolit eam splendere? Quâ ob rem ne tædio sim lectori, penitus arbitror antiquam lectionem esse veram & genuinam, & horum versusum esse sententiam, neque argentum impurum, neque argenti laminæ, hoc est, (vt in formis materia pro ea posita sit, quæ iam exculata est artificis manu) pecunia, calices, scyphi, pateræ &c. splendent, id est, splendidum, laudabilem, virum deniq; bonum efficiunt nisi vsu temperato, id est, temperantia, modestia, continentia duce & magistra. *inimice lamine.* notat Sallustij luxum & profusionem, quæ tanta erat, vt odisse pecuniam, pròque inimicissima peste eam habuisse videatur. legito orationem Cic. (vt fertur) in Crispû Sallust. Arbitror autem Horatium de industria hac voce laminæ vsum, quod eam Sallustius fortassis in contemtrum argenti, auri, pecuniæ, semper habuerit in ore, laminasque & crustula nominauerit. *extento Præno.* Exemplû liberalitatis; vt doceat Sallustium in profundendis bonis paternis (patris enim ædeis vendiderat cum summa ignominia) eis nec vti, nec vsum eorum nosse. Procleij quoque meminit Plutarch. in vita Antonij, vbi Cleopatraz suadet vni Procleio se crederet. *extento eno.* viuere æternum, fama nomen Procleij extender, propagabit ad posteros, efficiet immortale. *metmente.* nolente, per metathesin; nam qui metuit, renititur, recusat, refugit, non vult. In eadem significatione Ode 11. lib. 3. meruitq; tangi nuptiarum experts. & Ode 5. lib. 4. infulsè putant aliqui hic addendum τὸ haud, vident enim hic significari æternitatem, quæ neque perit, neque perire meruit. iccirco negationem participio adijciendam cogitant, cum non aduertant aliud in participio contineri. *superstes.* pereannis, perpetua. *latius regnes.* suprâ Sallustio prodigo opposuit Procleium benignum & in fratres liberalem: hic ex auaritiæ vitio docet quàm sit laudandus Procleius, qui animo suo imperauit fratres sibi in bonis exæquari: & quàm vituperandus Phraates ob auaritiâ regno eiectus. *regnes.* modi potentialis, pro regnare possis: auaritiæ proprium est, quocumque modoremo facere, regna regnis addere, latè imperare; & vulgi hæc est opinio. Contrâ Horatius, si vis, inquit, diues esse, & longè latèque

imperare,

imperare, te ipse rege, tibi impera, & omnia possederis: animus enim hominis, non arca diues appellari solet, quamuis illa sit plena. *remota Gadibus*. procul sitis Celtiberis, quos per Gades accipe, quibus viciniore adiacent quam Africanis: Præiacet enim Europæ, inquit Strabo lib. 2. insulæ, extra Columnas quidem Gades & Cassiterides, intra Columnas verò Gymnesiæ, alizque Phœnicum insulæ &c. *crescit indulg.* appositissima comparatio, nam malum malo, causâ causæ, curatio curationi responder: verum quò id quod afficitur est excellentius, eò malum malo gravior est & detestabilius: alterum corporis vnius perniciēs est, alterum regna subvertit: Nam hydrops quidem corpori, avaritia verò adhæret animo penitus insita. Sicis habendi cruciat, hinc pecuniæ, illinc liquoris: tolle causam, fugiat aquosus humor, præcipue iecinori succurre infirmato, & morbum sustuleris: Avaritiæ tolle marrem luxuriam, animū doma, & malum diis, hominibusque execrabile cieceris: At si neglexeris, tandem nascitur audacia, scelerū omnium & maleficiorum mater. Ceterum hydrops tria genera, Tympanites, quando vento venter ita distenditur (qui est inter peritonæum & intestina) ut pulsatus tympani bombum referat. Alterum genus *durus*, ab utre similiter humoribus collectis distento iisdem in locis. Tertium *inordinatum* (quale hic ab Horatio describi videtur) hoc est, aqua subtercus, quādo pituitosus humor inter cutem per corpus dispergitur. De curationibus horum trium legit Cornel. Cels. lib. 3. cap. 22. Galenum, 9. *inordinatum* 3. De hoc morbo & eius causis scribit Q. Serenus Sammonicus. Corrupti iecoris vitio, vel splenis, acerbo crescit hydrops, aut eum siccatur febre medullæ, atque auidæ fauces gelidum traxere liquorem, tum lymphæ interius vicio gliscente tumescit secernens miseram proprio de viscere pellem. *indulgent.* indulgere, Valla teste, est cedere obsequentiæ & delicatæ tribuere: est autem in vitio, sicut & indulgentia, mollis educatio & delicata, quæ nervos omnes & mentis & corporis frangit. *durus*. quasi dei ira natus, inquit Festus. Codex Bland. 1. & Maldeg. habent, durus. *venæ*. venas quasi riuulos sanguinis ab hepate dimanantis pro ipso fonte, putâ, hepate infirmato: vel, si mauis, pro arteriis intelligere licet, ut veteres non raro, in quibus semper, quàm sanguinis plus inest humoris. *reddidit* Cyri sol. *Phr.* Senit vulgus eum esse beatum regnòque dignū, qui id tutari, ampliare & conseruare possit: quod fieri cum vix queat sine diuitiis, iudicat idem, vel amplissimas, quo iure, quæque iniuria coaceruandas, quòd hæc solæ id præstare valeant, eoque insana rapina opus esse. Contrà docet Horatius ex-

emplo Phraatis (quicumque is sit) quem nō omnes Persarum splendorēs & opes in regno tutari potuerunt, contra plebis imperitiæ stupidam sententiam, non à fortunæ bonis aliquem dici & esse beatū, sed ab vnica virtute, eique regna, imperia, summos, turōq; honores deberi & immortalē gloriam; non qui cumulandis, sed vtendis liberalliter opibus incumbit, quod non avaritiæ, nō prodigalitatē est, sed continentię temperantięque. *Phraaten.* alij Phraorten legendum putant: Equidem securus sum manuscriptos codices omnes, æque non temerē, vt arbitror, coniectare licet hūc Phraaten (cuius fortassis historia intercidit) ex Parthis aliquem suis opibus & amicis regnum inuasisse Persarum, eiectumque propter rapinas & bonorum studia: rursumque postea in regnum restitutum: propter quam Fortunæ mobilitatem, scribit Horatius eum numero beatorum exemptum, à virtute quæ sola constans regnum & tutum largiri potest, & veram gloriam: Cur autem id cōiectem, præter tacitam hoc loco ei rei significationem, facit Strabo lib. 1. 5. qui Parthis, Herodes, Phraates, & alia priuata nomina fuisse scribit, regēque Arsacidas nominatos. Omnes Bland. & alij 4. cod. habent Phraates per aspirationem in medio: atque eam iudicio genuinam lectionem, eò quòd barbara sit dictio: Non solent enim Græci mediam syllabam aspirare, vt nec Strabo, nec alij Græci hanc aspirant. *diffidens plebi.* verior, meo iudicio, lectio est codicum Bland. diffidens plebis, ita vt & diffidens verbale cū genitiuo plebis, perpetuam quandam & quasi naturalem discessionē à plebe denoret. iudicet lector doctus. *oculo irretito.* continenti, qui ad aspectum pecuniæ non magis mouetur quàm lapis, quales sunt liberales, frugales, continentes, abstinentes, moderati qui norunt vsum pecuniæ. Hic malim virum quendam doctissimum pro verbosa sua in re manifesta disputatione, nobis edisseruisset, vt sit constanter & magis irretortus habendus, isne qui visam pecuniam fortiter contemnit, an qui non visam nihili facit?

AD L. GELLIVM: DE ÆQUALITATE MENTIS seruanda tam in prosperis quàm rebus aduersis: quia mors est omnibus æqua.

ODE III. *μαγειρτικὰ καὶ πρᾶγματτικὰ.*
 ÆQUAM memento rebus in arduis
 Seruare mentem: non secus in bonis
 Ab insolenti temperatam
 Letitia, moris iure Delli,

M

Sen

5. *Seu maffus omni tempore vixeris,
Seu te in remoto gramine per dies.
Eftos reclinatam beatrix
Interiore nota Falerni.
Quò pinus ingens, albq; populus*
10. *Vmbra hofpitalem confociare amant.
Ramus, & obliquo laborat.
Lympha fugax trepidare riuo.
Huc vina, & vngueta, & nimium breuia
Flores amœna ferre iube rofa:*
15. *Dum res, & ætas, & fororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coëmtis falibus, & domo,
Villaque, flauus quam Tiberis lauit:
Cedes, & exfructus in altum*
20. *Diuitiu potietur heres
Diueſne priſco natus ab Inacho,
Nil intereſt, an pauper, & infima
De gente ſub dio moreris,
Viſtina nil miſerantis Orçi;*
25. *Omneſe eodem cogimur: omnium
Verſatur vrna: ſeriùs, ocyùs
Sors exitura, & noſ in æternum:
Exſilium impoſitura cymbe.*

COMMENTATOR.

ÆQUAM memento rebus in arduis ser. m.
Metrum Alcaicum duobus vers. tert. iamb. di-
met. hyperca. quar. Pindar. ad Gellium, quem vult
omnibus in rebus æqualitatem seruare, ita vt nec
aduersa eum conterant, nec prospera extollant:
neque enim minus est necessaria modestia in pro-
ſperis quàm in aduerſis. *æquam*. id est, æqualem,
immutabilem, ita vt ſemper habeas in animo mo-
derationis propoſitum, & in aduerſis talis ſis qua-
lis in proſperis. *arduis*. difficultibus, aduerſis. *non-
ſecus*. ſup. quàm. *ab inſolenti*. ſubitò orienti.
temperatam læt. non immoderatè lætam. *mori-
ture Gelli*. o Gelli, moriendum eſt enim ſeu tenax
ſeu largis vixeris. *remota*. ſecreto nemore. *re-
clinatam*. reſupinum & ſoluto à curis animo te
beatù feceris, & ita vitas ſemper, quaſi feſtos dies
ceſſebres. *interiora*. ſupp. de. interiùs enim vina
ſeruanda reponuntur, quibus ad vetuſtatis indicium
tempus quo ſeconduntur adſcribitur, ſeu in interio-
re alio vaſis habentia notam. *quo*. ſupp. in gra-
mine vel loco. *pinus ing.* quæ ſua magnitudine
præſtat amœnitatem potantibus. *albæque pop.* in-

teriora namque populi folia ſunt alba. vt, bicolor.
cùm populus vmbra. *vmbra*. refugium epulân-
tibus propter æſtum gratum & delectabile. *conſo-
ciare*. condenſare & opacam facere. *ramus*. per-
plexis inter ſe. *quid obliquo*: tortuoſo, ſicuoſo.
trepidare. feſtinare. vt, ne trepidare meas Teucrî.
deſendere nauis: vel, trepidare, id eſt, tremebun-
dè currere, & fluendo deſecari ad uſum & delecta-
tionem hominum: deus enim condidit omnia, vt
in eis homines acquieſcerent. *fugax*: cita & celer.
huc. ad nemora. *nimum breuia*. breuis, genitiuus.
eſt, id eſt, citò tranſeuntis & temporaneæ, vt ſupe-
riùs dixit breue lilium *amœnos*. delectabileis. *fer-
re iube*. ad voluptatem. *ætæ*. iuuentas apta læti-
tiz. *res*. patrimonium. *fila trium*. ipſæ ſorores
per periphrasim, quæ mortis adioneant & minē-
tur. Virg. extremaq; Lauſo Parcè fila legunt. *atra*.
crudelia, minimè placabilia. *cedes*. locum dabis.
coëmtis. comparatis. *ſalibus & domo*. omnibus
diuitiis & amœnitate, morte carendum dicit. vt:
Iuuen. dum ramen à ſigulis muniam intrauerit
urbem larcophago cõtentus erit. *villaque*. coëm-
ta. *lauit*. lauat, præterſuit. *extructus in alt.* com-
poſitis, magnis & amplis. vt, qui forte tapetibus
altis extructus. *potietur hæc*. hoc eſt, ſi diuitiis tuis
in vita non fueris uſus, relictis hæredes frucentur.
diues ne p. hoc eſt, nihil intereſt poſt mortem v-
trum diues fueris & generoſus, an pauper & hu-
milis genere. *ab Inacho*. Inachus rex Argiuorum
nobiliffimus fuit, à quo & fluuius in quo merſus
nomen accepit. Vnde Virg. pro generis nobilita-
te dixit. Et Turno ſi prima domus repetatur o-
rigo Inachus Acrifiusq; pater. & Lucretia. de quo-
cumque voles proauum tibi ſumitolibro. *an pau-
per*. nulla enim diſtantia eſt mortis inter nobilē
& ignobilem, diuitem & pauperem; quia mora-
neque pauperem eligit, neq; diuiti parcit, ſed om-
neis in commune rapit. *ſub dio*. ſuprà pro diuiti-
bus domum dixit, ideo hic ſub dio, hoc eſt, nudo-
cælo poſuit manſionem pauperis. *viſtina*. tu ſci-
licet ipſe. *nil miſerantis*. implacabilis. Virg. igno-
ſcenda quidem. ſci ent ſi ignoſcere manes. *Orçi*.
Plutonis. *omnes eod.* omnes enim naſcimur, &
omnibus vnac terra ſe pulcrum præſtat, *eodem*. ad
eundem Orcum. *cogimur*. compelliimur. vt, Tity-
re coge pecus. *omnium mo. vrna*. urnam pro ſor-
te poſuit: verſatur enim omnibus vrna, aliis ad
diuturniorem vitam, aliis ad præſentem mortem:
in vrna enim ſolent recodi ſortes ad ſuffragia ho-
norum, & inde extrahi. vna etiam erat in qua ci-
neres recondi bantur. vnde Luca. numquid plenas
plangemus ad urnas? Virg. de vrna ſortium dixit.
Quæſtor Minos vrnæ mouer. *sors*. ſortem di-
xit propter vrnæ. ordo eſt, ſors omnium exitura
ſerius.

ferius vel ocyus, & nos impositura cymbæ in æternum exilium versatur in vna. *cymba*. Charoitis, vt in æternum dirigat exilium.

CXXIVS.

AEQVAM *memento reb. in ard.* In antiquissimo codice Bland. ex apicibus, lituris & alterius Bland. collatione in quo scriptum reperi ad Bellium, facile deprehendi in locum litteræ G ineplesse litteram D, propter affinitatem; ita vt pro voce Gellius, hæcenus legatur Dellius. Quare vulgaram inscriptionem ad Dellium curavi mutandam in hanc, ad L. Gellium; tum quod in ea mutatione parum sit periculi, tum quod eo quo scripsit Horatius tempore offendam L. Gellium, l. f. n. poplicolam cum M. Cocceio Nerua gessisset consularum, anno purâ V. c. 717. auctore Sigonio. is Gellius, vt refert Dio, fuit M. Cornelij Messallæ frater, ab euentu fortassis adoptionis poplicolæ nominatus: Non enim Gellij, sed Valerij poplicolæ cognomen acceperunt: huic autem communi consilio condemnato, vt habet L. Flori Epitoma lib. 1. 2. à M. Bruto antea quam consul esset, venia data fuit. Quem fortasse propter euentus fortunæ dubios, reique publicæ statum varium, suis rebus parum confisum monet Horatius, vt præsertim semper erectoque sit animo & in lætis & rebus tristibus, genio indulgeat, bonique cōsulat quod fors fert: id autem quod faciat cōmodius, iubet enim extra tumultum popularem rus secedere, eoque collatis omnibus quæ volupratem iuvant iucundè viuere, nulla vel hæredis vel mortis cura, quæ cunctis ex æquo mortalibus semel imminet. Non infirior Q. Dellij quoque meminisse Dionem lib. 49. & 50. sed quod is exoletus fuerit Antonij, inque Actiaca pugna defecerit ad Augustum, mihi non persuadeo eum scripto suo dignatum Horatium. At suum tamen relinquo omnibus arbitrium liberum. *aquam memento.* à necessitate mortis monet Gellium rebus tam lætis quam tristibus animi bene constituti, non queruli propter iniquitatem fortunæ improbitatemque, & fortassis insolentias collegarum in sua condensatione: non etiam fastuosi elatique in aduersariis propter honoris consularis amplitudinem. Aqua mens Budæ Græcè dicitur *ἀγναιμῶν*, mens tranquilla, beneuola, composita; cui contrarium est *ἀγναιμῶν*, mens morosa, improba, perfida, iniqua, &c. *insolenti lat.* qualis esse solet in bonis, quæ plurimum pariunt stultitiam, superbiæ, & omnium malorum marrem. *maius.* nullis in rebus acquiescens animo tuo, semper querulus, semper morosus, vt plerumque solent quibus vita

gravis est: Quare monet Euripides, *ὅστις πάντων σφῶτερ εὐδύνει τυτὶ, σφίεν τὰ συμπίπτοντα μὴ παλιγκότους.* hoc est, hoc ante omnia discendum est primum, vt euentus rerum non ægrè aut iracundè feramus. *per dies fest.* quibus à foro licet abesse republica. *reclinantem.* recumbentem: alludit ad antiquum ex triclinio conuiuandi morem quo *πινουσ.* topographia villæ Gellianæ ex situ ad Tiberim, amœnitate loci, opacitatēque ex consitis arboribus implicitisque ramis. omnia scripta habet, quæ, quod interpretatur Comment. per relationē, id est, in quo gramine. Lamb. legit, quā, & fortasse rectius iudicat lector. *hospitalem.* re suo hospite dignam. *confociare amans.* quasi amabili societate inrita cōiciunt, vt beneuolē te accipiant, obambrentique, metaphor. non placet autem, vt amant, hic sit solent, ad Græcam phrasin *φιλοῦσ*, quale est illud Thucydidis lib. 2. *ἐπὶ φιλοῦ ἡμιλος ποιεῖν*, id est, quod quidem solet vulgus faceret. Imo potius amant conlociare, hoc est, amanter conlociant, seu complicant connectuntque suos ramos ad vmbra gratam hospiti suo faciendam. *quid? obliquo la.* sic legitur in duobus Bland. in antiquiss. non sine turpilitura. in altero expreisse cū suppositis punctulis sine litura. & hanc veram lectionem iudico, in qua vide vim τὰ quid, & energiam, quæ per interpunctionem distincta particula, per interrogationem, à τὰ obliquo, cum attentione mouet admirationem, quod vt arbores amant seu gaudent sociare ramos ad vmbra veturo hospiti texendam, ita lympba quoque laborat in obliquo riuo trepidare ad hospiti suo gratū murmur concitandum, leni tremuloque strepitu per saxa defluendo: perinde ac si velit cuncta certatim ruris eius & villæ arbores, saltus, fonteis inter se contendere, quod iucundum aduentanti Gellio præparent hospitium, beneuolumque offerant ministerium. *fugax.* præceps, namque vnda superuenit vnda. *huc vina & vng.* ad eam quæ à natura est, amœnitatē loci, vt nihil desit hilaritati volupratique explendæ, iubet adferri vina & vnguenta, quibus incalescat animus: ad id enim neque facultates deesse & gratè desiderare. *unguenta.* ab Ionibus vnguenta, coronæ & mensæ secundæ Romam delata sunt ab exercitu Asiatico. *brevius flores amænos.* variant hic scripta: sed plurius consensum sequor. *dum res et.* Horatur Gellium ad animum exhilarandum à facultatibus & ætate. *cedes. coemt.* expolitio, qua suadet vtendum bonis dum tempus datur, non etiam concumulandis & aggerandis operam dandam, quibus hæres fortassis ingratus frui possit. *coemtis.* coemere, in altum diuitias extruere, est diuitias augere, amplificare, bona bonis in altum, id est, in infinitum adiunctis

accumulare. *quam Tiber.* amœnitas villæ à situ loci. *cedes.* elegans anaphora ad memoriam refrigerandam, ne differat vti bonis dum licet per mortem, nèue ab eorum vsu impediatur cœmendo parcendôque ingratīs hœredibus. *diuifne.* *pres.* eximit curam familiaris rei & facultatum coaceruandarum ab æqualitate mortis. *an pauper.* ornatum carmen sibi oppositis, diues, pauper, natus ab Inachoi. ex antiquissima familia nobilissimaque & ex infima gente, id est, plebeia & minime nobili, sic suprâ, Pallida mors pulsat æquo pede pauperū tabernas regumq; turreis. *sub dio.* sub aperto, nudôque cælo. *moreri.* habites, siue expectes: à morari, quod propriè est detinere, *victima.* supp. tu existens, ad imitationem Græcam *ad.* Victimâ propriè ceditur victis hostibus, vt habet Festus: Sic Agellius, à morte victus est victima futura Plutoni, siue Vrago Deo; sic enim nominatus est Orcus ab antiquis, vt ait Verrius apud Festum, quod is maxime virgeat. *omnes eodem.* hinc ait Euripides, *ὅταντις ἄνθρωποι κατὰ ἀνείν ὀφείλουσι, καὶ οὐκ ἔστι θνητῶν ὅτις ἐξ ἀριστίας τῆς ἀνελον μίλλανται, ἢ θανάτου.* id est, cunctis mortalibus mors debetur, & nullus hominū certò nouit an victurus sit diem crastinum. *uma.* fatalis, in quam vitæ mortisq; sortēs cōiectas fabulabatur antiquitas: Sed nos fatuas eiusmodi, & plusquam anileis fabulas, de sortibus, de fato inuitabili, magno animo respuimus: & huic piæ sententiæ subscribimus, nimirum, omnia ab Iesu Christo seruare nostro, æternôque Deo gubernari conseruarique. *serim, oym.* alyntheton aut, vel, siue.

AD XANTHIAM PHOCEVM
fodalem, amare ancillam non esse
crimen.

ODE IIII. *προσφωνητικὴ.*

*Nē sit ancilla tibi amor pudori,
Xanthia Phocæ: prius insolentem
Serua Brisei niueo colore*

Mouit Achillem.

*Mouit Aiace Telamone natum
Forma captiua dominum Tecmessa.
Asps Atreides medio in triumpho
Virgine raptâ.*

*Barbara postquam cecidere turma
Theffalo victore, & ademitus Hector
Tradidit fessis leuiora tolli
Pergama Graiæ.*

*Nescias, an te generum beati
Phyllidis flaua decorent parentes.
Regum certe genus, & Penatei
Maret iniquos.*

*Credo non illam tibi de fielesta
Plebe delectam: neque sic fidelem,
Sic lucro auersam potuisse nasci
Matre pudenda.*

*Brachia, & vulsum, teratesq; sumas
Integer laudo. fuge suspicari,
Cuius octauum tropidauit atas
Claudere lustrum.*

COMMENTATOR.

Nē sit ancilla tibi amor pudori. Metrum Sapphicum cum Adonio. Afferit ancillæ amorē domino nō esse erubescendum, quod ostendit idem à ducibus & magnis viris esse factum, quibus turpitudini non est datum in amorem trahi captiuitatem. *pudori.* verecundiæ. *Phocæ.* vocatiuus Græcus, sicut Pentheu. *prius.* antea. *insolentem.* superbum, arrogantem, factorum suorum superbia elatum: Superbiæ autem Achillis etiam in suo filio Pyrrho Virg. meminit iniquiens, Stirpis Achilleæ fastus. Insolens etiam crudelis, vt superius, exercitus insolens. *serua.* iure belli ancilla. vt, Olli seruatur operū haud ignara Minervæ. *niueo colore.* candido, digna amari ob pulchritudinē. vt, & erat tum dignus amari. *mouit Aiace.* ingenita dona naturæ mouent animum, maxime ad voluptatem & libidinem. *Telamone.* ideo dicit Telamone natum, quia fuit alius Ajax Oilei. de quo Virg. Et furias Aiæcis Oilei. *forma.* specialiter forma pulchritudine ponitur. vt, formæ conscia coniux. *arsit.* impatienter amauit. *Atrides.* Agamemnon. *medio in triumpho.* in ipsa victoria. Capta Troia quæ sita ex captiuis amica est. per Emphasim hoc dictū est: tunc enim arsit quando per triumphum minime liceret. *virgine raptâ.* Cassandra scilicet, quæ ex templo raptâ est à Græcis. *turme.* Troianæ. *Theffalo vict.* poterat hoc de Pyrrho intelligi, qui excidio Troiano interfuit: sed quia subdidit, & ademitus Hector, ad Achillē dirigit excidij causam. *ademitus.* vitæ, sublatu morte. *tradidit.* sua mortefessis. longo bello. *leuiora.* imbecilliora. vt, decimū quos distulit Hector in annum. *beati.* nobiles & diuites. *flauæ.* pulchræ. Phyllis enim capta fuit. *Maret.* recordatione sui generis. vt, qualis populea maret philomena sub vmbra. *fielesta.* seruili. *auersam.* lucrum abhorrentem, despicientem pecuniā: quod ideo dicit, quia pecunia corrumpi non potest.

rat. Auerfus idem est quod contrarius, ut, auersa
deus mens. & diua solo fixos oculos auersa tenebat.
posuisse nesci. ex habitu, moribus & institutione
Phyllidis, colligit parentum ipsius nobilitatem.
hic Virg. quem lese oxe ferens, quam forti pectore
& armis. *puenda.* erubescenda. Virg. pudendis
vulneribus pulsum aspicias. *integer.* hoc dicit, ne
suspicaretur eam amare, & se castum iactat. *teretes
fueras.* rotundas tibias cum longitudine. *fuge.* de-
sine suspicari me tui tori corruptorem esse, aut eam
me amare. *cuius ostra.* significat se esse quadrage-
narium per octo quinquennia. Virg. veniet lustris
habentibus ætas. *trepidantis.* festinantis, ut, ne trepi-
date meas Teucris defendere naueis.

C R V Q V I S.

N *se ancillasibi.* Ne fortasse Xanthia Phoe-
ceum pudeat amare ancillam Phyllidem,
eum ad id hortatur exemplo virorum principum
Achillis, Aiæcis & Agamemnonis, quibus amare
seruas minimè vitio datum est, quibus ait Phylli-
dem non natura, neque natalibus inferiorem, à si-
delitate & morum vitæque probitate, non deniq;
forma corporis, à vultu, brachiis & tibiis. Sed vi-
deretur suo more iocari, quod Xanthias cum Phyl-
lide fortassis alibi ab ipso ex inopinato deprehen-
sus sese magno studio ei ab amore excusauerit. *ne
se ancilla.* exorditur ab exemplo à maiori. *ne. os mihi.*
ut non. quemadmodum Ode 33. lib. 1. *ancilla.* ab
anculando, id est, ministrando, vetusto more: hinc
Anculi dij, & Anculæ deæ, quasi ministri; vel ab
Anco Marcio sunt anculi & ancilli, ita ab Anca
Marcia sunt anculæ & ancillæ. videto Festum. de
amore autem matronæ, ancillæ & togatæ, lege no-
tata in Sary. 2. lib. 1. *primo insolentem.* hoc est, antea
non amare solitum, quasi primos Achillis amores
velit fuisse Briseidis; curenim hic insolentem in-
terpretabimur superbum & arrogantem, quando
ante raptam ab Agamemnone Briseida nullam
aut ostenderit elationem animi, aut id Homerus
declarauerit, ut arbitror? *serua Briseis.* ex Lynesse
capta fuit. Ilia. 6. *τὴν ἐν λυρρίῳ ἐκράτεον.* i. hanc ex
Lynesse excepit, in cuius captiuitate Myneten &
Epistrophum cecidit, quod Briseis Patroclum lu-
gēs declarat Ilia. 5. *ὅνδ' ἔρπον' ἔμ' ἱσμεν, ὅτ' ἀνδρῶν
ἀνὴρ ἀγλαῖος ἐλπίσιν, ὥρῳ δ' ἐπὶ λυρρίῳ
μύνηται κλεινόν.* i. nec me dure meum voluisti flere
maritum, quem eclere vita quondam submouit
Achilles funditus euersa diuinis sede Myneten. *ni-
mo colore.* laus formæ à candore corporis. *monit.* a-
more sui ob niueum colorem, per hyperbolē.
aiacem Tels. de Aiace Telamonio vide oðd 7. lib. 1.
domitium Tecm. nimirum ipsa Tecmessa per cap-

tiuitatem seruā: hæc autem voces, dominus, seruā,
sunt Aristot. *αὐτὸς τῆς Τεκμέσσης.* m littera liquefcit
metri causa. in vno cod. Bland. scriptum est Tec-
messa. Ouid. Tecmessam diligit Ajax. Ipsa enim
ex Aiace suscepit filium Eurisacem. Facit autē hic
quod & ceteri Poætæ, tales captiua & valde a-
mare suos dominos, & magni pariter ab eis fieri.
arsit. metapho. ab igni: amor enim ignis est inter-
nus. *virgine rap.* hoc de Cassandra Priami filia in-
telligit, quæ rapta ē templo Palladis Agamemno-
ni forte contigit. At medio belli tempore Chrysa
direpta Sminthei Apollinis sacerdotis filia, Aga-
memnonique dono data est. Ilia. 6. *ἡ δ' ἔτι παρ' αὐτῷ
δ' ἄσπετος μετὰ σφίσιν' ἐκ δ' ἵλον' ἀπείδον' χερσὶν ἴδον
ἡλκασσάμενον.* id est, hæc inter se partiti Chryseida
solum exceperunt duces Agamemnoni munus Attri-
dæ. Sed hanc dimittere coactus est propter pestem
qua dicitur Apollo afflixisse eius exercitū in vin-
dictam raptæ virginis. *Barbara.* purā, Phrygiæ,
quia Phryges propriè barbari dicebantur. *seffis.* sic
Virg. Aeneid. 2. Sæpe fugam Danaï Troia cupiere
relicta moliri, & longo seffis discedere bello. *leniora
talli.* faciliora ut tollerentur, id est, delerentur, su-
perarentur. non caret hoc hellenismo. *vesitas.* ἀ-
γαστρίφορος, ne Xanthias ei occurrat, illis quidē ho-
nestè licuisse seruas amare nobileis, sibi verò non
perinde, quod Phyllis esset ignobilis & obscuris
nata parentibus. Sed hoc in argumento ad finem
vsque odes, nihil quàm videtur ludere. *generum.*
εἰρηνικῶς, propter concubitum. *beati.* diuites. *flaua.*
pulchræ, non à flauis crinibus, ut aliqui exponunt:
Nam purpureum, flauum, croceū, sunt apud Poë-
tæ epitheta pulchritudinis eximie. *regium genus.*
hoc enim fere nobilibus meretriculis familiare est
ut suum genus iactent, & Deos accusent tamquā
auctores suarum miseriarum & infelicitatis. *certē.*
in Iromia miram vim obtinet & certē, perinde ac si
dicat, si Phyllis non est diuitibus beatissimæ, saltē
mæret se tam nobilibus ortam maioribus nō ha-
bere penateis æquiores, id est, inopiā familiarem,
adeo ut præ paupertate, suppellectili, cultu, ornatū-
que corporis, imaginibus parentum, titulique &
suo stemmati respondere nequeat. Non me latet,
iniquos penateis alios aliter interpretari, sed mihi
hæc sententia visa est commodior, ut eos iniquos
quidem censeamus, quibus augendæ rei familia-
ris nulla cura est; felicis verò & nobis æquos, qui
id præstant, ut domus splendeat opulencia. *credens
illam.* sensus est, si dubites de parentum diuitiis &
nobilitate, hoc tibi persuasum habeto, illam tibi
dilectam, id est, amicam non esse natam de scle-
sta, id est, impia, impura & abiecta plebe. Hic vide,
num plebem velis accipere pro fece populi, an pro
leortis meritoriis infimæ sortis, quæ merito scle-

sta sunt, quod famam, nomen, corpus, ius, equum, iniquum, omnia denique prostituant. *dilectam*. sic habent sine ulla litura aut macula omnes mei scripti lib. non *dilectam*, quam reiiciendam puto: Nā prater id quod Lambinus ex Festo habet, putā, *dilectus* militum, & is qui significatur amatus, à legendo dicti sunt: Idem habet, lacus Lucrinus, iniquiens, in vectigalibus publicis, primus locatur eruendus omnis boni gratia, ut in dilectu, censuue primi nominatur, Valerius Saluius Statorius. Rursum, Neglegens, inquit, non legens neq; dilectum habens, quid debeat facere. Sic etiam Pandeet. Florentini tit. de re milit. cap. 4. *neque sic fidel*. hæc ad Phyllidis laudē pertinere dicunt; ego contrā, ironicos accipienda puto. *lucro auersam*. non auarā, sed frugalem, per Ironiā, hoc enim in muliere rarum donum est, etiam pudica & matrefamilias, ut quæ modum seruare nequit. Auersam autem habent omnia scripta, nō etiam aduersam, ut cod. vulgati. *matre pudenda*. hoc autem cō referendum est quod suprà dixit, ne sit ancillæ tibi amor pudori. pudenda namque mater, quæ vitæ turpitudine suis liberis est pudori. *brachia & v.* an Horatius hic non agat *ἵππων*? qui namque Phyllidem laudet à brachiis & tibiis, nisi in Coi's vestibus, ut ait Sary. 2. lib. 1. eam viderit ut nudā: Nam matronæ, inquit eodem loco, prater faciem nil cernere possis; Cetera, ut in Catia, est demissa veste tegentis. Deinde quā est ridiculum putare Lyricum seriō id agere, ut indicet quadragenarium ita frigidum, & ad rem Veneream tam inutilem, ut ad elegantem formam non arrigat, modō corpus non sit multis morbis miserē exhaustum debilitatūq;? Quid ergo de eo censebimus qui gaudebat cubiculo speculato? qui quæ iam quinquagenarius Venerem precatur exauertationem, atq; adeo quæ mens sobria castaque iam nunc senescentem ab eo ludo vix reuocare potuit? Quare non video in hac Ode quod vehementer nos compellat fateri Lyricum non iocari, non in amoribus exempla magnorum virorum planē ludicra ad amores accommodare Xanthiæ, non se Hæctora iam Phyllidis amoribus victum exaturatūq; qui sua Pergama Xanthiæ tradidit expugnata faciliora, postremo non ridere genus, non formam Phyllidis, non ætatem iam sumam & integram.

NON ESSE PROPERANDUM
ad immaturæ virginis osculum.

ODE V. *ἵππων*.

NON DVM *subacta ferre iugum valet*

Ceruice: nondum munia comparā
Aequare, nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virentis est animus tua
Campos iuuenca, nunc fluius grauem
Solantis æstum, nunc in vdo
Ludere cum vitulis salictō
Præstientis. tolle cupidinem
Immitis vus: iam tibi liuidos
Distinguet autumnus racemos
Purpureo variis colore.
Iam te sequetur: currit enim feroræ
Actus: & illi, quos tibi demseris,
Apponet annos, iam proterua
Fronte petes Lalage maritum
Dilecta, quantum non Pholoë fugax,
Non Chloris, albo sic humero nitens,
Ve pura nocturno venidet
Luna mari, Cnidiūque Gygez
Quem si puellarum insereres choro:
Mæ sagaces falleret hostites,
Discrimen obscurum, solutis
Crinibus, ambiguoque vultu.

COMMENTATOR.

NON DVM *subacta ferre iugum valet ceruice.* Metrum duob. vers. Alcaicum, tert. iamb. dimer. hyperc. quart. Pindaric. Agit *ἵππων* hac ode ut intemperatam mentem à cupiditate & desiderio immaturæ virginis reuocet, quam per comparisonem iuuençæ designat inhabilem viro, nullōque per ætatem calore sollicitari, ut ei ludo esset dedita, sed magis gaudere puellis & vitulis paribus. *subacta*. subiecta, supposita. *iugum*. metaphoricōs. pro coniugio viri. *valet*, id est, nondum potest virum sustinere per ætatem, simulq; ostendit quod Terēt. dicit, Pares cum paribus melius congregantur. *munia*. officia, obsequia lege debita, uxoris munus explere. *comparū*. socij. *æquare*. pari affectu & virtute ferre, ut, æquatque Sichelæus amorem. *ruentis*. impatienter amantis. *circa virentis*. circa ludostantum, nec adhuc cōpensare sapit ætatem. *iuuenca*. iuuençulæ mulieris. *solantis*. refrigerantis, recreantis, ut, ripaque æstus viridante leuaret. Virg. Palsphaen niuci solatur amore iuuençæ. Ordo est: Nunc est animus tuæ iuuençæ solantis grauem æstum fluius circa virentis campos, nunc est animus tuæ iuuençæ ludere

CUM

cum vitalis in vdo salicto. vdo. aquoso & salicibus apto. *vitalis*. pro puellis, vt, si ad virulam spectes. *progreffiemis*. valde cupientis, properantis. *gliscen-tis*. *immis* vne. acerba, immaturæ. *luidis*. sub-nigros, ac per hoc immaturos: quo indicat matu-ritatem iam instare; autumnus enim omnes fru-ctus maturè colliguntur; hinc autumnare est col-ligere. *distinguet*. variabit, & racemos colligendos demonstrabit: & per translationem puellæ maru-ritatem & ætatem docet expectandam. *purpureo*. pulchro. nam purpureum pro pulchro sæpe poni-tur, sicut & croceum. *currit enim ferax*. non est lō-gum expectare aptam puellæ ætatem ad consen-tiendum: Nam adolescentia per se ad id prona est vt virum ferre valeat. *demiserit*. abstulerit. *an-nos*. ætatis vigorem & voluptatem, vt sensus sit, quantum tibi iam vrgentibus annis voluptatis ad-emerit, tantum matūra voluptatis reponet. *proter-na*. inuerecundā, petulante. *dilecta*. amabilis. *quantum non Ph. fug.* fugiens ac vitans amatores, vt per hoc plus ametur. *albo*. candido, pulchro. *nitens*. splendens. hæc autem nomina, Lalage, Pholoë, Chloris, pro exemplis posuit; quæ cum antea viros se vitare simulassent, postea eisdem sunt vltro. *se-curæ*. *para noctur*. habens sereno celo lumen in-tegrum. vt Virg. splendet tremulo sub lumine pontus. *Gyges*. nomē pueri ex Gnido insula Ve-neri sacra. vt supra, ô Venus regina Gnidi Paphi-que. huius autem pueri pulchritudinē laudat et-iam Ovid. *quem*. Gygen. *insestres*. sociates. *sa-gaces*. solliciti inquirentes. *falleret*. deciperet. *hospites*. suauiter ponit hospites pro ignotis & ad-uenis, qui puerum non nolent propter ambi-guum pueri vultum. *discrimen obs.* discretio sexus latentis & difficilis cogniti, ipse videlicet puer ob-curum diuicimen. *ambiguo*. dubio.

CAP. QVINTVS

NONDUM *subacta ferre iugum*. Monet ami-cum virum grauem & ætate iam maturum, & coniugis adolescentulæ suismoribus ante tē-pus accommodandæ, seucriusque instituendæ cu-ra, studio & sollicitudine nimium se se affligat ma-ceretque, vt quæ delicatius à parentibus, indulgē-tiusque habita, imperij sit impariens, nec assueta molcitiis coniugalibus diu motique subeundis, sed pro educatione mollicula familiaribus curis omnibus longè posthabitis, nihil quàm cum la-sciniis suisque equalibus quibus assuevit, adolescē-tulis nunc domi, nunc foris amet deliciari, aprica-ri, saltare & ludere. Suadet itaque vt hoc modeste prudenterque toleret, donec suæ iuenculæ ma-

turuerit ætas: Quod certò iam iam futurum pol-licetur propter ætatis florem, caloremque; iuuen-tæ dicto citius labilem: Quæ vbi mentem exple-uerit, vel vltro iam naturæ vigore paulatim flac-cescente, maritque prudenti moderatione man-suescens, ipsa tandem nihil magis quàm marito abblandiri, placere, in omnibus gratificari, ab eò-que diligi studebit, idque plus sæpe faciet quàm-vel Pholoë vel Chloris, vel nobilissima quæque meretricula suo solet amasio. verum interea dum ipsa animo suo obsequens cum æqualibus se re-creat, summo artificio, quasi aliud agens, horratu-maritum, vt Gygem adolescentulum delicatum, quasi è choro puellarum, vnum sibi addumat, eò-que & vxoris tadium & tempus fallat. Hæc no-stra de marito est interpretatio, quæ puto ab Ho-ratio hic institui. At qui malint de innupta intel-ligere, per me licebit. Ceterum hanc odenonans allegoriam faciliè vident esse perpetuam de vitan-dò immaturæ virginis osculo, sed eius artificium, verborumque energiā non perinde; quæ meher-cule tam sunt diuina, vt hæc vna inter ceteras sit non postremo loco digna. *nondum subacta*. præ-sentissimum consilium saluberrimumque coniu-gibus maritis in moderandis vxorum luarum af-fectibus, si quando eas sævis adolescentulas duxe-rint, educatæque molliter. *subacta*. subacta sunt, quæ parent imperio: bos subigitur verbis verberibusque & inedia nonnumquam, vt iugum ferat: Vxor autem iuencula ferocior, non perinde, sed præceptis moderatis, exhortationibus, laudibus & exemplis matronarum, virtutis sæpe & probatæ conuersationis propositis præmiis, vt iugum mari-riti, id est, imperium ferat, & cum eo quæ sunt fa-miliæ, æquis animis consensuque pari admini-stret. At si ab educatione laxiore, formæ persua-sione, diuitiarum potentiaque opinione, nec non auita nobilitate, sit adeo dura ceruice, vt neque subigi valeat, neque imperium pati, quæ tunc via, quouero modo sit opus vt parere discat, nisi quā-èleganter maritis hic præcipit Horatius. *subacta ceruice*. huic est contrarium ceruix intacta, nimi-rum indomita, ferendoque iugo nondum facta, vt in Epodo nona, tu moraris curtus aureos, & intactas boues, & intacta totidem ceruice iu-uencas, sic intacta ceruix coniugis dicitur indocta, & mariti monitis minus obtemperans vxor. *nond. munia com. eq.* quæ nondum est iugalis, quæ non æquo & pari labore concordiaque cum suo pari, id est, marito iugum & munia molestiasque tractat familiaris. *nec sibi ruenio*. quæ ob na-turæ teneritudinem & corporis mollietatem non fert toros iugaleis, seu pro molli educatione non patitur.

patitur, sed respuit coactam, respuit imperatam Venerem, non nouit iugalia iura; sed blandimentis quibusdam & verborum lenociniis, quasi poppylmis, cupit inuitari: memor scilicet institutionis maternæ, ne vehementi Venere ad mariti robusti & integri mandata, ante tempus ætatis flos intercidat, forma corporis pereat, valetudine gestationeque vteri immatura elanguescat emoriaturque. *tauri*. viri robusti, solidi, succulentique. *uentiu*. ductu naturæ veros amplexus appetentis, non illecebrosos & ludicros teneri uiculolique. *pouus*. molestias difficultatesque & pericula: cum tamē sit indubitatum viripotentem iuenculam ad patiendum, quàm virum ad agendum esse valentiorē, sed vterum veretur, formę perniciem & corporis elegantiā habitudinemque ad oscula viuia euanescentē: & hanc ob causam, vt hæc integra maneant, potiarurque iuuentæ deliciis subicit Horatius. *curca videntem est animus tue cam.* *ia*. cupit exhilarare mentem dum patitur ætas florida, querit amœnitatem in molli teneroque gramine prostrata, hortos adire, inuisere prædia, nunc in sole apricari, nunc opacitate siluarum gelidisque fontibus æstum leuare, saltare, cantillare, ludere, non cum tauris morosis, seueris & grauius, sed cum iucundis, hilaribus & lætis vitulis vitulari lasciuiuręque. *prægestientiu*. gestu motusque corporis lasciuo prius se ludere velle significantis. tale est illud in Polemone Virg. malo me Galatea petis lasciuia puella, & fugit ad salices, & se cupit ante videri. Priscianus hunc locum adducens lib. 15. dicit prægestire esse valde gestire. Mihi certe videtur rō præ, non tam ad augmentum pertinere, quàm ad gestum puellæ præcedentem, suæque libidinis iudicem, quasi dicat, gestientis præludere &c. *tolle cupidinem*. dat consilium marito iuenculæ in amorē contumacis, & imperio minus obsequentis: tolle, inquit, cupidinem immitis vix degustandæ, ne dentes acerbitate stupefiant: valeat amor & cupido iuenculę tangendę, sine illam sibi, quando aliter fieri nequit honeste, tolera consulto suis obtemperet affectibus, donec defloreat cum æqualibus ludi, ioci, risus, delicię: Menses æstiu singuli cruditati detrahent aliquid dum veniat autumnus, quò purpureos racemos colligas: tua prudentia, tuum consilium & modestia dement paulatim aliquid immoderatis moribus tuæ iuuentæ; accedent anni, accrescet menti melior sententia, voluptatis non perpetuæ odiosum tædium, desinet cum suo vigore corporis agilitas, in grauitatem mutabitur hilaritas, & tandem eiectis ex animo ludicris, te sequetur, tibi dabit operam, te amabit, te amplexabitur: & ne te mora diuturna cruciet, detineatque ab hoc consilio, iam iam te sequetur: non tarda est ætas, cur-

rit, cito pede labitur: & vt sine molestia tancillo obdures tempore, ipsa ætas apponet ænis illius tuos annos quibus non obtemperauit votis tuis, id est, fiet maturior, & quicquid in voluptate tibi decesserit, id omne tibi reponet dilecta tua Lalage, id est, iuuenca adamata, quæ tantum proterua fronte, id est, odiosa pænæque lasciuia te petet, id est, sequetur mar tum, quantum non Pholoë, non Chloris petulantissimæ puellæ fugaces, id est, quarum gratia cito fugit & interit. Hic monitum velim doctum lectorem vt discipiat hæc epitheta, ferox ætas, & Pholoë fugax; num suis locis apte fiat posita, num rectius commutari possint, ita vt ætas fugax, & Pholoë ferox potius dici debeat. *humero nitens*. synecdochicōs pro toto corpore. At non inficior tamen in pectore, collo, ceruice & humeris candorem auctoremque præcipue commendari. *pura luna venidet*. puro & sereno cælo, nullis nebulis obfusata, immaculata resplendet: accommodatissima comparatio mulieris candidæ ad lunam puram in aquis resplendentem, quæ vel quouis lacte candidior apparet. *Candidus Gyges*. à pulchra Gygis pueri & molli forma collatio, qua puella quauis non erat inferior, si vel crineis solutus, aut vultum contempleretur delicatum peregrinus aliquis: verum aliud quid agit Horatius, quàm vt formam formæ dumtaxat comparet: qua in re enarratores eos crediderim hic esse hospites, qui non agnoscunt pro puella hoc scortū esse suppositicium Romano more. *infereres*. inter puellas prostitueres: hic infereres non caret sua vi propria, sed latente. *falleret*, lateret, *ἀδύς*. *solutis crinib*. alebant enim comas instar puellarum meritorij pueri. *ambiguo vultu*. de quo ambigeres ad obtutum masculus ne esset an puella.

AD SEPTIMIVM DE Tiburтинæ & Tarentinæ regionis amœnitare.

ODE VI. ποσειδωνική.

SEPTIMI, Gades aditure mecum, &
Cantabrum indoctum iuga ferre nostra, &
Barbaras Syrtis, vbi Maura semper
Æstuat vnda.

Tibur Argeo positum colo
Sit mea sedes vtiā senectæ:
Sit modus lassomari, & viarum,
Militiaq̃.

Vnde ꝑ

*Vnde si Parca prohibent Iniqua,
10 Dulce pellit uis omibus Galefi
Flumen, & regnata petam Laconi
Rura Phalantho.*

*Ille terrarum mihi præter omneis
Angulus ridet: ubi non Hymetto
15 Mella decedunt, viridique certat.*

*Bacca Venafro:
Ver ubi longum, sepidâsque præbet
Iupiter brumas, & amicus Aulon
Fertili Baccho minimum Falernis
Inuidet vuis.*

*20 Ille se mecum locus, & beata
Postulans arces ibi tu calentem
Debita sparges lacryma fauillam
Vatis amici.*

COMMENTATOR.

SEPTIMI, *Gades adiure mecum.* Metrum Sapphicum cum Adonio. Alloquitur autem hac ode Septimium equitem Romanum, amicum & commilitonem suum, quem sibi tanta gratiæ necessitudine dicit astrictum, vt, si velit, vel ad vltima ora ad Oceanum. *Cantabrum.* Cantabri gens Hispaniæ, Gallis ad Oceanum vicina, tandem à Romanis victa, de qua Luca. Si tibi durus Iber, vel si tibi terga dedisset Cantaber, hanc Augustus superauit. *barbaras.* inhospitales; propter incertum maris æstum. Virg. Et Numidæ infreni eingunt & inhospita Syrtis. *Maura.* Africana, quia Mauritania etiam est in Africa, & vtraque Libya. *æstuat.* refringitur cæditurque & alliditur. *Argæo.* Argiuo seu Græco, vt, Argiua iuuentus; Tibur enim à Tiburno conditum est & Argiuis colonis. *positum.* conditum. *colono.* cultore. *sedes.* terminus vitæ, & quies mæx senectæ. *modus.* modum finem dixit laborum, vt in eadem domo & senectam ageret & vitam finiret. *lassumari & viar.* noua locutio, id est, naualis, terrestris & militaris expeditionis. *vnde.* à quo scilicet Tibure. *prohibent* sup. me. *iniqua.* immutabiles. *pellit.* lanatis, villosis. *Galefi.* Galefus fluuius est iuxta Tarentum, ubi præ pasturæ copia vel dulcedine molliores ouibus lanæ sunt. de quo Virg. qua niger humectat flauentia culta Galefus. & Tirurix, Tarentiorum

hætorum qui geris odores, scilicet florum. *regnata.* participium sine verbo vsitato. vt Virg. Thracæ arant acri quondam regiata Lycurgo. *petam.* adibo. *Laconi Phalantho.* sup. à Phalantho Laconenfi: dicitur enim Lacon, ònis, & Laconentis, nomen patrium. *Phalantho.* Phalanthius Lacedæmonius fuit eiectus patriâ; hac de causa, quod absentibus Lacedæmoniis eorū filii ex feruis grauidæ pepererāt, quos filios tali culpa genitos, reuersi à bello Lacedæmones patria eiecerunt, quorū dux Phalanthus fuit, qui Tarentinâ cōdidit ciuitatem, vt fertur, octauus ab Hercule. *ille terrarum.* posuit angulum pro loco. ordo est, ille angulus mihi ridet præter omneis sup. angulos terrarum. *ridet.* est voluprari, est lætus. vt Virg. mixtæque ridenti colocalia fundet acantho. &, omnia nunc rident. *ubi nunc Hymetto.* Hymettus mons est Atticæ regionis melle abundans. laudat autem Apuliam & Calabriam prouinciam, in qua & Tarentū situm est, cuius se amœnitate & deliciis delectari dicit, nam & melle & oliuetis præcellit, hiemes quoque mitiores & magis apricas habet. *decedunt.* inferiora sunt. *certat.* abundat, contendit. *bacca.* oliua. *Venafro.* Venafrum ciuitas est Samnij oleis abundans optimis. *ubi.* Tarenti. *ver.* temperies aëris. Virg. hic ver perpetuum atque alienis mensibus æstas. *sepidas.* sine nimietate frigoris. *Iupiter.* aër. *amicus.* largus. *Aulon.* mons Calabriæ iuxta Tarētum ferax optimi vini. *minimum inuidet.* non est impar vuis Falernis. inuidere enim sibi met solent impares in virtute & felicitate. *Ille se mecum.* eleganter se cū Septimio & in laudatis locis optat viuere & eum habere superstitem, defunctoq. sibi iusta persolvere. *ibi tu calentem.* ordo est: ibi tu sparges calentem fauillam vatis amici debita lacryma. *calentem.* propter recentem corporis exustionem: Antiquorum enim mos erat mortuorum cadauera concremare, ideo dicit defuncti fauillam. vt, bibulam laucere fauillam. *vatis.* tui Horatij.

CRVQVVS.

SEPTIMI, *Gades adiure mecum.* Multū me suspensum tenet hæc ode, in eam cenfem Horatiū iocari cū Septimio, an gratias de beneuolo ipsius erga se animo verè agere, eò quod viri nobiles, quales erāt equites Romani, nō rarò soleant magnificè multa polliceri, vt splendidi videantur, idq. præcipuè viris doctis, à quibus suas laudes credūt immortalitate donari posse; sed calido plerumque soler id non carere fuco: Quem forsassis, vt erat naris non obfæ, subodoratus Horatius, obsequiū & comitarum ad terras vsq. vltimas, terra mariq. à Septimio sibi oblarum cōmemorat quidem, sed

N non

non eo quo solent amici grati modo: imo contrā, fateretur aperit id genus vitæ quod in lassitudine positum est, & periculo non mediocri, quale est militare; sibi amplius non adlubescere: *Quare* tāquam per diatropen aī quietem suis rebus magis idoneam se se optare: quæ si aliquando dabitur, aut in Tiburtina se victurum sperat aut Tarentina regione ad Galesum; quod (forlitā vt clauum clauo pellat, cū militari viro nihil sit ingratus otio & tranquillitate) inuitat Septimium, vt secum vitā traducat amicē, mortuūq. vatis in vnam cineres condar; eas regiones mirabiliter deprædicans cū propter amœnitatem loci, tum propter rerum omnium laudabilem abundantiam cū aëris & celi grata temperie. *Septimius, Gades.* exorditur à cōmemoratione sibi à Septimio comitatus oblatis. *Gades.* de Gadibus ode 2. huius lib. *aditure.* si res ipsa requirit, si opus est. *Cantabrum.* de moribus & vitæ genere Strabo lib. 3. De victoria Cæsaris in Cantabros, Astures, &c. per Antistium, Firmum, & Agrippā legatos. L. Florus lib. 4. cap. 12. & ultimo sub finem. *ingasse.* vinci & seruitutem pati, alludit ad iugum militare, sub quod mittebantur hostes capti, discinctique vide oden 33. lib. 1. *indoctum ingasse n.* nondū doctū, id est, nondū à Romanis domitū, inuictum. Hæc autē oden arbitror ab Horatio scriptā quando Cæsar cum Agrippa esset in expeditione Cantabrica, quinto vix anno peractā, quō Septimius eques inuitabat Horatiū. vide Oroliū. *Syrteis.* de Syrtibus fabulosis hæc opinor intelligenda. vide oden 22. lib. 1. *Maura semp.* vide nū lepēdum sit, Malua, quod flumen est maximū ab Oriente ad Mauritaniam Tingitanā, quæ Africæ est vltima. legito Orosium lib. 1. cap. 2. *Tibur Arg.* aliter Argiuo, in codic. Blād. vetustissimo. festiua digressio ad quietem: nam non satis æquo fert, vt apparet, animo, sibi à Septimio oblatum militare obsequium. *sit mea sedes. iuxta.* qua precatur & optat Tibur sibi à diis immortalibus dari sedē quieti suæ senectutis. *sit modus.* Tibur sit finis omniū laborū, qui pro republica sunt à me suscepti, peregrinatio, nauigatio, militia; quæ me delassauerunt ad nauisā vtiq. *unde si Parca.* iniquæ, aduersæ rebus nostris. videtur Horatius subuereri, vel nouū aliquem tumultum absente Cæsare, vel in milites agrorum Tiburtinorū futuram distributionem, vbi Cæsar domū reuersus rerum potiretur: qualē Virgilius deplorat in Tityro fuisse Mantuanorū: Nam Italiam fermē totā excepit antiquis possessoribus, & ciuitates integras Antonius & Augustus se daturos militibus promiserant. Plutar. in Bruto. *pellis omnibus Galesi.* vapulat hic immeritō Porphy. vulgatus à Glareano, vbi dicit oucis Tarentinas

pellibus regi: quasi crediderit, inquit, aliquas oueis esse absq. pellibus: quod re ipsa ita est, nam quæ lanā habent duriorē, nō sunt pellitæ, id est, non reguntur pellibus; quales sunt montosæ, pascuales, hirtæ, soloces, vt habet Lucilius, quæ passim pascuntur: At Tarentinæ quæ mollioris sunt velletis, sunt pellitæ, reguntur enim cōtra aëris incommoda; quæ Polybio dicuntur *μάλα μαλακὰ*. De quibus Mac. quoq. Tarentinus Varro lib. 2. cap. 2. ad finem, pleraque, inquit, faciendum in ouibus pellitis, quæ propter lanæ bonitatem, vt sunt Tarentinæ, & Alunates, pellibus integuntur, ne lana inquinetur, quo minus vel infici rectē possit, vel lauari ac parari: harū præsepia ac stabula vt sint pura maiorē adhibeant diligentiam quam hirtis. Insuper Columella lib. 7. cap. 4. Græcū pecus, ait, quod pleriq. Tarentinū vocant; nisi cū domini præsentia est, vix expedit haberi, &c. ex omnibus est molliissimū, &c. legito id caput de ouibus testis. Plinius lib. 8. ca. 47. Oarū summa genera duo, testum & colonicum; illud mollius, hoc in pascuo delicatius, quippe cū testū rubis velatur. Operimēta eis ex Arabicis præcipua. *Galesi flumen.* flumen Galesi dixit, vt Saty. 4. lib. 2. herba lapathi, id est, lanathus. sapientia Lælii, id est, Lælius. *petam Lacon.* r. P. periphrasis Tarentiā conditore, quō id dicit ab initium, si fata non permittant Tiburi senescere. *Phalantho.* Paulanias lib. 10. Tarentum quidē, inquit, coloniam Lacedæmonij deduxere duce Phalantho Spartanō, &c. *angulus.* L. Florus, Tarentū, inquit, Lacedæmoniorū opus, Calabria quondam & Apulia totiusq. Lucaniæ caput, tum magnitudine & muris portuq. nobili, tum mirabili situ; quippe in ipsis Adriatici maris faucibus posita, in oras nostras, Istriam, Illyriam, Epeirum, Achaïam, Africā, Siciliam vela dimittit, &c. *ridet.* simplex pro composito aridet, placet. laus à situ loci. *vbi non Hymet.* In Hymetto Atticæ monte præter ceteras herbas odoriferas thymus abundat, vnde mel suauissimum colligunt apes. *decedunt.* decedere propriē est loco cedere honoris caula: mella autem Tarentina non decedunt, id est, sunt in eadem æstimatione & honore cum melle optimo & suauissimo: non sunt deteriora. *Venafrō.* de oleo Venafrano, Saty. vlt. lib. 2. & Strabo. *ver vbi longum.* lans ab aëris benignitate & temperie. *amicus Aulon.* Strabo lib. 6. post Sagram, inquit, Caulonia extat, prius Auloniam, quasi Vallonia, à vicina conuale nominata, ab Achuiis ædificata, nunc autem vacua; &c. hanc autem vrbem ab Aulone monte vel potius promontorio putō nominatam in Tarentino tractu sitam. *fertili Bæcho.* metonymia pro vite fertili. *non inuadet.*

invidet. non cedit, æqualis est in nobilitate cum vino Falerno. cod. duo Maldeg. & Mart. habent, ferulis Baccho : quam lectionem Lambinus non omnino dissentiens à Passeratio videtur non rejicere ex eo versu Marcial. nobilis & lanis & Baccho fertilis Aulon ; seque ait in vno etiam codice sic inuenisse scriptum : quam certe vt non reprobem, ita æquè malim alteram. *Ille te mecum loc.* ne sit ingratus Horatius in Septimium propter oblarum sibi comitatum in Cantabriam Cæsarem versus, nunc vicissim eum inuitat Tarentinam vt secum adeat regionem, ibique secum viuat hilariter, sibi que mortuo pro aspicienda iusta celebrat.

AD POMPEIUM VARVM ei gratulans reditum in patriam.

Ode VII. *πρῆματιχῇ.*

O SÆPE mecum tempus in vltimum

Deducte, Bruto militia duce,

Quis te redonauit Quiritem

Dis patriæ, Italosq; calo,

5 *Pompei, meorum prime sodalium?*

Cum quo morantem sæpe diem mero

Fregi, coronatus nacenteis

Malobathro Syrio capillos.

Tecum Philippos, & celerem fugans

10 *Sensi relicta non bene parmula,*

Cum fracta virtus, & minaces,

Turpe, solum tetigere mento.

Sed me per hosteis Mercurius celer

Denso pauentem sustulit aëre:

15 *Te rursus in bellum resorbens*

Vnda fretis ruit aëtuosis.

Ergo obligatam redde Ioui dapem,

Longaque fessum militia latus

Depone sub lauru mea, nec

20 *Parce cadis tibi destinatis.*

Oblivio solenia Massico

Ciboria exple: funde capacibus

Vnguena de conchis. quis vdo

Deproperare apio coronas,

25 *Curatue myrso? quem Venus arbitrum*

Dicit bibendi? non ego sanius

Bacchabor Edoni: recepto

Dulce mihi fugere est amico.

COMMENTATOR.

O sæpe mecum tempus in vltimum. Metrū duobus vers. Alcaicu, tert. iamb. dimet. hypercat. quart. Pindar. Scribit ad Pompeium Varum gratulans ei in patriam reditum: Quem etiam sibi commilitonem in castris Brutianis fuisse commemorat) & belli civilis iam euasisse pericula Augusto victore: Qua gratia liberalius se conuiuium exhibiturū promittit. ordo est: o Pompei prime meorum sodalium, sæpe deducte mecum in vltimum tempus Bruto duce militiæ quis redonauit Quiritem te diis patriis & Italo cælo? *in vltimum.* periculosum, in extremum vitæ, in finem & periculum mortis: est enim mors vltimum vitæ tempus. *quis.* supp. Deus. *redonauit.* reddidit te patriæ: inuit vt redires in patriam. *quiritem.* ciuem Romanum. notandum Quiritem singulariter positum, cum pluraliter tantum veteribus sit vsurpatum Quirites, teste Donato, sicut manes. *Italoquo cælo.* cælum pro Itala regione posuit. vt idem aibi, cælum, non animum mutant qui trans mare currunt. *prime.* præcipue, id est, cuius amor omneis alios superat. *morantem.* longum æstium, qui quasi cunctando ipatium suum decurrit. *mero.* bibendo, vel ad bibendum merum. *fregi.* diuisi. Romanorum consuetudo fuit, vt post nonnam conuiuantur: hic autem significat eum morem sæpe se fregisse cum amicis, & hora sexta vel prius segenio indulgisse. *Malobathro.* Malobathrum genus est vnguenti pretiosi. *Philippos.* Macedoniæ campos, aut urbem à Philippo rege conditam, vbi ab Augusto Brutus victus occubuit: vnde & Luca. video iam Phœbe Philippos. Virg. Romanas acies iterum videre Philippi. *relicta non bene.* indecorè. quia fugi inultus. *parmula.* scuto abiecto. *fracta virt.* Bruti cæsa potentia, ad nihilum redacta. *minaces.* milites, quæ se de sua virtute & fortitudine iactando minabantur aduersariis. *turpe solum.* lædaturum cruento, cruentatum. *mento.* suo. *sed me per hosteis.* iucundè dicit se à Mercurio liberatum, quod furtim fugisset & celeriter. *pauentem.* ob multitudinem armorum. *aëre denso.* nube. vt, nube caua eripiam. & per hoc fugæ latebras voluit significari. *resorbens.* reuocans, reducens ad partem Bruti cum impetu quodam mentis correptum. *vnda.* impetus animi. *fretis ruit.* æstuosè, ebullientibus tulit in freta densa, id est, bella feruentia. *obligatam dap.* promissum ac debitū celebra Ioui epulum, quia liberatus es. *fessum.* fatigatum. *depone.* collocatione. *sub lauru mea.* hic Tityrus Melibœo, hic tamen hac mecum poteris requiescere nocte fronde super viridi. *nec parce cadis.* nec desiste à bibendo.

N 2

cadis.

cadis. vasis vinariis. *tibi destinatis*. ad tuum reditum referuatis. vt. vina bonus quæ deinde cadis oneraretur Accites. *obliti: sa Mass.* id est. vino quo cura pel- litur. & labor in obliuionem venit. *Massio.* Cam- pano. *ciboria exple* imple. Ciboria sunt Alexan- drina poma, quæ habent similia colocasiis folia; in quorum similitudinem facta pocula eodem nomine appellantur. Ciboria etiam sunt vasa in quibus nauigantes soliti sunt ferre suos cibos. *funde cap.* largius vtere odoribus. *conchis*. echinis concharum. *quin vdo.* cum exhortatione interro- gat. *vdo.* humido, quod in locis aquosis nascitur, viridi. *deproperare.* valde properare. sic, floribus atq. apio crineis ornatus amaro. *quem Venus arbit.* *ἀρχιποίας* significat, id est, tesserarū iactu datum in bibendo primatum. Veneris autem iactus læ- tissimus dicebatur, qui habebat numerum ter se- nariū. *non sanius.* nō minus. *Edoni.* Bacchis Thra- cibus. *furere.* ebrium esse, saltare.

CRVQVIVS.

Osepe mecum tempus in vltimum. Pompeio Va- ro commilitoni gratulatur in patriam redu- ci. ex militia & cū grata cōmemoratione præteritæ vitæ tã in adolescentia mediis in deliciis Romæ, quam sub imperatore Bruto in castris Philippicis sibi propè lethali- bus, inuitat ad hilarum conuiuium liberiūsq.; quo possit ad æqualeis hantus sub archiposia debacchari, suamq. testari lætiti- am de felici eius, & iã ferè desperato reditu. *o.* exul- tantis hic est interiectio cum gratulatione. *dedu- cto.* qui mecum deductus fuisti à Bruto: Nam bello Philippensi excitus à M. Bruto imperatore tri- bunus militum meruit: Itaque deducte comita- tus & officij gratia. De Bruti & Cassij interfe- ctorum Iulij Cæsaris, exercitu in campis Philip- picis contra Augustum & Antonium, Appianus, Plutar. in Bruto, L. Florus, &c. *quin te.* erotema cum admiratione seruati adhuc Pompeij præter opinionem; vt cui non satis fuerat cum Bruto vinci ab Augusto, quin obfirmatiore animo sese adiungeret reliquis Brutianis in oppugnando Cæsare. *quin.* quo patrono tu proscriptus, eiectus patria, ciuitate exutus, iterum ciuis factus, patria donatus es? *redonauit.* alludit ad proprietatem verbi dono, quod est largiri magnificè: quale bene- ficium est, donare ciuitate, & multo amplius do- nare salute & ciuitate: quod Pompeio ab aliquo triumviriū cōgigit. *Pompei.* per synæresin. *prime.* amicissime. *norantem.* tardum, noctis, putà, desi- derio, quando licet more patrio liberius indulge- re genio, insanirēq. iucundius, quam de die. tale est illud Epist. 1. lib. 1. vt nox longa quibus men-

titer amica, diēsq. longa videtur opus debenti- bus, &c. *fregi.* interrupi poculis, non sum passus, non toleraui totum & integrum ad noctem vsq. præterire diem, sine voluptate iucunditatēq. *coro- natum capillos.* habens capillos fertis floreis redimi- tos, & comtos ornatosq. nitentes Syrio Malo- bathro, id est, vñctos vnguento odoratissimo, spī- didoq. Sic & Anacreon, *ἔμοι μέλει μύροις κορυ- βρίζειν ὑπὸ πῶλον*, *ἔμοι μέλει ῥόδοις κορυβρίζειν κά- ρηνα.* id est, sed curo delibutam vnguento habere barbam, sed implicare curo meos totis capillos: hic autem coronarum & vnguentorum mos in conuiuiis, ab Ionibus primura ad feminas Ro- manas deliciores, Gæleno teste, translatus potis- simum Malobathri, quod foliatum vocabār: postea corruptis antiquis moribus, & mascula illa suo- rum maiorum fortitudinē in molliem luxumq. commutata, cœpit apud viros inualefcere, quonies indulgentius operam dare animo, eūmq. poculis exhibere: quod cū de die sine nota fieri nequi- ret, tamen Horatius amicis sæpe plus tribuens & animo quàm famæ, nonnunquam dici parum dedit lætitiæ. hic autem monēdus est minus pru- dens lector, vt τὸ Malobathro iungat participio nitentes. *Malobathro Syrio.* Malobathron aut Malobathrum dicitur à regione Malaber apud Indos vbi nascitur, & bethrum vel bathrum, vt loquūtur Indi, Latini folium, Græci autem φάμα, simpliciter, aut cum adiecto *μαλαβάθρου φύλλον*, *ἡ ἰνδίων φάμα*, Arabes Tembul nominant: Est au- tem pretiosissimum folium in Indicis paludibus nascens absq. radice. Plin. lib. 12. cap. 26. dat, in- quit, Malobathrum Syriæ arborem folio conuo- luto, albedo colore, ex quo exprimitur oleum ad vnguenta fertiliore eiusdem Aegypto: lauda- tius ex India venit: in paludibus illic gigni tra- dunt lentis aquaticæ modo, odoratus croco, ni- gricans, scabrūmq. quodam salis gustu, &c. Ex hæc autem folio seu Malobathro vnguentum fiebat dictum foliatum: sicut à nardo spicatum, vt ha- bet Mart. lib. 11. at mea me libram foliati poscit amica. Sed & ipsum vnguentū hic Malobathrum dicitur mutuo nomine ab ipso folio seu malo- bathro, quemadmodum & nardum vnguentum dicitur ex nardo confectum. Horatio ode Epi- dica 5. quam legito. *sensu.* vidi & expertus sum. perstringit sub Bruto suam cum Pompeio mili- tiam, turpem quidem quod fugisset relicta par- mula, sed risum tamen capiat, quod Marti neq. militaret, neque id esset suum vitæ genus, licet à Bruto esset euectus ad Tribunatum militare, quod honoris & studiorū potius gratia, quam rei militaris peritia factum est; quo nomine dicit à Mercutio se hostibus creptū. *relicta non bene par-*
fatur

faretur se fuisse *in periculo*, id est, clypeum abiecit-
 se, stationē in acie deseruisse fugissequē: quod mi-
 litū quidem tanto probro dabatur olim, vt ei non
 liceret in cōcione quicquam agere: verū in hoc
 Lyricus secutus est exemplum Archiochi qui ad
 Lyram quā pugnā erat instructior. *cum fracta*
uir. Sed postquam oppressi ordines, inquit Ap-
 pianus lib. 4. bellorum ciuiliū. passim dissoluti sunt,
 loquens de Bruti exercitu, celerius vertere gressū,
 & secunda post eos, tertiāq. constituta acies loco
 celsit. ipsi interim permixti, nullo ordine, à seipsis
 & ab hostibus assidue incumbentibus fœdē con-
 culcantur, donec apertē arripuere fugam, &c.
turpe. ex sententia Appiani videtur; turpe, accipi
 aduerbialiter, ait enim fœdē conculcantur. *mento*
ore, id est, cæsi procubuerunt, terrāq. mordicus
 tenuerunt, quod conculcari erigere in pedes se
 nequirent ad vlciscendam suā mortem. Idem
 scribit Cæsar in suis Comment. suos milites iam
 prostratos mortuōq. in vultu crudelitatem ser-
 uasse. *Mercurio celer.* Fortuito & præter spē serua-
 tam sibi salutem vitāq. celeri occultāque fuga
 Mercurio refert acceptam: quod nobilioribus
 poëtis ferē proprium est, vt quicquid alicui boni
 præter opinionem contingit, eius Deum alīquem
ἀντιπαύων velint esse auctorem largitorēque. sic
 Pandem Menelai manibus à Venere ereptum
 scribit Homer. Iliad. 7. sic Aeneā liberauit Venus,
 sic Hectorem Apollo Ilia *v. te rursus.* laus Pompeij
 à constantia & animi fortitudine, quem nulla pe-
 ricula tam vndosi maris exæstuatīs, id est, tam dif-
 ficilis, vehementis, ancipitiq. belli ab instituto
 semel militiæ cursu, & proposita sub Bruto reipu-
 blicæ libertate salutēque, potuere diuellere sub-
 traherēq. ne vel repugnātē fato, sequeretur exer-
 citus Brutiani reliquias. *ergo obligatam red.* clausu-
 la vitæ antea tæ, qua dilabitur, primum ad Ioui
 libandum pro more maiorum, à quo seruatus fue-
 rat Pompeius, idq. non promissi aut voti alicuius,
 sed gratitudinis ergō: deinde ad exhilarandum
 animum: hoc enim moris erat priſci inter epulas
 & pocula primum libare diis dapes, benēq. pre-
 cari conuiuii, deinde dapibus vesci: hortatur itaque
 Pompeiū, vt primū calicem misceat Ioui seruato-
 ri ob vitā seruata; deinde monet ne parcat cadis
 exhauriendis ei destinatis. *obligatam.* nō voram aut
 promissam, vt vult Priscianus, hunc locū adducēs,
 sed gratitudinis ergō debitam, quod vitam eius
 conseruauerat. *latius.* pro corpore: Latera namq.
 corpus vtrinq. vt vāidi muri suffulciunt: hinc ad
 sanitatis conseruationem & corporis firmamen-
 tum monuerunt maiores lateribus parcendum.
sub lauro mea sub custodia, tutela, patrocinio meo.
 Hoc autem videtur dicere Horatius, quod ei for-

tasse cum Augusto non satis conueniebat: Quare
 ei præsidium apud Augustum pollicetur, ita vt ei
 tutō apud se esse, & lepidē viuere liceat. Sic & Ti-
 tyrus Melibœo vnā à militibus Cæsarianis noctē
 apud se tutam recipit inquires, hic tamen hac
 mecū, &c. fronde super viridi; quod de lauro in-
 telligendum credo, quæ incolumitatis est & cu-
 stodiæ symbolum: scribit enim Proclus veteres
 eam tutelę sacram dicasse, tam in sacrificiis, quā
 locis vbi vel sara vel affixa fuerit: hinc illud est
 Ouidij; mediāq. tuebere quercū, quod vtrinq.
 quercui tu laurus affixa (quod in arcum triumphali
 seu fornice ante Augusti ædis intelligendum su-
 spicor) quercū tutaberis, id est, gloriā, maie-
 statem, libertatēq. ciuilem: Nam ex quercū cor-
 onis ciuicis donabantur milites ob ciueis serua-
 tos. de fornice meminit Dio lib. 51. *oblitiōis.* ab ef-
 fectu, quod velit Pompeium eiicere animo om-
 nem curam, sollicitudinem & metum Augusti,
 quali securitatem ei pollicetur: hanc autem ob-
 liuionem solet efficere vinum largius sumtum,
 iccirco iubet expleri ciboria, id est, pocula capa-
 ciora: Est autem ciborium *πομπὴν γινώσκον σκευ-*
φίον Athen. vocatur etiam Dioscoridi lib. 2. faba
 Aegyptia, quasi arculam interpreteris, quoniam
 madefacto luto condita demittatur, seraturque:
 est enim Græcis *κισβότης*, capsula, arca, hinc *κισβόλον*
 seu *κισβύλον*, capsula, arcula, qualis est calix Aegy-
 ptia fabæ. Fland. *de schelpen van een Turcsche*
boone. videtur Dioscor. in faba Aegyptia lib. 2. &
 in eum Matheolum cū ipsius fabæ pictura. *exple.*
 ad puerum; infunde ad summum vsque. Quid
 enim opus est aliorum trahere quod domi na-
 tum est, & explere interpretari, ebibere, exhauri-
 re. *capacibus.* maioribus: vult enim vt in vino lar-
 gus, ita & vnguento fundendo videri non avarus.
conchyliū. alludit ad onychen conchylij tegumen-
 tum ceteris id genus amplius. ode 12. lib. 4. Mar-
 tialis lepidē Fabullum ludit, qui conuiuias plus
 odore, quā ciborum deliciis oppletos dimittere
 solebat. Vnguentum fateor bonum dedisti con-
 uiuiis here, sed nihil scidisti: res falsa est bene olere
 & esurire: Qui non cenat & vngitur Fabulle, his
 vero mihi mortuus videtur. *quā vdo.* vide quod-
 dam quasi gradus ipsius luxus: in conuiuiis maio-
 rum hilaris primum vino incalescentibus ani-
 mis, ad vnguentā, ab vnguentis & odoribus ad
 ferta florea, ab his ad bacchantiones & saltus ven-
 tum est; vt & intus & foris torus homo insaniret.
apio. de apio, ode 11. lib. 4. *Venus:* cui talorū iacta
 Venus arridebit, vt is sit arbiter bibendi, legēsque
 præscribar poculorum, hic arbiter, alibi magister
 & dominus, parochus. de Nasidieno Saty. vit. lib.
 2. vide oden 4. lib. 1. Venus autem in tesserario

ludo, tribus tesseriis, ter senarius erat expletus, super-
premus & faustissimus. At in talario ludo, qui
talitalem quaternis constabat, Venus erat quando sin-
guli tali diuerso vultu apparebant: Canis autem
contra, vide Pollucem. *dices*. dabit, ut, da, non-
numquam pro dic. *non sanius*. lætum se futurum
ait ad insaniam usque. *recepto*. præter omnem spem
mihi reddito recuperatoque.

AD IULIAM BARINEN

periuram & rapacem
meretricem.

Ode VIII. πορρογορευτινῶν.

- VLLA* si iuris tibi peierati
Pæna, Barine, nocuisset unquam:
Dente si nigro fieres, vel vno
Turpior vngui:
5 *Crederem*. sed tu, simul obligasti
Perfidum voris caput, enitescis
Pulchrior multo, iuuenumque, prodiu
Publica cæra.
Expediit matris cineres opertos
10 *Fallere*, & toto taciturnæ noctis
Signa cum calo gelidæque Diuos
Morte carenteis.
Ridet hoc, inquam, Venus ipsa: ridens
Simplices nympha, ferus & Cupido,
15 *Semper ardentes acuens sagittas*
Cote cruenta.
Adde, quod pubes tibi crescit omnis:
Seruus crescit nouus: nec priores
Impia tectum domina relinquunt
20 *Sape minati*.
Te sui matres metuunt iuuenis,
Te senes parci, miseræque, nuper
Virgines nuptæ, tuæ ne retardes
Aura maritos.

COMMENTATOR.

VLLA si iuris tibi peierati. Metrum Sapphicum
cum Adonio. Scenicum principium in Barinen
meretricem. Intelligendum est enim per hanc
inuestiuam aliquos præcessisse sermones, quibus
noctem ei Barine iureiurando promiserit, dehinc

postquam sefellit, cum in hæc verba velut ami-
cam prorupisset. *iuris peierati*. periurio violati: ut e-
nim dicitur iuris iurati, ita posuit iuris peierati,
quod ipsa fallens nulla poena percussa sit. *nocuisset*
unquam. dii autem vindices sunt periurij. *dente si*
nigro. lupp. saltem. magna poena est meretrici si
corporis deformitate puniatur. *crederem*. aut tibi
iuranti, aut deos esse vindices periurij. *simul*. lupp.
ac, postquam. *obligasti*. periurio deuouisti, non
implendo promissa. Contraria autem sunt deuo-
uere & vota soluere. *pulchrior*. quam ante periuriū.
prodiu. procedis. *publica*. quam omnes præstantem
obseruant, & pulchriorem fieri dicunt: quasi di-
cat periurium, sacrilegium, perfidiam promereri
deorum fauorem, & apud eos religionis & pieta-
tis nullam haberi curam aut rationem. *expedit*. v-
tile est tibi. *matris cin. opert.* sepultura tectos, id est,
matris tuæ manes. *fallere*. periurio. *noctis*. claræ,
secretæ, silentis. Virg. tacitæ per amica silentia
• Lunæ. &, sidera cuncta notat tacito labentia cælo.
ac si diceret, expedit omnem mundi maiestatem
iuramento violare. *morte carent.* immortalis. *ze-
lida*. ut, cum frigida mors. *ridet*. deridet, derisioni
habet, pro nihilo habet suum periurium. *Venus*.
quæ amantibus facilis est. *simplices nympha*. mi-
res, non iracundæ, sed exorabiles, perfidie amoris
indulgentes, ad ignoscendum faciles. ut, & quo,
sed faciles Nymphæ risere sacello: sunt enim Ve-
neris comites, quæ meretricibus fauet. *ferus*. cru-
delis, immitis, & implacabilis, quia nescit igno-
scere, nisi Veneris consensu & voluntate. ut, ibat
dicto parens, & dona Cupido, &c. *semper arden-*
tes. *cupido*. amor, aut semper acutis.
sagittas. iacula. *cote cruenta*. Venerea delectatione,
ad augmentum amoris; acuit enim ut occidat:
immoderatus enim amor maturat exitiū & mor-
tem. *adde*. adiunge his quæ tibi accreuerunt ex
periurio. *pubes*. iuuentus. *seruus*. semper acce-
dunt noui, nec priores relinquunt te, quamuis se
relicturos minentur. *tectum*. lupanar, domum
tuam. *iuuenis*. iuuenibus, adolescentibus. meta-
phora à vitulis. *senes parci*. propter bonorum suo-
rum dilapidationem, quæ meretricum incitamentis
sæpe contingit. *miseræque*. timore repudij. *nuper*
virgin. nam recēs amor maiorem sollicitudinem
& dolorem parit vxori. *retardet*. in amore occu-
patos detineat. *aura*. fallacia, blanditiæ, odores, ut
superius, auræ fallacis.

CRVQVVS.

VLLA si iuris tibi peierati. Iuliz Barinæ cre-
dendum putaret vel peieranti, si de forma de-
cederet ei vel tanillum pulchritudinis: verum
quando

quando peritium cedat ei ad maiorem eleganziam, & apud omnes gratiam commendabilem, iudicat id esse vile, adeo vt non caput modò, verum etiam omnia perfidie faciat obnoxia, supera & infera: hoc enim & Venerem velle cum suis Nymphis, & Cupidinè: vt qui nihil quàm sagittas acuat, quò vulnerati eius amore plures quotidie accurrant, nec ab ea deficiant priores amatores, vel inuitis matribus, maioribus, vxoribus etiam nuper nuptis. *Vlla si iur.* hoc est, si non esset impunè tibi peritium, turpitudinis aliqua nota diu faciem tuam fœderent. *iuris peier.* peierare, periuurare, deierare; est fidem religiosè & sanctè datam non seruare: hinc periuurus, peieratus, perfidus, deieratus, peritium, deitium, perfidia, eodem iugo & significatione comprehensà. Est autem Peierare Ciceroni non iurare falsum, sed quod ex animi tui sententia iuraueris, sicut verbis concipitur, more nostro, id non facere. verum in amore peierare lusus est, vt suprà ex Platonè. hinc illud est Catulli, Nulli se dicat mulier mea nubere velle quàm mihi, non si se Iupiter ipse petar, dicit, sed mulier cupido quod dicit amanti, in vento & rapida scribere oportet aqua. huic concinit adagium, Aphroditium iuramentum, pro vano & futile. *pœna.* peritij pœna diuina exitium, humana dedecus, Cic. 2. de legibus. *Barine.* in codicibus Bland. huius odes inscriptionem inueni ad Iuliam Barinen, &c. vt videre est in Epigraphæ. *nocuissit.* damnum corpori aut formæ attulisset. *dente si nigro.* Expolitio eius quod maximè obest formæ in facie & manibus: quæ solæ corporis partes vt semper in oculis sunt omnium, ita speciem mirè vel commendant vel damnant. de dentibus, est illud Martial. Misi, vt peristi, mundauias detum, nitelas oris, ex Arabibus frugibus, tenuem, candidum, nobilem puluisculum, complanatore tumidulæ gingiuulæ, sarritorem pridianæ reliquæ, ne qua visatur tetra labes sordium restrictis forte si labellis riseris. *sed tu simul oblig.* Enrhymema ex oppositis, tantum adest, vt peritium tuæ formæ noceat, vt indies pulchrior omnibus nitidiôrque iuuenibus appareas. *voris oblig.* iuris omnibus deuouisti perfidum, peritium, perfidia plenum caput tuum; & conceptis certisque verbis consecrasti. Caput autem apud maiores sacralis erat symbolum. Itaque illud adiurare, id deuotere & commendare in extremo periculo, in fide præstanda receptum erat: vnde apud Homerum non infrequens est, *in idonè, in iusto vœg.* *expedit matris ciner.* illustrat peierandi consilium ab augmento pulchritudinis, hortaturque tacitè vt in incæpro pergat, ita vt non in suum caput

tantum, suamque salutem & vitam sit impia, sed & infera superaque deòque immortalis suæ perfidie testis habeat: expedit enim, hoc est, id tibi est vile ad forinam, quæ quanto est venustior & oculis gravior, tanto tibi lucrum maius ab amatoribus accedit. *matrum ciner.* vt per parentum cineres iurare sanctissimum, ita peierare erat maximè execrandum: at hic per manes matris iurare, quod erat mulierum fœdè, vt per patrum maiorumque cineres, virorum, credo designari inferos omnes, ait enim, *& toto tanciturna noctis.* quæ sunt cælestia omnia dique immortales fallere. peierare. sic & Plin. alij, inquit, in ipso Capitolio fallunt, ac fulminantem peierant Iouem; & hos iuuant scelerata. *ridet hoc Venus.* argumentum à minore dialecticòs, aut à maiore rhetoricòs: Venus gaudet perituro, gaudent Nymphæ Veneris comites, gaudet Cupido, quid hoc miri est Barinen peierando fieri formosiorē nitidiôrque? explicat amoris vim violentiāque, quæ tanta est, vt electos amatores, exclusos, lusu suū à petulantibus puellis habitos, sæpe etiam periueros redire compellat. *simplices Nympha.* faciles, Veneris affectu, nimirum iocus, risus, stertus, imo peritium ipsiū, &c. ode 5. lib. 1. muratorūque deos flebis, &c. *ferus Cupido.* ἄγρια πάλιν, crudeliter ledit. Moschus in amore fugiuo, πάλιν ἄγρια, πάλιν. *ardentis sag.* nā Cupidinis arma πάλιν πάλιν ἄγρια, id est, igne tincta sunt omnia. Moschus *cote cruenta.* Non quæuis coloris cuncta est, nam varij sunt amores & multiplices; sed ea cruenta censetur in qua acuit sagittas, quibus ad intima penetret, milleque periculis & gladiis mille, miseros amatores obliat: qua gratia quoque disparibus iaculis armatus fingitur, nimirum acutis & obtusis, auratis, plumbeis, ignitis, &c. *adde quid pub.* adhuc ignara doli meretricij. *seruitus.* quæ patitur amoris dominium: iccirco Barinen dominam nominat, quod multos amoris vinculo irretitos & captiuos, se sectari faciat, quasi de iis triumphum agens. *sæpe minati.* sic Phædræ Terentia. de Glycerio, excusit, reuocat, redeam? non, si me oblectet. *te suis matres.* hi versus præcipue (nam tota ode est allentatoria) continent insignem formæ commendationem ipsius Barines, à rumore publico: matres enim liberis metuunt ne corrumpantur: senes, ne à liberis exhauriantur; & virgines nuptæ, ne à maritis deferantur: sic enim interprecator auram pro fauore publico raræ pulchritudinis, quam omnes spectare gestiunt, laudant & amplecti student.

AD VALGIUM, VT
tandem desinat deflere mortem
sui pueri Mystæ.

Ode IX. *παρυστική*.

- NON semper imbres nubibus hispidos
Manant in agros, aut mare Caspium
Vexant inaequales procellæ
Vsq̃ue: nec Armeniis in priu
S Amice Valgi stat glacies iners
Mensei per omneis: aut Aquilonibus
Quercetæ Gargani laborant,
Et foliis viduantur ornî.
Tu semper vr̃ges flebilibus modis
IO Mysten ademtum: nec tibi Vespero
Surgente decidunt amores,
Nec rapidum fugiente Solem.
At non ter auctus amabilem
Plorauit omneis Antiochum senex
IS Annos: nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygiæ sorores
Fleuere semper. desine mollium
Tandem querelarum, & potius noua
Cantemus Augusti tropæa
20 Casari, & rigidum Niphaten,
Modumq̃ flumen gentibus additum
Victis, minores voluere vertices:
Intraque præscriptum Gelonos
Exiguus equitare campis.

COMMENTATOR.

NON semper imbres nubibus. Metrum trib. vers. Alcaicum, tert. iamb. dimet. hyperca. quart. Pindar. Hac ode Valgium consularem alloquitur amicum suum; quem consolatur Mystæ pueri sui delicatæ mortem grauiter ferentem; indicans mala hominibus non debere esse continua. *hispidos*. senticosos, herbosos. *inaequales*. iniquæ, procellosæ, tempestuosæ. *vsque*. semper. *Caspium*. Scythicum. species pro genere. *Armeniis in ori*. Armenia regio est in Asia. *glacies iners*. aut quæ gelata cursum non habet. vt, concrescunt subitæ currenti in flumine crustæ. aut quæ frigoris nimietate pigros efficiat & torpidos. *mensei per omneis*. per totum annum. *quercetæ Gargani*. vt pineta, æsculeta, vi-

neta, sic & querqueta dicuntur loca vbi multæ quercus nascuntur. *Gargani*. Garganus mons est Apuliæ, in quo quercus altæ nascuntur, quæ quâto sunt altiores, tanto plus laborant, id est, ventis agitantur. & *foliis viduantur*. sup̃. non semper. itaque tu ô Valgi continuare luctum non debes, si in omnibus rebus sint vices temporum. *tu semper*. indefinenter fies. *vr̃ges*. in memoriam reuocas, nec requiescere te sinis. *modis*. versibus: quia poëta erat Valgius, & mærorē solabatur luctuosis carminibus. *ademtum*. tibi & solatio tuo. *Vespero*. stella: hæc enim oritur occidente, & occidit oriente sole. *ter auctus* qui ætates treis, id est, annos nonaginta vixit: nam æuum, id est, ætas, tempus est triginta annorum. dicit ergo senem Nestora non fleuisse filium suum Antiochum quàm diu vixit. *impubem*. ætate inferiorem. *parentes*. pater & mater propriè parentes nominantur; hinc dicit Phrygiæ sorores. *Troilon*. Priami filius. de quo Virg. parte alia fugiens amissis Troilus armis infelix puer, atque impar congressus Achilli, quem parentes mortuum non semper fleuerunt. *desine moll.* noua locutio, pro desine à molliibus querelis, cessa conuerſi. *mollium*. muliebrium & euiuatorum: illi namq̃ affectus sunt nimis teneri. *cantemus*. quasi dicat, melius est amoro luctu canere gesta Cæsaris. *rigidum*. frigidum. *Niphaten*. Scythiæ fluiuium: pleriq̃ putant Armeniæ montem. *Medumq̃ flumen*. Euphratē. *additum*. adiacentem, adiunctum. *minores voluere*. poticæ: quasi & fluiuius se victum sentiat. vt, & pontem indignatus Araxes. &, Euphrates ibatuiam mollior vndis: vnde genteistum victas vult intelligi, quæ circa flumina habitant. ordo est: cantemus Medum flumen additum victis gentibus, voluere minores vortices. *vortices*. vndarum globos. *intraq̃ præscrip.* intra constitutum & designatum terminum. Augustus enim fincis Gelonis staruit, quos victi transgredi non audent, sed præscriptis limitibus continerentur, cum antè quò libuisset excurrerent.

CRVQVIYS.

NON semper imbres. Ab omnium rerum vicissitudine quæ mutationi subsunt alterationi. nîq̃ solarur quidem Valgium, sed hortatur magis, vt tandem deflere desinat mortē pueri sui Mystæ: Non enim cælum, non aër nobis tristitia semper minatur, non mare procellosum, non tellus ipsa semper inc̃rs & honore suo viduata iacet: verum triste gelu, ignauampq̃ sequitur ver hiemē, ver amœnum, ver viuificum; quando terra lætis floribus, odoratisque frondibus ornantur arbores. Agē ô Valgi, non immemor vitæ caducæ, nunc tandem

tandem elice ex animo luctum, mærorem, querimonias; facessat mollis ille animus nimis effeminatus: Non Nestor Antilochum, non Priamus Troilum filium fuxit perpetuo: Obliviscere Mystæ: subeat nunc animum letitia, superavit Augustus Medum, debellavit ferocissimos Gelonos. Age, gratulemur victoriæ, Pæanæque decanemus. *non semper imbres.* primi versus octo, nihil quàm continent ab adiunctis, hiemis inertis & penitus inamœnæ descriptionem, ita ut eorum sententia sit, non semper est hiems. Quo argumento & ordine naturæ vult monere Valgium, non semper esse dolendum, nisi credat cum natura esse pugnandum. *nubibus.* ellipsis est præpositionis, è, vel ex. *bispidos.* horridos & asperos hiemis horrore, glacie, gelu, grandine. *manant.* decidunt, ex liquescentibus calore nubibus. vide Festum. *inaequales.* ab effectu: quod aquas maris inæqualeis efficiant: quod ubi contingit, mare fierum nuncupatur vndis effervescentibus, & vi ventorum agitat. de repentinis & ventis procellosis, *ἐκτοπιῶν ἄνεμοι* Aristoteli de mundo, vide Plin. lib. 2. cap. 48. insuper de vi & natura ventorum Aquilonis, Austri, & Africi in vndis maris concitandis, Agellius lib. 2. cap. 30. *Armenius in oris.* nimirum Borealisbus partibus Tauri montis, gelu & nimbibus rigidis: sed aliud latus Armeniæ magis est Australe, quod cælum habet temperatius: Nam Armenia duplex est, maior & minor, sicut & Media, nimirum maior, & Atropatia, ab Atropato duce nominata: verum & Armeniam & Mediam, cuius sunt Caspiæ portæ, intra Taurum Strabo collocat lib. 11. *laborant.* concutuntur, eradicantur: Nam, ut de se faretur Aquilo, nodosæque robora verto. 6. Metamor. *querquetæ.* sic scriptum habent Bland. quod magis probò, quàm quercetæ, ut vulgò. *viduantur.* spoliantur, nudantur. metaph. *tu semper urg.* Apostrophe ad Valgium cum exhortatione ad mentem sanio rem: ne velit naturæ cursum accusare, cum videat omnia tempore mutari, si nihil aliud, saltem obferuet diei & noctis continuas vices: reuertatur sidera, solem, vesperum nunc orientem nunc occidentem, qui eum, præter omne decorum, semper offendunt Mysten deplorantem. *urgues.* totus es in modis scribendis, quibus nihil quàm defles Mysten, nihil agis, nihil meditaris aliud. *Urgues,* habent Bland. *Mysten.* *μύστης,* v. sacris alicuius numinis initiatus erat hic puer, nimirum Veneris. *ademptum.* mors ademit Mysten nunquam reuicturum: propriè dixit, nā adimimus id cuius partem nullam relinquimus alteri, sed demimus particulatim. *vespero surg.* post occasum solis apparente, cūm solem subsequitur, id est, per totum diem delicias tuas, quas cum puero exercebas,

decantas flebiliter. *fugiente solem.* hoc est, ante solis ortum illucescente. de quo Planca Cic. 2. de nat. deorum, infima est, inquit, quinque errantium terræque proxima stella Veneris, quæ *φωσφῆρος* Græcè, Lucifer Latine dicitur, cūm antegreditur solem: cūm subsequitur autem, *ἑσπερος.* *at non ter auo.* Elegans Nestoris periphrasis à vitæ diuturnitate: cuius exemplo dehortatur Valgium à lamentis. Nestor filium, cūmq; amabilem sibi morte ereptum, non semper ploravit: Nec Priamus Troilum tenerum adhuc & impuberem: senex uterque senectutis præsidium & solamen: Quanto tu Valgi minùs esse mollis & lugere debes ob ademptum tibi puerum Mysten? à minori, dialect. *Phrygia sorores.* filiæ Priami, sorores Troili, Polyxena, Iliona, Cassandra, Lycaste &c. *desine mollium querel.* Græcissimus, *λῆγ' αὖτ' ὀδυρῶν ἡμελαινών* canemus August. suadet ab honesto, ut mutatis animis, lamentationibusque longè valere iussis Augusto gratulentur de victoriâ ab hostibus Armeniis, Medis & Gelonis fortiter partæ; inque eius honorem: *ἐπινίκιον ποιῶν* decantent. *trophæa.* *νικητήρια,* vexillum, statuam, signum de victis hostibus positum. *Niphates.* Niphates mons est Solino, Melæ & Straboni 11. lib. Quare non ausim dicere fluvium. Strabo namque vndecimo, hic ipse mons, inquit, in initio Taurus vocatur, Sophenam, ceteramque Armeniam determinans à Mesopotamia. Sunt qui Gordyæos monteis vocant: in his est Masius mons, qui supra Tigranocertam seu Nisibin iacet, postea magis magnisque elatus Niphates appellatur. hoc in loco sunt Tigridis fontes, ad Australe montanæ regionis latus: deinde iugum à Niphate magis ac magis extensum, Zagriū montem efficit, qui Medos Babyloniosque determinat &c. itaque Niphaten rigidum, horridum niue, & inaccessum. *Medumq; flumen.* de Medo flumine Strabo lib. 1. §. in Araxem, inquit, ex Parætacis descendente Medus influit ex Media delatus &c. *gensibus victis.* Stra. lib. vndec. ij. validos vicinos habent, inquit, Armenios & Parthos, à quibus sæpè aliquid circumciduntur, resistunt tamen, & ablata recuperant, quemadmodum Simbace ab Armeniis receperunt, qui sub Romanis erant, & ipsi ad Cæsaris amicitiam accedere: loquitur, ni fallor, de Medis Atropatiis. vide Strab. *minores vol. vort.* vortices per prolepticiam significat Armenos, Parthos, Medos iam debellatos à Cæsare, non futuros, ut antea, iam arroganteis & iactabundos. *Gelonos.* Geloni Neuris, quos Ptolemæus Nauaros, & Budinis, quos Bodinosidem nuncupat, sunt proximi: à Gelono Herculis filio sic dicti: qui postea Getæ, & nunc Tartari vocantur: hic autem Gelonus frater habuit

huit Agathyrsū & Scytham, à quibus Agathyrsi & Scythæ populi nominati sunt. Beganus noster in Gotodacis Gelonos Bydiniis in agriculture & pactione mercenarios fuisse scribit, dum illi prædarentur: & inde nomen eis datum, quasi ghe lponden, nam loon Cimbricè, merces est Latine. hunc legito. De gentibus ab Augusto deuictis Virg. ad finem lib. 8. Aeneid. Ouid. lib. 15. Metamorph. Quid tibi barbari &c. Item 2. Trist. Horat. 14. 15. Ode lib. 4. Appianus in Illyrio circa medium. *exiguus equitare cam*. M. Didius vaganteis Thracas repressit. M. Drusus intra sineis proprios continuit. S. Rufus. Thracibus autem Geloni sunt finitimi & Scythis, quos hic vno nomine Gelonorum significare videtur Lyricus.

AD LICINIVM DE MEDIOCRITATE IN VTRAQUE FORTUNA SERVANDA.

ODE X. προσηγορικὴν.

RECTIVS viues, Licini, neque altum.
Semper vrgendo: neque, dum procellas.
Cautus horrescis, nimium premendo.

Litus iniquum.

5. AVREAM quisquis mediocritatem.
Dilige, tutus caret obsoleti
Sordibus tecti, caret invidenda.

Sobrius aula.

Sapius ventis agitatur ingens.

10. Pinus, & celsa grauiore casu.
Decidant turres, feriantq; summos.
Fulmina montem.

SPERAT infestis, metuit secundis,
Alteram sortem bene præparatum

15. Pectus informem hiemes reducit
Iupiter: idem

Summouet. non, si malè nunc, & olim.
Sic erit. quondam cithara taceantem
Suscitabat Musam, neque semper arcum.

20. Tendit Apollo.
Rebus angustis animosus, atque
Fortis appire. sapienter idem
Contrahes vento nimium secundo.
Furgida vela.

COMMENTATOR:

RECTIVS viues. Licini nec altum. Metrū Sapphicum cum Adonio. Scitit ad Liciniū Crassum, monens optimum esse medium vitæ statum.

& periculosum esse semper magna appetere; ac cōtrā, in angustijs & humilitate vitæ sordidè contentam, sed allegoricò, docet nos debere sequi mediocritatem, quam seruire dicit. nauigantibus. ordo est: o Licini dum caurus horrescis procellas, rectius viues, neque semper altum vrgendo, neq; nimium premendo litus iniquum. *altum*. appetendo & persequendo sublimia, *cautus*. sollicitus. *premendo*. tangendo. *iniquum*. nauigantibus periculosum propter saxa. *aurum*. pulchram, beatam. Virg. Auræque, vt perhibent, illo sub rege fuerunt sæcula. *tutus*. securus, defensus. *obsoleti*. sordidi, & qualidi, veteris, antiqui: ab obsoleo, es, id est, veterasco. *sordibus*. spurcitia. *tecti*. humilis casæ. *sobrius*. sapiens, temperans. *invidenda aula*. quia mediocritas caret inuidia, quæ ex magnis & splendidis ædibus oboriri solet. *sapius ventis*. pulchra comparatio ab arboribus & ædificiis: dicit in alto posita, & sublimiora semper subiacere maioribus periculis & casibus. vt Iuuenas. Numerosa parabat impellæ turtis tabulata, vnde alior esset casus & impellæ præcepit immanecruinæ. *agitatur*. quia ingens, ideo agitatur, id est, cōcutitur: humiles enim arbores non ita ventis obruuntur. *decidunt*. ruunt ex alto, labuntur. *summos montes*. quemadmodum Acroceraunia, quibus à frequentis fulmine nomen est datum. *alteram sortem*. fortunam bonam aut malam. *infestis*. aduersis. *secundis*. prosperis. *bene præparata*. instructū, & formatum, temperatumque ad quemuis insultū fortis. ordo est: pectus bene præparatum, id est, sapiens, sperat infestis alteram sortem, id est, prosperam, & metuit secundis alteram, id est, aduersam. vnde dicit Sapiens, in die malorum, ne immemor sis bonorum, & in die bonorum, ne sis immemor malorum. *informis*. turbidas assiduus imbris. *summouet*. aufert, remouet. dat diuinitatis exemplum per mutationes temporū, vt semper speremus in aduersis & fortes simus: Nam sicut diuina dispensatione nunc aestas fit, nunc hiēs, ita diuino nutu aduersitas & prosperitas sibi vicissim succedunt. *non si malè nunc, & olim*. generalis sententia, non temper eandem manere fortunam. vt Virg. Nunc olim quocumque dabunt se tempore vires. sic olim pro futuro tempore posuit. & hunc tu olim cælo spoliis orientis onustum accipies. *neque semper arcum*. id est, non semper est infensus. dat aliud numinis exemplum, quod eum monet non semper bellis, tristibus occipari debere, sed miscere læta mæstis. *tendit Apollo*. Nam Apollo phætreans depingitur cum cithara, quam cum pulsar, dicitur placidus; sed cum arcum tendit, censetur iratus. Est ergo sensus, non semper Deus arcuata tendit, vt mortalibus,

omnibus aduersa tribuat, sed aliquando citharâ suſcitatur, lætitiæ & prosperitati indulgens. *idem*. quicquid es. *contrahes*. ſupprimis. Allegoria à nauigantibus: Nam ſicut nauis pelagus eſt incertum, ita ſapienti nec in aduerſis deſperandum, nec cōfidendum ſuadet in proſperis. *appare*. obtemperata. *turgida vela*. inflata vento nimium ſecundo, id eſt, nimia ſeicitate.

CRVQVIVS.

RECTIVS *viues*. Licini neque *altum*. M. Licinius Crallius prætor Roma. vt populo. fortile & nonnullis ex ſenatoribus, quibus L. Antonius M. frater in Auguſti perniciem multa præclare fuerat pollicitus, gratificaretur, cum Sexto, & Antonio ſentiebat, ſperans eo fauore prætura deſunctum ſe conſulem iri deſignatum: verum quãdo ſe poſtea ea ſpe fruiſtari grauiter indi-^{car}et, monet Horatiuſ mediocritatem rebus in omnibus eſſe tutiſſimum vitæ beatæ præſidium; ab eâque vel latū vnguem, vt aiunt, ſurſum, deorſumue diſcedere ſtultitiam eſſe maximā: Nam ſublimis honoris gradus, vt multis inuidiæ telis obnoxius eſt, ita nihil aſſerit eum habere ſecuri, nihil tranquillitatis. Contrā, humi repere, & nullo in honore verſari nimis eſſe ſordidum, contemtuque & conuictis non carere. Quare iubet eum magno ſemper eſſe animo conſtantiſque, in aduerſis quidem, vt enitatur ea ferre fortiter, & ſperare meliora: in proſperis verò modèſtè prudenterque legē ſuāque gerentem meminille inſtabilitatis fortunæ, ſemperque deteriora formidare; neque enim Iouem ſemper iraſci, neque renidere perpetuò. *re-ctius viues*. Exorditur allegoricòs, à remotione vitæ in republica nimis ſplendidiæ, propter æmulationis pericula; & omninò abiectæ, & propter cōuicia: hortaturque Licinium viam vitæ mediam vt ingreditur, ſi volet bene tutòque viuere. Huic Odè pereleganter concinit hoc Epigramma Baſſi, *μη τί με χιμῆρος πότις ἄρτι θροῦς, ἔδῃ γαλήνῃ ἀργῷ ἢ καταμῶν τῷ πολυνημῖνι: αἱ μισόητες πλοῖται, ὅπῃ δὲ πρὶν εἶναι ἀνδρῶν, καὶ μάλα μέτρον ὄνῃ τ' ἄριστον ἢ καταμῶν. τὴν ἀγάπην φιλελάμει, κακὰ δ' ἐχθραὶ βρῖναι, οἷοι ποῖς περὶ τοῦ καὶ βίου ζήφου*. quod Latine reddidi: Ne ſerus incertis Pōtus nos iactet vndi, nec ferat incautos aura ſerenam nimis; Optimum ideſt, rebus cunctis mediocriter vti, amplectiſque modum qui ſatis eſſe queat. Hoc gaude mecum, & nigras fuge Lambi procellas, ſic nobis zephyrus ſæpe benignus erit. *rectius*. turius, commodius, mali que minus obnoxius, tranquillius. Non arbitror enim eam animi rectitudinem notari quæ reſpectu alterius di-

citur, qualia Stoicis ſunt καὶ δὴ καὶ καὶ ἐξ ἑαυτῶν. *altum*. πῦλον, mare profundum, quali τῆ-λαρος. quod ſit τὸ ἐν τῇ γῆς, id eſt, procul à terra; vbi vndarum procellæ & voragineſ præſident omnem ſalutis & euadendi ſpem, ſi nauis inuoluta tēpeſtibus ſubmergatur. ita in πολυημία qui ſumus eſt in honore, ſi cadat inuidiæ iaculis, vt ſit, vel ſua culpa deturbatus, poſtea nihil eum manet præter ſummum malum. *ſemper vrguendo*. in-^{de}ſeſſe petendo. vrguendo habent Cod. Bland. quos ſequor propter diſtinctionis plenitudinem. *cau-tus*. tibi cuiſque cauendo, ne in periculum & diſcrimen aliquod incidat; quod non eſt prudentis: Nam dum vitant ſulti-vicia, in contraria currunt. *littus iniquum*. nimis amans ſecuritatatis apparens, quæ reſpectu tamen nihil eſt aliud quàm labor, dolor & miſeria ſine gloria: Nauclerus enim qui nihil quàm littora legit, euadit quidē pelagi procellas, ſed non raro ita hæret in ſcopulis & iniquis rupibus ſaxiſque præruptis miſerabiliter, vt felicius indicet in pelago periclitari & perire proin. videtur autem alludere ad illud Pythagoræ, ἐν τῇ γῆς καὶ πλοῦς id eſt, circā terram non eſſe nauigan-dū, hoc eſt, ſic in humilibus rebus & humanis cu-ris animum occupandum, vt numquam ad ſubli-mia immortaliaque extollatur. *auram quiſque*. laus mediocritatis ab adiunctis exte-riorum v-triuſque incommotis: nam qui in imo vitæ ſtatu victitat, is ſortelſcit inglorius: qui ſublimem ſe-ctatur, is quaſi in ſpecula cōſtitutus obſeruatur ab omnibus, vndique expoſitus inuidiæ ſpiculis. itaque mediam vitæ viam ingredi eſt tutiſſimum. is autem veidē mediocritatem diligit, qui eam tam-quam rerum ſuarum principem ducem comita-tur: è propinquo: Alij quidem eam quoque dili-gunt, ſed hos magnificencia, ſpendor & vanitas rapiunt obœcaros in ſuum præcipitium; alios inedia & iniqua paupertas ſic d. tinent præpeditos, vt ad deſideratam mediocritatem nequeant euadere enitſque. Alij ita ſunt in bonis accumulandis ſordide auari, alij in profundendis turpiter, vt medio-cres & eſſe & haberi nolint, adeo vt id vitæ genus tamquam malum vitare gaudeant. *obſoleſci*. carioſi. Caries enim multas ſordeis adfert & pulueres. *inuidenda*. quā propter magnificencia ſplendoreſq. comitatur inuidia. *aula*. Aula proprie eſt ſumptuoſa domus pars anterior vento perſſabilis, vt habet Athenæ. lib. 1. *ἀντιπρόσπιος τόπος*, perſſabilis locus. Quin & apud Homerum per aulas intelligimus loca ſubſtialia: hinc factū eſt, vt viro-rū principum & regum palatia ſint aulæ nuncupatæ, quod in ingreſſu loca ſint ἀπλα & ſubdία. *ſobrius*. hic ad-uertat lector non inſulſus duo hæc epiheta tutus, ſobrius, quo modo in mediocritate ſibi ancilietur

O 2 mutuò;

mutuò: quæ tuta quidem est, hinc à contemptu. conuiciisque, illinc ab inuidia obtreactioneque, idque extrinsecus: sobria verò ab interno animi bono, nimirum temperantia modestiæque. atque ita & extrinsecus & intrinsecus in secura tranquillitate est qui mediocritate sectatur. *sapius ventis agitur*: hæc metaphoræ per quam elegantes ab arboribus sumitæ turribus & montibus, quasi ad oculum demonstrant incommoda, quæ cernimus extrinsecus accidere rebus excellentis & in arduo positis. *pinus*. *κατ' ἰσχυρῶ* pro quauis arbore pro-cera, propter miram eius & pinastræ altitudinem. *fulgura monteis*. sic habent omnes scripti lib. non fulmina, vt vulgari. Per ventos autem & fulgura: facile quis intelligit inuidiam, obtreactionem, dolos, & insidias, quibus periculosè laborant qui sunt in summo honoris gradu constituti. *sperat infestis*. hæc bona sunt interna, quibus erigitur animus viri boni tam prosperis in rebus quam aduersis: Tacite tunc solatur Licinium, si non sit ordine consecutus honoris gradum sibi debitum, per Iocem subindicans Augustum, à quo si prohibitus sit adipisci dignitatem consularem, futurum aliquando ait ei propitium, auctoremq; eiusdem acquirendi: quod & contigit; ipse namque Licinius cum Augusto consulatum gessit anno Urb. cond. 723. *informis hic. red. sup. id. sub.* in consolationibus plurimum potest vicissitudinis commemoratio, *ταχ' ἀνέσταις ἴσται ἀνέσταις*. in Elect. Sopho. *non si malè nunc*: hæc connexa negatiua pollicetur Licinio dolorem præsentis mali commutatum iri in spem opinione meliorem propter vices rerum. *quondam*, aliquando, nonnunquam, interdum. *suscitat*. ad cantandum pronocat, inuitat. *rebus angustis*. clausula parænetica. contrariæ in vtraque fortuna: his autem verbis correspondent illa Cebetis in tabula, ubi demoniū, seu princeps ille naturæ lex, rectæque ratio iubet eos qui in vitam ingrediuntur nullam fidem habere fortune; nec eius dona stabilia & quodammodo propria putare, quæ & largitur hominibus & aufert temere, *καὶ διαπέμψω αὐτῶν, ἴσθι, ἀντίκω καλεῖται πρόσ-τας ἐκ τούτων δόσεις ἡ τὸν γίνεσθαι. καὶ μὲν χαίρειν, ὅταν. ἀδῶ, μὲν. ἀνυμῶ, ὅταν. ἀφίληται*. id est, & ob hæc sanè causam, inquit, præcipit ad eius munera submissos esse, seu minus alacris, & neque gaudere quando ea dederit, neque dolere ubi abstulerit. Quod idem monet Horatius, nimirum in aduersis non debere abiecto esse animo sed forti, nec in prosperis elato arrogantique, sed contracto & submisso. Quod egregie quidem sed obscure signant hæc verba *ἡ τὸν γίνεσθαι*: sumpta metaphora à nautis, qui vento vehementius incumbente vela contrahunt, vt tutius nauigent.

AD Q. HIRPINVM, CVRIS
omissis vt viuat hilariter.

O DE XH συμβουλευτῆρ.

QVID bellicosus Cantaber, & Scythes,
Harpine Quinxi, cogitet, Hadria

Diuisus obiecto, remittas

Quætere: nec trepides in vsum.

Postcentis aui pauca. fugit retro

Leuis Iuuentas, & decor, arida

Pellente lasciuos amores

Canitie, facilem q; somnum.

Non semper idem floribus est honos

Vernu, neque vno Luna rubens nitet.

Vuln. quid æternis minorem

Consilii animum fatigas?

Cur non sub alta vel platano, vel hac

Pinu iacentes sic temere, & rosa

Canos odorati capillos,

Dum licet, Assyriæque nardo,

Potamus vncti? dissipat Euius

Curas edaces, quos puer ocyus

Reslinguet ardentis Falerni

Pocula prætereunte lymphe?

Quis deuium sortum eliciet domo.

Lyden? eburna, dic age, cum lura

Maturer, in contum Lacanæ

Mores comam religata nodum.

COMMENTATOR.

QVID bellicosus Cantaber. Metrum duob. vers. Asca. tert. iamb. dimet. hyper. quart. Pindar. Hirpinum monet, vt omisissis curis alienis sibi cōsulat, commodisque vitæ suæ studeat celeritè fugientis. ordo est: *Q. Harpine* remittas quærere quid cogitet bellicolus Cantaber, & quid cogitet Scythes diuisus obiecto Adria. *Cantaber*. gens est in Hispania bellicosa. *Scythes*. gens est Septentrionalis, postea dicti Hunni. *obiecto Adria*. supp. mari. id est, Adriatico mari. *diuisus*. interfuso mari à nobis seiunctus. *remittas*. omittas, desinas. *nec trepides*. dicit humanam naturam, si tantum quærat quæ sufficiunt ad vsum, & breuitatis vitæ sit memor, paucis posse esse contentam. *nec trepides*. nō timeas, quia pauca sufficiunt in vsum xui. *fugit retro*. ordo est: *Leuis Iuuentas* fugit retro, & decor, arida canitie pellente lasciuos amores. & som-

& somnum, id est, recedit à nobis & emanat procedente vita in senectutem. ut est, optima quæque dies miseris mortalibus æui prima fugit, subeunt morbi tristisque senectus. *lenis. velox. decor. pulchritudo iuuentutis. arida. siccata.* hoc est, parum in suum vsum impendente per nimiam parsimoniam senectutis: aut arida, minus in Venerem calente. *pellente. abigente. lascivus. flexuosus. facilem somnum.* qui lenibus tardus est, ut, pendebat somno iam deteriore senectus. *non semper idem.* naturalibus exemplis docet, nihil esse perpetuum, ut nec homo in flore semper permanet. *vernus. vernalibus. neque uno.* eodem, sic nec flos iuuentutis idem semper est. *quid æternus min.* ordo est, quid fatigas animum maiorem æternis consiliis, id est, quam sunt æterna consilia, quæ sunt infinita & perpetua. *fatigas. laceras. cur non sub alta.* ordo est, cur non potamus dum licet, sic temerè iacentis, vel sub alta platano, vel sub hac alta pinu, & odorati canos capillos rosa, & vincti Assyria nardo. *sic temerè.* passim, ut habeat lasciviam ipsa licentia. *rosa. oleo rosaceo. odorati cap.* id est, habentes capillos odoratos. figura Græca. *dumliet.* dum sumus iuvenes. *Assyria nardo.* Assyria pro Syria. notandum quod nardum genere feminino posuit. *dissipat.* remouet, disciuit vinum. *viue.* Liber pater, sic dictus, quod cum dii cum gigantibus bellum gererent, primus in leonem conuersus occidit Gigantem: quo facto eum Iupiter ira laudauit, ut *q̄t*, id est, euge fili. Græcè nam que *q̄t*, Latine filia dicitur. Sed hæc vox etià est bacchantium, *uis* Bacche fremens. *edaces.* eo quod attentent & consumant. *quis puer.* quasi iam sit in conuiuium. *refringes.* refrigerabit, temperabit. *ardentis. austri. prætereunte lym.* decurrente aqua scilicet fontana: tamquam potui sit lenior. ut, fontes liquidi atque exalta flumina cursu. *deuium.* deuium autem dicitur, quod est à publica via remotum: scortum deuium quod non prostat publice: Scortum autem dictum putatur à calceamentorum solo subiecto omnibus etiam vulgaribus. *eliciet. euocabit. eburnus.* ordo est: ô Hirpine, ago, dic Lyden cum eburna lyra, ut religata comas maturet in comum nodum more Lacænz. *eburna.* ebore ornata. *maturet.* acceleret, festinet. ut, maturete fugam. *in comum nodum.* in compositum. festinantes enim mulieres pexum tantum capillum in nodum colligere consueverunt. *Lacænz.* Helenæ, ut Virg. Non tibi Tyndaridis facies inuisa Lacænz. *incomitum:* in præpositio apposta est, non composita.

C R V Q V I V S.

QUID bellicosus Cantaber. De bellis in Romanos exteris quorundam euadant, sollicitum.

Quintum Hirpinum monet, cura futurorum quæ possint accidere ut ne se fatiget, neve præsentia aliquid etati detractum putet in venturam necessitatem reponendum, sed potius memor æui brevis naturæque benignæ, suadet ut iucundè uiuat, genioque & amoribus indulgeat & amico somno: hoc enim & desiderare iuuentutem, & corporis cum vigore venustatem: Quod quidem ut faciat, quasi ex re præsentia, locum designat, ubi in vmbra resupini inter odores & pocula, curis omnibus omissis, possint adesse inbere Lyden & cithara canendo saltandoque sibi operam dare. Ceterum huius odes Epigraphe est ad Q. Hirpinum. Quid si pro Hirpino legamus Crispinum? tunc temporis enim inuenimus apud Chronographos T. Quintium Crispinum consularum gessisse cum Druso Nerone, quando Tiberius Nero, Drusi frater cum Dalmatis & Pannoniis, quos per Scythas hic intelligere licet, bellum gerebat. *Cantaber.* de Cantabris Ode 6. lib. 2. & *Scythes.* Ode 35. lib. 1. *aggitur.* machinetur, molietur: futura quidem prudentiæ aliquam partem sibi vendicat, sed coniectanciam: Quare ex his ordinare disponereque præsentia, quasi iam certis, ut hominis est parum sani, ita monet Quintium ne hoc faciat, sed præsentibus utatur genialiter, ei satis esse bono: ut ad vitam iucundam, etiam si nihil accedat: Nam vita brevis paucis est contenta, paucis hilariter toleratur. *Adriadiuisus obi.* loci intercapedo & Adriatici maris interfusio inter Romanos & Scythas seu Dacos faciunt ad securitatem Quintio promittendam, ne ita sollicitus sit ad quemuis rumorem. *remittas quar.* ne anquiras, ne tam sollicitè quæras, sis in quærendo remissior. indicat Horatius Quintium animo fuisse paruo, unde nascuntur affectus non viriles, anxietas, cura, metus, parcitas &c. *nec trepid. in vsum.* ne formides, ne quid tibi desit ad vsum vitæ pauca poscentis, id est, quæ paucis est contenta: Ipsa namque per se est inops, ei pauca desunt moderatæ, ut cõtra, luxuriæ omnia. Quare diuinitus Tobias senior monuit iuniorum, Noli, inquiens, timere fili mi: Pauperem quidem vitam gerimus, sed multa bona habebimus, si timuerimus Deum, & recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene. *nec trepides.* arguit ex metu parcitatem ante tempus: Nam iuuenem, quidem natura ductu decet esse liberalem & hilarem, senem vero parcum & seuerum: hæc de causa rectius, meo quidem iudicio, tã trepides, exponemus festinos quærare in hac ætate iuuentis pariendo in vsum æui, id est, vitæ totius, etiam senilis, quæ paucissimis est contenta. Iudicet lector doctus: huic enim respondet *ὁ ἀνὴρ τὸ μέγεθος τῆς ἀνθρώπινος ζωῆς*, id est, humanæ vitæ spatium &

Q 3,

curriculum:

curriculum: vnde Herodot. *πλουτῖον τὸν αἰῶνα*, id est, *παντὶ*, finire vitam, mori, *fugit retro*. suadet iustitiam à celeritate iuuentutis, quæ præterit opinione citius *levis iuuentas*. volucris & acer, nō etiam imberbus aut mollis, vt volunt alij, sic enim ei parum conueniret *τὸ* fugit, nec opus est vt *τὸ* levis per *α* diphthong. scribatur, vt prior sit longa; quando & iambus in eo genere metri nō raro primum locum teneat. *arida pellente*. ab incommodis ætatis senilis quæ est ex uacca, frigida, calore paulatim & naturali vigore euanescente. *canitie*. canities pro senio: id enim ætatis solet ea per naturam accidere, *serius, citius*, pro natua caloris temperie. *facilemq; som.* qui gratus & utilis est membris reticillandis, & viribus corporis augmentandis. At senibus caloris defectu difficilis est, interitūque & irrequietus. Legito Aristot. de part. animal. lib. 2. cap. 7. *non semper idem*. à forma pereunte per senectutem, gratiæque & venustate. legito rosas Virg. *quid æternis. ἰρώτη· παρὰ τὸ ἀθάνατον*. Nequit enim fieri, vt par sit humanus animus Dei consilijs æternis cognoscendis, nec dum cogitādīs: iccirco iure dicitur, minor, inferior, impotentior, quàm vt futura Dei consilia comprehendat, licet sit ipse æternus & immortalis. *cur non sub alia*. loci *δατύπρωτος* vbi vellet lætè conuerti, cum adiunctis voluptati odoribus, poculis, cationibus, amasijs. *vel hac pinu*. locum quali demonstrat hilaritati commodum, vbi in vmbra iacētes, sic temerè, sine vllis cærimonijs, *αὐτοχρηδασί* epulentur. Pinus mōreis amar, sed etiam in plano crescit, auctore Plin. *rosa canos odor. cap.* Quid? an Horatius sui parum memor, velit Hirpinum in iuuenta, in ætatis flore canescere, & ad amores hortari à quibus abhorret arida canities? an canos capillos interpretabimur vnguento delibutos & candidos resplendentis? an per lynchysin aludat ad *λευκόροδον*, id est, canam seu albam rosam, qua capillos velit internecti, quemadmodum dicimus quoque *λευκὸν ἵμαρ*, id est, ver canum, ver album, propter flores? *Enius*. sic inueni in Bland. vtriusq; sed à scio lo supraposita nota aspirationis. alij omnes habent Euius, contra Græcæ compositionis, quam notat Comment. rationem, quæ mediam syllabam non aspirat. Est autem Euius, nomen Bacchi, quasi bonum pharmacū, vt mihi videtur, *ios* enim Tzerzi est medicamen, *παρὰ τὰ ἰαώ*, id est, medicor: vinum namque dissipans curas animi, est contra eas præsentissimum remediū: qua ratione quoque à solutione tristitiæ dictus est Lyxus. *curas edaces. μέλιθνας γυμνός. τῶν ἰσὶ ἡπάθρ, τὰ μέλη ἰδιώσας φρενίδας*; nam curæ corpus addunt aduque laeticiatem. *quis puer ocyus*. hæc omnia ex composito: quasi res ipsa nunc aga-

tur, & recumbentibus vinum propinetur. *denium scortum*. non publicum, sed secretius pauci: quæ cognitur: quod genus nuncupamus *stuppectens / stuppectens*. Quod quidem deuium dici arbitror ab Horatio, non tam quòd coleret domum semotam à via publica, quàm quòd deuiaudā, domos cognitās obertando, corpore merendo, citharra canendo quæstum faceret. *eliciet*. opima luctū spe proposita. *cum lyra*. erat enim l. dicina, *κίσπησις*. *ψάλλετα γυνή matura*. hic locus nō parum torquet Lumbinim, ad quem lætorem remitto. Mihi cerè sic ordinanda apparet: Age, dic vt Lyde religata comam cū lyra matura incommotum nodum more Lacænx, hoc est, ipsa quidē caput ornet & comam religet, sed corporis cinctum necuret; sicut Lacænx puellæ, quæ olim incedebant discinctæ interdiu, & sine tunica, *ἐχιπνως*: supparō tantum fibulis astricto ex humeris, quod in incesu femora nudabat: vnde Callimachus, *ἴσταν ὅτ' ἀζωστος, χατρίπνως*, id est, incinctus, & fibulis astrictus ex alterutro latere. & Anacrob., *ἰαδύσας χιτῶνα διαβάζων*, id est, incedit Doricæ, exuta tunicam. Ad hunc modum volebat Horatius adesse Lyden, vt dum lyra caneret, etiam saltaret lasciuus. vide adag. *διαβάζων*. Sed & D. Clemens prælagos lib. 2. Lacænx virginis more *ἰσὶρ γυνὴ ἐρολῶς*, id est, supra genu reductis vestibus incedere ait parum esse decorum.

AD MÆCENATEM, RES
grauis lyrico carmine non esse dicendas, sed leueis & amatorias.

ODE XII. *προστυλικά*.
NOLIS longa fera bella Numantia,
Nec dirum Hannibalem, nec Siculum mare
Pæno purpureum sanguine, molibus
Aptari cithara modis:
Nec seuos Lapithas, & nimium mero
Hylæum, domitōsque Herculeæ manu
Telluris iuuenes, vnde periculum
Fulgens contremuis domus
Saturni veteris: tūque pedestribus
Dices historis prælia Caesaris
Mæcnas melius, ductæque per vias
Regum colla minacium.
Me dulcè domina Musa Lycymnia
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgenteis oculos, & bene mutuis
Fidum pectus amoribus:

Quam

*Quam nec ferre pedem dedecuit chori,
Nec certare ioco, nec dare brachia*

*Ludentem nitidū virginibus, farro
Dizna celebris die.*

20.

*Nam tu, quæ tenuis diues Achæmenes,
Aut pinguis Phrygia Mygdonias opes,
Permutare veli crine Lycymnia,
Plenas aut Arabum domos?*

25

*Dum fragrantia detorquet ad oscula:
Cernicem, aut facili sæuitia negat,
Quæ poscente magis gaudeat eripi,
Interdum rapere occupes.*

COMMENTATOR:

NOLIS longa fera bella Numantia. Metri-
tribus veri. Aiclep. quar. Glycon. Ad Mæ-
cenatem, significans historiam & res graecæ non
conuenire carmini lyrico, sed remissas potius &
iocis aptas. Itaque dicit Mæcenatem gesta Cæsa-
ris melius oratione profaica executurum. Ordo
est: nolis aptari mollibus modis citharæ longa bella
feræ Numantiæ, nec dirum Annibalem, nec Si-
culum mare purpureum Pæno sanguine. *nolis.*
non velis. *dirum.* fortem, qui summa difficultate
victus est. *fera Numant.* bellicose, crudelis;
propter longa bella: Nam decem annos cum Nu-
mantinis pugnatū est multa clade Romanorum.
Siculum mare. quia ibi primum nauali certamine
Romani Carthaginienſis duce L. Lutatio vicerāt.
aptari cith. modis. id est, nolis fortia facta heroum
lyrico carmine describi, sed potius res ludicras.
Pæno. Africano. *mollibus.* dulcibus, remissis, dis-
solutis. *aptari.* à me. *modis.* lyricis. *nimum me-
ro Hyl.* intolerabilem ebrietate. Hylæus Centau-
rus inuitatus à Pirithoo ad nuptias, visa puella
permotus est: cui dum vim inferre conaretur, à
Lapithis, qui simul nuptiis intererant, prohibitus
est: hinc in certamen itus est, & vsque necis pe-
ricula dimicatum: postea ab Hercule sunt supera-
ti. hac de re etiam superius ipse commemorat.
Centaurea mouet cum Lapithis rixa &c. Virg. &
magno Hylæū Lapithis cratere minantem. *tellu-
ris inae.* gigantes qui bellum numinibus indixe-
runt. *vide.* à quibus Terent. è prædonibus vnde
emerat, se audisse dicebat. *Saturni vet.* antiqui.
dom. cæli, regia Deorū. vt, Panditur in aërea domo
onipotenti Olympi. *pedestribus.* orationis so-
luta. *uirtute,* melius quam equestribus, id est, me-
trici. *regum colla.* reges quos subiugauerat: reges
eodem v. c. in triumpho catenati ducebantur. *Ly-*

cymnia. Lycymnia aut vxor Mæcenatis, aut ipsius
Horatii amica: adolescentum more qui amatas
dominas vocant. ordo est: Musa dominæ Lycy-
mniæ voluit me dicere dulcē tantus, & oculos lu-
cidē fulgentis & pectus bene fidum. *mutuis.* id
est, alternatis, iugalibus scilicet. *lucidum.* lucidē,
nomen pro aduerbio. vt, sublime volantes, pro
sublimiter, horridum stridens, pro horridē. *fidum.*
bene fidum pectus, id est, fidele. fidus Achates ite
comes. *ferre pedem.* conferre, id est, quam nec sal-
tare dedecuit. *nitidis virginib.* cum pulchris vir-
ginibus ludentem in lacto die Dianæ celebris: Na-
talis enim Dianæ à virginibus colebatur, sicut &
Apollinis; vt superius, Dianam teneræ dicite vir-
gines. *nam tu.* ordo est: numquid tu permutare
velis crine Lycymniæ supp. regna vel bona quæ
tenuit diues Achæmenes, aut Mygdonias opes pin-
guis Phrygiæ, aut plenas domos Arabū, cum de-
torquet cernicem ad fragrantia oscula, aut negat
facili sæuitia, quæ magis interdum gaudet eripi,
supp. à poscente, interdum occupet rapere? *Achæ-
menes.* nomen regis Persarum: Luca. Achæmeniis
decurrent Mædica fufis agmina. *pinguis.* fertilis.
vt, pinguibus hæc terris habiles. *Mygdonia.* à Myg-
done rege Phrygiæ. *plenas.* diuitiarū supp. id est,
diuites; & est hic sensus: non potes tu regum opes
Lycymniæ amoris præponere. *detorquet.* inflēgit.
describit saltidium mulieris detorquentis se ab
osculis amatoris vt magis incitet. vt & fugit ad sa-
lices & se cupit ante videri. *gaudeat eripi.* tolli.
artem designat meretriciam, cum velut irata aut
negaramatori oscula, aut interdum vltro expetit,
sic satisfaciens indignanti. Terent. Nolunt vbi ve-
lis, vbi nolis, cupiunt vltro. *rapere occup.* amoris
ostendit affectus. *occupat.* expetit.

CRVQVIVS:

NOLIS longa fera bella Numantia. Fingens
Horatius Mæcenatem velle modos lyricos
aptari rebus grauioribus, nimirum gestarum rerū
describendis historiis, & id genus alijs quæ conti-
nuam narrationem postulant, mirabiliter ei cir-
cum præcordia ludit: id enim negotij magna cum
laude in oratione soluta ei cedens, vt cui & princi-
pum virorum & res à Cæsare gestæ, triumphique
essent perspecti propius, se transfert ad amores ly-
rica cani solitos: quod cum vehementius amare,
nec nō amplexi, quā laboriosam quandā præ-
liorum decantationem, non ignorabat. Quare vt
id mæori cum beneuolentia ipsius & gratia vo-
luntatēque faciat, Lycymniam eius, vt arbitror, a-
micam miris laudibus effert, ab oculorum lucido
splendore, fidis amoribus, Ionico saltandi moru,
iocis,

iocis, amplexibus & gratis osculis; adeo ut vel maximis opibus regisq̃ diuitiis ea non redimat quæ vel negat ipsa sibi eripi, vel affigere gaudet vltro. *nolui*. nolle debes, te nolle est æquum; nolui enim est modi potentialis. Præoccupat animus Mæcenatis ab iniquo; quippe quod bellorum descriptio lyricis versibus minimè cōueniat, propter molliorem facilitatemq̃. *longa*. L. Florus lib. 2. cap. 18. Orof. lib. 5. cap. 6. per annos 14. Straboni per 20. durauere. hos legito. & Plin. cap. 58. 59. de viris illust. Eutropium lib. 4. cap. 3. D. Augustinū de ciuitate Dei li. 3. cap. 21. Val. Max. lib. 2. cap. 2. lib. 3. cap. 3. lib. 7. cap. 6. *fera*. inhumanæ, impiæ in patriam, quam cum diis, parentibus, vxoribus & liberis igni deuastarunt, tandem ad extrema coacti à Publio Scipione Africano minore; qui propterea quoque Numantinus est appellatus, anno post deletam Carthaginiem 14. Vrbis autem conditæ circiter 620. *dirum Annib.* Bland. 4. Sil. Maldeg. Diuæ lib. habent durum. vnus Mart. dirum. De tribus autem bellis Punicis omnes meminere qui de rebus Romanis ex professo scriperunt. *Siculum mare*. de Annibalis senioris nauibus 70. quibus oram Italix maritimam vastabat; de C. Duillio consule, qui citius opinione 130. nauium classem cōtra Annibalem munitam habuit, vide Orofium lib. 4. cap. 7. L. autem Florus lib. 2. cap. 2. Duillij classem fuisse scribit 160. nauium. Primo hæc bello Punico gesta sunt. *Pæno purp. sang.* à Duillio namque 31. naues capræ, 13. meriæ, tria hominum milia cæsa, 7000. capta narrantur. Ab Attilio Carthaginiensēs cōserto nauali proelio in fugam versi 64. naues perdiderunt. Postremo à C. Lutatius Catulo Urb. cond. 511. naues 64. Punicæ capræ, 125. demeræ, 22. milia hominum capta, milia 13. cæsa sunt. hæc Orof. Eutrop. Epitom. 19. Polybius autem Pœnorum nauis scribit submersas 50. captas 70. hominū milia amplius 10. capta. *mollibus*. amatoris, non virilibus, quales sunt Epici, classici; inepta namque bellis decantandis est cithara, nisi ea sint virginū, ut supra Ode 6. lib. 1. *nec fauos Lapis*. à minor. Quo pacto cithara rebus gestis virorum fortium possit accommodari, cum ne fabulis quidem aptè concinnandis sit idonea? *Lapithas*. de Lapithis ab Hercule superatis cæsisq̃ Apollod. lib. 2. Fuere autem Heroës Thessalici Centauris inimici. de quorum controuersia inter se causa vide Palæphatum. *Hylæum*. Centaurum à Theseo interceptum: vel Apollodoro auctore lib. 3. ab Atalanta virgine sagittis cum Rhæco perfoctum. *telurus iuuenes*. terræ filios Gigantes ab Hercule occisos Apollod. lib. 1. *contremuit*. nam & saxa in cælum & accensas arbores iaculabatur, inter quos

principes fuere Porphyrius & Halcyonius: quibus interfectis ab Hercule, terra Tryphonem progeniuit, quem cum dii prospiciunt in cælum irumpentem, in fugam acti in Aegyptum properant: cumque insequentem eum vident, in varias formas animantium se quisque transmutat, &c. vide Apoll. lib. 1. *Saturni vis*. Quicum Ioue & fratribus Plutone Neptunoque de totius orbis imperio annos decem bellum gessit: Tandem Iupiter matris Telluris consilio, liberatis Tartaro Cyclopibus, qui Iouem tonitru fulgetraq̃ & fulmine, Plutonem galea, & Neptunum tridentem donarunt, Saturnum vicit, Titanasq̃: ijs telis armati fratres, victos inque Tartarum detrusos, Centimanis custodiendos dederunt, orbis totius imperiū inter se partiti sunt. Apollod. lib. 1. *tæque pedestribus*. hæc faciunt ad laudem Mæcenatis à stylo seu caractere scibendæ historiæ rerum à Cæsare gestarum. Pedestribus autem dixit historiis, quod prorsū oratio numeris quidem & pedibus, sed non certa lege strictis consistit, unde numerosa sonoraq̃ dicitur. Verum Sary. 6. lib. 2. Musa pedestris alia ratione censenda est, vbi docuimus reclamantibus alijs. *per vias*. Quando triūphans imperator urbem per portam triumphalem ingressus, cum omni apparatu per mediam urbem & Velabrum, perque Sacram viam in Capitolium ascenderet, vbi tauros in pompa ductos, in Iouis Opt. Max. templo immolabat &c. videto Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 6. de triūphi caerimoniis. *minacium*. sic habent cod. Bland. omnes, quos secutus sum. Mart. Maldeg. Diuæ lib. habent minantium. *me dulcis dom.* argumentum amatorum modis aptum mollibus, lyricisq̃ versibus. *Lycymnia*. sic cod. Bland. antiquiss. Alij duo Licymnia. sed Diuæ, Mald. Mart. Sil. Liciniæ, ut vulgari. videtur alludere ad Lusciniam auem. subdit se debere dicere *dulcis cantus Licinia*, id est, eius in canendo melodiam, vocisq̃ cū varietate suauitatem, qua pellicit amanteis detinetq̃. *dicere*. canere, laudibus celebrare. *lucidum*. *intrapia pectus bene fid.* cuius est idem velle & nolle. Hæ laudes Lycymniæ sunt ab ijs bonis quæ natura dedit. *quam nec ferre ped.* id est, cum puellis saltando, gesticulando Ionice, id est, molliter & lasciuè, decorū seruauit, iocata est, risit, brachia manūsq̃ dedit colludendo pulchris virginibus &c. *nun tu qua. ipse* ad exprimendam amoris vim potentiamq̃ qua præfert amator regis opibusq̃ maximis amicæ osculum. *flagrantia. inip* *una fraudis artiq̃. meretrici in oculis dandis negandisq̃*, quo magis amorē sui incitet, flagrantia, omnes habent scrip. lib. præter Diu. in quo est scriptum flagrantia, quod plus probat Lamb. quàm aliud;

ffiod: at plureis tamen codices sum secutus, quod odoribus quidem prouocata oscula, vt minus mascula ita pigra sæpe sunt repentiâq. post primum impetum. *ad oscula.* ab amatore petita. *facili sanivra.* leui luctamine: nam leuiter & pæne sponte se vinci patitur gaudetque.

IN EXECRATIONEM arboris, cuius casu repentino pæne extinctus fuerat.

Ode XIII. *μικτήν.*

- ILLE & nefasto te posuit die,
Quicumque primum, & sacrilega manu
Produxit, arbor, in nepotum
Perniciem, opprobriumq. pagi.
5 Illum & parentis crediderim sui
Fregisse ceruicem, & penetralia
Sparfisse nocturno cruore
Hospiti: ille venena Colchica,
& quidquid vsquam concipitur nefas,
10 Trahanis: agro qui statuit meo,
Te triste lignum, te caducum
In domini caput immerentis.
Quid quisque vitet, numquam homini satis
Cautum est in boras. nauita Bosporum
15 Pænus perborrescit, neque vitæ
Ceca timet aliunde fata.
Miles sagittas, & celerem fugam
Parthi: catenas Parthi, & Italum
Robur: sed improuisa lethi
20 Vis rapuit, rapietque gentem.
Quam pæne furua regna Proserpine,
Et iudicantem vidimus. Acacum,
Sedesq. discretas piorum, &
Aeoliis fidibus querentem
25 Sappho puellis de popularibus,
Et te sonantem plenius aureo
Alcae plectro dura nauis,
Dura fuga mala, dura belli
Vtrumque sacro digna silentio
30 Mirantur Umbra dicere: sed magis
Tugnas, & exactos tyrannos
Densum humeris bibis aure vulgus.
Quid mirum, vbi illis carminibus stupens

Demittis atras bellua centiceps
Aureis, & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?
Quin & Prometheus, & Pelops parens
Dulci laborum decipitur feno:
Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.

COMMENTATOR.

ILLE nefasto te posuit die. Metrū duob. vers. Alcaicum, tert. iamb. dimet. hypercat. quar. Pindar. Execratur arborem cuius casu in agro Sabino deambulans de vita periclitatus erat: eam funestam & insitorem eius dicens. ordo est: arbor, ille quicumq. produxit te primum in nepotum perniciem & opprobrium pagi, posuit nefasto die & manu sacrilega. *nefasto.* iniquo & abominando, inominato. *sacrilega.* violatrice. *produxit.* iniecit, plantauit. *nepotum.* postexorum. *opprobrium.* infamiam: nam ad pagi illius, imo totius regionis ignominiam pertinuisset, si famosus ager morte domini sui fuisset. *parentis.* patris matriluc. *crediderim.* credere possum. *fregisse.* noua dictione execratur parricidam. *penetralia.* domus interiora, in quibus hospite necato, ius hospitale fuisset violatum: minus autem diceret, si homicidium diceret illic perpetratum; quia ius hospitij violare, pro maximo crimine habebatur, maximoque supplicio luebatur, quod Iupiter præceperat illud in primis seruari. *sparfisse.* maduisse. *nocturno.* clandestino. *Colchica.* species pro genere: Colchos enim Scythiæ prouincia est, ex qua Medea orta fuit venenis & arte magica potens. *quicquid vsquam.* nefas pro quouis crimine. *triste lignum.* ab effectu quod triste faciat. *caducum.* ruinosum. *immerentis.* innocentis, nul mali merentis. *quid quisq. vitet.* ex hoc loco incipit disputare de diuersis casibus vitæ humanæ, adeo vt vix aliquis eo casu moriatur de quo magis est sollicitus; quidum de gladio sibi cauet, incidit in morbum aut aliud malum, quo abripitur e medio: quare dicit improvidas hominum mentes nulla satis obviare cautela, nec metueret periculum nisi cum fuerit proximum; cum tamen multi improuisis opprimantur periculis. *cantum est.* constitutum per horas singulas. *nauita Bosporum.* aut Bosporum pro quolibet freto posuit, aut Pænum pro quolibet nauata: Multum enim diuisus est Pænus à Bosporo; Bosporus Ponti sunt fauces, vbi propter angustias assidua naufragia sunt: Nomē autem dicitur accepisse, quod id mare Iupiter in bouem mutatus transierit ferens Io, quam postea

P

vitiata

viciatam transformavit in buculam, volens suum futurum celare lunonem, inde *prope* dictus. *caca*, improbitas, occulta. *alinde*, ex alia parte. *Celerem*, fugientes enim Parthi in sagittando sunt vehementiores. Virg. aut missam Parthi post terga sagittâ. *vis*, violentia, mortis necessitas, quæ rapit vnumquemq. nunc hoc nunc illud timentem. *quàm pane*, acsi diceret paruo interstitio mors abest à nobis. *furua* r. P. furua mystico nomine dicitur Proserpina, id est, nigra vel atra. *Æacum*, Achillis auum, qui pro iustitiæ bono etiâ apud inferos index esse est meritis. vnde lunenal. quas torqueat umbras Æacus. *sedeisq. discretas*, id est, separatas: significat autê campos Elytios. Virg. Sed amœna piorû concilia, Elysiûmq. colo. hoc autê dicit, vt ostenderet se pâne vidisse inferos propter imminens periculum. *Æolis* f. Graiis chordis admurmurant: propter Sappho poetriâ, quæ dialecto Aeolica in carminibus vsa est. *popularibus*, vulgaribus. Querebatur autê Sappho de puellis suæ gentis quod amarent Phaonem, quem ipsa amabat. ordo est: & quàm pâne vidimus Sappho Æolis fidibus querentê de popularibus puelis. *plenius*, fortius. *Alcæ*, Alcæus nomê poetæ lyrici, à quo & metri Alcaicû dictû est. ordo est: & pêne vidimus te Alcæe plenius sonantê plectro aureo dura mala navis, & dura mala fugæ, & dura mala belli. *plectro aur.* meliore. *dura mala*, læuissima. *navis*, iux nauigationis, dū fugeret tyrânos Mitylenêscis. *virumq.* aut Sappho & Alcæû, aut fugam & pugnas, aut certê carmina de utroq. quæ sic facta sunt, vt adyti alicuius putarentur digna secreto; quibus res bellicas & nauigationê suam scripsit, dum à Pittacotyranno ciuitatis suæ pulsus esset, eò quod Mitylenensibus amorem libertatis suaderet, quos postea collecto exercitu superauit. *densum*, frequens & stiparum ad audiendum pugnas. vt, hæret pede pes; densusq. viro vir. ordo est: sed vulgus densum humeris magis bibit aure pugnas & exactos tyrannos. *exactos*, expulsos amore libertatis. *bibit aure*, audit æuidissimè. *quid mirum*, si vulgus umbrarû miretur pugnas & exactos tyrannos. *demittit*, mitigat. *bellua centis*, Cerberû notat, propter multitudinê anguium quibz capite eius eminebant. finitum autê pro infinito posuit. vt, tibi nomina mille, ostendit autem non immeritò vulgus umbrarû carmine delectatum, dum Cerberus eius amœnitatē mulcet. *recreantur*, delectâtur: anguis autê naturaliter catu delectatur. *Prometheus*, raptor perferulam ignis diuini, qui vulturem sua viscera depascentem obliuiscitur detentus oblectatione carminis Alcæi. *Pelopis par*, Tantalus. *dulci*, delectabili. Virg. Atqui ipse stupere domus atque intima læti tartara. *dulci*

laborum de. Figura Græca, pro eo quod est labori amittit sensum dū cantu delectatur. *Orion*, Orion venator fuisse narratur. huius umbrâ dicit venationi carmina præferre, vigentê apud inferos eo studio quod habuerat in vita. vt Virg. quæ aura nitentis pascere equos eadem sequitur tellure repositos. *agitare*, insequi. *lynxas*, Virg. Quid lynxes Bacchi varix, & genus acre luporum.

CRVQVIVS.

Ille & nefasto te posuit die quicumque. Excerans Horatius arborem cuius ipse inopinato casu, fortê deambulans in agro suo Sabino, pâne fuerat enectus: ei que scelestissima quaq. *supplices* exprobrans, qui eam plantauerat, certo definit, non esse cognitum quid periculi vitet quis in vita, quidve tutò sequatur; adeò vt hic eo quem minime timuit casu, periret: ille contra vitæ discrimen euadat præsentissimum, quod neuriquam fore sperauit. Quod me herculè Horatius hic sibi dicit vsu venisse: cui mens ipsa ex repentino in seruentis arboris metu vel latione ita fuit alienata, vt apud inferos se pâne vidisse fabuletur regna. Proserpinæ, nimirum pœnarum locum, & beatorum sedeis; adfuisseq. Sapphoni & Alcæo, qui dulcibus suæ lyrae modulis partim sopiebant infera monstra, partim mitigabant damnatorum supplicia. Verùm lector hic obieret, quanto artificio, quamq. lepidè quasi obumbrer, nimio se pauore raptum in ecstasin mentisq. alienationem fuisse, ita vt mortuo similis appareret. *Ille & nefasto te*. Exorditur ab execratione arboris, à tempore, & auctore plantationis, cuius exo: dii hic sensus est: ô arbor, quicumq. primum produxit te, id est, auctor fuit vt cresceres, ille posuit, id est, plantauit te, & nefasto, id est, inauspicato dieque detestabili, & manu sacrilega in nepotum perniciem; & opprobrium pagi. hoc est, ô arbor; quia sacrilegus & impius aliquis plantauit te nefasto die, iccirco producta es seu excreuisti in magnum aliquod malum. itaque execratur arborem non ob eius naturam, sed ob alienû malum. *nefasto die*, dies nefasti *diopedeus impius*, tristes & atrî, quibus ne pratori quidem publicè sua verba profari licuit, Do, Dico, Addico, in rerû dominio transferendo: & qui N notantur, toti nefasti sunt: qui verò N & P, priori diei parte nefasti. vide Ioseph. Scalig. in Festum, de nefasto autem & religioso die vide Agellium lib. 4. cap. 9. *nepotum*, nepotes pro posteris: sed de hoc alibi latius. *Illû & parentis*, Expolitio eius quod iam dixit, & sacrilega manu, &c. quid enim magis sacrilegum atque impium quàm parricidium, xenoclonia, & veneficium, quibus & priuata amicitia,

amicitiis, & tranquillitas publica violatur & tollitur: credidisse possum; est enim præteritum tempus modi potentialis. ut & alibi, non tamen hoc tribuens dederim quoque. cetera, id est, dedisse debeo. *fregisse cervi*. hæc dictio habet auxelin ad maiorem execrationem: leuius est enim auditu, parentem occidit, sed & hoc est æque execrandum. *sparsisse penetr. noct. cruce*. mirius enim est, hospitem de nocte interfecit. De hospitalitate, quod vnicū est humanitatis argumentum, dicebatur olim cognoscere Iupiter, iusq. hospitij violatū punire grauissimè. hinc est illud poëtæ, Iupiter hospitibus nam te dare iura loquūtur, &c. *venena Colchica*. sic habent duo cod. Bland. antiquiss. sine vlla litura, alter per lituram. sic & Maideg. cū singulis punctis lūb 1 & c. & Diuæ. per lituram. Quare sic legendū iudico. at non improbo tamen Colchica; per reiectionē vltimæ syllabæ ad principij alterius versus, sed aliud magis est Horatianum. Venena autē Colcha pro præsentissimis accipienda sunt à Colchide regione. Scythiæ, κατ' ἐξοχῶν. & quicquid usquam con. uel. post enumerationē partiu genus subicit, omne nefas, perinde ac si velit eum fuisse omnium hominum sceleratissimū: nimirum quicquid animo conceptū à quoquam perficitur, id eū tractasse. *te triste lig.* apostrophe ad arborē contemtim id lignū nominans. *quid quisque vit.* ἰνδύμνησθαι ab incertitudine fati omnibus impendentis. Diuæ. cod. habet, quod quisque reliqui, quid. *paucita Bosphorum*. Enumerationē exemplaris, qua docet aut ignoratione, aut longinquitate, aut infamia nobis horrenda videri quædam, vnde minus sæpe periculi sentimus. contrā, quæ nobis tuta putamus, ea plerumq. esse pernicioſa. *Bosphorum*. sic habet omnia scripta, alia per ph, alia per flitteram: quam lectionem seruauit, nō ignarus Græcè scribi βόσπορος, non enim vidi magnopere cur eam mutem: quid enim vetat dicere βοσπόρος, bos ferens, si dicere liceat ἀνιμοφόρος, ventus ferens, pro vento secundo, quod 4. Aeneid. expressit Virg. expectet faciliūque fugam, ventorūque ferentis? hic omitto Latinos, non ita semper ad amissum, ut aiunt, Græcismi suos characteres exigere, ut nihil immutari posse iudicent, ut videre est in voce τροπαίων, quod iam dudum obseruamus in antiquissimis scriptis semper per ph notatum trophæum. Sed nec in lexico Robet. Constantini vtrumque ad expositionem vocis Græcæ aliter inuenio vulgatum quàm bosphoros, trophæum; quod tamen imputatum fuisset, ut credo, si id tanti esset, ut nonnulli clamitant. at si quis tamen obstituto quodam capite malit aliud, per me quidem licebit, ut qui nō lim de lana caprina, ut aiunt, grauiter contendere.

Sunt autem Bosphori duo, alter Thracius, iuxta Byzantium, qua Thracium mare per angustias freti fuit in Propontidem; quem hic notat puto: Alter Bosphoros Cimmericus in introitu Mæotidis paludis. vide Plin. lib. 6. *nec ultra aliunde*. id est, nūquā aliunde, ἔξ ἁλλοθεν, ἢ ἀπὸ μέρους, siue ἁλλοθεν ποθεν, id est, aliunde cumque. *miles sagit.* κατ' ἐξοχῶν, pro Italo milite. *Parthi*. qui inter Iugendum post terga iaculantur, incautosque iaculis conficiunt subsequenteis, qui se vicisse crediderant. *sed improuisa*. γνῶμη ἐπιλογικὴ de inuitabili fato, incerto tamen & occulto. *gentes. sū* ἱθνη, hoc est, genus humanum populūmve, plebeiūmve, sine delectu, marēinve feminānve. *quām panē furua*. ἀπὸ βόσπρος παθητικῶν, propter arboris in suum caput inexpectatum calum, subindicans à sua peritona, tum maximè nobis esse vigilandum, ne mors incautos nos opprimat, quando tuta nobis omnia maximè pollicemur, per regna Proserpinæ lectorem præparat, nescio quo modo, ad narrationem cuiusdam quasi insomnij. *furua*. funestæ, quasi supere & cade gaudens: futuus enim color trititū est, & aspectu ingratus, qualis est cruoris. *regna Proserpina*. Virg. Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti. *Æacum*. Plutarchus in Theſeo Græcorum pietate & religione virum præstantissimum fuisse scribit: fuit autem Iouis & Aeginæ filius. à poëtis fingitur interorum ianitor. Lucia. in Dialogo Menippi & Acaci, οἶδα ταῦτα καὶ σὺ, ὅτι πύλαρες, id est, noui hæc, & te quod sis ianitor: primus enim in ingressu ad inferos iudex erat, & per hunc damnatorum locum denotat. *selesque des.* signat campos Elysios, Helychio quali ἐν λυσίῳ, ὅπου ἐν διαλύσει ἀπὸ τῶν σωματικῶν αἰ ψυχῶν, id est, ubi non liberantur à corporibus animæ. Virgilio Insulæ nemorum fortunatorum. descriptas habent 2. cod. Bland. alter purè, alter cum litura. Mart. descriptas. alij omnes, discretas. iudicet lector. exo descriptas seruandū puto. *querentem Sapphō*. Lesbii Erefsiis: nimirum quod sibi in amore non responderent: Nam post mortem Cercoræ mariti, tanta infamia promittit nunc pueros arsit nunc puellas, ut vulgò Tribas sit nominata: quo nomine quoque ab Horatio masculam dictam credo. fuere autem puellæ ab ea adamatæ tres, auctore Suida, Arthis, Teleſilla, & Megara: sed plures ab alijs recitantur, Ryrino, Mnais, Anactorie, Cydno, Gyrene, &c. *sanctam plec.* De Alcæo Lesbio poëta lyrico sic Sappho apud Ouid. Nec plus Alcæus, consors patriæq. lyriæq. laudis habet, quāuis grādius ille sonet. *aureo Alc. plestro*. Quintil. lib. 10. Alcæus, inquit in parte operis, aureo ple-

ctro meritò donatur, quia tyrannos insectatus est &c. aureo itaq; propter libertatem aurea populi, quã ipse tutari conarus est. ode 9. lib. 4. *utrumq; sacro digna silentio*. hic locus multo antè tempore me tenuit occupatum, ut iam ante annos sedecim testari possunt auditores mei, quàm Lambinus e-rotremata sua de sacro silentio euulgaret, quæ cer-terè propter vmbas minimè probari mihi poterat, ad quas hoc silentium directum est. Quare ab anti-qua mea sententia non discedens sic hunc lo-cû interpretor: vmbæ mirantur vtrumq; Sappho-nem, putâ, & Alcæum canere digna, id est, grata, audiriq; iucunda sacro silentio, id est, silentiû fa-cro auditorio, hoc est, diis manibus; vmbisq; si-lentibus: silentium autè dictum est pro silentibus, quo modo rutum præsidium dicere solemus pro præfidiariis qui nos tutantur. sic sacrum silentiû, id est, dij manesq; silêtes qui sacri sunt & admiran-di, *ισοι*. Ouid. 15. Metamor. cœtus dixit & sedeis silentium. Fastorum 5. Mox etiam lemures ani-mas dixere silentium. Virg. 6. Aeneid. concilium silentiû. *sed magis pugnas & exat*. indicat Alcæi versus, quibus tyrannis expulsis libertatem patrię restituit, vmbis fuisse gratiores amoribus Sap-phonis. *densum humeris volg*. hoc est, volgus vm-brarû robustiorum, minûsq; delicatarum: alludens ad vmbas virorum militarium, quibus ferendis armis, vallis, palisq; validiores humeri fuerant ro-bustiorêsq; effecti: ij omnes audius attentiusque pugnâs & bella decantari audiebant, ut queis in vita classico nihil fuerat antiquius. at vmbæ mol-liores, eorum qui vitam peregerât omnia in re-bus delicatulam, magis amatoris versibus oble-ctabantur à Sapphone decantatis. *quid mirum*. argumentû à maiori: Nam si Cerberus demittat suas aureis, & carminibus, feritate deposita, mul-ceatur, quanto magis vmbæ, &c. *bellua centiceps*. Cerberus Sophocli in Trachiniis dicitur *ἄδυστος* & *κύων*, id est, Orci triceps canis. Ille fame rabida tria guttura pandit. Hesiodo verò *πεντά κεφαλον*, id est, quinquaginta capitum. hic autem dicitur cẽiceps: sed apud hos arbitror nu-merum finitum pro infinito positum, idq; propter angueis à capite ipsius loco crinium dependẽteis, quod mihi parum probatur: crediderim potius ab etymologica compositione natam esse multitudi-nem capium varietatẽque; videtur enim Cer-berus dici quasi *κύων φέρων*, per metathesin & sy-stolen, satum ferens: sicut *βρογίη* seu *βρογίη* lingua Macedonum, pro *φρογίη*, lingua com-muni, quasi ferens pacem: Nam & *βόλιπρον* pro *φίλιππον*, dicunt Macedones. itaque cum alij alio mortis genere descendant ad Orcum, Cerberus primû diæus est triceps à triplici mortis genere,

nimirum naturali, violento, & fortuito, quæ tria rursus cum sint innumera, locum dedere poetis vel plura assignendi Cerbero capita, vel pauciora. *αἶψα αὐτὸν δέμ*. desinit irasci, horrendoq; latratu mancis territare, sopitũq; lyre dulcedine. *ἰνερ-τι καπλὶς Εὐμή*. Eumenides sunt furie tres infer-nales, *ἄλκτις, μέγας, τριφών*, sic nominatæ ab Atheniensibus, κατ' ἰσφμισμὸν, id est, propter bo-ni ominis captationem, *ἰνερτις* namq; significat placidum, benignum. Sũt enim *ἑρμῆς* deæ vltri-ces flagitiorum, horrendæ aspectu propter capil-los capitis serpentibus intortos, quæ flagellis & fa-cibus impios sceleratõs. insectat. vide Phœnur: *quoniam & Prometheus*. exornatio sacri silentij. *dulci laborum decip. sono*. si r̃ laborum spectat crucia-tum apud inferos, non absurdè, ut arbitror, erit hellenismus, decipitur laborum, id est, obliuisci-tur pœnarum dulci sono lyre. At si r̃ laborum notet ea quæ Prometheus vel Tantalus gessit in vita, vel ipsemet Alcæus quoque in patria liberta-tetutanda, malim sic exponi: Prometheus seu Tantalus decipitur, id est, obstupefcit, & quasi est extra se dulci sono laborum quos in vita tolerauit: Sic & Orion desinit meminisse suæ venationis qua mirificè delectatus in vita fuerat, ad dulcem lyre sonitum: Nihil enim magis vmbas apud in-feros cruciare scribit Lucianus quàm memoriam τῶν ἀνῶν, id est, earum rerum quibus in viuus gau-debant apud superos. r̃ laborem, ut habet Lam-binus, in nullis scriptis inueni. Promethei au-tem & Orionis fabulas videre est apud Phœnu-tum & Palæpharum. *lynx*. Lynx ex genere lu-porum ceruariorum est maculosa fera, de qua A-ristoteles, Plin. lib. 8. ca. 38. Oppian. de venation. lib. 2. *λύγας βαλιν* lynces maculosi, Euripidi.

AD POSTVMVM DE vitæ breuitate mortisq; necessitate.

Ode XIII. *παθητικὴ καὶ προσωποποιητικὴ, καὶ λειχητικὴ.*

EN E V fugaces, Postume, Postume,
Labuntur anni: nec pietas moram
Rugis, & instanti senectæ
Afferret, indomitæq; morti.
Non si trecentis, quotquot eunt dies,
Amice places illacrymabilem

Plato-

- Plutona tauris: qui ter amplum
Geryonem, Tityonq; tristi
Compescit vnda, scilicet omnibus,
10 Quicumque terra munere vescimur;
Enaiganda, siue reges,
Siue inopes erimus coloni.
Frustra cruento Marte carebimus,
Fractisque rauri fluctibus Hadria.
15 Frustra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus Anstrum.
Visendus ater flumine languido
Cocyus errans, & Danaï genus
Infame, damnatúsque longi
20 Sisyphus Acolides laboris.
Linquenda tellus, & domus, & placens
Vxor: neque harum, quas colis, arborum
Te præter inuisas cupressos
Vlla breuem dominum sequetur.
25 Absumet heres Cacuba dignior,
Seruata centum clauibus: & mero
Tingens pauimentum superbo,
Pontificum potiore cenu.*

COMMENTATOR.

E H E V *fugaces, Postume Postume.* Metrū duobus versibus Alcai. text. iamò. dimet. hypercat. quant. Pindar. Patheticè queritur apud Postumū de vitæ breuitate, quòdq. nullus quantumuis iustus vel pius mortem possit euadere, nec imminētē mora quantacūq. differre: itaq. dicit superuacue timeri, quod non potest euitari. *fugaces.* celeres. *labūtur.* fugiunt. vt, sed fugit interea, fugit irreparabile tempus. *pietas.* etiam si pius fueris. *moram.* tarditatem. *rugis.* pelli rugosæ: *instanti.* vigenti. *indomitæq; moris.* inexorabili, quali ferocissimæ, à qua nemo exoret indulgentiam, sic & illacrymabilem postea Plutonem subiungit. *quotquot.* per singulos dies, quotidie. *ens.* transcunt, prætereunt. *placens.* exores dolore mortis, *illacrymabilem.* durum, implacabilem, qui nulla hostia ne diurna quidem placari possit: nam homines nulla ratione mortem vitare possunt. *ter amplum Ger.* trino corpore monstrosum, quem Hercules interemit. Virg. Geryone extincto Tityothius auxigit arua. & ter gemini nece Geryonis. ordo est: qui compescit ter amplum Geryonem & Tityon tristi vnda omnibus enaiganda,

da, quicumq. vescimur terræ munere, siue erimus reges, siue erimus inopes coloni. *tristi vnda.* inferna. Virg. tristiq. palus innabilis vnda alligat. *enaiganda.* quia omnibus est moriendum. vt, nata sed tristis nunc hos, nunc accipit illos. *compescit.* coëxerit. *quicumq; terr. mun.* qui nati pascimur. *inopes.* pauperes, quasi sine opibus dicti. *coloni.* propriè dixit. nihil enim quàm terram colimus, non diutius nobis propriā aut noīstram quam colimus. *frustra.* incassum. *cruento.* horrido. id est, frustra vitamus pugnas & nauigationes, & pestiferum timemus autumnum, cum necesse sit omnibus mori. *fractisq; collis.* tempestuosus. Virg. quibus omnis ab alto frangitur, inq. sinus scindit sese vnda reductos. *rauci.* sonori, tempestuosi: propter rauum sonum quem efficit vnda in scopulos incidens. vt Virg. tum rauca alfidno longè sale saxa sonabant. *metuemus Anstr.* Austro enim flante in ipso autumno varij morbi generantur: vnde & Iuuenal. iam letifero cedente pruinis autumno. *visendus as.* videbimus umbras damnatorum, quas beati quidem prætereunt, scelerati verò nequaquam, sed eis adiunguntur. *languido.* tristi, siue deformi, aut pigro. *Cocyus errans.* flexuosus. vt, Cocyrtq; sinu labens circumuenit atro. *infame.* famosum à facti crimine: Danaï enim filiar vna nocte iussu patris occiderunt suos maritos. vnde Virg. sub vna nocte iugali cæsa manus iuuenum. hinc pro vltione criminis apud inferos vnus pertulis aquam indefessè perhibentur haurire. *damnatusq; longi.* damnatus laboris dixit, sicut damnatus capitis vel iniuriarū. hæc autem pœna apud inferos manere Sisyphum dicitur, vt saxum centra mōtis verticem voluat, quo semper relapso, finem numquam meretur laboris. de quo Virg. Saxum ingens voluunt alij: Tali autem pœna punitur, quod Aeginam Alopī filiam Iupiter adamatam, & clam custodiz patris surreptam Sisypho est confessus: quod factum Sisyphus humana leuitate cum tacere non posset, patri filiam querenti dixit, eamq. prodidit. *linquenda tellus.* morientibus, à quibus & dulces relinquuntur affectus. *neque harum.* ordo est: neque vlla harum arborum quas colis sequetur te breuem dominum præter inuisas cupressus. *inuisas.* rogis & luctibus consecratas. Virg. & fataleis ante cupressus confiteant. & Cæreleis mæstæ vitis, atræque cupresso. *breuem dominum.* parui temporis. vt breue lilium. *absumet heres.* hæc inuestiue dicuntur in eos qui nimia parsimonia conseruant ea quæ hæredes prodigè consumunt: Iuuenal. vltocuples moriatur egentis viuere facto. *dignior.* honoratior, amabilior. *tinget.* mædificet, perfunderet. *pauimentum.* solum triclinij.

postiore, melliore quàm pontifices bibunt in deorum conuiuio. *superbo*. pro ipse superbus, per hypallagen.

CRVQVIYS.

E. *Hec fugaces, Postume*. A fuga temporis, mortisq. necessitate, quàm non virtus exorare, non robur corporis, non potentia, deniq. nō ipsa deorum progenies euincere potuit, suadet Postumo, ut in gratis vigore, metu mortis neglecto, quo modocumq. tandem ea conringere possit, ne sit animo tam pusillo, ut suis ut bonis non audeat, vinōque hilariter indulgere genio, quod tam sollicitē ab eo conseruatum, suus hæres aliquādo tam turpiter sit magnificē comissando profuturus, adeo ut pauimenta, parietes, atria, domus denique tota vino madeat, vinum xedoleat. *Eheu*. dolentis, *οἱμοι*. Exordium patheticum cum Anadiplosi ad affectum maiorem. *fugaces anni*. pro genere species, anni pro tempore, synecdochicos, sed tempus aliis quidem fugax est, aliis verō tardum: sunt enim *πρὸς τὸ*: sicut breue & longum. hinc est illud Publīani, *ὅ* vita misero longa, felici breuis! *pietas*. innocentia, & quæ Græcis *εὐλαβεία* propriē nominatur. Stoicus autem. *εὐλογος*. *ἡ κληρονομία*, id est, cautio & declinatio cum ratione, quæ hic nullum locum habet: non enim cautio, non ratio aut senium retardare potest, aut indomitam mortem superare. *non si trecentis*. non remoraberis senectam, non euitabis mortem, etiam si *ὅ*, amice Postume, places, id est, tibi propitium reddere studeas Plutonem quotidie oblati victimis innumeris. hæc autem est altera pars *τῆς εὐλαβείας*, quæ nascitur à metu mortis: in malis enim fugiendis, ubi rationi non est locus & prudentiæ, ad alia consilia remediāq. confugere solemus: Quod si nec ea nobis prosint, iam conclamatum est. Sic Cic. 4. Tuscul. A malis natura declinamus, quæ declinatio si cum ratione fiet, cautio appelletur; quæ autē sine ratione, metus. Codex vnus Bland. habet trecentis; quem sequor: alij omnestricenis, præter Maldeg. qui habet, trecentis. *quæ ter amplum Geryo*. amplificatio à maiori de Geryone, vide Palæphat. & Apollod. lib. 2. *Tityos*. de Tityo Iouis ex Elara Orchomeni filia nato, magnitudinis immensæ, atq. ab Apolline interempto, propter Latonam abreptam, cuius ob id facinus apud inferos cor perpetuò vultures depascuntur, vide Apollod. lib. 1. *tristi unda*. petiphraasis etymologica Stygis, *ἀπὸ τοῦ στυγίου, τὸ λυγρὸν*, id est, tristior. scilicet omnib. *γνώμη*, à communi lege naturæ, qua mori debemus nos nostrāq. *terra muneris*. hinc terra dicta Ceres est Cic. 2. de nat. deor.

quasi Geres, à gerendis fructibus, quibus *πρὸς*. mur; & Græcè *δημήτηρ*, quasi *γῆ μήτηρ*. hinc est illud Orpheo quoque in hymnis, *γῆ μήτηρ πάντων, δημήτηρ πλεῖσθ' ὄτειχε*. frustra cruenio Mart. vult in vita nihil esse metuendum propter moris necessitatem, non bella, non maris undas, non morbos; & proinde nihil nobis obesse ad lætitiā: Quod omnino sapit Epicurum; qui hoc quoque nomine suos interdixit reipubl. muniis suscipiendis, ne qua molestiæ parte voluptas interturbata periret; sed ut essent solum fruges consumere nati, hincderis sonder soige, enfans sans l'oucy. *fructibus Adria*. vide Adag. iracundior Adria. Arbiro autē (pace Erasmi) Mare Adriaticū Aquilone potissimum in ipsum incumbente non minus esse tempestuosum & scopulis infame, quàm hoc nostrum Bithannicum. *autumnus nocentem*. autumnalis Auster κατ' ἱερολὼ ponitur, semper enim corporibus, arboribus, floribus, satis Auster est pestifer & noxius; sed propter poros corporis æstatis calore patenteis, cibūq. minus solidum, herbarum terræque fructuum, quæ plus corpus humectant, quàm nutriunt & corroborant, Auster in autumnus est periculosissimus. *visendus ater*. necessitatis fatalis amplificatio poetica, ab inferorum damnatorumq. locis. *Corymbus*. *κωνὸς*, lamentatio, luctus, ploratus: quo nomine vocatur fluuius apud inferos ex Styge habens ortum: Quod iccirco à poetis fingitur, quia maioris comes est, luctus & ploratus: *ἀπὸ τοῦ κωνύου ἢ κωνίου*, ploro, lugeo: quod verbum fictitium est ad Galli vocem. *Danaus genus*. filix 50. Danaides dictæ à parte Danao. Beli, ex Anchinoe Nili filio, à quo & Belides ab auo nuncupatæ. Apollod. lib. 2. *longi*. æterni. *Sisyphus*. Sisyphus Aëoli ex Enarete Deimachi filius, Ephya condita, cui postea Corintho nomen fuit, ex Merope Atlantidis Glaucum genuit, qui ex Eurymede Bellerophonem Chimæracidam suscepit. Apollod. lib. 1. *inquenda tellus*. Amplificatio pathetica ab effectu, quem duce natura propensionēque quam habemus erga patriam, familiam, vxorem, liberos, & agros hortosq. nostros, à quibus non sine magno dolore per mortem auelli necesse est. qua de re legito perquam facerem Charontis & Menippi Dialog. Lucianicū. *cupressus*. *κωνίαρος*, *παρὰ τὸ μέν παρ' ὅτι τὸ ἀκρόναιος*. de huius autem arboris natura consule Plinium, & ex eo in Chiliad. legito adag. Cyparissi fructus. Quod autem hæc arbor in signū funeris ante ædeis diuitum solita sit poni, significabatur hæc vita semel amissa numquā recuperari posse: Nam cupressus succisa semel, numquam regerminat. Ad hunc autem ritum alludit Ouid. de Cyparisso puero in cu-

in cupressum mutato, ingemuit tristisq. Deus, lugebere nobis, lugebiscq. alios, adersq. dolentibus, inquit. Quod cupressus ante adeis diuitum tantum poni sit solita testatur hic versus Lucani, Et non plebeios luctus testata cupressus: ita versus à quibusdam exponitur, sed nescio an rectius, et non plebeios, per litorem explicabimus, id est, ingentis luctus. *absument har.* dissuadet in conferendis opibus nimiam sollicitudinem ab hærede digniore, id est, luxurioso, lepidiorq. futuro. *absument.* alludit ad verbum *ἀπαιῶν*, τὸ ἀπαιῶν *ἔργον* *οὐκ ἔστιν*, id est, splendide viuere & helluari; iccirco apponit *dignior*, id est, commendatior omnibus & plausibilior te ob luxum magnificentiamque; & per antiphrasin, tanto te melior in profundendo, quanto in congerendo tu fueris audior. ita namque ferè natura comparatum est, ut qui in coaceruando ad contentum vsq. vilescit, is nanciscatur hæredem in dissipando se multo digniorem, hoc est, *κατ' ἀντίφρασιν* modis omnibus viliores nequioresq. *tinguet.* hoc est, non madefaciet modo, verum etiam diuturna continuatq. profusione ita inficiet, ut neque color, neq. odor, vini possit elui. alludit ad verbum *βάντω*, imbuo, immergo. *tinguet* habent cod. Bland. *pauimentum.* de variis pauimentorum generibus, lithostrotis, cerostrotis, asarotis, barbaris, Pernicis Plin. lib. 36. cap. 25. *superbum.* magnificum. superbo, habent omnes lib. scripti sine vlla liura; Lambinum tamen exprimo, veteribus, ut ait, aliquot libris fretum: quod profecto non facerem, nisi viderem eam lectionem satis esse vero consonam: dispiciat lector doctus. *pontificum.* hæc pontificum cœnæ dictæ sunt aduiciales, siue adipales, quando, putà, ad sacerdotum collegium noui admissi inaugurabantur, eod. die auguribus, pontificibus, regi sacrorum, & Vestalibus virginibus opiparæ cœnæ magnificè apparabantur.

IN SVI SÆCVLI

L V X V M.

Ode xv. *μυρτινὰ.*

*Iam pauca aratro iugera regia
Moles relinquens: vndique latius*

Extensa visentur Lucrino

Stagna lacu, platanisque calebs

Eminet vltimos: tum violaria, &

Myrtus & omnis copia narium

Spargent oliuetis odorem,

Fertilibus domino priori.

Tum spissa ramu laurea seruidos

Excludet ictus: non ita Romuli

Præscriptum, & inronsi Catonis

Auspiciis, veterumq. norma.

Privatus illic census erat brevis,

Commune magnum: nulla decempe-

Metata priuatis, opacam

Porticus excipiebat Arcton:

Nec fortuitum spernere cespitem

Leges sinebant, oppida publico

Sumtu iubentes, & Deorum

Templa nouo decorare saxo.

COMMENTATOR.

I AM pauca aratro iugera. Metrum Alcæicum, quale præcedens proximum. Antiquorum hic leueritatem & continentiam laudar, & queritur de sui luxuria sæculi, quo tanta omneis inuasi ædificandi libido, ut ædificia latius porrigendo, vel amœnitatis aspectum captando, breui dicat agros arationis defuturos. *moles regia.* ædificiorum amplitudines magnitudinè que. *vndique.* ex omni parte. *latius.* in latitudinem. *extensa.* producta stagna. *platanisque calebs.* res, inquit, erunt platani quàm v. mi, quæ infrugifera magis ad amœnitatem de ambulationis poni solent. *calebs.* sterilis. *vlmos.* quæ ad vtilitatem viribus maritari possunt. *eminet.* superabit. *tum violaria.* notat luxum sui temporis, quod myrtus & violaria anteferantur oliuetis, plûsque odorum copia, quàm fructus amentur. *copia narium.* luxus odorum. *domino priori.* quia præfenti nulla cura est fertilitatis. *spissa.* aut ad excludendos vmbra sua solis ardore, aut quod seruidis fulminum ictibus credebatur esse contraria. *laurea.* laurus. *ictus.* solis aut fulminis. *non ita Romuli.* contra maiorum laboriosam frugalèque vitam Romuli & Catonis dicit luxum esse præfentem. *præscriptum.* institutum, præceptum: à magistris ludi tractum videtur, qui præscripta dant pueris: quæ imitentur. *inronsi.* quia dicebat iniuciam fieri naturæ, si quod regum ento. capitis darum fuerat, ampuraretur. vnde & Lucanus, inronfos rigidam in frontem descendere canes passus erat. *auspiciis.* legibus. *norma.* pro recta

viii

vitæ via: metaphora à fabris qui normam vocant ad quod opus dirigant. *privatus*. proprius. *commune mag.* res communis erat illis magna, vt, in commune bonum: ita commune magnum. *decempedis*. decempeda regula est decem pedum, ad quos artificibus fabricæ mensura colligitur. *porticus*. id est, nulla priuatis domus erat, quæ porticum haberet tantæ latitudinis, vt posset sufficere vmbra, sole vicino septemtrionali plagæ, tunc enim paruissimæ sunt vmbre: Nam hiemali tempore latissimas etiam porticus solis occupat radius: & iccirco veteres ad cæli clima temperatum porticus seu ædificia constituebant. vnde & Iuuenal. de membro hiemali; & algentem rapior æcenario solem. *metata*. mensurata, disposita: Nā metari dicebantur castra, magna cura ducum peritiq. constitui, quod augmentum luxu ædificio priuato dedic, ita vt metari porticum diceret. *fortuitum*. sine labore partum inuentumq. hoc est, non licebat aut neglectum horrere, aut ridere eum qui super herbam recumberet aut dormiret: per quod significat simplicem ac sine ambitione vitam veteribus Romanis fuisse, nec magna cura opes priuatas desiderasse, dum studium omne publico ornatui impenderetur & templis. *nouo*. pulchro.

C R V Q V I V S.

IAM *pauca aratro iugera*. Vehementer insurgit in mores sui sæculi luxu perditos, quando profusè Romani in structuris ingentis, latiores piscinas, hortos floridos, topiariæque totis viribus propendebant: quem luxum, immoderatūque sumtum negat eos à maioribus accepisse, à quibus degenerare vt minus est humanum, ita certe non minimam continet ingratitudeis notam: Quid enim est aliud, eorum qui vitæ auctores fuere, præcepta bene viuendi non sequi, quàm eos habere neglectui? qui non amplum censum priuatum, publico præponendum, non vmbrosas in omnem cæli faciem septemtrionemque porticus producendas, denique non à maioribus relictum hærediolum spernendum, sed omnem vitæ conatum studiumque docuerunt in ciuitates oppidæque publice constituenda exornandaque impendendum, deorumque templa nouo opere decoranda. *iam pauca aratro*. deplorat Romanos sumtuosis ædificiis operam dare, contra maiorum præcepta institutaque; ij namque deuictis hostibus, rēq; publica in tuto constituta, ne-perirent otio inuidiaque, colebant agros v sui necessarios. Ceterum lectorem celatum nolui, hanc oden à superiori induisam legi in codicibus Blandiniis. *aratro*. arationi, cultura, sementi. *regia moles*. moles regias

interpretantur alij domos & ædeis regibus dignas, magnificas, superbas & splendidas, in quibus luxus summus est. Ego certè per moleis intelligere malim structuras operosas & sumtus infiniti, quales non quiuisset populo, sed reges, potentissimiq; principes ferre possint: Quale est illud ad Pitones: Siue receptus terra Neprunus classis Aquilonibus arcet Regis opus &c. sic hoc loco moles regie siue opera regia sunt aggeres altissimi latissimiq; stagnis oppositi: muri vndis obiecti: claustra stagnandis aquis perq; tubos deducendis idonea, vbi contracta, vt ait, pisces æquora sentiant iactis in altum molibus. testatur hoc ipsum Valer. Max. de C. Sergio Orata, qui ne gulam Nepruni arbitrio subiectam haberet, peculiaria sibi maria excogitauit, æstuariis intersciendo fluctus, pisciumque diuersos greges separatis molibus includendo &c. insuper ad opacitatem porticus regie decempedis metatæ, septemtrionalem vsque protensæ, ad prospectus amœnitatem in sublimi erectæ: his adiuncta dirutis vineis, plantæta; hori floridi pro oliuetis maiorum: ex lauris fruticibusq; odoriferis topiaria in suas areas deambulationis ergo, nec non ad vmbas captandas, sumtu regio digesta: has, inquam, nomino moleis regias arationi relinquere pauca iugera: Quando suos agros certatim singuli, more regio, & hortum, maiorum suorum succidiam alteram, conuerrere student in stagna latiora, viuaria, piscinas & opacos hortos amœnoscque. *undique visentur*. ex omnibus locis concurreret ad videndum, sic hunc locum ordinandum crediderim: Vndique visentur stagna extenta latius lacu Lucrino. quæ omnia faciunt ad hyperbolen, ad execrandum luxum plus ferè quàm regium in stagnis & hortis fruendis, qui nimis effusè siebat passim à ciuibus Romanis. *Lucrino lacu*. Strabo lib. 5. Lucrinus verò sinus, inquit, vsque Baias latitudinem, qui exteriori pelago per aggerem longitudinis stad. octo, latitudinis autem vnius orbitæ arcetur &c. sed C. Iulius Cæsar decreto senatus brachiis quibusdam exclusit, eam maris partem, quæ suo quandoque æstu, piscium redemptoribus erat damnosa: Seruio teste ad eum locū Virg. Georg. an memorem portus Lucrinobque addita claustra, &c. *plantæta; q. calebs*. hoc est, ex vineis vitilibus, à maioribus multo studio constitis, sient plantæta, iucunda quidem & opaca deambulantibus, sed sine villo fructu, *calebs*. nō coniugara vniquam vitibus, nec ad hoc vitilis, propter ramorum & frondium opacitatem. *vlmos*. per vlmos intelligo vineta: gaudent enim vites vlmis maritari. Plin. lib. 15. cap. 17. inter has atque frugiferas, inquit, materie vitiumque amicitia accipitur vlmus, &c. hunc legito & Terent. Varronem lib. 1.

lib. 1. cap. 8. *tum violaria*. Plin. lib. 21. cap. 4. iam quidam, inquit, hortorū nomine in ipsa vrbe delicias, agros, villasque possident, primus hoc instituit Athenis Epicurus hortorum magister: vsque ad eum moris non fuerat in oppidis haberi rura: Romæ quidem per se hortus ager pauperis erat, ex hortu plebeij macellum, quanto innocentiore victu? &c. hunc itaque herbarum hortum, qui maioribus quidem fuerat altera succidia, deplo- rat Horatius conuerti voluptatis gratia in hortos coronariis, violaria, myrteta, roseta, omnisque generis herbarum florūque, quæ naribus odo- rum copiam suppeditent. de floribus Plin. lib. 21. cap. vndec. In Italia, inquit, violis succedit rosa, hinc interuenit lilium, rosam cyamus excipit, cyamus amarantus, nam vnica peruinca sem- per virer, &c. *oliueta*. hoc est, iis in locis vbi oliuæ creſcebant antea, vnde oliueta sunt dicta. *domino priori*. hoc est, maioribus vtilia fructu, iam sunt horti floridi voluptatis odorisque gratia. *myrtus*. non opus est hic metri causa, vt notat Glareanus, dicere, myrtusque, est enim myrtus numeri plura- lis quantæ inflexionis. de qua re vide Solipar. Charis. lib. 1. instit. Grammaticæ. *tum spissa rama*. hæc ad hortos operis topiarij pertinent ex lauro & id genus aliis fruticibus, folio gradatim modicis interuallis infecti, annectiq. & cancella- tim pangi possunt: quod de Idæa lauro Plin. lib. 15. cap. vlt. ramos, inquit, spargit à radice dodian- taleis, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quàm myrti, molliore & cãdidiore, maiori semine inter folia rubro. Sed de hac lauro quidẽ flexili, Italia locisque calidioribus non omnino temere construi possunt; verum in Belgica nostra non perinde, vt quæ frigoris impatiens non raro adu- ritur. *laurea*. Laureæ propriè est folium ipsius lauri. *ictus*. sol namque suis radiis feruentius in caput incidens, meridianus potissimum, laxat, re- soluit & emollit. hinc vertigo capitis, oculorum caligo, & præter alia corporis incommoda, sum- ma cerebri noxa prouenit, nec minor offensio neruorum. Commentator videtur hic propende- re in eam sententiam, vt ictus feruidus fulguris laureæ velit impediri; quod etsi nõ sit à vero dis- sentaneum, ramen alia interpretatio multo sanior est. Plin. autem lib. 15. cap. vlt. lauream non ici fulmine scribit: & quia manu sataram, inquiens, receptarumque. in domos, fulmine sola non ictur, ob has causas equidem crediderim honorem ei habitum in triumphis, &c. *non ita Romul*. Casti- gatio Romanæ luxuriæ ab auctoritate & institu- tis maiorum, apud quos religio erat inauspicato quicquam fieri citraque modum. *intonsi Catonis*. Epitheton severitatis & continentiz. *veterumque*

norma. norma, vt à Valla vertitur Græcè propriè dicitur *γνώμων*, stylus qui medio stans anulus ad solis vmbra indicat horas; qui & *οὐρανός* nominatur. vide Virruuium in architect. lib. 1. cap. 6. at hic norma vitæ recta ratio est, & lex natu- ræ, quæ luxum supitans gaudet omnibus in re- bus mediocritate. *priuatus illis*. expolitio à com- paratione boni proprij, quod maiores propriè ne- gligebant ad commune bonum seu publicum, quod nihil quàm studebant amplificare & orna- re. *priuatus cens. bre.* propriè facultates & copiz erant exiguz, quibus pluquam contenti bene beatiq. vivebant, omni cura in amplitudinem magnitudinemque communem colata. Cens. breuis, *μικροῦ τιμήματα* vnde censores dicti, quod rem suam quicq. tanti solliciti sita tianare, ad mu- tum illi censuerint. Fenus, vide Arctonium inde diuinat. Cic. & eundem lib. 3. de legibus. *decem- pedis metata*. quæ porticus centena & milia na- rix dicebantur à longitudine passuum. Sed et va- riis porticibus vide Alex. ab Alexandro lib. 3. cap. 23. Item Virruuium lib. 5. cap. 9. & vnde de op- plicibus & stadiis porticibus. hic notat hyp- allagen, decempedis priuatis, pro porticu priua- ta, metata, seu dimensa decempedis. *porticus ex- cipiebat*. Porticus antiquo more, pro portu seu domo; maiores enim non ampliis magnificisque, sed angustis ædibus gaudebant. *Arcton*. vltam, astrum, pro plaga cæli septemtrionali. *fortuitum*. fortuitum pœnult. longa pronunciandum est, sicut gratuita in illo Plauti Cistell. At pol ille quidem, mulier in nulla opera gratuita est. *cespitem*. ces- pes, Festo auctore, terra est in modum lateris cæsa, eum herba siue frutex recisus & truncatus est, *χορ- τήν, ἵδρος, χορδῶδες, ἵδρος*. hic autem per *μίσ- σιν* accipiendum puto cespitem pro hærediollo à maioribus relicto, in quo acquiescere, non etiam id dilatare legibus cautum erat: quem Sary. 2. lib. 2. nominat agellum metatum: & sequenti ode, parua rura. quæ spernere, id est, ampliare leges & instituta patrum non sinebãt. Quid enim est aliud quàm sua quodammodo spernere, in ijs non ac- quiescere, aut ijs contentum more maiorum vi- uere non frugaliter, quæ fortuita sunt, vt hic ces- pes siue agellus, & quæcumque à maioribus hæ- reditatio iure ad posteros perueniunt? videto ad- notata in Sary. 6. lib. 2. *oppida publico*. lex xij. ta- bul. Salus populi suprema lex esto.

AD POMPEIVM GROS PHVM
omneis optare orium & vitam tranquillam.

ODE XVI. ὕμνιον.

OTIVM *Diuos rogat in patenti*

Prensus

Prensus Aegæo, simul atranubes.
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis.

- 5 Otium bello furiosa Thrace,
Otium Mediphaetra decori,
Grossæbe, non gemmis, neque purpura ve-
nale, nec auro.

- NON enim gaze, neque consularis
10 Summouet lictor miseros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volanteis.

- VIVIT paruo bene, cui paternum
Splendet in mensa tenui salinum:
15 Nec leuissomnos timor, aut cupido
Sordidus anser.

QVID brevis sortis iaculamur auro.
Multa? quid terras alio calenteis
Sole mutamus? patria quis exsul
20 Se quoque fugit?

SCANDIT aratas viriosa nauem:
Cura: nec turmas equisum relinquit
Ocyor ceruis, & agente nimbo.
Ocyor Euro.

- 15 LÆTUS in præsens animus, quod vltà est,
Oderit curare: & amata lato
Temperet visu. NIHIL est ab omni
Parte beatum.

Abstulit clarum citha mors Achillem:

- 30 Longa Tithonum minuit senectus:
Es mihi forsitan, tibi quod negaris,
Porriget bora.

Te greges centum, Siculaq; circum
Mugiant vacca: tibi tollis hinni-

- 35 tum apta quadrigæ equa: te bis Afro.
Murice tincta

Vestiant lana: mihi parua rura, &
Spiritus Graia tenuem Camæna,
Parca non mendax dedit, & malignum.

- 40 Spernere vulgus.

COMMENTATOR.

OTIUM diuos rogat in patienti. Metrum
Sapphicum tum dipodia. indicat hæc ode otium
æmini non esse gratum & optabile: asseritque &

diis id homines stultè precari, cum ipsi sibi id præ-
stare possunt, si cupiditatibus modus ponatur, nul-
lis præterea diuitiis aut opibus parari posse. ordo
est: ô Pompeij Grossæbe simul vt atra nubes con-
didit lunam, neque sidera fulgent certa nautis,
prensus in patienti Aegæo rogat Diuos otium non
venale gemmis, neq; auro, neque purpura. *simul*.
sup. ac, hoc est, mox vt. *patienti*. lato mari & vbi-
que diffuso, sine litoris alicuius aspectu. *prensus*.
bene pressus, quasi nauigari mare sit inlidiarum
cælo sereno. *Aegæo*. Aegæum autè mare, ab Aegæo
Thelei patre dictum putatur. *certa sidera*. nota,
aut certè fidelia, quorum claritudo perniox sit, vt
merito eis credatur, id est, septemtrio. vnde & Lu-
can. Miseros fallentia nautas sidera nō sequimur,
sed quæ non mergitur vndis, Arcton. *otium bello*.
optabile etiam dicit otium bellicosis nationibus.
Thræce. Thrax bellicosus optat otium. *phaetra*
deco. quia sagittarum vsu & armorum splendore
decori sunt Medi. *non gemmis*, affirmat otium
naturale animi bonum nullis posse diuitiis, vel
honorum splendore potestare conquiri. *decori*.
ornati. *gaze*. diuitiæ. vt, Troia gaze per vndas.
sensus verò est, quod neque diuitiæ, neque hono-
res ab inquietudine liberent, sed semper laudata
mediocritas. ordo autem est: non gaze, non con-
sularis lictor summouet miseros tumultus men-
tis & curas volanteis circum laqueata tecta. *lictor*.
minister publicus: lictorem autem pro dignitate
posuit & honore publico seu magistratu qui otii
denegat. *miseros tumultus*. non alibi grauiores
curas esse demonstrat, quàm vbi maiores sunt opes.
curas. sollicitudines. *laqueata tecta*. laquearia.
Virg. summiq; ferit laquearia tecti. laquearia au-
tem dicuntur opera cameræ in lacus collectæ: Virg.
dependent lychni laquearibus aureis incensæ. *cir-
cumvolant*. discurrentes. Virg. atque animum
nunc huc celerem, nunc diuidit illic, in partesque
rapit varias perque omnia versat, sicut aquæ tre-
mulum labris vbi lumen ænis sole repercussum
aut radiantis imagine lunæ omnia peruolitat latè
loca, iamque sub auras erigitur, summiq; ferit la-
quearia tecti. *vinuntur paruo*. approbat in pauper-
tate beatè vitam agi. Luca. ô viri tuta facultas pau-
peris angustique laris! *tenui*. paupere. *salinum*.
pro vase fictili mensæ pauperis posuit. Iuena. Sed
nulla aconita bibentur fictilibus. propriè verò sa-
linum est patella in qua diis primitiæ cum sale
offerebantur. *leuiss*. quia tutis & securis sunt fa-
ciles. *cupido*. acquirendi auiditas. *timor*. pro cu-
stodia census. Iuena. misera est magni custodia
census. *sordidus*. quod sordidum reddit hominis
animum. *sortes*. validi, laboriosi. *brevis auro*. vi-
duri. *insulamur*. appetimus. *alio calen. sole*. sic
Virg.

Virg. atque alio patriam quærent sub sole iacentem. *quis exul* s. quis poterit à vitis suis avaritiæ fugere, qui relicta patria, commigrat aliò propter diuitias acquirendas. *scandit aratus*. ostendit neque marineque terra militiæque posse quemquam curas suas effugere & scelera. *relinquit*. deserit. sensus autem est, etiam in equestri pugna laboriosissima, non esse aliquem sine suis curis. *occor. velocior. agente*. præcipitante. *latus in præ.* plus præsentis lætitiæ dicit animum iuari quàm spectare futuri. *lenso temp. ris*. Philosophicum præceptum exhortans ad patientiam, ut aduersa temperentur lætitiæ, & non minùs prosperis credatur, maximè cum vita sit incerta, nec pro voluntate ad omnia constet felicitas, nec sint aduersa continua. sensus autem est: aduersa modorato, & hilaritate vitæ amaritudinem lenito. *clarum*. insignem. *Achillem*. ostendit duo inter se contraria exempla eorum qui opinione felices sunt: Achilles enim virtute præclarus, citâ morte periit iuuenis; Thibonius verò maritus auroræ tardè mortuus est, ætate omnino deficiente, adeò ut nimis diu viuendo in cicadam conuersus dicatur: atque ita docet nihil homini esse certum, quando illum iuuenem mors præuenit, alterum verò vix consumserit senem. *porriget hor.* horam pro tempore posuit. sensus est: variabilis est fortuna, mihi quidè prospera, tibi verò amara. *tibi quod neg.* ut est, liceat sperare timentis. *centum*. finitum pro infinito. ut, mille mæz Siculis errant in montibus agnæ. & est temes, pro circum te. *Sicula*. Sicilienses. *bi Afro m. s.* purpura dibapha. *Afro*. Tyrio. *mibi par. rur.* dicit pro diuersitate ingeniorum diuersa esse studia & fortunæ, alios quidem diuitiis & honorib⁹ claros, se verò gaudere mediocritate, eamque carmine illustrare. *Graia tenuem cam.* ordo est, parca non mendax dedit mihi tenuem spiritum Graiæ camœnæ, & spernere malignum vulgus: id est, dedit mihi humile ingenium Græcæ mulsæ, scilicet, ut possim lyrica cantare à Græcis primū inuenta, quos Horatius imitatus est, scilicet Sapphonem & Alcæum. *non mendax*. immutabilis: vult enim fataliter sibi tributum hoc ingenium. *malignum*. inuidum.

CERVIVS.

O TIVM diuos rogat in patenti. Ab ijs quæ extra nos sunt temerè pendere, docet non esse tranquillitatis: Non enim pecuniæ studium, diis etiam votis nuncupatis, à metu liberat, non militia à periculo, non ambitio à sollicitudine inuidiæque; postremo magnificentia splendorque & ornatus suas curas habent & cupidines: verū eius

optimè cōstituta est hominis vita, qui paucis gaudere, iisque nouit vti modicè, potissimum contentus ijs quæ à maioribus relicta sunt: cuius protectio qualem depingit hic Horatius se optare, esse Grosphum; qui ita vitam instituit, in se vno, quæ ad securitatem spectant, sita habet omnia, ei non tenuitas ipsa, non maiorum frugalitas villas molestias, sed lætitiā ferunt & alacritatem; nam satis amplæ viro bono sunt diuitiæ, vel modicæ, sine dolo partæ. Quam stultum est itaque foris petere quod intus habemus à natura insitum! nimirum simplicitatem, puritatem, tranquillitatem, harumque præsidem, rationem, si officio eam suo fungi, perturbationibusque volumus & immoderatis affectibus imperare. Quod si ita est, hæc amoto metu iubet hilariter rebus vti præsentibus, hæc futurorum securitatem, hæc accisis iuxta ac integris, hæc denique ut amplis ita & angustis lætitiā attemperat, quietemque beatam. *otium diuos*. Exorditur ab enumeratione studiorum, ex quibus tandem peractis passim omnes sibi temerè pollicentur tranquillitatem, quæ certè plus exagitant animos quàm sedare valent. Proponit autè navigationis nomine mercium tractationem periculosam quidem sed non parum lucrosam, si bene cadat alea duce fortuna. *otium diuos*. primū mercator precatur diuos maris tranquillitatem, deinde incolumitatem vitæ, postremo domum reuersus auctusque opibus vitam quietam sine vlla molestia negotiationis alterius obeundæ. tale est illud ode 1. lib. 1. Luctantem Icareis fluctibus Africum mercator metuens otium & oppidi laudat rura sui. Meminerit autem lector Horatium velle non id otium ab omnibus expecti quod turpitudini coniunctum est, de quo non minus verè quàm sapienter loquitur Euripides, ἀργὸς πολὺς καὶ οὐκ ὅς κενός γ' ἀνὴρ, id est, idem malus ciuis & otiosus est: verū de eo otio agere quod in honesta actione iucundum est. *diuos. διοκύπυς*. Castorē & Pollucem. de quibus ode 3. lib. 1. & Plutarch. in Theseo: Item in Numa refert eos ab Atheniensibus nuncupatos αἰναικας, ἀπὸ τῆς τῶν δαιμόνων ἀναγκῆς, id est, tristitiam depulsionis. *preussu*. captus, vndis agitur ex inopinato. Codex Diuæi habet pressus *Aegæo*. vide Festum. *simul atra nubes*. postquàm suborta tempestas nubilosa Lunæ lumen & astrorum eripuit ex oculis. Virg. 1. Aeneid. Eripiunt subito nubes cælumque polūque. *otium bello*. milites quoque fortes & bellicosi, quamcumvis sint armorum studiosi, tandem tamen ipsius hostium & rapinis beati, rogant diuos pacem & vitam securam. *Thrace. Σπύνη*. de Thracum studio, vita & moribus, Strabo lib. 7. & 13. Sic & de Medis & Persis pharetratis,

pharetratis, lib. vndec. *non enim gaze.* Gaze nomine tamquam toto, complectitur omneis diuitiarum parces: Nulla gaze venale est hoc orium, frustra igitur terra marique periclitantur. omnes vt gemmas, purpuram, aurum conquirant huius comparandi gratia, vitamque quietam viuendi. *neque consularis.* sed nec honores amplissimi, quos tamen qui allectuti sunt, super omneis eminent, seque beatissimos iudicant, vita alique tranquilla, & ab omni sollicitudine libera donare possunt: itaq; temere diuos otium rogamus, donec ea persequimur quæ nihil præter infinitos, miseròsque mentis tumultus in se continent. *lictor.* pereleganter ostendit magistratui, principi, regi, subesse quidem corpora, inque ijs castigandis, puniendis, vtendisque potestatem declarare eos posse, verum vt animo dominantur, aut ijs quæ sunt animi non perinde: lictor namq; magistratui de via decedere iubere potest, sed ex eius mandato denunciare menti, vt curis, doloribus, perturbationibus omnino valere iussis tranquilla sit & hilaris, ne quam potest lictor autem *ῥαβδῶχος ἢ ῥαβδόφειγς.* Græcè, virgifer Latinè, virgas tenens. viator Erasmo in act. Apostolorum, & Budæo in Pandect. lictores enim fasces, id est, virgarum fasciculos magistratui præferebant, intra quas virgas securis erat obligata, ita vt ferrum in summo fasce extaret: cur autem id fiebat. Plutarc. habet problem. *miseros.* ab effectu, quod mentem miserè vehementerque afficiant. *curas volantes.* curis affigit corpora per *συμπεπονήσιν.* sensus autem est, diuites in adibus magnificis, laqueariisque deauratis, curis infinitis vrgentur. *tecta laqueata.* synecdoch. pro domibus tabularis seu contignatis, laquear, laquearium, lacunar, lacunarium, tecta laqueata, lacunaræ, eadem sunt: *en verwelffel van honte oft ander materie: lambruschements des voutes.* Hæc autem aliquando cælata fuere, nonnumquam verò auro & ebore splendentia: vt videre est in versiculis Ennij fortasse ex Andromacha, ô pater, ô patria, ô Priami domus, septum alrisono cardine templum, vidi ego te astante ope barbarica rectis cælaris, laqueatis, auro, ebore, instructam regisicè, hæc omnia vidi inflammari. Priamo vi vitam cuitari, Iouis aram sanguine turpari. Seneca epist. lib. 14. antiquorum luxuriam inquit versatila cœnationum laquearia fecisse, & ita coaugmentasse, vt subinde alia facies acque alia succederet, & toties tecta, quoties fercula mutarentur. *viuitur paruo.* ἀπόδοσις ἐν θυμῷ πενή, quæ planius explicat, si non in diuitiis, opibus, honoribus, quibus tandem in rebus sita. sit vita tranquilla beatæque, nimirum in tenui, eoque paterno victa & frugalitate. *paruo.* modico, frugalique ci-

bo. bene. supp. bea: et que. viris enim bonis apparatus facilis non modo satis est, sed & beator est ditiorque quàm luxuriosis epulonibus vel sumtuosissimæ delicie; hoc enim satis innuit iniquies, cui patet *splendet.* qui splendor non tam ad valculi magnificentiam quàm ad salem pertinere debet: tenuibus enim & suo cibo contentis salis condimentum in primis est delicatum, & splendidissimis potentum ferculis non inferius. *mensa tenui.* non hic mensa est, quæ Virg. 1. Aeneid. pars epulis onerat mensas & plena reponunt pocula; quæ Saty. 3. lib. 1. mensa tripes; sed quæ Martiali conuiuiis facilis, sine arte mensa; & Saty. 2. lib. 2. tum peoilis vna secundas & nux ornabat mensas cum duplici ficu. ponitur itaque pro cibo apposito, ubi salinum, id est, sal, metonym. est obsonium sapidissimum, atque adeo delicatis obsonium obsoniorum. vide Adag. Qui circa salem & fabam, & Salitudo non inest illi. *nec leueis somnos.* hoc est, cui paternus apparatus tenuitate cõdurus satis est, suauiter dormit quieteque, sine metu perdendi, & cupidine questus faciendi; id est, nulla cruciatur auaritia. huc facit illud Leonidis Epigramma, *φείδω δ' ὅτι ἐκ καλύπτης μύτης ἔμ' πνιχρὴ μὲς σπύγ' ὁρίσκει οἷδι λιονίδω. ἀντάρης ὁ στίβους ἔχον ἄλμα, καὶ δύο κρήνα, ἐκ πατέρων ζώντων ἡρώδω σπύγ'.* τῷ τί ματαίους τύπον μυχόν ὁ φιλάλχον, ἔδ' ἀποδεικνύει γνῶριος σκυῶνα; σπύγδω ἰς ἄλμα: οἷκος ἴδι, τ' ἄλμα δὲ λιτὰ δὲ ἀπὸ πατέρων δίστα. ἀρμαλίω. Quod sic Latinè reddidimus: Hinc subterfugite ô mures, paupercula namque pascere vos nollet mensa Leonidea: lingere namque seni satis est salem & duo liba quæ patris victus vitæque parca iuuat: Sed quid in effossa quaris cella ô philolychne, cœnula quin poti⁹ sint tibi reliquie? Quare alias inquire domos, mea tenuia linque, ingētes quæ sunt hic mihi delicie. *quid breui fort.* Stomachosius expolite superiora de nauigatione, mercatu, militia: perinde acsi dicat: Quandoquidem vitæ tempus breue est, quo viuere, valere, & fortiter agere licet, quid infinitis malis nos obruimus, emaciamus, enecamus? fieri enim nequit aliter, quàm, vt ait Homer. *Odyll. τ. ἀψα ρδ ἐν καὶ ὅτι βροτῶν κατὰ γῆρας αἰώνισι,* id est, namq; repente homines cuiusque mali que senectute *alia calente sole.* quid aliorum cæli prospectum, aliud clima inquirimus, quid peregrè proficiscimur, aut relicta patria migramus aliò? Quod alibi dixit expressius, Impiger extremos curris mercator ad Indos, per mare pauperiem fugiens, per saxa, per igneis. *patria quis exul.* an qui patria profugus est, mutato solo, mens quoque sit ei mutata, ita vt pertæsus vitæ peractæ scelera rectius vitam instituat? quasi dicat, id fieri minimè; nam cælum, non

animum.

animum mutant qui trans mare currunt. Quid si exul non sit turpitudinis nomen hoc loco, ut sententia sit, quis exul patriæ, id est, ex solo patriæ existens, exuat quoque & obliuiscatur natalis soli dulcedinem? hoc enim videtur esse fugere se, suos affectus, & naturæ propensiones valere iubere: Quod sanè nisi in viris fortibus nō inuenies, quibus omne solum patriæ est. *scandit aras vit. παύσηται τῷ ἡμίχρῳ, cum eo planè consentiens quod Ode 1. lib. 3. Sed timor & minæ scandunt eodem quò dominus, neque decedit gratia tiremi, & post quietem sedet atra cura. aras vit. τοσφά. ab effectu, viriat enim & mentem perturbat. οὐχ οὐκ ἀνάλωξις ὑπερβαλὼν. latius in præsentibus. ἐπιφώνημα ἐνθυμητικὸν in laudem vitæ tranquillæ, quæ facit rebus ut præsentibus vtamur cum lætitia & securitate. sic & Hipparchus Pythagoricas apud Stobæum: ἡγοῦμαι παύσει τὴν ἀγῶνιν, ἐκ δὲ τῆς φιλοσοφίας καλῶν καὶ σπουδῶν καὶ τῆς ἐν τῶν φάσεων ἀπολυθησόμεθα ἀποληρίας. i. vitamur bonorum præsentia, eorum quæ per philosophiam decora sunt & honorifica, atque ita insatiabili malorum cupiditate liberabimur. quod ultra est od. cur. futurorum penitus est securus. Ultra nos sunt quò non peruenimus, putà, futura, que modum retrò quæ nos sequuntur, nimirum præterita. ἀπὸ τοῦ αἵματος τοῦ τῆς. nam mala semper sunt vicina bonis; quibus ita temperatè vitur animus tranquillus, ut neque bonis nimium efferatur, neque malis deiciatur supra modum. Nihil est ab omni parte bea. γῆρας. Sententia verè aurea; de qua legito Adag. oportet omnibus corydalis, seu galeitis omnibus oportet inesse cristam. abstulit clarum. Illustratio eius quod dixit, quod ultra est, oderit curare. perinde aesi dicat, futura omnia sunt incerta; nil ergo iuuat lætitiæ præsentem eorum cura inturbare, sollicitudinè; perdere: Achilles præter naturæ ductum iuuenis mortuus est. Tirhonus viuendo superauit naturæ cursum: ille vitæ dulcedine vsuque ante tempus priuatus est, quò lapud matrem deplorauit, seq̃ue μισῶν ἀδελφόν. natum esse. id est, breuis æui hominem vehementer est conquestus, Homero auctore; hic longæuitatem accusauit morosam, in sua uem, voluptatibusque & corporis oblectamentis minus idoneâ, adeo ut eius ratio tandem oprauerit in cicadam transformari. & mihi farsan. Grospho quasi aliud agens. pecunie studium tranquillitati mentis ait obesse; sibi verò nequaquam, ut cui satis sit habere parua rura. se greges centum. explicatio diuiarum Grosphi in gregibus, armentis; magnificentiæ in quadrigis; splendoris ornatusque in vestitu purpureo, quibus stultè se æstimabat beatum securè viuere. Sicularum circum. Sicularum vaccæ rursus*

ἐξελθὼ pro pinguisimis & optimis. quadrigis. de bigis, trigis, quadrigis, de curulibus certaminibus, Alex. ab Alex. lib. 5. cap. 8. Ode 1. lib. 1. Sunt quos curriculo &c. mihi parua rura. ut amplius in diuitiis Grosphus sibi plaudebat tamquam beatissimo, ita ex opposito sibi parua rura gratulatur Horatius, ubi non hinnikus quadrigarum, sed Musæ canentes audiuntur: ubi non dibapha purpura, vulgi mendacis plausus & fauor captatur, sed magno animo contemnitur. Nunc conice lector interpretationem eius versus, Et mihi forsàn tibi quod negarit porriget hora, vtri velis horam porrigere aliquando vitam tranquillam, securam, & verè beatam, non etiam, ut vulgus sentit, Grospho ne diuiti, an Horatio pauperculo suis Musis hilariter accienti?

AD MÆCENATEM, QVO mortuo negat se velle viuere.

ODE XVII. παρὰ γινεπκῇ, ἢ συμβουλευτικῇ.

CVR me querelæ exanimas tuis?

Nec Dū amicum est, nec mihi, te prius:

Obire, Mæcenas, meum:

Grande decus, columenq; rerum.

Ah, te mea si partem anima rapit:

Maturior vis, quid moror altera,

Nec cæcis aque, nec superstes:

Integer? ille dies vtramque

Ducet ruinam. non ego perfidum

Dixi sacramentum: ibimus, ibimus,

Vtrumque præcedes, supremum

Carpere iter comites parati.

Me nec Chimæra spiritus ignea,

Nec si resurgat centimanus Gigas,

Diuellet vnamquam. sic potenti

Iustitiæ, placitumq; Parcæ.

Sed Libra, seu me Scorpius adspicit:

Formidolosus, pars violentior

Natalis hora, seu tyrannus:

Hesperia Capricornus vnda:

Vtrumque nostrum incredibili modo

Consentit astrum. te Iouis impio

Tutela Saturno resurgens

Eripuit, volucrisque sati

Tardauit alas, cum populus frequens

23

Latum

*Lætum theatris ter crepuit sonum:
Me truncus illapsus cerebro
Sustuleras, nisi Faunus ictum
Dextra leuasset, Mercurialium
30 Custos virorum. reddere victimas,
Ac demq; votiuam memento:
Nos humilem feriemus agnam.*

COMMENTATOR.

CVR me querelis exanimas tuus. Metrum duob. vers. Alca. tert. iamb. dimet. hypercat. quart. Pindar. Mæcenati scribit conquerenti de periculo suo, & pro præfenti statu optanti mortem: pro cuius affectu & amore, dicit se ei mortuo nolle superuivere, sed quodam quasi sacramento deuinctum in morte sociandum cui fuerat in vita coniunctus. ordo est: ô Mæcenas grande decus & columen mearum rerum, cur me exanimas tuis querelis? nec diis nec mihi amicum est te prius obire supp. quàm me. *querelis.* lamentis. *exanimas.* occidis. *amicum.* gratum, placens. *columen.* firmitas. *ab, te.* interiectio dolentis. *mea si part. ani.* eo sentu quo superius dixit; & serues animę dimidium meæ: amicorū enim vna est anima in duobus corporibus existens. *maturior.* celerior. *vis.* mors violenta. *altera.* supp. pars ego. *nec carus.* non sum futurus ita mihi carus vt antea. *nec saper. inse.* nec sum vitam habiturus integram, parte mei altera in te extincta. *utramque duc.* vnus casu dicit ambos perituros. *ille dies.* vltimus. *non ego perfidum.* falsum. ordo est: ego non dixi perfidum sacramentum, ibimus, ibimus comites parati carpere supremum iter vtrumque præcedes. significat autem se ei sacramentum iurasse amicitie. *utrumque.* quando:umque seu ætate, seu forte, eum se comitarurum dicit, in supremo mortis die. *supremum.* vltimum. *me nec Chimara.* nullorum metu monstrorum ait societatem disungi posse, quæ nec mortis terrore separatur. *Chimara.* Chimæra monstrum trifforme, quod fingitur igneum flatum emitte. *centimanus gigas.* Briareus. de quo Virg. qualis centum cui brachia dicunt cernatæque manus. *diuulset.* separabit. *sic potenti iussit.* ac si diceret, fero decretum est, & a te: separari non possum. *seu Libra.* ordo est: vtrumque nostrum astrum consentit incredibili modo, seu aspicit me Libra, seu formidolosus Scorpius pars violentior horæ natalis, seu aspicit me Capricornus tyrannus Hesperie vnde. Per genituræ commemorationē horoscopus simileis esse, & inter se afferit conuenire, in quibus vitæ finis apparet: vnde dicit quod tempore illo quo Mæcenas laborabat, se casu ar-

boris esse periclitatum. *formidolosus.* formidandus naturaliter. Sallust. etiam potentia Gn. Pompeij formidolosa erat. *violentior.* ceteris iniquior natalis horæ. Infestus enim fertur Scorpius præ aliis genefiuxta mathesin: igitur dicunt Physici, qui sub Scorpio nascitur, citò moritur. vult amborum geneseis conuenire, dicens, seu horoscopum, id est, horam qua natus est, in Libra haberet, seu in Scorpione qui iuxta Libram est, contrarius illi Saturnus erat, seu in Capricorno, in illis diameter erat, hic quadratus sicut & Mæcenati, quem Iupiter illic positus temperauit. *tyrannus.* Capricornum tyrannum dixit, quia hiemale signum est: oritur enim 16. Kal. Ianuar. & occidit 18. Kal. Februar. *Hesperia vnda.* occidentalis, videtur significare occatum huius signi magis esse tempestuosum quàm ortum. *se Iouis impio.* Martem dicit submouisse Iouis beneficam stellā respicientem Saturni maleficam. ordo est: te eripuit tutela Iouis resurgens impio Saturno, & tardauit volueris alas fati, cum frequens populus ter crepuit lætum novū in theatris. *resurgens.* suo aspectu subueniens. *populus frequens.* ostendit populum in gratiam Mæcenatis ter plausum dedisse in theatris, cum comperisset eum mortis euasisse periculum, congratulans eo signo ipsius salutis. *me truncus.* arboris. *illapsus cereb. sust.* necauerat. *Faunus.* Deus agrorum, amator sapientie. *leuasset.* sustinisset. *Mercurialium.* Mercurius Deus facundie dictus est & sermonis. *reddere viſt.* hortatur vt memor sit voti soluendi, quia ædem si euasisset salutis promiserat. *votiuam.* voto debitam. *humilem.* pauperulam, agendo diis gratias de salute reddita: humilem autem dicit, propter Mæcenatis potentiam, qui pro salute sua ædem vouerat.

CRQVIVS.

CVR me querelis exanimas tuus. Obiurgatione tacita Mæcenati significat non decere eum tantoperè lamentari; at eum tamen solatur ab amicitia mutua, quæ vt in vita ita & morte debet esse indiuidua, vbi se comitem quoque pollicetur: air enim fieri non posse vt alter à sui parte crepta, totus & integer, vt antea, valeat, placidēq; viuat, vtpote semisepultus. Quare afferit nihil in vita tam horrendum, nihil tam violentum, quod illud amicitie vinculum, vitæque & mortis fidem ei daram dirimere possit: id enim neque iustitiam permittere, & Parcas eiusmodi scelus amicitie violatæ postea grauius vindicare supplicii: id etiam velle idem vtrique genituræ fidus naturalium pollicens vtrique omnia in vita & morte nō multum dissentanea. Quod ita esse docet ab euentis: Eum

Eum nimirum à Saturni malignitate minantis extrema, Iouis benignitate ereptum; se verò Fauni beneficio, ab incidenti in caput arboris trunco liberatum: Proinde iubet Mæcenatem quidem pro sua salute Foui solvere ædè votivum, se verò promittit pro sua tenuitate Fauno immolatum agnam. *cui me querel.* à querimoniis nimis arguit Mæcenatem animi parum virilis: Nam viri fortis est non conqueri, sed ferre constanter quicquid fors fert. Crediderim sanè non de valitudine minus fœusta, vt vult Acro vulgaris; sed de infortunio Mæcenatem vitæque discrimine conqueri, in eo fortasse populari tumultu, propter quem Agrippa Romæ ab Augusto præfectus est, ei Iulia fore in uxorem data. *nec diis amicum.* spem facit à deorū voluntate eum ante se non moriturum. Amicum esse hic ad phrasim Græcam dictū est, *ἰὺς ἱσι φίλος*, id est, non placet. *meum grande dec.* commendatio Mæcenatis ab accepti beneficii memoria, quod est grati animi signum. *decus.* Odè 1. lib. 1. ὅ & præsidium & dulce decus meum. Nam principibus placuisse viris non vltima laus est. *columnæ.* præsidium. Eo quoque modo nominamus sacra anchoram, vnde nostra salus dependet. *ab te mea sper.* Exclamatio pathetica ex hypothesi, alludens ad illud Pythagoricum, *σώματα ἰσθ' ὄνο, ψυχὴ δὲ πῦρ*, id est, duo quidem corpora, sed vna est anima; in eis qui veram colūt amicitiam: *ἕτερόν, ὅς φέρει, ἢ φίλος ἢ ἐγὼ ἢ ὁ.* i. est enim, vt dicere solemus, amicus alter ego. Corporibus plures, mentibus vnus homo. *maiorior.* intempestiua. *quid moror alt.* quid est in vita boni, quod me detinere possit vt te non sequar, vt diutius viuere velim semivivus. *integer.* integer est quod omnibus suis partibus constet: Mæcenas autem si moriatur, Horatio perit altera sui pars, non ergo viuet integer eo mortuo. *ille dies.* quo tu morieris, ducet vtramque ruinam, id est, eodem die vterque nostrum ruet, cadet, morietur. Notanda locutio ducere ruinam, proruere: per mortem namque corpora concidunt. *perfidum dixi sacra.* allusio ad militatæ sacramentum, quo milites adiegebantur iurare in verba sui imperatoris; Græcis *ἱερὰ*: hinc auditorati milites, sacramento obstricti; & exauctorati sacramento liberati. Erasmus in Adagio, Nacta & Charmione, videtur hoc velle ad Aegyptiorum morem referre, quem *τὸν σωματικὸν ἵκτον*, id est, commorientium nominabant, quo amicus amico sic erat obligatus, vt alteri mortuo, alter vltro ei se socium adiungeret: non incommode certè meminuit huius loci in eo adagio, sed an eo sacramentum sibi inter se deuincti essent, non facile mihi persuaserim. lector dispiciat. *ibimus, ibimus.* *ἀνὰ δὲ πύλιν, ad animi.* promissitudinem significandam,

qua paratus est in morte comes esse Mæcenati. *Chimæra.* Enumeratio monstrorum quorundam ad asserendam fidem Mæcenati datam, quæ nullo mortis metu violari potest. de Chimæra, præter alios, legio Apollod. lib. 2. *centimanus.* *ἰκτὸν ἵκτον* Ilia. & Aeolicè pro *ἰκτὸν ἵκτον*. *Gygæ.* sic habent sine vlla litura aut macula omnes lib. scripti quos mihi videre contigit. Lamb. & Muret. ex Apollodoro restituerunt Gygæ: quod non improbo quidem, sed vndecim aut plurimum consensum codicum mutare nolui, præsertim cum parum referre videam, hoc ne an illo modo legatur, quando omnes tres Beiareus, Gygæ, & Cæus singuli manus habeant centum, & 50. capita. *iustitia.* cuius fundamentum fides est: ea itaque non seruata, necesse est iustitiam subuerti. *placitumq.* cum eo conuenit quod initio huius dixi, nec diis amicum est *Parci.* hoc enim fuit antiquitus persuasum, vt inuocatis fati, qua quis natus erat hebdomadis vltima die Parci in vitam eius statuerent, quæ forte futurus esset: vnde est illud Maronis, Talia fata suis dixerunt currere fufis. *seu Libra.* *seu me Scor.* *asp.* ab eodem horoscopo docet animos, ingenia, naturam, propensionem, mores, fœusta, infœustaq; omnia inter se consentire, fatoque ita decretum esse, vt ambo simul & viuant & viuere desinant. *seu Libra.* pender animi, *ἰνδιδασίς*, Venerem Ne velit vtrique statuere genituræ fidus, hoc per Libram indicans, idque, vt arbitror, propter amores vtriusque & animi mollitiæ; an Martem, quæ per Scorpionem signat sibi formidolosum & violentiorum, inquit, *seu me Scorpium.* *asp.* fortasse propter bella Philippica cum Bruto contra Cæsarem dimicanti, vbi relictis armis vix euasit incolumis: An Saturnum statuere genituræ fidus, qui Capricorno subuehitur & Aquario, inquit, *seu tyrannus Hesp.* *Capr.* De Capricorno certè dubitare in primis eum dixerim in Augusti gratiam, qui Capricornum quoque habuit natale sidus, vt testatur nummus eius Capricorno insignit⁹. qui natalitius pollicetur suis amplios honores, dominatus & imperia: itaque vt in victoria Cantabrica tacite gratulatur Augusto eā siderationem esse felicem dominatamq; vndis, id est, bellis Hesperii; ita Mæcenatem quoque gaudet eodè horoscopo in spectaculis theatralibus euasisse fata Saturni tristia numine Iouis, hoc est, vel conspirationem aliquā tacitam, vel theatri fortasse ruinam. hæc nostra est coniectura. *natalis hora.* dno cod. Bland. habent, letalis horæ; quæ lectio, meo iudicio, non est leui, vt aiunt, brachio prætereunda. dispiciat lector peritius. *utrumque nostrum.* post *ἰνδιδασίς* asserit consensum sideris vtriusque natalitij mirabilem, quem demonstrat ab euentis. *re. Iouis.* Iupiter prosper.

prosper est & salutaris Ciceroni in de somnio Scipionis, quem hic ait defensorem Mæcenatis esse; eius enim tutela, id est, numine, præsentis periculo fuit ereptus, cuius fulgore Saturnus heberatus, id est, malignitas aduersaria repressa fuit, qui præsentem ei mortem intentauerat. *impio Saturn.* Saturni namque fides malignum est, perniciosum & pestilens suo frigore & licitate, qualis erat Mæcenatis aduersaria tyrannis. *volucrisq; sati car. al. ποιητικῶς.* Quæ fictio satis indicat vi quadam repentina Mæcenatem ferè sublatum è medio, sed eam ab amicis repulsam. *ter crepuit.* in signum lætitiæ. *ter* autem dixit, finitum pro infinito, id est, sæpius. *me truncus illap.* narratio casus similiter inexpectati, qui sustulisset Horatiū è medio, nisi Faunus impediuisset, ad sati paritatem cum Mæcenate declarandam. *nisi Faunus iſt.* mirè decorum personarum seruatiū in Mæcenate viro principe & politico in vrbe à Ioue maiorum quoque Deorum principe velocibus satis erepto, vel inuito Saturno: & Horatio in prædio suo Sabino rusticanti ab irruente in caput arbore, à Fauno ruris rusticorumque Deo prælide, conseruato. *dextra.* ipse Faunus dexter & propitijs. *custos.* fautor & amicus viris bonis doctisque: hinc enim Faunus nominatur, quod faueat, vt & Tellus Fauna. *reddere vict.* reddit victimas qui voci reus est, quas vbi reddiderit, voci damnatus est. Victimæ autem sacrificia sunt diis facta ob victos hosteis: Merito ergo monet Mæcenatem victimarum Ioui reddendarum, vt cuius ope vicerit hostem. *ademq; votiuam.* Ioui seruatori. *nos humilam ferie.* agnopro condicione & statu nostro tenuiter oblata Faunum placabimus agna. duo cod. Bland. legunt nos humiles. quod non displicet quidem, sed humilem malim, eo quod videatur alludere ad sacrificandi morem, qui diis terrestribus humi fieri solebat, non etiam in aris erectis.

AD AVARVM: SE QUIDEM
sua sorte contentum, illum verò diuitiis incumbere, quasi perpetuò viturum.

ODE XVIII. *παρρητικῇ, ἢ ὑποθετικῇ.*

NON ebur, neque aureum

Me arenidet in domo lacunar:

Non trabes Hymettia

Premunt columnas vltima recisas

5 Africa: neque Attali

Ignotus heres regiam occupauit:

Nec Laconicas mihi

Trahunt honestæ purpuræ clientæ.

At fides, & ingeni

Benigna vena est: pauperemq; diues

Me petit, nihil supra

Deos laceſſo: nec potentem amicum

Largiora flagito,

Satis beatus vnici Sabinu.

Truditur dies die,

Nouaq; pergunt interire Luna.

Tu secunda marmora

Locas sub ipsum funus, & sepulcris

Immemor, struis domos,

Mariq; Baijs obſtreptis vrbes

Summouere litora,

Parum locuples continente ripa.

Quid, quod vsque proximos

Reuells agri terminos, & vltra

Limites clientium

Salis auarum? pellitur paternos

In sinu ferens Deos

Et vxor, & vir, sordidusque gnatos.

Nulla certior tamen

Rapacis Orci sine destinata

Aula diuitem manet

Herum. quid vltra tendis? *ÆQVA tellus*

Pauperi recluditur,

Regumq; pueris: nec satellites Orci

Callidum Promethea

Reuexit auro captus. hic superbum

Tantalum, atque Tantalii

Genus coërcet: hic leuare functum

Pauperem laboribus,

Vocatus, atque non vocatus audit.

COMMENTATOR.

NON ebur, neque aureum mea tenidet. Metrum Hipponactium. Primus versus est Trochaicus dimeter caraeëticus, vna enim syllaba deest, vt sit plenus dimeter: scanditur autem hoc modo, non e. bur ne. qu. aure. um. Secundus iambicus trimeter caraeëticus. hoc modo, mea. reni. der in. dō. mo. lacu. nār. appellatur hoc metrum quoq; aliter Euripideū: nō quod ipse Euripides sit eius inuentor, sed quod frequēter eo sit vsus. Trochaicū autē metrum

metum in locis imparibus recipit trochæum, tribrachum & interdum dactylum: in locis autem paribus, trochæum, uibrachum, dactylum, spondeum, anapæstum: Dimeter habet heptemimerim, Trimeter Pentemimerim. Continentiam suam laudat, quam præfert omnibus diuitiis, culpans eos qui obliui brevis vitæ, cupiditatibus suis & diuitiis student. *non ebur*. pro deriuatiuo eburneum. ordo est, neque eburneum neque aureum lacunar renidet in domo mea. *Hymettia*. trabes marmoreæ ex Hymetto monte Atticæ exciſæ: hoc autem marmor Thebaicum dicebatur. *ultima Afri*. Numidia, quæ interior est pars Africae, neque Attali. occultè notat Romanos non iure factos Attali hæredes. *Laconicas*. laus à loco. *trahunt*. carpunt. *clienta*. familiares: ostendit votum clientum, quorum vxores iuuent matronas car-penteis purpuras, cum nobilibus sunt rogæ præ-textæ ad spem magistratum gerendorum. unde dicit, dum sibi ista defunt, fide se & ingenio diuitem. *benigna*. larga. sic, si non ingentem foribus domus alta iuperbis mane salutatant toris vomat ædibus vndam. *me petit*. meâ gratiam appetit. *nihil supra*. supp. quam nunchabeo. *Laceſſo*. prouoco expetendo largiora. *potentem amicis*. Mæcenatem prædiuitem. *flagito*. expeto. *vicinis Sabinis*. vnico fundo in Sabinis à Mæcenate accepto se satis diuitem & beaurum prædicat. *trudisur dies die*. pellitur: nam posterior pellit priorem; & dies & mēſis & annus: per nouas Lunas mensiū recursus intelligimus. *pergunt interire*. non desinunt accrescere, decreſcere & defectum pati. *tu secanda*. præcidenda ad ædificiorum structuram. *locas*. statuis. *sub ipsum funus*. iam capularis. ordo est. tu parum locuples continenter ripa, & immemor sepulchri locas secanda marmora sub ipsum funus, & struis domos, & vr̄ges submouere *Baiis* littora obstrepentis maris. *struis domos*. ædificas. *Baii*. Baianis littoribus. *obstrepentis*. circumsonantis. *vr̄ges*. properas. *submouere*. remouere: culpat profusionem nimiam eorum qui in Campania iactis in mare moribus affectant vndas maris excludere. sic Sallust. Qui diuitias suas profundunt in extruendo mari & montibus æquandis. *parum locup*. minus diues, nisi etiam alienum inuadas elementum. *vsque*. semper. *remellis*. remoues. *clientium*. vicinorum. *salu*. exilis. *pellitur*. eliminatur. ordo est, & vir & vxor pellitur ferens in sinu paternos deos & sordidos natos: Euidenter exprimit acerbitatem facti, in eo quod dicit pauperes suis sedibus violenter pulsos suos penates secum ferre, & natos sordidos, ad grauio-rem pellentium inuidiam. *nulla tamen cert. sedo*. ordo est: Nulla aula manet diuitem herum cer-

tior destinata sede rapacis orci. *rapacis*. cuncta rapientis. *manet*. expectat. *ultra tendis*. amplius cupis. *recluditur*. aperitur æquanter ad sepulchrum diuiti & pauperi, quare si ultra (spolias, auare, pauperes: & diuitiarum moleis congeris, cum sis mortalis, & sepeliendus æquali terræ mensura cum paupere. sic & Iuuenal. mors sola facit hominum corpuscula. *pueris*. filiis. vt, Ne pueri, ne tanta animis assuescite bella. *satelles*. miles, scilicet Cæberus. *callidum*. subdolum. *captus*. deceptus, flexus; ostendit nullis muneribus flecti manes, vt remeare quis possit ab inferis. *hic*. satellites Or-ci. ordo est, hic vocatus atque non vocatus audit leuare pauperem functum laboribus. *coercet*. comprimit. *leuare*. rectrare. *functum*. contumtis laboribus. *audit*. exaudit, bene audit: quia vt mors est necessaria omnibus hominibus, ita etiam est requies perpetua laborum.

C R V Q V I V S.

Non ebur neque aureum. Contentus Horatius modicis, iniuriæq. ad splendorem luxumq. excultis ædibus, gaudet ingenij benignitate se pauperem ab amico diuite potentemq. ad gratiam expeti, Sabinis suis vicinis iatis beatus: Qua occupatione vehementer inuehitur in eos, qui iam capulares mortiq. proximi, quasi mortalitatis immemores, nihil quam domos edificatas magnificentè auro student ornare eboræq. & marmore, agrisque suis amplissimis, agros quoque proximis addere vel cum summa vicinorum iniuria: quos vbi possessionibus auitis eiecerint, non aduertunt infelices æquali cum eiectis lege, se non plus eis ad sepulturam terræ accepturos, vnaque ad inferos descenduros auro nullo exorabileis. *non ebur neque*. per quamdam *πεγκατάληψιν* continentiar, arguit Romanos præcipuè senatores (quod indicat in primis Attali captata hæreditas) nimij luxus in ædificandis domibus, operoseque exornandis, *lacunar*. de Lacunari vide oden 16. huius libri. *Hymettia*. Cn. Domitius, L. Crasso collegæ suo altercatione orta obiecit, quod columnas Hymettias in porticu domus haberet. Val. Max. lib. 9. cap. 1. Plin. lib. 17. cap. 1. & 36. cap. 3. videtur hic non nihil alludere ad Alcinoi domum apud Homer. *neque Attali*. Romanos insinuat tacite doli mali in Attali regis Pergamēni opulentissimi hæreditate adeunda; docens nihil se tale concupiscere, neque esse hæredipetam, vt qui malis artibus ditari nolit, non ignarus eius quod dici solet *ὁς οὐκ ἐστὶν ἐν παραλήσει ἀγαθῶν*, id est, admodum diuites non esse bonos. *ignotus hæres*. non legitimus, non institutus, sed alienus & pere-

R

grinus;

grinus; & blanditiis fortasse dolòq. malo factus. *regiam*. regias opes, regni opulentiam. Scribit autem Plin. lib. 33. cap. vndec. Asia donata multò etiam grauius afflixit mores, inutiliòque victoria, illa hæreditas Attalo rege mortuo, &c. *Laconicas*. non amo clientelas magnificas, non ambio magnistratù, ad quem gerendum purpuris opus esset indamentis, quibus apparandis, priùs iungenda purpura pretiosissima, dein fila trahenda nēlāq; ab honestis nobilibusq. clientū matronis, quas nec habeo nec appeto: mihi namq. ad honestā trāquilāq. vitā satis est integritas ingeniiq. benigna vena. Laconicas purpuras pro pretiosissimis posuit, de quibus Plin. lib. 35. ca. 6. & lib. 21. ca. 8. vnus cod. Maldeg. hic habet Laconicas, cui in Lucrer. subscribit Gifanius vir in primis doctus, idque ex veteri lib. *clienta*. sic legitur in duob. Bland. sine vlla litura: in tertio autē scioliis aliquis deleta diphthongo, post e vocalē posuit s consonantem. Meminit eius quoq. vocis Charisius lib. 1. Gram. inst. Sed & Plutarchus in Romulo scribit ipsum Romulū nominasse clientas Græcè ἐκκλητίας, sub vtroq. genere, vt arbitror, ὅτι ἐκκλητίας. s. clients & clienta; aut, vt alij volunt, ἐκκλητίας, id est, ἡ, ἰοῦ, ἡ, clienta. iudicet lector doctus. Clienta autem fuit clientis vxor etiā togati: clientela namq. apud Romanos non modò tenuiorū fuit, à quibus obseruarentur patroni quoridie & colerentur, comitatūq. frequentia ad forū deducerentur honoris causa, sed etiam rogatorum, quos defendebant, atq. ope sua iuuabant. *at fides* & iug. damnatis per cōtentionē fortunę bonis, nūc ait se bonis animi gaudere, præterq. vsum rerum moderatū nec deos nec amicos amplius quid poscere. *benigna vena*. *litore*, atrogatix vitandæ causa. sic alibi, tenui deducta poemata filo, pro stylo subtiliori, minūque grandiloquo: cui contrarium est crasso filo: sic etiam paupere vena, diuitem vena. Appellant autem venam, vim naturæ genuinam seu indolem: sumta metaphora vel à metallis, vel fontibus, quorū alix sunt angustiores, alix latiores. *potentem amicum*. sic Mæcenari Epist. 7. te dulcis amice reuifet cum Zephyris, si concedes, & hirundine prima. Quos autem serui dominos, eos ingenui salutāt amicos. *truditur dies die*. propositio ex interrupto, quasi ἀγανακτίζων inferta, in eos qui velut perpetuò victuri, nihil quā adificiant, rapiunt, congerunt, quo iure, quauis iniuria, agrorum terminis vicinorum reuullis, suos extendere laborant, cum certò tamē ex ortu solis & occasu continuo, & mensuris Lunæ laboribus cognoscere valeant nihil æternum hic subsistere posse, nedū suos conatus, sed interire per vices omnia & renasci. *truditur dies die*. *νύκτ' &* species, perinde ac si velis, quid deos,

quid amicos plura flagitem, quando pro mortali-
tatis meæ conditione mihi abunde satis est vniciis
Sabinis. Quanto verò tu peius facis ô Romane,
qui parum memor humanæ naturæ, temerè per-
petuitatem vitæ tuo videris animo polliceri? Hoc
autem non multū dissentit ab eo, immortalia
ne speres monet annus & alium quæ rapit hora
diem. od. 7. lib. 4. *locas*. iubes secari, formari, ap-
tari magnificis ædibus erigendis ornandisque. *sub
ipsum furus*. hoc non tam ad senium pertinet,
quando lege naturæ omnes morti propiores de-
gimus, quàm ad incertitudinem fati: Quis enim
scit an adiciat hodiernæ summæ dij tempora
crastina? At non infior tamen hanc sententiam
esse bene commodam, Tu iam senio cōfectus, al-
terumq. habens pedē, vtiunt, in cymba Charon-
tis, neglecto sepulchro, ædificas quasi non mori-
turus? Hoc autem dixit Plato de Agrigentinis &
Megarensibus, quod ædificarent vt semper victu-
ri, sed epularentur vt morituri. *parum locuples*.
iactis in mare molibus, prætoria superædificans,
quod terra continens vel laetissima, tuam non va-
leat explere cupiditas: parum locuples, id est, non
satis habens locorum, verè pauper in amplissima
possessione. Petronius Arbiter in Satyrick: A pice
latè luxuriā spoliōrū, & censum in damna fu-
rentem: Aedificant auro, sedēsq. ad sidera mittūt,
expelluntur aquæ saxis, mare nascitur aruis; &
permutata rerum statione rebellant. *Quid?* at-
tentio ad maiorem indignationem facti, ex in-
tentata fraude proximis agris in exarando termi-
no: Quod scelus ita puniendū Numa Pompilius
lege sanxit, vt qui terminum exarasset, ipse & bo-
ues Deo sacri fierent. legito hac de re pulchram
constitutionē lib. ff. 47. tit. 21. *salis auarus*. trans-
grederi cupiditas alieni fundi. *pellitur paternos*.
exaggeratio crudelis & impij facti per auxesim
ex adiunctis personarū ad cōmiserationem. *nulla
certior tamen*. hæc eò referenda sunt quæ paullo
suprà dixit, struis domos; vt sententia sit; tu qui-
dem struis domos magnificas sine vlla sepulchri
cura, quasi tibi certas victuro & fixas, at nulla
tamen aula destinata, definita fato, & decreta ma-
net diuitem herum certior sede rapacis Orci,
id est, terra ipsā, quæ sedes est, id est, domus
certissima & receptaculum quieris omnium mor-
taliū. & sede, habens cod. Mart. Maldeg.
& Sil. &, meo quidem iudicio, multò con-
uenientius quàm, sine; agit enim de do-
mus & mansionis certitudine, quæ quidem stru-
cta potest esse certa suo domino ad vitæ tem-
pus, sed multò certior est domus Plutonia, vt porè
perpetua, id est, sepulchrū, quæ domus ideo dicitur
exilis ode 4. lib. 1. quod corpusculum sibi in-
clusum

clusum dimetiatur tantum. Est itaq. sedes Orci & regia Plutonis domus ipsa terra, nam Pluto rex est inferorum, *ἀρχηγὸς τῶν θανάτων*, id est, imperat enim mortuis: hinc Agesilaos dictus Callimacho, *πῆρ' ὃν ἄγει τὸς λαὸς*, inquit Methodius, id est, à ducendis populis. Quin & sequentia per *ἰπὴγγος* quandam satis ostendunt legèdum esse sedem, aut enim, *ἀπὸν τόλμης παυπερὶ*, perinde acsi dicat, terra ex equo sedes est omniū, recluditur enim & recipit intra se pauperes simul & diuites, quæ ita certa domus est omniū, vt nulla possit esse certior: illinc enim nemini vnquam licuit migrare, quantumvis prudenti, potèti ac diuiti. *regum pueris*, per reges apud poetas fere principes & potètis viros intellige; vt & illud, equus me portat, alit rex. *satelles Orci*, satellitem Orci Lamb. interpretatur Charontem, à quo dissentio: non enim Charonem inuocat viuis aut metuit: quare satellitem Orci rectius explicabimus mortem, hæc enim congregat, hæc militat Orco. *callidum* propter creptum Ioui vitalē ignem: de quo alibi latius. hic autē Prometheus pro quouis prudente sapientēq. ponitur. *reuexit auro*, vitæ restituit: Mors enim satelles Orci quos semel deduxit ad inferos, non reduxit vnquam. Hoc autē verbum reuexit, Lābino & aliis argumento fuit suæ interpretationis de Charonte, sed nihil hoc, aut parum me mouet vt eos sequar; sed Aeschylus potius, cui concinit hoc Horatij, *auro capitis*, ait enim, *μόνος θεῶν γὰρ θάνατον οὐ δέονται*, id est, mors enim sola deū non amat munera. *superbum*, d uitem, *Αθανασία δ' οὐκ ἔστιν*, ἢ δ' αὖτις *εὐνομήγῃς τὴν ταῖς ἀλὸν τάλας* *ἰκάνῃ λογίμῃς, ἀλλ' ἀπὸ θανάτῃς καὶ ταῖς κατὰ ἐλπίαν*, id est, immortalitas comparari nequit, ne si collegeris quidem infinita talenta, quot habuisse Tantalus fertur, sed morieris, eaque relinques alicui. Menander apud Stobæ: *Tantaligenus*, posteros, Atreum, Pelopem, Agamemnona, Orestem, &c. *hic leuare functum p.* l. hic locus ab aliis sic ordinatur: hic Orci satelles vocatus & non vocatus audit leuare, id est, vt leuet pauperem functum laboribus. qui ordo etsi non omnino displiceat, malo tamen sic struere, hic vocatus & non vocatus leuare, id est, vt subleuet pauperem functum laboribus, id est, continuis molestiis & miseriis vitæ defatigarum pertæsumq. audit, id est, præsto adest, *πέρων*, hoc est, velis nolit pauper, ei moriendū est; atq. etiam audit vocatus quidem à paupere, non vocatus verò à diuite: nam *βεβηχὸς ὁ βίης ἀνδρῶν* *ὁ πρὸς πῶτον, δυστοχῶντι δὲ μακροῖς*, ait Apollonius Iuncas apud Suidam: quam sententiam Publianus sic habet, O vita misero longa, felici breuis! Ex hoc autem loco, quod ait vocatus, & non vocatus, iudicet lector eruditus, num

satelles Orci sit Charon, & non potius mors ipsa; quæ à miseris quidem sæpè & infortunatis inuocatur, vt testis est senex ille Aelopicus lignarius: diuitibus verò formidabilis. vnde est illud Ecclesiæ, 41. O mors, quàm acerbæ est memoria tua homini habenti pacem in substantia sua! Eras. in Chil. refert hæc verba Horatij, vocatus, & non vocatus audit, ad oraculum Lacedæmonis redditum, *καλέσθ' ὅστις, καὶ ἀκλητὸς θεὸς παρέσται*, id est, vocatus & nō vocatus Deus aderit; cuius vsus est, quædam nobis euenire velimus nolimus, vt, pote, senectam, mortem, &c.

A D L I B E R V M

P A T R E M.

Ode XIX. ἰνδυσίαςιν.

BACCHVM in remotis carmina rupibus

Vidi docentem, credite posteri,

Nymphasque discentem, & aureis

Capripedum Satyrorum aculas.

Eua, recenti mens trepidat metu,

Plenoq. Bacchi pectore turbidum

Latatur. eua, parce Liber,

Parce graui metuende thyrso.

Fas peruvices est mihi Thyadas,

Viniq. fontem, lactis & vberes

Cantare riuos, atque truncis

Lapsa caui iterare mella.

Fas & beata coniugii additum

Stellæ honorem, testāq. Penibei

Disiecta non lenis ruina,

Thracu & exitum Lycurgi.

Tu flectis amneis, tu mare barbarum:

Tu separatu vuidus in iugis

Nodo coërces viperino

Bistonidum sine fraude crineis.

Tu, cum parentis regna per arduum

Cobors Gigantum scanderet impia,

Rhæcum retorsisti leonu

Vnguibus, horribilibq. mala.

Quamquam chorcis apricæ, & iocis,

Ludoq. dictus, non fas iloneus

Pugna ferebaris: sed idem

Paciæ aras, mediūsq. belli.

R 2

Te vidis

Terribili insons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
30 Caudam, & recedentis trilingui
Ore pedes tetigitq; crura.

COMMENTATOR.

BACCHVM in remotis carmina rupibus. Metrum duob. vers. A'caic. tert. iamb. dimet. hypercat. quart. Pindaric. Indicat à se visum Liberum patrem in secretis nemoribus carmina docentem; & his visis perturbatus, velut præsencia numinis furore correptus, exclamat, Euoe. ordo est. vidi Bacchum docentem carmina in remotis rupibus, & vidi Nymphas discen- teis & acutas aureis capripedum Satyrorum. *credite*. talia dicenti. *capripedum*. Panas dicit & Satyros, qui caprarum pedibus & auriculis finguntur. *acutas*. erectas ad audiendum. *Nymphas*. Muses. Quidam ipsum Solem, ipsum Apollinem, ipsum Dionysium eundem esse volunt. nam vt Apollini nouem Musæ, ita Soli nouem circuli sunt & Dionysio similis Baccharum chorus: hic autem pro Musis Nymphas inducit audire Bacchi carmina: vt Virg. Nymphæ noster amor Libethrides aut mihi carmen quale meo Codro concedite. *recenti*. inaudito. *Bacchi*. præsentiæ numinis. *turbidum*. turbidè. *grauis*. seuerò. *thyrsò*. fronde pampini circũuoluta hastæ, qua sibi intestum Deum minari fingit. sic supra dixit graueis principum amicitias, id est, seueras & sæpè perniciosas. *fas peruicaceis*. proteruas, vagantes, propter bacchantium discursus & saltus. *Thyadas*. Bacchas, Bacchi sacerdotes insanas & furiosas, à *θύω*, id est, sacrificio & insanio. *vinique fontem*. sic & Virg. & passim riuus currentia vix repressit. *lapsa*. delapsa. *iterare*. iterum cantando, iterumq; repetere, & cantando quasi manare facere. Quod ideo dicit poëta, quia Speleis Dionysio vino, melle, & lacte sacrificabatur. Virg. & duræ quercus sudabant rosida mella. *fas &*. supp. est cantare. *beata coniugis*. Ariadnes filię Minois regis Cretensis, cuius coronam nuprialem à Venere acceptam in honorem Dionysij commemorat inter sidera collocatam. Virg. Gnosiaque ardentis decedat stella coronæ. *disiecta*. diruta. *non leni*. præcipiti, maxima per litoten. Notatur autem fabula Penthei & Agæus eius matris, à qua & Bacchidibus discerptus est. *Lycurgi*. Lycurgus Thracum rex, cum videret per vini temulentiam in mores multa committi, abscidi iussit vineta: quare iracundia Dionysij in furorem versus, vinitoria falce sibi crura amputauit; ideo ad laudem numinis posuit sum-

tum de inimico supplicium. *flectis amneis*. domas, eorum cursus deriuas, id est, accolas amnium subigis. Aliter. flectis amneis, id est, muneri tuo immisces aquas, quo ad suauiore vsum flectuntur. *mare barbarum*. Indicum: Quia Indos Dionysius superauit: barbarum autem pro sæuo ac violento, propter subitas tempestates. *separatis*. secretis ac remotis. *iugis*. montibus. *uidus*. vitò madidus. *coerces*. constringis. *viperino*. anguineo, species pro genere. *Bistonides*. Bistonides Thracæ sunt mulieres, quæ in Liberi patris sacris bacchari consueuerunt, angues gestantes in capite. *sine fraude*. sine periculo parentis. *per arduum*. per excessum, per alta loca. *Rhecum*. Rhecum enim gigantem in Leonem versus occiderat Dionysius. *retorsisti*. deiecisti. *horribilique mala*. terribili maxilla, scilicet leonina. vt Virg. malæ texere lupi cum dentibus albis. *choreis*. saltationibus. *sat*. pro satis. Virg. sat satis, Venerique datum. *idoneus*. aptus. *fercarius*. dicebaris. *pacis eras*. pacis & belli potens. *insons*. tibi, quia nocere non potuit, insons, non nocens. *auricor. decor.* pulchrum. Ideo autem Libero cornua assignatur, quia violentia proteruitatem & cõtumaciam cõsuecit argere. *leniter*. blandè. *atterens*. contingens, comprimens. *recedentis*. tetigit pedes & crura ore trilingui, vt solent canes abblandiri dominis suis & notis, aduentantibus & abeuntibus.

CRVQVIVS.

Bacchum in remotis carmina rupibus. Hæc ode frigidi planè primo obrutu, ieiuniquè argumenti, adeo vt ferè neglecta iaceat, tamquam somnium quoddam poëticum, scripta est ad imitationem veterum poëtarum, qui Orphica nobis, Ogygiq; præcepta fabulis inuoluta tradiderunt de deo & mundo, de honesta vita: de pornis impiorum apud inferos luendis, de què priorum præmiis gaudiisque in campis Elysiis: quorum meminist obiter in Epistol. ad Pilonem, inquitens: Siluestreis homines sacer interpretè què decorum, cædibus & victu sædo deterruit Orpheus: dictus ob hoc lenire Tigres rabidosque Leones; dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis saxa mouere sono testudinis, & prece blanda ducere quò vellet: fuit hæc sapientia quondam, publica priuatis secernere, sacra profanis; concubitu prohibere vago, dare iura maritis: oppida moliri, leges incidere ligno: Sic honor & nomen diuinis vatibus atque carminibus venit, &c. Ad horum exëplum lyricus noster dictorū factorumq; mysteria vestitu quodā poëtico tecta decarat Bacchi furore plenus. Fuit autem Bacchus iste vini quidem inuentor, sed

sed non ventricosus ill: Deus ebrietas præses, vt vulgò fabulosè creditur, sed vir prudētissimus moderatissimúsq. & rerum diuinarum peritissimus, Prometheus aliis & Deucalion; aliis Ianus. Pindaro verò & Halicarnasseo Sabazius nominatus Dionysíusque; Latinis Liber pater: nobis autem Patriarcha ille Noach habetur: qui fingitur hic, vt & Silenus huius discipulus: à Virgilio, Nymphas & Satyros in siluis & rupibus arcana quædam docere præcepta: eò quòd Noach post vniuersalem cataclysmum, quando filios suos, eorumq. posteros per Asiam, Europam, & Africam longè latèq. per saltus & nemora dispersos (vixit enim trecentos annos & amplius post inundationem) perpetuo itinere indefessòq. inuisens, vnde Ciceroni Ganus, seu Eanus (vt habent vulgari libri, sed minus rectè) dictus est à Cimbrico vocabulo, gaen, quod Latinis notat ire; non desit ab ethnicis, vitæq. impia reducere ad veri Dei cognitionem cultumque quem mox post diluuium multo eos labore diuque docuerat; eis in inuis vbiq. desertisq. locis tunc vagabundis iterumq. iterumq. & semper inculeans, vnum Deum adorandum, amandum, eiq. fidendum, seruendumq.; omniũ rerum auctori, creatori, seruatori: vitamque ex eius nutu, non more pecudum, sed honestè & piè transigendam: eique promissam beatitudinem, qui viueret eo modo: contrà, sceleratis & impiis propòsita esse æterna supplicia. hæc est philosophia Orphica, Ogygiæque; hæc Pindarica sapientia; hæc Bacchica disciplina ab Horatio, veteribusq. poetis Heliodo, Homero, Theogonide, Euripide, suis sæculis Aurea, Argentea, Ferrea per mores hominum vitamq. decantata pastoribus, Faunis, Satyris, Nymphis, auditoribus auidis cognoscendi veritatem, simplicibusq. indicata, declarata, expressa: non etiam callidis, versutis, vanæq. scientiæ opinione superbis, inflatis & tumescentibus. *Bacchum in remotu.* non in strepitu ambitioneq. forensi, vbi nihil diuini, sed humana omnia, doli, fraudes, iniuriæ, proditioes, cædes, lerna deniq. malorum, vt aiunt, *carmina.* diuina præcepta carmine descripta. *vidi docent.* πρὸς τοὺς, ad fidem dictorum faciendam ab oculato teste. *credite posteri.* credat Iudæus Appella, non ego, inquit Lambinus in suis Còment. quem miror tantum virum non examinasse pressus tam diuinum poetam. *Nymphâsq. discenteis.* per Nymphas, animos auditorum simplices accipimus, paratos ad discendum; ab omni terrene sceleris cupidine liberos, non sordidos, non versipelles, dolosos, sed apertos & candidos: Quales fuerant pastores illi quoque, quibus in campis ab Angelis primum cælitus nuntiata est veri Dei & ho-

minis, Domini nostri Iesu Christi natiuitas in Bethleem Iudæ, ex intemerata beatissimâq. virginè Maria. *Ch. aureus cap. saty. acn.* hoc genus auditores Bacchi fuisse discipuli & comites, vt & Strabo lib. 10. Satyri, Sileni, Fauni, Tityri, quales antiquitas effinxit Bacchicæ, Orphicæque & Ogygiæ Theologiæ sedulos auditores, non temere sanè nec sine mysterio: Nam & capripedes, id est, ad discendum velocis & irrequietos: auritòsq.; id est, attentos, audiendiq. cupidos esse decet diuinæ musicæ studiosos: nec nõ aureis oblongas habere ad exterorum quoque mores & instituta vitæ cognoscenda: nec eas quidè demissas instar asinorum ac pendulas ad terrena mentis inquina-menta, sed acutas & erectas ad cælestia quæque & diuina præcepta percipienda, ad vitam bene beatèq. traducendam. Talis est Virgilij Silenus, non tam vino, quàm diuino furore somnolentus & ebrius. Talis Midas ille Phrygius in florentissimo regno suo beatissimus Sileni in amœnis suis hortis discipulus assiduus: non ob id certè auritus, vt nugatur Ouidius cū suis, quòd Marsiæ de musica cū Apolline cõtendenti primas dederit, sed quòd ob ore Sileni Bacchica docentis & oculis, & auribus pendeat attentissimus. Sed an ne simili nos quoque parcemia reges ἀκέραι esse fatemur, id est, habere longas & multas aureis? Quas vitam in salutē sui populi & defensionē plusquàm morigeras sceleratis & impiis assentatoribus, in eius ceruices propensas exitiumque paratas. Nec ob aliam, mihi crede, causam Satyri mordaces omnibus odio fuisse formidinq. quàm quòd hominũ vitam, omni vitiorum contagione corruptam grauitè infectando conarentur in melius emendare. Si verò quis curiosius inquirat quid tanta illa seu fascina Satyrorum prodigiosa signent: Meherculè, vt instrumenta illa seminalis sunt propagationis semper arrecta, ita Satyros notant tam ad docendum, seménq. veri semper & honesti spargendum paratos, quàm discendum. *euoce recenti mens.* euoe hic interiectio potius admirantis est, quàm bacchantis: est ἔκστασις ex repentina mentis consternatione eius quod viderat. *trepidat.* subulat; cordis enim palpitatio non raro subsequi solet euētum minus expectatum. *metu.* admiratione, reuerentia diuini numinis religionèque. causa pro effectu, primus enim in orbe deos fecit timor. *pleno Bacchi.* Est Deus in nobis, agitante calefcimus illo: sic Bacchus pro ἐκστασις, id est, numinis afflictione. *turbidum.* turbidè, commotè, laetis mens esse solet in alienatis à se casu aliquo, ἀντιστοιχία. *latatur.* cum animi commotione metus, què læticia comitatur, est omnis boni: contrà, tristitia post horrorem,

portendit malū & Physicis auctoribus & Theologis, vbi de infomnis seu visionibus differunt. *enae parca Lib. ix.* deprecatur enim Liberi vehemētiore vim in afficiēdo suo pectore, ne fortasse *φάλαγγ* maneat sine spe mentis aliquando recuperandę in vltionem vili numinis, quem admodum Actęoni coniūgisse fabulantur poetę, in ceruū à Diana transformaro, quod eam lauātem vidisset. *grauis metuende th.* thyrsū hūc non hastā pāpini inuolutā testāmq; vti habet Cōment. & alij, sed graue thyrsū interpretor (pro argumento pręsenti, vbi nō Orgia celebrari, sed Bacchū docere scribit) venerandā ex thyrsō coronam capiti inductā, ad diuinitatem denotandā, quam religioſe veneratur, sic Virg. Eclog. 3. instruit, Daphnis thyrsos inducere Baccho, & folijs lentas intextere molles hastas: *ὄφρα* enim hasta est vestra siōdibus, & *ὄφρα* coronat quod discrimē nō nā Latinis vt Gręcis per accentū deprehenditur. *fas perniciēti.* Nunc certus de Baccho sibi proprio, ad imitationē poetarum veterū sub inuolucris fabularū canit bonorum pręmia, rerūque omnium cū pace tranquillit uēq; copiā à Deo acceptam, dām in cultu diuino honestē viuerēt: & contrā, malorū calamitates, misēriā, famem supplicijq; infinita, corū pręsertim qui in Deū essent impij, cuiusq; cultum violarent: quos Bacchus ipse *index impietatis* ad inferos vsque perſecutus est. *Thyrsos.* factorū ministras sacerdotes, & sacra: aludū quidem, vel, si voles, per Thyadas ponit ob oculos temulentos & infāti sacri malē sanos ministros, Bacchicos, Mænadas, Thyadas, & sacrorū matris cęsum Bacchi coniugis, Curetas, Corybanteis, Caberos, Idęos, Dactylos, Telchinas, Thyias, Mimiāones, & si qua sint alia sacerdotū, sacrisq; furiosis pręfectorū portenta nomina, quę passim apud Ethnicos omnibus sunt obuia: Nos verō, Dei veri cultores pro humana fragilitate Thyadas interpretabimur Orgiāq; à Baccho nostro omnium gentium post diluuium patre Noach celebrata, quę docuit libros suos Cham, Sem, & Iaphethi cū posteris ad verū cultū & honorē veri Dei, per quē ab inundatione terrę seruauit soli cū vxoribus supersitites fuere. quod autē ita sit, docēt versus proximi, *vinijq; fontem lactis & v. b. can. ri.* nam veri Dei cultores piē, honestē, vnanimiq; cōsensu in timore Domini cōuenientes nullis egēt, sed in omnium rerū abundantia iucundē, bene, beatēq; conuersando Deum venerantur, & adorant: Quod occulte canit lyricus, Virg. aliique diuini poetę per vniū fontis, lactis riuos, & mella cauis truncis defluentia; quę sub Saturno aurei sæculi hominibus, pacis, concordię veriq; Dei cultus amantibus parata passim promitq; fuisse canunt:

Qui Saturnus reuerā noster Bacchus Noach existit: qui dum Chamū filiū fugeret, quod impietate execranda se gentibus diuino sacrificio colēdum proponeret (quod testatur Iouis Hammonis templū pro Chammonis; Hebręis enim Ham, nō Chā scribitur) in Italiā venit, vbi ab Iaphethi, seu Iapeti filij sui posteris Saturn⁹ nominatus est, à potentia seminis, vel Moſe teste; à tribus enim Noach filiis disseminatū est omne genus humanū super vniuersam terrā. *fas & beat. coniugis.* hęc ad matrimonij Bacchi cū Ariadnē pertinēt, cuius corona nuptialis dicitur relata inter sidera; sed *μυρσίνης*, sub Baccho enim non serino in siluis ritu conisse homines denotat, sed ex pręscripto diuino, idq; docente Noach, vnumquemq; modestē suam habuisse coniugē, liberōsq; procreasse, inque cęlesti diuinoque cultu exercuisse: ad cō vt Deus id factū diuino munere sit abūde rememoretur. Quod & de Amphione canit lyricus, fuit hæc sapientia quondam publica priuatis fecerunt, sacra profanis, concubitu prohibere vago, dare iura maritis, &c. *teſtaq; Penthei.* Hactenus de pręmiis bonorū: nunc sub fabulis de malorū suppliciis. De Pentheo vide Saty. 3. lib. 2. ex Apollodor. Quod etiā scribit Pausanias in Corinthiacis; in Bœoticis: verum cū esset insolentior (Pentheus) & planē impius, Libero patri violati numinis pœnas dedit. Quæ numinis violatio, etsi fabulosē Bacchis furiosis adscribatur, tamen propter contentum factorum, & cultum veri Dei, ab Ianigenis, seu Iaphethi posteris, per Asiā à Tauro ad Tanaim vsq; & vniuersam Europā dispersis diuino nutu sumtum est supplicium. Itaque per testā Penthei diruta intelligimus & ipsum & omnem eius progeniem funditus deletam: diuina vindicta. *non leui ruina.* sic habent tres Bland. quos sequor. *Thracis & exit. Lycurgi.* Apollodoros lib. 3. Bacchæ autem, inquit, in vincula (à Lycurgo) coniectę fuerunt: nec non magna Satyrorum multitudo, quę eum (Bacchum) conſecuta est: contrā verō Bacchē statim solutę sunt: Nam Dionysius Lycurgo furorē immisit; tum ille amētia pręceps Dryantem filium vitis palmitem se ratus amputare, securi percussus interfecit: Qui cū extrema sui corporis pręcidisset, respuit: deinde vbi terra nullas suppeditaret fruges, numen suo renunciauit oraculo, terram tum fore frugiferam, cū Lycurgus mortalitatem exuerit: Quod vt Edoni acceperūt, ipsum in Panggum montem abductum in vincula coniecērunt: vbi ex Dionysij voto equis laniatus occubuit. Quæ narratio fabulosa impiū Lycurgum continet veri numinis cultoribus Baccho & eius comitibus, Edonis quoque ad verum Dei cultū conuersis, impietatis pœnas dedisse. *suſpectis amnisi.*

adheis. per amneis, Edonos accipe qui ad Strymonem incolunt amnem, qui cū Lycurgo rege suo primū contumeliis acceptum Bacchum finibus eiecerunt, quos flexos postea, ad veni Dei viui sacri adductos dicit Horatius. *mare barbarum*. hoc est, vicinos omneis idololatrias: Nam Edonis rediit ad verā Dei cognitionem, habent fabulæ Bacchū Thraciam atq. Indiam vniuersam (quos omneis mare barbarū interpretor, rediisse Thebas, feminā que in Cithærone monte debacchari cōpulisse, à quibus tūc fertur Pentheus à Cadmo in regnū subrogatus. *univus*. temulentus, ebrius, non vini potu, sed Dei spiritu. *viperino*. Alludit ad fabulā, qua fingitur Bacchus simulac à femore Iouis natus esset, serpentibus fuisse coronatus: Serpentibus itaq. implicuit comas Bifonidū, id est, mulierū Baccharū Thracensium, quando eas verū Dei cultū doceret, qui barbaræ genti primū visus est nocentior viperis ipsis: Atqui tamen hoc sine fraude fecit; non enim nocuit eis vera religio, sed plurimum profuit. Codex Maldeg. habet hic, sine fronde. Bland. vnus sine fune, sed secutus sum veterem lectionem. *tu cum parentis reg.* hæc fabula de Gigantomachia ira in ore est omnibus, vti ea hic referenda non sit opus terere tempus. Bacchum autem leonem factum, parenti, Rhæco necato, primū succurrisse, quid aliud habet mysterij, quā Noach forti leonidūq. animo post consolationē Babel, Chami posteris iam idololatriæ & penitus atheis in faciem restitisse, nec ab incepto desisse tantisperdum diuino numine illos, vel ad sanam mentem, vel disiectos penitus dissipatōq. perderet atque deleret? Gigantes certe, non tam proceritate staturāque formidabiles fuisse existimō, vt est in fabulis, quāvis nolim insitiri, quosdam magnitudine corporis homines existisse præ aliis monstrosos) quā prudentia quadam humana, calliditatēq. & armis, ceteris potentioris; qui, abiurato Deo vero & viuo, sese in terris deos esse persuaserunt miseris mortalibus; & veri Dei cultores persecuti, rantis per variis tormentis affecere, dum vel inuiti in sua verba iurarent. Dicunt autem Etymologici Gigantes esse terræ filios ex guttis cæli genitalis, *γῆς τῶν υἱὸν*. At Betanus noster ait Cimbricum esse nomen, derivariq. ex voce *twisthandt*, quæ signat laram & longam manum, id est, ingentem potentiam: quæ etiam centimani dicti sunt ex eadem nota. Deinde VV duplex in Aecolicum digamma mutatum, nec non loco aspirationis in medio quoque possum hiatus vitandi causa, & littera reiecta sit Gigantes terminatio pro Latina seu Græca inflexione mutata in ans, vel as, efficit Gigans, vel Gigas. Betanum legito in Gigantomachia. *per*.

arduum. per arduos & excessos monteis inter se superstructos: qua de re Virg. Tū partu terra nefando, cælumq. Iapetumq. creat, læuūq. Typhoea, & coniuratos cælum rescindere fratres, ter sunt conati imponere Pelio Ossa, scilicet atque Ossa frondotum imponere Olympum, ter paier extructos deiecit fulmine monteis. *Rhecum*. sic habet cod. Bland. antiquiss. sed non sine litura: quam lectionē seruandam esse habemus ex Apollodoro, lib. 3. vbi de Atalante virgine scribit, quintetiam vbi inuio atq. virginitati suæ à Rhæco & Hyllæo centauris vim parari perpicit, hi sagittis ab ea perfolli conciderunt, &c. Alij omnes cod. habent Rhetum. *quamquam choreis*. *πρωτοῖς*. ne quis Bacchum iudicet bellis gerendis minus aptum, eò quod mollis esset delicatiusque, & voluptatibus additior quā pugna; vnde Seneca in Hercule furente, Non erubescit Bacchus effusos tener sparsisse crineis, nec manu molli leuem vibrasse thyrsū, cum parū fortigradū auro decorum lyrima barbaricū trahit. Sed hæc mollietates Baccho data est vini gratia, quod cum Venere nervos omneis corporis & animi frangit: verū re ipsa Noach & omnes veri Dei cultores benigni sunt & hilares, iucundiq. aspectū vultūque, quæse in perpetua iuuentia floridi; vt qui semper bene sibi conscij, nec intrinsecus grauitate affecti, nec extrinsecus malis oppressi; nimirum non ignari voluntatis diuinæ, quæ non sinit suos angere supra virtutis. *sed idem pacis eras med. bel.* Hæc quoque sententia Baccho conuenit vini gratia, quod moderare sumtum lenit & serenat animos: contra, immodicum vinum perturbat sensus, & mentem facit alienam à se, rixatūque & pugnas concitat. Sed mysticè Noach erat pacis & belli medius, id est, mediator inter Deum & homines; pacem pijs & omnia bona cōcilians: ab impijs autem iram Dei precibus auertens, dum redirent ad mentem saniorē. *se vidit insons Cerb.* Bacchus fertur ab inferis rediisse ad superos integer & illæsus à Cerbero ceteriq. Orci monstis: post diuiniū namq. Noach terra iam fugatis diuino nutu aquis delapsisq. sole illustrata exsiccatūque, Arcam vnā cū vxore & liberis egressus post multos menses quasi ab inferis rediisse creditus est postoris diuini iudicij ignaris. *anreo cornu deco.* Cornutū fingunt veteres Bacchū, idque propter vinum: ait enim Sext. Pompeius homines nimio vino truces fieri. Diodorus lib. 4. scribit Baccho assigni cornua, quod primus terrā iuctis bobus excoluit. Alij autē præsertim Græci, Baccho tribuunt diadematis inuentianē. Quod hinc natum arbitror, quod Noë cū liberis lecti Deo obtulerint holocausta matā pāpini & sacris frondibus coronati.

A D

AD MÆCENATEM
de suæ poeseos immor-
talitate.

Ode xx. ἀποτελεσικὴ καὶ προσωπικὴ,
καὶ ἀλλυγορικὴ.

- NON *usitata, nec tenui ferar*
Penna biformis per liquidum æthera
Vates: neque in terris morabor
Longius, invidiaq; maior
5 *Urbeis relinquam. non ego pauperum*
Sanguis parentum: non ego, quem vocas,
Dilecte Macenas, obibo,
Nec Stygia cohibebor vnda.
Iam iam residunt cruvibus aspera
30 *Pelles, & album mutor in alitem*
Superne, nascunturq; leues
Per diguos, humerosq; pluma.
Iam Dadaleo ocyor Icaro,
Visam gementis litora Bospori,
15 *Syrteiq; Gatulas canorus*
Ales, Hyperboreosq; campos.
Me Colchus, & qui dissimulas metum
Marsa cohortis, Dacus, & vltimi
Nascent Geloni: me peritus
20 *Disces Iber, Rhodaniq; potor.*
Absint inanis funere nenia,
Luctusque turpes, & querimonia.
Compesce clamorem, ac sepulchri
Mute superuacuos honores.

COMMENTATOR.

NON *usitata nec tenui ferar Penna.* Metrum duob. vers. Alcæi. tert. iamb. dimet. hypercat. quart. Pindaric. Per allegoriā significat se in Cygnum transformatum, volaturum per vniuersum orbem, suaq. cantione aureis omnium impleturum, cuius dulcedine sibi promittit immortalitatem. *non usitata.* non vulgari, non communi, nec omnibus nota. ordo est, ego vates biformis, ferar per liquidū æthera, non usitata, nec tenui penna. *nec tenui.* facile solubili. *ferar.* sustentabor. *biformis.* propter lyrica carmina & hexametros versus. *per liquidū.* purū. *Longius.* diu, vel amplius. *invidiaq; maior.* maior inuidia dicitur, cuius

gloria superat inuidiam, cui non inuidetur propter excellentiā. *non ego paup.* non ero ignobilis, quamuis humilibus parentibus sim natus. *sanguis paren.* prosapia. *non ego quem.* ordo est, O Mæcenas, ego non obibo quem vocas dilecte, nec cohibebor stygia vnda. significat sua non moritura, & per ea se consecuturū æternitatem. *obibo.* moriar. *cohibebor.* constringor, nec tenebor infernalibus claustris. *iam iam resid.* ostendit mutationis celeritatem. *aspera.* tactu scilicet. *album alitem.* autē scilicet cygnum. *supernē.* in superna mei parte. *Dadaleo.* Icaro filio Dadali. *gementis.* fluctu resonantis. significat toto orbe se vulgandum, ita vt etiam perueniat ad barbaras nationes, nam per cōmemorationem diuersarum gentium, omneis terræ parteis designat. *Syrteiq; Gatul.* Libycas, supp. videbo fluctuare. Est autē Gætulia regio Africæ. Virg. nūc promitte vireis, nunc animos quibus in Gætulis tyrribus vsi. *canorus.* sonorus. *Hyperbor. camp.* Thracios. hi vltra Aquilonis status Septentrioni subiacent; vt est, quin & Hyperboreo septem subiecta trioni gens effrena virum. *dissimulat.* fingit se non timere. *Marsa cohort.* pro Italiæ militibus, vt ostenderet solos Romanos Dacis esse terrores. *Iber.* Hispanus extremus. *Rhodaniq; pot.* porator, id est, Gallus transalpinus. *inani funere.* inanis enim luctus fit de mortuis. *nenia.* carmen funebre. *Luctusque turp.* propter lugentium & ciulantium squalorem. *Compesce clam.* reprime lamentationem. *superma honor.* superuacue multi dixerunt lugeri mortuos. hic autem Horatius id asserit maximē, quia immortalitatem videri se vult per carmina consecutum. sic Virg. vano mæsti comitantur honore. *mitte.* omitte.

CRVQVIVS.

NON *usitata nec tenui ferar penna.* Vt omnibus hominibus licet honestē de sua virtute gloriari lætariq; sic Horatius per insignem allegoriam modicē iactat sua sibi carmina, cum argumentorum rûm modulorum suauitate no-uitatēq; gloriam conciliasse numquā perituram; seque licet humilis fortunæ parentibus orû, non infimotamen inter homines loco futurum; vt qui nunc ales Musarum factus, non dignetur se amplius cœtibus humanis suisque ciuib; sed in sublime per æthera pennis iam delatum, extremas qualque terras, nationēsq; mediterraneas procul ab vrbe distitas inuiurum, ab ijs honore diuino, laudēq; immortalī donandum. Quare deprecatur apud suos funeralem pompam, luctusque & ciulatus, nec non honores abominatur inanis sepulchri

sepulchri, ut quem non terræ condidit sed ad superos euechi par sit, immortalēque fieri. *non visitata*. imitatus est Anacreontem, qui de se ait, ἀνακρεοντα δὲ πρὸς Ὀλύμπῳ πλερίμας κύφους, id est, lubuoluo in Olympum alis velocibus. videto adnotata in Oden 1. lib. 1. sublimi feriam fidera verice. *non visitata*. hoc est, ante me Latini auribus inaudita: ipse namq; Lyricos numeros primus à Græcis transiit ad Latinos. *nec tenuis*. hoc est sublimi, quæ non humi repere me vilescereque sinat, sed in æthera subuehat. hic aliter de se sentit atque Ode 18. ubi venam ait sibi esse benignam: sed al-ludit ad Apollinis alitem, Cygnum. *biformis*. homo transformatus in cygnum. Alij, biformis, in-quiunt, propter Lyrica & Satyrica, quibus nō suf-fragor, nisi credamus hanc Oden ante Satyras esse scriptam. *in terris morabor*. tacita nota obrecta-torum, quos terrenos, id est, inconstantes, vanos, insipidos esse vult, suisque stultis affectibus nimis indulgentis; qui haud dubiè Lyricum irritantes eum magnificentius de se loqui fecerunt, ut potè maiore inuidia; & iccirco ait *urbis relinquam*, notans inter alias urbem Romanam, id est, Ro-manos, æmulos suæ gloriæ & ex stimulationis; eò quod nō esset ex insigni & nobili prosapia, quam sui contentus subijcit esse causam, iniquis, *non ego pauperum sang. parens*. & nescio, an insimulem eius exprobrationis Mæcenatis familiæ clien-tes nobiliores: est enim mihi ea verborum repe-titio, non ego paup. non ego, vehemèter suspecta: quasi obsecritas parentum (erat enim libertino patre natus) ei data vitio sit impedimento, quò minus Romanis esset celebrior: quod satis indicat Ode 3. lib. 4. Saty. 4. & 10. lib. 1. & vtraque Epi-stola lib. 2. deinde non satis intelligo, quid hæc verba dissimulationis habeant, *quem vocas dile-ctæ*: ut hic sit ordo, quem (mè pauperem) tu Mæ-cenas vocas, ô dilecte Horati: Nam viri principes & potentes, ut pro sua apud inferiores libertate lo-quendi, credunt se peccare non posse, etiam si lu-dicto eos habeant; ita nobiliora ingenia non raro sunt dictorum talium, & fortasse leuiorum quo-que impatientissima: Omitto quoque doctos viros, quæ principibus quidem esse familiaris, sed nugarum potius quàm consilij communicandi gratia: quemadmodum à me ostensum est Saty. 6. lib. 2. Profectò videtur Horatio contigisse quod commune est omnibus, nimirum in patria suâ ali-quo numero esse neminem: Horatius enim etsi Venutius, à patre tamen puer Romam adductus est, ibiq; liberaliter educatus & institutus, ut de se testatur Saty. 6. lib. 1. & aliis in locis. itaque Ro-manus civis fuit, sed à Romanis paucis in prelo habuit præter doctos. Mæcenati verò ait, *ego non*

obibo. hoc est, etiam si nolint invidi me vivere & in honore apud meos esse & nomine, tamen non moriar, non opprimeretur fama mea, nec vilescet, sed crepta Strygis vndis obliuioniq; Lethæ, sub-uolabit in æthera, defereturque ad alias nationes, vel ab hoc inimicorum orbe remotissimas, à qui-bus venerabor honoriticè. *iam iam resid.* descrip-tio metamorphoseos Horatij in Cygnum. sic apud Aristoph. Cinesias Poëta se mutari desiderat in iu-sciniam, ὅρις γυνιάξ βούλομαι λεγύμενος ἀνδρῶν, id est, pennata aus fieri volo phiomela canora. *album alitem*. περιφρεσις κύκω κατ' ἐξελκῶ. in odium autem inuidiorum dicere videtur: e in cyg-num mutatum viri, quos nihil quàm censēbat au-seres esse obstreperos. *supernè*. sic habent omnes lib. scripti. Muretus legit, iuperna, metri necessita-te. Lambinus servat consensum omnium scrip-tor. cum quo ego sentio: non enim velim peice-lebreis Poëtas legibus carminum ita contingi, ut nihil pro suo arbitratu eis liceat. Verù quo pacto vltima in supernè curta sit, docet Lamb. in suis Comment. in Lucretium; cuius auctoritate quo-que niuitur in τῷ infernè. *lenes per dig.* hoc est, humeri, brachia, manus, digiti sunt plumati, atq; ad volatum accommodi. *Dadaleo ocyor.* Dadali patris & Ican filij plena sunt omnia. videto Ouid. 8. Metamorph. & adnotationes in 3. Oden lib. 1. *Bosphori.* de Bosphori Ode 12. huius lib. *Syr-tesisque.* Syrtium adnotationem legit Ode 22. lib. 1. *canorus ales.* dulci modulatione iucundus & celebris. hinc cygnea cantio, & cygni canent ta-centibus graculis. in Chiliad. videto oden 3. lib. 4. *Hyperboreoq. cam.* de Hyperboreis, Hypoboreis, Iliedonibus, Arimaspiis, Rhipcis, deque Herodoti errore in Hyperboreis & Hypernotiis; & Diodori, Melæ, Plinij, Solini, Ptolemæi sententiis confu-tatis, legito Becani nostri Venetica & Hyperborea, ubi vel me tacente inuenies quæ mirè delectabunt animum, nec minus utiliter imbuunt vanarū re-rum mirabiliumque cognitione. *Colchus.* à Bos-poro Thraciæ tractus littoris porrigitur longo spatio in orientem vsque ad Trapezium, & hinc recuruat in angulum quem inhabitant Colchi, per quorum terram fluit Phasis & cadit in Pon-tum. vide Plin. lib. 6. cap. 4. & Becanum præ cete-ris in Hyperboreis. *Gelon.* de his diximus Ode 9. huius lib. eos nimirum esse Scythiæ populum apud Budinos, quod nomen vtrumque Cimbri-cum est: alterum à voce τῶν, id est, merces, quod Græci deductum volunt ἀπὸ τῷ γάλα, id est, ri-deo: Alterum à nomine bupt id est, præda. Becanus in Got. d. nicis. *peritus discet Iber.* peritus re-rum longobello & excutis compositiq; que, post in provinciam quàm redacta est Iberia, *absint*

S

inani.

inani, non vult sibi fieri iusta funeralia, vt qui non moriatur, sed fiat immortalis ales Musarum, torus transformatus in Apollinis comitem. De ritu & honore funeris, vide Saty. 5. lib. 1. ad finem. *super vacuos honores*, in monumentis erigendis, locisque sepulcræ dimerendis. Hom. Iliad. 6. ὄφρα ἰδεῖσθαι καὶ ἔσθαι,

ἵκεται, τρυφερά, εὐδαιμόνεια. τὸ γὰρ ἡγεῖται δαίμων, id est, funus ei pulchrum fratres sociique vt adornent & tumulo, & cippo, extrema hæc sint præmia vitæ. Tacite notat se non requirere sepulchrum, sed sui memoriam diuinis honoribus celebraram iri apud externos, vt qui sit ab ijs in Deorum numerum referendus.

Q. HORATII FLACCI

ODARVM LIBER TERTIVS.

IN VARIETATE STUDIORVM, SOLAM

TRANQVILLITATEM EFFICERE

VITAM BEATAM.

ODE I: πρῶτον.

DI profanum vulgus, & arceor.
Fauete linguis. carmina non prius
Audita, Musarum sacerdos,
Virginibus, puerisque canto.

5. Regum timendorum in proprios greges.

REGES in ipsos impertium est. Iouis,

Clari Giganteo triumpho,

Cuncta supercilia mouentis.

Est, vt viro vir latius ordinet

10. Arbusta sulcis: his generosior

Descendat in campum petitor:

Moribus hic, meliorq; fama.

Contendat: illi turba clientium

Sit maior. ÆQUA lege necessitas.

15. Sortitur insignem, & imos:

Omne capax mouet vna nomen.

Distriktus ensis cui super impia

Ceruire pender, non Sicula dapes.

Dulcem elaborabunt saporem:

20. Non auium; citharæq; cantus

Somnum reducent. somnus agrestium.

Lenis virorum non humile domos

Fastidit, vmbrosamq; ripam,

Non Zephyrus agitata Tempe.

25. DESIDERANTEM quod satis est, neque.

Tumultuosum sollicitat mare,

Nec sauuus Arcturi cadentis

Impetus, aut orientis Hadri:

Non verberata grandine vineæ,

Fundusque mendax, arbore nunc aquas

Culpante, nunc torrentia agros.

Sidera, nunc hiemes iniquas.

Contracta pisces aquora sentiant:

Lactu in altum molibus. huc frequens

Camenta demittis redemptor.

Cum famulis, dominusque terra:

Fastidiosus. sed timor & mina

Scandunt eodem, quod dominus: neque

Decedit arata tritemi, &

Post equitem sedet atra cura.

Quod si dolentem nec Phrygius Iapex,

Nec purpuratum fidere clatior

Delenit vsus, nec Falerna:

Vitis, Achaemeniumq; costum:

Cur inuidendū postibus, & nouo

Sublime ritu moliar atrium?

Cur valle permutem Sabina

Diuitias operosiores?

COMMENTATOR:

ODE I. profanum vulgus, & arceor. Metrum. duobus vers. Alcaic. tert. iambic. diatet. hypercat. quart. Pindaric. Monet in vita solos eos esse.

Beatos qui amant tranquillitatem. *odi profanum vult.* indoctum. *fauete ling.* hæc vox in sacrificijs erat vſitata & frequens ad bona omina: quod opportunè hic poſuit; quia ipſe Muſarū ſacerdos nolleſt his ſacris addeſſe virgum ſacrorum indoctum. ſic Virg. procul ô, procul eſte profani. Dicuntur autem profani, ſacris non initiati, qui à ſacris arcebantur. *fauete.* ſilere: ſic & Seruius Aeneid. ſ. ore fauete omnes. apto ſermone & ſacrificio & ludis; nam in ſacris taciturnitas, in ludis neceſſarius eſt fauor & applauſus: fauet autem ore etiam qui per taciturnitatem. *carmina non p.* ordo eſt, ego ſacerdos Muſarum canto virginibus & pueris carmina non prius audita, à Romanis ſupp. Quamuis enim Leſbius Poëta ante Horatium ſcripſerit lyrica carmina, ea non erant Latina ſed Græca. *canto.* quo teneras ætates inſtituat ad honeſta, quibus ad vitam beatam peruenire poſſint. *regum timendor.* qui timeri debent. ordo eſt, imperium regum timendorum eſt in proprios greges, & imperium Iouis clari giganteo triumpho, & mouentis cuncta ſuo ſupercilio eſt in ipſos reges. vnde Virg. ô pater, ô hominum diuūque æterna poteſtas: nemo enim hominū immunis eſt à metu Deorum, quia omnes vindictæ numinum ſubiacent. *proprius greges.* in ſuos ſubiectos & ſubditos. *clari.* magnifici. *supercilio.* nutu. Virg. annuit & totum nutu tremefecit Olympum. *eſt ut vir viro.* eſt, proſit. *latius.* ſapientius. *ordinet.* digerat in ordinem. de ſatore vinearum. *ſulcis.* ſupp. in. oſtendit autem ſtudia diuerſa quidem eſſe hominibus ad honorum gradus vitæque agenda, ſed conditionem tamen mortalitatis vnam eſſe. *hic generoſ.* in campo enim Martio comitia erant populi Romani, & eò deſcendebant qui honorem & magiſtratum petebant. *generoſ.* nobilior. *petitor.* honoris ambitioſus. *meliorq.* præſtantior. *contendat.* certet. *clientium,* amicorum. *neceſſitas.* mors, quia mori neceſſe eſt. *forſitur.* quali ſorte rapit: quia credebāt ex vna linguloſ educi ab Orco ſorte, educōſque ad mortem trahi. vt, & vana verſat in vna. *capax.* quæ cuncta nomina capere poteſt. *mouet.* voluit. *inſignei Chimios.* diuites & pauperes. *diſtrictus.* exercitus, nudatus. *ſuper.* deſuper. vt, ligna ſuper foco largè reponens. alluſit ad Dionyſium Siculorū tyrannum magnæ ſæuitiæ virum, cuius dum potentia & copiz à Democle Philoſopho laudarentur, quòd ad luxum ei cuncta ſuppeterent: rogato eodem Philoſopho ad prandium, diſtrictum gladium ſuper ipſius capite tyrannus à trabe iuſſit ligatū ſeta pendere: quo metu percuſus Philoſophus, regalibus & apparatis copiis vt non potuit:

Tunc Dionyſius timenti inquit, hoc modo tyrannos viuere, & inter ſummos apparatus imminetibus vrgeri periculis. *impia.* morti vicina. *elaborabunt.* reddent. *non auigum.* hæc enim ſua dulcedine ſolent auribus gratum ſuadere ſomnū. *lenis.* altus, quo ruſtici aut laſſitudine laboris vtuntur, aut animi ſecuritate. Virg. at ſecura quies, & neſcia fallere vita. ordo eſt: lenis ſomnus agreſtium virorum, non faſtidit humileis domos, & vmbroſam ripam, & non faſtidit deſiderantem quod ſatis eſt. *humileis.* paruas. Virg. atque humileis habitare caſas. *agitata Tempe.* perſtrata. *Tempe.* loca nemoroſa & amœna Theſſaliæ. *quod ſatis eſt.* ſufficit ad victum & cultum, non etiam ad ambitionem diuitiarum. *ſollicitat.* vrget ad nauigandum ad parandas diuitias. *Arcturi cadent.* ſeptemtrionis. vt, Arcturum pluuiarūq. hyadas, & præterea tam ſunt Arcturi ſidera nobis hædorumque dies ſignandi & lucidis anguiſ. *orientis.* ſic, pluuialibus hædis. *cadentis.* occidentis. *mendax.* inſtructor: quia agricolæ ſpem nil ferendo deceperit. ordo eſt: vineæ verberatæ grandine non ſollicitant illum, nec fundus mendax arbore nunc aquas culpante, nunc ſidera torrentia agros, nunc hiemes iniquas. *torrentia.* ſiccantia. *iniquas.* nimium aquoſas & graueis. *arbore.* quæ ſtorum vbertatem non perſeruat ad pomorum fructum. vt Virg. cum de fructifera loquitur, quotque in flore nouo pomis ſe fertilis arbos induerat, totidem autumno matura ferebat. *contracta.* interius remota. *iaſtus in altum.* ad mare anguſtius reddendum & excludendum ad ædificia ſtruenda. Vſus eſt voce iaſtis, quod eſt ædificantium, nam iaci in mare moles dicuntur, quoties excluditur aqua. *frequens.* aſſiduus. *camenta.* ad fundamentum, vbi ædificium conſiſtat. *eodem.* ad eundem locum. *redemptor.* emtor, aut fabricæ ſuſceptor. ordo eſt: frequens redemptor & dominus terræ faſtidioſus cum ſamulis demittit huc cimenta. *faſtidioſus terræ.* nam mare inuadit ſuis molibus, vt illic ſtruat ædeis. *ſcandunt eodem.* ſollicitudo. Redit ad ea quæ beatam vitam adimunt, oſtendens nec mari nec terra quempam poſſe auaritiæ aut animi vitia effugere. *arata.* obærata, ære munita. *ſedet at.* quocumque ierit auarus terra, marique ſemper illum ſequitur atra cura. *dolentem.* cupiditate. ſuperfluum dicit & ambitum honorum, & fabricandi diuitiarumq. appetitum, cum dolorem & mærorem non poſſint auferre. *delinit.* mitigat. *Phrygius.* Synadicus, in Synada enim Phrygiæ ciuitate marmoræ caduntur. *Achæmeniumq. poſt.* Perſicū, vnde coſtū venit. Achæmenij, Perſæ dicti ſunt ab Achæmene rege.

*insidendi. ambitioſis januis. vt, nec varios inhiant
puichra reſtutudine poſteis. nouo. ingenti, inuiſo.
ſublime. aut altum aut marmoribus ornatum. a-
trium. domus, aut ipſam domum. moliar. ex-
truam. vt, moliſque arcem, & manibus ſubuol-
uere ſaxa. cur ualle per. ſi ſollicitudine carere non
poſſunt, nec commutationibus debent augeri di-
uitiar. operoſiores. magna opera acquliſas, laborio-
ſiores.*

CRVQVVS.

O D i *profanum vulgus*. Quandoquidē omnes homines æquati naturæ lege sunt mortales, pauperior, diorior, nobilior, ignobilior, & Deus ipse suo nutu disponit & gubernat omnia, ita vt nihil quicquam sit alicui boni, non magistratus, honor, potentia, non principatus denique & imperium, quod ei vt auctori largitorique non referat acceptum: inter omnes certe felicissimus est qui hoc accepit à Deo beneficij, vt nihil amplius, neque maius optet, quàm quod satis est, adeo vt cui tantum boni datum est, eo commotè & hilariter contentus, vratur, securus honoris & opum regijque apparatus & splendoris, quæ sensus quidem sua voluptate delibatos demulcere solent, sed eos tranquillare, gratia que quere & leni somno beare non possunt, sed perturbare grauius, mentemque sua felse mouere crudelius: quibus enim curis, qua sollicitudine dièque noctèque non anguntur ambitiosi ne in petendo magistratu repullam patiantur? quantis vndarum procellis agitantur, quam varis maris periculis obiectantur, qui incertum peregrinarum, ob diuitias conquirentes, gratia, magnis id conatibus nauigant? denique quàm sunt extra se, qui suum mare quasi piscibus inuidentes, in id, ad ædificia, ex nouo Phrygiòque lapide magnificè struenda, magnas moies iaci curant, ad id magno conductis operis? At quanto beatorum his est, quanto tranquillior, qui humili domo & horro contentus auito, extra omnes turbas & feras, nunc in vmbra recumbere tutò gaudet, nunc apicari suauiter? *Ord i profanum vul.* Exorditur ab occupatione, ne quis cum omnibus canere credat; abesse namque iubet *audire*, id est, Musis non consecratis, sed imperitis, & à Musis prorsus alienos, qui sacra Musarum potius obstrependo, profanent quàm accinendo celebrarent. Tale est illud Plaro. *ἀναμνηστὴς ὁδὸς εἰσιτο*, id est, ignarus Geometriæ ingrediatur nemo, inscriptum suæ scholæ: Musica namque apud veteres & Geometriæ prima erant Philosophiæ rudimenta: còquod æquabilitas animi cum vera vitæ & morum symphonia, Philosophiæ studio sinit necessaria. *saueo linguas*.

hæc viris bonis Mularum studiosis : perinde ac si dicar, eia, agite, adite beneuolè, attendite simul animis & auribus præsentem cum silentio. vnde est illud *ἰσχυρῶς* apud Græcos, id est, bona verba dicere: aut *σιωπῆς*, tacere, in lætis omnibus acclamationibus. Plato r. de republ. *ἰσφύμην, ἴση, ἃ ἄνδρα πρ*, bona verba quæ lo, diu meliora. *Ἐπιφύμην ἀκούοντες*, *ἰσφύμην, πρὶν γίνεσθαι τὸ εἰπεῖν*, tace, ne quæ lo esto talis. vide oden 3. lib. 4. Seneca de vita beata, fauere liquis, hoc verbum, inquit, non, vt plerique existimant, à fauore trahitur, sed imperatur silentiū, vt ritè peragi possit sacrum, nulla voce mala obstreptente. Petronius arbiter *σεῦλα μὲν* ad finem. Effugieudum est, inquit, ab omni verborum, vt ita dicam, vilitate, & sumendæ voces à plebe semotæ, vt fiat, Odi profanum vulgus, & arceo &c. hæc verba satis indicant quid intelligat Horatius per vulgus profanum. *carmina non prius*. attentio ab argumenti nouitate, & auctoris persona, Mularum sacris initiari, cuius præcepta diuina pro oraculis sunt habenda, vt qui spiritu Dei afflatus talia canit. *virgin, puerisque*. quibus omnes à puero, & prima mox infantia sunt imbuendi, quo rectius omnem vitam moderatūsq; peragant: Nam quo semel est imbuta recens seruat odor testis diu. *regum timendorum*. Primum contra Annicerios, Cyrenacōsq; atheos canit, mundum Dei prouidentia regi, eique subesse reges & principes viros, omnemq; magistratum, qui habent imperium in sibi subditos: Quod quàm sit diuinum, & omnibus iam inde ab infantia cognitum necessarium, vel hinc coniciere licet, quòd reges quidem si quid statuunt in conceditam sibi à Deo multitudinem præteritus & æquum: subditi verò, si rectè momentibus præcipientibsq; non obsequantur, sed erga eos debitum prætermiserint officium, meminerint ex æquo omneis se habituros vltiorem Deū, malorumq; vindicem, vel hoc argumento indubitato quod subicit, *Iouis clari giganteo s.* Nam si de Gigantibus inuictis triumphauit Iupiter, quid præsidij erit regibus, si pijs & innocentibus cōtra sceleratos & impios opem non ferant: Sed an non hoc planè consensit D. Paulli verbis ad Romanos cap. 15. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, non enim est potestas nisi à Deo, quæ autem sunt, à Deo ordinatæ sunt: itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit: &c. *regum timend* hoc tyrannus est proprium, vt à populo metuant: prout vulgò dici solet, oderint dum metuunt: Quos in primis à scuitia deterritos, monet imperij, Iouis vltoris iniquitatis & violentiæ, vt qui suo nutu malos malè perdidit. *est ut vir*. post reges Ioui potentia in terris proximos, enumerat

hominum reliquorum statum, vitæque studia: mirum alios esse rursus amantiores, alios politici: & ex his rursus in magistratu petendo alios nobilitate niti, alios vita, moribus & exultatione, alios turba clientium plus posse, quos æqualiter omnibus in officio suo faciendo vult mortis memores ab honesto non discedere. *est vs.* concedentis est euentus fortuiti in humana condicione, pro, euenit, ita est, ut vir viro latius &c. ramen æqua lege necessitas sortitur insignis &c. *latius ordi.* sit locupletior, & rursus amantior, ita ut arandi, plantandi, serendi studio res vrbanas posthabeat rusticis: Quales erant olim viri boni & frugales, plus innocentie studiosi tranquillitatisque quam fraudis & ambitionis. *moribus hic.* hoc est, vitæ innocentia fretus & rectè factis. *turbæ clientium.* comitatu & fautoribus, quorum suffragiis clamoribusque meliorem superet in magistratu petendo. vide Alex. ab Alex. *æqua lege.* supp. tamē: Mors enim cunctis est æqua, quia nemini parit, sed æquo pede pulsar pauperum tabernas regumque turris. Ode 4. lib. 1. *urna.* vide Oden 3. lib. 2. *districtus ensis.* argumentum ab exemplo, ad honoris diuitiarumque dissuasionem, quod velopes regie delicieque non efficiant vitam iucundiorē, sed metu mortis impendentis amariorem. hoc autem de Dionysio tyranno & Damocle exemplum lege apud Cic. 5. Tuscul. Quæstion. *impia ceruice.* Quis erat: Dionysius Siculorum tyrannus, cui obres iceleratè gestas miseris; oppressos, malè sibi cōcio, mortis metus erat ipsa morte crudelior. *elaborabunt.* sic habet omnes scrip. lib. quos vidi, non elaborantur, ut vulgati. Elaborabunt autē, hoc est, magna cura, præstantique arte conditæ nō sapient, sed erunt insipide penitus, intuenti mortē præsentem: Quid enim sapiat ei, cui vivere iniucundum est? vide Athen. lib. 14. de Syracusana mensa & Siculo coquo. *reducent.* restituent, quem metus ademit. *somnus azeft.* ex antichesi docet humilioribus rusticis frugalibusque omnia longè suauiora quam ditioribus, ut quibus tutiora sunt omnia, cibus, potus, somnus, & quæcumque vitam beare possunt, non enim desiderant nisi quod satis est. *lenis.* ὑπνός γλυκύδωμος. Aristop. nebul. ἀπαλόφωρος, animum leniens, eius curas molliens: de quo Ouid. Somne quies rerum, placidissime somne Decorum, pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris fessis ministeris mulces reparasque labori &c. Diuitibus autem metūque defatigatis, nullæ voluptates suadere valent eiusmodi somnum, sed grauius plerumque & terribilia insomnia ingerunt se talia dormienti, qualis oppressi animi cura vigilantem sollicitauit. *desiderantem quod satis est.* ab incommotis quæ cruciant eos quibus

nihil est satis, sed ad quemuis euentum fortunæ non expectatum franguntur animo, demonstrat quàm sit is beatus qui id solum desiderat quod satis est; quàm fortunatus & in vita tranquillius, qui in eo acquiescit, quod Græcè significantius effertur, ἴσσι ἀνδραγής, id est, quantum satis est; is enim ἀνδραγής τῶν χρημάτων, id est, diuitiarum plenus, nullis mouetur vndis marinis, securus Arcturi & hedorum, seu oriantur, seu occidat *somnus Arcturi.* Arcturus quod in cauda sit vrsæ, dicitur & Arctophylax, quod vrsam custodiat, 4 Non. Octob. occidit, Auriga mane, ait Columella, lib. vndec. ca. 2. Dicitur autem *sæuus*, propter tempestates quas concitat occidens. *hædi.* hædi duæ stellæ sunt exiguæ in manu sinistra Erichthonij: in cuius quoque sinistro humero capra Amalthea sita est. *non verberata.* nullæ cælestes & ætriæ tempestates, quantumuis graues, percellunt animum τῷ ἀνδραγής. Cuius rei viuum archetypum Biblia sacra nobis exhibent D. Iobum, qui ad omnia constans semper respondit, Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum. *grandine.* Grando autem nihil est aliud quàm nix volutum in se contrita: ea autem si calamos incidens rumpat, Latinis calamitas, Græcis χαλαζογρία nominatur. *fundis que mendax.* non respondens votis sui cultoris; quod sit ubi radices immadescunt, aut nimio æstu inarescunt, aut hiberno frigore muruntur. *contra ta pisces.* Qui gaudent ædificandi studio, quo caret ἀνδραγής, contentus humili domo, hæc patiuntur, ut terræ pertæsi, dum suæ satis libidini faciant, etiam piscibus iniuri, mare iactis molibus inuadant, ædeis sumtuosè fabricent, operarios, famulos, cements eò demittant semper solliciti, semper anxij, ac ne tum quidem liberi ubi hæc omnia parata, omnia conductæ sunt *pisces sent.* suis enim rupibus exclusi cauentis; doient parthos perelegans ab iniuria piscibus illata, in odium & exagitationem ædificantis. *frequens.* sedulus. *cementa.* æcedendo, lapides rudis & informes vocantur, ad fatturas operum viles. vide Budæum in Pandect. *demittit.* sic habent 2. cod. Bland. cum Maldeg. reliqui dimittit. *lector dispiciat.* parum cerè refert. *redemptor.* qui & conluctor dicitur, est qui pretium accipit, ἱεροπλάτης Græcè. vide Pandect. *sed timor & mina.* hoc est, quicquid agit non de erit a suis affectibus, qui non sinunt eum quiescere. *quod si dol.* ἰδὼν οὐδὲν οὐδὲν, quo per enumerationem inducit, non ædeis sumtuosas, non regium splendorem, non opiparam mensam, non odores pretiosissimos esse permutanda domo sua & Sabinæ prædiolo, quoniam non delinunt, id est, nō adferunt

tranquillitatē dolenti ac perturbatæ menti. *Phrygius lapis*. domus & atrij columnę ex lapide Phrygio, id est, Synadico. Synada, inquit Strabo lib. 12. vrbs est non magna; ante quam planities iacet oleis confita, 60 ferē stadiorum: Vterius est Domicia vicus, & Synadici lapidis lapicidifodina, sic enim eam Romani appellant, vena in initio paruas glebas emittebat, ante propter maximos Romanorum sumtus, columnę integrę & ingentes extrahuntur, & varietate Alabastræ lapidi proximę: Quare multa eiusmodi ad mare devehuntur & columnę, & lapideę tabulę magnitudinē & pulchritudine admirabiles Romam deferuntur. de hoc autem lapide Plin. lib. 36. cap. 19. Phrygius lapis, inquit, gentis nomen habet &c. nimirum à Synada dictus est Synadicus. Quod autem de eius gleba vino perfusa, folliibūque perfusa donec rufescat, ac rursus dulci vino trinis vicibus restincta, ad vestes tingendas, scribit, nihil ad hunc locum pertinet. *delinit*. sic 1. Bland. cum Diuæ, Mart. Maldeg. Sil. duo alij Bland. habent *delenit*. prius sequor, licet parum tamen intersit. *Falerna vitis*. sic 3. Bland. quos sequor. alij Falernę vites, sed nō apte. alij Falernę vitis, rectius, metri causa. *Achæmeniumq̃*. Strabo lib. 15. Item Achæmenide, scribit, & magi, qui honestum quoddam viuendi genus sectantur &c. supplendum ex præcedentibus, Persiam incolunt. *postibus*. columnis marmoreis inuidia laborantibus propter luxum magnificentiam. *curvæque permixtæ*. primam personam posuit pro quavis tertia, eius putā, qui frugalitatem amplexus, tantum desiderat quod satis est. *operosiores*. miseres, æruiosiores. videtur alludere ad Græcam vocem *μυρρὸς*, quæ mutato accentu, & laboriosum significat infelicemque & scelestum malitiosumque: Quales certē sunt omnes qui sua sorte non contenti diuitiis toti inhiant.

DE INSTITVTIONE PV- rili ad ferendam paupertatem. & la- bores bellicos.

ODE II. *ὀυλίχη*.

ANGVSTAM, amici, pauperiem pati
Robustus acrimilitia puer

Condiscat, & Parthos feroces
Vexet eques metuendus hasta,
5 Vitamq̃, sub dio, & trepidus agat
In rebus. illum ex mœnibus hosticis
Matrona bellanti tyranni
Prospiciens, & adulta virgo

Suspiret, eheu, ne rudis agminum
Sponsus lacessat regis asperum
Factu leonem, quem cruenta
Per medias rapit ira cades.

DVLCE, & decorum est pro patria mori.
Mors & fugacem persequitur virum,
Nec parcat imbelli iuuenta

Poplitibus, timidoq̃ tergo.
VIRTVS, repulsa nescia sordida, in-
contaminatus fulget honoribus:

Nec sumit, aut ponit securem
Arbitrio populari auro.
VIRTVS, recludens immeritiu mori

Calum, negata tentat iter via:
Cætuq̃, vulgareū, & vdam
Spernit humum fugiente penna.

EST & fideli tuta silentio
Merces, verabo, qui Cæteri sacrum
Vulgaris arcana, sub iisdem

Sit trabibus, fragilemq̃, mecum
Soluat faselum. sæpē Diespiter
Neglectus, incestio addidit integrum.

RARO antecedentem scelestum
Deseruit pede pœna claudo.

COMMENTATOR.

ANGVSTAM *amicē pauperiem pati*. Me-
trum Alcaicum vt suprà. In hac Ode Romanos
omneis commonet ad vitam beatam, faciliorem
esse viam pauperi quàm diuiti: Quare adolescen-
tes ait ita institui debere, vt paupertate exercean-
tur ad militiam. Aliter, docet qualiter pueri sint
instituenti à parentibus, vt & patrię possint pro-
desse, & sibi æternam famam comparare, eos hor-
tando vt ad fortitudinem exerceant militiam.
angustam. difficilem & arduam. *robustus*. fortis.
acri. dura. *puer*. pro filio, vt Virg. utque puerque
tuus. *Parthos*. pro quibuscumque hostibus posuit,
species pro genere. *feroces*. truculentos, bellico-
sos. *vexet*. lacessat. *hasta*. conto. *sub dio*. vt.
Cum pater in ripa gelidique sub ætheris axe. &
trepidus. in bellis & periculosis laboribus. sic edu-
catum, inquit, adolescentem ita clarum futurum
gloria rerum bellicarum, vt etiam mulieribus &
puellis hostium notus fiat ipsa bellandi assiduitate.
adulta. nubilis. *suspirat*. ingemiscat timore, ne
aut maritus eius, aut sponsus militem Romanum
prouocās, nescius artis militaris, intereat. ordo est:
prospiciens

prospiciens illum ex hosticis mœnibus matronæ bellantis tyranni, & adulta virgo suspirat: eheu ne ægius sponsus rudis agminum, læssat leonem asperum tactu, quem rapit cruenta ira per medias cædeis, ut seruaret metaphoræ decorum, quod Romanum militem leoni comparauit, addidit impetum, dicens, rapit ira per medias cædeis. ut, contra tela furit. *rudis agmi.* inscius pugnæ. *læssat.* pro-uocet. *regius.* regis filius, rapit. raptim dicit. *dulce & decor.* ut, qui sanguine nobis hanc patriam peperere suo. *fugacem.* fugientem. ostendit eos maximè periclitari, qui in bello fugiunt. Est & fugax à fugo; sed hoc agentis est, non patientis. *iuuents.* genitius est à iuuenta primæ declinationis. *timidæque tergo.* fugientium. ut, & in tergo fugientibus ingerit hastas. Tergum autè pro quibuscumque; membris posuit posterioribus, quæ vulnerari solent his qui in prælio fugiunt. *repulsa sordida.* repulsionis infamis: repulsam autem habuisse dicitur, qui magistratus honorem petentes, repudiat sunt: Quod cum euenisset Catoni viro præclaro, ipse virtutis suæ conscius, corruptum populi iudicium contempsit. Sed hæc de virtute, Stoicorum sententia est, qui dicunt virtutem solum sufficere ad beatam vitam: hic autem virtutem non pati repulsam, sensum habet, virtutem non posse esse sordidam, infamem & turpem. *nescia.* ignara. *intaminatis.* incorruptis, immaculatis. *secures.* pro fascibus posuit, & potestate. ut, secumque securi aspice Torquatum. Talis itaque dum in se habet honorem, nec ex populi potestate summit, nec ab eo dignatur accipere. *popularis aura.* fauoris. Lucan. popularibus auris impelli, plausumque sui gaudere theatri. Virg. Nunc quoque iam nimium gaudens popularibus auris. *recludens.* aperiens. ut, ardens euexit ad æthera virtus. *immensus.* qui merito non debent mori. *negata via.* ut Virg. infuetum periter. *cæcisque vulgaris.* viliū hominum cōiortia. *spēnis humum.* ut Virg. Terrenisque hebetant artus. & alibi, qua me quoque possum tollere humo. sensus autem est, virtutem per se claram, ornare honores, non etiam, ornari ab honoribus. *fugiente penna.* tamquam virtutis fama, terras fugiens cælum petat. *tuta.* magna: est enim virtus secreti tenax. *vetabo.* ordo est: vetabo sit mecum sub eisdem trabibus, & soluat mecum fragilem phaselum, qui vulgavit sacrum Cereris. Dicit autem se cum sacrilego nec nauigare, nec manere velle, ne inuoluatur vllis periculis. Sacra Cereris mystica erant, nec ea vulgare licebat, propterea quod oculis consiliis vñ est, donec filiam suā Proserpinā inueniret. vnde Virg. & fida silentia sacris. *arcana.* secreta. *trabibus.* tecto. *fragilem.* de ligno fragili compactū. *soluta phasel.*

soluere est in pelagus dimittere, ut, soluere vela citi. *phaselum.* phaselus velox & longa naui est, ut Virg. & circum pictis vehitur sua rura phaselis. *Diæstiter.* Iupiter, quasi dei pater. *neglectus.* contemptus, hoc est, ad supplicium incesti, id est, noxi & scelerari; addidit integrum, id est, coniunxit innocentem & virum bonum. *integrum.* innocentem. ut, integer vitæ, sceleris. que purus. *antecedentem.* præeuntem: tamquam raro potius deleat sceleratum, & quamuis tardè puniat meritū; cum ab eo non liceat euadere nec effugere. Virg. distulit in seram commissa piacula mortem.

CRVQVIVS.

DEBORTATVS est Oide prima: potentia, ambitionem & magnificenciam, quæ prima ferè sunt impedimenta tranquillitatis vitæ; beatæ nanciscendæ, a quam tamen ait omnes magno conatu ferri: in hac autem, quæ à prima quodammodo pendet, eius solidum iacit fundamentum; nimirum, disciplinam militarem, ut in ea quoque exerceatur adolescentia multum contendens: in qua commendat in primis tolerantiam, deinde: magna cum laude fortitudinem, postremo, fidelitatem: Tolerantia corpus assuetudine roborat ad ferenda quæuis incommoda, calorem, frigus, sitim famem, inedia, vigilias, & quæuis pericula: Tolerantiam autè subsequitur inuictus animus: fortisque, qui & hostibus est formidabilis, & pro patria mori paratior quàm fugere: vinci nescius, non spe popularis alicuius auræ ad honores adipiscendos, sed dignis se suis præmiis, quæ non humana sunt aut humi repentia, sed diuina, quæ viā in cælum recludit ad immortalitatem his adiuncta fides est comes indiuidua patriæ debita, quæ, ut fortiter agendo dicendoque rempublicam illa tutatur, ita hæc arcana sibi cōcredita continendo numquam prodit: Quod certè nonnumquam facit vana quædam hominum & inconsiderata loquacitas, qui dicenda tacendaque locuti patriam summo in discrimine ponunt: iccirco non semel est apud Homerum inuenire, *ἴσθες δ' ἄνδρῶν πρῶτον μὲν.* i. sitque viris oratio eorum, nō enim nocet tacuisse, sed nocet esse locutum: in hoc itaque silentio militari, quod in iuramentum & fidelitatem imperatori datam seruat, continerique, vult ab adolescentia tirones institui; ne aliquando imperatores facti, futiliter patriam circumueniant, omniæque & sacra & profana perdant: quod ne faciant, Deū: semper in memoria habeant vltrem esse diuicemque malorum. *Angustam amicæ paup.* Exorditur ab amica seu spontanea pauperie, quam milites à primis annis necesse est amplecti tamquam

balium

balum fortitudinis: corporis enim mollities & impatientia laborum, efficiunt inutilem rei bene gerendam, & animum planè mollem. *angustam*. contractam, arctam: contrahit enim paupertas animum, sollicitumque & sui officij memorem facit, arcetque ab omni voluptate, ut non temerè dictum sit à Menandro apud Stobæ. *πνία ὅ ἐστιν ἡ πρὸς πνὶ διδάσκαλος*, id est, paupertas enim magistra morum est: *ὡς ἰδίζεν σωεῖται λυσιππὴ καὶ κρηπρία, καὶ κρηδία, γυμνάσιον ἀριτὸς ἐμπροσθέν*. i. e. quæ illuc faciat frugalitatem & continentiam, & generatim, sit fortitudinis efficax exercitum, ut Arctilius apud Plutarch. *amicè*. sic habent omnes manuscripti sine vlla litura aut macula. quem casum quando crederent omnes enarratores esse vocativum, nec peculiatem nominaret Horatius amicum, maluerunt efferre plurimè: vnde sumta est hæc inscriptio vulgata, ad amicos. sed ab omnibus erratū est valde inconsideratè: non enim τὸ amicè, vocandi casus est, sed purum purum aduerbium sententiæ præsentis conuenientissimum: Monet enim cum acri militia puer discat amicè, id est, libenter & benignè pati pauperiem, hoc est, amare frugalitatem sobrietatemque, & inedia nonnumquam corpus animo subijcere, quò promptius imperanti menti morem gerat; quod si fiat à pueritia, multo longoque viù transibit in naturam, sicque amicum & spontaneum, quod prius erat durum, toleratūque difficile. *robustus*. epitheton est *πυλὸν*, nimirum, vnde disciplina viūque fiat robusto & firmo corpore. *acri milit.* rigida duraque. hic ablativus est præpositionis verbi condiscat, hoc modo, cum acri militia discat puer amicè pati pauperiem. non ignoro τὸ acri militia, posse dari τῷ robustus, ut habet Porphy. vulgaris, sed hoc parum placet. dispiciat lector. *Parthos ferocies*. semel atque iterum cum Parthis acri militia pugnatum est à Romanis, putà, Crasso & Antonio, in quos suam ferociam declararunt, non minus fugaci sagitta, quam Romani equites hasta metuendi. *vitamq; sub diuo*. non satis est futuro militi amicè terre pauperiem, sed oportet eum quoque esse *φιλόπυον*, id est, libenter tolerare labores militares, aliāque corporis incommoda, estus & frigora, sub diuo & aperto cælo cubare, ærisque tempestatibus diēque noctēque afflicti. *sub diuo*. sic habet omnia nostra scripta. *trepido*. ab effectu; quia pericula inexpectata trepidationem generant, mentemque nunc hæc, nunc illuc celestiter vertunt: à trepidi, inquit Festus, id est, veritatis etymologia certe Græca, vide trepidi & trepidatio; quia turbatione mens vertitur. *illum ex manib.* artificiose *διὰ τὸ πνί*. ad animandos tiroes ad tolerantiam, à gloria & fortitudinis bellica, quam facit è moribus

hosteis admirari formidareque. *heu ne rudis*. exclamatio pathetica virginis suo sponsio metuensis. *regius*. epitheton ad augmentum timoris à progeine regia. *lacefat*. tres Bland. hab. *lacefess*. reliqui lacefat, rectius meo iudicio. *cruenta ira*. animus iniuctus, *θυμὸς ἔμυχόντι καὶ ἀνίκῃ*, inquit Plato 2. de republ. *ὁ παρὼν ψυχὴν ἀπὸ πρὸς πρὸς ἀφ' ὁσὸς τι καὶ αὐτῆτος*, id est, animi vehementia res est inexpugnabilis & iniucta, ea ubi præsens est, animus totus ad omnia intrepidus est & insuperabilis. *dulce & decorum*. *ἐπιφώνημα* fortitudinis, nam *ὑπὲρ πατρὶδος ἀποθνήσκον*, inquit Chersondas Catanzus apud Stobæ. *σπινίτην ἔσω*, ἢ *γλιχόμενον τῷ ζῆν ἰγνηταίπιν αὐτῷ*, καὶ τὸ *κρῶν* *πρότιον* ὃ *πιδνάται κρῶν*. ἢ *ζῆν ἀνικῶς*, καὶ *ἐπὶ τοῖς ὁσὸς*, id est, pro patria mori honestius sit, quam viuendi cupiditate patriam & honestatem deferre: præstat enim honestè mori, quàm viuere turpiter & probrosè. *mors & fugacem*. Enthymema ex oppositis, honestum est pro patria mori, ergo turpe est fugere, patriamque fuga prodere, exprefsit hoc Simonidis, *ὁδ' αὖ θάνατος ἐφῆκε καὶ τὸν φονέμενον*. cod. Mart. habet. prolequitur. *nec parci imbellis*. hoc est, nec, si sis populi tribus, id est, neruis pedum validis fugias, iccirco mortem euasisti, ea namque à tergo fugientem persequitur. *virtus repulsa n.* Encomion fortitudinis; ea namque non ambit honores seipsa contenta, quare non repellitur turpiter. *intaminata*. nullis corruptelæ, ambitionis, largitionum maculis cōspurcatis aut obsecratis; quia sibi bene conscia contemnuit fortuitos, vanos & popularis honores. *virtus recludens*. laus fortitudinis ab immortalitatis & diuinis præmiis. *immeritis mori*. qui rectè factis meriti sunt immortalitatem. *negata*. incognita vulgò & neglecta propter difficultatem, molestias & labores infinitos. *vidam humum*. terrena, quæ facile marcescunt. *pinna* habet Bland. antiquiss. *est & fidelis*. hæc tertia pars est disciplinæ militari necessaria; in qua vult pueros à prima ætate exerceri, nimirum, in tacendis patriæ & imperatoris consiliis fidelitas: Nam vi in agendo fortiter, ita in loquendo prudenter sita est incolumitas reipublicæ. Quàm multis fuenit exitio *ἀδελφία*, id est, loquacitas, nemini non est compertum: iccirco non iniuria dicitur fidele silentium, quòd fidem datam de rebus arcanis seruet, nec improba garrulitate manifestet: talem facis innuit Horatius à sua persona in republica non habendum, ut quem dii oderunt pessimè: ne fortassis eius puniendi gratia boni secum in periculum veniant: videtur aurem satis innuere vetustum morem, quo in extremo rerum discrimine, dii tutelares conceptis verbis in nouas sedes euocarentur, ei que tēpla ampliora, & arz

· & arę sollempnes promitterentur; ne ipsi cum victis
diriperentur, captiuique velut mancipia haberē-
tur: Quare numen quod vrbi castrique præest
palam facere nefas putabant antiqui, ne euoca-
tiones eius numinis, ad id auertendum, fierent ab
hostibus. Quin etiam Ser. ad finem 1. Georg. in
voce indigetes, scribit Tribunum in crucem sub-
latum, quod vrbis numen, quod nefas erat nomi-
nari, enunciasse. legito Val. Max. de instituti-
maiorum, qui virtutis exemplum iuuenibus da-
bant. *merces*. Euripides, *πίεμος δὲ σιγῆς εἴθερος*
ἄνδρες οὐ κενὸν τὸ δ' ἐκκαλῆναι, ἔδ' ἡδυνῆς μὲρ ἀπ' ἴ-
σται, κενὸν δ' ὀμνίσματ', ἄδινος δὲ καὶ πόδας, id est,
decora silentij corona est viri boni: loquacitas au-
tem, neque iucundum aliquid habet, & mala est
conuersationi, & inutilis ciuitati. *quis Cereris sa-*
ctum. Qui sua garrulitate quasi per contemptum
religionis & salutis patrię, in Deos est impius: nā
ex sacris violatis, aut eius arcanis profitis, quā
male mulati fuerint auctores, ciuitates, exercit⁹,
regna denique integra, testantur historię. videto
Val. Max. lib. 1. cap. 1. 2 3. & Bapisti Fulgosio.
de Cereris autem sacris, quę ipsatiam hic po-
nuntur pro sacris arcanis & ciuitatis & gentis cu-
iusq; , lege Amobium contra genteis; Alex. ab A-
lex. *trabibus*. Synecdoche, pars pro toto. *solutas*
sa. in eadem mecum nauī vehatur. huic concin-
nit, *κακὸν οὖν ἀνδρὶ μὲν ὄλως ὀδυρόμεν*. id est,
viro sceleito ne vix fueris comes. *sape Diespiter*.
αἰτιολογία ab ira diuināque pnnitione, quę scele-
ratorum causa fœuit etiam in bonos, vt Heliodorus
apertē describit in operib. & dieb. *παλάκι καὶ ἔμ-*
πιστος πάλιν κενὸν ἀνδρὸς ἐμπουρὸν, ὅστις ἀλίσταίσι, καὶ
ἀτάκτα καὶ μηκύνεται πῶς δ' ἔρρηδῃ μὲν ἰσχυ-
ρως πῶς καὶ κενὸν λιμὸν ἰσὺ καὶ λοιμὸν ἀποφθι-
νέσκει οὗ δ' λαοί. οὐ δ' οὐνοῖσις τίλειται, κινέουσι δὲ
ἄστρι· ζῆπος φρεσὶ μεσσηνέσι ἰλομπίσι. ἄλλοι δ' ἄντι,
ἃ τὰντα ἐρεῖται ἱερῶ ἀπόλλαισι, ἃ ὅρα τοῖς, ἢ νῆας
ἢ πότις καὶ κενὸν ἀπεννύται αὐτοῖς. Quos versus
ad verbum ferē se reddidimus: Sæpe etiam plebs
tota luit quod peccat iniquus, cui labi pulchrum,
& moliri turpia laus est: alit alia his post dāna ad-
fessit Saturnia proles pestem vnā atque famem, po-
pulos quibus interit omnis: nulla parit coniux,
sensimque domus minuitur decreto Iouis eter-
ni, qui denuō tandem aut acies horum æratas, aut
mœnia æternit, aut Ponto nauis rapido demergit
iniquus, vide oden vlt. lib. 3. ibi, cum tacita virgi-
ne. *Ῥατὰντα ἐρεῖται*. Sententia percelebris ad
deterrendos impios à sceleribus perperrandis spe
impunitatis, miserationisq; diuinę: nam etiam si
lenta sit ira Dei, nec protinus sumat pœnas de cō-
misso facinore, tamen grauitate supplicij tardita-
tem facili compensat. *pede pœna claudio*. lepida

πρῶτον πολεμίζει pæne claudicantis in persequen-
dis flagitiis. huic simile est, ἡσυχῇ ποδὶ, tacito
sive lento pede.

DE IVSTI CONSTANTIS-
que viri præmiis, & iniusti suppliciis.

ОДЕ III. ἑυχαριστική.

*IUSTVM, & tenacem propositi virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,*

Non vultus instantis tyranni

Mente quatit solida: neque Austro,

Dux inquieti turbidus Hadria,

Nec fulminantis magna Iouis manus.

Si fractus illabatur orbis,

Impavidum ferient ruinae.

Hæc arte Pollux, & vagus Hercules

Innixus, arceu attingit igneas:

Quos inter Augustus recumbens

Purpureo bibit ore nectar.

Hac te merentem, Bacche pater, tuus

Vexere tigres, indocili iugum

Collo trahentes. hac Quirinus

Martis equis Acheronta fugit.

Gratum elocuta-confilantibus

Ionone Diis. Ilion, Ilion

Fatalis, incestusque iudex.

Et mulier peregrina verti

In puluerem, ex quo destituit Deos

Mercede pacta Laomedon, mibi.

Castellum dominatum Minervae

Cum populo, & duce fraudulento.

Iam nec Lacina splendet adultera

Famosus hospes: nec Priami domus

Periura pugnaces Achinos

Hectoris opibus refringit.

Nostrisque ductum seditionibus

Bellum resedit. prolinus & graueis

Iræ, & inuifum nepotem,

Troica quem peperit sacerdos,

Marti redonabo. illum ego lucidas

Inire sedes, ducere ne&ariis

Succos, & adscribi quiescit

Ordinibus patiar Deorum.

Dum longus inter sauias Ilion,
Romaniq; Pontus: qualibet exsules
In parte regnante beati

40 Dum Priami, Paridisque busto.
Insultet armentum, & catulos fera.

Celent inulta: stet Capitolium.
Fulgens, triumphatusq; possit
Roma ferox dare iura Medis.

45 Horrenda latè nomen in vltimas
Extendat oras, qua medius liquor
Secernit Europen ab Afro:

Quà summi tus rigat arua Nilus:
Aurum irrepertum, & sic melius situm,

50 Cùm terra celat, spernere fortior,
Quàm cogere humanos in vsus,
Omne sacrum rapiente dextra.

Quicumque mundo terminus obstitit,
Hunc tangat armis, visere gestiens,

55 Qua parte debascentur ignes,
Qua nebula, pluuioque rores.
Sed bellicosis fata Quiritibus
Hac lege dico: ne nimium pji,

Rebusq; fidentes, auia

60 Tecta velint reparare Troia.
Troia renascens alite lugubri
Fortuna tristi clade iterabitur,

Ducente viatrices cateruas
Coniuge me Ionis, & sorore.

65 Ter si resurgat murus aeneus
Auctore Phæbo: ter pereat meus
Excisus Argiui: ter vxor

Capta virum, puerosque ploret:
Non hoc iocosa conueniet lyra.

70 Quò Musa tendit? desine pernicax
Reserre sermones Deorum, &
Magna modis tenuare patui:

COMMENTATOR.

IVSTVM & tenacem propositi virum. Metrum Alcaicum vt supra. Hæc Ode ex Stoicorum schola, dicit virum bonum & constantem non terri ciuium minis, nec opinionibus moueri, vt aliquid faciat rationi contrarium. ordo est: iustum virum & solida mente tenacem propositi, nō quatit ardor ciuium iubentium praua. tenacem propositi. constantem in proposito. ardor. vehemens seditio. iubentium praua. iniqua imperantiū. vul-

tus. serenitas. instantia. aut imminētis, aut terrentis. mente solida. fixa & constante. mens autem est animi propositum & consilium. vt Virg. hic patris Aeneæ suspensum blanda vicissim gaudia pertentant mentem. &, Qua facere id possis nostram nūc accipe mentem. &, hic mentem Aeneæ genitrix pulcherrima misit. quatit. mouet; concutit. neque auster. alterum pseud. tex altero per gradationem. turbidus. quia turbat & vndas commouet. Virg. incenbui pelago & vastos voluunt ad litora fluctus. si fractus illab. emphasis animi constantis. vt Luca, hic cūm ruit arduus æther. &, per flumina decidet æther. fractus. illisus. illabatur. ruat, cadat. impavidum. inconcussum; iustum videlicet. ruina. impetus orbis ruentis. hac arte. hac animi virtute. Pollux & vag. qui omnē terram peragravit. vt Virg. Nec verò Alcides tantum telluris obiuit. & alibi, terras monstris æquorūque leuandum Alcida. immixtus. incumbens. arcti. arcti. ign. cælum stellarum. recumbens. reclinatus, residens, Deorum coniuuiis adhibitus, qui herodes erant & semidei. vt Virg. tu das epulis accumbere diuū. purpureo. pulchro. vt est, roseoque hæc insuper addidit ore. bibet. vbi ad hoc meritum peruenierit via virtutis. te merentem. an merentem, pro eo quod est meritum, seu tali honore dignū, an merentem, id est, militantern? indocili. natura. collo trahentes. potentia numini: dedit iugo feras subdere. hac. virtute animi. Quirinum siue Romulum laudat in honorem Augusti, cūmq; Martis filium sua virtute Deum factum, Acherontē mortuis deputatum vitasse confirmat. Martis equis patria virtute. gratum. dulce, placidum. consiliariis. consilium habentibus diis de recipiendo Romulo in Deorum numerum. Ilion. Troia. repetitio nominis interdum iracundiam, interdum laudē notat. vt, ah Corydon, Corydon, quæ te deuentia cepit. &, ex illo Corydon Corydō est tempore nobis. ordo est: fatalis & incestus iudex & peregrina mulier vertit Ilion in puluerem, Ilion damnatum mihi & castæ Minervæ, cum populo & fraudulentō dūce, ex quo Laomedon destituit Deos pacta mercede. incestusq;. scelestus. fatalis. Alexander per quem deleteretur Ilion. vt, Cūm fatalis equus saltu super ardua venit Pergama. peregrina. Helenam peregrinam dixit ad exaggerationem. Virg. femina quæ nostris errans in sinibus. ex quo. tempore. destituit. decepit, circumuenit quia pro perfectione murorum Troia non soluerat votum numinibus promissum. Virg. Necdā Laomedontæ sentis periuria gentis. pacta. promissa. casta. bene autem casta, quia iuprā dixit iudex incestus. mihi. à me, seu meo iudicio. damnatum. destinatum ad perdendum. Virg. hic Iuno

Scaps

Scæas læuissima portas prima tenet. *duce*. Laomedonte. *fraudulento*. fallace. *Lacana* ad. Helenæ Meneiai uxoris, quam Alexander pulchritudine sua & ornatu persuasam rapuit. Virg. at non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor, Ledaemq. Helenam Troianas vexit ad vrbeis. *plender*. renidet. *fumo sua hostis*. infamis, qui fidem violaerat hospitalitatis, hospitis sui coniugem rapiendo. *Priami domus*. domum pro genere posuit. Parisenim Priami filius fuit. Virg. da patriam Thymbræ domum, da mœnia fellis. *periura*. fallax. *pugnacis*. doctos pugna. *Hector opibus*. vt, decimū quos distulit Hector in annum. opes autem pro auxiliis ponuntur, quod fuerint Hectoris auxilio vsi. vt Terent. Iuno Lucina fer opem. *refringit*. vt alibi, fracti bello. *ductum*. elongatum, scilicet per decennium. *seditionibus*. hoc est, nostris discordiis & dissensionibus. *resedit*. finitū est. vt, omniūq. repētē resedit status. *protinus*. deinceps, dehinc. vt Virg. mos erat Hesperio in Lario quem protinus vrbeis Albanæ coluere sacrum. *grauis*. importabileis. *inuisum*. odiosum. *nepotem*. Romulum: nepos enim Iunonis fuit per Martem, quem Iouis & Iunonis filium Homerus affirmat: per genus autem Romuli Carthago deleta est. *Troica sac*. pro Troiana. Ilia Romuli mater Troiana fuit genere. vt Virg. donec regina sacerdos Marte grauis geminam partu dabit Ilia prolem. *redonabo*. remittam, quamuis sit de Troiano genere, pro patre suo regnare concedam. *inire sedes*. permittā fieri indigetem. *ducere*. haurire, potare. *nectaris succus*. diuina pocula, id est, sinam Deorum conuiuiis interesse. *quietis ordini*. Philosophi Epicurei hanc beatitudinem diis dederunt, qua eos otiosos esse, & nihil curare, nec aliquid rei sollicitudine teneri dicunt, semel mundo lege disposito. vnde Virg. scilicet is superis labor est, ea cura quietos sollicitat. *dum*. dummodō. *longus*. tolerabilius se ferre cōfirmat, vt longo maris spatio interiecto Romę regnent potius Romanorum nepotes, quā vt Iliō fruatur imperio. *interfusi*. intercurrat. *exules*. de exilibus nati. *in parte*. orbis. *regnanto*. vt suato proficiat, futurum pro præfenti. *beati*. felices. *Priami Paridisque*. vt Virg. occiderūq. sinas cū nomine Troia. & alibi, & campos vbi Troia fuit. *insulter*. liberē superuageretur, conculcet. vt, insultare solo, & gressus glomerare superbos. & neque oues hædique petulci floribus insultent, *celent*. abscondant. *inulsa*. illæse, securæ: siluosis enim & desertis locis feræ carulos tutō celant. vt, siluas & lustra ferarum. *bet Capitol*. supp. dummodo ruat Ilion. *triumphatusq.* species est participij. vt, quondam regnata Lycurgo. & Baccharamq. e iugis Naxon. & triumphata Corintha. *ferox*. aspera

virtute. *horrenda*. metuenda gentibus in vltimas vsque terras. *latē*. diffusē. *dare iura Medi*. subditis hostibus leges imponere. *qua medius liquor*. Gaditanum mare dicit: inde enim incipit Europa fecerni à Libya. *ab Afro*. ab Africa. *synecdoch.* id est, per quæ loca diuiduntur Europa & Africa duę partes mundi. *sumidus*. dum inflatur. *aurum irrep.* aurum etiam Roma contemnet, quod multo vtilius est omnibus hominibus, cū laet adhuc sub terra: minus enim causas auaritiæ præstat: fortiolem ergo dicit Romam contemnendo aurū, fore, quā in vsus cogendo: veteres enim Romani ex hoc plurimum potuerunt, quod paupertatis amatoribus diuitias posthabebant: Omne namq. aurum spernere potius quā in vsus cogere debet fortis animus. vt, paruoque potentem Fabricium. & te sulco Serrane serentē. ordo est: fortior spernere aurum irrepertum, & sic melius situm cū terra celat, quā cogere in vsus humanos. *irrepertum*. nondum repertum nec vsum. *fortior sperner*. ad spernendum. *dextra*. scilicet Romanorum. *omne sacrum*. sacra enim omnium gentium rapuere Romani non modō aurum. *dextra*. pro vi bellica, quam comitatur aut præcedit potius auaritia. vt Virg. Quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames? Iuena. atque cæpi ex crimine lucrum quæsitum. *terminus*. finis naturæ, quo mundi spatia terminantur, ad quem adhuc armis dicit perueniri ambitu g'oriz, & auri cupidine. *gestiens*. festinans. *debacchantur*. naufragū dixit inhabitabilem. Virg. Semper sole rubens, & torrida semper ab igni. *qua nebula*. septemtrionalem significat cardinem, id est, glaciale & nūualem. Virg. Cærulea glacie concretæ atque imbribus atris. *bellicosus*. pugnacibus. *dico*. edico, constituo, sancio Romanis hoc ius fatorum, vt perniciōsum habeant per se reparari Troiam. *ni-mium pij*. qui velint iusta præstare parentibus contra voluntatem Deorum. *rebusque fiden*. consili potentia. *auisa*. antiquæ. *tristi clade*. hoc ideo quidā dictum volunt, quod Fimbria legatus Cinnæ Ilium temporibus Sullanis oppugnauerit ac diruerit, qui mox seditione militum peremptus est. ordo est: fortuna Troiæ renascens lugubri alite, iterabitur tristi clade, me coniuge & sorore Iouis ducente victrices cæteruas. *iterabitur*. repetetur. *victrices cat.* pugnaces cohortes. *coniuge & soror*. sic Virg. Ast ego quæ diuū incedo regina Ioui que & soror & coniux. *murus aeneus*. fortis. *ter si resurgat*. quoties reparata fuerit, diruendam dicit, vt finitum pro infinito ponatur: aut tertio significat Troiam periisse, semel ab Hercule, iterū a Græcis pro repetenda Helena, tertio à Fimbria. *excisus*. deiectus. *ter uxor*. Quidā Andromachen

intelligi volunt, propter Hectorem & Astyanacta. *sermone*. non enim ad hæc sumus idonei. *tenuare*. minuire. *modis paruis*. modulationibus lyricis.

CRVQVIVS.

IVSTVM & tenacem propositi virum. In antiquiss. cod. Bland. hæc Ode nec intercriptione, nec litteris manufculis à præcedente separata est seiunctaque, quod & Porphy. vulgaris fuisse debere alicui, qui adhæret: Nec id temerè, meo quidem iudicio; namque vt in illius epilogodicit eum diis omnibus esse odio, nec impune larurum, qui suæ fidei commissa aut non continet fidei silentio, aut vt in hac Ode Laomedon, animo pacta fraudulento rescindit; ita hic nihil quàm virum bonum iustumque & secreti propositi continentem diuinis laudibus effert: idque vt ab adulescentia diuinæ vindictæ metu iuuentus & deterreatur ab inconstancia loquacitatèque, & æterni spe præmii memor sit fidelitatis quam debet patriæ suisque ciuibus, tam sacris quàm profanis in rebus. Quam profecto ita constanter cum & inuolantè tenere necesse est, vt nulla seditio popularis vllis comminationibus, non regis hostis quantumvis potens & saeuus terra marique: imo ne Iupiter quidem ipse ab honesto vilique proposito dimoueat, non etiam si mundus ab ipso fulmine tonitruoque fractus collabatur: Non alia namque de causa Pollux, Hercules, alique heroës in Diis relati sunt: non Angustula liuorum poculis adest, non Bacchus pater: denique nō alia via Quirinus, genere quidem Iunoni prius iniustus, sed hanc ob virtutem postea conciliatus, in immortalitate adparata Stygios lacus effugit: Quō Laomedon fraudulentus exulio detrusus æterno deuenit: vbi nunc Paris quoque perfidus, & eiusdem culpæ conficia. Læcina coniur. Helena, rebus afflictis omnibus, turpi squalidæque sordent obliuione: vnde nunc Ithion in cineres versum, vnde iacet æternum Priami domus & gloria Quirino donata: cuius auspiciis Roma cerum domina stabit inuicta, torique dominabitur orbis, tantisper dum auri cupidine nō violet humana diuinæque: nec sua non confusa potentia suisque viribus velit Giganteo more quasi cum diis pugnare. *Iustum & tenacem prop.* sententia est, nihil humanius esse tam horrendum, neque ætlicus tam formidabile, quod virum bonū iustum & sapientem perturbet, atque à recto cogat aberrare: Quod quidem non ita dissentit à Stoico dogmate de viro sapiente, vt eō facere non possit, nisi quod *ἐπιγνῶν* potius hic agantur quàm *σπουδάζειν*: in quibus meditando rectius velis quàm disputando exercitū iuventutem: virtus

enim. Peripateticis in actione consistit. *tenacem propositi*. *ἐπιγνῶν* καὶ *σπουδάζειν*; id est, æquique bonique, quæ in republica ita vigere necesse est, vt sine ijs esse non possit, nedum florere. *ciuium ardor*. seditionis periphrasis. *praua iuventutis*. quæ cum æquo & bono pugnant, vique sola nituntur: huius habemus *χαρὰν* *ἡγεμονίαν* 1. Aeneid. Ac veluti magno in populo cum sepe coorta est seditio, æuitque animis ignobile vulgus, iamque faces & saxa volāt, furor arma ministrat: tum pietate grauem ac meritis si forte virum quem conspexere, silentia rectisque auribus adstant, ille regit dictis animos ac pectora mulcet. *instantis tyranni*. aut interni, publicæ tranquillitatis hostis: aut externi, terra marique imminenti imperio: hinc aduentus Annibalis, tumultuante quoque exercitu, non potuit cunctatorem à sententia depellere: illinc, non Syllæ comminationes persuadere Scauolæ: valuerunt, vt hostem patriæ Marium iudicaret. *mente quatit fok*. non dimouet ab eo quod animo constanti decreuit: non facit, vt mutata sententia secum sentiat, non efficit inconstantem & variū. *nequa auster*. hic ventus in Adriaticum incumbens vehemensissimum esse necesse est, maximè que tempestuosum horrendumque, quia ex admodū longinquo venit, inquit Aristot. Problematis. Sensus itaque est, neque æreas tempestates quæ capiti imminet, neque procellass vendarum perturbare constantem virum. *magna Iouis manus*. omnes scrip. lib. nostri habent, magna manus Iouis. *si fractus illabatur*. Theognis, *ἰς μὲν ἔκτορας πῶσι μέγας ἄερας ἱπὺς ὑπὲρ χάλκτος, ἀνδράπων δ' αἶψα παλαυσίαν*, id est, decidit in caput hoc magno cum pondere cælum, terriгенz antiqui quod metuere homines. De casu cæli vbi Atlas id humeris sustinere desierit, & fabulis proditum, & à Physicis creditum, vt habet Aristot. 3. de auditu Physico: Non dubito quin originem sumserit, vt alix multæ diuinæ sententiæ, à Patriarchis. vnde Iob cap. 14. Homo cum dormierit, non resurget, donec attigerit cælum, non euigilabit, nec consurget de somno suo. *hæc arte Poll.* Enumerationum qui sua constantia sibi pepererunt immortalis honores. *enissus* variant hic scripta: quæ dā inuictus, alia inuictus, antiquiss. Bland. cum 4. aliis habet enissus, quem securus sum, propter significationem participij ceteris magis commodam in laboribus suscipiendis, cui bene respondet *φιλονειπίος*. attingit. hoc verbum valde appositè conuenit epitheto vagus: vt qui post multos errores laborat que terra marique exintlatos, tandem attingit laborū finem cælos ipsos, vbi nunc pro mercede fruitor æterna quiete. *purpureo bib' ore*. *πεινῶν*. Numirum iam diuus factus etiamnum in-

terra.

senaviuus. Quidam cod. scrip. habet, bibet, quasi postea significet Augustum inter diuos numerandum; quod quidem non displicet, sed aliud conuenientius apparet; eo quod Augustus uiuus, Deus est habitus, tam Virg. in Tityo, ô Melibœ Deo nobis hæc ora fecit, quam lyrico nostro, nô semel. *hæc te Bacche.* apostrophe ad Bacchum, quem fingunt Poëtæ tigribus, vehi & lyncibus, quod animi vel ferocissimi eius munere vino domentur lenianturque. *hæc Quirinus.* heroibus adscripui diuorum numero ualde commodè subdixit Romulum ad perpetuam *pietatem* ad odes usque finem in gratiam Augusti: **Qua** Iunonem fingit, cetero quæ diuos mutatis nunc animis, Romanis vnus adesse uelle, totique eos omni imperare, donec, auro neglecto, virtuti dent operam, fortiterque & constanter administrent diuina humanæque: **Quod** ut faciant magno animo, subiicit miseram Troiæ faciem nunc in cineres versæ, non siæ Iunonis aliorumque Deorum fatali aumine; eo quod neglecta fide integritateque diis periuri fuerint, hominibusque peridi. **Quare** Iunonem inducit ea lege Romanis adfuturam, si non nimirum in uitam progeniem, suisque rebus magnis fideores, Troiam reedificare uelint: **Quod** sancti nonis edictum, quid, quæso, est aliud, quam salubre lyrici consilium, quo monet Augustum ceterosque principes perpetuæ virtutis, concordie, pacis; et & bonis legibus, vitæque modestiæ, maiestati, tranquillitatisque constituendæ firmandæque, incumbant: quibus quasi diuinius tantisper pollicetur eos rerum potituros, donec auaritia turpi, potentia honorisque ambitione, odio, inuidiaque inter se, fiat perfidia, periurioque suo & diis & hominibus odiosi, Troiana tecta reparare uolentes, id est, Troianorum in omni turpitudine imitatores. Est autem vero consentaneum mox hanc oden esse scriptam, ubi Augustus omnibus suis, reique publicæ debellatis hostibus, rebus Romanis moderaretur, statumque populi multis diatribisque seditionibus omnino labefactatum conuulsusque constituere studeret. *Acheronta fugit.* ad superos euasit, ab omni dolore stuporem inducente liberatus, nunc letus inter diuos conuiuia curat: Est enim *ἄχιπας* fluuius inferorum, dictus quasi τὰ ἄχρη πένος, id est, dolores obstupefacientis deuhenens. *gratum.* rem, diuis scum deliberrantibus, gratam elocuta, iucundamque auditur: nimirum, de Romulo in Deum consecrando: hæc autem quasi iam olim à Iunone diuisque peracta, in Augusti fauorem, qui à Romulo genus duxit, Iunonem commemorare facit, *πρωτοκλής.* *Ilion.* hæc ad finem usque perpetua est Iunonis oratio in diuorum cœtu habita: quæ in primis cau-

sas habet perniciæ Troianæ, diuturnique belli, nimirum, iram diuinam; propter periuria, perfidiam, adulteria, & eiusmodi principum uitia detestanda: Deinde Romulo pollicetur, suo nutu eum diuorum ordinibus adscribendum: Postremo Romanis orbis totius imperium stabile prædicat donec non iterum Troiam inflarent, Troianorum mores & uitam amplectentur. *Ilion Ilion.* geminatio habet auxilium ad afflictos mouendos. *fatalis.* fati Troiani, id est, perniciæ & subuersionis Troianæ causa & actor. *incestusque.* *ἀνίητος:* deploratus, inexpressibilis. *index.* iudicium Paridis de aureo malo Veneri dato, commemorat Luciani Dialogus facetus admodum. *Laomedon.* de perfidia Laomedontis in Apollinem & Neptunum, deque horum vindicta, peste, & per inundationem à Nepruno, cetis in agros Troianos immisissis, de quo Apollodor. lib. 2. & Homer. *Ilia. φ. mibi castas, d. Miner.* Exprobratio iniuriæ Iunoni & Mineræ factæ in malo pulchritudinis Veneri dato, ob quam ait à se damnatum Ilion. *iam nec Lacana.* *ἐπιτρίδιος ὑβερων,* à Sarcaïmo non multum distans, in Paridem, Helenam & Laomedontis progeniem. *Priami do.* propter Laomedontem Priami patrem. *nostrisque duct.* hæc uerba grauitè à Ianone pronunciantur ad alios diuos præsentis in hac consiliatioe. Homer. *Il. 6.* scribit sterile pro Troianis Apollinem, Martem, Dianam, Latonam, Xanthum: pro Græcis uerò, Neptunum, Minervam, Iunonem, Mercurium, Vulcanum: quorum inter se æmulatione bellum dicit ductum, id est, prolictum & protractum in decennium. *grauis iras.* Virg. 1. Aenclantæ ne animis caelestibus iræ: propter Iunonem implacabiliter persequentem piæ Aeneam. *Marti redonabo.* hoc est, semel ab Ilia matre Marti datum, quem ob delicta maiorum perfidiamque ut nepotem suscipere nolui, sed feris expositum perdere studui; nunc tandem propter multa fortiter beneque gesta, reddā patri quasi redituum, nepotem quæ agniti diuis adnumerabo. *illum ego luci.* *ἀνδιωνος* Romuli diuina: Quo autem pacto fiebat humana, quibusque cærimoniis, legito Herodianum lib. 4. initio. *Lucidas sedes.* cælos periphrasticos, à sideribus splendentibus. *ducere.* educere, haurire diuinis liquores, adesse diuorum mensis, eisque conuiuia. *quies ordinibus.* beatis, nullisque turbis perturbationibusque obnoxiiis, quæ perpetuam tranquillitatem interrumpunt: hoc autem dicit ad discrimen humanorum in republica ordinum, qui vel leuissimo populi tumultu deorum sursumque rapiuntur. *dum longus inter se.* hoc est, dummodo Roma moribus & uita non fiat Ilion. *qualiter in parte.*

quocumque locorum venerint exules, non tam monibus, quam natali solo, viui fortes & pij: Qualis fuit Aeneas cum sociis, ibi beati & felices inter alios obtrineant regnū & imperium: omne namque solum viro forti patria est. *dum Priam. Paradisusque busto.* dummodo non fiant Priami Parisique perfidia adulterioque similes; sed alios feris vitam moribusque pareis, eos colere, & cum eis versari sinant. Vrget hoc argumentū sepius, quod firmius inhæreat memoriæ. *ster Capitolium.* hæc *ἡρώων* Iunonis pro legibus diuinis, quæ nec impune violari, nec interire possunt, habenda sunt, quæ iurisconsultis pronunciata & statuta nominantur; regnare beati, ster Capitolium, extendat oras &c. *triumphatis Medis.* hoc est, Parthis deuictis & in triumphum ductis. Parthi & Medi ubique ferè pro bellicosissimis hostibus ponuntur ab Horatio. *possit dare.* det, & leges præscribat. *horrenda.* omnibus gentibus & nationibus formidabilis Roma fortitudine bellica. *qua medius liquor.* hæc est imperij descriptio secundum longitudinem ab oriente in occidentem. *spemere fortior.* hoc modo hæc verba struit: Horrenda Roma extendat nomen in vlt. oras fortior spernere aurum &c. quæ cogere &c. *sic melius situm.* quia effodiuntur opes irritamenta malorum. Statuit autem Iuno Romanis imperium firmum tantisper dum, auro spreto, vnam virtutem ducem sequantur: Quales fuere Curij, Camilli, Calatini, Coruncanii &c. vide Val. Max. lib. 4. cap. tertium. *quicumque mundi ser. ob.* hæc notatio est imperij secundum latitudinem, nimirum, à polo Arctico per zonam torridam vsque ad Australem seu polum Antarcticū. Cod. Mald. habet mundi, quem secutus sum propter apertam sententiam: reliqui omnes habent mundo, cum vulgatis; quam lectionem non quidem damno, sed propter ellipsin præpositionis, aliam malo. *terminus.* duo autem sunt mundi termini Septemtrionalis polus, & Australis, à quibus Geometris & Astronomis mundi sumitur latitudo. alia autem est terræ latitudo seu terminus, de quo hic non agitur. *obstitit.* enallage modi, pro obstitit, id est, non paruerit. *hunc tangat armis.* contingat, eò perueniat, & ad terrorem increbrescat Romani militis gloria. *visere.* aggredi & debellare multum cupiens. *qua parte debac.* periphrasis zonæ torridæ, siue æquatoris, quam sol bis 12. mensium spatio transit. *debacchantur ignes.* metaphoricòs, pro scuiat ingens solis æstus. hæc autem opinio veterum scriptorum de æquatore seu meridionali circulo, quæ dicitur eis zona cæli torrida & inhabitabilis, Virg. 1. Geor. & Ouidio 1. Metamor. aliisq; propter nimium solis feruorem, omnia exurentem, cōiungitur erronea, cum mer-

catorum nauigatione Indiam ipsam penetrantiū, tum naturali ratione: Nam ubi dies noctib; semper æquales sunt, ut eis contingit qui eum circum incolunt, opus est cælum esse temperatius, frigore quippe nocturno attemperante diurnum calorem, quàm iis qui Cancri tropicum inhabitant aut Capricorni, ubi nulla cæli temperies est, quando sol in eis circumuoluitur. *qua nebula.* periphrasis vtriusque circuli Arctici & Antarcticæ, à tenebris & perpetua glacie niuib;que; qui antiquis quoque inhabitabiles, nobis certum est habitari à Finlandis, Grunlandis, Arimaspiis, & aliis plurimis nationibus: de quibus consulto Olauum Magnū in descriptione Septemtrionali. *sed bellicosus fata.* *ἡρώων* ad id quod suprâ præcepit de Priami busto & Ilio. *muta i naufragiis.* hæc enim fata totius orbis imperij prædicit quidem Iuno ventura Romanis, sed per condicionem. *ne nimium pij.* *ἡρώων ἀντίφρονων*, id est, ne sint impij sacrilegi que & perfidi. *rebusque fidentes.* nimis sua potentia virib;que conhti. hinc illud est Liuij, Roma mole ruit sua. *autem tecta.* hoc est, velint Romam alteram esse Troiam, vita, moribus, potentia, perfidia, adulterij &c. *Troia renascens.* perpetua est allegoria, sed mirè recondita, ab eo loco, ne nimium pij, ad eum vsque, non hoc iocosa. Urbis autem Romæ, quam Troiæ nomine circumloquitur, fortuna renascebatur post Syllanam factionem; sed alite lugubri, id est, tristi ordine, nam iterum fuit euerfa seditione Cæsaris & Pompeij; cuius subuersionis causam Iuno sibi adscribit, inquiens, *ducente viçtr. cæsar. coning. me.* Quod dicit Horatius Augusti studio: Quasi velit Iulium Cæsarem, Pompeium; nec non Augustum superasse Antonium cum reliquiis Pompeianis ductu Iunonis, eò quod & eorum causa diis superis melior ianocentiorque esset inuenta, & Iunonem per Romulum habent amitam. *ter se resurgat.* hoc est, quæ diu Romani Troianorum æmuli deserta virtute, constantia, moderatione, continentia, abstinentia, integritate, & fide velint omnia per vim, perfidiā, auaritiā, ambitionē administrare, etiam si *resurgat murus æneus*, hoc est, etsi acquirant infinitā potentiā ductore Phæbo, hoc est, Augusto Cæsare, quem penes nunc est totius orbis imperiū; tamen, *ter pereat mois ex.* hoc est, destruatnr eorū potētia, transferaturq; ad hosteis, quos auaritia, peruiusq; superarant antea. hæc nostra interpretatio allegoricā, ut prima fronte apparet, nobis habetur vera significatio sententiæ Horatiæ: at qui malit aliam, legat Commentator. *ductore.* sic habet cod. Maldeg. quem secutus sum. reliqui omnes legunt auctore, cum vulgatis, quod non damno, sed aliud mihi magis est proprium: Muti namq; in ædificando

in ædificando duci dicuntur ab artificibus. *Phæbo*.
allusit ad Apollinem, qui vnâ cum Neptuno dici-
tur reparasse Troiam, inito pacto cum Laome-
donte, à quo perfidè suere delusi. Ego autem per
Phœbum intelligo designari Augustum, cò quòd
ipse in primis Apollinem coluerit, vt Deû suum
interprecator. meus Argivis. à quibus colebatur
summa cum veneratione Iuno. Virg. veterisq. me-
mor Saturnia belli prima quod ad Troiam præca-
sis gesserat Argis. *ter uxor*. finitum pro infinito.
Legito hic Lamb. *non hoc iocosa. conueniet lyra*.
immixta ad Musam, quam reuocat à grauiori-
bus pro decoro lyrae ad iocosa humiliaque. omnes
cod. nostri scripti habent, non hoc iocose. conue-
niet, non etiam, hæc conuenient, aut conueniunt,
vt ait Lambinus.

AD CALLIOPEN. MVSAM,
vt tibi semper adsit.

ODE IIII. *ποικιλήν δὲ ποικυμένην*

DESCENDE calo, & dis agèsibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nomen manu acuta,
Seu fidibus, citharæve Phœbi.

5 Audis: an me ludis amabilis
Insania? audire, & videor pios.
Errare per lacos, amana.

Quos & aqua subeunt, & aura.
Me fabulosa Volente in Apulo,

10 Altrius extra limen Apulia,
Ludo, fatigatumq. somno,
Fronde noua puerum palumbes

Texere. mirum quod fores omnibus,
Quicumque celsa nidum Ascheronsia,

15 Salusque Bantinos, & aruum
Pinguis tenens humilis Ferenti,
Vt tuto ab atris corpore viperis

Dormirem, & visis: vt premeret sacra
Laurique, colubæque myrto,

20 Non sine Dis animosus infans.
Vester, Camæna, vester, in arduos
Tollor Sabinos: seu mihi frigidum

Praeeste, seu Tibur supinum,
Seu liquida placuere Baia:

25 Vestri amicum fontibus, & choris,

Non me Philippus versa acies retrò,
Deuota non exstinxit arbor,
Nec Sicula Palinurus vnda.

Vtrumque mecum vos eritis, libens
Insanientem nauis a Bosphorum

30

Tentabo, & arentis arenas
Litoris Assyrij visitor.

Visam Britannos hospitibus feros,
Et latum equino sanguine Concanum.

Visam pharetratos Gelonos,

35

Et Scythicum inuiolatus annem.

Vos Casarem altum, militia simul

Festas cohortem abdidit oppidii,

Finire quarentem labores,

Picior recreatis antra.

40

Vos lenè confitum & datus, & dato
Gaudetis alma. scimus vt impios

Tisanas, immanemq. turmam

Fulmine sustuleris caduco,

Qui terram inertem, qui mare temperas

45

Ventosum, & vrbeis, regnaq. tristia,

Dimosq. mortalesq. turmas

Imperio regit vnus equo.

Magnam illa terrorem intulerat Ioni

Fidens, inuentum horrida, brachii,

50

Fratresq. tendentes opaco

Pelion imposuisse Olympo

Sed quid Typhoeus, & validus Mimas,

Aut quid minaci Porphyryon statu,

Quid Rhæcus, euulsisq. truncis

55

Enceladum iaculator audax,

Contra sonantem Palladis ægida

Possent ruentes? hinc audiuissetis

Volcanus: hinc matrona Iuno, &

Numquam humeris positurus arcum,

60

Qui rore puro Castalia lauit

Crineis solutos: qui Lycia tenet

Dumetia, natalenq. filuam,

Delius, & Patareus Apollo.

Vis confilii experts mole rui sus:

65

Vim temperatam Di quoque prouehunt

In maius: ijdem odere vires

Omne nefas animo mouentes.

Testu mearum centimanus Gigas

Sententiarum

- 70 *Sententiarum notus, & integra*
Tentator Orion Diana,
Virginea domitus sagitta.
Iniecta monstrum terra dolet suis,
Mareq; partus fulmine luridam
- 75 *Missos ad Orcum: nec per edis*
Imposuim celer ignu Aesnam:
Incontinentu nec Tityi secur
Relinquit ales, nequitiis additus
Custos: amatorem trecenta
- 80 *Pirithoum cohibens catena.*

COMMENTATOR.

DESCENDE calo, & dic, age, tibia. Metri Alcaicum, vt suprà. Inuocat Calliopen vt se iuuet in cantandis versibus, & se tutari velit vbi cumque sit locorum. ordo est: ô Calliope descende cælo, & agè, dic tibia longum melos &c. *melos.* est autem melos cantus suavis, indeclinabile neutri generis. *acuta.* sonora, liquida, conueniente melodis seu chordis citharæ. *auditis.* quasi Dæ præsentiam sentiens; interrogat Iodæis. *ludit.* fallit. *amabilis insania.* delectabilis furor Poëtarū, in *duos* modos. *errare.* passim discurre. *pios lucos.* per nemora Musarum. ordo est: videtur audire & errare per pios lucos, tamquàm diceret, verène audio cantus, & lucis intersum, an errore mentis imaginor, quem studio concepi Poëtico? *amœna.* delectabiles. *subeunt.* præterfluunt. *fabulosa.* de qua multe narrantur fabulæ. *Vulture.* Vultur mōs est Apuliz. ordo est: me puerum fatigatum somno & ludo texere palumbes noua fronde in Vulture Apulo extra limen fabulosæ Apuliz meæ nutritis. *Apulia nutritis.* quia Horatius fuit ex Apulia. *extra limen.* extra terminum proprii pagi. *ludo fatigatum.* ludendo defessum more puerili. *fronde noua.* viridi, non antiqua, nec arida, quæ odore & vmbra somnum nutritet. sic Virg. floribus & dulci aspirans complectitur vmbra. *palumbes.* agrestes columbæ. *texere.* cooperuere. *mirum quod for. o.* quæ res esset omnibus mirabilis. *Acherontia.* Acherontia ciuitas est Lucaniz contermina Apuliz, quam ob hoc nidum appellauit, quia parua est in montis constituta summmitate, sicut nidi anium in summis arboribus solent. *falsusque.* siluas. *Bantinos.* Bantia ciuitas est Apuliz contermina Venusinæ ciuitati, quæ campis est amœna & pascuis vicinis, qui Campi nunc appellantur Marini abusuè. *venent.* incolunt. *humilis.* in valle positi. *Ferenti.* Ferentum oppidum

est Apuliz Venusinæ ciuitati propinquum. *suta.* defenso. *atris.* atros facientibus, aut veneno nigris aut tactu letalibus. *viperis.* pro quolibet diro serpente. *premeret.* tegeret, defenderet. *sacra lauro.* sacra autem dicit, quia laurus dicata est Apollini, quæ cum tectus esset, eius columbis ramus deferentibus, fuit omen futuri Poëtæ. *collataque.* simul à palumbibus deportata. *myrto.* myrtus est sacra Venere: hoc ergo signum erat cum futurum Poëtæ lyricum, & decantaturum res Veneræas. *animosus.* fortis, impavidus. sic, luxuriet quæ toris animosum pectus honesti spadices. ordo est: ego infans animosus non sine diis. *arduos Sabinos.* monteis. hoc autem prodigium diuinitatis & securitatis suæ fuisse confirmat: tamquàm si per hoc nomen sibi inesse velit intelligi. *vester.* vbi cumque sum, inquit, vester sum, ô Musæ, cuius infantiam custodisse manifestū est: significans quod vbi que nihil aliud quàm studia Musarum colat, carmina scribendo. vt est, Me verò primum dulces ante omnia Musæ quarum sacra fero ingenti pæsculus amore accipiant. *supinum.* montolum. vt, collèsq; supinos. Situm autem ciuitatis descriptum, quia in ascensu montis est constituta. *liquida.* aut in aquis constituta, aut deliciose siue aëris puri. *vestris amicum.* me amabilem vobis & gratum. ordo est: me amicum vestris fontibus & choris non extinxit acies Philippis versa retrò, non deuota arbor, non Palinurus Sicula vnda. *Philippis.* nam in campis Philippicis stabat à Bruto & Cassio, quando contra Antonium & Cæsarem dimicatum est. vt, vidi iam Phoebe Philippos. *versa.* fugata. *denota.* execrabilis ac detestanda. *Palinurus.* promontorium est Lucaniz, à Palinuro Aeneæ nauium gubernatore dictum, vbi Horatius se redeuntem ex bello Philippensi periclitatū fuisse dicit: est enim nauigantibus locus periculosus. *utcumq;* vbi cumque, sæpè enim veteres, vt, pro vbi ponebant. vt Virg. labitur infelix cæsis vt forte iuencis. *libens.* libenter. *insanientem.* inquietū. *nauita.* nauitam hîc pro nauigante posuit. *Bosphorum.* mare, sic à transitu bouis dictum. *arenæis.* caleoreis. in Assyria enim regione Persarum vehementior est sol; vbi & Antonius dum ad Cleopatram vult reuerti, morbo exercitum perdidit. ordo est, & ego viator libens visam arenæis arenas Assyrij littoris, & Britannos feros hospitibus, & Concanum lætum equino sanguine. *littoria.* litrus etiam camporum extremitatem veteres dicebant. Virg. iacet ingens litore truncus. & cui litus aradum, cuique loci leges dedimus. *feros.* inhospitales. Britanni enim dicebantur immolare hospites. *Concanum.* Concani Hispani erant, vel, vt quidā volunt, Thraces, quibus lac & sanguis equinus erat

erat potus. sic Virg. & lac concretum cum sanguine potat equino. *visam phar. Gel.* in omnibus subaudiendum est, vicumq. mecum eritis. *pharetras Gelonos.* Geloni gens Scythiæ sagittis potēs. Virg. & gens illa quidem sumtis haud tarda pharetris. *innolatus.* defensu, intactu, tuiione Musarum. *amnem.* Tanaim, aut Istrum. de quo Virg. turbidus & torquens flauenteis Ister arenas. *vos Casarem altum.* magnum, fortem, triumpho sublimē. ordo est: vos recreatis Pierio antro Cæsarem altum. *simul.* mox vt. *abdedit.* collocauit, disposuit. vt, & natam frondolis montibus abdit. ad hiemandum ad oppida ex castris ducebatur exercitus. *seffas.* lassas, vt à labore militari quiescerent. *finire.* pro tempore à belis releuare. *Pierio.* Multis sacro & secreto. hoc dicit, vt ostenderet Cæsare poetiæ quocq. artis studiosum. *vos lenē.* suauē. per Musas, id est, per studium litterarum intelligi vult mentem sapientia roborari: lenē enim consilium sapientū, ad philosophiæ moderationem dicit. *alma.* sanctæ, vt alma parens. vt. qualiter. *scimus vt imp.* ordo est, scimus vt iust. Ierit impios Titanas caduco fulmine, & immanē turbam, vnus qui temperat inermem terram, & ventosum mare, & qui æquo imperio regit tristia regna, & vrbeis, & diuos, & mortaleis turbas. *immanem.* arduam. *sustulerit.* deiecerit. *Titanas.* hic per Titanas intelligit vires sine prudentia, nō solum perexiguas esse, sed etiam sibi aduersas: vnde & Gigantum posuit exemplum, qui irrationabili furore aduersus deos arma sustulerunt. *inermem.* immobilē: nec enim agitur aut fertur villo motu, vt alia elementa. hinc Virg. despiciens mare veluolū terrāsq. iacenteis. *temperat.* mitigat. *ventosum.* procellosum. *diuōsq.* superos. *mortaleisq.* semideos & homines mortaleis. *regnāq.* tristia. *luctuosa.* vnus. solus. *æquo.* iusto. *magnū illa terr.* ordo est: illa horrida iuuentus fidens brachiis, & fratres tendenteis imposuisse Pelion Olympo, intulerant magnū terrorē Ioui. *terrorem.* vt, hic & Aloidas geminos immania vidi corpora, qui manibus magnum rescindere cælū aggressi, superisq. Iouem detrudere regnis. *tendentes.* volentes, contententes moribus moteis imponere. vt Virg. ter sunt conari imponere Pelio Ossan, scilicet atque Ossæ frondosum imponere Olympū. *opaco.* vmbroso. *Typhæus.* nomina sunt Gigantū. vt, nō terribi ipse Typhæus. *validus.* fortis. *minaci.* sublimi, eminenti vt, mediāq. minas illabitur vrbi. *statu.* proceritate. *euulsisq.* eradicatis. tantæ enim erat virtutis, vt truncos arborū iaceret in hosteis. *audax.* præsumtuosus. *agida.* clypeum Mineræ. Virg. Contra Neptunum & Venerem contraq. Mineram tela tenens. *ruentis.* inconsideratē ve-

nientes. *hinc.* ex vna parte Iouis. *avidus.* propter ignis rapacitatē. Virg. Illic ignis eduxit summa ad vestigia recti voluitur. *matrona Iuno.* O uid. summi matrona tonantis. &, matronam pueroq. vocat, labor vltimus omnes. *positurus arcum.* id est, Apollo, qui ex humeris arcum nūquam depōnit. *Castalia.* Castalia fons Lyciæ, huc in monte Parnasso. vt Virg. Castalia molis diuertitur orbita cliuo: cū Parnassum significaret. *crineis sol.* significat studium capillorum cinem frangens. *dumeta.* nemora. sed propter asperitatem loci, dixit. *Delius.* Delos insula in qua memoratur natus Apollo. *Patareus.* Patara ciuitas est Lyciæ in qua maximē colitur. vt Stat. seu Lyciæ Pataræ exercent dumeta iugis. *Vis confexp.* gnara generalis est sententia; quia robur corporis sine prudentia periculosum sit & infelix inefficaxq. *mole.* impetu. *ruit.* labitur. *vim temperatam.* virtutem moderatā: hoc autem dicere videtur Cæsaris causa, qui & fortis erat & sapiens, per quæ ad culmen peruenit imperij. *prouehunt.* promouent. *iidem od. vireis.* sup. dij. hoc est, execrabiles diis vires sunt, quæ omnem iniquitatem animo meditantur. *mouenteis.* voluenteis. *testis.* superiorem sententiā cōfirmat exemplis. *cenuimanus gi.* Briareus. Virg. & centum geminus Briareus. *tentator.* Orion venator fuit, qui stuprare conatus Dianam, eius sagittis oculus est. *domitus.* deiectus. *iniecta.* superposita. dolet, inquit, terra, quod ita iniecta sit super gigantes, vt eos quos filios eius esse volunt, suis montibus premar. Iuuenal. vnde fit vt malim fraterculus esse gigantū. *marēq.* Æt, luget. Virg. hic genus antiquum terræ titania pubes. *luridum.* squalidum & inferno colore tædatur. *missos.* demersos. *Orcum.* Plutona. *peredit.* cōsumit. *Ætnā.* montem Siciliæ Encelado superpositum, quem ad pœnæ perpetuitatem semper ardere cōmemorat. *ales.* vultur. *additus.* appositus, fingitur enim vultur additus iecori Tityi illud perpetuò rodere, nec tamen consumi posse. vt Virg. rostrōq. immanis vultur adunco immortale iecur tondens, secundaq. pœnis viscera, nec fibris requies datur vlla renatis. *incontinentis.* adulteri, libidinosi, qui Latonam voluerit stuprare. Tityus gigas fuit in nouem terræ iugeribus cubans. sic Virg. per tota nouem cui iugera corpus porrigitur. *custos.* vltor & vindex. *trecenta.* finitum pro infinito. *Pirithoum cohi.* reprimunt, stringunt. Pirithous enim conatus Proserpinam rapere catenis dicitur innotatus. vt, hi dominam ditis thalamo deducere adorti.

C R V Q V I V S.

Descende calo. & dic, age, tibia. Horatius lyricis modis subterueniens, omnia sua refert accepta

V

cepta

cepta Musis, indolem, mentem, salutem, vitam deniq. ipsam à malis tutam & incolumem: Quin & ipsis quasi *φαιδρος* *θεοις* tribuit ereptum se bellicis tumultibus, periculis marinis & terrestribus: Quare sub earum tutela protectioneq. ait sese paratum esse, quasvis nationes ab orbe suo remouissimas & genteis barbaras, permare, per terras, & quemuis adire populum vel immanissimum ferocissimumque: cum non sit ignarus Cæsarem leni ab ipsis accepto consilio, & hosteis bellicosissimos expugnasse, & nunc cohortibus militia defatigatis, inque hiberna deductis, eum rursus ab ipsis recreari carmine, leniâque rei gerendæ consilia placidâque accipere: ut quæ Iouis patris moderationis consciæ, omnem politiam, regnâ & imperia sciant constare, humanitate, consilio, & prudentia: contrâ, vim omnem & potentiam sine moderatione benignitatêque & hominibus & diis ingratam esse & abominabilem: cum non alia de causa Iupiter ipse, qui terram & cælos ipsos æquo moderatur imperio, Titanas cum suis fratribus fulmine perdidit, quàm quod suis consiliis viribus, monteis montibus superstruendo in cælos conscenderent, Iouêque deturbato totius vniuersi gubernacula susciperent: verum Iupiter diuîque ceteri facillè conatus eorum deluserunt, monteisque disiectos structoribus in æternum cruciatum imposuerunt. Quid enim vires sine prudentia? Quid sine consilio potentia? Sed quid humanus animus, non in Deum dico, sed sine nutu Dei molitur? Qui tyrannidem, dominatum, regnum iniquum violentumque abhorret, odit, & miseris afflictum modis, tandem funditus subuerit: Qui pius ipse & æquus omnibus, studia, labores, machinationes in omne scelus animo conceptas impio retorquet in auctores suos; cuius rei testes hic sunt cum Gigantibus Titanes, qui suo magno malo didicere, quid sit cum diis pugnare: Testes Orion in Dianam, Tityus in Latonam, Pirithous in Proserpinam nimis lasciuus & petulans. Ceterum, quæ carminis lyraeque gratia Musis hic adscribuntur ab Horatio, quid aliud præ se ferunt, quàm homines in tutela esse & protectione diuina, iam inde ab infantia, eos sine deo nec posse quicquam nec velle debere: Qui ut est auctor & fons omnis boni, eis largitur rectam rationem in administrandis rebus, sapientiâmq. & consilium: nec deserit eos qui moderatis animis se habent temperatêque in sibi conceditis muniis. contrâ, sceleratos & improbos, qui nullo iure æquitatêque, sed per violentiam machinâtur vniuersa, Deus, ut Titanas cum suis fratribus violentos & impuros malè perdit, æternôque supplicio damnatos punit acerbè. *descende calo.*

Exordium ab inuocatione Calliopes, quam precatur ex cælo descendere. ex imitatione veterum Theologorum, qui Musis singulis in cælo singulos orbis cælestes suam sedem dederunt. vide Macrobi. in somnium Scipio. lib. 2. cap. 3. *dic. æge. tibia.* hic imitatus Alcmana hoc modo canentem, vt citat Hephestion: *Μῦρ' ἄγα Καλλιόπη θεῶν γὰρ θεῶν, ἀρχ' ἱερῶν ἱπῶν· ἰπὶ δ' ἱμερῶν ὕμνων καλλιόπη νῆπι χορῶν.* id est, ô Musa Calliope filia Iouis, incipe versus amabileis, insuper verò suanem hymnum & venustum adde chorum. *tibia seu voce.* &c. ad imitationem veterum Theologorum, qui, quod cælum canere crederent, sonos etiam musicos sacrificiis adhibebant: qui apud alios lyra & cithara, apud nonnullos tibiis aliisue instrumentis fieri solebant. Macrobi. vt supra. *citharâne Ph.* de cithara & lyra legito notata in oden 10. lib. 1. *auditis. ἱερῶν* attentionis ad sodales, vt ostendat se furore poëtico correptum, eam adesse imaginari quam inuocarat: hoc enim poëtis proprium scribit Plato in Apologia, *ἐν δ' αὖτις πῶς errare περ λυγρὸς.* in lucis & nemoribus primi homines, & locis maximè solitariis deorum delubra constituerunt, in primis Mularum, Panos, Nympharum, Apollinis & omnium qui musicen excolunt: nam Plutarcho auctore, *ὁ ἱερὸν σφῆρας ὕψος γυμνάσιον, ἡδ' αἰτίας ἀγαθῆ καὶ πλάττει, καὶ μετ' οὐδὲν τῶν ἀνδρῶν τὰς ψυχὰς,* id est, solitudo autem sapientia existens gymnasium, bene mores instituit formatq. arque animus virorum dirigit. *quos & aqua.* amœnitas ab aquis scaturientibus, suoq. decursu somnum suadentibus, & ventis interspirantibus. vide in Arte præctica ad initium: Cû lucas & ara Dianæ, &c. *me fabulosa.* læti prodigij quod sibi puero accidit, commemoratio. Lambinus vult palumbes esse fabulosas, à quo dissentio. Sed Apuliam dico fabulosam propter Diomedeam insulas Apulæ vicinas, multasque scriptorum fabulis insignes; nimirum in altera deserta disparuisse Diomedem, comitêsq. eius in aueis conuersos; eas autem mansuiscere, & humanam quodâmodo agere vitam, & viuendi ordine & erga benignos mansuetudine: à malignis & sceleratis, fuga & euitatione, &c. vide Strab. lib. 6. *Vulture in Ap.* locus ad fidem faciendâ. *altricia.* soli natalis. duo Bland, & Mart. habet nutritricis. sic Acro vulgaris cû Cômंतरator & Porph. dispirat elector. *somno.* deest rā que. hoc modo, ludôq. fatigatû, somnôq. supp. victû, oppressûmq. & humi stratum. *mirum quod fores.* omnibus finitimis admirabile præægium. argumentum ad fidē à testibus vicinis. *Bathinos.* sic habent Blad. omnes & Diuæ. sed Maldeg. Bathinos. Mart. Bathinos. Bland. Plinio consentiunt lib. 3. cap. vn-

dec. at

Aet. 2. cap. 13. eius lib. apud Castrū nouū ponit
Aumen Batinū, quod huic loco non seruit, vt ar-
Bitor. *vt. pro, quod. per enallagen.* Quale est il-
 lud Plinij xviij. neque est vt putemus ignorari ea
 ab animalibus, quæ quidē, quæ præparauerint cō-
 tra serpentū dimulationem, quæ post proeliū ad
 mædendum excogitauerint, indicauimus. *vt. nūd.*
de nologia admirationis vicinorum. *vt. premerer.*
 quod premerer, &c. *sacra lauro.* hoc præfagium
 erat futuri poetæ. de lauro vide odē 7. lib. 2. *myrto.*
vt. palumbes propter salacitatē, & myrtus propter
humilitatē teneritudinēmq. sunt in sacris Veneri,
 ita hæc signa erant Horatiū Venerea amaturum.
non sine diis. non sine protectione Apollinis &
 Musarū incolumis, *sanus & integer.* hæc grati est
 animi significatio: agnoscit enim se infantem per-
 icula serpentū ferarūmq. euasisse, non sua pru-
 dentia, sed deorū beneficio. vide Adag. Cum Deo
 quisque gaudet & flet. *uester Camæna, uest.* Apo-
 strophe ad Musas, quibus ob infantiam conferua-
 tam, nunc ferotum vouet ac sacrū facit, vt earum
 præsidio tutus, quocumq. terrarū proficiscatur &
 abeat, eas carmine celebret. *tollor.* propter loci si-
 tum in montibus excelsis. vide Strab. lib. 5. *fri-*
gidum Præneste. propter aquas frigidas multis ē
 fontibus manantibus, varios ad morbos salutareis,
 cum potum infestationibus admissas. lege Strab.
 lib. 5. *vestris amicūm fontibus.* cōmemoratio pe-
 niculorum præteritorū, quæ effugerat eo quod es-
 set Musarum sacerdos. *Philippi.* ode 7. lib. 2. *de-*
nora arbor. ode 17. lib. 2. & 13. *utcumq. me.* ob
 accepta beneficia pollicetur eis fidem se comitem
 futurum in vltimas vsque terras & gentes maxi-
 mē barbaras, quas collectim recenit in laudem
 Cæsaris victoris. *utcumq.* quandocumque, quo-
 tiescumq. *Bosphorum.* vide od. 12. lib. 2. *arenteis.*
 cod. Bland. & Maldeg. legunt vrenteis, quod nō
 minus aptū est arenis epitheton atque arentis.
visam Britannos. lege adag. Ad Phasin vsque. *La-*
tum eq. sang. Comæ. Ptolemæus Concanos ponit
 inter Catabros lib. 2. in description. Tarraconēsis
 Hispaniæ. de equino autem sanguine quo lætari
 scribit, præter Horatiū nemo meminit. At Strabo
 lib. 3. scribit Catabris cōmunia quædā fuisse cum
 Thracibus & gente Scythica quantū ad crudeli-
 tatē earum & amenciam, belluarūmq. ritum; vnde
 nō obscurē licet conicere, equini quoq. sanguinis
 vsum fuisse Cōcanis familiarem cū Bisaltis & Ge-
 lonis Scythiæ populis. de quibus Virg. 3. Georg.
 Bisaltæ quo more solent, acēq. Gelonus, cū fugit
 in Rhodopen, atq. in deserta Gerarū, & lac con-
 cretū cū sanguine potat equino. *Gelonos.* ode 20.
 lib. 2. *vos Cæsarem altum.* post enumerationem
 victarum gentiū venit (in laudem Musarum) ad

ipsum victorem Cæsare, quem, velut eam du-
 ctu consiliōq. in subiugandis barbaris nationibus
 altū, exaltatum & celebrē, nunc fingit militia de-
 fessum Musarū conuersione recreari, carmināq.
 cū eis modulari. Significat autē Cæsarem in sece-
 su esse & otio, vacationēq. militariū, militibus iam
 hibernantibus oppidatim. *abdidit.* Bland. vnus
 cū Maldeg. habet reddidit. alij omnes, abdidit. di-
 spiciat lector. *Pierio recrea. ant.* Pieria, inquit
 Strabo lib. 10. & Olympus, & Pimpla, & Libethrū
 quondā loca fuere Thraciæ & montes, quos nunc
 Macedones possident. Quisq. Musis Heliconæ cō-
 secrarunt Thracæ fuere, Bæotiz accolæ; vt ij qui
 Libethriarū antrū consecrarūt, & qui prius Musæ
 curam studiūmq. dederunt, Thracæ fuisse perhi-
 bentur Ephorus. Orpheus, Musæus & Thamyris,
 &c. *vos lene consilium.* probat Musarū cōsiliū
 à lenitate & mansuetudine: quo velut à Musis ac-
 cepto cōmendat vsum Cæsare in subiugendis bar-
 baris; qui ad humanitatē eius benignitatēq. quasi
 attoniti vltro se nō rarō dederūt: fieri enim ne-
 quit aliter, qui se litteris humanis disciplināq. &
 philosophiæ præceptis imbui lenitēq. sustulerunt
 (quod quidē est cū Musis versari, abijiq. consilia
 capere, heri, inquā, nequit aliter, quā eos prudenti
 consilio præditos humanitatēq. id efficere, quod
 solis viribus est inexpugnabile. *consiliū.* notandū
 est in huius carminis dimēsiōne, vos lene consiliū
 & datis, &c. in 1. cōsiliū, duas breues, filij, in v-
 nam contrahi longam, vt in 1. pituita aliquando
 factum est ab Horatio. *dato gaudent.* gaudent
 Musæ leni dato cōsilio; hoc enim letitia perfundit
 auctore suū, propter exitum felicem quē in rebus
 agendis sortitur prudentia. *scimus vt impios.* de-
 claratio exemplaris ad huius sententiæ confirma-
 tionem. qua fingitur Iupiter prudenti consilio de-
 uicisse Titanum vireis immensas quidē, sed incō-
 sultas & temerarias. *caduco.* cælitus in capita Ti-
 tanum decidente. Caduca vocare solemus, quæ
 cadendo pereunt, quæque non sunt perpetua,
 qualia sunt elementaria vniuersa. *qui terram in-*
ertem. periphrasis Iouis patris ab omnipotentia.
regnaque tristia. de statu suo semper sollicita:
 Nam regnum triste, non inferos, sed tyrannidem
 interpretor, idque propter 1. vireis, quas inferis
 quæ hic aptē coniungit? vt alia argumenta præ-
 tereaam lectori conicienda. *turmas.* vnus cod.
 Mart. hic habet turbas, vt suprā, immanēmq.
 turbam, non turmam. quod mihi non parum pla-
 cet, sed lector dispiciat oculatē. *imperio æquo.* Im-
 perium æquum cum iustitia & fide tibi est conti-
 net prudentiam. *magnum illa terr.* vis enim po-
 tentiāq. primo terrore incutiunt, sed collata pru-
 dentia cōsiliōq. dicto citius euanciscunt instar bulle.

iuuentus. Titanum cum fratribus Gigantibus. *fidens brachiis*. robori, magnitudini, & corporum vastitati. *tendentes*. vnus Bland. legit intenderes. *imposuisse*. enallage temporis, pro imponere. *sed quid Typh.* *διὸς ὕψους κατὰ μέανω*. Nihil enim potest stulta potentia temerariāq. aduersus consilium prudens quod rectitudine nititur. *Typhæus*. enumeratio Gigantum qui cum Ioue ac Iuperis pugnarunt. hunc autem Typhoea nominat Apollodorus Typhona, è terra genitū natura duplici, humana simul & ferina: crurum tenus tanta humanæ formæ magnitudine, vt capite sæpe astra cōtingeret, manus altera ad Hesperum vique, altera ad orientem solem pertingebat: ex his centum draconum capita eminebant ingentem sibi- lum concitantes: corpus eius totum pennis erat oblitum: Quem candenteis in cælum lapides iacularum, cum dii prospicerent in cælum irrumpere, acti in fugam in Aegyptum properabant, in varias animantium formas metu insequentis transformati: Iupiter hunc eminens quidem fulmine percussit; cominus verò adamantina falce deteruit: fugientem persecutus est vsque ad Syriæ Casium montem: Cetera require apud Apollon. lib. 1. *Mimas*. Hesiodo Mimas Centaurus est in pugna Lapitharum: Est præterea mons Thraciæ apud Ammonium. *Porphyrion*. Qui Apollodoro accensas aibores cum Halcyoneo, & saxa in cælū iaculabatur. *contra sonan.* *Pall. ægid.* hoc est, contra Iouis sapientiam: fert enim Pallas quoque Iouis ægida. *hinc*. enumeratio Deorum qui stabant à partibus, Iouis in hac pugna Gigantum. Minerua Encelado fugienti Siciliam obiecit. *Vulcanus*. hic Clytium cādenti ferro dicitur occidisse. *hinc matrona Iuno*. Nam Iunoni contra Porphyrionem vim parantem à Ioue opem requirenti, primum ab eo ictus est fulmine, deinde ab Hercule transfixus. *matrona*. quod præsit iis quæ sunt idoneæ ad concipiendum, vique matres fiant. *numquam hum. pos. arcum*. Periphrasis Apollinis ab arcu ex humeris pendente, qui Ephialtæ lauum oculum, dextrum verò Hercules sagittis effoderunt. Euritum verò querno telo peremit. Apollod. lib. 1. *qui rorepuro*. aqua limpida Castalijs fontis Musis sacri, quem Græci *ἱεροκήλυς*, Latini fontem nominant Caballinum. Musarum gratia laudes Apollinis obiter hic inserit. *vis consilij expers*. *ἐπιφύνηα γνώμων* in laudem prudentiæ, & virtutis temerariæ potentia: Quid enim sine consilio vis aliud est quàm sine pectore corpus? *Vim temperatam*. hæc tacita laus est Cæsaris, cuius lenè consiliū à Musis acceptum, id est, è philosophiæ studio bene & sapienter directum dii promouebant in maius, nimirum, in totius orbis imperiū.

At non caret interim tacita ad vltiorem virtutem admonitione. *iidem oderunt*. Enthymema ex oppositis: vis temperata fauore Deorum & studio digna est, vires ergo nefariæ odio & abominacione. *testis mearum*. enumeratio exēplaris eorum qui ob vim suam sceleratam à diis damnati, variis apud inferos cruciatibus exercentur. *centimanus gigas*. sic habent omnia scripta, sed ex scripto Apollodori legendum est Gyas. is enim cæli ex telure coniugtes tantum filios centimanos recenset, Briareum, Gyan, & Cœum: alios autem ab his Titanas, alios Gigantes discernit secundum eorum genesin. vide oden 17. lib. 2. *Orion*. Apoll. lib. 1. *iniecta monst.* pathos maternum, quod ipsa met cogatur esse vltix suorum filiorum. *nec peredit impos.* amplificatio ab æternitate supplicij dānatorum. *impositam*. Encelado: cui fugienti Minerua Siciliam opposuit, vt suprā. *Tityi iecur*. de Tityo Iouis ex Elara Orchomeni filia, quæ sub terrā occulta metu Iunonis, conceptum filiū Tityum magnitudinis inusitatæ edidit in lucem, &c. vide Apollod. lib. 1. *Pirithoum cohib.* Apoll. lib. 2. vbi narrat Herculis ad inferos descensum, mox, inquit, vbi ad Plutonis ventum est, Theſeum ac Pirithoum Proserpinæ nuptias poscentem, eaq̃ue de causā vinctum inuenit: hi conspicati Herculem, velut illius viribus in vitam redituri manus porrigebant: tum ille Theſeum manu prehensum excitauit, sed Pirithoum quoque in vitam reuocare cupiens, ob terræ motum dimisit. Ceterum non temerè crediderim lyricum inter omnia perulantiæ crimina, nullum odisse grauius, quàm adulterium: quandoquidem non semel adulteros proscindit acerrimè, vt quorum causa non priuata modo, sed & publica miserrimis modis ad interuencionem redacta cecidere numquā restauranda.

DIVI AVGVSTI

LA V D E S.

Ode v. παραινετική.

CÆLO tonantem credidimus Iouem
Regnare: præsens diuus habebitur
Augustus, adiectus Britannis
Imperio, gratibusque Persis.
Milésne Crassi coniuge barbara
Turpis maritus vixit? & hostium
(Prò curia, inuersiq̃ mores)
Consenuit socerorum in armis,
Sub Rege Medo, Marfus, & Apulus,

Ancilio-

- 10 *Anciliorum, nominis, & toga*
Oblitus, æternæq; Vestæ,
Incolum Ioue, & vrbe Roma?
Hoc cauere mens prouida Reguli,
Differentiū condicionibus
- 15 *Fædis, & exemplo trahentis*
Perniciem veniens in auum:
Si non periret immiscrabilis
Captiua pubes. signa ego Punici
Affixa delubris, & arma
- 20 *Milibus sine cade, dixit,*
Detrepta vidi. vidi ego ciuium
Retorta tergo brachia libero,
Portasque non clausas, & arua
Marte coli populata nostro.
- 25 *Autorepensus scilicet acrior*
Miles redibit. flagitio abditis
Dammum: neque amissos colores
Lana refert medicata fuco:
NEC vera virtus, cum semel excidit,
- 30 *Curat reponi deterioribus.*
Si pugnat extricata densis
Cervæ plagis: erit ille fortis,
Qui perfidus se credidit hostibus,
Et Marte Pænos proteret altero,
- 35 *Qui loræ restrictæ Lucertis*
Sensit iners, timuiq; mortem?
Hic vnde vitam sumeret inscius,
Pacem duello miscuit. ô pudor,
O magna Carthago probrosis
- 40 *Altior Italia ruinis.*
Fertur pudica coniugis osculum,
Paruosque gnatos, ut capitis minor,
A se remouisse, & virilem
Torvus humi posuisse vulum,
- 45 *Donec labanteu consilio patres*
Firmaret auctorumquam aliâs dato,
Intérque parentu amicos
Egregius properaret exsul.
Atqui sciebat, quæ sibi barbarus
- 50 *Tortor pararet, non aliter tamen*
Dimouit obstantis propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quàm si clientum longa negotia

Diudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranum in agros,
Aus Lacedæmonium Tarentum.

55

COMMENTATOR.

CÆLO tonantē credidimus Iouem. Metrum Alcaicū vti supra. Hæc ode continet Augusti laudes, & per vituperium M. Crassi militum, laudes quoque & fortitudinem M. Attilij Reguli. *regnare.* sic Lucanus, per fulmina tantum sciret adhuc solum cælo regnare tonantem. quasi dicat, si famæ tantum magnitudine credimus deos esse, quanto magis de Augusti diuinitate credendum est, cuius virtutem & potentiam non tantum audiri allerit, sed etiam videri. Ordo est: Augustus adiectis Britannis imperio & grauius Persis habebitur præsens diuus. *adiectis.* acquisitis. Per has autem gentis Britanno & Persas, ab oriente ad occidentem vsq; confirmat Augustum continuasse imperium Romanum. *grauibusq; Pers.* perniciosius propter Crassi mortem & cædem Romanorum militum. *coniuge bar.* supp. cum. *barbara.* alienigena. *turpis.* captiuus. *Prô.* interiectio dolentis. *curia.* quæ calum tam indignum pertulerit. *mores.* quia minuerunt honorem & nomen senatus. *consensuit.* senio confectus est. hoc autem dedecus Crassi commemorat, ut Augustum faciat plus eminere. *Medo.* Partho. *Marsus & Apul.* per Marfos & Apulos significat Romanos milites fortissimos, qui ad bellum Persicum profecti, & cum Crasso superati vxores à victoribus acceperunt ut vitam mererentur: ut ibi, velut propriis in sedibus omnem ætatem agerent: Marfi namq; & Apuli inter Romanos milites erant clarissimi. ut, hoc genus acre viuum Marfos pubemque Sabellam. *anciliorum.* ancilia scuta erant diuinitus Romanis missa in virtutis insigne: & ideo ancilia hic pro virtute posuit, & togam pro dignitate. *æternæq; Vestæ.* æterni ignis, qui in ara eius perpetuo seruabatur. ut, vos æterni ignes & non violabile vestrū testor numen. *incolumi Ioue.* saluo Capitolio & vrbe Roma: non enim mirum si Roma capta & Capitolio diruto, consenscerent Romani milites sub rege Medo: sed incolumi Capitolio & vrbe, turpissimum est se hosti dedere, & sub hostilibus armis vitam agere. *hoc cauere.* hoc prouiderat, ne quis vitam ex captiuitate speraret, sed potius pro libertate moreretur. *prouida.* sollicita. *Reguli.* Regulus imperator Romanus à Pænis captus, dum pro cōmutatione captiuorum Romam ab Atiis missus fuisset, hanc sententiam in senatu dixit, ne captiui aut commutarentur, aut redimerentur. & in posterum disciplina militaris tali exēplo periret,

ret, nec militi spes alia salutis nisi in armis esset: Vnde Crassi milites notat, qui Reguli dissimiles animo, vitam captiuitate pepigerint. *scdis*. turpibus. *exemplo*. argumento. *trahenti*. adferenti in futurum perniciē reipublicæ, si liberarentur Romani captiui. *im-miserabilis*. cuius Romanus misereri non deberet, quia capti nulla misericordia digni sunt, quos deest ad mortē vīq. pugnare. *signa*. verba Reguli in senatu Romano, de turpitudine & inertia captiuorū. *Punicis delubris*. Africanis templis. *sine cade*. vt suorum significaret ignauitā, nec eos redemptione dignos: nudatos eos dixit armis sine cade, id est, sine cōmissione pugne: vt, curante tubā tremor occupat artus. *dixit*. Regulus. *direpta*. sublata. *resortia*. relegata. *libero*. scilicet quondā, qui ne occideretur, seruire maluerūt ligatiq. *portāsq. non*. Afros non tunc teis, & quasi iam victores colere agros cū exercitu Romano, quos antea vastauerat. *Marte*. bello. *populata*. vastata. *auro repensus*. per Ironiā: quasi dicat, fortior ne miles procedet ad pugnā qui pretio redētus est: significat autē non posse in acie fortiter stare militem qui viuere redemptione didicerit, sed deteriore futurū. *flagitio a. idit*. adiungitur, allociatis, id est, contra consuetudinē Romanā est & militare disciplinā, vt milites pretio, non virtute liberentur. *neg. amissos colo*. à simili: sicut fuco, inquit, lana medicata, ad pristinam iam non potest reuerti colorē: ita miles virio captiuitatis imbutus, ad pristinā ait eum non posse redire virtutē. *medicata*. imbura. *fuco*. colore. *nec vera virtus*. atqui ait Virg. Quondam etiā victis redit in præcordia virtus: sed ait quondā, id est, aliquando nam tales sententiæ nō semper generales sunt; mutantur enim aliquando pro negotiorum qualitate. *vera*. inuiolata, incorrupta. *excidit*. decedit, ruit. *repositi*. leuari, erigi, restitui. *deterioribus*. abiectionibus: deterior ratione boni, prior à malo pendet. *si pugnāt*. si quidē. *extricata*. expedita, liberata. lenius est: sicut cerua plagis erepta, consuetudinem non potest in itare fugiēdi, ita & miles, qui se perfidie hostiū semel cōmiserit, constantiā pugnandi habere non poterit. *plagus*. laqueis, retibus. propriē enim plagæ sunt funes retium. *proteret*. conteret. *altero*. restaurato bello ad pugnā non reuertetur. orlo est, qui iners (senit lora restrictis lacertis, & timuit mortem, id est, vincii se pettulit timore mortis, proteret Pœnos altero Marte, si cerua pugnēt extricatis plagis. *lora*. carenas. *lacertis*. brachiis. *iners*. piger. *sensit*. vincii se pettulit. *hic*. in bello. *inscius*. ignarus rerū, & per hoc ignauus, qui nesciret vitā viro forti potius de armis sperādam. *pacem duello*. qui tanquā in pace se hostibus credidit, dū se debuerat armis tueri. *duello*. hosti aduer-

sario. *ô pudor*. Romanorū. exclamatio dolentis. *ô magna Carth*. sic ab accolis vocabatur: Sed hic eā dedecore Romanorū maiorem vult esse factam. *probrosis*. turpibus. *altior*. indignatio Romani ducis, qui non virtutibus contudit Carthaginē, sed miseris & ruinis Romanorū ait fortiorē nunc haberi & credi. *fertur pudica*. verba poetæ ad augmentū virtutis Reguli pertinet, quod castā pro patria cōtemsit vxorē: Impudica enim iure potuit contemnī: indecorū enim duxit matronā Romanam se seruū, id est, captiuū, osculo dignum putare. Neglexit etiam paruos filios, qui pro ætatis infirmitate miserationem patris mereri potuerunt. *capitis minor*. seruus factus per captiuitatē. *torum*. terribiliter constants. *Virg*. Optima torum forma bouis, id est, in terrā deiecto vultu ne aspectu traheretur. *remouisse*. repulisse. *virilem*. fortē. *posuisse*. inclinasse. *labentis*. nutantis. *auctor*. Regulus. *numquam aliās dato*. qualem sententiā nemo vnquā de se dedisset. *mentis*. sententis. *egregius*. insignis, qui exulē se esse maluerit, quā infamia redimi: & est tacitū antitheton, nam marentibus egregium exulem opposuit, mirum est ergō quod ceteris de eo marentibus, ipse cōstans animi probaretur. *atqui*. certē. *sciebat barb*. qui hac securitate voluntatis suæ redire ad pœnam adimpleto suo cōsilio, contemnuens certa sibi & promissa supplicia, quā impetratis iam negotiis sibi iniunctis vel ad ortū reuerteretur vel ad præmiū. *obstantis*. cōtradicentis. *populum*. Romanū. cū illi populus resisteret ad Africam properanti, tam securo & pertinaci animo ipse omneis deseruit, quā solet quis relictis negotiis amicorū, aut clientum liti-bus definitis ad prædia sua proficisci voluptatis causa, volens molestiis vrbis carere. *videns*. abiens. *Venafran*. Venafrū ciuitas est Campaniæ. Adamantanitis exemplum, qua Regulus ad Carthaginienſis rediit, posuit ciuitates deliciosas. *Lacedæmonium*. à Lacedæmonibus conditum.

C R V Q V I V S.

Cælo tonantē credidimus Iouē. Describit Horatius Diui Cæsaris diuinas laudes ab adiectis imperio hostibus bellicosissimis Britannis & Persis; atq. à maiorib⁹ Iouē creditū regnare quod tonaret: Nūc autē reipsa regnare Cæsare, vt cuius auspiciis totus orbis Romano subſit imperio. Icirco dicit eū in torris *innotuorū* inq. Deū cōsecrandum, vt pro Ioue regnet, suoq. numine tutari possit imperiū, quando rerū ab eo gestarū magnitudo & virtus, famāq. imperij apud omneis gentes non sint Iouis tonitru minus formidabiles, adeo vt Persę, Medi & Parthi nūc ei sint facti sup-plices, vexillis Romanis vitro restitatis: Qui de-bellat

bellato Crasso, militibusq. Romanis in pretiū redētionis markis barbararū factis, turpiter insultant anteā in nomē Romanū, non sine infami senatus Romani & ignauiz nota immedicabili, nisi sua fortitudine Cæsar eam curasset. Quare vehementer exclamat in sui sæculi mores, multū à vira maiorū & institutis prudentiāq. dissentireis: Nō enim Regulus captus à Carthaginiēsis villo dedecore passus est affici nomē Romanū, qui militū suorū ignauā in Carthaginiensibus expugnandis mōte potius multandā iudicauit quā vel seruitute, vel pretio redimendā: ne miles semel imbellis & metu mortis ad pugnandū tardus, postea in bello redētionis fiducia fieret penitus inuitilis & patrię desertor. Quare ne se quidē pretio redimi putauit honestū & vile, adeo vt, cū tutō domi manere posset, quā iuramentū semel hostibus datū violare, maluerit relictā patriā, uxore, liberis & amicis ad hosteis redire: Quod ita factum est ab eo hilariter fortitēq., vt nō ad certa ab hostibus crudelissimis excogitatāq. supplicia, sed ad amoenissimos voluptatis hortos eū iudicasset regredi. Prō mores; prō curia! *Calo tonantē*. exordiu à religione veterū, qui Iouē colebant tamquā Deū cælōrū rectōrē, eō quōd tonaret. Quare à simili est vero consentaneū Cæsare deum in terris habendū, eō quōd omnibus hostibus bello famiāq. superior, solus omnibus gentibus nationibūq. imperet. *calo tonantē*. Amphibolia est in ablatiuo calō, determinet ne tō tonantē, an tō regnare; vt sensus sit: crediderunt maiores Iouē regnare in cælo, quando tonat, vel crediderūt Iouē deum regnare, eō quōd tonet cælitus. ad priorem videtur Horatius potius alludere, cui Virgil. quoq. astipulatur, inquit, nocte pluit tota, redeūt spectacula mane, diuissum imperium cū Ioue Cæsar habet. perinde ac si vel Iouē in cælo regnare & Augustū in terra, *præsent.* vinus in terris, nondū fato nobis ereptus ex oculis. *adfectus Britannis.* tamquā coronidē suarū victoriarū. *milesne Crassi.* ad illustrandā Cæsaris gloriā, exclamat in Crassianā cladem, eiūsq. militem: qui ad vitā redimendā, turpiter barbaris feminis maritus fact⁹, nec à Romano Senatu liberatus etiā in extrema senectā, donec Augustus Persis supplicibus, perq. legatos signis militariib⁹ Crassi Antoniiq. redditus, pacē data parcendū, inq. societatem eos putaret accipiēdos, quōd & summo fuit honori Cæsari, & nomē Romanū restituit in statu dignitatēq. pristinā. Scribit Dio lib. 53. ad finē, filiū Phraatis, quem antē ab eo acceperat, patri remisit (Augustus) vt pro eo captiuos, signaq.que militaria Crassi & Antonij gladibus amittā, reciperet. *turpis.* ab effectu, quōd & seruit⁹ ignauū, & coniugiū probrosum redderet. *vixit.* ad ignominia, laus enim

& honestius in bello cecidisset. *pro curia.* hæc exclamatio in turpitudine senatus morēque ciuiū à maiorū factis degeneres, est tacita *παράκλησις* laudis Reguli: ex cuius prudentia & cōsilio, rebūq. ad Carthaginē gestis, ostendit corruptos sui sæculi mores. *consensit.* à Parthis captus est Crassus cum filio anno Vrb. cond. 699. Sūt autē à Cæsare adiuncti imperio anno v. c. circiter 752. tamdiū vizere milites ipsius Crassi sub seruitute Parthica. *socero-rū hostiū.* tacita antithesis ad indignationē Romanę curiæ, quę nō ante suos à seruitute armis vindicauerat, quā Cæsar rerū pot⁹, Persasq. & Parthos supplices eficeret. *Medo.* Medus, Persa, Parthus ab Horatio serē sine diuicimine ponūtur. *anciliorū.* ancile & anciliū utrūq. Latine, sed posterius ex priori manar. vide Festi in voce Mamuri Veturij. *Genomius & toga.* polysynthon facta ad auxilin. sic habet cod. Bland. antiquill. hæc autē cumulatim posita, ancilia, nomē, toga, æterna Vesta, Iupiter, Roma, faciūt ad exaggerationē militaris ignauiz sub Crasso, quę Romanis summo fuit dedecori. *hoc cauerat mens.* laus Reguli à pradētia & constantia ēz *ἀντιρρησις* ignauiz Crassianæ. *condicionibus scædæ.* vt redimerentur permutacione captiuorū p̄cenorū. Notālus datiuus & cōdicionibus, participij dissentiētis, uñ malimus tubintellegere præposicionē, à, vel sin illē. *exemplo trahenti.* dissuasio à cōsequenti. *perniciem.* Romani imperij per inertiā militū, qui semel redempti posteris essent exēplo, spe redemtionis, vt capi turpiter quā mori mallerent pugnando fortiter. *ueniens in auxil.* id est, venturū, enallage tēporis. *signa ego Punicia.* dissuasio redemtionis à turpi, propter signa militaria, armāq. abiecta sine clade. *affixa.* à Carthaginiensibus. *direpta.* de fugientibus Romanis passim rapta auulsāq. tō direpta, habēt omnia quę vidi scripta: Quare non satis assequor cur Lambinus vulgatā lēctionē damnet vt men lo'an. cū scriptis consentiat, nec sit mēdosa. *vidi, vidi ego.* ingeminatio facit ad auxilin turpitudinis à vinculis ciuiū Romanorū. hæc de re vide L. Florū lib. 2. cap. 2. *portūsq.* Carthaginis apertas: Quasi nunc adepta victoria, sine metu Romanorum liberē vagarentur, agrōsq.que colerent. cod. Bland. habet, clusas, antiquo more. *repensum.* allusio ad morem veterē, quo as pendebarur, non etiam numerabatur. *flagitio add.* à damno turpi dissuasio cum increpacione. *dampnum.* sic scriptum est vbique in antiquis lib. nec inaptē. meo iudicio, veni enim à *δυστυχίας*. *medicata furo.* non vero imbuta & genuino colore. Medicata ab actiuo medico, as. vide adag. Factū facere. *si pugnas exst.* argumentū hypotheticon: perinde ac si dicat, vt cerva quę rupis laqueis saluti vitæq. fuga consuluit, nūquam postea

postea venatorem expectabis; ita miles semel liberatus, numquam ad ea pericula regredi inducet in animū vnde semel euasit, sed ignauus potius & turpis domi manebit. *hic vnde. quomodo. sic Sar. 3. li. 2. sumeret. seruaret. inscius. dubius. pacē duello.* hypallage, pro miscuit duellū pace. sic 1. Georg. Poculā. inuentis Acheloia miscuit viis: perinde ac si dicat, duriorē vitę conditionē temperauit mitioni, atq. adeo mortē vita per deditiōem & initū fœdus cū hoste, mortem seruitute redimens: quę formido mortis & ignauia numquā in vitum ferrem cadere possunt. *ô pudor.* exclamatio pathetica plena doloris & indignationis, qua Regulus vehementer mouet animos senatorum, ne vilo modo sinant captiuos redimi. *ferretur pudica.* commemoratio fortitudinis constanti xq. Reguli in patria negligenda, vxore, liberis & amicis, vt iuramentum hosti datum seruaret. *capitis minor.* capite diminutus per captiuitatem. de capitis diminutione maxima, media, minima, vide lib. 1. Institutionum imperial. *remouisse.* non admisisse, non aspexisse: iis enim rebus vti solemus ad flectendos animos rigidiores, atque commiserationem commouendam. *posuisse.* auersum ab vxore & liberis humi fixisse. *consilio.* rationibus, argumentis. *auctor.* suador, monitor. *numquam alias dato.* inaudito & admirabili; vt qui, cū tutō seruari posset, maluerit consilio suę necis auctor esse, priuatum posthabens publico. *egregius.* numquā satis laudatus. *exul.* percaptiuitatem. Legi Cic. 1. offic. cap. de fortitudine. *sciebat.* 3. offic. Cic. neque tamen ignorabat se ad crudelissimum hostem, & ad exquisita supplicia proficisci, sed iusiurandum conseruandum putabat. de cuius suppliciis legi Agellium lib 6. cap. 4. *obstanteis.* suadentis, precantibusque ne rediret ad hosteis. *propinquos.* cod. Bland. vnus & Maldeg. habent, amicos. *diiudicata.* pronunciata sententia, causaq. finita.

AD POPVLVM

Romanum de moribus sui
seculi corruptis.

Ode VI. προσευκτική & συλλογιστική.

DELICTA maiorum immeritus lues,
Romane, donec templa refeceris,
Aedesq. labentis Deorum, &
rœda nigro simulacra sumo.

5 Dū te minorem quod geris, imperas.
Hinc omne principium, huc refer exitum.
Di multa neglecti dederunt

Hesperia mala luctuosa.
Iam bu Moneses, & Pacori manus
Non auspicatos contudū imperus
Nostros, & adiecisse prædam
Torquibus exiguis renidet.
Panē occupatam seditionibus
Deleuit urbem Dacis, & Aethiops:
Hic classe formidatus, ille
Missilibus melior sagittis.
Fecunda culpa sacula, nuptias
Prin.ūm inquinauere, & genus, & domos.
Hoc fonte deriuata clades
In patriam, populumq. fluxit.
Motus doceri gaudet Itonicos
Matura virgo: & fingitur artibus
Iam nunc, & incestos amores
De tenero meditatatur vnguī.
Mox iuniores querit adulteros
Inter mariti vina, neque eligit,
Cui donet impermissa raptim
Gaudia, luminibus remotis:
Sed iussa coram non sine conscio
Surgit marito, seu vocat institor,
Seu naui Hispana magister
Dedecorum pretiosus emtor.
Non hū iuuentus orta parentibus
Infecit aquor sanguine Punico,
Pyrrhūque, & ingentem cecidit
Antiochum, Hannibalemq. dirum:
Sed rusticorum mascula militum
Proles, Sabellus docta ligoibus
Versare glebas, & seuera
Matris ad arbitrium recisos
Portare fusteis: Solvbi montium
Mutaret umbras, & iuga demeret
Bobus fatigatis, amicū
Tempus agens abeunte curru.
DAMNOSA quid non imminuit dies?
ÆTAS parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiore.

COMMENTATOR.

DELICTA maiorum immeritus lues Romana.
Metrum Alcaicum vt suprā. Conqueritur mores
mutari

mutari & religione perire, propter quam Roma creuit: nunc aut illam non diu mansuram incolumem nisi deos colat. *delicta*. peccata. *maiorum*. antiquorum Romanorum. *immeritus*. inculpabilis. *lues*. perfolues. *refeceris*. reedificaueris, instauraueris: ut Virg. semper enim refice, ac ne post amissa requiras ante veni. *adeisq.* tēpla deorum cādentia. *foeda*. torpida, inculata: aut per nimiam vetustatem sordentia. *nigro*. antiquo. *diis te minorem*. hoc est, quanto te diis minorē geris, tanto latius imperas; quasi dicat, in cōtrarium facis: Nam & cultu deorū creuisse & sumisse principium refert: Quare suader eam felicitatē cultu deorum vsq. ad exitū seruandam. *hinc*. à diis. *hinc*. ab deis. *neglecti*. quia pœnē in posteros insontis sepe differuntur, quas maiores non luerunt: Quare postea non sua sepe, sed maiorum culpa percelluntur. *neglecti*. cōtemnū. *dederunt*. frequenter enim Romani duces, non addicentibus auspiciis grandi exercitus clade superati sunt. *Hesperia*. Italix. *lucifera*. lugubri. *iam bis*. quia Parthi bis de Romanis victoriam retulerunt: prius enim Crassum; post Didim Saxā legatum Antonij cum exercitu ceciderunt. *Momases & Pac.* hi Parthorum reges fuerunt, aduersus quos Romani cōtra numinum voluntatē infelicititer pugauerūt. *non auspicatos*. diis non cōmunicatos, sed contemnenteis auspiciōrū necessariā volūtate. *contudit*. cōminuit. *adiicisse*. id est, ex praeda Romanorū torques suos pondere auxisse victores. *exiguū*. modicis. *renidet*. splendet, eò quod reparati torques, maioreſque facti sua nouitate & magnitudine clariſus fulgerent. *occupatam*. occupatis enim ciuili bello Romanis, data est occasio hostibus commoliendi bella, & Dacis, & Aegyptiis, quos Lyricus Aethiops appellat propter bellum cū Cleopatra. *Dacus*. Germanus. vt, aut coniurato descēdens Dacus ab Istro. *sagittis*. quinetiā venenatis vti dicitur. *fecūda*. foeta. *inquinauere*. corrumpere: quia sanctum matrimoniorū foedus per adulteria corrumpitur; vnde & inuites cōsiliis publicis & probis actibus generantur. *hoc fonte*. à corruptione nuptiarum. *clades*. calamitas, morbi, corruptelæ. *patriam*. Romanam. *fluxit*. deuenit. *motus*. saltationes. *Ionicos*. lasciuos & petulantis instar Ionum, qui mollem saltationem membrorum gestibus adinuenerūt, vnde postea Pantomimi facti. *singitur*. componitur. vt, & corpora fingere lingua: significat autem per hoc molliores insitui saltus. *tenero ungui*. ab infantia, ab immatura & prima ætate. *meditatur*. exercet. vt Virg. nec iam fortium Dido meditatur amorem. *incestos*. nefarios. *matura*. nubilis. *iuniores*. iuenculos. *adulteros*. amatores. *mariti vima*. aut in ipsis nuptiis, aut inter domestica con-

uiuia. *impermissa*. non concessa lege matrimonij. *gaudia*. voluptates stupri. *raptim*. ostenditur incestus impatientia. *luminibus rem*. tedis, faculis, lucernis remotis, ad crimen admittendum obscuritate procurata. *iussa*. instigara, aut à libidine aut corruptore. Iuuenal. Doctus spectare lacunar, doctus & ad calicem vigilanti stertere naso. *sen voc. inf.* mercator. *dedecorum*. criminum, incestuum. *pretiosus*. ambitiosus, profusus. *inuensur ort.* tamquam legitimis concepti nuptiis fuerint, nec ex huiusmodi nati hominibus illi Romani qui omneſ superarunt. *Pyrrham*. à Curio, Fabriciōque in Lucania superatum. *Antiochum*. victum ab Artalio Glabione. *Annibalemq.* notat Lutatiū, qui nauali bello apud Siciliam cū Annibale multa cæde Poenorum certauit. *dirum*. crudelem aut pugnacem: qui ab Africano tandem victus est. *Sabellus*. Sabinis. vt, denteſq. Sabellius exacuit sus. *mascula*. fortis, robusta. *versare glebas*. arare. Virg. aut supinatas Aquiloni ostendere glebas. *seuera matris*. mirē simplicitatem, & laboris patientiam per hanc commemorationem ostendit in iuuenibus, eò quod ita se subdant imperiis matrum, vt ad earum operentur arbitrium: hæc autem rusticis est cōsuetudo, vt post laborem cum lignis domum reuertantur. *seuera*. castæ. *sol ubi*. vt Virg. & sol crescente decedens duplicat umbras. *mutaret*. ampliaret. *bobus fatigatis*. Virg. Aspicere aratra iugo referunt suspenſa iuueneci. *agens*. ducens. *abeunte*. recedente. *amicum*. laborantibus grarum ad quietem capiendam. *damnosa*. labilis, decurrens: ac si diceret, cūcta in peius ruunt, eò quod nihil æternū sit, sed processu temporis omnia pereunt, nihil est enim & opera & manu factum, quod non conficiat, consumarūque vetustas. *nos nequiores*. nequitiam parentum dicit augeri in posteris. *mox*. deinde. *daturus*. allaturus peiores filios.

C R V Q V I V S.

Delicta maiorum immeritis lues. Rerum luxus & affluentia non rarō multos in extremā perniciem attulerunt: Quod veritus Horatius ne Romanis aliquando cōtingat, eos facit memores, monetq. religionis diuinæ cultus, ne debito supplicio diis luant impietatem maiorum: Nam vt dii omnīū sunt bonorum auctores iis à quibus piæ castæque coluntur, ita malis sceleratūque sui contemptus primū parit afflictionē mirabilē, & ni resipiscat, horrendum tandem exitium. Quod ita esse docet ab antecedentibus: Non alia namque de causa Parthi victores de M. Crasso, Antonīoque triumpharunt, quam quod auspiciis ipsi vilipensis, sacrisque violatis bella gesserint: Non Dacus

non miles Aegyptius ferè occupauit imperium, nili propter ciuium inter se de principatu cōtentione: Nā diij neglecti pessima quæq; inter homines vitia dominari sinūt, ambitiones, odia, voluptates, adulteria: quodq; fons est omnis corruptionis, regnat inter eos petulans lasciuia: à primis annis puellæ molliter saltare docentur, parumq; decorè gesticulari, dein accedūt proci non minus impudici, comissatur, incalciscunt animi, extinctis vitò lucernis oscula capiuntur, luditur, iocatur, & (vt sit) iter in amplexus, primū blandè subreptos, post, obatos vitò multis cū lenocinijs: sed tandē frōte iā penitus perfricta, vel marito ad pretiū participandū cōficio, sit omnibus exposita Venus deliciofæque; atq; ita parentes adulteri proginunt proleis sui simileis: eiaſgue cit adoleſcentia turpi otio, indulgentia puellæ mollitiæq; corrūpuntur, totaq; ab imo fundamento labitur reſpublica. At non iſ ſuere parētibus orti, non eos edocti mores, qui Romanos hoſteſ terra mariq; ceciderunt: ſed operibus ruſticis à primis annis, improbiſq; laboribus exercitati, duram ſub imperio parentum vitā peragebant, agros ſodiendo, bobus arand, ſerendōq; cædendo arbores, paſos in humeris maritandis vitibus domū, ridiculūq; dedolandas exacuēdāſq; referendo, nihilq; diurni operis omittendo, tāriſper dū ſub noctē quietēmq; bobus deſatigatis iuga demerent pabulariq; ſinerent. ō miſerāda reſporis calamitas qua in peius ruunt omnia! *delicta maiorum.* Exordiū ſpecies eſt τῆς διαβολῆς: denuntiat enim minoribus ob delicta maiorū deos non fore propitios, ſed eos graueis pœnas daruros licet innoxios, donec benignis animis eos venerentur, prohibitiſq; vitæ monibus imagines eorū venuſtrent, ſacrāq; & rēpia reparent, cærimoniāq; obſeruent. *delicta maiorū.* propter ſacra violata, templa ſeditiōnibus direpta, ſacrarū pecuniarum theſauroru expilatos, ſacerdotes, pontificēq; & reum ſacrarū cultodes eiectos, proſtigiatōſq;: Nam vt de Sylla, Mario, Carbone tacēā, C. Cæſar belli ciuiliſ initio *ἐκ κρημνιστοῦ* laterū aureorū ſex & viginti milia, percuſſæ in monetæ pondo trecenta milia, laſerpitiūq; pōdo centū & vndecim fertur abſtuliſſe. *donec templa.* videtur hoc dicto & collaudare Auguſtū & cohortari, vt in inſtituto pergar: iſ enim cōſectio ciuili bello, erarium militare cum veltigalibus nouis edidit, vnde promta ſtipendijs pecunia ſatis eſſe poſſet; ædeis Iouis tonātis ab eo cōndita; Apollini in palatio ſacellū cōſecratum, & bibliotheca dicata: tēpla vetuſtate colapſa, vel in cegndio abſumta, reparata, doniſq; opulentiſſimis ornata, &c. vide Sueto. *ſimulachra ſumo.* quæ omnia praterquam in ſacellis eiſ ſacris in Capitolio fuiſſe proditur. *diu ſe minorem.* ἀτιμολογία ab ef-

ficiente cauſa. Deorū nūtu ſuoſ imperatis, quod ab initio ſupplices eiſ ſacra feceritis: primū à Romano religioſe inſtituta: poſtea à Numa Pōpilio multis cœritur: omniſ augmētata cōfirmatāq; ad deorum cultū meiūmq; rudibus adhuc animis inuentiendū, quæ tū diu magno ſunt obſeruata ſtudio, dum paritè ſugalitēq; vitā agerent: ſed vbi cum opib; accreſcerēt animi, diſſiſq; te quali minoribus, vnguē medium (vt fertur) oſtentarent, proſacatis ſacris, cultūq; diuino peſumdato, regnare corpis ambitio, hinc ſimulantes, dein odium & inuidia, donec iū ſit in aperiāt ſeditiōnem, diis propter impietate execrandam, mortalibus & politico ſtatui pernicioſam, de cultu diuino Numę Pompilijs, vide Liu lib. 1. Deca. 1. *minorem.* ſe minorē gerit qui ſuperiorē veneratur & agnoscit: hæc autē cauſalis eſt. Quia te minorē diis geris, iccirco imperas ō Romane. videtur ex obliquo monere Cęſarem, quē penes erat monarchia totius orbis. *hinc omne princip.* In exordio rerū vt ſelix fauſtūmq; ſit, dijs ſuis inuocandis: in exitu ſunt eis agendæ gratiæ. τοῖς θεοῖς τιθεῖν πάντα, inquit Archilochus apud Stobæū, id eſt, omnia diis adſcribito. *diis multa.* πρῶτοις. *Hesperia.* οὐρανὸς οὐκ ἔχει. iam bis *Monæſis.* παρὰ τὴν ἡμετέραν τῆς προτέρας, quibus aſſerit, quā depiorādās Romani pœnas Parthiſ dederunt propter neglectū Deorum. De Ateio Metello tribuno plebis quo pacto Crāſſū diris deuouit execrationibus, quod prædæ cauſa Parthi� innocentibus pacariſque inferret arma: de portento in egreſſu tēpli Solomonis ſpoliati, quod in Crāſſum iuniorē in foribus prolapſum Crāſſus ſenior incideret: de tonitruis fulgurib; in aduerſas exercitus facies micantibus, dum ponte factio Euſiatē tranſiret: de caſtris Crāſſi bis cælo tactis: de auſpicijs ab eo pro nihilo habitis: legito Appian. Alexand. de bellis Parthicis: Dionem lib. 40. Oroſium lib. 6. Iuſtinum lib. 42. L. Florū lib. 3. cap. vndeci. Cod. Bland. Diuæ. Malde. Sil. habent Monæſis in caſu genitiuo. Mart. Monæſus. at ſequor pluriū cod. cōſenſum. *contudit.* fregit, & ad interneciōē cecidit, obtruiſq; *remidet.* lætum de victoria prædāq; triumphū agit. *μεινέ.* De bello Parthico cū Antonio, Appianus in Parthicis. Florus 130. Plutarch. in vita Antonij: Iuſtinus lib. 42. Eutropius lib. 7. cap. 1. Oroſ. lib. 6. cap. 16. L. Florus lib. 4. cap. 10. Frontinus lib. 2. cap. 3. & 13. *Dacus & Ethiops.* Daci ad Cęſarē ſuperioribus temporibus mulerant legatos, ac cū nihil eorū quæ peterent impetrallent, ad Antonij inclinauerant, &c. Dio lib. 51. *melior.* peritior in ſagittis, mittendis ſeu iaciendis: laus ab arte ſagittandi, qua ſignificat Dacos Scythas, quægens lic in hac arte præcelluit, vt inde nomē ſit adepta: nam *ſείστην* Cimbrica vox ſagittare.

figitare notat, ut alibi diximus. *secunda culpa*. *ισοφύνης*. in detestatione adulteriorum. secundus, id est, alumnus. *υπερπεσόντες*. saccula planè vitiosa, inclinata in quæsum fugiunt. *hoc fonte derivata*. expositio acclamationis. *clades*. v. x. appositissima iniquitatis nuptialis denotat: per incestas enim nuptias vitio seminis liberi procreari degenerant à parentibus; qui nisi peccant, aut mutatis moribus corriganter, vna cum suo genere totum reipublicæ statum corrumpunt: ut rami in plantis vitibusq. vel celi vel soli vitio inuult, aut medicandi sunt, ne truncus ipse vitio us fiat corruptarve, aut putandi exurédiq. Quod vbi fieri necesse est, clades propriè dicitur *κατὰ τὴν κλάσιν*. *τὸ περιτμήν*. hinc *κλάσιν*, ramus. *fluxus*. verbū fonti proprium, vnde promanat aqua derivatq. *motus doceri*. g. explicatio causæ degenerationis ab educatione, & indulgentia parentum, qui liberis per adulteria turpitudinemq. non sunt inferiores. *Ionicos*. Hefychius Ionicon interpretatur *εὐφύνης*, delicatum, molle, effeminatū fractūmq. hinc Ionica verba pro molli sermone, minimèq. virili. Videtur autè Horatius hunc locum trāstulisse ex Aristoph. Concionatricibus, *ἄθ' τὸν ἀπὸ ἰωνίας τέλειαν κρητὴς*, id est, miscella pruris nunc Ionico modo. legito adagium, Risus Ionicus. *fungitur artibus*. duo cod. Bland. cū Diuz. & Maldeg. sequitur hanc lectiōnē. vna Bland. & Sil. fingitur artibus. Mart. fungitur artibus: placet autem plurim consensus cum vulgata, ut sententia sit, fingitur ac docetur pro decoro libidinosæ saltationis mouere corpus. At non displicet tamen, fingitur, nec etiam, fungitur artibus. dispiciat lector peritus. *de tenero m. vni*. à catulis metaphora, quibus vngues mollescunt, *ἐκ τῶν ἀπυλῶν ὀνύχων*. *mox*. à nuptiis celebratis: *ἀυξήσιν* libidinis à conuersatione & poculis. *iuniores*. robustiores, formosiores: forma namq. & vina sunt incitamenta libidinis. *adulteros*. futuros. *inter mariti vi*. inter commissationes & pocula coniugis libidinosæ (ut sit) hortatu celebrata. *neq. eligis*. sup. tantū: nimia namq. mariti licentia parit audaciam inuerecundam & petulcam. *raptim*. aliusio ad illicitæ Veneris furum. *luminibus remotis*. nullo teste, nemine inspectante; lumina namq. non tam sunt facis aut lucem quàm testium polluti pudoris & verecūdiæ. *sed iussa coram*. extremus gradus pudicitie prostitutæ: primū ab infantia docetur virgo moliter saltare, corpusq. mouere: nubilis cogitat incestos amores: nupta iubet iuniores adulteros inuizari: inter pocula deligit amores priuatos: postremo, marito quoq. confcio fit omnibus publica meretrix. *furgis*. de triclinio. *marito confcio*. consentiente lenone, ut pretium concubitus accipiat:

Quid enim tribuas talibus maritis aliud quàm putum putum lenocinium, qui Iouenal. teie docti sunt speculare lacunar, de celi & ad calicem vigilant fieri tæd. seu *vocat insitum*. qui us è piebe: In tutor, Vipiano definitore, est qui negotio curando inuitat: pro se, Codex vna Bland. habet. cum. *magister*. naucietus, cui nauis cura mādāta est: accipitur autè pro quouis ditore: quem lib. 2. lary 5. potiorē nominat. *pretiosus*. ad pretium, pro redimenda libidine, numerandum potens. *non his iuuen*. ex anthei fortitudinis vitæq. maiorum, docet ignauiam turpitudinemq. minorum; fortes enim creantur foribus. & vim parentum doctrina promouet insitam, rectique cultus pectora roborant. ode 4. lib. 4. *infestus*. laus maiorum à rebus gestis, lege L. Florum de bello Punico 1. & Orof. lib. 4. *Pyrrhūm*. Plutarch. in vita Pyrrhi. Orof. lib. 4. cap. 1. 2. *Antiochum*. Iustin. lib. 31. Orof. lib. 4. cap. 20. Plutarch. in vita Scipionis. *Annibalē*. Plutarch. in vita Scipio. Liius deca. 3. lib. 10. Orof. lib. 4. cap. 19. Fiorus lib. 2. cap. 6. *ruficorum*. laus maiorum ab opere rustico ad corpus firmandum in vacationibus militaribus. *semet matris*. commendatio matris ab educatione, & imperio in liberos. *portare fustis*. laus hberorum ab obedientia. Virg. At patiens opem parvūq. assueti iuuenus. *sol ubi montū*. Chronographia nectis aduētantis, à declinatione solis in occasum. *abente curru*. *ποικιλις*. singit enim poetæ curru solem vehi, eūmq. trahi quatuor equis. Onid. 2. Metamor. Interea volucres Pyrois, Eous, & Aethon Solis equi, quantūque Phlegon hinnitibus auras flammiferis implent pedibusq. repagula pulsant, &c. *damnosā quid non*. *ἐπιφάνης*. *πυρρῆς* de tēpore omnia destruentes: Sic & Ouid. tempus edax rerum tuq. inuidiosa vetustas omnia destruitis. *atq. parentū*. *κλίμαξ* ad docendum vitam, mores, animos quoque hominum tempore vergere in deterius.

AD ASTERIEN MÆSTAM de mariti sui absentia.

Ode VII. *συμβουλευτικὴ*.

QVID fies Asterie, quem tibi candidi
Primores restituent vere Fauonij,

Thyna merce beatum,

Constanti iuuenem fide

Gygen: ille Notus ælius ad Oricum

Post insana Capra sidera frigidas

Noctes non sine multis

Insomni lacrymis agit.

X 2

Atqui

- Atqui sollicitè nuntius hospita.
 10 *Suspirare Chloë'n, & miseram tuis*
Dicens ignibus vri,
Tentat mille vaser modū.
Vt Prætum mulier perfida credulum.
Falsisimpuleris criminibus, nimis.
 15 *Casto Bellerophonis*
Maturate necem refert.
Narrat panè datum Pelea Tartaro,
Magneſſam Hippolyten dum fugit abſtinens:
Et peccare docenteſ
 20 *Fallax hiſtorias monet,*
Fruſtra. nam ſcopulis ſurdior Icari,
Voces audit adhuc integer. at, tibi
Ne vicinus Enipeus
Plus iuſto placeat, caue.
 25 *Quamuis non alius ſteſtere equum ſciens*
Aequè conſpiciſtur gramine Martio:
Nec quiſquam citus aequè
Tuſco denat at aluco.
Prima nocte domum claude, neque in vias
 30 *Sub cantu querula deſpice tibi,*
Et te ſepe vocanti
Duram, diffiſiliu mane.

COMMENTATOR.

QVID ſtes *Aſterie* quem tibi *candidi*. Metrum duob. verſib. Alcibiadei, tert. Pherecrat. quart. Glycon. Ad *Aſterien* amici ſui coniugem, quam ſolatur *Gygis* mariti ſui abſentia mæſtam; monēs vt. cuſtodiat caſtitatē, ne alterius adoleſcentis blāditiis, aut aliqua ſpe capiat, dum marium ſperare debet primo vere rediturum. ordo eſt: *Aſterie*, quid ſtes *Gygen* iuuenem conſtantis fidei, quem reſtituent tibi primo vere *candidi* *Fauonij* *Thyna* merce beatum. *ſtes*. luges. *reſtituent*. reducent. *Fauonij*. *Zephyri*. *candidi*. ſereni, proſperij: *Fauonij* namq. primo vere leniter ſtare incipiunt, terramque ſoluere. *Thyna* merce. Pontica, *Bithyna*: *Thyni* namq. Ponto confines, *Bithynis* ſunt vicini, quos quidam ſic nominatos volunt à *Thyno* piſce, qui eò loci multus capi ſolet. *conſtantis*. firmæ, vxori fidem ſeruantis. *notis*. notos pro quibuſlibet ventis poſuit. *actus*. compulſus, deductus. *ad Oricum*. Ciliciæ. vt, aut *Oricia* terebintho lucet ebur. *inſana*. tempeſtuola. *Capra ſidera*. hædos ſignificat, quorum ortus & occaſus cōciat tempeſtatem: de quibus *Virg.* pluuijalibus hædis. & alibi, hædorūmq. dies ſeruandi. *frigidas*.

intempeſtas, aut propter hiemem aut propter ſolitudinem, quod ſine ea cubaret & ab aliis abſtineret. *inſomnis*. peruigil: quod vxoris abſentis amore non dormiret; vt, nec vñquam ſoluitur in ſomnos. *agit*. peragit, tranſit. *nuntius hoſpice*. dicit *Gygen* Chloë'n hoſpiciam, à qua amabatur, contemnere, propter dilectionem, & vxoris abſentis deſideriū: Chloë'n tamen per internuntios cum eo de amore agere, ſed nihil efficere. ordo eſt, atqui vaſer nuntius ſollicitè hoſpitæ tenet illum mille modis, dicēs ſuſpirare Chloë'n miſeram, & vri tuis ignibus: & refert vt perfida mulier impulerit Prætum credulum falſis criminibus maturare necem, nimis caſto Bellerophonis *ignibus tuis*. tuis amoribus, tui mariti amore. *vri*. incendi. *vaſer*. ad perſuadendum callidus & verſutus, ſiue malignus, quia nitebatur eius ſuperare continentiā. vt. quemadmodū. *mulier perfida*. Stenobœa ſiue Antæa vxor Præti, quā cōmemorat amore Bellerophonis hoſpitis inſtāmatam, dū voluptati eius conſentire noller, in adulterij crimen vocatum: Quod exēplum Gygi ad acquieſcendi terrore ſignificat à nuntio Chloë's propoſitū, ne ſimili cōtinentia ipſe Gyges etiā veniat in periculum. *impuleris*. coëgerit. *maturare*. accelerare. *panè datum*. propè occiſum. *Pelea Tarr*. Peleus adamatus ab Hippolyta Acaſti vxore ab eo ſpota eſt, quod animaduertens, queſta eſt marito ſe ab eo ſtipri compellatam indignatus autem Acaſtus Peleum venatum duxit in Pelion montem, ibique cum reliquit inermem à Centauris perimendum, ſed ſeruatus à Chirone, collecto exercitu euerit Acaſti regnū, & Hippolytam merito factis ſupplicio affectit. ordo eſt, & narrat Pelea penè datum Tartaro, dum abſtinēs fugit Magnēſſam Hippolytē, & fallax fruſtrā monet hiſtorias docenteſ peccare. *Magneſſam Hippolyt*. Magnēſſa Theſſaliæ ciuitas eſt, quā hic poſuit ad differentiā alterius Hippolytes Amazonum reginæ, vxoris Theſei, ex qua fuit natus Hippolytus. *docentes*. ſupp. alias. *fallax*. deceptor nuntius ſcilicet Chloë's. *ſurdior*. metaphorā à nauigantibus, quos periclitanteſ ſcopuli non exaudiunt. vt, ſed nullis ille mouetur ſcribus, aut voces vllas tractabilis audit. *adhuc integer*. continens, & contemnens eam; quaſi non poſſit ab ea perſuaderi, etiā ſi diutius ibi maneat. *nudiſ*. ſentit. *Enipeus*. nomē vicini petulātis. *plus iuſto*. plus æquo, non pro forma, ſed pro libidine, ne plus placeat quā debet vicinus: quod prius cōmemorando mariti honeſtatē ſuadet. vt, ſeruatiq. ſerues Troia fidem. *quamuis non al.* ordo eſt, quamuis non alius æquè conſpiciſtur ſteſtere equū in Martio gramine; nec quiſquam æquè citus denaret Tuſco aluco. *æquè*. æqualiter. *gramine*.

mine Mar. Campo Martio, in quo bellicis artibus exerceri consueverat Romana iuventus, quibus Enipeum ita ceteros præire dicit, ut merito amari possit, si custodia pudicitiae non resisteret. *Tusco.* Tiberino. ut, qui Tuscum Tiberim & Romana Palatia servas. *prima nocte.* noctis initio. *querula.* sonoræ. *despicit.* ex alto. metaph. Nam deipicere est deorum spicere seu videre; quod facimus quâdo aliquem contemnimus: ita despicit, id est, ne ad voluptuosos cantus, aut preces amâris deorum videas. *duram.* crudelem, immitem. *difficilis.* inflexibilis. *mane.* persevera.

C R V Q V I V S.

Quid fies Asterie. Hortatur Asterien ut omni posita mœstitia bono animo operariatur adveniens mariti primo vere futurum non sine ingenti lucro Ponticæ mercis, eamque non debere de fide eius dubitare, ut qui nunc ventis delatus in Oricum nocte isq. dieq. nihil aliud suspiret quàm abesse coniugē: adeo ut Chloë hospita in eo ad amorem sollicitudo, nec precibus per interuentiū, nec minis, historiisq. fallacibus quicquā proficiat, quando ille ad omnes blanditias maneat quovis laxo immobilior: Quare monet eam mutæ in amore cōstantiæ: ne vel ab Enipeo vicino seducatur, quantumvis & equitadi & natadi perito, vel ab alio quovis amatore. Quod ut tutius fiat, suadet sub noctem foreis ocludat, neque de fenestra in vias despiciat, totaq. surda sit ad Musicos cantus, & ad eas voces, quæ affectus movere solent, amorisq. subferuire. *Quid fies. τί οὐ μὲν εἶ;* Exorditur *ἰσχυρομένους*, ad amoris impatientiā corrigendam, cui tamquā pharمون adicit temporis brevitatem amantitatemque, quo solent amores novari iucundius, propter hiemis rigorem præteritum, quem tibi, ante prouocabulū quem, intellige abesse Gygen, candidi, ab effectu, quod celi serenent, candidumq. efficiat veris comites qui mare temperant. vide oden 12. lib. 4. *primo vere.* nouo: est enim ver nouum, ver adultū, ver præcept. *Thyna merce.* à lucro mercis de Thynis emte: & nescio an hæ merces fuere mancipia, quæ Delum allata in maxima copia venūdabantur. vide Strab. lib. 14. *constantis iuuen. fidei.* ab amoris fide constanti. Cod. B. and. cum Maldeg. & Sil. habent fidei. Mar. fide. Dine fidi. at sequor tamen Bland. per synæresin. *ad Oricum.* Oricum est in confiniis Epeiri & Macedoniæ: vbi inter ipsū & Brundisium maris inter se litus vtrumque 85. aut circiter passuum milibus distat: vnde in Epeirum ex Italia navigatio est commodissima. Pomp. Mela lib. 2. cap. 3. deinde sunt quos propriè Illyricos vocant; tum Pyrei & Liburni & Istria. Vrbium prima est Oricū, secunda Dyrrbachium, &c. Plin. lib. 4. cap.

23. At in ora, inquit, oppidum Oricum à Colehis conditū, inde initium Epeiri; mōtes Acroceraunia quibus hūc Europæ determinauimus sinum. *post insana Cap.* Chronographia brumæ instantis ab ortu Capræ matutino. vide oden 1. huius lib. de hædis. *non sine mult. πάθος* ad Asterien in amoris officio mutui vincendiā. atqui. centē. Constantis in amore fidei assertio eua amplificatione. *tentat. πειράσας αὐτὴν χαλεπῶς.* mille modis. finitū pro infinito. *ut Prætorum mulier.* exēptum persuationis, quo denuntiat imminentiā Gygi mla internuntius, si Chloë nō redamet. *mulier.* Antea, Homero auctore. At si Tiagædiaru scripteribus fides habēda, Srenobeca nominabatur. Apollodor. lib. 2. apud quem legito hanc fabulam. *nimē. ὄψας.* narrat penē. alterum exemplum fidei faciendæ. *Hippolyten.* Astydameam Apollodoro lib. 3. qua dere videto prolixiā eius nec iniucundam historiam. *peccare docentes. ἐξ ἀντιθέτου* moner, id est, narrat historias quæ docent peccare scilicet in amore: hoc est, narrat quamplurimos, qui non seruatis amoribus antiquis, nouis quoq. non iniucundē dederunt operam: Quorum exemplo Gygi liceret Chloë amplecti. Eiusmodi rationibus ode 4. lib. 2. Xanthiæ licere dicit adamare ancillam. sic & Chærea Terent. ad imbrem Iouis aureum, vitiauit virginem. *at tibi.* deposcit Asterien in amore talionem, ut viuat honestē, dum ex profectiōne redeat Gyges. *quāuis nō alius. πρὸς ἄλλῳ*, ne studiis equitandi natadiq. Enipei inducta, declinet in eius amores. *prima nocte domū.* perutile consiliū seruandæ castitatis, mulieribus pudicis, virginibusq. omnibus seruandū. *sub cantu querula.* his enim modis vocibusque solet ab amatoribus oppugnari pudicitia feminarum.

A D M A C E N A T E M

cūm cælebs esset, cur Kalendas

Martias celebret.

Ode VIII. ἰσχυρομένους.

MARTIIS cælebs quid agam Kalendū:

Quid velint flores, & acerra thuris

Plena, mirari positisq. carbo in

Cesspe vino,

Docte sermonis vtriusque lingua.

Voueram dulcem epulas, & album

Libero caprum propē funeratus

Arboris icū.

Hic dies, anno redeunte festus,

Coricem adstrictum pice dimouebis

X 3

Amphora

Amphora fumum bibere instituta

Consule Tullo.

Sume Mæcenâs cyathos amici

Sospitibus centum, & vigiles lucernas

15 *Perfer in lucem: procul omnis esto*

Clamor, & ira.

Mitte civileis super vrbæ curas.

Occidit Daci Cotifonis agmen:

Medus infectus sibi luctuosus

20 *Difudet armis:*

Servit Hispanæ vetus hostis ora

Cantaber, fera domitus catena:

Iam Scythæ laxo meditantur arcem

Cedere campis.

25 *Negligens, ne qua populus laboret,*

Parce priuatus nimium cauere, &

Dona præsentis cape lætus hora, ac

Lingue seuera.

COMMENTATOR.

MARTIIS calebs quid agam Kalendis. Metrum tribus versibus Sapph. quart. Adoni. Ad Mæcenatem scribit eum non debere mirari, quod Kalendis Martiis, cum sit sine vxore, sacrificet: hac enim die casu arboris liberatum se cõmemorat vti festiua ob seruata vitam salutemque. ordo est, Mæcenâs doctæ sermones vtriusq. linguæ miraris quid cælebs agam Martiis Kalendis, quid velint flores & acerra plena turis, & carbo positus in viuo cespere. *Martiis Kalen.* Matronalia dicebantur, eò quod mariti pro conseruatione coniugij tunc supplicabant: erat autem dies propriè festus matronis. *calebs.* sine vxore: vt enim viduæ sine viris, ita cælibes sine vxoribus dicebantur. *acerra.* acerra dicebatur ministerialis patina fictilis, tumbulum. vt est, & plena supplex veneratur acerra. *carbo.* torris. *vtriusq. lingua.* Græcæ & Latinæ. *voueram dulcis.* modo reddit causam cur Kalendis Mart. sacrificet: eum scilicet diem se sacrum habiturum, quo est arboris cadentis periculo liberatus. *album Libero cap.* diis superis alba victimas; infernalibus verò nigra solebat offerri. vt, te casta Sibylla nigrarum multo pecudum te sanguine ducet. *funeratus.* extinctus, sepultus. *isth.* lapsu. *hic dies.* Kalendarum Mart. ordo est: hic dies festus redeunte anno, dimouebit corticem amphoræ restrictum pice, institutæ bibere fumum consule Tullo. *corticem.* cooperculum. *restrictum.* affixum, annexum, superlitum. *dimouebit.* auferet, abripiet in vsum conuiuij vinum quod fumo in-

ueteratum est. *amphora.* vasis vinarij. *Consule Tullo.* pro tempore quo conditum est vinum. *cyathos.* scyphos, quos pro sexta parte sextarij, ducebant. *sospitibus.* salui & læti. *centum.* ad lætitiâ conuiuij centum dixit, finitum pro infinito: vt, tibi nomina mille. *vigiles lucer.* vigilâtes ducamus noctem in somnem. *procul esto.* ita innocuum vult esse vinum, vt nec oneret, nec per ebrietatem prouocet homines ad lites. *esto procul.* abesto, proaberit. vt, timor omnis abesto. *mitte.* omittit. *occidit.* ruit. *Daci Cotifonis.* Cotison nomen regis Dacorum: quo victo suadet aliquatenus à curis publicis recedere, & priuato Mæcenatem indulgere cõuiuij. *difudet.* dissensit, discordat: eò quod ciuilia inter se Medi bella gererēt, quibus propter discordiam Romanis rebellare non vacaret. *Cantaber.* gens Hispaniæ. *fera.* tarda. *catena.* seruitute, quia diu bellum cum his gestum est, nec sine difficultate ab Augusto superati, & ideo dicit eos victos & subditos Romanis seruire. *meditantur.* moliantur. *laxo arcem.* hoc dicit, vt eos detensis arcibus victos & fugientis ostenderet. vt, laxos reuerunt humeris languentibus arcus. *negligens.* securus, supp. esto. econtrarij Virg. securum pro negligente posuit; securus amorum Germane. *parce.* desine. *cauere.* curare, sollicitus esse. *lingue seuera.* contemne tristitia & aduerfa.

CRVQVIVS.

MARTIIS calebs quid agam Kalendis. Moris erat hoc antiquis, vt in vxorum gratiam mariti Kalendis Martiis, qui dies matronis festus erat, sacra facerent. Quod cum instituisset Horatius, ab iis sacris epulis noluit abesse Mæcenatem, non quod vxorem haberet, cuius amorem demereri stabiliusq. cuperet, sed quod eo sollempni die Libero votum solueret, ob vitam ab eo seruata de casu arboris in caput suum procumbentis: quare iubet Mæcenatem vino veteri appposito secum lætari, noctemq. ad lucernas hilariter in somnem ducere, sine vlllo clamore (vt sit inter pocula) grauiorij contentione. quod cum tuto facere posset docet; quippe libera tunc ab hostium metu republica. Horratur itaq. securus & lætus vt animo indulgeat, præsentij. det operam voluptati. *Martiis calebs.* Exorditur ab occupatione quæstionis, cur ipse non maritus celebret Kalendas Martias: Kalendas autem omneis Iunoni tributas, vt & Idus omneis Ioui, & Varronis & Pontificalis cõfirmat auctoritas, inquit Macrobius lib. Saturna. 1. cap. 9. hinc Iuno Kalendaris dicta: Sed Martiis Kalendis Iunoni, præcipue matronæ, sacrificabant, vt is annus ab exordio totus eis felix esset & faustus, & in partu & amore coniugali: & hæc festa Matronalia dicebantur: tunc seruis quoq. cœnas appone-

apponebant, maritq. vxoribus munera mittebāt, ut & mulieres viris ipsis Saturnalibus. *Quin* & viri Kalendas Martias vicillim Iano Iunonio sacras habebant, epulabanturq. ad coniugum castitatem seruandā pudicitiamque. *quid velint flores.* præsertim florens edera: in sacris enim aras ipsas eius numinis fronde ornari solitum erat cui sacrificabatur: iurare in Liberi facris opus erat edera. *acer-ra.* *δοισ-αη,* in Bibliis inuentu frequēs *δομιαθηλον.* *turris plena.* turre ditiores, mola saisa pauperiores litabant. *positusq. carbo.* ignis paratus super aras, sine quo nullū sacrificiū fieri licebat. *cespite uiuo.* gleba graminea humi: in terra namq. diis terrestribus sacra fiebant, qualis est Liber pater habitus antiquis. vide oden 17. lib. 2. ad finem: aut si inter superos eum numeres, in cespite uiuo, id est, in ara ex uiuo cespite erecta. *docte sermones.* Mæcenatis laus à linguarum peritis ad beneuolentiam conciliandam. sermonis, in Bland. codicibus per I maiusculum scriptum est, quod ferè vel, eis, vel, *es,* notat: ceteri scripti habent, sermonis. *ueneram dulcē.* *ἀντιόχεια* sacrificij Kalend. Martis exhibiti ad votum persoluendum. *dulcis epulas.* dulci uino conditas. *γλυκὺν* Græcè, seu *γλυκὺς οἶνος.* *caprum.* qui Baccho sacer erat, eò quod vitis insectabatur. hinc illud epigramma lib. 1. epigram. *πῶς με φάγεις ἐπὶ τῷ ζῶν, ὅμως ἔπικα ποφάρῳ ὅσον ἰσισπείσας τοῖς τοῦ γαί θύοις.* ad quod 1. Fallos. aliusit Ouid. rode caper vitem, tamen hinc cum ita bis ad aras, in tua quod spargi cornua possit, erit. *arboris istu.* vide oden 3. lib. 2. *anno redeunte.* annus Ciceroni quasi anulus, quod in se redeat: annus vertens, *ἵππομον τῷ ἰνιαυτῷ.* *corticem aspicit.* pice. hoc est, suber picatum, qui cortex propriè dicitur, quo illinebantur olim uasā uina plena ad vetustatem, quæ relin dicebantur in vsum dimorto cortice: sic enim Plin. lib. 16. cap. 8. de subere, Vitis eius, inquit, ancoralibus maximè nauium piscariūmq.ue tragulis, & cadorum obturamentis &c. *dimouebis.* sic habent omnia quæ uidi scripta quæ secutus sum. *amphora.* amphora *κισσομύον,* quadranal: à figura pædis quadrati, uas uinariū, quo quadraginta octo capit sextarios. *sumum bibere instituta.* hoc est, statuta seu reposita bibere sumum, id est, uetustatem, qua imbuta uini nobis propinabit fumosum & validum nidore quæ plenum: hoc autem dicere uideretur alludens ad ea sacra quæ *ἄκαρα* dicuntur, id est, non fumosa, seu sine uino: uide est illud Athen. *ἄκα-πια γὰρ αἶμα ἂν δὲ θύοις,* id est, sine summo namq. poetæ temper canori sacra facimus. sic & Lucianus in amorib. *βυφάγος* *μῦς,* inquit, ὁ δαιμόν, ὁ λατρεῖ, ἡγιστά: *ἀκάπτοις,* ὡς φασί, τῶν θυσιῶν *ἡν-εα* *τερεπρόμω.* id est, profecto ualde vorax ille

deus est, ὁ Luciane, qui neque sumi sacris expertibus vilo modo gaudet: significans sacra pauper-culorum, qui molas falsas, iac, coronas & id genus alia diis offerunt. *consule Tullio.* Chronimus uentilitatis uini ab Horatio propinati, hyperbolicòs: Lenim Volcatius Tullus (si alius nō intercederit) consul fuit cum M. Aemilio Lepido anno urbis cond. 687. Cantabri verò, quos hic domitos ait, rebellantes, ab Agrippa postremum subingati sunt, auctore Dione anno 734. Nunc annorum inita ratione, uinum hoc uetus fuisse annos 47. itaque ab Horatio credo notari uinum ualde uetustū. *sume Macenas.* inuitat ad pocula & hilaritatē nocturnā ob se seruati ab arboris casu. *cyathos.* de scyphis & cyathis ode 27. lib. 1. *mittaciulis.* hortatur à securitate reipubl. de sū erat is hostibus. *super urbe.* de rebus urbanis. *Daci Cotisonis agmen.* hi Daci Europæi ad Istrum tuere, non etiam Asiatici Daz olim dicti ad Araxen: Scribit enim Suetonius Dacorum incursionem ab Augusto coërcitas fuisse, cæsistribus ipsorum ducibus, ex quibus hic Cotisonē vnū fuisse est uero consentaneū: quæ vox planè est Cimbrica, in qua C littera proferri debet ut G, ut τὸ C, in dictione Caius, quasi Gotion seu Gotion, & per lyncopen Gotion, id est, filius Dei. uide Saxonica Becani. *Medus infestus.* Dion lib. 53. ad finem, cum Teridates, inquit, ac legati à Phraate Romā aduenissent, suarum cōtrouersiarum causā, in senatum eos Augustus introduxit, ac deinde mandati sibi à senatu iuris cognitione, Teridatem Phraati nequaquā tradidit: filiū tamen Phraatis, quē ante ab eo acceperat, pari remisit, ut pro eo capriuos, signaq. militaria Crassi & Antonij cladibus amissa, reciperet. *seruit Hispan.* v. b. o. de Cantabris quā nte Biscaini neminantur, Hispaniæ populis iam dictū est suprā. deinde uide oden 6 lib. 2. *sera.* bel. ū namq. Cantabricū in sex annos protractum fuit & amplius. *cedere campis.* Dio. lib. 51. Bastarnę inter Scythas, inquit, uerè numerantur: tum tranſg. essi Istrum, Mysiam sibi oppositam, finitimūq. Triballōs, Dardanōs, ibidem habitantes subegerant, &c. deinde pauld post: Crassus cūna ut Sira Deutheletarum regi luminibus capto, auxilium ferret, tum uerò ut Macedonē caueret, contra eō duxit, ipso suo aduentu perterritus, sine prælio ea regione expulsi: porro domum fugientes insecutus Segenicam occupauit, in Mysiam inuasit, agrum infestauit, &c. hæc gesta sunt anno urbis cond. 725. Cæsare sext. & M. Vipsiano Agrippa 3. cons. *negligens.* remissus, dissolutus, ab animo otiosus, qualem scilicet afflicto requiritur pocula rotantia. *laboret.* egens cōsilio quo, pigrescentiaq. parce. noli. *pruatis.* nō in seio publicis, sed

sed inter parietes priuatus & liber genio indulgens, amicis vacans. *dona præs.* quod præsens hora donat, ubiq. indulget, *rape.* sic habet Maldeg. reliqui omnes cape. *seuera.* seria.

A D L Y D I A M de præteritis amoribus.

Ode IX. ἀνταποδοτικὴ.

HOR. *DONEC* gratus eram tibi,
Nec quisquam postor brachia candida
Cernici iuuenis dabit:

Persarum vigu. rege beator.

LYD. *Donec* non aliam magis
Arstisti, neque erat Lydia post Chloën:
Multi Lydia nominis

Romana vigu. clarior Iliæ.

HOR. Me nunc Thressia Chloë regit,
Dulceus docta modos, & cithara sciens:

PRO qua non metuum mori,
Si parcent animæ fata superstiti.

LYD. Me torret face mutua
Thurini Calais filius Ornithi:

PRO quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata superstiti.

HOR. Quid, si priusca redit Venus,
Diductosq. iugo cogit æneō?
Si sanna excutitur Chloë,

REiectaq. patet ianua Lydia?
LYD. Quamquam fidere pulchrior
Ille est, tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Hadria:

Tecum viuere amem, tecum obeam libens.

COMMENTATOR.

DONEC gratus erā tibi. Metrum priore versu Glycon. secund. Alclep. Hæc ode vicissim Lydiam respondentē, sibi quondam amicā facit, & agit de instauratione cū ea, gratiæ. *donec.* quādiu. *gratus.* amabilis. *potior.* melior, hoc est, cū nemo mihi à te præferretur, erā rege Persarū beator. Persarū autē reges deliciosē vīuebant & splendide. *candida.* pulchræ. *vigu.* florui. *donec non alia.* respōdet Lydiā. *arstisti.* iuventus fuisti, amasti. vt, ardet amans Dido, traxitq. per ossa furorē. *post Chloën.* nō erat apud te Chloë inferior. Chloë nomen est alterius amicæ. *multi nominis.* magnæ famæ, & Iliæ matri Rōmuli præferebā. *me nūc.* loquitur Horat. *Thres-*

sa. Thracia. vt, Thressa genus Pholoë, geminūq. sub vberē nati. *regit.* potitur. *modos.* carmina, cātilenas. *si parcent.* vt diu viuat. *nō metum.* velim pro ea mori. hoc facit ad augmentū amoris, vt sit paratus mori, si illa possit diu viuere. vt, si fratē Polux alterna morte redemit. *me torret.* Lydia. *face mutua.* amore mutuo. vt, mutuis bene fidum petus amoribus. ordo est, Calais filius Thurini Ornithi torret me. *Thurini.* Thurii Brutiorū est oppidū, vnde Ornithū dicit oriundum. *Quid? si prius.* Horatius, hoc est, quid si ad amorē reuimus priore. *cogit.* coadunat. *æneō.* forti, inexpressibili: ad perpetuitatē gratiæ redituræ iugū dicit æneū: æs enim nō sicut ferrū citō consumitur: vnde Virg. & centū vincit ænis post tergum nodis: vt æternā pacē monstraret per ænā vincula. *diductos.* diuulso. *excutitur.* expellitur. *reiectaq.* repudiata. *ianua.* aditus, accessus ingressus. *si ære pulchrior.* vt, quāvis Oceani perfusus Lucifer vnda. *illo.* Calais. *leuior.* inconstitior, turpior. *improbo.* æstuolo. *iracundior.* vnde illud est, amantiū iæ, amoris redintegratio est. *tecū viuere amem.* vt, vna talis ambobus erit. *obeam libens.* vt, tecum consumerer æuo.

CRVQVIVS.

DONEC gratus erā tibi. Cōtinet hæc ode amato-
ris & æstus, id est, Veneres olim mutuas inter Horatiū & Lydiā, cū iucūda admodū gratāq. cōmémoratione adiunctorū, quæ in amore solent amanteis suauiter afficere: Quæ cōmémoratio eō lectori gratior est, quod *amoris* is alter alteri dis-
cessionis amatoris causam subindiceret, Lydiæ quidem *χλωνική* Chloës meretricis, Horatio verō Calais adolefcentis; quorū præsētibz amoribus ita se mutuo exagitant, mordēt atq. vrunt, vt satis innuant in gratiā se pristinā redire velle: ita nāq. ferē fit, vt displicere nobis id incipiat quod efferrimus supra modum: prior itaq. in amore labascit Horatius, cui mox victa succumbit Lydia. *donec gratus erā.* hæc ode bellissimus est atq. adeo Comicus characterissimus amantiū sibi subiratorum; quibus de præteritis amatoris deq. præsētibz amoribus magnificē colloqui, denuō procari est. Exorditur autē ab amoris beneficio; eō quod dum Lydia frueretur, quouis se rege beatiore crederet. *gratus.* meretricia gratitudo leuis est & caduca, nec nisi *μνηστικὸς ἀμείβεις*, vt est in Epigram. id est, donis procacibus & parari & ali potest: nā desisti dare, desisti amari. *brachia cādida.* periphrasis osculorū & amplexus Veneris. *Persarū vigu.* hæc beatitudinis iucūda memoria Lydiā sollicitat de nouis amoribus; estq. scintilla quædā cōdiri quidem amoris sopitūq. sed necdū extinctū. *donec non alia.* omnia scripta nostra habent, alia, præter Maldeg. quæ habet, aliā, cū vulgatis. *arstisti.* hoc ardere meretricium

reticiū pro suo somno, non signa, sed questū defiderat ad incendiū. Moschus, *ὅς ἀχρὶ τοῦ πᾶντος τόπος αἰσθητός φησὶν ἀχρὶ*. post Chloem. donec erat Lydia prælatæ Chloë. Certe non amplexus, sed questus intercipiendi metus, meretriculis æmulationem parit. *multis nominis*. nobilis. *vixit*. vixi. venusta reciprocatio: vt enim Horatius quādo Lydiā amplectebatur, persuasum habebat se quouis rege beatiorē, ita Lydia Chloë præposita quauis regina ait se vixisse clariorē: Ecce hic aliam recōciliationis scintillam. *Ilia*. mater Rōmuli ex Marte, filia Numitoris. *me nunc Thressa*. hæc cum Chloë cōfuetudinis narratio, mordet animum Lydiæ, inuitaque latenter ad eam dirimendam. *regit*. me habet. *dulcis doct. ma.* laus Chloës à vocalitate, & pericia pulsandæ citharæ, vt magis vrat Lydiam. *pro quo non*. mortem vita redimere supremū beneficium est, quod vino præstari potest: Est autem hoc hyperbolicum ad animum Lydiæ magis irritandum. *facis munda*. hæc simulata in meretrice simplicitas, qua se nō regere vult Calais, sed eius amore frui mutuo, est in odium Chloës quæ regebat Horatium. *pro quo bis patiar mori*. retaliatio à maiori: non enim vt Calais maneat superstes, semel ait se mori paratam, sed mille mortis subire: hoc enim est bis mori, finitum pro infinito. *quid si prisca* r. hic videtur ex mutuo colloquio amoris redintegrationem, sciati illaque per æmulationem reconditas exire in apertam flammam. *quid*: hæc particula parit attentionem Lydiæ. *si prisca*. hypothesis amoris reconciliandæ. prisca, id est, prior Ven^o. iore: missa. prisca dicta ob amoris impatiētiā, cuius intermissio breuiola videtur amanti sæculum. *diductusq.* discordeis per æmulationem & suspicionem, *ὅς τῷ ἔρωτι ὄνυχες καὶ ὀδόντες*, id est, qui ungues sunt amoris & dentes, auctore Plutarcho. *iugo aëneo*. metaphor. à bobus aratōibus, pro amore pari & indissociabili. *flaua*. flauam dici arbitror non tam à coma flaua, quæ in puellis commendari solet, quàm à bili flaua, quæ secum trahit iracundiam super & inamabile imperium: ideo supra dicere quidem videtur potest Horatius se à Chloë regi: Quare nunc eam, vt levis est amor, in gratiam Lydiæ, tanto vituperat quanto magis supra extulit: hinc subiicit, *excusantur*. quod non est amoris, sed odij verbum. *reiciatq.* vicissitudi inconstantis Veneris: Lydia prius exclusa nunc reuocatur. *quamquam fidere p.* per præoccupationem seruat artificiose decorum sexus: tantum namque abest vt mulieres aliquam facti culpam in se transferant, vt etiam rectè se fecisse iactent, idq̃ue simulent nolle se, quod optant maximè: Sic Lydia ne agnoscat se mutati notique cum Calai amoris pœnitere, laudat eum à

pulchritudine, insurgitque in Horatium tamquā huius dissidij causam, à leuitate & iracundia *si dore pulchrior*. videtur alludere ad Calaidis lapidis naturam, de quo Plin. lib. 37. cap. 10. Calais, inquit, Sapphirum imitatur, candidior & litoroso mari similis. *tu. ἀποστροφὴ ἰμφορπῆ* in Horatij inconstantiam cum indignatione meretricia. *cortice*. *φικῆ*, id est, subere, qui cortex propriè dicitur. de quo Plin. lib. 16. ca. 8. de subere: Quamobrem non infacetè, inquit, Græci cortices arbores appellant &c. *φικῆ*, nimirum, & *ἴψος*. Plinij locum sic restituendum credo ex lituris veteris codicis scripti. Vulgatus habet, corticis arborem. Robert. Constant. Lexico, in voce *φικῆ*, legit cortices arborum; sed malim sequi lituras dictas. hæc obiter. *iracundior Adr.* faretur autem se vlt. Epist. lib. 1. *ἀνέχων* fuisse, irasci celerem, inquit, tamen vt placabilis essem.

AD LYCEN IN AMANTEIS nimis asperam & duram.

ODE X. *μακρὴν καὶ βουλὴν.*

EXTREMVM Tanaim si biberes Lyce,

Sæuo nupta viro: me tamen asperas

Portectum ante fores obicere incolis

Plorares Aquilonibus.

Audis, quo strepitu ianua, quo nemus

Inter pulcra situm tecta remugiat

Ventus? & possis vt glaciet niues

Puro numine Iupiter?

Ingratam Veneri pone superbiam,

Ne currente retro fumus eas tota.

Non te Penelopen difficilem prociis

Tyrrhenus genuit parens.

O, quamuis neque te munera, nec preces,

Nec tinctus viola pallor amanium,

Nec vir Pieria pellice, saucius

Curnat: supplicibus tuis

Parcas, nec rigida mollior escuto,

Nec Mauris animum mitior anguibz.

Non hoc semper eris liminis, aut aqua

Calesti patiens latus.

COMMENTATOR.

EXTREMVM Tanaim si biberes Lyce. Metrum trib. versib. A. Clepiadi. quart. Glycon. Scribit ad Lycen meretricem, quam monet ne ob suam duritiem tandem derelinquatur ab amatoribus. *extremum*. vltimum. *Tanaim*. Tanais fluuius est

Y Scythiæ,

Scythiæ, cuius nomine vult intelligi Lycen esse animi planè barbari. *sauro*. barbaro. *porrectum*. extensum, dormientem ante ianuam. sic Virg. quæque redit mediū Rhodope porrecta sub æxem. *obuiere*. opponere. *incolis*. asperis. *Aquilonibus*. ventris septemtrionalibus, vbi Aquilo oritur, in Scythia scilicet apud Tanaim. *plorares*. doleres, &plorando mei misereri deberes. *strepitum*. murmur. *nemus*. viridarium. *satum*. plantatum. *remugiat*. resonet. *positas*. iacentes. niues enim Aquilone flante concrefunt & solidantur. *glaciet*. in glaciem stringat. *puro numine*. sereno aëre; vel numine, id est, potestate. vt, pura nec obrutis per cælum cornibus ibit. *ingratam Veneri*. abominabilem, execrabilem Veneri dicit, si amet superbiam & amorem contemnat. *pans*. deponere. *ne currente retro*. hoc est, ne nimia velocitate rotæ rumpatur, & tu amans similiter contemneris: nomine autem rotæ fortunam intelligit; cuius volubilitatem & inconstantiam monet vt caueat. *Penelope*. Penelope vxoris Vlyssis nota est fabula, quæ pro fide mariti absentis omneis sponso repudiavit. *o quamuis*. exclamatio. ordo est: o quamuis neque curuant te munera, nec preces, nec pallor amantiū tinctus viola, nec vir faucius Pieria pellice, & quamuis non sis mollior rigida esculo, nec animo mirior Mauris anguib; parcas tuis supplicibus. *Tyrrenus*. Italus. *nec munera*. vt, quoniam sordet tibi munera nostra. & alibi, nec munera curat Alexi. *viola*. colore violaceo. *pellice faucius*. amore concubinæ vulneratus. *curuat*. flectit, inclinat. *rigida*. dura. *mollior*. lenior, mirior. *nec mitior*. alperior. *non hoc semper*. nō semper passurum se dicit ante eius limen cælestem. aquam, id est, pluuiam, sed remisso per eius contemptum animo, tandem eam se amare desiturū.

CRVQVIVS.

EXTREMVM Tanaim si biberes Lyce. Hæc Ode viua est diatypolis amantium, quos vulgo nominamus *Penus tanchers*, ad foreis puellarum de nocte quiritantium. vt intromittatur. In primis expostulat Horatius cum Lyce de inhumanitate ipsius plusquam barbara, quod cū patiatur ventis horridis expositum, sine vlla commiseratione nivali glacie rigescere: deinde si non exuat animi saltum, à Venere comminatur infauista cuncta: vt quæ non sit. Penelope Thracibus, sed Lyce Romanis orta parentibus, quibus non difficilis, sed amica Venere existit. Postremo, vbi neque expostulatione neque comminatione sentit eam flecti, venit ad supplicationem: vt si munera adhuc & amantium voces vultusque con-

temserit, nunc mollior, mitiorque ei velit esse supplici. Venerique incumbere, dum tempus est & ætas valida, cogitetque futurum, quando ipse factus imbecillior, non ferat amplius ad eius limen nocturnas excubias, aërisque intemperiem. *Extremum Tan.* Exordium expostulatorium de inhumanitate per hypothesein; à gente barbara agrestique sumta comparatione. *Extremum*. vel ab vrbe Roma remotissimum: vel extremū, hoc est, si fonteis Tanais biberes, me tamen asperas &c. fonteis autem Tanais, ex quorundam sententiis lib. vndec. Strabo statuit in Caucasus montibus, & ipsidem ex ipsis, ex quibus Ochus & Oxus, Iaxartes, aliique complures, immittique in Caspium pelagus, quemadmodum illi: estque omnium septemtrionalissimus, ab otio Mæzoidis recta nauigantibus ad Borealia, Maiores & minores Rhombirani Mæotæ habitant agricultores & Nomades bellicosi, in plurimas gentes diuisi; quorum qui Tanaim accolunt, agrestiores sunt: qui verò Bosphorans coherant. mitiorem vitam degunt. hæc Strabo lib. vndec. *si biberes*. vel eò loci progenita, vel exulans nupta barbaro. *incolis*. inquilinis. *ne currente retro*. amplificatio ab inanimatis, ianuæ & nemore, quæ suo strepitu mugituque Horatium proforibus iacentem miserata, Lycen euigilare, eumque intromitti iubent. *pulsbra tetta*. hoc dicit, fauoris eius captandi gratia. *situm*. Bland. 3. habent satum, vt & Comment. sed reliqui, situm, quos sequor euphonie causa. *glaciet*. Poëticum verbum neutrum in actiua significatione. *puro numine Iup.* sic habent omnia nostra scripta, non etiam, lumine, quod adnotat Gantenus, à quo non dissentit Scaliger in Aulsoniū iudicet lector. *ingratam Veneri*. comminatio infortunij, si Lyce non immutauerit animū. *ne currente retro*. inter eos qui in rota hic currente laborant, necesse est nos quoque adniti, vt ea currere pergat, ne aliquando retrolapsa Lycen agat in præceps: quod ne fiat, opus est funem non dissolui, non frangi: fertur enim Lyce sursum vecta curru, quem trahunt proci subditi colla iugo, funibus seu neruis pecunie in summum voluptatis verticem, vbi cunctis Lyce conspicua, deliciose dominetur; at si propter superbiam currus gubernatricem, & Veneri ingratam, & amatoribus tandem nimis impetiolam, nerui finisque soluantur, rumpanturque, currus deorsum rapitur, nec aliter Lyce periclitabitur, quam qui aduerso vix flumine lembum remigis subigit, si brachia fortè remisit, mor istum in præceps prono rapit alueus amni. Quare per synchysin hunc versum sic interpretamur, ne fune eunte, id est, rupto solutoque, rota retrocurrat, Lycenque præcipiet.

precipitet. quemadmodum non raro vñ venit in locis accliuibus, acensuque difficilibus. Funis autem hic & rota per enallagen pluraliter accipimus quibus rheda trahuntur subuehunturque. Quæ centē sententia quàm sit omnibus obuia, nos doceant pictores, qui fortunam, pauperiem, superbiam, inuidiam, fidem, constantiam ceteraque id genus rotis vehi nobis ob oculos delinunt; vt omentam Venerem depictam trahi in rheda à suis amatoribus, velut equis iugalibus. *non te Penelopem.* à natalibus ostendit Lycen non debere esse morosam difficilemque procis, qualem fuisse Penelopem fabulantur Poëtæ, non Latino pære humaniore, sed Icario agrestiore natâ, Meleagribusque feris auibus educatam. *ô quamuis neque te.* obtestatio, qua per remotionem eorum quæ ad animum eius flectendum adhuc non profuerunt, nunc obsecratur, vt sibi parcat supplici. *tinctus viola.* color liuidus oculis parum gratus. *nec vir.* maritus. sic & Terent. tibi generum firmum & filiz inuenies virum. *Pieria pellice.* puella, *ψάλλεα,* fidicina. Hoc epitheton Pieria sic interpretor propter Pierium montem Musis sacrum: quod additur ad Lycæ maius odium mariti conciliandum, quo prior ea quoque sit in oscula & amplexus amantium: fere namque fidicinæ eiûsque sortis puellæ suum pudorem prostituunt. De pellice & pallaca, seu pallace, quæ Doricòs puellâ notat, vide Agell. lib. 4. cap. 3. Laurent. Vall. Budæ. in Pandect. *nec mollior.* durior, per litoten. ab inanimato translatio. *nec mitior.* sauior. ab immiti natura ferarum Mauritaniz. Eiusmodi querelæ ad foreis puellarum de nocte sunt excubantium procorum: ad quas suprâ monuit Asterien vt maneret difficilis & immota. *non hoc semper eris.* suadet à consequentibus, vt in tempore sc Lyce flecti sinat: futurum alioqui, vt doleat occasionem potiundi amoris præteritam.

AD MERCVRIVM VT SVIS
modis lyræque flectat animum Lydes
in eius amorem, ne instar Danaidum
obstinata pœnas luat.

ODE XI. *ὑποφωτιστικὴ.*

MERCURI: nam te docilis magistro
Mouit Amphion lapides canendo:
Tūque testudo, resonare septem.

Callida noruis.

Nec loquax olim, neque grata, nunc &
Diurnum mensis, & amica templi,
Dic modos, Lyde quibus obstinatas
Appliques aureis.

Quæ, velut latæ equa trimæ campi,
Ludus exsultim, meruitq; tangi,
Nuptiarum experts, & adduc proteruo
Cruda marito.

Tu potes tigreis, comitèsque siluas
Ducere, & riuos celeres morari.
Cessit immanis tibi blandienti

Ianius aula

Cerberus: quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter, saniesq; manet

Ore trilingui.

Quin & Ixion, Tityosq; vultu
Risit inuito: stetit vna paulùm
Sicca, dum grato Danaï puellas
Carmine mulces.

Audiat Lyde scelus, atque notas
Virginum pœnas, & inane lympha
Dolium fundo pereuntis imo,

Seræque fata,

Quæ manent culpas etiam sub Orca.
Impia. nam quid potuere maius?
Impia sponfos potuere duro
Perdere ferro.

Vna de multis face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendidè mendax, & in omne virgo
Nobilis auum.

Surge, qua dixit iuueni marito,
Surge, ne longus tibi somnus, vnde
Non times, detur: focerum, & scelestas
Falle sorores.

Quæ, velut nacta vitulos leana,
Singulos, eben, lacerant. ego illis
Mollior, nec te feriam, nec inera
Claustra tenebo.

Me pater saui oneret catenis,
Quod viro clemens misero peperci:
Me vel extremos Numidarum in agros
Classe releget.

I, pedes quo te rapiunt, & aura,
Dum fauet nox, & Venus: i secundo
Omne, & nostri memorem sepulcro
Scalpe querelam.

Y 2

COM-

COMMENTATOR.

MERCURI nam te docilis magistro monit
Am. Metrum tribus vers. Sapph. quart. dipodia
 Adon. Inuocat Mercurium lyrae inuentorem, vt
 dicat modos quibus amica eius Lyda fiat ei mori-
 gera. ordo est: Mercuri dic modos quibus Lyde
 obleras aureis applicet, nam te magistro docilis
 Amphion mouit lapides canendo. *docilis.* doctus.
 laus doctoris à discipulo: iuxta hoc quod Cic. in
 Rector. dicit artium magistros afferre laudem vel
 vituperationem discipulis, & contrà, discipulis
 magultris. vnde Mercurius laudatur hic in Am-
 phione discipulo, cuius nota fabula est, qui ci-
 tharæ cantu lapides post se traxit, ex quibus muri
 Thebani sunt extructi: vt Statius: Quo carmine
 muris iusserit Amphion Tyrios accedere mœris.
monit. moueri fecit. *testudo.* lyra. *resonare sep.*
 vt, obloquitur numeris septē discrimina vocum.
callida. docta. sic docti rem. callere dicuntur. *neruis.*
 chordis. *neq. loquax.* sonora. laus inuentoris ab o-
 pere, quia neque loquax lyra, neque grata fuit,
 antequam chordis à Mercurio aptaretur ad cantū
 Sacrificiis enim olim fidicines adhiberi consueue-
 rant. *grata.* apra. *templis.* Deorum sacris. *Lyde.*
 nominatiuus est. *obstinatus.* clausas. *applicet.* ad-
 iungat ad audiendum velut oblectata *equatrima.*
 trium annorum & difficilis ad domandum, iuxta
 illud Poëtæ, adeo à teneris assuescere multum.
exultim. altuatim. *cruda.* intracta, immatura siue
 intempestiua: hoc autem ad corpus pertinet, sed
 ad animum cruda, id est, crudelis, & per hoc aspera
 atque horrens matitum. *ducere.* dulci cantu, vt
 oblectatione cantus quocumque ieris te secutus
 sint. vt Virg. mulcentem tigris, & agentē car-
 mine quercus. *morari.* tardare, sistere. *cessit.* obe-
 diuit vt, tenuitque inhians tria Cerberus ora *sibi*
blandienti. hypallage, quia ipsi Cerberus magis
 blanditus est. *furiale.* exitiale. *centum.* finitum
 pro infinito. *muniant.* circum. lent, repleant, vt,
 Ennius, Angues villosi canis. *teser.* tetri odoris.
sanas. autum venenum. *manet.* fluat. *ore trilingui.*
 vt, iatratu regnatris fauci perionat. *quin & Ixiom.*
 gigantes. vt, a que Ixionij ven: oria constitit or-
 bis. *imūto.* coacto: extorquente scilicet risum
 citharæ tui dulcedine, quod tormentorum pœna
 non sinebat. *dum grato Danai.* filias Danai, cuius
 fabula nota est, qui fratris Aegypti inuidia, quod
 omneis filios, ipse verò filias haberet, pactis nu-
 ptiis cū fratris sui filius præcepit filiabus, vt inter-
 imerent suos sponso: quod ab omnibus factum
 est, præterquam ab Hypermnestra, quæ Linum fu-
 ga data seruauit: reliquæ ob hoc scelus apud infer-
 os hæc pœna dicuntur damnatæ, vt aquam in do-
 lum pertusum iugiter infundat. *mulcas.* mitigas.

& refoues. *puellas.* filias. *audiat Lyde.* audiat quæ
 pœna damnatæ sunt quæ amantibus crudelles fue-
 runt. *inane.* sine aqua. *seruauit Lyde.* tardum sup-
 plicium. vt, diutius in ferâ commisit piacula mor-
 tem. *manent.* expectant. *etiam sub Or.* quia cul-
 pas etiam puniunt inferi. *dura.* non ad ferri ma-
 turam hoc pertinet epitheton, sed ad earum ani-
 mum, quod dura & crudeli morte hoc facinus sine
 ausæ. vt, duris genuit te cantibus horrens Cauca-
 sus. *perdere ferra.* occidere. *uma.* Hypermnestra.
facenuptialis. honore matrimonij: nam in nuptiis
 hoc erat honoris insigne, vt faeces præferrentur.
splendida. decenter: pulchrum est enim pro iusti-
 tia mentiri. *virgo.* virginem pro muliere posuit.
longus. perpetuus, id est, mors. vt, & consanguineus
 leti iopot. *vnde.* à quo. *non times.* non teris.
falle. decipe fugiendo. *qua velus.* ordo est: quæ
 velut lezæ nactæ virulos, cheu, lacerant singu-
 los. & est pulcherrima comparatio. *mollior.* be-
 nignior, melior. *feriam.* occidam. *oneret.* vini-
 ciat. *elemens.* mitis. *extremos Numi.* in deserta
 Numidiæ, quæ feris plena sunt: aut ad crudelita-
 tem Numidarum respicit. vt, & Numidæ infernū
 cingunt. *releges.* remoueat. vt Virg. atque ideo
 tauros procul, atque in sola relegant pascua. *dum*
fauet nox. vt, defecit à tenebris, & dono noctis
 opacæ. *scalpe.* hoc est, in epitaphio meo com-
 memorando scribe quod gestum est.

CRŒQUIVS.

MERCURI nam te docilis magistro. Cū
 Lyden moribus asperam, ingenioque in-
 tractabilem steteret nequiret Horatius, vt suis a-
 moribus acquiesceret, Mercurium precatur sua-
 uibus suæ lyrae dulcisonis, quæ modulis eam mori-
 gerat vt sibi efficiat, animumque eius mitiget
 duriorem: Quod quidem ex factu facile fuerit, vt
 qui multo maiora confecerit in tigribus lenien-
 dis, sibi dulcedine cantus post se ducendis, flu-
 uis sistendis, atque adeo, (dictu mirabilius) in ia-
 feris omnibus suo nutu demulcendis: vbi & Da-
 naides ob interfectos sponso, aquam in pertusum
 dolium infundere, damnatæ, temporis aliquantū
 suæ pœnæ immemores subsistere. Quam profe-
 cto puellarum culpam si cognoscas Lyde Deos in-
 feros vlcisci tam graui supplicio, confidit Hora-
 tius, eam mitiorem futuram, sibi quæ mutas af-
 fectibus obsecuturam, *Mercuri nam te.* Exordi-
 tur à laude Mercurij, cuiusque restudinis seu lyrae,
 quam Amphion pulsando lapides auritos fecisse
 dicitur. Fuit autem Amphion Iouis ex Antiopa
 filius, quem à Mercurio lyra donatum, citharæ
 dicam exercuisse scribit Apollod. li. 3. cuius lyram
 ex sub.

ex subsecutis lapidibus, Thebe muro cinctę, Laiūf. que fugatus, lege Apollod. Plutar. in Mulica. *refomare sept.* in hunc locum legito adnotata viri doctissimi, Henrici Glareani. *nec loquax.* quippe cum esses nuda concha seu testa sine fidibus. *nunc & dimis.* postquam fidibus apertis à Mercurio resona. commendatio lyre ab inuentore & vfu. *obstinatus applicet aur.* contumaceis, præfractas: obstinatus enim propriè is est, qui sibi placens, nullius aut conuersatione aut colloquio capitur: per quam venustè alludat ad verbum *ὑπνύουμαι*, quod & audire & morem gerere signat, *ὅς λυδὴν μὲν ὑπνύουσαι.* qua velut latia. ab ætate per comparationem eque ferocientis, notat Lydes lasciuiam. *metuēque tangi.* quia nondum subacta est nec assueta iugo. *nuptiarum exp.* *ἡ πᾶρδος καὶ ὁ γάμος*, id est, adhuc virgo, necdum inrita, passiva admissarium. sic Lyda nondum experta Lucinam iustolque Hymenæos, vide oden 5. lib. 2. *proteruo.* petulantia, in Venerem propenso citoque, à protero. *tu potes sig.* argumentum à maiori: alludit autem ad Orphei fabulam: de qua in Epist. ad Pisones. *Blandienti.* blandè suauiterque canenti. vide oden 3. lib. 2. *Lxion.* de Ixione cuiusque rota circumagitata propter stuprum Iunoni intentatum in Epistola ad Pisonem. *Tityosque volens.* sic habent codic. Bland. de Tityo ode 4. huius lib. *vena.* *πύρ,* dolium, vna, vrecus, cadus, fidelia &c. vide adagiū, *πίδος ποτρίδας,* dolium pertusum. *audiat Lyda.* *ἱερὰ δὲ,* regreditur enim ad institutum de Lyde mitiganda, ne exemplo Danaidum luat acerbis suis poenas apud inferos. *scelus.* necem suorum maritorum. *notus.* aut ex narratione cognitas, aut insignis immanitque. *farāque facta.* que tardè quidem veniunt ad ultionem, sed eò grauius puniunt. *que.* facta, quæ quidem non properant, sed manent & expectant culpas, crimina, scelera etiam sub Orco luenda. *impia.* ô impiæ! exclamatione pathetica. *nam quid potuerat maius impiæ* sic habent codices Bland. vt interrogationis nota subsequatur *reimpiæ:* reliqui variant, & notam interrogationis subdunt *re* maius. Videtur Horatius data opera perturbatus scripsisse in execrationem tanti facinoris: Quare si priore lectionem probabimus, in hunc modum dicemus: Nā quid illa impiæ sorores potuerat maius scelus perpetrare? ita vt interrogatio reddat impietatis causam: at si posteriorem sequemur, iteratio dictionis pertinebit ad auxesin *sponsos potuerat.* narratio facti. *vna de multis.* laus Hypermetestæ à pietate in suum sponsum, quæ sola ex quinquaginta sororibus sponsum suum Linum, non interemit. *splendide.* magna cum laude: nam parentibus quidem mos gerendus est, sed non in ijs quæ

sunt contra Deum & naturam. *surge qua dixis.* narratio benigni animi pique in maritum ad emolliendam Lydes acerbicatem, vt, si non metu poenæ apud inferos dandæ, quæ seruileis animos terrere solet, saltem generosa moueatur immortalis laude, & gloria Hypermetestæ: cuius exemplo fiat in Horatii placidior solito, mitiorque. *surge.* iteratio est *ὑπνύουσαι* tarditatis & somnolentiæ mariti, qui difficulter ab amata separari potuit. *ne longus tibi somno.* ne dormias æternum. causa festinationis à morte imminente ab eo à quo non expectes nisi præsidium defensionemque, quo nihil est inhumanius. sic & Ouid. *Surge, age Belide,* de tot modò fratribus vnus, nox tibi, ni properes ista perennis erit. *sacerum.* Danaum. *velut nocte vitulæ lea.* exaggeratio sceleris à feritate leonæ in vitulos innoxios. *necte feriam.* admittit marito metum à sua persona. *intra claustra.* clausum tenebo dum pater cum sororibus te veniat laceratum: ita & manus suas à cæde mariti, & animum à prodicione seruauit immaculatam. *ma pater scilicet.* mens Hypermetestæ mali præfaga, nimirum sibi à patre tyranno impendere atrocissima quæque supplicia propter vitæ beneficium Lino sponso à se præstitum contra iustum patris impium. *i pedes quo te r.* valedicit, hortaturque vt acceleret fugā, quam precatur felicem & faustam. *dum fauet nox.* ab opportunitate temporis. *Venus.* quæ dux est amantium & Deæ tutelaris credebatur. *Quin & Theseus in Cretam nauigaturus,* vt eam à Minotauro liberaret, ab eo consultus Apollo respondit, vt Venerem itineris ducem sibi assumeret; auctore Plutarcho. *is secundo om.* ô dure Departie, quam durus amantium dilectus! *memorem.* *μνησθῶμαι* amoris ob vitam seruaram. *scalpe quer.* sic legitur in Bland. codicibus. & rectè ex sententia Diomedis Grammatici, qui sculpo verbum credit vix esse Latinum. tres tamen manu scripti Divi, Mart. Maldeg. habent sculpe. deligat lætor.

A D N E O B V L E N,
insuauem ei esse vitam sine Hebro
adolescente fortissimo.

O D E XII. *παρρησιαῖς.*

MISERARVM est nec amor dare ludum,
Neque dulci mala vino lauere, aut ex-
animam metuentis patria
Verbera lingua.

Tibi qualum Cythereæ puer ales,

I 3

Tibi

*Tibi telas operosaq; Minerva
studium auferi Neobule Liparae
i nitor Hebr:*

10 *Simul vnctos Tiberinis humeros la-
uit in vndis, eques ipso melior Bel-
lerophonte neque pugno neque se-
gni pede victus.*

*Catus item per apertum fugienteis
15 Agitato grege ceruus iaculari
Celer alto latitantem frutice-
to excipere aprum.*

COMMENTATOR.

Metrum hoc Sotadicum dicitur. Alij Rhythmicum nominant, vt numerus sit potius quam metrum: ab alijs Synapheia vocatur, quia nō pedum sed sensus sine concluditur. Constat autem Ionico à minore, & duobus primis versibus trimetris, hoc modo, Miserarum est. neque amor. dare ludum. neq; dulci. mala vino. lauere aut ex. tertius verò tetrameter scanditur ita, animari. metuentis. patrū ver. bera linguā. Scribit autem ad Neobulen amantem Hebrum adolescentem, & testatur insuauem esse vitam sine hilaritate & amore. ordo est: ō Neobule, Miserarum est neque dare ludum amor, neque lauere mala dulci vino, aut exanimari metuentis verbera patrū linguē. *Lauere.* pro lauere. sic enim veteres declinabant. lauit pro lauat. vt Virg. lauit improba teter ora cruor: Qui versus ineptus est, si lauit est prateriti temporis. *exanimari.* cruciari verborum castigatione. Patrū autem linguā, pro seuerā dixit: Patruī enim adolescentibus corripiendis austeriores esse solēt quā patres, quibus natura ipsa indulgentiam plerumque extorquet. Cic. idem pro seueritate censurā. Patruus quidē magister hoc diceret. *tibi qualum.* Calathum *μυρωμένους* pro lanificio dixit, quasi amore & pulchritudine amatoris capta contemneret pensā mulierum. *Cytherea.* Veneris. à Cythero monte. *puer.* Cupido Veneris filius. *Liparai.* à Lipara insula, ac si diceret Liparensis, nam Liparitanus, eius insulę ciuem demonstrat. *nitor.* pulchritudo. *simul.* mox vbi. *vnctos.* ablutos, oleo delibutos. *Bellerophonte.* qui Pegaso equo alato vectus Chimæram interemit. *pugno.* Athletico & agonico certamine. *catus.* peritus. *per apertum.* per latum. vt, alia de parte patientes transmittunt cursu campos, ordo est: Ales puer Cythereæ, & nitor Liparai Hebrī, simul vt lauit vnctos humeros in Tiberinis vndis, eques melior ipso Bellerophonte, neque victus pugno,

neque legui pederidem canis iaculari ceruus fugienteis per apertum agitato grege, & celer excipere aprum latitantem in alto fruticeo, aufert tibi qualum & studium operosæ Minervæ. *fruticeo.* vulgulo. *excipere.* ex insidiis capere.

CRVQVIVS.

MISERARVM est nec amorē dare ludum. Per insinuationem mouet Neobulen vt amet commodē, cum nihil sit miserius, quā amore suo liberē suū non posse, hilaritēque vino curas amaras obliuisci: Quod ei quidem nouit integrum non esse metu maiorum, à quibus obseruari castigarique satis intelligit: Nec ignorat tamen eam deperire Hebrum adolescentem, adeo vt ipsa nunciā puellaris exercitiij in lanificio telāque texenda quasi inmemor, nihil prater eum cogitet somnetque: Nec id certē iniuria, vt qui sit amari dignus, cum ob nitidi corporis elegantiam, natandique peritiā, tum quod in exercitiis Martij campi inter alios sit facili primus, nec venandi imperitus, & in ceruus agitatīs cursu iaculandis, aprisque venabulo trajiciendis. *miserarum est.* vehementer admiro hoc genus carminis Grammaticos nullos aduertisse non vnus esse sed diuersi generis, ne antiquos quidem: ait enim Diomedes, quem Perottus aliūque sequuntur, esse monocolon: at credo tamen eis non minus ad manus fuisse scriptos codices, vt nobis sunt hodie, ex quibus vel minimo labore licuisset versus discretos diiudicare: sed arbitror eis hoc contigisse, quod multis alijs, Acronemque non verum suæ sententiæ auctorem habere, qui Sotadicum hoc metrum, siue rhythmicum numerosumque seu Synapheia nominat, non addita metri ratione alia quā consistere ex ionicis à minori, versu trimetro tetrametroque: Qui cum sint naturæ eiusdē, voluerit hoc carmen esse monocolon. at aliud longē nobis ob oculos ponunt tres scripti codices Bland. antiquiss. Maldeg. & Mart. sed hic nostra ope nonnihil adiuti in pedibus ordinandis. Est itaque Metrum hoc tricolon, constans ex duobus prioribus Sapphicis trimetris acatalecticis, tertio Anacreontico dimetro catalectico, quarto Adonio; hoc modo: Miserarum est: neque amor: dare ludum: neque dulci: mala vino: lauere aut ex: animari: metuentis: patrū: verbera linguā. & c. vt videre licet in Ode à nobis disposita. *miserarum est.* Exordium planē est *ἰσχυρὸν*, nec Horatio magis vītarum quā genus ipsum metri, quod non tam ipsi quā vel Hebro adolescenti, id ab eo foras effragitanti, vel maioribus in puellam durioribus adscribendū crediderim: videtur enim prater honesti limites puellam

puellam Neobulen ad id inducere velle, ut maiorem metu valere iussu, de amoris ludum, Hebrumque adollescenti morem gerat, cumque eo comissando vinumque indulgendo vivat hilariter & iucundè, cum præter eum magis diligat neminem, vel ex eo coniectura facta, quod puellari penso neglecto in eum solum figat menis aciem. *dare ludum*. in amore colludere, & eo familiariter suavitè frui. *mala*. curas, sollicitudines, metus, suspiciones &c. sic Epodo 2. Quis non malarum, quas amor habet curas hæc inter obliuiscitur? *laserre*. hoc ad vini calorem pertinet, qui affectus animi frigidiores discutit, accenditque fiducia. de quo & Medici & Physici consulendi sunt. Ouid. eura fugit multo diluiturq. mero. *aut exanimari*. per ellipsin hoc supplendum est, hoc modo, aut miserarum est non dare ludum. amor, aut inter ludendam comissandumque metu maiorem percelli: ea namque voluptas interrupta timore, imperfecta est, minusque sensus afficit. *patrua*. vide Adag. patrua lingua, sapere patruos, ne sis patruus mihi. *tibi qualum*. amoris argumentum, suarum rerum neglectus est. *puer ales*. Cupido alatus. vide Moschi cupidinem. *operosæq. Minerva*. diligentis & sedula. Hesio. in oper. & dieb. *ἀσπὴρ Ἀθηνῶν ἔργα διδρακίηναι παλὰν αἰνέειν ἱερὴν ὑπόθεσιν*, hoc est, hanc arteis doceat varias telamq. Minerva. de Pandora loquens. *Liparis nitor Heb.* ostendit Hebrum dignum esse quem Neobule diligat, primum à niture vincti ablutiq. corporis. *Liparis*. de Liparæis insulis quarum maxima est Liparis, vide Strab. lib. 6. *simul vinctos Tib.* necesse est me lectori ante annos decem fidem datam in præfatione in 4. odarum nunc liberate in huius odes versuum dispositione legitimam, quam Lambinus hic temerè peruersam calumniatur, nec aliud adfert, quod doceat. in primis omnes nostri codi. scripti ipsæ sine ulla macula avelitura consentiunt, adeo ut non dubitem Lambini quoque scripta probiora à nostris in ea non dissentire: deinde ordo, versuum, quem ad finem subdit Acton vulgatus, sequitur manu scripta. Porphyrio quidem vulgatus, quem fortasse sibi proponit Lambinus, habet. Diximus suprâ adollescentes post exercitium campestre in Tiberi nare solitos fuisse. Quod ita esse nos quoque notauimus ad oden 8. lib. 1. Sed hic eum natandi morem describi ab Horatio, etiâ si velimus dicere non licet: quomodo comq. etiâ versus disponamus. Atqui vel necesse est Hebrum vinctum Tiberinis vincti abluti ad nitorem corporis tantum, non etiam ad puluerem collectum debergendum, vel Horatium hic, & in Ode 8. lib. 1. idem pro consuetudine athletarum significare, si antiquam sequimur lectionem: aut enim simul ad

Hebrus in Tiberi locus est, eum inuictum esse & equitem & pugilem; itaque natationem censet præcedere debere exercitium campestre. quod quàm sit absurdum vel mediocriter doctus facile intelligit. Postremò metri ratio versuum collocationem non admittit eam quam Lambinus probat, adeo ut ea sola sit argumento lectori aliam quam nostram hanc lectionem esse peruersam. Quod autem scribit Aldus, Lesophonte, esse Peanem tertium, qui debet esse Ionicus à minore, eoque & Horatio aliis in locis, & Iuuenali Belleophon, seu Bellerophontes, sit inflexionis apud Latinos textus: certè eius Grammatica nihil nos interrumpat, adeo ut quæ recta sunt, stultè inflectendo corruptamus. Quid enim vetat quo minus Bellerophontes primam Latinam sequatur inclinationem, quam Anchises & infinita alia in, æ vocali longa, ab æ finali, in ablatiuo? Quod cum ita sit, velim candidum lectorem nostra boni consulere, & si quo posset argumento iuare, quod videat nulla nos alterius inuidia laborare, sed id quod res est, docere. *equus ipso mel.* laus ab equitandi peritia, per hyperbolen Poeticam. *neque pugno.* laus ab athletica. *neque pede.* à cursu. *causus.* doctus. à venatione, & iaculandi peritia. *alto.* Bland. antiquiss. legit. *arvo.* pro denso, quod fortassis est aptius. *fructuato.* *αυυδ' ἰδ' ἄρ.* cum eo pugnat quod dixit per apertum.

AD FONTEM BANDUSIAM cum eius commendatione.

ODE XIII. ποσειδωνική.

O FONS Bandusia, splendidior vitro,
Dulci digne mero, non sine floribus,

Gras donaberis hædo:

Cui frons turgida cornibus

Primis, & Venerem, & prælia destinas

Frustra: nam gelidos inficit tibi

Rubro sanguine riuos:

Lasciuu suboles gregiu.

Te flagrantu atrox hora Canicula

Nescit tangere: tu frigus amabile

Ecce vomere tauris.

Præbes, & pecori vago.

Fies nobilium tu quoque fontium,

Me dicente, cauis impositam ilicem.

Saxis, vnde loquaces

Lympha desiliunt tua.

COM-

COMMENTATOR.

O FONS *Bandusia splendidior vitro*. Metrum tricolon, priorib. duob. Aiclepiad. tert. Pherrec. quart. Glycon. Bandulizæ fonti sacrificiû promittit in agro Sabino, vbi Hor. villam possidebat. *splen. vitro*. laus fontis à perspicuitate, per comparisonem, vt, vitreæ Fucinus vnda. *donab. hædo*. promittit immolatione hædi. Est autem amphibolon, vtrum dicat donaberis hædo & floribus, an hædo floribus coronato. *primus*. nuper natis. *Venerem & præl.* maturi enim hædi & appetere Venerem & propter eam pugnare conlueuerunt. *frustra*. scilicet occidendus. *insiciet*. tinguet. *gelidos*. frigidos. *lasciui*. luxuriosi, petulantis, *flagrantis*. ardentis, æstuantis. *atrox*. intemperata. *bora*. tempus. *canicula*. stellæ. *tangere*. exsiccare, calcare. *tu frigus*. opacitatem nemorosi & reconditi fontis ostendit, ad quem propter umbras non pertingerent canicularium æstuum calores. *amabile*. amœnum. vt, frigus captabis opacum. *seffis*. defatigatis. *pecori vago*. liberè pascenti. *ses nobilium*. meo carmine celebratus inter nobileis fontis numeraberis. *me dicente*. me exnente tuas laudes. *canis*. antrolis. *loquaces*. sonantes. vt, per leuia murmur saxa ciet. *defluunt*. defluunt.

CRVQVIVS.

O FONS *Bandusia splendidior vitro*. Horatius more veterum, qui fontis sacros habebant, fontanaliæque festa celebrabant, Bandusiæ fonti sacra se facturum pollicetur, hædumq. mataturum, vt cuius aqua vino mixta sacris digna sit ob splendorem, tum quod opacitate sua sit amabilis defatigatis ex opere bobus, pecorique abæstu ad se recepto salubrem potum exhibeat, situmque habeat, vnde lymphæ promanant, sub ilice visu mirabilem. *ô fons Bandusi*. argumentum est in genere demonstratiuo rerum. alloquitur fontem, id est, aquam fontis, *περὶ ὧν ἔχουσιν*. *Bandusia*. sic habent omnes lib. manuscrip. quos legi. alij legunt Blandusiæ, cum vulgatis. hic fons fortasse caput est Digentici riu, cuius meminit Epist. 18. *dulci digne mero*. vouet aquam eius dulci vino seu mulso mixtam, floreis & hædum iuenculum postridie se sacrificaturû: Maiores in sacrificiis alij vino puro libabant, alij mulso, nonnulli lacte, plerique aqua melle diluta: Vestæ Numicij fluminis aqua libatum est, Thasij vino Libanco, turis odore libabant: Horatius ad maiorem fontis honore, eius aqua splendida vino dulci mista se libaturum pollicetur. *fons turgida*. turgere propriè dicitur quod inclutum minatur exitu & eruptionem: sic fons hædi turget, vbi in fronte quidâ quasi glo-

buli apparêt, vnde post paullo erumpunt cornuæ quales sunt gemmæ in vitibus arboribusque, vnde palmites enascuntur & rami. vt, turgent in palmitibus gemmæ. *primus*. erumpentibus, enasci coëptis. quod indicium maturitatis aduentantis. *destinat*. quasi deliberat secum, cogitatque & deligit Venerem, suumque aduersarium cum quo præliabitur. *lasciui gregis*. sic, lasciuia capella. *suboles*. sic legendum notaui ad oden 3. lib. 4. *Canicula*. Persio dicitur insana Canicula, id est, vehemens, pestifera, noxia. Procyon Græcis, quod oriatur ante Canem 7. Kal. August. Columellæ. vide Plin. lib. 18. ca. 28. Idem lib. 2. cap. 40. nam Caniculæ exortu accendi Solis vapores quis ignorat? cuius sideris effectus amplissimi in terra sentiuntur, feruent maria, exoriente eo, fluctuant in cellis vina, mouentur stagna. & eiusdem lib. cap. 47. Ardentissimo autè æstatis tempore exoritur Caniculæ sidus, sole primam partem Leonis ingrediente, qui dies 15. ante August. Kal. est. *nescit tangere*. propter opacitatem arborum: arbitror hunc fontem in silua fuisse Sabina, cuius meminit Ode 22. lib. 1. apud prædium suum Sabinum in valle Farsaci fluuij situm, quod describit Epist. 16. ad Quinctium. *tu frigus amab.* ab vtili propter aquæ potum, quem Bandusia defatigatis armentis præbet & pecori sitibundo præ calore flagrantis Caniculæ. *ses nobil.* *inrogator* immortalitatis à situ. & tacita est eius fontis ære diuina.

AD ROMANVM POPVL.
laudes Augusti ob victoriam Cantabricam.ODE XIII. *πνευματικὰ.*

HERCVLIS ritu modò dictus, ô plebs,
Morte venalem petiisse laurum,
Cæsar, Hispana repetit Penates
Victor ab ora.

Vnico gaudens mulier maris
Prodeat, iussu operata Dimis:
Et soror clari ducis, & decora
Supplice vota
Virginum matres, iuuenumq. nuper
Sospitum. vos ô pueri, & puella
Iam virum experta, male ominatis
Parcite verbis.

Hic dies verè mihi festus atrox
Eximet curas: ego nec tantulum,

Nec

15 *Nec mori per vim metulam, tenente
Cæsare terras.*

*I, pete vnguentum puer, & coronas,
Et cadum Marfi memorem duelli,
Spartacum si qua potuit vagantem*

10 *Fallere testa.*

*Dic & arguta properet Neera
Myrrheum nodo cohibere trinem.
Si per inuisum mora ianitorum
Fiet, abito.*

25 *Lentæ albescent animos capillas,
Litium, & rixæ cupidos proteræ.
Non ego hoc ferrem calidus iuuenta,
Consule Planco.*

COMMENTATOR.

HERCVLIS *virtu modo dictus* ò plebs. Meritum trib. vers. Sapphæum. quart. Adou. Hæc Ode scribitur in Augulli laudem, victoris ex Hispania reuertentis, comparauone ad Herculem facta; vt ostendat labores eum non per alios sed per se administrare, victoriamque adipisci. ordo est: ò plebs Cæsar dictus petisse laurum venalem morte, modo victor ab Hispana oraritu Hercules repetit penatibus. *morte venal.* mortis enim contemptu laurus victoriæ queritur & triumphus, vnde litteræ laureatæ dictæ sunt. vt, est animus læcis contemptor & istum qui vita bene credat emi quo tendis. honorem. & vitamque volunt pro laude pacisci. *unico gaudens.* matronam castam dicit votum pro reditu Cæsaris soluturam. *prodeat.* procedat. *operata.* sacrificans, sacra faciens, victimas offerens, id est, procedat matrona ad puluinaria & aras & sacra diis faciat. *iustis diis.* diui semper iusti creduntur, sed nunc specialiter hoc dicit, quia victoriam & reditum Cæsaris, merito eius & virtuti præstiterant. Virgilius quoque operari pro sacrificare posuit, inquires, sacra reser. Cæseri lætis operatus in aruis. *forer clari duc.* Octauiam Augusti sororem innuit. *supplices vultu.* virgines solutis supplicantes. vt, soluite crinaleis vitas, capite Orgia mecum. *iuuenumq; nuper.* supp. matres prodeant nuper iuuenum qui sospites domum reuersi sunt per Augusti victoriam. *iam virum exp.* nuptæ. *malè ominatus.* siue, quia pro festiuitate dierum feriæ indicabantur, & abstinebatur à libribus iurgisque; siue, quia in sacrificiis præcepto silentio bona omnia haberi iubebantur, ne inciviliter & incaute loquentes mala omnia verbis facerent: ideo inquit parcite verbis malè ominatis, id est, malis ominibus.

verè. non fictè. *aræ curas.* cogitationum mæzores. vt, quando hæc te cura remorder. *sumulium.* commotionem bellorum. *per vim.* per impulsione hostium. *tenente Cæsare.* quia pax parata est incolumi Cæsare. vt, terra belligeri compescat li-
mnia Iani. *cadum Marfi.* vinum quod bello Marfico distulsum est. Cadum autem orcam. vt, vina bonus quæ deinde cadis onerarat Accestes. *Spartacum.* gladiator fuit Spartacus, qui cum 74. locis similis conditionis è ludo Lentruli fugiens, duxque factus per quatuor annos aduersus Romanos bellum gerens vastauit plurima: ideo nullum cadum vini manus eius euasisse metuit. at huc postea Licinius oppressit. vt Luca. & simili causa caderet qua Spartacus hostis. *vagantem.* hostiliter debacchantem. *fallere.* effugere. *testa.* orca. *Neera.* citharistræ siue cantatricis. *arguta.* canoræ. vt, hic arguta sacra pendebit fistula pinu. & argutos interstrepit anser olores. *properet.* festinet. *myrrheum.* persumum myrrha; vel inter flauum & nigrum, myrrhei coloris. *cohibere.* in nodum colligere. ad lætitiā repentinā significandā. *nodo.* in nodum. *inuisum.* odiosum. *mora.* tarditas. *ianitorem.* si ianitor prohibuerit te ingredi. *abito.* adolescentem se ostendit fuisse irasci facilem, vt alibi. *lentæ albescent.* canus. ætatis accessu corporis vis extinguitur & furor. *cupidos.* iam olim ad rixam pronos animos & superbos mitigat ætas. *consule Planco.* adolescentem se fuisse commemorat Planco consule, irascique nimis facilem, si ab aliquo fastidiretur.

CRATYIVS.

HERCVLIS *virtu modo dictus* ò plebs. De Expeditione Cantabrica victori reduciue Cæsari Romanos hortatur Horatius, vt gratulentur, publicæque lætitiā diem festum concelebrent, sacra diis faciant, agantque gratias de tam immāni hoste deuicto Cæsaris auspiciis: Matronæ Iunoni pro more supplicent: matres vxorēque ob filios marisque seruatos bonis precationibus, faustisque acclamationibus modulātē canentes, pacem tranquillitatemque perpetuam deos expositā, quam ipse sibi indubitatam pollicetur imperante terris Cæsare: Quare vnguento se delibutum coronatumque diem feriātum iucundè cū Neera genio indulgendo hilaritēque promittit acturum, quam per puerum accessit iuber line mora adesse, aut alias domi manere. *Herculis ritu.* Exordium ab apostrophe ad Romanos, quos plebem nominat non sine lætare energia: ideo fortasse, quod ex plebeis aliqui cū Antonianis Hispanisque contemtim Herculi collarum Cæsarem, quæ ab Eurytæo damnatum, dixerint in Cantabros

Ancistius, Tit. Carisius cum Cantabris & Asturi-
bus, ipso Caesare Tarracone ægroante, feliciter re-
gessisse nuntiarentur: cum Augustus triumphū
sibi à senatu decretum renueret. Quare ei per-
missum est, ut primo quoq; anni die imperatoris
tunc sumto nomine corona & veste triumphali
viceretur. Quare, ut ad insitutum redeamus, hæc
testa, seu cadus à Marisco bello ad Cantabricum
Iano clauso, vinum habuit reconditum annorum
64. *dic & arguit.* accessit Næram fidicinam per
puerum, sed ea lege, ut propter semicomita, crini-
bus in nodum religatis. *myrrheum.* de vnguento
myrrheo vide Plin. lib. 12. cap. 15. Bland. omnes
habent Mureum *si per inuisum.* si ianitor sit mo-
rosior, ut mox te non admitrat. *abito.* noli mole-
stus esse. *lenis albescent.* ἀπαλογία ab ætate iam
ad senium vergente. *animos.* τὸ θυμὸν, animi ve-
hementiam ardentiorē, & ad ultionem pronio-
rem. *proterua.* petulantioris. *non ego ferrem.* En-
allage, pro ferre potuissē, modi potentialis: erat
enim Horat. ἀφ' ἧτος: quare ubi per senium non
licet honestē, in iuuenta, eam contumeliam Næ-
ra iussit. *consule Planco.* Natus est Horatius, L.
Corra, L. Manilio Torquato Consil. anno vr. con.
688. auctore Sigonio. L. autem Munatius Plan-
cus, eodem auctore, consul fuit cum M. Aemilio
Lepido anno vr. con. 712. fuit itaque tunc tempo-
ris Horatius annos natus 23.

AD CHLORIM MOECHAM vetulam & luxuriosam.

ODE XV. μίμητις.

VXOR pauperis Ibyci,

*Tandem nequitia fuge modum tua,
Famosisq; laboribus.*

Masuro propior desine funeri

5 *Inter ludere virgines,*

Et stellis nebulam spargere candidis.

Non, si quid Pholoën satis,

Et te Chlorig decet. filia rectius

Expugnat iuuenum domos,

Pulso Thyas vii concita tympana.

10 *Illam cogit amor Nothi*

Lasciva similem ludere caprea.

Te lane prope nobilem

Tonsa Luceriam, non cithara decens,

15 *Nec flos purpureum rose,*

Nec poti verulam face tenuis cadi.

COMMENTATOR.

VXOR pauperis Ibyci. Metrum dicolo prio-
ri vers. Glycon. poiterio. Alclepiad. Ad moecham
scribit libidinolam & verulam, quam obiurgat pro-
pter intempertiam eius petulantiam. *vxor.* quæ
marito est solatio, si casta est. modettâq. *pauperis.*
honesti & tenuis, cuius tenuitati honestatque uo
conueniebat vxor libidinosa. *fuge modum.* pone
modum. *nequitia.* obicem iudini. Nequitia
etiam significat turpem auaritiā. ut Terent. leno
nequam, non vult me iniqua loqui. *famosisq;* tur-
pibus. *masuro pro.* ordo est: desine inter virgines
ludere, cum sis propior funeri, & vicinior per æ-
tatem. *funeri.* morti. *stellis.* virginibus, decens
ἀπαλογία. Nam ut stellarum decus & nitor fulca-
tur nebulis celaturq; sic nitorem virginis anus
permixta valde obcurat. *nebulam.* dedecus. *spar-
gere.* immiscere. *Et te Chlorig.* ordo est: Chlorig nō
si quid satis Pholoën decet, hoc etiam decet te,
rectius expugnat filia domos iuuenum supp. quā
tu concita vii Thyas pulso tympano. *expugnat.*
pullat. *pulso.* concussio. *Thyas.* baccha, turpem
etiam designat Pholoën filiam Chloridis quæ fu-
rore libidinis incitaretur, ut Bacchæ tympanorum
pulsu. *Nothi.* nomen amatoris. *illam.* Pholoën.
lasciva. petulcæ; perpulchræ: quia hoc genus pe-
cudis libidini & lasciuie est deditissimum. *te lane.*
supp. decet. *prope Luceriam.* Luceria ciuitas est A-
pulix, dicit autem lanificio ætatem eius magis ap-
tam, quā luxui & ebrietati. *poti.* potatu. *veru-
lam.* supp. te. *face tenuis.* vique ad tæcem, tamquā
quæ vala vino potando euacuaret.

CRVQVIT.

VXOR pauperis Ibyci. Chlorim monet seni-
culam non decere libidinem, ut quæ maritū
haberet pauperem quidem, sed honestum & ab
eiusmodi vitæ moribus alienum, qui noller eam
iam decrepitam choris interesse puellarum, qua-
rum formam spectabilem ipsa suo vultu rugoso
nebulosq; facile obscurare posset. Sinat Pholoën
& amare & cum Notho amafio lasciuire: ipsa ve-
rò de lanificio cogitet: quod id suæ ætati conue-
niat; non etiam citharam sonet, aut sertum ro-
saceum inter vini pocula. *vxor pauper.* Pauperis
vocabulum à scriptoribus ferè in bonum vsurpa-
tur, adeo ut sit epitheton virtutis honestatque:
qualem depingit Horatius Ofellum rusticū Saty.
2. lib. 2. Nam pauperem esse est moderate quidem
agere, sed opera & labore rem parare: quod pere-
leganter in Pluto definit Aristoph. discrimen sta-
tuens inter mendicum & pauperem: πτωχὸς ἐστὶ
ἴσθ', εἰς, ἐλθὶ ἐντὶ κατὰ τὴν τῶ δὲ πτωχὸς ἐστὶ
φειδίσμων, κατὰ τὴν τῶς ἀρετῆς καὶ, περιττὸς δ'
αὐτῷ κατὰ τὴν πρῶτον κατὰ τὴν ἐπιλειπὸν: id est, mendici
quidem

quidem vita viuere est nihil habentem : pauperis autem, viuere vtemem & operibus intendentem; superesse autem ipsi nihil, non deesse tamē. Suadet itaque à decoro mariti, tandem vt laetare desinat. *fige modum.* vnus cod. Mart. habet pone modum. reliqui fige. Est autem metaphora à militibus sumpta veteranis, qui exauctorati sua arma figere dicebantur. vt Virg. armāque fixit Troia, nunc placida compositus pace quiescit. Epist. 1. li. 1. Veianius armis. Hercules ad postem fixis latet ab litus agro. *fame siquē.* ab inhonesta fama. *maturō prop.* ab ætate leuoli, cui Veneris ludus est decori. *interludere.* ludere inter puellas. & *stellis nob.* perpulchrum i. *ἀστέρες.* ex oppositis, *συγχεσθῆναι.* non si quid. *ἀπαιτῶν τις ὑποβολὴ.* filia rectius, ætate venia puellæ datur, si iuuenum ludincer animos; nam pares cum paribus rectius conueniunt; sed vetulæ nequaquam cui libidinari est foeditimum. *expugnat domos.* constantiam, ita vt animus meretricis illecebris irretitus dicatur non esse domi, sed foris peregrinari. Non placet Pholoëa posse inuelligi iturpille in foreis alicuius, propter sexus infirmitatē & molliorem, nisi ipsa furens cum multis aliis Thyadibus sic Orgia sacrificarit. *cogit amor Nothi.* ἀπολογία laciuiæ ab amore Nothi. *se lana.* pro lanificio & tela. *ἀποστρέφει μὲν παρὰ.* Lucerium. Straboli lib. 6. in Mineræ quidem fano, quæ Lucerig est, prisca dona, & ipsum vetus oppidum Dauniorum exiit, nunc verò depressa iacet, hortatur itaque Chlorim vetuli suum opus in lana telæque texenda faciat, maritum iuuer, solenturque sua præsentia. *non celsibria d.* Nam, vt ait Publianus, Anus ludēs mortidelicias facit. *non flos.* ex veterum more, qui coronati potabant. *seca tenua.* non decet te vetulam strenuè potare dies noctēque donec cadus sit exhaustus. In vno cod. Bland. & Mart. scriptū est, vetula. Quod & Cæcilius notat: nec ab ea lectione dissentit Porphyrio vulgatus; habet enim, per fecem autem vetulam, vetus vinū accipe. sed altera lectio mihi verior apparet. dispiciat lector.

A D MÆCENATEM;
auro obedire omnia, se verà minimè.

ODE XVI. ὑπόθετη.

INQLVSAM Danaën turris æneæ,
Robustaq; fores, & vigilum canum.
Tristes excubia, munerant satia
Nacturnu ab adulteru,
5. Si non Arisum, virginis abdita.
Gulodum p. iudum Iupiter, & Venu.

Risissent: fore enim suum iter, & patens,
Conuerso in pretium Deo.

AVRV M. per medios ire satellites.

Et perturbare amat saxa, potentiū.

Idu fulmineo. concidit augurū

Argui domus, ob lacrum

Demersa ex scidio. diffidio vrbium

Portas vir Macedo, & subruit amulos.

Reges muneribus. munera nauium

Sauos illaqueant duces.

CRESCENTEM sequitur cura pecuniam,

Maioresq; famēs. iure perhorruī

Latē conspicuum tollere verticem,

Mæcenas, equitum docui.

QVANTO quisque sibi plura negaueris,

A. Dis plura feret: nil cupientium.

Nudus castra peto, & transfuga, diuinum

Partem iniquere gestio,

Contemsa dominus splendidior rei;

Quam si, quidquid arat non piger Apulus,

Occultare meū diceret horreū.

Magnas inter opes inops.

Patrius aqua, siluaq; iugerum

Paucorum, & segetis certa fides meæ.

Fulgentem imperio fertilis Africa.

Fallit sorte beator.

Quamquam nec Calabria mella ferunt apes,

Nec Lestrygonia Bacchus in amphora

Linguescir mibi, nec pinguis Gallia.

Crescunt velletra pascui:

Importuna tamen pauperies abest:

Nec, si plura velim, tu dare deneges.

Contra illo melius parua Cupidine

Vestigalia porrigam.

Quam si Mygdonis regnum Alyattici

Campi continuem. MULTA petentibus

Desunt multa. bene est, cui Deus obulit.

Parsa, quod satū est, manu.

COMMENTATOR.

INQLVSAM Danaën turris æneæ. Metru:
ditolon trib. verf. Afcepiad. quart. Glycō. Oſten-
dit hæc Ode quanta vis sit auri & potentia, qua
expugnantur & corrumpuntur omnia: se autem
Horatius beatum dicit, quod paucis contentus
plura.

plura non appetat. *inclusam Danaën.* Exorditur à fabula Danaë puellæ & aureo imbri. Acrisius pater cum Danaën filiam valida turri & munia clausisset ob pudoris custodiam, Iupiter in aurum verius fingitur eam violasse: Quo exemplo docet nihil nõ expugnari posse pecunia. Ordo est: Aenea turris, & robustæ fores, & tristes excubiz vigilum canum, satis munierant inclusam Danaën ab nocturnis adukeris, si Iupiter & Venus non risissent Acrisium pauidum custodē additæ virginis. *nēna.* robustissima. *vigilum.* vigilantium. *tristes exc.* ab effectu: quod Danaën mæstam & tristem redderent. *munierant:* si mauerant munitam. *nocturnis.* oculis. noctis enim tempus eiusmodi crimini est aptum. ut est, nec gregibus nocturnus obambulat: quod dicit, ut ostendar ibi nulla mala regnare. *addita.* inclusæ. *pauidum.* sollicitum & cautum propter onaculum. *risissent.* illussissent. *fore.* esse, supp. sciebant. *in pretium.* in aurū, quia Iupiter in imbrem aureum verius videtur fuisse pretium concubitus. *per medios satellites.* per hostium cuneos & fremitus hostileis. ut, quid non mortalia pectora cogis auri sacra fames! *peritum.* pere amat. munitiones solet vehementius expugnare quam fulmen. *comidit.* exaggeratio. *angustis.* varis Amphiarai, cuius vxor Eriphile monili corrupta, egit, ut ad bellum contra Adrastum egrediretur: quod tamen velut vates præcius sui exitij, multum declinabat. *ob lucrum.* ob monile, quod Eriphile ab Adrasto acceperat. *demersa est.* perijit in mari terræ. *domus.* pro gente & familia Amphiarai. *diffudit.* dirupit, diuisit. ut, diffidimus muros. *uir Macedo.* Philippum significat Alexandri Magni patrem, qui mukas ciuitates auro proditoriibus dato cepit ac diruit. *amulos.* resistentis & inimicos. *sauros.* immitteis. *illaqueant.* implicane, demergunt, capiunt. *duces.* piratas, qui propter rapacitatem securi sunt & piraticam exercent, magno sæpè cum periculo. & est ordo, duces nauium, non autem munera nauium. *cura.* sensus est, cura sequitur diuitias crescentes, & fames maiorum diuitiarum, augetur cupiditate. ut, Iuuenat. Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. *iuu perhorui.* pecuniarum desiderium merito respui & spreui propter curas & inquietudinem. *lardi.* diffusè. *conspicuum.* clarum & torum honorum potentia. *tolle.* atollere, erigere. *verticem.* caput. *Mæneas equi dec.* erat enim Mæneas eques Romanus, nec voluit transire in ordinem Senatorium. *quanto quisque.* hoc est, quanto quis diuitias magis spreuerit, contentus mediocritate census, nec ambuerit fortunas maiores, tanto Deorū fauore dicit ei nihil posse deesse. *nihil cupiens.* pacitate gaudenrium. *feras.* accipiet. *nudus.* à

diuitiis & cupiditate, conspicuus. *transfuga diuit.* defector, fugitiuus. *gestio.* opto, cupio, quia dixit castra, nunc se dicit transfugam, manens in metaphora, quod à diuitiarum vitis & curis significet se transire velle ad virtutis insignia & vitæ quietem. *concreta.* sprete. *impiger.* laboriosus. Luca. atque impiger Apulus arua deseruit rastris occultare. recondere, reconditum habere. *magnus interopes in.* animo scilicet egenus, propter intolerabilem cupiditatem: avarus enim eius rei se ostendit inopem, quam quærit, tamquam non haberet. ut Iuuenat. egenis viuere fatis. *pura riuus a.* laus mediocritatis sub agelli descriptione. *segetu cer.* vbertas glebæ fertilis, non decipiens spem domini, vel laborem agro præstitum, cui cōgigit, is beatior est multa Africæ: patrimonium possidentem. ordo est: pura riuus aquæ, & siluæ iugerum paucorū, & certa fides mæsegetis beatior, fallit forte fulgentem imperio fertilis Africæ. *quamquam nec Cal.* in Calabria enim sunt flores apibus gratissimi, ostendit se agros non habere in Calabria. *Lastrygonia.* Formiana: nam Formiis Læstrygones suas sedes habuerunt, ubi optima vina nascuntur. *languescit.* euanescit, veterascit, accescit. *pinguis Gal.* crassa & fecunda. *Mart.* re Tyrus, me pinguis Gallia nutrit. est enim Gallia palcis apta. *importuna.* quæ facit importunos & odiosos. qualis est pauperes extrema, quam negat Horatius se habere. *nec si plura.* quàm habeo. *laus Mæcenatis* ab humanitate. *contracto.* mitigato, arto, reiecto scilicet desiderio diuitiarum. *vestigalia.* i. paucorum possessor minora tributa persoluam. *Mygdania.* Asiaticis, Assyriis. *Allyaticis.* regis Lydorum Croesi filij, qui patris imperio opimo est vltus. *continuum.* coniungam. *petentibus.* cupientibus. *benef.* sup. ei dicit omnia frugalitati suppetere, & nihil deesse.

C R V Q V I V S:

IN C L V S A M Danaën turris aenea. Ex verbis Horatij satis coniciere licet, ad honores eum, dignitatesque amicos euehere contendisse, à quibus ipse magno & forti animo, cum numquam cō adduci potuisset, ut instituto vitæ mutato eis assentiretur, hac Ode rationem reddit. in primis sibi pro comperto esse honores esse ambitiosos, aurumque sitire: nam sine pecunia necali splendorem nec subistere posse: Pecuniam verò cuncta secum duere vitæ incommoda, dolos, insidias, stupra, prodiciones, & si qua sint his grauiora: Danaës enim puellæ deluso patre Acrilio, numquid Iupiter aureus virginitatem expugnauit? Quid Eriphile ut Amphiarum maritum proderet, an non à Polynice monile accepit? Sed qua Macedo

Z. j.

Philippus

Philippus alia via portas vrbiũ hostilium intra-
uit, muros diruit, reges subiugauit, quàm auro
proditor ei: Quid namum ductores Barbaros capit
& illaqueat aliud quàm auri munera? vt omittam
curas, perturbationes, sollicitudines, habendi sum
in inaniabilem, periuria, impia in patiam & Deos
iplos confilia: quibus magistratus, honorum di-
gnitatumque studiosos necesse est esse obnoxios:
adeo vt non iniuria ô Mæcenas amphorem vitæ
statum exhorruerim, quàm naturæ ductu modò-
que viuere, contentus diis auctoribus mea sorte,
rerumque angustia tolerabili: vt quem Sabinus
agelius, riuulus aquæ puræ, siluarum aliquot iu-
gera, & legetis annuæ cum tranquillitate mentis
fiducia, iplendidiorem me beatioremque faciant
quàm Atrix regem sua regna. Sit Calabria melle
felix, habeant Lætrygones sua vina Formiana, sua
laudet Gallia nobilia pascua: mihi certè modesta
sine fordidis vitæ ratio longè pluris est quàm vel
opulentissima regna Asiæ: adeo vt eam solum re-
sequere felicem credam, cui cum securitate animi
tranquillita: æque dii immortales dedere quod sa-
tis est. *inclusam Danaën.* Apollodori de Danaë
fabulam latè descriptam in studioforum gratiam
paucis contexam. Ex Lynceo rege Argiuorũ, post
Danaũ, & Hypermetra Abas genitus est. hic ex
Ocalea Mantinea geminos, Acrisium & Prætum
procreat: Acrisius Argis Prætum expulit, qui ex
Eurydice Laomedontis Danaëen gignit: at cum ex
oraculo didicisset, ex ea filium nasciturum qui
auro sibi necem esset illaturus: id pertimescens, æ-
neo sub terra cubiculo constructo inclusam Da-
naëen custodiri iubet: hanc alij Prætum patrum
vitasse, alij Iouem in imbrem aureum transmu-
tatum, per impluuium in Danaës sinum delap-
sum, cum ea concubuisse scribunt, narumq. esse
Perseum filium. quem non credens Acrisius esse
Iouis, cum cum matre, in arca lignea inclusum,
in mare deiecit: ex qua in Seriphum insulam de-
lata, Dictys sumum puerum Perseum educavit:
Qui vir factus, Nympharum ductu, à quibus ta-
laria, Cibis seu peram, & Orci galeam accepit,
ad Medusam peruenit, caput eius ex auerso am-
putatum intra peram recondidit & abiit, vt id ex
pacto in nuptiis matris Danaës cum Polydeste
rege Seriphorum, fratre Dictyos vterino, ei pro
symbola daret. Reuersus itaque in Seriphum,
cum matrem cum Dicty ad aras cõfugisse ob Po-
lydeste violentiam deprehendisset; & Polyde-
sten & amicos auxiliareis, ostenso Medusæ capi-
te, in saxa commutauit, Dictynq. Seriphi regem
constituit, caputque Medusæ, Mineræ dono de-
dit, quod ipsa in clypeo suo posuit. Ceterum Per-
seus cum matre Danaë & Andromeda coniuge

Argos properat, Acrisium patrem visurus: Acris o-
raculi memor in Pelasgicam terram fugit; vbi
Teutamia patri vita functo gymnicum certamen
edituro Perieus interuenit. hic Quinquertiu lu-
dens, disci iactu Acrisij pede percusso, actutum eũ
interfecit, quem extra vrbum sepeliuit. hæc ex A-
pollodori lib. 2. *turris dæmon.* hæc adiuncta fa-
ciunt significationem paternæ sedulitatis in filia
conseruanda. *vigilum canum.* quorum fidelitas
veteribus ita commendata fuit, vt canem fidei
symbolum depingi curauerint. *Acrisium custo-
dem.* Acrisij custodiam *τῆς φυλακῆς.* *Iupiter &
Venus.* vana certè est omnis humana cura, nõ im-
plorato prius, & adfistente diuino numine, in ijs
præsertim naturæ difficultatibus in quibus nox,
Venus & amor non suadent vllum modum *aurũ
per medios.* *auguratio* ad exempla subsequencia
à maiori: Aurum vim perturbat apertam, quan-
to magis id faciet, si ex insidiis adiatur. *aurum
solet. φιλῶν, ἴσως ἔχον.* Quod Quinilianus notat li.
9. cap. 3. ex Græco, iniquens, translata, vel Sallu-
stij plurima, quale est, vulgus amat fieri *potensium.*
magna potentia. hic ponendum colon est, adhuc à
nemine animaduertum. *ictu fulmineo.* hic abla-
tius nõ est comparationis sed instrumenti, adque
sequencia pertinet; periit enim Amphiarus, vt
est in fabula, ictu fulmineo dehiscere tellure.
concidit auguris. Amplificatio per exaggerationẽ.
huius exempli nimis prolizi capita quædã deli-
meabo interpretationi necessaria. Narrationem so-
lidam legere est apud Apollodorum lib. 3. *augurii
Argini.* Amphiarus Oiclei filius varicinãdi peri-
tissimus, inquit Apoll. quod omneis in Argiuorũ
bello contra Thebas, præter vnum Adrastum per-
ituros esse perspiciebat, hanc Thebanorum expe-
ditionẽ detrectabat, reliquosq. dehorrabatur &c.
ob lucrum. Eriphyle ex Talao Biantis, Adraști ro-
gis Argiuorum soror, Amphiarai coniux, torquem
aureum à Polynice accepit, (quod ei certè dissua-
serat Amphiarus) vt ad bellum contra Thebas
gerendum permoueret Adrastum: tum Amphia-
rus, vt Adrašto leuiro gratificaretur, eam militis
subire coactus, filijs (Alcmæoni & Amphilocho)
imperat, vt, simul ac per statetm liceret, matrem
occiderent &c. *domus demersa.* inter hæc, inquit
Apoll. Amphiarao ad Ismenum amnem fugienti,
priusquam in humeris à Periclymeno vulnus ac-
ciperet, demisso ab Ioue fulmine, terra dehiscit:
mox ille cum curru & Batone auriga, siue Elatto-
no, vt aiunt quidam, eo terræ hiatus absorptus est,
& postea numquam visus; nam Iupiter eũ im-
mortalitate donauit. Verum Adrastus ab Arione
equo vectus in tutum euasit &c. de cæde autẽ Eri-
phyles ab Alcmæone filio ex mandato patris, de
eo ob

eo ob hoc facinus in favorem versio, eoque est me-
 o sublatum, vide Apoll. lib. 3. *exilio*, ad exitum:
 nam patre, matre, liberis extinctis, tota fuit extin-
 cta familia. Omnes scrip. lib. præter Diuiz habet
 exilio, quos secutus sum. *vir Macedo*. de bellis à
 Philippo Alexandri Magni patre perfidiose gestis,
 legio Plutar. in Aemio; Iustinum lib. 8. & 9. O-
 rosi. lib. 3. cap. 12. *amulus regis*. principes Græci,
 de regno inter se & imperio contendentes per æ-
 mulationem seu inuidiam. *muneribus*. inter ce-
 tera hoc Philippi notatu dignum est, nimirum, vr-
 beis, arcibus, vel munificentissimas omnibus expugnari
 posse, ad quas asinus onustus auro posset accedere.
 de quo Iuvena. Saty. 12. adde & bacaudas & mil-
 le elcaria, multum cæli, biberat quo calidus temtor
 Olintii &c. Quid aureū poculum, ut scribit Plin.
 lib. 33. cap. 4. puluino Philippus rex Macedonum
 subiciebat cum vellet dormire. Emerat autem, ut
 Demosthe. testatur contra Archinem, Olintii
 à Lasthene amico suo, quem pecunia corruperat.
crestemus seq. yvopi perpetua. *iure perhorru-
 i*. hæc *ἀκαλογοῖ* purgationis, cur voluerit euchi, &
 aliorum more caput erigere, superbireque; conti-
 net tacitam apud Mæcenatem gratiarum actio-
 nem. *quanto quisq. sibi*. hæc Enthyememata vera
 sunt axiomata Stoica. Quanto quis plura deside-
 rat, tanto pauciora possidet; nō avaro desunt om-
 nia, tam ea quæ non habet, quàm quæ habet: eis
 enim veretur uti: quare nisi cum moritur, nemini
 recte facit. Contrà: Quanto quis appetit paucio-
 ra, tanto pluribus abundat: nam ut natura paucus
 est contenta, ita parvis fruitur hilariter: & semper
 ei superest aliquid, quod libenter impartitur alteri:
 ei namque quamvis arca plena nō sit, diues ta-
 men semper est animus. Horatio concinit Demo-
 critus apud Stobæ. *ἡ μὲν ἐπιθυμία, τὰ δὲ λίγα τοῖς
 πολλοῖς δόξουσι*, id est, si multa non desideres, pauca ti-
 bi multa videbuntur. *ἀπὸ δὲ πολλῶν πλεονέχουσι*, id est, dii fa-
 ciente adiuvant. *ἡ γὰρ δὲ τοῖς πολλοῖς δυνάμει*, id est, dii
 certe possunt omnia, Hom. *nil cupientium*. expli-
 cat Horatius animum suum planè diuinum, & in-
 stituti modum laudatissimum: quam animi cum
 vitæ moribus symphoniam, in omnibus sacris scri-
 ptis hominis ethici, vitam imitarentur. Chris-
 tiani nedum optarent: *nil cupientium*: nil nisi
 quod parè & frugaliter satis est ad vitam susten-
 tandam. *manducastræ peræ*. non corpore tantum,
 ut plerique, sed & animo, o quàm debilia, sua pau-
 citate, sunt hæc castra! quàm expugnari facilia!
 Sed ubi nam quæso sita? quem propugnatorem,
 quem habent an signanum, quæ victori præmia?
 In mundo, supra firmam petram Agonothetes
 Christus est: præmiū victoriæ, corona, nō laurea,
 sed per meritū passionis Domini nostri Iesu Chri-
 sti immortalitate insignita: *Etia, ppe, mactæ virtut-*

te, nō timere pusille grex. *transf. dimis*. mundi
 huius. *partem linquere gestio*. o si verè & ex ani-
 mo decantarem, regnum mundi, & omne or-
 natū eius reliqui propter amorem Domini. *con-
 temta dom*. ratio transfugij à diuitibus ad castra
 nil habentium, in animo sita est, cuiusque veris bo-
 nis, tranquillitate, securitate, moderatione, beati-
 tudine, immortalitate &c. quæ qui possidet, non
 modo fugit diuites cum caducis suis fortune bo-
 nis, sed etiā fortiter despicit; Splendidior domi-
 nus contemta rei, hoc est, honestatis, mediocritatis,
 continentia, temperantia &c. quæ res vulgo est
 contemni, quàm si fortunæ bona omnia posside-
 ret. hæc nostra est hic sententia, non penitus in-
 epta, ut mihi persuadeo: nam qui hæc animi bona
 in se habet, is eorum dominus est proprius, adeo
 ut ne morte quidem ab eo possint auferri: Cetera
 fortunæ, leui sæpe de causa suos possessores descen-
 dunt. At si cui rem contemtam magis placet ad ea
 pertinere, quæ pusilla nō dicantur sed alunt tantum,
 non repugno, & interpreabor contemta, id est,
 vilem, angustam: qua voce nō raro sic vitur Ho-
 ratius: Ave contemtam animo tuo, nec aliter desi-
 deratā, quàm ut sit utilis. Cum qua interpretatione
 consentit illud Davidicum Psal. 61. Si diuites
 affluant, nolite cor apponere. Non parum profec-
 tō doleo, virum doctissimum hic esse vehemen-
 tiorem, exacerbarique in eos qui ex tectione scri-
 ptorum cod. non malè hic legi posse aiunt, cōten-
 tæ; quam illi sententiā suam (quod sciam) nullis
 argumentis stabiliunt: nec video, cur tantopere
 cum eis sit pugnandum, quid enim vocat dicere
 hanc esse Latinam dictionem cum Acronè & Porp.
 vulg. res contenta, id est, arcta, contracta, cōposita;
 ut Græcis τὸ ἀσπόμενον αὐτῶν, ἀπὸ τῆς συντομῆς
 ἰσχυρῶς: cui, contrā, responderet res laxa, id est, ampla,
 lata. Et mehercule, nescio an hæc lectio sit inferior
 alia: sed disputent docti. hoc tantum adiciā, cum
 hoc non discrepare vehementer quod scribit Saty.
 7. lib. 2. qui tam contentus quàm laxo fure laborat.
impiger. sic habent omnia nost. scrip. *pava rinus*
aq. illustrat hic rem suam contemtam, aut si ma-
 uis, contentam, non laram sanè, nec amplā, cuius
 se dominum vendit: splendidior quousvis splen-
 didissimo amplissimoque nimirum agrum suum
 Sabinio conualli Farfari fluminis amoenissimij,
 ubi ex fonte Bandusia riuus Digentia defluebat in
 Farfarum. *siluag. iugis*. huius meminit ode 22. li-
 1. namq. me silua lupus in Sabina &c. *segetis certa*
fides. spes indubitata. leges autem terra est aratro
 subacta faraque: Aruum verò, solum aratū, sed nō
 sacrum. *fulgentem imperio*. hunc locum citra ullam
 difficultatē sic ordino & interpreto: meus fundus
 beator, id est, nō parum beatus secunditate amœ-
 nitatēq. fallit, id est, latet sor te fulgentem, id est,
 fontem.

sortito fortuitoque imperio fertilis Africæ: hoc est, rex Africæ cui sorte diuina humanæque contigit Africæ regnum amplissimum, nescit quanto plus beatitudinis, securitatis, tranquillitatis, amœnitatis & voluptatis est in eo fundo qui naturæ satis est, quam in diuitijs, opibusque & honoribus splendidissimis latissimisque. huius autem loci ordinem perturbatiorem restitui in Comment. Lambinus & alij exponunt hunc locum ad hellenismum: nempe, certa fides meæ segetis beatorum sorte, id est, beatiore sorte fallit fulgentem &c. Quemadmodum Virg. Aeneid. 2. sensit medios delapsus in hosteis, id est, sensit se delapsum in medios hosteis: qua interpretatione, quam non reprobamus, nostram simpliciorē clarioremque iudico. deligat lector peritus. *quamquam nec Cal. agnoscitur* plus eius quod obici possit: Quid beatitudinis est & felicitatis in ijs bonis quæ ita non alunt ut precaria quadam mendicitate non sit opus? et si, inquit Horatius, non amplissima possidea, tamē nec egeo, nec viuo precario. *quamquam nec Cal.* hoc est, quamuis mihi non fiat pro palato fercula melle delicatē condita, nec ius apertius, quod luxu lassum peruellat stomachum, ut ait Sary. 4. & ult. lib. 2. *nec Lastrygonia.* nec vina delicata, qualia Formijs crescunt in Capania, sint mihi in copia. *nec ping. Gallicia.* Strabo lib. 5. Agrum, inquit, qui ad Illyrium pertinet pascendis ouibus idoneum, vicinis reliquerunt. Sed & Columel. lib. 8. de ouibus, Generis eximij, inquit, Calabris Apulâque milites nostri existimabant, earumque optimas Tarentinas, nunc Gallicæ pretiosiores habentur, earumque præcipuè Altinates. Mart. xiiij. Epig. velleribus primis Apulia prima secundis nobilibus Altinū tertia laudat ouis. *contra-cto mel. p.* hic diiudicat lector, num contracto dixerit cupidine, ratione contentæ angustæque suæ possessionis. Nicitur autem loco communi, purâ, ex maioribus malis, minus eligendum: difficiliora sunt maiora: Minora verò vesticilia, collectu facilia, & inuidiæ minus obnoxia, cōq. tranquilliora. *Mygdoniis.* Solin. ca. 12. Qui Edonij quondam populi, quæque Mygdonia erat terra, aut Pieriū solum vel Aemathiū, nunc omne vniuersum vocabulo Macedonia res est. & ca. 54. Bithynia in Ponti exordio, ad partem solis orientis aduersa Thraciæ, opulenta &c. antè Bebrycia dicta, deinde Mygdonia, mox à Bithyno rege Bithynia &c. vide Plin. lib. 6. cap. 13. Strab. li. 7. Et ipsi etiâ Phryges Thracum genus sunt Bryges dicti, sicut & Mygdones & Bebryces &c. & lib. 12. habitant tamē circum eum (Olympū) à septentrione Bithyni & Mygdones &c. & li. 16. Et eū (pontē) qui olim iuxta Thamsacū erat, ij habent qui à Macedonibus Mygdones sunt appellati, apud quos est Nisibis: quâ Antiochiam Mygdoniâ appellarunt &c. *Alyatici.* deri-

uatiū ab Alyates, qui Croesi Lydorum regis pater fuit. Strabo li. 9. Et dona mitebant thesaurōque locatos parabant, sicuti Croesus, eiusque pater Alyates &c. Apollodo. li. 2. in enarratione generis Herculanis scribit. Quem autē Hercules sustulit filium ex Omphale Lyderū regina, nomē fuit Agelao, vnde & Croesi genus &c. *Multa per istib. yvoni.* quæ pendet ex ea quâ subsequitur, Crescentē sequitur cura pecuniā maioremque fames. Semper enim auarus eget, ergo numquā tranquillus est.

AD AELIVM LAMIAM.

ODE XVII. *περὶ γένους.*

Æli vetusto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias serunt
Denominatos, & nepotum
Per memores genus omne fastos:
Auctore ab illo duci originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps, & imantem Marica
Litoribus tenuisse Lirim,
Latē tyrannus. cras solius nemus
Multū, & alga litus inutuli
Demissa tempestas ab Euro
Sternit: aqua nisi fallit augur
Annoſa cornix. dum potes, aridum
Componelignum: cras Genium mero
Curabū, & porco bimestri,
Cum famulis operum solutis.

COMMENTATOR.

Æli vetusto nobilis ab Lamo. Metri duob. vers. Alcaicū, tert. iamb. dimet. quart. Pindar. Alloquitur Aeliū Lamiā senatorē, quem laudat ab antiquitate generis, & hortatur ad curandū genium. Aeliorū autē familiā ab Lamo Formiarū rege oriri dicit, vnde & Lamie cognomē nobilibus inditum est, quod vulgō Lamiū genus vocabatur. Iuuen. Lamiarū cæde madenti. *quando.* si quidē. *hinc.* ab eo antiquo Lamo. *memores.* qui nobilitatis in posteris memoriā testarentur. *fastos.* per fastos consules vult accipi. Lucan. Qui dat noua nomina fastis. *Formiariū.* Formiæ ciuitas est Campaniæ. *Marica.* Marica nympħa à qua fluuius nomē accepit. *Lirim.* Liris nomen est fluuij interuentis urbē Minturnensiu. de quo Luca. & vmbrosē Liris per regna Maricæ. *latē.* diffusē. *tyrannus.* potens. alibi pro domino, alibi pro crudeli ponitur. ut, pars mihi pacis erat dextram tetigisse tyranni. *alga.* de futuræ tempestatis indicio. ut, omnia plenis rura natant fossis. ordo est: tempestas demissa ab Euro sternit litus inutuli alga. *annoſa cornix.* vt, sæpe sinistra

sinistra caua prædixit ab illice cornix. *annosa*. diu viuens. Iuuenal. Exemplum vitæ fuit à cornice secundæ. *compse*. strue, ad sacrificium faciendum, dum licet per serenitatem. *aurabis*. placabis. *bimefri*. duorum mensium. *cum famulis*. cum seruis ab opere vacantibus, & feriis agentibus. Ostendit tempus hiemis, quando ad focum potare hortatur, & sacra genio fieri. vt, inuitat genialis hiems curasque resoluat. &, ante focum, si frigus erit; si metis, in umbra.

CRVQVIVS.

IN laudem Aelii Lamie recenset ab origine generis eius Lamum Læstrygonum regem antiquissimum: idque per genealogiam Lami nepotum restat asserit Annales Romanos, qui Formis Minturnensibus vicinisq. dicitur imperasse. Monet autem Lamiam Horatius ex augurio cornicis annoſæ, vt pareat in alterum diem tempestuosum ligna arida Genio ad focum (sacrificando), hilariterque cum famulis vino potando, quando per ventos & tempestatem non licebit in agris vacari. Caprar autem hac laude eius beneuolentiam: nam videtur more suo velle non nihil *respondere*, Lamiamque detertere à luxu intempestiuo, memoratque facere, vt ea curet in ætate florente viuidaque quibus opus erit curando genio in ætate postera rebus agendis minime idonea. *Aeli vetustis nob.* Saryr. 3. lib. 1. sub finem monui lectorem P. Alfinium Varum cum P. Vinitio Conſſ. fuisse anno Vr. cond. 754. Hic autem L. Aelius Lamia cum M. Seruilio (si non alij fuere Lamie) Conſſ. fuerunt anno 755. Quare necesse est hallucinari eum qui in Horatii vita scribit eum mortuum C. Mario Censorino, C. Asinio Gallo Conſſ. anno V. c. 745. si non multo ante hanc oden ad Aelium scripserit quam fato concessit. Non iniuria certe Petrus Cunnus in Horatii vita, nonnullos ait memoriz mandasse Horatium vizisse annum supra septuagesimum, vt videre licet in Horat. vita tertio loco his Commentariis apposita ex codicibus Bland. Lamo. Lamo Paulanie in Bæotia fluuius est in Heliconis iugo. Est & vrbis nomen, & nescio an ea fuerit à Lamo antiquissimo Læstrygonum rege Neptuni filio condita, postea dicta Caieta. Ouid. Metamorph. 14. Inde Lami veterem Læstrygonis, inquit, in urbem venimus, Antiphates terra regnabat in illa. Fuere autem Læstrygonis feritate famosi, qui primi post Cyclopes Siciliam feruntur incoluisse, eam, puta, partem quam postea Leontini tenere, vt in Comment. in Odyss. Silius, Et regnata Lamo Caieta. Quo ex Sicilia deuenere in extremam Italiæ oram Siciliam versus: qui Formis quoq. condiderunt inter Tarracinam

& Sinuessam: hinc Plin. lib. 3. cap. 5. Dein locus Spelucæ, lacus Fundanus, Caieta portus, oppidum Formis, vt existimauere, antiqua Læstrygonum sedes, &c. ferunt. fides ab historia. *Ne potum per memores*. hic locus variè potest ordinari, aut hoc modo, & ferunt genus omne nepotum denominatum ab Lamo per fastos memores. aut, quod magis placet, ferunt fastos memores nepotum per omne genus, aut, vt permemores vicia vox sit, vt in aliquibus scriptis offendi, & ferunt fastos permemores nepotum omne genus, per Synthesin. Dispiciat lector. *Immanem Marica*. Marica nympa Minturnensis vxor Fauni, ex quo Latinum peperit: templum habuit in ripa Liris fluminis. Minturnæ autem oppidum fuit in Campania iuxta paludes vbi Marius latuit fugiens persequentem Scyllam. Quintil. in primo vbi Grammaticen fuisse Musicæ contendit ostendere cum ex aliis, tum ex Eupolide, vbi Prodamus & Musicen & litteras docet, ait Maricam quandam Hyperboreum nihil ex Musicis nosse præter litteras. Itaque & Marica Nympa, & Maricas vir inuenitur in eadem, ni fallor, etymologia; nempe *Δῶρις* Doricæ, & in *α*, & in *ι*. quod significat ruminio, & eam fuisse Rumiæam Deam ea ratione qua D. Augustin. in lib. de ciuit. Dei 7. cap. vnde docet Iouem Ruminum pro fugentibus maritis: nomen dubium est quin Maricas denotet Cinæ, dum & Ruminum: aut deminutiuum est maris. Alex. ab Alex. lib. 6. cap. 4. Certe, inquit, in decorum numerum recepta nominata est Marica. *tenuisse Lirim*. Plin. lib. 3. cap. 5. ultra, inquit, (Formis) fuit oppidum Pyraz, colonia Minturnæ, Liri amne diuisa, Glanico appellato, &c. *Latæ tyrannus*. tyrannus vnus est ex iis appellatiuis quæ per se quidē subsistunt, vel alia sustinet, ita latæ regem, id est, regnantē. sic ad Pisones & riles, verū ita riles, ita comendare dicaces conueniet saryros. *cras foliis*. monet posttridianæ tempestatis ab Euro imminente. *alga inuis*. nullius vsus herba in littus maris eiecta. Hinc natum est proverb. vilior alga, pro re vilissima nulliusq. pretij. Fland. nominatur *Elshouten*. *augur cornix*. epexegetis. Cornix augurium facit futuræ tempestatis sua crociatatione. De prognosticis aut serenitatis aut tempestatis futuræ, legito Virg. 1. Georg. sub finem. *duro potes*. Hortatur Lamiam prudentiæ tempestiæ, ne præsentem rei bene agendæ occasionem sinat elabi, quod non tam ad diem solum posttridianum pertinere videtur, quam ad ætatem posteram, de quo in initio huius dictum est. *genium mero cur.* non arbitror hoc intelligendum de sacro quod à maioribus diebus natalitius erat celebrari solitum, sed de conuiuio, comissationeque cum familiari-

bus habenda: Iubet enim porcum parari bimestre; quod in sacris genialibus sœdi erat auspicij, quæ tantum pulte, frizillo, mero, libis, floribus & ture fiebant, sine animali hostia, sanguinisque effusione: erant enim dies hilaritatis lætitiæque plenissimi.

AD FAVNVM DEVM

agrestem, vt per agros eius transcat innoxius.

ODE XVIII. ΠΡΟΣΕΥΧΗΝ.

FAVNE *Nympharum fugientum amator,*
Per meos sineis, & aprica rura
Leni incedas, abeasque paruis
Aequus alumnis.

- 5 Sit tener pleno cadit hadus anno,
Larga nec defunt Veneris sodali,
Vina cratera: vetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboſo pecus omne campo,
10 Cùm tibi Nonæ redeunt Decembres:
Festus in pratis vacat otioso
Cum boue pagus:
Inter audaces lupus errat agnos:
Spargit agrestis tibi silua frondeis:
15 Gaudet inuisam pepulisse fessor
Ter pede terram.

COMMENTATOR.

FAVNE *Nympharum fugientum amator.* Metrum tribus versibus Sapphic. 4. Adon. Precatur Faunum Deum terrestrem, vt in sequendis Nymphis se fugientibus transiens suos agros velit esse propitius. *fugientum.* propter petulantiam. *sineis* agros. *aprica.* amœna, temperata, vt, duceret apricis in collibus vva colorem. *leni.* propitius, placidus. *abeasque.* tranſeas. *agnus.* mitis, innoxius. *alumnis.* ruris vernulis, quos Fauni maximè vexare dicuntur. *pleno.* completo, annale ei sacrificium se facere ostendit. *si.* siquidem, vt, vestro si munere tellus. *cadit.* immolatur. *sodali v. e.* propter Liberum: nam sine Cerere & Libero friget Venus. *vetus ara.* supp. si, vetus autem non ætate, deserta, sed multo ture succensa. Ostendit autem, se multis eum sacrificiis libauisse, quibus promereatur quæ petit. *ludit herboſo.* quasi deuotum diem in numinis honorem etiam pecudes lasciuendo sentirent: Noni autem Decembribus Fau-

nalia festa & sacra celebrabantur. *festus.* sollemnis. *in pratis.* In pratis enim & siluis faunalia celebrabantur. *otioso.* labore soluto. *pagus.* in compitis pagorum. Virg. præmiâque ingenteis pagos & cornu circum Thætidæ posuere, atque inter pocula læti mollihus in pratis vnctos saliere per vitreis. *audacis.* non semper audaceis agnos, sed eo die, tamquam qui interuentu numinis non timeant: quod honori Fauni applicat, festiuitatis suæ tempore lupos pecudibus nocere non sinentis. *spargit agrest.* hoc est, etiam arbores lætantur & siluæ: quia Siluani & rustici propter amœnitatem frondeis spargebant, vt, spargite humum folijs, inducite fontibus vmbas. *inuisam.* nimio labore odiosam. *fessor.* rusticus, cultu vinearum liberatus etiam Fauuo sacrificat. *pepulisse.* pullasse. *rer.* ad rhythmum retulit sonos, vt, inuitat genialis hieins, curâque resoluunt.

CRVQVIVS.

FAVNE *Nympharum fugientum amator.* Supplicat Fauno dum luos agros amore Nympharum pererrat, vt sibi suisque sit innoxius: id enim se promereri prædicat Nonis Decembribus in eius honorem sacris sollemnibus celebratis, vino libando, hædo immolando litandoque: adeo vt totus pagus sine cura pecoris arationisque stratis humi frondibus, nihil quàm totum diem ludendo, comissando, saltandoque festum peragat. *Faune Nymph. fug.* propter eius salacitatē fugiunt Nymphæ, ne virginitatem amitterent: quemadmodum de Pane pastorem Deo, Syringa Nympham persequente scribit Ouid. 1. 2. Metam. Inter Hamadryada. celeberrima Nonacrinas Naias vna fuit, Nymphæ Syringa vocabant; non semel & Satyros eluserat illa sequenteis, & quoscumque deos vmbrosa que silua ferâxque rus habet, &c. & lib. 1. 4. de Pomona Nympha: Quid non & Saryri saltatibus apta iuuentus fecere, & pinu præcincti cornua Panes, Silentijque suis semper iuuenilior annis: &c. *Nympharum.* Dryadum & Hamadryadum, quæ siluarum sunt & arborum. *alumnis.* pueris: Nam ex sententia Alexandri ab Alex. Faunos, qui & Siluani, vexare pueros erat opinio. lib. 2. c. 25. In hac autem voce alumnus, Nonius à Valla reprehensus est lib. 6. cap. 1. quem sequitur Spiegelius in suo Lexico, & alij. Vult enim Nonius eam & passiuè & actiuè accipi, tam pro eo qui nutrit, quàm qui nutritur. Valla contra, passiuè tantum: Equidem Nonio suffragor, & Varronis dictum pro eo facere omnino iudico, nimirum, Et ecce de improviso ad nos accedit carâ veritas, Atticæ philosophiæ alumna: ex veritate namque philosophia,

loſophia, non etiam ex philoſophia veritas nata eſt. Quin & Plin. eodem modo vtiſur lib. 3. cap. 5. Terra omnium terrarum alumna, eadem & parēs numine Deūm electa. Tacitus de claris orator eſt, inquit, magna iſta & notabilis eloquentia alumna licentię quam ſtulti libertatem vocant. Virg. Non illa quidem communis alumna omnibus iniecta tellus tumulabat arena. Græcis huic in actiua ſignificatione reſpondet τροφός. Plutarc. de liberorū inſtitut. αἱ τρέφαι δὲ καὶ αἱ τροφὸι τῶν ἀνθρώπων τὰν τροφικὰν καὶ πατρὶς ἐχούσιν, αἱ μὲν δὲ φιλάδελφον, id eſt, nutrices & alumnae beneuolentiam ſuppoſiticiam & adſcripticiam habet, vtpote mercedis amantes, & multis aliis in locis: ei verò in paſſiua ſignificatione. ſerè reſpondet τροφίμος, vt, ὁ δὲ ἀναξάγορας τροφίμος, id eſt, Anaxagoræ verò alumnus, Alexàder, putà, Aetolus, vt habet Agell. lib. 5. cap. 20. Eſt quidem τὸ alumnus πρὸς τὴν, ſed τὴν αὐτὴν πρὸς τὸ αὐτὸ; nimirum alumnus alumni alumnus; non etiam, vt volunt a'ij, alumnaus nutriticis alumnus, ſed potius nutriticius nutriticis nutriticius, & cōtrà, nutritix nutriticij nutritix. ſi tener. εὖ ſi nō eſt cōdicionali; ſed cauſalis copula, ſiquidem, quia, quoniā, &c. *plano anno.* Decemb. Nonis ſollēnibus. *cadit.* maſtatur. *hadus.* Ode 4. lib. 1. *cratera.* ad hilaritatem, *ſumat odore.* in litatione. *luſit herboſo.* vagatur, errat liberè te cūſtode. Notat otium & ſecuritatem paſtorum iſpis Nonis Decemb. quando dies ipſe Fauno feſtus agitur. *otioſo cum bone p.* ceſſatur ab aratione. *pagus.* mentionemicoſ, pro paganus. Pagum autem dictum volunt ἀπὸ τῆς πηγῆς, quòd ij ſint eiufdem pagi, qui ad eundem fluuij tractum habitant: Hinc quatuor pagi Heluetiorum apud Cæſarem in ſuis Comment. de bello Gallico. *lupus.* lupus eo die exiit ſuam feritatem, & innocentem agnis compaſcitur tuo numine.

AD TELEPHVM OB MV-
renam augurio honoratum ait hilariter
eſſe compotandum.

ODE XIX. Διαſολικὴ, καὶ Δικανικὴ.

QVANTVM diſſet ab Inacho

Codrus, pro patria non timidus mori,
Narraſ, & genus Aeaci,

Et pugnatu ſacro bella ſub Illo.

3 Quo Chium pretio cadum

Mercemur: quis aquam temperet ignibus:

Quo prabente dōmum, & quota

Pelignū caream frigorigibus, taces.

Da Luna properè nona,

Da noctis media, da puer auguris

Murena. tribus, aut nouem

Miſcentur cyathū pecula commodū.

Qui Muſas amat impares,

Ternos ter cyathos artonisus peret

Vates. treis prohibet ſupra

Rixarum metuens tangere Gratia,

Nudis iuncta ſotoribus.

Inſanire iuuat. cur Berecynthia

Ceſſant flamina tibia?

Cur pendet tacita ſiſtula cum lyra?

Parcentis ego dexterās

Odi. ſpargerofas. audiat inuidus

Dementem ſtrepuſum Lycus,

Et vicina ſeni non habilis Lyco.

Spiffa te niſidum coma,

Puro te ſimilem, Telephe, Veſpero,

Tempeſtina petiit Chloë:

Me lentus Glycera torret amor mea.

COMMENTATOR.

QVANTVM diſſet ab Inacho. Metrum Dicolon, priori Glycon. poſter. Aſclepiad. Hacin ode alloquitur Telephum ſuum ſodalem iocoſe cum corripienti, quòd Romanis Græcas historias, nec ad propoſitum pertinentes, potius eloquatur, quàm quæ ſint apta præſenti conuiuio: quæreretque quantum temporis intereſſet ab Inacho ad Codrum vſque: poſtea conuerſus ad puerum, hortatur vt impari cyathorum numero faciat reſpoſiones. *Inacho.* Inachus rex fuit Argiuorum, qui filium habuit Phoroneum valde eloquentem. *Codrus.* hic fuit rex Athenienſium, qui imminenti- bus regno hoſtibus, pro patria mori voluit: Nam oraculo reſpōſum fuit, eos victuros quorum Dux cecidiſſet: Codrus itaque ſumto pauperis habitu, ad caſtra hoſtium perrexit, à quibus, poſt multas in eos coniectas iniurias, tandem occiditur. Virg. aut Alconis habes laudes, aut iurgia Codri. *narraſ.* ὁ Telephe. & genus Aeaci. aut Achilles. *ſacro.* quia à Diis Apolline & Neptuno muri Troiani facti dicuntur, vt Virg. conuertere ab imo ſtructa meis manibus peritura: mœnia Troic. *quo Chium.* à loco. peregrinum vinum poſuit pro pretioſe. *temperet.* tepefaciat: nam tepefactis aquis ſolet aut Græci vina temperare. *quo prabente.* inuitante. *quota.* hora. *Pelignis.* Pelignum oppidum a ſuo

Samnites. *da Luna.* pinceruam puerum alloquitur. *properè.* festiuanter. *Luna noua.* id est, bibamus in honorem Lunæ nouæ & noctis mediæ *auguris.* *Murena.* hoc modo veteres conuiuiorum festiuitatem celebrare consueuerunt, vt ad singulos vini cyathos, singulorum deorum aut carissimorum hominum nomen adici iuberent. *tribus aut nouem.* tribus, propter Charites, nouē propter Musas ad maiorem lætitiā *miscetur.* propinantur. *cyathis.* calicibus *commodis.* aptis. *astomitus.* expertus, doctus. *imparis.* vt, numero Deus impare gaudet. *petes.* exquiret. *prohibet.* vetat. *rangere.* appetere, ne ebrius factus exurgas in rixas, quæ sunt gratiæ lætitiæque contrariæ; quæ nudæ pinguuntur, sine vllo velamine, quia sunt sine dolo & fraude. *insanire.* inebriari. *cur.* supp. nunc. *Berecynthia.* Berecynthus vrbs Phrygiæ. vnde & Phrygiæ tibiæ dicuntur, quæ matris Deū sacris adhiberi consueuerant, ad quarum cantus à conuiuantibus saltabatur. vt, tympana nos, buxūque vocant, Berecynthia matris. *flamina.* soni & voces. vt, calamos inflare leueis. *parentis.* cessantes à vino miscendo. *sparge.* ô puer. *dementem.* magnum, ingentem. *strepitum.* pro lætitiā. *Lycus.* vicinus inuidia rumpatur. Virg. sit strepitus rectis, vocēque per ampla volutant atria. *vicina.* vxor, quæ seni puella inhabili coniuncta est. vnde & zelum eius ostendit dum inuidium dicit. *spissa coma.* decenter ornata. *puro.* sereno. *vespero.* occidē tali Luciferō. *tempestiua.* nubilis. ordo est, & Telephe tempestiua Chloë petittē, nitidum spissa coma, & puro similem Vespero. Laus Telephi à pulchritudine; nā crinium compositio in iuuenibus amatur. *torret.* interius consumit. vt, est mollis flamma modullas.

C. V. Q. V. I. V. S.

QUANTVM distat ab Inachō. Monet vrbā Telephum ciuitatis non sine eius commendatione & laude à veteri historici cognitione, quam enarrare, cum neque locus neque tempus erat; eum loqui mauult quæ ad rem faciunt, præsentisque dei lætitiā, propter adsumtum Murenam in augurum collegium, promouere, deque antiquo conuiuandi bibendique more recipere agere. quod vt fiat, iubet Telepho racentē *augetur* puerum aut tribus cyathis miscere pocula, aut nouem petenti, sed commodis: velle quidem. Gratias, metu rixarum, non supra treis cyathos: At cum sit insaniedū, Gratis quasi valere iussit, cum Musis hilarescendū censet: tibis Phrygiis, fistulam adesse cum lyra, à poculis non cessandū, rosas spargendas, nihilque omit- tandum quod ad insaniam facit vel inuito Lyco

vicino. *quantum distat.* Indicat Telephum fuisse amantem veteris historici. *Inachō.* Inachus vixit anno mundi 3344: Codrus autem 4111. Eusebio in Chronicis auctore: à quo multū discrepat Venerabilis Beda, qui scribit Inachum vixisse anno mundi circiter 2508. cum Iacob Patriarcha cuius Io filiam Aegyptij mutato nomine pro Iside coluerūt. Codrum autem 2850. aut circiter. Inachus autem Oceani & Tebyos filius fuit, vt scribit Apoll. lib. 2. qui ex Melissā Oceani. Phoroneum & Aegilaum progeniuit: ex Phoroneo & Laodice Nympha nati sunt Apis & Niobe ex qua & Ioue Argus: ex Argo & Euadæ Strymonis Iasus; Piranthus, Epidaurus & Criasus: ex Iaso Agenor nascitur: ex quo Argus Panoptes, id est, oculus, custos Io buculæ: quam Castor & alij Inachi filiam fuisse perhibent: Hesiodus autem & Acusilaus; Pirenis: Sed Apollod. ex Argi Panoptæ & Iamene Asopi, Iaso natam tradit: quæ misera tandem Argo occiso post multos errores in Aegyptū peruenit, vbi pristina forma recepta Epaphum peperit, & Telephō regi nupsit: Epaphus autem ex Memphi Nili filia Libyam progeniuit, ex qua & Neptuno gemini Agenor & Belus; ex Belo autem & Achinoe Nili gemini procreati sunt, Aegyptus & Danaus, quibus Danaum quidem ad Libyam incolendam, Aegyptum verò in Arabiam misit, &c. vide Apollodorum. *Codrus.* Eusebius in Chronicis, Codrus, inquit, (anno mundi 4130.) iuxta responsum seipsum morti tradens, interimitur bello Peloponnesiaco: in quo Heraclidarum regnum destructum est, quod 382. annis perseuerauerat. Lycurgus in oratione contra Leocratem, narrat hanc de Codro Athenarum rege historiam: Lacedæmones inopia victus laborantes ex agrorum in annos aliquot sterilitate, constituerant Atticam bello & armis occupare: Qua de re consultus Apollo, respondit eos non fore superiores, nisi ab hostiū rege manus abstinuissent: Quod oraculum cum didicissent Athenienses ex Cleomanti Delphico, ipsi quidem & suis posteris cibum in Prytaneo decreuerunt honoris ergo: Codrus verò sarmentis collectis habitū seruili propius hosteis accessit, iam per agros palanteis, qui hostili more percontantes quidnam esset, vnum ex eis securi percussus, interemit, ceterosque multis contumeliis in suam eadem irritauit: itaque rege interfecto victrices Athēnæ fuere. *propatria.* Laus Codri de pietate in patriam. Valer. Max. lib. 5. c. 6. *Gignus.* *Eaci:* posteros, putā, Acacidas Peleum & Telamonem ex Endeide Chironis filia: ex Plamathe Nerei, Phocum: ex Telamone & Peribœa Alcathoi, Atacem; ex quo & Hesiōne Laomedonitis; Teucrum: ex Peleo & Thetide Achillem, &c. Apollod.

Apollod. lib. 3. At Aeacus Iouis & Aeginae filius fuit. *pugnata bello*. Horatiana dictio, ut alibi notatum est. *sacro. isē*, magno. quo *Chium pret.* nota decori minus obiectuati à Telepho, κατὰ διόφωμιν. *Chium cad.* μετόνομιος, pro vino Chio laudatissimo. *quis uquam.* Maiores nonnumquam mistuerunt vinum aqua, ne laderet: plerumque tepescit id niuibz ad delicias distuebant; & quò foret incorruptius, aliquando marinam infundi curabant: licet itaque hunc locum referre ad niueis calore liquefactas vinòque infusas: At malim tamen ad balnea igni calefacta pertinere: moris enim fuit antiquis non nisi lotis & vinctis discumbere. *quo praebent de.* hoc est, quis *ὀνομαζέται*, id est, nomenclator, qui conuiuas ad se vocet, locumque conuiuii ad discumbendum & tempus designet: *Ζελίερ* *Θ* τῶν δειπνῶν Athen. lib. 2. *Pelignis.* hic me ad focum quidem eumque luculentum coenare maiores, discumbereque solebant. Sed aliud videtur notare Lyricus: fortassis aut nationis inuestigat: stigm, aut vini Peligni, quo Telephus utebatur familiariter, cui videtur hic opponere Chium. Mart. Marisca Peligni mittunt turbata coloni, non tu: Libertus sed bibat illa tuus. Pelignus autem ponit in Italica regione quarta Plin. lib. 3. cap. 12. Ouid. 3. Fast. Sabinos dicit Pelignorum proanos. Festus: Peligni ex Illyrico orti: inde enim profecti ducta Volturni, vel Volsurij, vel Volsce regis, cui cognomen fuit Eucullo, partem Italica occuparunt. huius fuerunt nepotes, Pacinus, unde Pacinates; vel Pecinus, unde Pecinates; vel Picinus à quo Picentes; & Pelicus, à quo Peligni. *de Luna prop. noua.* Apostrophe ad puerum *ἀνταγιδίαν*, quasi iam res agatur. Treis autem in poculum iubet infundi cyathos, primum in honorem Lunae nouae, alludens fortassis ad *εὐφροσύνην*; propter Telephum; qui gratitate gaudebat: aliorum in honorem mediae noctis, in quod tempus pocula protrahenda indicat. tertium in gratulationem Murenæ iam auguris facti. Istud autem facere videtur, ut Graecè bibendo, non etiam more Telephi, Graecè narranda sit iucundus: qui iocum admodum festiuus est; Graeco namque more bibere, est ad singula pocula, primum Diis libare, deinde honoris gratia, amicos nominare, largique merum potare. *commodis.* minoribus ad voluptatem; ad imitationem Graecorum, qui primis in epulis breuioribus poculis sese inuitabant, sub finem verò adhibebant laxiora. *astonis.* iudic ad *ἀδύρκατος* poeticum: Poëtis namque & attonitis esse furereque & haurire largius non indecoret licet, ut qui bibendo nouies adtingent poculis Musarum chorum. *treis prob. supra.* anastrophe praepositionis. *ricatum metum:* αἰσχρολογία mo-

derationis triumphulorum ad Gratiarum numerum, ab euentu: nimia namque & immoderata vini potatio rixas inducere & iurgia soler. vide oden 27. lib. 1. *nudis iuncta.* vide oden 7. lib. 4. *insanire iuuas.* relictis Gratis modestioribus, venit ad Musas poetici furoris praefides: & per quandam *ἀγανότητιν*, cum iuuet, inquit, insanire, Musisque libare vina, cur Musarum non sunt omnia plena, cur non instantur tibi Phrygiae, cur taceat fistula, cur lyra non resonat? *parentis ego.* Festinata oratio index est impatientis animi, iusseritque decoro personae inaniens. Obiurgat autem desides conuiuas, qui quasi spectatores otiosi nihil agunt, neque pocula in manus, neque lyram fistulamve capiunt, aut manibus plaudunt. *sparge rosas.* apostrophe ad puerum. In apparatu splendido secundae mensae rosas inspergi floribusque solebant & siccis odoribus *dementem.* indicem dementiae. *non habilis.* cod. Bland. antiquiss. legit, non habili. quae mihi lectio videtur aliam superare; nō enim puella seni, sed contrā, senex inhabilis est puellae, & multum ineptus eius amoribus: & hoc nomine dicit Telephum spissa coma nitidum esse, & habilem Chloae puellae seu Rhodae, ut habent aliqui cod. scripti, quia pares cum paribus rectius conueniunt: Quem in amore ait se feliciorum, quod Telephum quidem Chloae petar, amorem verò Glyceræ erga se esse lentum. *Chloae.* duo cod. Bland. cum Mart. & Sil. habent Rhodae.

AD PYRRHVM, NE ABDV-
cat Nearchum à sua puella.

O D E XX. συμβουλευτική.

NON vides, quanto moueas periculo,
Pyrrhe, Gasula catulos leanae?
Dura post paulo fugies inaudae.

Praelia raptor:

Cum per obstantis iuuenum catervae:
Ibit insignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi praeda cedat

Maiores illi.

Interim dum tu celeres sagittas
Promis, hac dentis acuit timendos:
Arbuer pugna posuisse nudo

Sub pede palmam

Fertur, & lenire creare venio
Sparsum odoratis humerum capillis:
Qualis aut Nireus fuit, aut aquosa

Rapius ab Ida.

COMMENTATOR.

NON *vides quanto moueas periclo.* Metrum Sapphicum cum Adonio. ἀνδροειδὴς Pyrrho consulit, ne frustra conetur à meretricula Nearchum abducere, ob periculum futurum. *moueas.* coneris auferre. *dura.* amara. *inaudax.* non audax, timidus. *obstanteis.* repugnantibus. *grande certam.* magna contētio vtri præda erit maior, tibi habenti Nearchum, an illi per vim repetenti. *celereis.* manet in metaphora lænæ. *promis.* paras. *timendos.* timeri dignos. *arbiter pugna.* Nearchus. *sub pede.* hoc est, fertur Venus & Libido ei succubuisse. Dicit autem Pyrrhū frustra ab amore meretricis reuocare iuuenem. *leni.* suavi. *recreare.* reficere. *sparsum.* ordinatum, compositum: ad emphasim seruitutis Veneræ dicit eum habere per humerum sparsos capillos vnguentatos: nam pueri meretricij non tundeantur. *odoratis.* vnguentatis. *Nireus.* Nireus tam speciosus ab Homero traditur, vt omneis Græcos, excepto Achille, superaret. *raptus.* sup. Ganymedes. *Ida.* monte. vt, quem præpes ab Ida sublimem pedibus rapuit Iouis armiger vncis.

CRVQVIVS.

NON *vides quanto moueas periclo.* Pyrrho consulit vt Nearchum puerum valere iubeat: fieri enim non posse, vt eo vel rapto potiatur, nisi magno suo cum periculo: adeo vt aliquando lænæ timore velit eum se non abripuisse, dum per vim lænæ suum catulum repetet, cui etiam si repugnet, incertum tamen esse, vinci ne an vincere prædæque potiri foret vilius: Illam quidem catulum diligere, cum verò non odisse; cum ipse tamen amorum securus Nearchus agat liberè, capillos comat, vnguentoque odorato imbuat, de victoria minimè sollicitus, vtri ea cedat. *non vides quanto.* ἰσχυροειδὴς, dehortatur Pyrrhū, vt Nearchum ne rapiat, à difficili. *moueas.* amoueas. simplex pro composito. *catulos lænæ.* lænæ leonnis est femella. Alludit autem (vt mihi quidem videtur) ad lenam, quæ catulos, id est, pueros alebat meritorios lucri gratia; inter quos erat Nearchus, quem rapere inuita leon non erat tutum. At qui malit hæc de puella interpretari, quæ Nearchum deperibat, per me licebit. *Gatula.* Epitheton à feritate, quam immanem fuisse significat in Leona. de Gatulia Libyæque leonum feracissima, vide Strab. lib. 17. *post paulo.* sic habent scripta Bland. cum Diuæ & Sil. reliqua, post paulum. Præterea antiquiss. Bland. ad marginem paginæ habet, *dura post,* est anastrophe. Quod si ita est, rectius, paulum, legemus, vt determinet rō inaudax, cum diminutione: sed ea adnotatio videtur esse scolioli ali-

cuius ignari, post paulo, & post paulum, Latine ex æquo poni. Diuidicet lector. *inaudax.* ad Græcam dictionem ἀτολμος: sic & Lucian. ἀτολμος, ignaua, abiecta vita. *obstanteis.* impediēteis, & dissuadenteis, ne per vim repetat Nearchū. *ibit.* ire per caternas, est eas percurrere via facta vi. *maior.* vtilior & gravior, tibi ne, ob amorem, an illi, ob lucrum: *celereis* ad vim propellendam lænænamque transfigendam, metaphor. *denteis acuit.* ad te lacerandum. Hoc non tam propriè lænæ quàm lænæ conuenit maledicæ: nam lænæ propugnat vnguibus, dein lacerat dentibus; at maledica dentei armat & os ad maledicentiam, conuicia & contumelias. Hinc illud est Mart. quid dentem dente iuuabit rodere, carne opus est, si satur esse velis. *posuisse nudo.* pcnere sub pede est concubare, metaphoricòs, contemnere & paruifacere: Sic Nearchus, cum possit suo facto contentionem dirimere, victoriā facit minimi, quinimo mauult vos contendere, vt alatur & ametur vtrique. securus vtri cedat palma, id est, victoria: Dicit autem sub nudo pede, quia nullum ei periculum imminet ex eo certamine; quare non est cur vel nudo pedi sibi quæ metuat: imo procul abest vt metuat, vt etiam certaminis de fenestra quasi spectator iucundus ad æstum leniendum flabello, sibi lenem ventum faciat, capillòsq. delibutos adornet, componatque, quo vos in amore sui magis insanire faciat: vincit enim Nireæ sua pulchritudine, & Ganymedem formosissimum; hunc Troianum, illum Græcum. Ex his verbis satis constat Nearchum esse meritorium: à lena ne auara nutritum ad pretium participandum, an à puella adamatum, iudicet lector. *qualis.* sup. talis. Hæc faciunt ad Nearchi commendationem, à forma & cultu. *aquosa.* propter fontis eius montis irriguos, ex quibus nascuntur Xanthus & Simois fluuij ab Homero celebrati Ilia 7.

AD AMPHORAM, VT IN gratiam Coruini vetusta vina promat.

ODE XXI. παραμενιὰ.

ONATA *mecum consule Manlio,*
Seu tu querelas, siue geris iocos,
Seu rixam, & insanos amores,
Seu facilem, pia testa, somnum:
Quocumque lectum nomine Massicum
Seruas, moueri digna bono die,
Descende, Coruino iubente,
Promere languidiora vina.

Non

- Non ille, quamquam Socraticis mader*
 10 *Sermonibus, te negliget horridus.*
Narratur & prisci Catonis
Sape mero caluisse virtus.
Tu lene tormentum ingenio admones
Plerumque duro: tu sapientium
 15 *Curas, & arcanum iocoso*
Consilium retegis Lyso:
Tu spem reducis mentibus anxiiis.
Viresque, & addis cornua pauperi.
Post te, neque iratos tremeniti
 20 *Regum apices, neque militum arma.*
Te Liber, & si lata aderit, Venus,
Segnesq; nodum soluere Gratia,
Viuacq; producent lucerna,
Dum rediens fugat astra Phœbus.

COMMENTATOR.

O NATA *mecum consule Manlio.* Metrum tricolon, duob. vers. Alcaic. tert. Iamb. dimeter. quart. Pindar. Alloquitur amphoram, quam vult vina vetusta promere Coruino: Eam autem dicit secum natam esse consule Manlio: quæ vetusta pertinet ad eius commendationem. ordo est: O pia testa nata *mecum cons. Manlio*, descende promere languidiora vina Coruino iubente. *querelas.* liteis. *geris iocos.* vino enim aut ioci nascuntur, aut querelæ & alia, quæ hic memorantur. *quocumque lecti.* seu Manlij seu alterius consulis. *lectum.* electum. *nomine.* Consulis. Luca. Quidas noua nomina festis. *moueri.* proferri. *Coruino.* Coruinum se ad conuiuium inuitasse significat, in cuius honorem se vetustissima vina dicit proferre velle. *descende promere.* notanda locutio, pro descende vt promas. *languidiora.* vetustate leniora *mader.* hoc est, imburus est philosophia Socratica, tamen optat etiam vino fieri madidus. *horridus.* tristis, feuerus. *negliget.* cõtemnet. *prisci.* senioris, non Vticensis, sed Censorij. *caluisse.* efferebuisse. *virtus.* prudentia. Virtus Catonis, id est, ipse Cato *tu lene torm.* laus vini, id est, tu per ebrietatem produs, quod propter animi fortitudinem non potest extorqueri tormentis. *duro.* obstinato mirabiliter. *iocoso.* iocis apto. *retegis.* produs. *anxiis.* sollicitis. prudentibus aut cogitantium leuamen vino præstari, & remoueri tristitiam. *cornua.* superbiam, remeritatem, quam fieri per vinolentiam vult intelligi. Ordo est, addis cornua pauperi, post te, nec tremeniti apices regum, nec arma militum. *post te.* bibitum. *apices.* dignitates. *tremeniti.* umecti.

ostendit superiores & nobileis à pauperibus contemni per vinolentiam & ebrietatem. *te Liber & si.* ordo est, Liber & si aderit lata Venus, & Gratia segnes soluere nodum, & viuac lucernæ producent te, dum Phœbus rediens fugat astra. *segnes.* pigræ, quæ nodum non soluunt quo sunt connexæ: hoc ideo dicitur, quia qui fida inter se gratia iunguntur, numquam soluuntur ab amicitiæ fide. unde & ipsæ Gratia coniunctis inter se manibus finguntur. *nodum.* fidem. *producent.* per Gratias & lucernas significat se conuiuium in lucem protrahiturum. *dum.* donec. vsque dum. *fugat astra Ph.* vt, stellis aurora fugatis.

CRVQVVS.

O NATA *mecum consule Manlio.* Precatur amphoram ne sit ei curæ, aut grauitur metuatur, quale vinum gerat, querulum ne an iocofum, rixofum ne, Venerẽumque, an somnolentum, sed hilariter quod continet Massicum, depromat: hoc enim & diu lætitiæ & Coruinum desiderare: qui tamen si feuerioris, Socraticæque sit amans philosophiæ, cum tamen ab hilarioribus poculis non abhorre; vt nec Catonem illum priscum; qui sæpe cum amicis fertur incaluisse vino meraciussq. bibisse. Tu certe vino recreas duriora pectora, tu molestias animi discutis, tu secretiora consilia amicis iacundè retegis, tu sollicitudine fugata meliorem spem reducis, animos addis pauperi, metum adimis, in reges, in milites intrepidum facis. Itaque tu nobis cum Baccho, & si aderit, cum lata Venerẽ, Gratiisque fidelibus præsens ad sis in lucem posteram. O *nata mecum consule M.* Amphoræ suæ mira Prosopopœia abblauditur, vt descendat, vinumque promat, ne à conuiuiis sibi suæque vitæ metuatur, qualecumque tandem vinum gerat; hortatur, se eam quasi vitæ sociam, integram & saluam conseruaturum pollicetur: diem hoc postulare, Coruinum iubere. Eam piam nominat, & neglectui conuiuiis nõ futuram etiam horridioribus: Postremo à vino, quod gerit collaudatâ, promittit cum Baccho secum & Gratiis Venerẽque discubituram, foreque hilarem in alteram lucem. O *nata mecum.* amphoræ laus à vetustate. *consule Manlio.* L. Manlius Torquatus, & L. Aurelius Cotta Conss, fuerunt anno vr. con. 688. auctore Sigonio. Glareano autem anno 689. quo anno natus est Horatius Venuſij in Apulia. *querelas.* ex multis enumerat affectus aliquot, qui non vino, sed vinolentis insunt: At eos tamen ab amphora in vtero geri fingit, eius quasi futuros ferens; de quibus hortatur suæ vitæ ne metuatur, sed descendat, & cuiuscumque modi succiat, fidenter pariat;

pariat: nam tamen hoc ebriis, rixosis præcipue, sit ferè peculiare in amphoras sæuire & pocula cyathoque; tamen in se recipit amphoræ nihil hic tale futurum. *insanos amores*. epitheton ab effectu. sic auræcus amor. *facilem*. non turbulentum, sed placidum, gratum & lenem: *psa testa*. blandientis, quò descendat. *quæcumque lectum nomine*. ut amphoram læcum natam continere vinum quidem Massicum, sed notam & nomen confusis quo sit reconditum subicit. Martialis quoque, De Sinuessanis venerunt Marisca prædis condita, quo quæris, confules nullus erat. Laudat itaque à loco: mons namq. Massicus est in Campania. vide oden 1. lib. 1. *moueri digna bono die*. à lætitia præsentis diei, hortatur amphoram, vt se moueat & descendat. *bono die*. læto & fausto. in gratiam Coruini. *Coruino iubente*. ab auctoritate. *promere*. descendere promere; id est, ad promendum, Hellinicos. Omnino credo rò promere, pertineat ad rò descendere, non item ad rò iubente: nec puto lectorem doctum à nobis disensurum. *languidiora vina*. non robusta, cerebrumque ferientia, sed læuia & delicata. *ἀλγυφός*. non ille. Hortatur amphoram vt pareat. iubenti Coruino, atq. eam non neglectui, sed magno in honore futuram viro philo.sopho. *narratur*. *Ch. prif.* idem facit ab exemplo Catonis; ne credat viros philosophos & seueros abhorre à vino: Narratur enim Cato cum amicis & familiaribus in multam sæpe noctem conuiuia pitiusando vino protraxisse, non tam vt vino caleret, quàm vt curas obliuisceretur. vide Plutarch. in vita Caro. *prifci*. hoc enim ei tertium nomen à Romanis datum scribit Plutarch. *caluisse*. hilaris fuisse. *suleno tormen*. laudat amphoram à vini beneficiis, per emphasin. *ingenio ad. duro*. homini natura seuerò & tetrico morosoque; cui sobrio ieiunòque vrbanius facietiaque mera crux est, ei vinum lenit naturam & ex tetrico fit bellus homuncio. tormentum itaq. *ἀντιφρον*, pro lenimento. summa metaphora à quæstionibus. *tu sapientium cur.* studia, cogitationes, & in rerum naturis inquirendis operam sollicitam tuo vino efficis, vt eloquantur, aliisque communicent. *Ch. arcanum*. in rebus agendis, in administratione publica retegis, recludis, resignas, aperis, manifestas in rei publicæ plerumq. & patriæ salutem. Alij hæc interpretantur coniunctum per *ἰν ἀπὸ τοῦ*, sapietum curas & arcanum consilium, id est, curas arcanas & consilium reconditum. Equidem si hoc sentire, malim esse *ἰν ἀπὸ τοῦ*. at vtatur quique suo ingenio. *mentibus ancus*. id est, deploratos & suis rebus diffidentibus bene sperare iubet. *vireisq.* animos. *ῥὸν ἡμῶν* & *πατρὸς* *ψυχῇ* *πᾶσι* *αὐτῶν* *ἀφ' ὧν* *ἡμῶν* *ἀντιφρον*, Plato 2. de republ. id est, quo præsentate ho-

mo omnino ad omnia imperterritus est & scinnit. *addis cornua*. cōfidentiam ferociamq. quibus quasi armis indutus, procedit ad pugnam, vt boues irati suis cornibus. hinc dicere solemus hominem se defendere paratum, comutam esse bestiam. sic Horat. Epod. 6. parata tollo cornua. *post te*. metonymi. *es*, continens pro cōtento, amphora pro vino; quod vbi à paupere ad satietatem est haustum, in regiam potestate irruit intrepidè dicto factòq. nullo metu milites armatos innadit, ad prælia, pugna; contentiones paratus. *te Liber*. *Ch. si*. Nunc amphoræ vt descendat vinumq. promat, pro hoc beneficio hilaritatis, quo se conuiuiasq. est affectura, pollicetur summos honores, nimirum, eam Baccho, Veneri & Gratiis ad lucernas totam noctem peruigilem lætamq. adfuturam. *vinaq.* ardentes lucidaq. *lucerna*. si lucerna dicta sit à lucendo, ad quid additur epitheton, viuz? eo certè modo quo dicimus extinctam: nempe pro ipsa materia quæ lucet accè *a. dum rediens*. periphrasis auroræ. *fugae astra Phœ*. hoc ex opinione vulgari; nam stellæ cælo fugatæ putantur, vbi non apparèt ob Solis claritatē.

AD LVCIFERAM, ob vitam seruata.

ODE XXII. ἐνχαριστὴν.

MONTIVM *custos; nemorumq. virgo,*
Quæ laboranteis. vtero puellas
Ter vocata audis, admiuq. letho
Diuâ triformis:
Imminens villa tua pinus esto:
Quam per exactos ego latus annos,
Verris obliquum meditantis ictum
Sanguine donem.

COMMENTATOR.

MONTIVM *custos; nemorumq. virgo*. Metrū Sapph. cum Adon. Pinum Dianæ cōsecrat in agro suo, apud quam se verrem quotannis sacrificarum promittit. *custos*, quia venatrix dicitur. *laboranteis vtero*. in partu scilicet, id est, parienteis. *ter vocata*. propter tria numina, nam trina eius est potestas, ipsa namq. venantibus præesse dicitur. Ipsa quoque Lucifera, quòd partibus lucem ferat, vnde Lucina à parturientibus inuocatur, quod ideo ei datum est, quòd prior à Latona matre edita, in fratris Apollinis partu, eam iuuerit, & parturienti præstitit ei obstetricis officium. Ipsa & Proserpina nominatur. *admiuq.* (supp. puellis. *diuâ triformi*. vt, tria virginis ora Dianæ. *imminens*. vicina. ordo est, Pinus imminens villæ, esto tua. *esto*. sit. *aliâs*, esto, est aduerbiū. vt, esto, agrâ nulli quòdam flexere

flexere mariti. villa. fundo meo, exactos. finitos. verris obl. modum ferientis verris describit. *scuius* autem laedunt verres, cum transuersem feriunt iuxta denarium positionem. *donem.* cui sacrificabo sanguinem verris.

CRVQVIVS.

Montium custos. Hymnus Dianæ tergeminae ob triplex eius numen, in cælo, terris, & apud inferos: cui pinum villæ proximam consecrat, eamq. vouet quorannis læta memoria irrigandam verris sanguine, quod se seruarit incolumem ab eius ictu mortifero, quasi hoc numinis eius beneficio contigerit. An autē alludat ad Verris alicuius sic cognominati dentem, quod puellæ suæ quasi parturienti obtreclant, lector examinet. *montium custos.* Diana Iouis & Latonæ filia, in terris venationis Dea, quasi Deuiana; quod in siluis feras sectando, venatores sæpe deuicare contingat: montium autem custos dicitur, quod venando per montes vegetur: hinc Phornuto *ἄγροισι*, id est, montiuaga, & *ἀγροκόμος*, id est, montium custos. *labor. vite. puell.* hinc opigena dicta, quod parturientibus opem præbere crederetur: & Lucina, à luce, quod infantibus lucem largiretur simul ac nati esset. Plaut. in aulula. perij mea nutrix; obsecro te, vterus dolet, Iuno Lucina, tuam fidem. *audis.* ades, auxiliaris. *diua triformis.* *τρίμορφος.* Luna in cælo, apud inferos Proserpina, Hecate, Persephone. In terris Diana. vnde Virg. tergeminaq. Hecaten, tria virginis ora Dianæ. & incertus auctor: Terret, lustrat, aggit, Proserpina, Luna, Diana, Ima, superna, feras, scepro, fulgore, sagitta. Dicta & Triuia, quod Luna in cælo tribus viis seu motibus vegetur, in altitudinē, latitudinē & longitudinē. Orpheo *τρίκεφαλος*, quod tria haberet capita, dextrū equinū, sinistrum caninum, mediū suis agrestis. *imminens villa.* Dianæ pinum consecrat ab euentu: fortasse quod verris auerterit ictum. Est autem pinus sacra Pani. *verris.* Verreis appellamus salaceis: in odium fortassis hoc ait obtreclatoris puellæ, quod nollet experiri verrem. *obliquum ictum.* ex situ dentium. At obliquus ictus etiam est obtreclatio. *sanguine donem.* donare sanguine pinū, est perfundere & irrigare sanguine victimæ maculatē.

AD PHIDILEN, DE
victimis diis offerendis.

Ode XXI I. προσευχή.

CAELO *supinas situleris manus*
Nascente Luna, rustica Phidile,

Si thure placaris, & horna
Fruge Lareis, auidāq. porca:
Nec pestilentem sentiet Africum
Fecunda visus, nec sterilem seges
Rubiginem, aut dulcis alammī
Pomifero graue tempus anno.
Nam quæ niuali pascitur Algido
Deuota, quercus inter, & ilices:
Aut crescit Albanis in herbis
Victima, pontificum securis
Ceruice tinget. te nihil attinet
Tentare multa cade bidentium,
Paruos coronantem marino
Rore Deos, fragiliq. myrto.
Immunis aram si tetigit manus:
Non sumtuosa blandior hostia,
Mollibus auersos Penateis
Farre pio, & saliente mica.

COMMENTATOR.

CAELO *supinas situleris manus.* Metrum tricolon, duob. vers. Alcaicū, tert. iamb. dimet. quart. Pindaric. ad Phidilen dicens non sumtuosis hostiis, sed potius puris manibus deos & inculpara mente coli debere. *supinas.* supplices ad cælum & elatas manus. vt, tendōq. supinas ad cælum cum voce manus. *nascente Luna.* solent enim rusticæ mulieres in initio primæ Lunæ ad cælum effundere preces. *horna.* hornotina, nouella; vino quoque nouo ad sacrificia requisito. vt, vināque fundebat pateris. &, mihi sacra parari, & salæ fruges & circum tempora virtē, &, farre pio & plena supplex veneratur æcra. *auidā.* edaci. *pestilentem.* auersum. *rubiginem.* quæ est pestis frugum. vt, ne malaculmos esset rubigo. *nec dulces alammī.* nati, quos nutritionis affectio commendat & dulcis facit. vt Iuuenal. interea dulces pendent circum oscula nati. *pomifero gra. temp.* pomorum enim varietate & multitudine aurumno languescunt corpora. *graue.* pestilens. Iuuenal. Iam letifero cedente pruinis autumnō. Iubet ergo necessitatem temporis deuotione & supplicationibus deorum mitigari. *niuali.* frigido. *Algido.* supp. in monte Algido. *deuota.* diis promissa. *quercus inter.* id est, in nemorosis locis. *Albanis in her.* commemorat apta loca pascēdis gregibus. *tinget.* madefaciet. ordo est: Nam victima quæ pascitur in Algido niuali inter quercus & ilices, aut crescit in Albanis herbis, tinget ceruice secu-

reis Pontificum, id est, magnæ victimæ decent Pontifices. *se nihil att.* distat aut inter priuata & publica sacrificia, & aliud Pontificibus conuenire, qui ad immolandum diis magnas hostias inquirunt; aliud vult priuatum præparare; scilicet aut myrtum aut rorem marium. ordo est, te coronantem paruos deos marino rore & fragili myrto, nihil attinet tentare illos multa ca de bidentium. *temptare.* placare, rogare. *bidentium.* bimarum ouium. *paruos deos.* penates. *bidentiam.* bidentes, propriè dicuntur oues quæ duos annos habent, sic vocatæ ab eminentioribus dentibus, qui circiter duos annos nascuntur. *coronantem.* ornantem. *immunis aram si.* ordo est, si manus immunis à sceleribus tetigit aram sumtuosa hostia, non mollibit auersos penates blandior pio farre & saliente mica. *immunis.* supp. à scelere, id est, innocens & iusta. *sumtuosa.* fluxa. *blandior.* gratior, acceptior. *farre pio.* piè oblato. *saliente.* crepitante, cum in ignem iniicitur, igni quasi relictante. *auersos.* iratos, offensos. & nota plus valere far, id est, paruum sacrificium cum innocentia, quàm magnum cum scelere.

CRVQVVS.

Cælo supinas si tuleris manus. Monet Phidylem precibus deos Laeis & non magni sumtus sacrificiis placari propitiarique, vt & in agris fruges vberim vnaque proueniant, & domitis alumnisque omnia prosperè succedant, autumnūque suis grauem fructibus incolumes subterfugiant: eos quidem non esse ambitiosos, nec amare splendidas, opimas & multas victimas, sed manus innocentis puras & immuneis à scelere, rapina iniuriæque. quas cum pio farre multo gratiores ait ad propitiationem victima quauis vel exquisitissima. hic nescio an Phidylē suis agris fortasse vicinam notat iniuriæ rapacitatisque: quā credebatur operosis sacrificiis expiari posse: in qua etiamnum sententia sunt plerique, atque adeo non infimæ notæ mortalium. *ælo supinas.* Exordium ab hypothese, si deo supplicaueris, sacræque piè feceris, multa mala effugies. *supinas.* supinum prono opponitur, vt & Græcis ὑπὸ πρηνής: Archæ & in similibus supinus est sublimis, cælum versus: qui gestus est supplicantium. *nascente luna.* in nouilunio: qui dies olim rusticis sacer erat, *μηνία.* Phidyle. sic habent omnes Bland. cod. per y in secunda syllaba, quos secutus sum, vt sumta vox sit *πυρὰ το φεῖδωλον*, quod parum signat & tenuem. Alij cod. partim Phillide legunt, partim Phidyle. *auidaq. porca.* de sue laribus macianda legito adnotata in Satyr. 3. lib. 2. ad eum locum,

immoler æquis hic porcum laribus, &c. *pestilentem.* quod humidus sit & calidus, in quibus qualitatibus æd multo inferior est Austro. *robiginem.* sic legunt Bland. cod. quæ vera & antiqua vox est, vt alibi norauimus: Est autem plantas & herbas sua robigo, vt ferrugo ferrum, æs ærugo. *nam quæ nivalis.* ἡ τιμολογία eius quod dixit laeis placari ture & fruge, ne sollicita sit Phidyle de victima pingui & magnifica, qualem decet maciata Pontifices pro salute populi. *multa cade.* videtur alludere ad Hecatomben; quod genus sacrificij fieri solebat tēpore pestis apud Græcos. *bidentium.* bidentis non sola ouis, sed & alia pecus dicitur à dentibus duobus altioribus, auctore Festo & Hygino: aut, vt scribit Agell. lib. 16. cap. 6. bidentis quasi biens, interposita d littera, id est, duorum annorum. *rore marino.* seu rosmarino, id est, coronariis & parabilibus. de rore seu rosmarino coronario, qui Dioscoridi ἐστὶ λιβανώτης τριφασμυγκπῆ, vide Mathio. in Dioscor. *immunis aram.* variant hic enarratores. Bonfinis Porphy. vulgatum sequitur: Quem Badius cum Glareano confutat: eis assentitur Lambinus, aitque sumtuosa hostia casus esse septimi, qui Glareano est instrumēti. Equidem suffragor omnibus, sed ea lege vt τὰ blandior ἐναλλογικῶς pro blandius accipiarur. prior itaque, meoque iudicio simplicior, sententia hæc est, Si manus tua fuerit innocens, ea non blandior mollibit auersos Penateis hostia sumtuosa quā farre pio, &c. per ellipsin. τὴν, quā. Posterior, Si tua manus inter sacrificandum fuerit innoxia, hostia tua sumtuosa non blandior mollibit auersos Penateis farre pio, id est, quā mola falsa: sed hic opus est licentia in nominatiuo sumtuosa, vt τὸ a producat, aut cæsura, aut ob sequentis vocis, blandior, bina cōsona. *mollibit.* placabit. cod. vnus Bland. cum Maldeg. & Mart. habet molliuit; deinde Maldeg. & Mart. habent aduersos. *saliente mica.* mica, hoc est, grano salis: saliente autem non crepitante, vt habet Comment. sed far salsum reddente, fari namque sal admiscebatur, vnde mola falsa fiebat. far pium mola est sale condita.

IN DIVITES
A V A R O S.

Ode XXI I I σολογιστικά.

INTACTIS opulentior

Theauris Arabum, & diuitis India,

Cementis licet occupes

Tyrrhenum omne tuum, & mare Ponticum:

Si figis adamantineos

Summis

- Summis verticibus dira necessitas*
Clauos: non animum metu,
Non mortu laqueis expedit caput.
Campestris melius Scythæ,
 10 *Quorum plaustra vagas riuè trahunt domos,*
Viuunt, & rigidi Geta:
Immetas a quibus iugera liberat
Fruges, & Cererem ferunt:
 15 *Desuntq; laboribus*
Equali recreas sorte vicarius.
Illi carentibus
Primigeni mulier temperat innocens:
Nec dotata regis virum
 20 *Comux, nec nitido fudit adultero.*
Dos est magna, parentum
Virens, & metuens alterum viri
Certo fudere castitas:
Et peccare nefas, aut pretium est mori.
 25 *O, quisquæ volet impias*
Cedes, aut rabiem tollere ciuicam:
Si quæret, pater vrbium,
Subscribi st. suis, indomitam audeat
Refrenare licentiam
 30 *Clarus postgenitis: quatinus, heu nefas,*
Virtutem incolamem odimus,
Sublatam ex oculis quarimus inuidi.
Quid tristes querimonia,
Si non supplicio culpa reciditur?
 35 *Quid leges sine moribus*
Vana proficiunt: si neque feruidio
Pars inclusa caloribus
Mundi, nec Borea finitimum latet,
Durataq; solo nives
 40 *Mercatores abigunt? horrida callidi*
Vincunt æquora nauitæ?
MAGNUM pauperies opprobrium iubet
Quidus & facere, & pati,
Virtutisq; viam deserit ædua.
 45 *Vel nos in Capitolium,*
Què clamor vocat, & turba fauentium:
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi maiorem mali,

- Mistamus. scelerum si bene parietet:* 50
Eradenda cupidinis
Prauisunt elementa, & tenera nimis
Mentes asperioribus
Formanda studiis. nescit equo rudis
Harere ingenuus puer, 55
Venerique timer, ludere doctior,
Seu Graco iubeas trocho,
Seu malu vetis a legibus alea.
Cum periura patris fides
Consortem socium fallas, & hospitem, 60
Indignosq; pecuniam
Heredi properet: scilicet improba
Crescunt diuitia, tamen
Certa nescio quid semper abest rei.

COMMENTATOR.

INTACTIS opulentior. Metrum Dicolon, priori Glycon. posterior. Atclepiad. Hac ode generaliter inuehitur in luxum omnia profanant, & edificis non terras tantum, sed etiam maria inuadent. ordo est, o tu auares opulenter intactis thesauri Arabum & India diuitis, licet occupes omne Tyrrenum mare & mare publicum tuis cæmentis, non expedit animum metu, & caput laqueis mortis, sed dira necessitas figit adamantinos clauos summis verticibus. *intactis.* custoditis, integris, collectis. *opulentior.* ditior. *Arabum & India.* diuersas gentes posuit ad inuadendum. *occupes.* inuadas. *Tyrrenum.* Tuscanum. *omne.* per exaggerationem. *si.* si quidem. *adamantinos.* os. qui frangi non possunt pro materis soliditate. *summis verticibus.* in vertice si quidem facilius est ictus ad mortem, vicinitate cerebri. *dira necessitas.* necessitatem pro fato posuit. *sensus* autem hic est, quamuis multa possideas & ampla, non tamen sincera & certa voluptate his frui potes; quippe cum necessitati mortis astricta sit humana condicio, nec possis te vilo remedio inde, aut præmio redimere. *clauos.* stimulos mortis. *metu.* à metu *expedit.* liberabis. *campestris mel.* Sc. Scythæ campestris dicti, eo quod in campis sine tectis sub tentoris viuunt, quæ carpentis mouentur. vt Sallust. in quibus plaustra sedes sunt. *vagas.* in? abile, incertas. *rita.* pro more & consuetudine. *rigidi Geta.* aperi, fortes: propter rigidam regionem. vt. siue Geris inferre manus, seu tendere ad Indos. *immetata.* non terminata, indiuisa. *iugera.* arua. *liberas.* non vnus tantum, sed omnibus communis. *longior*

annua, qui nō plus agri colunt, quā quod vnus anni sufficit expensis, permanentis sedis incepti. *defunctūque*, liberatum. vt, magnis pelagi defuncte periculis. *aquali forte*, æquali labore. *vicarius*, alterius vice fungens, eō quod labore lassato alter succedat in opere. *illic matre car*, parcit, obtemperat, fauet, nec sunt odia nouerarum. *nec dotata*, dos est donum puellarū nubentium. Castitatem laudat exemplo barbarico, eō quod doctem habent virtutē parentum, & amorem coniugum, quæ viros vitantes externos, seruant pudicitiam coniugalem. *nitido*, pulchro. *adultero*, quia non habet in adulteri amore fiduciam. *certo fœdere*, certa copula & firma. *aut pretium mori*, mortem dicit præmium esse peccati. sensus est, & peccare est illis nefas, aut peccati poena mors est. ô, aduerbium vocandi. *tollere*, remouere, sedare. *si quaret pater urb*, hoc est, si senatu vel consulatu fungi, aut pater patriæ nominari, & eos titulos suis statuis subscribi, is tollat indomitam licentiam præsumendi, & illicita nō præsumat. *indomitam*, insatiabilem. *refrenare*, coercere. *licentiam*, cupiditatem. *clarus postgenit*, vt postea laudetur in filiis, ob seueritatis & correctionis institutū posteris admirandus. *quatinus*, quoniam: Nam quatenus aduerbium est interdum tēporis, interdum loci; quatinus verō coniunctio est tantum. *heu nefas*, exclamatio. *incolumem*, quæ facit incolumeis. incorruptam, nec sine corrigentis distictione feruaram. *sublatam*, remotam, causa videlicet nostræ malitiæ. *quid tristes*, quid prodest nos de malis moribus conqueri, si non culpæ licentia poena cōpescitur. *tristes*, quia tristis faciunt. *culpa*, licentia mali. *reciditur*, cōcideretur. *quid leges*, vanas dicit leges, nisi moribus & honestate seruentur. *si neque feruidis*, nihil potest obstate cupiditatibus, per quas non leges tantum rumpuntur, verum etiam natura rerum expugnatur lucri causa, quia nec inhabitabiles orbis regiones possunt prohibere commercia. *feruidis*, indicat ob calorem clima inhabitabile, scilicet zonam torridam. *Boreæ finit*, lat. vicinum. aliud clima frigidissimum commemorat scilicet Boreale, in quo est axis mundi. vt Virg. hic vertex nobis semper sublimis. ab hoc etiam climate nobis propter gelu natura interdicto non abstinet mercator. *durata solo*, in crystallum coactæ gelu nimietate & frigoris soliditate. *abigunt*, cōcercunt, cohibent, repellunt. *horrida*, timenda, aspera. *callidi*, docti, scientes. *pauperies*, egestas. hanc dicit cupiditatem & vitiorum originem: Nam primum, inquit, ob paupertatem; quod negatum mortalibus est elementum, nauigijs tentatum est; deinde ad maiora peruentū est; vnde & Virg. Pauca ramen suberunt pristæ vesti-

gia fraudis, quæ tentare Tethyn ratibus, quæ cingere muris oppida, quæ iubeant telluri insindere sulcos. *opprobrium*, hoc est, ex quo cœpit probro esse pauperies & dari crimini, per omne nefas diuitiæ quæri cœperunt. vt, & quem suauisset egestas vile nefas. *virtutisque*, quæ grata erat & amica viris fortibus & sapientibus. *ardua*, magnæ. *in Capitolium*, offerendo diis. *clamor*, strepitus popularis. *aurum inutile*, quia obest sui amantibus. ordo est: Si bene pœniter scelerum, eradenda sunt elementa proni cupidinis, & nimis tenere mētes asperioribus studiis formandæ, vel in Capitolium quod vocat nos clamor & turba fauentium, mittamus gemmas, & lapides, & inutile aurum materiam summi mali, vel nos mitramus in proximum mare, &c. *materiam*, per Epexegezin. *summi mali*, id est, auaritiæ, ex qua omnia vitia procreantur. *eradenda*, purganda. *cupidinis*, cupiditatis. *elementa*, exordia, occasiones. *tenera*, vagæ. Duplex est intellectus: vtrū puerorū menteis teneras & tenacis dicat esse formandas ad asperiora studia, id est, fortiora: an certè luxuriosorū menteis teneras appellat, quas vult luxuriæ instrumentis abiectis, auro & gemmis, asperioribus studiis reformari. *ingenuus*, nobilis. vt, ingenui vultus puer, ingenuiq. pudoris. *ludere*, ad ludendum. Culpat Romanos; quos omisso exercitij studio, ad Græcos ineptos, luxuriososque ludos, filios transulisse commemorat. *Graco*, à Græcis inuento. *trocha*, rota. *vetita*, prohibita. *cum periura pat*, cum patris familiæ fides, ad congregandā hæredi pecuniā, perfida hospites fallat & socios. *confortem*, in asse. *indignoque*, hæc, inquit, quæ per scelus acquiritur, congreganti nihil profunt, dū relicta indignis hæredibus per luxuriā cōsumuntur, & malè parta, malè dilabuntur. *properet*, acceleret, & accumulet. *improba*, inexplēbiles, inexhaustæ. *semper aliquid*, numquā tantū res crescit, vt cupiditati sufficere videatur; nā cupidini semper aliquid deest.

CRVQVVS.

Inactis opulentior. Obiurgat diuites auaros, qui licet Indis Arabibusq. opulentiores omnia possideant, tamen id nec tranquillos eos efficiet vnquam, nec mortis euadere necessitatem, sed contrā, insanire magis Scythis ipsis Getisq. barbarissimis, qui nulla priuati boni cura, quærun in commune omnibus, annui tantum victus solliciti, moribus animoq. compositi, arant, serunt, metunt æquatis laboribus diuitiisq.; virtutibus maiorum dotatæ virgines nubunt, maritis per omnia morigeræ: æmulationes nullæ, casta coniugia, nec ea violata nisi morte vindice. Quæ Romanis

vitz

vitę ratio si cordi esset, non virtute neglecta ciuicę factiones & cędes omnia perturbarent: non essent vanę leges, non iudicia vana: denique nō impunita peccandi licentia, nec ditescendi studium fureret indomitus: Itur ad omne latus mundi, non æstus, frigora, niues, non vndosa maria & ab orbe propē remota deterrent ab instituto cursu; conquiruntur, conuasantur, conuehuntur opes, aurum, gemmę, lapides, nihilque intentatum relinquitur, dum pauperes ne sint, maiorūmq. virtutis viam cogantur ingredi. Monet itaque vt hūc tandem vitę modum pertasi, mentibus eximant habendi cupiditatem, eiūsq. fomenta conserant in vltus publicos, in ornatum ciuitatis, rei que publice conseruationem, in educandis & asperius formandis teneris liberorum animis, vt equitare, luctari, venari, non etiam trocho Gręco, non alea verita ludere sciant, quę recta via est ad fraudeis, fallacias, periuria, & improbas diuitias hæredibus exitio futuras. *intactū*. intactum est integrū, incorruptum; intacta virgo manet. Catull. in Epithalamio. intactę opes Arabum, quas Romani nondum inuaserant. *diuisis India*. de Indię opulentia lege Strab. lib. 15. & Indoscythica Becani. *cementis*. camenta pro structionibus, ædificiis, prætoris, quibus Romani terrę limitibus non contenti, mare quoque inuadebant. vide oden 1. lib. huius. & *mare publicum*. sic habet cod. Bland. vetustissimus cum hac adnotatione, id est, latē patens, cui cum Sil. consonat alius Bland. sed tertius Bland. legit Ponticum, & supra scriptum, vel Apulicum. Maldeg. sine litura, Apulicum. Diuizi, Ponticum, & supra, vel Punicum: Alij omnes Ponticum. Ex qua varietate lector deligar impune quod animo suo collubritum fuerit. *neccitas*. fingunt poetę necessitatem Parcarum matrem seculum inexorabilem. Philosophis autem est æterna series, rerum ita cohærentium, vt ne diis quidem ei liceat obniti. vnde illud est Maro. fata viam inuenient. lege oden 35. lib. 1. *clauos*. hoc est, si fato mors ingruat, vimque capiti vitęque faciat, non te liberabunt tuę diuitiæ licet amplissimę. Summa autem metaphora est ab annali clauo; qui figebatur in parietibus ædium sacratum per annos singulos, vt per eos numerus annorum colligere-
tur. Festus. *campestris*. in campis & agris sub scenis, vmbraculis, & tentoriis victitantes, *νομάδες*. Quę gens vaga dicta est à mutandis pascuis, Plinio lib. 5. cap. 3. *ἀναιδισμός* auaritię Romanę *συγκρασίας*, ab exemplo Scytharum: de quibus legit 35. oden lib. 1. *vagas domos*. hinc dicti sunt *ἀμετοφύητοι* & *ἀμετέβιοι*. *immetata*. Agricultura Scythicę & annui victus notatio. & *Cerere*. *ἐπιεργασίας*. *nocuissimum* p. hoc est, annum colunt,

annum vacant à labore, sed eis succedit vicarius, id est, eorum in cultura vicem subiens ad annum, hoc est, vicissim laborant, vicissim vacant à laboribus æquali sorte, id est, æquali condicione annua. *illic matre car.* laus nouercarū in priuignos ab innocentia & fidei cura. *priuignus*. ellipsis prepositionis à. *temperat*. abstinet, hoc est, benefica & benigna mitiq. est in priuignos. *innocēs*. ex antithesi collige nouercas nocēteis & iniustas. *nec dotata*. qui dotata ducit, liberratē vendit: dotata nāq. plurimum imperiosa est, satis ea dotata est quę proba est. *dos est magna*. Sic & Euripides, τῶν γὰρ πλῆτων, ὅδ' ἄριστος γυναικὶ λόγος ἐνέειν. id est, optimę sunt diuitię generosam inueniēcie coniugē. *certo* *foed.* constanti & indiuidua vitę consuetudine. *ὅ quisquis volet*. *ἐπαυδοῦς* ad institutum κατ' ἐσχλῶν. propter perpetuam seditionem, eade itq. reipubl. cōdolens Horatius, optat sibi dari virum fortem, qui compescat insanam effrenēmq. ciuium licentiam, Scytharūmq. in morē cōponat politicū statū, quo pater patrię suę statuez inscribi, posteriq. immortalis esse possit. Latenter hortatur Augustum, si non legibus, vt armis in ordinem ciueis redigat: hoc enim cum fecisse laudat ode 15. lib. 4. vbi ait, Et ordinem rectū euaganti frena licentię iniecit, &c. *licentiā indomiti*. Licentia indomita præcipue est in pecunię studio, quod neque legibus, neque sententiis, nec nisi vi & armis reprimi posse videtur; cetera certē, aut vsu tædiosa fiunt, aut ætate molestiaq. sopiuntur aut pereunt: Auaritia verò cum ætate crescit insatiabilis. *clarus postgenitis*. ab opinione post mortem. præclarum sanē benefactorum præmium, vitęq. honestę à posteris laudari. Post genitis, dictum est, vt ode 28. lib. 1. post natis, *ἐξ ὧν πατρὶν*. *quatinus*. quoniā, est enim causatis, comprehendens in se causam, cur is sit apud posteros futurus præclarus, aut, vt notat Canterus noster ex veteri codice, carus, qui nimiam licentiam populi cohibuerit: Quia nos, inquit, virum fortem, dum superest, habemus odio, mortuum requirimus extollimūsq. Enthymema ex oppositis. *quid tristes quer.* vna legum pars est punire scelera; quę si neglecta iacet, frustra queruntur boni regnare malos. *tristes*. ab effectu: viris enim probis nihil tristius est quàm malitiam non coërceri. hinc Menander apud Stobæ. *ὁ παντλῶς δ' αἰτοῖς πονηροῖς ἐπιτεταται, ἀλλ' ἀντιπάλωδ' ἐὶ δὲ μὴ, τ' αὖτω, κατὰ ἡμῶν ὁ βίος λήσει μίτης ἑρφεὶς ὄλθ'.* id est, omnino non concedendum est malis, sed resistendum; sin minus, sursum ac deorsum vita nostra inopinatò tota peruertitur. *quid leges*. Errorem à contemptu legum. *sine moribus*. hoc est, quibus mos non geritur, quibus non obtemperatur,

quæ telis araneorum similes percurruntur à potentioribus. *ἢ τοὺς ἀφ' οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν, ἢ τοὺς ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ πρὸς τὴν γῆν*, id est, vbi & pauperior & diues æquale ius non experiuntur. Euripide restet. *πάντα* contentæ. inuiles *ἢ νεκρὸν φερούς*. hoc est, si non regatur auaritia, certique limitibus habendi studium contineatur, vnde cetera mala, ambitio, seditio, regnandi cupido sumunt incrementum. *pars inclusa*. periphrasis Indiæ à torrida zona quæ inclusa est duobus tropicis Cancrī & Capricorni. *Boreæ finitimum*. descriptio plagæ septemtrionalis sub circulo arctico, vbi nives altissimæ, & solo, id est, in solum duræ, equis, curribus, hominibus, iter facientibus, legito Sigismundum Liberum Baronem de rebus Moscoviticis. *horrida callidi*. amplificatio ab vndis maris, quas non formidat auarus habendi studio. *magnum pauperies opp. ἡ ἐξουχίη*. Pauperies quæ habetur opprobrio, causa est auaro diuiti, vt neglectis legibus, viâque virtutis deserta currat ad extremos Indos, per mare, per saxa, per igneis, inui atque borealem circulum. pauperies autem hic non est inopia importuna, quæ inimica bonis est moribus, sed tolerabilis victus, qui viris fortibus satis est ad vitam tranquillam felicemque, merâque frugalitas in rapis & ligneis catinis Curianis, *ἢ τὸν διὰ τὸν ἀνδρῶν*. Menandro. *vel nos in Capitol.* hæc clausula est per distributionem à honore & vili huius hypothelios; si bene nos poeniter. celerum (vt certe poenitere debet) vel in Capitolium mittamus gemmas, lapides, &c. vel in mare proximum, &c. *in Capitolium*. hoc est, diis consecremus ad religionem, ornatum ciuitatis, & dies festos agendos, ludōque populo gratos. aut in Capitolium, id est, in ærarium Romani populi, ad eius defensionem, tranquillitatem & duro tempore sustentationem. in Capitolij faucibus erat Saturni sanum & ærarium populi Romani. *vel nos in mare*. id est, in naua iam quibus mare à piratis aut hostibus tutum sit navigationi. Mehercule non placet Horatium hic tam esse philo'sophū, qui tamquā Crates aliquis ignarus politiæ, necessitatē quæ publicæ, velit aquis immergi pecuniam, nulli postea vsui futuram. *aurum inuile*. quo non vitmur propter abundantiam supra modum necessarium nobis & amicis, cuius vsus est inutilis & perniciosus, maris summi mali, ambitionis, seditionis, dominatus, regni appetendi, &c. *suorum materiem*. sic habent omnes lib. scripti quos secuti sumus. *eradenda cupid.* primordia, occasiones & causæ prauī cupidinis & auaritiæ sunt animis radicibus euellenda. & *tenera nimis mentes*. per epegegin, hoc modo, eradenda sunt elementa, id est, teneræ mē-

tes sunt à superioribus formandæ studiis; nam educatio liberorum & institutio praua mollisque indulgentia à primis annis sunt elementa & causæ omnis malitiei. Quare interrogatus Pythagoreus aliquis, *τίς οὖν ἀρχὴ πλεονείας. νείων ἴσθι, τρεφῶ*, id est, quod nam eliet reipubl. fundamentum? adulescentum educatio, inquit. Sunt itaque elementa eiusmodi cupidinis eradenda, non instillanda ceterè teneris animis, sed potius si infusa sint, legibus coëscenda, grauiūque monitionibus & disciplinis sanioribus corrigenda: *nescit equo rudis harere*. expolit à superiora studia, quæ vult esse equitationem, venationem, & id genus aia in Martio campo exercitia. *Gracotrocho*. molliores hi ludi sunt, à quibus deterrendos ait adulescentes. *cū peritur p.* Illustrat quod dixit, vetita legibus alea, quasi uolit omnem aleam legibus vetitam, sed eam qua fides patris periura socium fallere possit & hospites, hoc est, quæ non animi recreandi, sed lucri turpis gratia tractatur damnosā & rei, & nominī, vt quæ nec socio fidem seruet in rebus agendis tractandique, nec hospitalitatem inuolatam. Non melatethos versus, cum periura patris fides, confortem socium fallat & hospitem, dependere posse à suprà positis, putā, eradenda cupidinis prauī sunt elementa; quasi patris periurium sit ex iis elementis vnum, quo nolit exemplo patris imbui liberos; verum alterius expositionis deductio mihi clarior apparet minūque inuoluta. sed deligat lector pro arbitratu, aut aliam commētetur. *confortem*. socium sortis eiusdem in damno & lucro. *hospites*. sic habent Blād. cum Maldeg. Sil. alij hospitem. *properet*. prope-rando accumulet. *cursa*. pro cupidine auari, cui semper aliquid deesse videtur.

LIBERVM PATREM inuocat Augusti laudes dicturus.

Ode xxv. ἰστέμνῃ.

*Q u o m e Bacche rapisti tui
Plenum? qua nemora, & quos ag r in specu
Velox mente noua? quibus
Antri egregij Casari audias
Aeternum meditans decus
Stellus inferere, & concilio Iouis?
Dicam inigne, recens, adhuc
Indictum ore alio. non secus in iugū
Exsomnis stupet Euias,*

Hebrum

- 10 *Hebrum prospiciens, & nunc candidam
Thracen, ac pede barbaro
Lustratam Rhodopen. ut mihi deuio
Ripas, & vacuum nemus
Mirari libet! ô Naiadum potens,*
- 15 *Baccharumq; valentium
Proceras in nubibus vertere fraxinos;
Nil paruum, aut humili modo,
Nil mortale loquar. dulce periculum est,
O Lenae, sequi Deum*
- 20 *Cingentem viridi tempora pampino.*

COMMENTATOR.

Quò me Bacche rapis tui plenum? Metrum consentiens superiori. Hac ode Liberum patrem inuocat, eò quod & ipse Musicus deus sit, petens ab eo, ut se in secreta nemorum suorum ducat, ubi numinis eius repletus Cæsaris Augusti laudes dignè canat, significans non sufficere spiritum suum laudibus Augusti decantandis, nisi numinis eius instinctu iuuetur. *tui.* supp. numinis. *agor.* ducor. *quos specus.* in masculino genere. dicitur & hoc specus. *mente.* propter numinis presentiam. *noua.* homini inconlucta, attonita. *quibus.* grauitè pronunciantium. *decus.* consecrationem intelligit. ordo est, quibus antris meditans audiat inferere stellas & consilio Iouis æternum decus egregij Cæsaris. *consilio.* nam dii intererant consilio Iouis. *insigne recens.* admirandum & nouum. *indictum.* non dictum adhuc ab alio. *exsomnis.* vigilans per furorem poetici. *Euias.* id est, non aliter quàm Baccha prospiciens Hebrum fluuium Thraciæ, aut Rhodopen montem regionis eiusdem delectatur, quàm ego videns nemora scripturus Cæsaris consecrationem in antris Musicis. *ut.* quemadmodum. *deuio.* vaticinanti: repleti enim numinis. per deuia agi, & à populo remota loca consueuerunt. Deum autem dictum est à via remotum. *Naiadum potens.* habens potestatem in Nymphas & Bacchas. *valentium.* tantum virium dicit inesse Bacchi cultricibus, ut arbores radicibus possint euertere numinis instinctu. *proceras.* magnas. *nil mortale.* nil quod mortali conueniat, si me in nos specus ac secreta nemorum duxeris. *ô Lenae.* ô Bacche. *sequi Deum.* repleti Deo. *cingentem.* coronantem.

CRVQVIVS.

Quò me Bacche rapis tui plenum? Fingit Horatius ob magnitudinem rerum gestarum

se laudibus Cæsaris deprecandis imparem, sed opus esse mente diuina, ut qui iam Diuus factus, sit in consilium deorum reterendus. itaque Bacchico furore agitarum audere se dicit eum diis adnumerare, idque carmine non prius audito, ut qui Baccharum modo per flumina, montes, & siluas errantium, ipse Bacchum sublequatur per deuia quæque loca trahentem, confidens eius numinis tandem se plenum, non humili mortali que præconio Cæsarem, sed planè diuino immortalique celebraturum, ubi deus ipse eius tempora viridi pampino coronauerit, diuinumque poetam effecerit. *quò me Bacche ra.* Horatius in *deuio* *insigne* alloquitur Bacchum, sequè iam numinis eius plenum rapi clamitat per nemora, & specus incognitos. Bacchus autem canitur à poetis incolere siluas & nemora, inque suo comitatu habere Nymphas, Satyros, Faunos, Tityros, Panas, eosque docere: propterea quòd præstatum est odisse quidem rurbam & strepitum, sed amare tæcesum & solitudinem. Fingit itaque se iam esse de comitatu Bacchi, ab eo que doceri, quo possit ore laudare Cæsarem, quod à se sit consultò, cum ut honestè, ut sapius facit, se fateatur rebus magnis pro maiestate describendis à natura minus aptum, tum vt maledicis occurrat, qui calumniantur Cæsaris amplitudinem non desiderare lyram, sed tubas tibiasque, hoc est, non lyricum, sed carmen Epicum. *rapis.* verbum furenti conueniens. *aut quos.* sic habet omnia nostra scripta, non, & quos, vt libri vulgati. *in specus.* sic ode 19. lib. 2. Bacchum in remotis carmina rupibus vidi docentem, &c. quam legito. *velox mente no.* attonitus ob mentem nouo numine raptam. sic & ode dicta, Eue, recenti mens trepidat metu, plenòque Bacchi pectore turbidum letatur. *antris.* per ellipsin *ut ex,* potius quàm *ut in.* alludit enim ad antra seu adyta deorum vnde reddebantur oracula: perinde ac si carmen inde redderetur oracula: perinde ac si carmen inde sit vaticinium de Cæsare in deorum numerum adserendo ex antris auditum. *æternum dec.* Cæsar. ipsum Cæsarem. *stellis inferere.* per *anodis* *consilio Iouis.* sic omnes manuscripti nostri, per s, non per c consonam. *dicam insigne.* locus attentionis à rebus magnis, nouis, & antea non dictis. *non secus in iugis.* argumentum à simili. *exsomnis.* *exsomnis.* *Euias.* Baccha, nam *Euias* Bacchus nominatur. vide oden vndecimam lib. 2. *Hebrum.* Strabon lib. 7. Hebrum non fluuium, sed amnem nominat. Solinus cap. 15. Hebrum, inquit, Odyrsarum solum fundit, qui fluuius excurrit inter Briantas, Dolaucas, Thynos, Corpillos, aliòque barbaros tangit & Cyconas, &c. nascitur autem non procul

cul ab Adrianopoli ex Rhodope monte, labiturque in Aegæum mare eregione insulæ Samothraciæ, voluens aureas arenulas. *pede barbaro*. nimirum à Thracibus barbaris. *lustratam*. perlustratâ & illustratam. Scribit enim Mela lib. 2. cap. 2. Monteis interior (Thracia) attollit Hermon & Rhodopem à Orbelon sacris Liberi patris & cætu Mænadum, Orpheo primùm initiante, celebratos, &c. *ut mihi deuio*. redditio comparationis. Cod. Diuæ. Sil. & Mart. habent, ac mihi deuio. Videtur autem hæc esse sententia; non aliter Baccha miratur Thraciam barbaro carmine illustratam & celebrem factam, quàm mihi liber decantare ripas & nemus vacuum, id est, Italiam resque Romanas deuio pede seu carmine lyrico. Nemo enim Latinorum poetarum ante Horatium eo pede seu carmine est vsus; quare meritò ipsis erat deuio & inusitatum, & nemus vacuum à tali scriptore. *ripas*. flumina. *vacuum*. desertum, à tumultu & itrepitu liberum, semotum à populo. *ô Naiadum potens*. Apostrophe ad Bacchum, quem veneratur & laudat à potenti dominatu in Naiades comites & Bacchas Orgiorum ministras sacerdotes. *fraxinos*. fraxinus arbor maritandis vitibus apta, Plinio teste. *nil paruum aut hu*. plenus tuo numine, non humana, sed diuina, non humili, sed sublimi carmine loquar: hæc faciunt ad laudem Cæsaribus, qui & Diuus iam factus immortalisque, & diuina eius gesta, non humanum, sed diuinum carmen exquirunt. *dulce periculum*. *προκατάληψις* criminationis quam facit minimi, dum possit afflatus diuino spiritu cum diis versari; & quasi iam deus factus deorum consuetudine præsentiaque dicere diuina. cum eo consentit quod huiuslib. dicit ode 4. me ludit amabilis infania. *O Lenæe*. Lenæus Bacchus *ἀπὸ τοῦ ληνῦ*. ληνός autem est torcular *ἀπὸ τοῦ λισίω*, tero, contero, premo, torqueo. Donatus ait Lenæum dici Bacchum à leniendo, quod vinum mentem leniat: sed errat meo iudicio.

AD VENEREM,

lyræ & amoris
valedicens.

Ode xxvi. *προστυκτιλῆ*.

Vixi puellis nuper idoneus,

Et militavi non sine gloria:

Nunc arma defunctumq; bello

Barbiton hic paries habebis:

Laum marina qui Veneris laus

Custodis. heic heic ponite lucida

Funalia, & vesteis, & arcus

Oppositis foribus minaces.

O, quæ beatam diua tenes Cyprum, &

Memphim carentem Sithonia niue,

Regina, sublimi flagello

Tange Chloën semel, arrogantem.

COMMENTATOR.

Vixi puellis nuper idoneus. Metrum Alcicum vt supra. Hac ode videri vult iam renuntiare carminibus, lyra Veneri consecrata, amaræque desinere. *vixi*. extiti. *idoneus*. aptus amoribus. *militavi*. allegoricòs. militiam nunc amorem vocat. *non sine gloria*. commendatione & gratia. *arma*. bene amoris arma lyram dicit: hac enim expugnantur animi puellarum feroces. *marina*. mari ortæ. vt, fas omne est Cytherea meis te fidere regnis, vnde genus ducis. verba Neptuni ad Venerem. Atque ideo Aphrodite est dicta *ἡ ἀπὸ τοῦ ἀφρῶ*, id est, spuma. & est ordo, qui paries marinæ Veneris læuum latus custodit. *custodit*. respicit. *funalia lucida*. luciflua. *vesteis*. hæc instrumenta amoris vult intelligi, quibus etiam factus puellarum contemnentium per vim superantur. *oppositis*. clausis. *Cyprum*. in Cypro enim insula Venus præcipue colitur. *Memphim*. Memphis vrbs Aegypti celeberrima, vbi Venus etiam colebatur. *Sithonia niue*. densa, qualis iacet in Sithone Thraciæ monte. Est enim Aegyptus regio calida. vt, Sithoniaque niueis hiemis subeamus aquosæ. *sublimi*. in altum sublato ictu: quod sit dum quis vehementius vult ferire. & ideo Chloën, quia arrogans est, & superba amantibus, vult percuti vna amoris plaga vehementi.

CRVQVIVS.

Vixi puellis nuper idoneus. Veneri & amatoris valedicturus Horatius contentionibus in quibus fortem se validumque militem fuisse gloriatur, arma sua, quibus eo in bello est opus, ei consecrat à læuo eius latere suspensa fixaque parieti: Atqui blandè eam precatur, cuius arrogantiam ipse ferociâque nullis armis expugnare, & suos in amplexus pellicere poterat, vt Chloën tangat, eiusque amoris incurabili vulnere fauciam reddat. *Vixi puellis nuper*. *διὰ τὴν παρὲς* gloriosi militis de armis se rebûque fortiter in tuo bello gestis magnificè venditantis: ne cogitato

tato. Horatium ætate, sed Chloës amoris impatientia victum hæc scribere serio, sed ut his quasi minis Chloës animum adhuc rigidum flectat erga se, mollior: et quæ solito efficiat. *militauit*. armis vsus sum magna cum laude. hæc verba Chloën inuitare possunt ad eiusmodi arma pugnæque experiundâ; allegoricôs autê ad lyricum carmen pertinêre, cuius ipse inter Latinos facillè princeps extitit. *arma*. amatoria, nocturnis amoribus præcipuè subteruentia. *barbiton defunctum*. id est *barbiton*; iners est & surdus. *paries habebit*. tale est illud in Alexi Virgiliana, Et dixit moriens te nunc habet ista secundum. *leuum*. læua, rebus in humanis parû fausta solumus habere, sed in diuinis feliciora: Quod Etrusca disciplina in auguriis, in auspiciis, quæ à læua apparebant, ea dextra Dei manu fieri persuasit antiquitas: itaque ad læuum Veneri parietem, qui deam precanti ex opposito sibi dexter erat, amatoria iubet arma sua figi; ut eam magis habeat propitiâ, in amorem sui Chloën pertrahendam. *marina*. hoc ei datur epitheton, quando speratur ex amore concubitus, ob humoris salis pruritum, quod ipsam ex spuma salsa maris & Saturni genitalibus mox nata putatur. *uestis*. quibus & foris & parietes noctu effringebant amatores à meretriculis non admitti: hinc est vita uesticularia, corû qui uestibus parietes alienos perfodiunt furandi gratia. Caro, uesticulariam vitam viuere, repente largiter habere, repente nihil. *oppositis*. obiectis, aduersis; nimirum oculis. *ô qua beatam*. *negotiorum*, precatur Venerem; Chloës ut percellat animum sui amore. *beatam*. diuitem, opulentam. *senes*. protegis & amplecteris. tres scripti lib. Bland. vnus, Maldeg. & Mart. habent, regis. *sublimi flagello*. Quid si per flagellum sublime castigationem intelligamus, qua velit è sublimi, hoc est, numine Venereo Chloën affici, ut deponat arrogantiam, nimirum, veteri gestatione? hæc enim vna res, puellas lasciuiores elatioris animi perdomare, dictoque obediuntiores efficere solet. at flagellum propriè est hic in amore infania.

AD GALATEAM,

dehortans navigationem
ab exemplo Europæ.

Ode xxvii. προσφώνησις.

IMPIOS parra recinens omen
Ducat, & pragnans canis, aut ab agro
Rana decurrens lupa Lanuino,
Fetâq; vulpes:

Rumpat & serpens iter institutum,
Si per obliquum similis sagitta
Terruit maternos. ego cui timebo
Pronidus auspex?

Antè quam stanteis repetat paludes
Imbrum diuina auis imminuentam,
Ofensem coruum prece suscitabo
Soli ab ortu.

Su licet felix, vbicumque manis,
Es memor nostri Galatea viuas:
Tèque nec laus veteris ire picus,
Nec vaga cornix:

Sed vides quanto trepidet tumultus
Pronus Orion? ego, quid sit ater
Hadria, noui, sinus: & quid albus
Peccet lapyx.

Hostium vxores, puerique cacos
Sentiant motus orientis Ausiri, &
Aequoris nigri fremitum, & tremeteb
Verbere ripas.

Sic & Europe niueum doloso
Credidit tauro latus, & scitentem
Bellua Pontum, mediaeque fraudes
Palluit audax.

Nuper in pratis studiosa florum, &
Debita Nymphis opifex corona
Nocte sublustri; nihil, astra præter,
Vidit, & vndæ.

Qua simul centum tetigit potentem
Oppidis Creten: pater ô relictum
Filia nomen, pietasque dixit
Victa furore.

Vnde? quid veni? leuis vna mors est
Virginum culpa, vigilansne ploro
Turpe commissum? an viris carentem

Ludis imago
Vana, qua porta fugiens eburna
Somnium ducit? meliusne fluctus
Ire per longos fuit: an recenteis
Carpere flores?

Si quis infamem mihi nunc iuuentum
Dedat irata: lacerare ferro, &
Frangere enit at modo multum amati
Cornua tauri.

- Impudens liqui patrios Penateis:
 50 Impudens Orcum moror. ô, Deorum
 Si quis hac audiâ, vti nam inter errem.
 Nuda leones.
 Antè quàm turpis macies deceneis.
 Occupet malas, teneraq; succus
 55 Desuât prada, speciosa quare
 Pascere tigres.
 Vili Europe, pater vrget absens:
 Quid mori cessas? potes hac ab orno.
 Penâulum, zona bene te secuta,
 60 Ladere collum.
 Siue te rupes, & acuta lesbo
 Saxa delectant: agè, te procella.
 Crede veloci: nisi herile maui
 Carpere. pensum
 65 Regius sanguis, dominaq; tradi:
 Barbara pellex, aderat querenti.
 Perfidium ridens Venus, & remisso
 Filium arcu.
 Mox vbi lussa, satis: abstinetes,
 70 Dixit, irarum, calidâq; rixa,
 Cùm tibi iniussu laceranda reddet
 Cornua taurus.
 Vxor iniuncti Ioui esse nescis?
 Mitte singultus: bene ferre magnam
 75 Disce fortunam: tua seclis orbis
 Nomina ducet.

COMMENTATOR.

I M P I O S. parra recinentis omen. Metrum Sapph. cum Adon. Amicam peregrè profecturam dimittens inuiri, timet ne malis pergat auspiciis, & optat vt impij porius, quàm ipsa, augurio auis paræ, vel ceterorum quæ subicit, proficiantur: atq; ita nititur eâ reuocare ab itinere instituto. **parra.** parra est auis parua. **pragnans.** quæ mali est ominis. **raua.** fulua, vel ab oculorum colore vel crinium. rauius autem color dicitur niger cum fuluo mistus. **ferâque.** grauida; nâ & hæc est ominis mali. **si per obliquû.** à serpentis celeritate, qua etiam bruta deterrēt. **mannos.** equos paruos, burdos, siue buridos. Mannus autem dicitur, quod mansuetudine manuum familiarius sequatur. **ego.** desertus ab amica. **promissus.** sollicitus. **auspex.** peritus obseruationis auium, **stanteis.**

quietas, non fluenteis. **diuina auis.** cornicen diuinam dicit, hoc est, præsciam imbrium imminentium. vt, tum cornix plena pluuiam vocat improba voce. **coruum.** dicit se ab ortu suscitaturum coruum ad felicitatem Galatæ. **oscinem.** oscines quædam dicuntur aues quæ voce faciunt augurium: Præpetes autem quæ volatu. vt Virg. Qui volucrum linguas & præpetis omnia pennæ. **solis ab ortu.** Nam ab ortu solis omnia corui prospera sunt, ab occasu aduersa. **sis licet felix.** ordo est, Galatea sis felix & memor nostri, licet viuas vbicumque maui: hoc est, etsi sine me esse maui, sis felix tamen. **Tæque nec laui.** à sinistra picum mali ominis dicit, & vagam volatu cornicem. **vaga.** incerta, vagabunda. **trepidat.** properet, festinet in occasum, cum magno ventorum & maris fremitu. **pronus.** vergens in occasum. Orion sidus est tempestuosum; & quia amicam non valet precibus, conatur retinere minis tempestatis. vt, dum pelago desauit hiems & a quosus Orion. **ater.** noxius. **Adria no. si.** dicit se nosse futuræ tempestatis signa, vel ex Adriatici maris sono, vel ex flatu vtri Iapygis, qui ex sereno cælo subitam facit tempestatem. **Iapyx.** ventus flans ex Apulia. **peccet.** aut propter erectionem fluctuum, aut calorem nubiu vacuarum. **hostium vxor.** imprecatur tempestatem vxoribus & liberis hostium. **cacos.** improbos. **trementeis.** commotas. **verbere.** impetu vëtorum & fluctuum. **sic & Europe.** ab exemplo Europæ. Quemadmodum, inquit, tu præsumtuosè sumis peregrinationem, sic & Europe præsumtuosè credidit niueum latus dolofo tauro, & vide quid passa sit. **niueum.** pulchrum. **dolofo.** falso, fraudulentum. **tauro.** Ioui in taurum mutato. **scatentem.** repletum, frementem. **mediâque.** non fraudes medias, sed in medio dolo cognitâs, non antè repertas. **palluit.** vehementer timuit; id quod efficitur posuit pro efficiente. **audax.** quæ prius fuerat audax se credere boni, tunc timuit & palluit. **studiosa flo.** quæ Nymphis studebat facere flores coronas. **opifex.** artifex. **sublustris.** lucida, serena. **qua.** Europe. **simul.** mox vbi. **tetigit.** attigit: ordo est, quæ simul ac tetigit Creten potentem centum oppidis, dixit, ô pater & pietas, & relictum nomen filiar. **relictum.** supp. à te. **pater.** verba sunt Europæ ingemiscantis. **vnde? quò venit?** vt, quò feror, vnde abij? **leuis vna mors.** quantò minus virgo peccare debet, eò peccans dignior. st maiori supplicio: leuior siquidem mors est, quàm culpa pudoris. vt Virg. ferroque auente dolore. **culpa.** culpa hic est amissio pudoris. **vigilân. ne plo.** sic incredibile dicit factum, vt etiam sibi somnio simile videatur. **imago.** imago pro infomnio, vt, si numquam fallit

fallit imago: & est sensus, an sum sine vicio, an hoc potius somnio? porta, per quam somnia vana emittuntur. vt, altera candenti perfecta nitens elephanto, sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes. melius sua. semetipsam increpat. carpere. colligere ad honorem Nympharum. infamem. malitiosum, mihi infamem. dedas. tradat. lacera- va ferro. vt, non potui abreptum diuellere corpus & vndis spargere? Quod dixit, vt indignationem similis sexus indignatione monstraret. modo. du- dum, paullo antè. vt, quem modò nauali Mæ- steus certamine victor consequitur. impudens. tur- piter nomen pro aduerbio. Orcum moror. mor- tem retardo: quasi dicat, eadem impudentia vi- uo qua pariam reliqui. ò Deorum. interiectio inuocantis. insor errem. tmelis, pro errem inter leones. nuda. sine auxilio, velut offerenda sæui- tæ ferarum. turpis. quæ turpeis facit. optat perire ante tempus. decanteis. pulchras. occupet. inuadat. senectus. speciosa. succus. vigor & pulchritudo corporis signatur. vt, corpus solidum & succi ple- num. defluas. dilabatur. prada. iam se prædam fie- ri querit rigibus. vilis. scilicet perdita virgini- tate. urget. insequitur. zona. tamquam quæ ad- iutura sit mortis neglectæ consilium. sine te rupes. siue mauis præcipitio dari. lesbo. morti, pro ad lethum. te procella. vento & mari; tamquam quæ debeat magis se tempestatibus tradere peritura, aut præcepse per abrupta demitti, quàm dominæ alicuius imperium seruando perferre. crede. iniice, immitte. regius sanguis. regia proles. pellex. concubina, connuba. vt exaggeret feritatem bar- baricam, addit pellex, id est, quæ me sic insequetur vt pellicem, timens sibi ob meam pulchritu- dinem. perfidum. dolosum. epitheton Veneris. perfidum ridens: eò quòd rideret eam imagine iuuenti deceptam, & quasi veræ pecudis concubi- tu illusam. remisso. tamquam qui Europæ iam pu- dorem expugnasset. iussit. insultauit. abstinet. cessa à caliditate & ira, id est, postquam passa est illam diu casus suos conqueri, dixit, abstinet ira- rum, &c. calidam rixam. ex calore & commotione animi venientis. cum tibi inuisum. Ironice: quia minata fuerat se cornua tauri fracturam: quasi dicat, non lacerabis eum, cum se rursus tibi obtu- lerit. inuisum. odiosum. mitte. omittit. sectus. diui- sus; eò quòd vna pars orbis Europæ nomen ha- bet, altera Asia, tertia Africa dicta est. vt, Europa atq. Asia pulsus. nomina ducet. tuo nomine ap- pellabitur. vt, vnde genus ducis.

C R V Q V I T S.

Impios parra recinentis omen. Galatæe nauigio peregrè profecturæ precatur omnia fausta seli-

ciâq; at sceleratis & impiis imprecatur quæcūque sunt iter faciētibus ominosa, polliceturq. auguria ei sinistra se precibus aueriturū, coruūq. prius ab oriente vocaturum, quàm vel picus vel cornix apparet, aues tempestatum nunciæ: sed obsecrat, vt, ubicumq. terrarum viuet, sui non obliuiscatur. Ceterum in discessu, cum nequeat, vt sit, ab ea diuelli, profectionē dissuadens, inducit ei in memoriam pericula nauigationis ab Orionis occasu tempestuoso, ab Adriatici maris vndoso sinu, ab Iapyge vento procelloso: sed ea quoque, ne quid ipsa ferat incommodi, cupit ab ea verti in hostium coniuges liberōsq. at interim non parum metuit, ne velut Europe altera in medio cursu monstris territa marinis, suæ temeritatis ipsam pœniteat: nève memor præteritæ conuersationis agens apud alienigenas aliquando doleat patrēmq. patriamq. reliquisse; vnde tandem vitæ pericula, aut suspendium optet aut præcipitium. *impios parra rec.* Exorditur ab insinuatione, ne primo mox obtutu percipiat Galatæa, profectionem sibi dissuaderi: enumeratio namq. signorum, quæ faciē- tibus iter, esse solent ominosa, posset eam ab in- stituto detertere: sed artificiosè hoc mirigatur a- uersione in impiorū capita. *parra.* Plinio lib. vn- dec. cap. 37. *parra* aui in capite cornicularis est apex, vt phasianis, inauspicatūque, quæ Syrio oriente ipso die nō apparet donec occidat, lib. 18. cap. 29. dicta autē *parra* ab antiquo verbo *parreo*, pro *pareo*, id est, appareo: ea namq. aui suo cantu sæpius prætereūteis ad se cogit aspicere, quare sæpi⁹ apparere dicitur. *ducet.* dux sit itineris, nimirū vt malè pereant. *rama.* fulua, nigricans: Nā fuluus color, si obtusus quodammodo est, inquit Thyle- sius lib. de colorib. cap. vndec. atque obscuratus, vocatur rautus, sic Horatius & lupum appellauit, cuius colorem noto magis verbo plerique omnes fuluū dixerunt, &c. *setaq;.* vnus Bland. habet, pē- staque. alius Bland. fertaq. *volpes.* Varro lib. 4. de Latina lingua ex Aelio, & eius sequaces, volpes interpretantur quasi volipes, perinde acsi currēdo videatur volare pedibus; quod quàm sit absurdum iudicent venatores: quin potius dicemus à Græco deriuari ἀλώπηξ, ἀλιεύς *Γαλάπηξ*, per digāma valopes, vnde post factū est, volpes. De auguribus & signis inauspicatis legio Alex. ab Alexād. lib. 5. cap. 13. *rumpat.* impediatur; infaustus sit quidem impiis, tibiq. huius fortasse profectionis auctori- bus comitibūsq; sed te ab instituto deterreat. *ser- pens similis sagitta.* si per obliquum terr. *mannos.* periphrasis *ἀνορτίου* serpentis, qui Latine quoq. ia- culus dicitur, qui in modum sagittæ ex ramis ar- borum in viatores se vibrare solet, auctore Plinio, lib. 8. cap. 23. i. c. circo ait Horatius per obliquum,

c 3

nimirum

nimirum ex herbis vel arboribus viæ aditis. *si. rē* si, Lamb. exponit, cum. Ego malum esse causalem particulā, hoc modo: quia serpens similis sagittæ, seu iaculus, per obliquum terruit mannos, rumpat iter instituit: videtur enim significare, quibus ad nauis vecta fuit, mannos à iaculo serpente terribitos fuisse, quo terrore sperat iter iri ruptum. *ego quid timebo.* variant hic cod. Bland. antiquiss. habet cui, cum litura, & supra notatū, aliās, quid. alius habet, cur. tertius cum reliquis omnibus habet, quid, quos securus sum in hanc sententiam; quid ego providebo pro auspicio timendum vitandumque? *oscinem cornuum.* Oscines aures quasi oricules, quæ ore canentes futura prænunciant, vt coruus, cornix, noctus, aliæ sunt præpetes, quæ se ante auspicantem ferunt, seu volant, nā præpetere dicebant antiqui pro anteire. Festus, Agell. lib. 6. cap. 6. *solis ab ortu.* hoc est, precabor vt ab ortu solis coruus clarè occinat, non etiā gloriatur velut stragulus quod est inauspicatū, nec ab occasu canat, quod est exitiale. *sis felix.* *περὶ τοῦ τῆς ἐπιτυχίας,* quæ valedicendi benèq. precandi formula est. *sis licet felix.* sunt qui hoc enarrant, licet tibi esse felici, quod etiam non confutem, tamē amplecti malim simpliciorē Cōmentatoris ordinem, nimirū, ô Galatea sis felix, & memor nostri licet viuas vbicumq. mauis, supp. quàm nobiscum. *vetet.* sic habent omnia scripta, non vetat; & est modi potentialis, id est, vetare possit. *picus.* de pico, qui Martius cognomine, nec non arborarius Plinio dicitur, vide eundem lib. 10. cap. 18. Plutarcho autem in vita Numa, *πικρὸν φῶντος δαίμονος,* hoc est, Picus & Faunus dæmones, id est, numina quædam Italix, quibuscūq. versabatur Numa. *sed vides. i. παρὰ τὸν οὐρανόν.* qua suadet ne proficiatur, ab occasu Otionis turbulento. *pronus.* Or. xergens ad occasum, nimicum, sub Decembrem: totus enim Orion occidit ex oriente Sagittario in Decembri. *quid sit.* quàm sit periculosus. *noni.* ab auctoritate. *albus.* *ἀγύρτης, ἰανυρῆς,* vide oden 3. lib. 1. Argumentū dissuasionis ab impetu ventorum. *hostium vires.* exprimit miros amoris affectus, primum ex obseruatione dicit auguria non esse inauspicata, & si qua sint occulta se precibus auersurum: deinde valedicit, eiq. precatur omnia felicia; postea rursus pontis ob oculos pericula à sideribus, ventis & vndis maris Adriatici, quibus eam conatur à proposito diuertere. Postremo, animaduertens eius constantia, ne beneuolentia & amore excidat, hostibus imprecatur hæc pericula: At non desinit tamen ad finem vèque dehortari profectiōnem ab exemplo Europæ. *hostium vxor.* abominantis sunt hæc verba, quibus imprecatur hostibus, quicquid in nauigando periculi. Galatæā laxdere possit.

vide adag. si quid mali, in Pyrrhā. *orientis Austris* sic habet omnes & scripti & vulgari libri quos vidi, nec ineptè respondet Auster Iapygi præcedenti ad vndas cōcitandas: Quare miror Lambinū legere Hædi. *nigri.* tempestuosi. *sic & Europæ.* operosè multumq. describit Horatius incōmmoda malāq., quibus Europæ obiectata fuit, cō quod nimis temerè se tauro blandienti crediderit: hanc ob causam mihi persuaserim Galatæā peregrini alitius amore captam, vel inuitis parentibus & amicis hanc instituisse profectiōnem, à qua vt deterreat, amicorum fortasse gratia, tam varius hic est & tam artificiosus. De Europa Agenoris ex Telephassā coniuge filia, cum fratribus Cadmo, Phœnice & Cilice, Apollod. lib. 3. & Palæphatus. *tauro.* hoc ad fabulam pertinet de Ioue in taurum mutato. At Palæphatus virum quidēam Cretensem. *Taurum* nominatum. fuisse scribit, qui ex Tyrrenā regione cū ceteris puellis Europā quoq. regis filia adduxit captiuam. Alij qua vecta est nauis fuisse tauro nomen ferunt. *Pontum.* Bosphorū Thracium apud Byzantium: sic dictum à bouis trāsitu vel gestatione in tergo Europam seientis. *palluit.* expauit, *ἐπὶ τῇ γῇ.* actiuū, cū sit alioqui neutrum. sic Ouid. 2. Metam. de Europa. pauet hæc, litūq. ablata relictum respicit, & dextra cornu tenet, altera dorso imposita est, tennes sinuantur flamine vestes. *nuper in prætiū.* amoris occasu, otii, licetia, & nimia parentū indulgentia. sic Ouid. 1. Metam. iuueni littora magna petunt. vbi magni filia regis ludere virginibus Tyriis comitata solebat. hoc initium est narrationis fabulose à Iusu & studio puellari. *debita.* ex promissio. *astræ pater.* *ἀστὴρ πατήρ* dū tergo bonis vecta traiceret pontum. *centum teti. potes. opp.* C. Iliā. β. *ἑξήντη ἰσχυρίαν οἰς.* & Virg. Creta Iouis magni medio iacet insula pōto, centum vrbeis habitant magnas vberima regna. *pater o relictum.* exclamatio Pathetica. ô nomen pater, per epexegezin, relictum filia, id est, à filia, vt sit casus septimus. *furor.* insano amore tauri. *unde? quid venit* Erotemata incisa vehemētiam doloris, & mētis emotionem denotant. *lenis vna.* hyperbolicòs: quasi propter amissam virginitatē digna sit mille subire mortis. *culpa.* ad culpā luendā violatæ virginitaris incisiis parentibus. *an vitiis carent.* an inculpata. Iudicor phantasmate: *porta fugit eb.* de somnij portis apud Hom. Odyll. 7 & Virg. lib. Aen. 6. *melius noscitur.* hoc est, dulcius ne mihi iucundiūse fuit traicere pontum, an serra Nymphis florea cōponere? dolor ingens ex memoria vitæ antea. *si quis insam.* *ὁπότε τις ἰσχυρῆς:* in qua mirè subseruit poetā decoro personæ. *iuuenium.* taurū. *tauri.* Bland. omnes habent, monstri. cū adnotatione, aliā tamē.

ii. 61

ri. sed Mart. Maldeg. & Sil. monstri, sine adnotatione: Diux. habet, tauri, cum vulgaris: & monstri certe non displicet: & nescio melius ne quadret ira percitæ feminæ. *impudens lixi*. querela facti vitæq. impudens & inuerecundæ: perinde ac si dicat, non puduit esse impiã in patrios penates; nunc quoq. non pudet esse impiã in Plutonium, quæ mea vita morte digna ludifico. *ô deorum*. exclamatio exclamantis vitæ, sibi que crudele genus mortis imprecantis facti pudore. *antequam turp.* ab effectu: Nam v. seniu deturpat faciem, rug. & samq. facit, ita & dolor nimius sua macie. *præda*. mihi quæ præda feris esse desidero, dum succus adhuc est integer caroque solida pascēdis tigribus. *vilius Europa pater*. Erasimus primus, quod sciam, indicauit hic Europæ casus esse datini, quæ subsecutus est Glareanus: ego certe ita scriptum inuenio in omnibus cod. Bland. & Diux. itaq. iam olim vulgati libri, in quibus Europæ, per e vocalem legitur, sunt emendandi, vt sentētia sit, pater vilis Europæ, id est, vilipensius, vili habitus, neglectus, & vt supra, relictus ab Europa, absens quidē corpore, sed in animo cogitationeq. præsens, veget, increpat, persequitur, mortem minatur, &c. *quid mori c.* cur tibi mortē consciscere differs? hæc per increpationē legenda sunt. *potes hac ab orno*. hoc est, potes aut suspensio mori aut præcipitio. *hac ab orno*. quam in marinis rapibus demonstrabat, vbi in littore fortassis à Ioue stuprata fuerat: Gaudent enim orni locis saxosis, ex sententia Virg. 2. Georg. nascuntur steriles saxosis montibus orni. *zona bene te secuta*. cingulo seu cinctu vestium, quæ zonam per quandam prosopographiam laudat, tamquã fidam comitem: in odium zonæ virginalis, quæ per stuprum eã deseruerat: hinc zonam soluere dicitur virgo, quæ admittit marem. vt Hom. Epigrã. *λύει δι' παρθενίῳ ζώνην. & acuta saxa. σπερχέσθαι. leto*. ad letum. casus leptimus. *delectans*. hoc est, seu maior ex saxis in mare te dare præcipitem. *age*. hortantis. *te pro. crede*. præcipita te in mare procellosum, ei q. consecratio tuã vitam. *nisi herile manus*. periphrasis seruitutis, id est, nisi maior in seruitutem tradi dominæ barbaræ, cuiq. iussa exequi. *herile*. abs hera imperatii. *carpere pens.* in fila ducere lanam, quæ tibi fuerit appensã, id est, certo pōdere tradita: pensum enim pro appensum dicitur: hinc est persolvere pensum, debitū facere officium. vide adag. persolvere pensum. *regius sanguis*. *ἱμῶνις ἐξ ἑρριθῶν* seruitutis: erat enim filia Agenoris regis Phœnicū. *aderrat querenti*. aduerte huius odes epilogū mirē artificiosum, idq. ex artis præcepto, quod ad Pisones scribit, nec Deus interit, nisi dignus vindice nodus inciderit. sic in hac Europæ querela, quæ quã-

dam Tragediæ formam referre videtur, inexpectatō fingitur adesse Venus cum filio, quæ iam propē desperanti, secumque quid ageret debitoranti Europæ reddit animum, benèque sperare iubet, vt quæ iam sit vxor Iouis. *perfidum rid.* *ἄπιστον*. pro perfidē, *καταμειδῶν*, ludo habens Europã. *remisso arcu*. prius enim adfuerat tensō arcu, cum suo telo tangeret eius animū, incendereq. amore tauri. *abstinet dixit*. solatur & monet, *ἱερωνικῶς*, animi sedationis, vbi taurus ei sua fortasse cornua reddet lacerãda. *vxor inuicti Iouis*. *ἀγαμέμνητος: μετὰ ἱππὶ λήξας*, vt sentētia sit, nescis esse inuicti Iouis vxor, id est, nescis te gerere tãquam Iouis vxorem; quasi dicat, indigna es Iouis coniugio, quæ tu taurum tibi optas, infulsa, lacerandū dari: aut est *ἰσότημα* cum admiratione ignorationis Græco more, hoc modo, vxorem Iouis inuicti te esse nescis? *τῷ διος γυνὴ ὅσα οὐκ εἶδ' αἶ?* quod sis Iouis vxor, hoc nescis? *bene ferre mag.* cōsolatio à felicitate summa: disce teire ad phrasin Græcam *μάνθανι εὐτυχῶν. tua sectus*. consolatio à maximo præmio virginitatis amittæ.

AD LYDEN DE Neptunalibus sacris.

Ode xxviii. *παραινετικὴ καὶ συλλογιστικὴ.*

FESTO quid potius die

Neptuni faciam? prome reconditam

Lyde strenua Cacubum,

Munitaq. adhibe vim sapientia.

Inclinare meridiem

Sentu, ac, veluti silet volucris dies,

Parcis deripere horreo

Cesantem Bibuli consulis amphoram.

Nos cantabimus inuicem

Neptunum, & virides Nereidum comas:

Tu curua recines lyra

Lasonam, & celeris spicula Cynthia:

Summo carmine, qua Cnidos,

Fulgentiūq. tenet Cycladas, & Paphon

Iunctū visit oloribus.

Dicetur merita Nox quoque neris.

COMMENTATOR.

FESTO quid potius die. Metrum dicolon, priore G'ycon. altero Asclepiad. Lyden amicam alloquitur, interrogans quid sit agēdum sacro die Neptuni,

Neptuni, potius quam hilariter viuendum. *promē*. hauri, defer. *strenua*. cita, parca, fidelis. *munita*. rura, quæ nulli casui subiecta est. *vim*. acumen, augmentum; quod per vinum acquiritur. *inclinare*. labi in occasum sine lætitia. *ac veluti* *stet*. hortatur ad celeritatem promendi, dicēs breuitatem diei, moræ impatientem. *parcis*. cessas. *horreo*. penu promtuario. *Bibuli*. proprium nomen: Quod Bibuli consulari reconditum est. *inuicem*. singuli vicissim. *virideis*. aquæ marinæ simileis. *recines*. *lyra*. iterum canes. *Latonam*. Dianam, est enim trinominis, Luna, Diana, Proserpina. *celeris*. celeriter vulnerātis. *Cynthia*. à Cyntho monte. *summo*. supremo. *Cnidon*. nomen ciuitatis in Caria. *fulgentisque*. fortunatas. *Cycladas*. nomina insularum, quas Venus cygnis vecta circuit. *oloribus*. Venus fingitur vehi cygnis. *nenia*. carmine. *merita*. conuenienti, soporifero; quia nox somno consecrata est. Nenia etiam carmen est quod mortuis cantabatur in honorem infectorum. *nenia noctis*, carmen somnolentum.

CRVQVIVS.

Festo quid potius die. Quando Neptuni festo die nihil sit quod agat optatius, inuitat Lydē vt hilariter secum viuat, vinum prius acceleret, quam dies auolet, depromere Cæcubum: id postulare Neptunalia, non vt sapiant, sed vt alternis cantionibus reficiant animos, agantque iucundē. quare se quidem Neprunum cum suis Nymphis decantaturū dicit, dum illa ad lyram Latonæ laudes à venatione resonet. at ambos supremo carmine vult encomiis Veneris operam dare, donec suas ipsa nenias Nox audiat. *festo quid p.* Erotema delibenteris est de re certa: ita namque festū sit in otio, vt sodaleis interrogemus ea de re quam & apud nos statuimus, & eis non ingrata fore iudicamus. *promē*. hortatur Lyden, quasi ex conuento, puellam ad genialiter viuendum commodissimam, vt vinum promat: fuere autem Lydi libidinis insatiatæ & mollitiei notabiles, Athen. auctore lib. 12. *strenua*. antimeria, pro strenuē, mox. *munita*. adhibe. *vim*. expugna vino lætitiæque castra sapientiæ, facito vim eius satellitibus vt loco cedant, valeant curæ, grauitas, seueritas, temperantia, moderatio, sobrietas, siccitas, frugalitas, &c. *munita* namq. dicitur eius sapientia, qui per vinum nondum secreta pectoris aperuit, *iugæque*. & veluti. sic habent duo Bland. & Diuz. sine vlla litura, & est ellipsis rû tamen. Arguit incuriam & inanimaduertentiam Lydes in notandis diei momentis velociter prætereuntis. *deripere*. sic in omnibus manuscriptis præter

Mart. vbi diripere ponitur. *cessantem*. reconditam. Nota temporis à consulari Bibuliano vr. con. 694. anno post natum Horat. s. hic autem Bibulus alius M. Calpurnius, alius L. vocatus est. vide Comment. Sigonij in Fast. Consula. & Sueton. in vita Iulij Cæsaris. *inuicem*. Mart. habet in viceis, separatim. Maldeg. inuicem coniunctim, sed ineptè. *Neptunum*. in honorem diei festi. *Nereidum*. Nereides filia Nerei dei marini ex Dori-de. vide dictionarium Perotti. *Latonam & celeris* *spic. Cynt.* Latoniam Dianam in Cyntho monte celeribus iaculis feras sectantem. has autem Latoniæ Dianæ decantandæ parteis Lydæ tribuit, perinde ac si velit Horatius notare Lyden venari quidem amores, sed opus esse Dianæ duce in iis captandis. *Cynthia*. Cynthus mons Deli insulæ: vnde & Apollo Cynthius. *summo car.* supremo seu vltimo carmine Venerem celebrabimus à locis ei sacris. *Paphon*. Paphos vrbs in Cypro clarissima, vnde Paphia Venus nominata est. *iunctis vixit oloribus*. per olores iunctos quibus currus Veneris trahi fingitur, non obscure notat Venerem carmen iunctim canendum, idque fore supremū: ait enim noctem desiderare suam neniā, quasi velit in gremio Lydæ velut in cunis vagire sopiri que. & nescio an alludat ad τὸ νύκτιος, τὸ ἐν ἱερῷ. *quid iouis* *καταβανταυδῶντες*, auctore Hesychio, id est, ad eam cantionem qua nutrices vni solent iam infantibus sopiendis, dum vagiunt, demulcendisque, quales voces sunt ni na, la la. hæc nostra de Nenia noctis sententia est. de nocte autem quæ putata aut habita dea est antiquis, nihil huc facere credo. iudicet lector. Ceteram de Nenia puerorum, lege adnotata in lib. 1. Episto. 1. ad eum locum, Roscia, dic sodes, melior lex, an puerorum Nenia, &c.

AD MÆCENATEM,
inuitans eum ad cœnam
hilarē.Ode XXIX. *ποσφορτικὴν ἢ παρρητικὴν.*

TYRRENA regum progenies, tibi

Non antè versolene merum cado

Cum flore, Macenas, rosarum, &

Pressa tuis balanus capillis

Iam dudum apud me est. eripe se mora,

Ne semper vdim Tibur, & Æsula

Decline contempleris aruam, &

Telegoni iuga parricida.

Fastidiosam.

- Fastidiosam desere copiam, &*
 10 *Molem propinquam nubibus arduis:*
Omitte mirari beata
Famum, & opes strepitumq; Roma.
 P L E R V M Q V E grata diuitibus vices,
Mandaq; paruo sub Lare pauperum
 15 *Cena, sine aulais, & oſtro*
Sollicitam explicuere frontem.
Iam clarus occultum Andromedes pater
Oſtendit ignem: iam Procyon furit,
Et stella vesani Leonis,
 20 *Sole dies referente ſiccus.*
Iam paſtor vmbra cum grege languido,
Riuumq; ſeſſus querit, & horrida
Dumeta Siluani: caretq;
Ripa vagu-racitura ventu.
 25 *Tu, ciuitatem qui deceat ſtatu,*
Ceras: & urbi ſollicitus times,
Quid Seres, & regnata Cyro
Bactra parent, Tanaiſque diſcors.
 P R V D E N S futuri temporis exitum
 30 *Caſiginoſa nocte premit Dem:*
Ridetque, ſi mortaliu vltra
Fas trepidat. Q V O D adeſt, memento
Componere aquas: cetera ſ luminis
Ris uferuntur: nunc medio alueo
 35 *Cum pace delabentis Etruſ-*
cum in mare, nunc lapides adeſos,
Stirpeiq; raptas, & pecus, & domos
Voluentiu vna, non ſine montium
Clamore, vicineq; ſilua,
 40 *Cum ſera diluuiis quietos*
Irritat amneiu, ille potens ſui,
Latuſque deget, cui licet, in diem,
Dixiſſe, vixi: eras vel atra
Nube polum, pater, occupato,
 45 *Vel Sole puro: non tamen irritum*
Quodcumque retrò eſt, efficiet: neque
Diffinget, inſectumque reddet,
Quod fugiens ſemel hora vexit.
 F O R T V N A ſeuo lata negotio, &
 50 *Ludum inſolentem ludere pertinax,*
Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.

Laudo manentem: ſi celeres quatiſ
Pennas, reſigno qua dedit, & mea
Virtute me inuoluo, probamq;
 55 *Pauperiem ſine dote quero.*
Non eſt meum, ſi mugiat Africa
Malus procellus, ad miſeras preces
Decurrere, & votis paſcifi,
Ne Cypria, Tyriaq; merces
 60 *Addant auaro diuitias mari:*
Tunc me biremi praſidio ſcapæ,
Tutum per Aegeos tumultus
Aura feret, geminuſq; Pollux.

COMMENTATOR.

TYRRHENA regum progenies. Metrum
 Alcaicum duob. verſ. tert. iamb. dimet. hyperca-
 tal. quart. Pindar. inuitat Mæcenatem ad epulas,
 cui deſtinatam vini amphoram & illibatam iam
 dudum apud ſe eſſe promittit. principium huius
 in ſententia ſerè conuenit cum principio primæ
 odes, Mæcenatauis edite regibus. ordo eſt: Mæ-
 cenas Tyrrhena progenies regū, iamdudum apud
 me eſt tibi lene merum, non antè verſo rado cum
 flore roſarum, & balanus preſſa tuiſ capillis. *Tyr-
 rhena.* Tuſca. ſic & Tiberis Tyrrhenus dictus eſt.
 vr, Tyrrhenoque boueiſ in flumine lauit Iberas.
tibi. in honorè tuum. *non antè verſo.* hō antè de-
 recto. *lene.* vetuſtate domitum. *cado.* amphora.
cum flore. cum magnifico & voluptuoſo appara-
 tu. *preſſa.* expreſſa. *tuiſ capillis:* tuo capiti infun-
 denda. *balanus.* balanus generaliter appellatur
 omniſ glans ſiue nux: ſpecialiter autem glans o-
 dorifera, de qua conficitur vnguentum ſatis vn-
 ctioni capitiſ aptum, quod appellatur myrobala-
 num, teſte Iſidoro: hic autem glandem pro vn-
 guento poſuit. *apud me eſt.* hoc eſt, hæc omnia
 in tuum honorem iam diu ſeruantur apud me.
eripe te. feſtina, nō i eſſe in mora. *vdum Tib.* pro-
 pter aquarum copiam. *Æſula.* nomen vrbiſ al-
 terius, in latere montiſ conſtituta. *decline cōtemp.*
 turrim in hortiſ ſuiſ Mæcenas conſtruxiſſe dice-
 batur, vnde hæc proſpiceret. *Telegoni iuga.* Tuſ-
 culum ciuitas eſt in iugo montiſ conſtituta: hanc
 ſignificat nomine conditoriſ: à Telegono enim
 Circeſ filio fundata eſt, qui per ignorantiam pa-
 trem ſuum Ulyſſem interemit. *faſtidioſam.* quæ
 faſtidiū aliquādo ingerit. *copiam.* luxum. *molem.*
 ædificiū turritū. *propinquam nub.* ard. in ſublime
 extructam. *omitte.* deline. *beata.* fortuna: x. ſu-
 mum. honores. *ſtrepitumque.* tumultum. *plerumq;*
 grata d. v. viciliſitudinem rerum dicit gratam ſo-
 lere

lere esse diuitibus, quos interdum post diuitias & copias delectat familiarium medicritas. ordo est, plerumque magnæ cœnæ gratæ vices diuitibus sine aulæis & ostro super paruo lare pauperum explicuere sollicitâ frontem. *sine aulæis* & ost. sine taperibus, id est, sine magna pompa. vt, aulæis iam se regina superbis. *sollicitam*. tristem. *explicuere*. frontem rugis obductam extenderunt. vt Plautus, Exporge frontem. *Andromedes pater*. Cepheus Aethiopum rex inter sidera collocatus propinquus Cynosuræ. *ostendit ignem*. æstati. vt, finit canis ætifer arua. *Procyon*. stella quæ ante caniculam oritur. *vesani*. moribiferi. *siccus*. æstuosus. *cum grege languido*. æstu fatigato. vt, nunc etiam pecudes vmbra & frigora captant. *rimumque*. ad depellendum æstum. *horridi*. agrestis, birluti. *dumeta*. spinas. *taciturna*. sine sono, vento non mota. vt, aspice ventosi ceciderunt murmuris auræ. hoc est, iam transiit tempus ventosum. *tu ciuitatem quis*. ostendit autem Mæcenatem præfectum vrbis eo tempore fuisse. *status*. honor. *Seres*. nomen populi. *regnata* à Cyro possessa. Cyrus rex Persarum fuit. vt, vltima tecum Bactra vchit. *parent*. præparât. *Tanaisq; discors*. Tanais flumen in Mæotidem paludem fluens. *discors*. quia discernit Europam ab Asia: aut quia incolæ regionis illius feroces sunt, & frequenti inter se discordia colliduntur. *prudens*. prudenter dicit Deû fecisse nesciri futura; tamquam qui hominem veller probreuitate vitæ vt præsentibus. ordo est, prudens premit Dcus futuri temporis exitum caliginosa nocte, & ridet si mortalis trepidat vltra fas. *exitum*. finem. *caliginosa nub.* den'a ignorantia. *premit*. reprimat. *fas*. licitum. *quod adest*. præsens est. *componere*. finire; vnde lites compellunt, dicuntur huius. vt, non nescit inter vos tantas componere lites. *agnus*. pariens. *cetera*. futura scilicet, *feruntur*. dilabuntur, hoc est, suum cursum habent & rapiuntur. vt, si brachia forte remisit, atque illum in præceps prono rapit alueus amni. Ordo est, cetera feruntur ritu fluminis, nunc cû pace dilabentur in Etruscum mare medio alueo, nunc voluentis vnâ ad eos lapides, & raptas stirpeis, & pecus, & domos. per allegoriâ describit varietates & vicis humanæ vitæ, quædam quæta & læta est, subito aduersis casibus inquietatur & perturbatur. *cum pace*. sine perturbatione decurrentis fluminis. *Etruscum*. Tyrrhenum. *stirpeisq;* arbores. *raptas*. exirpatas. *elemore*. strepitu, vociferatione. vt, rapidus montano flumine torrens sternit agros, fata læta, bovmq; labores, præcipitesq; trahit siluas, &c. *diluvies*. et mpeilas. *irritat*. incitat. vt, irritatq; vim mteis & voce lacessit. *ille potens*. id est, ille felix est qui modum vitæ suæ ha-

bet, & qui futura non curat. *æget*. viuere, vt, dege-
re more feræ. *in diem*. hodie. *vixi*. quiete degi.
cras vel atra. perseverat persuadere præsentia tan-
tu curanda, nec futuris animum accommodandû.
occupato. occupa. *puro*. sereno. *irritû*. vanû, id est,
nô posse cõmodum vitæ, quod iâ perceptû fuerit,
infringi. *quodcumq; retrò*. id est, quod iam transiit:
quia præterita non possunt immutari, quamvis
futura sint incerta: & ideo desine esse sollicitus de
futuris. *diffinget*. cõfunder, immutabit, cõueller.
fortuna, sauo. quæ delectatur incertis, & inquietu-
dine hominû gaudet, cû prospera mutat ad-
uersis. *insolentem*. iniqui, nouum. Iuuenal. Quo-
ties voluit fortuna iocari. *ludere pert.* vt luderet.
transmutat incertos. instabiles. vt, ut ipso hono-
res incerto, an transmutando fiant incerti Fortu-
næ inconstantia? *pernix*. persistens. *benigna*.
prospera. *laudoman*. cum non est mutabilis. *si ce-
lereis*. si ad aliû deuolat, reddo quod dederat. *qua-
rit*. cõmouet. *me inuoluo*. mea virtute me munio,
non timens incerta Fortunæ, dum aut desidero,
aut formido quod præstat bona cõscientia, & pro-
bitate cõtentus. *probamq;*. laudabilē, probabilem.
sine dote. sine opibus, huc præmio. *non est meum*.
hoc est, nec vitæ, nec propositi mei est timere ad-
uersa, quia nec periculo, nec tempestate quærens
causa me cõmitto. *remugiat*. reboet. *miseras*. mi-
seris conuenienteis. *votus pacisci*. promissis placare:
quasi paciscantur cum diis homines oblatio-
ne votorum. *auaro addant*. augmentent, insatia-
bili, cuncta recipienti: quod omnia intercipiat.
tunc me. duos ordines remorû habentis. ordo est,
aura & geminus Pollux feret me per Aegæos tu-
multus tutum præsidio biremis scaphæ. *geminusq;*.
Poll. Pollux cû Castore, quia gemini nati sunt.

CRVQVIVS.

Tyrthera regum progenies. Horatius vt vbiq;
ita hic quoq; mediocritate gaudens, rus inui-
tat Mæcenatem, vt inter flores odorâtq; iucundè
secum vino indulgeat. hoc quidè decere principes
viros, non vti semper assueta magnificentia, non
splendore & luxu solito, sed apparatu tenui, non
numquã mudôq; victu in domibus pauperû mo-
dicis latari, fastidiosiq; luxus obliuisci: præsertim
vbi tempus est in vmbrosis siluis ad fonteis & flu-
mina in viridi gramine vitare. Caniculę flagratio-
res æstus: æquū quidem esse suū quemq; officium
facere: Mæcenatē autem reipublicæ suæ fidei cre-
ditæ, cuiâ gerere; sed velle deos non iniquo ferre
nos animo quicquid acciderit, non metuere supra
modû, sed mente præsentis suæ componere, sibiq;
cõmittere cetera, nunc ita sedata, vt nihil metuē-
dû, contrâ, citius opinione ita turbulenta, vt credas
cëlû terrę misceri: hæc autē omnia fortunâ voluer
suo

suo nutu mutarēq. nunc huic, nunc alij benignā.
 Ceterum felicem esse eum beatorumque qui letus
 fronetque serena, rebusque suis bene compositis
 in diem viuit, ad solam virtutē suā referens om-
 nia. *Tyrrhena regum prog.* Exorditur à stirpe re-
 gia Mæcenatis, ad beneuolentiæ conciliationem:
 de qua lege oden 1. lib. 1. Mæcen. ataus &c. *non*
ante verso. apparatus Horatianæ cœnæ descriptio.
ante verso. interiso ad vinum promendum. *florē*
ves. rosa ferē ponitur pro siccis odoribus. *balanus.*
 aux pro oleo balanino, de quo suprā. Plin. lib. 2. 3.
 cap. 4. balaninum, inquit, oleum purgat varos,
 furunculos, lentigines, gingiuas. De myrobalano
 vide eundem lib. 12. cap. 22. *capillis.* de capillis ad
 voluptatem perfundendis oleo, multis in locis
 Horat. *eripe te mora.* hoc est, ijs rebus quæ tibi
 sunt in mora, quæ te remorantur & detinent, quò
 minus ad nos venias. *ne semper vdim.* illustratio
 earum rerum quæ Mæcenatem remorantur. *vdū*
Tbur. hoc epitheton facit ad nauseā loci, ex aëre
 minus salubri propter exhalationes ex aquis stag-
 nantibus aërem inficienteis. vide Strab. lib. 5. *par-*
ricide. ad eius loci execrationem ingerendā Mæ-
 cenati, quò citius ad se veniat, ijs iam locis relictis
 vbi in ætate apicari vmbraque captare solebat.
Aesula. vnde Aesulani Plin. seu Atulani lib. 3.
 cap. 5. *Talegoni iuga.* periphrasis Tusculi oppidi
 à conditore. Strabo lib. 5. *fastidiosam.* ab effectu,
 nam rerum abundantia, cui sarietate, sarietas au-
 tem parit fastidium. *sumum.* metaph. ambitionē,
 arrogantiam, auram popularem, laudes, τὸ τίφος,
 τὴν ἀλαζονίαν. Martia. vendere non vanos circum
 palatia fumos, plaudere nec cano, plaudere nec
 glaphyro. vide in Chiliad. fumus, & fumos ven-
 dere. *plerumq. grata.* amplificatio ex ἀντίπαυ. *vi-*
ces. varietas, quæ tedium discutit. *mundaq.* fru-
 gales. vide notata lib. 2. Sary. 2. ad eum locum,
 Mundus erit qui non offendet lordibus. *sine au-*
lais. aulæa, τὰ περιπτάματα, περιπτάματα, τὰ
 ἄλλα, stragula, plagæ. vide Budæ. in Pandec. po-
 sterior. *ostro.* ostrum propriè est purpuræ sanies;
 ὀστρεῖον autem propriè est conchylium siue blatta
 piscis, quæ ex altis decidēs rupibus, quicquid ob-
 uium est secum trahit. *montium.* montanorum,
 eorum qui & monteis & siluas incolunt. *fera.* im-
 proba, magna. *irritas.* hoc autem verbum neque
 per vnicum r scribi debet, nec ab ira venit, sed à
 verbo ruo cum præpositione in; quasi irritare, per
 ectasin penultimę syll. sic enim non semel scriptū
 inueni politissime; ita ut irritare seu irritare, sit
 incitare, prouocare, vim facere, mutare, perdere,
 destruere: atque hoc modo lacerare inque iram
 prouocare. sic diluuiis irritat amneis, mouet &
 impellit ut ripas suas exsuperent. *ille potens sui.*

exortum, cum pedibus prioribus canis & aquila
 tota. vide Hyginum lib. 4. & Arati phænomenon.
 Ciceroni in versione Arati nominatus Anticanis.
siccus. propter multitudinē stellarum, ex quibus
 ea sidera constant cum sole simul exorientium.
iam pastor. amplificatio ab adionētis. *vagus ven-*
tus. incertis & inconstantibus. vnde satis apertè ex
 antitypo cōstat eum ventos tunc flare statos signi-
 ficare quos Etesios nominamus, quas auras, id est,
 ventos leniores nominamus. sic Aristot. de mun-
 do, αὐγὴς τὰς ἐξ ὑγρῶ περιεργαίας ἐκπνοὰς καὶ ἔμψα,
 id est, auras dicimus expirationes, quæ ex humo-
 re prodeunt. Plin. lib. 2. ca. 47. de caniculā loquēs,
 huius exortum diebus octo fermē Aquilones an-
 tecedunt quos prodromos appellant; post biduū
 autem exortus, idem Aquilones constantius per-
 flant diebus quadraginta, quos Etesias vocāt: mol-
 liri eis creditur solis vapor geminatus ardore side-
 ris, nec vlli ventorum magis statim sunt. deinde lib.
 18. cap. 34. de Aquilone: Mollit sidera æstate me-
 dia, mutarūque nomen & Etesias vocatur. Strabo
 autem lib. 3. non Aquilones Etesios, sed Subsola-
 nos & Euros nominat. *in ciuitatem.* per cōcessio-
 nem tacitè notat Mæcenatem nimis sollicitudi-
 nis in reipubl. cura, ut qui non præsentia modò
 ordinet, sed in futura quoque anquirat plusquā
 necesse est. *Seres.* de Seribus legito Solinum cap.
 63. & in hunc Vadianum. *Basira.* Solinus ca. 62.
 vbi obiter quoque agit de Tanai. Mela de Tanai
 lib. 1. cap. 21. Strabo lib. vndec. *prudens sus.* con-
 futatio inquisitionis rerum futurarū à nutu diui-
 no. *ultra fas.* si modum excedat. *quod adest.* pro-
 bar rerum præsentium compositam moderatam-
 que curam; hic enim à plerique non minus pec-
 catur atque in futuris à nimis curiosis prognostis.
cetera. præter ea quæ in manu tua sunt, moderari
 & attemperare pro arbitratu tuo. *fluminis instar.*
 artificiosa comparatio rerum futurarum ad flu-
 minis vel placidum decursum vel rapidum. *cum*
pax. placidè. *delabentis.* sic est in omnibus anti-
 quis lib. quos vidi. *nunc lapides.* excavata ru-
 piū saxa. descriptio perelegans inundationis flu-
 uialis, quæ ex altis decidēs rupibus, quicquid ob-
 uium est secum trahit. *montium.* montanorum,
 eorum qui & monteis & siluas incolunt. *fera.* im-
 proba, magna. *irritas.* hoc autem verbum neque
 per vnicum r scribi debet, nec ab ira venit, sed à
 verbo ruo cum præpositione in; quasi irritare, per
 ectasin penultimę syll. sic enim non semel scriptū
 inueni politissime; ita ut irritare seu irritare, sit
 incitare, prouocare, vim facere, mutare, perdere,
 destruere: atque hoc modo lacerare inque iram
 prouocare. sic diluuiis irritat amneis, mouet &
 impellit ut ripas suas exsuperent. *ille potens sui.*

hæc clausula est, qua vult innuere Mæcenati non licere esse lato, nisi suis affectibus imperet, viamque in diem, id est, tranquillè, de crastino minime sollicitus. *potens sui*. suis affectibus imperans, compos mentis. *in diem dixisse, vixi*. videtur amphibolè, in diem dixisse, vel in diem vixi: sed quia flegitiosis quoque & affectis mihi: è licet in diem dicere, vixi, vt Dido apud Virg. vixi, & quæ de dæ cursum fortuna, peregi. potior est alia sententia, putà, in diem vixi, hoc est, lætus & iucundus hunc diem peregi, non anxius quid cras futurum sit. vide Adag. in diem viuere, ex tempore viuere. *cras vel atra*. conuenit cum illo apud Marth. Noite solliciti esse in crastinum, crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi, sufficit dei malitia sua. vult enim Horatius virum bonum ad omnem euentum semper æquo animo viuere, neq. perturbari magis aduersis quàm prosperis, futuræque habere tamquam præsentia. *non tamen irritum. ἀσχετόν ἄλυσιν*: nequis existimet Horatiū velle nos instar brutorum in diem viuere, sine vlla mente vel honestatione, sed etiam futurorum habere curam, quæ posteris nostri nomen tradat & immortalæ laudem, quod non. fortuna nobis aut luxus quæ caduca sunt, sed rerum bene gestarum virtus præstare poterit quæ immortalis est. *quodcumq; retro est*. quia præterita certa sunt nec villo fato immutari possunt. *infectumq; reddet*. vide in Chilia. factum infectum fieri non potest. Vixi itaque in diem inemor virtutis, quæ relicta posteris perpetuò viuet; non etiam vixi in diem sollicitus rerum fortuitarum; nam *fortuna saualata negotiis*. hoc est, quæ gaudet sæuere in aduersis, & pertinaciter suum ludum inconstantiz ludere, neque apud te manebit semper, neque ad posteros tetra transferet inmortalem. sic Ode 34. li. 1. huic apicem rapax: fortuna cum stridore acuto sustulit, hic posuisse gaudet. vide adnotata in eam locum. *laudo manentem*. ostendit Horatius se non ita durum, vt affectibus nō n. oueatur, fortunamque sibi nolite esse perpetuò prosperam, sed in omnem euentum se parat ad eō constantem vt nō supra modum doleat eam mutari, viamque tranquillè sua contentus mediocritate. *probamq; pauperi*. per virtutem & honestam pauperiem peripateticos notat mediocritatem frugalitatemque. *sine dote*. alludit ad id quod dici solet, 'aūs dotata est mulier si proba est, sic satis dotata pauperies si proba est. *non est inermis*. uocat audacitatem auarorum, qui nulla vitæ cura maria nauigant in Asiā, Africam terrasq. remotissimas ab orbe Romano, vt pretiosis mercibus discescant cum diis quodammodo pacti votis solutus, vt salui domum reuertantur; se verò ait nihil tale aut pati aut facere, vt

cuius institutum vitæ longè diuersum, non à fortuna, sed virtute pendeat. *no Cypris Ty*. hoc est, ex Cypro insula, & Tyro Phœniciz ciuitate antiquissima comparatæ. *tunc me biremis*. allegoricòs hæc accipio in hunc sensum: Quando alij discedendi studio vitam mercelique cum diis precibus votisque paciscuntur, vt incolentes peregrè domum reuertantur, se quidem ait etiam Aegæis vndis iactari, id est, insultus fortunæ varios experiri; sed tutum tamen esse, non precibus & votis, sed biremi scapha, id est, paupertate duobus acta remis, nimirum, tranquillitate & securitate, non sine aura leni adspirante geminòque Polluce, id est, fauore & ductu virosum principum. vide num alludat ad antiquum proverbium, *ἰπὶ ἵππος τοὺς ἀνέμων διακλίσται*, id est, Aegæum storma, seu cæte viminea, trajcere.

A D M E L P O M E N E N

Musam, se scriptis semper victurum.

O D E XXX. ἀπολαστική, προσφωτιστική.
καὶ εὐχαριστική.

EX EGI monumentum ære perennius,
Regaliq; situ Pyramidum altius:
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Possit diruere, aut annumerabile
Annorum series, & fuga temporum.
Non omnis moriar, multaq; pars mei
Vitabit Libitinam. vsque ego postera
Crescam Laude recens, dum Capitolium
Scandet cum tacita virgine pontifex.
Dicar, quæ violens obstrepit Ausidus,
Et quæ pauper aqua Daunus, agrestium
Regnator populorum, ex humili potens
Princeps Æoliæ carmen ad Italos
Beduxisse modos. sume superbiam
Quæsitam meritis, & mihi Delphica
Lauro cinge volens Melpomene comam.

COMMENTATOR.

EX EGI monumentum ære perennius. Metrū Asclepiad. monocolon. Dicit se æternitatem suo carmine consecuturum: & hoc operis sui monumentum statuis æreis, & magnificis solidisque Aegyptiorum sepulchris diutius victurum. *exegi*. finiui, perfeci. sic Ouidius, iamque opus exegi, quod nec Iouis ira, nec ignis, nec poterit ferrum, nec edax abolere vetustas. *monumentum*. opus carminum.

carminum, quod durabilis dicit statuis diuitem ex ære factis. *perennius*. diuturnius, validius. *situ*. constructione. *Pyramidum*. Pyramides propriè regum Aegyptiorum sepulcra sunt, ingenti mole constructa, & in caënum educta in modum flammæ surgentis. vnde & eis nomē est inditum. Ordo est: Melpomene exegi monumentum perennius ære, id est, durabilius metallo. *edax*. corrumpens verustate. *non aquilo*. ventus tempestuosus & procellosus, hiemalis. vt, & mediis properas Aquilonibus ire per altum. *impotens*. valde potens. *diruere*. euertere. *annorum series*. vetustatis curius. vt, annis soluit sublaia vetustas: Dicit sua scripta, nec tempestatibus, nec vetustate abolenda. *non omnis moriar*. in litterarum laudem dicit se corpore quidem moriturum, sed carminibus suis victurum. *libitinam*. capulum, in quo mortui efferebantur ad sepulturam. *vsque ego propro*. ordo est, ego recens crescam postera laude, id est, per laudem posterorum, vsque dum Pontifex scandet Capitolum cum tacita virgine. *recens*. nouus: noua enim magis consuevere placere, vetera verò abolere: quare se posteris ait in oblectatione nouum futurum. *tacita*. hoc est, aut uerecunda, aut pro sacrificio tacente, aut pro sacerdotij dignitate, clara. Consueuerunt enim sacrificatur Capitolium tacentes ascendere. Virg. tacitæ per amica silentia lunæ. *violens*. torrens, impetuosis: de quo amni Virgil. Adriacas retrò fugit Aufidus vndas. *obstrepsit*. murmurat. *Aufidus*. per Aufidum vult intelligi Apuliam, cuius provincie fluuius est. *dicar*. laudabor. *qua*. per quæ loca. *pauper aqua*. egens aqua, quia inopia aquæ est siticulosa. *Daunus*. Daunus fuit rex Apuliæ. Ordo est: ego potens ex humili princeps dicar deduxisse Acolum. carmen ad Italos modos, qua obstrepit violens Aufidus, & qua pauper aquæ Daunus regnavit agrestium populorum. *ex humili*. parua progenie. gloriatur se libertino patre natum ad tantam studiorum claritatem venisse. *princeps*. primus. vt, Massicus ærata princeps secat æquora Tigri. Dicit autem carmen Acolicū, quo vsus est Alcæus Poëta, deduxisse in vsum Latinum. *modos*. rhythmos. *sume superbiam*. nobilitatem mentis, non venientem à natalibus. ordo est, Melpomene sume superbiam quæsitam meritis, & volens cinge mihi comam: Delphica lauro: ea enim erat sacratissima propter Apollinem Delphicum. *merita*. virtutibus. *cinge*. circumda, illiga, vt Virg. Baccare frontem cingit, ne vati noceat mala lingua futuro.

CARQVIVS.

EXEGI MONUMENTUM ARE PERENNIVM. In

hac Ode tristem librorum postrema, velut in operis perfecti coronide, Melpomenen Musam precatur Horatius, vt lauro caput suum merita cingat ob carminis Lyrici dignitatem: quæ tunc id apud homines commendationis affectum gloriatur, quam nec æneæ statux, nec Pyramidum moles suspiciendæ sua diuturnitate superare, nec vlla temporis iniuria possit abolere: hos enim modos Lyricos ab Aeoliis in Larium à se deductos, eam suæ vitæ partem continere quæ nec moritur cum corpore nec sepelitur: sed ex humili agrestique Apuliæ loco cum principem, primumque sui auctorem posteris tradere decantandum celebrandumque laudibus, tanisper dum Pontificia Romæ dignitas stabit incolumis, imperiumque sine fine darum. *Exegi monum*. Exorditur à laude facti, ab immortalitate. *monumentum*. ingenij mei & doctrinæ. *vsque ego*. Monumentum, quicquid ob memoriâ alicuius factum est, vt, fana, porcus, scripta, carmina; Festus. *are*. statuis ex ære. materia pro opere. *regali situ*. Quæ sitæ sunt seu constructæ à regibus Aegyptiis, geometrica ratione ad ignis flammam à lato in rotundum, vide Plin. lib. 36. cap. 12. Melam lib. 1. cap. 9. *alius*. de altitudine Pyramidum lege præter alios, Ammianum lib. histor. 22. Suum autem hoc litterarum monumentum dicit aliis esse Pyramidibus: non enim nubeis modò penetrat gloria virtute parata, sed super astra quoque fertur. *quod nō imbor edax*. Ea namque sola temporis & iniuriis cæli sunt obnoxia quæ ex elementis constant. *aquilo impotens*. ex alto, mari terrisque magno impetu incumbens. *innumerabilis*. pro verustate incomprehensibili. *fuga*. lapsus, truditur enim dies die. *multa q; pars mei*. an spiritus ille diuinus? quem Deum nominat Plato. hinc Cicero in som. Scip. Quoniā nō is, quem videmus, homo est, sed Deus ipse in nobis existens: An eius vires & exercitia inuenta, dicta, scripta, eorum memoria? utrumque certè nō temerè mihi persuaferim denotare Lyricum, nec minus animi quàm scriptorum immortalitatem statuere. Nam licet in indulgendo genio curæque curanda subscribat aliquando Epicuro, tamen in hoc ab eo dissentire videtur, quod in animi tranquillitate virtutēque beatitudinē ponat: qui affectus animi cum sint immortales, necesse est quoque immortalē esse animum: verum fuisse eum omnium horarum hominem, vt aiunt, mihi ipse fidem facit, inquit, nullius addictus iurare in verba magistri, vt postea clarius aperiemus. *libitinam*. deam funerum. vide lib. 2. Sary. 3. & 6. libitinæ quæritus acerbæ. *vsque ego*. hic vel tmesiis est, vsque dum. i. donec. aut *vsq; vñ*. determinat *vsq; recēs*, vsq. recēs. i. semper recēas. *scandens*. ad sacra Idulia peragenda: Nam

da: Nam singulis Idibus à Pontificibus in arce sacra fiebant quæ Idulia Pompeio dicta sunt, quibus agna alba cædebatur. Idibus alba Ioui grandior agna cadit. Ouid. vide Idulis ouis, apud Festum. Est autem periphrasis æternitatis à sacris perpetuis. *tacita*. meticulosa sacrorum reuerentia & religione. huc facit illud Plutarchi de liber. educand. *καὶ διὰ τὸ τοῦ μυστηρίου πλὴτος οἱ παλαιοὶ κατέειπεν, ἵνα ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἡ δὲ δῖος τις ἐπὶ τῇ τῶν ἀνδραγῶνων μυστηριώδει, τοὶ ἀπὸ τῶν ἡρώ. μεταφρονῶν. i. ob hanc causam (taciturnitatem) ut mihi videtur, arcanas cærimopias antiqui descripserunt, ut in his assueti tacere, ad humanorum aicanorum fidem, Decorum metum transferamus. vide oden 2. lib. huius, de fidelitate. *dicar. quia uiolens*. hoc est, ego Venusinus seu Apulus Poëta dicar à posteris princeps seu primus carmē*

Lyricū ab Aeolis (Alcæi causa) deduxisse ad modos seu cantus Italos, id est, primus carmen Lyricū Latinè cecinisse. *Aufidus*. notatio Apuliæ à fluuiio. Aufido ex Hirpinis montibus defluente in Adriaticum. *Damnus*. fluuius à Dauno rege Apuliæ ex Pilumno. *regnavit populorum*. sic tres Bland. antiquissimus sine ulla litura cum Sil. sed duo alij. Bland. per lituram. Rectè itaque monet Seruius alique Grammatici hoc modo legendum ad hellenismum *ἰβανίλουι, ἢ ἰκυρίνου τῶν λαῶν. sume superbiam*. Apostrophe ad Melpomenen Musam, cui refert acceptam hanc superbiam meritis quæsitam, id est, Lyrici carminis apud Latinos principatum seu primatum, τὸ πρῶτον. Quo nomine cupit ab ea sibi laurea corona cingi caput. Idem facit Ode 3. lib. 4. Est autē hæc Apostrophe quædam gratiarum actio.

Q. HORATII FLACCI

CARMINVM LIBER QVARTVS.

AD PAVLLVM FABIVM MAXIMVM,

ALLEGORICOS AFFIRMAT A SE EX
INTERMISSO SCRIBI CARMINA.

ODE I. εὐκρινὲς ἔρωτι.

INTERMISSA *Venus diu.*

Rursus bella moues. parce precor, precor.

Non sum qualis eram bona.

Sub regno Cynara: desine dulcium.

5. Mater saua Cupidinum

Circa lustra decem flectere mollibus.

Iam durum imperiū, abis

Quod blanda iuuenum te reuocant preces.

Tempestiuū in domo.

10. Pauli. purpureis ales oloribus,

Comissabere Maximi,

Si torrere iecur quæ ris idoneum.

Namque & nobilis, & decens;

Et pro sollicitis non tacitus reus,

15. Et centum puer artium,

Late signa feret militia sua.

Et, quandoque potentior

Largus muneribus riserit amali,

Albanos prope, te, lacus

Ponet marmoream sub trabe Cirreæ.

Illic plurima naribus

Duces tura: lyræque & Bercynthia.

Delectabere tibia,

Missis carminibus non sine fistula.

Illic bu pueri die.

Numen cum teneris virginibus tuum

Laudantes, pede candido

In morem Salium ter quatiens humum,

Me nec semina nec puer,

Iam nec spes animi credula mutui;

Nec certare iunat mero,

Nec vincere nouis tempora floribus.

Sed cur, heu Ligurine, cur

Manat rara mea lacryma per genas?

- 35 *Cur facunda parum decore*
Inter verba cadit lingua silentior.
Nocturnus ego somniis
Iam captum teneo, iam volucrem sequor.
Te per gramina Martij
 40 *Campi, te per aquas, dure, volubileis.*

COMMENTATOR.

METRAM. Dicolon distropho, prior
 tri Glyconium, posteriori Alcæpiadeum. Statuerat Horatius ad tertium
 usque librum complere opus carminum: verum tribus libris iam editis,
 ex maximo intervallo hunc quartum scribere compulsum est ab Augusto, ut refert Suetonius in
 vita Horatii, in laudem priuigni sui Drusi Neronis, qui victor de Rhætiis Vindelicis fuerat reuersus.
intermissa Venus. deprecatur Venerem, ne præter decorum, iterum res amatorias scribere ab illa cogatur, iam propemodum lustris decem, hoc est, quinquaginta annis grauis, maturus, & ab omni voluptate alienus. *non sum qualis:* commemorat amicam per occupationem. *bona, benigna,* non nimis imperiosa. *sub regno,* tamquam imperaret amatoribus quæ amatur. *mollibus.* Antitheton: mollia sunt imperia Veneris ab effectu: sunt enim ludicra & delicata, quæ molleis efficiunt amatores: se verò durum ait, nec mollescere, aut domari posse propter ætatem, nō magis quā pecora annosa, quæ nec iugo nec freno edomari possunt; metaphoricōs. *quo blandam* qui te vltro vocant ad iocos, quibuscumque facile possis persuadere quod velis, mihi verò leni non nisi difficulter poteris. *tempestiuus.* opportunus. *Faulli.* adolescens erat hic nobilis, elegans & disertus, cui Veneris luxur cur maximè conueniebat, sequentia indicant à nobilitate & forma. *purpureis.* pulchris, nitidis, puris, reginæ Veneri dicatis: ut propter regnum Veneris & dignitatē purpureos dixerit. *ales.* fingitur Venus à Poëtis vehi curru iunctis oloribus: hinc ales dicta, hoc est, volucris, siue velox. *comissare.* delectaberis conuiuando, luxuriando. *se terrere iecur.* sitium velis exercere officium. *iecur idoneum.* tuis ignibus & amoribus appositum: idcirco autē iecur amoris dedit & libidini, quia iecore amare nos volunt Philosophi, felle irasci, & corde dolere. *decans.* flos ipse iuuentutis. *& pro sollicitis.* causissarum patronus diligens. *centum puer ars.* finitum pro infinito, hoc est, qui pro facundia & cōmodo ingenio facetiōque optimè possit in amore versari. *lasè feret.* valide amabit & libens. *& quādoque.* hoc est, quandoquēque validior in amore

quàm munera plurima æmuli, hoc est, rivalis sui. *riferis.* hoc est arriserit, & gratus fuerit. *amulis.* rivalis. ut, partim rostro premit æmuli Pistris. *Albanos propete.* in Albano monte, vbi Paulum dicit ad lacum habere optima prædia, quare illū & effusiores ad cultum Veneris promittit, & ad munera propensiores. *ponet marmoream.* ex solido marmore statuet. *trabem Citream.* aut prodifficili, aut nobili posuit, aut pro amoenitate Veneris odoratam, ut ædificantis diuitias ostentaret. *lyràque & Beræc.* à Berecyntho monte Phrygiæ, vbi primum inuenta dicitur tibia, vel à matre Deūm Berecynthia, cuius sacris deputata est; ut, Ite per alta Dindyma, vbi assuetis biforem dartibia cantum. *illic bis pueri.* in sacello tibi dicato. *teneris.* pulchris, gracilibus, delicatis, paruis. *laudantes.* tuo numini hymnum canentes. *caridido.* pulchro, nudo *in morem Salium.* Saliorū, sacerdotum Martis. *quantens hunc.* Periphrasis saltationis ex agitatione & concussione pedum, Poëtæ vñ status sermo. *nec spes animi.* hoc est, amoris autui: negat se amari posse, cum per ætatem nollet amare. *nec certare iuuat.* hoc est, poculis æqualibus contendere. *nec vincire.* Synecdochicōs pars pro toto, coronare caput. *sed cur heu.* Apostrophe pathetica, quod recordatione Ligurini pueri ad amari flere se queritur. *rara.* non amoris paruitate, sed ætatis verecundia: seni namque præ amore flere non conuenit. *cur facunda.* indicium est nimij amoris subito inter loquendum tacere, ut, Incipit effari, mediūque in voce resistit. *nocturnus te ego.* ait se Ligurinum puerum semper præ desiderio somnare, & ut sit, terrore quodam mentis imaginari eum, quasi diu quæsitum, & tandē inuentum, velut alitem ex ipso euolare complexu. *te per aquas.* in Tiberi natare. *dure.* inflexibilis, inexorabilis. *volubileis.* fluuiatilis.

CRVQVIVS.

INTERMISSA *Venus diu.* Rogat Venerem. Ut à militia ipsius vacare possit iam fractus, illi bello inutilis, & quasi iam emeritis miles, qualeis viros illa non deposcit, sed integros, validos, & succi plenos, cuiusmodi se faretur sub regno fuisse. Cynaræ: idcirco illam transferre studet ad Paulum adolefcentem nobilem, diuitem, formosum, peritum, & strenuum in ea militia virum. *sub regno Cynaræ.* regnū hic non tam ad graues & superbos amores, quàm ad dignitatem, maiestatem, & benevolentiam Cynaræ declarandam pertinere videtur, quæ gratia illam bonā nominat, vel quod pauciora acciperet, vel quod esset ipsi inter ceteros amatores beneuolentior. hæc alibi eadem Horatio proterua dicitur & rapax, quod scorto est propriū, vel quod illius villicus non æquo ferretur

d. 3. animo.

animo, se quoque immunem Cynarē nō esse gratum. *Pauli.* an hic fuerit Paulus Fabius Maximus cum Q. Tuberone consūl anno ab vrbē condita septingentesimo quadagesimo tertio, an ali⁹, penes lectorem esto iudiciū. *purpureis ales.* hic locus diu multumq. mihi molestus fuit. Primum lectionē hanc seruandā omnino nō dubitavi, & commentatorem nostrum satis appositē interpretari, præsertim omnibus antiquis codicibus manuscriptis in hoc consentientibus. Rursum quandoquidē nihil sit à sensibus magis alienum, quā cygnū dicere purpureum, deinde cum sit abiurū dicere illud ignorauisse Horatiū in naturis rerū perspicendis sagacissimū; principio legi, fursureis, quā proximē accedens ad hāc purpureis: sed quia fursures non omnes sunt eiusdem generis, euolui eos auctores qui de naturis rerum, quique de animalibus & regionibus variis scripserunt, num qua regio aleret ita cygnos purpureos, aut, si manus, nigros, sicut certō cognouimus coruos inueniri albos: interea temporis dum hęc meū cogito, ad nos deferuntur Dionysij Lambini in Horatiū commentaria, quæ cum studiosē & auidē legerem, persuasus huic locum non magis subterfugere posse virum illum & doctissimum & in Horatio versatissimum, quā multa alia, quæ deprehenderā castigatissima, tandem offendi pro purpureis, repositū marmoreis, nec id ineptē, nec sine approbatione, ut ait, doctorum virorum. Atqui quōd priores syllabę marmar nimis abcederent à purpur, quā ut librarium culpandum ducerem, non potuit mihi probari tam ē longinquo petita mutatio: Quid multis? Hoc assecutus sum, Plinium in naturali historia scribere, Cythera, olim Porphyrim nominatam: protinus in Mela eandem sententiā cum inuenirem, reuersus ad Bland. codices quod antea non obseruaram, vidi in τὰ purpur, apertas maculas & porphy. quare sine vllō scrupulo τὰ porphyreis, ut genuinam & Horatianam dictionem in sua sede statuendam putaui, allusione ad insulam Porphyrim Veneri sacram, ut sint porphyrei olores, id est, Veneri sacri. Antonius Thilesius, ex hoc loco Horatii, non dubitauit candidum colorem, quando intentis oculis remōratur, & apparere & dici purpureū. iudicet lector diligens, quā hoc ab illo factum sit *πορφυρεὺς commissabere.* ita habent tres codices manuscripti Blandinij, non commissabere, ut habent vulgares editiones, cōtra antiquam & Festi & Varronis lectionem: non enim à comedendo venit commissatio, ut doctē & diligenter notauit Lambinus, sed ἀπὸ τοῦ κόμω, teste Varone: non etiā à vicis, ut scribit Festus, quas Græci κόμω nominant: Commissatio autem longē aliud notat quā comestio, ut sic loquar; quemadmodū

videre licet in verbo κόμω & *namque & nobilis.* Aetiologia à naturę dotibus, nobilitate, forma, industria; à viribus & potentia, à recta institutione & linguarū peritia, postremō ab opibus. *sub trabe Citrea.* trabs, inquit Paullus, propriē dicitur duo signa compacta itaque trabs Synecdochicōs pro sacello ponitur. *Citrea.* ita habent duo codices Blandinij antiquissimi, ex quibus hanc dictionem reposui. qua in dictione, Cypria; hic nunquā mihi feci satis, quōd ea arbor vilior esset & neglectior, quā ut ea donaret Venerem Paullus ad obscuranda æmulorum larga munera, ex ea namq. Poëta naueis ædificatas scribit, Ode prima lib. primi, numquā demoucas ut trabe Cypria &c. quę verba forrasse huic lectioni locū dederunt. deinde neq. Cyprus arbor odorata, nisi in flore, aut semine cōtulo conditōq. legitur. contrā, Citrum & odoratissimam, & maximi pretij apud Romanos, in delicijs fuisse signant tabulę, lectuli, mensę Citreę illę memorabiles, de quibus Cicero in Verrem 6. Tu maximam & pulcherrimā mensam Citreā à Q. Lucadio Diodoro &c. & Varr. 3. de re rustica: Nuncubi hic vides Citrum aut aurum. Marualis 10. lib. Inspicit aut pueros, nobiliū siue Citrum. Postremō scribit Plinius naturalis historię lib. 13. cap. primo: Cedri tanquam & Citri suorum fruticum in sacris fumo conuolurum nōdrem verius quā odorem &c. quę verba, meo iudicio, appositissima sunt pro odore Citri ad declarationem versiculi sequētis, illic, *plurima naribus duces.* Alexand. ab Alexand. lib. 4. cap. 17. proditum memoriz est, inquit, Iliacis temporibus veteres nō ture, nec costo, sed Cedri & Citri fumo adoleuissē. Nō sum tamen nescius hęc etiam aliō referri posse, aliāque habere interpretationem, quā ego temporē secutus sum, donec deprehenderem in duobus codicibus Citrea, & in tertio non sine lituris Cypræa: deinde opitulata mihi est annotatio licet barbara ac ferē vetustate deleta. Trabem verō, inquit, Cithream, per aspirationis notam, aut pro difficili, aut nobili posuit, aut pro amenitate Veneris cōdoratam, ut ædificantis diuitias ostentaret. sed quę diuitiæ in Cypro? quis odor memorabilis aut in caudice aut ramis? quis vsus illius in sacris? Verum enimvero ne quis mihi controuertat, Citrum humiliorem, tenuioremque in Italia & Hispania conspici, quā Citrea, siue Medica mala profert, quā ex qua trabs parentur, paucis hic adnotandum duxi, Citrum alteram cupressō semine siluestri similem folio, odore, caudice, ex qua celebres illę mensę olim in Africa Mauritaniāq. plurimā, vel Plinio teste lib. 5. cap. 1. alteram humilem in Italia & Hispania omnibus obuiam, nunquā non pomiseram, ut videre est apud Theophrastum, Plinium,

Plinium, Ruellium, & ex instituto, apud Nicolaum Monardam medicum Hispanicem, in epistola ad Quadram suam, apponita libello de secunda vena in pleuritide. Si quis hic contendat Cypriam trabem non esse Cypri arboris, sed Cedri, quæ in Cypro insula ita multa, & monstrosa cuiusdam magnitudinis apud Theophrastum legitur, ut esset vnde vndercerim Demetrii ædificaretur, centum nempe & triginta pedum longitudinis, crassitudinis autem ad trium hominum complexum, ego sanè ab huius opinione ne velatum, ut aiunt, pedem vndercerim, nisi me cogeret expressa dictio Citrea: nam & Cedri cor est odoratum, totaq. eius materies durissima, ut æterna olim sit credita: quinimo eadem est arbor Cedrus & Citrus, ut doctissime annotavit Gulielmus Pantinus medicus, in suis adscriptis quæ iam parat in Plinium, ex quibus hæc meo rogatu mihi concessit in hoc præsens argumentum. Plinius lib. vigesimi tertij capite sexto Citrea vocat quæ dicuntur Persica, item vt Medica & Cedromela, & Cedria: ex Theophrasto libri quarti historiarum capite quarto. Virgilius libro secundo Georgicon Medicam arborem graphicè depinxit. meminit & Phnius lib. 12. cap. tertio. idè lib. decimi tertij cap. decimo sexto, & capite præcedenti, malè ab hoc diuulso, crucem grammaticis grauem fixisse & crexisse creditur de mens Cedris, quæ Citrias ipse lib. 5. cap. primo vocat sicut & Cicero in Verrem: propterea quod *adpos* etiam Citri sit arbor, cuius materies Citru appellatur tum Varro, tum Martialis, vnde & Cedrina & Citria mensæ sunt nuncupate vocibus diuersis, re eadè: nam & Cedromela nominantur Citrea, Citreæue mala, quin & de Citrea mali arbore post Cedri mentionem, Alia, inquit, est arbor eodè nomine &c. & lib. 12. cap. 53. de Parthorū populo loquens. Porro Citriorū genera quatuor à viris doctis hodie enumerantur, Citria, Limonia, Arantia, Cereæ, seu potius Assyria, aut Adami poma: certè Nicandri interpretis malum Medicum Neranzium vocat. Ceterum poma aurea apud Virgiliū, ne quis hæc erret, Cõtonea sunt, quæ & Chrysomela fuisse appellata, testis est ipse Plinius lib. 15. cap. 11. et si Athenæo lib. 3. aurea mala, Hesperidum mala apud Virgilium ecloga sexta, & poma Hesperidum Statii reuerti siluarum, Citria, siue mala Medica existimantur. Et quamquam & malum Medicum, Persicum etiam appellat Dioscorides, tamen id ex aliorum verius quam sua refert opinione atque sententia, qui diserte item vt Theophrastus historiar. lib. 4. cap. 4. hæc ipsi distinguit. Hæc Pantinus. *lyraq. & Baryncin.* sic habet codex Blandiniū antiquissimus. quæ si nō multum discrepent ab alia lectione, certè plenior est

& magis sonora, vt omittam ad lyra, tibia, & fistula strepitum velle Horatium pueros accinere & virgines, laudantes, inquit, nomen tuū. Valde commodè meminit hic Hermaunus Figulus statua Apollinis, quæ in Delo dextra tenebat arcu, & sinistra Gratiæ, quæ singula instrumentū musicam gestabant, hæc lyram, illa tibiam, media autem fistulam. *in morem Salium.* qui gestantes ancilia, magna corporis iactatione saltabant, vt discemus ode proxima. *ser quatient humum.* notat saltum & rotationē chori, aut processum sine retrogradatione ad numeros impares. *me nec femina.* Ellipsis aduersariarum. *nec puer.* huiusmodi amatores à Diuo Paulo *ἀπονεύοντες* nominantur. *nec vincere nou.* Romanis enim moris erat corollas cum poculis accipere, festisq. diebus coronatos, & sertis redimitos epulari cum lemniscis. *pér gramina.* exercitia iuuentutis Romanæ in campo Martio certare cursu, luctu, equo, natatione.

AD IVLVM ANTONIVM M.

Antonij Triumviri filium. Antiquorum Poëtarum veneratio.

O D E I I. ἑρως αἰσθητός.

Pindarum quisquis studeat amulari.

Ille, ceratis ope Dadæa

Nisiur penno, vitreo daturus

Nomina ponto.

Monte decurrens velut amnis, imbres

Cum super notas saliere ripas

Feruet, immensusque ruit profundo

Pindarus ore.

Laurea donandus Apollinari,

Seu per audacis noua dithyrambos

Verba deuoluit, numerisque fertur

Lege solutus:

Seu Deos regesque canit, deorum

Sanguinem: per quos cecidite iusta

Morte Centauri: cecidis tremenda

Flamma Chimææ:

Sive, quos Elea domum reducit

Palma caelestis, pugilemque, equumque

Dicit: & centum potiore signis

Munere donat:

Flèbili sponsa iuuenemue raptum

Plorat, & vires animūque, morésque

Aureos educti in astra, nigroque

Inuadet Orco.

Multa

- 25 *Multa Dircaum leuas aura cygnum,
Tendit Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: Ego apud Matina
More, modòque
Grata carpenti thyma per laborem*
30 *Plurimum, circa nemus, vuidique
Tiburis ripas, operosa parum
Carmina fingo.
Concines maiore Poëta pletho
Casarem quandoque trabes ferocem*
35 *Per sacrum cliuvm merita decorus
Fronde Sygambros.
Quo nihil maius, meliusue terris
Fata donauere, bonique diui.
Nec dabunt, quamuis redeant in aurum*
40 *Tempora priscum.
Concines latòsque dies, & vrbis
Publicum ludum, super impetrato
Fortis Augusti reditu, forumque
Litibus orbum.*
45 *Tum mea, si quid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars: & o Sol
Pulcher, o laudande, canam recepto
Caesare felix.*
Téque dum procedis, io triumphe
50 *Non semel dicemus, io triumphe
Ciuitas omnia, dabimúsque diuis
Tura benignis.
Te decem tauri, totidemque vacca,
Me tener soluet vitulus relicta*
55 *Matre, qui largis iuuenescit herbis
In me avota,
Fronte curuatos imitatus igneis
Tertium Luna referentis ortum,
Qua notam duxit niueus videri*
60 *Cetera fuluus.*

COMMENTATOR.

METRUM Sapphicum dicolon tetra-
strophon. Continet hæc Ode laudes Pindari Poëtæ
Lyrici celeberrimi, quem si quis imitari velit, is
ita suæ æstimationis & famæ periculū, vt Icarus
sui conatus, incurrat. *amulari*. imitari cum accu-
satiuo. *cerais pennis*. cera coniunctis, affixisque
corpori. *ope Dædalea*. artificio Dædali patris, qui
dum pennas cera compositas sibi & Icaro filio ap-

posuisset, affixissetque, vt volatu Minoidis tyran-
nidem effugeret, Icarus altum petens, cera ad so-
lem liquecente, & pennis dissolutis, ex alto deci-
dit in mare, cui suo casu nomen dedit Icareum.
nittitur. innittitur, sustentatur. *vitreo*. perspicuo.
vt, vitrea te Fucinus vnda. *monito decurrens*. Tor-
renti fluuii comparat ingenium Pindari, quem
citum dicit in dicendo, & sententiis abundantem.
quem. supp. amnem. *aluere*. supp. imbres, id est,
crescere fecerunt aquæ pluuiæ, & ita aluere super
notas ripas, quia aluei ripas amnis velut aquis nu-
tritus accesserit. *feruet*. ignei ingenij vim & acu-
men ostendit metaphoricis. *laurea donandus*. co-
ronandus laurea corona: laurus Apollini est sacra:
hinc lauro coronari Poëtæ dicimus. *nona verba*.
aut ad eo inuenta. vt, Finibus expulsum patriis
noua regna petentem. *Dithyrambos*. Dithyram-
bi genus est carminis in honorem Liberi patris
rhythmis vehementioribus liberioribusq. & nu-
meris cõpositum. *audaces*. quia sine certa pedum
lege, æquali vocis sono & rhythmo cantabantur,
dicti hoc nomine à Græco vocabulo *ῥύα*, hoc est
ianua vel ingressus. *numerisq.* quibus rhythmus
ad sonum pertinens colligitur sine certa versuum
mensura, sine certa lege. itaq; hic nō desideratur
aut lex pedum aut certus syllabarū numerus, sed
quali sono vocis Dithyrambi & rhythmi canten-
tur. *fertur*. rapitur, veluti vates. *seu deos*. scripsit
enim Pæanas cantiones in laudem Apollinis. *re-
gisque*. propter encomia virorum principū: quia
in Olympicis laudauit Hieronē, qui suo tempore
regnavit in Sicilia. *per quos*. laudauit Herculem,
Ixionem, & Perithoum, qui occiderūt Centauros.
cecidit tremenda. in Chimæra Bellerophonem
laudatum intelligimus. *sive quos Elea*. laudati à
Pindaro Castor & Pollux, qui in Elide Epitri ciui-
tate agone Olympico edito, pugillarū & equorū
cursu flouerunt. vt, Hic & ad Elei metas & maxi-
ma campi sudabit spatia. In eodem agone Poëtæ
Heroum laudibus decantandis, & accepto thema-
te certabant, & victores coronabantur. *palma ca-
lestis*. propter honorem numinū quibus agō im-
pendebatur. *centum potiore signis*. quia magis illu-
stratur honore quem Pindarus carmine suo ago-
nistico celebrat, quàm si centū statuis honoretur.
flebilis sponsa. in Epitaphiis & Epicediis Pindarum
insigne fuisse cantat, cū aut sponsam celebrat, aut
iuuenē fortē suæ sponsæ nō matura morte ereptū
deplorat, illūmq. inferis subducit, & laudib⁹ im-
mortalitate donat. *plorat*. describit ploradū, lamē-
tatur. *auræos*. probos, honestos, sanctos. vt, Auræa
quæ perhibet illo sub rege fuerūt sæcula. *Dircaū*.
Thebanū: Dirce fons Thebis. Statius, Ceryla cūm
rubuit

rubuit Lemæo sanguine Dirce: hinc Pindarum Dirceum nominat cygnum à suauitate carminis. *lemæa aura*. multa fama fert ad cælos, & sublimem facit. *apis Matina*. quia Pindarum cygno comparauit, i.e. vt arrogantiam fugiat, api confert quæ in Calabria salu Matino & circa terram volat, & amoenitatem depascitur florum: vt, Iam calidi lucent buccata Matini. *uuidi*. humidi, ab aquarum copia. *fingo*. meditor, compono. vt, Corpora fingere lingua. *concines*. describes, cantabis nobiscum. *maioræ plestro*. sublimiori & grâdiori metro victorem Cælarem: quia Antonius Heroico metro Diomedæas scripsit duodecim libris, & nonnulla alia oratione solura. *quandoque*. id est, quandocumque. *ferocis Elyambræ*. Germaniæ populum: *per sacrum Elyam*. per viam sacram, qua ascēdebat ad Capitolium, per a'cen- sum Capitolij. *ferocis*. quia antea Centuriones Romanos, qui ad stipendia missi erant, circumuectos crucibus affixerant. *bonique diui*. liberales, propitij. vt, Sis bonus, ô, felixque tuis. *redeant*. nec aut eo sæculo similem Cæsari virum natum fuisse, aut nasci posse, si in eum statum tempora recurrant. *concines*. publicam vrbis lætitiā decātabis. *urbis*. terras imperatas, propter triumphum Cælaris, & eius reditum. *forūque libibus orbem*. æquitate Cælaris, *si quid loquar*. modesta oratio, vt fugiat arrogantiam. vt, O mihi tam longæ maneat pars vitæ Spiritus, & quantum sat erit tua dicere facta. *audiendum*. memoratu & auditu dignum. *O Sol pulcher*. Solem pro eodie posuit quo Cæsar victor est ingressus: vt, Treis adeo incertos cæca caligine soles Erramus. *pulcher*. felix & faustus. *O laudande*. laudibus celebrande. *recepto Casare*. recuperato à ferocibus & inhumanis Sygambribus, quos non parum timebamus. *felix*. ego fortunatus te saluo & incolumi. *si que dum procedis*. Sacra acclamatio cum inuocatione ad ipsum triumphum, qua Io, Io dicebatur. vt, Io matres audite. *benignis*. reditum Cæsari benignum præstantibus. *te decem tauri*. ad honorem enim maiorum numinum & potentium personarum pertinet si magnis victimis immolatio fiat. vt, Te maxima taurus victima. *me tenet saluer*. abfoluet à votis pro salute Cæsaris: Diis factis. *relieta matre*. à lacte depulsus. *in mea vota*. à me Diis promissa. *curtatos igneis*. Lucem lunæ tertiz imitatus cornum incuruatione & breuitate. *Qua notam duxit*. vitulum pro reditu Cæsaris Diis promissum ait in fronte signatum nota candida, cum reliquo corpore totus esset rufus. *niueus videri*. Hellenicis. vt, certus amari. *cetera fidum*. Synecdoche.

CRVQVIVS.

PINDARVM *quisquis studet*. Pindarus Lyricorum poetarum facit princeps, Quintilianoteste, natus Thebis in vico Cynocephalorum apud Dirce fontem, vnde Dirceus nomenatus. Floruit Olympiade septuagesima sexta, vnde refert Eusebius in Chroniis, ab vrbe condita ducentesimo septuagesimo septimo, annos agens circiter triginta quatuor: Scripsit Olympia, Pythia, Nemea, Isthmia, & oratione solura admonitiones ad Græcos. Lyrici autem poeta Græci fuere nouem, Pindarus, Alcæus, Sappho, Stesichorus, Ibycus, Bacchylides, Simonides, Alceus, Anacreon. *nisiur pennis*. tres codices manuscripti Bland hic habent, & vbique in aliis odis, pennis, pro pennis: *quem super nota*. In euuigaris ante annos decem adnotationibus, censui legendum ex Blandinio cod. vetustiss. *Cum super notas saliere ripas*: & per tres in ordinandum hoc modo, Cum imbres, id est, aquæ pluuiæ super saliere notas ripas, idque ad euitandum vocum ordinem perturbatiorem: verum quia video doctis hoc velut minus proprium non placere, Commentatorumque sequi aliam sectionem, non grauatum mutauit sententiam. *seruet*. vnus codex hic habet seruit, antiquo more. *Dithyrambos*. hic non dubitarim tam ad canticum ipsam rhythmicam, quam ad chorum Bacchicum referri Dithyrambos, qui ad numeros ipse, nunc in dextrum, nunc in sinistrum magno & corporis & voci impetu contendebat: quod certe satis indicat Alexander ab Alexandro lib. quart. cap. decimo: sep. imo. tuic, inquit, obseruatum, vt sacrificantes aras circumcurrerent, auspiciati cursum à læua dextrorsum, quod religiosius putabatur: mot. à dextra læuorsum. Cumque hymnorum plures species forent quibus psallebant Diis, hi tamen fuere in vsu frequentes, Hymnus Dianæ, Pæan & profodia Apollini, Dionysio Dithyrambus, Cereri Iulus, Eroticus Veneri decantabatur: præter quos fuere proœdion, Hyporchema, & Stasimon: quod ideo inuentum est, ne qua pars corporis religione vacaret, quasi penitus sacro numine afflatus, & quodam furore capti essent. Dithyrambus etiam enirheton est Bacchi, *παρὰ τὸ δῖο δῶρας θύου*: quod i bis natus duas veluti in duas penetraui. dicitur etiam *Διθυραμβος γενής*, fortasse quia in *Διθύρω* antro *τῆς νύκτος* nutritus sit: hinc *Διθυραμβία δρέαται*, *Διθυραμβοποιία*, quos ait Aristophanis in ierpes *ὅτι λέγει πάλιν ἀόλκην*, quod hic Pindarus non obscure videretur innuere per sua verba. dicitur etiam ab Aristophane *κυκλὸς δάκρυλοι*, ex cuius nominis compositione liquet quod contra illos *Διθυραμβοδιδασκάλους*.

διδωκέας etiam instituisse sacrum & inani-tem chorum. *numeri*que fertur. an hic lo.us per-tineat ad rhythmos. Dithyrambicos tantum, quia solutiores sunt, nimirum numeri innumeri. Comici-que aliquanto liberiores nec vilis certis legi-bus attriti? an etiam velit ostendere Pindarum non minus oratione quam carmine valuisse, quod etiam orationes Parrneticas scripserit ad Græcos, per me vni. uique libera esto sua sententia vel hoc asserendi vel negandi. *seu deos regesq. can.* ad eluci-dationem huius loci, satis opportunè, vt mihi qui-dem videtur, poterit hic adnotari illud tetrausti-chon Archiæ:

τίος ἀριστοῖσι ἀγῶνες ἀν' ἀκὰδα, τίος ἀριστοῖσι,

οἱ δ' ὅ μ' ἔθνη τῶν, οἱ δ' ὅ δ' ἀγωνάτων.

ἔθνη, λατρίδιο καλὰ μέγιστον, Ἀρχιμέγιστον,

ἀκὰδα ἔθνη τῶν κόνιν, μῆλα, σίλιννα, πέπλους.

Quatuor athletis sacra sunt certamina Græci,

Terrigenum duo sunt, sunt duo calicolum.

Nempe Iouis, Phœbique, Palæmonis, Archemorique,

Quæis olea, & pinus præmia, mala, apium.

Namque in honorem Iouis ab Hercule instituta sunt Olympica, in Olympia luco oleastris consi-to, iuxta Alphæum fluuium, ad templum Iouis Olympici. Alterū Pythicum erat certamen a Pol-lini dicatum Delphis, ob interfectum Pythonem serpentem, vbi victoribus corona erat laurea. Tër-tium Isthmicum a Theseo institutū in honorem Melicertæ siue Palæmonis, in Isthmo loco angus-to Corinthi. Atqui scriptores hic multum varij sunt, in honorem ne Herculis an Neptuni, an Pa-læmonis. Quartus Nemeus ludus ordinatus est propter Archemorum puerum Lycurpi in Ne-mea silua defunctum. In his iaque ludis, quando alij certabant cursu, lucta, pugnis, saltu, poetæ & Musici cantionibus, Heroūmq. describendis lau-dibus contēdebant, inter quos primas tenuit Pin-darus. *signis*. tabulis, statuis, simulacris, quæ vt mo-tu ipsa carent, ita caduca tandem pereunt, at virtus clara æternāq. habetur, quæ ipsa cum suis comiti-bus omnia superans, ad æternitatem prouehit sui studiosos. *munere*. munus hic accipimus carmen Pindari pareteticum, quod vt immortalē, ita sempiterna gloria donat & suos auctores, & quos illi laudibus celebres efficiunt, vt Ouid. Scindentur vestes, gemmæ frangētur & aurum, Carmina quæ tribuunt fama perēns erit. Musarū gloria carmen est, inquit Hesiodus, ipsum vti virtus quæ celebrat; æternū & immortale. *stabilis*. defensio, deploranda. vt; Multis ille quidem stabilis occidit. *educit*. ex-toluit. sic scriptum inueni in vno codice antiquis-simo contra vulgatam editionem *deducit*, non-aptam etiam, teste Lambino *inuider nigro*. subtra-hit, subducit ab obliuione, & donat æterna memo-

ria. *leuat aura*. hæc Apostrophe tacitè dehortatur Antonium ab imitatione Pindari poetæ inimita-bilis, suōq. exemplo suadet, humiliter vt de se fen-tiat, quā vt instar Pindari, velit sublimiori car-mine describere laudes magni Cæsaris. habet e-nim Horat. sibi peculiare, & tamquam proprium, (vt ait Pers. Callidus excusulo populum luspēdere naso) vt quē nolit apertè offendere, illum amicè, quasi aliud agens, moncat ad meliora: concedit quidē Antonio maius plectrū ad decantandum Cæsarē, sed quasi ex obliquo illabitur in illius ani-mum, vt facili intelligat se moliri aliquid supra vireis. *in altis nubium*. in eam vsque regionem seu plagam cæ'i, vbi nubes condēscunt, hoc est, in cę-los ipsos, seu eam ingenij sublimitatem, ad quam perungere non fas est cuius. *grata carpentis*. Thy-mus vel thymū herba satis est obuia, cuius flos al-bus est apibus gratissimus, ex quo mella congerūt suauissima: at hic, thymi nomine quosuis flores accipimus, ne existimemus hic Horatium aliquid signare aliud, quā omnis generis flosculos apib. gratos: quales sunt flores melissophylli. fabarum, cytisi, cunilæ, conitæ, rosaum, thymi, &c. vt feri-bit Plinius lib. vigesimiprimi cap. 12. *operosa par-uus*. elegās verborum & venusta *arctis*. paruus, operosa, labore plena: paruus, quasi naturam supe-ret & ingenij laboris magnitudo. honesta hæc est Tapinasis, & verecundè seruienti comparationi. *maiores plectro*. Heroico carmine, quod lyrico ma-ius est. *Sygambros*. hanc lectionem antiquam mu-tare nolui, quod sibi consonarēt codices Blandinij tres, cum quod ex ea, vt genuina, nihil vidi subori-ri posse vel difficultatis, vel obscuritatis, propter litterarū G & C inter se cōsonum: vt taceam hanc huius dictionis *συγαμβρος*, antiquam & veram esse orthographiam, quod ex Strabone manifestū est lib. septimo in princip. verū Sygambri Helli ne sint, an Geldrenses, cum Iuliis, Leodiis, & toto i lo tractu Rhēni ad fossam vsque Drusianam, an vl-terius etiam extendarur ad Oceanum, multa & di-uerſa sentētia est. quare ego antiquam illorum se-dem, aliquantō certius cognitam, vt litteris man-darem, non desisti, ad instar apis, peruolare loca & hortos omnes illorum auctorum, quos arbitratu sum in ea cultura diligenter versari: tandem in ea charta quæ ad oculū nobis delineat Rhēni tractū, offendi in Marca Comitata ad dextram Rhēni ri-pam Sygamburgum oppidum, non procul ab ori-gine Ruræ fluminis. hanc profectō crediderim & sedem antiquam Sygambrorū fuisse, & metropo-lin. Strabo autem lib. 7. ait: ad Oceanum prætereā pertinentes Sygambri, &c. & paullo post: ceterū Sygābri vicini Rhēni amnis accolæ, belli exordia factitarunt. *in aurum prisca*. in mores optimos, optimi

optimi sæculi, quod ab excellētia verē aureū nuncupatur. atque adeo non in aureum tantum, quod minus est, sed in ipsum aurum purum putum. *si quid loquar. in iocis* omnibus est licitū de se sentire & cicerē. nulla namque virtus, aut immoderata est, aut non bene sibi cōscia: verum hoc vehementer est cauēdum, ne vitiorum cum virtutibus propinquitate decepti, à recto decinēmus; vt canit Iuuenal. Decipimur specie recti. Fallit enim vitium specie virtutis & umbra. *mea vocis*. magna pars mei carminis, eaq. prima, in laudem Cæsaris, & sui reditus gratulationem accedet ad tuas laudes, & cantus digniores. *tēq. dum procedis*. sic legitur in tribus codicib. Bland. Deinde hunc versum, *Non semel dicemus Io triumpho*, habet vñs codex huic prepositum, *Tēq. dum procedis*. verum quòd locus non careret multis litris & notulis, seruauī communē lectionem, quia dilucidior videretur, & minus perturbata. *benignis*. eiusdem est sententiæ cum eo quod suprà dixit, *boniq. diui. iuuenescit*. adolescit, fit iunex. iunices erant tenera ætate boves, quā iam cessarant esse vituli, & nondum ad iustam magnitudinē peruenerant. hinc Persius: Tot tibi cum in flamma iunicum omenta liquecant. non obscure significat Horat. antiquum apud Atheniensis morem in ludis celebris ad Thefei sepulchrum, vbi ex decreto & sententia decem iudicum ex singulis decuriis electorū, Lyrici iuuentem immolabant, Tragædi hircū, & poetæ taurū.

COMMEMORANDO SVA studia virtutem Poëtes prosequitur, ad Melpomenen Musam.

ODE III. ποσειδωνία.

QVEM tu Melpomene semel
Nascentem placido lumine videris,
Illum non labor Isthmius
Clarabit pugilem: non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem: neque res bellica Delius
Ornatum foliis ducem,
Quod regum tumidas contuderis minas
Ostendet Capitolio.
Sed quæ Tibur aqua fertile præsuumt
Es spissæ nemorum coma,
Fingens Aeolio carmine nobilem.
Romæ principis urbium
Dignatur suboles inter amabileis

Vatum ponere me choros:

Et iam dente minus mordeor inuido.

O testudinis aurea

Dulcem qua strepitum Pieri temperas:

O mutis quoque piscibus

Donatura cyncis si libeat sonum,

Totum muneri hoc tui est,

Quod monstror digito pratereuntium

Romana fiduciæ lyra:

Quod spiro & placeo, si placeo, tuum est.

COMMENTATOR.

METRUM dicolon distrophon, priori Glyconicum, altero Asclepiadeum. Affirmat studio poëtes deditum, nulli posse alij rei laudabiliter vacare: inde subiungit laudem Melpomenes Musæ cum gratiarum actione. *semel*. mox: non semel nascentem, sed quem semel videris nascentem, is non athleta, neque miles erit, sed poëta: nemo enim nisi semel nascitur. *videris*. delegeris labor Isthmius. certamen curule. Isthmos locus est Corinthi, vbi celebrantur agones in honorem Neptuni. *clarabit*. nobilitabit; notum omnibus faciet. *pugilem*. pugiles autem dicuntur athletæ, quia pugnis valent. *non equus*. non equestri certamine entescer. *Achaico*. Græco, curru quadriiugo. *neque res*. neque Respublica eum ostendet Capitolio triumphantem. *Delius foliis*. laurea corona, qua triumphantes conari Capitolium conscendebat. *Delius*. Apollineis: à Delo insula Apollini sacra. *sed quæ Tibur*. non suprà memorata eum facient nobilē, sed aquæ quæ præterfluit fertile Tibur ab eo descriptæ Aeolio carmine facient clariorem. *Tibur*. hoc propriè Horatius ad cecessum suum refert. nam Tibur ferè otium suum dicebat, ibiq. carmina sua conscribebat. *Aeolio*. quia alij Aeolica, vt Alceus, dialecto magis sunt vsi, hoc est, sermone Cæio: nam apud Lyricos quinq. characteres in vsu fuere, Atticus, Asianus, Aeolius, Communis, & hodiū. itaque Aeolio, hoc est Lyrico, Sapphico, Alcæo. *fingens*. facient. *dignatur suboles*. posteritas Romana dignatur me inter poëtas enumerare, & in numero poëtarum habere. per suboles potissimum significat Neronē, quos Augustus non vt priuignos, sed vt filios diligebat. *amabileis*. honestos. *Et iam dente minus*. vici virtute & laude inuidiā, hoc est, minus me lacerant inuidi: secundum Sallustianū illud, Gloria inuidiam viciit. *O testudinis*. ex primo versu adhuc pender, vt sit sensus, O Pieri Melpomene Musæ, quæ temperas, hoc est, aptas, componis, modularis, dulcem strepitū, sonum musicum, testudinis, hoc est, lyrae

aureæ, pulchræ & dulcisonæ. *Pieri*. vocatiuus Græ-
eusest à nominatiuo Pieris, à nemore Pierio. *cy-
gni sonum*. cantus dulcedinem. *muneris tui*. gra-
tiæ & beneficij. *fidicen*. poëta, à fidibus lyra: vt,
Threicia fretus cithara fidibusque canoris. *si pla-
cep*. Ellipsis coniunctionis tamen.

CRVQVIVS.

LABOR *Isthmius*. de Isthmio certamine di-
ctum est ode secunda huius lib. *Delius folius*.
precedenti ode dixit, merita fronde. *suboles*. sic in-
ueni in tribus codicibus Blandiniis, idque ex sen-
tentia Festi rectius, ab olefcendo, inquit, id est cre-
scendo, vt adollescentes quoque & adultæ, & indo-
les. Lucret. lib. 5. siue virum suboles siue est mu-
liebris origo. Virgilius, Cara Deum suboles ma-
gnum Iouis incrementum. Scribit etiam Lambi-
nus in tribus codicibus Vaticanis se ita legisse. *Va-
rum amabilem choros*. id est Lyricos poëtas, qui a-
mabilia seu amatoria cantunt. *dulcem qua strepi-
tum*. Hoc ipsum est chordarum seu fidium pro-
prium: nam ψάλλει, quod est τῶν κίθαρων, κυρίως
ἐστὶ τὸ τοῦ ἄκρου τῶν δακτύλων τῶν χορδῶν ἀπ' ἑαυτοῦ, vt
ait Suidas: à quo adducitur hoc exemplum, τῆς
μύρης τῷ τόλῳ ψάλλει, quod verbum etiam reti-
nuit Horatius inquitens, Psallimus & luctamur
Achiuis doctius vnctis: deinde apud Euripidem
Ione sunt ψάλλει τῷ τῶν. *O musa quoque pis*. Hic
aduerte quæso, quàm parum sibi consentit adno-
tationes vulgaræ: ô musa quæ es idonea sonum
quoque dare piscibus mutis si velis: aut, quæ po-
tentia tua, inquirunt, & muta animalia oblectari
facis: propter Arionem, quem cithara in mari ca-
nentem secuti delphines dicuntur. Quàm sunt
hec digna Acrone aut Porphyrtione! quasi non in-
telligerent Horatium velle ipsam musam voca-
leis posse reddere piscis, non etiam citharæ stre-
pitu illos delectari, quàm non potius illi nebuloni
conueniant per quem de sua fama laborant tanti
viri, & nominis integritate? Quis enim non videt
ab Horatio hic scriptum esse παράδοξον καὶ ἰδιόχην:
neque enim natura piscibus vocem concessit præ-
terquam quibusdam sonitum aliquem; vt elegan-
ter ostendit D. Erasmus in adagio, murus magis
quàm piscis: & cygnos sub mortem modulari tam
omnium scriptis est celebratum, quàm nulli vel
compertum vel creditum. Quare ego certe credi-
derim, si hariolari licet, hæc quæ de Cygnea can-
tione scribuntur, omnia sumta esse ex Ornitho-
gonia: vbi, inter alia, commendantur nautis au-
guria cygnorum: quod iis in tempestate visis,
nautas hilariter canere, & τὸ εὐφραίνειν, siuiter in-
clamare confert: quemadmodum Virgilius scribit

vsu venisse Aenæ in extremis naufragij periculis
laboranti: Aspice, inquit, bisenos lætanteis ordine
cygnos. Itaque quoddam dicantur cygni sub mortem
suauissimè canere, illud opinarer ascribendum
periclitantibus nautis, quod illi sub mortem, quam
ob oculos versari cernunt, cygnis apparentibus
dulcius modularunt, certò persuasi se liberatum
iri. Versus autem ipsi ex Ornithogonia sunt, Cy-
gnus in auguriis nautis gratissimus ales, Hunc
optant semper, quia numquam mergitur vndis.
Apud Athenæum legimus, lib. septimo, ὁ δὲ Ἰσο-
κράτης παρὰ τὴν βοήν διὰ τοῦ ἱεροῦ ἐπαυ λόγον
τὴν ἰχθύν, ὡς τὴν κίθαρσιν ἀπόλλωνος, &c. vbi Phere-
crates nullum alium piscem omnino vult esse
vocalem: ὧν τις enim dicti sunt quasi ὧν τις, cla-
mosi: vocatur & ὧν τις vel ὧν τις: qui piscis est ex
Menarum genere, βῶν Plinio nominatur: Gaza
vocam vertit, nostri autem houtynck appellant.
hæc Pantinus medicus.

AD VRBEM ROMAM, de indole Drusi & institutione sub Augusto.

ODE IIII. προσφωνητικὴ ἐγκωμιαστικὴ.

QVALEM ministrum fulminis alitem,
Cui rex decorum regnum in aues vagas.
Permisit, expertus fidelem
Iuppiter in Ganymede flauo;
Olim iuuentas & patrius vigor,
Nido laborum propulsi infscium:
Vernique, iam nimbis remotis
Insolitos docuere nifus
Ventipauentem: mox in ouilia
Demisit hostem viuus impetus:
Nunc in reluctanteis dracones
Egit amor dapis atque pugnae
Qualém velatis caprea pascuis
Intenta, fulua matris ab ubere
Iam lacte depulsum leonem,
Dente nouo peritura vidit:
Videre Rhati bella sub Alpibus
Drusum gerentem Vindelici: quibus
Mos vnde deductus per omne
Tempus Amazonia securi
Dextras obarmet, quærere distuli:
Nec scire fas est omnia: sed diu

La.

- Larēque victrices cæterua
 Consiliū iuuenis reuicta*
 25 *Sensere, quid mens rite, quid indoles
 Nutrita faustis sub penetralibus
 Possset: quid Augusti paternus
 In pueros animus Neronis.*
Fortes creantur fortibus, & bonis.
 30 *Est in iuueni, est in equis patrum
 Virtus, nec imbellem feroces
 Progenerant aquila columbam.*
*Doctrina sed vim promouet insitam:
 Restique cultus pectora roborant.*
 35 *Vicumque defecere mores,
 Dedecorant bene nata culpa.*
*Quid debeas, ô Roma, Neronibus,
 Testis Met aurum flumen, & Asdrubal:
 Deuictus, & pulcher fugatus*
 40 *Ille dies Latio tenebris,
 Qui primus alma risit adorea.
 Dirus per vrbeu Afer vs Italas:
 Ceu flamma per tedas, vel Eurys
 Per Siculus equitauit vndas.*
 45 *Post hoc secundis vsque laboribus
 Romana pubes creuit: & impio
 Vastata Pænorum tumultu
 Fana deos habuere rectos.*
*Dixūque tandem perfidus Annibal,
 50 Ceruileporum prada rapacium
 Sectantur vltro, quos optimus
 Fallere & effugere est triumphus.*
*Gens qua cremas fortis ab Illo
 Lactata Tusci aquoribus sacra,*
 55 *Natōsque, maturōsque patres
 Pertulit Ausonias ad vrbeis,
 Duris vs illex tonsa bipennibus
 Nigra feraci frondis in Alcido;
 Per damna, per cades, ab ipso*
 60 *Ducit opes animamque ferro.*
*Non Hydra secto corpore firmior
 Vinci dolentem creuit in Herculem:
 Monstrumve summisere Colchis
 Maius, Echionide Theba.*
 65 *Merces profundo: pulchrior euenit.
 Lucere, multa prouel integrum*

*Cum laude victorem, geretq;
 Prælia coniugibus loquenda.*
*Carthagini iam non ego nuntios
 Mittam superbos: occidis, occidis*
 70 *Spes omniū, & fortuna nostri
 Nominis, Asdrubale interemto.*
*Nil Claudia non perficiunt manus:
 Quas & benigno numine Iupiter
 Defendit: & cura sagaces*
 75 *Expediunt per acuta belli.*

COMMENTATOR.

METRUM tricolon tetrastrophon, duobus
 versiculis Alcaicum, tertio iambicum dimetrum
 hypercatalectum, quarto Pindaricum. In hac
 ode laudatur C. Drusus priuignus Augusti, is qui
 parrem Neronem habuit. In periodo principij
 huius duplicem facit comparisonem: nam Dru-
 sum ait tanto vigore atque impetu hosteis Vinde-
 licos inuasisse, quanta vi soleat aquila irruere in
 rapinam, primo agnorum, mox corroborato vi-
 gore, etiam draconum: ipsos autem hosteis ita vi
 Drusi belligeratis esse conterritos, vt capream vi-
 su leonis in se irruentis. Itaq. qualem ministrum
 sensit Iupiter aquilam fidelem & fortem in ra-
 piendo Ganymede, talem sensere Rhæti Vinde-
 lici Drusum bellantem. *ministerium fulminis ali-*
rem. aquilam: quæ ideo tutelæ & ministerio Iouis
 deputata dicitur, quod prosperum auspicium il-
 lius aduersus Tiranam pugnaturus accepit. *regnum.*
 quia habetur auium regina à celeritate volatus;
 alij volunt, quia fixis oculis sola auium intueatur
 solem. *in Ganymede.* vt. Sublimem pedibus rapuit
 Iouis armiger vncis. *flauo.* pulchro; vt, flauus cri-
 nis. *patrius vigor.* aquila patris. *propulsi.* adhuc
 tenerum & volandi rudem incipientemque vola-
 re. *vernique venti.* id est temperati. *nimbus remo-*
ris. hieme remota. *docuere pauentem.* prius. *insoli-*
tos nissus. primos volatus. *amor dapis.* fames. *pu-*
gna. vt, fulua draconem ferr auis. Itaque fames
 quidem agit in oueis imbelles, at amor pugnae
 in reluctantes dracones; propter mutuum inter se
 odium. *qualēve latio.* altera comparatio Drusi
 cum leone, ob insignem & nativam virtutem. *la-*
ta: opimis, fertilibus. *intenta.* tunc enim rarior est
 formido, quando occupat aliquem in deliciis po-
 situm. *dente hono.* tunc primum prædam rapturo,
 seu adhuc inconfucto ad prædam. *videre Rhæti.*
 qualem in fertilibus paucis posita capra leonem
 primæ iuuentæ videns expauit, talem hostes vi-
 dere Drusum: hic enim subiungitur, ta'em.

Rhæti Vindelici. his deuictis facta est ciuitas *Augusta Vindelicæ in Rhæti Vindelici.* quæ gens est Galliæ in Alpibus. *quibus mos.* ordo huius est, quibus mos ut obarmet dexteras Amazonia secuti, unde deductus sit quære et distuli, id est, non quasi ui: atqui Vindelici sedibus suis vi Amazonum eiecit, extra Asiam se contulisse, Alpiumque locis consedisse dicuntur, & quod potentissima in se tela securis experti fuissent, ipsos quoque usum earum in bello retinuisse. *nec scire fas est.* id est fas est non omnia scire, quia licet aliqua ignorare. *sed diu latèq.* hoc solum, inquit, dicere mihi satis est: quod Ruxti diu potentes & victores à Druso adhuc puero superati sunt. *victrices.* antea. *caterua.* Rhætorum. *iuuenis.* Drusi priuigni Aug. Cæs. quem Liuiæ de Ti. Claudio Nerone marito prioris succēperat. *reuiicta.* mirè autem reuicta, quia suprà dixit victrices. *senfere.* expertæ sunt virtutem & institutionem Romanam. *mens.* aut pro animo, aut prudentia. *risè.* opere ac ordine. *indoles.* suboles. indoles propriè dicitur ingejij bonitas & inclinatio. *faustus sub penet.* felicibus; sub custodia virtutum. *in pueros.* Neronis priuigni Augusti, quorum alterum in domo Tiberij mariti prioris Liuiæ peperit: alterum in vtero ad Augustum attulit: deinde alter in Germania per morbum extincto, à ter adoptatus ab Augusto, successor ei in principatum fuit, & vocatus est Tiberius Cæsar. *Fortes creantur fortibus.* Sententia omnis aut vera est, aut verisimilis: hæc autem non quod fieri necesse est, sententia continet, sed quod contingere solet. interdum enim inuenimus ignauum à itrenuo natum: plurimum autem id fieri videmus, filios à parentum virtute non degenerare. *virtus* namque à parentibus ingeneratur, industria verò doctrina conquiritur. *est in eq.* ut, pecoris generosi pullus in aruis altius ingreditur. *promouet.* excitat, meliorem facit. *rectique cultus.* bona instituta, bonæ institutiones: quod in gratiam Cæsaris ait, ne videretur nihil egisse Cæsar, si fortes nati sint Drusi, quia innatam cuique virtutem & excitat doctrina promouetque, & confirmant recta instituta: quam omnem virtutis disciplinam in domo Augusti Neronis accepere. *utcumque.* hoc est, quandocumque, vel quotiescumque. *defecere mores.* id est, bona instituta. *dedecorant.* detormant. *culpa.* mali mores. *bene nata.* generosa. *quid debeas.* Neronum familiæ. *sestus Metaurum.* Metaurus fluuius ex Piceni finibus oriens, in Flaminiam decurrit Galliæ Togatæ regionem: apud hunc cæsus est Aldrubal Annibalis frater, nam cum Annibal vastaret Italiam, & videret exercitum suum ad indolem Romanam non posse sufficere, fratri suo mādauit Aldrubali, ut cum multitudine militum

ipse veniret; cui venienti factus obuiam Claudius Nero consul cum Salinatore collega, illum ita deuicit, ut nec profectum è castris consulem Annibal, dum in conspectu castra munisset, nec reuersum antè cognosceret, quàm fratris caput ante castra proiectum, & de exercitu eius Pænos captiuos vidiſſet: quo viso Annibal cessit. hoc bello supra quinque & quadraginta milia Aldrubalis exercitus cæsa feruntur: quare hic poëta dicit, *Vides, Roma,* quātum debes Neronibus, qui ab illo originem ducunt. *tenebris.* tenebras Afros vocauit, propter terrorem & mæorem. *Adorea.* laus bellica: quia adorandos facit illos qui vincunt. & sensus est iste: Testis est dies quantum debes tu Neronibus, qui risit Adorea, propter fugam Pænorum. *post hoc secundis.* post victum Aldrubalem prosperis rebus creuit Roma, prosperiusque agere cœpere Romani. *tumultu.* clamore bellico, ut, cecos instare tumultus sæpe monet. *Deos habuere ætos.* ex iniquis, quorum templa in Italia violata sunt à Pænis, dii sunt facti recti, hoc est, propitij: ut irati, aucti dicebantur. ut, Diua solo fixos oculos aucta tenebat. *perfidus.* quia primus fœdus inter Romanos & Pænos factum fregit. *cerui luporum.* verba Annibalis ad milites suos. idcirco autem lupis comparauit Romanos, quia auctor nominis eorū à lupa nutritus dicitur. *gens qua crem.* tamquam Romana gens per damna & cædis creuerit: ideo & exemplum Troiæ ponit ob oculos, à qua est oriunda. ut, quos nulla fatigant prælia, nec victu possunt abſistere bello. *sacra.* deos Penates. ut, sacra suōque tibi commendat Troia Penates, hos cape fatorum comites. *nasq.* ut, Ascanium Anchisēnque patrem Teucroque Penates commendo sociis, & curua valle recondo. *auris ut ilex.* Metaphoricus: intelligi vult calamitatibus Romanos ad virtutem resurgere fortiores. *ut ilex.* opportuna comparatio ab ilice, quæ ut præciliis ramis magis crescit, ita gens Romana per damna & cædes magis floret. *sonsa.* cæsa, amputata. *feraci.* fertili. *nigra frondis.* virentis. *in Alcido.* qui mons est in agro Tusculano: at hic pro quolibet monte posuit. *per damna.* mirandum dicit quod Romanis post tot clades nunquam defecit exercitus ab ipso. ilex enim cæsa ferro melius pullulat. *non bydra secto.* quæ ut excisis ab Hercule capitibus numerosior excreſcebat, ita Romani bellorum damnis meliores semper effecti sunt. *dolentem vinci.* qui dolebat se superari ab aliquo. *submiser.* ediderunt: quod propter Iasonem dictum est, cuius hæc est sententia: neque apud Colchos maius surrexit monstrum, quàm ipsi sunt Romani: nam apud hos exſeminatis dentibus draconis acies armata surrexit, quam Medea carminibus suis perdidit,

didit, eum eam coegisset inter se armis configere. *Echioniusve Theba.* ab Echione conditæ; qui fuit pater Penthei, gener Cadmi, qui Thebanum draconem Marti sacrum occidit, ex cuius etiam satis dentibus, monitu Palladis, armati prodierunt, ex quibus aliquos in societatem cõdendæ vrbis Cadmus dicitur adscriuisse, quorum vnus fuit hic Echion. *merfes.* si merfauerit profundo, pulchrior, id est, fortior emerget. *merso, as,* vt, fluuiio mersare salubri. *proruēt.* euertet, euincet. vt, proruit infano contorquēs vertice siluas fluuiorum rex Eridanus. *integrum.* alio tempore non victum. *vidorē.* panllo antē. *coniugibus.* à coniugibus narranta. *superbos.* prospera nunciāteis. *occidit.* spes: nam Annibal viso Asdrubaliscapite, in hæc verba præ dolore dicitur erupisse: Agnosco te Fortuna Carthaginis. *Claudia manus.* vires Neronum. *cure sagaces.* optima consilia animi, ingenium & industria. *expediunt.* expeditum faciunt. *per acuta belli.* per ea quæ periculi plena sunt, per dura prælia, & molestias belli graucis.

CRVQVIVS.

QVALEM *ministrum* Aquila Ioui sacra dicitur à Cornuto, quod volandi pernicitate alias aueis superet; cuius hæc verba sunt, *ἵππε δὲ ὄρνι: αὐτὸ δὲ ἀντὶς λήγεται ἔναι, ἀλλὰ τὸ δὲ ὄρνις τῶν ἀντὶ τῶν ἀλόνων πτηνῶν:* alludendo ad significationem verbi *ἀλόν:* at si Festo credimus, qui aquilam numerat inter aueis quinque volatu suo auspicia facientis, rectius deriuabimus *παρὰ τὸ ἀντὶ τῶν ἀλόνων:* quod semper verax sit, & vera nunciet. erant autem aues hæc Buteo, Sanqualis, Immusculus siue Immussulus, Aquila, Vulturius. *laborum.* hoc non tam est ad volatum referendum, quam ad pugnam & prædam: alterum enim est naturæ, alterum cuiusdam necessitatis. *propulsi.* sic scriptum inueni in duobus codicibus Bland. cui lectioni subscribit Lamb. ex veteribus codicibus. *vernique veni.* puta Zephyri, vt, Vere nonogelidus canis cum montibus humor liquitur, & Zephyris putris se glebare soluit. *insolitos misus.* elegans Periphrasis est volatus. vt suprà, nititur penus vitreo datus nomina Ponte. *mox.* alludere videtur Horatius ad raptum Ganymedis, quem rapuit Aquila *τὴν παύσαν. viuīdus impetus.* consentit illi, vigor patris. *Viuīdus* à pœtus à vi magna dicitur, inquit Festus. *amor dapis.* *cudēia regpñs:* vnde nascitur edendi desiderium: *ἔτι δὲ αὐτὸς ἐξέσπας:* famis impatiens. mira *εὐφροσύνη* naturæ & sagacitatis aquilæ: primū nido propellitur naturali vigore: deinde fame fertur ad prædam: postremo viuīdo impetu ad pugnam rapitur. *videre Rhæti.* de Rhæ-

tis, & Rhætis Vindelicis dicemus ode huius lib. decimaquarta. *neq̃ scire fas est omnia.* in duobus codicibus Bland. legitur *ne scire fas.* *Que.* vtra lectio rectior sit iudicet lector: mihi certè posterior non improbat, atque adeo clara mihi apparet, vt, nisi quid impediret verbum *distuli*, aliam facillè obsecuret. *fas.* *ἱερὸν,* vel *δωρὸν.* *quid mens ritè.* bene ac rectè: quæ dictio hic propriè polita est ad docendam Drusi institutionem tam in sacris quam profanis rebus agendis. nam in Ritualibus Etruscorum libris perscriptum est, ait Festus, quo ritu condantur vrbes, qua sanctitate muri, quo iure portæ, quo modo tuius, curiæ, centuriæ distribuatur, exercitus constituantur, ordinentur, ceteraq̃ eiūsmodi ad bellum & pacem pertinentia. *quid indol.* indoles, inquit Festus, incrementum indultæ. *Fortes creantur fortibus.* Nerones Neronibus: lingua namque Sabina Nero fortem significat, quod monuit Giselinus ex Suetonio in vita Neronis. Genus & naturam accipimus à parentibus, à quorum moribus & virtute discere, degenerare est. hinc ait Homerus *ἰλ. ε'. μηδὲ γένος πατρίων ἀνδρῶν ἔδωκεν.* & mox, *ἄνθρωποι δὲ ἡρώων τε, καὶ ἰσχυροὶ αἰμῶντες ἔναι.* est in inuencis. declaratio exemplaris à minori & dispari. *doctrina sed vim promouet.* accedit disciplina naturæ & generi, ne effeueratur & pereat, sed promoueat & viget: *φρόνη* propriè dicitur, quod coniunctam habeat prudentiam. *quid debeas Roma.* Apostrophe Epitictica per Prosopœciam. *testis Metaurum,* vt Rhenum flumen: Metaurus autem fluuius est Vmbriæ, vt scribit Plinius lib. tertij cap. decimoquarto, apud Fanestrem Coloniam, vt scribit Mela: est autem Fanum Piceni seu Vmbriæ amœnissima vrbs sita in littore Adriatico: hinc Fanestris Colonia Melæ. Quid autem hic velit Commentator per Flaminiam Galliæ Togatæ regionem, quam nullam inuenio, nō satis assequor, nisi mutilum fortasse, repositis sibi membris, corpus suæ integritati restituiamus: atque ita ad Metaurum victum dicamus Asdrubalem casumque à Nerone cõsule, quemadmodum antè Flaminium consulem ad Thrasymenum lacum ab Annibale. Orosius lib. quar. i capite decimo octauo scriptum reliquit, sexaginta tria millia de exercitu Asdrubalis ibi caesa esse, & capta quinque milia quadringentos. Strabo lib. quinto tradita C. Flaminio cõsule cum M. Lepido collega, è Roma per Tuscaniam & Vmbriam vsque Ariminum Flaminiam viam stratam fuisse: hanc existimo hic signari à Commentatore, sed illius occasionem non video. *alma Adorea.* non ab adorâdo Adorea est, sed quia farris, quod ador dicitur, & simul omnium rerum adducat abundantiam, vt habet Festus. Adorea

laudem siue gloriam dicebant, quia gloriosum eum putabant esse qui farris copia abundaret. vtrumque legitur, adorea & adoria. *Afer ut Italas.* hæc lectio satis placet, si, vt, interpretemur, postquam; & equitavit, pro, equitauerat. verum quia in vno codice inueni hanc lectionem, quam videtur Glareanus reuicere, *Dirus per vrbeis Afer it Italas, &c.* deinde supra verbum, it, notatum, statim fugit; postremo, hanc adnotationem, *post cladem fratris fugam describit Annibal:* libuit hic sciscitari lectoris opinionem: num hic ordo & sententia multum abunt à re præfenti: putà, ille dies pulcher, tenebris fugatis Latio, qui primus risit propter adeptam victoriam, testis est, &c. *quo dirus Afer it,* hoc est, statim fugit per vrbeis Italas sibi socias, in Brutios, vt habet Orosius lib. quarticap. decimo octauo, *ceu flamma per tedas, &c.* vt hæc comparatio non tam vim & damnum illatum antea vrbibus Italis quam fuge celeritatem denoter post inopinatum fratris cædem. *post hoc sec.* post hæc, ait Eutropius lib. tertio, Annibal diffidere de belli cœpit euentu, Romanis ingens animus accessit. *impio tumultu.* id est, clamore bellico, ait Commentator. quam interpretationem Glareanus non admittit, quia non clamore, inquit, sed manu diruantur fana. verum id curiosius à Glareano dictum est meo iudicio. nam eadem ratione neque tumultu fana vastata dicemus, qui, vt voluit Grammatici, timor est multus. *fana deos habuere rectos.* hic in antiquissimo codice Bland. ex vsu frequenti litteris propemodum deletis, coniectura vix assecutus sum hæc verba, *ex inuersis quoruque templa violata sunt in Italia à Peris, exinde recti esse cœpere dii Romani:* vbi non dubito, per Aphæresin, rectos, poni pro, erectos. quem locum etiam diligenter obseruauit Lambinus. præterea nihil est absurdum, rectos deos, poni pro, statuis rectis, vt apertè habet Athenæus lib. secundo, *καὶ ἂν τὸν ἰδρύσαντ' ἑωμὲν ὅρῳ διόνειρον ἐν τῇ τῶν ἀνῶν ἱερῇ.* Sic & corpus rectum dicimus *ὁρῶν σώματα καὶ ἱερῆς.* Quod autem Commentator, rectum, interpretetur, propitium, nō memini me legisse: at pro honesto, vero, & integro per translationem, tam Latine quam Græcè passim est obuium. *sciamur vltro.* verba hæc sunt Annibalis ad suos milites, dehortatis eos à persecutione Romanorum, quos calamitatibus videbat ad virtutem erigi fortiores: pugnamus, inquit, contra eos, quos vitare victoria est. *fortis.* infracta ad omnia damna & pericula. *creuit.* hoc est, duplicata est, inquit Commentator. quæ vera interpretatio esse potest ex sententia Paulanias, qui Hydram illam Lernæam vnicum vult habuisse caput, ita pro vno exercitu duos paratos fuisse intelligemus: aut rectius, creuit, expone-

mus, multiplicata est: dicta est enim Hydra, *ἑπὶ πολυκέφαλον.* Nam scribit Eutropius lib. tertio, vno tempore quatuor locis pugnatum esse, in Italia contra Annibalem, in Hispania contra fratrem eius Asdrubalem, in Macedonia contra Philippū, in Sardinia contra Sardos & alterum Asdruba'em Carthaginiensem. hic omitto hanc Paulanias opinionem esse contra iam olim receptam de multitudine caputū Hydræ Lernææ. *merfes.* duo codices Bland. habent *merfes.* quæ lectio etsi non displiceret, secutus tamen sum lectionem vulgarem, propter verbum *lustrare. coniugibus loquens.* à coniugibus, passiuè: nisi malimus esse datiuum iuxta illud Ouidij, *Narrantis cœninx pendet ab ore viri.* videretur alludere Horatius ad *χαρμονόμους γυναικας, αἱ τὰς κόμους ἐμπαιζούσιν βούτων:* ad vxores, quæ suo clamore vicos replēt, vt ait Suidas: *ιδέ.* vel lætitia ira, do' ore, metu: vel alio muliebri affectu. *perficiunt.* sic habet codex antiquiss. Bland. quem ceteris probatiorem iudico, tum propter argumentum præfens, tum quod verbum *expediunt* hic illi in tempore consonet. *per acutabellis.* idem codex hic habet, peracuta, vnica dictione composita: verum ei lectioni nonnihil obstat Polythyeton. acuta belli Achilles Statius Lusitanus interpretatur Stratagemata, vbi opus est ingenio, & solertia ducum, quasi *ἀφ' τῆν ἑπολιμὴν ἀγχινοια.*

AD AVGVSTVM, DE

expeditione eius tarda orat.

Pzanis species.

ODE V. προσευκτικὴ.

*Diuis orbe bonis, optime Romula
Custos gentis, abes iam nimium diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.*

*Lucem redde tua dux bone patriæ.
Instar veris enim vultus vbi tuus
Affludit populo: gravior it dies,
Et ioles melius nitens.*

*Et mater iuuenem, quem Notus inuido
Flatu Carpathij trans mariis aquora
Cunctantem spatio longius annuo
Dulci distinet à domo:*

*Votis, ominibusque, & precibus vocat:
Curuo nec faciem lustore demouet:
Sic desiderij ista fidelibus
Quærit patria Casarem:*

Tutus

Tutus bos etenim rura perambulat:

Nutrit rura Ceres, almaeque Faustitas:

Pacatum volitant per mare nauata:

20 *Culpari metuit fides:*

Nulla polluitur casta domus stupri:

Mos, & lex maculosum edomuit nefas:

Laudantur simili prole puerpera:

Culpam pœna premis comas.

25 *Quis Parthum pauca? quis gelidum Scythen?*

Quo, Germania quos horrida parturis

Fetus incolumi Cæsare? qui fera

Bellum curet Iberia?

Condit quisque diem collibus in suis:

30 *Et vitem viduas ducit ad arbores:*

Hinc ad vimaredis latus, & alteris

Te mensis adhibet deum.

Temulta prece, te prosequitur mero

Defuso pateris: & Laribus tuum

35 *Miscet numen, vii Gracia Castoris,*

Et magni memor Herculis.

Longas ô vitam dux bone serias

Præles Hesperia, dicimus integro

Sicci mane die: dicimus vuidi,

40 *Cum sol Oceano subest.*

COMMENTATOR.

METRYM Dicolon distrophon, tribus primis versibus Asclepiadeum, quarto Glyconicum. Ad Augustum, quem precatur cum in prouinciis transmarinis diutius opinione maneret, Senatus ac populi precibus missa legatione, reditum iam diu expectatum ut acceleret. *diuis orbe*. diis genitrici. *Romula genitrix*. Romanæ gentis. *abes nimium diu*. ab vrbe Rôma. *maturnum reditum*. Laus cum inculcatione proficit ad dolorem. *sancto concilio*. Senatui. *lucem redde*. tuo reditu. inuenit quod plus diceret quam salutem, siquidem salutis illum auctorem vocat. lux etiam pro salute poni consuevit. *ut*. O lux Dardaniæ, spes ô sanctissima Teuerum. *instar veris*. ut, instar montis equum diuina Paladisi arte ædificant. quia versu superiore dixit *lux*. etiam verni temporis comparisonem apposuit. *ubi*. quando. *affulsit*. affulserit. *ut miter inueniem*. comparatio ab affectu. materno: ita dicit patriam desiderare. Augusti præsentiam, sicut à matre reditus absentis filij expectari consuevit. *inuido*. inimico, aduerso: nam status ventorum quodammodo videntur inuidere matri, negantes vel impedi-

reditum filij. *Carpathij*. Aegyptij: vt, Carpathium, Libycumque secar. *cunctantem*. vt, Reginam thalamo cunctantem ad limina primi Pœnorum expectant. *spatio longius*. vltra annum. *distinet*. separam. *votis omnibusque*. quæ, tamquam mater desiderio filij, pro reditu vota faceret, & omnia timeret aduersa. *curus nec faciem*. vt affectum desiderantis ostenderet, etiam eas partes sollicitè dicit obseruare matrem à quibus sperat reuersurum filium. *icta desiderio*. percussa amore: tamquam patria Augusti desiderio percuteretur, dum pro salute illius esset sollicita. *fidelibus*. magnis ac iustis. *tutus bos etenim*. te præsentem ô Cæsar. causam dicit cur patria desiderat Augustum, quia omnis Italia secura est illius præsentia, & virtutibus, cuius etiam dispositione agris præstita quies. vt, ille meas errare boues vt cernis, &c. *almaeque*. veneranda, sancta. vt alma Ceres. *Faustitas*. felicitas, nouè dictum. hoc est, omnia florent tua præsentia. *volitant*. commeant: compressi namque ab eo fuerant & piratæ. *culpari metuit*. valet fides: nemo nec creditum nec depositum negat. *casta domus*. vt, casta pudicitiam seruat domus. *lex*. tua, quam de coercendis adulteriis anxisti. *maculosum nefas*. quia ex nefariis rebus macula quædam innascitur animis hominum, vt perfidia, adulterium, periuria. *mos*. vitæ consuetudo. *edomuit*. sustulit. *laudantur simili prole*. fecer. cessant adulteria, adeo vt abesse culpam matrimonio, prolis & parentum similitudo demonstret. vt, si quis mihi paruulus aula luderet Aeneas, qui te tantum ore referret. *culpam pœna*. leges valent, ut per hoc qui peccant, continuo puniuntur, nec criminosis pœna differatur. *quis Parthum*. incolumi Cæsare. *quis gelidum Scythen*. quia in Septentrione ea regio sita est, multo frigore & hiuibus rigida. *quis fera*. quia indomitæ & ocellicolæ sunt Hispaniarum gentes. *condit quisque*. peragit, finit securus. vt, cantando longos memini me condere soles. *collibus in suis*. securus ab hostibus, in summa pace & tranquillitate, in operibus iusticiæ. *viduas*. non maritatas vitibus. vt, stratus humi palmes viduas desiderat vltimos. *hinc ad vimaredis*. ex agricultura, à labore ad conuiuia. *& alteris*. secundis. nam antiquorum consuetudo talis fuit, vt sublata prima mensa, poneretur secunda, atque in ea positis pomis, infusoque in pateras mero libaretur diis. vt, & mensæ grata secundæ dona ferunt: & non ego te diis & mensis accepta secundis transferim Rhodia. sic etiam Augusti significat exhiberi honorem Deorum, ritu diuino. *defuso pateris*. hoc est, fuso de pateris. vt, pateris libamus & auro. *te prosequitur mero*. tibi sacrificat. *tuum miscet nomen*. & cum Penatibus suis tuum nomen inuocant. *vi Gracia, Castoris*

f

& ma-

Et magni, id est, fortis. *memor*, ob beneficia ab illis accepta, sic à Romanis promittit Augustum Diis Penatibus sociandum, quemadmodum à Græcis Herculem, Castorem & Pollucem: quos aut animi civica familiaritas commendavit, aut labor diligi fecit & virtus. *longas*, solebant Romani reuertere Imperatore ferias agere & sacrificia: itaque precatur, quoniam eius vita omnibus ferias præstat, diutius ut viuat, & fiat ferie longiores. *Hesperia*, Italix. *ficc*, ieiuni. *integro die*, cum totus dies reitit. *vuidi*, ebrii, coruati, vino pleni. ut, vuidus hiberna venit de giande Menalcas. *subest*, occidit.

CRVQVIVS.

DIVRS *orte bonis*, ut ode secunda huius lib: *bonique diui*, deinde: *dabim*, quæ diuis turba *benignis*, quorum posterius prioris est sententia & interpretati. *sancto concilio*, sanctum, inquit Vlpianus, quod nec sacrum, nec profanum est, sed sanctione quadam confirmatum: quæ Sanctio lex est cum quodam terrore poenæ: hinc sanctæ leges, sanctus Senatus, sanctum Concilium, quod est inuiolabile, incorruptum, ab iniuria hominum defensum ac munitum. *gratior it dies*, vnus codex Bland habet, *gratior & dies*, quod etiam non videatur reiciendum, nolui tamen recedere à vulgata lectione, quod ea commodior videatur. Idem codex hic habet, *effulsit*, alij duo *adfulsit*. *Carpathij*, Carpathus vel Carpathum insula est contra Aegyptum, inter Rhodum & Cretam media; à qua vicinum mare Carpathium vel Carpathicum denominatur. Plinius lib. quarto, cap. duodecimo, & quinto, cap. trigessimoprimo. Solinus cap. vigessimoprimo, *distinet à demo*, ita scribitur in tribus codicibus Bland, rectius meo iudicio quam *detinet*, cui respondet *μεγαληναις*. *Sistore demouet*, tres codices habent *demouet*, atqui malui legere cum Lambino, *demouet*, motus auctoritate Terentij in Adelphis: caue nunc iam oculos à meis oculis quoquam demoueas tuos. *mos & lex*, lex Iulia de adulteriis: de hac lege dicemus ode vltima, *edicta rumpet Iulio*, *maculosum*, ut macula turpitudine est, ita maculosum sordidum, turpe, immundum. Cicero in Verrem actione secunda: cuius ut adolescens maculas, ignominiasque præteream, &c. Lucilius: Quæ scis scire tuas maculisque, notisque. *culparum poena*, lepidissima Metaphora: ita namque inuidiam culpæ poenam dicere comitem, quasi pede pedem premas; cui omnino est contrarium, Voluptati meior est comes, culpa hic crimen est & delictum, cuius pedis sequa poena est, *adixit*, *de iustis*, de iustorum dare poenas. *desuso pateris*, sic codex antiquissimus habet; alij duo sequuntur vul-

garam lectione. *uti Gracia Castoris*, Græco more bibere, ait Alexander ab Alexandro, erat vina pateris circumferre, & largè bibere, nominatimque designare cui libarent: primò deos, deinde amicos appellare: & bona faulæque omnia deos precari: Quod idem docet Festus in dictione Calpar: *vinum*, inquit, nouum quod è dolio demittit sacrificij causa, antequam gustetur, &c. Ioui enim prius sua vota libabant, quæ appellabant festa vinalia. Calpar autem propriè vas est; à quo vinum ipsum nouum desumit nomen. *cum Sol*, *ἀνατολῇ*, cum Sol est sub Oceano: quem admodum paulò suprà, desuso pateris, id est, fuso de pateris.

AD APOLLINEM.

& Dianam.

ODE VI. προσευχή.

DIVE, quæ proles Niobæa magna.
Vindicem lingua, Tityosque raptor
Sensit, & Troia prope victor alta.

Phibius Achilles

Ceteris maior: tibi miles impar:
Filius quamuis Theridos matinas.
Dardanas turren quateret tremenda
Cuspide pugnax.

Ille, mordaci velut icta ferro
Pinus, aut impulsæ cupressus Euro,
Procidit late, posuitque collum in
Paluere Teucro.

Ille non inclusus equo Minerva:
Sacra mentito, malè feriatas
Troas, & latam Priami choreis

Falleret aulam:

Sed palam captus grauis, heu nefas, heu,
Nescios fari pueros Aëbius
Vreret flammæ, etiam latenteis.

Marris in aluo:

Ni tuus visus Venerius, grata
Vocibus, diuinum pater annuisset
Rebus Aeneæ potiore ductos
Alue muros.

Doctior arguta fidicen Thalia
Phæbe, qui Xantho lauui amne crimeis:
Daunia defende decus Camæna.

Læuis Agæien.

Spiri-

- Spiritus Phæbus mihi, Phæbus artem*
 30 *Carminis, nomenque dedit poëta.*
Virginum prima, pueriq; claris
Patribus orti,
Delia tutela deæ, fugacis
Lyncæ, & cernos cohibentis arcu,
 35 *Lesbium seruate pedem, mei q;*
Pollicis ictum,
Rixè Latona puerum canentes,
Rixè crescentem face noctilucam,
Propter am frugum, celeremq; promos
 40 *Volucro mensiu.*
Nupta iam dices, ego diu amicum,
Seculo festas referente luces,
Reddidisti carmen docilis modorum,
Vasus Horati.

COMMENTATOR.

METRUM dicolon tetrastrophon constans Sapphico & Adonio. Commendat Apollini sua carmina ludis secularibus decantanda: qui post annos centum & decem celebrari, & populo exhiberi solebant ad Tiberim, vel in Capitolio: & simul alloquitur pueros puellasque, quos carmen deceat seculari ad numerum modosq; canere in honore Apollinis & Dianæ. *proles Niobæ*. laus à factis. fuit autem Niobe Tatali filia, vxor Amphionis, Thebarum regis: quæ fecunditate partus sui Latonæ se prætulit: cuius sex filios in venatione Apollo, ob iniuriam matris, occidit: nihilominus tamen cum esset orbatâ filiis cessauit insultare Latonæ, prohibenti sacra fieri: quare sex eius filias etiam Diana interfecit. *magna*. superba. *Tityos raptor*: qui Latonam appetere ausus, etq; vim inferre conatus est. *Troia alca*. magnæ. vt, hostis habet muros, ruit alto à culmine Troia. *propere rictor*. quia maxime Troiam afflixit. *Phthius Achilles*. à patria. vt, Phthiam clarisq; Mycenæ. *sibi miles*. vnde, Dardana qui Paridis direxit tela manûque corpus in Acacida. *Thetidæ mar*. deæ Necei filia. vt, longè illi dea mater erat. *quæret*. agigaret, concuteret. *tremenda*. metuenda. *Dardaniæ*. Dardaniæ. principale, seu primum, pro deriuatiuo gentilitio. vt, hauriat hunc oculis signum crudelis ab alto Dardanus. *mordaci ferro*. aut uoxio, aut quia quicquid attingit, quali mordicus tenet. *Tenere*. Teucio. vt, & longo posuit se Teucia luctu. *ille non inclusum*. dicit Achillem nihil fraude sed semper palam virtutis fiduciam dimicasse, & dimicaturum fuisse: vt, nec equidè caua condemur in aluo, luce palam.

Minerva sacra mentis. quod essent sacra Mineræ. vt, votum pro reditu simulant. *equo*. vt, instar montis equum diuina Palladis arte ædificant. *male feriatos*. perniciosos ferias agentis. vt, nos delubra deum, miseri, quibus vitium esset ille dies festa velamus fronde per urbem. *Latam choreu*. fatalibus. *falleret aulam*. Ilion: Hyperbaton: non solum regem Priamum Achivi fecellere insidius, verum etiam totum populum. vt, tenebras & incertitia furta Palladis. rursum, & pueri circum innuptæque puellæ sacra canunt. *sed palam captis*. aperto semper bello Achilles, non insidius grauis. vt, non furto melior, sed fortibus armis. *heu nefas*. dolenter exclamat in seniriâ Achillis: qui, si per Apollinem viuere licuisset, adeo se uerus erat, vt nec infantibus, nec in utero gestantibus pepercisset: in cuius rei crudelitatem est illud: Crimine quo pariti cædem potuere mereri? quanto itaque minus Aencæ euadere potuisset illius manus, ad urbem Romam meliori omine condendam? *nescios fari*. infantibus, *neque gerens*. ueretur. *uolisset*. etiam *latentem*. quia in grauidas etiam mulieres læuillet Achilles, & prægnantibus. *ni tuis victus*. penitus periisset Troia, & Troiani ad unum omnes manibus Achillis, ni Iupiter, flexus tuis precibus & Veneris, promississet, ab Aencæ & eius posteris, meliori omine, & melioribus auspiciis & ausibus muros ducendos, ædificandos, seu Romam condendam. *victus flexus*. *Veneris gratæ* placidæ amabiliis. *uocibus*. precibus. *potiore*. n. eliori auspicio. vt, melioribus apto auspiciis. *doctor arguta*. loquacis, peritæ. Phœbum. Thalæ mûxæ doctorem, ad tuum studium inuicâs, tuam illi mûsam Dauniam commédât, hoc est, artem lyricam. *qui Xantho*. fluuius est Troiæ. vt, Xanthiq; fluente derelit, ac Delum maternam inuitit Apollo. *lauis* lauat, more antiquo. *Daunia*. Daunia, Apulia: à Dauno rege. *lenis*. imberbis. *Agyien*. villane Apollo: quia in villis & vicis eius itatur erant: Agyiæ autem plateæ sunt: vnde Apollo dictus Agyieus, quod ex oraculo in vis publicis urbis suæ Athenienses statutis altariibus Apollini facificare instituerint. *Spiritus Phæbus*. A postrophe per digressionem ad pueros & puellas nobiles, à quib; decantandum erat seculari carmen: quibus per exhortationem ostendit sese beneficio Apollinis factum esse poëtam, vt facilius pueri puellæq; ipsius discant carmina, quem Apollo poëtam facit. *virginum prima*. nobiles & præcipuæ. *Delia tutela deæ*. hoc est, qui estis in tutela & fide Dianæ, vos decantate Dianam, & Lyrico carmine celebrate, quod dicit Horat. vt in hymni operis sui canendo custodiât. *cernos cohibentis*. hoc est, comprehendentis, vulnerantis, occidētis. *Lesbium seruate pedem*. metrum Lyricum, quo Alcæus poëta

Lesbius vi solebat. *seruate pedem*. numeros & n o-
dos. *meiq; pollicis istum*. quo lyra tangitur, id est, so-
num & itreputum lyrae, & modulatione carminis
lyrici. quod suauiter dicit, quasi ipsam lyram per-
cutiat. *risè Lasone puerum*. Apollinem *πελοπον-
νησιος*. est enim puer Latone semper ephēbus. *risè*.
ad ritum, seu ex instituto maiorum. *crefcentem sa-
ae noctilucam*. id est, lunam nocturno lumine cla-
ram: eodē enim & Luna honore censebatur: vnde
& Dianæ Luciferę nomen accepit. *prosperā frugū*.
quia fruges nutrit & prosperat nocturno humore:
vt, quantum longis carpent armēta diebus, exigua
rātum gelidus ros nocte reponet. *celeremq; pronos*.
hoc enim Lunę, præter ceteros Planetas, propriū
est, vt suum cursum in Zodiaco compleat singulis
mensibus, quemadmodum Sol toto anno. *nupta
iam dices*. hoc est, postquam nupsēritis, hoc dicetis,
Nos aliquādo secularibus ludis cecinimus edoctę
carmen vatis Horatij. ordo est, ego docilis modorū
vatis Horatij, reddidi carmen amicum diis seculo
referente festas lucas. *diis amicum*. amabile. *festas
lucas*. dies festos: post annos centū & decē. *dociliū*.
perita modorū Horatij. *dociliū*. qui facillē docetur.

C R V Q V I V S.

M A G N A E l i n g u a . magnam linguam rectē
petulantem, atq. insolentem interpretabi-
mur, cuius vitium magniloquentiam, iactantiam,
grandiloquentiam nominamus: μεγαληγορία, μεγα-
λαυχία, ἀλαζονείαν, inanem, stultam, & futilem
de prædicatione: cuius vlticē, Nemesin finxit
antiquitas. hoc itaque malo quod laboraret Niobe,
diis immortalibus pœnas dedit orbata suis libe-
ris: quod etiam scribit Statius tercio Thebaidos,
inquirens, magnificos luit impia flatus Tantalus.
huic autē malo vicinū est, μέγα φρον, altū sapere,
insolefcere & efferri supra modum. *Τίτῳ τάρτοῖ*.
Pindarus in *πυθ. οἶδ. δ.* canit hūc Tityum à Diana
interfectum, inquirens, & μὴν Τίτῳ τὸν βέλος Ἀρτέμιδος
δῖρος καίπῃ. at eius interpres ex Pherecyde ab
vno q. telis confectū scribit: ἐν δὲ τῷ Ἀ' πῶλαιον
καὶ Ἀρτέμιδος ἐπιλύτης ὄφθῳ δῖος. *propē victor*. nam
interfecto Hectore præcipua belli moles cecidit:
adeo vt totum bellum conficere Achilli fuisset fa-
cile, si illi superesse datum fuisset, iam de victoria
desperantibus Troianis. *Phœbius Achilles*. Achilles
sensit vindicem Apollinem: quia vel ab illo sub fi-
gura Alexandri Paridis, teste Hygino, vel eius cō-
silio à Paride est occisus: vnde est illud, Dardana
qui Paridis direxi tela manusq. &c. Quod etiam
Ouid. 12. Metam. iussu Apollinis ait Paridem in-
terfecisse Achillem: sed an in templo Tymbræi
Apollinis, an in campo Troiano, variāt scriptores.
Phthium. à Phthia ciuitate Thessaliæ, quod autem

idem Larissæus cognominatus sit, ne discere exi-
stimemus Larissam eius patriam fuisse, sed hoc illi
datū nomē esse ob vicinitatē Larissæ ad Phthiam.
cuspide pugnae. Synecdochicōs pro hasta, quam
nemo præter illum vibrare poterat, quæ *πηλείας* di-
cebatur, à *πηλείῳ* δῶρο qua vulnerare simul & cu-
rare poterat. vnde illa nata est fabula de Telepho,
vt videre est apud Hyginū: de qua latius dicemus
in Iambico ad Canidiū. *ille mordaci*. argumentū
à pari, nempe à pinu, vel ferro excisa, vel vi ventorū
eruta, ad declarandam molē & corporis vasti-
tatem ipsius Achillis. *procidit laeā*. in laeū: quō de-
notatur violentus calus & repentinus, atq. magni-
tudo corporis; hoc est, præter expectationē occu-
buit, humiq. illa vasta corporis moles procubuit. *in
pulvere*. hanc præpositionē *in* reperi in duobus co-
dicibus Bland. quam arbitror non omittendā. *pul-
uere*. apposita vox equis & viris militariis, atque
adeo omnibus exercitiis, non corporeis tantū, sed
& metaphoricis animi. nam sine puluere contingere
dicitur quod quis facillē aut nulla opera con-
sequitur: cōtrā, quod magno labore vel animi vel
corporis parandum est, hoc meritō puluerulcūm
dici potest. vnde illud est, in solem & puluerem
educere: quod Cicero tercio de legibus Phalereū
Demetrium fecisse scribit, qui doctrinam ex vni-
braculis doctorū oriōq. non modō in Solem atq.
puluerem, sed in ipsum discrimen aciemq. perdu-
xit. Iterum 2. de nat. deor. Sed si hæc non videris,
quia numquā eruditum illūm puluerem attingitis
&c. hinc ἀκωνή sine puluere, citra pulueris tactū.
Plin. lib. 33. cap. 11. Qui Pancratio Olympiæ ci-
tra pulueris iactū (quod vocāt Aconiti) vicit, Co-
niti Nemea. hic (vt adnotauit Budæus) legendum
potius est *tactum*, δαπὲ δ' ἀφῆς, quod puluere post
victionem se spargeret athleta iam in certamine
cōgressurus: quo nō indecore sordidari canit Ho-
ratus eos qui cecant Olympia, Epistola prima
lib. primi: Quis circum pagos, & circum compita
pugnax Magna coronari cōtemnat Olympia, cui
spēs, Cui sit condicio dulcis sine puluere palma?
equo Minerva. Equo Troiano quia propter animi
magnitudinem nihil nisi fortiter egissēs: nō dolo,
non fraude, non insidiis, quæ nō cadunt in virum
fortem. hæc autem eō omnia pertinent, vt à for-
titudine Achillis clarior fiat Apollo, qui & vicit, &
cecidit Achillem. *equo*. cui inclusi erant Tisandrus
Stenelūq. duces, & dirus Vlysses, demissum lapsi
per funē: Athamāq. Thoāq. Pelidēq. Neopto-
lemus, primūq. Machaon, & Menelaus, & ipse
doli fabricator Epeus: vt scribit Virg. 2. Aeneidos.
Troiano. qui & Durateus Homero dicitur, & δῶ-
μεος, δαπὲ δ' ἀφῆσαν, hoc est lignis seu trabibus: vt
canit poëta, sectaq. intexunt abiete costas. Hinc
Apollo.

Apollonio lib. 2. Argonauticôn, lignea turris vocatur. vide Homer. *Odyss. 6.* & Erasmi in adagio, Equus Troianus. *sacra mentito.* hic mētiri est fingere ac simulare. fingeant enim Græci hunc fe-offerre equum Palladi placande: vt canit Virgil. 2. Aeneid. sic lana mētitur varios colores, in Pollio-nē Virgilius. Dolorem capitis mētra puella, Ouidius 2. Amorū. *malē feriatos Frons.* id est ignauo inutiliq. ocio vacanteis, ait Budæus. malim tamen malē feriatos interpretari, temerē ab armis cessanteis: quod turpe est in viris militaribus, qui soli, etiam ferias agente multitudine, non debent omnia, vel hoste victo superatōq. tuta putare: quod in Agamemnone docet Homer. *falleret.* lateret. sic Quintilianus lib. 2. naturaliter fallant imperitos hæc. *id est ignis. grauis.* vt, hic læuus tēdebat Achilles. *immitis.* iracundus, cedere nescius, ode sexta lib. primi. *ni tuis viciis Venerisq.* codex antiquissimus Bland. habet, *fluxus.* quod & blandius est, & minus imperiosum: cui correspondet epitheton Veneris *grata.* hoc autem beneficium Aeneæ ser-nati cōiunctim ascribit Apollini, & Veneris apud Iouem precibus, ne videri possit in Venerem in-gratus, quæ à Ioue suo filio Aeneæ impetrauit im-perium sempiternum: *annuisset rebus Eneæ.* id est, laboribus, conatibus, ad imperium stabiliendū promississet muros ductos. *ductos.* Enallage tem-poris, pro *ducentes*: promissum namque, iam Ro-ma constituta, impleretur erat: quod respicere visus est Horatius pro futuro præteritū vsurpās, ductos, qui iam ducti sunt: hoc est, Periphrasticū; Romā conditam. ducere autē muros, est erigere ac strue-re. *doctior arguta.* defleat Horatius à fortitudine & rebus gestis Apollinis ad illius citharā, modos, & canendi peritiam: atque precaur, vt, etsi sit do-ctor fidicen argutæ Thaliæ, ne aueretur tamē ca-mœnam suam Dauniam, agrestem licet atq. ob-tusam: quibus verbis Apollinē suæ lyre defensorē parat. *qui Xantho.* fluuius Troiæ est Xanthus, qui Simoënti commissus influit in portum Achæorū: sic nominatus vel à flauore, vel quod crineis sua aqua lotos reddat flauos, vel (vt scribit Aristoteles histior. tertio) otium lanā ex se bibentū flauescē-tem. *lauis.* pro lauat lanere olim dicebatur pro la-uare. *lenis.* imberbis. Tibullus, Solis æterna est Phœbo Bacchōq. iuuēta; nam decet intōsus cinis vtrumq. Deum. Codex Bland. antiq. habet, *læuus Agylleus.* olim cum viris doctissimis pro Agylleus, scripsi Agyleus, contra consensum omniū scripto-rum codicū, nolēs dissentire à tam multis viris do-ctis, quos itineris literarij mihi velut *ἀποδύναται* quōdam semper veneror: Atqui non adeo nuper incidens fortē in hæc verba Strabonis lib. 5. In py-thij Apollinis templo, Agylleorū nominato, po-

situs est thesaurus: nam quæ uino *Cæcæ* dicitur quondam nominabatur Agylla, &c. retrō vela da-re cogor, & cursus iterare relictos, & *τὴν* Agylleus suo loco reponere, quod eos non improbaros confido qui grauioribus occupati id non animad-uerterunt. Cōmentator autē tam in contextu quā enarratione potius Actonē & Porphyr. vulgatos quā antiqua scripta sequitur quæ in contextu omnia consonant, sed in annotationibus, Blādinij habent, Agylleus, id est, villanus, quia in villis & vicis Apollo responsa dabat. *claris patribus.* cla-ris, positius pro clarissimis positus est; sicut inuē-ni in annotationibus manuscriptis. Clarissimi au-tem parētes erant Senatores, matronę. Senatori-bus nuptę: quorū liberos hic primos nominat. *De-lia tutela Diana.* *ἐπιμήνη.* hoc est, quæ estis sub tutela Dianæ, seu protectione. *fugacis lyncis.* ar-gumentū futuri carminis in honorē Delię, à ve-natione. *noctiluca.* luna, quod solā lucet noctū, in-quit Varro; itaq. ea dicta noctiluca est in Palatio, nam ibi noctū lucet templum. hic fortassis allusit Poëta ad *νυκταυγῆν*, vt obseruauit Achilles Sta-tius ex Simonidis versib. apud Dionys. Halicar-nassē: cui etiā propriū est *νυκταυγῆς*, id est, de no-ctē splendēs, seu apparēs. *prosperā frugum.* adiecti-uum verbale, agendi vim habēsēū gignendi casu.

AD L. MANLIUM TOR-
quatum de mortalitate, refert enim
omnia mutari tempore.

ODE VII. *παλαιότητι.*

DIFFVGERE niues: redeunt iam graminia
Arboribūsq. coma. (campis)

Mutat terra vices, & decrescunt ripæ
Flumina prætereunt.

Gratia cum Nymphis, gemināq. sororibus audet
Ducere nuda choros.

Immortalia ne speres monet annus, & alium
Quæ rapit hora diem.

Frigora mutescant Zephyri. ver proterit aestas.
Interitura, simul

Pomifer autumnus fruges effuderit, & mox
Bruma recurrit iners.

Damna tamen celeres reparans caelestia luna.
Nos ubi decidimus,

Quò pius Aeneas, quò Tullus dices, & Ancus: 15
Pulvis & umbra sumus.

Qui scit an adiciant hodierna crastina summa
Tempora dñj superi?

f 3

Cun-

Cuncta manu audas fugiens heredis, amico

10 *Qua dederis animo.*

Cum semel occideris, & de te splendida Minos

Feceris arbitria,

Non, Torquate, genus, non te sacundia, non te

Restituet pietas.

15 *Inferni neque enim tenebris Diana pudicum*

Liberat Hippolytum:

Nec Lethæa valet Theseus abrupere caro

Vincula Pirithoo.

COMMENTATOR.

METRYM Heroicum, cuius prior versus est hexameter, alter tripodia Heroica. Hac ode Torquarum ad vitam meliorem hortatur, ac dicit, ut vices suat temporū, ita essu cuncta mortalia, & nihil ultra fata sperandum, cum nemo ab inferis sit reuersus. *diffugere nines*. exordium à Veris descriptione, seu verni tēporis amicitate. *rodeunt iam*. omnium rerū vicissitudo est. *coma*. frōdes, folia. *mutat terra*. quia ratione temporum etiā natura ipsa mutatur. *decrefcentia*. languescencia. *flumina prætereunt*. intra ripas labuntur, nec supergrediuntur. *gratia cum Nymphis*. frigoribus hiemis præteritis, ait amicitia tēporis ad ludū & lætitiā Nymphas & Charites iam prouocari. *audet*. quia sunt hieme pigriores præ frigore. *ducere nuda*. aut propter habitū, quia nude pinguntur, aut æstū. *immortalia nos speres*. nil cogita esse immortale, quando etiā tempora finiātur, & non eadē semper maneat. *frigora misceant Zephyris*. adueniente Vere & Zephyris flantibus. docet per vices temporū æternam non esse quod temporale est. *ver proterit*. sequitur, & cōsumit. *semul*. simulac, posteaquā. *hōmifer Autumnus*. proprium Epitheton. *Bruma recurrit*. reuertitur. *iners*. ab effectu, quia pigros & inerteis facit. *amata tamen*. Quia condicionē mortalitatis tēporibus anni cōparauit, ne crederetur & homines renasci, tēpora, immutationes elemētorum siue temporū, reparari quidē dicit, sed condicionē mortalitatis vè cōmunem omnibus, ita nobis ostendit esse irreparabile. sensus itaq. est: licet tempora anni per vices videantur occidere; tamen non occidunt, quia per easdem vices reparantur: nos autē postquam decidimus, non redimus, sed transimus in puluerem. *Alma* aut Lunæ ipsius immutationē, aut variationes temporū. *quod pius Æneas*. per Æneam, Tullū, & Ancum, vult ostendere cōmunem omnib. mortis condicionē. *quis scit*. propter incertum vitæ, nesciri ait, utrū homini ad diem quē agit sequēs adicietur, cum facili & per horas possit occidere. *cuncta manu audas*. auaras. nam in lucrū veniūt que

impensa fuerint voluptati: cōtra, tibi pereunt quæ reliqueris heredib. *cum semel*. vbi mortuus fueris, & inferis adiudicatus, in extorabilis est Orcus. *splendida* non cum te splēdum suo iudicio Minos fecerit, sed cum te absque vilo fuco, aut obscurō odij inuidiæ liuore splēdidē & lucidē iudicauerit. *restituere* ad vitam reuocabit. *inferni neq.* reuocare quidē illum potuit, at immortalē facere nō potuit: quia licet ad vitam dicatur reuocatus Hippolytus, nō potuit tamen à Iunone in hac luce teneri. itaq. aut fabulosum & falsum dicit Hippolytū ab inferis reuerfui, aut nihil ei ad condicionē immortalitatis profuisse, quōd ab equis suis distractus, vitæ restitutus sit, dum in eandē sortem sit reuerfui, nec mortē perpetuā potuerit effugere. *nec lethæa valet*. Theseus & Pirithoo amici fuerunt, quos dicit coniurata amicitia morti eripi non potuisse. nam volentes Proserpinam rapere apud inferos, postquam descendissent, remanserunt, & sedet æternūq. sedebit infelix Theseus.

CRQVIVS.

SV hoc L. Manlio Torquato natus est Horatius, Anno ab vrbe cond. 689. *gramina campi*. gramen hic est nomen generis, pro quacumq. herba. sicut in illo Virgil. 2. Georg. viridi se gramine vestit tellus. hinc graminea corona, obsidionalis, quam ij qui suat liberati obsidione dant liberatori. *coma*. Metaphoricus pro frondib. & commune nomen est arboribus, fructibus, herbis. vnde apud Pliniū, folium Balsami proximum rutæ, perpetua coma. sic 4. Georg. Virgilij, Comam tondebat Acanthi. Coma lauri, 7. Aeneid. *flumina prætereunt*. præterlabuntur, non etiam exuberāt, vt hieme solent ex hiberna pluuiā. *gratia cum Nymphis*. Gratiæ treis depinxit antiquitas, quod oportet. nos esse beneficos & liberales in dando, accipiendo, retribuendo: quarum nomina apud Hesiodum in Theogonia sunt hæc: *Aglæa, Thalia, Euphrosyne*: cuius hi sunt versus, *τρεῖς ἡ εὐφροσύνη χάρις τις ἀνδρῶν παρῖος, ἀπὸ τοῦ κῆρος, ποταμῶν τε ἐδ' ὀρχέσται, Ἀγλαΐου, ἔδ' εὐφροσύνης, γὰρ ἵν' ἵεσθαι αὖν*. Has autē nudas fingeat, vel quod etiam pauperes & nudī potentioribus gratū facere possint, vt habet Phoræus: vel quod beneficia omni fuco & velamine carere debent. Manus ipsarū inter se conuexæ notant perpetuū amicitie sordus, gratiāq. à gratia disungi non posse. hinc illud est, *segnē q.* nodum soluere Gratiæ. Sunt qui has esse velint Liberi & Veneris filias. nam perhorū muna Gratiæ cōciliātur. stant hilari vultu, vt intelligamus, parata & prompta debere esse nostra in amicos obsequia. pia guntur iuuenes, quod accepti gratia beneficij non debeat cōsenescere. Circumamiciuntur velamine pellucido, quandoquidem vera amicitia in rebus

hæc-

honestis consistere debet. earum autem una aucta pingitur, dux vero ad nos conuersa, quia ab accipiente gratiam duplicem reuerti decet. *immortalia ne speres.* non est hic annus latio illa orbium cælestium, quæ mensura rerum est incômputabilis; sed affectio æris in luce & tenebris, in qualitatibus illis primis: vnde temporum series varium sibi nomen sortitur & vicissitudinē. hinc ver, æstas, autumnus, hiems: hinc annus, dies, mensis, hora: hinc illa, quæ ex elementis cōposita, suā speciem perpetuò non feruat, sed annua nunc oriuntur, nunc occidunt, etiā si ex perpetuis causis dependant. Hoc itaque argumēto monet Torquātū, vt meminerit se cum hoc tempore ortū, & pòt aliquando interitum; quantum scilicet pertinet ad eam sui partē, quæ corporis mutationibus est obnoxia. *frigora mitescunt Zephyris.* vicissitudo temporis ex æriis qualitatibus, quæ cæli atq. æris affectio varia potissimum coniungit ex accessu & recessu Solis in nostro Hemisphærio: vt omittā primas causas, & magna illa firmamenti sidera *Zephyris.* Zephyrus ventus est tepidus & sicus ab occasu Aequinoctiali, aut (vt volunt quidā) Solstitiali flans aduersus Eurus: vt Aristoteles in lib. de mūdo, *Zephygus καὶ ἄντης οἱ ἀντὶ δὲ τῶν πρῶτων ἄντης.* dictus autem est Zephyrus quasi *Ζανόφρος*, vitam ferens, quòd tunc & plātæ omnes germinare incipiant; & terra prius frigore cōstricta, soluitur aperiatūq. verum de hoc plura ode 12. huius libri. *damna tamen.* hic aduertat lector, quantum ei debeamus, qui ex annotationibus scriptis, iisq. barbaris, nobis pro vero Acronē obtrudit iam olim vulgata cōmentaria, quæ vidēre nō potuit, quæ quibus essent reddenda. nam hanc annotationē Commentatoris, quia *conditionem mortalitatis temporibus anni comparauit*, &c. apponuit his verbis odes præcedētis, *celeremq. pronos voluere menses* quod cuius manifestū erit, si vulgata Acronis commentaria euoluat: non illam dico eandem annotationes non intellexisse *damna cælestia.* mūdāna: quæ sunt in vicissitudine ortus & interitus; propter rerum temporūq. variā quidē in successione consecutionē, at pēpetuā tamē. Hic philosophari, ac diligētius quid de natura rerū dicere, non esset ab argumēto alienū; nisi nos impediret Horatianæ lyre strepitus, atq. à grauioribus ad humaniora reduceret. *Luna.* Lunis hic accipiemus menses lunares: de Lunę in mundū hunc inferiorē vi & potentia, Macrobius in Somnium Scipionis affatum scribit. *quòd pius Aeneas.* Codex Bland. antiquiss. habet, *quòd pater Aeneas.* hæc verba itāquam exclamatio quædam Interposita, ostendunt mori omnibus esse nece: neque enim pietas Aeneam, nō Ancū diuinit, neq. opes Tullum mori eripere p̄ptuere: *pulvis & umbra sumus.* hoc differimus à

ceteris quæ oriuntur & occidūt, quòd illa quidem reuiuiscant suo tempore, nos verò, vbi mortui sumus, non redeamus ad vitā antea cæta similem. *quis scit an adiciant.* quis certò sibi polliceri potest se vel cras victurum? vt nō iniuria quis dicat omnia nostra in herba esse & flore: atq. adeò vitam hominis esse somniū ac bullam. *summā.* habet idem codex *vita* atqui communis lectio magis placet metaphoricās à numero & calculis. quid enim vita, quid tēpus aliud quàm (vt ait Aristoteles) numerus motus per prius & posterius? *amico quædederis animo.* verba Cōmentatoris hic laus apertè ostendunt, *dare amico animo*, esse indulgere genio, & hilariter viuere. de hoc genere loquēdi à Græcis desumpto legat hic quis Lambinū *nō Torquate genus:* hæc est expolitio illius, *quòd pius Aeneas*, &c. quia nihil est in vita humana quod nos à morte liberare potest. *inferni neq. enim tenebris.* hoc argumentum à maiori validius asserit neminem posse mortem euadere. nam quia ratione existimamus eloquentiā, opes, pietatē donare hominem posse immortalitate vitæ, quando ne diis quidē id concessum sit? Luno namque, etiā si id potuit, vt iniquē dīcēscriptum Hippolytum semel in vitam reuocaret, tamen id præstare non valuit, vt is pēpetuò in vita maneret. quare neq. hoc factum negat Horatius, & vehementer ad rem facit; quod Cōmentator appositè indicat. Deinde Horatium non esse in ea sententiā, vt neget Hippolytum per Dianā ab inferis reuocatum, sed solū nō immortalē factum, argumēto nobis esse potest, quòd nō ignorauit multos alios, Parcarū licentiā, ab inferis rediisse, quod de Cerere, Libero patre, Hercule, Asclepio, atq. aliis legere est apud scriptores. de Hippolyto Thesēi Aegēi ex Antiopa filio, dēq. insidiis Phædræ nouerit, vide Hyginum, Plutarchum in vita Thesēi, Pausaniā in Corinthiacis. *ne Lethæa ualeat.* hoc argumentum est ab eo quod maximum est inter mortales, nimirū amicitia: cui si datum non sit, vt propter eam nihil valeat mors in amicos; profectò nihil hic esse possit vnde quis sibi immortalitatē polliceatur. de Thesēo & Piritho lege Plutarchum in vita Thesēi.

A. D. C. MARTIVM GENFORINUM. Comparatio poetices, diuinitatum simul & virtutis.

O. D. E. VIII. *iniquitas.*

DONA REM. pateras, gratiasq. commodas Censurine, meū ara sodalibus:

Dona rem tripodas, premia fortium.

Gere iocum, neque in p̄summa munera.

Finit,

- 5 *Ferros, diuise me scilicet ætium,
Quas aut Parrhasius protulit, aut Scopas.
Hic saxo, liquidus ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
Sed non hac mihi vis: nec tibi talium*
- 10 *Res est, aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina possumus
Donare, & pretium dicere muneris.
Non incisa notis marmora publicis,
Per qua spiritus & vita redit bonis*
- 15 *Post mortem ducibus: non celeres fuga,
Reiecta, retrorsum Annibalis mina,
Non incendia Carthaginis impie,
Eius, qui domita nomen ab Africa
Lucratu rediit, clarum indicant*
- 20 *Laudes, quam Calabra Pierides: neque
Si charta fileant, quod bene feceris,
Mercedem tuleris. Quid foret Ilia,
Mauorisque puer, si taciurnitas
Obstaret meritis inuida Romuli?*
- 25 *Ereptum stygiis fluctibus Æacum
Virtus, & fauor, & lingua potentium
Vatum diuitibus consecrat insula.
Dignum laude virum Musa vetat mori:
Celo Musa beat. Sic Iouis interest*
- 30 *Optatus epulis impiger Hercules.
Clarum Tyndaride sidus ab infimis
Quassas eripiunt aquoribus rateis.
Ornatus viridi temporis pampino
Liber rota bonos ducit ad exitus.*

COMMENTATOR.

METRYM Afclepiadeum monocolon. fate-
tur Horatius sibi facultates tantas non esse vt pa-
teras possit & statuas tripodisque, & alia magni
pretij muneradonare, sed carmen ratum in Cen-
sorini laudē, quod maius esse dicit, & omnibus il-
lis diuitiis præferit. *commodus*, benignus, hu-
manus. *gratūq;* g. citudinem declarantia, non sine
iucundo fructu. *ara*, statuas æreas: *donarem tripodas*,
quia in agone viri fortes accipiebant tripodes.
vt, sacri tripodes vindictq; coronæ, & palmæ pretiū
victorib; præmia fortium. *in stygiis*, neg. in pesti-
ma. nō vilia, sed maxima acciperes. *artūq;*, id est,
harum rerū quas aut Parrhasius pinxit, aut Scopas
exlavit. *Parrhasius*, hic Athenis optimus & nobi-
lissimus pletor fuit. *Scopas*, signorum sculptor, Ita-

tuarius, marmorarius. *protulit*, hominibus euul-
gavit. *sollers*, peritus. *hic*, Scopas. *ille*, Parrhasius:
nam *hic* viciniore respondet. *ponere*, formare, face-
re, fingere, pingere, constituere. vt, posuitq; imma-
nia templa. *non hac mihi vis*, abundantia taliū re-
rum. *non tibi talium*, vt qui diues esse & animo, &
contentus his quæ habes: aut quia contemnisti talia.
non incisa notis marmora, hoc est, marmora incisa
publicis notis nō indicant clarius laudes virorum
fortiū quā versus & carmina. Notæ autem sunt
characteres, tituli, inscriptiones, quibus defuncti
Duces quandam immortalitatem consequuntur.
per qua spiritus, quia per hæc monumenta videtur
vivere intuentibus *spiritus*, id est recordatio. *bonis*,
fortibus, strenuis. *celeris fuga*, sculptæ. *reiecta*, re-
motæ, pro nihilo ductæ; quando ex Italia fugatus
est. *non incendia Carthaginis impia*, quia contra
fœdus iuramento violato, Romanis rebellarunt,
quos etiā Cicero in Dialogis nominavit fœdifra-
gos Afros. *eius qui domita nomen ab Africa*, Peri-
phrasis P. Cornelij Scipionis Africani. Africanus
autē dictus est ab euentu. vt Sallust. Cui postea A-
fricano cognomē ex virtute fuit. Sensus est, nō tā-
tā præstat victoria, nō trophæa Africana marmo-
ribus incisa, non tantū visis fortibus profunt suæ
virtutes, quantū laudes carminib; cōstituit & de-
cātat. *quam Calabra Pierides*, carmē Ennij poetæ
Calabri. Ennius Africanus illius maioris gesta de-
scripsit: oriūdu Rudino oppido Calabriz. *si char-
ta fileant*, si nemo laudem tuā scripserit, si taceant
carmina. *quod bene feceris*, acceperis: quia facta cla-
rorum virorū, nisi carminib; illustrētur, ætatis suæ
memoriā non excedunt. *quid foret Ilia*, quid esset
Romulus, si nemo carminib; illū celebrasset: *ere-
ptum Stygiis fluctibus*, hūc poetarū ingenia clarum
fecerunt & immortalē, insulsiq; fortunatis conse-
cratū. *ereptum stygiis fluctibus*, hoc est, morti &
obliuioni. *virtus*, vis ingenij. *fauor*, studium ob res
gestas. *lingua*, carmina. *diuitibus consecrat insula*,
fortunatis: quæ ideo beatæ dicuntur, quod ibi om-
nia nascantur sine studio hominum; qui & Elysi
cāpi dicuntur. *consecrat*, hoc est, donat immortalita-
te. *celo Musa beat*, id est, beatū facit: quia beati-
tudinē celi præstat hominib; Musa. nam per poë-
tas videntur viri fortes accepti in numerū Deorū.
sic Iouis interest, per carmina poetarum in celo est,
iunctus conuiuiis deorum. *impiger*, fortis. *clarum*
Tyndaride, in ætænois. Castor & Pollux fratres, fi-
lij Tyndari, qui poetarū carminib; putantur, quas-
latis tempestate nauibus, serena luce affente salu-
tem. *clarum*, suo splendore nauigantibus salutife-
rum. *ab infimis*, imis. *ornatus viridis*, sic Bacchus
deus factus carminib; poetarū, votis hominū præ-
stat bonos euentus, felicia faciens, vota precantium.

C R O Q V I V S.

D O M A R E M *pateras*. Honestæ paupertatis honesta & ingenua confessio, cui subiungit ingenij sui approbationem modestâ & laudabilē. *pateras*. ea vasa olim fuisse honoratissima, docent iacta & publica omnia, vbi his solum utebantur pontifices & sacerdotes: quod ex Festo doceri potest. Patellæ, inquit, vasa picata, parua, sacrificiis faciendis apta, atq. etiam ap. Paulo: Pateram perplouere. ait, in sacris cum dicitur, significat pertulam esse. *commodus*. Festus à modo deriuat: vt cōmodus sit modestus, moderatus, in vita & rebus agendis modū seruans, ne quid nimis; et si non ineptē dicamus commodum fodalem, facilem & humanū, non morosum. Hæc lectionem Horatianā, scilicet *cōmodus*, & nō *commodis*, vt vulgō legitur, docet Lambinus esse veram multis exemplis. sic etiam habent tres codices Blandinij. *era*. ex ære signa, statuas, pocula, & id genus alia. materia posita est pro suo effectu. *tripodas*. vasa anſata, seu anſas aurēſe habētia, *τριπόδες ἀνίσταται* dicti Homero, & Hesiodo in operib. & dieb. Athenæus lib. 2. In Dionysij templo victoriæ signū est tripas, qui & cratera nominatur. Erāt autem antiquitus duo tripodum genera, alter igni superponebatur, qui balneator est dictus, *ἡμυρολόγιος ἐλαυτοχόος*. vt Aeschylus, *τῷ τριπόδι δὲ ξαντὸν οἰκίος λιβὸς, καὶ φυλάσσει τὴν ὑπερπυρὸς χάριν*. alter tripas crater dictus fuit *καὶ οὐδαμῶς πικρὸς*, ornatus gratia dicatus priuatis vel publicis vsibus, immo phalanis, atque ignibus intactus, vt scribit Aristophanis interpretes. in hoc vinū miscebant; atq. hic veritatem enunciandę aptissimus, tripas fuit, Apollini quidem ob diuinationē, Baccho verò ob ebrietatē. hic autem auritus erat, tres pedes habens pro sustentaculo: vnde, quod fortiter staret, nec facile caderet, viris fortibus dari solebat in signum victoriæ. *Ὀδυσ. δ. δόνου δὲ πῖν' ἔργα φίρσ' ὅθεν ἔπ' ἡν' ἀπὸ τριπόδων δ' ἡλάνων, ἢ λιβάνων. neq. tu pessima*. litote non pessima pro optimis atq. nobilissimis. *ferres*. A phæresis, pro aures, acciperes. *artium*. pro rebus, signis, tabulis, & poculis artificiosè elaboratis, quas diuitias ex opinione populi nominat. *Parrhasius*. cuius cum Zeuxide pictore certamen meminit Plin. lib. 3 §. cap. 6. & 10. Parrhasius, inquit, Epheſi natus primus symmetriam picturæ dedit, primus argutias vultus, elegantia capilli, venustatem oris, confessione artificum in lineis extremis palmā adeptus: potissimum vsus cerussa Eretria & creta Cimolia. Xenophon tertio de dictis & factis Socratis: vbi Socrates cum illo agit de lineamentis, vmbriſ, &c. *Scopas*. cuius obiter Plin. mentionem facit lib. 3 §. cap. 5. hic *saxo*. fortasse alludit ad Herculem saxū à Scoa cælarū, vt scribit Pausanias: nisi ille Her-

cules sit Menestrati, quem inter ceteros recenset Plinius, lib. 36. cap. 5. *ſollers*. peritus, in omni re prudēs, ait Festus: seu integer, totus in arte, à Sollo verbo Osco. sic habēt tres codices Bland *ſollers ponere*. ad ponendum: Hellenismus. *sed non hac nobis vis*. honesta excusatio à tenuitate fortunæ. *non tibi talium*. codex antiq. habet, *neq. tibi talium*. quē secutus sum. *deliciarum*. quæ vulgus habet in deliciis. *carmina possimus*. distitit Horatianæ, non sine eleganti approbatione tui ingenij, per elevationē statuarum, signorū, marmorum, &c. in quibus viri principes suorum factorū immortalitatē quærere videntur. *pretium dicere muneris*. ab hac lectione vt discedam, nihil esse video quod vehementer vrget, consentientibus potissimum tuis codicib. Blād. Certū enim est *muneri* esse casum, vt volūt Grammatici, septimum; *muneri*, hoc est, ad munus, vel pro munere. nō vult enim sua carmina esse munus aliquod quæ donare potest: verū dicere illorum pretium, æstimationem, nempe quod amplius præstare possint, quàm saxa, aut marmora incisa demonstrare, id esse muneris, id est loco muneris. tale fortasse est hoc Terentianum: Quid dori dicam te dixisse filio? deinde Cicer. ad Cluētium, Dori, inquit, Valeria pecuniā omnem suam dixerat. Atqui tamen in gignendine calu an dandi legamus, re vera non multum interest, adeo vt nolim aliquem ea gratia valde esse sollicitum, aut inſolentius litigiosum. *quàm Calabra Pirides*. habent hic Commentaria excusata tum Porphyriōnis nomine, hæc verba: Sua vult intelligi carmina, quia in vire Venusia natus est, quæ est in Calabria. (quàm aptus est hic impostor! quasi velit ab Horatio descripta esse Africani Maioris vitam) tum Acronis, qui Ennium scribit oriundum de Rhodino seu Rhodino oppido Calabria. Neutram annotationem cōperi in codicib. manuscriptis. Hinc coniciat lector peritus, quantum fidei illis sit dandum. Rhodinū apud Geographos non inuenio; Rhodium autem in tabulis Ptolemę reperio inter Salentinos ad Tarentinum finem, inter Turium & Metapontum oppida. Habet etiam Pomponius Mela, Ennio ciue nobiles Rudia. *ſi charta ſileant*. huc accedit illa Ciceronis præclara sententia: Sed pleni omnes sunt libri, plene sapiētum voces, plena exemplorum vetustas; quæ iacerent in tenebris omnia, nisi litterarum lumē accederet. *Ilia Maurisq. puer*. Periphrasis Romuli à creditis parentib. *dignum laude virum*. Epiphonema in approbationem dictorū. *quasus eripit*. hoc beneficium dicit Hyginus illo accepisse à Nepruno, lib. 2. *Liber vas a bonos*. Hinc Suidæ dictus est *Διόνυσος, παρὰ τὸ ἀλγύων ἰκάρους ἐν ἄρχῃσι βίον ζῶντι*: quod viuētib. vitæ feritatem mitiget.

ADM. LOLLIVM CONS.

Consecrari dicit carmina sua mereri,
quoniam nihil non carmini-
bus illustratur.

ODE IX. ὕμνος.

- NE fortè credas interitura qua
Longè sonantem natus ad Ausidum,
Non antè volgas per arteis
Verba loquor socianda chordis:
5 Non, si priores Maonius tenet
Sedes Homerus: Pindarica latent,
Ceaq;, & Alcaiminales,
Stesichorique graues camœna.
Nec, si quid olim lussit Anacreon,
10 Deleuit atas. spirat adhuc amor,
Viuuntque commissi calores
Aeolia fidibus puella.
Non sola comtos arsis adulteri
Crineis, & aurum vestibus illitum:
15 Mirata, regaleisq; cultus,
Es comites, Helene Lacæna:
Primusve Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non semel Ilios
Vexata: non pugnavit ingens
20 Idomeneus, Stenelusve solus
Dicenda Musis prœlia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graueis
Exceptis ictus pro pudici
Coniugibus, pueriq;, primus.
25 Vixere fortes ante Agamemnona
Multis: sed omnes in lacrymabiles
Vrgentur, ignoti, longa
Nocte, carent quia vate sacro.
PAVLVM sepulta distat inertia
30 Celata virtus. non ego te meum
Chartum inornatum sileti,
Torce tuos patiar labores
Impune Lolli carpere liuidas
Obluiones. Est animus tibi
35 Rectumq;, prudens, & secundum
Temporibus, dubiisq;, rectus,
Vindex auara fraudis, & abstinentis
Ducentis ad secundam pecunia:

Consulq;, non vnus anni,
Sed, quoribus bonus atque fidus
Index honestum prastulit vtili: &
Reiecit alto dona nocentium
Vultu: & per obstantis castruas
Explicuit sua victor arma.
NON possidentem multa, vocaueris
Rectè beatum: rectius occupas
Nomen beati, qui deorum
Muneribus sapienter vti,
Duramq;, callet pauperiem pati:
Peiusq;, letho flagitium timeret:
Non ille pro caris amicis
Aut patria timidus perire.

COMMENTATOR.

METRVM tricolon tetrastrophon, duobus prioribus Alcaicum, tertio iambicum dimetrum hypercatalecton, quarto Pindaricum. Suum carmen affirmat fore perenne, quâvis alij ante se meliores poetæ fuerint. neque enim obitare Homerum quo minus Pindarus & alij poetæ, qui post eum sunt orti, clari sint. & quædam dum se antiquis auctoribus, ita Lollium viris fortibus comparauit, cuius fœ fortitudinē & res gestas dicit scripturū ad æternam memoriā. ne fortè. casu. credas. credideris. interitura. peritura. natus. ego Horatius. ad. prope. Ausidum. Ausidus Ca abrie fluius. a. Immodum verticosus. vt. Qui cum ingenti verberat vnda mare. non antè volgas. quia primus ipse inter Latinos poetās lyricæ carmina scripsit: vt ait suprā, Carmina non prius audita. socianda. iungendū, aptanda. chordis. lyre fidibus, ad lyram decantanda. non s. licet. priores. meliores. laudatiliores. Maonius. Homerus, à Maonia dictus. Pindarica latent. viles sunt. Ceaq;. propter Simonidem, qui de Cea insula fuit. Alcaiminales. Alcæus adeo amarus fuit, vt austeritate carminis sui multos ciuitate eiecerit, bellāq; cum Pittaco tyrāno gesta grauius scripserit. Stesichorique graues. qui graui carmina scripsit, & magni pōderis. lussit Anacreon. bene lussit quia iocis & conuiuialis digna scripsit, & amoribus. lussit. cantauit. vt. Carmina qui lussit pastorū. deleuit atas. vetustas destruxit. spirat. non occidit. commissi fidibus. lyrico carmini. calores. pro amoribus posuit. Aeolia puella. Periphrasis Sappho poetrix à patria Aeolia, in qua Lesbos, vnde Lesbica, vsa autē est Acolica dialecto. hæc Phaonē puerum perditē adamauit, quod ipsam et verbis testata est & pueris & puellis. non solacomtos. iterum docet quantum præstāt poetarum carmina: nimirum similia sæpe fuisse

fuisse gesta his quæ legimus, sed ea tantum esse nota, quibus describendis nobis poeta contigit. nam non sola Helena Lacedæna adulteri Alexandri amore flagrauit, sed & alix simili culpæ obnoxia fuerunt: verum hæc magis nobilitata & cognita fuit carminibus poetarum. *arsis*. amauit, vt, Co: ydon ardebat Alexin. *adulteri*. raptores Alexandri. *aurum vestibus illitum*. Periphrasticos, vesteis aureas. *regaleis*. quia regis Priami filius fuit. & *comites*. Paridis, in itinere, vt, At non sic Phrygius penetrat Lacedæmona pastor, Ledaamq. Helenam Troiana: vexit ad vrbes. *primusve Teucer*. non primus Teucer fuit optimus sagittarius, &c. nam Teucer Telamonis filius ab Homero inducitur sagittis peritissimè vtus. *Cydonia*. Cretico, Cretensi: à Cydone oppido Cretensi, vbi primum de pecudum cornib. arcus ornati sunt, vt, Partho torquere Cydonia cornu spicula. *non semel Ilios*. Troia: nam etiam alias expugnata fuerat ab Hercule. Troia & Ilios dicitur, & Iliū. vt, Ceciditq. superbum Iliū. *Idomeneus Sthenelūve solus*. & hi carmine præ ceteris clari fuere, vt, Tisandrus, Sthenelūve Duces. Sthenelus autē Capanei & Euadnes filius fuit. *dicenda Musis*. laudanda carminibus. *non ferox*. pugnax. ostendere vult, licet multi viri fortes fuere, illos tantum celebrari fama, quos commendauere poemata. nā nec solus Hector & Deiphobus pro patria perierunt, sed hi carmine celebriores sunt. sic & Agamemnoni pares virtute plures fuisse dicit, sed nec sibi silentio, quia carmine non essent celebrati: & ideo se ad scribendum confirmauit exemplo priorū. *Deiphobus*. Priami filius, qui post mortem Paridis Helenam accepit in vxorem. Is capta Troia cum somno opprimeretur, Helena vxore prodente occisus est à Grecis, multis prius tormētis affectus, nempe truncato manibus ac pedibus nares abscissæ & oculi sunt euulsi. vt, Deiphobum vidi lacerum crudeliter ora, ora manūque ambas, populatāq. tempora raptis auribus, & truncas in honesto vulnere nares. *in lacrymales*. nō decantati, quod nullus poeta ærumnis illorum decantatis, lacrymas mouere potest; quos nemo describit occisos. *urgentur*. obliuione obscurantur, celantur. *longa nocte*. perpetuo silentio, quod nesciatur mortui. *vates sacro*. optimo poeta *paullum*. parum. *sepulta*. quam nemo scire potest. *distat*. diuersa est à virtute, separata est, discrepat. *celata virtus*. virtus non laudata, similis est inertia: ita enim silentio obscuratur, tamquam si nulla fuerit, propterea quod careat litterarum monumentis. *non ego te*. non pariar tuam virtutem silentio obscurari, vt, non ego te Ligur, ductor transierim, &c. *inornatū*. silaudatum, vt, Quis te magne Cato tacitum, aut te Cosse relinquat impune, immerito. *carpere*. cō-

sumere paullatim & celare. *liuidas*. inuidas, obscuras. *rerūq. prudens*. verè es philosophus: quia rerum prudentes, philosophi sunt & dicuntur. *secundis*. prosperis. *dubisq.* aduersis: quia aduersa dubios nos reddunt. *rectus*. prudens, ô Lolli, & recto animo: quia neque prosperis rebus es insolens, neq. frangeris aduersis; cum neque prospera, neq. aduersa mutant animi tui fortitudinem. *vindex*. punitor. vindicare enim apud veteres nō tantum defendere, sed & punire significabat. *abstinēs*. cōtemtor pecuniæ. *ducentis*. quia auari student rapinis: & pecuniosorum gratiam omnes sectantur. *cuncta*. res omneis. *consulq.* non vnus anni. id est, modò consul est animus tuus, ô Lolli, & semper contuleris, siue bene iudicaueris consul existens, siue in belio imperator fortiter feceris: nam qui fortis est imperator, & sapiens consul, is non vnus anni est tantum, sed semper. Itaque & præteritum tempus complectitur, quo recto animo vixit Lollius, & futurum significat. *sed quoties bonus*. puta, toties erit animus tuus consul, quoties, &c. *bonus atque fidus*. à virtute, fide, & honestate. *index*. quoties animus tuus honestè iudicans nocentium dona respuerit, toties consul tamquam ex hostibus gloriosus triūphator tua virtute videberis reportare victoriam, *reiecit alto dona nocentium*. fastidiuit prudenti & erecto cōsilio munera noxiorum, corrumpere iudicia tentantium. *per obstantis catoruus*. per vitia resistentia rationi. *victor*. toties animus tamquam victor euasit. *arma*. Metaphorici: aut pro ratione, aut virtute. *non possident multum*. non rectè beatum vocaueris diuitem, sed cum qui suis rebus contentus est, omni cupiditate remota. *rectius occupat*. id est, consequitur, sibi vindicat, rectius appellandus est beatus. *sapienter vti*. qui suam felicitatem moderatur. *duramq. callet*. qui paupertatem non habet execrabilem tamquam summum malum. *callet*. sapit, nouit tolerare. vt, legitimūque sonum digitis callemus & aure. *piusq. letho*. qui grauius ducit & plus timet peccare quàm mori. *timidus perire*. Hellenismus.

CRVQVVS.

MÆONIUS. Mæonia olim, nunc Lydia dicitur Plin. lib. 5. cap. 39. vnde Homerus sibi nomen inuenit: quamuis multæ vrbes inter se contendāt de origine ipsius, iuxta illud epigramā, *Septem vrbes certant de stirpe insignis Homeri, Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Ias, Argos, Athena.*

Ceasq. propter Simonidem, qui patria Iulites fuit, ab vrbe Ceæ insulæ: & Melicenses cognominatus à suauitate cantus. floruit Olympiadē quinquagesima sexta, teste Suida; Loeprepis filius, vt habet Herodotus; vel, vt alij, Theoprepis. Scripsit lingua

Dorica Cambyse & Darij regnum: & Xerxis naturale precium, & Threnos, quas Nenia appellat Hydratius. Cætra retractes munera Nenia. Catullus lacrymas nominat, Mestius lacrymis Simonideis. Cætra autem infula scientia lanificæ insignis, ait Lullius Solinus, cap. 12. & Plinius lib. 4. cap. 12. *Alcaiminas* hic, ut Laertius scribit, nominat Pittacum *παρὰ πρὸς τὰ ἀρόματα, χροσπὸν δὲ, φούκιον, γάσφρον, σποδοκαρίδιον, ἀγασύρην, &c.* Qualibus etiam conuiciis & maledictis ipsam Myrsilum est insectatus & Megalagyrum, Cleanthidemque, atq. alios nonnullos patriæ tyrannos, ut refert Strabo, quo nomine Stasitica vocatur quædam Alcaei opera, id est, editiosa. *Stesichorivæ graues Camæna.* fuit hic Hymnerensis, ex Hymera ciuitate Sicilia: Catana autem litteris operam dedit. Claruit Olympiade trigesima septima vsq. ad quinquagesimam sex a: quem Lucianus in Macrobiis 85. annos vixisse testatur. Huius etiam meminit Cicero 4. in Verr. Scripsit lingua Dorica sex & viginti libros poëæ natum, ut refert Suidas. *Anacreon.* fuit hic Teius ex vrb. Teio in media Ionia: quare dialecto Ionica vsus est: cuius tota poësis est amatoria. Eius statua describitur à Paulania ebrio sumillima habitus eius, inquit, in Attica, est veluti hominis per ebrietatē cantantis, vixit Olym. circiter sexagesimam primam, ut habet Eusebius in Chron. *vinunt q. commissi calores.* nam Sappho Phaonem puerum in Sicilia nauigantem elegantissimo carminis est profecuta: cuius amoris talem ita impatiens fuisse dicitur, ut sese ē Leucade in mare precipitē daret. *arsis crineis comtos.* adnotationes antiquissimæ hic habent, *arsis crineis* pro in crineis. *primæ sue Teucer.* Hom. Ilia. 6. *πρὶν δὲ δῖον ὄφρ' ἐναι, ὅς τις ἀγλαὸς ὅς, πῶς ποτ' ἐν αἶσιν ἢ θε παλίν τε καὶ πρὶν ὄφρ' ἔσται.* nō semel Ilios. Ilios & Ilion Troia nominatur, ut habet cōmentator. sic & in epigramate, *ἴλιον οἰκῶ.* fuerat enim & ab Hercule obsecra expugnataq. propter pactū à Laomedōte violatū; qui equos suos diuino semine procreatos Herculi pacifcebat, si filiā suā Helionem à Ceto lacerandam liberaret. *in lacrymabiles.* hic seruauit antiquā scripturā. *consulq. non vnius anni.* hic locus in annotationib. Bland. citra vllū scrupulū nobis argumētō est ea neq. Porphyriōnis esse neq. Acronis quæ hætenus à doctis pro talibus habentur. sic enim scriptū inueni, *Acron interpretatur modō Cōsul est Lollius.* ex quo fragmento sententiæ facile est cōiicere Acronis cōmentaria ab inepto aliquo doctore lecta esse, qui scribat Lollium tunc temporis fuisse Consulē cum Q. Lepido cūm hanc oden scriberet Horatius, anno scilicet ab vrb. cond. 733, ante mortē Horatij annos circiter quatuordecim: ut hæc sit sententiā, *Animus tuus, o Lolli, Cōsul est*

non huius anni tātūm: sed quoties, &c. vult enim Acron subintelligi *modō, sed quoties.* cōmēdatio Lollij consulis à virtute, hūc, & honestate, postposita utilitate, præcipue illa quæ cum honesto nō est coniuncta, sed turpitudinis partem continet. quod dictū vel ex opinione vulgari sumtum est, vel ex schola Peripatetica, qui honestū separant ab utili: contra quos diērtē disputat Cicero offic. 3. ex Panetij & Stoicorū dogmatis. *pro caris amicis.* ut supia. pro pudicis cōiugibus pueri q. *timidus perire.* ita habet codex antiquissimus. Alij duo habent, *timidus peribit.* sed quia altera lectio magis sapit Horatium, eam nō mutavi, ut aliās, *propatria non timidus mori*, lib. 3. ode 29.

AD LIGVRINVM, PVERVM speciosum, sed arrogantem. aduersum amatores.

ODE X. ΕΡΩΤΙΚΗ.

O CRVDELIS adhuc, & Veneris muneribus Insperata tua cū veniet pluma superbie: (potēs, Et, quæ nunc humeris inuolutas, deciderint coma: Nunc & qui color est puniceæ flore prior rosa, Mutatus Ligurinum in faciem verteris bispidam, Dices, Heu (quoties te speculo videris alterum) Quæ mens est bodie, cur eadem non puero fuit? Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

COMMENTATOR.

METRYM Alcaicum choriambicum monocolon, constās spondeo, tribus choriambis & Pyrrhichio. Ad Ligurinū puerum quem amabar, querelas amoris nimis arrogantis continēs. *O crudelis.* ut, o crudelis Alexi, nihil mea carmina curas. *Veneris muneribus.* pulchritudine & forma. *potēs.* qui potes adhuc subiacere libidinibus, & amatoribus satisfacere. *insperata tua pluma superbi.* id est, prima & tenera barba, seu primæ barbæ lanugo, quā non sperat tuus nūc superbus animus, pulchritudini & libidini inimicā: quasi speret se numquā deformē futurū. *& quæ nunc humeris.* quia pueris olim comæ nutrirī consueuerant, præcidēde tempore pubertatis. *deciderint coma.* ubi iam vir esse cœperis: non quod caderet coma, sed cū cœperis non nutrire capillos propter adoleſcētiā. ut, Crines cui lactea ceruix excipit. *nunc & qui color.* & color qui nunc est. *prior.* melior, pulchrior, decētiōr. *punicea flore rosa.* languinei coloris. ut, Puniceis inuicta rotis. *mutatus.* immutata forma per ætatem, per faciem hispīdam, hirsutam, barbatam, setosam. *alterum.* aliam formam. dolebis amissa pulchritudine, quæ

ne, qua quæstum non feceris: non sine lacrymis dicēs, Utinā sensus iste fuisset in pueritia, aut pueri forma rediret ad hunc sensum: iuxta illud Terentij, Eheu me miseram: cur non aut istæ mihi ætas & forma est, aut tibi hæc sententia: incolumes gemæ. imberbes, sine lanugine.

CRVQVIVS.

CRVDELIS. Ode prima huius libri hunc Ligurinum nominat durum, quod non fineret se exorari ab amatoribus. *se speculo.* duo co-dices Blandinij habent *in speculo.*

AD PHYLLIDEM, DE
die natali Mæcenatis, qui erat Id. April.
inuitans illam ad conuiuium.

ODE II. ἐρωτικὴ.

EST mihi nonum superantis annum
Plenus Albani cadus: est in horto
Phylli, ne tendis apium coronæ,
Est edera vis

5 Multa, qua crineis religata fulges:
Ridet argento domus: ara casti
Vincta verbenis aet immolato

Spargier agno:

Cuncta festinat manus: huc & illuc

10 Curstant mista pueri puella:
Sordidum flamma trepidant rotantes
Vertice fumum.

Vt tamen noris, quibus aduocis
Gaudiis: idus tibi sunt agenda,

15 Qui dies mensem Veneris marina
Findit Aprilem:

Iure sollemnis mihi, sanctiorque
Pane natali proprio, quod ex hac
Luce Mæcenæ meus affluenteis

20 Ordinat annos.

Telephum, quem tu peti, occupauit
Non tua sortis inuenem puella

Dives, & lasciuia: senetque grata
Compede vinctum.

25 Terret ambustus Phæobon auaræ
Spes: & exemplum graue præbet ales
Pegasus, terrenum equitem grauat
Bellerophonem:

Semper ut te digna sequare: & vlti,

Quam licet, sperare nefas putando,
Disparem vites, age, iam meorum

Finis amoram,

(Non enim post hac alia calebo
Femina) condisce modos, amanda

Vocæ quos reddas. minuentur atra

Carmine cura.

COMMENTATOR.

METRYM Sapphicum hendecasyllabum Adonio, tetracolon. inuitat Phyllidē amicam commendatione vini Albani veteris, ad lætitiā conuiuij, quod celebraturū se dicit ipso natali Mæcenatis, nempe idib. April. *nonum superantis.* decem annorū. *plenus Albani cadus.* Albani vini. elocutio est Elliptica. vt, vina bonus quæ deinde cadis oneratur Accestes. *ne tendis apium coronæ.* ex apio. ad exemplum Alcæi poetæ, qui apio coronari se gaudebat. vt, Atq. apio crineis ornatus amaro. *est edera vis.* vt, Et odora canum vis. *quæ crineis religata fulges.* crineis religata, Synecdoche. vt, nuda genui fulges. id est fulgere poteris, aut fulgere soles: non enim eam ad se coronatā venire cupit, sed inuitat vt apud se coronetur. *ridet.* grata est, refulget, splendet. *ara.* ex cespitibus in terra exstructa. *vincta.* coronata, religata. *casti.* sacris & puris. *verbenis.* verbenæ sunt omnes herbe, frondēsque festæ ad aras coronandas: dictæ quasi herbenæ. *aet.* auidē cupit, expectat. vt alibi, Ambo propositū peragunt iter vrbis aetres. *immolato.* hoc est sanguine immolati agni ad spergi, impleri, imbui. *cuncta festinat manus.* multitudo ministrantiū facit ad apparatus festinationē & curā *manus:* multitudo seruorū. *curstant mista.* mei serui & ancillæ festinant preparare conuiuiū. vt, Totidēmq. pares ætate ministri. *sordidum.* aut nigrū, aut quia sordida sūt omnia quæ fumus cōtingit. *flamma trepidant rotantes.* hoc est, veluti quodā tremore glomeratim voluentes. *vertice.* in verticē. *vt tamen noris.* occupatio ad faciendam fidē promissæ lætitiæ. hoc est, vt scias ad quod conuiuiū voceris, Idus sunt Aprilis, qui dies natalis est Mæcenatis, mihi propemodū gratior quàm dies meus. *findit Aprilem.* nam Aprilis Veneri est dicatus à Romulo, quod ab Aenēā genus duceret, cuius mater Venus a poetis fingitur. *findit.* diuidit: quia Idus mensem ferē in mediū diuidunt. *iure.* iustē, meritō. *sollemnis.* celebrādus est mihi. *sanctior.* religiosior. *panē.* panē, inquit, ad vitandam adulationē. *natali proprio.* meo die natali. *ex hac luce.* ex hoc die. *affluenteis.* accrescenteis, multos. *ordinat annos.* disponit toto anno faciēda. *Telephū quē tu petis.* dicit Telephū, quem ostēdit à Phyllidē amari, alterius iam & ditionis puellæ amore occupatum.

petis. diligis. non tua sortis. non tui loci, non conditionis, non professionis meretriciæ, sed diues & nobilis. grata compede. hoc est illecebroso & delectabili vinculo amoris irretitum, ligatum. *terret ambustus.* ab exēplo Phaëthontis & Belleiophonis nos monet sub persona Phyllidis, ne quid auidè & supra conditionem nostram appetamus, ne fortè in eiusmodi mala incidamus. *auaras spes.* illicitas & immodicas hominū cupiditates. *exemplum graue.* periculis plenum. *præbet.* ne maiora viribus audeamus postulare. *Pegasus grauius.* grauius ferens. *equitem terrenum.* mortalem. *Bellerophonem.* qui, cum ausus esset cōcentio Pegalo ferri per aëra, dicitur in terram decidisse *semper ut te digna.* præbet exemplum, seu monet appetere tibi conuenientia, & te digna sperare. *ultra. quàm licet.* putandum est nefas te admittere, si plus speres quàm liceat: ita poteris vitare Telephum qui tui dispar est. *age iam meorum.* exhortantis. O Phylli, tibi est dispar Telephus, & aliam amat: age, me dilige, qui tibi par sum. finis certè eris amoris mei, quia præter te diligam neminem, sed in te desinet amor meus, *non enim posthac.* metaphora. ut illud, Ardet amās Dido. nullius alterius, si me ames, accendat amore. *condisce modos.* hortatur ab utili, ad lyrae modos, ad discenda carmina suauis & amabili voce dicenda, decantanda, reddenda. nihil enim vtilius ad minuenda amoris curas, quàm suauis carmine recreare sensus omneis. ut, Solam enāque mali à collo fistula pender. nam tunc voluptas admittitur cum cura pellitur.

CRVQVIVS.

NECTENDIS APIVM CORONA. casus septimus, ad nectendas coronas ex apio. de coronis inter pocula, ode 1. libri huius. Non caret aculeo Horatium hic meminisse apij in tam celebri & læto cōuiuio, cum nihil apud omneis qui de apio coronario, quale hic notatur, scripserunt, magis sit in cōseffo quàm hoc apij esse dicatū luctui, mortuis, sepulcris, & certaminib. lugubribus: cuiusmodi fuere Nemea. Quod autē scribit Cōmentator Alcaem corona ex apio gauisum fuisse, nō præter rem facit: quia ille nō nisi tristitia, acerba & prope modum stasiotica scribebat, ut suprà demonstrauimus. Præterea quod corona ex apio luctuosa sit, testatur Suidas: *απὸ τοῦ εἰσανθῶ, ἵψη, πένθιμος ἔστι τὸ δὲ σίλιπον πένθος προέρχεται.* Quæ res etiā Timoleontis exercitui satis erat perspecta, ut scribit Plutarchus in Symposiaci. ut hic omittam Græcos in luctu mimos adhibuisse, qui Nenias decantarent apio coronati, de functiq. laudes recenserēt carmine quod Ialemon vocant. In euulgatis olim adnotationibus legi in epist. Cic. ad M. Celsium, ut or ætatis vitio, velim ita sit, sed tamen togam præte-

xtam texti apio: puto te audiuisse, &c. ad hanc sententiam meam stabiliēdam; sed in posteriore editione sua Lambinus ex veteribus scriptis indicauit legendū Appio. quare Budæus quoque est emendandus, vbi in pandect. agit de apio. atque etiam apud veteres præter huiusmodi apium aliæ omnes herbae à lætis conuiuiis non aberant. At si quis hic contendat ex Plinii lib. 20. cap. 11. apij nec ineptū mensis, nec insuaue, sed gratū & cōuiuiis congruū esse: quod is testatur huius ramos largis portionib. per iura mentiarū innatare: & in cōdimentis peculiarem habere gratiā: huic ego nō valde difficulter assensero, si apij illud dicat id esse quod Dioscoridi quidem est Elæoselinū, nobis autem Paludapiū; omnino negaui. hoc enim agreste est, iniucundum, luctibus aptū, & morbo comitiali excitando valde opportunū: idq. solū Coronariū à viribus accepimus: quod testatur numismata Selinuntiorum, in quib. & Selinum expressum est, & Hypsa amnis: in cuius paludib. Selini huius magnā fuisse copiam omnino non ambigo, adeo ut credibile sit vrbē ipsam Selinum inde sibi nomē adinuenisse. Ea autem Selinuntiorū numismata Græca paucos post annos, si vita illi superstes maneat, euulganda, mihi exhibuit Hubertus Goltzius, vnicius ipse & magno suo merito suspiciendus antiquitatis thesaurus. Quin & pro mea sententia facit plurimū, cuius opportunè me monuit Guido Laurinus vir & eruditissimus & antiquitatis indagator admirabilis, Athenarū inter cōiuales herbas Selini nullā mentionem facere. Quæ cum ita sint, facit Horatius, meo quidē iudicio, suo more: & quasi aliud agens, vltionem Phyllidi parat: quod illa, ipso neglecto, Telephū amplecteretur: iubens illam in medijs gaudijs tristē esse: nisi mutata sententia redeat ad priores amores. quod ut illi persuadeat, argumentis vitur præsentissimis, à nouis amoribus Telephi, ab imparitate, à difficultate & periculis, à suo erga illā perpetuo affectu, &c. quæ omnia mirum in modū mouere solēt animos amantiū. nam illa amorū inter se cōtentio solet mordere nō leuiter: qualis est illa in Eunuchis Terentij, Actus tertij Scena 1. ad fin. est *edera vis magna.* in Cōmentarijs Acronis nomine editi, Apio hæc verba sunt adscripta: *vel quia tardius depotatur qui prandet apio coronatus.* vbi pro *depotatur*, legendū est *demonstratur*: & pro *prandet* *potat.* verum à nullo qui herbastatūrit, hæc vis ebrietatis fugiāda attribuitur Apio, sed Ederæ. ait enim Isidorus lib. 17. cap. 9. de herbis Aromaticis siue cōmuniibus; Ederæ frigida

terre sunt indices secundū phisicos: nā antiphar-
macon ebrietatis est, si quis potās edera coronetur.
Quare hec inscitē cōfusa sunt ab eo qui Acronem
nobis perdidit. Ad Isidori sententiam confert hoc
Tryphonis medici dictū contra eos qui arbitrantur
Ederā vino mistam ciere ebrietatem seu ebrietatis
speciem commāducatis illius foliis, vt Plutarchus
dissertit: quandoquidem, inquit, temulentiam esse
iudicabit nemo eam noxā qua edera ipsa bibentes
afficit, sed animi perturbationem atq. deliriū: qua-
le Hyoscyamū atq. alia nonnulla prætare certum
est. Qua de causa Ioānes Pierius in Thyrsō Hie-
rogllyphico ebrietatis, non omnino candidē vsus
est verbis Macrobij ad suā opinionem stultitendā:
quando Thyrsus non tam temulentix quā pacis
cum hostib. ineundę, aut vinculi cuiusdam patienti-
æ ad obligandos belli impetus, signum fuerit. nō
enim mucro ad ederam, quasi Liber pater per ob-
liquum feriret circumfusę edera, irante mucro-
ne, vt ait, sed ad mucronem Thyrsi qui edera lam-
bente protegitur, vt habet Macrobi. lib. 1. Saturn.
cap. 19. vt taceam verbi illa non tam ad Bacchum
lætitix datorem pertinere, quā ad eum quem
ειναιος interpretatur, quod Martis etiam est pro-
prium. *vinū ē verbenis*. verba Commentatoris tā-
quam doctissimi interpretis hic exosculor. non e-
nim in animum meum faciliē inducere, veteres in
ariis coronādīs & sacris diis offerendis vsos esse alia
herba nisi passim obuia ad imitationem antiquorū
Rōmanorum, qui Verbenā, esse Plinio, habebant
gramē ex arce cum sua terra euulsam, lib. 22. c. 2.
vbi Verbenam & Sagmina idem significare docet;
quibus legati & ad hostes, & clarigatum, id est res
raptas clarē repetitum, mittebātur. Quin & apud
eundem lib. 15. cap. 1. legimus, Myrtea Verbenā
Romanos Sabinōsq. purgatos. Nūc ergo viderint
herbarum studiosi, qua ratione Verbenam, hanc
marem nominent, illam feminam. Hęc autē Ver-
bena, seu potius herbena, ideo Hieroborane dicta
est, quod ex arce Capitolij seu loco sacro esset
euulsa, nō autem solum quod sacris rebus conue-
niret; aliās multę herbe etiam eo nomine conse-
rantur. At si quis hic Verbenam eam esse contē-
dat quę Dioscoridi Verbenacā siue Peristereo
nominatur, illi nō multū certē repugnauero. nam
triclinium, vtriusque aqua illius adpersum excitat hi-
laritatem: atq. etiam quod vel suspēsa vel alligata
in sacris lustrationibus valere & efficax existi-
maretur, quodq. circa hanc Magi præcipuē infanserūt.
hæc perunctos impetrare quæ vellent, febris abi-
gere, amicitias conciliare, nulliq. non morbo me-
deri aiebant se posse. colligitur autem circa canis
exortum, sub Idus Iulias. Verū quod ea neq. ab
omnibus neque vbiq. reperitur, magis mihi pla-

cet prior expositio. nō hęc cōmemorare morem
maiorum in suscitibus faciendū, sūm per adultam
laurum, tum per verbenam, ad eximēdum animo
incussam religionem aliquam; ad confirmandam
supra scriptam opinionem: nimirū Horatij hic
meminisse Verbenę, vt & Phyllidem consoletur,
& ex eius animo demat iuctum propter amissos
Telephi amores, *trepidant flamma*. hic notato,
flām rotantes, sordidum fumū, lingua Epirheta
singulis appellatiuis natura i quadam ratione cō-
nexa. *Veneris marina findit Aprilem*. hoc Epitheto
marina, alludit Hor. ad hoc nomen *Aphrili*: quod
ἀφρί hoc est, spuma, deducitur: ex qua Ve-
nerem progenitam fabulantur poetę, & cruore
genitalium Saturni in mare projectorum: vnde &
Aphriliis mēsis Veneri facer, & ipsa *ἀφρί* nun-
cupata est: quod & agnoscit Neptunus apud Vir-
gilium, Fas omne est Cytherea meis te fidere re-
gnis, Vnde genus ducis, &c. At de huius nominis
Apriliis origine & significatione, an à Venere *ἀφρί*,
an à *Ἀπεί* is ab aperienda terra, lege Macrobij
lib. Saturn. 1. cap. 12. *affluenteis ordinat annos*. ver-
ba Cōmentatoris habent aīquam faciem vti in-
terpretis, sed obscuriora & certē mutila sunt: neq.
ex illis faciliē quis deprehendat quid sit annos af-
fluēteis ordinare, nisi ex singulis diebus natalibus
accipiamus annos singulos dietim ordinandos:
quid quibusq. anni & diebus & tēporibus cuique,
viro potissimum publico, sit agēdum: quod signi-
ficare cupit Horat. nam hoc negotiosis hominibus
est peculiare, vt à die natali secum ordinent & sta-
uant alterius cuiusdam vitę initium, certo ordine
rerum agendarum toto anno. Itaque verba Hora-
tij non tam sunt asseuerantia, (nemo namque vel
crastinum sibi certō polliceri potest) quā optan-
tis, quasi velit & multos annos affluere, hoc est ac-
cedere Mæcenati, & illos ordinari pro statu & trā-
quillitate Reip. Non me lacer, ordinari annos, hic
ab aliquibus, nec id ineptē, accipi pro *numerare*
annos à die natali: verū illa verba Cōmentatoris
in hanc sententiam me pertraxerunt: adeo vt non
parū absuerit quin affluēteis annos interpretatus
sim singulos illius anni dies, quādoquidē ordinare
verbum aliud præterea notet quā numerare, &
nō aliō spectet quā à die natali ad dies anni fu-
turi ordinandos. *Telephum quem tu*. Occupatio a-
marulēta quę facit ad indignationem & maxorē,
cui cōuenit Apū. Quid enim audiri granius ipsi
Phyllidi, quā Telephum adolescentem ab alia
puella adamari, eaque & ditiori & sortis alterius?
verū id consulto ab Horatio certum est dici, ni-
mirum vt Telepho in odium adducto, ipse Hora-
tius illa porciatur solus, ab illa obseruetur. *ambu-
stus Phæthos*. fabula Phæthontis in Eridanum
ab Ioue

ab Ioue deiecti fatis est cognita ex lib. 2. Metamorphoseon Ouidij. *Bellerophonem*. Nam Bellerophon post interitum Chimære, auxilio Pegasi rebus secundis elatus, conatus est alite (hoc est, alato Pegaso) cætos conscendere, ut quid rerū ageret Iuppiter, cognosceret; sed ille iratus immisit cæstrum in Pegasum, quo nimium fatigatus tandē deiecit scissorem suū Bellerophonem in campum Lyciæ, vbi ille postea fractis mēbris & murio debilitatōe, corpore mīrè errauit, vnde prius excecra Amazones, ut scribit Plurarch. de virtutib. mulierum: & Chimæarum Lyciorum piratam interemerat. *atra cura* ab effectu. redditur enim corpus exsiccum & languidum nimio amore: quem animi affectum vehemētiorem cōsequi solet ingratus quidā corporis color; qua ratione etiam apud Hesiodum in operibus censetur *λίπος μέλανα*.

AD VIRGILIUM, CONTINENS VERIS DESCRIPTIONEM: QUOD TEMPUS MORTALIBUS EST GRAVISSIMUM.

ODE XII. παραυπησι.

IAM veris comites, qua mare temperant
Impellunt anima lintea Thracia:

*Iam nec prata rigent, nec fluuij strepunt
Hiberna niue turgidi.*

5 Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix auis, & Cecropia domus
Aeternum opprobrium, quod malè barbaras
Regum est vltæ libidines.

20 Dicunt in tenero gramine, pinguium
Custodes ouium, carmina fistula.
Delectantque deum, cui pecus & nigri
Colles Arcadia placent.

15 Adduxere sitim tempora Virgili:
Sed pressum Calibus ducere Liberum
Si gestu, iuuenum nobilium cliens,
Nardo vina merebere.

20 Nardi paruos onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpicii accubat horreus,
Spes donare nouas Lurgus, amaræque
Curatum eluere efficax.

*Ad qua si properas gaudia, cum tua
Velox merce veni. non ego te meis
Immunem meditor tingere poculis,
Plena diues ut in domo.*

25 Verum pone moras, & studium lucri:
Nigrorumq; memor, dum licet, ignium
Misce stultitiam consiliū breuem.
Dulce est desipere in loco.

COMMENTATOR.

METRV tetracolon, tribus versibus Asclepiadeum & quarto Glyconicu. Monet Virgilium negotiatorē veris, quod tempus aptū docet navigationi *qua mare temperant*. moderatur, tranquillat, atq. ad nauigandum parant. *impellunt anima*. venti, vitatum est pōtis animas nominare flatus, allusione vocabuli Græci *ἀνέμους*. vt, *Quantū ignes animæq. valēt. lintea. vela. Thracia*. Fauonij. vt hic sit ordo: animæ Thraciæ, id est, Fauonij venti seu Zephyri, veris comites qui mare temperant, impellunt lintea. *iam nec prata rigent*. dura sunt, aut niue horrida. eo enim ipso tēpore & hiems clauditur & veris amœnitas aperitur, quo Zephyri flare incipiunt. *hiberna niue turgidi*. pleni; quia hieme niue soluta solent flumina sedudantia ingentem in decursu strepitum concitare. *Ityn flebiliter gemens*. filium suum a se interfectum in odium Tereii patris. *flebiliter*. quasi lacrymabunda. *infelix auis*. Progne: Tereii vxor in hirundinem veria. *Cecropia domus*. Cecrops Dux Atheniensium fuit. *regum est vltæ libidines*. Progne, cuius soror Philomela, fuit ex Pandione Duce Atheniensi. per Prognem hirundinem intelligimus, quæ eo tempore apparet. Nota est fabula, quod pro stupro sororis Philomelæ ad vindictam Ityn Tereii filiū Progne occiderit. vnde Tereus comperto facinore, dum ambas insequitur, ipse in vpupā mutatus dicitur, illæ verò, altera in hirundinem versa est, altera in luciniam. *aeternum opprobrium*. perpetuum malū, ignominiam, infamiam nullo tempore delebile, nempe stuprum. *malè vltæ*. paricidio: minus enim malum grauiori vindicauit, incestum paricidio communis filij. *barbaras*. hominis barbari mariti sui. *libidines*. turpeis & illicitos amores in Philomelam. *dicunt in tenero*. iam recēs enato. vt, Cum ros in tenera pecori gratissimus herba. *dicunt carmina fistula*. modulantur. *delectantq. deum*. Pana, a quo & fistula, & τὸ παρὰ πίορον inuentu celebratur, contentio illa de canendi gloria inter pastores. vt, Pan primus calamos cera cōiungere plureis instituit. *cui pecus*. Periphrasis Panos. vt, Pan curat oueis. *nigri colleis*. siluestres, obscuri, amœni, frōdosi nemoris. *Arcadia*. vt, Pan deus Arcadiæ. *sed pressum Calibus*. si cupis apud me bibere vinū Calenū. *ducere*. spiritui attrahere, vel simplex pro cōposito. educere poculis, id est, bibere. *si gestis*. gestire est toto corpore lætitiā ostēdere; sed hic pro cupere & valde desiderare ponitur. *iuuenū nobilium cliens*.

Nero-

Neronum, Claudij & Drusi, Augusti priuignorū. *nardo vinamerebere*. permutatione nardi vinum accipies. nam le vinum Calenum prolatum promittit, si vnguentum nardinum accipiat. *Nardus parvus onyx*. Onyx, aut mensura est vnguenti, aut certe ampulla marmorea, quam Græci dicunt Onychē. Onyx enim marmoris genus est, ex quo ad vnguentia odorata parua fiebāt vasa: de quo Lucanus ad ostentationē luxu Cleopatraz, Totāque effusus in aula calcabatur onyx. *Suspiciis accubat horreis*. Sulpicius Galba horrea Romæ habuit, à quo dicta sunt horrea Sulpicia, ubi oleū condi cōsueuerat. *accubat horreis*. continens pro contento. *spes donare*. notandū est *spes* dictum pluraliter. vt, *Spes pacis inanes*. nā qui vino incalecit oprimo, eoque multo, quod per Cadū significat, omnia sperat optima, diuitias, opes, honores. *largus donare*. puta Cadus, figura Græca. *amaras curas*. amaras curas. *eludere*. expellere. quod vinum est propriū per hilaritatem. *efficax*. sua largitate potens. *gaudia*. spes novas, vina Calena. *merce*. Onychē nardi. *non ego te meis*. occupatio. *immunem*. sine munere. *singere*. madefacere. *poculis*. vino. *plena diues*. non cogito tibi vinū propinare sine munere, vt diuites faciunt. *pone*. d. pone, rumpe. *moras*. cogitationē acquirendi, euz te remoratur à voluptate vitæ præsentis. *studium*. cupiditatem. *lucris*. quod mercatoribus est oprabile. *memor ignū nigrorum* rogi & mortis. *nigrorum*. lugubrium: ab effectu epithetō. *ignium*. quibus cadauera cremantur. *dum licet*. per mortem. dum viuis. *misce frustuliam*. coniunge negotiis voluptatē, mīce cum laboribus lætitiā. *consiliis*. negotiis, laboribus. *brenem*. propter temporis breuitatem. *dulce est*. iucundum est aliquando à seueritate remittere animum. *loco*. opportunē.

CRVQVIVS.

THRACIÆ. Mira significatio hiemis iam præcipitis, & veris adolescentis. cōmiscetur enim vti duo, Aquilo & Fauonius, aut (si mauis) Zephyrus, tanquam de principatu aëris contendētes, quorū alter hibernus est & horridus, minus tamen validus adolescente vere: alter autē vernus & placidus, cuius hic comes dicitur. hi tamē ambo Thracij sunt vel Homero teste Iliad. primo in initio, *Βόρρεας ὁ Ζέφυρος τότε θρηάκιος ἄνθρωπος*. vbi interpretes neglecta Geographiæ ratione sententiā variant. Quis enim nescit, modō vel prima Geographiæ elementa cognouerit, aliis alium esse orbis sitū & aspectū: adeo vt ventus Thracius his quidē sit Boreas, aliis autē Zephyrus. ita Thracia etiam nobis Borealis sit, illis tamen Zephyros ostendit, quibus ad Thasum, Lemnum, Imbrū, atque ad Iudiā

est nauigatio. Quō cūm non ignoraret Horatius Virgilium parare iter, tempus describit ei rei opportunū, obtinens antiquum. quis enim nō videt eum taxare Virgilij auaritiā, qui postremos huius odes versus ad viuū refecare vult: vt quem vel extremos ad Indos inuitat lucris bonus odor, nulla vel periculorum vel nauigationis habita ratione. hic locus variē discerpitur ab aliis: at inter ceteros qui ad Etōsias hæc verba transfert, nugas obtrudit. nam illi sunt ætatis adultæ comites. Non paruam lucem huic loco Horatij adferunt scripta Pantini. Ventri nonnulli, inquit, sicut & tempestates pleræque, statim temporibus & nasci & existerē, desinereq. solent: vt Fauonij seu Zephyri sub nonas aut certē quartum Idus Februarij, cū iam terra violas purpureas, veris aduentantis nuncias, profunderē incipit. Et Etesij seu Aquilones, vt refert Plinius lib. secundi cap. quadragesimo septimo, & lib. decimi octauī cap. trigesimo quarto, inter quos & Eurum æquali intervallo Cæcias suas nubes cogit trahiq. Oriuntur autē & spirare incipiunt octo propē dies ante Canis exortum, qui sub Iulias Idus Heliaeo ortu emergere incipit, eoque temporis spatio Prodromi & Canis antecursores nuncupantur, durantiq. post eiusdem quem diximus ortum dies plus minus quadraginta duos: vt in vniuersum spirent quinquaginta: nec id quidem assidue continuōq. neq. enim mane, neq. de nocte, sed à tertia diei hora exsurgere & spirare totum diē solent, non quidē constanter id, & in omnibus locis ac regionibus perpetuō, sed quibus locis annus sibi proprias constitutūq. temporū & rationes & vicissitudines obseruat. *infelix auis*. Comment. hic securus est communē opinionem: sed in manuscripto codice Bland. vetustissimo ex characterum frustulis comperi Progenem quidē in Iusciniā, Philomelā verō in hirundinem transformatā, eamq. hic dici infelicem auem, tum propter stuprum & linguam abscissam, tum quod suo cōsilio & opera Irys esset interfectus. nec caret ea res probabili coniectura, quod & Progne linguā haberet, quæ ad varios canendi modulos prorsus est necessaria: & quod gemere illius esset potius, quæ neque verbis posset exprimere dolorem, neq. sui vindicādi nosset vllā rationem: quod Philomelæ acciderat, cui & linguam præciderat Tereus, & in carcere prius ingemuerat quā suæ sorori id factum nuntiaret. Huc accedit illud Gorgiæ de hirundine apud Aristoteli tertio Rhetoricorū: *αἰσχρογὰρ ὁ φιλομήλα ὄρνις, ὃν οἱ ἐπαίνοισι δὴν αἰσχρογὰρ, παρὲν δὲ αἰσχρογὰρ*. Cui concinit illud Virgilij in Sileno: aut vt mutatos Terei narrauerit artus, quas illi Philomela dapes, quæ dona parauit: quod ipsa Iryn interfecisset, patriq. epulandū apposuisset. *Et Cecropia domus æternum*

atrum opprobrium. non fuerunt hæc sorores ex familia Cecropis, nisi ea ratione qua reges Athenienses à Cecrope primo rege sortiti nomen, dicti sunt Cecropidae: quemadmodum Parthorū reges ab Arface cognominati sunt Arfases; Aegyptij reges, Pharaones &c. Atqui fuere Pandionis regis Atheniensis filiz; quarū altera Tereo Thracū regi in vxorem à patre data est, quod is fuisset auxilio in profligando rege Ponti Athenas obsidente. Philomela autem apud patrem Athenis mansit: quā aliquando Tereus precibus vxoris accessit, atque in itinere constupratā lingua privauit, ne vim libi illatam fororē conquereretur. At illa post longam custodiam tandem in tenuissima tela omnem rem acu depinxit. Sororis itaq. vindicandæ Orgij iplis Progne occasionem nata, sororem liberat, cum qua communicato consilio Itys filius occisus est, patriq. Tereo ostendus appositus. qui cum sæpius Iryn adesse iussisset, tandem pueri caput sanguinolentum in cænam delatum est: quo conspecto, primū stupuit pater, postea stricto gladio utramque sororem cum Daulia nutrice infecurus est. At miseratione deorū Progne in Lusciniam, Philomela in Hirundinem, Daulia nutrix in Palumbem versā est: Ipse verò Tereus in Vpupam, qui adhuc puerum Iryn queritans continuo in siluis canit πῦ, πῦ. Itys autem in Phasianum mutatus fertur, plumis picturatis in morem regij pueri, qui variorum ornamenta colorum gestare solitus fuerat. *adduxere sitim tempora*. tempora, inquit Acrō ille vulgatus, pro ætate posuit, quasi, ὡς ὅτ' ἀνδρῶν γέγον' ἡβήσας, non meminisset Horatium hic de Vere agere: quod etiam non animaduertens Landinus, animas Thracias interpretatur ventos Etefios, non enim vult Lyricus tempora adduxisse sitim, hoc est, bibendi & conuiuandi cupidinē propter calorem, aut aëris æstum ariditatemque: sed quod Veris amœnitates, & aëris temperies suaderēt lætitiā, inuitarētq. ad voluptatem. adolescente namque Vere omnia quæcumque aliquo vite munere funguntur, nouam quandā faciem induunt, iam horrore hiemis, & turpi squallore fugato. ut ait Poëta, Veretumēnt terræ & genitalia femina poscunt. Huic Ode concinit illa lib. primi quarta, tanquam huius interpretatio: Soluitur acris hiems grata vice Veris & Fauoni &c. *sed pressum Calibus*. Cales deducta colonia est post quadringentos annos quā Galli vibē ceperant, auctore Paterculo. vnde Calenum vrbs olim in primis eximia, adiungā & ipsa Casilino, inquit Strabo: sed nunc vrbs ne vestigium quidem apparet: hinc vinū Calenū, cuius meminit Athenæus lib. primo, ἐκ τῆς πόλεως καὶ φασὶν ἐκ τῆς πόλεως. Nardi paruos Onyx hæc verba olent iocum non iusacrum, quæ serio

notent Virgiliū nescio cuius tenacitatis, quod ipse vix parua donet vt magna accipiat, quæ commendantur à bonitate, à loco, ab effectu, vt quæ lætitiā spēsque nouas concilient & curas abigant. Onyx à Plinio lib. trigēsimi sexti cap. septimo, in Arabiz montibus, nec vquam alibi nasci scribitur ex veterum sententia. Sed in Germania, inquit (vbi legendum est, Carmania) primum potioris vas inde factis, deinde pedibus lectorum sellisque Cornelius Nepos tradit magno fuisse miraculo &c. Postea cap. octauo Onychen scribit etiam alabastrum nominatum, quem cauant ad vasa vnguentaria, quoniam optimē conseruare incorrupta dicitur. In hanc sententiam habet Isidorus lib. decimifexti cap. quinto, de marmoribus: Alabastrites, inquit, candidus, intermixtus variis coloribus: ex quo Euangelici illius vnguenti vasculum fuit. cauant enim hunc ad vasa vnguentaria &c. Nasceitur circa Thebas Aegyptias & Damascum Syriæ ceteris candidior, probatissimus in India. Hinc ex usu eius marmoris, quæ & Gemma dicitur, Onyx pro vase accipit. Martialis lib. septimo, Vnguentum fuerat quod Onyx modò parua gerebat. & li. decimo, Paruus Onyx vna pectus cenula mensa. Propertius: Et Crocino nareis murtheus vngat Onyx. Pollucius nūcupatur οὐνίχης, & Suidæ οὐνίχης. Huius etiam meminit Dioscorides lib. secundo, quem vocant herbarij vnguem odoratū, atqui opinor eum ad hunc locum non pertinere. Quin & Athenæus lib. vndecimo cuiusdam Onychis mentionem facit. οὐνίχης. πᾶσι δὲ ἐν Ἀττικῇ λέγουσι τὸ ἐξ ἡλίου ποτὲ γινώσκον ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ καλεῖται καὶ οὐνίχης &c. quam lectionem si admittamus, non dubitarim asserere id lignum, vnde tale poculum fiebat, habuisse colorem vnguis humani, nō minus quā id marmor & alia quæ illo nomine censentur. *paruus Onyx*. hic locus olet iocum non iusacrum, at huiusmodi tamen qui serio notet Virgiliū sordidæ cupiditatis, tum quod ipse vix parua donet vt magna accipiat, nimirum pro paruo onyche cadum vini; tum à pretio optimi, tum à loco, Caleni; tū ab effectu, quod hilaritatem & spēs nouas conciliet, curasq. abigat. *horreæ*. hæc Plinio dicuntur Apothecæ, vt apothecæ vinarie lib. decimi quartæ, cap. decimo quarto, reposito in cellæ: alia autē sunt σκευῶν. *merce*. onyche: vnde faci' ē conicias hunc Virgiliū negotiatorem fuisse. *immunem*. sine munere: nonnunquā enim gratis conuiuæ excipi solent: cuiusmodi olim conuiuia εὐλαπία cum magno apparatu & splendore dicebantur, ad imitationem τῶν θείων, quæ fiebant in honorem Deorum: quod nemini conuiuariū aliquod conferre erat integrum, vt habet Athenæus lib. 2. Σίλκιος δὲ φησὶ τὸ παλαιὸν οὐκ εἶναι ὅτι οὐτὸν εἶναι ἐκ τῶν πλεόντων, ὅτι εὐλαπία.

ἡ δὲ πάλαιαν περὶ φέρειται, μὴ θύει ἔτι τῆς δ' αὖτε.
 διὰ καὶ τοῖς καὶ θάλλει καὶ μέλλει ἀνέχεσθαι. Huius
 utriusq. simul meminit Theognis in *ἑῷς γράμμασι*
ἰλγυακῆς, θάλλει δὲ καὶ ἰλγυακῆς παρὶς ἢ ἐν πᾶ-
 σιν: quia utrumq. erat immune: at aliud etiā erat
 conuiuandi genus, τὸ ἔργον καὶ ἔργον. apparata
 quidem mensa, sed quō quemque conferre erat
 necesse. huius rei hic appositū etiā lectorem me-
 morem facit Lambinus. tale itaque hoc erat con-
 uiuium, ad quod ab Horatio inuitatus est Virgi-
 lius, quia illum nō admittebat immūne. *singulare*.
 Sic habet codex Bland. antiquissimus.

COMMENTATOR.

METRYM tetracon, duobus versibus
 Asclepiadeū, tertio Pherecratium, quarto Glyco-
 nicum. Insultat meretrici Lyce, de cuius superbia
 conqueritur Ode 10. lib. tertij, *Extremū Taniam*
si biberes Lyce &c. ei autem idcirco insultat, quod
 iam anus facta, & ætate defessa contemnatū a iu-
 uenibus, de quorum antē amoribus multum sibi
 applauserat. *vis formosa videri*. vis videri puella.
 mirē itaque impudens, quōd bibis, quod nou est
 puellarum. *ludisq. & bibis*. utrumq. in anu mu-
 liere turpissimum est, quōd & puella videri velit &
 lasciuire. *impudens*. impudenter bibis: alludit ad
 fœdum illum ruinandi morem. *& cantu tremulo*.
 tremulum vel ad vocem lasciuam, vel ætate refer-
 tur. senio namque non ea vis est vocis. effrendæ,
 quæ iuuentuti. *pora*. porulenta. *Cupidinem*. amo-
 rem. *lentum*. circa te, quia anus es, & ingrata per
 ætatem. *sollicitas*. vis excitare. *ille*. amor. *virentis*
& docta. multum decorā vult Chiam videri: quōd
 sit ætate florenti, quōd docta psallere, quōd for-
 mosa, cuius forma in genis pulchris dici residere,
 Synecdochicōs. nam & in oculis gratia est & illece-
 bra. idcirco ait, amor semper vigilat in forma Chię
 florentis per ætatem. *importunus enim*. Ironicōs,
 quia ad animum nolit accedere, sed contemnat, &
 puellas sequatur. *transuolat aridas querens*. Irusio
 plena mordacis amaritudinis. per quercum enim
 aridam, significat anum exsuccam, quam necesse
 est amorem transuolare dum festinat ad iuuenes.
luridi. pallidi, nigri, liuidi. *te quia ruga*. vt, fron-
 tem obscenam rugis arat. *turpant*. deformant. vt,
 Turpantem puluere crineis. *& capitis niues*. canis,
 canities. lepidē permanet in solo capite describē-
 do; vt in cuius faciei pulchritudine Cupido excu-
 bet. vt suprā, in pulchris Chię genis. *nec Coa pur-
 pura*. pretiosā. à loco; nam in Co insula vestes te-
 nuissimæ texuntur ad delicias muliebres & luxū,
 optimæque purpura tinguntur. *tempora*. iuuen-
 tutem: quamuis te ornes & vestibus & geminis
 pretiosis, non potest tamē hic cultus tempora prio-
 ris tui reuocare, & pristinam referre iuuentutē.
qua. tempora præterita. *notis*. publicis omnibus
 cognitis. hoc est, vt publica in Fastis notata ser-
 uantur ac includuntur, ita priuata, quasi in sepul-
 cro condita, prætereunt non reditura. *inclusit*. in-
 clusa tenet ac seruat. *volucris dies*. decurrens ætas.
Venus. venustas. *heu*. Ironia: fingit enim se illius
 miseri, vt dolorem illi excutiat grauiorem. *quod*
motus membrorum. saltatio. *quid habes illius?* quid
 habes illius ætatis pristinæ? aut, quid tibi præteri-
 tæ gratiæ remāsit? multis enim modis possunt pla-
 cere mulieres, quæ ei rei dant operam, nimirum
 pulchritudine & adpectu, quæ in facie reuertunt;

h. 2

inceſſu

AD LYCEN, MERETRICEM
 vetulam. Gaudet compotem se voti sui
 factū esse, quōd illa anus iam facta sit.

ODE XIII. περὶ γέννη.

AVDIVERE, Lyce, diu mea vota, diu

Audire, Lyce: sis anus: & tamen

Vis formosa videri:

Ludisq. & bibis impudens:

3 Et cantu tremulo pora Cupidinem

Lentum sollicitas. ille virentis, &

Docta psallere Chia

Pulchris excolat in genis.

Importunus enim transuolat aridas

10 Quercus: & refugis, te quia luridi

Dentes, te quia ruga

Turpant, & capitis niues.

Nec Coa referunt iam tibi purpura,

Nec cari lapides tempora, qua semel

15 Notu condita fastis

Inclutit volucris dies.

Quod fugit Venus? heu, quoue color decens?

Quo motus? quid habes illius, illius,

Qua spirabat amores:

20 Que me surpuerat mihi,

Felix post Cynaram, notaque, & artium

Gratarum facies? sed Cynara breuiter

Annos fata dederunt,

Servatura diu parum

25 Cornicis vetulæ temporibus Lycen

Possent vt iuuenes visere feruidi

Multo non sine risu,

Dilapsam in cineres facem.

incessu & motu, quæ reliqui sunt corporis. *qua spirabat amor.* quæ ita pulchra erat ut amores exnalaret, emitteret. *qua me superuerat.* Syncope, pro subripuerat: alienum à mente fecerat, seu amantem. *felix post Cynaram.* non postponit Cynaram huic, sed post illius pulchritudinem huius faciem dicit enituisse, alioqui minus amatam. itaque post aut ad qualitatem pertinet, hoc est formam, hoc modo, Tu, ô Lyce, pulchritudine es secunda à Cynara, aut ad tempus, hoc est, tu post illam vitam defunctam ad amandum es elegantior. *artium gratarum facies.* artium gratarum facies illa dicitur, quæ oculis, nutu superciliorum, ceruicis volubilitate, capitis gratia, totius denique corporis motu placet. *sed Cynara breuius.* deploratio mortis, quod ætate nondum matura perierit. *seruatura diu paræ.* Imprecatio annosioris, ut foedior Lyce fiat, & contemtor, hoc est, fata te facient annositate cornici similem. *possent ut iuuenes.* hoc est, quæ lumine ac gratia vultus tui facis intar, incendisti adolescentes, & consumpsisti feruidos; ita nunc annositate fax tua cadat in cineres, iuuenibus huius ætatis facta risui, nam ita iam perdidisti pulchritudinem, sicut fax consumpta desinit in cinerem: ita mutata est pulchritudo in deformitatem.

CRVQVIVS.

AFDIVERE, *Lyce.* nempe quod hæc tua olim arrogatia in me, & nimia sæuitia, in caput tuum redierit. Monuit Horatius Lycen Ode decima lib. tertij, ut ingratiā Veneri superbiam poneret, nisi aliquando illius iram experiri vellet: quod nunc illi pro suo merito vsu venisse vehementer lætatur: nempe quod tanto ab omnibus iam magis haberi odio incipiat, quanto antea fuerat amabilior: quod indicat ipsa repetitio, quæ multum facit ad exaggerationem. *sis annus.* sis annosa: ob annorum multitudinē: aut sis delira, seu sine mēte, *in dō tū vōr,* & priuatiua particula *a,* ut ait Festus. *importunus.* importunum, ait Festus, in quo nullū est auxilium: verum importunus etiam inquietus amor dicitur, ut est apud Virgilium, Bellum importunum ciues cum gente deorū. *luridi.* luridi, supra modum pallidi, teste Festo. *nec cari lapides.* hanc lectionem cur non mutarim, fecit codex antiquissimus, & interpretatio annotata, scilicet *pretiosi:* sed duo alij cod. habent *clari.*

AD AVGVSTVM: PATRES
& populum esse sollicitos de honoribus illi decernendis.

ODE XIII. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΚΗ.

*Quæ curæ patrum, quæue Quiritium
Plena honorum muneribus tuas.*

*Auguste, virtutes in auum
Per titulos, memoresque fastos
Aeternæ: ô qua sol habuibilem
Illustret oras, maxime principum,
Quem legis expertes Latina
Vindelici didicere nuper,
Quid Marte posses. milite nam tuo
Drusus Genaunos, implacidum genus,
Breuósque velocem, & arceis
Alpibus impositas tremendū,
Deiecit acer plus vice simplici.
Maior Neronum mox graue prælium
Commisit: immaneuq; Rhatos
Auficijs populis secundis
Spectandus in certamine Martio,
Deuota morti pectora libera
Quantū satigares ruinis:
Indomitas propè qualis vndas
Exercet Austet Pleiadum choro.
Scindente nubem: impiger hostium
Vexare turmas: & frementem
Mittere equum medios per igneis,
Sic tauriformis voluitur Aufidus,
Qui regna Dauni præfluu Apuli,
Cum sauit, horrendamque cultis
Diuiciem meditatatur agros:
Ut Barbarorum Claudius agmina
Ferrata vasto diruit impetu:
Primósque & extremos metendo
Strauit humum sine clade victor,
Te copias, te consilium, & tuos
Præbente diuos, nam tibi, quod dis
Portus Alexandrea supplex,
Et vacuam patefecit aulam,
Fortuna lustrò prospera tertio
Belli secundos reddidit exitus:
Landemque, & optatum peractis
Imperii decus arrogauit.
Te Cantaber non antè domabilis,
Medúsque, & Indus, te profugus Scythæ:
Miratur, ô tutela præsens,
Italia, dominaq; Roma:
Te fontium qui celas originem
Nilúsque, & Ister, te rapidus Tigris,*

*Te belluosus, qui remotis
Obstreps Oceanus, Britanni,
Te non paucis funera Gallia,
50 Duraq; tellus audet Iberia:
Te cede gaudentes Sicambri,
Compositi venerantur armis.*

COMMENTATOR.

METRUM tetracolon, duobus versibus Alcaicum, tertio iambicum dimetrum hypercatale-
cton, quarto Pindaricum. Negat villo Senatus popu-
lūque Romani obsequio posse pro meritis dig-
nos honoretribui virtutibus Cæsaris, ut æterni-
tati consecratur. *qua cura patrum*, quantum studiū,
ut dignè te laudibus, & magnis honoribus profe-
quantur ô Auguste; vt, Quibus cælo te laudibus
æquem. *plena honorum*, maximis. Periphrasis su-
perlatiua, pro plenissimis, honorificentissimis. *per
titulos*, indices virtutis tue *memorèq; fastos*, an-
nales, in quibus memoria annorū & temporū cō-
tinetur, ad commemorationem honorum, rerum
gestarum, & actorū publicorum. *æternæ*, æternas
faciat & laudibus consecret *ô qua sol habitabilis*,
propter terræ plagas inhabitabiles. *diu tibi* *Ζώνη
δυναστεύουσα*, nō dicitur *Ζώνη* *δυναστεύουσα*,
ô maxime principū qui terram incolunt, qua parte
sol illustrat oras mundi habitabiles. *legis expertes*,
Latine, nō subiacentes Italis; vel ciuilitatis & hu-
manitatis expertes & ignari. *Vindelici*, gēs est Cis-
alpina. *quid Marte posses*, quantum posses in bello,
adscribit Augusto victoriam Drusi de Vindeliciis.
Genaunos implacidum genus, Galliz Cisalpinę gē-
tem implacidam, implacabilem. *milie nam tuo*,
caussa cur adscribat Augusto victoriam: à suo mi-
lite. *Brennoque*, gens Galliz Cisalpinæ. *plus vice
simplici*, quia plureis hostium prostrauerat quàm
perdiderat. Drusus enim lælus pacari non poterat,
nisi duplicem inferret iniuriam. *arceis*, Rhetorū
torreis: ab arcendis hostibus. *impositas*, exstructas.
Alpibus tremendis, metuendis, propter altitudinē:
quia omne quod altum est, quasi tremore quodā
minatur ruinā: aut propter hostium feritatem. *de-
iicit*, diruit, deturbauit. *mox*, vt recepit exercitum,
post deiectos Brennos & Genaunos, *immanis que*,
fortis, æuos. *spatandus in certamine*, habet hæc
vox in se admirationem, quo pacto ipse Claud. Ti-
berius pectora aduersariorū morti destinata, spe-
ctari dign⁹ magnis fatigaret ruinis: quod ad sum-
mam eius laudē pertinet. *deuota morti*, destinata,
nō timentia mortem. *pectora*, hostium. *libera*, li-
bertatis amore. *ruinis*, cladibus. *indomitus propè
qualis*, Comparatio viri fortis cum vnda furentis
tempestatis; vt hæc sit sententia: talis fuit Nero in

prosterndis hostibus, qualis est Auster in turbā-
dis vndis, orto sidere Vergiliarum. *indomitus*, fu-
rentis. *propè*, propemodum. *Pleiadum choro orto*,
orientibus Vergiliis. *Pleiadum*, quæ & Vergilię di-
cuntur, harū tempestuosus & occasus est & ortus.
seidente nubis, vento tempestuoso faciente plu-
uiam *impiger*, Ellipsis, Talis; nam talis fuit Tibe-
rius impiger vexare. i. ad vexandū, hostiū turmas,
qualis cōsuevit esse ventus ad cōcitandā tempesta-
tem & vndas: *mittere equum*, irrumpendo hostiū
cūtheos. *medios per ignem*, per medium pugnae fer-
uorē, per mediū ardorē belli: nam pro asperissimis
conciatissimisque periculis ignem posuit. *Sic tau-
riformis*, vna est pars orationis composita. Nobiles
autē fluij cornigeri pinguntur, quod ex impetu
aquarū in angustis decurrentiū obscurus quidam
sonitus, quasi bouū mugitus, exaudiat. vt, Cor-
niger Hesperidū fluij⁹ regnator aquarū. Hinc etiā
tempora illorū perhibetur coronata arundinibus,
quoniā ripæ fluminū illarū silua decorantur: quæ
etiā ventis agitata obscurē sonat. vt Poëta, & tene-
ra prætexit arundine ripas. vel alio modo quod di-
uerso aquarū fluxu, quasi cornibus, terrā profcin-
dant. *Ausidum*, Apuliz fluius. *disiunctum*, horrendū
aquarū imperū cum euerfione agrorum. vt, Saxi de
vertice torres sternit agros. *Claudius*, Tiberius Ne-
ro. *ferrata*, ferro munita. *primoque & extremos*,
totā aciem. *metendo*, cædendo. vt, Proxima quæq-
metit gladio. *stravit humum*, impleuit humū, ob-
texit humum. *sine clade*, sine damno suorū militū.
te copias, te consilium, Apostrophe ad Augustum,
cuius auspiciis Tiberium dicit & hosteis fuisse, &
felicitatem cōsecutū, victoriāq; de Rhætis Vin-
delicis redundare in Augustū. *tuos diuos*, qui tibi
fauent. *nam tibi quo die*, ætiologia ab euentu quo-
dam fatali: quod post annos quindecim quā ce-
perat Augustus Alexandriam, eodē die Tiberius
superavit Vindelicos: qui locus victoriæ Tiberij
totus Augusto festur acceptus, ab ipsius potentia,
prudentia, felicitate in rebus gerendis. & à fauore
numinis: quo factū esse videtur, vt Actiaco bello
ab Augusto impia Pompeij cædes vta sit: & Vin-
delici in eius potestatem redacti. *vacuam*, sine ho-
ste, sine domino, sine honore pudicitia. *aulam*, do-
mum regiam. deuicta Cleopatra Ægyptiorū regi-
na. *reddidit*, attribuit, adauxit. *peractū imperiū*, fi-
nitis, subacto orbe. *optatum decus*, immortalitatē
ex consecratione, quā meritis fuit Augustus, di-
uinis honoribus sibi ob virtutem decretis. vt in E-
pistoli, Præsentī tibi maturos largimur honores;
iurandūq; tuū per nomē ponimus aras. *nō nisi
doma*, semper indomitus, nec prius subditus Ro-
mano populo quā victus à Cæsare. *profugus Scy-
thes*, quia numquā eisdem sedibus vitur. *ô turcla-
præfens*.

praesens. ô tu Cæsar Auguste, qui tutaris nomen & imperiū Romanū. *praesens*. propitius & potens. vt, Et vos agrestum praesentia numina Fauni &c. *qui celat*. quia origo Nil nescitur. vt, Et gens si qua iacet nascenti conscia Nilō. *Ister*. Danubius, in Gallia ortum habens. *rapidus Tigris*. velox. horū fluminū cōmemoratione designat gēteis illis vicinas. *te belluosus*. belluis marinis abundās. *remotis*. longē separatis. Britāni enim interfuso Oceano à terris omnibus separantur. vt, Et penitus toto diuisos orbe Britannos. *non paventis*. non timentis mortē, aut propter ingeniā ferociā, aut quod sibi persuaderent sese aliquando reuicturos. vt Lucanus, Animāq. capaces mortis. *durāq.* laboriosē *audis*. colit, obtemperat. *cæde gaudentes*. bella opātes assidua, vt, aut impacatos à tergo horrebis Iberos. *cōpositis*. depositis & collectis; pacatis moribus & feritate deposita. CRVQVIVS.

QVAE ENTRA PATRUM. Quandoquidem Horatio pro comperto erat, Augusto pro meritis munera digna à Patribus populūq. Romano deferri nō posse, in cuius honorē hæc Ode deçantata est; hoc saltem optat, vt illi dona solitis maiora decernantur & honorificentiora, ipsi iā victori de Rhætis Vindelicis ac triumphanti. Solita autem præmia erant, aurū coronariū ex victis bellogentibus, quod Imperatori nisi per triumphū recepto, dari nō decebat. præterea locū in Circo ad spectandum cum laurea & sella curuli inter viros triumphales & Consulareis dari solitū erat triumphanti & suis posteris. statuat autē in foro equestrem ampliore sumtu, cū decretis & honorū titulis in Palatio, in Capitolio aut in cella Iouis (qui maximus honor) Senatū populūmq. triumphū agenti Augusto tribuere æquum esse iudicat. *Patrum*. ob honorem dicti Patres, quorū filij Patricij: ijdē & Seniores nominantur, propter senium. nam ex senioribus centum elegit Romulus, quorū consilio omnia gereret. *Fastos*. fastorū libri, inquit Festus, in quibus totius anni fit descriptio. *ô qua sol habitabiles*. exclamatio parænetica, continens per enumerationem res ferē omnes ab Augusto, & illius auctoritate gestas, hic ego lectionē Græcā in Commentatore restitui quo ad eius fieri potuit ex characteribus Latinis, aut potius Gothicis, adeo numeris erāt similes: quibus sententia de Zona adusta, & duabus externis frigidis inhabitabilibus, signata erat. Cōmentaria vulgata præter hanc vnicam dictionē *κατανοήσαντες*, nihil habet: vnde cōiectura facilis est quantum nobis perierit per sæcula barbara. *legis expert*. i. ciuilitatis, & humanitatis: nā Liuius teste, versantes in asperis illis montibus, & regione squallida atq. inculta, tēporis successu facti sunt & ipsi efferi & inculti. *Vindelici*. hoc no-

men iam obsoleuit, præter vnicā ciuitatē Augustū Vindelicā, cuius vnus fit mentio in libro de præfect. Romanis in Rhætia secunda. *Genauos*. sic scriptū inueni in trib. codicibus Bland. sine vlla litura aut macula, quos vix dubito esse *Velaunos*; paucis immutatis litteris in Rhætia secunda, quos delineat Plinius li. 3. ca. 20. & Ptolemæus in Rhætia Vindelica, Gallos Cisalpinos, vnā cū Breunis & Naunibus seu Naunis (inflexione enim in barbaris nominibus cōperimus in scriptoribus non ita curiosē obseruatā.) In Annotationibus vnus cod. videt *Cenauos*; vicinirate certē litterarū G & C. vnde coniecterē apud Strabonē legendū esse *κισαβων*, pro *κισων*, & *κισων* pro *κισων*. nolim tamē inficiari esse Brencos aut Bregcos seu Breucos; verū dixerim illos nō esse Vindelicos, sed potius Dalmatas, auctoritate Plinij. Si quis velit hic Rhæticiq. additā esse Dalmaticā victoriā, per me quidē licebit, sed nō video hoc significare Horatiū: & nimis temerariū arbitror, vnus vocis, fortasse nō suo loco positæ gratia, præter rem quidquam sentire & dicere. *Brennosq.* sic scribitur in tribus codicibus Bland. quos secutus sum, quia hoc nōmē & Ptolemæo cognitū est in Rhætia Vindelica siue secūda, vt distinxit ille qui de præfecturis Romanis librū edidit: & Paulus Diaconus Aquilegensis li. 2. capite vndecimo historię Longobardicę, & Plinius lib. tertij cap. vigesimo, cum Velaunis, nō procul ab his distitis L. Florus lib. 4. ca. 12. habet Brennos. *acer plus vipe*. nō vna pugna, aut vno congressu. hoc enim maioribus erat. *vipe*, à vi deductū; sed multifariam deiecit, hoc est sedibus pepulit, multis vrbium & castellorum, vt habet Velleius, oppugnationibus: non quod omnino deuicerit, sed coercuerit, vt memoria proditum reliquit Suetonius in Augusto. Quod autem habet Velleius perditos fuisse, opinor hoc magis ad gratiam, quàm pro fide historię scriptū esse: vbi ego Suetonium pluries fecerim. *maior Neronum*. Claud. Tiberius Nero: nam cum difficilius pugnaret Drusus, illi ab Augusto in auxiliū submissus est Tiberius ad conficiendum bellum: qui mox graue prælium commisit, inmanēsq. Rhætos aucipiciis pepulit secundis. Ineptalectio est in Acrone vulgato, vbi Drusus est maior Neronū, contra fidem historię. nā Drusum enixa est Liuiā intra Cæsaris Penates, auctore Velleio: Tiberij autē secum attulit. Itaq. aut propter fratrem Drusum vulneratū missus est Tiberius, aut certē post mortem Drusi, Tiberius Rhætos aggressus mox strauit, & in prouincię formā redegit. habet autē Eusebius in Chronicis, quod Olympiade 193. Tiberius de Rhætis Vindelicis, Armenijs, Pannonijs triumpharit. *præfuit*. sic Ode tertia huius lib. *præfuit*. in tribus cod. Bland. quos secutus

Rectus sum contra vulgare lectionē: propter Plinium qui li. tertij ca. vndecimo habet, Ausidus ex Hirpinis montibus Canusū præfluens; quod oppidū est in Apulia Daunia; secundū descriptionem Ptolemæi: nec arbitror hanc lectionē nō acceptā fore ijs qui & Italiæ à Plinio secundū regiones distinctionē, & Ptolemæi sextæ tabulæ ordinē sunt amplexun. *meditatur*. tres codices habent *mentatur*: sed quia annotatio scripta habet *meditatur*, nolui ab ea discedere, quod existimem illā esse veri interpretis, etiam si hæc verba ab inepto adiecta sint, *melius dixisset facit quā meditatur*, quæ lectio est in vulgatis codicibus Porphyriionis. *nam tibi quo die*. annorū numerus à Cōmentatore notatus, apertè scribitur ab Eusebio in Chronicis; ait enim, decimo quarto regni Augusti Cleopatra & Antonius semet interimunt: & Aegyptus fit Romanæ Prouinciæ facit: qui anni intermedij sunt 15. numero, *qui calat origi*. Quamuis nonnulli Cosmographi in suis dehnationibus ostēdere laborent Nilum habere originem ex montibus Lunæ: nō arbitror tamē illud alicui certò constare. nā vt præteream Herodoti hac de re opinionē, id ipsum certissimis argumentis asserit Ioannes Leo in sua Africa ipse Africanus lib. 9. nondū esse inuentum Nili fontem, ne ab ipsis quidē Aethiopibus, qui mercatū exercent cum ipsis Ducalibus, quæ ciuitas est Africæ. *Ister*. Danubius est; sed suū nomē mutat: in ortu quidem Danubius, post autē Ister vbi Illyricum alluit, iterum Danubius in Euxinum se exonerans dicitur. Strabo lib. 4. Istri fontes, inquit, iuxta Sueuos & Herciniam siluam sunt. Beatus Rhenanus in sua Germania, Ab origine Nicri & arce Lupondo nō ita præcul abest ortus Danubij. Qui verò omnia quæ ad hunc fluuiū pertinent cognoscere velit, legat Commentaria in C. Iulij Solinum de Danubio. *rapidus Tigris*. velox in decursu, adeo vt saxa ingentia aliquando secū rapiat, ex Armeniæ montibus decedens; aut ex Tauro, inter Armeniā & Mēfopotamiam, vt habet Strabo, & celeritate nomen adeptus; nam Medi sagittam vocant Tigrin.

AD DIVVM AVGVSTVM.

ODE XV. ἑρμηνείαν.

HEROEVVS *volentem prælia me loqui,*

Victus & vrbeis, increpuit lyra,

Ne parua Tyrrenum per aquor.

Vela darem, tua Casar atas

55 *Fruges & agri restulit vberas,*

Et signa nostro restituit Ioui,
Derepta Pariborum superbis
Postibus, & vacuum duellus

Ianum Quirini clausit: & ordinem

Rectum euagantis frena licentia:

10

Iniecit; emouitque culpas:

Et veteres reuocauit artē:

Per quas Latinum nomen, & Italia

Creuere vires: famæque, & imperi:

Porrecta maiestas ad ortum

15

Solis ab Hesperio cubili.

Custode ritum Casare non furor

Ciuius, aut vis eximet ocium:

Non ira, quæ procudit enseis,

Et miseris inimicat vrbeis.

20

Nō, qui profundum Danubium bibunt,

Edicta rumpent Iulii: non Geta,

Non Seres, insidie Persæ,

Non Tanaïm prope flumen orti:

Nēsque & profectus lucibus & sacris

25

Inter iocosi munera Liberi

Cum prole matronisque nostris,

Ritē deos prius apprecati,

Virtute sanctos mora patrum dūces,

Lydiū remisso carmine tibio,

30

Troiamq; & Anchisen, & alma

Progeniem Veneris canemus.

COMMENTATOR.

METRVM idem cum præcedenti; continēs laudes Cæsaris. *Phæbus*. increpuit me volentem loqui lyra, hoc est, carmine lyrico describere prælia & victas vrbeis ab Augusto, & illius Ducibus, hoc est res gestas Regūmq; Ducūmq; & tristia bella: quandoquidē huiusmodi rei grauitas non carmini lyrico, sed magno operi conuenit: ad lyram autē decantantur cōiuiua, amores, & prælia virginū. vt, cum canerem reges & prælia, Cynthius aurem vellit, & admonuit, pastorem Tityre pingues pascere oportet oues. *increpuit*. obiurgauit & monuit. *ne parua*. allegoricòs. ne grauem materiam & sublimem humili carmini committerem: hoc est, ne darem parua vela, id est, ne crederem leuibus versiculis, per æquor Tyrrenū. i. res bellicas. *restulit vberes*. copiosas: seu quia in pace diligentior cultus vberiorum fructum facit, seu quia Cæsar ipse factus deus faueat frugibus. vt, Ecce Dodo: nā: procedit Cæsaris Astrum, Astrum quo segetes gauderent.

gauderent frugibus. Quod autē hoc verū sit, bellū
ipsum demonit: at, quo milites per agros & truges
iter facientes omnia conculcant, vastant & prædā-
tur. & *signa*. militaria, quæ Parthi acceperē octo
Crallo, *nostro restituit Ioni*. Capitolino. vbi signa
constitui & seruari solebant, ea autē vitrō mīla à
Parthis Augustus suscepit. *superbis hostibus*. qui,
ne victi dicerentur, vitrō miserunt in societatis &
pacis signū. *duellus*. bellis. *Ianum*. Iani templum.
clausit. pace facta per vniuersum orbē. nā tempore
belli patere consuevit Iani templum, quod rebus
omnibus pacatis clauditur: quare ad significationē
futuræ pacis ait Poëta, Claudentur belli portæ. &
ordinem rectum eua. est autē ordo: iniecit frenā. i.
legibus lais coercuit. *licentia*. propter otium & pa-
cem & rerum abundantiam. *eua*. i. perturbati,
ordinem rectum. i. vitā quietā & honestā. *emouitq;*
eiecit. vt, Emoti procubunt cardine postes. & *ve-
teres reuocauit artis*. virtutes quatuor, prudētiā,
fortitudinē, iustitiam, & temperantiā: in quibus
veteres vitæ artis esse dicebant. nam ab his depē-
dit cetera omnia. *porrecta maiestas*. Italię digni-
tas, & amplitudo extenta. *ad ortum so.* ab occidēte
in orientē. vt, Imperiū Oceano, famā qui terminet
altis. & iterū, Et quē sol inter vtrumq; recurrens
reipicit Oceanū. *non furor*. vt, Aspera tum positis
miserunt sæcula belis. *aut vis eximet*. eijciat pa-
cem. *præcudit*. fabricat, exacuit; vt, Et telum ira
facit. *inimicat*. inimicas facit. nouē dixit, quia ini-
mico, is, at, verbū nouū est. *Danubium bibunt*. gē-
tes accolæ Danubij. vt, Qui Tiberim Fabarimq;
bibunt. *edicta rumpent Iulia*. Cæsaris Augusti: in
Iuliā enim gentē fuerat adoptatus Augustus. *non
Geta, non Seres*. à nullis gentibus leges Augusti cō-
temnentur. *infringit Persa*. quia Crassum simulata
pace necauerant. *non Tanaem*. Scythæ & Sarma-
tæ. *profestus lucibus*. profestæ lucēs dicuntur, quæ
sunt ante diem qui festus est futurus. profesto autē
die opus fieri licet, festo autē non licet. feriatuſ e-
nim est. *lucibus*. lucēs & soles pro diebus poni so-
lent. *sacris*. quibus sacra celebrantur. *iocosi Liberi*.
inter vinā & læta conuiuia. vt, Adsit lætitiæ Bac-
chus dator, & bona Iuno. *rite deos*. ritu maiorum
deos inuocando primū. *virtute functos*. deinde
Duces forteis: qui pro patriæ salutē perierūt, & cū
gloria mortui sunt. *Lydis remixto*. permixto. vt, v-
terōq; remixto. tres modos habebant, Ionicum,
Lydium, & Phrygium, quem etiā barbarū nomi-
nabant. *Troiamq;* & *An*. hoc est, postremo, o Au-
guste, tuas laudes decantabimus à prima origine,
alma progeniem. Aeneā cuiusq; progeniem, hoc est
gentē Iuliā: quæ ab Iulo nepote Veneris est exorta.

C R V Q V I T S.

P H O E B V S : *volentem*. Hæc Ode inuepitur in

codic. manuscrip. adhærere præcedenti indiuisib.
ea fortasse de causā, quod eiusdē numeris & modis
esset descripta, & esset eiusdē argumenti. *nostro re-
stituit*. vitrō à Parthis Augusto restituta sunt mi-
litaria signa societatis in eundē gratia. Eusebius scrip-
tis tradit in Chronicis, Anno 41. regni Augusti
Cæsar cū Parthis amicitia facit. *derepta*. sic habent
duo codices. tertius autē *derepta*, sed per liturā. *Ia-
num Quirini*. Orosius li. 6. ca. 20. refert Iani portas
primū clausas ab Augusto quatuor consulē cū L.
vel, vt vult Glareanus, Sexto Appuleio: cū ab o-
rientē 8. Idus Ianuar. urbem triplici triumpho in-
gressus est, sopitis omnibus, finitq; bellis ciuili-
bus: anno autē per se cond. 725. Olympiade 188. anno
ex quo regnare cœpit Augustus 15 ante obitū Ho-
rati, 18. annis aut circiter, teste Eusebio: quo tem-
pore in gratiā Augusti exorsus est hunc 4. odorum,
quemadmodū conijcere licet à natiuitate ipsius ab
vrbe cōd. 689. L. Aurelio Corra, & L. Manlio Tor-
quato Coss. & morte anno 746. C. Martio Censo-
rino, & C. Asinio Gallo Coss. *eua*. hęc lectio
est trium codic. Blād. *iniecit frenā*. Orosius: Clau-
sis igitur Iani portis Remp. bello quam qualieue-
rat, pace enutrire atq; amplificare studens, leges
plurimas statuit, per quas humanum genus, libera
reuerentia disciplinæ morem gereret. *emouitque
culpās*. duo codices sic scriptū habent, in tertio le-
gitur *dimouit*. sed priori respondent annotationes.
& *veteres reuocauit artis*. virtutes. *ἀντὶ τῆς ἀπὸ τῆς*.
in his enim tota vitā cōstitit honesta, quā discipli-
nā nominat Orosius. *ad ortum*. vnus codex habet
ad ortum. *Aut vis eximet*. duo codices consentiunt
lectioni vulgari, quos securus sum, quia hoc verbū
huic loco est appositū, & foro cōuenit, definitore
Pōponio iuricons. & Vlpiano de actione eximen-
da: cuius restituendi gratia dicit hīc Hor. Augustū
magnā impendendi curā, legibus diuersis sancien-
dis: tertius autem codex, vnde sumta videtur Por-
phyrius lectio *exigit*, mendosē habet *exegit*. *edi-
cta rumpent Iulia*. annotationes scriptæ habent in
trib. cod. Quia legē de adulteriis sanxit Augustus.
quib. verbis subscribit Vlp. qui legē de adulteriis
vult à Diuo Augusto latā: nec obest dictio *Iulia*:
quandoquidē Augustus adoptatus fuit à Iulio Cæ-
sare in suā familiam. *Lydis remisto carmine tibi*.
Phrygia tibi à dextra vnu, à sinistra duo habens
foramina, pro animis mulcendis aut accendendis,
nō vnus habebat sonori modulus: nā Aeolius sim-
plex fuit, Asius varius. Lydius querulus, Phrygius
religiosus, Dorius bellicosus, Gygius hilaris & læ-
tus, Ionicus floridus. Græcis autem in commissatio-
nib. modi fuere Paronij &c. Alexand. ab Alex.
Verū de modi. Græcis & barbaris latius dicemus
in Epodo nona.

Q. HORA.

249

Q. HORATII FLACCI

E P O D O N L I B E R.

AD MÆCENATEM, QVEM DEDVCIT

AD ACTIACVM BELLVM PROFICISCENTEM

CVM AVGVSTO CONTRA ANTONIVM.

in od. Iambica 1.

*Quod aut avarus ut Chremes terra premam:
Discinctus aut perdam ut nepos.*

Ibis Liburnis inter alta navium
Amice propugnacula,
Paratus omne Caesaris periculum
Subire Macenas tuo.

5 Quid nos? quibus te visa sit superstitie
Iucunda: si contra, grauius?

Vtrum ne iussi persequemur otium
Non dulce, ni tecum simul?

An hunc laborem mente latenti, decet

10 Qua ferre non molles viros?

Feremus. & te vel per Alpium iuga,

Inhospitalem & Caucasum,

Vel occidentis vsque ad vltimum sinum

Forti sequemur pectore.

15 Roges? tuum labore quid inuem meo

Imbellis ac firmus parum.

Comes minore sum futurus in metu:

Qui maior absenteis habet.

Ve assidens implumibus pullis auis

20 Serpentium adlapsus timet:

Magis relictus: non ut adsis, auxilii

Latura plus praesentibus.

Libenter hoc & omne militabitur

Bellum in tua spes gratiae:

25 Non ut iuuentis illigata pluribus

Aratra nitantur meū:

Pecusue Calabris ante sidus feruidam

Lucana mutes pascua,

Nec ut superni villa candens Tusculi

30 Circa tangat maria.

Satis superque me benignitas tua

Dixit, haud paranero,

C O M M E N T A T O R.

LI B E R hic inscribitur Epodō, quoniam ita versus ordinati sunt ut singulis quibusque suae clausulae recinant. Clausulas autem dicimus praecisos & breuiiores versus: quales sunt Dimetri ad trimetros: nam Dimeter binarius est, trimeter autem ternarius, quorum hic quidē *in od. Iambica* dicitur, quod praecinatur: ille verō *in od. Iambica*, quod succinatur. Liber itaq. *in od. Iambica* dicitur, quasi versiculorum: quia per totum hunc librum maioribus versibus seu longioribus postponuntur minores, seu breuiiores. Metrum, hoc est, Iambicum: primus versus est trimeter: secundus autē dimeter qui *in od. Iambica* dicitur, quia vna mensura minor est. Et quia decem primae epodi constāt Iambicis versibus trimetro & dimetro, sciendum est quod Iambicus trimeter habet sex Iambos: dimeter autem quatuor. Versus autem Iambicus triplex est, Tragicus, Comicus, & Satyricus. Iambicus autē trimeter Tragicus recipit pedes dextros iambum, spondeum, tribrachū scilicet primum, tertium, quintum; sinistros autem solum iambos scilicet secundum, quartū & sextum: ut, Diui potentes ferre vexatis opem. Comicus autē frequentes habet tribrachos, praeter sextum qui semper est iambus: ut, Agite quid dubitatis hilareis dare choros? Satyricus est medius seu mixtus: ut, Musae Iouem laudate, & hilareis dare choros. *Ibis Liburnis inter alta.* ad Mæcenatē, qui omnem militiam Caesaris naumachia, id est, naturali proelio ordinaturus proficiscebatur ad bellum Actiacum, cum quo sese ait vnā velle proficisci. *ibis Liburnis.* nauibus validis & constratis. *liburna,* nauis est minor à Liburnia regione seu Libya; his enim nauibus Libyci mercatores vehuntur, quibus etiam vruntur qui ordinant nauale proelium, discurrentes inter naues maiores & militiam

militiam ordinantes. *inter alta propugnacula*. inter altis naueis. propugnacula in nauibus dicuntur loca altiora quali muri vnde milites suos hostes propugnant, aut manu aut telis. *quid nos*. agimus, facimus, per ellipsin, aut in futuro, agemus, faciemus. dicit se penitus ignorare quid agat, an, domi manere iussus à Cæsare, carminibus studeat, an ad prælium cum eo pergat. *te superstitie*. te incolumi, te viuo. *si contra grauis*. grauis est mihi vitæ mortuo, si te morti contigerit. *iussi*. à te vel potius à Cæsare: dicitur enim Cæsar Augustus Horatio dedisse militiæ vacationem, cum id aliis denegasset. Nam totam vibem ad delectum vocauit, valde enim timuit Antonium. *persequemur*. instabimus-ne carminibus, quæ ab oriolis scribuntur? *non dulce*. iniucundum mihi sine te. *otium*. hoc est carmen quod poetis delectationi solet esse, mihi est ingratum nisi tecum. *an hunc laborem*. an ea mente laturi sumus hunc laborem militarem, qua mente illum ferre decet, non molleis. hoc est, forteis viros? *Alpium iuga*. id est, per Alpium summitates. Mōtes autem trifariam diuiduntur, in radices, quæ & pedes dicuntur, & latera, & iuga. *inhospitalem*. quia hospitii non patet, vbi nemo habitat. propter montis asperitatem & ferarum multitudinem: vt, Et inhospita Syrtis. *Caucasum*. Caucasus mōs est Scythiæ asperissimus, vbi piper nascitur. vt, duris genuit re cautibus horrens Caucasus. *ad vltimum finem*. ad Hispaniæ oram vltimam. *rozes*. fortassis interrogabis me, quid iuuare posset tuum laborem meus labor, si tecum essem in prælio, cum ego sim non multum fortis? Responderet: Quia tecum in bello præsens si fuero, minus tibi metuam quam absens. Quia illa est humanæ mentis ratio, vt quos diligimus, plus timeamus absentibus, propter diuersa pericula, quæ generant sollicitudinem: vnde Lucanus, vt timorē sollicitæ mentis ostenderet, inquit, Euentus belli sciat vltima coniunx. *minore sum futurus in metu*. hoc est, non hæc dico, quod tuū quidem laborem inuē meo comitatu, sed quod minquam meam sollicitudinem. *vs assidens implumibus*. Argumentum à comparatione sumpta ab auibus, quæ cum præsentibus adsunt, pullis suis minus timeant si serpentes aduenerint, quamuis illos defendere non magis possunt, quam dum sunt absentes ab eis. Sic magis salutem timeo, si non fuero tecum præsens in periculo prælij. Aptæ hæc est comparatio ab auibus, ad notandam ignauiam, & incuriam inertium hominū: Aues enim nidos nō relinquunt amore naturali, etiam si contra serpentes suos pullos tutari non possint. *assidens*. fouens, nutriendus. *adlapsus*. impetus, incuriones. *timet magis relictis*. ordo est,

auis assidens pullis implumibus, timet quidem serpentium adlapsus, sed magis timet relictis illis, id est absens, vt, relictis, sit casus dariui. quemadmodum illud Terentij, Syre tibi timui male. *non vs adsit*. id autem sic ordinatur, Non laturo, id est, allatura plus auxilij præsentibus pullis quam absentibus, vt adit, id est, si adit. *libenter hoc & omne militabitur*. libenter & hoc bellum, & omne aliud militabo tecum, tuam vt incam gratiam, non vt habeam multa iugera, aut pascua, vt pecus meum de Calabria transeat ad Lucaniam æstate incipiente; neque vt villa mea Tusculana, possessionibus iunctis, extendatur vsque ad Circæum montem. *militabitur*. à me, nouè dictum. *omne*. per ellipsin aliud. *in tua spem gratia*. vt tuā gratiam cōlequar. *non vs inuenci iligata*. &c. Hypallage, hoc est, non vt illigati tauri sub aratris nitantur, non propterea, vt plures inuenci nitantur, id est, incumbant proficindendæ terræ, seu vt habeam plura aratra. *pecus sue*. meum. *ante sidus feruidum*. ante ortum Caniculæ, quæ oritur octauo calend. Iulias, quæ pecori multam contagionem, & hominibus multos morbos adferre solet, per nimium calorem. *Lucana mutet pascua*. Solent pastores ex Calabria transire in Lucaniam, propter eius regionis temperiem, ante ortū Caniculæ sub mensem Iulium, quando Calabria nimio æstu pecori est infesta: contra rursus ex Lucania abeunt in Calabriam, propter nimium frigus Lucaniæ. *ne vs superni villa*. hoc est, non militabo tecum vt dilatentur termini agrorum meorum, vsque ad Circæum oppidum Tusculi superni, hoc est, in monte siti, ad cuius latera superiora Cicero suam villā habebat Tusculanā. Tusculū autē oppidum conditum fuit à Telegono filio Vlyssis, & Circes, quæ erat filia Solis. *candens*. ornata. *Circæa tangat moenia*. Circæum oppidum à Circe ædificatum. *satis superque abunde*. benignitas. liberalitas. Nā donatum sibi in Sabinis fundum à Mæcenate Horatius sæpe testatus est. *haud parauero*. nolo tantum habere diuitiarum, quātum diues avarus, vt illas in terra abscondam, aut vt luxuria perdam, quasi dissolutus nepos. *parauero*. conquiram. Sic Virg. donec me flumine viuo Abluero. *Chremes*. senex est, quē Terentius in comædiis introducit avarissimum. *premam terra*. abscondam. *discinctus*. dissolutus luxu. *perdam*. dilapidem, prodigē expendam. *nepos*. Luxuriosus & prodigus. fortassis inde hoc nomen hanc significationem habet secundariam, quod nepotes ab auis domi suæ delicatē nutriti, solent postea lasciuire, & bona patris prodigē dilapidare: vel à Nepa serpente, qui omnes deuorat natos præter unum, qui latenter in scuis dorso matris euadit.

CRVQVVS.

IN euulgandis aliquando cōmentariis antiquis cū nostris adnotationib. *ῥῶν ἰαμβῶν*, vt quid de iis sentire, satis, vt credidi, lectori facerem, dum coniecturas aliorū commemorō, Diomedisq. Grammatici non pōnendi iudicij definitio- nēmq. *ῥῶν ἰαμβῶν* certius assero, prolixior certē fui quā res ea desiderare videbatur, vt quā iam olim controuersa, multūque à doctis agitata, silentio à me potius transeunda fuerit, quā ni- hil certi prāter ceteros & comperti asserendum: obīcura namque eāq. tenuia declarare quid aliud est quā velut cū Euandri matre confabulari? nec ea profectō in re tantoperē laborassem, nisi nos eō repuissent Blādinij codices, partim propter Oda- rum nomen ad *ἰαμβῶν* ferē singulas in iis omis- sam, qua gratia cenīui non Odas, sed Epodous e- pigraphe propria sigillatim non temerē nomi- nandas, partim nos impulērūt ad id inscriptiones in iisdem scriptis quādam prius non lectā, nimi- rum, Ad Petriū Epodos Elegiambica seu Elego- iambica. Rursum ad Canidiam libidinofam Epo- dos heroica. postremō, ad amicos Comicos Epo- dos lambelega. Ad Inachid meretricem senarius Epicus, Quadrat⁹ Dactylicus Epodicus. Ad Nē- ram senarius Epicus, Iambicus binarius Epodi- cus, &c. hz nobis fuere causz, vt non Odas, sed Epodous singulis poematis *πολυλογῶν* affigi vel- lem: non quōd inhiere eas odas esse, sed quōd in- scriptio ipsa nomen hoc non vt proprium relin- queret: Qua verō mente consiliove aut à lyrico nostro aut alio quouis id factum sit, dū conamur omnes inspicere, nihil quā in coniecturis errare videmur. Quare vt conicere pergā, si fortasse quid assequat quod lectori non inutiliter placeat: In gratiam Drusi Neronis, Augusto postulante, scripsit Odarum librum quartum. Quid si studio quoque Mæcenatis, cui ad Actiacum bellum co- mes esse non potuit, dicamus eū flexisse animum ad hos versus succinendos, dum sit à Mæcenate iussus otium colere, eāque gratia dictas *ἰαμβῶν*? Nam Musicis *ἰαμβῶν* flexiones quoque (eu con- uersiones dicuntur, vt habet Aristoph. interpres in nebulis. Et nescio an Henricus Stephanus vir eruditionis eximie ea de causa singula poemata numeret *ἰαμβῶν*. Equidem ad imitationem ve- terum scriptorū crediderim simplicius & claritis poemata singula numerari posse hoc modo: Ode Epodice 1. 2. 3. &c. iudicet lector. *Ibi Liburnia in- ter alia nauium.* Non absurdē Commentator hic meminit metri iambici, hoc ipsum distribuens in trimetrum, & dimetrum, quandoquidem decem primz Epodi hoc genere carminis decantantur.

Verū quōd trimetrum distribuat in Tragicum, Comicum, & Saryricum, illorūque disticta- tem metiatur paucioribus & pluribus tribrachis, videtur quidem sapere nescio quid antiquitatis, si nominatim hoc consideres: verū si rem ipsam spectes, ea certē est litteratoris alicuius commen- tatio. nam Tragicum & Saryricum, quo iambici poetz potissimum vtuntur, pedibus inter se con- ueniunt: locis enim paribus 2. 4. 6. iambum acci- piunt, interim tribrachum, rarō autem anapæstū: imparibus autem locis, prāter hos, etiā dactylum & spondeum admittunt. Comicū autem quod & mixtum dicitur, sine delectu ferē omnibus locis, prāter vltimū, qui iābō proprius est, vitur quin- dictis pedib⁹; quōd Comici poetz sermoni fami- liari scribāt quā simillima: in hoc autē Tribra- chorū pluralitas, ab aliis, Tragico puta & Saryri- co, rectē distinctionē inuenit. De pedibus autem dextris & sinistris, quos ponit commentator, dice- re aut differere, nulla hic nobis cura est; qui illum non interpretari, sed corrigere ad veteres codices instituimus, alias tortasse disputaturi, de dextris & sinistris pedibus, vbi de tibiis dextris & sinistris, paribus & imparibus agemus. *Liburnis.* hic prāter meritum suum Acron à Gyrardo obelo confodi- tur, quōd liburnas nauiculas dicat vimine conte- xtas, quod illum ne somniasse quidem arbitror, sed esse serum puto inepi cuiusdam suppositi- cium. De liburnis ait commentator, eas dictas es- se à Liburnia regione, aut à Libya, quōd huiusmo- di nauibus vtantur mercatores Libyci. Priorem opinionem approbamus auctoritatibus Appiani Alexandrini in Illyrico, Suidæ, & Vegetij lib. 4. de re militari. Posterior videri posset minus apta, nisi in eadem sententia esset Isidorus lib. 19. cap. 1. de nauibus, & Ethicus Ister idem sentire vi- deretur, vt refert Gyraldus de re nautica, vbi pro Libya dicit potius legendum esse Libyrnia, per y Græcum: ego certē & in Commentatore & duo- bus iam dictis auctoribus, si in dictione Libya er- rorē esse censuerimus, malim eius loco substituere Illyria: Illyrici namque iisdem nauibus vsi di- cuntur in inuadendis insulis maris Ionij apud Appianum in Illyrico, vt omittem etiam Libur- niam esse Illyriæ illius maioris partem. Verū vt ad rem redeamus, Liburnicæ naues principio le- uiores & speculatiore fuere, teste Plutarcho in Catone. *Liburnικὰ δὲ καὶ κατασκευὰς ἡρώδης γε- ννηται.* id est, liburnicæ autem & specula- toriæ & apertæ complures. Verū omnino incertum est, an Mæcenat sit vsus huiusmodi, quem solus commentator scribit naumachiæ à Cæsare fuisse præfectum. Ceteri namq. penes Agrippam eius belli molem fuisse tradunt, etiam si Mæcena-

rem magnæ auctoritatis apud Cæsare fuisse Dion. historicus scriptum reliquerit. Certè ex Plutarcho in Antonio, Cæsarem in hoc bello legimus liburnicas quidem habuisse, sed cum catastromatis, quas hic Commentator validas fuisse dicit & constratas. Suidas de Liburnis sic ait, *λιβυρνικά, νῆες ἦσαν ἢ κατὰ τὸν τελεφερχικὸν ἰσχυρισμὸν τῶπον, ἀλλὰ ληστειῶν τε καὶ καλλιμφοδοῖν, καὶ ἰσχυροὶ καὶ κατὰ φρεσὶν τοὶ τὰ χεῖρ' αὐτῶν ἄριστοι*. hoc est, Liburnicæ naues erant non ad formā triremium ædificatæ, sed magis ad prædam rostratæ, & fortes, & constratæ, & celeritate incredibili. An Liburnum dicatur genere neutro, ut vult Lil. Gregorius Gyr. auctoritate Lucani fretus lib. 3. Ordine contento gemino creuere Liburno; non auisim contendere: sed arbitror hoc carmen ita legendum, Ordine contentæ gemino creuere Liburnæ, *propugnacula*. naues, arbitror, intelligit Antonianas, quæ turreis habebant; eas enim turritas appellat Virg. 8. Aeneid. Tanta mole viri turritis nauibus instant. Præterea Dion historicus, de hac pugna Actiaca: Naues, inquit, Antonius ædificauerat multo hostilibus maiores, turresque in eis altas extruxerat, multitudinēque in eis hominū collocauerat, qui quasi de muro pugnarent. huic subscribens Plutarchus, Antoniani, inquit, è ligneis turribus, catapultas in hostem iaciebant; Cæsaris autē naues Brundisij, ac Tarenti paratæ erāt non ad fastigij, roborisq. ostentationem, sed ad celeritatē, facilitatēmq. fabricatæ. Ceterū de nauibus turritis Plin. lib. 32. cap. 1. *an hunc laborem mense laturi*. non liber hic nugari, cum iis qui Acronem & Porphy. nobis splendide mentiontur. quorum alter negationem, non, suam vim explicare vult in verbum, decet, cum nihil sit inepius: alter mentem à corpore, sine mente separans, pro magna animi sollicitudine, quem laborem hic mentis nominat, non minū futiliter accipiendam iudicat, quando mens hic sit constantia & fortitudo: qua gratia Glareanus hic non immeritò reprehendit Mancinellum, qui cum illo nugatore Porphy. idem de mente & corpore dicendum contendit, cui non magis aptè subscribit Figulus. *Alpium iuga*. quæ Græcè dicuntur *τῆρος ὑπερβαλόντων*. *Caucasus*. Caucasus ea Tauri montis pars est quæ Indiam spectat, vbi altitudine seipsum superare videtur, distans ab India supra 30 millia stadiorum, Strabone teste lib. vn. decimo. Plinius lib. 6. cap. 17. hunc propter niueis Graucasum nominatum scribit. Isidorus lib. 14. Caucasus orientali, inquit, lingua significat candidum: vnde & Scythæ illum qui eidem monti iunguntur, Croacasīn vocauerunt. Casin enim apud eos candor siue nix dicitur. *inhospitalem*. il-

lius enim vertices hieme sunt inaccessibiles, æstate, propter glaciem ac niueis, bubulis caligis in tympani modū latis calceati ascendunt. *ultimum sinum*. Sinus qui maior maris est recessus, hic est Gaditanus per columnas Herculis. De sinibus autem maris amplissimis vide Strabo. lib. 2. *non ut adsit*. Ita habent tres cod. Bland. & ut interpretatur: si Quartus habet, *nō ut sit auxili. uti*. id est, quo. *militabitur*. hoc vnum est ex iis verbis quæ doctissimum Theodoro vocantur *ὁλοσπερὺν*: qualia ea sunt quorum actio in illud propriè solum transit, quod omnino loqui non potest: ut, actum agitur, vita viuatur. sic alibi Cicero, Quo in genere etiam in republica multa peccantur. sic apud Ouidium, Quot piscibus vnda natatur. *Lucanatus et pascua*. non mutauī vulgarem lectiōnem, etiam si omnes cod. Bland. habeant *pascuis*: quod hæc lectio mihi plenior appareat: murare autem Lucana pascua. Calabris, sensu & structura cum illo conuenit Sallustij in Carilina: Nemo nisi victor pace bellum mutauit. id est, loco belli pacem accepit. *candens*. fortassis quod ex marmore candido extructa domus, atque in editiori loco posita, procul resplenduit. *discinctus*. interperans, omni luxu diffuens, metaphoricòs à veste demissa, ac laxa, quali in ambulare solent homines frugiperdæ: *καταβλαπτεμένος*, iners, stupidus, inutilis, ignauus, *τούτοι γὰρ εἰσι ὑγροὶ βίος, τοῦτ' εἰσι ἐκκαταφροῦς εἰς ἡδονάς*. cui aduerlatur, succinctus, accinctus, præcinctus, *διαζωμένος*: non parua namq. cura erat antiquis, quopactò cingerentur iuuenes, ut scribit Strabo lib. 4. de zonæ apud Gallos mensura quia iuuenes cingi opus erat: ait enim, *ἰδίον δ' ἐτύθη, ἀσκεῖν γὰρ αὐτοὺς μὴ παρὸς εἶναι, μηδὲ καθύστερας*. τὸν δὲ υπερβαλόντων τὴν τὴν ζώνης μέτρον, ζημιῶσθαι. id est, Illud quoq. ipsi est proprium, ut sese exercent, ne pingues fiant, & ventricosi. Si quis autem iuuenem zonæ præscriptam mensuram excedat, multeretur. Discinctus fuit ille Naca Persij. *Nepos*. quod, teste Paulo, natus post sit patri quàm filius. eius autem propria significatio nota est: At translaticia, Nepotes, inquit Paulus, luxuriosæ vitæ homines appellati sunt, quod non magis iis rei suæ familiaris cura est, quàm iis quibus pater autūque viuunt.

LAVDATIO VITÆ

rustica exornatæ summa
rerum tranquillitate.

Epodos Iamb. 11.

BEATVS ille qui procul negotijs,
Vt prisca gens mortalium,

Paterna

- Paterna rura bobum exercet suis,
 Solutus omnis fœnore:
 5 Neque excitatur classico miles truci,
 Neque horret iratum mare.
 Forsùmque vitat, & superba ciuium
 Potentiorum limina.
 Ergo aut adulta virium propagine
 10 Alas maritat populos.
 Aut in reducta valle mugientium
 Prospectat erranteis greges:
 Inutilesque falce ramos amputans,
 Feliciores inseris.
 15 Aut pressa puris mella condit amphoriis,
 Aut tondet infirmas oues:
 Vel cum decorum miribus pomis caput
 Autumnus aruis extulit,
 Ut gaudet insitiua decerpens pyra,
 20 Certantem & vuam purpure:
 Qua muneretur te Priape & te pater:
 Siluane tutor filium.
 Libet iacere modò sub antiqua ilice:
 Modò in tenaci gramine,
 25 Labuntur alii interim ripis aqua:
 Queruntur in siluis aues,
 Fœneisque lymphis obstreperunt manantibus,
 Somnos quod inuitat leueis.
 At, cum tonantis annus hibernus Iouis
 30 Imbreis niueisque comparat:
 Aut trudit acreis hinc & hinc multa canes
 Apros in obstanteis plagas:
 Aut amite leui rara tendit retia
 Turdis edacibus dolos:
 35 Pavidumque lepore & aduenam laqueo gruem
 Iucunda captat pramia:
 Quis non malarum, quas amor curas habet,
 Hac inter obliuiscitur?
 Quod si pudica mulier in partem iuuet
 40 Domum, atque dulces liberos:
 Sabina quæpi, aut perusta solibus
 Perniciæ vxor Appuli:
 Sacrum vetustis extruas lignis focum
 Lasi sub aduentum viri,
 45 Claudensq; textis cratibus latum pocus,
 Distenta ficit vbera:*

- Et hœna dulci vina promens dolio,
 Dapes inemtas apparet:
 Non me Luctina iuuerint conchilia,
 50 Magisve Rhombus, aut Scari:
 Si quos Eois intonata fluctibus
 Hiems ad hoc vertat mare:
 Non Astra auis descendat in ventrem meum,
 Non astagen Ionicus
 Iucundior, quàm lecta de pinguisimâ
 55 Oliua ramis arborum:
 Aut herba Lapathi prata amanti, & graui
 Malua salubres corpori:
 Vel agna festis casa terminalibus:
 Vel hœdus ereptus lupo.
 60 Has inter epulas, ut iuuat pastas oueis
 Videre properanteis domum?
 Videre fessos vomerem inuersum boues
 Collo trahenteis languido:
 Positòque vernas, distis examen domus,
 6 Circum tenidenteis lareis?
 Hac vbi locus fœnerator Alphius,
 Iam iam futurus rusticus,
 Omnem redegit idibus pecuniam,
 70 Querit calendis ponere.*

COMMENTATOR.

METRUM hoc simile est præcedenti. Inducit
 Horatius Alphium negotiatorem laudantem vitam
 rusticorum, & eam omnibus deliciis præferentem,
 quasi pertæsum suæ negotiationis, aut fœnoris,
 & ad agriculturam se transferre cupientem: sub
 cuius persona, primum, quasi per transitum, com-
 memorat negotiorum molestias, & vrbane vitæ
 incòmoda; deinde commendat delectationes ru-
 sticorum, & ea refert quæ ab illis singulis anni tem-
 poribus aptius aguntur. *beatus ille*, rusticus: vt, ô
 fortunatos nimium, bona si sua norint, Agrico-
 las. *qui procul negotiis*. semotus, separatus à mole-
 stiis vrbane vitæ, & strepitu negotiorum, *ut prisca
 gens*. notat aurea sæcula quibus maiores in agris
 vivebant, eosque sine metu liberè colebant. *exer-
 cet*. colit, proscindit: vt, exercetque frequens tel-
 lurem. *suis*. propriis, vtilibus, non aliunde lo-
 catis aut conductis. *solutus omni fœnore*. libet ab
 omni debito & lucro, vt qui nec fœneretur, nec
 ipse fœnus accipiat. *neq; excitatur*. tria notat ho-
 minum genera, militantium, negotiarum, & fo-
 rensiu qui causis interfunt forensibus & litigantibus
 placant.

placant. *excitatur*. ad pugnam. mirè ostendit incommoda vitæ, quibus rustici carent, quibus nec somnos abruptit cura salubreis. *classico truci*. sono tubæ terribili ac sæuo. *Classicum* propriè vocatur tubarum sonitus, à classibus, id est, equitibus, qui tubas semper ferebant. etiam classes vocantur naues, ἀπὸ τῶν κλάδων, id est, à lignis. *horret*. timet. *iratum*. concitatum in tempestate, sæuum. *forūmq; vitas*. liteis quæ in foro aguntur. forum propriè hic dicitur publicus conuentus, vbi lites aguntur & diiudicantur. forum etiam dicitur, vbi mercatus exercetur. *Et superba ciuium potentiorum limina*. quia non curat familiaritatem diuitem, vt vrbani, neque domos illorum frequentat, & si obuios habuerit, non salutat, fugit salutatorium officia. vt, Si non ingentem foribus domus alta superbis Mane salutantem totis vomat ædibus vnam. *ergo aut adulta vitium propagine*. hic incipit describere quid singulis anni partibus agat rusticus, & dilucidè exequitur illorum oblectamenta. *adulta*. marura, quæ sua habet incrementa. *propagine*. propago, palmes est vitis quæ iam duci & propagari potest. *altas marisat populos*. arbores dicuntur maritæ, quando illis vites adiunguntur. maritat, coniungit. hic enim ita, maritat, dixit, vt alibi viduas arbores, id est, vitibus carenteis. *populos*. species hic est posita pro specie, arbor pro arbore, populus pro vlmio: non enim populus, sed vlmus vitibus maritare rustici consueuerunt. *reducta*. secreta, separata, depressa, aut certè sinuosa. *mugientium*. bouum. *erranteis*. liberè pascenteis: vt, Ille meas errare boues, vt cernis, & ipsum ludere quæ vellem calamo permisit agresti. *greges*. pro armentis hic positum est. *inutileisque*. sterileis, infructuosos. *feliciores*. feruleis, vt: Exit ad cælum ramis felicibus arbos. quia feruliorum arborum vera est insitio. *aut pressa*. expresse fauis & eliquata. *puris*. defecatis & mundis. *mella condit amphoris*. mellis messem facit. *Mellamessio* dicitur mellis collectio, quia æstate mella conduntur. *aut ondet infirmas oues*. nam oues æstate laetiondum patiuntur. *infirmas*. proprium epitheton ouium, quæ neque sui curam gerere, neque salutis suæ prouidere sciunt: præcipuè cum onusta sunt vel feribus suis & grauata: nisi maluerimus naturaliter dicere infirmas, id est, delicatas, quia natura oues sunt infirmæ, & morbis obnoxie. *Vel cum decorum nrisibus pomis caput*. enumerat voluptates, aut potius commoditates, quas autumnus consequitur agricola. hæc autem est proleptopœia autumnæ, qui ita describitur ab Horatio sicut pingitur, scilicet pomis Deus coronatus. *decorum*. ornatum pomis. *autumnus aruis extulit*.

proleptopœia. *vt gaudet*. cum admiratione dicitur gaudete rusticum, dum colligit fructus arborum quas ipse plantauit, & inleuit. *vt gaudet*. quàm lætatur proprios labores intuens: vt, Inscere Daphni pyros, carpent tua poma nepotes. *infinita decerpens*. quæ ipse inleuit manu legens: bene dicitur infinita, quia ex semine nata degenerant, & sunt agrestia. *certantem & vnam purpura*. contendentem colore cum purpura: nam vix maturæ purpureum habent colorem: quæ & præcie dicuntur. *muneretur*. munero, & muneror, vtrumque rectè dicitur in actiua significatione, id est, dono. *te Priape*. custos hortorum. *pater Siluane*. custos agrorum & siluarum. *fructum*. terminorum agri. *libet iacere modò sub antiqua ilice*. antiqua, magna, & parula: vt, Fortè sub antiqua confederat ilice Daphnis. *modò*. aliquando. *inteni*. quod herendo stringat. *labuntur*. deflunt. *interim*. interea dum iacet rusticus. *queruntur*. garrunt, querula voce sonant. Veteres omnium animalium voces, præterquam hominum, querulas vocabant: hinc querula cicadæ, Maro: querula ranarum, & de hobus, atque omne querelis impleri nemus. *obstrepunt*. strepitu & murmure somnos suadent: vt, sæpe leui somnum suadebit inire susurro. *Obstrepunt*, id est, strepunt, nam obstrepere propriè dicitur qui strepitu suo aliterum impedit, seu contra alterum strepit. *quod*. id est, quæ res. *leneis*. securos, iucundos, & suauis. *at cum tonantis*. Enumerat studia & commoda, quibus per hiemem se exercent rustici, qui quando in agris colendis versari non possunt, sese tradunt venationi & aucupio. *annus hibernus*. hibernum anni tempus, synecdochicos pars pro toto: vt, Nunc frondent siluæ, nunc formosissimus annus; pro vere. *tonantis Iouis*. id est, æris, ex aëre fit tonitruum. sic, Iupiter humidus aultris. *imbres niueisq; comparat*, id est, vicissim parat seu colligit post tempus æstatis. *aut trudit*. impellit, cogit. *hinc & hinc*. ex omni parte. *multa canes*. multitudine canum, multis canibus, numerus pro numero. poëtæ ferè feminino genere, canes proferunt. Virgil. vii. & que canes viuare. *apros*. venatio aprorum. *in obstantis plagas*. in opposita retia. Plagæ dicuntur maiores: retia minora sunt: vt, retia rara, plagæ. *aut amite leui*. aucupium rusticorum. *amite*. Ames propriè est furcula ex qua rete suspenditur ad capiendas auis. *leui*. leuigato: nam asperitas lignorum tollenda est quando vsui ea aptantur. *turdus edacibus*. in vorandis oliuis. *dolos*. Epexegetis, tenet retia dolos edacibus turdis. *pauidumque leporem*. epitheton naturale. *aduenam*. transmarinam, Thraciam: vt, Strymoniaque grues. hinc, quod

quod sit aduena, dicitur auis exotica; nam singulis
annis nobis noua aduenit. *laqueo*. pedica. *incun-*
da capras præmia. per epexegetism. hæc enim om-
nia, apri, turdi, lepus, grus, sunt rustico iucunda
laborum præmia. *quis non malarum quas amor cu-*
ras. Omneis malas curas facile superat & sub se
habet amoris cura: sed inter has delicias rusticas
non solum quis obliuiscitur malarum curarum;
sed etiam amoris qui maximè sollicitat amantem.
hec inter. inter hæc oblectamenta, has delicias
rusticas. *quod si pudica mulier*. Quod si & hoc
consecutus fuerit agricola, ut vxorem habeat
bonam & castam, est omnium mortalium felici-
cissimus; nam illa alteram laboris partem subibi-
bit, quæ est domestica, nutriendo liberos, fo-
cam excitando sub aduentum mariti, cibos appa-
rando; quibus se ipse Alphius magis velle velci
postea asserit, quam diuturnum cibis accuratè
preparatis. *pudica*. casta, quæ omnibus bonis
est præferenda. sic, castum seruare cubile Coniu-
gis, ut possit paruos educere natos. *Sabina qua-*
lis. exempla pudicitie & amoris, à mulieribus
rusticis, sumta. Sabinorum virgines, quas Ro-
mulus rapuit; viros suos adeo dilexerunt, ut
pacem inter Sabinos Romanosque facerent.
aut petusta solibus. nigra, propter nimum so-
lis æstum, & assiduum laborem diurnum. Soles
enim prodiebus ponuntur. *perniciis*. velocis, ce-
leris, impigri, agilis: ut, Progenit pedibus ce-
lerem & pernitibus alis. *sacrum*. Vestæ consecra-
tum. Iuxta focum dii Penates positi fuere, la-
resque inscripti, ideoque quod ara deorum La-
rium focus sit habitus. *vetustus*. desiccat, non
recentibus; repositis. *extruat lignis focum*. hoc
enim vite rusticæ & laboriosæ proprium est, a-
uare focum, ut membra lassæ reficiantur calo-
re ignis. vbi consideranda est vxoris diligentia
erga maritum & studium. *sub aduentum viri*
sub; quando temporis iungitur, regit accusa-
tionum, quia significat paulo antè. *sextis crasti-*
buis. caulis, septis; ut greges muniantur ab incur-
sione ferarum. ut, cum fremit ad caulas. Deinde
crates etiam texuntur à rusticis ad mutandas pec-
cudibus mansiones. *latum*. pingue, secundum
diffensa. plena. *siccet*. mulgeat, exprimat. Luca-
nius, Distentas siccant pecudes. *horna vina*. nouel-
la. sic hornam frugem, homum pomum, huius
anni, seu hoc anno collectum: hoc autem ad i-
dioma rusticæ simplicitatis pertinet homum vi-
num bibere, quod rustico dulce appareat. *dulci*
dolio. id est, vina dulcia. *dâpes inemptas apparet*,
id est, non emtas, sed suo labore acquisitas. ut
Virg: dapibus mensas onerabat inemptis. *non me*

Lucrina. non tantum me iurant deliciae vrbanae
conchytiæ; rhombi, scari, pisces delicatissimi,
non aues nobilissimæ, quantum oliuæ pingues,
hædi; agnæ me iuuare possunt. *Lucrina*. Lucri-
nus & Auernus duo lacus sunt ad mare Baianum:
In Lucrino autem abundant conchyliæ & alij pi-
sces delicatissimi. *magisve rhombus*. pro, rhom-
busve magis; per anastrophe. *iuuenerint*. dele-
ctauerint: ut, iuuat euasisse tot vrbes. *rombusve*
aut scari. pisces sunt pretiosi & sapore & rarita-
te, qui aliquando tempestate maris orientalis de-
lati in mare Italicum, citæ Italiam capiuntur,
sed raro, quo nomine sunt cariiores: In orientali
autem mari abundat hoc genus piscium. *intoni-*
ta. pro, intonita: rara locuti. *hiems intonata*.
tempestas concitata, ut, dum pelago defæuit
hiems. *mare Italicum*. non *Afra auis*. gallina
Numidica, quæ magna est, & pinguis-
sima, quam & Garamantiam vocant, & Africanam.
atragen lonicus. hanc autem vocant perdicem
Asiaticam, ab Ionia quæ pars est Asia: Attagena
autem femella est, inter nobilissimas habita.
*quàm lecta de pinguis-
sims*. non tantum delectant
quæ magno emuntur, quantum quæ in agris
nascuntur. *lapathi*. lapathum herba in cibo
sumta stomachum confortat, ventrem purgat,
vrinam prouocat, rustum excitat & nauseabun-
dis comedendi auiditatem reddit: nascitur in lo-
cis sabulosis & planis. *grauis ægrotanti*. vel *agna*
festis casa. Ostendit hic frugalitatem rustico-
rum, qui non aliis diebus pecora mactant nisi
festis, aut etiam nisi è lupi faucibus rapta fue-
rint; reliquis autem ferè diebus fructus terræ
illis cibum ministrant, cum vrbani quotidie car-
nibus vescantur. *Terminalibus*. in festis Termi-
ni Dei: qui dies festi celebrantur pro sinibus a-
grorum. *hædus ereptus lupo*. Quia cariorea sunt
quæ ex periculo liberantur. *ut inuat*. quantum
delectat. *pastus*. saturas. hoc quoque est rustico
voluptati, quod videat quantum præterea utili-
tatis ex agris pecudes domum referant. *seffos*.
diurno labore. *collo trahentis languido*. lasso: ut,
Aspice, aratra iugo referunt suspensa iuuenti.
postis-que vernas diu examet domus. Compa-
rat apibus collectam seruorum multitudinem;
nam sicut examen apum procedit ab alueariis, sic
serui, vernæ, totaque familia operi intenta suum
officium exequitur. *renidentis*. nitidos, resplen-
dentes. *hæc ubi locutus fecerator Alphius*. vr-
banissime sub persona Alphij feceratoris vult
Horatius omnes scire, quid iucunditatis ha-
beat vita rustica, quam fingit Alphium medita-
ti; & viuere velle relicto fœnore vrbano; sed
conue-

consuetudinem vitæ in omnibus tantum posse ostendit, ut ab ea, cui allueverit, nemo posset discedere: quemadmodum Alphius, laudauit quidem vitam rusticam, & ad eam se parauit; sed continuò memor iduum, & kalendarum, rediit ad antiquam vitam. *locutus*. est. *iam iam*. mox. *rusticus*. de fœneratore. *omnem redegit*. collegit, congregauit, redegit in vñ & exegit à debitoribus pecuniã, iam cõparaturus prædia, sed rursus stimulat usuræ cupiditate, quærit kal. sequentibus eam dare fœnori. *Idibus pecuniam*. vsui datam & fœnori; nam olim Idibus exigebantur vsuræ: ut Cic. Prætermittoruias fortunarũ tuarũ, quas omnes impendere tibi proximis Idibus senties, *ponere*. deponere, in fœnus dare.

C R V Q V I T S.

BEATVS agricola non tantum quod rebus suis omnibus abundet quæ ad vitæ cultum necessitatẽque pertinent, quantum quod in summa animi tranquillitate vitam peragens, nullis angatur malis iis quæ misere sollicitant animos, vitamq; perturbant illorum qui vrbani molestiis aguntur, quos metus terrent, ægritudines exedunt, mille libidines incitant, & multæ fœles lætitiæ exultantibus, languidis liquefaciunt voluptatibus. *procul negotiis*. procul, siue aduerbium, siue præpositio, nunc ablatiuo iungitur: idq; frequentius, ut hic. deinde Tacitus: Nec procul cæde aberam. nunc accusatiuo. Plin. in natur. historia, Villa est Campaniæ haud procul Neapolim. Liuius, Locus procul muros satis æquus agendis vineis fuit. *neque*. hic codices Bland. bis habent, neque; Lambinus semel: Libri impressi ferè omnes, nec, nec: sed parum interest. *altas maritas populos*. Quid si *opulos* legamus quibus mirè gaudent vites, ut habet Columella lib. 5. cap. 6. Sed vitem maximè opulus videtur alere, deinde vlmus, post etiam fraxinus? hos versus, meo quidem iudicio, Henricus Stephanus aptè redegit in ordinem, his continenter subiiciens. *inutileisque falce ramos amputans feliciores inserit: aut in reducta valle mugientium prospectat errantes greges, aut pressa pur. &c. mella condit amphoris*. habet hic Commentator duo vocabula, puta, mellameffio, & lanitondium, quæ arbitror non inueniri apud alios scriptores classicos: mellationem habemus apud Columellam & Plin. At non inuenio, quid illi respondeat alteri, nec etiam lanatio, quod fingere licet, idem notare potest: noluit tamen omittere, quin quod sine vllis lituris adnotatum vidi, his scriptis infererem, præsertim quod vide-

rem hinc deductionem, illinc compositionem non esse absurdam. *autumnus aruis extulit*. cod. quatuor habent, *autumnus agris extulit*. quæ lectio minus placet, propter hoc Festi, Aruum dicimus agrum necdum satum: sed & altera æquè est sonora. *Ut gaudet insititia*. insititia: arbor autem insita Græcè nominatur *ἐμβολός*. *certainem & vnam purpura*. iidem codices habent, *purpura*. quæ lectio per ellipsin præpositionis plenior apparet. *libet iacere modò sub antiqua ilice*. hic secta est hæc Epodos in duobus codicibus Bland. & Bullidiano vno, his verbis: Introducit fœneratorem laudantem vitam quietam, sed tamen propositum non deferentem: quasi alia sit hæc Epodos à priori. atque hanc lectionem propugnare videtur Glareanus, cõtra Mancinellum, verum ego Mancinello potius subscripserim; cur enim non erit perpetua laus vitæ rusticæ sub persona Alpei, etiamsi priores quidem versus operam rusticam, posteriores autem vitæ eiusdem & amœnitatem delinient & commoditatem? profectò existimo hanc sectionem non tam esse aptã quàm ab inepto aliquo doctore profectam. *libet iacere modò*. à voluptate & amœnitate quæ æstate & hieme ruri capitur. Theoc. Idyll. 1. *δὲ ὕπνῳ πρὸ τῶν πτερίων ἐρδόμεθα*, &c. *labuntur altis interim ripis aqua*. codex antiquissimus habet *riuis*. quod mihi magis arridet, tum propter proprietatem verbi, labuntur, tum propter præpositionem, ab, quæ erat adscripta, sic, ab altis riuis labuntur aquæ. *iucunda caprat pramiis*? quanta hæc laus est rusticationis? quæ nullis rebus inferior est vrbana vita, cuius si delicias in cibis spectes, qua in re vrbani non minimam vitæ iucundæ partem ponere consueuerunt, nemo insitiabitur rusticos præter fructus terræ suauissimos cibos nullo cogente creatos, omnibus modis ea in re illis superiores esse. nam quæ ipsi in cibos delicatissimos admittere libenter solent, iisdem illis non carent rustici, & iucundius conuiuantur: quippe qui de suo præter studium & laborem in captandis feris, nihil impendant, quando splendidioribus ciuibus, magna plerumque suarum rerum iactura epulari sit necesse. De delectu autem & apparatu ciborum qui huic loco feruire potest, legenda est satyr. 4. lib. 2. *Vmber & iligna nutritus glande*, &c. *sacrum vetust*. lege *sacrum & vetust*. ex cod. Siluio. & *gravi malua*. propter Saburræ congestam; nam malua dissoluunt & eiiciunt, sunt enim laxatiua. vide Satyr. 4. lib. 2. *terminalibus*. Siculus Flaccus. Termini in terra collocabantur, consecrabanturque cæsa immaculata hostia à dominis, qui confines agros possidebant; &, ut opinor, quotannis

annis Terminalibus agnas exdebant, iucundèque epulabantur. *foenerator Alphius*. Alphij foeneratoris dictum apud Columellam, bonarum nomina nonnumquam mala fieri, si numquam interpelles. meminist quoque Plin. lib. 9. cap. 8. Flavi cuiusdam Alfij cum Mæcenate. *omnem rededit idibus pecuniam*. sic habent quatuor codices Bland. & Bussidiani duo cum Diuizi codice; non etiam *relegit*. atque illam arbitror esse genuinam lectionem, quia nihil est opus accipere comodato quod domi habes: nam redigere pecuniam, propriè est in unum reducere: in qua significatione relegere verbum est translativum, nec foras nisi Horatio hoc loco cognitum, idque ex sententia Acronis illius fictici; at redigere & Cicconi vitratum est & aliis antiquis scriptoribus. Cic. pro L. Flacco: Quid si ista omnis pecunia huic adolescentulo L. Flacco reddita est? si petita? si redacta? Idè in Verrem: Deinde bona vendit, pecuniam redigit. Plinius Epist. 9. lib. 3. Sestertium quadragies redigi. *kalendis ponere*. Ellipsis huius orationis, in scènore: ponere autem in scènore dicimus pro foenerari, ut i. Sermon. satyr. 2. Diues agris, diues positus in scènore nummis.

A D MÆCENATEM. Iambica epodos III.

Execratur allium quod apud Mæcenatem ederat, cuius æstu torquebatur.

PARENTIS olim si quis impia manu

Senile guttur fregerit:

Edit cicuta allium nocentius.

O dura messorum ilia,

5 Quid hoc veneni savi in praeordiu?

Num viperinus his cruor

Incoctus herbis me fefellit: an malas

Canidia tractavit dapes?

Vt Argonautas, præter omnes candidum

10 Medea mirata est ducem:

Ignota tauris inligaturum iuga,

Perunxit hoc Iasonem:

Hoc delibutus vltis donis pellicom,

Serpente fugis alite:

15 Nec tantus vnquam siderum insedit vapor

Siticulosa Apulia:

Nec manus humeris efficacia Herculis

Inarsit astuosius.

At si quia vnquam tale concupineris

loco se Mæcenat. precor

Manum puella suauis opponat tuo,

Extrema & in sponda cubet.

20

COMMENTATOR.

METRYM Trimeterum & Dimetrum iambicum. Execratur Horatius allium, quod multis rebus ostendit incommodum propter nimium calorem, quo afficit in cibo sumtum illos qui illud edunt. *parentis olim si quis*. id est, si quis fuerit tam impius in patrem ut illum stranguleret, edat pro supplicio allium, quod est cicuta multo execrabilior. *edit cicuta*. Sic loquebantur antiqui, vitram edim, edis, edit: edimus, editis, edimr. *allium*. Allium, dicendum est per vnicum l, quia a corripitur. sic etiam produxit Virgilius, per epenthesein, *Allia* serpyllumque herbas contundit olentis. *cicuta*. cicuta herba venenata, quæ vertit in ameniam eos à quibus est comesta. *o dura messorum ilia*. Admiratur rusticos & mellores, qui & comedere allium, & illius feridissimum odorem valeant sustinere. *o dura ilia*. fortia præcordia, quod tam olentis cibo, & amantem non lædantur, sed reficiantur: ut Virgilius, Thestylis & rapido fessis messoribus astus. *Allia* serpyllumque herbas contundit olentis. *quid hoc veneni*. id est, quantum hoc venenum adest in præcordiis meis. *num viperi*. utrum sanguis viperæ serpentis his herbis incoctus, id est, immixtus, me fefellit? *Canidia tractavit dapes*. Canidia nomine Gratiidiam Neapolitanam vnguentariam vult intelligi, quam ut veneficam Horatius semper insectatur, & quia non licet aliquem suo notare nomine, poetæ propriis nominibus solent effingere similia. sic Virgilius in Bucolicis pro Cithæride Lycoriden nominat. ut *Argonautas*. Ordo huius est: Postquam Medea mirata est Iasonem ducem, præter omnes Argonautas, candidum, hoc veneno, id est, allio perunxit inligaturum iuga insolita tauris indomitæ, ut eum muniret aduersus vim taurorum flammæ vomentium, qui prius iugo ab illo subiiciendi erant, quam aureum vellus auferret: narrat hanc fabulam: Iason dum responso Apollinis Colchos peteret ad tollendum vellus aureum, hoc prius obtinere non potuit, quam tauros ferocissimos ignem spirantes è naribus, sub iugum mitteret: hunc autem cum vidisset Medea Aëetæ regis Colchorum filia veneficam maximam, statim adamare cepit, utpote iuuenem pulcherri-

k

pulcherrimum, cuius consilio, & magicæ præsidio Iason, & tauros subugauit, & peruigi ē teipsem interfecit, & aurum velius abtulit; deinde tauris pro ciliis a. rû confectis hydrix interfecta dentibus, de quibus ē terra sedes armatorum surrexit, qui primo impetu in Iasonem facto cum nihil proficerent, postea mutuis vulneribus conciderant: Iason autem Medeam secum abduxit & in uxorem habuit: sed dum ei superinduceret pellicem Glaucen filiam Creontis regis, hæc illi dedit tunicam veneno infectam, quam cum Glaucæ induisset, eius incendio consumpta perijt. Postea Medea non ferens iram indignantis contra se Iasonis, curru alaterum serpentum fugit, interfectis prius suis ex Iasone filiis Medo & Mermereo. *ut Argonautas. ut*, id est, postquam. *Argonautas*. Argo dicta est naus qua Iason vectus est Colchos. vnde socij eius vocati sunt Argonautæ. *candidum*. pulchrum: *ut*, candida Maia, candida Daphnis, candida Dido. *ut*, Candidus insuetum miratur limen Olympi. *mirata est*. adamauit. *ignota*. insueta, grauias, & ponderosa. *illigatur iuga*. id est, iugis iniectis subacturum tauros igniuomos. *peruenit hoc Iasonem*, *ut* per hoc etiam arte magica eum flecteret in amorem sui. *hoc delibutus*. perfusus, hoc alij succo. *domus*. vestibus. *serpente alite*. pennatis draconibus curruj iunctis. *nec tantus unquam*. non tanto ardore siderum siccata est Apulia, quanto ardore teneor comesto alio. *insedit*, incubuit, inuasit Apuliam. *vapor*. calor, æstus. *nec manus humeris efficitur Herculis*. Nessus Centaurus vulneratus ab Hercule in raptu Deianiræ & sui vlciscendi audius, suo sanguine intinctam lanam, qua se cruentum terferat, Deianiræ dedit, docens ab Hercule se vehementer posse diligi, si ex ea confectam tunicam daret Herculi induendam: quæ credula, cum præcepta Nessi serualet, Herculi confectam obtulit tunicam. Hic, mox ut eam induit, tanto ardore corripitur, ut ipse sibi suos artus dilaniaret, & ad extremum, cum dolore viratus esset, in Oeta monte constructa pyra, sese in ignem conijiceret, qui purgatus corpore, dicitur in numerum deorum receptus. hoc argumentum ideo ab Horatio hic positum esse, ut doceret quouis ardore, allium comæsum esse ardentius. *efficacis*. laboriosi & fortis, cui ad effectum omnia patebant. hoc epithetum Herculi est perpetuum. *inartissus*. inflammatus est. *astuosius*. ardentius. *quod si quid unquam tale*. si unquam volueris allium comedere, precor te puella manum suam opponat tuo osculo, nec sinat se osculari à te. *talē alium iocose Macenas*. solitus enim fuit Horatius, τῆραπὲ iocaci cum Μακροντι, iocose, vel, ut fuit,

ras sui ioci lacerationes vitæ, vel ut illi suos iocos commendet. *sanio opponat tuo*. amoris osculo: *extrema & in sponda*. id est, in extrema parte lecti, non vna in lecto tecum, ut illius cupiditate expellatur tibi cupiditas edendi alij. *cubet*. ne acci scetere offendatur.

CRVQVIVS.

SENILE guttur frangerit. *ἰνὶ ἰσθμῷ πῦρ ἀπὸ τοῦ στόματος*. guttur frangere improprium est, pro eo quod proprie dicitur frangere ceruicem. Græcè signifi-
cantiis & magis proprie λαιμοβῆμῃ, iugulare. *τῶν
χηλίδων*. *edit cicutis*. sic habent quatuor codices
contra vulgarem lectionem. *edit*. eius formæ ad-
huc habemus, sim, velim, faxim; quod notauit
Nannius in suis Miscellaneis; à quo non dissentit
Lambinus ex Victorio & antiquis codic. *quid hoc
veneni*. Lambini expositio vehementer placet per
subintellectionem prouocabuli, quod: nimirum,
Quid hoc veneni est quod fæuit in præcordiis?
Commentator autem, quid, reddit, quantum; sed
eam significationem non facile arbitror apud alios
scriptores inueniri posse. Bonfinis legit quis, *ut*
sit prouocabulum messorum, sed parum aptè, meo
iudicio. An allium l simplici scribi debeat, *ut* vult
Commentator; omnino dubito: non negarim
hoc tamen si ab oleo, verbo deduci verum sit, *ut*
vult Isidorus: vnde quidam aleum, scribendum
putarunt, quos reprehendit Solipater: malim
certè non recedere ab usu doctorum, qui unani-
miter omnes per ll duplex scribunt, præter vni-
cum Pomponium Eruſium, ut refert Pompo-
nius Fortunatus 11. Columellæ cap. 3. *malas*
Canidia tractant dapes. malè contrèctauit. vene-
ficio aliquo malas reddidit. vim alij ram sibi Ho-
ratiū aduersum & inimicum sensisse mirum vi-
deri non debet, cum fuerit natura mirum in mo-
dum & temperatura calidus & adeo pyrocholos,
quod de se ipse testatur, ubi inquit: Irasci facilis
tamen ut placabilis idem: Est enim & alij vis ca-
lida, aridaque & acris, atque mordax: nautista-
tamen & messoribus aptissima, tum quod virtioſi-
tatem aquarum, quas virique eopiosas ingerere
solent, & sudorum copiam & pestilentium hu-
morum æritque & omnium venenorum pernici-
ciem temperet atque emendet, nec sitim tamen
accendat & statum omnem eduliorum maximè
discutiat. vide Galenum lib. 12. methodi med.
Eti Dioſc. lib. 2. cap. 146, inflationes creare scri-
bat, ut annotauit Pantinus medicus. *siticulosas*, ari-
dæ, *πυλὸς ὕψιον*: eodem modo aliqui existimant
exponendum illud Homeri, *κρίσις ἰδὺς χεῖρας πο-
λὺς ὕψιον* Ἀρχος ἰσθμῶν; alij νεὶὸ πολὺς ὕψιον inter-
pretantur,

pretantur, desiderabile ac amabile: in qua sententia est A. Henæus lib. 10. *sanio*. Sic legitur in scriptis codicibus, non suauio. hinc etiam lauari. hæc mihi aliquanto amabiliora videntur, quam suauium & lauari. hinc etiam Commentator vititur deminuti uolo, oculusculum, quod apud neminem alium inueni. *extrema & in sponda cubet*. non ineptè nec inconcinne quis extrema cubare spondam cum codici poterit, qui cum illi quidem congruit, sed deminutè, exiliter, & non vnde quaque perfectè, ut si diligit, sed amore inchoato & imperfecto: cum sententiam opinionemque cum alio communem tuetur, sed non ex animo omnino & ex omni parte consentiente.

IN VOLTEIVM MENAM

libertum Pompeij Magni.

Epodos Iambica IIII.

- Lupis & agnis quanta sortitè obrigit,
Te cum mihi discordia est,
Iberici peruste funibus latus,
Es crura dura compe de.
5 Licet superbus ambules pecunia,
Fortuna non mutat te genus.
Vidè sine sacram mesiente te viam
Cum bis ter vinarum toga,
Vt ora vertat huc, & huc eunium*
10 *Liberrima indignatio?
Sectus flagellu hic triumuiralibus
Præconis ad fastidium,
Arat Falerni mille fundi iugera:
Et Appiam manni terit:
15 Sedilibusque magnus in primis eques
O thone contempto sedet.
Quid attinet tot ora nauium grati
Rostrata duci pondere
Contra latrones, atque seruilem manum,
Hoc hoc tribuno militum?*

COMMENTATOR.

AS FERRIMI inuehitur in Menam Pompeij Magni libertum, qui cum seruus fuisset, de seruli conditione ortus, ita paulatim diuitiis creuit, atque iniquis artibus subuectus est, ut eques ab Augusto prius factus, tandem perueniret ad dignitatem tribuniciam: unde cum nimis superbi-
ret, & suæ conditionis immemor, alios despi-

ceret; Horatio factus est inimicus. hic autem Menam fuit Pompeij Magni libertus, postea præfectus classis Sexti Pompeij, aduersus Augustum bellæ gerentis, qui primum cum sua classe ad Cæciliam transiit: deinde ad Sextum Pompeium rediit, postremo ad Cæciliam reuersus est. *lupis & agnis*. ex professo dicit se inimicum Menæ: quanta, inquit, est discordia naturali sorte inter lupos & agnos, tantam ego profiteor mihi esse tecum O Menæ. Omnes autem inimici aut à natura proficiscuntur, quales sunt inter bruta; aut à voluntate per electioem, quales sunt hominum inter se. *sortitè*. sorte naturæ, seu instinctu: aduerbium est qualitatis, non etiam euentus pro fortuito, ut legerunt aliqui. *tecum mihi discordia est*. Elliptus dictionis, tanta. *Iberici*. Hispanici, quia in Iberia, id est, Hispania plurimum ipsi nascitur, unde funes fiunt. *peruste funibus latus*. id est, habens latus valde cælum, tanquam vilis seruus, ut notas adhuc habeas in lateribus, & dorso: vult enim significare illum olim seruum, in Hispanica nauigatione, valde cælum fuisse *peruste latus*, *peruste crura*. synecdoche; ut, lacrymis oculos iustitia nitentis. *peruste crura*. qui habuisti crura vincla, & excruciat: *dura*, id est, ferrea compe de. *licet superbus*. quamuis habeas ingentem pecuniam; tamen nobilis esse non poteris. numquam enim diuitiæ efficiunt ut non sis libertus: *fortuna*. felicitas. *vidè sine sacram*. vidè sine quomodo omnes conuertant ora sua, cum togatus incedis per sacram viam, indutus togam sex vinarum, nimis scilicet longam, & extenta habens brachia in modum veli: ut, Tullius velis amictos non togis. *sacram*. sacra via Romæ erat quæ ducebat ad Capitolium. cum incedis, inquit, magna pompa ornatus, ad Capitolium, populus iuste indignatur. Tribunis & nobilibus moris erat prolixas quidem habere vestes, sed non minus longas & amplas. *vertat*. conuertat. *eunium*. prætereuntium hominum. *liberrima indignatio*. id est, iustissima, seu apertissima: liberrimum populi iudicium, quod libere redarguit & sine timore, quod vique iustum est: indignatio enim aut libera est, aut tacita: libera, est aperta sine ullo timore: tacita autem qualis erat illa de Chrysogono Syllæ liberto, quem potentissimum quidem indignabantur Romani, sed id palam loqui non audebant. *sectus flagellu hic*. hæc quasi indignantis populi verba sunt in Menam. *sectus*. graui-
ter cæsus. ut Iuuenalis, Secat ille flagellus. *flagellu triumuiralibus*. Triumviri capitales erant, qui verberabant & necabant à consulibus damnatos: & Triumviri hic accipi videntur, pro quibus iudicibus; nam omnibus potestatibus seruos
k 2 credendi

cædendi ius erat. Triumviratus capitalis, triumvirorum potestas est, quorum iussione rei flagellis quibuscunq. vel cruciatibus puniebatur: Triumviri autem sunt ipsi qui vnam potestatem habent in tres diuisam, & vnusquisque illorū Triumvir vocatur, quasi vnus vir de tribus. *praconis ad fastidium*. ellipsis dictionis, vsque, vt lenius sit, viq. ad fastidium praconis: Nam ad praconem vocem flagellabantur noxij. *fastidium*. satietatem. *arat*. excolit. *Falerni*. Falernus mons Campaniæ optimi vini ferax. hæc autem verba referenda sunt ad Italæ situm, vbi ligatis ad arbores vitibus, omnes arantur vineæ. *Et Appiani*. viam qua itur ad agrum Falernum, cuius occasione notat Menam nimis mollem & delicatum, qui non pedibus iter ad suos agros faceret, sed equis, non quibuslibet, sed mannis, quod est virorum principum: Manni autem equi sunt quos vulgo Burdones vel Burichos nominamus. *sedilibusque magnus in primis eques*. hoc est, in sedilibus primis equitum sedet, contempto Othone: Nam L. Roscius Otho trib. plebis lege sua iussit. ex infimo genere hominum equitem fieri non licere, sed ex certis ordinibus homines voluit venire ad summos gradus honorum: iecirco quatuordecim gradus in theatro senatui separarat, ex quibus primi Tribunicii potestatibus vacarent: at iste Mena cum esset libertus, contra hanc legem venit ad primum honoris gradum. huius autem legis meminuit Iuuenalis iniquens, Sic libitum vano qui nos distinxit Othoni. *quid attinet*. ostendit tunc temporis ex seruili condicione latrones collectos nauali discurfione Italiam deuastare, contra quos Romanus dirigebatur exercitus. itaque quid attinet, cum ingenti indignatione dictum est: id est, quid prodest armari classem ab Augusto contra seruos, ac fugitiuos quos armauit Sextus Pompeius, si Mena seruus ac larro tribunus est militum & clasfis præfectus? *rostrata*. Rostra dicuntur summæ partes nauium ære & ferro munitæ.

CRVQVIYS.

LVPIS. *Et agnis*. de naturali odio quorundam animalium inter se, atque rursus de amicicia; Plin. lib. 10. cap. 74. callent enim cuncta animalia, sciuntque non modo sua commodata, verum & hostium aduersa, norunt sua rela, norunt occasiones, quod vt pro sollerti, ita & sedula natura in omnibus id fieri animantibus, disputat egregie Cæcilius. offic. 11. In eos autem omnes hoc accommodari prouerbiali sermone potest, qui tacito ac naturali quodam inter se odio, dissimil' imitq. ingeniis præditi sunt. *secum mihi discordia est*. nam iuxta illud Eurip. ὁδὸν ὁδὸν ἴσθ' ὅτι τοῖς ἀπὸ τοῦ οὐ

ὁδὸν ὁδὸν ἴσθ' ὅτι τοῖς ἀπὸ τοῦ οὐ. hoc est, valde hoc molestum est melioribus, quando vir malus obtinet dignitatem. *licet superbus ambules*. velut qui Iunonis sacra ferret, ait saty. 3. lib. 1. de Hermogene Tigellio. huiusmodi hominum genus Græcis significanter dicitur *σολογιστῶν*, hoc est, insolescere & cum fastu omnia agere: & perquæ venustè, prouerbialique schemate, Mandronis ficulna nauis, is dicitur, qui præter meritum ad opes & felicitatem euectus est, nec pristinae condicionis memor, præsentis rerum successu insolenter abutitur. *cum bis ter vlnarium toga*. Lambinus ex impostore Porphyryone, (quasi illius essent Porphyri docti verba) refert iustam togæ magnitudinem sex vlnis constitisse. ego, vt in commentatore videre licet, in adnotationibus manu scriptis nihil tale inuenio: sed contrà, Horatium certum est notare togæ nimis magnam amplitudinem in Mena; supra tunicam verò vela pro togis induisse, animi fuit inbellis & eneruati. Alexand. ab Alexand. lib. 5. cap. 18. Plautus Pœnulo: Quis hic est cum tunicis longis quasi puer caulponius? quod etiam significare legimus Ciceronem. 2. in Cæcilinam: Quos pexo, inquit, capillo nitidos, aut imberbes, aut bene barbatos videtis, manicatis, & talariibus tunicis, velis amictos non togis: quorum omnis industria vitæ, & vigilandi labor in antelucanis cœnis expromitur: in his gregibus omneis aleatores, omnes adulteri, omnes impuri impudicq. versantur. hanc integram sententiam apposui, quòd multum faciat ad declarationem huius loci. *Othone contempto sedet*. non dissentit hic locus, si luxum ipectes & mollitiem, ab eo saty. 2. lib. 1. Malthinus tunicis demissis, &c. De lege Theatrali lata à L. Roscio Othone, vide Alexandrum ab Alex. lib. 5. cap. 16.

IN CANIDIAM VENEFICAM.

Epodos Iambica v.

AT ò deorum quicquid in calo regit

Terras & humanum genus,

Quid iste fert tumultus? & quid omnium

Vultus in vnum me truces?

Per liberos te, si vocat a partibus

Lucina veris affuit:

Per hoc inane purpura decus precor:

Per improbatum hac louem.

Quid, vt nouerca, me intemeris? aut vis

Petræ ferro bellua?

Vt hæc trementi quæstus ore consistit

Insignibus raptis puer,

Impube.

- Impube corpus, quale posset impia
 Mollire Thracum pectora:
 15 Canidia breuibus implicata viperis
 Crineis, & incommutatum caput,
 Iubet sepulcris caprificos erutas,
 Iubet cupressus funebreus,
 Et vincta turpis oua rana sanguine
 20 Plumamq; nocturna strigis,
 Herbâsque quas Iolchos, atque Iberia
 Mutis venenorum ferax:
 Et ossa ab ore rapta ieiuna canis
 Flammis aduri Colchicis.
 25 At expedita Sagana per totam domum
 Spargens Avernaleis aquas,
 Horret capillus, ut marinus, asperis
 Echinus, aut currens aper.
 Abacta nulla Veia conscientia,
 30 Ligonibus duris humum
 Exhaustiebat ingemens laboribus,
 Quo posset infossus puer
 Longo diebus, tæne mutata dapis
 Inemori spectaculo:
 35 Cum promineret ore quantum extant aqua
 Suspensa mento corpora:
 Exsecta vti medulla, & aridum iecur,
 Amoris esset poculum:
 Interminato cum semel fixa cibo
 40 intabuissent pupula.
 Non defuisse mascula libidinis
 Ariminensem Foliam:
 Et otiosa credidit Neapolis,
 Et omne vicinam oppidum:
 45 Quæ silera excauita voce Thessala
 Lunamq; calo deripit.
 Hic inrescctum saua dente liuido
 Canidia rodens pollicem,
 Quid dixit? aut quid tacuit? à rebus meis
 50 Non infideles arbitra
 Nox, & Diana, quæ silentium regis,
 Arcana cum sunt sacra:
 Nunc nunc adeste: nunc in hostileis domos
 Iram atque numen vertite:
 55 Formidolosa dum latent siluis fera,
 Dulci sopore languida:

Senem, quod omnes rideant, adulterum
 Latrent Suburana canes,
 Nardo perunctum, quale non perfectius
 Mea laborarunt manus.
 60 Quid accidit? cur dira barbara minùs
 Venena Medea valent,
 Quibus superbam fugit vltia pellicem
 Magni Creontis filiam,
 65 Cum palla, tabo munus imbutum, nouam
 Incendio nuptam abstulit?
 Atqui nec herba, nec latens in asperis
 Radix fefellit me locus.
 Indormit vinctis omnium cubilibus
 Obluione pellicum.
 70 Ah, ah, solutus ambulat venefica
 Scientioris carmine.
 Non visitatis, Vare, potionibus
 (O multa steturum caput)
 75 Ad me recutres: hec vocata mens tua
 Maris redibis vocibus.
 Maius parabo; maius infundam tibi
 Fastidienti poculum:
 Priusque calum fides inferius mari
 Tellure porrecta super:
 80 Quam non amore sic meo flagres, vti
 Bitumen atrii ignibus.
 Sub hac puer, iam non, ut antè, mollibus
 Lenire verbis impias:
 85 Sed dubius unde rumperet silentium,
 Misit Thyesteas preces.
 Venena, magnum fas, nefasque: non valens
 Conuerrtere humanam vicem.
 Diris agam vos, dira detestatio
 Nulla expiatur victimam.
 90 Quin, vbi perire iussus expirauero:
 Nocturnus occurram furor;
 Petamque voltus umbra curuis vnguibus:
 Qua vi deorum est Manium:
 95 Et inquietis asidens precordiū,
 Pauore somnos auferam.
 Vos turba vicatim hinc, & hinc saxū petens
 Contundet obscenas anus.
 Post insepulta membra differens lupi,
 Et Esquilina alites.

*Neque hoc parentis, heu, mihi superstitis
Effugerit spectaculum.*

COMMENTATOR.

HANC epodon scripsit Horatius in execrationem Gravidæ veneficæ mutato nomine, pro Gravidâ Canidiâ ponens; decreto namq. cautum fuit, ut nemo publicè nominatim alicuius vitia carperet: hæc autem Gravidâ Varum quendam adamavit; quem cum in amorem sui flectere nequisset, furem raptum puerum quendam patricium, humiq. mentotenus defossim necavit, ut ex eius cadavere, arte necromantica, sua maleficia adimpleret. hic sciendum est quòd Necromantia seu Necyomantia, quam hic describit Horat. differat à Sciomantia: nam Necromantia est maleficium quod fit ex hominis cadavere aut ad aliquid divinandum, vel ut hic, ad hominum mentes permutandas in amorem, vel odium: *Scioms* enim mortuus, & *magica*, divinatio est: Sciomantia autem est evocatio umbrarum ab inferis; quod fit per Magicæ artis præstigium, ut aliquid futuri ex ipsis umbris dignoscatur: *omnia enim umbra dicitur*, sicut de Pythonissa legimus. In exordio itaque huius epodi verba sunt exclamationis pueri, & deprecantis veneficæ: postea describit poeta omnem apparatus futuri maleficij: deinde invocationem noctis, & cetera verba Canidiæ: postremò imprecationem iam morientis pueri. *as ò deorum.* exordium ab exclamatione pueri prætextati, mirè abruptum: ut, at tibi pro scelere, exclamat, pro talibus ausq. huiusmodi sunt Comici initia, quæ ex abrupto incipiunt: *ut, Vos istæc intro auferte, abite. quidquid.* i. quæcūque potestas deorū terrena & humana gubernat. *quid iste fert.* hoc est, vult. ut, In nova fert animus. *Et quid omnium vultus in unum me.* contra me solum volunt. *truces.* austeri, Omnium vultus earum dicit, quæ cum Canidiâ consciæ in rapiendo puero, & ministræ sceleris eius fuerunt. *per liberos.* tuos, ò Canidiâ te precor, si aliquando verè parientem te Lucina iuuerit, quasi dicat, Canidiâ numquam peperisse, sed puerum sibi supposuisse, quòd esset sterilis. *Lucina.* Diana: invocatur à parientibus, dicta Lucina quòd præsit nascentibus in lucem. *per inane hoc.* Quo magis exaggeret atrocitatem huius sceleris, prætextatum, ac per hoc mollem, & delicatum hunc introducit puerum. Decus ergo purpuræ apud illam inane fuit, quia nihil proficeret ad misericordiam, cuius ad spectu nihil commota, in illum, tanquā in quem libet sæuiret. *per hoc purpura docui.* id est, per præ-

textam meam, quæ indicium est meæ nobilitatis. *improbaturum.* damnaturum, puniaturum, vindicaturum. *Iovem.* qui vindex est malorum. *hæc.* maleficia. *quid ut nouerca me intueris.* quia nouercæ in alijs filios iniustæ esse, & sæuire solent. *petita ferro bellua.* sunt enim belluæ plurimæ, quæ, cum terro petuntur, crudeliore sunt, ut aper, versus. *ut hæc trementi questus ore constitit.* huc utque locutus est puer, sequentia verba sunt poetæ, quorum hic est ordo, ut puer questus hæc trementi ore constitit, Canidiâ implicata crineis, rapti insignibus pueri, iubet aduri flammis Colchicis impube corpus, quale posset mollire impia pectora Thracum. *ut postquam constitit.* tacuit, aut stetit. *insignibus rapti.* insignia pueri vocat illius ornamenta bullam & prætextam. *impube.* æneis. tenerum & delicatum, quale intelligitur tale. *posset mouere impia.* id est, barbara, dura. *Thracum,* id est, etiam Thracum pectora barbara mouere posset. tale est illud Virgilij, *Quis talia fando Myrmidonum, Dolopumue, aut duri miles Vlysei,* temperet à lacrymis? quasi dicat, etiam hostes fando talia, non temperarent à lacrymis: quo pacto nos Troiani à lacrymis temperemus, fando talia? *Canidiâ breuibus implicata viperis.* *anavæ* habitum Canidiæ funialem describit: nam sicut furæ infernales pro capillis habent angueis & serpenteis; ita & ista in veneficio hoc componendo furibunda stabat. *breuibus.* quia nulla de serpentibus breuior est, qua non sit & peior. *implicata crineis.* quasi hoc exigeret ars maleficorum, ut implicarent suos crineis serpentibus. *incomum.* imperum. *iubet sepulchris.* significat hæc sacrificia esse infernalibus & maleficis, dum caprificos sepulcris extractas, & cupressus infaustas, cum reliquis hic vult adhiberi, quasi diis inferis sacrificatura. *caprificos.* Caprificos, species est fici siluestris, adeò penetrabilis, ut saxa etiā sepulcrorū perumpat. Hic autè dicit nō vnde libet, sed sepulcris erutas, quòd inferna essent sacrificia. *cupressus funebria.* inferis consecratas & funeri aptas, quia funeribus adhibebantur: ut, ferales ante cupressus constituunt: nam ut cupressus recisa numquam repullulat, ita mortui non redeunt ad vitam: cupressus autem & per secundam & quartam declinationem effertur. *Et vincta turpis ovana.* ordo est, & oua plumamque nocturnæ strigis, vincta sanguine turpis ranæ, &c. *vincta,* imbuta. *turpis.* deformis, veneficiis apta est rana, & inferna. ut Iuuenal. Et stygio ranas in gurgite nigras. aut turpis, id est, grandis: ut, cui turpe caput. cuiusmodi ranæ, rubetæ dicuntur. Iuuenal. ranarum viscera numquam inspexi. idem, misceat sticente rubetam. *nocturna strigis.* Strix nomen

auis

adus, malū omen habentis, quæ fridorem nocturnum pro cantu habet, de qua Lucanus: Quod trepidus bubo, quod strux nocturna queruntur. *herbas. magicas. quas Iolchos.* urbs est Thessaliæ, quæ regio venenorum ferax est. *Iberia.* nō Hispaniam dicit, sed illam quæ est in Pontio, herbis magicis abundante. vnde Virgil. nascuntur plurima Pontico. *Offa ab ore.* non quod verè ab ore ieiunæ canis dentes tollere potuerit, sed animum retulit maleficorum, qui ex impossibilitibus effectum sibi promittunt. *flammis aduri Colchicis.* hoc est, magico ritu præparatis incendiis & per veneficia accensis, quod propter Medeam Colchicam dictum est, huius artis peritissimam, quæ vestem pellicis suæ datam; vna cum ipsa & tota domo regia conflagrari fecit, non ignis quidem ardore, sed incantatione. *at expedita.* cinctā, succinctā ne defluentes vestes impedimento essent. *Sagana.* malefica, ex cōciis vna & Canidiæ subministra. sic & Virgilio inducitur Amarylles. *Auernaleis.* infernaleis; sumtus ex Averno lacu, quā dicitur ad inferos esse descensus: Sparferat & latices simulatos fontis Auernei. *horret capillis.* horrida apparet. *asperis.* erectis ipso sacrorum furore. Lucanus, Erectis discissa comis, & inhorruit armos. *celhinus.* semipedalis piscis in modum ericis, asper, & setosus. *currens aper.* Aurens. *Veia.* nomen eius est quam vult esse Canidiæ sociam. ordo est, Veia nulla mali conscientia abacta, exhauriebat hominum duris lagonibus, ingemens laboribus. *abacta.* quæ nulla conscientia à maleficiis abigi poterat; nullius enim mali sibi non gaudebat esse conscia. *humū exhauriebat.* effodiebat ut puer infoderetur. *longo die.* æliuo. *bis tæque mutatæ dapis.* ante oculos di. fossi pueri cibos positos per momenta ferè mutabant, ut mutatæ dapis desiderio intabesceret, atq. ita mereretur miserabiliter. *immori.* id est, tabescendo mori. *cum prominere ora.* extaret è terra mento tenuis. *corpora.* natantium. *ex se fa uti medulla.* hic causam reddit tantæ facinoris, nempe ut ex pueri nimio afflictu cruciari, mortuique medulla & iecore Varo amoris præpararet; & potionem temperaret. *avidum iecur.* propter famem & sitim. *interminato.* interdicto, prohibito. *fixæ pupula.* immotæ, cum præ nimia fame puer oculos à cibo non moueret. *intabuisse.* defecissent: ut, Et fame tabentes artus in litore ponunt. *non defuisse mascula libidinis.* atrocitate facinoris augeat loci distantia: quasi Neapolitani non audiissent modò hoc facinus, sed etiā nosset illi interfuisse Poliam veneficæ pessimam: *mascula libidinis.* quæ tam mōstrosæ erat libidinis, ut etiam cum feminis rem haberet; quo crimine etiam Sappho malè audit.

huiusmodi autem feminae Hermaphrodite nominantur. *otiosa Neapolis.* quieta, minus curiosa, sic Virg. illo Virgilium me tempore dulcis alebat Parthenope, studiū florentem ignobilis orti; quod aptissimus esset secessus quietis in ea. quare etiam fabulosa dicta est, quod a rebus granibus vacaret & fabulis indulgeret. *vicini oppidum.* etiā Puteolana ciuitas. *excantata,* lupanaria. *voce Thessalia.* carminibus magicis. Thessalia regio est Graciæ vicina, ubi magia viget plurimum, & herbarum magicarum abundant, quare ab aliquibus illa dicitur inuentum Thessalum. *Lunamq. calo deripit.* multi namq. magi præstigiis suis ita oculos nominū deducunt, ut videantur Lunā & sidera cælo detrahere in terrā & commouere. sic Virgil. Carmina vel cælo possunt deducere Lunam. *insectum.* valde sectum. *dente liuido.* inimico, nigro, deformi. *hic.* tūc. ut, Hic regina grauem gēmis aurōq. poposcit, impleuitq. mero pateram. *pollicem.* vnguem pollicis. expresse habitum & modum furantis Canidiæ; Perronius, ut monstraret furentem pollicem, ait, vsque ad periculum rotō. *quid dixit.* Hysteron proteron; pro, quid tacuit; aut quid non dixit; interrogatio admirationis & detestationis plena. i. quanta, & qualia scelera, & verba nefaria non dicere, aut silentio præterire potuit, quæ in tāto maleficio dicenda erant! *o rebus meis.* verba hæc sunt Canidiæ inuocantis Noctem & Dianā, tenebrarum præfides deas, & rerū occultarum. *rebus meis.* i. his artibus magicis. *arbitra.* testes concia, aut præfentes. ut Sallust. arbitris procul ambris. *Diana.* Luna, quæ noctibus præest. *qua silentium regis.* noctem in potestate habes. *arcana.* malefica, *sacra.* veneficorum. *in hostileis domos.* Varo hæc imprecatur, qui eam fastidiebat. *numen.* potentiam vestrā irarum. *formidolosa.* timendæ, quod timorē incutiant. *fera.* hoc est, ne nocte quidem sine quiescere Varū, quæ etiā feris est quieti. ut, Cum tacet omnis ager, pecudes pictæq. volucres. *linguida.* resolutæ, fessæ. *adulterum.* Varū amatorem, qui, me spreto, aliā adamat. *latrēs Suburana canes.* eum persequantur furis agitata, eum eo iocentur; eū derideant canes Suburæ, id est, meretrices de Subura, iuxtaquam degit Varus. Subura autē dicta est à suburdo, quod in ea regione Rōmæ aliquando subustionibus paludeta siccata sint. *narida.* meo. *quale.* vnguentum perfectius. efficacius ad conciliandū amorem; *quid accidit.* indignans admiratur, cur non victus Varus tuis venenis ad se venit, quid sit impedimento. *cur dira barbara.* hoc est, cur minus dira venena mea valeant, venenis barbaræ Medæ; cur venena mea Varo data, minus sunt efficacia venenis Medæ; Aut cur dira venena Medæ minus valēt solito; hæc enim sua dicit

dicat esse Medæ, quod ab illa fuere inuenta, cum se de pellice sua Glaucæ, Creontis filia vltæ est. *superbam*. potentem. vt hic, populum latè regem bellòque superbum. *fugit*. curru serpentum. *cum palla*. palla munas, epexegetis. *tabo*. veneno. aliàs significat corruptum sanguinem. vt, terram tabo maculant. & est nomen diptoton tabi, tabo. Sunt qui Medeam, non pallam, sed coronam Glaucæ dedisse volunt. *imbutum*. infectum. *nuptiam*. Glaucen. *atqui nec verba*. dicit se vehementer admirari, quid id sit quod sua venena non possint solitam vim exercere, cum in herbis & radicibus veneficis inquirendis nihil à se sit prætermisum. *herba venefica*. *sefellit*. latuit. *in locis asperis*. in montibus. *indormit*. non laborat, inquit, Varus meis veneficiis, sed potius securus dormit, sine amoris inquietudine, oblitus omnium suarum pellicum. sic illum etiam sui immemorem dicit: ita enim ordinatur, indormit cubilibus vinctis obliuione omnium pellicum, *Abah*. dolentis vox est. scio equidem, inquit, quid accidit: altera inuenta est à Varo malefica me peritur, cuius auxilio ipse effugit mea veneficia. *solutus*. liber à meis veneficiis. *non vsitatus*. nouis, magnis, quibus ad me redibis, velis nolis, nec amplius vllis incantationibus poteris ab amore mei diuelli; non Marfi, non Peligni, ab amoris mei vinculis te liberabunt. *ò multa*. id est, multum. *steturum caput*. hæc per parenthesin sunt accipienda. *non vocata mens*. reuocata. *Marsis vocibus*. magicis incantationibus. hoc est, ita te desigam nouis & insolitis maleficiis, vt mentem numquam recipias, etiam si Marfos tibi adhibeas: Marfi autem Italix populi ita venenorum fuere periti, vt & salua soliti sint etiam mortus curare serpentum. *infundam*. conficiam. *fastidienti*, aspernanti me. *priusq; calum fides*. subfides, pessum fides, & terra super mare erigetur: hoc est, antè tota natura rerum mutabitur, quàm Varus non ita amoribus meis ardeat, vt igni bitumen immisum. bitumen autem materia est tenacissima, ad eò vt postquam aridum fuerit, nulla re dissoluatur; ad motum autem igni flammæ ingentes emittit: fertur autem esse igneæ naturæ, celestique igni nutriri. Vnde & in capō Sennaar, vbi frequentissima fulmina cadunt, multi bituminis putei esse leguntur: Græcè autem Asphaltum vocatur. *sub hac puer*. puer prætextatus cum videbat sese interficiendum, diutius silere minime potuit. *iam non, vt antè, mollibus*. vt cui adderet desperatio dicendi libertatem. *mollibus*. blaudis: vt, manditque trahitque molle pecus. *lenire*. lenibat: nam prius sperabat se posse eas reuocare ab interitu suo, blandè illas compellando, at

iam desperatione adductus, diris execrationibus æquouet. *vide rumperet silentium*. quid primum diceret, vnde sumeret exordium loquendi. *Thyestes preces*. graues & noxias imprecationes, duras, qualibus Thyestes vltus est contra Atreum fratrem, qui eius filium coctum illi apposuit edendum. *venena magnum fas nefasq;*. verba sunt pueri. hæc autem epexegetis est, nempe venena quæ sunt magnum fas nefasque, &c. nam fas est, si hoc detur impio & scelerato: contrà verò, est magnum nefas si propinetur innocenti: sicut & gladius fas est, & nefas: fas quidem, si stringatur in hostem; nefas autem, si contra ciues euaginetur. hæc itaque venena non possunt permutare humanam sortem, vt hi qui boni sunt, si veneno occidantur, noxii sint; aut hi qui alios perimunt, sint à scelere immunes. *conuertere humanam vicem*. vt ex innocente sit aliquis nocens, aut contrà: venena non possunt conuertere quod semel decretum est, nec facere, vt, quod est iustum, videatur iniustum, & vt pœna liberentur qui illam sunt meriti: vices autem appellantur pœnæ quæ in sceleros regeantur. *diris*. furis, execrationibus. *agam vos*. persequar: pollicetur se in eas sæuiri tum post mortem. vt, Omnibus vmbra locis adero, dabis improbe pœnas. *dira detestatio*. execrabile factum. detestatio autem est execratio, quæ fit ab innocente contra nocentem. *nulla expiatur victima*. i. non poterit vllò purgari sacrificio. *quin*. insuper. *iussus*. à te ò Canidia, *nocturnus occurram furor*. id est, nec de nocte vos quiescere sinam, sed semper conscientias vestras stimulo tanti maleficij memoria. *petamq; vultus*. impetum in vos faciam, ac dilacerabo facies vestras. *vmbra*. ego. *qua vis deorum*. quæ scilicet vmbra. *vis deorum est*. violentia, & vltio, vt per vmbas se vindicent, & infestent quiescentibus. *inquietis*. numquam quiescentibus. *assidens*. inhærens. *vos turba*. multitudo populi. *vicatim*. per singulos vicos. *contundet obscenas*. immundas anus, hoc est, pro meritis vestris multitudo ciuium, cum anus fueritis, tanquam insanas, & amenteis à suis ædibus repellent, fustibusque contudent, & lapidibus obruent. *disserent*. dilaniabunt, disserpent, diuident. *Esquilina alites*. volucres aues. Esquilinus mons Romæ ex septem montibus; hinc Esquilina porta Romæ dicitur, ad sefforium, vbi certus erat locus sepulcrorum, ad corpora pauperum, aut sceleratorum, viliùmque comburenda, aut canibus proicienda. *neque hoc parentis, heu, mihi supersites*. Patheticos hæc proferenda sunt. dolet enim parentis sibi supersites in luctu futuros, sed sperat illis solatio fore tam execrabilem mortem harum veneficarum.

C R V Q V I V S.

Α π δ α ο ρ ο μ . abrupta & festinata exclamatio pueri ingenui timore & inopinato percussus. At, enim interiectio timentis, pro geminis posita esse videtur, At, At, vt nō tam dolere aut cōqueri puer, quā timere iudicetur. At, in illo Virgili, At tibi pro scelere, exclamatur; abruptū quidem est, sed indignabundum cum execratione. *quicquid regit.* sic habent Bland. codices. & *quid omnium.* non, aut *quid omnium,* vt habent impressi libri. *Lucina.* Dionysius Halicar. 4. antiquitatum Rom. Tradit. L. Pilo 1. Annalium, inquit, Tullius statuisse quātū pretij nummos pro singulis nascētibz inferre deberent cognati in ærarium Ilithyæ (Romani Iunonem Lucinam vocant) pro nascētibz in Veneris ærarium, quæ in Loco sita est (ipsi Libitinā appellant) pro defunctis: in Iuuentutis, pro togā virilem sumentibus, &c. Iuno namque & Lucina quod lucem, & Opigena dicta est, quod nascētibz opem ferat. *insignibus raptis.* prætexta, & bulla, quæ ornamenta sūnt filiorum Senatorum. Macrobi. li. Saturnal. 6. bullam scribit auream cum toga, cui purpura prætexitur, patriciorum insignia fuisse; bullam autem à collo dependentem ad pectus habuisse formam cordis, vt ea inspecta, se viros meminissent si corde præstaret. At Plutarchus in Romulo non in figuram cordis ait bullam efformatam, sed bullæ aqueæ similem fuisse, qui tumor est in aqua citō euanescentis: eius autem hæc verba sunt: *φορὸν δὲ ἐ πύδης ἀντὶ τὴν καλουμένην βούλαν ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ, ὅμοιον πεμφέλει πρὸς διόξιν π.* id est, sed & liberos ipsorū gestare bullam, à figura nominatam, collū puta ornamentum simile bullæ. hæc certe Plutarchi opinio mihi non minus adlubescit, quā illa Macrobij; quid enim homo est aliud quā bulla euania, iuxta Varronis sententiam? deinde quod bullæ forma rotunda fuerit & capitata, Appuleius li. 6. clarè ostendit, inquiens bullis multis aureis inoculatum, velut stellis relucētem &c. Festus tamen de illius origine, quod dicta sit ἀπὸ τοῦ βούλου, cum Macrobio sentit. *impube corpus.* Figulus Porphyriōnē impressum secutus, vt coniicio, hic ponit *ἐπιζήνησιν*, nempe puer impube corpus existens: Commentator autem refert impube corpus ad ea verba, iubet flammis aduri: verū prior sententia placet magis. *Thracum.* quisquis hic nobis Porphyriōnem mentitur, certè refert sine capite fabulam, nimirū eadem ad verbum quæ in vnijs annotationibus offendi; ea autem ex aliis tribus, quantum potui, in commentatore quæ desiderabantur apposui, nec aliam eius loci sententiam video, quā eam quæ à dialecticis nominatur à minori argumentū. Græcis hæuiamodi coniunctionum particlę expresse, vel

implicitæ ἀλλὰ τὸν καὶ nominantur, quæ id quod minus est rationi consonum, concedi dignū indicant: quales sunt, saltem, & cū pro facie accipiuntur, at, certè, etiā, vel, vt, ne vel latum pedem cessit. *implicata viperis crineis & incomitum caput.* coniunctio &, per *ἐπιζήνησιν* explanat præcedens; nimirum, implicata crineis, hoc est, habens caput incomitum & breuibz viperis implicitum furiarum instar. talis lib. 6. à Lucano describitur Erichtho Thessalæ, Terribilis stygio facies pallore grauatur, Impexis onerata comis. noranda hic est tynædoche, implicata crineis, implicata caput. *plumamq; nocturnæ strigis.* strigem describit Ouidius fastorum lib. 6. *Colchos,* non Colchos, vt habent libri impressi ferè omneis contra codices manuscript. Biadinius 4. atque ita legit Laminus ex codicibus scriptis. & *ossa ab ore raptæ ieiuna canis.* sententiam & expolitionem Commentatoris in hunc locum sic accipiendam arbitror, vt ea omnibus his Canidæ magicis præceptionibus adaptetur, ex quibus hoc philtum Varo paratur: nā quis alius est huiusmodi maleficorum conatus, quā vt absurdus, inhumanis, execrabilibus, atque adeo à communi natura abhorrentibus dictis, *ἐχθρῆς*, aut vim naturæ se facere, aut saltem mileris, omniumque rerum ignaris, atque frequenter nimis credulis hominibus, se miranda præstare posse persuadeant? nam si cuncta hæc Canidæ iussa inter se conforas, minis promptū diuides, oua, & plumæ nocturnæ strigis, huic maleficio à Canidia applicari posse, quā dentis rapere ex ore ieiunæ canis. quamuis nec eam esse Poëtę sententiam facile dixeris ex Lucano, qui sexto libro describens Erichtho Thessalæ maleficarum pessimam, hunc locū nobis elucidat. nam Erichtho venefica non dentes ex ore lupi, sed artus cadauerum & ossa rapere studet ex siccis, id est, ieiunis faucibus lupi. Lucan. lib. 6. Et quodcunque iacet nuda tellure cadaver, Ante feras volucresque sedet, nec carpere membra Vult ferro manibusque suis, morsuque luporum Expectat siccis raptura è faucibus artus. Huc etiam facit illud Appuleij de Pamphila venefica, cui Foris ancilla inter cetera ad philtum apta hæc commemorat, inquiens, Et extorta ferarum dentibus trunca caluaria, &c. *echinus.* Echini, inquit Plinius lib. 9. cap. 12. crustis & spinis teguntur. & ca. 31. Echini quibus spinæ pro pedibus ingredi his est in orbem volui. Isidorus lib. 12. cap. 6. crasē confundit echinum piscem cum echeneide pisciculo qui Latine Remora nominatur: qui illius iconē videre desideret, inspectet Rondeletium & post eū Gesnerum. *currens aper.* his enim iratis setæ in dorso eriguntur. *longo die.* id est, æstiuo, inquit Commentator: forte quod alludat Poëtæ ad ancillarum festum,

factum, quod à liberis matronis simul & ancillis in honorem Iunonis Caprotinæ celebrabatur Nonis Iulij, sub caprificu. Macrob. Satur. lib. 1. cap. 11. vel longum diem, ætium interpretabimur, quem admodum in illo Martialis, Hora nec æstiuæ est, nec tibi tora perit: opus est exponere æstiuam horam, longam: nam si dies artificialis, nimirum ab ortu solis ad illius vsq. occasum, in duodecim horas æqualeis Romanis semper diuisus sit; quis pro longitudine & breuitate dierum poterit infitari horis etiam multa vel accedere momenta temporis, vel decedere? vnde prorsus est necesse in æstate & diem & horam multis partibus excedere solis in nostro hemisphærio curriculum hibernū. *exsecta* in hac dictione consentiunt cod. Blandinij, verum in annotationibus scriptū est, extracta, quod mihi videtur magis quadrare: nam sic habet Lucanus libro 6. At vbi seruatur saxi, quibus intus humor ducitur, & tracta dure scūt tæbe medullæ Corpora, &c. tracta rabe, id est, extracta tæbe. Lambinus admonitus à Gulielmo Faërno legit exsecta, cui subscribit codex Diuizi, manuscriptus cū annotatione codicum Blandiniorum supra dicta. habet enim exucta, id est, extracta. ea autē lectio vera esse potest si medullā hic intelligamus liquidam, quam fluidam fugimus: at si constricta sit, vt in Lucano sonat verbum, dure scunt; exugi non poterit sed extrahi, vulgari codices habent, exerta: per me libera est omnibus sua opinio. *iecor*. quod à Philoſophis amoris sedes dicitur, iecore namque amamus, felle irascimur, & splene ridemus. Persius satyr. 1. sed sum petulanti splene cachinno. *interminato*. verito in passiuā significatione scribit Lambinus omnium verborum quæ deponentia vocantur, participia à nobilioribus Grammaticis tradit etiam passionem significare. Sed si puer iste patricius in scrobem defossus mento tenus fuerit, quid opus erat illi interminari ne cibum caperet? necesse enim erat illum manibus vtī non posse, nimirum etiam defossis. Quare significantius interminato cibo, id est, appposito quidem, sed nō tacto, non permissio vtī, idq. per impedimentum defossionis, nouo tamen crebrō appposito defossi famem irritante assidue & continuo eam valde suo odore exacerbante. *cum semel*. hoc aduerbiū semel, non participium, fixæ, sed verbū intabuisse, determinat, vt significet, omnino, prorsus: quemadmodum Budæus interpretatur illud Ciceronis pro Deiotar. Cum facile exorari Cæsar, tum semel exorari solus. significatur autem mortis præsentia, cum intabescunt pupulæ, iuxta illud Plinij lib. 28. cap. 6. Augurium ex homine ipso est non timendi mortem in ægritudine, quamdiu oculorum pupillæ imaginē reddant. Et Hippoc. oculorū aciem

præstringi oculosq. rigescere atque conuelli, iam animam agentis notam statuit. *otiosa Neapolis*. vide Strabon. libr. 5. *Ariminensem Soliam*. Folia, venefica socia Canidiz, ab Arimino ciuitate Italiæ, Plin. li. 3. ca. 15. *deripit*. sic habent codices Bland. non, vt vulgo, diripit: deripere autem est deorsum rapere ex superiori loco. *hic inresectum*. Lucan. scribit Erichtho non suum pollicem, sed arrodere manus cadaueris: Tunc, inquit, omneis auidē desæuit in artus, Immergitque manus oculis, gaudētque gelatos Effodisse orbes, & sicca pallida rodit Excrementa manus. Quid si hic idem de Canidia coniciamus, illam non suum pollicem valde sectum rosisse, sed pueri extracto ē fossa altero sub necem vel utroque brachio, vnde medullam & sanguinem rodendo exsugeret ad hoc maleficium falsas rodere pollicem, est cogitabundi indicium & minitabundi. *formidolosa*. sic scriptū est in 4. cod. Bland. cū annotatione hac, propter horrorem noctis & ferarum: sed quod parum inter esset, & aliam annotationem inuenirem, nolui mutare communem lectionem. *latrant Suburana canes*. Subura, inquit Marlianus, lib. 4. cap. 20. in Topographia vrbis Romæ quæ inter Esquilias & Viminalē iacet, principium habuit à foro Romano, siue à foro Neruæ Imperator. finem verō ad cliuū Suburanum, dicta, vt Iunius scribit, ab eo quod fuerit sub antiqua vrbe. In Subura Cæsar dictator habitauit primum modicis ædibus, deinde post pontificatum maximum in via sacra. Cliuus autem Suburanus, in Esquilias præbens ascensum, à fine Suburæ initium capit. hic autem meretrices habitasse Martialis significare videtur his versibus, Famæ non nimium bonæ puellæ, Quales in media sedent Subura. Quod autem Subura per vnicum r. scribi debeat, & non Suburra; argumentum nobis sunt omnes antiqui codices manuscripti, id ipsum etiam testante Lambino. Quæ autem sit eius dictionis derivatio, hic scribit Commentator: At Iunius vt paullo supra positū est, dicit ab antiqua vrbe nomen habere, quasi sub vrbe. Festus ex Verrio dicit, Suburanam à pago Succusano nominatam regionem vrbis Romæ. vnam ex quatuor, quarum aliæ tres sunt, Palarina, Collina, & Esquilina, vt videre est apud Plin. lib. 18. cap. 3. & Dionysium Halicarnasem lib. 4. antiquitatum vrbis Romæ. hoc autem Verrius maxime probat eorum auctoritate, qui aiunt ita appellatam & regionem vrbis, & tribum à statuo præsidio, quod solitum sit succurrere Esquilij infestantibus eam vrbis partem Gabinis; indicioque esse quod ea tribus per e litteram, non b scribatur. *cardo perunctum quale*. Si luberet hic fumum vendere, liceret ex annotationibus manuscriptis lectoribus.

lectoribus esse risui tenebrionis illius instar, qui Acronem nobis adulterauit; sed nugis omisissimum hoc ascribam quod videtur à vero non omnino alienum. Nardum, inquit, appellat hic vnguentum veneficum ad homines conuertendos in amorem vel odium; nam nardum in neutro genere veneficum significat, vel adiectiuè vnguentum nardi cum veneficio, quasi nardinum vnguentum cum veneno. verum omnino dubirandum non est, quin hic nardum non herbam ipsam, sed vnguentum notet: quemadmodum & apud Tibullum legimus, iam dudum Svirio madefactus tempora nardo. Sic & Horat. Ode vii. lib. ii. malobathrum, seu malabathrum, ut illic notauimus, non pro folio, quod verè malabathrum dicitur, sed pro ipso vnguento ex malabathro confectio. De hac autem Enallage accusatiui quale, pro ablatiuo quali, vide Linacrum lib. vi. & Priscian. quamuis censeam non tam Grammaticum istud esse, quam verè Horatianum. *laborarunt*. antiquissimus codex habet *laborarint*. quod mihi æquè placet a laborarunt, nimirum ut sit modi potentialis in hanc sententiam, quale meæ manus labore conficere possint. *superbam*. sic offendi in 4. codicibus Bland. contra vulgatam lectionem, superba. D. Lam. idem notauit. *tabo*, id est, veneno, ait Commentator, in qua significatione tabem vsurparunt antiqui, inquit Festus, quæ faceret tabescere. deinde habet Commentator, *tabi*, *tabo*, nomen esse diphton: at Despauterius ex Quintil. scribit esse tripton: *tabum*, *tabi*, *tabo*: Solipater Charisius, Masculina semper singularia, inquit, hic clausus, id est, impurpurata vestis, *ἡμῶν* *ἰδὸς* *ἡμῶν* *ἰδὸς* *ἡμῶν*: hic tabus, *τὸ* *λύδρον*, cruoris inquinatio: postremo sunt, inquit Commentator, qui Medeam non pallam sed coronam Glaucæ dedisse volunt in eam sententiam Plin. lib. 2. ca. 105. Ita ferunt à Medea, inquit, pellicem crematam, postquam sacrificatura ad aras accesserat, corona ignem rapta: loquens de Naphtha quæ propriè est petroleum, oleum illud liquidum quod ad nos licet corruptum, ferunt Apyrthæ, teste Christoph. Encelio de re metallica lib. 3. cap. 15. &c. *indormis vnctis omnium cubilibus obliuione pellicum*. ordo hic bifariam accipi potest, vel ut habet Commentator, vel hoc modo: Varus indormit cubilibus omnium pellicum vnctis obliuione mei, quem ordinem videtur amplecti Glareanus propter frequentiam, ah ah, solutus ambulat, quasi sua phar-maca nullius sint efficaciæ. *ô multa sterturum caput!* notat rectè Lamb. proprietatem Græci sermonis in sterturum, *οἰμῶντος* stebis, id est, miser eris, quod sit dum malum precamur aut minamur alicui. *Marsis vocibus*. de Martis Apulix popul. Plin. li. 7.

cap. 2. & lib. 24. cap. 1. vide & Gellium lib. 16. & Silium Italicum lib. 8. *bitumen*. Chritophorus Encelios de re metallica lib. 3. cap. 14. scriptum reliquit quo ad substantiam bitumen esse duplex, glutinosum durum in terra, liquidum in aqua, & fontibus etiam, ut testatur Curtius, natans, & renax, quod puluerisari quidem nonnunquam potest, sed non resolui, habens fectorem Naphthæ: Græcis Asphalton dicitur, forsitan à lacu Asphaltide in Iudæa qui nunc vocatur Mare mortuum, vbi olim fuere Sodoma & Gomorrha. *unde rumpere silentium*. hanc loquendi formam rumpere silentium, rumpere vocem, pro eo quod est loqui, eleganter docet Lamb. & multis exemplis tam Græcis quam Latinis scriptoribus vsitatam. *vos turba vicatim hinc & hinc saxis petens*, hæc est expositio illius dixæ derelictionis, quam puer his veneficis imprecatus, dixit nulla expiari victimas nam derelictio hic malorum est, imprecatio horribilium, & extremorum quæ ab Adrastia infliguntur hominibus inexorabiliter: hanc autem Adrastiam vocant Philosophi retaliationis ordinem, qui est diuinarum legum inuitabilis potestas, quæ postea rependitur unicuique pro ratione & meritis vitæ prioris. *post insepulta*. nihil abominabilius antiquis, quam & insepulta manere cadauera, abijciq; & ea esse in prædam lupis, canibus, aui-bus. *differens*. membratim discerptas rapient singuli suas partes. *Esquilina alites*. ita reperi in quatuor cod. Blandinijs; nō Esquilinæ, ut legendum arbitrat Bonfinis propter elisionem diphthongum æ. verum eius nulla sit cura, nam Poëtis non est rarum non elidi vocalem aut diphthongum, sed an legi debeat Esquilinæ potius quam Esquilinæ; disputat Marlianus, in Topographia vrbis Romæ lib. 4. cap. 14. Exquilias, inquit, ab excubijs regis, multi dictas volunt: cui opinioni suffragatur Ouidius; Adde quod excubias vbi Rex Romanus agebat. Qui nunc Exquilias nomina colliis habet. Alij ab excolendo, quod ibi Seruius Tullius rex ædificaret suam regiam: Alij ab aucupibus Esquilias dictas arbitrantur, quod ibi quicquilijs sparsis aues illuderentur. Hanc lectionem probat & astringit Lamb. ex antiquis marmorib. & codicibus scriptis manu, & ex Dionysio Halicar. lib. 2. antiquit. Roman. vbi scriptum est hoc nomen *ἑσquilιναι λῆποι*: hic autem locus fuit, cui puticolæ nomen, vbi puteos fuisse proditum est, in quos defunctorum publicè cadauera mittebantur.

IN CASSIVM SEVERVM. Iambica Epodos vi.

QVID immerentem hospites vexas canis

l 2

Ignarus

- Ignauus aduersum lupos
Quin huc inaneis, si potes, verte minas,
Et me remorsurum pete.*
5. *Nam qualis aut Molossus, aut fuluus Laco,
Amica vii pastoribus,
Agam per alas aure sublata mineis,
Quacumque praeceps fera.
Tu cum timenda voce complesti nemus:*
10. *Proiectum odoratis cibum.
Caue, caue: namque in malos asperrimus
Parata tollo cornua:
Qualis Lycambe spretus infido gener,
Aut acer hostis Bupalus.*
15. *An, si quis atro dente me petierit,
Inultus ut, siebo, puer?*

COMMENTATOR.

INVEHITUR in Cassium Seuerum, qui dicacissimus erat, & amarulentia verborum optimos quoque insectabatur, sed facile placabatur ingluvie ventris, adeo ut si quis ei ventrem replet, ab eius cessabat conuiciis. Quare Horatius eum cani comparat, qui cum clarissimos latratus contra aliquem emittit, proiectum tamen vel lapidem vel panem odoratur: Ita hic accepta pecunia, à maledicentia & nimia dicacitate in eos qui lacessiri respondere non poterant, abstinere. huic iraque male minatur Horatius si solita rabie incelsere pergit miseris. *quid immentes*. nil meritos, innocentes, minus forteis, miteros. *vocas*, afficis, dilanias, fatigas maledictis & conuiciis. *canis*. appositâ metaphora hominis maledici, qui in morem canis mordere videtur dum obloquitur alicui. *ignauus*. placidus, tranquillus. *lupos*. forteis respondere mordere, potentes. *quin*. potius. *huc*. in me atque me praesentem laceras. *verte*. conuertere. *pete*. impete. *nam qualis*. Allegoricòs. Horatius se quidem comparat optimis canibus molosso Epirotico, & Laconi, in quorum alteris fortitudo, in alteris laudatur agilitas. ut Virg. aetremque molossus Falce sero pingui. Cassium verò cani pessimo ignauillimoque confert. dicit itaque, Quemcumque persequi coepero more optimi canis aure sublata, id est, alacer illum persequar ubique locorum: hoc est, quicumque me lacessuerit, tantis illi ego conuiciis insectabor, ut intelligat mihi non deesse in remordendo, & conuicia retaliando, linguae amaritudinem. *amica vii pastoribus*. Epexegetis peruulius, efficax defensio

pastoribus contra lupos: ut, nunquam custodibus illis Nocturnum stabulum furem incursumque luporum Aut impacatos à tergo horrebis Iberos. *vis*. a sagacitate. ut, & odora canum vis. *agam*. talis ego persequar eum qui me prouocauerit. *aure sublata*. alacer, laetus, omni quidem conatu & omnibus viribus aure erecta sursum, quod propriè canum est dum saeuunt, alioqui timentium aureis demissa sunt. *aleas nias*. montium. *quacumque praeceps fera*. id est, quicumque prius me lacessuerit, allegoricòs. *tu cum timenda voce complesti nemus*. id est, tu cum timidus & minicans inueheris in aliquem, expectas ut accepta pecunia definas maledicere. *timenda voce*. terribili latratu, id est, maledico carmine. *proiectum odoratis cibis*. more ignauissimi canis, oblati epulis, seu pecunia, quiescis ab obloquutione, ut canis, qui reperto cibo insectari desinit. *caue, caue*. tibi à me dicere non munere placandum, non precibus, cum maledictis alicuius respondere coeperit. *malos*. maledicos. *parata tollo cornua*, ad feriendum bouis in morem qui cornibus impetit hosteis. *qualis Lycambe*. talis ego sum, qualis fuit Archilochus Poëta Lycambe socero, quicum Archilochus desponsam suam filiam Neobulen, se in vxorem daturum denegasset, tamdiu opprobriis & metris Lambicis illum Archilochus est persecutus, & eius filiam, ut & ipse Lycambe, & ex dolore patris, Neobule laqueo vitam finirent. *aut acer hostis Bupalus*. qualis Hipponax Poëta fuit, Bupalus, &c. Hipponax Poëta fuit acerrimus, sorda & vitiosa facie: hunc aliquando Bupalus pictor in scena depictum populo exhibuit, ut risum moueret: At ille iratus lambis eum ita saugauit, ut vitam suspensio finiret. *an si quis atro*. inuida & maledica lingua. *opetierit*, carplerit. *inultus*. non vindictus plorabo ut puer? omnis fletus & ploratus ex pusillanimitate procedit: ar viri non est plorare, sed illatam iniuriam vlcisci.

CRVQVIVS.

IN inscriptione huius epodi tres codices Blandini consentiunt, quartus sequitur vulgata mentionem. De hoc autem Cassio Severo oratore & Poëta meminit Quintilianus lib. 10. cap. 1. Ingenij plurimum, inquit, est in eo & acerbitas mira & urbanitas, & vis summa, sed plus stomacho quàm consilio dedit, praeterea ut amari sales, ita frequenter amaritudo ipsa ridicula est. Hunc item Tacitus ait libidine quadam viros atque illustres feminas procacibus scriptis diffamasse. Quare inductus Augustus cognitionem de famosis libellis tractauit. Meminit & Seneca huius Cassij in praefatione.

fatione libri tertij Declamationum. *quin huc inane, si potes, verte minas.* hanc lectionem habet codex antiquissimus, & codex Diuizi, quam seruauimus, quod mihi videretur stomachosior alia; non enim tam interrogat Horatius quam hortatur huc maledicum, ut in se detorqueat sua maledicentiae spicula, nimis ad retorquendum paratum. itaque, quin, aduerbium hic non interrogatiuum est, pro cur non, sed hortantis. hanc etiam lectionem reliqui tres codices Blandini in annotationibus agnoscunt, nam vertis pro conuerte, & petis pro impete, positum est, inquirunt. *fulum Lacon.* duo eod. Bland. habent Laco. Canes Laconici ab agilitate commendatissimi. Virgil. 3. Georgic. Nec tibi cura canum fuerit postrema sed vna Veloceis Spartæ carulos acremq. molossum Pasce sero pingui, &c. *Bupalo.* non autem Bubalo, habent quatuor cod. & Diuizi, cum Rufidiano. De Hippo-nacte & Bupalq. quod hic scribit Commentator hunc ab illo ad suspendium adactum, negat Plinius naturalis historiz lib. 36. cap. 4. nam hoc, inquit, falsum est; complura enim in finitimis insulis simulacra postea fecere, ipse puta Bupalus & suus frater Anthernus, sicut in Delo, quibus subiecerunt carmen, non vitibus tantum censerichium, sed & operibus Antherni filiorum, &c.

AD POPVLVM ROMANVM, execratio belli ciuilis in Brutum & Cassium.

Iambica epodos VII.

Quo, quod scelesti iuritu? aut cur dextere

Aptantur enses conditi?

Paruine campis atque Neptuno super

Fusum est Latini sanguinis?

5 *Non ut superbas inuide Carthaginiæ*

Romanæ arceis vreret:

Instatus aut Britannus ut descenderet

Sacra catenatus via:

Sed ut secundum vota Pariborum, sua

20 *Vrbs hec petiret dextera.*

Neque hic lupus mos, nec fuit leonibus

Vnquam, nisi in dispar, serui.

Furor ne cacus, an rapis ut acrior?

An culpa? responsum date.

25 *Tacent: & ora pallor albus inficit,*

Menteque percussa stupent.

Sic est; acerba fata Romanos agunt,

Scelestique fraterna necis,

Et immerentis fluxis in terram Remi

Sacer nepotibus cruor.

20

COMMENTATOR.

VIHEMENTER insurgit contra principes Romani populi, qui bella ciuilia, ad tempus omissa, rursus instaurare moliebantur: verum horum omnium malorum præcipuam causam transfert in immanissimum Romuli scelus, quod commisit, quando innocentis Remi fratris sanguinem funderet. *Quo, quod.* exordium ab exclamatione in indignitatem noui tumultus. *scelesti.* impij in patriam. *aptantur enses conditi.* reuerantur, reparantur arma iam aliquot annis conclusa, et nudantur. *paruine campis.* hoc est, parum ne vobis videtur sanguinis Romani, terra marique effusum, nisi iterum mutuis conuatis caedibus? *Neptuno super:* anastrophe. id est, terrestri & nauali proelio. *non ut superbus.* occupatio: non, inquit, arma sumitis ut hosteis vestros debelleretis, sed ut in vos ipsos arma vertatis. *inuide Carthaginiæ.* Carthago semper fuit æmula gloriæ Romanæ, nam & foedus cum Romanis pactum, tertio perfidè rupit. *Romanos.* miles. *instatus.* indomitus, nondum subditus Romanis, bellis scilicet nondum victus. *descenderet.* per viam sacram duceretur triumpho ad Capitolium. *sed ut secundum vota.* ideo, inquit, vultis proliari ut vota Parthorum, Medorum, & inimicorum vestrorum adimpleatis: nam Parthi & Medi orientales gentes, Romanis inimicissimæ multum timulent Romanos, circumuento & occiso Crasso, ut exorta fuisset bella Romanorum ciuilia. *vota Parthorum.* extincto Crasso. *sua dextera;* bellis ciuilibus. Lucanus: In te verte manus, nondum tibi defuit hostis. *neque hic lupus mos.* Exprobrat Romanis pliusquam ferinam crudelitatem. Vos, inquit, facitis quod abhorret bellæ; neque enim lupus lupum, aut leo leonem, sed lupus leonem persequitur, aut leo lupum. At vos, contra omnem naturam, bellis intestinis in mutuum sanguinem insanitis. *nisi in dispar.* id est, nisi in animal alterius naturæ & generis. *furor ne cacus.* Tria interrogat, amentiane exagitati, an acriori vi, id est, ira deorum, an culpa ex scelere Romuli arma contra se sumerent. *furor.* amentia. *acrior.* maior: id est, aliud pliusquam furor, nempe fatalis quædam & inuicta necessitas. *an culpa.* pro scelere. Romuli. *tacent.* eleganter subijcit extacursum, pallore, & stupore, mentem malè sibi consciâ. Sic alibi Cicero,

13

Cum

Cum tacent clamant. Quasi ad hæc verba Romani conuicti steterint, deinde sceleris conscientia stupefcentes, palluerint, quia non habebant in promptu quod responderent. sic Virgilius, Hæc effata silet, pallor simul occupat ora. *albus*. epitheton palloris. *mentes*. malæ tibi conscix. *sic est*. ut dico, inquit, fato & culpa, agimur ad hoc bellum, supplicium pendentes ob eadem à Romulo in fratrem admissam. *acerba fata*. dii irati. *agunt*. persequuntur Romanos. Hæc autem infert, quasi ipsis tacentibus intelligeret belli civilis originem inde in nepotes tractam, quod occisio fratre Romulus patricidium perpetravit: unde, Fraternalis primi maduerunt sanguine muri, ut. postquam. *immerentis*, inuoxij. *nepotibus*, posteris. *sacer*, execrabilis.

CRVQVIVS.

SCELESTI. Scelus est contra ius & æquum admissum facinus. Scelasti itaq; quod & impij sint in patriam, & sibi mutuis cædibus iniqui. *descenderet sacra catenatus via*. Sacra via dicta est quod per eam sacra quotquot mensibus ferrentur in arcem, aut quod in ea fœdus ædum sit inter Romulum & Tatium Regem. Hæc initium habuit à Carinis, Sireniæque sacello, protensa per comitium forumque Romanum ad Capitolium, habens à dextris templum Pacis, à sinistris verò Solis & Lunæ templa. vide Marlianum in vrbis Romæ topographiæ lib. 3. cap. 8. *in dispar ferus*. Nugator Porphyrio legit hic, indipar, pro indisparrer, nomen pro aduerbio, nec disferuntur ab illo adnotationes manuscriptæ; sic enim habent, Non fuit iste mos vtrquam lupis aut leonibus, nisi feris indisparr, id est, indisparrer, hoc est, quas natura indisparrer creauit. sed ineptum illud seculum non tantum admiror errasse, quantum eum qui à paucis hinc annis hæc scripta vulgauerit Porphyriionis nomine, nisi similes etiam habuerint labra lasciuas, ut fertur. Quanto rectius & Commentator, & Glareanus, & post hos Lamb. doctissime exponunt, Nisi feris in dispar, genus seu animal. *furoræ cæcus*. qui vos cæcitate facit. In eadem sententia dubius est Cicero, multis in locis, potissimum pro Marcello, nimirum quæ possit esse causa tanti & tam diuturni furoris civilis: Est aliqua culpa, inquit, tenemur erroris humani, à seelere certe liberati sumus, ambigit enim vocetne furorem illi ciuium Roman. culpam an errorem, ignoracionemne, an fatum. *scelesti*. ingeniola subiecto, quæ vitandi odij causa transfert hanc culpam à ciuibus Romanis in eadem Remi innocentis.

IN ANVM LIBIDINOSAM.

Epodos Iambica VIII.

ROGARE longo putidam te seculo
Vireu quod enervet meau?
Cum sit tibi dens ater, & rugis versus
Frontem senectus exaret:
Hietq; turpi inter aridas nates
Podex velut cruda bouis?
Sed incuat me postus, & mamma putres,
Equina quales vbera:
Venterque mollis, & femur tumentibus
Exile suris adduum.
Esto beata: sumus asque imagines
Ducant triumphale tuum:
Nec sit marita qua rotundioribus
Onusta bavi ambulet.
Quid? quod libelli Sæuici inter fericos
Iacere puluillos amant?
Inlitteratum minus nervi rigent?
Minus sue languet fascinum?
Quod ut superbo prouoces ab inguine,
Ore adlaborandum est tibi?

COMMENTATOR.

SCRIBIT in anum libidinosam, quam aspernatur, quoniam querebatur eum circa se lenitum esse in Venerem, & frigidioris virtutis. *rogare*. subaudiendum, mirum est. cuius hic est sententia: Cum sis longæ ætatis & ob id deformis, & putida, mirum est te meos desiderare amplexus, præsertim cum sine iniuria virium mearum hoc tibi præstare non possim. *putidam*. fortentem. *longo seculo*. ætate longa. *enervet*. debilitet nervos, & non delectet. *ater*. niger præ senectute. *exaret*. id est, rugis tanquam sulcis, proscindat: ut Virg. obscenam frontem rugis arat. *hietq;*. dehiscat, pateat. *podex*. anus, pars corporis posterior pudenda. Iuuenal. sed podice læui. *cruda*. indomitæ, vel vetulæ. *sed incuat*. prouocat ad amorem. ironico, quasi minime incitat. *putres*. putidæ, laxæ, resolutæ malitia. *quales*. pro qualia, more Græco, relicto scilicet proximo. *vbera*, transit ad mammas, quod remotius est. *venterque mollis*. mollem ventrem necesse est esse cute iam rugolâ, vel maxime in aniculis. *femur*. femur ea pars est corporis quæ protenditur à renibus vsq; ad genua: hic autem pro coxis ponitur. Coxa, inquit, tuæ exiles

exiles adiunctæ sunt inflatis tibijs. *exile.* gracile. *tuementibus suris additum.* eleganter dicit additum, quasi applicitum & appositum sit, non suum: quia nihil deformius est, quàm pedes genibus, & femoribus crassiores. *esto beata.* diues: vt, Nescias an te generum beati Phyllidis flauæ decorent parentes. *imagines triumphales.* nobilium parentum, quorum facta præclara publicè nota erant. Solebant enim in funere nobilissimi cuiusque imagines maiorum præferri ad ostentationem nobilitatis, quod adhuc obseruari videmus in funeribus principum virorum. Videtur latenter illi exprobrare intempestiuos amores, præcipuè quòd mori esset proxima. *ducant.* præcedant. *marita.* maritatu, nulla, inquit, sit coniunx: quæ te sit gemmis ornatio. *voracioribus.* perfectioribus & pretiosioribus. *hæc.* gemmis, lapillis. Bacæ enim sunt vnioues seu peruli, vt, colloque monile bacarū. *quid quod libelli.* Solita erat hæc libros Philosophorum etiam in lectis repositos habere ad tegendam libidinem, vt adueniente amatore simularet se Philosophiæ studere non libidini. Quid prodest, inquit, ostentare te litterarum esse, cum nihil te hoc adiuuare possit ad incendendam libidinem viri, id est, ad arrigendum penem, qui litteras nescit, nec earum studium habet. *pulvillus.* ceruicalia, quæ ceruicibus supponuntur. deminutiuum est à pulvinus: hic autem pulvilli sunt lecti. *amant.* solent. *inlitterati nervi.* id est, penes inlitteratorum hominum. Nervos enim pro membro virili posuit. *Quare,* inquit, adhibes libros lectulis tuis? nunquid illitterati homines minus seruet amore quàm litterati? an ideo libros habes, vt homines cogas amare? ironicos. *minus rigent,* torpent, frigidi sunt. *fascinum.* virile membrum, quod fasciæ tegi solet, siue campestribus. *quod,* fascinum. *superba,* fastidiente. *promoces.* paratum facias ad coitum. *oro.* blandimentis, aut lingua & nefariis osculis, alioqui non poterit alicuius libido prouocari in te, quia nimis es deformis & rugosa.

CRVQVIS.

FASCINUM, virile membrum appellatur, propterea quòd puerorum collis appensum fascinum arcere olim creditum est. Varro, Pueris, inquit, turpicula res in collo quedam suspenditur, ne quid oblit, bonæ scenæ causa. Quin & Fascinus, deus erat, fascini depulsor. Fascinus, inquit Plinius, imperatorum quoque, non solum infan-
tium custos, qui deus inter sacra Romana à Vestalibus colitur, & curtus triumphantium sub his pendens defendit medicus inuidiæ, iubetque eodem recipere. Adde quòd & hortos & fores cõra

inuidientium effascinationes dicare, vt Plinius quoque refert, solebant, pròque remedio satyrica erant signa. nam & satyrion inuidiam depellere putabatur: quæ enim turpia erant & ridicula, ad auerrendum illam pestem accommodata exstimabantur, obtutu & aspectu inuidientium ex obscenitate & miraculo turpitudinis euocatis, vt scribit Plutarch. Porro tenere, quàm adultiore ætati magis notere creditur. Virg. Nescio quis teneros oculus mihi fascinet agnos. facilius enim mali sensus & noxa oculo inferebatur, & intuitui quem *ὁφθαλμὸς ὁρᾷ* Plutarch. nominauit. Causam huius & ipse & Alexander Aphrodisæus querunt. Scribit autem Plinius fuisse in Africa, effascinantium familias, quarum laudatione interibant probata; (sic enim ipse Græcè nominat, oues pecudèque intelligens) arefcebant arbores, infantes emoriebantur. scribit item Plinius fuisse in Triballis & Illyriis, fuisse quoque in Ponto Thebiis, (sic enim in ipso legendum Adrianus Turnebus aduersariorum lib. 9. cap. 28. romi prioris, ex Plutarcho & Stephano annotat) qui visu effascinant & interimerent, quos diutius intuerentur, oculis præcipuè iratis: atque binas in singulis oculis habuisse pupillas. Lactantius Cuninam memorat deam, quæ fascinum in cunis vagientium intuitu submouebat.

AD MÆCENATEM, VOTIS
designat victoriam Cæsaris aduersus
Anton. & Cleopatram.

Epodos Iambica IX.

QVANDO repostum Cacubū ad festas dapes
Victore latus Casare,

Tecum sub alta (sic Ioui gratum) domo
Beate Mæcenas, bibam,

Sonante mistum tibi carmen lyra,
Hac Dorium, illis Barbarum?

Vt nuper, actus cum freto Neptunius
Dux fugit visis navibus,

Minatus vrbi vinclâ, qua detraxerat
Seruis amicus perfidiis.

Romanus (eben) posteri negabitur,
Emancipatus femina,

Eert vallum, & arma miles: & spâdonibus
Seruine rugosis potest:

Intérque signa turpe militaria
Sol aspicit conopeum.

At hæc

- As huc frementeis verterunt bis mille equos*
Galli canentes Casarem.
Hostiumq; navium in portu latent
 20 *Puppis sinistrorsum citta.*
Io triumphe, tu moraris aureos
Carrus & intactas boues.
Io triumphe, nec Iugurthino patem
Bello reportasti ducem,
 25 *Neque Africano: cui super Carthaginem*
Virtus sepulcrum condidit.
Terra marique victus hostis, Punico
Lugubre mutavit sagum:
Aus ille centum nobilem Cretam urbibus
 30 *Ventis iturus non suis,*
Exercitatus aut petis Syrteis Noto:
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, scyphos,
Et Chia vina aut Lesbia:
 35 *Vel quod fluentem nauscam coërceat,*
Metive nobis Cacubum.
Curam metumque Caesaris rerum iuuat
Dulci Lyao soluere.

COMMENTATOR.

INVITAT Mæcenatem ad convitium, viterum lati sunt ob victoriam Augusti de Antonio & Cleopatra apud Actium Epiri promontorium, quemadmodum antea fuerant ob illius victoriam de Sex. Pompeio Cn. Pompeij filio navali pugna victo & fugato. *quando.* interrogatio. *repositum.* repositum, ad hoc reservatum, ut non nisi ad festas epulas proferatur. *Cacubum.* vinum à loco, sicut & Falernum. *victore.* quod ad Actium Antonium & Cleopatram superaverat. *sic Iovi gratum.* parenthesis. probat hoc Iupiter, qui auctor est victoriæ. *alta domo.* Mæcenatis. *mixtum.* propter victorias Caesaris & hostium cladeis. *huc.* lyra. *Dorium.* prosperum propter felicem Caesaris successum. *illis.* tibiis. *barbarum.* Phrygium, inimicis infestum & ferale. dicitur itaque, lyra se canere velle gesta Caesaris, & victoriam Actiacam: tibiis autem Antonium superatum fugatumque cum Aegyptiis & barbaris aliis nationibus. hic notandum est modos musicos esse septem. Dorium, Hypodorium, Phrygium, Hypophrygium, Lydium, Hypolydium, Mixolydium, à nationibus scilicet Doribus qui Græci sunt, Lydiis, & Phrygiis, qui sunt barbari. *ut super.* subaudi, tecum

bibi, cum Sext. Pompeius Cn. Pompeij filius in Siculo mari piraticam exercens, navali prælio à Casare victus fugatusque est. *actus.* coactus. *fretum.* Siciliæ. *Neprunius.* Sex. Pompeius, qui se filium dicebat esse Nepruni, ut ait Liuius, elatus rerum mari gestarum felicitate; quare in habitu Nepruni, veste nimirum cyanea, contra hostis pugnabat. *visis nauibus.* ab Augusto. *minatus.* quoddam. *urbi.* Romæ. *vincla.* servitutem. *qua detraxerat.* Nam ergastulis Siculorum solutis, asylôque ducto, omneis qui ad se fugerant sceleratos secum duxit ad navale certamen, tanta arrogantia, ut victis ablatas compedes minaretur Romanis civibus. *Romanus.* ad comparationem præsentis lætitia, mentione facta Sext. Pôpeij & fugæ eius, redit ad id quod coeperat, prosequens turpitudinē Antonij & suarum partium. *ehem.* exclamatio pathetica. quasi dicat, *Quantum hoc est nefas! Quanta hæc turpitudo!* Antonium principem virum Romanum servire Cleopatraz Aegyptiaz! *Quanta infamia Romano nomini, nobiles & milites Romanos Antonium secutos quasi dotaleis Cleopatraz ab Antonio datos, servire!* *spadonibus rugosis,* id est, eunuchis Aegyptiis! Non credent, inquit, hæc posterit: tam sunt fœda, ut non videantur ab illo Romano admitti potuisse. *negabitis.* quod sum dicturus. *emancipatus.* antea liber, nunc sua sponte traditus & factus servus. *femina.* Cleopatraz. *fert vallum.* id est, papiliones munimentum castrorum, terram & palos ad vallum conficiendum. *spadonibus servire rugosis potest.* hæc verba ita pronuncia, ut indignitatem rei exprimas. *rugosis.* cuius, qui ubi virilitatem perdiderunt, rugosi efficiuntur. *turpe.* aut per exclamationem legendum. ut hic sit (sensus: turpe, hoc est, res est turpis, quod castra Antonij comitantur feminae, quod est illicitum: aut, turpe, est epitheton conopei, quia illud non convenit castris, neque militibus, sed thalamis & feminis, quod ut magis detestetur, dicit solem hoc aspicere, id est, palam cunctis publice deportari, & videri. *conopeum.* genus est retis ad muscas & culices abigendos, quo Alexandrini potissimum utuntur, propter culicum illic abundantiam. Hic autem accipitur pro omnibus deliciis & mundo Cleopatraz. *navantis* autem culices dicuntur. hinc *navantis* vela ad arcendos culices. *as huc frementeis.* significat duo millia equorum Gallorum ab Antonio ad Augustum defecisse. Ordo est, At Galli canentes Casarem, id est, laudantes, verterunt huc, id est, ad nos transfulerunt bis mille equos frementeis. *Galli.* Gallos ideo commemorat, ut pudore pulset animos Romanorum, qui passi sunt servitute se subijci spadonibus, quod Galli sunt dedignati. *canentes.* ut, regemque canebant.

canebant. *sinistrorsum*. hoc quasi augurium fuit victurum Augustum; quod naues Antonij starent obuersæ mari, spectantes in sinistra partem: contra naues Augusti aduersæ in dextram. Nam in litore Epiri ubi pugna navaliscum Antonio fuit, si Italiam petis, in dextram incedas necesse est; si Alexandriam, in sinistram. *sinistrorsum*. versus Alexandriam. *cita*. celeres, & ad fugiendum paratæ. *vt*. Prima citæ Teucrii ponam certamina classis. *io triumphe*. alloquitur triumphum. tu, inquit, remoris victoriam; nam si voles Antonium cum Augusto congregi vt pugnet cominus, iam parata est nobis victoria. *io triumphe*. vox est acclamationis militum. *intactas*. indomitas, nondum sub iugum missas, & paratas ad sacrificium. *vt*, & intacta toridem ceruice iuuenas. A triumphantibus bos alba & indomita in capitolio immolari solebat. *parem*. Augusto. *ducem*. Marium dicit qui septies Consul clarissimè de Iugurtha triumphum deportauit. Nō tanta, inquit, gloria C. Marii triumphauit de Iugurtha Afrorum duce, neque etiam Scipio Afr. de Afris, quos vicit atque subegit, quanta Augustus de Antonio. itaque Cæsarem & Mario & Scipioni Africano præponit. *neque Africano triumpho reportasti parem*. Augusto duce. P. Cornelium, Scip. Africanū maiorem intelligit. *cui*. Scipioni. *super Carthaginem*. victoriam Carthaginis. *virtus*. sua. *sepulcrum*. æternam memoriā laudis. Sepulcrum autem hoc loco nō pro sepultura ponitur, sed pro æterna memoria & laude. neque enim Scipio conditus est in prædecessorum Consulū sepulcris, sed cum victor rediret ab Africa, neque cum Romanus pop. recipere vellet ob inuidiam ille reuersus est in priuarum agrum Linterni, ubi tanquam à Romanis in exilio positus vixit: quare iussit in tumulo suo scribi quod patria careret sepultura. Videtur etiā tangere historiam in qua scriptum est ex oraculo ad compescendos Afros, debere sepulcrum Scipioni Africano ita constitui, vt Africam intueretur; hoc autem monitu deorum positum est inter Hostia & portum. *terra marique*. terrestri naualique prælio. *visum*. à Cæsare. *hostis*. Antonius. *Punico lugubre mutauit*. id est, deposito puniceo, hoc est, hyacinthino, aut Pario, coccineoque sago: lugubre, id est, luridum & nigrum, luctuque & fuga dignum sumpsit. Romani enim milites in bellum euntes coccineis sagis utebantur, vt ne quis vulneratus, cruorēque suo resperfus, terrorem incuteret locis, nam coccineus color cruori similis est. Itaque dum Antonius fugeretur, ne agnosceretur, deposuit coccineam, & nigram chlamydem indutus est. *centum nobilem Cretam*. vnde Creta dicta est *ἑκατόμηρος*, id est, centum ciuitatum.

vt: Centum urbes inhabitant magnas vberimā regnare. *non sua*. nō prospetis, sed aduersis, & contrariis. *vt*. Contra ferunt sua flamina clatlem. vnde non suis ventis nauigat, aut vadit is qui non pergit ad loca destinata, sed fertur arbitrio ventorum. *exercitatas*. tempestate commotas. *petit*. fugiens. *Syrteus*. loca sunt in mari arenosa & vadosa. *nota*. vento. *aut fertur incerto mari*. hypallage, id est, ipse incertus quō nauiget. Ita, inquit, victus est, & conternatus animo, vt prius nesciret quō fugeret, verus Cretā ne an ad Syrteis, sic errat ventis impeditus. *capaciores*. maiores, grandiores, qui multum capiunt. mandat puero propter lætitiā triumphi Augusti, vt vinum amplius solito miscat. *Chia*. à loco Chium vinum. *Lesbia*. Lesbium vinum à Lesbo insula. *fluentem nauis*. fluens phlegma; nam ex nauica multum humoris, & phlegmatis fluere solet. potest etiam hic pro fastidio intelligi, ex omnia mora triumphi. *metire*. miscere, profer, hauri ex cratere, & quod vulgò dicitur, mensura. *Cacubum*. quod epotatum restringere solet fluxum phlegmatis. *curam metūque Cæsaris*. quæ ante euentum pugne sustinuit: iuuat, inquit, nunc relaxare vino optimo sollicitudinem, & metum, propter incertum belli euentum. *vt*, nunc vino pellite curas.

C R V Q V I T.

Hac Dorium, illius barbarum. Barbarū, inquit Commentator, id est, Phrygiū, inimicis infestum & ferale. verum hæc additio, nempe inimicis infestum ac ferale, vt hoc loco parū Phrygiis apta modis est, ita nec commodè barbarum carmen hic Phrygium reddi potest. Quod priusquam ostendamus, de modis siue tropis antiquis non nihil disseramus, quos Commentator septem numerat constatos ex Græcis & barbaris, nimirum Dorium, Hypodorium, Phrygiū, Hypophrygi, Lydium, Hypolydium, Mixolydium; quem postremum ego repositi illius loco quem in annotationibus Hyperlydium scriptum repperi, classicis, vt arbitror, proctus incognitum, sed ab antiquis imperitè positum, quibus certè quod patrocinetur suo more, in concentibus eorūque nominibus malè aptandis, ipsa *διαφωρία*, aliquo modo ignoscendum arbitror: verum quod *ἑκατόμηρος* à veteribus modis aut nonnihil didicāt, aut eos absurdè in alienam naturam detorqueant huiusmodi *ἀμύση* gratia; nulla id certè venia dignum putarè, nisi docti ferè omnes vnanimi studio in id incumbere viderentur, vt religione quadam & veneratione doctrinæ (quæ immortalitati sacra est) etiam virorum doctorū nomina ab omni

m errore

errore libera posteritati tradant. Quod potissimum fieri compertum habemus in Donato; Seruio, Porphyrione, Acrone, ceterisque primi nominis grammaticis, quorum commentarios male sana barbaries ita conspurcauit, vti ipsi auctores aliquando reuiuiscant, non crediderim. Vaque illam spurcitiam elui posse. Quare ad vñū omneis doctos obtestatos velim, in vindicandis ab omni iniuria doctis nominibus, vt magno delectu vtatur, ne dum assumptum aliquod vel adulterinum nomē temerē teneantur, ipsi in reprehensione non minimam incidant. Quid enim aliud, quā Porphyriōnis nomen multis viris doctis imposuit? quā multos Acron subditicius in errorem induxit? Sed quā Glareano viro alioquin *καρυφωτάτη*, alia causa fuit, vt hoc loco in suis adnotationibus Lydium modum in Ionico intelligendum diceret, atque Porphyriōnem vulgari more locutum? Profecto tanti non debuit esse tanto viro ille Porphyrio in iussus, qualem ipse met Glareanus, multis in locis suarum adnotationum, esse, non obsecrē fatetur, vt antiquitus diētera, noua quadam interpretatione, yna, eademque faceret, aut alterā fingeret in altero (quā generis sunt nō eiusdem) cōtineri, diuersa certe misceret quidem posse arbitror, ac illa fieri eadem non arbitror. Quis enim Græcos modos pro tribus omnino Græcæ nationibus (vt ex Heraclida Athenæus lib. 14. scriptum reliquit) tres non facietur, Doriā, Aeoliū, Ionium? quis item barbaros rejicit Asiānum, Phrygiū, Lydiū, hos posteriores, illos priores? verū Græcos barbaros dicere, & contra, aut eosdem esse modos vtriusque generis, hominis arbitror non omnino sani. Atqui ex his inter se commixtis, musicam harmoniam constare, nemo vel medicriter eius artis peritus facitē neget; id enim & res ipsa probat & modorū nomina ista, Doriū, Phrygiū, Lydiū, ex quib. cū subordinatis, Hypodorio, Hypophrygio, Hypolydio cū Mixolydio cōpositi sunt *διαπασαν*, modi omnes musici, Chromatici, Enarmonici, & Diatonici, de quib. plura scribere super se debimus, quia non est huius loci, modōs amplius tractare Harmonicos. Quam ob rem ad institutum recurrit oratio, & quo id eius fieri potest ostendamus, per barbarum carmen non apē intelligi, aut Phrygiū aut Lydiū. Nam barbarum, hic hostib. est ominosum, in fausta omnia, atque infelicia Antonio comminans, nimirum, metum, fugam, desperationem, perniciem. At Phrygiū nihil canit huiusmodi, cū sit religiosum diuinūque, & numine quodam mentes permoneat, vt scribit Arist. 8. Poliricon. *δοκεῖ ποιεῖν, ἴφην, ὁρμηστικόν, ὃ φρονεῖν* cui cōcinit Lucianus in Harmonide. *καὶ ἡ ἀρμονία διαφύλαττεν τὸ ἴδιον. τῆς φρυγί*

τὸ ἴδιον, τῆς αὐτῆς σαυχάν, τὴν δὲ τὸ σμῆν &c. Cassiodorus de his modulis epistolar. lib. 2. Phrygius, inquit, pugnas excitat & votum furoris inflammatur. Quare cū hic Horatius non bellicos furores Antonij, sed eius fugam, trepidationemq. canere vellet, non putarim barbarum hic appositū exponi posse Phrygiū; neque ob eandē causā Lydium, qui Bacchicus est & mollis, contrāq. nimias animi curas tēdiāq. repperit, vt ait Cassiod. Quā de causā ego illum libentius, mixolydium interpretarer, qui auditores grauiore efficit animo contrāctiorēque, Aristotele teste, qui Poliricon octauo inquit, *πρὸς ἀπὸς οὐκ ὀδυνώδεις καὶ οὐκ ὀδυνηρὰς μάχας, οἷον, πρὸς τὴν μελολυνθίαν καὶ μίαν* nec ab Aristotele dissentit Plurarchus, qui in sua musica, Mixolydius, inquit, concentus affectibus est refertus & Tragediis aptus. Reperisse eum Sappho Aristoxenus prodidit, ab ipsaque Tragicos didicisse, qui postea coniungere Mixolydicos modos cum Doriis, quorum alteri maiestatem, atque auctoritatem, alteri affectus afferunt, ex vtriusque enim commixta est Tragedia, &c. Quā verba Doriis modis, Romanis quidem accinunt videntur, Antonio verō Mixolydiis perturbationes. Quin etiam (vt sciam hoc Horatij vocabulum multum, quod non paruo alicui argumento esse potest huius opinionis asserendæ) facile quis dixerit Poētā hic exhibere imaginē veræ Tragediæ, vbi primum pompam Cleopatraz & conopeum cum Antonio ad bellum progredi nō sine magna spe & lætitia victoriæ iam quasi certæ, deinde illius incertam fugam cū magno tremore, & formidine, quasi ob oculos ponit. *emancipatur femina*. Emancipare autem est, ē suo mancipio, id est, dominio, seu potestate emittere, & alteri possidendum permittere. Mancipare autem alteram tantum vim habet, nimirum mancipio alicui dare, vt ait Budæus; sed hæc proprie rerum sunt, quæ manu dari & accipi solent: transfertur autem ad eam emancipationē quæ est personarū, quem admodum ait Festus, Emancipari duobus modis intelliguntur, aut ij qui ex patris iure exierūt; aut ij qui aliorum sunt dominij: quorum vtrumque sit emancipatione. Ita Romanus miles hic dicitur emancipatus feminz Cleopatraz, id est, sua sponte traditus; vt ait Commentator. hæc interpretatio satis aperta est, & verbis Horatij consona: Atta nequam in annotationibus scriptis aliam inueni, nolui celare lectorem, quod & ingenij non nihil præ se ferat, nec aliena sit à proposito. Ordo est, inquit, Eheu posteri negabitis quod Romanus miles emancipatus, id est liber, & ingenuus tulit quondam vallum, id est, papilionēs, & armā feminz. i. mollicitem omāem cum conopeo, & præterea

& præterea potest seruire spadonibus rugosis. Emancipati autem dicuntur liberi, quasi ab omni condicione mancipiorum remoti; Mancipia verò dicuntur qui in prælio manucapti in seruitutem rediguntur: sicut serui à seruando, quòd in præliis seruati & à morte liberati sunt, hæcenus annotationes scriptæ. *spadonibus.* Spadones impudicitie morbo erant intames, quos Cleopatra habuit plurimos. *at huc verterunt.* hæc verba habet codex Diuiz, & vnus codex Bland. manuscriptus expiesset: alij tres habent, Ad hunc anas, At huc. quã notam secutus sum tanquam magis appositam atq, consentientem scriptis annotationibus. *sinistrorsum.* hoc præter proprium significatum, notat infortunium & fugam Antonij, nam sinistra omnirosa sunt. *cita.* duo codices habent sita, id est, ad sinistram partem motæ; nam Antonius qui cū suis ab Aegypto venerat, sic nauis suas locauerat, vt facilis pateret fuga. Verum ego priorem lectionem seruauit, quòd altera non cauerit litura. *intactas boues.* in omnibus sacris hoc à gentilibus notatum, & sæpe obseruatum fuit, feminini generis victimas potiores fuisse: itaque si per marem litari non poterat, femina succidanea dabatur, non contra. nam si per femininam hostiam minimè perlitatum foret, succidaneam adhiberi non hecbat, præterquam apud Aegyptios & Derbices Persicã gentem, quibus inmolare feminam est habitum gentis. Insuper hic non est prætermittendum, Romanos consueuisse, pro rebus quas citò expediri cuperent, ætate grandioribus hostijs, vbi verò rem augere vellent & produci, iuniori victimâ sacrificare: Nam id ipsum inuere videtur Horatius, ægrè ferens triumphum cunctationem, quem dicit remorari currus triumphales, & boues intactas, id est, iuniores, quæ nondum per iugum domitæ fuissent, vt habet Commentator hinc dicuntur iniuges hostiæ Macrobi. Saturnal. lib. 3. cap. 5. *neque.* de hoc sepulcro quod Linterni est, Africani illius prioris, vide Strabonem lib. 5. *Africano.* Badius, inquit Glareanus, legit hic Africanum, expectatius quidem, sed durius; sit enim, inquit, comparatio Ducum, non vtris ad ducem, quod opus erit si legatur, Africano, in quo necesse est per repetitionem intelligi, bello, cui, inquit, ineptè subiicitur, hoc modo: cui bello virtus Romanorum condidit sepulcrum super Carthaginem, &c. verum vir ille prouocabulum, cui, non animaduertit referre Ducem: non etiam bello; vt sit sententiæ cui Duci virtus Romanorum, &c. deceptus lectione Badij. *lugubre mutatit sagum.* Orosius lib. 5, cap. 18. Senatus sagum, inquit, id est, vestem mororis, quam exorto sociali bello sumicrat, hac

spe attridente deposuit atque antiquum togæ decorem recuperavit Nemo sibi persuadeat, si post Baylium de Sago scribam me velle Herculi extorquere clauam. Nam tantum abest vt illius viri doctissimi scripta velim esse mea, vt me illi luminora sua reddere, atque illustriora existumem, si quæ ab illo diffusius memoria prodita sunt, aliquanto certius contractuique ordinem, ac veluti in tabella spectanda depingam. Eodem certè, quo ille, studio decor, nimirum vt litterarum symmetris mea opera piam. Quod si non allequar, non eò conatus minus promptus ad id, atque honestus fuerit. Saltem id præstitero, si nihil aliud, vt studiosis animos addam ad ea rectius dilquirenda si quæ à me prætermissa viderint. Sagum autem vestem militarem fuisse omnibus in confesso est. At eius duo fuisse genera non omnibus arbitror ita definitum: Alterum enim crassum duplex erat & densè villosum & commune, id est, *segetonæ* Plutarcho, vt opinor, in Gaiba nominatum, quod idem scribit in Tiberio, Lege militari C. Gracchi militibus publico sumptu datum, sine ulla diminutione stipendij militaris. Alterum autem tenuissimū, simplex, molle, & delicatum, nonnunquam leniter villosum, imperatorum superindumentū, album vel purpureum seu puniceum, vt scriptū reliquit Valerius libro primo de Crasso loquens, id paludamentum nominans proprio vocabulo. hoc autem ipsum mutauit Antonius in sagum cum Sigo lugubri, id est, communi, quod quidem illi lugubre fuit, non tam quòd esset nigrum seu pullum (quale tradit Valerius Crasso traditū contra Parthos) quàm quòd illi quasi ob oculos poneret inuolatam fortunam, & exitium præfens. Hic si quis hanc Sagi distinctionem, in Sagum commune, quod propriè Sagum dicatur nomine generico, sue forme, seu, vt philosophicòs loquar, speciei accommodare: quo fieri necesse est, teste Aristotele, vbi forma propria vete caret, & in Sagum quod paludamentum nominatur: Si quis, inquam, hoc quasi nouum commentum, aut verius somnium aliquod explodendum clamitet; quod neque vt res aut rerum formæ, ita, nec illarum signa possint nobis esse cognita. Primum contra hunc, vt aliam contentionem præteream, mihi patrocinio erit hoc Martialis lib. 6. epigram. 11.

*Te Cadmea Tyros, me pinguis Gallia nutrit.
Vute purpureum, Marce, sagatus amem?
Vt præstem Pyladen, aliquis mihi præstet
Orestem.*

*Hoc non sit verbum: Marce vt amemus, ama.
Quis hic vtrumquè non videt, & purpureum
denotari paludamentum, & Sagum commune?*

Deinde non finent me Græci temerè iniuria affici,
 quibus Sagum commune *χλαίνα παρὰ τὴν ἐπὶ τῇ*
 nominatur, *ἐπὶ τῇ χλαίνῃ*, quod pro tempore
 sumitur ad frigus, pluuiamque, & ventos propel-
 lendos. vnde Adagiū natū est in eos qui non suo
 tempore rebus videntur necessariis. *ὁ βίβει τὴν χλαί-
 να καὶ ὁ γὰρ βίβει*, hoc est, ætate pennis detentis, in-
 terprete Erasmo (forsitan impropiè) quia pen-
 ula ferè viatoria erat, qua utebantur & viri & fe-
 minæ. Alij lænam reddunt. mihi, certè Sagū ma-
 gis congruum apparet; nam hoc etiam, extra mi-
 litiam, aliquando indumentum erat familiare, Vi-
 rgiliano auctore, in De auro & argento legato. Po-
 situm quod altera Sagi forma fuerit in ligne im-
 peratorum & ducum, Græcis *χλαμύς*, aut potius
χλαμύς Polluci *ἱμάτιον λεπτόν*, mecum fætebunt
 qui excusserit hæc Athenæi verba 5. lib. *πρῶτον μὲν*,
ἵφην, οἱ τοὶ ὅχλοι ἀνιγρόντες σελήνην περὶ φέροντες χλα-
μύδας, οἱ δὲ φοινικίδας ὑπερσμίνοι. id est, Sileni, qui
 primi turbam coercuerunt, alij quidem purpurea
 saga, alij verò punicea induci fuisse. in eandē sen-
 tentiam apud Aeschinem ait Thomas magister
 legi, *χλαμύδας*. *εἰ γὰρ πρὸς τὰ καμύδα αὐτῶν χλαμύ-*
δας περιέδιδοντες. si quis enim tua ornata hæc sa-
 gula abstulerit. Multa licet adducere alia argu-
 menta ad hanc rem; verum ne cui sim tædio mea
 prolixitate, satius esse duxi paucis placere, quàm
 displicere pluribus. *Syrrius*. De situ & amplitudi-
 ne Syrium maioris nempe, & minoris, vide Stra-
 bonem lib. 17. & Orosium lib. 1. C. Iulius Solinus
 Polyhist. cap. 40. Varro, inquit, auctor est perfla-
 bilem ibi etiam ventis penetrantibus, subitā viam
 spiritus citissimi, aut reuocare maria, aut reorbe-
 re, & ipsum autem nomen à Græco verbo *σύρειν*
 deducitur, quod trahere significat. Pomponius
 Mel. lib. 1. cap. 7. Syrti, ait, sinus est cæcum ferè
 millia passuum, quā mare accipit patens, trecenta
 quā cingitur, &c. *Cæcubum*. Cæcubum vinum &
 Serinum vile dicebatur concoctioni ciborum, quo-
 rum cruditas generat nausæam, Albanum neruis,
 Surrentinum capiti & stomacho, Signinum pro-
 fluuiū ventris, Falernum à decimoquinto anno
 mediā ætatem habebat, corpori saluberrimum;
 vile rufi, aluum sistebat, & corpus alebat. *dulci*
Lyzus soluera. *ἡ ἀντιόχου*. contraria namque con-
 trariorū sunt remedia: nam vt metus curaque
 animi cōstringunt; ita eundē soluit Lyzus. *ἰσχυρο-*
λοχικὸς ἀπὸ τῆς λύσης, quod est solvere, nominatus.

IN MAEVIUM POETAM,
 quem deuouet horrendis tempestatibus.

Iambica Epodos x.

MALA soluta nauis exit alite,

Ferens olentem Maulum:
Vt horridū vitrumque verberes latus,
Auster memento fluctibus.
Niger rudentes Euris inuerso mari,
Fractōsque remos deferat.
Insurgat Aquilo, quantus alis montibus
Frangit tremente iulices.
Nec silus atra nocte amicum appareat,
Qua tristis Orion cadit.
Quiescere nec feratur equore,
Quam Graia victorum manus:
Cum Pallas vsto verit iram ab Ilia
In impiam Atacis ratem.
O, quantus instat nauis sudor tui,
Tibique pallor luteus,
Et illa non virilis ciuiatio
Preces & auersum ad Iouem:
Ianius vdo cum remugiens sinu
Notus carinam ruperit.
Opima quod si prada curuo lictore
Porrecta mergos inuerti:
Libidinosus immolabitur caper,
Et agna tempestatibus.

COMMENTATOR.

PROFECTURO & in transmarina foras
 migrato malè imprecatur Mæui, ei que augu-
 rium vult esse contrarium, vt mediis intercipiatur
 fluctibus. Mæuius autem Poëta fuit inimicus Ho-
 ratij, obtestator certè omnium virorum docto-
 rum, ipse sectator vocum antiquarum, de quo
 Virg. Qui Baium non odit, amet tua carmina
 Mæui. hunc ergo execratur, prosequiturque diris
 execrationibus, coniurans tempestates & ventos,
 vt nauei eius opprimant in mediis fluctibus. *so-*
luta. nauis autem solui dicitur, quando de statio-
 ne vel portu dimittitur. vt, Solate vela citi. *mala*
alite. malo omine. Alitem feminino genere pro-
 tulit, quia malum omen notar. sic mala ducis au-
 domum. aliàs ferè masculino proferunt Poëtæ, vt,
 Qualem miniftrum fulminis alitem. & Virg.
 Namque volens rubra fuluus Iouis alēs in æthra,
 olentem. putidum turpem, malum Poëtam, cuius
 carmina puteant nimia verustate, vel ipse met vi-
 tio corporis. vt horridus. Apostrophe iucunda
ἐπιπονηκός, quali præcēnti Austro præcipiat per-
 niciem Mæuij. *horridus*. periculosis, crebris, tem-
 pestate cispatantibus. *utrumque latus*. nauis qua
 vehitur.

vehitur Mæuius. *niger*. tempestatem mouens, tempestuosus *rudens*. funes sunt in nauibus quibus vela panduntur. *inuerso mari*. perturbato & commoto commutatoque. *differat*. dissoluat & distindat: *insurgat Aquilo*. qui stat ab alto, & iccirco grauissimas tempestates concitat. *quantum*. per ellipsim, tantus. *tremens*. concussus, quia maiori subicit tempestatum altitudine sua. *nec fidus atra*. Precatur Horatius, ut, qua nocte Orion occidit, & mare tempestuosum reddat, nullum aliud signum ardeat Mæuii, unde possit sperare salutem. *atra*. nigra, obscura, sine lumine Lunæ: ut, nec candida cursum Luna negat. *amicum*. prosperum: *qua*. nocte. *tristis*. ab effectu tempestuosus, quia in casu suo grauissimas excitat tempestates: ut, nimbus Orion. *cadit*. occidit. ut, suadeatque cadentia sidera somnos. *quiescente*. leniore, tranquilliore, minus concitato. *Græcia*. operat Mæuii, ut non minus tutus sit à naufragio quam fuere plerique duces Græcorum post excidium Troiæ, quorum alij cum ad montem Capharæum appulissent, tempestate in mare demersi sunt; alij ita deiecti, ut in Græciam redire non possent, excepto Pyrrho qui monente Helena, pedestri itinere in patriam est reuersus. Vlysses & Diomedes, propter raptum Palladium è templo Mineræ, diu errauerunt. Vlysses diu per mare iactatus tandem vix nodus enarauit: Diomedes, ad Calabriam deiectus est, ubi Arpos condidit ciuitatem: Ajax iuxta Capharæum montem orta tempestate, ictus est fulmine à Pallade, ibique submersus, propter raptam de suo templo Cassandram suam sacerdotem Priami filiam. ut, Pallas ne exurere classẽm Argiuum, atque ipsos potuit submergere ponto. Vnius obnoxiæ, & furias Ajacis Oilei? Deinde, illum expirantem transfixo pectore fixit. *usto*. cremato. *veritas iram*. odium veritatis in Græcos, quod prius in Troianos habuerat propter iudicium Paridis. *impiam*. in deos irreligiosam. *ò quantum instat*. Apollitrophe Poëtica ad Mæuium, fingens nautas suos iam laborare, ipsum Mæuium eiulare, & in pallorem conuertere propter tempestatem imminentem. quale est illud Virgil. Heu quantæ cædes miseris Laurentibus instant! *nautis*. epenthesi, pro nautis. *sudor*. metus. *iam*. in periculo laborantibus. *luteus croceus*. sic dicimus Auroram luteam, non viriliu eiulatio. sed feminea, nam eiulatio est feminarum. *gemitus virorum*. *proces*. instant tibi. *inuersum*. duplex lectio est. vel auersum, id est, non audientem voca tua, ut, Aversa deæ mens. vel aduersum, id est, contrarium, insensum & iratum. *vlo*. pluuiæ, aquoso. *uotus*. tempestatem mouens. *cavissimus*. nauem, synechdochicòs. *ruperit*. fregerit, &

dissoluerit. *opima quod si præda*. promittit se tempestatibus sacrificaturum, si Mæuii corpus in litore mergos pauerit. *opima*. pinguis. hinc initio dixit putidum, quia superflua caro solet incallescens grauem generare putorem. ipsius itaq. corpus pingue significat, quod, iam fluctibus marinis putre, in litus eiectum marinis auibus præda iaceat. *porrecta*. extenta, exposita: ut, Quamque iacet medium Rhodope porrecta sub axem. *iunioris*, paueris. *immolabitur*. à me. *libidinosus*. lasciuus. *caper & agna*. animalia pollicetur se immolaturum, pro interitu Mæuii, quæ eius affectibus conueniant. Caprum pro libidine & petulantia, porius quam ratione sacrificij: Agnum propter metum, quo significat Mæuium timidum fuisse, & omnino effeminatum. Agna tempestatibus immolari est solita, sed non caper. ut, Et tempestatibus agnam Cadere deinde iubet.

CAP. QVIVS.

MA L A *alite*. Lactantius in illud tertij Thebaidos, ut refert Despauterius, noctis vagaluminatellor, Et socios manes, & te mala protinus ales; vult ales femininum malum augurium significare, masculinum autem bonum omen: ego certè arbitrarer, Poëtæ, siue in hibas, siue præpetes alites, vltur passe femininè potius quam masculinè, non tam boni vel mali ominis, quam rei sacræ & religionis gratia, quæ in augurio exerceat, & haberi erat solita, sicuti suprâ epodo præcedenti notauimus, in sacrificiis antiquitus obseruatum feminas quam mares diis fuisse gratiores. *olentem Mæuium*. Quandoquidem Commentator scribit hunc Mæuium antiquarum vocum fuisse sectatorem, ego alteram illius opinionem veram dixerim, puta, Mæuium, tetri odoris notatum animi potius vitio, quam corporis, primum quod insulsus sit & ineptus Poëtæ: deinde quod libidinosus & petulans ut caper, secundum illud Appuleij, Homo sordidus, & hircina libidine scetens; qua gratia caprum se pollicetur Horatius immolaturum, si medijs fluctibus opprimatur: postremo, quod effeminatus, & timidus ut agna, non habeat aliquid viri aut prudentiæ in rebus suscipiendis, cuius illud insinuat nomine agnæ tempestatibus sacrificandæ. Alterâ verò commentatoris sententiam, Mæuium scilicet, olentem dictum vitio corporis, non difficulter dicerem esse suppositiciam, ex ea dictione ad finem huius epodi, Opima præda, nam opimum non semper pingue significat, sed etiam gratum; qua in significatione, hoc loco mihi exponendum videtur; nam etiam notat aliquando magnificum & amplum, ut apud Festum, Opima spolia.

spolia, quæ populi Romani dæ duci hostium detraxerat. Nolo tamen hic dicere ludorem, & in obens corporibus iquelescentibus, minus solidum esse quàm sit hircus alarum & in macerimis aliquando, & extenuatis prorsus corpusculis; nam res ipsa, & humana conuersatio docet utrobique aliquando inesse pedorem grauissimum. *quantus*. vnus codex. Blandinius hic habet quans, sed alia lectio magis conuenit, propter Aquilonis densitatem, qua altas æquet humo turres, rectaque rapta ferat: hunc ventum describit Ouidius 6. Metamorphos. *atra nocte amicum*. tacita anuthesis inter arum quod triste est, & infausum, & sidus amicum: Sed omnia precatur adueria Mæuius, cælum, sidera, ventos, noctem, maria, tempestatem, deos denique ipsos, ne euadat naufragium. *quietiore nec feratur aquore*. id est, perturbatiore, per litonem. verum æquor perturbari, est contra erymon, quod ab æqualitate nomen inuenit: atqui quod est freti, hic sine discrimine æquori datur Poëtis scribendi genere familiari. *pallor luteus*. à luto herba luteus color dictus est, qui calthæ fiori respondet. Hinc in Corydone Virg. luteola caltha: pallor aurem luteus, ingratiſſimus, & mortis propinquæ color est; constat enim ex fuluo pallidoque nigricantibus maculis, lineolisque immixtis. meminere luti herbe & Vitruuius & Plinius lib. 33. capite de Chrysolocla. *Ionius vdo cum remugiens sinu Notus*. codices Blandinij in hac lectione contonant, quæ mihi probatior videtur quàm vulgata, tum quod hic ventus Notus ex Ionia primarius sit, vehementissimè in Adriaticum pelagus incensens; tum quod Notum præcetur, ut vdo sinu velorum, impetu vehementi dissipet, rumpatque nauem qua vehitur Mæuius: idem enim supra precatus est Austrum, Eurum, atque Aquilonem. Deinde valde improprium est ipsum sinum rumpere, & dissicere naueis, quod, vel mediocriter docto, visum facile est. Quod autem hætenus vulgata lectio mutata nou sit, in causâ esse arbitror, epitheton, vdim, proprium ferè Notus: præterea cum sinum Ionium esse non ignorarent lectores, otiose, *non in nauis*, cetera expendunt, ubi neque manifestum deprehenderent errorem, & quod non careat temeritate in auctoribus aliquid restituere, nisi magno iudicio id fiat, vel ex antiquis codicibus. *perrecta*. mortua. allusio ad gestum mortuorum qui pedes porrigunt seu extendunt. *agna tempestatibus*. nam Romanis ipsa Tempesta dea est credita, cui agnam nigri velleris immolabant.

AD PETTIVM CONTV.
bernalem, indicans occupato sibi amore Lycisci pueri non libere versus scribere.

Epodos Elegiambica seu elegoiambica *συναρτητός* XI.

PETTI, nihil me sicut antea iuuat
Scribere versiculos, amore perculsum gravi:
Amore, qui me præter omne expetit,

Mollibus in pueris, aut in puellis vrere.

Hic tertius December, ex quo destitui

Inachia surere, filius honorem decutit.

Heu me, per urbem (nam pudet tanti mali)

Fabula quanta sui! conuiuiorum & pœnitet.

In quæ amantem & languor, & silentium

Arguit, & latere peritus imo spiritus.

Contra ne lucrum nil valere candidum

Pauperis ingenium querebat applausus tibi,

Simul calentis inuerecundus Deus

Feruidiore mero arcana promorat loco?

Quod si meus inestuet præcordiis

Libera bilis, ut hac ingrata ventis diuidas

Fomenta, vulnus nil malum leuantia:

Desinet imparibus certare summotus pudor.

Vbi hac seueræ se pelam laudaueram,

Iussus abire domum, ferebar incerto pede

Ad non amicos, heu, mihi postea, & heu,

Limina dura, quibus lumbos, & infregi latui.

Nunc gloriantis quamlibet mulierculam

Vincere molliora, amor Lycisci me tenet:

Vnde expedire non amicorum queant

Libera consilia, nec contumelia graui:

Sed alius ardor, aut puella candida,

Aut tereti pueri langam remodantis comam.

COMMENTATOR.

ALLOQUITUR Pettium amicum suum & sodalem, dicitque iam ita se non posse componere carmina sicut prius, propter amorem scilicet Lycisci pueri quem diligebat. Nam prius amauebat Inachiam meretricem, quæ quia plures habebat amatores, eosque diuites, spernebat Horatiū. vnde indignatus dicit se ab amore illius recessisse, & iam Lyciscum adamare. In hac epodo prior versus est Iambicus trimeter catalecticus. Posterior est elegiambicus siue elegoiambicus, epodicus, constans

constans ex pentemimere dactylica, hoc modo, Scribere, versiculos. & Iambico dimetro acatalecto, hoc modo; amo re per cussum graui. *Petti nihil me.* dicit se amoribus occupatum non habere animum aduersus solito more scribendos. *nihil non.* *amorem* partis. *amore.* Lycilci: *amore quid me.* *adversus* amoris. vt, vos hæc facietis maxima Gallo, Gallo cuius amortantum mihi crescit in horas, &c. *præter omnes.* ultra omnes. *expetit.* valde cupit. *hic tertius Decembris.* *μὴ δ' ἀγχις:* per tres enim Decembris, gradatim significat treis annos transactos, postquam cepit non amare Inachiam. *furere.* amare; vt hæc duo nomina, furor & amor, ita sibi familiaria sunt, vt alterum pro altero sæpè ponatur: sic furere & amare. *furere Inachia.* amare Inachiam. *siluii honorem deest.* Ordo est, hic tertius Decembris siluis honorem decurrit, id est, hic tertius est annus. nam Decembrio mense spoliatur arbores decore foliorum, Sole ad inferiores circulos descendente: Pridie namque idus Iunias, aut circiter, incipit Sol à nobis recedere, & suus succus arbores deicere usque ad pridie idus Decembrias, Sole scilicet à superioribus circulis similiter abeunte, & contrà, à 12. Decembris ascendente Sole ad superiores & aquilonares Zonas usque ad 12. diem Iunij simul accedit suus vigor, & succus arboribus. Itaq; quia mense Decembri folia virtute & vigore succi carent, plurimum cadunt. *honorem:* folia, vt ait Maro, Frigidus vt siluis Aquilo decussit honorem. *heu me per urbem fabula quanta fui.* prius ingemit, post causam sui gemitus exponit, per parenthesis, inquit, Nam pudet tanti mali tantum malum dicit, quod innotuit vniuersæ civitati eius amor. *causi mali* tanti amoris & furoris in Inachiam: qua gratia ego fui fabula vulgo. *pudet.* pudere ad verecundiam, poenitere à factum pertinet. legimus in vita Horatii, illum hoc vitio plurimum laborasse, adeo vt imaginem scori in cubiculo proprio depictam libenter inspiceret. *fabula quanta fui.* id est, quantum derisus ab omnibus, quanta derisio propter amores Inachiz, inquit, quibus cum interesset, languor, silentiū & suspiria probebant amorem meum. Quare poenitet, inquit, me illis conuiuiis interfuisse in quibus ego deridebar, & obloquendi mihi causam dedi. *languor.* pro pallore ponitur, nam ex amoris impatiencia nascitur tristitia, ex qua languor, ex languore pallor, silentiū, & suspiria, ex quibus, vt ex adiunctis signis, certò cognoscitur amor: Amantes enim pallent, silent, gemunt, & suspirant. *anguis.* approbatur: est præteriti temporis. *imo.* ab imo latere petitus spiritus, id est, ingens gemitus & suspiria ab imo producta. Latere, inquit, quia con-

stat in suspitiis latera vehementer laborare, & spiritu percuti; vt non ineptè sic definiatur, Spiritum est spiritus ab imo latere petitus. *contraria.* Sensus est, numquid meministi, quod in illis conuiuiis, quando incalescerem vino, & secreta mea tibi aperirem, & quereretur tibi plorando, candidum meum ingenium, quia pauper essem, nihil posse apud Inachiam avaram; contra lucrum & riuallium munera largiora? Per hoc autem significat se amorem suum Pettio apè inter conuiuia confiteri solitum. *lucrum.* munera riuallium ditiorum. *candidum ingenium.* laus, commendatio, nobilitas ingenij, nihil habent gratiæ apud avaram puellam, sine muneribus. *simul.* mox vt, postquam: vt, Quæ simul inuersum cõstitat Aquarius annum. *calentia.* ebrii; *inuerecundus dem.* id est, Liber, quo liberius sumto omnis verecundia elabitur, adeo vt interdum faciat nos non erubescere in his quæ tacenda sunt: interdum autem, in, habet *inimicor.* & tunc inuerecundus significat valde verecundus, quod etiam Libero conuenit, vt, verecundum quæ Bacchum sanguineis prohibete rixis. *arcana mea.* *promorat.* promouerat, id est, excluderat. *loco suo.* à secreto cordis, id est, vbi seueritas ebrietate fuerat expulsa, querebar tibi de amoribus meis. *quod si meis.* Et hoc tibi in conuiuiis aliquando dixi. Quod si in me aliquando commota fuerit libera bilis, id est, iracundia contra Inachiam, statim eam desinam amare, mihi non congruentem. *inastruer.* incandescat, commota faciat. *liberalibus.* iracundia, nam irati liberius loquuntur, nec celant quidquam eorum quæ sentiunt. *ingratia fomenta.* querimonias nihil gratiæ apud Inachiam habentes. *uentis illudat.* in auras dispergat, nihili pendat, obliuiscatur. *vultus.* amoris mei. *imparibus.* cū riuallibus meis, quibus in muneribus largiendis impar sum & inferior. *certare imparibus.* notanda locutio, sicut apud Maronem, tibi certet Amyntas. *summosus pudor.* verecundia ex animo meo deleta, quæ modo in me cum riuallibus certat. *seruus.* iratus. *te palam.* coram te. *laudaueram.* arroganter dixeram, quasi constans in proposito futurus essem. *iusus.* à te. *ferobar.* hoc verbo demonstratur, & obiurgantis affectus, & incertus amatoris animus; iussio namq; Pettij illū rapiebat domū, amor contrà ad amicā. *incerto pede.* incertus ego utrū manerem in sententia, an non. *ad non amicos.* inimicos. *infregi.* valde fregi dormiens in humo dura. *limina dura.* quibus continetur dura illa Inachia. *nunc gloriantis.* Hæc ita sunt ordinanda: Amor Lycilci gloriantis se vincere molitia quamlibet mulierculā, nunc tenet me, qui Lyciscus puer pulchritudine se gloriatur & iactitat feminis omnibus præferri. Queritur autem quod nunquam

nunquam ab amoribus vacet. Antea quidem poteram, inquit, queri cum Inachiam diligere, nunc autem in Lycisci pueri amore remedium inuenire nō possum, nisi me alius puer, aut puella ad se pelliciat. *unde expedire.* à quo amore liberare me, absolueret me. *libera consilia.* veri namque amici liberè solent delicta amicorum sedare, quere studio emendationis, atque illis aperte dicere, quæ sibi videntur honesta, & vilia; nam nō est liberum quando dicenda tacemus, vel amore, vel terrore. *contumelia graues.* obiurgationes *sed alius ardor.* amor ostendit quod amor nulla alia re pelli potest nisi amore, iuxta illud Tullij, in Tusculan. Nouo quodam amore veterem amorem, tanquam clauum clauo eijciendum putant. *seretis pueri.* obesuli, suras habentis teretes & rotundas, lucco pleni. *remodantis.* in nodum colligentis, sese ornantis, id est, pueri comati. Antea enim pueri formosuli suam comam vitta necebat, vt compositi suis amatoribus magis placerent.

C R V Q V I T S.

PETRI *nihil me.* Tamen si parum intersit, Petrine, an Petri, legamus; seruauit tamen Petri, gemino t, propter antiquitatem codicum Blandiniorum, & annotationes carminibus ascriptas. *sicut antea.* an dicat Horatius se non solito more versiculos scripturum, propter decem epodos præcedentes, quæ omnes æquali filo decurrunt, cum hæc epodos non vna & simplex, sed mixta sit ex pætemimeri Heroica, & Iambico dimetro *euap- patus,* vt in omnibus scriptis libris, vel *diap- patus,* vt à paucis hinc annis viri quidam doctissimi? an etiam propter argumenti nouitatem, quod in se artificiosam comædiæ formam complectitur, vt postea demonstrabimus, lectori discutiendum propono. *mollibus.* delicatis, formosulis, obesulis, vt ait Commentator in dictione teretis, in fine huius epodi; hic enim molles pueros nominat quos illic teretes. *puerum aut in puellum vtrere.* vnus codex Bland. hic habet, & *in puellum.* sed vulgata lectio cum postremis huius epodi versibus concordat, in disunctione; iccirco illam mutare nolui. *hic tertius December.* hic obiter lectorem monitum volui me solstitium hibernum & æstium in commentatore, reduxisse ad Ephemeridem seu Kalendarium quo nunc vtrum, nimirum æstium ad decimum tertium Iunij aut circiter, nempe Sole ingrediente primum punctum Canceri, vbi Colurus solstitialis interfecat Zodiacum, & hibernum ad xij. Decembris, Sole ingrediente primum punctum Capricorni: Nam in annotationibus manuscriptoris habetur, à xij. kal. Iul. vsque ad xij. kal.

Ianuar. à superioribus circulis, descendit Sol; &c. Rursum à xij. kal. Decemb. vsque ad xij. kal. Iul. ascendente Sole, &c. hunc ego errorem (si tamen erratum sit) tacitus præterire non potui, quod hic & elegantes characteres sine litura vlla offenderim, & eandem solstitiorum notam in his scriptis obseruauerim sæpius. Quid si quis dicat ante annos mille scriptos commentarios, nunc, pro dolor, misere laceros & dierum per tot annos accessione immutatam aut potius deperditam rationem kalendarij Romani? quod optimi quique & deplorarunt olim non emendari, & hodie etiamnum summis votis exoptant in integrum restitui. *heu me.* exclamatio pathetica per metathesin sensuum. *nam pudet tanti mali.* coniunctio, nam, vim hic habet aduertitium, pro autem. *Chlaser.* quantitas huius vltimæ syllabæ, nulli debet esse curæ, longa ne sit, an brevis, quandoquidem vltima syllaba cuiusque verius Grammaticis est communis: hæc autem epodos non vnicum metrum est, sed compositum, siue mixtum ex pentemimeri dactylica priore, & iambico dimetro posteriore. idem esto iudiciū in illo, Inachia furere; deinde in fine epodi, Libera consilia; postremo in concursu vocalium sine elisione, Vincere mollitia, amor Lycisci me tenet. *contra ne lucrum.* hic secutus sum codices Blandinios, & annotationes manu sine vlla litura aut macula scriptas contra vulgatam lectionem, quam nō improbo, puta, Contraque lucrum &c. nam varietas lectionis gratior esse videtur, ad affectus amaris varios & multiplices exprimendos, qui post multa tandem victus amore, redit ad antiquum ingenium, sitque placidus, & amice supplex. *lucrum.* Inachia pro lucro munera sunt rivalium Horatij, contra quæ conqueritur nihil posse suum ingenium candidum, id est, carmina sua ad Inachiam candoris & fauoris plena, quibus apud illam cum rivalibus suis diuitibus de amore contendeat quidē sed illa carmina, cum verba solium darent, ab avara Inachia minoris habita sunt quàm largitiones rivalium. *quod si meis.* Horatius Inachia iras minatur quidem, sed per hypothesin (vt solet, quibus pre amore animus pendet & oratio) nam si debeat illi aliquando irasci, pollicetur tantò liberiori ira, (summotâ prius verecundia qua hætenus illam fuerat amplexa) se palam omnibus illam obiurgaturū, & tantis conuiciis oneraturū, quantò antea maiore ingenij sui candore, quantūq. gratioribus laudibus, euigilaret illam commendare, potissimum quod intelligat pro donis ab illa non haberi nobileis huiusmodi, & gratia plenas chartas, videatque illas non modo non fouere in eius animo, aut nutrire amores, qui suum illud amoris vulnus, aliquo fauore subleuarent; sed etiam ingratis

gratas illi esse, & viliores muneribus suorum riu-
 alium. libera bilis. quæ increpando, ut nihil speret
 maioris benevolentia, si taceat vitia, ita non me-
 tuat plus indignationis, si eloquatur tacenda. in-
 grata. Inachia, quia non erant lucrosa. fomenta.
 amatoria munera, quæ non suum, sed sui amorem
 fouere deberent in Inachia. *desines imparibus cer-
 rare summotus pudor.* huius carminis, ut arbitror,
 hæc est sententia: Pudor paupertatis meæ, quæ ve-
 tat me magnificis donis explere auiditatem mere-
 triciam: summotus liberioze ira in me exarsuante
 tantum non desinet de amore cum imparibus &
 ditioribus riuilibus amplius candidè & verecundè
 certare, verum etiam erumpet in apertam contu-
 meliam, atque hæc fomenta Inachia ingrata ven-
 tis diuidet, id est, in vulgus populumq. disperget,
 ac manifestabit auaram illam, non amoris laudes,
 & munuscula candidi, sed munera sequi ditiorū.
 hic ego ventos interpretor leuitatem popularem,
 quæ veluti mare quoddam respublica concitatur.
laudaueram. quasi laude digna me facturum ia-
 ctaueram. *seuebat incerto pede.* hypallage, pro, in-
 certus ego quod irem, quidue agerem. *ad non ami-
 cos, heu, mihi postea & limina dura.* Si quis in hac
 epodo priora posterioribus cõterat, facillè animad-
 uertet Horat. in suis his amoribus nihil aliud quàm
non pudus didicisse: nam & solitum scribendi stu-
 dium neglexisse se fatetur, & ita se exæcaturum a-
 more, ut etiam existimatione & fama ferè perditam,
 ipse vulgo coeperit esse fabula; interea tamen tan-
 quam sui oblitus, ad amorem fouendum Inachia
 munera cõfert, in quibus cum se à riuilibus victū,
 minus ab Inachia admitti percipit, accedit ad ami-
 cos, conqueritur de iniquis amoribus, consiliū ro-
 gat; tamen iras minatur Inachia & conuicia; se
 virum pollicetur nisi inromitatur: tandè ab ami-
 cis obiurgatus, & abire iussus, ubi pati non potest,
 ultro ad eam venit, indicans se amare & ferre non
 posse, ut inquit Tereutianus ille Parmeno.

IN LIBIDINOSAM

Canidiam conuerso nomine.

Epodos Heroica XII.

QV ID tibi vis mulier nigri dignissima barris?

Munera cur mihi, quidue tabellas

Mittis nec firmo iuueni, neque naris obesa?

Namque sagacius vnus odoror,

5 Polypus, an grauius hirsutus cubet hircus in aliu:

Quam canis acer, ubi lateat sus.

Quis sudor victi, & quam malus vndiq. mēbru

Crescit odor, cum pene soluto,
Indomitam properat rabiem sedare: nec illi
Iam manet humida creta, caloræque 10
Stercore fucatus crocodili: iamq. subando
Tenta cubilia, tellæque rumpit:
Vel, mea cum sanis agitat fastidia verbu:
Inachia langues minus, ac me.
Inachiam ter nocte potes mihi semper ad vnum 1
Mollu opus, pereat vale, quæ te
Lesbia querenti taurum monstrauit inertem:
Cum mihi Cœus adesset Amyntas,
Cuius in indomito constantior inguine nerum,
Quam noua collibus arbor inhaeret. 20
Muricibus Tyrii iterata vellera lana,
Cui properabantur? tibi nemp:
Ne foret aqualeus inter conuiuia, magis quem
Diligeret mulier sua, quam te.
O ego non felix, quam tu fugis, ut pauet acreu 25
Agna lupos, capreaq. leones.

COMMENTATOR.

IN VEHITVR in Canidiam scdam ac li-
 bidinosam, quæ appetens eius amplexus, solita
 erat ipsum diptychis ad coitum illicere. Hæc epod-
 us constaret senario epico siue heroico, & tetra-
 podia heroica, siue quadrato dactylico epodico.
quid tibi vis. dum cupis me ad amorem tui flecte-
 re. *nigri.* deformibus. *barris.* elephantis Aethio-
 picis. Barris sunt elephantis: hinc barritus & barrire,
 elephantorum more sonitum emittere, vnde ebur
 etiam à barris dicitur, & lyra barbiton vocatur,
 quod ebore ornatur. Elephantis autè auersi coeunt
 sicut cameli, equi, canes. dicit itaque Poëta tantæ
 deformitatis illam esse, tantique scetoris, ut nullus
 posset cum illa concumbere nisi auersus amore bar-
 ritorum: ideoque ait eam iræ debere alicui iungi, ut
 facies eius videri non debeat. *tabellas.* epistolas
 diptychas in quibus sollicitas me ad tuam libidi-
 nem. *nec firmo iuueni.* mihi non adeo valido &
 forti ut possim sufficere tuæ libidini, quæ est inla-
 tiabilis. *iuueni.* qui interdum etiam cum scdis a-
 nimalibus coeunt. cum calor iuuenilis fuerit exci-
 tatus. *nequa naris obesa.* obturata nec odorè sen-
 tientis. Obesum dicimus pinguem, & crassum.
 Virg. de equo obesa terga, id est, pingua. Sed hoc
 loco pro obturato, & clauso, posuit obesum: nam
 pinguedine nimia solent obturari corporis spiracu-
 la. Quare, inquit Horat. nō habeo obturatas na-
 reis, ut possim tuū sustinere scetorem, sed parulas,
 quoniam

quoniam sagacius odorari possum fortorem libidinosæ mulieris, vel meretricis, quàm canis aprum. hoc ait Horat. quasi illa tales debeat quærere, qui crassi sint & non odorentur. *sagacius*. id est, citius & acutius ego solus odoror, utrum polypū habeat mulier, an grauem hircum in alis suis, quàm rimatur canis cubilia ferarum. *polypus*. genus est morbi, & narium vitium: hinc polypolus dicitur qui nares habet fœtentes. *grauis*. noxius, graueolens. *hirsutis alis*. pilosis axillis. *hircus*. odor axillarū, instar hircorum fœtens, qui putor in libidinosis, ex sudore pilis alarum inharere, grauis percipitur. quàm canis. odoratur. *quis sudor vietis*. istud pronuntiandum est vehementius, cum exclamatione, in abominationē huius meretricis. *quis sudor vietis* membris. tortis, senilibus, rugosis; vt Terentius, vetus, vietus, yternofus. *membris*. libidine victis, vel senectute deficientibus, nam vieta membra dicuntur viribus carentia, & præ senectute curua. quàm malus odor. quàm teter pœdor. cum pene soluto. id est, veretro euirato. hic penis ab hoc pene tertiæ inflexionis, significat membrum virile, quod & mentula vocatur. *soluto*. euirato, nec vllā vim habente propter fastidium cui, vel delaisato post coitum. *indomitam rabiem*. nimiam libidinem & insatiablem. *properat*. libidine in Venerem pro-uocata. *sedare*. explere. neque illi. sententia est: Tantæ libidinis est illa fœticia anus, vt dum vellet explere ardorem libidinis, tanto motu agitare se ipsam, vt præ sudore de facie fluere variorum colorum compositio, qua ad nitorem ori præstandū, solent vti meretrices deformes. *humida*. ex sudore. *creta*. qua faciem inficit: cretam hic appellat cerussam, quæ creta candidissimæ est similima, sit-que cerussa ex plumbo & aceto. Solēt autem meretrices ex cerussa, purpurisso, quod stibio adhibetur, & stercore crocodili efficere sucum, quo faciem illinunt, ad pulcritudinem augmentandam. *fucatus*. tinctus, coloratus. fucus autem herba est qua vestes tinguntur. hinc fucare, tingere dicimus. *fucatus* etiam est non verus, falsus, suppositicius, non natiuus, qualis est cui admiscetur stercus crocodili. *iāmaque subando*. Subare propriè dicuntur fœs, quando libidinantur. hic autem *subando*, id est, supra virum se agitando: hinc propter libidinē ad aliā animalia, atque etiam mulieres tractū est. *cubilia*. lectum intortis funibus, vel fascioliis tentum. *testaque*. coopertoria lectuli stragula. Iuuenal. Cadurcum nominat & institam. *rumpit*. sese agitando. *vel mea cum fauis*. vel subaudiendo seu reperendo, quantus est sudor membris. *sum agitat*. ciet incumbendo, succumbendo. *mea fastidia*. meum penem languescentem, & illam fastidientem. *fauis*. iracundis dictis increpans, me minus

apud eam valere. *Inachia langues minus*. hæc verba sunt Canidiæ, oburgantis Horatium, quod ille citatiorem Venerem cum Inachia exerceret, quàm cum ipsa; languidior es, inquit, apud me quàm apud Inachiam, minus langues, id est, minus deficiis, validiores in illa quàm in me, quia plus illam ardes. *ac me*. quàm me. *potes*. subaudi inire. *unum opus*. coitum. *mollis*. es debilis, lassus. *peruat quæ*. execratur Canidia Lesbiam, quæ ei laudauerat Horatium fortem esse ad oscula. Lesbia aut lena est, aut obsterrix; illis enim solēt honestiores paullo, consilia sua, & desideria patefacere. *quarenti*. mihi. *taurum*. fortem virum. *inertem*. pigrū ad hoc opus. *Gous*. de Coo insula. *Amynas*. iuuenis robustus, & potentia validus. *in indomito*. indefatigabili ac forti. *constantior*. fortior, firmitior, crectior. *neruus*. penis, veretrum. *noua*. nouella, iuuenis. *muricibus Tyriis*. purpureo cruore. Muri-ces pisciculi sunt marini, quorum succus est purpura; hinc purpura ipsa aliquando vocatur murex. *iterata vellera*. iteratæ lanæ vellera, id est, bis tinctæ: purpuram autem quæ iterum tincta est, dibaphan nominant. *cui properabantur*. accelerabantur à me; exprobratio mollis & blanda, quasi dicat, vestem tam pretiosam, cuius vsibus tantum festinaui parare & texere: tuis nempe. *sibi nempe*. ad tuum opus. *equaleis inter*. anastrophe, ne esset inter focios coeuos. *conuiuia*. aliquis. *mulier*. vxor. quàm te. supple ego diligam: hoc est, ideo hæc purpura dibapha tibi à me properè conficiebatur, ne iuueniretur aliqua ex conuiuistai æqualibus, vxor, quæ maritum magis diligeret, quàm egote. *be ego*. exclamatio amatoria. *non felix*. infelix. *vs*, sicut. *capreæq;*. pauent.

C R A V Q V I V S.

QVI D tibi vis mulier &c. In vno eod. Blaudinio hanc inueni inscriptionem: Ad Canidiam meretricem. Primus senarius epicus, secundus quadratus dactylicus epodicus qui est clausularis, dictus ab Epo auctore. Hinc conijce lector, cuius te moneo sapius, quàm miserè barbari illi Doctores facerant, atque perdidierunt, quæ in cōmentariis doctissimorum virorum intelligere non potuerunt. *barria*. Barri dici possunt geruli adusti perpetuo Sole valido & succulento corpore, quos ideo nigros vocat, nō etiā, vt arbitror, analogia ab elephantis accepta, vt habet Commentator; qui vt magno erant animi stupore, ita nullo nitore corporis, nulla munditie gaudebant, homines plebeij & moribus planè impolitii: vnde & barros amaros illos & insuauis conuersationis homines, quorum meminuit in Satyris Horatius, dictos autem me, nisi etiam

etiam de iisdem hic Poëram agere quis malit. Dis-
piciat itaque lector, utrum horu sententiæ Ho-
ratianæ magis congruat. *nec firmo iuueni neque na-
ris obesa.* in hac lectione non dissentiant verus
scripti, sed in annotationibus habetur, nō firmo iu-
ueni neque &c. obesa. obesus, ait Paulus, pinguis
quasi ob edendum factus. *polypus.* πολύπους Latine
vertitur multipes, genus est variorū animalium
à multitudine pedum, è quibus piscis multipes π-
ποφύς πολύπους nominatur à Phocylide: & ana-
logicos πολύπους dicitur tuberculum in naribus,
præter naturam subrubrum, & narium vitiū, hinc
sumta similitudine, vel quod ad pedum multitu-
dinem multas habeat radices, aut quod, ut piscis a-
cetabulis venâtes inuadit, ita hic nares occupat vs-
que ad sermonis & anhelitus impedimentum. Ga-
lenus lib. 3. *κατὰ τέπος* ca. 3. de eodem malo vide
Corneliū Celsū lib. 7. cap. 8. *creta.* creta hic aut
est annularia, qua muliebres picturæ illuminantur,
teste Plinio lib. 35. cap. 6. aut Cimolia ad purpu-
rissum inclinans, eiusdem lib. cap. 17. *crocodili.* de
crocodilis vide Plin. lib. 28. cap. 8. ubi inter cetera
scribit crocodileam illitam ex oleo Cyprino, mole-
stias in facie enascentes tollere, varosque ac om-
neis maculas, nitoremque reddere. Idem sentit
Paulus Aegineta de fimo terrestris crocodili. quod
Plin. alterius crocodili inestinis ascribit, id Dios-
corides, fimo stercorūque, quem Aegineta extre-
rique sequuntur, tribuit. *sensa.* interpretationem
Lamb. hic amplector pro pene tentigine arrecto,
id enim cōiūcio ex his verbis Acronis suppositicij,
habet, inquit, hic turpia verba quæ ego fastidio
nec ponere volo. *cui properabantur?* vnus cod.
Bland. hic habet, *cui properabuntur?* in futuro pro-
missiuo. hæc lectio si placeat, ut mihi certè non
displicet, habebit subiectionem ironicam: Solent
enim mulieres habere nescio quid vanæ pollici-
tationis in huiusmodi amoribus, ut inuident & in-
citant amantes ad acius desiderium.

AD AMICOS COMICOS.

Epodos Iambelega σωμαλῆτος XIII.

**HORRIDA tēpestas cælū cōtraxit: & imbreis
Niuicq; deducunt Iouē. nūc mare, nūc silua
Threicio Aquilone sonant. rapiamus amici**

Occasionem de die: dumq; virent genua,

Es decet, obducta soluatur fronte senectus.

Tu vina Torquato moue consule pressa meo.

Cetera mitte loqui. Deus hac fortasse benigna

Reducet in sedem vice: nunc & Achamenia

Perfundi nardo iuuat: & fide Cyllenæa

Leuare diris pectora sollicitudinibus:

Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumnus:

Inuicte mortalis dea nate puer Theride,

Te manet Assaraci tellus: quam frigida parui

Findunt Scamandri flumina, lubricus & Si-

Vnde tibi reditum certo subtemine Parca (m.ois. 15

Rupere: nec mater domum carula te remebet.

Illic omne malum vino, cantūque leuato

Deformis agrimonīa dulcibus alloquitur.

COMMENTATOR.

HORATIVR lepidos suos sodales ad con-
uiuium, nacta ex hoc occasione, quod pluuio cælo
tempestuosus sit aër, quo nihil aliud agi possit. E-
podos est iambelega, nam prior pars est iambus
dimeter acatalectus, qui hoc modo scanditur: ni-
ues que de ducunt Iouem. Posterior est pentemi-
meris elega, hoc modo, nunc mare nunc sil ūc. Aut
hec epodus cōstat ex priore versu epico seu heroico
quadrato: posteriore ex iambico dimetro & pen-
temimere dactylica. *horrida.* pluuiosa. *cælum.* cæ-
lum hic pro nubibus posuit; itaque contraxit cæ-
lum, id est, nubes coëgit, ac per hoc densas tem-
pestates effecit: vel contraxit cælum, id est, nubibus
obduxit, obscurauit. ut, atque in nubem cogitur
aër. *deducunt Iouem.* descendentem ad terrā, quia
aër quasi ad terrā deducitur, magnitudine & pon-
dere pluuiarum, & niuium, dum effusim in terrā
decidunt. *Threicio.* Thracio. à Thracia fiat Aquil-
lo ventus Borealis frigidissimus. *occasionem.* op-
portunitatem conuiuij & epularum. *de die.* sic
alibi, partem aliquam de die sumere, dixit. *de die.*
isto quia pluuius est. *dumque virent.* valent genua,
id est, dum adhuc sumus viri validi. *decet.* nos per
ætatem indulgere genio. *obducta fronte.* seuera, ac
per hoc in rugas contracta; vel obducta, id est, con-
tracta, tristi. ut Virg. Et obductum verbis vulgare
dolorem. *senectus.* id est, memoria senectutis. dū,
inquit, fortes, & iuuenes sumus, longè sit à nobis
seueritas senum, & indulgeamus voluptati, omni
semota tristitia, quæ corrugat frontem. *tu vina*
Torquato. Alloquitur puerum, ut proferat vina
quæ sunt pressa, gerente consularum L. Manlio
Torquato, sub quo ipse natus est: vnde ipse ad
Amphoram, O nata mecum consule Manlio. Ita-
que iubet vinum afferri natale & sibi coruūm.
mou. miscendo. *pressa.* expressa, calcata & effu-
sa in cados. *meo consule.* quo ego natus sum. *cete-
ra mitte loqui.* de alijs rebus ad conuiuia nihil per-
tinentibus,

inentibus, ne sis sollicitus. *hæc*, de quibus nunc es sollicitus. *reducat*, reuocabit in suum statum, & tranquillitatem priorem. *benigna vice*, id est, deus ipse benignus fortassis restituet omnia meliore vicissitudine, & reddet tibi statum pulchrum, maiore depulso. fortasse consolatur amicum in tristitia constitutum. *nunc*, dum pluit hilaris sumus. *Achæmonia*. Persica ab Achæmene Persarum rege, cuius ira sedari non poterat, nisi cæde duodecim hominum. Sedulius, Gaius Achæmeniam rabies accendisse iram, &c. Persæ primum dicuntur inuenisse vsum nardi. *inuat*. libet. *fido Cyllenia*. lyra Mercuriali, quam Mercurius inuenit. *fido*. chorda. à parte totum. *Centaureum*. Chironem Centaurum significat nutritorem Aesculapij Dei, Iasonis, & Achillis, quem docuit tangere citharam, æque illi prædixit quod à Troiano prælio nõ esset reuersurus domum; verum hoc ei dedit consilium; vt, quia decreta fatorum nequaquam vitare poterat, tactu citharæ, & vini potatione ad Troiam, leniret dolorem suum, vt vel sic moris viciniam non recideretur. *alumnus*. Achilli, quem nutrit. *inuictus*. hæc verba sunt Centauri ad Achillem, prædicentis illi sua fata. *inuictus*. quia nec vinci, nec vulnerari poterat, propterea quod sua mater illum stygijs vndis intinxerat. *mortalis*. quia vulnerabilis erat mortaliter in ea parte pedis qua mater illum manu tenebat, dum illum in stygiam paludem immergeret. *nasci*. genite. *Thetide*, nympha & dea maris. *semper*. te expectat tuis quidæ manibus euerenda, sed ibi sepeliendum. *Affaraci tellus*. id est, Troia. Affaracus fuit pater Capys, Capys autem Anchisæ; per nobilem ergo familiam, intelligit patriam. *parui*. id est, exigui. aut si prauis legas, id est, tortuosi, non recti, sinuosi. *Scamander*, aliter dictus Xanthus, & *Simois*, flumij Troiani ex Ida mōre defluentes. *findunt*. præterfluunt, sulcant, diuidunt. vt, vbi tot Simois correpta sub vndis, Scuta virum, galeæque, & fortia corpora voluit. *lubricus*. limosus, labens. *vnde*. à Troia. *subtermine*. filo, quod stamini intexitur, quia certantur fatorum stamina. vt Virg. extremæque Latæ Filæ legunt Parce. *rupere reditum*. ad filum hoc referendum est, quod Atropus dicitur secare. *maior carula*. Thetis mater marina, per quam vult intelligi metonymiæ ipsam mare. *carula*. marina, à cyaneo colore maris. *deformis*. quia tristitia deformes facit. *agrimonia*. tristitiæ: agrimonia est animi tristitia: agrimonia, vigor est animi. Ne, inquit, contristeris propter fata impendensia, sed lætificare te, & mæstitiam obliuiscere vino atque cantu. *Aulicibus alloquiis*. familiarium sermonibus & amicorum communicationibus debes dissolvere quicquid tibi imminet tristitiæ.

IMAREIS nuncius deducunt Ionem. tanquam comites æris tempestuosi & in terras incubantis, cum ventis validissimis, qui per Aquilonem Thracum denotantur, quibus Iuppiter, qui æri præsidet, fertur per ærem, maria & terras. *horrida tempestas*. per tempestatē horridam, videtur Horatius, iū more significare tumultum aliquem ciuilem, aut alicuius principis graueis iras, & minas in amicos suos quos hortatur ad hilaritatem dum tempus datur, si Deus ipse, qui fortasse Augustus est benignior factus, animum suum commutauerit. *nunciusque deducunt*. hic versus in omnibus libris scriptis *σωαγτηρὺς* legitur, sed ab hinc annis aliquot viri doctissimi *διωπηρὺς*, id est, diuissim legerunt & euulgarunt; quod non displicet, etiam si veteres *σωαγτηρὺς*, id est, conuictim legerint. quod & Ode 11. supra monuimus. *Threicio aquilane*. sine elisione vocalium. *rapiamus*. rapere verbum, aut vim notat, aut festinationem. monet itaque nõ esse aut deliberandum diutius, aut cunctandam de genio indulgendo, quandoquidem omnis mora, quantumvis brevis, est ingrata, vbi desiderat rei portundæ occasio præsens adlubescit. *dumque virent genum*. in genibus robur corporis, vim, potentiam, atque adeo vitam reposuisse videtur ipsa natura, vt non frustra his vocibus, *genum*, & *genus*, serè sine discrimine vsa sit antiquitas; quod in genibus vitalitas, & præsens gignendi vis inesse credatur, teste Hesiod. *ἰνὴ γένος ἔχοντες, Μαχόλα* ἢ *δὲ γυναικὶς, ἡ φαρμακὶ δὲ τοῦ ἀνδρὸς ἔστιν, ἡ πατρὸς ἡ γυναικὸς ἡ ἀνδρὸς ἔστιν*. id est, Cuncta salax vxor, sed debilis ipse maritus. Cum *genus* atque caput damnoſa Canicula aduri, & paullo post inquit, *ἡ δὲ γένος ἔχοντες*, &c. Quod autem in his præcipua quædam sit vita, testatur Homerus *ἰδὼς ἔχοντες ἡ δὲ γένος ἔχοντες*, virorum genus soluit, hoc est, vitam eripuit. Plin. lib. 11. cap. 45. Genibus hominis, inquit, inest quædam religio obseruatione gentium, hæc supplices attingunt, ad hæc manus tendunt, hæc vt aras adorant, fortassis quia inest his vitalitas, &c. atque ob eam causam Misericordix sacra sunt. *cetera misce loqui*. Aphæresis pro omittit. tale est illud Ode 9. lib. 1. permittit diuis cetera. *Deus hæc facit affo benigna*. an vicem hic accipiamus pro rerum & temporum vicissitudine, qualem descripsit Ode 7. lib. 4. an pro statu tranquillore suorum amicorum, diuicet lector. Commentator certè in alteram partem magis inclinatur, cui ego non grauatiim subscripserim, propter argumentum Achillis. *Ionem*. subleuare, *σωαγτηρὺς*. grandi. non grandæuo, vel adultus, sed forti, & nobili. *flumina*. fluctus aquarum decurrentium. *deformis agrimonia Aulicibus alloquiis*. ita habent.

ita habent quatuor eod. Bland. sine vlla copula: quod etiam observauit Lambinus accuratissime in omnibus antiquis codicibus. quos se vidisse ait, cuius etiam doctissimam interpretationem multū approbo; ut per exegesis exponamus hunc locū, nimirum hoc modo: Illi leuato omne malum vino cantūque dulcibus alloquiis, id est, quæ sunt alloquia dulcia & quasi ægritudinis tuæ solatia. quod autem Commentator habet dulcibus alloquiis, id est, familiarium sermonibus, &c. non dubito illud esse suppositiciū: ipsa tamen verba omittere non potui, quia in tribus cod. sine vlla macula illa adscripta inueni. Sed in quarto cod. ad marginē quidem hoc scriptum erat, lætificare, & mæsticiam obliuiscere vino arque cantu, ut vides in Commentatore; verū supra hæc verba; dulcibus alloquiis, notata fuit hæc vox, sociorum. vnde omnem errorem prorsus arbitrari esse natum; nam puto commentatores antiquos exposuisse hæc verba, dulcibus alloquiis, subaudiendo sonorū; pullanti enim lyram fides clarè reddunt sua quædam alloquia, eaque dulcia & consolatoria: atqui eā sententiam om̃i barbari homines non intelligerent, faciliè pro sonorum, supposuere, sociorum, quam deinde expositionem alij docti licet incurij tamen alij, quasi per manus tradiderunt, addita copula &, hoc modo: *deformis ægritudine. & dulcibus alloquiis.* sociorum, pro sonorum. Muretus etiam vinum simul & cantum interpretatur alloquia, quod apud Latinos olim alloqui esset quod Græcis *παραπαιεῖν* aut *παραπαιεῖν*. itaque alloquia sunt solamina malorum.

AD MÆCENATEM.

Epodos Iambica XIII.

*MOLLIS inertia cur tantam diffuderis imbr
Obliuionem sensibus,*

Pocula Lethæos ut si ducentia somnos;

Arenæ fauce traxerim,

3. *Candida Macenas, occidis sæpè rogando.*

Dens, Deus nam me vetat,

Inceptos olim, promissum carmen, iambos.

Ad vmbilicum adducere.

Non aliter Samio dicunt arsisse Bathylo.

10. *Anacreonti Teium:*

Qui per sæpè causa testudine fleuit amorem.

Non elaboratum ad pedem.

Prius ipse miser. quod si non pulchrior ignis.

Ascendit obfessum Ilion:

*Gaude forte tua. melibertina neque vno.
Contenta Phryne maserat.*

15

COMMENTATOR.

FREQVENTER imprecatus à Mæcenate Horatius quod nimis amoribus distentus, carmina olim inchoata turpiter defereret; responderet illi Horatius, amorem quidē in causa esse, sed ipsum non debere hoc illi exprobrare, quod ipse quoque detineretur amore puellæ. Hæc epodus constat ex senario epico proodico & binario iambico acatalecto epodico. *mollis.* quia molles, & segnes facit. *inertia.* animi torpore. *diffuderis.* infuderis, immiseris. *imbr sensibus.* meis præcordiis. *ducentia.* generantia. *Lethæos somnos.* id est, dicis me ita oblitum promissi carminis, quasi biberim pocula Lethæi fluminis infernalis, ex quo qui potant, obliuiscuntur omnium rerum. hinc Lethæus somnus, lethargus dicitur. *arenæ.* sitiente. *traxerim.* biberim. Virg. 6. Aeneid. Lethæi ad fluminis vndam. Securos latrices & longa obliuia potant. *candida.* bone. *occidis.* crucias me. *rogando.* interrogando me obtuadis. *Dens, Deus.* reddit causam suæ cessationis, dicens se à Cupidine prohiberi, ne cæpros olim iambos ad vmbilicum, id est, finem tam cito perduceret. *me vetat.* id est, vis scire quid mihi infuderit obliuionem? Amor qui & te sollicitat. *promissum carmen iambos.* exegesis. *ad vmbilicum.* ad finem & perfectionem. sumta metaphora ex vmbilico corporis, ad cuius figuram ex ossè, ligno, aut alia materia vmbilici formati, libris addi & apponi solent, ad conseruationē & ornatum. Ad vmbilicum adducere, pro finire, naturale, & proprium est; nam corporis in vtero formati, in vmbilico finis est & conclusio, iccirco in medio corpore existit, superioris corporis finis, & inferioris partis initium. *Bathylo.* nomen est pueri adamati ab Anacreonte, cuius amorem scripsit, nō ita perfectō & elaborato pede, quàm dulcibus modulis. *Teium.* à loco & ciuitate, vnde fuit oriundus, ut alibi, Et fide Teia dices laboranteis in vno. *cava testudine fleuit.* periphrasis est lyre. *amorē.* Bathylli. *elaboratum.* perfectum, perductum. *pedem.* finem. *ueris ipse miser.* amas tu quoque. *pulchrior ignis.* accendit. id est, si Helena, quæ fuit causa incendij & subuersionis Troiæ, non fuit speciosior quàm Terentia, quam deperis, illā vtere, & gaude fato tuo, quo nactus es puellam tam pulchram. Mirè autem dicit veris, deinde ignis; alterum, propter amorem qui exurit amantes, alterum, propter incendium Troiæ. *gaude.* vtere, gloriare. *melibertina.* ostendit se nō esse eius dignitatis, ut in amoribus cum Mæcenate certare velit, & iccirco ait

a. 3. sibi

sibi sufficere, libertinam Phrynen, ex ancilla liberam factam, quæ etiam nō sibi propria erat, sed cum multis communis. *no. amatore. contenta.* nempe meretricis. *macerat.* torquet amore.

CRVQVIVS.

MOLLIS inertia. Periphrasis amoris, qui segnitiam habet comitem, hoc est, nullius rei, vel utilis, vel honestæ curiosum laborem: dicitur enim Segnitia, definitore Paulo, quod sit sine nitendo quid utile aut honestum. Ignavia. *παρρησία, ἡδυακεία*, quæ facile dissoluit omneis animi vires; & hebetat, ut canit ille, Cumque animus languet, consumit inertia corpus. *obliuionem.* promissi carminis *ἐμύλειαν*, crassam negligentiam, neglectum obliuioni proximum. *Lethæos formos.* periphrasis lethargi qui morbus veteris Latine redditur, quem tanta dormiendi necessitas consequitur, ut vix expugnari possit, idēque solet ei comes esse obliuio. *ducentia.* per Aphæresin, pro adducentia, efficientia; cui est contrarium, somnos educere: Silius vndecimo, sub hiberno somnos educere cælo. *Deus Deus nam me vetat.* Translatio, qua purgat se ab obliuione, & amore, quæ in causa non fuisse ait carminis nō absoluti, sed Cupidinem amoris deum hoc noluisse; quasi theomachia superatus à Cupidine Apollo, tamdiu illi Horatium cedere opus fuerit, quamdiu Cupidini videretur. *arsisse Bathyllo.* amore Bathylli. sic ode 4. lib. 2. Artis Atrides medio in triumpho Virgine rapta. Deinde Ode 9. li. 3. Donec nō alia magis arsisisti &c. *non pulchrior ignis.* Lirote; non pulchrior, id est, turpior: hoc est, si Helena, cuius gratia Troia incendio periit, fuerit turpior tua puella, tibi plaude, tua beatitudine contentus fructu. *Phryne.* Phrynes meretricis nobilissimæ, quæ & Mælarète prius dicebatur, meminit Athenæus lib. 13. copiosissimè, fortasse *ἀπὸ τοῦ πρώτου* deducto vocabulo, seu à colore lurido. videndus est præterea Arnobius de gentibus, de Phryne Thespiaca: vnde facile quis videat Mæcenarem hic ludibrio haberi ab Horatio, quod sua Phryne libertina licet publica, tamen forma superaret puellam Mæcenatis.

IN NEÆRAM AMICAM,
querela perituri.

Epodos Iambica xv.

*Nox erat, & calo fulgebat Luna sereno
Inter minora sidera:
Cùm tu magnorum numen Iasura deorum*

*In verba iurabas mea,
Arctius atque eura procerâ astringitur ilex,
Lentius adharens brachius:
Dum pecori lupus, & nauis infestus Orion
Turbaret hibernum mare:
Intonsosque agitare Apollinus aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multum virtute Neæra:
Nam si quid in Flacco viri est,
Non feret assiduus potiori te dare noctem,
Et quæret iratus parem.
Nec semel offensa cedit constantia forma,
Si certus intravit dolor.
Et tu, quicumque es felicior, atque meo nunc
Superbus incedis malo:
Sû pecore, & multa diues tellure licebis:
Tibique Pactolus fluat:
Nec te Pythagora fallant arcana renati:
Formæque vincas Nireæ:
Eheu, translatos aliò merebis amores:
Ast ego vicissim risero.*

COMMENTATOR.

CONQVIRITVR de Neæra, quod non seruet fidē iuramenti sibi præstiti, quo se obstrinxerat semper cum Horatio victuram, sed contrā se periuriis eius deceptum iam ab illa despici, quod serio amorem suum in alium transulisset, quem tamen negat perpetuum futurum. Hoc metrum constat ex senario epico proodico, & binario Iambico epodico. *nox erat.* tempus noctis. horrendū ipsum iusiurandum facit, augētque istius periurij culpam, ab adiunctis, quod metuendo tempore & sacro, quasi diis magnis testibus factum sit, nimirum, nocte silente, cælo sereno, & Luna cum minoribus stellis lucente. *inter minora sidera.* ad comparationem globi Lunaris appellat stellas, minora sidera. *tu, o Neæra.* *Iasura numen.* peieratura, pollutura tuum iuramentum, quia es mentita. ad euentum autem refert, quoniam nō, cū iuraret, studium fallendi in animo haberet, sed quod postea fidem rupit. *in verba iurabas mea.* id est, secundum ea verba quæ proponebam. hoc autē iusiurandum, conceptis verbis, dicitur, cū alter alteri verba dicit quæ sequatur. *arctius.* strictius: id est, iurabas te arctius mihi coniunctam fore, quàm ilex edera astringitur. *arg.* pro quàm. *lentius.* molibus, tardis, diutius in amplexu hærentibus. aliquando significat flexile: ut, lentæque genitæ. *adharens.*

adharens. inhaerens. brachiis. meis. dum, donec. lupus. erit intertas, inhaerabitur. Tale est illud Virgilian. In freta dum flauis current, dum in montibus umbræ Lustrabunt, conuexa polus dum sidera praescet, &c. *hibernum.* tempestuosum, & turbando quasi hibernū faceret, quod Orion hiberno tempore concitet maiorem tempestatem *intonsōque ageret.* Apollo criniceus & iubatus depingitur propter iubas luminis quas Sol emittit, qui & Apollo dicitur: *aura.* dicitur aura agitare criniceis Apollinis, quod feruor Solis & ardor refrigerentur aura agitata *ferre. fore hunc amorem.* hæc ad verbum iurabas referenda sunt. *mutuum.* parem & alterum. *o dolitura.* hoc est, si iratus à tuo semel amore recessero, valde dolitura es, quia non amplius poteris animi mei constantiam euincere, & ad tuum amorem flectere. *virtute.* animi constantia. *virī est.* id est, si quid in me est virtutis. *nō feret assiduus.* integras & continuas. *potiori.* rituali qui tibi potior videtur. Ceterum Flaccus ritualē suum nunquam sibi ipse præferret, vt alibi, Cereia brachia Telephi, & roseam ceruicem, dixit ex animo meretricis. *parem.* puellam quæ illum amet. *nec semel offensa.* Quod solet in amantē cadere, nam post litem & iracundiam solent amantē denuo esse supplices. Est autem sensus: Constantia mentis meæ non cedit formæ tuæ, à qua semel est offensa, quò minus eam contemnat, ac relinquar, si indignationem contra te concepero: Constantia itaque amatoris cedit formæ mulieris, quando læsus nō audet ab amore decedere. forma offensa pro ea qua offenderit, voce quidē passiuum est, offensa, sed significatione actiuum. *si certus intrarit dolor.* si ira cor meum penetrauerit. *Et tu quicumque es.* Apostrophe ad suum rivalem, qui eum ridebat, & lætabatur à Neæra despici & excludi. *malo.* quod eiectus nunc sim. *licebit.* prolicet, id est, quamuis. *tibiq; Pactolus fluat.* scilicet aurum: id est, etsi tantas habeas diuitias, vt tibi videatur Pactolus aurum fluere: Pactolus autem & Hermus flumines sunt Lydiæ, arenas aureas secum in decursu trahentes. vt, Pactolus qui culta fecit non vilior Hermo. *fallant.* lateant. *arcana.* præcepta secreta omnis Philosophiæ, quæ Pythagoras docuit: id est, quamuis sis Philosophus Pythagoricus. *renati.* id est, denuo nati: Quia dicitur anima Pythagoræ primum Euphorbi Troiani fuisse, vnde dictus est Panthois, deinde Homeri, postea in ipsum Pythagoram transisse, in cuius rei argumentum dicebat se agnouisse eundem clypeum quoad Troiam militauerat. Simili modo etiam Appuleius scribit de Asino aureo, animam suam fuisse in corpore Asini, meminisse quæ se deuexisse plurima sagmenta & onera in Aegyptum. Nam dice-

bant antiqui secundum eam quam quis vitam duxisset, secundum eam familiam animam post mortem in alia corpora migrare. *formamque vincas Nireæ.* Tria commemorat, quibus amor na citur & augetur, nimirum, diuitiis, sapientia, & pulchritudinem. Idem facit Virg. in 2. Ecloga, inquit de diuitiis, Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ, &c. de sapientia, vt, Canto quæ solitus si quædo armenta vocabat Amphion Diræus, &c. De pulchritudine, vt, Nec sum adeo informis, nuper me in littore vidi. *Nireæ.* accusatiue est Græcus à Nireus, sicut τὸν Ὀρφία, τὸν Ἀλφειὰ. *marebis.* flebis. *amores.* Neæra, nam tibi fidem mentietur, quam nec mihi seruauit. *vicissim.* alternatim te ridebo cum fueris ab illa spreus.

CRVQVIVS:

LÆDERE propriè est afficere contumelia, à Græco nomine λαιδωρία, quod conuicium significat. verum communiter transfertur ad omnem offensionem, siue dicto ea contingat, siue facto. Plautus in Captiuis, Memini cum dicto haud audebat, facto nunc lædat licet, dicit autē Horatius, læsura numen, puta facto, nimirum quod iuramento violato, daret alij nocteis assiduus, cuius periurij culpa augetur, quod eo tempore iurauerat quo erat diffusa membris Horatij. Criminatur itaque Horatius Neæram conceptis verbis peierasse, inexplabili periurio. *in verba iurabis mea.* id est, ego verba iurifurandi præbiam quæ tu iuramento confirmabas. *intonsōque ageret.* fingitur enim Apollo imberbis & capillatio prolixo. Hinc Pindarus illum ἀκροκόμην seu ἀκροπρόκομην nominat, qui & à pulchra coma dicitur χρυσοκόμη, auricomus. *nam si quid in Flacco viri est.* fortasse per anthypophoram obiecti conuicij, alludit ad adiectiuum *flaccus*; quasi Horat. flaccidis & demissis auribus, in re Venerea illi nō satisfecisset; nam cognomen *Flaccus* ab auribus flaccidis mobilibusque deductum est. *Et tu quicumque es.* vulgata editio habet, *at tu quicumque es*: quæ sequuntur omneis. At quatuor cod. Blandinij habent, *Et tu* &c. quos secutus sum. cuius causam lector peritus iudicare poterit. *sis pecora.* concessio causarum amoris. *heu transatos.* tres codices Bland. habent, heu, heu: 4. autem cheu.

AD POPVLVM ROMANVM,
commiseratio Reip. propter
ciuilia bella,

ALTERA iam teritur bellis ciuilibus atas,
Suis & ipsa Roma viribus truit;

Quam

Quam neque finitimi valuerunt perdere Marſi,
Minaci aut Etruſci Porſena manus,
5 Aemula nec virtus Capuae, nec Spartacus acer,
Noniſque rebus infideli Allobrox:
Nec fera carulea domuit Germania pube,
Parentibusq; abominatus Hannibal:
Impia perdemus deuoti ſanguinis atas:
10 Feruq; rurfus occupabitur ſolum.
Barbarus heu cineres inſiſtet victor: & urbem
Eques fonante verberabit vngula:
Quaq; carent ventis, & ſolibus oſſa Quirini,
Neſas videri, diſſipabis inſolens.
15 Fortè quid expediat communiter aut melior pars
Malis carere queritis laboribus.
Nulla ſit hac potior ſententia Phocæorum,
Velut profugit execrata ciuitas;
Agros atque laræ patrios, habitandaque ſana
20 Apri reliquit, & rapacibus lupis:
Ire pedes quocunq; ferent, quocunq; per vndas
Notus vocabit, aut proteruus Africus.
Sic placet? an melius quis habet ſuadere? ſecunda
Ratem occupare quid moramur alite?
25 Sed iuremus in hac: ſimul imi ſaxa renarint
Vadi leuata: ne redire ſit neſas:
Neu conuerſa domum pigeat dare lintea, quãdo
Padus Matma lauere cacumina:
In mare ſeu celſus procurreris Apenninus:
30 Nonaque monſtra iunxerit libidine
Mirus amor: iuuat ut tigreus ſubſidere ceruic:
Adulteretur & columba miluio:
Credula nec rauos timeant armenta leones:
Ametque ſalfa leuiſ bircus equora.
35 Hac & qua poterunt reditus abſcindere dulceis,
Eamus omnis execrata ciuitas,
Aut pars indocili melior grege: molliſ & expes
Inominatæ perprimat cubilia.
Vos, quibus eſt virtus, muliebreſ tollite luſtum,
40 Etruſca præter & volate littora.
Nos manet Oceanus circumuagus: arua, beata
Petamus arua, diuites & inſulas:
Reddit vbi Cererem tellus inarat a quotannis;
Et imputata ſtoret vſque vinea:
Germinal & nunquam fallentis termes oliua:
Suaſque pulla ſicus ornat arborem:

Mella caua manant ex ilice: montibus aliſ
Leuiſ crepante lympha deſilit pede.
Illic iniuſſa veniunt ad mulctra capella,
Reſertq; tenta grex amicus vbera:
30 Nec veſperſtinus circum gemit vſus ouile:
Nec intumeſcit alia viperi humus:
Pluraq; ſelices mirabimur, vt neque largis
Aquoſus Eurus arua radat imbribus,
Pinguia nec ſiccis vrantur ſemina a globis
55 Virumque rege temperante calurum.
Non buc Argoo contendit remige pinus:
Neque impudica Colchis intulit pedem.
Non buc Sidonij torſerunt cornua nautæ:
Laborioſa nec cohors Vlyſſei.
60 Nulla nocent pecori contagia: nullius aſtri
Gregem aſtuſa torret impotentia.
Iuppiter illa pia ſecreuit littora gemi
Vt inquinauit are tempus aureum:
Aere, dehinc ferro durauit ſecula, quarum
65 Pijſ ſecunda, vate me, datur fuga.

COMMENTATOR.

CONQUERITVR Horat. atque execratur quod bellis ciuilibus nullus ſiſis imponatur. Metrum eſt priore verſu heroicum, poſteriore iambi- cum trimetrum acataleſtum. altera atms. Quia poſt bellum commiſſum à Cæſare & Pompeio, ſtatim alterum parabatur ab Auguſto Cæſare contra Brutum & Caſſium interfectores Cæris. teritur. conſumitur. ſuis viribus. mutuis cædibus. Sic & Liuius, magnitudine laborat ſua, id eſt, in perniciem ſuam fortis facta eſt Roma. quam neque finitimi valuerunt. Senſus in multos verſus protenditur priuſquam concludatur: id eſt, quam tot hoſtes non potuerunt perdere, nos impia ætas perdemus ciuilibus diſcordijs & bellorum furiiſ finitimi. vicini. Marſi. populi Italiae belli- coſi, Romanis diu fuere inſeſti, quibus primi mouerunt bella ſocialia. Porſena manus. Porſena rex fuit Etruſcorum, qui cum Tarquinio Superbo Romam obſedit, minatus illam ſe demoliturum, niſi Tarquinium eiectum intra urbem reciperent: ſed Romanorum virtute deſicere non valuit: vt, Porſena iubebat Accipere, ingentiſque urbem ob- ſiſſione premebat. aemula nec virtus Capua Quia Capua ſperauit ſe poſſe enſepere Romanis impe- rium, affectauit eniaſ regnum Italiae, iccirco bello Punico Capuēſes pro Carthaginiēſibus ſtabāt. Capua autem ciuitas eſt inter Romam ſita & Be- nacucantum,

neuentum, à qua Campania regio dicta est. *nec Spartacus acer.* Spartacus dux & princeps gladiatorum illorum quatuor & septuaginta, qui ludo Lentuli egressi, graue praelium cum Romanis gesserunt, magna vndique seruiorū manu coacta. *moniusq; rebus.* coniurationi Catilinae. *infidelis.* non fidus sed proditor. Quia & Lentulo principio quidem consensere Allobroges & Catilinae: sed postea illos prodiderunt Senatui, timore potius, quàm amore affecti erga Romanos. Quod grauius postea bellis contra Romanos gestis ostenderunt. Allobroges autem sunt Galli rufi, & Sequanici dicti, incolentes illum tractum Alpium qui est à Visontio in Germaniā, qui vehementer res novas affectant, vnde & ducibus suis raro fidem ferunt, habentque flauum præcipue capillitium. *caerulea pube.* Retulit autem hoc ad colorem oculorum: habent enim Germani, alij caruleos, alij cæsius siue glaucos oculos, quorum hi sunt alij atrociores. *parentibusq;.* maioribus nostris. *abominatus.* execrationi habitus. *impia perdemus.* hic clauditur periculus, id est, clautula superius coepta, nos, inquit, perdemus Romam Romani, quam supra dictæ gentes & hostes acerrimi perdere non valuerunt. *nos impia atas.* id est, nos impia ætate nati. *deuotus sanguinis.* id est, rei & excreandi. *ferisq; rursum.* ante enim quàm ædificiis ornaretur Roma, silua fuit & ferarum habitaculum. *occupabitur solum.* interfectis scilicet ciuibus, ac vrbe deleta. *barbarus heu.* ingemiscit ira desertum vrbis locū futurum, sicut fuit antequam conderetur. *cineres insister.* id est, super cineres stabit. dicimus autem insisto illam rem, & insisto illi rei. cum, inquit, bellis cinilibus vrbs nostra in solitudinē fuerit redacta, reliquias illius barbari occupabunt, per eas equitabunt ac superbe insultabunt, atque illa quæ iam religiose sepulta sunt, effodient, dissipabuntque. *urbem.* vrbis reliquias. *quaq; carent ventis.* hoc sic dixit, quasi Romulus sepultus est, & aut non sublarus ad cælum, aut nō discerptus à patribus. certè fabulosum & fictum est, quod inter deos dicatur fuisse translatus. nam reuera fulmine ictus, totusque consumtus interiit, ossaque eius sepulta sunt. Nam & Varro pro rostris sepulcrum Romuli dixit, vbi etiam in huius rei memoriam duos leones erectos fuisse cōstat, vnde factum est vt pro rostris mortui laudarentur. Quare rectè canit Horatius: *quaq; carent ventis & solibus ossa Quirini.* quia in sepulcro condita, nec Solis calore, nec flau ventorum moueri aut labefactari possunt. Alij hoc referunt ad templum Quirini semper clausum, quod nunquam temerè patefacere licebat. *nefas videri.* exclamatio pathetica, id est, cōtra fas est, si videantur ossa Romuli sepulta, & palàm fiant. *forte quid*

expediat. sensus est: Quia pacem habere in nostro solo nolumus fortasse communiter. i. generatim omnes sapientes, & insipientes, nobiles, & ignobiles, aut melior pars sapientum & nobilium, queritis quid nobis vtile sit, & quo cōsilio possimus carere malis his laboribus bellorum ciuiliū? accipite consilium, ne potior nobis vlla sit sententia, quàm vt eamus quocunq. nos pedes ferent, velut Phocæorum ciuitas profugit, execrata agros arque lareis patrios, sanāq. reliquit habitanda æpris, &c. *forte quid.* fortasse quid expediat, supplendum, queritis. *melior pars.* queritis, syllepsis: sicut, pars in frustra secant. *malis laboribus.* propter perpetua bella ciuilia. *nulla sit hæc p.s.* hortatur iam illos in hanc sententiam, nempe vt sequantur: Phocæos. Phocæa ciuitas olim Ionie relicta à suis ciuibus Phocæensibus, cum oppugnaretur ab Harpago regis Cyri præfecto, qui relicto patrio solo venerunt in Galliam, Massiliamque urbem condiderunt. *ire pedes quocunq.* Hæc enim melior est sententia. *proteruius.* peruicax. *sic placet?* per interrogationem. *secunda ratem.* Suadet non esse cunctandum quin naueis conscendāt, dum nemo proponit aliam sententiam. *secunda alite.* secundo auspicio, bono omine. *sed iuremus in hac.* Sensus est, sed antequam nauigemus, iuremus in hæc verba, nos non redituros ad domos nostras antiquas, donec saxa ab imo maris renatarint ac emerlerint sursum, quod nunquam futurum est. quo argumento intelligendum est illò decreuisse non esse redeundum. *simul imis.* simulac, mox vt. *ne redire.* ne videatur nobis nefas redire ad patriam, cum hæc facta fuerint. *conuersa lintea.* naueis ad urbem Romam versas. *dare lintea conuersa domum.* est renaugare seu nauigio domum redire. *Padus.* fluuius Italiae, qui & Eridanus dicitur. *Matina cacumina.* verticem montis Matini qui est in Calabria. hoc autē simile est illi: Antè pererratis amborum finibus exul, aut Ararim Parthus biber, aut Germania Tigrim &c. Nam cum ne radices quidem montis Matini Padus contingere possit, quopacto superfluet illius verticem? Padus enim Gallie ceterioris fluuius est, & Martinus mōs Calabriae longissimo tractu à Pado distans. *in mare seu celsus.* suppl. tunc non pigeat redire domum, quando Appenninus, qui procul est à mari, procurrerit cō, vt promontorium eius fiat. Appenninus autē mons ab Alpibus ortus & mediā Italiam longissimo tractu versus Siculum fretum, quasi dorso quodam scindens, inferum mare à supero diuidit. *monstra.* dispares feras. *noua libidine.* nouo deliderio. *iuuet.* delectet. *subsidere.* succumbere ad coitum. & est hypallage, pro, delectet ceruos subsidere tigribus. *adulteretur.* coëat, seu patiatur columba subiici se miluo.

miluo. *credula*. in hoc scilicet ut non timeant leones, sed se illis committant. *lenis hircus*. sine feris, nō hirsutus, nō scotus. *amet aquora*. gaudeat manere in aquis & natare. *hac & qua*. in hæc verba iā dicta cūm iurauimus, & alia, quæ possunt abscindere, id est, prohibere reditus nostros, dulcis quidē omnibus natura, sed ingratos nobis propter bella ciuilia. *eamus omnes*. syllepsis in numero, & epe-
xegetis. *aut pars indocili*. hoc est, aut omneis, aut nos melior pars indoci i grege eamus. *indocili grege*. gregem indocilem vocat vulgus ignobile & imperitum, quod persuaderi nō potest. *molli*. leuissimis, iners. *exes*. sine spe: expeis, sine parte: exlex, sine lege. *inominata*. i. mai ominis, siue malum omen habentia. *perprimat*. quasi torpens lectulos suos continuō calet. Mirē autē subiungit cubilia, nam præmisit grege. *vos quibus est*. vos qui etis cōstantiores, & sapientiores. *muliebrem luctum*. epithetō naturæ. quia omnis luctus est mollis, vel *tollite*. i. pellite luctum muliebrem, ne possint vos fiendo vxores ab insituto cursu detinere. *præter & volate*. id est, præternavigate, & fugite ultra mare Etruscū. *nos manet*. expectat. *Oceanus circumuagus*, id est, circumfluus, insulis fortunatis vicinus. *arua beata petamus arua*. elegans repetitio. Sic & Maro: Si datur Italiam, &c. & iterum, Italiam læti Latiumque petamus. *diuites*. id est, fortunatas insulas, quæ sunt supra Britanniam, ultra Orcades insulas, vbi nullos nisi pios, & iustos habitare, priuam scripturæ Græci, suisque carminibus celebrauerit amœnitatem loci, & fertilitatem, eum appellantes Elysios campos. *reddat ubi Cererem*. messim copiosam. ut, ipsaque tellus omnia liberius nullo poscente ferebat. *imputata*. non purgata, non præcisa. *floret vique*. semper est copiosa & abundans. *numquā salientia*. semper feracis. *termes*. Termites autē dicuntur caules, thyrsi seu rami oleæram. Caulis autem nomē est generis, propriè tamē conuenit omnibus herbis, & humilioribus fructibus. vnde legimus, Cū iam videritis cauliculos foliorum procedere, scitote quod æstas vicina est, id est, prima. *folia*. Legimus etiam apud Romanos, si quis vulnus in prælio accepisset, illū domesticō caule curari, id est, olere. Thyrsi autem & arborum rami sunt, & velamina puellarum. *suamq;*. id est, naturalem, non insitam. Mirē autem dixit *suam*. nam quod apud nos magno labore insitio facit, ibi ipsa natura suggerit. ut Virg. cū de insitis arboribus loqueretur, ait, Miraturq; nouas frondis & nō sua poma. Et quoniam ficus quæ sponte, & sine insitione, aut cultura nascuntur, duræ esse solent & satues, ac citō decidere, ibi, inquit, tales nascuntur, ut etiā puellæ ornent suam arborem, nec desinant antequam sint maturæ. *pulla*. nigrescens & matura, alias

pullum, significat nigrum, ut Tullius, Cum tunica pulla sedere solebat & pallio. Sic & Virgil. ne maculis infuscet vellera pullis. *cassa*. carie consumpta. *lenis lympa*. leniter defluens. Elegante rautē ipso versu iussurū aquæ salientis imitatus est. *crepante pede*. i. resonante meatu, metaphoricōs, ad nymphæ deam. *inissa*. sua sponte. *multatra*. multatrum vas est in quo lac pressum recipitur. dicitur etiā multatra in feminino genere. Virgil. Bis venit ad multatram, binos alit vberē fetus. vocatur etiam multatra. *refertq;*. domum. *tenta*. plena, distenta. *amicus*. propter communodā. *vbera*. sic Virg. ipse late domum referent distenta capellæ. *vbera*. nec *vespertinus*. dixit huc vsque bona quæ ibi adsunt, nunc vicissim enumerat mala quæ ibi non sunt. *vespertinus*. nocturnus, quia per noctem lustrat ouilia. *circumgemit*. insidiatur. Proprietatē autem visorum exprellit in verbo gemere. Sic nec magnos metuent armenta leones. *nec intumescit*. neq; sciant viperæ in illa regione. & est hypallage, id est, neq; humus in altis latebras premit viperas. *pluraq;*. id est, hæc & plura alia mirabimur, si eō peruenierimus. *ut neque largis*. nō erunt ibi nimis & frequentes pluuiæ, quæ solent esse noxiæ, sed, lentæ & quæque, nec etiā nimij solis calores. *vadat*. vexet nimis frigoribus, aut nimia tempestate. *vrrantur*. aut ardore aut frigore. *vrrumq;*. hiemem & æstatē. *temperante*. moderante. *calitum*. calidum dicimus, celestes, tantum pluraliter. *non huc Argo*. dicit fortunatas insulas securas esse ab incuria hostium, nec posse illuc peruenire aliquem nauem, quales fuere socij Iasonis, neque aliquam maleficam, qualis fuit Medea, quæ Iasonem secuta est Colcho cum Argonautis nauigauit. *Argo* autē vocata naus est Iasonis, hinc Argonautæ dicti, quicū Iasone in pontum profecti sunt ad auferendū vellus aureū. quo argumento docet in insulis fortunatis, nullas huiusmodi insidias fieri posse. *Colchia*. Medeam significat, quod vult illis nullam esse veneficam. *Sidonei*. per Sidoneos vult Cadmum intelligi, qui cū sociis maria perlustrauit. *rorserunt*. conuerterunt. *cornua*. antennarū: ut, Cornua velatarū obuertimus antennarū. *cohors Vlyssis*. Vlysses cū suis sociis. Quæ vixi cohors si huc venisset, capta loci bonitate nunquā postea decessisset. *contagia*. pestilentia. Contagium morbus dictus est, quod tactu contaminet omnē gregem. ut, nec mala vicini pecoris contagia lædent. *impotentia*. nimis vehemens potentia, qualis est Sirius stellæ, & Leonis astri, & aliorum quorundam: ut Maro, Tum sterileis exurere Sirius agros. *Iuppiter illa pia*. reddit vitem causam, quare tantæ amœnitatis sint insulæ fortunatæ, nempe, quia Iuppiter illarum insularum litorea segregauit habitanda pijs hominibus.

ribus. *ut. postquam. inquinavit.* permuravit. *ære.* æreo sæculo. *duravit.* dura fecit & mala, & per hoc deprauavit. Sæcula autem distincta sunt metallis: primum auro, alterum argento, tertium ære, quartum ferro. *quorum.* sæculorum æris & ferri. *piu.* vobis. *secunda fuga.* prospera declinatio. *me vate.* me suatore, meo cōsilio vobis datur opportunitas, *ut fugatis* pessima sæcula plena ferro & ciuilibus armis.

CXXVIVS.

ALTERA iam teritur. Non est verisimile ætatem hic esse sæculum, ut volunt aliqui, & continere omnes tumultus ciuiliæ, à Tiberij Gracchi temporibus vsque ad sedatam ab Augusto omnibus suis deuictis hostibus, tempus. Nam si hoc sentiamus, necesse erit nos omnino ineptire. Post Antonium enim pugna Actiaca victum & extinctum (quo tempore etiam in viuis erat Horatius) Romæ cessatum est à ciuili discordia: nec alia post ætas, quā desecraretur suo tempore Horatius, legitur magnopere illis malis obnoxia fuisse. quare necesse est ut aliò nos vertamus, atque ætatem propriè describamus nempe triginta annorū spatium. paulò plus minusue. quæ in re consentiunt doctissimi quique. Priorem itaque ætatem bellorū ciuiliū (nam autèa omnes ciuium inter se contentiones, atque tumultus, veriùs factiones quàm vera bella nominaueris) eam accipimus, quæ sub annum ab vrbe condita sexcentisimum sexagesimum secundum plus minus oritur inter Syllam & Marium, durauitque ad eam vsque propè tempora quando à Pompeio & Cæsare de primatu Romanæ vrbis dimicari cœptum est. vide adnotata in oden 1. lib. 2. Alteram verò ætatem, Horatio hic impiam & execrandam appellatam, illam intelligendam existimo, quæ paulò post initium habuit, quàm Augustus Athenis reuersus persequi cœpit interfectores Cæsaris, Brutum & Cassium cū reliquis coniuratis. Atqui nō crediderim, quod tamen subindicare videtur Comment. Horat. tunc temporis hos versus cōscripsisse, ut qui tunc stabat tribunus militum à causa & partibus Bruti, sed tunc cū Augustus suam classem ornaret in Antonium & Cleopatram, quo tempore & ipse Augustus & tota Roma magno metu Antonij concussa traditur ob illius potentiam. Ergo altera impiæque ætas nascente expeditione in formidabilem Antonium intelligenda est; vel gliscente bello in Brutū impia hæc ætas oborta est. Certe vtracunque ea fuerit, de illa ipsa ea dem hæc scripta esse probabile est, quam putarim fuisse sub initium potius Antoniani belli. Fidem huius facit publica vrbis tunc & maxima trepidatio: quinque & alterius facere potest, optimorum plurimorumque tum ciuium cum Ho-

ratio in Brutum & commiseratio & fauor: quibus impulsus Horatius hæc ita tanquam in rebus summe desperatis, contempserit. *qua neque finitimi.* Hirmos figura. *Marsi.* belli Marsici, quod partim Agamemnone archipirata duce contra Romanos, partim Franco imperatore gestum est, Sex. Iulio Cæsare, & Lucio Martio Philippo consulibus, meminit Orosius lib. 5. cap. 18. quod anno scribit ab vrbe condita, sexcentesimo quinquagesimo nono extitisse, sed illi in numero annorū cum alijs minimè conuenit. nam Eusebius vnà cum Glareano in sua Chronologia, hoc bellum gestum scribunt, eisdem quidem Consul. sed anno sexcentesimo sexagesimo tertio. Eutrop. lib. 5. anno 650. Hic etiam Orosio cum Appiano, & Suabone discordia est de duce. Nam hi Popedium nominant, quem Orosius vult fuisse Italicum ducem. De Marsis autem ita scriptum reliquit Appianus bellorū ciuiliū lib. 1. Est enim gens hæc pugnacissima. ferunt nunquam aliàs de his triumphū visum. nam ad id tēporis nec sine Marsis nec de Marsis triumphatum fuerat. *Etrusca Porſena manui.* De bello Etrusco cum rege Porſena contra Romanos scribit T. Livius annaliū libro secundo, & Lucius Florus libri primi cap. decimo. *amula nec virtus Capua.* Cicero in oratione quā de lege Agraria, ad populum habuit contra P. Seruilium Rullum tribunū plebis: Capuam alterā Romā nominat. T. Livius tertiæ Decadis libro tertio Capuanam à Romanis ad Annibalem defectionem scribit per Subium Virium cœptā & persuasam. vbi Annibalem commemorat, gratias agere Campanis, quod amicitiam suam Romanæ societati præposuissent, & inter cetera magnifica promissa pollicitum, breui caput Italiæ omnis Capuā fore, &c. *nec Spartacus acer.* de bello Spartaco vide L. Florum libri tertij capite vigesimo, Orosium libri quinti capite ultimo. *infidelis Allobrox.* De Allobrogibus legatis, qui vnà cum Vulturio capti, quo pacto coniurationem Catilinariam, in quam prius consenserāt, patefecerint, lege Sallustium in coniuratione Catilinæ: & Ciceronem in Catil. tertia, vbi hanc Allobrogum de coniuratione detectionem, non eorum erga populum Romanū caritati, aut fidei, aut constantiæ, tribuendum esse censet; sed Deorum in pop. Rom. beneuolentiæ & benignitati. *carulea.* caruleus color dictus est, quasi cæruleus, quod propriè sit color cæli sereni. hinc Ennius, Cæli, inquit, carula templa, vnde & mare caruleum. *abominatus.* vnus cod. Bland. hic habet, *abominandus.* sed alteri mihi magis conuenire videtur. *duorū sanguinis.* id est, additi & destinati in mutrā eadem & necē. *quæq; carent venis.* de sepulcro Romuli vide Dionys. Halicarnass. antiquarū Rom.

libro secundo, & Marlianus lib. 3. cap. 6. topographiæ vrbis Romæ. *nefas videri*. ad hunc locū facit illud Ciceron. Philippica nona: Statuæ intereūt tempestate, vi, verustate; sepulcrorum autem sanctitas in ipso solo est, quod nulla vi moueri neque deleri potest, atque vi cetera extinguuntur; sic sepulcra sunt sanctiora verustate. *videri*. ita habent quatuor codices Bland. cum annotationibus, & Bursianus cum Diuati cod. vbi malim sententiā apertam, quā vnus pedis lambi, eo loco nō omnino necessarii, positionem conseruare: quantum vnus etiam reclamet Glareanus fortē. pro fortasse, dubitandi, nō etiam euentus aduerbum, quod rarum est, vt etiā annotauit Lamb. *melior pars*. quandoquidem iam & animis & bello ciuili diuisa videbatur esse ciuitas, iccirco aut melior pars, id est, sanioris iudicij & animi: non autem interpretabimur hic, melior, id est, maior, vt habet Porphyrio vulgatus, auctoritate Virgilij: Nunc adeo quoniā melior pars acta diei. Nam calcuus est aptus sit, tamen, iuxta commune prouerbum non omni pedi adaptandus est; ita neque cuiusque dictionis quouis significatio cuius loco seruire debet. *sententia Phœcorum*. hoc modo habent expressē tres cod. Brind. cum Bursidia. nimirum vel per *διαίρεσιν διαίρεσιν*, vel à nomine *Φοργεύς*. de Phœcæa Ioniz ciuitate, vide Herodotum lib. 1. vbi luce meridiana clarius videbis, Porphyrionem vulgatum, & cū eo Glareanum, tota errare via, in eo quod scribunt, execrata participium, vim suam explicare in accusatiuos sequentes, scilicet agro: atq; lareis patrios, & cetera, quali execrata, id est, detestans agros &c. cū execrata hic sit execrationibus astricta; habet enim Herodotus: Porro Corsicā traiecturi Phœcæenses, prius diuerterunt Phœcæam, præsidiaque illic Perlarū quæ ab Harpago fortē custodiæ causa relicta fuerant, trucidarunt, quibus patris quotquot ex classica soliditate supererāt, cōmuni consilio sese mutuis execrationibus, dirisque deuotionibus astringunt &c. Porro deuotionis faciendū ritum describit T. Liuius primæ Decadis li. 8. de execratione, vide Sallustium in Catilina, & Tit. Liuium Decad. tertiæ lib. 6. de Acarnanibus. *ferent*. hanc lectionem 4. codicum & Diuati. seruauit, quia illi respondet in tempore vocabit. *simul imis saxa renari*. alludit Horat. ad iuramentum Phœcorum, quod Herodotus his verbis describit, ad hæc grande saxum in mare demergunt, iuramentoque confirmant, nō prius se de repetenda patria cogitatuos, quā saxum vadis imis leuatum renarit. Hæc verba sunt interpretis Laurentij Vallæ, qui rō *αὐτὰς* reddit saxum, alij vertunt massam ferream ædent: malij laminam. *Matina lauerit cacumina*. Matinus mons est, seu promontorium Apuliz, de

quo Lucanus lib. 9. sic scribit: Sic vbi depastis submittere gramina campis, Et renouare parans hibernas Apulus auras, Igne fouet terras; simul & Garganus & arua Vulturis & calidi lucent buxeta: Matini, &c. hic nescio quo iudicio adductus Hermannus Figulus, vir alioqui bene litteratus, commentatus est Padum præterlabi Matinū montem, qui multis passuum milibus à Pado determinatus est. *procurrerit Apeninus*. Tale est illud Plinij. Et excurrente velut in altum Attica terra, nā quæcunque terra in mari prominet, in mare excurrere seu procurrere, quasi montem mari factura videtur, vnde promontorij nomē sumptum est. *miluius*. Quatuor cod. Bland. cum Bursid. & Diuati habent miluo per diarelin. *credula nec rauos*. hæc dictio rauus, vel à colore leonum qui medius est inter flauum & cæsum, vel ab oculis illorū, aptior mihi visa est quā flauus, præsertim in eam consentientibus quatuor cod. Blad. iccirco illam suo loco putavi non esse mouendam. *tellus inarata*. *ὡς ὅταν ἡ ἰμπεριστα*. impuratum, inquit Festus. mundū, purgatum; putum enim est purum, vnde putare vites dicimus, hoc est, detrahere, quæ impedimento sunt ad fructum. *termes oliua*. Termes, inquit Paulus, ramus direptus ex arbore, nec foliis repletus, nec nimis glaber, cui à terminandis agris, ante metam positam, nomē datum videtur. Gellius li. 2. ca. 26. vbi de coloribus agit, Spadica, inquit, Dorici vocant auulsum è palma termitem cum fructu. *circumgemis versus ouile*. 4. cod. habent ouili.

IN CANIDIAM, CUIVS

se fingit beneficiis superatū; & allegoricōs illā deprecatur vt sibi parcat.

Iambicus trimeter.

I A M iam efficaci de manus scientia,
Supplex & oro regna per Proserpina,
Per & Diana non mouenda numina,
Per atque libros carminum valentium
Refixa calo deuocare sidera,
Canidia parce vocibus tandem sacris:
Citumq; retro solue, solue turbinem.
Mouit nepotem Telephus Nereium:
In quem superbus ordinat agmina
Myserum: & in quem tela acuta torserat.
Vnxere matres Ilia addictum feris
Attribus, atque canibus homicidam Heclorem:
Postquam relictū mœnibus rex procidit,
Heu, peruicaci ad pedes Achillei:

Scrofa

- 15 *Setosa duris exenere pellibus*
Laboriosi retmiges Vijssei
Volente Circe membra: tunc mens & sonus
Relatus, atque notus in voltus honor.
Dedi susu superq; poenarum tibi,
- 20 *Amata nautis multum & institoibus,*
Fugit iuventas, & verecundus color
Reliquit ossa pelle amicta lūrida:
Tuus capillus albus est odoribus:
Nullum à labore me reclinat otium:
- 25 *Verget diem nox & dies noctem: neque est*
Leuare tenta spiritus praeordia.
Ergo negatum vincor: ut credam miser,
Sabella pectus increpare carmina,
Caputq; Marsa disfilire nenias.
- 30 *Quid amplius vū? O mare, & terra, ardeo:*
Quantum neque atro delibutus Hercules
Nesci cruore: nec Sicana seruida
Virens in Aetna flamma. tu donec cinis
Iniuriosis aridus ventus ferar,
- 35 *Cales venenis officina Colchicis.*
Qua finis? aut quod me manet stipendium?
Effare: iussas dum fide poenas luam,
Paratus expiare. seu poposcereis
Centum iuuēncos: siue mendaci lyra.
- 40 *Voles sonari: tu pudica, tu proba,*
Perambulabis astra sidus aureum.
Infans Helena Castor offensus vice;
Fraterq; magni Castoris, victi prece
Adempta Vari reddidere lumina.
- 45 *Et tu (potes nam) solue me dementia,*
O nec paternis obsoleta sordibus,
Nec in sepulcris pauperum prudens anus
Nouendialeis dissipare pulueres.
Tibi hospitale pectus, & pura manus:
- 50 *Tuusq; venter Pactumeius: & tuo*
Cruore rubros obfretix pinnos lauit,
Vicumque sortis exilu puerpera.

Verba Canidia respondentis & Horatio veniā
denegantis quia eius veneficia vulgauerat.

- 55 *Quid obseratis auribus fundis preces?*
Non saxa nudis surdiora nautis
Nepitunus alto iundit hibernus squalor:

Inultus ut tu riseris Cotytis
Vulgata, sacrum liberi Cupidinis?
Et Esquilini pontifex venefici 60
Impune ut urbem nomine implevis meo?
Quid proderit ditasse Pelignas anus,
Velociusve miscuisse toxicum,
Si tardiora fata te votis manent?
Ingrata misero vita ducenda est in hoc: 65
Novi ut vsque suppetas doloribus:
Optat quietem Pelops infidi pater,
Egens benigna Tantalus semper dapis,
Optat Prometheus obligatus aliti:
Optat supremo collocare Sisyphus 70
In monte saxum: sed vetant leges Iouis.
Voles modò alius desilire curribus:
Modò ense pectus Norico recludere:
Frustraque vincla gutturi neptes tuo;
Fastidiosa tristiis agrimonia. 75
Vest labor humeris tunc ego inimicus eques:
Moaq; terra cedit insolentia.
An qua mouere cereas imagines;
Ut & ipse nosti, curiosus, & polo
Deripere Lunam vocibus possim meū: 80
Possim crematos excitare mortuos,
Desiderique temperare poculum:
Plorem artus in te nil agens exitum?

COMMENTATOR.

QVONIAM superius ipsius Canidiæ famæ derogauerat Horat. & multis probis ei turpissimè detraxerat, fingit hic se illius magica amētem iam factum ob illius amorem, seque palinodiam canere velle, quasi doleat ita se scripsisse: interea eleganti vibanitate illam in vna eademq; clausula simul & laudat & vituperat. *efficaci. potēti. scientia. arti magicæ. do manus. dare manus dicimus, quando nos per omnia alicui tradimus & credimus. do manus. cedo. regna per Proserpina. Proserpinam, quæ dea præses est inferorū, magici colunt & inuocant. Diana non mouenda numina. nō violanda, uon offendenda, ad iram non prouocanda, non mentienda, non exectanda, vel nō mouenda, quia numina infera non mouentur, neque flectuntur. Per autem Dianæ numina significat Hecaten, & his verbis satis indicat Canidiam esse veneficam. carminum. tuarū incantationum. refixa. detracta, euulsa: ut, Danaïs de poste refixum. deuocare. deducere in terras: ut, Sistere aquā fluuiis, & vertere*

vertere sidera retro. *uocibus tandem sacris*. carminibus deestabilibus, nefariis, execrabilibus. *citūq;* cito velocem. *solue turbinem*. libera me ijs amentiarum nexibus quibus mentem meam ante illigasti. Turbinem autem vocat carmen Rhythmicum, quod sicut velocissimè in se rotatur, ita mens amantium semper in gyrum videtur peragitur; & huiusmodi species est maleficij, ut vertigine quadam per artem magicam cogat homines ad amorem, quam Græci rhombum nominant. *monit nepotem*. exemplis docet etiam inimicos precibus eorum quibus offensi fuerant, ad commiserationem adductos. *monit*. ad misericordiam flexit. *Neruum*. Achillem. Græcos ad bellum Troianis inferendum proficentes Telephus rex Mysorum neque hospitio suscepit, neque per suos fines transire passus est; quare orto bello ab Achille vulneratus est. qui cum curari non posset, cōsultus Apollo responsum dedit, illum ab alio curari nō posse, quā a quo fuerat vulneratus. Achilles itaque precibus Telephi adductus, illum eadem hasta curauit qua læserat. ita inquit Horatius: Tu me o Canidia quem illigasti imprecationibus mutaris tuis iam ana carminibus. *unxere*. sepeliere. *addictum feris*. traditum & destinatum, quasi deditum & ante damnatum. Sensus est, & Hectorē iam ad lectum feris reddidit Achilles suis sepe: idem; postquam a Priamo rogatus ei que supplicij inclinatus est: ita & tu Canidia, mitiga iram tuam ad meas preces. *homicidam Hectorē*. virum fortem, quē multos hosteis occidit. in quo imitari voluit Homerum, qui illum *Andropodarē* nominat. *Rex*. Priamus. *heus*. surd animum respiciens procidentis Priami ad pedes Achillis ob indignitatem facti hoc dixit, aut quasi Romanus poëta, & amator patrum Romanorum ingemuit. *peruicaciū*. pertinacis, insolentis. Peruicaces autem dicuntur, qui in aliquo certamine ad vincendum perleuerant, sicut *Pernices* à pernitendo. *setosa duria*. ordo est, remiges Viyis exuere setosa membra duris pellibus volente Circe: id est, cum exorata Circe fuisset, conuersi dudum in feras Viyis socij, ab eadem ad humanitatem redierunt. Circe malefica fuit Solis filia. *tunc mens*. integra scilicet. *relatus*. reuertus. *notus in vultus honor*. id est, pristina forma humana deditus superis, poenarū tibi. id est, abunde à te punitus sum, o Canidia iam ignosce. *amata nauis*. ex nimia Canidiae libidine vilem significat eam fuisse meretricem, siquidem ad maiam à vilissimam, & cuiuscumque sortis hominibus. *institoribus* iustiores proprie sunt qui exercēt ipsam meretricuram. videtur eam laudare, quasi tam pulchra sit, ut mereatur habere tot amatores, sed reuera magis illā vituperat. *fugit inuencus*. flos iuue-

tutis, pulchritudo, hilaritas. & *verecundus color*. nitidus, rubicundus, rubens, pudibundus: ut, verecundumque Bacchum. Sed hic per verecundum colorem, ruborem intelligit, qui comitatur verecundiam, quē fugisse ait, & per hoc pallere se nunc dicit. Hæc autem omnia dicit sibi accidisse propter ipsius pulchritudinem, sed oblique carminibus id vult factum intelligi. *ossa mea*. *lurida*. subnigra, pallida. *tuis albus*, sensus est, ego discrucior maioribus, & tu vacas delicijs, ironicis. nam odores & vnguentā vocat illius maleficiā. *albus*. canus. *ecclinat*. adimit, liberat. *urget diem nox*. id est, per noctem opto diem aduenire, & per diem cupio noctem adesse, quia impatiens sum omnium temporū. *neque est*. nō possum. *tenta*. discentia, laborantia. id est, neque cōtingit, neque conceditur, ut leuentur aliqua ratione suspiria; quasi velit quibusdam tormentis veneni animum suum cruciari. *ergo negatum*. id est, ad hoc adducor, ut credam, quod confitear carmina Sabella plurimum posse, ut ante negabam. *negatum*. antea. *Sabella*. magica. *intrepere*. alienare. *Marsa*. Marfica. *diffilire*. frangi, rumpi. *nenia*. proprie est carmen fœnstum. Hic autē posuit pro malefico carmine. *quid amplius vix* quā ut confitear quod amo. ut, habes totum quod mente petisti. *o mare & terra*. exclamatio. sic Terentius, O cælum, o terra, o maria Neptunil *quantum neque*. suppl. arsit Hercules. *delibutus*. vnctus. *Nessi*. Centauri. Nessus autem Centaurus ab Hercule interfectus est, ob stuprum cum Deianira Herculis amata tentatū. *feruida*. effluente. *virens æstuas*, id est, nec tantum flamma virens ardet in Sicana Actna, quantū ego ardeo. *tu donec cinis*. sensus est, Tu o Canidia quæ es quædam officina maleficiorum, tam diu cales venenis Colchicis contra me, donec aridus cinis factus siam ventis ludibrium. *cales*. ardes. *Colchicis*. propter Medeam Colchicā. *quæ finis*. quā finem huius mali mihi statuis? *aut quod me manet stipendium*. quod ministerium, obsequium, quod tributum, vel quam poenā tibi dare debeo superatus. Stipendiū enim proprie dicitur quod datur militib. *effare*. cloquere. *iussas*. imperatas. *cum fide*. fideliter, sine prætermissione. *centum inuencos*. tibi immolari. *mendaci*. plena mendicij. Mendacium enim est si te laudauerim; tua enim vita veras laudes non admittit. *voles sonari*. laudari, decantari. *tu pudica, tu proba*. ut sic dicam, canam & mentiar. *perambulabis astra*. Consecraberis & tibi, & recipieris in numeru siderū more Erigones, quæ virgo Icarī filia castitatis pietatisque causā inter sidera est collocata. *infamis Helena*. i. defamata: veribus Stesichori Poëta. *offensus vice*. propter Helenam lætus, siue propter iniuriā Helenæ facta. *vati*. Stesichoro. nā Stesichorus Poëta

GIZCUS

Græcus scripsit Helenæ vituperationē: quare irati Castor & Pollux illi lumina ademerunt. Sed postea monitus Stesichorus, illius laudem decāuit; quare oculos iterum illi reddiderunt, & pristinum lumen recepit. *solum me dementia*. quam parior. *obsoleta sordibus*. id est, non infimo genere nata, nō nata per adulteriū. Obsolēti sordibus dicuntur qui de adulterio nascuntur. amarulenta irrisio hæc est in Canidiam. *neque in sepulchris*. id est, nec manes euocas cantibus post nouem dies sepulchræ datos. *pauperum*. nam diuitum sepulchra suis custodibus erant curæ. *prudens anus*. gnara, docta. *nouendiales dissipare pulueres*. quæ nescias erucæ, seu manes vocando vexare sepulchra pauperū, & post nouē dies quibus sunt sepulta corpora, excitare: humilium enim maxime à magicis umbræ fuscitari solent. Apud antiquos moris fuit, vt triduo corpus defuncti iaceret domi: vnde apud Poëtā, Sedi- bus hunc referant suis. & post triduum in rogū ponebatur: vnde idem, Tertia lux cælo dimouerat umbram item post triduum cinis in vnam cōde- batur, & tumulo mādabatur. ideo dixit nouendia- les pulueres, id est, cineres recentes, numero mul- titudinis, quod est notandū. *tibi hospitale*. mīre. ho- num, benignū pectus est. *pura manus* suppl. sunt à scelere innocentes. *tuūque venter Pactumeius*. sensus est, & Pactumeius est tuus venter, id est, tuus partus & filius. Nam hoc nomen Pactumeius est nomen suppositiciū, quem sibi filium esse dice- bat, supra enim suppositiciū partus ipsam ream fecit. venter autem hic pro partu ponitur. *obstetrix*. quæ obstat dolori parientis. *viciniq; quocūque exilis*, id est, exultas fortis puerpera. quo dicto ostendit illam non peperisse; sed sibi filiū alienum supposuisse nomine Pactumeium.

Negat Canidia sibi reconciliari posse Horatium.

CANIDIA.

QVOD obseratis. clausis. *sardiōra*. quā au- res sunt ad preces tuas. *nudus nauitis*. è nau- fragio ereptis. *Neptunus hibernus*. id est, cū mare procellisolum verberat ea saxa cōmoris fluctibus. *multus ut tu miseris*. *Corytia sacrū liberi*. *Cupidinis*. per epexegesim est hæc data descriptio Corytio- rum: vult autem Canidia significare aliquando se commississe Horatio quædā secreta sacrificiorū ad amorem conciliandū quæ ipse irradendo vulga- uerat: ea autē Corytia nominauit, vt honesto vo- cabulo turpitudinem istam celaret. sic Iuuenalis, Cecropiam soliti Baptæ lassare Coryto. *liberi Cu- pidinis*. liberum autem Cupidinem ait, quia nulli sit obnoxius, sed omnes ipse deludat. vnde Maro, Nec patris summi qui tela Typhodæ temni. & *Æquilini*. Æquilinus mons fuit vbi sepeliebantur

caduera mortuorū, quod pergebant qui volebāt a- nimas excitare. illic Canidia magicā noctu exer- cere conſueuerat. *pontifex*. Pontificem vocat Ho- ratium quasi censorem veneficiorū, quia pōtifice de sacris iudicabant: aut pontifex. i. conscius. *vene- fici*. pro veneficij per *ærogaui*. *impune ut urbem*. sine vlla vindicta magicam artem, & patefacta tibi à me secreta tu ne deriseris, & me verbis fabulā fe- ceris? *quid praderit*. id est, quid prodesse poterit si adhibeas tibi magno pretio Pelignas magicas, vt tu solutus à dementia, velocius moriaris si fata nō permittant? *Pelignas*. Sabinas, à Peligno monte. *miscuisse*. vt moriaris. *sistardiora*. si dii nolint sed te tolerarent, vt maiora tuas supplicia. *ingrata*. plena tædij & laboris. *misero*. tibi. *in hoc*. propter hoc. *usque*. semper, diu. *suppetas*. sufficias ad nouos do- lores, & labores perterendos, & pœnas. *insidi*. quia Myrtilum præcipitavit in mare per quem vicit. *be- nigna*. largæ, opulentæ, aut potius quæ semper se ostendit paratam. *oprat*. suppl. quietem. *aliri*. vul- turio. *supremo*. alto, summo. *Ionis*. Plutonis. *voles*. optabis. *desilire*. præcipitare te in fluctus. *Norico*. forti, pro qualicunque gladio; est enim species pro genere posita, vt mos est Poëtarū vel maxime lyri- corum. *frustra*. sine causa voles colligare vincu- loguttur tuū, quia nō morieris. *tristis*. in qua nihil placet. *fastidiosa agrimonia*. seprimus casus, ægri- monia, augor, tristitia quæ vitam fastidit tot sup- pliciis adlictam. *vetabor humeris*. i. cū ego de te vindicata fuero, incedam glorioſa, equirans su- per humeros tuos mihi inimicos, seu victrix insula- rabo in te mihi inimicum. *mea*. terra. i. terra in hac vindicta non capiet meum gaudiū. *insolentia*. efficacix, quasi nouæ potentix. *anqua mouere*. sen- sus est, an quæ tantum carminibus possum, vt diffi- cilia facia, scilicet vt cereas imagines moueam, Lunam cælo deuocem, umbras sepulchris eliciam, & per hæc, potionē quadam amoris, menteis incen- dam, nihil vnquam in te potero, & artis meæ circa te impotentiam, velut miseranda, sthebo? *desideriq; temperare poculum*. philtroin, amoris venena mis- cere. *plorem*. deplorare debebo. *artis*. magicæ.

CRVQVINS.

Hoc carmē neq; Epodō inscriptū in his co- Bland. inuenio, neq; odē, sicuti nec præcedēs: cuius lectorem monitū volui, eique in memoriā reno- eatum, ne fortasse eorum me immemor iudicet, quæ suprā cū de epodis pauca controuerterem differeremq; dixi me peculiariter in his cod. notaſſe carmina in hoc opere quædā neq; Epodi, ne- que odes habere aſcriptam epigraphen. *regna per Proſerpina*. per regna Proſerpinx vniuerſitatem ſuperorum & inferorum accipimus, quæ magicis

rebus.

rebus & carminibus sunt accommoda numina. *per*
& Diana. testantur veteres, inquit Cornutus,
 Dianam operam suam præstare sagis, & è cælo ad
 domos deducta, additū est ipsam luctū & cæde gau-
 dere plurimum: hinc quidam moti vt eius numen
 placarent sanguine humano. *movit nepotem Tele-*
phus Nereium. Strab. lib. 1. 3. memorizæ proditū re-
 liquit, Herculem Alæi filiam Augem corruptis-
 se, atque ex ea natum Telephum Mylorū regem, qui
 ab Achille vulneratus in femore, ab eodem cura-
 tus est; verū an eadem hasta vulnus acceperit &
 curationem Telephus, an ab Achillea herba, an ab
 æruginē hastæ seu gladij, vnde emplastrum confe-
 ctum vulneri appositum fuit, incertum est. A-
 qui certè Achilles ita depingi solebat, vt cuspide gladij
 immitteret æruginem in vulnus Telephi. Ovidius
 vulneris remediū adscribit hastæ primo de reme-
 dio amoris: Vulnus Achilleo quæ quondā fecerat
 hosti, Vulneris auxiliū Pelias hasta tulit. quod etiam
 alludit hoc epigramma, Τήλεφος εἰμὶ κόρη, σὺ δὲ
 γυνὴ πρὸς Ἀχιλλεύς: καὶ καὶ σὺ πᾶσι τοῖς πάθεσσι
 ἔβαλες: Telephus en ego sum, tu sis mihi fidus A-
 chilles, Ore puella necas, ore beare potes. Claudianus
 autem herbæ tribuit, inquit, Sanus Achil-
 leis remeavit Telephus herbis, Cuius pertulerat
 vircis, & sensit in imo lethalem placidamque ma-
 num medicina per hostē Contigit, & pepulit quos
 fecerat ipse dolores. *vnxere.* Lambinus nō minus
 copiosè quàm probabiliter hic asserit legendū esse
luxere. quam quidem lectionem non reprobo; ve-
 rum tamen malui servare antiquam 4. cod. Blandi-
 ninorum & vnius Diuizi, hac ratione præcipuè ad
 id inductus, quod in duobus cod. Bland. vidi adno-
 tata hæc verba, Vnxere legendum est, & nō luxere;
 quibus verbis nulla causā præterea ascripta erat.
 sed & hac lectionem nec ipse Lambinus diffitetur
 in plurimis cod. se reperisse integram, etiam si mul-
 tis argumentis docere conetur, luxere, esse aptius
 quàm vn timer, idque scriptoribus magis esse vñta-
 tum, nempe, vt cadauera lacrymis potius & luctu
 prosequamur, quā vel vñctione vel lotionē: quod
 profectò faciliè & libenter illi dederim, præsertim
 propter Homerī locum Iliad. 6, quem exprimere
 voluisse videtur: verū quia hoc beneficij adscri-
 bit matribus Iliis, quarum est & abluere & vngere
 cadauera ante sepulturā; vn timer magis appositum
 non dubito: Nam vt hoc matrū est, ita lugere om-
 nium propinquorum & amicorum. Sic & Theo-
 crito Adonis vngitur à Venere, ab amoribus laua-
 rit. vide Adagium, Terrestria balnea. Quin vt
 illud Ennii omittam, Tarquini corpus bona femi-
 na lauit & vn timer, etiam ex Euangelio apertè cog-
 no-scimus vngendi ritū antiquitus valde celebrem
 fuisse, & mulieribus præcipuè commendatum. Sed

lectorem remitto ad XIX. caput lib. 3. Antonij Me-
 reti variarum lectionum. *relatus manibus.* nam
 fabulatur Homerus 12. 6. Primum à Mercurio
 noctū per castra Græcorum ad Achillem deductū,
 nemine Græcorum alio eius rei conscio; cuius ad
 pedes cum procidisset, genuaque & manus exos-
 culatus esset, ab eo petit, vt accepto pretio sibi He-
 ctoris corpus sepeliendum traderet. *relatus.* duo
 cod. habent relatus, quos securus sum, cum Lam-
 bino: alij duo habent relapsus. *amata nautis mul-*
tum & insistoribus. per nautam intelligimus exer-
 citatorem, qui, de finitore Vlpiano, l. i. ff. de exer-
 citatoria actione, est ad quem obventiones, & re-
 ditus omnes perueniunt, siue is dominus navis sit,
 siue à domino navem per auersionem conduxerit,
 vel ad tempus vel in perpetuum. hunc vocat Ho-
 ratius lib. 3. Ode 6. magistrū navis. Insitor autem
 apud eundem in l. 3. de insistoria actione, nego-
 tiator appellatur est, ex eo quod negotio gerendo
 insistat, nec multum facit tabernæ sit præpositus,
 an cuilibet alij negotiationi. *urget diem nox.* duo
 cod. habent vrguet. *ergo negatum vincor.* est qui
negatum participium, ordinet cū hoc nomine pec-
 ctus, vt hic sit ordo; ergo vincor, vt ego nunc miser
 credam Sabella carmina increpare pectus meum,
 hæctenus tibi denegatum: sed non aprè, meo iudi-
 cio. Glareanus exponit negatum, id est, vt negeim:
 ego verò arbitror hanc esse sententiam: ergo mi-
 ser vincor vt nunc credam negatum, subaud. prius
 à me, id est, quod hæctenus negavi, & credere non
 potui, scilicet, carmina Sabella, seu cantiones Ca-
 nidiz increpare pectus, id est, perturbare & graui-
 ter afficere mentes humanas. *Marfa.* Marfi, Sa-
 binis finitimi, à Circes filio genus ducunt, & de a-
 uita potentia debere sibi sentiunt seruitium vene-
 norum, eoque venena contemnunt, vt ait Solinus.
ò mare, & terra, ardeo! pathetica exclamatio vehemē-
 sis, sed ironicòs. *Nessus.* Nessus Centau-
 rus Ixionis & Nubis filius fuit: huius rei fabulam
 vide Epodo 3. ad Mæcenatem de alio. *virens.* hoc
 participium in 4. cod. scriptum, tollere suo loco
 nolui, propterea quod mihi videatur accommodè
 seruire præsentī comparationi. Nam sicut ignis &
 flamma in ipsa Aetna nunquam extinguuntur,
 etiam si non semper emicet flamma, seseque in au-
 ras attollat, iuxta illud Strab. l. 6. E. lōga verò cre-
 ditum est observatione, flammās ipsas statibus cō-
 citari in Aetna, quibus cessantibus cessant & flam-
 mæ: ita sine intermissione se fingit Horatius per-
 petuo beneficio intrinsecus aduri & penitus con-
 sumi: nam dicit, Canidiam tanquam venenorum
 officinā, semper calere; nec à maleficijs conficien-
 dis cessare, & se noctēque diēque non quiescere;
 nec mali remissionem sentire; cui rei significandæ
 valde

valde conuenit vireas: Maiores enim nostri verbo virere præcipue vñ sunt, quando notare vellent vires in aliquo magis magisq; incescere. Hinc metaphoricòs quæ viridia fiebant, maioremq; vigorem acquirebant, virere dicebant; quod multis hic liceret auctoritatibus palàm facere, nisi id notius existimarem, quàm vt operam nostram illi impendamus. Quod autè Lambinus vir doctissimus hic legendù docet, vibrans in Aetna flamma, mihi certè omnino probari non potuit, tamen si diserte & eruditè suam opinionem multis rationib; communiatur; namque in emaculandis auctoribus nunquàm ea temeritate fui, vt sine adminiculo cod. antiquorum id in animù inducerem, præsertim vbi lectio ipsa suo auctori satis est consona, qualis certè hæc est, *virens in Aetna flamma*. virere enim & igni, & omnibus ijs de quibus dicitur, internum est, non etiam vibrare, sed ferè aduentitium & externum, adeò vt illo, non nisi in absoluta significatione aliter vtamur, quàm in illis quæ nobis extrinsecus ad sunt; dicimus enim vibrare hastam, gladiù, telum. verumtamen si cui lectio Lambini magis arrideat, ego certè illi non inuidebo. *qua fuit*. antiquis scriptoribus, finis nomē in feminino genere vñtatis erat quàm masculino, vt alibi notat Seruius. *expiare*. purgare, & læsam te placare. *centum iuuenos*. alludit ad Hecates sacrum *ἑκατόμβην*. *adempta vati reddidere lumina*. propterea quod Stesichorus palinodiam caneret, vbi intelligeret hoc mali sibi ab iratis fratribus illatum, huius rei meminit Plato in Phædro, & Pausanias in Laconicis, sed multò aliter quàm ab alijs scribitur. vide Adagium *πυλὸν ἄδω*, & Pausaniam. *potes nam*. Anastrophe, pro, nam potes me soluere ab huiusmodi dementia. *o nos paternis obsoleta*. vilescens obfcuritate & ignobilitate parentum. *Partumeius*. Sic repperi scriptum in quatuor cod. Bland. cum Buslid. & Diueji, & annotationibus; iccirco mutare nolui, cum parum interesse viderem in ficticio vocabulo Partumeius ne, an Partumeius diceretur, nisi malimus legere turpitudinis obtegendæ gratia quam velatam cupit Horatius, Pareomenus, id est, conculcatus aut contaminatus ex partu filij tui ironicoòs, allusione ad Græcam dictionem *πατρόβουλον*. Scribit enim Suidas, *πατρόβουλον ὁ πατὴρ βούλον*, id est, contaminati seu iniuria affecti.

CANIDIA.

Corytia. Straboli b. 10. Similia, inquit, sunt & quæ apud Thraces celebrantur, quæ Corytia & Mendidia, apud quos & Orphica initium habuerunt. ipsam sanè Coryn, quæ apud Edonos colitur, & eius instrumenta memorat Aeschylus, &c. Erasmus in Adagio, *ἀγῶνις ἡ Corytia*, ait, se-

stum quoddam erar, apud Siculos, in quo ex more placentulæ quæpiam & arborum fetus ramis alligabantur, eaque diripiendæ proponebantur; vnde liquet hoc Adagium dici solitum, de bonis temerè profusis direptisque. Hinc fortasse *ἀγῶνις*, iustus conuiuialis, in honorem Veneris & Cupidinis: & *ἡ Corytia*, præmia eo ludo vincenti data, quæ, vt Athenæus scribit lib. 11. & 15. erant triticeæ placentulæ & silaminæ. Coryto autem siue Coys dea erat ipsius turpitudinis præses, cuius sacra valde exagitat Eupolis in Baptis comœdia. & Iuuenal. satyra 2. *velociùsue miscuissæ toxicum*. hic, velocius, contra quoddam non naturaliter exponendum est, pro eo quod citissimè penetrat: est enim toxicum venenum efficacissimum, non à taxo, vt quidam scripserunt, sed *ἀνὰ τὴν τοξίαν*, quod est iaculo, vel vt habet Dioscorides lib. 6. cap. 20. *τοξικὸν δὲ καλεῖται ὁ ἀνὰ τὴν τοξίαν τὸ ἐκ τῆς τοξάνης ὡς αὐτὴ τοξίαν*. quod eo barbari suas sagittas inficeret. *opiat quietem*. artificiosa refutatio commiserationis, à tabulis illis opposita argumentis, quibus Horatius etià fabulosè vsus est suprà ad persuadendum Canidic, vt ipsum à suis beneficiis liberaret. *insidi*. sic inueni in 4. cod. cum interpretatione apposita. *obligatus aliti*. sic etiam habent 4. cod. *neq; duo* cod. habent neq; alij duo in neq; *trifidis*. *δυσχερὲς*, misère affectus & infelicitè viuens. seu *δυσχερὲς ἰδὼς*, morosus, de tua valetudine querulus. *an quæ mouere*. à maiori, vt vult Quintil. vel, vt docent Philosophi, à minori. *deripere*. ita scriptum est in tribus cod. sed quartus habet, diripere. *Plorem artus in te nil agentis exitum*. duo cod. habent, nil agentis exitum; alij duo, nil agentis exitus. in vñs annotationibus scriptum est, nunquid plorem artem meam non habentem in te exitum, cum maiora possim? Atqui si quis hac velit nosse elegantem coniecturam, legendum ne sit, *Plorem artus in te nullum habentis exitum*, simul & variam lectionem, euoluat Commentaria Lambini in hunc locum ingeniosissima.

CARMEN SÆCVLARE AD

Apollinem & Dianam *προστυχῶς*, quod trinoctio patrimi & matrimi cantauerūt pueri puellæq;

PHOEBE, *fituarumque potens Diana*,
Lucidum cali decus, & colendi
Semper, & culti, date, quæ precamur
Tempore sacro:

Quæ Sibyllini monuere versus
Virgines lectas, puerosque castos

p

Dij's quibus

- Dij: quibus septem placuere colles.
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui-
10 Promus & celas, aliisque & idem.
Nasceris: posui nihil vrbe Roma
Visere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis Isthia, tuere matres:
15 Siue tu Lucina probas vocari,
Seu genitalis.
Diua producas sobolem, patrūque
Prospere decreta super iugandis
Feminis, prolisque noua seraci
20 Lege marita.
Certus videnos decies per annos
Orbis, vi cantus referat ludosque
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequentis.
25 Vosq; veraces ce. misse Parca
Quod semel dictum est, stabiliisque rerum,
Terminus seruet, bona iam peractis.
Iungite fata.
Fertili frugum, pecorisque tellus
30 Spicea donet Cererem corona:
Nutrient fetus & aqua salubres,
Et Iouis aure.
Condito mitis placidusque telo
Supplices audi pueros Apollo:
35 Siderum regina bicornis audi
Luna puellas.
Roma si vestrum est opus, Iliaq;
Littus Etruscum tenere turma,
Iussu pars mutare Lareis, & urbem.
40 Sospiet cursu.
Cui per ardentem sine fraude Troiam
Cassus Aeneas patria superstes
Liberum munuit iter daturus
Plura relictis:
45 Dij probos mores docili iuuenta,
Dij senectuti placida quietem:
Romula genti date remq;, prolemq;
Et decus omne.
Quoq; vos bobus veneratur albis
50 Clarus Anchise, Venerisque sanguis,

Impetret bellante prior, iacentem
Lenis in hostem.

Iam mari, terraq; manus potentis
Medus, Albanasque times secureis:
Iam Scythia responsa petunt, superbi
Nuper, & Indi:

55

Iam fides, & pax, & honor, pudorq;
Erisus, & neglecta redire virtus
Auder: appareatque beat a pleno.
Copia cornu.

60

Augur, & fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptisque nouem Camœnia
Qui salutarileuat arte fessos.
Corporis artus:

65

Si Palatinas videt æquus aras,
Remque Romanam, Latiumque felix,
Alterum in lustrum, meliusque semper
Proroget æuam.

Quaq; Auentinum tenet Algidumque,
Quindecim Diana preces virorum
Curat: & votis puerorum amicas.
Appliat aurem.

70

Hæc Iouem sentire, deosq; cunctos,
Spem bonam, certamque domum reporto
Doctus, & Phœbi chorus, & Diana
Dicere laudes.

75

COMMENTATOR.

METRUM hoc tribus constat Sapphicis, & quarto dipodia. Carmen seculare vocatur, quod in secularibus ludis secundum ritum prisce religionis in campo decantatum est, à virginibus puerisque prætextatis. Ludi autem seculares qui & scenici & theatrici, ideo dicti sunt, quod per centum & decem annos celebrabantur tri-noctie, id est, tribus diebus & tribus noctibus. Seculares autem, quod à primo seculo, id est, ab origine Romanæ gentis reperti & instituti sunt scilicet à Numa Pompilio, à quo Romanis, post centum & decem annos, semper in usu fuere. Vtriusque autem Flaccus refert carmen seculare & sacrificium institutum, intra annos centum & decem, Diti & Proserpinæ primo bello Punico decem virorum responso, cum iussi essent libros Sibyllinos inspicere ob prodigiū quod eo bello accidit. Nam pars murorum icta fulmine cecidit. Atque ita responderunt bellum adversus Carthaginienses prosperè geri posse, si Diti & Proserpinæ tri-no, id est, tribus diebus & tribus noctibus continuis, ludi fuissent celebrati, & carmen can-

tatum.

ratum inter sacrificia: hoc autē accidit Appio Claudio Pulchro cons. Præterea ludi sæculares celebrati sunt, cum Roma pefilientia laboraret, quādo ex libris Sibyllinis iussu est, vt Diti patri ad Tarentum stipis mitteretur. hoc etiam iidem libri iusserunt, vt nobilium liberi in Capitolio carmen decantarent trinoctio, quia tres dies & tres noctes celebrabantur ludi isti. Itaque cum Augustus ab Aelio Epiri promontorio, superato Antonio, esset victor reuersus; ludos scenicos Romæ celebravit in honorem Apollinis & Dianæ, sed præcipuè Apollinis, quod putaret se ab illo præcipuè fuisse defensum, & propter hos ludos & carmē, Augustus Diuus tunc esse meruit, in cuius gratiam Horatius in Capitolio decantari fecit à pueris & puellis hoc carmē à se edoctis. *Phæbe siluarūq. potens Diana.* Continet hoc carmen laudes Apollinis & Dianæ victoris reuerfus; Ita autē incepit Horatius vt Maro in Georgicis: Vos ô clarissima mundi Lumina &c. His enim duobus ferè reguntur omnia terrena, calore quidem Solis per diem, humore verò Lunæ per noctem; itaque iidem sunt Sol & Luna, qui Apollo & Diana, Liber & Ceres; vnde & Dianæ arcus assignatur, ex similitudine Lunæ incipientis. *Phæbe.* qui & Sol & Apollo & Liber: *Diana.* quæ & Luna est. *ô colendi.* in futurum. *culti.* in præterito. *tempore sacro.* sacrificij, quo ludi isti sæculares celebrantur. *quo Sibyllini.* oracula prolata, & descripta per Sibyllam. *monuere.* docuerunt. *versus.* libri. *lectas.* illibatas. *castos.* intactos. *dijs quibus septem colles.* id est, Roma, sic Virg. Scilicet & rerum facta est pulcherrima Roma, Septem quæ vna sibi muro circumdedit arceis. hi autem colles sunt Aventinus, Palatinus, Esquilinus, Capitolinus, Viminalis, Cælius, Quirinalis. *dicere carmen.* scilicet dare. *promus.* aperis oriens. *celus.* claudis recedens & occidens. *aliisque & idem nasceris.* quia oriens lucem exhibes, & occidens noctem adducis. hac ergo vicissitudine nouus semper videris alius in ortu, alius in occasu, cum tamē semper idē sis, quia nō mutaris reipsa. *possis nihil vrbe Roma.* subaudiendo, date precamur, vt possis nihil videre maius, id est, carius vrbe Roma, id est, nulla res sit apud te potior quàm Roma. *ritē maturos.* tempestiuos, vt suo & statuto tempore pariant. *lenis.* facilis, propitia. *Ilithyia.* Diana, à nobis quidem Lucina dea, à Græcis autem Ilithyia dicitur: sic & Homerus eam nominauit, quia parturibus fauere putabatur. *suere.* defende. *Lucina.* quia nascētibz præesse & lucem dare creditur. *probus.* eligis, vis. *genitalis.* quæ præfecta sis gigneribus vel paritibus. Nam vt calore Solis animantur femina, ita Lunæ humore nutriuntur; penes ipsam enim & corporū omniū ratio esse dicitur, & potestas. *diua*

producas sobolem. Ordo est, ô diua precamur, vt producas sobolem Romanam, & prosperes decreta patrum, super iugandis feminis, & super lege marita feraci nouæ prolis. atque ita impleta est e locutio, scilicet repetēdo, precamur. *prospere.* prospera facias senatusconsulta. *super iugandis feminis.* de matrimonijs contrahendis, quoniam ienatusconsultum de matrimonijs propositum fuerat. *lege marita.* id est, maritali: vt Plautus, apud quem ienæx, Pulchra ædepol, inquit, dos pecunia est, cui respondet alius, quæ quidem non marita est, pio eo quod est, quæ non est maritalis: lex autē marita dicitur, quæ de maritandis ordinibus lata erat, quæ & Iulia dicta est: Cæsar enim post bellū legē tulit, ne quis aut cælebs esset, aut vidua nubius, quo posset iactura iuuenum reparari, quæ belis ciuibz contigerat. Nam propē octoginta milia amatorum interierant. *feraci.* fertili, fecunda, quæ lex ferax sit prolis, quā lex fertilitatem feminis dare possit vobis annuētibz. *certus vindex.* id est, precamur, vt orbis, id est, circulus annorum centum & decem in se redeuntiu, certus, id est, plenus, & perfectus referat cantus & ludos sæculares, frequentis, celebres, ad quos multi conueniant: & notandus tropus est; nam per metonymiam ait, orbis certus, id est, homines certi illius & statuti temporis, referant ludos & cantus orbe completo. *ter die claro.* id est, tribus diebus. *tatiæque grata.* id est, iucunda. *noctē.* id est, tribus noctibus: hoc est, vt referat tibi populus Romanus trina die clara, & noctē grata dignas laudes, fac adolecere pubem Romanam. *vosque veraces cecinisse Parca.* Ordo & sententia hac est: Veraces Parca, iungite bona fata iam peractis, id est, præteritis fatis: & terminus, id est, ordo rerum, stabilis, id est, firmus, & perpetuus, seruet quod dictum est, vos ante hæc semel cecinistis. oporat enim vt decreta sua stabilia faciant quæ promiserant Aenæ, dū Italiam peteret, permanfurum scilicet Roman. imperiū in perpetuū, vt canit Virg. His ego nec metas rerū nec tempora pono, Imperiū sine fine dedi. Parca autē veraces sunt, quia nō mutant aut variant quod semel promittunt, vnde *ῥατὰ ἀντιφεραν*, Parca vocantur, quod minimè parcant. Inuocat autem Parcas post Apollinem, quia Apollo fati præest, vnde & tortilegus vocatur. *terminus stabilis.* id est, ordo rerum firmus & cōstans, seruet à vobis statuta, & precamur, vt sit ordo perpetuus. *fertilis frugum.* Optat frugum vbertatem, & prosperam pecorum feturam. *nutriant fetus.* fetus generaliter omnium rerum accipere debemus, etiam animalium quæ ad vsum nostrum pertinent. & *aqua salubris.* nam pluuia & grata aura nutriuntur cœlia, & præcipuè segetes. vt, Tum tenues dare rursus

aquas, & pascere rursus. *Ionis autem* serenus & temperatus aër. *ut*, Solis ad occasum cum frigidus aëra vesper Temperat. quando quidem salubres satis, plantisque non tantum aquae sed & aurē intelligendae sunt. *condico mitis*. deprecatur iram Apollinis; pingitur enim cum telo, arcu, & pharetra; qui si telum manu teneat, dicitur esse noxius; sed hoc cum recondit, mitis & placidus: hinc iuuenis dicitur nocere, & pestem iaculari. quod & de illo sentisse videtur Homer. *ἰδ. ο. cum ait. ὅς τ' ἔφατ' ἐν χερσὶν ἔσθ' ἔκλυε φοβὸς ἀπόλων. ὅν δ' ἔπειτ' ἐλύμποι καρήων χροῖμας κῆρ*. quibus verbis significat Apollinem Graecis pestem immisisse & placatum. Sic & Plautus in Mercatore, matrē familiās inducit precari Apollinem, ut filio suo parcat. *placidus*. exorabilis, beneuolus. *federum regina*. *πυθικὴς*, quod Iue d. llima inter stellās apparet. *bicornis*. Corniculata enim Luna est, & cum est menstrua, & in defectu. *Roma si vestrum est opus*. id est, si quidem per vos facta Roma est: quia oraculo Apollinis Troiani ad Italiam perrexerūt, ut ait Virgil. Si tot responsa secuti Quae superi manesque dabant. *litus Etruscum*. litus Tiberinum, quia ab Etruscis oritur. *Ilia turba*. Nam Aeneas auctor est Romani generis. *iussa pars mutare*. Non sine causa ait *pars*: quia non omnes cum Aenea in Latium peruenierunt; non nulli enim cum Antenore etiam effugerunt, & in Italiam appulerunt. *ut*, Antenor potuit mediis elapsus Achiuis, Illyricos penetrare sinus. *iussa*. vestro responso. *ut*, Italiam Lyciae iussere capessere sortes. & Auguriis agimur diuim: & alibi, mutandae sedes. *poscite cursu*. prospero nauigio, integra nauigatione. *cui per ardentem*. non sine fraude ardentem: nam fraude Graecorum incensa fuit, sed sine fraude Aeneas munivit iter suae turbae, id est, sine noxa, sine damno flammā eripuit, & incendio Troiano: ut alibi, Nodo coëctes viperino Bistonidum sine fraude crinēis. vel, ut ordo sit, Castus Aeneas sine fraude superstes patriae, &c. ut Troia non proditiōe Aeneae videretur euerfa, sed fato. *liberum munivisti*. securum & tūm reddidit: ut, flammam inter & hosteis Experiōr, dant tela locum, flammāque recedunt. Mirē liberum iter appellauit, quo libertatem sint adepti, & seruitutem Graecorum effugerint. *dasurus*. Ilia turbae plurā reliquit. id est, quam reliquerant in Troia. *ut*, Bellum ingens geret Italia, populōsque ferocis Contrunder, morēque viris & mæcētia ponet. *doncili iuuenta*. iuuentuti peritae, aut facili ad descendendum. *quictem*. *παραγενικὸς*, pro pace & vacatione a laboribus bellicis: est enim senectus impatient laborum. *Romula genti*. id est, Romulæ, hoc est Romanæ: ut Maro, Dardana tela, pro Dardania remig. *prolemque*. diuitias, opes, genus. *decus*

arum. omnem maiestatem, imperiū & honorem. *quaeque*. quaecunque seu quaecunque rem vos precatur clarus sanguis Anchisae & Veneris, vos dis facite ut impetret. *bobus*. immolatis. *veneratur*. venerando precatur & postulat. *albis*. triumphalibus, quia victimis albis sacrificia diis faciebant triumphantes. *clarus Anchisa Venerisque sanguis*. id est, posteritas Aeneae. hoc ad Augustū pertinet, qui ab Iulio Caesare, Iulius autem ab Iulo, originē suam ducere dicebatur; Iulus ab Anchisa & Venerē: ideoque Veneri genitrici templum Romae constitutum & consecratum fuit. *bellante prior*. fortior & superior. *iacentem lenis in hostem*. deuictum. *ut*, Parcere subiectis, & debellare superbos manus potentis. Romanam potentiam. *Albanisque simo*. *secures*. Romanos magistratus, ab Albanis descendentes. *ut*, Albanique patres, &c. de Alba ciuitate traditus est hic mos, ut primō rei virgēs caderentur, deinde securi ferirentur. *responso*. praecepta Romanorum expectant, tanquam a potentibus, & imperata. *superbi nuper*. insolescentes, & insultantes aliquando Romanis. *Indi*. *ut*, Imbellem aueris Romanis arcibus Indum. *iam fides*. *et pacis*. Armis pacem & honorem, pudoremque, Romanos dicit acquisiuisse, & reparata virtute, superiori tempore neglecta, rediisse fortunam; ipsa enim est quae copiam beato, id est, diuitem cornu diffundit. *neglecta*. superiori tempore. *audet iam ridere*. Augusti temporibus properant, nil addubitant ridere quae fuerunt Saturni tempore. *ut* Virgilius, Magnus ab integro saeculorum nascitur ordo. *beata*. diues. *copia*. rerum omnium abundantia, plena secunditas. *augur*. diuinus, propter oracula & auguradi scientiam. *fulgente decorus arcu*. propter sagittandi peritiam. *acceptusque*. gratus, amabilis propter musicam. Virgil. Augurium citharamque dedit celebrēque sagittas. *qui saluari leuās arte*. *ἀνταρθευσις*. id est, medicina, cuius ipse Apollo inuentor inducitur, ita loquens de seipso apud Quidium: Inuentum medicina meū est. *seffos corporis artus*. id est, hominum infirmitates: vel *σωινδονῶς*, corpora morbo defatigata. *si Palatinas videt aquas aras*. apparet iam eotempore ab Augusto in Palatio dedicatum Apollini fuisse templum; ut Maro testatur, Ipse sedens nixeo cadentis limine Phœbi Dona recognoscit populorum. *aquas*. propitius, placidus. *ut*, nec Saturnius haec oculis pater aspicit æquus. *Latiumque*. quod inter montes latet. *felix*. secundus: ut Poëta, Si felix nostrumque leues quaecunque labore. *alterum in lustrum*. Lustrū pro tempore accipitur & ætate. *proroget*. dilatat, prolongat. *sentus est*, si acceptas aras habet Apollo, quae in Palatio ei sunt dedicatae, hoc est, si propitius Romanos aspicit, melius seculum tribuet in futurum.

quaeque

quod *Auentinum* tenet. gubernat. *Algidumque*. Algidus mons ab assiduo frigore appellatus est, nō longē ab vrbe Roma, in quo monte Romani etiā Dianæ sacra celebrabant. *quindecim Diana preces virorum*. Quindecim viri lacerdoes erant, penes quos erat ex libris Sibyllinis responsa dare, & ludorum secularium curam gerere. *amicus applicet aures*. id est, si Diana cures preces quindecim virorum, & exaudiat vota puerorum; est enim particula, si, huc arcessenda. *hæc Iouem sentire*. Ordo est, ego chorus, nos pueri puellæque, doctus dicere laudes Phœbi & Dianæ, reposito domū spem bonā certamque, Iouem & deos cunctos hæc scire, hæc velle, hæc sentire. Hæc enim erat hinc sacri carminis, & in hæc verba deuotio soluebat, quādo diceret chorus omnium præsentium nomine, Iouem preces & vota exaudiuisse & ceteros deos, seq; ipse certa domum reuerti.

CRVQVVS.

COMMENTATOR in auctore ludorum secularium, & ipso tempore quo primum Romæ instituti fuere, deinde in sæculi descriptione, multum ab aliis dissentit. In primis cū Valerio Maximo illi controuersia est; is enim, quem ceteri sequuntur, qui hac de re aliquid memorie tradiderunt; P. Valerium Publicolam primum ludos secularis Romæ instituisse scribit, ad exemplū Valesij cuiusdam Sabini, vt refert, cū ipse Commentator Numæ Pompilio Romanorum regi altero hoc inuentum adscribat: quod certe vero propius videtur, tum quod is religionis & diuini cultus studiosissimus, ferocem bello populū, huiusmodi multis cærimoniis, religione & iustitia gubernare conatus sit, adeo vt quæcunque sacra doceret, ea se monitu deæ Egeriæ populo significare diceret: tum quod aram Diti & Proserpinæ sacram, legatus statim ludis finitis terra fuisse obrutā in aliud sæculum; quo factasse factum est, ad vsque tempora illius Valesij Sabini, arā illam latuisse, donec Dis & Proserpina illam detegerēt ad preces & vota Sabini: ex quo tempore, indies magis ac magis inualecentibus Romanis, curiosus ludi à Publicola instaurari, ac singulis fortasse exinde sæculis repetiti, illorum auctor & inuentor ipse à posteris sit habitus. Porro Commentator sæculum, propriis illis temporibus Romæ conditæ accipit, quibus ludos istos Diti & Proserpinæ decretos ait: Rursum sæculum ex Valerio Flacco describit, & terminat spatio centum & decem annorū, à Varrone diuersus, qui à fine sæculi deducens, desinit annis centum, quasi illa sit humanæ vitæ longissima ætas. Verum Flacci sententia & antiquior apparet & doctis omnibus probatior, quod & illi respondeant

Quindecim virū Commentarij, & carmē Zosimi sine apicibus & notis, quod ipse Sibyllinū esse dicit, *ἐν ἱερῷ ἱερῶν ἀνδρῶν ὀδῶν*. Ceterum ludos secularis ab Augusto publicè post Aëtiacæ victoriā exhibitos, Dion historicus libro quinquagesimo quarto, hos Quinctius, inquit, perfecit, T. Furnio, C. Iunio Silano consil. *Phœbe siluarūmque potens Diana*. exordium ab inuocatione. *lucidum calis decus*. per epexegetim, siue, vt vulgō fertur, per appositionē. *quo Sibyllini monuerunt versus*. quatuor codices B. and. habent vnā cum Diuini exemplari, *quod Sibyllini monuerunt*. quā lectionem secutus fuisse, nisi alia clauior esset. Nā libri Sibyllini pro ratione sacrificij monuerunt, vt precibus aliis, ita & alio carmine deorum laudes decantari. quare sic hunc locū & legi possit & exponi debere putarem: Dare dicere hoc carmē diis Romanis quod Sibyllini versus monuerunt, id est, docuerunt pueros seu iusserunt à pueris cantandum esse. verum lectoris iudicio id relinquo. *Sibyllini*. Sibylla, inquit Lactantius libri primi cap. 6. dicta est à deorum consiliis denuntiandis; *παῖς* enim deos, & *ὡλὴν* consiliū, pro *δοῦς καὶ βουλῆς*, dicunt Aeoles. de numero autē Sibyllarum, nominibus, prudētia, auctoritate & veritate, vide Lactantium eodē loco. *septem colles*. periphrasis vrbis Romæ quæ septuicollis appellatur. *alma Sol*. quod suo calore cuncta fouendo alere videtur. *currum miiido ditē*. Quæ eurrum circum terram intra horas viginti quatuor & paulo amplius celerrimè rapiunt equi quatuor, vt fabulantur Poëtæ, Pyrois, Eous, Aethō, & Phlegon. *aliū quo eadem nascitur*. Quasi diuersorum effectuum diuersa causa: nam sua præsentia lumen adducit; sua verò absentia noctem, & tenebras. hinc apud Græcos *φανὴς* vocatus est, ἀπὸ τῆς *φανείας* αἰνέσεως, qui Sol quotidie se renouans veluti nouus apparet. *Ilithyia*. Lucina, parturientibus propitia, filia Iunonis & Iouis, vt scribit Hesiodus. *Φοῖβος* αὖ *Ἰουρίας* περὶ τῆς τῆς *ἡμῶν* φύσεως, ἢ *φῆ* περὶ τῆς *Ἀρτέμιδος*, *δοῦναι* δὲ *τῆς* *πολλῆς* ἢ *αὐτῆς* *ἑσπέρης* καὶ *ἡλένης* ἀπαύσεως αἰνέσιν, ἢ *τίσεως* περὶ τῆς *ἡμῶν* ἢ *τυχεύουσιν* ἰλθούσας ἡμῶν καὶ *λατρεῖν* αἰνέσιν. hoc est, videtur plerisque hæc eadem *ἡλένη*, quod ἰοῖν ὁδὸν circum terram ventatur & eandem ambiat. hæc optant adesse sibi placidam parturientes. Homerus *ἡ. π. μὲν ἰοῖν ἡλένης*, id est, Lucinam obstetricem. ἢ *μὲν ἰοῖν καὶ περικλυτῆς τῆς τῶν* *λαχούσας*, vt inquit interpres; sed Hesiodi interpres alibi pro partu videtur accipere, *μὲν ἡλένης*, quasi post partū. *lege marita*. Hæc lex de maritandis ordinibus lata est à M. Pappio Mutilo, vt legit Dion. alij, Pappio, & Q. Poppo secundo Augusto rogante scorsum cælibes & nuptos, aut quibus esset proles, quoniam equites magno studio

eam legem quæ de coniugij liberorumq; exper-
tibus lata fuerat, antiquari cupiebant: hæc autem
lex dicta est Papia Poppæa, ubi Aymarus Riuallius
malè legit, Papia Pompeia. huius legis meminit
Suetonius in Octavio, quam scribit nò fuisse per-
laram. lectorem remitto ad Dionem in initio libri
quinguesimi sexti, ut examinet orationem Au-
gusti ad calibes. *certus videnos*. ita scriptum in-
ueni in quatuor cod. Bland. & Diuæ. Ludouicus
Viues, alibi non video, inquit, cur legi non possit,
Certus ut denos decies per annos. quod equidem
illum hoc interrogare arbitror, propter sententiã
Varronis, qui anno, ut diximus, centesimo finit
sæculum. verum Flacci opinionem magis approbo.
ter die claro. triduum & trinoctium. *vosque vera-*
ces cecinisse Parca. vide lector candide, quanta in-
iuria hic affectus sit vir doctissimus Porphyrio à
nugiuendo illo, qui à se & non intellecta, & ma-
lè facta pro integris in vulgus edi curauit: cuius rei
caussa hic à Lambino vapulat immerito: non hoc
dico quòd Lambinium virum eruditissimum hic
agam reum criminationis alicuius; is enim pro-
oficio interpretis, docet lectores quid rectum sit,
& contrà quid minus aptum & intusum. Nam
quod nomine Porphyr. ex vulgatis libris habe-
ret, scilicet syllepsis est, ex verbo enim singularis
numeri, *seruet*, pluralis nascitur *seruent*: hoc ego
inueni in vno codice Blandinio adnotatū hoc mo-
do, Sensus est à singulari, *seruet*, ad plurale, *serua-*
te; ut sit Ordo: O vos veraces Parca, seruare quod
dictum est vos semel cecinisse, & terminus rerum
stabilis seruet id ipsum, & vos Parca iungite bona
fata iam peractis satis bonis, & similiter seruet or-
do rerum perpetuus hæc fata bona. Hinc iudicate
quàm malè apud viros doctos audiat Porphyrio,
nulla sua culpa. *seruet*. habent quatuor cod. Blã-
dinij & Diuæ; non, *seruat*. *spicea donet Cererem co-*
rona. hoc est, terra ipsa fertilitate & abundantia
frugum pulchrè ornata donet Cererem ex arstis
concinnata corona, iuxta illud Phornuti, *περί τῆς*
Δήμητρός. ἡ γὰρ τοι Δήμητηρ κατὰ τὴν ἀναδοπκὴν
τῶν ἀσπιδωτῶν εἰδοποιουμένη, πᾶν εἰκείως εἰσαγάγει
ἐμάχην ἐμφανισμένη, hoc est, Ceres autem quia se-
mē & speciem & formam producit, à modū pro-
priè coronam arstis grauem gerit. Hinc etiam ab
Heliōdo *ἑσφιφανὲς δὲ Δήμητηρ*, nominatur. *condito*
pitius. Apollo namque *ἐπὶ τῷ Ἀπόλλωνι*, id est, per-
dendo dictus est; nam Sol ipse omnia animantia
perimit, cum pestem caloris intemperie immittit.
vnde & *πικρὸν ἀπὸ τῷ πικρῷ*, à feriendo, & *λοῖμι*,

pestilens. *Ilia turma pars iussa mutare lareis*. per
epexegetim. *Ilia*. ab Ilia regia Priami, id est, Troia-
næ. *quæq; vos bobus veneratur albis*. &c. deinde,
impetret bellante prior. &c. hanc lectionem non
mutavi, quia in quatuor codicibus eadē erat cum
suis annotationibus, & Diuæ cod. Si cui tamē alia
magis apta videbitur, scilicet, *quique vos & impe-*
ret bellante p. per me illi hoc erit liberum. *albis*. P.
Valerius Publicola in ludis sæcularibus ad aras Io-
uis & Apollinis mactari iussit candidū taurum; ad
Iunonis verò iuuenecam candidam; & hæc quidem
interdiu, noctu autem Dianæ: Proserpinæ, Terræ
& Parcis furæ hostiæ immolabantur. *Medus*. de
Medis, qui & Parthi, quo pacto supplices facti sint
Romanis, traditis regis oblidibus, vide Orosium
libri sexti capite vigesimo primo. *iam Scyrha*. Lu-
cius Florus, libri quarti capite vltimo. Nam Scy-
thæ, inquit, misere legatos & Sarmatæ amicitiam
petentes. Suetonius in Octavio: *Qua virtutis mo-*
derationisq; fama, Indos etiam ac Scyrhas, audi-
tu modò cognitos pellexit ad amicitiam suam, Po-
pulique Romani vltro per legatos petendam. vide
Orosium in fine sexti libri. *fulgente decorus arcu*.
est enim dictus *ἀργυρότερος*, ab arcu argenteo, ab
Homero sæpius nominatus *ἰκχυρότερος*, sagittarius.
acceptusque noxet. est enim *τῶν μουσῶν μεσοσγήτης*
καὶ ἐπίκρητος, καὶ παύζων μετὰ μουσῶν σομίδης,
ἐν τῷ μουσῶν καὶ ἐκχυρότερος Ἀπόλλωνος ἄνδρες ἀν-
δρῶν ἰσχυροὶ καὶ ἐπὶ τοῖς ποσὶν οἱ ἰσχυροί. *qui sa-*
lutari leuat arte. hinc *ἀκίστος* καὶ ἀλεξίκακος, quod
medeatur & mala depellat. *videt aquius*. placatus,
propitius, placidus, *ἰλως*. *arceis*. aras habent co-
dices Blandinij. *proroget*. quatuor cod. Bland. hæc
verba, *proroget, curet, applicet*, habent in præsen-
ti indicanti modo, scilicet, *prorogat, curat, applicat*:
quæ lectio mihi certè commodior videtur, adeo ut
eam iudicem alteri præferendam: non mutavi ta-
men vulgatam, quia satis apta videatur, & eru-
ditorum hic opinionem iudiciumq; expectare ma-
luit. *quindecim Diana preces viutorum*. de quinde-
cim viris scribit Alexander Alexandrinus libri ter-
tij cap. 16. vnde hæc pauca huc facientia adscripsi.
Trium virum numerus à Sextio & Licinio Tri-
bunus plebis creatus, māsit ad Cornelium Syllam,
quo tempore Quindecim viri, qui sacris faciundis,
supplicationibus & lectisterniis præessent, quique
placamenta Deum & expiationes edicerent, offi-
ciæque carminiarum exequerentur, librorum-
que & carminum Sibyllæ curam agerent, creati
sunt, &c.

303.

Q. HORATII FLACCI

SATYRARVM LIBRI.

ECLOGA I.

TANTALVS.

VI sit, Mæneas, vt nemo,
quam sibi sortem
Seu ratio dederit, seu fors ob-
iecerit, illa
Cõrentus viuat? laudet diuersa
sequenteis?

¶ Fortunati mercatores, grauius annis

5 Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contrà mercator, nauim iactantibus austris,
Militia est potior. quid enim? concurrunt: hora
Memento cista mors venit, aut victoria lata.

Agricolam laudat iuris, legumque peritus,

10 Sub Galk cantum consultor vbi ostia pulsat.
Illi, datis vadibus, qui rure extractus in vrbe est,
Sotos feliceis viuenteis clamat in vrbe.

Cetera de genere hoc (adèd sunt multa) loquacem
Delassare valent Fabium, ne te morer, audi;

15 Quid rem deducam, si quis deus, en ego, dicat,
Iam faciam, quod vultis: eris tu, qui modò miles,
Mercator: tu consultus modò, rusticus. hinc vos,
Vos hinc mutatis discedite partibus. eia:
Quid statim? nolint, at qui licet esse beatis.

20 Quid cause est, meritò quin illis Iupiter ambas
Iratas buccas insilet? neque se fore post hac
Tam facilem dicat, votis vt prebeat aurem?
Præterea, ne sic, vt, qui iocularia, ridens
Percurrat, quanquam ridentem dicere verum

25 Quid vear? vt pueris olim dant crustula blandi
Doctores, elementa velint vt discere prima.
Sed tamen amoto quaramus scria ludo.

Ille, grauem duro terram qui vertit aratro:
Perfidus hic caupo, miles, nauta æq., per omne
30 Audaces mare qui currunt; hac mente laborem
Se se ferre, senes vt in otia tuta recedant,
Atuant, cum sibi sint congesta cibaria: sicut

Paruula, nã exemplo est magni formica laboris.
Ore trahit quodcumq., potest, atque addit aceruo,
Quem struit, haud ignara, ac nō incanta futuri. 35

Quæ, simul inuersum contristat Aquarius annus,
Non vsquam prorepiet: & illis vitur ante
Quasitus sapiens: cum te neque feruidus æstus
Demoueat lucro, neque hiens, ignis, mare, ferru:
Nil obilet tibi: dum ne sit te diutior alter. 40

Quid inuat immensum te argenti pòdus, & auri
Furtim defossa timidum deponere terra?

Quòd si comminuas, vilem redigatur ad assem.
At, ni id sit, quid habet pulchricòstructus aceruus?

Millia frumenti tua triuerit area centum: 45

Non tuus hoc capiet venter plus, quã meus: vt, si
Reticulum panis venaleis inter onus

Fortè vebas humero: nihilo plus accipias, quã

Qui nil portarit, vel dic, quid referat intra

Nature sineis viuenti, ingera centum, an

Mille aret, at suaue est ex magno tollere aceruo. 50

Dũ ex paruo nobis tantundẽ haurire relinquas:

Cur tua plus laudes cumeris grauarua nostris?

Vt, tibi si sit opus liquidum non amplius vrna;

Vel cyathò: & dicas, magno de flumine miallem, 55

Quam ex hoc fonticulo tantundẽ sumere, eò sit,

Plenior vt si quos delectet copia iusto:

Cum ripa simul auiulfos ferat Aufidus acer.

At qui tantulo eger quanto est opus, ñ neq., limo

Turbatã haurit aquã, neq., vitã amittit in vndu. 60

At bona pars hominum decepta Cupidine falso,

Nil satis est, inquit: quia tanti, quãrũ habeas, sis.

Quid facias illi? iubeas miserum esse libenter.

Quatinus id facit, vt quidã memoratur Athenis

Sordidus, ac diues, populi contemnere voces 65

Sic solitus: Populus me sibilat: at mihi plaudo

Ipse domi: simul ac nummos contemplor in arca.

Tantalus à labris sitiens fugientia capiat

Flumina. quid rides? mutato nomine de te

Fabula narratur, congestis vndique saccis 70

Informis inhians: & tanquam parcere sacris

Cogentis,

- Cogere, aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Nescis, quid valeas nummus? quæ præbeat vsum?
Panis ematur, olus, vini sextarius: adde,
75 *Quæis humana sibi doleat natura negatæ.*
An vigilare metu exanimem, noctesq, diesq,
Formidare malos fures, incendia, servos,
Ne te compilent fugientes, hoc iuuat? horum
Semper ego optarem pauperrimus esse bonorum.
80 *At si condoluit sentiatum frigore corpus,*
Aut alius casus lecto te asinxit: habes qui
Afideat, somnena paret, medicum roget, vt te
Suscitet: ac gnatus reddat, carisq, propinquis.
Non vxor saluum te vult, non filius: omnes
85 *Vicini oderunt, notis, pueri, atque puellæ.*
Miraris, cum tu argento post omnia ponas,
Si nemo præstet, quem non merearis, amorem?
At si cognatos, nullo natura labore
Quos tibi das, retinere velis, seruatæq, amicos:
90 *Infelix operam perdas: vt si quis a sellum*
In campo doceat parentem currere frenis.
Deniq, sit finis querendi. quòque habeas plus,
Pauperiem metuas minus: & finire laborem
Incipias, parito quod auebas: nec facias, quod
95 *Namidius quidam. non longa est fabula. diues*
Vt metiretur nummos: ita sordidus, vt se
Non vnquam seruo melius vestiret: ad vsque
Supremum tempus ne se paupertas victus
Opprimeret, metuebas. at hunc liberta securi
100 *Diuisit medium fortissima Tyndaridatum.*
Quid mihi sit suades? vt viuam Nanius, aut sic
Vt Nomentanus? pergis pugnantis secum
Frontibus aduersis componere. non ego, avarum
Cum veto te fieri, vappam iubeo, ac nebulonem.
105 *Est inter Tanaim quiddam, socerumque Viselli.*
Est modus in rebus: sunt certi denique fines,
Quos vltra, citràque nequis consistere rectum.
Illuc, vnde abis, redeo. qui nemo vt avarus
Se probeat, ac potius laudet diuersa sequenteis?
110 *Quòdque aliena capella gerat distensus vber,*
Tabescat? neque se meliori pauperiorum
Turba cõparet: hunc, atq, hunc superare labores?
Sic festinanti semper, locupletior obstat:
Vt cum carceribus missos rapit ungula currus:
115 *Instat equis auriga, suos vincensibus, illum*

Præteritum temnens extremos inter cunctum.
Inde fit, vt raro, quæ se vixisse beatum
Dicas, & exalto contentus tempore, vita
Cedat; vti conuiuia satur, reperire queamus.
Iam satis est: ne me Crispini scriinia Lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

120

COMMENTATOR.

IN his duobus Sermonum libris generalis Horatii intentio est carpere vitia, vt ab his deterriti homines inuiterentur ad mores bonos. In hoc autem primo sermone inuehitur in auaritiam, qua dicitur inconstantiam & leuitatem longè esse tolerabiliora, eumque scribit ad Mæcenatem magnæ auctoritatis in republica virum: quia vt est principum præesse populo, eumque corrigere, ita illorum interest eos a vitiis esse alienissimos. Sermo autem est oratio humilis & depressa, quodidianæ colloquutioni finitima, dictus, quod quasi inter præsentis seratur. In quo libri isti ab Epistolarum libris differunt, quæ ad absenteis mittuntur; epistolis enim absentibus loquimur, sermone verò præsentibus. Quamuis autem hoc opus Satyræ esse Horatius ipse profiteatur, cum ait, Sunt quibus in Satyra videar nimis acer, & vltra legem tendere opus, &c. tamen proprios titulos voluit ei accommodare, hos priores quidem duos libros Sermonum, posteriores autem Epistolarum inscribens. Satyra dicitur lancis genus; tractum à choro Liberi patris, qui est dator vini & lætitiæ: ab ea autem lance, quæ plena diuersis frugibus in templum Cereris inferebatur, nomen accepisse plerique dicunt. Alij propterea hoc carmen Satyræ appellauerunt, quia ita multis & variis rebus refertum est, vt nimio plus audienteis saturer. Alij rursum quòd ita conuicia & crimina hominum liberè inuadant, vt saturi, id est, ebrij solent homines diſteris aut contumeliis afficere. Satyra autem istius inter Lucilij Satyræ & Iuuenalis est media: nam & asperitatem habet qualem Lucilius, & suauitatem qualem Iuuenalis. At sciendum tamen est, quòd Satyrarum carmen primo omnium auctore Lucilio sit repertum, etiam ipsomet Horatio teste. *Qui sit.* id est, vnde, quo modo, & qua causa; ita vt sensus sit, quæ ratio, quæ res facit, vt studia diuersa laudentur? *forsem* prepositum, professionem, institutum vitæ. *sem ratio.* aut ratione inimus propositum vitæ, aut fortuna; verbi gratia: aliquis secum inquit ratione vt militet; hoc rationis est: alius de summo gradu felicitatis ad ima detrusus inquit docedi, aut arandi necessitate; hoc est fortune. *sem fors* ob. signatè dixit, ratio dederit, fors obiecerit; & breuiter duas sc̃ctas rãgit: nam cum

cum dicit ratio, Stoicos notat; cum fors, Epicureos. Stoici namque dicunt omnia ratione fieri; Epicurei, fortuito. *diuersa. studia. o fortun. hic instabilitatem carpit humanæ vitæ. fractus membra.* figuratè, sicut pictus acinthus chlamydem. *militia est pot. nra novem.* supp. ait. *quid enim?* cur non? & est Comicum. *concurrunt.* confligitur à milite in pugna. *memento.* puncto temporis: nam ei citò mori est pro beneficio. *agricolam lau.* beatum appellat iuris, *legumq.* quia est aliud ius scriptum, aliud nò scriptum. *sub galli c.* paullo ante galli cantum. vt, sub noctem cura recurat. *consulor.* qui consilium rogat; nam consultus est qui dat consilium. *vadibus* sponforibus; à vadimonio, quo promittit se is qui ad iudicium vocatur, certo die affuturum. vades ideo dicti, quòd qui eos dederit, vadendi, id est, discedendi habet potestatem. *extraditus.* coactus ad soluendum vt etigal, *clamat.* magno affectu laudat. *de genere.* qui diuersa laudant per inconstantiam. *de lassare.* valde lassare. adeò sunt multa, vt si velit hæc enumerare, etiam garrulus nimium defatigetur. *Fabium.* Fabius Narbonensis equestri loco natus, & Pompeianas partes secutus, nonnumquam de secta Stoica cum Horatio contendit acriter. scripsit etiam aliquot libros de philosophia Stoica: *na te moror.* nimia copia. *audi quòd vna d.* quia omnibus sua displicere dixi, audi quòd, id est, ad quam maiorem inconstantiam & insaniam eos deducam. *eris tu.* esto. qui modò mi. eras. *nolint.* mutare. *at qui.* certè. *licet esse b.* Magna breuitate occurrit quatuor personis, quæ cum multum sint & quæstæ de suis professionibus, nemo tamen ab aliquo deo induci potest, vt suam deferat. *buccas inflet.* irascitur. ordo est: Quid causæ est, *quin,* id est, vt Iuppiter iure dicat se deinceps non tam fore facilem & propitiū votis, id est, precibus illorum. Inflare buccas, signum est indignantis. *præterea nescit.* ne, quemadmodum qui iocularia narrat, ea ridens percurrit, ita ego ridens percurram quod cœpi. Intelligitur percurrit; aut simile verbum per zeugma. *quamquam ridens.* sensus est, nihil vetat ridendo verum dicere, vt risus remedio durities, quæ vera dicentem sublequi solet, temperetur: nève asperè audiatur quod verum narratur. *olim.* nonnumquam, aliquando, interdū. *crustula.* placentas. Crustula quādo in neutro genere dicimus, edulia significamus. Virg. Et violare manu malisque audacibus orbem fatalis crustæ. Sic & Lucret. Gustavi crustula solus. Quando in feminino, fragmenta significamus. vt Virg. Concrepuit subitæ currenti in flumine crustæ. *amodo ludo.* iocularibus rebus, risu. *seria.* necessaria. *terram qui vertit a.* qui rusticæ vitæ studet. Hactenus de inconstantia locus est, nunc de auaritia. qui

curruus. Propria locutio. vt, vaslūm que caua trabe currimus æquor. *hac mente.* hoc consilio, hoc proposito. *aiunt.* dicunt ideo se se à prima ætate laborare, vt habeant in senectute vnde viuant. *perfidus hic c.* qui multa perfidè acquisiuit iniqua mensura. *congesta.* viaticum, alimētum. cum sibi fiat collecta quæ ad vitam tolerandam possunt satis esse. *nam exemplo.* parenthesis. *magnæ formica lab. æris.* parua magna laboris. *non incauta f.* prouidens. vt Virg. metuēnsque inopi formica senectæ. *quæ simul.* id est, simul ac, mox ubi, cum primum. *inuersum.* mutatum, inclinatum in hiemem; est epitheton anni perpetuum; vt, Vertitur interea cælum, & ruit Oceano aor, quoniam in se semper aneus vertitur & voluitur. *cōtristat aquarius.* tempestate, pluuiis, & frigoribus, quæ maxima concitantur sole in aquario constituto decimo quinto Calend. Februarias, atque in eo est diebus triginta, scilicet vsque ad decimum quintum Calend. Martias. *non vsquam prar.* in eo cautiore est quā tu, & auare, quòd per hiemem quiescit, & vitur paratis; tu verò ve nemo sit te ditior, nulla pericula perimescis. *ante quæ sis.* per ætatem. *sapiens.* prouidens, prouida. *cum te.* insurgit in auarū. *demonstrat.* cessare faciat, vel prohibeat à negotio. *obstat.* ob stare possit. *dum ne.* vt non. *quid iuuat.* hoc est, cum tanto studio pecuniam quæras, quid te delectat eadem non vti, sed humi defossum seruare. *quod si comminuas.* minutatim consumas. est anthypophora; quasi dicat auarus, si cœpero hoc argento vti, redigatur, hoc est, redigi poterit ad assem, hoc est, ferè ad nihilum. *timidum depon. te.* vt in arte poetica, Quærit, & inuentis miser abstinet, ac timet vti. *at ni id sit.* id est, nisi minuas, & expendatur argenteum. Verba sunt Horatii ad monentis auarum; quasi dicat, quid ergo voluptatis erit in pecunia acquisita, si eam nò impendis, cum vsus eius sit necessarius, certè perinde hoc est, ac si eam non habeas. *plus quā.* tuus venter aliquando saturatur, vt meus: *vt si reticulum panis.* hoc est, quemadmodum inter venaleis pueros, qui panes portabit, non plus accipiet quā is puer qui vacuus & nihil portans ambulabit: ita tu quāuis plus laboraueris in acquirēdo quā alius, cum factus sis pecuniosus, non plus venter tuus recipiet, quā eius qui exiguum possidet. *reticulum.* rete, quo in vrbe panis portari solet. *venaleis inter.* anastrophe, pro inter venaleis seruos. *referat.* expediat, proficiat. *intra naturæ fines viuenti.* intra naturæ fineis viuit, qui paucis contentus est, qui seruit naturæ legibus. Itaque naturæ fines sunt, vt cum satur sit homo, hoc ei sufficiat, quod etiam exiguo censu contingere potest. sensus autem est, cum naturæ fineis non possis excedere magnitudine diuitiarū;

quia omni modo est naturæ legibus seruendum, quid tibi prodest lata & ampla possessio? numquid ideo quia habes centum milia modiorum, plus potes comelle quam ego, qui tantum habeo centum modios. *at suauis est.* obiectio anthyphora. hæc contentio inter duos est quidam dialogus. *dum ex paruo.* Poëta respondet avaro, dicens nihil interesse. ex magno an ex paruo haurias, cum satiendo ventri nostro non opus sit multo. *haurire,* accipere, sumere. *relinquas.* concedas. *cum sua plus.* cumeram dicimus vas ingens vimineum, aut fictile non ab simile dolio, quinque, vel sex modiorum, in quo recõditur & reponitur frumetum. sic & alibi, Fortè per angustiam tenuisvul pecula rimã repererat in cumerã frumenti, &c. *granaria.* horrea, repositoria frumeti capacia. quod dicit ad differentiam cumerarum. *ut tibi si sit opus.* aptissima comparatio. ait autem ita stultum esse ex magnis potius velle quam ex paruis diuitiis sumere vt ventrem impleas, ac si desideres vnam vel cyathum aquæ, & malis cum ex magno flumine haurire, quam ex fonte minore. *liquidi.* aquæ, humoris, liquoris, more Græco. *eo fit.* ideo fit vt propter auaritiã multi periclitentur. Hæc autem est allegoria, qua indicat eos qui magnas diuitias appetunt, cum modicæ illis ad vitam tuendam possint sufficere, & plerumq. illis ipsam acquirendi cupiditatem esse exitij causam. *plenior iusto.* quam oportet, quam iustum est, moderatum & sufficiens. *copia.* abundantia, multitudo pecuniarum & bonorum. vt, respicio, & quam sit me circum. *copia iusto.* cum *ripa.* allegoricòs. hoc est, periculum quod comitari solet huiusmodi cupiditatem, & ipsos auaros, & omnia ab eis acquisita miserè perdet. *auulsos.* raptos, sublatos. *ferat.* demergat. *Ausidus.* Apuliæ fluiuius. *acer.* cum impetu defluens. *at qui tantulo.* hic in mediocritate significat esse securitatẽ, vt ab illa abundantia deterriti, citius ad hanc feramur. *quanto est opus.* quantum sufficit. *limo.* vita perturbata. *turbatam.* continuatio allegoriæ. turbata aqua pro quæstu sordido. *neque vitam.* id est, non cadit in periculum, neque nimia negotiorum mole, tamquam aquæ impetu raptus, obruitur. Docet autem allegoricòs paruis contentum, neque sordidum quæstum sectari, neque implicari periculis. *at bona.* maior pars. *cupidine falso.* falsa opinione, aut inepta & inani cupiditate. & notandum cupidinem genere masculino pro cupiditate omnino nouè poni. *quia tantiq. b.* multi hæc dicunt, pecuniarum maximæ sunt congerendæ, quia pro illarum magnitudine & modo personis publicis honor defertur: nam dat census honores. *quid faciat illi.* qui talis est, vt ab hac persuasione remo-

ueri non possit. *iubens.* sinas atque permittas eum esse miserum. *quatenus.* pro quo vique, quamdiu, aduerbium temporis. is autem libenter est miser, qui quodammodo vouet vel maxime suo labore maximam querere pecuniam. *ut quidam mem.* Ath. de Timone Atheniensi dicit, qui cum odium generi humano indixisset, ipse tamen pecunia tua lætatus est. *sordidus.* auarus. *populus misibilis.* quia solebat populus bene de se meritis in publico applaudere, sed malos & improbos auerſari & extubilare. *sis solitus.* supp. dicere. *contemnere v.* non curare obloquia populi. *simul ac.* postquam aspicio & considero numinos meos. *Tantalus à lab.* auaros ait ea poena vrgeri quam Tantalus fabulæ asserpserunt: sed appositè hæc pronuntianda sunt, & autent. sensus est, similis est Tantalus qui habet pecuniam & ea nõ vritur. nam quemadmodum Tantalus non potest vt præsentibus, ita nec auarus: ille à furis, iste sua sponte prohibitus. *captat.* cupit, desiderat. *quid rides?* o auare. *mutato.* supp. certè. *indormis.* vacas. *inhians.* timeas ne amittas, sollicitus vt plura acquiras & stupens præ gaudio quando illa aspicias. *parcere.* illis tamquam rebus sacris, quas ne tangere quidem licet. *eageris.* ab auaritia. *Et pictis tamquam.* apta comparatione sacra & picturas introducit, ostenditque pecunias auari illis esse similes, nam sacra tangere, & ex illis quæstum facere prohibebat religio, pictæ verò tabellæ propter artificium sine alio fructu inuentium animos illudebant: ita auaritia prohibet contingere pecunias, & illas sine vsu tantum contemplari permittit & visu frui. *nescis quid va: ipótupis.* ad ostendendum vsum fructum ipsius pecuniarum. *quid.* ad quid? *paris ematur.* enumeratio earum rerum quibus emendis necessarij sunt numi. *adde quæis.* adice, inquit, illa quibus tibi negatis, id est, non concessis, natura humana doleat, id est, crucietur aut pereat: ea autem sunt, non quæ ad delicias pertineant, sed quæ ad vtilitatem, vtpotè vesteis, balneum, vsus mulieris, & huiusmodi quibus & frigus & fames depellitur. *dolens.* est modi potentialis pro, dolere debet. *an vigilare.* hæc sunt quæ patiuntur auari. *compilant.* expolient. *fugientes.* fugitiuos. *hoc inuat.* delectat, scilicet semper timere, semper sollicitum esse. *horum.* quæ tu bona iudicas. *pauperrimus.* hoc dictum est vt diues opum cum genitrio casu. sensus est, ego malim egenissimus esse, quam habere illa bona quæ mihi afferant cruciarum. *tentatum.* cruciatum, malò affectum sit corpus tuum aut frigore, aut aliquo casu condoluere, id est, ægrescere, nemo te oprabit conualescere. *qui assident.* qui apud te sedeat, præstans tibi omnem curam & officium. *fe-*

mentis

menta parer. quite foueat. fomenta à fouendo dicta sunt, inde & fomites, quibus ignem fouemus & alimus. *fusi fuer.* subleuet è lecto & sanum faciat. *non vxor.* nulli optant tuam salutem quibus durus es per avaritiam & iniquus. *miraris cum tu.* miraris te omnibus esse odio, eam tu omnia postonas argento, id est, minoris facias quam tuam pecuniam, & illam omnibus præponas. *post omnia po.* *tuus* figura. *at si cognatos.* sententia est, at si cognatos tibi, quos natura concessit amicos humanitare deuixeris, videris tibi ita operam perdere, ut ille, qui asino velut equo vult uti. Aliiter, at si nolis aliquo obsequio, aliqua sedulitate conciliare tibi tuos cognatos & affines, perdes operam, sicut is qui docet asinum currere. Hoc autem est prouerbiale schema, docere asinum currere. *nullo parato.* qui nullo nostro labore, nulla industria nobis nascuntur amici. *docet parentis.* ordo est: doceat asinum parentem, id est, obedientem frenis, id est, frenarum currere in campo. *denique sit si-*
nis. sensus est, postremo cum aucta sit pecunia tua, minus iam debes paupertatem metuere, sed labor finem debet accipere, cum habeas acquisitum quantum optaueras, habes enim quod auebas, id est, auidè cupiebas: unde auidi dicti sunt auari. *parato.* id est, parato eo quod desiderabas. *cumque habeas.* supp. quam sit necesse. *pauperiem met.* mi. supp. fac ut non metuas paupertatem. *diues.* supp. ita: ut sit ita diues, ut metiretur numos, non numeraret: vel adeo diues, ut, &c. *non umquam.* numquam. potest & nonnumquam pro aliquando, ita ut perraro Vmidius seruo suo melius vestitus fuerit. *supremum tempus.* vitæ suæ. *fortissima Tynda.* significat Clitemnestram Tyndari filiam, quæ virum suum Agamemnonem adiuvante Aegistho adultero interfecit. *quid mi sg.* obiectio per *μεγαλοφυνία* ipsius avari. *vitam Na.* Nazius hic tam parcus fuit, & avarus, ut suo merito sordidus diceretur, at contra L. Cassius Nomentanus adeo suorum bonorum profusus fuit, ut sequesterium septuagies libidini & gulæ impenderet. *Huius* cœcum nomine Damam Sallustius Crispus centenis numis conductum habuit. hic autem dictus est Nomentanus cognomento ab oppido Nomento: Nam Cassius proprium erat. *pergis pugnantia se.* perseveras in contrariis, & pugnantia secum, id est, inter se frontibus aduersis, id est, ex opposito pergis componere, id est, comparare. interrogatio obiurgatoria. *non ego avarum.* solutio à remotione vtriusque obiecti. Vappa hic dicitur perditus, & luxuriosus, stultus, insulsus, qui nihil sapit, à vino corrupto & euanido, quod saporem perdidit. Nebulones autem vani & leues: ut nebulæ: nam cum sine certo consilio vi-

ram degant, nebulis sunt & umbris hominum similes. *est inter.* adagium facietum ad dissimilitudinem ostendendam inter avarum & prodigum. Nam ut inter herniosum & spadonem medius est qui omnia sua membra sana habet & integra, ita inter sordidum & luxuriosum est liberalis. Tannais autem spado fuit Mæcenais libertus, at Vissellij socer herniosus. *est modus in r.* iuxta illud Phocylidis, *πῦρ ἄνθρωπος ἀέρας*, id est, omnium modus est optimus. huic autem simile est, *μῆδὲς ἄνθρωπος*, id est, ne quid nimis, ut ait Terentius. *finis.* ultra hos fincis & citra rectum nequit consistere, sed intra eisdem: quare ultra hos si præcedas, vel citra subsistas, à recto aberras. *illuc unde.* Quia digressionem fecit, ad sermonis sui sensum, quem inchoauerat, recurrit: nam cum coeperit dicere nullum hominem statu rerum suarum gaudere, sed laudare diuersa, ab iis tamen dissentire ait avarum, & solum proposito suo gaudere. *quod quo aliena.* ita Ovid. Fertiliior seges est alieno semper in agro, Vicinūque pecus grandius vber habet. Nam aliena nobis, nostra plus aliis placent. *neque se maiori.* ad idem redit quod dixit avarum se probare, quia se non solum non patitur esse pauperem, sed studet omneis superare diuitiis. *comparat.* comparare velit. *hunc atque h.* vnumquemque. *sic festinantem.* quia semper ditiores inuenit, ideo miseria cupiditatis eum numquam deserit, dum semper laborat superiores diuitiis vincere. *ut cum carcer.* totus iste versus est *Ἀλγος*, nam coniungit aptissime seque teis verius superiori sensui, hoc pacto: quem admodum auriga instat equis his qui cursu vincunt suos, & contemnit eum quem à tergo reliquit; ita avarus neglecto paupere semper festinat opibus vincere se ditiores. *carceribus missos.* emissos carceribus currus, id est, ex eo loco ubi stant parati ad currendum, ut sit in certaminibus Olympicis & aliis. *vapit vngula.* *εὐαγγύ* numeri, pro vngulæ. deinde *εὐαγγύ* est *εὐαγγύ* pro equis. *inde sit.* *ὡρίσθαι.* sic enim est ordinandum: inde fit ut raro reperire queamus, qui dicat se vixisse beatum, adeo ardet audirare pecunie avarus, etiam circa diem mortis, ut illud pecunie studium numquam eum sinat requiescere, ne tunc quidem cum moritur iam satis est. modum sibi statuit de avaris dicendi: *ne me Crisp.* philosophi cuiusdam loquacissimi nomen, qui *ἀπὸ τοῦ* dictus est; scripsit etiam versus de secta Stoi-
ca: Quare, inquit Horatius, finem facio, ne quis putet me hæc suffuratum Crispino. *serm.* cap. sunt quibus libri continentur, aut aliud quæpiam. *lippi.* non oculorum ratione, sed mentis, quod fuerit insulsus poeta.

CRVQVIVS.

De inscriptione librorum qui Sermones dicuntur.

NON parua est controuersia inter eruditos, inscribi ne debeant hi libri Satyræ, vt non indoctè contendit Lambinus, an Sermones iam olim vsitato vocabulo: quare non omnino insulse me arbitror facturum, si & meam (super hac re sententiam, & quæ in veterum collectaneorum libris offenderim notata, conferam in medium: ne in eodem ego cum multis aliis argumento aut *μυρο*, nihilque posse, aut commodis aliorum studiisque non adco propensè fauere iudicet. Si quid autem hinc compendij emolumentique studiorum conatibus accedat, illis quidem gratulabor, mihi verò gaudebo: Sin minus, obest labor certè bonos omnes, vt benigniùs hosce nostros labores interpretentur, æquique bonique consulant. Itaque vt quid velim cursoris quibusdam notis exequar, in codicibus manu scriptis ante annos septingentos (quod argumentis indubitaris aliquando testabimur) nihil est tanti, quod magnopere alicui fidem faciat, qua epigraphæ fuerint olim insigniti libri tam sermonum quàm epistolarum: Sed facilis est coniectura hac in re tot sensus quot fuisse capita, omnesque pro arbitratu id sensisse, quod instituto videretur maxime idoneum, vt sit ab iis qui in triuijs cõstituti, & itineris ignari, quò se vertant planè nesciant. In tribus autem codicibus Blandiniis & Buslidiano pro titulo ita scriptum est: Incipit primus liber Sermonum Horatii, deinde singula poemata inscribuntur Eclogæ. Quinque autem alij codices nullam omnino habent inscriptionem. Antiquissimus autem ex Bibliotheca Blandinia (quæ nunc, pro dolor, vnà cum Dunensi à barbaris, nec vnquam satis excreandis *οικονομῶν* prorsus lacera, distracta, depredita, exusta est, non sine incomparabili rei literariæ, & omnium disciplinarum immedicabili vulnere,) is inquam habet, Q. H. F. Carmen seculare explici: incipit Eclogarum liber primus, maiusculis quibusdam (ita tamen vt aliquo modo legi possent) characteribus erasis, atque in earum locis depictis alijs, qui lectori *τὰ* Sermonum exhibent: Quare coniecturam facimus hoc antiquissimo habitu ea scripta olim prodixisse in publicum. Sed is, cum malè falsis ingenijs, quibus nihil est mentis, redoleret nescio quid exoticum, nec domi suæ natum, reiecto ex humeris Græco eo schemate inscriptionis, censuerunt ea Latino cultu emitenda. Quod dum faciunt, dēq. eius forma discipulæ non mediocriter (vt est vero consensaneu)

inter sese dissident, scinduntur incerti studia in contraria, vt poetæ verbis vtat: Nam alij quidem libros Sermonum, ex eo fortasse quod dixit, neq. si quis scribat vti nos sermoni propiora, &c. Alij verò contrà ex eo, Sunt quibus in Satyra videar nimis acer, &c. libros Satyrarum inciribendos omnino decreuerunt, maiori certè cum iudicio (vt ego quidem cenſeo) & applausu quàm ceteri, nimirum quod ad imitationem Lucilij non temerè dixeris Horatium Romanos monere voluisse, sui quemque officij. Verùm demirari satis nequeo, quid in mentem venerit illis tam emunctæ naris hominibus, quòd sui quasi immemores, non perinde toti operi indulserint suam epigraphen Græcam atque singulis eius poematis: Nam in codice Buslidiano & Bladiniis singula notata sunt hoc titulo Ecloga 1. 2. 3. &c. quos etiam numeros cum id genus appendice Lambinus nō diffiteatur se obseruasse. Rursum non satis scio quid hoc sit portenti, huic quidem operi inscriptionem hanc esse præpositam, **LIBRI SERMONVM**, & singulis scriptis poematis eam ita penitus ablaram, vt neq. Satyræ vlla nota neque Sermonis appareat. Verumenimvero cum ad me redeo, iniquior meritò videri possum censor alienorum laborum, & non cernere acutum (vt ait Lyricus) vt qui nō videam hos librarios (quicumq. tādē iij fuere) in extruendis (pænè dixeram destruendis) scriptis Horatianis, tam fuisse prouidos, vt futuri non nihil præſagisse videantur, quando ita prioribus adiunxerint posterora, actanto consensu inter se singula coherere scilicet voluerint, vt qui fortasse de suis finibus exorirentur æmuli, non haberent quod iure in calumniam raperent: nam vt inde à capite hanc in intirulandis Horatianis scriptis (vt cum illis loquar) tam præclaram operam ad calcem vsq. (vt fertur) arcessimus: Quis in quatuor Odarum libris eorum industriam non odoretur (adoret dicere volebam) qui bene formatum corpus, mutato capite, totum id monstruosum ostentent? Quis enim non æstimet hoc inopertum, singulas quidem inscribi Odas, toti verò operi præfigi hoc frontispicium, **Q. H. F. libri 4. Carminum**, non etiam, libri 4. Odarum suum nomen proprium. Nunc quæ so lector candide vide quanta cura, quo labore, ingenio, quâra denique industria in insigniendis his scriptis Acroniani illi & Porphyriani cuculi sint vsi? Rursum vt nos aliò transferamus, quàm misera hæc tenus & periculosa contentione per insigniendis hoc *ιστορίαν* laborarunt *ιστορίαν* cum odus? eò namque ventum erat, vt solo *ιστορίαν* nobis reliquo nomine, & vis eius in difficile certamen cum odis descenderit, & si Deus aliquis propitius epodos respexisset, eis aut pereundum, aut in exulium

lium perpetuum fuisset abundum: odis, putā, iam oīum sedem earum vsucapientibus. Postremo non fuit satis his nugientis esse funditus portentis, nisi & se impios declararent. Quid? est ne ab omni humanitate alienum filium familiās nullo suo merito quasi in insulas deportare, nedum à familia nomine & portione hereditaria arcere? Nemini enim vel propriis vnguibus non est notius, quanta iniuria ad Pisones epistola à suis cōepistolis (vt sic loquar) tamquam cohæredibus auulsa sit, reiectaque in locum non suum: aliisque insignibus quam suæ familiæ, omnium oculis exposita, puta, Q. H. F. liber de arte poetica. Quod eo fortasse cōsilio ab eis factum est, ne illi mileræ, sui nominis aliquando recuperandi vlla spes superesset: Quod ei profecto hoc fuisset difficilius, quò minus vnas eadēque sedes occupauerit: Nam in codicibus Blandiniis duobus, Tonfano & Diuizi, ante libros Eclogarum: in aliis duobus Blandiniis & Būstidiano, ante libros *in odū*: in Nannij & Martinio codice locum habet ante libros epistoliarum: vt taceam codices quos Lambinus tractauit. Nunc itaque apud te cogita lector beneuole, num immerito pluribus hic conquerar huiuscemodi iniuriam ab improbis sciolis vt odis & epistolæ ad Pisones, sic his quoque libris, quos nunc euoluimus, esse illatam. Nam quod ita sit; & antiquam horum librorum inscriptionem hanc fuisse, Libri Eclogarum duo: in primis præ se fert vetustissimus codex Bland. Deinde hæc in codic. scriptis manu ad marginem adnotat, nec recens, nec omnino inepta, nobis vestigium non otiosè prætereundum demonstrat, his verbis, Eclogæ habent hæc nomina: si ad Iouem, Prosodia dicuntur. si ad Apollinem, Dianam aut Latonam, Pæanes. si ad Liberum aut Semelen, Dithyrambi. si ad ceteros Deos, Hymni. si ad homines laudandos, viruperandos, reprehendendos, lugendos, Odæ. Sunt enim poemata breuia. Quid? numquid ex his vestigijs vel mediocriter in scriptis versatus, censere merito potest, non aliter inscribēdos hos libros, quàm Eclogarum nomine? Profecto huiuscæ ego rei disquirendæ gratia maiori vterer animo, & *παραφρασεις* non vulgaribus docerem hæc scripta potius Eclogas, quàm Satyras nominandas, nisi iam multis retro seculis doctissimorum virorum consensus vnanimis, meis rebus iuberet imponere modum. Atqui tamen hoc citra culpam omiti nō potest, & sermones & epistolas, aut vno Satyarum nomine inscribi debere, iuxta illud Sidorij hac in re (meo quidem iudicio) non inepti arbitri, vbi ait: Non quòd per Satyras epistolarum sermonumque sales, &c. vtroque enim & amarulentiam irrisiōnemque inuenias, & cum argu-

mento dictionem humanæ consuetudini, colloquique familiari quàm simillimam: Aut illis quidem proprium relinqui vt dicantur Eclogæ, his verò vt sint epistolæ: Nam sermonis nomen, vt latè pater, & in epistolis etiam reperitur, ita minus est commodum ad hæc inter se scripta discernenda: nisi fortasse quis velit (in qua sententia est M. Arnoldus Woulardus vir doctissimus) Satyras quidem ab Horatio ad imitationem Lucilij scriptas, sed non inscriptas, easque, etiam si nominum quædam sint scriptæ ad Mæcenatem, tamen generatim ad omneis pertinere; Epistolas verò ad eos propriè ad quos scribuntur. Sed lectorem remitto ad epistolam ad lectorem post Commentarios positam. Quare his nunc valere iussis, vt ad Commentatorem veniam, & Satyræ hic agnoscam, hoc ad ea quæ scribit tamquam auctarium apponēdum non inutile fore putauit: Nimirum quòd post legem apud Athenienses ab Alcibiade latam contra comœdiæ antiquæ petulantiam, videtur Satyræ sum fuisse originem Cratino auctore: is enim Athenis in festis Dionysij primus eam instituit: ea nimirum de causa, vt personis huiuscemodi, quales erant Satyri, dii valde ridiculi, grauitas illa Tragica, iocis & salibus condiretur. Quod & Horatius in epistola ad Pisones graphicè depingit; inquit, mox etiam agrestis Satyros nudauit, & asper incolumi grauitate iocum tentauit. De etymo autem ipsius nominis Satyræ, præter ea quæ iam diximus, quæque à Commentatore commemorantur, opinatur Varro secundo libro Plautinarum Quæstionum, esse quoddam farciminis genus: Satyræ est, inquit, vbi passa & polenta, & nuclei pinei ex mulso conspersi. Sunt qui à lege Satyræ nomen habere putant: equidem potius contrā, & legē Satyræ dixerim hoc poematis genus subsecutam, quòd velut vno falce comprehendat omnium vitia, vel ipso teste lib. 2. Satyr. 1. Primores populi arripuit, populumque tributum, &c. Ceterum in hac prima Satyræ & Ode prima lib. 1. sunt qui existimant à se dissentire Horatium, sed falluntur, vt arbitror. Nam & hic & ibi in confesso est Horatium nihil quàm vitæ humanæ docere actiones esse minimè constantis, omnesque homines vnum aliquod amplecti studium tantisper dum omnia succedat pro arbitratu. Cōtrā optare & sequi varia, vel exemplo mercatoris in Ode prima, qui dum aura flaret minus secunda, detestato negotio laudabaturium & oppidi rura sui. Ita namque ingenio plerique sumus omnes, inquit Comicus, nostri nosmet perueniet. *qui sit Mæcenat.* hæc enumeratio, aut, Dialectico more, inductio inuerfa est, nam themari postposita est sua ratio, hoc ordine statuenda: nō mercator,

non miles, non agricola, non iuris peritus, non aliquis generis huius alium non beatorem prædicat, ergo nemo sua sorte contentus vivit. *ut nemo.* fors hic est actio, euentum, professio vitæ, ars, honor, ceteraque quibus humana vita sursum deorsumque variè agitur. *seu ratio.* admodum propriè dicit rationem dare, & fortunam obicere sortem (sic enim habent omnes manuscripti codic.) seu fors obicerit, non etiam, fors obicerit. ut aliqui legunt, non aptè: Nam si ratio est eorum quæ sunt semper aut quæ ut plurimum; & fortuna seu fors, eorum quæ præter hæc sunt (ut habet Aristoteles 2. de Physico auditu, cap. 5.) necesse est rationis quidem esse sua munera certo quodam modo dare; fortunæ verò, temerè quævis obicere cuilibet. Verumcui muerò ut hæc res quasi ob oculos posita sit, & quorsum Horatius euadat perspicuè cerni possit, paullo diligentius ad laborandum est, ut quod ab illo *ἡμεῖς*, id à nobis, quò ad eius fieri potest, *ἡμεῖς* discimus discquiratur. In primis nobis pro comperto esse debet, hoc auctoris *ἡμεῖς* ex intimis philosophiæ penetralibus desumptum esse, qualia propemodum sunt omnia, & Satyrarum & Epistolarum argumenta. Naturæ autem (ut aiunt illi) & animorum vi duplex est, quibus tamquam ducibus aguntur humana ferè omnia: altera quidè ratio: affectio. verò & in agendo impetus, est altera, quæ Græcis *ἡμῶν* nominatur. Ratio autem certo consilio iudicioque dirigit & sibi constare facit suas actiones, muneraque & professiones, ut quæ sibi habet adiunctam prudentiam, quæ docet & explanat quid agendum fugiendumve sit; & ob eam causam professiones huius sunt certissimæ, nullis motibus, perturbationibus, casibus, nullis denique fortunæ ludibriis obnoxie. Sed altera illa *ἡμῶν*, quæ in se neque consilium neque modum habet vllum, tam est varia, tam incerta & mobilis, quàm sunt caduca & instabilia, quæ extrinsecus ei obiciuntur: adeò ut hominem sæpe rapiat in præcipitium, extremæque confectari compellat, donec aliquod rationis moderamen quasi frenum ipsi obiectetur injiciaturque. Hanc ego arbitror Horatium significare cuiusque sortem, quæ partim quidem à ratione, eam aliquo modo gubernante, partim verò à fortuna ipsius impetus comite non infrequenti, dependet: cuius insana cæcitate, Cothurno (ut aiunt) versatior factus humanus animus, vel ad quemvis auræ strepitum infelicem, nunc huc nunc illuc impellitur sine recti verique cognitione. Huc facere possent ea quæ à Platone de necessitate, iussisque Dei inevitabilibus differuntur: deque vi aliorum, in qua fortuna sita est, siæ certa fixaque causâ: nec non de fati causis

indubitatis & firmis: Præterea Lachesis illius hic spargere posset suas sortis: verum hæc ipsa cupio esse remota à Christianis & oculis & auribus. *laudes diuersæ.* hæc vitæ condicio tædiofa, quam ex sentia mali alicuius à nobis apprehensi volumus omnes eam alio commutatam, ex eo fonte dimanat, quòd & aliena mala leuiora exilitemus, & nostram cum felicioribus vitam conferamus: quemadmodum ad finem huius Satyræ liquido tradit Horatius. Quare si huiuscemodi molestis affectionibus ire obuiam, easque reprimere desideremus. *παύσαμεν δὲ τούτο, ἀπὸ χόλῳ φροσύνης καὶ ἀφροσύνης καὶ μὴ ἀπὸ τοῦ καλοῦ πορεύου καὶ καλῶν ἐργῶν.* id est, hoc faciemus, inquit Hipparchus in lib. de tranquillitate apud Stob. si prudentiam & temperantiam assecuti, præsentibus vitamur, & non multa desideremus. *fractus membra.* Synecdoche constructionis, habens membra labore militari fracta. Quam fuerit Romanorum militia laboriosa, in ferendo cæmæatu, in gestandis armis, & vallo, plena sunt scripta veterum: ideo vult alius militiam à mollitia per antiphrasim dictam, quòd ea minime mollis fuerit, sed dura & aspera. *quid enim.* coniunctio enim, hic expletiva est, ita ut plenior quidem reddat orationem, sed nihil addat ulterius: talis est, at enim apud Cicer. ad Q. fratrem. at enim inter ipsos existunt graues controuersiæ. sic, sed enim, apud Virgil. Sed enim Troiano à sanguine duci audierat. Plautus, Quia enim metuo ne in aqua summa natet. *cita mors.* sic habent 4. codices Bland. Tonf. Diu. & Mart. *datæ vadibus.* vas, inquit Varro lib. 5. de ling. Latina, appellatus est, qui pro altero promittebat. Consuetudo erat, cum reus esset parum idoneus inceptis rebus ut pro se alterum daret, à quo cauere posset, lege cautum est ab his qui prædia venderent, vades ne darent: & ab eo scribi cœptum in lege mancipiorum, vades ne poscerent, nec dabitur. Hæc Varro. ex quo facile colligere licet, primum vadem dictum, qui ex pactis, conuentis & mancipis sese pro reo, vadimonio obligaret, si fortasse res ab emtore euicta esset, ut apparet ex lege venditionis. At postea cœpit vas quidem dari in re capitali: præter verò in re ciuili & numaria. Quemadmodum Aufonius in suis monosyllabis scribit: Quis subit in pœnâ capitali supplicio? vas: Quis cum lis fuerit numaria, quis dabitur? præ. Alconius autem Pedianus scribit prædes dici fidei iussores, quorum bona prædia dicuntur. *loquacem dædal.* *ἡ ἀνὰ δὲ* certum est hunc Fabium fuisse molestum aliquem percontatorem. ea enim ferè in orbem redeunt, loquacem esse, & percontatorem: nisi quis malit eum elamofum fuisse causidicum,

cum, ad quem omnes certatim ex eodem genere hominum accurrerent patrocini] causa: non tamen enim iudices clamoribus & improbitate actoris impulsus, vel accelerant vel pronunciant sententiam, quam plerumque postea velint esse tacitam. Videtur itaque talem denotare, qui etiam si gaudeat in turba litigantium versari lustrisque, cum tamen nimis hac multitudine tandem posse defatigari. *ne te moter*. locus attentionis à breuitate. *si quis Deum*. vide quàm comòde in hoc statu causæ pro rei magnitudine, de qua hic omnibus secum dictum esse controuersiam, nō iudicem aliquem hominem (vt qui omnes inter se dissentiat) sed Deum introductum arbitrum, si singulis circa damnum alicuius, pro voto faciat satis, vt de his vnicuique partibus æquis, tranquillos & beatos dimittat: quod quidem beneficium ab homine dari nequit, sed ab vno Deo, qui auctor est fortis cuiusque, & tribuendæ, & pro arbitratu suo vel in melius vel peius commutandæ: iuxta illud Davidis: In manibus tuis sortes mear. *buccas inflat*. de arrogantiis & superciliosis, vt inquit Suidas, ἐπὶ τοῖς ἀλαζόνει καὶ ὑπερηφάνοις, quo loco ipse coniungit duo adagia eiusdem sententiæ, ὁ πρὸς ἀνταγωνιστὴν καὶ ὑπὸ πρὸς οὐδέν, id est, supercilii contractis, & buccis inflatis. *nolins*. sic scriptum est in omnibus codic. vt sit modi potentialis, hoc sensu, non possunt, nec æquum est eos velic, vt mutatis vitæ institutis hinc discédant. Tale est illud Virgil. Quicquid eris, nam te nec sperent tartara regem, hoc est, sperare non possunt. Cicer. ad Q. fratrem: Quod labores, nihil est: pro, debes laborare. *iocularia*. ex Quintiliano de ridiculis cognosci potest, quod iocus sit in verbo, ludus in facto; sed alterum frequenter subit vicem alterius, vt hoc loco, iocularia pro ludicis rebus. Sic Iuuenalis, Quoties voluit fortuna iocari, non dicto, sed facto. Quid. Hos signaria iocos tribuit natura puellis, Materia ludunt vberiore viri. *quamquam rid.* hoc est, ridere & verum dicere; ridere autem hic est dicere aliquid visu dignum, aliquid falsi & lepidi, quod rilu mordeat. *crustula*. crustula, inquit Varro, à crusta pulvis, cuius ea quæ vt corium exuritur, crusta dicta. Quare crusta à corio venit, quasi corusta, vt à fide, fidusum, à veru, verbustum, vt caro verbusta apud Plautum. *sed tamen amo*. reditus ad prius institutum, egressus est enim à themate, quasi aliud agens. *ille granum duro*. hic quasi basim iacere incipit futura cōclusio huius *ἐπιχρηματός*, nimirū omneis quidem sequi diuersa studia, sed ad eandem collimare finem vltimam, putā auaritiā. *ille granum*. periphrasis agricolæ. *pauca*. mercatores. *vt in otia sua*. egregius auaritiæ prætextus, ab otio & quiete sensu, iis hominibus ferè perpetuus, qui sordido quaestu rem fa-

ciunt, quem prætexunt inopi senectæ: ita sit vt neque iuuenes, neque senes beatè vitam transigant, vt eleganter habet hoc epigramma ἡδὴ λὸν ἤντην, ἀλλὰ πίνης, οὐ γὰρ ἡνὶ πλάσιος εἶμι, ὡς μέσος ἐν πάντων οἰκτρὸς ἐν ἀμφοτέροις. ὅς τότε μὲν χρεὼν δαί δυνέμω, ὅπότε δὲ λὸν ἔχει, οὐδ' ὅπότε χρεὼν μὴ δύναιτο. τὰ ἔχω. Quod ita Latine reddidi: Pauper eram iuuenis, diem premis ipsa senectus: Hei mihi, tunc iuuenem, nunc dolet esse senem. Vti cum poteram, mihi nil erat æris in arca. Vti cum nequeam, nunc mihi plus satis est. *paruola nam ex*. paruola habent Bland. codices. argumentum ab exemplo peculiari sordidis, qui magno quidem labore aut se bona conquirere, sed non perinde fatentur se non in omnibus respondere indutitiæ & sagacitati ipsius formicæ; nam quæsitis non vtuntur dum tempus postulat ipsius instat. *atque addit a*. nunc renascantur fruges secæ ore sepultas, inquit Baupista Māruanus in Eclogis. *quæ sitis*. acquisitis cibis. *sapiens*. in hoc consentiunt omnes manuscripti codices. nam moderatè suis vi docet sapientia. *demonstrat*. in omnibus scriptis præter Mart. neque hiems i. m. festinata narratio per alynteton. *dum ne*. ὡς μὴ, vt ne. *παλιν*. nisi malimus sic exponere, *dum ne*. donec, vel dummodo non sit alius te diuor. *quid iuuat*. amica monitio, cum tacita obiurgatione. *defossa terra depo*. id est altius fossa, vt de lassare, supra, valde lassare. Hæc autem oratio, deponere pondus immensum defossa terra, an præpositionem requirit, pro deponere in defossa terra, non ausim dicere: nam deponere hic aliam quàm propriam vim notare videtur. verum hoc disputent Grammatici: ego certè huic similem video vsurpasse Columellam lib. 5. cap. 4. de vineis loquentem: Omnium autem factorum ferè eadem est condicio, nam vel scrobe vel sulco semina deponuntur. *timidum*. proprium auare, is enim perpetuò sollicitus est, ne diuitias paratas amittat, vt Euclio ille Plautinus. sic Aristoph. ἀλλὰ λέγουσι πάντες, ὡς δ' ἐπὶ δότωρ, ἐδ' ὁπλῆτος, hoc est, Quin distant omnes diuitias esse quid timidissimum. Euripides de auaro qui aurum seruat defossim, αἶε, ἰγὰρ ὅψ' ὥσπερ αὐτὸν ὀλέσει καλὸς, φύλακα δὲ μᾶλλον χρημάτων ἀδιδίμωτα. hoc est, hunc ego nequaquam beatum nominauerim, sed potius scilicet diuitiarum custodem. *quod si continuas*. ad nummum unum: iuxta illud Perij Satyr. 2. ne quicquam fundo suspiret nummus in imo. *quid habet p.* ἢ pulchrū est hic bonum vtile: vsu namque splendescit pecunia. *milis frumenti*. per l vnicum in omnibus scriptis. *sua truerit a*. per trituram reddiderit. aut est hypallage, pro truerint tuam arcem, dum excutere trituranenturque. estque concessio. vel subiungere est opus τὸ ἐπὶ,

SUS.

aut similem particulam; ut hæc sit sententia: sit ita ut tua arca, &c. vel, etsi tua arca terat cent. mil. fru. non hoc, id est, non ideo capacior est tuus venter meo. sic enim arbitror accipiendum ut hoc, ut postea et eod. *reticulum*. reticulum apud maiores notat varia, est enim quo religatur coma, Capillare ipsi Martiali. est & Pastillus odoratorius, ut postea, Pastillos Ruffillus olet, Gorgonius hircum. Cic. reticulum ad nareis apponebat plenum roseæ. hic autem capitur pro sacculo ad panem gestandum, siue loculis ad reponendam pecuniam. Vegetio est follis. Ostendit à simili avarum non esse melioris conditionis in exaturando ventre, ex amplissimis suis diuitiis, quam sit seruus, cui inter venalitos ab opere yacuos, panarium gestanti ex dimenso diurno, æqua cum aliis portio dabatur. *vel dic.* respondeo auare. *Aufidus*. perpulchra, & huic comparationi aptissima allegoria, quam lubet paucis euoluere, ut tegumento detracto res aperta sit omnium oculis. Fonticulus hic, est natura recti & honesti particeps; flumen autem magnum, vita & conuersatio humana: ex fonticulo haurire, est melioris illius naturæ ductum sequi, qui vnicus est simplex, & ab omni vitiorum inquinamento purus, & sine vlllo strepitu tranquillus: ad flumen non procul à capite desium, id est, vita nondum perturbatus agitata, seruat sui fontis magnam quidem integritatem: verum vbi ad multa iam stadia ab origine sua, atque adeo miliaria delabitur, fit aqua pluuia turbatum, vnde quaque torrentibus, riuus, lacuni; omnia cœnosa secum omnemque immunditiem deuchentibus, cuius in ripa subsistere periculosum: aquam quoque ex ea hausam bibere & noxium est, & plerumque mortiferum. Ad hunc modum conuersatio humana est eò purior, quò propius abest à natura recti conscia; verum vbi longius ea valere iussa, cœpit implicari suis affectibus, ita tota redditur ab origine sua aliena, ut vix scintillam recti in illa emicare videas; hinc adest dolus, istinc periurium, illinc furta, rapinæ, cædes, ambitio, assentatio, ceteraque omnium vitiorum cæterua, quæ, tamquam putidi riuuli, & cœnosa, tanto impetu & furore rapiunt hominem, ut natura neque sui recuperandi vllas vires habeat, neque illum ab interitu vindicandi, sed vitam amittat in vndis. Quinetiam dictum hoc Horatii simpliciter accipi potest, ut adnotauit Arnoldus Woulardus; ita ut per magnum flumen & fonticulum intelligamus immensas & mediocres opes, ut respiciat dictum illud Hesiodi ἀντιμετρώδης, dimidium plus toto. *ut bona pars*. subiectio: qua ostendit Horatius cedendum quidem esse multitudini, sed non cum ea sentiendum, nisi quis velit libe-

ter errare à vero & recto. *quantum id fa.* sic habent codices Bland. Marr. & Tonf. cum hac adnotatione: quia seruit pecuniæ. *ut quidem Ath.* Cōmentator existimat hoc ad Timonem Milanthropum pertinere, sed mihi non fit verisimile, propter hoc Aristonymi apud Stobæum, Τίμων ὁ μετάνθρωπος, σιχαῖα φη τὸν κερκαῖν εὐαγ, ἀπλησίαν καὶ φιλοδοξίαν. hoc est, Timon ille olor hominum elementa malorum esse dixit, insatiabilitatem & ambitionem. Verum ad margiam vnus codicis Bland. scriptum inueni, hic quidam notatur Fabius. *Tantalus à l.* quam lepidè, καὶ πικρόδω, avari quasi aurem vellicat, inducta hac Tantalii fabula; non est enim ouum ouo tam simile, quam avarus Tantalus, quæ mentotenus in aquis stantem, camque haurituentem ipsa subterfugit, quemque ut Dij decreuerunt in perpetuum sitire, ita avarum suis vti bonis non sinit dea auaritia. De genere verò apud inferos eius supplicij, inter sese diffentent auctores. Homer. ὀδυσ. λ. eum Horatio facit. At Pindarus cum Euripide vult imminens capiti saxum perpetuo minari casum cum ingēni horrore Tantalii. Elegans est epigramma γάλλων lib. 4. epigram. in effigiem Tantalii: ὅτος ὁ πρὶν μετάνθρωπος σιωπῆτι, ὅτι ὁ ἐνθὺν πικρὴν κερκαῖαν πλησάμενος πόντος. Νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμαίρεται. ἢ φθονερὸν δὲ καὶ σῖσι καὶ χρέος ἐστὶ πεποινητόν. Πέντε λόγοι τὸ τέρδιμα, καὶ ὅρμα μάθων σπῆς, δὲ γλώσσης προσηπίας. ὡς ἐκ γλώσσης ὁμοῦ. hoc sic Latine à me versum est: Pristinus hic conuiuia Deum, qui plena liquoris Sæpius exhausit pocula Nectarei: Nunc guttam potus mortalis deperit, atqui iugiter à labris inuida lymphæ fugit. Hoc bibe, ait, signum, sed & orgia discere tacendi, Has dare me pœnas lingua proterua iubet. *mutata nomine.* δαίδωρος fabulæ. *saccis.* sacci vel sacculi suprà meminimus in dictione reticuli. hinc saccularij Vlpiano, qui magicis artibus, & hos auarorum loculos incantare, & pecuniam interuerrere credebantur. *σικκίζεν* enim, ἐστὶ τὸ σικκινῶσαι διὰ τὴν κλοπὴν τοὺς σάκκους, ut habet Helych. id est, euacuare per fraudem ipsos loculos seu saccos, ut non immerito magna cura suis saccis indormirent. *nescio quo v.* sic legitur in 3. Bland. Tonf. Busl. Diu. codic. videtur autem hic locus alludere ad ea Menandri apud Stobæum, τὸ ἀργύρεον εἶναι μετακίον σοι φαίνεται, οὐ τῶν ἀναγκαίων καὶ ἡμέτερον μόνον τιμὴν παραχρῆσθαι δυνάμεν ἄρτων, ἀλφίτων, ὕδατος, ἰλαίου, μίξτος δὲ ἄλλων τινῶν. id est, argentum ὁ adolescens tibi videtur, non modò rerum necessariarum quotidianè pretium præbere posse, ut panis, polentæ, aceti, olei, sed quippiam habere maius. *quibus doleat.* dolor hic paupertatis comes est, ex quo tamquam ex opposito intelligitur hæc sententia, adde

addis præter hæc, quæ corpori alendo sunt necessaria, ea etiam bona, sine quibus non licet in voluntate vivere, summoque bono frui, genioque per omnia indulgere, quod nemini fortasse est integrum sine vii pecuniæ; quæ tamen si negentur, natura docet, summoque malo afficitur, ex Epicureorum sententia. *an vigilare m.* à periculis, molestia, metum docet auaro. vii bonorum esse pauperum non. *si si condo.* frigus hic non est elementaris ea qualitas quæ mensibus hibernis corpus adurit, quæque facit etiam sine fomentis adhibitis à medico pelli potest; verum hic horror à aquæ intercuris, quem hydropem nominamus. is enim lecto corpus graui: ex affligit, id est, ad lectum: hic opus est medico qui suscitæ afflictum ac reddat amicis. *affligit.* habent omnes codices, præter Tonsl. qui hæc affixit. *ac reddat na* tres. Bland. codices habent, ac gnatis reddat, quod magis est sonorum. *non vxor.* remouet ea quæ commoda dicebat se expectare ab amicis, qui multo eum iocundare magis optant, quam pristina relictui familiaritati, vt, si non viuus, mortuus saltem prodesse possit: *si cognatos.* In duobus Bland. codicibus reperi hæc interrogatiue scripta, per an, ad eum vsque versus. *denique sit finis.* verum visitata doctis lectio mihi probatur magis, nimirum vt hæc sit clausula remotionis superioris: at enim coniunctio hic est illarum per enallagen, pro quare, itaque, ergo, aut simili, sicut *etiam* apud Homerum, *etiam* videtur *etiam*, *etiam* videtur *etiam*. Tale est & illud Ouid. 2. Metamorph. Vix me paritur vbi actus incalere animi, cernique repugnat habentis. At tu, funesti ne sim tibi muneris auctor, nate caue. In hunc ergo modum hæc collige: Quare & auare, si cognatos, quos nullo labore dat tibi natura, velis seruare amicos, infelix operam perdas, id est, perdere debes, potentialiter. Atqui hæc illatio, parum certe Dialectica, non nihil habet scrupuli; quare opinor eam non primoribus tantum labris (vt aiunt) degustandam: si quid autem præter eos quos vidi interpretes hic conari velim, lector candidus, id in bonam partem accipiet. sibi quæ persuasit, ne laureolam non quærere in multis, sed sibi plus certis operam dare: quod facile deprehendet in ratiocinatione supra posita, si Dialecticos canones pressius consulat, nam si Connexa (quam Hypotheticam seu condicionalem nominant) ea demum vera est quæ partem prioris significat sine posteriore vera esse non posse, hæc Connexa, si tu auare velis cognatos seruare amicos quos nullo labore dat tibi natura, infelix perdis operam, planè falsa est & inualida, nisi per Synchylin (quæ figura est Horatio familiarissima) addas & nullo labore, (pro studio & bene-

meritis) prioribus, non etiam verbo, dat, ad hunc modum, si nullo labore velis seruare amicos cognatos, quo tibi natura dat, infelix iudis operam. alioqui enim prior pars vera esse poterit per lubi-intellectionem eius vocis, munificencia, aut similis aliunde petita, cum posterior pars non fuerit vera, nam auarus si sit in cognatos liberalior, non perdet operam, sed eos retinebit amicos. Dominus V Voulardus censet & nullo labore, esse exaggerationem ingratitudinis, quæ sententia quoque non displicet, modò hic sit ordo horum versuum, At si tu infelix, his tuis moribus & auaritia cordibus, velis cognatos seruare, quos natura tibi dat amicos, etiam nullo tuo labore, perdas operam. Iudicet lector doctus. *perdas.* codex vnus Bland habet perdes; M art. peidis. reliqui omnes perdas. *in campo.* sic scriptum est in omnibus antiquis, vt sit motus in loco. *afellum docet.* Erasmus in Chiliadibus habet, afixum sub iteno currere doces, id est, doces indocilem: cui contrarium est, *non inueniuntur* *in idio.* hoc est, equum in campum supp. prouocas *parentem curr.* hoc est, doceat parere & currere, vt supra, ridetem dicere verum. *denique sit finis.* adue. bium denique, pulchrè notat hæc vltimâ esse cõtentionem cu exhortatione, vt aliquando sui m'ertus auarus, vtatur cõsentis & miserè vivere desinat. *ne faciat.* in hac scriptura cõsentiant omnes scripti codices, nec reuera aliter legi debet, quia suadet Horatius auaro, ne faciat quod Numidius quina. &c. & ita hunc locum refert Sosipater Charisius lib. 2. de cõiunctione, his verbis. Itè & ne, accentu acuto imperatiua recipit, vt, ne fac. Quoties verò graui accètu, pro eo quod est, *non fac*, accipitur, optatiua recipit, vt apud Horatium, ne facias quod Numidius, &c. Nonnumquam, etiam si acuto accentu efferatur, optatiua quoque recipit, vt, ne facias, ne scilicet: sed interest inter hoc & illud, quod diximus, ne fac, quod hic imperamus superius suademus. Hactenus Charisius, apud quem etiam vides seruatum hæc dictionem, Numidius, de qua etiam num magna fuit controversia ex codicibus manu. quænam ea esset, an Vmidius, Vmidius, Humidius, Fusidius, an Vuidius, legi deberet, vt ait Nannius noster per *avrioppeu*, cum eo, inquit. nihil fuerit siccius *non longa.* attentio à breuitate. *metiretur.* metiri nummos non perinde nouum & inauditum est ac nominis *reuerisimus* maximopere pretiū. *fortissima Tyndaridarum.* magna me teneat admiratio viros etiam doctissimos in hac dictione Tyndaridarum, canones Gramaticos de Patronymicis in es masculinis, & in is, femininis, misuisse l'usque deq. habere, vt fertur, quàm *in idio* explicuisse pro Tyndaridū, quæ filia fuit Tyndari: vt alio uero alium

alitur apud Lucretium. Profecto Castor & Pollex Tyndaridæ merito cum quibusdam de iniuria grauissima expostulent, qui totorum Clytemnestræ & Helenæ de patricidio causam ipsis communem faciunt, in masculis scilicet intelligendo feminas. Quanto rectius certe Iuuenalis fratres ab huiusmodi cæde liberans, ait ad finem Satyr. 6. Occurrant malis tibi Belides, & Eriphylæ, mane Clytemnestram nullus non vicus habebit. hoc tantum refert quod Tyndaris illa bipennem insulam & satram læua dextrâq; tenebat, &c. Nam & Belides, Beli filia quinquaginta suos maritos occiderunt, præter Hypermetram: & Eriphylæ cædi passa est Amphiarum maritum per prodigionem. *Ut uisam Nauis, aut sic ut No.* sic habent omnes scripti codices. *Est modus in.* hoc enim pro confesso est apud omnes sanos, *μὴ σόφους ἀνθρώπων*, hoc est, virtutem in mediocritate consistere. huc facit illud Pythagoræ, *μηδ' ἀπαιτῶν πλεονεξίᾳ ἀπαρκεσθῆναι ἐν ἡμῶν. μηδ' ἀντιπαραδοξοῦναι. μέτροι δ' ἐπιπᾶσαι ἄριστον*. id est, ne sumus temerè & importunè secens, sed neque illiberalis esto: modus in omni re est optimus. *illuc unde abij.* Superioribus annis euulgauit Commentarios nostros in hunc locum, sed obsecruius (fateor) exposui nostram sententiam: Qua gratia Henricus Stephanus vir doctrina in primis excellens nos tacite quidem, sed candidè monuit: quo utinam docendi modo docti inter se liberaliter & non maleuola cauillandi lasciuia gauderēt, multo certè rectius agerentur omnia: nunc propter Archilochicam illam mordacitatem, quæ ferocior sæpe est quàm deceat humanitatē (taceo Christi profissionem) & disciplinæ passim malè audiunt, quod inflare credantur animos, & harū doctores. uiris principibus odio sunt & neglectui. Nec me Hercules, immerito: nam qui præcipiunt ea quæ recta sunt, iis ne conuenit iniquè aut dicere aut facere? Profecto hæc beneuola Stephani significatio effecit ut & hunc locum & alios, ut postea patebit, pressius examinarem. Quo nomine magnoperè me lætor in ere eius esse: quod maiori cum fenore ut accipiar, uelim ab eo, si per occupationes liceat, in aliis quoque locis id fieri quos minus aptos vel apertos existimabit. Ceterum ut illuc unde abij redeā, hæc est in scriptis nostris ante annos aliquot vulgata lectio. Reuertitur Horatius ad primum *ἐξ ἑρμῆς*, &c. rectius hoc modo: Post *ἐκ βασιλῆος* ad fabulam Numidij, & cōparationem Næuij & Nomentani redit ad auarum, ut ostendat inconstantiam humanæ præcipuam causam esse habendi siem sub prætextu quietis & otij senilis. *nemo ut avarus.* hæc vulgaris lectio in duobus est cod. Bland. Diuizi, Tonfani, Marr. Buss. Nan. sed re-

tius Blandin. habet, *nemo ut auidus*, sine elisione vocalium, quod in hoc auctore inuentu non adeo rarum est. quartus autem Bland. & antiquiss. habet, *quis nemo ut auidus*, quæ lectio mihi videtur optima. In Diuizi codice *τὸ quis*. ponitur supra *τὸ ac*. postea, *ac potius laudet*, quod non suo loco positum hic ponendum curauit in hac sententiam: Qui fit ut nemo alius in sua sorte sibi plaudat ut avarus (populus me sibilat, at mihi plaudo) sed omnes potius laudent diuersa sequentibus: rursus, Qui fit ut nemo tabescat, &c. nemo se maiori pauperiorum turbæ comparet, & sic, ut avarus, hunc atque hunc superare labores, & ut sic festinanti semper locupletior obster, sed omneis alij potius laudent diuersa sequentibus? Cuius inconstantia causam supra dixi esse avaritiā sub uelamine senilis quietis, quæ quasi fons est & scaturigo malorum omnium, ut habet Apollodorus apud Stobæum, *ἀδία χυδόν τὰ τὸ κερδαλέον τῶν κακῶν ἱερῆας, ἐν φιλαργυρίᾳ γὰρ πάντες εἰσι*. id est, propemodum caput malorum nominasti, avaritiæ enim insunt omnia. hinc ait Horat. omneis errare petturbatique, nec aliquem sua sorte contentum tranquille viuere, nec beatū vita cedere, non avarum, qui licet sibi plaudat, tamen à rapiendo numquam cesser, non alios ob inconstantiam, qui suæ iortis pertæsi semper maius lucrum ambitiosi sectantur. Quod autem sint in avaritia cetera ferè mala, testatur Horatius ad finem Epistolæ lib. 2. ad Florum, inquit: Non es avarus: abi. quid cetera? iam simul isto cum vitio fugerit: caret tibi pectus inani ambitione, caret mortis formidine, &c. Ita namque legitur locus ille in scriptis omnibus quæ mihi videre contigit, ut ibi dicemus, auspice Christo. Henricus Stephanus hunc locum paulo aliter exponit, ut mihi uideretur, inquit: Qui fit ut nullus avarus ita sibi placeat ac potius laudet diuersa sequentibus, ut alij faciunt? Sed ea ab hac nostra relatione tantum discrepat; nos enim miramur alios non esse cum auaro in instituto uitæ stabileis: ille verò contrā, miratur avarū non sentire cum aliis & laudare diuersa sequentibus. diiudicat lector. *ac potius lau.* Bland. antiquiss. cod. & Sil. habent *ac sic festinanti*. dum rapiendis opibus dat avarus operam, fit ut ditiorum cōparatione numquā sibi acquiescat & satis animo faciat. *locupletior obster*. sic habet cod. Tonfani sine ulla litura. cuius lectionis mihi auctor est Stephanus, cum ad eius coniecturam diligentius scripta nostra perlego, à quo non dissensio. *inde fit ut. r.* huius sententiæ concinit illa Phauroini philosophi apud Stob. *οὐδὲν γὰρ οὐκ ἀπαιτῶν, οὐκ ἐλάττω ἔχει ἀνθρώπος. ὅτι δὲ οὐδὲν οὐκ ἐλάττω ἔχει ἀνθρώπος. ἀφορμὴ δὲ τὴν ἐλάττω. ἀγνοῖα καὶ πενία*.

πονημίους, ἢ δὲ τῶν κακοῖς ἐστὶν μάλλον δυστυχί-
 πης. ἰὰν δὲ γὰρ ἰς τὰς ἀγαθοῖς ἐστὶν τοὺς περὶ τὰς
 κακοῖς ἐστὶν τοὺς ἰδὲ ἰστέον, ἀποβλέπων. αὐτὸς λυπηρὸς. hoc
 est, nemo sanè adeo dives est, qui non pauciora
 habeat quàm desideret: at illi qui animo futurus
 est tranquillo, & bene composito, oportet in læta
 fortuna alios respicere qui pauciora bona possi-
 dent: in sinistra autem infeliciores: Si verò in pro-
 spera fortuna meliorem, aut in aduersa minus
 malam spectaueris, perpetua tristitia laborabis.
vita cedat. hæc vera est, & genuina lectio, in ea
 namque correspondent omnes cod. manus. præter
 Diuæ. nec est cur de ea quis ambigat cum sit ap-
 positissima & Latinissima: Nā cedere vita, est hic
 quasi vltro & forti animo ex hac vita migrare,
 exacto iam vitæ curriculo, quemadmodum solet
 conuiua exauratus discedere magno cum deside-
 rio. Verùm quia perpauci se beatos in hac vita præ-
 dicant, perpaucos ait Horatius inueniri qui liben-
 ter vita cedant, & hinc abeant ad superos. Ad hūc
 modum dixit Cic. ad Octauium: Cedom vita,
 quæ quamquā sollicita est, tamen si profutura est
 reipub. bona spe posteritatis me consolatur, qua
 sublata non dubitanter occidam, atque ita cedam,
 vt fortuna iudicio meo, non animus mihi desuis-
 se videatur. *ne me Crispini.* elegans occupatio
 τῆς δὲ αὐτοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ, quo vitio ad nau-
 seam vsq. laborabat hic Crispinus Lippus Stoicus.

E C L O G A I I.

C V P I E N N I V S.

A M B V B A I A R V M collegia pharmacopola,
 Menduci, mimæ, balatrones, hoc genus omne
 Mastum, ac sollicitum est cantoris morte Tigelli.
 Quippe benignus erat. cetera, hic ne protigus esse
 Dicatur, metuens, inopidare nolit amico,
 Frigus quo, duramque famiem depellere possit.
 Huic si percuncteris, aui cur, atque parentis
 Præclaræ ingrata stringat malus ingluuie rem,
 Omnia conductis coëmens obsonia nummis:
 Sordidus, atque animi parui quod nolit haberi,
 Respondet. laudatur ab his: culpatur ab illis.
 Fusidius vappæ famam: times, ac nebulonis,
 Diues agru, diues positus in sœnore nummi.
 Quinas hic capiti mercedes exigit: atque
 Quanto perditior quisq. est, tanto acrius urget.
 Nomina sectatur modo summa veste virili
 Sub patribus duris tironum. maxime, quis non,
 Iuppiter, exclamet, simul atque audiuit: at in se

Pro quaestu sumtum facit. hic, vix credere posse,
Quam sibi nō sit amicus: ita vt pater ille, Terenti 20
Fabula quem miserum nato vixisti fugato
Inducit, non se petus cruciaverit, atque hic.
Siquis nunc querat, quod res hac perimet? illic:
Dum vitant sit vlti vitia, in contraria currunt.
Malthinus tunicis demissis ambulat: est qui 25
Inguen ad obscenum subductus vsque facetus,
Pastillos Rufillus olet: Gorgonius hircum.
Nil medium est. sunt qui nolint terigisse, nisi illas
Quarum subsuta talos tegat instita veste.
Contrā, alius nullā, nisi olentis in fornice stantem. 30
Quidā notus homo, cum exiret fornice: mactæ
Virtute esto, inquit sententia dia Catonis.
Nam simul ac venas inflauit terra libido:
Huc iuuenes æquum est descendere: non alienus
Permolere vxores. nolim laudatier, inquit, 35
Sic me, mirator cunni Cupiennius albi.
Audire est opera pretium, procedere rectè
Qui mæchus non vultus, vt omni parte laborent:
Viq. illis multo corrupta dolore voluptas,
Atque hac rara, cadat dura inter saepe pericla. 40
Hic se præcipitem recto dedit: ille flagellu
Ad mortem casus fugiens hic decidit acrem
Prædonū in turbā: dedit hic pro corpore nūmos:
Hunc perminxerunt calones: quin etiam illud
Accidit, vt euid. in testem caudamque salacem 45
Demeteret ferrum: iuro omnes: Galba negabat.
Tutior at quanto merx est in classe secunda?
Libertinarum dico: Sallustius in quas
Nō minus insanit, quàm qui mæchatur. at hic si,
Quæ res, quæ ratio suaderet, quæq. modestè 50
Munifico esse licet, vellet bonus, atque benignus
Esse: daret quantum satis esset: nec sibi damno,
Dedecorq. foret. verum hoc se amplectitur vno:
Hoc amat, hoc laudat: matrōnā nullā ego tango.
Vt quondam Marsæus amator Originis, ille, 55
Qui patrium mimæ donat fundumq. larémq.:
Nil fuerit mi, inquit, cū vxoribus vnquā alienis.
Verum est cū mimis: est cum meretricibus: vnde
Fama malū grauius, quæ res. trahit. an tibi abūde 60
Personam satis est, non illud, quidquid ubique
Officit, evitare? bonam deperdere famam,
Rē patris oblimare, malū est vbiq. quid in rer-

- Est in matrona, ancilla, peccasse togata?
Villius in Fausta Sylla gener, hoc miser vno
65 Nomine deceptus, pœnas dedit vsque superque,
Quam satis est, pugnis casus, ferroque petitus,
Exclusus fore, cum Longarenus foret intrus.
Huic si mutonis verbis mala tanta videntis
Diceret hæc animus: quid vis tibi? nūquid ego à te
70 Magno prognatum de posco consule cunnum,
Velatumque stola, mea cum conferui ira?
Quid responderet? magno patre nata puella est.
At quanto meliora monet, pugnantiq; ista
Diues opis natura sua: tu si modò rectè
75 Dispensare velis, ac non fugienda petondia
Immisere? tua vitia, verumne labores,
Nil referre putas? quare, ne poeniteat te,
Desine matronas sectari: unde laboris (Cru.
Plus haurire mali est, quàm ex re decerpere fecu-
80 Nec magis huic inter niueos, vni deusq; lapillos,
Sit licet hoc Cerinthe tuum, tenerum est femur,
aut crus
Rectius: atque etiam melius persape togata.
Adde huc, quòd mercem sine fuci gestat: aperre.
Quod venale habet, ostendit: nec, si quid bo-
nesti est,
85 Iactat, habetque palam: quavis quo turpia celet.
Regibus hic mos est, ubi equos mercatur opertos,
Insufficiunt, ne, si facies (vsape) decora,
Mollis sula pede est: emtorem inducat hiantem.
Quòd pulchra clanes, breue quòd caput, ar-
dua ceruix:
90 Hoc illi rectè, ne corporis optima Lyncei
Contemplerè oculis, Hypsæa cecior, illa,
Quæ mala sunt, spectas, ô crus, ô brachia: verum
Depygii, nasuta, breui latere, ac pede longo est.
Matrona, præter faciem, nil cernere possit,
95 Cetera, ni Catia est, demissa veste tegenti.
Si interdicta petes, pallo circumdata (nam te
Hoc facis insanum) multa tibi sum officient resi-
Custodes, Iollica, cimiflanes, parafita.
Ad talos stola demissa, & circumdata palla,
100 Plurima, quæ inuideant purè apparere tibi rem.
Altera nil obstat, Cois tibi pane videre est
Vt nudam: ne crure malo, ne sit pede turpis
Metiri possis oculo latui. an tibi mania

Insidias fieri, pretiumque auellier amè.
Quam mercem ostendi? leporem venator vt alia 105
In niue secleretur, positum sic tangere nolui;
Cæcat, & apponit. meus est amor huic simili: nã
Transuolat in measo posita: & fugientia caprat.
Hæcine versutis speras tibi posse dolores;
Atque astus curasque grauius è pectore tolli? 110
Nonne cupidinibus statuat natura modum? quem,
Quid latura, sibi, quid sit dolitura negatum,
Querere plus prodest, & inane abscondere soldo?
Num, tibi cum faucibus viri sitis: aurea quavis
Potula? num esuriens fastidus omnia, præter 115
Rauor, & rhombusq; sumet tibi cū inguina: nã, si-
Ancilla, aut verna est præstò puer, impetus in què
Continud fiat, malis tentigine rumpi?
Non ego: namq; parabile amo Venere, facilem q;
Illam post pauco: sed pluri, si exierit vir: 120
Gallus hæc Philodemus ait: sibi quæ neq; nãgno
Stet pretio, neque cunctetur, cum est iussa, venire.
Cådula, rectaq; sit, mûda hæctenus, vt neq; lōga,
Nec magis alba velit, quàm det natura, videri.
Hac ubi suppositus dextro corpus nubi lauo, 125
Ilia, & Egeria est: do nomen quoslibet illi.
Nec moruo ne, dum fuit, viri tux recurrat.
Ianua frangatur: latret canis: vni que magno
Pulsa domus strepitu resonet: vel pallada lecto
Defilæat mulier: miseram se conscia lament: 130
Cruribus hæc metuat: doti depensa: egon et mi.
Disincta tunica fugiendum est, ac pede nudo:
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miserum est: Fabio vel iudice vti: cam.

COMMENTATOR.

AMBUBATARVM collegia, In hac Satyra M. Tullij Hermogenis modulatoris mores describit. Thema autem huius Satyræ est, dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. Ambubaie autem sunt mulieres vagæ ac viles, quibus nomen hoc, causa vanorum & ebrietate balbutientium verborum videtur esse inditum. Aliiter. Ambubaie dicuntur mulieres tibicinæ lingua Syrorum: etenim Syris iibia, siue symphonia ambubaie dicitur. balatrones, hos luxuriosos ac perditos vocat: à Seruilio Balatrone, cuius in secundo libro meminit: ex huius autem nomine similis vitæ homines balatrones sunt appellati, à balatu fortasse dictis, quæ vox intorta est & ridicula. Legitur &

ror & barathrones, qui bona sua denotando quasi in barathrum mittunt. Idem & blaterones proprie dicti sunt à blatiendo, id est, vaniloqui. *cantoris morte*. mutato nomine per invidiam cantorem pro musico posuit tum oblectatione, fuit enim modulator optimus, in Sardinia natus: Is fortasse carmina Horatii negabat satis peritè & modulis suis descripta, & ideo carpiatur ab illo. *Tigelli*. Marcus Tigellius Hermogenes musice artis peritissimus, & vocis eximie C. Iul. Cæsari dictatori familiaris fuit, & post Cleopatraz acceptus maximè, Augusto quoque Cæsari amicissimus, eò quòd dulce casset & urbane iocaretur, adeò ut inter familiares & domesticos haberetur: sed is adeò largus erat, ut musicis, scenicis, scurris & circulatoribus multa donaret: quare ob mortem eius omnes tritati sunt. Huius autem exemplo monet omnes avaros, ut muneribus sibi quarant amicos. *benignus*. *αυρογολία*. largus, non enim benignus erat, sed prodigus. verum hoc dicit ex illorum peruatione, quibus benignus donando habebatur. *contrà*, *hianeps* avarus, & quicumque alius diuersa vitæ. *hinc si per*. profusum si interrogaueris, inquit, cur maiorum suorum res vitas, pecuniam deuoret? respondebit, se nolle videri sordidi pusillique animi, quod alij laudabunt, & alij vituperabunt. *præclaram rem*. amplissimum patrimonium. *ingluuius*. ingluuius est gulæ voracitas, quæ normam, & modum, siue gratiam non habet. *stringat*. consumat, attenuet; deminuat, radat: sumta in metaphora à ramis quos stringimus: quando illos nudamus foliis, ut Virg. ecloga 9. hic vbi densas agricola stringunt frondes, &c. *malus*. sibi nequus. *conductus*. nummis scænoris sumtis: nummi enim quasi conducuntur pro quibus merces soluitur: quod facere solent adolescententes qui sub diuis parentibus viuunt, qui aliquando etiam centesimas solvunt, ut pecuniam à scænatore accipiant. *Fusidius*. avarus quidam scænator. *laudatur ab h.* à frugi hominibus. *ab illis* à sordidis & avaris. *vappa f. s.* id est, nisi acriter exigat vsuras, metu ite dicatur vappa & nebulo, id est, vilis nugator, qui nescit rē facere. *nebulonis*. Nebulones Comici seruos vileis, & fraudulentos nominant. *hic*. Fusidius. *capiti*. à summa capitali. *quintas merces exsecat*. id est, quintascentesimas de sorte deducit in singulos menses, quas aut accipit, aut in tabulis notat. *quantà perditior*. tantò, inquit, grauioribus vsuris onerat vnumquemque, quantò intellexerit eum negligentiùs rem suā augere. *urgat*. insistit ad dandam pecuniam scænor. *nomina scænatur*. obiectionis tacite solutio, ne quis fortasse putaret non inueniri, qui pro scænore quintascentesimas reddere

vellent, ostendit quibus hoc fiat, inquiens, sectatur nomina tironum, qui nuper exuta prætexta sumserant virilem togam, ardentiorēque sunt ad explendam suam libidinem, qui, cum nihil accipiant à diuis, id est, nimis parvis patribus, cogunt adire scænatores, qui etiā sunt rā præcipiti auaritia, ut non dubitent filiis familiā pecunias credere, dummodo grauiorē vsuras imponant; quod libenter adolecentes faciunt, ut pecuniam accipiant. *sub patribus d.* non licebat per Senatūconsultum tironibus scænerari, ne bona paterna prodigerent. *maxime, qui n.* exclamatio in detestationē. Quis, inquit, non miretur, cum audierit illum quinque centesimas exsecare, & exclamet, o maxime Iupiter: *at in se. ὑποφωγῶ*. fortasse dicit aliquis: at questum suum erogat in victum, & pro maiori questu, vade nascitur opulentia, maiorem sumtum facit, & plus expendit. *hic vix credere*. respondet, vix possis credere, quā hic malè te tractet, & astinendo defraudet suum genium. *hic* hoc pronomen est; hic, scilicet avarus. *ut pater ille*. ita sibi est inimicus avarus, ut non penitus se amixisse videatur Menædemus illi Terentianus, de se pœnas exigens, quòd filium suum à se per duriā fugauerat. *atque hic*. id est, quā hic avarus. *dum vitant st.* id est, dum nolunt dici prodigi, efficiuntur avari. *Malthinus*. Malthini nomen quidam Mæcenatem significari suspicantur: ita autem ipsa fictum est nomen. *μολακός* enim & *μολακός*, idem est quod molles & delicatus. Porro autē tunicis demissis ambulare, eorum est qui se molles & delicatos haberi volunt. *est qui inguen*. est qui sibi facetus esse vid aruit, si altius tunicam substringat. *Pastillos Rufillus olet*. hæc quoque ad immoderatam intemperatamque voluptatem pertinent, munditiem plus iusto affectare, & nullā corporis sui curam habere. *pastillos*. pastilli, *ἀπαράμματα*, vnguenta. *nil medium* nil sit mediocriter ab istis in æctu luxuriosorum. *satigisse*. pro tangere. proprie autem dixit tetigisse, vnde & intactæ virgines dicuntur; ut, cui pater intactam dederat. *quarum subsuta*. periphralis matronarum, quia matronæ stola vtuntur ad imos vsque pedes demissa, cuius imam partem ambit insita subsuta, id est, coniuncta. Insita autem Græcè dicitur *ἐσθῆς ὑποκάτω*, quòd stola subsuebatur, qua matronæ vtébantur, erat enim tenuissima fasciola quæ prætextæ adiciebatur. sensus autem est: sunt qui non alias quā matronas perunt. *quidam notus*. honestus & nobilis. Catullus videlicet Censorius cum vidisset hominem honestum ex fornice exeuntem, laudauit, existimans libidinem compescendam esse sine crimine: at postea cum frequentius eum ex eodem lupanari exeuntem

aduertisset, adolefcēs, inquit, ego te laudauī quod interdu huc venires, non quod hic habitares. *maiste*. id est, magis auctē: vt, maiste noua virtute puer. oratio est collaudantis & exhortantis. *dia*. diuina. *venas*. membrum virile. *tetra*. odiosa. *buc*. ad fornicem. *permolere*. violare, polluere, affectare, appetere, lūbagitare. vt habemus in Terētio de ipso actu turpi. *sic me*. vt ille laudatus fuit à Catone. *mirator*. amator. *Cupiennius*. Cupiennius Libo Cumanus Augusti familiaritate clarus, fuit corporis sui studiosissimus, & concubitus matronarum sectator. *albi*. matronalis & nobilis. respexit ad stolum candidam, qua vestiebantur matronæ, nam meretrices habebant nigram vestem. *audire est oper*. audite, inquit, quæ patiuntur mœchi, qui eos odistis; fructus enim vobis est vilis audire quantis incommoditatibus affligantur: vrbane abutitur Ennianis versibus; ait enim ille, audire est operæ pretium procedere rectē qui rem Romanam Latiumque augescere vultis. hic, vultis, ait; ille, non vultis. *rara cadat*. meritò hoc dicitur, cum adulteris raro contingat concubitus earum quas sectantur, & ipso metu periculi non sinceram inde voluptatem percipiant. *cadat*. eueniat, contingat. *hic se precip*. enumeratio incommodorum quæ patiuntur adulteri. *ille flagellis*. hoc de C. Crispo Sallustio dicitur, qui deprehensus ab Annio Milone in adulterio cū vxore Fausta Sullæ filia, flagellis cæsus esse dicitur, vt refert Afconius in eius vita. *ad mortem*. propē ad mortem. *pro corpore*. ne puniretur, néve testes ei exciderentur, pecuniam dedit. *hunc permixxerunt*. stuprauerunt. Calones sunt serui militum liberi homines, à lignis & palis ferendis dicti; lixæ verò sunt serpi eorundem. *accidit*. accidere solet, vt in adulterio deprehensi viriibus amputatis dimittantur. *testis*. testiculos. *caudamque salacem*. veretram, virile membrum, salacem, id est, libidinofam, à saliēdo dictam. *demeteret*. absinderet. *iure omnes*. iure factum dicebant. *Galba negabat*. iure factum. notat hic amare Seruium Galbam iurisperitum, qui quasi contra manifestum scelus pro adulteris responderet non iure factum esse, vt testes amputarentur, quia primò adulterij pœna pecuniaria erat. sed erat hic Galba insignis mœchus, & matronarum sectator. *tutior at quanto*. quantò tutius est libertinæ cōditionis mulieres sectari, quàm matronas; si quis tamē in libertinas propensior fuerit, vt Sallustius Crispus, in infamiam corruptorū morū incidet: fertur enim Sallustius tanto ardore insaniuisse in libertinas, quanto mœchus in matronas: quod cum illi in senatu à censoribus obiectum esset, respondit se non matronarū, sed libertinarum secta-

torē esse: quare ex senatu eiectus est, quod ipse excusat in Cautilnæ libello. *qua res qua*. hoc est, Sallustius si vellet ea ratione, qua modellē vti licet, largus atque benignus esse, daret quantū satis esset, & quantū res ipsa flagigaret. *hoc se amp*. hoc solo sibi blanditur. *amator Orig*. Origo meretricis nobilis nomen, in quā Marius patrimoniu suum impendit. Romæ fuerunt tres meretrices nobilissimæ, Origo, Licoris, & Arbulcula *verum est*. verum est, inquit Horatius, intelligi volens ex amore mimari & meretricū nimio, vexari quidem & deminui censum, sed multò grauiora damna accidere famē. *an tibi ab. p.* Zeugma in verbo euitare. *quicquid ubiq*. off. ait non satis esse personam matronæ euitare, nisi etiam illud quicquid ubiq; neq; et atq. officit, euites, qualis est & libertina & mima, & meretrix, cū quibus & famā & rē perdis. *oblismare*. deterere, consumere, tractum à lima qua fabri vtuntur. *quid interest*. negat interesse quicquā, an quis in matrona delinquit, an libertina vel meretrix. secutus opinione Stoicorū, qui omnia peccata paria esse dicebant. *peccasse tog*. Matronæ quæ à maritis repudiabantur propter adulterium, togam accipiebant, sublata stola alba, propter ignominiam; meretrices autem prostare solebant cum togis pulis, vt discernentur à matronis adulterij conuictis & damnatis, quæ togis albis utebantur. *Villius in Fausta*. Fausta Syllæ filia Tit. Annio Miloni nupria est, quem hic Longareum nominat mutato nomine, vt alibi, me dulcis dominæ mūsā Lycymniæ, pro, Terentiz. & Malthinus tunicis demissis ambulat, pro Mæcenæ. *Sylla gener*. non verè gener, sed quia Syllæ filiam stuprauit, ita frequēter, vt gener vulgò haberetur; nam ea Milonem, Longareum dictum, habuimus inritum. *hoc miser uno n*. quod filium nobilem & matronam sectaretur, hanc enim cū Villius affectaret, forè Longareus maritus domi erat, à quo collisus est plagis, & ferro petitus. *exclusus fore*. notandum fore numero singulari. Tereut. in Adelphis: Quidnam concrepuit foris? Cic. pro Corn. aperuit forem scalarum. *vsquo superque*. diu & plusquam satis. *cum Longareus*. verus coniux. *huic*. Villio. si animus loqueretur ex verbis mutonis. Muto autem dicitur membrum virile, vt Lucil. lib. octauo, Lena manu lacrymas mutoni absterget amica. *magno p. d. c. c.* de stirpe magni consulis oriundā. *velatumq*. quod est matronæ. *magno p. r.* hoc responderet Villius: quia est nobilis. *at quanto m*. natura abundans his quæ vsus exigit, id est, necessariis non denegat voluptatem honestam. *dispensare*. illam naturæ opem erogare, regere, est cum ratione viuere. *fugienda*. illicita, nempe meretricem, vel

marro-

marionam appetere. *petendū*. licitis. *tuō vitio r. putas tu nihil interesse vtrū tuo vitio labores, an naturæ?* nostro quidem vitio laboramus, si dolemus cum deest phasianus, aut aliquid delicati: rerum autem siue naturæ vitio, cum deest panis, aut id quod necesse est; ita vitio nostro laboramus matronam concupiscentes: rerum vitio, si nobis ad usum femina desit. *unde*. à quo: vt, genus vnde Latinum. nō est autē ioci, sed personæ. *humore*. acquirere, percipere. *quā ex re. ex coitu*. plus enim mali accipit qui amat nobile, si fuerit in re deprehenfus, quam fructus & iucunditatis ex amore. *nec magis huic*. huic, id est, matronæ: & sermonem suum conuertit ad puerū Cerinthus pulcherrimum eo tempore. sensus est: nec magis erit huic quam tuum femur, o Cerinthe, tenerum aut crus rectum, si inter niueos virideſcit lapillos iacuerit, &c. Hic autem docet natura, non etiam ornatum pulchras esse mulieres. Cerinthus autem dicitur illis temporibus fuisse pulcherrimū scortum, insigni specie & caudore. Ordo est, nec femur aut crus magis tenerum est huic matronæ, licet sit inter niueos, & virideſcit lapillos, quam hoc tuum, o Cerinthe, cum rectius femur, atque etiam melius crus persæpe sit togatæ niueos. vniones & margaritas. *virides*. limarēdos. *adde huc*. ad hæc. *mercem*. corpus venale: *sine fucis*. sine lenocinio, fallacia, sine externis ornamentis, non enim tecta & fucata corpora habent in vsu, sed nuda conspiciuntur: Matronæ autem, si quid formosū habent, id solū ostendunt: quod verō repressibile est, magnopere occultant. *sine facie*. fucus genus est herbe marine, qua lana inficitur, vt in carmin. Horat. neq. amissos colores lana refert medicata fucō. & Virg. alba nec Alsyrio fucatur lana veneno. Inde etiam corruptæ merces, fucatæ vocantur: & accipitur pro dolis & fraudibus. Terent. in Eunuchō: fucum factum mulieri. *honesti*. pulchri. vt Poët. & quodcumque decus circū caput egit honestum *infectas h. p.* quod diuites matronæ faciūt. *querit quo*. repeti debet negatio, nec, vt sit, nec querit, quo turpia celet. *Regibus hic mos est*. Reges si equos emant, eos oportet inspicere, ne si pulchritudo eorum, mollium vngularū destitueret capti & inducti forma, inutiles equos mercarentur. hoc argumento mouet vnumquemque debere idē facere in contemplanda muliere, vt magis commoditate mulieris quam formæ specię, aut naturalis sectetur. *regibus*. reges hie diuites sunt & nobiles. *ne si facies*. Ordo est, ne si facies decora fulta est molli pede, inducat hiantē emtorem, id est, admirantem pulchritudinē, & prætereat illius vitia. *molli*. debili. *fulra*. sustenrata. *inducat*. seducat, decipiat. *hiantem*. emendi cupidū. *pulchra*

clunes. clunes dixit feminino genere, masculo autem seie vtimur. *Lyncæus*. Lynceus Aphareus filius tanto fuit oculorum acumine, vt per parietem videret: qui stans in Sicilia videbat naueis ex Africa soluentis. sensus est, noli tam acutus esse in deligendis bonis, vt in iis quæ sunt his contraria, prorsus cæcitas, sed in vnamque partem æquē circumspexit. *Hypsaæ*. Placea Hypsaæ marrona vitiosos oculos habuisse dicitur, quā hic obiter notat. *recte*. supponunt. *derus*. laudat crura & brachia togatæ, quæ fingit admirari spectatorem. *verum de pygis*. sine natis magnis, sicut callipygis, quæ cōspicua est magnis natibus. Pyga enim natis significat. *de*. hic deminuit. *brevi latere*. deforme est in feminis furcam habere latere maiorem. *matrona præter f.* nam reliquæ partes corporis veste celantur: nisi fortasse Carix similis sit, quæ propter pulchritudinē turū, neglecto pudore veste accincta utebatur: aut quæ libenter crura nudabat, quæ pulchra videri volebat. Hæc autē adeo impudica fuit, vt in æde Veneris Theatinæ ad Theatrū Pompeianum, quod in campo fuit, adulterium cum Valerio Siculo colono, tribuno plebis, velo obducto cōmiserit. *si interdixit p.* si honestæ femina quā compellere non licet, cuius cautā maximē incenderis, concubitus appetes, multa erunt quæ te impedient, quō minus perspicere possis, qualis sit quam cōspicis. *uallo circumdata*. allegoricōs, custodiū septa ac munita. *infanum*. ardentē in libidinē quod custodiatur, semper enim ad id plus incendimur, quō difficilior peruenimus. *lectica*. vehiculum. *cinisfones*. cinisfones & cinerarij, eadem significatione apud veteres dicebantur ab officio calamistrorū, qui acus & veruta flando in cinere calefaciebant, quibus matronæ crineis crispabant. eius & Virg. meminit, iniquis, vibratos calido ferro. *stola*. amictu. *palla*. pro peripodio ponitur, quod tunicopallium dici potest. *plurima*. supponunt. *inuideant*. officiant, obstant. *rem*. corpus mulieris. *altera*. rogata, quæ scilicet proſtat, pellucida veste vtitur, ita vt tanquā nuda conspici possit. hæc autem vestis in Cōinsula conficitur, per quam, ob nimiam subtilitatem, quæcumque sunt interiora translucent. *paua videre*. sensus est, rogata induta est veste subtilissima Coa, & ideo potes eā totam videre, brachia, tibias, pedes, quasi sit nuda. *an tibi*. interrogatio togatæ. *mercem*. corpus nudum. *leporē venator*. respōso amatoris matronæ: quem admodum venator sectatur leporem magno labore vt capiat, cœtat verō & apponit sociis, & non fruitur: ita amator togatas contemnit sibi paratas, & sectatur matronas, quibus aut numquam, aut non sine magno labore, & periculis frui poterit. *vt. quæ admodum*

appōnit.

apponit. in conuiuio edendū. *transuolat.* præterit, tenet: *in mediop.* parata & licita. *fugientia.* diffi-
cilia. *captat.* desiderat. mirè captat, ait, propter ve-
natorem. *hiscine versiculus.* Horatius loquitur,
quibus te venatori cõparas. *dolores.* dolet enim,
quia sæpius fallitur. *curâq; grauen.* quas patiun-
tur qui matronas venantur. *nonne cupid.* nonne
satiū est quærere, què cupiditatibus nūc dū natu-
ra itauerit, quid tolerare possit, si denegetur, quid
denegatū sustinere nō possit, quā nimis & inu-
tilibus cupiditatibus sollicitari? ordo est, nonne
plus proderit quærere, quid sibi negatum natura
sit futura, & quid dolutura? *abscindere.* allegoricōs,
inutilia ac vana, ab utilibus & necessariis præcede-
re & separare. Inane & solidum (per sȳncopen pro
solidū) propr. ē significant vacuum & plenum: hic
autem accipiuntur pro inutili & necessariō: vt so-
lidū est, hoc est, necessariū est, esurienti edere pa-
nē: Phasianū autem & alias delicias, non item, sed
inane & inutile: sic qui sitit, aqua sitim restingue-
re potest, non autē vino opus est. Itaque solidum
est, ad quod natura inducit; inane vero, quod pro-
pter sȳncopen voluptatem appetitur. *num tibi.* aliud
argumentū simile. *sument.* libidine inflamman-
tur. *non ego.* nolo ego sumpti tenigine, id est, dif-
fentione membri virilis, sed malo in præsen-
tem Venerem ruere. *rhombūve.* rhombus genus
est piscis à Romanis in deliciis habiti. *namque pa-
rabilem.* id est, quæ faciliē, & vitori pretio paratur,
hoc est, nec minus promptam nec nūc dū geram. Hi
autem verius ex Philodemo poëta Epicureo trā-
lati sunt. *illā paullo p.* ordo est, Philodemos ait il-
lam quæ dicit, paullo pōst, supp. veniam, aut, sed
pluris, id est, non tam vili pretio: aut veniam, si vir
meus exierit: illam inquit relinqui debere Gallis,
matris Deūm sacerdotibus, quī concumbere non
possunt, aut Gallis, id est, barbaris hominibus, &
minus delicatis, qui largiūs donare possunt, & mi-
nus persentiscunt dolos meretricis. Philodemos
fuit poëta Epicureus, qui Græcè scripsit multa e-
pigrammata. *ait sibi.* placere. *sies.* constet, *candida.*
sine vitio corporis. *neſtæque.* non gibbosa. *munda*
hæte. tantum, modōrta. *ut neque longa* nec pro-
centatorem statuaræ suppositis crepidis effingat. *nec*
magis alba. neque colorem fucis mentiat. *hæc*
ubi sup. huiusmodi mulierī cū mecum con-
cumbit, & est in meis complexibus, do nomen
Iliz, & Egeriz, quæ pulcherrimæ fuere: quod
& Lucil. ait in quintō, & cruribus crura dilaxat.
Ilia. Ilia mater fuit Romuli, & Rhemj *Egeria.*
nymphæ Numæ Pompilij. *vepallida.* vepallida,
vna pars est orationis, sicut velsana, & significat
valde pallida, sicut apud Persium, Vt ramale ve-
tus vegrandi lubere coctum. *miseram se conf.* an-

cilla, conciliatrix adulterij, & conscia sive domine,
& metuat ne cruribus truncetur. *doti deprehensa.*
adultera metuat ne dotem amittat. quia antea
in adulterio deprehensæ, dotem amittebant. *dis-
cincta tunica.* inuēys expressa est adulteri per-
turbatio: apud antiquos omnes cinctrix publi-
cum prodibant. Milites etiam cincti ad bella pro-
cedebant, sed di cincti, propter aliquod facinus
sub iugum mittebantur. *ne nummi pereant.* redi-
mendo adulterio, id est, ne si deprehensus fuero,
aut pecunia me redimere cogat, aut vapulem,
aut stuprum à marito patiar, aut certi adulterij
reus, infamis fiam. *Fabio veli.* id est, etiam si Fa-
bius adulter iudex sit, tamen non poterit negare
miserum esse deprehendi in adulterio. satis vrba-
nè notat Fabium in iuriconsulturn aliquando in
adulterio deprehensum fuisse.

C R A Q V I V S.

Horatius in hac satyra agit hoc in primis, vt
detegit a luxuria mœchos, reuocet ad
mœtem, & vitam siniorē probantiorēque: sine
vlla dissimulatione perstringens eos qui magno
labore, nec minori damno & periculo, nihil quā
student rās *quæritur mouētur*, hoc est, mulieres
adulterare: quā libidinem scribit apertè neminem
nisi turpiter simul & infelicitèr consecrari pos-
se. *Ambubaiarum collegia.* Quænam olim dicta
sint collegia ambubaiarum, vel potius ambubeia-
rum, exploratiū esse putamus studiosis omni-
bus, id neque Commentatorem certò assecutum,
neq. postea quempia ex iis qui vulgati sunt, quā
vt plura in id verba sumenda sint: Quare, si, quod
ad eam rem facere potest, hic peniculus circū-
spiciamus, quod benignis ingeniis ex vsu es-
se, eorūque commodis inferuire valet, satis ma-
gnam nobis gratiam ab eis repositam iudicabi-
mus, si ex medijs inuidiorum turbis nos diligen-
ter asserent. Non laret nos Turnebi doctissimi
sententia de ambubaiis lasciuis & impudicis mu-
lieribus, à Baia dictis, ab, ambu, pro an, antiqui-
tus, quasi circum Baias versantibus. non ignora-
mus Lambini iudicium non multum à Com-
mentatore dissentaneum. Itaque, vt nostram
quoque coniecturam paucis complectamur, Am-
bubaiarum collegia coacta sunt ex id genus ho-
minibus qui nihil quā nupis, assentationibus,
mendacijs, imposturis, præstigijs, & ad forum
excogitatis vocibus populū illudebant, ab om-
ni virtutis & honesti tramite procul exorbitantes.
talis certè fuit, ni fallor, Cōpa Syrisca Virg. Horū
autem collegiorum ceu æ assium ennumerat quasi
præfectos, pharmacopolas, mendicos, mimas,
balatrones, sub vno (vt arbitror) parrono Tigel-
lio, quā

lio, qui sæpe ducentos ex his habebat in suo comitatu, vt videre est Satory sequenti: sub Pharmacopolis, vnguentarij, pigmentarij, aromatarij, verinarij, lithotomi, alipæ, &c. Sub mendicis, tibicines, tyricines, citharedi, circumforanei, physiognomi, metopolitani, onirologi, chiromantici, agyrtæ, &c. Sub mimis, histiones, scenici, gesticulatores, atellani, pantomimi, personati, ludiones, saltatores, funabuli, grallatores, pyrrhicharij, &c. Sub Balatronibus fuerunt recensiti, ardeliones, parafiti, ganeones, pruaricatores, aleones, catillones, popinones, bibones, nebulones, & huiusmodi alij omnes dicti ambubaie (meo quidē iudicio) ἄμβουβαι, ab ambubeia herbæ venditoribus, vna tantum mutata littera: ea namque Plinio dicta ambugia, vitiato, vt opinor, nomine, ab imperito librario, pro ambubeia, apud Dioscoridem, Cellsum, Pantinum, Marthiolum, Ruellium, &c. legitur, cum nominum & varietate, & multiplicitate, vireis habere formâsque aquæ varias atque multiples: Seris enim Græcis nominata, & Latinis intubus vel intubum (ceterorum velut genus) constituit species ferè geminas, primum completens siluestreis, satiuâque: & has rursus binum vtrasque formarum, in quibus continetur Cichorium tum silvestre tum domesticum: adde & Aegyptiacum, Theophrasti Aphacam, vtramque Chondrillam, ambosque Sonchos: quæ difficillimum est suis quibusque rebus sine controversia nostro tempore accommodare: nam facultatibus non plurimum discrepare deprehenduntur: quas ita valere in plurimis proditum est, vt fuerint qui vnum Cichorium (cetera vt missa faciamus) & Pancræstion & Pancration nuncupare nō dubitauerint ab utilitate eximia, atque adeo quadam omnipotētia: quorum nos bonâ partem facillè adducimus vt credamus ab illis agyrtis & circumforaneis (quos ambubeias, & ambubeiarū magicorumq. magistros, quasi præfides ac duces extitisse suspicari licet) factū esse, vt qui similibus nominibus rem facerent, victumque quarerent, cantores, mimis, blaterones, &c. tanquam familiæ & collegi illius primæ gentis ambubeiarum, seu Cichorij buccinatores, nomine & appellatione insignirentur, ita vt collegia omnia pari prope modum arte vitam victumque tolerantes, simili parique appellatione continerentur: quæ de re nemo profectò dubitabit qui non ignorat tales impostores ac nuguetos (etiamnā hac tempestate passim in Italia) infinitam nebulonū turbā quasi in clietela & ministerio suo secūtrahere. Vnguentarios, ad vnguenta porrigenda: Tibicines, ad cōcursum ciendum: Mimas & histiones, ad risum & applausum demerendū: Mendicos, ardeliones,

ad patronū suum, quæ affectantur, commendandū prædicandūq. à doctrina, vsu, experientia, ad doctorum factorūque fidem faciendam: ad vireis herbarū carūmq. vsū planè diuinū cōminiscendum. quale est illud Plinij de Cichorio, quod eos fauorabiliores efficit: quorū corpora, inquit, cum eius totius succo, cum oleo peruncta essent, faciliusque quod vellent, impetarent. omitto hoc his hominibus esse familiare, vt singuli pro tempore & loco non dubitent quāuis personā agere, scq. nūc pro Pharmacopolis vendicare, nunc tibiam inflare, nunc saltare & histronicā exercere, plurimum assentari poteritis parasitrique, adeo vt nō immerito nec in pro vocabulo omnes Ambubaie, id est, nugatores nōmētur rerūmq. villi ostentatores: vnde etiamnā hodie (vt nobis persuademus) eius vocis posterior pars, putà, baiz, pro nugis vulgò vsurpatur Italis. Nunc superest vt agamus de etymo vocis ambubeia. Ruellius, præter ceteros, ait Latinū esse vocabulum, ambubeiamq. Italiā intubū erraticū nominare. Nobis certè ex Cōmentatore & Marthiolo & aliis, dictio Syriaca paucis immutatis litteris formam Latinā cepisse putatur: habet enim Marthiolus in Dioscoridem lib. 2. cap. 125. Mauris Ambubeia nominari Dūbebe. Deinde ex Cōmentatore pro confessio est nomen esse Syriacum, quamuis non ignorē id nō videri Turnebo, tamen scripta antiqua nolui negligere, ex quibus Cōmentatorem desumimus. Quod autē Ambubaie Cōmentatori sint mulieres tibicinæ, Lábino potius tibicines, Pseudoporphysionem in causa esse coniecimus, qui cum doctissimi Porphyris definitionē hanc, Ambubeia, est intubum erraticū, minùs intelligeret, hæc vocem, intubum, secuit in duas, ex quibus postea suam dedit hanc descriptionē, Ambubeia est mulier in tuba seu tibia canens, erratica, vaga, & vilis, quæ certè enutris etiamnā doctissimis viris imposuisse videtur. Hæc autē nostra de Ambubiis & ambubaiarū collegiis diuinatio, si cui minus probabitur, aut veriore ipse comminiscatur & in medium proferat, aut his mecum vtratur, quando coniecturam, quæ nobis faciat satis, cuiuspiam nō inuenerim vllam. *Ambubiatarum colleg.* exorditur (vt mihi quidē videtur) ab enumeratione partiū, ita vt Pharmacopolæ, mendici, mimæ, balatrones sint pames collegiorū Ambub. *benignus.* benignus hic non tam munificum notat, quàm quod Græcè φιλόφρων dicitur affabilis, humanus, facilis, cōmodus, & nonnumquam largus supra modum, quemadmodum lib. 2. Sary. 3. vini somnifici benignus, id est vino & somno plus satis indulgens. Donatus in Hecyra, benigne præbeatur, id est, abundè, largè: hoc enim, inquit, est gratius, non solum

solum præbere, sed benignè præbere. Socrates cum huiusmodi aliquem benignum, qualis ab Horatio describitur Tigellius, animaduertit, qui omnibus gratificari, nullòq. delectu quolibet suppeditare vellet, *κακός, ἰππὺς, ἀπὸ τοῖς ὅτι τὰς χάριτας παρδίνους ἔσται, πόρνας ἐπαίσεις*, id est, male, inquit, pereas, quod Græci virginem, tanquã scorta prostituiti. *contrà hic*. Hermogenes, qui quod scortis & decoctoribus benignus esset, sanioribus quidè prodigus videbatur, at iniustissimus in amicos pauperes, quibus etiam vitæ conseruandæ necessaria denegaret. potest & hoc ad auarum & amico pauperi egenoque incommodè pertinere, a iun. à Tigellio. *hunc si per*. aut Tigellium, aut alium voraginem patrimonij & insignem nebulonem, *ἄσπτον. ingrata ingluuiis*. ingluuiis propriè est gurgulio, & colum in gutture, *γαργαλῶν* in homine, in aubis verò quibusdam *περὶ τοῦ* Aristoteli. hæc autem bono iure ingrata dicitur, quod, instar auari, nihil quàm conquisita congerat, vorè que ac perdat, sine vlla grata satietate, quotidie noua sapidiore que comminiscens quibus delicate fruatur: & cum aliæ voluptates rariùs incidant, *ταυτὴ δ' ἡδονὴς* (inquit Musonius de victu) *ἀνὰ πᾶσις ἡμέραις πάντας περὶ ἑαυτὸν ἀνάγκη*, hoc est, hanc experiri quotidie necesse est. *omnia conductis*. vera periphrasis *ὁψοφάγος*, id est, obsonatoris. est autem *ὁψοφάγια* genuina soror & comes indiuidua tũs *γαστρεμχενίας*. *stringat*. stringere est cumulatim bona omnia, quasi in massam redacta, strictim vorare: quod Græcè dici potest *δανειῶν* cui contrariù est *ἀνεργίης ἀναλίσκειν*, id est, moderatè consumere. *fordidus*. *quid aliòs in d' ἀπένους*, id est, nimis parcus in sumtu faciendo. *parui nolit*. tacita litore, nimirum, quod velithaberi liberalis & magni animi, *μεγαλόψυχος*. *Fusidius varra*. sub Fusidij persona ponit exemplum alicuius fordidissimi Romani, superioribus ex antithesi repugnans. Tigellius enim vel quiniis alius, publicè largus fingitur & benignus, quò liberalis habeatur. & magni animi. hic contrà, publicè parcus, ne prodigus æstimetur & nebulo: Ille in publicũ largitur, hic populo sceneratur. Codex Bland. antiquiss. habet Futidius. Mart. verò Fusidius. *famã*. codex Tonsl. habet nomẽ. *dimes agriis*. hic ex Græmaticorum præceptis notandum est hoc adiectiuum diues sibi addiscere ablatiuum personæ diuerse. sic Cic. pro Roscio, locuples metu. Virg. loca scorta furētibz ausuris. In Odis, viduus pharetra risit Apollo. Plautus, amor melle & felle fecundissimus. *quinque hic capiti exsecat*. exsecat scriptum est in omnibus codicibus. quina: autem ceteras exsecare, id est, de sorte, seu capitali summa (vt fertur) scœnus exigere, est, quod Flandricè

dicitur, *hijne ten hondert*: quod quidè exiguum est in annos, at in mensis singulos, intolerabile: quod ne fieret apud Romanos, censoribus negotiũ datũ erat, vt habet Andreas Dominicus Flocus de magistratu Roma. horũ sceneratorũ autem accusator, ab Alconio propriè quadruplator dicebatur, quod cũ pœna lege constituta in quadruplũ condẽnari curabat. *nomina scetatur*. nomina probentur: scetatur nomina tionum, hoc est, studeat scenerari tironibus. *sumta veste v. vestis* autè virilis erat toga pura, omnis scilicet expers purpuræ, & candida. Dioni *ἀνδρακὶ ἰδης*, Plutarcho *λευκὴς τήσιντος*, & *ἀνδρειον ἱμάτιον*: quã vestem tirones sumebant de polita prætexta, post annũ ætatis decimum sextum, *οἱοί μιν κτεῖν πτερυγὰς δέμναι*, hoc est, adolescentes nãmplius existentes sub tutela, sub patribus duris, vt ait hic Horatius, qui dicebatur *ἀνδρεῶν* & *ἀνδρες γυνόνται*. *sub patribus duris*. hũc locum non parum declarat verba serui in Phormione ad patrem, cuius adolescens filius eo absente vxorẽ duxerat. Seruum namque pater iurgiis afficiebat, quod puellã dorem non dedisset, quã donata filiũ dimitteret, etsi non esset ad manũ pecunia, eam aut mutuo sumeret, aut scœnore: ad hæc verba respondet seruus, hui dixit pulchrè; siquidẽ quisquã crederet, te viuo. nam vetus Senatusconsultum (quod arbitror à Solone ad Romanos delatũ) cauebat filio sub patria potestate credi pecuniã non licere; & qui credidisset, petitionẽ non habere, ne ære nexus; vt creditum redderet, aut patri necem machinaretur, aut turpius eam aliunde peteret. *at in se*. sic habent omnes cod. præter Diuæ. in se, pro, erga se, per enallagen. *præ qua stult.* s. s. pro ratione modòq. lucri corpus curat, & tẽplẽ dididit viuit, perinde ac si dicat; etiam si cõtra alios sit iniquior, augmentando & extorquendo scœnore, multo tamẽ erga se est æquior & opinione liberalior. *primo crucia*. allusio ad epigraphen Terentianæ comœdiæ *ἰσχυροφροσύνην*, id est, seipsũ cruciantis. *ita ut p.* refutatio per *μίσωιν*: tantum enim abest, vt hic Fusidius benignius se se accipiat, vt miseria, paritate & auaritia longè sit infra Menedemũ omnium mortalium ærum nobilissimũ. *si quis*. subiectio Rhetorica. *duci vitant stult.* v. huius causa thematis est, amor sui, vt in epist. 18. lib. 1. ad Lollium. sic & Socrates apud Aristonum, *ἔστιν ἐν βίῳ βλάπτει μάλιστα, τὸ αἰνέτας ὄντας τὸς πολλὰς διὰ τὴν φροσύνην ἀπαιεῖ*, id est, hoc in vita in primis est damnosum, quod multi se sapere existiment, cũ maxima pars stulta sit. *Malthinus tunica d. a.* subiungit *διωτὶ τὰς περὶ* quædam ad expolitionem iã dicti thematis: Sunt qui putent (inquit Cõmentator) hæc de Mæcenate dici ab Horatio, fortasse propterea quod & mollis esset, &

vestibus

vestibus distinctis gauderet. de qua sententia nihil mutat Turnebus & alij plerique: at Lambinus ab his non nihil dissentit, eo quod nolit tam ineptè desipere Horatiū, ut de eo tam scribat imprudenter, a quo esset innumeris beneficiis affectus: Et quid pro libertate Horatij, familiarique iocandi modo, dixerim hoc non omnino absurdè nec improbè accommodari posse Mæcenati, præsertim eū vulgò Mæcenas molliter viveret & ma'è cinctus incederet: si quis autem non ferat tam liberam clientis cum patrono suo dictionē, fingamus licet, notari Volteium Mēnam Pompeij libertum, in quem Epodo quarta inuehitur acerrimè, tam propter longam tunicā, quā vitæ mollietē, ut eo loco videre licet. *Passillos Rufillus olet.* Haud scio an Rufillus & Gorgonius, alter aromatarius oluerit passillos, à temperandis diapasmatis, an cōmētos haberet, nimis muliebriter mūditiē studiosus; alter veterinarius tragiatrōlē, dicatur olere hircum, quod τὸ δῆσος μὲ plurimū contretaret; an, quod omnino balnea & omnē cultum elegantiamque negligeret? Passillus autem Flandricè nominari potest *een rieckballeken*, Græcè à forma rotulæ *τρίχωνος*, aut à figura panis, ἄρτιος. Ciceroni est reticulum, ut notauimus Satyra præcedēti. In Pseudacronē impresso habetur *διαπασμῶν*: cuius ego loco in Commentatore ex scriptis posui *διαπασμῶν*, quod hoc existimem ei loco esse congruentius, propter odores secos. Quid autem discriminis sit inter *διαπασμῶν*, *καταπασμῶν*; quæ ex siccis odoribus, & *διαπλάσμων*, *καταπλάσμων*, quæ ex liquidis componebantur, consulendi sunt medici. verumtamen hoc addam in studio orum gratiā; medicos *καταπλάσμων* nominare, quæ ex herbis & contusis stirpibus aut decoctis, nullo oleo addito, parantur: secus autem in emplastris. *καταπασμῶν* verò, seu *διαπασμῶν* medicamenta sunt, quæ corporibus insperguntur, præcipuè ad cohibendos sudores: sicuti Plin. ait lib. 13. cap. 1. Siccis odoribus cōstant quæ *διαπασμῶν* vocantur. & lib. 21. cap. 19. de rosa, Diapasmata, ait, inde sunt ad sudores cohercendos, ita ut à balneis inarescant corporibus, deinde frigida abluantur. *nil medium est.* proposito futuri distributionis in fornicarios (ut sic loquar) adulteros & merchos. Medium autem caput pro modo, mediocritate, virtute: ut sententia sit, omnes eius sortis homines, nulla virtutis aut modestiæ habita ratione, cupiditates suas & libidines leuuntur. *super q. n.* hæc prior est pars diuisionis. est autē Hellenismus, προἰστίειν. *quarum subfusa talos.* Instita σποινὰ ὀχιῶν pro stola ponitur, pars pro roto, erat enim instita fascia tenuis, lateuscula, quæ stoles matronarum subferebatur, ab

insistendo seu incumbendo pedibus dicta; quæ & prætexta à prætexendo, ὑπὲρ τοῦ σώματος, quod ad pedes vsq. demittebatur, quod post paululo scribit, ad talos stola dimissa. Sed & Ouid. 1. de arte Amand. Institum pro stola ponit, Este procul vitæ tenues insignis pudoris, quæque regis medios instituta longa pedes. In editis olim à nobis hic Cōmentariis dissentire me scripsi ab aliis, sed meam sententiam recantare me facit Petronius Arbitrator in Satyricis, duas institas, ait, ancilla protulit de sinu, alterāq. pedes nostros alligauit, alterā manus. eas certè τὰ περιμενῆ Græcè dici arbitror, vbi ornatus gratia tibus aptantur. *contra al.* altera distributionis pars. *olenti.* olido, ab olidis scortis. *fornice.* fornix, inquit, Iudorus, appellatus est, vbi prostituta pudicitia mulieres stabant: hinc fornicariae mulieres in sacris, quas hic intelligit Horatius, insano quodam furore ab aliquibus appeti. Nemo in vltima syllaba huius vocis, fornice, existimet licentiam quandam esse poetice, quod doctissimus quidam pluribus ostendere conatur, quasi ea produci deberet, propter frequentis dictionis bina consona: aliud enim docent canones versificantium, qui talem vocalem extendi nolunt; nisi per licentiam. *maestus virtute.* ἀρίστος μὲν, est enim oratio collaudantis, & gratulantis ei qui rectè fecisse creditur, ita Græci, ὀνύτος ὄνυς. est autē casus enallage, vocatiui puta, pro nominatiui; quale est illud Persij. Cēlorē me tuū vel quod trabeate salutas, pro trabeatus. *sententia dia Cat.* Periphrasticos, pro, ipse Cato, ut Epistola 12. lib. 1. an Stertinuū delirer acumen; id est; Stertinus; *venas inflat.* verbū aptū peni languido. alludit ad *σατυρίασι*, quandā siue tentiginem. *tetra libido.* impura, fœda, quod fœdè polluat & perdat libidinolos. *descendere.* appositior, non quod fornices semper tunc in humilioribus, defossis seu depressis locis; sed quod Subura, vbi meretrices prostabant, erat in decliui inter Esquilias & Viminalem: habet enim Marrianus de antiquitate vrbis Romæ lib. 1. cap. 7. à Quirinali verò plana Subura & valle Quirinali, &c. deinde lib. 4. cap. 15. Cluius Suburanus in Esquilias præbens ascensum; à fine Suburæ initium capit. Postremo eiusdem lib. cap. 20. Subura; quæ inter Esquilias & Viminalem iacet, principium habuit à foro Romano, &c. Hunc autem vicum frequentissimum scribit fuisse Iuuenalis, inquiens, Cedere namque solo, iam non est deterius; quā Esquilias à feruenti migrare Subura. *permolere uicinos.* alludit ad Græcam *Paronomasia* μὲν ἀδ' αὐμῶν. Molere autem vetus verbum est pro adulterare, subagitare. quo verbo in deponenti significatione vitur alibi Aufonius, in-

quiens; Deglubit, fellat, molitur per vtramque cavernam. Hinc etiam molitores dicti sunt subactores, ut apud eundem, cum dabit vxori molitor tuus, & tibi adulter. *audire est op.* facit attentionem docilitatemque ab adulterorum voluptatibus impuris, periculis, & vario poenarum genere, quò facilius boni omnes & animosius virtutem amplectentur, & honestè, temperatè modestèque vitam transigant. *συφορσύνη γδ, ἴφη ὁ Αἰγρεῖς. αἴφῃ ἔφη. ἐν ἡρώδι δὲ ἢν πρὸς τὰς αἰδέας τῶν σόμπτων. ὄντως ἔχουσιν, αἰς ὁ νόμος καλῶν, ἀγλασία δὲ τῶν στίων.* hoc est, temperantia vitius est, cuius opera moderationeque erga corporis voluptates ita affecti sunt animo, ut lesi iubet, cui opponitur in temperantia, vide episto. 18. libri 1. ad Lollium. *ἀλλὰ καὶ αὐτὴ μὴ μόνῃ ἀστυγαστοὶ καὶ ἰνδίων καὶ βίον διερρησίου ψυχῇ παραδιδύζει,* id est, sed & hæc quidem sola tranquillum, securam, serenam & compositam cum anima vitam adornat. *procedere re. ἔτδ.* Apostrophe ad eos qui gaudent mœchis non rectè procedere, id est, non succedere omnia ex animi sententia. *ut omni p. l.* id est, quo pacto miseris mentis afflicti. *hic se recip.* hæc suppliciorum genera, hi metus, & effugia laboriosa subsequantur. l. si adulterium. §. imperatores. ff. de adulter. & l. 4. de adulter. Nam quos marito liberum erat occidere, eos & verberibus cedere, & quauis parte corporis mutilare, aliisque, quas dolor suggererat, poenis, multisve punire licebat, ut scribit Iuuenalis Satyra 10. Exigit autem interdum ille dolor plusquam lex, vlla dolori concessit, necat hic ferro, fecat ille cruentis verberibus, quosdam mœchos & mugilis intrat. Est & de adultero cui nates erant abscessæ facerum & elegans Martia. Epigr. lib. 3. Quis tibi persuasit natis abscondere mœcho? nil hac peccatum est parte marito tibi. Stulte quid egisti? nil hic tua perdidit vxor, cum sit salua tibi mentula Deiphobi. *dedis hic p. c. n.* Aristoph. in Pluto. *ὁ δ' αὖτ' ἄλλος χαμῆχος διὰ σίπῃσιν παρρησιάζεται,* id est, alius autè adulterij condemnatus depilatur. vbi interpret, *αὐτὴ γδ, ἴφη, ὅρα το δίκην τοῖς μοιχοῖς τῶν πορνευμάτων καὶ παρρησιάζεται. ἢ γδ πλῆσι καὶ χαμῆχος παρρησιάζεται ἀπλῶν το.* hoc est, hæc enim definita poena erat mœchis pauperioribus raphanifimus (in Aride quidem) vulgura Athenis: nam diuites data pecunia absoluebantur. Illarum autem poenarum descriptionem habet interpret Aristoph. in Nebulis: *αὐτὴ γδ τὰς ἀλόντας μὴ χαμῆχος, ἔρα φανιδὸς λαμβάνουσα χαμῆδ' ἵκειν ἢ τις ἀσυντὸς ἔσται, καὶ πᾶσι τὴν λόντας ἀσυντὸς τί φρενὶ διερμῇ ἀπὸ πικρῶν βασάνων ἵκειν. ἢ γδ χαμῆδ' ἵκειν.* id est, hoc enim modo mœchos condemnatos puniebant, acceptos raphanos immiserunt in podices ipsorum, & pilis euulsis cinct-

rem calidum inspergebant, cruciati satis graui eorum afficiendo. *ut cuiusdam t.* Lambini emendationem ex vetustis codic. non possum non amplecti, cum & in codice Tonf. id cuiusdam exptelise sit adscriptum, & in codice Diuz. in dictione, ferro, maculata videatur vltima syllaba, atque pro. um, substitutum sit o, fortasse notatur Carbo, quem Bibienus deprehensum scædum in modum castrasse dicitur. Romanis enim, qui ingenuâ violasset, virilia excabantur. *tutior. ut q.* non temere tamen leges permittunt in quamuis libertinam perulantiam suam exercere: Nam alia est in concubinato patroni, alia nequamque: quæ autem se se patroni concubinam esse non patitur, in eam stuprum non contrahi Papinianus ait l. 16. §. 1. ff. de his. ut qui indig. Sed quæ est patroni concubina, in ea committitur adulterium, siue stuprum (hæc enim duo Iuriconsulti sunt eiusdem notæ) nam maritoni nomen nō amittit. l. si vxor, §. 1. ff. de adulter. etiam si matris familias honestatem non retineat, cū obsequiū patrono debeat. Vnde Seneca lib. 4. controuersiarum, ait, Memini illū cum libertum eum defenderet, cui obiciebatur, quòd patroni concubinus fuisset, dixisse, impudicitia in ingenuo, crimen est; in seruo, necessitas; in liberto officium. Imò nec in ingenuas mulieres stuprum committebatur, quæ corpore palam quæstum facerent, atque ideo in concubinato haberi poterant. l. 3. ff. de concub. *libertinarum d.* verbum dico in epegegi habet peculiare quiddam, nam & in accuzatio reperitur. Cic. ad Atticum, Non fuit apud me Cornelius, hunc Balbum dico. Et in aliis casibus. Quintil. Incipiamus ab eo, qui cum frequentissimus est, tum longè pulcherrimus, translatione dico: hic autem genitui additur, libertinarum dico, &c. *ut si quis res. si q.* Sententia huius est, si Sallustius veller eo modo bonus atque benignus esse, quæ, id est, quo modo res, facultates, bona, &c. quomodo ratio, honestas, boni mores suaderent, hortantur, monent, & quomodo licet ei esse modestè munifico, hoc est, non profusè & largiter, sed munera donaret moderatè, & quantum satis esset, si rationem audiret, &c. *ut si qua.* qua, in Tonfano cod. id est, quatenus. In Diuz. qua, id est, in quatuor, at si quis exponet, qua, id est, qua ratione, per me quidem licebit, sed parum placebit, durius eoim id mihi videtur, si qua ratione ratio suaderet, &c. Vide num, qua, per pleonasmum redidit: sicut in illo Virg. Ne qua scire dolos, mediūse occurrere possit. Ideo, Si qua farasinant. *munifico.* sic habent omnes codices præter Diuz. & Buss. qui habent munificum. *hoc amat, hoc laudat.* cod. Tonf. Diuz. Mart. & vnus Bland. habet, hoc amat & laudat. *vxoribus inquam ali-*

mi. diuz.

nas: duæ formæ sunt vxoris, vt scribit Cic. in Topi-
cis, altera vxor tantum, altera vxor materfami-
lias. Boetius interpres, tribus modis, inquit, vxor
habebatur, vñ, farre, coëctione, sed ea sola erat
vxor materfamilias; quæ percoëctionem venie-
bat in mænù viritaliæ duæ vxores quidè & matro-
næ, fed non matresfamilias; potest itaq; Marfæus
intelligi perallicen vxores demòstrare non matres-
familias modò, fed & eas quæ matronæ cenfebantur,
quales: erât ancillæ in concubinatù patrôn. *an-
tibi personam.* in hoc incipit Horatius obnixè ad-
modù, vt Marfæus & eius similes tandè refipiscât,
& in rectâ viâ redeant, seq; id libi proponant, so-
lù esse eximiecedendù, fugiendùmq; quod legibus
adiuncta pœna vetitù est, putâ mœchari, & ma-
trônas fectari, verùm etiã quicquid vbiq; glo-
riæ, & exultationis parùm conducit: vtutur au-
tè hac ratione Syllogistica, *Quicquid vbiq; offi-
ciat, hoc est, quod perle & ex sui natura malum est.*
hoc vehemèter vitandù est, as cum matronis, mi-
mis, meretricibus deperdere famâ; rem patris obli-
mare; & conuincio malù est, itaq; peribit malè
qui tantù scelus a se non depellit. *quid interest.* hæc
per parenthesin legito. Marfæus videtur non nihil
indignari, quod d Horatius malum aliud alio dicat
esse detestabilius: cùm ex opinione Stoicorù pec-
cata sint æqualia: sed non videt miser le huius
contentionis auctorem esse, qui mœchari quidè
metu pœnæ vitandum paret, non etiã cum mi-
mis, & meretricibus, nomen in discrimen voca-
re; & bona consumere: quod etiã si imponè lice-
ret, tamen re ipsa ab aliò non distat. Quare cùm
sentiat Horatius eisdè esse ludicro, cùmq; arguari
potius, quàm rem ad viuum refecare, vt vicissim
eum illudat, vitur exemplo Vilij, qui non facti
quidem, sed personæ nomine grauis pœnas de-
dit. *matronæ, ancilla peccè foræ.* sic habent omnes
codices scripti, non etiã peccè in: Matronam
hic significari opinor vxorem matrem familias;
Ancillam, libertinam quæ est in concubinatù pa-
trôn; cui ex officio ancillatur; Topatam, in forni-
cem meretricem. *infaustal ex adiecto,* seu (vt fer-
tur) ex personæ circumstâtiâ crimen maius, nem-
pe quod matrona nobilis. *mutonius.* mutom-
bium virile apud Lucilium teste Festo, & mutom-
nis manu perscribere posse tagacem, id est, fu-
runculum. hinc est mutonium, amuletum constra-
uidiæ falcinum. Asbrior terte è Græco deduc-
tum esse, & metaphoricè accipi pro pene; nam;
poreis poreis, nasus est in marinis piscibus Aristot-
ele teste de Sepia, ait enim eam *in pœis poreis* in d-
g-
in pœis, id est, in naribus habere semen: sed & *mut-
or*; est caruncula in pudendis muliebribus, quæ
matroni respondet vnica demta littera. *quid vis ti-*

li. lepidā profopopœia, quā mutop̄er remotio-
nem culpæ, fingitur interrogare Villium. *ἀντίμυ-*
πρα affectio, quæ sub le habet voluntatem,
iram, cupiditatem. *δεπόσco*. tanquam tē debitam.
confutibuz ira. cū incendor libidine: *ἀργύτω πρὸς*
εὐδαίμωνι, Gaza ex Aristotel. *αὐτῆς ἡμῶν τῶν*
δὲ τῶν ἐπιφανέμεναι τὴν ἀντιμύπρα, demonstratio
eius quod falsi est per acclamationem: cui conue-
nit illud Epicuri apud Stobæum *τὸ χέρον, ἔφω, τῇ*
μεγαλειότητι: ἵνα τὰ ἀντικείμενα τῶν ἐπιφανέμεναι
τὰ δὲ δευτέρω, *οὐκ ἀντιμύπρα*; hoc est, gratia, in-
quit, habenda est naturæ bonæ, quæ necessaria pa-
zabilia fecerit, difficilia autem paratu non neces-
saria. *πυγμαλιδίαν* sibi. Hellenismus. *ἐν καὶ*
ταῖς τῆς. *nonnō fug. pe.* ab adiunctis contrariis: bo-
na sunt, ergo petenda; mala, ergo fugienda: in
quibus cū reipsa nulla sit concordia, fit, vt in
huiuscemodi perditis, in quibus ratio obnubilata
est, pessima quæq; pro optimis habeantur. *τὸν*
virtio, rerum. nullis rationibus assequi valeo aut cō-
mentatoris expositionē, aut eorum quī ad eius ve-
stigia se composuere, eorū putā, qui hic rei vitium
manifeste cōsiderunt esse eius rei inopiam & ege-
statē: quasi verò, si quis careat, aut phasiano aut
vino aut femina, is laboret, id est, cōcāminetur aut
iniciatur earū rerum vitio, cū ipse res in se sine
bono, purē & incorrupte, & quas nō cōtigit quiden-
nā si contaminatz sint & vitiatz, eisq; vltus sit,
sua ipsa argumenta libenter cōconferim, cū sit
indubitātū imbuta rebus impuris vitiari: quæ cor-
pora corrupti: secus autem; non facili quē me
in id inducat vt credam, id quod pro voto non ad-
est, mihi in vitio esse, adeo vt hinc malus habeat
aut grauit corrigēdus. Verū hoc ego senserim
verius, esse rerū vitium, à quo res vitiolæ, malæ, &
corruptę dicuntur, iuxta illam Cic. disputationem
in Dē fin. bon. & mal. 3. Qui virtutibus igitur,
inquit, rectissimē mihi videitis, & consuetudinē
nostræ orationis, vitia posuisse contraria: quod
enim vituperabile est per se ipsum, id eo ipso vitii
nominatur puto, vel etiā in vitio dictum, vitu-
perari. Nunc ex hac notatione vide, quā so, nūm
relicuius vitio laborare, sit hic in defectu boni
seu virtutis esse? Quare huiuscemodi expositionē
valere iussu, dicēmus Horatium, quod iam iam ex
thesi, nimirum Villij exemplo, ostendit, id ipsum
facere nunc generatim ex hypothēsi: vt pote om-
nes laborare suo vitio, qui sibi non imperant, sed
affectus sibi imperare sinunt rerum autem vitio,
quādo sibi negatis & illicitis vtūtur si vultur, vnde
scelerari habentur & infames: atque hac rationē
duabus de causis culpandi castigandiq; sunt adul-
teri, quod neq; modū in libidine à natura impera-
tū seruāt, neq; à cōsuetandis maionis se cōtinent,

quæ tamen eis sunt maximo malo & periculo. Quod autem hunc locum sit aliter interpretatus Commētor, id ideo accidisse puto, quod Ethici *τὸν καὶ τὸν* (quod Cic. 3. de fin. & Tuscul. 4. vitii) maualt quàm malitiam nominare) defectu merentur & excessu, qui uterque ratione medijs, (quæ virtus est habitus animi rectæ rationi consentaneus) cū in vitio esse dicatur, vitus est Acrō, neglecto animi bono, defectum quidem egestatem inopiāmque, excessum verò interpretari copiam & rerum abundantiam: in qua etiamnum sententia paullo post indicat esse Horatium, ubi ait, Num tibi cuius fauces vr sitis, &c. sed fallitur; nō enim derei vitio, aut (vt volunt) defectu ibi loquitur, sed de defectu: vt putā, quod amator, cū possit in libertinam sese effundere, nihil quàm matronam desideret. *quarene perueniat*. clautula superioris argumenti, qua hortatur Sallustium vt rerum vitio ne labore, missas matronas faciat, quarum consecratio plus laboris mali, id est, con-
tumelie, ex multis periculis & infinita molestia, quàm voluptatis conferre possit earum contrectatio fruiūque. *nec magis h. i. n. n.* Occupatio per *patitur*: ait ornatū quidē & splendorē corporis cōmendare formam, sed non promouere voluptatem, nec corpus efficere delicatius *sic licet hoc Cer.* horum trium versuum sese continuo subsequenzium varia est lectio. Tons. cum Diuæ codice habet, sit licet, ô Chærinte tuum, &c. Bland. vnus, sit licet hæc Chærinte tuum. Martinus cū reliquis, sit licet hoc Chærinte tuum, tenerum sic femur, aut crus rectius, atque etiam melius per læpe togatæ est. quam postremam existimo esse probatissimam. Verum vt ad declarationem versuum veniamus, mihi videtur hæc apostrophe vel præferre amorem masculinum amoris matronarum ex obliquo sub persona Chærinti scorti delicatissimi: vel dirigit ad nobilem aliquem Romanum (præne dixerim Mæcenatem, eo quod eum delicatē Chærintum nominet:) quandoquidem pergit in eodem argumento de matrona & togata, ad finem vsque Eclogæ: Præterea vititur *deuotus* rō huic, pro delicatula matrona, insignique cum genere eum forma, & ornatu: Idque contendere videtur, vt nobilem illū deterreat à mercharu, propterea quod sub externa habitu splendido, contecta sint multa deformia, putidāq;. Versuum autē hic ordo est: O Chærinte, femur neq. est magis tenerū, neque crus rectius huic matronæ quam deperis, licet sit inter virideis nitidōsque lapillos, quàm sit hoc tuum supp. femur: atque etiam per læpe rectius est & melius togatæ quàm matronæ: atq. ita subintelligitur particula electiua, quàm, ac, aut similis, quod loquendi genus, nec Græcis in τῶν,

nec Latinis multum est infrequens: vt apud Varonem de re rustica, Non minores oportet inire bimas, vt trimæ pariant, id est, quàm bimas. Liu. hostium plus mille cæsi. Terent. auctore Quintiliano, Accede ad ignem hunc, iam calefices plus satis. Idem, Plus milites audiui. Plin. 5. Torrentes verò amplius centum, &c. Si verò sit, qui legere volet, sit licet, ô Chærinte tuum, &c. non iudicabo eum facere ineptē. *adde huc q. m.* Imo, inquit, togata non femur solum mollius aut crus rectius, sed totam ipsam merxē sæpe gerit probatiorem, hoc est, totum corpus, sine vllq. naturæ vitio, sanum & integrū, nullo artificio, nullis lapillis, purpure nulla commendatur, nec vllis, denique pigmentis fucilve infectum, de quo, vt nō dubites, id aperit totum, si voles, ostendit: non enim, matronarum instar, aut eam tantum corporis partem palam habet & ostentat quæ honesta est, pulchra & elegans; aut solum quærit in propectulo nō esse, quæ visu sunt aut contactu turpia deformiaque: sed totam ipsam mercem tuis oculis, & sensibus habet expositā. Hic ei, non libenter subscripserim, qui mercentem interpretatur partem corporis pudendam: nam si neque turpia celet, neque solum detegat, vendit et ve quod ille cerebrosum est, me hercule, corporis omnia membra habet venalia, alia in vsum, alia in commendationem formæ, ad concitandam Venerem alia. *nec si quid bo.* hæc à partibus corporis, aliis non ad ostentationem, libidinis ergo, denudatis, aliis non celatis turpiter, est quædam epexegetis totius mercis, hoc est corporis venalis. *Regibus hic mos est.* Perpulchrē hanc comparationem equi ad feminā, præsentī argumentō accommodat, vt edoceat Romanos quid in consecratis feminis factū opus sit, ne cum ingenti nominis & rei dispendio cadant in infinita pericula atque horrenda mala, quando neglectis aliis corporis partibus, solius faciei & capitis gratia, insanis quibusdam conatibus matronas consecrantur potius, quàm togatas, quas nudas tamē inspicere licet. *opertos inspicimus.* apta comparatio hipponeutarum ad gyzæconetas siue mulierum captatores, qui simili ferē cura & industria, hi mulieres, illi equos, æstimant, nimirū ex inspectione formæ & totius corporis integritate, quo argumentō togatas nudas, matronis sola facie detectas, præferēdas iudicat. Verum vniiformis scriptorum lectio non nihil parit obcuritatis: habet enim omnia rō opertos, cōtra Pseudoporphyrionē, qui legit, apertos, cum vulgaris aliquot libris: quorū lectio primo obtutu apertior est, & præsentī comparationi fortasse magis consentanea. quod lectori pluribus ostendere non est operæ pretium. at si *opertos* legamus, vt habeant scripta omnia, eo q. sic inspicere

nōn inutile credamus, non inutile quoque fuerit nos decipi, marronāque operas contēctari, togatis nudis valere iussis. Quod quā sit alienum ab Horatio, & Virg. 3. Georg. & sensu communi, nemo non intelligit: atramen ab antiqua lectione discedere, nefas est. quā quidem vt conseruemus integram, neglecta interpunctione ceterorum codicum, puta, *regibus hic mos est, ubi equos mercantur, opertos inspiciunt*, &c. sequemur eam quę rō opertos, apponit verbo mercātur, hoc modo, vbi equos mercantur opertos, inspiciunt, &c. quā lectionem ostendit codex Tonf. & Diuā. *opertos*. tēctos, ornatos, aut si maus, phaleratos. sic Seneca epistola 47. Quemadmodū stultus est, qui equum emiturus, non ipsum inspiciat, sed stratum eius ac frenos, &c. *facies*. species, pulchritudo, quę est in lineamentis & symmetria earum partium quę ad primū obtutum sese offerunt. *emtozem inducat*. quod in matrona fœcit aperta facies, quę ita pellicur, fallit, perdit, & enecat incautos, vt de reliquis paribus nulla plerūq. sit cura. *molli fulta p.* si malos p. des habeat: *καλῶς δ' ἴσιν*, inquit Xenophon. *ne cor. o.* L. Lyncei, habet codex Bland. verutillū, quem securi lumus, cum Erasmo, qui & contemplans, cum Glareano, putat esse legēdum; sed ea lectio in nullis est cod. antiquis. *depuges*. sic habēt omnes Bland. codices, in quibus o tēre per m. scribitur. *matrona p. f. ἀνδρὶ δ' οὐκ*. hoc facit infā, nitimur enim semper in veritum, & cupimus negare: neque quod licet, libet, inquit Seneca. *sum efficiunt res*. sic habet codex Bland. antiquiss. reliqui omnes scripti, *efficiunt*. vnus autē Bland. habet, *dum efficiunt res*. quā etiam lectionem ait Turnebus se inuenisse. *custodes, lectica*. hæc est enumeratio earū rerum quibus, tanquam vallo, est matrona circumdata. *stola demissa*. suprā diximus stolam Latinē dici initiam. *circumdatus palla*. pallam non ignoramus haberi pro poplo, seu matronę indumento, teste Non. Marcello: verū hic opinor accipi pro limbo, quā vestem ait paullo suprā esse institit subsumam. *lectica*. scribit Commentator lecticā esse vehiculi genus, nimirū, quo nobiliores matronę per publicum deferri solēbāt. Sueton. in Othone, sellam muliebre, Tunc, ait, abditus properē, muliebrī sella in castra contēdit, &c. *ciniflones*. hi & cinerarij Carullo nominantur. Hoc autē officium seu ministerium dicit Sosipater esse muliebre. Colamella capitū & capillorum concinnatores. Tertullianus structores capillaturę nominat: Græci *βοτρυχοπλόκους καὶ κομῶτας*. *altera nil obstat*. putā togata, per *ἀνδρῶν*, quā Coas vesteis indutā, tibi pænē nudam intueri licet, ita vt nil præterea sit obstaculo, nō custodes, lectica, ciniflones, nō toga demissa, &c. Est autem

Coa vesteis, à Co insula: vbi non minùs quā in Ceo insula ei propinqua, subtilioris vesteis amacula, arte lanificę scientiæ prima, vt ait Solinus cap. 12. ex Varrone, in ornatu feminatum inuenta esse probabile est: Nam Coas vesteis, à bombycinis quidē nihil differre (quastamē à sericis separant) graueis auctores voluere. Huiusmodi autē vestem nominat Petronius nebulam lineam, protenuissima & subtilissima, inquires, palam proflare nudā in nebula linea. *altera nil obstat*. Lambinus Hypodraστοlen collocandā credit post pronomen tibi, at scripti, quos legi, codices omnes habēt interpunctionē post verbum obstat; & eo etiā modo refert Linacer de emendata structuralib. 6. verūm (meo quidem iudicio) parū interest. *Cois tibi*. per ellipsin præpositionis in. Sic & Ouid. Siue eris in Cois, Coa decere puta. *ne trure malo*. curuo. *pede turpi*. magno & deformi. Codex vnus Bland. habet, vt nudum, quā lecturam si quis probet, sic ordinandam censuerim: Nam in Cois ita pænē videre est eam, vt nudum latus (Synecdochicōs) oculo metiri possis, &c. *pretiumque*. pretium suę merci præfigi solet, quando ea venalis est: quemadmodū vino vendibili sua edera. Rogat autem togata amatore, vel si ne sibi poni infidias, non minùs à se quā à matronis, quę pro merce venalitia, id est, vsu corporis, prius exigunt pretium, quā eam inspexerint, num proba sit. *leporē venator ut alta*. Sectator matronarū respondet togatę, venatoris instar, acquisitu difficilia amare se & persequi, non etiam quę in medio posita sunt, quibus nullo labore frui licet. *in nisse*. *sestetur*. sic scriptū est in omnibus codicibus præter Diuā, in quo ponitur, *sestetur*; sed aliud Lābinus præfert, quod & conuenientius arbiūror, vt sit potentialis modi. hic etiam num Lambinus pro, cantat, sua opera & industria reponit, capiat: sed ea de re priusquam differamus, lectorem mouere necesse est, hoc à meo more penitus esse alienum, vt in veterū scriptis antiquis quicquam immutandum iudicem pro arbitratu, nisi resurgat, aut inter se scripta non consent: nam contrā quicquam conari, nimis est hominis temerarij: adeo vt mihi potius ignosci, si quid nōn assequor, quā pornitendę sententię culpam deprecari velim. Non hæc dico quasi non sapius errare me posse existimem, aut veluti pro oraculo habenda velim quæcumque à nobis proficiuntur: cum non infuerit nihil humani à nobis esse alienum, iuxta Comicum: Sed de iis loquor, qui quæuis scripta quouis iudicio inuertunt & mutant, vt imperitijs sapere videantur. In viris autem doctis, huiusmodi philautia & ambitio locū nullū habere potest, vt quibus multa & varia lectio-

ne, diffi-

ne, difficillima quæque & corruptissima vel nullo labore sunt aperta, vel suæ sententiæ restituta: aut si aliter ab iis fieri nequeat, ita sunt reparata, emendatæque, ut doctissimo cuique probentur. Quale certe hoc loco animadversionem à Lambino præstitam non possum, multis nominibus non cõmentare in verbo, capta, posito pro cãtar, ita ut peritissimo cuiq. prima fronte grata & non parua laude digna videri debeat: verum si nõ improbabili coniectura adnitar verbũ, cantat, (pro omnium veterum codicum laudabili consensu) reddere suo loco, hoc ita cõfido Lambinum accepturum (nemo enim vnus aduertit omnia) in eamque partem interpretaturum, qua me parior ab eo castigari, si quid à me minus recte aut dictum aut scriptum notarit: Cædimus enim scriptores, inque vicem præbeimus crura sagittis. Quare ut ad insitutum reuertar, & huius loci sententiam difficilem, mehercule, & tenebrosam, quantum possum, elucidem, hanc accipe cum ordine sententiam; Venator ut nolit tangere leporem, sic, (φύλακτος, ostendendo, putà, togatam domi suæ expositam cunctis amatoribus) positum in cubili suo, sed cantat, id est, cantu buccinæ ciet, ut sectetur per altas niueis fugientem, & apponit sibi caprum, fruiturque iucunde, meus est amor huic similis, &c. hic vide ἀντίδοτον concinnam; Venator non vult tangere seu capere leporem in suo cubili positũ, amator transuolat rogatam in medio positam; Venator cantu sectatur fugientem, amator fugientia captat, &c. Hanc autem commentationem satis quidem (ut nobis videtur) aptam ad verbum cantat pro fide omnium codicum, suo loco stabilendum, cum D. VVoulardo Blankebergano communicassem viro eruditissimo, nec non in Horatiana lectione versatissimo, nec post multam contentionem penitus inter nos conueniret, postridie eius diei per puerum missi ad nos suum hoc scriptum extemporaneum; Reuersus heri domum à nostro congressu, ac sumpto prandio ad focum, quem, ut fert anni tempus, & valerudo mea postulat, luculentum extriuo, desidens, cepi cogitare, ut aliud ex alio incidit, etiam de nostra concertatione super loco Horatii de cantione amatoris, ut mihi semper visum est, & experiri meditando, an aliquid diuinare possem, post heros eos, ac gigantes venatores, qui magnas etiam siluas indagine cingunt, & magnis canum molossorum laconiorumque turmis stipati, putant nullam quamcumuis feram esse effugere posse, Turnebum dico & Lambinum & Cruquium nostrum quoque: an aliquid, inquam, non oculorum perspicuitate, qui vel talpa cæcior sum, sed sagaci o-

doratu; quo si me negem aliqua ex parte donatum, puritate mea angratitudinis erga Deum, à quo omnia procedunt bona, reus merito videri possim, assequi valeam, quod illos alioribus rebus intentos effugerit: Et mihi videor aliquid assecutus, ac genuinum sensum Horatii ex tenebris eruisse, *μὰ τὴν Φιλαιτίας ἐμῆς*, aut *vetus Philaetias*; sed te iudicem constituo. Si enim, ut, aduerbium accipiat qualitatatis, non comparationis, pro qualiter, & quomodo, omnis mihi videtur sublara difficultas, hoc sensu, cantat amator, qualiter venator leporem in alta niue sectetur, quem in suo latibulo delitescentem nolit vel tangere. ut videatur allusum ad cantionem quamdam vulgatam de generosis venatoribus: Sicut alibi, cantionis meminisse puerilis, quam neniam vocauit. Et extat in epigrammatis Græcorum puerorum trocho ludentium *τὴν κατὰ σαῦτιν ἰλῆ*. hoc modo seruatur fides antiquis exemplaribus, à quibus non temere discendum est, & sententia est clarissima: ac sic etiam locutus est Virg. in Sileno suo de Sileno, Namque canebat uti magnum per inane, &c. Apponit, autem cum Turnebo pro, addit, accipi debet, imitatione Græcorum. sic Ciceroni est *περὶ τῆς*, pro addo etiam. item lib. 1. Od. 9. lucro appone. in Pseudulo act. 1. sc. 3. Indunc eoriandrum, sceniculum, allium, atrum olus, apponunt rumicem, brassicam, betam, blitum, &c. Terent. in And. act. 1. scen. 1. Cum is nihil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi. Cic. 1. in Verr. Custodem, inquit, Tullio me apponige. Ita apponit, hoc loco, pro addit, est velut declaratio quædam canionis, aut applicatio veriùs ad rem præsentem, Hæc te celare nolui, etiam si cæcus iter monstrare videar. Quod autem attinet ad duo illa venationum genera quæ hic Horatius tangit, etiam omnibus hodie sunt in ore, legitima venatio & illegitima, quod nostri dicunt, *ghewep ende onghewep*. Et serina longa cursitatione lassitudineque ita tenerescens, ut propemodum putrescere videtur, in summo est nobilibus pretio: contra illegitima illa venatio, seram baculo venatorio in suo cubili conficere, adeo est contentui, ut magni conuiuij & ignominie loco vocentur *clapperders* nostræ lingua, à percutiendo & impingendo. Simile dictum audiui sapientem ex ore D. Andreæ à Claerhour, D. de Ardoye cognati patruelis Mæcenatis nostri piæ memoriæ, D. Iacobi à Claerhout D. de Maldeghe, &c. numquid cepisse se leporem, quin captũ iam, & viscera-ioni canũ datum, veller iterũ restitutum in pedes, ut noua voluptate se reficeret. boni cõsule nostras ineprias si nõ faciunt pro stomacho tuo, ac bene vale. Cruqui

Cruqui carissime. Tuus Arnoldus Woulardus, aliàs Motorius. Ceterum paucos post dies, quando intelligeret ex Pantino nostro (ut qui mecum sentiret) nobis non videri hæc verba, cantat, & apponit, esse ad amatorem sed venatorem referenda, proximus aliud meditaturs, ut est ingenio vir sagacissimus, id litteris mandatum per puerum & cum ad nos deferri curauit, quod hæc appositam vides. Dies diem docet, ac posteriora meliora, ut habet Prouerbum. A proximo nostro litterario congressu postridie me adiit Panūrus noster, qui pro sua humanitate me crebro inuisit, ut excutiat mihi solitudinis tedium, ac refricit memoriam loci. Horasiani, de quo tres iam egimus, nec adhuc placeat conuenimus, nam non vsquequaque etiam id quod nuper excogitauit, ei placere intelligo: & quia omnino persistis adductus veterū interpretū auctoritate, ut, cantat & apponit, pertineant ad venatorem non amatorem, cæpi apud me iterum cogitare de inueniendâ commoda aliqua sententia, semata ubique, etiam si subsannet doctissimus Lambinus, antiquorum librorum auctoritate, & interpretum diligentia, ac tandem aliquid mihi videor assecutus, hoc modo: Venator cantat, id est, cantu signum facit ad leporem insectationem. Solent enim domo egredientes venatores (quamquam non omni ex parte nobis in venatione cum veteribus conueniat) leporarij statim velut auspicium quoddam facere sono buccinæ aut cornus (ut intelligentiùs cum Plinio loquar) partim ad excitandos socios & *oues impetras*, partim ad colligendos canes, qui sparsim seruantur in villis, quos numellis colla vltro præbentibus iuxta se habent, donec eo ventum est, ubi venandum purent, ac vinculis absolutos dimittant ad excitandum leporem, quem capiendum maioribus canibus, & præuolocibus, ut vocat Plinius, obijciunt, quos à celeritate, qua ventos etiam superent (quæ vsitata poetis est hyperbole) nostris videntur suspensum dici: cum alij qui tardiores, sed sagaces, à cursu, non, ut alij, à volatu, suspensum dicantur. Quotopere autem laboriosa hæc venatio sit veteribus probata, vel ex solo Horatio patet, leporem sectatus, &c. Satyr. 2. lib. 2. Item, Cum labor extunderet fastidia, sicus, inanis sperne cibum vilem, &c. & alibi, Romanis sollemnem viris opus vtile membris & famæ. Et, Ut pariter cœnes pulmenta laboribus emta, &c. Quid? an non hic occasio est iterum inuendi conuiuium poeticum, aut etiam venatorium, ut asper cum Pantino & Nansio communibus amicis nostris, atque adeo vtrinam dignetur quoque nobis adesse D. ludocus Maldeghemius D. de Leischot, & maioris & minoris venationis omnia pernoscentes

mysteria: quem etiam Dux Albanus post herosa nostrum D. Iacobum à Claerhout, dignum putauit quem venationi Flandricæ præficeret. Hæc tibi somniabam post mediam noctem, quando veriora dixit Horatius somnia ex sententia Hippoc. Speroque pro mea stultitia & philautia, ut me ob inuentionem inauertis, aut saltem, quia hoc arrogantius est, inargenteris; nam Pliniana verba etiam aliud agent, ob assiduitatem occurrunt bene vale amicissime Cruqui, & boni consule nostra studia, quæ tibi non tam sudent quam somniant. Tuus Motorius. Ex his itaque nostris & D. V. Voulardi commentis, lector candide, si tuo stomacho non sit factum satis, ita ut iudices in verbo; cantat, nobis potius & antiquis scriptis omnibus assentiendum, quam Lambino in verbo, captat; saltem hoc tibi persuasum esto, nos foreis aperuisse, ut fertur, ad ulteriorem coniecturam. *hiscine versiculus*. hæc verba sunt Horatij suauioris generis, ab vtili, honesto & necessario, cum tacita obiurgatione, ab inutili, inhonestoque, *hiscine* (sic habent omnes scripti libri quos legere mihi contigit) versiculis, amatoris cantionibus ad illiciendam captandamque matronam, venatoris in morem, arbitrarij elapsa præda, condimentoque naturæ neglecto, dolores, æstus, tentiginem libidinis fomitem cessare, nulloque adhibito medicamine extinguere posse? Studéne cum natura pugnare, quæ statuat, id est, statueret tibi & imperare modum debet, quo suæ necessitati succurras? quem si in togatis nolis, & in matronis assequi non possis, dolebit ne natura, & ferre non poterit? Perpulchrè docet Horatius eam naturæ necessitate omnibus esse ingentiam, ut curemus quibus ad vitam opus est, inutiliæque rescindamus. Quare si non libidini voluptatiue seruiamus, saltem naturæ intra præscriptos honesti limites respondere conemur. *è potiore tolli*. sic habet codex Bland. antiquissimus, quem secutus sum, præcipue propter euphoniā. *statuas*. statuere debet, ut sit modi potentialis. In hoc etiam securus sum scriptos codices. *num tibi cum f.* demonstrat argumento inductiuo, necessitati, non etiam voluptati parendum. Ex his verbis sumpta est et interpretatio, quam paullo ante confutauit de rerum vitio: *tument tibi cum*. hoc vitium Græcis *παράδεισος* *παρὰ τὸ* *Ζηνὸς* nominatur, *εδὲν τὸ αὐτὸ οἶον*, Galeno de locis affect. lib. sext. cap. 6. item lib. 9. *non ego nam q.* nam quicquid à natura nobis datum est, hoc firmum, solidum, & cum summa tranquillitate animi (si moderatè sumatur) coniunctum est. *Cōtrā*, Quicquid à natura deuium est, sectaturque vehementem illam, & inordinatam *ἐγὼ*, hic

nihil habet vira sedati, nihil recti, sed tumultuosa omnia, vana & improba omnia. *namque parabilem.* à sua persona suadet parabilibus vtendum, negligendaque difficultia: ea autem qualia sint, in sequenti versiculo describit ex adiunctis signis: Temporis quidem, vbi dicit marrona, veniam quidem, sed paulò post: Pretij verò, cum ait, veniam, sed non tam vili: Occasionis autē, inquiens, veniam, si vir exierit. talem marronam sub persona Philodemi optat rudioribus, & morā minus patientibus, se verò malle potiri aut commodiore, faciliore, candidiore, mundiore, minus fucata, & ad naturæ meliorem non efficta formam studio industriæque. *Gallis hanc Philodemus.* fuit hic Philodemus Epicurus (vt Strabo scribit) patria Gadarus: quem Asconius Pedianus in oratione Cic. pro Lucio Pisonē, scribit Epicureum fuisse ea ætate nobilissimum: Sed arbitror apud Asconium legendum esse pro Epicureum, Epicurum dictum, vt habet Strabo, vel hunc ex illo restitutum: tamen Epicuri cuiusdam (quem etiam Gargetium nominat) frequens est mentio apud Stobæum. Huius autem Philodemi carmen amatorium ex ceteris lib. 7. Epigrammaton desumptum hic apposui: ἡ χάρις; μένος μὲν τί σοι καλὸν ὄνομα; πῶς σι ἴσθι ἰδὼν; ὃ δὲ λένε, δ' ὄσοι μὲν ὑδ' ἰλαστοί; πῶς γίνε; πῶς μὲν μετὰ σοὶ πῶς, μή ποτε ἔχῃ σε; ὃ τοσοῦτον, ὅ γιγναι; ὑδ' ὅ γιγναι λέγεις; καὶ πάλι καὶ πῶς σοι περιλάσσομαι; αἶδω μολάσσει καὶ σὺ πάλιν ἡγοῖσθαι. Quod ferè ad verbum sic vertimus: Comtula quæ? me oportire; tibi quod nomen honestum? heus vbi te? quod uis, accipe: non loqueris? Quò vadis? comitem dabo: numquis habet te? Crudelis, salue: me ecquid aucte iubes? Quin rursum accedam, noui mage dura mouere pectora; nunc sana sis mihi mēte precor. *hæc ubi supposuit.* Codex Tōsanus habet, dextrum corpus mihi læuo; quæ lectio conuenit cum simplici facilique modo concumbēdi, quem describit Ouid. de arte amādī lib. 3. Mille modi Veneris, simplex minimique laboris, Cum iacet in dextrum semisupinalatus. Et hæc lectio videtur esse vera genuinæque, quandoquidem ferè hic enumerat cetera quæ coniuncta sunt commodæ Veneri. *ve pallida.* ve, hic augeat, vt habet Comment. cui consentit Festus ex aliquorum sententia in voce, vegrande, inquiens, vegrande significare alij aiunt, malè grande, vt vecors, vefanus; mali cordis, malèque sanos; alij paruum, siue minutum, vt cum dicimus vegrande frumentum, &c. Quod autem dicit vegrande, malè grande; & malè, ex sententia Sospitij in aduerbiis, interpretor valde vicia vepallida, non miserè, sed valde pallida. *dotti deprensa.* Nam adulterij conuicta mulier, dotis parte mul-

tabatur: Quod etiam ante legem Iul. Valer. Mar. lib. 8. cap. 2. seruatum indicat; referens quoddam Marij iudicium: Enimuerò adulterij damnatæ dos non publicabatur, hoc enim quinque legibus tantum scribit Vlpianus sancitum, Malefatis, Iuliz, vis publica, parricidij, veneficij, & de scariis. leg. 3. ff. de bon. damn. vt scribit Bressonius ad L. Iul. de adulter.

E C L O G A I I I.

TIGELLIVS.

OMNIBVS hoc vitium est cantorib. inter amicos
Vt numquam inducat animum canere, rogati:
Iniusi numquam desistant: Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Caesar, qui cogere posset,
Si peteret per amicitiam patris, atque suam, non
Quidquam proficeret: si colluisset, ab ouo
Vsq. ad mala citaret, 10 B. C. he, modò summa
Vocē, modò hæc, resonat qua chordis quatuor
Nil aequale homini fuit illi: sape velut, qui
Currebat, fugiens hostem: persape velut, qui
Iunonis sacra ferret. habebat sape ducentos,
Sape decem seruos: modò reges atque terrarchas,
Omnia magna loquens: modò sit mihi mensa
tripes, &c.
Concha salis puri, & toga, qua defendere frigus
Quamuis crassa queat, decies centena dedisses 15
Hæc parco, paucis contento: quinque diebus
Nil erat in oculis: nocte vigabat ad ipsum
Manē: diem totum stertebat: nil fuit vnquam
Sic impar sibi. nunc aliquis dicat mihi, quid tu?
Nullane habes vitia? immo alia baud fortasse 20
minora.
Manius absemem Nouiū cum carperet: Heus tu,
Quidam ait, ignoras te? an, vt ignotū, dare nobis
Verba putas? egomet mi ignosco, Manius inquit.
Stultus, et improb. hic amor est, dignusq. notari.
Cum tua peruideas oculis mala lippas inunctis, 25
Cur in amitorum vitium tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut serpens Epidaurius? at
tibi contra
Euenit, inquirant vitia vt inatursas & illi.
Iracundior est paulò: minus aptus acutis
Naribus horum hominum rideri possit, ed quodd 30
Rusticius tonso toga desuit, & vialè laxus

In pe-

- Inpede calcem haret: at est bonus, ut melior vir.
Non alius quisquam: at tibi amicus: at ingenium ingens*
Inculso laeset hoc sub corpore. denique te ipsum
35 *Concusa, num qua tibi vitiorum insenerit olim
Natura, aut etiam consuetudo mala. namque
Neglectu vrenda filix innascitur agris.
Illuc praevertamur, amatorem quoddam amica
Turpia decipiunt cecum vitia: aut etiam ipsa hac*
40 *Delectant: veluti Balbium polypum Agae.
Vellem in amicitia sic errarem: & isti
Errori nomen virtus posuisset honestum.
At pater ut nati, sic nos debemus amici,
Si quod sit, vitium non fastidiare. strabonem*
45 *Appellat patrum pater: & pullum, male parum
Si cui filius est: ut abortivus fuit olim
Sisyphus. hunc parum, distortis cruribus: illum
Balbuti scaurum, praevis fultum male talis.
Parcius hic vivit? frugi dicatur. ineptus*
50 *Et iactantior hic paullo est? concinnus amicus
Postulas, ut videatur, at est truculentior, atque
Plus a quo liber? simplex, fortisq; habeatur.
Caldior est? acrem inter numeretur. opinor,
Hac res & iungit, iunctos & servas amicos.*
55 *At nos virtutes ipsas inuertimus: atque
Sincerum cupimus vacin crustare. probus quis
Nobiscum vivit, multum demissus homo ille.
Tardo, cognomen pinguis damus. hic fugit omnis
Insidias: nullique malo latus obdit apertum:*
60 *(Cum genus hoc inter vita versetur, vbi acris
Invidia, atque vigent vbi crimina) pro bene sano,
Ac non incauto, fictum, astutumq; vocamus.
Simplicior quis & est (qualem me saepe libenter
Obtulerim tibi Maecenas) ut forte legentem,*
65 *Aus tacitum appellem, quovis sermone molestus:
Communis sensu plane caret, inquit, eheu,
Quam temere in nosmet legem sancimus iniquam.
Nam vitium nemo sine nascitur. optimus ille est,
Qui minimi vitetur. amicus dulcis, ut equus est,*
70 *Cum mea compenset vitium bona: pluribus hisce,
(Si modo plura mihi bona sunt) inclinet, amari
Si velit: hac lege in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus propriis offendant amicum,
Postulat, ignoscat verrucis illius. aequum est*

Peccati veniam poscentem, reddere rursus. 75
*Denique, quatinus excidi penitus vitium ire,
Cetera item nequeunt stulti herentia: tur non
Ponderibus, modulisq; suu ratio utitur? ac, res
Ut quaeque est, ita supplicii delicta coercet?*
*Si qui eum servum, patimur. qui tollere iussus, 80
Semel pisces, repidamq; ligurrierimus,
In cruce suffigat: Labeone infanior, inter
Sanos dicatur. quanto hoc furiosius, atque
Maius peccatum est? paulum deliquit amicus:
Quod nisi concedas, habere insuavi, acerbis: 85
Odisti, & fugis, ut Rufonem debitor ari:
Qui, nisi cum tristis misero verere Kalenda,
Mercedem, aut nummos unde unde extricas:
amaras,*
*Porrecto iugulo, historem, captivum ut, audis.
Comminxit lectum potus: mens fave castillum 90
Euandri manibus eritum deiecit: ob hanc rem,
Aut, posuisti ante mea quis pullum in parte catini,
Sustulit esuriens: minus hoc iucundus amicus
Sic mihi? quid faciam, si furtum fecerit? aut si
Prodiderit commissam fidem? sponsumve negavit? 95
Quae poria esse ferè placuit peccata, laborant
Cum ventum ad verum est: sensus, moresq; ro-
pugnant,
Atque ipsa utilitas iusti propè mater, & equi.
Cum proreperunt primis animalia terris,
Mutu, et turpe pecus, glande, atq; cubilia propter, 100
Vnguibus, & pugnis, dein fustibus, atq; ita porro
Pugnabant armis, quae post fabricaverat usus:
Donec verba, quibus voces, sensusq; notarent,
Nominaq; inuenere. dehinc abstinere bello,
Oppida ceperunt munire, & ponere leges, 105
Ne quis fur esset, mea latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cumnus deterrima belli
Causa: sed ignoti perierunt moribus illi:
Quos tenerem incertam rapiens more ferarum.
Viribus editior cadebat, ut in grege taurus. 110
Iura inuenta mei iniusti facere necesse est:
Tempora si, festosq; voluere voluerunt mandare.
Nec natura potest iusto secernere iniquum:
Diuidit ut bona diuersis, fugienda petenda;
Nec vincet ratio hoc, tantundè ut peccet, idonq; 115
Qui teneror cauleis alieni fregit horri:*

Et qui

*Et qui nocturnus diuinum sacra legerit. adfit
Regula, peccatis quas penas irroget. aquas.
Nescit scilicet dignum, horribile sceleris flagello.*

- 120 *Nam, ut ferula cadas meritum maiora subire
Verbera, non vereor: cum dicas esse parum res
Furta latrocinii: & magni parua, mineri
Falce recisurum simili te, si sibi regnum
Permittant homines. si diues, qui sapiens est;*
- 125 *Et sutor bonus, & solus formosus, & est rex:
Cur optas, quod habes? non nosti, quid pater,
inquit;
Chrysippus dicat: sapiens crepidas sibi nunquam,
Nec soleas fecit: sutor tamen est sapiens. quod:
Ut, quauis taces Hermogenes: cantor tamen, atq;*
- 130 *Optimus est modulator: ut Alfinius vaser, omni
Abiecto instrumento artis, clausaq; taberna,
Sutor erat: sapiens operis sic optimus omnis
Est opifex solus: sic rex. vellunt tibi barbam
Lasciuia pueri: quos tu nisi fuisse coërces;*
- 135 *Vgeris turba circum te stans; miserq;
Rumperi: & latras magnorum maxime regum.
Ne longum faciam: dum tu quadrante lauatum
Rex ibis, neque te quisquam stipator: ineptum
Præter Crispinum, sectabitur: & mihi dulces*
- 140 *Ignoscens, si quid peccauero stultus, amici:
Inq; vicem illorum patriar delicta libenter:
Primatúsque magis vinam te rege beatus.*

COMMENTATOR.

ARROGIT Stoicos, qui magna sua vitia non
cernentes, amicorum & aliorum etiam parua no-
tabant acerrimè, quique omnia peccata æqualiter
punienda dicebant, sequè solòs sapienter. Quo-
re simulat se Stoicum, vt ad eorum reprehensio-
nem commodius accedat, docens quòd alter al-
terius vitia debet patienter ferre, aut omnes debere
puniri, sed alios aliis grauius; nam si in minimis
peccatis etiam maximæ pœnæ consumuntur, re-
stat vt maxima peccata aut maneat impunita,
aut noua supplicia adinueniantur. *rogati*. supp.
etiam vt sensus sit, cantores inter amicos, etiam
rogati nolunt exprobare. *Sardus* habebat ab exemplo
cantoris Tigellij, in quem grauius inuehitur; &
Sardum nominat, quòd esset in Sardinia natus:
Sardinienses, secundum veteres grammaticos, di-
cuntur incolæ Sardiæ. Licinius autem de Her-
mogene loquens sic ait, Sardi Tigelli putidum ca-

put venit. *illa*. demonstratiuè, quòd de nobili can-
tore loqueretur, per emphasim. *Cæsar*. Augustus.
patri. C. Iulij Cæsaris, patris per adoptionem.
proficeret. impetraret, persuaderet. *ab omni*. ab initio
cœnæ; ouum enim erat initium cœnæ, quippe
quod in exitu à balneis statim offerrebat. *vsque
ad mala*. vsque ad secundas mensas. Nam apud
veteres mala inter cetera bellaria secundæ mensæ
apponebantur. *citaret*. clamitaret, aut recitaret a-
liqua carmina in laudem Bacchi: vel citaret, id est,
clara voce inuocaret Bacchum, his verbis, Io Bac-
che. Nam citari dicuntur, qui clara voce vocan-
tur: hinc præcones citare dicuntur. *modò summa
voce*. acutissima chorda, quæ suprema est, & vtrū
dicitur. *modò hac voce*. id est, chorda quæ crassa est
& ima, quæ vtrūq; nominatur. *chordis quatuor*. sup-
in, vt sit, quæ est ima, id est, infima in chordis qua-
tuor, hoc est, in tetrachordo musico instrumento,
quod quatuor chordis constat. *nihiloquale*. medio-
cre. *sape velut*. aliud Tigellij vitium. *currebat*. sic
Sallustius in Cæcilina: citus modò, modò tardus
incessus erat. *fugiens hostem*. sup. currit, & vtrūq;
viri figuram. *qui Lunonis sacra*. qui sacra in capite
portantes sentim incedebant, ac lento gradu, qui
viri pœgi apud Athenienfes dicebantur: adeò in-
æqualis sibi fuit Tigellius, vt interdum tardissimo
gradu ambularet, interdum citato. *Tetrarchas*.
Tetrarchæ dicuntur, qui quartam partem regni
habent. *loquens*. loquendo imitabatur magna mi-
randa & magnifica. *modò sit mihi*. sup. aiebat.
mensa tripes. Delphica à tribus pedibus dicta. *con-
cha salu p.* concha marina sine condimentis. *puri-
simplicis*, non conditis quia pauperiores in marina
concha salem tritum habere solent, quo cum pane
vescantur. *defendenda*. depellere. *decies centena*. de-
cies centum millia sestertium, id est, mille talenta.
huic parco. ordo est, si dedisses decies centena huic
parco paucis contento, post quinque dies nihil a-
pud illum inuenisses. *in loculis*. deminutiuum à lo-
cus. *noctis*. v. accusatiuum pluralem posuit, vt iu-
gem frue continuam vigiliam denotaret, vt, vna
cum gente tot annos bella gero. *ad ipsum*. vsque
ad ipsum mane. *sic impar*. sic inconueniens. *imò
alia*. confiteor me habere vitia, sed fortasse leuiora:
nec sum similis Mæthio, qui dicebat se ignoscere
peccatis suis; & ea tamquam leuiores pro nihilo
ducere. *Manius ab. No.* Mænius cū de Nouio ma-
lè loqueretur, ut ei quidam, dic mihi tu, nescis te?
Qui autem de personis Horatianis scripserunt,
aiunt, Mænium seueritatem Romæ nobilissimum
fuisse. Hic post patrimonium obrosus Calendis
Ianuarii in Capitolio clara voce optauit, vt quæ-
draginta nummorum æris alieni haberet, quæ-
rente quodam quid sibi veller, quòd tam sollempni

die æ alienum optaret, noli mirari, inquit, ostogitara habere debeo. Hic fertur domo sua, quam ad forum habebat, diuendita, vnam columnam sibi excepisse, vnde gladiatores spectaret, quæ ab eo columna Mænia nominabatur. Huius meminit Lucilius, Mænius columnam peteret cum, &c. *stultus*. aperte innotuit in Stoicis. *hic amor*. quo sibi quis ignoscit. *cum tua*. sensus est, cum tua mala inunctis oculis, quasi lippus, peruideas; cur ad amicorum vitia perspicierendacernēdique, tam acutē accedis, quā aut aquila aut serpens Epidaurius, id est, draco. *lippus*. quasi lippus, vt Persius rhos pueris monitis patres infundere lippos cum videas, &c. id est, quasi lippos. *aquila*. est enim aquila visus acutissimus, nam sola auium fertur solent rectis oculis intueri, idque suos pullos docere, oppositis soli oculis; & ex alto latenter leporem cōspicere. *serpens Epidaur.* periphrasis draconis, qui visus est in Epidauro: ex libris Sibyllinis Romani sunt moniti pro remedio ciuitatis cōtra pestem, vt simulacrum Aesculapij in Epidauro peteret, quod Romanis cum venissent, & Aesculapium salutarē, in conspectu omnium serpens haucm Romanorum petiit, qui ad urbem delatus, in ipsa seu insula Tiberis vixit, subitō non comparuit, vbi eius anguis simulacrum posuerat. *Epidaurius*. apud Epidaurum Græciæ ciuitatem erat Aesculapij templum, vbi frequētissimē colebatur Aesculapius. *ut tibi com.* sint aliqui ecō: rariō, qui velint inquirere tua vitia. *rursus*. inuicem. *illi*. quorum vitia reprehēdit, amici tui. *iracundior*. sensus est, habet aliqua vitia, sed paullo stacundior est, vt nō possit deridentium urbanitatem, quæ tunc maxime exercetur, sustinere. prestat tamen de se ridendū materiam, eo quod rusticus sit tonsus. & toga ipsius ex humeris desinat, & laxos calceos habeat, &c. *mitis aptus*. ineptus, quales sunt, qui se non apeant moribus hominum, & obseruare nesciunt temporum opportunitatem, quietiam sunt importuniores. *acutis naribus*. hi sunt prouiores ad ridendum, quia sunt magis ingeniosi. hoc *ut noster* dicit à canibus, qui odore intuentur cubilia ferarū. *rusticius*. imperitiū aduerbialiter. de Virgilio hoc dictum esse volunt, quod ille fœbat semper eius toga, nō bene composita; & vteretur imperito tonfore. *malè laxus*. multum laxus: cui hoc Virgilij est contrarium. Vnanimem alloquitur malè laxa sororem, id est, parū sana: sed melius dicemus, malè hæret, id est, indecenter, vel non hæret. *ut ostendimus*. his exemplis colligit amicorum vitia, si leuia sint, ferenda esse. iuxta illud, Amici mores noueris, non oderis. *ut tibi*. ita pronuntiandū est, vt eius significatio exprimat. *ut ingens ing.* Iterū hoc ad Virgillum referuntur, qui habitus erat in-

compositi: hæc autem in inculto corpore celantur, quia non faciliē putat eum aliquis esse aut bonum, aut sapientem, qui malè vestitur. *te ipsum*. exerce, cōsidera, diligenter exquire. *nam qua tibi*. num aliqua vitia tibi natura ingenuit. *aut etiam*. mirè hæc duo coniunxit, vitia enim aut inna cun-ctur, aut mala consuetudine contrahuntur: ex consuetudine autem nobis mala insunt vitia, nam si neglexeris te, vitiosus efficieris, quemadmodum neglecto agro spinæ innascuntur. *vrenda felix*. herba inutilis & incōmoda: manifesta allegoria, qua significatur ingenium hominis debere disciplinis exerceci; vel vitii perire. *illuc prauertit*. illuc redeamus & prius dicamus, illuc veniamus, ad exempla scilicet: tale est illud, volucremque fuga præuertitur Hebrum. sensus est, nō debemus offendi vitis amicorum, sed ea tolerare, imitādo amatores, qui non solum non offendentur vitis amicorum, sed ea sæpe laudant, aut, decepti amore, non videt, aut videre nolunt, aut delectari se fingunt. *Balbinum*. Luciliana vrbaniare vsus, in transitu amaritudinē asperit. *polypus*. vitium scitidū ipsarum narium. *Agnæ*. Agnæ nomen meretricis, naibus putidis: quod vitium fingit non offendisse Balbinum. *vellem in a.* vitiam cum errorem haberemus eiga amicos, vt aut laudaremus eorum vitia, aut non viderentis, ita fieret, vt error ille potius virtus, quā vitium diceretur. *ut gnati*. vitium non falsidit, ostendit à parentibus minorum vitia, aut non intelligi, aut intellecta dissimulari, quod præcipit circa amicos quoque faciendū esse. *Strabonem a.* Strabo dicitur, qui est distortis oculis. Pætos autem, qui est oculis leuiter declinatis, cuiusque huc atque illuc tremuli celeriter voluntur. *malè paruum*. valde paruum, exiguum, naus. *ut. qualis. abortiuus f. o.* M. Antonio triumuiro pumilio fuisse dicitur intra bipedalem staturam, quem ipse Sisyphum appellabat ob ingenij calliditatem: hic aliquando in Alexandrino mari, cum inspectantibus Antonio & Cleopatra, in scapha vollescitare cum æqualibus, tantæ dextérité anteuerit alios, vt eis quidem esset delectamento, aliis verò admirationi. *varum*. varus appellatur pedibus introrsum rectoris. *balbutit*. balbutiendo blandimur infantibus. pater autem balbutit scaurum, illum imitando. *scaurum*. scauri dicuntur qui talos habent exstantes. Alij dicunt scavros esse, qui habent talos infertos & portuosos. *fulsum malè*. quia tali corpus fulciunt & sustentant. *parcius hic viuūt*. nunc ostēdit amicorum vitia nominibus honestioribus esse commutanda. *iactantior*. naturaliter iactabundum sequitur stultitia. *conciuius*. bonus, compositus, suavis. *videatur*. dicatur. *iracundior*. iracundior. *plus aquo*. plusquā oportet; nam quod lenius, tacere nō potest.

potest. *simplex*. nō dissimulatur aut assentator, sed qui, quod sentiat, dicat. vulgō autem simplex, modestus & manifestus habetur. *calidior*. pro calidior, feruentior ad iram. *hac res*. quia vitia infringimus, & leuioribus nominibus appellamus. *at nos virtutes*. adeo maligno sumus ingenio, vt amicorum vitia non modo non tegamus, verum etiam laude digna culpemus, quando ea male interpretamur. *sincerum cup.* virtutem vitio pollueret, *ἀκαρπία*, hoc est viro bono detrudere; vas autem incrustari dicitur, cum aliquo vitioso succo illinitur, atque inquinatur: iuxta illud Lucilij, Satyr. 18. Nam mel regionibus illis, incrustatus calix rucia. Vasa dicuntur etiam incrustari, quando cooperiuntur vel argento vel auro. *probus quis*. si quis probus nobilium viuit, dicimus eum tristem, humilem, sycphantam. *illi tardo*. cum qui pinguis est, tardum appellamus, naturam vertentes in vitium: pinguedo enim prægrauat, & tardos facit. *tardo*. qui paullo tardius sentit, id est, stultus. ordo est, illi pingui damus cognomen tardo. *hic fugit i. n.* si sit aliquis cautus qui nō facile se iungat inuidiosis, hūc astutum appellamus. *obdit*. obicit, offert, opponit. *latus apertum*. vulnerabile: id est, nulli dat se ire iridendum, idque agit ne lingua maleuola feriat. *cum genus*. inter genus hominum insidiosorum. *vbi*. quādo, quo tempore. *ac non incauto*. quia nemo in omnibus potest esse cautus æqualiter. *simplicior quis*. ordo est, si quis; *ὁ Μάκκων*, simplicior est, qualem me tibi libenter obtuleim, hunc appellant molestum & stultum. sensus autem est, si quis ita sit simplex, vt non obseruato tempore cōpelleret, atque ita interpellaret amicum, aut agentem aliquid aut cogitandum. statim eum stultum appellabimus, & carentem sensu communi. *quoniam ser.* quod videtur importunitatis. *communis sens.* sapientia & iudicio. *inquimus οὐκ ἔλλ.* dicimus. *quā tēmerē*. quia eadem ab alijs patimur eidemque conditioni subiaceamus, atque iccirco debemus vitiis amicorum ignoscere, vt & illi nobis ignoscant, si à recto errauerimus. *nam vitiis*. ideo habent & alij quod in nos iaciant. *urgetur*. grauiatur. *amicus d.* verus amicus debet mea vitia pensare cum bonis & virtutibus, & si plura bona inueniat, ad ea laudanda debet esse propensior, quā ad vituperanda mala, quæ sunt pauciora. *hac lege*. hac conditione. *in trustina*. idem iudicium de ipso erit & eadem æstimatione. *ἀλλὰ γὰρ οὐκ αὖτ' ἔστι*. nam qui ignoscit peccatis alterius, mox eādem veniam consequetur. *ne tuberibus*. si quis maioribus suis vitiis poscit veniam ab amico, illius minoribus debet ignoscere: Tuber autem gibbus est, aut alia cutis inflatio. hinc tuberosus, gibbosus. sed hic tubera pro grauioribus, verrucæ pro minoribus

vitiis accipiuntur. *rursus*. inuicem. *quatinus*. quoniam. Si non possint, inquit, iræ vitia penitus aboleri, nec item alia, saltem dissimulanda sunt, aut moderatè vituperanda, nec vlla malignitate augenda. atque ita paulatim eō descendit, vt conuicta Stoicos disputet, qui asserebant omnia peccata esse æqualia, vbi ostendit non peccatu ipsum, sed peccantis animum esse spectandum. *penderibus*. equo iudicio, æstimatione, & mensura conuenienti debet vti, & eo modo, prout res vnaquæque est, etiam punire. *coercet*. supp. ratio. *si quis eum*. argumentum à simili, quod docet non omnia peccata esse similia, ac per hoc nec simileis pœnas. *ligurrioris*. degustauerit. *Labeonem*. Marius Amilius Labeo iurisperitus memoratæ libertatis, multa liberè cōtra Cæsarem dixisse & fecisse dicitur, ab eo latas leges contumaciter reprehendens: quare in gratiam Augusti eum hic carpit, & insanum nominat. *sanos*. sapienteris. *quanto hoc*. quod faceret dominus, quāquam quod seruus admiserit. *insuauis*. amarus, *acerbus*. asper. *ut Rusonem*. significat hunc Rusonem forneratorem fuisse, & eundem historiographum ineptum, qui solitus erat à debitoribus suis exigere, vt vel se legentem audirent, vel debitum soluerent, quod eis sæpe erat ipsa morte durius. *qui debitor, nisi unde unde extricat amat*. id est, alicunde, vel vnde cumque colligendo parat, & dissoluit, debet, quasi captiuus morti addendus, audire illum recitantem amaras & ingratas historias. *misero*. debitori. *Calenda*. quādo fornus erat persoluumdum. *mercadem*. vsuras. *numos*. sortem. *commixcit*. inuitatili quendam amicuum tuum ad cœnam, is potus fœdauit lectum tuum, aut fregit catinum, iccirco debes eum odisse? *Euandri*. Euandrum ferunt cælatorem ac plasten Atheniensem à M. Antonio Alexandriam perductum, & inde inter captiuos Romam venisse, ibique multa admiratione digna finxisse. *catillum*. paruum catinum. *tritum*. perfectum, cælatum. alludit ad materici speciem, quod tritum dicat, & fractum. *ob hanc rem*. ordo est: ob hanc rem minus iucundus amicus sit mihi, quod aut catinum fregit, aut pulchrum ante me positum sustulit? *communis fide*. fide pro fidei. *sponsum ven.* promissum, aut si neget venire spontum pro me. *quei paria*. aperte reprehendit hoc Stoicorum dogma, qui peccata paria esse dicunt, cum ne ipsi quidem in ea sententia permancant nisi verbotenus. *verum*. ad æstimationem veri, ad diiudicandum quod verum est. *sensus*. aliter sentiūt omnes homines. *morem*. nam cōsuetudo hoc improbat, aliter enim punimus furem, aliter homicidam; sensus enim aliter indignantur & animus cum audierit homicidium factum, aliter, cum furtum. *uilius iusti*. ingeniosè ait iustum & æquum

& æquum ex utilitate procedere. inter iustum autem & æquum hæc est differentia: iustum ex lege descendit, æquum ex natura. ut Maro, haud vinclo & legibus æquum. *propè mater.* bene dicit propè, est enim alia utilitas vera quæ iusti & æqui mater est, repugnans huic dogmati; alia autem est pecuniaria. *cum propeffe.* vult ostendere iustitiam non esse naturalem, sed ex utilitate natam. *primis animal.* hypallage. primis, pro prima animalia, homines intelligendo. *propefferunt:* processerunt. *mutum.* sine eloquio. *surpe.* incultum. *usus.* indigentia. *verba.* quæ declarant sensus nostros. *nominaq.* rerum. *absistero.* secedere, separari. *ceperunt.* æugma *δὸν νοῖον.* ponere l. hic ostendit iusti matrem esse uti: itatem. *sed ignotis.* ignorantur, quia illos nemo suis scriptis celebravit. *incertum.* omnibus expositam non certi mariti, quia non habebant certas uxores. *viribus edit.* hoc eò pertinet, ut probet quod supra dixerat, nempe homines ab initio cum orti essent, pugnam habuisse inter se, sed primo ferino ritu, deinde ad arma paulatim processisse. *intra inuenta.* pergit in eo, ut ostendat iustitiam non esse naturalem, sed adiunctam utilitatis gratia, natura autem scimus, quæ appetenda, quæ fugienda, sed ratio efficit, ut discernamus quid iustum, quid iniustum, quid utile, quid inutile. *tempora.* si ab hominum memoria velis requirere quid gestum, & quid sit litterarum monumentis proditum. *fastosq. dies.* libros consulareis. *nec natura.* hoc est, novit quidem natura, quid bonum, quid malum, quid dulce, quid amarum; sed quid iustum & iniustum, non item: hoc enim vita nos docet. *nec vincet r.* nec hoc vaquam obtinebit ratio ut paria peccata credenda sint, sacrilegi, & eius qui cauliculus alienos suffuratus est. *nocturnus.* noctu, de nocte; ut aibi, vos exemplaria Græca nocturna ver ære manent, versate diurna legerit. rapuerit furaris sit: ut poeta, vel quæ sublegit tacitus. unde & sacrilegi dicti. *regula.* iustitia, moderatio. *nec sciticia.* sensus est: adit moderatio, ne dignum maiore supplicio, afficias leuiore, cum mineri paria supplicio omnia peccata te persecuturum. si tibi homines permiserint eam auctoritatem. *sciticia.* lorum. Græcè *συνήθη, δὸν δ' οὐδ' ἔστιν*, quod significat corium, lorum. *cum dicas.* cum tu, o Stoice, dicas omnia crimina æqualiter esse puniendâ, non vereor, ne eum torques leui peccato, qui dignus est maxima: scilicet eum æquaris criminibus, nullum tam leve putes, quod ferula sit vindicandum. *fallacis.* allegoricis. eodè supplicio te puniendum. *si dices q. s.* eleganter Stoicos videt argumentum Stoicos dicunt, eam sapientem dicitur, etiam si mendicat: nobilem, et si erodit: et pulcherrimum, et si sordidissimum sit, deo quare si sapiens est diues,

& tutor bonus, & formosus, & rex, &c. cur optas, o Stoice, ab hominibus regiam potestatem tibi dari ad scelera puniendâ, si rex sis? *cur optas.* ait inconsideratè illum optare regnum, cum sapientem, etiam si tutor sit, regem esse dicat. *non nosti.* per anthypophoram introducit aduerbium, qui ex sententia Chrysippi respondeat: quod facit Horatius, ut urbanus eos derideat. *soles.* galliculas bene incitas. Gall. *des brosegrins.* quò. quomodo, interrogatiue. *Alfinius v.* urbanè iatis Alfinium Varum Cremonensem inducit. sic, inquit, Stoicus, sapiens, & rex, & tutor dici potest, ut Alfinius erat: qui Cremonensis abiecta sutrina, quam in municipio suo exercebat, Romam venit; Marcoque Sulpicio iuriconsulto usus, sua scientia ad tantum dignitatis peruenit, ut consulum gereret, & publico funere efficeretur. *vaser.* astutus, cordatus, antiqui etiam pro viro probo accipiebant. *sapiens opo.* gnatus artis, artifex. *lascivi pueri.* aut Epicureos intelligit, qui Stoicos vehementer odebant, quòd sese pro infantibus pueris æstimarent, aut simpliciter petulantis pueros. *vellunt tibi.* usque adeò non es rex, ut si ad vellendam barbam tuam pueri venerint, nò nisi baculo illos repellas. atque hoc modo ostendit vanissima perualione Stoicos sibi vindicare quod non habent. *fuste.* clauiali. *lattras.* iracundè exclamas, o tu summe regum. *dum tu quadrante.* perquam urbanè. sensus est, quam diu solus is lauaturn, quadrante balneatori dato, sine vilo comite alio præter Crispinum, regem te esse probare non poteris, quare nec docere paria esse peccata, si non paria sint supplicia. *Crispinum.* hic Stoicus fuit, qui multa eorum dogmata versibus scripsit. *stultus.* imprudens, ridendo Stoicos, qui alios omnes præter se stultos appellant. *inq. vicem.* temis, pro & inuicem. *prinatui.* non in magistratu aut dignitate existens. *magus.* beatus. beator quàm tu, qui te regem putas.

CRYQTIVA.

EXORDIVR à cantorum vitio, qui in ordine medicorum honestiorum, suam quandam, quasi *diuinitatem*, peculiariter obtinent: tanta namque sunt animi, & quidem arroganti leuitate, ut pro minimo ducant, nulli morem gerere, ædum gratificari, vel amplexu suo cuique: quibus hoc malum in seuit æreus amor sui; nam ita ad stuporem usque sibi hoc persuasum habent, ut quod ipsis pulcherrimum videtur, ad ceteris omnibus displicere non possit putet, homines eorum philautis cum primis amoverendi. ab his itaque sumis iniuriam, quod argumentum Tigellii cæcitis, *philautis* ita ad ungüem expolit, ut ex huius *philautis* *εὐφροσύνη*,

fat is probatur: quoniam autumarem potius hoc esse *πριτίζεν*, à strepitu citharæ, nam & tremula vox obstrereque, suo quodam modo numeros concidit; vt taceam hoc genus cantionis apertam lasciuia præ se ferre, qualia sunt *πριτίζοντα* Græcis. Ceterum ne quis hic admirerur me à Commentatore desciscere, qui netem supramam, & summam chordam; hypaten autem imam constituit; qua causa mihi cum eo iudicet non bene conuenire, & alterutrum in errore esse, nolui hoc taciturnum præterire, ne (cum quasi ex promisso, veteribus ex scriptis optima quæque colligere studeam, quò ex studio forum manibus eiciam pseudographa Porphyronis hæcenus & Acronis nomine vulgata) pœnitundine ductus, videar, quasi deserta statione *ἀπομολῶσαι πρὸς τὴν ἀκτὴν*, pœnāq. meæ temegitaris omnibus iure luam. Quare vt huius rei causam reddam, arbitror perito nemini esse indubitatum, summum & imum dialectica ratione dici ad se, & ita alterum alterius esse gratia, vt vicissim & subisti sibi, & præstint, alia atque alia inter sese positione habitudineque, adeo vt idem nunc summum, nunc imum ducatur. Quod cum ita sit, nō difficulter animaduertet lector, me cum Commentatore, neque re ipsa, neque nomine, sed consideratione solum dissidere: Nete enim ratione lunæ, cui dicata est, in Commentatore summa dicitur, eò quod Luna sit in ascensu Planetarum primus: Hypate verò, Saturno consecrata, eisdem ima, quia Saturnus, eo confendendi numero sit vltimus. Ego autem, qui à Saturno summo planetarum, hanc numerandi seriem sumam delabens ad imam vsque lunam, hypaten quidem Saturni, etiam in retrachordo summam, netem verò lunæ, imam non dubitavi nominare. Ceterum id ira iudicem, causæ non latent in arte musica peritissimum quemque, quas hic quoque commemorare libenter, nisi essent ab hoc argumento prorsus alienæ: nihil enim rei est, Horatium legentibus, cum monochordo in quinque retrachorda partito, nihil cum numero, situ nominibusque chordarum: vt omitam prolixitatem, perplexitatem, difficultatem artis, quæ nauicam potius & contemurum pariant, quàm voluptatem. *Io Baccho*, in vocandi casu singulariter legere potius velim cum consensu omnium scriptorum codicū, quàm Bacchæ, in numero multitudinis, ita vt per *Diasolen*, e prolongetur: non enim hic affectus extra cantionem denotatur, vt fieri solet in solis acclamationibus & congratulationibus. Verum si qui cum Turnebo & Bacchæ, vulgatæ lectioni præferant, per me placeat regi sua regina, vt aiunt: *nil equale*. sup. secum. quanto ergo minus potuit æqualis esse alijs: in *πρῶτον*, Conueniet nulli, qui

secum dissidet ipse. hoc autem thema est subsecuentis enumerationis: Tigellius, inquit, modò præceptus ad cursum, modò tardus in incessu, in comitatu, pompa, verbis magnificis, eum aliquando aut consulem aut virum consilarem dixisses, aliquando ratione diatæ, abiectum hominem, qui se nonnumquam parcitate ipse superauit, post paululò nepos splendidissimus, nihil erat eo diligentius, nihil intemperantius, nihil segnius, nihil turpius: ita vt de eo rectè dici possit illud Philemonis apud Stobæum: *ἴσταν ὁ τοῦς ἢ μὴ καὶ τρεῖς πρὶ, εἰς ἑὸ ἀκύνον ἔδιν αὐτῶς, ἔδιν ὅραν*. quod sic verti, Siquando secum mente quis non consonat, audire rectè huic nil licet, nil certare: mens enim vider, ait Cercidas, mens audit, *τὸς ὅρῃ, καὶ τὸς ἀκύνος. sæpe ducentos*. nimirum patronus ambubaiarum. *omnia magna. μεγαληγορίαν*. Hellenismus. *μεγαλὰ λέγειν*. Aristoph. in ranis, *καὶ μεγαλὰ λέγειν λέγει*, hoc est, ne magna nimium dixeris. erat enim apud antiquos Dea Nemesis vltix iactantia, iccirco à magniloquentia vehementer se temperabant. *modò sit mihi mensa tripes*. nemini dubium est hic signari mensem plebeiam, vilem & abiectam, quæ vel parissimofatis esse possit: verum vnde mensa tripes pro tali sit habenda, qua in apparatu quoque splendido vti non sit indecorum, nemini adhuc satisfactū video. An quod vno pede mutila, vt vult Turnebus ex hoc Martialis, Ibat tripes grabbatus: cui succinit Ouidius, iniquens, erat pes tertius impar testa parem fecit? an sit *μεγαλοφωνία*, à tenui victu? profectò hæc nolim adicere; sed vt id quod mihi probari videtur, explicem, hæc coniunctim sumta, *mensa tripes*, lectorem morantur: at si hoc modo separentur, tripes (qui & trapezophoros nominatur) sit mihi mensa, id est, loco mensæ, sententiam habent omnibus obuiam: nam certam victus tenuitatem demonstrat tripodis angustia, vt cui pauca imponi possint, & ipsius vilitatem vsus exhibet, vt qui mensæ suppositus, eius splendorem suffulciat: taceo tripodes, ablatis mensis, sæpe loco sellarum fuisse, *ἰφ' ὧν αὖτε*, inquit Pollux: qualibus etiamnum hodie in familiari supellectili, non raro vtimur. *concha* f. hæc cum tripode conficiunt pauperimam miserrimamque supellectilem, ea namque nulli non vel gentissimo in littoribus collecta domi pro salino haberi potest. *salis puri*. hoc est, concha salem purum continens: Salis puri appellatione, nudum merumque salem, nulli alij obsonio condimentoque coniunctum denotat: quod ita extremè anarorum est, vt in proverbialem sermonem transierint, Salem lingere: Salem ac mensam non præterire. *toga quantum* quantum villosa. Hæc à Suetonio in Augusto pinguis dicitur, pro toga crasse texture, aut dupli-

cata. Sic Iuuenali, lacerna pinguis, è crassiore lana
filoque contexta. Est ita que toga crassa, toga ple-
beia & vi in cōditiōis, cuculi. vide Pollucem lib. 3.
cuius texturā videtur innuere Hesiod. in operib.
& dieb. iniquiens, *ἐν μὲν δὲ τῷ παύρῳ πικρὸν νοση-
ται*, & *ἐν τῷ ἰσθμῷ μαρτυρεῖται*, hoc est, itamine subtili-
non paucam inextitit: raram. *nil fuit v. repetitio*
superius positi thematici, quod vult Horatius Ti-
geiūm omnibus in vita & moribus esse quoddā
quasi hominum & instantiæ portentum. *nunc*
aliquis, trāsitus per subiectionem ad *φιδούτης* *imo-*
alia, quia vitii nemo sine nascitur. Imo, hic acci-
piur antiquo more pro prorsus. sic Plautus in
Amphit. act. 4. sc. 1. Quod apud hasce ædeis nego-
tium ut tibi? S. imo quod tibi. sic in Mosse! In
somnia fortasse. A. Imo vij. tians vigiliantem. *Er-*
fontasse, sic habent omnes codices manuscr. non
haud videtur Horatius ex sententia philautorum
respondere, sibi que indulgere diminuēdo sua vi-
tia; quod certē suo more facit, nimirum vt sibi pa-
rer huiuscemodi hominum genus ad audiendum
attentius. *Manius abs. Nonium*, argumentum à fa-
cto hominis *φιδούτης* *ignotus* *τελειό* nollit, qua-
lis tu sis? *dare nobis v. p.* dare verba hic non tam est
fallere quam latere: perinde ac si dicat, an tua vitæ
ratio, quasi nobis incognita, latere possit nos, ita vt
à nobis reprehēdi non queas? *egomet mihi ignosco*,
faceta antanaclassis, nata ex *ἀμφιβόλια* quadam
participij ignotum, quod cum propriè noter inco-
gnitum, rapit Mænius in aliam partem, pro eo
purā, quod est, venia dā: perinde ac si dicat, si ab
aliis mihi non atignotum, hoc est, data venia, ego
met mihi ignosco, nulla aliorum habita cura. *stul-*
tus Er. imp. obiurgatio Mænij ab amore sui stulto.
& improbo, qui dicitur *φιδούτης*, qua nullum ma-
ius malum hominī, neque magis exitiosum con-
tingere potest, secundum illud Platonis in Craty-
lo, *το γὰρ ἔστι πατὴρ αὐτῷ ὅτι πάντων χαλσιώτατον*,
ὅθεν γὰρ μηδὲν σμακρόν ἀποστειν, ἀλλὰ ἀπὸ παρῆς ὁ ἔστι πα-
τήρ, πᾶσι δὲ δίνει: hoc est, à ei p. odecipi aliqū,
res est omnium pessima; nam quando sui ipsius
impossor ne vel minimum à se discedat, sed ipse
sibi semper adit, quia non dicat hoc esse mole-
stum? *διὰ τὸ, ἔφη, ἔνθρωπον φέρειν ὅτι τὸ σφιδέει*,
φιδέει αὐτὸν τὸν δὲ αὐτὸν βλάπτει διὰ κενὸν δι, μηδὲ μίαν,
ἀνθρώπου ἰσὺ πλὴν ἑστὶν αὐτὸς ἐν πύρρονι, hoc est,
Quare (inquit de leg. 5.) necesse est hominem ni-
mium sui amore fugere, scēque ipso meliores se-
ctari, nullo verēcundia pudore impeditum. *impro-*
bū, turpis, sic apud Virgil. 4. Aen. improbus amor.
Luci. apud Non. Omnes formosi fortes, vbi ergo
improbus est? *dignus notari*, ignominiz nota, qua
Censōres eos notabant, qui quid indecentius aut
dicerent aut facerent, Hellenismus, pro, dignus

qui notetur. *cūm sua p.* ab iniquo grauiter exag-
gerat dictum Mænij: cūm tibi tu ignoscis, vt ais,
cur tam diligens es inspector, pereuncator, ca-
lumniator vitæ & morum alterius? Nōne eadem
ille naturæ lege tecum nascus, eisdem tecum vitis,
miseriis, calamitatibus, eisdem fortunæ ludibriis,
causibus, euentis, eisdem tecum animi perturbatio-
nibus, eisdem denique impetui, ardori, libidini vi-
uit obnoxius, agitur, versatur, concutitur? Quod
si ita sit, aut desine tibi dare veniā molestus aliis,
aut ex quo patere notas & sannas aliorum. *per-*
uidens, peruidere propriè videndi diligentiam &
continuitatem denotat, sicuti peruigilare, sine in-
termissione vigilare: hinc peruigilia apud Charis-
sum, continuæ vigilia. Propertius, sollicitas per-
uigilare moras, ait. Victorinus lib. 20. cap. 15. ex
Plutarcho, de tranquillitate animi, conicit notare
id quod Græcis est *περὸ βλίστου*, hoc est, oculis
transire, nec attentè contemplari: in qua senten-
tia quoque est Nannius lib. 3. itaque peruidere,
erit dissimulare se videre, seu recto oculo atque
obliquo cernere. Quid si peruidere oculis inu-
ctis, sit videre per inunctos oculos, ita vt præposi-
tionis vis transeat in instrumenta videndi, ma-
nente verbi proprietate? Henricus Stephanus di-
cit Horatium verbo peruidere suam significatio-
nem reliquisse, sed eos reprehendere voluisse, qui
cūm se in cernendis suis ipsorum vitis summa
perspicacia vi simulant, contrā ad ea conuie-
rēt, & pro perspicacibus & Lynceis oculis (quibus
vtebantur in aspiciendis aliorum vitis) lippos &
inunctos oculos afferrent & cui enarrationi dilu-
cidæ libenter assentior: nostris enim vitis quæ no-
uimus optimè, excutientes applaudimus, vi epist.
2. lib. 2. vel crassius ea tardiusq. examinamus qua-
si lippientes propter *φιδούτης*, sed aliena confe-
ssim & acriter sine vlla simulatione cauillamur.
mala quidam codices scripti habent, malè, non om-
nino ineptè, vt arbitror, pro valde. *lippus*, lippus
dicitur, cuius oculi puitam quandam mordican-
tem exudant: Nonio, Gramiosus, à *gramia*, quæ
est oculorum puita, vt ait, sed arbitror apud eum
lēgēdum esse Glamia, & glamiosus, *ἀπὸ δὲ γλαμίου* ἢ
γλαμίου, lippio. gramiosi oculi à lippitudine, vnde
qui tristes sunt, in hodiernum quoque dicim gram-
iosi, inquit, vulgò nominantur. *serpens Epidau-*
rius, cūm omnis serpens acutè videat, Epidaurius
de histor. Rom. additum videtur, de quo vide Valler.
Max. lib. 1. cap. 8. titulo De pestilentia: vido
Sextum Pompeium Festum in dictione, *Draco-*
nes, scribit Strabolib. 8. Epidaurus, prius Epirau-
rus, inquit, sita vrbs est in ipso Saronici sinu se-
cessu intimo, stadium quindecim circuitum ha-
bens, &c. Hæc autē non parū insignis est ciuitas,
præfer-

praefertim ex Aesculapij claritate nobilitata, quem varia morborum genera curasse somniant homines. Erat verò templum egrotantium multitudine vsquequaque repletum, pendentibusque tabellis, in quibus sanari languores erant inscripti, &c. Hæc Strabo *Ῥωμαῖοις ἱρακυνδιὸς ἐστὶ περὶ ἐξολίτου* versum, *en in amicorū v.* Iracundia amici, & neglecto corporis cultus: quod vitium cum sit leuius, & honesto nō aduersariū, vult regi, & ingenij bonitate, benignitatēq. excusari: eo enim humore melancholico laborantibus à natura compatiuntur est, vt ad iram sint proniores, & diceriorum (commarumque impatientissimi: adlectatur enim, inquit Aristot. in libello De virtut. iracundiam: nosotras & inconstantia, de paruis angi, repentē affici: nec non per breue tempus: moribus etiam melancholici sunt incompotitis: in cultu ornatuq. corporis minus curiosi, at ingeniosi tamen & viri probi, æquique bonique obleruantissimi: qua de causa non grauati Commētorio subscripserim, qui dicit hic describi *V* regilium. Est autem horum versuum (vt mihi quidem videtur) ordo & sententia: Est aliquis paullo iracundior: per interrogationem, ergo minus, id est, non est aptus acutis naribus homo hominum, id est, qui conuerteretur cum dicacibus & vrbaniis hominibus huius ætatis. Nam quideri possit ab iis, eò quod rusticius tonso, &c. Quod autem hæc interrogatio legi debere existimem, non difficulter quis credat, si cognoscat subsequētia quoque vitia (expositione contrariorum extenuanda) per interrogationem effeſſenda, vtputa, parcius hic viuixit: frugi dicatur, &c. Instantiior hic paullo est: concinnus amicis, &c. caldior est: acutis inter, &c. atque hæc interpunctio est in omnibus manuſcriptis. *acutis naribus*. nimis sagaciter odorantibus, quod Græcis est *μυκτηρίζειν*. conuenit cum eo Perlij: Rides ait & nimis vncis naribus indulges. sic & Horatius alibi, Naso suspendere adunco: erat enim nasus antiquis irrisio: ni subdole dicatur, teste Plin. *rusticius tonso*. quod capilli effeſſe inæqualiter decurrat: quemadmodum de se ait Horat. Epist. 1. lib. 1. *toga defluit*. eadem epistola, si toga dissidet impar, aut defluit, id est, malè cincta est: sic enim monebat Sylla Romanos, vt sibi cauerent à puero malè præcincto; de Iulio Cæsare loquens. De cingendi modo, notauimus ad primam Epodon. *at est bonus*. concessio per correctionem, à bonitate, amicitia, ingenio, quibus vult obregi minora illa vitia: non solent enim aliquot naxuli dehoneſtate formosam faciem. *ingenium ingens*. tale est illud Cæcij Ianum apud Cic. in Tusc. Sæpe est etiam sub pallio sordido sapiētia. denique teipsum. monet Horatius philautum, vt seipsum noſcat: indignum est enim, vt

ait Plato, *ἡμᾶς τὸ μὴ ἰδῆναι ἀμφοτέρωθεν τὴν ἑαυτοῦ γνῶναι, τὸ δὲ ἀλλοτρίαν κατηγορεῖν*. hoc est, nos propria quidem vitia defendere & accusare aliena. Quare hortatur Iſocrates Demonicum, *εἴ ἢ ὀργῇ, πικρῶς ἀνὴρ εἰς τοὺς ἀμφοτέρωθεν, ἢ ὀφείλει τοὺς ἄλλους ἔχειν ἀξιοσύνας*. hoc est, quantum ad iracundiam, ita esto affectus in eos qui peccant, quemadmodum velis alios erga te affici. *nunc quatiubi vitiorum*. Theages Philoſophus apud Stob. perpulchrè demonstrat, quo pacto natura nobis infert vitiorum semina: tres, inquit, sunt animæ partes, *τοὺς λογικὸν, θυμικόν, καὶ ἰσθητικόν*. λογικὸν μὲν μὴ ἀκροῦται τῶς γνώσεως, θυμικὸς ἢ κροῦται τῷ μῦθῳ, ἰσθητικὸς ἢ κροῦται τῷ ἡμερικῷ ἀδυνάμει. ἵνα δὲ εἰς τὸ ἐν ταῖς τελειότητι μολῇ μίαν ἐπιδέξασθαι συναρμόγαν, τότε δὲ γίνονται ἀρετὰ καὶ ἁμόνοια ἐν τῇ ψυχῇ. οὗτοι δὲ συστέλλονται ἀπ' ἀλλήλων ἀπάσασιν, τότε δὲ γίνονται καὶ ἀρεταί ἐν τῇ ψυχῇ. hoc est ratio, magnanimitas, cupiditas: ratio autem cognitionem habet; magnanimitas, iracundiam; cupiditas, liberè principatum obtinet. Cum igitur hæc tria conuenerint, in vnam redacta harmoniam, virtus & consensus sit animæ: verum quando mutua inter se contēſione diuelluntur, nascitur animæ vitium & dissensio. *consuetudo mala*. consuetudo non est hic censenda conuersatio improba, sed quædam animi propensio in vitia sub prætextu boni, & agendi frequentia assidueque: Iccirco optima viuendi ratio, inquit Cicero, est eligenda, quam iucundam consuetudo reddet. sic & diuus Basilus ait Christum monere, *ἐν δίοισιν μὴ ἀρνησάμενοι ἑαυτοὺς ἀποπειροῦσθαι, ἡ δὲ αὐτῷ ἡ ἀσθενοῦσα ἐν συνουσίᾳ γένεσθαι*, in Homilia ad iuuenes de vtilitate capiēda ex gent. scriptorum libris. hoc est, quod oporteat vitam quidem optimam vnumquemque eligere, expectare verò eam inuicem fore consuetudine: ad hoc autem à teneris assueſcere multum est, inquit poëta; nam adoleſcens iuxta viam suā, etiam cum senuerit, non recedet ab ea, inquit Sapiens 22. Prouerb. *neglectis vrenda* elegantissima allegoria. Latius enim serpunt vitia, hærentque tenacius in animis, si diligenti cultura prius non euellantur quàm radices egerint, virtutēque & mores boni feliciter eis successerint: nam, vt habet Eusebius, *ὁ ἄνθρωπος ὅταν γένῃ, ψυχὴ δὲ ἀμαλκισθῇ*, hoc est, ouium corpus tabefacit, animum verò ſocordia & incuria: nam vt filix, quasi parum felix aruis, non coercita, longè latēque vagatur; at castigatur exulsione extirpaturque: sic & innatum nobis vitium vehementer augmentatur, exasperaturque donec philosophici præceptis, & honestis moribus sopitū euaneſcat. *illius præuentionis*. Hæc quædam est correctio iam dicti propositi: prius enim iudicari disceptandum de humano erga

animi candor pro importunitate habetur, adeo vt rectè dictum sit à Menandro, ὅτι παρὰ τὴν φύσιν ἀεσπίφες, hoc est, mores mali non raro naturam sabuerunt. *sincerum cupi.* in Commentatore carmen Lucilij legitur ex tribus codicibus Bland. hoc modo: Nam mel regionibus illis incrustatus calix rucia. quare non dubito Turnebum ex scriptis vitiatis in errorem inductum, ita vt pro mel, legerit vel. In nomine autem rucia, libenter ei consentire; verū quia tres dicti codices in exquisitissimis characteribus consonant, ab eis non ausim dissentire; quid tamen sit rucia fateor ingenū me latere. verū arbitror hoc carmen Lucilij hoc modo legendum: Nam melle in regionibus illis incrustatus calix rhusfatus, ita vt rhusfatus, sit adiectiuum à nomine rhus, cuius duo sunt genera, *μυρτερὰ καὶ ὀβυρα δὲ ψυδρὶν*, quorum posteriorum cum melle vel aceto misceri solebat. Vide Ruellium de stirp. lib. 1. cap. 125. & Gabrielem Ruemelbergium in Apiciū lib. 10. ad finem. Quem autem finem carmini Lucilianū apponit Turnebus, putā, caulīue bibetur, non inuenio in manuscriptis; & haud scio num sit ab eo atextus implendi carminis gratia. Illud autem Commētoris, vasa etiam dicuntur incrustata. &c. non est obiter prætereundum, sed excutiendum pressius, quid propriè sit incrustare, cuius vim, vt inde ab etymologia petamus, lib. 4. de lingua Latina Varro deducit à corio, vt notauimus Satyra 1. ibi. *dant crustula blandi*, &c. adeo vt crustum per crasin dictum sit quali crustum, nimirum ab vsto corio, hoc est, (vt ego quidem cōijcio) à pelle vel tergo bouis, alteriusve pecoris ad ignem vel caldā subacto, firmato induratōque: Nam tamen si non ignorem Varronem (vbi de crusta agit) aliō respicere, tamen arbitror maiores tergo parato (quod corium nominant) vel pelle, vascula teneriora contextisse: vel hoc argumento, quod vas pelliculare dicitur Columellæ, hoc est; pelle contextum. Quod etiamnum hodie in vsu esse cernitur, nam aut corio muniuntur vitrea, aut contextis ex vimine fuscillis, corio conteguntur & ornantur volumina, aliāque innumera. Ab eis autem corij, siue corusti duritie, analogicōs, desumpta est crusta, quæcumque ad rem aliquam, vel per naturam concreta, induratāque superficies est, vade crustati pisces, crustata aqua, quæ glacie est coagulata, vel ex putredine, in corruptis, vel ab immunditie, qualis est in poculis Gallicis feculenta ex vino crusta, ita vt ea meritō dici possint incrustata pocula *καὶ ἰφορῶν*: aut opere recto rizo subinducta, aut sublicio ipsi Plinio, *lambrisser* Gallis. aut opere albario, &c. *plasteren*, *plecken*. à crusta verò venit crustare verbum, & incrustare, incrustatio: quæ cum à corio deriuentur, facili

nobis licet assequi cōiectura, veterum vitam fuisse simplicem, minimèque curiosam, qui diuitias suas armentis gregibusque metiri, corio & pellibus sua cooperiebant: qui mos apud multos, præcipuè Hispanos (licet pro luxu temporis sit diuor) necdum exoleuit in corio Marocio, quod *Μαροκίον* nominatur à Maroc emporio Atriæ celeberrimo, vnde in Hispaniam nauigio deportatur, vt memoriæ mandatum reliquit Ioannes Leo in Africana sua historia celeberrima. Ceterum quando auctis opibus (ita vt sit) aucti sint & animi, desitum est huiusmodi corustis (vt vti in integro) contegi vasa, pocula, parietes, trabes, &c. & ex auro coeperunt homines argentiq. confecta ostentare sigilla, alia quidem emblemata, *ἀπὸ τοῦ ἐμβλήματος* nominata, quod ea ornamenta vel apponere liceret, vel auferre pro arbitratu: qualia Ciceroni sunt (vt opinor) *κερκεῖμα*, Marciali *χευσιδία*. Alia verò sunt simulacra ad imaginem vel Dei, vel herois alicuius efficta, *ἀγάλματα*, *ἀγάλματα*, *καὶ ἰδὲ θείων*. hinc Cicero sexto in Verrem, scyphi sigillati, agalmatis ornati calatque opera sculptorum, calatorum & vasculariorum. *sincerum vas.* iurisperitis in l. si in rem, suprā de rei vindic. *sincerum vas*, purum, hoc est, non calatum definitur. Quare non fuerit inutile ad præens institutum aduertere, sit ne *sincerum vas*, allegoricōs accipiendum pro sententia iurisperitorum, pro eo quod est, purum putum, siue figulum, siue vitreum, aureum, argenteumve, quod careat omni dolo & fraude, an pro Luci ij sententia, *vas sincerum* sit nullo succo imbutum. vnus codex Bland. pro incrustata, habet incurtare, cum hac adnotatione, immuere: sed (meo iudicio) parum conuenit. *probus quis.* expositio eius thematicis. *at nos virtutes &c.* per enumerationem. *multum demissus h.* demissus, inquit Cic. 3. Ta cul. est animi quædam infractio: quare non minimam partem videtur habere ignauiz. Pro Murena autem demissum vocat supplicem, vnde licet etiam dicere, *τὸ demissum* in non omnino detestabili esse vitio, sed tamen non laudabili. vel potest demissus homo hic esse, cui vix tutum est se suāque concedere, qualem delineant versus illi qui vulgò Catoni, ab aliis Aufonio inscribuntur, Demissos animo ac tacitos vitare memento, qua flumen placidum est, forsā later altius vnda. *illi tardo.* codex Bland. vetustiss. habet *ille*, vt iungatur *τὸν* probus: sed & interpretationes aliorum codicum supra τὸ illi, habent, probō. quæ res facit, vt cum Nannio legam ille. at si qui malint legere illi, quod certè & extortum est, & alienum, necesse erit interpretari infinite, pro *τὸν δὲ τινι tardo cognomen p. d.* hanc lectionem habent omnes codices manu-

manuscripti præter Tonsa. qui rō pinguis, habet; sed s littera non ad latus, sed supra notata est. Turnebus rō pinguis, ponendum iudicæ cum Lambino: Equidem non video cur vñtatam lectionem magnopere declinemus, quando neque Grammatici capones ea interdiciant, neque cuius sit in promptu rardum à pingui clarè secernere: adeo vt videri possit Horatius suspendere lectorem, eique incertum relinquere, vtrum debeat in vitio ponere: nam & tardi stupore non carent, & pinguis venter non generat sensum tenuem, vt habet Græcus senarius, *παχὺς γαστήρ, λεπτὸν ἐκίτη νόσος*. hebetescit enim mentis acies nimio luxu corporis; namque affligit humo diuinæ particulam aures, ipsomet Horatio auctore. atqui tamen in obfusis non raro viuidius valet ingenium, quàm in tardis, qui non nisi improbo labore, vix tandem naturam edomare possunt: ob hanc causam non libenter alicui suaserim, vt veteri lectione neglecta, sectaretur aliam, nam & durior est, & minus sapit Horarium: at ea tamen lege à me hoc dictum velim, vt nemo arbitretur me tibi quicquam præscribere, vt qui ipse nihil hic statuam: satis enim mihi fuerit lectorem monuisse ingenij Horatiani, vt is pensiculatorius discutat hoc problema, vter in vitio sit alteri præferendus, tardiusne, an pinguis? Non me fugit D. Nagnium nostrum in pingui plus inuenire virij, quàm in rardo & cunctabundo; verum quando & tardus sit hebes, ea tam brevis dictio mihi fidem non facit. *hic fugit o*. hic, id est, alius. Adducor in eam sententiam, idque ex multis locis, vt credam ipsum Horatium de se, suaque vita inter magnates virosque principes agere, vbi regnât infidia, vigent crimina, palle/cit inuidia supra quàm cuiquam est credibile. adeo vt non frustra, nec temerè vita huiusmodi sit splendida miseria: deinde cum scribat bene sanum, ac non incautum, censeari fictum & astutum, hoc ei appositissimè tribui potest: quid enim fuit ipso, in media vitiorum turba (Epicurissimum excipio) rectius & purius? vt ex institutione paterna modeste de se gloriatur SATY. 4. & 6. huius lib. Quid eo quoque inuenire posses callidius vel Persio teste? Omne vas fer vitium ridenti Flaccus amico tangit, & admissus circum præcordia ludit callidus excusso populum suspendere naso. Postremo, ne longius digrediamur, hoc nobis sit pro confesso, vt effugiat apud suos calliditatis suspitionem, eum testari Mæcenatem de sua simplicitate: quàm, quæso, hoc est Horatianū, eiusque moribus planè natium? qui vt eam veritatis opinionem à se remoueat, qua credebatur laborare maximè, omnibus modis lectorem stu-det præoccupare. *nulliq; malo*. sumta metaphora

ad exercitu, vbi & dextrum latus, & sinistrum, equitatu concēctum est, ne pateat irruptionis hostis: ita vir sanus & cautus, ne vel dicto vel facto, sit obnoxius maleuolis, vitat eorum consuetudinem, ἀφ' οὗτο· ἀπειρητο· ἀμειψιστο·, qui nihil omnino inuidiæ, aut curiositatis alit, aut querimoniz, *versetur*. Blandin. codex antiq. habet, *versetur*. & vbi, exponit, in quo tempore: sicut & Commentator; quam scripturam li probamus hæc parenthesis includet quādam deplorationem sui temporis. *non incauto*. pro cauto & prudente. *simplicior quis est*. sic habent omnes scripti. *manu*. simplex, & apertus & alienus ab omni fudo doctoque. Simplicitas rectitudini cōiuncta, vera virtus est, τὸ κατὰ τοὺς Stoicis. Plato 2. de republ. *ἐνθάδε αὐτὸν κρεῖττον οὐκ ἔστι, ἢ δὲ καὶ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ἀγαθὸν ἰδὲ λόγου. αὐτὸν ἐλαττωσιν*. sic habent omnes quos legi manuscripsi, quare non vii au' vsu mutare lectionem, præsertim, quod in Diu. codice hæc adnotata sit interpretatio, *impellar* ad iram. omnes Bland. habent, *impellar*, id est, alloquatur. vnus ex iis præterea sic hunc locum declarat: Si quis liberè, & sine obseruatione temporis appellauerit amicum suum, si quis ita est simplex, vt legentem aut cogitantem molestus interpellat, statim eum cedere communi sensu dicimus; quemadmodum ferè in Commentatore videre est: quare Lambino subscribendum censeseo, *facitum*. cogitabundum: quod eius est qui senesioribus aut rebus aut studiis implicatur. *quoniam sermo*. valde grauis interpellator: nam importunitas & inhumanitas omni ætati molesta est. Cic. de senect. Er, nisi qui nobis vsu est, molestus est, ait Plaut. in Truculent. *phew quàm t.* exclamatio pathetica in malitiam naturæ peruersæ & insipientis, quæ dum nocet aliis & iniuriam facit, non cognoscit eide[m] se malo obnoxium, & perire se prius oportere, quàm alium perdere, quod malitiæ est proprium, vt eleganter describit Hierax apud Stobzum, in opere de iustitia, *ἡ κακία, τοὺ ἀδικητοὺς μάλλ' οὐκ, ἑλκτίον ἢ τὸ βλάπτειν, τὰ ἑαυτῶν ἢ ἀλλοτρίων, hoc est, malitia ei quidem minus nocet, qui iniuria afficietur, sed plurimum, iniuriam inferre cogitanti. Quod insigni docet exemplo mutare n. inquis, ἔτι τῇ μυριατῇ τὰς αἰσθήσεις· φανε εἰς ἀλλανθ' ἡδ' ἐν θυγατρὶ δ' ἀγαθὴν, πρὶν τῷ ἀκύνῳ σπασθῇ κατὰ φασγῶν, ὡς νικῶντο· & ὁ κηλοφάνητο, καὶ Ἀρχιλάδ' ὁ ῥυπικὸς γεφύσσει, hoc est, neque mutata prius aquaticos angueis in aliequm perniciem parere potest, quàm pregnantem suum vterum petroferent, vt Nicander Colophonius, & Archelaus physicus de cribut. Ad eum certè modum, iniquiores nobis, quàm iis sumus, quos lædimus ignominia, quando ita natura comparatum est, vt nemo sit*

omnino purus à vitiiis iuxta illud Simonidis quod hic expressit Horatius, *ἀμμις δ' ἄμμις* *ἄμμις*, nemo sine crimine viuit, seu criminatione; nemo enim, quantumvis bene viuatur, videtur ita natus esse, ut omnium sanas effugere possit, nam vnicuique dedit vitium natura creatrix, inquit Propter *amicus dulcis*. hoc argumentum quasi ex diametro pugnat cum philautis, qui sibi quidem indulgent; sed amicos minus honeste, vel illud ut vel examinant; at verus amicus non existimat suis vitiiis magis, quam amici condonandum, sed æquali trutinā, vel notanda, vel ignoscenda; vel vitia cum virtutibus ex æquo pensanda; atque ea ratione, *καὶ ἐν τῇ ἀρετῇ ἵππ*, multum bono medicatur. *inclinet. ἐπιλυσιγὰν*, acquiescat, faueatque, neglectis postpositisque vitiiis. *trutina p.* æquali libra. accipitur enim trutinā pro libra, ut apud Persiū, Examēne improbum in illa castiges trutinā, per allegoriam; alioqui trutinā est ipsum examē siue lingua in medio scapo, videntur hances suspensæ. Pompeio *ἀλγυσι* videntur, ad pendenda ex æquo pondera. *æquum est p.* quemadmodum Persi. Sat. 4. credimus, inque vicem præbemus crura sanguinis. ad Pison. Horat. Hanc veniam petimusque damusque vicissim. Epist. ult. lib. 2. Cædumur, & plagis toridem consumimus hostem. *denique quantum*. Colligit Horatius, quasi ex concessis, contra Stoicos, vitia inesse homini, nec penitus extingui posse, ut confuter eorum opinionem, qua docere conabantur, in sapientem non cadere vitiosos affectus, sed stultos eo malo laborare: iccirco clare dicit, stultis hærentia: ne quis Stoicorū scilicet grauius indignetur, si hoc taceat, ita ineptire Horatiū, qui neciat Stoicū non affici: at obinet Heratius antiquum, hac enim via eos affectiores habet, ut admissus acius pungat, & vellicet eorum dogma de æqualitate peccatorum, cui aduersari dicit sensus, mores, & utilitatem. *cur non ponder.* vult nihil temere decerni de vitiiis, sed ea moderamine rationis æstimari, castigarique; qua monitione partim reducit in memoriam, in eo peccare philautos, quos in amicorum vitis corrigendis ostendit plus æquo dures: partim præiudicet, in eo genere non esse multo æquiores Stoicos. *coarctet.* cohibeat & regat, ab arce, quod Festus à Græcorum magistratu venire scribit, quem *ἀρχὴ* vocant, in cuius potestate est cogere & prohibere. *Hæguriis.* sic habetur in omnibus scriptis. *Hæguriis* est, quasi furtim *ἡγευγὸς* gustando consumere, à Græco *ἡγευγὸς*, id est, inuare, ut notat Donatus in Euancho. verum quando *ἡγευγὸς* per vnicum, ligurris verò per r duplex, in optimis exemplaribus scriptū inueniatur vbiq; & apud Varronē, & Terentium, quod & Lambinus ipse facit, quoniam

hic syncopa, an ibi epenthesis constituenda sit, *ἡγευγὸς*. *semefos pisces*. minimum peccauerit. et namque epitheta, semelus, tepidum, eleuant factum & extenuant. *sanos cordatos, & sanæ mentis* homines. *quanto furios.* Codex Blandin. vetustiss. ostendit tribus subscriptis punctis *τὸ* hoc, elegantum, abundare; cui non grauius subscripti, etiam neglecto Pseudacronē, idque propter apertam sententiam: vult enim multo esse furiosius odisse amicum & fugere si paulum deliquit, quam seruum propter liguritionem tollere in crucem: namque in seruos licebat dominis vel impune lauire, sed non sine nota tamen insanix: at amico cui debemus omnem benevolentiam, humanitatem & studium, quis non acerbus, inluauis & improbus, non condonet, & concedat erratum minimum; nam grauiora si feras, facis tua, inquit Mimius. *paulum deli.* *ἐν πνεύματι* proponit paulum delinquere amicum, ad demoliedum dogmā illud Stoicum, *quis paria esse fere p. p. quod nisi con.* *ha. in. ac.* hoc parentem includendum est. *habere* in hoc ei opponitur quod paulo suprà dixit *amicus dulcis.* ut *Rufonem*. sic scripta fere omnia: quare D litteram arbitror accessisse ex affinitate litteræ t præcedentis, librariūque ex ore legentis scripsisse *Rufonem*; quod autem *Rufonem* quis aptius legere debeat, certè præter consentum codicum, mihi argumento sunt tabulæ Romanæ Martini Smetij nondum euulgatæ, sed scripto dicatæ D. Marco Laurino, in quibus offendisse me recorder M. Octium *Rufonem*: Quod autem Pseudacronem secuti alij, non indocti viri, nescio quid somnij reciter: *Rufonem*, putā, hunc in conditum fuisse, atq; insulsum historiographū, nō potui præterire, quin *ἐν πνεύματι* monerem lectore, id mihi videri esse, sincerum vas in crustare, ne longius hinc abeam, & eius artificij crustam esse nomē historia: Quali verò avaro feneratori luerioni turpissimo, per lucrum, liceret esse viro bono & historiographo: & non verius historia hic sit dicenda *Rufonis* verba contumeliosissima in exigēda sorte cum fenore durissimo: quod quidem nisi Calendis reddatur, quid restat debitori alij, quam ut, quasi ad necem porrecto ingulo (ut soleat capui ad edictum magistratus historiogulum præbere) audiat *Rufonis* historiam, hoc est; nomina, neta; minas aterbiore; verbera, puteal, & innumera cum intoleranda crudelitate alia conuicia duri profecto historiographi, & crudelissimi in miseros debitores *tristes m. v. K.* tristes ab effectu, quod debitorem tristem efficiant. sic mors pallida. Kalendis autem soluebantur vsuræ: hinc apud Romanos vulgè in Citia: *um* est prouerbiū, *Ad Kalēdas Græcas.* *Augustus* apud Suetonium cum aliquos

aliquos vult significare numquam soluturos, ait ad Kalendas Græcas soluturos. Græci autem ad suas *venerunt*, hoc est, ad sua novilunia sœnus reddebant: apud eos enim ad lunas novas & dabantur pecuniæ & crescebant vlsuræ. *porrecto iug* porrigere, extendere iugulum, vel est attenti, vel pœnas luentis. *captiuus vs.* anastrophe, pro, vt captiuus. *comminxit lect. p.* ex polita enumerationem delictorum eius quod dixit, *paullum deliquit*. idq. exaggerat grauioribus peccatis *vs. mensa de catill.* vas in mensa escaria (quam cibillam, prius quadratam, postea rotundam à cibo dictam Varro lib. 4. de ling. Lat. memorie prodidit) vbi pulcem, aut iurulentum quid ponebant, à capiando catinum nominauerunt; nisi quod Siculi, inquit, dicunt catinum vbi alia ponebant. *catinum Euandri*. catinû vel fabrefactum ab artifice Euandro, vt vult Commentator, vel antiquum, ab Euandro Pallantis Arcadiæ regis nepote, vel pretiosum & carum, à persona; susque de, que, vt fertur. *pullum*. vel iurulentum pro Catiño Varronis: vel assum, pro Siculis. *minus hoc*. id eo, vel, ob hoc. *quid faci. vs. sponsumve neg.* fiebat autem sponlio interposita stipulatione certæ pecuniæ, quam perderet is qui sponcione vinceretur. erat autem decima pars rei controuersæ in causis priuatis, in publicis autem, quinta; apud Græcos auctore Polluce, erat enim sponlio genus actionis apud antiquos. itaque negare sponsum, arbitror esse negare sponcionem, seu id quod quis sponderat; non enim priuati quid hic notari videtur, quale potest esse promissum, sed iudicium, quale est furtum, fidei commissum. *quis paria esse ferè p.* ad hoc paradoxum Stoicum confutandum hæctenus ab initio prælusum est ab Horatio, nunc id omnibus (vt aiunt) neruis oppugnat. *ferè placuit*. ferè, aduerbium ab omnibus hic neglectum, non minimam vim obtinet, includit enim in se vniuersalitatem, ita vt vel omisso vel appposito vniuersali signo idẽ subinde significet. vt hæc sit sententiæ: quis placuit paria esse ferè peccata, hoc est, omnia. sic dicimus, Romani ferè orbem subegerunt, id est, ferè totum. vt or ferè hæc veste, id est, semper, vt notat Valla lib. 2. elegantiarum cap. 50. qui ob hanc causam ait hunc in Lælio locum esse deprauatum, Qui tum ferè multis erat in ore, & legendum, Qui tum ferè erat in ore. Quod autem locus iste Horatii ita sit exponendus, res ipsa loquitur: nemini namque dubium est, peccata quædam esse paria, sed vt omnia sint æqualia, vnus Stoicis placuit. In hac etiam significatione accipi debet, vt propè in Satyr. 3. lib. 2. eo loco, Insanis & tu, stultique propè omnes, vt ibi dicemus. D. Arnoldus & Voulardus, acutè admodum & significanter ait

vt ferè, pertinere ad verbum laborant, seruata nimirum infinita hac, peccata sunt paria, pro vniuersali, omnia peccata sunt paria. *laborant*. putà, Stoici: nam verius hic dogmaticus, quis paria, &c. periphrasticos eos denotat. in omnibus autẽ scriptis cod. hæc est interpositio, laborant cum ventum, &c. quare præter alia putarim sententiã esse, Stoici laborant, id est, hærent, dubitant. *ἀμφισβητοὶ* (nisi quis malit eos hic ex Stoicis factos *ἰσομετρικὸς ἰσότητος*) cum ventum est ad verum, id est, veri inquisitionem, quia sensus moralesque repugnant, aduersantur & reclamant, hoc est, iudicium omnium & fori consuetudo æquo bono coniuncta. sensus D. Gregorio propriè *κρίσις λογισμὸς*. nominatur. *atque ipsa vtil.* vtilitas hic ea centenda est, quæ nõ abest ab honesto ex Stoicorum opinione, non etiam ea quæ turpi conjuncta lucrum quærit ex re qualibet. Quoniam autem pacto sit mater iusti & æqui, non facili quis dixerit, nisi ad ea se conferat, quæ sunt iuris humani, siue gentium, vt loquuntur legales; ea namque consideratione possit vtilitas haberi mater iusti, & iniusti; nam vlti gente, inquit Iustinianus, & humanis necessitatibus, gentes humanæ iura quædam sibi constituerunt: Nam cum obscurata iam esset in hominibus imago Dei per peccatum, cœperunt omnes ritu ferino sectari quæcumque obnoxia morti caro diceret, tantisper dum misertus humani generis Deus, sospites in mētibus hominum virtutis igniculos in quibusdam viris doctis excitaret, qui per siluas dispersos nemorâque & saltus homines consilio prudentiæque ad communionem inuitarent, inuitatos, in quæ cœtum coactos docerēt, edoctos præceptis salubribus confirmarent, & iam confirmatos in officio continerent; quod autem cum facere, eis non liceret, propter malorum iniuriam, & inimicas incurSIONES (vt est humanus animus semper inclinatio in id quod deterius est) vallo se & fossâ munire cœperunt, vt & hostem propellerent, & vim sibi illatam vlciscerentur: id autem vt esset perpetuum quoad vires & facultates parerentur, omnium consensu leges latæ sunt, ad collandos quidem & præmiis honorandos bonos fortesque, ad malos verò & ignauos pœnis dignisque suppliciis afficiendos. hoc tandem pacto corpta est vtilitas vitæ communis, necessitasque haberi mater iusti & iniusti. Sed ea tamen vtilitas, cum multo sit natura posterior, à qua iustitiam dimanare contendunt Stoici, nec non etiam certo id statuunt melioris notæ Philosophi Plato & Xenophon 4. de dictis & factis Socratis, ad conuincendum hoc vulgatissimum dogma Stoicorum de vitiorum paritate, necesse fuit Horatio ab ipsis desicere ad eos qui ab vili iustum deriuare maluc-

maluerunt: scribit enim, *utilitas iusti propè mater*, id est, sola mater, & *aqui*, quod & postea dilucidius exprimit, inquit, *nec natura potest*, &c. Quod quidem eum ad exagitandos Stoicos arbitror non tam ex animo facere, quam ut eos ridendos propinet (quod non obscure indicat & propè, unde non nihil dubitationis subesse licet colligere) ob nimiam, credo, eorum in Epicureos seueritatem, quos disciplina, viræ modo, & inutili ad rem publicam conuersatione lasciuire potius, quam viros bonos agere clamitabant, quemadmodum ad finem huius satyræ ait, *vellunt sibi tantam lasciuiri pueri*, &c. Epicureos intelligens. Qua etiam gratia scribit Athen. lib. 1. *κλῆς ἀπὸ ποιήτων ῥημάτων, οἱ παῖδες ἄλλοι, Ἀλλεῖον δὲ φιλικὸν τὸν ἐπὶ μαρτυρίᾳ ἐξ ἑαυτοῦ τῆς πόλεως λαλοῦν τῷ ποταμῷ ὁ πατήρ, διὰ δὲ ἀσχηρὸν ἰδιώτης*. hoc est, pulchrè itaque fecere Romani primates, quæ Alcibiades & Philiscum Epicureos ciuitate eiecerunt, quia voluptatem inferebant, Lucio Postumum Consule. At si quis tamen ad viuum cum Stoicis illud dogma de peccatis paribus resecat, non prorsus absurdè (ut existimo) eos sentire comperiet: Nam (ut Cic. argumenta in hoc paradoxo præteream) hic Sorites ab eis ad hanc rem confirmandam, coaceruari videtur: Quicquid iustum est, à natura promanat, id autem semper eodem modo se habet; quicquid autem tale est, sibi par esse necesse est; efficitur itaque iustum iusto par, & à contrario, iniustum iniusto: unde ex ἀνάλογον colligitur, vitiū vicio æquale esse & peccatum peccato. verum huius *εὐγίας* propositionem diluit Horatius insinuatione, asserens ex quorundā (ut iam dictum est) philosophorum sententia, iniustitiam non à natura, sed ab utilitate sumere principium, atque ab ea, rebus ipsius plus minùsve communicata, iusti, iniusti que nasci incrementum decrementumque, cuius quidem opinionis, ut fidem faciat, iam inde à primis hominibus suspicatur argumentum, quorum naturam scrutatus extrinsecus, hoc est philosophicòs, ab actu ad potentiam, ait in eis ne vel minimā iusti & æqui scintillam emicuisse, sed eos penitus obstruuisse, victus ratione, vitæ turpitudine, belligeratione, antris, infantia & inconditis vocibus, donec tandè numine diuū, vtilitate euidēti proposita, impetum brutalem ipsi frenarent, focietatis humanæ coniunctionem quaerent, cōmoda agnoscerent, incommoda deuiterent, honestique & incolu nitatis gratia, iura legesque inter se conderent & constituerent ad æqualem inter se tranquillitatem retinendam. *cum propefferunt*. sic alibi Virg. Terra progenies duris caput extulit aruis. In vulgatis autem codicibus habetur *Ferrea progenies*, &c. sed hoc nihil pertinet ad re-

rum primordia. *mutum*. fandi nescium & rude: est enim oratio vox significatiua secundum placitum, Aristot. definitore: & interp. Hermogen. *ἡ μὴ οὐκ ἐν ὁμοῖς τῶν ἰσχυρῶν, ἐν ἡλικίᾳ ἰσχυρῶν, καὶ συνθήκῃ*: hoc est, enunciatio in his duobus consideratur, nempe in electione seu notatione nominum & compositione. itaque loqui est artis, non etiam naturæ. *turepe*. aptum epitheton verbo proreperunt. *glandem atque*. quatuor naturæ cōseruandæ præcipuè seruiunt, victus, tectum, vestes, arma. glans primis hominibus pro victu fuit; cubilia siue antra, pro tecto: vngues & pugni, pro armis ad propulsandam iniuriam, ut ait Lucret. *Arma antiqua manus, dentes, vnguesque fuerunt; vestium autem hic nulla mentio, cum brutorum instar, sine honesti cognitione, nuditas eis non esset dedecori. notarent*. sunt enim verba rerum notæ, *περὶ ἡμετέρας* Arist. *ἀβυσσὴν bel.* abstinere. *ἀφίστασθαι πόλεμον, τὸν ἔστι τῆς μάχης καὶ ἑκατέρωθεν δυνάμειος*. quod etiam Latinis non rarum est, ut bellum pro pugna ponatur. *oppidum*. Varro 4. de ling. Lat. maximum ædificium est oppidum, ab ope dictum, quod munitur opis causa, ubi sint, & quod opus est ad vitam gerendam, ubi habitent tutò. Est autem vero consonum, primos illos homines à belluino victu, cantibus, hoc est, eloquentia virorum doctorum abductos ad humanitatem, primum singulas familias munivisse sepibus, maceris, muris, ad nocturnum propugnaculum potissimum, quod oppidum, ab ope ferenda, nominabant; deinde, quò à vi maiori tutiores viuerent, plureis familias vnīs mœnibus se conclusisse, legesque sibi condidisse, ad malos coercendos, & stabiliendam tranquillitatem: quod sepimentum maximum & multus cōmune etiam oppidum dictum postea nomen urbis accepit ab orbe figura, vel ab vrui aratri parte, quo muri designabantur. *ponere leges*. sancire, legibus stabilire, nefarios continere; ad imitationem Græcorum, *νόμος τὸ δίκαιον, νόμος ἐστὶ τὸ ἀντιτίθεσθαι* hoc est, lege refrenare liberam voluntatem. *ne quis fur*. duo priora, putà furtum & latrocinium bene constitutam rem publicam vehementer perturbant: postremum autem eam turpiter labefactatam, bonis omnibus despicabilem facit. *nam fuit*. de bellis ob feminas gestis, quæque bellorum causæ fuisse, lege Athen. lib. 13. & Herodot. lib. 1. *viribus edis*. superior & robustior *cadebat*. occidebat, pulabat impetu taurino & fero. *fastiisque* d. à fide historię, quæ debet omnibus esse argumento certissimo. Tempora itaque sunt ætates mundi, & quid quibusque ætatibus, aurea, argentea, ænea, ferrea extiterit, ac gestum sit: fasti verò mundi, sunt annales mundi, in quibus ab origine & memoria ho-

x

minum

minum optima quæque, & scitu memoratūque dignissima continentur: quod ab Horatio dictum videtur ad imitationem & morem Romani populi, ex cuius dignitate fuit, res illustres semper annalibus, quotidianas verò diurnis actis, & ephemeridibus inscribere. D. V. Voulardus annotauit, hæc tempora fastosque, per epegegesin non malè intelligi posse; quid enim, inquit, aliud sunt fasti, quàm mundi tempora. *nec natura p.* ratio à dissimili. desideratur autem ita, per ellipsin, hoc modo, natura nō potest ita secernere iustū ab iniū, vt diuidit, hoc est, diiudicat, bona à diuersis, id est, oppositis malis, fugienda à perendis, incommoda à commodis. Ad huius loci declarationem pertinent ea Ciceronis de Offic. lib. 1. Principio generi animantium omni à natura attributum est, vt se, vitam, corpusque tueatur, declinetque ea quæ ei nocitura videntur, omniæque quæ sunt ad viuendū necessaria, inquirat, & pareat, vt pastum, vt latibula, vt alia cuiusmodi generis, &c. *nec vincet.* ratiocinatio, seu argumentum vllum fidem non faciet, putà, sacrilegium æquale esse peccato cuius minimo. *tantumdem v. p.* & facti qualitatem & quantitatem paucis complectitur. *qui teneros c.* Exemplum hoc rei minimi preij positum est pro quouis alio generis eiusdem; quod poëtis est admodum familiare, nempe certum pro incerto, finitum pro infinito collocare. Non potuisset autem apertius demonstrare Stoicos in errore versari, quàm si pro confesso ponat eos contendere neque à sacrilegio distare furtum cauium, neque grauiori supplicio vindicandum: illius enim causæ cognitio, vel infimo cuique ex plebe iudicatu est facilima: nam si res rei, caules sacris, factum facto conferatur, quiuis è vulgo vel sensu carere; vel discrimen inter ea ponere posse existimabitur. Non temerè quidem animaduertit, sed doctè admodum Simeo Bosius (vt refert Lambinus) Horatium alludere ad leges Draconis, etiam si fortasse in legibus ferendis, is aliò quàm ad Stoicorū placita suæ mentis aciem direxerit: refert enim Plutarchus in vita Solonis, vnus ferè omnibus delictis mortem ab illo definitam fuisse, adeò etiam vt qui otij damnari essent, capite multarentur, & *ὅς τις λάχων καὶ ψευδὲς, ἢ ὀπίσσω, ἢ μοιρῆς, ἢ φη, καλὰ ζῆας ἔτις ἰερογύλοις, καὶ ἀνδροφόνους*, hoc est, etiam iis qui olera aut maturos fructus furtiui essent, simile supplicium statutum erat, cum sacrilegis & homicidis iussit regula. suadet quasi ex confesso, vt æqualibus delictis æquales irrogentur poenæ, ne grauius eum castigemus, qui minus peccauit. sic & Apoc. 28. Quatum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum dante illi tormentum & luctum. *nam vt ferula an-*

thyphophora, siue subiectio, vt vult Quintil. *vt* perfectiua particula, siue absolutiua, vt scribit Linacer, pro, ne non; vt sit sententia, ne non cædas ferula eum qui meretur acerbius corrigi, non veteor, hoc est, mihi certum est te leniter castigaturum eum qui vel maximo supplicio dignus est; itaque apud vos nulla supplicij deprecatione est opus, vt apud quos crimina sint paria, & æqualia supplicia. *ferula cadus.* ferula planta est, *ῥάβδος* Græcè, de qua vide Theophr. Dioscor. Plin. sumpta est metaphora à gladiatoribus, quos olim, si non placuissent, ferula cæsos ludorum perfecti solebant eicere ludo: aut à militibus, qui ferula castigabantur si quid facerent contra artem militarem. & *magnis p. m.* falce simili magnis. Hellenismus notabilis, vis enim epirheri, si constructionem spectes, transit in datiuum; si verò significationem, non perinde: sensus autem est, eum mineris te recisurum simili falce magna & parua. similis huic est illa locutio Plutarchi paulo supra, *ὁμοίως καλὰ ζῆας ἔτις ἰερογύλοις*, &c. aut licet subintelligere id eum, hoc modo, & cum minneris te recisurum parua cum magnis eadem falce. *si tibi regnum per. b.* scita *παρονομασίαν* ad illudendum decretum aliud Stoicum, putà *ὅτι μὴ οὐδὲν πλείον*, quod solus sapiens diues sit. hæc autem ex antecedentibus deducta *παρονομασίαν*, non caret affectatæ à Stoicis tyrannidis insinuatione, propter inconsultam eorum in puniendo seueritatem: est enim regum *νομίμους τὴν ἐκ μὲν ἀνομιῆς καλὰ ζῆαν*, vt habet Isocrates in Euagora, hoc est, legitime errantem ponere. *si diues q. f. e.* ridiculè Stoicum facit sui decreti memorem. Hæc autem ad finem vsque satyræ est faceta quædam *ἡμῶν ὁφθαλμοῖς*, ad recteandum lectoris animū, cædiūque eximendum, quod molestæ illæ, de virtutibus & vitiis, & difficiliore contentiones attulerunt. *non positi q. p.* arguit Stoicus Horatium ignorantis, simul & digreditur à proposito ad interpretationem dogmatis acrius ex auctoritate Chrysippi philosophi acutissimi, de quo Cic. de natur. Deor. Chrysippus qui Stoicorum somniorum vastermus fuit interpret. sed de hoc postea. *sapientis crep. f. n.* expositio dogmatis ab actu & potentia, nimirum sapientem quidem nosse artem viuendæ crepidæ; quo nomine meritò tutor appellari debet, etiam si non exerceat artem, cum sit hoc vilius, & nimis mercenarium, quàm pro philosopho & sapiente. *quò.* vnus codex Bland. habet qui, sed reliqui omnes, quò, id est, ad quid hoc respondet: habet cod. Diuz. Redit Horatius ad vnde exorlus est, nimirum ad Hermogenem Tigellinū, vt eius vanitatis, inconstantia, & philantia socios faciat Stoicos. *quamuis tacet.* *ὅτις ἐμψυγὸς ἀν,* id est, suo

suam munere non fungens. *tonfor tam. cū δυνάμει.* hoc est, potest canere & modulari. *Alfinius vaser.* hoc epitheton non tā vitium quā spectat ingenium Alfinij, & in emergendo sagacitatē. Hic autē Alfinius Varus (vt 4. codices Bland. in annotationibus habent apertissimē) consul fuit anno ab urbe condita septingentesimo, quinquagesimo quarto cū P. Vinicio, vt habet Glarea. in sua Chronol. vel (vt Carolus Sigonius legit) Vinutio: qui etiam pro Alfeno legit, Alfinius Varus: quam lectionem nobis quoque ad oculum demonstrauit Hubertus Goltzius, antiquitatis indagator nobilissimus, in numismatis Alfinij Cons. quo etiam nomine Horatium hic corrigendum curauimus, proque τῷ Alfeno, substituendum τῷ Alfinio. Ceterum his valere iussis, quæ sunt Chronologorum, institutum Commentationis prosequamur. Certē hic locus nobis argumento esse debet Horatium, hæc scripsisse paulū vel ante, vel post consulatum Alfinij: vnde non penitus incerta coniectura animaduertet studiosus, Horatium vixisse annum supra sexages. quartum: quo ferē tempore scripsit ea quæ senium sapiunt, quæque annorum nomine sibi vel grauia fateretur, vel minus decora: qualis est 1. Ode lib. 4. & aliquot aliæ in eodem libro: deinde prima epist. ad Mæcenat. ita vt citra omnem dubietatem credere non sit absurdum eum sine certa epigraphæ, pro temporis & personæ opportunitate, nunc hæc, nunc illa poemata ad amicos misisse: eaque postea fortē inuenta (nam multa interuisse rationi non est absolum) viros doctos in ordinem, & quasdam quasi classis suis adnotatis inscriptionibus, pro arbitratu redeigisse: quibus autem non omnino amara Satyræ petulantia inerat, ea, seruatis propriorum nominum epigraphis, epistolas nominarunt; alia inuenimus in omnibus scriptis antiquis Eclogas inscriptas: Quare otiosa mihi videtur (Odas excipio) de inscriptione contentio, quando ea opera (seruato argumento) cuique sit arbitraria. sed iῆ ἰσοδύναμος hæc dicta velim. *clausulaque taberna.* vstrina, habet codex antiquiss. Bland. & in ipso carmine subsequenti etatis characteribus, *tonfor erat.* quam ego lectionem non prius vulgatæ præferendam putavi, quā lectorem doctum eius nouissem: mihi certe placet mirabiliter: nam crineis vstulare & ornare tonforis est, *κρινέων* hinc dictus, vel *κρινέων* Polluci; ab hoc est *κρινέων* τῆς, qua color copiliatur, ascericius & fucatus: artificij hoc genus aliquid nobilius, & ad insinuandum se in potentum benevolentiam accommodatus, quā sutrina. quare coniectaretur vocē, *sutor*, irrepsisse ex superioribus, puta, *& sutor bonus*, &c. in hunc locum, vbi prius erat,

tonfor. Quin & Alexander ab Alex. lib. 6. Genial. dier. Alfenus (vbi legendum est Alfinius) inquit, ab adolescentia tonstrinam exercuit, mox sub Sulpicio iuris scientissimus euasit; ita vt Consul effici, & decedens publico funere offerri meruerit. *taberna.* quod ex tabulis olim fiebat, inquit Festus, & tabernaculum ἰσοδύναμος. *sapiens operis.* in hunc modum compones hæc verba: sic sapiens est optimus opifex omnis operis, vt Alfinius est tonfor, vel sutor, abiecto instrumento clausulaque taberna; vt putā, τῷ δυνάμει, καὶ τῷ ἔργῳ. sic solus opifex, sic rex, &c. per quamdam enumerationem à simili. Ad hunc autem locum nihil pertinet illud *ἀνδρῶν* Epist. 1. lib. 1. Ad summam sapiens vnus minor est Ioue, diues, liber, honoratus, pulcher, rex denique regum; cum nihil habeat Stoicum, vt eo loco dicemus, si Christus nos seruet incolumis. *vellunt tibi barbam.* ex energia huius illusionis, faciliē videt lector, legendum esse, *tonfor erat.* non etiam, *sutor erat.* nam vt tonforis est comere, & vstulare barbam, sic in contemtum tonforis Stoici, ait, vellunt tibi barbam, tanquam stulto & inepto ad eam crispandam & discriminandam. *la sciui puari.* Epicurei, vt suprà diximus, quos pro pueris habebant Stoici. *nisi fuisse coëctus.* tanquā sceptro regio: coëctere namque (vt suprà ex Festo notauimus) est vixorum principum: qualis hic sibi esse Stoicus videtur magnorum regum maximus scilicet; cui pro sceptro porrigit baculum, vt Gynicorum more & lauret, & in corona circumstantes se abigat. *ne longum f.* hoc epilogo concedit Stoico, & habet risui stultum illud de regno somnium, à balneis publicis, ad quæ nullo comitatu accedere, erat præter regiam maiestatem: sibi verò & amicis applaudit, à benevolentia mutua, ab æstimatione vitorum virtutumque pro æquitate, à vita priuata quam multis modis ait regia esse beatiorē. *quadrans.* foris quadrante lauari populicū erat, non regium: domi namque regibus sua balnea magno apparatu instructa erant, & seruorum ministerijs valde commoda. Porro à quadrante, est quadrantaria balneatrix, qualem arbitror Cæcilio esse Clytemæstram apud Quintilia. lib. 8. vbi describit ænigma esse allegoriam obscuriorē: & Senecæ ad Lucilium epist. 87. balneum ipsum, res quadrantaria dicitur. Erat autem quadrans nummus exigui pretij, nimirum tertia pars assis, qui balneatori dabatur ab iis qui lauandi causa balneum ingrediebantur: dabatur & portitori ab iis qui ex vrbe in Auentinum traiciebāt: ab eo dictus quadrans rarius, quod in altera parte ratem habet incusam: non etiam à vecturæ pretio,

pretio, vt scribit Varro ex Lucilio. *prætor Crispinum*. balneatorem putarim potius notari, quam Stoicum illum philosophum cuius supra meminit. Persius: I puer, & strigiles Crispini ad balnea defer.

E C L O G A III.

CRISPINVS.

EYPOLIS, atq; Cratinus, Aristophanesq; poëta,
Atque alij, quorum comœdia prisca virorum est:
i quis erat dignus describi, quod malus, aut fur;
Quod mœchus foros, aut fidarius, aut alioqui
amosus: multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus:
Mutatis tantum pedibus, numeruq; factus:
Emuncta naris, durus componere versus.
Nam fuit hoc vitiosus: in hora saepe ducentos,
Et magnum, versus dictabat stans pede in uno:
Cum fluere lulentus, erat quod tollere velles:
iarrulus, atque piger scribendi ferre laborem:
scribendi recte: nam vt multum, nil moror. etoe
Crispinus minimo me prouocat: accipe, si vis,
Accipiam tabulas. detur nobis locus, hora,
Custodes: videamus vter plus scribere possit.
Di bene fecerunt, inopis me, quodq; pusilli.
Finxerunt animi, rari & per pauca loquentis.
At tu conclusas hircini foliis auras
Vsq; laborantei, dum ferrum mollescit ignis,
Vt manis, imitare. beatus Fannius, vltro
Delatus capsis & imagine: cum mox nemo
Scripta legat, vulgo recitare timetis, ob hanc rē,
Quod sunt, quos genus hoc minime iuuat, vt
pote plures
Culpari dignos, quemuis media erne turba:
Ius ob auaritia, aut misera ambitione laborat.
Hic nuptiarum insanit amoribus: hic puerorum:
Tunc capis argenti splendor: stupet Albius ære:
Ic mutat merces surgente a sole, ad eum quo.
Æspertina tepet regio: quin per mala præceps
Fertur, vti pulvis collectus turbine, nequid
Summa deperdat metuens, aut amplius vt rem.
Omnes hi metuant versus: odere poëtas.
anū habet in cornu, longè fuge: dūmodo rīsum
excitiat sibi, non hic cuiquam parceret amico.

Et, quodcumque semel chartis illeneris, omneū
Gestiet a furno redeunte i cyro, lacūque,
Et pueros, & anus. agetum pauca accipe cōtra.
Primū ego me illorū, dederim quibus esse poëtas,
Excerpta numero. neque enim concludere versum 40
Dixisse esse satū: neque si quis scribas, vti nos,
Sermoni propiora, putes hunc esse poëtam.
Ingenium cui sit, cui mens diuinator, atque os
Magna sonaturum: des nominis huius honorem.
Itcirco quidam, comœdia, nec ne poëma 45
Esset, quasiuere, quod acer spiritus, ac vis,
Nec verbum, nec rebus inest: nisi quod pede certo
Differt sermoni sermo merus. at pater ardens
Sauit, quod meretrice nepos insanus amica
Filius, vxorem grandi cum dote recuset: 50
Ebrius & magnum quod dedecus, ambulet ante.
Noctem cum facibus, numquid Pomponius istis
Audires leuiores, pater si videret? ergo
Non satis est puris versus perscribere verbis,
Quem si dissoluas, quiniū stomachetur eodem 55
Quo personatus pacto pater. hū, ego qua nunc,
Olim qua scripsit Lucilius, eripias si.
Tempora certa, modosq; & quod prius ordine
verbum est,
Posterius facias, præponens vltima primū:
Non, vt si soluas, postquam discordia terra 60
Belli ferratos postei, portasque refregit:
Inuenias etiam disiecti membra poëta.
Hactenus hac: alias iustum sit, necne, poëma.
Nunc illud tantum queram: meritione tibi sit
Suspectum genus hoc scribendi. Sulcius acer 65
Ambulas, & Caprinus, rauci malè, cumq; libelli,
Magnus vterq; timor latronibus: at, bene si quis,
Et puri viuas manibus, contemnat vtrumque.
Vt sis tu similis Calis, Byrrique latronum:
Non ego sim Capri, neque Sulci: cur metus me? 70
Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos:
Quei manus insudet vulgi, Hermogenisque
Tigelli?
Non recto cuiquam, nisi amicis, idque coactus.
Non vbiuis, corāme quibuslibet. in medio qui
Scripta foro recitens, sum multi: quig; lauantes. 75
Suane locus vocis resonat conclusus, inaneis
Hoc iuuat, haud illud querentei, nam sine sensu,
Tempore

- Tempore num faciant alieno. ledere gaudes,
Inquit: & hoc studio prauus facis. unde peritum*
80 *Hoc in me iacu? est auctor quis denique eorum,
Vixi cum quibus? absentem qui rodit amicum:
Qui non defendit alio culpante: solutus
Qui captat risus hominum, famamque dicaci:
Fingere quis non visa potest: commissa tacere*
85 *Qui nequis hic niger est: huc tu Romane cauet.*
*Sape tribus lectus videas cornare quaternos:
Equibus vnus anet quauis aspergere cunctos,
Prater eum, qui præbet aquam: post, hunc quo-*
*que potus,
Conditæ cum vorax aperit præcordia Liber.*
90 *Hic tibi comis, & urbanus, liberq; videtur
Infecto nigro. ego, si risi, quod ineptus
Pascit illos Rufillus olei, Gorgonius hircum:
Lividus, & mordax videor tibi? mentio si qua
De Capitolani furti iniecit Petilli*
95 *Te coram fueris: defendas, ut tuus est mos:
Me Capitolinus conuictore vsus, amico-*
*que à puero est: causaq; mea permulta rogatus
Fecit: & incolumis lætor quod viuit in vrbe.
Sed tamen admittor, quo pacto iudicium illud*
100 *Fugeris. hic nigra succus loliginis, hac est
Aerugo mera: quod vitium procul a fore chartis,
Atque animo prius, ut, siquid promittere de me
Possum aliud: verè promitto. liberius si
Dixero quid, si fortè iocosus: hoc mihi iuri*
105 *Cū venia dabis. insuevit pater optimus hoc me,
Ut fugerem, exemplis viriorum quaque notando.
Cum me hortaretur, parcè, frugaliter, atque
Viuere viuentis eo, quod mi ipse parasset:
Nōne vides, Albi ut malè viuat filius? virq;*
110 *Barrus inops: magnū documentū, ne patriā rem
Perdere quis velit. à turpi meretricis amore
Cum deterreter: Sectani dissimilis si:
Ne sequeretur mœchia, concessa cum Venere vi
Possem: deprensi non bella est fama Treboni,*
115 *Aiebat. sapiens vitam, quidq; petiuit
Sit melius, causas reddet tibi: mi satū est, si
Traditum ab antiquis morem seruare, tuamq;
Dum custodis eges, vitam, famamq; tueri
Incolumem possim. simulac durauerit atas*
120 *Mœchia, animumq; tuū: nabis sine cortice. sic res*

*Formabas puerum dictū: & sine inebat,
Ut facerem quid habes auctorem, quos facias hoc:
Vnum ex iudicibus selectū obiciebas:
Sine vetabat: an hoc inhonestū & inutile factū,
Necno sit, addubites: flagret rumore malo cum 115
Hic, atque ille? auidos vicinum sumus ut agros
Exammat, mortuq; metu sibi parcere cogit:
Sic teneros animos athena opprobria saepe
Absterrent vitium. ex hoc ego sanus ab illis,
Permiciē quacuq; ferunt, mediocribus, & queis 130
Ignoscas, vitium teneor. fortassis & istinc
Larguer abstuleris longa atas, liber amicus,
Consiliū propriū. neq; enim, cum lectulus, aut me
Porticus excepis, desum mihi. rectius hoc est:
Hoc faciens, viuam molius: sic dulcius amicus 135
Occurrā. hoc quidā non bellè: num quid ego illi
Imprudens olim faciam simile? hac ego tecum
Compresso agito labris. vbi quid datur et I,
Illudo chartis. hoc est mediocribus illis
Ex vitium vnum: cui si concedere nolui, 140
Multa poetarum veniat manus, auxilio qua
Sit mihi: nam multo plures sumus: ac veluti, se,
Iudai, cogemus in hanc concedere turbam.*

COMMENTATOR.

EVPOEIS atque **Cratinus**. Inuehitur in Romanos, quod suas reprehensiones nimis indigne ferrent, cum tamen Lucilij & aliorum liberiora scripta, quibus neque scribendo, neque auctoritate dignitateque multo esset inferior, tanta laude efferrent. Hi primi Archæas Comœdias scripserunt, in quibus suorum ciuium vitia styli amirudine valde prosciderunt. atque aliq. alij virorum, per partitionem. vel alij viri, per subintellectionem, qui antiquam Comœdiam scripserunt. si quis er. d. mirè per hoc ostenditur origo Satyræ, & qualis esse debeat. describi. notari. quod. eo quod. sicarius. sic gladius est permodicus, quem solebant malefici in baculis gestare, ut ex insidiis aliquem interficerent, inde dicti sunt sicarii. aut alioqui. alio modo, aut ob aliam rem. multa cum li. etiam nominatim. hinc o. p. ab illis supra dictis poetis. hosce fecit. Græcos poetas ipse Romanus. matarius i. p. n. alio metro vsi sunt antiqui illi poetæ, qui Comœdias scripserunt, alio verò Lucilius, scilicet Heroico, qui Satyras composuit. factus. urbanus, peritus, mouendo risum, vitiosos notando. emundatarius. deterat, mundat, elegantis: hoc est,

est, allegoricòs, callidus derisor. sic à còtrario; stupidum, mucosum nominamus, quia nò citò vitia odoratur. *durus com.* v. asper fuit in componendis versibus. *hoc vitiosus.* in hoc non carebat vitio. *in hora.* breuissimo tempore. *vt magnum.* tanquam rem magnam, & laude dignà se facere putabat, si multos versus quasi momentò temporis dictaret, cum contrà, sic laudabilius multo tempore paucos & bonos scribere. *luculentus.* non liquida & pura copia, sordidus: cui contrarium est luculentus, à luce splendidus. allegoria autè sumta est à flumine turbido. *erat quod toll.* supp. tamè. hoc est, quamuis multa inordinate, & sordide scriberet, tamen erat in illius veribus nonnulla, quæ tollere, id est, imitari & pro tuis haberi velles. *garrulus.* ineptus, in multis superfluius. *piger scribendi.* id est, ad scribendum; figura Græca: non laborabat, inquit, vt rectè scriberet, sed vt multa: quod non nego, neque diffiteor facilem fuisse, sed non probo. *non moror.* non recuso. Virg. non dona moror, id est, non recuso, ecce Crisp. scilicet digito. sensus ex proverbiali schemate ductus est: solemus enim dicere, minimo me digito prouocat, cum volumus alique tantum valere minimo digito, quantum alius toto corpore. Appositè introducitur Crispinus, nam is, vt Lucilius, libenter multos versus, sed malos dictabat. eius & suprà meminit ratione verusum, dicens: Ne me Crispini scriinia Lippi compilasse putes, &c. *accipe iam.* *munusculum* autem caractere prouocantem se ad scribendum Crispinum ostendit. *custodes.* vt propèa dicamus. *ipsos.* quia careo inuentione, & iccirco non noui multa scribere. *animi.* ingenij. *per pauca loquens.* taciturni, non garruli. *at tu concl.* ordo est, at tu, ô Crispine, vt mauis, imitare auras conclusas follibus, &c. hortatur Crispinum, vt suo more inflata & turgida scribat: sumta est allegoria à fabris. Hircinis autem follibus comparat pectus Crispini: & auras follibus conclusas, turgidis suis & insulsis cogitationibus. sic & Pers. Tu neque anhelanti coquitur dum massa camino. *hircinis foll.* ex hircino corio factis, qui multum aeris emittunt, donec ignis molliat ferrum. sic vult Crispinum non cessare, sed multa verba fundere, donec auditorem contundat, & nimia tandem satietate conficiat. *vsque labor.* tam diu operantes. *ferrum.* sensum. *molliat.* proferat, explicet, maturer. *ignis.* cura & diligètia. *beatus Fannius.* Fannius quadratus poëta loquacissimus & ineptissimus fuit, cui Senarus audiendi fastidio, vitro capsas & imaginem obtulit, vt libros suos mitteret, & in auctoritatem reciperetur, tãquam optimus poëta: vel, vt alij referunt, Fannius poëta malus, cum liberos non haberet, hæredipetæ sine

eius cura & studio, libros eius & imaginem in publicas bibliothecas referabant, nullo tamè merito scriptoris. *delatis.* ad bibliothecam. *imagine.* qui erat in auctoritatem receprus, eius imago ponebatur inter poëtas. *volgò.* passim aut palam. *recitare timeatis.* quia is qui mores carpit, in publico non audet recitare sua carmina. *quos genus hoc.* hoc genus Satyræ: nam qui suprum scelerum sibi sunt conscij, non delectantur hoc poemate quo vitia notantur. *media elige tur.* de medio populo in medium productio, *minimè iuuat.* non recreat. *ambitione.* superbia, honoris cupidine. *nuptiarum in. a.* adulter. *hic puerorum.* corruptor. *argenti spl.* vasa argentea delectant, *super Al. ar.* Corinthio; hoc est, Albiusteneur cupiditate vasculorum ex ære Corinthio. *hic musas.* alius lucri causa & mercium nauigat ab oriente ad occidentem. Maro, Ceder & ipse mari vector, nec nauigica pinus mutabit mercis. *quo. sole.* *vesper. s. r.* ad occidentem. *tepet.* comparatione orientis, vbi sol feruet acrius. *quin.* supp. etiam. *turbine.* ventis. *nequid.* ne aliquid perdas de summa. propterea se periculum committit, vt aut nihil decedat summæ suæ, hoc est, bonis suis, aut certè vageatur. *omnes hi m.* qui huiusmodi vitiis sunt dediti. *poëtas.* Satyricos. *foenum habet.* sumta translatio à boue cornupeta, cuius cornibus in modum ansulæ foenum alligari solet, in signum, vt qui ei fieret obuiam, eius vitaret occursum. sic fingit Horatius sibi consulere murò, qui malè sibi conscij sunt, vt procul ab eo fugiant qui vitia reprehendit. *charius.* scripserit. *furno.* pistrino redeunte seruis. *la-cusq.* à lymphâ haurienda. *primum ego.* ordo est, primum ego excipiam me numero eorum quibus dederim esse poëtas, id est, concesserim vt sint poëta, quippe qui sermoni quotidiano propiora scribo. *diuini.* diuina. *atque os mag.* os eloquens. *magis.* spes magnas & sublimis. *nomini.* poëtici. *scribat uti nos.* extenuat se. *iccirco quidam.* quia verba Comædix propè sunt oratio soluta. *quasi sine.* dubitauerunt an Comædia esset poëma. *acer spi.* vehementia & maiestas. *rebus.* sententiis. *differt.* distat. *sermoni.* à sermone Comico. *sermo merus.* profla dictio. hoc est, in Comædia neque verba sunt magnifica, neque sententia grauis. Itaque hoc solo differt ab oratione, quòd eius sermo metro contineatur. *at pater.* subiectio, quoniam dixit in Comædia non esse verba seria & sensum vehementem, & iccirco non videri poemam; fingit aduersariū ostendere ei non inesse spiritum acrem, siquidem patrem introducit, vt pote Menedemum apud Terentium, vehementer & acriter scire in solum suum luxu perditum. *uepos.* tacita & egregia significatio filij luxuriosi.

mutquid

numquid Pompi: confutat objectionem ab exemplo, scilicet Comœdia videri acrem habere spiritum; hoc modo: si pater Pomponij viueret, numquid leuiora verba audiret Pomponius à patre, quam audit filius luxuriosus à patre Comico? Quam est hæc Horatiana, & tacita obiurgatio Pomponij luxuriosè viuents? *ergo non satis.* non sufficiunt verba pura, id est, non figuratè dicta, neque sonora, ut aliquem poetam nomines, merito concludere, sed oportet ea esse formata & grauius personatus. veniunt & iucundè dicit patrem personarum pro patre Comico, hoc est, qui patris personam accipit in Comœdia. *huc ego qua.* per syllabam subauditur scribo. ordo autem est, si eripias his quæ nunc scribo, & quæ Lucilius olim scripsit, &c. sensus est, si dissolus versus vel meos vel Lucilij, non inuenies in verbis eandem grauitatem; quæ est in Ennianis versibus, qui magno scilicet spiritu, & verbis altioribus sunt compositi: quales sunt isti, postquam discordia terra belli ferratos posteis porrasque refregit. *tempora.* quantitatem syllabarum. *modosque.* pedes & sonum. *disiecti.* vestigia dissoluti & lacerati poetæ, id est, versus Enniani. *hactenus hac.* huc versus dixerim, an Satyra & Comœdia poemata sint, an nò? alias tractabimus alio tempore, alio loco. Terent. *Quin alias malim quam hodie has fieri nuptias. nunc illud.* nunc illud à te quæram ô Romane, utrum iure uocis genus hoc Comœdiæ vel Satyræ, an merito metuas? *Sulcius acer.* Sulcius & Caprius nomina sunt delatorum: alij volunt eos actores fuisse causarum, vnde etiam rauci dicuntur assiduitate agendi: alij amarus fuisse Satyricos aiunt, qui ad rauium vsque suas Satyras recitabant, carpendo latrones, id est, vitiosos & malè viuenteis. *malè.* valdè. *cumque libellis.* in quibus vitia describunt. *utrumque.* Sulciū & Caprium. *Cali Byrrhiæ.* Calius & Byrrhius fuerunt adolescentes perditij. subiectio ad dissimili. Si tu sis similis improbè & turpiter viuentibus, & ego non sim similis accusatoribus, vel reprehensoribus, cur vis metuere me? *nulla taber.* supp. cum. *taberna.* Sotiorū. hoc ideo scripsit, quoniam bibliopolæ stationes, vel armaria circa pilas seu columnas habebant: ac per hoc ostēdit se non temerè cuiquā libellos suos edere, sed tantum certis & electis personis, ne incident in manus imperitorū hominum, qualis erat Hermogenes Tigellius. *in medio.* hypophora aduersarij, quasi dicat, multi nō indigniores te, in medio foro sua scripta recitant. *quisque lauanteis.* respondet Horat. satis verbanè: scilicet, hoc non esse mirum, cum & multi in balneis hoc etiā faciant, cuius causam apponit ironicòs, quod in balneis poetæ vox clarius resonet, quæ res versus gratiosiores facit. *inueni h.* decla-

rat quales poetæ sint, qui in foro & balneis versus suos recitent: hoc, inquit, delectat vanos & indipientes poetas. *sine sensu.* stultè. *tempore alie.* importunè. *ludere gaudet.* subiectio. hoc fortasse dicis, ô Horati, quoniam Satyras scribis, quæ valdè notat homines, & ideo clam recitas. *vnde per.* auditū, acceptū, à quo didicisti me esse prauum. *hoc in mei.* hoc, quasi telum, quo me vulneras, à quo accepisti? quis tibi id suppeditauit? *auctor quis?* quis me detulit, aut quibus cōiecturis colligis crimine tali me esse dignum? *absentem q. r. a.* nunc describit qualis sit qui studio lædit aliquem. *rodit.* mordet, lacerat: sunt enim aliqui, qui dum volunt se vrbanos haberi, quasi per facetias lacerant alios; sicut superius, dūmodo risum excutiat sibi, nō hic cuiquā parcat amico. *solentis qui capiat.* qui meram putant vrbanitatem carpendis aliis mouere cachinnos. *famaque.* d. faceti, iocosi, dicaces hic sunt, qui risum mouent dicēdo malè & iocis mordacibus. *ingere.* excogitare. *commissa.* credita sibi consilia. *hic niger.* maledicus, malignus, liuidus, obsecutus & latens. sic nigrū ait malum & venenarum Virg. Nigri cum lacte veneni. *hunc tu Rom.* hunc opus est metuere, non me. *sape tribus l.* duodecim homines in triclinio, nam inde tricliniū dictū est, scilicet à tribus lectis. *quauis asper.* quauis ratione, quocumque modo, ut poetā, *Qua facere id possis,* nostram nunc accipe mentem. *aspergera.* notare sermonibus & dictis falsis. *præter eum.* præter conuiuatore, qui præbet conuiuij, qui patet. *post hunc.* postea. *hunc.* conuiuiatorem etiam carpit. *potus.* ebrius. *verax.* mirè verax, & ideo liber. *cōdita præ.* quæ sunt recondita in præcordijs, & penitioribus nictis recessibus prodit ac publicat. *hic.* qui sic detrahit. *comus.* venustus. *tibi infeston.* qui simulat te infestū & inimicū malis & vitiosis. *ego si r.* si delectat te in cōuiuio, qui maledicit omnibus, me, si aliquē suo merito reprehendero, non feres? *mentio si qua,* ut alibi, Spartacum si qua potuit vagantem fallere testa. *de Capitolini furtis.* tingit se loqui cū amico Perillij Capitolini, qui cū præfesset Capitolio (vnde Capitolinus dictus est) accusatus est quod coronam Iouis Capitolini rapuisset; quare ipse sublata coronæ causam dixit, & absolurus est à iudicibus in gratiā Augusti cuius amicus erat. *furtis.* sacrilegiis. *ut tunc as.* alloquitur Perillij amicum, in amici defensione parum candidum. *me Capitolin.* verba defensoris Perillij, qui cū defendere eum & excusare deberet, magis lædit. *iudiciū ill.* capitalem sententiā. Hæc vbi dixisti, grauissimo præiudicio condemnas amicū tuum (ut ais) Perillium. *nigra loliginis.* Loligo genus est piscis marini, succū habens nigrum, & auramento similē, ex loliginis autem succo,

succo, liuorē mentis vult intelligi: & ex æruginē, malitiam: malos enim homines atros ac venenos dicere solemus. *succus lolig.* metaphoricōs, pro mentis liuore, & noxia malignitate. *arugo mæra.* venenum purum, vera malitia. *quod vitium* p. abfuturum meis scriptis. ordo est, si quid de me promittere possum, hoc verē polliceor, non futurum in scriptis meis hoc vitium, id est, talem malignitatem loquendi, quæ amicis nocere potest. *hoc mihi iuris.* vt liberius loquar quæ sentiam. *inuenis p. o.* pater meus, inquit, eam disciplinam mihi dedit, atque in eam consuetudinem induxit, vt neque cogitarem quid malignē, neque dicerem: deinde mira vrbanitate vitur, dum ostendit quomodo eum pater suus monere sit solitus, vt vitia fugeret in notandis quibusdam Romanis. *cum me hortar.* cum me moneret rectam viam insistere, virtutēque amplecti. *nōne vides Albi.* ab exemplo Albij filij, mirē docet filium pater, vt viuat sobriē. *vt malū.* quomodo. & est *τύγχις* in verbo aiebat. *Barrus inops.* magnum documētum, id est, qui est magno documento per suam inopiam, ne tu consumas hæreditatem paternam, sicut ipse fecit. *Scæani dis.* cum reuocare me vellent ab amore meretricio, proponebat exemplum Scæani mœchi. *Treboni.* hic in adulterio deprehensus fuit. *sapiens vir.* philosophus tibi rationē reddet, quare quid peti debet, aut vitari. mihi, inquit pater, satis est, si te exemplis instrua, quid sit turpe & decorū, ad eum modū quo ego sum à maioribus meis educatus & edoctus. *cum deterreret.* dehortaretur. *dum custodis.* pædagogus: vt, Imberbis iuuenis tandem custode remoto gaudeat equis, &c. *duraueris.* firmauerit. *nabis sine cortice.* allegoria à naratoribus: hoc est, viues pro tuo arbitrio, non egens admonitione aliena, quando ætas tua sese corroborauerit. Discunt autē pueri natate suppositis ventri corticibus. *auctorem.* ducem, quem sequi debes. *unum ex iud.* proferbat in exemplum virum aliquem illustre ex Senatorio vel equestri ordine, qui aliquando propter æquitatem & iustitiam fuerat selectus in iudicem. *auidos vici f.* sen sus est, vt intemperantes ægri, si fortē audierint aliquem efferri, mortis admoniti, obseruantius se cum agunt; ita teneræ mentes à viriis submouentur, quando opprobria aliorum audiūt. *exanimas.* stupefacit, conturbat, tremefacit, atque abstinere facit. *auidos.* edaces, & cibi impatientiores. *teneros.* infirmos, inconstantes. *ex hoc.* patre. his, inquit, præceptis patris mei effectum est, vt à perniciosius vitis temperarem. *Q. istinc.* ab his vitiis mediocribus. *largiter.* multum. *liber amicus.* qui me liberē potest increpare. *nec enim cum.* se tractare secū ait semper, cum aut solus deābulat, aut in

lecto decumbens vigilat, de officio boni viri, atque extrinsecus singulos sibi proponentem querere, quid ipse sequi, imitarique, & quid fugere debeat. *rectius.* exprimit verbis quæ secum cogitat, hoc magis expedit, hoc mihi est vitilius. *olim.* aliquando. *hæc ego m.* Sermones duo sunt *ἐνδιδάσκεις & ἀποφαισιν:* *ἐνδιδάσκεις*, quo vtimur nobiscum: *ἀποφαισιν*, quo cum aliis: prior, inclusus; posterior, prolatus. *ubi quid d.* hoc est, ex medicis vitis vnū. Iterum vrbanissimē ponit in vitio, scribere poemata; sed & cetera quæ subiecta sunt, eadem energia coniunguntur. *includo chor.* has cogitationes meas scribendo, chartas perdo. *hoc est.* scilicet chartas perdere illis inludendo. *auxilio q. s. m.* hæc dicendo, ostendit se bene scribere, neque enim omnes poetæ mali sunt. *multo pl.* valde multi. *ac veluti, te.* ordo est, ac, veluti Iudæi, cogemus te concedere in hanc turbam, id est, in nostram sententiam transire, ita vt consensias nobis, non esse vitium scribere: cogemus te fieri poetam, aut nobis fauere.

C R V Q V I V S.

Impatientius accipit Horatius, & nō nihil subintrat in Romanis, qui tantum gratiæ & auctoritatis in vnū Luciliū congerant, vt eius Saryræ vel Archilochicam mordacitatem multis quidem præconii, se, contra, suæque scripta censcāt, non solum non mediocri commendatione, sed ne lectione quidem digna: quæ tamen ait abesse tantum ab intemperantia maledicentiæ, vt præter vrbanitatem molestæ nihil amaritudinis intenteat alicui. verum enimvero huius offensionis causam transfert in eius temporis vitia, & omnis generis improbiissima scelera, quibus passim omnes ira turpiter laborare demonstrat, vt eidem quasi culpæ obnoxij, nihil æquē exhorrescerent quàm poetarum chartis illiniri, vulgōque fieri fabula: quo metu vt eos liberet, dēque sese bene sperare iubear, primum declarat non habendum se in poetarum numero, vt qui versus dictaret mero sermoni simillimos, minimēque petulantis sycophantiæ. deinde cum dicat assueuerantius, non eo stultitiæ genere se tantum ineptire, vt sua carmina patiatur aut in publico decantari, aut imperitæ multitudinis manibus contrectari, satis pollicetur iis qui sibi malē metuunt, nihil istinc quicquam suis capitibus impendere periculi: verum eos monet candidē, & hortatur exemplo amici Petilliani (qui huius Eclogæ scopus est) vt eis curæ sit execrari, publicēque detestari id genus obrectatores, tranquillitati Reipubl. pestilentissimos, qui in fontibus iuxta ac fontibus sub prætextu virtutis suæ linguæ virulentia penitus contaminant:

taminat: A quo in humanitaris vicio ita sese à pu-
 ero scibit alienum, vt sine vlla vel iniuria, vel ami-
 ci calumnia, nihil quàm facero risu possit ea no-
 tate vitia, quæ vellippis (vt aiunt) & tonforibus
 nota sunt; vt mali quidem respiciantur, boni verò
 magno animo virtutem amplectentur. Atqui tan-
 ta indultia decurrit ad exitum huius Satyræ, tan-
 tique artificii per paternam hanc *παιδείαν*,
 quam aliud agens, eam describit institutæ ornan-
 dæque Reipubl. formam, qualem nemo bonus
 summis votis non exoptet se deorum immortali-
 ſiū beneficio aliquando cernere posse. *Eupolis atq.*
Crat. Exordiri ab antiquæ Comœdiæ scriptori-
 bus, vt sibi quidem nonnihil apud Romanos be-
 neuolentiæ, Lucilio verò plus comparet innixæ;
 vt qui ad illorum imitationem, nouo quodâ mo-
 do suam Satyræ, satis quidè acutè, sed durius, &
 in cuiusmodiardiū scripſiſſet, & quasi ex profeſ-
 ſo, nouam poëſin feciſſet: ſe verò nihil tale medi-
 tari, neq. ſuggillare, neq. virulentis blateramen-
 tiſa ſe quemquâ velle perſtringere; ſed vrbaſa
 tantum, & ſacta moruſt caſtigacione ciuiſis à vitis
 detertere. *Eupolis.* Quintilianus lib. 10. Inſtit.
 Orat. Antiqua, inquit, illa Comœdia, tūm ſince-
 ram illam ſermonis Attici gratiam propè ſola re-
 tinet, tūm ſecundiffimæ libertatis: etſi eſt in in-
 ſeſtandis vitis præcipua, plurimū tamen virium
 etiam in cæteris partibus habet; nam & grandis,
 & elegans, & venguſta, & neſcio, an vlla, poſt Ho-
 merum tamen, quem, vt Achillem, ſemper exci-
 pi per eſt, aut ſimilior ſit oratoribus, aut ad orato-
 res faciendos aptior. plureis eius auctores, Ari-
 ſtopha. tamen & Eupolis Cratinuſque præcipui,
 &c. Haſtenus ille. Vixit autem Eupolis Cratino
 poſterior, eiùſque in ſtylo præcipuus imitator, O-
 lympiade 88. vt ſcribit Euſebius in Chron. *Crati-
 ninus.* Perſius hūc audacè nominat, quòd maxima
 libertate carperſit, & acerbitate mira proſciderit
 Athenienſium viua. hic etiam *φιλοπρόξενος* dictus
 eſt. ſed de eo plura Epist. 19. lib. 1. ad Mæcenatem.
Comœdiarū p. v. tres erāt Comœdiarum differentiæ,
ἀρχαία, μέση καὶ νέα: quarum vnaquæque pec-
 liarem quandam vim obtinet. de his autem in e-
 piſtola ad Piſones. *ſi quis erat d.* Origo & argu-
 mentum Comœdiæ fuit, malos corrigere, fures
 punire, mœchos continere, &c. ſine villo capitali
 ſupplicio; quod oftendit Comœdiæ definitio: *κο-
 μῳδία τῶν ἰδιωτῶν καὶ πολυτῶν. περιόμειναι ἀ-
 νιδυναις περιόχῃ:* quā *περιόχης* uicūſ vertit
 Donatus, inquit, Comœdia eſt fabula, diuerſa con-
 ſtituta, continens, affectuum ciuiliū ac priuā-
 torum, qua diſcitur quid ſit in vita vtile, quid
 contrā euitrandum. *dignū.* cuiſcemodi namque
 vitiōrū publica exprobratio quoddam erat quaſi

malorum remedium : at tandem petulantiqua-
dam licentia etiam in viros bonos & innocentes
indecenter saevitum est, quo tempore à Roma-
nis leges lae sunt contra libellos famulos. *descri-
bi.* *ἡρώδης καὶ διαγώδης*, descriptio nam-
que, teste Cicerone in Topicis, est qualis sit au-
rus, qualis assentator, ceteraque eiusdem generis,
in quibus natura & vita declarantur. *mœchus*, ad-
ulter. *μοιχῆς*, adulterium. *λέγει μὲν καὶ πρὸς
παρθένου ἢ χήρης φθασὶ πυρίαις. ἢ τὸ ὑπάρχει, φθασ-
εις, ἢ τὸ παρθεῖν καὶ χήρης ἔχει νόμον*, hoc est,
dicitur quidem & in virginem & viduam stu-
pum, sed propriè eius est quæ maritum habet:
stuprum verò, virginis & viduæ illegitimum. de
supplicio mœchorum apud Athenienses, vide
Satyra 2. huius lib. *famosos*. nō multæ, sed malæ
famæ: infamis, cuius fama vulgò laborat. *multa
cum. ἡπαρξάντων τὴν αὐτὴν ἀλήθειαν*, veritatem liberè
profitebantur. *hinc omnis p. l.* horū priscam Com-
mœdiam, Latinam fecit Saryram, mutato quid-
dem genere carminis, sed servato maledicendi vi-
tio. *facetus*. cum acuto & maledictio: etenim de
eo iocandi genere agitur hic, quod profusum est,
& immodestum, non etiam ingenium & lepi-
dum. *emunctæ naribus*. acri exactoque iudicio,
quasi purgatis naribus, muccoque emunctis. vt
ait Eras. non est dubium quin ea parœmia ad imi-
tationem Græcorum sit usurpata, qui stupidum
& tardum *τὴν εἶνα κορυβὺς μυσὸν*, id est, naribus
aiunt habere mucco plenas. *durus compositio*. Helle-
nismus. *εὐκλέγες εὐκλέδων συγγραφῆσαι*, sicuti
paullò post, *piger ferre laborem*. hoc est, ad feren-
dum, vel in ferendo labore. Sed hæc duritas, in
verborum ine confecutione incomposita, inordi-
natæque, & numeris parum concinnis: an & in re-
rum sententiarumq. virulenta duræque & aspera
mordacitate? *nam fuit hoc v.* hysteron proteron:
ad hunc enim modum sunt hæc ordinanda, nam
fuit in hoc vitiosus, quod datus versus componere-
ret, vel quod durus esset in scribendis versibus. *vt
magnum*. seu rem magnā, siue magni momenti.
sæpe ducentos. multos. finitū pro infinito. *stans pe-
de*. nullo, vel exiguo labore: huic contrarium est
ἡλὸς ποδὶ, omni vel toto pede, pro summo annisus
& coamamine. *cum fluere*. cum carmina scriberet
cōspurcata cœno malevolentia: vel poterit ad ge-
nus carminis inueniendi pertinere, quod effusum
potius, & vocibus quibuscum sine delectu pertur-
batū, obscurūmq. quàm debita forma elegantiq;
elaboratum fuit. Sumta est trāslatio à flumine ra-
pido, quod omne genus fordim fecum rapit in
præceps. *tollere*. dignum imitatione. Quintilia-
nus autem videtur, tollere, interpretari, auferre &
remouere vt superuacaneū, vtrai Turnebus, li. 15.

cap. 9. contra Comment. cui scribit Lamb. à quo non dissentio: verum hac de re latius in Satyra vltima eo loco, *sape ferentem plura quidam tollenda* 7. *Ecce Crispinus*. digreditur à Lucilio ad Crispinum Stoicum (fortasse Lu. Plotium Crispinum) multò in versibus scribendis, ipso Lucilio vaniorē magisque garrulum: Quod quidem eo consilio facere videtur, vt viter inuidiam eorum qui gaudebant Lucilianā lectione; simul etiam quò, mutato scriptore, non continuo odorentur nimium eius factum & sententiarum affectationem notari, *minimo me prouo*. supp. digito. Minimo autem prouocare, est contemtu (inquit Erasmus) ad certamen prouocare: sumtum à gestu prouocantium ad pugnam, minimo porrecto digito: Atqui, si liceat tamen ab Erasmo dissentire, vulgò ei minimū digiti porrigimus, vel ostendimus, cui vel minimum concedimus, vel eum nostri æqualem esse iudicamus, idque in malum potius quam in bonū: vt putā, si Horatius exprobrat Crispino se nihil morari, siue magni eum pendere, quòd vel momēto temporis multa carmina scripserit, quasi insulsiſſimus quisque id etiam prestare possit, eiq; Crispinus minimum porrigat; vulgò intelligimus Crispinum quidem non prouocare Horatium, verum ei, velut inficitur socio, eandem notam inuere pro neglectu suorum carminum, quæ orationi simillima, effundere potius quam elaborare videtur. Qua de causā citius ego crediderim hanc parceriā, minimo prouocare, traductā à sponſione Iurisconsultorum, quæ fiebat (vt notat Budeus) interposita stipulatione certæ pecuniæ, quam perderet is qui sponſione vinceretur: iecirco Crispinus causæ Lucilij vt patrocinetur eumque conuincat non minima laude dignum esse, breui tempore multos versus scribere, prouocat Horatium minimo, supp. pretio, seu stipulatione aliquantulæ pecuniæ; Accipe, si vis, inquit, ego accipiam tabulas, pretiumque sponſionis notabo, &c. Nam qui sponſione prouocabat, ita dicebat, & in tabulis publicis præter Tonſ. & Buſſi. qui vulgatis conſentiunt. *Dij bene fecerunt*. sermo est gratias agentis, & euentum rei approbantis, Græcis quàm Latinis vsitator, *καλῶς ποίειν, καλῶς περῆναι*. sic Gregor. *eis εὖ συνέβη, ὅπερ οὖν καλῶς*

ποίησιν καὶ σωτὴρ ἐργον. Luc. 6. cap. *καλῶς ὁ ἄνθρωπος εἰπασι*, meritò vos laudauerint. Demost. 4. Philipp. *ἡ τύχη καλῶς ποίεισιν πολλὰ πεποιθὴς τὰ κοινὰ*, id est, meritò fortuna auxil. Reipubl. redditis annuos. Aristoph. in Pluto. *καλῶς τοῖσιν ποίειν ἐπέδοξαι*, meritò itaque perit. Ita hoc loco, *Dij bene fecerunt*, id est, ò factum bene, me natura esse pusilli animi & raro loquentis. oratio est modestè de se sentientis, itē *ἀντιπῆ* Crispini audaculi & garruli. *raro & perpaucā loquentis*. sic habent omnes & scripti & vulgati codices, quos vidi; & eandem lectionem non inficiatur Lambinus se offendisse in omnibus codicibus, præter vnum Faerdum, qui loquentes, habebat, sed 6. alia manu, inquit, & in litura: At omnino tamen sentit mendum esse, scribendumque, *perpaucā loquentem*. cui mehercule non grauatim subscripserim, sed *vetat ὁμολογία* veterum scriptorū; nec video quoque, cur non dicamus (tameſi fortasse durius) vel esse synechodochē partis pro toto, vel enallagen partis, putā, raro & perpaucā loquentis, id est, rare & perpaucē loquelx, *ἀπαιτολογίας, προαιτολογίας*, quæ cōmutatio Græcis familiaris est, atq; adeò exillimo, Horatium pro suo more, hic expressisse dictum alicuius poetæ ex veteribus. *at tu conculsas*. cōcessio per apostrophē, qua Crispino liberum permittit, vt suo more versus leueis, ventōq; simileis cōponat; sed putidos & mordaceis, quorū sententiā putido prauōq; pectore de prompta, nō magis grata sit auribus, nisi sui similibus, quàm sit flarus folliſus hircinis emissus cū ingenti fœtore: videtur enim alludere ad hircinā maleolentiā. *beatius Fannius*. exclamatio, qua gratularus Fannio publicam felicitatem ob capſas delatas & imaginem in signum honoris ei vltro exhiberi, conqueritur sua scripta haberi neglectū, & à nemine logi, cū tamen neq; Lucilij mordacitatem referant, neq; Fannij ineptias; quem cur beatum nominet vltro delatis capſis & imagine, non faciaſſequeor, idne pompæ eius funerali debeat acceptum ferri, putā, cadaveri cum capſis seu ſcriñis & imagine ad rogum vltro, hoc est, sine extremo iussu seu testamento, elato, an quòd à ſenatu beatus effectus sit, qui ad eum capſas & imaginem deferri curauit vltro, hoc est, nullo quidem ſuo merito, vt qui ſuos versus non recitasset aut euulgasset; sed vt eius familiam nobilem illustraret, poetæque insignis decoraret: Sed de hoc alibi plura. *capſis*. talia erant narthecia capſulis eburneis inclusa, quorum meminit Martial. lib. 14. in Apophor. artis ebur medicæ narthecia cernis habere munera quæ cuperet Pactius esse sua. *vulgo recitare tim*. de hac structura, mea timentis, consulendi sunt Grammatici: In primis Valla elegant.

elegant. lib. 2. cap. 1. *ob hanc rem.* rationem reddit, ob quam vulgò sua scripta non amantur; nemo enim ferre potest æquo animo id grauitè damnari, cuius ipse studio multum afficitur, etiam si non sit nescius, id ab omni vitio non esse alienum: At nulum tamen ad corrigenda flagitia præsentius est remedium, quam vrbana reprehensio, teste Pythagoræ *τὰ ἀρετῆματα περὶ τῶν λόγων ἐπικαλύπτει, ἀλλὰ διεργασιῶν ἐλέγχει*, id est, vitia velis non obtegere multis verbis, sed emendare reprehensionibus. *media erunt* t. tres Bland. cod. Eripe, quartus cum Tonf. Buss. Nan. & Diuæ. Martiniq. codice habet, elige: *miseræ hominibus*, ab effectu, quia ambitioni sunt miseri, *ἡ φιλομαχία, πηγὴς γενναίων*, inquit Herodotus: *hic purptarium in. a.* periphrasis adulteri, qui nihil quam matronas sceleratur, vt abundè satis ostensum est Sasyra 2. *aut ob amorem*. *ἡ μήτηρ ἐστὶ κακώτατος ἀνδρός*, inquit Phocylides. *hic mutat m.* negotiatur, emit; vendit, mercium commutationem exercet, à qua credit Plin. dicta commercia, *urgente à so.* non melatet à doctis hunc locum sic exponi, vt pertineat ad negotiationem, quæ sit peregrinè, de qua quòque loquitur Epist. 1. lib. 1. Impiger extremos currit mercator ad Indos, &c. vt hæc sit sententia. Hic exponit sese periculis, & profectionum variis laboribus, vt ex omni latere mundi contractis coacervatisq. mercibus lucrum faciat, ad rem suam augendam, aut certè, non diminuendam: verum non absurdum videri poterit, si priorem quidem horum versusum interpunctionem negotiationi domesticæ donemus, posteriorem verò concedamus mercibus exoticis aduehendis, hac ratione; hic mutat merceis, parat, emit, distrahit à surgente sole, id est, ab ortu solis, à summo mane, ad eum vsque solem, quo regio vespertina reperit, hoc est, ad solis vsque occasum, ita vt solidum eum diem, ei rei quasi sit assiduus: ad hunc enim modum Epist. 6. lib. 1. ad Numicium, hortatur patronum quendam, vt causis agendis in foro det operam; Nauis mane forum, & vespertinus pete rectum: quo etiam Persius respexisse videtur Sasyra 5. Mercibus hic Italas mutat subsolare centi rugosum piper & pallentis grana cumini: deinde cum animaduertit, ne hunc quidem *quæstum* vel amplissimum eiuscemodi *lucum* petat (vt sic loquar) explere mentem, eius auditorem amplius exaggerat, inquiens, Quin per mala præceptis fertur, &c. hoc est, obicit se mille calamitatibus & incommodis, agitur vndis marinis, perinde ac puluis rapitur vento, nulla salutis & vitæ cura, nullo mortis metu; adeo vt lucri amore vel animam vendat, apud Persium Sasyra.

6. hortante avaritia, metetur, atque follers excutiat omne latus mundi ne sit præstantior alter. *omnes himes.* clausula rationis. Idcirco omnes oderunt poetas, & versus mordaciores, quia malè sibi consilij, notari & ludicro esse formidant. *fænum habet in c.* suppl: aiunt enim inter le viuos, aut quid simile, fœnum habet hic poeta in cornu, &c. & est *ἐνέργεια*, communis inter eos consilij de vitandis id genus poetis, quibus ferunt esse volupe omneis ex æquo sua maledictiæ vellicare: fœnum autem in cornu habere dicuntur feroces ac maledici, qui vel dicto vel facto quosvis impetere gaudent: quam insolentiâ tam brutis quam hominibus ait Plutarchus in problemate 71. efficere repletionem ac satietatem. vnde est & illud Sophoclis in prætumidum quendam: Tu vero serues quasi pullus cibi copia. huic astipulatur Solon apud Laërtiū, *τὴν μὲν κόρον ὑπὸ τῷ πλεονί γινώσκω, τὴν δὲ ὑβρίαν ὑπὸ τῷ κόρῳ*, hoc est, satietatem nasci ex opulentiâ, ex satietate verò ferociam, siue contumeliam, vt ea non immeritò saturitatis filia dicatur. *nō huic cuiquam.* opportunè dictum ab aduersario, nimirum vt amici carpendi nomine, poeta graueretur inuidia. *chartis illis.* lumina metaphora à pictoribus. *omnes gessiet.* cupiet omnibus hoc innotescere, in ora vulgi abire: huic affine est, lippis & tonsoribus notum fieri: id enim omne genus hominū, lippī, tonsotes, autus, pueri, loquacissimum est & garrulitate nobile. *à furno redeuntes.* fortasse ad eam pistrinā alludit, cuius meminit Terent. in Adelphis act. 4. Scæ. 2. quæ erat apud lacum; priusquā ad portam venias: inquit, apud ipsum lacum est pistrilla: ea autem est pistorum taberna. lacum autem hic accipio Seruiliū, quem Hadrianus Iunius noster ex sententiâ Morillonī scribit fuisse forum hoc nomine, quem Sext. Pompeius ab auctore nominatum refert, in principio vici Iugarij apud Basilicam Iuliam, vbi hydræ effigies existerit à M. Agrippa positæ. Vide animaduert. Iunij lib. 2. ca. 7. Ab hac interpretatione nō dissensit Plauti locus Gurgulione: In foro infimo boni homines atq; dices ambulant, in medio propter canalem ibi ostentatores meri, cōfidentes, garrulive, & maleuoli supra lacū, &c. *primū ego m.* hæc confutatio duabus partibus nititur, altera quidē extenuatione sui, & veri poetæ definitione: nō enim scribere se versus inficiatur, sed nō eo ingenio & gratia, non eo sententiarū pondere & maiestate, vt promereatur decerni poeta: qua gratia quoq; à nōnullis de Comœdia dubitatū asserit, an poemā celsari possit, quod & humilior inuentio & dispostritor totius sit, minusq; tornata, quā vt viuā poetæ faciē ostendit; quod quidē ait occasione præsentis thematidis: nā in

alia est sententia in epist. ad Pisones. Altera verò, cum ait, *nunc illud tantum, &c.* tota dependet ex confessione eius, quæ nō citra latentē mordacitatē inducit concedere se non esse planē dissimilem Cēlij Byrriique sceleratorū, cuius gratia vitur hac ratiocinatione: Quisquis malis gaudet alienis, nō iniuria timer Sulciū, Capriū, hīque similes accusatores; verū cum mea vitē ratio sit alia, neq; criminationibus gaudeat, cur me odisti & fugisti? assumptionē autē, seque eis minimē esse simile, liberius astruit à dissimili: nam illi cum libellis in publico ambulant, inquit, crimina recitant, reos agunt: meos verò libellos nulla taberna, nulla pila ostētat; nemo ex vulgo, ne Herinogenes quidem ille Tigellius, homo vanissimus, iis legendis insudat, &c. *neq; enim con. certis & præscriptis pedum numeris finire verum nō satis est, nam & modulis est opus. dixeris.* modi potentialis, dicere debes aut potes. *sermoni prop.* hoc est, quouis modo verum cōcludat, seruato solum numero pedum pro genere carminis. *ingenium cui f. hac sunt inuētionis & dispositionis. atq; os mag.* in quibus est elocutio: inuentioni namq; debent & idonea verba, & sententiæ accōmōdari. *magna so.* Hellenismus: vt in Ecloga præcedēte, *omnis magna loquens.* utrū autē rectius dicatur, sonaturū an toniturū, consule Priscianum lib. 2. *des nominis h. b.* dare debes honorē, dignitatem huius nominis, vt poēta nominetur, qui versu quidē alitriciū, oratoris virtutes persequitur. *acer spiritus.* ardens & cōcitatus, alacer & vehemens. *differt.* Hellenismus. differt cum datino pro, dissidet alius est: Latina namque oratio postulat ablatiuū cum præpositione à, vel ab, differt à sermone, id est, ab oratione soluta, nullisque certis pedibus alitriciā. *sermo merus.* qui verbis puris perscriptus est, & vt ait paullo post, sermo verus. merum autem, solum, dixerunt antiqui, teste Festo: hinc merula auis dicta, quod ea sit foliua, & solitaria pascatur. *at pater ardens.* *ἀνθυποφωγῶν*, ad conuincendū superius argumentū eorū qui negant Comœdiæ inesse acré ipiritum. Nā pater in Comœdiā sequit ardes quod meretrice nepos, &c. Quis autē extra Comœdiā eū patrem non ardero, incandescere, cōcitari dixerit, nisi is sit ignauus, abiectus, insul(sus) nepos: heluo, gurgēs patrimonii, *ἀσπύς*, luxu perditus. *insanus.* sic habēt omnes manuscripti codices. *magnū quod d.* verēcūda significatio *φαλλογονίας*, sacri ipsius Bacchi, in quo *φαλλοι* circūferebantur *ἢ ἰδυόφαλλοι*, *ἀνχρον ἢ ὅτις ἡμίσησιν κρηταῖς ἀνέστησεν*, inquit Gregor. Nazianz. in oratione secunda Epiphani. hūc autē nepotē filiū indicat fuisse *λαμπρὸν δῶρον*, qui claro die in hac pompa lampada præferbat. Verū cum hoc Bacchi sacrum sit abominandū

sceleratis, satius arbitror omnia eius mysteria honesto silentio præterire, quā vel paucissima eius obscena garrulitate ac petulanti lasciuia cōmōrare: at si quis eius originē nosse desideret, is legat Arnobiū contra gentileis lib. 3. Si quis pompam, euoluat Plutarchū in Commentario *περὶ τῆς φιλοπολίας*; videat in Chilitad. *φαλλοφωγῶν*, & *φαλλος τῶν Σωφ.* meminit & Herodotus lib. 2. de Phallis; & Theodoritus lib. 3. Licet etiam hunc locum interpretari de facibus, cū quibus amatores inuisebant amasias suas, vt Phædromus Plautinus qui sibi lucebat cerei. *nunc quid Pem.* Solutio *ἀνθυποφωγῶν* cum tacita & vrbana reprehensione Pomponij. *εργον* s. clausula prioris partis ratiocinationis. *puris per f. v.* suprā dixit, sermoni propiora; & sermo merus, quæ inter se consonant omnia. *si tempora certa modosq; certa,* nimirum pro ratione & poëmatici genere, quæ pro longitudine & breuitate vocalium, certis dimensionum seu pedū nominibus à prosodiographis definita sunt: alia namq; est heroica dimensio, alia elegiaca, iambica & hendecasyllaba alia, &c. Sunt & orationi certa sua tempora & modi, sed legibus & modulis non perinde alitrici. *hactenus hac.* transit ad aliam partē confutationis. *nunc illud.* attentio cum alterius partis præparatione. *Sulcius acer amb & Cap. rauci m.* duplex figura, Syllepsis & Zeugma. At Glareanus tamen ab Erasmo monitus (vt ait) arbitratu ita legendum, vt propriis sua dentur epitheta, hoc modo, Sulcius acer ambulat, & Caprius raucus malē. verū quia nulli manu scripti libri huiusmodi quid ostentent, non libenter ei subscripserim: est autem Zeugma locutionis, Sulcius acer ambulat, & Caprius sup̄ambulāt; sic enim verbum expressum non differt ab intellectu. tale est illud Iuuenal. nil rhombus, nil dama sapit. est autē Syllepsis, Sulcius & Caprius rauci ambulant, &c. uterq; magnus timor latronibus, &c. *magnus.* multum timendus, formidabilis. *latronibus.* maleficis, grassatoribus, sceleratis. latrones, inquit Varro de lingua Latin. lib. 6. dicti à latere, qui circū latera erant regi, atque ad latera habebant ferrum, quos postea à stipatione stipatores appellabāt, &c. Festus autem latrones, inquit, eos antiqui dicebant, qui in ercede conducti militabant (quod & Varro norat) *ἀπὸ τῆς λατρίας*: at nunc viarum obfessorē dicuntur, quod à latere adoriuntur, vel quod latenter insidiātur. *at bene si q. correctio.* sic Epist. 1. lib. 1. Hic murus æneus cito nil conscire sibi, nulla pallefcere culpa. *διὰ τὴν βίαν ἰσωνθείς* *τί ἀνὶ τῇ ψυχῇ ἀποβόν*, *ἐκ τῆς ἐξουσίας*; hoc est, iccirco Bias interrogatus, quænam res in vita metu careret, bona conscientia respondit. *contemn.* contemnere debet & potest. *vt. in f. s. con.* cecilio

cessio amarulenta. Hæc autem ratiocinatio est altera pars confutationis, ut supra notatum est. *pilea*, inquit Festus, quæ parietem sustentat, ab opponendo dicta est. *comitibus*, amicorum gratia & beneuolentia, inuitus, non libenter, non, ut aliorum instar, captem applausum, aut quæstum faciam: *non ubi*, à loco & personis depellit à se maleuolentiz calumniam. *suauis locus*, *ἀντιμυσία*, pro suauiter. *locus v. re. c.* locus conclusus, hoc est, fornicatus, concameratusque & concauus, ubi iucunda est vocis repercutio; ubi reparabilis affonat echo, ut ait Pers. Satyr. 1. *ἰνάνειος ἡ. ἡ. κινδύνης*, quibus pulchrum est digito monstrari, & dici, hic est. *κινδύνης τρεφῆ, τιμῇ καὶ ἰππικῇ*, ut habet Chrysostomus. *πῶς δ' ἰππικῇ. sine sensu. ἀνδ' ἡλεῖται, ἀρετῇ. ledere gaudes*. hactenus in id annuitus est, ut à scriptis suis amoliretur Satyricæ mordacitatis amarulentiam; hic idem reiterat argumentum, quod ad Eclogæ usque finem persequitur, à sua natura & educatione institutioneque, declarans se quidem iocis & salibus urbanis gaudere, sed auerſari penitus dicacitatem, & obreſtationem; cuius rei ut fidem faciat certiorum; ab adiunctis signis ostendit, quasi ad oculum, quid sit aperte maledicere, quid sub specie cuiusdam amicitiz mordere clanculum, quid iocose ridere. *studio*. consulto, data opera, de industria, *ἐκπύρῃς. studioptimus. ἡ. κινδύνης τρεφῆ. κινδύνης. unde petiunt. ἰσότης. πῶς γοῦν*, ad cognoscendum rumoris huius aut opinionis auctorem. *vixi cum qu.* à consuetudine familiari. *absentem qui.* ab adiunctis & concomitantibus signis confutat eam maledicendi suspicionem. *rodit*. metaphora à canibus. hinc Epigrammaticarius: Quid dentem dente iuabit rodere, carne opus est qui sarut esse velit. *solutes*. immoderatos, inurbanos & effusos, qualem risum capiant scurræ, *χλωροπύλον hic niger est*. infelix & fugiendus: veteres enim quod inauspicatum volebant haberi, atrum aut nigrum vocabant; quod felix & fortunatum; album. hinc suæ illa, albo, & nigro lapillo notare. *Quin & Græcis λευκοπύλον* dicitur, aut *μαλάντρον*, qui rem aliquam aut clarius, aut obscurius explicat. vide adagia, Cræta notare, carbone notare. Deinde quo pacto affectus animi internus pro bonitate nature aut prauitate redundet in curæ corporis, aut nigræ aut candidam, legito Cosmographica Gulielmi Postelli, ubi de Chameis disputat. *sape tribus l.* à maiori expostulat cum aduersario de mera calumnia, ut, cui comis quidē videtur & urbanus is, qui in omne sine discrimine socios, familiares, conuiuas, atque adeo in ipsam conuiuatorum post pocula præter omnem humanitatem, nil nisi mera conuiuia effundit, ipse verò liuidus & mordax ha-

betur, si quem ineptum merito rideat, quod vel pastillos olet vel hircu. *sape tribus l.* de triclinio, de lectis discubitoris, de quæ conuadi more maiorum, disputabimus opportunius alio loco. *vnus auct.* vnus codex Bland. legit, amicus qui idem habet τὸ quamuis, sed cū litura m. *qui præbet aqu.* conuiuatoris est præbere aquam adiuuendi conuiuii. hæc itaque periphrasis est conuiuatoris, cuius, pro antiquo more, ante cœnam erat curare non minus, ut aqua præberetur, quàm cibus ministraretur à pueris. Quod autem potius dixerit, qui præbet aquam, quàm, qui præbet cœnam, in causa est verbum aspergere, quod allusit propriè; namque aqua aspergimus, metaphoricòs autem, diceris & salibus. *hunc quoque p.* pro beneficio reponens maleficium. *aperit praeor. li.* iuxta illud, τὸ ἐν τῇ καρδίᾳ νόστος, ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν μαθόντων, hoc est, quod est in corde sobrij, hoc est in lingua ebrij, qui non solum effurit arcana sua, verum etiam in alios audacius loquitur. *hic.* qui aucter aspergere cunctos. *comis.* benignus & facilis, qui alij non grauare inseruit, teste Valla lib. 4. *ὁυτὲν αὐτὸς*, factus. *urbanus.* lepidus, *κομψὸς, ἀκρίως. si risi quod inop.* hic versus nobis argumento esse potest, hanc Eclogā subsecutam esse eā quæ huius libri altera numeratur; in ea enim idē ponitur. *liuidus.* malignus, maleuolus. *si qua de Capis.* hæc est obreſtatoris pestilentissimi, maximèque ab omnibus execrandi vera & viua imago, persona hominis, potius quàm homo, *λευκὸν θηλοῦν*: nam detrahere aliquid alteri, & hominis incommodum augere, magis est contra naturam quàm mors, quàm paupertas, quàm dolor, quàm cetera quæ possunt aut corpori accidere, aut rebus externis: nā principio tollit conuictum hominum & societatem, &c. inquit Cie. in offic. *ut tunc est m.* pro tuo more, & omnibus detrahendi consuetudine. *me Capitolinus.* describit detractoris consuetudinem, qui quodam simulatæ amicitiz fuce concepit malitiam, quam retinere non potest, adumbrare conatur: insinuat enim se in animos auditorum benigna quadam commemoratione eorum quæ nihil ad rem faciunt, quos ubi parauit attentos, infixo suæ maleuolentiz aculeo, statim subducit sese, ne vel tueri cogatur quod dixerit, aut ne mutuum recipiat. *sed tamen ad.* hic est aculeus liuoris, hic succus loliginis; exorſus enim ab amicitiz & conuersationis commendatione, definit in sententiz & iudicij calumniam, qua & iudices corruptos, & Petiliū reum agit. *nigra suc. l.* loligo quasi voligo, ut habet Varro lib. 4. pilcis genus, effert enim se extra aquam & subuolat tanta multitudine ut naues mergantur, teste Plin. lib. 32. cap. 2. Loligo autem externè quidem est alba, sed nigra

dicitur ob succum nigrum, est enim ex sepium genere: talis est detractor foris quidem blandus, sed intrinsecus nigro maledicentiae succo plenus. *arugo*. æris vitium, sicuti ferrugo, vitium ferri. ex æruginem autem conficitur. sutorium aramentum, quod *χαλκιδεύς*. Græcis nominatur, quali flos æris: & quia hoc ita inficit corium, & alia quæque eas macula, quam numquam vel ægrè admodum possis eluere, appositè maledicentiae vitio hic confertur ab Horatio. *procul a fore*. sic inuenio in omnibus manuscriptis, præterquam Mart. in quo a fore ponitur. Ita autem procul a fore suis scriptis hanc infarctatam sycophantiam pollicetur, vt ne vel leuissimum in eis vellet apparere eius vestigium. *atque animo pr.* nam qualis vir, talis oratio. *liberius si quid.* precatur veniam suæ libertati, ea lege, vt si quid vrbanius, si iocosius, & minus amarulentum dixerit, nemo grauius offendatur. *insuenit pater optimus hoc me.* in hac lectione cōsentiant omnes scripti codices tā mei quā iij quos Lambinus ait se legisse: at is emendat tamen & contendit ita legendum; *insenuit pater optimus hoc me.* quæ castigatio etiam si non sit poenitenda, iuxta id quod ode 4. lib. 4. scriptum est, fortes creantur fortibus, & bonis est in iuuenis, est in equis patrū virtus, &c. tamen quia hæc præcepta patris, sunt institutionis potius & doctrinæ, quā naturæ, vt patet ad oculū, malim sequi & scripta & adhuc vulgata. Quod autē ad verborum structuram attinet, fateor quidem nunc eam nemini impune posse donari, nisi velit *ἡμιν* more Horatij, qui hic expresse, *ἡμιν* pro instituo: nemo enim doctus ita dixerit, assueco, siue assuefacio te mores, nisi ad verbū reddat id Platonis de legibus *ἡμιν* sed assuefacio te moribus, siue instituo te mores bonos & honestos. hinc *ἡμιν*, institura, cōsuetudines. Sed & Terentius ita græcissat in Adel. act. 3. sce. 4. Deos quæso, vt vobis decet, *οἱ υἱοὶ πρίπτοι*. Sic & illud Lucretial. Satyr. 14. mite animū & mores modicis erroribus quos præcipit atq. animos seruiorū, id est, præcipiendo docet: ita, *insuenit*. id est, insuescendo docet me hoc. D. Arnoldus V. Voulardus, cur, inquit, nō hoc modo, pater optimus insueuit, seu assuefecit, instituit me vt fugerem hoc? quæ etiam cōpositio satis est appositā, ita vt *ἡμιν* hoc, non demonstret certum aliquod, sed indefinitè, quæuis vitia. *exemplis vir. q. n.* propositio futuræ distributionis. *cum me hortaretur.* hortaretur ad frugalitatem ab incommodo & malo prodigialitatis, quo miserè afflicti demonstrat Albij filiū, quod vrbane facit quidem, sed nō sine nota Satyrica: hunc autē Albium esse Tibullum apud me nō est controuersum; cum enim solari, & ad animum reuertendū inuitare certum

est epist. 4. lib. 1. ad Albium Tibullū, vt eo loco dicemus. *malè vinas.* in egestate & penuria. *Barnus inops.* sic cum vulgato codice habent lib. Mar. Diuz. Tonf. at. 4. Bland. Buss. Baius. Nannij verò, Varus. est autē epxegetis, pro eo quod est, qui est magno documento aliis ne patriam rem, &c. *at turpi meretr. a.* consilium vtendum moderata venere. *Seetani.* cod. Bland. 3. & Mart. Seetani. Tonf. Cetani. Diuz. Seetani. vnus Bland. habet Seetani. *concessacū ven. v.* dehortatur filiū ab illicita venere, nempe marronarum, ab exēplo Trebenij, infamis. *sapiens vixit.* hic ex Gramaticorum canonibus adnotagū est, comparatiuus gradus recipere casus suarum positionum diuersæ scilicet personæ, vt dignum laude, dignius laude. Sallust. nulla arte cuiquam inferior. sic hoc loco, bonū vitatū, melius vitatū. *traditū ab an.* à maioribus, à patribus. ab auctoritate namq. maiorū quæ honesto cōiuncta est & æquitati. nisi sceleratissimus quisque facile recedet nemo, non quod cani, non rugere repente auctoritatem asferre possunt, inquit Cato senior, sed honestè acta superior ætas, fructus capit auctoritatis extremos: Quare Horatius pater vt filius *πατὴρ οὐκ ἔδωκεν μάλα*, paternāq. cationes canat, eum monet, vt pro exemplis propositis vitia fugiat, suūrumque maiorum vestigiis inhæreat; decet enim nō degenerem filiū ex more patris viuere. *incudemem possum.* sic habent omnes manuscripti, & rectius quā possim, teste Diomedes, quem legiro, nec non Linacrū, vt scire possis quando *ἡμιν* si, finitius iungitur, quādo subiunctus. *nabis sine cortice.* sine cortice dicuntur nare, ait Erasmus, qui iam per ætatem nō egent custode morum, aut qui eo doctrinæ processerunt, vt iam præceptorum opera non habeant opus: Itaq. ait Horat. nabis sine cortice, id est, citra custodem ac pædagogum ipse te reges ac moderaberis. sine cortice, *ἀνδρὸς φιλῶν*, de subere, qui & cortex per antonomasiam dicitur. vide Plin. lib. 16. cap. 8. *formidat.* erudiebat, mores componebat. sumta metaphorā à figulis, qui argillæ quamuis formam impræiungunt digitis. *sine iubebat.* quod legibus in politia proprium est, hoc parenrum munus priuatum est, nimirum iubere quod honestum & laudabile est; vetare, quod cum decoro pugnat; permittere, quæ tranquillitatem non perturbant, punire scelus & impietatem. Idcirco dicebat Pythagoricus ille Aristoxenus *μὴ τὸ θεῖον καὶ δαιμόνιον, πῶς οὐκ ἔστι γὰρ ἡμεῖς λόγον τι ἐν ἡμῖν*, hoc est, post Deos & dæmones plurimi fieri oportere parentes, & leges. *dæmones.* vnus ex selectis. id est, ex equestri ordine, qui *ἱερατοὶ*, vel ad verbum *ἱερατῆς* dicebantur. vide Budæum de selectis iudiciis, *obiciēbat.* eius vitæ rationem quasi ob

oculos ponebat. *innutile factum*. sic habetur in omnibus scriptis antiquis, atque ita legendum puto: offendit enim factum ipsum alterius inhonestum, ut deterretur ipsius turpitudine, simile quid ne perpetret; additque causam, cur id vitare debeat, puta, ne laboret publica nota & infamia, ad iustitiam illius Romani, cuius consulto nomen continet. *audios vicinum* f. Lambinus ait se in libris aliquot scriptis offendisse hanc lectionem, Hic atque ille: vides vicinum funus, &c. sed ea (ut mihi videtur) omnino mendosa est, atque ab ignaro sententia Horatianae supposita, ut qui taudios putaret non posse attribui τῷ γείτονι, quibus fastidire potius cibos est proprium quam auere: verum minus considerat aduertit hic Horatium non de communi aliquo morbo agere rerum omnium nauisam adferre, sed de peculiari aliqua symptomatosa specie, qualis est βυλιμία, fames intolerabilis, seu *bulimia*, adeo ut qui eo malo laborant, ab edendo vitare alio quam mortis metu horroremque sese continent: Hic itaque rei significanda feruit appropinquissimè id epirrheto audios, nihil enim is morbus est aliud, quam edendi cupiditas aviditasque quæ nascitur (ut D. Guilielmi Pantini in Cor. Celsi lib. 1. verba referam) ex nutrimenti in habitu corporis assidua indigentia, vna cum stomachi imbecillitate ac frigore coniuncta; cum scilicet in ambientem aërem plusquam stomachus commode sarcire queat, dissipatur, unde & animi deliquia nascuntur, & penitus ægri affliguntur. hæc Panninus. Sed & Galenus lib. 1. ad Glauconem ubi agit de animi defectionibus, βύλιμος ὁ καλόμενος, inquit, ὁ δὲ βύλιος ἡ λαοαδρμία ἐστίν, hoc est, bulimus dictus, nihil aliud est, quam animi defectio: vide Gellium lib. 16. cap. 3. Possunt & audi ægri hic nominari, qui sine discrimine quosvis cibos vorant etiā noxios, unde & *καταρσέν* apud Martialem, ut notauit V. Voulardus noster. *perniciem quæ* f. infamiam quæ generosis animis & magnis est ipsa morte formidabilior. *queis ignoscere*, & veniam dare debes. potentialiter. *temor*. sum obnoxius & obuius. metaph. *ætas longa*. tria sunt quæ vitæ mores & corporis affectiones efficiunt temperiores, virtuta, longæ ætas, liber amicæ, & proprii consilium: ætate namque prudentiores reddimur, adeo ut nobis iam natu grandioribus ea probetur, quæ quondam ob ætatis infirmitatibus inimicè placuerunt. sic Odyssæus lib. B. Telemachus ad procos, ἐγὼ δὲ τὰ νῦν πῶς ἔσται, καὶ ὅτι δὲ μέγας ἐμὲ & ἄλλοι ἀνὴρες πῶς ἂν ὀργίσσιν, καὶ ὅτι μοι αἰετὶν ἐν δόμῳ γυμνός, id est, eram adhuc puer, at ubi iam sum grandior, & reddi me aliorum oratio doctum, ipseque grandescit mi animus; &c. sic & Paullus, cum erā paruulus, sapiebā ut paruulus, &c. Liber autē

amicus est, cuius vulnera (inquit Augustinus ad Donatistam) meliora sunt, quam voluntaria inimici ocula: melius est enim cum seueritate diligere, quam cum lenitate & obsequio decipere: obsequium enim illud molestum est, quod peccatis indulgens, præcipitem amicum ferri finit. Iccirco φιλῶς πρὸς ἀνδρὰ καὶ λόγῳ ἐλάττωται; id est, amicum oportet alloqui libere virum, inquit Euripides in Alceste. Consilium proprium in deliberatione situm est; ne statim ad primos animi impetus quicquam à nobis fiat, sed ut in animo semper id Sophoclis obuerteretur, ὅ γδ τὶ βουλῆς παυτὸν δέμας τίλῃ, id est, cursum enim haud est finis idem & consilij: siquidē in cursu vincit, qui celerimus sit; in consultando, contratio est tutior, periculosa celeritas. *cum lectulus*. hoc est, quando non est vacandum amicis, neque in turba luctandum, ut ait alibi: Lectulus quidem ad quietem accommodus est, porticus verò ad deambulationem, & verbanam cum aliis bellis hominibus animi recreationem, ut solent qui grauioribus valere iussis, gaudent uti familiaribus. *desum*. is autem non deesse sibi dicitur, qui secum quid sui sit officij, quid mature factu opus sit, cogitat. *potius hoc est*. Plutarchus (ut hoc adiciam Commentatori) ait δὴ λόγῳ αὐτῶν, ὁ μὲν ἐν δὲ ἰαδύτοις, ἀγαθόνος ἐρμὴ δὲ ὄρεσιν, ὁ δὲ ἐν ἀποφύτοις, διαπύτοις & ἐργασίαις, & paulo post: ἐν τῷ ἐν δὲ ἰαδύτοις λόγῳ, καὶ τῷ ἀποφύτοις, φιλικὸς ἐστίν, τῷ μὲν, πρὸς αὐτόν, τῷ δὲ, πρὸς ἑτέρον. hoc est, sermones duo sunt, hic quidem internus, seu mente conceptus, principis Mæreuij donum; alius verò in efferendo positus, enunciator & instrumentalis. deinde, & utriusque tam interni quam internūcij seu organici amicitia finis est, huius quidē erga seipsum, illius verò erga alium. Quare cum dicit Horatius, *Relatus hoc est*: lectum loquitur; αὐτὸς τινος ἐκφώνησις, ἐστὶ γὰρ λόγος ἐν τῷ λαβανόμενος, hoc est, sine aliqua enunciatione, est enim sermo in animo conceptus. *hoc faciens*. deliberatio vitæ honestioris. *sic*. tacita & id est, quasi dicat, si illud faciam, gratus ero amicis: aut potest referri ad id quod præcedit. *hoc quid non*: propositis ab exemplo facti aliquis turpis, à quo sibi cauendum cogitat. *compressis*. ne motis quidē, est enim ἐν δὲ ἰαδύτοις λόγῳ, mentis conceptus. *hæc ego mecum*. Clausula sermonis taciti & interni. *ubi quid datur o*. hæc est altera sermonis species, qui ἀποφύτοις, id est, enunciationibus dicitur, quo aliis communicamus, cum alijs conferimus, & ἐν δὲ ἰαδύτοις, id est, internæ cogitationem, & mentis conceptum, & ob hunc dicit se apud plerumque non bene audire. *cui sic conced*. hic est epilogus huius Satyræ, rā festiuius quam præcedentis erat, concedere, ignoscere, fauere, & nosse esse huiusmodi. *veniam namque* hoc est,

innumera poetarum multitudo venire debet nobis auxilio, quæ te nolentem cogat nobiscum sentire & dicere. nam multo pl. valde multi, in maiori numero. ac veluti s. l. faceta & lepida al-lusio, cum satyrica reprehensione, aut in Proseu-chas Iudæorum, quarum frequens mentio apud Philonem Iudæum in Flaccum, apud Epipha-nium & ~~proseu-chas~~ in heresi 68. & Actorum 16. cap. aut, quod magis mihi probatur, ad profelytos, qui diuersæ factionis ac sectæ nati, in ius Moïai-cæ legis recipiebantur: Hebræis Gerim diceban-tur; & propriè ij qui ex Ethnicis legibus Moysi & cærimoniis initiati Iudaismum profitebantur, non illi quidem gentis, sed adoptione Iudæi; vnde in actis Apostol. dictum est; Iudæi quoque & profelyti. ad hunc modum minatur Horatius ad-uerfario, nisi ~~avri~~ velit subscribere suæ sen-tentiæ, asseratque illudere chartis mentis con-ceptum, esse ex mediocribus vitis vnum, alios multos poetas venturos secū, & instar Iudæorum, persuasione multis eum inducturos, vt in poë-tarum turbam concedat, hoc est, sinat se poëtarum legibus decretaq. initiatum ~~proseu-chas~~, hoc est, in numerum poëtarum adoptari.

ECLOGA V. ὁδοποιοῦν.

EGRESSVM magna, me accepit Aricia, Roma
Hospitio modico: rheor comes Heliodorus,
Gra. orum longè doctissimus: inde Forum Appl
Differtum nauis, cauponibus atque malignis.

5 Hoc iter ignari diuissimus, altius ac nos,
Præcinctu vnum, minus est grauius Appia tardis.
Hic ego, propter aqua, quod erat deterrima, vētri
Indico bellum, cœnæpæu haud animo æquo
Exspectans comites. iam nox inducere terris

10 Vmbra, & calo diffundere signa parabat:
Tum pueri nauis, pueri conuicia nauta
Ingerere. huc appelle. trecentos inferis: obe
Lam satis est. dum as exigitur: dū mula ligatur,
Tota ab his hora. mali culices, ranaq. palustres

15 Auertunt somnos. absentem cantat amicam
Mula prolutus yappa nausea, atque viator
Certeatim. tandem fessius dormire viator
Incipit: ac missa pastum retinacula mula
Nauta piger saxo relligat: fertitq. supinus.

20 Iamq. dies aderat, cum nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebrosus profudit vnu:
Ac mula, nautaq. caput, lumbosque saligno
Fasse dotat. quarta vix demū exponimur liora:

Ora, manusq. tua lauiimus Feronia lympha.
Millia tum pransi tria repimus: atque subimus 25
Impositum saxū latè candeniūbus Anxur.
Huc venturus erat Macenas optimum, atque
Cocceius, missi magni de rebus uterque
Legati, auersos soliri componere amicos.
Hic oculus ego nigra meū collyria lippus 30
Illinere. interea Macenas aduenit, atque
Cocceius, Capitoq. simul Fonteus, ad vnguem
Factus homo, Antoni, nō vt magis alter, amicus.
Fundos Ausidio Lusco pratore libenter
Linquimus, insani ridentes. pramisa scriba,
Prætextam, & latum clauū, prunaq. basilum. 35
In Mamurrarum lasi deinde vrbe manemus,
Murena præbente domum, Capitone culinam.
Postera lux oritur multo gratissima. namque
Plotius, & Varius Sinuessa, Virgiliusq.
Occurrunt: anima, qualem neque candidiores 40
Terra tulit; neque queis me sit deuinctior alter.
O, qui complexus, & gaudia quanta fuerunt!
Nil ego contulerim iucundo sanus amico.

Proxima Campana ponti qua villula, tectum 45
Præbuit: & parochi, qua debent, ligna, salemq.
Hinc muli Capuæ clirellas tempore ponunt.
Lusum is Macenas: dormitum ego, Virgiliusq.:
Namque pila lippis inimicum, & ludere crudus.

Hinc nos Cocceij recipit plenissima villa:
Qua super est Claudi cauponas. nūc mihi paucis 50
Sarmenti scurra pugnam, Messiq. Cicerrī
Musa velim memores: & quo patre natus uterq.
Contulerit litæ. Messī clarum genus Osci:

Sarmenti domina extat. ab hi maioribus orti 55
Ad pugnam venēre. prior Sarmentus: Equi te
Esse feri similem dico. ridemus: & ipse
Messius, accipio: caput & mouet. ô, tua cornu
Ni foret exsecto frons, inquit: quid faceres, cum
Sic mutilus ministraris? at illi sœda cicatrix 60
Setosam leui frontem turpauerat, grū.

Campanū in morbu, in faciem permulta iocatus,
Pastorem saltaret vti Cyclops, rogabat:
Nil illi larua, aut tragicū opus esse cothurnis.
Multa Cicerrus ad hac: donasset iamne catenam 65
Ex voto laribus, querebat: scriba quod esset,
Deterius nihilo, domina ius esse, rogabat

Denique,

- Denique, cum viqueam fugisset: cui satū vna
 Farris libra foret, gracili sic, tamq̃, pusillo.
 70 Prorsus iucundē cœnam produximus illam.
 Tendimus hinc rectā Beneuentum: ubi sedu-
 lus hospes
 1. Pane macros arsit, dum turdos versat in igne:
 Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam
 Vulcano, summum properabat lambere tectum.
 75 Conuiuias audis cœnam, feruosq̃, timentes
 Tū rapere, atq̃, omneis restringere velle videres.
 Incipis ex illo monteis Apulia notos
 Ostentare mihi: quos torret Atabulus: & quos
 Numquam erepsimus, nisi nos vicina Triuini
 80 Villa recepisset lacrymoso non sine fumo,
 Vdos cum foliis ramos vrente camino.
 Hic ego mendacem stultissimus vsque puellam
 Ad medicam noctē expecto. somnus tamen aufert
 Intemum Veneri, tum immundo somnia visu
 85 Nocturnā vestem maculant, ventremq̃, supinū.
 Quatuor hinc rapimus, viginti & millia rhedū,
 Mansuri oppidulo, quod versu docere non est:
 Signis persacile est. vñit vilissima rerum
 Hic aqua: sed panis longē pulcherrimus, vltē
 90 Callidus vt faleat humeris portare viator:
 Nam Canus! Lapidosus: aqua non dulcior vna
 Qui locus à forti Diomede est conditus olim.
 Fletibus hinc Varius discedit mastrum amicum.
 Inde Rubos fessi peruenimus: vt potē longum
 95 Carpentē ier, & factum corruptius imbrī.
 Postera tempestas melior: via peior, adusq̃,
 Bari mania piscosi. dehinc Gnatia lymphis
 Iratis exstructa dedit risuq̃, iocosq̃:
 Dum flamma sine, tura liquefcere lumine sacro,
 100 Persuadere cupis. credat Iudeus apella,
 Non ego. nanque deos fiduci securū agere eunus:
 Nec, si quid mirificat natura, deos id
 Tristeis ex alto cali demittere tecto.
 Brundisium longe sinu chartaq̃, viaq̃.

COMMENTATOR.

EGRESSVM magna. Lucilius lib. 3. descri-
 pfit iter suum quod Roma fecit Capnam, & inde
 ad fretum vsque Siciliense. hunc imitatus Hora-
 tius iter suum ab vrbe Roma descripsit Brūdisium
 vsque, commemoranseius itineris incommoda, si-

mul & facerem contentionem Sarmenti scuntæ &
 Messij Cicerri. *rhetor so.* mihi fuit. *egressus.* dici-
 mus egressus Romam vel Roma. *Aricia.* ciuitas
 in via Appia abest ab vrbe vigintimilia passuum.
inde for. Ap. venimus. forum autem Appij nomen
 est oppidi. *differtum nau.* plenū his nautis qui in
 Pomtinis paludibus nauigant. *hoc iter ign.* Roma
 ad forum Appij. *ignauis tardi.* diuisimus. partiti
 sumus in duos dies, hoc est, biduo confecimus. *al-*
tius praeinctis. succinctis. hoc est, velocioribus,
 magis expeditis, ac validioribus. *unum.* id est, vnus
 diei. *minus est gr.* Appia via non est molestatar-
 dioribus, quia diuersioris est frequens, ubi possunt
 manere viatores, quocumque perueniant. *hic.* ap-
 pud forum Appij. *propter aquam.* aquæ causā,
 quod ea esset infalubris, ac non apta palato. *ven-*
tri ind. b. id est, famem, non cœno, iubeo esurire,
 nego alimentum. *expectans.* vt nauigaremus. *iam*
nox ind. aspergere vmbas terris. *ingerere.* pro in-
 gerebant, sibi inuicem conuiciabantur. *huc appel-*
la. huc applica nauem: ab Appij foro ad Feroniam
 per paludes nauigabatur, quia via erat durior &
 difficilior, quā vt eō vehiculis ire liceret. *huc*
appella. verba sunt alicuius ex seruis ad nauem.
trecentos infer. verba serui vetantis, ne tam multos
 naui imponderet ipse nauta vt locus non esset om-
 nium capax. *dum as.* nauem petitur. *mula l. mu-*
la autem iungenda erat nauigio, vt per paludes id
 chorda traheret quō vehabantur viatores. *tota*
abit hora. maior pars noctis absumpta est. *ma'i cu-*
li. hos tintiniales vocant plebeij, à sonitu alarum
 ficto vocabulo: *ranæq̃ pal.* in paludibus Pomtinis,
 quas Cæsar ad mare deriuauit. *prolatus.* satiatus,
 plenus, ebrius. Virg. hausit spumantem pateram,
 & pleno se prouit auro. *vappa.* vino malo & eu-
 nido. *missa pastum r.* ordo est, nauta piger religat
 retinacula mulæ missæ pastum, saxo, &c. nam po-
 steaquā obdormierunt viatores, vt simul cum
 eis dormiret nauta, dimittit mulam pastum, &
 chordis, quibus mula traxerat, nauem alligat saxo,
 ne per paludes vagaretur. *stertitq̃ sup.* iuxta mu-
 lam. *cerebrosus.* ἀνυπαρκτος, iracundus. *proflit.* citō
 surgit. *vnus.* aut de locis suis, aut de iis qui cum
 Horatio nauigabant. *mula naut.* id est, & mulæ
 lumbos & nautæ caput ferirecepit. *dolat.* ferit &
 grauiter verberat; metaph. quia dolare est fabro-
 rum lignariorum. *exponitur.* transportamur. *ora*
manusq̃. apostrophe ad Feroniam deam, ex cuius
 fonte sumta aqua manus & ora bluebant sum-
 pture prandium. sanum autem Feroniæ in tertio
 erat miliario à Tarracina. Imo uerò Feronia Iouis
 Anxuris vxor ibi colebatur: quemadmodum Iup-
 piter Anxur Tarracinæ. Meminit huius Feroniæ
 Virg. lib. 7. inquit, Circæumque iugum queis
 z Iuppi-

Iuppiter Anxuris aruis præsidet, & viridi gaudens
Feronia luo. *repimus*, tardè procedimus, & con-
scendimus Tarracinam, dictum Anxur à Ioue
Anxure, qui ibi colebatur à imberbis: iccirco nomi-
natur Anxurus, quasi *ἀνὰ ἑσπῆν*, id est, sine nouacu-
la, quia nondum barbam rasisset. *missi magni de-
r.* de reconciliatione Augusti & Antonij. *legati.*
ab Antonio missus fuerat Fonteius Capito lega-
tus, ab Augusto Mæcenas intercedente Cocceio
Nerua proauo Neruæ Imperatoris (qui & Augu-
sto & Antonio gratus erat) cum Agrippa: ea autem
condicione conuenierant legati, vt de summa re-
rum tractarent, exortamque dissensionem inter
duos hos Imperatores componerent; quod & fe-
cerunt, & vitrumque exercitum iuxta Brundisium
in vna castracum magna lætitia coëgerunt, vt re-
fert Liui. lib. 127. *auerfos f. c.* Augustum & Anto-
nium, qui inter se dissilente cœperant. *hic.* apud
Anxur. *inlinere.* illinebam, vngebam. *Cocceius.*
Nerua, proauus Neruæ Imperatoris, Consul Ro-
manus. *ad vnguem f. b.* elegans, vrbanus, facundus.
translatio fuit à marmorariis, qui vnguibus
iuncturas & leuitatem explorant. *Peri.* vt per leue
seueros effundat iunctura vngueis, &c. Virgil. in
vnguem arboribus positus secto via limite qua-
dret. *Antonij vt non.* hoc est, ita amicus Antonij,
vt nemo alius magis. *Fundos.* Fundi nomē oppidi
in via Appia. *prætor.* qui ex scriba prætor factus e-
rat. *insani.* qui inanem honorem magni pende-
bat. *præmia.* insignia dignitatum. *scriba.* qui de
decuria scribarum fuerat, & hoc pro præmio fue-
rat consecutus, vt præturam gereret; quem risisse
se ait, quod maximi faceret, scilicet quæ ostendaret ob-
latum clauem & prætextam, quæ insignia erant
Senatorum & magistratuum. Latus clauus colo-
bion Græcè, dicebatur vestis quæ ad pectus magi-
stratuum extendebatur in formam lati clau. *pru-
naq; vasillum.* vasillum deminutium à vase, est
vas paruum, in quo pro felici hospitum aduentu
incensis odoribus sicuti hospitali sacra fiebat: quod
cum ex cupro esset, ita tollebat & ostentabat ho-
spitibus, quasi esset aureum: & ob hanc causam
vocabatur ab Horatio insanus. est & vasillum in quo
ponuntur prunæ in hieme super mensam, ne cœ-
na frigeat. *in Mamurrarum.* Mamurra Senator
fuit Romanus, qui maximam partem ciuitatis For-
mianæ possidebat, vnde dicta est Mamurrana ci-
uitas: vel quod familia Mamurrarum illinc fuerit
oriunda. designat itaque se Formiis propter lassitudinem mansisse in alterum diem. *Murena p. d.*
hospitio quidem apud Murenam accepti sumus,
sed cenauimus apud Capitonem. *Capitone culinam.*
id est, cœnam. Culina autem dicta est, quasi coquina,
quia ibi lares colantur, vel quod carbones cullat.

Sinuessa. nomen oppidi in agro Capuano, ad pro-
cul à Minturnis. *candidiofes.* humaniores, melio-
res, dulciores. *sanus.* quamdiu sana mente sum, ni-
hil arbitror esse conferendum tuavi & amico
caro. *proxima Campa.* ordo est, villula quæ est pro-
xima ponti Campano, id est, Capuensi, præbuit
tectum: ea autem villula est intra 16. miliarium à
Capua, vbi se pernoctasse dicit. *parochi.* supp. præ-
buerunt, per Zeugma. *parochi, ἀπὸ τῆς πρυτανείας,* id
est, præbere, erant qui legatis reipublicæ cauita iter
faciendis necessaria præbebant, publici muliones.
hinc. ab hac villula. *clitellas.* lagnas, siue fellas, qui-
bus strati multi sarcinas & onera gestant viciniis li-
gneis hinc inde dependentibus. *tempore.* tempori,
tempestiue. *namque pila l.* scilicet lippum, Virgil. sunt
autem crudum, laborabat enim stomachi cruditate,
te, quod cibum ingestum difficulter concoque-
ret. *hinc.* à Capuana villula. *Cocceij.* Neruæ. *ple-
nissima.* copiosissima, quæ est supia Claudij cuius-
dam cauponas. *Claudi c.* Claudij cauponæ, siue
taberna oppidum est Samni, non procul à Bene-
uento. *Lucan.* vitra Claudij cauponas sperare
ponere furcas. *pugnam.* litem, contentionem. *mu-
sa velim.* de re dicturus ridicula: musam inuocat,
vt attentum faciat auditorem; idque ad imitatio-
nem operis Horatii. vt, nunc age, qui reges Era-
to. & Pandite nunc Heliconæ Dex. & Quis mi-
hi nunc acerba Deus, &c. *liceis consulerint.* litiga-
rint, se verbis iniuriam fatigauerint. *Messi c. g. O.*
Messius Cicerrus Oleus clarum genus, id est, cla-
ro genere oriundus, figurata locutio. qualis hæc
est, Crella genus Pholœ. & Qui genus, vnde do-
mo? est autem Ironia, nam Oleis olim nihil erat
ignobilis, & magis infame: hinc enim obse-
num deriuari voluit, quasi obscenum. erant Olei
olim Campaniæ populi. *Sarmenit d. e.* ostendit
hunc fuisse liberum; licet postea de decuria scri-
barum fuerit. *hi maioribus.* Ironiis, erant enim
obscuri & ignobiles. *feri. g.* andis & duri, quia pro-
cerus erat Messius. *Et ipse Mess* inquit. *accipio.* op-
probrium quod in me iacis. *caput & m.* agitat mi-
nitabundus. *à sua cor.* Sarmenitus iterum deridet
acerbissimum Messium. *exsesto.* supp. sic, propter cica-
tricem in sinistra parte frontis ipsius Messij. *muti-
lus.* mutilatus, quasi amputato cornu. Quid face-
res si cornu bouis instar haberes, quando nunc
dempto cornu iam iracundè mimitis agitato capi-
te. *at illi.* Messio. *setosam.* letis operant, pro capil-
lis. *frontem l. o.* notanda locutio, pro leua siue sini-
stra parte faciei, *Campanum in m.* hoc enim quasi
à natura Campani. ferè omnibus inest, vt capitis
temporibus magnæ verruæ innascantur, in mo-
dum cornuum, quos cum incidi faciunt, cicatrices
in fronte manent, quasi notæ exsectorum cornu.

in hunc

hi hunc ergo morbum, id est, faciei vitium (quo Campani laborant) iocatur Sarmenus. *in faciem* p. in scædam faciem, *quæ ævæ*, quia Campanus morbus est facies scædata verrucis. *saltaret Cyclo*. id est, saltando exhiberet. *nil illi larva*. quia ore erat deformi supra modum. *costurnis*. quia longus erat. *ad hæc*. iracundè locutus. *donasset iam ne*. urbanus hæc dicta sunt in Sarmenum, qui servilibus erat natalibus: sumta translatione à generosis pueris, qui egressi annos pueritiæ, iam sumta toga Diis penatibus bullas suas consecrabant; & ut puellæ pupas. ad hunc modum ridendo interrogat Sarmenum, catenam ne suam & compedes Diis suspendisset, quibus ipse servus fuisset concatenatus. *quærebatur*. interrogabat quidd. eo quod. non, inquit, quia factus es scriba, amisisti condicionem servitij, nec iccirco dominæ immixtum est ius imperandi. *tamque puf*. quia erat brevis statura. *hinc*. à villa Cocceij. *sedulus*. diligens, officiosus. *panis arsit*. combustus est. *nam vana*. mira energia hinc sensus est explicuit. *disapo vul*. disperso igni. *lambere*. coningere, vt, tactuque innoxia molli lambere flamma comas, & circum tempora pasci. *ex illo*. Benevento. *notos mihi*. quia Horatius erat Venufinus. *torret*. nimio calore exsiccatur Apuliæ regionem, pestemque adducit. *Atabalus*. ventus infectus Apuliæ, *dæd & tlu ardu pæden*, hoc est, ab eo quod pestem immittat, vulgo dicitur atabo. *strepemus*. syncope, pro erepissimus, transiissimus. *numquam*. difficulter, non sine magna defatigatione. *villa Truici*. oppidum in finibus Campaniæ, quod vehicula accedere nequeunt, & iccirco Horatius ad villam diuertit. *villa recep*. ea villa nos accepit hospitio, sed fumoso, propterea quod ignis structus esset ex vdis, hoc est, viridibus & humidis ramis. *lacrymoso*. ab effectu, quod lacrymas excutiat. *stultissimus*. qui ei credidi. *intantum ven*. supp. me; hoc est, dum eam expecto, in somnum incido. *hinc rap*. à villa Truici celeriter vehimur. *quod vers*. d. hoc est, quod in hexametro versu poni non potest. hoc autem dicitur Equotutium. sic Lucil. Satyr. 7. Servorum est festus dies hic, quem planè hexametro versu non dicere possis. *venit*. venditur, distrahitur; à verbo veneo, quod est venditor. *nam Canusi*. sententia est: apud Canusium Apuliæ oppidum lapidosus est panis, hæc de causa ab Equotutio viator emtum panem fert Canusium ubi & aqua deest, sicut & in Equotutio. *calidus*. providus, prudens. *mastrum*. mestum dicit propter mutuum desiderium inter amicos. *inde*. à Canusio. *Ruber f. p.* hi Rubi, oppidum. hinc putant aliqui dixisse Virgil. Nunc faciliis rubca texatur fiscina virga. *corruptius*. difficilior nobis & molestius. *postera temp*. postera dies, hoc est, posttridie

cælum erat serenum; & status aëris temperior. *via peior*. iter incommodius propter pluuiam. *Bari mania*. Barium civitas est Apuliæ. alia autè est quæ Grammatico Theostito dicta est Baris. *Gnatia lymph*. vel quia eget aquis, vel quod eas salvas habet & amaras; vel quod in pede montis sita est; ei iccirco videntur aquæ irasci, cum torrentes de montibus impetu magno decurrentes sæpe magnas vrbis partem diruunt. *dedit visusq; iocisq;*. risimus, inquit, quod apud Gnatiam audivimus in aris tura sine flammis consumi. *liquefcere*. incendi. *limine sacro*. in templo. *persuadere cupit*. Gnatia scilicet, hoc est, sacerdos templi, vel populus ipse, vt sit continens pro contento. *apella*. nomen fictum, quasi sine pelle: aut certe apella, circūcisus, quia præputium non habet. *namq; Deos*. hoc ait ex opinione Epicureorum, qui Deos aut non aliter posse esse immortalis nisi quieros, & ab omni cura separatos. *tristeis*. sollicitos. Hinc est illud poetæ: Nec curare Deum credis mortalia quemquam. sic & Lucrotius de Deo: Nec bene pro meritis capitur, nec tægitur ira. *ex alto*. ita Plautus in Amph. in superiori qui habito cœnaculo. verba sunt Iovis. *Brundisium*. hoc est, & protectionis meæ finis fuit Brundisium, & huius quoque carminis.

CAVQVIV.

MÆCENAS & L. Cocceius à Cæsarianis legari sunt delecti, vt cum Pollione & aliis Antonij amicis pacem inter Cæsarem & Antonium componerent: nam Antonius tunc temporis Octavianum præsidium & ciueis ipsos Brundisij graui premebat obsidione, vt postea dicemus. Mæcenatem autem comitatus est Horatius officij causa, vt qui nihil habebat antiquius, (vel se teste in prima Epodo) quàm ab eius latere non discedere. Is itaque in hoc itinere (vt solent nō ignari) dum singula, quæ adit ipse, viz Appiæ loca describit, plus *propere* agit quàm *enipere*: idque (vt vero est consensuum) consulto tacit: nam vt protectio omnis multa secum trahit incommoda, quibus opus est afflictiari misere viatore, priusquam difficultates viarum superes: ita protectio facundum aliquem comitem desiderat, qui primum grata aliqua cōmemoratione lassitudinem & itineris tedium subleuet, deinde lepidis quibusdam & facris iocis animum recreatum condiat: quod vt fiat alacrius, nulla seria, aut de rebus arduis narratio ei rei est accommodata, sed aut fabulosa vtendum est, aut ea quæ fabulose sit quàm simillima. Talis hæc est itineris Horatiani expositio, quæ non minus reficit lectoris animum, quàm si sit ex itinere defatigato comes facetus: in qua

risum caprat, partim ab ineptis nautarum & inconditis moribus, partim à faceta contentione Sarmenit iurraz, & Ciceri Offici, partim dum infectatur naturæ in locis aliquibus malignitatem, cum ob aquæ vitium stomacho noxium, tum propter panis Canusini aut duritiem aut nigrorem, quem lapidosum nominat: Postremo, ita iucundè concludit & lepide iocatur in illud mysteriū Gnatiz Deæ, vñ lector cum viatore, si nihil quicquam hic cum lepido comite ex itinere molestiæ, certè ille ex lectione tam diu nihil perferenscere possit. *egressum magna*. succincta periculis grauis & longi itineris: distat enim Aricia, Strabone teste lib. 5. à Roma centum & sexaginta stadia in Appia via, cōtinuò post Albam sita Tarracinam proficienscibus. Hunc autem cursum citius perfecisse crediderim Horatium, propter Albani montis anfractus sinuosos, cuiuscemodi vias non raro solent obsidere, & periculis infameis reddere latrones. Scribit Blondus in Latina sua regione illustrata, Appiæ viæ primam urbem Albam 16. ab vrbe distare, eique in eadem via proximam sextomiliario abesse Ariciam, olim ciuitatem nobilem: de qua Liuius in octauo. Hanc ait Seruius nomen accepisse à morbis quos gigneret, quia vicina esset Pomtinæ paludi: Est autem Solinus auctor cap. 8. eam esse conditam ab Archilocho Siculo: hoc in loco, inquit, Orestes oraculo monitus simulacrum Scythicæ Dianæ, quod de Taurica extulerat, priuquam Argos peteret, consecrauit. Quod & Strabo inuauit lib. 5. sed obscurius. *me accipit*. hanc lectionem habet vnus cod. Bland. tres alij, excepit. Bullid. autem, Nan. Tons. Marr. cepit. *hospitio mod.* iucunda antithesis, per comparationem Ariciæ, modici hospitij, ad Romam magnam. Aricia namque Romæ collata, fuit admodum exigua, vt ait Lucan. lib. 6. parua Micenæ quantum sacra Dianæ distat ab excelsa nemoralis Aricia Roma. *Græcorum longè*. tres cod. Bland. Diu. Marr. habent, linguæ. alij autem, longè. quæ posterior mihi probatur magis, et si namque linguarum peritum deceat esse Rhetorem, nihil tamen hoc impedit, quò minus sit & disciplinarū doctissimus: vt omittam hunc cum esse Heliodorum (nisi me fallat opinio) cuius infecundo de Antid. Galenus honorifice meminisse, cuius & carmen & medicæ artis cognitionem facit maximi: *inda forum App.* Blondus in Latina regione, Deinceps, ait, eadem via secus Storaem, siue Nymphæum amnem, vbi olim fuit forum Appij vetus oppidum, nunc est monasterium fossa noua appellatum, &c. Hunc Storaem puto à Strabone lib. 5. nominari Storam fluuium; ait enim: In medioque Storas est fluuius, & prope illum Hyphormus: dehinc conti-

guum litus portibus destitutum, &c. meminit & Plin. Forosappij lib. 4. cap. 5. ab hoc Appij foro soluit nauis Tarracinam versus Brundisium iter facientibus: & cōtrā, Tarracina Romam versus soluentibus, ad hoc Appij forum appellit, Strabone teste, cuius verba ex lib. 5. hic apponere est operæ pretium ad elucidationem huius loci: Prope Tarracinam verò, inquit, Romam iter facienti fossa ad Appiam viam apponitur, & quidem multis in locis, quam & palustres & fluuiales implent aquæ: per eam nocturna maxime fit navigatio, vt qui primis descendunt tenebris oriēte sole egressi, viæ Appiæ reliquum euadant, & inre diu trahentibus mulis remuleo perambulent. *cauponi- bus atque m.* sic Satyra huius lib. 1. perfidus hic caupo, &c. Malignus est, qui difficultatem suam ostendit, inquit Donatus, asper, difficilis, auarus, *non est*, *non est*: nam qua ratione perfidus, eadem etiam malignus dici potest, quod nemini det quod suum est: *præcinctis*. expeditis viatoribus à Roma ad Appij vique forum iter est vnus dici. *minus est g.* nectio an ea lectio melior sit propter plura eius viæ pericula & incommoda, quam offendi in codice Tonsi: putà, *minus est grauis*, &c. quàm vulgata: sed dispiciat lector. minus autem grauis, id est, non grauis, facilis & iucunda cunctatoribus. *propter aquam*. habet Blondus in Latina regione: à Velutis (cuius ciuitatis vetustæ Liuius meminit lib. 8. vnde Veliterni ciues) recto itinere itinerato distat 14. oppidum Sarmineta; & tertio absunt aquæ fortidæ, ad quas palus incipit Tarracinam vique non minus nunc, quàm Strabonis ætate cōsueuerit, nauigabilis. propter huius aquæ deterrimum odorem dicit Horatius hic se nō cœnasse. *haud animo aquo*. iniquo animo, grauiter, molestè, *Caupōes comites*. qui vnā erant cōsensusuri nauem. *iam nox ind.* *noctis aduentantis*. sic Virgil. iam nox humida cælo præcipitar. *calo diff. sp.* vnde quaq. exhibere mortalibus signa cælestia, stellas & sidera, præagium serenitatis nocturnæ. *tum pueri*. cōsensusuri nauem serui cum nautis, petulantibus conuiciis contendebant. Pueri dixit ad imitationem Græcorum, quibus *maids* sunt quorum opera vitium, siue in itinere faciendo, siue aliis in rebus: nam Erasmo teste cap. 14. Marthæ, hæc vox *maids* cōplectitur & seruos & ancillas & liberos, omnes denique domesticos præter patrē & matrem familiā. *huc appelle*. *tr. in.* verba sunt ad nauem consilii viatoris, quem post paullo ait cerebrosum profuuisse, ac saligno fuste dedolasse lumbos & mulas nautæ, vt facillius est coniectura: ea namque verba satis indicant animum ad iram proniorem & præcipitem. *tr. in. inferis*. nimis multos. finitum pro infinito. *obs*

factus est. ohe, ut ait Donatus, vox est satietatis, quod & allerit Iuuenalis Satyra 7. Sator est cum dicit Horatius ohe. Sic & Mart. ohe iam satis est, ohe libelle. *malis culicibus*. molesti alarum strepitui, & sua promulcide infestis. *vanus pal.* odiosam illam cantionem sine fine iterando, *sparsis* &, *nocturnis*. depellunt, impediunt. *cantat* ad iueneris tedium subleuandum, & horrorem nocturni silentij. *certatim*. contētiōse, ita ut alter alteri præire niteretur in amicæ laudibus decantandis. *dormire viator*. qui nauigio nobiscū vectabatur. *stertisq. sup.* iners, negligens & otiosus. *cerebrofus pro.* *imp. q. d. q. d. q. d. q. d.* qui Virg. dicitur præceps animi, & iræ impatiens: qualem se Horatius esse non diffitetur, vlt. Epist. lib. 1. Itaque facilem tamen ut placabilis essem. significat enim se esse *sup. p. d. v.* tales & iram colligunt & ponunt temere, quos ait Aristoteles non esse metuendos. *saligno*. pro opportunitate loci: gaudent enim salices paludibus & terris aquosis. *quarta. v.* donqueritur sibi negligentia hanc tertiam dici partem deperiisse. *Feronia lympha*. Feronia locus nomen accepit (ut scribit Dionys. Hæticar. Antiqui. Rom. lib. 2.) à ferendo: Nam plerique Lacedæmonij pertæsi seueritatem legum Lycurgi, fecerunt votum, ut enavigo longo maris tractu, quocumque primum appelleret, id postea sibi domicilium foret: Qui cum iam delati essent ad Pometinos campos (à quibus certum est dictas esse Pomtinas paludes, quasi Pometinas, non etiam Pōhtinas, ut vulgo fertur) Italiz, eum agrum Feroniam appellauerunt: non inmemores, quod eos huc illuc per mare ferri contigerat, vbi & templum quoque factis voris Dux Feroniæ condiderunt. Ceterum lectorem monitum volui, ne ad hos Circæos scopulos perpetuo fluctet, aliam quoque fuisse Feroniam urbem & Deam cum suo loco celebratissimam sub Soracte monte in Tuscia seu Faliscis, nunc sancti Siluestri oppidulum, cuius ad miraculum vsque meminit Strabo lib. 5. Geogr. inquires: Sub monte autem Soracte urbs est Feronia, quo nomine & Dea quædam nuncupatur, quam finitimi mirro dignantur honore: eodem in loco ipse templum est, mirificum sacri genus habens, nam quæ eius numine afflantur, nudis pedibus prunas, & copiosum inambulant sub hac demone nulla læsione cinerem: eo ingens mortalium multitudo conuenit, & celebritatis ipsius, quæ quotannis celebratur, gratia pariter & spectaculi huius quod dixi, &c. Sed demitri satis nequeo nullam à Strabone fieri mentionem huius Horatianæ Feroniæ, modo ea vera sint quæ à Seruio commemorantur ad finem lib. 7 Aen. Virg. Et viridi gaudens Feronia-luco. Non vacat, inquit, viridi, nam cum ali-

quando huius fontis lucus fortuito arsisset incendio, & incolæ velent transferre simulacrum, subitò reuirit. Quam ob rem crediderim ea verba Seruij, aut esse iuppositicia, aut certe pertinere ad lucum Feroniæ in Tuscia, propter illud ignis miraculum: non enim adduci possum in eam tententiam, ut existimem Strabonem tam celebrem locum silentio dignum iudicasse, præsertim cum non omiserit in sua Appiæ viæ descriptione Ariciam, Pomtinam paludem, & Tarraciram. *repimus*. metaphoricòs; testudineo quodam gradu procedimus: propter accliuatatem loci, vbi vel minima defatigatio corpori, ventriculo iam oppletto fuisset grauissima. *repimus*, habent codice Blandin. Buss. Mart. reliqui *repissimus*. *Impositum saxis*. Quidam Bland. cod. & Buss. habent, *latè saxis candent.* erat enim urbs prope in paludes, teste Liu. 4. ab vrbe. prominens in mare, non minus quam solent candidissimi scopuli. *Anxur*. Plin. lib. 3. c. 5. Deinde flumen Vfsas, supra quod Tarracina oppidum lingua Volscorum Anxur dictum: quod ego sanè (Seruij pace dixerim) vocabulum potius ab *ἀναξυρῶν* seu *ἀναξυρῶν* deduci crederem, quod abradere, leuigare, expolire denotat, quæ ab *ἀναξυρῶν* id est, sine nouacula: nam adolecentiū est (qualem fingit hic Seruius Iouem Anxurum) barbam radere, quod facies ipsa in primis annis delicatior candidiorque mollius infaniz. taceo hanc etymologiam propriissimè conuenire ipsi etiam loco secundum naturæ situm, qui cum esset editior, & tempestatibus ætæris non minus expositus, frequentibus pluuiis & imbribus densioribus; consentaneum est eum sæpius abrasum fuisse atque expolitum, ut non iniuria dicat Horatius candentibus saxis impositum. *huc venturus erat Ma.* ad hunc locum elucidandum, qui totus pendet ab historia, statui in studiosorum gratiam in pauca contrahere quæ ab vno Appiano Alexand. lib. 5. bellorum civilium. pluribus commemorata sunt, cum ut itineris Horatiani causam cognoscat lector, tum ut res inter Antonium & Cæsarem controuersas à Mæcenate & Cocceio compositas clarius intelligat. Itaque post interfectos in campis Philippicis Cassium & Brutum, cum iam Antonius transmarinas provincias peteret collecturus pecunias, ad promissa militibus honoraria peroluenda: Cæsar verò in Italiam rediret ad agros assignandos veteranis, tunc Lucius Antonius Mæci frater Consul Rōmatus bene affectus erga Rempubl. Triumvirorumque potentia vehementer infensus, vlti præfinitū tempus (ut videbatur) mansuræ: Cæsarem nonnumquam offendeat ad contentiones vsque, dum veteres agrorum possellores, qui ad optimates suppliciter auxilij causa confugebant, bene

bene sperare iubebat. Is aliquando vano quodam metu Cæsaris simulato, collectoque satellitio Præneste cecidit, missis hac de re ad Antonium litteris. Cæsar autem videns huius consilium ad bellum spectare, se quoque parabat. Lucio erant sex legiones ex electu quem Consul creatus habuit, & vndecim aliae Antonianæ sub Caleno duce in Italia: Cæsar Capuæ quatuor legiones habebat, & circa se cohortes prætorias: Sex alias legiones Saluidienus adducebat ex Hispania. Persuasus à Lucio Bocchus Rex Maurorum Carinati Hispaniam pro Cæsare curantem bellum intulit. Aënobarus autem cum septuaginta navibus, & duabus legionibus, adiuncta etiam sagittariorum & funditorum manu, & nonnullis velitibus, gladiatoribusque, vagando per mare Ionium cum appulisset Brundisium, triremes Cæsarianas partim cepit, partim cremavit, & Brundisinas intra mœnia compulsi agros depredatus est: eò Cæsar legionem vnam misit, & Saluidienum propterea iussit ex Hispania. Iam certatim electus agebantur pertotam Italiam, hinc à Cæsarianis, illinc ab Antonianis Lucij ducibus. Interim pugnatum est inter utrosque, nunc minoribus, nunc maioribus præliis. In eorum statu Cæsar equitibus in curiam conuocatis protestatus est, se necde Antonio queri, nec contra illum facere quicquam, sed coarguendum Lucium censet cum suis instigatoribus, seq. illi reconciliandum non inuile iudicat: quod ut faceret aliquot ex equestri ordine legati electi, ad Lucium Præneste aduolant: sed is respondit, utrimque iam vetum ad manus præproperè, Cæsarem siccè agere omnia, qui iam Brundisium legionem miserit, quæ Antonium arceat ab Italia. Legati itaque rebus infectis Romam reuersi sunt, nulla hac de re Cæsari facta significatione: Cæsar in expeditionem profectus est, præfecto vrbi Lepido, cum duarum legionum præsidio. Nobilium autem multi ad Lucium se conferebant, ut quibus displiceret triumuiroꝝ potentia. Quare Lucius Romam properans, tribus eius agminibus præmissis, urbemque noctu ingressis, ipse cum exercitu subsequens, exceptus est à Nonio portæ custode. Lepidus autem relicta Roma, euasit ad Cæsarem. Lucius populo spem fecit, fore ut Cæsar & Lepidus mox poenas dent eorum quæ in magistratu violenter egerant, frater verò deponat sponte potestatem illegitimam. Quare à populo Imperator salutaris contra Cæsarem profectus est. Qui cum Saluidienum circumuenire captaret, ab Agrippa prohibitus est: à quibus ubi insidias sibi parari cognouit, ad Perusiam se recepit urbem munitam, ubi & castrametatus est expectaturus Ventidium & Asinium cum suis co-

piis. At hic præter omnem opinionem ab Agrippa, Saluidieno & Cæsare tribus exercitibus est obsessus tam arctè, ut tadem propter famem coactus sit sese dedere Cæsari cum suis copiis. Hunc exitum habuit bellum gestum contra Lucium, quod videbatur diu vexaturum Italiam: nam Asinius, Plancus, Ventidius, Crassus, Ateius cum maximis exercitibus equitum & peditum, rati caput belli fore Lucium, post hanc deditionem alij aliò cum suis copiis se contulerunt. Asinius autem Aënobarbum pertraxit in amicitiam Antonij, datis ea de re ad Antonium litteris. Incunte autem vere Antonius Alexandria profectus in Asiam peruenit, ubi de Perusinae obsidionis euentu cognouit, fratremque incusauit, & uxorem suam Fuluiam, quam Athenis inuenit profugam à Brundisio. Pompeius & Sicilia Iuliam matrem Antonij, quò confugerat cum L. Libone & Saurmino misit ad Antonium; qui Pompeio gratias agens, eius se usum societate dixit, si bellum contra Cæsarem gerendum sit. Ceterum ipse Sicyoni Fulvia relicta languida, cum audiret Aënobarbum sibi cum classe & magno exercitu venire obuiam, cum quinque optimis navibus, reliquisque subsequi iussis, pergebat ad Aënobarbum. Qui cum iam in conspectu esset cum omnibus copiis, ad signum datu à primario lictore Antonij in prora consilienti, Aënobarus detrahis insigniis, appulit ad latus navis Antonij. Qui recepto in suam nauem Aënobarbo, ad Polœnta appulit, ubi erant Aënobarbi terrestres copiae: ibi Aënobarus Imperatori cessit suo tentorio. Inde Brundisium nauigatum est; ubi quinque cohortes Cæsarianæ præsidariæ cum Brundisinas portas clausuræ: Aënobarbo quidem ut hosti vetenti, Antonio verò, ut hostem adducti. Sed is rursus à Cæsarianis se excludi ex sententia Cæsaris, ceruicem qua vrbs continenti iungitur, fossa muroque intersepiuit, cliuūque ipsum crebris castellis obsedit: hortatus Pompeium ut & Sicilia classe quantum posset Italiam inuaderet. Is continuo Thurios & Consentiam obsedit. Antoniani Sigiuntum oppidum Ausonia cepervit: Cæsar nihilo minus cum exercitu Brundisium profectus, cum videret vallo interclusum, ratum admotis eò castris hostem obserrabat ex insidiis. Antonius inspectante Cæsare machinis oppugnare parabat Brundisium magno dolore Cæsaris, qui opem obsessis ferre non poterat. Tandem Cæsariani post multas exprobrationes cum Prætorianis Antonij mentem suam aperuerunt, nempe se cupidos esse reducendorum imperatorum in mutuam gratiam: aut si Antonius flecti se non patiatur, vim vi repulsuros. Erat tunc temporis L. Cocceius utriusque Imperatori amicus: sumus in castris Cæsaris: ei iam è castris discedenti multi

multi Centuriones aperuerant mentem exercitus qui eam quoque indicauit Antonio, ut sciret bellum imminere abiis, nixedeat in gratiam. Antonius itaque hortatu Cocceij & precibus matris Iulij Pompeium in Siciliam reuocauit: Aenobarbum misit cum potestate in Bithyniam. id ubi cognouit exercitus Caesaris, legatos delegit qui utrumque imperatorem adirent. Hi cohibitis eorum querelis; quippe qui non ad iudicandum electi, sed ad pacem faciendam, adhibitoque Cocceio, ut communis amborum amico, & ex Antonianis Pollione, & Caesarianis Mæcenate decreuerunt præteritarum offensarum obliuionem mutuari, & amicitiam in posterum. Et, quia Marcellus maritus Octauiae sororis Caesaris nuper obierat, postulauerunt pacis auctores, ut frater eam collocaret Antonio (cuius vxor etiam iam fato concellerat) moxque deponsa dictum est, feliciter, consequentibus faustis acclamationibus totius exercitus, utrique bene precantis: atque ita auersi amici compositi sunt à legatis, Mæcenate, Cocceio, Pollione, & (quem præter Liuuium & Appianum ponit hic Horatius) Fonteio Capitone. *collyria*: collyrium seu colyryon linimentum est contra oculorum lippitudinem de morbis & curationibus oculorum: uel colyris scribit C. Celsus lib. 6. cap. 6. *ad vnguem* f. h. hoc est, absolutus & perfectus, quem Graeci *διονυχιον* nominant. hinc *ἐκδιονυχίου* & *ἐκδιονυχίου*. Quod autem habet Commentator ex Virg. 2. Geo. g. in vnguem arboribus positus, &c. adhuc locum non petinet: etiam si Seruius, in vnguem, exponat, ad perfectionem, præferens hunc locum Horatij: Nam in vnguem eo loco, signi-
ficat in ordinem: sicut & alio loco dicit, In ver-
gum distulit vltimos, hoc est, in ordinem. *Fundos*: Fundi oppidum decimo à Tarracina militario abest, sed dextrorsum in via Appia. hinc vina Fundana optima, sed gratem non ferunt, iuxta illud Martialis, coqui, Hæc Fundana tulit felix autumnus optima, expressit multum Consul & ipse bibet. *Aus-
sidio Lusco*. in antiquissimo codice impresso me-
mini me legisse Fulco. *prætoris*. notatio actorum Fundanorum satis ridicula à prætura Aufidij. *in-
fani*. in sole ceteris ob nouum magistratum. Est om-
ninò vero consensum cum fuisse scibam quaestor-
is, idque muneris etiam cum præturam gere-
ret apud Fundos obuiisse pro quaestore: Roma-
nos quo nomine & magis ridiculus fuit, & abie-
ctior, quam qui prætoriam insignia ostendat, quos
scribam non deceret præferunt quaestorij: alio-
qui prætoris nomen & munus non Romæ tantum
sed etiam apud Latinos, Siculos, & Campanos ex-
teraque gentis præcipuum fuit: adeo ut apud
Aulianus hinc prætores longo tempore imperitanti

prætextam & l. cl. per epegegesin distributiuam. Præmia namque seu insignia hæc tria sunt Aufidij, prætexta, latus clauus, & prunæ vatillum. *præ-
texta*. toga prætexta, quæ purpurea oræ ambitum
habebat, eratque honestorum puerorum & patri-
ciorum ad annum vsque decimum septimum, nec
non magistratum *ἐκπύρου*. P. ut archon. erat
præterea toga prætexta coniunaris & prætoris,
quam etiam in coloniis & municipiis. cuiusque
magistratui deferre ius erat. Alex. ab Alex. lib. 5.
cap. 18. *latus clauum*. latus clauus erat insigne or-
dinis Senatorij, ut equestris, tunica angustior & auri.
latus clauus Straboni nominatur *χρυσῶν καὶ ἀργύ-
ρου*. ego certe haud grauatum Commentatori
descripserim, qui *κλῶβιον*, vel, ut inueni in antiquis-
simis annotationibus, *τὸν κλῶβιον* nuncupat, a-
miculum sine manicis, quod a tergo & præiore
per caput supra togam in formam utrimo. lati cla-
ui ab humeris demittitur ad umbilicū vique, qua-
le puer memini gestasse patres nostros nobiliores,
quod & testantur antiquissimi picturæ, quales etiam
num. hodie videntur monachi & eremiti, sed ad-
dito cucullo, quo tærebat Senatorium. Quod autē
habet Sosipater Charisius, clauus impurpurata &
inclauata vestis *ἐκπύρου* *ἰδὸς καὶ ἑνὸς*. non
multum adueratur huic sententiæ, si primum etiam
non consideres; poruerunt enim postea vel orna-
tus, vel alterius significationis gratia ex purpura
assui, vel ex auro affigi capita clauorum vel latiora
vel angustiora. *prunæq. vatillum*. sic habent codi-
ces omnes præter Marr. & Diu. qui habent batil-
lum: verum ea est affinitas litterarum B & V, ut al-
tera in alterius locum non raro succedat. Existimō
autē vatillum hic esse fœculum in cernatione aut
cubili à laquearibus aut contignatione suspensum,
in quo sub aduentum hospitum aut conuiuiarum
prunis positis suffusus fiat & adoletur in odorem
gratum & suauem: quali hodie quoque & Italici
& Anglos nobiliores delicatiorisque, ut constat,
batillorum in Biblis Numer. cap. quarto mentio
est cum igni receptaculis, fusciculis & vacinis;
sed nescio an eo quoque loci legi debent vatilia.
Lambinus non admittit bacillum. ego certe puto
ita legendum ex his verbis Cic. in altera oratione
contra Rullum, deinde anteibat lictores (de præ-
toribus agit Capuz) non cum bacillis, sed ut hic
prætoribus antecunt cum fascibus duobus, &c.
Itaque ridet Luscum fortasse ob vnum licterem.
cum bacillo præuentem quem vix dignum esse
quo pruna moneatur. iudicet lector. *in Mamur-
tarum*. periphrasis vrbis Formiarum, à familia
Mamuræ Romani equitis nobilissimi Formii
nati, ut tradit Cornelius Nepos. hinc & Lamiarū
familia à Lamo Antiphatis patre & Lestrygonum
rege.

rege qui Formis regnauit: ab hoc descendit Aeliorum Romæ nobilis familia, vel Horatio teste lib. Od. 3. od. 17. Aeli vetusto nobilis ab Lamo, &c. *Sinuessa*. oppidum ad Lirim fluuium, sine Gauriani ostia clarum propter uinicopiam in Serano sinu. Sc ibi etiã Pisin. lib. 1. c. 2. Sinuessanã aquam feminis quidem sterilitatem, uiris autem adimere in' aniam. *anima. ψαυκδοχικός*, pro toto homine. *qualeis*. Enallage accusatiui pro ablatiuo casu, qualibus, inquit Linacir lib. 6. de structura, ex Prisciano: ponitur enim relatiuum in eo casu in quo demonstratiuum, talis, ponetur. Ego certè (pace Grammaticorum) dixerim nullam hic esse transi- tionem, sed cõcordiam, hoc modo, qualeis animas candidiores terra non tulit, hoc est, candidissimas: nisi quis malit id qualeis, hic vetuste poni, ut in se- quenti versu id queis, pro qualibus. Arnoldus Wouardus in annotationibus ait omne difficul- tatem tolli si per admirationem proferatur, quales animæ? nempe quibus terra non tulit candidio- res. *sanus*. valido, integro & bene habitu corpore. ad Epicuri di- gma hoc pertinet de summo bono. *proxima Camp.* arbitror hic significari Fregellas, qui, pons Coruus nunc dicitur; ait enim Liu. lib. 6. Hannibal infestius depopulato Fregellano agro propter incisos pœtes, &c. Quod & Strabo, lib. 5. indicare videtur, sunt & Fregellæ quas & præter- fluit Liris, qui ad Minturnas erupit, qui hoc qui- dem tempore vicus est, &c. *Parochi*. non potui celare lectorem mihi non conuenire cum iis qui hæcenus omnes huius compositi nominis *παροχοι* etymon à verbo *παρίχω* deducunt tamquam à vero fonte, secuti (ut arbitror) Pseudacronē. Apud me certè maioris ponderis est hac in re Nonius Marcellus, qui de proprietate sermonum deducit à *παροχία*, inquires *παροχ* à Græco tractum est nomen quod vehiculo præerat: *ὑχηματα* enim Græcè, Latine uehacula appellantur: & est officij genus quod magistratibus apparet. Quid quælo his verbis dilucidius? Quin & Suidas à Nonio nõ dissentit, *παροχος*, inquires, *ἡ ἀναβαίνων ἐν τῷ ὄχηματι τὸ ζῆν*, hoc est, parochus qui conscendit in bi- iugum currum; præfectus nimirum & gubernator currus. verum notandum est, quod *ὑχηματα* & *παροχία* ad mulos (siccirco in Commentatore pa- rochi etiam publici miliones nominantur) quoq. & equos pertinet. *Ξηνοφ. ὁ χιροδωτὴς ἐν τῷ ἵππῳ*, hoc est, equis vehi. sic & Plutarchus alibi. hoc quoque pertinet illud Auli Gellij, vel (ut uolunt quidam) Agellij lib. 1. cap. 4. de Ventidio Basso parocho, quem ait, cum adoleuisset, victum sibi ægrè quæ- sisse, eumque sordidè inuenisse comparatidis mulis & uehiculis & magistratibus, qui sortiti provin- cias forent, præbenda publicè conduxisse: atque in

isto quæstu notum esse calluisse C. Cæsari, & cum eo profectum esse in Gallias. Itaque li coniecturæ aliquid tribui possit, existimare nõ omnino esse absurdum ad huius nominis *παροχ*, ratio- nem pertinere, quo nunc vulgò uimur, eoque corrupto & barbaro uocabulo, posta, cuius munus parochi officio in plurimis respõdet cum in trans- uenchendis magistratibus publicis, tum in præben- dis apparandisque equis & iis quæ ad iter sunt ne- cessaria. Quare parochus iuxta eus est, etymon est verhedus, quod ueheret rhedas, id est, duceret, te- ste Festo; non etiam præbitor, nisi *συνοπτορροδομακός*, ea nimirum ratione qua sunt Dialecti- cis sua uocabula. Quod autem præterea scribit Suidas, *παροχοι λήγονται, καὶ αὖ πάλαι παροχοὶ τὸ παροχίδωαι τῶν νομῶν, ἐπὶ ὁχηματι τὸ εἶναι νομῶν ἡγεῖν*, hoc est, parochi etiam dicuntur para- nymphi, propterea quod vnã cum sponsis uehan- tur, nam in curru sponsas ferebant; accipiendum est metaphoricòs, puta, quod paronymphi, paro- chorum instar, in primo confidentes curru equos regebant moderabanturque, καὶ παροχόν, id est, etiam vnã uehebantur: Quod & indicat Eusta- thius α. λ. utpote treis in curru nuptiali vehi so- litos, Paronymphum, qui in prima curtus parte equos gubernabat, sponsam mediam, postremum autem sponsum. Qui plura nosse desiderat, quæ ad hanc disputationem facere possunt, legat apud Budæum in Pandeet. quid sit *παροχ*, verhe- dus, &c. *Isidor. ὁ παροχὸς παρὰ τὴν λ. i. nihil enim aut pransus aut cœnatis ad concolationem minus conuenit, quàm uehemētior exercitatio corporis: iis præcipue teste C. Celso lib. 1. cap. 2. qui sunt imbecillo stomacho: quo in numero pæne om- nes sunt literarum cupidi. Est autem hoc loco Synchysis figura, duarum enim clausularum di- ctiones miscentur. *pila lippia*. *pila* hic (ut arbitror) accipitur tam pro ea quàm palmariam nomina- mus, ea enim uehementius exercet & mouet su- periolem partem corporis; quàm pro globo, qui & cœnatis nocentior est: Nam secundum Gale- num. 5. Val. quoscumque leui de causa vertigines, epileptiæ, ophthalmiæ, aurium dolores, gingiua- rum, dentium, aut capitis infestare solent, ij exer- citationem non sustinent quæ caput impleat: cu- iuscemodi est, quæ inclinatio vel capite, vel dorso, vel humi uolutatis geritur. *crudis*. ait enim Cel- sus lib. 1. cap. 2. Qui non concoxit, ex toto con- quiescere, ac neque labori se, neque exercitationi, neque negotio credere debet: *hinc nos Cocceij*. for- tasse de uilla quadam supra Cumas ad fossam sub- terraneam: quam Strabo Cocceium condidisse memoriæ proditum scribit lib. 5. *qua superest Clau- dii*. *Claudi* habent omnes manu scripti: & quidam*

ex iis

ex iis hanc adnotationem, Claudij Neronis; quæ mihi non placet, sed omnino existimo (modò eam lectionem admittamus) subintelligi debere Appij, nimirum ab Appio Claudio codditi, nam Strabo lib. 6. scribit Æ Brundisio quibus propositum est iter Romam duas esse vias; alteram per Peuce-
tios, Daunios, & Samnites vsque Beneuentum, in qua est Egnatia, Celia, Netium, & Canusium; alteram per Tarentum paulisper ad læuam, & facta circuitione vnus diei, via Appia offertur, plaustris commodior. Ambæ autem coeunt ad Beneuentum: hinc iam vsque Romam via vocatur Appia, per Claudium, Galitiam, Capuam, Casilianum vsque Venuſiam, &c. Ptolemæus cum Luciano & Silio Ital. Caudium legit: hinc sunt Caudinæ furcæ memorabiles, & Caudinæ fauces. Atqui videat lector vtrum sibi probeatur magis. *Sarmentis scurræ pug.* iucunda admodum commemoratio contentiosæ cuiusdam & scurrilis rixæ inter Sarmentum & Messium Cicerrum, ad subleuandum cum itineris in via cædium, tum lectionis molestiam: Quam vt facietorem faciat, descripturus quasi rem arduam & magni alienius momenti, inuocat Musam nobiliorum Epicorumq. poetarum more. *Sarmenti scurr.* Plutarchus in vita Antonij scribit Dellium historicum à Cleopatra ad cenam inuitatum dixisse, *αὐτοῖς μὲρ ὀξὺν καὶ ὀξυῖον, σάρμαρτον δὲ πᾶν τὸ οὐ μόνον φάλαγγιν. ὁ δὲ σάρμαρτον ἢ τὴν κρισην ὅτι παρὰ τὴν κρισην, ἢ διὰ τὴν κρισην καλεῖται*: hoc est, ipsis quidem vinum acidum infundi, Sarmetum autem Romæ Falernum potare: hic autem Sarmentus erat vna ex frutibus & lepidis pueris quas delicias suas Romani appellabant. Is autem libertate & scribatu à Cæsare donatus, quem eius dominâ, turpi fortasse de causa, nuncupat, erat hic in comitatu Horatij, vt est verisimile. *quid faceres.* sumta metaphora à pecoribus, quæ cornibus oppositis minantur. Sic in Epodis: Parata tollo cornua. & cornua sumere apud Ouid. pro eo quod est, animo efferrî, & se ad defensionem parare. *Campanum morbum.* huius loci interpretationem, cum nemo ex neotericis mihi faceret satis, tanta cura & sedulitate perquisiui, eruique ex lacunis veterum scriptorum, vt non iniuria eam meis laboribus ascribere mihi integrum fuisset, si non maluisssem hic ab auctoritate veterum locum plus habere momenti, & ponderis ad fidem faciendam, quam ea quæ nunc à me vel à doctissimo in argumento simili excogitari possunt: Nam Blandinij codices omnes morbum Campanum, os scædum, faciem scædam, &c. exponunt insignem arrogantiam & oris impuritatem imundiciemque: verum codex Tonsanus ad oram paginæ habet hanc adnotationem breuiuscu-

lam, sed vsu & maculistantum non deletam, putâ. In Campania solet quidam morbus, ferruca scilicet, afficere homines in facie. In Diuizi codice etiam adnotatum est, quod vix tandem quoque afflictus sum: Campania est regio, & illi genti Campaniæ solent innasci magnæ verrucæ in fronte, quas faciunt incidi. Siluij codex habet, Campanum in morbum, in varices, vnde olim Campani dicti sunt varicosi, verum alia adnotatio dicta, visa est mihi ad rem præsentem magis facere; nõ quod insitiam temporibus capitis aliquâdo innasci verruces, sed quod opiner varicosos potius ex tibiæ varicibus dictos, verrucosos verò ex faciei verrucis; quarum alie dicuntur acrochordones, alie myrmecæ. vide Pantinum lib. 2. cap. 1. in Celsum. vnde & Fabius Max. verrucosus nominatus est, quod haberet *ἀκροχόρδον μινερῶν ἐπὶ τοῦ τῆς χελύδος ἰσχυρῶς*, hoc est, paræ carnis elationem in superioris labri extremitate enatam, vt habet Plutarch. in Fabio. Quod autem dicit, *ὅτι τὰ cornu νίφοιτο ἐκ τῆς φωνῆς*, notat vestigium ex lectæ verrucæ, sua & radice amplitudine & altitudine rotunditatæque referre signum cornu cuiusdam euulsi. Quod autem Pseudacro Campanum morbum interpretetur insignem arrogantiam, hoc arbitror eum dicere ex Acrone doctissimo, qui fortasse in suis Commentariis verrucam nominauit *Γράκε δῆμον*. Quam dictionem non aduertit pro accentu acuto in priori syllaba notare verrucæ pro fabæ Egyptiæ magnitudinæ, vt est apud Ruellium; pro accentu vero graui in vltima signare arrogantiam, &c. *uti Cyclops.* *κυκλωπικὸς*, rixu Cyclopus. Cyclopæa ludi erant scenici, in quibus Polyphemus in scena in gyrum inconditè admodum saltans introducebatur. meminit Pollio in Galieno, & Flavius Vopiscus in Carino Imperatoribus. *tragico opus e.c.* *κόθροισι καὶ ἰσθμῶς ἀποδύμετος ἐξ ἀγῶνος*. Pollux lib. 4. erant enim inter vtriq. pedi. ob hanc causam nescio an alludat Horatius ad instantiam Cicerrî, quod is esset incertæ & ancipitis factionis, nunc Augusti partibus adhærens, nunc fauens Antonio: Nam quod Commentator habet, Cicerro non opus esse cothurnis, quia longus erat, mihi apparet hoc dictum esse frigidius. *casenam.* satis amare notat Sarmentum seruum fugitiuum, qui compedes ferre solebat: quos Sarmentus nunc libertate donatus, rogat num à foco suspendisset diu. Latibus sacro; quemadmodum Veianum scribit epist. 1. lib. 1. rude donatum sua arma post Hercules adfixisse. *nihilò decoris:* sic habent Blandin. 4. Tonn. Bull. ac Din. deterius nihilo. Mart. autem; nullum deterius. Seruabant autem domini in seruis manumissis, hoc est, libertatis suis, ius operarum, nimirum in calcis suendis

& vestibus, &c. Ius muneris dandi, in festis nuptialibus & natalitiis. hinc illud est Terentij in Phormione, Porro autē Geta serietur alio munere ubi hera pepererit. Ius testamenti condendi, putā, ut testamento dominis suis legarent dimidiatam suorum bonorum partem. Porro de patrimoniorum iure in liberos, & clientes, lege Alex. ab Alex. lib. 3. cap. 20. *cur vniquam* aliquando, sic habent omnes manuscripti. *sarriū lib. f.* quantum scilicet ad demensum diurnum: aliud enim erat menstruum, quatuor modij in mensis singulos, ut adnotat Donatus in Phor. Terent. *gracili sic t. dionisiū*, perinde ac si dicat, eius fugā causam fuisse domine suæ parcimoniam, qui pro vastitate corporis, & sua voracitate diurna, plurcis fariis libras exigeret. Est autem gulæ exprobratio dura per iauerionem obiectionis de proceritate Ciceri: est enim non sani hominis in alio calumniari, cuius ipse criminationem effugere non valet. *prosus iucundū*. clausula commemoracionis. *Beneuentis*. vrbs in agro Samnitica; quæ ab incolis Græcis *καλοίπαι* nuncupata erat, quā à Romanis colonia deduceretur, à quibus boni ominis causa Beneuentum appellatum est. *sedulus*. *ἄγχι ἀτρυγέ*, diligens quidem, sed parum cautus, simplex, improvidus. capta rus ab incuria hospitii, victus seu apparatus tenuitate, obsoleto, humili & paupere tecto, conuiuarum & seruatorum cura sollicitudinēque; prius quidem in conseruanda cœna, posterius autem in restinguenda flamma, tectoque ab incendio defendendo. *pauis macros arsit*. sic habent omnes scripti quos imitator, nec quicquam censeo immutandum; est enim aperta *σύνχρησις*, quæ figura videtur Horatius delectari. *culinam*, colinam habet Diu. cod. *lactymoso*. s. f. fortasse ex ramis ficulneis, is enim fumus oculis est acerrimus, attestante Theophrasto, *δραμίστι* & *ἵδρις* *καπνὸς ἀνὰ*. idem asserit Arist. in problematis. Aristoph. in vespis, *πρὸς ἑβλὴν φ. σούιν*. *ὁ δὲ τὰς δὲ δακτύλῳ ἐστὶ δακτύλῳ καπνὸν*. *camino*, pro igni, metaphor. nam *κάμινος* fornacem notat & fumarium, sunt & viridia ligna fumosa, contrā, sicca & arida flammōsa, quæ lenia ligna dicuntur Catoni in rusticā, lenibus lignis facito caleseat. & Plin. lib. 3. 6, lenibus autem aridisque lignis coquitur, quæ Græcis sunt *ἀντριπ*. Homero *πύρκαυα*. Inter se autem pugnant lene & *δερμὶς* *μεγιδαι*. *ἀπυρλίου*, & *ἀπυρλίου* *ἀπυρλίου*, ut inquit, Odvor. & quæ subdola & fallacia dixit, quæ promissus non stetit. sic Epist. 1. lib. 1. ut nox longa quibus mentitur amica, &c. *inuentum* cogitatem, expectantem, & sperantem illam venturam, me autem, hoc est, inuadit, occupat, opprimit, & alium quodammodo me facit, atque à mente alienat,

ſomnia. infomnia: quoties cura & sollicitudo oppressi animi vel corporis aut fortunæ, qualis vigilantem fatigauerit, talem se ingerit dormienti. Iuxta illud Claudiani, Omnia quæ sensu voluntur visa diurno, pectore sopito reddit amica quies. De infomniis & eorum foris. Macrobi. lib. 1. cap. 3. Inter cetera hoc vnum ad hunc locum pertinet. Infomniū animi, inquit, si amator deliciis suis aut fruentem se videat aut carentem. *oppidulo*. Equotutio. Meminit Plinius lib. 3. cap. 11. Tutinorum. Ptolem. in tabulis Geograph. ponit *τελιν* sub Pelignis & Caracenis. *Canusij lap.* Superius paullo facta est mentio Canusij ex Strabone, qui eodem ferè loco ait: E. Bario ad amnem Auidum ad quem Canusiorum est emporium, stad. sunt 400. Ibidem scriptum reliquit Canusium & Argyrippam duas Italicarum. vrbium quondam maximas in plano sitas fuisse. *agua non dulcior vrm*. sic habet codex Buslid. quam egolectionem seruauit, & prætuli antiquæ tamquam genuinam; nam ut vilissima, putidissimaque fuit Equotutij, ita Canusij non erat dulcior, palatōque gratior: Non enim agit Horatius de copia quæ vel inopia, sed bonitate & sapore, aut de ea quæ aut falsugine, aut alio vitio corpori hausta non sit infesta aut noxia. *qui locum*. Strabo lib. 6. Canusium & Argyrippa, ut quæ in præsentia sanè delectæ, à Diomede conditæ dicuntur. *Varini disced.* fortassis vnā cum Mæcenate & Cocceio ad castra Cæsaris, ad res inter vtrumque Imperatorem componendas, Horatio & ceteris rectè iter Brundisium facientibus. *Bari moenia* p. Strabo lib. 6. E. Brundisio verò litus Adriaticum præter nauiganti, Egnatia occurrit ciuitas, commuæ & nauigantibus & terrestre iter facientibus ad Barium diuersorium. Deinde post paullo: è Brundisio Barium 700. stadiorum spatium est. P. Mela lib. 2. cap. 4. post Barium Egnatia, & Ennio ciue nobiles Rudiz (Rhodos nominat Strabo) & Calabria Brundisium. Plin. lib. 3. cap. 11. Pediculorum oppida, Rhodia Egnatia, Barion & lib. 2. c. 107. In Salernino apud Egnatia imposito ligno in farū quoddam ubi sacrum, protinus flammam existere. *credat Iudæa*. Epilogus à credulitate Iudæorum, omnibus Ethnicis ridicula, præsertim Epicureis, qui irreligiosi, audebant *ἀνυμναίαν* deos nihil curare, non ita commoueri, non gratia tangi: Quæ de causa Iudæos ridebant & supersticiosos clamabant, quod certis & statim temporibus sibi imperata à Deo summo (quem ignorauit Gentilitas) summa religione sacra seruarent & facerent: Deū vnicū, sine vlla visibili forma aut imagine, venerarentur, colerent, & adorarent: cuius verbo creatæ essent omnia, stabilita, aucta, immigata, conseruata:

Servata: denique sine quo nihil est, fuisse, aut erit: eos autem, cum rem nullum sensibus obiectam adorare, sed ad cælos oculos tollere intuerentur, nubicolas esse calumniabantur; ut scribit Iuvenalis Saty. 14. nil præter nubes & cæli lumen adorant. *apella*. Quod volunt aliqui *apelladictum* esse quasi sine pelle, mihi planè videtur ridiculum; sed hoc inde natum opinor propter circumcisionem & decurtationem præputij ex mandato Domini; unde & circumcisi & cuni dicuntur Horatio; & recutiti, quasi nona cute restituti, & verpi à verrendo sanguine podicis, quo morbo peculiariter ipsi laborant, ut non immeritò *μυαλίοι* dici possint. de *apella* autè nomine, scribit Lambinus cū Scaligero, alicuius Iudæi esse proprium. Equidem si quod sentio candidè ascribam, velim lector æstimet me hoc facere, ut aliis auctor sim diligentius etyma excutiendi: Itaque dixerim potius esse appellativum; nam teste Hesych. *ἀπὸ τοῦ* sunt coctus, conciones, & *ἀπὸ τοῦ* appellat *ἰσπὺρ ἁγνότητος*. Sèd & Platarchus in Lycurgo Laconicòs ait *ἀπὸ τοῦ* *ἰσπὺρ ἁγνότητος*, hoc est concionari: Icirco quando nemo ignoret, quanto studio semper, & qua cura, quibus denique persuasionibus Iudæi omnes ambierint, circumfuterint, ut ad se traherent (ut notatum est ad finem præcedentis Eclogæ) non iniuria crediderim Iudæum nuncupatum esse appellam, hoc est; in docenda sua alios religione concionatorem & quodammodo oratorem. *nec si quid miri*. huic contrarium est illud Socratis apud *Ξενοφ.* *πᾶν γὰρ πᾶντα ὅτι ἴσους ἔσονται*: hoc est, omnia namque ubique diis sunt obnoxia, & æquali potentia reguntur ab iis omnia ubiuis gentiū. *Brundisium longe*. Strabo lib. 6. in hanc ferè sententiam scribit Latine redditus (quo compendij causa libentius utimur) Quibus è Brundisio propositum est iter Romam, duæ viæ sunt, una quidè multis vetustabilis per Peucetios, &c. usque Beneventum, altera per Tarentum, &c. tota verò ex Roma Brundisium 360. miliaria continet. Ceterum portus ipse cum vrbe ceruino capiti maximè est comparandus: & lingua Messapiorum Brundisium ceruicaput nominatur.

E C L O G A VI.

T V L I V S.

Non, quia, *Mæcenæ*, *Lydon* quicquid Etruscos incoluit sineu, nemo generosior est te:
Nec, quod a uis tibi maternus fuit, atque pater:
Olim qui magnis legionibus imperitazans: (nunc,

Ut plerique solent, naso suspendis adunco
Ignaros, ut me libertino patre natum.
Cum reserte negas, qualis sit quisque parente
Natus, dum ingenuus: persuades hoc tibi verè,
Anse potestatem Tulli, atque ignobile regnum,
Multos sepe viros nullis maioribus ortos,
Et vixisse probos, amplius & honoribus auctos:
Contra *Launum* *Valerij* genus, unde superbus
Tarquinius regno pulsus fuit; vnus asus
Non vnquam pretio pluvius hucisse, nor ante
Iudice, quo, nosti? populo: qui stultus honores
Sepe dat indignis: & fama serui ineptus:
Qui stupet in iuuulis & imaginibus, quid oportet
Nos facere à vulgo longè, longèq; remotos?
Namque esto: populus *Launio* mallet honorem,
Quàm Decio mandare nono: censorque moueret.
Appius, ingenuus si non essem patre natus:
Vel meritis, quoniam in propria non pelle quiessem.
Sed fulgente trabis constrictos gloria curru
Non minus ignotos generosis. quid tibi Tulli
Sumere depositum clauum, ferique tribuno?
Inuitis accreuit: priuato qua minor esset.
Nam, ut quisque insanus nigris medium impe-
diit crus
Pellibus, & laurum demisit pectore clauum:
Audit continuò, quis homo hic est? quo patre na-
Ut, si qui egrotet, quo morbo *Barrus*, haberi (tus? 30
Es, cupias formosus: eat quacumque, puellis
Iniicias curam quarendis singula: quati
Sit facie, sura quali, pede, dente, capillo:
Sic, qui promittis, ciueis, urbem sibi cura,
Imperium fore, & Italiam, & delubra deorum: 35
Quo patre sit natus, num ignota matre inho-
nestus,
Omneis mortateis currere, & querere cogit.
Tunc Syri, *Dama*, aut *Dionysij* filius, audes
Deicere è saxo cimeis, aut tradere *Cadmo*?
At *Novius* collega gradu post me sedet vno. 40
Namque est ille, pater quod erat meus, hoc ti-
bi *Paullus*,
Et *Messalla* videris. at hic si plostra dacentia,
Concurrantq; sortis tria funera magna senilibus,
Cornua quòd, vincatq; tuba. saltè tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertina patre natum: 45

A A 2

Quæ

Quem rodunt omnes libertino patre natum:
 Nunc, quia Macenas tibi sim conuictor: at olim,
 Quod mihi pareret legio Romana tribuno.
 Dissimile hoc illi est: quia non, ut fors ita honorem
 50 Iure mihi inuideat quibus: ita te quoque amicum:
 Praesertim cautum dignos assumere, praua
 Ambitione procul. felicem dicere non hoc
 Me possum: casu quod te sortitus amicum:
 Nulla etenim mihi se fors obtulit. optimus olim
 55 Virgilius, post hunc Varius dixere quid essem.
 Ut veni coram, singulisim pauca locutus,
 (Infans namq. pudor prohibebat plura profari.)
 Non ego me claro natum patre, non ego circum
 Me Saturniano vetari iura caballo:
 60 Sed, quod eram, narro. respondes (ut tuus est mos)
 Pauca: ab eo: & renocas nono post mense iubesc.
 Esse in amicorum numero, magnū hoc ego duco.
 Quod placui tibi, qui turpi fecerni honestum,
 Non patre praelato, sed vira, & pectore puro.
 65 Atqui si vitium mediocribus, ac mea paucū
 Mendosa est natura, alioqui recta: velut si
 Egregio inspersos reprehendas corpore nauios:
 Si neque auaritiā, neq. sordē, nec mala lustrā
 Obiiciet verē quisquam mihi: purus, & insons
 70 (Ut me collaudem) si viuo, & carui amicis:
 Causa fuit pater hui: qui macro pauper agello
 Noluī in Flauī ludum me mittere: magni
 Quod pueri magnū ē centurionibus orti,
 Leuo suspensū loculos, tabulāque lacerto,
 75 Ibans oſſoniū referentes idibus ara.
 Sed puerum est ausus Romam portare; docēdum
 Arteis, quas doceat quibus eques, atque senator
 Semet prognatos vestem, seruosq. sequenteis
 In magna ut populo siquū vidisset, auita
 80 Ex te praeberi sumus mihi crederet illos.
 Ipse mihi custos incorruptissimus omneū
 Circum doctores aderat. quid multū apudicum,
 Qui primus virtutis bonos, seruauit ab omni
 Non, salū factio, verū opprobrio quoque turpi:
 85 Nec timui, sibi me vitio quū verteret, olim
 Si praece paruas, aut, ut fuit ipse, caactor
 Mercedē sequever: neque ego essem questus. ob
 hoc nunc
 Lani illi debetur, & a me gratia maior.

Nil me poeniteat sanum patris huius: eoque
 Non, ut magna dolo factum negat esse suo pars, 90
 Quod non ingenuos habeat, clarosq. parentis:
 Sic me defendam. longē mea discrepat istū
 Et vox, & ratio: nam, si natura iuberet
 A certis annis auum remeare peractum:
 Atque alios legere ad fastū quoscumq. parentis: 95
 Optaret sibi quisque: meū consentis, honestas
 Fascibus, & sellis, nollem mihi sumere, demens
 Indicio vulgi, sanus sortasse tuo: quod (lestum
 Nollem onus, haud vniquam solitus, portare mo-
 Nam mihi continuo maior querenda foret res: 100
 Atque salutandi plures: ducendus, & vnus,
 Et comes alter: vti ne solus, & vix, peregrin-
 ut exirem: plures calones, atque caballi
 Pascendi: ducenda perterrita. nunc mihi curto
 105 Ius licet mulo, vel, si liber, vsque Tarentum:
 Manica cui lumbos onere viceret, atque eque-
 armos.
 Obiiciet nemo sordē mihi, quas tibi Tullī,
 Cū Tiburto via praeorem quinque sequuntur
 Te pueri lasanum portantes, cenophorumq.
 Hoc ego commodius, quā tu praeclare senator, 110
 Multis atque aliis viuo. quacumque libido est,
 Intedo solus: percunctor quāuis olus, ac sat:
 Fallacem Circum, vespertinumque pererro
 Sepe forum: assisto diuinis: inde domum me
 Ad porri, & ciceris refero, laganiq. catinum. 115
 Cēna ministratur pueris tribus: & lapis albus
 Pocula cum cyatho duo sustinet: assas etibnus
 Vilis, cum patera guttus, Campana supellex.
 Deinde eo dormitū, non sollicitus, mihi quod cras
 Surgendum sit manē: obeundus Marissa, qui se 120
 Vltimum ferre negat Nouiorum posse minoris.
 Ad quartam iaceo: post hanc vagor, aut ego lecto,
 Aut scripto, quod me tacitum iunct. vngor olivo,
 Non, quo fraudatū immundus Natta lucernis.
 Ass, ubi me sessum sol acrior ire lauatū 125
 Admonuit: fugio rabiosi tempora signi.
 Pransus non auidē, quantum interpellat inani
 Venire diem durare, domesticus orior. hac est
 Vita solutorum misera ambitione, granique:
 Hū me consolor, victurus suauis, ac si (sent. 130
 Quasitor auus, pater atq. meus, patruusq. suis-
 Cam-

COMMENTATOR.

Nō N' quia *Macenas*. *Macenatem* alloquitur, candorem & benignitatem animi eius commemorans, qui generosos atque humiles absque discrimine accipiat: irridens populum Romanum, qui cum solam nobilitatem admiraretur exteriorem, ignobiles omnes habuit despectui, & nobilibus ferè solos honore dignos iudicauit. *Lydorum quicquid*. hoc est, quicumque Lydi incoluerunt Etrusco fineis, nemo eorum est generosior te. *Lydia* quondam profecti (qui & Tyrheni) Tusciam suæ Errariam incoluerunt. Quod & Virg. restatur, cum dicit, vbi Lydius arua inter optima virum leni fuit agminæ Thybris. Ab his autem *Macenas* trahebat originem. Sensus hic est, Non te extollit generis nobilitas, vt despicias eos qui ex infimis nasuntur, sciens quod nō genus, sed virtus in homine est querenda: neque quia nobilissimus es & potentissimus, ideo derides & cōtemnis ignobiles & melibertinum. *naso susp.* sperans, fastidis, irides, sublannas: est enim lanna rīus solutus eorum qui detortis haribus sonitum emittunt in alicuius fastidium. *ignotos*. ignobiles. *cum referre*. inrecessu. *duin ingenuus*. honestis moribus. Ingenus hic ad morum probitatem pertinet: *persuades hoc s. v.* rectè sentis d' *Macenas*, quod ante regnum Seruij Tullij regis Romanorum alij multi ignobiles quidem, sed viri boni & vitæ optimæ existerent. *potestatem*. regnum. *ignobilo regnum*. quia *Setuius Tullius* rex Romanorum fuerat *Tarquiniij Prisci* Lucumonis seruus ex captiuauarus. *multis maioribus*. ignobilibus. *contra*. hoc est, multi etiam nobiles fuerunt, sed despecti & nullo loco habiti, quia virtute carerent; qualis fuit *Valerius Lævinus*, à *Valerio Publicola*; qui cum *Iunio Bruto Tarquintio* superbum expulit, genus trahens. *Valeri*. per apocōpen, sicut apud *Lucilium*, *Valeri* sententia dia. *vnde*. à quo. vt, genus vnde Latinum. *Terent*. à prædonibus, vnde emerat, se audisse. *rimis affis*. hic *P. Valerius Lævinus* adeo fœdis ac proiectis in omnem turpitudinem moribus vixit, vt prouehi non potuerit vltra Quæsturæ dignitatem. ergo sensus est: quamvis populus assuerit honores dare indignis, dum ritualis atque imaginibus mouetur, tamen ille vilis apud eundem fuit, notatusque ab eo est. *licuisse*. à licitatione vendentis, hoc est, æstimasse valuisse, supp. *ut* *quis* persuades tibi verè. *notante* iudicante, iudice. *qui* supp. tamen. *fama*. propter nobileis. *in titulis*. maiorum. dum virtuti præfert nobilitatem. *quid oportet*. n. f. si populus rectè iudicat, qui frequenter errat, quid nos, qui non vulgariter sapimus, minus æstimabimus ignobileis viros bonos, quam

nobileis flagitiosos? *namque esse*. cōcessio per subiectionem. quasi dicat, potius debuit honorem accipere *Lævinus* homo nobilissimus, quam vel *Decius*, vel alius ignobilis. *nouo*. ex ignobili familia natò, nam primi ad honores vocati dicebantur homines noui; qualis fuit hic *P. Decius*. *ingenuo si non*. vel si populus me ad honores eueheret, & censor *Appius*, qui primus libertinos in vrbanas classeis seu tribus redegit, me moueret ordine, rectè faceret: quia nō essem natus ex ingenuo patre, sed libertino. *valde*. valde. *in propria quo* *biopolis* docet vnumquemque debere forte ita contentum viuere. In propria pelle non quiescere dignatur, qui mediocritatis suæ obliui, maiora seipis appetunt: & hoc inde sumtum est, quod ductores in pellibus dormiunt: vel ab asino *Cumano*, qui induit pellem leonis, cum tamen non haberet tale cor. Ita aliquis ignobilis propriam exiit pellem, alicuius dignitatis habitum assumens. *sed fulgentis*. hoc est, sed in fulgente curru gloria illicit ad eum se tam ignobileis quam nobileis, & post se trahit illectos quasi fune ligatos. *fulgente curru*. triumphantis, qui quatuor equis albis trahabatur. *conscriptis*. cupiditate gloriæ plenos, & quasi victos. *quo tibi Tulli*. sensus est, quid iuuat ipsos honores assequi, cum ex iis magna nascatur inuidia. *Tullius* hic *Senatus* motus est à *Cæsare* quasi *Pompeianus*: occiso verò *Cæsare*; recepit latum iterum clauum, hoc est, Senatoriam dignitatem, & tribunus militum factus est. *Tibi Tribuno* dixit eleganter; & figuratè; vt supra, dederim quibus esse potestis. *privato quo*. hoc est, quæ inuidia minor esset privato tibi, id est, nullam dignitatem habenti. *natus quisque*. sensus est, nam postquam vnusquisque insipiens, nouus, ignobilis, cupiens est Senatorie dignitatis, is petit sibi rem valde incommodam, scilicet materiam inuidiæ & obrectationis. Notat autem eos qui appetunt honores, quos non gesserunt sui maiores. *impediti crum*. hoc est, dignitatis calciamenis altioribus vincenti. *nigri pollibus*. zangis. *demisit pectore*. ad mediam vsque partem corporis, ante pectus. *audiat*. à populo. *quis homo*. interrogatio exprobrantis aliquid. *ut si quis agros*. à simili. ægritudo hic est animi libido, & mœchandi studium, morbus interior. *quo morbo Barrus*. *Barrus* mœchus fuit, propter incestum *Aemiliæ* virginis *Vestalis* condemnatus: eius autem morbus fuit adulterandi studium, qui bona forma corporis, vt puellis amorem sui iniiceret, obambulando dedit occasionem de sua pulchritudine interrogandi. *sic qui promittit*. reddit comparisonem. nam qui promittit ciueis & vrbem sibi fore curæ, cogit omnes homines curiosè percontari de se, & suis natalibus. *tu ne Syri Dama*.

hęc obiciuntur ei iudici, aut principi qui est ignobilis. Tu qui es ignobilis & libertipis parentibus, audes tritunatu plebis frangi? Nahr Tribuni plebis damnatos de saxo Capitolino precipitari iubebat, aut carnifici tradidi. Syrus, Dama, Dionysius, & ignobilissimi hominum nomina. *deicere è saxo*. nam capite damnati de saxo Tarpeio precipitabantur: de quo traditur precipitatus & deictus Iugurtha. *Cadmo*. in exilium mittere. Cadmus dicitur eo tempore fuisse carnis ex notæ crudelitatis, at *Novius coll.* subiectio seu anthypophora ex persona Syri filij Damæ. Cur non appetam senauiam dignitatem, cum habeam collegam in ordine equestri liberum? *gradu post me*: hoc est, in quatuordecim gradibus equestri dignitatis, sedet vno gradu post me, id est, inferiori. *namq.* pro & pater quod er. m. libertus, qualis erat pater meus Dama. *hoc tibi*. ideòq. tu videris tibi Paullus & Messalla, qui nobilissimi fuere, quia Nouius vno gradu præcedis? *at hic si plostra*. hic Nouius reddit populus causam, cur Nouius sedeat in quatuordecim ordinibus, scilicet, quod sibi placeat eius vox clara in loquendo & sonora. *plostra*. plaustra. *magna*. vt Virgil. infanda furentem *cornua* q. ordo est, quod vincat cornua & tubas. *saltem tenet*. hoc est, hic cohibet indignationem nostram vt sustineamus eum libertum in equestri ordine sedere, quod sit facundus & eloquens. *rodunt*. lacerant, mordent. *conuictor*. familiaris, domesticus: *at olim quod*. dicit tibi inuideri, primum quod viuat cum Mæcenate, deinde quod aliquando, scilicet sub Bruto, tribunus militum fuerat. *quia non ut forsit h.* prudentissimè ostendit dissimilitudinem inter honores & amicitiam, inter fortunæ bona, & virtutis meritum; nam honoribus publicis inuidere quis potest, quia plerumque temerè & sine iudicio populi decernuntur, ita vt indigni saepe ad honores perueniant. At quod virtute & vero iudicio quis assequitur, hoc ei nemo inuidere debet: qualis est, o Mæcenas, tua amicitia, qui neminem admittis nisi perspectum, & tuo iudicio comprobatum. *forfit*. fortitan. *cautum dignos assum*. qui cautus & prudens es in amicis te dignis, & qui non sunt ambiciosi deligendis & assumendis. *non hoc me pos.* hoc est, non iccirco me felicem nominare debent, quod casu aliquo, aut fortunæ beneficio tibi sim factus amicus, cum nulla fors me tibi obzulerit, sed amicorum & virorum bonorum commendatio qui me pauerunt: quæ cum mea virtute & tuo iudicio me tibi amicum reddiderunt. *singulrum*. per internalia, interruptis verbis, propter verecundiam. *infans namq. p.* qui fari prohibet. hæc enim natura ferè inest omnibus, vt ad

sublimioris dignitatis viros, cum adhuc ignoti accedimus, verecundia nos elinguis faciat. *Saturciani*. Saturciani fundi in Apulia temporibus illis fuisse dicuntur satis amplii ac nobiles; per quos Apulum equum significat. Apulum autem equum pro optimo vtique accipere debemus. sensus est: non refero me tibi esse nobilem aut diuitem. *nona post mense*. vt, longo post tempore venit. hoc autem dicit, vt appareat se diu exploratum & tandem in amicitiam admissum postea displicere non posse. *magnam hoc*. gratum mihi & gloriosum. hoc existimo, quod placeat tibi, non propter nobilitatem parentum, sed propter honestam meam conuersationem. *vita*. extrinsecus. *pectore p.* bonis moribus, intrinsecus. *atque ff vit.* hyperbaton. etiam si de mediocribus & paucis vitiis mea vita est reprehendenda, tamen laudanda est, quod maioribus non sit inquinata. *velut si*. confert vitam suam egregie & formosæ faciei nauis asperæ: nam vt nulla forma est, quæ pæuis omnibus sater, ita nemo non iam aliquo vitio est constitutus, sed frequenter cui ignosci possit. *sordeis*. libidinum. *mala lustra*. lustra non tantum ferarum sunt cubilia, sed & lupanaria & popiæ, vt Plaut. in Casina, vbi in lustra iacuiisti mala. Mala lustra dixit perpetuo epitheto, nec enim sunt bona, vt ad eorum discretionem mala dixerit. Sic & à Plaut. Athenæ Atticæ & à Lucilio Campana Capua. In lustris itaque scorta sunt & illecebre libidinum. *obiciunt verè*. bene additum verè, illud enim nobis curandum est, vt probra quæ in nos dicuntur, verè ne dicantur; nam vt non dicantur, in nostra non est potestate. *si & vjno*. ordo est, si neque avaritiam, neque sordides, &c. in me deprehenderis, si sum insolens, & innocens, & carus amicis (vt nie laudem) harum rerum, harum virtutum pater mihi causa fuit, & quem alij mihi pro ignobili obiciunt, is in me hæc bona contulit: istud autem ad id pertinet, quod paullo supra dixit, se quidem non esse natum præclaro, hoc est, nobili patre, sed vita & pectore puro. *Flauus*. Flavius quidam illis temporibus docuit artem numerandi, & calculos ponendi. *magni quo p.* i. Siles. *lano suspensi*. i. *omni adu.* hoc est, habentes loculos, scilicet calculorum, suspensos à latro lacerto. *tabulamq.* in qua & characteres arithmeticos notabant, & calculos ordinare dicebant. *ottonis referent*. *επταχμῶν*. hoc est, singulis idibus referebant octonos asses pro mercede scholastica. *puerum*. me. *ausus*. parer meus. quod quidem dicit propter egestatem patris, qui animo quidem erat magno, sed retenui. *docendum artis*. quas doceat, id est, doceri faciat. tale est, Quos illi Dædala Circe supposita de matre sacros furata creauit, id est, cūtauit, creandos.

semes

fuerit progre. à senatos filios. *vestem scrupisq.* sen-
sus est: Ita me honestè aluit pater, vt si quis in
magno populo vidisset vestitum, & seruos suble-
quentis me ad ludum, crederet me à maioribus
ortum nobilem & diuitem. *antra ex re p. f.* hoc
est, ex possessione & hæreditate abauis & maio-
ribus mihi relicta: *custos incorruptis.* hoc in eos
dictum est, qui interdum vt luxuriantes pueri,
donis student corrumpere suos prædignos. *pudi-
cum.* quia pudicitia primus gradus est ad virtu-
tem. *non solum factis.* præclarè dictum: forsitan
enim parum sit ita viuere, ne probrofi aliquid in-
trodimitas, nisi etiam suspitionem omnem amo-
ueas & vites. *nec siminif. n. v.* nec verebatur, in-
quit, ne sibi pro vicio quis obliueret, si me ad hoc
instruisset, vt præco essem aut coactor, qualis ipse
fuit. Præcones dicebantur qui stabant ad hastam,
& enunciabant pretia allata: Coactores autem
mercenarij erant eorum qui habebant argenta-
riam: Argentarij, qui habent summam rerum ven-
nalium. Coactores etiam dicuntur argentarij in
auctionibus, quia pecunias cogant, qui & colle-
ctarij nominantur. Argentarium etiam dicimus,
qui summam habet oliuarum & rerum similium,
à quo accipiunt focanej. Coactor, qui exigit num-
mos à circumforaneis. *mercedes sequeret.* pretia ac-
ciperem. *naque ego es. q. f.* si me fecisset præconem
aut coactorem. *eoque non ut me.* ordo est, eoque
non sic me defendam, vt magna pars hominū, &c.
sensus est, pterique cum humilitas grauius expro-
batur, sic se solent defendere, vt non suam cul-
pam dicant esse, quod de talibus parentibus nati
sint: ego autem, inquit, non tantum non dicam
hoc verum esse, sed contra: talibus me parentibus
natum gloriabor: nam si natura permitteret me
reosci, & eligere parentes ex quibus nascerer,
ego non malletrex honestioribus muniis functis
nasci, quàm quibus natus sum. *patri huius.* licet
fuerit libertinus & coactor. *dolo.* vicio lito & cul-
pa. *ratio.* sententia. *nam si n. f.* hoc est, si natu-
ra concederet vt homines aliquando requiuerent.
legere. eligere. *ad fastum.* ad superbiam &
nobilitatem. *honestos f. e. f.* curulibus honoratos,
id est, consularis & prætorios. *sanus fortasse.*
Zengma. *tuomirè hoc dixit,* quia Mæcenatē
ques permanere, contemna senatorij ordine.
omus. nobilitatis togam, nam reuera molestiam
habet de nobilibus nasci. *dominus in v.* vultus. e-
nim magni facit nobilitatem generis. *nam mihi si*
adeptus essem maiorem dignitatem, mihi mihi
esset necessaria. *petorritus.* petorritum genus est
Orbici vehiculis ab alijs, sunt carpentia, alia carque-
curro. canda curta. *manica.* pter, auerta, vulgò bi-
stacia. *aleret.* maiori onere. *equi.* sellas. Mani-

ea ex Luciliano illo sumtum est: Manica Can-
therij costas grauitate premebat. *serdis.* auari-
tiam. *Tull.* Tullium huc & supra increpuit, quod
senatoriam dignitatem accepisset, non sufficiens
ei nec sensu nec moribus. *lasanum p.* vas in quo
exoneratur venter. *anophorumque* vas in quo vi-
num ferebatur. *an.* vinum, & *phi.* porto La-
tinè. *hoc ego c.* hæc, quod non multa mihi sunt
necessaria, vel caballi, vel calones, vel comites, &
multa alia. quare commodius viuo. *libido.* volun-
tas fallacem. *Cir.* fallacem dixit, propter Sarmada-
cos & sortilegos mathematicos, qui ad metas spe-
ctatores circumstant, & imperitos fortibus &
iugis falliebant: aut propter incertos circencis e-
uentus. *vespertinumque.* vespertinum hæc forum
dicitur, aut subura maior, in qua vespertines futu-
uræ vendebantur, aut minus frequēs forum, quod
est in vrbe singularum regionum proprium, ad
quod meridians etiam horis vsque ad vespertum
ratiocinantes vicini procedunt. *arri.* *Algeri.* *h.* ad
manicidā illa. fora maiora, & magis frequētia.
diuinis. Sarmadacis & sortilegis. porro actionis
dignitatis homines erubescunt sero in his vulgi
circulis consistere: quod tamen sibi licere Hora-
tius dicit per vitæ libertatem. *laganisque cat.* la-
gana sunt placentalia quædam vulgares, quasi
membranulæ compolite, quæ cum pipere & li-
quamine conditæ depromi solebant ad cœnam
moderatam & parabilem. hoc est, ab eo domum
cœnaturus cibum vulgarem & vilem. *Lapsus albus.*
mensa marmorea, quam Delphicam vocant, cali-
cet quæ pretij non est magni: *agris.* *agris.* *agris.*
echinus. echinum dixit vas talis, in modum echini
marini. alij ampullam vitæam, alij lignum dunt
cum vicini, in quo ponuntur calices: alij ampul-
lam scorteam, iuxta illud Lucilij, Echinus china-
bam infectus. *vilis.* non magni pretij. *guttur.* vas
ad guttatim vinum fundendum. *Campana sup.* fi-
ctilis: quia in Campania vascula optima fingebantur
ex argilla v. s. r. *obundus.* *Mars.* *Mars.*
statera erat proscissis, ad quam solebant conueni-
re cauidici, qui lites, & negotia tractabant &
componabant. Locus autem à statua nomen
accepit, quod ibi cause agi solebant, & vadi-
monia fieri. *Noniorum pos.* mi, minor enim ad hæc
statuam turpidissime conueciabatur summo mane.
quare iocatur Horatius, inquit, Marsyam al-
tera n habere manum erectam, ad depellendum
Nonios, quod eorum generatorem impudiciam
non posset sustinere. *lecto.* lectito. *scripto.* scripto,
olivo. oleo. *frandatus.* expiliatis, euacuatis.
Natta. notat quendam Natram tenacissimum
& lordidissimum. *sol acrior.* calidior, hora scilicet
quinta, aut circiter. *rabiosi f. f.* dies canicularis
æstiuo.

æstuosos. *transf. n. a.* non multum æstus causa. *in-
serpeller.* sustineat, prohibeat: quantum me separat
à ieiunio, tantum ne ieiunus sim, ne me vires de-
ficiant. *domesticus otior.* domitorum ago, otio va-
co. *solutorum.* alienorum ab omni praua cupidi-
tate, quæ multos ambiciosos facit, & grauiter affi-
cit. *his.* hac vita, his rebus. *ac si q. auus.* sensus est:
Suauius humilitate generis & dignitatis meæ me
victurum mihi persuadeo, quam si ex Senatoria
familia, atque ipse Senator essem.

CRVQVIVS

A MÆCENATIS viri optimi, & ex regia
Etruscorum stirpe nobilissimi sententia &
auctoritate inuehitur Horatius in iniquum po-
puli Romani iudicium; qui quidem populus so-
lius nobilitatis interesse, honores summos & ma-
gistratum gerere, ceteros verò volebat ut ignobi-
leis à functione publica non modò arcendos, ve-
rùm etiam in petitione ludibrio habendos: Quiq;
nobilitatem censebat æstimandam ex auita pro-
genie, titulisque & imaginibus maiorum: Cum
contrà Mæcenas (ut qui non ignorabat ex paruis
initiiis Romam factam esse magnam) eos non ex
eugenia tantum metiri nobiles aiebat oportere,
sed ex virtute quoque & probitate vite: Nec refet-
re multum, quo quisq; parente esset genitus, mo-
dò sit animo generoso & forti, quem & ad summa
euehendum putabat, & omnium bonorum, ne-
dum sua, amicitia dignum. Deinde de Mæcenatis
amicitia, fauoreque erga se, non fortunæ gratias
agit Horatius, sed viri optimis, Virgilio Varioq;
& suæ virtuti; quam ut integram esse persuadeat,
puròque ex pectore dimanare, commemorat à
patre suo libertino, viro incorruptissimo se à pue-
ro diligenter & verecundè educatum, Romamque
deductum, & magna eius cura ab optimis docto-
ribus liberaliter institutum. Postremò dum vice
suæ tenuitatem, frugalitatem, libertatemque re-
censet, ne ab antiquo discedat, non præterit inta-
ctum Tullium, quendam prætorem sordidum
hominem; & Nouium iuniprem, veteratorem &
iniquum calumniatorem sceneratoremque. *non
quia Mæcenas.* Profixum hyperbatum, quod hoc
modo est ordinandum: O Mæcenas, non ideo su-
spendis ignotos aduoco naso, quia nemo ex E-
truscis generosior, &c. *quicquid Etrusc.* de Etruscis
scribit Strabo lib. 5. Geogr. Tyrrenos, inquit,
Romani Etrulos appellant, & Tuscos: Græci
verò hoc eos nomine appellarunt à Tyrrenho A-
tyos filio, qui ex Lydia colonos hanc in regionem,
sicut traditur, dimisit. Atyos enim ex prognatis
Herculis & Omphales vnus, cum sterilitate ac fa-

me populum emittere cogeretur, è duobus filiis
sorte iacta, Lydum quidem regni successorem te-
nuit: Tyrrenus verò maiorem applicans populū,
foras abire iussit: hanc ille tandem ingressus oram
de suo nomine Tyrreniam vocauit, &c. Dionys.
autem Halicarnass. lib. 1. antiq. Romanarum de
Tyrrenhis prolixam admodum & insignem com-
memorat originem. verum hæc paucula Strabo
nis pro loco præsentis nobis abundè satisfaciunt.
generosior est se. laus Mæcenatis ab ea naturæ par-
te quæ est animi: iuxta illud Odæ 4. lib. 4. fortes
creantur fortibus. Generosus autem (ut scribit Se-
neca) est is qui à natura ad virtutem bene est com-
positus. Quis generosissimus, interrogat Quinti-
lianus, nonne qui optimus? non qui celebritate
nascendi, sed qui virtutem maximè excellit. *nec quid
auus tibi.* laus Mæcenatis ab eo genere quod im-
perita multitudo putat maximi, ut putà, à titulis,
ceris, imaginibus maiorum, &c. *magnis legionib.* à re-
ctè factis & gestis maiorum. Verè itaq; nobile Mæ-
cenatem, & à fortibus ostendit fortem esse geni-
tum, putà, à paternis & maternis viris consulari-
bus, qui magnis legionibus, id est, plenis, seu iusto
exercitui imperitarent. erāt autem magnæ & par-
uæ legiones, quæ & legiunculae dicuntur Livio.
Magnæ autem legiones seu plene, decem cohor-
tibus milium armatorum numero constabant,
peditum quidem 6100. equitum verò, 726. vide
Vegetium de re militari. lib. 2. cap. 64. Memoriam
autem proditum est, singulos consules aduersus
hosteis copiosissimos non plures quam binas du-
xisse legiones additis auxiliis sociorum: Quod
etiam non obcurè denotare videtur Cic. in vlti-
mo paradoxo inquit, Cum diceres neminem
esse diuitem, nisi qui exercitum alere posset suis
fructibus, &c. nimirum ut exercitus sit vnà legio
Romana, &c. *ut plerique solent.* tumidi, & clari
suis natalibus se plus æquo venditantes nobiles.
naso susa. vase & subdole irides, ut ait Eras. Na-
sus enim sanæ dicatus est, teste Plinio, lib. 11.
cap. 32. vade nasus, qui doctè norunt irridere.
Mart. non cuiuscunque datū est habere nasum. *inge-
nuus.* ingenuus definitur à iuri. consultis, qui sta-
tim ubi natus est, liber est, siue ex duobus inge-
nuis, siue libertinis duobus, siue altero libertino,
& ingenuo altero. *Apuleius.* sed hic accipitur pro ge-
neroso & egregio, qui propriè *Horatius* dicitur.
ostendit enim Horatius Mæcenatem non tantū
facere natale, quanti generositatem animi, iuxta
illud Phalaridis. *tyr.* & *quidam* *tyrrenus* *id est* *tyr.* *hoc est*, ego autem vnam generositatem non noui
virtutem, quia de te quoque vide Iuuenalem Sa-
tyr. 8. *ante potesta.* Tull. expolit Mæcenatis de vera
nobilitate iudicium, partim ab exemplo Tullij
sexii

¶ Sexti regis Roma. & aliorum eius fortis, qui ex infimis sua virtute euasere summi: partim ab exemplo Leuini: contrario, qui cum natalium splendore esset illustrissimus, sua factus est ignauia, vitæque impuritate abiectissimus. *ignobile regnum.* per se quidem nobilissimum, sed propter genus regis ignobile. *nullis maior. or.* obiculis, qui nullo inter homines sunt numero. Quod suo more dicit Horatius, ut qui nolit eos inter maiores haberi, qui vitæ silentio transegerunt veluti pecora. aliâs maiores sunt aui, abau, proau, &c. *pulsus fuit.* 4. codices Bland. habent fugit, sed reliqui, fuit, quos secuti sumus. *quo nolit populo.* hanc lectionem habent omnes scripti libri, quam etiam non immutauimus, quod characteres integri & immaculati fuerat: non infrior tamen vulgaram lectionem plebisque magis ad ubelcere, minusque in se habere difficultatis, sed in ea tamen desiderio latentem energiam & gratiam, quam ostendat alia, si hoc modo suis punctis intersepta consistat, ut habens codices scripti, notante iudice, quo nolit? populo, &c. ut hic sit ordo & sententia: recte sentis ô Mæcenas, Leuini illum Valerij Publicolæ filium nō licuisse plus pretio vnus assis, etiam notante iudice, nō sit quo? populo, qui stultus honores sæpe dar indignis, &c. ea namque pars, quo nolit, ad risum pertinet, non ad commendationem iudicij, quod nullum in populo esse, & apertè scribit, & Mæcenatem nouisse non dubitat. *stultus.* nullo consilio ad magistratum euehit dignos iuxta & indignos, probos ac improbos. *Ch. fama.* vana opinionio plus indulget quam rebus ipsi, additū statui plus quam virtuti & recte factis. hoc nomine Cic. inuehitur in Pisonem, obrepisti, inquit, ad honores errore hominum, commendatione fumosarum imaginum, quarum nihil habes simile præter colorem, &c. *super.* cui mens, animus, iudicium, sensus denique omnis sit planè stupidus, & sine vlla vi rationis ad obtutum imaginum & titulorum, ex quibus generis nobilitatē admiratur, sic eam veram esse solum comminiscitur stultus & ineptus populus. *quid oportet nos f.* argumentum à minore, nimirum, stultus populus plerumque generis antiquitatem minimi facit, adeo vt eam nullo honore dignā iudicet: quid ergo nos in eo genere æquum est facere, qui multo plus sapimus? *longè longèque tam.* sic habent libri omnes scripti, quorum lectionem tanquam genuinam seruauimus, pro superlatiuo longissimè. sic & Cic. 2. de fin. alteri negant quicquam esse bonū, nisi quod honestum sit: alteri plurimum se, & longè longèque plurimum tribuere honestati, &c. *maxime isto.* per cōcessionem hoc agit Horatius, ut quæ minus rectè à populo suar in mandandis honoribus, ea vellet

corrigena & castiganda esse à viris grauioribus & sapientioribus: qualis fuit Appius Cenfor, qui nobilibus quidem debitis honoribus afficiebat, reiecit indignis, ignobiles autem & nouos homines gratia populari & fauore in locum non solum subuectos, eo loco mouebat, & indignè nōnunquam habitos intra suam pellem se continere cogebarat: que ea demum preciosa est politia, ubi singulis ordinibus sui seruantur honores & magistratus, ut & que virtutibus præmia decernuntur. *Decio man. nouo.* Cic. de diuinatione lib. 1. At vero P. Decius ille Q. filius, qui primus à Decijs conuius fuit &c. quare hic homo nouus appellatur ab Horatio. *moueret.* abdicaret honore. *vel merito.* puta, me Appius eo honore moueret, quoniam &c. approbatio censuræ Appij à decoro & ordine. *in propria.* præter Commentatoris allusionem ad pellicem catstrensis, & pellem alini Cumani, recitat Erasmus in Chil. Cleonem quendam Atheniensem Byrsopolam, hoc est, coriarum, exercitus ductorem factum, fauente fortuna victoriam reportasse: sed hominem auarum, cum furto ciuitatis ad summas opes euectus sibi modum ponere nequireret, miserè tandem per alium eiectum, malèque acceptum pecnas dedisse, quod in propria pelle non quieuisset. *sed fulgente tr.* Correctio seueritatis censuræ Appianæ ab euentu: quo, quasi in *indignis*, ostendit vel inuitis omnibus, & populo & censoribus, ignobiles plerumque sua virtute nobilibus exequari, tam in triumphando, quam impetrando, & magistratum gerendo. *constrictos g.* inuitos & nolentes; viris enim bonis, nobilibus, ignobilibusue cauenda est gloriæ cupiditas, inquit Cic. 1. offic. eripit enim libertatem, pro qua magnanimis viris omnis debet esse contentio. ostendit itaque hoc epitheton tam ignobiles quam nobilibus esse viros bonos. Codex Tonfanus habet *re co*structos, quod epitheton valdè accommodè tribui potest curru triumphali; & *uiuerie* pompæ triuphantis, pro *quatuordecies*, hoc est, magno ornatu conspicuos. *non minus.* tam ignobiles quam nobilibus. *quo tibi Tulli.* erotema in ambitiosum Tullium & sordidum ignobilemque: cuius exemplo monet Horatius homines præferant nouos, ne ad inuidiam vsque popularem velint fieri magistratus, sed vt eo semel abdicato, malint priuati vitam degere. *inuidia ar.* respondet ambitiosi Tullij primum fuisse maiorem inuidiam. *nigris mediū im.* nigris pellibus, nimirum hædinis: nam ex hædorum pellibus, ad medium vsque crus subductis, fiebant nobilium Romanorum calcamenta, recte Lazarus Bayfio: quæ nominare videtur Pollux lib. 7. *anagris pelles nigras.* Intelligit calceos senatorios, qui nigri erant; addita lunula circa talum; nā clauus

BB

aureus

aureus in toga & nigra aluta circa talos addita signa erant dignitatis Senatoriæ. Quid autem Commentator per Zangas (eam enim dictionem sine ullis lituris inueni in annotationibus Blád.) significare velit, fatcor ingenue me assequi non valere, nisi fortasse legamus Zancas pro calceis falcatis. sed hoc penes lectorem esto. *demisit pectus clauum*. de lato clauo dictum Satyra præcedente: cui annotationi hoc addi potest, pro eorum sententia qui aiunt latum clauum tunicam longam fuisse & ad talos vsque demissam; mihi videri latum clauum fuisse ei indumento similem, quo sacerdotes sacra celebrant quas missas nominamus. *quis homo est hic? quo pat. n.* sic habent omnes manuscripti. fingit populum inuidiosè inquirere in genus eius qui factus est magistratus. *Barrus*. codex Diuæi habet, Varus. *Cupiat for.* sic scriptum est in omnibus cod. præterquam Diuæi, ubi tã vt, ponitur: sed alia lectio mihi dilucidior apparet, hoc modo, vt si qui ægrotet, quo morbo Barrus, & *ἐπὶ τῷ σπλάχνῳ* cupiat haberi formosus, &c. nã ea Barri ægrotudo & morbus erat, putã, vt vulgò haberetur formosus. Deinde rō, qui pro quis, positum est, vt apud Virg. Qui casus agat res. Liu. Qui finis erit discordiarum? *puellis*. aptissima persona formæ. vilis inspiciendæ. *qualis sit fa.* hæ sunt partes in corpore spectabiles formæ, & habitudinis bonæ, *τοῦ σώματος*: non enim sola specie, sed & bene habito corpore & succi pleno puellæ libenter gaudent. *sic qui promittit*. Hæc verba in se continent formulam quandam iuramenti eius qui magistratam adibat. *tunc Syri, Dama*. acerba & amarulentia plena apostrophe Romani populi in ignobilis, iam ad Tribunatum tumultuosum & insolentem subuectos. *deicere e. s. c.* saxum hoc erat pars Tarpeij montis, hoc est, Capitolini, vnde precipitabantur noxij, teste Plutarcho, *ὡς ἐν τῷ ἐν τῷ καπιτωλίῳ περὶ τῆς καλῆς, ἀφ' ἧς ἱππῖστου τὸς κακὸς γυγναι, aut tradere Cadmo*. hic locus variè legitur. In 4. codicibus Bland. & Tons. scriptum est, *Cadmo*. & hanc dictionem Commentator, & qui Pseudoporph. sequuntur, agnoscunt, Cadmumque interpretantur carnificem. Diuæi codex habet *chamo*. *χῆμος*, pro *χάμμος* fortasse. codex autè Martinus, cum Buss. & Nann. legunt, *Camo*. quam vocem probat, eamque hic reponendam censet in lexico suo Robertus Constantinus: *χῆμος* enim, inquit, erat freni genus, quod mancipiis in os inferebatur supplicij causa. hinc est illud Psalmo 31. in camo & freno maxillas eorum constinge, qui non approximant ad te. Verum quia neque seruorum. neque mancipiorum hic agitur punitio, sed ciuium Romanorum, ad quam vehementer exacerbari, eamque indigne ferre

ait populum, malim legere Cadmo: verum quia Horatius videretur, aut grauius supplicij genus indicare, aut certe non inæquale priori, in quo Cadmo quoque carnificis opus erat, nimirum ad deiciendos de saxo ciuicis, ego profectò, *Bathmo*, legendum putarim pro gradibus & scalis Gemoniis: in hoc imitatus Dionem Cocceium, qui multis in locis ponit *ἀναβαθμῶν* pro Gemoniis gradibus: Is enim de Seiano sic scribit: *ἐν τῷ διαμαθῶν, καὶ πρὸ ἀναβαθμῶν ἐρρίφθη, καὶ αὐτὸς ὁ ὁμιλος τρεῖς ὅλαις ἡμέραις ἐλυμνασθῆναι*. & *καὶ τὸν ἐς τὴν ποταμὸν ἀνέβαλε*: hoc est, ita condemnatus de scalis Gemoniis precipitatus est, ipsumque vulgustribus cōtinuò diebus omni contumeliæ genere affectu; tandem in fluuium proiecit. Et de Tiberio, *αὐτὸς δὲ κατ' ἀναβαθμῶν ἰώθη*, hoc est, ipse verò de scalis deturbatus est. In Vitellio, *πρὸς ἀναβαθμῶν αὐτὸν ἤγαγον, καὶ ἐκ τῶν ἀναβαθμῶν κατέκρυψαν*. hoc est, ad Gemonios gradus ipsum traxerunt, ibique cōtuderunt. De Seiano autem ad scalas pertrahito, scribit Iuuenalis Sat. 10. Impacto Sejanus ducitur vincto. Cornelius Tacitus hos gradus simpliciter etiam Gemonias nominat, inquit; tunc confossum, collaceratumque, & abscondito capite truncum corpus Sabini in Gemoniastrahunt. Erant autem gradus seu scalæ Gemoniæ Romæ in Auentino, iuxta templum Iunonis Reginæ, quos Camillus Veii capris dedicauit, vnde damnati præcipientes deturbabantur. Scribit etiam num Alexander Alexandrinus, quod huc facit, lib. 3. cap. 5. Quod si quis, inquit, in re publica hostilia molitus esset, verus erat mors, vt furca cernici inserta, nudum per compita & vicos ducerent, virgisque ad necem caderent; mox de saxo præcipientem agerent, aut vincto tractum in Gemonias deicerent. Sed hæc omnia si minus alicui grata erunt, ej liberum fuerit sequi commentatorem, ita vt tradere Cadmo, sit in exilium eicere: Est enim Cadmus etiam montis nomine in Asia, in Tauro desinens, vt scribit Plin. lib. 3. cap. 39. *Novius toll.* festiuus dialogus inter populum & Syri, aut Dama, seu Dionysij filium: ait enim Syri filius: Quid ni audeam ciueis deicere saxo, hoc est, Tribunatu fungi, cum id audeat Novius vno me gradu inferior, vt qui sim libertinus; ipse verò nihil quàm libertus? Cui populus: hoc, id est, incircōne, quia ingenuus es, Paullus tibi & Messalla, hoc est, nobilissimus esse videris? Syrus: sed Novius præterquam quod nihil habere ingenuitatis, est homo infulsus, & ineptè clamosus: Populus: esto, saltem hoc tene nos, hoc est, eius insignem vocalitæ, si nihil aliud, nos admiramur, dignamque iudicamus eordine & gradu. Quam lepidè notat Horatius populum eximie stupiditatis, qui ceteris aut nō cognitis animi bonis, aut neglectis

ad ca,

ad ea fertur plurimum, quæ extrinsecus insolita quadam boni specie, gratiam & applausum mereri videntur, *magna sonabit cornua*. Magna cornua sunt tibiæ lauiore incuruæ. Sicicines enim in funeribus utebantur latoribus & tibijs & tubis. *nunc ad me*. post ineptum populi iudicium de mandandis honoribus citra delectum tam indignis quam dignis, venit ad Mæcenatem longè longèq. à vulgo remotum, ut ex imprudentia temerariæ multitudinis, tanquam ex opposito, illustriore reddat, & magis omnibus conspicuâ Mæcenatis in rebus agendis animaduersionem; ut qui non inconsulto quicquàm, sed maturo prius consilio deliberet secum quàm faciat, *quem reduunt om.* eorundè verborum repetitio non caret acrimonia: nam quod ei populus vitio esse passim clamitabat, sibi ipse clamores eos malignos laudi & gloriæ vertit crebra repetitione, manifestò demonstrans genus suum libertinum non tam esse huius obrectationis causam, quàm olim quidem in exercitū Brui, Tribunatum militarem, nunc verò à micritâ Mæcenatis. *difficile hoc illi est*. ostendit inuidos vehementer cæcutire, qui non vident honores & dignitates, ceteraque fortunæ bona, inuidiam fouere posse, eò quòd & indignis non raro contingant; sed amicitiam suam cum Mæcenate nō perinde alicui odio esse debere, qui non temere quosvis, sed eos tantū, quorum vñu & commendatione sibi cognita & indubitata fides est, scribit in amicorū numero. Hæc autem connexa seu hypothetica condicionalis negatiua, utpote, Nō si fortasse quiuis mihi inuideat honorem Tribuniciū, te quoque o Mæcenas, iure mihi amicū inuideat, nititur hoc loco dialectico. Dissimilium dissimilia sunt conuentientia: fortunam enim concomitantur, cæcitas, incōstantia, mæror & inuidia &c. At cum virtute sunt, prudentia, certitudo, lætitia, amicitia, vera gloria, atq. ea quæ sunt extra omnem inuidiæ malignitatem. *foris*. sic habent omnes manuscripti codices, veruſto more, pro forsitan. *inuideat*. potentialiter; pro inuidere possit. *possim*. ita habent omnes libri scripti, & ea genuina est lectio: at Tons. tamē habet, *possum*. Hic monendus est lector, ineptā codicum interpunctionē doctissimis imposuisse, qui *et magis* hūc locum prætereuntes, nō se animaduenerunt inter se pugnantia dicere: nimirum Horatium casu quidem aliquo nactum esse Mæcenatem sibi amicū, nulla tamen fortuna oblatū, ut de se ait Horatius. Quo quid, amābo, aut dici aut scribi potest absurdius, Horatium, putā, casu aliquo nactum, nulla tamē fortuna oblatū amicū? Quia hanc causam sit hæc interpunctio, Felicem dicere non hoc me possim, casu quòd te fortitus amicum, ut hic sit ordo, nō hoc, id est, iccirco possim

me dicere felicem, quòd casu te sim. fortitus amicum: quod certè ita factum non est; nā nulla fortuna, aut casus vilis me tibi amicū conciliauit, sed sola mea virtus, per significationem amicorum &c. Erratum autē in eo est, quòd existimant, rō hoc, esse prouocabulum, & apponendum illi ablatiuo 7^æ casu: cum rō hoc, sit hic copula causalis. *opimus olim*. exponit quòd non fortuito casu sit factus amicus. *prohibebant p.* hæsitatio linguæ præ pudore cogebat me pauca loqui. *non ego me.* à natalibus. *Satureiano*. à bonorum modica possessione commendario. de Satureiano caballo quæ scribit Commentator, mihi videatur potius esse commenticia quàm vera; & hoc item quod Seruius 4. Georg. annotauit de Satureio oppido apud Tarentum, eius enim nulla est mentio apud eos qui ex professo totam nobis Italiam delinearunt: apud Strabonem autem lib. 6. inuenire licet Vreum urbem ad extremum circumflexum Gargani promontorij: ager iste, inquit, cum omnis generis fructus, tum verò copiosissimos producit, equis & ouibus aptissimus, lana quàm Tarētina longè mollior, minùs verò candida; regio ipsa propter camporum conualleis, tranquilla: hinc certè arbitror Horatium (ut fuit in componendis & vlturpandis vocibus mirabiliter audax) concinnasse hanc dictionem Satureianum, propter vbertatem soli equis alendis aptissimam. Plin. lib. 3. cap. 11. hæc urbem in Apulia nominat Vriam. *pauca*. sapientis animi significatio est, verborum paucitas, ut ait Apollodorus, *ὁ κρᾶντι τὸ ἀνθρώπων, βραχυλογίατι*; hoc est, optimi hominum in dicendo sunt breuissimi. Sed & Sary. 4. agnoscat se esse deiectionis animi & taciturnum. *turpi fecer. ho.* qui æstimas hominem non pro vulgi consuetudine, ex imaginibus maiorum, sed virtute & vitæ probitate. *atqui si vit. me.* per occupationem digreditur ad commemorationem & laudem patetnæ institutionis, ut ex quibus cognoscat animum patris fortem & verè generosum. *mediocribus*. sic ad finem Satyræ 4. huius libri, mediocribus & quævis ignoscas vitijs teneor, &c. deinde eodem loco, vbi quid datur ori, illud chartis, hoc est, mediocribus illis ex vitijs vnum, quasi velis ridendo iocari & notare Romanos, sibi à natura esse infitum; quod cum plerique ei vitio dabant, id inter mediocria ipse numerabat. *recta*. rectam naturam paulò post interpretatur puram & infontem, non autaram & sordidam, non publicis adulteriis & scortationibus infamem. quod Satyræ 4. supra sibi à patre quoque significatum scribit, à turpi, inquit, meretricis amore cum dederet; &c. *ut me coll.* modesta parenthesis, obrectationis ergò vitandæ. *nec mala lustra*. sic habet codex Bland. vetustissimus, & ea lectio multo mihi

probatum magis quam vulgata. De lustris autem sic Festus, lustra significant lacunas lutosas quæ sunt in siluis aprorum cubilia: à qua similitudine ij qui locis abditis & sordidis ventri & desidiz dant operam, dicuntur in lustris vitam agere. *si & vino car. ami.* sic habent omnes codices. *quimacro p. a. lib. intell.* & quamvis, hoc modo, qui pater quamvis esset pauper macro agello, noluit tamen in Flauij ludum me mittere, &c. vnde conijcere licet & magno animo præditum patrem, qui nollet filij turpiter lucrì faciendo rationem addiscere; & hunc Flauium fuisse in signum sceneratorem. Memini me alibi legisse Flauium quendam sceneratorem in extremis Esquilijis habitasse. *magni quo pueri.* hæc *isoponius* accipienda sunt, quia minimè magni: quia nihil est tam angusti animi quam amare diuitias. *tabulamque.* nomen, hoc est in forus dati & accepti. *ibant ostentis.* omnino absurdum est (meo quidem iudicio) hæc verba aliò rapere, quam ad exercitiu sceneris: cùm sit omnibus doctis exploratissimum ipsis idibus à foreratoribus vturas olim redigi solitas, vel ipso Horatio teste ad finem 2. Epodij non etiam exigi mercedem scholasticam quæ erat annua, vt scribit Iuuenal. Saty. 7. hæc, inquiens, caras, & cùm se venterit annus, accipe, victori populus quod postulat aurum: paullo enim supra de pretio scholastico ait, Rara tamen merces quæ cognitione Tribuni non egeat, &c. quare tabulæ hic sunt qui Ciceroni alibi suas codices, quomodo, inquit, estertia 333 in codice accepti & expensi non sunt? & alibi: Vtrum cetera nomina in codicem accepti & expensi digesta habes, an non? Quin & Liucet vir acutissimi iudicij, tabulas & loculos ad rationationes refert, inquitens lib. 4. de emendata structura, videtur per hæc participium (puta suspensum) Gregorum explicari tempora indefinita, quasi *οὐκ ἔστιν ἔσθ'.* sed & in arte Poëtica videtur eò respicere, Romani pueri longis rationibus, &c. hæc de re legito lib. 2. ca. 24. apud Alexand. ab Alexan. *ut populo.* adeo vt, ita vt. *si quis vidisset.* codices Bland. & Tont. habent, si quis in magno vi. p. frequenter. sic Virg. 1. Aen. Ac veluti natus in populo cum sæpe coorta est seditio, &c. *ipse sembi cust.* sedula *παιδαγωγία* patris in obseruandis moribus, & in corrupte formanda pueritia sui filij. *incorruptissimus.* fuit custos incorruptissimus, nam seruauit filiu pudicum ab omni nò solum facto, verum etiam ab omni opprobrio turpi; hoc est, neque dicto neque facto offendit vel oculos filij vel auris. Quod Plato 5. de legibus, senioribus præcipiendum in primis censet, inquit, *ὁ δὲ μάλιστα τοιοῦτον ἔσθ' ἐστὶν ὁ πάλαιον παιδαγωγόντα ἀποκρίνασθαι τὰς νόμους, καὶ πάντων μάλιστα ὑποδιδάσκοντα.* *παιδαγωγός.* πρὸς αὐτοῖς ἰδὴ ἔ. νέον, καὶ ἐπὶ πάλαιον.

διδάσκοντα, καὶ ἀποκρίνασθαι τὰς νόμους. hoc est, sapiens itaque legum lator senioribus præcipit, vt sint coram minoribus verecundi, ac summopere caueant, ne quis inueniunt eos aut videat vel audiat agentis turpe aliquid, vel loquentis. *nec timui sibi.* hoc est, pro nihilo habuit, si mortuo se, cogeret inopia rei deserere hanc institutionem liberalem, meque ad minus liberalis vitæ genus demittere, quando talis educatio non raro tollat ad honores vel infamio loco natos. Aut, non timuit ne sibi daretur vitio si mihi liberalia studia non præstitisset, cùm humilis fuerit, & satis sibi esse potuisset si paternam vitam imitaret: & ideo plus ei debeo, quia supra vires status sui filium se prosecutus. *ad hæc nunc.* omnes scripti codices habent, *ad hoc nunc.* præter Diuæ, & vnum Bland. qui habent, *ad hac nunc.* quos securus sum, *et* *εὐχία.* at non damnotamen, *ad hoc:* nam ferè consentiunt ad hæc, & ad hoc. sed vulgatam putarim reiiciendam. videtur enim hæc esse sententia: tantum abest vt de patre conquestus fuissim, si ei fuissim similis, vt ei nunc debeam maiorem gratiam propter educationem liberalem: *nil me parentis:* modis potentiis, pro potestere seu pudere debet. hoc autem pertinet ad confurandum populi opprobrium de libertino patre, quem ait ob diuitem in instituendo curam laude dignum & immemorati gratia, dissensientisque à communi omnium sententia, non modo sibi gratulari se ab huiusmodi parentibus esse progentum, verum etiam non optare se ait aut nobiliores aut clariore etiam si diu concesserint *sinatura iuberet.* aut simpliciter hæc verba intelligi possunt, hoc modo, *si* (quod fieri nequit) natura concederet, vt ante acta tempora redeant, ita vt unicuique sit liberum quos velit eligere parentes; ego meos potius deligerem, quam consularis & senatorios, aut etiam dici potest Horatius alludere ad Pythagoricum dogma de migratione animarum in alia corpora: ex cuius decreto scriptis mandauit Plotinus in libello de proprio cuiusque dæmone; Quicunque, inquiens, proprietatem seruauerint humanam, homines iterum nascuntur: Quicunque verò solo vti fuerint sensu, bruta animalia redeunt &c. à qua opinione Stoici non dissentiebant: imo Plato in Timæo, in extremo de republica, & acerrimè in Phædro eam asserit, apertè quoque optionem unicuique propositam esse post mille annos, vt quod velit corpus eligat: quam electionem in ultimo de republica, de huiusmodi vitæ optionibus loquens, ait magna ex parte iuxta prioris vitæ mores fieri. sed non dissuaserim lectori Phædrum Platonis euoluere, ad cognoscendam eam vanitatem transmigrationum ipsarum animarum. *asserit animi.* post mille annos ait Plato in Phædro.

hanc sibi

homines falsibus: sic habent omnes scripti codices, & rectam simplicemque lectionem esse arbitror eique consentientem quod iam dixit, Quod non ingenuos habear claroque parentes: At si qui malint cum Lambino legere, onustos fascibus, &c. non vehementer repugnabo propter id quod sequitur, quod nollem onus haud inquam solutus, &c. *nam mihi continui*. pulcherrima expolitiis eius oneris molesti quod ait incumbere humeris clarorū virorum: & hæc enumeratio est noranda pro *maioribus* in sordibus Tullij prætoris, quem iam nunc insectatur. *res*. diuitiæ & opes splendidiore. *salutanti*. adveniendi & manus prestandæ plurimæ, cum officij, tum suffragiorum causa. *ducendus* *etiam*. honoris gratia. *usque Tarentum*. magistratibus sine comitatu & impedimentis, vel longius abire, vel diutius à republica abesse non licebat quā ad definitos aut vrbe lapides, & tempus à Senatu præscriptam; sed privato homini multo liberissima erat vitæ ratio, quo nomine sibi applaudit Horatius. *Tiburter via*. per viam Tiburtinam iter facientem. *quinque sequuntur pueri*. quā narrat immundas & odiosas sordes auari Tullij: qui prætor non alio quā seruii comitatu, & paucissimo sine vilis caballis & pettoritis exit peregrè. Deinde ea seruos secutus ferre iubet, quæ in itinere naturæ per omnia fesiunt, ne vel obolum impendat vel officij vel ministerij gratia: nam sub ænophori nomine reliquum certè commensauit, nimirum panem, sal, oleum, vasa, &c. facile est coniungere eum imposuisse humeris seruorum. Sed quā ridicula est hæc narratio ænophori & lachani. *multis atque*. manuscripta omnia habent, *milibus atque alijs*; præter unum Bland. in quo scriptum est, *milibus*. sed sub ti punctis positus. duo autem Bland. ad marginem habent, & multis alijs. vulgata, vt *milibus atque alijs*, videtur nescio quid redolere antiquum & Horatianum. quæ est illud Virg. Tot milia gentes arma ferant Italæ, &c. nisi malimus legere, gentis, collectiue. quod mihi non perinde probari posse videtur, numeri & antiquitatis gratia: nolunt enim præclari scriptores ita semper obstricti esse Grammaticis normis, vt sibi indulgere non possint. Quin & huc adducerem D. Hieronymum in Basilin, nisi potius in scripto erratum putarem, vbi ait, sex milibus autem diuitibus (quos ab eo lectos esse constringis) quis credit? at multa huiusmodi legere est apud classicos scriptores. Plin. lib. 13 cap. 7. Ancus Martius Rex salis modia sex milia in congiario, &c. Iustin. Trecentis milibus mulieribus. Liu. duodecim milia pedites. *hoc ego commodius*. Lambinus hunc locum sic explicat, ego hoc, id est, hæc re & multis alijs rebus, viuo commodius quā tu, &c. Equidem & hoc, non æ-

lior esse prouocabulum, sed causalem copulam, vt hæc sit sententia, hoc, id est, ideo ego viuo commodius quā tu & quā multi, quod quacumq. libido est, incedo solus, &c. ita vt & commodius repetatur ad ablatiuos casus multis alijs, & subintelligatur & quod: eamque commodorum vitæ priuatæ enumeratio, pulcherrimè quasi per antithesin, docet quibus incommodis impliciti exagitantur qui in dignitate sunt constituti. *fallacem Circum*. Habet Commentator hic vocabulum mihi profectò incognitum, nimirum Sarmadacos, pro incantatoribus seu fascino toribus: sed fortasse compositum ex Sarmatis & Diacis, qui populi olim non parum huiusmodi ludibrijs infames erant. *lanchanisque curinum*. sic habent omnes codices scripti, verum quia Lambinus in vno codice inuenisse se scribit, *lachani*; pro olere, per me licebit lectori vitam velit dictionem sumere. Commentatoris vel Lambini: parue namque discrimine distat, si quis examinet interpretationem Commentatoris, *pueris tribus*. à pueris tribus, hoc est, paucis, nullo strepitu. *pocula cum cyatho duo sula*. tres Bland. codices habent, *mihi sustinet*. sed ceteri omnes, duo, quod magis placet pro ratione & cōsuetudine veterum; qui pocula paria in Delphica mensa ponere erant soliti, vt notauit Turnebus ex Agretio lib. 9. cap. 19. *cum cyatho*. pulchre facit Horatius, vulgari & cibo parabili respondere pocula vilia & sobria duo, alterum vini, & aquæ alterum, vt conuiuiæ ex cyatho vinum aqua mixtum haurirent. hinc *uolubilis*, parce & moderate bibere; *lanchan* Flaudice; licet, vt sit cyathis subinde reperitis conuiuiæ nonnumquam hilarescant. Non me fugit quosdam scribere cyathis aquam vinumque haurire ex vasis, inque pocula fundi solitum fuisse, sed alia sententia mihi magis aridet, propterea, quod cyathus Plinio sit pocillum, quod vno sorptu euacuari potest, nimirum quod capiat scunciam seu ligulas quatuor, *est echinus* *echinus* *echinus* &c. quod ad sobrietatem spectat. *ast echinus vilis*. locus obcurus est, & ipso echino (pinosior, eū propter variam interpunctionem, & propter ignorantem & vsum vatorum in mensis antiquorum, omnes codices habent, *ast echinus vilis*, &c. Diuise autem codex hanc interpunctionem; *ast echinus vilis*, *echinus* *echinus* *echinus* &c. quo etiam modo interpretantur qui echino, legunt. reliqui verò, *ast echinus vilis*, cum patera guttus, &c. quos sequor: & ad ea quæ de echino commemorantur à Commentatore, hoc quoque adducunt, vt potest echinum hic mihi videri vas quod Hippocrati quodque ex hyemuncupatur *echinus* *echinus* *echinus*, recte Eretiano, hoc est, olla ventricosa in formam echini & amplo vastoque ore: sed Polluci quoque; *echinus*

B.B. 3. est olla

est. olæ genus: eius autem vsus, vti quod res est, cum doctis omnibus aperte fideam, me prius laet: atli quid tamen comminiscar, quod fortasse aut nihil, aut parū ad rem faciat, commentū cito. Scribit Plutarchus in Sympliciis inter res sacras olim habitam fuisse mensam quoticidianā, qualem suam describit hic Horatius, proinde sumturi cibum, *res æmulus*, hoc est, primitias, diis, sacrificiis erant; deinde vt religione quadam ad mensam accederent, manus, & pedes nonnunquam abluebant, tanquam sacrum epulū adituri. hac de causa quid si echinū vilem quis dixerit, quod aqua plenus feruierit ablucendis sordibus, præsertim quod esset ore amplo? & guttus cum parera fuerit dicatus primitiis vini diis libandis: nam parera, inquit Varro li. 4. in sacrificando diis magistratus dat Deo vinum. Porro in sacrificiis, inquit eodem loco, remanet guttus & simpulum. Aut cum Festo vocemus echinū præferiatū, quod vas erat æneum sineansa patens summam, velut peluis, quo ad sacrificia utebantur. *obediendus Marſia*. tradit Plin. lib. 35. cap. 10. his verbis, & in Concordiæ delubro Marſias religatus. Verū de quo delubro intelligit, incertum est; at propter Commentatorem, qui ait Marſiam fuisse pro rostris, est vero consonum, hōc delubrum fuisse ad comitium, quod coibant litium causa, teste Varrone, putā ad curiam Hostiliam, antequam rostra ex hostibus capta fixa fuerunt in Græcostasi, sub dextra Comitij, supra quā Senatum *proſcripta*, quod ibi seniores confisterent, vbi ædes Concordiæ, vt habet Varro, quæ in Græcostasi sita fuit, vt scribit Plin. lib. 33. cap. 1. his verbis: Flavius vocit ædem Concordiæ, si populo reconciliasset ordines: & cum ad id pecunia publica non decerneretur, ex multatitia feneratoribus cōdemnatis, ædiculam æræ fecit in Græcostasi, quæ nunc supra Comitium erat, &c. *tacitum iunet*. cogitabundum. sic Ecloga 4. hæc ego mecum: compressis agito labris. *ungor olivo*. fortasse malobatro, nam vrinā ciet, oculorum epiphoris vino expressum vilissimè imponitur, item frontibus dormituri entium, vt habet Plin. lib. 23. cap. 4. *im: mundum Natta*. vult Aldus hic legi Naca pro vili aliquo fulcone, sed haec incinatur: notat enim Horatius sordidum aliquem Romanū, vt habet Commentator, eumque non ex ignobili familia. Meminit autem Cic. in oratione pro L. Murena, L. Natta priuignus Murena, inquit, Non igitur si L. Natta summo loco adolescēs, qui & quo animo iam sit, & qualis vir futurus sit, videmus &c. *fugior rabiosi tempora sig*. Codex Bland. antiquissimus habet, fugio campum lusumque trigonem sed supposita sunt puncta, vulgataque lectio est adnotata. *rabiosi tempora s*. Hoc ad Caniculā per-

tinget leonis signi ardore confusū in capite stellā, vnde dicit canicularis: Ode 29 lib. 3. Iam Procyon furit & stella vesani leonis sole dies referente siccos. & alibi: Rabiem canis & momenta leonis. *Præſus non auidē*. moderate, præſus tantum ne ieiunus sijn. Nam in ieiunio vires deficiunt, & stomachus repletur putridis humoribus, vnde nascitur graueolentia, vt testatur adagium. *visus ægri. diem*. integrum solidumque. *domesticus otior. i. duras*: nō enim tam locum quā vitæ condicionem denotat ab omnibus negotijs publicis abstractam, quod aperte docet verius sequēs, hæc est vita sol. *visiturne suauis*. sic legi in codice Bullidiano: ceteri omnes habent visiturnum. sed vtram quis sequatur lectionem, profectio manuum non poterim.

E C L O G A VII.

R U P I L I V S.

PROSCRIPTI Regi Rupilius, atq; vena-
Hybrida quo pacto sit Persius vltius, opinor (nū,
Omnibus & lippū notum, & tonsoribus esse.
Persius hic permagna negotia diues habebat
Clazomeni: etiam luteis cum Rege moleſtas:
Durus homo, atque odio qui posset vincere Regē:
Confidens, tumidus: adeo sermonis amari,
Sisennas, Barros vt equū præcurreret albis.
Ad Regem redeo: postquā nihil inter vtramq;
Cōuenis (hoc etenim sunt omnes iare moleſti,
Quo fortes, quibus aduersum bellū incidit, inter
Hectora Priamiden, animosū atq; inter Achillā
Ira fuit capitalis, vt vltima diuideret mors:
Non aliam ob causam, nisi quod virtus in vtroq;
Summa fuit. duo si discordia vexet inerteis:
Aut si disparibus bellum incidat, vt Diomedī
Cum Lyco Glauco: discedat pigrior vltro
Muneribus misis.) Bruto pratore tenente
Dicem Asiā, Rupill, & Persi par pugnat: vti nō
Compositus melius cum Bibo Bacchius. intus.
Acres procurrunt: magnum spectaculum vterq;
Persius exponit causam: ridetur ab omni
Conuentu: laudat Brutum, laudatq; cohortem.
Solem Asia Brutum appellat: stellāsque salubres
Appellat comites, excepto Rege: canem illum,
Inuisum agricolis fidus venisse ruebat,
Flumen vt hibernum, fertur quorara securis.
Tum Præſtinus falso, multumque ſilentii
Expressa

- 30 *Expressa ar busto rogeris conuicia; durus*
Vindemiator, & iniunctus: cui saepe viator
Cessisset, magna compellans voce cucullum.
At Gracius, postquam est Italo perfusus aceto,
Perfusus exclamat: per magnos, Brute, deos te
 35 *Oro: qui reges consueris tollere: tur non* (est).
Hunc Regē iugulas? operū hoc (mibi crede) tuorū

COMMENTATOR.

PUBLIUS Rupilius rex Prænestinus, postquā
 a Prænestiniis in exilium missus esset, in Antica mili-
 tauit sub Actio Varo: deinde cum prætura gereret,
 in triumphatu proscriptus ab Augusto cōfugit ad
 Brutum: in cuius castris cum Horatio commilito,
 tulit agrē tribunū cum esse militum, generis igno-
 bilitatem ei saepius exprobrans: Quare Hora-
 tius ut se videretur, describit in facetum & auo-
 ganseius in iurgando cum Persio ingenium. *pro-*
scripti. Ab Augusto in triumphatu: *pui.* pus pro-
 prie est sanguis, qui computruit in carne ictu lesa;
 sed hic accipitur pro liuore. *venenum.* malignita-
 tem. *hybrida.* mixti generis ex diuersis naturis.
 hybridae proprie dicuntur canes, qui ex imparibus
 natifuntur, ex venatico & gregario, sic Persius hy-
 brida, semiromanus ex patre scilicet Græco, & ma-
 tre Rōmana. *omnibus & lip.* hoc est, loquacibus
 & otiosis hominibus: quia consores domi cōsiden-
 tes otiosi, & lucrum captantes; lippi autem vitio
 oculorum a negociis alieni; domi, in vicis, in ta-
 bernis medicantium de publicis rumoribus sem-
 per inquirunt: hi ergo non ignorant, quomodo
 Persius hybrida sit periecutus malitiā Rupilij re-
 gis. *negotia.* erat enim negotiator apud Clazome-
 nas. *Clazomenis.* Clazomenæ ciuitas est Asiæ.
 Clazomenis, ut Athenis, in plurali sit aduerbium
 loci: *molestus.* xī, xiv, habebat. odio. modestia
 ut Terent. cum istoc odio o Lache. vel odio, id est,
 odiosis verbis & maledicis. *vincere regem.* hoc est,
 qui posset esse Rupilio rege odiosior. *confidens.*
 audax, temerarius, improbus: Confidens autem in
 malis, sed fidens in bonis. Tenent. homo confidens
 qui illum dixi omnes perdiuine. *timidus.* iracun-
 dus, aut superbus. *amara:* maledici & mortacis.
Sisennas, Barros. hi fuerunt maledicentissimi, sensus
 est; Persius tanta erat amaritudine orationis, ut de
 Sisennis & Barros perulantissimis & nobilissimis
 conuiciatoribus triumphum ageret. *equis præc. alb.*
 allegoricōs. hoc est, reos facili maledicendo supe-
 ratos, quia equi albi dicuntur omnium celerissimi,
 teste Virg. Qui candore niueis anteirent, caribus
 amneis. *postquam nibil.* postquam inimici capi-
 tales & in expiabiles facti sunt. *conuenit.* conuentū

est. hoc etenim sunt. sensus est, omnes molesti, id
 est, calumniatores & maledici sunt hoc iure, hoc
 est, hanc potestatem tibi vendicant, quo, quam ha-
 bent viri fortes inter se cōtendentes de gloria, qui
 tam diu dimicant inter se donec alter victor disce-
 dat. *capitalis.* periculosa de vita & capite. *diuide-*
ret mors. dirimeret, & liis finem faceret. *summa.*
 maxima, sic & Persius & Rupilius propter summā
 maledicentiam nolebāt sibi cedere donec alter eo-
 rum vinceretur. *duo.* duos. ut Virg. G duo præter-
 ea talcis Idæa tulisset terra viros. *disparibus bell. in.*
 incideret disparibus viros, fortem & ignauum. ut *Dio-*
medi. Glaucus genere Corinthius, sed natione Lyc-
 ius qui cessit Diomedei arma sua aurea, acceptis ab
 eo æreis, quod est apud Homerum Ili. 3. *disem.*
 copiosam, abundantē. *par pugnāt.* venire in præ-
 lium quasi digladiatores; summa est enim meta-
 phora a gladiatoribus satis amare. cū *Birho Bacch,*
Bihus & Bacchius gladiatorum nomina celebrata
 apud Suetonium. *magnam spect. v.* mirē perseue-
 rat in metaphora theatri ad iudiciū. *causam.* suam,
in ius. ad Brutum. *videtur ab o.* quia Græcus latine
 diceret. *cohortem.* comitum. *solem Asiæ B.* ut
 Virg. O lux Dardaniæ, spe. o sanctissima Teucrū,
comites. Bruti, qui ei aderant. sic & Lucil. Ut præ-
 toris cohors, ut nostris dixit aruspex. Opportune
 laudans Brutum & comites eius, illum Soli, comi-
 tes verō præter regem stellis salutaris comparat,
canem ill. caniculam pestiferam, Sirius. *ruebat.*
 ita impetuosa erat eius oratio, ut de altissimis mō-
 tibz torrens hiberno tēpore soler, rapidissime de-
 currere. *feritur quō rar. f.* utique quia nō facile itur
 in calca ad ligna cadendum quæ sunt nimis alta
 & abrupta. *tum Prænest.* Rupilius Rex, grauiter
 ac copiose, inquit, cum dixisset Persius, inuicem
 Rupilius conuicia regerit; non minūs ridiculus
 quā rustici vindemiatores esse solent. *salso. ama-*
ro & copioso. *expressa arb.* de prompta & prolata ex
 pectore reiecit in Persium scommata maledica,
 allegoricōs. *vindemiator.* sup. ut vindemiator per
 synæresim proferri debet; alioqui versus non con-
 staret. bene hic dicit vindemiator, quia in præce-
 denti versu dixi, ar busto, pro pectore. *cui saepe via.*
 Soleat enim rustici ieiua circa viam ar busta vin-
 demiantes a viatoribus cuculi appellari, a quibus
 illi provocati tantam verborum amaritudinem id
 eos retorquet, ut viatores eis cedere cogantur, con-
 re nū eos cuculos iterum. atque iterum appellare,
 quasi pigros, & laborem vindemiandi subeuntes
 alieno tēpore, cuculo scilicet captante, *cucullum.*
 cucullus anis est ridicula, pigra & obliuiosa; nam
 & obliuiscitur sui nidi, & sua oua aliis auibz fo-
 uenda relinquit. *Italo perf. aceto.* afflictus Italiæ
 mordacitate ait, o Brute, sequere generis tui gloriā,
 & hunc

grauem Pelidæ stomachum credere nescij. *ut Diomedicum*. nota est ex Homero lib. 6. Iliad. Diomedis & Glauci permutatio, quæ fabula transit in parcemiâ, eaq. vimur in inæqualiterum permutatione, utpote quando deteriora melioribus commutamus. *ῥόβις χαλκίων, ἱερὸςμοις ἀνταβόων*, ut scribit Homerus, qui Glaucum quendam ad Troiam Lyciorum ducem introducit ignauum & iactabundum magisquàm bellacem, cum quo decertaturum fingit Diomedem, strenuum simul & astutum: qui cum stupidum magis animû barbari quàm fortem deprehenderet, potius existimauit illudere hominem, quàm cum eo nulla sua gloria *ῥοβιςμοιχαλῶν*. Itaque simulata maiorum suorum inter se amicitia, cœpit hortari barbarû depositis armis ut eam renouarent, & vbi in patriam redissent, ius hospitalitatis inuiolatam religiosè coleret, alter Argis, alter in Lycia. hæc autē vbi à Diomede persuasa sunt barbaro, & pacta inter se, permutatisq; armis sancita, Glaucus pro æreis Diomedî dedit aurea arma. *discedat pigrior*. tres Bland. cod. cum Buss. habent pulchrior, sed antiquissimus cum reliquis, pigrior. quæ lectio magis apta videtur propter subsequentiâ, nempe *mulieribus missis*, ea namque verba ad Glaucum pertinent, qui ignauior vltro Diomedî, ut ab armis discederet, munera misit aurea pro æreis. deinde nō infulsè applicatur ei pariti, *duo si discordia vexet inerteis*. ut inertiore, hoc est, ignauior etiam discedat vltro. *Brutus præ. tenens*. potenter & occupante. *par*. per subintellectionem maledictorû. festiua allusio ad gladiatorû par, quæ non caret aculeo; pugnare enim gladiatorum est, ac hic est verbis acerbè contendere. *compositus cum B. B.* in certamen congressurus & manus conserturus hic dicitur compositus. Bithus autem & Bacchius nobile par gladiatorum fuit, inquit: Erasmus in Adagio, Bithus contra Bacchium; quo non intempestiue utemur, quâdo duo maledicti & ex æquo improbi contendunt de maledictiâ. *intus procurrit*. sic habet codex Bland. vetustissimus, cui subscribendû censeo: post multas namq; inter se contumelias, post multa conuicia & maledicta procurrant foras in conuentum sociorum ad Brutû, ut is causâ cognita, litem dirimeret, eôq; componeret. Intus autem procurrit, est de loco interiore & secessu aliquo in publicû prodire: in ea significatione vè intus, Plauto est vltatû, ut in Cistell. dicit me orare ut aliquis intus prodeat. in Milit. sed vbi ille exierit intus, istic te procul ita volo dissimulare, &c. Variant autem hic cod. nam tres Blad. habent, concurrunt, cum B. ss. Din. & Mart. à quibus nō dissentit Canterus vir in primis eruditus, at Tons. habet, occurrunt: verûm (meo quidem iudicio) legendû est, procurrit. *magnû spectacul. ut.*

epiphonema ludicrum in derisum & contemtum utriusq; quasi gladiatorum. *conueniunt*. qui eò conuenerant, vel Brutî, vel huius cōtentionis spectandæ gratia. *cohortem*. prætoris, quæ aut consuli, aut prætori in prouincia erat pro satellitio & comitatu: Aconius Pedianus hanc cohortē nominat alibi consularis comites. *comites*. cohortis. *agricolæ*. quia & messem & corpora adurunt. *ῥόβιςμοιχαλῶν*, inquit Hesiod. *ὃ ἔργον ῥέβηται*. cloquebatur inconsideratè quiduis & temerè, ut solent irati; & qui extra se sunt, omnia quæ in buccam veniunt inconsultè euocentes. *flumen ut lib.* *χρυσῆς ῥόβης*, quemadmodû hiberna & procellosa pluuia ex altis rupibus magno impetu decidens obuia omnia secum rapit, saxa, arbores, saxa, domos, cōfusus deuoluens, eo modo confusa erat & inordinata oratio Persij: *ἔστω ῥὲ λῆγος αὐτῶν κεντηρήνυστο, ὃς τὸ ὕδωρ χερμελοῖν δάττει κρημνῶν*. *secutus*. quò rarò frondator pertingit. *salso arbusso*. metaphoricòs, pro festiuo, sed mordaci tamen pectore. comparat enim cum duro vindemiatori, cuius illepidis & nimis acerbis conuiciis cedere viatori sæpè necesse est; iccirco ait, *multumq; fluens*: allegoricòs, quòd multam vim verborum dicacium funderet. *cucullum*. olim qui fuissent in re quapiam parû honesta deprehensi (inquit Erasmus) vulgari probo cuculli dicebantur. Idortum à vinitoribus, qui seriùs cœpissent putare vineam, nec hoc opus absoluisse priusquam audiretur etrauis, velut cessationē exprobrans agricolis. huius vocem imitantes viatores, deridebant viniores. Vide Plin. lib. 28. cap. 16. & Eras. in Adagio, Cuculus. *Italo persusus aceto*. Italo aceto, hoc est, vrbanis salibus, non sine acrimonia quadam & illecebra mordacitatis. videtur his verbis subesse vis quadam tacita & planè Horatiana, mimiû quòd homo Græcus sit aceto persusus Italo. Nemo profectò ignorat acetî viris esse secare & pungeri (quapropter allegoricòs dicitur acetum habere in pectore qui non in sulfoacumine mordet aduersarios) verûm non perinde norunt omnes duas esse species acetî, putâ ἄκρον & ῥοβὸν καὶ ῥόβος, ῥόβος ἢ ῥόβος ἔξω, hoc est, acetum acre, & dulce: & quandoquidem Græcorum plerique gaudebāt aceto dulci (quod ex Athanzî verbis, 2. lib. *δοντισσφ.* conijci posse videtur, vbi ait, *τὸ ῥόβον Ἀθηναίων τὸ ἰδιοναῖον ὕδωρ καλῶν*) ridiculè Persium perfundi dicit aceto Italo, hoc est, aceti, quòd duabus de causis Græco potest esse ingratum, propriè quidem propter acidum saporem, metaphoricòs verò propter maledicentiâ. Aceti autem dulcis compositionem deferibit Constantinus Cæsar lib. 8. *ῥοβὸν ἔξω, persusus aceto*. expressit Horat. illud Aristoph. in Pluto. *ῥόβος δεινὸς σφητῆρι*, hoc est, aceto aspersus acidissimo.

CC ECLOGA

E C L O G A VIII.

P R I A P V S.

- OLIM truncus eram ficulnus, inutile lignum:
 Cum faber incertus scammum, faceretne Priapū:
 Malui esse Deum: Deus inde ego, surū, aniumq;
 Maxima formido: nam fures dextra coercet,
 5 Obscenōque ruber porrectus ab inguine palus:
 Ast importunas volucres in vertice arundo
 Terret fixa, vetatq; nouis considere in hortis.
 Huc priu angustis ciecta cadauera cellis
 Conseruus vili portanda locabat in arca.
 10 Hoc misera plebi stabat commune sepulcrum,
 Pantolabū scurra, Nomentanōque nepoti.
 Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum.
 Hic dabat: heredes monumentum ne sequeretur.
 Nunc licet Esquilij habitare salubribus, atque
 15 Agere in aprico spatari: quō modō tristes
 Albus informem spectabans ossibus agrum:
 Cū mihi non tantum surēsq; setaq; sueta
 Hunc vexare locum, cura sunt, atque labori:
 Quantum, carminibus qua versant, atq; venenis
 20 Humanos animos, has nullo perdere possum,
 Nec prohibere modo, simulac vaga Luna decorū
 Protulit os, quin ossi legant, herbasq; nocentes.
 Viti egomet nigra succinctam radere palla
 Candidam pedibus nudis, passioq; capillo,
 25 Cum Sagana maiore vlulanti (pallor vtrasq;
 Fecerat horrendas adspectu) scalpere terram
 Vnguibus, & pullam diuellerē mordicus agnam
 Ceperunt, cruor in fossam confusus: vt inde
 Maneis elicerent, animas responsa daturas.
 30 Lanea & effigies erat, altera cerca: maior
 Lanea, quæ pænis composesceret inferiore.
 Cerea supplex stabat, seruilibus, viq;
 Iam penuria, modis. Hecaten vocat altera, sanā
 Altera Tisiphonen, serpenteū, atque videres
 35 Infernas errare canes, Lunamq; rubentem,
 Ne foret his testis, post magna latere sepulcra.
 Mentior at siquid: merdus caput inquinor albis
 Cornuū: atq; in me veniant mīdū, atq; cacatū
 Iulius, & fragilis Pediatia, furq; Voranus.
 40 Singula quid memorē? quo pacto alterna loquētes
 Umbra cum Sagana resonareū triste, & acuiū?

Viq; lupi barbam varia cum dente colubra
 Abdiderint surim terris? & imagine cerea
 Langior arserit ignis? & vi non testis inultus
 Horruerim voces furiarum, & facta duarum? 45
 Nam, displota sonat quantum vesica, pepedi
 Dississa nate ficus, at illa currere in urbem,
 Canidia denteū, altum Sagana calendrum
 Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
 Vincula, cum magno risuq; iocoq; videres. 50

COMMENTATOR.

PRIAPVM Deum positum in hortis, qui
 erant in Esquilij, inducit referentem non tam
 magnum sibi esse negotium in custodiendis hortis
 à furibus atque auibus, quàm veneficis, qui se in
 eisdem hortis inquietarent. *ficulnus*. Sicut à cory-
 lo columnus, ita à sicu ficulnus derivatur. *inutile*.
 ad nihil aptum; nam materia eius arboris propter
 fragilitatem nullis fabricis est idonea. *incertus*. esset.
maxima form. sum. *dextra coër.* quia dextra fuit
 item tenebat ad arcendos fures. *palus*. è palo viri-
 le membrum factum. *importunas*. quia hortis no-
 cent & fructibus. *nois*. nuper à Mæcenate insti-
 tutis, aut recens satis, tunc enim aues prohibendæ
 sunt, ne semina colligant: antea Esquilina regio
 sepulchris feruorum & miserorum erat dedicata.
 Mæcenas autem considerans aeris salubritatē hor-
 tos eò loci constituit. *huc*. ad hūc locum vbi Pri-
 apus stabat, olim feruorū cadauera portari solebāt
 sepelienda, vbi quondam Thermæ Traianę, & do-
 mus Crescentiæ. *angustis cellis*. vilissimis tuguriis:
arca. loculis. *commune sepul.* à puteis fossis ad se-
 peliēda cadauera pauperum, locus dictus est Pu-
 ticuli. hic etiam erant publicæ vstrinx. *Pantolabū*
f. N. n. Mallius Pantolabus scurra, & Cassius No-
 mentanus nepos, cū omnia bona sua comissan-
 do vorassent, ita vt priuata sepulcra habere nō pos-
 sent, in Esquilij publicis sepulti sunt extra portā
 in qua est seistorium. Mallius autē Pantolabus di-
 ctus est, quod ab omnibus acciperet, postquā sua
 omnia comedisset, erat enim sua scurrilitate mul-
 tis familiaris. Cassius vocatus est Nomentanus à
 Nomento oppido, & propter vitam prodigā, eum
 nepotem nominavit Horatius, etiāq; sæpius me-
 minit. *mille pedes in fronte*. in latitudine. *in agrū*.
 in longitudinem. solebat autem priuatis monu-
 mentis præponi cippus eique inscribi, Hoc monu-
 mentum heredes non sequitur: vel hi characteres,
 H. M. H. N. S. notari. *cippus*. lapis in agro ere-
 ctus, in quo voluntas testatoris, & ea essent iocifā,
 quæ agri modum & finis ex viroque spatio desig-
 nabant. *dabāt*. da: os demonstrabat, seu significabat.

monumentum

monumentum non sequeretur. monumentum est casus nominatum, hoc est, ne heredes haberent ali- quod ius ad occupandum illud spatium mille pe- dum & trecentorum, ut cadauera sua in eum locum inferrentur. *nunc licet Es.* quia in Esquilis Me- cenas domum extruxit, eiq; addidit amœnos hor- tos, perditis prius & lubricis sepulcris. *aggere in ap.* in colle aperto, & egregis ædibus ornatu, quo. in quo. *tristes. ἄλλοις,* scilicet homines, quia paullo ante hunc locum fuissent intuiti ossibus ca- dauera album & squalidum. *cum mihi non tam.* sensus est: Ego noui horti sum factus cultus, vt ter- ream fures & feras: sed hi mihi non exhibent tan- tum laboris & molestiæ, quantum mulieres vene- ficæ. *fures.* propter fructus horti. *fera.* propter cadauera mortuorum, quæ ad eum locum concur- rere solebant, ad ea laceranda & voranda. *sueta.* trisyllabum per diæresin. *carminibus.* incantatio- nibus. *versant.* mutant, vexant, exagitant. *has.* sagas. *simul ac.* postquam, mox vt. *vaga luna.* quia magis vagatur quam ceteri planetæ, nunc versus Arcton, nunc versus Australem plagam. vt Maro, hic canit errantem Lunam Solisq; labores. *protulit os.* Virg. exulit os sacrum cælo. *vidi ego- mer.* quasi dicat, & vt melius mihi credas, ecce no- minatim tibi duas recito, quas egomet vidi. habet hi versus aliquid tragicæ descriptionis, vt illi Virg. Vidi egomet duo de numero cum corpora nostro pressa manu magna medio respiciens in antro frangeret ad saxu. *Canidiam.* pro Gratidia Nea- politana vnguentaria, quam semper carpit vt ve- neficam, maxime in 5. & 17. Epodo. *passo.* sparso & diffuente. *Sagana maio.* hæc Sagana libera fuisse dicitur Pomponij Senatoris, qui à Trium- uiris est proscriptus. habuit autem sororem se na- tu minorem, iccirco hic maior dicitur. *scalpere.* effodere. *pullam diuell.* nigrâ & ad maleficia per- tinentem dilacerare dentibus: nam mordicus ad- uerbium est à mordendo, vt radicitus. *manes ani- mas. ἑκείνων,* quasi diceret manes mortuorum. *elicerent.* euocarent. *lanæa. ὅς effig. erat.* hoc est, duæ erant effigies, una lanæa, & altera cerea. *com- pegeret.* caderet, verberaret, consumeret. *cereæ supp. st.* id est, stabat cerea ante lanæam imaginem, quasi daura pœnas. *seruilibus modis.* grauissimis verberibus & flagris. *serpentis.* ordo est, videres serpentis atque canes infernas errare. *canes.* fur- rias, quæ sunt canes Iouis infernalis. *luc.* factis scilicet, *ne foret.* ridens se dicit lucem lauisse post magna sepulcra, ne rectis esset eorum quæ facie- bant hæc veneficæ. *mentior atq. f.* hoc est, si quid mentior, hæc pœna sequatur mendaciū. *merdis cap. in.* Synecdochicò, hoc est, caput meum inquie- tur merdis albis, hoc est, quæ caput meū abscideret

faciant. *Iulius & fra.* Pediatius eques Romanus patrimonio còluto se prostituit: quare Horatius mutato genere Pediatia nominauit propter mol- litiem. *fragilis.* mollis & lubricus. *furq. Vorant.* aiunt Voranū Q. Luctatij Catuli libertum fuisse adeo furacem, vt nummos subreptos à nummulario in calceos demiserit: à quo cum deprehensus esset, quidâ subridens, bellè, inquit, si te nō *ἐξελα- τίνοι*, hoc est, veberibus, tanquā as, recudar, ailu- dens ad calceos. *alterna.* alternatim. *triste.* lugubre & metuendum. *acutum.* tenue, subtile, quia sine corpore emittebantur voces. *utq. lupi b.* quo modo *ἡ ἡγὼν*, quid memorem. *varia.* maculosa. *ima- gine cerea.* Hypermeter verius, qualis est hic Ho- meri, *κέντρος ἰππὸ δαμόν,* & *πὺ δὲ ἀγὰδὸς πηδὸν ἰουκίαι* sic & Virg. hæc finis sandi folio cum Iuppiter au- reo. & alibi, iamq. iter emensi turreis & tecta La- tinorum. *largior at. ig. ἡ ἡγὼν*, quid memorem, vt, id est, quo pacto largior ariserit ignis, &c. *& vt non t. v.* τὸ ἰμπεριόρην, ipsius Priapi: Quid memo- rem quo modo ego testis non inultus horruerim, hoc est, horrore molestus eis fuerim, & intertur- bauerim voces & facta illarum duarum furiarum. *disposita.* diiuncta cum sonitu. explosum dicitur, quod est eiectum. Tull. Quidā Aristonis & Pyr- rhonis & Herilli iam pridem explosa sententia est, 1. offic. sed dispositum dicitur, quod est cum impe- tu eiectum. *pepedi. ἀνὶ πεπδο.* ego ficus, hoc est, ex ficu factus Priapus pepedi distilla nate. *currere.* currebant. *Canidia d. a. Sa.* locatur in Canidiam, quod edentula videretur dentibus insitis & alienis. *caliendum.* peplū capitis, aut crinis suppositicius, seu capillameutum, aut galericulum, capitivæ or- namentum. Caliendū meminit & Varo in eo li- bro qui inscribitur Virgula diuina, dicēs: Ego nūc postulo Agamemnona in eum, tantis cothurnis ac- cipit Critona caliendum. *incantata.* aut nondū cantata, aut valde. *vincula.* amoris, licia ex diuersis coloribus, quibus menteis hominum vinciebant.

C R V Q V I V S.

HÆc Satyra perpetua est proloporœia: vt Equum yemenensis exaggeret veneficarum Canidiæ & Saganæ maleficia, fingit Horatius Pri- apum Deum suæ narrationis oculatum testem, quò referenti ea quæ nūquam dimotis oculis in- pexer- rat, maior fides habeatur: atque, vt lepid ora sint, magisq. recreent lectoris animū, nō tenuit Pri- ap⁹ pœnas dare mēdaciū, ridiculè admodū *ἰππὸ δαμόν*, quo pacto claro ventris crepitu se de veneficiis mo- lestus vltus esset, horrore q. eis in cussio, in urbem fu- gauit. olim *truncatam.* Exorditur Priapus nar- rationē à sua materia, nempe ficu, quod hoc lignū molliū ei esset ab antiquitate dedicatū, pro sua fra- gilitate & inanimatitate. Arnobius h. 5. c. 16. extra gēcia

mediam in *τῷ* nepotis, productam, ei respondere quis possit, hoc vsu potius & ignoratione factum quam artis & etymologiæ cognitione. quod & in infinitis alijs liceret ostendere, si res ipsa postularer. nec enim vulpes, quasi volupes, teste Varrone, habet vulpides. *nulle pedes in fronte*. olim vbi corpus, iniecta in os mortui gleba, crematū & sepulcrū erat, ibi sepulchrū esse, & locus religioni teneri incipiebat, vt scribit Ci. 2. de legib. nō item si in os defuncti gleba iniecta non fuisset: neq; torus ipse fundus pro latitudine sua & longitudine, in quo sepulcrum erat, religiosus habebatur, sed is tantū locus qui sepulcrū dicebatur. Itaq; intra maceriā sepulcrorum hortis vel cultus ceteris in circuitu loca pura seruata emtorem sequebantur vel hæredem, si nihil nominatū vel venditor vel testator excepisset: ea de causa monumentorū locus designari, spatiumq; in agro determinari, cippisque inscribi solebat, quantū religioni cederet. *aggers*. agger pro colle Esquilino. *aprico*. apricus locus dicitur esse, sole vadique illustratus, quasi apericus seu apertus, *ἰνύλιος*. huic contrarius est opacus, & vmbrosus. *spatiari*. *περπατῶν*, deambulare. *modo*. antequā subritis sepulcretis, ædibus Mæcenatis hortisq; exornaretur. *tristes*. *ἰνύλιος*; ad hoc spectaculum, mortis reminiscens, animo consternatus: horrent enim omnes homines ad mortis memoriam, cum tamē sit inuitabilis, vt ait Metrodorus, *πρὸς ἑαυτὸν ἅπαντες ἀσφαλῆως περιπατῶν χάριν δι τὸ θανάτου πάντες ἀνθρώποι πόλιν ἀνέχοντες οὐκ ἔχοντες*, hoc est, aduersus alia quidem, munimenta parari possunt, quod verō ad mortem attinet, omnes homines ciuitatem immunitā habitamus. *cum mihi*. *custodire* ad expositionem sui muneris de custodiendis hortis, conquerens sibi multo molestiores esse sagas in ossibus & herbis colligendis, ad homines incantamenti vinciendos, quā fures, feras & aueis. *non tantum*. tantum & quantū pro tam & quā. *carminibus q. v. atque venenis*. carminibus veneficis, quæ sunt incantamenta veneficarum. *vaga luna*. *ἀστὴρ τῷ ἀνθρώπῳ ἐν νύκτι*, noctiuaga. noctis descriptio hæc est. *simul ac vaga*. hoc est, eam iam nox esset. *herbasq; nocentes*. & sepulcris natas, quasi manibus sacras, & iccirco ad futura veneficia potentiores, qualis est mēta, ea namq; Platonis pellex fuisse, & à Proserpina concepta esse dicitur, posteaq; in herbam sui nominis conuersa, vt in Commentarijs Nicædri traditur. *vidi egomet*. *ἀπὸφαντος ἐμφάνη*; à sua persona: commemorat eam fixis sese oculis intuitum esse veneficarū apparatam, ad manes eliciendos, nigram pallam, pedes nudos, capillum passum Canidiz, vlulare cum Sagana, pallorem vtriusq; agnam pullā dentibus descriptā, cruorem agnæ in fossam confusum, &c.

ad veneficiorū conficiendorū superstitionem spectantia. *pedibus nudis*. Proserpinæ sacrificia, ex præcepto Pythagoræ, qui nudis pedibus adorandū sacrificandūmq; censuit, quod etiam à triumphalibus viris in ornatu triumphi obseruatum est, qui nudis pedibus ad rem diuinam accedebant. *nigra suc. v. a.* nigra & furua omnia diis inferis sacra, sicut paullo post dicit agnam pullam dentibus sagarum dilaceratam. *succinctam*, in eadem significatione scribit Epodo 5. Saganā expeditā in parandis magicis sacrificiis. *passosq; capillo*. in comito & inornato capite, quale caput ei fuisse scribit 5. Epod. sic Ouid. pallis Medea capillis. *vlulantem*. Vlulare propriè & canum & furiarum, inquit Seruius: sed & auius datur infelicis ominis, buboni, noctuæ. *pullam d. mor. ag.* exprimit hostiæ mactationē, Proserpinæ propitiandæ gratia, cui sacra erat agna pulla, quæ & Tempestati deæ immolari erat solita, vt Epodo 10. notatum est. Virg. 3. Aeneid nigra hie mi pecudem. *cruor in fossam conf.* hæc est immolatio, nempe spirantē cruorem in effosam terram mittere ad inferos: euocandos, vt apud Ouid. haud procul egesta scrobibus tellure duabus sacra facit. *lanæa & effig.* *ὄνυχος* est, quia est ordo confusor, alicuius incontinuitatis vitandæ causa. ordo est, erat lanæa effigies, & altera cetera. sic & post paullo. *serpentes atq; vid.* pro, videres serpentes errare, atque infernas canes. Donatus huiusmodi orationem interpretatur hyperbaton obsecrū & ex omni parte confusum. *lanæa & effig.* Lanæa olim in nuptiis & lacris erant admodum religiosa: in nuptijs quidē, sponsus ianuam futurarū edium magno apparatu lanæa cingit & coronat, posteaq; lanæis vittis ornatos à noua nupta iubet attingi, oleoque & adipe suillo iungi, contra amatores maleficia. In sacris autem, Varrone teste, victimarum insulæ erant lanææ, & pilea sacerdotū lanææ, in quibus posita virgæ oleaginæ summum lanæa etiam tegebantur: & si per ætrem pilea sacerdotis non gestarent, filo lanæo capita religabant, quia nudo eos capite incedere nefas erat. hinc flamines dicti, quasi filamines: A flamine autem Diali, & rege sacrorum pontifices lanæas poscebant, vt scribit Ouid. 2. Faistorum, Pontifices à rege petunt & flamine lanas. eāq; ad imagines lanæas conficiendas tam muliebres quā virileis, quæ festis compitalibustor numero in vicis & compitis suspendebantur, quot liberos homines saluos esse, manesque eis parcere precabantur. pro seruis autē offerebātur pileæ lanææ. vide Festū in voce Lanææ. itaq; in his sacris Canidiz quæ Cocytia dicebantur, fingit adesse simulacrum alterū laneum, & alterum cereum: laneum quidē (vt hariolor) vt liberet ab alterius sagæ carminibus sibi causū caput; cereū verō, vt perdat eum

quem inestabatur, aut sui amore ardere fureréq;
facias: cuius causa nocturna hæc sacra erant instituta: huiuscemodi certè Canidia, maleficiū suprà
in Epodis conqueritur Horatius se expertum esse.
maior lanæa, potentior, ut quæ erat pro Canidia.
pænis, carminibus viciēsetur cercam, *cerca*, quæ
referebat eum à quo contenta erat Canidia, *seruili-
bus*, & stabat, ut iam peritura, seruilibus modis,
hoc est, miserabiliter: accedunt hæc ad ius antiquū,
quando potestas erat dominis in seruis ad necem
vlq; læuire. *Hecaten v. a.* Proserpinam, quæ He-
cate nominata est, vel quod centū victimis est pla-
canda, vel quod centum annos errare faciat insep-
ultos. ea autem præcipue ob hanc causam hie in-
uocatur ut sagis, quod (ut scribit Phormutus) *αἰσχρο-
αντιδότης* (his Pharmaciai σωτηρεῖν, hoc est, fingi-
tur veneficis operam dare. Eam autē venefici eli-
ciunt susurro magico cinibus comitantibus. Tres
autē dij magici seu inferi, Pluto, Proserpina & He-
cate, *altera Tiphpho*. Tiphphone vna est ex tribus
Furiis, *Διὸς τῆς τῶα*, punio, & *Φόβου*, id est, cædes; ea e-
nim est quæ cædes vlciscitur. *infernas err. ca.* Furias,
quas Lucan. li. 6. nominat Stygias canes. *Lunamq;
rubentem*, ad maiorem, putā, detestationem vene-
ficarū, quod ne luna quidē, quā peculiariter etiam
inuocare solebant, earū ferre posset veneficia, & ic-
circo latebant post magna sepulcra. *mentior at si q.*
occupatio mendacij facitissima, qua, velut aliud a-
gens, notat acriter Romanos quo dā. *merdis caput*.
statuit ipse Deus sibi pœnā mendacij *ὑποφρονέας*.
singula q. m. transitio cum enumeratione eorū quæ
peractis sacris egerint veneficæ. *resonarent t. e. a.*
emitterent vocem triste et acutā, & tenuissimis
sibilis susurrūque parem. *utq. lupi barbam*, rictus
lupi facit ad veneficia pellenda, iccirco solet fori-
bus villarum affigi, ne quid depereat, neue fasci-
natio sagarū irrepāt in domum. *largior ars, ig.* pro-
pter liquefcentem ceream imaginē in eius suppli-
cium & perniciem, quem execrabantur. Sic Ouid.
deuouet absenteis, simulacraq; circa fingit, & mi-
serum tenuis in iecur vrget acus. *diffissa nate p.* al-
ludit ad fragilitatem ligni, quod dum frangitur,
præter alia ligna clarè sonat. *caliendrum*. *κρητὶς*,
siue *κρητὶς* *ελεον*, reticulum, capitis operimentū simi-
le incerniculo ex lana vel lino, *περὶ δόλον π. κ. φα-
λῆς*, vel *καλὴν ὀργῆν*, id est, redimiculum capitis, *δὲ
τῶν κρητὶν ὀργῶν*.

ECLOGA IX.

ἐπαγόμενος.

IBAM fortè via sacra, sicut incus est mos,
Nescio quid medians nugarum, & totus in illis.
Accurrit quidam notus mihi nomine tantum,

Arreptaq; manu, quid agis, dulcis sume, rerum?
Suauiter, ut nunc est, inquit: & cupio omnia, qua 5
Cū affectaretur: nunquid vū? occupo. at ille, (vū.
Nos, inquit: docti sumus. hic ego: plura
Hoc, inquam, mihi eris, miserè discedere quatēs,
Ire modò ocyus: interdum consistere: in autem
Dicere nescio quid puto. cū sudor ad imos 10
Manaret talos, ô te, Bollane, cerebri
Felicem, aiebam tacitus. cū quidlibet ille
Garreret: vicos, urbem laudaret, ut illi
Nūl respondebam: miserè cupis, inquit, abire,
Iam dudum video: sed nil agis: vsque tenebo: (te 15
Persequar. hinc quò nunc iter est tibi? nil opus est
Circumagi: quendā volo visere, non tibi notū.
Trās Tiberim lōge cubat: is prope Casarū hortos.
Nū habeo, quod agā: & nō sum piger: vsq; sequar
Demitto auriculas, ut iniqua mentis asellus, (te. 20
Cū grauius dorso subiit onus. incipit ille.
Si bene me noui, non viscum plura amicū,
Nō Variū facies. nam quis me scribere plareis,
Aut citius possit versus? quis membra mouere
Mollis: inuideat quod & Hermogenes, ego cāto. 25
Interpellandi locus hic erat. est tibi mater,
Cognati, queis te saluo est opus: haud mihi quis-
Omneis cōposui. felices nunc ego resto. (quam.
Confice. namque instat fatum mihi triste, Sabella
Quod puero cecinit, diuina mota anus vrna. 30
Hūc neq. dira venena, nec hosticus auferet ensis,
Nec laterum dolor, aut suffus, nec tarda podagra:
Garrulus hunc quādo consumet cunq; loquaceū,
Si sapiat, vitet, simulatq; adoleuerit ætas.
Ventum erat ad Vestæ, quarta iam parte diei 35
Præterita: & casu tunc respondere vadato
Debebat: quod nī fecisset, perdere litem.
Si me amas, inquit, paulum hic ades. intereā, si
Aut valeo stare, aut noui ciuilia iura: (inquit:
Et propero, quò scis. dubius sum, quid faciam, 40
Tēne relinquam, an rem. me sodes. non faciā, ille:
Et præcedere cepit. ego, ut contendere durum est
Cum victore, sequor. Mæcenas quo modo tecum?
Hinc repetit. paucorū hominum, & mentis bene
Nemo dexterius fortuna est vsus haberes (sana. 45
Magnum adiutorem, posset qui ferre secundas.
Hunc hominem velles si trada. dispeream, nī
Sum-

- Summasse omneis. Non isto vinum illic, Quo tu rere, modo domus hac nec purior vlla est;*
 50 *Nec magis his aliena malis. nil mi officit unquam, Distior hic, aut est quia doctior est locus vnicuique suus. magnū narras, vix credibile. atqui Sic habet. accendis, quare cupiam magis illi Proximus esse. velis tantūmodo: quæ tua virtus,*
 55 *Expugnabis. & est qui vinci possit: eoque Difficilem aditus primos habet. haud mihi deero: Muneribus seruos corrumpam: non; hodie si Exclusum fuero, distisam: tempora queram; Occurrat in trinijs: deducam. Nil sine magno*
 60 *Vita labore dedit mortalibus. hæc dum agis: ecce Fuscus Aristius occurrit mihi carus, & illum Qui pulchrè nosset. consistimus; vnde venis? & Quò tendis? rogat: & respondet. vellere cœpi: Et prensare manu lentissima brachia, nutans,*
 65 *Distorquens oculos, vt me eriperet, malè falsus Ridens dissimulare. meum iecur vrere bilis. Certe nescio quid secerò velle loqui te Aiebas, mecum. Memini bene: sed meliori Tempore dicam: hodie tricesima sabbata. viui tu*
 70 *Curtius Iudæu oppedere? nulla mihi, inquam, Religio est. At mi. sum paullo infirmior; vnus Multorum: ignosces: aliàs loquar. Hunc cine solē Tam nigriū surrexe mihi? fugit improbus, ac me Sub cultro linquit. casu venit obuius illi*
 75 *Aduersarius: & quò tu turpissime? magna Exclamat voce: & licet antestari? ego verò Oppono auriculam: rapit in ius. clamor viringæ; Vndique concursus: sic me seruauit Apollo.*

COMMENTATOR.

Eκλογὴ πρὸς ἱππαρχὸν καὶ ἱπποκράτην τὸν Ὀρεῖ-
 ποιν: refert enim se via sacra incedentē in ho-
 minem molestum & garrulum incidisse, neq; se ab
 eo auelli potuisse, nisi ad ierlarius superuenisset,
 qui ab eo vadatus erat. Totum autē hunc sermo-
 nē δευκαπικῆ χάρεος ἡμέρας alterno sermone variat:
nugaturum. verluum. sic verecundē Poëtæ nugas, &
 risus suos solent appellare versiculos. *in illis*. nugis.
uomine tantum. cuius nihil aliud præ: et nomē no-
 ueram. *arreptaq; m. supp. ait. quid agis*. ordo est,
 quid rerum agis, o dulcissime. *suauiter*. ago. *cupio*
p. q. opto tibi, vt omnia proueniant ex sententia.
accipio. psequenio illum, rogans, nunquid vis aliud?

noris nos? scis ne nos etiam esse doctos? hic ego. tunc
 ego, inquam, quia doctus es, ideo nobis magis ve-
 nerandus, & pius habendus. *miserè*. multum. sic
 dicitur miserè amare, qui vehementer amat *dice-*
dere. ab illo. *ire*. ibam aliquando celerius. *consiste-*
ro. consilebam. *dicere*. dicebam puero meo. *cum*
sudor ad. quādo ex tædio & molestia deflueret su-
 dor ad imos pedes, cū sudarem præ angustia ani-
 mi. *aiebam taci*. dicebam intra me, Bolanum esse
 felicem, qui ἐξυπολας nullius ineptias ferebat, sed
 statim, vel in faciem quemuis reprehendebat, vei-
 de eo quid sentiret, non dissimulatē dicebat. *vt illi*
n. r. postquam illi nil respondebam. *video*. intelli-
 go. *nil agis*. non recedes à me, semper te sequar.
hinc quo nunc. quò nunc is ex hoc loco? *nil opus est*.
 nō opus est te mecum huc & illuc circumducere aliàs,
 circummagi est circumueniri, decipi, falli, illudi, cu-
 bat. *agrotat, læquet, iacet. nil habeo q. a.* verba hæc
 sunt garruli. sum otiosus. *non sum p.* libenter am-
 bulo. *demitto auri*. metaphora à brutis, nam lassus
 asinis vel equis pendente aures. sic Horatio de fati-
 gatus est animus propter nimiam garrulitatē. *subijr.*
 portat, cū dorso imponitur. *si bene me noui*. si sa-
 tis scietus sum sciētia mea, scio quòd plus mihi de-
 feres, quàm Visco, aut Vario. Viscus & Varius ami-
 ci Virgilij & Horatij, diserti fuere illo tēpore Poë-
 tæ. *quis scribere*. mirè ostendit molestiam garruli.
quis membra m. quis gesticulari & saltare possit fa-
 cilius quàm ego? *inuideat q. e.* tam bene canto, vt
 Hermogeas mihi possit inuidere. Elegāter ostē-
 dit Horatius, hunc garrulum etiam esse arrogan-
 tem. *interpellandi*. verba Horatij. interrompendi
 sermonem, & illum interrogandi tempus erat. *quis*
te sol. quibus necessaria est tua salus? *haud mihi*.
 garrulus. neminem habeo. *composui*. in vnus cō-
 didi & sepelii. *felices*. Horatius inquit. felices sunt
 illi, quia te carent. *nunc ego r.* vt me etiam occidas.
confice. interdice. *puero*. mihi. *diuina*. sortilega. *mo-*
ta. commota, dixit mihi immiacre miserū fatum
 ex vrna diuina, cū adhuc puer essem. *hunc neq. d.*
v. verba sunt anus varicinantis de morte Horatij
 per sortis vrna educas. *hosticus*. hostilis. *lacerum*
dolor. pleuritidis. *tarda p.* quæ tardos facit. *quando*
conf. cumq. tmesis, pro quādo cumque. *uentū erat*
ad V. supp. templū, scur, in Pacis, Concordiæ &c.
 vt, vbi ad Dianæ veneris. *vadato*. in iudicio ei quē
 vadatus erat, seu quem ipse vadimonio obliga-
 rat vadatus autem participium est à vador vadaris
 verbo communi. i. voco & vocor ad iudiciū. respo-
 dere ergo debebat: ei; à quo in iudiciū vocatus e-
 rat, aut, quem ipse vocasset. *quod ni faceret*. vrgen-
 ti negotio responderet. *perdere li. Kp. Kp.* debebat
hic ades. adsis mihi. verba garruli. *interream si*. Ho-
 ratij verba. *stare. i. si* habeo vires vt stem in iudicio.

& i. propero

& *propero q. f.* non oblitus erat Horatius quod dixerat, vitendum esse ægrotum, & negat se eū posse expectare. *an rem.* caulam, litem. *me fades.* me, obsecro, relinque, inquit Horatius. *nō faciam.* inquit. *ille & pra c.* Horatius. *sequor.* victorem. i. pertinacem. *Macenas q. t.* agit. *hinc repetit.* post ea verba me iute rogat. *paucorū hom.* ait Horatius. hoc est, Macenas non gaudet amicitia multorum, *nemo dexterius.* Garrul. hoc est, nemo est te felicior amicitia Mæcenatis. *haberes me ad.* haberes apud Mæcenatem qui diligenter tueretur parteis tuas, si ei me commēdare velles. *secundās.* sup. parteis. sumrum ab his trionibus. *hunc hominem.* *δυσκλινῆς* seipsum demonstrat. *tradere.* sup. ei. commendare Mæcenati. *summos.* summovisses omneis suo apud Mæcenatem loco, & primus esses. *non isto vivimus.* respondet Horat. *neq. magis his a.* invidia, similitate, insidiis, detractionibus, factionibus. *nil quis officit.* hoc est, siue ditior, siue doctior, ego ei nō inuideo. *nix credibile.* ut non sit aliqua factio in tanta domo, inquit garrulus. *velis tantummodo.* Horat. velis, inquit, tantum ei esse amicus, & facile possis impetrare, pro ea virtute quæ est in te. *atque sic habet.* respondet Horat. *accendit.* hoc dicendo multo me magis accēdis, ut cupiam ei familiaris esse ait garrul. & *est qui vinci possit.* talis est, inquit, Mæcenas, ut difficilis sit exoratu in principio, sed si sæpe instabis, parietur se vinci. huc facit illud Persij, Omne vaser vitium ridendi Flaccus amico tangit, & admissus circum præcordia ludit; nā facitissimè hic ludit garrulum. *haud mihi deero.* ait garrulus, id est, faciam diligenter quantum in me erit, ut Mæcenati sim amicus. *tempora quarā.* obsequabo opportunitatē, tempora idonea. *deducam.* domum. *Fuscus Aristius.* hic fuit Grammaticus illius temporis doctissimus, amicus & familiaris Horatij, quē fingit dissimulare se intelligere quid vellet, ut plus odiosi hominis molestia fatigaretur. *unde venis?* eleganter mixtū inter se & confusum sermonem interrogandi respondendiq. expressit. *rogat.* quō ego tendā, respondet. mihi interroganti unde veniret. *vellere.* vellelicare. *pressare.* stringere. *lentissima.* flexilia. ut, Quantum lenta salix inter viburnam cupressi. *nutans.* significans, innuens ut me eriperet. est autē nutare aliquid oculis nutantibus vellet demonstrare. *male salsus.* insipiens, male verbanus, & ineptus in perniciem meam. *videns dissimulare.* dissimulabat se scire quid vellet. *verere bilis.* vrebatur ira, vehementer irascebatur. *certe nescio.* hoc Horat. ad Fuscum, quærens aliquam causam, quæ se ab importuno illo homine auellat. *memini.* respondet Aristius Horatio. *tricesima sabbata.* quæ Neomenias esse dicunt, quoniā per sabbata Iudæi numeros lunareis accipiunt; Et Sabbatū magnū

in renouatione lunæ à Iudæis etiā hodie celebratur. *curtis.* recutitis. *curtos* dicitur propter viridis membri recisam pelliculā. *oppedera.* contradicere, cōtemnere, ac religionē eorum ridere, quasi cōtra pedere. *nulla mihi inquam.* i. facile eos contemno, quorū religionē non teneor. *at mihi.* hoc Fuscus dicit, neq. Horatiū cupientem ab illo molesto homine auelli, liberaret. *infirmior.* timidor, & ideo superstitiosior; metus enim & infirmitas religionem faciunt. *unus multorum.* vnus inter multos. *ignosces.* pro ignosce mihi. *hunc cume solem.* sup. metui, id est, diem tam tristē & aduerbum: cui contrarium est candidus; vt, Hūc Macrinē diem numerā meliore lapillo, qui tibi labenteis apponit candidus annos. *surrexe.* pro surrexisse, vt Virg. cum genere extinxem, pro extinxissem. *improbis.* Aristius scilicet, quod non subuenit amico. *sub culero l.* pro uerbium. i. in maxima molestia cum illo garrulo. *quod tu turpissimè.* sup. pergis? verba sunt aduersarij, *licet antestari?* i. te testem facere? Olim qui antestabatur tangens auriculam eius quem testē cupiebat, his verbis loquebatur, licet antestari? si ille respondisset, licet, per iniectionem manus ipse vadatus, quod ei nō paruisset, aduersarium suum in iudicium rapiēbat: quod si antestatus non esset, & manum vadatus inieciisset, iniuriæ reus constitui poterat. Plaut. in Persa, Satur, age, ambula in ius leno. D. quid me in ius vocas? Sat. illic dicam apud prætorem, sed ego in ius voco. D. nōnne antestaris? Sa. tuā ego caulā, carnufex, cuiquam mortali libero aureis arteram? De hac autē antestatione lege duodecim Tabul. his verbis cautum est: Si vis vocationi suat, testamini. igitur em capiro antestari. *oppono auric.* id est, concedo, ut ille antestaretur, & præbeo ei auriculam. *sic me seruauit Apollo.* sic euasi garrulum. alludit ad illud Homeri *Ἰλιάδ. α. 7. δ' ἐκίρπηκεν Ἀπόλλων, ῥήϊα μάλ' ὤπ' ἱπὸς, ἐκάλονψεν δ' ἀρτίειν πωλῆν*, hoc est, hunc autē eripuit Apollo valde facile, ut Deus, multa autem caligine obtexit.

C R V. Q V. I V S.

Q V A N T V M decesserit humaniori litteraturæ per corruptores optimorū scriptorū, nemo vnquam pro dignitate, & ut res ipsa postulat, dicere poterit. Quid enim aut dici aut fingi potest ineptius, quid absurdius, quā id quod à Pseudacronē in hac Ecloga traditū est, Horatiū, putā, agere de Epagomeno quodā sic nominato? cum Græca illa dictio nō personam aliquam, sed argumentū Poëmaris huius planē denoter; est enim *ἐπαγόμενος* & *ἐπιφερόμενος*, qui aliquem renitentē, & quasi vincitum, secum trahit: cuiuscemodi hominem sibi in via sacra obuiam factū, ut molestē tulit Horatius, ita se per Apollinem ab eo liberatū fuisse magnèpere gaudet;

pere gaudet, erat enim metu propè consternatus, ne, quod sibi puero fuerat à Sabella fatatum, nunc foret enecandus audiendi garruli fastidio: nulla enim opera, nullo studio, nulla denique contentione videbat se euadere posse, ut non subsequeretur hunc Pseudacronis *παγώδην*, stulta loquacitate *ῥηναίως*, nisi *ἀλτὴν αὐτοῦ* beneficio præstenti neci fuisset ereptus. *Ibam fortè v. s.* exorditur Horatius ab ea consuetudine, quæ sibi cum studiosis omnibus ferè peculiaris est, quibus vbi licet à re publica, & rebus grauioribus ferari, prima cura est, & propè vnica, vt secum meditentur, quæ vel cum amicis & familiaribus aliquando iucundè communicent, vel scripro euulgent: quique cum P. illo Scipione, numquàm minus oriosi, vel soli, quàm cum in otio soli existere videntur. *sacra via.* viam, inquit Festus, quidā putant dictam esse sacrā, quòd coitinere vrantur sacerdotes Idulium sacrorū cōficiendorū causa. Idulia autè sacra ea sunt, quorū meminit Varro de ling. Lar. lib. 4. iniquens, Cerionensis à Carinarū iunctu dictus. Carinæ postea Cerionia, quòd hinc oritur caput sacræ viæ, à Strieniz sacello, quæ pertinet ad arcē, qua sacra quotquot mensibus feruntur in arcem, &c. Quotquot enim Idibus mactabatur agna Ioui quæ Idulis dicebatur; hinc Idulia sacra, vt canit Ouid. Idibus alba Ioui grandior agna cadit. *nugariū.* nugæ sunt ioci & sales, nunc faceti & vrbani, nunc amariore & mordaciorē. sic & Catullus & Martialis sua Poëmata nugæ appellant. *Et totus in illis.* sic habet codex Mart. ceteri verò sine coniunctione expressa. *totus in illis.* videtur exprimere velle phrasim illam Græcā Polybio valdè familiarem: *ὅλος ἐν πᾶσι λέ.* ait enim li. 5. τὸ δ' ὅλος αὐτῆς λέ. καὶ τὸ πᾶσι ἀπὸ αὐτῆς. Deinde li. 3. πᾶσι τὸ βάλλειν καὶ τὸ διανοῖν αὐτοῦ ὅλος καὶ πᾶσι λέ. cum tamen Latine aliud sit dicere, aliquid omni studio conari, curatēq;, & totum in eo curando esse, vt alibi præterea dicit Horatius. & totus in hoc sum. *accurrit q.* ea est lectio omnium scriptorū, nō etiā, occurrit, vt habet vulgata. *arripere q. manu.* manū arripere est auctoritatis indicium, quod Cic. pro Murena expressit, iniquens: Quare cum ista sis auctoritate, non debes M. Caro arripere maledictū ex triuio, &c. ex verbis enim Horatij cognitu est facile, hunc fuisse Senatorij vel equestris ordinis hominē: inter æquales enim pertinet, dare manū, porrigere manum; deinde, capere a. capere, præstare manū, iungere destras. *quid agis d. τί πράττεις,* qui vales? Græca dictio: quemadmodū dicimus, *τὸ σε εἶπαι,* quando bonā alicui valetudinē precamur. *suauius.* *ἐν πρᾶσι.* bene ago, rectè valeo. *ut nunc est.* pro rerū statu, *ὡς ἐστίν,* *ὡς ἐστὶν ἡ ἀλτὴν.* cupio omnia bene præcādi formula. *cum affectaretur.* cū à latere

meo nō discederet, me, quocūq; irem comitando, vel me relincente, *ἵπαι μοι παρακολούθουν.* Affectari autè, Valla teste, l. 5. est comitari præstare, per vrbe præcipue. *numquid vis?* Valedicendi formula. Terent. in Eunuch: Rogo numquid velis? rectè, inquit, ab eo, *occupo.* præuenio illum his verbis, numquid vis? hoc est, nō expecto mihi dum prius valedicat, sed cupiens ab eo liberari, precor eo dicto, numquid vis? abeundi licet etiā. *noris nos.* initium molestæ loquacitatis. *noris nos.* sensus est, volo vt noris nos, quia docti sumus; debet enim secunda persona τὸ vis, repeti in prima, aut poterit τὸ noris, esse modi potentialis, pro nosse debes. ambit autè à sua doctrina familiaritatē & amicitia Horatij. *hic ego.* applaudit Horat. homini stolido, simulatq; eū sibi eō cariorē fore, quòd est doctiori iuxta illud, *ὁ μῦθος ἐπὶ αὐτῷ φίλον.* *misere d. q.* misere, inquit Sosipater, vt sit miseratione dignu. Terent. in Eunuch: Quā oculos terendo misere. &c. *cum sudor.* *ὑπερβολή,* pro vehementi angore, & animi molestia. *ō te Bollane.* interpretatur Commēt. & a'ij, felicem cerebri hic esse Bolanum, hoc est, cerebrōsum; *ὀξύχολος,* irasci facilem: Ego potius contrā crediderim ieiicem cerebri merito dici *βρογδύχολος,* ad iram tardum, & *ὑπομνηστικὸς τοῖς τοῖς φρονήμασι,* tolerantē loquacitatis; hoc enim est fortis animi & modesti patienter audire & pro tempore dissimulare: quod cum non nisi difficulter facere posset Horat. *ὀξύχολος* ipse, optat sibi dari cerebrum Bolani τὸ *καρτερον;* nam quæ tandem felicitas & laus est, in o. quæ non potius in viro summa turpitudine, faciliē indignari? τὸ *ὑπομνηστικὸς τοῖς τοῖς φρονήμασι,* i. hoc quidem serinum est, aliud autè naturæ placidē. *cerebri felicem.* Felix autè cerebri dicitur ea ratione, qua Virgilio 4. Aeneid. quos illi læta laborū ipsa suis quondā manibus Sidonia Dido fecerat, *καὶ τὸ δὲ καὶ αὐτῶν αὐτῶν* causa, aut genitiuus est partis cum adiectiuo laudis. *garrirer.* *φθασαῖν,* nugaciter ineptiret. *vsq. tenebo.* te detinebo. codex. Tonf. habet, *vsque ego nam te persequar.* at vulgata lectio mihi placet magis, propter præcedens verbū, abire. *persequar* duo cod. Bland. habent, *prosequar.* quod nō minus aptum videtur; nam ferè eos prosequimur, quos comitatur & deducimus: sed fortasse, quia reluctātem sequitur, persequar, magis est appositum. *nil opus est te.* fingit Horat. multas causas, vt modestè honesteq; ab immodica futiliq; loquacitate sese eripiat, garrulūq; dimittat, in primis proponit ei molestā fore circumductionē, deinde quem visit amicū decumbentem, ei nō esse cognitū, ad quem secum addire, neq; vrbaniū esse, & parū officiosum, postremò locū esse lōginquum, vtpote, propè Iulij Cæsaris hortos, qui siti erant trans Tiberim, extra Laniculū, ad portā Portuensem. *nil habeo n. diluit*

D D

affectator

affectator causas Horatij, ne se dimittat, ab orio suo, & impigritia sectandi, laborisq. patientia. *derisio auricularum*, sunt aut iumentis, & de eo dicitur, qui deiecto est animo, & sua spe frustratur. vni autē homini natura dedit, vt ait Plin. lib. 11. ca. 37. aureis immobilis; sed eius facies, tristitia, hilaritatis, clementiæ, seueritatis est index. In equis autē & omnium iumentorum genere, auricularum testatur affectum animi: namq. auscultantibus sunt erectæ, fellis marcidæ, nutantes pavidis, subreptæ furentibus, ægris relolutæ. *iniqua mensura*, nō æquæ mentis, malē affectæ: iniqua mensura est & recalcitrola, cui contrariū est mens placida & mansueta. *subijit onus*, nullus hic est tribrachus, vt doctus quidā adnotauit, sed dactylus pes legitimus; nam verbi subijit, finit in t syncopatum, quod etiamnum sequente vocali est longū, vt scribūt prosodiographi. *incipit ille*, festiuē repetit Horatius & expolit intermissam garruli *phalaurium*: suprà enim dixit, noris nos, inquit, docti sumus. *si bene me noui*, tū si, cum res facta significatur, inquit Diomedes, finitiuū iungitur. sic garrulus, si bene me noui, hoc est, quia bene me noui: non enim dubitat, sed asserit, vt suprà, docti sumus. sic Virg. Si te fata vocant, id est, quia te fata vocant. Idem: Si poruit manē accerere coniugis Orpheus. adfirmat enim potuisse. Cic. Si illustrantur, si erumpunt omnia, id est, quia illustrantur omnia, suadet vt mutet Catilina mentem. Sic garrulus insinuas se in amicitiam Horatij, inquit, si bene me noui, id est, quia ego de mea doctrina & eruditione bene mihi conscius sum, nō dubito quin pluris me facies, quàm Viscum & Varium, vbi nos noueris: sese aliquem credens, vt ait Pers. *nam quis me*, ostentat se à pericia scribendi carminis & facilitate. *quis membra*, à decoro & molli motu in recitandis suis versibus, cuiuscemodi nimis effeminatam mollitiem insectatur Persius Satyra 1. inquit, hic aliquis cui circum humeros hyacinthina læna est, rancidulum quiddā balba de nare locutus Phyllidas Hypsipylas vatū & plorabile si quid, eliquat, & tenero supplantat verba, palato, &c. Idem paullo post: Quidnam igitur tenerū & laxa ceruice legēdum? de tali motu corporis & gestu existimo hic venditare se garrulum, necnō eo qui à rhetoribus pronupciatori ascribitur. Si quis autē membra mouere, malit esse, saltare, non relictabor. *inuideat quod &*, ab arte cantandi. *interpellandi l. h.* lepida ad discutiendū tedium, & opportuna interruptio vanæ ostentationis, quæ tam grata erat & Horatio iucunda, *ὡς ἂν ὄν τις λέγει μύθον, καὶ ἴσως τὰ ὅσα κινῇ*. hoc est, quàm si quis aliū narret fabulam, isque aureis moueat. Itaque vt ab instituta sui prædicatione garrulum diuerteret, quæ se timebat enescere

dum, pronatura philatorum, qui de se dicendi finem facere nesciunt, Horatius ridiculē *ὡς ἂν ὄν τις λέγει μύθον* *παρὰ τὸν περὶ τὸ κρήνημα*, hoc est ab aliis digreditur ad cepas, nimirū ab infacta laude garruli, ad interrogationē stulto homine dignā. *quis te fecit*, codex vnus Bland. habet quibus est te saluo opus. *omne uis composui*, sepeliui. sic Tacitus alibi: Pitonem Vrania vxor, ac frater Scribonianus, T. Iunium Crispina filia composuere. *felices*, felices beati sunt, iuxta illud, diciq. beatus ante obitū nemo supremāq. funera debet. aut felices, quod à tua insulsiſſima garrulitate iam sunt liberati mortis beneficio. *diuina mora anus vrna*, aut hic est Synchysis, aut hoc hemistichium hoc modo legendum est, *mora diuina anus vrna*: namq. vrna non nisi improprie diuina dici potest, anus verò propriissime à diuinatione. sic Ecloga sexta, assisto diuinis. præterea in scriptis cod. Blād. inuenio suprà diuina, scriptum, sortilega, quod haud dubiē nō vrna, sed anui cōuenit, cuius est & vrnam mouere, & sorte educere. sic ait lib. 2. ode 3. omnia uerfat vrna, ferius, ocyus fors exitura, Iterum ode 1: lib. 3. omne capax mouet vrna nomē. Virg. lib. Aeneid. 6. Quæſitor Minos vrnam mouet. *aut tussis*: hinc promanat Celsi tertia tabis species longē periculolissima, quæ *phibis* nominatur, oriturq; ex perpetua distillatione in pulmōnem, vnde nascitur eius exulceratio curata difficillima. legito C. Celsum lib. 3. cap. 2. 3. *quando cōsumet curaq.* vera tmeſis est, vt habet Comment. dictionis quandoq. hoc est, aliquando, sed per epenthesin *vrna*, metri causā, meo quidē iudicio: si quis autem quid nouit rectius iis, cādīdus impertiatur, aut nobiscū sentiat. *ad Vestæ*, ædem, quæ erat ad cliuū Capitolinum, vt scribit Varro li. 5. inter Palatium & Capitolium, teste Felto, non etiam ad templū Vestæ, quod extra Romam quadratam ad Tiberim à Numa dicebatur exædificatum. legito Marlianū de situ vrbs Romæ, lib. 3. ca. 16. *quarta iam p. d. p.* hoc est, hora diei tertia, quia in foro causæ agi cōperat, iuxta illud Epigrammatophori, Prima salutaris arq; altera detinet hora, exercet raucos tertia caudicos, in quintam varios exercet Roma labores, sexta quies lassis, septima finis erit, &c. *vadato*, eiq. quem vadimonio obstringerat: est autem vadimonium sponsio sistendi in iudicio: vas dictus est qui pro altero vadimonium promittebat. Vide adnotationes Budęi in Pandectas. *si me amas, inquit*, codex Diuęi, sine vlla litura habet, si tu me, inquit, amas. Verū in ea lectio suppositicia sit, nō ausim dicere; certē alia videtur Horaciana ad imitationē Græcorum, quibus frequens est vocalem naturā longā, vel diphthongō ante aliam corripere etiam nō cliām: cuius rei apud Poetas Græcos exempla passim.

passim sunt obuia. *aut valeo stare.* supp. pro aliquo, id est, alicui patrocinari, cauamq. eius tutari instar caudici. Comment. & alij interpretantur stare, validis pedibus esse, ad diu coram prætore standum: quod quidē per me licet, nec ineptū iudico: sic enim & Lampridius in Alexādro, Postmeridianis horis subscriptioni & lectioni epistolā semper dedit operam, ita vt ab epistolis, à libellis, à memoria semper assisterent, nonnumquam etiam si stare per valerudinem non possent, sederent, &c. *sequor.* non concerto, *συμφεροναι ἑνὶ τῷ, συγχωρῶ,* attentior, concedo, simul eo, patior me ab eo vinci, non repugno. *Macenas quomodo.* hætenus nugatus est garrulus, & ineptis ambagibus vsus, honorisque causa visus agere cū Horatio; nunc qua gratia id fecerit aperte fateri incipit; putā, vt per Horatium fiat Mæcenati familiarior. *Macenas quomodo tecum.* agit, vivit? *paucorum hominum.* est supp. hoc est, paucos admittit, paucis vititur familiariter: nec alijs quā *mentis bene sana,* hoc est, viris bonis, *περίεργον:* cum namq; sanæ mentis appellamus qui sapiens est, nam sanitatem animorum censuerunt Philosophi positā esse in tranquillitate & constantia; in saniam autem in perturbationibus: qui morbi sunt animi. Illi itaq; sunt mentis sanæ, quorum mens nullo motu, quasi morbo quodam perturbata fuit, cui regnum totius animi à natura tributū est, teste Cic. in Tusc. 3. hunc locū in euulgatis aliquando aliter exposui, sed monitus à Stephano nimis subtilitatis, malui clarior haberi quā subtilior. *nemo dexterius fortuna est.* Hæc verba locutulei nihil ad personam Horatii (vt volunt alij) videntur pertinere, verū continere in se cum præcedentibus laudem Mæcenatis valde memorabilem, vt qui nulla infania, nullis contentionibus civilibus supra modum, nullis denique bellicis æstibus vehementer implicitis, se laudabiliter ubique gesserit, cum bona gratia tum omnium aliorum principum virorum, tum Cæsaris Augusti præcipue: hoc enim est dextræ fortuna vti, rebus suis moderatè consulere, nemini inuidere, omnibus gratificari. Dominus V Volardus adnotat Poëtæ verba nō malè videri esse laudantis modestiā Mæcenatis, qui cum fortunæ beneficium potuisset longè maior esse, noluit; nam contempto Senatorio ordine, mansit in equestri, quod etiā in eo laudar Propert. *haberes m. a.* suppl. me. verba garruli ad Horatiū vanitatis ineptæ, & philautiæ plenissima. *posset qui ferre.* præoccupat Horatium ne quid metuat incommodi: plerumq. enim ita contingere pro cōperto est, vt quē cōmendaueris atq. ad honores euexeris, iste cōtemti? postea habeat, quā vilissimū quemq.; quod quidē ne malè formpidet Horatius, ait se eo esse ingenio & tam mo-

derato, vt altero post Horatiū loco in amicitia Mæcenatis contentus esse possit. *hunc hominē v. si tra.* sic habet omnes scripti cod. ita vt rō si, postponatur verbo, velle; demonstrat autem garrulus seipsum. *trahere.* Mæcenati, eiq. familiarem reddere. *summosse.* summouisses, summouere posses, *ὀρθῶς* temporis plusquā perf. pro imperfecto in potenciali modo. quale illud est Cic. ad Atticū, sit senatusconsultū, vt Vectius quod cōfessus esset se cum telo fuisse, in vincla conijceretur, qui emisisset cōtra rempubl. esse facturū, pro, qui emitteret. Polli- cetur autē Horatio mutuū beneficium, si Mæcenati se commendet, se, putā, auctore futurū, ceteris vi- lius habitis vt primo loco sit apud Mæcenatem. *nō isto viuimus.* indignatur Horatius temerarijs vaniloqui pollicitationibus, & ab æqualitate, modestia, vitāq; & moribus honestis omniū, stomacho- sius confutat eius insulsam persuasionē, de ambitiosa apud Mæcenatem inter familiaris amicitia. *nec magis his al.* ab his malis, quānam ea sint, con- tinuò per expolitionem subnectit: *nil mi officit.* hoc vitiū sitū est in æmulatione, & inuidia diuitiarum doctrinæq. *Diu. codex* consentit lectioni vulgatæ. Bland. 4. cū Tōn. habent, nihil officit, inquam. *est locus unicuiq. suus.* tme. id vitiū est ambitionis contendere de loco & honore. *magnū narrus.* rem magnā & incredibilem. *cupiā.* cupere debeo: in modo potenciali. sic &, *velū tantummodo,* hoc est, tantum velle debes. *qua tua virtus.* huiuscemodi parentheses referendæ sūt, arctante Linacro, li. 6. de figuris, ad *ὅτι καὶ τὴν* figurā, exponunturq. varie, vt scribit Laurentius, putā, quæ tua virtus, qua virtute es, cuius virtutis es, &, ea tua virtus est, vel eius virtutis es, vel ea virtute es, &c. lege Laurent. Vall. & Linacrum. *oq. difficilem aditus.* hoc est, nō quemuis sine delectu itatum adsciscit in amicitia, est enim mētis bene sanæ; sed eū quē multis prius argumentis didicit esse virū bonū *haud mihi deero.* hoc est, nullū studiū, nullos labores, nullas deniq; molestias defugero, vt Mæcenas pro sua erga bonos humanitate, me inter suos connumeret. *muneribus seruos c.* enumeratio formularū maxime idonea, quibus vtantur ij qui sui virtute diffusi, honores in foro & magistratus ambiunt, amicitiaq; potentum. *nil sine mag. v. l.* Epiphonemate cōcludit hic garrulus (sū in ambiendo Mæcenate consiliū. Præclara est hæc *γνώμη*, scriptūq; celebratissima, quā videtur Horatius reddidisse Latinē ex hoc Epicharmi, *τὸ πᾶν πωλῶσι καὶ πᾶσι τ' ἀγαθ' οἱ θεοί,* hoc est, laboribus vendunt nobis omnia bona diu: cui respōdet illud Euripidis, *καὶ τὸ πᾶν οἱ θεοὶ ἀγαθ' ἀνέταινεν ἑσθλῶς.* hoc est, ex laboribus augentur hominibus bona. Idē: *τὸ σωτὴρ ἵππον πᾶσις ἐν πλοκαίς εἶλες,* hoc est, interprete Virg. Labor improbus

omnia vincit. *hac dum agit*. sic habent omnes cod. scripti, nullus tamen ait. est autem transitio. *vellere cæpi*.prehendere, *πιάζω*. *prensare ma.* prestare legit Lambinus ex antiquis scriptis, ita ut prestare sit, archius comprimere, ne scilicet elaberetur, sed me eriperet iam stulta loquacitate propè enectum. verum quos legi cod. scripti omnes habet. *prensare*. Quod verbum nō temere mouendum suo loco putavi, ut quod hic nō ineptā habet sententiā: quos enim nobis adesse gaudemus, libenter & sæpius manus eorum & brachia prensamus, idq; præcipue vbi angimur, nec aperte conquæri licet. Qui si aut nolint aut nō auint obsequi nobis, sua brachia & manus sæpius retrahunt nostrisq; eripiunt. Ita lentissima brachia, id est, mollia, flexibilia, lubricaq; merito dicuntur, quæ propter assiduum motū retineri nequeunt; sed quō magis presseris, eō magis angillarum more elabuntur. *nurans dis. ocul.* oculis obliquis & nutantibus significans, ut me eriperet: *πῶς ὁμῶς διανύω, & πῶς βλάπτω τὴν ψυχάν.* male falsus. importunè & sinistrè falsus erga amicum, putā laborantem, vnde improbū postea vocat. *verere*. verebar, per enallagen modi infiniti pro indicatīo, hoc est, supra modū exandescēbā. *tricesima sabbata*. arbitror tricesima sabbata dici, ex more Iudeorum (quem subannat Iudæorum Sabbot, quod Phasē nominabant. Aut tricesima Sabbata, hoc est, Neomeniæ; nā Hebræi nō alia mensium exordia quā Neomenias norunt, quas Calendas Latini nominabant, quæ Iudæis in primis erāt religioſæ, iuxta illud Numerorū. In Calendis offeretis holocausta Domino. & Psalm. 80. Buccinate in Neomenia tuba; in insigni die sollempnitatis vestræ. Sed hac de re legito Bedā de temporū ratione: & Albertū Pighium de ratione Paschalis celebrationis & restitutione Calendarij Ecclesiastici. *curtis*. decurtatis recutisq; propter præputiū. *oppedere*. pedere, oppedere. verba sunt ridicula, cōtemptui seruientia: sic & ecloga præcedente, *pedidiffis* nate ficus, inquit Priapus, in contemptū veneficarū. Quod autē Aristius interroget Horatium num velit Iudæis oppedere, parim quidē sacrorū Iudaicorū viuperium signat, propter præsentiam garruli, à quo metuebat traduci, parim verō religionis metum. Multi namq; Romani nō alieni à sacris Iudæicis, veluti professi, ut habet Trāquil-lus, Iudaicam intra urbem vitam vivebant: Quæ gratia nō semel edictis Aedilicijs cautū est, ut Iudæorum Aegyptiorumq; sacra, ritus & cærimoniæ,

ex urbe pellerentur & exularent, quod turpiū religionū (quare etiam nū videtur dicere oppedere, propter eorum sacrorū cōtinuum otium, & ab rebus agendis vacationē, Iuuenali teste Satyr. 14. cui septima quæq; fuit lux ignaua, & partem vitæ nō attigit villam) & nouarū superstitionum causæ forent, nec nō quali feminaria quædā contemnendū ritus Romani. In hanc autem sententiam me impellunt verba Horatij, *nulla mihi, inquam, religio est*. quæ verba nullam omnino contentionem, sed potius in religione Iudaica consensum postulant; quem ut subterfugiat, nulli religioni se dicit additum: Namq; Epicureorum dogma, ut prædicabatur deos non curare mortalia, ita non minus quā athei nō modò superstitionē, in qua inest (inquit Cic.) timor inanis deorum, sed etiam religionem; (quæ deorum cultu pio continetur) alpernabatur. *as mi. sum p. in.* vel Ironiçs hæc Fulci verba sunt accipienda; vel satendum est ei, tanquam profelyto, persuasum fuisse Iudaismum, sed id dissimulare apud hunc garrulum, à quo, nec proditus, malè audiat apud Romanos. *ignosces. οὐ γὰρ οὐδὲ μὴ*. formula valedicendi per deprecationem: satis enim videbat Horatium nō æquo laturum animo, se ab eo deferi necandū odiosi hominis molestia. *hunc cime solem*. exclamatio tacita cum vehemēti indignatione. *fugit*. auersatur me, & abit. *improbus*. durus, sæuus, malè falsus, ut suprā. *sub cultro inquit*. in præsentantem periculo deserit, inquit Eras-mus. Sumta metaphorā à victimis iam iam cultro feriendis. huc pertinent id genus adagia, inter sacrum & saxum, inter malleum & incudem. In acie nouacula, &c. quibus uti convenit in periculis extremis & anxietatibus. *aduersarius*. quem garrulus vadatus fuerat. *quo tu turpiss.* iniquissime, improbissime, *ἀδυνάμω*. licet antestari. De in ius vocando, & de antestando memoriæ prodidit cap. 5. ad leges 1. & 2. tabularum libro singulari. Iacobus Ræuarius in elucidandis legibus nouū nuper lumen exortum, sed iam pro dolor, ante tempus extinctum; ex quo, quæ ad hunc locū facere possunt, pauca hæc defumsumus: Qui ius suum volebant perfectū, in ius aduersarium vocabāt; quem sequi nolentem, antestationis medio ducebant, & reluctantem trahebant; siquæ opus esset, rapiebant, &c. ex eodem quoq; libuit hic adscribere eius legis interpretationem, quam Commēt. adfert, Si vis vocationi fuit: testamini: Igitur em. capito antestari, hoc est, antestando, ad imitationem Græcorum, *τὸ κατὰ πρόπαιον*, inquit ex Barnaba Brissonio, igitur em capito, id est, tunc cum capiro, siue cum manu prehendito. *et* igitur, nunc quidem, ait Festus, pro completionis significatio valet ergo; sed apud antiquos ponebatur pro inde, postea, tum. *rapit*

in iu'. Licetbat autem vadato aduersarium renitente in vi ducere, ex lege decemuiralis; cuius hæc sunt verba apud Festum in verbo struere, Si caluitur, pedemve struit, manū endoiacito. si caluitur, hoc est, si risu, vel techna quadam tonatur euadere, si te frustratur. Pedem struere, est vix pedē pedi præferre, otiosē ire, remorari, gradum minuire, vel augere, vt habet Festus. Ego certē putarim summum esse à luctatoribus, qui, vt euadāt aduersarios, oppositis pedibus humi prouoluunt, *hæc boethen maken* Flandricē, quale est apud Pollucem lib. 3. in Gymnicis supplantare, subuertere, &c. manum endoiacito, hoc est, manum iniicito, rapito, ad prætorē trahito, vt habet Plautus in Pænulo. Ad huius autem verbi formam, endoiacito, habet Festus endoiitiū, id est, initium, endoplorato, pro implorato; endoprocinctu, pro in procinctu. *fic me ferunt Apollo.* ab eburnea Apollinis statua, cui suā vitam fert acceptam, designat Augusti forum, vbi vadatus garrulo factus obuiam has turbas dedit. Huius statuem meminit Plin. lib. 7. cap. 53. Iuuenalis Satyr. 1. Sportula deinde forum, iurisque peritus Apollo.

ECLOGA X.

LVCILIVS.

- NEMPE in composis dixi pede currere versus
Lucill. quis tamen Lucilli fauor impenitus est,
Vt non hoc fateatur? at idem, quod sale multo
Vrbem defecit, charta laudatur eadem.
- 5 Nec tamē hoc tribuens, dederim quoq; cetera. nā
Et Labert mimos, & pulchra poemata, mixer. (sic)
Ergo non satis est risu diducere rictum
Auditoris: & est quadā tamen hic quoq; virtus.
Est breuitate opus, vt currat sententia, neu se
- 10 Impedias verbis lassas onerantibus aureū.
Et sermone opus est modō tristi, sapē iocoso,
Defendente vicem modō rhetoris, atque Poëta,
Interdū vrbani parentis viribus, atque
Extenuatis eas consulto. ridiculum acri
- 15 Fortius: & melius magnas plerumq; secas res.
Illi scripta quibus comædia prisca viris est,
Hoc stabant: hoc sunt imitandi: quos neq; pulcher
Hermogenes inquam legi, neque simius iste,
Nisi præter Caluam, & doctus cantare Casullū.
- 20 At magnum fecit, quod verbū Græca Latinis
Miscuit. & feri studiosum, qui ne putetū,

Difficile, & mirum, Rhodio quod Pisiboleonti
Contigit: at sermo lingua concinnus utraque
Suauior: vt Cbio nota si commissa Falerni est.
Cum versus facias, te ipsum percontor: an, & cū 25
Dura tibi peragenda rei sit causa Petilli:
Scilicet oblitus patriæq; patriſque, Latine
Cum Pedius causas exſudet Poplicola, atque
Coruinus: patrii intermiscere petita
Verba foris malis, Canusini more bilinguis? 30
Atqui ego, cum Græcos facerē, natus mare citra,
Versiculos, vetuit me tali voce Quirinus,
Post mediam noctem visus, cum somnia vera:
In siluam non lignaferas insanius, ac si
Magnas Græcorum malis implere cateruas. 35
Turgidus Alpinus, iugulat dū Memnona, dumq;
Defingit Rhēni luteum caput, hæc ego ludo:
Qua nec in æde sonent certantia iudice Tarpa:
Nec redeant iterum, atq; iterū spectanda theatris.
Arguta meretrice potes, Dauoq; Chremeta 40
Eludente senem, comis garrire libellos
Vnus virorum Fundani. Pollioregum
Facta canis pede ter percusso. fortē epōs acer;
Vt nemo, Varius. ductu molle atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure tamæna. 45
Hoc erat, experto frustra Varrone Atacino,
Atq; quibuslibet alijs, melius quod scribere possem,
Inuentore minor: neque ego illi detrahere ausim
Hærentem capiti multa cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum. sape ferentem 50
Plura quidem tollenda relinquendus. age, quaso,
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comi Tragicis mutat Lucilius Atili?
Non ridet versus Enni grauitate minores,
Cum de se loquitur, non vt maiore reprehens? 55
Quid vetat, & nosmet Lucilli scripta legentis
Quærere, num illius, num rerum dura negaris
Versiculos natura magis factos, & euntes
Mollius? ac si quid pedibus quid claudere senis
Hoc tantum contemnis: amet scripsisse ducentos 60
Ante cibum versus, toridem canatus: Errusci
Quale fuit Casti rapido feruentis anni
Ingenium: capis quem fama est esse, libriq;
Ambustum proprijs: fueris Lucilius, inquam,
Comis & vrbani: fueris limatior idem, 65

D.D. 3

Quam

- Quam rudis, & Græci interfecti carminis auctor,
Quamq; Poëtarum seniorum turba: sed ille,
Si foret hoc nostrum fato dilatus in ævum:
Detereret sibi multa: recideret omne, quod ybra*
- 70 *Perfectum traheretur: & in versu faciendo
Sæpe caput scaberet: viuos & roderet vnguis.
Sæpe stylum veritas, iterum que digna legi sint,
Scripturus: neque, te vt mirretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus. an tuas demens*
- 75 *Vilibus in ludis dictari carmina malis?
Non ego. nã satis est equitẽ mibi plaudere: vt au-
Contemnis alius, explosa Arbuscula dixit. (dax,
Men' moueat cinnex Pantilius? aut crucier, quod
Vellices absentem Demetrius? aut quod ineptus*
- 80 *Fannius Hermogenis ladat coniuua Tigelli?
Plorius, & Varius, Macenas, Virgiliusq;
Valgius, & probet hac Octavius optimus, atque
Fuscus: & hac vti nam Viscorum laudet. pterq.
Ambitione relegata te dicere possum*
- 85 *Pollio, te Messalla tuo cum fratre, simulq;
Vos Bibuli, & Scru. simul hu te candidæ Furni:
Complureis alios, doctos ego quos, & amicos
Prudens prætereo: quibus hac, sint qualiacunque,
Arridere velim, doliturus, si placeant spe*
- 90 *Deterius nostra. Demetri, teque Tigelli
Discipularum inter iubeo plorare cathedras:
I. puer, atque meo ciuis hac subscribe libello.*

COMMENTATOR.

RESPONDET ijs à quibus culpatus fuerat, quod Lucilij versus damnaſſet in ea Satyra quæ sic incipit, Eupolis atque Cratinus, Aristophanẽſque Poëtæ &c. Nam ibi dixit eum duos componere versus, Nam fuit hoc vitioſus, &c. nũc autem dicit non ſe Poëtam improbaſſe, ſed versus eius, quos non ſuo, ſed eius ſæculi vitio duos feciſſet, *tempe. cõcedentis. quafi diceret, fateor me dixiſſe, quod aſperos Lucilij & incompoſitos versus ſcripſerit. ineptẽ. ſtultẽ: ineptẽ fauemus alicui, quando aperta eius vitia negamus. vt non hoc f.* quod ſit aſperior & incompoſitus. *at idem quod.* id eſt, ſed in multos principes ciuitatis, multa venuſtẽ & iocoſẽ dixit. Allegoria eſt, multo ſale deſtruxit, pro falſẽ & amarẽ reprehendit & faceret. *ſale.* dixit pro vrbaniſate ſingulariter, vt eſſet perpetua metaphora in his tribus, ſale, deſtruxit, vrbem. pro eo quod eſt, mordaci vrbaniſate perſequebatur ciueis Romanos, Mucium & Lupũ: nã pro vrbaniſate plu-

raliter ſales propriẽ dicuntur, hoc modo, ſcimus autem Lucilium vrbaniſ ſalibus multos carpiſſe, *deſtruxit.* vehemẽter aſſixit & exacerbauit. *charta eadem.* in eodem Poëmate. *neg tamen h.* negat Lucilij verſus magnopere mirandos eſſe, quamuis iocis & amaritudine abundent, nam ſunt nimis humiles in verbis & ſententiis. *nam & Laberi m.* hoc eſt, ſi propter facetias ſit admirandus Lucilius, idẽ ſentiendum erit de Laberio Mimographo, qui etiam facetus eſt in verſibus, ſed caret tamẽ ijs quẽ ſunt perfecti operis. hoc argumentũ eſt à comparatione. *ergo non ſatis eſt.* non ſatis eſt, inquit, auditori mouere riũ: quamuis non negauerim in his etiam nonnullam eſſe virtutem. Diducere riũ eſt apertore ridere, & riſum efficere. Riũ incerti generis eſt; nam & hic riũ dicitur, & hoc riũ, meſura oris. *eſt breuitate opus.* breuitate orationis vtendum eſſe ait, vt citò ſententia finiatur, ne deſatiget auditor: Eloquentiæ namque virtus eſt, non tantum in eo, vt pauca copioſẽ, ſed etiam vt breuiter multa dicantur. ſic & M. Cato, & Salluſtius laudantur multa paucis abſoluiffe. *eſt ſermone op.* id eſt, eo ſermone, qui modò triſteis efficiat auditores, modò lætos, qui nunc defendat vicem, hoc eſt, parteis oratoris, nunc Poëtæ, nunc vrbani hominis, qui ſibi parit & ſuis viribus non vitur, etiam ſi quid ingenij habeat & induſtriæ: vult conſultò, id eſt, data opera minus poſſe videri, *ridiculum acri for.* interdum, inquit, venuſtẽ & ridiculẽ dicta magis mordent, quàm quẽ acri & oratione turbulenta prolata ſunt. *ſecat.* morder, lacerat. *illi ſcripti.* antiqui Comœdiographi, ſcilicet Eupolis, Ariſtoph. Cratinus, *hoc ſtabant.* Abſolutẽ, id eſt, hac re conſtabant, placebant, quod modò triſti ſermone utebantur, modò iocoſo, ſuasq; fabulas temperabant. *pulcher.* Ironicoſ, *Hermogenes v. l.* Hermogenes modulator erat, obreſcator Horatij. *ſimilis iſte.* notat M. quendã Demetriũ quem ſimium nominat propter deformitatem & breuem ſtaturam: erat autem *δραματοποιός*, hoc eſt, modulator, iſtrio, actor fabularum, ad nihil aliud doctus, quàm ad carmina Lucilij Calui, & Valerij Catulli decantanda; quare ſatidit eorum iudicium: quemadmodũ in fine huius ſermonis ait, Demetri, teque Tigelli diſcipularum inter iubeo plorare cathedras. *doctus cantare.* figura Græca, hoc eſt, doctus ad cantandũ & imitandũ. *at magnũ ſecit.* obiectio eius qui defendit Lucilium. *O ſeri ſtudiorum.* *ἰψιμοῖς*, qui ſerò ſtudiis vacare cœpiſſis, qui ſeri eſtis ad ſtudia admiſſi. Caſtigat eos qui propterea mirantur Luciliũ, quod inſeruerit verba Græca Latino carmini, quafi non quiuis alius poſſit hoc facere, cũ Piſtholeon Rhodius, ineptus aliquis Poëta, in ſuis Epigrammatis etiam Latinis Græca

Græca immiscuerit. *qui ne puteris*. ne syllaba abūdat in sentētia. *ne sermo concinnus*. altera obiectio. *concinnus*. compositus, ornatus, coniunctus. *ut Chio nota si com*. hoc est, si dulce sit com mixtū austeris. Nam Chium vinū dulce est, & Falernū austerum. sic à coparatione vult aduersarius Græca verba Latinis immixta orationē reddere concinnā. *nota sic*. Solebant Romani certis notis signare lagenas, amphoras & cados ad vina cognoscenda, ne à seruis fraus fieret aut corrumperebuntur. *cum versus facias*. eum qui versus Lucilianos laudauerat, propterea quod Græca Latinis admixta habeant, reprehendens interrogat, utrū tunc solum hoc faciat cum versus scribit, an etiā quando causam difficillimā Petillij de furto Capitolino perorat contra Pedium Publicolam & Messallam Coruinum, qui à Græcis vocibus ita abhorrerunt, ut Messalla *proinde* *caneretur*, Latine funambulū reddiderit ex Terentio in Hecyra; vbi ait, Funambuli eodē accessit expectatio. fuerunt hi duo Pedius Publicola & Messalla Coruini oratores Romę valde insignes. Petilli autē genitius est pro Petillij. *audet*. cum suto, e agat, hoc est, Latine pronunciat magno studio & constantia. *scilicet oblitus*. Ordo est, te ipsum percontor, id est, ex te quæro, cum dura, id est, difficilis causa Petillij tibi sit peragēda, an oblitus patrię patrisq; id est, Latini sermonis, malis intermiscere foris verba petita, id est, Græca, quā vti patrijs? *Canusini more b*. Canusium oppidū in Apulia conditū à Diomede, à quo Canusini Græcā linguam acceperunt, quare dicebantur bilingues, quia utebātur Græco & Latino sermone, vnde totus eius regionis tractus olim magna Græcia dicta est. *cum Græcos*. facere vellem, ut, Cum canerē reges & prælia. *natus mare ci*. In mediterranea Italia, nō in ipsa Attica regione. *versuit metali v*. Qui. Eleganter à Quirino se prohibitū ait Græca miscere Latine linguę, quoniā vtiq; Rōmulus ut nominis ita etiā linguę Romanę auctor videtur esse. *post mediam n*. tūc enim liberior animus vera sonat, quando pituita concocta est, & sensus purgatus à vinolentia & crapula. *in siluam ven l. f*. quia Græci auctores sunt plurimi: ergo Græcos versus scribere si vis, tu perdis operam, inquit Quirinus. *surgidus Alpi*. rualem quendā Pōtām Gallum tangit, qui dum pugnam describit inter Achillem & Memnonē, ita hoc facit, ut iterū videatur Memnona iugulare suis carminibus. *surgidus*. inflatus. *defingit*. male fingit & format, male describit. *luteum caput*. lutolum, quasi ipsum Rheni fontem limpidum, describendo faciat sordidū & lutulentum, ut, musco circumdat amarę corticis. *hæc ego ludo*. Dum Alpinum Pōtām ait suos versus facere, se dicit ludere, id est, id genus carminis scribere,

quod Metij Tarpæ iudicio nō subijciatur. *in ada*. Apollīus, vbi Pōtæ sua carmina recitabant. *certantia*. quasi in certamen & prouocationem venientia. *iudice Tarpa*. Metius Tarpæ fuit iudex criticus, auditor assiduus Pōematum & Pōetarum in æde Apollinis seu Musarū, quō conuenire Pōetæ solebant, suāq; scripta recitare; quæ nisi à Tarpæ, aut alio critico, qui numero erant quinque; probarentur, in scenam nō deferebantur; iccirco illud ait, *iudice Tarpa*: hoc est scripta mea criticū iudicem non expectant, quæ sæpius audita, & populo spectata vilescant. *arguta*. callida. *Chremeta senem*. declinatione Græca. *comis*. suavis. *garrus*. nugari. propter personarum humilitatem, quæ in Comœdialoquuntur. *vnus viuorum Fum*. Vnum Fundanium dicit illis temporibus Comœdias bene scribere. *vnus viuorum*. vnus inter omnes viuos. *Pollio regum f*. Pollio est optimus Tragœdiographus. *pæde ter percussio*. id est, ter dimensio; nam Tragœdia trimetris versibus ferè textitur. *forte epas*. id est, Varius ater ferè vehemens ut nemo alius, hoc est, optime canit forte epos, hoc est, epicū, carmen validum; & grauitè, seu magno spiritu pronanciandum, est enim longum. *ductu molle*. hoc est, versum mollem & æqualem facit, quæ Musæ concesserunt Virgilio. vnde apparere illo tempore Virgilium Bucolica & Georgica tantum scripsisse, quia dicit Camœnæ, id est, Musę gaudentes rure, agris & pascuis. *hoc erat experto*. ordo est, hoc erat quod ego melius possem scribere, quā Varro Atacinus & alij multi, qui conati sunt scribere Sartyras, quas non satis laudabiliter ediderant. *Varro Atacino*. Varro Atacinus dictus est; ab Arace fluuiio Narbonensi. *inuentore minor*. id est, Lucilio, quem sibi præfexit, tanquā Sartyræ inuentorem. *dexi fluere*. In Sartyra quarrat, sæpe ductos, inquit, ut magnum versus dictabat stans pede in vno, cum sueretur lutulentus, &c. *plura quidem toll. r*. tolledda, id est, laudanda; non contemnenda, sed imitatione digna. *age quisso tu*. interrogatio Ironica, quasi dicat, non mirum si eum reprehendi, & minorem tamen eo me dicam, tu æge, id est, dic obsecro, nōne aliquando reprehendis Homerum, nec tamen præfers te illi? *grauitate minores*. minores grauis quā oportet. *nil comis*. elegans. nunquid Lucilius ipse mutat, id est, emendat, reprehendit, corrigit, vituperat aliquid in Attio Tragœdiographo? *non ut maiore*. non tanquā maior sit his quos reprehendit. *quid vobis*. quid prohibet me querere, num illius natura; an magis eorum rerū quas scripsit, difficultas negaret ei versus molliores? *magis factos*. perfectiores & magis politos. *euntes mollius*. metaphora, quia suis quasi pedibus currunt versiculi, lenius & non asperius fluentes. *at si quis*
pedibus.

pedibus. sensus est, si quis inueniatur hoc tantum contentus claudere, id est, ut claudat aliquid, concludat & finiat senis pedibus. i. hexametris versibus, quod fecisse videtur Lucilius, numerum versuum potius amans, quam ornatum & molliorem. *Etrusci.* Parmensis, quia de Parma fuit, quæ est Etruræ ciuitas; cuius Tragedia Thyestes extat. *rapido seruansius.* Cassium Poëtam comparat amni rapido, qui multa purgamenta secum trahit; ita Cassius multos versus parui momenti scribebat; ideo post eius mortem decreuit Senatus, ut libri cum cadauere exurerentur. *capss.* in quibus sua Poëmata conclusa erant. *limator.* politior, emendatior. sensus est, sit Lucilius limator quam rudis auditor carminis & intacti Græcis, id est, non visitati & usurpati à Græcis scriptoribus: Nam Lucilius primus inuenit Satyram. *Græcis intacti.* nulli enim Græcorum hexametris versibus hoc genus operis scripserunt. *quamq.* Poëtarum. hoc est, Lucilius scripserit Satyram politius & ornatiùs quam omnes priores Poëtæ Latini, & omnibus illis præferatur. *si foret hoc.* si hoc tempore natus esset Lucilius, multa sibi detraheret, multa adderet, ut placeret auditoribus: quia nunc student omnes lenitati: per hoc ostendit eum satis incuriosè scripserisse. *deterretet.* auferret, detraheret, demeret. *recideret.* amputaret quicquid redundaret. *quod ultra p. t.* superflua, & non necessaria. *uiuos & roderet.* uiuos, id est, carni adharerentis, integros. *Perf.* nec pluteum cædit, nec demorlos sapit vnguis. *Sæpe* enim hoc faciunt qui volunt inuenire quæ placeant. *sæpe stylum v.* ut deleas & emendes verso stylo, ut legi mereantur tua scripta. *contentus paucis.* noli laborare ut placeas multis, sed paucis & doctis esto cõceptus tantum quam melioribus. *an tua demens.* hoc est, an malis placere pluribus quam melioribus, ut etiam librariz in ludis litterariis dictitent pueris adhuc rudibus tua carmina? *non ego.* sup. malo placere pluribus quam melioribus. *equitem mihi pl.* Romanum, scilicet, sapientem & doctum. *audax Arbuscula.* Arbuscula mimæ fuisse traditur, quæ cum ab irato populo exploderetur, id est, strepitu & plausu eijceretur, ab equite autem laudaretur, aciebat se contentam esse virorum honestorum testimonio. Arbuscula etiã meretrix fuit, quales secum fuisse Licoris & Origo, *explosa.* improbata, eiecta. *cimex.* iniuriôsè. *cimex,* id est, sordidus, foetidus, putidus, abiectus. *Pantilius.* nomen est vilis Poëtæ & maleolentis. *vellet absentem.* me, sup. laceret. *Demetrius.* quem supra simum nominauit. *Fannius Hermo.* id est, scurræ me viruperent. *Viscorum laudet v.* Visci duo fratres fuerunt optimi Poëtæ, & iudices critici. quorû pater Vibius Viscus quamuis diuitiis, & amicitia Augusti clarus esset, in e-

questri ramen ordine permansit cum filios suos Senatores fecisset. *ambitione relegata.* remota gratificatione, tepudata alicutione: tangit eos qui parcebât viciôsîs carminibus amicorû. *Fuscus.* Arillius. *suo cum fratre.* Publicola. *vos Bibuli & Serui.* familiaræ sunt Romanorû. *simul his.* pro eo quod est, cum his. *Furni.* Furnius historiarum fide & elegantia claruit. *complurcis aliis.* ordo est, dicere possum complurcis aliis, quos ego prudens, id est, sciens doctos & amicos, prætereo, quibus hæc Poëmata mea, qualiacumque sint, velim arridere, id est, probari, placere, doliturus si placeant deterioris nostræ spe, id est, minus quam speramus. *discipularum.* in schola mimarum. Vituperat eos Poëtæ, qui pro discipulis habuerunt in scholis mimarum cœtum & histrionum. *I puer atque meo,* vult videri Horatius, *autem quidam,* hoc est, ex tempore venisse sibi in mentem hos versus.

CRVQVIVS.

CV M videret Horatius Lucilij scripta præter meritum tanti à Romanis pleriq; fieri, quãti alicuius alius nulla, suprà Ecloga quarta stomaehosius in eum inuectus, durum, putâ, nominans in suo carmine componendo, lutulentumq; & garrulum, quæ gratia ab eius fautoribus non parua maleuolentiæ nota aspersus, hic multis argumentis non dubitat ijs respondere id à se iure factum esse. In primis de compositionis asperitate, statuit eos arbitros, num rectè senserit. Quantum ad garrulitatē spectat, quæ hic præcipit *eo rapido,* ad breuitatē vrbaneque dicendum ostendunt manifestò, eum futili dicacitate, dum risum captat, pænè scurriliter auditoribus fuisse grauem. Gracitatis autem studium, quo concinnus habebatur, reprehendit in eo, ab usu forensi, & decore Latini sermonis. Porro in eo, quod dixerat Lucilij versus lutulentos fluere, demonstrando, tam varius est, hic amphiboliæ, illic ironia, ut non immerito de eo dici possit, si laxes, erepit, si stringas, euadit: namque aduersariis concedendo eum comem fuisse & vrbantum, hoc ita facit, dum de moribus eius æui dubitat & ingenio Lucilij, ut vel iniuri fateri cogantur eum in scribendo fuisse scabrosum & horridum: & quam virorum doctorû plus turbæ, ineptorumque laudē, nec non applausum ambiuisse. *nempe incompotito.* Nempe, aduerbium est assentientis, ut scribunt Valla, Linacer, & alij Grammatici; quo libenter vtitur Horatius ad interrogationē, ut Saty. 7. li. 2. tibi quid sum ego? nempe, sup. cõseruus es, ut ibi docebim. Deinde epist. 16. li. 1. Respondē sine tuo, dic sodes, nomine? nempe. ad hunc modum respondet hic Horatius interrogationi tacitæ: & more Comico sumit exordium ex abrupta

abrupta confessione: atque hoc argumento neces-
se est eos versus assiticios esse, qui in aliquibus
manuscriptis codicibus huic Eclogæ præpositi le-
gantur, vt omittā in eis nihil quàm firmum quē-
dam apparere Horatianum, nam & dictio parum
conuenit, & argumentum Satyræ non in Luci-
lium, sed eius fautores dirigitur. Ad hæc quis non
aduertat combinationem eorum versuum cum ver-
sibus Horatianis planè esse adulterinam? quos lu-
bet hic adscribere ex vnicò tantum Martinio cod.
Lucili, quàm sis mendosus, teste Catone defensor
tuo, perueniā: qui malè factos emendare parat
versus: hoc lenius, ille quo melior vir hic est, lon-
gè ac subtilior illo, qui multum puer & loris, &
funibus ædis exhortatus vt esset, opem qui ferre
poëtis antiquis posset. cōtra fastidia nostra Gram-
maucorum equitum doctissimum: vt redeā illuc:
nempe in composito dixi pede currere versus Lu-
cili, &c. *quidā sale multo*. sale multo defricare, est
acrius mordaciusq. aliquem notare: sumta meta-
phora ab vsu salis, teste Plin. lib. 31. cap. 7. In om-
nibus enim cibis est condimenti vice, & auidita-
tem inuitat: ergo hercle, inquit, vita humanior si-
ne sale nequit degere, adeoque necessarium ele-
mentum est, vt transierit intellectus ad voluptates
animi quoq.; nam ita sales appellātur, omnisque
vix lepos, & summa hilaritas, laborumque re-
quies non alio magis vocabulo constat. In hanc
sententiam suprā Ecloga 7. dixit perfundere ac-
eto. *charta laudatur eadem*. laudatur, *ιερωνικὸς*
comis tragicæ mutus, &c. nihil enim quàm fauto-
res Lucilij naso suspendit adunco, & in hac, & in
4. Ecloga suprā. *dederim quoq. cat.* dare seu faceri
debeo in Lucilio esse quæcumque in bono poëta
desiderantur. *nam sic & Laberi m.* argumentum
à pari. Hic Decius Laberius eques Romanus
fuit, in fine suorum ludorum, in quibus certaue-
rat cum Publio *μυαλόην*, donatus à Cæsare Iulio
annulo aureo, & quingentis sestertiis, Publio pal-
mam ferēte, vt referunt Suetonius & Macrobius.
Is etiam Ciceroni, aliquando dicenti, reciperem
te, nisi angustè sederemus, respondisse fertur, at-
qui solebas duabus sellis sedere: notans eius leui-
tatem in ciuili tumultu & inconstantiam. *mimos*.
μῖμοι sunt scenici versus: sed nō numquàm & ipsi
mimographi, & histriones qui pronunciant, cen-
sentur hoc nomine, *ἀνὸν τῶ μίμου μῦθος*. *diducere vi-*
um risu. est restrictis labris nudatisque dentibus
vt rideant præsertim efficerē, vt ait Appuleius, re-
strictis fortè si labellis riseris: Ducta metaphora
est à canibus, qui irati ringunt, & rictum dissen-
dunt. huic contrarium est contrahere rictum, de
mæstis & meditabundis. *est quadam tamen.*

tmefis. & tamen, pro, attamen; per Enallagen con-
iunctionis. *virtus. vis* & facultas pulchri poematis,
est breuitate opus. ex *ἀντιόχου* subindicat Lu-
cilium fuisse garrulum & hiulcum, vt cuius sen-
tentia & inæqualis, & nimietate verborum delaf-
faret auditores: hæc namque breuitatis partes sunt,
vt æqualiter sententia decurrat ad exitum & tan-
tum sit verborum, vt ait Cicero 2. de oratore, quā-
tum necesse est. *est sermo opus est*. varietas dic-
tionis quæ est in affectibus mouendis pro ratio-
ne temporis, loci & personæ, satis arguit Lucilium
nimisquam pro officio fuisse propensum in male-
dicentiam, vt qui neque rhetoris in appositè di-
cendo, affectibusque concitandis, neque vrbani
partis exsequatur in simulando, nulla vel argu-
menti vel styli cura. *interdum vrbani*. vrbani pro
vastro & callido, qui parit viribus ingenij, & eas
extenuat: hoc est, qui dulcis est & facetus, festiuusq.
sermonis, atque in omni oratione simulator: qua-
lem Socratem accepimus, quem *ἱερὸν* Græci no-
minauerunt, vt ait Cic. *ridiculum*. hoc est, sales
non dentati, vt ait Seneca: Nam salum est, inquit
Quintilianus de risu lib. 6. in consuetudine pro
ridiculo tantū accipimus, natura non vtique: hoc
est, quamquàm & ridicula oporteat esse falsa. hæc
Quintil. cuius alia scripta huc pertinentia proli-
xitate causa omisimus. *ridiculum est hic iocus*
est lepidus, qui serio est contrarius. *magnus ple-*
rumque s. r. Risus enim rerum maximarum mo-
menta vertit, inquit Quintil. dum odium iramq;
frequentissime frangat: documento sunt iuuenes
Tarentini, qui multa de Pyrrho rege securius in-
ter cœnam locuti, cum rationem facti repocce-
rentur, & neque negari res, neque defendi posset,
risu sunt & opportuno ioco elapsi: namq. vnus ex
iis, imo, inquit, nisi lagena defecisset, occidisse-
mus te: eaque vrbanitate tota est inuidia criminis
dissoluta. *nil prater Caluū*. hoc est, qui nihil quàm
in scenia decantabant carmina C. Licinij Calui, &
C. Valerij Catulli: quorum vitas legito apud L.
Gregoriū Gyraldum lib. 10. Histor. poët. *at ma-*
gnum s. rem magnam & admiratione dignam. *ἀν-*
τιόχου fautoris Lucilij per *ἱερὸν*. Græca
autē miscere Latino sermoni, numerat alibi Cic.
inter vitia orationis, vt qui non nisi in argumen-
tis minus seriis id facere voluerit. Quod ostēdit Tus-
culana prima. imo quàm ferat ægrè Latinos viros
Græcè disserere, cum aliis multis in locis, tūm
præcipuè id in confesso est ab initio lib. 1. de finib.
bon. & malorum: *ostendi studiorum*. exclamatio in
reprehensionem tam insulsi iudicij. Seros studio-
rum Græci vna composita voce expriment. *ἀ-*
μαρτυροῦν: *ὁ ψιμὸς δὲ* enim est serò discere, hoc est,
ὁ ψιτὸς ἀλκιος, ætate iam vergente: cui cōtrarium
E-E z dft

est *παιδουβήν*, à puero discere, & primis annis. qui ne putetur. Hac adiectione syllabica videtur gaudere Horatius: nam præterea semel atque iterum ea usus est. videtur autem mihi esse Atticimus quidam, pro *αἶψα*, qui utique, qui certe, &c. nam ea particula γὰρ familiaris est Demostheni in ea significatione, & optimis quibusque scriptoribus. Hanc lectionem, qui ne putetur, habent omnes scripti codices. Rhodio quod Pitholeontis. Ex Pseudacrone hoc loco præter viginti Demetrios à Diogene Laërtio in vita Demetrii Phaleræi enumeratos, Gyrardus lib. 3. Histor. Poët. adtingit vigesimum primum Latinum, cum alij omnes Græci fuerint, 14. philosophi, & sex poëtæ: Hunc autem simiū scribit ab Horatio cognominatū, quod aliena carmina vel cantaret, vel emularetur. insuper perhibetur, inquit, à Grammaticis fuisse *ἱερωνικός*, hoc est, qui amatorios versus faceret. An autem sint alij, præter Pseudacronem, quos perlustravit Gyrardus, qui Demetrii cuiusdā Latini meminerint, me profecto latet: Ego hunc non *ἱερωνικός*, sed *δερμωτικός* video à Pseudacrone vocitatum: vel potius, ut habent adnotationes Blandinæ venerandæ antiquitatis, *δερμωτικὸν ἔργον*. Quo argumento non omnino certe futili (ut mihi quidem videtur) facile adducor, ut credam hunc non Latinum aliquem, sed eum esse Demetrium, quem Laërtius memoriæ prodidit Comædiam scripsisse, cumque Rhodium natione, quem, quod odiosus vellicaret absentem, Horatius primum simium, quod ad imitationem Lucilij Græca Latinis immisceret, nominat, non etiam ab imperitia, cum sit. relatus à Laërtio in doctorum catalogum. Deinde Pitholeontem vocabulo mordacius efficit, *ἀπὸ τῶν πιδουβήντων*, hoc est, quod in imitando scribendoque minus obseruaret decorum, sed crudelius insultaret in alios: est enim *πιδουβήντων*, simileo, ut apud Aelianum *πιδουβήντων*, similiulpa. Nisi quis malit Pitholeonta interpretari simium histronicum. nam *λίαν*, *οὐτὸς*, etiam erat genus saltationis horridulum apud Pollucem & Athenæum. Postremo modestius eum compellat nomine proprio Demetrium, inquit, aut cruciet quod vellicet absente Demetrius: Cui, quod Græcus inter Latinos Romæ versaretur, contigit, ut Græcis suis scriptis quibusdam Latinas voces insereret; quemadmodum Lucilius Latinas satyras nonnumquam iuberet Græcificare. Quæ fortasse tutatur iccirco aduersus Horatium, ut sibi quoque paritocinium quærat. *ac sermo lingua con.* Altera anthyphopora à compositione penitus insipida, quasi utraq. lingua non sit ex quo per se concinna, lepida, faceta, iucunda, & elegans, sed ad maiorem gratiam, altera alterius indigeat. *cum versus*

fac. Anastrophe aduerbij interrogandi, an, quod ordine præponi debet hoc modo, an, cum versus facias, & cum dura causa Petilij, &c. tu oblitus sis patriæ patrique, & magis intermiscere Græca Latinus, quam pure & clare Latineque eloqui? &c. Hæc autem confusio est ab usu forensi, auctoritate clarissimorum oratorum, & decoro sermonis patrij. Tons. codex hic habet, te ipsum percontor, & an cum. sed omnes ad unum codices scripti habent, patriæque, patrique Latini. verum adnotationes Bland. codicis vetustissimi sunt hæc: cum exsudet, id est, cum sudore, & omni infantia Latine recitet, Latine proferat. Quæ veram & antiquam lectionem corruptam esse demonstrant quasi ad oculum, quemadmodum notauit quoque Lambinus ex scriptis legendum esse, Latine. *Canus sine more bilinguis.* habet Pseudoporphyrus hoc loco hunc versum ex antiquo aliquo poëta in Canusini (ut apparet) aliquem detortum, pura, ideo ergo Brunius brichæe bilingui: qui versus ita vacillat, ut neque mens, neque pes suum officium faciat. atqui poterit hoc fortasse modo sanari: Brutius ergo ideo *εἰς τὴν ἐβύχην* bilingui: ita ut hæc eius sententia sit, Brutius, id est, Canusinus, nam Brutij populi supra Lucaniam incoluerunt, teste Strabone lib. 6. Apulis proximi, ut videre est in tabulis Ptolemæi. ergo ideo, id est, tum, ut habet Festus in dictione, igitur. *εἰς τὴν ἐβύχην*, pro *ἐβύχην*, per aphæresin augmenti, hoc est, ore infremuit bilingui, hoc est, Græco & Latino, seu Osco, ut habet Festus in dictione bilingues. Si quis autem plura huiusmodi carmina Græcolatina desideret, legat Noniū in dictione Cōpernes. *atque ego.* argumentum poeticum elegans & facerum, quo quasi oraculo monitus suadet Romanis viris, ut, suo exemplo, ne aut Græcos versus insani faciant, aut Græca Latinis intertexant. *mare citra.* Anastrophe, pro, citra mare, nimirum Tyrthenum, in Apulia, non in Sicilia, non Achaia, &c. *cū somnia vera.* sunt. de somniis moderatis, veris, ferinis, Plato in principio lib. 9. de republica. Ovid. in Episto. Heroid. Tibull. lib. 3. Hippocrates, &c. *in siluam non lig. f.* hæc verba sunt Quirini seu Romuli ad Horatium *surgidus Alpini*. Hic non minus ab impurissimo Pseudacrone vanissimoque, quam in Demetrio Latino fucus factus est viro doctissimo L. Gregorio Gyrardo, qui lib. 4. Histor. Poët. inter poëtæ recenset Cornelium Alpinum: & nescio cur eum potius ex Pseudacrone non appellare Viallium Gallum, nisi ob eā forsitan causam, quod Pseudoporphyrus sua quadam Latinitate dexterius viris doctis nouit imponere: Nam Pseudacron tā est in multiplici commento multus, confusus, ineptus & planè barbarus, ut ei

sæpe, vel iurato nemo facillè credat. Pseudoporphyrus hoc modo paucis & apertè scribit: Cornelius Alpinus Memnona hexametris versibus nimirum descripsit. At Pseudacron suo more varius & anceps quidam Polypus sic habet: Alpinus hic Memnonis bellà descripsit, &c. vel: Vivalium (in scriptis adnotationibus legitur Vivalium) quendam poetam Gallum tangit, &c. Verum vt Gyraldo cum multis viris eruditissimis veniam demus, & ad institutum renertamur, nostram hic opellam benignus lector boni consulat. In commentatore pro Vivalio, probabili coniectura (vt arbitror) legimus, riualem quendam, &c. Deinde pro Cornelio Alpino (qui quod riuale esset apud Augustum, satis inuidiosè sic agnominatus est ab Horatio) restituiamus ex Seruio & Eusebij Chronis, C. Cornelium Gallum Foro iulensem, poetam præclarum, & Virgilio amicissimum: Qui anno ab vrbe condita 711. primus Aegyptum nomine Cæsaris prouinciam tenuit interfecto Antonio, natus Foro iulij (qua gratia Alpinus est Horatio) anno ab vrbe cond. 681. annis 4. Virgilio, nouem verò senior Horatio, aut circiter: In primis Augusto carus, sed cum veniret in suspicionem coniurationis in Cæsarem, aut occisus est, teste Seruio, aut propria manu se interfecit anno ætatis suæ 43. vt refert Eusebius. *iugulat dum M.* in hoc verbo iugulat, & epitheto turgidus, apertè similitas elucescit inter Horatium & Gallum, nam eum fuisse melioris notæ poetam in confesso est ex Sileno Virgilij, Qui canit errantem Permessi ad flumina Gallum Aonias in mœtis vt duxerit vna sororum, vtque viro Phœbi chorus assurrexit omnis, &c. Quinimo Gallo inscripta decima Ecloga non obscurè contestatur quanto honore Gallum sit dignatus Virgilius, vbi & amoru suorum cum Cytheride libros & Euphorionem Latine à se redditum donauit immortalitate sub eius persona inquires, Ibo & Chalcidico quæ sunt mihi condita versu carmina pastoris Siculari modulabor auena, &c. Porro de amoribus suis cum Cytheride, quæ eo deserto Antonium ad Alpeis vsque secuta est, ita conqueritur: Tu procul à patria (nec sit mihi credere tantum) Alpinas, ah dura, niueis, & frigora Rhœni me sine sola vides, ah te ne frigora lædant, ah tibi ne ceneras glacies secet aspera plantas, &c. *iugulat dum Memnona.* Iugulatum ab Achille commemorat, quod ideo tam mordaciter eloquitur, quia duriusculè fortassis in Latinu sermonem transulerat scripta Euphorionis de pugna Memnonis & Achillis, de prompto ex Homeri monumentis argumentum. Ne quis autem me in hac interpretatione nugæ agere distiter, pro me huius *eloquij* loci abundè satis

faciet, frustra namque & inscitè meminere hic Horatius Alpini, si in nullâ Græcis scriptis operam dederit quæ pro argumēto præsentem non sint obnoxia calumniæ: præterea quod hic Alpinus sit Gallus poeta, id insitias ire nemo facillè poterit, qui subsequente versum, putà, dumque, desingit Rhœni luteu caput, &c. cum suprâ dictis Virgilij cōferat, nimiru Alpinas, ah dura, niueis & frigora Rhœni me sine sola vides, &c. Nā verissimile est omnino in suis quatuor Amorum libris, vt habet in Gallo Virgiliano Seruius, eū & Alpeis descripsisse, & Rhœni caput luteu desinxisse, nō quod luteu fontem habeat, sed quod luteum faciat ipse describendo malè. sic & luteu de villi toreumare dixit Cicero Verr. *hæc ego tudo.* huiusmodi poemaria mediator & illudo chartis, quæ vulgata nolim decantari, vel in theatris exhibita imperitæ multitudinis applausum captare, vel Metij Tarpæ alteriusve critici subire censurem. his verbis ex obliquo Gallum præcipuè rapit in inuidiam; perinde ac si vel publicè exhiberi curasset à se versum Euphorionem, vel in æde Apollinis recitari. *in ade.* Apollinis & Musarum, quod poetæ Latini sua carmina ferebant recitabantque, quemadmodum Græci in Arthæno-Minerve templo. *arguta morositate p.* digressio ab instituta reprehensione Lucilianorum ad amicos suos & fautores, quibus ab indole, studio & diuinitis naturæ sacularibus obiter collaudatis, venit ad suos ludos poeticos, quibus se, duce natura, non mediocriter delectari faretur. *comis garrire.* comis, id est, suauis, habent tres codices Bland. cum Marr. sed Tonf. habet comeis, id est, comicos. Diuæ. habet comeis, ornatos vel curiales. Interim mihi, comis magis probatur, hoc modo, tu vnus viuorū comis, id est, facetus, elegans & urbanus, o Fundani, potes garrere libellos, &c. id est, comœdiā argutam scribere. sic in vita Terentij, quicquid come loquens, &c. Garrere autem est arguere & dicaciter effundere & eloqui, vt dicimus ludere poemata, *γὰρ ὁμοῦ ἄλλα. Pollio regum.* quemadmodu Fundanio tribuit posse garrere, propter personarū Comicas, in quibus inest actionis magna lenitas, ita dicit Pollionem canere facta regum pede ter percusso: alludens per Senarij trimetri trinam dimensionē ad personarum Tragicarum grauitatem, quæ magno sæpe fastu in scenis inter agendum pedibus tabulata pulsant, *forte epos acer.* In tribus codicibus Blandiniis & Buss. hi versus ad hunc modum leguntur, forte epos acer vt nemo. Varius. ductu molle atque facetum Virgilio annuerunt gaudentes rure Camœnæ. quæ lectio cum mihi magnopere probaretur, nolui cōmittere in vilitatē publicā tantu facinus, vt ea posteritati nō traderetur. Si quis

autem ex me sciscitur, quo id argumento tantopere asseuerem, dicam planè quod sentio: nimium meo animo videri penitus absurdum, ut acer Varius ducat forte epos, nam ducere mollioris est carminis & facilioris, quam ut versibus epicis maiestate & auctoritate referis, conuenire possit. ac id ut canatur, rectè requirere alacritatem, ingentemque spiritum, atque vim quandam animi præsentem propter grauitatem & pondus epicis carminis: Molliã verò faceta & mediocritas duci posse, & facili moderamine decantari, sine magno verborum rerumque strepitu, ut quæ ferè vltro sequuntur; qualia sunt, τὰ ἐπὶ τῇ βυβαλίῳ καὶ μαργαρίται Virgilij, ad quæ non incertum est allusisse Horatium. forte epos. carmen robustum Persio, epos enim, ut scribit Diomedes, carmen est hexameton, diuinarum rerum, & heroicarum humanarumque comprehensio. ἐπὶ μὲν θύονα ἐπὶ αὖ ποίησι ἑμμερὲς μάλιτα πένοντο, ἐπὶ δὲ διγυράμβω μελαμπιδίῳ, ἐπὶ δὲ τραγῳδίῳ σοφοκλήϊα, hoc est, in epico quidem carmine Homerum maxime summi admiratus, in dithyrābo Menalippide, sed in tragedia Sophoclem: hinc dicti sunt Epici poetæ, Heroici, καὶ ἑταχθῆ. *dictum molle atque f.* V. factum, inquit Quintilianus, lib. 6. cap. 4. non tantum circa ridicula opinor consistere, neque enim diceret Horatius facetum carminis genus natura concessum esse Virgilio, decoris hanc magis & excultæ cuiusdam elegantie appellacionem puto: Ideoque in epistolis Cicero hæc Bruti verba refert, ne vlli sunt pedes faceti, ac deliciis ingredientibus mollius: quod conuenit cum illo Horatiano, Molle atque facetum Virgilio. Hæc Quintil. *hoc eras, ex parte.* regressio ad id quod proposuerat, utpote ad discendam inuidiam aduersariorum: simul & ex ἀπαλότης declarat se gaudere molli & faceto carmine: quod Varroni Atacino & quibusdam aliis (quorum nomina consultò subicit) natura negatum dicit. Varro Atacinus cognominatus est à viço vel fluuio Gallie Narbonensis. Eusebius in Chronicis, P. Terentius Varro in viço Atace, inquit, in Provincia Narbonensi nascitur Olympiade 175. qui postea trigessimũ quintũ annum ægens Græcas litteras summo studio didicit. Vide Quintil. lib. 10. *immensore minor.* Hæc ironiçòs intelligenda non insitiabitur, si cognouerit hic antithesin esse tacitam, sc. putà, molli carmine delectari, Lucilium verò durius scribere quod sub reprehensionem cadit: quo ergo pacto verè quis asserat Horatium esse Lucilio infiorem? Si verò quis vò minor, existimet ad ætatem, non etiam ad carmen esse referendum, ut ita res sese habeat (natus est enim Lucilius Olympiade 158. Horatius autè Olympiade 179.) tamen nõ crediderim de annis esse contentionem, sed scribendi carmi-

nis ratione; quo nomine & quæ sequuntur risui subseruiunt: non est id Lucilio coronam detrachere, cum incompositũ, garrulum & lulentum notare? *cum laude coronam.* videtur alludere ad illud Lucretij lib. 4. iuuatque novos decerpere flores, insignemque meo capiti petere inde coronam. *ac dixi fluere l.* Satyra 4. cum fluere lural. lulentus autem propriè est luto & cæno plenus, πηλιδης, πηνυδης: at hic pro virioso ponitur metaphoricòs. fluere lulentum Lucilium, allegoricòs est cum scætere vitii & inepta garrulitate. *sapo ferètem plura q. s. r.* notabilis ἀμφιβολία in his duobus verbalibus, tollenda, relinquendis; quæ vel in bonam partem vel malam accipi possunt: nam si spectes eum fluere lulentum, id est, vitii redundantem; sensus erit, plura in eo tollenda esse, hoc est, excipienda, rescindenda, damnandaque relinquenda, hoc est, quàm quæ relinquuntur & probentur; in qua sententia videtur esse Quintilianus: sin autem examines quæ continuo subsequuntur, videberis aduersari debere priori sententiæ, ita ut tollenda probentur, & damnentur relinquenda, hoc est, plura sint imitatione digna: in qua opinione sunt alij propter dictionum verbalium proprietatem & vsum: sed ea ratio infirmior est. malim sic à minore colligere: si quid in magno reprehendas Homero, cur mihi non licebit in aliquibus docere incompositum fuisse Luciliũ? *doctus: iugenuus. comis.* urbanus, facetus. sed quæ urbanitas quæso in garrulitate, & nimis mordaci dicacitate, cuius vbique insinuat Lucilium *verum dura.* plerumque enim ornari res ipsa negat, contenta doceri; iuxta Maniliũ. *ac si quis pedibus quid claudere.* hanc lectionem habent omnes scripti codices quos secutus sum, ut hæc sit sententia, perinde ac si satis hoc sit ad commendationem nominis, si quis amet scripsisse ducentos antecibum vers. &c. hoc vno sit contentus, ut aliquid versibus Heroicis possit describere, ita ut interrogationis continuas vsque ad vò fuerit, perduret. Lambinus legendum censet hoc modo, *ac si quis pedibus quid cl.* sed nescio an id asserat ex scriptis codicibus. Duo codices Bland. Diuæ. Buss. habet, *ac si quis pedibus quid. s. f.* &c. Claudere verbum pertinet ad rationem & numerum carminis hexametri, quod senis pedibus clauditur, finitur & constar. *scripsisse.* Enallage temporis: plusquam perf. pro præsentis scribere. *ducentos.* multos; finitum pro infinito. *Erruici quale fuit C.* hæc tacita quædam nota est Cassij Seueri Parmensis, ab ingenio nimis quàm satis luxuriante, sed ea non multum abest à laude, erat enim Cassius poeta nõ ignobilis; quod subindicat hoc ad Tibullum lib. 1. Scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat. *Cassij quem fama est.* de genere mortis ipsius Cassij dissentit:

ſij diſſentit ab Horatio Vălerius Maximus lib. 7. cap. 7. de ſomniis. Præterea Oroſius lib. 6. cap. 19. Et Caſſius Parmenſis, inquit, vltima violatæ partis Cæſaris vltima, &c. fuerat enim ſecurus partem Caſij & Brutæ contra Antonium & Cæſarem, vt videre eſt apud Appianum Alexand. bellorum Ciuil. lib. 5. *ambuſtum propriis*. occaſionem ſuſſiſſe videtur quod tot ſcripſerit libros, vt facile nulla alia materia adhibita ex iis rogi conſtrui poterit, inquit Woulardus. *fuerit Lucilius in*. Conceſſio ad euincendâ vel inuitis aduerſariis aſperam Lucilij garrulitatem. *fuerit limatior idem quàm tu*. ordo verborum talis eſt, fuerit idem Lucilius auctor carminis Satyrici intacti Græcis, limatior quàm rudis, &c. ita vt quàm, medium locum teneat inter comparatiuum & poſitiuum eiufdem caſus, non ſatis vſitata (ſarcor) ſtrutura; vſitatus namque dixiſſet limatior quàm rudior: verum vt auctores extra inuidiam collocati, conſulto ſæpe negligunt ſuperſtitioſos grammaticos, ita nihil opus eſt ornatoris dictionis gratia, obſcurius & perturbatius interpretari ſententiam, quàm clariùs & commodius. Quia ad hanc quoque loquendi formam Columella lib. vlr. ſic ſcribit: ideo reddidit timidior quàm virilem pluribus. *Græcis intacti carminis*. carminis, putâ, Satyrici, quod genus poematis Græci non tractarunt, nam Satyra, inquit Quintilia. lib. 10. tota noſtra eſt. *paſſiarum ſenſu turbæ*. contemnit ſeniores Latinos poëtas turbam nominat, propter carminis rudicitatem. *dilatans in æuum*. vnus codex Bland. habet, dilatatus; tres reliqui cum Mart. delapſus: Buſl. Nan. Diuiz. & Tonſ. declarat. *ſapo caput ſcab.* caput ſcabere; vnguis arrodere, geſtus hominis ſunt cogitabundi, & de mutando, cuius poſſeant, agitantis intra ſe. Quintil. lib. 11. In hac cunctatione, inquit, ſunt quedam non inconuenientes (vt appellant Scenici) moræ, caput mulcere, manum intueri, infringere articulos, &c. *ſapo ſtylium ver.* præceptum de cura iudiciique in ſcriptis priùs adhibendo quàm euulgent. ſtylum autem veterere, eſt mutare quod ſcripſeris: ſumta metaphorâ à ſtylo graphiario maiorum, qui in tabulis cæcis, quod acutiore ſtyli parte inarſſent, inuerſa ſtyli laciore, æquor ceream, litteris obliſſeratis iterum complanabat. Hinc eſt illud Cic. Verr. 3. timuit aliquando & cōmotus eſt, vertit ſtylū in tabulis ſuis, quo facta cauſam omnē euerſit ſuam. *vilibus in ludis*. Cōmentator hæc verba refert ad ſudos litterarios; quod ſanè vt nō penitus improbē, ita malim pertinere ad ludos Scenicos, quos vileis appellat à vili & cōtemta plebecula. non ego. ſupp. voto ſeruire Scenæ, ſeu mea carmina in Scenam produci, vult itaq. Horatius vnūquemq. ſuū noſſe ingeniū, acrimq. ſe & bonorū & viuiorū ſuorū

iudicē præbere, ne Scenicis plus tribuant prudentiæ iudiciū. quàm ſibi metiſſis. *equitem*. vel Mecenatē, vel optimū & doctiſſimū quemq. *exploſa Arb.* præter corruptores Horatij opinor eſſe neminē, qui Arbuſculâ ſcribat mimâ fuiſſe aliam à meretrice, cuius & Seruius meminit in Gallo, & alij. cur autē id cenſeā, mihi auctor eſt ipſe Horatius ſuprà Ecloga 2. in Orig. meretrice, quā mimā quoq. nominat, inquiens, Vt quondā Marſæus amator Originis ille qui patriū mimæ donat fundūmq. larēmq. *Pantilius*. è Græco effectū vocabulū, ſignificat omninō vilē aliquē poëtam, *parvulus*, omnino mutilus, & vilis. eundē quoq. cimmicē cognominat, ab oris fortalſe fortida maledicentia, aut pēdore corporis, inſtar cimmicis putidiſſimi. *Fannius*. Non eſt hic C. Fannius à quo lex Fanniala eſt, qui fuit ante terciū bellū Punicū, gener Lælij; verū eum fuiſſe autumo, quē Appianus lib. 3. bellorū Ciuil. ſcripto tradidit Sexto Pompeio fuiſſe cariſſimū, quēmq. Velleius Patereculus ſcribit bellis omnibus ſopitis, odiſſe ſtatū Reipub. feliciffimū, inquiēs, erāt tamē qui hūc feliciffimū ſtatū odiſſent: Quippe L. Murena & Fannius Cepio; diuerſis moribus: nā Murena ſine hoc facinore potuit videri bonus, Cepio & hoc antē erat peſſimus: cū inſiſſent occidendi Cæſaris cōſilia, oppreſſi auctoritate publica, quod vī facere voluerāt, iure paſſi ſunt. Ei iā mortuo ſepelindōq. fortalliſſi honoris ergō, & familiæ eius cōſolandæ, à Senatu delatæ capſæ ſunt & imagines, tamquā bono poëtæ, vt habet Horatius Ecloga 4. ſuprà. *Plotius*. Tueca vnā cū Varo Aeneidos emēdator. *Macenas*. C. Macenas Cilnius, vt adnotauit Onuſſius Panuinius. *Valgius*. Titus Valgius, à Tibullo laudatus: Seruius refert hæc Valgij carmina, Sed nos ante caſam tepidi mulgaria lactis, & ſinū vini ceſſamus fundere Baccho. *Oſtendit opſ.* P. Viſtor. variarū lect. lib. 14. cap. 7. hūc vult eū eſſe qui in Epigramate quodā celebratur Romanæ ſcriptoriſtici: Ego certē propter epithetō optimus, potiùs indicatim hic ſignari Oſtatiū Auguſtū, qui manſuetudine & morū facilitate mirabiliter ab omnibus cōmendatur, & poëta fuit nō incelebris. *ſimulbus*. helleniſmus, *quā vultis*: ſic *aug. ipſi*, mecu. *cōpluribus alios*. per enumerationem colligit amicos ſuos viros bonos & doctos, quibus ſi placere ſe intelligat, pro nihilo habet reliquā turbā imperitorū hominū, quales fingit Demetriū, & Tigellium, quibus mandat & precatur *inueni*, hoc eſt, plorare, lugere inter cathedras, in conuerſatione, cōſeſſu & ſamiliaritate mimarū & hiſtrionū, quos edoceant geſticulari, & recitare ſua carmina in vilibus ludis. *I puer*: abrupta apoſtrophe cum indignatione. *cū*. *inueni* nominis pro aduerbio. Virg. nec gregibus nocturnus obambulat, id eſt, noctū.

Q. HORATII FLACCI

SATYRARVM LIBER II.

ECLOGA PRIMA.

TREBATVS.

VNT quibus in Satyra videat ni-
mi acer, & vltra

Legem tendere opus: sine neruū al-
tera, quicquid

Compositus, pars esse putat: simileſque meorum
Mille die versus deduci posse. Trebati,

5 Quid faciam, præſcribe. Quieſcas. Ne fa-
ciam, inquit,

Omnino verſus? Aio. Peream malè, ſi non
Optimè erat. verum nequeo dormire. Ter vncti
Transiāto Tiberim, ſomno quibus eſt opus alto:

Irriguūque mero ſub noctem corpus habento.

10 Aut, ſi tantus amor ſcribendi te rapit, aude
Caſari inuicti res dicere, mala laborum

Premia laturus. Cupidum, pater optime, vires
Deſciunt. neque enim quiuū horrentia pilis

15 Aut labentis equo deſcribas vulnera Parthi.

Attamen & iſtum poterat, & ſcribere fortem,
Scipiadam vt ſapiens Lucilius. Haud mihi deero,
Cum res ipſa feret. niſi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Caſari autem:

20 Cui malè ſi palpare, reſalcitrāt undique tutus.

Quand rectius hoc, quā trīſtī ladere verſu
Pantolabū ſcurrām, Nomenſanūq; nepotem:
Cum ſibi quiſque timet, quamquam eſt inta-
ctus, & odit?

Quid faciam? ſalutē Miloniu, vt ſemel iſto

25 Acceſſit ſeruor capiti, numerūſque lucernū.

Caſtor gaudet equi: ouo prognatus eodem,

Pugnū. Qvot capitiū viuū, toridè ſtudioſum

Milia. me pedibus delectat claudere verba

Lucill rītu, noſtrū melioris viroque.

30 Ille velut fidū arcana ſodalibus, olim

Credēbat libris: neque, ſi malè geſſerat vſquam

Decurrens aliò, neque ſi bene. quo ſit, vt omnis
Votiuā pateat veluti deſcripta tabella,
Vita ſenū. ſequor hunc, Lucanum, an Apulū,
anceps:

Nam Venuſius arat ſinem ſub verumq; colamus, 35

Miſſus ad hoc, pulſus (vetuſ eſt vſ fama) Sabellus:

Quo ne per vacuum Romano incurrares boſti:

Sine quidd Apulagens, ſeu quidd Lucania bellam

Incuteret violenta. ſed hic ſtylus haud petet vltro

Quemquam animantem: & me, veluti caſto- 40

dies enſis

Vagina rectus: quem cur deſtringere camer

Tutus ab infeſtis latronibus? ò pater, & rex

Iuppiter, vt pereat poſitum rubigine telum:

Nec quiſquam noceat cupido mihi pacis. at ille,

Qui me commoritur, (melius non tangere, clamo) 45

Flebit: & inſignis tota cantabitur vrbe.

Seruius iratus leges mimitatur, & vnam:

Canidia Albucl, quibus eſt inimica, venenum:

Grande malum Turius, ſiquis ſe iudice cerces.

Vt, quo quiſque valet, ſuſpectos terreat: vñq; 50

Imperes hoc natura potens, ſic collige mecum.

Dente lupus, cornu taurū petis. vñde, niſi intus

Monſtratum? Scava viuacem crede nepoti

Matrem: niſ facies ſceleris pia dextera mirum:

Vt neque calce lupus quemquam, neque dente 55

petit boſ.

Sed mala tollit anum vitiatō melle cicuta.

Ne longum faciam: ſeu me tranquilla ſenectū

Expectat, ſeu mors atris circumuolat alii:

Diues, inops, Roma, ſeu ſorſita iuſſerit, exul,

Quiſquis erit vita, ſcribam, color, ò puer, vt ſis 60

Vitalū metuo, & maiorum ne quis amicus

Frigore te feriat. quid cum eſt Lucilius auſus

Primus in hūc operis cōponere carmina morem,

Detrahēre & pellem, nitidū, qua quiſq; per ora

Cederet, introſum turpi? num Lalur, aut, qui 65

Duxit ab oppreſſa merita Karthagine nomen,

Inge-

- Ingenio offensæ aut lasæ dolere Metello?
Famosæque Lupo cooperto versibus? atqui
Præmores populi arripuit, populūq; tributim,
70 Scilicet vni aquas virtuti, atque eius amicis.
Quin, ubi se à vulgo, & scena, in secreta re-
morant
Virtus Scipiada, & mitis sapientia Lali:
Nugari cum illo, & discinâ ludere, donec
Decoqueretur olus, soliti. quicquid sum ego,
quamuis
75 Infra Lucilli censam, ingeniumque, tamen me
Cum magni vixisse inuisa fasobitur vsque
Invidia: & fragili querens illidere dentem,
Offendet solido. nisi quid tu, doctæ Trebati,
Dissenu. equidem nihil hic diffindere possum.
80 Sed tamen vt monitus caueas, ne sorte negoti
Incursas tibi quid sanctatum incutia legum:
Si mala cõdideris in quem quis carmina, ius est,
Iudicrumque esto, si quis mala: sed bona si quis
Indice condiderit laudatur Casare. si quis
85 Opprobriū dignum latrauerit, integer ipse?
Soluentur risu tabula: tu missus abibu.

COMMENTATOR.

AD Aulum Trebatium scribit iurisperitum, quem consulit quidnam faciat, quoniam quibusdam nimis acriter videbatur in mores Romanorum insurgere, aliis autem nimis erat remissus & lenis. Hic autem Trebati eques Romanus iurisperitus fuit, qui & aliquot libros de iure ciuili, & de religionibus nouem composuit. Quoniam autem hic quid Ecloga sit quæri solet, sciendum est quod Ecloga hæc nomina sub se continet: si ad Iouem, profodia dicuntur; si ad Apollinem, Dianam aut Latonâ, Prænes; si ad Liberū aut Semelen, dirhyrambis; si ad ceteros deos, hymni: si ad homines laudandos, vituperandos, reprehendendos, lugendos, odæ sunt & Eclogæ, sunt enim breuia poemata. *nimis acer*. maledicus, mordax ultra modū, & plura quæ oportet, adiut me lacerare, & inuehi in mores aliorū. *ultra legem*. Satyræ. lex autem Satyræ, ea tantummodo reprehendit quæ digna sunt reprehensione. Et mirè legem dicit, quia ad iurisperitū hic scribentem, *tendere opus*. læuare maledicendo. *sine neruis*. aiunt esse nimis lenem, & parcere indignis: vel dicunt versus meos nullius esse momēti, & carere viribus ingenij. *deduci*. scribi, componi. *prescribo*. statue tanquā ex lege quid

debeam facere: iucundè ad iurisperitum, cuius erat dubia interpretari & exponere; vnde sunt in iure ciuili responsa prudentum. *quiescas*. respondet Trebati. *ne facias*. Horatius. *aso*. Trebati. *peream malè*. Horat. *ter vñti t. T.* hoc est, qui facile dormire nequeunt, per Tiberim transeat, & fatigati multis se potionibus impleant, quo somnus facilis accedat, hoc enim melius est, quam aliquem suo periculo lacerare: esse etiam suo non-
etiam exercere in consuetudine fuisse veteribus etiā alio loco significat, dices, te per gramina Martij campi, te per aquas, dure, volubilibus. *alto multo. irriguum m. c.* plenum, madidum, persusum. *sub noctem*. paullo ante noctem, vespera sci licet aduentante. *habento*. habeant, vide, vt directis iuriscultorum verbis vtitur ad Trebatium iuriscultum. *aude*. propter difficultatem & grauitatem carminis Heroici, inquit, *aude. cupidum pater*. eleganter hic paucis verbis ostendit te præstare posse quod negauit. *deficiunt. int. fra-cta cuspide*. qua vulneratus erat hostis. vt Virg. Et venit aduersū in tergum Sulmonis, ibique frangitur. Ex historia de Mario hoc sumtū est, nam Marius aduersus Santonas talia tela commentus est, vt fracta mitterentur, ne remitti ab hostibus possent. *attamen Cui. p. c.* si non potes gesta Cæsaris scribere, at potes iuuatū & fortitudinem, vt Lucilius Scipionis fecit, qui vitam eius priuatam descripsit, Ennius verò bella. *Scipiadam*. Dicit non Scipionem, quod notandum est: hic autem Annibalem, ex Italia reuocatū, vicit, vnde Africanus dictus est. *cum res ipsa f.* cum fuerit oppositum tempus: sibi autē deest, qui non facit quod sibi opus est, & quod oportet. *nisi dextro t.* ordo est: verba Flacci non ibunt per attentam aurem Cæsaris, nisi dextro tempore, hoc est, nō audientur à Cæsare, nisi opportuno tēpore. *cui si palpere*. metaphoris, cui si adulceris & assenteris, offenditur. Palpari propriè est manib. mulcere. palpere dixit à verbo deponenti palpor palparis; dicitur & actiue palpo, as; vel palpor, id est, blandior, assentor. *recalcitrat*. refractio ab equis. sensus est, si quis ficta adulatione aggrediarur Cæsarem, repugnat, contemnit & respuit, nec se decipi patitur. *undiquetutus*. in omnibus suis rebus inaccessibilis; vt Virg. Tuta lacu nigro. & est sensus, sapientia undiq; munitur, & omnium rerum cognitione. *quāto rectius hoc*. nimirum vt Cæsarem laudes, quā Satyrico carmine scurrā describas. *tristi*. mordaci & Satyrico. *cum sibi quisque*. hoc est, qui eodem vitio laborant, etiam te tacet meruit & oderunt. *quamquā est intactus*. exemplo nos terri significat, etiam si non lædamur: nā quod in alios fieri videmus, id etiam in nos futurum timemus.

memus. *intellus*. nec dum notatus & carmine la-
ceratus. *quid faciam*. quid nūc vis me facere? nam
à scribendo non magis abstinere possum, quam
Milonius ebrius à saltando. *salutat Milonius*. Icur-
ra erat illorum temporum, qui cū semel esset e-
brius, statim saltare incipiebat. *istocap*. vinolen-
tia capite perturbato. *seruor*. vini. *numerusq; l.* ad
opinionē ebrii accrescit numerus lucernarū, ita vt
non vnam lucernam aut lunam, sed plūreis arbi-
traretur aspicere se. Sic Lucretius: Bina lucernarum
flagrantia lumina flammis, & duplices hominum
facies, & corpora bina. Iuuenal. & geminis exsur-
git mensa lucernis. *Castor gaud.* Duo fratres ex
eodem ouo nati sectantur diuersa studia. *equi.* e-
questri certamine. *pugnis*. cestibus, pugillatū. & est
Zeugma, quot capitum. Terentianum illud: quot
homines, tot sententiae. suus cuique mos est. sin-
guli homines singula studia captant. *nostrum me-
lioris v.* hoc est, qui melior fuit & te & me. *o Tre-
batij*, censu & natalibus, fuit enim vir bonus & val-
de nobilis, vtpote Magni Pompeij auus. *Lucilij
virt.* more Satyrico, *ille velut fidus*. hoc Lucilius ex
Anacreonte traxit & Alcaeo Sapphōq;. Græcis ly-
ricis, quos ait Aristoxenes libris propriis amicorū
loco vlos fuisse. *fidus*. non proditurus. *sodalibus*. a-
micis. *decurrens aliā*. ad aliud vitæ genus, quā ad
libros suos. *quo sit*. vnde sit. *vt omnis*. ordo est,
omnis vita senis. *notius*. votiua tabula est, quæ ex
voto posita est in templo aut aliquo loco publico,
in qua descripta, hoc est, depicta est fortuna ali-
cuius. Ita solent naufragi, suū naufragiū in tabella
depictū, circumferre, & in templis alicui Deo
consecratū suspendere. ad hunc Modū Lucilij se-
nis vita tam clara est in suis libris, quasi esset de-
picta in aliqua tabula. *Lucanus in Apulus*. id est,
ego dubius sum & incertus: nam Venusini Luca-
nis sunt affines & Apulis. *nā Venusinus*. quoniam
oppidū Venusinum in confinio Lucaniz & Apu-
liz positū, habitatur à Romanis colonis, eō missis
ob hanc rem, vt siue Apuli, siue Lucani bellū Ro-
manis mouerent, per Venusinos prohiberentur.
Venusiū autem oppidum est vbi natus est Hora-
tius. *finem sub*. prope, iuxta. *missus ad hoc*. eō mis-
sus erat Romanus colonus, eo tempore quo à Ro-
manis Sabini victi sunt. *quo ne per vacuum*. vt ne
per vacuū locum Sabellis expulsi, iter Lucanis ad
Romanos esset peruium. *vacuū*. cultoribus, siue
incolis, id est, nullis obstantibus. *incutere bellum*.
moueret, *violenta*. bellicosa, *sed hic stylus*. ego ne-
minē lacessam vitro, sed vtar lingua mea tāquam
gladio, magis ad tutandū me, quā alium irritā-
dum. *quemquē animant*. Viquē hominē & animā
habentē. *quem cur distem*. cur gladium velim di-
stringere, si nemo maledicus me persequatur? la-

tronibus. maledicis. *o pater*. oprantis est. vt, o falsa
potius formidine ludat. *vt pereat*. vtinam pereat,
vtinam omnes sint insontes, vt nulla sit causa, cur
vitar hoc scribēdi stylo. *qui me commoritur*. commouerit,
laccessuerit, prouocauerit. *melius non tang.* paren-
thesis, quo consilii maledicis, ne de ipso malē lo-
quatur. *stobis*. dolebit, Græcismus. *in signis*.
notatus. *santabimur*. diuulgabitur meis carminib.
Cernius irat. Cernius Ascanij libertus, calumnia-
tor accusauit Cn. Caluinū lege de sicariis. *vrā.*
reorū, id est, damnationē, quia pro sorte quæ acci-
derat, damnabatur vel absoluebatur reus. vel *vrā.*
ad refectionem iudicium; quia vt iudices sorte
eligerantur, ita & sorte reiciebātur. *Canidia Al-
buti*. supp. filia. vt Virg. Deiphobe Glauci. Canidia
autē posita est pro Gratidia. *grande malū*. Turius.
supp. minatur. C. Martium Turium significat iu-
dicem corruptissimū, qui accepta pecunia pro reis
pronunciare sit solitus, qui fidem suam corrupe-
rant: hic etiam quo tempore Verres reus erat, di-
uersi coloris tabulas fertur dedisse cera notatas, vt
sciret qui pro sua volūtate iudicasset, nam sua no-
mina centumuirij nō adiciunt. *vt quo quisq;* quo-
modo vniuscuiq; terrear, & vlciscatur se de inimi-
cis suis, & quo pacto hoc sit omnibus à natura da-
tū, audi & cognosce mecum, & intellige. *nisi in tu-
m*. à natura insitum. *Scana viuacem*. *iniquis*. hoc
rotū dictū est, crede huic longæz matris suæ vitæ,
eius pia dextera (ironicōs) nihil faciet sceleris, hoc
est, vt eam perimar, nullo gladio, sed veneno vte-
tur. *Scæva* luxuriosus quidam fuit, qui matrem
dato veneno necauit, propterea quod ei nimis diu
viueret; ætas enim parentum longæua luxuriosis
& perditis semper est molesta. sic Cic. pro Scæuro:
Libertus patronum non occidit, sed duobus digi-
tulis gulam oblistit. *visiato*. corrupto, hoc est, no-
xia potione, *ne longum*. ne multa dicam. *quisquis
erit v.* hoc est, quicumque me vitæ exitus manet,
quicumque status aut modus vitæ meæ fuerit,
non desinam aliquid scribere. *fers*. fortuna. *color*.
qualitas, status, condicio, modus. *O puer, vt sis v.*
verba Trebatij ad Horatiū: o Horati, ne non sis
vitalis, meruo, id est, ne citō percas, nam potest te
quiuus ex potentioribus, à te laccessus, occidere.
ne quis amicus. pro inimicus per antiphrasim. *fri-
gere te f.* morte te afficiat, quæ frigida est, vt Virg.
frigida mors. *quidcū Lucilius*. rogat Horatius,
quid passus est Lucilius, cū in multos dixisset
principes ciuitatis. *morem*. Satyricum. *detrahens
& pell.* detrahare pellem, est reuelare vitam, de-
tracto vitæ velamento, nempe, hypocrisis, quæ ho-
nestatis & probitatis opinionem in animis multo-
rū generare solet. *mitidus*. bonus & honestus ciuis.
cederet. incederet & lateret. *introrsum t.* malæ
mentis.

mentis. *nunq. Lælius.* Lælius hic socius Scipionis fuit. *Et qui duxit.* Scipionem Africanum putat qui Africam subegit, unde Africanus; Numantiamque supeditus deleuit, unde Numantinus dictus est. *ingenio.* carmini irati, tanquam læsi à Lucilio, fuisse. *Metello.* Macedonici filio. *Q. Cæcilius Metellus* consularis, filios consularis vidit, & ab illis elatus est: hic potens fuit tempore Scipionis Africanus; & cum in concione quædam contra se decreta declamaret, Scipio ait, hi sunt quos Annibali eripuit, parere ergo, inquit, nos liberos esse. ob hæc & alia Lucilius, in gratiam Scipionis, eum carpsit, quamvis amicum. *famosissq. Lupocriminosis.* maledicis. P. Rutilius Lupus consul fuit cum L. Iulio Cæsare, anno ab urbe condita 664: *cooperto v.* compresso & incepto. *arripit.* culpauit, lacerauit, secuit, persecutus est. *tributum.* per tribus. *equus.* amicus, vnicam diligens virtutem. *amicus.* virtutis. ostendit nulla malevolentia Lucilium persecutum esse multos, sed amore virtutis. *quoniam.* supp. etiam, id est, insuper. *à vulgo.* & à publico conspectu. *secreta.* loca, intra suos parietes. *remouant.* remouerant, per syncopen. sic Terent. commemorat ibi omnes nos. *virtus Scipio.* periphrasis, id est, Scipio & Lælius. *Lali.* per apocopen, pro Lælij. *nugari cum i.* locari solebant cum ipso Lucilio. *Et discipuli ludere.* non vestem, sed expediti maioribus negotiis & depositis seriis. Scipio Africanus & Lælius feruntur tam fuisse familiares & amici Lucilio, ut quodam tempore Lælio circum lectos triclinij fugienti Lucilius superueniens, eum oborta mappa quasi feriturus sequeretur. *decoqueretur olus.* donec cœna pararetur. ostendit per herbas eos fuisse sobrios. *infra Lucili c.* hoc est, etsi non sum eorum nataliū quorum Lucilius fuit: constat enim Lucilium maiorem auunculum Pompeij fuisse, etenim auia Pompeij soror Lucilij fuerat. *cum magnis.* Augusto, Pollione, Mæcenate, & aliis. *inuita.* nolens. *fragili quarens.* id est, volens inuidia me fragilem lacerare, impingeret in solidum, & inueniet me talem qui possum resistere mordacibus & maledicis. Illud dente dentem, dixit metaphoricè. *nisi quid tu d. T.* nisi tu fortasse refutas quæ dixi. *nihil hinc dissimulare.* ait Trebatius, infirmare, mutare, differre: videtur Trebarius iuris antiqui verbo: Prætor enim solebat dicere, hic dies diffissus esto. *sed tamen ut m. c.* supp. fac, id est, consensio tibi, te solidum & fontem esse, sed tamen fac ut caueas admonitus, ne ignorantia legis venias in discrimen & periculum. *sanctarum.* aut participium est à sanctio, id est, firmatarum: aut nomen, & significat iniuriarum: aut sanctarum, id est, sacrarum, ut scdus sanctum dicitur & sacrum. *infinita l.* ignorantia legum;

quibus cautum erat, ne quis in quenquam maledicum carmen scriberet. eleganter iurisperitus de legibus loquitur. *si mala con.* maledica & contumeliola. *iur est.* lex 12 tabularum. *iudiciumq.* actio ex lege. *esto.* Horatius loquitur. *si quis mala ineptra,* ridicula: amphibolia est in dictione, mala, nā semel significat, famosa; & semel, inepta. *lacrauerit.* alacrauerit, lacrauerit, persecutus fuerit. *soluentur risu t.* vel subtelia, vel leges 12 tabul. vel iudices non erunt in eum seueri. *tu missus abibus.* dimissus absolueris, impunitus & securus dimittēris, nihil periculi patieris. hæc verba sunt Trebatij, soluentur risu t. t. m. a. hoc est, videbunt leges, & veniam merebitur à iudicibus, si aliquem, implectra noxam positus, iure lacrauerit.

CRVQVIVS.

INique ferens Horatius suos versus ab aduersariis in calumniam rapit, scribit ad Trebatium iuriconsultum, tamquam de iure calumnie eum consultaturus, quid sibi faciendum suadeat. Cui Trebatius cum persuadere nequiret ut otium ageret, scribendique finem faceret, propterea quod hoc ei à natura comparatum esset ut versus scriberet, amice monere videtur, ut Cæsaris vitam, mores & res egregie gestas ab obliuione hominum & silentio potius vindicaret, quam ut vilem aliquem securam suis coloribus depingeret: nimirum quod hoc carminis genus omnibus ex æquo, mali metu, esset odiosum: verum quando nec hoc impetrare ab eo potest, propterea quod Lucilij numeris & carpendi ritu gauderet, tandem hoc agit Trebatius, ut id saltem caueat, ne iuris ignoratione incurrat maledicendo in legem & actionem de famosis libellis. *sunt quibus.* *horat. vs.* Hellenismus per ellipsin. exordium ab inæqualitate censuræ popularis de iis suis scriptis diiudicandis; quibus mores infectiores & Romanorum vitia, quæ aliis mores actiora nimique mordacia, aliis verò remissiora, & minus habere acrimonie videbantur. Hic autem versus, Sunt quibus in Satyra v. n. a. &c. (v. aliam diximus) in causa est, cur hi serio sine intercipi libet Satyrarum; verum quam id factum non sit ex sententia Horatij, facile is deprehendit cui cum viris aliquot doctissimis persuasum fuerit, nulla vquam Horatij ab initio Satyrarum numerosa volumina extrixisse, sed succincta quædam, lepidæque sigillarim ad amicos missa poemata, quæ viri postea leporis Horatiani amante selecta digestaque, Eclogas inscripserunt: Quod etiamnum ex Satyra vlt. lib. 1. non obscure licet conicere, Horatium, putat, non populo, sed amicis scripsisse, vbi ait, hæc egoludo, quæ nec in æde sonent

FF

certantia

certantia ludice Tarpa, nec redeant iterum atque iterum spectanda theatris. Deinde Satyr. 4. nulla taberna meos habeat, neque pila libellos queis manus infuder vulgi, Hermogenisq; Tigelli, non recito cuiquam nisi amicis, &c. *ultra legem* non Satyræ vel Satysiam, vt habet Pseudacro & alij, quæ lex est multis aliis conferta legibus, teste Festo Pompeio, sed *ultra legem*, hoc est, *ultra modum*, & vitiatam in norandis vitiis consuetudinem; perinde ac si sine personæ delectu, ferocius quousvis laceraret. *tendere opus*, intendere, exacerbare, moliri criminationem mordaciorē. *sinu nervus*, *in dextro*, *in sinistro*, metaphoricōs. nam vt in corporibus ossa nervis compacta librataque firmantur validiusque subsistunt, ita oratio nervosa est, quæ suis rebus & sententiis appositè connexa, verborum eleganti maiestate & pondere suffulcitur, elucidatq; sua claritate discunt lectio, nis omne tædium. *prescribere*, responde. ex more prudentium, quorum responsa pro legibus habitæ sunt. *ne faciam*, in lepida responsi interpretatio, nam pro auctoritate iuriconsulti Trebatij adducit Horatius eum vno verbo responsa dare, nimirum, quiescas, aio. *Quæ res videtur arguere Trebatium satis elati animi*, eumque callide Horatius naso aduoco suspendere, fortasse propterea quod ex iis esset qui versus Horatianos tanquam nimis enerueis calumniabantur (erat enim Epicuri poeta non inter postremos, vt habet Alexander ab Alexandro lib. 6. cap. 2. 3. ad *faciem*) & iociter eos se timere latenter inuivit, inquires, *cūm sibi quisque timet*, &c. Quo nomine quoque si non abstinere a maledicendo, videtur Trebatiū ei mortem minari, inquires, o puer vt sis vitalis metuo, &c. verū hæc a dextere ludunt ab Horatio, vt nihil minus quàm ridere videatur. Nō me clā est ab aliis hæc me dissentire, quare cū eo quoque non pugnabo qui a me dissentit. *peruaro male*, assentitur, quidem, sed planè ridiculè, nā causam subditiuam dignam, quæ se vel nolentem cogit versus dicere, vt pote, quod nō possit dormire. *ter vniuersi*. 1. Consilij iureconsulti, forma quadam, antiquo iuri respondendi propria, datum de somni causis, quod cum sit medicū, non etiā iuris, non caret tacita sua energia. Tres autem somni conciliadi causas responderet, vnctionem, natationis, exercitium, & potationē. De exercitiis salubribus, legitur enarrationem Pantini in caput 1. lib. 1. C. Celsi. *aut si transius amor*, post ludicra Trebatius nunc serō respondere videtur, sed nō multo rectius tamen consulere. nam qui pro arbitratu ira leuia aut mediocritia describere nequit vt placeat possit, qua is ratione commendabit ea quæ in sublimi, veritatisque qualia sunt gestant. Cæsar. *multa*

et laborum, suadet ab vili, vt describat fortia facta Cæsar. *cupidum patris op.* Honeſta ſententia eſt: non vult enim Horatius maiora conari quàm pro facultate & viribus ingenij. atque hoc eſt quod alibi dicit, ſuo ſe metiri modulo. *neque enim quiniū b. pi.* hi verſus ſumti videntur aut ex metris Trebatij de bello Parthico, Gallicōve, vel alterius poetæ. *horrentis*, *irrupit*, pro horrida, ab effectu, quod horrorem incutiant hoſtibus. *deſcribat*, ſic habet codex Mart. ceteri, aut deſcribit, aut deſcribet. *ita amen* & *iuſtum*, correctio, qua Trebatiū hortatur Horatium, vt Cæſarem præconiis illuſtret à iuſtitia & fortitudine, ſi non omnia eius geſta decantare valeat, idque vt faciat exemplo Lucilij, qui Scipionem dignis encomiis celebravit. *haud mihi deero*, faciam quod in me erit. *niſi dextero tempore*, *raſiſi*, excipientis eſt & metuetis ne aliquādo tēpus opponētis nō habeat adeundi Cæſaris, ſuāq; ei ſcripta exhibendi. ſubauditur autem *et ad*, vt hic ſit ordo, nam verba Flacci nō ibūt peractam Cæſaris auct, niſi dextro tēpore, hoc eſt, cū vacat à rebus tam ciuilibus quàm bellicis gerendis. attenta auris hic eſt prudens quæ audita diſcernit, vera ne ſint an falſa. In vno ex codicibus Bland. habetur hæc lectio, aut mihi deero cū res ipſa feret, aut dextro tempore Flacci verba peractam, &c. quam lectionem propter claritatem facile cenſeo vulgatæ præferendam. *cui maleſ. p.* malè palpari, eſt valdè aſſentari, & modum excedere; quod qui facit Cæſari, ſi ſibi deſt & nocet, ad ea namque Cæſar recalcurat (metaphoricōs) vndique tutus, *et opus*, non enim fallitur. *quantū rectius*, ab honeſto & decoro Trebatiū nititur inducere Horatium, vt hoc amet, & Cæſarē laudibus efferat, diſſuadens Satyræ ab inhoneſto & periculo, odioque. *quid faciam*, huiuscemodi interrogatione ferè vtimur in contentione, vbi nos aut aliud ſentire, aut non ita factū opus eſſe, clārè docemus. tale eſt illud in Tityro, Quid facerem? neque ſeruitio me exire licebat. *ſalutis Milonius*, ab inductione huius generis. *Quot capitum vinct.* &c. colligit ſibi à natura eſſe inſtitū, vt verſus ſcribat Lucilij ritu, hoc eſt, Satyrico carmine vitia carpar. *ſalutis Milonius*, quaſi aliud agens taxat Milonium, quod ſi in ſaltum propenſus eſſet ſi quando vino incaleſceret, quando ſcilicet quod in animo oculum eſt, proferretur in apertum. ait itaq; ſe ſcribendo nō magis abſtinere poſſe, quàm Milonium ebrium à ſaltando. *acceſſit feruor cap.* hoc eſt, vt ait Anachariſis apud Athenæ. lib. 10. *et* *quod ſi deſideratis melius videretur*, quando falſæ opinioniones accidunt remulentiſ: & quando ea quæ ſimplicia ſunt, apparēt multiplicia. Refert autem Athenæus eodem loco non inſacerum Anachar-

fidis responsum: *συμπίπτει ἡ δὲ τις ἰδὼν ἀντιπάλῳ γυναικὶ ἐν τῇ συμποσίῳ, ἴφρα, ἢ Ἀνάχαρσι, γυναικὶ γυναικὸς ἀνέχον, καὶ ὅς ἐστι, πάντων κάρων ἐνοῖ, ἀλλὰ μοι ἴγγιν, ὃ πῶς, ποτίετο ἀκρετίετος, ὅπως ἐν τῷ κινδύῳ πέσῃ.* hoc est, cum quidam e conuiuiis vidisset ipsius uxorem in conuiuio, inquit, O Anacharsi, uxorem duxisti valde deformem. Et ille, Prorsus, inquit, idcirco mihi videtur. sed heus puer porrigere poculum moracius, ut illa formosam facias, nam ebrio τῶν αὐτῶν καλὰ, καλὰ τίθηται, vt habet Theocritus, hoc est deformia pulchra videatur. *Quot capitum. γυναικὶ* celebratissima: Quot homines, tot sententiae, inquit Terent. Mille hominum species, et rerum discolor vultus, ait Persi uelle. nam quae est, nec voto uiuatur vno. Hanc sententiam expolimit prima ode lib. 1. & Satyra 1. lib. 1. *nostrum mikarion.* Laus Lucilij ab aequitate, constantia, & vitæ probitate; eam enim ne si bi quidem plus perpercuisse ait, si quando à recto discederet, quam alij cuiusvis: εὐκότ' δὲ τοιοῦτ' Trebatium infimulat arrogantioris animi: quod ne ia peiorem partem accipiat, se ipse suo more socium ei vitio adiungit, nam Lucilium & se & Trebatio faceret fuisse meliorem. *illa uelut fides.* expolitio eius dicti, nostrum mel. vitro. Erat, inquit, tanta fide & sinceritate Lucilius, vt nihil omnino silentio transiendum, sed scriptis mandandum putarit, quicquid vsquam domi, forisue; bene maleue gessisset. hinc tota senis uita ex actis, ex scriptis non minus à quouis cognosci potest, quam si in tabella aliqua ad uium delineata fuisset. *fidis ar.* Libri sunt fidi sodales arcanorum. *neque si malè gesserat.* sic habent omnes scripti codices, & existimo non esse inferiore altera lectione, quæ habet, *cesserat;* nam ex eo quod quis bene uel malè gessit; eius uita laude uel vitæ peroratione digna censenda est; non item si quid uel bene uel malè ceciderat, quod fortunæ potius quam personæ attribui debet; vt omitam vt *cesserat,* non satis aptè posse accommodari vt arcanis, quæ bene gesta uitam commendant, contra, si malè. *vsquam.* sic habent omnes codices præter Diuiz & vnum Bland. qui habet *vsquam;* verum in eius mutatione non magna vis est & de rebus autem gestis à Lucilio, sic obiter scribit Valerius Patreculus, lib. posteriore, Celebre & Lucilij nomen fuit, qui sub P. Africano, Numantino bello eques militauerat. *decurrens aliò.* aliò quàm ad libros suos, non defectus ab instituto uitæ curriculo ad vitæ aliud genus. Laus à constantia. *uirtus senis.* cur senis? Nā si fides adhibenda est, Ensebio in Chronicis, mortuus est Lucilius ante mortis suæ quadragesimo sexto. An quod multis annis præcessisset Horatium? An ex cornu

sententia, quindigne ferebant eum quasi senem
prehendi ab Horatio iuniore? Equidem his in
medio relictis, fortasse coniectem Lucilium hic
senem denominari ad eam Seruii Tullij annorum
rationem, quae scribitur Gellius lib. 10. cap. 28. ex Tu-
berone, eum iuniores ad annum usque 46. su-
piorum eum annu seniores appellasse: hos quoque
modo interpretatur Seruius hunc versum Virg.
Aeneid. 6. iam senior, sed cruda Deo viridisque
senectus. senior, inquiens, est vires senex, vt iu-
nior est intra iuuenem, &c. eaque senectus vere
eruda dicitur, quae non est matura & plena: cuius-
comodi describit in Epist. ad Difones, inquiens,
Maturusve senex, an adhuc florente iuuenta fer-
uidus, &c. Virg. erui matura Aletes: sequor hunc
Lucan. Ap. propter confectis terminos Lucaniae &
Apuliae. Sabellus, de Sabellis, in quo etiam, a Sabinis,
legito Strabonem lib. 5. sed hic stylus. post e-
gressionem compendiosam de agris Lucaniae &
Apuliae, expulsionemque Sabinorum, pro veteri
quada historia, deque Venusianis in expulso-
rum agris in coloniam deductis, per quos inhiberentur
Lucani vel Apuli, ne in Romanos agros in-
spectari faceret imperium: reuertitur ad prius in-
stitutum de carmine scribendo Lucilij nru seu
stylo, quo se adeo moderate pollicetur vsurum,
vt neminem impetere velit acrius, nisi a quo
prius se lacessitus. animantem: hoc est, animam. nemi-
nem viucentem, quantumvis abiecit fortis & hu-
mitem. volens custodiat ensis. perpulchra colla-
tio styli in animo conditi, quo veram vitam, hoc
est, honestum nomen propugnamus; & ensis va-
gina tecti, quem non distringimus euaginatulq;
nisi dum vitam caducam morti canamur eripere,
vim omne & iniuriam propulsando; quod homini
omni ceteris animantibus a natura imperatum est.
cuius ab infestis latro. cui cautum est deus, nihil ei
necesse est distringere gladium, cuius vsus est ad
propellendam, non ad inferendam iniuriam, nam vim
vi depellere licet. O pater & rex. Opat a Ioue
malesolus dandi mentis quae rudinem, vpper con-
sibi licet pacatam vitam peragere, neque opus esse
maledictis maledicentia: recendere. ut perat.
Vt opat est aduectus, vt percat, vitam percat.
Terent. in Eunucho. vt illum dii deique se-
nium perdant, qui me hodie remoratus est. Item in
Adelp. vt Syre te cum tua monstratione magnus
perdat Iuppiter. telum: telum pro gladio. Virg. A.
Aeneid. At non hoc telum mea quod re dextera
versat, vsugies: Abieci tela, teste Faeste, proprie
dici videntur quae missilia sunt: & Graeco videlicet
eorum nomine, quia illi in dextera dicitur, quae nos
ominus: hic autem metaphoricus capitur pro Sary-
tica maledicentia. et il. qm c. videntur ex obliquo

nōnihil respicere Trebatiū. *Cervinus iuratus*. Quē-
admodum superius intulit enumeratione in suo
quēq. sensu abundare (vt Apostoli verbis utar) ita
simili hic argumento inducit vnicuique à natura
& vim & rationem sui viciſcendi esse ingentiam:
quod eo consilio facit, ne videatur *ὁμοῦ καὶ ἡμὲν
πυλὴν πύλινον ἐκείνου*, hoc est, nisi paxillum
paxillo (vt est in prouerbio) depellat. *Cervinus in*.
Cervius per C. habent omnes cod. præter Mart.
qui habet, Coruius: Lambinus videtur legere,
Seruius, per S. verum nescio an ex scriptis codic.
Cervius autē à Ceruo geniticiū est, de quo vide
Comment. Cic. in Verr. 7. meminit cuiusdam P.
Cervi iudicis, inquiens, P. Cerviū talenti virum
legatum, qui, quia legatus isto prætoris in Sicilia
fuit, primus ab isto iudex reiectus est, &c. Sed &
Horar. lib. 2. 6. Satyr. scribit de Ceruo vicino.
leges. condemnationem ex legis legibus & præju-
diciis in rebus & causis certis. *vrnam*. sortitionem
in dubiis rebus: quod utrumque Virg. breuiter,
vno item carmine complexus est, inquiens, parti-
bus æquabar iustus, aut sortis traherebat. Vrna autem
triplex erat, vt patet ex illo ad Q. fratrem, de Sex.
Cælio. Senatorum eum, urna copiose absoluit.
Equitum adæquauit: tribuni ærarij cōdemnaue-
runt. Quo autem pacto ea à Prætoris, & in qua
causa adhiberi solita sit, ad sortitionem iudicium,
subsortitionemque, post factam ab accusatore &
reo iudicum reiectionem, vide apud Budæum in
Pandect. ex Aſconio Pediano. *Turris*. arbitron
legendum esse ex Cicerone in Verr. & aliis mul-
tis in locis, Furius. *sic collige mecum*. Apostrophe
ad Trebatium, quem monet vt secum diligentius
perpendat, num sit nature aduersari, se non tu-
tari, acceptamque iniuriā non viciſci: quod vt sit
evidentius, ratiocinatur à brutis, quibus in eo-
qua cum hominibus portio à natura est indita;
*τὴν ἀνθρώπων ἰσχυρὰν ἐξ ἑστέων ἐκείνων ἰσχυρὰν ἀνθρώπων
ἐκείνων τὴν φύσιν ἀπὸ ἀρχῆς*, vt aiebant Stoici: id
est, nosmetipſos commendatos esse nobis, pri-
mamq. ex natura hanc habere appetitionē, vt cō-
seruemus nosmetipſos, interprete Cic. 1. de fin.
Impotes hoc eras. potens, potens, id est potenter, adeo
vt ea vis animi, nimirum *ἡ ἀρχὴ τῆς ἐν ἀνθρώπῳ
ἐκείνῳ*, id est, propensio vitionis non sit in hominis pote-
state, nisi accedat ratio. *dente lupus*. Inductio enu-
meratione quidam partium imperfecta, sed perfec-
ta sensu, vel auctore Brasida, vt refert Plutar.
Nam is quando manum in cœcis temerē misit
fecit, & à mure, inibi forte lætente, morderetur;
Pape, inquit, vt nullum est animat tam pusillum;
neque tam inualidum, quod laceſſitum non cu-
piat viciſci sese. *Scæua viuacem c. n. m. in pugna* il-
ludens Scæuam quendam de beneficio materno,

facit Trebatium, more iureconsultorum, adduce-
re exceptionem de ea nature lege qua dictū est
vnicuique animam esse ingentis iniuriam illa-
tam propellere. Scæua nepos, inquit Trebauus,
viuacitate matris, graui iniuria (vt credebatur) affe-
ctus, non viciſcitur se de matre, neque sceleris
quicquam sua dextera molitur in matrem; fuso
ergo colligis, Horati, se ipsum vindicare, ad v-
niuersā pertinere. *mutum v. n. c. l.* Dilui Horatius
hanc ratiocinationem imitatione à simili: Nam
vt neque lupo calce, neque boui dente quēquam
lædere à natura datum est, ita Scæua ignauus non
ferro, sed veneno plurimum valet, quasi hoc ille
à natura acceperit: verum veneno tollere ali-
quem, non est se viciſci: & vim depellere vitā-
ne certis quibusdam limitibus circumscriptum
est, vt excludo veneficio; ad solam viri dexteram,
aut ea arma pertineat quæ à natura alicui cōcessa
sunt: *ne longum f.* particula transitionis & docili-
tatis. Paucis colligit ad extremum vique vitæ spi-
ritū, se nullis malis, nullis infortuniis, nullis con-
minationibus, nullis deniq. poenis, ne mortis qui-
dem metu, abduci posse à descriptione Lucilij ritu.
tranquilla. matura & composita, quam comitari
solet mors naturalis, quæ est lenissima, iuxta illud
Plato. in Timæo, *ὅτι πρὶν γῆρας ἰσχυρὰ τὴν φύ-
σιν ἀποκτείνῃς τὴν ἀνάγκην, καὶ μάλα μακρὰ* ἰδὲ τὴν γῆ-
ρας, ἡ δὲ λύπη, id est, quæ mors senio lenita
ad exitum deducente per naturā obrepit, est om-
nium facillima, atque adeo eum voluptare potius
quàm cū dolore cōiuncta. *sem morsutris*. hoc est,
siue ante tēpus à natura præfinitum moriendum
mihi sit, immatura & violenta morte, quæ *ἡ θάνα-
τος ἀλγύνη*, mors est acerba, Platone teste, eodem
loco. *dimitte, inopia, patria, exilium*. *ὁ πuer*. respuer
refertur ad vā patre, in initio huius positum. *vt sis
vitalis m.* verba hæc acacia significatione videntur
inuere. Trebatium nonnihil minari Horatiū,
vt suprā. *qui me commoret*. diximus Horatiū ex
obliquo respiciens Trebatium. *vt sis*. vt, prone nō
vt Torrens. *sed vim patris* vt quæsserit, &c. idem,
ac videtur satis modō contemplatus, id est, ne
non satis, *ita puer vitalis* id est, vitalis hic accipiendum
eo modo quo apud Cibiū Iulio, cui potest esse
vita vitalis (vt inquit Ennius) qui non amici mu-
tua beneuolentia conquiescat. sic, vt sis vitalis,
hoc est, ne tibi vitæ non sit vitalis, metuo, ne non
sis viuax; ne aliquor annoſ superesse non possis:
vitalis autem propriè est; ad vsum vitæ pertinens.
Plato in Apolog. *ὁ δὲ ἀγνοῦντος ἡμῶν ὁ θάνατος*, hoc est, vita non explorata, non est homini
vitalis, id est, acerba est. illud autē Satyra 7. huius
lib. *vt vitalis puer*, longè aliter est accipiendum.

vt ibi

ut ibi dicemus. *frigorē* effectus pro sua causa: mors enim horrorem & frigus inducit hominis cadaveri. Virg. 4. Aeneid. Et cum frigida mors anima seduxerit artus, omnibus vmbra locis adest, &c. *quid cum est* L. respondet Horatius sibi non plus imminere periculi, quam olim Lucilio, qui non timuit insectari Romanos etiam nobilissimos quosq; *detrahere* &c. p. videtur hoc sumtum esse ex Apologo. *cuderet*. incederet, per Ampharefin, obambulare. *famosissq; Lupo*. ostendit Horatius viros bonos nulla altici contumelia, si quis in improbos & iniquos vehementer existat; qualis hic erat Rutilius Lupus, cuius infimulus Lucilius rapacitatē scripsit hos versus quos apud Varronem mendosissimos eleganter emendauit Iosephus Scaliger diuinum profectō ingenium, Tunnos captato; cordulum excludē, minores occidunt, Lupe, saperdæ te: hæc iura, Silurum sumere te, atque Amiā. Monet enim Lucilius Lupum, ut definat insectari pisces minores, ut sunt cordyllæ & saperdæ, qui eum occiderēt, *ipovikūs*, sed capiet maiores, puta Tunnos, Siluros, & Amias, a quibus nihil scilicet ei sit periculi. *primores populū* ur. Pers. Satyra 1. Secuit Lucilius urbem, te Lupe, te Muti, & genuinū fregit in illis. *populū* q. *tributū*. sic habent omnes codices scrip. nec murādum censeo, etiā si vir doctissimus quidā scribat se offendisse in scripto aliquo codice; *tributū*. hq; affirmer auctoritate Porphy. quam nō inuenio. Non autem dubito quin ea sit hic Horatii sententia quam aliter expetisit Pers. iniquens, Secuit Lucilius urbem, hoc est, omneis tribus, quæ fuere quinq; & triginta vrbis antiquæ, ut constat ex Cic. in Verrem & Rullum, ex lib. 1. Appiani de bell. Ciuilib. ex Valerio Max. *scilicet vni aq. virtuti*. asserit non alia de causa Lucilium mordaciū in Romanos ex æquo omneis inuictum, nisi solius virtutis amore; æquus autem is est virtuti, qui bonis omnibus parcendum iudicat; malō que malē puniendos. *quia vbi sū* v. ostendit *q. virtutis*. Scipionem Læliūque non tantum non fuisse Lucilio offensos post increpationem Metelli & Lupi, sed optimē etga eum affectos, eo qd eam familiā illius. *videt*. *quid*. foro, vbi magistra iura, quā in scena, suam personam aggit: perpulchra, mehercule, fori metaphora ab actionibus scenicis. Liceret hinc egredi in campum æternitatis de vita humana, quæ nihil est quā fabula; & vānūque in hoc mundo tāquam thesaurū amplissimo suas parcellas agere; superis nō stras actiones inspectantibus, remoueratisq; pro merito actionis, vnicuique: sed nōn libet in alieno foro rhetoricari, & vetuit V. Voulardus nobis, iniquens, Spartam quam nactus es, hanc ad-

orna. *nugari cum illo*. animū a rebus grauibus remittere, *παίζειν* qd *ἄπας* αὐτὸν ἄλγος, κατ' *Ἀνέχασιν*, ἄρβας ἔχειν δακτύλῳ, ut refert Aristot. hoc est, ludere namque ut agas seria, iuxta Anacharidis sententiā, æquum esse videtur. *decoqueretur olus*. decoqueretur, omnino coqueretur. De prapoliō augmentat. Hic vide herbaceam & frugale cœnam; *τῷ πρῶτῳ ἄριστον ἔσθ' ἡμεῖς* *αὐτῷ δὲ*, dicere solebat Epaminondas, hoc est, tale prandium non recipit proditionem. & Amphis apud Athenæ. lib. 10. *δίδωναι* qd *ἐν τῇ* ἑστία, ἢ *ποτὶ* *παρρησίᾳ*, hoc est, namcœna frugi nulla debacchatio. *quicquid ego sum*. Quod subindicaui nonnihil fuisse simulatis integ Trebatiam & Horatium, ex hoc quoque loco satis apertē cognoscere licet; non enim fantopere genus suū & ingenium facultatēque inculcasset, nisi se ab eo lætium sentiret, non familiaritatem cum viris magnis cōmēmōraret, nisi hoc nomine ei se inuictum deprehenderet, non dētem solidum minaretur, nisi eum fragilem laxumq; rēhset. Si quis autem velit Trebatio narrari ab Horatio obreccationis alicuius querelam, profectō tam acris querela, tacita est accusatio, quam tutumvis Horatius *ἱερῶν* *ἡμῶν*. *quicquid ego sum*. genus loquendi satis familiare Horatio, pro quicquid ego sum, cuiuscumque cōditionis, fortis, generis. tale est illud exordium Epod. 5. At o deorum quicquid in cælo regit terras. *Lucili cōsum*. ex censu honores, dignitatem, nobilitatemque intelligimus; erat enim Lucilius equestris ordinis: An autem auns Pompeij Magni, an auunculus fuerit, inter se dissident Pseudacro & Pseudopor. *fragili quarens ill d.* Illidere dentem fragili, est in rem fragilem dentibus incidere, eamque dentibus permolere. Metaphoricōs autem est alicuius nomen & famam maledicentia vellicare, laceratēque & perdere: Nam ut dens; ita & mordacitas morsusq; pro amara lenta obreccatione metaph. usurpantur. Illidere autē & offendere hic *οὐκ ἔστιν* sunt, sed fragilis & solidus in qualitate cōtrarij, alterū *δυσκλινος*, alterū *ἀδυσκλινος* *φραγίλος*. se itaque solidū pollicetur, hoc est, firmitum & integrū, aduersariōque resistere potentem: *nisi quid*. quid ad imitationem linguæ Græcæ, et, pro. Et, per ellipsis; *quid*; *quid*; *secutus* aut quid; pro, in quo. Quintilia. Quid tibi tantum mali feci? quid offendi? Terent. in Eunuch. homini homo quid præstat? Cic. hoc præstat amicitia propinquitat. Terent. hoc pater & dominus interest. *docti*. T. aut agit hic Horat. *ἡγῆται* *σοφιστικόν*, ut mihi quidem videntur, aut modestiam ostendit nō nimium iudicio suo tribuendo; ut vult V. Voulardus. verum enim verō si nolimus Horatium in hac Satyra clanculū mordicare Trebatium,

Cur hic cum percontatur infidior: de sua sententia in hoc scribendi genere, quando & ipsemet supra profiteatur, nullo se mali metu auelli ab eo posse, & nō sit nescius, vel se recte, nihil esse Trebatius odiosius: *nihil hic diffindere possum*. in omnibus scriptis habetur, *hinc*. deinde in antiquissimo cod. Blandinio, Mart. & Bussl. diffindere, in tribus aliis Blād. diffingere; in Diuz. defendere; in Tonsl. defringere. sed nos cū Cōmentatore, Lābino & Alciato seruamus diffindere, Alciatus enim in l. morbus, ff. de verb. signif. sic ait, diffindere pro differre, quō minus pro te pronunciem, perinde ac si Trebatiū sine dilatione velit pronunciare sententiam: *Quin contrā potius* (pace tanti viri dixerim) Trebatiū asserit nihil se posse diffindere, hoc est, nō agere iudicem ac dissentire ab Horatio, vt quem iam animaduertit in id genus carminis ira à natura propensum vt abduci nō possit, attamen se monere cum posse, ne ignorantio legū faciat ei plus satis negotij. Apud antiquos autem tria erant pronuntiandi genera, aut enim dies diffindebatur, hoc est, res in alterū diem differebatur, aut comperēdinabatur, id est, in tertium diem reiciebatur: aut iudex non liquere pronūciabat. *sed tamen ut monitus e.* reiectis Trebatius iudicis partibus, nūc per correctionem agit consultum. Codex Tonsl. habet, sed tamen id monitus caueas. quā lectio non parum placet. Cōmentator non inaptē, notat hic per ellipsin subintelligi rō fac: nam in subiunctiuis non rarō aut fac, aut vide, subicitur. *si mala cōdideris*. hic versus prae se fert antiqui iuris formulam, qua fingit pro cautione, Horatio respondere Iurecōsultum, vt monitus caueat. *iqua est iudiciūm*. hunc locum interpretatur in epist. ad Augustum, *Quin etiam lex poenāq; lara malo quā nollet carmine quemquam describi*, &c. & in arte poetica. *esto si quis mala*. Hæc sunt Horatii percontantis Trebatium ad eum vsque versus, soluentur risu t. idque cum nota interrogationis habet vetustissimo codice Bland. sed codex Diuz. habet interrogationis puncta post rō latrauerit. Nos autem (quamvis non multum interfuit) sequimur Bland. codicem. *esto si q. mala*. concedit Horatius cum legibus & graui supplicio esse obnoxium, qui malis, hoc est, maledicis versibus, Innocentis & viri boni nomen famamque proscindit, sed non existimat perinde eum in legē peccare, qui bona, id est, nō maledica carmina conscribit, sed ea quæ laudata à Cæsare iudice, sacerationibus & conuiciis, malos, improbos, & scelerosatos omnium oculis & auribus quasi in tabula delineatos, publicē decantatos exhibeant. Namque huiusmodi carpendi vitia studium, neque legibus inhiberetur est, neque bonis

moribus aduersarium. Pseudoporphyr. & alij censent Horatium hic ludere amphibolia dictionis mala; verum non video cur magnopere in eo sit laborandum, cum nec bonā carmina hic esse ea opiner, quæ ornata diligenter & exulta sunt, sed ea quæ sunt viliū vitiis castigandis, quorum sequens versus est epexegetis, hoc modo, bonā carmina sunt, quæ ab integro & viro conscripta bono, allatrant, & suis coloribus depingunt eum qui opprobriis dignus est. *iudice condideris laudatus Cæsare*. sic habent duo codices Bland. Tonsl. & Marti. quos secuti sumus, ad tollendam synchysin, verborum laudatur, & condiderit, nimis certe inuolutam. Si quis tamen eam Horatianam iudicet minimēque mutandam, non repugnabo. *opprobriū*. duo cod. Bland. habent, *opprobrium dignum*. *soluentur risu t.* respondere Trebatiū, & approbat Horatii sententiam. *tabula*. perpulchra Apodosis dictionis tabulæ, ad scenam, paullo supra positam, pro iudicibus, auditoribus, spectatoribus. Elegans est allusio ad legem tabellariam, & iudicia centumuiralia, in quibus veteri disciplina & cōsuetudine populi Romani suffragia pictis in tabula notis à ciuibus & iudicibus dam solebāt.

E C L O G A I I.

O F E L L V S.

Q V æ virtus & quanta, boni, sit viuere paruo.
(*Nec meus hic sermo est: sed, quem præcepit*
Ofellus,

Rusticus abnormis, sapiens, crassaq; Minerva:
Discite non inter lanceis, mensaq; nitentis,
Cum stupet insans acies fulgoribus, & cum
Acclius falsis animus, meliora recusat:
Verum hic impransū mecum disquirite. cur hoc?
Dicam si potero. M A L E verū examinas omnis
Corruptus iudex. leporem secutus, equoq;
Lassus ab indomito: vel, si Romana fatigat
Militia affuetum Græci, seu pila velox,
Moliter austeram studio fallente laborem,
Sen te discis agit: pote cedentem æra disco.
Cum labor extuderit fastidia: siccus, inanis
Sperne cibum vile: nisi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta. foris est promus: & atram
Defendens piscem hiemat mare. cum sale panis
Larrans stomachū bene leniet. vnde putas, aut
Qui parum? non in cæro nidore voluptas
Summa, sed in te ipso est. tu pulmentaria quere
Sudando.

Stidando. pinguem vitium, albumque, nec ostres,
 Nec scarus, aut poteris peregrina inuare lagos.
 Vix tamen eripiam, posito pauone, veli quin
 Hoc potius, quam gallina tergere palatum,
 25 Corruptus variis rerum: quia veneat auro
 Rara auis: & pista pandas spectacula cauda:
 Tanquam ad rem attineat quidquam, nam ve-
 sceris ista,
 Quā laudas, pluma? coctis nūc adest honor idem?
 Carne tamē quamvis distat nihil: hac magis illa,
 30 Imparibus formis deceptum te patet. esto,
 Vnde datum sentis, lupus hic, Tiberinus, an alio.
 Captus hiesi pontesque inter iactatus, an amnis
 Ostia sub Tusci? laudas insano tributem? (est.
 Nullus: in singula quē minas pulmenta necesse
 35 Ducit te species, video: quod pertinet ergo
 Proceros odisse lupos? quia scilicet illi
 Maiorem natura modum dedit: his breue potus.
 LEIVNVS rard stomachus vulgaria tenuis:
 Perrectum magno magnum spectare catino
 40 Vellem, cui Harpyii gula digna rapacibus: at vos
 Praesentes nostri coquite horū opsonia: quanquā
 Putet aper, rhombusque, recēs; mala copta quādo
 Aegrum sollicitat stomachū: cūm rapula plenus.
 Atque acidas inuulsit inulas, nec dū omni abacta
 45 Pauperies epulis regum, nam vilibus ouis,
 Nigri que est olei hodie locus, haud ita pridem
 Galloni praecoris erat acipensere mensa
 Infamiae. quid? tū rhombos minus aquor alebat?
 Tuius erat rhombus, tuoque ciconia nida:
 50 Donec vos auctor docuit pretorium, ergo
 Si quis nunc mergos suauis edixerit assos:
 Parebit prauidocilius Romana iuuentus.
 Sordidus à tenui victu distabit, Osello
 Indice. NAM frustra vitium vitaueris illud,
 55 Si re aliud prauum detorseris. Auidienus,
 Cui Canis ex vero ductum cognomen adheret:
 Quinquagenis oleas est, & siluestria corna:
 At, nisi mutatum, parvis diffundere vinum:
 Cuius odorem olei nequeus perferre, (licebit
 60 Ille repotia, nataleū, aliōve dierum
 Festos albas celebrer:) cornu ipse bibibit
 Cantibus instillat, veteris non parcus aceti.
 Quasi igitur victu sapiens pectur? & horum.

Vtrū imitabitur? hac urget lupo, hac canis, aiūs.
 Mundus erit, qui non offendet sordibus, atque 65
 In neutram partem calus miser. hic neque seruis,
 Albuli senis exemplo, dum munia didit,
 Satus erit: neque sic, ut simplex Nauius, vñtam
 Continuis praebebit aquam. vitium hoc quoque
 magnum.
 Accipe nunc, victus tenuis qua, quantāque, secum. 70
 Afferat: in primis valeas bene. nam, varia res.
 Ut noceam homini, credas, memor illius esca,
 Quae simplex olim tibi sederis: at, simul asis.
 Mischueris elixa: simul conchyliis turdu:
 Dulcia se in bidem vertent: stomachos, tumultū 75
 Lenta feret pisuita. vides, ut pallidus omnis
 Coena defurgat dubia? QV IN corpus enustum
 Hesternus vitium animum quoque praeuagat vñam.
 Atque affligit humo diuina particulam aure.
 Alter, ubi dicto citius, curata sopori 80
 Mē ra dedū: vegetus praescripta ad munia surgit.
 Hic tamen ad melius poteris trāscurrere quondam
 Siue diem festum rediens aduexeris annus:
 Seu recte, ne uolet tenuatum corpus: ubique
 Accedent anni, & trāctari mollius aetas 85
 Imbecilla uoles. tibi quidnam accedet ad istam,
 Quam puer, & ualidus praesimul, mollitiem, seu
 Dura valetudo inciderit, seu tarda senectus.
 Rancidū aprū antiqui laudabant: nō, quia nasus
 Illi nullus erat: sed, credo, hac mente, quod hospes 90
 Tardius adueniens, viciatum commodius, quam
 Integrū edax dominus cōsumeret. hos vitia inter
 Heroas natam tellus me prima tulisset.
 Das aliquid fama, quae carmine gravior aurem.
 Occupet humanam: grandes rhombi, patinae, 95
 Grande ferunt vñam cum damno dedecus. adda
 Iratum patrum, vicinos, te tibi iniquum,
 Et frustra mortis cupidum, cum decessu egeni.
 As, laquei pretium, inire, inquit, Trasius istū
 Iurgatur verbis: ego rectigalia magna,
 Diuitiasque habeo tribus amplas regibus, ergo,
 Quod superat, nō est, melius quod insumere posui?
 Cur eget indignus quisquam te diuite? quare
 Tempia ruūt antiqua Deūm? cur, improbe, cara
 Non aliquid patriae tanto emetiris acerno? 105
 Vni nimirum recte tibi semper erunt res?

- O magnus post hac inimicus risus! vërne
Ad casus dubios fides sibi certius: hic, qui
Pluribus affuerit mentem, corpusque superbum:
110 An, qui contentus paruo, metuensq; futuri,
In pace, vt sapiens, aptatus idonea bello?
Quo magis hū credas: puer hunc ego paruum
O fellum
Integris opibus noui non latius vsus,
Quam nunc accisis. videas metaso in agello
115 Cum pecore, & natis sortem mercede colonum,
Non ego, narrantem, temerè edis luce profesta
Quicquam, præter olus sumosa cum pede perua.
Ac, mihi seu longum post tēpus venerat hospes,
Siue operum vacuo gratus conuiui per imbrem
120 Vicinus: bene erat, non piscibus vrbe petitis.
Sed pullo, atque haco: tum pensili vna secūdas,
Et nux ornatat mensas, cum duplico ficu.
Post hoc ludus erat culpa posare magistra:
Ac venerata Ceres, vti culmo surgeret alto,
125 Explicuit vino contracta seria frontis.
Seniat, atque nauos moueat fortuna tumultus:
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego par-
cius, aut vos
O pueri nituissū, vt huc nouus incola venit?
Nam propria telluris herum natura neque illum,
130 Nec me, nec quenquam statuit. nos expulit ille:
Illum aut nequities, aut vafri inscitia iurū.
Postremū expellet ceres viuacior heres.
Nunc ager Vmbrenis sub nomine, nuper Ofelli
Dictus, eris nulli proprius: sed cedit in vsus
135 Nunc mihi, nunc aliq. quocirca viuiste fortis:
Fortiæque aduersis opponite pectora rebus.

COMMENTATOR.

IN hac Satyra sub persona Ofelli Stoici inue-
hitur in luxuriosos. Ofellus Latinus dicitur quæ-
dam sectæ Stoicæ à Græco translulisse. *Qua vir-
tus, & quantæ boni.* ordo est, o boni, discite, quæ &
quanta virtus sit hominibus viuere paruo. *præcipis.*
docuit. *Ofellus rursus.* non satis eruditus, sed durus
& feruus inculcusque. *abnormis sap.* non ultra
modum & normam sapientiæ Stoicæ. *crassaq; Mi-
nerva.* crassiore & rudiore ingenio. *non inter lan-
ceis.* non eo tempore quo cibis delicatis, fulgore
auri & argenti auocati fueritis, aut non inter la-
hoc est, nolite epulando de mediocritatis bono dis-

serere. *lanceis.* vasa pretiosa. *mensasq; nitentia.*
splendidas luxuriæ apparatu. *insanus.* ineptus, nimis,
indignis. *acies.* oculorum obtutus. *fulgoribus.* au-
ri & argenti. *acclinis.* inclinatus, ded. tus, pronior
ad falsa. *meliora.* præcepta & rationes sapientum:
quando scilicet mentis integritas occurrat per
luxuriam, decepta rerum speciosarum fulgore.
imprans. ieiuni, sobrii; vt alibi. Postquam est im-
prans correptus voce magistris. *disquirite.* mecum
discite. *cur hoc.* velim vos impransos de vero co-
gnoscere. *male ver. ex.* hoc est, quicumq; iudex est
vitiis corruptus, de rebus ipsis rectè iudicare non
potest: ita etiam animus ingluuiæ corruptus, non
potest examinare verum. aut sicut iudex precio
corruptus falsum iudicat esse verum; ita animus
corruptus vera non pronidet, & mens malis refer-
ta, non potest liberare iustitiam. *leporem sectatus.*
id est, venatus. hic docet ex labore provenire, vt
& paruo contentus viuas, & omnis cibus, etiam
vilior, suavis videatur. *ab indomito.* fero, forti. *Gra-
cari.* potare, conuiuiis operam dare Græcorū mo-
re. *molliter.* leuiter, paulatim. *fallente.* quæ pila
sui delectatione facili laborem obliuiscitur. *discus*
agit. delectat. *cedentem aër.* aër enim leuis facili
cedit ponderi. *per discus.* iacta discum in aëra. *ex-
ruderis fast.* delicias ciborū tibi eiecerit, excusserit.
ficus, sitiens, *inanis.* famelicus. *sperna cibum v.*
Ironicus, facito vt spernas, & nō edas. *diluta.* mi-
xia. hoc est, noli bibere nisi conditum ex melle &
vino falerno potum. *irripes in os.* itaq; sententia
est, cum fueris labore defatigatus, non quæres ci-
bos nobiliores, aut potum delicatorem, sed quæ-
cumque tibi offerentur, libenter adsumes. *foris est*
promus. supp. si dixerō, promus, à promendo, qui
penui præ est: cellarius. *airum.* tempestuosum.
latrantem sto. esurientē, cibi nimia fame avidum.
metaph. sic in vlt. Saty. ait, iratum ventrem *lenies.*
sariabit, placabit, qui partum. paratum. *non in caro*
nid. electo sapore, in apparatu pulmentariorum,
quia cibi suauitatē prohibet inanis & vana volu-
ptas: nitor, oris, splendor; nidor, oris, propriè est o-
dor gratus culinæ. *pulmentaria q.* per laborem ci-
bum exquire. Hoc autem Socrates primus ait,
qui cum ad noctem vsque spatietur, interroga-
tus à quodā cur hoc faceret, respondit, opsono cœ-
næ: significans se ideo deambulare, vt cibū libenci
animo caperet. *pinguem vitium.* supp. mā pinguem,
hoc est, plenum vitis & refertum: Nam vitiosum
hominem, segnitie debilitatum, & delicatū nul-
lā poterunt recreare delicia. *album.* pallidum. vt
Pers. albus sede legens celsa, liquido cū plasma-
te gurgur colluerit. Idem, atq; albo ventre lauat. *la-
gois.* est genus piscis, quod in Italo mari non ca-
pitur. *vix tamen.* hoc est, quāuis aperitē videas ea
non

non prodesse tibi, tamen persuadere non possum, ut his relictis adhæreas veritati, mediocritatique, & neglecto pavone, edas gallinam. *posico p. apposito. quia. ut non. eergere.* quibuscumque enim vescimur, eis videmur edendo os nostrum tergere. *vaniis verum.* stuka rerū vanitate. vana rerum sunt deliciae luxuriosæ & cibi superflui. *veneat.* vendatur magno pretio. *picta pandas f. c.* Ideo delectaris scilicet pavone, quia in cauda variis coloribus illustrata, ostendit admiranda spectacula. *ad vena as.* ad gustum & cibi saporem. *honoridem.* pulchritudine plumarū. *carne tamen.* hoc est, quāvis caro gallinæ non differt à carne pavonis, tamen patet te deceptum esse imparibus formis, hoc est, pulchritudine pavonis. *esto.* concedo. *vnde dactum sentis.* vnde nostri, quo sensu percipis, quod iste lupus potius est marinus quàm fluvialis? at qui palati subtilitate gloriantur, melioris saporis aiunt esse pisces illos qui rapidiore vnda exerceantur, quàm qui languidiore torpescunt: iccirco dicuntur lupi esse meliores, qui inter duos ponteis capiuntur, ubi aqua concitior est, quàm qui in ostiis fluminis Tiberis. *pontes ne inter.* vnde scis, an sub ostia amnis Tuscæ, id est, Tiberis captus est lupus, an inter pontes eiusdem fluminis: *trilibram.* triū librarum. *minus p.* quem feces in partem ad pulmentorum confectionem. *ducit te species v.* seducit simul & delectat. *species.* magnitudo. *quò pertinet ergo.* cur ergo magnitudinem laudas in mullo, & reprehendis in lupo? quia scilicet in utroque te delectat quod est rarius. *illis.* lupis. *his.* nullis. *vulgaris.* vitata: quæ passim inveniuntur. *magnum.* nullū. *Harpyia gula d. r.* hoc est, gulosis aut se velles videre in catino magno magnū nullum. *presentes.* potētes precibus meis fauete, & coquite, hoc est, putrefacite statu calido, & putrida reddite horū opsonia. sic, præsentia numina Fauni. *quamvis putet a.* corrigit se, quasi frustra Austros inuocauerit, cum luxuriosis sit necesse suas putere epulas, atque delicias quantumvis lapidas propter satietatē & affluentiam. *putet.* contemnitur, & fit vilis. *quando.* quia, siquidem. *agnum.* fastidientem. *solicitas.* vexat. *cum rapula pleus.* rapulum deminutiū, à rapum rapi neutri generis. *plenus.* exaturatus, & deliciis affluēs. *inulas acidas.* non quod herba sit acida, sed quia cum aceto condita habet sapore acidum. *non dū omnis ab.* hoc est, parcaritis antiquæ sunt adhuc quædam vestigia. hoc cum dicit, ostendit recentem esse luxuriam cōvitiatorum. *pauperies.* pauperies est moderatio & tēperantia. *epulis regum.* quamvis reges viuant copiose, non dū tamen omnino mensis de suis excluderunt epulas pauperum. *non ita pridem.* credit ad invidiam luxuriæ. *Galloni præconi.* Gal-

lonius præco primus acipenserem piscē suæ mēse apposuit; quare eius mensa etiam à Lucilio taxatur. *tutus erat rhomb.* quasi adhuc incognitus Romanis. hæc transitio est, ut Cæcubum, & prælo domitam Caleno tu bibes vnam, mea nec Falernę temperant vites, &c. *donec vos auctor.* Sempronius Rufus prætorius instituisse creditur, ut ciconiarū pulli manducarentur: quare cum in prætura petenda repulsam tulisset, tale epigramma meruit: Ciconiarum Rufus iste conditor hic est duobus elegantior Plancis, suffragiorū puncta nō tulit septem, Ciconiarum populus vltus est mortem. *donec vos auct.* Asinius Sempronius Rufus, post multas à se inuentas delicias, docuit etiā ciconias eduleis esse. *ergo si quis nunc mer.* significat Horatius non in pretiosis cibis & splendidis cōvitiis esse voluptatem præcipuam, sed in opinione & persuasione. *præui docilis.* quæ id quod non est rectum citò discit. *sordidus à tenui.* sordidus, nimis aridus: tenuis victus, minus parvus & modestus. quare frustra laborat sordidus, ut videatur minus parvus. *Ofello iudice.* Ofellus cum locupletissimus esset & moderatam vitam viveret, subito suis agris eiectus aiebat, se fortunæ iniquitatem parū sentire, quoniam illi in egestate nihil durum videbatur pristinæ consuetudinis exercitatione. *iudice.* iudicante. ut: non nobis rege Latino, id est, regnante. *nam frustra vitium v. i.* sunt enim virtutes positæ in consilio vitiorum: etenim severitas si modum excesserit, labitur in crudelitatem: sic ex religione fit superstitio, nam omnes virtutes nimitate sunt vitia. *vitium visa ill.* gulæ & luxus. *præuium.* sordidum: non enim erit sordidus qui frugaliter vixerit. *ex vero.* ex te ipsa. *oleum est.* oliuas comedit. *mutatum.* deprauatum, acutum factum. *licebit.* quamvis. *ille repotia.* repotia dicuntur dies septimus, quo solet noua nuptia redire ad parentes suos; aut repotia sunt quæ Græci dicunt *modosoppon:* aut mutæ inuitationes: aut dies alter à nuptiis, quo virgo ad muliebrem habitum cōponitur. *cornu ipse bali.* cornu quod sextarium capit: habent enim propolæ cornua; quæ hanc olei tenent quantitatē, nempe sextarii mensurā. *nō parvus.* liberalis in aceto veteri, ac si diceret in eo solo non avarus. *albanus.* in alba veste. *quali igitur vic.* obiectio. *horū vtram imi.* Gallonium, an Auidionem? *hæc urget lupus.* prouerbium. Nam ubi res duæ nobis molestæ, inter se pugnant, eo prouerbio vimur. Per lupum autem & canem significat ex vna parte luxuriā, & ex alia avaritiam imminere. lupus, luxuriosus; canis avaritia perditus. *mundus erit* id est, mundum sequitur victum, qui neque in sordidam, neque in luxuriosam vitā sit inclinatus. *in neutram partem*

partem cultus. Hoc est, cui mundus est cultus, neque sordidus, neque luxuriosus. *cultus.* nomen genitui casus. sic alibi, qui feros cultus hominū. Virg. cultūque feros mollire colendo. Sallust. atque ipse cultus rei. *dum munia didit.* quæ quicquid agat, vitore, tu rusibus, tu boucis pascēs, tu granaria curabis, &c. *seuus erit.* nimis tenax & parcus in dando singulis dimensio: & asper in exigenda à singulis impensio ratione, castigandoque, adeo vt seruos nonnumquam castigaret prius & caderet, quam peccassent, dicēs: vereri se ne cum peccassent, cadere tunc ei non vacaret. *vt Nauius vinctam* Nam vt Albutius rigidior dicebatur in domestica disciplina, ita Nauius profusior & remissior. *vitium hoc q. m. profusionis.* accipe nunc. *v. s.* modestus, moderatus, non sordidus. *in primis v. b.* Enumerat commoditates victus tenuis, nempe corporis sanitatē, alacritatem, & lætam senectutem. *varia res.* amplior apparatus, luxuriosioribus. *simplex.* vna. *federit.* quam faciliē digesseris. *miscueris.* comederis, in stomachū ingesseris. *bilē.* amaram. *inimulū.* molestiam, dolorem, tormina. *pituita.* syncretis metri causa. *vides vs p. o.* vidēne quomodo omnes pascunt, & ægroti fiunt ex dubia, hoc est, ex lauta, & variis rebus apparata cœna: *dubia.* lauta, luxuriosa. sic Terēt. in Phorm. Cœna dubia apponitur. *hesternis vitiis.* hesterni cruditate, vel intemperantia. *diuina pars. au.* diuini spiritus partem, id est, animam. Virg. Aethereum sensum atque auræ simplicis ignem. *alter vbi dicto cit.* ordo est, alter qui tenet victu cōtentus est, vbi dedit membra curata sopori, distocius vegetus surgit ad præscripta munia, id est, ad necessarias functiones, & officia absoluenda. *curata.* sufficiti cibo referta, recreata. *vegetus.* alacer, lætus. *ad munia.* ad necessarias functiones, ac solita officia. *hic tamen ad melius.* narrat alias commoditates eius qui vitur victu tenui, scilicet dierum festorum, deinde corpus languidum facilius recreatur & conualescit, postremo senectus facilius toleratur & tractatur. *quondam.* aliquando, de futuro: vt Virg. Nec Romula quondam villo se tantum tellus iactabit alumno. *ad melius.* ad lautius conuiuium. *hic tamen.* tamen abundat. *seu rectare vult.* hoc est, & luxurioso & frugi senecta accedit, quæ mollius se tractari vult, quam iuuenis; sed cum iuuenis delicatē vixeris, omnia dura futura sunt, nihil erit quod recreare possit, si languere corporis aut senescere. *accident anni.* omnia namque orta occidunt, & aucta senescunt. *tibi quid nam acc.* hoc ait, licet velis ad istam senectutem tuas delicias adiacere, eamque recreare, profectō non possis, tantæ sunt enim vt eis addi nihil possit. *dura valetudo.* epitheton va-

letudinis, quæ potest esse & bona valetudo. *rancidum ap.* leuiter tantum putentem: Flandricē, *garstich, nassus.* nassus pro odore. Hic nassus dicitur, & hoc nassum, est enim incerti generis. *haec mente.* hac intentione. *tardius adue.* ordo & lenius est, quod hospes seriū adueniēs, cōmodius ederet victuatū & rancidum, quam dominus cōsumeret integrum & non vitiatum. *stax.* vorax, glutio. *hoc vitium inter.* quia dicitur ante deos nata esse terra, mirē ait, prima tellus: illo enim tempore, quo mundus ex discordiis in hanc concordiam formatus est, ex terra generati traduntur Heroēs indocilis turba vitiorum. *das aliquid fama.* captas famam & laudem, & iccirco agitas magna conuiuia? *qua carmine g.* est ne aliqua fama gravior, quam sit ea quæ carmine delinxi animos audientium & docet? Huiusmodi autem carmē dicitur *ex g. u.* quia auditū delectat. Antisthenes philosophus cum vidisset adulescentē aromatibus multum delectari, o te, ait, infelicem, qui summum acroama, hoc est, laudem tuam non audiuit. *grande ferunt v. c. d. d.* superfluitas cibi & porus adferuit grande dedecus & damnum; dedecus quidem, dum gulosus dicitur & vorax, damnum autē, dum bona sua dissipat, vt neque sibi, neque aliis possit prodesse, expensis & cōsumtis omnibus, & ad extremum etiam inest omni egestate ita pressus, vt ne obolus quidem restet ad emendum laqueum. suspensio. *adde.* hæc etiam incommoda adfert apparatus mentis. *iratum patrum.* censorē, magistrum, & eū qui debet habere curam tui. *te tibi iniquum.* exofum, si sibi iniquus est, qui omnia sua dat aliis. *laquei pretium.* quo emas tibi laqueum ad suspensio. Plaut. in Pseudol. Sed quid ad drama facere vis? restim emere qui me faciam pendulum. *inquit Trauius.* Trauius pauper & luxuriosus fuit. *urgatur.* incipatur, culpatur. *ego vestigalia m.* satis arroganter opes suas vestigalibus Reipubl. comparasti: & nouē dixit vestigalia pro priuatis redditibus. *tribus a. r.* quæ sufficiāt tribus regibus. *ergo quod superat.* Horatius respondet, quod superat, id est, superabundat tuis vitiis, non est aliquid in quo iustis, possis insumere: superest autem, quod est reliquū. *cur eget ind.* cur te diuite aliquis pauper est? *indigne:* scilicet egestate, hoc est, benenatus qui non debet egere. *uni nimirum.* id est, credis te semper fore felicem? atqui memento fortunæ, memēto conditionis humanæ, quæ semper est instabilis. *O magnus posthac.* cum patrimonium omne per luxuriam consumseris commutata fortuna: *ut eris.* vix magis videtur tutus aduersus fortunæ incommoda, qui lautis epulis semper est vltus, an qui simplici victu: hoc est, an luxuriosus, an frugi? *ad casus duobus.* ad

bios. ad mutationem fortunæ. *cortius*. firmius. *pluribus affueris*. affuefecerit se deliciis & apparatibus. *in pace v. f.* in prospera fortuna: nam qui est in bonis, & viuit paruo contentus, ita te parat ad inimicam fortunam, quemadmodum sapiens parat bello necessaria in pace. Bello comparat egestatem. *quo magis*. his verbis meis, quibus dixi melius esse vi victu tenui, audi quid solebat dicere Ofellus. *integris*. non imminutis. *latus*. largius, copiosius. *accisis*. opibus imminutis. *metato*. ad mensuram diuiso & limitibus distincto cū milite Augusto huic contrariū est, immenso. *fortem*. animo. *mercede*. cōductū ab eo ad quem fuerat translatus. *non ego narrantem tē*. e. hæc verba sunt Ofelli ad finē vtiq; cuius ager ab Augusto fuerat donatus. Vmbreno militi, a quo eundē postea cōduxit. Non me terret, inquit, fortuna mutata, vel paupertas, quia & antea, cū essem diues, moderate viuere & parçē assuectus sum. *ego narrantē*. audiui narrantē hæc. *luce professa*. profecti dies sunt, qui nō sunt sacri. *operū vacuo*. vacatī, otiantī, nil agētī. *propter imbrē*. sed pullo atq; h. E. et primā tu mēse, quæ ad satietatem & secundæ, quæ ad delectationem faciunt, in quibus datur opera poculis *duplici fide*. bifida. *ludus erat*. ludebamus poculis, vino indulgentes, præcurre quoque culpa, quia culpabatur ille qui multum biberet. Si quando libere potare vellent antiqui, id est, sine Archiposia, dicebant se magistratū facere culpam: *ac venerata Ceres*. rogata deinde Ceres, vt persequeretur in frugibus, ita vt se ostenderet, tristitiam expulit vino: Venerata autē in passiva significatione posuit, vt Virg. cursūq; dabis venerata sacerdos. *ita cultmo*. sup. vt. *seria*. molesta & grauia. *fauiat*. infanuat fortuna, tamen nos non lædet, non deterreor eius minis, nam & in diuitiis, & in paupertate vna mihi consuetudo moderatē viuendī est. *mitistu*. bene accepti fuistis; bene vixistis. *quantum hinc*. de eo quod in vsu habeo, de hac parumonia, de exiguō, quantum potest irata fortuna detrahere. *vt hinc*. postquā huc venit. *nouus incola*. miles Vmbrenus, qui agrum meum possidet. *nequities*. luxuries, quæ paupertatis amica est, quæ consumtis bonis, agrum quoq; consumere coget. *aut vafri m. i.* vafri, callidi; hoc est, reus ipse factus, perturbabitur agro suo. *Vmbreni*. nomen militis qui Ofelli agrum ab Augusto acceperat. *propriū*. perpetuū. *fortes*. forti animo. *fortiaq;*. fortes estote aduerſum fortunæ incommoda.

C R V Q V I V S.

IN hac & vltima huius libri Satyra in argumen-
to penitus diffimili eadem ferè facies est ver-
sum, quibus hic quidem luxu perditos, illic ve-

pro nimis infameis sordibus infectatur: at illic pro decoro personæ urbanae, Nasidieni, videlicet, aliquis, festiuus quodammodo lepidiusq; iocatur, hic verò rusticus aliquantè & grauius exagitat luxuriosum, valdè appositè subseruiens Ofelio rustico, ex cuius præscripto, si de victus ratione voluptatèque sit concertatio, ait hominis sobrii & frugalis censuram summis assensionibus esse probandam, luxuriosi verò proflus abominandam; vt cuius iudicium vnà cum corpore & animo ita sit oppletum crapula & oppressum, vt ad veri cognitionem sese nequeat erigere, dum nunc huc, nunc illuc nutans eius sententia in palato gratificando, non in seipso, sed in rerum formis & speciebus spectandis vnicam voluptatem sitam esse iudicat. Quod quàm sit à vero dissensaneum, pulcherrima antithesi constituta ex incommensuris gulæ, & iis bonis quæ victum simplicem facilièque parabilem comitari solent, clarissimè demonstrat, cui subiicit *τὸ δὲ διαίτης*, qua tam in prosperis quàm rebus aduersis placidissime semper vtcbatur Ofellus rusticus, vt qui non ignoraret, sibi non agros ipsos, sed eorum vsum fructum solummodo pro tempore à diis immortalibus esse concessum, *qua virtus & quantitas boni*. alloquitur *ἀσώτης*, quos, *ἐπὶ κινεῖς*, nominat viros bonos, cōque monet, vt iecu velint disquirere, quæ virtus sit & quanta, hoc est, quam vim habeat, & quàm præclaros in homine fructus conciet, viuere paruo, hoc est, vita frugalis & sobria. quæ cum bona valitudine & alacritate corporis (vt postea disputat) sedat appetitiones, & efficit vt hæ rectæ rationi pareant, consensuetque considerata iudicia mētis. *boni*. in vocandi casu, per ironiam. sic habent omnes codices scripti præter Diuæ. qui supra i habet s litteram positam. Sed non malè, inquit Woulardus, in gignendi casu accipi posse videtur pro summo bono, cuius omnes virtutes sunt partes. *uiuere paruo*. hoc est, viuere secundum naturam, vt Socrates, qui interrogatus quo nam differret à ceteris hominibus, respondit. *οὐδὲν ἄλλο ἢ ὅτι οὐκ ἐστὶν ἵδιον ἄλλου, ἐν τῷ ἴδιῳ ἵδιον ἵνα ἴδω* hoc est, alij quidē viuunt vt edat, ego vero edo vt viuā: *μενεῖς hic sermo est*. s. q. Hic duo versus parentheleos nota inclusi, tacitam habent occupationem, qua non inconsultò hæc de frugalitate præcepta Horatii accepta refert. Ofelio rustico, ne minus ipse temperans (quod Damasippus ei obicit Sartyra sequenti): alios tenuitatis in vita seruandæ cerneret monere dicatur: nā nihil est insanius, quàm castigare alios, cūque hoc vitio vertere, cuius ipse criminationem effugere non possis. *quem præcepis Of.* crediderim id præcepit, impulsisse Pseudacronem in id commentum: quo vult Ofellum

Græca quædam transtulisse Latinè, cum nihil tale significet Horatius: quasi verò præcipere, sit hic præcepta philosophica à Græcis accepta scribere, non etià, aut aliquè dicto docere, aut factò in vita alicui præire. *Ofellus rusticus, abnormis sapiens crassaque M.* haud aliter legitur in omnibus scriptis codicibus, præterquam tribus Bland. verutisill. qui habent, *abnormi, sapiens crassique Min.* quam lectionem vulgatæ prætuli, etiamli eà non censeam esse damnamam quæ nunc à doctis recepta est, nam r̃d quæ, pereperexegin iungit hos casus simileis, abnormi crassaque. ut hic sit ordo, *Ofellus rusticus & sapiens abnormi crassaq; Minerva:* atq; hoc modo posterius est prioris interpretatione: est enim abnormis Minerva, nō accuratū, non eruditum iudiciū, non ad normam Philosophicæ hypotheseos (vnde sapientes nominantur) exactum, non argutis contentionibus exædificatum, sed crassum & pingue, hoc est, simplex & sincerum, ad naturam factum, eaque dignoscenda. quæ vitæ sunt humanæ: quo nomine iure crassum, nō quidè ex sui natura, dicitur, sed ex thesi & rebus singulis ad vsum vitæ tranquillitatemque necessariis, in quibus totum consumitur: Quali fuit *Ofellus*, vir bonus, ad naturæ modulum & normam victitans, in nullo apparatu magnifico, nullis deliciis vrbanis vanus ostentator splendoris eximij, sed fructibus domi natis sese, puerosque suos & hospites moderatè, nec non hilariter recreans, atque ad omnem fortunæ tumultum forti animo impavidus existens. *non inter lanceis.* remotis prius iis quæ sunt cum luxu coniuncta, quibus capti sensus, & quasi blandis quibusdam laqueis irretiti, rectum illud animi lumen ita sopiunt, ut vmbra pro corpore, pro vero falsum exosculentur, statuit impranfos, sobrios & frugi homines accedere debere ad cognoscendas eius virtutis vireis, quæ paruo vivere iubet, ad sensus purificandos à vanis erroribus, mentemque in veri cognitionem exuscitandam. *mensisque nitentis.* nitida, opulenta, lautas. epitheta tam mensarum pretiis, quàm ciborum lautitiis accommodata. Satyricè notat, idque obiter, Romanos nihil quàm inter epulas philosophari solitos: Quod & *Perfius* ait, ecce inter pocula quærunto Romulidæ faturi, quid dia poemata narrent. *cum super in. a. fulgo.* qui stupor oculis iam caligantibus, reliquisque sensibus propemodū obbrutescentibus, mentem è sua sede & statu dimouet, ita ut falsis adhærens meliora repudiet. *imprans.* remoti à mensis opiparis, non corrupti deliciis, sed integri iudicii, sanæ mentis, sicci & inanes, ut paullo post ait, *dicam si potero, malè verum exa. o. c. i. utiung. ym.* nōnæ quo infertur, quod nemo cibo potuq; re-

fertus, rectè verum examinet. hinc est illud Theognidis, *πολλὸς ἐκ νόγου ἀνδρῶν ἀνδραγαθὸς ἐργασίας*, hoc est, multos sæpe viros luxur rapit insipientes. *leporum sectatus.* hæc quædam est enumeratio eorū quos impranfos iubet secum disquirere, quanta virtus sit vivere paruo, ut qui venatione, equitatione, militia, pilâ, disco, contentiisque exercitati famè opsonantur. *valsi Romana fatigat m. aff. Græcari.* Græcari, inquit *Pseudoporph.* est luxuriari, vel Græco more ludere; quâ posteriore partē probant viri quidā doctissimi; verum prior mihi cōmodior videtur, ut quæ sit tacita quædā & perelegans antithesis inter hæc duo viuendi genera, nimirū, militaria exercere, & suauiter Græcari; quorū alterū est sobrij, alterū in luxū profusi: Nā militia Romana præter venationē & equitationē, est seuera illa maiorū disciplina, qua Romani armatractare, quotidianòq; exercitio corpus roborare addicebant, ut quæcumq; in acie & pugna possent vsu venire, ea in cæpstri meditatione prænoscerent, auctore Vegetio. At Græcari, contrā, est genialiter vivere, deliciis affluere, venercis operā dare, pollucibiliterq; opsonare, ut cū *Plauto* loquar, quibus vnā & vires corporis nervique, & animi masculi turpiter effeminantur, debilitantur, franguntur & pereunt; quos inter lanceis & mensas nitentis ait Horatius hic stupere fulgoribus, &c. Nunc si Græcari sit ludis Græcis, putā, pilâ & disco, operam dare, & frustra hortabitur his ludis affluetos expeditotique, ut labore fastidia tollant, & iniquo iure corruptos eos iudices culpabit, ut qui non mensis opiparis, sed Græcorum ludis sese recreant, corpūque exerceant. *assuetū Græcari molliter.* synchysis dictionis molliter, quæ adhærere debet r̃d Græcari, non etiam r̃d fallente, ut existimant viri quidā docti. sic & in fine præcedētis Satyræ pro fide aliquot codicum, ponitur r̃d laudatur ibi, bona si quis iudice condiderit laudatur Cæsare, &c. sic Satyr. 8. lib. 1. *Lanea & effigies erat,* altera cerea, & ibidem paullo post: serpenteis atq; videres infernas errare canes. & aliis in locis multis: ea namq; figura delectatus esse videretur Horatius. Itaque hos versus hoc modo ordinabimus: vel si Romana fatigat militia te assuetum Græcari molliter, seu te fatigat pila velox austerum studio fallente laborem, &c. *pila velox.* Hæc Græca exercitia, pila ludere, discū iacere, non minùs certè quàm Romana, vehementer exercent omneis corporis partibus: verum quia minus habent in se periculi, voluptatis autem plurimū, facilius ea ducitur delicatiorēs. de ludo autem pilæ, vide *Sipontinū. sententiæ agit.* Est autem discus massa ferri, aut æris, vel grauis lapis, qui corporis exercendi gratia in altum vel latū proici

solent.

folet. Homer. Iliad. β. δίσκος ἰστέονος καὶ αἰγώνων, hoc est, discis oblectabatur, & tragulis. vbi interpretes, δίσκος ἐστὶ βαρὺς λίθος, οὗ ἵππις ποτὺν ἐκ γυμναζόμενοι, τῷ δὲ σιδηρῷ, σόλοι προσηγορεύουσι, hoc est, discus est gravis lapis, quem iaciebant qui se exercebant, nam ferreum orbem σόλοι nomina-
bant. Item Iliad. ψ. interpretes δίσκος πλατύς ἐστι, καὶ καλὸς ἐστὶ, ὁ δὲ σόλος τραγυῖλος καὶ σφαίρου δῖος, hoc est, discus (lapideus) latus est & magis concavus, sed solus (ferreus) rotundus & globosus. cedentem. aer & omnia liquida facile cedunt. cum labor ex. Labor (tanquam genus exercitiorum) cum ventriculum plenitudine, ciboque nimio grauaturn subleuari, eumque ingestum ad ventriculo quodam calore, concoqui, digeri, & egeri, inanitatēque fieri cōgerit, tum iudicato quantum bonum sit viuere paruo, quam præclarum cibi condimentum, fames, potionisque sitis. exanderit fastidia. eiecerit, fugaverit, depulerit. fatietatem, quæ fastidia parit. ponitur effectus pro sua causa, fastidia, pro saturitate. sperne cibum v. concessio ironica: nam famelico & inani stomacho cibus etiam tenuis est gratissimus, & quivis potus suavisissimus. Hymettia mella. dulcissima; nimirum, Attica; ab Hymetto monte: At mel Sardum minus ob amaritudinem probatur. Falerno. Falerna vina erant austeriora; iccirco luxuriosi ea melle optimo diluere solebant. Est autem hypallage figura, non enim mella vino, sed contrā, vina melle condulcorantur, καὶ ἐγγίνομαι δυνάμιτι μάλιστα. foris est promus. hypophora latentis occupationis eius qui famelicus labore effectus, negat sibi opus esse, vt cōtēntus victu quidem tenui famem, vltiori verò potu sitim sedet, cum penus ei sit delicatior, locuplēsque, nec non affatim pecuniz qua ciborum lautitias compararet. foris est promus. ait Horatius. hoc est, qui tibi penum promat & congerat, domi non est: mare autem tempestuosius, nauigationem piscationēque damnosam minitur. Quare si neque penus adsit pro voto, neque pisceis mare suppediter; reliquum est, vt aut fame sitique pereas, aut panis cum sale. hoc est, modicus, parabilisque cibus stomachum laetantem, cibique vehementer appetentem mitiget placetque, id quod bene, hoc est, iucundē & cum summa voluptate fiet. cum sale panis. panis, miseris cibus est; sal, condimentum, cui non minus quam accedit acetum: hic autem panis cum sale pro frugalissimo victu ponitur, esurientibus longē iucundissimus. unde putas, aut quid p. hoc eodem mate luxuriosum parat attentum, vt conuictus intelligat in cibo potūque non esse cōmissandi summam voluptatem. non in caro nidore. Hoc argumentum procedit à remotione partis at-

rius, ipsius disijunctæ, ad assertionem alterius, hoc modo: aut in te est edendi voluptas summa, aut in caro nidore, redolentibusque condimentis; at non est in nidore; relinquitur ergo eam in te esse vno: remotionem autem veram esse demonstrat ab usu & experientia, inquires, pinguem vitius albumque. hoc est, qui corpore est probe laginato, vitidæque & bene curata cute, nihil ei lautum est, nō vel instructissima mensa, tam est ei ebres ad omnia palatum. sed in te ipso e. iuxta illud Socratis, δῖος, τὸς ἰδὼν μὴ κατ' ἄλκιον, ἀλλὰ κατ' ἡμῶν θνητῶν, id est, oportet voluptates non ex aliis, sed ex nobis ipsis aucupari. verum eas vt percipiat corpus, dicit præparatum esse & bene compositum, nam obiecta quidem ad id sunt, vt communem illam animæ cum corpore συμπάθειαν moueant, sed is motus quæ sensum nominamus, in oppleto corpore, meatibusque viscerum iā crapula oppilatis, delectabilis nullus est, quare nec voluptas vtilis: Itaque ad tam crassam evaporationē citius discutiēdius, sensumque huiuscemodi ὑποφθῆν commodius dissoluendam, hortatur & suadet Horatius pulmentaria, hoc est, voluptatem sudando, exercitiōque laborioso querendam. albumque. extenta per pinguedinem cute, & ideo albicante nitidæque: non arbitror autem poni pro pallido, qui color non nisi corpus peius affectum solet arguere; verum albor corpori conuenit vincto, mollique & bene habito nec non delicato; vnde apud Athenæū lib. 8. Stratonicius citharædus Rhodius λευκὸς καὶ λευκὸς αὐτὸς ἐκ μνηστῆρος πῶλον, id est, albos Cyrenæos & procorum ciuitatem nuncupat. nec ostrea. per synæresin. nec scarus. apparatus lautitiz splēdidissima, nam pisces olim in deliciis erant Romanis. nec scarus. de scaro Plin. lib. 9. cap. 17. Nunc scaro, inquit, datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare, herbisque vesci, nō aliis piscibus; mari Carpathio maximē frequens, &c. Plinij sententiā de scaro in se transtulit Macrobius. Satur. lib. 3. cap. 16. peregrina. peregrē aduecta. Lagois. crediderim quod Lagois hic non pisces, sed avis genus notaretur, quodque à scaro & ostreis transiret ad carnis oblectamenta, quod sequens versus indicat. vix tamen exipiam. in hac lectione consentiunt omnia scripta præter Bland. lib. duos, in quibus est hæc scriptura, vix tandem exipiam, cum nota interrogationis posita post huc versum, picta pandat spectacula cauda: Quam lectionem nolui celare lectorem, vt dispiciat vtrū sit conuenientiōri mihi certē posterior non improbat propter acrimoniam: non damno tamen aliam; quam quidem si sequamur, cōqueritur Horatius: sin v. tandem magis videbitur idoneum, stomachus iracundius se difficulter id efficere

posse, vt luxurioso persuadeat vitæ prioris æstimationem, id est, rerum adamarum fastidium: cuius certe rei nulla alia causa est, quàm vltus & assuetudo vanitatis, vt ait; ea namque, vt altera natura, tantum valet, vt mala quibus assueuerimus optima videantur: contrà, quæ sint optima, propter insolentiam habeantur à nobis pessima. *quia veniat an.* ratio vanæ persuasione, à pretio, nouitate, & pulchritudine plumarum pavonis: sic Iuvenal. Magis illa iuvant quæ plaris emuntur. *tamquam ad rem att.* *ἀγαθὸν*: offenditur enim à sensu communi ita esse abalienatum luxuriosum, vt de pennis picturatis æstimet pavonis pulmentaria esse delicatissima: quasi verò quicquam ex iis quæ sunt extra pavonem, cum reddant lapidiorem palatæ gratiorem. *nam vescens ista.* exaggerat erotemate, non ex re ipsa, sed ex opinionis depravate iudicio hunc errorem innasci animis hominum impurorum: neque enim spectata pluma coquitur, neque vt vivo commendationem, ita cōcto augmentat saporem. *costo nam adest.* sic habent omnes scripti codices sine elisione in litteræ: sed & vnus Bland. habet, *nam adest color idem. carne tamen quantum.* Aut pura comparatio est carnis gallinæ ad carnem pavonis cum imparitate formarum, sine vllò carnis inter utramque discrimine, ita vt luxurioso solis formis & pulchritudine deceptum iudicet. quem sensum adhuc omnes secuti sunt. aut est concessio cum correctione; confert enim gallinam pavoni, ita vt heluoni quidem donet & carnis sapore nobilitatæque pavonem distare à gallina, & formæ specie, at cum tamen insitiatur tam gustu probitatæque carnis decipi, quàm plumarum pulchritudine, ob quas pavonem censeat gallinæ preferendū. verū pro hac sententia firmāda, ita ordinatè exponitq. hos versus, Quāvis nihil magis hac carne pavonis distat ab illa gallina, tamen natura carnis & sapor non ita te decepit vt formarū imparitas. Quid autem differat gallinacea caro à pavone, norint ij qui in iis deliciantur. *imparibus formis.* impares formæ sunt in pulchritudine dissimiles; hinc formosus, cui contrarium est deformis. *esto.* cōcedit hunc errorem quasi tolerabilem, & quodāmodo venia dignū propter suavitatem & *ἀδύνητον*, id est, ea quæ coadiuvant & sensum recreant, pura, externam in pavone pulchritudinem. *unde datum s.* si nihil in lupo concurrat *τὸ σπασίον*, nec forma, nec pretium, nec raritas, quod te ruet in eò diiudicandū; unde hoc habes, à natura ne, arte, angula, vt cum Tiberinum potius quàm marinum esse credas, inter ponteis potius quàm in ostiis Tiberis caprum? *caprus hiet.* ordo est, unde datum sentis, an hic

lupus caprus sic Tiberinus, an hiet in alto? In eò hiet, aut est enastage temporis, pro hiarit, hoc est, spiraverit, eam captaverit biando, vixerit: aut allusit ad naturam piscium, qui omnes capri confestim in latum os diducunt. Quid si hiaræ, inquit D. Woulardus, accipiamus pro repaudo ore & lato in mentula spectacula exhibere, quod etiamnum hodie in piscibus, nobilium mentes observant? An autem lupus Græcis *λῆσος* nominetur, an *καλάνθη*, qui & *ἄνδρας*, vide Athenæum lib. 7. *pontesque inter iact.* de lupo Tiberino inter pontes Tiberis agitato; vide C. Titij & Lucilij sententiam apud Macrobiū lib. 3. cap. 16. Columella autem lib. 8. cap. 16. Mar. inquit, Philippus erudicia palata fastidire docuit fluviatilem lupo, nisi quem Tiberis aduerso torrente defatigasset. Item Plinius lib. 9. cap. 54. Galenus de alimentorum facultatibus scribit se nequaquam vidisse in aquis dulcibus lupo genitum, sed tantum in fluuios è pelago ascendisse: & ideo raro in fluminibus parui captaurū. *trilibrum nullam.* quiamulli magnitudinis rara, ideo luxurioso carior est & commendabilior: ait enim Plinius lib. 9. cap. 17. Mullorum magnitudo modica, binatque libras ponderis raro admodum exuperant. legito Macrobiū lib. 3. cap. 7. *in singula quem minus.* in singulas partes carnis garelo maceratas: sed crediderim pulmenta hic proprie dici, hepar in primis, deinde caput. Nam Galenus cum non ignoraret mullo neque sapore gratiosum neque carne salubre, rogauit quendam, cur tanti emeret mullos prægrandis? is respondit, propter iecur & caput. *ducit res species.* inuitat te mulli magnitudo, prouocatque effrenem illam *ἐπιθυμίαν*. Hac concessione manifestò declarat, *ἀσυντία* hunc sola duci, *οὐχ ἵνα τρέφεται, ἀλλὰ ἵνα ᾄδεται, οὐδ' ἵνα παντός τοῦ σώματος, ἀλλ' ἵνα λανθῇ τὸ πλεονέκτην.* hoc est, non vt alatur, sed vt delicietur, neque vt aoboretur corpus, sed vt detergat, lenemque ac lubricam gulam reddat, vt qui nullo iudicio in mullo pro vasto corpore pondus conquirat, & in lupo damnet etiam cum pondere proceritatem. *proceros.* proceri, polixi, & in longum producti, inquit Festus, quasi ex cera, ob eius facilitatem. *quia scilicet illis.* à raritate delectus. *modum.* proceritatem. *brevi pondus.* exiguum, vt quibus corpora sunt contractiora, magis sic solida succulentæque. *ieiunus raro stomachus.* Epiphonema in derestationem luxus: sic autem habent omnes codices scripti non etiam, vt vulgò legitur, *ieiunus stomachus raro vult.* sed utraque sententia apta est siue eò raro, determinet *τὸ* ieiunus, siue *τὸ* remanet. *vellem ait h. g. d. r.* fingit Horatius hæc optare Catillo.

Catillonem *κατίλλων*; eumque à proposito uul-
lis rationibus adduci posse. *harpys gula digna rap-*
acibus. διατρώας helionis, cui gula est, non ho-
mine, sed harpyis voracibus dignissima, aut gula,
id est, heluonum luxuriosa cibaria meretur, ut ab
harpys de mēsa cipiuntur & cōtracti sedentur.
Est autem harpyia *ἁρπυγία*, ut ait Etymol.
id est, raptrix dēa. Hesiodo autem in Theogonia
duo sunt harpyie, filie Ectēre & Phaëmantis, *ἁ-*
ρπυγίαι δ' ἑκταίρας ἐκείναι τ' ἀφ' αὐτῶν γένοντο (vbi vō ac,
ἁρπυγίαι cortipitur) Apollonius in Argonaut. etiā
duas ponit. Apollodorus lib. 1. de eorum origi-
ne ait, Ad hęc dii harpyias in illi (Phineumpu-
tā) immiserunt: eā verō sunt alarum genus ani-
malium. Quae vbi Phineo paratam esse mentem
intuebantur, à celo deuolantes maiorem secun-
dorum partem abripiebant, ac reliqua perpauca,
& ea quidem tam graui odore foedata remane-
bant, ut perferri minimè possent, &c. hunc & A-
polloniū legito. Seruius autē tres ponit, Celeno,
Aello & Ocypten. *ut vos Austris* namq.
oblonis eorum cupidisq. percoquendis, id est,
humido suo calore corrumpendis Austros ventos
imprecatur. *obsonia. ὀψώνια*, siue ὀψων, quidquid
cibo, hoc est, pani additur, seu ei quod panis locū
supplet, qualia sunt pulmentaria, cōdimenta, &c.
ab ὀψω, id est, serō, vel quod in vespērū tātūm ap-
parabantur, vel quod serius ea sint in voluptatem
excogitata, cuiusque quadrant ea, *nesum om-*
nia abacta pauperes epulis regum. vel ab ἄρσιν, quod
est, asso; namq. assa veteribus erant elixis delica-
tiora. *quamquam putet aper. διόφ' ὁσων*; quia veluti
poenitentia ductus imprecandi, ait Austris nihil
opus esse, vt eorum putida reddant obsonia, cum
recticissimae quaeque atque exquisitissimae deliciae
non sapiant cibo potiusque palatis obsurdescenti-
bus, penitusq. corruptis. *mala copia*. condita om-
nia (inquit C. Celsus lib. 1. cap. 2.) duabus de cau-
sis inutilia sunt, quoniam & plus propter dulce-
dinem assumitur, & ægrius concoquuntur. Condi-
ta autē *ἰσθμια* (ἰσθμια) Graeci vocant; Em-
bammata Columellae; Plinio autem *lignamina*,
& intinctus ex aceto, melle, saccharo, mullo, ga-
ro, & insculis dulcissimis (vbi loquar) gulae causi
comparatis quae omnia sollicitant, & molestiam
conciliant regno, imbecillo, & infirmo stoma-
cho: qui per ingluuiem nativo calore propem-
dum extineto, difficilius tardiusque concoctioni
seruit. *quam rapula pl.* tacita autem habet. Nam ma-
la copia, quae est cupiditas & dulciorum, (vt
medicorum vocabulo) plenus & oppilatus stoma-
chus, cupit rapula & acidis iugulas ei copie co-
ntrarias, easque oligotrophas, quae pauci sunt ali-
menti, quaeque ventriculum calentem resige-

rant, crassoque eius humores & crudos ex ingur-
gitatione tenuant dissicantque. *acidis iugulas*. de
iugula, quae & Helenion, & vulgo, Enula, scribit
Plin. lib. 19. cap. 5. Sifer, inquit, his feritur mē-
sibus, Februario, Martio, Aprili, Augusto, Septē-
bri, Octobri; breuior his est, sed torosior, ama-
riorque iugula, per se stomacho inimicissima, eadē
dulcibus mistis saluberrima. Quod autem
dicat hic acidis iugulas (quas huius libri Ecloga vi-
tima nominat amaras) a bitror hoc referendum
ad *ἁρπυγίαι*; ex quibus sumitur, teste Galeno
lib. 7. medicament. simplicium, vbi ait, Hesenij her-
barum radix maxime utilis est, non primo statim cō-
cursu excalescens, &c. Deinde paullo post,
Quapropter Eclegmatis, quae faciunt ad educen-
dos ex thorace, & pulmone crassos lentosque hu-
mores, idonee commiscuntur. *pauperiem*. paupe-
riem nominat victum tenuem & vili parabilem;
qui quidē non tenuis & vilis exaturatus, sed rarus
& delicatus splendidusque putatur. qui locus suo
sale non caret, ait enim non abiectam esse paupe-
riē epulis diuitum consuetū, sed ob nauseā & ple-
nitudinem, quae nisi frugalitate corrigatur, & vē-
triculo refocilletur, omnino necesse est tandem
elanguescere extinguique hominem. *nam vil. ouis*.
oua vilia dicuntur, quod vilioris seu minoris sint
pretij; vt suprā, sperne cibum vilem, &c. de ouis
& ouorum differentia triplici legio docta simul
& peculiaria scripta. Pantini in cap. 18. lib. 2. C.
Celsi. *nigricus*, maturis & amaris nigrescunt enim
maturescentes oleae. *haud ita pridem*. ab exemplo
& facto Gallonij demonstrat luxum non officere
modō stomacho, valetudinēq. tentare; verum
etiā infamiae notam suis sectatoribus inurere, qui-
bus sine inuidia publica minus est integrū nobi-
liores cibos elicare. *Gallonij*. habent hanc lectionē
omnes scripti cod. pro Gallonij, per apocopē, non
Gallonis. hic autē P. Gallonius à Lælio dictus est,
teste Lucilio, gurgis; Lælius præclarē & rectē so-
phos, illēque verē ō Publi gurgis Gallonij es ho-
mō miser, inquit, conasti in vita numquam bene,
cum *quam* in isto consumis spulla atque acipen-
sere eum decumano. *acipenser*. Plin. lib. 9. cap.
17. apud antiquos, inquit, piscium nobilissimus,
habitus acipenser, vnus omnium squammis ad os
versis contra aquam nando meat: Nullo nunc in
honore est, quod quidem miror, cum sit rarus in-
uentus; quidam eum Elopein vocant. Secundo au-
tem bello Punico scribit Macrobius celebre no-
men fuisse, adeo vt non nisi à coronatis ministris
cum tibicine solitus sit in conuiuium sacrum in-
trofiori. lege Macrobi. lib. 3. cap. 16. Ego Ronde-
letij sententiae omnino subscribendū iudico, qui
monitus à Julio Scaligero perpulchrē edisseruit
contra

cōtra Nigidium (cuius auctoritate nititur Plin.) non esse natalis naturæ, habere situm squammarum ad caput obversarum: atque hunc acipenserem non esse eloperem, aut glanum, sed Ciscaffis & ceteris Mæotidis accolis *ἰχθυόψυχον*, & Gothis Sturionem, quibus vnâ cum Oceani accolis etiam nū hodie hic piscis stur nominatur. Vide Scalligerum in exercit. 218. cap. 3. hūc Iosephus Scalliger Silurum Auloniæ esse contendit. *Quid: tūc rhombos minus aquor alebat?* sic habent omnes libri scripti, præter Mart. & vnum Bland. qui habent, æquora alebant. *tutus erat rhom.* Ironicòs hoc dictum videtur, nam & rhombus antea in honore fuerat, & edulis ciconia ante prætorium: scribit enim Plin. lib. 10. cap. 23. Cornelius Nepos, inquit, qui D. Augusti principatu obiit, cum scriberet turdos paullo ante ceptos saginari, addidit, ciconias magis placere quam grues, cum hæc nunc ales inter primas expetatur, illam nemo velit attingisse. hæc Plin. Quare non est à vero alienum hic ludere Horatium: nec alio fortasse nomine Prætorii Acellum (vt in Bland. adnotationibus) velle auctorem ciconiæ coquendæ, quàm quòd de ea lauram quādam & nouam *ἀφρονίσκου*, adinuenisset. cui argumento est quod subsequitur de mergis assis, cum elixi fuissent prius in lautitiis. Habet Pseudoporp. nō ineleganteis in Prætorium versiculos, sed suis pedibus claudicantibus. eos autem sic firmabis: Ciconiarum Rufus iste conditor Plancius duobus est hic elegantior, suffragiorum puncta septem non tulit, ciconiarum populus mortem vltus est. *ergo si quis.* ostendit à simili iuuentutem Romanam lubricam & in malum quoduis propensam. *edixeris.* nimirum prætorius aliquis est magistratu heluonum: edicere namque magistratus est publici. Quare ludicrò videtur effingere *ἀποφύγῃς* inter se & magistratus creare, & singulis, pro notitia gulæ, opsonandi præfecturas addicere designaræque. *fordidus à tenui victu.* Docuit Horatius in vitio ænui voluptatē edendi esse summam, eoque libenter vti, non qui orio torpescunt, sed qui labore corporis sudant & quæ famem pro opsonio quærant: nūc autem nec parcitatis (quæ ad auitariam proximè accedit) tenuitatisque gratia, sedulæque eius commendatione à malucolis luxuque perditis adducatur in ædium, etiam apud viros bonos, tanquam patronus auitariæ, quòd vitii est quouis luxu multò detestabilius: nunc, inquam, clarius explicat, Ofello iudice, non eundē esse fordidum & tenuē victu: non Philosophicis quidē argutis, sed argumentis est medio desumptis, Ofelli rustici more, & à rebus ipsis factis; fordidorū. *disfinitur.* sic inuenitur in omnibus scriptis præter Diu. & ybi

legitur, distabit. verum quia in hac causa videntur
Ocelli exemplo, quem puer se nouisse ait, fortasse
rectius legemus, distabat, quasi ex ore ipsius
dictoque & facto id puer didicisset: aut dicere po-
terimus esse enallagen hoc an illo modo legamus
pro, distat. nullo namque tempore parcus & sor-
didus vitiu non descrepar: qua gratia adnotat Wo-
ouardus, distabit, tibi scilicet, id est, distantia inter
se illa habebis. *nams frustra v. v. i.* quod faciunt
stulti dum vitant vitia, tunc enim in contraria
currunt; atqui non est sordidus qui frugaliter vi-
uit, ergo alius est sordidus, alius tenuis vi-
tatur, alius luxuriosus. *Auidienus cui ca.* argumē-
tum ab exemplo, quod, quia ob oculos versatur,
evidentius fidem facit. *cui canis ex vera ductum.*
ductum, habet codex Bland. antiquissimus, quem
secuti sumus, (suprapantes Lambino. *quinquecentis*
oleus est. comedit. descriptio victus sordidi fami-
liaris Auidieno. *quinquennem.* nimia verustate
corruptas. *ac nisi mutatum parcat defendere v.* sic
legitur in 4. codicibus Bland. reliqui habent, *dis-*
fundere. fed inepte, meo iudicio; non enim avari
est, sed optimi cuiusque & prudentissimi patri-
familias vina diffundere, hoc est, postquam deferbue-
runt, in cados aut amphoras valasq. minora & doliis
mittere, vt in his fini donec vltus causa probeatur.
l. p. §. fin. ff. de tri. vino & ole. ea itaque sententia
vini diffundendi huic loco aptari nequit, propter
reposita, nataleis & dies festos, quibus vina defun-
duntur amicis, hoc est, propinquant, dissique libas
solent optima & pretiosissima. verum Auidienus
pro sua auaritia, vina mutata, hoc est, corrupta &
euanidia propinat, oleumq; caulibus instillar odo-
ris deterimini. *cuius odor & olei.* hec ita ordinato, ipse
caulibus instillat id oleum, cuius olei odorem, &c.
parcat defendere v. & sic habet omnes scripti cod.
præter Mart. in quo vbi & omisum est. *illa reposita.*
postriede nuptias, ait Festus, apud noui maritum
conatur, quia quasi reficitur portatio, *ἐπιπύσιον* pro-
priè dicta, sicut & *πρωτύλιον* pridie nuptiarum. Cō-
mentator habet, reposita sunt inuitationes murtis,
quæ Græci inquit, *πρωτοεργον* dicunt, &c. hic ego
aliquando legi *πρωτοεργον* quasi non deis ageret
Horatius tantum quæ sunt nuptiarum, sed etiam
quæ ex symbolis in ordinem agitabatur; quorum
conuiuias Plautus in Curgul. vocat *ἐργον* & &
dubitauit an Horatius alluderet ad id Homeri O-
dyss. l. 7. *ἡ γάμος ἡ ἐργον*, ἡ ἐλκων ἡ γυμνασία, vbi in-
terpres, *ἐργον* dicitur, τοῖς ἐκ συμπόσιος ἡ γυμνασί-
ων, hoc est, ex collecta seu collatione comparata
cena seu conuiuium: verum ex Glossario cuius
hic in reposita Festi nominis Iosephus Scaliger
vir doctiss. certum est legi *ἐπεὶ* & Commentato-
re *πρωτοεργον*. Adrianus Turnebus vir doctissi-

mus aut etiam repotia celebrari solita iam liberis
natis; cuius ego non periude rationem probo ac
sententiam: ait enim lib. 4. cap. 6. Cum maioris
noua quotannis propè soboles nascatur, ut reno-
uanda sit epulatio, ideo ea conuiuia repotia
appellata. Atqui ut rari sunt mariti quibus quot-
annis noua proles nascitur, ita repotia non vi-
nius mariti annui proletarii, sed plurium conui-
uatorum gratia dici videntur, à quibus vicissim
reparantur comportiones: Quare crediderim eas
comissionales nominari repotia, quæ liberis na-
tis, matræque puerpera (quam partus grauitas af-
fluxit) post præscriptos, vel à natura, vel religione,
dies, tantitati reddita, inter propinquos aut vici-
nos ordinatim celebrantur: ad quæ non minus
quàm nouæ nuptias (quæ Flandricè *weer-huylof-
ten* vocantur) fit concertus ab omnibus, suis
symbolis seu collectis penariis in vnum collatis.
huc facit illud Aufonij: Coniugioque dape: &
sacra repotia patrum. Turnebus & Lambinus
hic pro *andreschia*, legunt *andreschia*, abedu-
candis liberis. *veteris non parca*. n. acetum vetus
est in laude apud naturales & medicos: at hic po-
nitur pro vetustescente, seu moriente (ut habet
Pers. Satyr. 4.) languidoque. Quàm, quæso,
narrat Horatius egregium apparatus sordidi Aui-
dient! ut prope quinquennis oleas, & corna silue-
stria, cum condimento memorabili, putà, vino,
rappa, oleo færido, quod non puer, sed ipse, non
infundit, sed instillat cornu bilibri, ex ingenti co-
pia, paucas guttulas, interim nō parca (*igouius*)
aceri veteris. Quàm indecens, illiberalis, inhu-
mana & odiosus animus Auidient! *hæc urget lupus*,
hæc canis auiens. sic habent omnes scripti codices
præter Diuæ. & Mart. in quibus scribitur, hæc ca-
nis angit. Sed priorem cum Cantero & doctissi-
mis magis approbo. Deinde Bland. codices ha-
bent, hæc vrget lupus. Cōuenit autem hoc di-
ctum in hominem suspensio animo, sententiæque
incipiti, utrum sequatur aut fugiat, edacitatem
ne, quæ per Rutilium Lupum denotatur, an for-
deis canis Auidient. Huic autem respondet id
prouerbij, in triuio consistere consilij: nam viam
pro ratione consilij non infrequenter est inneni-
re, tam apud Græcos, quàm Latinos scriptores.
mundus erit. hic versus variè legitur. In 4. codic.
Bland. Buss. Nan. hoc modo, mundus erit, quā
non offendat: ceteri habent, qui; deinde alij ha-
bent, offendit; alij, offendet: postremò duo Bland.
legunt, sordidus: alij duo, sordibus. Verum in
tanra lectionis varietate, hæc mihi placet, mun-
dus erit, qui non offendet sordibus, quæ mihi non
minus legitur per synchysin huius dictionis, cul-
tas, quàm paullo supra noui legendum, & molli-

ter; ibi, seu pila velox molliter, &c. hoc modo, is
cultus, id est, victus erit mundus, qui in neutram
partem miser, id est, infelix & miserandus, non
offendet sordibus, id est, turpi immunditia nau-
scæque, quæ tam luxum comitatur, iuxta illud
Iuuenal. Satyr. 1. Sed quis feret istas luxurizæ sor-
deis, &c. quàm auaritia. Quod autem Commē-
tator & alij velint, & cultus, esse gentiui casus,
omnino displicet, & absurdum tanè videretur, ut
vel primo quasi obrutu cuius id manifestu fue-
rit. *aiqua in neutram*. & atque, accipitur epexe-
geticòs; nam is victus non est mundus qui offen-
dit sordibus, qualis is est qui in vtramque par-
tem est miser: vtraque autem pars est eius virtu-
tis quæ frugalitas dicitur, vtrumque extremum,
luxus putà, & auaritia. *hicne. ser.* lapsiens. *Albuci
senis exem.* Commentator, nec non Lambinus Al-
bucium scribunt senem avarum, Næuium autem
prodigum; quod ita se habere docet Lambinus ex
Horatiano versus Satyr. 1. lib. 1. ut viam Næuius,
aut sic ut Nomentanus? Cōtrà, Glareanus Pieu-
dactronem subsecutus, Albucij exemplo vult ta-
xari luxuriosum (propter seruos cellatores in ap-
parandis conuiuiis); Næui verò, sordidum, quod
conuiuiis vnctum, id est, sordidam aquam præ-
buisset. Me certe Lambino assentiri in primis fa-
cit versus ille Horatianus. deinde & teni, quod
auaris potius quàm prodigis datur: postremò &
simplex, nam prodigalitas ferè ex simplicitate,
nimiaque facilitate ortum habet. *dummunia di-
dit* dat, distribuit: est enim dido, is, ere, compo-
situm verbum antiquum à do, as, are, veteribus
non inusitatum. Lucret. lib. 4. Nec refert quie-
quam, quod victu corpus alatur, dummodo quod
capias concoctum didere possis arrubus & stoma-
chi humectum seruare tenorem. Virg. Aeneid. 7.
didit hic subito Troiana per agmina rumor.
simplex Næuius. exemplum à Næui luxurioso.
simplex. iupinus, & parum prudens. *vnctam*. vn-
guentis dilutam. quod etiamnum hodie in appa-
ratu splendido magnificum est. *accipe nunc v. &c.*
enumeratio eorum quæ comitantur & simplicem
& compositum victum, ut vtramque ex opposito-
rum cognitione, clarius euadat omninò negligē-
dam esse nimiam curam corporis, cum ut hoc ve-
getum sit & validum ad quæuis munia subeun-
da, tum ut animus profusa crapula non impedi-
tus, euigilet alacris & promptus, ad ea perquiren-
da quæ sunt honesta & cum virtute coniuncta.
huc facit illud Senecæ Epist. 8. hanc ergo sanam,
inquit, & salubrem formam vitæ tene, ut corpo-
rantium indulgeas, quantum bonæ valetudini
satis est; durius tractandum est, ne animo morè
pareat. Et Epist. 13. honestum ei vile est, cui

H H

corpus

corpus nimis carum est. sic & D. Hieron. ad Nepotianum, pinguis venter non gignit sensum tenuem. *in primis v. b.* bona valetudo, *ἰσχυρία τῷ σώματι καὶ ευρωσία*, simplicem victum subiequitur, quobono corporis aliud nullum est optabilius, quod significat hæc Flandrica sententia, *Gheert pauten boon ghesonden. nam varia res.* Varietas ciborum, condimentorum, pulmentorumque: de quibus legito suprà, in dictione, mala copix ex Celso. Hoc autem argumentum est ex opposito, nam *καχεξία* sociatur ingluuiei. *ut.* quemadmodum corpus afficiant. *credas.* credere potes aut debes, potentialiter. *memorill. efca.* memorem facit victus simplicis, & non conditi à voluptate, ut ad eum reuertatur neglecta luxuria. *olim tibi sederit.* a. liquando tibi placuerit. Virg. 4. *Æneid.* Si mihi non animo fixum immortumque; sederet. *at simul affis m. e.* inæqualitas ciborum ex sua substantia, cum dissimili & coquendi & cōdiendi modo, solent esse *κακὸς χυμος*, si stomachus sit imbecillior. *Vides ut pallidus o. c. d. d.* surgat de cœna dubia. In omnibus scriptis adnotata est interrogationis nota præter Diux. pallidus hic dicitur à pallore, qui *παλῆς* Græcè dicitur, qui nascitur propriè ex multa pituita cum pauca bile; alius autem pallor est qui *ἀρχαῖα* nominatur, quam Cic. decolorationem nuncupat, quæ varias causas habet, ut videre est apud medicos. *dubia.* Cœna dubia est oppipara, multisque ferculis instructa, quod proverbium parasitorum est, inquit Erasmus. Phormio apud Terent. Cœna dubia apponitur, quid isthuc verbi est? ubi tu dubites quid sumas potissimum. aliàs autem dubiū periculosum significat. Ita cœna dubia ea quoque; esse potest, quæ non caret suspicionem veneni. *quoniam corpus onustum.* ea namque est sympathia corporis & animi inter se, ut intuitus affectionibus aut grauius non ræro, aut leuius agitentur: Quemadmodum doctè simul & luculenter disputat Patrinus in suis commentariis in 2. cap. li. 2. C. Celsi. Huc accedit illud apud Stobæum. *τὰ κατὰ φύσιν ποτὶ μὴ ἀναισθητοῦ, ὁ σπυδρὸς πάς, ἀλλὰ λαμπρὸς, καὶ ὑπερλίτης, ἵνα μὴτε διὰ τὰ σωματικὰ αἰ ψυχῆ καὶ ὁρμητικῶς φινικίζονται, καὶ τὴν ἡδονὴν τῶν σωματικῶν ὀλιγοῦσιν, ἵπνῳ δὲ λήπτωνται, τρυφῶντες μὲν πλεον, νοεῖν δὲ ἵπνοισιν τὰ σώματα,* hoc est, cōiuiuis vitior, non cum neglectu & tristitia, sed hilariter & cum frugalitate, ut neque per corporea animæ deceptæ perturbentur, neque corporeas voluptates contemnant, & deinde lædantur: diuitiis quidem luxuriatia, in posterum verò morbis affligenda corpora. *atque affligit humo.* Scripti codices ad vnum omnes habent, *adfigit.* verum codices Bland. tres minutissimis characteribus exhibet hanc adnotatiunculam, deicit in terram; quæ facit ut omnino

non dubitem libenter amplexari cum Lambino τὸ affligit, ut omitam verbum, prægrauat, eam sententiam designare; corpus enim vitius hesternis, nisi mauis legere, *hesternis vinis*; quod mihi multum probatur, sed sine exemplo, hoc est, hesternæ crapula onustum, prægrauat animum, eumque prægrauatum affligit humo, siue potius humi prosternit: nec difficulter mihi quis fidem fecerit antiquam lectionem fuisse, affligit humi; & inscitè à sciolis utrumque deprauatum, pro *κατὰ φύσιν κακῶς*. Sic Gregor. in vers. *ἀλλὰ κατὰ φύσιν καὶ κακῶς πᾶσι*, id est, Atqui deorsum deprimit me humi corpulencia. In eadem significatione Celsus vitur consistari, ægroti est, inquit, in lecto consistat. Helychius est *παρὰ τὸν ἵπνον*. Sic & Plinius de cane libro 8. cap. 40. donec assidua roratu vertigine affligit, ad casum eius tellure cōcussa. *diminua particulam a.* hoc est, animum ipsum ex sempiternis illis ignibus sumtum, quæ sidera & stellas appellatis, ait Cic. ex Platon. *alter ubi dicto c.* ex antichei enumerat cōmoda victus frugalis. *ubi dicto citius c.* non parū cōspicit hic Pseudacron, coordinans τὸ dicto citius, verbo surgit, cum rectius (meo quidem iudicio) apponi debeant proximo participio; curata, hoc modo: Alter, qui paruo vivit, ubi dicto citius, hoc est, parè & sobriè mēbra, hoc est, corpus curauit, & sopori dedit, surgit vegetus, & c. ostendit enim frugi hominē, non instar luxuriosi, multis ac Sibariticis missibus, quasi *ἀρχιπρωτὸν* suas voluptates, easque in multas noctis horas producere. *hic tamen ad melius.* in τὸ tamen, subtiligitur τὸ quamuis, in hac sententiam: *Quamuis frugalis cibo simplici & parco cōtēntus viuat;* tamen præ luxurioso hoc habet commodi, ut non abhorreat à melioribus & lautioribus, si quando vel tempus, aut valetudo corporis hoc requirat: hac etiā ratione subindicat quo parcus distat à sordido, qui nihil quàm genium fraudat, nec vnuquā se refocillat, etiam tunc cum maximè est opus, de hoc structura genere ruit Laurent. Vallam lib. 2. elegant. cap. 41. *quondam.* quandoque ad futura pertinet. *adnexerit.* sic habent 4. cod. Bland. Buss. Nan. Mart. sed Diux. & Tonf. adduxerit. *ubique.* hoc est, & quando. *tractari mollius et. i. v.* senes enim vita lautiori libenter tractari solent: hinc est illud, *λαμπρὸς γηρῶν,* beatè cōlenscescere, delicatèque, nec vili premi egestate: *rancidum aprum.* ab auctoritate & disciplina maiorum non obloūre notat deliciarum gurgites; iis enim ita curæ erat diæte superflua abscondere, ut cum hospite mallent etiam rancescentia laudare, quàm turpem faginam nimia corporis luxuria contrahere. Quare, *ἐπινοεῖται ἵπνον εἶναι ἀναισθητὸν, ἵπνον δὲ εἶναι τρυφῶντα πρὶν ἀναλῶσθαι καὶ τὰ*

καὶ τὰ ὅσα ποσὶ ἀλλοίως ὡς ἀνὰ ἑρμηνείαν. ὅτι καὶ ἡ πα-
 ρομένη, τὸ ξυνοπεύς τυρεόν, ἐπὶ τῷ ἐπιπλοῦ παρο-
 ροῦντων, καὶ μὴ τὰ χίς ἀνὰ λισκομένῳ, ut scribit Sto-
 beus. hoc est, Xenocrates si quādo vini cadum re-
 leuisset, in vappam conuertebatur, antequam cō-
 sumeretur. Sæpe & oblonia pridiana iam corru-
 pta abiicit: hinc natum est diuerbium, ξυνοπεύς
 caecolus, de rebus diu durantiibus, & quæ non faci-
 le consumuntur. *sed credo*: Hellenismus, ὡς ἔοικα.
non quia. ὑποφορεῖ. natus autē metaphoricōs pro
 iudicio ponitur. *quod hospes*. Nota antiquos plus
 hospitalitati quā gulæ tribuisse. *vitiatum com-
 modius*. codex Bland. com. habet, *vitiatat*.
 & in tribus codic. Bland. adnotatum est, reprehē-
 deret; sed vulgata lectio videtur antiquior, cōmo-
 dius enim licet hospiti vitiatas & rācidas apri re-
 liquias edere, quā totū recentēmq; aprum hel-
 luoni turpiter & incōmodē lurcari. Huic autem
 lectioni videntur ea patrocinari quæ ad finem po-
 stremae satyræ cōmemorat Fundanius de dīscer-
 ptis membris gruis, de armis leporum auulsis, de
 merulis & palumbibus sine clune: quas res vitiatas
 Nasidienus fordidissimus cum apposuisse, sibi id
 fore laudi credebat ad imitationem antiquæ par-
 simoniæ, ut ibi dicemus: vitiatum aprum poni
 pro suis partibus vitio ranciditatis maleolentibus
 verisimile est. *hos vinam inter*. videtur alludere
 ad illud Hesiodi in Oper. & dieb. *μηκὶν ἔπειτ' ἄφελ-
 λον ἐγὼ πῖμα τοιοῖς μετῖναι ἀνδράσιν*, hoc est, ὁ vti-
 nam non visa ætas mihi quōta fuisset. *heros*.
 Martianus Capella dicit alibi, herā denotare ter-
 ram, vnde heros dicti, nimirum Terræ filij &
 principes. *das aliquid fama*. in quibusdam codi-
 cibus ponuntur hæc erotemauicōs, sed malim esse
 hypophoram. *qua carmine g. a. o. h.* hoc est, quæ
 fama carmine celestis rata potest esse gloriatoribus
 humanis auditūque iucundior quā acroama
 frugalitatis sobrietati: quæ quā vitæ frugaliter
 honestēque peractæ: quod vii fiat, inquit Episte-
 tus, *πειρὸν καλῶς ποιεῖν καὶ ὅσα κερεώση καλῶς
 πεύειν*, hoc est, conator recte facere. hoc enim
 mōdo bonam famam luciferetis. *occupet*. sic ha-
 bet cōdex Bland. vetustissimus, quā scripturam
 vulgatæ puto præferendam, ut sit modi potentia-
 lis; pro occupare possit aut debeat: ceteri codices
 consentiunt vulgatæ. occupare aureis, est auri-
 bus infonare. *grandes rhombi*. commissationes lu-
 xuriosæ: ex anutheci infamiz. *indestratum p.* con-
 geries malorum quæ extrinsecus adiunt glutoni.
as laquei p. sic habent cod. 4. Bland. & Tonf. ce-
 teri, æs, sed priorem probat Canterus doctissi-
 mus. *Trausius*. variè transformatur hæc dictio. 4.
 codices Bland. & Tonf. habent Trausius. Busl.
 Traxius. Nan. Traulius. Diuz. Tosius. Quid si

Thracius legamus, ut sit gentilitium à Thracibus:
iure inquit Trausius istius. v. translatio huius incre-
 pationis facta ab aforo quodam diuite, in Trausium
 aliquem luxuriosum & egentiorē. *Ergo quod su-
 perat*. vultu suo increpans abusum, demonstrat v-
 lum verum & laude dignum. *Cur eget ind.* supp.
 egestate & inopia. Erotema, à caritate in proxi-
 mum. *quare templav.* à pietate & religione erga
 deos. *cur improbe care.* à pietate in patriam. *uni
 nimirum recte*. perpulchrā *ierania*, monēs aforum
 fortunæ instabilis. codex Bland. antiquiss. ha-
 bet, *recte*. Ad hunc locum pertinent illa Phile-
 monis. *ἀνὴρ πτωχὸς γάρ ἐστι, καὶ ἐπὶ τῷ κατὰ φύσιν, ὁ δὲ
 καὶ τὸ ἀνὰ φύσιν ζῆναι βίον: ἀλλὰ χρεῖται ἑστὶν ἡμεῖς,
 ἀλλὰ τὰ χίς ἀπὸ δουλείας καὶ κτήματος ὀκίας. τύχης δὲ αἰ-
 νατοῦς ἔκ ἀγνοίας, ὅτε τὸ εὐποροῦν τίθεται πῶτος εἰς
 τὴν ἀνείραν*, hoc est, vir pauper qui nullam didicit
 artem, nequit tranquillē viuere vitam; sed pecu-
 niæ nobis non defunt; at illæ cito pereunt: sunt
 nobis prædia & domus: an ignoras fortunæ vices,
 quæ diuitem nunc efficit in crastinum pauperem
 & mendicum? *o magnus*. magnus risus, pro mul-
 tim ridiculus, per syllepsin: ut Terent. ubi illic sce-
 lus est, qui me perdidit? *uter ne ad cas d.* sic legi-
 tur in omnibus scriptis, non etiā, ut vulgō, vternā.
 verum de τῷ ne, an otiosa sit particula, an ornatus
 gratia appositæ interrogationi, mihi profecto non
 satis liquet; atqui crediderim eam interrogationi
 feruire, sed per synchysin longius abesse suo loco,
 & sublequi debere τὸ hic, hoc modo, uter ad casus
 dubios, &c. hic ne qui pluribus ass. &c. an qui cō-
 tentus p. &c. eam certē scribendi rationē multis in
 locis ostendo Horatio esse peculiare. *ad casus du-
 bios*. τὸ μέλλον γὰρ ἀπαισι ἀνθρώποις ἀδρόν. ait De-
 most. *Ἐμὲ γὰρ καὶ γὰρ μεγάλα καὶ περὶ γυμνασίου αἰεὶ γί-
 γνοντα*, hoc est, euentus omni omnibus hominibus
 incertus est, & occasiōnū momētā ad res maximas
 causæ existunt. *sic se sibi* erit constantior *mētem
 corporis*, propter mutuā sympathiam. *superbum*.
 elatu iuxu, deliciisq;. & ideo ἀνοσιὸν καὶ ἀφρογὰν *ut
 sapiens*. ἱμφορὸν ἐνομήων. *apertius idonea b.* luenial.
 Tecū prius ergo voluta hæc anime antebubas ga-
 leatū serō duelli pœnitet, &c. *quod magis his credas*.
 à dicta & victu modico Ofelli rustici. *latius v-
 sum*. Henricus Stephanus legit, *lauius*; & hoc re-
 ctius, meo iudicio. *videns metato in a.* quilibet vi-
 dere audirēque potuit narrantiē hæc, ego non
 remerē edi in luce profecta, &c. per synchysin. τὸ
 videas, autem ponitur per enallagen, purā, secūda
 & certa persona pro quauis tertia & incerta. *fortē
 col.* constantē & patientem. *sumosa cum p.* perna.
 est autem perna pars è succidia, quæ tria continet,
 pernam, petasōnē & lardum: hoc autē epithetum
 sumtū est iuxta celsuram M. Catonis, qui in libris

deribus rusticis pernas salitas in fumo biduum suspendere fecit. Sic & Plaut. in Capt. Quanta pettis pernis veniet, quanta lardo, adueniens totum deturbabit cum carne carnarium. *per imbrem*. propter imbrē, vel potius, per metathelin, per hiemem, perceptis, putā, iam frugibus, operēque rustico peractō, quo tempore pręcipit Hęsiod. curare corpus, gen: oq; indulgere. inuitat genialis hiems, inquit poetę tunc enim grata est vva penilis, ornātque nux cum sicu duplici secundas mensas, *beneferat*. satis erat, & abundē ad hilaritatem, dum pullis, hędis inemtisque dapibus vesceremur. *non piscibus v. p.* magno pretio emtis ad luxum, quod est Catillonum. *secundus C. n. o. m.* Mensę alię sunt primę, alię secundę, alię tertię, teste Polluce: Mensę autē secundę, *διυτίου τεράτιου* Gręcis dictę erant, quibus bellaria, tragediata & id genus dulcia apponebātur. Dicearchus apud Athenę. lib. 14. *ἡγὰρ τὸ πάλιν διυτίου τοῖς δῆσις παγίχνοτα, διυτίου τεράτιου αὐτοσιγίντο, καὶ εἰς φάνους, καὶ μύρα, καὶ θυμιάματα, καὶ τὰ τέτοις ἀναλυσθὰ πέντα. culpa potare magistra.* Nullus est ex scriptis codicibus in quo non offenditur hęc lectio. verum quia Lambinus censet legendum, *culpa pot. mag.* statui apud me non ita discedere ab vltima lectione, vt in vicio ponam, aut eam sic esse, re, vt Lābini conatus, improbem, qui mihi nō parū laudis mereri videtur: ceterē penes eruditum lectorem esto, vtram velit notare. *post hoc ludus erat culpa p. m.* hoc est postquā nos edendo expleuistemus, bibendo ludebamus, sed nō sine culpa, quę nobis inter potandum dominabatur tamquā magistra poculorū, nimirū vt & is qui protus esset abtemius, & qui largius hauriret æquo, & qui extra ordinem biberet, quique ad iniquas bibendi leges inuitaret, in multam incideret plūs minūve bibendi; ita fiebat, vt omnes æquis & animis & sententiis hilareremur. Turnebus huc alludit, sed aliud comminiscitur, culpa magistra, inquit, conuiuē bibere nec cogebantur, ne in ebrietatem inciderent, sed vt ab ea coētererentur, nemo, nisi qui aliqua in re peccaret, calicē ducebat vt bibere pœnæ & dedecoris esset, non inuitationis aut magisterij, sic apud Plaut. in Stichō, qui peccat, poculo multabitur, vter, inquit, demutassit, poculo multabitur. hęc ille. atqui (vt cum bona gratia viri doctissimi loquar) is locus Plauti omnino suffragatur sententię Lambini, planēque conuincit legendū esse cuppa mag. vult enim vtrumque seruū Sangarinum & Stichū ex vno poculo vinū ducere: fallitur autem Turnebus in interpunctione versus Plautini, addit enim τὸ poculo, verbo multabitur, quasi multa esset poculū, cum debeat apponi verbo demutassit, hoc modo:

agedum Stiche, vter demutassit poculo, multabitur: nam paullo post ait Sangarinus, hęc facetia est, amare inter se iuualis duos, vno cantharo potare, & vnum scōrum ducere. Quare si hic Plautum sequamur, emendationem Lambini necesse est amplecti, & ludere cuppa magistra, exit vnius cuppę conuiuas omneis magisterium pati, & ex ea in ordinem potare. *ac venerata Ceres*. postquā Cererem venerati essemus, in vora nostra inuocassemus, esq; libassemus, vti ea exurgeret alto culmo, hoc est, culmū faceret exurgere altum, expulit, explicuit, di' cussit, spe fecilioris segetis, seria contractę frontis, curas omneis & molestias, obliuionēque pręteritorum laborum vino non difficulter induxit. Codex Mart. habet, at venerata, & c. Tonf. ac venerata C. ita culmo vti surget. al. ceteri habent, ac ven. Cer. ita cul. f. a. Ceterum hic versus satis quoque patrocinatur ei interpretationi qua supra diximus τὸ imbrem, *μυζήπτικὸς* accipi pro hieme. *sauiat atque no. m.* ἀπὸ ποιῶν repeti debent hęc verba, noui audire narrantem hęc verba. *sauiat a. n. & c. nouos*. alios ab iis quos nobis concitarunt bella ciuilia. *ō pueri nistis*, per metalepsin, nitere enim corporis *in viciis* demonstrat, quam pręcedit & bona valetudo, & victus moderatus, quemadmodum pallor indicat. *κακίτις*, & malani valetudinem, cibūmq; intemperatum. *ut huc*. postquā huc veni, hoc est, in possessionem missus ab Augusto. huius rei meminimus Ecloga 5. lib. 1. Nulli codices habēt τὸ hic. *nam propria tel.* Commemorandi enim natura diuersorium nobis, inquit Cato Maior, non habitandi locum dedit. Lucil. Satyr. 17. Cetera contemnir, & in vsura omnia ponit non magna, proprium verō nil neminem habere. *nos expulsi*. per Augustum, qui Vmbreno militi eius agros assignauerat. *vinaciōr hares*. his consonant quę ad Iulium Florum scribit Epist. 2. tamquā sit proprium cuiquam, puncto quod mobilis horę, nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc forte suprema permueret dominos, & c. Nam de sua possessione quis excidit, aut vi, aut luxu, aut iuris ignoratione, aut morte. *sub nomina*. supp. dicitur. *quocirca vixite*. for. clausula *παρρησια*. tale est illud Virg. Durate, & vosmet rebus seruate secundis, & c.

E C L O G A I I I.

D A M A S I P P V S.

Sed rard scribis, vt toto non quater anno Membranam possas, scriptorū quaque retexens, Iratus tibi, quod vini, somniq; benignus Nil dignum sermone canas. quid fieri ab ipfis

SALVAT.

- 5 Saturnabbus huc fugisti. sobrius ergo
Dic aliquid dignum promissu: incipe: nil est:
Culpantur frustra calamis: immersi usq; laborat
Iratu natus paries diu, atque poetia:
Atqui vultus erat multa, & praelata minanti;
10 Si vacuum tepido cepisset villula tecto.
Quorsum pertinuit stipare Platona Menandro?
Eupolin, Archidoshum, comites educere tantos?
Invidiam placare parat virtute relicta?
Contemnere miser. vitanda est improba Siren:
15 Desidia: aut, quidquid vita meliore parasti,
Ponendum aquo animo. di te Damasippo, dea q;
Verum ob consilium donent tonsore. sed vnde
Tā bene me nosti? postquā omnis res mea tanum
Ad medium fracta est, aliena negotia curo,
20 Excussus propriis. olim nam querere amabam,
Quo vaser ille pedes lauisset Sisyphum are:
Quid sculptum infabre, quid fufum durius esset:
Calidus huic signo ponebam millia centum.
Hortos, egregiasque domos mercatier vnus
25 Cum lucto noram. vnde frequentia Mercuriale
Impsuere mihi cognomen compita. noui:
Et morbi miror purgatum te illius. atqui
Emouit veterem mirē nouus: vt solet, in cor.
Traiecto lateris miseri, capitisque dolore:
30 Vt lethargicus hic cū sit pugil, & medicū vrget.
Dū nequid simile huic, esto, vt liber. ô bone, ne te
Frustrere, insanis & tu: stulti que propē omnes:
Si quid Stertinius veri crepat: vnde ego mira
Descripsi docilius praecepta hac, tempore, quo me
35 Solatus iussit sapientem pascere barbam,
Atque à Fabricio non tristem ponte reuerti.
Nam, male te gesta cūm vellein mittere operto:
Me capite in flumen: dexter stetit: & cauesaxia
Te quidquam indignum. pudor, inquit, te ma-
lus vrget:
40 Insanos qui inter vere are insanus haberi.
Primum nam inquiram, quid sis surere. hoc si
erit in se
Solo: nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quē mala stultitia, & quēmcūq; inscitia veri
Cacū agit: insanum Chrysippi porticus, & grex
45 Autumat. hac populos, hac magnos formula re-
Excepto sapiente, tenet. nūc accipe, quare (ges,

Desipiant omnes aequē ac tu, qui tibi nomen
Insano posuere. velus siluis, vbi passim
Palanteus exor certo de tramite, pellit;
Ille sinistrorsum, hic dextrorsum abis: vnus vtriq;
50 Error: sed variū illudis partibus: hoc te
Crede modo insanum: nibilo vt sapientior ille,
Qui te deridet, caudā trahat. Et genus vnū
Stalitia, nibilum metuenda iumentis: vt ignis,
Vt rupeus, fluuios q; in campo obitare queratur.
55 Alterū & huic variū, & nibilo sapientius, ignis:
Per medios, fluuiosq; queruentis. clames amica
Mater, honesta soror, cū cognatus, pater, vxor,
Hic fossa est: ingens: hic rupes maxima: serua:
Non magis audierit, quā Fufius ebrius olim,
60 Cūm Ilionam edormit, Catienis mille ducentis,
Mater te appello, clamantibus. huic ego vulgum
Errori similem cunctum insanire docebo.
Insanit, veteres statuas Damasippum emendo:
Integer est mentis Damasippi creditor? esto:
65 Accipe, quod namquā reddas mihi, si tibi dicam:
Tūc insanus eris, si acceptus: an magis exors
Reiecta prada, quam praesens Mercurius fert?
Scribe decem à Nerio. non est satis: adde Cicuta
Nodosi tabulas centum: mille adde catenas:
70 Effugiet tamen hac sceleratus vincula Proteus:
Cūm rapies in ius vniuū ridentem alienis:
Fiet aper: modō auū, modō saxum: & cūm vo-
let, arbor.
Si malē rem gerere insani est: contrā, bene sani:
Putidius multo cerebrum est (mihi crede) Perilli
75 Dictanti, quod tu namquam rescribere possis.
Audire, atque togam iubeo componere, quisquis
Ambitione mala, aut argenti pallet amore:
Quisquis luxuria, tristive superstitione,
Aut alio mentis morbo calet: huc propius me,
80 Dum doceo insanire omneū, vos ordine adite.
Danda est elleberi multo pars maxima avaris:
Nescio an Anticyram ratio illū destinet omnem.
Heredes Staberisum: nam incidere sepulchro.
Ni sic fecissent, gladiatorum dare centum
85 Damnatū populo paria, atque epulum, arbi-
trio Atti:
Frumenti quantum meit Africa. siue ego prandē,
Sen rectē: hoc volū: ne sis patruus mihi. credo

Hoc Staberī prudentē animū vidisse. quid ergo
 90 Sensit, cum summam patrimonii in sculpere, saxo
 Heredes voluit? quoad vixit, credidit ingens
 Pauperiem vitium: & cauit nihil acris: ut si
 Fortē minus locuples vno quadrante perisset,
 Ipse videretur sibi nequior, omnis enim res,
 95 Virtus, fama, decus, diuina, humanaq; pulchra
 Diuini parent: quas qui construxerit, ille
 Clarus erit, fortis, iustus, sapiens ne cūctis, & rex,
 Et, quidquid volet, hoc, veluti virtute paratum,
 Sperauit magna laudi fore. quid simile isti
 100 Graecus Aristippus? qui seruos praedicere aurum
 In media iussu Libya: quia tardius iuerit
 Propter onus segnes. vter est infansior horum?
 Nil agit exemplum, litem quod lite resoluit.
 Siquis emat citharas, emptas cōportet in vnum,
 105 Nec studio cithara, nec musa deditus vlli:
 Si scalptra, & formas non sutor: nautica vela
 Aueris: mercaturus delirus, & amens
 Vndique dicatur meritis. quid discrepat istis,
 Qui nummos, aurumque recondit, nescius vti
 110 Compositis, metuensque velut contingere sacrum?
 Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum
 Porrectus vigilet cum longo fusile: neque illunc
 Audeat efuriens dominus contingere granum:
 Ac potius foliis parcus vescatur amaris:
 115 Si positus intus Chij, veterisque Falerni
 Mille calis: nihil est, tercentum millibus, acre?
 Potest acetū: age, si & stramentis incubet, vnde
 Octoginta annos natus, cui stragula vestis,
 Blattarum, ac rincrarum epula, putescat in arca:
 120 Nimirum insanus paucis videatur eō, quod
 Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
 Filius, aut etiam haec libertus ut ebeat heres,
 Diu inimice senex custodis: ne tibi desit?
 Quantulū enim summa curtabit quisq; dierum,
 125 Vngere si cauleū oleo meliore, caputque
 Caperis impexa sœdum porrigine: quare,
 Si quiduis satis est, perjurat, surripis, aufers
 Vndique? ruti sanus? populum si cadere saxis
 Incipias, seruōsve tuos, quos cre pararis:
 130 Insanum te omnes pueri, clamensque puella.
 Cum liqueo vxorem interimis, matrēque
 veneno,

Incolumi capite es: quid enim? neque tu horfa-
 cū Argu,
 Nec ferro: ut demens genitricē occidit Orestes.
 An tu rerum occisa insansisse parente?
 Ac non ante malis dementem actū furis, quā
 135 In matris iugulo ferrum te perfecit acutum?
 Quin ex quo est habitus male tuta mētis Orestes,
 Nil sano fecit, quod tu reprehendere possis:
 Non Piladen ferro violare, ausūve sororem
 Electram: tantum malē dici vtrique, vocando
 140 Hanc furia: hunc aliud, iussit quod splēdida bilis.
 Pauper Opuntius argenti posuit intus, & auri,
 Qui Veient annu festis polare diebus
 Campana solitus tralla, vappamque profectū:
 Quondam lethargo grādi est oppressus: ut heres
 145 Iam cicum loculos, & clauis latus, quānsque
 Curreret, hunc medicus mulū celer, atq; fidelis
 Excitat hoc pacto: mensam poni iubet: atque
 Effundi saccos nummorum, accedere plareis
 Ad numerandū: hominē sic erigit. addit & illud,
 150 Ni tua custodis, audis iam hac auferet heres.
 Men' vno? ut viuas igitur, vigila: hoc age, quid
 Deficient inopem venire, ni cibis, atque (vis?
 Ingens accedat stomacho futura ruenti.
 Tu cessas? agendum sume hoc pisanarium oryza.
 155 Quanti empta? paruo. quanti ergo? octo assi-
 bus. cheu:
 Quid refert, morbo: an furtis, pereāq; rapinis?
 Quisnam igitur sanus? qui non stultus, quid?
 auarus?
 Stultus & insanus. quid? si quis non sit. auarus:
 Continuo sanus? minime. cur Stoice dicam.
 160 Non est cardiacus, Craterum dixisse putato,
 Hic ager: recte est igitur, surgitque? negabis:
 Quod latus, aut renes morbo tentantur acuto.
 Non est periurus, neque sordidus. immolet aquis
 Hic porci laribus. verum ambitiosus, & audax.
 165 Nauiget Anticyra. quid enim differt, barathrone
 Dones, quidquid habes, an nūquā vtare paratis?
 Seruius Oppidius Canus I. duo pradia diues
 Antiquo censu, natis diuise duobus
 Fertur: & hac moriens pueri dixisse vocatis
 170 Ad lectum: Postquam te talos, Aule, nucēque
 Ferre sinu laxo: donare & ludere vidi:

Te, Tiberi, numerare: canis abscondere tristis:

Extimui, ne vos ageret vesania discors:

175 *Tu Nomentanum, tu ne sequere Cicutam.*

Quare per diuos oratus vterque penateis,

Tu caue ne minuas: tu ne maius facias id,

Quod satis effoepat pater: & natura coercet.

Præterea ne vos titillet gloria, iure-

180 *Iurando obstringam ambo: vter adilis fueritve*

Vestram prator: is intestabilis, & sacer esto.

In cicere, atque faba bona tu, perdâsque lupinus;

Lasus vi in circo spatieri, aut aeneus vi stes,

Nudus agris, nudus nummiis, infane, paterni:

185 *Scilicet vir plausus, quos fert Agrippa, ferat tu,*

Astuta ingenuum vulpes imitata a leonem?

Ne qui humasse velis Aiace m Atrida vetas cur?

Rex sum, nil vltra quero plebeius, & equam

Rem imperito: ac, si cui videor non iustus, multo

190 *Dicere, que sentit, permittit: maxime rogam;*

Di tibi dent capta classem reducere Troia:

Ergo consulere, & mox respondere licebit?

Consule. cur Ajax heros ab Achille secundus

Putescit, toties seruatis clarus Achivis: (mator

195 *Gaudeat ut populus Priami, Priamusq; inhu-*

Per quem tot iuuenes patrio carnere sepulcro?

Mille ouium insanus mori dedit, inclitæ Vlyssæ,

Et Menelaum vnâ mecum se occidere clamans.

Tu, cum pro viuula statuis dulcem Aulide natam

200 *Ante aras, spargisq; mola caput, improbe, salsa:*

Rectum animi seruas? quorsum? insanus quid

enim Ajax

Fecit, cum strauis ferro pecus? abstinui vnu

Vxore, & nato, mala multa precatus Atridis:

Non ille aut Teucrum, aut ipsum violauit Vlyssæ.

205 *Verum ego, ut herentem aduerso litore naueis*

Eriperem, prudens placui sanguine diuos.

Nempe tuo furiose, meo, sed non furiosus:

Qui species alias vero, scelerisq; tumultu

Permissas capiet, commotus habebitur: atque,

210 *Sensitiuè error, nihilum distabit, an ira:*

Ajax cum immeritis occidit, de seipso, agnos:

Cum prudens scelus ob titulos admittit inanem:

Sic animo? & parum est visio tibi, cum iuni-

dum est cor?

Si qui letitia iudicium gestare amet agnam:

Hinc vestem, ut nata, pareat ancillas: pareat aurum: 215

Pusam, aut pusillam appeller, sortique marito

Destinet vxore: interdicto huic omne adimat ius

Prator, & ad sanos abeat tutela propinquos.

Quid? si quis natam pro muta deuouet agna:

Integer est animi? ne dixeris, ergo ubi praua 220

Stultitia, hic summa est insania. qui scelerat mox

Et furiosus erit. quem cepit vitæ fama,

Hunc circumtonnis gaudens Bellona cruentis.

Nunc age luxuriam, & Nomentanum arripe

mecum.

Vincet enim stultos ratio insanite nepotes. 225

Hic simul accepit patrimonii mille talenta:

Edicit, piscator vii, pomarius, auceps,

Vnguentarius, ac Tusci turba impia vici,

Cum scurris fartor, cum velabro omne macellum,

Mane domum veniat. quid tum? venere frequenter. 230

Verba facit leno. quidquid mihi, quidquid &

horum

Cuique domus est, id crede tuum, & vel nunc pe-

te, vel cras.

Accipe, quid contra iuuenis responderit equus.

In niue Lucana dormis ocreatus, ut aprum

Cenem ego: tu pisces hiberno ex equore verris: 235

Segnis ego, indignus, qui tantum possideam: aufer:

Sume tibi decies: tibi tantundem: tibi triplex.

Vnde vxor media currit de nocte vocata.

Filius Aesopi detrahit ex aure Metelle,

Scilicet ut decies solidum exorbeter, aceto: 240

Diluit insignem baccam: quis sanior, ac si

Illud idem in rapidum flumen, iaceret ve cloacam?

Quincti progenies Atrei, par nobile fratrum,

Nequitia & nugis prauorum & amore gemellum:

Lusciniæ soliti impenso prandere coctas. 245

Quorsum abeant sans: creta an carbone notanda:

Aedificare casas, plostellæ adiungere mures,

Luderæ par impar, equitare in arundine longa

Si quem deleat barbatum: amentia ver set.

Si puerilius hic ratio esse enimet amare: 250

Nec quicquam dissero, viri in puluere, trimmæ

Quate prius ludas opus: an meretricis amore

Sollicitus flores: quare, faciâsne, quod olim

Matatus Polemo? ponas insignia morbi,

Fasciolas, cubital, focalia? potius ut ille 255

Discurr

- Dicitur ex collo fortim carpsisse coronas:
 Postquam est impransi correptus voce magistri?
 Porrigis irato puero cum poma, recusat.
 Sume Catelle: negat. finon des, optat. amator
 160 Exclusus qui distat: agit ubi secum, eat, an non,
 Quo rediturus erat non arcessitus: & haeret
 Inuisis soribus: nec nunc, cum me vocet vltro,
 Accedam? an potius mediter finire dolores?
 Exclusit: reuocat: redeam? non, si obsecres. ecce
 265 Seruus non paullo sapientior. ô bere, qua res
 Nec modû habet, neq; consilium, ratione, modôq;
 Tractari nō vult. in amore hac sunt mala, bellû,
 Pax rursum. hac si quis tempestatis propè ritu
 Mobilis, & caca fluuantia sorte, labores
 270 Reddere certa: sibi nibilo plus explicet, ac si
 Insanire paret certa ratione, modôque.
 Quid? cum Ficenius excerpens semina pomis
 Gaudes, si cameram percussit sorte: penes te es?
 Quid? cum balba seris annofo verba palato:
 275 Aedificante casus qui sanior? adde cruorem
 Stultitia: atq; igne gladio scrutare: modô, inquâ,
 Hellade percussa Marius cum precipitat se,
 Cerritus fuit: an commota crimine mentis
 Absolues hominē: & sceleris damnabis eundem,
 280 Ex more imponens cognata vocabula rebus?
 Libertinus erat, qui circum compta siccus
 Lautus manē senex manibus curtebat, & vnum
 Quid, tā magnū addens: vnū: me surpite morti:
 Diu etenim facile est, orabat: sanus virisque
 285 Auribus, atq; oculis: mentem, nisi litigiosus,
 Exciperet dominus, cū videret. hoc quoq; vulgus
 Chrysippus ponit secunda in gente Menenl.
 Iuppiter, ingentis qui das, admissique dolores:
 Mater ait pueri mensis iam quinque cubant,
 290 Frigida si puerum quantana reliqueris: illo
 Manē die, quo tu indicis ieiunia, nudus
 In Tiberi stabis, casus, medicusue leuauit
 Aegrum ex precipiti: mater delira necabit
 In gelida fixum ripa: febrimque reducet.
 295 Quōne malo mentem concussa? rimare doorum.
 Hac mihi Stertinius sapiens um oīa aui amico
 Arma dedit: post hac ne compellaret inulius.
 Dixeri insanum qui me, totidem audies: atque
 Respicere ignoto discer pendētia torge.

Stoice post danimum, si vendas omnia plurius. 300
 Quam me stultitiam (quoniam non est genus vni)
 Insanire putas? ego nūc video tibi sanus.
 Quid? caput abscissum deuēs cū importat Agave
 Nati infelicis, sibi ium furiosa videret?
 Stultum me facior (licet concedere veris) 305
 Atq; etiam insanum: tantū hoc edisere, quo me
 Aegrotare putes animi vizio. accipe: primum
 Aedificas: hoc est longos inuicari, ab imo
 Ad summum soti moduli bipedalū: & idem
 Corpore maiorem rides Turbonis in armis 310
 Spiritum, & incessum: qui ridiculus minus illo
 An, quodcūq; facit Macenas, te quoq; verū est,
 Tanto dissimilem, & tanto certare minorem?
 Absentis rana pulli visuū pede pressus,
 Vnus ubi effugit: matri denarrat, ut iugent. 315
 Bellua cognatos eliserit. illa rogare,
 Quantane? nūc tantū, sufflans se, magna fuisse.
 Maior dimidio, num tantum? cum magis, atq;
 Se magis inflaret: non, si te ruperis, inquit,
 Par eris: hac à te non multum abludis imago. 320
 Adde poemata nunc: hoc est oleum adde cammo:
 Qua si quis sanus fecit: sanus facit & tu.
 Non dico horrendam tabiem. iam desine culum
 Maiorem censu. teneas Damaspippe tuū te:
 Mille puellarum, puerorum mille fautores. 325
 O maior tandem parcas insane minori.

COMMENTATOR.

Si raro scribis ut toto n. q. a. Inducit Horatius
 Iunium quendam Damaspippum secum loqui,
 qui consumto per mercatum patrimonio, philo-
 sophari cœperat: ab hoc fingit desidia suam ca-
 stigari, quod nec in vrbe, diuersis cōiuiis & occu-
 pationibus impeditus, quicquam scriberet, nec in
 villa, ad quam tamon secesserat scribendi gratia,
 compositis secū multis auctoribus Græcis. *fra-*
rò scribis. Damaspippus obiurgat Horatium ab otio.
membranam. chartam ad scribendū, sic dicta quod
 membratēgat. *scriptorū.* à tē. *reterens.* relegens,
 reprehendens, emendans, delens. *vini somnig b.*
nimis indolens vino & somno. *vigum sermone.*
 opinione, quā de se habet omnes, vel prædicatione.
Saturnalibus. festis Saturni, quæ celebrantur
 decimo septimo die Decēbris. *hac fugies.* ad villā
 ut scriberes. *cupantur.* à tē. *secutur.* *tuus* p. d. solebant enim scriptores antiqui parietes
 lectis suis, quos scripsissent, habere iuxta se
 graphia.

graphia, vt si fortasse noctū aliquid occurreret, id ante obituē litteris notarent. *immeritus labor*. arguit eorū stultitiam, qui cū sententiarum aut verborū vrgentur inopia, in parietes, quā minus cōmodos irascūt. *natus*. stractus, edificatus. *minantis*. pollicentis, promittētis. Poēta per contrariū dixit, promiū vitorē, & verbis odia aspera moui, id est, minatus sum. *vacuum*. otiosum. *repido recto*. fuit Horatius frigoris impatiens, vtiple de se restatur in Epistol. Quod si bruma niueis Albanis illinet agris, ad mare descendet vates tuus, & sibi parceret. Amauit enim Horatius focū luculentiore, iccirco sub hiemē solebat se transferre in villā propter lignorum copiam. *repido*. temperato. *quorsum pertinuit*. quid profuit? *stipare*. stipatos comportare horū auctorum libros, Platonis philosophi cū Menandro comœdiographo, Eupolide & Archilocho satyrogaphis, & maledicis poētis. *Inuidiam placare p.* Ideōne virtutē & industriam delectis, ne te sequatur inuidiā: hoc si facis, habebis contemptui, nam ea est natura hominū, vt potērioribus inuideāt, & humiliores aspernentur. *visanda est improba s.* descriptio desidii: ad simili, hoc est, deponēda est turpis oriū delectatio: aut si vis in otio viuere, deponēdum est quicquid laudis & gloriæ in negotiosa vita es meritis. *dij te Damásippe*. loquitur Horat. & cum Damásippo iocatur, op̄as ei consorem, quia Stoicorum ritu Barbam habebat demissam. *Verum ob consil.* rectū & vtile. *Ianum ad medium*. vbi frequens est forum mercatorum. Iani autem statua tres erant, vna in ingressu fori, altera in medio, vbi erat eius templum prope Basilicam Paulli, vel pro Rostris; huc concurrebāt, & potissimum stationes suas habebant fœneratores, alij ad reddendum fœnus, alij ad accipiendum. Tertia autem statua erat ad exitum fori: ideo Ianus dictus est Deus mercatorum, quia incipit, & in eū definit annus, qui semper voluitur; ita & mercatores sunt in perpetua volutatione emendo & vendendo. Qui & biceps est, quia mercatores non tantum debent curare quanti rem emant, sed & quanti vendere possint. *fracta*. comminuta, consumpta, perdita. *excussus*. deiectus, expulsus, alienatus. *quō ars*. in quibus vasis: significat Corinthiorum vasorum amatorem se fuisse. *vaser Sisyphus*. Rex Corinthiorum filius Aeoli, qui aris temperaturam primus inuenit. *quid sculptum in f.* imperitē, cui contrarium est, affabrē. *fusum*. signa znea funduntur. *durius*. asperius, nō leuius, & malē formatum. *signo*. fuso. *ponebā*. æstimabam. *æ* aris peritū fuisse ostendat. *miliam centum*. sestertium nummū. *vnus*. solus. *unde frequentia Mercur.* ordo est, vnde frequentia cōpita impossuere mihi cognomē Mercuriale, hoc

est, vulgō cognominabar Mercuri⁹: ex lucro mercatores & negotiatores appellātur Cerdones, quia *αἰψός* Græcē significat lucrū, omnes enim cerdones lucro student. *compita*. cōpita dicūtur loca, ad quæ ex multis regionibus cōcurrunt. *noui*. Horatius loquitur, noui te hoc studiū habuisse. *purgatū*. liberatū. *morbi*. negotij. *atq; emouit vete*. morbū mutauit, inquit Damásippus, sed morbo nō carui. *nouus*. Philoſophia Stoica. *vt solet*. supp. fieri. *traiecto*. mutato, translato. *lateris miseri*. cū dolor lateris aut capitis mutatur in dolorē cordis, quod fit quando morbus nō sanatur, & definit, sed immutatur. *tātū*, morbūq; morbo succedit. *vt lethargicus hic q.* Quemadmodū qui lethargo laborauit, sit pugil, hoc est, freneticus, *φρενικός*. Hi morbi autē sunt contrarij; nam Leithargus, est sopor cōtinuus in obliuionem inducens, qui veteren dicitur; Phrenesis est delirij mentis, & quādā infania, quæ phreneticū numquam finit quiescere, sed impellit in perpetuas vigilias. *medicū vrges*. cædit. *dum nequid simile huic*. dūmodo nō sis phreneticus & me cædas, quouis morbo labores, per me licet, irridet Damásippum. *ō bone*. *ιζωρία*. ne te f. ne te decipias, ō Horati, inquit Damásippus. *stultiq; propē omnes*. infaniunt, ex opinione Stoicorū, qui dicunt omnes insanire præter sapiētes, seq; tantūmodo sapiētes appellāt. *si quid Stert.* v. cr. fuit hic Stertinus Stoicus, qui Damásippum à pontis præcipitio retraxit, & ad philoſophiā hortatus est, cū ille bonis omnibus perditis cuperet interire. *crepat*. loquitur, sonat. *vnde*. à quo Stertinio. *descripsi*. notauī diligenter. *solatus*. cōsolatus. *sapiētem*. irrisio philoſophorum. *pasce*. nutrire, in signum sapiētiæ. *Fabricio* vnde te in Tiberim præcipitem dare voluit, damni dolore commotus. hic autē pons Fabricius dictus est, à Fabricio cōsule conditor, qui nunc Lapideus nominatur, iunctus insulæ Tiberinæ. *nam malē reg.* perditis rebus meis. dicit cauām obquam te voluit deicere in Tiberim. *dexter*. bonus, felix, faustus, propitius. Virg. Sic sidera cælo dextra seras. Perf. dextro Hercule. *caue faxis*. norandum est, ve, sylabam in verbo secundæ coniugationis, caue, esse breuē. sic Perf. in, vide, breuem posuit; Vide sis ne maiorum tibi fortē limina frigeſcant. *insanos qui interve*. inter insanos nō est infania metuēda, sic stulta veretūdina est, veteri in his vitiis quæ videtur esse cōmunia. *Primum nam*. *ἀναποδὴ*, pro uā primum. *nil verbi*. ordo est, nil verbi dīā, quin, id est, vt nō percas, te præcipites. *quē mala stultitia*. definit quid sit furere. *Chryssippi port.* Stoici philoſophi, *ἀπο τῆς τοῦ* porne. *autumat*. affirmat, dicit, comprobat. *formula* regula. *hæc definitio*. *sapiēte*. Stoico. *nunc accipe*. Stertinus Damásippo.

masippo. *desipiana* stulti sint. *insano* posuere. & illi insaniunt quibus tu videris insanus. *velut filius*. comparatio. *certo de tramire*. de via recta amouet & abducit. *partibus*. modis. *caudâ trahat*. Prouerbiû est, hoc est, risu dignus est. sursum à cōsuetudine puerorû: solent enim pueri deridētes nesciētibus à tergo caudam suspendere, vt, veluti pecora, caudâ trahant. *Est genus vnū stultitia*. Enumerat stultitiæ genera, vni, inquit, genus stultitiæ est, quod tunc non timenda metuimus; alterû, cum verè timenda nō metuimus. *vt igneis*. proponit aliquos esse, qui res faciles pro difficillimis habēt, & semper timore depressi, quærūt latere. *alterû & huic con*. huic contrariû, ab hoc diuersum. *nihil sapiē*. æquē stultum, vt qui temerè & sponte feruntur in præceps. *clamet amica mater*. hæc cōpositæ proferenda sunt, videntur autē sumta è Græca tragœdia, *quæ me*. serua te, caue tibi. *nō magis and*. vt vitet præcipitum. *dum Iliomam edor*. Ilioma filia fuit Priami nupta Polyneestori. cui Priamus in belli desperatione cōstiturus, credidit filiû suum Polydorû cū ingenti pecuniâ; sed barbarus, auaritia incēsus, Polydorum interemit, & pecuniâ sibi vendicauit. hac de re scripta est tragœdia, in qua agēda fusiûs histrio egit parteis Iliomæ, qui ebrius, dum veller simulare Iliomâ dormientē, gravitate vini in verû somnū inductus est, atq. ita dormiuit, vt nō audiret etiâ mille Catiēnos agēreis partes filij Polydori, & inelamanteis matrē Iliomam, hisq. verbis sepulturâ imploratēis, Mater te appello, soror ô, surge, & sepele me. *Catiēnus m. d.* Catiēnus histrio egit partes Polydori, dictus à Catiō quodam nobilicantore. *mater te app.* verba sumta sūt ex veteri tragœdia. *errori*. error proprius est iis qui in siluis incerta via vagantur. *integer est mēis*. Interrogatio ironica. *esto*. concedamus creditorem sapere, dum probemus hūc ipsum magis insanire quàm Damasippû. *reicta præda*. neglecto lucro. *presens*. propitius. *scribe decem à Nerio*. Nerius & Cicuta fœneratores fuisse callidissimi, & admodû astuti. sensus autē est, pecuniâ à fœneratore Nerio accipe mutuû, quâ si non sufficit, accipe centû sabulas, id est, centû milia à Cicuta fœneratore doloso, & hoc debitu fit firmatû centû catenis, id est, iuris nexibus, siue cautelis, tamen debitor frustrabitur consignatores. *scribe decem*. decem milia lib. Scribere iuris verbum est, pro mutuû sumere, rescribere verò est reddere debitum. *Cicuta*. Cicuta fœnerator fuit, sic dictus ab amaritudine morum. *nodosi*. dolosi, qui multis dolis & nodis obstruunt debitorē. *catenas*. cautiones iuris nexes. *seculatarius*. callidus, ingeniosus. *Proterus*. & reus est qui ius perdidit debitor, qui mille modis studet elabi ne reddat debitum. *quæ tuam*. quæ tuam

Græcus est sermo, qui significat, si eū in ius raperet, caperis, nō ridebit ex animo, sed risum simulabit suis malis, id est, suo ore. *fiet aper*. ferox. *modo auis*. fugax. *moda saxum*. mutus. *si malè rem g.* adhuc verba sunt Damasippi sub persona Stertiniij. *contrâ*. scilicet, rem bene gerere. *pusidius*. si insani est malè rē gerere, multo putidius est cerebrû Perillij, quàm debitoris, qui id studeat dicere quod debitor nūquam sit soluturus. *diffantius*. credentis; quia cum damus, dicimus, scribe cautionē pro ea pecunia. *rescribere pos.* rescribere est debi. u. soluere, hoc est, scriptû debiti liberare. Terēt. Sed trāsi, sodes, ad forū atq. illud mihi argentū iube rescribi Phormio, hoc est, reddi per scripturâ. *audire atq. togam i. c.* sensus est, iubeo audire, & ad præcepta vera avaros iubeo esse bene cultos. nam qui soluto pallio audiunt, negligentes iudicantur, & minime curiosi. Est autē *us* *egor* *egor* *egor*, nam prius necesse est se cōponere, quàm audire. *tristis suspitione*. inani, quia superstitio tristis & tetricos homines efficit. *calet*. nimius est. *Zengma* in verbo calet. *dum doceo inf. o.* dum ostendo omnē insanos esse. *ordine*. per ordinē. *danda est helleb.* plurimū hellebori dandū est avaris, tanquàm maiori morbo laborantibus. *hellebori*. helleborus nomē est herbæ, quo purgatur cerebrû. hic ponitur pro remedio insaniz curandæ. *nescio*. Litote, pro bene scio. *Anticyram*. *πετροπολία*, quia continens pro contento ponitur. Anticyra nomen est insulæ & oppidi in Propontide, sicut Helenius testatur, vbi multum hellebori nascitur. sensus est, tanta est auaritiæ dementia, vt totius insulæ helleboro sanari non possit, quod caput tamen sanat, & mentē recreat. *hæredes Staberij*. Staberius homo fuit auarissimus, adeo magnitudine pecuniz delectatus, vt cū finē vitæ adesse intellexisset, monumento suo hæredes inscribere iuberet, quātum quisque à se in partem accepisset. Qui si in aliquo mentiti essent, damnationis nomine centum paria gladiatorum populo exhiberent, epulum etiam populo pararent ad arbitrium Arrij voracissimij, & frumentum quantum Africa feracissima mitteret, hoc est, infinitum. *summam*. relictam pecuniam. *ni sic fecissent*. summam sepulchro incidissent. *damnati*. testamento. *arbitrio Arrij*. ad Arrij sententiam, qui fuit valdè luxuriosus. *sine ego præuē*. *ἀντὶ τοῦ προεγ* Staberij; hoc enim subicit Staberius, ne quærent sui hæredes cur hoc fieri voluerit. *paruum mihi*. ne sis indagator & censor seuerus rerum mearum. *prudentem animum*. *υπομνήσ*. quoad. quamdiu. *vitium*. supp. esse. *cauit*. nihil acius. nihil magis timuit, nihil sic cautè vitauit atque pauperiem. *minus locuples*. si fortè vnum quadrantē minus reliquisset mortuus quàm

viuis habuerat. *videtur se neque luxuriosior & abiectionis*. sic supra dixit, illū aut nequities, id est, luxuria. *diuitiū pa.* omnium enim rerum regina est opulencia, *construxeris*. congregauerit, coaceruauerit. *clarus eris*. hęc *quoniam* dixit. *hoc vellet v. p.* Has quasi virtute paratas diuitias purauit ad virtutem pertinere: *Græcus Aristip.* Docet insanum etiam esse eum qui pecuniā spornit, cuius vsus est necessarius. Aristippus Græcus Cyrenai- cus dictus est: cum serui eius auro onusti tardius ambularent, quod à rege quodam Mauritanie ac- ceperat, iussu se abicerent, tanquam itineris im- pedimentum. *uter infamior h.* qui congregat an qui contemnit. *nil agit exemplum*. Quasi Dama- sippus dicat Stertinio, ad rem dubiam discernen- dā opus est non dubio, sed argumēto certo. *se quis emas cibum*. nunc probat non minūs insanos au- ros, quā qui nimium pecuniam contemunt. *formas*. calopodia. *aduersus m.* alienus à merca- tura. *vndique*. ab omnibus. *qui*. quomodo. *dominus*. si tamē dominus dicēdus sit. *nil est*. quod dico parum est. *age*. præterea. *stramentis*. stratis. stramenta dicuntur vilia quæque, quæ subternū- tur dormientibus. *vnde octoginta a. n.* scilicet lxxix. hoc est, vno anno minūs quā octoginta, sicut dicimus vnde viginti, id est, nouemdecim. *fragula*. pretiosa plumario opere facta. *blattariū*. blatta genus est vermis; vestis corrodens, sicut & tineæ. *diu inimici* s. inuehitur in auarum: *curt adis summa*. de summa minuet, amputabit. *quisq; die- rum*. unusquisq; dies. *porrigine*. porrigo morbus quidam capitis cariem faciens, nascitur autem ex sordibus & incuria capilli imperii. *quare se quiduis* *fusus est*. si contentus es paruo, & exiguū tibi suffi- cit, quare periuras, vt habeas amplissimas diui- tias? Si mediocritate cōtentus es, cur cædibus mer- caris opulentia & sacrilegio? Sed fortasse dicturus es, quare ego insanus appellor, cū hoc non fac- iam, neque matrem occidas? Quamuis non oc- cidas matrem apud Argos, vt Orestes fecit, tamen reuera es insanus: *vuxorem interimis*. propter diui- tias. *incolunt cap.* est? potest ne fieri vt sano sis ca- pite, id est, sanæ mentis? Argui. apud Argos. *astū*. agitatū. *nus a mentis*. sanæ mentis. *splendida bilis*. sic Pers. vitrea bilis, flaua vel atra. *rus à triquetron*. pauper Optimus. aliud exemplū ad auaritiæ insa- niam docendam. *pauper arg.* ita dicimus diues opum. pauperem autem dicit animo, non fortu- nis. sic alibi, magnas inter opes inops. *positi*. re- positi & conditi. *Veientanū*. Veientum ciuitas est Campaniæ, vbi nascitur pessimum vinū. sic Pers. Veientanūmq; rubellū. *Campanā s. trulla*. trulla vas fuit fistile. *vappanq.* vinum corruptū & insi- pidū. *lathargo*. morbo veterno, qui facit homines

immemores nimio somno. *multū celer atq; fid.* hęc duo medico sunt necessaria, sciētia & diligētia. *ac- cedere plur.* supp. iubet, *an xonū. men* vno? mēne viuo? verba sunt egori Optimij. *deficient inopē*. ver- ba medici hortantis egorū, vt cibū sumat. *inopem*. inanē te destituent viribus. *vt viuas vigila*. verba medici. *diadonopos*. fulcra. robur. *ruenti*. defi- ciēti. *hoc pisanarium*. pisanā ex oriza confec- tā. *quantū* x. egrotus. *paruo*. medicus. *quantū ergo?* *ager*. octo assibus. medic. octo assibus. *Eheu quid v.* egrotus. *quisnā igitur*. Damasip. ad Stertiū. *quid si quis*. non sufficit ad sanitatē avarū non esse. *Craterū*. Craterus nomē est medici excellentissi- mi sub Augusto; de quo Pers. Quid opus est Cra- tero magnos promittere mōtis. *negabis*. Craterus. *acuto*. penetrabili, pernicioso, graui; vt alibi, Cū se- mel accepit solē furibūdus acutum. *acutus Græcē* *ōgus*, ab *ōgō*, acuo. *quidem differt*. sensus est, quid inter: est, vtrum non vtaris, an in barathrū mittas. à barathro, dictus est Baratro, onis, scurra voracissi- mus. *domes q. h.* Eadē namq; est insania mentis, ni- mis parcere, & prodigere. *Seruius Oppidius*. hoc exemplū est eius partis, qui snā igitur sanus? *Canu- si*. Canusū oppidum est Apulix. *diuissē*. diuississe. *postquam teralos*. postquā, inquit, ô Aule, te luxu- riosum fore cognoui. *talos*. tesseras. *donare*. nu- ces. *ludere*. talis. *te Tiberi*. cum te, ô Tiberi, depre- hendi fore tenacē. *caui*. locis oculis & abcon- ditis. *numerare*. nuces. *tu Nomenta*. ô Aule, ne se- queris luxuriosum. *tu*. ô Tiberi. *Cicui*. a. avarū sceneratorē: *tu caue*. bene monet apperendū quod naturæ sufficit, ostenditq; paternū affectum nat- uræ cōsentite, quæ paucis est contenta. *risillet*. ad se quadam iucūditate rapiat; ne vos delectet atq; sollicitet ambitio. *ambo*. ambos. *inestabilis*. cui non licet testamentum condere, vel testamento quid ab alio accipere. *sacor*. execrabilis, execran- dus, *rus à triquetron*. sacri enim dicebantur periuri, & obnoxij numini per quod iurauerant, si iu- ramentum nō seruassent: *in cicero atque faba*. an- tiquis temporibus, vbi pauperiores erant Roma- ni, hęc dabantur & spargebantur in vulgus, ab his qui ludos Florales exhibebant, ad plausum & fauorem populi caprandum: hac occasione carpit ambitionis insaniam. *latus*. latus, inflatus & su- perbus ambules in circo & theatro. *anem vt flus*. tibi erigatur ænea statua. *scilices vt pl.* ironicos. *nudus*. nudatus agris & bonis paternis, vt tibi ap- plaudat populus, imbelli vulpi, sicut Agrippæ ge- nero Augusti, qui virtute fuit leo. *astuta*. quod enim leo viribus, hoc vulpes conatur astutia fa- cere. *ne quis inuasse velis*. Introducit aliquem altercantem cum Agamemnone, vt doceat sa- niores esse eos qui insani videntur his quos

sanos putamus. Dogma autem quoddam Stoicorum pragmaticū ōn vocatur, *πάντες ἀνθρώποις μά-
γος εἶναι*, quod est, omneis insanos esse homines, *humasse*, sepehuisse. *Attrida*. ō Attrida. vocatiuus est. *vetas cur?* contra ambitionē *διαλογισμός* inter plebeiu & regem Agamemnonem. *rex sum*. ordo est per me sum Rex sum, & a qua impero, qui potui vel iniqua. *nil ultra quaro ple*. Hæc verba plebei secant continuam regis responſionē. *maxime regum*. Plebeius ad capiendā regis beneuolentiā, prius optat illi, vt victor de Troianis saluus domū redeat: deinde interrogat an sibi liceat regem de aliquibus percontari. qua in re imitatur Socraticas diæ est is, quibus callidē obtreſcat & carpit ambitionem. *Dij tibi dent*. Homericeum hoc est, *ἵπαις ὁπ' ὁδοῖς ὁλόμπικ' ὀφείλ' ἔχοντες ἐκπύρασι πρὶν αὖτο πάλιν, ἔντ' οἰκᾶδ' ἰκιδᾶς*. *Consule*. Rex. *cur Ajax*. plebeius. *gaudeat ut pop. p.* iccirco non vis eum sepehiri, vt gaudeat de eius morte & tua crudelitate Troiani & ipse Priamus? sic poëta: hoc Ithacus velit, & magno mercentur Attridæ. *tot inuenes Troiani. mille ouium*. Rex. *insanus Ajax*. *tuncum p. v. plebeiu*. *spargū mola*. molam salſam dicunt sar & ſalem cu aqua, quæ spargebatur inter cornua quando inihibatur victimia. *caput. natæ tuæ* Iphigeniæ. *rectū animi vis*. sanus esse potes? *quorū sum?* app. tendis quid ver? loquitur Agamemnon. *insanus quid enim A.* ostendit magis Agamemnonē inſanuisse quā Aiace. Hæc autem est fabula. Ajax postquā causā amisit, cum Vlyſſe contendens de armis Achillis dolore & infania correptus, irruit in gregem pecudum, atque inſerficiens boueis, putabat se necare Agamemnonem & Vyſſem: at postquā reſciuit se turpiter egisse, restituta mēte præ dolore gladio incubuit, quare Agamemnon prohibuit eum à communi ſepultura. *uxore*. ab uxore. *precatus. tantū*. *Teu-
crum*. fratrem suum. *violauit*. occidit. *Vlyſſem*. inimicum & aduerſariū. *Verum ego*. Rex. *aduerſo li-
tore*. inimico, vnde nauigare non poteram. *pru-
dens*. ſciens & volens. *placuiſt. v.* vnde Virgilianū illud, sanguine placuiſti ventos & virgine cæſa. *nep̄ tuo*. plebeius, certē tuo sanguine placuiſti vē-
tos. *meo*. Rex. *non furioſus*. quia hoc feci nomine patris. *qui ſpecies*. plebeius. *alias veri ſclerisq̄
tumultu*. hoc est, qui res alias facit modō iuitas, modō iniuſtas mentis agitatione, is non sanus habetur. *ſcleris tu*. mali confuſione & ſocietate. *capiet*. iument, & facere quid aggredietur. *com-
motus*. inſanus. *nihilum diſtubū*. nihil intereſt, vtū quis per ſtultitiā erret (vt Agamemnon in filia) an per iracundiā, vt Ajax qui pecus ſtrauit. *deſipit*. vt tu dicis. *cū prudens*. ō Attrida *obti-
rulos*. ob gloriā & vanum triumphū. *ſua animo es*

ſanus? *purum*. à vitio, cares vitio? *tumidum*. tur-
batum, ollicitum & ſuperbum. *ſi quis leticia*. Aliud argumentum à ſimili, quo orſo: eoit Agamemnonem inſanire. *amet*. velit. *deſtinet*. ſpondeat, conſtituat. *interdicto*. edicto prætoris ei bonis interdicitur qui tanta agit. *huius*. talia agēti. *iur*. ad-
miniſtrationē rerum ſuauum. *abeat*. transferatur. *propinquos*. tutor agnatus eſſo. Intenſis & mē-
te captis interdico prætoris bonorū poſſeſſio tol-
lebat, & propinquis tuenda tradebatur. *quid ſi
quis g.* argumentum à minori. *denouet*. deſtinet
ata. *integer eſt animi?* interrogatiue. *ne dixeris*.
hūc eſſe ſanum. *praua ſtultitia*. quæ ducitur am-
bitione. *ſcleratus*. crudelis. *furioſus*. iracundus.
Bellona. Belli Dea, Martis ſoror. *vitrea fama*. Stu-
dium ambitionis eſt fragile, ideō dicitur fama vi-
trea. *circūtonuit*. percuffit furore & infania. *crue-
tis*. abſolute, pro ſanguine. *Nunc age luxuriā*. Di-
xit in auaſos, in ambituoſos, nunc luxurioſos. vult
etiā inſanos eſſe: age, inquit, nunc videamus vtū
luxuria non habet ſtulticiam. *Nomenſanum*. pro
quouis luxurioſo. *vincet enim*. probabit iadio ſtu-
toſeſſe omneis luxurioſo. *hic*. Nomenſanus poſt-
quam hæres accepit à parentibus mille talenta, id
eſt ampliſſimas diuitias, omnibus cupediariis &
obſonatoriis, edicit, mandat cum grauitate, vt
mane ad ſe domum veniant. *Tuſci vici*. Tuſci ali-
quando ab Aricinis pulſi contulere ſe Romam, &
vicum, qui modō Turarius dicitur, inſederunt,
eiq; ſuum nomē dederūt. *turba impia*. in Tuſco
vico habitabant lenones, meretrices, ſœneratores:
qui iccirco dicuntur impia turba, quia ad peieran-
dum erant faciles, & inhumaniſſimi, ita vt neque
miſericordia mouerentur, neq; ſcederentur pre-
cibus. *cum ſcurræ*. hiſtrionibus, paraſitis. *ſartor*.
quæſtulas vendit, & ex iis facit ſalſitias. *cum Vela-
bro*. Velabrum locus Romæ, vbi proſtabāt omnia
quæ ad victus rationē & delicias pertinebāt. *quid
tum*. quid tum, poſtea quā omnes conuenerant?
verba ſ. l. apud luxurioſum leno primū loqui-
tur, tamquam patroquū omnium nebulonū. *quis
quid mihi*. lenoni. *agnus*. ironicoſ. *in vine Luca*.
verba luxurioſi ad venatorem & picatorem, non
etiā ad lenonem, vbi notat incuriā, oſcitantiā, &
ineptiam luxurioſi. *tu piſceis*. Ad cupediarios ha-
bentur hæc verba. *ſegnus ego*. ſupp. ſum, ingratus
& tardus in dādo vobis præmio, cū tantum bo-
norū poſſideam. *ſume tibi*. ō venator. *tibi tan-
tumdam*. ō picator. *tibi triplex*. ad lenonem. *vnde*.
à quo. vt carionem meretricum faceret, ſinxit no-
mē vxoris. *Filius Aefopi d.* Alio exemplo docet
luxurioſos inſanire. Menij Aefopi tragici filius Ae-
ſopus luxurioſus, cū omnium rerum vile puta-
ret diſpendium, gemmā pretioſiſſimam ab auri-
cula

cula vxoris Metellæ detractam, & in aceto dilutam deuorauit, vt patris scilicet opulentiā vinaceret voracitate & luxu. *Scilicet vt decies solidum.* integrū, decies centena milia festeritū, vt se iactaret. *insignem.* pretioſam. *baccam.* vnionem, margaritam albam. *Illud idem.* eandem baccam. *iacerit vt. rō ve, rōs rō.* cloacam, iungendum est, non minus certē iulianus, quā si eam baccā aut in flumen abieciſſet, aut in cloacam. *Quinti progenies Arri.* Aliud exemplū de luxu. *par nobile.* notum, famoſum. *amore gemellum.* Amore gemelli dicuntur, qui amant paria: gemellum, id est, cōcors & æquale. *Luscinias.* diā *summa* quatuor duarum vocalium posteriorum. *impenſo.* magno pretio emtas, erant enim carissimæ. *Quorsum abeant.* quibus adnumerandi sint, boni ſine, & creta notandi, an malis, vt carbone noſcentur? bona enim albo lapillo signabantur; aduerſa verò nigro. Perſi illa prius creta, mox hæc carbone notalti. *adificare caſas.* hæc puerilia ſunt. *ploſtello.* puerili, de luto & ſaculo confecto. Diminutuum est à ploſtro ſeu plauſtro. *Ludere par impar.* Micare: ludus est micantiū puerorū. *Si quem delectas.* Hoc est, si quem uideris barbarū hæc facere, dices, hunc amentia verſat, habet & defatigat. *puerilius.* ſtultius, ineptius: si ratio obtinebit puerilius eſſe amare, quā in puluere ludere, nōne inianus eris? *ponas.* deponas. *inſignia morbi.* instrumenta luxuriæ. *mutatus Polemon.* Polemon iuuenis fuit Athenienſis perdidit luxuriæ: is cum ebrius incederet per urbē, fertur audiſſe ē, propinquo Xenocratis vocem diſputantis, deinde introiſſe coronatus, & vngētatus ad eū deridendū: ſenex autem perfeuerauit, & inuectus in luxuriam, coëgit Polemonem pœnitere ſui, & coronas abicere; qui poſtea tantus in philoſophia extitit, vt dignus exiſtimatus ſit, qui Xenocrati ſuccederet. fuit autem Xenocrates cōtinentiſſimus, & maximē ſobrius: de quo Laïs ſponſionem fecerat, quod eum poſſet ad ſuos amores ſollicitare concubitiūque: nocte ergo quadam terrorem finxit, & confugit ad eum, & quaſi neceſſitate coacta, cum eo manſit. Ille verò immobilis iacuit, poſtea dum ſolue ſponſionē coegeret, reſpondit, ego de homine, non de ſtatua ſponſionem feci. *fasciolas.* Fasciolæ, ornamenta quædam ſunt brachiorum, pedū, articulorum, vel vittæ. *cubitale.* puluillus qui cubito canantī ſupponi ſolebat. *focalia.* collaria, à collo dependentia, ad ſouendum collum & fauces. *uſile.* Polemon. *furrim carpiſſe.* pudore affectus hoc fecit, ne quis intelligeret eum aliquādo fuiſſe luxurioſum. *impræſi.* ſobrii, ieiuni, rigidi, leueri; & eſt *arriſi* & ebrii ſeu poti. *corruptus.* caſtigatus. *magiſtri.* ſcens Xenocratis. *Porrigis irato p. lictū vt*

oſtēdat non eſſe amatorē ſanū, probat paribus eſſe moribus amatorē & puerū. *ſume catelle.* verbum eſt blādientis. *amator exclu.* aptat ſimilitudinem. *qui diſtat.* à puero. *agit vbi ſecum.* quando intra ſe deliberat. *hæret.* ſtupet & ita deſixus ante moeſtas ſibi fores vbi erat exclusus. *Nenūcum me v.* v. eleganter eludit amatorē dicto Terentiano. *dolores.* quos patior amator. *ſeruus.* Parmeno. *non paullo.* multo ſapientior conſultū Hero. *quæ res.* vt amor. *nec modum habet.* in ſe tractari regi non poteſt. *hæc.* varia & mutabilia. *cacaſtui.* ſorte. in certo calu contingentia. *explicet.* prohiat. *ac ſi.* quā ſi det operā vt cū ratione inſaniam. *quid cum Picenis.* Solent amantes ex malis ſemina, duobus primis digitis cōpreſſando in camerā, velut augurantes, mittere, vt ſi camerā cōtingere, poſſe ſperare ad effectū ductū iri, quod animo cōceperint. *penes te es.* ſanus es, rediſti ad mentē? *Quid i cum b.* f. quid cū per deliciis balbutire affectas ſenex, & puerilia imitaris? Hypallage. non enim verba palato ſeris, ſed verbis balbis palatū. Perſi. & teneo ſuppantat verba palato. *adificante caſas.* pueri puerilia facienti. *adde cruorem ſul.* iram cruentā amori. *ignem gladio ſer.* auge ſtultitiā crudelitatem. Pythagorico hoc eſt. *Hellade percuſſa.* Marius quidā ob amoris impatiētiam, Helladen puellam quandam occidit, quod ab ea cōtemneretur, & ſe poſtea mœre re præcipitauit. Quid ergo, dicis eū non fuiſſe inſanū, quem ſcleratiſſimū fuiſſe negare non potes? *Cerrius fuiſt.* furioſus, ira Cereis percuſſus. In Plauto habes, Ceritus ſiue laruatus. *an commota mentis.* an aliud putabis eſſe inſaniam, aliud ſcelus cōmittere, cū omnes qui aliter faciūt quā debēt, inſani habēdi ſint? *ſcleris damnabis eum.* an pronūciabis non fuiſſe inſanū, ſi pronūciabis crudelē? abſolues inſanū & eundem condemnabis ſclerati? *ex more.* ex vulgari conſuetudine, quia vulgus aliū iudicat inſanū eſſe, & aliū crudelē. *cognata vocabula.* apta inſidiæ. *rebis.* criminibus. *Libertinus erat.* tranſit ad ſuperſtitioſos, quos etiā oſtēdit nō eſſe ſanos. *compita.* in *trigadō* di Gracē dicuntur. Inſerat Auguſtus in cōpiis deos penates conſtitui, vt religioſius colerentur, quibus ex libertinis ſacerdotes dati ſunt Auguſtales appellati. *ſiccus.* ſobrius, abſtemius. ne quis dicat quod ebrius hoc fecerit. *laui m. ſ. m.* quia ſolebāt precaturi deos manus & pedes ablueri. *ſurpite.* ſubripite. *montem niſi litig.* ſumtū eſt hoc argumentū à dominis mancipia videntibus, quorū omnia vitia ſibi cognita tā animi quā corporis debebāt aperire emtori, niſi poſtea litigare vellēt, propter celatum vitium: ergo teneret venditor emtori præſtare damnū, ſi nō dicit ſeruū quem vendidit, eſſe ſuperſtitioſum. *auribus atque oculis.* à

partibus principalibus ad totum corpus. *exciperet dom.* fide interposita alleueret. *hoc quoq. vul.* luperstitioniorum. *Chrysippus.* Stoicorum magister. *secunda in gente.* inter Menenios stultus superstitiosos. Menenius autem fuit iis temporibus infans aliquis de familia Meneniorum, mirè superstitiosa & stulta: vnde nenix dixit videntur, ineptia. *secunda.* quia multi fuere Menenij, id est, stulti. *Iuppiter ingen.* alterum exemplum superstitiosis stultæ & infanæ. *cubantis.* ægrotantis. *frigida si p. q. r.* votum matris. *illo mane d. die Iouis, casus.* Iupp. si. *ex precipitiis.* malo, ex desperatione, ex periculoso morbo. *necabit.* occidet. *fixum.* statem. *quoniam malo m. con.* interrogatio. *mens è concus.* habeam mentem cõcussam & commotâ. *timore deor.* religione. quales sunt qui putant omnia hominibus contingere à diis. *hac mihi Stert.* hic tadem finit Damasippus verba quæ habuit cum Stertino. *Sapientum oct.* Septem fuere sapientes Græciæ; hunc Stertinum adnumerat quasi octauum ludendo. sic Iuuenal. Tertius è cælo cecidit Cato. *arma præcepta.* compellat. infans diceret. est enim compellare iniuriose alloqui: vt Cic. in Philip. laudat, an compellat edictor. *ignoto ter.* ignota sibi vitia. sumtum hoc est ex Aelopi fabula, quæ duas peras dicit habere mortaleis, posteriorem in qua sunt propria cuiusq; vitia, & priorem, in qua sunt aliena; nostra vix cognoscimus, aliena videmus acutè. *Pgrf.* Sed præcedenti spectatur mantica tergo. *Stoice post d.* Nunc Horatius ad Damasippum, qui hactenus cum Stertino est philosophus: *sic vendas omnia p.* supp. quàm comparasti. *qua me stult.* supp. dic. *ego nam v. m. f.* ego non videor mihi insanire. *quid: caput abscissum.* Quid mirum si videris tibi sanus esse, quoniam Agaue cum per insaniam ferebat caput filij sui Penthei abscissum, non intelligebat se insanire. Pentheus autem cum rideret sacerdotes Liberi bacchantes, inter quas erat Agaue eius mater, ab eis discerptus est, caputq; amputatum, quod mater suis manibus gerebat. *stultum me fateor.* Horatius. *concedere v.* consentire veritati, liceat mihi confiteri quod verum est. *ediffere.* expone, explana, explica. *accipe.* audi. Damasippus ostendit Horatio sua vitia. *adificas.* magnificè. *longos imitaris.* aut proceros, quia fuit brevis staturæ; aut diuiteis. erectus ambulas, ac proceros nobilesq; imitaris. *adificas autem* dixit propter Mæcenatē, qui tunc in Esquilis magnificas ædes & hortos amplios ornabat. *ab imo ad summum.* à pedibus vsque ad caput totus es duorum pedum: tamen ita studiosè adificas altiorē domū, quasi non te capiat hæc in qua habitas. *moduli bipeda.* magnitudinis duorum pedum. *idem corpore.* Hic notatur superbia & magnus animus

Horatij. *Turbonis.* Turbo gladiator quidam fuit exiguæ staturæ, sed magni animi in proelio. *spiritu è incessum* animum & gestum tumidum. *qui ridiculus.* Cur tu minus es ridendus quàm gladiator Turbo, cum sis eadē statura. *verum est æquum & iustum* te facere. *minorē.* inferiorem te staturæ. *absentia rap.* Exemplo fabuloso vult ostendere insanos esse, qui imitantur eos quibus longè sunt inferiores. *denarras.* diligenter narrat. *cognatos.* fratres: quod notandum est, quasi secum natos & genitos. *eliserit.* oppresserit. *rogare.* rogabat. *se magna.* num tā magna fuisset maior d. ita vt vni & temis haberet magnitudinis modum. *abludit imago.* discrepat, aberrat. comparatio. *adde poemata.* nunc ad insaniam illam quam pateris in ædificando, adde istam insaniam faciēdi poemata. *poemata.* quæ nunc facis, qui fomes est insaniz, sed & poetæ omnes insaniunt. *oleum adde camino.* Proverbium in augmento. oleum enim auget flammam. *qua si quis.* Homerum intelligit. vel hoc modo, sed nullus sanus ea facit, ergo nec tu sanus es cum ea facis. *iam desino.* Horatius admonet, vt sese comprimat etiam insanum. *Non dico horum.* iracundiam tuā racco. *cultū maior. cens.* Damasipp. supp. non dico. arguit vestitum Horatij supra censum. *semen Damasippo.* Horat. tibi habet tota vitia, quia cognosco insaniam tuam. *mille p. p. m. f.* Damasipp. supp. non dico. *furor.* amores libidinosos. *è maior san. p.* Horat. maior. stultior me. In Stoicos hoc dictum est, qui sua non agnoscentes vitia, aliorum grauius persequabantur.

CRVQVIVS.

MIRO quodam artificio sui temporis Stoicos homines impuros illudit Horatius, sub persona ei rei accommodatissima Damasippo, stulto quodam, & non omnino sano mercatore, quem sibi faciat recitare, quoniam pacto mercibus suis aliquando temerè commutatis, ex satis amplis opibus deuenisset ad extremam fermè pauperiem, adeo vt iam fabula vulgò factus, præ pudore de se in Tiberim præcipitando non dubitaret, nisi auctore Stertino Stico retractus, & à præcipitio liberatus didicisset Stertinij more. *enimq; m.* hoc est, impudentē esse, in alios acriter insultare, eisq; nomen insaniz obiectare, vt qui iam Stoicus liber esset, barbam nutrit, & à Stertino hoc modo sapere didicisset. hoc enim erat eorum tunc temporis hominū supercilium, qui sese pro Stoicis vendicabant, vt se solos sapere, ceteros omnes insanos esse clamarent; sese virtutē amplecti, alios esse in vitio; cum tamen vita & moribus nihil esset ipsis ambiciosius, auarius, nequius, superstitiosus.

Quod

Quod de Damasippo in cōfessio esse ait Horatius, quem pulchrè quidem de stultitia generibus fingit ex antiqua Stoicorum virorū ἀπολογία, ἀνακρίσει, ἰλασθῆναι, ἀπαρμησθῆναι, disciplina cum Sertinio disserere, sed stultitia se non esse inferiorē, inquit, ὁ maior tandem parcas insāne minori. Ceterum suo more eos ex insidiis adori- tur, dum in exordio de suāque studia Damasippo liberè vellicanda propinat. quod eo consilio facit, ut tutius circumpræcordia ludat, ipsique min⁹ animaduertant se viris bonis ludos fieri. si raro scribis ut so. Hæc lectio, ne quis offēdatur nouitate, non est nostrum commentum, sed trīum codicum Blandiniorum cum Martinio, quam non temerè putauī vulgandam: Nam præter codicum Bland. venerandā antiquitatē, ad hoc me quoque impulit, cū recta ipsius interrogationis deduc- tio ex priori parte propositionis cōnexa, seu (ut loquūtur doctores scholastici) hypothetica, quæ talis est: si raro scribis ob vini somniquē benigni- tatem, quid nunc fiet à te sobrio? quibus vulgati A- cronis nomine commentarij, in quibus hoc loco notatū est hyperbaton quod vel neglectum, vel à nemine adhuc animaduertum; certe nullum erit, nisi per rē sit, constituamus hic ἀκολούθως ὑποθέ- νω. Omitto ad huius lectionis assertionem, in hac Satyra τὸ sic, non semel inuasisse locum huius cō- ditionalis copulæ, si. paullò namque post vulgati codices habent, sic puerilius his ratio, &c. vbi ci- tra illam ambiguitatem & sensus & scriptorum codicum (quod & Lambinus notauit) legendum est, si puerilius his r. Insuper non procul à fine huius satyræ vulgò legitur, Stoice post damnū sic vendas o. p. vbi scripti codices habent, Stoice post damnū si vendas omnia pl. his itaq; argumen- tis mihi videor suo loco restituisse rē si. Atqui ta- men mihi non sum ita Suffenus, ut existimem vulgatam lectionem carere suo patrocinio. si raro scribis ut r. valdè artificiosè fingit Horatius Da- masippum de fide scribendi ei significata secum expostulare, hocque futurum quodammodo pro- misisse, vbi relicta vrbe, finitūq. Saturnalibus se in villulam recepisset, quasi vrbis strepitus & co- mīssatio iis diebus sacra faciliè totum Horatium sibi mancipassent: Nūc autem Damasippus quasi non immemor promissi, eius oscitantiam casti- gat ex hypothesi. Si vini, inquit, somniquē in- dulgētia fuerit in causa, quo rari⁹ scriberes, ne- cesse fuit eam sobrietate discui; verū à Satu- rnalibus in villula fuisse, nihil te impeditiorē ver- tite: lio, non somnus vigilas occupauit, nō vinum frugalem victum interturbauit, calami parati, paries apertus, non desuere docti comites fidique stipatores Plautus, Menander, Eupolis, Archilo-

chus; quid ergo nunc fiet aliud quā ut promi- sa appareant, & scribas aliquid laude dignum: ut toto non quā a. Hæc per exaggerationem effertur, ut à tempore & tarditate lit. ipsa castigatio ve- ro similior. ut toto non q. a. Hoc est, vix aliquan- do multò etiam post tempore poscas membranā, est enim finitum pro infinito positum. membranā poscas. in qua ex παλαιῆς seu tabula rasilis, ex dia- rijs, tabulis ceratis scripta confusius obscuriūve, describas nitidi⁹, ordinati⁹ perfecte iūque, tan- quam euulganda, atque oculis omnium expo- nenda. Videtur itaque membrana hic poni pro codice, in quo nihil deleri aut radi potest: aliā autem membrana etiā rasilis est, ut ait in epistola ad Pisones, membranā intus positā delere lice- bit. membrana propriè dicitur ea quæ vulgò no- minatur charta virginea, Martiali verò charta vir- go, quòd ferum virginem & incorruptum serua- rit, ὑμῶ. Græcè, pellicula cui fetus includitur, ut videre est apud Galenum ad Glauc. scrip. orum quaque rete. commutans, emendans quæ in ta- bulis aliquando scripseras: eaque iterum quāsi ab initio cocepta ita delendo maculas, ut nūnt antea scriptum fuisse videri possit: sumta metaphora à tela quæ textitur & retextitur, ἀναδιάνω. iratus tibi. Hæc causā eff. efficiens, cur raro scribis, & nil laude dignum, quæ commemoratur à Dama- sippo velut eius rei conscio. vini somniq. benigni⁹ impendio addictus. nil dignum sermone c. ca namque mollities omneis nervos & animi & cor- poris frangit, mentisque oculos ita præstringit, ut nihil videre, nihil meditari possit hominē dignū. De vini autem indulgentia quæ capitis graue- dinem, somnūque comitem ferè habet indiu- dium, cur oblit bonæ menti, dilucide Xenopho- nis in symposio comparatio hæc exprimit: τὰ τὸ ἐν τῇ γῇ φουμένω, ὅταν μὴ αὐτὰ ὁ θεὸς ἀδρῆς περὶ ζῆ, ἢ δυνάμει ἰσχυρῶς, ὁ δὲ ταῖς ἀνθρώπων διακρίσει, ὅταν δὲ καὶ ἡμῖς, ἢ μὴ ἀδρῆς τὸ ποτὶς ἰσχυρῶς, καὶ ἡμῶν, καὶ τὰ εὐμεγῶ. καὶ αἱ γυνῆς σφάλλονται. hoc est, ea quæ terræ sunt insita, quādo nimīū calid⁹ mada- scunt, nequeunt erigi, neque ab auris perspirari: ita nos quoque, si potum sine modo hauserimus, mox & corpore & animo laboramus, &c. quid fiet. posterior pars hypotheticæ per hyperbaton. ab ip- sis Saturnalibus. post dies Saturno sacros. de festis Saturni dicemus postea. sobrius. scriptus codex Gualteri Siluij & vnus Bland. habent hanc inter- punctionem, ab ipsis Satur. huc fugisti sobrius. sed Bland. pro r. ergo, habet, esto. deinde antiquis- simus Bland. pro r. ab, habet, at. Sobrius autem ei opponitur, quod suprà dixi, vini somniq. benigni⁹. perinde ac si dicat, si vini somniq. copia lar- gior obstitit tibi scripturienti, nūc sobrius

ἀντιπρότερον.

ἀντίοτε, dicit aliquid dignū promissis. *incipit*. age, hortantis. *immetitūque*. *ἀντιμετρία*, pro immerito. *iratis natus p. d. a. q. p.* iratis, male propitiis, male fortunantibus. sic Persidii iratis, genioque finitro: huic contrarium est, diis hominibūq; plaudentibus: qui plura vult hac facientia cognoscere, legat in Chiliad. Erast. adagium, Genius malus. *diis atq; poetis*. velim dispiciat lector doctus, nūm foret ex sententia auctoris, diis atque poetis, interpretari per *τὴν διὰ θεῶν* pro diuinis poetis, per *τὴν διὰ τῶν θεῶν* hæc dicantur à Damasippo: *paries*. de pariete scriptum hoc loco Pseudacronis, mihi viderat esse purum putum commentum: non negauerim tamen maioribus nostris tabulas cerā in crustas fuisse, atque à parietibus suspensas, *ἐκ τῶν κρυστάλλων*, à materia, seu *παλιγγενεσίας*, à radendo dictos, in quibus quæcumq; primum in mentem veniebant, incerto ordine notabant. Verum solidos lecti parietes cerā inlitos, nugamentum crediderim: quin potius parietes dixerim pluteos, in quos cogitabundi, vel pugnos vel caput illiderent, si quid pro voto nō suggereret animus: hinc dicitur paries laborare, ictus & verbera pati, metaphoricōs: quale quoque est illud Persij, nec pluteum cecidit, nec demorfos sapit vnguis. Sunt enim Plutei quoque tabulæ, teste Festo, quibus aliquid præsepitur. *atq; vultus erat*. perpulchra *ἐὺ ποσειδά*, quæ affectū promittentis imitatur, & eius factū exprimere, nō sine cauillo. *vultus*. Vultus est index animi, vultu annuimus, abnuimus, significamus; in eo nāq; elucescit affectus mētis: Quare rectè & propriè Græcis, *τὸ πρόσωπον*, nominatur. *minuimus*. pollicentis, per *μινύειν*: alterum namque ex altero quodammodo ducitur, *quorsum pertinuit*. *χλιδασυῖς* species, facti obiectio, cum amarum insultatione. *stipare*. quasi stipatores educere: cū eo conuenit quod proximo versu dicit, comites educere tantos. Non arbitror autem Horatium, ne per somnium quidem cogitasse, quæ ex his quatuor scriptoribus, cui aut cōiungeret, aut postponeret, vt vir quidam in primis doctus, non penitus inscitè commentatur: Demus enim Menandrum politiorerōn aliis duobus, à Platone minùs dissentire; tamen Socratica ea grauitas, & diuina Platonis philosophia sublimior videri potest, quàm quæ demittat se ad comicam actionem populicę vilitatem. Quare ludamus potius cum Damasippo, dicamusque Horatium iniquè egisse, qui tantos viros nullo ordine aut loco sibi tanquàm stipatores eduxerit in casulam suam & rusticam villulam, quando eos pro dignitate tractare nolit, eisque colloquendo commentandōque fieri familiarior. *Inuidiam placare par. v. r.* Colligit Horatium vnum esse ex iis,

qui dum vitant multum vitia in contraria currunt: virtus enim quæ consistit in actione, gloriam habet comitem, ea autem misera est, si caret inuidia: contrā, cessatio à scribendo, cuius arriter insimulat Horatium, habet adiunctam desidiā miseram quæ est in contemptu. Itaque si virtutem negligat inuidia metu, necesse est eum vivere in gloriam turpiterque contemni; ea est enim natura hominum, vt potentioribus inuideant, aspernenturque humiliores. Hæc autem extrema, esse in gloria, & contemptum viuere, inter se maxime pugnant. Ceterum Damasippus ex obliquo notat amarulentius Horatium, quod neglecta disciplina Stoica (quæ iubet suos sectatores virtutem colere, in foro verari & republ.) quærat otium forūque viret, & Epicuro sit addictior impendit, vt qui ex eius præscripto nolit ad rempublicam accedere. *vitanda est improba Siren d.* horatur Horatium ab honesto, vt otio & cessatione valere iussa, se componat ad bene agendi scribendique studium, si nolit ad desidiā tamquam ad Sireneos scopulos, omnium facere iacturam, virtutis, vitæ honestæ, nominis, famæ celebris, existimationis & amicorum omnium. Alludit Damasippus ad *δυσχεπὴς σαρπητὸς τὴν ἰατρικὴν*, quorum meminit Diogenes Laert. in Epicuri vita, sed nimis inuidiosè id facit, vt putat vir Stoicus. *vis meliore*. bene agendo, virtutem exercendo. *ponendum*. deponendum. *aqueo animo*. patienter. aut potius *εὐχόμενος*. *Dixit Damasippe*. Agit Horatius gratus de tam sano consilio, sed *ἐπιεικής*: vt qui gratitudinis ergo ei vicissim precetur à diis beneuolis dari tonsorem, qui barbam tondeat, hoc est, eum donari meliore mente, qua simul cum deposita barba possit ab insania Stoica liberari, nec amplius neglectis propriis, alienis impediri curis: curiositatis enim morbo adiuncta est grauis stultitia dementiaque. *sed vnde*. quomodo, vel ex quo tam sedulo percontatus es quid agam, quid mediter, quæ me veritam, apud quem rerum mearum te, velut *ἀντιμετρία* geris? *Ianum ad medium f. e.* De Iano medio, imo & supremo quæ in scriptis Blandiniis antiquissimis sedulo conquisiuius, in Cōmentatore reponi curauimus, satis (vt mihi quidē videtur) vero cōsona & aperta, si de foro constaret vllum vestigium, Augusti nescitū fuerit, iuxta Apollinis ædem (nam Augustum consecrasse Ianum in suo templo ex Aegypto aduectum, constat ex Plinio) an Neruz, quod postea forum transitorium dictum est: in qua sententia est Seruius, iniquis, captis Falcis ciuitate Tusciæ, vbi inuentum est simulacrum Iani cum frontibus quatuor: vnde, quod Numa instituerat, translatum est ad forum transitorium.

corium, & quatuor portarum vnum templum constitutum. Nunc autē cum nihil ea de re certi dici possit, putavi fore præter rem in ea controuersia tempus terere. Verum monendus lector est, ut in Commentariis consideret ea quæ de Iano & mercatore scripto tradita sunt, quam sit philosophatū insigniter, ἀναγρησθε, ab inepto aliquo & nuguetudo nebulone. Nā quod ait, ideo Ianus dictus est Deus mercatorum, &c. hoc omnino corruptum est, & pro mercatorum legendum puto annorum, referendūq; ad Ianū quadrifrontē, cuius simulacrum sic effectū erat, ut dextera manu trecentorum, sinistra autē quinq. & sexaginta numerum haberet, ad anni dimensionē ostendendam: & quatuor fronteis, quatuor anni tempora signabant: eiq; Varro lib. 4. rerum humanarum, pro numero 12. mensium, totidem aras dicarum fuisse ait. *fracta*. à naufragio sumta metaphora. sic & Persius, cantas cum fracta te in trabe pictum, ex humero portes. Ad hunc modum ait Damaspus, cum res mea ad medium Ianum fracta est quasi ad scopulos illisa naui negotiorum, mearūmq; mercium. *aliena negotia curro*. hoc Damasippi studium in inspectanda vita aliena detorquet ex obliquo in eiusdē portæ Stoicos, quibus φιλομάθεια ἀποτέλειται κενόν (ut ait Plutarchus) μάλα μάλιστα τῷ οἰκιστρῶν. hoc est, studium aliena mala cognoscendi, curæ magis est, quam rem propriam gubernandi. Atque hæc vna causa est, cur optet Damasippo tonforem, ut supra dictū est: Nam Platone auctore 4. de republica, τὰ αὐτῷ πράττειν, καὶ μὴ πολλοπραγμοῦν, διανοοῦν ἐστὶ, hoc est, suas res agere, & non curare aliena, perfecta virtus est. Quare supra omneis desipiunt Stoici, qui, quid domi suæ fiat, ignari, aliena præsertim vitia tantopere perlustrent. *excussus*. eiectus, notat vim stultitiæ, cui dominatur fortuna. *olim nam querere*. narrat Damaspus quid prius egerit, quā sit factus Stoicus. *querere*. cognoscere. *quo vaser illo*. periphrasis æris Corinthij: hæc enim est sententia, olim fui studiosus æris Corinthij cognoscendi querendique. nā Sisyphus Aeoli filius, rex Ephyræ quam condidit, quæ postea dicta est Corinthus, in eo ære lauit suos pedes. *quid sculptum*. sic habent omnia scripta, non etiam icalptum, ut vulgata. *fusus auribus*. minis artificiosè. Commemorat se nullius rei studio magis captum fuisse quā operis sculpti, cælati, confati, signati, &c. cuius generis sunt Agathista, Toreumata, Emblemata, Chrysendeta, &c. *callidus b. f. p.* hoc est, arte & vsti edoctus imponebam signatis operibus iustum pretium. hic fortassis est Damaspus, cuius Cic. meminit lib. epist. 7. ad M. Fabium Gallū. *Mercuriale*. Omnes codices scripti sic habent præter

Tonsi, in quo legitur, Mercurialem. *compita*. per metonymiam, pro iis qui in compitis auctionantur. *Et miror morbi te purg*. Est autē helientum, Δαυμάζω ἐν ἡλιδριῶντι τῆς ἰσθμοῦ τοῦ ἡλίου. *asqui emoluit v. m. n.* Responder Damaspus se veterem quidem morbum exuisse, sed in eius locum successisse aliū quendā ad miraculum vltiq; nouum, iniquiens, verus illud studium cognoscendi, quæcūdi, & æstimandi ea quæ sensibus obiecta, non parum mihi voluptatis afferebant, eiecit, meq; eius obliuisci fecit noxus animi morbus, noua vitæ ratio, noua disciplina, qua nūc ex profecto inspicio, æstimo, & iniector vitæ & mores hominum, qui morbus mirè, id est, valde & mirabiliter nouus inauditūq; est, ut qui non in fortunas hominum, sed in nomen, famā & existimationē grauitur incumbit. Persticit itaque Damaspus in curiositate: verū hæc posterior in vitio longè priorem superat, id quod à simili in vitiis & affectibus corporeis nō obscurè denotat, iniquiens, ut solet in *cor tracto la m. c. q. d.* pro nobilitate namq; membri affecti vehementior morbus est: ut si cor elanguescat, corpus laborat grauius concutiturq; validius, quā si vel latus vel caput doleat: & nō raro fit, ut per incuriā ex *συνεθνήτοις*, id est, accidentibus, acria nascantur *συνπτόματα*, id est, vehementes corporis affectus. in *cor tra. l. m.* à simili, ait enim plerumque ita fieri, ut animi non minus variis affectibus quā corpora morbis exagitentur, adeo vltimum malorum nonnumquam sit omnium grauissimū: ut qui ex pleuritico, aut cephalalgico (qui morbi sunt partium corporearum) totus ipse fiat cardiacus difficillimèq; laboret: aut rursum, si lethargicus fiat phreneticus, quæ posterior affectio innumeris periculis exsuperat priorē. in *cor*. non est hic cordis dolor, eius partis quæ in corpore primatū obtinet, sed stomachi, siue oris ventriculi. loquitur enim Damaspus ex eorum opinione, qui stomachi dolore, ob viciniam partium, iudicant esse cordis. Quin & veteres τὸ *cor*, καρδία nominarunt, propter *συνπτόματα* fortasse. hinc καρδιαγμία, affectus stomachi. Galeno lib. 2. de morbis & symp. & καρδιαγμία, hoc est, ut idē cōmentarius Aphoris. 17. lib. 4. δὲ τις καρδίας, τῆς ἐν ἐμψύκῃ τῆς γαστρὸς, id est, mordicatio, seu (ut Plinius exponit) solio stomachi, siue oris ventriculi, vnde nimia quædā nascitur corporis imbecillitas, immodico sudore digerenda. *lateris miferi*. Quid si hic credamus non πλῆξις, hoc est, πρὸς τὴν πλῆξιν οὖσαν, sed πρὸς τὴν πλῆξιν πίνον, designari, ut nec per capitis dolorē, καρδιαίαι (qui morbus interdū acutus est, & pessifer, teste Celso lib. 4. cap. 2.) sed καὶ πλῆξις, hoc est, non intensum & inueteratū capitis dolorē? quandoquidem

K K

viderur

videtur Horatius hoc velle, quod minus difficilis morbus nonnumquam transmutatur in acerbiorē: quemadmodum fatetur Damasippus affectionē corporis & actionem in negotiorū merciumq; administratione, se cōmutasse in affectum animi, qui grauiorē turbas dabit, quam sentētiam subsequens versus dilucidius aperit, puta, *ut lethargicus hic cum sit pugil*. nam qui lethargo laborat, is morbo afficitur nō perturbato molestōve nec sibi, nec alijs: ac is si cadat in phrenesin, protinus vehementia mali concitatur, effertur, sursum deorsumq; rapitur, & quasi pugil aliquis ita torus exagitat, vt & sibi & alijs difficilis, acerbus & formidolosus non iniuria esse possit. Nunc autem cum languidi, & in agendis rebus minus alacres λήθαργοι quoque vocentur Zenodoto, *παθῶναι* verō persona Damasippi veterē morbum, studium, putā, rerum agendarum, velut somnolentum & inhabile ad acquirendum & conseruandum, cū lethargo nonnihil conferre: & nouum morbum in percipiendis alienis ex professione Stoica, velle multum continere φρενίτις: ea namque cura turbulenta est, & maleuoli hominis: adeo vt non temerē tales dici possint *ἰσχυραίεργον*. *lethargicus*. λήθαργος, veterius Latine (quamuis Plinio hæc duo nonnihil discrepent) est marcor quidam, & inexpugnabilis pænē dormiendi necessitas, vt scribit Celsus lib. 3. cap. 20. *ἀπὸ τῆς λήθης*, obliuione, καὶ ἄργος, ἐπὶ τῷ ἄλγος, strenuus, τροπὴ τῷ λ. ius e. non etiam ἀργός, id est, ignauus, vt quidam volunt. nam cum à celeri & repentina obliuione dicatur, phrenitidi periculose succedit, vt calidis frigidi morbi omnes, dum imperitia medicorum phrenitidi per refrigerantia obluendo in contrariam temperiem cerebrum inducunt: sit autem cerebri substantia tum pituita, tum humor quodam frigido, tum febricula afficta. *sit pugil*. motu, gestu corporis & agilitate membrorum incomparabili: Phreneticus enim nimia inquietudine non est absimilis pugili. & *medicum vrget*. est enim Phreneticus tam alienatæ mentis, vt ne medico quidē parcat à quouari possit. duo cod. Bland. habent, & modicū vrget. *simile huic*. phrenetico, supp. facias. *esto ut lubet*. esto iolanus si volēs, nihil id mea refert. *o bone*. Damasippus per apostrophen ait Horat. ab infania non esse liberū. *ne te frustrere*. ne te lateat, καὶ οὐ λήθῃ. *stulticiā, prope omnia*. ne quis existimet Damasippū hic aliud dicere ab hoc Stoico paradoxo, ὅτι πᾶν εἰς μάστιγιν καὶ ὀνύχους, propter τὰ propē, quod exceptionē de notare videtur, quasi aliqui stulti essent qui nō insanirēt: is ex præceptionibus grāmaticis in memoria habeat, huiuscemodi particulas, *fermē, ferē,*

propē, plurimū vniuersale quid adferre iis quibus apponuntur; vt notauimus Ecloga 3. lib. 1. *siquid Stert. veri c. 2.* codices Bland. & Bull. habent, *verū. tempore quo me. ex eo tempore, quo &c. sapiētē pascere barbam*. alludit ad verus hoc dictū, *ἐν πάργυρος σοφοί*, barbatenus sapientes. Barbā autem prolixam iocando in philosophorū supercilij: qui plus in cultu corporis, quam animo & vitæ moribus sanctimonie ponunt. Lucianus subinde τὸν *πάργυρον* nominat, hoc est, barbā profundā: nō enim *παργυροφῶς*, aut etiā *τρεβανοφῶς* (vt Plutarchus loquitur) philosophū facit. *non tristē*. lictore. lætum. *nam malē re gestā*. cum eo conueniet quod suprà dixit, cum omnis res mea Ianū ad mediū f.c. *operio cap.* velato. operiūtur capita vel pudoris, in nubēibus olim; vel luctus, in funere; vel religionis causā, in deuotionibus. Damasippus autē hic videtur, desperatis rebus omnibus, se deuouisse patri Tiberino. *dexter stetit*. astitit faustus mihi & fortunatus, meq; seruauit. *pudor, inquit, te m. v.* pudor est ex iis vocibus quę dicūtur *ἀδελφῶς*, quibus cū in malū, tū in bonū vti licet: pudor autē hic malus dicitur inutilis & perniciosus. In 4. cod. Bland. Mart. Tonf. & Sil. legitur, *angit*, in alijs, *vrget. insanos quę in ser.* Insani cū insanis rectius cōueniunt. alludit ad id prouerbij, *parēscum paribus. quē mala stulticia*. hæc definitio est eius quod dixit, *furere*: est enim furere cæca mente, mala stulticia, & ignorantia veri grauius agitari perturbariq;. mala autē stulticia redit in ordinē cū stulta malitia: ait enim Aelchylus, *ἡ δὲ μάστιγ μάστις ἀδελφῆς τῆς πονηρίας ἔσθι*, id est, stulticia maxime soror est malitiæ. *quęcumq; inscitia v.* hoc modo legitur in 4. cod. Bland. & Tonf. alij habent, *quęcumq; inscitia v. Chrysippi porticus*. à loco qui *σοῖα* nominatur; descriptio Stoicorū. *nūc accipe*. attentio cū beneuolentia, quā Stertinius Damasippū reddit docilem. *qui sibi nomē insano p.* Omnia scripta cōsentiant in datiuo, *insano*, præter vnicū Tonf. qui habet *insani*. *palāteu error*. codex Tonf. & Sil. habet *palāteis*. *vnus vtriq;*. iidē codices habēt, *vtriq;*. *illud in partibus*. vtputā dextra & sinistra, quę procul abunt à medio, quo nomine sunt in vitio. *caudā trahat*. ordo est, crede te hoc modo insanū esse, ita vt is qui te deridet, nihilo te sapientior, caudā trahat, id est, sit ignauus & excors; qui etiā præ malo tecum pudore vel tutissima formidat, tristis etiā, & tuo more desperatus, fortassis ob rem malē gestā tibi extremum malum medians. Sumta est autē metaphora à brutis, quæ cū timent, vel iniquius aliquid patiūtur, simul & caudas cōtrahunt, & demittunt aurículas. vnde est illud Plinij, *Canum degeneres, caudam sub aluum reflectunt*. ponitur autē trahat, pro contrahat, vt postea.

postea Ecloga 6. Seu brumaniuale interiore diem
trahit. de auriculis demissis ait Horat. Eclog. 9. lib.
1. Demitto auriculas vt iniquæ foris a cellis. Qui
namque animo sunt deiecto vel meticuloso, *κατακλιμένοι* & *ἀμετρίως*, ait Plat. lib. 10. de republ. id
est, auriculas in humeros demittunt. Lambinus in
huius loci interpretatione (reiecta Turnebi sen-
tentia, quæ certè nec mihi videtur hic satis rectè
apertè posse) sequitur Pseudacronem, cui subscri-
berem, si Erasmm, in Horatiana lectione verissi-
mum, non viderem in Chiliadib. hoc dictum
omississe. postremo nostram opinionem, putà,
ignauiam & metum quorundam notari, manife-
stò asserunt continuo subsequencia; nimirum, *est
genus unum stultitia, nihilum metuenda timentia.*
hoc enim genus stultitiæ sub se cõtinet inerteis &
ignauos, qui exhorrent vel leuem aures strepitum,
caudamque trahunt & fugiunt meticulosi, iuxta
illud Poëtæ: Degeneres animos timor arguit. Hic
in campo & *equis* monendus est lector beneuolus, si
fortassis, vt sit, audiat nos iniquius lacerari, quòd
vulgatos Acronis & Porphyriionis nomine co-
mentarios, ausi sumus è manibus studioforum e-
reptos, exterminare, adque barbaros relegare, ne
dubitet nostrum patrocinium suscipere, vel hoc
argumento, quòd ex hoc loco in finem vsq; huius
libri, quæcumq; typis edita sunt Porphyriionis ap-
posito nomine, ea me ad verbù ferè inuenisse ad-
scripta ad oram libri Buslidiani, nullius auctoris
addito nomine: vnde non leuem coniecturam fa-
cere licet, quæ Porphyriioni dantur, ea esse doctio-
ris alicuius plagiarij. *est genus vnũ st.* Adfert duo
stultitiæ genera inter se contraria, alterũ in igna-
uia, metu & inutili pudore, sub quo continetur
Damalippus (cũ rebus amissis cogitaret de se in
Tiberim præcipitando) & alij quos ait ob igna-
uiam trahere caudam: alterum in audacia & te-
meritate situm, vt post paullo ostendit. *in campo.*
campus est terræ planities ampla & grandis, in-
quit Valla. *quam Eufius eb. ol.* hæc Ilionæ tragœdia
scripta est à Pacuuius: ait enim Festus in dictione
reposita, Pacuuius in Iliona, ab eo depulsum mæ-
ma prædagogandum, &c. *mater te appello.* Hic qui
matrem excitat Polydorus Priami filius natu mi-
nimus, est interfectus à Polymeistore Thrace, ho-
spite Priami, marito Ilionæ, qui, teste Marone, Po-
lydorum obrutcat, & auro vi potitur, &c. Euripi-
des autem in Hecuba tragœdia, manifestè dicit
Priami filium fuisse: sed Pacuuius, ex quo hæc ad-
ducuntur, Priami nepotè fecit ex Iliona, quæ erat
maxima natarum Priami, iuxta Virg. verum ni-
hil est absurdi, & Hecubam matrem veram esse
Polydori in Hecuba Euripidis, & Ilionam in tra-
gœdia Pacuij etiam matrem appellari, vt puta

nutriciam; alumni ad infantes namq; & pueris
patres & matres nuncupantur. Quin imò Hygi-
nus in fabulis cap. 109. scribit Ilionam Polydorũ
fratrem pro filio suo, & filium suum ex Polyme-
store Deiphilum pro fratre educasse, quam ipse
Polydorus suã matrem credidit donec ab ea esset
edoctus se esse fratrem. *huic ego vulgum.* locus at-
tentionis: ostendam, inquit, vulgum in emendo,
vendendo, credendo, insanire errorem similem
huic, hoc est, ita ad stuporem vsq; esse temerariũ,
& indormire lucro, vt nullis clamoribus, exhorta-
tionibus, consiliis, nulla deniq; rerum suarum ia-
ctura abduci possit à spe captandæ prædæ. *insanire
vetores st. D. e.* Cõcessio, per expolitionẽ eius loci
suprà, hoc si erit in te solo, &c. qua erigit animum
Damalippi, & à pudore malo liberatum cõstituit:
nam si emere veteres statuas est insanire, non pos-
test omnino sana & integra mente esse is credi-
tor, qui stulto alicui suam pecuniam committit, à
quo neque suam sortem neq. fœnus recipiat. *ac-
cipe quod numquam reddas m.* locus hic & impli-
citus est & varius, cū propter nomina ficticia Ne-
rij, Perillij, & Cieutæ, quæ trẽsne sint personæ an
duæ, fœneratorẽ sine omnes an iurisperiti, non fa-
tis perspectũ est; tum propter inuoluram sententiã
ad eum vsq; versum, audire atq; togã iub. &c. ita
vt prima facie non faciliẽ quis dixerit, vna ne
res, an plures agatur? Quare lector benignus no-
stros conatus boni contuler, si quid fortasse non
omnino pro voto responderit. Itaq; cū de debi-
to & credito omnis sit instituta cõtrouersia, scisci-
tatur Stertinius vter altero sit insanior, debitorne
an creditor? Prior quæstio nititur hypothesi, altera
facto: illa quidem eum qui oblatam pecuniã non
accipit, hæc verò eum qui fœnori dedit, quod de-
bitor numquã sit rescripturus, ostendit insanio-
rem. *esto.* concessio, qua sub hypothesi docet cre-
ditorem liberalem nequaquã stultescere, sed Da-
malippũ aut alium quemuis è vulgo vehementer
esse ex corde, qui neglecta creditoris benignitate,
reiicit pecuniã quã numquã sit redditurus. *scri-
be decem à Nerio.* hoc factũ est avari creditoris fœ-
neratorisq; Nerij, putà, Perillij, quem Sterti-
nius infert ipso debitor multo esse insaniorem,
vt qui dicitur seu credere ei à quo numquam quic-
quam sit accepturus, etiam si iure cogatur ad re-
scribendum debitum. *quam presens Merc. fert.* vi-
detur alludere ad *το ἰμπιον*, hoc est, ad lucrum fau-
stum, & fortè oblatum à Mercurio, quod meritò
esse debet gratissimum. *scribe decem à Nerio.* In
hac lectione consentiunt omnes scripti codi-
ces. Verba sunt Nerij Perillij fœneratoris aua-
ri ad debitorem, cui dicitur formulam scriptio-
nis. *scribe decem.* numerus certus pro incerto.

nis avaræ Stercorius Stoicus insimulans Staberij per patricium, non parum notat, idque ex obliquo, eius sectæ philosophos, tamquam nimis plebeios, qui res fortuitas, vitæ putâ commoda & incommoda, dignarentur boni & mali nominibus, cum re ipsa nihil tam sit abiecti animi quam amare divitias. Quod autem Staberius in ea fuerit hæresi, ut pauperiem in extremis malis numeraret, argumento est, quod ex antithesi, in divitiis omneis boni partis collocaverit, utpote virtutem, famam, decus, &c. Diuites enim nominantur clari, fortes, iusti, &c. *minus locuples*, pauperior, per litorem, *perisset*, sic habent tres codices Bland. Sil. Divæ. reliqui, periret. *quasi qui cōstruxeris*. Sic codex vnus Bland. & Buss. ceteri omnes, cōtraxerit. *sapiēnsne*. variante hic codices, alij, sapiēnsne etiâ & rex; alij, sapiēsq; etiâ rex; alij, sapiēsq; etiâ & rex habent. quare lectori sit liberū, eam ut probeat quam volet: mihi certè prima videtur Horatiana: gaudet enim nō raro Horatius ea particula, ne, pro utiq;: quod alibi quoq; à memoratū est. *hoc veluti vir. para*. Clauisula menis & intentionis Staberij testatoris. *virtute paratum*. quasi præclarum aliquod facinus & nobile habuit: accumulatas divitias. *spemavit mag. lau. s.* sibi persuasit in aggestis relictūque divitiis esse nominis immortalitatē & gloriā perpetuā duraturā. *quid simile isti*. transitio ad factū Aristippi philosophi ab hac Staberij mente planè dissimilaneum, non min⁹ tamen insanū. *Græcus Aristippus*. hoc Aristippi factū refert hoc modo Lærtius in Aristippō: τὸ δὲ ἀγαθόν ἐστι οὐδὲν ἄλλόν ἐστι ἀρετὴν, & ἡ εὐνομήνη ἀρετὴ, ἴση τὸ πλεον, καὶ ὅταν δύναιται ἡ εὐνομήνη, οὐκ ἀρετὴ, ὡς ἐστὶν ἐν τῷ περὶ τῆς ἀρετῆς. hoc est, cum feruus in via gestaret argētum grauarietūq; effunde, inquit, quod est nimium, & quantū potes, ferto: *nil agit exemplū*. Nam in re controuersa iubent canones dialectici ex notioribus ignota dubiaq; colligi: litem namq; lite, hoc est incertis incerta velle diluere, dicunt ipsi *παρελογίζεσθαι*. *si quis emat citharas*. pluribus exēpiis, istq; diuicioribus inferre avaro nihil esse demētius. *nec studio cith.* Non enim omnes qui habent citharam, ut citharedi, ut est in proverbio; πολλοὶ τὴν γὰρ αὐτοῦ φορὸν πᾶν ἐξ ἑαυτοῦ τὸ βῆμα, hoc est, multos thyrsigeros, paucos est cernere Bacchos. *si scalpra*. scalprū à scalpendo dictum, futurum instrumentum quo cinditur coriū, *σκυθτόμων ἔργον*, inquit Pollux supernè bīfidum, hinc erectū, illinc recurvū, non dissimile vinctoriæ falci, Græcè *σμίλη, forma*. Græcè significantius dicitur, *καλῆς, ὁ ἐύλινος πῆς*, ligneus pes, een leest, *one forma*. ἀπὸ τῶν κάλων, τὸ εὖλον, lignum. *quid discrepat istis*. ab istis. omnes scripti codices habent, qui diff. istis. duo cod. Bland. cum Mart. habent, istis.

Hæc autem est comparationis redditio, qua docet avarū in conquirendis, congerendis & reconcondendis pecuniis, artis iis vtendi non minus esse ignarum, quàm quemuis ex iam dictis. *nesciens vti*. nesciens vsum, ut ait Ecloga 1. lib. 1. *foliis amarū*. herbis, quales sunt crucæ, ioula, &c. ut scribit Saty. 8. huius lib. crucas vizideis, inulas ego prius amaras monstraui incoquere, &c. *nihil est. inuolūtiū. si cōstramentis*. à cibo, potu & cubitu expressit ad viuu tordidissimi hominis τὸν διατῶν: cum tamē ait vulgō min⁹ insanum videri propter errorem cōmūnem. *filius aut e. l. ἐπιπληξίς*: obiurgatio castigatioque tenacius à destinatis. *obibat*. metaphor. comissando consummat. *custodis*. quibus parcis, nepotib⁹ ne an senectæ, metuens nequando tibi quidam vitam deesse possit? *quantulū enim summa cur*. διάλοσις eius partis, ne tibi quid delit: à breuitate vitæ senilis. nam pauci dies parum decurrant, & deminuent summam pecuniariā, etiāsi victus sit aliquanto liberalior, & cultus solito mundior. *ungere si cauleis o. m.* si victu quidē frugali, sed mundo viaris, non etiā sordido. *caput q; cæperis*. ex vitio capitis, utpote porrigine, totū corpus neglectim habitum, faciliè colligere licet. *porrigine*. porrigo est vitii capitis, vbi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, inquit Cor. Cellus lib. 6. cap. 2. cæque acute reolouuntur, & interdum madent, multo læpius sicæ sunt, &c. feræque id in capillo fit, rarius in barba, aliquādo etiam in supercilio, &c. video Cellum. Porrigines, inquit Plin. felle ouillo capiti illito tolluntur. *quare si quiduis sat. ἀποκατάληψις. populi si c. sa.* Argumentū à minori ad id quod maius est, minus est enim faxis aliquēdē populo aut seruos petere; quo tamen nomine quiuus vel à pueris insanus habetur: quanto ergo maius indicium est insani capitis in vxorem & matrē seuire capitaliter, & hanc quidē veneno, illam vero laqueo è medio tollere? *cū laqueo vxorem*. ut dote potiaris. Videtur notare facinus alicuius scelerati ciuis. *in columis capite es?* es sanq; cerebro & sensibus integris? *quid enim. ἀγανίστης* est avari, qui animo fere iniquissimo, se inanientis instat, haberi vxoricidam, matricidamque, cum nullius sceleris credat se esse conscium; τὴν enim, particula est expletiva, ut notauimus Ecloga 1. lib. 1. *negru hoc facis Argis*. ἰδούλωσις τριφασική, facinoris ipsius Orestis in occidenda matre sua Clytæmnestra, à iusta doloris causa, quod illa patrem Agamemnonem interemerat: à loco, quod apud min⁹ humanas furiosasque mulieres: à vi manifesta, quod ferro: quæ singula vehemēter aggravant avarum arque iplo Oreste, multo magis à mente alienatum docent, ut qui nulla vel ira, vel doloris, sed vnius anar-

tiſe cauſa ſcleratus eſt in omneis qui Romę, quaſi reos humanitatis domicilio; qui dolo, fraude, veneno, laqueis, clam denique omnibus, qui non ſemel, vt Oreſtes, ſed perpetuo dementiam ſuam exerceat. *an tu veris enim.* πρὸς ἡμῖς. Diluit enim inſitiatonem avari, qua tacite negat ſe furere, vt qui matrem non interfecerit, quemadmodum Oreſtes, quem antea ſanum, propter hoc facinus dii immortales immiſiſſis furis crudeliter exagitatum ſedibus incertis vagari voluerunt. Ad hoc reſpondet Damasippus ſub perſona Stertini; cædem matris Oreſti non exiſtitille furoris cauſam, vt qui multo ante tẽpore inſaniuiſſet; nimirum, ex quo id facinus animo ſecum meditatus fuerat; imo tantum abeſt, vt matricidium eius dementiæ caput & origo fuerit, vt ei ſinem impoſuiſſe videri poſſit: nihil enim poſtea mali, non in Pyladem ſocium, non in Electram ſororem perpetraille legitur. Ad hunc modum avari non deſiunt apud ſe non eſſe, etiamſi grauius aliquid protinus in aliquem non ſtatuant, nam multo ſæpẽ prius moliantur parentibus, amicis, notis, ignotis inſidias, habendi libidine, veluti furis agitati, quàm ad crudele aliquod crimen impellantur: qua in re vel Oreſte quoque ſcleratioreſ apparent, quòd tantisper dum viuunt, vt ſuam ſitim expleant, flagitia flagitiis accumulare non ceſſant. *in matris iugulo.* πατοφῶν, crudeli facinori exprimendo appoſita verba ad commiſſerationem. *maletuta mentis.* maletura, compoſitè, vti dicimus, maleſana. At codex Tonſ. habet, *tutæ malè mentis.* *vocando hanc furiam.* Alludit ad illud Euripidis in Oreſte, *μῖθ' ἔς μ' ὄναι τ' ἰμῶν ἐ-λαύνων, μῖθ' ἔς μ' ὀχμᾶζας, ὅς βάλλης ἐς τὴν περὶ*, id eſt, ſine me, quæ vna ex meis furis, medium me tenes, vt in tartarum præcipites. *pauper Opimius argenti.* Ex theſi ſuprà poſita; ibi, quid diſcrepat itis, &c. ſubinfert hypotheſin, qua ſub perſona Opimij cuiuſdam graphicè depingit avari naturam & mores. *pauper argenti.* theſauri repositi recoditq; ſic alibi, inuager vitæ, ſcleritq; purus, &c. *Venientanum.* Venientanũ vinum (aporis admodum ingrati, nalcitur in agro Etruriæ Venientano. Perſ. Satyr. 5. Venentanumq; rubellum exhalat vapida læſum pice ſeſſilis obba. *trulla.* vas potorium, quod nomen à terendo deriuat Nonius. trulla deminutiue, deinde trulla, vas vinarium (inquit Cic. in Verr. 6. de gemmea trulla regis Antiochi) ex vna gemma prægrandi erat trulla excavata cum manubrio aureo, &c. Iuuenal. Si trulla inuerto ſonitum dedit aurea fundo. Sic & apud Plin. trulla murrhina. Trulleũ autem vas erat aquarium quo manus, Nonio teſte, abluiebantur. *lethargo grandi.* diuturno & alto. de

quo ſuprà. *vt heres iam c. l.* Depingit affectus hæredis in hæreditate captiua. *excisus hoc p.* prudens medici conſiliũ in vitio corporis expellẽdo, quod nullo pharmaco corrigi potuit. *id hac auferet.* ſic habent omnes ſcripti cod. non etiam, hoc, vt vulgati. *hoc age.* τὴν πράξιν. Hoc antiquum verbum ſacrificacitẽ inquit Budæus 5. de aſſe. quo utebatur præco in ſacris imperandis, vt habet Plutarch. in Coriolan. eo autem vitimur, cum vni rei mentem adhiberi volumus, & aduerti animum. Plaut. in Perſ. hoc age, opus ne eſt hac tibi emta? *vna.* vires, robur, arteriz. *in ceſſas?* Sic habent omnes antiqui codices, non, quid ceſſas? vt legit Lamb. Medicus impellit quodammodo, & vtget adhortando, veritus ne veterno iterum corripatur. *hoc ptiſanarium oryza.* ptiſana eſt hordecum aut triticum decorticatum: ſed & aliæ fruges decorticantur, vt videre eſt apud Dioſcoridem lib. 2. cap. 79. de hordeo & cap. 88. de oryza. apud Columellam ptiſana (ptiſanarium autem eſt deminutiuum) eſt pulis genus ex farina hordeacea, cui maxima reſtaurandarum virium, nauticandique vis ineſt: eius cremor ſiue ſuccus datur febricitantibus, vt habet Galenus lib. 1. ad Glauc. Ceterum de ptiſanæ præparatione, & polentæ conſideratione, legito ſcripta Andree Matthioli in 79. cap. Dioſcor. lib. 2. dicitur autem ptiſana vel ptiſana, πτιζάνη, ἀπὸ τῆς πτίζου, id eſt, purgo, decortico, &c. *quantum emta.* oryza in genitiuo caſu. *octo aſſibus.* tres Bland. codices habent, octuſſibus, quam Linacer expreſſit leſionem lib. 6. De emend. ſtruct. ſed (modò ſint characteres idonei) per inasimaduertiẽtiam. nam Budæus. r. lib. de aſſe, ſatis luculenter offẽdit vſum harum aſſis partium, centuſſis, decuſſis, octuſſis, &c. Codex Tonſ. habet octuſſibus. Marr. hoc modo, viiii. aſſibus. vetuſtiſſimus Bland. codex habet hanc ſcripturam, oct. aſſibus: quæ vt per apoſtrophum eſt aperitiſſima, & optima. Sed tamen, vt hoc addam tamquã auctariũ contra Lambinũ, habet Cic. ad P. Seſtiũ pro conſ. Omnino ſaniſſibus magna copia eſt. Deinde Feſtus in verbo pecularus: Quę pecudes, poſtquã ære ſignato vti cœpit P. R. Tarpeia lege cautum eſt, vt bos cẽtuſſibus, ouis decuſſibus æſtimaretur. *cheu quid reſert.* ob eam ſumam tanto dolore percellitur animus Opimij (quaſi ad vitam ſibi præterea nihil eſſet reliqui) vt indignabundus vehementer inſurgat in medicũ, qui ſe excitauerit, mortique eripuerit: quandoquidẽ hoc ptiſanarium tanti conſtiterit, inquit, video mihi pereundũ eſſe, hoc eſt, diuicias meas (nam ſua bona avaris ipſa vita longe cariora eſſe nemini dubium eſt) ſi namq; non furq; & rapinis hæredum, profeſſo ego morbo, id eſt, morbi

morbi curatione viuis vidensq. totus exhaustior, pauper sio & pereio. Quid ergo nūc mihi beneficij prætististi, o medice, qui me ex somno suauissimo; quasi morte dulcissima ad vitam reuocasti ærumnosam, ipsaq. morte mihi longè formidabiliorem? *peretamq. rap.* sic legitur in omnibus scriptis, præter Mart. qui sequitur vulgarè electionem, putà, *peretamq.* &c. sed non aprè: ex præceptionibus enim gramaucis, & ne, in interrogationibus præcedere debet & an; vt alibi notauimus. *quis in igitur sanus?* transit ad aliud stultitiæ genus. Est autè dialogus Damasippi & Stertini; Stoici; hos namq. duos facit Horatius vnà colloqui, ab eo loco, & caue faxis te quicquā indignū, &c. ad eum vsque, hæc mihi Stertinius sapientū offit. *qui non stultus.* descriptio sani à negatione occipit. Quæ ratio describendi Dialecticis nō est incognita, sed docendæ rei minus accōmoda. *stultus & insanus.* plus est insanire quàm stultescere. habet Plato in Timæo, δὸς δ' ἀνείκας γίνεσθαι, τὸ μὲν κατὰ φύσιν, τὸ δ' ἀνέκασθαι, hoc est, duo amentia genera, alterū quidem insanīā, alterum verò ineprā stultitiā: vtrumq. dicit Stertinius exagitare hominem sordidum. *non est cardiacus.* à simili. Est autem cardiacus morbus ἀπὸ τῆς καρδίας, id est, à corde (sic enim stomachū, qui in his maxime languet, veteres nominabant) dictus, quoties, purā, cū acuta atq. æstuante febre, & cum magna animi desperatione, atque anxietate, corporisq. iactatione stomachus languet, & immodico sudore superum corpus digeritur, rigente atq. arescente inferno. Hæc Pantinus medicus doctissimus in cap. 20. lib. 3. C. Celsi. *Craterū dixisse p.* ab auctoritate. *restā est.* ὅτι ἔστι, ὅτι ἔχει τὸ σῶμα, bene est igitur, est-ne iccirco corpore bene constituto: *negabit.* Craterus, quia aut pleuritide, aut è remibus laborare, & corpus grauiter affici posse constat. De pleuritide dictū est suprā. de renū doloribus scribit C. Celsus lib. 4. cap. 10. *morbo tentantur acuto.* morbus acutus, νέος ὄξυς, est vbi sine intermissionibus accessiones & dolores graues vrgēt, vt habet Cels. lib. 3. ca. 2. quē legito eiusdem lib. cap. 1. & 2. De morborū differentiis. Codices Blad. & Tonl. habēt tentētur; ceteri, tentantur. Colligit autem Stertinius morbo Stoico, strictim, hoc modo; non si non est cardiacus aliquis, ergo est sano corpore. non est enim vnū morbi genus quo affiguntur humana corpora, sed multa & varia. *non est perisurus n.* reddit comparationem; hoc modo: nō si non est perisurus neque sordidus, iccirco non est ambiciosus & audax. alie namque diuitiæ sordescunt, & alie sunt ambitiois. *inmolet aquis hīs p. L.* hoc est, gratus sit Laribus ob acceptū beneficium; eisq. porcum sacrum faciat æquis, propitiis, beneuolis, ἀλάσκαρσις, vt

Inlius Poll. lib. 5. cap. 27. vt qui mentem ei sanā prætiterint, conseruantque, & à perisurio fraudēque deterruerint, avaritiæque sordibus: hoc enim est munus Larum, mentem largiri bonam, & quæ in familia sunt, omnia sana, tuta & integra præstare. hinc δαίμονας Cic. Lares interpretatur in, De vnueritate ex Timæo Platon. ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἰατρὶς θένει φῦλ' αὖτις θένοντες ἀνθρώπων, vt habet Hesiodus, hoc est, sancti & terrestres, hominū queis credita cura est. Quo nomine quoq. Appuleius de Socratis demonio eos bonos genios nominat. Cui concinit D. Augustinus de Ciuitate lib. 9. cap. 11. Lares, inquit, appellantur si boni sint meritis cōtra Laruæ, si mali. Hinc etiam pro diuersitate vel beneficij, vel maleficij, Lares quidem præstitos habent, Larum, Larum matrem, inquit Lactant. quæ eadem & Mura & Larunda nominatur; habent & Manam, Maturnā, Matutam, rum quod præstent oculis omnia tuta suis, vt canit Ouid. 5. Pastor. rūm quod ab eis bona suo tempore cuncta promanēt. Laruæ verò Tryptes, Furam, Furināmq.; & Maniam matrem habet & assecas; quæ quidem Mania, insanīa est & insipientia, siue ἀπὸ τῆς μανίας, quod ea affectio ita remittat dissoluātque animum, vt non sit apud se: siue ἀπὸ τῆς κατὰ φύσιν, quod est insanire: siue ἀπὸ τῆς μανίας, quod agat in solitudinem eum qui eo morbo laborat. est autem incerta eius etymologia, teste Cic. 3. Tusculan. quæst. verū enim verò quicquid id est, & Mania Laruāq. & Lares Geniōsq. bonos piaculari porco placare studebat antiquitas; hos quidem, vt prodescent & familiam augmentarent, quos πλουδίζας vocat Hesiodus; i. los verò, ne nocerent, animūmq. delirio turbarent; quod obscurius significat Hesiodus inquitens, ἀλλὰ ἵμαρ πομπῇ καὶ τοῖς ἀνθρώποις. Quænam modum & ex hoc loco, & Varrone de re Rust. lib. 2. cap. 4. & ex Menæchmis Plautinis, Epidicoque est testatissimum. In Epidico namq. sic ait Stratippocles: Despiebam mentis, cū illas scriptas mitebam tibi. Epidicus: Men' piacularē oportet fieri ob stultitiam tuam, vt meum tergum stultitiæ tuæ subdas succidaneum? In Menæchmis inquit Cyllindrus: Nunc obsonaxi redeo. Menæch. responde mihi adolefcentis, quibus hic pretijs porci veniunt sacres, sinceri (sic scabres apud Festum in dictione, vastum. Alex. ab Alexandro lib. 3. cap. 12. fetus bouis 30. pecoris 7. suis, 10. à partu die puri habentur; ideo sacres dicti. vide M. Terent. Varr. lib. 1. cap. 3. ad finē) numos eos à me accipe. iube te piari de mea pecunia; nam ego quidem insanum esse te certō scio. Item post paullo Cyllind. Si me consulas, numum illum, quem mihi dudum pollicitus dare, iubeas, si sapias, porculum afferri.

afferri tibi: nam tu quidem hercle, certo non satis satis Menæchime. Itaque & Maniæ ob infamiam Larum matri, ut Varro quoque testatur lib. 2. De analogia & sesto, atque laribus ipsi porcum in hostiam mactatum fuisse in consello est. Verum cur porcus in id genus sacrificij assumptus sit, non arbutor perinde esse certum: atqui est vero consentaneum, diabolum invidia generis humani, cum primum idolorum cultum miseris mortalibus, & à veri Dei cognitione alienaris persuasisset, id in primis curasse ad maiorem abominationem, iramque Dei implacabilem homini conciliandam, ut deos suos iratos, non alia quam humana victima propitios redderent, ut qui non nisi & meliores animas & eximias hostias diligerent: testatur Macrobius. Saturn. lib. 2. cap. 7. inquit; idque obseruatum aliquamdiu, ut pro familiarium sospitate pueri mactarentur Maniæ Deæ matri Larum, &c. Testantur hoc sacra Dianæ Tauricæ, testatur Aegyptia Iuno, testantur Læstrygones, Iupiter Latialis, Saturni Colossus apud Carthaginieses, Phœnices, Cretenses, Galli in sacris Saturni; denique testatur diis omnibus deuota, sacra Orgia. Quæ quidem sanguinis humani litatio: antiper inualuit, dum viri sapientes, meliorique mente præditi, magnisque imprecationibus tam barbarum morem derestati, ad humaniorem vitæ modum statuendum, ac cædibus eos humanis, ritumque ferino deterritos arcerent, proque hominibus, alios bruta mactanda, alios primos fructus, alios vina libanda, ceteraque id genus diis offerenda docerent: qui verò belluis sua scelera expianda crederent, non immenores se à maioribus accepisse, deos suos exquisito nidore delectari, & in familia sua non offenderent post hominem quicquam suilla carne pretiosius, ab iis porcus immolari coëptus est, præsertim diis Laribus, qui & familiares essent domesticique & aruorum tutelares, quasque cum homine nati & præ ceteris colendi; hinc etiamnum Lares grundiules nominati sunt, à grundiêdo verbo antiquo. Quod autem in ceteris victimis porcus in sacrum pro homine successerit, Diophantes Lacedæmonius apertissimis scriptis, in sacris deorum testatum reliquit, porcū, purā, loco hominis ab Atheniensibus immolari coëptū, apud quos antea qui centū homines interemisisset, Marri hominē sacrificabat. Legito Alexandrū Alexandrinū lib. 2. cap. 22. lib. 3. cap. 12. Sed & Varro de Rustica lib. 2. cap. 4. ait à suillo pecoris genere immolandi initium primum sumtum esse videri, quod animalium soli sues *τύται*, *ἀπὸ τοῦ θύειν*, id est, sacrificare, dicti sunt. De carne verò suilla quod ea sit delicatissima, & variis condimentis pluribusque aptissima,

docent *ὀψῆσις* pro sua ganea, quinquaginta & amplius ex ea milibus excogitatus adornatusque, adeo ut non ex alio animali parabilior, non lautior, non doctior iucundior humanis voluptatibus, nec ex tua natura sapidior materia apparari possit; taceo lardum, pegnam, taceo succidiam maiorum delicias. *ναυίγης Ἀντιγύρας*. *πινυδίσκου*. Non enim minus est commota mentis, quam avarus & periurus: itaque ad purgandam cerebri maniam opus est ei ellebori candidi potione. vide Adagium, *Ἀντιγύρας* nauiget. *Βαράθρου*. per barathrum, id est, in luxu, intellige ingluuicem, seu ventrem omniuorum; in ambitione, dum largitionibus immensis capiat & ambiunt honores & magistratus, intellige populum, donorum munerumque; *ναυίγης*, ac per hoc stultorum diuitum perniciem: quemadmodum docet postea, inquit, in cicere atque faba bona tu perdasque; lupinis, &c. Erat autē Barathrū locus Athenis profundior (ut *κῆδος*, *ἀδύς*, apud Lacedæmonios) in quem maleficos, *κακὸν ἄνθρωπος* deturbabant demergebantque. At proprie *βαρὺ* est infinita quædam profunditas & hiatus ingens, qui integra sæpe flumina deuorat, *παρὰ τὸ βαρὺ*, ab ingressu. Cælius lib. 9. cap. 34. *βαρὺ* *ὄψα*. fauces hiatusque præcipientes. *Seruius Oppidius*. hæc descriptio sani hominis posita est prothesi: vitur enim exemplo Seruij Oppidij, cuius consilium in admonitione libetorum ponit tanquam *ἀντιπαλαίων* iam dictorum de auaritiæ simul & transit ad ambitionis, & luxuriæ stultitiam. *diuinitatem quoque sensu*. antiquus census, antiquæ diuitiæ fuerunt prædia, fundi, agri, greges, armenta, &c. nimirum ante æs, aurum, argentum signatum. *diuinitatem*. per yncopen pro diuinitate: sic habet omnia scripta. non etiam, didisse, ut aliqui putarunt. *fertur & hæc*. omnes cod. manuscr. habet, hoc: sed non video multum interesse. *fertur & hoc mor*. præclarum & laudabile liberis à patre relictum æstamentum, iam morti proximo; quæ quasi rediuita scintilla patrum patriarcharum exluxit in animo Seruij ethnici. *ferre s. l.* id autem dicimur laxo sinu ferre, cuius nullam curam gerimus: perelegantes *ἱεργῶν* ex notis hominis prodigi, sordidique. huic autem contrarium est, in sinu manum habere, detraci & auaro. *numerare c. a. t.* notæ auari. *tristum*. sollicitum. *Nomen a-num*. prodigum. *Cicunam*. avarum. *quare per diuos*. *diuinitatem* *ἱεργῶν*. *ὁ* natura coërcet. quod natura dicat & requirit, quod naturæ sustinendæ satis est. videtur alludere ad Græcā phrasim *ἡγεμονίῃ φέρον*. sic enim loquuntur Græci, *ἡγεμονίῃ φέρον*, vobis satis est. Euripides; *τὰ δὲ ἡγεμονίῃ φέρον*, id est, hæc marito sufficiunt. *adilis fuerit v. p.* hi primi gradus erant ad ampliores honores & magistratus, de quibus

de quibus à populo deturbati, non facile postea ad dignitatem perueniebant: quare opus erat multis promissis & largitionibus ad populi fauorem demerendum. *fuertur*. sic habent omnia scripta, eaque secuti sumus cum Cantero viro doctissimo. *in cicere atque faba*. ad hunc modum Pers. Satyr. 5. cicereingere largè rixanti populo, nostra ut Floralia possint aprici meminisse senes, &c. Florilibus enim ludis 4. Kal. Maias, ædiles cicere, fabas, & missilia in plebem spargere consueuerat, leporisque & capreas, aliaque multa animalia populo exhibere, non sine ingenti diuitiarum profusione. Vide Lactantium de obsequiis his factis in honorem Floræ meretricis lib. 1. cap. 20. *latus ut in circo*. sic habent omnes cod. scripti. est autem synchysis, pro, ut spatium in lato circo & amplo, nimirum Martio. Alij aliter interpretantur hæc verba, sed non satis aptè, ut mihi quidem videtur. *nudus agris, nud. n. i. p.* ex diuendiis prædiis, inque missilia popularia, studij & applausus ergo, facultatibus omnibus erogatis. *scilicet ut plausus*. ludicra comparatio leonis ad vulpem; Agrippæ ad obsecrari alicuius diuitis filium, ad honores, si non virtute, saltem diuitiis aut alio consilio euehi conantem. Notus est Apologus vulpis, aut potius asini Cumani, qui leonis exuuiis studuit aliis animalibus esse terrori. Hæc autem *ἐκ παρόδου* scripta sunt ab Horatio in gratiam M. Agrippæ Vipianij generi Cæsaris Augusti. *ne quis humasse velit*. Hæc thesis Agamemnonis regis vanissimi commodè subsequitur obtestationem Seruij Oppidij, qui liberos ad omnem modestiam cohortatos, iureque iurando obstrictos, noluit ad popularem gratiam sequi suamque perdere turpius: non ignarus quæ vanitas illa & quanta secum trahat incommoda. Namque ex infans hoc Agamemnonis decreto de non humando Aiace cadauere (quod huc ex Aiace Sophoclis translatus est) quod satis inuidiosè fingit regem cum Plebeio controuertere, statuit in propatulo ambitionis infans & horrendos comites, vtpotà imperandi libidinem, pilulariam, formidinem, vlciscendi studium, impietatem, ritales inaneis, iram implacabilem, et si qua sunt his crudeliora. *ne quis h. v.* Dialogus est Agamemnonis & Plebeij liberti. *rex sum*. ab auctoritate regia, cui quod lubet, licere necesse est. *nihil ultra*. *quar. p.* codex Blandinius antiquissimus ostendit aperè pro re, syllaba erasa, supra scriptam ro, ab inepto aliquo & audaculo caltigatore, qui putabat fortasse magna se cum gloria claudicanti pedi maderi posse pro re, substituendo ro, cum lippientibus oculis ipse minùs clarè cerneret continuo subsequenti dictionis bina consona, cuius ratione per Grammaticos canones licet nonnumquam syllaba

bam natura breuem prolongare; prætereo *ἰσχυρίσιν ἐκ παρόδου*, taceo delicias Horatianas, quas vna sæpe littera corrumpit: quod hic liquidò constat factum esse: nam si quis pressius examinet hunc locum, non difficilè deprehendet eum desiderare personam secundam, cum sit obliqua interminatio, si, nulla præfata venia, pergit de regis rebus percontari regem. hanc itaque lectionem sequor cum Cantero doctissimo. *quare Plebeius*. Plebeius, non est aliquis è plebe (ut mihi apparet) sed nomen serui, aut potius, liberti Agamemnonis, quem admodum paullò post dicemus in dictione libertinus. *Et æquam rem imp.* ab æquitate decreti regij, vel ipso rege iudice: sed bene sciscitatur Mulonius apud Stobæum, *ἀρ' ἔδ' ὁππὺς εὐαρίδης ἀγαθὸς εἴη τις, ἐν μὲν ἑρῶντος ἀγαθὸς ὢν*, hic est, an quis rex bonus esse possit, nisi idem vir bonus fuerit? *ac si cui v.* Antiquiss. codex Blandin. habet, *at si cui*. hæc est concessio libertatis percontandæ sententiæ regis de iure facti. *maxime regem*. assentatiuncula. *dij tibi dent iuxta*, ad captandum regis animum. Hæc ferè ex Homero, vide Commētat. *reducere Troia*. sic habent ferè omnia scripta, & veram lectionem esse existimo, ita ut antiqui rē, ferè pro arbitratu aut longarint, aut breuiarint, sic & Quid. 10. Metamorph. In quem recidimus quicquid mortale creamur. Legito Gifanij doctissimi collectaneam in Lucret. Aliqui codices habent, reducere, sed aliud malo. *ergo consulere*. *ἐρωτηρε*. consulere hic est percontari & interrogare, teste Festo, in verbo consulas: imitari videtur iuriconsultos, ad quos consultores cum adibant, dicere solebant, licet consulere? Cic. pro Murena. *cui Ajax heros*. *πύρρο*. sic Homerus *ἰλ. ἑ. ἀνδρῶν δ' ἂν μὲν' ἄριστος ἔλω πλεονέχων ἄϊας, ὅφρ' Ἀχιλλεύς μνηστὴρ ὁ γδ πολὺ φέρειτο ἦτο*. *putescit*. In hoc verbo nulli codices scripti dissentiunt, quare id seruadum putauim tamquam genuinum; nam putescere propriè magis cōuenit abiectis insepultisquæ cadaueribus quam putrescere. hinc vult Aelius apud Varonem lib. 4. de ling. Lat. puticulos dictos, quod putrescebant ibi cadauera proiecta. Nonius quoque putidum non putrem, sed odoris mali, ex Cic. 5. de fin. bon. & mal. non inscitè illud dictum videatur in sue, animum illi pecudi darum pro sale, ne putresceret. At putrescere verbum sepultis quoque cadaueribus aptari potest. Non infitior tamen apud Homerum *ἰλ. λ. legi πύρρο*, hoc est, putrescit, pro inhumato Aiace corpore; sed meo iudicio, minùs aptè. præterea non necesse est fateri Horatium in omnibus expressisse Homerum. verum per me nolim quemquam certare de asini umbra, ut aiunt. *gaudeat ut Priami p.* hæc sunt expressa ex *ἰλ. α. ἦ κτ' γαυῖ*.

ἡδίστα Πριάμου περιπαροῦσι παῖδες ἄποτ' ἔσσις,
hoc est, Gaudeat & Priamus, nec non Priameia
proles atque alij Troës. argumentum à causâ fi-
nali, vtpatâ, non vis humo regi, sed à feris laniari
cadauer Aiæcis, vt gratum facias hosti. *per quem tot
iuuenes.* periphrasis cædis multorum Græcorum,
per exaggerationem. *mille ouium inf. m. d. αἰνολο-
γία,* cur leuendum ducat in cadauer Aiæcis, putâ,
Vlyssis & Menelai ab eo destinaram mortem; to-
tiûsq; exercitus, nisi Deus aliquis hunc conatum
resinxisset; & in ouilia pecudêsq; conuertisset.
hæc ex Aiæce flagellifero Sôphoclis, vbi ait *Διοφύ-
πος γυνέως,* Aiæcis oculis obiectas fuisse, non enim
vidit nihil in mactandis ouibus, verum iudicauit
esse aliud quod intnebatur, quam id quod erat.
quare fuit animus diuinis perturbatus, vt voluit
antiquitas, tanti mali causam simpliciter ad deos
referens. hoc qui propiores causas indagari sunt,
aiunt sed vitium perturbatâ mentis de atra bile
nâci, vnde fumosi quidam & turbidi halitus eua-
porati, inque cerebri loculis concepti, tenebras
offundunt intellectui, καὶ ἡμεῖς δὲ παρὰ γινώσκοντες, id
est, ferinam quandam dementia. Quare vt so-
lent oculi caligare & vehementer obtenebrari,
cum fumus talis de ventriculo ad eos fertur: ita
halitus isti pestiferi, mentis & animi lumen ad-
modum obtundunt, & *μυῖαντες* efficiunt. Talem
scribit Aristot. fuisse Bellerophonem, dum miser
in campis mærens errabat Alæis, ipse suum cor e-
dens hominum vestigia vitans, teste Homero. ta-
lis fuit Argiuus ille cuius meminit Horat. epist. 2.
ad Florum lib. 2. *tu cum pro vitula. ἰπὸ τῆς ἰμ-
φωπίας,* cum indignatione ab impietate facti, ni-
mirum, mactatione natæ Iphigeniæ in Aulide,
quam Calchas vates respondit immolandam ad
numen placandum. Vide Seruium 2. Aeneid. in
expositione eius versus, Sanguine placastis ven-
tos, & virgine cæcâ, &c. Item Iphigenia Euripid.
σπargιὺς μολασαπυ. i. f. lubet hic in gratiam stu-
diosorum, quibus librorum copia pro voto non
semper est ad manum, pluribus agere de ritu sa-
crificandi veteribus visitato. Itaq; sacrificaturi mo-
lam ex farre molito, & sale cum ture masculo inter
hostiæ cornua deponebant, eam mactam esse si-
gnificantes, quod quidem ad probationem profici-
cere credebant, vt, si nō obstupuisse, sacro facien-
do crederetur idonea; qui ritus nominabatur im-
molatio, quasi molâ in caput victimæ collocatio,
vino aut melle in caput victimæ affusio; quod
priusquam funderet, scipulo aut simpuuiio ligneo
fictiue, (quod inter sacra vasa cyatho non valde
erat absimile, & ipse aruspex æcerdos leuiter deli-
babat, & circumstantibus gustandum deferrebat,
vt paciter libarent; & hic ritus vocabatur libatio,

postea feras inter cornua victimæ, manu euulsas
taquam prima libamina proiciebat in ignem:
conuersusque ad ortum, obliquum cultum à
fronte victimæ ad caudam ducebat: tandem vi-
ctimam diis exhibitam & dedicatam, mandabat
iurgulare ministros, qui à mactando cultuarij, vi-
ctuarij, & ab aliquibus popæ, agonêsq; vocita-
bantur: alij sanguinem emanantem ad motis va-
sculis excipiebant: alij excoriabant & abluabant:
alij ignem succendebant: Mox aruspex ferro
cultro viscera explorabat an perlitatum foret. Erat
autem is culter oblongus manubrio eburneo, cla-
uis æneis, arc Cyprio, & argenteo capulo orna-
tus: non enim manu licebat contrectare viscera.
his petactis ex omni viscere & membro ministri
partes certas decimas farina inuoluebant: & in ca-
larhis sacrificanti offerebant: isaris impositas in-
censio foculo comburebat, quod reddere erat & li-
tare: Deinde ad epulas ipsi & conuiua conuer-
ti diis laudes canebant, pedibûsq; circum aras
compodentes ad numeros psallebant, pulsari-
sque cymbalis choreas agebant. *rectum animi.* rectum
animum, constantem & firmum. Quæ vindice
nullo (1. Metamorph.) sponte sua sine lege si-
dem, rectumque colebat. Recto autem contra-
rium est prauum. *quorsum?* supp. hæc, rogat Aga-
memnon. *insanus.* quem insanum aurumas *quid
enim.* nō enim, est expletium. verba sunt Plebeij.
abstinuit vim uxore. ἱσχυμένους facti Aiæcis ex
antithero facti Agamemnonij, qui datam macta-
uit: cum is neque reipsa læsit Atreidas, quod iure
tamen ei licitum fuit ob iniquum de armis Achil-
lis iudicium: sed verbis tantum minatus est: neque
fratrem Teucrum, neque Vlysses in armis Achillis
adeptis aduersarium persecutus est: ita diluit sin-
gulas illarum contumeliarum causas. *verum ego ut har.
ἀναγκάτω.* cōsutar Agamemnon insaniam noram à
necessario: non enim insitiat se natam immo-
lasse, sed negat eo nomine se commotæ mentis ha-
bendû, vt qui prudens, hoc est, præsentis & constan-
ti animo, sensibûsq; integris, non etiam dementia
perculsus id fecerit, deoq; placauerit, qui in Auli-
de classem detinebant irati. *nempe tuæ tacita πολυ-
λογία,* ad impietatem patris contra filiam reteen-
dam, ait, tuo sanguine, putâ, natæ tuæ Iphigeniæ.
meo; sed non f. concessio facti, sed insitatio furo-
ris. *qui species alias vero scel.* ostendit argumento syl-
logistico (cuius hæc est propositio, qui species alias
verô, &c.) Agamemnonem verè insanire: hoc mo-
do, Qui si per suadet verum id esse quod falsum
est, idq; insuper sceleris contaminat, seu (vt adno-
tauit D. Woulardus) qui sub specie iustitiæ scelus
admittit, id est, qui multum sceleris admiscet veri-
tati, is habendus est cōmotæ mentis: At tu inaneis
titulos

titulos imperij contra Troianos pro veris duxisti, de quibus triumphum agere magnopere studuisti, quod quidem animo concipiebas non fore nisi diui felicem nauigationem anbuerent tuo sanguine placati, non sine immani scelere: qui ergo fieri potest te non fuisse furiosum? Codex antiquissimus Bland. habet, species alias veris, cum hac adnotatione, cōtraria veritati. Codex Diu. habet, alias veris, sed supra i litteram, o posita est, quem securus sum; multum commendans sagax ingenium Lambini, qui nullo suffragante sibi codice, ut ait, alias veris, legendum aduertit: equidem Bland. codicis lectionem typis mandari maluissim propter vetustatem, sed s littera maiuscula adempta, sequenti dictioni, adscripta erat precedenti. In Bullidiano s aperit est erasum. quare sine illo furo expressit Diu. codicis lectionem. Sed quid si (ἰσχυρῶς) propter plurimum codicum consensum in τῇ veris, exponamus et alias infinitè, hoc modo, qui capiet, concipiet, animo comprehendet alias, id est, aliquas species veri permixtas tumultu sceleris, hoc est, coniunctas cum scelere, contaminatasque tumultuoso aliquo facinore? *Ajax cum immeritos.* sic habent omnes codices præter Mart. qui habet, *Ajax immer. cum occidit.* Est autem argumentum à minori: nam si infans qui agnos occidit immeritos, quanto infanior qui filiam mactat innocentem? explicat speciem veri & recti falsam, utpote, inaneis imperij titulos, cum scelere commixta, nimirum, cum eade Iphigeniæ filia, *commixta inaneis.* sic omnes cod. præter vnum Bland. qui habet, *admittis. purum est vitio sibi sum.* codex Diu. habet, *purum est vitio,* vel cum t. e. cor. *si quis lectica.* aliud argumentum à minori, quo docet insanire Agamemnonem. *nitidam.* abluto vellere candidam *pusam aut pusillam.* codex Mart. habet, *rusam & pusillam.* Bland. antiquissimus, *rusam & pusillam,* sed supra e, ponitur v. reliqui omnes habent, *rusam & pusillam.* Variant quoque lectionem: qui hunc locum tractant: Ioannes Despauteus in sua versificatoria (quem eius dictionis arbitror auctorem) pro *pusillam* (quæ dictio primam corripit) legit *rusillam*, quem sequuntur non pauci contra fidem omnium codicum manuscriptorum, verum ea mihi certè non probatur; quis enim agnam nitidam (nimirum à lanæ candore) dixerit rusillam, aut etiam rusam? vt habent scripta. Qui color etiam si in forma bene exculsa quibundam non sit ingratus, vel Gallis & Cimbris testibus, qui student ad rutilam speciem nigros flavesce-re crinice, vt scribit Serenus, tamen eam agnæ non video posse accommodari. Lambinus ex codicibus nonnullis calamo exaratis, quos non no-

minat, scribit *pupam* aut *pupillam.* quod equidem non improbo, at malui tamen legere, *pusam aut pusillam*, immutatione R litteræ, quam habet codex Mart. in P non multum discrepantem. seruata quoque in vtraque dictione, *pusa & pusilla*, ex etymologia, pari syllabarum quantitate, ita vt *pusa* sit puella, & *pusilla*, puellula, nulla epitheti consideratione, quod quantitatē aut turbare, aut præceptionibus Grammaticis obnoxiam reddere posset. nam vt non infitiet *pusillus* adiectiuum, primam syllabam habere breuem, tamē nolim sub eam legem cadere appellatiuum *pusilla*, sed dependere ex *pusus* & *pusa* primitiuorum natura, quæ tunc temporis in vsu aliquo erant: Pomponius enim apud Varro. lib. 6. de ling. Lat. in epigrammatico his vitur, dicit *pusum* *pusa* *puella*, hic mutua muli, nam verè es *pusus* tu, tua amica *senex*. Ioseph. Scaliger legendum scribit, *pusam & pusillam*; ab ea parte qua puellæ sunt feminae. quod mihi reuerà probatur. nam cum *pusa* & *pusilla* quadrat optimè. sic & Plautus in Asin. dic me tuam hirundinem, monedulam, passerulum, putillum, &c. sic & in Horatii vna primo loco hic posita Augustus, inter alios iocos putissimum penem & homuncionem lepidissimum, &c. *abeat tutela.* tutela pro curatione, pertineat ad propinquos, iuxta illud Iustinian. lib. 1. instit. de curatoribus: furiosi quoque & prodigi licet maiores sint viginti quinque annis, in curatione sunt agnatorum ex leg. 12. tabul. *quid: si quis.* redditio argumenti per exaggerationem. sic habent omnes codic. non, quod, vt excusi. *ergo ubi praua.* complectitur ambitionem amentem nutrire clientelam, nec admodum laudabilem, putà scelus & furem, idque agit Sorite Stoico per pulchro, hoc modo: Qui ambiciosus est, captat inaneis titulos, laudem popularem, imperia, &c. hunc autem iubet Bellona gaudere cæde & sanguine: cum itaque furiosum esse necesse est & sceleratum: verum qui sceleratus est, prauè stultus est; & summè insanus: ergo qui ambiciosus est, summè insanus est. *vitrea fama.* vana & inconstans, fortunæque similis, quæ cum splendet frangitur, inquit Publicanus. *circumsonuit g. Bellona.* stupidum, animi impotentem, attonitum reddidit, ἔξω φρενῶν, ὑπερπόντων. Bellona belli Dea, κύριος Græcè, τῶν ἐν πόλει πόλεως, οἱ δὲ μνηστῆρες, οἱ δὲ θυγατέρες Ἀχαιοὺς παρὰ δούλους, inquit *φουριώτες*, hoc est, quam alij alumnam, alij matrem, alij sororem Martis tradiderunt. ἡ κύριος θυγάτηρ καὶ ἀδελφὴ τοῦ μετὰ πόλεως, hoc est, quæ furem immittit & robur depœciantibus. Dicta est autem *παρὰ τὸ κύριος*, ὅτι ἐν φρεσὶ, inquit Eustath. *nunc age luxuriam.* Stertinius per exhortationē transit ad luxuriosum

& prodigum, quem sub Nomentani persona docet reipsa non esse sanæ mentis. *vincet enim ratio*, rerum euentus. In omnibus scriptis manu legere est, vincet, quæ secutus sum, non improbens aliam lectionem. *hic simul ac narratio facti Nomentani ἀόρτυς. mille talenta.* amplissimum patrimonium, 175000. lib. grossi. Fland. Certum autem positum est pro incerto. *Tusci turba impia vici.* lurcones, ganeones, barathrones, mendici, pharmacopolæ, lenones, & id genus homines pei diti, deplorati, & abiecti; quorum meminimus in 2. Ecloga lib. 1. in comitatu Tigellij. Non prorsus ineptè quis dixerit turbam quoque impiam hic dici scarios, infidiatores, gladiatores, & eos qui vita n simul & libertatem impiè venalem habebant, iuxta illud Plauti in Curculion. In Tusco vico ibi sunt homines qui ipsi sese venditant. Nihil enim magis impium in Deum ac naturam potest excogitari, quam se, vitam, & libertatem pretio vèdere: quales ij sunt, qui ad pretium participandum se venundari passi sunt, vt scribit Iustinian. Instit. lib. 1. tit. de capitis diminutione. *quoniam scurris factor.* sub his comprehendendo saginatores, qui ex altilibus lucrum faciebant non paruum; & macellarios. *velabro.* velabrum autem vel à velando, quod viam ad hippodromum ferentem è foro, velis, in ipsis ludis obtendere solebant: vel à vehendo: nam olim paludibus Auentinus mons à reliquis erat disclusus. Itaque eò ex vrbe (inquit Varro lib. 4. de ling. Lat.) qui aduehebantur ratibus, quadrantem soluebant, quod de aqua tum dicebatur velabrum; & vnde escendebant ad imam nouam viam, locus facer velabrum. Hunc locum Varronis sic restituit Turnebus; qui talis est: Itaque eò ex vrbe, qui aduehebantur ratibus, quadrantem soluebant, cuius vestigia, quod ea, quatum ibatur, velabrum, & vnde escendebant ad imam nouam viam, locus est & sacellum, Larum. Ego certè (pace Turnebi) putarim locum Varronis hoc modo legendum: Qui aduehebantur ratibus, quadrantem soluebant, cuius vestigia (quod aqua tum ibatur) velabrum, & vnde escendebant ad imam nouam viam, locus erat, & sacellum Larum, &c. nam in ipso velabro facer locus erat, quod velabrū dicebatur, vt Varro ostendit lib. 5. in quo Accæ Laurentiæ sacrificium fiebat, qua in nouam viam exitur: veteres porrò, escendo, pro ascendo dicebant, vt notauit Turnebus. *omne mac.* veteres quò quæque ferrent, quæ vendere vellent (inquit Varro lib. 4.) forum appellabant; hoc erat antiquum macellum, vbi olerum copia: ea loca etiam nunc (ait Varro) Lacedæmonij vocant *μακίδας*; sed Iones ostia hortorum & castelli *μακίδας*, &c. & paullo post: Hæc omnia postquam con-

tracta in vnum locum (putà forum boarium, olitorium, piscarium, cupedini-) quæ ad victum pertinebant, est ædificatus locus, appellatum macellum, vt quidam scribunt, quod ibi fuerit hortus; alij quod ibi domus fuerit cui cognomè fuit Macellum, quæ ibi publicè diruta est (damnato Macello latrone) à censoribus Aemilio & Fulvio; è qua ædificatum hoc quod vocatur ab eo Macellum. *accipe quid contra.* attentio. Quidam codices habet, contra hæc. *in niue Lucana.* perpulchra *ἀστύων ἀόρτυς. verria.* sic habent scripti libri omnes præter Mart. qui sequitur vulgaram lectionem. *currit.* omnes codices in hoc verbo concordant. *filium Æsopi.* Aliud exemplum perditæ luxuriei. Plin. lib. 9. cap. 35. tractans de Cleopatrz luxuria, quæ detractum ex altera auricula vnionem, aceroque resolutum, ea cœna consumpsit centies sestertium, &c. Prior, inquit, id fecerat Romæ in vnionibus magnæ taxationis Clodius Trageði Æsopi filius, relictæ ab eo in amplis opibus hæres, ne in triumphu suo nimis superbiat Antonius, pene histriioni comparatus, &c. Vide Cælium lib. 15. cap. 3. *prauorum am.* rerum prauarum studio, *impenso.* omnino existimo, vel reclamantibus codicibus omnibus legendum esse, immenso *ἀμειψυτός, ἀμειψτός*, hoc est, immodico pretio & incredibili. sic enim Plin. lib. 9. cap. 40. Qui ista mercantur immenso. Item lib. 20. cap. 9. Siluestres siue erraticæ immenso plus effectus laudat Caro, loquens de brassica. Impenso verò non videtur eam vim præ se ferre (quamquam id non improbem) nec inueniri existimo apud idoneos scriptores eo modo positum, sed cum suo appellatio, vt apud Cæsarem 4. belli Gallici. Quæque impenso parant pretio. vbi dubitare quoque licet, an impenso pretio, sit idem quod soluto, an magno. sic etiam fortasse apud Sueronium in Tiberio, impense preces, pro magnis: habet enim nescio quid latentis energiz, vt per se poni nolit; quemadmodum et immenso. quod velim à doctis pressius excuti. *quorum sum abeant.* in 4. codicibus Bland. Buss. & Tonf. legitur, notati, in Mart. & Diu. & Sil. notandi; præterea in 2. Bland. Buss. Tonf. scriptum est hoc modo, quorum sum abeant? sani, vt creta, an carbone notati? iudicet lector. *adificare casus.* ostendit ab indecoro eos non esse apud se, qui immoderatè gaudent amoribus: non enim magis decet barbarum senem & virum grauem ea stultitia moueri, quam tractare puerilia, ædificare casus, &c. qui ludi sunt pueriles. *delectet barb.* aut virum grauem, aut philosophum. *si pueril.* sic habent 4. cod. Bland. & Buss. at Mart. habet, sed: alij sequuntur vulgaram lectionem, sed non aptè. *in puluere trimus.* antiquissimus codex Bland. habet, primus, quod non improbo

probo; sed alia tamen lectio commodior apparet. Trimus autem est trium annorum infans. *faciāf-
nequod o. m. p.* hoc est. redeasne ad mētem? quod
si ita est, ergo amens fuisti. *mutatus Polemo.* vide
Comment. & Diogenem Lærtium in vitæ Pole-
monis exordio. *cubitale.* sic habent omnes scripti
libri, verum in antiquissimo Bland. videtur e lit-
tera esse adiecticia propter eius exilitatem, adeo
ut autumem antè scriptum fuisse cubital: quam-
vis non infitiet etiam cubitale legi posse, eiꝑ. non
obstiteret metri necessitatem, nam *τὸ focαλῖα* pri-
mam quidem longam habet pro colli, aut moili
habitu, aut ornamento, quod à ceruice ad fauces
protenditur, ad eas à frigore defensandas; quasi
faucalia; sed idem etiam primam corripit, pro fer-
ro ad crispandos crineis apparato, aut ligneis vi-
mineisque orbiculis, qui igni & flammæ opponi
solent contra ardorem: tunc enim à foco deduce-
tur ea dictio, ut focillo, refocillo. ceterum quæ hic
enumerantur ægrotorum refocillamenta, paullatim
voluptate magistra, molles homines, fractiqꝫ
deliciis ad se transfulerunt: fascioli namque (*ἀνα-
διδρυμοί*) sunt quibus obligantur vulnera; at delica-
tiis nunc sunt tæniæ oblongæ involutæque, nõ-
numquam ad capitis ornatum, brachiorum, *περὶ
βραχίων*, (quæ & cubitalia nominantur) & cru-
rum, *περικυλίσσας*. Focale erat quo valetudinarij
ceruicem & fauceis aduersus frigora munire sole-
bant, *τοῦ ἀθῆναι*. at nunc ad illecebras Marte Scythica
est opus. *carpsisse coronas.* flores, ex quibus coronæ
siue fæta composita erāt, quales erant rosæ, violæ,
lilia, silymbria, anemone, serpyllus, crocus, hya-
cinthus, heliochrysus, &c. Iul. Poll. lib. 6. c. 19. *por-
rigis irato p.* à puerili inconstancia, moribus, & le-
uitate, colligit amorem nihil esse quàm meram
stultitiam: repetit autem puerilia, ut id apertè
quod iamiam dixit, & reipsa & ratione conuincat,
per Phædriam Terentianum, vero penitus esse
consolomum. *amator exclusus qui.* redditio compa-
rationis puerilis. Huc faciunt illa Plutarchi, *τὰ δὲ
τῷ ἐρώντων πάθη ἐληθῆναι, εἰργασθῆναι, ἐχθραίνεσθαι, τῷ αὐτῷ
παθῶντι δόξαι, τῷ ἐρωτῶντι παύσασθαι, καὶ ἀκρίβειαν, λοιδο-
ρεῖν, ἀποκρίνεσθαι, φονδεῖν, ἀφῆναι μὴ φιλεῖν,
καὶ παύσασθαι φιλοῦντος ἢ φίλους, σὺν προγίγναι, καὶ
πρῶτον παίδευσιν, καὶ ἀφῆναι, ἀρξάνειν φίλους, καὶ
δουλοῦντος ἀπορρῶντος. τῷ τῷ αὐτῷ γίγναι μάλιστα τῷ κα-
ρίῳ ἀπορρῶντος ἀπὸ πάθους.* hoc est, Sed amātium
affectus veri sunt, amant, oderunt, eundem absen-
tem desiderant, præsentem metuunt, adulantur,
conuicia dicunt, pro amato moriuntur, occidunt,
optant non amare, abstinere amore nolunt, corri-
gunt, & obsecrant, docent ac perdunt, imperare
volunt, & seruitutem tolerant: hæc est causa cur
hic affectus maximè pro infania reputetur. Itaque

rectè dixit Sophocles, *ἔρωτες γὰρ νόσημα, τῶν ἐφῆμα-
ρον κακῶν*, id est, amoris morbus, malum est diariu-
m. *agit ubi secum.* haud aliter habent omnes scripti
cod. Explicat amatoris dialogismum, huc ex Eu-
nucho Terentij translatum: sunt enim ferè verba
Phædriæ. *ecce seruus.* Phædriæ Parmeno. *non paul-
lò.* Litote. *tempestatis propè ritum.* effectus, pro
causâ incertitudine & mobilitate: quæ tota pen-
det ex sideribus cæli octauj. Vnde illud Virgil. lib.
Georg. 1. *Quid tempestates autumni & sidera di-
cam. cæca fluitantia sorte.* incerto euentu & du-
bio. Vt Virgil. lib. 10. *Nescia mens hominum sati
fortisque futuræ: nihilo plus expl.* Parmeno Teren-
tiani. Nihilo plus agas quàm si des operam ut cum
ratione infans, *quid? cum Picenis.* ostendit amato-
rem *μολαγγῆλῶν*, aliis quibusdam indiiciis: Nam
quemadmodum nemo nisi demens aliena loquitur,
à se dissentit, secum ipse contendit, ait, negat;
id quod de Phædria Terentiano suprà in confesso
est; ita digitis primoribus compressis in altum ma-
lorū femina subhumida eiaculari, imagines quas-
dam de cantera tangenda animo concipere, iisque
veluti felicitis alicuius amoris ominibus mentem
addicere, non est nisi malè sani hominis. De mir-
tēdis in altum granis pomorum, quemadmodum
vulgò nunc eiaculari cerasorum lapilli, vide lu-
dum sympotiacum apud Iul. Poll. lib. 9. cap. 7. cir-
ca finem. *si cameram.* cameræ, teste Nonio, tecta
sunt in curuitatem formata; Græcis *καμάρα*. apud
Festum. *καμάρα ἀμύξα*, plaustrum concameratū,
quale est quod nominatur Gallicè *une galeotte*.
cameratum opus, concameratio, *concauisees sel.*
quid? cum balba feris. sic Pers. Saty. 1. Eliquat &
tenero supplantat verba palato: hoc enim est mol-
liusculè, blandiusculeque verba pronunciare ad
gratiam puellæ captandam. ferire verba palato,
καλλὰ γὰρ. Mart. codex & Tonf. habent, *feris; reli-
qui, feris. adde cruorem stultitiæ.* hæc amoris est
extrema dementia, ne dicam extrema linea, ni-
mirum se vitamqꝫ suam in periculo ponere, amo-
ris potiundi gratia, quod est furibondi hominis &
mente collapsi. Consurgere namque & violenter
quædam manu facere, non parua species est phre-
nitidis, ut habet C. Cels. lib. 3. cap. 18. *ignem gladio
scrutare.* alludit ad Pythagoræ symbolum, putà
πῦρ σιδῆρος μὴ σκαλεῖσθαι, hoc est, ignem gladio ne
fodito, hoc est, iram, amorem, Venerem ne concita-
to, irritato, vi nec minis exagitato, vitam deniqꝫ
qui ignis est sumtus ex sempiternis ignibus, ne
perdito: quod qui facit, stultitiæ crudelitatem cõ-
misset. *scrutare.* *ἀνακρίνω*. *Hellade percussa.* cæsa.
exemplum sceleris furiosi Marij, ob impatiētiam
amoris. *cerutis fuit.* Ceriti, inquit Nonius, lar-
uati, malè sani; aut Cereris ira, aut larvarum in-
cursa-

curfatione animo vexati. Plaut. in *Amphit.* Quasi adueniente morbo medicari iuuenem, tu certe aut laruus es aut ceritus. Est autem ceritus aut epenthesis litteræ r, aut syncope syllabæ re, quasi cereritus, fanaticus, Cereris furore agitatus, *ἑρκεῖος, ῥυμπίστης* &c. lymphaticus. modo inquam. *ἑρκεῖος*, quomodo inquam Marius fuit ceritus cum percussit Helladem amasiam. hellenismus. ostēdit autem Marij exemplo nonnumquam eos qui amant, scelere contaminare suos amores, & ob id insanire maximè; nisi quis iudicet scelus nō esse insaniam; & Marium ob scelus quidem damnamum, sed à commota mente liberandum, minimeque insanum esse dicendum. hæc autē controuersia pendet ex definitione sceleris & insaniz; nam tamen si sint hæc vocabula ita cognata, vt contingat aliquando eundem & sceleratum esse & insanum, tamen alia vis est insaniz, alia sceleris, inquitur. *libertinus erat.* ad extremum paucis superstitionem complectitur ab insaniam non abesse; verum à suo ingenio non discedit: nam inducens Damasippum sub persona Stertinij docere ab euentis superstitionis supra modum stultescere, ipse, quasi aliud agens, ridet omnia sacra, carismopias, diuinum cultum, preces, vota, &c. vt cui nulla erat religio, *Ecloga 9. lib. 1. atq. adeo sub libertini persona ex obliquo Stoicos ipsos non finit intactos*, quod asserant deorum immortalium religionem, eos curare mortalia, & animorum immortalitatem contra Epicureos, qui cum Horatio vnā credebant deos securum agere reum, nec si quid miri faciat natura, deos id tristes ex alto cæli demittere tecto. *Ecloga 5. lib. 1. libertinus erat.* hæc dictio multum negotij molestizque facit omnibus interpretibus, nec adhuc satis est explorata. Pseudoporp. Pseudærope libertinos hic (nescio quos) sacerdotes commentus est, sacrorum compitalium ab Augusto dictos Augustales, quos profecto nec vllus alius ex veteribus (quod sciam) vnquam fuisse litteris prodidit: sed nec id expressit Horatius, nō enim sacerdotem sed libertinum ait per compita cucurrisse. Alij multo magis ad rem differunt, inquirentes, qui fieri possit libertinum habere dominum & venalem esse, cum libertinus serui manumissi, hoc est, liberi sit filius (pro eorum sententia qui inter libertum & libertinum discrimen statuunt) Nannius noster, cuius industriam semper feci maximam, non minus ingeniosè quàm modestè scribit hic libertinum dici libertum deditionis, ex eo genere qui per omnem quidem vitam serui, in morte verò fiebant liberi, verum an hi à dominis vendi poterant, arbitror non esse compertum. Quare altera Lambini sententia mihi commodior apparet, qua per hypothe-

sin ait hunc locum intelligendum hoc modo, si libertinus hic supersticiosus seruus esset, & à domino suo venum expositus, dominum in vendendo fuisset mentem excepturum propter insaniam, ne teneretur emtori redhibitoria. Ceterum vt nostræ quoque cōiecturam lector diiudicet, ego sanè ausim dicere & libertinus, nomen esse lautioris alicuius serui propriū, vel de Maccenatis familia, vel alterius Romani potentioris, quem gaudet Horatius suo more adunco suspendere naso, vt fertur, eò fortasse quod Stoicis esset addictior. cur autem id ita esse credam, faciunt innumera id genus cum libertinorum tum seruorum nomina, puta, liber, libertus, cliens, plebeius (cuius supra iam facta est mentio) ingenuus, libertinus, liberalis, Romanus, &c. In tabulis Romanis Martini Smetij, Marco Laurino, virò cum natalibus tum cognitione antiquitatis nobilissimo dicatis, sed nōdum euulgatis, passim obuia, & hinc patronorum, illinc dominorum prænominibus expressa. Præterea non parum me iuuat Dionysius Halicarnass. lib. quarto Antiqui. vrb. Romæ, memoriæ prodens (vt eum Latine loqui faciam) Seruium Tullium mandasse, vt vicinæ sacella lignea dedierent Laribus, & quotannis eis sacra facerent, conferentibus liba singulis domibus, sacrificisque compitalia sacra facientibus, seruos ministrare voluisse, non etiam ingenuos aut libertinos, quasi hoc gratius esset Laribus. Quod festum nostra quoque ætate Romani agitant paucis diebus post Saturnalia cum primis celebre & sumtuosum compitalium appellatione, duratque mos ille priscus in sacris placandi genios per seruorum ministeria, qui temporaria libertate fruuntur per eos dies, vt hæc honorifica humanitate mansuetiores redditi dominos cariores habeant & leuius ferant sue fortunæ inclementiam. Hactenus Dionysius. Ex cuius verbis Libertinum hunc Horatij necesse est seruum fuisse, ministrasseque vicatim cursitando sacra facientibus, qui sacrifici libertini ne fuerint aut alterius tortis homines, Pseudoporphyrioni, & post eum Alexandro Alexandrino edisserendum relinquo: eos autem Augustales non fuisse omnino mihi persuadeo, vt qui multo ante quàm Augustus esset, à Tullio rege sint ordinati. Meminit quidem Suetonius. Tranquil. Augustum compitalis Lares ornari bis in anno instituisse, vernis floribus & æstiuis, sed sine vlla aut sacri aut sacerdotij mentione, quod non temerè præterisset, si de suo nomine quid Augustus innovasset. Quare crediderim hoc commentum Pseudoporphyr. natum esse ex sacerdotio sodalium Augustalium, de quo sic scribit Cornelius Tacitus lib. 1. annalium: Idem annus nouas cærimonias accepit sodalium

dañum Augustalium sacerratio, ut quondam Tiberius Tarius retinendis Sabinorum sacris fodaleis Tarius institueret, sorte ducti ē primoribus ciuitatis vnus & viginti: Tiberius Drususque & Claudius & Germanicus adiunguntur. Hæc Tacitus. Nunc velim lectorem pendere secum, num hi sacerdotes libertini fuerint: deinde num sacrifici factorum compitalium, qui à Senatu non Augusti sed Tiberij tempore sunt instituti. *qui circum compita:* festis compitalibus. *αὐτῶν δὲ αὐτῶν* dicta sacra, quæ non stata erant, sed conceptiua, teste Macrobio his ferè verbis: *Lie nonopoli* Calendas Ianuarias Quiritibus compitalia erant. *sicca, lauris mane s. m. c.* tider Horatius cærimonias, ieiuniū & manuum abluitionem, Stoicis, & iis qui reuenter sacra tractant, commendatissimas; adeo ut Hesiod. in operib. & dieb. veter Ioui supplicari, nisi manibus lotis, inquit, *μηδ' ὅτ' ἐξ ἡῶς δι' ἡέρον εἰδοπα εἶναι χερσὶν ἀνιπταῖσιν, μηδ' ἄλλοις ἀμπνέουσιν, ἐπὶ θύγα κλύουσιν, ἀππλύνουσιν δὲ τ' ἄλλα*, quos versus sic ad verbum ferè vertimus: Nequãdò de mane Ioui nigra vina sacro illotis manibus, nève immortalibus vllis, nam minis aduertunt animum, & tuã vota recusant. *vnum quid, tam magnum addens, vnum.* hanc lectionem habent 4. cod. Bland. Butl. & Diu. sed Tonf. Mæ. Nan. & St. habent, quiddam. verum in priori magis acquiesco, propterea quod plenis buccis irideat opinionem Stoicorum de immortalitate: cui risi hæc verba sunt aptissima in hanc sententiam, & addens ieiunio aliis quæ cærimonias vnum quid; id est, aliquid, tam magnum (*εἰρηνηκὲς*): Nihil enim amentius esse opinabantur & magis ridiculum. Epicurei, quàm sentire animam esse immortalē. Atque hanc opinionem, *ἐνέφρον* vnum, magis efficit ludicram; pertinet enim τὸ vnum, ad precedentē, per *ἐχέω* ridiculam, ut censu sit, vnum, inquam, nimirum, o dii me surpate morti, hoc est, subripite morti, nolite me mori, donare me immortalitate. Non autem assentior iis qui τὸ vnum, iungendum ducūt pronomini me, propter *ἀπύλου*, & codicum Bland. interpunctionem. *me surpate morti.* codex Tonf. habet morte, in casu ablatiuo. quæ lectio si cui probabitur, is diffiteri non poterit libertinum hic esse seruum vitæ peractum, eumq. ob senium rogare Deos, ut se per mortem liberent à seruitute. *diis etenim* si planè ludit Stoicos, qui credebant Deos curare mortalia, eòsq. vel ad inferos demergere homines, vel immortalis reddere posse: cum simul omnia cum vita & corpore cadere *δογματίζονται οὐκ ἀπύλου*. *sanus vtrisque au.* Synecdochicòs; pro toto corpore. *mentem.* stultitiam Stoicam, putà, superstitionem, quam mos malè affecta erat: venditori namque incur-

bebat notabilia tam corporis quàm animi vitia declarare emptori, nisi litigiosus, hoc est, litis actionis redhibitor studiosus in vendendò mancipiò, excipere & pronunciare vellet huiusmodi vitia. *hoc vulgus.* superstitionum, contemptum propter Stoicos. *in gente Meneni.* in natione stultorum. Gens autem Menenia, aut dicta est à Menenio consule mentis non satis integræ, qui voluit videri esse ab Agrippa Menenio: cuius meminit Halicarnassensis: Aut crediderim notari gentem Stoicam, quæ in cultu deorum & sacris cærimonias ita sedula erat & curiosa, ut ab Epicureis pro stulta & superstitiosa risui haberetur; *παρὸν* enim curiosus est, *μενοιν*, cura & sollicitudo, *ἀνὰ τὸ ἄρρωστον*. Non celabo lectorem me in Toni. Sil. & Liu. codicibus inuenisse Meneci, quam lectionem facio non minimi, propter Menecum Thebanum, qui propter salutem patriæ in perpetuum stabiendam, sese dedit ex oraculo præcipitem, ut scribit Apollodorus lib. 3. & Papinius 10. Thebaidos. Itaque sub gente Meneci vult Horatius Chrysippum ponere, seu adnumerare inanis eos qui statim iudicant & sacris & oraculis dandam esse fidē: quasi mortalia omnia dependē ab arbitrio deorum. Equidem hanc lectionem euulgasse, sed volui prius lectorem consulere. *Supplet ingen-* tein alterum superstitionis argumentum, quod superiori à sexu & affectu materno erga liberos, aliquid quidem tolerabilius est, at inconsideratius tamen & insanius: Libertinus ob senium delirus precatur deos immortalitatem, aut (ut habet codex Tonf.) vitæ pœnitundine ductus ob incommoda seruitutis optat mori: Materiam quàm sollicita de valetudine pueri supplicat & vouet, vti que ream se facit, quæ postea, vel casu, vel opera medici, puero pristina sanitate reddito, quasi damnata voti, pueri statuit in ripa Tiberis nudum religiosula, febrem reducit stultula, & eū necat pœnitus insana. *Supplet in.* inuocatio Iouis, bonorū omniū, malorumq. (ut credebant Ethnici) auctoris. Quod & Archilochus ait, *τῆς θεῆς τίδεις πάντα*, hoc est, diis adscribe omnia. Et Hesiodus in exordio operum & dier. quantumvis id infitietur Epicurus, teste Lactantio. *mensis iam q. c.* ad vturnitate morbi diffinitas, & desperatio melioris valetudinis. *frigida si puer.* quartana frigida, quod ferè ab ingenti horrore incipiat affligere corpus, teste C. Celso, qui toleratu molestior multo est, quàm subsequens eum calor. *si puerum.* votum matris per hypothefin. *quo tuu dicio ieiunia.* hoc est, quo tuo nomine consules aut prætores sacra imperant. poterit etiam pertinere ad decimum Kal. Ianuarias Ioui feriatum. *nudus in Tiberi* s. à me statueretur, ut ablurus viuo flumine ad tua sacra sacra accederet, gratias

ant conferendi. quod vitium Damasippus in Horatio damnat, quæ iccirco ait imitari longos, quod eum sit statura corporis pusilla, incedendo sese effecerat, ut longus videatur. Non me later Erasimum interpretari hoc Horatii, moduli bipedalis, deiis qui potenteis sumtu conatur æquare: verum in eo quoque non dubio eum sententiam expendisse ad verbum, *edificas*, pro eo quod est, sumtuosus ædeis extruis, ad imitationem Mæcenatis, qui in Esquilis tunc temporis ædificare credebatur, (ut habet Pseudacro) quod etsi non infititur hunc locum sicciponi posse, tamen ex spiritu & incessu Turbonis, ex Apologo rancæ instantis, ex poematis, quæ conferi oleo, facile licet conicere hæc ad animi fastum potius spectare; quod & subinducant hæc verba post paullo supposita, nimirum, non dico horrendam rabiem: deinde, cultum maiorem censu: postremo, mille puellarum. Quod autem, ædificare non inepte possit interpretari proprie, pro eo quod est, sumtui non parcere in ædificando ad imitationem longorum, id est, potentium & nobilium virorum, doceri potest ex eo Iuvenal. Satyr. 8. Quid prodest Pontice longo sanguine censeris? ita ut longi sint qui longam maiorum suorum seriem ostentant: quemadmodum de Mæcenate scribit Horatius Ecloga 6. lib. 1. *Turbonis in arm.* ait Commentator Turbonem gladiatorem fuisse. ego certe crediderim eum fuisse homuncionem mentis non satis sanæ, qui vulgò, eò magis erat ridiculus, quod sumtis armis, in modum gladiatoris sese gauderet ostentare publicè, suamque ridiculè prædicare fortitudinem, non minus quam Therites ille Homericus. *an quodcumque f. M.* hoc est, an in dicto, facto, cultu, &c. te æquum est parum esse Mæcenati? *tanto dissimilem.* vetustissimus cod. Blandin. & Tonf. habent *sansum*; sed ut seruemus, tanto, sic est ordinandum: an æquum est te dissimilem tanto, & minore, certare tanto, id est, cum tanto viro? *μῆτις ἢ μάχης τοῦτο.* *absentis rana.* argumentum ab Apologo rancæ se boui exæquare nitentis. *pullus.* cuiusvis animalis fetus. *vituli.* bouis iunioris. *quantum.* ut supra, quoniam malo m. c. num *tantum sufflans se magna fuisset.* sic habet Blandin. vetustiss. cum Tonf. quos secutus sum. ceteri habent, tandem sufflans: nulli autem, inflans; Diu. & Mart. habent, sic magna f. sed arbitror lectorem mecum probaturum lectionem Blandin. & Tonf. codicum, ut sit sensus, num tantum, id est, tam magna fuisset, &c. sic etiam accipiuntur tantum & quantum in 8. Satyr. lib. 1. cum mihi non tantum furesque feræque f. &c. sic & in sequenti versu, *num tantum*: cum scribendum sit, *num tantum*, pro tam magna fuisset; quamquam hic tanto, tolera-

ri potest, propter comparatiuum, maior. *hæc à te non multum ab im.* redditio comparationis, quæ iucundè fingit se à Damasippo infimulari fastuosa dementia. *oleum adde camino.* hoc est, maioris infanz materiam, inquit Erasim. Vide adagium, oleum camino addere. Pseudoporph. corrumpit hoc loco vulgatum adagium, inquiens, oleum in incendium; cum dicendum sit, oleo restinguis incendium; *ἵλαρι πῦρ σβεννύς.* *quæ si quis.* in vulgata hac lectione consentiunt, vnus cod. Bland. Diu. & Tonf. sed tres alij Blandin. & Sil. habent, quæ si quis sanus facit, & sanus facies tu? sed Mart. quæ si quis sanus fecit, sanus facias tu. *non dico hor.* præteritio cholerae. *iam desine.* inquit Horatius ἀγανάκτησι simulara. *cultum m. c.* præteritio cultus sumtuosi, per ἀναφάγει τοῦ non dico, *δὲ κίβη. teneras Dam.* tecum habita, inquit Pers. *mille puellar.* præteritio conclamatæ libidinis. *ô maior sand.* exclamat Horat. cum indignatione, in *πῶλον ἐγγυμένον* Stoicam: quas merces iam iam ait venditare Damasippum.

E C L O G A IIII.

C A T I V S.

V N D E, & quò Catius? non est militis tempus, aucti

Ponere signa noui præcepti: qualia vincunt Pythagoran, Anytiq, reum, doctumq, Platona. Peccatum faseor, cum te sic tempore lauo Interpellarim: sed des veniam bonus oro.

Quòd si intercideris tibi nunc aliquid, repeteremox:

Siue est natura hoc, siue artis, mirus utroque.

Quin id erat cura, quo pacto cuncta tenerem:

Vipote res tenuem, tenui sermone peractas.

Ede homini nomē: simul et Romanus, an hospes. 10

Ipsa memor præcepta canam: celabitur auctor.

Longa quibus facies omni eris, illa memento,

Ut succi melioris, & ut magis alba rotundus.

Ponere, namque marem cohibens callosa visellus. 15

Cole suburbano qui siccis creuit in agris,

Dulcior. irriguo nihil est elutius orto.

Si vespertinus subit te oppresserit hospes:

Negallina malum responset dura palato,

Doctus eris vinam misto mersare Falerno.

Hoc teneram faciet, prætenfibus optima fungis 20

Natura est: alius malè creditur ille salubrem

M M

Æsta-

- Aestates peraget, qui nigris prandia moris
 Finiet, ante grauem qua legerit arbore solim.
 Ausidius forti miscebat mella Falerno:
- 25 Mendosè: quoniam vacuis committere venio:
 Nil, nisi lene, decet. leni praeordia mulso
 Proleui melius, si dura morabitur alvus:
 Mitulus, & viles pollent obstantia concha,
 Et lapathi breuis herba, sed albo non sine Coo.
- 30 Lubrica nascentes implent conchyliis luna.
 Sed non omne mare est generosa fertile testæ.
 Murice Baiano melior, Lucrina Peloris.
 Ostrea Circaei, Miseno oriuntur echini.
 Pectinibus patulis iactat se molle Tarentum.
- 35 Nec sibi cenarum quibus temerè arroget artem,
 Non prius exacta tenuitate saporum.
 Nec satis est cara piscis auertere mensa,
 Ignarum quibus est ins. aptius, & quibus assu
 Languidus in cubitum iam se conuiuia reponet.
- 40 Umber, & signa nutritus glande, rotundus
 Curuat aper lanceis carnem vitantis inerrem.
 Nam Laurès malus est, pluu, et aridum pingui.
 Vineae summittit capreas non semper edulei.
 Fecunda leporis sapiens sectabitur armos.
- 45 Piscibus, atque auibus qua natura, & foret etas,
 Ante meum nullipatuit quesita palatum.
 Sunt, quorum ingenium noua tantum crustu-
 la promiss.
- Nequaquam sat in te vna consumere caram:
 Vt si quis solum hoc, mala ne sint vina, labores,
- 50 Quali perfundat piscis securus oliuo.
 Massica si calo supponas vina sereno:
 Nocturna, si quid crasse est, tenuabisur aura:
 Et decedes odor nervis inimicus: at illa
 Integrum perdunt lino vitata saporem.
- 55 Surrentina vaser qui misce feco Falerna
 Vina, columbino limum bene colligit oco:
 Quatinus ima petit, voluens aliena vitellus.
 Tostis marcentem squillus recreabis, & Asra
 Potorem cochlea: nam lactuca innatas acri
- 60 Post vitu stomacho: perna magis, ac magis billis
 Flagitat in morsus refici: quin omnia malis
 Quacumque immundis feruent alata popini.
- 65 Est opera pretium duplici pernoscere iuris
 Naturam. simplex è dilectis constat oliuo;

Quod pingui miscere mero, muriaq, decebit: 65
 Non alia, quam, qua Byzantia putuit orca.
 Hoc vbi confusum sectis inferbuit herbis,
 Coryciq, croco sparsum stetit: insuper addes
 Pressa Venafrae quod bacca remisit oliua.
 Piceis cedunt pomis Tiburtia succo. 70
 Nam facie praestans. Venuicula conuenit olis.
 Rectius Albanam fumo duraueris vnam.
 Hanc ego cum malis, ego secem primum, & alee,
 Primum & inuenior piper album cum sale nigro
 Intretum, puris circumposuissit acillis. 75
 Immane est vitium, dare millia terna macello:
 Angustiq, vagos pisces vrgere catino.
 Magna mouet stomacho fastidia, seu puer vultu
 Tractauit calicem manibus, dum furti ligaturus:
 Siue grauis veteri creta limus adhæsit. 80
 Vitis in scopis, in mappis, in scobe quantus
 Consistit sumtus? neglectus, flagitium ingens.
 Ten' lapides varios lutulenta radere palma:
 Et Tyrias dare circum illota toralia vestei,
 Oblitum, quanto curam, sum: umq, vinorem 85
 Hac habeant, tanto reprimi iustius illis,
 Quae, nisi diuitibus, neque at corringere mensis?
 Docte Cati per amicitiam, diuósque rogatus,
 Ducere me auditum, perges quocumque, in meo.
 Nam quauis referas memori mihi pectore cuncta: 90
 Non tamen interpret tantundem iuueris. adde
 Vultum, habitumq, homini: què tu vidisse beatus
 Non magni pendis, quia consigu: at mihi cura
 Non mediocris inest, fonte ut adire remotos,
 Atque haurire queam vita precepta beata. 95

COMMENTATOR.

VND E, & quò Cati? Sub persona Catij ris-
 surus est Poeta Epicureos, vt in proxima Stoicos.
 fuit autè M. Cati Epicureus, qui quatuor libros
 scripsit de rerum natura, & de summo bono: quod
 cum Epicurei in volupate ponerent, hoc est in
 gale & corporis libidine, contra Stoicos, qui sum-
 mum bonum dicebant esse voluptatem rerum ho-
 nestarum, rogat Cati Horat. vt sibi dicat cenæ
 parandæ & ordinandæ magistrum, eiusque præ-
 cepta vnde, & quò Cati? Horatius interrogat
 Cati. vnde. is, & quò is: non est mihi tem. re-
 spondet Cati. tempus. respondendi. auenti. cu-
 pienti. ponere signa. licere, annotare, consignare
 litteris.

litteris noua præcepta. *nonis*. miris, recentibus, magnis. *Pythagoram*. Pythagoras Samius tyrannos suæ patriæ fugiens, apud Crotonem physicam Philosophiam docuit, suadens inter cetera propter *μετῃ φύσιν*, ab animalibus abstinendum, veteritque per ea iurandum in hunc modum, *μη τὸν πότν, μη τὸν χυτῆ*: quod diceret Deum omnibus animalibus permixtum. Et cum multos iuuenes haberet auditores sibi que fauenteis, ne ab his ciuitas occuparetur, à principibus occisus est. *Anytiq. venis*. Socratem. Nam Anytus & Melitus accusauerunt Socratem per inuidiam, quod iuuenes corruperet, quod novos deos colere doceret, quod maiorum religionem non seruaret: quare cõdemnatus est, & in carcere hausto veneno mortuus. *peccatum facere*. ait Horatius. *tempore lano*. sinistro, inopportuno. *interpellarum*. allocutus sum. *bonus*. propitius. *intercideris*. exciderit interpellatione mea, & in obliuionem venerit. *repetes mox*. facile recet. *laberis & reuocabis in memoriam*. *sine est natura*. optima es memoria & naturali & artificiali. *ciporia. quin*. aduerbium affirmandi. *id erat cura*. hoc ego agebam & meditabar apud me ea quæ audiueram à magistro meo. *senilis*. subtileis, quæ difficulter memoria tenentur. *peractas*. explicatas. *edo hominis*. nomina magistrum tuum, inquit Horatius. *simul*. e. d. *ipse memor p. e.* inquit Catus, memorabo præcepta magistri mei, sed nomen tacebo: Sciebat enim Epicurum multis esse odio, tamquam voluptatis auctorem. *longa quibus f. o. er*. bene ab ouis incepit, id est, ab initio cœnæ: vt alibi, ab ouis vsque ad mala citaret, iò Bacche. *ut succi melior*. quia longiora oua & meliora sunt, & candidiora quàm rotunda. *ponere*. apponere. *marem*. magnum. *namque*. hoc est, ideo longa sunt melioris succi, quoniam continent marem vitellum, hoc est, gallum. *cohibent*. constringunt, in se habent. *callosa*. dura, fortis. *vitellum*. vitellus est oui pars media. *cole suburbano*. id est, caule: vt clode, pro claudie; forices, pro saurices; coda, pro cauda. *Caulis*, inquit, dulcor est, qui nascitur in aridioribus locis: Suburbana autè loca riuus abundat. *elutius*. insipidius, dissolutius, liquidius, aquatius, minus lapidum & farui saporis; ab eluo eluis. *si vespertinus*. aliud præceptum. Si vesperi hospes subito te oppresserit, id est, inexpectatus venerit. *responset*. desipiat, resistat, & aduersetur palato. *doctus eris*. nosse debes. *malum*. malè. *misso*. cum aqua. *hoc tenebam*. hæc res. *præsentibus*. in pratis crescentibus: dulciores enim sunt & innocui. *aliis*. quia noxi, periculosi, & sæpe mortiferi. *non bene creditur*. metaphoricòs: vt, non bene ripæ creditur. *ante gramem qual*. ante æstum solis vehementem, manè. *Ausidius fort. m. m. F.* Ausidius condi-

rum de Falerno vino faciebat, sed stultè, quia austeru est, & non debebat nisi mollis vini conditum ieiunus gustare. *mendose*. imperitiè, malè, non rectè, stultè. *vacuus*. ieiunus. *nil nisi lene d.* quicquid ante cibum bibitur aut sumitur, debet esse lene, propter ventris constipationem. *mulso*. multum est commissio aquæ puræ & mellis incocti: quod & *μελινος* dicitur. *prolueris*. perfuderis, irrogaueris. vt Virg. pleno se proluit auro. *si dura morabitur al.* si venter suum officium non faciet. *mitulus & viles*. pisciculus ex genere concharum nigrarum: enumerat cibos parabileis. *viles*. non magni pretij. *obstantia*. ventri: quæ claudunt meatus ventris. *Lapathi breui h.* parua, non excrecens in altum. *non sine Co.* vinum Coum à Co insula. *lubrica*. lenia, quæ deducunt & soluunt ventrem. *conchyliis*. quæ implentur luna crescente. *generosa f. e.* conchylium generosum non vbique nascitur. *murice Baiino*. qui apud Baias nascitur. *Lucrina Peloris*. quæ in Lucrimo sinu nascitur, vbi meliores murices capiuntur, quàm in Baiano litore. *Lucrinus* autem sinus oppositus est Peloro Siciliæ promontorio. vnde fortassis dicta est Peloris muricis genus: est autem murex genus piscis, vt Lucilius, *Muræxq. marin⁹. ostrea*. in genere neutro. *Circæis*. Circæum mare à promontorio dicitur, vbi Circe filia Solis habitauit, non procul à Caieta. *Miseno*. mare Misenum à Miseno Aenææ nauclero, qui ibi perit submersus. *paucibus parulis*. pectines plani sunt pisces ex genere concharum. *parulis*. repanduiis, os aperientibus: ad naturam respexit: parulum enim dicitur, quod natura patet. vt Virg. patulæ recubans sub tegmine fagi. Patens verò, quod & aperitur & clauditur. *molle Tarentum*. molle, aut delicatum, aut quia mollior est ibi aër, aut à molli purpura, quæ ibi tingitur & in vsu est. Est autem Tarentum oppidum in Apulia, quod Tares filius Neptuni ibi struxisse dicitur. *nec sibi cœnarum*. nemo debet arroganter dicere se nosse apparare cœnas; est enim magni artificij componere & ordinare cœnæ ferularum elegans ironia. *exalta*. perfectè cognita, considerata, explorata. *tenui ratione*. quæ difficulter percipitur. *nec satis est*. piscatoria mensa, quæ pro Rostris ponebatur, vbi pisces pretiosi vendebantur, & nonnumquam pendebantur. *amovere mensa*. emere & auferre. sensus est, non sufficit caro pretij piscis emere, eosque à mensa vëditoris domum ferre, nisi prius didiceris, quod ius, quibus piscibus sit aprius ad prouocandum palatum conuiuæ languidi, id est, fastidiosi, & defatigati nimio luxu. *languidos*. satietus edendo & bibendo. *iam*. iam languidus. *repones se*. suauitate condimenti ad edendum reuocabitur. ita & alibi, Et cubito remanere prelo.

Vmber & iligna. à loco, de Vmbria scilicet. *iligna.* derivatum à bilice. Aper autem nutritus iligna glande solidam carnem habet & dulcem. *curuat.* suo pondere. *inertem.* pinguem *Laurens.* à loco. à Laurenti Latij oppido. *malus est.* noxius. *vluis.* vlua est herba palustris. sic Maro: Pactus siliquis & arundine longa. *vinea summittit capreas.* siluestreis. Capreæ quæ in vinetis aluntur, non semper sunt edules, id est, aptæ ut edantur. Est autem *amphibia*: aut enim non semper submittit, aut non semper edules. *secundi lepore.* quia dicuntur lepores semper esse prægnantes. *sapiens.* sapiens hic à sapore, non à sapientia dictus est. *armos.* sumen, pro lumbis. *etas.* modus. *patuit.* nota fuit: hoc est, nemo ante me de sapore quicquam nouit. *sunt quorum ingen.* sunt qui in inueniendis crustulisantrum sunt ingeniosi, sed ideòne satis idonei sunt apparatus & constructores conuiuiorum quia hoc norunt? Irridet eum quod de opere pistorio in suo libro scribit de se ipso, hæc primus inuenit & cognouit. Carius Miltiades. *nona rans.* *crus.* tenues placentulas, opus dulciarium. *promittit.* adinuenit & approbat. *nequaquam satis.* suppet. *labores curet.* *securus.* ignarus, vel negligens, non curans, sine cura. *Massica suppones.* quæ cras es poturis. *si quid crassi.* immaturi & odoris asperi; quia si asperum fuerit, eius odor neruis est inimicus *lino vitata.* per saccum lineum colata. *Surrentina uasfer* docet quomodo uina per commixtionem turbida reddantur pura & liquida. *Surrentina* autem debilia sunt; *Falerna* acris & robusta, itaque ex fec Falerni *Surrentina* sunt gratiora & mollia. *limum.* fecem. *quatinus.* quoniam. *ima petit.* quia vitellus, qui est aliquantuli ponderis, petens fundum, uoluit secum aliena, id est, deducit sordes & fecem. *toftus marcentem.* præceptum pro pororibus. *toftus.* frictus aut allis. *marcentem.* languidum, grauatum vino, & ideò cibos fastidietem. *squillæ.* squillæ pisces sunt, quas Græci *xyphi* duc nominant, aut *xyphius* recreabis, refocillabis ad potandum. *potorem* ebriosum. *nam lactuca in.* a. confutat illorum opinionem, quæ putabant lactucam stomacho esse utilem post vini largam potationem. *Quin* etiam apparet apud veteres ultimis mensis lactucam dari solitam. *innatat.* supernatat, non subfudet, & per hoc lædit stomachum, acremque reddit post uinum. largius sumtum *perna* magis. sensus est, siue lactuca utilis est stomacho post potationem, siue noxia, tamen perna ac hilla magis recreant. *hilla.* hilla est deminutium à pistiuo hira; & significat intestinum salsum, vel (ut alij dicunt) fartum falsitium. Alij dicunt hillum in neutro genere ab hilo, id est, paruo seu minimo. *duplicis per in.* id est, iusculi, siue iuscelli.

pingui mero. mulso. *miscere.* temperare oportebit: *muria.* aqua salis, pro liquamine, seu garo: est autem muria vocabulum Syriacum. *non alia.* muria. *Byzantia.* Constantinopolitana. *orca.* olla Græca. *Guza.* seu uasis genus ore angusto in formam *amphibiae.* hoc ubi confusum. dulce oleum mixtum cum mero & muria. *herbis.* oleribus. *Coryciog.* à loco. Est enim Corycius mons in Cilicia. *croc.* hic crocus, & hoc crocum legitur. *parsum.* fustum, confertum. *stetis.* cessauerit agitari, serueret *pressa Venasfrana.* addes oleum Venasfranum. à loco, ex Venastro Campaniæ allatum. oleum, olium, liquor est; olea, oliua, arbori: bacca, fructus arboris. *Picenis.* ab oppido. *Tiburta.* ab oppido Tibure. *succo.* lapore. *facie.* specie. purititudine præstat Picena. *Vennucula.* uua Venusina. à loco. *ollis.* in quib. seruantur eius boryones. *duraueris.* ceteraueris. *hanc ego.* uua Albanæ. *incretum.* permixtū. *circumposuisse ea.* in carinis in circuito mensæ posuisse. *casillis.* deminutium à casino. *puris.* mundis & terlis, aut nihil aliud habentibus. *macello.* emeretes magni pretij. *angustog.* breui. *vagos piscis.* *xyphi* naturale, piscibus enim naturale est latè vagari. *ligurris.* leuiter comedit. Terent. Itidem patria qui obligurrierat bona. *grauis limus.* multum cœnum, multæ sordes. *ueteri creterra.* antiquo vasi. *uilibus.* parui pretij. *scopis.* habendis. *mappis.* lauandis *scobe.* hic scobis, & hæc scobes, dicitur rasura ferrarum; Græcè *αἰσῆς*: Theotisca lingua. vrpora sed hic pro omni purgamento domus ponitur. Sunt qui velint hic esse ferrum, quo raduntur sordes à pauimento, à tabulis marmoreis, ab ipsis sedibus. *quantus.* quàm paruus. *neglectus.* sensus est, quāto in his magis exiguus est sumus, tantò facilius offensa culpandi si negligantur. *ten.* suppet. oportet. *lapides varios.* aut mensam marmoream diuersi coloris, aut (quod ferè omnes volunt) pauimentum vermiculatum. *palma.* pro scopis ex palma confectis. *radere.* vertere. *Tyrias.* ordo est, ad decet te dare Tyrias vestes, id est pretiosos tapetes aut mappas circum toralia iuncta, id est, sordida? namque olim in toris iacentes epulabantur. Toralia autem à toris, hoc est, herbis tortis dicta sunt, super quas olim discumbebant cœnaturi. *hac habent.* munda toralia & munda mensæ. *que nisi diuis.* sensus est, iustius reprehenderis, si non habueris domi omnia munda quæ minoris constant, quàm si defuerint tibi pretiosi pisces, & optima uina, quæ non solent habere nisi mensæ diuitum. *doctæ Catæ.* iocatur Poëta in eum Epicureum, qui hæc omnia conuiuiorum præcepta digesserat, ad quem se à Catio deduci flagitat. *ducere.* deducere. *audium.* ad audiendum. *interpres.* tu scilicet. *vultum habis ungu.* pro-

pronticiationem & gestum: *quia contigit*. quia concessum tibi fuerit eum videre & audire docentem. *at mihi cura*. quia desideramus scire quæ ignoramus, & iam nota non magni facimus æstimamusque. *fonteis remos*. ipsum præceptorem. *vita præcepta bea*. εὖνικὸς.

CRVQVIVS.

QUEMADMODUM in præcedente Satyra sub Damasippi persona πολυ-
στροφία est acriter insectatus, ita hic sub per-
sona Catij cuiusdam plenis buccis irridet Epicu-
reorum μικρολογίαν φυσικῶν ἐν ὁσίοις: nam
cum essent indocti necnon sordidi, non vereban-
tur se doctissimis quibusque, atque adeo primæ
notæ philosophis cum in cognitione rerum, tum
in artificio culinario antepondere, perinde ac si in
sumtu magnifico luxuque ipsi præ ceteris essent
dapsiles, cum tamen nihil præter tenuia, parabilia
acque omnibus panē obuia in his præceptis de-
scribat, parer, misceat, coquat & condiat, in quibus
quantum à vera ratione, vsuque communi dissen-
tiant, vel mediocriter in rerum naturis, obsonadiq.
arte versatos faciliè intelligat, Horatium eam se-
ctam ita facere ridiculam, vt etiam cum ratione
doceat insanire. De imperita illorum hominum
arrogantia hic agit præcipue: sordidis autem decla-
rat ex professo Satyra vltima sub persona Nasidie-
ni. Errant itaque tota via, qui credunt hæc præ-
cepta Catij culinaria ab Horatio seriò tradita, cum
nihil quàm illudat stultam planeque insulsam
Epicureorum sapientiam. unde, & quò Catius.
ἐρωτῶντες ὁσίοις ἡμῶν, quò salutationis genere non
rarò vitimur, quando in eum incidimus qui est oc-
cupator, quàm vt pluribus detineri possit. An au-
tem hic sit Catius illo Insuber, cuius est mentio apud
Cic. lib. 15. Epistola vna & altera, de quo ad
Cassium ita scribit, Catius Insuber Epicureus,
qui nuper mortuus est, &c. iudicent docti: mihi
certè non apparet, nam in scriptis annotationi-
bus inuenio eum dici Miltiadem: sed ea res mi-
noris est momenti, quàm vt in ea inquirenda ve-
lim quemquam bonas horas malè perdere. *non est
mihi tempus*. viua ἀγέλευστος hominis occupati.
auenti ponere signa. ἀνιολογία ab occupatione phi-
losophica. auenti cupienti, meditant; aliàs auere
etiam gaudere est, teste Festo *ponere signa no. pra.*
fingit Horatius ab Epicureo philosopho didicisse
Carium præcepta quædam noua de re culinaria,
& in iis disponendis. eorumque rationibus & cau-
sis cum propriis tum ad reuocandis de scribendis ita
præpeditum, vt se minimè patiatur interturbari:
quæ in re ludit hominis ambitionem planè stupi-

dam cum sordibus coniunctam, vt in argumento
dictum est. *ponere signa*. ponere signa nouis præ-
ceptis, est apponere siue adscribere causas, ratio-
nes & argumenta ad persuasionem: Non me clam
est, Cōmentatorem & alios viros doctissimos alie-
ter interpretari hæc verba, nimirum vt ponere si-
gna nouis præceptis, sit noua præcepta litteris mād-
dare: sunt enim nomina rerum signa (seu notæ, au-
dore Aristotele περὶ ὁμολογίας. verum quod ab iis
dissentiam, in causa est narratio & expositio præ-
ceptorum Catij, quæ ferè singula suas habent ad-
iectas rationes. *nouis præcep.* videtur hoc εὖνικὸς
dictum; nam vt ea quæ hic parari præcipit, non e-
rant prorsus incognita, ita nec noua hæc præcepta
iudicanda sunt, nisi fortassis eorum ratione quæ à
Pythagora, Socrate & Platone multo antè tem-
pore de cibi & potus honesto vsu tradita fuerant,
qualia vincant. qualia signa & argumenta com-
mentariaque vincere & superare possint ea quæ
in rerum natura inuenta, descripta & suis rationi-
bus comprobata sunt à Pythagora, Socrate, & Pla-
tone summis philosophis. Hic vide, sub persona
Catij, inani scientiæ persuasionem intumescēteis
Epicureos. In tribus cod. Bland. Tonsl. Diu. Mart.
habetur, vincunt, iuxta vulgatum lectionem. In
antiquissimo Bland. vincunt. in Siluij codice, vin-
cant. quod postremum mihi in primis placet: at
vulgatum tamen, vincunt, tam propter plurium
scriptorum codicum consensum, quàm arrogan-
tiam Catij, arbitror non habendum in postremis.
Anytiq. reum. Periphrasis Socratis ab accusatore
Anyto. vide Comment. doctumq. Platona. scribit
Tzetzes lib. 10. artem condiendi opsonia exer-
cuisse Platonem *peccatum fateor*. ἔχωμολογῶντος im-
portunitatis cum deprecatione. *siue est natura hoc*.
Ironica commendatio Catij, partim à natura, hoc
est, naturali rerum causarumque cognitione; par-
tim ab arte, hoc est artificio culinario, præceptio-
nibusque opsonandi. Commentator & alij hæc
pertinere volunt ad memoriæ vireis & artem; ve-
rū mihi magis aridet hæc expositio, ita vt rō hoc,
demonstret rō aliquid, quod vel ad causas natura-
leis, vel ad popinariā spectat. D. Arnoldus Wou-
lardus hoc modo adnotauit: Quæ interciderunt,
iterū ad memoriā reuocare, parū est nature, par-
tim artis; tu in vtroque plurimum vales. Hic no-
tandum est ex præceptionibus Grammaticis rō siue,
in orationis exordio positum præter aliarum
copularum naturam, treis minimum sensus pos-
tulare, vt, siue amat, siue odit mulier, inconstans
est: ita hoc quoque loco, siue hoc, quod in memo-
riam reuocabis, sit aliquid, quod ex causis natura-
libus pender, siue deliciarum noua præcepta spe-
ctat, tu in vtroque es admirandus. *quin*. certè.

M M 3

pro-

profecto, affirmandi aduerbium *φιλοῦται* Catio mirè subseruiens. *id erat cura.* *ἐπιμυλῶς μὲν ἡ, μί-
μηλ' αὖ τῷ:* ad Græcam phrasim, hoc ego me-
cum cogitabam, hoc mihi erat curæ, erat cordi, &c.
ὑπὸ τοῦ τενπεῖς. εἰρησία: hæc enim præcepta de
rebus parabilibus, habet Carius pro rebus tenui-
bus, hoc est, magni momenti & luxus; quas tenui
quoque sermone, *λατῶ λόγῳ λατῶ φρονίῳ*, sub-
tili ratione & magna curâ ait disputatas ab aliquo
doctore. Qua in re vel cæcus videat Horatium
impensio ridere nimias in rebus paruis argutias
Carij, quæ *λατῶλογία* dicta est. *longa quibus fa-
cies* o. hic aduertito initium *τῷ λατῶ λόγῳ*. Ar-
guitur namque Carius longa oua rotundis esse
præferenda, quasi melioris succi: quod sanè di-
ctum vitæ argutæ suaratione munatum est, ut vulgò
creditum sit ab Horatio seriò pronūciatum, adeò
ut videri quoque possit dedisse non minimam oc-
casionem viris doctissimis, Columellæ & Plinio,
aliisque non paucis idem astruendi: Columella
namq. lib. 8. cap. 5. scribit: Cum volet quis quàm
plurimos mareis excludi, longissima quæque &
acutissima oua subiiciet: & rursus, cum feminam,
quàm rotundissima. Habet & Plinius libro 10.
cap. 52. Quæ oblonga sunt oua, gravioris saporis
putat Horatius Flaccus; feminam edunt, quæ ro-
tundiora gignuntur; reliqua marem. At Aristote-
les libro sexto de historia animalium, planè diuer-
sum ab his scribens, ait, *ἐν δὲ τὰ μὲν κρεῖττα καὶ
ἀξιώτατα αἶν, θάλαττα δὲ γρηγυλά, καὶ ἀεφίρεται
ἔχοντα κατὰ τὸ ἐξὺ, ἀρρενα*, hoc est, oua quidem
longa & acuta, sunt feminina, seu femellas exclu-
dunt: at rotunda, & ia orbem pro acutie desinen-
tia, mascula. Hanc Aristot. sententiam multis ar-
gumētis asserit Auerrois, quam nec Beroaldus in
Plinium, reprobât: sed sunt etiam qui & Plinio,
& Columellæ non segniter astipulantur: verum
quicquid id est, nobis indubitatum est. Horatium
in hoc dicto Carij, quod omnia coniectaneum
est, & subsequenribus præceptis, nihil quàm Ca-
tio cum suis Epicureis os sublinere, non etiam id
scribere quod quæra sentit. Quod autem ad au-
thoritatem attinet, non videtur Aristoteli, quod
ad rem rusticam attinet, Columella (ut Plinium
omitam) aut contrâ, alter alteri cedere debeat:
nam certissima experientia, posteriorum ornitho-
trophorum, seu auariorum, docet neutrum rectè
dixisse, sed promiscuè, nunc hæc, nunc illa oua, ma-
rem & feminam edere, idque, ut arbitror, pro vir-
tute seminis. Itaque præceptum Carij (ut mihi
quidem videtur) exponi debet ex Columellæ Pli-
nisque sententia potius quàm Aristotelis, ita ut
callosa sint oblonga, cohæbentque vitellum ma-
rem seu masculum. *ut succi melioris.* id est, gra-

tioris saporis, ut ait Plin. *ut magis alba.* candidio-
ra. quis hic non asserat Horatium *καταρτίζει*, phy-
sica signa Carij? nam si oua longa sint gravioris
saporis, quis ea neget. liquidiora, dulcioraque, &
palarum iucundius afficere, & corpus humectare
utilius? Quod si ita sit, quis non affirmet ea femi-
nam potius cohæbere quàm marem, cum mascula
omnia calidiora, minusque humida, magis
astringant, minusque sapiant? Deinde ob eandem
causas hinc calidioris, illinc humidioris naturæ,
quis dicat oua mascula candidiora esse femineis?
an non doctiores Physici censent affectionem in-
ternam ferè deprehendi ex signis corporis exte-
rioribus? *ponere.* apponere mentem, ut 2. Satyr. vix
tamen eripiam posito pauone, &c. Iuuenal. Quæ
sibi totos ponit apros. *namque marem.* mas vici-
lus est masculus, seu vnde masculus nascitur: est
enim *τὸ mas*, hoc loco, vnum ex iis nominibus
quæ ambigua dicta inter appellatiua & adiectiua
mediam naturam habent, ut *τὸ rex*, in illo Virgil.
hinc populum latè regem belloq. superbum, &c.
cohærent. in se continent, *καλῶς.* vocabulum Ca-
tianum. Callosa, inquit Lambinus, veluti callo
obducta, id est, dura. equidem callosa interpretor
plena callosa, hoc est, albumine, eò quod oua longa
calore concreta, plenius habeant firmiusque albu-
men rotundis. Quod autem callum interpreter
albumen oui, facit Lucretius lib. 4. inquit: Pro-
pterea q. ferè res omnes aut corio sunt, aut etiam
conchis, aut callo, aut corice testæ, &c. Sic &
callum aprugnum interpretatur latidum apti apud
Plin. libro octauo, cap. 51. nec non fungi callum.
Ad eum etiam modum ait Plin. lib. 15. cap. 28.
Carne palmæ placent, succo vix & caryotæ, cal-
lo pyra & mala, corpore melimela, mora cartila-
gine, nuclei grano, &c. Sed quid si callum, oui te-
sticulam nominemus? non rarò enim experimur
aliam alia diuorem, *cole subrhano.* sic habent
4. codices, Bland, Buhl. Tonf. at Diu. & Mart. ha-
bent, caule, cum vulgari lectione. Hoc autem
venit à Græco *καυλός*; quod propriè stipitem no-
tat, seu scapum thyrsi sume, ut *καυλός τις κρέμβης*,
caulis brassicæ; at *καυλὸς τῆς κρέμβης* pro ipsa brassica
ponitur, quod ea inter herbas, apud antiquos
(auctore Catone) principatum obtineret. Sensus
autem est, colis, seu caulis, id est, brassica agrestis,
dulcior est hortensi. *irriguo nihil est o. h.* horto, per
metonymiam, pro caule hortensis multis aquis ir-
rigato. Hæc autem si ratio physica vera est, eos to-
to celo errare necesse est, qui de re hortensi magna
cura nec minori eruditione scripserunt: omnes e-
nim aiunt vno consensu caulem brassicæ gaude-
re solo humido & minus aprico: in primis Colu-
mella lib. 11. cap. 3. frigidis, inquit, & pluuiis re-
gionibus

gionibus positio eius est optima. Post hunc autem Palladius in Februario, titulo 24. Caules, ait, solum pingue & satis subactum diligunt, argillam & glaucam timeant, sabulone & arenis non delectantur, nisi perennis vnda succurrat. Idem tursum in Iunio tit. 4. Hoc inense, inquit, circa solstitium, brassicam feremus, cum inchoante transferemus Augusto vel irriguo, vel pluvia initiante madefacto, &c. Quare cum succus eius sit nitrosus salusque & abstergens, si in agrum siccum & valde apicum transferatur, omnino opus est eam degenerare & amariorem fieri. At fortasse volet aliquis halmyrin denorari, quam τῇ ἰδού, φησι Ἀδελφῶν 6. 3. ἀγρίου κικυῶνος, hoc est, ganeæ & voluptati natam, inter sua genera sibi primatum vindicare. Equidem hoc mihi minime persuaserim: nam halmyris siue marina, larconibus quidem nimio luxu fastidiosius, sua (salugine & acore crapulam quidem corrigere, sed palato iam penitus infarvato, reuera dulcis esse nequit, ut quæ natura gusto sit acris, salsa & amara; ut omitiam hic de agresti, non etiam marina aut siluestri præceptum dari à Cario. relinquatur itaque de brassica capitata, Lacuturri, brassica Aricina, simili que potius agere Catium, quæ delectatur irriguo loco, qualis est conuallis Aricina, vnde Lacuturris allata Romam est, ut scribit Plin. Quin etiam hiberna quam ætius brassica melior est, quod frigore & humore hiberno facultas eius temperetur, lotium cit, lumbricos tollit, & quæ ex vino fit, crapulam discit (ut scribit Aristoteles in problematis) ante omnem alium cibum præsumta, ebrietatem arcet, &c. Quæ de causa, ut finem faciamus, vel rustici olitores dixerint Horatium nihil aliud quam pro ludo habere Catium; norunt enim illi vsti & industria; brassicam præsertim capitatam, siue caulem album, si ex humido solo transponatur in agrum siccum, multum naturæ facultatis virtutisque perdere. Non immerito certe quis dixerit in hoc præcepto Catium invidiam facere velle Pythagoræ in eius brassicæ descriptione & laude, à quo dicta est Pythagorea, ut scribit M. Caro. *doctus eris viuum m. m. F.* vel irridet Horatius notum hoc Catij commentum, qui, ut vino suo parcat, gallinam præcipit immerendam misto Salerno, contra nobilioris *ψαμμοῦ*, qui volunt merum vinum ei rei in primis esse præsentaneum, carnemque efficeret molliculam: vel manifestat insignem eius imperitiam, qui in notio (ut ait) præcepto se non videt sentiatque vulgo. Verum enimvero non solum (ut vulgus opinatur) vinum, non aqua sola teneritatis alicuius causa est, sed suffocatio, spirituumque vitalium istius violenta conclusio, quæ vis calore sanguini

nis per corpus disperso, carnem quodammodo maceratam tenerescere facit. Alij autem coqui, ubi festinato opus est, non aquæ aut vini solliciti, per cerebrum acu immisso maciant auis: Alij perrostrum infusa aqua aceto mista, post paullo iugulant: Alij semiputato iugulo sinunt alitem cursu, volatu, saltu, alarum concussu motuque, dum mortuus concidat, delassari; & hæc asserunt indubitam rationem tenerioris carnis, delicatiorisque. Nec ab hac profectò multum distabat opinio ganeonum olim in lupo Tiberino, apud quos (auctore Horatio Ecloga 2. huius lib.) nullo loco lupus erat, præter eum qui inter pontes captus apponebatur: eum enim rapidiore vnda fursum deorsumque iactatum agitatūque molliorem præbabant: contra, duriorē linguæ diore aqua, secundoque flumine delatum reieciabant. Quin & ferina (ut aucupio piscationique venationem associemus) mollissima est tenerimaque, ea quæ citato, multoque & irrequieto cursu exercita, captaque, aut opere pistorio crustis iuregitur, aut ad luctulentum inassatur focum: nam *φωκίως*, per sudorem multum, eumque continuum, tenacioribus, superfluisque humoribus eiectis; sanguineque meliore, calidioreque per corpus diffuso, necesse est carnem velut excoctam mollescere. Ceterum gallinæ carnes (si primæ notæ philosophis fides danda est) nobilissimæ existunt, sunt enim boni succi, facillimæque concoctionis, nec non omnibus naturis, temperantisque peridoneæ: quo nomine certum est eas præcipui esseimenti, & elixas & inassatas, sed has quidem cœnæ, brumalibus præcipue diebus, accipiunt; illas vero præntia salubrius. *præntibus optima fungis n. e.* quis paullo nasutior non deprehendat, Horatium in hoc præcepto notare Catium vel quovis fungo inspidiorem; qui præntibus fungis primas tribuat; cum vel propriis digitis nemini non sit magis notum, præta & decuria quæque suo lentore crasso, & virgine putri fetidaque nihil extuberare præter subnigros, aspectu tristes, malè olidos, & ad leuissimum quemque contactum fragillimos: Quam ob rem demitari faris nequeo ex iis qui hac de re ex instituto scripserunt, hunc risum animaduertisse neminem præter vnum Ruellium, qui visus est hic non nihil subdubitare, inquiring lib. de stirpibus 3, cap. 114. Gallij fungos campiones nominant, quod in campis tepido imbre præntiatur: præferunt è motibus inter iuniperos, & in locis aprieis enatos; quâquam scribit Horatius, præntibus optima fungis natura, aliis malè creditur, &c. hæc ille: qui subodoratur quidem aliquid, sed minus accurate remattingit, verum hoc

ei commune est cum omnibus pænè viris doctis, apud quos auctoritas Horatii, propter omnigenâ & præcellentem eruditionem, tanta est, ut malint ea, quæ per occupationes minus aduertunt esse ludicra, seriò interpretari, quàm videri ab eo dissentire. Hinc Robertus Constantinus vir doctus in Lexico suo ait, quosdam hos Catij fungos putare Amanitas, ab Amano monte (ut arbitror) dictos, quorum meminit Galenus tribuens eis in vtilitate, alterum post boletos locum. Paulus Aegineta lib. 1. *οἱ δὲ ἀμανίται, δὲ τὸ τίς ἐστι τὰς αἰτίας*. Atqui necicio an apud Amanitarum fungorum scriptores legi potius debeat, *ἀμανίται*, id est, arenosi & litorales, ab exundante nonnumquam maris alluvione: quandoquidem campestribus & montosis faciliè quivis locum primum concesserit. Porro (ut ad institutum redeamus) pro comperto est apud omneis, fungos ex humido enasci frigidòque; sed eduleis & innoxios, (modò aliqui sint tales) ex tenui magis & æria, quàm terrestri pituitosâq. materia, quæque mistam habet qualitatem putredinosam, auctore Galeno lib. 7. de Facult. simpl. medic. cuiuscemodi sunt pratenses, noxii, pessimi, & frigidi nutrimenti, ut non minus verè quàm doctè in Dioscoridem annotavit Amatus Lusitanus medicus non indoctus: quod eos quoque minimè fugit qui fungorum, boletorum & tuberum desiderio capiuntur: non raro namque insident quercuû & castanearum radicibus, earumque succis caudicibus, sectantur campestria, rimantur apricos fossarum aggeres, terramque leuem, & minimè tenacem, sed modicè temperatam; ex ea enim viles exudant salubresque & odorati fungi: quod etiamnum in horto nostro certa experientia didicimus annis iam proximè præteritis. cum enim cum ad humoris redundantis copiam compescendam, tum ad excoquendum inutile soli vitium per frigus hibernum, sub hiemem pro more denuddassemus leui sarculo malorum pirorumq. radices; sub veris subsequens initium, leui prius iniecta palea eas rursus terra integi iussimus, vnde iam vere præcipiti, atque autumno proximo, post imbreis calidiores enati sunt fungi, ad palmi altitudinem pediculis, calloque turbinato, adeò candido, & odore grato, ut omnibus spectatoribus essent admirationi. Sed de his plus satis. qui plura nosse concupiscit, is legat Plinium lib. 21. cap. 3. & lib. 22. cap. 14. Theophrast. Dioscor. Athenæ. Ruell. &c. ille salubres æstates perca. etiam si quis adhuc credidisset me pro commentariis mera somnia commemorare, hoc vnicum præceptum Catij, eum vel inuitum nobis assentiri compellat, faterique planissimè Horarium ei rei dare operam, ut eruditus omnibus huius Epicurei coqui innotescat Ital-

titia crassissima, quæ, quasi ex diametro, dissidet à præceptionibus consualibus doctissimorum scriptorum. Nemo enim sapiens vnquam velit aut suaserit alicui, nisi ei malè velit, ut post cibum mora deglutiatur: sic enim summa celerrimè cum cibis aliis in ventriculo corrumuntur, perinde ac pepones (auctore Galeno) nouo quodam & inexplicabili modo: ac contrà initio mensæ, ventriculo ab excrementis vacuo, non omnino sunt inutilia: multum quidem humectant, sed refrigerant modicè; quin inò protinus intumescunt, si nò superueniat alius cibus, auctore Plinio lib. 23. cap. 7. Quare Galenus libro De cibis boni & mali succi, in primis cauendum præcipit, ne fructus hic omnino maturus edatur; nam is summè maturus facillimè vitiat, & in venenum transiit. Non sum nescius, Laminum & Turnebum longè aliâ præcepti huius Catiani dare interpretationem: verum quòd hoc quasi *αὐτὸς ἀπορίων*, ab eis factum sit, dandum est grauioribus studiis. Nec alia sanè de causa veniadiagnus est Ioannes Bruyerinus Campegius, qui de re cibaria lib. 1. cap. 1. Quæcumque ferè hic ridiculè scripta sunt, ea temerè iudicet indoctè cecinisse Horarium. ante grauior. mora insolata minus humectant, & citius in ventriculo corrumuntur. *Ausidius forti miscebat m. F.* satis apertè demonstrat Horatius in hoc & subsequenti præcepto, cum potus, tum cibi vilioris vsu, Catium nihil minus quàm palato *ἰσχυρὸς*, sed eum esse potius de numero eorum quos *μικροψύχους* cognominare solemus, hoc est, parui & illiberalis animi, humilisque & præparci: quibus *ὀσμύλη*, id est, aqua mulsa ob nimiam parvitatem familiaris est. verum non ob id tantum factus est Horat. in Catium, quantum quòd Ausidij probatissima *ὀσμύλη* conficiendi ratione damnata, suam aquam dulcem, longè præferendam censere: nam etiam si neutrum sit inuile corpori rescicendo, ventriculo molliendo; tamen si Plinio, Dioscoridi, & aliis, qui à maioribus acceptam vtriusque compositionem, posteritati tradiderunt, fidem damus, *ὀσμύλη*, seu mulsum Plinio, vtilius multò deprehendemus: ait enim Plin. lib. 22. cap. 24. Mulsum ex vetere & austro vino vtilissimum est, facillimèque cum melle concorporatur, non implet stomachum, appetendi reuocat auditare cibi, aluum mollit, corpora auget, &c. Vide Ruellium ex Plinio lib. 3. cap. 21. Idem etiam de *ὀσμύλη* lib. 1. cap. 14. 3. sic scribit ex Dioscoride ferè ad verbum: Mulsum quod *ὀσμύλη* vocant, ex annoso austroque vino & melle quàm optimo vtilissimū fit; minus hoc inflat, & velociter sidit: inueteratum, corpus auget: media ætate, aluum urinæque ciet: supersumo tibi, noxia contrahitur: antecedens, implet

implet quidem, sed auiditate cibi commouet, &c. *ſe dura morabitur aluus*: quàm commodè Catius & opportunè ſuo mulſo ſabneſcit cibum vulgò parabilem, & ad paſſimonia ſcitè con- diendam minimè matum, nec minus inidoneum ad aluum molliendam quàm ſuum mulſum vel ſe auctore ipſo! Cui ſanè (vt ceteros taceam huius artis peritiſſimos) non aduerſatur C. Celfus lib. 2. cap. 29. Aluum mouet, inquit, cochleæ, garum, ſaſtamenta, oſtrea, pelorides, echini, muſculi, & o- manes ferè còchulæ, maximè ius earum, &c. quam- quam in hoc à Catio diſſentire videri poteſt, quòd iuſculo aſcribat, id quod Catius fortasſe carni pi- ſcium: habent enim omnia teſtacea naturam gem- inam, alteram quidem falſè ſuccoſam, quem *ὀμὴν* Græci nominant; qui aquæ, in qua coquun- tur, mixtus, aluo molliendæ eſt apportiſſimus: al- teram verò carneam, craſſiusque concoctam, quæ ventrem nihil aut parum lenit, niſi iuris natui, cuiusque copioſioris falſique gratia. Verùm enim- uerò vt cum homine parco liberalius agamus, quàm pro merito, eumque doceamus nihil præci- pere diſſentaneum ab iis qui in eodem argumen- to verſantur: interpretabimur hic ad aluum mol- liendam Catium nolle quenquam mitulos vora- re, aut conchas, ſed eas cum laparho vinoque Coo albo prius incoctas, vnà cum decocto ſumi velle. Quod autem id vtile ſit ad aluum durum demul- cendam, obſtantiaque pellenda, ſcribit Athenæus lib. 3. *δαπνοσφ.* inquit, *ὀστρεα συνιψόμεθα με- λάγχη ἢ λαπαθῶν, ἢ ἰχθύων, ἢ κριδῶν, ἢ ὀφειῶν, καὶ ἐν ὕδατι*, id eſt, oſtrea cum malua, aut lapatho, aut piſciſus, aut per ſe incocta nutriunt, & ventres leniter ducunt: hinc & *ἀρνυμενὴς* lapathus di- citur, nimirum, quòd cibus condiendis ſit aptus. Variant autem hic codices. quatuor Blandin. Sil. Diu. habent, mitulus & vil. Marr. mitulus & v. Tonſ. mitulus & viles pellant ob. c. vt vt eſt, docti ferè ſine magno delecta ſcribunt, alij, mitulus, alij mytilus. De mitulis autem Plinius lib. 9. cap. 25. memoriz prodidit, eos inter conchas margaritiſe- ras collocans, in Boſpore Thracio ruſos ac pa- rios vniones proferre: at nobis hodie licet obſer- uare non tantum mari quantum oſtis flumiorum marinis gaudere mitulos non margaritiſeros, teſta leui, nonnumquam hiriſuta & nigricante, quos nunc muſculos Latiniores, Flandri muſſeten, Itali *muſcioli*, Græci *μύχης* nominant; quos Plinius lib. 22. cap. 10. in mitulos aſſerit degenerare, Telli- nis paullo maiores: Quod còtra Paullum ſonium facit, qui in libello ſuo De piſciſus maluit cum A- thenæo labi, quàm conſiſtere, verumque fateri cum Hippocrate lib. 2. de Dieta, cum Dioſc. lib. 2. de Medica materia; Galeno libro vadeſimo de

ſimplic. medic. facult. & cum Paulo Aegineta. Scribit enim Athen. lib. 3. *ἀντὶ τοῦ κόγχης ἀντίδωκεν καὶ ὀφρ.* *ἔστι δ' ἄδρον κρίς, τὴν πικρίαν λεγόμενὴν ἴσως δολοί, ἢ φάρμακοι μύτλον ἐπομάζουσι*, hoc eſt, pro concha nos antellen appellamus, eſt enim caro inſuauiſſima, tellinam dictam fortasſe ſignificat, quam Romani mytlon (corruptè pro mytulum) nominant. *conchas*. concha *κόγχη* Græcè: nomen generis eſt omnium teſtaceorum: ſed hic non ine- ptè crediderim denotare tellinas Romanas notiſ- ſimas: Romæ nāq. pluſimæ circumferuntur vena- les, qua gratia viliores habentur inter alia genera piſciū. *Ἡ lapathi breuis herba*. lapathum, aut lapa- thus, *λάπαθος, ἢ λάπαθος, λατὶ ἢ λαπέζω* vel *λάπτω*, quod eſt, euacuo; herba quæ ventrem euacuat, ru- mex Latinè. Ceterū quòd dicit breuis herba, ſub- indicat *ὀξύλαπθος*, ab acutis folijs, putà, acetoſam noſtam, qua in acetariis non rarò vitimur, qui eſt rumex minor ſeu breuis, ideò fortasſe, quòd non diu vigeat, vt adnotauit D. Woulardus. Sed hic monendus eſt lector, ne culper laparhum qui pa- lato minus iucundus, inter piſcium delicias ſcili- cet, extra ordinem turpiter hic obberet, quaſi edu- lis: non enim præcipit Catius vt ſit edendo, ſed vt vnà cum conchis coquendo parandoque iuri ſub- ſerniat. *ſed albo non ſine Coo*. *ὁ μὲν λαπαθὸς τῷ αἵνῳ, λαπτόμενος τῇ φύσει, ἐρηπὶος, θερμὸς, &c.* ait Athe- næus, hoc eſt, vinum album natura eſt tenuiſſimū, vinam prouocat, calidum, &c. Qua cauſa quoq. Hippocrati dicitur *ἐλγυζόμενον*, quòd aquæ mini- mam ſuſtineat commiſtionem. Quòd autè Coum velit inſundi, hoc facit, propterea quòd falſus ſit aliis, ſiue id vltimaximum fuerit, ſiue factitium: cuius còſeſtionem legito apud M. Catonem cap. 112. Qui item vinū Coum addi iubet in ſuo de- cocto, inquit: Decocto ex perna, braſſica, beta, felicula, mercuriali, mitulis, capitone, ſcorpione, cochleis, & lète, adde vini Coi cyathum vnum, bi- be, interquieſce; deinde iterū eodem modo, dein- de tertium, purgabit te bene, &c. *lubrica naſcentis*. *ἡ ὀνοχραφία* ab accreſcēte luna, quo tempore con- chylia implentur, eſt aptiſſima gratiſſimaque pa- lato. *ἔσθ' ἐν τῷ λαπαθὶ τῷ καλῷ ἄγαν*, id eſt, ad id quòd viſcoſum eſt & glutinoſum, per aluum agē- dum. Sunt enim tunc temporis craſſiores ſucci, ſal- ſiorique: qualia ſunt omnia. *ἐς ὀφρὸς δὲ μύχης*, id eſt, quibus teſta eſt pro tegmine: nam oſtrea, quaſi oſtea, id eſt, oſſea denominari volunt aliqui. Hæc omnia ad incrementum lunæ auget ſunt, & ad de- crementum minuantur, auctoribus Ariſt. Lucil. Plinio, & ea còchylia maximè, (Plinio teſte lib. 2. cap. 99.) quibus nō eſt ſanguis. *ſed non omne mare*. occupatio à diuiſione, ſumta à natura loci marini, quæ certè ad nihil aliud ſubiecta videtur, quàm, vt

vel suam rerum cognitionem deprædicor, vel suæ parçitati patrocineretur, ne pro mitulis & côchis apponant murices, ostrea, peiorides, &c. ad alium leniendam. *murice Baiano*. in littore Baiano extra Lucrinum sinum. *Lucrina Peloris*. Peloris capta in Lucrino sinu, qui à lucro dictus (vt arbitror). propter vberatam piscium qui ibi alebantur, meliores & suauiores reddebantur, magna olim vectigalia præstabat Romanis, contiguus Baiis: de quo sic Strabon. lib. 5. Lucrinus verò sinus vsq. Baias latitudinem pandit, qui ex exteriori pelago, per aggerem longitudinis stadiorū 8. latitudinis autem vnius orbitæ arcetur: illum autem ab Hercule traducendarum Geryone boum causa exaggeratum fuisse perhibent, qui, cum pedibus perambulari propter fluctus ingruentis per hiemes nō posset, Agrippa exornatum melius construxit; leuioribus enim lembis præstat ingressum, stantibus in anchora prorius incommodus, captandis verò ostreis vberissimus: de quo Martial. Non omnis laudem pretiumq. Aurata meretur, sed cui solus erit concha Lucrina cibus. *Peloris*. de Peloridib. ait Diphilus apud Athenæum lib. 3. *χημὴν δὲ τὴν παχύναι μικράν, καὶ λεπλὴν δὲ χημὴν τὴν σάρκα, ἄρτια δὲ γυνίαν, ἢ δὲ περικρατὶς καὶ δὲ ἐνέκρηται, αὐτὴ δὲ παχύναι. βασιλικὴ δὲ σῆς πρὸς πάλαιον πολέμαϊν λεγόμενα τῶν φημι. δύσπερα, δὲ γυνίαι, δὲ περικρατὶς, καὶ μάστις αὐτῶν*, id est, ex chamis autem magnis, quæ minores sunt, carnemq. habent tenuem, ostrea dicuntur, stomacho vtilia, ventremq. subducentia: sed maiores, quæ à quibusdam regæ dicuntur, & pelorix, nutriunt, non excernuntur facillè, sunt boni succi, stomachoq. conferunt, & maximè quæ sunt maiores: *ὡν ὁ μᾶλλον πλεονεξοῦν τὸ πάλαιον*, ait Athenæus, hoc est, nominantur à voce pelorion quæ magnum significat. *ostrea Circæis*. hoc est, ostrea Lucrina, meliora sunt ostreis Circæis, aut, ostrea oliuntur Circæis, vt adnotauit Woulandus. Circæa autem ostrea nigra sunt & carne & testa. *Miseno* *gripiunt*, in eodem autem masi Tyrreni tractu sunt, Vulturum, Liternum, Cumæ Chalcidensium, Misenum, portus Baiarum, Bauli, lacus Lucrinus, & Auernus, Circæum, &c. quem admodum videre est in tabulis Ptolemæi, & apud Plin. lib. 3. cap. 9. & Strabonem lib. 5. *echini*. echinus marinus (est enim alius terrestris, quem Erinaceū potius nominaueris) piscis est rotundus, spinis horridus, & aculeis armatus, hirtusq. vnde & nomen accepit; *ἐχίνον* enim Latini hirtum vocant. Aristot. lib. quarto. De historia animal. plura eius genera describit. Vide quæ adnotauimus Epod. 5. Galenus autem Echinum marinum ex oino melese & garo ad alium ducendam edi præcipit, qui autumno in plenilunio calidisq. diebus cibo

maximè est idoneus, vt scribit Athenæus lib. 3. ex Aristot. apud quem plura legito. *pectinibus* *pas*. pectines pisces sunt ex cōchyliorum genere, qui pectinatim conchas habent striatas, vulgo *des coquilles*. laudatissimi sunt Mytilenis, Plin. libri trigelimitertij cap. vndecimo. Pectinum cibo purgatur vesica, quorum mares alij donacas, alij aulos vocant, feminas verò onychas, Plin. eodem loco. De pectinum, muricum, & conoharum generibus luxuq. Plinius libro 9. cap. 33. & 34. Ex pectinibus iuxta Athenæ. libro 3. teneriores sunt albi, odoris enim non sunt terri, sed venari accommodi: ex nigris autem & rufis maiores & verni sunt gratiores ori: generatim verò omnes stomacho sunt vtilis, concoctu faciles, aluoq. molliendo non inepti, si fumantur cum cumino & pipere. *molle Tarentum*. à mollitie & luxu populi, vt videre est apud Strabon. libro sexto, vbi & Tarentum ab Heroë quodam nomen accepisse literis proditum scribit. Tarentum etiam, Varrone teste, Sabinorum lingua molle significat. *neq. sibi cœnatum*. præclare quidem per occupationem sese ostentando, de nobilioribus conchyliis locutus est Catus; at maluit tamen, quàm generosior haberi, iusculum piscarium de vilioribus conchis conficiendum præcipere, quò suis rebus (si quando forte fortuna resita postulare) honestius consulendo minus decederet: At interea dum in arte iuris componendi sapiendiq. primas sibi vendicæ (cū tamen vix aliquid præter vulgaria, tenuiter tamen, præcipiat) elabitur ad ferinam, de qua an rectius sapiat, iam videbimus. Sed prius disputandum opinor, an (quod hic viri quidam in primis docti fieri censent) Catus, post ea quæ sunt priandij seu promulsidis, nunc ordine præscribat, quæ sunt cœnæ mensæq. secundæ? Ego quidem non facillè in animum induxerim id ita esse, præsertim cū sit pro comperto Horatium hic agere Democritum, notareq. egregiam hominis dementiam, qui volens, ex Epicureorum supercilio, conuincere ea quæ de conuiuandi modo fuerant à maioribus moderatè relicta posteris, hic inducitur ea nunc mollius deliciasq. scilicet, quasi nuper à se inuenta sui similibus impudenter obtrudere velle, & in multis quidem ex iis non sequi naturam, in aliis verò pro deliciis habere inciuilem parsimoniam, in omnibus autem serè esse perturbatum, delirareq. potius quàm rectum dispositionis ordinem seruare. Quò autem nonnulla facies in aliquibus appareat alicuius & vritatis & ordinis, ea res vnica doctis imposuit, quo minus callidum Horatij fucum perceperint. *non prius exacta*. iuxta illud Solonis, *ἄρχη, πρῶτον μὲν δὲν μελεσθῆναι*, id est, imperium gerere, sed non prius,

prius, quàm imperium ferre didiceris: ita nemo rectè cenam parat, nisi qui prius eam parare didicerit. magnifica scilicet verba Catij in cibo parabili, & omnibus obvio. Codex Diu. habet, nō prius ex tenui ratione. *μικρὸν λόγῳ. nec satis est carna.* Catius pro ratione suarum lordium vitur *ἀγαθὰ κτήνη* quadam obliqua in eos qui nulla cura rei familiaris, in caris piscibus emendis gaudere dare militia terna macello, vt habeantur magnifici *ἀστυναυτοὶ*, sed hoc est immane vitium, vt inquit postea, & promi magis quàm condi. Quare non in caxitate & profusione, cum Nomentano, vult esse luxum, sed in eo putat omne studium esse collocandū, vt cognoscat obsonator quibus piscibus *ἐπιτησας*, & quibus *ψήφους* accommodatior, id est, qui pisces elixi suauiores sunt assis, ad inuitadā orexin fastidientis prae nimia crapula stomachi. Quod quidem consilium *ἀστυναυτοὶ*. Catio non prorsus est inutile, sed splendido conuiuatori & lauto nihil minus conuenit, vt qui gaudet fercula ferculis accumulare. *caro p. a. mensa.* caro mensa, est species *ὑπαλγυῖς*, pro caros pisces. quod schema satis est familiare Horatio. *auerrere.* sic habent omnes cod. scripti, praefer Tonsl. qui sequitur vulgata lectionem. *languidus in cubitum* alludit ad antiquum ex tricliniis cenandū morem, ē quibus conuiuaz accommodat, corpore leniter in finistrum cubitum inclinato, cibum potumque tantisper capiebant, dum essent saturi: deinde capite ad quietem in cervicali reclinato, crapulam dormientes exhalabant, donec ad nouas delicias excitati, sese rursus in cubitum reponerent. verum de tricliniis postea latius. *Vmber & iligna. n. g.* nunc obiter enarrat aliquot ferinae species, non tam vt id dicat, quod res est, quàm vt argutetur; nam aprum quidem siluestrem, glandeque iligna nurrium, Vmbrumque commendat: Laurentem verò malum esse censet, vt qui sit impinguatus vluis & arundine, ciboque minus arido: qua in re non tam gulaz, quàm suaz culinaz subseruit. Est quidem ea sententia non procul à vero, verum delicatioribus parum grata, vt qui humido pingui magis recreentur, quàm cibo solido & aridiore, suoque ponderelancibus gestandis nimis oneroso: qualis est caro aprorum siluestrium, prae iis qui in ceno & paludibus volutantur; nam siluestribus est caro durior solidiorque & vix superuacanea pinguedine respersa, cum propter solidius nutrimentum, tum propter continuas eorum cursitationes, defatigationesque in aperto puroque & aridiore aëre, quibus & nemora sunt conuenientissima, inquit Columella lib. 7. cap. 9. quae vestiuntur quercubus, subere, fago, ceris, ilicibus, oleastris, tamaricibus, corylis, pomiferisque siluestribus, &c. At

apri qui limo & radicibus cœnosis vescuntur, vel qui domi in otio summo, multoque & coacto pastu, eoque nec satis solido enutriti sunt, carnem quidem habent pinguiorem ganææque magis accommodam, sed alimentum non omnino probissimum. quod indicat Catius asserens talem carnem esse inertem, hoc est, inertia, otio, desidia & multo somno acquisitam, malamque, id est; deterioris succi & nutrimenti. *vineae summittit cap.* capreae non sunt hic vitium capreoli, hoc est, clauiculi, seu cincinni, coliculive, quibus ipsa vitis se à palis sustētat, suosque quodammodo pampino. librat, sed caprae siluestres, feræque, quae relictis rupibus & siluis, æstate quidem pampinos, autumnum verò pampinaria audissimè sectari solent & carpere; vnde & nomen fortiuntur, Varrone teste. Inter agrestia verò animalia medici caprearum carnes concoctū faciēsa iunt, probique succi; idque propter pernecitatem, & in cursu, recursum, saltuque irrequietam, lasciuamque, nec non aëris, quo delectantur, ariditatem: Atram autem bilem, quia (vt cetera siluestria) redundat, carnisque siccitatem temperari dicunt, si humentioribus incoquantur. namque elixam, quàm assam salubriorem cēsent: at contrā tamen nobiliores inassatam plus appetere conimus, quàm elixam. Quo argumento licet coniuicere plus eos palato studere quàm recte valetudini. Sed de capreis & capris legito Plin. lib. 8. cap. 30. & 31. Et in primis Iulium Scaligerū lib. 1. 5. contra Cardanum exercitatione 207. vbi ait Plinium proepulis, titulos caprarum coniuicis apponere. Vineae itaque non semper summittit capreas eduleis, id est, alit & nutrit, metaphoricōs; nam vt matribus summittimus agnos, nutritionis gratia, ita vineae sibi non semper summittit capreas eduleis, id est, aptas esui, nimirum brumali tempore in altis aiuibus; quare tunc temporis lepores captabimus, quorum, auctore Catio, sapiēs, id est, saporum peritus sectabitur arinos: ait enim, *secundi leporis s. f. ar.* quod non aduertens Ioannes Bruyerinus lib. 1. 3. cap. 24. De re cibaria, à Catio dictum, secundi leporis, inquit; sectandos arinos docuit. Flaccus Horatius ganææ non imperitus: Nostra ætas, inquit, spinæ mediæ callosa præfert. Equidem Horatium ganææ non imperitum fuisse, facile concesserim, sed eum tam desipuisse, vt serio potius, quàm ioco, ridendique Catij gratia crediderit arinos esse lumbis leporinis præponendos, nemo mihi facile persuaserit. quis enim nescit in lepore, nil arpis esse aridos? Quis contrā, gustauit ipsa pulpa quicquam succulentius? vt non immerito ex ea pulpamentum apud omnes semper fuerit laudatissimum. quod quidem non ignorauit miles ille Thraeo, lepus, inquiens,

NN a ure

tute es, & præparamentum queris? Sed & cunes non sunt in postremis ganeæ partibus, qui à coquis deliciaribus larido confossi, solent ve! inasari, vel panificio incrustari: & antea pars concisa, vel ex aqua & vino addito pipere elixari, vel iurulentè crustis integri. De secunditate autem leporis scribit Herodotus in Thalia, τῦτοι μὲν οἱ λαγῶνες πάντων θηρίωνται, καὶ θήριον, καὶ ὄρνις, καὶ ἀνθρώπου, ἔπειθ' ἂν πτόλιν οἰοῖται, ἐπιπύκειται μόνον πάντων θηρίων, καὶ τὸ μὲν δυνάμει τίκτειν οὐ τῇ γαστρὶ, τὸ δ' ἐψίλον, τὸ δ' ἐπειδὴ οὐ καὶ μήτ' αὖτις πλάσσειται, τὸ δ' ἐπιπύκειται. hoc est, ita certè secundum animal lepus est, vt ab omnibus capiat, & feris, & auib., & hominibus, superferetque sola inter omnes feras, alium quidem ex fetibus hirsutum habens in vtero, alium glabrum, alium qui iam in matrice formatur, alium qui concipitur. vide Plin. lib. 8. cap. 56. Antiquissimus codex Bland. vnà cū Tonf. habet, *secunda leporis*. quos secutus sum, quòd femellæ caro, quàm maris, succulentior sit: etiam si physici contendant leporè sexus esse incerti, nunc marem, nunc feminam id autem ipsi viderint, veriusne, an audacius asserant. *piscibus atque auib.* digna me herculè sententia glorioſo Catio, cui ad applausum præter Gnathonismū iure dixeris deesse nihil, adinstar Terentiani militis, qui labore alieno magnam partem gloriam verhis in se transfouet. Quasi verò ante eum catillones nulli, higgurritores nulli, popinones nulli, non auium, non piscium amates obsonatores, sed viri boni omnes, frugales omnes, cordis quàm palati studiosiores omnes. *sunt quorum ingenium.* inuidiosè suprà satis iniquus fuit in Ausidium, quem culpat in Falerio vino melle miscendo; hic certè non multò est equior in eum (nisi quòd nomini parcat) à quo superari se in pemmatibus, tragematis, placentis, & dulcibus crusta contegendis, opereque pistorio, lactarioque planè non audent insitari, sed per *ἱερὸν* artificis, ait alia quoque necessaria esse cognitu, neque crustulis tantum adornandis vnā esse dandam operam. De placētis, pemmatibus, & id genus dulciantis plurimis, tam antiquorum quàm recentium coquorum, Ioannes Bruterinus lib. 6. c. 7. De re cibarij *sunt quorū.* Hellenismus. *οἷον ὅν.* nequaquam satis in re. v. sensus est, non satis est eleganti obsonatori, vt vnus condimenti aut confectionis sit peritus, in eoque omnem curam & studium impendat; sed etiam necesse est in omnibus eum culinæ partibus esse artificiosum & diligenter exercitatum. Ceterum codex Siluius & Diu. habent, in re vna est consum. cur. *ut si quis solū hoc.* *οἰνωτογία* à simili, quæ ex obliquo inducitur, vt manifestet Horatius Catium non tantum id agere, vt non malo vino & oliuo perfundi curet.

piscis obsonator, quantum vt in austeriori vino meditando, & in iure duplici componendo ipse & ingenium suum & mirum artificium deprædicer, quasi τῆς οὐσιότητος ἰγνώκεν apernouisset. *Massica si calo supponas v. s.* nouum hoc Catij præceptum de vinis ad auram nocturnam cælo sereno exponendis, facit ad inuidiam veteribus comparatam, qui vina austeriora, vt fierent innocentiora, saccellanda scribebant, non ignari (vt mihi persuadeo) huius rationis, quàm Catius sibi vendicat, quæ non nisi longo tempore vinā mollia potui apta redderet, cum percolatio id efficiat vel intra paucos dies. Sed nec ad hoc solum veteres amariora vina *συνκίξαι*, hoc est, per saccos vinarios mittere cenſebant, vt liquidiora purioraque redderentur, verum etiam vt peregrinis saporibus additis eorum facultatem ipsa retinerent, palatumque suauius afficerent. Qua de re video Constant. Geoponi. lib. 7. cap. vit. de vinis autem cælo sereno supponendis scribit Plinius quoque, inquit, Campaniæ nobilissima exposita sub diuo in cadis verberari Sole, Luna, imbre, ventis, aptissimum videtur: quod arbitror ad musta densiora robustioraque pertinere; nam & hoc in aliquibus Galliarū tractibus fieri certum est; nec nou in Germania inferiori, vbi pro foribus ænopolarum ex tabulis vinariis cellulis ædificatis olim solitum erat ad Diui Martini vsq. sacrum musta Rhenana collocari sub dio in eum finem (vt arbitror) vt cactius subsiderent, mollescerentque, lunarique de nocte, tepore dissoluta, caloreque Solis diurno, & vērīs perfiata quodāmodo excoquerentur. *lino vitata.* *ἀνθρωποφρογ.* Catij in eos qui vina Massica percolatione mitigari volebant, vt iam dictum est. Ceterum monere lectorem duxi non esse absurdum, velit necum Siluio codice legere, *integrum perdunt limo vitata saporem*; ita vt Catius eum rideat, qui limo, hoc est, vini fece cenſet & odorem & austeritatem vini Massici non inutiliter corrigendam. Quod quidem indicat non perinde in fortibus (qualia sunt Massica) atque in tenuibus fieri posse, qualia sunt Surrentina, quæ fece Falerini robustiora redduntur; ait enim, Surrentina vasser qui miscet f. F. Quod autem ea sunt tenuia, restat ut Plin. lib. 14. cap. 6. Surrentina in vineis, inquit, raturum nascunt, conualeſcentibus maxime probata, propter tenuitatem, salubritatemque. Tiberius Cæsar dicebat cōfensisse medicos, vt nobilitatem Surrentino darent, alioquin esse generosum acetum. C. Cæsar, qui successit illi, nobilem vappam. hæc Plin. A quo non multum dissentit Athenæus lib. 1. de vinis Italicis, inquit, *συρρηντίνος* δὲ λινὸν πίνετο καὶ εἰς οἶνον ἄρεται γίνεσθαι πόσιμος. ὅν γ' ἔλεγον καὶ λινὸν ψαφμορὸς, μολὴς πεπαι-

affas vorare: nō multo sanē post vinum copiosum lactucis salubriores: nam si lactuca *δὲ γυνυλάω*, certē illa *ἐπὶ δρυλὺ κνισσάδῃ* gignere possunt. Non eo infitias initio mentis lactucas vtiliter edi posse, tam coctas quā crudas ex aceto & oleo, cum ad choleram, & sitim restinguendam, tum ad appetentiam cibi suscitandam, aluumque leniter duccendam, iuxta illud Martialis. Prima tibi dabitur ventri lactuca mouendo vtilis, &c. Verū ea vitæ ratio nimia crapula sopitis vtribus, ne dicam oppressis, familiaris esse potest, non etiam sobriis & frugī hominibus, quales erant maiores famem oblonantes, non lactucas, & id genus inuitamenta gulæ *perna magis ac m. b.* hoc est, si cochleis assis nō recreetur, edat & reficiatur elixa perna in morsus & minuta frustula concisa, & hillis, hoc est, istius, tomanculis, lucanicis, & id genus intestinis ex confectis carnibus suillis & aruina fartis, porius quā lactucis. Est autem perna *περάσιον* & *μίσθον*, id est, pars perasōnis, inquit Athen. Petaio autem est ipsa coxa, Fland. *een. hespe/ een jamme*. Quare perna Athenæ. est pes porci cum ea perasōnis parte quam nālum nominamus, *het niesken* vāder *jamme metten voete*. *πέρσιον*, Catoni & Plinio perna est coxa suilla salita. *πέρσιον* petasio, *καλὴ κρη* καλὴ Athenæo, quauis hoc propriē coxam cum pede anteriorem notet. Hilla autem sunt intestina farta, quæ vel assa vel elixa ex aceto & mustarda (vt sic loquar) morficatim, seu cum buccellis (vt habet Apicius) comesta reparant appetentiam iis quibus luxu ad summum vsque refertis edere quidem minimē, sed morficare conuenit, *πεντεσέν* Flandricē. hira, ait Sosipater lib. 1. Inst. gram. est intestinum aut aliud quod vnusquisque intelligere voluerit: summum est enim nomen ab inuentoribus Lucanis. *quin omnia malit*. colligit omnia vulgaria viliusque gulam proritantia magis placere ganeonibus & esse graviora quā optima quæque. Cōuenit autem hic locus cum illo suprā, Ecloga 2. Quauis putet aper rhombūve recens mala copia quando ægrum sollicitat stomachum, &c. *quin omnia*. id est, vt omnia malit, &c. *quæcumque immundis*. hoc est, vulgaribus, necita mūdis vt sunt popinæ nobilium & potentum. vt hic sit ordo & sententia: Ita potor languidus ad optimos cibos nauscat, vt quæcumque ferpent & cocta sunt in popinis publicis, parumque nitidis, optet sibi allata esse. Omnes, quos vidi, scripti codices, habent *in mundis*. quæ lectio si placet (vt omnino certē displicere nō potest, propter immunditiam, quam Catiū ait postea stomacho mouere fastidia) sic eam interpretabimur, potor mauult omnia, quæcumque feruentia (per lynchysin) & recēs cocta feruntur in mundis popinis, hoc est, vasis

popinariis, per metonymiam. Codex Mar. habet *ferunt*; Sil. habet, *ablata. est opera pretium*. reuertitur ad iuris componendi mentionem suprā positam, *ignarum quibus est ius aprius*. quod duplex asserit, alterum ex oliuo simplici, alterum ex vino, muria, herbis, croco, & oleo Venafrano. Vāri quidam doctissimi multum laborant in declaratione huius compositionis, nec satis assequuntur cur vinum pingue, & oliuum dulce, cum contrā potius, vinum dulce diceret & oliuum pingue; ego certē id ab Horatio consulto factum crediderem, in eum putā finem, vt Catiū vel imperitiæ, vel memoriz parum confirmatæ notaret, nisi eandem compositionem ferē Nasidienus referret vltima Satyra, ex qua tota hæc dependet, dulce itaque oliuum, est, non graueolens, corruptumve (quali dixit huius lib. Satyr. 2. Auidienum in repotiū vti, cuius odorem olei nequeas perferre, &c.) sed optimum, & vetustate maturum: Quomodo quoque dixit vinū pingue, quod ex Nasidieni (huius Catiij fortasse magistri) cōpositione cognoscimus esse quinquennale & Italicum, non mutatum, *ἐκ κρησίου*: quali item Auidienus accipiebat amicos, quibus non nisi mutatum defundebat. Commemorat merū pingue habet pro musto; alij multisum interpretantur. *muriaq; decebit*. muria, id est, garo de succis piscis Iberi, inquit Nasidienus. *non alia quā qua Byzantia putuit orca*. hoc est, ea muria quam testa marina remittit, i interprete Nasidieno, cuius testa marina est Catio orca Byzantia, nō etiam piscis orca, vt doctissimus quidam censet, sed vas fictile aut ex lignis fabricarum. in formam oræ piscis, ventricosum, putā, & ore angusto; quemadmodum apud Pers. Satyr. 3. *Μάναq;* quod prima mundum detecerit orca. De orca autem pisce, deq; eius pugna cum balena, vide Plin. lib. 9. cap. 6. Cuius corporis vastitas & carnis durities immavioz est, quā quæ sale macerari & liquefcere, fusūque possit & ad delicias aptari: quare necesse est muriam esse de rhunnis aut scombris in orca Byzantina liquefactis, & putorem quandam grauem redolentibus. Sic namque habent codices scripti omnes, *putuit*; non etiam, *putruit*, vt legunt alij cum vulgaris cod ad hunc quoque modum ait Pers. Satyr. 3. Nec inuideas quod multa fidelia putet in locuplete penu, &c. Vide Comment. *hoc vbi confusum*. nimirum vinum pingue cum muria, infectis herbis & croco. *scōtis herbis*. vtpote eruca & inula minutim concisis & incoctis, vt habet Nasidienus. *stetit*. teruere desit & subleat. *in super adpres*. postea superinfundens oleum Venafranum. hic Nasidienus: his mislum ius est oleo quod prima Venafij prelit cella. *Picenis cedunt pomis Tib. s.* non iniuria certē venia digni sunt viri doctissimi,

Atissimi; qui variis distracti rebus minus apte crediderunt ea quæ subiiciuntur pertinere ad secundas Catij mensas: quas nullas hic ponit; quis enim primo obtutu cum illis non sentiat, Horatium putâ, non ludere, sed ab ovis ad mala usque progressum primas & secundas sub persona Catij, serio describere? verum quàm fit hoc à vero dissentaneum, facile deprehenderit qui risus Horatiani non ignarus, singula diligentius examinat: non enim de pomis & vis hic agit, ut ornet secundas mensas, sed ut Casium in præceptis suis inordinatum, nec sui magis memorem derideat; quæ post insertam iuris duplicis componendi commentationem, inducit ex abrupto reuerti ad intermissa *ut eis autem iuuenior* *apud Martem*, id est, ad edulia quæ appetentiam irritant, cuius cemedi sunt cum vis & malis conditis, sex, alio, & id genus acria, quæ lalum peruellunt stomachum, inquit Nasidienus. *Picenis cedunt*. Picenæ mala sunt dulciora Tiburtiis: eadē puto à Nasidieno nominari melinela, à melle sapore: *Mureæ* Casoni, Varroni, Columellæ, inter conditiua numerata *nam facie præstant*. rubent enim minorem ad lunam delecta Nasidieno auctore. *Vennutula conuenit* o. alia namque vix sunt ollares, seu condiciz in ollis, quas Græci *Γογυόνας* nominât Mart. Nec dignam toto se botryone putat. Latini racemos appellant, quod & plura contineant acina. alia sunt pensiles, quas tigillis appendimus fumo indurandas: quales ait Catus esse Albanas. sic supra Ecloga 2. Tum pensilis vix secundas & nux ornabat mensas. *hanc ego cum malis*. hos arbitror versus sic ordinandos, ego primus iuuenior hanc vnam cum malis, & fecem, & alec, & piper album cum nigro sale iucrum, circumposuisse puris, nitidis & mûdis catillis, ita ut in singulis singula posita in circuitu mensæ, multitudine ferculorum, & nouo apparatu (viliiori tamen pro sordibus Catij) eam referant magnificè ornarent; erat enim ea mensa rotûda, ut coniceret licet ex triclino & mēsa Nasidieni, quò videntur hæc præcepta referenda: ait enim Fundanius, in primis Lucanus aper leni fuit Austro captus, ut aiebat cœnæ pater, acria circum rapula, lactuce, radices, &c. nam quod circum dicit Fundanius, hic circumposuisse exprimit Catus. *cum malis*. hoc est, & mala Picena conditanea. erant in catillis nitentibus circumposita. *ego fecem*. sex est id quod ex crassamento vini præcipuè tenuissimum liquamen in usum sumitur: ex quo cum pane asso & pomis elixis condimentum vulgò confici solet apud Flandros occidentales, præsertim in ieiunio quadragesimali, quod *Welshynghen* nominatur. *alec*. sunt qui scribunt alec esse liquamen ex intestinis piscium; ego certè arbitror esse ex halece pisce colliquato. Aut dici po-

test hic esse *in 2. 3. 4. duos* figura, fecem & alec, id est hâlecem fecatum seu fecem conditum. *iuuenior*. hâc lectionē videre est in Blad. antiq. Busl. & Diu. cod. ceteri omnes habent iuueni; sed iuuenior aptius apparet. *piper album*. de pipere albo, nigro, & longo; vide Dioscor. lib. 2. cap. 1. 3. cum Matthioli commentariis, qui Dioscoridis & aliorum sententiam docet erroneam ex eorum ore qui nupér iuuentas infulas periustrarunt: nec à Matthiolo dissentit Amatus Lusitanus. Vide item Solinū cap. 64. *cum sale nigro*. vulgari, communi. *iuuetum*. purgatum per incerniculum, quod est cribri genus, ab incernendo, hoc est, pollinem, vel id quod est tenuissimum à fursuribus separando. Sunt qui incrum intelligunt permixtum. *immane est vit*. hæc quædâ est clausula epiphonematica in laudē & commendationem tam frugalis iuuenti; multis enim catillis & parui pretij ferculis, magnificentia quædam ostentatur minimè sumtuosa. *angustos, vagos pisces*. hoc èd pertinet quod supra dixit, tostis marcetem squill. &c. Nam multò satius est piscibus modici sumtus reficere potorem languidum, quàm peregrinis obsoniis, remotorumque marium cœmendis prodigiis apparandis quæ omnem censum, multaque festertium milia turpiter infumere. Vitæ certè est hoc Catij præceptum & consilium, ad euadendam pœnâ legis sumruariæ. *magna mouent stom*. hæc est *ἀναλογία* eius quod dixit, *puris circumposuisse catill*. nam quicquid immundum est & lordidum illorumque, præterquam quod oculos offendet, stomacho quoque naucam non parum mouet. Quod Nasidienus etiam non ignorans, iubet alterum puerum mēsam acernam pertergere, & alterum tollere quicquid posset cœnanteis offendere. *seu puer vntis*. lordidatis, immundis, pinguedine, aut luto deturpatis; pinguedine quidem, dum surta eduliorum & catinis ablata ligurrit & vorat; limo verò & cœno, dum contrêctat veterem & limosam creterram. *surta*. codex Diu. habet frustra. *veteri creterra*. sic habet Bland. vetustissimus. quam dictionem sibi incognitam corruptit sciolus quidam, substituens eius loco, *cratera*, a littera pio & scripta, arque erasa; verum non penitit hæ litteræ ita perierunt, ut ad primum obtutum in eo codice non appareant. Est autem creterra apud Noniū situla, quam vetustate cariosam rimofamq. & limo oblitam, dum manibus incurij pueri negligentius contrêctant, cœnolis manibus commaculat calices & pocula. vritur autem eadem dictione Cicero lib. 2. de natura deorum. Quod autem *cratera*, sit aptius quàm *cratera*, lector doctus, vel me tacente, facile subodorabit ex supellectili subsequenti viliore. *vilibus in scopis*. iuculat munditiem in primis

cuiz

curæ esse debere, idque à dissidentibus; nam ut for-
des & cultus neglectior oculis est fastidio, ita nitor
& elegantia inuitant appetentiam, verum quan-
do nequit Horatius Catio non subridere, quod
tam magnifica promissa præceptorum & appa-
rus culinarij tam ridiculè finiat, plusque in con-
temta & vili suppellectili detergenda nunc laboret,
quàm adhuc oratione instituti & expectatione
in nouis & lautis epulis describendis, præstiterit
operæ, ex indignatione abrupta modo altius in-
surgit, Horatiumque tangit ex obliquo, quasi mi-
nimè in re familiari curiosum, inquiens; *sen lapi-
des varios lustrant ad radere palma*; perinde ac si di-
cat, tē ne decet, ô Horati, lustrant scopis deter-
gere deturpareque lapides politos pretiososque,
potius quàm mundis; & *Tyrias dare circum*. Tēne
decet purpureas vesteis (tori discubitorij delicias)
substernere toralibus illotis, easq. circumdare te-
gereque immundo substragulo, quod discumben-
tibus pro voluptate nauscam moueas? oblitus es
& ignoras hæc vilia si immunda sint & neglectim
habita, cō iustius reprehendi, quò minoris vt
sumtus, contrā verò, ea quæ non nisi diuitibus cō-
tingunt, si omissa sunt, cō minus in reprehensione
cadere, quò pluri constant? *lapides varios*. Gla-
reanus ex Erasmo legit, parios: Commentator ait
pauimentum variegatum: nec ego quidem dubi-
to ipsum alludere ad *λίθους ποικίλους καὶ δαυδα-
λαίς*, hoc est, ad lapides pretiosos & artificiosos.
radere, tergere, purgare, mundare. *palma*, pro scopis
palmeis. & *Tyrias dare circum illoa tor. vult.*
scelus est, tē ne decet circum Tyrias vesteis dare
illotatoralia, hoc est, purpurea lectorum instragu-
la circumdare & cōtegere substragulis impuris &
immundis, & non potius contrā, tegere sordida
toralia purpureis stragulis? Innuit autem Cati-
us (vt coniciere licet ex præcedentibus) toralia non
minus debere esse munda lautaque, quàm purpu-
rea stragula, ne quid sit quod offendere possit. *to-
ralia*. toralia ab herbis tortis, aut vluis, aut paleis,
&c. obregi solebant vestibus purpureis. Horat. Sa-
tyr. 6. postea: Ergo vbi purpurea porrectum in ve-
ste locauit, Virg. Stratoq. super discumbitur ostro.
Ouid. in medio torus est de mollibus vluis im-
positus lecto spōda pedibúsq. salignis, vestibus hunc
velant, quas non nisi tempore sacro sternere con-
sueverant, &c. Nonius, Toral, inquit, quo torus te-
gitur, vt quo solum, soliar. *docte Cati per a.* adblā-
ditur Catio offensio valde iocose, quò tibi definat
in indignari, approbas eius doctrinam, & eum à quo
tam docte fuerat institutus, nam *quamuis*, occupa-
tio tacite quæstionis; poterat enim Catius dicere,
non opus esse alio à se præceptore, vt qui ordine &
pæmoniter omnia iam recitasset. *adde vultum h. q.*

subindicat Horat. recitationem discipuli, vi-
quidem vocis esse vmbra, sed ei abesse corpus &
viram, vtpote, actum & morum, quæ sunt docto-
ris & inuentoris; non multò namque amplius
præstat is qui cōmemorat ab alio inuentum, quàm
scriptura, quem mutum magistrum, solemus ap-
pellare. hinc est illud Aeschini de Demosthene,
τι δὲ αὐτῷ ὅπῳ ἠνέκεσται, id est, quid autem, si
ipsam audissetis belluam? *fontes ut adire rem.* no-
uos & incognitos, non omnibus expositos. Tota
hæc allegoria plena est vrbānitāte mirabili.

E C L O G A V.

VLYSSES.

Hoc quoque, Tiresia, præter narrata, potens
Responde: quibus amissas reparare queas res
Artibus, atque modis: quid, rides? iamne doloso
Non satis est Ithacæ reuebi: patriosq. penates
Aspicere? id nulli quidquam mentis, vides, vt
Nudus, inopsq. domū redeam te vate: neq. illuc,
Aut apotheca procū intacta est, aut pecus atque
Et genus, & virtus, nisi cum te, vilior alga est,
Quando pauperiem missu ambagibus horres:
Accipe, quæ ratione queas discescere turdu, 10
Sive aliud priuū dabitur tibi: deuolet illuc,
Res vbi magna miset domino sene: dulcia poma,
Et, quoscumque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem gustes venerabilior Lare diues,
Qui quamuis periturus eris, sine genæ, cruentus 15
Sanguine fraterno, fugitiuus: ne tamen illi
Tu comes exterior, si postulet, ire recuses.
Vt ne regam spurco Dama latus: baud ita Troia
Me gessi, certans semper melioribus, ergo
Pauper eris. fortem hoc animū tolerare iubebo. 20
Et quondam maiora tui, tu protinus, vnde
Diuitias, ærisque tuam, dic augur, acernos.
Dixi equidem: & dico: captes astutus vbique
Testamenta senum: neu si vaser vnus, & alter
Insidiatorem praroso fugeris hano: 25
Aut spem deponas, aut artem illasus omittas.
Magna, minorve foro si rescertabitur olim:
Viuat vter locuples sine nati, improbus vltro
Qui meliorem audax vocet in ius: illius esto
Defensor. fama ciuem, causasq. priorem 30
Sperne, domi si natus eris, secundæ coniu-
Quippe

- Quinque puta, aut Publi (gaudent pronomi-
ne molles*
Auricula) tibi me virtus tua fecit amicum.
Ius anceps noui: causas defendere possum:
35 *Eripier quiuis oculos citius mihi, quam te.*
Contemtu cassa nuce pauperes, hac aenea cura est,
Ne quid tu perdas, neu sis locus ire dormam; atq.
Pelliculam curare iube, si cognitor ipse.
Persta, æquos obdura: seu tundra canicula findet
40 *Infantis statuas: seu pingui tentus omaso*
Furius hibernas: cana niue conspuet Alpeis:
Nonne vides, aliquis cubito stantem propè tangēs
Inquiet, vt patiens? vt amicus aptus? vt acer?
Plures annabunt rhygni: & cetaria crescent.
45 *Si cui præterea validus male filius in re*
Præclara sublatas aletur: ne manifestum
Calibis obsequium nudet: te leniter in spem
Arrepe officiosus, vt & scribare secundus
Heres: & si quis casus puerum egerit Orco,
50 *In vacuum venias. perrare hac alea fallit.*
Qui testamentum tradet tibi cumque legedum:
Abnuere, & tabulas, à te remonere memento,
Sic tamen, vt limis & apias, quid prima secundo.
Cera velis versu, solus, multis ne coheres,
55 *Veloci percurrere oculo, plerumque recoctus*
Scriba ex quinque uero coruorum deludet hiantem:
Captatorq; dabis risus Nasica Corano.
Num furis: an prudens ludis me, obscura canedo?
O Lærtiade, quidquid dicam, aut erit, aut non.
60 *Diuinare etenim magnus mihi donat Apollo.*
Quid tamen ista velis sibi fabula, si licet, ede.
Tempore quo iuuenis Parthis horrendus ab alto
Demissum genus Aenea, tellure, mariq;
Magnus erit: forti nubes procera Corano
65 *Filia Nasica metuens reddere soldum.*
Tum gener hoc faciet: tabulas focero dabit: atq;
Vt legat, orabit. multum Nasica negatas
Accipiet tandem: & tacitus leget, inuenietq;
Nil sibi legatum, præter plorare, suisq;
70 *Illud ad hac iubeo: mulier si forte dolosa,*
Liberrusve senem delirum temperet: illis
Accedas socius: laudes, lauderis vt absens.
Adiuuat hoc quoque: sed vincit longè prius, ipsum
Expugnare caput. scribes mala carmina vocat:

- Laudato scortator erit? caue te roges: vltro* 75
Penelopam facilius potiori trade. patrisne
Perduci poteris, tam frugi, tamq; pudica,
Quam nequiere proci recto depellere cursu?
Venit enim magnum domandi parca iuuentus.
Nec tantum Veneris, quantum studiosa culina. 80
Sic tibi Penelope frugi est: qua si semel vno
De senegustari, tecum paruita lucellum:
Vt canis, à corio numquam abstergebitur vincto.
Me sene, quod dicam, factum est. anu impro-
ba Thebis
Ex testamento sic est elata: cadaver 85
Vinctum oleo largo nudus humerus tulit heres:
Scilicet elabi si posset mortua: credo,
Quod nimium insisterat viventi. cautus adito:
Neu desis opera: nève immoderatus abundes.
Difficilem & morosum, offendet gartulus vltra, 90
Non etiam fletas. Datus sis comicus: atque
Stes capite obstipo, multum similis metuensi.
Obsequio grassare: mone, si increbruit aura,
Cantus vti velet carum caput. extrabe turba
Oppositis humeris, aurem substringe loquaci. 95
Importunus amat laudari: donec ohe, iam
Ad talum manibus sublati, dixerit, vrge: &
Crescentem tumidus infla sermonibus virem.
Cum te seruicio longo, curaq; leuarit:
Et certum vigilans, quarta sit pars vlysses 100
Audieris, heres: ergo nunc Dama sodalis
Nusquam est? vnde mihi tam fortem, tamque
fidelem?
Sparge subinde: & si paulū potes, illacrimare. est
Gaudia prodentem vulsum celare sepulcrum
Permissum arbitrio, sine fœdibus exstrue, funus 105
Egregie factum laudes vicina, si quis
Fortè coheredum senior male iussit: hinc tu
Dic, ex parte tua, seu fundi, siue domus sit
Emtor, gaudentem nummo, te adiacere. sed mo
Imperiosa trahit Proserpina: viue valeq; 110

COMMENTATOR:

INDICITUR Vlyssis persona Tiresia vmbra
alloquentis apud inferos, interroganti que
quomodo amissas paufragio & per proci opes re-
paret. Quod ex Homeri Odyssea sumit. Ho-
rati

ratiſſimè autem quaſi aliud agens & hæc ædipetas lacerat, & quibus modis hæreditates captoſius edocet; tangens Romanorum præſentem conſuetudinem, qui diuitiis omnia poſtponerent. *hoc quoque Tireſia*. Vlyſſes ad Tireſiam, præter narratam, vt alia quæ narraſti. Hoc ſignificat aliud colloquium inter Vlyſſem & Tireſiam. *artibus*. dolis. *modis*. obſequiſ. *iamne doſoſa*. aſtuto tibi, ô Vlyſſes, & ingenio. *ô nulli quicquam m.* ô veridice Tireſia. Verba ſunt Vlyſſis ad Tireſiam. *te vate*. te vaticinante. *aut apotheca*. maior quædam neceſſitas eſt comparandæ ſubſtantiz, omnia namque procorum turba cõſumit. *genus & vir*. ſenſus eſt, tamenſi quis ſit generoſus & fortis, tamen ſi rem non habet, vilior eſt alga. *quando*. quia. Tireſias ad Vlyſſem. *miſſis ambagibus*. omnibus multis verbis, accipe quomodo diuitias compares. *priuus*. quaſi priuatum & proprium. *id id*. cui opponitur publicum, quod eſt vniuſcuſque, & nõ proprium alicui. Plaut. Cilix, Lyciſce, Soſio, Stiche, Parmeno, exite & ferte ſuſteis priuos in manu. hinc priuilegium. *cultus*. bene aratus, ſcetus. *ante larem*. ante deos penates, hoc eſt, antequam primitias laribus offeras, mitte munera diuiti, quaſi ſit tibi ipſis diis venerabilior: nam veteribus ipſa conſuetudo fuit, vt rerum primitiæ diis laribus ponerentur. *ſine gente*. ignobilis, ſine nobilitate, libertinus; nam ſine gente libertini, contra, ingenui generoſi dicuntur & gentiles, quod ſint ab vna gente, hoc eſt, ſtirpe & origine. *cruentus ſang.* ſ. parricida. *fugitiuus*. ſeruus. *exterior*. à parte ſiniſtra. *ſpurco Da.* abiecto, neſcio cui, ſeruo. Sunt autem Vlyſſis tamquã indiſcriminitis verba. *Troia*. ad Troiam. *certain ſemper mel*. Græca locutio; certans cum datiuo cau, vt Maro: certent & cygnis vlulæ. &. Solus tibi certet Amyntas. *ergo pauper eris*. verba Tireſiæ. *hoc*. Vlyſſes. ſcilicet vt tegam ſpurco Dæmælarus: quaſi dicat, aut ſubeundum dedecus eſt, aut amplectenda pauperies. *quondam m.* hoc item Virg. ô paſſi grauiora. Item, ô fortes peiora quæ paſſi mecum ſæpe viri. ſic Vlyſſes, malorum, inquit, cõſuetudine iam ſum induratus. *ruam*. etiam & congregem. *atq; acutus*. ingentem pecuniam. *dis equidem*. Tireſiaſque. *captes*. id agas, vt ſenes teſtamento ſuo te faciant hæredem. *aſtutus*. vaſer, aſtutus in malis, acutus in bonis, vt acutus Scipio, aſtutus Annibal. *inſidiatorem*. te, qui offeres munera non honoris alicuius gratia, ſed hæreditatis caprandæ. *præroſo hamo*. metaphora à piſcibus, quod aptè lubdit, quia dixit *captes*. præroſo hamo, id eſt, vorata eſca, conſumit tuis & perditis muneribus. *ſpem depans*. iuxta illud Virgil. Tu ne cede malis. *artem*. obſequendi & captandi. *ſi res certabitur*. imperſonaliter, ſi res alicuius in certamen &

litrem venerit. *olim*. aliquando. *uer locuplet*. conſideraſter eorum, qui certant, ſic locupletior. *improbus vltro*. quamuis ſit improbus & peiorem caulam habeat, ſi diues & ſine liberis fuerit, eum defende etiam non rogatus. *fama ciuem*. virum bonum. *priorem*. meliorem caulam habentem. *Quintus pui*. ſic ei loquere honorifico prænomine. *imæ anſep* i. iuris, quod incertum eſt, nunc propter *amphiſolias*, nunc propter *amphiſolias*. *caſſa nuce*. fraſcia. *pauperes*. priuæ, fraudet, poſiet, *amphiſolias*. iocus: ludibrium & contemptibilis alicui, & deſectore vacuus; nam loca vacua facile inuaduntur. *pellucida cur*. iube eum ſui corporis habere eurã. *ſi cognitior*. eſto patronus, ſis cauſæ deſector. *perſia*. permane, perdura. *rubra*. ardens nimio calore. *infantis ſi*. mutas, quæ loqui non poſſunt. *ſentus amaſo*. diſtentus, reſertus, ſaturus. *amaſo*. omēto. omalum eſt inſectinum bubulum. *Furius hibern*. Fuſius viuaculus in pragmatia belli Gallici ſic exorſus eſt: Iuppiter hibernas cana niue conſpuet alpeis. *hibernas*. frigidas. *conſpuet*. ridet durã metaphoram. *nonne vides* ordo eſt, aliquis prope ſe ſtātem tangens cubito dicet, nõne vides, quāta patiens frigoris? *ut amicus*. quāta paratus amicis, quāta vehemens. *annabunt*. ad te conſugient. *tyranni*. piſces. pro heminibus. *cetaria creſcent*. tuæ res hoc modo augebuntur & commodum. *Cetaria locustæ* iuxta lacum vbi eete, tyranni, & alij piſces capti ſaliuntur. *ſummi*. piſces delicati: metaphoricòs pro ſenibus diuitibus. *validus ma*. qui malè valet. *ſublatus*. adultæ ætatis. *in re præclara*. in amplo cõſu. ſenſus eſt, non ſolum ſi ſtare diuites, qui nulloſ habent liberos, ſed & eos qui habent, ſed inſirmos, & per omnem pueritiam languidos *calibus*. cælebs pro orbo capitur. *obſequium*. officiū, quod in equilibem impendis. *nudet te*. prodat te & oſtendat captoſiorem hæreditatum. *leniter paullatim inſectum*. hæreditatis. *adrepe*. *conſpiciat*. erpe in eius aſſiduitiam, ne te prodax mani eſta blandiſſies & patrimonij cauſa id facere videaris. *ſcribare ſ. har.* vt ſubſtituaris; quia in ſecundo verlu hæredes ſubſtituuntur. *egerit*. cõgigerit, impulſerit mori. *in vacuū v.* in poſſeſſionem vacuum hærede, & ex tunc heres ſias. *hac aled*. hæc ars. *ſallit*. paucos fruſtrat. *qui teſtamentum*. in quo qui te fecit hæredem. *ut limis rapas*. obliquis oculis raptim lega. *prima cera*. prima tabula; nam in primæ tabulæ ſecundo verlu hæredis nomen continetur. *multiſne coh.* ſupp. ſis. *vel per o*. perlege. *recoctus* denuo, ſæpe reſectus, & per hoc aſtutus recocti autem dicuntur ſenectæ, qui ſæpius cum proconſulibus ad provincias miſſi, exercitatioſe facti ſunt uſu ipſo & frequentia: ſolent autem mitti quinq; viri, qui cū rediſſent, vendebat decurias ſuas, & quinq; viſi dicebātur, quod ſi voluit.

voluissent iterum pro magistratibus apparere, &
 fructus priores percipere, cocti dicebantur, quiq;
 sepius hoc faciebant, recocti: Qualis Coranus
 fuit, qui Nasicæ filia in vxorem accepit, & avaritiâ
 ficto testamento delusit. itaq; vult hoc dicere, caue,
 ne sic captes, vt in impostorem incidas, qui te sub
 specie institutionis irrideat: homo enim exercita-
 tus, facile illudat auidos, & appetentes rei alienæ.
 Nasicæ & quicumque inhiant morti alioq; amissâ
 præda corui vocantur delusi; non minus enim le-
 nibus inhiant ob diuitias, quàm corui sectâtur ca-
 dauera. *scriba.* Coranus. *coruorum.* focerum senem.
captator. hereditaria. *dabis.* pro dedit, quia diuina-
 tores de futuris tantum loquuntur, & Horatius præ-
 terita narrat tamquam futura. *nunc furis* inquit
 Vlysses, vaticinatis an nō? Quod Vlysses ait admi-
 rabundus, quia non intelligebat ea dicta tam ob-
 scura: *de Laertide.* ô Vlysses, inquit Tiresias. *aut
 eris, aut non.* aut verum dicam, aut mæuam. iocatur
 in ambigua responsa varû, irridens Apollinē saty-
 rico more. *donat.* donauit. *quid tandem.* Vlysses ait.
ede. explana quid hoc sit, coruum delederis hætem.
tempore, quo iuuenis. Tiresias loquitur & explicat
 suum vaticinium. *iuuenis.* Augustus, qui Paris hos
 vicit. *ab alto.* nobili & magno. *magnus eris.* de præ-
 sentibus tãquam futuris loquitur. *nubes.* quia iam
 nupsit. *procrea.* adultæ ætatis. *metuentis redd.* sol-
 nolentis dare integram dotem. *sum gener.* Cora-
 nus. *habulus.* testamenti. *focero.* Nasicæ. *vt legat.* vt
 cognoscat quid conuincant. *prætor plorare.* Græ-
 cismus, præter ploratû, quia alium instituerat hæ-
 redem. *suiq; filia.* adhuc præter hæc quæ dixi. *mul-
 lier.* quælibet. *dolosa.* astuta. *temperet.* ad arbitrium
 suum regat. *accedas so.* *nugy.* *id est.* *negamus.*
laudes. fac vt laudes. *adiuuat.* ad habendas diuitias.
sed vincis longè. id est, multo est melius. *expugnare*
cap. vincere blanditiis & obsequiis tuis, vt capias
 eum cuius hæreditatem affectas. *scribet.* si scriber
 inanis ineptos versus. *scortator eris.* meechus &
 aduker scetabitur matronas. *cane.* vide te ne roget.
altrâ. non rogatus, sponte tua preueni petitionem
 eius, *facile porteri.* promeus quasi poriori deduc
 Penelopam, ad eius domû, mire hoc dicitur Vlyss-
 si. *putasne.* Vlysses verba ad Tiresiam. *recto depell-
 curf.* à recto castitatis tramite & disciplina morû.
quis enim ma. do. Tiresias loquitur. *donandi.* ad
 donandum. *culine.* popinæ & ventri, non iuglini.
lucellum. à lenè largiente acceptum. *lucellum di-
 minutium.* à lucro. *absterrobitur.* recedet. *mo seruo
 q. d. f. p.* dare viuerem. *lenex.* nam apud infestos hæc
 parat Vlyssi. O si dedit autem per hunc epilogum,
 insistentium quidem esse in spem captandæ hære-
 ditatis, sed non nimis improbæ. *capus improba.* astu-
 ta. *claua.* ad sepulcrum portata. *ex testamento.* in te-

stamento præcepit, vt sic efficeretur : nimirum vt nuda & oleo vncta à captatore nudo efficeretur, ea videlicet cogitatione, vt vel mortua humeris eius elaberetur, cuius viua captionem euadere non poterat. *mortua.* vel mortua. *quod.* quia. *institit.* se ingesserat. *cautus adito.* eum cuius hæreditatem cupis. nolito esse odiosus importuno accessu ; sed moderata fist vt obsequia. *opere.* obsequiis. *more sum.* *δύσκολον.* Ofter dicit quomodo possit importunitatem loquendi vitare. apud austerum & taciturnum ne nimis loquere, nec nimium fist taciturnus. *Dauus; fis Comicus.* astutus & calidus, qui loqui non nouit vbi tacito est opus. *obstipo.* fixo, immobili, tristi, vel, vt Scaurus dicit, incinmato in alterum humerum, *obsequio.* *guassi.* quantum potes obsequendo aggredere diuices, multus esto in obsequiis. *increbuit aura.* si ventus fit imperuosior & acrior. *extrahe turba.* si fuerit populi concursus, libera eum opprobio corpore. *aurem sub.* subiunge, patienter eum audi. *importunus.* importune. *amat laudari.* instanter eum laudato, donec dixerit, ohr, atque ita illum viacies tibi obsequio. *croscientem tum.* ineptis & magnificis verbis eum cumula, & quanto magis vides eum laudibus erigi, tanto magis eum præconiis effer, & falsis laudibus, velut vitem ventis, inflare contende. *cum te seruis.* morte sua. *Certum vi.* iucundè Solent enim homines, quæ vehementer optant vigilantes, per somnium videre. Ergo noli credere te hæredem scriptum esse, nisi illud vigilans audieris: Vlysses quartæ partis hæres esto. *ergo.* supp. dic. *nunc Dauma.* verba sunt stentis defunctum. *nuqum est.* mortuus est, *spargo subinde.* frequenter dicito, vnde mihi tam fortem amicum inueniam. *in lacrymare.* pathos. *est gaudia prod.* predest, vile est, iacet, iuuat. *permisum.* testamento. *arbitrio.* tuo. si tibi testamentum data est cura funeris. *sine sordibus ext.* magnifice, largè, *factum.* à te. *dic ex parte tua.* huic dicito te libenter vendere, quicquid hæreditatis ipse desideret. *nummo.* pretio, quæ erat imaginaria venditio pro donatione. *sue domus sis.* quia lege cautum erat, ne res, vel ager, vel domus in testamento relicta, alicui donaretur; quare vt videretur emisse, nummum dabat. *sed me imperiosa.* namque hæc omnia loquitur Tiresias apud inferos. *vine, valeq.* sic Virgil. Iam quæ vale, torquet medios aox humida curfus.

CRVQVTVS.

MONITV Circes descendit Vlyſſes ad inferos Trefia vatem conſulturus de reditu in patriam: is reſpondit eam in patriam quidem reverſurum, ſed ſes ejus non fore ſalvas, niſi bobus Solis

parcarum quibus, eo dormiente, cum in Stella socij eius non abstinerent, sed mactatos costosque vorarent, Solis ira factum est, ut & naubus, & iociis amissis, ipse nudus vix enatar in insulam Ogygiam ad Calypso. Horatius itaque ex obliquo notans impuros Romanorum mores in hereditatibus caprandis, eosque pios auaritie esse quam virtutis amantibus, induit Vlysem iterum ad Tiresiam descendere scilicet iterum, quia ratione nudus in patriam reuersus, effugeret mendicitatem, cui Tiresias respondet, turpissimam discedendi viam esse, diuini cuiusvis sortis & condictionis orbos, vel eos qui liberos quidem habere vident, sed a primis vsque annis deplorata valetudine, senes in senibus declinare, subleptus officioso, eis assentari, eorum dicta & facta licet improba, sapere & scelerata collaudare, in omnibus iis applaudere, & in primis Gnathonis, & Dauidamis viis enim modis asserit Vlysem vel ex asse, vel ex quadrante heredem futurum. Is quæstus longè erat vberissimus, & ad diuitias conquirendas compendiosissimus, hoc quoque Tiresia. exorditur Vlyses ex abrupto, idque perturbatius, ut solet quibus res iam sunt desperatæ. *amissas reparare queamus res.* naufragio perditas, ob Solis boues a iociis violatas, contra Tiresia oraculum. *artibus atque modis. πάσης τέχνης*, inquit Hom. Odyss. *πάντα σόωμαι, πᾶσιν δόξαμαι*, hoc est, prorsus, & quacumque ratione, iure vel iniuria: iuxta illud Demosth. *πάντα δ' οὐν κενὰ πειρώμεθα τὸς ἐλπίδι τοῦτο ἢ πᾶν βιάζομαι ποιεῖν*, id est, ad multa profecto mala paupertas etiam ingenuos adigit, eaque perpetrare cogit. *quid rides?* *ἀχαλκότητις* Tiresia; nō fert enim satis æquo animo iterum se interpellari ab Vlyse, credens se ludii potius quàm consuli, præsertim quod suis monitis, iam repetenda patria, non fuisset obtemperatum. Ceterum, quid, rides? hæc ita diuissim legenda sunt, nec Vlyssi, vt volunt alij, sed Tiresia danda. Huius autem vti sepulchrum apud Tilphosiam fontem, sub Tilphosii monte labentem, conditum, vbi & templum Tilphosij Apollinis memoriæ prodidit Strabo libro nono, quem etiam lib. 16. ex Odyss. Homeri lib. xi. scribit & ritum & mortuum dedisse oracula, cui dederat vira furto Proserpina mentem vt sciret, pariterque homines leuis ymbra iuaret. De quo & Apollodorus lib. 3. Erat per catēpora Thebæus Tiresias vates Eueris & Chariclonis Nymphæ filius, ab Vdæi viui Spartorum *Satorum* v. genere oriundus, oculis captus. Deque huius cæcitate & vaticinandi peritia varia est historia, &c. hunc legitur, *ἐάν με δολοφονοῖς. πρῶτον & αὐτὸν, πῶτον & τὰ β. φερίναι ἀχι δὲναι*: Tibi vino sapienti forisq; & multarum rerum vsu experientiaque imbutus, ad vici-

parandum nulli consilio opus est, quando pro vortipia patriam, ad vortem & liberos redire tibi sit ad dñs concessum. Norat Tiresias in Vlyffe molli-
tiam an mi, qui maluit immortalitate quam pa-
tria carere, auctore Homero Odyl. a. *ἀνὴρ Ὀδυσσεύς ἰαλὸς ὅς τις κενὸν δῶκεν πρὸς ἄνθρωπον ὄντας γαῖαν, θανάτῳ τιμωρεῖται*, hoc est, atqui Vlyffes gestiens etiam patrie sacræ funum exilientem videre, mori exoptat *πατρίσιν τε περ. υἱοτεν*, liberis, & fami-
liam. *ὁ nulli q. m. dñs*, ad veritate respondi, ad a-
nimum Tiresæ demerendum. *videt ut nudus: stēdes* ad nuditate & inopia, tam rerum suarum naufragio amellarum, quam familie ad procis vxo-
ris penitus exhaustæ. *te vate*, cum vate te vate monuerat enim ne boues Solis violaret, nisi peri-
re cuperet: *ἀποθήκη. δὸν δὴ κῆρ*, horreum, reposito-
rium, locus vbi quid in vltum feruatur recondi-
tum. Vox peculiaris Columellæ & Plinii. *atque*
g. e. v. occupatio tacitæ quæstionis, quæ se-
quitur id quod suprà dixit Tiresias, iamne dolo-
ro, &c. Nam qui sapiens est, & nobilis fortisque,
quid ei desit potest ad vitam beatam hoc res-
ponderet Vlyffes, eò demeritis & improbitatis
ventum esse ab omnibus, ut virtute nihil sit vilius,
solos diuites & pecuniolos in foro esse, & magi-
strata dignitateque publica: nomen, genus, sa-
piens, fortitudinem, omnem denique hone-
statem cum suis comitiis haberi odio, exulare &
latere, quod dictum est Satyricum in impuram
scelestamque Romanorum vitam. *quando pauperi*
narratio technatur quibus vtuntur hæredipete
in demulcentis senibus. *rurudo*, ellipsis coniun-
ctionis, siue. Gaudent senes vtili amicitia, quare
ad animos eorum conciliandos palmarium est,
munera grata mittere. Turdus avis est multum
commendata ganæ, iuxta illud Martial. Inter
aucis turdus si quis me iudice ceter, inter qua-
drupedes gloria prima lepus. ea avis nominatur
Flandricæ ten cramer/ ostiijstet. *ἰγλῶ* Græcè: cu-
iustria genera vide apud Aristot. Histor. libro no-
mo, cap. vigesimo. & Athen. libro secundo. *siue*
aliud primum, primum hic non tam primum quid
& proprium denotat, quam peculiare & rarum
ex auium genere. Quales apud antiquos erant
gallinæ auctore Myrtilo apud Athenæ. lib. 9. quas
solas appellabant *ἀνδρῶν ἀνδρῶν*. nec non apud
Columellam & alios, qui de auiibus ex professo
scripserunt, gallina semper primum locum tenet.
Aueque primum dicit, quod & domesticum est,
& cohortale, non itaiepi reddi potest de felis &
exoticis auiibus, magnâ citra & optera iam mansue-
factis conseruati quæ. Sic & Lucil. inquit, abdo-
mina rhanni priua dabo, quasi peculiaria & in
vltum proprium recondita. Porro codex Blandi-
anti

antiquissimus habet ad oram paginas characteres ipsa quidem forma Græcorum sed eos assequi cum nequeam, non inuitile duxi studiosis perspicacioribus eritendos appingere, *ιδιαιτην οὐκ ἐστὶν ἰσχυρὸν* n. nescio an initium sic scribi debeat, *ιδιαιτην ὀρίθην*. *deuotus illuc*. apposita festinationi metaphorā ab aurbus dono mittendis desumpta, ne alius senem diuitem præoccupet: non raro namque nocuit differre paratis. *res ubi magna niset*. argumentum diuitiarum à nitore & cultu. *dulcia pota*. *μαλίσματα, γλυκύματα*: mala multa Varroni; *paradysus appetitus. honores*. primos fructus, honoribus deorum & sacris debitos: Antiquitas enim Laribus primos fructuū sacrificare solebat. *qui quamuis p. e.* monet omnibus generis diuites esse captandos, probos, improbos, nobiles, ignobiles, noxios, innoxios, seruos, liberos: nam valere debent pudor & probitas ubi de numaria reagitur, virtus enim post nummos, ut ait Epist. 1. Quod etiamnum poeta quidam antiquus canit apud Plutarchum in commentario de poetis audiendis: *τὸ μὲν δὲ καὶ τὸ δόκησιν ἔχουσιν, τὰ δ' ἔργα τῶ πᾶσι φθιόντων*, *ἵνα κερδαίης*, hoc est, opinionem spernito iusti viri, quiduis agentem sequere, cum spes est lucri. atque hoc ipsum est: quod ait, *ne tamen illi tu*. hoc est, ne pudeat te illum à sinistris assequari: nam pudor inutilis est viro indigenti. *ut ne regam s. d. i.* sic habent omnia scripta cōtra vulgarem lectionem. estque *ἀναγκασίς*. perinde ac si dicat, itane me comitem ire iubet, ut spurco & vili genereque serui nato Damæ claudam latus sinistrum? *haud ita Troia me g.* à gentis rebus. quā difficile est egregia & bene nata ingenia, virtute deferta, vitiiis assuescere. *certain semper melior*. Hellenismus. Certare cum melioribus, est cum fortioribus de virtute & gloria contendere. *ergo pauper eris*. clausula Tirehæ: qua significat Hoianus apud Romanos recte factis & æquis honestisque rationibus non esse locum, sed largitione & assentatione rem omnem peragi. tale est illud epist. 1. plebs eris. *fortem hoc animum s. i.* hoc sumtum est ex Odyssea 1, ubi ait Vlyss. *ἡδὲ γὰρ μάλα πολλὰ ἱπῶσιν, καὶ πολλὰ μὲν ἄλλοις ἀνδράσι καὶ πολλὰ μὲν καὶ τοῖσι γυναιξίν*, hoc est, iam totū & ante mali multum, multumque laborum fluctibus & bellis, æge & hoc accesserit illis. *tu protinus vnde d. a. r.* quandoquidem paupertas vrgebat, quæ hominem multa experiri iubet, animo iam nunc ad omnem edentium obfirmato, hortatur Vlysses Tiresiam, ut incepto pērgat. *erisq. ruam*. etiam & conquira: n. assidit ad auarorum naturam, qui suū thesaurum solēnt humi defodere, aut in aris acclosum diligenter adseruare. Aut nam æris aceruos, id est, mēsuram: quemadmodum apud Plautum

tum æris aceruos ruit; ita ut ruere sit modio adacquare cumulum: hinc rutrum pro hostorio. Lucilius, frumētarius est, modium iecum atque iutelum vnum adfert, &c. Cic. Artico lib. 1. 6. De laudibus Dolabellæ, iterum cumulum. *capies aijius ubiq.* propositio: hanc postea per partes expolit. *neu si uaser v.* præcipit in inituto esse obtemperandum animum, nec confestim desperandum. *itemel & iterum res ipsa non succellit* ex animi inconstantia: nam qui lucrum cupit, damnum patitur oportet. *prarofo sugerit hamo*. metaphorā à piscibus sumpta: præcedent enim pisces hamum, id est, etiam prægunt, donec senserint hamum, ad cuius contrarium exhorrent & fugiunt: ita homines vasa innumera capiunt donec fraudem perentiscent: verum pisces incauti ut vix fugiunt ubi hamum vorant, ita senes muneribus inelcati non facile elabuntur. *artem ill. o.* dolum & insidias, *τεχνη. magna minorve f.* expolitio propositionis à causā torcens: hoc enim primum & præsensillum est consilium, ut pluribus innocuas, in publico versatis, causas intendere, & defensare: ubi namque turba est, ibi quaestus est, iuxta hoc Homeri Odys. 1. *πῶχρ' εἰλοντες ἔχ' πλοῦτιν, καὶ κατ' ἀρετὴν δαίτην πλοχόων*, id est, mendicum præstat populosa pro oppida cœnam mendicare suam, quā ruri. Quare si inter diuites orta sit cōtrouersia de rebus aut magnis aut paruis, eū studio & officio prosequere, & eius partes tutare qui liberis caret, quamuis sit improbus, iniquus & audax; alterum verò qui liberos habet & vxorem secundam desere, oppugna & insulsa, etiam si probus sit & ciuis bonus, causaque nitatur æquiore. *certabitur*. verbum personale, *ὁλοπαθηκός*, ex eorum passiuorum numero quæ tertias vtriusque numeri personas habent, ut araturager, arantur agri. Lucan. Pluscinerum Harmoniæ sulcis telluris aratur. *ultrò. ἀντιμαχός*, nulla de causā improbus & infestus alteri. D. Wouillardus per synchysin vult ut vltro, determinare ut esto, hoc modo, vltro illius esto defensor. cuius ego sententiam libenter amplector, si modò ci iungatur ut improbus, pro epitheto dictionis, defensor, ut hic sit ordo, vltro esto illius improbus defensor; hoc est, indefessus patronus. *audax. nimia insolentia ferociens. fama ciuem*. nomine & exultatione virum bonum. *Quinto putā aut P.* aucupandi senis formula primo congressu, cum præfatione honoris. *mollis. delicata, tenera, enervata*, quales sunt diuitum & præpotentum, quæ obrectationibus quidem & assentationibus sunt patulæ, sed obscuruerunt veritati. vide Adag. *Auricula infima mollior. tibi me virtus s. ciuicia*, à virtute. *ius anceps n.* à iuriscientia. *causas def.* ab usu & cognitione causarum forentium. *eripiat*

quibus o. c. à fidelitate & diligentia patrociniij. *casta nux.* omnes manuscripti habent, quassa, vetere scriptura, sicuti nonnumquam offendi quarete, pro carere. Cassa autē nux, vitiosa est & inani putamine, Adag. pro re nihili. *neu sis iocus.* ridiculus. *ire domum.* præcepta Tiresiz ad Vlysem. *polliculam cur.* curare cuticulam, indulgere genio, sunt eiudem farinae, pro eo quod est, animo obsequi, & genialiter viuere. *si cognitor ipse.* sic habent 4. Bland. Buss. & Diu. reliqui habent, sis. Cognitor, inquit Festus, est qui litrem alterius suscipit coram eo cui datus est; Procurator autem absentis nomine auctor sit. A Conius Pedian. qui defendit alceiū in iudicio, aut patronus dicitur si orator est, aut aduocatus si aut ius suggerit, aut praesentem suam commodat amico, aut procurator si negotium suscipit, aut cognitor si praesentis causam nouit, & sic ruetur ut suam. *seu rubra camicula.* *χρυσόχαλκιν* mitatis feruentis ab ortu Caniculæ sideris: aut per Caniculā notatur clamorosus aliquis & mordax orator. *findet infansis st.* videtur notare vel ineptos iudices, qui causas non magis quam staruæ cognoscunt, vel infacidos actores causarum. *sensus omnia.* distentus pinguibus intestinis. Præcisum & omnia, inquit Nonius, partes carnis & viscerum: Significatur Fufius obesus & crassus ventre fuisse distento & pingui: Qualis ille est apud Persi. cuius pinguis aqualiculus propensio sequepode exstat. *Furius hibernus.* hic etiam M. Fufius ab aliquibus nominatus est, bibaculus dictus à nonnullis. At ego malim sequi annotationes Blandinias, quæ sine ullis maculis habent Fufius viuaculus, ut in Commentat. scribi. curauit. Huic opinioni consentit is qui Macrobij locum restituit lib. 2. cap. 1. mihi ex libro Fufij viuaculi notus est, &c. inquit Macrobius. Commendatur à Diomedē & Quintil. in iambicis; cuius hic est versiculus in Orbiliū, Orbilius vbinam est litterarum obliuio: vixit vnā cum Cic. patria Cremonensis, teste Eusebio in Chronicis. Horat. autem describens tempus hibernum *eu nupida* iocatur. in eum propter verborum ampullas in hoc carmine, Iuppiter hibernas, &c. quod nūquam vocet spiritum Iouis. codex Tons. habet, conspuet vndas. *nonne vides.* hortatur Vlysem Tiresias ad constans propositum à commendatione in foro ei astantium, & spe quaestus opimioris. *plures amabantur tui.* *ἀνδρογυνὸς.* plures senes accedēt, suam causam tuæ fidei concedentes. apta comparatio Thygnorum prægrandium ad seces diuites, crassos & ineptos. Alij Thunni sunt pisces minores, *Commune vulgo vocitari:* quorum captura copiosa est. in Hispania ad columnas Herculis. *cetaria.* cetaria, cetarij à cete gradibus dicuntur piscatores, tam qui eos piscis captant, quam in cetariis

salunt & vendunt. *si cui praterea.* transsit ab orbe senē ad eum, qui filium quidem habet, sed non vitalem, ut qui ab infantia in adultam vsque ætatem sublati & enutriti. nihil quàm elanguet: quod eo consilio fieri suadet, ne parestiant hæreditariis & infidiz. quia suspicione vulgò laborant, qui ceteris neglectis & contemptis, orbo seni tantum dant operam. *uadet.* metaphoric. declaret, & manifestet animum tuum dolis insecutum celatumque. *arripe. νῆξ. πῶδι.* hoc est, tacito pede & cautim, multisque officiis eum demereri & uide, quo sperare possis te hæredem languenti filio substitutum fore. *orco.* codex Sil. habet, horco, ex Græco; est enim, auctore Hesiod. *ὄρκος τὸν ἰπιδὸν ὄρκος.* Litis filius: ponitur autem pro fatalibus inferis: itaque agere orco, seu ad orcum; est concedere fato, mori. *hec alea fallit.* alea de ancipiti rerū euentu dicitur, nimirum ubi res non ex arbitrio nostro, sed à fortuna dependet: qualis est hæreditatis captatio, & cetera ferē quæ sunt humana. At hoc tamen homini pro solatio datum est, ut id quod minus pro sententia cecidit, arte corrigat & rectè distribuat. *qui testamentum.* consilium de testamentariis tabulis ab Vlyse reiectandis, quas ei legendas testator obtulerit, ne incidat in eas pedicas quas alij struxerat, & captans capiatur. quod multo antè tempore prædicia futurum Nasice sorero captaturo Coranum generum, à quo miser captandus venit. *qui testamentum.* *τ. σπύγος.* pro quicunque testator. *abnuere.* leui nutu quodammodo reculare, ita tamen ut quasi aliud agens & ex obliquo tabulas respectans, cognoscas solūne, an multis cohæres scriptus sis. *prima secundo cera.* prima cera, prima parte tabulæ cera illitæ, ubi in primo versu nomen testatoris, in secundo versu, nomen hæredis, aut solius, aut cum cohæredibus; in ima verò cera, hoc est, in extrema parte tabulæ cetera pro testatoris voluntate notabātur. Vterque autem tabulis utebantur ceratis, in quibus cum priuatum publica signabant. *solum multisque co.* hæc est interpretatio eius quod secundo versu primæ tabulæ scribi solitum erat, nimirum, hæres vnus, aut cohæredes. *plerumque.* aliquando, olim. *recoctus.* in quinquauratu decoctus, id est, luxu perditus, nunc per scribatum recoctus; nam recoquere, id est, reparare studet in scribatu quod antea decoxit: sed de hoc scriba recoctus, vide Comment. summa metaphora à fabris aurariis, argentariis, ferrariis, qui massæ ad incudem reuocant, coquendæ recoquendæque vnā cum forma nomen variant: non aliter sanè quàm ut belli tempore vomeres recoquuntur in arma & gladios, ita scriba temporis iniquitato inutilis, vel ad rem attentior, ut lucrū faciat amplius, curat se fieri quinquauratu: qui ite-

rum ne gtorio absoluto, cuius gratia dictus erat atq.
creatus, ne sine questu priuatus uiuat, ad scribatum
reueritur. Coquere, coquere, fingere, refingere;
cadere, recedere, mutare, incudi reddere, ad incu-
dem reuocare, in eadem sunt metaphora. Porro
fuere quinqueuiri diuidendis agris, muris, turri-
busque reficiendis; sæpius ut plebem funebri pe-
cunia leuarent, utque æualienum pro his qui sol-
uendo non essent, de publico soluerent; mensarii
nancupari. Quæ res quantum ad patrum plebisq.
conciliandos animos profuerit, difficile dictum est.
Sed & fuere quinqueuiri creati eis & ultra Tibe-
rim, qui possent vespertinis horis vices magistra-
tum gerere, cum magistratus ad id temporis in
foro esse non deceret, &c. Alex. ab Alexand. lib. 3.
cap. 16. *dabit risus*. præbebit occasionem ridendi.
num furis: cæduntur eis præterea iusq? Vatem & di-
uinatorem agis, afflatus numine & diuino furore
raptus hæc, loqueris, an sciens & prudens me ludi-
ficas? fingit Horatius ea vaticinari Tiresiam, quæ
multo post tempore futura erant: quæ cum nihil
ad se facere crederet Vlysses, se ridiculum esse opina-
tur. Quod quidem consulto factum est ab Hora-
tio, qui more suo nihil quam & diuos & diuina om-
nia, vatesque ipsos pro rebus ludicris haberet,
quod ij multis sæpe in ambagibus vsi, primum con-
sultores rei nouitate attonitos, deinde obliuiscite
responsi magis dubios nonnumquam à se dimit-
tebant quam acceperant: Quare ne quid tale de
Tiresia sibi persuaderet Vlysses, inducit Horatius
eum (*αἰνέων* ut arbitror) non esse ex eorum nu-
mero, qui ambiguis oraculis solent animos tenere
suspensos; sed vera dicere, ut qui Apollinem sibi
hæberet auctorem; ait itaque, *ô Lærtiade*. perinde
ac si dica, ô Vlysses neminem ludo, sed certa o-
quor & indubitata alio ut quæ assero, sint futura;
contra, quæ nego, non erunt. *ut diuinare & αἰνέων*
ab auctoritate A: oblini, cuius oracula ha-
bebantur certissima: hinc illud, *ut cæduntur eis*,
hoc est, hæc ex tripode profecta sunt. *mibi donat*
Apollō. Apollō, puta, Tiphosius, qui templum suū
hæruit non proci à sepulchro Tiresiæ, ut supra di-
ximus. *si licet. ede*. omnes cod. habent, ede, præter
Silium, qui habet, edam. *fabula*. variis inum Ti-
resiæ habet Vlysses pro fabula, pro commento, pro
ludo, nimirum quod lea res sibi esset incognita, &
fabule propinquior quam rei veræ *tempore quo in-
ueni* *χρόνος* *αἰνέων* quando hæc res esset euentura:
nimirum eo tempore quo Parthi Augusto impe-
ratori redderent signa militaria M. Crasso cū exer-
citu cæso & M. Antonio erepta anno ab urb. cond.
726. Video Orosum lib. 6. cap. 21. *ab alto d. geo.*
Iaus Augusti Cæsaris à natalibus, *foris nubet. tor-
ti*, dinitti, quemadmodum Plaut. in trinuino: *etiam*

forem de spondisse suam in tam sortem familiā,
id est, diuitem & copiosam, inquit Ne natus Poti-
st quoque *εἰσπένδω* accipi pro bono, *metuenis παρ-
αίτιαν*. occasione captantis ne solueret vniuer-
sum debitum *præter plo. πῶλυ: τὸ εἰμαζεν*. nam
plorare imprecabatur antiqui curia & solebant.
suuq. creditoribus, quibus erat obzæatus & obli-
gatus totā summam reddere. *illud adhuc ius*. a iud
consilium capiendi senis, à tam caritate cum co-
mesticis. *mulier. quoniam delirum*. epitheton senis,
sed vincit lon. i. παρὰ πῶλυ. nam mouet quid tem nō
esse inutile fami. ianibus applaudere, sed nō is ap-
probat senis ambire gratiam. *ultrō Penelop. am.* ubi
Vlyssis & Penelopæ personis iulugit in Roma-
nos putidissimos, qui suas uxores mariona: pedit-
cas & honestas, hæreditatis allequendæ gratia, vel
inuitas ultrō perducebant ad senes ad. ieros. qur,
prostituta semel pudicitia, lucrumque vnā cū
voluptate experit, postea non magi. ad prius vite
genus honestum redire poterant, quā solent caris
ab vno corio semel gustato depli. *potiori*. quali
potiori amatori, & ad dandum potiori. licentim
Dorio leno in Phormione ait, mea lege vtr, ut
potior sit, qui prior ad dandum est. *putasne per.*
ipsumq. à maiori. Nam si nobiles adolēcentes vi-
ribus integris & firmo corpore, non valuerint vltis
pollicitis, donis, muneribus, aut vlla gratia eius
animum flectere; inque sui amorem pertrahere;
qui nunc persuaderi poterit, ut, pudicitia valere
iussa, perducatur ad senem victum & exucent?
tam frugi. tam casta. venit enim magnum d. p. i. ai-
nol. o. y. i. p. per synchysin eius quod dixi. po. i. i. i. tra-
de. Nam iuuenes qui procos agebant Penelopæ,
tenuiores erant, & in magnis muneribus dandis
paretores minusque liberales. Quod vel eo argu-
mento in confesso est, quod Penelopam ditiori m-
plus venis & curandæ cutis gratia procurarentur,
quā etus potiundæ; ut canit Elegiac. Turba ruūc
in me luxuriosa proci: luxuria namq. & luxus non
tam Veneris est; quā in cibo & potu rebusque
aiis nimia affluentia. de iunioribus Nonio, apud quē
luxuria est contra pudorem & supra modum pro-
fusio. Cic. r. de offic. intelligimus quā sit turpe
diffuere luxuria delicate & mollior viuere. *sic ti-*
bi Penelope frugi. d. n. t. i. m. u. p. d. i. o. i. n. p. r. o. c. o. r. u. m. c. o.
f. u. t. a. t. e. n. e. m. u. t. a. t. e. m. c. u. i. s. i. m. u. l. t. a. e. l. a. r. g. i. t. i. &
p. r. e. c. l. a. r. a. f. u. i. s. s. e. n. t. n. o. n. m. i. n. u. s. d. i. f. f. i. c. u. l. t. e. r. e. e. i. u. s. p. u. d.
i. c. i. t. a. t. e. m. q. u. a. m. c. u. i. u. s. a. l. t. e. r. i. u. s. m. u. l. i. e. r. i. s. e. i. u. s. e. n. i. m. n. a. t. u. r. a. s. t. u. l. i. o. r. e. s. t. &
i. m. b. e. c. i. l. l. i. o. r. q. u. a. m. u. t. s. u. i. s. o. p. p. u. g. n. a. t. i. s. a. f. f. e. c. t. i. b. u. s. i. m. p. e. r. a. t. e. p. o.
s. i. t. V. i. d. e. t. u. r. a. u. t. e. m. h. o. c. t. o. c. o. H. o. r. a. t. i. u. s. e. s. s. e. e. x. c. o.
s. u. m. n. u. m. e. r. o. q. u. i. c. o. n. t. r. a. H. o. m. e. r. u. m. t. r. a. d. i. d. e. r. u. n. t.
P. e. n. e. l. o. p. a. m. s. e. p. r. o. s. t. i. t. u. i. s. s. e. o. m. n. i. b. u. s. p. r. o. c. i. s. d. e. s. e. n. o.
g. u. s. t. a. t. i. s. d. e. s. e. n. e. g. u. s. t. a. r. e. e. s. t. e. i. u. s. d. o. n. a. e. x. p. e. r. i. t. u. t.

canis à corio. vide Adagium, *χάλινον χορίον κύνα γυῖται*, hoc est, periculosum est canem intestina gustasse. *me sene quod dicam* f. narratio facti, quomonet Tiresias Vlyssē, vt in officio seni faciendo, neque sit importunus, neque cessator, sed imitetur. Dauū comicum. *scilicet elabi si posset m.* codic. 4. Blād. Marc. Sil. Diu. habet sine vllis lituris expressā hāc lectionē, scilicet elabi sic posset mor. sed antiquiss. Bland. scilicet elabi vt sic posset mor. quæ lectio vt aperta & manifesta, ita certē perinde videtur approbanda quā vulgata: verū per me vtrius lector suo iudicio. Anus autem cūm viua nequiret vllis artibus effugere importunitatem hæredipetæ, testamento cavit, vt suum cadauer oleo copioso inunctū, ipse nudis humeris efferret ad sepulturam, vt vel mortua sic elaberetur captatorem. *credo quod nimium.* causa conditionis testamentariæ de vnctione, & cadaueris elatione. *cautus adito.* consilium de moderato obsequio & callido in tractandis senibus. *offendet garrulus vltra.* sic habent codices Bland. 4. M. Tonf. Buss. Sil. Diu. & credo genuinā esse, ita vt rā vltra, sit idem quod Græcè dicitur *ἰπὸν ὑλτρά*: quod expressit epist. 7. inquires, ne telōgis ambagibus vltra quā factis est morer. *Dauus sis comicus.* induito serui personam, magis vt tibi commodos, quā vt obsequaris seni, omnia simulans, omnia metuens, omnibus applaudens. De Dauo, Geta & aliis seruis, vide Alexan. Alexand. lib. 3. cap. 20. *obsequio grassare.* sedulus & officiosus quouis obsequij genere ei adepto, eum comitare. hoc generatim dictum per partis explicat. Grassari antiquum verbum est pro frequenter adire, salutare, comitari, iuuare. Nonius ait significare supra modum scuire nec non ambulare. Festus autem, antiqui, inquit, grassari ponebant pro adulari: Ergo grassare, id est, adulando non apertē, sed ex insidiis capta senem. *si increbruit au.* hæc lectio seruata est illæsa in antiquissimo Blandin. Buss. Diu. reliqui verō omnes habent *increpuit*, minus rectē, vt arbitror: nam licet increpare nonnumquam sit idem quod ferire, sonitūque aureis verberare, auctore Nonio, tamen hoc alio quodam modo denotat, quā increbrescere, quod vehementior sit venti, & incrementis auræ, quæ corpora plerumque grauius percellit afficitque. quod ne contingat, monendum senem præcipit Vlyssi, vt in tempore caput tegat. *aurē subfringe loq.* frange & compone te quasi attentē auditurum, quicquid dicere conabitur, idque substrictis, hoc est, subreptis auribus: quasi sint omnia quæ dicit admiranda. sumta metaphorā à brutis, quæ vbi quid cernis audiunt, aurēs surrigunt, quibus demissis, obsurdescunt, vt habet Aristotel. lib. de natur. animalium nono.

Sic Epodo 6. agam per altas Nemeie aure sublata. Huic contrarium est alibi, Diemito auriculari vt inique fortis assellus. Non me clam est hunc locum ab aliis exponi aliter, sed hæc sententia mihi visa est magis apta. at sequatur tamen lector alios pro arbitratu. *importunus amat laudari* rō importunus, ab aliquibus iungitur verbo, amat. quā sententiam etiam si non improbem; tamen mihi videtur habere vim maiorem si apponatur verbo, vrge, propter exclamationem senis, quasi iam tædio affecti importunitatis. Importunus vrge, hoc est, noli vaquam finem facere eius laudes in aureis occinendi, donec sublati ad cælum manibus dixerit, ohe, iam satis est, perapofiopefin. *sublatis mani.* hic gestus est præ lætitiæ & gaudiō exultantis. *crefcentem tumidus.* apposita & faceta allegoria, vt per virem philautum stultumque & vecordem hominem; per sermones tumidos, ab effectu, laudes inanēis, ventoque simileis intelligamus, qui intumescere, supraque modum effecti faciunt vapores animos. *cum te seruitio longo.* transit ad præmium laboris ab Vlyssē captatum, speratumque. *& certum vigilans.* rō certum, pro certo, aduerbialiter. per *ἀντιπαιαν*, vel participium, vigilans, vel verbum, audieris, determinat: equidem malum cum verbo ordinari: ad multa namque vigilantes sepe obsurdescimus, ita vt id quod est certo audire nequeamus, est enim auditus sensus tardus. Sed & potest rō certum, esse nomen absolute captum pro re certa, nimirum, Vlysses quartæ partis hæres esto. *vigilans.* ὕπαιρ, intervigilandum; cui contrarium est *ὄναρ*, καὶ ὄπαιρ, per somnium, nempe quando ea res agitur in cerebro, de qua vigilantes aut egimus, aut vehementer cogitauimus. quemadmodum apud Theocrit. piscator, *πᾶσαι νύαι ἄρτις μεντιύται, ἰχθὺς καὶ γὰρ*, hoc est, panes in somnis captat canis, ast ego pilceis. *ergo nunc Damas.* post obitum senis, adeptamque hæreditatem, docet Vlyssē Tiresias vates, qualis persona, quæ simulatio ei ex vfu fuerit ad alios diuites & propinquos defuncti captandos. *Damas.* sod. v. querela à morte sodalis. Damas nomen serui apud Syros. *nusquam est.* non est, non viuit, mortuus est, species metalepticos: exprimit gestus, voces, & lamentationes quibus vti solebant amici, propinqui, affines, & hæredes in funebri pompa. Sic ode 24. lib. 1. Ergo Quintilium perpetuus sopor vrget, &c. *tam fortem.* à fortitudine & fidelitate sodalis. *vnde.* quomodo. sic supra Eclog. 3. Vnde tam bepage nosti? Cic. pro Sylla, non recordor vnde ceciderim, sed vnde surrexerim *sparge subinde.* alludit ad morem antiquum foveris curandi, cūm acerræ instratisque lectulis solebant amici inspargere flores, corollas, ynguenta, odores, &c.

res, ramos, frondeis, & id genus alia dona, cum
 fletu, deploratione & lacrymis. Commentator &
 alij referunt hæc verba, sparge subinde, aliò. quare
 liberum esto lectori sentire ut libet. *est gaudia p.*
v. e. licet non indicare vultu animi gaudium: vul-
 tus autem dicitur animi proditor, quod eius sit in-
 dex: habent enim oculi, frons & ipse vultus suum
 sermonem. *sumus.* pompam funeralem: *mala tuf-*
fas. mala tussis est, quæ accedit aqua intercute la-
 borantibus, iuxta illud Hippocratis, *tricus ad pum-*
us. Cuius *imphodion*, *tricus*, tollit enim omnem
 spem valetudinis, teste C. Celfo lib. 2. cap. 8. Sed &
 mala tussis *quæ* comitatur, quando pus excre-
 tur, & nonnumquam cruentum aliquid, quem
 subsequitur tabes. *mala.* vehementer & periculo-
 se. *gaudentem.* opinor & gaudentem, per enalla-
 gen pro adverbio similis notæ poni *zuppi*, liben-
 ter: *nuno te addicere.* addicere nuno, inquit Bu-
 dæus in Pand. & est quod nostrates dicunt, frusto
 panis vendere; quod donationis est instar, cum
 obtentu venditionis rem donantes, inuidiam do-
 nationis vitamus, aut pudori accipientis consuli-
 mus. *imperiola trahis.* P. nam post mediam no-
 ctem die alevantante per Proserpinam nihil um-
 bris fari concedebatur: quare significatio est no-
 ctis iam præcipitis.

E C L O G A VI.

HORTVS.

Hoc erat in votis: modus agri non ita magnus,
 Hortus vbi, & lecto vicinus iugu aqua fons;
 Et paulum silua super bis foret. audiu, atque
 Dñj melius fecere. bene est. nihil amplius oro;
 Misa nate, nisi vi propria hac tibi munera fa-
 Si neque maiorem secloratione mala rem: (xii:
 Nec sum facturus vitio, culpæve minorem:
 Si venter stultus nihil horum: O si angulus ille
 Proximus ac: edat: qui nunc denormat agellum:
 O si vnam argenti fors qua tibi monstret: vili,
 Thesauo inaccessi, qui mercenarius agrum
 Illum ipsum mercatus auxit, diues amico
 Hercule: si, quod adest, gratum iuuat: hac præ-
 ce te oro
 Pingue pecus domino facias, & cetera, præter:
 Ingenium: vig. soles, custos tibi maximus adsit.
 Ergo vbi me in monte, & in arcem ex vrbe
 remoui:
 Quid prius illustrem satyri, musaq; pedes:

Nec mala me ambitio perdit, nec plumbum Auster,
 Audunnusque graui. Libitina quæstus acerba.
 Martine pater, seu Iane libentius audis,
 Vnde homines oporum priues, viæq; labores
 Institunt (sic diu placitum) in carminis esto
 Principium. Rama sponforem me rapuicia,
 Ne prior officio quisquam respondet, urge.
 Sine aquila adis terras: seu brum a nuaalem
 Interiore diem gyro itabit: ne necesse est.
 Post modo, quod mihi obstitit, clarè, certumq; locuto,
 Luctandum in turba, facienda iniuria iardu.
 Quid vi infans? & quas res agis? improbus
 vrgit.

Irati precibus. tu pulses omne quod obstat,
 Ad Macenatē memori si mente recurras.
 Hoc iuuat: et mellis est: non mētar. at simul atra.
 Ventum est Esquias: aliena negotia centum
 Per caput, & circa salubant latus. ante secundam
 Rosciū orabas sibi adesses ad puteal vras.
 De re communi scriba magna, atque noua te
 Orabant hodie meminisses. Quinque reuerſi.
 Imprimat bis, cura; Macenas signa tabellis.
 Dixero, experiar? si vi, potes, addis: & instat.
 Septimus octauo propior tam fugeris annus,
 Ex quo Macenas me cepit habere suorum
 In numero: dumtaxat ad hoc, quem tollere tbedæ
 Vellei uer faciens: & cui concedere nugæ
 Hoc genus: huius quora est? Tbrax est gallia Sy-
 ro par?

Martina parum cantos iam frigora mordent:
 Et, qua rimosa bene deponuntur in aure.
 Per totū hoc tempus subiectior in diem, et horam
 Inuidia: noster ludos spectauerat vna:
 Luserat in campo, fortuna filius, omnes.
 Frigidus à rostris manat per compita tumor?
 Quicquid obuius est, me consilii: d' bone (nam te
 Sire, deos quoniam propius contingit, oportet)
 Numquid de Dacis audisti? nil equidem. vi tu
 Semper eris derisor: at omnes di ex a uent me:
 Si quicquid. quid? nullidus promissa, Triquetra,
 Prælia Caesar, an est Itala tellure datus?
 Iurantem me sive nihil, mirantur, vi vnum
 Scilicet egregij mortalem, aliq; silenti.
 Perditur hac inter misero lux, non sine votis:

- 60 *O*rtus, quando ego te aspiciam? quando que licebit
Nunc veterū libris, nūc somno, & inertibus horis
Ducere sollicita iucunda obliuia vite?
O, quando faba Pythagora cognata, simulq;
Vincta sari pinguis ponetur oluscula lardo?
- 65 *O* noctes, cœnæq; deūm: quibus ipse, meiq;
Ante Larem propriū vefcor, vernasq; procacis
Pascio libatis dapibus! prout cuique libido est,
Siccatur in aequalis calices conuiua, solutus
Legibus insanis: seu qui capis actia ferris
- 70 *P*ocula: seu modici vuestis letum. ergo
Sermo oritur non de villis, domib;ve alienis:
Nec malè, nène Lepos saliet: sed, quod ma-
gis ad nos
Pertinet, & nescire malū est, agis amicus: vtrumne
Diuitiū homines, an sint virtute beati:
- 75 *Q*uidve ad amicitias, vsus, rectūne trahat nos:
Et quæ sit natura boni: summūq; quid eius.
Certeius hac inter vicinus garrus anulo
Ex refabellas, nam si quis laudat Arellī
Sollicitas ignarus opes, sic incipit. Olim
- 80 *R*usticus urbanum murem mihi paupere fertur
Accepisse cauo, veterem vetus hospes amicum,
Asper, & attentus quasvis: vix tamen arctum
Solueret hospitii animum. quid mali a? neque illi
Seposuit cicero, neque longe inuidis, auena:
- 85 *A*ridum & ore ferens acinum, fœmisaq; lardi
Frustra dedit, cupiens varia fastidia cœna
Vincere, tangenti malè singula dense superba:
Cum pater ipse domus palea porrectus in horrea
Esset ador, loliumq; dapi meliora relinquens.
- 90 *T*andem urbanus ad hunc, qui te iuuat, inquit,
amice,
Prærupti memoris patientem viuere dorso?
Vixit enim homines, urbemq; serui prapomere solui?
Corpe viam (mibi crede) comes: terre stria quādo
Mortaleū animas viuunt sortita: neque ulla est
- 95 *A*ut magno, aut paruo leti fuga. quo, bene,
circa,
Dum licet, in rebus iucundis vine beatus
Vive memor, quādiu sis, aui breuis. hac vbi dicta
Agrestem populare: domo leui exiit. inde
Ambo propositum peragunt iter, vrbis auentis
- 100 *M*ania nocturni subrepere. iamq; tenebat

Nox mediū calispatium, cum ponit vterque
In locuplete domo vestigia: rubro vbi cocco
Tincta super lectos canderet vestis eburnos:
Multaq; de magna superessent fercula cœna:
Qua procul exstructis inerat hesternæ canistris. 105
Ergo, vbi purpurea porrectum in veste locauit
Agrestem: veluti succidius, cursasq; hospes:
Continuatq; dapes: nec non vernaliter ipsis
Fungitur officii, prælambens omne quod offert.
Ille cubans gaudet mutas a sorte: boniq;
110 *R*ebus agit letum caniniū, cum subit ingens
Valuarum strepitus lectis excussus vtrumque.
Currere per totum panidi conclauē: magisq;
Exanimis trepidare, simul domus alta Molossus
Personat canibus. tum rusticus, haud mihi visa 115
Est opus hac, ait: & valeat. me sūa, cauiq;
Tutus ab infidiis tenui solabitur eruo.

COMMENTATOR.

IN hac Satyra agens de iocunditate secessus sui, qua in agro suo Sabino fruebarur, & securitatem ruris laudat, & de incommodis vrbis loquitur, quæ passus est dum Mæcenati obsequitur: hoc autem cupit ostendere, vitam rusticam quietiorē esse vrbana. hoc erat in vo. hoc optabā, nimirum viderem aliquid agri, in eo hortum, fontem perpetuū fluentem, & siluam vicinā; plus autem concessit fortuna, quā semper optauī. non ita magnus non valde magnus. ingū aqua f. perennis, continuo vultis. super. his. insuper, præterea, foras. Zeugma, respondet enim verbum singulis partibus. auctius, quā optabā. dij melius f. vicit quod optauī numinis fauor, vicit votū meum. oro. opto. Maia nata, o Mercuri, propria. perpetua, rata, firma. faxis. facias, Mercurium præcipue colit, quia in Campis Philippicis eum liberauit; vt, Mercurius densō pauentem sustulit aëre, ratione ma. auaritia. vitio culpaq;. luxuria, profusione. si veneror. si non habeo vota huiusmodi stulta. a. si angulus ille. stultum votum, i. e. angulus qui terminat agrum meum. denormat. decurrit & inaequalem facit. Est autem norma ad quam mensores lineis æqualeis dirigunt, habita perpendiculi ratione. a. f. vrbem. si non opto talo, o si hæsaurum inuenero fœx. fortuna. quā. aliquā parte. diues. factus. amico Hercule. propitiū. Hercules enim thesauris præcellit dicitur. Sunt qui eundem incubum quoque, seu incubonem esse velint: vnde putant quod & res rustica sit, in vrbis rusticia: nam ei sacra faciunt

faciunt rustici cum inuenias domuerint. Præterea traditur fabula, quod fuerit mercenarius aliquis, qui semper Herculem sit deprecatus; ut sibi boni aliquid largiretur, quem Hercules ad Mercurium duxit, & obsecratum thesaurum fecit ostendi. quod effosso, ille eundem agrum, in quo operam mercenariam faciebat, cõparauit, & labori solito operam dedit: sicq; probauit mercenarius quod Deus prædixit Herculi, nulla res illi posse beatum viuere, cum in eadem opera etiam post inuentiõnem thesauri perseverauit. Persi. Dextro Hercule pupillumve utinam, quem proximus hæres impello, expungam. *quod adest.* quod possideo. *gratum inuenit me. domum.* mihi. *cetera.* legetes, vinea, & si qua sunt similia. *præter ingenium.* quod erasum nocet, auimus enim cibis opplerus stolidus efficitur. *utq; soles.* ait in libris carminum, Mercurij se opere seruorum Philippis. *ubi.* postquam. *in monte & in arce.* in villam in monte positam, quæ quasi arx est rustica, quod ab vrbaniis molestiis & curis astat vindicet vocat. Qualem villam etiam Meliboræ sua regna vocat, inquires. Post aliquot mea regna videns mirabor aristas. *ex vrb.* Roma recessi. *quid primi illustrem.* in lumen, exequar Satyrico carmine. *musq; pedestri.* stylo humili & communi, qui sermoni vulgari similis est. *mea mala me ambisio p.* quando scilicet in agro sum. *plumbeus.* grauis, noxius, pestilens. *autumnusq; g.* quia per autumnum fructibus arborum grauati, plurimi moriuntur, à quo sibi dicitur non esse periculum. *Libitina quasus.* Libitina lacus est in vrbe apud quem habitant qui effrenda corpora conducunt, & præbent funeribus necessaria, libitinarum dicti. Libitina etiam dea est, & lectulus cadaveris. *Maturine pater.* inuocatio. Ianum autem inuocat, quod temporum sit Deus, & præsit rebus incipiendis, quas matutino tempore rectè incipere solemus, siue in vrbe, siue ruri. *sou tunc libentius.* Ianus autè dictus, quod quasi ianua præbeat introitum in nouũ annum. *sic diu placitum.* ut tu sis incipiendarum rerum auctor. *sponsorem me-r.* ut spondeam. *ne prior officio.* ne sit alius me officiosior, ne videar nolle officio amici in spondendo fungi. *respondent.* satisfaciatur. *vrge.* prope. *radix.* singula, secas, & suo statu venit. *nivalam.* frigidum. *interior gyro.* circulo minore & breuiore. *diem trahis.* breuiorem facit, quia hieme dies sunt breuiiores. *ira necesse est.* ad spondendum. & est ellipsis coniunctionis tamen. *quid tibi obicit.* quippe postquam pro aliquo spondendo me obligasti. *luctandum in iurba.* mihi est. *radix.* quon pullo & vrgeo. *quid tibi. vi in ians.* dicit is quem impello. *iratis precibus.* imprecationibus. *quod obstat.* tibi. *memori si mente.* si memor cause eas ad

Mæcenatem. *hoc inuenit.* hoc bonum est consiliũ, *melli est.* incundum, dulce, suauis est. *vt. diis pietas mea.* & musa cordi est. *Esquilias.* Esquilias locus erat ubi peregrini & pauperes sepeliebantur: postea horti Mæcenatis. *arvus.* propter funera moruorum. *ante secum.* sic aiunt & mouent. *ad par.* prope. puteal: locus erat in foro, ad quem conueniebant mercatores & fœneratores, ad tradendum & recipiendũ. alij dicunt fuisse pro rostris, ubi tribunal erat prætoris. *re communi scr.* Horatius hic ostendit se fuisse de numero scribarum, & decuriam habuisse. *re communi.* republica. *meminisse Q. reueri.* quali ad locũ conditum: *imprimat his c. cura* ut subtribat. *dicoris.* supp. si. *experiar.* videbo, conabor. *dumtaxat.* tatum modo: *rhetha.* curra secum trahere. *nugas. hoc genus.* huius generis nugas, purgat se apud eos qui putant eum apud Mæcenatem plurimum posse, non sine tacita nota Mæcenatis, qui nihil secreti communicabat Horatio: ita ut rectè dixerit Persi. Omne vaser vitium ridenti Flaccus amico tagit. *Thrax est gallina S.* Thrax gallina fuit secutor, Syrus autem retiaris, vterque gladiator. *matutina p.* hoc autumni tempore fieri solent. *rimosa b.* supp. credebatur mihi, hoc est, de iis loquebatur mecum, quæ sine periculo rimosis auribus, hoc est, garrulis, committitur, eaq; mihi credebatur, quæ prodita nocere non possunt: auris rimosa, autumnus est, quæ nihil secreti continet. sumtum ex eo dicto Terentiano: Plenus rimarum sum, hac atq; illac perfluo. *per totum hoc tempus.* per totum hoc septennium & amplius quotidie magis ac magis subiacebam inuidiæ: Nam si quis me vnũ cum Mæcenate in campo videbat, statim dicebat me esse fortunæ filium, hoc est, fortunatum. Solebant autem Romani in campo Martio ludere pila triangulari. *nostr.* verba sunt inuidorum de Horatio, sic enim solent dicere liberti, aut clientes, *in diem & horam.* per singulos dies & horas. *vnũ* cũ Mæcenate. *omnes.* dicunt inuidi. *frigidus à rostr.* hoc est, si aliquis rumor grauis & formidolosus manuerit per vicos & plateas, & dispersus fuerit, & per compita. compita sunt multarum viarum conuersus in vnum. *scire deos.* Augustũ, Mæcenatẽ, &c. Sic Virg. Nec tam præsentem alibi cognoscere diuos. & Namque erit ille mihi semper Deus, &c. *numquid de D.* qui tunc rebellabant Romanis, vtrũ. quàm tu. *at omnes di ex m.* persequantur, sic, inquit, cogor obsecrari & iurare: exagietur autem à diis, quod ob scelus perpetratum furorẽ concutitur. *frigidum audiui.* *Triquetra.* Triquetra Sicilia, quod in treis partibus seu promontoriis diducta est: Græcè Triactiza à tribus promontoriis, Pachyno, Lilybæo, Peloro. *milibus pro.* p. an Cæsar sit datus militibus promissa prædia ex Italia tollere.

an Sicula? nam militibus emeritis vel dabatur stipendium ex ærario, vel assignabantur agri quos colerent. *altisq; silentis*. vnicè taciturnum. *perditur*. perit, consumitur. *hac inter*. anastrophe. *misero*. in miseriis. *voſis*. deſideriis. *ô rus*. iſtud eſt vorum. *inertibus h.* in quibus nil agit. *ducere ſoll.* viuere in iucundo otio. *ô quando ſi. P.* Pythagoras philoſophus ab omnibus animalibus abſtinentes, etiam fabam non comedit; quod ea viridis in pyxide ænea diutius aſſeruata vertatur in ſanguinem: vnde fertur maluiſſe in latrones incurrere, quàm per fabarum ſegetem tranſire, cum aliunde effugium non haberet. *cognata*. dubitabat enim an in eo corpore lateret anima patris ſui, an alterius propinqui: qua de re ridet eum & eius ſequaces. *æneâq; de*. cœnas deum dixit ſecuriores, & quæ ſunt ſine ſollicitudine, ſic alibi: Namque deos didici ſecurum agere æuum. *meiq;* amici, familiares. *procaces*. petaces, qui confidenter loquuntur & liberè. *libaris dapib;* deguſtatis eſcis & deminutis, puta, ubi in rus meū veni. *ſiccæ inæqualeis*. adbibit quantum lubet. *legibus inſanis*. inſanas leges vocat Archipoſian, quando capaces caliçes ebibunt ad æqualeis hauſtus. *capit æria*. accipit grandia pocula. *modiciæ*. poculis. *uueſcit*. vduſ fit, inebriatur. *larinus*. libentius. *non de villis*. de auaritia, vt vrbani. *lepos*. uomè inſignis ſaltatoris Cæſari grati: Archimimi, qui ſic appellatus eſt, quod iucundè & molliter ſaltaret eloquereturq;. *ſe neſſire mal.* ignorare non expedit. *agitamus*. diſquirimus. *quidve ad*. amicicias, quærimus quid nos trahat ad amicicias, vtilitas ne an honeſtas: multi dicunt amicicias propter vtilitatem expeti, multi contrà. *vſus*. vtilitas. *ratumne*. honeſtas. *natura boni*. deſinitio ſummūq; *q. e.* & quid ſit ſummum bonum: quod Stoici dicunt eſſe virtutem; Epicurci vero voluptatem. *garris*. narrat, dicit. *ex re*. commodum non ſine cauſa, ſed ad propoſitum pertinentis. aliàs, ex re, id eſt, ex vtilitate. *Arælis*. auari & diuitis. *ſollicitis*. ex effectū, quia cenſus nimius ſollicitos facit. *ignarus*. nam diuitiæ non faciunt beatitudinem, ſed animus paruo contentus, quæ virtus dicitur. *appropinquat*. Quæ cum Latine vno verbo dici non poteſt, *appropinquat*, inquit Cic. eſt quæ paruo contenta, omne id reſquit quod abundat. *paupere cano*. in anguſtis latebris, anguſto cubili. *aſper*. parcus. *arctumq; quas*. qui moderatè utebatur queſitis, ita tamen vt largus eſſet in accipiendò hoſpiti. *arctum*, anguſtum, & tenacem. *ſolueret*. curaret, laxaret. *hoſpitibus longa*. habent enim glumum longum. *inuſidis*. peperit, ſed omnia detulit. *acutum*. hic acinus & hoc acinum, propriè eſt ebeni, vel ederæ botrus, ſed hic pro racemo ponitur. *ſanguis munda*. vix, & ſatiſdigne con-

tingentis. *pater ipſ. d.* mus ruſticus. *offer*. comederet. *horna*. hornozina, vnus anni. *præumpti*. alti. *ſeris ſilum*. deſerti regionibus. *terreſtria quando*. liquidem terreſtria animalia habent animas mortales, ita vt mori debeant. *aut magno n. p.* non diuiti, non pauperi, non nobili, non ignobili. *quo bene circum*. meſis, quociens. *vine beatus*. affectatio in re ridicula. *populera domo*. ſollicitauerunt animam muris, vt domum ſuam deſereret. *lenis*. cirus, celer; quia facilis eſt tranſitus à prioribus ad meliora. *auentes*. gaudentes. *nocturni*. de nocte. *cum*. quando, quo tempore. *canderet*. fulgeret. *ſuperſeſſent*. abundarent. *ſercula*. ſercula ſunt & pulpita, in quibus deorum ſimulacra tolluntur, & vaſa, quæ plena pulmentariorum ponuntur in canistris, hoc canistrum & hic canistrum pluſulter. *exſtruſtus*. compoſitis. *uernaliſer*. more vernarum & ſeruorum. *præambens*. præguſtans. *leſis excuſſis*. iucundè quaſi à deliciis inſperatis. *currere*. currebant. *trepidare*. trepidabant. *moloffis*. canibus epiroticis; à Moloffa ciuitate Epiri. *rum ruſticus*. mus. *canusq;* cauerna ubi antea habitauerat. *ernu*. ernum genus eſt leguminis.

C R A V Q V I T S.

STVDIOSVS & doctis hominibus demonſtrat Horatius à ſua perſona vitam ruſticam multis nominibus vrbana vitæ præferendam, iſ in primis quibus dii immortales ſuo nutu adauxerunt vel reſiſt à maioribus, vel acquiſita bona, ita vt iſ contenti moderatè iucundèq; vitam tranſigant, nihilque amplius optent: quibus ait ruri licere in ſumma quiete Lari ſacra facere, genialiter viuere, philoſophariq;, quæ prima ſunt & ſumma vitæ beatæ. Contrà in vrbe viris bonis ad honeſtum otium nullum dari locum, nō domi, propter intempetiũ ſæpè & ingratum multorum concurſum; non in foro, vt qui non norunt niſi ſuo plerumque magno malo pro amicis ſpondere, in turba patronorum verſari, aliis iniuriam facere; non apud principes viros, à quibus non raro proſuſo habentur: & ioco, præſertim ſi aduentant eos nihil ambire, non adulari, non applaudere, ſed ſuo more honeſtè viuere, philoſophiæque operam dare: Quam cum in nugis ponant, eius quoque cultores nihil quàm nugari, nugisq; ſuis dignos cenſent: perinde ac ſi de rei publicæ ſtatu cognoſcere, nihil quicquam ad eos attineat; aut ſint ineptiores quàm quibus tale quid credi poſſit. Quæ nota non inurbanè pugit hic Mæcenatem, cui annos iam propè octo ſe non alia de cauſa gratum & familiarem fuiſſe ſubindicat, quàm vt ſecum iocaretur & luderet. Quæ nunc de cauſa vrbis & vrbani

urbani strepitus omnino pertæsus, vel inuito Mæcenare (à quo quasi ab urbano mure fabulatur se, modo satis superque splendide, non sine metu tamen acceptum) magno animo tenuis opes in suo prædio, seu cauo cum mure rustico meditari significat, rebusque urbanis cum suo splendore formidolosè valedicere. Quem eius animum verè magnamque ad quemvis vitæ modum subeundum, promptum paratumque, si quis magis a viuum cernere velit expressum, legat lib. 1. epist. 7. ad Mæcenatem. *Hoc erat in votis*, exorditur ab expositione sui voti, quod à diis immortalibus auctius factum quam sperauerat, grato animo de prædicat: in quo ostendit se & virum bonum, & paucis contentum. In votis autem esse, est optare. *et angulus*: volumus enim diis immortalibus, vt impetremus quod petimus. *modus agri non is a m.* videtur alludere ad præceptum vetus Afris celebre (Columella auctore lib. 1. cap. 3.) apud quos oportebat agrum imbecilliorum esse quam agricolam: Quod perpulchrè Virg. explicuit, inquei, Laudato ingentia rura, exiguum colito: Nam si suadus sit amplior, quàm vt ipsi probè excolendo satis esse possint cultoris diuitiæ, plurimum sit, vt is minus proficit, quàm angustior. Apud Romanos autem bina iugera viritum à Romulo diuisa fuisse scribit Varro lib. 2. de re Rustica. Q. autem Cincinnatus habuit 4. iugerum autum hærediolum. Columella autem lib. 1. cap. 3. ad finem, modus erit, inquit, sua cuique moderata voluntas facultasque. talem hic arbitror & paulò ampliorum significare Horatium agri modum sibi à diis concessum auctumque. *hortus ubi*, hortus hic villa est, antiquo more, iuxta illud Plinij lib. vndecimo: In duodecim tabulis legum nostrarum auctum nominatur villa, semper in significatione ea hortus: in horti verò, hæredium. Sic Iuuenal. Satyr. 14. Nec modus hic agri nostro non sufficit horto. *ingis aqua*, fons & silua ad amœnitatem & elegantiam horti. *super bis*, Hellenismi. *in rursus bene est*, gratias agendi, seu gratitudinis formula: Qualis ea est qua vitur lib. 1. epist. 7. benigne respondet, pro gratias agit, recusando oblatum. *se etiam dicimus* *quod is est*, quando alicui bene precamur. *Maianate*, habuit enim Mercurium sui suarumque rerum tutelarem Deum, què admodum multis locis testatur. cum itaque precatur vt hortum deorum munere beneficioque daturum auctumque sibi faciat proprium, hoc est, sibi vni conferes dum viuat, ne eripiat, aut cogatur ipse aliqua de causa alienare, sed cum sinat sibi, propinquisque suis fieri hæredium; nimirum, vt se mortuo, vel transeat ad hæredes legitimos, vel ad eos quos testamento instituere lubitum fue-

rit. In hanc sententiam ait Charinus Terentianus: Ego vitam deorum propterea sempiternam esse arbitror, quòd voluptates eorum propriæ sint, ita vt proprium cum perpetuo & immortalis consentiat. *si neque maiorem*, et si, non accipitur vt conditionem noter, sed causam, pro quia, vel nam, &c. Nulla enim lege aut conditione agit Horat. cum Mercurio, vt hæc bona sibi propria stabiliat fortiterque, sed causam ponit, vt pote, quòd nullius iniuria, fraude, dolove malo ea acquisiuit; deinde quòd nec luxurtipirer, nequitiaue dissipabit; præterea quòd non optet plura, ad instar eorum quibus nihil quicquam satis est, ad explendum habendi libidinem; postremo, quòd se iis iuuari fateretur cum gratiarum actione: ob has causas supplicat Mercurio, vt se suaque tutari firmareque dignetur. *si veneror st: n. h.* quia nihil tale religiosè, vehementerque exopto, quod solent auari. Venerari, et *is*, Eras. pro veneror, placuit, venor, vt refert Giareanus. *et si angulus ille*, de variis agrorum formis, angulis & dimensionibus videto Columel. lib. 5. cap. 2. *denormat ag.* sic habent omnes cod. præter Diu. qui legit, deformat: verum quod *et* denormat, rectius legi debeat, ostendit illud Vitruuij lib. 7. Longitudines ad regulam & lineam, altitudines ad perpendiculum, anguli ad normam respondentes exigantur. Itaque denormari, est ad normam non respondere. *fors quæ*, aliqua, alicubi, aliquo loco. *ut illi*, codex Blandio. vetustiss. & Tonf. habet, vt ille. *thesaurus inuenso*, est autem thesaurus pecunia reposita cuius nulla extat memoria, *et* *is* *et* *is*, antiquo vocabulo, & *is*. erat autem *is*, aurum pecunia; hinc *is* Hesych. diues, abundans. *amico Hercule*, Pers. dextro Hercule, ait, eadem sententia. videto adagiū, amico Hercule. fingitur Hercules semper apud se habuisse Amalthææ cornu. vnde thesauris recludendis, & opibus largiendis præesse creditus est. Lege Papepharum in Amalthæa, & Apollodorum lib. 2. in laboribus Herculis. *si quod adest gratum*, hoc est, quia, quod adest, gratum iuuat delectatque. *præter ingenium*, facietum & penitus Horatianum verbum. *ergo ubi me in montis*, precatus Mercurium rerum suarum conseruationem, paucis edocet, quid rustica vita, iucunda, simplex & nullis morbis obnoxia, differat ab urbana, plena cædij, molestiæ & ambitionis laboriosa, non sine valetudinis iniuria. Montis & arcem fortasse nominat villam Tusculanam, quæ in monte sita procul spectantibus exhibebat aris formatam, de qua sicut Epodo prima, nec vt superbi villa candens Tusculi Circa tangat mœnia, aliter sentit Commētator. hunc videto. *quid prius inlustrem*, quid potius carmine celebrare & de-

cantare me par est, quàm Satyros & Musas agrestibus, hoc est, Faunos, Silvanos, Panas, deos deasq. campestris, quos penes est meos tutari sineis limitibusq. & pecoris agere curam. Non sum nescius alios aliter hic sentire, Satyrosq. & musas pedestrem interpretari versus Satyricos, qui suis pedibus sunt orationi prorsus quàm simillimi, ita ut hi sint quasi ablati in instrumenti, Satyris, musasq. pedestri; dubitetq. Horatius quod arguamenti genus Satyrico carmine describat. Ego profecto contrà sentio, easq. ablatiuos pertinere ad compararium prius, exponiq. per quàm, hoc modo, prius Satyris, id est potius quàm Satyros & musam pedestrem, hoc est, *μῦσαι πῶδ' αὖ, ἢ πῶδες αὖ, μῦσ' αὖ πεδ' αὖ*, campus, terra, ager, planities, &c. Quid enim prius fuerit ei qui rus colit, & magis proprium quàm diis rusticis sacra facere, eorumq. laudes decantare? Itaque ab iis dissentio qui musam pedestrem volunt esse *πῶδες λόγος*, id est, orationi solutæ carmen simillimum. Quin & *τὸ πῶς*, etiam Latine pro tractu, ora, limine ponitur apud Varon. ubi ait, Melibœa in hoc pede cõputatur. Aufonius, Quin etiam riguis humili pede condita pratis; pro loco cuius area est humilis. Huic autem interpretationi feruit illud quod ode 1. l. 1. dixit, Megelidum necum Nympharumq. leues cum Satyris chori secernunt populo. *nec mala* laboriosa & corpori noxia: Est enim ambitio hic nõ honoris, gloriæ, magistratus & imperij cupido, ut volunt quidam, sed ipsa ambientis actio, qui ambitus Vallæ nomina, tur, grauis & periculosus corpori, nam qui non virtute contendebant fieri magistratus, i. opus erat in veste candida circuire singulos, prima hora salutare, comitari, occurrere, opperiri, manus præfere, sedulo & multum supplicare, populo munera largiri, ludos ad fauorem demerendum exhibere, ceterisque artibus & studiis uti, ut suffragiis iuuantur: easq. petendi magistratus ratio autumni tempore, proptereaustum, imbreis & dubium cælum valetudini vehementer officit, & multos sæpe interimat. ab hac itaque ambitionis molestia rursus liber Horatius, neq. austris aduersis obiectatur, neque aëris intemperie affligitur, sed otii agēs valetudini dat operam. *Libitina* quasi acer de Libitina lacu, ut habent codices Blandinij ad marginem, nõ memini quicquam me legisse apud alios scriptores: Ad lucum Veneri Libentinæ dictum scribit Nonius Marcellus. Est autem Libitina funerum dea, siue ea sit Proserpina, siue Venus, ut scribit Dionys. Halicarn. lib. 4. & Plutarch. qui in vitis, Instituit, inquit, Numa Pompilius Libitinam coli: quæ dea in pectus est eorum quæ mortuis iuxta persequitur, siue Proserpina, nam eam,

siue Venerem credimus. Præterea alio loco: Curque ad funera pertinent, vendunt in templo Libitine, existimantes Venerē esse Libitinam? hinc ex Cic. 2. De natur. deor. satis fortasse fieri posset, ut putā, multos nimia venere, libidine, luxu & voluptate, ante tempus ē vitis eripi: ait enim, Quo ex genere cupidinis & voluptatis, & Libentinæ Veneris vocabula consecrata sunt, &c. Deinde ait, ea ipsa vitia naturam vehementius sæpe pulant, Quare autem dicta sit Venus Libitina, seu potius Libitina, scribit Varro lib. 3. de ling. Lat. à libēdo, inquit, libido, libidinosus, libentina. *Matutine pater* s. i. l. a. ruri rusticus in opata tranquillitate Musas colit: nunc in urbe urbanus Ianum inuocat actionum ciuiliū præsidem, laborumq. auctorem. Quia autē per Ianū credebatur accessus patere ad superos deos ceteros, precesq. supplicum per eum tamquam per cæli portas transmissi, primus omnium semper inuocabatur: & quoniam idem cum Sole est habitus, Diespiter dictus est, quasi diei & Martinus pater à Matuta, id est, aurora. unde hoc ad ortum namque Solis primos eius diei labores ordiuntur mortales. Sic Horatius ad opus eius diei, quod in foro sibi futurum erat, à Iano principiū, sui que carminis sumit exordium. Sed de Iano, qui & Ganus, ab eundo dictus est Ciceroni, à Cimbrico vocabulo *Gæni*, ei incognito; & de aliis huc pertinentibus, diligenter legito Ioannis Becani nostri viri exquisitæ doctrinæ Cronia. *operum p. vitæq. l. i. v. d. v. i. t. a. s.* primos labores operum vitæ, id est, vitæ operosa, negotiosa, molesta, & difficilis; putā, vrbana. *Roma sponforem me.* viri quidam docti hæc verba referunt ad Ianum, ad eò ut velint eum impellere Horatium ad officium in spondendo præstandum: deinde pro verbo, vrge, quod in omni bus manu scriptis est intermeratum, legendum censent, vrges, quæ interpretationem cuius si non penitus damnare velim; magis tamen vero consentaneum duxerim, secundam personam, rapis, infinite poni pro quauis tertia; pro, rapit me aliquis, ut pro se spondeam, eia, inquit, vrge, o Horati, festina, & da operam eam mihi ut primus spondeas, ne, dum alij te diligentiores in hoc officij genere suis respondendo, primum locum occupent, nobis ad opperiendum sit, dum illi dimittantur, aut in aliud tempus differenda sponsio. *sponforem* fideiussoctem. de sponsionis duplici genere vide Budæ. in Pandect. *me rapis.* festinare iubet aliquis. *siue aquilo radit t.* verba sunt Horatij, quibus edocet ab intemperie ventorum & aëris cælique rigore, valetudinis incommoda, quibus corpus obiectari necesse est, dum morē geris amico. *siue Aquilo radit t.* depeccat, & obuia quæq. solo adæquat, metaphoricis: tanto namque impe-

tu ex alto incurrat aliquando in terras, præcipue
Circius, qui ab occasu æstiuo subordinetur Aquilioni, ut fuit turbine villæ, arbuta, testæ, sata sata
boumque labores deuastentur: qua de causâ Augustus ei votum exsoluit, sacrumque fecit, ne
Galliâ rapide infestaret. *seu bruma ni.* siue hiems
diurno ventique frigore corpora infestet. Bruma
autem à breuitate dierum dicta, teste Festo, pro
hieme ponitur. Est qui vellet brumam dici à brummo, hoc est, Baccho, *βρομίου*, quod in ea tempora,
puta, sub solstitium hibernum incidere Bacchi
festa, Decembri mense. Ouid. 3. Fast. Vester ho-
nos venies cum Laurentalia dicam, acceptus ge-
nitis illa: December habet. Sic & Poëta: inuitat
genialis hiems. *interiore gyro t.* breuiori ambitu
dicam contrahit, *ἐν τῷ ἐντρίῳ*. Interior quidem dicitur,
quod suo puncto, puta, primo gradui Capricorni,
ceu centro sit propinquior: breuior autem,
διὰ τὴν ἡμετέραν σφαιρῆν, inquit Proclus
(quod in Iphæra obliqua accipienda est, quæ
nostra est) *ἡμετέρῳ ὀρίῳ* *τίμειται* *ἡμῶν*, *ὥστε τὸ
ἄρ' ἑλκυσσεν τῆρα μὲν ὀπίσθην γῆν γίνεσθαι, τὸ δὲ μὲν ὀπίσθην
γῆν*, hoc est, quia brumalis tropicus circulus ita ab
horizonte intersectus est, ut minor pars supra ter-
ram existat, maior verò sub terra. *trahit.* contra-
hit. simplex pro composito. *ire necesse est.* officij
gratia. *postmodò quod mihi o.* ostendit damnum
sortuitum, & fori molestias, quæ sponsonem sub-
sequi solent, iuxta id quod dici solet, *ἐν τῷ ὀρίῳ
δ' ἄρα*, hoc est, sponde, noxa præsto est: vide Chi-
liad. sensus autem est, postmodò, hoc est, postea
mihi locuto clarè certumque, hoc est, postquam
clarè, apertè & liberè de certa summa sponsonem
feci, quod mihi obstitit, quæ damno esse possit,
luctandum in turba, &c. Fiebat enim sponso in-
terposita stipulatione certæ pecuniæ, quam per-
deret is qui sponsonem vinceretur: *luctandum in
turba.* nimirum, ut alios anteuertam, minus in re-
bus agendis alacres. In hoc conandum est, *μηχανή
τις ἐν τῷ ὀρίῳ*, magna arte & molimine opus
est, ne repellat, sed ante alios causam dicam, quod
coram recuperatoribus aut alio iudice disceptari
erat solitum. Sic & Cic. pro Plancio: Equidem si
quædo, ut sit, iactor in turba, non illum accuso qui
est in summa sacra via, cum ego ad Fabianum for-
nicem impellor. *facienda iniuria tardis* perurgenda,
perurpenda turba est, *ὀρίῳ δ' ἄρα*. Plaut. cubitis
depulsa de via. *quid vis insano.* verba hæc sunt
(meo quidem iudicio) non eius qui in turba pel-
litur (ut volunt omnes) sed cuius nomine Horatius
sponsonem fecit: is enim fingitur monere
Horatium ei non esse luctandum in turba ad spon-
sionis causam disceptandam, sed recurrendum ad
Mæcenatem, apud quem facile pellat quicquid

obesse possit. *quid vis insano?* verba monentis amici, & reuocantis Horatium properantem ad arcum Fabianum. *quas res agis?* quid vis, quid cogitas, quod properas? *improbis urget.* am: eius sedulus in sua causa usque ad improbitatē, ut qui in vrgendo Horatio nullā habeat rationem veniē, aëris, tempestatis. *urget.* instat, hortatur. *iratis precibus.* ab effectu, nimis, quæ iram nonnumquam vel amicissimo mouere solent. *tu pulses omne quod obstat.* tu facile propulsare poteris quicquid nobis obstat, hoc est, facile efficies apud Mæcenatem, & im-
petrabis, ne is cui sponso facta est, nos lacellat, si ad Mæcenatem abeas, eiq̃ue non ex scripto, sed memoriter narres rem omnem. *bon iuuat & mellis off.* inquit Hor. hoc consiliū placet & gratū est, mellis instat. *non mentiar.* commemorabo Mæcenati rem omnem præsentī memoria, sine dolo malo, aut fūco, non agam rhetorem, quod captem Mæcenatis animum cum iniuria partis aduersæ, ut solent calumniatores. Sed licet etiā id mentiar, Græco more interpretari vult, ut illi *τὸ ἀντὶ*, subintelligendos; hoc modo: tua admonitio de adeundo Mæcenate, ut non mē iar, est mihi, quasimel, dulcissima, suauissimaque. *atrus ventum e. e.* ad domum Mæcenatis, qui in Elquiis æmificauerat. *aliena negotia e.* perelegans *ἀλλοτρίων* negotiorum: quæ sic describuntur ex omni parte insilire in Horatium, ut ea res quasi ob oculos fieri videatur. *ad puteal.* puteal propriè est putei labrum: erat autē puteus (à puteo, ut notat Varro & alij) in Porta Basilica, iuncta curiæ Hostiliæ; non procul ab arcu Fabiano, vbi prætor ius dicebat. ei autem puteo, propterea quod Scribonius Libo prætor superimponi fecit labrum magnificentum (ut est verisimile) & affabre cælatum ornatumque. vulgò dictus is locus est Puteal quem admodum scribit Dionys. Halicarnas. lib. 3. antiq. urb. Rom. ad finem, spectataque, inquit, est in foro (Iohannes de ænea statua Nazij Actij) usque ad nostra tempora, ante curiam præp. Ruminalē ficem posita, mediocri statura, & operto capite: cotem quoque atque nouaculam non longè inde sub ara quadā fitas fuisse memorant, qui locus Romanis Puteal dicitur, &c. Itaque adesse ad Puteal, est iuuare causam, iudiciū. commēlare: *de re communi.* res communis, ut arbitror, est res aliqua ad populū pertinens, à scribis primariis publicis, excepta in Senatu aut iudicio & notata. Aut res communis, ipsis putā, scribis cum Horatio. *noua se* antiq. cod. Bland. habet sine vili titura. *nomale,* & adnotationem hanc, scribæ & nouatæ qui bus sponponderant. *nouatæ;* qui nouauerant debitum: unde nouatio, cū contractus, aut debitoris persona mutatur; quæ verba, quod mihi somnium quoddam videntur, nolui Commentariis interere. *intermi-*
iudi.

iudicet lector. *septimus octauo propior*. narratio temporis, quo fuit Mæcenati familiaris. *dumtaxat ad hoc*. expositio causæ finalis familiaritatis cum Mæcenate, quæ faceret vitur, non tam ut molestias pro aliis intercedendi apud Mæcenatem, & opinionem euitet, quid rerum agant viri principes, cognoscendi amicis quæ communicandi, quàm ut significet quo ipse loco, suisque similes viri boni doctique, qui non norunt *παρρησια*, sint apud potentis & nobileis. *nugas hoc genus*. antiposis, non licita modò, verùm etiam concinna & eruditis vsitata, pro huius generis. *Thrax est gall.* sic habent omaes, quos vidi, codices scripti. Canterus lib. 4. cap. 12. Nouar. lect. notat se in veteri libro legisse, Thrax an Gallina Syro parciui subscribit Lambinus: à quibus certè nolim dissentire: in hæc sententiam. Est ne Thrax Gallina. par Syro retiarior? ita ut Thrax siue Thrax gallus (quem Gallinam ignauæ fortasse causa nominat) sit mirmillo ab armaturæ genere Gallorum, qui antè mirmillones dicebantur, ut habet Festus in voce Retiario, in quorum galeis piscis effigie inerat: habebat quidem mirmillo scutum, falcem & galeam, secutor verò retiarius fuscini & rete sumebar, qui pugnans in mirmillonem hæc cantabat, Non te peto; piscem peto, quid me fugis Galle? Ceterum duo Bland. codices habent, *Thrax est Gallina*, ut Festus legit, Thracæ, inquiens, gladiatores à similitudine parmularum Thraciarum: verùm Tons. Diu. Mart. Sil. habent, Thrax est gall. &c. *Quæ rimosa*. clausula nugarum. *per totum hoc temp.* ab inuidia, *cō nupidiq.* nonnihil deplorat se Mæcenati nimis familiarem, adeò ut nonnumquam videatur ei esse pro ludo. Qua in re mirabiliter insanit vulgus hominum, qui felices eos iudicat qui nobilibus & præpotentibus viris familiariter vultur; cum nullum vitæ genus sit molestius omnibus magis obnoxium, adeò ut verè dicatur aulica vita, splendida miseria. *subiectionis in diem & hor.* Græcismus *καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν*. *nosser ludos spect.* verba sunt eorum qui de familia & clientela Mæcenatis Horatio inuidebant tantam felicitatem, ut vna cum Mæcenate in foro, in theatro, in publico, familiariter ageret versareturq. *fortuna fil.* in hominem vndeque beatum & fortunatissimum. *frigidus*. ab effectu, quòd metus horrore concutiat & prope exanimet. *manat*. metaphor. pro vulgatur. *consulite*. interroga. ut vi Eclog. 3. *supra. propius consin.* *monstrat.* de Dacis. de Dacis legito quæ adnotauimus in 14. Qd. lib. 4. *devisor. p. n. &c.* at omnes. *diuine.* cod. Diu. Mart. & 3. Bland. de. *ilior* ad omnes. *quid attendit, scilicet*, assentientis. *perdisit.* perit sine fructu vitæ & honestæ iucundoque, si conferatur ad oriam vitæ rusticæ.

oriam. d. n. nunc veterum lab. tria enumerat vitæ rusticæ studiosis grata commoda: veterum lectionem, otium siue lectionis intermissione, & somnum: quibus in vrbe sine interpellatione frui non licet. Sic interpretor horas interite quas damus ludò & ioco, ad animos remittentes: quando, purâ, non lubet vacare musis seuerioribus. *ducere sollicita i. a. v.* vita sollicita hic est vita urbana, plena operum, non bene grata Horatio, qui optat vitam sibi dari rusticâ, ut à sollicitudine, & urbanis molestiis, quibus sursum ac deorsum agitabatur, aliquando liberetur; itaque ducere iucunda obliuia vitæ sollicitæ, est vivere vitam rusticam, per quam iucundè licet obliuisci urbanæ, quæ sollicitudine tædioque plena est, i. *ἀντὶ τούτου*: quam oderat Horatius cance peius & argue (ut aiunt) ut quæ suis moribus & ingenio penitus adueraretur. quare rectè dixit Socrates, *βίον ἀμειζον, ἀντὶ τούτου*, hoc est, vita moribus apta, iucundior est. *saba Pythagora.* vide Comment. & Erasmi Chiliad. in Adagio, à sabis abstinet. *vultu sat p. vetere.* lardum pro suilla carne salita. pingui macræve dicere. Plinius lib. 28. cap. vndecimo. lardum quoque pingue, &c. Quin & Marcellus medicus lib. de Medicamentis cap. 34. lardum coctum cum pingui suc, &c. Nonius, dicitur & succidia quod est lardum. Macrob. autem inquit, lardum, quasi largè aridum. Itaque Horatio hoc loco *πιαγνῆ*, epitheton ad discrimen addi videtur. Sic & Ovid. Pingua cur illis gustantur larda Calendis. hæc itaque laus est vitæ rusticæ à simplicibus & inemptis dapibus: quæ naturæ moderata sunt amicissima. *o mothes.* à tranquillo & suauis somno nocturno, qui non contingit urbanis. iux. ad lud. Eclog. 1. lib. 1. Agricola laudati iuris legumq. peritus sub gallicantem consultor vbi ostia pulsat. Cic. pro Murena. Vigila tu de nocte, ut consultoribus tuis respondeas: urbanis enim ut dies sunt laboriosi, ita nec noctes quietæ. *cœnæq. deum.* *in d. g. duos.* noctes cœnæque, id est nocturnæ cœnæ, placidæ, quietæ & sine vlla sollicitudine, cuiuscemodî & dii gaudent, & in templis Romæ deorum mensis apponi solent, non sumptuosæ, sed modicæ, frugales: & parabiles, quæ iucundè & sauiiter referrent animos, ut scribit Dionys. Halicarn. Legito cap. 21. lib. 5. Alex. ab Alexand. *ante Larum proprium.* domesticum & familiarem. Lares proprii dicuntur ad discrimen taurum communium & publicorum; qui & dii patrij & penates nominantur. videto quæ adnotauimus in lib. Eclog. 3. *vernasq. erant.* inquit Festus, qui in vilis vitæ nati, quod tempus, duce natura, fetura est: & tunc rem diuinam insituerit Marti Numa Pompilius pacis concordiaque obtinendæ gratia inter Sabinos Romanosque,

nōsque, ut vernæ vincerent: Romanos enim Vernas appellabant, id est, ibidem natos, quos vincere perniciosum arbitrium Sabius, qui coniuncti erāt populo Romano. hæc Festus. At Nonius, vernas veteres appellabant, ait, qui vere sacro fuerant nati: & habebatur nomen hoc pro vitabili & male dicto. *procaces*. Festus, procari, inquit, poscere: unde procaces meretrices, ab assidue potendo: & proci, uxorem poscentes in matrimonium. M. Tull. lib. 4. de Repub. apud Nonium, à procando, id est, poscendo procacitas nominata est. Virg. lib. 1. Æneid. penitusque procacibus austris, hoc est, sœuientibus procellis, ait Nonius. *pascolibatis* d. prisci moris erat inter epulas & pocula, primum diis libare, & conuiuiis bene precari: & secundum precationem dapibus cum modestia vesci: libare autem diis seu libamina dare, erat ciborum particulas, cœnarum putā primitias, & vinum in ignem coniicere. Quod autem id antiquis vītatū ac religioſum tuerit, Varro significat in Manio apud Nonium: quocirca, inquiens, oportet bonum ciuem legibus parere, & deos colere, in patellam dare *μυρον κρίας*, *siccās inaequales* c. c. ab hilaritate & bibendi libertate, seu *ἀρχαῖος*, id est, bibēdi principatu seu magisterio, in quo penes arbitrum forte lectum, *συμπόσιον* dictū, erat imperare conuiuii & præfinire bibendi leges, ut aut biberent quantum iuberet, aut potu abstinerent. quæ hic infanas nominat, propter inaequalitatem fortassis, & nonnumquam poculorum capacitatem. Siccare itaque calices inaequales, est bibere pro arbitratu. seu *modici*. modica & acria pocula dicta sunt ex antithesi. *uuescit latius*. uuescit, habent 4. cod. Bland. quod aptius est quàm humefcit, ut habent alij: quod illud ad pocula magis pertineat, ut vuidus, à quo deducitur: Virg. Vuidus hiberna venit de glande Menakas. & Od. 5. libr. 4. Sicci mane die, dicimus vuidi, cum Sol Oceano subest. *sermo oritur*. à sermōne conuiuali in cœna rustica; non de quæstu turpi, ut solent vrbani fœneratores, nec re ludicra cum luxu perditis & leuiculis hominibus, sed de re seria, honesta, & vtili cum gratia, decet & lepida voluptate. *utrum ne diuitiis homines an*. enumeratio quæstionum sermonis conuiualis: prima est, an beatitudo in diuitiis, an virtute sita est? cuius prior quidem pars vulgò probatur, iuxta illud Timoclis, *τὰς γὰρ εὐλαὶ ἐστὶν αἰμῆ καὶ ψυχὴ βροτῶν, οἷος δὲ μὴ ἔχῃ τῦττι, μὴδ' εὐταῖασι, οὗτος μὲν ζῶντις πικρὴν καὶ ἀδελαντὴν*, hoc est, argētum hominibus sanguis est & anima: id quisquis non habet, neque possidet, is inter viuos mortuos obambulat: At posterior sapientibus accepta est, *μὴ δ' εὐλαῖ*, inquit Xenoph. *οἷος ἐλὶ μὲν τὸν βίον μὲν ζῶντις*, hoc est, beatus est quicumque vitam eligit

cum virtute coniunctam: *πάντες ἀλλήλοις, καὶ πᾶσι καλῶς, ἀρετῇ ὑπείκει*, ait Plato, id est, omnis copia, & omnis opulentia cōcedit virtuti. Altera est, vtilēne an honestum sit amicitiae causa? Hæc autē quæstio satis superque disputata est à Lælio Cic. Aristot. autē cap. 3. tria ponit amicitie genera, ipsiſ amabilibus consentanea: nimirum bonum, iucundum, vtile: Senibus vtilem tribuens amicitiam, iucundam adolescentibus, bonam bonis & constantibus, virtuteque & morum probitate similibus; eaque sola vera est & perfecta amicitia: *ψυχῇ μὲν οὐκ ἂν εἴη ἀρετῇ τελείῳτις, ἔστι δὲ μετὰ τὴν ζῶντις, λόγῳ τε, καὶ ἰσὺ καὶ διανοητικῇ ἀρετῇ, καὶ κατὰ τὴν αἰσθητικὴν*, inquit Iamblichus: hoc est, virtus certē est animi perfectio, modus vitæ optimus, rationi quæ & mentis, & cogitationis summa perfectissimaque actio. *Quæ sit natura boni*. tertia quæstio est, quid sit bonum, & quid summum bonum? Cuius quidem pro varia philosophorum sententia, varia est controuersia definitio: quare à Platone, Arist. Cicer. ceterisque petat necesse est, qui diuinius philosophari desiderat, finis quæ bonorum & malorum determinare. *Ceruius hac inter*. hic versus variē legitur. Sil. codex habet, Ceruius has inter vicinos garrit anileis, &c. Mart. legit Ceruius hic inter vicinos, &c. alij omnes. Ceruius hæc inter, &c. præterquam quod omnes Bland. habeant, vicinos. qui nominandi casus est (ut mihi videtur) antiquo more scriptus, pro vicinus: quæ scribendi ratio in iis codicibus frequens est. præcipuē in vulgus, & vulgus. talem ego nominatiuum fuisse censeo viuos, in eo versu Ennii, per elisionem s. litteræ, quem recitat Cato Maior, cur? voluto viuos per ora virum. de quo perpulchrè disputat vir doctissimus Suffridus Petrus, in sui castigationibus in Caton. Maior. Quare vulgatam lectionem ceteris prætulerim, inducit enim Ceruium vicinum ex conuiuii vrbaniorem garrire, hoc est, lepidè, voceque satis clara recitare fabellas anileis, non fucileis, nulliusve pretij aut frugis, sed non planè philosophicas cognituque difficilis, at ex re tamen natas, hoc est, argumento quod controuertitur à conuiuiis: idque ad grauitatem propositi thematis condiendam, delinendosque incalcescentis animos: ut si quis Stoicus diuitias neget censendas esse inter bona; contra Peripateticus id acrius vrgeat, bonique nomine eas complectetur, Arēliique laudet opes: hic confestim Ceruius vicinus non alienum à re proposita commemorat apologum, cum ad voluptatem feris immiscēdam, cum ad iucundum persuadendum, & quasi ob oculos demonstrandum (diuitias, putā, nihil in se habere boni pro Stoicorum sententia, quibus addictior erat Horatius quàm Peripateticis) quod philosophis

Phicis rationibus altercando dilucidè fieri nequibat. *Cervinus b. i. v.* Cervius Vicinus cognomine, non etiam à vicinia dictus, *vt arbitror. garris anileis.* neutrum hic in vitio ponendum est, sed garrire est iucundè narrare, & familiariter, non grauib, & à communi sensu remotis argumentis niti. Anile autem fabella non est inepta, & què nihil in se habet rei, sed vulgaris, & quæ à quouis facillè intelligi potest; quales sunt Apologi Aesopici. *ignarus.* qui non est expertus quantas curas secum trahant amplè diuitiæ, *vt qui tenuioris est fortunæ,* & humilioris. *olim rusticus v. narratio Apologi,* quæ non caret aculeo: *vt suprà in argumento scripsimus. asper.* non delicatus & mollis, instar vrbani. *assensus.* codex Tonf. Diu. & vnus Bland. habet, intentus. *quæstus.* partis per labores. *vt tamens.* per ellipfin, ita. *artum.* sic habent omnes scripti codices, & genuinum arbitror; in iis enim numquam aliter scriptum offendi. *hospitiis.* hospitibus; abstractum, *vt aiunt Grammarici,* pro concreto: sic & vigilæ, operæ, præsidia, subsidia, &c. pro vigilibus, operariis, præsidiauis, subsidiariis militibus. *quid multa.* attentio cum transiitione. *sepelitis cicerem.* Hellenisticus. inuideo cum genitiuo cæli: aiunt enim Græci *φθονῶ σὶ τὴν οὐρανόν*, inuideo tibi huius rei, pro hanc rem. sic habent omnia scripta præter vnum Blandin. codicem, qui legit, *sepelitis cum vulgatis, sed ineptè. longa inui.* *o. auenæ optimæ:* est enim auena longa pretiosior curra. *femurque lardi.* dicitur enim Homero *μῦς ὡς ἰερὸν τρώϊν*, mus pernuior. *cupiens var. f. c. πολυτλήδ' ἀλγίστη.* vtpotè pro splendore & magnificentia rustica. *vincere.* expugnare, discutere varietate eduliorum: nam vnius generis fercula obtundunt potius delicatos quàm excitant palatum, *vt offendit Catius.* Hic vide quàm stultè is ludat omnem operam, qui tenuior frugaliorque studet accipere opulentiorem deliciisque assuetum. *sanguis m. f. d.* fastidientis omnem apparatus rusticum. *esset ador.* ador farris genus, edor quondam appellatum; ab edendo: vel quòd aduratur vt fiat tostum, inquit Festus: at Nonius, ador frumenti genus, inquit, quòd epulis & immolationibus saceris pium putatur: vnde & adorare, propitiare religiones potest dictum videri. *lolumq. zizania,* vulgò *mauric Fland. ymroye Gallis.* Infelix lolium, Virg. *quid te iuuat.* blandiloquentia facit ad persuasionem. *prærupti nemo. ὡς οὐρα.* Quàm, quæso, procul abludit hæc descriptio ab Horatiana villa in superno Tusculo, ita vt hæc verba muris vrbani delicari, sint quasi Mæcenatis Horatium pellicientis, ad vitam vrbanam. *patientem.* à tolerantia & ruris tenuitate dehortatio vitæ rusticæ. *vis tu homines.* ita offendi in omnibus, quos vidi,

codicibus scriptis. Lambinus ex aliis codic. legit, *Vin' tu. vtra sit alteri præferenda diiudicent docti:* ego certè sequar cōsensem plurium codicum scriptorum, vis tu homines: quòd hæc ita interroget, vt ad rus deferendum inuitet. At *Vin' tu homines?* sic percontatur rusticum, perinde ac si iam diu apud se statuisset mus rusticus, vt, relictis siluis, in vrbem commigraret: eius enim sensus est, verène ita est, te velle præponere homines vrbem quæ siluis feris? Legito Vallam lib. 2. cap. 14. *carpe viam mihi co.* comitare me in vrbem. Hortatur ad vitam vrbanam se duce. *terrestria quædò.* ab animæ mortalitate ex Epicureorum & Atheorum sententia. *neque vlla est.* à mortis imminētis necessitate: nam vt ait Metrodorus, *οὐδὲ πόρ τῆ ἀθανάτου ἀφρόδισις πορίσεται.* *χάρειν δὲ θανάτου πάντις ἀνθρώποις πόλιν ὑπερχεῖν οὐκ ἔστιν.* id est, aduersus alia quidem tutamen parari potest, sed quod ad mortem spectat, omnes homines ciuitatem immunitam habitamus. *quo bonè circa.* *ἀρχαί.* tmcis, pro, quocirca. In omnibus scriptis à me lectis habetur, quo, bene, circa: quam scripturam si putabimus idoneam, & bonè, iungendum erit epihetobeat. *rebus inuendis.* quales sunt vrbane & præpotentum virorum. *quàm sis ami br.* à vitæ breuitate. *dicta.* verba muris vrbani ipse melioris vitæ plena. *agrestem pep.* agresti muri fidem fecerunt domicilij rurisque relinquendi. *incania nocturni.* *ἐν πνεύμῳ* nocturni de nocte. *ianq. t. n. c. χρονογραφία:* pro nocte intempesta. *rubra vbi coccæ.* argumentum domus locupletis, ab apparatu & splendore lecti eburnei & tonalis: lectus autem pro fulcro. *æstructis canistris.* ordine collocatis, dispositis, exornatis. Canistrum autem sportula est panibus frustulisque & reliquiis cœnæ excipiedis. *ergo vbi por.* studium, sedulitas & cura muris vrbani, vt apparatu, magnificentia, & dapibus hospitem suum accipiat, ad ruris odium inducendum, vrbisque amorem persuadendum. *porrectum.* expositum, extentum, accumbentem: allusione ad antiquum corporis situm, quo solebant maiores ex tricliniis cœnare. *purpurea v.* in torali, seu discubitoria sindone purpurea. *veluti succinctus.* ad instar sermè diligentis & expediti, habentis quæ vestis succinctas. *curfis.* sedulitas muris vrbani. *continuatq. d.* apparatue ferulorum omnis generis. *vernalliter.* officiosè & sedulo, vernarum instar. Blandinij codices habent, *vernalliter.* quod & in Nonio legitur. Ego certè hanc dictionem expressissem, morus auctoritate veterum codicum: sed malui prius cōsulere lectorem doctum, quàm verustatis aimis amans videri. Atqui tamen eius vocis, vernalliter, exilitas redoler nescio quid officij, convenientis tantillo animalculo, quod in ministriolo ita sedula

Iam est, ut & vernulam diligentia superet, & in
pregustandis cibis tibeat parteis hospitius benigni,
& ut hilariter comissetur sedulo suadentis. Veru-
litas enim Fulgentio est loquacitas; à vernis garru-
lis. *ille cubans.* porrectus in stragula purpurea, ut
suprà dixit. *mutata sorte.* in melius & lautius
commutata vitæ condicione. *bonisq; rebus.* suprà,
in iucundis rebus. *cum subitò ingens.* hic vide mo-
mentaneæ fluxæque voluptati quàm parum sit
fidendum. Sed ferè nobis sic vsu venit, ut, cum
omnia nostra in tuto esse, nihilque superesse aliud
arbitramur, quàm ut dies lætos beatosque transi-
gamus, repente suboritur ingens aliquis, & ple-
rumque non omnino panicus timor, terrorque,
qui tam grauiter percellit & nos & nostra omnia,
ut postrema gaudij luctus & dolor occupent. Ita
namque natura comparatum est, ut *idra* *πῶτος*
βερνίου & *δύο* *χρόνους* *ἕσται* *τοῦ* *νῆπιον*, inquit A-
pollonius Iuncus apud Stobæ. id est, ut volupta-
tes omnes breuem & planè fugacem habeant de-
lectationem. quare nihil est consultius, quàm sic
nos affici, ut in tranquillo, cum mure rustico, com-
positoque seorsu constitutis nobis, voluptate nihil
opus sit. & *valeas.* sic in omnibus manuscriptis
quos legi. Lambinus legit, & valeat. iudicet lector.

E C L O G A VII.

DAVVS.

I A M D V D V M ausculto: & cupiens tibi di-
cere seruus

Pauca, reformido. *Dauis* *sue* *ita,* *Dauus,* *amicum*
Mancipium domino, et frangi, quod sis satis: hoc est,
Vi vitale putes. age, libertate Decembri,

5 (*Quando ita maiores voluerunt*) *vitæ: narra.*
Pars hominum virtus gaudet constāter: & vrget
Propositum: pars multa natat, modò recta ca-
peffens,

Interdum prauis obnoxia. sape notatus
Cum trebus annellus, modò laua *Priscus in ani*

10 *Vixit iniquatus, clauum ut mutaret in heras:*
Aedibus ex magnis subitò se conderet, vnde
Mundior exires vix liberrimus honestè.

Iam mæchus Romæ, iam mallet doctus Athenis
Vivere: Verumini, quot quot sunt, nasus iniquus.

15 *Scurra Volanerius, postquam illi iusta cibus agna*
Construdit articulos: qui pro se tolleret, atque
Mitteret in phrymum talos, mercede diurna
Conductum pāuit, quanto constansior idem

In vitium, tanto lenius miser: acrior ille,
Qui tam comento, quàm luxofano laborat. 20
Non dices hodie, quorsum hac tam putida
tendant,

Farcifer? ad te, inquam. quo pacto pessime?
laudas

Fortunam, & mores antiqua plebi: & idem,
Si quis ad illa Deum subitò te agat, vsque recuses:
Aut quia non sensu, quod clamas rectius esse: 25
Aut quia non firmus rectum defendis: & heres,
Ne quidquam ceno cupiens euellere plantam.

Romæ optam: absentem rusticus urbem
Tollit ad astra leuui. si nusquam es forit vocatus
Ad cenā, laudas securum olus: ac, velut vsquam 30
Vinctus eas, ita te felicem duci, amāsque,

Quod nusquam tibi sit potandum. iusserit ad se
Macenas serum sub lumina prima venire
Conuiuiam? nemoni oleum feres ocyus? ecquis
Audit? cum magno blaseras clamore, furisq; 35
Miluius, & scurra tibi non referenda precati,

Discedunt. etenim fateor, me duxerit ille
Duci ventre lenem. nasum nidore supinor,
Imbecillus, iners, si quiduius, adde, popino:
Tu, cum sis quod ego, & fortassis nequior: vltro 40
Insectero velut melior? verbiq; decoris

Obuoluas vitium? quid si me stultior ipse
Quingentis emto drachmis deprenderis? aufer
Me vultu terrere: manum, stomachumq; seneto,
Dum, quæ Crispini docuit me ianitor, edo. 45
Te contum aliena caput meretricula Dauum.

Peccat vter nostrum cruce dignus? actiu ubi me
Natura incendit: sub clara nuda lucerna

Quacumque excepis turgentis verbera cauda,
Clunib; aut agitant equum lasciuia supinum: 50
Dimittis neque famosum, neque sollicitum, ne
Ditior, aut forma melioris meiat eodem.

Tu, cum proiectu insignibus, annulo equestri,
Romanoq; habitu, produs ex iudice Dama
Turpu, odoratum caput obscurante lacerna, 55
Non es quod simulas? metuens induceris: atque
Alter ante libidinibus tremis ossa pauore.

Quid refert virgis vri, ferroque necari?
Auctoratus eas: an turpis clausus in arca,
Quò te demisit peccati conscia berili 60
222

Con-

- Contractum, genibus tangas capus: estne marito
Matrona peccantis, in ambobus ista potestas?
In corruptorem vel iustior? illa tamen se
Non habitu, mutataeve loco: peccatve superne,
65 Cum te formidet mulier: neque credas amanti.
Ibs sub furcam prudens: domi noq, furcanti.
Committes rem omnem, & vnam, & cum cor-
pore famam.
Euastris credo, metues: doctusq, cauebis.
Quares quando iterum paucas: uerumq, perire
70 Posis. o toties seruus. quae bellua, ruptis
Cum semel effugit, reddit se prauar aeni?
Non sum moribus, ais. neque ego Hercule fur,
vbi vasa
Praterco sapiens argentea tolle periculum,
Iam vaga profiliet frenis natura remota.
75 Tunc mihi dominus, rerum imperiis, hominumq,
Tot, tantumq, minor? quem ter vindicta, quatitq,
Imposita haud vnquam misera formidine priuet?
Adde supra dictis, quod non leuius valeat. nam
Sive vicarius est, qui situo parat, vii mos
80 Vester agit: seu conseruus: tibi quid sum ego?
nempe
Tu mihi qui imperitas, alius seruis miser: atque
Ducis, ut nervus alienus mobile lignum.
Quis nam igitur liber? sapiens, sibiq, imperiosus:
Quem neque pauperies, neque mors, neque vin-
cula terrent:
85 Responfare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, & in seipso totus ceteris, atque rotundus,
Externi nequid valeat per laue morari:
In quem manca ruit semper fortuna. potesne
Ex his, ut propriū quid noscere? quinque talenta
90 Poscis te mulier: vexat: foribusq, repuisum
Perfundit gelida. rursus vocat. eripe turpi
Colla iugo: liber: liber sum, dic age. non quis.
Urget enim dominus mentem non lenis: & acrem
Subiecit at lasso stimulos, versatq, negantem.
95 Vel cum Pausiaca torpes insano tabella:
Qui peccas minus, atque ego? cum fulat, Ru-
tubaq,
Aut Pactidi. ni contento poplite, miror
Praeliarubrica picta. ut carbone: velut si
Re vera pugnent, seriant, vitentq, mouemes

Arma viri: nequam, & cessator Datus. at ipse 100
Subtilis veterum index, & callidus audis.
Nil ego, si ducor libo sumante: tibi ingens
Virtus, atque animus cernis responfas opimis.
Obsequium ventris mihi perniciosius est cur?
Tergo plector enim, quid? tu impunitior illa, 105
Que paruo sumi nequeunt, obsonia captas?
Nempe in amare sunt epula sine fine petita:
Illusq, pedes vitiosum ferre recusant
Corpus. an hic peccat, sub noctem qui puer vnam
Furtiva mutat strigili? qui pradia vendit, 110
Nil seruire gula parens habet? adde, quod idem
Non horam tecum esse potes: non etiam recte
Ponere: teque ipsum vitas fugiuus, & pro,
Iam vino quarens, iam somno fallere curam,
Frustra: nam comes atra premis, sequiturque 115
fugacem.
Vnde mihi lapidem? quorsum est opus? vnde
sagittas?
Aut insanit homo: aut versus facit. ocyms hinc te
Ni rapui: accedes opera agro nona Sabino.

COMMENTATOR.

INDUCITUR seruus ex Comœdia, putā
Dauus callidus, qui dicit se non posse ferre domi-
num suum alia laudare, & alia facere. Aliter indu-
cit Horatius seruum loquentem cum domino suo
de variis hominum moribus, libereque taxantem
domini sui vitia, quodq, e aliter viuat quā prae
se ferat. & frugi. vile. quod sit satis. nou parum,
sed valde frugi. ut vitale putes. hoc est, ut eum ve-
lis esse vitalem. age liber. d. v. habe licentiam & li-
bertatem dicendi quae velis. nam Saturnalibus fe-
stis libertas seruis concedebatur: & omnes tam
serui quā liberi exaequabantur, ad imitationem
aurei saeculi quo Saturnus regnauit: Decembri au-
tem mense Saturnalia celebrabantur. pars homi-
num haec verba sunt serui. constant. valde perti-
naciter, urget. proposita. perdurat & persequitur
in proposito vitis. natus. inconstans, mura. pro-
positum, incerti est propositi. recte. absol. te, in
neutro genere. praeis. vitis. moratus. visus & cul-
pareus. contribulus anellus: multis, nam ambulatorum
multitudo erat viticolas: & nulli nisi certe tygari:
atque homines annulos gestabant. Anellus denique uti-
um ab annulo. modo laua. aliquando sine vltio anu-
lo. vixit in aq. murabi. & dubi. s. clauum ut m. ut
stem Senatoriam, ut muraret. adeo ut mutaret.
adibus

adibus ex m. supp. sic vixit inæqualis, vt ex superba & ambitiosa domo migraret in humilem, & talem inde vix dignaretur egredi libertinus paullo liberalior honeste. decenter iam moechus R. supp. sic vixit inæqualis, &c. λῆξις. iam. aliquando. doctus Atheris. dicitur enim Priscus oratoriam docuisse. *Vertumnus.* Vertumnus Deus à vertendo dictus, Romæ colebatur pro Deo Tiberis, quod verterit eius alueum. etiam Deus est naturæ, cò quod veritat & mutet sensus humanos cogitationesque. Is autem dicitur iniquis Vertumnus natus, qui nescit imperare sibi, & suos affectus regere. *quotquot f.* erat enim Vertumnus multiformis, positus in multis locis ciuitatis, & ferè in omnibus municipiis Italix cõsecrabantur simulacra, quibus essent ambigui vultus; qui pro habitus diuersitate in diuersas facies deorum vertebantur. *iniquis. iratis. scurra Volanerius.* exemplum cõstantiæ in vitiis. *scurra.* vrbanus. *iusta. graui. mitteret in phrymam.* in pyrgum seu frutillum, ex quo aquarata testella mittitur in tabulam. Eit autem Phymus instrumentum ligneum stricti oris, ex quo coniciuntur testellæ, ne possit falli is qui cum alio ludit. *cõstantior.* perinacior. *idem.* Volanerius, qui quanto erat perinatior in uo proposito, tato felicior eo qui semper ad diuersa vertebatur. *lenius.* minus. *prior illo.* quàm ille Priæus. *qui iam.* modò laxo, modò contento: vt, iamque eadem digiti, iam pectine pulsati eburno. *conseruo.* nimis parco. *laxo.* luxurioso. *fune.* vitæ conditione. *non dices h. q. verba sunt heri. putida.* vetusta, inepta, odiosa. *furcifer.* scelestus. *ad te inquam.* seruus. *quo pacto p. herus. laudas.* seruus. *antiqua p. antiquor.* im hominum vitam. docet inconstantiam heri. *v. que. valde.* aut quia non s. dua. reddit causas inconstantix, aut quod non intelligit id quod asserit, aut quod dubitat de eo num sit rectum. *non firmus.* inconstans. *cœno sapiens.* exire è vitiorum turpitudine. *ruficus* ruri exiitens. *lenus.* incõstans. *laudas secur. ol.* cœnam rusticam & tenuem: dicisque nihil esse securius quàm prandere domi. *ac. supp. si. potandum.* epulandum. *iussit.* supp. si. *seruus.* ierò. *sub. paullo antè,* vt, sub lucem exportant calathis. *lumina prima.* iniriõ noctis apparentia. *nemon' oleum* verba sunt domini festinantis ad cœnam: quæ seruus liberè inducit: oleum petit, vt lotus & vnctus abeat cœnæ ritum. *ecquis audis?* nemon' audit? expressit velocitatem hominis ad cœnam accelerantis. *blateras* l. vociferaris, exclamas præter modum. hinc blaterones, cl. mosi: nam blaterare propriè est ineptè clamare. *Miluius & scurræ* cum ieris ad Maccenatem, Miluius & ceteri parasitici discendunt, imprecantur tibi ea quæ noli te audire: quod ideo faciunt, quia dolent te priuatos cœna sui patroni. *precati.*

imprecati. *me dixerit ille.* quicumque fuerit. *Auci- ventre l.* esse glutonem, luxuriosum. *na sum nido.* natum nido re lupinari dicitur, qui nimium delectatur, & sectatur odores pulmentariorum. *nido.* nidor, odor est gratus naribus. *popino.* popino popinonis, amator popinæ. *tu cum sis q. c.* seruus liberè loquitur, propterea quod herus ei potestatè fecisset. *velut melior.* quasi magis sobrius & integrior. *verbisq. decoris.* de aliis bene loquendo & aui. corripiendo. *deprenderis.* inueniris. *auser.* desine, celsa. *manum.* verbera. *stomachumq.* iracundiam. *Crispini.* qui Stoicam sectam secutus est. De Crispino iocatur Saryr. l. lib. i. Ne me Crispini scinnia ipi compilaſſe putes. *se.* dominum ostendit suum herum esse nequiores se. *eruo.* *Danum.* me seruuum. *nuda.* quæcumque meretrici a prospectans de fenestris *turgentis ver. cau.* ictu veretri. *clunibus.* dum superincumbo. *agit auit equum.* me iucumbentem supercillata eit. *famulo.* maia fama laborantem *sollicitum.* timentem ne alius ea vtratur. *tu cum proæſtri.* inuehitur tamquam in equitem Romanum, in Horatium, qui de poto habitu equestri, ne cognoscatur, maronem sectatur, obiectoque capite adulteratur. *inſignibus.* ingenuitatis. *anulo equestri.* non licebat equitibus Romanis anulis vti, nisi à prætoribus eis donati essent. *ex iudice.* in adultero indices eligebantur. *Dama.* Dama nomen est serui: vt, Dama est non tredis agas. *odoratum c. vnctum. obſcurante la.* regente vesteserui, ne pollis agnosci. In te itaque simul timor & libido pugnant, dum & metuis & cupis adulterium committere. *non es quod ſimulas.* hoc est non es tu seruus, quem te esse fingis? quali dicat, maxime. *induceri.* in domum adulteræ. *alteræ* repugnante libidinibus. *quid refert vri virgo.* hoc est, nihil interest inter gladiatorem & adulterum: nam gladiatores ita se vendunt & cautiones faciunt: vri virgis, ferro necari. *auſtoratus.* addictus, condemnatus. Qui se vendunt. udo. auſtorati vocantur: auſtoratio enim dicitur venditio gladiatorum cum cõdicionem emoris. *an turpi clausi.* in arca. id est, an in adulterio comprehensus claudaris in arca ab ancilla, quæ conscia est adulterij dominae suæ, nete maritus inueniat. *contractum.* propter angustias aræ in qua es conclusus ab ancilla. *in ambob.* a luterum & adulteram. *estne marito?* erotema. *in corruptorem.* adulterum. *vel.* etiam. lex fuit apud Athenienses, vt adulterum cum adultera deprehensum marito liceret occidere. hæc lex abolita est lege Julia, quæ iussit cognitionem adulterij ad iudices referri, & ita adulterum puniri. *non habitum v. l.* id est, non deponit ingenuitatis insignia, neq. se loco mutat, quia non ex te domo sua vt ipsa sectetur te. hæc *obſcurantia* dicta sunt.

nam ipse herus deposito habitu ingenuitatis induit turpem, ne quis eum cognoscat: & relicta domo sua ingreditur domum alterius. *peccat vs sup.* non ascendit super adulterum: & ita hoc modo nihil committit turpitudinis. *formidet.* refugiat. *amari.* dicenti quod te ames. *sub furcam.* in seruitutem, aut poenam: sunt tormenta seruilia: apud veteres serui in graui scelere deprehensi furcæ subiciebantur. *prudens.* sciens, non infanti cōsiliij. *dominoq; f.* marito, aut amori. & libidini. *committes.* quali illi addidisti. *rem omnem* patrimonium tuum. *euasisti.* euasisti. *metues.* quasi dicat, minimè metues, sed quæres iterum committere adulterium, & in aliud periculum incidere punierisq; *pauca.* in adulectio deprehensus. *iterumq; p.* quali adulectus sum *maechus.* si non palam sis adulter, putas te non mechari? ergo nec ego fur ero, si palam non surripio argentum: Sed quemadmodum non furor metu supplicij, ita nec tu committis adulterium metu poenæ: verum si non metuam supplicium, furor, quo nomine furitum dicendus, ita & tu adulter, quia timore poenæ abstinere ab adulterio. *periculum.* poenam. *prætereo.* non inuolo. *sapiens.* prudens. *non sum maechus.* contra Stoicos, qui animum plus considerabant quàm factum. *frémis.* timore. *tunc mihi d.* quasi dicat: tu potius dicendus es seruus quàm dominus, cum toties liberatus à periculis, adhuc timori subiacere & conscientie malorum. *rerum imperiis.* cui pecunia, amor, libido, homines tot tantique imperant, dignum est te imperare mihi? *priuet.* liberet ab amore. *quem ter. v. q. q.* finitum pro infinito. *vindicta.* virga prætoris qua percutiebantur serui dum liberi fiebant, manumittebanturq; capiti imposita: tribus namque rebus sit manumissio, vindicta, censu, testamento. *super dictis.* his quæ superius diximus. *quod non leuius.* quod superioribus pareat. *sive vicarius est.* soletis vos, inquit, ingenui disputare, vtrum seruus serui sit vicarius dicendus an conseruus? ergo cum tu dominus meus aliis seruias, id est, viris & voluptatibus, ego certe tuus vicarius sum dicendus aut conseruus. *tibi quid sum ego?* interrogatiue. *ut neriis alienis m l.* agitaris alienis neruis & viribus, sicut solent trahi neruis alienis ligna mobilia: notatur ludus quidam, quo simulacra lignea neruis moueri & agitari solent. *quisnam igitur liber?* herus. *sapiens.* seruus. *sibiq; imperios.* qui se regat, & non ducitur libidinibus, *de xis. responso.* resistere, contradicere, repugnare. *teres atque ro.* æqualis, constans. *externi nequid. rā f i x o.* externa & fortunæ bona. *per leu.* metaphora à leui ligno, siue marmore; cui si quid imponas, hærere non potest; ita nec sapientem vitia contingunt, sed ab eo decidunt, nullis enim blâ-

dimentis, nullis illecebris vincitur. *manca.* inualida, inefficax, quoniā sapienti nocere nō potest, siue aduersa, siue prospera, quia fortunæ impetum non pertimescit. *nosceret.* in te. *ex his.* quæ diximus esse in sapiente. *vs.* tamquam. *quinque talenta.* docet eum non esse liberum, quod non sit imperiosus, neq; possit repugnare suis libidinibus. *vexat.* precando, excludendo, reuocando. *gelida.* aqua. *ingo.* seruitute, propter amorem. *non quis.* non potes dicere te esse liberū. *dominus.* libido. *subiectat.* subijcit. *lasso.* tibi. *versat.* regit & vexat. *negantem.* te seruare. *Pausiaca.* Pausias pictor fuit nobilis. *torpes.* obstupescis, miraris. *tabella.* pictura. *qui.* quo modo. *atque.* quàm. *Fulius Rusticus.* nomina sunt gladiatorum. *cōcinto poplite.* quoniam gladiator dum dimicat, extendit suum poplitē: aut quia qui attentus aliquid spectat, erigit se & extendit poplitē. *conito poplite.* vtrum ipse, an illi gladiatores picti velut si reuera. laus picturæ. *vitiisq; mo. ar. v.* vulnera, dum procliarum videntur. *nequam.* &c. si forsitan, inquit, fuero delectatus ea pictura, & in ea spectanda moram fecero, statim stomacharis, & dicor cessator, ac piger. *audu.* diceris. *milego.* audio, dicor homo nullius momenti & nihili. *si ducor.* delector ita ostendit quædam liberis quidem laudem, seruis verò culpam asserere. *libo sumante.* libum est placentæ genus. *Virg. adorea liba.* tibi ingēs virtus. ironia. *virtus.* sapientia. *responso.* repugnat, renūciat, resistit. omnia ironicōs: quasi dicat, non spernis optimas elias, sed vltro eas appetis. *obsequiū v.* luxuria, nā luxuriosus veniri seruit. *perniciōsus est.* quàm tibi. *tergo p e.* nam vapulo si sum luxuriosus. *qui tu im.* vnde, quo modo. *impunior.* quo modo dicis te minùs puniri quàm me, cum tu magis pēdas luxuriæ poenas, quàm ego: nam ego quidē vapulo, tibi autem multo cibo, & cruditate, vexatur ac debilitatur corpus. *paruo.* pretio. *sumi.* emi. *nempe in amarescunt.* quia neque cōcoquantur, neque digeruntur. *sine fine.* immoderate appetit. *inlasiq; pedes.* titubantes, vacillantes, tamquam decepti multo vino & cibo. *virio sum.* ægrum cruditatibus. Ita quāvis exterior dominus non sit, qui hæc mala in te puniat, tamen morbi qui nascuntur ex superfluitatibus, nō sunt ne impuniti. *mutat.* emittit, dat strigilem, vt vnam accipiat. *gula parēs.* obtemperans: sensus est, seruus qui strigilem furatur, atq; in vnam mutat, crimine luxuriæ notatur: at liber & ingenuus qui patrimonium vniuersum luxuriæ impendit, non seruit gulæ, nec luxuriosus est? strigil instrumentum est æneum, quo sudorem solebat in balneis homines detergere deradereq; *nil sermule.* ironicōs. *non horam.* dum ducis voluptatibus, non es tecum, id est, non es sanus. *non otia r. p.* otia rectè ponere dicuntur, qui tempus otiosum

bonis

bonis artibus impendunt. *teipsum vitas*. quia male tibi es conscius. *ut erro*. erronei hic sunt, qui inopes recti consilij vagantur: hic erro, sicut popino popinonis, ganeo, onis. *comes*. luxuria. *unde mihi lap*. verba sunt irascentis domini propter iniuriam serui. *quorsum opus*. verba serui. *unde sagittas*. dominus. *aus in fasit homo*. seruus ait: quod oblitus sit libertatis dicendi, mihi pro more maiorum à se concessit. *versus facit*. Poëtarum more furit. *oculus hinc te*. dominus: quasi octo seruos herus miserit in ergastula agri Sabini.

CRVQVIVS.

HAz e Satyra viam quandam imaginem præ se fert libertatis seruilis, qua festis Saturnalibus mancipiis vi licebat in dominos suos, quos hoc prætextu notat acriter: inducit enim seruum Dauum familiarem & Comicum, rerumque herilium probè conscium (forsitan ex iis vnum quē rebus suis gerendis procurandisque præfecerat) de vita & moribus agere cum hero suo, eumque, impetrata licentia loquendi, vehementius increpare, quod ita turpiter flagitiosèq. alea, luxu, ambitione & adulteriis rem omnem & nomē perderet, ut nec modum haberet nec honesti rationem ullam. qua de causa, vitij enumeratis, quasi ad oculū demonstrat, edocetque eum vel abiectissimis mancipiis esse vilem, ut qui non re ipsa, sed nomine tenus dūtaxat liber, cupiditatibus suis, & voluprariis miserius multo, quam quivis seruulus hero suo pareret. Quod dilucidius ut faceret, vitur honesti & ingenui partibus, quarum nulla cum in herum caderet, apertè infuturatus eum esse liberum. Verum enimvero ut iucundiora hæc fierent, viderur Horatius se quoque velle castigari à Dauo, ab instantia, vitæ leuitate, à fuga commissationis simulata, & nimia cholera. quæ res nonnullis argumēto fuit, ut exitiarent hic dumtaxat Horatium à Dauo seruo reum agi, quo tñ temerè mihi quis persuaserit. *iamdudum ausculto*. exordium Comicum, ex interrupto putà ab officio serui cordationis, & in herum suum benignioris: ait enim se patienter audire quid dicat, imperet, velit: se quoque videre quid mediterur, quid agat, non audere tamen se ei, quod nouit, indicare. Hæc enim, præter obsequium hero debitum, complectitur in se verbum ausculto, ut non difficulter licet colligere ex verbis serui ad herum. *reformido*. non ignorabat enim domino suo eam vitæ & morum turpitudinem auditu fore iniucundam, iccirco ait, seruus, id est, in seruitute existens, reformido: perinde ac si velit significare libertate ei opus esse ad libere loquendum. *amicum mancipium domino*, &

frugi quod sit satis, hoc est, ut vitale putes. hic locus adhuc (ut mihi quidē videtur) vitæ etiam doctissimi est inexploratus: est enim ita in arduo positus, ut eò nemo penetrauerit: quare si propius accedere, eumque perspicere coner, vix ausim mihi quicquam polliceri. At ne tamen dicar ceteris meticulosior, laudabilius duxero, nostrarum virum factò periculo vel in præruptis hæere satis, quam ab incepto conamine pede retracto desistere alio, inque ignauia comites dilacerandus incidere: quare ut paucis aliorum commentationes conieciantosque labores commemoremus: Lan. binus, à quo Turnebus non dissentit, ait: Ita frugi, vitæ vita retinendum ac seruandum, minimeque occidendum esse putes, &c. Vel sic cum Turnebo; frugi quantum satis est ad bonam valetudinem & salutem: Nam ut edaces, &c. hunc legito. A priori certè opinione dissentio, propterea quod verus lex de dominorum vitæ & necis potestate in seruos, lege noua tunc temporis annihilata erat: Posteriori autem approbarem libentius, si de liberis potius & dominis esset controversia, quam seruis, quos scimus plurimum ex dimenso victitalisse. quare hæc verba, mancipium frugi quod sit satis, videntur mihi significare id quod maioribus dictum est mancipium frugi bonæ, nimirum quod sit satis frugi; hoc est, probum & consummatè officiosum, hoc est, sic satis frugi, ut vitale putes, hoc est, ut id merito suo indicare possis dignum vita, non longiore modo, sed etiam meliore, utpote libertate: hic herus volens videri Dauo gratum facere pro suo voto, confestim ait, Age, vitæ libertate Decembri: verum non temporaneam hanc, sed perpetuam visus est optare Dauus, quod summum erat beneficium, quod à domino in seruum conferri poterat: ut Simo ille Terentianus, Quod habui (inquiens Sosia) summum pretium perfolui tibi, &c. Nec iniuria libertas seruis talis erat vita, unde vitales dicerentur; nam vita naturalis in rebus agendis dicendisque, eis ferè erat pro more: iuxta illud Vipiani. ff. de regulis iur. Seruitutem mortalitati ferè comparamus. *liberatus Decembri*. de Saturnalibus festis, & libertate seruorum in dominos ita copiose litteris proditum est à Macrobio, ut non iniuria quis ad eum agat, qui post eum velit idem conari: quare hoc obiter hic adnotandum puravi: Saturnalia antiquitus celebrata fuisse Decembri mense, vno tantum die, nimirum decimoquarto Kalendas Ianuarias: mox triduo, postea diebus septem, ex quibus quinque habebantur festi: quibus diebus ex æquo omnium iure, commissationibus, poculis, muneribus accipiendis, missitandisque, regnis, imperiis, magistratibus designandis, aliisque pro arbitratu rebus innumerari agitantur.

tandis sine discrimine seruis & liberis æqua potestas fiebat. Videto Macrobi. lib. 1. Alex. ab Alexād. lib. 2. cap. 22. Lucianum in Saturnalius epist. *pars hominum*. propositio distributiva morum vitæ quæ humanæ in parteis duas, quarum altera completur in vitiis pertinacis, altera varios & inconstantes, nunc malis addictos, nunc mutatis animis ad honestum propensos. An autem tertia quædam vitæ pars, in vna virtute constans, sit humana, & non diuina potius, nec huius est instituti indagare, & negat Simonides, inquit, *πάντων ἀνθρώπων ὁ ἄριστος, ὁ δὲ ἀνθρώπου, ὁ καλὸς*, hoc est, omnino nemo est innocens, nemo bonus: & ut dici solet, *ὁ δὲ ἄνθρωπος, ὁ καλὸς*. *urget prop.* insitit vitiis. *pars multa natat.* versatur in rebus humanis, nunc animi rectitudine sursum agitatus, nunc illecebris & voluptatibus corporis deorsum præcipitatus, ita ut affectibus perinde ac fluctibus vndisque marinis innatais, vel ad leuem fortunæ nutum rapiatur in omnem partē. *sape notatus cum tribus anellis.* declaratio posterioris partis: ipsius propositionis ab exemplo Prisci. *cum tribus anell.* anulum gestare fuit equestris ordinis; hoc enim erat eius status insignis: ut & latus clauus Senatorij: verum ut omnia præclara solent in peius ruere, tandem anuli vsus coepit esse promiscuus equitibus, militibus, libertis, feminis, & postremo mancipiis. *modò læna Priscus in.* prior ætas in sinistra manu, eiusque digito medico, seu *παγκράτιον*, gestare solebat anulum ferreum; non tam ornatus, quàm signandi causa. verum de anuli dignitate, iure, gestatione, numero, materia; videto Plin. lib. 33. cap. 1. Alex. ab Alex. lib. 2. cap. 19. Budej. in Pandectas. hic monendus lector est ut discipiat, num pro læna, malit legere læna, in hanc sententiam: Priscus ita vixit aliquando inæqualis & inconstans, ut in horas mutaret clauum aut latum aut angustum læna inani, veste militari, & viliori, minimeque forensi. De clauo Satyra 5. libr. 1. *adibus ex mag.* ut inconstans in habitu commutando, ita & in ædibus fuit, adeo ut pro indumento & clauj splendore habitaret magnificè; contrà, pro læna, aut amictu plebeio conderet se in ædículas humileis & abiectas, quales incolere solent libertini fortunæ medioeris. *iam machus Roma.* inconstantiæ nota ab instituto & vitæ modo, non sine obliquo crimine luxus Romani, & commendatione Athenarum à disciplinis liberalibus: ferè namque ita vsu venit, ut eorum quibuscum viuimus, moribus nos accomodemus, *οὗτοι ἀνθρώπων γὰρ οἱ βέλτιστοι νόμοις συνήκουσιν ὅντας*, id est, hominum mores & vita ad regionis habitum respondent. hac de causa Priscus tam fuit inconstans incertusque sententiæ, ut modò morchari, modò docere vel-

let. & doctor, habent omnes Blandin. codices & Mart. quos secuti sumus. *Vertumnus quotquot sunt natus inq.* Epiphonematis species in mutabile. Prisci ingenium. De Vertumno Deo vide Commentatorem. Hoc autem pro auctario adiciam, Vertumnus Deum esse annum vertentem, *ἐκαστόν*: qui propter variam cæli faciem dicitur apparere multiformis, varius, & mutabilis, nunc arator, seminator, messor, nunc vindemiator, plantator, holiator, nunc fossor, frondator, & quid non? at tandem in Auiculum conuersus, fingitur Pomonam vxorem ducere, nimirum frugibus iam maturefcentibus. legito 14. Metamorph. Ouid. Iniquis ergo Vertumnis nasci dicuntur infelices, & variis casibus exerciti. *scurra Volanerius.* declaratio posterioris partis, ab exemplo Volanerij scurra. *construis articulos.* comminuit. Vnus codex Bland. habet, contigit articulos: pro simplici tetigit. quam lectionem nō putarim inferiorem alia. *mixtares in phymum* sic codices Bland. 4. Buss. Sil. & hanc quoque lectionem cum Canero doctiss. iudico genuinam & Horatianam, inque eius locum irrepsisse & pyrgum, ex annotationibus scriptis: est enim *φύμος*, alueolus oris angustus, in quo ante iactum ab aleatoribus agitantur tesserae ad euitandum dolum: *ἀντὶ τοῦ φύμου*, coarctio, constringo. eius meminit & Pollux lib. 10. cap. 31. & lib. 8. Scribitur & *φύμος* in vno codice Bland. quem admodum & apud Aeschinam aduersus Timarch. *καὶ φύμος, καὶ κοβόλη καὶ ἔρζωα*, hoc est, & fritillos & instrumēta lusoria. quod etiamnum apud Cic. hoc modo scribendum esse arbitror ad Att. lib. 74. epist. 5. vbi habetur, *φύμος πολλός*, pro, ab aleatore, *φύμος πολλός*, de quo loco adhuc contenderunt docti. *quanto constantior isdem in vitiis.* sic omnes, quos legi, codices scripti, quos sequimur, præter Tons. qui consentit lectioni vulgata: *acrior ille.* sic legitur in omnibus scriptis præter vnum Blandin. cuius sententia est, ille Priscus est acrior, ardentior, vehementior, minus sedatus, & ob id miserior dementiorque. Lambinus & Turnebus legunt, ac prior illo. quam scripturam ait Marius Nizolius expressisse Aldum; nec eam damnandam censeo. *qui tam contento quàm laxo f. l.* sic tres Bland. Tons. & Sil. & electio mihi probatior visa est ipse vulgata, ad denotandam vehementem inconstantiam, & ad quæuis inconstantiam leuitatem. at vulgatam tamen non vituperō. *tam putida.* Metaphoricòs, à naribus ad aureis. pro his quæ auditu sunt iniucunda. *laudas fortunam.* Datus ad herum sub persona Horatij. Multis, inquit, laudibus effers diuitias antiquas, non amplas & splendidas, sed modicas, quæ vitæ frugaliter sustentandæ satis esse possint: commendas antiquam viuendi

viuendi modū simplicem, frugalem, tranquillum;
non ambitiosum, luxuriosum, non avarum & in-
uidiosum, sed liberalem & in omneis benignū, fa-
cilēque, adeo vt his ipsis felicitatē metiri videa-
ris: at si Deus tamen aliquis, tibi ē malis erepto, ea
quæ tantopere laudas, largiatur vltro, credo te re-
cusaturum. *subiit.* inexpectatō, *ἀντοματὸς*, sine
tu is voris, & vt fertur, *ἀντοματὸς ὁ θεὸς ἀνίησεν τὸν
ἀνθρώπον*, id est, vltro Deus (subsistat tibi hæc bona. *egat.*
φργ. ducat. hic eqn. diffculter mihi persuaserit ali-
quis, hæc cō dā Dauo in hero suo damnari, vt offen-
sorem Mæcenatis animum, aliōque fortasse po-
tenteis viros tibi reconciliet Horatius: in superio-
ri namque Satyra (quæ in codicibus Blandinijs &
Bull. ab hac est indiuisa) in laude vitæ rusticæ, &
urbani strepitus vituperatione (præcipuè vbi. se ca-
nit Mæcenati annos septem nihil fuisse, quàm nu-
gas) impotentius æquo sese gessit, vt non iniuria
Mæcenas ei succenseat. Quare finis à seruo modō
se castigari, quasi vel aliud sentiret ac diceret, vel
loquacius impediō, suo ingenio indulgens, ab hæ-
nesto sciens ac prudens discederet. *aut quia non
sentis.* *ἀπολογία*, à disuncta, cuius pars prior; aus
est ab ignoratione recti, quod magno tamē clamo-
re conatur asserere; aut à simulatione, quod aliud
sciat & aliud doceat apertè: Posterior ab inestanti-
tia; quod rectum quidem cognoscat, propugnet
tamen, seque ipse nesciam eximere, rectūq; trami-
tem ingredi. *non sentis.* nō intelligis, nescis, ig-
noras; aut; nō sentis esse rectius, id est, simulat; sed
prior sententia magis aridet. *hæres nequicquam c.*
hoc est, ita tecū pugnas, ita te tibi inuoluus, vt quid
dicas, quid agas, quō te veritas, vt ex his te rebus
vindicias omnino tibi sit incertū. Vide adagium, in
luto hæsitās. *Roma vult opem.* Expolitio incōstan-
tiæ à loci commutatione. *laudas securum olus.* Ho-
mesticum & frugalem victum. *ac velut vsquā
vinctus es.* & vsquam, non etiam vsque, habent
omnes scripti libri. *vsquā.* aliquō. *amasq; quod
nisi.* gaudes domi esse manendum. & amas, in
omnibus scriptis adiungitur sequentibus. *seruata
seto.* *ἀπομνημονεύματα* prima. paulō ante stel-
larum exortum. Tale est illud vltim. Epist. lib. 2.
Cædimur, & toridem plagis consumimus hostem
lento Samnites ad lumina prima duello, id est; ad
noctem vsque. *memor oleum ferat o.* *διὰ τὸ πῦρ* ho-
minis festinantis. cod. Mart. Bull. Dau. habet. fert.
blateras. *μεγροφῆς*; impatientia moræ. *furisq; quis.*
sic libri scripti, Blād. antiquissimus, Tonf. Bull. Sil.
reliqui *fugisq;.* alterum fortimur, pro eo, quod
est, insanas, exandescis, furia cholera agitaris? At
si cui & fugis magis placeat, non repugnabimus.
etenim facit. Hæc *ἀντοματὸς* serui est; ne quis eū
Pseudaropoe credas dominum iniorloqui; præco-

cupat enim Dauus se ventri quidem & luxui esse
deditum, sed herum coarguit multo esse nequio-
rem. *me dixerit ille & ille,* accipitur infinitè pro
quauis persona, nomine quidem incerta, sed re ip-
sa cognita: non enim dubium est, quin herū (sub-
indiceret ita vt & ille, respōdeat huic infinito, & dē-
m. *nos sumus nidoze supinor.* Synecdochicōs, hoc est,
habeo namq; supinum, patulū & sublatū. ad odo-
rem gratum petciendum. Sumtæ metaphora ab
armentis. *si quis vis.* & si præterea aliquid aliud
velis esse me, sim popino, sim ganeo, sit mihi viræ
modulus ipsa culina. per concessionem. *tu cum sis
quid ego.* Apostrophe in herum cum insectatione
amarulenta; *si enim supinum & esse popinonem, &
se nequiores,* hoc est, nequiores & luxuriæ magis
addictum. *insecta* modi est potentialis: pro debes
ne me insectari & verbis lacessere, quasi me esses
probiior? Imo melior sum te, quod fateat peccatū
meum, cum tu hoc non farearis, sed verbis potius
decoris vitia tua contegere studes. *verbisq; deco.*
ob. vocabulis honesti viriūque. *aufer me vultu.* i.
deprecatō manarū. *manū stomachumq; te.* quiesce
ab ira & verberibus tantū sper dum te conuincā me
nequiores stultioresque, non penitus obliuiscis
Stoicisq; rationibus, cuiuscemodi Crispinus Stoi-
cus vti solet (*stipendiū*: Crispinum enim nihil vbi-
que quā ridet) sed apertis & vulgaribus, quæ vel
seruis Crispini ianitoribus perspetæ sunt & viti-
tæ. Quos interpretes hæc interpretantur nobis
cum de Crispino Philosopho: sed quid si referan-
tur ad Crispinū balneatorem, de quo scribit Pers.
I puer & strigiles Crispini ad balnea defer: *se con-
iux alie.* propositio futuræ disputationis. *peccas
vter. n. c. d.* punitionis enthymema festinatō col-
lectum. *ἐροτῆμα* *luxus.* perinde ac si nullis argumē-
tis aliis sitopus, quā, tu morcharis, ergo cruce di-
gnus es, cāq; maiore quā Dauus, qui nihil quā
meretricatus. *acris vbi me.* continuat narrationem
eius partis, meretricula Dauum capit, &c. quando
acris natura, ardens animus, & vehemens libido in-
cendit me &c. 4. cod. Bland. Tonf. Mart. habent,
intendit. *sub clara nudā lacerna.* De die, de luce,
vel, vtraliq; volunt. *ἐπὶ λύχῳ, ἢ φάει; ἢ λάμπρῳ.*
Tonf. anus codex habet, *lacerna.* cui non grauatim
assentior, ita velacerna sit pallium lineum tenuis-
simū, *περίβλυτον*, Aristoph. Quod non impedit, quin
meretricula, vt nuda cernatur: quā Coam vestem
nominat Horatius sub finē Satyræ lib. 1. inquit,
altera nil obstat, Coas tibi pæno videre, est. vt nu-
dabū, &c. Deinde Jsidorus lib. 19. cap. 25. Meretri-
x & vestis, inquit, signum fuit pallium lineum, quo
& matronæ in adulterio deprehensæ induerentur.
omitto quod paulō post ait, illa tamen se nō ha-
bitu mutauit, &c. pænā dædæ si dicat meretricem

mutare habitū in Venere, matronā nequaquam;
sed stolam habere ad talos demissam; quæ nō per-
mittit eam purē apparere, v. tris Satyr. iam dicta.
quacunque accepit turp. v. c. tris Bland. cod. sic ha-
bent, quæcumq; excipit vrgentis se ver. cau. Mart.
codex, quæcumque accepit iudicet lector. Sensus
autem est, quæcumq; nuda me passa est incubum.
clunibus aut ag. equum. Indicat autem turpiorem
Venerem: vt Martial. ad vxorem, Hecstoro quo-
ties federat vxor equo. *meat eodem.* Eandē am-
plexetur, cumque ea rem habeat. *tu cum proiectis:*
expolitio alterius partis propositionis, purā, te con-
iux aliena cap. *anulo equest.* Anulus insignis fuit
equestriis ordinis vt videre est apud Plin. *Romano*
lus. toga. ex iudice. eligebantur enim tunc tem-
poris iudices tam ex equestri quā Senatorio or-
dine. *surpis. infamis. odoratum.* odoribus delibu-
tum. periphrasis liberi hominis. *obscurante lacerna.*
quando vilis indumentū, & seruile tegit & men-
tiatur te esse seruum turpem. est autem lacerna pal-
lium obsoletum ad arcendam pluuiam. *ramis offe-*
suauis. d. x. p. s. quid refert vri. virg. edocet herum
non cum esse quod, quem te simular, seruum; sed
etiam multo deteriore *seruo magisq; impium;*
vt qui gladiatore non melior, se quasi pæne seruū
libidini patiat in auctorari. Viri docti hoc loco
ex Acrone statunt auctoramenti gladiatorij con-
ditiones tres, nimirū vri flammis, virgis secari, &
ferro necari. Turnebus autem lib. 2. cap. 20. prius
quidem duas recenset, vipere, virgis vri, & ferro
necari: sed post paulō, Grāmari, inquit, veteres
(Porphyrus fortasse & Acro). post vri, distinxisse
videtur, & coniunxisse duo sequentia; virgis fer-
roque necari. in qua quidem sententia tantisper
etiamnum fui, donec in manus scriptos codices in-
cidi, in quibus non hanc solum interpunctionem
offendi, vri virgis, ferroque necari, cum hac adno-
tatione in codice Bland. vetustissimo, vri virgis, est
vapulare; & in Diuizi, vri virgis est verberari: verū
etiam legi in Tons. codice tran positionem dictio-
num hanc: quid refert virgis vri, ferroque necari.
ex quo tempore excepi: sed opinatus est ad flammam
& ignem pertinere. Hūc itaque versus sic interpre-
tabimur: quid refert, quid interest, vtrum gladi-
ator auctorari pretio, eas vri virgis, hoc est, verbe-
randus, & ferro gladioque necandus, an mœchus
sis clauis in arca turpi, quō anolla peccati heritis
opificia demisit te ita contractum, vrgentibus tan-
guis caput? non m. a. u. s. en. m. quā gladiator, et in

periculum capitis venis, si maritus matronæ te de-
prehendat. Petronius in Satyr. habet hæc verba;
Eumolpe, vri, vinciri, verberari, ferroque necari;
auctoratus ans. Budæus ex lege secunda, §. sed et si
cum ex auctorauit. ff. de ijs qui notantur infamia,
auctores inquit, est obligare: & auctorati milites,
sacramento astricti, & quasi obzati, id est, ære si-
pendiario obstricti, ac iam non sui arbitrij. Itaque
auctorare alicum dicitur, qui suæ auctoritati &
potestati dato pretio, eum subiicit iis cautionibus
& legibus, vt verberetur, trucidetur, & quicquid
imperatum aut opus fuerit, promtē subeati cui cō-
tratum est ex auctorare, hoc est, obligatum dimit-
tere, & suæ iterum potestati permittere; hinc mi-
lites ex auctorati, qui accepto stipendio missi, ac nu-
da donati sunt. Lucianus in Icaromemppo, ridet
hoc miserum genus hominum, inquiens, *τὸ πρῶτον*
λατρίων ἐστὶ γὰρ οὗτοι, αὐθιγὰν ἔχοντες ἀργυρίων
ἐν τῷ ἀγῶνι μισθὸν ἔχοντες, id est, quod superest, ri-
diculum est, nimirum homuncionem septem de-
narijs ad agonem esse conductum. Ceterum cod.
Tons. & Bud. habent hic, auctoratus erat, & tere
in omnibus ponitur & vt. post vocem contractum.
quod et si non omnino improbem, tamen mihi vi-
detur adiecticiū, quando hic ordo verborum sit
phanissimus, quid refert, eas vri. v. & c. an clauis in
arca turpi tangas caput pedibus? ita vt hæc per pa-
rentes in quodammodo includantur, quō te de-
misit peccati conscia herilis contractum. *an turpi*
cla. in a. b. πικρὰν. pro tu surpis, &c. *est ne marit.*
hoc ero: ema Dauī sumit expositionem ex lege Lu-
lia de adulteriis. *illa tamen se non habuit.* sensus est,
vt arbitror, tu cum nō seruo vilissimo tantum, sed
etiā quouis gladiatore duriora patiaris; eōs mi-
serior, quod ea te non ita redamet, vt amore tui ve-
lie esse meretrix, tēque, relicto marito, comitari,
adulteri quædam nari: formidat enim ne amorem
simulet. Hæc autem tria, mutare habitum, mutare
locum, peccare superne, sunt meretricia: Matronæ
autem adulterij damnata pro stola induebantur
toga, vt supra dictum est ex Isidoro. Sic & Epi-
grammaticis lib. 1. Coccina famose donas & ian-
thina mœchæ vis dare quæ meruisti munera? mitte
togam. Item 10. Thetis viderat in toga spadonem
damnata Numā dixit esse mœcham: *peccat vt*
superne. hoc est, non sit omnino abiecta, vilis, &
impudica more meretricis: puto namque hoc per-
tinere ad infamem inuersamq; Venerem, ad quam
nequit matrona induci ab adultero delassato: &
hoc ipsum est quod in Commentatore scripsimus,
vix tandem ex barbarissimis characteribus codicū
Blandimorum eruit, *πρὸς τὴν ἀντιπρὸς* adulter enim
mutat habitum, illa nequaquam; adulter mutat
domū, illa minime; adulter nonnumquam peccat
inferne.

inferne illa, dum non credi amanti, nō peccat superne. Sed quid si per eperageſin peccare lupernē declarat, quid ſi mutare loco, nimirū maiornam succumbere, & non mutare loco, hoc eſt, non in-cumbere? frigidius enim mihi videtur, ut mutare loco, pertineat ad mutationem ædium in matrona liberaliore, quæ domi quidem ſine pati poteſt ſuam pudicitiam expugnari, ſed ut foris etiam impudica ſit, non crediderim, niſi iam tota ſit meretricia. E-raſmus, ſuperne, accipit pro externē, quaſi dicat, inquit Glareanus, nō peccat palam: conatur enim Dauus offendere mulierem imbecillitate peccare, non dedit opera. Nannius li. 4. Milcell. putat pro ſuperne olim ſcriptum fuiſſe ſupine, id eſt, inconſulto, ſtulte. Turnebus li. 2. cap. 18. aliā habet ſenten-tiam. Codex Diuæ, habet (quantum ſiſcet conſpicere ex notis vſu & vetuſtate tritis) nō peccat ſuperne, id eſt, non reſupinar adulterum. *ibis ſub furcam.* Itaque conſulto dabis te in miſeram & deſectandā ſeruitutem, quod nemo ſeruorū facit, imo ne gladiatorum quidem quiſquam, qui non dabo, ſed accepto pretio ſe operamque ſuam addi-cit emtori. ire ſub furcam, ſerre furcam, genus erat ſupplicij ſeruilis: hinc dicti furciferi. vide Donat. in Andr. Plaut. in Caſina, Deos quaſo, ut quidem hodie camum & furcam ſeras. Ariſtoph. in Nebulis, *ὅτι μὲν τὴν τῆς ἐξουσίας ἀμφοτέρων*, id eſt, hoc lig-no conſtrinxerit: huius collum. *dominoq; furenti.* libidini fuſioſe, nullāque certa ratione tibi impe-ranti concedes te tuāque omnia. Sunt qui per Te domino, ſignari malint, maritum matronæ: quod etſi non improbem, tamen. crediderim potius hic accipi pro libidine; quemadmodum poſtea, vrget enim dominus mentem, &c. ubi furem eius ex-primit. *euasſi.* euasſiſti periculum, quō te præcipi-tauit fuſioſus dominus? *credo.* *elapſionis:* perinde acſi dicat, neque metues, neque cauebis donec per-eas, hoc eſt, rem omnem, nomen, famam & for-taſſe vitam amittas. *ſeruus.* exclamatio in indignitatem libidinis, quæ toties ex homine li-bero ſeruum facit. *qua bellua rump.* argumentum à maiori ſubſeruiens, exclamatoriſi bellua nō red-dit ſcæcenis unde ſemel effugit, ſed naturam ſe-quitur; quī tu tibi tam es iniquus, tam inconfide-ratus, & alienus à mente, ut cum ſis natura liber & ingenuus, poſſi habita turpi ſeruituti libertate, non vites ea pericula ex quibus aliquando vix euasſiſti *praua.* malim legere priua, quemadmodum mihi videtur legiſſe in codice Diuæ. *neque ego Heracle fur.* confutatio à pari: vtque enim à maleficio abſtiner metu pœnæ. *ubi vaſa.* Bland. cod anti-quiff. habet viſa. *tūno mihi dominus.* colligit quod ſuprà pollicitus eſt, nimirum dominum ſuum, & eſſe ſeruum, & ſe ſtultiores, atq; adeo ne dignum

quidem qui ſibi ſit dominus, vti qui turpius alij ſubſit: deinde ſe quingentis emtura drachmis vin-dicta liberum fieri poſſe, eom verò nulla vimquam vindicta à formidine, quæ libidinis comes eſt, li-berari poſſe. quibus argumentis, altero ſyllogiſti-co, altero ab vſu & fori conſuetudine docet Dauus herum ſe eſſe nequiores, quōd & duriores ſerui-tutem pateretur & difficiliorem. *miſera formidine.* ab effectu, *ſine vicarius eſt.* Argumentum à no-tatione, quo nunc citra ambages docet herum ſe-cum eſſe ſeruum, hoc modo. Quicunq; ſeruo pa-ter, is eſt eius vicarius & conſuetus, ego autem tibi ſeruo pareo, quid ni ergo ſim tuus vicarius? aſſum-tio autem certa eſt, nam tu, qui mihi imperas, alij ſeruis. *vti mos veſter agit.* ſic habent codices Tonſ. Mart. Si. & alij, quos ſecuti ſumus. *tibi quid ſum ego: nempe.* Vnus codex Bland. habet, ubi quod ſum ego, ſine interrogationis nota. verum ſecutus ſum vulgatam lectionem. *nempe.* ſubie-ctionis ſpecies: ſibi namque reſpondet Dauus, & aſſerit ſe eſſe heri ſui vicarium: ea enim huius ad-uerbij, nempe, viſ eſt præcipio, ut aſſerant interro-gationem: teſtimonio Vallæ, Linacri, & aliorum. Sic & Epistol. 1.6. li. 1. Reſpondēs ne tuo dic tōdes nomine? nempe. *tu mihi qui imperas.* ellipſis hic eſt coniuñctionis cauſalis, nam, aut ſimilis. *alij ſeruis miſer.* ſic codex Bland. antiquiſſimus cum duobus alijs, nō etiam, ut ceteri omnes, alis. quem nos ſecuti ſumus, ita ut ſententia ſit, alij ſeruis mi-ſer, nimirum domino furenti libidini, ut ſuprà: & paullo poſt, Vrget enim dominus mentem non l. *duerus ut nernus al.* Muretus vir doctiſſimus grauius hic inturgit in interpretes, quos ſi volet eſſe Acronem & Porphy. profeſſo nō facit pro meri-to tantorum virorum; quorum ſi extarent incontaminati Commentarij, neque excitatis eos ar-gueret, & ſerius hanc interpretationem *delegat* *arbitrari* pro ſua euulgaret, vti lectori conſtare po-teſt ex Commentarijs antiquis, in quibus ex ſcrip-tis libris adhuc ſuperſeſt antiquitatis miſerabiliter laceræ veſtigium. De *delegatis* legantur anno-tationes Mureti & Lambini Comment. & alio-rum. Equidem neſcio quoque an alludat ad Sile-nos Alcibiadis, de quibus legito Chiliades Eraſ. vi-detur enim Dauus herum ſuū Sileno alicui ſimi-lem fingere, ut qui multo eſſet alius intuenti propi-us, purā ſeruus, quā ſummo habitu vultuque appareret. Non autem me latet Silenos imagum-culas fuiſſe extrinſecus quidem ridiculas, intrinſe-cus verò diuinam quandam artem ſculptoris cele-re: Sed quid vetat id etiam de præpoſteris Silenis interpretari? *quiſnam igit. lib.* Erotema ex Stoi-corum ſententia. *ſibiq; imperioſus.* ſic codex. Blād. antiquiſſimus cū Tonſ. & Buſſ. Quam lectionem

Canterus quibque non improbat. reliqui rodicos omnes habent, sibi qui impert quam non damno. In hanc sententiam ait Claudius, Si meruis, si praua cupis, si ducis ira, serotij patiere iugum, tolerabis iniquas interitus leges, tunc omnia iura tenebis, si poteris rex esse tui. Sed hac de re latius in 1. Epist. lib. 1. fortis resisteret Hellenismus. Hec autem prolixior expositio Stoicæ sententiæ, paucis hoc modo reddi potest: liber est, qui uicque deijcitur aduersis (cuiusceimodi sunt paupertas, exilium, vincula, mors, &c.) neque prosperis effertur; ut sunt honores, libidines, fortunæ bonæ, &c. quibus solet humanus animus vehementer concu rapique in omnem partem: oportet enim hominem liberum esse sapientem, regem, temperantem, liberalem, moderatum, fortem, continentem, &c. Virtus enim ex Stoico dogmate ita secum virtutem trahit, ut concatenati anuli. *ut proprium q. n. idon. & diuor.* possessiue, hoc est, quod possis verò faceri tuum esse? *quinque salencia p.* regreditur ad intermissum propositum: seruientis herilis. *foribus repulsa n. p. g.* per pulchra præpositionum transpositione commutatio, pro eo quod est, perfrustum gelida repellit a foribus. *turpi colla iugo.* turpe iugum libido: ab effectu. *liber. liber sum.* amara insultatio per iterationem. *urget enim de m. minoris.* ex natura relationis: is enim non potest esse liber, quæ urget & impellit dominus. *vel cum Pausinca. t. i. r.* arguit heri seruitutis à mimio picturæ studio. Sed & Cic. talem declarat esse seruum in epistolarum eo paradoxo, *en parvus is os p. idu regis,* quem stupidum detinet Aëtionis tabula, aut signū aliquod Polycliti. *aut Pacidiani.* Codex Bland. habet hanc dictionem sine ulla macula aut litura, quem sequimur; nam & apud Cic. sapius hoc nomen occurrat. Sic legit Adrianiunus noster in Nomo Marcello à se castigato. *contento poplite.* esse contentio poplite, quod gladiatorum est, sic dixit ut Cic. 2. Tusc. ut onera contentis corporibus facilius feruntur, remissos opprimunt, &c. & Virg. 3. Georg. Contenta ceruice trahunt stridentia plaustra: ita ut contentum idem sit quod colligatum & coniunctum. *no quoniam cessator.* supp. *daris uisus.* audio: hoc est, dicor à te. *cessator. ovis,* piget, ignauus, serui proprium. *si ducor libo.* de libi confectione vide M. Catonem de agricultura. *obsequium ventris m. p. r. cur?* anastrophe signi interrogatiui, car. ut hic sit ordo, cur obsequium ueneris mihi est: permixtus in nidore summanis tibi, quam tibi uisus palatum vel delicatissima requirit: sit namque facienda est interpunctio, ut *ra cur,* præcedentia, hō etiam sequentia respiciat. *sergo plecter anim.* concessio: *fa-* retur gulam esse in causa cur potius iuas, sed ostendit hero *lucis illecebras munda diffinitio uisum*

malum. *quis tu impunitior ille qua paruo sumi nequeunt opsonia capere:* tibi habent omnia scripta, nec quicquam immutat propter apositam sententiam. *impunitior. auctoritas,* pro impunitius, siue impunitus: ut sensus sit, quo pacto impunitus quam ego, conlectaris illa opsonia, illas delicias quæ nequeunt paruo comparari. *nenpe in mare sunt epula:* non lapsum propter assuetudinem, aut generant ex uentriculi cruditate. *apropositas,* seu *crisipias,* ractum acidum. *inbescit pedes:* per gonagram, quæ ex genium debilitate, & humorum redundantium collapsu oritur. *an hic peccat:* argumetur à minori; si peccat seruus, gula quæ criminatur, quod pro stragili reum accipiat, quanto magis herus, qui vorat uaiuosum parum modicum? *que puer ouam farsina mutat. st.* sic legitur in omnibus scriptis, quæ mutare noluit, est enit hypallage, & oratio fluida. Vide Epodo 1. peculue Calabris antef. &c. *non horam tecum esse.* ostendit herum se multo puniri acerbius, ut qui nō corpore modò, sed etiam labore animo. hoc autem quod ait Dauid, non horam tecum esse potes; aut ad animum non ornamento bene sibi consilium, aut, quod magis arbitror, pertinet ad inæqualitatem uitæ, cuiusceimodi inconstantia: supra damnauit Priscum. *te ipsum uitas fug.* tecum pugnas, es præsens abiens. *fugitimus.* epitheton serui, qui fugit eo animo ut ad dominum non reuertatur. *erro:* sic scriptum est in antiquissimo Bland. Tonsi Diuiz, Buss. Nan. Mart. Sil. in tribus aliis Bland. ut erio. diiudicat lector. Est autem erro, auctor Vlpiano, seruus nugator vagabundus, sed ad dominum tandem rediens. Arrianus de re militari, leuius itaq; delictum emanforis habetur, ut erroris in seruis: desertoris autem grauius, ut in fugitiuis. *comes atra.* ipsa nimirum cura. *unde mihi lapidem.* perpulchra & lepida *darumois,* heri insenti & serui illudentis herum. *insanit.* non est sanus, non est sanæ mentis. *aut versus f. furit.* Cic. 2. de natura Deorum, iam Apollo uersus facere desierat: alludit ad furorem diuinum, *ad hanc par. accedes opera agnon. s.* Sententia est, nisi citius hinc abeas, tauram abest, ut te libertate donem, ut ex seruo urbano & honorario efficiam te vilem & abiectum. In ea namque significatione uo opera, vti sunt optimi quique auctores, Cic. præcipue, qui pluribus in locis taurum meliose satis appellat operas; sordidos abiectosque & vilis conditionis homines: ut pro Sextio. Cùm per tributum aliquem & sexcentas operas se fortunæ spoliati videant. & alibi, Operarum, inquit, suarum gladiis & lapidibus obiecerit. Item pro Flacco: opera facessant, seruitia sileant.

E C L O G A VIII.

F V N D A M E N T A.

- V T te Nasidienius iuvis cœna beatis?
 Nam mihi quarenti conuiuiam, dictum heve illic
 De medio potare die. sic, vt mihi nunquam
 In vita fueris melius. da, si graue non est,
 5 Quæ prima tratum ventrem placaueris esca.
 In primis Lucanus aper, leni suis Austro.
 Captus, vt aiebat cœna pater, actia circum
 Rapula, lactuca, radices, qualia lassum
 Peruellunt stomachum, sifer, alec, secula Coa.
 10 Hic vbi sublati puer alter cinctus, æternam
 Gamsape purpureo mensam perterfis: & alter
 Sublegit, quodcunque iaceret inutile, quodque
 Possset cœnantiu offendere: vt Attica virgo,
 Cum sacris Cereris, procedit Fuscus Hydaspes
 15 Cacuba vina forens, Alcon Chium maris expers.
 Hic herus, Albanum Macenas, siue Falernum
 Te magis appositu delectat: habemus vtrumque.
 Diuicias miser as. Sed queis cœnanti bus vna
 Fundani, pulchre fuerit tibi, nosse laboro.
 20 Summus ego, & prope me viscus Turinus, & in-
 Simemini, Varius. cum Seruilia Balatrone (fray
 Vibidius: quos Macenas adduxerat vmbas:
 Nomentanus erat super ipsum, Porcius infra,
 Ridiculus totas simul obforbere placentas.
 25 Nomentanus ad hoc, qui, siquid forte lateret,
 Indice monstraret digito. nam cetera turba,
 Nos, inquam, comamus aueis, conchyliis, pisceis:
 Longè dissimilem noto celantina succum:
 Vt vel continuo patuit, cum passeris, atque
 30 Inguistata mihi porrexerat ilia bombi.
 Post hoc me docuit melimela rubere minarem:
 Ad lunam delecta: quid hoc interfit, ab ipso
 Audieris melius: eum Vibidius Balatroni:
 Nos, nisi damnosè bibimus, moriemur inulti.
 35 Et calices passis maiores, vertere pallor
 Tum paroschi faciem nil sic metuens, vt acrem
 Potores: vel, quod maledicunt liberi: vel,
 Fetida quod subtile exsurdant vina palatum.
 Inuertunt Alasani vinaria tota.
 40 Vibidius, Balatroq, secutus omnibus: imi
 Consiua lecti nibilam nocuere legem.

Affertur squillas inter humana natantes.
 In patina, porrecta, sub hac herus, hac grauida,
 inquit,
 Capta est, deterior post partum carno futura.
 His mistum ius est oleo, quod prima Venasit
 45 Proscella, gero de succis piscis Iberi,
 Vno quinquenni, verum citra mare nato,
 Dum coquuntur: coctæ Chium sic conuenit, vt non
 Hoc magis vllum aliud: pipere albo, nō sine aceto,
 Quod Methymnaam visio mus auerit vnam:
 50 Erucas virideis, inulas ego primus amaras:
 Monstravi incoquere, inultos Curtillus echinos,
 Vt melius muria, quam testa marina remittit.
 Interea suspensa graueis aulae ruinas
 In patinam fecere, trahentia pulueris atri,
 55 Quantum non Aquilo Campanis excitat agris.
 Nos maius veriti, postquam nihil esse periculi
 Sensimus, erigimur. Rufus posito capite, vt si
 Eilius iminaturus obisset, flere, quis esset
 Finis, ni sapiens sis Nomentanus amicum
 60 Tolleret? heu fortuna, quis est crudelior in nos
 Te Deus? vt semper gaudes illudere rebus
 Humanis! Varius mappa compescere risum
 Vix poterat. Balatro suspendens omnia naso,
 65 Hac est condicio viuendi, aiebat: eoq,
 Responsura tuonunquam est par sama labori.
 Tene, vt ego accipiar laute, torquerier omni
 Sollicitudine destitutum? ne panis adustus,
 Ne malè conditum ius apponatur? vt omnes
 70 Præcincti rectè pueri, comisque ministrant?
 Adde hos præterea casus: aulæ ruant si,
 Vt modò: si patinam pede lapsus frangat agaso.
 Sed conuiuatoris, vti duci, ingenium res
 Aduersa nudare solent, celare secunda.
 Nasidienus ad hac: tibi dii, quacunque proceris,
 75 Commoda dent: ita vir bonus es, cūiuaq, comi.
 Et soleas possit. tum in lecto quoque videres
 Stridere secreta diuisos aure susurros.
 Nullos his mallem ludos spectasse offe: sed illa
 Redde, age, quæ deinceps risisti: Vibidius dum
 80 Querit de pueris, num sit quoque fracta ligena,
 Quod sibi pascenit non dentur pocula: dumque
 Ridetur ficti rerum Balatrone secundo:
 Nasidienus rictu mutæ fronte, vt arte

- 85 *Emendaturus fortunam. deinde securi*
Mazonomo pueri magno disceptantes
Membra grus sparsi sale multo, non sine farve:
Pinguibus & sicu pastum iecur anseris albi,
Et leporum anulos, vt multo suauius, arnos,
- 90 *Quam si cū lumbis quis edis. cum pectore adusto*
Vidimus & metulas poni, & sine clune palumbas
Suauiores, si non causam narraret eorum, &
Naturas dominus: quem nos sic fugimus vlti,
Vt nihil omnino gustaremus: velut illi
- 95 *Canidia afflasset peior serpentibus Afris,*

COMMENTATOR.

FUNDANIUM amicum suum interrogat Horat. qualis cœna Nasidieni diuitis fuisse apud quem ipse cenauerat: quam ex ordine describēs, ostendit eum in lautijs suis & apparatu magnifico iactando fuisse putidiorem, vt. quomodo, qualiter. *iuuit. delectauit. beari.* mirē beari, diuitis, conuiuium. te scilicet Fundani. *hero.* pro heri, *illuc.* apud Nasidienum. *de medio die.* à meridie. *sic.* sup. acceptus sum in cœna, sic ea me iuuit, ait Fundanius. *vt. mihi num.* vt nunquam fuerim acceptus iucundius. *da. f. g. n. e. dic.* ait. Horat. *iratum.* esurientem, famelicum. *Lucanus aper.* valentissimus, species pro genere. *fuit.* sup. qui. *leni auro.* amœno, non æstuoso. *cœna pater.* pastor, pater familias, cœnæ præbitor. *ægræque tui dæu.* *ovum.* *moræque.* *acria.* c. aut quia habent quandam acrimoniam, aut quia cum aceto condiantur. *rapula.* neutro genere, & deminutiue, pro rapis, seu naps. *radices. pæpasi.* *lassum.* fastidiosum. *peruellunt.* cum quadam delectatione pungunt & exulciscunt, vellicantque & permouent stomachum fastidientem ad *apert.* *sifer.* genus oleris, vile stomacho. *secula Con.* deminutiue. *hic ubi.* vt, postquā. *puer. ieruus. alter cinctus.* notat eius seruos incomtos, inornatos, & rudes. *acernam.* de acere confectam, *et epiraphus* Græcè dicitur arbor, vnde sunt tabulæ: & hoc notat eius sorditiem, quod pro diuitijs non habuerit mensam citream aut vermicularam. *Gausape.* mappa villosa. *hic Gausapes.* *alter.* post illum qui terit. *sublegis. ardetus.* *iaceres.* remaneres. *inuisile.* sordidum. *offendero.* lædere visum, mouere fastidium. *vt. tamquam.* *Attica virgo.* sacerdos Cereris, illas vult quas Tullius in Verinis *uapipus* ait, quæ sacra Cereri sublaris supra caput manibus, in sportulis portare solebant. *Fuscus Hydaspes.* rider nimiam pompam in tenui apparatu. Hydaspes, Alcon, nomina sunt ser-

uorum Nasidieni. *Chiumm.* c. sine marina aqua Græci namque solent vina miscere aqua marina, vt non facile corrumpantur: vnde institutum tradit Varro, vt Delphini circa Liberum pingerentur. *aut maris experts.* id est, non mari aduectum, sed in Italia natum & factum. *bichernus.* tunc Nasidienus ait. *temagus appositus.* si vinum Albanum aut Falerum magis te delectat appositus, id est, quàm quæ appolita, & in conuiuii prætorio sunt, scilicet Cæcubum & Chiū. *diuicias miserum.* sup. narras, inquit Horatius, quod sollicitè & magna cura seruabuntur, & non apponebantur. *sed queis canant v.* valdè scire cupio, qui tecum conauerint hilariter & iucundè. *summus ego.* in cornu, in summa parte lecti, sup. letram vel fui. *Thurinus.* aut proprium est, aut gentile, nimirum de Thurio oppido Calabriae. *cum Seruilio Bal. Vib.* hic erant in altero lecto cum Mæcenate. *umbrae.* parasitos. *Nomentanus erat.* in tertio lecto. Nomentanus autem erat Decumanus. *super ipsum.* supra Nasidienum. *Porcius.* Publicanus. *simul oborbere placentas.* notat paruitatem placentarum: quare ridiculus oborbere, hoc est, in oborbendo & deuorando totas placentas. *Nomentanus ad hoc.* ad hanc rem erat ridiculus. *laseres.* Porcium: quod Porcius non aduenteret, sed cum subterfugeret. *indice monsi. dig.* alludit ad morem licitationis: erat enim Nomentanus Decumanus & Porcius Publicanus: Publicani autem sublato digito licitationem vestigalium faciebant. *nam cetera turba nos in. imitantes.* verba sunt Fundanij. *longè dissimilem.* meliorem. *nato.* vitato. *celantisia.* iura se continentia. *succum.* saporem. *paruit.* probatum est. *passeris.* passer est genus picis. *ingustata mihi.* à me. quæ antea non gustaueram. *docuit.* Nasidienus. *melimela.* suauissima mala, *ad vicia pæda.* *rubere.* esse rubicunda. *minorem ad lunam.* ad incrementum lunæ, quando luna crescit. *delecta.* ex arbore. *quid hoc intersit.* quid hoc sit, & qualis sit differentia, quod melimela crescente luna rubent, ipse melius te docebit quàm ego, qui mihi narrauit. *Vibidius Bal.* sup. ait. *ammonè.* hoc est, ita multum, vt damnum sentiat, qui conuiuium præbet. *morietur inulti.* quasi mieri: hoc execrantium est cibos, & comminantium in pocula, ad vindictam. *vertere.* Enallage, pro vertebat, mutabat: vel est ellipsis verbi cœpit. *parochi.* Nasidieni, domini ipsius conuiuij. *vt.* quàm. *liberius.* per ebrietatem. *subtile.* tenue & purum. *exsordans.* sordum reddunt, vt iam non sentiat saporem. *Alisani.* calicibus & poculis maioribus. *est autem Alisani* dictum ab Allife oppido Samnij, vbi maiores calices fiebant. alij volunt fuisse vicum Campaniæ, vbi siciles & latiores calices fiebant.

immortant.

exhaustum exhauriunt: aut est hypallage, ut sit sententia, inuenerunt Athisanos calices totum vinum ebibito, ut vitaria tota ponantur pro vino. vel inuenerunt vinaria, id est, in *ophiog. & κρητὸς ὀφεινται*, id est, vas vitaria in caput vertitur, ita ut ore terram ringerent. *inimici lecti*. Nomentanus & Porcius qui in imo lecto erant accumbentes, nihil vinum nocuere lagenis, id est, nihil biberunt. Alij sic legant, *secutus omnibus inimicis conuiuia lecti*. id est, electi viri, Mæcenas & alij nobiles nihil biberunt *mutantur*. in iuscello. *sub hoc*. in hoc missu allato. *liberos*. domitius conuiuij. *hæc grauida*. quasi tunc sit melioris saporis etiam grauida cit. *his*. muræ & squillæ iusculum commistum, in quo natabant squillæ. *ῥῆπος* Græcè. *prima*. optima. *Venafri*. Venafrum ciuitas est Campaniæ, ubi nascitur optimum oleum: sed hoc tamquam fictum ridet Fundanius. *cella*. olearia. *garo*. cum garo liquamine. *pesca Iberi*. Hispani. *vinum*. cum vino. *verum circa m. n.* vino Italo. *dum coquitur*. ius cocto. iuscello. Italicum & Chium utrumque aptum est iusculo. *hoc magis u.* supp. conueniat. *pipere*. cum pipere & aceto ius mixtum est. *quod*. acetum. *Methymnaam v. m. v.* Methymna oppidum in Lesbo insula. *vitio*. suo. *mutauerat*. dū mutatur, acidam fecerat, & vitiauerat. *erucas*. eruca nomen est herbarum, quæ *ἰνύρις* Græcè dicitur. *inulas*. inula, *ἰλίον* Græcè, nomen herbarum. *incoquere*. in iure illo. *echinos*. pisceis docuit incoquere. *ut melius*. supp. sapiant. *mutia*. cum mutia. *rosta marina*. peregrina, Græca. *interea*. dum hæc narrat Nalidienus. *aulæa*. corinæ, vela. Apud veteres tensis aulæis exercebantur conuiuija: unde permansit consuetudo militibus, ut tentoria habeant: sub cameris autem tendebantur, ut si quid pulsueris caderet, ab ipsis exciperetur. *pulueris atrij*. supp. tantum. *Campania*. in planistocia plus est pulueris quam montosis. Campaniæ autem in campis sita est, unde etiam nomen accepit. *nos maius u.* ruinam domus timentes *postquam nihil esse*. postquam sensimus stare domum. *erigitur*. apparet hic conuiuius in lectis discubuisse. *posito capite*. in lectum. *Rufus*. Nalidienus, erat enim binomius. *immaturus*. adolescens obisset. *stans*. stebat, vel flere cepit, quasi percussus orbitate filij: describit luctum Rufi. *quis esset f.* stendi, quam diu ille steteret *supinus*. simulans sapientiam, ironice: *tolleret*. consolatione statum mirigaret. *hæc fortuna*. Nomentanus ad consolationem Nalidieni, sic conuenitur de fortuna. *te Deus*. fortuna Deus. *ut*. quomodo, qualiter. *composceris*. ut ne audiretur ridere: mappa namque os occludebat. *suspendens o. n.* omnia ardens. *hæc est cond.* ut etiam in prosperis aduersationem desint, *utque*, id est, *fama gloria labori*.

in exhibenda cœna. *ten' ut accipiat*. *is u. p. p. u. l. u.* supp. oportet. Ita apud Terent. in Phorm. Tene a symbolum venire uictum atque lautum ē balocis, otiosum ab animo, cum ille & cura & suntu absumitur? *accipiat*. ut, illos portucibus rex accipiebat in amplis. *agaxo*. is proprie est qui iumenta tractat; hic autem satyricè significat escarum ministrum, quem vulgo nominant infertorem. *sed conuiuato*. Quemadmodum, inquit, dux exercitus in aduersis rebus probatur, utrum nouerit opusculari tutari; suum exercitum, nam felicitas in militia celat imperandi scientiam; ita conuiuatoris prudentia in aduersis cernitur, quemadmodum possit zelari & tractare suos conuiuias. *nudare* s. demonstrare, probare. *Nalidienus ad h.* ait. *conui.* faceris, elegans. *soleas*. calopodes, nempe ad reparandum conuiuium. *in lecto*. in unoquoque lecto. *stridore*. postquam Nalidienus discessisset, cœperunt conuiuii susurrare inuicem discubentes, quasnam putarent escas allaturum Nalidienum. & notandum est, quod in ipso versu sit imitatus sonitum susurri. *ut*. Lento ducunt argento. & sale laxa sonabant. *nullos hic m.* ait Horatius. *hic*. quam hos. *reddere age*. dic, refer. huic est reciprocorum illud Virgilij, Sacra refer Cereri, id est, reddere. *Vibidium*. Verba Fuodanij. *videtur fictis*. iocis; quia qui vult mouere risum, se fingit aut mæstum, aut iratum, aut hilarem, &c. instar mimorum; aut ridetur propter figmenta Nalidieni & eius sordeis. *Balatrone secundo*. hypocritam agente, subsequente, subseruiente, pocula etiam poscente, secundabat omnia iocis suis. *Nalidienus v.* apostrophe ad Nalidienum redeuntem. *mutare fronte*. iam lætior. *Mazonomus*. Mazonomus genus est lancis capacioris, in quo deferuntur escæ, magna scutella. *discripta*. diuisa, *quàm si cum l.* Lumbi plus habent carnis, armis uero duriores sunt: oblatis igitur nobis sunt armi sine lumbis, quos eorummodis est solos esse, quàm simul cum lumbis, quia lumbi habent aliquid terti odoris, & saporis mentis iucundi. *quis edit*. subintrinini modi, edim, edis, edite: nunc edam, odas, aduso. allo. *palmætes*. siluestres columbas. *mararet earum*. si nobis non recitasses cauas non alatarum clunium & lumborum. *sic fugimus*. abcessimus illinc: *gustaremus*. quia Nalidienus fortasse dicebat se inuenisse vermes in cæteris partibus quas non attulit. *velut illis*. cibis.

C R V Q U I V L

SI Catium Satyræ huius lib. induxit Horatius in præceptis suæ cœnæ recensendis, sui quodammodo immemorem, in epum, turbatum, & pro hominibus sui ordinis modestos & philauri hic videtur.

per, e, scribitur. *puer alter cinisus*. sic habent duo cod. Mart. & Sil. quos secuti sumus propter ἀγλα-
θίνο τῦ alter, sublequentis. *mensam perterisit*. quid
si perterxit, legamus? is enim vñs gausapis apparer
fuisse ex illo Marcial. Nobilitas villosa tegant tibi
gausapa citram. & *alter subl.* hoc enim moris e-
rat in cœnis sollempnibus, vt ex toto famularu astā-
te, alter reliquias colligeret quæ de mensa cadunt,
alter murmur compelleret, alius spūta è pau-
mento, & si quid præterea esset immundi, verre-
ret. *Attica virgo*. periphrasis ἡγεμόνης, hoc est,
canistriferæ virginis; quæ quasi pertæla virginita-
tis, sacra Cereri ferebat in canistro, vt, quasi exau-
ctorata, viro nuberet. Vide Halicarnass. lib. 2. anti-
quitatis Romanæ: & Adagium, ingredi Iuno-
nium. *Cacuba v. f.* de vino Cæcubo & aliis Italicis
vide Athenæ. ad finem lib. 1. *Alcon Chium m. e.*
maris expertus, id est, non Græcum, neque ex Chio
insula nauigio per mare in Italiam allatum, sed in
Italia natum factumque & pertenuē, vt quod ma-
rinam non ferret. De vino Græco factitio, lege Ca-
tonem: de vino autem marino conficiendo, Diof-
corid. *hic herus*. Cū Nasidienus aduerteret Mæ-
cenatem, vel auersari, vel non gustare allatā vinā
propter acerbitatem fortasse vel tenuitatem, satis
arroganter quidem iactitat se habere nobiliora si
ea desideret, Albanum, purā, & Falernum, sed adeo
misericorditer describit eum Horatius, vt eis vti non
audeat, inquit, per exclamationem. *diuinitas mi-
serus*. nimirum ab effectu, quod hominem mise-
rum, infelicem, & in maximis fortunis efficiant in-
fortunatissimum, corpore quidem, quod in om-
nium rerum affluentia egetat, animo verò, qui per-
petuò cruciatur habendi libidine. *sed quis cen. v. f.*
percontatur Horatius qui fuerint alij conuiui cū
Fundanio bene accepti; ad continuationem nar-
rationis. *summus ego*. narrat Fundanius quo or-
dine in triclinio conuiui discubuerunt: summus,
inquit, eram in primo lecto, &c. Romanis non-
numquam locus honoratior summus in mensa
fuit; aliquando verò in medio discubuisse magni-
ficentius putabant: at in imo conuiuii dominus
accumbebat: quod hic ab Horatio videmus obser-
uatum: nam in medio lecto Mæcenas cum suis
vmbis Balatrone & Vibidio, Nasidienus in imo
discubuit cum suis conuiuiis Nomentano, Porciō-
que. *quos Mæcenas adduxerat v.* vmbre Mæcena-
tis fuisse Seruilius, Balatro, & Vibidius, vt habent
adnotationes Blandiniæ: à quibus non dissentit
Gregorius Gyraldus in re nautica: quas vmbas
metaphoricè ἰσθμίου nominat à nauibus mino-
ribus, quæ maiores comitantur. Apud maiores au-
tem (vt hoc ἐν παρίδῳ dicam) diligenter obser-
uatum fuit, si quis ad cœnam benignius inuitatus

accederet, vt, de beneuolentia hospitis confusus,
alios veluti comites & vmbas secum duceret. Le-
gito Adagium, vmbre: at sua sponte conuiuiū aliis
parato, se se adiungere non licebat: at si tamen ita
vñs veniret, vt non inuitati, sed *αὐτῷ ἑαυτῷ* aduen-
tarent, ij in imam lecti spondam deduci iubeban-
tur. Præterea si fortasse cōiuiua seriū & ad præscri-
ptam horam non adesset, cum non admittebant,
aut discumbere pariebantur nisi triclinio circuito.
prope me. codex Blandinius antiquissimus habet,
pro me; quam lectionem ego prætulerim vñs itæ,
vt sit pro me, id est, ante seu supra me: ei namque
ex opposito respondet τὸ infra. atque ea lectio
clare demonstrat Fundanium discubuisse medium.
super ipsum. Nasidienum. contemtim, tacito vide-
licet nomine conuiuatoris. *simul absorbere pl.* in
Buss. Bland. vno, & Diuæi codice legitur, semel:
in aliis, simul. deinde in Buss. & duob. Bland. po-
nitur, absorbere; in reliquis, absorbere. *indice
monstr. digito*. In auctione & locatione attollere
digitum, scilicet emtorem & conductorem; in certami-
ne & pugna, deditionem: Manum verò proten-
dere, pacem peti significabant. Vide Commentar.
Totus autem hic locus iocis lepidissimis aspersus
est: nec vlla persona est, in qua non sit suum deco-
rum obseruatum: Nam Portius in eo risum mo-
uet, quod & solus, & totas placentas absorberet;
cui rectè subseruit Nomentanus, tamquam Decu-
manus, indice designās, qui ex cibis reliqui essent
nobiliores: vt qui insignis helluo, scilicet, certò di-
gnosceret quæuis pulmentorum, condimento-
rumque genera: Ad hæc Fundanius inuitatus à
Nasidieno, nos, inquit, cetera turba cenamus, hoc
est, cenare solemus aueis, conchyliis, pisceis, quæ-
que longè meliorem habent saporem, noto vobis
Epicureis helluonibus, quibus nihil bene sapit, ni-
si quod nobis vulgòque penitus est insipidū: qua-
lia erant condita illa passeris & rhombi, quæ à Na-
sidieno porrecta reliquit ingulstata Fundanius:
quod aduertens Nasidienus, sermonem diuertit
ad melimela, non sine risu Fundanij: quare ad
omnem Nasidieni apparatus, cū ipsi (cetera
turba) accumberent nauisabundi, neque quic-
quam gustarent, Vibidius commodum inuitabat
Balatronem & ceteros, præter Nomentanum,
Nasidienū, & Porcium, ad pocula: nos, inquit,
fetore propemodum enecati, moriemur inulci, nisi
largiter bibendo damnum demus Nasidieno, nōs-
que ita de eo vñscamur: hæc enim verba, morie-
mur inulci, sunt execrantis saporem condimen-
torum planè putidum. *damnosè bibimus*. dam-
num à Græco δαπάνη, dapnum, vt ὕπνος, sopnus,
deinde murato, p, in m, fit damnum, somnus: est
autem damnum propriè ἀνάλογος, pernitens, τὸ
S S τὸ δαπάνη,

τὸ δέσπῳ, deuoro: vt ἰδιωτ. ἔ. *τὸ δέσπῳ* *δὲ δέσπῳ* *δὲ δέσπῳ*, dilapidant, sic & Iuuenal. Nulla viri cura interea, nec mentio fiet damnorum. Ita hic damnosè bibere, est prodigè, profusè & largè bibere, citra parcimoniam, *ἀφιδῶς. porrexerit.* Tons. habet porrexerat. *poscit maior.* sic omnes scripti libri, non etiam poscunt. *vertere pallor.* pallor metum subsequi solet: verum opinor et metuentis, non tam accipi propriè, quàm denotare laetens odium cum iracundia: oderunt enim & execrantur avari potiores egregios, suo vino malè formidantes *parochi.* de parochio vide Ecloga 4. lib. 1. *acris.* strenuus. *vel quod liberius.* caula metus à *παῖσις*, seu dicendi licentia potioris; metuebat enim Nasidienus suas sordeis propalari. *vel feruida q.* altera causa ab immoderato vini potu: redditur enim palatum ad bibendum potentius, & ad sapiendum ineptius vbi vini calore obrunditur. *A lisanis.* per l. duplicatum habent codices scripti. lege Commentator. *imi conuiua lecti.* In Commentatore duplex notatur lectio, sed nos priorem sumus amplexati ex 4. codicibus Bland. veluti probatissimam: vulgata namque, secutis omnibus imis, id est, discumbentibus in imis lectorum partibus, nobis penitus habetur absurda: Sic enim & Porcius, vnus ex imis, inter potiores numerandus veniret, qui cum Nomentano & Nasidieno nihil quàm belluabat appositae delicias, quando Vibidius Balatronem prouocabat ad pocula: deinde quàm, hoc est, ridiculum conuiuas lectos, interpretari delectos & honoratores, quos Fundanius secum velut eiusdem loci & ordinis socios nomine turbe comprehendit. Quos certe si credimus va condimentorum fastidio propè extinctos, ita & siti enectos discessisse, mirum in modum desipimus; vt quos facili cōi. cimus omneis potasse largius (præter Nomentanum & Porcium cum Nasidieno in imo lecto luresones Epicureos) ad nauseam depellendam. Prætereo quàm commodè respondeat imus lectus summus, in quo discumbebat Fundanius. *imi conuiua lecti n. n. l.* nec mirum si lagenis non nocuerunt; erant enim exhaustæ, vacuæ vino, & inuerfæ, interea dum passeris & rhumbi vorarent ilia ceteraque. sic ad Lollium epist. 18. & imi densior lecti. *affertur squillas inter muræna.* Altera mensæ patina, nimirum muræna patinaria, inter naranteis in iure à Nasidieno composito, squillas. De squillis vide adnotata in Eclogâ 4. huius lib. De muræna quæ & lampetra, & Oppiano echeneis, vide Plin. lib. 9. cap. 20. & 23. *deterior post p. c. f.* Constantinus in re medica ait ferinas omneis esse illaudabilis, & melancholici sanguinis, nisi vicinas parietui: an idem de piscibus, iudicent medici. Sed arbitror Horatium hic ludere physicam Nasidieni

rationem. *quod prima Venafrasi.* Scribit Columella tres esse laborum ordines, quorum vnus primæ notæ capit oleum, alter secundæ, tertius postremæ: prima itaque cella pro prima pressura ponitur, quâdo videlicet oleum nulla ferè vi, sed vltiò, quasi lixiuium, defluit. De laude verò olei Venafrani Strabo lib. 4. laudem, inquit, habet olei torus maximè Venafranum ager, &c. *gare de succis pis lib.* De Caniario & gare vide Iulium Scaligerum exercitation. 303. 3. ex quo in gratiam studiosorum pauca hæc notare libuit, Muræ tria esse diuersa genera: duo in primis, garum è sale & intestinis, muriam è sale & viru piscium salitorum: quod etiam mawat ab integris, à Græcis ἄλμυ. Tertium muria non exquisita, sed cum fece quæ Plin. dicitur alex, vt vulgò scriptum est: alij ex Horatio, alex. hæctenus Scaliger. Quod autem hic garū esse vult ex succis piscis Iberi, cum eo conuenit quod Satyra Catiana dicit, Muriaque decebit non alia quàm qua Byzantia paruit orca, vt ibi declarauimus. *vino quinquenni.* Vinum quinquenne, satyra dicta vocat. pingue merum. *quod Methymnaeum v. m. v.* vitium pro acore, vna Methymna pro vino. *erucas virides.* Erucas virideis & inulas amaras in hoc iure coquere, est eas macerare & emollire, *πικρὴ καὶ ῥιζακάρυνοι:* quod idem Catius docuit, inquiens, hoc vbi confusum sectis inferbitur herbis, &c. hæc autem iuris non simplicis compositio cum ea ferè responderet, quam Catius Ecloga 4. commemorauit Horatio: quæ certe ex sua commissione non ineptè nominari potest *ἰχθυόζαρον. mutauerat.* mutauerit, habent omnia scripta. *inlutos Curtillus echinos.* hic locus non caret obscuritate, verum tamen conabimur pro ingenio eum explicare & elucidare hoc modo: Curtillus (vnus ex hoc genere Epicureorum) mōstrauit incoquere echinos inlutos, hoc est, è vasis vbi sale conditi & repositi fuerant, cum sua salugine exemptos in hoc iure coquere, vt melius, hellenismus, *ὡς πικρὸν ὄν.* id est, tanquam hoc sit sapidius, quàm cum ea muria, quam testa marina, id est,orca Byzantia (vt habet Catius) ad nos remittit: perinde ac si echinus illutus in eo coctus, non tantum suppleret vicem muræ seu gari ex succis piscis Iberi, sed id etiam sapidius redderet ex sententia Curtilli. Alij aliter interpretantur hæc verba Horatii, quare per nos liberum esto cuique sentire pro arbitratu. *inlutos.* sic in codicibus Bland. & aliis, quos secutus sum propter antiquitatem. *quam testa marina r.* remittit, habent plura scripta; deinde r, quàm, expositi relatiuè, sed non sine ellipsi vocis, quàm, parit alterius. Ceterum lectorem monitum volui in omnibus scriptis poni, *quod testa marina remittit.* præterquam in vetustissimo Bland. vbi legitur, *quo testa*

quo testa marina r. & suprà notatum, eo. quam equidem lectionem non probor, verùm tamē mihi diffusus eam lectorem celare nolui, vt diligentius locus hic euolui possit. *insorea suspensio* g. digressio à repentino casu aulæorum, ad risum quoq; captandum ab immunditia & densitate pulueris, quæ res arguit Nasidienum in cura rei familiaris negligentem quoq; fuisse. *aquilo*. turbo. *origimus*. subito casu percussus, inque lectos collapsus. *sterni*. captatio risus ab indecenti stertu Nasidieni, per enallagen. *quis esset finis*. periade acsi diceret, non desisset, nec finem tecisset stendi, nisi sapiens, &c. *bona fortuna*. exclamatio ridicula in fortunæ crudelitatem & inconstantiam. *hæc est conditio*. vt mala sunt vicina bonis. *responsura t. n. eipivnús. téna, vt ego acci. l. à κατὰ λείους* ridicula totius apparatus, laboris & pompæ mensalis. *sed conuinatoriu*. argumentum à simili planè ludicrum. *sibi diu quacumq;* gratiarum actio seria subiuncta consolationi ridiculæ. hinc conijce stupiditatem Nasidieni. *solesas possis*. Solebant veteres depositis cœnare soleis, ne lecti stragula fœdarent, quibus toralia contexta erant. Terent. in Heaut. affideo, accurrunt serui, foccos detrahunt, video alios festinare, lectos sternere, cœnam apparare. &c. Mart. Deposui soleas, afferatur protinus ingens inter lactucas oxygarumque liber. talis iocus est eiusdem in Cottam, qui soleas amisit dum cœnaret, pueri negligentia. *nullos hinc* m. interloquitur Horatius, quò Fundanium commodè reducat ad intermissam cœnæ narrationem. *Vibidius dum q.* continuatio narrationis. *fracta lagena*. casu aulæorum. *vt arte. à ψωμαία*. ridiculè. *evendaturus fore*. casum aulæorum fortuitum infautumque. *deinde secuti ma*. Epilogus non minus ad risum facit, quàm exordium: nam vt illic ineptam puerorum pompam in lagenis gestandis instar Caniferarum, ita hic illudat, quod & fetentis & adustas ferarum auiumque particulas comportarent in Mazonomo lance, in quo nefas erat deferri alios à delicatissimis cibis, velut acipensere, arragene, &c. idque à pueris coronatis præcedente ubicine. vide Adag. Amazonum cantilena.

pinguibus & f. recentibus: vel ab effectu, quod impinguat. Apud veteres autem magnis in deliciis erant anseres, præcipue gratia iecinoris, quod fartilibus quibuscumque in ventre, vt cresceret, excogitatum fuit, exemptumque lacte & mulso magis augetur: quod ficiis patum *συκωτόν*, id est, ficarum nominatur. *anseris albi*. Bland. codex antiq. & Tonf. habent alba, quod non displicet. & *leporum auulsos*. duo codices Bland. habent, vullôs. Vide num hoc cum præcepto Câtij consonet, secundæ leporis sapiens sectabitur armos, eque ridiculè. Legito adnotata in hoc præceptum. *vt multò suauius armos*. tamquàm multo delicatius, & gratiori sapore quis armos leporinos solos edat quàm cum lumbis. *suauis res*. epegegesis, merulas & palumbes existentis res suauis & delicatas, si non causas, &c. hunc etià in modum deanare scripsit Martial. Tota tibi ponatur anas, sed pectore tantum & ceruice sapit; cetera redde coquo. Quasi in particulis maiores sint deliciae, quàm in totis aut feris aut auibus. Verùm quod Horatius nihil quàm rideat, vel hinc manifestum est, quod dicit, *nisi causas narraret carum* & *naturas domini*, hoc est, per *τὰ δὲ δῖον*, causas naturales, cur partes essent totis læpè, & integris corporibus aut aliæ aliis præferendæ. Quid? an non hoc consentiat signis Catiæ, quibus noua sua præcepta *ψωμιαία* stabilienda, cundâque aliorum præceptis præponenda iudicat? Quinetiâ Plinius lib. 10. cap. 50. (quod huc facere videtur) hæc scribit: Postea culinarum artes, vt clunes spectentur, vt diuidantur in tergora, vt à pede vno dilatatæ repositoria occupent, dedere & Parthi cocis suos mores: nec tamen in hoc mangonio quicquam totum placet, hic clune, alibi pectore tantum laudatis. legito Agellium lib. 15, cap. 8. Eiusmodi autem deliciae ciborum Græcis *σφαγίλια* propriè nominantur ex particulis recisis auium propriè, quasi truncatis. vide Athen. lib. 3. *περὶ ἰσθμυλίων* & 11. numerantur inter *ἀνθρωπίνων* apud Celsum lib. 2. cap. 19. quos trunculos vocat à truncando, & cap. 22. vbi *τρυγανθίου* & petioli &c.

Q. HORATII FLACCI

EPISTOLARVM

LIBER PRIMVS.

AD MÆCENATEM I.

PRIMA dicte mihi, sum-
ma dicende camæna
Spectatum satis, & donatum
iam rude, quævis
Mæcenæ iterum antiquo me
includere ludo.

Non eadem est ætas; non mens; Veianius armis
5 **H**erculis ad postem fixis latet abditus agro,
Ne populum extrema toties exores arena.
Est, mihi purgatam crebrò qui personet aurem:
Solue senescentem maturè sanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & illa ducat.
10 **N**unc itaque & versus & cætera ludicra pono:
Quod verum, atque decens, curo, & rogo: &
omnis in hoc sum.

Condo & compono qua mox depromere possum.
Ac, ne forè roges, quo me duce, quo lare tuter:
Nullum addictus iurare in verba magistri:
15 **Q**uo me cunque rapit tempestas, deseror hospes.
Nunc agilis fio, & mersor ciuilibus vndis,
Virtutis vera custos, rigidusque satelles:
Nunc in Arisippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res, non me rebus subiungere conor.

20 **V**t nax longa, quibus mensitur amica, dièsque
Longa videtur opus debentibus: vt piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora; qua
spem

Consumamq, morantur agendi nauiter id, quod
25 **A**equè pauperibus prodest, locupletibus aequè:
Aequè neglectum pueris senibusque nocebit.
Restat, vt his ego me ipse regam, solérque ele-
mentis.

Non possum oculario quantum contendere Lynceum:
Non tamen iscirco contemnat lippus iungi:

Nec, quia desperes inuidi membra Glyconis; 30
Nodosa corpus nolu prohibere chitragra.
Est quâdam prodire tenus, si non datur vltra.
Feruēt auaritia miseroq, Cupidine peccus?
Sunt verba, & voces, quibus hunc lenire dolorem
Possum, & magnam morbi deponere partem. 35
Laudis amore tumes? sum certa piacula, quate
Ter purè lecto poterunt recreare libello.
Inuidus, iracundus, iners, vinosus, amator:
Nemo adeo ferus est, vt non miscere possit;
Si modò cultura patientem commodet aurem. 40
Virtus est vitium fugere: & sapientia prima
Stulticia caruisse. vides; qua maxima credis
Esse mala, exiguum censum, turpemq, repulsam,
Quanto deuities animi capitisq, labore.
Impiger extremos curru mercator ad Indos, 45
Per mare pauperiem fugiēs, per saxa, per igneis:
Ne cures ea, qua stultè miraris, & optas:
Discere, & audire, & meliori credere non vis?
Quis circum pagos, & circum compita pugnae,
Magna coronari contemnat Olympia; cui spes, 50
Cui sit conditio dulcis sine puluere palma?
Vilius argentum est auro; virtutibus aurum.
O ciues, ciues: querenda pecunia primum est,
Virtus post nummos. hac Ianus summus ab imo
Prodocer: hac recinunt iuuenes dictata, senesq, 55
Lauro suspensi loculos, tabulamq, lacerto,
Est animus tibi, sunt mores, & lingua, fidesque,
Si quadringenti sex, septem milia desunt,
Plebs erit, at pueri ludentes, Rex eris, aiunt,
Si rectè facies. hic murus abeneus esto, 60
Nil conscire sibi; nulla palle scire culpa.
Roscia, dic sodes, melior lex; an puerorum
Nenia; qua regnum rectè facientibus offert,
Et maribus Curii & decantata Camilli?
Isne tibi melius suadet, qui rem facias, rem 65
Si possum rectè: si non; quocumque modo rem:

Vt pro-

COMMENTATOR.

- Ut propius spectes lachrymosa Poëmata Puppis:*
An, qui fortuna te respondere superba
Liberum, & erectū præfens hortatur, & aptat?
 70 *Quod si me populus Romanus forte roget, cur*
Non, ut percussibus, sic iudiciū fruatur isdem,
Nec sequar, aut fugiā, quæ diligit ipse, vel odit:
Olim, quod vulpes agroto cauta leoni
Respondit, referam: quia me vestigia terrent,
 75 *Omnia te aduersum spectantia, nulla retrorsum.*
Belua mulatorum es caput, nam quid sequar?
aut quem?
Pars hominum gestit conducere publica. sunt, qui
Fructus, & pomus viduas venientur auatas,
 80 *Excipiantq; senes, quos in viuaria mittant.*
Multis occulto crescit res fenore. verum
Esto alijs alios rebus, studiisq; teneri:
Idem eadem possuntne horæ durare probantes?
Nullus in orbe sinus Baiis præluce amans,
 85 *Si dixit diues: lacus, & mare sentit amorem*
Festinantis heri. cui si vitiosa libido
Fecerit auspicium: cras ferramenta Teanum
Tolletis fabri. lectus Genialis in aula est:
Nil ait esse prius; melius nil calibe vita.
 90 *Si non est: iurat benefolium esse maritis.*
Quo teneam vulnus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride: mutat canacula, lectos,
Balnea, sutores: conductio nauigio aquæ
Nauseas, ac locuples, quem ducit priua iuuenis.
 95 *Si curtatus in aquali sorsore capillos*
Occurrit: rides. si forte subucula pexa
Tria subest tunica: vel si toga dissides impar:
Rides, quid, mea cum pugnes sententia secum?
Quod petiit, spernit: repetit, quod nuper omisit:
 100 *Aestuatur, & vita disconuenit ordine toto:*
Diruit, adificat, mutat quadrata rotundis.
Insanire putas solennia me; neque rides.
Nec medici credis, nec curatoris egere
A pratore dati: rerum tutela mearum
 110 *Cum sis; & prauè sectū stomachum ob vnguem*
De te pendentiū, te respicientis amici.
Ad summam sapiens, vno minor est Ioue; diues,
Liber, honoratus, pulcher, Rex denique regum:
Præcipue sanus, nisi cum pituita molesta est.

P R I M A *dicte mihi summa dicende Cam.*
 Videtur Horatius hanc Epistolam Mæcenatis hortatu scripsisse. *prima Cam.* scilicet in principio carminis lyrici, tale est illud Virgilianum, à te principium tibi definit. *dicte.* celebrate. *summa.* vltima, & finali. *spectatum;* probatum. *ruda.* missione; erat autè rudis, virga quæ gladiatoribus batur in signum missionis artis gladiatoris. *aniquo ludo.* alludit ad libros carminum. *ludo:* officium scribendi siue antiquam consuetudinem ludum *μῦθα ποιεῖν* vocauit, vt ostenderet tædio sum ei iam esse scribere, propter senium, & continuas seditiones, ob quas se rus contulerat. *Veianus.* nomen proprium gladiatoris nobilissimi, iucundè hoc exemplum attulit, quia superius meminit ludi. Comparat autè se Veiano; qui cum, post multas palmas, Herculi consecrasset sua arma, tandem contentus agro suo, priuatum vixit. cuius exemplo, propter ætatem, & institutum vitæ, dicit, relictis iocis, & lyricis versibus, se velle transire ad Philosophiæ studium. *extrema to. ex. are.* Quia gladiatores petitiuri rudem, ex media arena conueuerunt se ad crepidinem circi, ita conferre proximis, vt possent populum tristi vultu exorare. stabat autem populus ad podium, vnde ferè spectabatur; ibique consuetudinis erat stantem gladiatorem petere missionem. *est mihi.* Philosophus. *purgatam.* facilem ad audiendum, idoneam, & attentam, hoc est, habeo qui me semper moneat. *solue senes.* solue à labore, solue à venere; verba sunt monentis Horatium. *videndus.* valde deridendus. *ilia ducat.* frequenter anhelet. *nunc itaque.* quoniam Philosophus aliquis me monendo attentum facit. *ludicra.* iocos ineptos, scilicet carmen Lyricum; hoc enim est leuis animi fomentum planè ludicrum. *quod verum.* Philosophiæ præcepta. *curo.* disco. *omnis in hoc f.* philosophor. *condo.* in animo & memoria. *compono.* opere. *quæ.* supp. tractata, & digesta. *quo me duc.* supp. Philosophiæ, seu magistro sectæ; quæ doctrina, quibus Philosophiæ præceptis. *addictus.* metaphoricòs, à militia, quia iurabant milites in verba ducis, & sicabant in militiam. sensus est, nulli sum obnoxius, omnes scrutantes argumeta ad rem probandum audio. *tempestas.* aut fortuna, aut casus, aut animi inclinatio. *nunc agilis.* facilis, mobilis, diuersa appetens, negotiosus, iocundus ad laborandum, dedo me studijs reipublicæ gerendæ. *ciuilibus vndis.* rebus ciuium commotis. & mirè maner in metaphora, quia dixit tēpestas. *virtutis vera.* moralis Philosophiæ, idque secundum Stoicos, qui in virtute summum bonum collocabant. *rigidi*

Aselles. quia omnes peccantes, volebant Stoiici æqualiter puniri. *Aristippi.* Aristippus Cyrenaicus fuit, & Epicureus, qui iustum bonum in voluptate constituebat. *fursim.* quia Stoiici dicant voluptatem fugiendam. *subiungere.* hoc est Philosophus sum, & rebus utor, ita vt eis imperem, non autem vt eis seruiam, vt avarus; & ita in republica verior, vt non sim ambitiosus, sed virtutem colam. *amica.* meretricula. *debeantibus.* mercenariis. *piger.* longus, tardus. *agendi gnaviter.* philosophandi. *id quod aq.* scilicet Philosophiæ studium, quod omni ætati prodest excoleum. contrā neglectum nocet. *elementis.* principiis Philosophiæ, & præceptis primis. *non possis.* sup. si. argumentum à comparatione. *oculo considerare.* videre acutè. *lippius.* cæcutiens, hoc contra eos facit qui dissuadebant sapientiæ studium, quod eam perfectè nemo cõsequi possit. *nec quia desit.* alia comparatio: quasi dicat, si non possis tam robustus esse, quàm fuerit Glycon, non debes idcirco corporis exercitium negligere; quia exercitatio corporis vitia purgat. *Ally Milonis legunt.* illius scilicet Crotoniaris, qui Olympiis in agone dicitur suis humeris viuũ aurum sustulisse, manũque mactasse, & comedisse. *Glycon.* Glycõ, athleta quidam fuit fortissimus. *est quodam pro.* quasi dicat aliquis, noli desistere à Philosophiæ studio, etiamsi non possis ad summum peruenire. *quodam prodire tenus.* vsque ad aliquantulum doctrinæ pertingere; vt, pube tenus. *feruet.* sup. si. incipit dare præcepta. *miserosque cupid.* habendi. *verba & voces.* Philosophiæ præcepta. *voces.* *et si autem,* hoc est, secundum idem: quia verba, & voces idem sunt. *certa piacula.* remedia. mirè Philosophiam dicit esse vitiorum expiationem, quasi sacrosanctum sit aliquid in præceptis Philosophiæ. *laudis amor.* inanis gloriæ ambitione. *ter pure.* ita ait ter pure, vt ter mergunt, qui se expiant. Persius, Tiberino in gurgite mergis, manè caput bisterque & noctem flumine purgas. *pure lecto.* bene lecto atque rectè sine excogitatione libidinis. *vinosus.* vinolentus. *ferus est.* feritatem vocat inscitiam, & animi duriciem. *culcitra.* Philosophiæ. *aurum.* omnis hic locus consonat Tusculanis disputationibus. *caruisse.* carere. *exiguũ consue.* paupertatem. *repulsam.* reiectionem ab honoribus. *quanto.* admiratione. *labora.* periculo, adeo vt etiam mori velis, ad ea acquirenda quæ contraria sunt his, scilicet diuitiis, & honoribus. *extremos.* longè remotos. *ne cures.* id est, vt contemnas ea quæ stultè miraris. *dissero & aud.* Hyæron proteron, nam prius audimus, postea discimus. *meliori.* doctiori, præceptore Philosopho. *quis circum pa.* sensus est, omnibus quidem optabile est mereri coronã, sed

quis non cupiat potius coronari in Olympicis certaminibus siue magno labore & periculo, quàm in pagi, & compitis, magno cum sudore & discrimine capitis? ita quis non malit in otio philosophico discere contemnendas esse diuitias, quàm cum maximo labore eas sectari per terras, & maria? *compita.* compita dicuntur quæ patent in multas vias. *vilium ar.* contemtilibus est aurũ virtute: est ergo virtuti postponendum. *hæc Ianus.* hoc est, omnes Romani à maximo ad minimũ qui ad Ianũ conueniunt, hoc prodocent. i. aperte dicunt. Duo Iani ante basilicã Paulli itererũt, vbi locus erat feneratorum. Ianus autẽ, hic platea dicitur, vbi mercatores, & feneratores lortis causa conuenire solebant, *iuuenes diis.* *senesque.* hoc est, senes hoc docent, & iuuenes discunt, quibus pecuniæ studio par est animus imperitiæ, & per hoc sunt contemnenda quæ dictitant. *dictata.* præcepta à parentibus & senibus data. *loculos.* consuetudo quondam fuit, vt iuuenes seniori operam dantes, & feneratores in Ianum intrantes, in læuo brachio ferrent tabulas ad exarandum nomina, & loculos ad fenus accipiendum; & est Hypallage, suspensi loculos, pro habentes loculos suspensos à lacertis. *sed quadringentis.* festeriis. hoc quasi apsi dicit avarus ambitiosus. sensus est, nõ habes censum equitis Romani; nam quadringentis festeriis desunt tibi sex aut septem milia numũm. *est animus tibi.* quamuis hoc ita sit, ait Horatius avaro, habes tamẽ animum bonum, mores bonos, id est, virtutem, eloquentiam, & constantiam ex præceptis philosophicis. *plebs eris.* responderet avarus, id est, contemnẽtis, inter plebem reputaberis, & in quatuordecim ordinibus non sedebis. Otto Roscius tribunus plebis iussit, non posse fieri equitem Romanum nisi cum qui haberet quadringenta milia festeriũm. Sed Roscius melius ne docet, qui dicit vndeunque habendam esse pecuniam; an Philosophus, qui monet contemnendam esse superbam fortunam? *et pueri ludent.* ait Horatius. *rex eris, nimis.* id est, beatus eris si rectè viues, & summè felix, etiam iudicio puerorum. *nil conscire sibi.* nullius sceleris sibi esse conscii. *nulla pallor.* nulla macta conscientia remorderi. *melior lex.* lex theatralis, lata à tribuno plebis Roscio Ottone. *nænia.* nenia laus est mortuorum, sed hic est cantilena, vt alibi dicitur, merita nox quoque nenia. & hoc dicto valde grauat legem Rosciam. *Curij.* Curius dentatus vir fortissimus fuit, qui Cornathũ vicit. hoc autem dicebant & Curij & Furij Camilli, scilicet, is regnum habet qui rectè facit. *decanata.* nota scilicet lex puerorum. *suadet.* suademus etiã mala, sed hortamur ad bona. *Puppi.* Puppis tragœdiographus ita mouit affectus spectantium vt eos

fere

Acce compelleret: inde distinctio fecit, flebunt amici, & bene noti mortem meam, nā populus in me viuo lachrymauit satis. *respondere*. contumaciter respondere: responſat autem fortunæ is qui aduersa æquo animo tolerat. *presens*. valens persuasione. *apertus*. format. *porticibus*. moribus. *iudiciis*. hoc est, quare non suam, velut ciuis, sententiam sequar. *ipse*. populus Romanus. Sensus est, si interrogauerit me populus Romanus, cur secum non sentiam, & studeam rem facere, paupertatemque fugere, cum non solum in vna vrbe, sed etiam in vna porticu secum sedeam, ego respondebo, quæ vulpes aliquando respondit ægrotanti leoni, qui cum interrogaret, cur ad se non veniret, respondit, quia terrent me vestigia ingredientium, & non reuertentium. *referam*. respondebō; quia video multos periisse qui tibi consenserunt, veluti Græcos de lege agraria, &c. *omnia te ad*. quia si quis sequitur voluntatem populi, nullam habet sapientiæ curam. *capitulum*. diuersarum opinioinum, non alieuius certi consilij. definitio est populi, qui hydræ similis est, & ideo ei non consentiendum; nō vnam enim sequitur sententiam. *quid sequar*. supp. non possum discernere. *gestis cond.* in publicis actibus versari; sunt qui dicunt bonum esse, agros publicos conducere, alij viduas infidij capere, & sibi earum bona vindicant. *auaritia*. parcas, & per hoc diuites. hæc dicuntur in Stoicos simulatos. *decipiantq.* vt callide possent eorum hereditatem auferre. *in vi-maria*. in suas nallas. *occultē*. illicite. *esto*. concessio. concedo vt diuersa sentiant homines, sed nō inuenies qui in proposito perseueret. *preluet*. splendidior est. *lacus & mare*. id est, etiam lacus, & mare diuitum sentit amorem erga se, qui supra mare, & lacus constituunt ædificia. *crus ferramentum*. ille postis ædificij apud Baias, si delectatus fuerit alio loco, protinus iubet eō tranſferri ferramenta ad componendum prætorium. *Theanum*. Theanum Sidicinum ciuitas est Campaniæ. Sensus est, primum gaudet maritimis locis, continuo post, mediterraneis. *lectus genia*. lectū genialem uxorem nominat. *si non est*. scilicet genialis lectus, & vxor. *quo teneam vultus mutans*. mirè respondet, quoniam supra dixit, bellua mulcorum est caput. *quid pauper*. fingit Mæcenatem ridere quasi præsentem. *nauseant*. nauseare propriè dicuntur, quibus eadem fastidiū afferunt; nauseant etiam qui nauigio raro vehuntur. *ac locuples*. id est, quam locuples. *quem ducit*. id est, simpliciter, tam pauper alienū nauigium fastidit, & mutare cupit, quam diues suum, & per hoc ostendit in nullis homines habere constantiam, sed esse mutabiles. *primatire*. alij priuam sic intelligunt, quæ

vna vni assignatur, sed hæc priuata potest intelligi & propria. *curtius*. tonsus. *inæquali tonsore*. hy-pallage, inæquali, quia inæqualiter tondet. *subucula*. propriè dicitur pannus addititi⁹, à subijciendo, vel subducendo. *pexa*. pexa tunica; id est, purgata propter lanam longiorem in qua sordes facilius hærent quàm in subucula trita. *roga dissidet impar*. non æqualis sedet in humeris. *quid mea cum*. cur reprehendis vitia corporis, & non ea quæ sunt animi, & cur aliena & leuia in me vitia rides, & mea maioraq; sine risu præteris? *sollemnia*. pro sollemniter, iudicas me more omnium hominum laborare, & idcirco pro consuetudine cunctorum moribus non esse credendum: hoc est, quò hæc omnia fecero, putas me communem errorem pati, & ideo non magis me curas quàm si insanirem. *curatoria*. qui solet dari insanis, & per hoc, curatoris, id est, monitoris. Sensus est, tu castigatōr, & monitor leuissima reprehendis, & maiora non corrigis. *tutela*. o Mæcenas cum sis auctor fortunarum mearum, & videas me istis moribus insanire, non curas mihi dandum esse à prætore curatorem. *prauè*. inæqualiter. *stomacharis*. irascis ob minimum peccatum & nullius momenti. *pendentis*. cui clientis. *præcipue*. solus, videtur tangere Stoicos, qui dicunt sapientis bene sanos etiam si ægrotent: ego autem dico, sanum esse sapientem, si sine morbo est. *pituita*. pituitum propriè est morbus capitis. metaphorice transfertur à vitio gallinarum & pullorum.

C R O Q V I V S.

MÆCENATEM precatur ab ætate; vt exemplo Veianij, lyra, citharæque ad Veneris postem fixis, ludicrisque versibus valere iussis, sibi liceat, quod senescentem decet, philosophari, suoque more, non etiam ad aliorum Philosophorum certa decreta viuere, vt qui nihil iam curet aliud, secumque meditetur præter honestū, cuius ex Philosophiæ præceptis rationem habere, omniumque animos secum ad id serio præparare, si adhuc temporis opportunitas iam diu multumque desiderata non patitur, saltem hoc ei præstare est animus, quod sibi per ingrata tempora fuerit integrum; nimirum deterritos Romanos à vitis, ad bene viuendi spemque consiliumque inuitare: is autem primus ad virtutem gradus est, & quasi elementum, vitia nosse, eaque vitare cognita, beneque sperare. sic virum bonum censemus qui vitia fugit & eum sapere qui non stultescit pauperem, qui non est diues; eumque de media esse plebe, qui per censum non sedet in quatuordecim ordinibus. Quæ mala sibi stultè pro maximis habita, quanto studio, animiq; contentione deuicent Romani, docet argumentum mercatorum, & genera-

torum

torum, publicanorum, & hæredipetarum, apud quos, pecunia quidē longē priorem, virtus autem multō posteriorem locum tenet, licet ea decantata sit à Maribus, Curiis, Camillis, cæterisq; viris fortibus. quod cū ita sit, cum populo Romano sentire se negat, quem neglecta virtute, suis affectibus indulgentem demonstrat in rebus suis nihil habere constantiæ tranquillitatisque, ad eō corruptis iudiciis, ad obuia quæque paulo momento impelli, homines certē planē Euripos. *Prima dicta mihi.* Captat beneuolentiam Mæcenatis ab antecedentibus, & sequētib; scriptis in eius gratiam. *spectatum s.* me tibi latis ex scriptis vitæque instituto cognitū, metaphoricōs, à gladiatoribus quos populus dimicantes spectare solebat, quorum alij mirmillones, sequutorēsq; alij retiarij nominabantur; de quorum armis, modōque pugnandi legito 8. Satyræ Iuuenal. Ceterū hi duo versūs allegoricōs sunt exponendi. *donatū iam rude.* hoc est, quem ætas missum fecit, institutūque ratio vctat amplius tractare ludicra. *rude.* rudis, raudus, à *ῥαῦδος*, videntur eiisdē esse notæ pro virga, quam hic à ruditate misso gladori datam, crediderim fuisse palmeam per *ἀντιρρογίαν*. *antiquo me includo.* cupis ò Mæcenas me continere in assuetam inde ab adolescentia, iocandi ludendiq; ratione; hoc enim videtur signare; iterum includere, pro iterare sæpius antiquos ludos & iocos. veteri autem instituto munera gladiatoria in foro erāt edī solita. Plin. c. 1. lib. 19. Vitruuius de Architect. lib. 5. cap. 1. Sueton. in C. Cæsare. *non eadem e. a.* exculatio ab ætate grandiori, alios quæ mores postulat. *non mens.* vigor animi & sententia, *γνώμη*; accrescit autem cum ætate consilium, & prudentia; ætatis itaque mens ferē comes est indiuidua. *Veianius armis.* argumentum ab exemplo Veianij gladiatoris. hic locus, præter alios, eō me induxit: vt in argumento huius epistolæ, seu magis *ἐκφῆσις*, lyram, citharamque cum versibus lasciuus credam Venari posuisse Horatium; hoc enim & comparatio requirit, vt singula singulis respondeant, & res ipsa; non minus enim cautionibus, lyra, citharæ, quæ non rarō quoque plus habēt energie, ad puellarum molliendos animos, quàm gladiatoribus suis armis opus est ad superandos aduersarios. nec existimo Horatiū per antiquum ludum, aliud deprecari Mæcenatē præter odas, et si quidam viri docti aut aliter sentiant, aut varient, lasciuire nanque senem decet minimē, sed *ἀντιρρογίαν*, vitiique notare, quis viro seni censet indecorum? imò Satyrarum scriptio non magis cum ludo sentit, quàm Epistolarum, in quibus tamen nonnunquam facētē ludit, vt omittam virorum doctorum iudicio Satyras multo post odas

tempore vulgatas fuisse. Quare, vt finem faciam, non arbitror eos versūs, solue senescentem maturē sanus equum, ne peccet ad extremum ridendus, & illa ducat, aliō pertinere quàm ad amores, in quib; senī quidē peccare est & facile, & turpe; quod ne fiat, nūc versūs, inquit, id est, molliores modos, & cetera ludicra pono, quibus cōiciantur amores. *Herculis ad postem fix.* de more maiorum, qui deuotionis ergō, vel ob seruatos se auctōs, diis suis arma, seu *ἀντιρρογίαν* dedicata in templis, postibus aut muris affigi curabāt. *postem.* *συνηδὺς*. pars pro toto; postis, pro templo. *latet abdit.* *αἴγρο.* *λαθὼν* ἢ *νε* *populum.* à causā finali. versūs hic nō nihil tacet sit negotij interpretibus. Commentatori laudatur Veianius, quod toties victor tandem populum exorauit militionem; Turnebo, contrā, vituperatur, quod victus ab aduersario iugulandūq; multoties euaserit deprecante populo, ad eō vt tandem sit rude donatus; quam sententiā Lambinus non improbat. Equidem Commentatori subscribo, non enim solemus incertibus omnino, ignauisq; libenter & sæpius patrocinarī, imò timidos & supplices, & vt viuere liceat, obsecrantibus, etiam odisse, Cic. auctore pro Milone. Videtur autem Veianius nō ex mercenarijs aliquis aut hominibus nequam, qui vitam pecunia venalem habēt, sed vel ex radiariis auctoramento reuocatis, quod à Tiberio factum legimus auctoramento centum milium, vel aliquis robusto & valido corpore fuisse, qui in gratiam populi, aut patroni in arena sese exercebat; quod quum magno cum applausu populi fortasse nō semel fecisset, tandem suis armis Herculi sacratis, in otium rusticum se recepit, ne toties, quoties videlicet mercenarij solebant; hoc est, turpiter, exoraret, hoc est, exorare deberet populum in arena extrema. i. vel in extremo vitæ cursu (sic enim videtur id accipiendū) ne peccet ad extremū ridendus, &c. vel in arena extrema, id est, in qua agitur extrema vitæ fors. vel si videbitur, sequitur Commentatorē. codex vnus Bland. habet expresse, exorner, alter Bland. per litterā, quā Lamb. quoq; scribit se obseruasse in scriptis, nec eam videtur cū Simone Bosio posthabere vulgatæ. sed ab ijs dissentio, iudicet lector peritus. *est mihi purga.* ait adesse sibi monitorem, qui crebro à ludo detretreat ad exemplum Veianij, ne tandē se ridendū propinet, aut inter ludendum eorū concidat effectus. hic auri purgata est vacua, docilis, attenta ad audiendū. sic Pers. Saty. 5. purgatas inseris aureis fruge Cleanthæ. i. attentas & à vitiis liberas, quales decet eos esse qui percipiendæ Philosophiæ se parant. est enim sapientiæ studiū quod in purgatione, & perfectione humanæ vitæ versatur, quæ, proprio, & innato nobis vigore assumo,

assumpto, ad similitudinē Dei traducimur. *est mihi.* *ἔστι μοι.* hellenismus. monitorem autē qui iōnax per aurem Horatio, accipio *παινητής*, animæ diuiniorē partē, mentem ipsam, vel rationem, humanorum affectuū in capite, veluti p̄fectum, Platone auctore: vel ipsum animum *ἢς ὁ δὲ τῶν αὐθροῦντων οὐκ ἔστι*, id est, qui in auribus hominū habitare dicitur Herodoto. *solue senescentem.* verba monitoris ad Moratium; quorum hæc sententia est: o Horati cum adhuc sis integer & validis viribus, sanāq; mente, maturē, opportūnē, & in ipso tempore, solue equum, seiunge à curru, exime iugum & lora; quiescere iube, cessareq; à cursu, senescentem, senio proximum, vergentem in senectam, iam propē viribus exhaustum, ne ad extremum, sub finem, sub exitum curulis certaminis peccet, cespiter, impingat, rocalcitret, ridēdus, risu, pro gloria, & applausu à spectatoribus excipiedus; & illa ducat, anhelosus, & suspiciosus, calore concussis illis p̄nē concidar. potest quoque et ad extremum, ordinari cum τῷ ridendus, pro extremo, plurimum, ridendus. allegoricōs autē per equum corpus intellige, cuius indulgentē affectibus ad hanc vsque ætatem, isq; se obsequentē, raptum facetur ad amores, iocos, ludis, Venerē ceteraq; quibus adolescentia exerceri delectatq; solet, quæ sub senium iubet ratio, atque adeo ipsa Philosophia missa faciendā, seriāq; tractandā. *nunc itaque & versus.* ludicos, amatorios, qui me ridiculum faciunt; quales sunt Odx, non etiam Satyræ, quarum ludus in vitiis norandis serius est, & grandioribus annis in primis conueniens: quod & in hac epistola facit, aliisq; nō paucis, sed verecundius aliquanto quā in Satyris. *cetera ludicra.* citharam, lyram, saltus, choreas: hic versus est epilogus proœmij. *quid verum atque decens.* protasis narrationis. *verum.* serium, verum animi bonum, τὸ καλὸν εἶναι, vitæ decorum. sic Euripides, *ἱπποκλήθηναι ἑνὸς καλῶς καὶ ἀγαθῶς*. quod fortassis asperxit. *atq; decens.* honestum, cum decenti utilitate coniunctum. *curro & rogo.* curiosē sollicitēque inquirō. *omnis in hoc sum.* omnis, totus, ὅλος τῷ πᾶσι ἦν. vide Satyr. 9. totus in illis. *comdo.* condere, festo, propriē est in vauū & in interiorē locum dare, ad custodiā faciiliorem: quod verbum, inquit, nunc significat conscribere, nunc facere, nūc componere, & instruere: hic autem existimo non tam esse memoriæ mandare, quā inuenta, lectāque apud Philosophos inquisitāq; conscribere, & componere, id est, in ordinem confusa digerere; quæ post paulō, tam dicto quā factō depromēret, p̄tiamque faceret omnibus vtilia. quæ quidem præcepta Philosophica propter sectarum varietatem xi fuit opus ordinare, quod nulli addictus, id mo-

dō notaret, quod ad vitam rectē instituendā iudicaret vtilissimum. *ac ne for.* *παρακαταθήσεται καὶ ἑκάστω*, quæ facit in eos qui de secta Epicurea faciunt inuidiam Horatio, cum nihil inter veteres Poetas eius scriptis sit sanctius, simplicius, castius, pauculis exceptis, nihil magis pium, religiosius, morib;que componendis vtilius. *duce.* veri inquirendi boniq; principe auctore, qui inter ceteros tres primi censentur, Zeno, Aristoteles, Aristippus. *quo lare.* qua familia Philosophica; quæ iccirco familiæ nomine insignitur, quod vt omnes eiusdem gentis, ita omnes discipuli eiusdem sectæ sententiæque sunt cognomines, nimirum Stoici, Peripatetici, Cyrenaici. legito Diogen. Laërt. in Philosophorum vitis. *tuer me.* me tutum, securum, & tranquillum præstem. *nullius addictus.* nō addictus, astrictus, obligatus, ἀναγκαστός; iurare in verba, præceptis, dictatis assentiri alicuius magistri, principis sectæ Philosophicæ, deferor hospes; omnibus ex æquo amicis, eō me cōfero, cum eo sentio, quem præsens offert occasio & res ipsa. *addictus.* alludit ad verba prætoris debitorem damnatum addictis creditori in seruicium dum solueret æs alienum. Quintil. lib. 7. cap. 4. an autem, vt quidam sentiunt, Horatius hic Academicis ascribendus sit, iudicet lector; mihi certē non apparet, nisi cum de noua Academia fuisse, & Arcesilamq; securum, nihil certō asseruisse iudicemus: qua in opinione cum pugnantia dicere necesse est, vt qui in nullius magistri verba iurare se scribat. *quo me cumque rapit.* allegoria ab vndis marinis quibus naues rapiuntur ad arbitrium ventorum. satis inuinit Horatius se in memoria habere illud Phocylidis, quō fortassis alluit, *καὶ τῷ καὶ ἀπὸ τῶν πνευμάτων ἀνέμῳ*, quod sic vertimus, fortunæ inferui, & ventis nolito resistere. significat se non ita sectæ alicui amicum, vt se tanquam propriū internumq; sed vt aduenam habeat, & externum, & hoc ipsum est seruire scenæ, vt ad Brutum Cic. tempori & quibuscum verferis se accommodare. *nunc agilis sis.* expolitio eius versus quo me cumque ra. sisio practicus, inq; causis agendis me exerceo, in foro ambulo, *περὶ παντός*, id est, cum peripateticis sis peripateticus. hoc ipsum notat τὸ agilis, quod non in virtute vnica contemplando, sed in actione virtutis Peripatetici summum bonū collocant, satis humani in ceteris & faciles, nō etiam difficiles more Stoico. cum hoc illud facit, lib. 2. Satyr. 6. luctandum in turba, faciendā iniuria tardis &c. *merfor civilibus vndis.* tale est hoc eadem Satyra post paulō: at simul arras ventum est Esquilias alicui negotia centum per caput, & circa saluunt latus, &c. merfor, habent omnes mei codices scripti, & vnus vulgatus, quod τῷ vndis quoq;

T T

conuenit.

conuenit. *virtus vera cūf.* repete, nunc hō; hoc est, aliquando, idque cum Stoicis hō Stoicus & assero virtutem ipsam esse summum bonum, at nō infirmitatem in republica versari, eamque administrare esse sapientem, sed sum virtutis rigidus factiles, nihilque nocenti remittendum censeo, etiam in minimis erratis, quando hoc decretum sit nobis Stoicis, omnia peccata esse æqualia. legito paradoxon Cic. *ἡ πῖστα τὰ ἀμειψόμενα.* & Saryram 3. lib. primi sub finem *rigidus.* durus & inexorabilis. *nunc in Aristippi.* aliquando Aristippi discipulus, sector volopiatem, corporique & affectibus indulgeo, sed *furtim*, hoc est, non more nepotum, publice, cum infamia, turpiterque, sed occulte, *addego*, nec id nisi paucis amicis rei consensu. hic locus argumentum posset esse, Epistola 5. legendum esse, Si potes arcanis conuiua recumbere lectis, &c. eo quod in multis exemplaribus scriptis ferè inuenio τὸ archanis per aspirationem scriptum, *ut tibi docebimus.* *Et mihi res, non me r.* huius loci interpretatio, & sententia manifesta est ex his versibus Satyr. 3. lib. 1. Quid simile isti, Græcus Aristippus, qui seruos proijcere aurum in media iussit Libya, quia tardius irent propter onus segnes &c. interpretatio Lambini, licet nō inepta, parum tamen ad rem facere videtur. iudicet lector doctus. *subingere.* omnes scripti cod. sic habent. *ut nox longa qui.* *ἡ πῖστα τὸ ἀμειψόμενον* quod verum atque decens &c. condo & compono quæ mox depromere possim, sed *vt nox longa* &c. argumenta hæc sunt à similibus. *ut nox longa.* videtur alludere ad illud Theocriti *ἐδιδάκτο ἰβ', ἡλυσεν δὲ φίλον κύβητ' ὅταν εὖν καὶ ἡ καὶ ἀπὸ ἡλίου, ὅς δ' ἔπαυ' ἡλίου ἐκ ἀμειψόμενον.* hoc est, veniit dilecte puer, iam tertia nox est, tertia iam reuehit croceos aurora iugaleis, cum tamē vna dies cupidis afferre senectā possit, & assidui depressis pondere voti. *mentitur amica.* non seruat promissa. sic Satyr. 5. lib. 1. hic ego mendacem stultissimum vsque puellam ad mediam noctem expecto &c. *dura promissus.* periphrasis nouercarum; dura custodia matrum, id est, duræ matres, nimirum nouercæ. *sic mihi tarda.* *ἀδελφίδας,* similitudinis, qua conueritur tardius fluere (metaphoricòs, hoc est, præterire tempora ingrata, dura & iniucunda, nimirum tumultuosa, ob principum virosum populiq; seditiones, quæ viris bonis sibi que omnem spem, consilium, propositum, animum detinebant in suspensio, tantumque non adimebant bene gnauiterque agendi, tractandi, conscribendi, vulgandique id quod cuiusque foris, conditionis, ætatis, hominibus factu quidem utile, neglectu vero noxium foret. *agendi gnauiter.* non assentior ijs qui Horatium censent, uam tantummo-

dò rem curare, in eo quod ait, agendi gnauiter, quasi sibi bene agere. philosopharique satis sit, nullo populi studio, quo ille cumque modo aut agat, aut tumultuetur, susque deque, vt aiunt, imo contra, suis in scriptis ferè omnibus hoc agit, vt compoliis omnes & æquis animis moderatissime ab annis primis Philosophiæ præceptis imbuti, honestè beatque vitam instituunt; quod & hic yschementer exoptat, quando Philosophiæ studiū exculum dicit ex æquo cunctis prodesse, contra, neglectum, nocere. Quinimo si tantum sibi suisque rebus sit utilis Horatius, quanto, quæ lo, momento fuerit alijs eius honesta vita sine scripto, qui nec populi principatū gerebat, nec leges præceptaque morum poterat imperare? Quare equidem malim, gnauiter agere, interpretari, bene quidem viuere, sed ad vitam quoque & mores bonos præcepta conscribere vulgarque, atque omnium oculis exponere tamquam vitæ speculum; namque, vt omittam sequentis versus hoc desiderare, apud antiquos quoque Gnæreo vel Gnario, in vsu erat pro significo declaro, expono, vt videre est apud Festum in Gnariuisse, id est, narrasse, deinde in Glossis Guaritur, *γινώσκω.* *aquid pauperibus.* paupertas enim non bene moribus, intuituque mentibus creditur malum esse maximū, vt paullo post, & Ode 24. lib. 3. magnum pauperis opprobrium, iubet quiduis & facere & pati Satyr. 3. lib. 2. sub persona Stabeiij. *locupletibus aquid* ne efficerantur supra modum, sibi que indulgant. *neglectum.* incultum, neglectum habitum, ignoratum. *pueris.* adolescentibus, ad refrenandā libidinem. *senibusque.* ad æqualitatem animi seruandā, & senij moralitatem compescendam, ceteraque incommoda. sic Epicurus quoque Menicæo, aurore Lærtio in ipsius vita, Philosophandum igitur, inquit, & iuueni, & seni; illi quidem vt senectēs in virtutibus, vigeat præteritorum gratia; huic vt iuuenis vnā, & verulus sit, quod futurorum careat metu; meditando ergo quæ faciant beatam vitam, siquidem si adit illa, omnia suppetunt; sin verò absit, agimus omnia vt illam habeamus. *refert ut his ego.* clausula iam datæ similitudinis; cuius hæc sententia est: Quoniam per tempora non licet verè philosophari, virtutemque suis omnibus numeric, partibus & causis, & (vt dialecticòs loquar) essentialiter definire, eiusque partibus sigillatim declaratis, honestè beneque viuendi præcepta tradere, vt secundum id quod recta ratio decreuerit, nō ignoremus, quid tenendum, omittendumue, quid faciendum sit vel non faciendum, superest vt ipsis elementis vitam moderemur, hoc est, ex ijs vitæ commodis, incommodisque quæ res ipsa communis, eiusque experientia nobis ob oculos ponit, ex quibus

quibus si non perfecte, saltem aliquo modo, id quod verum est bonumque tandem cognoscere poterimus; nam vitare vitia, recta ad virtutem via est, quæ vitia menti ad verum discernendum, quàm ad clarè intuemdum oculis lippitudo, non minus obfunt, & ad lippitudinem, vel tollendam vel corrigendam, vt collyriū planè est vtile, sic docet Horatius ex effectis deprehendi vitia, eaq; fugi posse, vel emendari lectione Philosophica, auditione, & exemplis familiaribus. *elementis*. initijs Philosophiæ, naturæ quàm menti notioribus. *non possis oculo*. *αισθησις* à comparatione pari. *oculo*. enalage numeri, pro oculis. sic habent omnes scripti quos vidi codices, non oculos, vt Lambinus legendum contendit, atque adò vulgavit præter necessitatem, vt mihi quidem videtur, si ad hunc modum verba declares, si non possis oculo tantum contendere, quantum Lynceus, id est, si non possis in rebus ipsi perspicendis, tanta vi oculorum niti quanta Lynceus, idq; propter lippitudinē, iccirco nolis collyrio sanari lippitudinemque arceri? sic quoque dicimus, animo contendere. Cic. Quantum coniti potes animo, quantum labore contendere &c. tantum fac vt efficias. Ego sequor consensum codicum, nihil Lambino præiudicās. *Lynceus*. de Lyncei oculorum perspicuitate vide adagiū in Chil. Lynceo perspicacior. *membra*. membrorum robor. *nodosa*. quod in nodis, id est, articulis corporis hæret præcipue. *chiragra*. *χρησγυα*. quæ dictio *ποινηκῆς* primā corripit abiecta. *est quadam prodire tenus*. *γνώμη*. quale hoc est, in magnis & voluisse fat est: in magnis enim rebus si non effectus votis nostris respondeat, at conatus tamen sua laude non caret. *est quadam*. sic inueni sine vlla litura in antiquissimo Bland. codice & Bussidiano. Nannij codex habet, est aliqua prodire tenus &c. ceteri omnes habent, est quodam &c. *feruet auaritia*. enumeratio vitiorum, quibus implicitus animus humanus, dicitur solari &c, quando legendis Philosophis audiendisque sedulo enititur ad virtutem. Expolit autem id carmē, restat vt his ego, &c. *miserōque cupidine*. sic habent 4. Blād. Tons. Sil. Buss. reliqui misera, non aptè. posterior autem huius carminis pars est prioris descriptio, auaritia namque est ingens habendi cupidus, qui miserum facit hominē. *sunt verba & voces*. verba pertinent ad ea præcepta quæ Philosophis, doctis, quæ hominibus literis tradita, lectorem studiosum lenite recreareque possunt, quod indicat verbus sequens, sunt certa piacula, quæ te ter purè lecto &c. voces autem sunt eorum qui vitiorum turpitudine declarata, hortantur ad virtutem capessendam. huc pertinet quod ait, si modò culturæ patientem commodet aurem. *dolorem*. animi, qui

curis augendæ quidem rei plurimis, mittendæ vero metu maximo conficitur. *morbi*. *νοσήματα*, id est *ἰσχυροὶ σφόδρα δυνάμεις ἀντιπῆ*, in Philosophorum placitis, id est, opinatio vehemens eius quod expetendum videtur animo penitus insita. *laudis amore*. *κινδὸς δὲ τῆς τιμῆς, ἢ τοσοῦτον κινδὸν, καὶ ἵπταται*. Chryso. *περὶ τῆς ἰσχυρῆς*. hoc est, vana gloria, cuius cibus & alimentum honores & laudes sunt. *piacula*. medicamenta purgantia, *καθάρσις*, id est, præcepta Philosophica. *recreare*. instaurare, reficere, *ἐναρμόζω* *ἐπισκεύω*. *inuidus*, *iracundus*. congeries festinatæ narrationi seruiens. *adò ferus*. alienus ab omni humanitate, ita vitii addictus, tam malitiosus, *κακὸς ὄν*. vt non possit mansuescere, ad mentem redire sanietem, vitia, improbitatemque odisse, si docenti, recteque monenti amentas aureis accommodet, seque docilem præbeat. quod si faciat, vitiaque partim ex præceptis moralibus, partim ex ore docentis percepta fugere studeat, iam in via est ad virtutē, atque pro viro bono habendus est; nam *virtus est vitium fugere*. hæc ratio quasi clausula subiecta est, per enumerationem, Philosophiæ principiis, quæ nominauit elementa, quæ per duriora tempora, minùsque tranquilla, vult esse solatio bonis viris, nimirum vt vitia fugiant, nam à contrariis, vitium fugere, consequens habet amplecti virtutem, quemadmodū sapere est non stultescere: quæ rationes cum sint in relatione, non etiam vt definitio in eo quod naturaliter explicatur, meritò in elementis Philosophiæ censentur, nam quod alicui conuenit, id eius contrariò conuenire nequit. *vides quæ tua*. argumenta ab exemplis vitæ communis humanæque stultitia quibus ostendit quoque vitiorum turpitudinem instantiamque deuitandam. *turpemq; repulsam*. in honorum petitione. *animi*. tres cod habent animo, Nannij, Tons. Silnius. *capitisq; labore*. vitæ periculo. *impiger extremos*. expolit quod dixit, exiguum centum, quem hic exponit pauperiem, id est, moderatum, & victum frugalē. *per ignes*. an per ardenteis circulos, tropicum Cancrī, & Zodiacum, eò quod mercatorem sit ad Indos penetrare, an simpliciter pro grauissimis periculis *ne cures ea quæ*. vt non cures diuitias &c. non vis discere & audire, & credere meliori? sensus qui est, quia pauperem esse, credis malum esse maximum, das operā mercaturæ vt diues euadas, quod bonum iudicas esse summum, sed virū melius est, contemnere diuitias, vitāque in securitate tranquillam degere, quod docet Philosophus, an diari, perpetuòque in summis perturbationibus esse miserum, quod prodocat Ianus: *quis circum pagos*. à simili. *compita*. *πλοῖον, περὶ πλοῖον*. *magna coronari*. Hellenismus, *σφοδρῆται τὴν Ολύμπια μεγάλη*.

sine pulvere. vide adagium, Citra puluerem; & quæ notauimus in oden 1. lib. 1. *vilis argentum est.* explicat quod dixit, & *meliori credere non vis.* præ enim verba sunt Philosophi docentis contemptum diuitiarum, magistratuum, honorum &c. præ virtutis excellentia, quæ cætera omnia sua bonitate longè iuperat. perinde hoc est, ac si dicat, ô ciues, diuitias, opes, honores miramini, & optaustanquã bona maxima, sed stultè id facitis: nam virtute, nõ argentum, non aurum est præstantius. est autem comparatio impropria secundũ Stoicos. eo modo quoque dicimus, Deũ meliorem esse cacodæmone: cum dæmon tamen nõ sit bonus. *âcines cines.* hæc adhortatio Iani pugnat ex diametro cum doctrina Philosophi; nam Ianus non per ironiam, vt volũt aliqui, sed prodocer seriõ virtutis studium pecuniæ posthabendum. in qua sententia ait esse senes, & iuuenes, quasi prius sit discendũ, quàm philosophandum; quod quàm sit miserũ, nedum stultum, docent sequentia. *hæc Ianus s. de Iano* legito quæ scripsimus in Satyram 1. lib. 2. *prodocer.* palam docet; sic habent 4. Bland. Bull. Diuæ, Silu. sed Martin. edocet: Tonf. & Nan. prædocet. vulgari perdocet. Lambinus probat, prodocer, à quo non dissentio. *dictata.* læpius inculcata præcepta Iani. *Iano suspensi loculos.* ad fœnus reponendum. *tabulamq.* ad scribenda nomina. suspensi loculos Enallage passiu pro actiuo, pro suspenses, per Synecdochen. hæc sunt dictata Iani, quæ recipiunt senes, iuuenesque ad vsque neniã puerilem. *est animus tibi.* hic versus in cod. Bullid. vetustissimo præponitur huic, *si quadringentis;* & quidem rectè (meo iudicio) nam postpositio mihi semper fuit suspecta: continet enim verba Iani quemque incitantis ad quærendam pecuniã ante virtutem, ab animo. prælenti in rebus agendis, à moribus fori perspectis, ab eloquentia, & fide; quæ omnia maximo opere desiderantur ad mercatum & lucrum faciendũ. *si quadringentis.* hic versus causam complectitur quærendæ pecuniæ, purã, honores; nam si quadringentis, id est, si census tuus non respondet legi Rosciæ, plebs eris, hoc est, eris plebei, & ordinis plebei, non equestris, cuius census erat quadringeniorum sestertiũ sub Iulio Cæsare, id est, ad numeros nostros, auctore Budæo, decem milium coronatorum. *ut pueri ludentes.* consuetudo stultitiæ præceptorum Iani, mercatorumque à iudicio puerili doctrinãque parentum, simplici quidem, sed verissima, quæ à natura illa prima & incorrupta promanãs, à Deo op. max. in humana creatione insula, nihil quàm quod rectum erat, amare amplecti quæ poterat, quæ de re plura scribere nos vetat nimia prolixitas, & argumentũ longè latèque diffusum, nimirum de paritate, imparita-

tèque, de quaternario, & rectitudine vitæ quæ est in perfectione æqualitatèque ætatum: quatuor, adolescentia, iuuentutis, virilis ætatis, & senectutis; quæ si in honestate sibi consentiant, regim virum efficiunt. sed fatius est de his pauca tangere, quàm plura deterere. *hic murus æneus.* *quæque vitæ beatæ tranquillæque princeps effectrix.* vide in Chiliad. murus æneus. huic autem concisit illud in Tuscul. lib. 2. nullum theatrum virtuti conscientia maius est. *ludentes.* non arbitror alludere ad sphæromachiam, vt quidam viri docti volunt ex Platone, in qua Græcis, qui vicerat, Rex salubatur, victus verò A sinus, victoriq; mandataangebaturæque; nec ad Basilinda quoque, vt Nanius adnotauit. sed existimo hæc esse sententiam: pueri ludentes, id est, inter ludendum, passim, & dum munia sibi à parentibus iniuncta peragunt, ita canunt, Rex eris si rectè facies. Solebãt parentes notè meliores, vt in labore suos liberos solarentur, simul & recrearent, eis præire honestis cautionibus ad mores formandos, à vitiiisque & ignauia deterrendos; vtque à patribus acceptas leges memoriæ infingerent, quas pueri inter ludendum frequenti repetitione memoriæ mandare solebant, ne earum obliui vel præmium propositum non acciperent, vel damnarentur socordia. hinc apud Græcos *λέγει*, cantiones quædam dictæ, quæ nimirum ad vitæ rectitudinem spectabant, vt quæ ex legibus rectæ naturæ constabant, à patribus acceptis. lege Aristot. in Problem. Seg. 19. Quæstione 23. Sed apud Lærtium quoque ex Elegis Solonis, constat leges carmine scriptas cantari solitas ad memoriæ facilitatē, quin & Cic. testis est, pueros leges xij. tab. tanquam carmen necessarium didicisse. Sic & hæc puerilis. nenia dicitur Hefychio *παιδικὸν ῥαῖον*, quod è legibus sumta mores formabat: eundem morem ab Hebræis originẽ habuisse crediderim, (est enim nenia. vox Hebraica) quibus à Deo parentibus mandatum fuit, vt suos liberos docerent leges patrias. *nulla pallefcere culpa.* culpam pallor sublequi solet. *Roscia discodes.* *ip̄m* vehemens, quod multum grauat legem Rosciam. *puerorum est.* sic est scriptum in omnibus cod. præter Martin. & *maribus Curij.* ab auctoritate virorum fortium. & mas autem subit hic formam nominis adiectiu. *is ne tibi melius.* *in uero* ad præcepta vtriusque doctis; Philosophi quidem de virtute præferenda pecuniæ, Iani verò contrã sentientis, per collationem vtriusque consilij. *qui rem facias.* sic habet omnia scripta, sine aduerbio, vt, quod ex interpretatione adiectum videtur. *rem facias.* lucrum. *quocumque modo.* *rem.* iure vel iniuria. *ut propius.* à caula finali, vt sedere possis inter equites, recitanti proximus: qui locus in quatuordecim

tridécim ordinibus erat equitum Romanorum. *liberum*. purgatum à vitijis. *erectum*. ad virtutes. *præfens*. fidus & constans, qui non fucum, nō dolum obtrudit, non ea docet quæ fugiunt, nō caduca, quæ postea deservunt, qualis est pecunia, sed quæ immortalia sunt diuinæ; ad ea hortatur. *aptat*. aptos facit, informatque dociles auditorum animos, sic habent 4. Bland. Bussi. Nanni. & Siluij codex, sine vlla litura: alij cum vulgatis sentiunt in t̃a optat, sed ego cū Cantero sequor aliā, licet eam Lamb. non probet, iudicet lector. *quod si me. περὶ τῆς ψυχῆς. indicij. fruar. ἴψῃα*. Nannij codex cum Tonsano, habent, idem. quod non displicet omnino; nam cur non sim idem, hoc est, cur sim alius à populo & in vĩa communi, vt in opinione? *sequar. opes & honores*, quos diligit populus. *ac fugiam. pauperiem, & turpem repulsam*, quas odit. *olim quod vulpes*. Apologus Aëtiopius per subiectionem. *bellum multorum capitum*. à descriptione populi *περὶ τοῦ*, ad varia cuiusq; studia, & insuper incōstantiam populi docendam, quæ sine vlla quiete vexant eos qui neglecto virtutis amore sectantur laui documenta. per multa capita, varietatem, incōstantiam, dissidentes opiniones inter se intellige. *pars hominum*. expolitio multorum capitum, per enumerationē sententiæ vniuscuiusque. *conducere publica*. hinc publicani Iudæis odiosi propter vctigalia; sed & mercenarij publici, id est, qui opera, mercede publica conducunt, *μισθωσί*, hic eo nomine quoq; cenſeri possunt. *fructus & pomis*. vilibus & nullius pretij donis. fructus autem legendum cenſeo (idq; meo iudicio) aptissimè: quod sane nō obseruasse, nisi admonitus a perā litura Siluij cod. & Martini. Nam, fructis, certè nō conuenit, quis enim fructis capiat alius quā vilissimus qui? equidem crustis admiſerim potius, vt habent quidam codices; his enim inuitatur à doctōribus pueri elementa veliat vt discere prima. sed hæc duo fructis & pomis appositissimè consentiunt. & ne vocis, fructis, insolentia deterreat aliquem, is nouerit t̃a fructus olim secundæ fuisse inflexionis. vnde in Adelphis, nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his sero, odiū. sic apud Caton, quoque fundus, melior erit, minusque peccabitur, fructi plus capiet. *accipiamus, fenes*. insidiosè capiant, captiōq; & veluti feras, aut pisces in viuariis detentos tandem inescatos vorant. *multis oculis creſca*. hoc genus hominum multo est deterrimum vel Iſocrate teste ad Demonicū, πάντες γὰρ, ἴφρα, μισοῦσιν, οὐκ ὀφείλουσι τῆς ἐξ ἀγορᾶς ἀνταρτίας, ἀς τὸς ἐπιπολεῖν πρὶ φάσιν τὰς αἰτίας, μὴ δὲ ἐπὶ τὴν τοῦ χιτῶνος διαφύγοντας. hoc est, omnes enim inquit, non ita eos oderunt, qui mali sunt, vt eos, qui cum se probos esse simulent, nulla

tamen in re à vulgo differunt. *verum esto*. concessio opinionis variæ, propter caput multitudinem; nā dici solet, Quot capita, tot sensus; quot homines, tot sententiæ. *idem eadem possunt*. ad ostendendam maiorem incōstantiam, sciscitatur an in proposito aliquis constet, & nō potius in horas singula: id variet? quo argumento demonstrat hoc donari posse, non omnes idem sentire; sed sibi non constare, secumque pugnare, nulla esse venia dignum. *nullus in orbe finis*. Ercematis expolitio à diuite incōstante, Baiffq; propter amœnitatem loci, prætorium structoriente. *lacus & mare*. lacus marinus, nimirum Lucrinus, inter Puteolos & Misenum montem; nam lacus Lucrinus in Baiona est, & mare haberet sinum Baianum. *amorem*. studium. *ἀρετῆς γενεῆς. festinantia*. ad ædificandum. propriè ait festinantis; nam Catone, in, De suis virtutibus, oratione, auctore, qui multa simul incipit, neque perficit, festinare dicitur, sed proerrat, qui, quod maturè incipit, transigit. *heri*. diuitis. *feceris auspiciū*. hoc est, ei, loco auspicij habita, mutauit animum. *Theanum*. dictum Sidicinum non procul à Nola, & Sora. *lectus genialis*. lectus genialis, auctore Festo, sternitur nuptijs in honorem Genij, à genendo olim, nūc à gignendo dicti. *Herzabiles*. Deus natalitius dicitur Genius. de lecto geniali, Arnobius contra Gentes, proluxit autem de eo Catullus in nuptijs Pelei & Thetidis. Est præterea lectus genialis, *ἀλὴν συμποσίον*. sed hic pro vxore capitur. *in aula*. *πρὶ ἐξελυ* pro domo. *Protea*. allusio ad fabulam Protei in quamuis se formam transmutantis. vide 4. Georg. Virg. *quid pauper*. ne videatur Horatius nimis inuidiosè diuites solos instabilitatis culpāre, & inter eos Mæcenatem, ob ædificiorū ampliudinē nouitatemque, & in Esquilis, & alijs in locis, vt eum non offēdat acerbius; facit Mæcenatem secum agere, percunctarique quidnam ipse meditaretur, an sibi in rebus constaret. *quid pauper*. sup. tu agis; ei respondet Horatius. *vide*. inquit, *mutat cœnacula*. loquitur de se in tertia persona, seque satis incōstantem facit, in sua quoque paupertate, quod pro more suo facit; nimirum quō liberius mores rideat alienos, nimis incompósitos inæqualesque. *mutat cœnacula. Lectos*. nunc domi cœnat in vrbe, dormitque, nunc ruri in Tusculano, nunc apud te, nunc apud alios, & proinde mutat balnea, & conditores, vt vobis alijsque viris principibus honestè conuerſetur, & hoc modo sub sua persona pauperis notat artificiosè diuitum clientelas. Quod autem sic interpreter hunc locum, inadet Sæptæ 7. li. 2. vbi sub heri persona patitur à Dauo seruo (nō sine nota aliorum) se incōstantiā dampnari. Igitur hos versus eius Sæptæ, non dices hodie quorū

hæc tam putida tendant surciferi ad eum vsq; ver-
sum, etenim fatcor, me dixerit ille &c. & nostros
Commentarios. *conduſto nauigio aquæ nauſeat.*
hunc locum declarant verba Plutarchi ἐν τῷ περὶ
ἐνθυμίας, ὅπου εἰς δειλοὶ καὶ ναυπηγῆες τῷ πλοῦ εἰ τὰ
ῥαυτὸν οἰόμενοι διατρέχοντες, ἰανεὶς χαλὸν ἐξ ἀνάγκης, καὶ πάλιν
τὰν εἰς πρὸς ἑαυτοὺς, οὐδὲν παραίνοισι, πλὴν χαλὸν καὶ
πλοῦ δαλίον συμμειψάμενοις ἰανεὶς ὅπως αἱ τῶν
βίων ἀνταμιβλήσεις οὐκ ἐξαιρούσι τῆς ψυχῆς τὰ λυ-
πύτητα καὶ ζῆλον. hoc est, quemadmodum timidi &
nauseantes, dum existimant se meliusculè habi-
turos, si ex acario in gaulum, rursusque si in tri-
remem commigrarint, at nihil tamen proficiunt:
ita aliud vitæ genus non eximit animo ea quibus
grauatur, & perturbatur. *ἔντῃ δὲ ἐνὶ ἀπαιρία πρᾶ-
γματι, ἀλογισία, τὸ μὴ διανοῆσθαι, μηδὲ ἐπινοῆσαι
ῥητὸς τῆς παρῶν ἐνδῶς ταῦτα καὶ πωλύτις χροιάζει
καὶ στήνεται, ταῦτα δὲ γὰρ μηδὲν αἰνῶ καὶ ἀγῆμυς.* id
est, hæc autem sunt rerum inſcitia, rationis præu-
ria, neque posse, neque præſentibus rectè uti nosse:
hæc & diuites grauant & pauperes, hæc nupras ſi-
mul & innupras cruciant. *conduſto.* quod proprio
careat. *ſi curatus.* sic habet vnus cod. ſcriptus. Diu.
nec tamen ſine litura literæ t. ceteri omnes ſine
vllis maculis habent, curatus; à quo non libenter
diſcedo; ſed nonnihil impellit nos ad aliam lectio-
nem verborum perſpicuitas. interim tamen & hæc
interpretatio ſatis aperta eſt: ſi curatus capillos, id
eſt, habens capillos nitidos vinctosque, ſed inæqua-
liter. i. ineptè conſos, quia touſura nō reſpōdet ni-
tori, rides. Quin & cetera huic interpretationi con-
ſentiunt; nam tunica pexæ, eleganti, & mundè ri-
diculè ſubeſt trita ſubucula, vilis & detrita; ſic
quoque imparem humeris inſidere togam, riſu di-
gnum eſt: atque hoc modo per hypallagen τὸ ton-
ſore inæquali, pro touſura nō ineptè ponitur. ita-
que (meo iudicio) propter conſenſum omniũ co-
dicum τὸ curatus velim præferri τῷ curtatus, quæ
vox haud dubiè ſuppoſiticia eſt, propter τὸ tonſore,
tameſi reclamat Lamb. qui tamen non inſitiat
in vix vllis manuſcriptis aliter ſe inueniſſe. quare
diſcipiar lector. *ſi curtatus.* nunc apertè de ſe agit
in ſecunda perſona, miraturque externum corpo-
ris cultum minus aptum Mæcenati eſſe riſui, non
etiam animi ſui mutabilitatè contrarietatemque;
quod videtur non carere peruerſi iudicii nota, in
amici virijs cæcutire, quod vehemente quoq;
reprehendit Satyr. 3. lib. 1. ſed aliò pertinet, ut iam
dicemus. *inſanire putas ſollemnino me.* nō rides me
quando mecum diſſentio. cur? quia me inſanire
putas ſollemnè, hoc eſt, per enallagen *ἐνὸς* Græ-
co more putas ſollemnè, conſuetum, familiare, ut
qui *ſὺν ὀφθαλμοῖς*, iracſi facilis, iræ impatiens, ce-

rebroſus; quod de ſe ſateri videtur Satyr. 5. lib. 1. do-
nec cerebroſius proſilit vnus, &c. deinde Satyr. 9.
eiufdem lib. vbi de cerebro Bollanum commēdat.
Poſtremò Epift. vlt. lib. 1. iracſi celerem, &c. *hec
medici.* eò quod hoc virij naturæ ſit inſitum. *hec
cynægoria.* quia ea inſania momentanea, nec mul-
tum formidabilis eſt, & facilè deponitur ſine dam-
no aut nominis aut bonorum. *ad prætoris dati.* fu-
rioſo dabatur curator à prætorè, ſi non erant agna-
ti. vide titu. de tutela, in inſtitut. Iur. ciuil. *verum
tutela megrum.* tutor cū ſis. commendatio Mæ-
cenatis, ab amicicia & cura Horatij, qui in habitu,
cultuque corporis eum monebat munditiei, ſed
quòd ſecum aliquando diſſideret dabat naturæ aut
paupertati, non auaritiæ, non ambitioni, aut luxu-
riæ. atque hoc argumento nobis eſt, pauperes qui-
dem eſſe ſæpè non minus inconstanteis ipſis diui-
tibus, ſed eò minus reprehendentes, quòd hoc eis
non ex rerum abundantia, vitioſaque libidine, ſed
accidat aut neceſſitate, quod diuitibus ſit obſequē-
dum, aut natura, propter quam nemo aut virupe-
randus venit, aut laudandus. *ad ſummam ſapiens.*
hoc Iani documentum, poſt prolixam digreſſio-
nem, ad turpem ciuium inconstantiam morum-
que inæqualitatem, concludit hanc Epistolam pro
ciuium & populi arbitrio contra doctores Philo-
ſophos de virtute diuiſiſ anteponenda, perinde
ac ſi dicat, ut bonus, liber magiſtratus ſis &c. non
opus eſt virtute, nam diues ſapiens ad ſummam
ſcilicet pecuniariam amplificandam, tantum non
eſt Deus, & immortalis, eſt liber, honoratus, pul-
cher, Rex denique Regum, præcipuè, id eſt, ma-
ximè ſanus; *niſi cūm pituita moleſta eſt,* id eſt, niſi
cūm emungitur pecunia, & pro lucro damnum
facit: ut enim deſluxus ē capite per nares, ita de-
fluxus pecuniæ ē loculiſ auari ſine quæſtu tam gra-
uis eſt, ut eum nec dies nec noctes ſinat inter-
quiſcere. Alij aliter hunc locum exponunt, ni-
mirum de ſapiente Stoico, qui ex eorum decretis
vnus, eſt omnia, (ſed (ut mihi quidem videtur)
non rectè, cūm nuſquam hic eius facta ſigmentio,
ſed vbique ſit actum de pecuniæ lucro, de pecunia
virtuti præferenda, de gradibus honorum pro
cenſu cuiuſque, de inconstantia. iudicet autem le-
ctor doctus. *ad ſummam ſapiens.* ſic quoque di-
cimus, ad quæſtum eſſe callidum, ad verum ſape-
re, ait Propertius. *honoratus, pulcher.* ſic alibi, &
genus, & formam regina pecunia donat. *pituita.*
τὸ δὲ λοιπὸν φλέγμα καὶ χολὰ, Ariſtoteles de vita
breui, hoc eſt, reliquum verò phlegma ſeu pituita
& bilis, in τῷ pituita craſis eſt.

EPISTOLA II.

AD LOLLIVM. I.

TROIANI belli scriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Roma, Præneste relegi:
Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid vile,
quid non:

Plenus ac melius Chrysippo & Crantore dicit.

5 Cur ita crediderim, nisi quid te desinet, audi.

Fabula, quâ Paradis propter narratur amorem,
Gracia barbaria lento collisa duello,
Stultorum regum, & populorum continet astus.
Antenor censet belli pracidere causam.

10 Quid Parvi ut saluus regnet, viuatq; beatus,
Cogi posse negat. Nestor companionere litui
Inter Peleiden festinat, & inter Atreiden.
Hunc amor, ira quidē communiter vris verumq;
Quicquid delirant reges, plectuntur Achivi.

15 Seditione, dolis, scelere, atque libidine, & ira.

Iliacos intra muros peccatur, & extra.

Rursus quid virtus, & quid sapientia possit,

Vile proposuit nobis exemplar Vlyssēm:

Qui domitor Troia, multorum prouidus vrbeis,

20 Et mores hominum in specu: latūque per aquor
Dum sibi, dum socijs reditū parat, aspera multa
Pertulit, aduersis rerum immersabilis vndis.
Sirenum voces, & Circa pocula nosti:

Quae si cum socijs stultus, cupidusque bibisset:

25 Sub domina meretrice fuisset turpis, & excors:
Vixisset canis immundus, vel amica luto su.
Nos numerus sumus, & fruges consumere nati.

Sponsi Penelopa, nebulones, Alcinoique,

In cute curanda plus aequo operata iuuentus:

30 Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, &
Ad strepitum cithara cessatum ducere curam.

Ut iugulans homines, surgunt de nocte latrones:

Ut te ipsum serues non expergisceris? atqui,

Si noli sanus, curres hydropicus: & ni

35 Posces ante diem librum cum luthine: si non
Intendes animum studiū, & rebus honestis:

Inuidia, vel amore vigil torquere. nam cur

Quae ledunt oculos festinas demere: si quid

Est animum differens curandi tempus in annum?

Dimidium facti, qui cepit, habet. sapere aude: 40

Incipe, viuendi qui recte prorogat auum

Rusticus expectat dum defluat amnis: at ille

Labitur, & labetur in omne volubilis auum.

Queritur argentum, puerisque beata creandis,

Vxor: & inculpa pacantur vomere silua. 45

Quod satis est cui contigit, is nihil amplius optet.

Non domus, & fundus, non aeris aeternus, &

auri

Aegrotō domini deduxit corpore febres:

Non animo curas. valeat possessor oportet, 50

Si comportatus rebus bene cogitat vti.

Qui cupit, aut metuit, iuuat illum sic domus,

aut res

Vt lippum picta tabula, somenta podagram,

Auriculas cithara collecta sorde dolentis. 55

Sincera est nisi vas, quodcumque infandis,

acescit.

Sperne voluptates. nocet emta dolore voluptas.

Semper avarus eget. certum voto pete finem:

Inuidus alterius macrescit rebus opimis: 60

Inuidia Sicali non inuenere tyranni

Maius tormentum. qui non moderabitur ira,

Infectum volet esse, dolor quod suaserit, & mens,

Dum poenas odio per vim festinas inulto.

Ira furor brevis est. animam rege: qui, nisi paret, 65

Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena.

Fingit equum tenera docilem ceruice magister,

Ire viam quā monstrat eques. venaticus ex quo

Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,

Militat in siluis catulus. nunc adhibe puro 70

Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.

Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem

Testa diu. quod si cessas aut strenuus anteis,

Nec tardum opperitor, nec praecedentibus insto.

COMMENTATOR.

TROIANI belli scriptorem maxime Lolli.
Scribēs Lollio ait lecto à te poemate Homeri ma-
nifestius sibi & melius exprimi ab eo Philosophiae
præcepta, quàm ab optimis eius professionis au-
ctoribus Chrysippo, & Crantore: in Iliade enim
vitia turpitudinemque & stultitiam hominum; in
Odyssea verò sub Vlyssis persona, virtutē, sapien-
tiamq; demonstrat. Troiani belli script. periphrasis
Homeri.

Homeri. *declamator*. quia orator erat. *Chrysis*. Chrysis Apollonij filius Solensis fuit, Antistes sectæ Stoicæ. *Crantor*. Academicus. hic Solensis fuit pulchritudine corporis conspicuus, non tantum à Xenocrate præceptore suo, sed etiâ à Polemone, qui Xenocratis scholam exceperat, adeò fuit ad amatum, ut in academia maximâ dignitatem sit assecutus. *cui ita cre.* quod Homerus melius dixit Chrysis. *disinet*. occupet, intentum vel distractum teneat. *fabula*. Ilias. dicit quo modo per singulas fabulas demonstret virtutes, & vitia. *narratur*. ab Homero. *Barbaria*. Troiæ. *lento*. diu gesto & forti. *collisa*. prostrata. *duello*. bello. *duellum* propriè est quod à duobus bellum geritur. *regum*. ducum. *astum*. perturbationem. *Antenor*. ostendit quomodo causa perturbationis sedandæ, fuerit principibus commissa. *censet belli*. poscit reddi Helenam. *quid Parus?* supp. facit? repudiat, abnegat suasionem, & negat posse cogi, id est, constringi, ut reddat Helenam. *Nestor*. dux Græcorum. *inter Peliden*. Achillem Pelei filium. *Atridem*. Agamemnonem, Atrei filium. *hunc*. Achillem. *amor*. Briseidis. *utrumque*. Achillem, & Agamemnonem. *delirant*. errant, peccant. *plectuntur*. sustinent, patiuntur. ut, Venusinæ plectantur filiarum. *Iliacos*. Troianos. *extra*. à Græcis. *seditione*. do. apud Græcos. *scelere atque libidine*. apud Troianos. *& ira*. apud utroque. *sapientia*. prudentia. *virtus*. patientia, tolerantia. *proposuit*. in Odyssæa Homerus. *qui dormitor Troia*. hi versus ex Odyssæa principio sumti sunt, ut in arte Poëtica, Qui mores hominum multorum vidit & vrbeis. *ἀνδρῶν ποτὶ ἴνους μύθῳ πολύτροπον, ὅς μάλα πολλὰ πολέωνδ' ἰδὲ πόλινδ' ἰδὲ ἀνθρώπων ἔργα, καὶ νόον ὄντα. προΐδμεν*. prudens. *aspera multa*. asperitatem calum ita pertulit, ut nec vndis obui possit, nec superari à monstis. *immersabilis*. inuictus, indefatigatus. *vndis*. casibus, calamitatibus. *Sireniæ voces*. Sirenes dicuntur fuisse filię Alcinoi. *Circæ poc*. Circe fuit filia Solis, quæ carminibus suis, & beneficiis homines mutabat in feras, ut fabula est: re autem vera, mulier fuit speciosissima, quæ mentes hominum præ nimio amore alienabat à se: hanc autem Ulysses deuirasse dicitur. *noſſi*. ô Lolli. *domina meretr.* non dicit Circen fuisse meretricem, nisi fabulosè: secundum Stoicos enim, auaritia, cupiditas, libido, dominæ meretrices vocantur; quibus qui seruiunt, turpes vocantur, & serui; se autem, & sapientis, qui ijs vitiis carent, & solos, liberos esse volunt. *surpis*. in bestiam mutatus. *immundus*. impudicus. *ſus*. porcus. *nos numerus sumus*. vides quos fama obſcena recondit, quia nō paremus Philosophiæ, à cuius studio qui abſunt, aiunt numerum tantummodo explere hominum, nec alij vili

rei esse natos, quam ut fruges, & cibos consumant. *ſponſi Penelopa*. proci quos Homerus enumerat, in curando corpore apud Penelopem occupatos fuisse. *nebulones*. perditi, dicti nebula. Varro nebulones vocat obſcuro loco natos. *Alcinoique*. luxuriosi, molles, inepti, ab Alcino rege Phæacum, luxui dedito. *in cuse curanda*. ad oblequendum corpori operata. occupata. *iuuentur*. ſup. nos sumus. cui. iuuenturi. *ceſſatum ducere*. ad ceſſandum curas, & ſollicitudines, ad finiendum dolores, & mærores, ut ceſſent curæ: ut, Quæſitum Aenean ad mœnia Pallantæa. ſolemus adhibere ſonitum ci tharæ, aut lyræ, ut facilius ſopiamur. *ducere*. trahere. *ceſſatū*. ad ceſſandum, eſt inſinitus à futuro. *non expurgiſſeris*. non intendis animum tuum Philoſophiæ, ut in eius præceptis inſtitutus rectam viam ingrediaris. *ſi noles ſanus*, *curres byd*. ſi noles ventura vitia propellere, cum te oppreſſerint, conaberis eis reſiſtere fruſtra: nihil enim proficies. alluſio ad artem medicam, qua ſoleat hydropici curare, id eſt, ſe exercere, ut morbus extenuetur, antequam ingraueſcat, & inſanabilis fiat. *poſce ante diem*. ut de nocte ad lucernam lucubres. *librum*. qui præcepta Philoſophiæ continet. *lucernæ*. inuidia. *vel amore vig*. hoc eſt, ex otio incidis in amores, inuidiam aut aliud vitiū, quod te non ſinet quieſcere, & tunc demum ſenties maximum eſſe diſpendium ſapientia caruiſſe. *eſt*. edit, conſumit. *dimidium facti*. id eſt, incepiſſe aliquid boni, quaſi dimidietas eſt facti. *aude*. quaſi ſit audacis, contra vitia niti. *aude ſapere*. aude continentiam ſequi: id eſt, aude Philoſophiam diſcere, ſic, aude hoſpes contemnere opes. *qui recte viuendi*. hoc eſt, qui rationem recte viuendi diſſert in aliud tempus, ſimilis eſt ruſtico, volenti flumen tranſire, & expectanti donec torum deſtuet. *prorogat*. diſſert. *ruſticus*. agit ut ruſticus. *deſtuet*. funditus, ad plenū excedat. Qui vllum tempus præterit, quo melior fieri non laborat, ſtultus eſt ac ruſticus habendus, qui curſum fluminis ſpectat, tanquam finem aliquando futurum. *quaritur*. deſideratur. *beata*. diues, partu felix. *pacatur*. excoluntur, arantur. Virg. manſueſcit arando. *quod ſatis eſt cui contingit*. moner hic, ſic quæ cupit aliquis, conſecutus, & adeptus fuerit, cupiditati ſuæ finē faciæ. ſicali bi, bene eſt cui Deus obtulit parca quod ſatis eſt manu. *cui contingit*. etiam in naturalibus deſideriis. *agrota*. ſollicitato. *domini*. diuitis. *deduxit*. educere potuit. *valent*. ſupp. ut, id eſt, opus eſt ut ſanus ſit, ſi cogitat bene vitæ comportari, id eſt, paratis, & acquiſitis; nam ſtulto & inſano nil ſatis eſt. *qui cupit*. ut habeat. *metuit*. ne perdat. *& res*. pecunia. *lippum*. cæcutientem. *fomenta pod*. ſupp. iuuat, quia inſanabilis eſt morbus, fomēta quidem leniunt

leniunt morbum, sed non sanant. *fructum*. mundum. *auriculas*. delectant aliquando, sed non sanant. *pese*. pone. satis sit tibi quod habes. *suum*. modum. *invidus*. aliquis. *macrescit*. torquetur. *invidia Siculi*. hoc est, ne Phalaris quidem Agri-
gentinorum tyrannus, nō Dionysius Syracusanus, maius inuenit tormentū, quā animis hominum infert inuidia. *qui non moderabitur ira*. qui non statuet irę modum. *decenter* poenitentiam describit, quę sequitur iracundiam. *infestum vult*. quia id facit sępe, quod cum fecisse postea poenitet. *dolor*. nimia indignatio. *dum poenas*. dum poenas festinantur exigit. odium enim est irę impatiencia quę vindictam desiderat. *multo*. insatiabili. *animum*. impetum animi, & vehementiam, qui nisi obediērit, imperare cogit, cuius imperium semper est intolerabile. *frans*. metaphoricōs, pro pceptis Philosophię, sapientia, ratione, pietate &c. *catena*. constringe, ne euagetur. *figit equum*. argumentum à simili, quod adhortatur ad sapientię studium à primis annis. *figit*. format, instruit. *tenera*. dum tener est, docilis est. *venaticus ex quo*. ordo est, venaticus catulus, ex quo tempore. *laturus*. id est, gustatur, persecutus fuerit. *puer*. cum adolescens est. respondet ei sensui, siacerum est nisi vas &c. *melioribus*. Philosophię magistris. *semel*. primū. Virg. cum semel in siluis imo de stirpe recisum est, matre caret. *recens*. rudis. *quod si cess*. dehortatur a cruditate, & hortatur strenuitatem. *si cessat*, à Philosophię studio persequēdo. *sardum*. ad sapientiam, cessantem. *præcedensibus in se*. nec vrgeo præcedentem, vt me oppertatur & expectet. hic ostendit, non ad alienū arbitrium, sed ad suum se proficere.

C R V Q V I V S.

HÆc Epistola ad Lollium, completitur insignē laudē Poëſeos Homeri; longē namque præfert eam philosophicis assertionibus, definitionibusque, vt pote λόγῳ διαφανέσι; ad hæc virtutis omneis partēis, virtutumque turpitudinem planē & ad vitium reſecat, suāque perſonas tanquam in tragedia in actus scenasque inducit, vnde certū licet, & velut ad oculum cognoscere, quantum viri prudentes quidem consilio, fortes verō patrię populōque sint armis viles; contrā, stultū ignauūque quā noxi, quantōque damno sint omnibus, quando suis passibus, corporis, quā communitati consulunt. hinc Paris infans Helenę amore patrię perniciēs, illinc Vlyſſes sua prudentia sociorū salus artificiosē describitur. At nos Philosophi, inquit, qui in theoricis nugamur, splendē quidē de virtute sentientes disputantēque,

ad nulla verō rei publicę munia propius accedentes, quid aliud quā numerum explemus hominum, viles & inutiles, instar pecudum, terrę fruges consumere nati, nunc otio nimio torpidi, rectē viuendi rationem procrastinantes, nūc inuidia emaciati, auaritia obæcati, ceterisque vitijs obſtupescit, quod decens est, & honestum non æuenter; & huius quidem vitę mollis delicatęque illecebris ne irretiamur, hortatur à primis annis, virtutē vt demus operam, non eam quidem tantū quę est οἷον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τοῦ πᾶσι δέον. *maximo*. an ab officio, vt maximus Curio, maximus prætor, pontifex maximus, an ab eruditione? *declamas*. de virtute disputas, exercitiū vel ostentationis gratia, vitięque detestaris. *relegi*. sępius atque iterum legi scriptorem Troiani belli. *pulchrum*. honestū, decorum, καλόν. quid sit virtus, quid probitas. *surpe*. vitium, quid turpitudine. *quid non*. sup. sit vile, quid sit inutile. his enim quatuor vitimur in demonstrando, deliberandoque. *plenius*. perfectius. sic habent Bland. Diuiz. Martin. Nann. codices. Buss. Tons. Sil. planius, id est, apertius. *Chryſippo & Crant.* legito Diogenem Laërtiū in vitis Philosophorum. *dicat*. canit, describit. *cur ita cred.* locus attentionis. *quid*. sup. aliud. *datinet*. sic habent omnes codices, præter Bland. qui habent distinctā. *Barbaria*. Phrygię, quę olim propriē Romanis dicta est Barbaria, ob Aeneę, vt arbitror, comites primū Italici Latiniſque notos. *colliſa*. contrita, fracta. *duello*. duellum, id postea bellum, inquit Varro de lingua Latina libro 6. ab eadē causa facta Duellona, Bellona, inquit: vide Festū. *astum*. sic habent 4. Bland. Tons. Sil. cod. reliqui, æstus, *cenſet præcidere*. præcidendam esse belli causam, Helenamque cum suis bonis Atridis reddendam. *Ilia. xv. quid Paris*. cenſet vt saluus viuatur, & regnet beatus? nō vt, accipitur *πλῆθος*. *cogi posse* m. subiectio, respondens Antenoris consilio, vt ſcientia sit, Paris negat posse cogi, vt saluus, & beatus regnet (hoc enim esset repugnare naturę, nolē suam salutem, & regnū beatum) sed negat posse cogi, vt Antenori morem gerat, Helenamque reddat, sine qua, se neque saluum, neque beatum iusticię tantum valet amor ille mollis, in alienandis à se mentibus. codices aliqui, & scripti, & euulgati habent, solus: quam lectionem quoque Landinus agnoscit, sed minus aptē, iudicet lector. *hunc amor*. mihi videtur versus iste non prorsus ineptē sic ordinari posse: Nunc vtrumque Achillem, puta & Agamemnonem, vrit amor Briseidis; nec minus ira, Achillem quidem, quod amica Briseide careat; Agamemnonem verō, quod eam reddere cogatur. alyndeton, & verbum, vrit, numeri singularis, pariunt obscuritatem, quod clarius sic exprimitur:

V V

amor

amor & ira communi malo vtrumq; hunc vrunt. *quicquid delirant reges. γῆρας*. videtur alludere ad illud Hesiodi in Oper. & diebus, ὅφρ' ἐποπία δῆμος ἀνιστάσθαι βασιλῆων. id est, populumq; reprobis ad pœnas regum causa. *seditione, dolio, scel.* clausula argumenti Iliados, à malis belli comitibus. *ἰστὰ θῦκτα*. localia sunt. *tuus quid virtus*: argumentum Odysseæ. *proposui*, quasi posuit ob oculos, quod intueamur ad imitandum. *exemplar. τὸ εἰκον*, id est, persona vel signum, vel res aliqua ob oculos posita, quæ exprimamus. at exemplum, quod sequamur factū aut vitemus, animo, inquit Festus, æstimatur. *qui dominor Troia*. Odysl. α. ἐπὶ τοῖς ἰσθμῶν πάλαιοντο ἔργα, id est, vbi Troiam sacram demolitus est. *dum sibi*. ibidem Homer. ἀνέσθης ἦν τε ψυχὴν καὶ νῆτον ἰταίρων, id est, redimens vitamq; suam, & reditum iociorum. *immersabilis*. allusit ad illud Pindari in Pythiis hymno 2. ἀθάπτοίς εἰμι, φειδῶς ὄν, id est, immer-sabilis sum vt suber, siue cortex. *Sirenium voces*. *σφιλιων μέλος*, id est, Sireniū cantus. Hom. Odysl. α. σφιλιῶν δὲ τὸ πρῶτον ἀφίετο, αἰετὰ τε πάντας ἀνδρά-ων δὲ λήγουσιν ὅπως σφίως εἰσιπφίηται &c. hoc est, primum quidem ad Sirenas accedes, quæ omneis homines demulcent, quicunque ad eas veniunt &c. verba sunt Circeæ ad Vlyssēm. fuisse autem filię Acheloi, ex Melpomene, vel ex Sterope, vt habet Apollodorus lib. 1. *Circe pocula*. sic habet omnia scripra quæ legi, nō Circes: filia Solis, & Perseidos. Hesiod. in Theogon. *pocula. pharmaca*, veneficia, incantamenta. *amica luto*. lutulenta. sic Virg. immundi meminere lues. *pos numerus sumus*. hæc tacita est *αἰγίστος*, in hanc sententiam: Vlysses, auctore Homero, ostendit sua sapientia, cura, & sollicitudine se virum fuisse, nihilque supra modum suis affectibus concessisse, neq; Sirenibus auscultasse, neque Circe seruuisse, sed nos iuuentus plus occupata in curando corpore quàm animo, quid præter numerū sumus, canes, & sues sub humana forma? tale est illud Homeri, ἐπὶ δὲ οὐκ ἄχθος ἀνέστη, id est, telluris inutile pondus. sic & in Theæteto Platon. ἄχθος γὰρ, de homine nihili. vide Adagiū, numerus. *spōssi Penelopa*. sic habent omnes manulscripti. de Penelopa vel notata in Sæyr. §. lib. 2. *Alcinoique*. Alcinoi, vel est nomen multitudinis, id est, similes Alcinoō, vt dieimus, Cæones, Scipiones, &c. vel est numeri singularis in casu gignendi, cum hoc quod sequitur nomine iuuentus; nos sumus iuuentus Alcinoi. *in cuto curanda*. cutis propriè capitis est, καὶ τὰ κεφαλῆς; caput, capitis globus, os capitis vniuersum, vt scribit Pollux. itaque curare cutem, erit curare caput, ornare, vngere, comere caput, vt & facies splendeat. sic supra epi. 1. curatus capillos potius quàm curtatus; vt ibi

diximus. vel etiam, quod nō minus placet, est indulgere animo. sic Arist. *ἡδονὴ τοῦ ψυχῆς*, interpretare Gaza, id est, tota anima. & in Timæo, *ἡδονὴ τοῦ ψυχῆς*, id est, totus animus. *pulchrum*. honestum. sic supra: qui quid sit pulchrum &c. & proinde pro summo bono habitū ex Epicureorum sententia. *in mediis dor.* in meridie, in multam lucem. Epicurei namque, cum ex professio nō accederent ad rem publicam gerendam, ne fortassis animus aliqua rei gerendæ molestia granatus, minus esset ad genio indulgendum paratus, dici à summo reliquū dabant ventri & Veneri, edendo, bibendo, saltando. *cessatum ducere curam*. ad Græcismum, ducere cessatum. i. cessare facere, *παύειν τὴν φροντίδα*, ἢ ποιῆσαι τὴν φροντίδα: aut ducere curas, id est, abijcere curas, seu nihil curare quàm strepitum eitharæ, cessatum id est, sopitum seu cessantem, id est, hoc vnicum curare ne cesset eithara. sic enim 4. Factor. Ouid. largæque prouenit cessatis mæssis in herbis id est, in culcis, nō exercitatis, intermissis, *διὰ λῶσιν μηδρῶν*: seu non curare aliud quàm amores, quibus cessatur, id est, qui coluntur alijs curis omissis. Bland. cod. hic habent, cessatum ducere somnum. Landinus (nescio an ex scripto cod.) legit cessatum. iudicet lector. *ut ingulcent homines*. hominem Bland. antiquiss. Criminatur iuuentutem tam supinam, suæque salutis ita immemorem, vt etiam si possit ab imminente malo, seque suæque seruare, nolit tamen expergisci, seque periculis eripere; nam vt ipsa laxones de nocte in ædeis intrunt, ingulcantq; vi magna petunt, thesauri gratia: sic & vitia blandè struunt insidias, & clam obrepunt, vt animum labefactum perimant. eia itaque expergiscere, & obliste principijs, inquit, ne dulcedine voluptatis primū iuuetis animus, postea ubi se volet eximere eius laqueis, omnino non poterit. *de nocte*. hoc est, per noctem. vt ad Q. fratrem Cic. properando etiam citius, quàm si de nocte vigilasset, perueniant quò velint &c. *atque*. pro atqui, Bland. antiquiss. *si noles sanus, curves hydropicus*. sic scriptum est in cod. 4. Bland. Nanniano, Bullindiano, Toof. Sil. alij habent cum vulgari, *sanus, cures hydrop.* sed lectio prior magis placet. cuius hæc est sententia: si duces nihili sanitatem profectum, bonamq; valetudinem, sed eam quauis intemperantia vitæ, inconstantiaque perdere non metues, dum petulantia satisfacias; futurum est, vt eam turpiter amissam, magno studio recuperare contendas. consultis medicis, multisque potionibus ebibitis, non sine periculo eius nunquam recuperandæ. hæc allegoria declaratur sequenti versu, *ni posces ante diem*. id est, nisi legendis sedulo libris philosophicis, animū tuū sanū, & incōtaminatum declinabis.

delectabitur à viuis, & si non intendes animū studijs, hoc est; Philosophiæ præceptis legendo, audiendoq; ambitus, si te non dabis honestis occupationibus, bonisque moribus, bene in republ. agendo, et bene consulendo &c. *invidia vel amore*. id est, quibusvis malis animus implicitus, ac penitus fractus; *vigil*. hoc est; sciens ac prudens, viuus, vidensq; peribis. hic videat lector num hæc duo, posces ante dētm; & vigihtorquerē, prius adolescentia, quæ totum ignara in suis tenebris illuminari debet, posterius etati virili rectè tribui possit, quæ vigilijs apta reipublicæ profit. *nam si quid*. exaggeratio à minorē: si tantopere laboramus in corporis malis depellendis, adeo vt si vel pulvis tenuissimus lædēt oculum, sedulo damus operam vt eum tollamus; cur tam sumus tardi in maximis animi morbis curandis? Cæterum 4. Bland. cod. cum Tonf. Buss. & Silu. habent, quid alij quod: præterea Bland. 2. habent oculum; reliqui, oculos. *dimidium facti*. sententia Hesiodica per procatalepsin exaggerationis præcedentis, ἀπὸ μέρους πρὸς τὸν ὅλον, id est, principium dimidium totius. Monet Horatius ab agendo foris, detereri neminē debere, tametsi initia rerum omnium, & honestatis præcipue, sint ardua, difficiliaque. quare hortatur acius, aude sapere, incipe, & perfecteris, nam dimidium facti cœpisse, inquit Ausonius, super sit dimidium, cursum hoc incipe, & efficies. *rusticum exspectat*. à simili. *dum defluit annus*. prætereūt horē, more fluentis aque. *volubilis*. fluidus. *quæritur argentum*. nunc Philosophiæ, & rei bene gerendæ studio, explicat quid Romanis prius sit & antiquius, nimirum pecunia & vxor liberorū gratia, ad propagationem generis nobilitatisq; posterorū. quod ei respondet, *Quærenda pecunia primū, virtus post nummos*. *beata*. beata, non hic ad diuitias illas pertinet à quibus diuites nominamus, quemadmodum Satyra ult. lib. 2. Nasidienum beatum dixit; sed beata hic est feta, puerpera vxor, felix in pariendo, nam prius, inquit, quæritur argentū, deinde vxor beata, pueris creandis. sed hanc curam demonstrat esse stultam, à simili; nam vt siluæ inculcæ pacantur vomere, id est, aratione & chætra sunt feræ, ita vxorem ducito, eamque diligenter cole, & fecundā facies. sic Virg. 3. Georg. nimio ne luxu obtusior vsus sit genitali aruo, & sulcos obliet inerteis. Tibul. li. 2. eleg. 3. Ducite ad imperiū dominæ fulebimus agros. *quod satis est cui contigit, id nihil*. sic habet codex Bland. vetustissimus, sed per lituram; quod factum, credo à sciolo, quia codex idem habet contigit, cum altero Bland. alij duo habent contigit, cum Tonfa. Diuizi & Sil. alij contigit. hic ostendit extremæ esse stultitiæ, quærere plusquam satis est, quando solus is beatus est, qui sua sorte con-

tentus viuit, ἄλλος ἰδὼ δ' ἀνὴρ, ἐπιτελεῖν τι καὶ παρὰ ζῆλον, μάλα τε τὴν ἀνταρξίαν τῶν ἑῶν, inquit Polybius, id est, dignus quidem ille vir laude, & admiratione, potissimum propter frugalitatem, quodq; sua sorte contentus viuat, quæ sunt maximæ certissimæque diuitiæ. *optet*. optare, & deos poscere debet, modi potentialis. *non domus & fundus*. nam tantum abest, vt fortuita bona subleuent animi morbos, & ægritudines, vt eas magis augmentent cupiditate & metu domus & fundus, hoc est, ampla possessio. *aris aceruus & auri*. ingens pecunia; æs enim pecuniæ nomen est fortitum, quod Seruius id nota pecudum primus insigniuit. *deduxit corpora* Tonf. cod. habet, duxit de corpore, quod ex interpretatione in eum locum itrepsisse crediderim. *febres*. alij febrē quoque, alij febrim habent. *si comportatis*. comportata bona sunt fortuita, vel hereditaria, vel acquisita; quæ verò sunt animi, ea portata censemus, id est, vera bona, iuxta illud Biantis, omnia mea mecum porto. *qui cupit aut metuit*. assertio præcedentis sententiæ; nam cupere aliena, & metueri suis, vt est auari, ita non est cogitantis bene, id est, tranquillē, vt iuis. *iuuat delectat, & recreat*. *domus & res*. sic scriptum est in omnibus codicibus, à quibus non dissentendum credo. *ut lippum*. appositissimæ similitudines, à rebus ipsis, quæ mirantur quidem quod ægrē est, sed ipsum malū non tollunt. *sincerum est nisi vas*. axioma perpetuum, quasi clausula dictorum; sic in impuro animo, vitiorūque virtus locum nō habet, aut eā necesse est hebescere, aut perire. *nocet emta dolore vol*. ἀνταρξία, à causā finali. sed quo nam modo voluptas emi potest dolore, cui ex diametro repugnat; in illa namque summū bonum statuunt Epicurei, in hoc verò malum summum, non alio certē modo quā, à consequente, quod eiuscemodi voluptatē, quæ impura est, dolor subsequitur & maior; at voluptas, quam per virtutem laus comitatur, cum immortalitate, hæc certē paratur & rei bene gerendæ studio; hæc quidē sui studiosos, felices, beatosque; illa versō amateis sui, miseros & infelices efficit, vtrū Menānder, οὐ πολλὰ διὰ τὰς ἡδονὰς λυπώμεθα, hoc est, quam frequenter propter voluptates maiore afficimur? *semper auarus eget*. enumerat aliquot vitiorū parteis, vt in nullis ostendat vitæ statum esse certum & tranquillum. auaro nulla quies est, ei namq; tam deest quod habet, quā quod non habet. sic Ode 16. li. 3. Crescentē sequi vt cura pecuniam, maiorūmq; que famēs. *certum finem*. quia auaritia infinita est, & insatiabilis, quia nec augetur copia, nec minuitur inopia. consulit itaque vt certā sibi copiā præscribat, in qua possit acquiescere. *pete voto*. optato à dijs immortalibus vt habendi sitim sedent, ant-

mumque tranquillunt. *inuidia* *altarius*. est enim
 inuidia, ægritudo suscepta propter alterius res se-
 cundas, quæ torquet & exsiccat ossa eius qui inui-
 der. ò virtutis inuidia, comes (in rhetor. Cic.) quæ
 bonos insequens plerumque atque adeò insecta-
 ris! *macrescit*. fit macer, & extenuatur. *opimis*. se-
 cundis & fortunatis. *inuidia Siculi*. hic inuidia pro
 inuidentiā ponitur: vide in Tusc. Cic. quæ sic ab
 inuidia discrepat, quòd hæc quidem non auctori
 modò suo, sed etiam alijs malo est, præcipuè viris
 bonis: at inuidentiā, in eum demum redit, à quo
 proficiscitur. est enim inuidia, inuidendi actus:
 inuidentiā verò, ipsa ægritudo. *quæ non moderabi-
 tur ira*. est autem iralibido puniendi eius, qui vi-
 detur læsisse iniuria. Cic. in Tusc. *dolor & mens*.
 hoc est, mens affectu dolore, quæ ira est, quippe
 mens irata, seu petturbata. *per vim*. propter ani-
 mi vehementiam. *ira furor brevis est*. ira pro ex-
 candescencia capitur, quæ vel *κόρος* ἢ *κῆρος*, vel *ἔργη*
 Græcis nominatur, quando scilicet animus iam
 cupit in vindictam erumpere, quod ferè est mo-
 mentaneum. *animam regit*. τὸν θυμὸν, qui proprie
 est perturbatio illa appetitus, quando sanguis circa
 cor motus incipit ebullire, qui ratione cohibendus
 est, priusquam effereat: tres enim τὰς ἑμῶν partes
 lib. 2. magnorum moraliū numerantur ab Arist.
θυμὸς, *ἰσχυρία*, *καὶ βούλησις*, id est, furor, interprete
 Valla, concupiscentia, & voluntas. Cic. Offic. 3. de
 temperantia, Duplex, inquit, est animorum vis at-
 que naturæ: vna pars in appetitu posita est, quæ est
ἡμῶν Græcè, quæ hominem hucatque illuc rapit:
 altera in ratione, quæ docet, & explanat, quid fa-
 ciendum fugiendumque. ita sit ut ratio præsit, ap-
 petitus obtemperet. *quis nisi pareat*. obediat ratio-
 ni, cum videlicet aut præcurrit, *διὰ τὴν ἀρετὴν*,
 aut rationem deserit, *διὰ τὴν ἀδυσίαν*, ἢ *παθυσίαν*.
imperat. rationem subuertit, secumque rapit in
 præceps. *hunc frenis*. fertur enim homo, Platone
 teste, quatuor perturbationibus, ut equis indomit-
 tis, quibus iniungere frenam rationi necesse est, ad mo-
 deramen in rebus agendis consuandum. *catena*.
 aliqui codices habent *catena*, alij *catenis*: sed pa-
 rum interesse credo. *ceruice tenera*. flexili, ætate
 tenera. *magister*. *ἰσθόδαμος*, *ἰσχυρόταμος*, equiso,
 equorum domitor. *ire viam*. ingredi. *quæ*. sic
 codex Sil. Mant. & vera est lectio. *seruinam pellem*
larranis. larrando discerpit, quado videlicet post
 ceruicem caprū, ex intestinis eius, & sanguine, immi-
 xto pane cibis pelli insutus venaticis proponitur,
 quod vulgò dicitur, *faire la curie*. militat. feras
 sectatur canis. *nunc adhibe puro*. redditio compa-
 rationis, qua monet ab infantia præceptis optimis
 imbuendum puerum, ut in eis sese exerceat, ubi ad
 ætatem maturam peruenerit, adhibeat om-

nes scripti codices, non adhibe, ut quidam vulga-
 ri, non rectè. *quo famel est imbuta*. tale est illud
 Platonis, καὶ αὐτὸν γὰρ ἀπὸ τῆς πεινῆς ἀπὸ ἐξου-
 ραὶ νοεῖσθαι ἐμφύτῳ πατρὶ τὸ πᾶν ἄγος δι' ἵσος.
 nam si natura ad rectiora assuescit, remittit aliquā-
 tulum & mirelcit: si obrigit ætate, & velut occul-
 luit, postea adeò in contrarium traduci nequit, ut
 frangatur citius, quàm flectatur aut mansuescat:
 ideo ad Nicomachum lib. 2. moralium Arist.
*ὁ μακρὸν, ἰσθ, διαφύει τὸ ἄνθρωπος ἄνθρωπος ἐκ τῆς ἐμ-
 ἰδύσεως, ἀλλὰ τὸ περὶ παλὸν, μὴδὲν δὲ τὸ πᾶν*. id est,
 non itaque parui refert, hoc an illo pæcho, mori
 pueris assuescit, imò plurimum interest, imò po-
 tius omne in eo momentum fixum est. sed nar-
 rarum diuersitas non ignauum aliquem aut stupi-
 dum formatorem requirit: alia namq; mollis est,
 flexilisque; alia contra stupida est, planèque dura:
 quæ singulæ analogam sibi disciplinam postulant,
 quæ elaborentur, ac limentur. quæ in re nunc vel-
 go à parentibus erratur turpillimè, quemadmo-
 dum nimisquam sedulo demonstrat Plutarchus,
 in De recta educatione. eò quoque fertur Horatius,
 inquit, *quod si cessas. nec tardum opperietur, aut si
 frenum anteis, nec præcedentibus in fessio*. hoc est, in-
 genia tardiora, quæ magno labore itudiodique sunt
 emollienda, ne obstita acrioribus, & rursum me-
 liore natura præditi, promoueantur: acrioris, & va-
 triusque diligens habeatur ratio, huius quidem re-
 laudibus enechatur, illius verò ut propolis præmij.
 ad labores suscipiendos inuitetur. tale quid est
 quod Epist. 1. li. 2. scribit, Non tamè aduersis æta-
 tem ducimus austris, viribus, ingenio, specie, vir-
 tute, loco, re, extremi primorum, extremis vique
 priores.

EPISTOLA III.

AD IVLIVM FLORVM.

I V L I: Flore, quibus terrarum milicet oris
 Claudius Augusti præignus, scire labore.
 Thracane vos Hebrusque nivali cōpede vincens,
 An freta vicinas inter currentia turren:
 An pinguis Asia campi collesque moueant?
 Quid studiosa cohors operum struit? hæc quoque
 curo.
 Quis sibi ses gestas Augusti scribere sumis?
 Bella quis & paces longum diffundit in æuum?
 Quid Titius Romana breui venturus in ora?
 Pindarici fontis qui non expalluit haustus,
 Fastidire

- Fasces lacus, & riuos ausus aptare:*
Ne tales? ut meminit nostri? fidibus ne Latinis
Thebanos aptare mados? sedet auspice musa?
An tragica desinit, & ampullatur in arte?
- 15 *Quid tibi Celsus agit? monitus multumque monendus,*
Præstat ut quæras opes, & tangere vites
Scripta, Patavinus quæcumque recepit Apollo:
Ne, si fons a suis repetitum venerit olim
Grex auium plumas, moueat cornicula risum
- 20 *Extitit nudata coloribus, ipse quid audes?*
Quæ circum volas agilis thyma? nō tibi paruum
Ingenium est: non inculum est nec turpiter
hirtum.
Sen linguam causis acuis, seu ciuica iura
Respondere parat, seu condis amabile carmen:
- 25 *Præstat es edera victitū premia, quæ si*
Frigida curarum sementa relinquere posses:
Quæ te calescit sapientia duceret, ires,
Hoc opus, hoc studium parui properemus, &
ampli:
Si patria volumus, si nobis viuere cari.
- 30 *Debes hoc etiam rescribere, sit tibi cura*
Quanta conueniat Munatius. an malè sarta
Gratia nequicquam coit, & rescinditur? at vos
Heu calidus sanguis, heu rerum inscitia vexat,
Indomita ceruice fetos: vbi cumque locorum
- 35 *Viniis, indigni fratrum rumpere sedes,*
Pascitur in vestrum reditum votina iuuentia.

COMMENTATOR.

I V L I *sive quibus terrarum:* Iulius Florus ad quem hæc scripta mittuntur, fuit in cohorte, id est, inter comites Claudij Tiberij Neronis, qui ab Augusto imperium accepit. *quibus.* in quibus. *Claudius.* Claudius Tiberius Nero. *Augusti.* Cæsar. *præstat.* Augustus ex Liuia duos priuignos habuit, quos adoptauit in suâ familiam, scilicet Claudium Tiberium Neronem, & Claudium Drusum Neronem, amicos Horatij. *libero,* desidero. *Thracia.* Græcè προτλήρ θρηκη pro Thracia, *Hebrusque.* supp. moretur, 209. 19. 10. Hebrus autem est Thraciæ mons & fluuius, qui meatu tardior est per hiemem propter niuem, & glaciem. *niuali compede.* niue strictus. *an frata vicinas.* hoc est, an Hellespontus detinet te. *sursum.* inter Seston &

Abydon. Luc. tot potuerat manus adiungere Seston Abydon. turris pro urbibus Hellespontis posuit. *angustus Asia.* hic dictum est, Et ipsa suas mirantur Gargara melleis. *studiosa, cohors.* litterata, laboriosa Drusi legio, in qua cohors erat prætoria de familia Neronum, qui litteratum erant amantes. *hæc quoque caro.* scire laboro, res gestas, historiam rerum gestarum Augusti. *sursum.* præsumam. *bellum.* ab Augusto confecta. *præces,* auge dixit, quia Grammatici negant, in plurali numero, declinari. *diffundit in ausum.* memoriæ tradit. *quid Tivius.* Tivius Septimius lyricæ carmina & tragedias scripsit, Augusti tempore, sed libri eius nulli extant. huius autem insignie monumentum est infra Arriam. *uenturus in ora,* magna auctoritatis futurus apud Romanos breui tempore. *Pindarici fons.* id est, non extimuit Pindarici styli magnitudinem sequi, ausus fastidire ingenia vulgaria, ac vilia. *fons.* sensus profunditatem. *expalluit.* extimuit. *fastidire* contemnere. *lacus.* scripta. *ausus.* ipse. *riuos aptare.* Latinos Poetas minus difficileis. *ut,* quomodo. *fidibus ne Lat.* carmine lyrico. *Thebanos.* Pindaricos. *auspice.* auspiciu dante, faustice. *aptare.* necesse est unicuique Poetæ aptos suo poemati suscipere modos. *sanis & amp.* superbit, extollitur, granditer dicit, ut, proijcit ampullas. *præstat ut q. o.* ut propria scripta proferat, nec aliena pro suis ostentet. *sangere ut ne* excerpas ex scriptis eorum librorum, qui in bibliotheca Palatina conditi, in auctoritatem à Cæsare sunt recepti. *Palatinus.* Palatinus autem Apollo dictus est, à monte Palatino, ubi Cæsar in bibliotheca sibi statum posuerat, habitu, ac statu Apollinis; ubi & libri Sibyllini erant. monet etiam ne libros Sibyllinos legat. *grex auium.* metaphoricòs dictu pro phorice poetarum. *cornicula* ponitur abusive pro graculo. est autem fabula Cornicula, considerato nigrore suarum plumarum, de omnibus auibus sibi plumas adaptauit: sed cum incepisset volare, & vnaquæque auium quod suum cognouisset, ab ea sustulisset, illa nuda, & turpis, omnibus auibus risui fuit. *hæc & Celso* futurum prædicat, quando vnusquisque Poeta tollet quod suum est. *cornicula.* ipse Celsus cornicula. *coloribus.* plumis variorum colorum. *ipse.* tu o Iuli. *agilis.* facilis, ingeniosus. *quid audes,* quas lectiones modo sequeris, quid legis, quid meditaris? comparat autē apibus scriptorem bonorum carminum. *thyma.* flores vnde apes mel colligunt. *hirtum.* rusticum. *causis.* in iudicio, in foro. *ciuica iura.* ciuiles leges interpretari. *amabile carmen.* amatorium. *prima fetes.* primam coronam. *frigida sementa.* auaritia, ambitionem, quæ reddunt hominem ad bene agendum plane frigidum. *calescit sap.* Philosophia.

hoc opus. ad hoc opus omnes festinamus. patria. pauperes. amplius. diuites. si patria. si recte vivere velimus. debet hoc etiam re. mirare, quasi etiam sit causa scribendæ sint, quàm reconciliationis. sit eibicura. supp. tantæ. quanta conui. debeat, oportet. Munatius. frater. malè facta. perfidè reconciliata. coit. conuenit, coniungitur. resimilitur. cautescit. calidus. s. iuuenilis discordia. insititia. imperitia, ignorantia, quia expertes estis Philosophiz. vbi cumque locor. admonet Philosophiz, quæ vnica mores format. votina inuenia. quam immolabo vobis reducibus. Lyrici iuuenum immolabant; Tragici hircum; Poëtæ taurum.

CERVIVS.

FAMILIARIS est hæc Epistola, cuius argumentū præcipuum videtur notare Florum partim morosi cum fratre Munatio dissidij; partim nimis leuitatis ia reſeindenda concordia cum fratre inita, quod fraterna caritate indignū doler. Verum multis prius ambagibus quæ eò perueniat, capiat attentionem Flori beneuolentiamque: primum namque ex eo scire desiderat, vbi nam gentium sint Claudij Neronis castra, deinde, ecquid agant sui commilitones, quibus litterarum studiis sese inter arma exerceant, quid Titius, lyricis ne, an argumentis tragicis de operam; quid Cellus, an tandem futurus sit *Æsopica corniculæ* similis? Postremo benignum sibi Florum facere studet, ab ingenij ipsius bonitate, ab vſu forenſi, à lègū petitiâ, à molli carmine, adeo vt ei dicat esse in promptu, ad intima Philosophiz mysteria penetrare, æternamque parare gloriam, si non obſtent inutilis, penitusque frigida rerum curæ ambitioſitatis. oræ, extremæ partæis terrarum, id est, maritimæ dicuntur Fæſto; *pruignus*. ex Liliâ Drusiſſæ, quam prægnantem abduxit. pruignus itaque non eo modo quo Paulus definit, dictus est; non enim ante, sed post secundas nuptias genitus est. *surreis*. Strabo lib. 13. de Byzantie Septentrionem versus nauigancibus, recta nauigatio primo est Sestum & Abydum per mediam Propontidem, postea est Asia vsque in Cariam. Abydo autem Leandri in Asia, Sestusiâ Europa nobilis Heronis amore est opposita: de quorum inter se amore lege Musæum. Cæterū quia nauigantibus Helleſpontum (quæ freta hic nominat inter vicinas cithæas cithæcia) harum vrbium surreis primū sunt in oculis, eas rariſſimo nomine complexus est; interitū lectorem non colabo blandiarum eod. vetaſſiſſimum cum Silio hic habere, terras; quæ lectio si placebit, vt certè displicere nō debet, terras interpretabimur regiones Europam & Asiam, quas

Helleſponticum mare dicitur. *Quæ pinguet Asia*. an Asia fecunditas, amœnitatque nos decinet, et pugnandi difficultatem exhibet. *quid studia*. hæc tenus de caſtris Claudij Neronis, quo loco sint; nunc de commilitonum studiis, exercitiisque dum sint in ſtatione. *curo*. ſtudioſè diligentèrque perquiro. *res geſtas*. res geſtas Auguſti ſcribere, eſt bella, & pacis eius diſſundere in æuum, id eſt, ſcripto tradere poſteris ad immortalitatem. eod. Tōſ. habet, *pacem*, præterea hæc verba, morantur, ſtruit, ſumit, diſſundit, habet, *morentur*. ſtruat, ſumat, diſſundas, non ineptè, vt mihi videtur, ſilium vt conſentiant ei *militer*, quod in omnibus ſcriptis vulgariſque eſt vniſorme, iudicæ lector peritus, *quid Titius*. ſcripta omnia Bland. (vt in Commēſatore ſcriptum cernere licet) hic habent Titius Septimiusque ſi vera ſunt, vt certè nō dubito, hallucinari necceſſe eſt. Gregorium Gyzaldum Poëtarū hiſtoriar. lib. 10. qui Titium ſeuuagens à Septimio, facit non procul abſuiſſe à Statio, cuius & fragmenta quædam recenſet ex Grammaticis (ni fallor) Didymede & Terentiano. diuidit lectot doctus. *uenturum in ora*. poſt reditum roticaturus ſua ſcripta cum magno Romani populi applauſu, vel qui ob ſua ſcripta laudabitur à populo Romano. *hauſtus*. liquoſe fontis Pindarici, id eſt, fluidam Pindari eloquentiam, cum ſententiarum diuina ſuauitate inuitat. *expulſit*. expulſit. *lacus*. *Chri*. communia & quibuslibet obuia inuentur; ſacilia. *ut valet, ut meminit n.* hæc plena ſunt amoris beneuoli. *aptare modos*. modulari verſus Pindari Græcos cithara Latina, id eſt, Latinis numeris, *deſauit*. *Ch am*. an ſæuos, & crudeles mores principum, verbaque magnifica tragicos exprimere ſtudet. *monitus*. monemus iure, quodam poſſito & auctoritate, hortamur ſerè argumentis. *opes*. pro inuentione diſpoſitioneque, quæ ſunt opes ſcriptoris. *corniculæ riſum*. vide Adagiū, *Æſopicus* græculus. *thyma*. thymum. thymus vulgo herba ſuo flore apibus grata. hic pro ſcriptis doctorum viroſum capitur. *non parum*. magnum, per litotem. *ſurpiter birum*. non aſperum ſed placidum. *cimicatura*. uſciuitile Romanorum, *reſpondere*. hinc ſunt reſponſa prudentum apud iuriſperitos. *frigida cur fomenta*. nutrimenta, pereleganter diuitias & opes ait eſſe fomenta frigida, alludens ad frigoris naturā, quod ſimul & grauatur & tardatur feſtinantem, humiſque deprimit. *caleſtis ſapientia*. quæ frigidis curis contra ia facit animos incaleſcere, ſecumque ſui ſtudioſos rapit ad ſuperos. *ſi patria uol*. ſi nō. ea namque ſapientia docet quid patriæ debemus, quid nobis, quid propinquis, & amicis, et *mei*. *mei* libri docent. Sic in Epistola ad Pisones, Qui didicit patriæ quid debeat, & quid amicis,

amicis, &c. *stetit tura*. sic habent omnia scripta quæ vidi, siue vlla macula. quare sic legendum con-
seo percellipsum, ne, hoc modo, sit ne Munatius ti-
bi tantæ curæ, quantæ conueniat esse. *sarra*. in-
staurata. *hæc calid. sang. hœre*. sic omnes scripti
cod. præter Diuicæ, qui vulgatos sequitur, sed mihi
probarus plurimum lectio. *verum in cascia*. stultitia,
indamira. dura, nondum vsu, & experientia re-
rum emollita; metaphoricè à bobus aut equis
nondum domitis iugo. *indigni frater*. quos in-
dignū est, nec decet rumpere amicitia fraternam,

EPISTOLA IIII.

AD ALBIUM TIBULLUM.

*Albi, nostrorum sermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere, quod Cassi Parmensis opuscula vimeat?
An tacitum siluas interreptare salubres,*

- 5 *Curantem quicquid dignum sapiente bonoq; est?
Non tu corpus eras sine pectore. di tibi formam,
Dij tibi diuitias dederunt artemq; fruendi.
Quid voueat dulci nutricula maius alumno,
Quam sapere & sati ut possis qua sentiat, & cui?*
- 10 *Gratia, fama, valetudo coningat abunde,
Et mundum victus non deficiente crumena?
Inter spem, curamque, timores inter, & iras
Omnem crede diem tibi diluxisse supremum.
Grata superueniet, qua non sperabitur, hora.*
- 15 *Me pinguem, & niuidum bene curata cute vises:
Cum ridere vides Epicuri de grege porcum.*

COMMENTATOR.

Albi nostrorum sermonum. hæc Epistola Al-
bium Tibullum alloquitur elegorum scriptorem,
qui videbatur liberos Sermorum, multum laudare.
fuit autem criticus scriptorum Horatii, *candide*.
integer, verax, pure, sine fūco, sine fallacia *Pedana*.
hæc regio inter Tibur, & Preneste fuit, à Pedano
quodam, cuius adhuc monumentū dicitur extare.
vel ab Hædiz oppido Pædo, quod non longe fuit ab
vrbe, sed modo nō est. *Cassi Parmens*. hic aliquot
generibus stylum exercuit; litteræ quæ opera, ele-
gi, & epigrammata laudantur, hic est qui in parti-
bus Cassij & Bruti Tribunus militū fuit, quibus
victis Athenas se consiluit. Quintus autem Varus
ab Augusto missus fuit eum interficeret, rudentem
reperit, & peremerat, scripsit libris tūc; unde
multi crediderunt Thyestem Cassij Parmensis

fuisse, scripsit enim multas alias Tragedias. *in-
terreptare*. versari. *salubres*. amœnas. *sine pectore*.
sapientia. *dederunt*. media syllabā breui. *sapientie*.
qui solus scit moderate suis vi bonis; quod aut lu-
xurioso perincontinentiam, aut avaro per absti-
nentiam, negatum est. *di tibi diuitias*. contra E-
picureorum entemiam, qui negant deos aliquid
curare. *quid voueat*. optet maius, & melius suo
alumno, nisi ut sapere, & sati possit. *valetudo*. san-
nitas & robur corporis. *mundus victus*. inmoderata
vita. *crumena*. sacculus in mari, id est, patrimonio.
di tibi formam. inter spem. spes est futurorū bo-
norum, cura præsentium, timor futurorum ma-
lorum, ita seu dolor præsentium. *omnem crede diem*.
hoc est, quod die puta te moriturum, & sic non cu-
rabis futura. *vises*. quando cumque venies, ut me
videas, inuenies bene palli. *porcum*. in ventrem
præonum, corpori inservientem, ut supra, fruges
consumere nati. *Epicuri*. Epicurei summum bon-
um in voluptate ponebant.

CRVQVIVS.

ALBIVM Tibullum sciscitādo ecquid agat
in villa sua & solitudine Pedana, multa ne
scribat, an potius philosophetur, satis indicat eum in
se maiorem solari velle, ut qui non debeat aliud
curare, quàm quod viro sapiente bonoq; dignum
est, eo quod ipsi nihil ad vitam beatam desit, non
corporis, non fortunæ, non animi bona, denique
non quicquid parentes liberis, nutrices alumnis
ad felicem vitæ statum pijs precibus optare solent,
si fortasse perturbatoria nonnunquam sint huma-
na, interque spem metumq; nos eagravius exer-
ceant; contra eiusmodi turbas præfens air esse re-
medium, mortis in dies singulos meditationem,
eoque modo, nos quidem aduersa leuius, prospera
verò hilarius esse saguros gratiūque. Quod ut ex-
periat, eum ad se inuitat, vt oblitus omnium ma-
lorum secum rideat, suoque exemplo vitam in-
struat. *Albi nostrorum serm.* exorditur à iudicij
ipsius candore gratitudinis ergo, ad capiendā be-
nevolentiam. *candide iudex*. qui nostros sermo-
nes nō maleuolē vel interpretaris vel accipis, for-
tasse propter filium inopiæ post prodigalitatē no-
tatum Saryr. 4. lib. i. idque, ut arbitror, nimia pa-
tris indulgentia; quo factum credo, ut pater ipse
Tibullus nunc indigentior coactus sit in villa sua
vivere angustius. hic omnino necesse vt lectori
meum scrupum communicem, qui me inducit ut
creda non Tibullū, qui in manibus est, hunc esse
cui scribit, annis vixit Horatio iuniorē, sed eius
potius aui; nā Ecloga 4. li. i. dicit à patre se puerū
à vitis deterit ū Albi filij exemplo fortasse parris
Tibulli

Tibulli nostri Elegiographi, ad quem forsitan scripta est Ode 33. li. i. *Pedana*. Pedanorum meminit Plin. lib. 3. cap. 5. Siluius cod. cum Mart. habet Padana. *scribere quod Cassi*. hoc est, an nihil quàm scribar, numerosior Cassio Parmensi, de quo Satyr. 10. lib. 1. sed hæc ironico dicta crediderim, quod non ignoraret eum secessisse perturbationis alicuius lenientæ gratia. *an sacitum*. *quidam* quæ deambulare, corpusque recreare umbras capiendo salubreis. *reptare*. ut solent cogitabundi, & non bene affecti. *curantem*. agentem quod decet virum sapientem bonumque qui se rebus aduersis non finit deiici, nec prosperis animis efferni, qui ludicra fortunæ pro nihilo pendens, suis & bonis animi solatur, & reficit. *bonoque*. vnus cod. Bland. habet, bonumque. *non tu corpus eras*. monet Albium ab animi bonis, corporis, & fortunæ, à Deo acceptis, ut moderatius sui ratione habeat, incommoda vitæ patientius ferat, diuitiisque fruatur artificiosis. *eras*. enallage temporis, pro es, quod est Græcis pecuniare, pro eis, ut sententia sit; Non cares mente, nō es exors, dii tibi dederūt sapientiam, formā, bonā, diuitias, & artem fruendi, prudentiam, qua tuis uti, tua dispensare possis & administrare prudenter, quid est, quod amplius desideres: non optet maius nutricula dulci alumnus, quàm ut sapere possit, & fari quæ sentiat; deinde ut ei gratia, fama, valetudo cōingat abunde &c. *sine pectore*. vide Adagium, corpus sine pectore, hoc est, tu non es corpore brutum, sed habes pectus, *dāuolus*, (continens pro contento,) & humanam formam. *dederunt*. hanc lectionem probat Commentator, nec aliter inueni in omnibus scriptis, præter Mart. qui legit, dederant, cum vulgaris aliquibus; quam non reprobō. *artemque fruendi*. tuis diuitijs; periphrasis *hic inguiculus*. quid voveat, vovere possit. *maius*. amplius. *quàm sapere, & fari ut possit qua sentiat*. hoc est, sapienter effari, & eloqui sua sentia; quod est corporis cum pectore, quod habere supra dixit Albium. *& cui contingat*. id est, contingere possit. *gratia*. humana benevolentia, hominū amicitia. *fama*. nobilitas ex beneficiis. *valetudo*. sanitas, quæ tria cum multis alijs ferè sunt corporis bene formati seu formosi comites, quod in Albio supra laudauit. *& mundus vitæ*. id est, diuitiæ frugales, neque sumtuosæ, neque sordidæ. *non desiciente crumena*. hoc est, cum arte fruendi, ut supra, quæ ars *ingruium*, curat ut semper satis sit, ita ut neque nimis abundet familia, neque ad moderationem ei desit aliquid. hæc loci huius mea est sententia & interpretatio; quæ propter simplicitatem, spero lectori doctiori probaturum. integram non diffiteor codices hic non constare. Bland. 4. habent, qui sapere & fari possit, qua sentiat, &

qui. &c. quam lectionem Lambinus postromam sequitur. Tunc habet, *quin sapere &c.* reliqui omnes, *quàm sapere & fari ut possit, qua sentiat, & cui &c.* à qua non dissentio propter verborū perspicuitatem, & sententiæ consecutionem: ostendit enim prius ea omnia in Albio esse: quæ postea nutricula quævis suo alumno, imò parentes omnes suis caris liberis optare possent tam animi, & corporis, quàm fortunæ commoda. Nutricum vota pereleganter, sed ea stulta, Persius exprimit Satyr. 2. Tunc manibus quatit (auia nutrix) & spem macram supplice voto, nunc Licini in campos, nunc Crassi mittit in ædeis, hunc optet generum Rex & Regia, puellæ hunc raptant, quicquid calcauerit hic, rosa fiat, &c. *inter spem curamque*. videt Albium multum dare suis affectibus, eumque vano sæpe metu aut dolore concuti, valdeque esse sollicitum, ut quæ vel urgent mala, vel impendere videntur effugiat, minusve lædant: ideo peropportunum præscribit ei pharmacum, ut eiusmodi motus grauiiores eximat animo, faciliusque compositis sensibus tranquilliūque viuat; nimirum ut quotidie cogitet ob oculos versari mortem, quam si non metuet, magnum sibi præsidium ad beatam vitam parabit: neque enim cætera quoque vel morte duriora timebit, ad quemvis euentum imperterritus, qui si lætus erit, quò minus expectatus, eo fuerit gratio. licet hunc quoque locum dicere, non dissentire ab Epicureorū monitis, nolletque Horatium perturbationibus vllis inuolui Albium, ne cuius grauius animus, minus reddatur alacer ad curandam eum; sed hortatur in diem viuat, oblati à diis, sese delicijs expleat, curet præsentia, etas se non victurum credat; qui si præter spem lætus quoque; illucescat, eum in lucro ponat; quod si perpetuò faciat, non esse cur in vita sit miser, & se cruciet: dicit autem se non aliter agere. *me pinguem*. inquit. *& nitidam bene curata cute vises*. sed hi postremi versus Albio nihil faciunt, ad eius fortasse tædium discutiendum. *pinguem*. bene habitum. *nitidam*. elegantem & succi plenum. *curata cute*. vide Epist. 2. in cute curanda &c.

EPISTOLA V.

AD TORQUATVM.

St potes Archæi conuiuia recumbere lectis,
Nec modica cenare times olus omne pasta:
Supremo te sole domi, Torquate, manebo.
Vina bibes iterum Tauri diffusa, palustre
Inter Minurnas Sinuessanumque Petrinum:

Si melius

- Si melius quid habes, arcesse, vel imperium fer.
Iamtuū splendet focus, & tibi munda supellex.
Mitte leuē spes, & certamina diuitiarum,
Et Moschi causam. cras nato Casare festus*
- 10 *Dat veniam, somnumq; dies. impune licebit
Aestiuam sermone benignotendere noctem.
Quō mihi fortunas: si non conceditur uti?
Parcus ob heredi curam, nimiumq; seuerus
Assidet infano. potare, & spargere flores*
- 15 *Incipiam: patiarque vel inconsultus haberi.
Quid non ebrietas designat? opera recludit:
Spes subet essetatas: ad prœlia trudit inermem.
Sollicitis animis onus eximit: addocet arteis.
Fecundi calices quem non fecere disertum?*
- 20 *Contracta quem non in paupertate solutum?
Hac ego procurare & idoneus imperor, & non
Inuitus: ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nareis: ne non & cantabimus, & lanx
Ostendat tibi te: ne fidas inter amicos*
- 25 *Sit qui dicta foras eliminat: ut cœat par,
Iungaturque pari. Brutum tibi Septimiumque,
Et nisi cœna prior potiōrque puella Sabinum
Derinet, adsumam. locus est & pluribus umbris.
Sed nimis arta premunt olida conuiuia capra.*
- 30 *Tu, quotus esse velis, rescribe: & rebus omisū
Atria seruantiem, postico falle clientem.*

COMMENTATOR.

SI *potes archaicus conuiua.* Ad Mallium Torquatum, quem inuitat ad cœnam, scribit hanc Epist. ad quem etiā illam oden, Diffugere niues, redeunt iam gramina campis &c. *archaicus.* Archaici lecti erant breues, & humiles, ab Archico sic dicti, qui non magnæ staturæ fuisse dicitur vilium lectorum faber. *olus omne.* qualecūque. vt dicere solemus nos omne vinum bibere. sic & primo sermonū, per omne audaces mare qui currūt, id est, qualecūque, æstiuū, autumnale, hibernū. *supremo. te sole.* occidente, ad vespertam, aliās supremo id est, altissimo, & medio; vt prō supreme Iupiter. & alibi: nam mihi quærenti conuiuiam, dictus heri illic de medio potare dic. *manebo.* expectabo. *isernum.* supp. consule. *diffusa.* expressa. *palustreis.* Minturnæ dicuntur palustres, ab ingenti palude iuxta Minturnas, vbi Marius etiā latuit. *Sinuess.* Petrinum. Petrinus mons est, Sinuessanæ ciuitati imminēs, vel ager Sinuessæ vicinus. *arcesse.* sup. ad me. *vel imperiū fer.* Quare hoc? quia antea

pascentes reges appellabantur. vnde qui Senatui cœnam post triumphū dabant in Capitolio, Consulē vel dictatorem rogabant, ne ad cœnam veniret, se illis quod ederent domū misiluros, ne illos, non vt reges domū à Senatu deduci, illis præsentibus necesse esset. vel aliās, patere me regem esse conuiuij, hoc est, vel accerle ad te me, vel sine me regem tibi imperare. & *tibi.* in honorē tuū. *mitte.* omitte. *leuē spes.* rerum humanarū. hoc est, cogitationes fallaces. *certamina.* quibus certamus anteire ditiores. *Moschi caus.* Moschus nomē est rhetoris Græci, qui acutus fuit suscepti beneficij, cuius causam Torquatus agebat, fuit enim Torquatus causarum patronus. *cras nato Cas.* natalis dies Augusti fuit 9. kal. Octob. *astiuam.* breuem; *benigno.* familiari. *quō.* ad quid prodest. *assidet.* similis est. *spargere.* lætitiæ causa. *vel. etiā. inconsultus.* stultus. *designat.* facit. *opera.* secreta. *recludit.* aperit, palam facit. *raias.* certas & firmas, quia ebrij magna sperant, & ea sibi certa pollicentur. *onus.* curarum. *addocet arteis.* docet fastuosē loqui ebrium, & vino ex hilaratum. *contracta.* angusta. *imperor.* finxit ex Græco, *νομιμαρχος.* sicut in arte Poëtica, inuideor, *φθονῶμαι.* non inuitus. voluntarius. *corruget nareis.* moueat fastidium; nam quoties aliquid nos offendit in odore, nares contractæ rugam faciunt. *cantabimus.* significat se habere vasa nitida, in quibus suam imaginē quis quasi in speculo possit cernere. *lanx.* discus. *foras eliminat.* foras, & extra limen domus efferat. *Brutū tibi Sep.* procurare imperor. *tibi.* in gratiam tui. *Brutam.* puellam, vel vt alij, *Butram.* Septimiumque. conuiuiarum sunt nomina. *prior.* melior. *sed nimis arta.* monet aut vt solus, aut vt cum paucis veniat. *olida.* malè olentis, fœtidæ. *tu quotus.* id est, cum quor comitibus ad cœnam venias. *umbræ.* umbræ dicuntur asseclæ, siue quos ad conuiuium nobiscū non inuitatos ducere solemus. *falle.* monet illum, vt dum cliens expectat illum pro foribus, exeat per posticum.

CERVIVS.

INVITAT Horatius Torquatum ad cœnam minimē sumtuosam, ad olus cibarium ex modica patella, qui victus erat domesticus, & planè vulgaris, eique pro condimento vinum pollicetur Minturnensē, olere non multo nobilius. iubet etiam vt apparatus hic sit ei gratus, vel curet adesse lauiorem; & quoniā dies posterus nato Casari festus, in multā noctē sinat hilarescere, benigniusque agere, vult cum venire curis omnibus valere iussis; ait enim fortunæ bonis vtendum esse; & nō ob heredes eis instar infani hominis parcendū, sed iucundē conuiuidandū, flores spargendos, potandū.

X X

vel ad

vel ad ebrietatē vsque, quando ea miseros efficiat. beatos, ignauos fortis, liberet à curis, & prosperitatem nesciat. Ceterum nec quid conuiuas offendat, vel desideretur ad lætitiā, scribit omnia libenter se procurare; vt omnis supellex munda sit, & ad vsque splendorē nitida, vt fidi conueniant, & amici pares, iūq; non multi, nisi sit ei visum plures vmbas adducere secum: sed multitudinem tamen detestatur, metuens ex calore alarū naribus odorē grauem. *si potes archinicijs conuiuia rec. lect.* ad vnū quos vidi cod. scripti omnes in versibus ipsis habēt. archiacis, præter Tonsanum, in quo scriptum legi Archanis, sed in annotationibus vnus Blandini, ex quo Commētatorē magno studio descripsimus, vidi; Archaici lecti, dicebantur ab Archaico fabro. In alterius, ab Archæa, quod mēdosum est; pro Archæo fabro; quod cum Archaico conuenit: *ἀρχαῖος* enim & *ἀρχαῖος*, idem Græcis notant, nimirum, antiquariū, simplicitatis antiquæ studiosum, magnificentiæ non amantem: in qua dictione adiectiua, pro propria, sciolorū detestandus error non minus imposuit doctis, quā in τῇ ἐπιστολῇ Sætyr. 9. lib. 1. qua de re vide nostros ibi commentarios. Est itaque Lectus archaicus, ad vetustum morem ex ligno compositus, nō ex argenteo vel ebore concinnatus, quod Romæ diuitibus tunc in vsu fuisse testatur Plin. lib. 1. c. 10. sed rudem. illam & priscam simplicitatem præ se ferens; ob quam Quint. Aelius Tubero prætura deiectus legitur, & habitus despectui, quod in funere Africani pop. Romanum publico epulo, hædinus pellibus, testis Samijs, & lectis ligneis acceperisset, quod incultam, parcimoniam in rebus publicis nō exhorruisset. Ad hanc quoq; sententiā Plutarchus de archaico in Publicola, ἀνδρὲς ἀνδρῶν, inquit, ἢ ἀρχαῖος τῇ ἐπιστολῇ, id est, simplex statua, & vetusto de more cōstructa. Quod autem Turnebus legat Archiacus, ab Archia fabro, dandū est antiquitatis studio, propter tam multorum cod. script. consensum, à quibus profectō nec ego dissentirē, nisi adnotationes Blandini, me variū quasi data manu in viam reduxissent. *si potes.* hoc est, si quidē potes &c. erat enim ad rem attentior, & ferē ad sordes vsque parcus. quas vt notaret ἀμφοτέρωθεν, reiterat (suā munditiē in suppellectili domestica, præterea futurorum curā, de diuitijs accumulādis cōtentionē omittendā, in super hæredis causā non esse turpiter defraudandū geniū, sed insanix potius, & ebrietati dicit opertā dandā, quō, vt eum perpellat, pollicetur cōpotores fidos amicos, immemores, pareis & paucos: pecuniosi namq; fugiunt multorum conspectum, sunt eis omnia suspecta, & dictis suis, & factis insidias poni credunt, illis abesse domo crux est: iccirco fortasse monet, vt per pollicum fallat

clientem. Sed & Ode. 7. lib. 4. satis ostendit eum sordidiorē vbi suadet Horatius ab amicitia veteris, vitæque breuitate non esse parcendū hæredibus avaris, sed amico animo inferuendum. *ne times.* amas, gaudes, per litorem. *modica patella.* nō capaci. quā bene conueniunt, lecti archaici, patellæ modicæ cū olere, quod omne dicit cum cōnaturum, ad describendū victum tenuem, parum & plusquam domesticum, quem Horatius nō ex suo pollicetur, vt qui hilaris agebat, sed ex ingenio Torquati. At non infrior tamē Horatium herbis & olere victūq; tenui gauisum, sed domesticum, nō etiā in accipendis conuiuiis. *patella.* de patellis dictū est alibi. *supremo te sole.* *ἡσυχία* noctis aduenantis. *vinum bibes.* vinum cœnz modicæ vilisq; consentiens, nec à vetustate, nec à loco cōmendabile, sed de vetustate dubia sententia est, scribit Sigonius in Commentarijs suis in fastos Rom. Ex Capiolino (anno V. G. 716.) inani interuallo inter Agrippam & Gellii qui subsequitur, consulem, apparet desiderari nomen consulis suffecti in locum Canini, de quo nihil mihi compertum est. suspicor autē, ne sit T. Statilius Taurus, primū, quia biennio post, proconsul triumphauit ex Africa; deinde, quia anno 717. consul est iterum, neq; quando primū fuerit, extat apud eundem anno 727. Cōsules Cassiodorus suggerit Cæsarem Augustū 7. T. Statilium Taurū secundū. Statilium Taurum antē dixi vidēri anno 716. in parte anni primū consulem fuisse. hæc Sigonius. Ceterum vero consentaneum est, nō ea vina fuisse vetera: à loco autē quantum laudis habere possint, facile is coniiciat qui non ignorat, palustria plus dilura, quā nobilia, vina proferre; quo nomine Sinuessæ quoque, quæ sita est ad Lirum fluuium in sinu Scitino, celebratur ob vini quod profert, non bonitatem, sed abundantiam. Minurnæ autē inter Taracinam sunt & Sinuessam, vtrumque ad stadia 80. Strabo lib. 5. *diffusa.* nata quidem ad paludes Minturnensibus, & expressa; sed T. Statilio Tauro iterum consule diffusa, id est, vernaculē (vt mihi videtur) *bergoten ende ghekelbert*, nimirū ex dolio seu cupa recēns expressa, & fusa in cados, seu vasa vinaria. *si melius quid habes.* familiaris inuitatio. si enim vulgo, *hebt ghy yet beters / laetet byenghem* oft laet u ghefegghen. *melius quid.* parati, & vini. *si.* nulla mea scripta habent, sin. *vel imperium fer.* familiare imperium, pro eo quod dici sole, sine te exorem, morem gere, legem accipere. *splendes focus.* domus munda est, te opperimur. *leueis spes diuitiarum & cert.* quia leueis homines, id est, inconstantes faciunt: *ἀλλὰ τὸ πολὺν οὐκ ὀφείλουσιν ποιεῖν*, id est, diuitiæ semper multas calamitates habent: Philemon apud Strobæum.

certa amicitia

certamina. lites, contentiones, odia, dissidia. *das veniam.* indulget somnū; *συγχαρή.* *impruē.* quia caulæ forenses cessabunt: erit cras iustitium, quare licebit in multam lucem dormire. *affluam.* confirmat Horatium Dionis sententia, de nali die Cæsaris quē in Iulio statuit: et Cōment. & Suetō. in Septembri. *benigno.* faceto, iucundo, facili. *remdere.* simplex, pro extendere, prolongare, extrahere; *τίμω, ἰστένω.* *quid mihi fortunas.* finis enim diuitiarum utilitas nulla nisi in vſu cernitur. quare inquit Iſocrat. *καταφρονεῖ τῶν πλεόντων πλούτου, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστιν αὐτοῖς οὐδὲν ἀγαθόν, οὐδὲν καλόν, οὐδὲν ὡς οὐκ ἔστιν αὐτοῖς οὐδὲν καλόν, οὐδὲν ὡς οὐκ ἔστιν αὐτοῖς οὐδὲν καλόν.* hoc est, contemne eos qui nimiam dant operam diuitijs, præsētibz autem nequeunt vti, afficiuntur enim perinde atque is qui pulcrum equum possidens, est equitandi imperitus. multi cod. habent, fortuna; Diuizi, fortuna est; Tonſ. & Mart. fortunam. sed doctis certum est debere legi, fortunas. *ob habedum cōnam.* vt hæredes discant. *seuerus.* asper. *affides inſa.* sedet stulto proximus, eique similitudinis est, *μὴ τὰ τῷ λυπητῷ δάμνηται τὸν βίον, ἀπάρτηται καὶ τῷ ὄντι καὶ τῷ ἐσόμενῳ ἀλλοιούται.* hoc est, qui cū tristi seueritate vitā agit (dies) is miserrimus est omnium mortalium; ait Theopompus apud Stob. *potate, & sparat. flor.* laus hilaritatis etiam ad insaniam, & ebrietatem *ἰξ ἀπὸ δόσεως;* nam si mediū seruari nequeat, sed in alterutro vitiorum peccandum sit, vulgo probatur magis læto animo exporrigere, quā tristi frontem contrahere; nam hoc, vel Sapiente auctore, exſiccata ossa; illud autem ætatem florentē facit. *quid non ebrietas.* enumerat ebrietatis effecta, quæ plus ad eius laudē faciunt, quā vituperium, vt Torquato discussa morum seueritate, persuadere lætioribus poculis, lætioribusque nunc esse agendum. *designat.* perperat. *διαφραζέμεται ἢ κρηνομοῖ, νεοτελεῖ, νεοποιεῖ.* noui aliquid molitur, innouat & immutat. *opera recludis.* sic & Homerus, *οἶνος δὲ πολὺ φρονέει περ ἄλλ' αἰεταί, καὶ δ' ἀπυλοὶ γαλαῖαι, πάρος τ' ἀρχαιοῦς ἀνέων, αἶψα τε πῶς περ αἰεταί, ὅπρι τ' ἄρρηθ' αἰεταί.* id est, vinum quamuis sapientissimum certē canere, molliter ridere, & saltare impulit, hoc etiam protulit verba, quæ satis fuisset tacere. *inermem.* cod. Bland. habent, ad prælia tradit inermem. *addocet artem.* iactitant se artium multarum peritos. alias vini laudēs si qui desideret, apud Strobzum de incontinentia legat Panyassidis versus. *secundi.* pleni & abundantes: *ἑμπετοὶ καὶ ὑπερβοῖτες. solium.* à curis: lasciuum, largum. *hæc ego procuro.* dicit Horatius se nō inuitum esse mensæ struēctorem, qui Athen. lib. 4. dicitur *ἡμετερεῖς ποτῆς.* qui mensam curat, & quæ ad ipsam pertinent, *ἐν τῷ*

μάγειρος (inquit Hesychius) ἀλλὰ ὁ τῆς πάσης πρὸς τὰ συμπόσια παρσκευεύς. quemadmodum hic Horatius non cœnam modō, sed & roralia, mappas, cantharum, lancem & c. *procurare & idoneus.* *ὑπερβοῖς ἰπποδρόμος. non inuitus.* *ἰπποβοῖς.* erat enim natura agilis, promptus, & hilaris, & genij studiosus. *turpe roral.* immundum. de torali vide Sarty. 4. lib. 2. *mappa.* linteum quod insternitur mensæ, *ἰδὲν,* vel etiam quo inter edendū manus absterguntur; nam mantile à manibus dictū, datur post lotionem manibus exſiccandis. *ostendat tibi te.* describitur grata conuiuii mundities. *qui dicta for.* fidele silentium, quod in hilari conuiuii violare est nefas. hinc apud Plutarchum, in libello De mulieribus: *tiam instituendis: τῷ δὲ οὐκ ἐν ἑαυτῇ καὶ λήθῃ συγκυθροῦσιν, ὥς μὴ δῖον μνημονεύον τῶν ἐοῖκα πλεγμασθῶντων. ἀλλὰ νεύσας παιδικῶς διαδρῶν. ὡς συνάδῃ τῷ μισθῷ μνήματα συμπόσιον.* ὁ δὲ *εὐρεπίδης,* τῶν ἀτόπων τῷ λήθῃ εὐφρῖν ἔρηκε, id est, Libero patri ferulam, & obliuionem consecrant, insinuantes nō reuocanda in memoriā esse quæ inter pocula sunt admissa. huic concinit & illud, odi memorem compositorem; & Euripides, absurdarum rerū obliuionem sapientem esse dixit. *ut coctus par.* vt par coctat, & iungatur pari; quia pares cum paribus facillimē congregantur: vt est in proverbio, *ἰλιχὲς ἴλιχ, τίρην,* id est, æqualis æqualem delectat. Hom. *Odyssæe* ο. *ἀτὰρ καὶ ὁμήκευς ἰλῆρ,* id est, quinetiam sumus æqueui. hæc itaque tria procuraturum se dicit, munditiem, amicos, fidos, & ætate consensuque pareis; & hæc vnica causa est ob quam Lambino assentiendū credam, legendūque contra omnia quæ legi scripta, Brutum, pro Brutum; quod est in scriptis; & Septimium Septiriūmque, vtrumque est in scriptis: & hæc sic ordine, Adsumam tibi sodales, Brutū, Septimiū, & Sabinum, nisi cœna melior, & elegantior puella cum detineat. omnia scripta præter Tonſ. habent inſulsē, ad summam, cum colo post verbum, detinet. quæ causa aliquid interpretibus extitit, vt illa Brutum tibi Septimiumque &c. cum superioribus struenda crediderint, inreptē sanē meo iudicio. *postior puella Sabinum det.* iocus vrbanus in Sabinum. *locus est.* mensa nostra capax est plurium quos te sequi voles, ne incomitatus venias. non inuitatos enim vmbas nominare solemus, *ἀναλογίως* vide Adag. vmbra: & quæ notauimus ad Sarty. vlt. lib. 2. *sed nimis arta.* arta sine c, habent omnes scripti cod. non hoc in loco solū, sed vbicumque ea vox occurrit, vt & alibi à me notatum est. arta conuiuia sunt vbi propter cōuiuuarum multitudinem artē & angustie confidetur. *olida capra.* olida capra, & hircus est caprū maritus, qui & setor est axellarū per analogiam.

vide adag. Hircum olet anus. Quod autem quidam per capras olidas, scorta intelligi posse existiment, mihi certe non fit vero consentaneum; tum quod hæc *παύσησθαι* subseruiat ingenio Torquati gaudentis non immodico sumtu, sed amicis fidis, taciturnis & paribus, tum quod sermone benigno cum eo velit proferre nocte, quod inter scorta quam fieri possit commodè scilicet, nemo non intelligit. Scio tamen benigno, posse interpretari, amatorio, sed mihi non placet: iudicet lector eruditus. *tu quotus esse, velis.* quam multos tibi adesse sodales, ut & lectos parem, & apparem cetera. *πόροι δ' αὖτόν. atria seruauem.* in atrijs te obseruantem conulendite, vel tua tibi commendandi gratia, vel etiam ut honoris ergo te comitetur. *falle.* late hoc est, eo inscio per posticū egredere, ne te detineat. hic verius tantisper mihi perasuasit non sine alijs rationibus satis obuijs in Epistola, legendum esse, Si potes arcanis conuiui recumbere lectis, ut inueneram in cod. Tonsano, dum inciderem in Blandinias adnotationes, quæ solæ meam mentem mutarunt.

EPISTOLA VI.

AD NUMICIVM.

- NIL admirari, propè res est vna, Numici
Solaque qua possis facere, & seruare beatum.
Hanc solem, & stellas, & decedentia certis
Tempora momentis, sunt qui formidine nulla
5 Inbuti spectent. quid censis munera terra?
Quis maris extremos Arabas distantis & Indos?
Ludicra quid, plausus, & amici dona Quiritis?
Quo spectanda modo, quo sensu credis, & ore?
Qui tui his aduersa, ferè miratur eodem,
10 Quocupiens, pacto pauor est virobique molestus.
Improuisa simul species exterrēt virumque.
Gaudeat, an doleat: cupiat, metuāne: quid ad rem?
Si, quicquid vidit melius, potius vsu sua spe,
Defixis oculis, animoque, & corpore torpet?
15 Infans sapiens nomen ferat, æquus iniqui:
Vltià, quam satis est, virtutem si petat ipsam.
I nunc, argentum, & marmor vetus, araque,
& arteis
Suspice: cum gemmis Tyrios mirare colores:
Gaude, quod spectant oculi te mille loquentem:
20 Nauis manè forum, & vespertinus pete lectum:
Ne plus frumenti doctilibus emeat agris

Mucius, indignum, quod sit peioribus ortus:
Hic tibi sit potius, quam tu mirabilis illi.
Quicquid sub terra est, in apricum proferet ætas:
Defodiet, condèrque nuentis. cum bene notum 25
Portus Agrippa & via te conspexerit Appi:
Ire tamen restat, Num. quò deuenit & Ancus.
Si latus, aut renes morbo tentantur acuto:
Quere fugam morbi. vix rectè viuere? quis non?
Si virtus hoc vna potest dare: sortis omisus 30
Hoc age delicijs. virtutem verba putas, ve
Lucum ligna? caue ne portus occupet alter:
Ne Cibratica, ne Buthyna negotia peras.
Mille talenta rotundentur: totidè altera: porro &
Tertia succedant, & qua pars quadriet acernum. 35
Scilicet uxorem cum dote, fidemq., & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donas:
At bene nummatum decorat Suadela, Venusque.
Mancipijs locuples: eget aris Cappadocum Rex.
Ne sueris hic tu. Chlanydes Lucullus, ut aiunt, 40
Si possit centum siena præbere, rogatur,
Quis possum tot? ait: tamen & quæram: & quot
habebo.
Mittam. post paulò scribit, sibi milia quinque
Esse domi Chlamydem: paritè vel tolleret omneis.
Exilu domus est, vbi non & multa supersunt: 45
Et dominum fallunt, & profunt furibus. ergo
Si res sola potest facere, & seruare beatum:
Hoc primus repetas opus: hoc postremum omittas.
Si fortunatum species, & gratia præstet:
Mercemur seruum, qui dicet nomina: lenum. 50
Qui fodicit latus: & cogat trās pondera dextrā
Porrigere. hic multū in Fabia valet, ille Velina:
Cui liber hic fasceus dabit: eripietque curule
Cui voles, importunus ebur. frater, pater adde:
Vt cuique est ætas, ita quemque facietus adopta. 55
Si bene qui cœnat, bene viuit: lucet, eamus
Quò ducit gula: piscemur, venemur: ut olim
Gargilius qui mane plagas, venabula, seruos
Differtum transire forum, populumq., iubebat:
Vnus vs. è multis populo spectante referret 60
Emum mulus aprum. crudi, tumidiq., lauemur.
Quid deceat, quid non, obliui: cerite cera
Digni, remigium viciosum Ithacensis Vlysses.
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.

Si.

65 Si, *Mimmermus* vti censet, sine amore, iocisque
Nul est iucundum: viuas in amore, iocisque.
Vive, vale. siquid nouisti rectius istu,
Candidus imperii: si non, hu viete mecum.

COMMENTATOR.

NIL admirari propè res est vna Numici. In hac Epitola docet eum teiciter victurum qui se ad omnia sine admiratione sit habiturus: vt enim omnem sollicitudinem ex cupiditatibus na'ci non dubium est, ita beatam vitam in contemptu diuitiarum constitutam esse ait. Quare monet Numicium per omnia mediū seruare tenorem, quoniam nulla res maiorem perturbationem parat animis, quam si quis alia tanquam bona concupiscat, & alia tanquā maia timeat. vna. vnica, & præcipua, vt, vnum Tritonia Pallas, q.d. beatum. non miserum. momentis. horis. formidine. admiratione, stupore. imbuti. affecti. munera. fruges, fructus, vinū, meta. la. quid maris. munera, dñi xgvi. maris Indici munera sunt ebrium, & vniones in conchis, gemmæ. ludicra. ludos inaneis. plausus. in theatris. amici do. Quiritis. dona populi Romani, sceptrā, dignitates. quo spect modo. quo iudicio, quo studio, quā pe. quore. vultu, oculis. his aduersa. his donis contraria. cupiens. cupidus, avarus. pa. uor utrob. mol. & in timore amittendi, & in spe consequendi, ex quibus aut dolor, aut gaudium contingit. species. prosperitatis, & aduersitatis. exteret vt. quia æquē est mentis alienatio in prosperitate, vt in aduersitate. quid ad rem? ad beatitudinem? torpet. id est, hebet, id est, stupore hæret, & deficit. ultraq. s. hinc illud est, ne quid nimis. virtutem si p. mirè dicit, cum alioqui virtus sit maximè expectenda. i. nunc. perge. transita ad aliud per concessionem. marmor vetus. vetera meliora sunt nouis. suspice. cum admiratione aspice. gaude. ironia. loquentem. ad populum, in republica. nauis. industrius, cui contrarium est ignauus. ne plus fru. ne sit te ditior. emetat. colligat. indignum. absolute positum est. aliās, indignus. prioribus. humilioribus parentibus. hic tibi sit. tu obstupescere potius ad eius diuitias, quā ille tuam virtutem miretur. per Ironiam hoc dicit, quia contrarium est verū. sub terra est. in occulto. in aprie. in apertum. proferet asas. sensus est, vt inueniuntur diuitiæ, ita & pereunt. virtus sola perpetua est. defodiet. pro infodiet. condetq. abscondet. bene notum. nobilem. porticus Agripp. vbi castra agebantur. ire. sup. illuc. Numa quod & Ancus. reges Romanorū quis non ipornis. vna. sola. potest d. vt sis beatus. foris. sup. tu. hoc age. sequere virtutem & fuge illecebras. virtutem verba p. sup. li.

si, inquit, contemnis virtutem, vt eā non summum bonum, sed verba tantum existimes, & religionem spernis vt lucos sacros nihil aliud quā ligna putes, relinque hæc, & vide ne quis negotiator suo nauigio ante te occupet portum, & vide ne perdas negotia quæ exercere potes in Bithynia, & Cibyratica, quæ sunt apta negotiatorib⁹, sunt enim loca transmarina. cauene port. hortatur eum ad pecuniam quicontemnit virtutem. Cibyratica. Cibyrā, vicus maritimus in Paphlagonia, aut Lydia. Bithyna. Bithynia est in Ponto. talenta. notandū rotundentur, id est, cōpleantur: omne enim quod rotundum est, ab omni parte perfectū est. totidem alt. quæ sunt duo milia. quæ. patq. a. quarta talenta. quadrat. quadruplum facit aceruum. scilicet uxorem. per Ironiam, quoniam hoc putant qui nolunt philosophari genus. nobilitatem formam. pulchritudinem. regina pec. vnde diuites Reges. nummatum. numis abundantem. Suadela. dea suadendi. mancipijs locuples. sensus est, nolo ego talis sis, qualis Cappadocum Rex, qui vna re abundat, ceteris eger, sed Philoophiam sequere; cui nihil deesse potest eget ariis. Cappadoces enim dicuntur abundare mancipijs, sed egere pecunia. hic tu, talis. rogatus. à præfecto scenæ qui. quomodo. scribit. præfecto. exilis domus est. ridendi animo hoc dicit, dum reprehendit luperuacua avaritiæ. dominum fallunt. latēt, quia domini scientiam, & notitiam excedunt, ita vt nesciat quantū habeat. si res sola. sic pronuncia, vt ridendo magis horreret. hoc primus rep. opus. congregandi diuitias. species. ornatus. gratia. cōmendatio. dicitur nomina. qui sit nomenclator. hic multum in Fab. verba serui sunt admonentis herum. Fabia. familia Romana. Velina. tribu. vt Persius, Liberrate opus est, non hac vt quisq. Velina. trans pondera. pondera lapides qui per vias dantur in opera, aut latera viarum positi altiores eriguntur. & est sensus, qui manum porrigat transituro. fascis. pro magistratu, & imperio. curule ebur. scilicet curulē vocat in qua magistratus residens iura dabat, dicta velt curia, vel à curru: vnde etiam virga quā imperator in curiam ferebat, curulis vocabatur. vel cui est. hortatur vt vnumquemq. honestè prout grās eius exposcit, alloquatur. faceris. vrbanus. adopta. tuo alloquio. lucet. eamus. dies est, lucet dies, eamus. hortatur ridendo. piscem venem. piscationi, venationiq. insistamus. vralim. up. sacrebot. differtum for. plenū hominibus. lubeat. per loca frequentiora transire volebat, vt à pluribus cerneretur. emum. in foro. tumidq. inflati satutitate. culpar inrepestua balnea Romanorū. sic Pers. Turgidus hic epulis, atq. albo venire laetatur. quid debeat. postposita omni honestate. terit terra. hoc est, nota ihsamq. & omnia

ignominia digni sumus. Cere oppidum in Italia fuit, quod, capta à Gallis vrbe, sacra Romana cum virginibus translata sunt, quæ cum seruassent integra, pro eo beneficio Cerites ciuitate donati sunt, municipiisq. facti: at posteaquam sunt auri Romanis rebellare, eis deuictis, iterumq. ciuitate donatis, ius suffragiorum ademtu est, censusque eorum in tabulas relati, à ceterorū censibus remoti sunt. hinc factum est, vt qui aliquid flagitij admitteret, in Ceritum tabulas relatus diceretur. *remigiū vi-
tios.* supp. nos sumus ipsi. Vlysses à Tiresia vate apud inferos respōsum accepit, si vellet cū socijs in patriam remeare iucolumis, vt non contingeret boues Solis: at is delatus ad eas insulas vbi boues Solis erant, cum dormiret, & socij eius, magis præsentem voluptatem, quam patriam eligerent, nec à sacris pecudibus, nec à Circe poculo abstinere potuerunt. *si Mimnermus v. c.* ad Numicium hæc dirigitur, fuit autem Mimnermus Poëta Epicureus, qui multa elegiaco metro de amore conscripsit. *viuat.* supp. licet vt. *istis.* præceptis. *can-
didus.* benignus, sine inuidia. *si non.* supp. nosti melius.

CRVQVIVS.

Q VANDO QV IDEM vna, & sola Philosophia docet virtutem facere aliquem, & seruare beatum, monet Numicium ne temerè quid admiraretur, & lauder, sed eos imitetur qui solē, stellas, orbis cælestes, & quæ ex horum circumlatione tempora, certisq. statisq. momentis nūc oriuntur, nunc decedunt, spectant quidem, & admirantur, sed nullo metu vel affectu alio, quam vt ex earum æterum causis cognitis beatiores euadant, profintq. posteris. Non alio certè modo vult Numiciū terrenam fortunāq. bona admirari, laudare, atq. adeo cupere, quam vt his vtendo bene viuat, & iuuat alios; nam si stultorum more petat ea supra modum, nimirum ad decus, splendorem, magnificentiam, aut vsum non verè laudabilem, futurum ait, vt in metu, & cupiditate, ceterisq. affectibus, sursum deorsum agitur, degat miseritū, eoque miserius, quod ea concupiscit auidius quam satis est: adeo vt & insanus & iniquus non iniuria quoq. sit habendus qui virtutē ipsam, & sapientiā miretur vltra quam satis est, hoc est, ad aliud, quam vt iustè & sapienter viuat. I nunc, inquit, Numici, suspice argentum, marmor, æra, gemmas, vestes purpureas vltra modum, vt nunc acquisita, nunc amissa te crucient mille modis: gaude nobiliorem te & eloquentiorem Mutio, & miser morere: si ad obiecta cupidus stupet animus, fuge conspectum, ci malo medicando quære remedium; nam si corpus afficitur malè, nonne studes hoc malū propellere? Quare si cupis tranquillam vitā beatamq. viuere,

fortiter, quæ pro delicijs admirari soles, ea cōtemne, virtutemq. suspice, & amplectere, quæ sola hoc dare potest. At si virtutem philosophiæq. præcepta, verba credis inania, nec ad vitā cōferre quicquam, abito, ad portum propera, Cibyrtica mercator cura negotia, quære ingentem pecuniā, quæ cum vxore dotata, fide, amicis, venustate nobilitareque regem te faciat potentissimū, hac prima potestemāque metire tuam tranquillitatem. Si forma decusque & externa maiestas, populūq. gratia dant bene viuere, hoc age, largire in populum munera, sectare primates, assentare, saluta, dextrā porrige, vt fasceis acquiras sellamq. curulem. At si felix est qui cœnat splendide, genio indulget, piscare, venare, lauare vel ad infamā vsq. Si verò nihil est beatum sine amore & Venere, age, viuere in amore iocisque, aut melius quid excogitaro, aut mihi credito. *nil adm. prop. res.* huius vocis, prope res, compositio & diuisio librarijs indoctis lectionis oīm variz causa fuit; nam in 4. Bland. cod. Diuizi, Buss. Sil. Mart. scripta est coniunctim properes: in alijs cum vulgatis diuisiū prope res: quæ lectio seruanda est, licet ab ea dissentire videatur illud Aristot. *διὰ τὸ θεωρεῖν οἱ ἀνθρώποι καὶ τὸ κατὰ τὸ πρῶτον ἡρεῖσθαι φιλοσοφῶν*, id est, propter admirari & nūc & primum cœperunt homines philosophari. Namque admirari Arist. pertinet ad inquisitionem veri & falsi, quod mentis est altioris. istud autem Horarij, nil admirari, quod tranquillat & beatū facit, ad affectus spectat; quibus necesse est rationē dominari: vel sic admirando rapitur homo in perpetuas turbas sine vlla quiete, & tandem in suam perniciem. *Numici.* quandoquidē postea dicit, ne Bithyna negotia perdas, quid si legamus Minuti? nam 4. bellorum ciuiliū apud Appianū, legitur Minutius Crispus ex Bithynia venisse auxilio Sextio Murco contra Bassum. *hunc solem & stellas.* id est, sublimia cælestiaq. contemplantur, nulla scilicet cupiditate aut metu, sed vt naturalibus eorum causis cognitis meliores euadant doctioresque; & si quid cælitus contingat aut contrā, aut præter naturam, vt animos hominum propter eiusmodi signa perterritos liberēt à formidine, Desique cultū promoueant. Sunt qui velint hæc ad Pyrrhonios pertinere, quos Scepticos nominant, qui propter verū falsique confusa signa, vt nihil definiunt pronunciantque; ita ad nullam rem nos obstupesceri debere, nedū quicquā admirari censent, sed hoc mihi parum placet, nam pronunciat Horatius ad vitam beatam perturbationes, gaudere, dolere, cupere, & metuere, nihil facere, sed eā conferre vnicam virtutem; non etiam vt Timon & Nescidemus

Nescidimus Pyrrhonij, suas considerationes dicūt, vmbrae in morem animi tranquillitatem constantiamque comitari. *formidine*. nec cupiditate alia quāz scientiam parit. *spectent*. hinc *μνηστρον* nominantur. *munera terrae*. arbitror munera terrae hic denotari, quae terra ex se, non etiam culta proferre, quae sunt aurum, argentum, marmor, aera &c. sic enim dicit mare dicere Arabas, & Indos, nempe naturae donis, ebena, conchis, gemmis &c. *amici dona*. Qualia describit lib. 2. Satyr. 3. in ciere & faba bona tu perdasque. lupinis, letus ut in circo spatire, aut aeneas ut stes? *quo spectanda modo*. perinde ac si dicar, nō alio quā nulla formidine, aut cupiditate nimia, ut stulti, sed moderata ut fortes. *hic aduersa*. cupitis donis, pauperiem, contemptum, risum, ignominia. *ferre*. nam qui miratur appetendo, pauet ut ne assequatur; qui miratur. metuendo, pauet ne eueniant, ita utrobique. pauor est molestus; hinc ne assequatur cupitis illinc, ne fugiat aduersa. *utrobique, mol.* sic legitur in omnibus nostris scriptis, & vera est lectio; nam duo tantummodo sunt obiecta perturbationū; bonū, quod spectatur absens, laetitiaque. praesens afficit; & malū, cuius absentia quidē timori, praesentia verō dolori est. *improvisa species*. euentus fortuitus inexpectatus exterrit utrumque. quādo honoris audio cōiungit infamia, & metuētī paupertatē diuitiū; nō est itaque mirū si pauor utrobique. molestus est. *gaudeat an doleat*. sententia horū versuū mihi talis apparet: Si quis admiretur aliquid, nō facit ad hanc rem quam agimus, an gaudeat, an doleat, cupiat an metuatur; hoc enim naturae humanae est ingenitū, sed ne id faciat, plusquā satis est; neque in admirando, cupiendo, metuendo, &c. & corpore, & animo torpescat, & fiat a se alienum, hoc agimus, hoc volumus; nā sapientia, virtus, est ne digna quam quis admiretur & cupiat; at si quis tamē hoc faciat vltra quā satis est, nō iniuria sapiens infans, & æquus habebitur iniquus. *metuat ne*. sic habent omnia scripta, non ut vulgo, metuatur. *si quicquid vidit*. ordo est, Si quicquid defixis oculis vidit. i. attentē, oculis immotis, *ois τὸ ἀντίς*, seu *ἀντίς ὁπτις*. *animos & corpore*. ad Græcam phrasim, *ψυχῇ τε καὶ σώματι παρῶν*. *si petas ipsam*. duo Bland. cum Tonf. & Sil. habent, petet, quod magis placet. *i nunc argenti*. ironica concessio vehementior, notans Numiciū, in admirando, nimis, & inconfultae cupiditatis. *marmor vetus*. pretiosū, nō adulterinū. *atque & arteū*. *ἢ διὰ δευτέρου*. id est, creas arteis: pro statuis, signis, & vasis, affabre ex ære factis. *suspice*. quidā lib. veteres habent suscipe. *Tyrios*. velleis purpureas. *spectant*. admirantur tuam eloquentiā, de qua licet vnicuique gloriari, sed honeste, non etiā nimis. *gnauus*. in omnibus scriptis legitur, nauus, ut antiqui. *vespertinus*. *ἀν-*

μνηστρον. ne plus frumenti. hoc est, ne nobiliorem & ditorem ducat vxorem quā tu. *Mutius*. ad vnū omnes lib. scripti quos legi, habent, Mutus & indignū, & in Bland. adnotatum est, mutus. i. imperitus & ineloquēs; quod videtur per *ἀντίς* mutarū ad id quod supra dixit, loquentem. Sed ea lectio mihi non satis probata, non persuasit ut vulgarē improbarem: praesertim quia in 2. lib. Bland. & Tonf. supra & Mutus scriptū vidi, est propriū. *indignū*. arbitror hic esse Græcismū, *ἀντίς* ὁ, indignū existens, quod est indignū, Mutii purā, quā te, ditorem vxorem ducere, cum sit te ignobilior: *εἰς νῦν*. *hic tibi sit potius*. supp. & ne, ut vix tandē in adnotationibus Bland. excutere porui, ut hic sit ordo, nauus manē forū &c. ne plus frumenti &c. & ne hic Mutius ob bene dotatam vxorem potius tibi, quā tu illi ob eloquentiā nobilitatemque sis mirabilis: *elegrinus*. per hoc enim indicat utrumque. mirari stultē, alterum diuitias, & vxorem dotatam; alterum eloquentiā & nobilitatē, cum neutrum sit cupidē & vltra modū suspiciendū: cuius rationem subdit, quod utrumque sit caducū, inquit *quicquid sub terra est*. hanc supra vocauit terrae munera, aurum, argentū, æs, marmor &c. videntur hęc ab Horatio sumta, & versa esse ex Xenophane, cuius hic versus multū celebratur à Theoploredo Cyri vrbis pontifice, *ἐν γῇ δὲ τὰ δὲ πάντα, καὶ οἱ γῆν πάντα τιλαυτῶ*. hoc est, cuncta parit tellus, in eam quoque cuncta redibunt. *porticus Agrippae*. Plin. lib. 32. Pantheon Ioui victori factū ab Agrippa memoriae prodidit, cui porticū addidit, cuius testū 16. olim ingenibus columnis fulciebatur, nunc deest vna, & duæ videntur incendio corruptæ; eadē porticus æneis trabibus sustentabatur auro superfusus: ante aditum in corona porticus hęc leguntur: M. Agrippa. L. F. Conf. tertium fecit. *via Appij*. Appia via ab Appio Claudio censore constrata. incipit à porta Capena, ea latitudine, ut plastra duo ex aduerso sibi occurrentia liberē acciperet. hanc autem muniuit ad Capuam vsque. vide Marlianū in vrbis Romæ typographia. *te conspexeris*. hoc est, qui in via Appia ambularunt, te conspicuū admirati sunt. *ire tamen restat*. mori tamē necesse est. *si latius aut venes*. à minori, ut corpore valeas, quæris fugā morbi, ut rectē viuas, id est, ut animo sis tranquillo, & admirandis rebus non perturberis, nihil ne curandū credis? Sed vna virtus hoc dare potest: fortiter itaque. solā virtutē admirare, ut à stulis perturbationibus te liberū statuatur. *si latius*. hic morbus lateris pleuritis est. de qua vide Satyr. 3. lib. 2. *aut venes*. nephritis; *ἢ πρὸς τοῖς νεφρῶν νόσος*. hoc est, renum dolor & cruciatus. *si virtus hoc vna*. hoc rectē viuere; sic habent omnes manuscripti quos legi, non hęc. *si*. quia, assertiuē. *hoc ago*. virtutem amplectere.

amplectere. *virtutem verba putes, ut lucum ligna.* hoc est, possis ne putare, cum de virtute agimus, eius præcepta tradimus, eam summum bonū asserimus, & vnam eam dare tranquillitatem vitamque beatam dicimus, possis ne, inquā, cogitare nos vobis dare verba, & promissa magnifica, rem autem nullam, eo fortasse, quō lea neq; cerni, neq; tangi potest, quod si in ea es sententia, ἔξ ἡμῶν, ab immercator, cura tua negotia, à sacris abintine, pecuniam tracta, ei te seu deo alicui totum cōsecra, hac tranquillitatem, vitam beatam, hac amicitia, honestum, famam, hac deniq; diuina humanaq; omnia mectere; reliqua nugæ, verba, nomina, &c. tres cod. Bland. Marr. & Sil. habent, putes, in potenciali modo, quos secutus sum. videtur autem Horatius imitari verba Herculis tragici alicuius Poëtæ, quæ Dio 47. Historiarum libro Brutū quoq; pronunciasse scribit, rebus iam deploratis, inquit, ἡ ἀναβολὴς τῶν δὴ τὸ πρῶτον, ὃ τλήμων ἀρετῇ, λόγος ἂν ἦεν ἀλλος; ἢ γὰρ δὲ εἰς αἰετὶν ἥσκειν, οὐ δ' ἂν ἰδύλλιος τύχη, παρακάλει πινῆσθαι συνόντων ἵνα αὐτὸν ἀπακρίνῃ. hoc est, & cum clarè pronunciaisset hoc dictum Herculis, O misera virtus, eras igitur nugæ tantummodo: aut ego te vt rem aliquam sectabar, tu autem fortunæ ministra fuisti; vocauit aliquem ex familiaribus vt se interficeret. *ne Cibyritica.* Cibra Lycaoniæ vrbs ingens & populosa, fuit eorum Lydorum colonia, qui Cabalida tenebant, vt habet Stephanus: eo autem mittere soleamus, qui lucri sunt auidi, & quasi quæstū odorantur. Strabo ad finē lib. 13. Cibrā scribit municipissimam ambitu ferè centum stadiorū, eamq; propter exquiritatem creuisse plurimum. *Bithyna negot.* Strabo lib. 12. post Pompeiopolim est reliqua Paphlagoniæ mediterranea vsque in Bithyniā euntibus occidentem versus, huic, quæ parua quidē est, paulo ante ætatem nostrā multi imperabant, nūc stirpere regia extincta Romani imperant. *mille talenta rotundantur.* mille talenta Attica minora faciūt: libras grossiorum Flandricas 175000. rotundant, vt mihi videtur, est redire in circulum, vt si dicamus mille talenta millies, aut si maius, rotundari est in se redire, & vt vnitas in se redit ad numerū denarium ad hīc nota, quam cīram nominant Arithmetici, sic iterum in se redit duplicata in vicenario, ter in tricenario, quater in quadragenario, atque ita mille talenta rotundantur quater, qui numerus finitus pro infinito positus est, hac equidē cenſeo, qui nouit rectius istis, cādidus impertiatur, si non: his mecum vtatur, vt Horatius ait postea, *porro &c. tā &c.* in tribus Bland. adiectum omittere nolui. *aceruum.* alludit ad aceruū Chrysippeum, qui Sorites dicitur, qui non rotundatur, id est, in se sedit, nisi tandē post multas ambages. huc Persius

quoque se retulit, vbi in conclusionē suarū Sarrarum precatur Chrysippum non sine acerui diuitiarū nota, qui pro cupiditate avari terminari nequit, inquit, ens, depinge vbi sistam, inuentus Chrysippe tui finitor acerui, id est, Sorites, cui post multam productionem tandem terminus statuit. *scilicet uxorem.* ex diametro sunt hæc opposita virtuti, quæ, præ pecunia, non habetur avaro nisi nomē inane, nihil ad vitam conferens quemadmodum pecunia, quæ donat omnia, præter id quod summum est, nempe tranquillitatem; sed avaro, quod nec videri, nec tangi potest, nihil est, nisi quādo in extremis sentit ab amata tantopere, & cupita pecunia se deleri, in qua omnē suā beatitudinem collocauerat: cuius exēplar viuū nobis fuit Cræsus à Dario captus. *mancipis locuples.* sententia est, esto numatus & locuples, non seruatorū & clientū modō, qualis est Cappadox, sed pecunia quoq;. nō enim seruatorum multitudo te dirabit, regemq; faciet, quæ oneri potius est quā honoris, sed pecunia, & ampla rerum possessio, qualem habuit Lucullus. de Cappadocibus lege Strab. ab initio lib. 12. & 14. lege vnde hoc prouerbiū natum sit, ἡμῶν κτλ. ἀλλοιοι, ἔξ ἡμῶν, πέντε πέντε, id est, mercator nauiga, & expone, iam omnia vendita sunt. *hic,* talis Cappadox. *chlamydes Lucullus, vt aiunt.* ab exemplo Luculli monet diuites non habenda magis in bonis, nec ditare aliquem, qui non sunt vsui, sed furibus recondita latent, quā seruatorū mancipiorumque multitudinē, qui sine lucro amplissimas sæpē possessiones contumunt, ridet itaque utrumque & qui multos ad magnificentiā seruos alit, & eum qui coisofam habet inutilitēque supellectilem tincis furibūq; pascendis idoneam. ad hūc locum legio vitam L. Luculli ad finem apud Plutarchum, vbi huius quoq; loci fit mentio. *rogatus.* à prætorē quodam, Plutarcho auctore, celebrandi spectaculi causa. *& quor.* sic scriptum est in omnibus antiquis lib. per t, non per d litteram, vt vulgō. *mittam.* significabo. *millia quinq.* finitum pro infinito. i. multas, Plutarchus scribit ducentas chlamydes nominasse Lucullum. *partem* aliquot sumeret ipse prætor vel omneis. *exilis domus est.* exclamatio in derelictionē inutilis avaritiæ. hoc est, habetur vulgō non ampla, sed angusta familia, vbi nec serui abundant, nec plura sunt reposita, quā quæ sunt vsui. *fallunt.* καὶ δάνων, latent, ignorantur à domino. *ergo si res sola.* clausula cū exhortationē ad pecunias innumeras coaceruandas, si in eis putat Numicus sitam esse beatitudinem. *primus repetas opus.* sic suprà paulō, Naus manē forum & vespertinus &c. *si fortunatum.* si non in pecuniā beatitudinē felicitatēq; sed in honoribus & publicis magistratibus ponendā iudicas, hoc agendū est, vt

est, ut optimates in singulis tribubus per nomenclatorem nominatos salutes, occurras, dextrā porrigas &c. ut gratiā populi, & fauorē largitionibus, spectaculis, promissis captes &c. *seruum qui dicit nomina.* periphrasis nomenclatoris, *ὁνομακλήτης* *egs*, cuius erat nomina tenere eorū qui magistratū ambiēti candidato suffragari posset, eāc. praeire voce; nam suo quemq. nomine cōpellere, beneuolentiā conciliat, ut contrā, tacitū nomē per obliuionē vel incuriā, nō caret (uspiciōne contemtus. *lasus lasus.* sic scriptū inueni in Mart. & Sil. cod. in Tonsano, *læuū*, & suprà scriptū *læuē*. in vno ex Bland. *læuū*, id est, vltra mensurā. verū cū doctōrū consensu sequor antiqua scripta. Nomenclator enim herum subsequēs, & honoris ergō lateri lēuo propinquior, manu id pungens, eum monet (sui officij in salutādis nominatim primouibus viris sibi obuiis. *qui fodicer lasus.* hanc scripturā 4. cod. Bland. mutare mihi visum nō fuit: hæc enim tria, dicit, fodicer, cogat, appositissimē sibi consonāt ad insulsi cuiusdam heri stuporē in petendo magistratu, & stultitiam demonsttrandā, qui vixdū post multas monitiones & nomenclatoris punctiones, cogi potuit ad officiū suū in captanda occurrentiū gratia faciendū: quales ferē sunt omnes qui magistratus ambiunt, stupidi, ignaui, & vani homines; nā qui norunt munia publica plus onerare, quā honorare, vix ea petet millesimus quisq. *trans pondera.* subterfugerūt multi interpretibus antiquis, ex quibus Commentatorē describimus, assentiri, ponderāq; accipere pro lapidibus, saxis, & alijs impedimentis in vijs publicis, quod me Hercule nō fecissent, si in antiqua scripta incidissent, pressiūsq; animaduertissent apud Horatiū epist. 2. lib. 2. hunc versum; rerum puræ (vbi antea lectū est, plures) sunt plateræ, nihil vt meditantiū obster. quæ namq; plateræ sunt puræ, præter eas in quibus nulla per eas incedentibus sunt obstacula, qualia hic pōdera nominat, saxa ponderosa, trabeis & eiūsmodi, quæ nominat Helychius *σπίλαις*, pōtis loco in hieme præsentim itineribus proiectos lapides ingentis, *σπίλαις* inquit *ἐν ἀγρῷ τῇ βασιλείᾳ*. vnde illud quoq; est Virg. Georg. 4. de apibus, & grādia cōijce saxa, pontibus vt crebris possint consistere. *dextram porrig.* vel beneuolentiæ ineundæ, vel auxiliij gratiæ; vtrumque enim occurrenti æquē gratum est. *hic multiū.* verba sunt herū monentis nomenclatoris. *cuiuslibet hic f.* cuiusq. suffragabitur, eum euehet ad magistratū, aut eripiet importunus, id est, q̄cūq; interpellans, quouis loco, quouis tempore, nulla opportunitate seruata irrequietus, dū voticompos fiat. *curule ebur.* vt tē ædilē maiorem faciat qui eburnea sella vehabatur. *adoptio.* adiungē, conciliare stude. *si bene qui conat.* hoc est, si in

luxu viuere, & obsoniorū varietate gula operam dare, est bene beatēq. viuere, eia, proximus orto sole queramus quæ palato sunt sapidissima, pilceis, ferinā, & cibos non vulgareis. *Gargilius.* vrbana nora vanitatis Gargilij cuiusdā. *vnus ut ē multi.* insignis mulus, & præaltus, ad populū in spectaculum pelliciendū. *emtum.* nō inter venandū à se caprū. *obliti.* sine vlla honesti cura. *carite cera.* præter ea quæ Comment. habet, aliq. ex A. Gellio de tabulis Cæretanis, libuit hic quoq; addere quæ à Strab. scripta sunt lib. 5. Quid in super inquit Cæretanorū gesta? nam & capta vrbe Roma redeunt Gallos in Sabinis aggressi, bello armique fuderūt ac debellarunt, & quæ illi à libentibus acceperant spolia Romanis, ab inuitis ipsi diripuerūt. Præter ea eos qui ad se capta Roma confugerant, saluos protexerunt, simul & æternū, ac inextinctum ignem, sacerdotēsq. Vestales. Romani autē propter malignos Reipubl. gubernatores, nō satis illis gratiæ memoriā tenuisse videntur; nam data ciuitate minimē illos inter ciues scriptos retulere, alios quinimo quibus ius ipsū æquabile comunicatū non erat, ad Cæretanorū exterminabant tabulas. hic quoq. propter occasiōē præsentem addendū putauī, licet extra ordinē me cū multis alijs errasse in restituenda ode 6. li. 4. in dictione Agyleu, cuius loco ob dictionis huius ignoratiōē, posuimus Aggyo. at hoc quoq. loco docet Strabo antiquā dictionem suo loco nō mouendā: scribit enim: In Pythij Apollinis templo Agylcorū nominato positus est thesaurus; nā quæ nunc Cære dicitur, quondā nominabatur Agylla, eāq; à Pelasgis ē Thesālīa profectis, condita fertur. Cetera eodē loco apud hunc legito, & quo pacto à Tuscis *ἀντὶ τῷ χαίρει* dicta sit Cære. *cera.* tabula cerata, qualis Romanis erat vsus, cū priuatis, tum rebus publicis notandis. *remigium vitiosum.* Socij Vlyssis remiges, vitij, voluptatibsq. addicti. remigium, pro remigibus; vt præsidīū, pro præsidibus, modus loquendi scriptoribus satis vhratus. *vitiosum.* præcipuē propter Circes pocula. *interdicta.* ab Vlysse ex vaticinio Tirefiæ vatis apud inferos, de quo Saty. 5. lib. 2. *si Mimnermus vit.* si ex auctoritate Mimnermi Poëtæ planē Venerei iudicis in amore, Venere, iocis, choreis, esse vitam beatam, esto, hunc sequere, & in eiūsmodi Venerea voluptatē viuere. huius Poëtæ hi duo versus hoc faciunt, *τὸ δὲ βίος, τὶ δὲ τερπνόν ἀντὶ χροῦς ἀφροδῖτης? πειθαίλλω ὅτι μοι μνηστὴρ πύλον*. quos verit Nannius noster: Quid vita est quæso? quidue est sine Gyphide dulce? ah perream cū nō sūt ea grata mihi. de hoc Poëta plura dicem^o epist. 2. li. 2. *si nō his v.* hoc sumtū videtur ex Iocrate ad Nicoclē, *χαρὶ τοῖς αἰσθητοῖς, ἢ ἑστὶ βελτίον τούτων.* i. vtreciā à me dictis, aut quære his meliora.

EPISTOLA VII.

AD C. MÆCENATEM
CILNIVM 2.

- QVINQUE dies tibi pollicitus me rure fu-
 turum,
 Sextilem totum mendax desideror, atqui-
 Si me viuere vis sanum, recteq; valentem:
 Quem mihi das agro, dabis agrotare timentis;
 5 Mæcenas, veniam: dum ficus prima, colorq;
 Designatorem decorat lictoribus arvis:
 Dum pueri omnis pater, & matercula pascit:
 Officioq; sedulus, & opella forensis:
 Adducit febreiu, & testamenta resignat.
 10 Quid si bruma nunc Albanis illinet agris,
 Ad mare descendet vates tuus, & sibi parceret:
 Contractusque leget, te, dulcis amice, reuisset
 Cum Zephyrii, si concedes, & hirundine prima.
 Non, quo more pyrii vesci Calaber iubet hospes,
 15 Tu me fecisti locupletem, vescere fodes.
 Iam satū est, at tu quantum vis tolle, benignē.
 Non iniussa feres pueri munuscula parui.
 Tam teneor dono, quā si dimittat onustus.
 Vilibet hac porciū hodie comedenda relinques.
 20 Prodigus, & stultus donat, qua spernit, & odit.
 Hac seges ingratos tulit, & feret omnibus annuū.
 Vir bonus & sapiens dignū ait esse paratū:
 Nec tamen ignorat, quid distent ara lupinis.
 Dignum prastabo me etiam pro laude merentis.
 25 Quid si me nolle vsquam discedere: reddes
 Forte latus, nigros angusta fronte capillos:
 Reddes dulce loqui, reddes videre decorum, &
 Inter vina fugam Cynara merete proterua.
 Forte per angustam tenuis vulpecula viam
 30 Repserat in cumeram frumenti: pasci que rursus
 Ite foras pleno tendebat corpore frustra.
 Cui mustela procul: si vis (ait) effugere iustine.
 Macra cauum repetas aruū, quem macra subisti.
 Hac ego si compellor imagine, cuncta resigno:
 Nec somnum plebis laudo satur altilium: nec
 Otia diuitijs Arabum liberrima muto.
 Sape verecundum laudasti, rexq;, paterq;
 Audisti coram, nec verbo parcius absens:
 Insipice, si possum donata repromere laus.

Haud malè Telemachius proles patientis Vlyssæi, 40
 Non est aptus equis Ithaca locus, vt neq; planis
 Porrectus spatijs, nec multa prodigus herba:
 Attride, magis apta tibi tua dona relinquam.
 Paruum parua decet: mihi iam nō regia Roma.
 Sed vacuum Tibur placet, aut imbellet arenarum. 45
 Sirenum, & forem, causisq; Philippus agendus
 Clarus, ab officijs octauam circiter horam.
 Dum redit: atque foro nimum distare Carinas
 Iam grandis nasu queritur: conspexit, vt aiunt,
 Ad rasum quendam vacua. non foris in vmbra 50
 Cultello proprios purgantem leniter vnguis.
 Demetri (puer hic non lenia iussa Philippi
 Accipiebat) abi. quare, & refer, vnde domo, quū,
 Cuius fortuna, quo sit patre, quoue patrone.
 It, redit: & narrat, Vulceium nomine Menam, 55
 Praconem, tenui censu, sine crimine notum,
 Et properare loco, & cessare, & querere, & vii,
 Gaudentem paruisque sodalibus, & lare certo,
 Et ludis, & post decisa negotia, campo.
 Scitari libet ex ipso quacumque refers, die 60
 Ad cenam venias. non sanè credere Menam:
 Mirari secum tacitus, quid multa? benignè
 Responderet, negat ille mihi: negat improbus, & te
 Negligit, aut horret: Vulceium mane Philippus 65
 Vilia vendentem tunicato scrutata popello
 Occupat: & saluere iubet prior, ille Philippo
 Excusare liborem, & mercenaria vincula,
 Quid non mane domū venisset: deniq; quid non
 Prouidisset eum, sic ignouisse putato
 Me tibi, si cœnas hodie mecum, vt liber, ergo 70
 Post nonam venies. nunc irem strenuus auge.
 Vt ventum ad cenā est: dicenda, tacenda locutus,
 Tandem dormitum diuinitur. hic vbi sape
 Oculum visus decurrere pisci ad hamum
 Mane clemente, & iam certis conuina: iuberetur 75
 Rura suburbanā indicis comes ire Latinis.
 Impositus manibus aruum, calūque Sabinum
 Non cessat laudare, videt, ridetque Philippus:
 Et sibi dum requiem, dum risus vndiq; queris,
 Dum septem donat sestertia: mutua septem 80
 Promittit: persuadet vii mercetur agebam.
 Mercatur, ne te longū ambagibus vitra
 Quā satū est, morer, ex nido sis rusticorum: atq;
 Salces.

- Sulcos & vinea crepat meta: preparat vltimos:*
 85 *Immoritur studiis: & amore senescit habendi.*
Verum ubi ues furto, morbo, perire capella:
Sperni mentita seges: hos est eneas arando:
Offensus damnis, media de nocte caballum
Arripit: iratusq; Philippi tendit ad adeis.
 90 *Quem simul aspexit scabrum, insonsumq; Phi-*
lippum,
Darus; ait, Vultei nimis, attentiusque videris
Esse mihi, pol me miserum patrone vocares:
Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen.
 95 *Quod te per Geniū, dextramq; deosq; Penateis*
Obsecro, & obtestor, vita me redde priori.
Qui simul aspexit, quantum dimissa petitis
Præsent: maturè redeat, repetatque relicta.
Metiri se quemque suo modulo, ac pede, verū est.

COMMENTATOR.

QVINQUE dies tibi palicinus me rure. Hac epistola excusat se Mæcenati, quod ultra placium eius moretur ruri, propter ætatem scilicet seruidam, quam timebat pati si Romam veniret; æstiuo namque tempore grauis est habitatio Romæ, nisi nobilibus quibusdā qui in locis remotioribus viridaria habent, & aliis qui in prædia hereditaria secedunt. Et quia Mæcenas multa contulerat Horatio bona, eū semper sibi præsentem esse cupiebat: quare Horatius ægrè hoc ferens, durius æquo cum colloquitur, inquit, malle Mæcenatē omnia quæ dederat repetere, quàm tam graui seruitio cogi. *Sextilem* t. qui nunc Augustus dicitur. *desideror.* expector a te. *quam mihi.* eam veniam quā mihi dares, si ægritudo intercederet aduentum, hanc ipsam timent ægrotare dabis, quia propterea omisi præceptum tuum, quod timui, si id nō assequeretur. *scus.* donec nouæ sunt heus, & multa morborum genera, in diebus scilicet canicularibus. *designatores.* designatores dicuntur qui ad locum libitinæ funebria præstanda cōducuntur, vt defuncti cum honore efferantur. Aliiter, designatores sunt funehon mancipēs, & ordinatores; nam designare est ordinare: vnde, & qui loca in theatris spectatoribus distribuēbant, designatores dicebantur. præterea, designare est confundere; vt & alibi, Quid non ebrietas designat, opera recludit. *pueris.* suis. *pallet.* timet, ne in huius fiant, & moriantur. *officiosa.* valde diligens in suo officio. *opella.* deminutiuum ab opera. *resignat.* aperit. *Albanis.* Latinis. *ad mare.* quod per hiemem calorē præstat, & æstate frigus. *patet tuus.* ego Horatius. *parcas.* à frigore. *contra-*

stusq; præ frigore. cum Zeph. primo n. ere. Calaber. nō mihi, inquit, donasti, quæ tibi superuacua erāt, sed ex tibi etiam necessarijs modicum fecisti. irridet Calabros, qui hospites suos ea humanitate accipiunt, vt & ad vilia, & superflua poma horrentur. *vescere so.* verba Calabri. iam satis est. verba aduenæ. *atru.* Calaber. benignè. aduenæ, humanè facis, inquit, & gratias agit. *non inuisa.* cara, per litocēn. *feres.* inquit Calaber. tam teneor. verba aduenæ hospitis. tam valet mihi animus tuus, quàm si ea feram. ironicōs, vt liber. Calaber. relinques. si pueris tuis ea non obtuleris. *dignus &.* hæc Horatius. *hæc seges.* hæc terra, & hæc ætas. *ingratos.* qui gratiam non queunt mereri. *uir bonus.* lentus est, bonus & prudens vir non nisi dignis largiri se paratum esse ait, nec immeritō, quoniam eligere debemus in quos beneficia conferimus. *quid dist.* quæ sit differētia inter bonos & malos. *ara lupinis.* hoc est, non adeo putat vilem pecuniam, vt lupinos, scilicet vt medium teneat, & dignis digna donet, non ignorans quid debeat indignis, scilicet lupinos, id est, vilia: munera. *dignū præst.* me tuis beneficijs, etiā pro tua laude quæ hoc mereris, laboro vt dignū me præstem, nō etiā pro ea laude qua in me confers beneficia. *forte.* validū. *angusta fronte.* reddes hilarem, & quasi iuuenem. crelet autem senibus frons, & sit lata cadentibus capillis. *reddes dulce loqui.* blandè. *ridere dec.* risum iuuenilom. *Cynara.* amica suæ, quā se adamasse dicit in odis. *marere.* tristari, flere, quod se neglecto ad aliū trāserat. Per hæc autē omnia, forte latus, nigros capillos, dulce eloquium, risum decorū, fugā Cynaræ, significat validā iuuentam, qua in eius amicitiam venerat. *forte per angust.* subtiliter per hanc similitudinem, dicit libenter se redditurum quæ à Mæconate acceperat, si ad arbitrium suum sibi viuere non concedatur. *innumeram.* vas frumentarium, ex viminibus contextū. *procul.* è longinquo. *mastra canum.* mirè imitatus est stridorem mustelæ. *cauū art.* cauernā artam. *subisti.* intraisti, vt, portūmq; lubimus. *imagine.* comparatione, similitudine, cōditiōne. *cuncta resig.* quæ à te accepi. *satis asperè,* quasi Mæcenati imperet, vt sibi veniā concedat. *nec somnum pl.* nec ita opes contemno, vt malim somno esse deditus; nec illas iterū adeo cōcupisco, vt seruire malim, quàm earū gratia liber esse *satur altitium.* domi pastarū autium. *vorrecundum.* trirè, quia nunc iam asperior fuit. *nec verba.* hoc est, absentem similiter laudo atque laudauī præsentem. *parcuis.* minus. *inspice si.* sensus est, experire an inuitus reddam quæ dedisti, imo quàm latus siā ubi reddero. *donatū.* dona tua. *reponere.* reddere. *Telemachus.* dixit Menelao, tangit historiam qua inducitur Telemachus apud Homerum hæc dicere

Menelao. cum enim Menelaus Rex Græcorum Telemacho Vlyſſis filio equos dare dono voluiſſet; fertur Menelao reſpōdiſſe, tua dona tibi apta ſunt, mihi verò nō conueniunt, quia regio mea montoſa eſt, & herbā equis alendis nō producit. hoc autē ad ſe reſert Horatius, dicens quōd ſibi iam verulo nō conueniat in ſeruitio manere. *patientis*. aduerſa, & perſeientis. *Ithaca*. regionis. *vt*. vt pote. *prodigus*. largus. *Atreide*. Rex Menelae, Atrei ſui. *paruum*. me. *regia Roma*. ſaturatus hunc ſitu vrbs Romæ. *ſtrenuus*. eſſicax. narratio hæc ſatis apra ſuperioribus eſt, quibus oſtendit ſe diuitijs otium præferre. *redit*. domū ſuā. *Carinas*. locus eſt ad Telurem. *vt*. Poëta, & lautis mugire Carinis, propter nobiles ſcilicet, licet legatur, & lætis &c. *queritur*. quia grandioribus natu, & ſenibus ſemper moleſtum eſt iter. *adraſum*. prætonſum. *vacua*. ipſum vacuū, per Hypallagen. *purgantem*. relecantem. *Demetri*. Philippus ad puerum ſuum Demetriū dixit, *puer hic non leue iuſſa Phil.* acc. hæc per Parenthelium ſunt accipienda. Demetri abi, quære &c. *unde domo*. ex qua familia. *quoue patrono*. ſub cuius dominio, in cuius clientela. *ſc.* puer. *præconem*. ab officio. *renui cenſu*. pauperē. *ſine crimine*. infamia. *properare*. viatorem vel mercatorē agere lucri cauſa. *ceſſare*. interquieſcere, otia. *querere*. acquirere. *& uti*. multis ſtudio eſt inuile tantum quærere, & nō vt. *paruis ſodalibus*. vxore, & liberis. *lare certo*. propria domo. *ludis*. theatralibus. *deciſa*. finita. *campo*. exercitatione in campo Martio, vbi iuuenus Romana exercebatur. *ſcitari l.* verba Philippi. placet, inquit, ex ipſo audire quod dicis. *credere*. credebat. *benignè*. ſermo vulgaris eſt. gratias agere bene autem quiſq; dicit accipi, cum ſe excuſat. *aliter*. reſponder. Mena benignè eum facere qui inuitaret. *negat ille*. verba Philippi. *negat imp.* ſeruus Demetrius. *negligit*. contemnit. *horret*. timet. *ſunicato*. non togato, vilibus veſtimentis induto. *ſcruta*. quas vulgo grutas vocat. *popello*. diminutiuum à populo. *occupat*. improuiſus venit, & præuenit ſalutando. *mercenaria vincla*. occupationes in vendendis mercibus. *promiſiſſet*. quoniā prius fuiſſet ſalutaturus, ſi cognouiſſet Philippum. legitur in alijs præuidiſſet. *ignouiſſe putat*. remiſiſſe hanc culpā. verba Philippi. *ut libet*. Vulceius. *ergo poſt non am.* Philippus. *rem.* negotium tuum cura. *locutus*. Vukeius, velut plebeius expers rerū. *piſcis ad hamū*. quaſi piſcis ad eſcam. Vulteiū ſignificat audidum pecuniæ fore; ſed vt piſcis decipitur hamo, ſic Vulteiſ deceptus eſt pecunia. *mane*. poſt ridie. *cliens*. cultor potētis amici. *iudiſſis Latinis*. ſupp. ferijs, quibus in vrbe nihil agi licebat: iudici autē ſolebant ob certas cauſas. *iubetur*. à Philippo. *impoſuiſſe mannis*. ſedens in paruis equis burcis, vt

cum Philippo proficiſcarur. *calūm.* atre. nō ceſſas. Vulceius. *quaris*. Philippus. *donat*. Vulceio. *ne te.* verba Horatii. *morer*. ō Mæcenas. *ex nitido*. *trabano*. ſit ruſticus. *agricola*. *crepat*. ſpirat, laudat, loquitur. *mera*. ſola. *ulmos*. ad vite ſuſtentandas. *immoritur ſu.* quaſi ad mortem ipſam laborat, & vitam ipſam impendit. *& amore ſ. hab.* quaſi ibi primum cœpit auarus eſſe. *ſpem*. ſup. anni fructus. *mentita*. ſup. eſt. *eneſtus*. attenuatus. *caballum*. datum ſibi à Philippo. *ſcabrum*. ſqualidum propter laborē. *ait*. Philippus. *attentusq.* laborioſus, auarus, exhaustus. *Pol.* per Pollucē. Vulceius. *patrone*. ſup. ō. *quod te per genium*. videntur hi duo verſus & à Mena dicti eſſe Philippo, & ab Horatio Mæcenati. *dextramq.* tuam. *qui ſimul*. verba Horatii. *ſimul*, mox vt. *dimiſſa*. relicta. *petitis*. his quæ appetuntur. *præſent*. præcellant. *metiri ſeq.* menſuram tenere vnumquemque. *ſuo modulo*. ſuo ſtatu. *verum eſt*. æquum eſt ac decet.

C R V Q V I V S.

Q V O N ad promiſſum Mæcenati diem Romę non adeſt Horatius, cum precatur ſibi condonare hoc vt velit, ægrotare metuenti, per æſtum menſis Sextilis, quod æſtatis tempus ſequente Canicula, multis certè morbis obnoxium nō parum ſe formidare faterur. verum ſi concedet, ei ſe ad futurum pollicetur primo vere: vt qui nolit acceptorum ab eo nō vulgariū beneficiorū immemor, ingratitudinis vlla ex parte notari, ſed multa potius ea laude, & officijs pensare, modò ad id temporis annuat ei Mæcenas abeſſe Roma, quo, recuperatis viribus, & animis priſtinis, promtè redeat ad eiſmodi quę antea ei præſtiterat obſequia. Ceterum ab eo ſi nequeat hoc impetrare inſtar vulpeculæ ventris ſaburræ exonerantis, vt qua irrepſerat in cumerā frumenti effugeret ſalua, parauit ſe dicere, quæ dona ab eo acceperat cuncta potius reddere, quàm miſeram ſeruire ſeruitutē. denique, quando modicis rebus cōtentus incundē tranquillq; aut Tiburi, aut Tarenti poſſit agere, nec Romā, nec eiſ ſtrepitū ſibi plus ait conuenire, quàm in Ithaca montōſa inherboſaq. Telemacho equi à Menelao dono oblari. Poſtremo ſi poſt multam operam iam inde ab adoleſcentia Mæcenati datam nihil remunerationis habeat, ſed contrā quæ acceperat munera ſit ei neceſſe reddere; ſupplicat ad exemplū Philippi, qui Vulteiū Menā ruris perſum iuſſit relicta repetere; vt Mæcenas pro acceptis officijs non ingratus, ei reſtituat vitā priorem, cū ſuo vigore & alacritate. Hic ceu in tabula videre licet, cuius lectorē quoq; monui Saryr. 6. li. 2. in Horatio liberalem patris cū educatione inſtitutionē, quàm grato animo ſit paratus ob accepta beneficia.

beneficia Mæcenati morem gerere, quàm magno studio contendat ab eo assequi cū eius gratia, vt in ver vq. proximum sibi rusticari deitur: qua in re si vori cōpos nō euadat, aduertere quàm vrbāne simul & facere agat de missione impetranda, adeo vt malit frugaliter, & modicē vitā traducere cum secura tranquillitate, & libera, quā vbiq. maximore cōmendatā habet, quām in summo pīēdore, & luxu seruire amissā libertate planē aurea. *Quinque dies tibi.* exorditur a remotione culpæ in morbi timorem propter æstū canicularē. *me rure fut.* in Sabina (vt arbitror) regione ad Farfarū fluiuium vbi villā suā habuit Horatius amenissimā: de qua postea ad Quintiū epist. 16. *rure.* scribit Seruius quēcumque propria pluralis sunt numeri, vel genitiuū in is mittunt, prosā scriberentibus in datiuo verbis succedere, sed Poëtis ferē in ablatiuo: vt hic, rure, & epist. sequēti, Romæ Tibur amem, vt ofus Tibure Romā. Virg. Tyria Carthagine qui nunc exspectat. Pers. rure paterno est tibi far modiciū. Priscian. oratoribus etiā permittit ablatiuū; quod nō lim imitari. *atqui.* cod. Bland. 2. Busl. Nan. Tonf. Sil. habent. atq. reliquī, atqui. sed hec duo sine discrimine sæpe poni, alibi quoq. à me notatum est. *du.* enallage, pro dares. *colorq.* sic habet cod. antiquiss. Bland. Tonf. Mart. Sil. & verā lectionē iudico, est enim vero consentaneū designatorem nō minus attratū, quā lictores fuisse in ludis funebribus. Qui autē designatores fuerint, lege Budæū de ijs qui notantur infamia, in lege, athletas. Qui autē ipsi Budæo sint designatores, hoc in studiosorū gratiā ex ipso asseribā. Sunt, inquit, qui designatores esse putent, (& rectē nostra quidē sententia) eos qui constituendæ funebri pompæ, aut etiā cuiuscumq. præiunt, vnicuiq. incedendi locū ordinēq. præscribentes, simili ferē munere eorū qui Romæ magistrī ærimoniarū vocantur. Cuius significationis exemplū inuenimus apud Plautum, qui designatores ludorū scenicorū vocat his verbis in prologo Pænuli: Nēue lictor verbū, aut virgæ mutiant, neu designator præteries obambulet, nec cessum ducat dum histrio in scena fiet. hætenus Budæ. *omnia.* passim. *officiosa sedulitas.* appositiissima significatio plebeculæ cū suis aduocatis sollicitatē in causis familiaribus, quas ideo nominat opellas, quæ cū sint minimi ferē momenti, eas tamen agunt quasi de rebus maximis sit cōtentio: de qua sedulitate officiosa quē viris bonis semper suspecta esse debet, lege Satyr. 5. li. 2. ab eo loco ad finē. captes astutus vbiq. testamenta senū &c. deinde sequenti, Romæ sponforē me rapis, eia, ne prior officio qui quā respondeat &c. aut, quod magis placeat officio & sedulitas, est à clientibus togatorū hominū mane ad salutationē concurrentibus, & per magnā diu partem cōcomitantibus. hinc *opella*.

forensis, est deductio ad forū concomitatioq. *testamentum resignet.* hoc est, adducit mortē; nā mortuo testatore, ad hæredē, & legata cognoscenda, aperiri testamenta necesse est. *quod si.* vt av. quādo. *minis Albanis.* periphrasis hiemis per hypallagen, illinet niueis, pro illinet niuibz agros Albanos, id est, asperget. *ad mare descendet.* ad ciuitatē maritimā, Tarentū fortasse. ibi namq. ode 6. lib. 2. ait brumā esse minus asperam, inquit, ver vbi longū, tepidāq. præbet Iupiter brumas &c. *sibi parceret.* parcus viuere, rem parcimonia firmabit. *contractusq. leget.* perelegās translatio à nauigantibus accepta, qui procellis vndisq. imminentibus cōtractis velis litora legunt, vt effugiant naufragiū, nonnunquā quoq. brumali præcipue tempore contractis velis aut in portu stant, aut remigando nō procul à portu nauigant. sic dicit Horat. se victurū parçē & frugaliter, ad euitanda morborū pericula, dū ver aduenerit, quotēpore pollicetur se quasi panis velis Romā rediturū, ad vitā liberaliorē solutioremq. cū Zephyria. qui sunt vetis comites. *hirundine prima.* quæ veris quoq. aduentantis est nuncia. hinc vulgo dicitur *ἡ χελιδὼν τὸ σίγος λελεί*, id est, hirundo æstatem loquitur. *tu me fecisti lacrimulem.* tu me ditasti villis & agris. locuples enim est, quasi locorum plenus, qui multa loca. i. agros possidet. *uiscere sodes.* obsecro indulge genio, esto hilaris. ô hilaritas rustica, & in pyris, pomis, nucibus, quàm landabilis Calabri prodigalitas! hic Dialogus Calabri, & sui hospitis mirē facetus, dici nequit, quāto perē commendat Mæcenatis in Horatiū collata beneficia. *benignē.* placidē, modestē. *hæc porcu.* ô munificētia Calabri, cū porcis hospitii communis. *prodigus & stultus.* hoc est, prodigū stultē, vel stultē prodigus, is verē dici potest, qui in dando nec personā, locū, nec tempus nouit, sed sine delectu metitur omnia ex animi sui sententia, donans tam dignis indigna, quàm contrā. *hæc sodes.* hoc est, donatio rerū viliū, & supertuarum, semper parit ingratos: ea namq. nihil est quàm stulta prodigalitas, quæ nulli est vsui, nec danti, nec accipiēti. quid ergo gratie potest ea mereri, aut quos efficere gratos? *vir bonus.* liberalis delectū nouit & rerum & personarū. *dignū.* sup. donis dandis. videret enim mihi nō tam personarū nempe Calabri & sui hospitis à dispari ad Mæcenatē & Horatiū esse comparatio, quàm rerū & donorū; nam Calabrū potentem diuitemq. sed nō nisi in donis vilibus liberalem quidē fuisse, est simile vero: sed Mæcenatem contrā, nō vilia, sed se digna dedisse dona viris bonis, nō stultē, quasi ignoraret pecuniā pluris esse & maioris momēti quàm lupinos aut pyra, sed sapienter, & cum iudicio, adeo vt vel pretiosissima quæq. nempe pecunia, villæ, agri, prædia sibi vilerent, ad gratificandū viro bono, suāq. amicitia

digno. vt nō frustra ceciperit Mart. Sint Mæcenates, nō deerunt Flacce Marones: sed me hercule plureis semper inuenias Calabros. *dignus ais esse paratus.* sic habent 4. Bland. cod. cū Buil. sed duo cū litura s litteræ manifesta. & antiqua veraq. est lectio. quod & Sosipater institutionis Grammaticæ li. 4. ex Cōminiano testatur; esicq. Solocicimū per calum, paratus, inquit, pro paratū se esse. *quid distent æra lupinis.* quia (suprà Calaber hospitii pyra donare studuit muneris loco, hic vult Mæcenatē nō ita vilescere aut esse (sordidū, vt lupinos quoq. largiendos hospitibus aut amicis putet muneris ergo. atq. eo modo existimo lupinos hic poni pro re vili, minimiq. pretij, & æra pro re quauis, pretij nō pœnitendi. Muretū virū sanē doctissimū ait Turnebus, & Lābinus quoq. sibi indicasse primum, lupinos hic accipientes pro numis prœdictijs, quibus in colligendis ponendūq. numeris pueri verorū numerū loco solent vtij, idq. ex Acrone interpretante, quid distent æra lupinis, hoc est, quæ sit differentia inter bonos & malos nummos. Equidē vt nō improbo hanc opinionē, tamē ingenuē fateor me neq. in Acrone vulgato, nec in scriptis vllis antiquis, ex quibus Cōment. edimus, legisse aliud quā, quæ sit differentia inter bonos & malos sine appositione rā nummos. *dignū præstabo.* agnoscit Horat. munificentia Mæcenatis in se, liberalitatēq. & iccirco pollicetur se fore gratū, dignūq. qui nō pyra, vt à Calabro, nec lupinos acciperet. *pro laude merentis.* nota tmesim, laude promerentis; vt ordo sit, dignū præstabo me laude promerentis. *quod si me nollēs.* mirabilis Horatij *πυρρίστis.* qua sanē nō vteretur, nisi bene confisus de amicitia Mæcenatis, & humanitate: quis enim reposcat homo fortunæ mediocris, à principe viro præteritos annos sine periculo sui capitis? quis formam, robur, gratiā, amores iuuentæ? quod hic facit Horatius, si Mæcenas eum nolit à suolatore vsquā discedere, aut animi efficiendū, aut valetudinis curandæ gratia, sed instar mancipij apud se perpetuō desiderare imperet. *fortē per aug.* Apologus Æsopieus facerissimus artificiosē subsequēs, ad præcedentium verborū libertatē leniendā. *seniūs.* fame exhausta & inedia. *passa.* plena, bene faginara. *repetas.* Mart. & Sil. cod. habent repedes, quod nō dupplicet, nā cū eo conuenit quod dixit, rursus ire foras, pro redire. *cauū.* à chao dictū per d, inquit Festus, & eius inanitate. paullo suprà dixit angustā rimā. *hac ego si comp.* hoc est, si quasi vulpecula astuta, me insinuaucrim in amicitia Mæcenatis, vt bene pastus, ditatūsq. meo more viuerē, nec eo sit animo Mæcenas, vt hoc mihi cōcedat, nisi cuncta reddā quæ mihi largitus est, iā potius reddo liber, quā seruio miser. *compellor.* habent sic 4. Bland, Buil. Tonsl. sed Mart. habet, compellar, cum alijs.

nec somnū plebis. sensus horū versūū dependet (vt mihi videtur) ab eo quod dicit cuncta resigno, hoc modo, ego iam satur alitū. i. vrbanz voluptatis, & deliciarū. cuncta dona restituo Mæcenati, & sic instar musteæ nudus redeo, & liberat priorē vitā. deinde, nec laudo. i. vitupero somnū plebis, id est, vitam vrbano multo strepitu, & curis perturbatā, nec muto. i. præfero ruris otia liberrima, tranquillissimāq. diuitijs pretiosissimis. cum hac sententia consonat quod dicit Satyr. 6. lib. 2. ô rus, quando ego te aspiciā, quandoq. licebit nunc veterū libris, nunc somno, & inertijs horis, ducere sollicitę incunda obliuia vitæ? legito quæ ibi adnotauimus. longē aliter exponit Lamb. hos versus. iudicet lector doctus. *sepe verocundum.* renouat Mæcenati memoriā familiaris olim secum colloquij, vt moueat affectū erga se benigniorem quā qui potius velit donata repetere, quā tantilli temporis absentia concedere. *verecundū.* hoc indicat Mæcenatē Horatio dona dedisse nō perenti, dixisseq. inutilem esse pudorē viro egēt. *rexq.* propter munificentia. *paterq.* propter amorem, & paternam quandā affectionē, qua prosequēbatur Horatium. *rexq. paterq.* verba sunt amoris veri plena, iccirco subdit, *inspicis si possim.* per inde ac si dicat: etiam si Mæcenas donata repetat, se affectū nō repositurū. *haud malē Telemachus.* hoc exemplo Menelai, & Telemachi, dilucidē docet fuisse honestius, nec Mæcenatē dare, nec se munera accipere, quā nunc reddere. *non est aptus eq.* verba sunt Telemachi ad Menelaum, Odyss. d. i. d' ἰδάνη, ἔτ' ἂν δρῶ μοι ὑπὲρ; ὅππῃ τ' ἀμύνω &c. inter cetera dicit. *ἴππῳ δ' αἰς ἰδάνηλον δὴν ἀγομαί.* id est, sed equos ad Ithacā non ducam. *parcellus.* montibus frequens, petriosa, minimēq. pascuis apra. *paruum parua decet.* elepne *βοηθηκέν* mæchen elepne *νεσθῆκέν.* *non regia.* magnifica, & sumtuosa. cū eo quadrat, quod dixit, nec somnū plebis laudo. *vacuū.* nō frequēs, & populosum, & proinde studijs meis, & aptū vitæ tranquillæ. *imbelle Tarentū.* alibi vocat molle, otiosum. *Philippus.* L. Philippus orator inter alios eloquens, & nobilis in altercādō cū aliquo, inquit Cic in Bruto, aculeo, & maledictō factetus. *ab officijs.* forensibus. *Carinas.* Carinæ ea pars est Elquiliarū quæ inter Buxta Gallica, Tabernolam, arcum Gallieni, & Suburā est. dicit Carinæ, teste Seruio, ab ædificijs factis in modū Carinarū. hic erat domus Pompeij, vbi Lençus liberus eius, Grammaticā docuit, domus Quinti Cic. domus huius Philippi &c. *adrasum.* aliqui cod. habent, arrasum, sed nulli abrasum. *in umbra.* in officina, tōstrina, quæ plurimum erat in pergulis. i. in ambulacris vndiq. perspicuis ipsis prætercubitibus, quales erāt quoq. porticus. *purgantem leniter ung.* hoc autē Græcis est *ἰσχυρίζειν.* *gaudentē paruiq. sodalibus.* *μαχαίῃσι καὶ τράπεζαις.*

in *iralegis*. & *lare certo*. cod. Sil. cum Mart. habet & *lare curto*, quod omnino rectum puto; nā pauperiores in pergulis habitabant, vt & meretrices. *negligit aut horret*. prudentis serui responsum sub diuisione vt herum mitiget. *scruta*. scruta sunt minuta vascula, vt notat Aristoph. interpres *χρῆται* *λεπτά σκία*, & futilia. accipiuntur quoque; pro quibusuis mercibus vilibus, & fore nullius estimationis, quas à propolis quondam; solemus emere, folandis infantibus & pueris. vnde illud est Apollinaris epist. 7. nunc quādā frivola, nunc ludo apra virgineo scruta donabar. vbi Baptista pius nō apte scroba legit Helychio autē *ῥαπτοῖον*, & Appuleio *ῥαπτοῦλον* est eiusmodi vilia videri, scrutaria facere, *ῥαπτοῦλον*, & *ῥαπτοῦλος*, friuolarius scrutarius Agellio. in antiquis scriptis inueni, *scrutum*. i. grutū, hoc est, fractū milium. *prouidisset*. sic habet omnes scripti cod. nec mutandū credo. quod autē Lamb. cōiendit, legendū esse, prouidisset, arbitror nō esse necesse; nam eius verba sententiam includunt hęc verba precedentia, quod non mane domū venisset, & parata ab hoc verbo prouidisset, per aduerbium ordinis, deniq. *dicenda facenda*: *ἔτι καὶ ἀρρήτα*. fanda, nefanda. cui concinit hoc prouerbiū. Quicquid in buccam venit, hoc est, liberē, quiduis locutus, quod vernaculē dicimus, *sona uel dat them teghen gart* / alit met gart. hęc autem accipienda sunt in eum sensum, nimirū Vulteiū sua negotia inconsideratē effutuissē, hō etiā publica. *dormitū dimittit*. iubetur redire domum. *& iam*. cod. scripti partim, & iam, partim habent eundem. *certus*. quotidianus. *Latinus*. Latine ferix, dies conceptionis, ait Varro de Latina ling. li. 5. dictus à Latinis populis, quibus in Albano monte ex sacris carnem (tauri mactati in honorem Iouis Latialis) petere fuit ius cum Romanis, à quibus Latinis Latine dictæ &c. Macrobius eos dies annaleis appellat, quorū celebritas in certos, vel etiā in incertos dies à magistratibus vel sacerdotibus concepitur; quorū dierum ferix appellantur Conceptionis, vt Latine, Sementiæ, Paganis, Cōpitalisq. *manni*. equuli, quod palpatatione, & manū plausu sequantur. *septem dōnas seferria*. hoc est, ad nostros numeros additmet. quingaginta libras septendecim solidos, sex grossos, aut circiter; vt colligere licet ex de Asse Budei. *amori habendi*. studiorum lucri, auaritiæ. *variam ubi*. hactenus, ex animi sententia successerunt omnia Vultei; hic incipit fortuna mutare vultum, velāq. veterē; cuius impatiens Vultei, mutatis animis, incipit meditari vitā priorem, & tanto studio eitis offendi dāno, quanto prius eius desiderio colēdi raptus fuerat. *seges*. ager satius. *medina de nocte*. hic vide quid profitur aut potius oblit in rebus agendis imprudētia. Vultei temerē cor-

piragros colere, stultē deserit, suis rebus nulla cura aut remedio adhibito, non expectauit dum illuc cessaret, sed de nocte caballū arripuit. *iratus*. acceptis damnis offensū dolēsq. *scabrum*. inqualidum, hirtum, nō nitidū, & bene habitum, vt antea dum ageret in vrbe. *durus*. laboriosus, in se immittis, sibi non parcens. *Vultei*. diuillabum. *ponere*. sic legitur in Bland. vetustissimo, Tonf. Bull. Diogen. in alijs dicere, sed malim, ponere, pro imponere; Cic. 1. de natura deorū: sunt enim rebus nouis noua ponenda nomina. sic Satyr. 3. li. 2. nomen intano ponere. *quod reper*. non propter quod, sed quam rē, quod beneficiū nimirū vt me reddas vitę prioris. hęc vehemens est obrestatio, nimirū per ea ferē sacra quę naturę præsunt. *vitā me redāt*: hoc est, postquā acceperis tua seferria, quęq. tua sunt, sine me redire ad priorē vitam, liberato me ab hac icritute rustica. *qui simul*. cod. Mart. habet, qui semel; reliqui omnes simul, quod magis placet. *aspexit*. perpendit quā sit difficile mutare vitę institutum, idq. conari cui nō consueueris à reueris. *maturē*. non temerē, sed omnibus prius rebus suis compositis, cōsideratūq., sit ne satius vtiliūsq. ruri damna accepta sarcire prudentia diligenti, & summo in otio feliciter viuere, quā in vrbe miserē semper sursum deorsum agitari: *repetatq. vitā* vrbā cū suis incommotis. *metiri se quęmq. suo*. monemur omnes vt nostra sorte contenti, ne acquiramus aliena. tale est illud Persij, Tecū habita, & noris quā sit tibi curia supellex, vrbaniū quę sunt vrbis, rusticiū sua rura curēt colatq. Lucianus in libello de iconibus, subsequitur Horatiū, *παραμυθῆς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀνθρώπων*, id est, dimecariarū vtrumque mensūra propria. *ac pede*. per exegelin, modulo, id est, pede.

EPISTOLA VII.

AD CELSUM ALBINOVANVM.

Celsus gaudere, & bene rē gerere *Albinouano*. *Musa rogata refer*, comisti, scribaq. *Neronis*. Si quæreret, quid agam: dōc multa, & pulchra *in-*
nantem,

Viuerē nec rectē, nec suauiter. haud quia *grando*
Contuderit vitē, oleamq. momorderit alium:

Nec quia longinquis armentum egrotet in agri:
Sed quia mēte minus validum, quam corpore toto,

Nil audire velim, nil discere, quod leuet agrum.

Fidū offendat medicū: in ascar amicu;

Cur me sanesto properent arcerē veterno:

Quę nocuerē sequat: fugiam quę profore credā

Romae

*Roma Tibur amem ventosus, Tibure Romam.
Post hac, ut valeat, quo pacto rem gerat, & se:
Ut placeat iuueni, percutere, utq; cohorti.
25 Si dices, rectè: primum gaudere: subinde
Præceptum auricula hoc instillare memento:
Ut tu fortunam, sic nos te Celse feremus.*

COMMENTATOR.

CELSO gaudere, & rem bene gerere. Reprehendit Celsum morositatis & inconstantiæ, ita tamen ut quæ in eo carpit, in se transferat, quò reprehendat liberius. *Celso gaudere.* nouo salutationis genere vitur exprimens Græcum modum *χαίρειν* & *ὑποκρίναι*. *gaudere.* letum esse. *rogata.* à me. *scribaq; minantem.* promittentem Philosophica *nec suauior.* ex animi sententia. *contuderit.* concusserit, frigerit. *memorderit.* corruperit. *toto.* idèò dicitur, ut quamuis partem corporis validiorem ostendat quàm animù. *leuet agnù.* releuet ægritudinè, allegoricòs, quod animù ab erroribus & vitijs reuocet. *fidis offendat.* sup. quia, *ἀπιστία.* medicus, magistris, scilicet Philosophis, qui animo mederi volunt. *funesto.* tristi. *ueterno.* lethargo. *arcere.* liberare. *qua nocuere.* sup. quia. *profore.* profutura. *uentosus.* inconstans, instabilis, fluitas. *post hac.* sup. omnia roga. *ut.* quomodo. *quo pacto.* qua ratione. *rem gerat.* quid agat. *& se.* sup. gerat. *iuueni.* Neroni. *utq; cohorti.* erat enim scriba militum. *rectè.* sup. se agere. *gaudere.* sup. me dicit. *auricula.* illius. *memento.* o Musa. *ut tu fortunam.* hoc est, si felicitas immutabit te, nos in tua amicitia nò durabimus: quia qui in rebus lætis effertur, omnibus sit ingratus, aliter: ut tu, inquit, Albinouane felicitatem tuâ, & processum in amicitiam Claudij, non insolenti animo, neq; superbiienti tuleris, amicitia tuâ feremus, & seruabimus.

CRVQVIVS.

CELSO gaudere, & rem bene gerere. Rogat Horatius Musam, primum, ut Celsum saluere iubeat; deinde ei nūciare, se meditari pulchrâ, & valere quidè, sed non ut velit; non quòd aduersi quid in suis bonis, aut infortunij se perturbet, aut grauius afficiat, sed quòd animo quàm corpori perius sit, ut qui vni sibi sapiens, magna quidè leuitate, & inconstantia contemnat amicorù consilia, fidorùmq; medicorum præcepta, qui ab hoc eù tam graui malo subleuare conantur. Postremò Musam sciscitari iubet, ecquid valeat, quid rerum agat, an Neroni gratus, & commilitonibus bene se gerat: & deinde monere eum modestiè, ne rebus prosperis nimis elatus, inolerabile se præbeat omnibus.

Celso gaudere & bene. hæc Epistola ferè per antiphrasim intelligenda, suo more depingit Horatius Celsum suis coloribus, idque sub sua persona liberius, quem arguit arrogantie, & nimis leuitatis, ut qui quouis vento mobilior, in nulla certa firmâq; vitæ ratione sibi constet, nec rectè consulentibus morem gerat, sed in castris Romam meditatur, ut philosophetur; eius post paullo tædio affectus, ob nimium fortasse strepitum Tibur somniet, solitudinè inque cuius iterum pertæsus, auræque captus populari, & ambitione, Romam festinet. Quare commune facit eum prudentiæ, ne tandem sit contentui. *Celso gaudere.* hoc Græcicum saluandi genus mihi argumētum est, hunc Celsum ex numero fuisse τῶν φιλάτων, qui præ se contentius alijs, se Græcæ litteraturæ, philosophiæque peritū iactabat; nam sub eius persona, dicit Horatius se multa & pulchra promittere; quod planè est hominis vani, & arrogantis. *scribaq;.* an librarius, & Poëta de familia Neronis, qui eius gesta describendo Græcè caneret? quod Horatius subindicare videtur, per Musam eum saluere iubens. a n ætarius scriba Neronianæ cohortis? si quæret, variant hic antiqua scripta: in alijs est quærit; alia habent, quærat; sed plura, quæret. *minantem.* alludit ad τὸ ἀπειλῶν, quod est promittere cum ostentatione, quod iactabundi est, multumque sibi tribuentis. *viuere nec rectè nec suauiter.* ei. contrariū est quod dicitur bene beatèque viuere: nò autè rectè valebat Celsus nec suauiter, ut qui in militia præsens, absens Româ medicaretur. *non quia grando.* à remotione causæ. *grando contuderit v.* hinc grando dicta est calamitas, à confringendis calamis. *memorderit.* represserit siccitate. metaphor. in agris. sic habent omnes scripti libri, præter Mart. qui habet aruis. sed alia lectio meo iudicio est melior, tum quòd aruum Varroni de re rustica, sit quòd aratum necessarium est, gregi vel armento pascendo aptum minimè, tum quòd ager, generatim sit aruus, confitus, pascuus, forens. Plautus in Pænulo, non aruus hic, sed pascuus est ager. *sed quia mentis.* causa cur non rectè valeat, est affectio animi vitiosa, non corporis languor. *nil audire velim:* hæc uerba est φιλαρία ἢ καὶ καυχήματα διὰ τὴν ψυχρὰν. i. amor sui, nò is qui laude, sed qui vituperio dignus est: duplex enim est Arist. 9. ethicorù. *fidis offendat.* satis acerbe ex sua persona, docet Horatius Celsum esse incurabilem, & animi propè deplorati; cuius malum, nimirum arrogantiam, iactantiam, leuitatè, inconstantiam, nominat metaphoricòs funestū vetermū qui est inexpugnabilis ferè dormiendi necessitas, Cor. Celsi medico definitore, λήθαργος Græcè. vide adnotat. in Satyr. 3. lib. 2. cor. in sententia conuenit, cum τῷ quia. *funestū.* funestum

reuerentia

veternū vocat ægritudinem animi ferè insanabilem, fortassis in proposito pertinaciam. *quā nocere sequar.* ex peruersa animi apprehensione; vbi quippe ratione sopita, imperat animi confidentia: *Deus. Roma Tibur amem.* omnes scripti cod. hic habent interpunctionem, nō etiam post, ventosus, vt vulgari omnes; sed scripta mihi magis ardent; vt sentētia sit: Vbi Romæ sum, requiro solitudinem, & ad agrum Tiburtinum propero: rursus, Tiburi existens, ventosus, id est, vento seu cupiditate popularis auræ plenus Romam reuertor, vt magistratus fiam. quid enim est aliud gloria, quàm tumor inanis, multos ventos, id est, perturbationes concitans in animo ambitiosi? hinc superbos quoq. tumidos, & inflatos denominamus. quare videat lector vtra sit aptior opinio, sed non celabo lectorem, me in 4. Bland. inuenisse, venturus Tibure Romam; quæ non penitus est absurda lectio. *post hæc. in rēis. utq.* sic omnes cod. scripti. *subinde.* deinde, statim; notat Valla Elegant. lib. 2. cap. 51. *præceptum: rō in rē ad p. infillare.* infundere in aures leuter: per aures in aimum immittere; metaphor. à liquore.

EPISTOLA NONA

AD CLAVDIVM

NERONEM.

SEPTIMIUS, *Claudi, nimirū intelligis vnus, Quanti me facias: nam cū rogat, & prece cogit Scriberet, vt tibi se laudare, & iradere coner: Dignū mente: domoq; legentis honesta Neronis*
 5 *Munere cū fungi propioris censer amici. Quid possim videt, ac nouit me valdius ipso. Multa quidem dixi, cur excusatus abirem: Sed timui mea ne sinxisse minora putarer, Dissimulatore opū propria: mihi commodus vni.*
 10 *Sic ego maiorū fugiens opprobria culpæ, Frontis ad urbana descendi premia. quod si Deposuit laudas ob amici iussa pudorem: Scribe tui gregis hunc: & sortem crede, bonūq;*

COMMENTATOR.

SEPTIMIUS, *Claudi, nimirū intelligis vnus.* Hac epistola Septimiū Claudio Neroni cōmendat, vt cū inter amicos habeat. hic autē est Septimius de quo in Odis scribit, Septimi Gades adi-

ture mecum. *vnus.* solus. *quanti m. f.* quā carum me habeas. *legentis.* deligenis honestos amicos. *cū fungi.* sup. & vt sit ordo, & cū censer propioris amici me fungi munere. *fungi.* sup. apud te o Claudio. *censer.* sup. me Septimius. *quid.* quārum. *videt.* intelligit. *me valdius ipso.* me ipso. *valdius.* melius cognoscit gratiam quam apud te habeo, quā ego ipse. à valdē, sit valdius, sicut à vaildē, validius. *dixi.* ei Septimio. *cur.* id est, vt. *sed timui.* ne dicerem, me non posse quæ poteram. *minora.* quàm sunt apud te. *dissimulatore opū.* hoc est, qui non ostendam quid polim, vel vt celestem opem apud te meam. *mihi commodus.* vt integram mihi beneficij gratiā reseruarem. *vni.* soli. *sic ego maioris.* hoc est, ideō me ad preces contuli, vt tugei exprobrationes maioris culpæ, id est, inuidiæ, & arrogantiz. *descendi premia.* hoc est, vt per impudentiam impetrarem: nā urbana frons consistit in audacia ciuili. *deposuit.* postpositum. *laudas.* probas. *amici.* Septimij. *iussa.* voluntatē: vt Maro, mihi iussa capessere facit. *pudorem.* vercundiam meam. *scribe tui gregis.* hoc est, tuo gregi Septimiam, & amicis adscribe.

CRYQVI.

SEPTIMIUS, *Claudi, nimirū intelligis vnus.* Claudio Neroni cōmendat Horatius Septimiū virum eius amicitia domoq. non indignum: sed ne temerè nimis hoc, confidenterque facere videri possit, se precibus eius scribit ad id coactum, non ignari propioris cum eo familiaritatis, ad cō vt quiduis ab eo facile possit assequi. cui cum se nequireret excusare, quin eum Neroni collaudaret, inque familiam eius traderet, primum ne amicitiz cum Nerone fiduciam deminueret, deinde ne sui tantum studiosus nihil amici quicquā gratia velle crederetur, maluit ea de re Neroni impudentior haberi, quàm neglecti amici culpam incurere. Quod precatur Neronē ne improbet, Septimiumque virum fortem bonūque adscribat in amicorum numerum. *Septimius* *Claudi* Septimius Neronis cum Horatio cō. eius amicitiz, supplicando cogit Horatiū, vt se Neroni cōmēder. *Claudi.* Claudius Nero, priuignus Angusti. de quo lege Epist. 3. suprà. *nimirum.* certē, profectō; assertiuē. *intelligit* codices Bland. 4. habent intellegit, antiquo more. *quanti me facias.* quo loco, qua gratia, & amicitia, qua dignitate & æstimatione sim apud te; *et rō p. rō.* Et rō p. rō. nam cū rogat. & pr. cogit. sic habent omnia scripta quæ legi. quā lectiōne primus, quod sciam, animaduertit Victorinus, vt scribit lib. 20. Variarum lectiōnum cap. 9. non sine docta significatione eius.

ZZ

modi

modi dictionis antiquæ. & prece cogis scilicet. nam veri amici supplicare est imperare. scilicet. confirmatiuè, certè, vt suprà, nimirum. tale est illud Cic. ad Atticum: Si raceo oppressus & captus quo dolore esse debeo? quo sum scilicet. *Laudare*. probare, probatum reddere; quæ namq. cõmendamus, ea laudamus. *tradere*. non quo modo suas mercedis emtoribus tradunt mercatores, quibus hoc proprium est, *ἀμα διδῶν, καὶ λάρνακι*, id est, simul da & accipe: vt qui res suas non ante tradūt, quàm certi de mutuo: sed eo modo, quo traduntur amici amicis, sine spe mutui aut lucri. sic Satyr. 9. lib. 1. hunc hominem velles si tradere. *dignum mente*. amicitia; quid enim aliud est vera amicitia, quàm mens vna in duobus corporibus, *μία ψυχὴ δύο σώμασι συνῶν*, Aristoteli, id est, vna anima duobus in corporibus habitans, nā cū amico audes omnia loqui vt tecum. *domòq.* id est honesto in familia Neronis loco, qui nec deligit præter ea quæ cū honestate coniuncta sunt. Laus Neronis ab honesto, beneuolentiæ causa. *munere cùm fungi*. reuertitur ad conscientiam Septimij, de intima tua cum Nerone amicitia, perinde ac si dicat, de amicitia inter nos, o Nero, non mihi tantū persuadere, quantum ille sibi persuasum habet, me apud te posse; honesta deprecatio audaciæ, ex fiducia personæ alterius. *sed timui*. verebar ne crederet Septimius me non vera dicere, sed dissimulare, & ostendere solle, qua me gratia, beneuolentiâq. amplectereris, tamquā *ἐλάλῳ*, nec ferre te vestræ amicitie quoq. mecū esse participem. *mibi commodus vni*. meam rem agere iudicaret, nulla amici cura, is autem qui vni sibi studet, Græcè significanti *ἰδιωτὸν ἄνθρωπον* nominatur. *maioris culpa*. emulationis, *ἐλαττωπίας*. *frontis ad urbana*. urbanæ, seu perficitæ frontis præmium est impudentia, seu inuerecundia: descendere autem ad urbanæ frontis præmia, est urbano more non etiam rusticè, & inciuiliter, nulla gratia, cum aliquo agere, sed lepidè faceretque quasi aliud agendo sese insinuare; quæ admodum hic studet Horatius tradere Septimium in Neronis amicitiam. *depositum pudorem*. nempe præmium frontis urbanæ. vide adagium perficere frontem. *ob amici iussa*. amici Septimij causa. *τὸ ἰῦστα*, respondet ei quod initio dixit, nam cū rogat, & prece cogit. *tui gregis*. esse de tuo grege, id est, contrubernio, seu numero tuorum amicorum. *spem crede bonumq.* καλὸν καὶ ἀγαθόν.

EPISTOLA X. AD

EVSCVM ARISTIVM.

VRBIS amatorem Fuscum saluere iubemus.
Ruri amatores: hac in re scilicet vna.

Multum dissimiles: at cætera pane gemelli
Fraternis animis, quicquid negat alter, & alter:
Annuiimus pariter vetulis, notisq. columbis.
Tui nidum seruas: ego laudo ruris amœni
Riuos, & musco circumlitæ saxa, nemusque.
Quid queris? viuo & regno: simul ista reliqui
Quæ vos ad calum effectus amore secundo.
Viq. sacerdotis fugitiuus, liba recuso:
Pane ego iam mellius potiore placenti.
Viue natura si conuenienter oportet;
Ponendaq. domo quærenda est ærea primùm:
Nouisti-ne locum potiorẽ rure beato?
Est vbi plus tepeant hiemes? vbi gratior aura
Leniat: & rabiem Canis, & momenta Leonis,
Cum semel accepit solem furibundus acutum?
Est vbi depellat somnos minus inuida cœta?
Deterius Libycus olet, aut nixet herba lapillis?
Purior in vicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quâ, qua per pronũ trepidat cū murmure riuus?
Nempe inter varias nutritur filia columnas:
Laudaturq. domus longos qua prospicit agros.
Naturam expelles furca: tamen vsque recurret.
Et mala pertumpet furim vestigia victrix.
Non, qui Sidonio contendere calidus ostro
Nescit Aquinatẽ potentia veller a succum,
Certius accipiet damnum, propiusve medullas:
Quâ, qui non poterit vero distinguere falsum.
Quem res plus nimio delectauere secunda,
Mutata quærent. siquid mirabere, pones
Inuius? fuge magna: licet sub paupere tecto
Reges, & regum vita præcurrere amicos.
Cervus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat: donec minor in certamine longa
Implorauit opes hominis: frenũque recepit.
Sed postquam victor violens discessit ab hoste:
Non equitem dorso, non frenum depulsi ore.
Sic qui pauperiem veritus, potiore metalli
Libertate caret, dominum vehebat improbus: atq.
Seruiet æternum, qui paruo nesciet rui.
Cui non conueniat sua res: vt calcæus olim,
Si pede maior eris, subuerteret: si minor, vter.
Latus sorte tua viues sapienter Aristi:
Nec me dimittes incastigatum, vbi plura
Cogere, quàm satũ est, ac non cessare videbor.

Imperas.

*Imperat, aut seruit collecta pecunia cuique,
Tortum digna sequi potius, quàm ducere funem.
Hac tibi dictabam post sanum putre Vacuna,
50 Excepto, quod non simul esses, caetera latui.*

COMMENTATOR.

VRBIS amatorem Fuscum saluere iubemus. ad Fuscū Aristiū Gramaticum scribit, cuius amicitia plurimū utebatur, dicēs se cetera & studio, ceterisq. ei conuenire, praterquā quod Aristius quidem in vrbe manere desideraret, ipse verò ruri. *ruris amatores.* sup. nos. *hac in re.* quod tu in vrbe, ego ruri habitem. *gemelli.* conuenientes, consuetudines. *quicquid negat alter.* expressit viniculum amicitiae, hoc est, in quibus discordes sunt alij homines, nos conuenimus pariter amici in amicitia nobiscum nata, vt, His amor vnus erat. Idē Sallust. Idē velle atq; nolle, ea demū firma amicitia est. *inimicitias.* consensum. *pariter vetulis notisq. columbis.* hoc est, in hoc pares cum vetulis, & sibi notis columbis, quorum amor plurimus est, & diuturnus. *in nidum seruas.* id est, ciuitatē in qua natus es, & educatus. mirē alludit ad nomen columbi, quī nidos habēt; aut indicat Aristiū pauperem fuisse, eūmq. in superiori parte domus tanquam aue in suo nido habitasse. nam pauperes olim apud Romanos in cœnaculis habitabant. & musco. muscus genus herbæ ad fontis saxi adhærens. *quid quaris.* quid vis. *simul.* postquam. *qua vos.* bona ciuitatis. *fugitiuus.* seruus. *liba.* placentas. sensus est, sic me fastidium vrbis tenet, & rure delector, quēadmodum seruus sacerdotis, qui liba edere conueiuit, longo fastidio libaminum panem desiderat. *pauo ego.* panem requiro. *placenta.* libis sacrificiorum. *vineta natura.* hoc est, si quærat aliquis secundum naturā vivere, & petat quod sibi conuenit, *querenda est arca.* sensus est, ita nobis instruenda vita est, vt primū auspiciemur optimā sedē, quomodo faciūt qui domū ædificare voluit, primū queritur optima arca. *nouisti ne locum.* quali dicat, non vti que. *est.* sup. locum. *reperant.* tēperatores sint. *rabiam sanis.* dies canicularis. *moneta Leonis.* nocumēta, cum sol ad Leonem venit. *furibundus.* Leo vel canis. *acutus.* acrem, vehemētē. *depollas som.* vnde Maconianum illud, nec somnos abrompit cura salubris. *minus.* sup. quā ruri. *deterius.* sup. nūquid. sensus est, nūquid minus nitet herba quā marmor Numidicum; imo etiam herbæ redolēt, non marmora. *parior.* sup. nunquid. *in vicis.* ciuitatibus. *plumbum.* fistulā plumbeam. *quāq. aqua.* sup. aqua. *murmur.* sono leni. *nepe inter uarias.* hoc est, adeo rus gratum est, vt etiam in vrbe

à potētibz inter varias columnas, nutriatur silua ad delectationem, vt, Horrendum siluis. & Cic. in silua disposita sub diuo vidimus. *domus.* in vrbe. *expelles furca.* sup. cū. *v/g.* semper, assiduē. *recurret.* senius est, si quæ natura bona sunt abicere velis ex animo, recurrent latentē. Nam qui agros fugiūt, hi intra vrbe & domos rus includunt, & arbores, quæ ruri abundant, in vrbe diligunt *fastidia.* per superbiam hominum. *uidrix.* natura. *Sidonio.* Græco. *contendere.* comparare, discernere. *Aquinatem.* Aquinū, oppidum est Italiz, vbi cōfiscitur purpura, quæ videtur imitari Sidoniam. & Aquinates purpuræ simileis sunt Sidoniis, & Tyniis; atq; imperiti multum sæpe falluntur. hoc ergo dicit, paritur quidem damnum, qui nescit dignoscere purpuras; sed maiore damno is afficitur, qui tantæ imperitiæ est & inertiæ, vt nolit verum à falso discernere. *nimio.* iusto. *secunda.* prosperæ. *mutata.* aduersæ. *pones.* depones. *licet.* licitum est tibi. *vita.* moribus. *præcurrere.* vincere, præuenire. *violens.* violentus. *veritus.* fuerit. *improbus.* mīrē improbus, pro eo quod est auarus & cupidus. vt, lauit improba teter ora cruor. & alibi, piscibus atram improbus ingluuiem, & quos improba ventris exegit cæcos rabies. *feruēt.* opibus, & diuitiis. *adueniet.* satis erit. *sua res.* quam habet. *subuertat.* pedē. *uret.* constringet. *cogere.* colligere. *imperat.* imperat pecuniæ, qui ea virtutis seruit qui paucis in amplianda ea laborat. *digna sequi.* quæ magis vinci debet, quā vincere; trahi, quā trahere. *post sanum.* topographia, post ædem Vacunæ deæ, antiquam. Vacuna apud Sabinos plurimum colitur; quidam Dianam, nonnulli & Cererem esse dixerunt, alij Venerem, alij Victoriam, deam vacationis, quod faciat vacare à curis. Sed Varro primò rerum diuinarum, Minervam dicit, quod ea maxime hi gaudent qui sapientiæ vacant. *caetera.* in cæteris. *synecdoche.*

CAVQVIVS.

VRBIS amatorem Fuscum saluere iubemus. Quandoquidē cæteris omnibus in rebus Fuscus Horatio consentit, in hoc quoq. velit eū à se non dissentire, quod vrbe amare non ruri præferat. Nam si virum bonū decet, vt æquū est, secundum naturam vivere, in primis ei necesse est dispicere locum naturæ conseruandæ maxime conuenientem; qui rure acquit vltus esse magis idoneus, æris cælique salubri temperie, perpetuo solidæque à curis otio, herbarum virore, florum suauitate, opacitate siluarum, & lympharum promanantium leni scarurigne; quæ ruri amoenitas quantum sensus hominis vniuersos recreet, vireis cor-

poris adauctas confirmet, naturæque ablandia-
tur, dici non potest; adeo vt qui inhabitant vr-
bem, ruris lætitiâ æmulari, inumbratæque ge-
stiant arboribus conferendis, hortis excolendis or-
nandisque, & agris ad prospectum patentibus ap-
pricisque producendis: tam diffici- est ab eo dis-
cedere, quod à natura penitus est insitum: at hoc
tamen qui faciunt, naturæq. reluctantur, eos plus
opus est incurere dāni, quàm quod est maximū.
nam salum possident vero, nimirum perturba-
tiores affectus, tranquillitati mentis, quā consti-
tuunt in pecunia & rebus magnis, idque vt ruris
pauperiæ tenuemque victum ne experiantur: sed
quid hoc est aliud quàm auream libertatem redi-
mere misera seruitute; quæ naturæ maximè est
aduersaria? Itaque eū sub casa rustica liceat, nō æ-
quare modò, sed etiā præcurrere potentissimos ci-
uicis vira & moribus, hortatur Fulcum, ne pecun-
iæ studiosus & appetens ad magna contendat, seque
in eam cōiciat seruitutem, quā suis humeris non
vbi volet magis excutiat, quàm equus subiugatus
cum sessorē frenum, post hostem suum deuictum:
sed potius suis rebus contentus, suæque condicio-
ne sapiens vtatur fruaturque. At ne tamen Fu-
scus iniquis ferat se moneri castigarique, eū pre-
cat, vt decet amicos, vicissim se quoque corrigat,
vbi percepit eum plura colligere, quàm natu-
ræ satis est. *urbis amatorem.* non hic de loco mo-
dò agitur suis muris mœnibusq. incluso, sed etiā,
de virbano strepitu & pompa, de salutationibus vi-
torum principum, assentionibus, & eiusmodi
officiis plusquā seruilibus; quæ vt nec litteras de-
cent; nec litteratos, ita Fulcum rebus his vrbis
plus satis fortasse deditum studet abducere ad ru-
ris opes, hoc est, ad vitam tenuem quidem & fru-
galē, sed liberalem, & naturæ convenientē, qualē
viri boni cordatiq. ruri solēt agere. *Fuscum sal.* in
antiquis scriptis Bland. in scriptio est, Ad Aristium
Fulcum Grammaticum in vrbe cōmorantem; non
autem vt vulgari, ad Fuscum Aristium, &c. Gyr-
aldus quoq. in Historia poetica, scripta sequitur. in-
super in scriptis legitur hic Comœdiarū, nō vt A-
cœd., Tragediarū scriptor. *ruris amatores.* vitæ fru-
galis, naturæque consentientis quæ ruri agitur
commodissimè. *at cetera.* sic inuenio in antiquiss.
eodice Bland. quem secutus sum. sic etiam in fine
huius Epist. cetera lætus. *gemelli.* simillimi. *fra-*
ternis animis. tanquam fratres vnanimes, idem
volumus, idem volumus. *pariter vetulus notis qua-*
columbis. quam sibi Lambinus lectionem conie-
ctura proponit, eam continet eod. Bland. antiquis-
simus, sed in vō notī, s. littera supra scripta, sed in
vetulis & columbis appositā. sic & eod. Sil. quam
genuinam credo. sic enim ferē Sary. 3. lib. 1. & ma-

gnis parua mineri falce recisurū similis: vt ibi no-
tauimus, ad imitationē Græcā. hic vide quanto ar-
tificio conatur eripere Fulco studiū rerum vrb-
narū, non sine auaritiæ, & ambitionis nota; quod
vera non cōstet inter eos amicitia, vbi aliqua in re
est animorū dissensio. *tu nidū ferax.* illustratio eius
quod dixit, hac in re scilicet vna, &c. vrbe Romæ
per contentum nidū nominat præ ruris ampliru-
dine. sic Charon quoque ille Lucianicus vrbeis *π-
νός παλός*, id est, nidos quosdam nominat, & spe-
cus hominum præ terræ magnitudine: nec ablu-
dit à natura columbi, qui dū licet, eodē semper loco
nidificat, vt Fuscus: à quo in hoc dissensit Horat.
eod. Tons. habet nidos. *circumlata.* obducta, cir-
cumdata, inuoluta. *quid quaris:* breuis & perele-
gans dictio, quid multis? summam; quid pluri-
bus? *vino & regna.* valeo, & liberē ago, nulli ser-
uior: libertas enim agendi quiduis, potior est vel
amplissimo regno; contrā, seruius, viua mors est.
feris. sic habent omnes eod. scripti, præter vnum
Bland. antiquiss. & Diuz. qui habent, effertis.
rumore secundo. magno plausu, & acclamatione
populi, cui seruire, regnare est: *liba recuso.* vrbanas
delicias. sic supra ad Mæcen. Epist. 2. nec summū
plebis laudo, sator altitium. Liba, sequenti versu
definit mellitas placentia. Varro Libum scribit à
libando dictum, quod libaretur priusquam essent
coctum. sic legendum doctissimè conicit Scali-
ger, essent, id est, ederent. non esset, vt in Varrone
iamdudum legitur. Luber hic nugari, vt lectores
cōficiant quales fuerint interpolatores Acroniani.
in scriptis antiquis hæc leguntur: Cum in seruos sus-
picio furti habetur, ducuntur ad sacerdotem, qui
crustum panis carmine infectū dat singulis: quod
cum adhæserit ori, manifestum furti reum asse-
rit. vide num hæc summa sint ex Bibliis Numerorū
cap. 5. *pame ego.* vt naturæ satisfaciam; simplicem
tenuemque victum cū summo otio, & tranquill-
tate desidero. sic supra ad Mæcen. nec otia diuiti-
is Arabum liberissima muto. *viuere natura.* si cōm-
vō si, non conditionem, sed causam ponit, vt sensus
sit, quoniā naturæ conuenientes oportet viuere,
hoc est, ea libertate tranquillatæque animi quā
nobis natura dedit, vti, non sunt appetenda ea quæ
naturam perturbant, inque seruitutem rapiunt,
ἀλλὰ δὲ ὁμαλότερον ζῆναι φέρων. Cic. de Off. 3. & De
finibus 4. Tuscul. 3. 4. ait autē De finibus 2. viue-
re secundum naturam, id est, virtute adhibita frui
primis à natura datis; finem bonorū censuerunt
veteres Academicis & Peripateticis. Deinde lib. 3.
Cum hoc sit extremū, congruenter naturæ cōue-
nienterque viuere, necessariō sequitur omnes sa-
pientes semper feliciter, absolute, fortunatē viue-
re, nulla re impediri, nulla prohiberi, nulla egere.

pomada

ponendaq; domo. horum versuū hæc est sententia: quandoquidē omniū sapientū consensu viuendū est secundū naturæ primæ, & incorruptæ ductum, ei seruandæ locus querendus, & domus ædificanda est; quod cū nūquā fieri cōmodius quā ruri possit, quid est ō fusc, quod rebus rusticis præponis vrbanas: codic. Bland. habet ponendāq; domo. *area primū.* hoc ex veterū patrū sentētia, à quibus & Hesiodus acceptū canit, *ἡμεῖς ἀπὸ γῆρας, γυναικῶν, γῆρας ἀεγῆρας.* i. nāq; domus primū, mulier dein, bos & arator. nam primi nostri patres ruri cū liberis & vxoribus agebāt, agros colebant, ex quibus sine fraude & iniuria securi victū quærebant simplicem, & naturæ cōuenientem. talem vixit Ofellus rusticus Satyr. 2. lib. 1. talem Corycius senex in relicto rure Tarentino. Virg. lib. 4. *Georg. nouisti ne locum.* illustratio ruris. *beato.* ab effectu, quod beet agricolas, hoc est, beatos diuitesque faciat. *est ubi plus.* ab æris cælique temperietate tam hieme quā æstate. *rabieus canis.* allusio ad quadrupedem. non minus canicula fidus æstu nimio quā canis rabidus morfū perimit. *momēta.* tempora. vt loquūtur astronomi. *accepit solem.* ingreditur sol Leonem: itaque à Leone accipitur prid. Idus Iulias aut circiter, qui furibundus merito dicitur propter maiores, nec paucas stellas, ex quibus astronomis compositus est. vide Hygiam. *est ubi depellat.* ab otio & securitate rustica. Depellat, habent Bufl. Tonf. Nan. Mart. Diuz. Sil. sed 4. Bland. diuellat. deligat lector sine discrimine. *somnos.* longē alius hic somnus est, quā supra ad Mæcenatē Epist. 2. nec somnum plebis laudo. vt ibi notauimus. *deterius Libycis.* ab amœnitate suauitatēque herbarum & florum, nullo cum marmore & vrbani structuris conferenda. *prior in vicis.* ab aquis fontanis per suos riuulos leni murmure trepidatim decurrentibus, gratumque non rarō somnum fuadentibus. *sedit.* contendit vi magna, & aquæ copia. *plumbum.* tubulos plumbeos. *propā.* decliuem. *nempe inter varias.* cōparate quæ sunt naturæ, cū iis quæ sunt artis, eaq; mirabiliter à natura superari docet, vt quā ars imitatur tantū; & perelegantī *παννυμφία* demonstrat tubulos ad aquē ductus in vrbe, operā marmorea, siluas nutrire, easque columnis ornare magnificis, & sumtuosis ædibus spatiofos hortos adiungere, non afficere quidem parū, & pascere oculos spectantiū, sed delectare longē magis, decurrenteis per saxa prærupta riuulos, ætra muscosa, nitentis herbas floridāque, nec non flumina arundine viridi, arboribusque & virgultis cōstitas, ceteraque ruris comoda, quæ aurā naturæ gratiorē, & somnum inducant suauiore. Itaque concedit vrbani sua quædam delectamenta rura-

lia in siluis conferendis, agris, & hortis extendendis, sed ea non nisi natura duce, quæ nonnūquam vel inuitis, nihilque tale cogitantibus potentibus vrbani in animis emicat, & tantisper sui quādam speciem proluditer adumbrandis rebus rusticis, dum sibi licet per seruitutem pecuniariā, quā tāquam furca coēctetur, ne qua, nisi mala, id est, nō vera, sed artificialia sui, rurisque vestigia, id est, indicia in vrbe possit ostendere, per quæ tāquam viatrix, id est, vincens sibi contraria studia erumpit, seque furim in artificiosis declarat. varia est horum versuum lectio. Mart. cod. habet, expellas, reliqui omnes, expelles, &c. Deinde 4. Bland. Bufl. Sil. habent vestigia. Mart. & Tonf. fastigia. equidem sequor Bland. propter antiquitatem. At si cui magis aridet rō fastigia, id est, superbā magnificentiā: aut potius rō fastidia, id est, ex satietate rerum vrbaniarum nausēā & ingens tedium, per me licebit. Erasmus autē in Chiliad. sequitur rō vestigia. ducta, inquit, est metaphora à ramis, qui apposita furca torquentur alio quā natura posuerat; quæ sublata rursus vergunt eodem quō prius: sic qui peccare meruunt non virtutis amore, sed formidine sustis, ij simul atque tollitur sustis, recurruunt ad mores pristinos; & simia semper est simia, etiam si aurea gesser insignia. *furca.* furcilla, vara; peritica, seu baculus bidens. Quid si in modum olim seruorum nocētium qui furca ceruici impacta euiciebantur, dicamus Horatiū singere naturam seruam furcam pati, id est, pecunie studium. ambitionisque, &c. eamque magna vi iniuriæque diuitum animis iniici, donec quasi viatrix exsatiatis eiiciat, perque mala vestigia rumper, id est, sui in colendis hortis artificiosis specimen quoddam præbeat? vt supra dixi, furca, siue furcellis expellere proverbialiter dici potest, pro eo quod est ignominiosa vi eiicere. sic & Græci *διεγρῶντο ἠδὲν, ἢ ἀποκρῶν.* non quis Sidonio. hæcenus ab adiunctis commodis, nullum rure locum naturæ magis conuenientem esse declarauit. nunc contrā, ab incommodis damnisque certissimis indicat urbem, resque vrbanas esse naturæ pestilentissimas, vbi pro libertate, seruitus; pro securitate sollicitudo; pro tranquillitate dominatur perturbatio. *non qui Sido.* argumentū à simili. sensus est, qui callidus seu rerum vfu peritus nescit velle-ra potentia sucum Aquinatē, id est, vestem intinctā non vera purpura, cōtendere seu pugnare cum ostro Sidonio, hoc est, vera purpura, is non accipiet, neque parietur grauius damnum, & propius medullis, id est, quod eum maiore dolore afficiet, quā is qui sibi persuadet quod salum est, id esse verū, & cōtrā; quales sunt, quī vitam rusticam tenuē, pauperēmq; sed tranquillā possunt vitæ

urbane luxuriöse, opulentiq; , sed perturbatæ. *Sidonio*. Sidon vrb nobilissima in Phœnicia distans à Tyro, maxima Phœniciæ & antiquissima, purpurarior. piscatu præstantissima, non plus quàm ducentis stadiis. vide Strab. lib. 16. *Callidus*. *avle-mela*, pro callide, perite, & prudenter. *pasceyos*. *astro*. ostrû liquor conchylij seu muricis. Ostrœum propriè est ipsum conchyliû, siue blatta plicis, quæ & purpura nominatur; huius autem succus aut sanies ostrû dicitur, de quo & purpureis coloribus cõficiendis legito apud Vitruvium lib. 7. ca. 13. & 14. *potiusq; medullis*. sic Divæ. Tons. reliqui, ve. *quem res plus ni*. hoc est, qui mediocritate non contentus ad ampliora semper aspirat, is amissa tranquillitate, (quod utiû est rusticis) tanquàm summo bono, incidit plerumq; atque adeo semper in infinitas perturbationes, quæ summû sunt & extremû malum. *si quid mirabere*. hic locus omnino astruit, quâ probavi lectionè suprà Epist. 6. nil admirari propè res, &c. nã si miraberis, inquit, pones inuitus, ergo ei acquirendo dabis operã cruciaberisq; *fuge magna*. deterret Fulciû à rebus magnis appetendis, quòd in re tenui, & casa rustica beatissima sit vita. *cornus equum*. Apologus hic docet aliud damnû, non inferius superiore; quod est oblectari naturæ; libertas enim natura nobis insita, seruitute perit, quam totis viribus consecutamûr, ut efugiamus pauperiem, id est, frugalem vitã, quam falsò nobis habemus hostẽ. *pugna melior*, ad pugnam paratior, pugnaeior, superior in pugna, victor. *cõmunibus her.* cõpascuis. *minor*. inferior, imbecillior, victus. *frenûq; recepit*. parere cepit, & homini morigerari. *improbis turpis nasciet*. Tõs. & Marr. nesciat, & liqui nesciet. nescit autẽ, quod Lãbinus optare videtur, ineptû est, nec immeritò reiectum à Passeratio auctore Lamb. causam autem reiectionis vel mediocris verficator facile coniiciet. *quia*. sic habent omnia scripta, non qui paruo nesciet, &c. ut quidam vulgati. *olim*. nonnumquam, *subvertes*. pedem. hinc Græcû illud proverbiû, *μὴδ' ὀπίρῃ τοι πῶδ' ἔστω τοι ὀπίδ' ἔμπε*, id est, ne maior pede sis calcus, hoc est, ne plus quàm satis est appete, ne quid conare s. pra. vireis. *vires*. pedem. sic Hesiod. de vxore morosa, *ὄν ἄρ' ἔμπε δ' αὖτο καὶ ἀμύγ' ὀπίδ' ἔστω*, id est, vitæ torre sine, atque graui dedit illa senectæ; aut, absque face exurit, crudæ graditose senectæ. *latus forte sua*. hortatur Fulciû ad mediocritatẽ, & amicẽ requirit ab eo castigari, si in congerendo ipse modum excedat. *ducere summem*. arbitror hoc sumptû esse, eòq; alludere Horatium quod dici solet, *latus forte sua* v. hoc est, funis cõtentionis tunc erat, quod dici solet, quando neuter contententium vult alteri concedere, cuius meminit Tertullianus in principio libri aduersus Iudæos. natum autem videtur à ludo,

quo hinc atq; hinc tenentibus funẽ, conatur vterque alterum ad se trahere. huius funiculi cõtentionis meminit quoque naturæ verum miraculum Iosephus Scaliger in tertium lib. Varro. de re rustica, ubi locum hunc Varronis explicat, fortasse ante eum duceret terram, &c. ubi potius legẽdum censet, duceret sertam, in eam sententiã quã Terentius ait restem ductitare: nam sertã τὸ χοῖνον, funiculus est. hunc legito. Erat quoque apud Græcos ridiculæ saltationis genus, ac planè rusticæ in comedis, quod *χοροδαντία* nominabant, ad quod in Adelphis Terentius allusit, tu inter eas restim ductitans saltabis. Non vult itaque Horatius pecuniam esse p̄fultorem, funẽmque ductando ceteros post se trahere, & imperare ad ea quæ minus sunt honesta, sed contrã eam ductari trahique. eiusmodi autem saltationis tria erant genera, *ἐμπίδνα*, Tragica, *εὐαγμ*, Sartyrica, & *εὐαγμ*, Comica, quæ erat omnium maximè libidinosa. legito Pollucem lib. 4. cap. 14. 15. &c. torum funem, est perpetuum epitheton. 4. Aeneid. festinare fugam, torisq; incidere funeis. *Quin & vernaculè vulgò fertur*, h̄p is at de combe/teret h̄em/h̄p is bast, pro eo quod Latine dicitur, caprus est, ducite. *hec tibi dictabam*. puero expicienti scribentiq; *pute*. cariosum. *Vacuna*. Vacuna vacationis dea, sicut Murcia dea pigris, de qua Festus, Arnobius, Murcia, segnium dea. *excepto*. ablatiuus absolutus per seiscit apud Sall. audito regem in Siciliam tendere; vel per ellipsin, eo. *seculi osses*. mihi adesses.

EPISTOLA XI.

AD VLLATIVM REVER-
SVM EX ASIA.

QVID tibi visa Cbios, Bullati, notãq; Lesbos?
Quid coccinna Samos? quid Cræsi regia Sardin?
Smyrna qd et Colophõ maiora minorãve fama?
Cũcta ne pra capo & Tiberino flumine sordens?
An venit in votum Attalici ex vrbibus rna? 5
An Lebedum laudas odio maris atque viarum?
Ecce Lebedus quid sit? Gabius desertior atque
Fidenis vicis. tamen illic vivere vellem:
Oblitusq; meorum, obliuiscendus & illis
Neptunum procul è terra spectare furentem. 10
Sed neq; qui Capua Romam petis imbre, lutoq;
Aspersus, volet in caupona vivere: nec qui
Frigus collegit, farnos & balnea laudas,
Vt fortunatam planè præstantia vitam.
Nec, si te validus iactauerit auster in alto: 15
Leccico nauem trans Aegæum mare vendas.

Inco-

- Incolumi Rhodos & Mitylene pulchra facit,
Panula solstitio, cæpestre nivalibus auris, (quod
Per brumam Tiberis, Sextili mense caminus.*
- 20 *Dum licet, & vultum seruas fortuna benignum:
Roma laudetur Samos & Chios & Rhodos
abdens.*
- Tu, quamcumque deus tibi fortuna ueris horam,
Grata sumo manu: nec dulcia differ in annum:
Vt, quamcumque loco fueris, vixisse libenter*
- 25 *Te dicas. nam, si ratio, & prudentia curas,
Non locus effusi latè maris arbiter aufert:
Calu non animu mutant qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inextia. nauibus atque
Quadrigis petim⁹ bene viuere. quod petis, hic est:*
- 30 *Est Vlubris, animus si te non deficit aquus.*

COMMENTATOR.

QVI D tibi visa Chios, Bullati. Alloquitur Bullatiū qui varia loca villarum, ciuitatum ac regionum accefferat, quem interrogat an ne ad comparationem Tiberis, & campi Martij ei fordida merito videntur: quod cum neget Bullatius, & Lebedum præferat, tandem concludit Horatius omnia loca siue minora siue maiora æqualia esse ad bene viuendū. *quid tibi, sup. est. notaq.* nobilis Alcezo & Sappho. Chios & Lesbos inulz sunt in Aegeo mari. *concinna. tēperata. Sardinia.* oppidum Lydie, quod Croesus Halyartii filius tenuit. *Smyrna.* ciuitas Ioniz in minori Asia. *Colophon.* vrbs in Ionia Apollinis oraculo nobilis. *ne. nūquid. præ campo.* Martio, qui Romę celeberrimus, & ad Tiberim amoenissimus habebatur. *totum. tuū. Attalici.* Asiaticis, nā Attalus Rex Asiæ fuit. *an Lebedum.* Lebedus oppidū est desertum in Asia iuxta Colophonē. Alij dicūt esse vicū in Italia iuxta mare, quō pauci accedunt propter æstū maris. sensus est, an terra marique vexatus paratus es apud Lebedū residere, ne iterū nauiges? *Gabius deserts.* Gabij & Fidenæ ciuitates Sabinorū desertæ. Notandū in Fidenis primā syllabam productam, quā Maro breuem posuit, inquiens, urbemque Fidenam. *meorum.* propinquorū. hoc est, neq; reuerti ad meos vellem dum in quere essem, neque redeundo iterum maria ferre. *Neptunum.* mare. hyperbatō. hoc autē dicit ad imitationē Lucretij, qui ait, suauem mari magno morantibus æquora vētis, ē terra magnū alterius spectare laborē. *neq. qui Capua.* Qui Capua Romā pergunt, præ longitudine viz, Iuto & aqua asperguntur, non tamē velint propter interueniens incommodū, totū vitæ propositū immutare. *in campona.* in taberna meritoria. *uere.* sup. semper. *laudas.* sup. semper. *ut. quasi.*

præstantia. balnea, & furnos. *nec sise val.* hoc est, nemo necessitatis locū facit iudicem, quia nō sunt ea bona dicēda quę propter necessitatē deligimus. *in alio.* mari. *incolumi.* sanæ mentis homini, constanti, & quieto. *Rhodos & Mitylene.* nomina insularū, *panula solstitio.* ætiuo. *pænula* grossa vestis, in ætate inutis propter spilitudinē. *campestre.* cæpestre, est linea vestis tenuis, inutis hieme, quia totius corporis nihil præter inguina tegit; ideo cæpestris dicta, quia in campestri exercitio, id est, in campo Martio utebātur iuuenes. *nivalibus auris.* hoc est, solstitio hiemali, quando flant auræ niuales. *per brumam.* sup. & quod facit, *æp. & xpiu.* quia in Augusto mense non est opus igni, nec in hieme natare per Tiberim: sic nec sapienti ad vitā locus aliquid cōfert; nihil enim impedit homines bonis esse moribus, si volunt, vbi cumq. locorū fuerint. *seruas.* tibi. *Roma.* viuenti laudetur. à te. *formamaueris.* beatā fecerit. *horam.* quodcumq. tempus. *differ.* in aliud tēpus, sed vtere semper dū datur. *vixisse libenter.* quia cū nihil ad vortum deest, nihil interest, in maiore aut in minore ciuitate viuas, quia vbiq. licet bene viuere. *arbiter.* qualis locus est apud maritimas, & amœnas ciuitates, excelsus super mare, quia in tuto positus non timet mare, ideo arbiter quasi domin⁹, & mare reiecit, & de eo iudicat. *calū.* clima cæli. *inertia.* stultitia. *nauibus atque.* ironia. *quadrigis.* equis. *quod petis.* bene viuere. *hic est.* vbi habitas. *Vlubris.* vicus desertus in Cāpania tam inops quā Lebedos in Asia.

CRVQVVS.

QVI D tibi visa Chios, Bullati. Agit Horatius cū Bullatio de locorū, ciuitatū, & vrbū, quas ipse adierat, magnificentia, splendore, & amœnitate, num viderit aliquam, vbi potius quā Romæ, se felicem fore crederet. Qui Lebedū libi non parū placere respondit, ibique se malle viuere, eō quod Romæ, & maris odisset propinquitatē, & viarū difficultatem proficiscentibus nimis quā molestat. Itā ne, inquit, loci cōmoditas beatorum, & contrā infelicem facit incommoditas? sed quis in itinere Capua Romā, luti persequus, & imbris, optet in caupona semper agere? aut frigoris impatiens, balnea plene beare clamitet? nū quis inter nauigandū iactatus ventis & vndis, peregrinē satiū, nauis vendita manere, quā maris iterum facto periculo in patriam redire iudicari? Profecto dicit, nō Lebedus, Rhodos, Mitylene, nō Roma ipsa viro sanæ mentis plus ad bene viuendū requiritur, quā ad calefscendum pænula solstitio æstiuo, caminusque; aut per brumā campestre, nebulæ lineæ ad frigus propellendum, Tiberinæ natatio. verū, donec fortuna propitia est, licet Romæ beateque viueres; ita vt nec Samos tranquillitatis gratia, nec Chios adeunda sit, vllāve

vllāve alia regio: quia non locus, non cælum, ne-
quicquid extra hominē est, eum beatū efficit, sed
animus rectæ rationi cōsentaneus, is curas aufer-
re; mentēq. tranquillare valet. Quare summa
est insania animiq. inconstantia, in peregrinatio-
ne, locorūq. mutatione, beatitudinem querere,
quæ vbique; locorū est penes te. *quid tibi visa Chios.*
Omnino est vero simile Bullatium fuisse virū bo-
num, sed pusillanimē, & ad quemuis, aut belli,
aut seditionis leuem strepitum, vehementer ex-
horruisse: quæ res effecit eum *υποπλυνήτω*, id est,
erronem, & tantum non circulatorē: nam dum
incumberet in id, vt tranquillē viueret, vbique lo-
corum, semper ei aliquid fuit impedimento, quod
eum fecit aliō cōmigrare. hinc factum est vt di-
uersa loca adiret, & vrbis multas inspiceret. hæc
de causa monet eum Horatius, vt tandem sapiat,
nec amplius sibi persuadeat, locorum cōmoda vel
incommoda quicquā facere ad vitā beatā, sed eam
præstare animi tranquillitatē securitatēq. quæ
vt non est in rebus externis, ita locorum commu-
tationē eam in animo efficere non posse. Sunt qui
Bullatiū censent circumforaneum fuisse, & incer-
tis sedibus vagatū lucri causa: sed hoc non temere
quis mihi persuaserit; acerbius enim notasset eum
Horatius. at interim tamen non negari moneri
leuiusculos homines, qui dolent impatientius, si
quid accidat præter sententiā; qua de causa mox
cogitant de mutandis sedibus, quasi vel locus ad-
ferat infortunium, vel celsit aspectus; ignari vitæ
rationem dependere ex ingenij sagacitate, prudē-
tiæque. *quid tibi visa.* hæc enumeratio locorum
variorū, indicio est, Bullatiū fuisse *παλτοεργον*, id
est, hominē versatilis ingenij, ad omnia perulstrā-
da. *minoræ fama.* sic habent omnia scripta quæ
legi, & vera est lectio. referuntur enim ad sequen-
tem versum, cuncta ne, &c. *præ campo.* præ Ro-
ma. *sordens.* inculta, vitiæque videntur. *Lebedum*
laudans. an Lebedū Romæ præfers, eō quod supra
& infra mari conclusa, nonnumquā quoque ab
infero mari per Tiberim inūdatione civibus for-
midabilis, deinde montibus vndiq; quasi circum-
uallata, vias iter facientibus ostēdit perdifficileis,
nec egressu cōmodo nec ingressu *facile* *Lebedus quid*
sit. hic dialogus est, quantum licuit observare ex
notis codicum Blandiniorum. præterea libri om-
nes scripti, quos vidi, habent, quid sit, nulli quā-
m sit vnus tantū Bland. habet quod sit, sed per emō-
dationem, nam supra o litteram ponitur i. Ho-
ratium percunctatur Bullatius, eō quod se credat
odio maris & viarum tantummodō Roma pluris
facere Lebedum, an censet nullo alioqui vel stu-
dio Lebedum vel amare dignum. interrogat itaq;
sciat ne Horatius quid sit Lebedus. *Gabinus deser-*

tior neq. sit vicinus. hæc responder Horatius cōtem-
tim in odium Lebedi, quem vicum dicit desertis-
simum. at Strabo lib. 14. Postea, inquit, est Lebe-
dus qui centum ac 20. stadiis abest à Colophone.
Hoc in loco Liberi patris cōuentus est, & Ionum
habitorū vsque in Hellestōtum, in qua sollempnia
& certamina Libero patri quotānis celebrabātur,
&c. insuper & Plin. lib. 5. cap. 29. ab Epheso scri-
bit Manteum aliud Colophoniorum, & intus ipsa
Colophon, inde Apollinis Clarij sanum, Lebe-
dos, &c. Mela quoque lib. 1. cap. 17. Ibi Caystros
amnis, ibi Lebedos Clarique Apollinis sanum
quod Manto Tiresiæ filia, fugiens victores The-
banorum Epigonos statuit. itaque quod Lebedos
celebris esset ob scenicorū histronum collegium,
& ob ludos ac certamina Libero patri quotānis
celebria, Bullatio fortassis ipsa Roma erat gratior.
Quod autē Horatius dicit Lebedū fuisse desertū,
nō penitus abest à vero: scribit enim Strabo eodē
loco inter alia: Quare ij (Myonnesij) in Lebedum
migrare, Lebediis perlibenter eos suscipienti-
bus, propter hominū paucitatē qua detinebantur.
Nepesinū procul. Sic Aristides in Themistocle, *ἡ
ἐξ ὁμοίων ἐν μέσῃ τῇ θαλάσῃ περὶ τῶν ἐν τῇ
πλοῖς λόγων, ἐν τῇ ἐν ψυχῇ τῶν αὐτῶν δεικνύται, ἡ
καθ' ἑαυτοὺς τῶν ζῴων ὑπὸ τῶν τεχνῶν*, id est, atqui
nō perinde est, si quis medio in mari de iis loqua-
tur qui in naui sunt, animiq. præsentiam demon-
stret, sed enīq. procul à procella inter parietes. *ta-
mas illic viuerē vellem.* verba Bullatij sine vlla cura
propinquorū, & patriæ deligentis præ Roma Le-
bedum, eō potissimū nomine quod procul abesset
à mari, nec aliō cōmigranti traiciendum. *sed neq.*
qui Capuā. verba sunt Horatij confutantis Bulla-
tij sententiā à simili, perinde ac si dicat, si vitā me-
tariis felicē aut infelicē ex cōmodis loci vel incō-
modis, ergo in itinere Capua Romā, cauponam
delige defarigatus lutoque aspersus vbi perpetuō
vivas. *frigus collegit.* friget. *furnos.* furnū, inquit
Festus, nigrū, vel atrū. hinc dicta furnus, furig, fu-
nus, fuligo, fulgus, fumus, furū bouē, id est, nigrū
immolabant Auerno. hic furnus est casa furnaria,
φούρος Polluci lib. 5. & Athen. lib. 3. Est Varroni
quoq. testis vel testū, hinc testuariū libū apud eū-
dem. *plend.* omnino. *Mitylene pulchra.* Mitylene,
scribit Strabo lib. 13. portus duos habet, &c. & ea
rebus omnibus pulcherrimē instructa est. *dum li-
cet ac vultum.* sic habent omnia nostra scripta, &
rectius quā vlgari cod. propter τὸ κακὸν φῶς. *in
quancumque.* γνῶμη. hi duo versus, tu quancumq.
deus tibi fortunauerit horam, grata sume manu,
nec dulcia differ in annū, in Bland. non fuere pri-
mū scripti, sed multo post tēpore sunt adiecti, vt
ostendit characteres in tribus libris Blād. in quar-

uo tuere

to fuere quidem, sed hoc modo, tibi fortunauerit
 dram, sine nota aspirationis: præterea sequens car-
 men in quatuor Bland. Mart. & Sil. habet, Tu
 quocumque loco fueris, non, vt. Quare ausim ne
 conicere, eos duos versus esse suppositicios, cum
 de loci tantummodo, non etiã temporis mutatio-
 ne hic agatur: vel huic postponēdos, Cælum non
 animum mutant. lectore doctum monere volui,
 vt mecū dispiciat hunc locum examinētque. *nec
 dulcia.* multi lib. scripti habēt, neu, sed alterum
 magis placet. *vt quocumq.* cod. scripti Bland. &
 Mart. habent, tu quoc. *nam si ratio.* rō si, causam,
 non condicionem signat. *non locus effusi latē.* ma-
 ris arbitrer locus; terra est, quæ suos vndique maris
 effusi terminos cōtinet, eius aquas & vndas arcēs
 suo arbitrio, & situ. Cōuenit cū eo quod suprà di-
 xit, Neptunum procul ē terra spectare furentem.
 Quare sensus est, nō vicus, nō ciuitas, nō vrbs, nō
 regio, denique non tota terra vitam beatam, sed
 sola tranquillitas animi præstare potest. *ἀδραμον
 δ' οὐδ' ἰς ἀφροδίτην τόπος ἰουδαίου, ὡς περ οὐδ' ἰς
 ἀργεννί, οὐδ' ἰς φρόνησι:* Plutarch. *περὶ φρονή.* nam
calum nō animum mutat. sic Aeschines cōtra Cte-
 siphonem, vt notat Victorinus lib. 1. 8. ca. 13. *οὐδ'
 ἔστι ἰσὶν ἰσχυρὸς φῶλος, οὐδ' ἐστὶν ἰσὶν κεραιδία, κατὰ
 τὴν πρὸς οὐρανὸν καλὸς καὶ γὰρ δὲ: ὡς γὰρ τοὶ τρέπον, ἀλλὰ
 ἐν ἑαυτοῖς μόνον μεταλλάττει.* hoc est, quicumque domi
 prius est, nequaquam sanē, ne in Macedonia
 quidem legatione fungens, vir bonus & probus e-
 rit; non enim mores, sed locum solum mutauerit.
strenua. vehemens & cita. *inertia.* ἀφροσύνη, ἁ-
 δρογία, insipientia, stupiditāq;: qui non videmus
 perpendimūque nō patriam, non locum, nō cæ-
 lum nobis obesse vel prodesse ad vitam beatam.
strenua inertia dictum ἐξ ὁμοῦ. nauibus atque
quadrigis. hoc est, summa festinatione, summōq;
 studio si quid in patria ægrē est, aliō migramus &
 fugimus, quasi bene ibi victuri, sed non fugimus
 nos ipsos, hoc est, affectus animi, cupiditatēque.
Plubris. Vlubrenses ponit Plin. in Campania; lib.
 3. cap. 5. *aquus.* ἰπικεύς.

EPISTOLA XII.

AD ICCIVM.

FRUCTIBVS Agrippa Siculis, quos colligis, Icci,
 Si rectē frueris; non est, vt copia maior
 Ab loue donari possit tibi. tolle querelas,
 Pauper enim non est, cui rerum suppetit vsus.
 Si ventri bene, si lateri est, pedibūque tuis: nil
 Diuitia poterunt regales addere maius.
 Si fortē in medio positorum abstemius, herbis

Viuis, & vrtica: sic viues protinus, vt te
 Confestim liquidus fortuna viuis inauret:
 Vel quia naturam mutare pecunia nescit:
 Vel quia cuncta putas vna virtute minora.
 Miramur, si Democriti pecus edit agellos,
 Cultaq; dū peregre est anim' sine corpore velox:
 Cū tu inter scabiem tantam, & contagia lucri
 Nil paruum sapias, & adhuc sublimia cures: 15
 Qua mare cōpescās causa: quid tēperet annuum:
 Stella sponte sua, iussu ne vagentur, & errent:
 Quid premat obscurū luna, quid proferat orbem:
 Quid velit, & possit rerum concordia discors:
 Empedocles an Stertinium delires acumen. 20
 Verū seu pisces, seu porcum, & cepe trucidas:
 Vtere Pompeio Grospho: & si quid petet, vltro
 Deser. nil Grosphus, nisi vorū, orabit & equum.
 Vilis amicorum est annona, bonis vbi quid deest.
 Ne tamen ignores, quo sit Romana loco res: 25
 Cantaber Agrippa: Claudi virtute Neronis
 Armenius cecidit. ius imperiumq; Phraates
 Casaris accepit genibus minor. aurea fruges
 Italia pleno defundit copia cornu.

COMMENTATOR.

FRUCTIBVS Agrippa Siculis. Ad Iccium pro-
 curatorem Agrippæ in Sicilia constitutum, de quo
 ait in Odis, Icci beatis nūc Arabum inuides gazis,
 &c. sed vt illic cupiditatem eius perstrinxit, ita hic
 parcimoniam eius laudat, sed cum mordacitate.
 Aliqui dicunt quod agros illi in Sicilia donauerat
 Agrippa. *si rectē frueris.* si contentus fueris rediti-
 bus tuis. *querelas.* paupertatis. *rerum suppetit vs.*
 cui nihil deest. *si ventri bene.* si habes cibum: *si
 lateri.* non defunt nec vestimenta de die, nec stra-
 gula dormienti. *pedibusq; tuis.* si tibi sint calcea-
 menta, & caballi. *si fortē in medio pos.* sensus est, si
 verō ita viuis, vt contentus herbis, & oleribus, non
 egeas iis fructibus quos colligis, protinus ira diues
 fies vt totus fias aureus. *in medio pos.* appositorum
 ciborum vel aliorum supradictorum. *abstemius.*
 abstinens, dictum ab eo quod abstineat temeto, id
 est, vino; sed hic pro sobrio positum est. *vrtica.* ge-
 nus est herbæ. *protinus.* vbi ex his discesseris. *cōfs-
 tim.* confestim, & protinus coniunxit, indulgens
 emphasi celeritatis. *fortunarius.* id est, Pactolus.
inauret. id est, diuitem faciat. *naturam.* tuam, aua-
 ritiz deditā. *vna virtute.* sola philofophia: Ironi-
 cōs, quasi dicat nō putas. *si Democriti.* Democritus
 Abderites philofophus atomorū inuentor, & erro-

rum multorum, dum philosophiæ intentus esset, neglexit agros suos, adeo ut vicinorum pecora ibi liberè pascerentur; tandem dementiae apud iudicem reus factus, obtulit libros de re physica à se conscriptos, ob quam causam liberatus est, & primum accepit. *cultaq.* rura illius. *peregrè est animus.* assidue intentioni mentis addictus, velox est ad subtilia quæque investiganda. *cum tu.* ostendit Iccium & pecuniæ servire, & sapientiæ studere. *scabiem tantam.* inter tumultus, & curas, & fenora. *nil paruum.* sed magnum. *sublimia.* physicam philosophiam. *qua mare.* exponit sublimia. *quid temp.* quæ sint anni temperamenta. *stelle.* planetæ. *obscurum.* cur Luna nunc sit obscura, nunc clara appareat, cur per menses crescat, & decreseat. *quid velit & possit.* compagem mundi significat, quæ concors est ex diuersis partibus conexa; ex quadam enim parte discors est, ut ignis & aqua; ex quadam concors, qua mutuo colligantur, & in se mutuo cōmutantur, utrum humor igne, & ignis humore pascitur. *Empedocles.* sup. curas scire. Empedocles & Stertinius nomina sunt philosophorum. *delirat.* nihil agat. Stertiniū acumen, pro Stertino, *percepisti.* Empedocles Agrigētinus, multa quæ ad Pythagoricam sectam pertinent, metro & versibus tradidit. Stertinius philosophus ducentos & viginti libros Stoicorum Latine scripsit; hos notat, quod versibus suis obscuriorem fecerint philosophiam. *seu piscis.* hoc est, siue lauræ. *seu porrum.* siue paræ viuis. *Grospho.* Pompeius Grosphus amicus fuit Horatii, cuius meminit in odis, eques ex Sicilia oriundus. *petet.* à te. *deser.* offer. *orabit.* petet. *annonæ.* quasi materies. hoc est, facile possunt haberi amici quibus multa desunt. *quid.* aliquid. *quo sit Rom.* loco qua fortuna disponatur. *loco.* statu. *Cantaber.* gens Hispaniæ. *Phraates.* hic Rex Persarū fuit, quem pulsum à ciuibus regno Cæsar reddidit: hic autem victus Tiberio se dedit, & signa Romana quæ capta cum Crasso fuere, restituit. *genibus min.* deuolutus ad genua.

CRVQVIVS.

FRVCTIBVS Agrippa Siculis. Scribit Iccio non esse cur de paupertate cōqueratur, si collectis in Sicilia fructibus Agrippæ rectè fruatur; nam si satis est ei, ut genio indulgeat, corpus ornet, & equitando pedibus consulat, quid à rege desideret amplius? Quinimo si parè viuit oleribus, & herbis contentus, eum tandem fore ditissimū, eò quod vel pecuniæ naturam mutare non possit, cuius est in vſu semper esse & fœnore, vel quod ad vitæ magnificentiam, virtutis amore ab eo ne-

glecta, fieri indies accessione maior. qua in re fuerit omnibus admirabilior. Democrito, qui rursus modò relicto studio philosophabatur, cum Iccius ipse in summa etiam rerum copia, non auri, non argenti splendore cupiditateq. possit auocari à sublimium rerum contemplatione, causisque indagandis, nec non euoluendis sedulo philosophorum naturalium monumentis. Ceterum siue splendide vitam instituat, siue tenuiter, ei commēdat Pompeium Grosphum, ut eo familiariter utatur, & opem ferat, si quid petet, de rebus autem Romanis cum certiore facit, Cantabros ab Agrippa, Phraatem à Claudio Nerone deuictum, fortunamq. Italiæ omnia pleno cornu defundere. *fructibus.* ex agris fructuariis, pascuis vectigalibus. *quos colligit.* coactor ab Agrippa constitutus in Sicilia. *non est cop.* ad phrasin Græcam, *cum id est,* seu *cum isis* *omnis*, hoc est, fieri nullo modo potest, ut maiores facultates tibi donet Iupiter. *suppetis.* abundat, cui satis est; animus enim hominis, non arca diues est appellanda. *si veniri bene.* non arbitror hæc dependere vel ex Epicuri, vel Metrodori sententia, de sana, & firma corporis constitutione; in qua summum bonum illi staret, sed potius ventris commoda gratia significare Horatium, non egeret Iccium cultu ornatumque corporis, non caballis, non equis quibus ad splendorem magnificentiamq. vehatur suspiciaturq.; ait enim diuitias eū à regibus non ampliores habere posse, quorū pompa est præcipua in vestitu, & equitatu; nec fuit Iccius Epicureus, sed Stoicus & rerum sublimium studiosus, ut hic manifestum est, & ode 29. lib. 1. *in medio positum.* in medio posita dicuntur fortunæ bona, quibus sine discrimine licet omnibus uti. *abstemius.* *omnes* propriè. hic autem est epitheton continentia de maiorum sobrietate vide Hieroglyphicon, contentus paruo, apud Pierium, lib. 57. in initio. *urtica.* Plin. de urtica lib. 21. ca. 15. Incipiens ipsa nasci vere, non ingrato multis, etiam religioso in cibo est, ad pellendos totius anni morbos. vide Dioscoridem lib. 4. At cum dicit, si viuis herbis, ad quid subiicit, & urtica, quæ herba quoque est, omnibus passim obuia, cum lactucis adhuc tenera edi quoq. solita? quid si per urticam intelligamus pisciculum. Siculum, carnis tenerimæ, concoctūque facilem, quæ Athenæus lib. 3. *ἀνὰρπυλον* nominat? sic ut pisciculum illum herbis incoctum esitaret? Alioqui Romanis pisces erant in deliciis, ut videre est in cœna Catiana, Saryt. 4. lib. 2. *sic vines protinus.* hic in omnibus scriptis est interpunctio, quare sensum hunc esse crediderim, si ceperis abstinere semel viuere, protinus, id est, deinceps sic viues, vel liquidus fortunæ riuus te confestim, id est, ordi-

est, ordine, & sine intermissione inaurer, & diuitem faciat. sic enim τὸ confestum, apud Sospitrem lib. 2. instituitur. Grammat. Statilius Maximus interpretatur illud Sallust. fecit vt nunciis confestum lugubribus. *fortuna riuus inaureret.* videtur alludere ad Midæ fabulam, qui vt elueret auream famem cōsilio Apollinis immerse capite Pactolum sic inaurauit, vt arenas aureas perpetuò trahat. *vel quia naturam.* natura pecuniæ in vſu est, eaque non prius interit, quàm in vſu esse & ſcœnore deſiit; iccirco mutare suam naturam nescit, sed maioris semper maior accedit, non minus quàm vnda superuenit vndæ. Quare si pergat Iccius frugaliter viuere, quia putat cetera virtute minora, fore dicit, vt eo vel inuito & inscio maioris continenter ex fructibus accessione pecuniæ, totus fiat aureus. hæc autem nostra est opinio, sine confutatione alterius, quam vnicuique liberam relinquo, nimirum vt supra τὸ naturam, intelligamus, tuam, quod nō fieri potest sine nota auaritiæ, quam sapientis est fugere in amici commendatione; vel multa ironicòs erunt accipienda. *miramur si Democr.* hoc est, quid miramur agellos Democriti philosophantis vicinum pecus depasci, cum tu in summis opibus, in maximo pecuniæ lucro nihil quam philosopharis, sublimi; inquiris: *pecus edit agellos.* Diogenes Laërt. in vita Democriti scribit eum adeo fuisse studiosum, vt ex vicino horto sibi cellulam seligeret, ibique seipsum includeret: & cum aliquando pater ipsius bouem ad immolandum adduxisset, ibique alligasset, tamdiu hoc ab illo non fuisse cognitum, quoad hunc ille sacrificij causa excitauit, ac bouis admonuit. Deinde ibidem scribit, cū verò lege cautū esset, vt qui patrimoniū consumserat, sepulcro patrio non dignaretur, eo cognito, vt ait Antisthenes, ne inuidorū: & detrahentiū calūniæ pateret, legisse illis constat magnū Diacosmū, & quingentis talentis honoratum esse, & æreis imaginibus publicèq; sepultū. *peregrū est.* hinc est in Eunuchō, cū isto milite præsens, absens vt fies; eoque quidē præsens, sed absens animo. Aristoph. in equitibus, ἡ δὲ ψυχή σου παρὲν ἀπὸ δ' ἡμῶν, hoc est, animus autē tuus præsens peregrinatur. hinc quoque est cū facimus attentionē, quod dicimus, adfete animis. *velox.* cogitatione nihil velocius. *inter scabiem & contagia.* hoc est, inter scabiē cōtagiosam, ἀκαθαρσία, a scabiē corpōris, ad animū, quod est pecuniæ studiū, & amor-lucri; quia eius contactus non minus solet inficere animos cupiditate, quàm scabies summā cutē corpōris erosionē molesta depascere. miratur itaque Iccium ex φιλαργίᾳ non fieri φιλοχρημέτην, id est, ex studioso virtutis, pe-

cuniz amantem lucrique cupidum. *qua mare com-pescant omnia.* Aristot. 2. lib. *μεταίρεσις*, hanc dare causam videtur, a natura vnicuique elemētorum datum locū, in quo & esse, & manere gaudet, nec cū extra eum est à motu cessare dum eò peruenit. Aquarū autem locum in cauo terræ, mare nominat, quò aquæ omnes, pluuiæ, fluuiales, fontanæ defluūt, ibique se continent naturaliter, vnde non nisi per vim expelli queunt, magis quàm cetera suis regionibus. *temperet annum.* Temperamentum omne calidi est & frigidi, quippe cum ex his duobus natura & seruetur, & constet. Aristot. Problem. sectione. 30. cap. 13. horum autem comites, humidum quidem frigidi, calidi autem siccum esse solet; hinc accretio, decretio, maturitas, & rerū acerbitas, ceteraque proueniunt. *stella sponse sua.* Aristot. de mundo: Itaque siderum quæ comprehenduntur, alia fixa cum vniuerso torquentur cælo, in eisdem recepta locis, &c. alia cum vaga sint, profectò nec ad motum eadem celeritate qua superiora, nec inter se similem agendum apta sunt, &c. hūc legito. *vagantur.* qui sepe hinc planetæ nominantur, ἀπὸ τῆς πλανήσεως, id est, vagor, erro; *πλανήτης*, stella erratica. *obscurum Luna orbem.* orbis Lunæ per se obscurus à sole illuminatur. hinc Luna lucens luce aliena. Ouid. 1. Metamorph. Nullus adhuc mūdo prebebat lumina Titan, nec noua crescendo reparabat cornua Phœbe. *texunt concordia discors.* ἐξήμμερον. mundus inferior, & quæ in eo sunt, compositus vnitisque ex quatuor qualitibus primis, frigore, calore, humido & sicco, cum aliis quæ ex harū mistione nascuntur, graui, leui, molli, duro, &c. quarum concordia conseruantur, discordia cuncta pereunt. *Empedocles.* de Empedocle lege Diogenem Laërtium. hic elemēta quatuor statuit rerū omnium principia, ignē, aquam, aërem, terram, vt testantur hi versus, Ζεὺς ἀργυρὸς, ἥρητι φερὶς βίος, ἰδ' ἀιδωνεύς, ἦσις δ' ἡ θαρρύνεις ἐπιπρόϊ δ' ἡμῶν βόηταιον, aut vt Plutarchus refert, ἦσις δ' ἡ θαρρύνεις τὴν γαλήνην καὶ βόηταιον. hoc est, Iupiter albus, & alma soror Iuno, atque potens Dis, & Nestis lacrimis hominum quæ lumina complet; præterea amicitia cuncta copulari, & discordia dissolui: *ἄλλατε ἡδὲ φιλήτην συνίεχ' ἡδὲ ἐν ἐπιπύκνῳ, ἄλλατε δ' αὖ δ' ἴχ' ἡμεῖς φερέμεναι τῆς ἐν ἡδ' ἡδ'.* hoc est, nonnumquā connectit amor simul omnia, rursus nonnumquā seiuncta iubet contentio ferri. *Stertinii deliret acu.* sic habet omnes scripti lib. de Stertinio medico, Plin. lib. 29. cap. 1. Quintus verò Stertinus imputauit principibus, quòd sestertiis quingenis annuis cōtensus esset: sexena enim sibi quæsta vrbis fuisse numeratis domibus ostendebat. Par & fratri eius

merces à Claudio Cæsare infusa est, &c. hunc autem notari opinor ab Horatio, in Empedoclis fortassis opinionibus asserendis. Stertinius acumen, id est, Stertinius. ut rigor ferri, id est, ferrum, 1. Georg. sententia Democriti, id est, Democritus, apud Lucret. æris & ferri rigor, Prudent. *verum seu piscis*. reuertitur ad intermissum propositum supra: si forte in medio positorum, &c. *seu porrum & cepe*. trucidas, inquit, aut improprie; habent enim quæ terra nascuntur vitam quandam; aut in odium eius generis herbe, quæ colore, sapore & calore ipsi sunt execrabilis: ode Epodica 3. Parētis olim si quis impia manu senile guttur fregerit, edit cicutis allium nocentius, &c. trucidare, pro proterere. *utere Pomp. Gros.* allume & hospitē & amicum. *ultrō*. per alyntheton & ut sit, & si quid peter, defer, & vitro, hoc est, etiam non rogatus. *nisi verum*. non orabit te quod est iniquum. Non temere mihi persuaserim Pomp. Grosphum in Sicilia unde orundus erat, liteis habuisse aut de fundis aut pecunia aliā de causa; quare Iccio eius causam commendat Horatius ab æquitate. *vilis amicorum est annona*. hoc est, in bonis viris iuuantis paruo constat amicitia, quia boni viri si egent, nil quod iniquum est perunt; ita & facile, & sine periculo amici, eis subuenitur. vel parua est amicorū gratia inter se, si viros bonos sibi commendatos egerere sinunt, aut non defendunt. annonam amicorū interpretor gratiā, beneuolentiāque qua & fouetur & sustinetur amicitia. Vile autem Horatio se. è est, quod est parui pretij: ut ostendimus ode 20. lib. 2. & aliis in locis. hoc carmen in scriptis ferè habet interpunctionem post *et annona*: sic ut *et bonis*, videatur pertinere ad verbū, deest, quod in antiq. cod. Blau. syncopatum legitur, d' est, cum apostropho supra d litteram. In Mart. & Sil. & vulgatis aliquot libris, cōma ponitur post *et bonis*: ob hanc causam indicaui etiam publice in auditorio aliquando hic esse Hellenismum, bonis amicorum, id est, bonis amicis, qualis bonis scriptoribus non rarus est, uti Plin. nigræ lanarum, ouorum oblonga, &c. & hoc modo sententia simplex est, & aperta: quid enim eo est dilucidius, annona vilis est bonis amicis ubi quid deest? dispiciat lector doctus, & bonus *ne tamen ignores*. epilogus epistolæ, de statu Romano, quem scribit indies amplificari, adiectis imperio hinc Cantabris, Agrippæ virtute, quod dicit in gratiam Iccij; illinc forisrudine. Claudij Neronis Augusti priuigni, Armenio Phraate subiugato. *aurea*. benigna. *desundit*. sic habent omnia scripta præter Mart. qui habet, diffudit. *Copia*. dea vberatis. alludit ad copiarū cornu ipsius Hercules. vide Phornustum in Pace.

EPISTOLA XIII.

AD VINNIUM ASELLAM.

Vt proficiscentem docuit sepe, diuque.
Augusto reddes signata volumina Vinnis:
Si validus, si latus eris, si denique posses:
Ne studio nostri pecces, odiumque libellis
Sedulus importes opera vehemens minister.
Si te forte mea grauis vret sarcina charta:
Abiice potius, quam quod perferre iuberis,
Clitellas seras impingas: Asineq; paternum
Cognomen vertas in risum, & fabula fias.
Viribus vtrū per cliuos, flumina, lamas.
Victor propositi simul ac peruenieris illuc:
Sic possum seruabis onus, ne forte sub ala
Fasciculum portes librorum, ut rusticus agnum:
Vt vinosa glomos furtiua Pyrrhia lana:
Vt cum pileolo soleas conuiuia tribulu:
Ne vulgò narres te sudauisse ferendo
Carmina, qua possunt oculos aureisq; morari
Cæsaris. oratus multa prece mittere porro.
Vade, vale, caue ne titubes, mandataq; strangas.

COMMENTATOR.

Vt proficiscentem docuit te. C. Vinnius Fronto ad quæ hæc epistola scripta est, patrem habuit cognomine Asinam, ad quem alludit, & hanc appellationem nominis vult eius ingenio conuenire. *ut proficiscentem*. cum à me proficisceris. *volumina*. mea. *si latus eris*. supp. observa. *posses*. supp. reddes mea volumina. *pecces*. supp. vide. *odiumq; lib. se imp.* videne odio ineipiat habere libellos, propter nimiam tuam operam, & diligentiam. *Sedulus*. hoc est, velut agens sine dolo. *opera vehemente*. hoc est, assiduo labore. *minister*. supp. quasi. *vret*. oneri erit. *sarcina*. figuram facit eum paterni cognominis Asinæ. *abiice*. sup. à te, redde mihi. *quod ad Cæsarem iuberis*. à me. *clitellas*. sarcinulas. *seras impingas*. importune seras, dimittens ob hoc meos libellos, quod voceris Asellus. *Asinaq; pater cognom.* permanet in translatione Atelli, quia cognomen patris erat Asina. *per cliuos*. ascendendo. *lamas*. lacunas maiores, continentes aquam pluuiam seu cælestem, & *et rû lamis*. id est, quæ ingluuies est & vorago viarum, seu fossæ fluuiorum. hinc quoque dicit sunt Lamæ puerorum voratrices. Ennius, siluarum saltus, latebras, lamâsq; lutosas, simul ac. mox ut. *illuc*. ad Augustum. *sub ala*. axella. *ut rusticus*. quasi. *ut vinosa*. velut ebria. *Pyrrhia*. nomen est ancille in qua

in quadam fabula Titinij, quæ furata lanæ glommos, ita gestauit, ut deprehensa sit. *tribulis*. asperè. hoc dicit ad comparationem stultitiæ. *glommos*. glomus est rotundus globus filorum. *ut cum pileolo*. hæc apud antiquos consuetudo veteranorū erat, pileum portare cum calceis. *conuina tribulis*. eiusdem tribus. sensus est: neve sic suffarcinatus eas ut vnus de tribu, qui ad cœnam vadens ipse sibi soleas fert cum pileolo; incertum est quem noter. *carmina*. mea. *orans*. tu. *nitere*. adlabora. *came*. antiquo more; perterritam coniugationem.

CRVQVIVS.

M Andat Horatius Vinnio, in tradendis Augusto suis libellis, ut à præscripto ne abeat, ne eius nimio fortasse studio ipsis pro beneuolentia conciliet odium. si verò existimet tanto se oneri ferendo non fore parem, deponat id potius, quàm sua tarditate cognomen Asinæ paternū ludus, & fabula fiat. at si cliuiis transiens, ceterisq. viz difficultatibus superatis, ad Cæsarem venerit, hoc ut onus libellorum videat, ciuilitè, candidè, & opportunè tradat Augusto, cauèatque ne vacillet immemor, & mandata frangat. *ut proficiscentem*. Cōfirmat memoriam Vinnij repetitione monitorum. est autem hic ellipsis τῆς ἰτα, figura Horatio vsitatissima; ut sensus sit, ita reddes Augusto, &c. ut docui te proficisci. hoc est, eum gestum seruabis in reddendis meis voluminibus Augusto, quem te diu multumque docui, scū abires à me. *supè diuig.* dictio hæc Cic. familiaris est, diu multumque; pro, magno studio. *si validus*. hæc adiūcta sunt opportunitati. *ne studio nost.* moderata sit opera tua in nobis & libellis Augusto tradendis. *si se fortè.* πρὸς τὴν ἀλγίστην, à pigritia, alludens ad nomen Asina. *abiicito*. recusato, remittito ad nos. *ferus*. rudis, stupidus, ἄγχιος, ironia: in asinis quidē est stolidia quædam contumacia, sed ne scintilla quidem magni animi, qualis est in equis: ut poetæ, frena ferrox spumantia mandit. quidam hie legunt, fessus, per elisionē s litteræ, sed hoc in nullis meis scriptis inueni. *impingas*. illidas, & corruas. *veritas in ris*. efficias ridiculum. hic ex præscripto Prisciani, impingas, veritas, fias, ponuntur per enallagen modi, pro impingito, veritito, fito, nimirum ut coniunctio, quàm, copulet simileis modos: dixit enim abiicito potius. At si Linacro Grammatico peritissimo, Goshino, & Lino, eiusque melioris notæ non paucis aliis, fidem damus, assenti Prisciano non est necesse: sūnt enim illa, impingas, veritas, fias, non minùs imperatiui modi (sub terminatione subiunctiui) præsentis temporis, quàm abiicito: imperandi namque modus, ut a-

pud Græcos, propria saltem voce, futuro caret, etiāsi doceat aliter Donatus, & eius sequaces: ita etiam futuri temporis aduerbiis, inquit Linacer, coniungi omnibus suis temporibus potest, non etiam præteritis. nemo certè sanæ mentis dixerit, scribito heri: sed aptè, scribe, scribito, scribas, nunc, cras, postridiē, &c. legito Linacrum De recta structura, lib. 1. de Verb. &c. *viribus uteris*. admonitio ridicula in tantillo chartarum pondere. per cliuos videtur significare Romæ cliuosam, nempe septicoiliē. *uictor propositi*. postquàm itinere confecto, superaueris & uiceris viz difficultates tibi propositas, & iter confeceris. *sic positum*. δεικνῶς, hoc est, tu compositus decore gestu tenebis manibus libellos, sine vlla iactantia, aut inani gestulatione, eos nunc ostendat, nunc rogatus occulendo. *ne fortè.* ὅς μὴ. *sub ala*. alludit Horatius ad id prouerbij, ὑπὸ μάλης, de re turpi quod dici solebat, aut clancularia, furtiuæve. præcipit itaque libellos ut gesserit decorè, ne suspicio sit eum ferre chartas infestas, quas ὑπὸ μάλης, hoc est, κρυφῶς, clām, latenter, & quasi furtim portamus. hoc adagio Lucianus facere videtur in dialogo Charonitis, Menippi, & Mercurij; vbi inducit Mercuriū philosophum quædam vitij omnibus exuentem. *is*. τίς. inquit Menipp. τὸ βαρύνει ὑπὸ μάλης ἔχει. τίς ὁ μέντις; ὑπελαίειν ὁ ἔργον. πολλὰ δὲ τὰ βίῳ χρησιμύτατα αὐτῷ. hoc est, vnum præterea, quod omnium est grauissimum, habet sub ala, quidnam ὁ Menippe? adulationem Mercuri, quæ in vita ei ad lucrum multum profuit. *ut rusticum agnum*. quem surreptum ὑπὸ μάλης, id est, latenter ferebat. licet autem hoc referre ad rusticum, seu in ciuilem gestandi modum; sed aliud mihi probatur magis: quis enim tanquam inurbanum ridebit rusticum, vel ei vitio dabit, si sub ala gestabit agnum, quod ei pro sua vitæ conditione est honori? Quare tria hæc quasi ἑκπαινο doctrinæ Horatianæ pertinere opinor ad rem turpem? & clanculariam: quod indicat quoque, quod subdit de Pyrrhia. *glommos*. sic habent tres Bland. cum Mart. Diuæ. & Sil. quartus Bland. habet glomus, per quartam flexionem. Tonf. habet globos. *ut cum pileolo sol.* portauit ὑπὸ μάλης, hoc est furtim. *ne vulgo narres te*. Arbitror hos versus sic ordinandos: Tu oratus multa prece, ne vulgò narres te multum laborasse, festinūque fuisse in tradendis Cæsari carminibus, quæ & illum legentem, & audiētem vehementer afficiēt. id est, versus aut politrè mordaceis, aut ne mali alicuius suspicionem moueant: solet enim iter festinarū viris aulicis esse suspectū. *nitere porrò*. adhortantis, age, da omnem operam. *ritabes*. metuas, & in dictis sis incōstans.

EPISTOLA XIII.

AD VILLICVM

S V V M.

*Horum tu in numerum voto ruis, inuidet vsum
Lignorum & pecoris tibi calo argutus & hortis
Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.
Quā scis vterq; libens (censebo) exerceat artem.*

COMMENTATOR.

- VILLICE siluarū, & mihi me reddētū agellū,
Quem tu fastidiū, habitatum quinq; focū, &
Quinq; bonos solitū Bariam dimittere patres:
Certemus, spinas animō - ne ego fortius, an tu
5 Euellas agro: & melior sit Horatius, an res.
Me quamuis Lamia pietas, & cura moretur
Fratrem merentis, rapto de fratre dolentū
Insolabiliter: tamen istuc mens, animusq;
Fert: & amat spatii obstantiarū pere claustra.
- 10 Rure ego viuētem, tu dicis in vrbe beatum.
Cui placet alterius, sua nimirum est odio fors.
Stultus pterque locū immeritū causatur iniquē.
In culpa est animus, qui se non effugit vnquam.
Tu mediastinus tacita. prece rura petebas:
- 15 Nunc urbem, & ludos, & balnea villicus optas.
Me constare mihi scis, & discedere tristem
Quandocumq; trahunt inuisa negotia Romam.
Non eadem miramur: eo disconuenit inter
Mēq; & te. nā, quae deserta, & inhospita te sua
- 20 Credi, amena vocat mecum qui sentit: & odit
Qua tu pulchra putas: fornix tibi, & vincta po-
Incutiunt vrbis desiderū, video: & quod (pina
Angulus iste feret piper & thus ocym vua:
Nec vicina subest vinum praeberet taberna
- 25 Qua possit tibi: nec meretrix tibicina, cuius
Ad strepitum salias terra graui, & tamen vrges
Iam pridem non tacta ligonibus arua, bouemq;
Disiunctum curas, & strictū frontibus explēs.
Addit opus pigro riuus, si decidit imber
- 30 Multa mole docendus aprico parcere prato.
Nunc age, quid nostrū concentum diuidat, audi.
Quem tenues decuere toga nitidig; capilli:
Quem scis immunem Cynara placuisse rapaci:
Quem bibulam liquidi media de luce Falerni:
- 35 Cēna breuius iuuat, et prope riuū somnus in herba.
Nec luisse pudet: sed non incidere ludum.
Non istic obliquo oculo mea commoda quisquam
Limat: non odio obscuro morsuq; venenat.
Rident vicini glebas & saxa mouentem.
- 40 Cum seruū urbana diaria rodere manu.

VILLICE siluarum, & mihi me. Castigat villicum suum quod ager suus ei sordet, quē quinque tamē senatores aliquando possederant. siluarum. mearum. me reddentis agelli. quoniam cū rus secesserat vrbis tadio, ibi suis studiis vacabat. habitatum. possessum à quinque bonis patribus. focis. domibus ad octauum lapidem vltra Tibur in via Valeria. Valerianensis igitur senatores agellum suum possedisse significat. solitum. sup. agrum. Variam. ad eam ciuitatem. Varia oppidum in Sabini solim, nunc vicus imminens Anienis. dimittere. transmittere. certemus. ego & tu. spinas animo. sensus est, videamus vtrum tu agrum, an ego fortius animum colam. euellas agro. sup. spinas. an res. sup. Horatii, id est, ager. me quamuis Lamia sensus est; etiam si amici causa in vrbe detineor, vt eum, consolet, tamen rus meditor. hic Lamia, de quo in odis, Aeli verus tu nobilis ab Lamo, &c. fuit Formianus, vt omnes ferē Lamia. moratur. detinet Romae. fratrem. suū. rapto. crepto, mortuo. insolabiliter. vt nullū solatiū admittat. istuc. in agrū. fert. ducit me. spatii obstantia. festinare se dicit rus, & velociter difficilia omnia itineris velle transire. cui placet. hoc est, mihi qui volo habitare ruri, odio est vrbs, & tibi qui vis habitare in vrbe, rus est odio. vterque. nostrū. causatur. culpā. mediastinus. hoc est, in ciuitate, in vrbe media viuēs. Astu enim dicitur ciuitas. vnde & Terētius, in astu venit, sic intelligendū, non vt quidā intelligunt mediastinū quasi ministrū obsequij, & officij balnearū. nunc. cū es ruri. constare mihi. stabilem manere. discedere. rure. inuisa. odiosa mihi. non eadem miramur. non delectamur eisdem. ed. ideo, propterea. inhospita. deserta. resqua. loca aditu difficilia, & inculta, lingua Sabinorum sic nominantur: vnde quāuis loca deserta, inuisa, & complera sentibus eo nomine vocantur. fornix. lupanar. vincta pop. redolens, & optimis cibis plena. video. intelligo. ocym. sensus est, odisti rus quod malē colis, nam citius, te villica, piper, quod in Italia non nascitur, feret, quā vinum, quo abundare consuevit: nam per vūā, vinū intelligendum est. vinum praeberet. quā vinū praebeat. & ideo rus detestaris. salias. saltēs. strepitum. iucundē, non tantum inquit, sed strepitum, vt eum meretricis audum exprimeret. terra graui. lepide, de inepto & pingui. vrges. fodis. hoc est, licet abomineris agrum

agrum eum, tamē assiduo labore premis. iam pridem. multo antea. *disiunctim*. post laborem. *curas*. ironicos ex superioribus. *explet. latias, pigro*. tibi. *si decidis imber*. si riuus negligenter ante tuerit munitus, tibi pigro nouum addit opus. *multa mole*. ingenti labore. *docendus*. imber. Ironicos omnia. *nunc age*. hortantis. *concentum*. sententiā. cur non conloquomur, & in idē sentiamus. *quē sup. me. ducera*. ornauere. *immunem*. sine damno, sine donis, sine munere, quod prestuit gratia. *bibulum*. potorem. *media de luc*. de medio die. *cena br. sup.* modō, quia senui. *nec lussisse pa.* dum eram iuuenis. *incidere*. finire. *istis*. in agro. *limat*. terit. vn de lima. *odio obscura*. inuidia, quod tacitum est ad dium, & occultum. *uenenat*. nouē, id est, fascinat. *vident*. non inuident. *urbana*. sup. tamen, non rustica. *diaria*. cibaria. *horum*. seruorū vrbānorum. *voto*. tua voluntate. *inuidet*. cum videt telignis & oleribus abundare, & lacte. *calo*. seruus: vnde & calones, a ferendis lignis. *hortis*. olerum. *ephippia*. sellam; alij sagmata; nonnulli ea quæ propter iugum equis curulibus imponuntur. & hoc verius. *quam scis uterque*. sensus est, vt tu ruri sis colens agros, & artem quam exprobi; & ille calo tibi inuidens in vrbe maneat. *ensebo*. iudicabo. *exerceat*. suppet. vt.

CRVQVI.

VILICE *silauium & mihi me*. Non æquo fert Horatius animo Sabinum agellū quasi sterile, villico suo nō esse curæ, qui tamen aliquādo quinque patrum familiis alendis fuerat satis, quod, ipse delectatur vrbe relicta, velut vnicis sue vitæ deliciis: a quo si nunc soliro diutius abest, hoc dandū esse pietati Lamiæ mortē fratris peracerbē dolentis; interea se in animo habere perruptis vrbānis molestiis, istuc cōuolare, quando nihil optet magis quā ruri viuere, ibiq; beatus esse. Quod autē villicus cōtrā, se in vrbe beatiorē fore opinatur, in eo non locum ipsum, non rus, sed animum eius inconstantiæ notādum culpandumq; iudicat, vt qui more hominū suæ peritæ sus, alienæ sortis sit appetens, qui vrbānis aliquando rura, nunc cōtrā rusticus vrbāna cogitet, se verō ait perperuō in amore ruris sibi constare, adeo vt eius amœnitatē Roma sibi longē sit inferior, quā tamen tāprope re mixtur villicus, non ob aliud sanē quā quod ruri careret vrbānis illeceamentis, vincta opulentiaq; popina, tabernis vinariis, tibicinis, saltationibus; quæ magis ei fuere cordi, quā rura, boues, ziauli, Horatii iucundissimi; qui si iuuenis aliquando luserit, indulgentius Cynaræ operam dederit, de medio die potauerit, nunc his valere insus, se ait cenā breuē, & in herba iuxta riuū somnū iuuare, nullo à vicinis veneficij metu, qui gaudent

eū nunc glebas frangere, nūc saxa mouere. Quod cū villicus oderit, malitq; in vrbe cū seruis vrbānis aridū victū rodere; id ait ex instinctu astuti calonis alicuius eū desiderare, qui tantā agri felicitatē inuidēs ei succedere studet. Quare si sapiat villicus, sua contentus sorte, quā nouit agriculturā suadet vt exerceat, sinatq; calonē in vrbe sua ligna ferre. *mihi me reddenti*. exhilarantis, animūq; meum reuoluentis, ut illuc ex vrbe me confero. *focis*. focus pro familia, quod is dīs laribus esset sacer. *Variā dimistere pa.* sic habet omnes scripti libri quos vidi, præter Tonsl. & Divæ. qui vulgatis cōsonant. Sed pluriū cōsentium securus sum cū antiquis adscriptis, vt videre in cōmenta. licet, quid si Variam legamus? Halicarnassensis enim antiquitatum Romanarū lib. 1. Rursū, inquit, à Reate versus Latinā viam euntibus, occurrit ad trigessimū stadium Vatia, &c. Agellus autē Horatij quem à Męcenare acceperat, tanta erat fecunditate vt quinque Patres in sua familia singulos aleret, qui vbi tempus, & res ipsa postulabant, Variam ibant ad lites discernendas. An autem per bonos patres Romanos Senatores intelligas, qui dū per tranquillū reipublicæ Romanæ statum licebat, iis in agris paucis contenti vitam agebant tanquam præfecti: causis Varianis diiudicandis, nihil arbitror impedire. Codex Ssl. & Martinus quoque euulgatis iam olim duobus, quibus Ascensius cumq; subiecit, legunt *Varia* inablatiuo casu, quæ lectio vetior apparet, quasi ager ille Romam dimittere soleret Senatores Romanos per viatores accessitos, si quādo ē republica quid statuendum esset: Præcis namq; Senatoribus erat volupe rura potius colere quā in vrbe otio ignauiaq; perire. hinc illud Pers. 1. Satyr. Cū trepida ante boues dictatorē induit vxor, & tuæ aratra domū lictor eulit, &c. dispiciat lector. à *Varia* autē dicta est, vt arbitror, Plin. lib. 14. cap. 2. vna Variana in Sabino; tamen si velit is sic nominaram quod colorem variet. de Valeria autem via, cuius in Cōmenta. est mentio, vide Strabon. lib. 5. De fecunditate autem huius agri Sabini, vbi Horatius suam villam habuit, Blondus Flavius in Italiæ illustratæ regione tertia Latina, à Strabone, inquit, de hac regione. Columnensī familiæ ante quadringentos annos, sicut nunc est maiori ex parte subiecta, & quidem apud Præneste, montes peritissimē sunt descripti, sed minora non ponit loca, qui illis in montibus sitam Horatij Elaccipotæ villam omisit, vbi sancti Ioannis in campo Horatij nunc appellantur, &c. Deinde in quarta regione Vmbria, Sequitur, inquit, ad Tiberim Farfari amnis ostium: fuitq; is fluuius priscis temporibus Farfar, & Fabaris appellatus: nam Seruius dicit Fabarim esse fluuium, qui per Sabi-

nos transiens, & Farfarius dicitur: vnde Plautus, dissipabote tanquam folia Farfari. & Onid. & amonæ Farfari vnde; prout certè nunc etiam sunt amoenissimæ; longissimo enim tractu postquam Farfarius monte relinquit, per plana labitur culta, opacis vndique rectis arboribus: qua quidem in amoenissima planitie monasterium ipsi fluuii dextrorsum imminet amplissimum, Farfense appellatum, castella ad decem possidens: quorum primum Fara dictum colli impositum est monasterio imminenti; & illi dextrorsum adiacet oppidum Poggium Curtisij, à Curtesio amne subtus delabente vocatum: quem quidem fluuiū Alliam Perfico nomine dictum fuisse constat. Farfensi etiam monasterio dextrorsum imminet Nerula oppidum nobile. Superius sunt Scandrilia, Tophia, mons sanctæ Mariæ, Fraxum, Poggium donadeum, Salixanum, Poggium Maiani. hæc verò vallis, quam Farfarius interluit, tam multis habitata castellis, ea esse videtur, in qua Horatius villam habuit. hætenus Blondus, quem recensuimus eò verbosius quòd sit inuētus rarus. *certemus spinas. περ σπειράων. videamus, inquit, an merito de meis spinis conqueraris, quibus à me te pungi doles, an ne potius ager meus apud me iure clamitaret se spinis vastari & interire? contedamus, an ego spinosior acerbiorque, sim in castiganda tua pigritia quàm decet bonum patrem familias, quando videri mera villici incuria suum agellum, situ, squallore, iunctilibus herbis, spinis, rubis, & sentibus siluescere: spinas. spina, metaphoricòs, cura, sollicitudo, molestia, quæ cruciat animum. hic autem etiam pro dura, & aspera oratione, verbis aculeatis, quibus obiurgando pungimus. *melior sit Horat. hoc est, ego ne sim, an ager meus viriosior, senticosiorque. me quamuis Lamia. altera σπειράων absentia per translationē in pietatem, qua detinebatur Lamiæ consolandi gratia, ob fratrem immatura morte sublata. ad Aelium Lamiam est ode 16. lib. 3. *pietas est cura. pia cura debetur amico dolenti; nempe consolationis officium. insolabiliter. vox Horatiana, ἀνίατος, ἀπαρηγορητός. spatia obstantia claustra. spatiosa claustra, loci distantia, & interapedine seiuncta. alia namque sunt breuia, & angusta claustra, quales sunt equorum carceres. sic & angustia Ponti Bosporos, κληίδις πόρτου, in epigramm. *rure ego viuenssem. τὰ χωρία πόρτου. cui placet alterius. videto 1. Satyr. lib. 1. Qui sit Macenas, &c. est odio fors. cod. Toss. Buss. Sil. & vnus Bland. habet, est odio res. fortassis ex eo quod paulò suprà dixit, & melior sit Horat. an res. sed aliud magis placet. *stultus uterque. stultitia suo more communem facit, ad libertatē criminationis. immeritis. qui non meretur*****

odiu. *non effugit unquam. sic suprà ad Bullatium, Cælum non animum mutāt qui trans mare currunt. tu mediastinus. Mediastinus seruus est qui stat in medio paratus omnium ministeriis, non in balneo tantū, vt vult Priscianus; sed vbique locorum tā in vrbe quàm ruri. est autem dictio merè Latina: atramen Cōmentat. vult esse Latino-Græcā, ἀνδρὶ τῷ ἔργῳ, aut potius Græcā per antistichon d in f litteram, *mediastinus*, quasi in media viuens vrbe; in qua significatione hic accipi debet, itē ἀνδρὶ τῷ ἔργῳ villicus in versu sequenti. *sacra prece. id enim petere tacitè dicitur, quod quis admiratur, laudat, cōmendatque. me constare mihi. itē ἀνδρὶ τῷ ἔργῳ incōstantia villici. disconuenit. malè cōuenit. tesca. tesca seu tesqua, loca sunt agrestia, deo sacra: hinc tesca, & tēpla pro eodē augures dicebant, quòd illinc tuerentur quatuor cæli plagas ad auguria peragēda; prius tesca, inquit Varro li. 6. de ling. Lat. à tuendo, id est, videndo: postea tesca dicta. & quoniā termini auguriorū aut erāt excelso prærupti, rupes, aut arbores, aut siluæ longinquæ, tesca loca dicta sunt deserta, dura & aspera, inaccessa. adiectiue: atq. hoc modo descriptum descriptioni subiicitur: si quis enim sciscitetur quæ sint loca tesca, nō ineptè respondebitur, sunt loca deserta, & inhospita. In antiquissimo Bland. cod. pro nam quæ deserta, &c. legitur, *nā quæ*, & suprà scriptū, vbi: quod lectorē celare nolui. *foenix tibi. enumeratio causarū, quæ & vrbis desiderii, & ruris iniūcti odii. fornix voluprati venerex* (cuius subdit interpretatiōne, nec meretrix tibia, &c.) *vncta popina gulæ seruiuit cū taberna vinaria, quæ nulla ruri erat. angulus. agellū Sabinū cōtemmū nominat angulū, dicto villici subseruiēs. ferre piper est tus. hæc verba sunt accipiēda quāsi à villico in agrorū sterilitatē pronūciata, perinde ac si diceret: quis non odisset hos agros, qui quātā maxima diligentia coluntur, arantur, fodiuntur, citius piper & rus proferent; quod omnino fieri nequit, quā vinū, cui tamen cælum satis est benignū: hæc sunt odij causæ. *præbere. σπειρίων. ad strepitū. strepere est chordarū in cithara seu lyra. vide oden 3. li. 4. *terra grauius. videtur alludere ad illud Hom. ἐπὶ τοῖς ἄρδεις ἀγένης, telluris inutile pondus. *tamen vrges. hæc non ferio, vt interpretatur Lābinus, sed accipiēda sunt σπειράων τῶν πῶν, velut à villico scripta, aut Horatio nūciata in sui laboris commēdationem, & agri infecunditatem. Estq. ironica commemoratio operū villici, nō referenda ad epistolæ principium, quē tu fastidis, &c. sed ad odij causam, nempe & quod angulus iste feret, &c. *tamen vrges. supp. vt scribis aut nūcias. dissumtum. sic habent omnia scripta: non deiunctū, vt Lambinus legit, quē nō sequor. *strictū.********

strictis. districtis. hoc est, diligenter pascis, ne delict agris colendis, strigosior factus. *pigro*. ubi nihil est quod præterea agas in agris fodiendis, in boue saturando, multo labore per agros riuos deducis, ne pluuia noceat, diruatque. *multa mole*. multo molimine diuertendus, fossis, aggeribus, saxis, &c. *concentum diuidas*. quid nos efficiat discordie, dissentione, &c. *concentus* hic est vnisonus, *consonus*, non *consonus*: idem dicere, idem velle. *quem tenues*. commemoratio studiorum iuuenilium. *nitidusq; capilli*. vnguento delibuti, quos ep. t. curatos capillos ostēdimus, porius quā curatos, vt vulgati. *Cynara*. de Cynara ode 13. lib. 3. & ode 1. lib. 4. *rapaci*. auidæ, qualia sunt *canes breuius iuuat*. Iupp. nunc me, quem tenues aliquando decuere togæ, &c. nam ætas mea nunc grandior, alios mores, & aliam vitam postulat, quā iunior. *luisse pudet*. hilariter indulsisse genio, Venerique dedisse operam. *non incidere*. abrumper, moderari. huc facit illud Iuuen. Satyr. 8. breue sit quod turpiter audes. *obliquo*. maligno. *morsuq;*. obre-tatione, maledicentia infestat, malè precatur. *vident vicini*. hoc est, tantum abest vt vicini meis commodis inuideant, vteriam gaudeant, mihiq; congratulentur opera rustica exercenti. *cum seruus*. ellipsis, hoc est, at tu maius cum seruus vrbis rodere vrbana diaria, id est, renuit viuere, & famere, quā ruri abundare, reque explere. *horum tu in vnum*. mirum est Lambinum hic memiisse Porphyriū. quasi in eo, *cum seruus vrbana*, &c. rō seruus possit esse verbum, vt vult Porphyr. quando rō horum demonstrat esse nomen. *inuidet vsum*. hoc est, hoc tibi suadet calo versipellis, nimirum, vt in vrbe viuere malis, quā ruri. quod is inuideat tuæ felicitati in vsum lignorum, quibus abundas, nec aliudē adferre debes, in vsum pecoris, id est, peculio, in vsum horti, id est, oleris copia, & amœnitare. *oprat ephippia bos*. vide Chiliades Erasmi.

EPISTOLA XV.

AD GN. V MONIVM

V. A. A. L. A. M.

QVÆ sit hiems Velia, quod calū Vala Salerni: *Quorum hominum regio*, & qualis via: nam mihi Baias

Musa superuacuas Antonius: & tamen illi *Me facit inuisum*, gelida cum perlucor vnda *Per medium frigus*. sanè myrteta relinqui, *Distiaq;* cessantem neruis elidere morbum *Sulfura consermni*, vicus gemit inuidus agris,

Qui caput, & stomachum supponere fontibus audent

Clusinos Gabiosq; petunt, & frigidatūra.

Mutandus locus est: & deuertoria nota

Prateragēdus equus. quō tendis? nō mihi Cumas

Est iter, aut Baias, laua stomachi bosu habena

Dicit eques. sed equi frenato est auris in ore.

Maiores verum populum frumenti copia pascat:

Collectosne bibant imbreis, puteosne perenneis

Dulcis aqua: nam vina nihil moror illius ora.

Rure meo possum quiduis perferre, patique

Ad mare cum veni, generosum & lene requiro:

Quod curas abigat: quod cum spe diuine manet

*In venas animi*q; meū: quod verba ministrer:

Quod me Lucana iuuenem commendat amica.

Tractus vter plures lepotes, vter educet apros,

Vtra magis piscis, & echinos aquora celent:

Pinguis vt inde domum possim Phæaxq; reuerti,

Scribere te nobis, tibi nos accredere par est.

Manius, vt rebus maternis atque paternis

Fortiter assumis, vrbani caput haberi,

Scurra vagus: non qui certum prae sepe teneret:

Impransus non qui ciuem dignosceret hoste:

Qualibet in quemuis opprobria fingere certus:

Pernicies & tempestas barat brumq; macelli:

Quicquid quaesierat, ventri donabat auaro.

Hic, vbi nequitia fautoribus & tumidus nil,

Aut paullum abstulerat, patinas cœnabat omasi

Vili & agnina: tribus vrsis quod satis esset.

Scilicet vt ventres lama candente nepotum

Diceret vrendos correctus Bestius: idem

Quicquid erat nactus prada maioris: vbi omne

Venerat in fumū & cinerem: non hercule miror,

Aiebat, si qui comedunt bona, cum sit obeso

Nil melius turdo, nil volua pulchrius ampla.

Nimirū hic ego sum. nam tuta & paruula laudo

Cum res deficiunt: satis inter vilia fortis.

Verū vbi quid melius cōtingit & vinctius, idem

Vos: sapere, & solos aio bene viuere, quorum

Conspiciunt nitidis fundata pecunia villis.

COMMENTATOR.

QVÆ sit hiems Velia. Cōsulit Horatius Vaa-
am de iocorum quorundam salubritate ad lippit-
tudinis

tudinis sue curationem, quoniam Musa Baias adire ei dissuadebat. *qua sit hiems*. Hyperbaton abhinc usque ad eum versus, scribere te nobis, tibi nos accredere par est. *hiems*. quale tempus. *Velia*. aduerbialiter. *Salerni*. Velia, & Salerni oppida sunt in Lucania. Salernum à salis copia dictum est. *Musa*. Antonius Musa ægritudine Augusti artem suam illustravit: nam cum dolore arthrico laboraret, & ad summam maciem perductus esset, curate Amilii medico, qui eum adeo calicis curabat, ut tectum cubiculi eius velleribus muniret: hic postea in contrarium versus omnibus, non solum perfusionibus frigidis, sed etiam gargarismis, Cicerinæ aquæ, quæ est Atellæ in domo Cæsaris, & potionibus usus est, ita ut intra breue tempus eum curaret: ob quam causam ab Augusto usque ad sequesterium quadringentis ex senarum consulto accepit. Hic autem Musa Horatio iussit, ut lauacro frigido uteretur propter oculorum dolorem. *superuacuas*. inutileis præ fame. *illis me facit inuisum*. mirè, quasi Baias hanc iniuriam sentiant, si eis frigida etiam frigoribus mediis præferantur. *sans*. valde: ut Salust. belli sane sciens. *murteta*. non longè ab Averno lacu sunt calidis aquis abundantia, quæ creduntur ab inferis refundi. hinc murteta, quasi mortueta, quibusdam dicuntur, quod illinc animæ quoque mortuorum inferos petant: sed murteta propriè à myrtis frequenibus dicta: sunt aquæ sulfureæ; atque salubres, ad quasdam infirmitates depellendas, quales erant apud Baias, ad quas frequenter ex diuersis partibus homines confluebant: sed postquam ob longinquitatem itineris coepissent derelinqui, & ad Clusinas fontes Gabiosque, ubi erant aquæ frigidae, intermissis Baiis concurrere, dicit, quod ipse vicus Baianus contentis suis aquis coepit ingemiscere. *dictasque*. quæ putantur. *cessantem*. pigrum, & nervis inhærentem. *elidere*. per sudorem. *sulfura*. aquas sulfureas. *vicus*. Baianus. ordo est: Vicus Baianus inuidus ægris gemit relinquimur, & contemni sulfura dicta elidere morbum cessantem in nervis. *inuidus*. sup. quia iter ad alia loca. *qui*. sup. ægri. *fontibus*. sup. frigidis, scilicet ut eurentur. *Clusinos*. Clusinæ, & Gabinæ aquæ sunt frigidae; Clusinæ in Etruria; Gabinæ, in Sabinis. *mutandus*. sup. ergo est. sup. mihi. *nota*. loca familiaria. *præter*. anastrophe, pro præter diuersoria. *nota*, id est, præter Baias. *quò tendis*: ad eum loquitur. *lana stom*. ordo est, eques stomachosus læua habena, dicit equo suo, quò tendis? non est mihi iter Cumas aut Baias. *stomachosus*. iracundus. *auris*. frenum: nam equus cum frenatus est, in ore aureis habere dicitur, & frenis admonendus est, non verbis. *lana*. quia Baie, Capuam euntibus à dextra sunt. *maior utrumque*. sup. te

nobis scribere par est. *collectos*. cisterninos. *perennis*. semper manentis. *nam vina ni*. ostendit se nolle bibere vinum illius regionis ubi Lucanæ præstant aquam incoctam, quoniam infirmum est; in agro autem suo, qualecumque habet, selibenter uti, sed ad mare veniens requirere generosum. *nihil moror*. quia non placent. *rure meo*. ablatius aduerbialiter. *ad mare*. prope mare. *generosum & lenè*. suave vinum. *quod*. quale. *cum spe diuina*. ebrietatis causa. *manet*. transeat per viscera. *quod verba*. ut supra. Secundi calices quem non fecere differunt. *quod me Luca*. quod mihi præstet vineis ad Venerem, quod calidiorum faciat ad amplexus. *tractus uter*. Velinus, an Salerninus: tractus autem sunt locorum spatia. *educet*. nutriat. *apros*. pleuris. *echinos*. marinos. *pinguis*. crassus, & voluptuosus. *Phaæxq.* Phæaces enim, quorum rex fuit Alcinoos, luxuriose vivebant, ut scribit Homerus. *Manius ut rebus*. quoniam de se velut luxurioso locutus est, subiicit de Mævio fabulam: qui Pantolabus dictus est, ab eo quod quicquid offerebatur acciperet: erat autem & vrbani & mordax, itaque in eum largi erant, & qui vrbani delectabantur, & qui mordacitatem eius timebant. *scurra*. hoc est, talis coepit haberi scurra ut non esset contentus propria mensa, neque poneret discrimen inter ciuem & hostem; qui æqualiter omnes morderet. *vagus*. non vno loco consistens. *certum præst*. certam sedem. *impransus*. non saturatus. *non qui cin*. hoc est, cum eluriret, cui libet maledicebat, ut alij placere posset, à quo pasci vellet. *discerneret*. discerneret. *hoste*. extraneo in quem nullo. siue ciue, siue hoste. *perniciem*. damnum. *barathrumq.* vorago. *quæ fierat*. acquirere poterat. *auaro*. suo. *nequitiæ*. lux. *fantoribus*. qui ea delectabantur. *rimidus*. qui eum metuebant. *nil*. de parcis. *paulum*. de luxuriosis. *omas*. bubuli pinguioris. alij intestina volunt. *Omas* propriè est caro bubula. *agnina*. sup. carnis. *scilicet*. sup. adeo vorax erat Mæuius. *nepotum*. nebulonum. *Bestius*. nomen parcellimi cuiusdam Romani. *idem*. Mæuius. *verterat in fumum*. cum omnia deuorasset. *boma*. sua. *obeso*. crasso. *nimirum*. ait Horatius. *hic ego*. talis ego sum: in hoc contentio. *inter vilia*. in paupertate. *fortis*. ego. *quid ali*. quid. *vincit*. opulentiorem. *idem*. ego. *uos*. qui lauti estis. *quorum cons*. allegoricòs. potest hoc Epicurus dicere, qui ait diuitias, ut non appetendas, ita nec fugiendas si contigerint.

C R V Q V I V S.

QVÆ sit hiems Velia. Horatius ex acrioris pituitæ defluxu in oculos vehementer affectus, ut lacris calidis ei malo mederetur, Baias prosi-

proficisci solebat. Antonius autem Musa medicus ad defluxionem retundendam dixit ablutiones frigidas esse vtiliores; eique suavit accedere Clusinus fonteis, aut Gabios, quos expertus fortassis Horatius dolorem non mitigare, aut etiam quòd maritimis magis gauderet, scripsit Vaalæ, vt ex eius literis cognosceret, in primis aeris Velini & Salernini temperiem: deinde vtra regio frumenti esset abundantior, & aquæ bonitate præstantior. de vino Velino, & Salernino nihil esse quod scribat; nam domi se quidem, & in agro suo posse sumtu medico vitam tolerare, & quiduis perferre; sed ad maritimos tractus vbi venerit, vinum se requirere quod est generosissimum, & apparatus ciborum, eduliorumque non minus lautum cum ad animi iucunditatem, tum ad corporis vireis confirmandas: quod vt fiat expeditius, postremum nosse desiderat ex eius scriptis, Velinus ne ager, an Salerninus fertilis lepores alar, & apros, cum piscium marinorum copia, vt lætus domum beneque habitus reueri possit: hoc enim vitæ genus sibi gratum esse, quod Mænio cuidam nepoti non displicuerat, qui splendide sese, & opipare nutrebat, domi quidem dum voraret hereditaria bona; foris verò partim diuitibus scurrando, partim maledicendo, tantisper dum relictus à fautoribus suis, vilissimoque cibo domi coactus vicitare, diceret, qui sua bona comessent, eos se non mirari, vt qui vitæ præteritæ non immemor, delicatissima quæque condimentorum genera palato non ignoraret sapidissima. ad eum sanè modum dicit Horatius, domi se tranquille viuere paucis contentum, sed foris non reicere, si quid contingat lautioris condimenti sapidiorisque: beatos eos prædicando, quibus per opulentiā, deliciis iis semper frui datum est. *Qua sit hiems V.* inscriptio huius epist. in 4. Blad. Buil. Tonf. Sil. est ad Numonium Valam. In vno autem Blandin. additum est De lauacris frigidis; In Diu. cod. est ad Gualam. Lamb. ex numismatis Fuluij Vrsini, & Clementis Teueneri, legit *M. C. Numonium Valam.* equeidem ex numismate Laurædani vidi delineationem Huberti Goltziji, in qua legi, *C. N. V. M. O. N. I. V. S. V. A. A. L. A.* qui interrogatus à me variæ lectionis rationem; protinus, vt est antiquitatis non minus peritus quam sedulus obseruator, respondit consulari numismata, propter punctula quædam minuta tam cognita esse quàm lecta difficilia: simul & ad oculum in sui descriptione numismatis demonstrauit punctum minutissimum inter *C. N. & V. M. O. N.* quod non aduentibus ita imposuit, vt *N* littera nomini apposita legerint, *N. V. M. O. N. I. V. S. hiems.* acrior ne, an temperator? *Velia.* Velia oppidum in Lucania, antea Helia dicta. Vide Plin. lib. 3. cap. 5.

& cap. 7. Contra Vesiam, inquit, Pontia, & Iscia, utreq. vno nomine Oenotrides, &c. *calum.* au purum, & serenum, an nubilum & pluuiosum? quale solet esse in locis paludosis. *Salerni.* Plinius lib. 3. cap. 5. à Surrento ad Silarum amnem 30. m. passuum ager Picentinus fuit Iunonis Argiæ templum sub Iscone condito insignis: intus oppidum Salerni, Picentia, &c. *quorum hom.* qui mores, quæ vitæ ratio. *qualis via.* huc repetere ad sensus perfectionem versum 21. postpositum. Scribere te nobis, &c. *nam mihi Baias.* *uila d'orle.* cur pro consuetudine Baiana balnea non accedat. Suadebat enim Anton. Musa medicus Augusti Cæsar. vt *uila d'orle* vteretur, id est, frigidis balneis ad depellendas *tus tui id'opatus in opus*: id est, humorum in oculos defluxum, qui & lippitudinem adducit, & ingentem dolorem. de cuius curatione lege Corn. Celsum De re med. lib. 7. De hoc autem Anton. Musa medico, Dio 53. & Sueton. Tranquillus, qui præter magnam pecuniarum vim aureorum annulorum ius, nec non statum ei patres cre collato, iuxta signum Aesculapij statuisset auctor est. Erat enim, inquit Dio, Antonius Musa libertus. Libertis enim ius annulorum proprium erat, vt idem ait: cui certè ob ingenij elegantiam, hoc ei à patrono nomen imposuit fuisse credimus. ab eo Augustus Cæsar sanatus fuit, & à morbo difficili liberatus anno urb. cond. 730. auctore Sigonio. *superuacuas.* non inutiles modò, sed etiam perniciosas, propter euacuationem, quæ & emaciat, & vireis debilitat, nec rheuma diuertit, aut sistit, id præcipue quod sub osse defluit in oculo. videro Celsum lib. 7. *me facit inuisum.* hoc est etiā vtat vnda frigida in refrigerandis capitis in oculos meatibus; tamen nihil minus cessat dolor, ad eò vt Baias iratas credā mihi inuidere sanationem. Hic monere lectorem peritum volui, in libris Bland. inuenisse me, perluor, & suprà notatum, a. iā. peruehor. an autem rideat medicum Musam, qui non aduertat id ei malum à natura ingenitum curari non posse, quamuis per medias vndas vehatur, etiam brumalī frigore, vsque eò vt etiam caput, & stomachum fontibus Clusinis supponat, qui corpus suum quasi peruehant, id est, penetrant; nihil tamen sibi profore censcat. dispiciat mecum lector. *sanè myrtes a.* cod. scrip. alij, myrreta. habent, alij murtera, sine di crimine: nam in Satyr. alibi ostendi, y verti sine offensione vlla, in u, vocali Latinam. sic depygi, depugis: vt eleganter docuit Meckerchus noster, doctior an humanior ne? in libello De recta pronuciatione linguæ Græcæ. dicta. quæ dicuntur & à medicis & ab ægri. profigare frigidos humores in articulis. corporis hærentes, quæ morbus *ap'p'ns.* id est, articularis nomina.

minatur. *viciu gemit.* αἰσχροπνευστικός. an non ludit Musam, & ipsam quoque multitudinem imperitam, quæ vnus Augusti frigida sanati gratia, credit eam quibusuis morbis propulsandis idoneam, auctore quoque Musa, qui quasi ex eodem lebetē φάρμακον hauriat quibusuis corporis malis infirmitatibusque curandis aptum? non prius habita ratione pituita ne sit, an bilis egritudinis fomes, & origo prima? nam si contrariorum sint effecta contraria, quis infiriabitur ex defluxu frigido naram in nervis, seu verius articularum ligaminibus inflammationē balneis calidis aquisq. sulfuratis seu Baianis esse tollendam? *qui caput & stomacho.* Corn. Celsus lib. 1. cap. 9. aqua, inquit, frigida infusa, præterquam capiti, etiam stomacho prodest, etiam articulis, doloribusq. qui sunt sine viceribus, &c. quæ verba planè Hippocratica, sunt intelligenda, modò dolores & affectus in corpore est bile, aut bilioso sanguine procedant, vt lib. 5. aphor. 23. alioqui ægrotus versatur in summo vitæ discrimine, vt non frustra dicat Horat. *qui audent*: nam præter vim propè intolerabilem ea perfusio- ne partibus corporis malè affectis illatam, incertus est de virium suarum reparatione. *Clusinos.* sic habet cod. Bland. antiq. & Sil. quos sequor, non sine causa, vt lector doctus, si aduertat, facilè iudicabit sic legi debere, non etiam, Clusinis, qui casus hic inrepsit propter τὰ fontibus. Clusini autem fontes à Clusio denominati sunt, quod oppidum est in Etruria, sic enim Plin. lib. 3. cap. 13. ex M. Varro- ne, Sepultus est, inquit, (Porcena rex Etruriæ) sub vrbe Clusio, &c. Idem lib. 3. cap. 5. ponit Clusinos nouos, & Clusinos veteres. *mutandus locus est.* ne solus in omni multitudine videat Antonio non assentiri, cuiusq. de ablutione frigida præscriptum vili pendere, si Baias accedam mihi familiaris. Quod autem hoc faciat plus vt Antonio gratuletur Augusti curationem, quam vt subleuetur ab oculorum doloribus, indicat victus ratio, quam caprat apud Velinos aut Salerninos, vbi cum lautitias obsoniorum, requirit vinum non dilutum vel tenue, quod facere possit ad lippitudinis mitigationē, sed generosum lenēque, quod exhilaret animum, seseque commendet amicæ Lucanæ. Sed ea Venerea dicta lenire ne poterit oculorum ex lippitudine caligationem? commodum ne fuerit eiusmodi collyriū? *deueneria nota.* sic habet Blād. cod. antiq. reliqui omnes, diuersoria; hoc recentioribus, illud veteribus visitatus. *stomachosus.* γαστρικός, αἰσχροπνευστικός. de quo Satyr. 9. lib. 1. *sed equi fren.* hoc est, quid stomacharis verbis in equum, & irascis, quādo non ignoras habena, non verbis agendum equum? *maior utrum pop.* interrogationes istæ plūne voluptati, quàm subicriuiunt curæ sa-

nitatis acquirendæ? τὰ ὅτι utrum, distributiuū est, non interrogatiuum. *puteosne perennes dulcis aqua.* sic habent duo cod. Mart. & Bland. antiq. reliqui omnes, iugis aquæ. disputet alij, vtra lectio præualeat alteri, ego certè manum non vorterim (vt aiunt) iugis ne an dulcis legam; iugis enim aqua, id est, fontana iugiter promanaas, perennēis gignit puteos vnde aqua hauritur, riuique perennes deducuntur, ad discrimen puteorum ex aqua pluuia nō perenni, quos collectos imbreis hic nominat. *nam vna nihil.* hoc est, per occupationem vina Velina, & Salernina, non ignoro esse acerba, aquosa, & tenuia, qualia tamen in agro meo Sabino, frugaliq. vita non reicio, tamen in maritimis ciuitatibus, quæ non dubito aliunde allata, generosa requiro, nobilesq. vina, quibus velut irrigatus animus totus hilarescat, &c. *echinos.* de echinis vide annotata in 5. Oden Epodicam, & Satyr. 4. lib. 2. *vt inde dom.* τὸ vt, capitur τολικός. *Phaëxq.* tres Bland. cod. habent Phaëxq. quid si Phæggæ, vt veniat δῶτι τῷ φηγῶ, id est, nitidus, splendidusque? *scribere te nobis.* hic versus, vt ostendimus, ad multas clausulas reuocandus est. *Menius & rebuq.* Fab. Max- nius Pantolabus. Hoc lepidum est ἰκτινος, vt liberius circum præcordia ludat, aut Antonio Musæ, aut Vmonij Vaalæ. *fortiter.* non segniter; fortiter, pro sententia suæ sortis neporum, laudabiliter, constanter. *scurra.* δεισιπρία, quod omncis in- tueretur, obseruaret, assentiretur omnibus. *præsepe.* nec domum, nec mensam statim haberet. est autem epexegetis τοῦ vagus. *impransus.* famelicus, iuxta id quod fertur, fames, & morabilem in nasum conciunt. *hoste.* antiquo more pro peregrino. hoc est, dum fameret, in omneis erat æquè male- dicus, amicos, inimicos, ciueis, exteros, nobileis, ignobileis, &c. *ingere certus.* promptus, paratus. sic habent duo cod. Bland. Tonf. & Sil. alij habent, sæuus, cum vulgatis. *barathrumq.* de barathro ali- bi apud Festum in τῷ barathrum, pro βαδῖς fortas- se legendum *Sæpys.* donabat. 4. Bland. habent do- narat. *nequitia fautor.* nequitia; fautores, interpre- tor luxuriosos, sic enim nequitias accipitur ad fi- nem Satyr. 2. lib. 2. Illum aut nequitias, aut vafri inscitia iuris postremò expeller. sic & nequitia eiusdem lib. Satyr. 3. Quincti progenies Arri par nobile fratrum nequitia & nugis, &c. Timidos au- tem expono auaros epitheto proprio. Itaque à sui similibus luxuriosis parum, à timidis, id est, auaris autem cum nihil auferret, &c. *viliu & agnina.* sic habent 4. Bland. Busl. Nan. Diu. Sil. alij sequuntur vulgata; sed aliam securus sum, quod oma- sum agninau tenuius sit & tenerius, quàm quod tale barathrum compararet. *tribus vsis.* quid si no- ret Vrsinam gentem? *scilicet vt ventres.* hoc est, ciuf-

eiufmodi comedones candente ferro lancinandos
potius perfodiendosq. dicebat Bestius, quàm nu-
tricandos, & in viujs feruandos. *correctus. Bestius.*
hanc lectionem habent omnia quæ vidi scripta.
vauus Blád. habet, correctus: quò magis miror alios
enarratores Horatii ita *ἐν παρρησίᾳ* præteruisse
huc locum velut indignum in quo se grauius tor-
querent, maluisseque nugæ suas obtrudere, quàm
vera, & antiqua lectione proposita lectori consu-
lere: quæ satis est aperta dilucidaque. sed eo malo
ferè laborant interpretes, in elucidatione scriptoris
alicuius, vt longius euagari, lectionemque multis
aliundè sententijs confarctatis delectare studeat
potius, multaque varietate reficere, quàm scripto-
rem ipsum fortassis obscuriorem illustrare: qua in
re dum multam lectionem per communes locos
digestam, seseque conantur ostentare *πολυκράτης*,
sit vt viris doctis habeantur *ἐπιγορεύεις*. sed ne lō-
gius egrediar, huius loci, vt mihi persuadeo, hæc
est sententia. Cum tanta esset Mænij & sui simi-
lium nepotum voracitas, & ingluuius, vt non sua
tantum sed & aliena vorarent, neminique ob eam
causam parcere, non probis, non improbis, non
auaris, non luxu perditis; fortè Mænius incidit
in Bestium, cuius auaritiæ sordisique ita impo-
tenter est infectatus, vt ira Bestius accensus, eiufce-
modi ventris dixerit lamina potius vrendos can-
dente quàm in vicia tolerandos. vide quàm nihil
habet hæc lectio scrupuli, præ somnijs aliorum. De
Corn. autem Bestio, scribit Plutarchus eum Ru-
scium Imbrii socerū sui filium, quem acceperat
seruandam, dedisse mori, vt eius auro potiretur.
Meminit quoque Peri. Bestij Satyr. 6. *correctus.* ca-
stigator à Mænio, multisque conuicijs laceratus.
quidquid omne. pro omne quod. *vererat in fu.* al-
ludit ad vim decoctionis. hinc decoctores dicti
obligurritores, *ἀποπνέουσι.* comedunt bona sic est in
omnibus scriptis, nō etiam, bene comedere autem
bona, Græcis est *ἀποπνέουσι τὴν ὕλην, λαμπρὸς ὡς καὶ
παρὰ τὸν*, id est, splendide viuere, & heluari, suas fa-
cultates prodigere. *turdo:* turdo inter auis datur à
Martiali prima gloria. Perf. Sat. 6. nec tenuem so-
lers turdorum nosse salinam. est autè turdus ver-
naculè een Ipster est creimer. *volua.* sic habent
Blandin. vera, & antiqua lectione. Volua autem
propriè de suilla intelligitur, olim habita in deli-
cijs: epitheton, ampla, signat voluam electiciam,
quæ suis primiparæ erat optima ganconibus. Epi-
grammatoph. in xenijs: Te fortasse magis capiet de
virgine porca, me materna graui de sue volua ca-
pit. vide Plin. lib. v. de decimo, cap. 37. & 78. *pul-
chrius.* delicatius. *nimirum hic ego sum.* redditio
comparationis, cum non suppetunt multa, con-
tentus sum paucis, etiam non optimis: at si quan-

do lautius quid offertur, non ago Stoicum, se^d
Epicureum, laudoque vitam beatam. *idem vos sa-
pere.* probat certas diuitias, etsi modicas, ad lautè
viuendum: quales sunt antiqui census in villis,
agris, pascuis, pecudibus, à parentibus relictis: a-
lias autem quæ sunt prodigorum, inconstantium
hominum, & auarorum, quibus cum luxu, & for-
nore res est, laudat minimè, vt qui vel appetunt
semper vel peggunt turpiter.

EPISTOLA XVI.

AD QVINCTIVM.

*Ne percuncteris fundus meus, optime Quinti.
Aruo pascat herum, an baccis opulens et olivæ,
Pomisve & pratis: an amicta vitibus vltimo:
Scribetur tibi forma loquaciter & situs agri.
Continui montes, nisi dissocientur opaca
Valle: sed vt veniens dextrum latas afficiat Sol:
Lauum discedens curru fugiente vaporet.
Temperiem laudes. quid si rubicunda benignè
Corna vepres, & pruna ferant? & quæcun-
& ilex*

Multa fruge pecas, multa dominū iuuat vmbra?

Dicas adductum propius frondere Tarentum.

Fons etiam riuo dare nomen idoneus, vt nec

Frigidior Thraciam, nec purior ambiat Hebrus:

Infirmo capiti sinit vtilis, vtilis aluo.

Ha latebra dulces: etiam (si credis) amœna

Incolumem tibi me præstant Septembribus horis.

Tu rectè viuus, si curas esse quod audis.

Iactamus iam pridem omni te Roma beatum:

Sed vereor ne cui de te plus quàm tibi credas:

Néve putes alium sapiente bonoq. beatum:

Neu, si te populus sanum rectèque valentem

Disstiter, occultam febrem sub tempus edendi

Dis: mules, donec manibus tremor incidat vncti.

Stultorum incurata pudor malus hulkera celat.

Si quis bella tibi terra pugnata mariq.

Dicat, & hu verbis vacuas permulceat aureis,

*Tene magis saluum populus velit, an popu-
lum tu:*

Seruet in ambiguo qui consulit, & tibi, & vrbi

Iuppiter: Augusti laudes agnoscere possu.

Cum pateris sapiens emendatusq. vocari,

b b 3

Respon-

Respondesne tuo, dic sodes, nomine? nempe
Vir bonus ac prudens dici delector ego, ac tu.
Qui dedit hoc bodie, cras, si voles, auferet: ut si
Detuleris fascis indigno, destrabet idem.

35 Pone: meum est, inquit: pono: tristiusq; recedo.
Idem si clames furem, neget esse pudicum:
Contendas laqueo collum pressisse paternum:
Mordear opprobriis falsis, mutemq; colores?
Falsus honor iuuat, & mendax infamia terret:
40 Quem nisi mendosum & medicandum? vir bo-
nus est quis?

Qui consulta patrum, qui leges iuraq; seruat:
Quo multa magnaq; secantur iudice lites:
Quo res sponso, & quo causa teste tenentur.
Sed vider hunc omnis domus, & vicinia tota

45 Introrsum turpem speciosam pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi, si mihi dicat
Sernus: habes pretium: lorii non vreri, aio.
Non hominem occidi, non pasces in cruce coruos.
Sum bonus & frugi, renuit, negitatq; Sabellus,
50 Cautus enim metuit foueam lupus: accipiterq;
Suspectos laqueos: & opertum miluius hamum.
Oderunt peccare boni virtutis amore.
Tu nihil admittes in te formidine pena.
Sit spes fallendi: miscebis sacra profani.
Nam de mille faba modius cum surripis vnum,
55 Damnum est: hoc leuius mihi, non facinus ta-
men, esto.

Vir bonus, omne forum quem spectat, & omne
tribunal,

Quandocumque deos vel porco, vel boue placat:
Iane pater, clare, clare cum dixit, Apollo:

60 Labra mouet metuens audiri: pulchra Lauerna
Da mihi fallere: da iusto sanctoq; videri:
Noctem peccatis & fraudibus obitice nubem.
Qui melior seruo: qui liberior sit auarus
In triuii fixum cum se demittit ob assem:

65 Non video, nam qui cupiet, metuet quoque: porro
Qui metuens viuet, liber mihi non erit vnquam.
Perdidit arma, locum virtutis de seruit, qui
Semper in augenda festinat, & obruitur re.
Vendere cum possit captiuium, occidere noli.

70 Seruiet viliter: sine pascat durus, aretq;
Nauiget: ac mediis hiem et mercator in vndis

Annona proficit: portet frumenta, penurq;
Vir bonus & sapiens audebit dicere, Penitheu:
Rektor Thebarum, quid me perferre pati-
Indignum coges: adimā bona, nempe, pecus, rem, 75
Lectos, argentum, tollas licet, & manibus
Compedibus sauo te sub custode tenebo.
Ipse deus, simulatq; volam, me soluet: opinor:
Hoc sentis: moriar. mors vltima linea rerum est.

COMMENTATOR.

Ne pereūcteris fundus meus. Alloquitur Quin-
ctium de situ agri sui in Sabinis, dicens eū amœ-
nitate grauissimum, ita ut inter duos monteis situs
conuallia teneret, oppositus Soli orienti simul &
occidenti. Et ex obliquo loquitur de æquanimira-
te, & temperantia, qua re contentus esse debeat
vnusquisque; arguens quosdam dissimulatis vitiis,
bonos potius videri velle laudarique quàm esse.
ne pereūcteris, sup. forrè. aruo. frugibus: aruum
autem ab arando dictum est. ager segetis ferax, &
præparatus frumento seminando. herum, me. opu-
lentet. diuitem, & opulentum me faciat. amicta.
vestita, maritata. forma. agri mei. loquaciter. am-
plè, & eloquenter, λαλῶντι Græcè, ita ut quasi opa-
ris sine errore omnia cognoscas. valle. hanc vallera
in Odis vocat Vsticam. ut veniens. vt, extremo ve-
niens Sol accipiebat. laeum. latus. discedens. in oc-
casum vergens. fugiente. occidente. & ita describit
situm agri sui ab ortu & occasu Solis; quasi dicat,
totus ille ager meus vnus mons est, nisi dissociarè-
tur ipsi montes valle in medio iacente. atque ita
ostendit agrum suum inter duos monteis iacere
medium. temperiem. agri mei. laudes. laudare po-
tes. corna. poma agrestia moris similia. vepres. spi-
neta, virgulta quæ circa sepes sunt. dominum. me.
dicat dicere potes. Tarentum. tam esse agrum meū
amœnum quàm est Tarentum. notandum Hora-
tium in Italia nihil magis laudare, quàm Tibur &
Tarentum. fons etiam. sup. est in agro meo cui
nomen est Bandulius. idoneus dare. hoc est, tam
magnus est, ut det nomen riuo qui dicitur Digen-
tia. Thraciam. Thraciam. infirmo. agro. ha. latebra.
agri mei, hæc mea sedes. præstant. præstabunt. So-
preamb. horis. Autumnali tempore quo grauiores
regnant morbi. tu rectè viuas. si tam rectè viuas
quàm fert opinio mea. iactamus. laudamus. omnis
Roma. nos omnes Romani. beatum. sup. esse. ne
cui. alicui. alium sapiente bon. præter sapientem,
& bonum. nemiucm esse beatum. dicis. dicat.
occultam febrem. trahit exemplum de febricitanti-
bus, qui cupiditate gulae prouocati simulant in co-
uiuio

uiniū feb̄re se nō laborare, vt liberius possint cibis quibuscumq̄ vesci, donec super ipsum cibum manustremulæ reddantur. & sicut is est stultus qui plus credit aliis quā sibi, cum habeat febre vitiorum mentem repletam: ita non est sapiens qui propter applausum, & vulgi rumorem se beatum putat. *sub temp. ed. studio cibi. vntus. cibo. si quis bella.* tensus est, si quis laudes Augusti Cæsaris decantet in honorem tuum, numquid aureis accommodabis illi? *dicat.* assignet. ordo est: si quis bella, scilicet Cæsar̄is terra mariq̄ue pugnata tibi dicat, sup. cum possis laudes Augusti agnoscere; & his verbis permulceat aureis tuas. *te ne magis saluum,* &c. hic versus est Vari in Panegyrico Augusti, quod videtur Horatius quasi assentator aliquis, vt eo permulceat aureis Quintij: & hoc exemplum est, ex quo quis intelligat, an verè ei dicatur, tu sapiens es. *aureis.* tuas. *tene.* o Cæsar. verba sunt permulcentis aureis vacuas Quintij. sumta ex Panegyrico Augusti, scripta à Varo. *seruet in ambiguo.* ordo est, Iupiter hoc in ambiguo seruet, qui & tibi & vrbi consulit. hoc est, vt in incerto semper sit, utrū tua salute o Cæsar, magis populus, an tu populi indigeas; & per hoc, vt cum populi salute tua pensanda sit. ostendit autem Cæsaris erga populum amorem esse tantum, vt sit incertum vter alterum magis diligat. *seruet.* sup. sed. *possis.* sup. cum. *respondes ne.* numquid respondes tuo nomine, quia sapiēs vocaris, illi homini, qui laudes Augusti tuas esse dicat, non illius? *dicat delector.* ac si diceret etiā si non mereamur. *qui.* sup. populus; ita vt sapiens dicaris. *aufferet.* hoc est, si populus te falsò prædixit, citò testimonium suum conuertet, quoniam tu id non fueris. *detulhris fasces.* dicit non esse amplectendas alienas laudes, ne nos deserant; sed eas quas in nobis agnoscimus ex virtute natas, quæ solæ habent perpetuam dignitatem. *idem.* populus. *pone.* depone quod tibi dedi. *meum est.* mea laus est, inquit populus. *idem.* populus. *furem.* esse me. *uiget.* sup. si. *contendat.* sup. si. confirmet me stragula patrem. *mordeat oppro.* f. sup. populi. quasi dicat: cum mordeat fallis criminibus hominū, ob hoc mutem nec colorem? non vtrique faciam. *falsus honor.* populi. *mendosum.* infanum. *vir bo.* est quis? interrogatiue. *qui consulta p.* responsio tota est per ironiam. ostendit talem non esse verè bonum, sed velle videri, & esse laudis ambiciosum: quia quisquid facit, hoc eum lege coactum facere. *secantur.* finiuntur, deciduntur. *causa.* forenses. *videt.* cognoscit. *domus.* sua. *vicinia tota.* omnes vicini. *infrorsum tur.* & solummodo fama bonū. *speciosum pel deco.* extrinsecus simulatione virtutis. *nec furtum feci.* contra eos nunc loquitur, qui se putant honore dignos cum nil commiserint

cur damnentur. *si mihi di.* ordo est, si mihi dicat seruus, non furtum feci, &c. *loris non vr.* non vapulas: talis ne est vir bonus, si metu penarū continetur à malo, vt seruus? *non homi.* seruus. *nō pascet.* dominus. *sum bonus &c.* seruus. *negit atque Sabel.* luv. dominus scilicet Horar. in agro suo Sabino existens. *cautus enim.* allegoricòs. ab animalibus callidis, quæ vix decipi queunt. *in te.* contrate. *sit spes.* sup. tibi. *sacra prof.* bona malis. *nam de mille.* cōtra Stoicos, qui dicunt omnia peccata esse equalia. hoc est, quando, inquit, furaris vnum modium fabæ, de mille modis, damnum est mihi leuius isto pacto, nō facinus tamen; nam si ausus fuisses, totū abstulisses; ac per hoc non minus fur es dicendus. ordo est, isto pacto damnum est mihi, id est, apud me leuius, non facinus admisim. *vir bonus.* qui videtur, non verè est. sed quem populus probat, conferens in eum dignitates, honores, iudicia; ironicòs. *Iane.* o. *clard.* clara voce. *Apollo.* o. *labra mo.* silenter loquitur. *metuens aud.* iupp. cum dicit quod sequitur. *pulchra Lauern.* o. describit potestatem deæ Lauernæ. Lauerna in via Salaria lucum habet. est autem dea furum, & simulacrum eius fures colunt, & qui consilia sua volunt tacita; nam preces eius cum silentio excentur: si dicta fortasse à latendo, nam fures olim laterniones, & lauerniones dicebantur. *da iustum.* me. *videri.* populo. *notte.* latebras. *fraudibus.* meis. *obice.* o Lauerna. *qui.* quo modo. *in truiis.* in loco publico. *fixum.* latentem. *demittit.* inclinat. *non video.* nō intelligo. *porrò qui metuens.* conclusio syllogistica. *perdidit arma.* fortitudinem. *virtutis.* libertatis. *obruitur.* occupatur. *re.* pecuniis, diuitiis. *vendere.* cum possis, allegoricòs. nam captiuū seruum illum vult haberi, qui pecuniæ parandæ semper seruit. sensus autem est, talem, inquit, qui pecuniæ seruiet, patere vt seruum laborare. est enim eiusmodi hominū aliquis vsus, & certè plus aliis quā sibi profunt, vt mancipia. Igitur aret, inquit, ille, nauiget, & annonæ profit: taleis enim populus probat. *seruiet.* populo. *pascet.* gregem *durus.* ad laborem. *mercator.* auarus ipse. *annonæ.* publicæ. *audetis dicere.* sup. quod liber pater dixit ad Penthea. *Penthea.* ostendit quòd solus sapiens liber est, exemplo fabuloso sumto ex Bacchis Euripidis, in quibus inducit poëta Liberum patrem dicentem Pentheo. vincum te tenenti, quid est quod me possis cogere pati? adimam bona, auferas licet, te vinciam tamen; deus me soluet, mors liberabit. per Bacchum intellige virum bonum & sapientem, quem neq. carcer, nec metus mortis, nec vlla vis, nec diuitiæ possunt efficere seruum; & sic rider minas tyranni. *adimam bona.* dixit Pentheus. *nempe.* sit ita. responsio Bacchi. *simul atque.* statim ubi voluero. *hoc sentis.*

sensit. supp. sapiens. mors ultima linea rerum.
γνῶμη.

C R V Q V I V S.

NE *percūctaris fundus meus.* Situm fundi sui paucis delineat Horatius, ut quid ferre possit ipse coniectet Quintius, nimirum eum esse in vmbrosa valle, solis ortu, & occasu illustrata, temperataque, nec fonte minus amœna, quàm riuo ex eo decurrere tam infirmo capiti, quàm aluo salubri. Sed quod ibi quasi in suis latebris nō recte viuere fortassis Horatio improperauerat, Quintio responderet, eum recte viuere, qui qualem se dici gaudet, talis reuera existit, hoc dicto satis amare notans Quintium non esse virum bonum sapientemque, ut qui ex sententia, & applausu populi existimet, aut beatum se, aut miserum, non etiam ex recti conscientia, quasi nesciat populum quouis vento leuiorem; nunc honores largiri, nūc adimere; nunc vanis laudibus aureis permulcere, nunc multis opprobriis afficere: quibus certe rebus aut delectari vehementer, aut dolere stultorū est: qui se quoque bonos simulant, legēque & iura seruare fingunt, ut ab imperita multitudine cōmendentur, quando animo sint impurissimo turpissimoque, nec nisi seruorum more, metu poenae quicquam boni meditentur; sacra quidem in propatulo diis facientes, at si spes sit, Lauerna propitia, latendi, suamque turpitudinem celandi, iusti, sanctique prætenu, fures sunt rapacissimi, miscētes sacra profana, & ad vilissimamque se demittentes, ut adimpleant habēdi sitim, cupidi metuq. perditū semper in augenda re. Quod quā procul sit à vino bono sapiēteque, docet exemplo Bacchi, qui nullis minis, ne mortis quidem metu potuit adduci, ut quid præter decorum faceret. *ne percontaris.* percontari verbum signat Quintium *πολυπράγμονα τῶν ἀπορίων κινῶν*, id est, nimis in aliena mala curiosum indagatorem, quales ferē sunt præpotentes, qui nimia sibi φιλαυτία pulchrē placent in foro versantur otiosi ab animo, ecquid agant, quid meditentur, quantum in bonis habeāt alij, diligenter inquirentes. *optime. εἰρηνικός.* ut illud Comicum, salue bone vir. *Quincti.* sic scriptū est in antiquiss. cod. Bland. per c litteram. *aruo pascas.* ne. *bacia.* per c vnicum scriptum est in omnibus præter Mart. qui vulgaris consentit. *potius an pratris.* ita tres cod. Mart. Sil. & Bland. legunt; & meo iudicio vera est lectio; nam τὸ pomis adhzrens bacis solius, separandum est à pratris, ponit enim agri tria genera, agrum, aruum, seu latium agrum constitum oliuis, pomis, &c. & agrum pascuum. *an amicta vit.* an vini sit ferax. *loquaciter.* quā respondet hoc apte verbo percuncteris, loquacitas enim siue garrulitas percontatoris est

propria, ut vulgo fertur, Percontatorē fugito, nam garrulus idem est. necesse est itaque Horatio, ut personæ subseruiat, esse loquaci. *continui montes.* descriptio situs agri, de his mōtibus in sua Vmbria scribit Blondus Flavius in hunc modum: Ab ipso autem Imela fluuioli ortu apud Pedelucum mōtes incipiunt, qui sinistra ciuitate Reatina perpetuo in meridiem cursu continuari, semperque crescentes, & quā longē ab Apennino recedentes, Equicolorum olim nunc Taliconij montibus proximē adhzrent, Tiburque feruntur, &c. Et post paulo: Imelę autem finitiorum est propinquum villę, nunc oppidum Vacuna appellatum; cuius meminit Horatius ad Aristum, Hęc tibi discābā post sanum putre Vacunę. Deinde hęc verō valles quā Farfarus efficit tam multis habitata castellis, illa esse videtur in qua Horatius villam habuit: monteis enim quos a Pedelucō Tiburique continuari ostendimus, hac sola valle interruptūtur, &c. Vide præterea quę scripsimus epist. 14. in dictione Varia. *nisi dissociantur.* modi potentialis, id est, dissociari deberēt, interruptūque. nescio an hoc ad Quintij stupiditatem docendam pertineat; quoniam enim monteis iguoret, nisi interiecta valle, continuari? *valle.* Comment. ait in odis nimirum 17. lib. 1. hanc vallem nominari Vsticam: crediderim potius montem villę Horatianę propinquum dici Vsticam, eique ex opposito Lucretilem imminere montem, cuius eadem quoque ode mentionem facit. *sed ut.* per ellipsin, ita. *decursum latus.* an non hoc argumentum est suam villam non esse latebras, quod ei videtur improperasse Quintius? *curru fugiente.* Bland. antiq. habet, cursu. *quid? si rubicunda.* sic habent omnes scripti præter Mart. Nan. & Sil. qui habent, quod si. sed lectorem celare nolui inuenisse me hęc verba, quia montes continui dissociantur opaca valle in medio iacente, secundum hanc glossam ubi ponitur, si, legendum est, ni. Itaque si pro, quod si, legendum erit, quod ni, perinde ac Tarentina vallibus non corna, pruna, glandeis, ceteraque siluestria, sed fructus meliores proferat: quod & Strabo lib. 6. scribit: Illa enim (Tarētina), tenuis quidem, ceterum fructuum bonitate præcellens: nam & mel eius, & vellera vehementer laudantur. Non ignoro τὴν illa, apud Strabonem aliō referri posse; at interim tamen Tarentini solum secundum coluere & pascuum: hinc Tarentina lana veteribus commendatissima. Deinde Strabo paulo supra, Cumque aquarum indiga est (Iapygia) nihilominus læta suppeditat pascua, & arboribus referta spectatur, &c. Dispiciat itaque lector peritus hunc locum. *benignē.* cod. Tonf. cum duob. Bland. habet *benigni.* si querens. aut potius, ni querens, ut volun

volunt Blandinij. *fruge*. frugis propriè est agri sativus; quare aut improprie pro glande ponitur; aut videtur Quintium curiosum ruris alieni. *Tarentum*. sinus autem Tarentinus inter duo promontoria est, Salen ab oriente, & Lacinium ab occidente, Tarentum autem est in depresso solo, quæ tamen arx exædificata est, paululum altius attollitur, inquit Strabo: quare non ineptè confert agri sui situm, cum situ urbis Tarenti. *fontes etiam*. commendatio fundi sui à fonte. *idoneus*. *iniquis dōdōuq. infirmo capiti*. in ad sanandum Quintij caput? *hæ latebra*. hoc repetere videri potest Horatii, quasi antea sibi inominiosè obiecerat à Quintio, ipsum scilicet latere turpiter in agro suo, & cum pecudibus sordidè viuere; satius esse Romæ eum in splendore versari, suâque laudationes à populo audire. cui respondet Horatius, inquiens; *tu rectè vitiis, si curas*. perinde ac si dicat, ego studeo talis esse, qualem velim me loqui famam; tu ô Quinti, idem facito, omnes Romani iam dudum clamant te esse beatum, hoc effice, vt verè sis beatus, hoc autem dictum, tu rectè vitiis, &c. est Socraticum, cuius meminit Cic. 2. offic. hanc viam ad gloriam, & quasi compendariam dicebat esse, si quis id ageret, vt qualis haberi velleret, talis esset. *sed vitiis*. arguit ambitionis Quintium. *alius sapiente bonoq. beatum*. Sospiter lib. 4. institutionis Grammat. ait esse Solocissimum, & absolutum pro relativo poni, vt inquit, néve putes alium sapiente bonoq. beatum, pro beatiorem. equidem malim esse Græcam constructionem, *ἀλλοι τι σοφῶν & ἀγαθῶν*, alium à sapiente bonoq. *neus sit populus*. argumentum ab externo corporis morbo, ad internum animi malum. *donec manibus*. donec febris tremore manuum seipsam prodat. *stultorum*. *γούμυς*. sic quoque stultorum est animi celare vitia sub prætextu viri boni. *vacuus*. inaneis, vanæ laudis audiendæ cupidas. *tene magis*. hi duo versus redolent Horatianum stylum, quare potius eos sub tertia persona ab ipso scriptos mihi persuaferim, quàm vel à Varo, vt Comment. vel ab alio poetâ. *cum pateris*. sic Virg. sensit medios delapsus in hosteis, id est, se delapsum. *tuo dic sod. nomine*. cōgruo nomine? *nempe*. asserentis. perinde ac si dicat, neminem ita à se alienum, vt non malit bonus dici, quàm malus; sapiens, quàm stultus; negligere enim quid de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed etiam omnino dissoluti; Cic. 1. offic. *quis dedit hoc*. inconstantia populi in dandis, & eripendis honoribus. *pone*. deponere. verba populi. *tristiusq.* abrogato magistratu. *colorem*. sic habent Toni. Mart. Sil. quos sequor. *mendosum*. vitiosum, caputque vana gloria. *& medicandum*. hoc est, non maliciosum fraudulentumque, non calli-

dum & versutum, sed animi simplicitate seductum, vt qui plus assentatori quàm sibi tribuat, quisque non animaduertat populi leuitate, credat eum falso aut laudare, aut vituperare neminem: quo nomine medicandus venit, hoc est, monendus, instituendusq. melius, & præceptis philosophicis imbuendus, vt quid verum sit, quid falsum intelligat, & nescio an alludat ad illud Homeri. *ἀνθρώποι φρίκτες ἰδὲ λαῶν*, id est, virorum bonorum mentes sunt medicabiles, quales certè iudicari eos qui nimia quadam facilitate, non etiam mera malicia in erroneam opinionem prolabantur. Hanc autem lectionem habent 4. cod. Blandin. Buss. Ton. & Sil. quos secutus sum. iudicet lector doctus. *vir bonus est quis? ἰσότης*, per subiectionem vitæ vulgò probatæ; quasi bonitas animi, ex opinione iudicioque multitudinis pendere possit, & humana conuersatione factisq. externis, quæ ferè simulata esse solent. Hæc itaque viri boni descriptio quæ ex opinione est, & populi fama vera esse nequit. *quo res sponsore*. sic habet cod. Bland. antiquissimus, & verissima lectio est hæcenus ignorata doctis, qui vel inuiti tantum tribuerint Horatio, vt responsores interpretarentur iuriconsultum, præter omnem Latinitatem: fateor equidem prudentum responsa legum peritis esse notissima, sed responsores non perinde. *reuerentur*. non amittuntur; sua causa, viro bono teste, non cadunt actores. *sed videt hunc om. aduersatiua*, quæ domesticorum, vicinorumq. testimonio cōfutat hanc viri boni descriptionem, quæ potius est hypocritæ. *nec furtum feci*. inducit Horatius seruum secum argutantem, vt ostendat eum non esse virum bonum, qui domi quidem turpis est, in foro verò, & populi conspectu decorus metu pœnæ, non etiam virtutis amore. *sum bonus & frugi*. hoc est, sum frugi bonæ. vide Satyr. 7. lib. 2. *negit atq. Sabellus*. sic scriptum est in antiquo cod. Bland. quod mihi non parum placeret, atque adeo plusquam vulgata lectio, propter *ἀναφώνευ*. sic & Plautus Bacchid. act. 4. scen. 10. neque placent mores quibus, &c. & queritare, paritare, proparare, apud eundem. *causus enim* diluit argumentum serui à simili, lupus vitæ foueam, accipiter laqueos, & miluus hamum, iccirco ne mutata natura desinunt esse rapaces? tu ô serue nequam, nec fur es, nec fugitiuus, nec homicida, idèo ne es frugi bonæ? nulla sit fouea, aufer laqueos, & hamum, redibunt ne ad prædam feræ? impunè tibi peccare liceat, aut ipse sit tua furta, rapinas, fraudeisque celandi, nihil non audebis, confundes fasque nefasque. *metuis lupus*. deuorat, *φολάτιον miluus*. sic habent 4. Bland. cod. vt sit trisyllabum. reliqui sequuntur vulgatam lectionem. *oderunt peccare*. vitia omnia scelestæ, quæ habent odio, ad virtutem

vel naturæ ductu, vel recta institutione propensi.
 sic B. as apud Stobæum, *μη δ' ὅφ' ὄφει, ἀλλὰ δ' ὅφ'*
τὸ δέον ἀπὸ τοῦ δαίμονος ἀναγκασθέντων. id est, non
 metus, sed decori gratia abstinere conuenit à pec-
 catis. *sic spes fall.* à contrario. *fallendi.* celandi, *λαν-
 θάνει.* *damnum est hoc leuius mihi.* Plato lib. i. de
 Republ. *ἐν τοῖς τι κλίμασι θεοῖσι μὲν καὶ καὶ συμ-
 καὶ, τὸς αὐτοῖς δίκης δέει: συμκαὶν τι γὰρ ὁ κλίματι,
 ἡρώκην τὰυτῶν, δουράμεν δ' ἐλάττωσι κίλμασι.* id est,
 si quis publicum aliquid furetur, siue magnum,
 siue paruum, eadem poena constituatur; nam &
 qui exiguum aliquid furatur, eodem quidem stu-
 dio, potentia uero minori furatus est. Hic uersus
 ab Accursio recitatus (auctore Lambino) diuer-
 sus à vulgata lectione, à me quoque inueniens est
 in Sil. cod: sed paullo aliter, nimirum: *damnum
 est hoc leuius mihi, non facinus tamen. esto. Vir bo-
 nus omne forum.* reuertitur ad eum quem descri-
 pfit, ex opinione famaue vulgi virum bonum.
quem spectat. obseruat tamquam vitæ probatæ
 quoddam ἀρχέτυπον. *Iaxo pater.* hoc imitatus est
 Pers. Satyr. 2. Mens bona, fama, fides, hæc clarè,
 & ut audiat hospes: Illa sibi introrsum, & sublin-
 gua immurmurat; ὅ si ebullit patrum præclarum
 funus, & ὅ si sub rastro crepet argenti mihi seria
 dextro Hercule, &c. *metuens.* nolens audiri ab as-
 sistentibus ea quæ secum precatur tacite. *fallere.*
 effice ut alios lateant mea scelera. *da iusto fauētὸς,*
vide. sic habet cod. antiquiss. Blandin. quem secu-
 tus sum, propter τὸ mihi, reclamantibus omnibus
 aliis, quos tamen non improbo, sed hæc mihi sim-
 plicior apparet lectio. *noctem & nubem.* hoc est,
 noctem nubilosam, pro densissimis tenebris, &
 ignoracione, ne quis ea peccata, eas fraudeis audi-
 re, videre, deprehendere aut cognoscere possit. *qui
 melior seruo, qui lib.* qua ratione quis dicat eum bo-
 num virum, qui fraudulentus, scelestus, qui aua-
 rus est, meliorem seruo aut liberiozem, qui pecu-
 niæ causa quiduis facit & patitur. Hæc lectio in-
 uenitur in 4. cod. Blandin. Buss. Nan. Sil. & Div.
 sed Mart. & Tonf. habent, quod cum vulgari, quos
 non sequor. *in triniis fixum.* à lusu puerili, quo in
 viis numo fixo prætereuntes illuduntur. ad eum
 modum Pers. Inque luto fixum possit transcen-
 dere nummum. *qui cupiet, metuet quoque.* Cic. 1.
 Parad. de avaris, neque ea solum quæ habent au-
 gendi libidine cruciantur, sed etiam amittendi
 metu. *qui metuens uiuet.* Syllogismus ex Enthymemate:
 Qui cupit & metuit, non est liber; au-
 arus cupit, & metuit; liber itaque uiuere nequit.
perdidit arma. abiicit arma, *βίβλας.* locum *uiri.
 des.* est suæ stationis, & ordinis desertor. *ἀφ' ὧν*

ἐξ ὧν, ἡ φύγας. Hi in militia capite puniebantur.
 unde translationes hæc sumtæ sunt. Quin ex hy-
 pothesi bellum statuit virtutum vitiorumque, nec
 non avarum constantiæ, & liberalitatis armis ab-
 iectis, stationeque deserta, ab auaritia duci capti-
 uum; quem cum iure belli possit occidere, preca-
 tur tamen auaritiæ ut vendat porius quàm ene-
 cet, sinatque seruire viliter. *occidere noli.* sed ven-
 de, & effice seruum. *pascat durus aretq.* enume-
 rat opera seruilia, viroque bono propè indigna;
 quales artis mechanicas soleimus Græcè appel-
 lare *βαναυπικὰς τέχνας καὶ ἰδιωτικὰς.* *vir bonus &
 sapiens.* descriptio viri boni, & sapientis ab exem-
 plo fabuloso Penthei Tyranni extrema quæque
 mala comminantis Libero patri; id est, viro bono,
 si non faciat imperata, ei que morem gerat, quæ
 recti conscientia sifus, magno animo contemnit,
 sibi que tyrannum non posse nocere declarat,
 etiam si ablati omnibus fortunæ donis, quæ sua
 non esse censet, corpus quoque multis tormen-
 tis, & cruciatibus affligat, ut qui in virtute, quæ est
 immortalis, omnia sua collocet. *Pentheu.* de Pen-
 theo vide Satyr. 3. lib. 1. *nempe.* scilicet. respondet
 vir bonus *εὐφρων ὢς*, quod sciat ea non esse sua, sed
 fortunæ. *pecus, rem, lect. arg.* verba Penthei, per-
 tmesim orationis. *tollas licet.* vir bonus ad Pen-
 thea. *in manici.* Pentheus vincula dura commi-
 natur. *manicæ* à manibus, quibus manus vincuntur,
 ut compedes à pedibus dicuntur. *ipso deus.* vir
 bonus à solo Dei nusu depedens, ei que fidens pro
 nihilo ducit acerbissimas tyranni comminationes:
 iccirco liberè respondet. Ipse deus Iuppiter,
 pater nreus, mox ubi volam, id est, precabor eum,
 me liberabit à vinculis; meque ad se arceffer, im-
 mortalemque deum faciet. *opinor.* verba poetæ
 interpretis. *opinor.* id est, existimo in ea sententia
 esse virum bonum, ut citius moriatur quàm tur-
 piter seruiat: quam mortem qui subiit, nihil vl-
 trà pati poterit; est enim *ultima linea rerum.* id
 est, finis malorum. vltima autem linea vel ab A-
 rithmeticis, qui in vltima linea suorum numero-
 rum collocant vnitatem; vel à Geometris, qui vl-
 tima linea figuras perficiunt, ut trigonus duabus
 lineis ductis, addita tertia constat: aut si linea pro
 delineatione capitur, vltima linea sumitur à pic-
 toribus; nam sicut linea seu manus vltima pictu-
 ram, sic mors vitam perficit, ante quam nemo
 beatus verè dici potest. Hic omitto vitam nostram
 nihil esse quàm breue curriculum, omnesque ab
 initio vitæ tamquam prima linea per multas in
 rebus agendis medias ad extremam vsque decur-
 rere, quæ & vitæ meta, & mors nominatur.

villis, innotescere, indulgentius vivere. *benignius*. liberalius, suavius. *accedes*. sectare. *secus*. pauper, & tenuis. *ad vñdum*. opulentum, & locupletem. *si pranderet olus*. Diogenes ad Aristippum, vel, ut alij volunt, Antisthenes ad Aristippum. proponit autem ex historia duos philosophos Diogenem Cynicum, vel Antisthenem adulationem potentiorum declinantem, & sua paupertate contentum, Aristippum sectæ Epicureorum fautorem. Olim Diogeni olera lavanti dixit Aristippus, Diogenes si regibus sciret uti, fastidiret olus. Cui Diogenes, Aristippus si nolle regibus uti, pranderet olus: & hoc modo retorfit dictum in suum auctore. *utrius hor.* Horatius ad Scævam. *docere me o Scæva. Cynicum*. Diogenem, ut postea. *scurror ego*. ait Aristippus. hoc est, mihi vivo, mihi scurriliter obsequor. *tu*. o Cynice populi famâ sectaris. verba Aristippi ad Diogenem. *equus ut moror*. Græcè, ἵππῳ μὲν φέρεν, βασίλειον μὲν τίσθω. *alat rex*. sup. & ut. *officium facio*. officiosum me ipsum exhibeo, id est, humanum. *tu poscu vilis*. o Cynice tu poscis olera. *verum es*. sup. tamen. *fers*. dicis. *nullius*. rei. *omnis Arist.* omnis color, id est, omne genus vitæ, & condico. Laudat Aristippum ex sententia Platonis, qui cum inuenisset eum naufragum, vilique indurum vestimento, laudavit eum dicens, omnis color, & status, & res decuit Aristippum, ea scientia præditum, ut æquè sciret uti magnis ac parvis. *status*. honor publicus. *res*. diuitiæ. *præsentibus æquum*. ferè æqualiter patientem. *maiora & minora*. id est, diuitias & paupertatem. *contra*. e contra. *quem duplici*. Diogenem Cynicum notat. *duplici panno*. diploide, vili veste, pallio. *mirabor*. mirum erit, inquit, si decebit splendor hominem sordibus assuetum. *conuersa*. mutata. *alter*. Aristippus. *non expectat*. vitabit. *quidlibet*. quamlibet vestem. *celeberrima*. publica. *utramque*. pauperis & diuitis. *alter*. Diogenes. *Mileti*. apud Milesios, ubi lanæ sunt optimæ ad ornatum corporis. Virg. teste. *cane peius*. faceret admodum in hominis Cynici stultitiam, qui pretiosam vestem non despiciere modo, sed etiam timere videatur. *retuleris*. sup. dicit aliquis Aristippo. *pannum*. ipsi Diogeni. *refer*. redde. *sine*. permitte. *vinat*. sup. ut. aiunt Aristippum inuitato Diogene ad balneas dedisse operâ, ut omnes prius egrederetur, ipsum Diogenem palium induisse, eique reliquisse purpureum; quod Diogenes induere cum nolle, suum reperit: tunc Aristippus increpuit Cynicum famæ seruientem, qui algere mallet, quàm cōspici in veste purpurea. *res gerere*. res gestas ostendere. loco accusatiui stat, res gerere. tale est illud Persij, Scire tuū nihil est. *non cuius*. Græcum est, ὃ πάντος ἀνδρὸς εἰς νόον. *ἄλλος*. hoc est, non omni hominī tutum

est Corinthum nauigare, propter Laidem Corinthiam, & alias meretrices, quæ non nisi multis talentis vnam noctem sui copiam faciebant. Cum autem Corinthum nauigantes, ferè Laidis amore tenerentur, Aristippus etiam hac fama eò perlatus est, & vsus Laide, non etiam eius amore deuinctus. cumque præ se ferret quod amore Laidis nō caperetur ut ceteri, eique obiceretur quod meretricem habuisset, habui, inquit, sed non habeo. sic per allegoriam, significat amicitias principum aut non adendas, aut perferendas. quod cum difficulter fieri possit, melius eas non adire. *sedis*. remansit, cessauit. *succederet*. bene cederet, ne non contingeret. Terent. hac non successit. *esto*. concedo. *quid*. sup. dicis. *hic est*. in virtute in sapientia. *hic onus*. alius. ut. utpote. *hic subit*. alius, puta fortis. *perfer*. onus. *virtus nomen*. secundum Epicureos. *experiens*. sup. quid sit virtus. *coram rege suo*. adeo gratam verecundiam ait, ut sæpe plus percipiant nihil petentes, quàm flagitantes. Conueniens locus principio: proposuit enim docere quo modo maioribus vrendi esset. *poscense*. quàm is qui poscit. *pudenter*. verecundè. *rapinas*. inuerecundè expolcendo. *rerum*. petendarum. *hic fons*. ut scias quemadmodum petas. *indotata mihi*. Hæc verba sunt impudentis, & expressit eos qui figurare perunt. *nec pascere*. etiam si vendatur patrimonium, non sufficit mihi. *qui dicit*. hoc regi suo. *clamas*. non dicit, sed mendicat. *succinit*. succedit alius cliens. pulchrè exprimit mendicorum canelinas, qui succinunt sibi inuicè. *quadra*. quarta pars panis, id est, dimidium accipiet, dum impudenter petendo, etiam alium ad eandem petitionem accendit. *sed sacius pasci*. exemplum de coruo, qui strepitu vocis dum alias aueis aduocat, minus habet dapis; similiter qui clamorè petit, minus accipit. *si posset cor*. si non palam instaret, claretur æmulo. Coruus enim repetit prædam clamore, & frequenti crocitate, alius aibus prodit. *Brundisium comes*. idem, inquit, quod meretrix facit, quæ simulatis damnis plorabunda spoliat, facit etiam regi suo amicus minor, cum se queritur in itinere comitem ductum, aliquid perdidisse aut incommodum sensisse. *Brundisium*. oppidum in Calabria. Surrentum, oppidum in Campania. *salebras*. itineris a peritatem. *subducta*. furto ablata. *refert*. imitatur *acumina*. astutias, & meretricum impudentiam. sic & Plaut. in Truculento, aut petit aurum, quod conscissa pallula est, aut emta ancilla, aut aliquod vasum argenteum, &c. *casellam*. alij ornamentum capitis volunt, alij colli. est autem catena parua. *periscelidem*. aureum cruris vinculū. *stentis*. ἱλίσττω. *mox*. postea. *nulla fides*. assiduitas mentiendi hoc facit, ut postea nec vera damna conque-

conquerenti credatur. *plauum*. erronem. mendacem, qui solebat multos sic fallere, in quorum uellicula volebat tolli, ut fingeret se crus fregisse, qui postea verè cum fregisset, & idem precaretur, ei non est creditum. *per sanctum*. etiamsi, vel quamuis iuret. *Osirim*. deum Aegyptiorum. *non ludo*. non iocor. *claudum*. me. *peregrinum*. qui te non nouit. *viciu*. vicini. *rauca*. vociferans ad rauim.

CROQUIVS.

QUAMVIS *Scama satir.* Pro senio suo monet Horatius Scæuam iuniorem, ne in usu, & rerum cognitione, vitæque humanæ conuerſatione, nimium sibi tribuat, sed dicat viuere, & uti maioribus, prius id quàm se nouisse iactaret. Cuius rei gratia duo vitæ genera commemorat, alterum quidem otiosum, ignauum, abiectum, & tantum non omni ex parte turpe, cuius quasi ectypon Cynicū proponit: Alterius autem velut auctorem statuit Aristippum benignius agentem, nec abhorrétem consuetudinis humanioris: Scæuamque interrogat utrius viuendi ratio sit ei probator: Sibi quidem potiorem videri ait Aristippi sententiam, qui & regibus uti nosset, sibi, sui: quæ non inutilis, & seruare temporis, tenuiterque vitam instituire: Cynicus non item, ut qui regū fugitans, fordidè, abiectèque viueret oleribus contentus, & pallio, omnis splendoris, vitæque liberalioris impatiens, populo ad gratiam plauderet uiliæque posceret. Cui illudens Aristippus, nūc in equo, & purpura reges comitabatur, nunc ad tempus paratus, & amictu, & victu viliori contentus omnibus erat omnia, principibus quidem uiris officiosè gratus, nec, ubi res ipsa poscebat, non acceptus aliis. Cæterum si principes uiri, bene gerendis rebus, immortalibus diis proximi sunt, quis neget iis placere, in primis esse laudabile? nolitque quàm vel impudenter poscendomore Cynico, vel aliquod infortunium mentiendo, potius agendo fortiter Aristippi duce, obsequendoque & tacendo pudenter à regibus accipere munera, & in splendore viuere: *quamuis Scama*. exorditur ab ironica concessione humanæ expectantiae, maioris quàm videbatur ætas Scæuæ ferre posse. *tibi consulis*. tibi sapis, & uales consilio proprio. *deceat*. quo usque sit decorum, & honestum potentiores adire, salutare, ad forum subsequi, deducere, reducere, aliaque humanitatis officia facere, sine turpis assentationis nota. *maioribus*. maiores statura, maiores ætate, qui ante nos vixerunt, maiores potetia, diuitiis, opibus, pecunia, quos sectari solent minores, id est, impotentiores, pauperiores, opis & patrociniij gratia. *ui. uelut*. viuere cum maioribus & versari. sic pro Glucent. Cic. uti

tali matre noluit. *docendus adh.* ergo non satis peritus rerum, quas tibi assumis per te. *amiculus*. diminutiuus utimur, nunc cōtemtim, alitè blandius. *uisi*. pro etſi vel etiamsi. *cæcus iter monſt.* alludit ad statuas in triuiis indices viarum cæcas, viatoribus tamen nō inutiles, quas *andæmonas* nominamus, seu *ιερμῶνα*. iccirco ait, *tamen aspice*: nimirum ut iter rectè facias. *tibi proprium*. à te inuentum, tibi uñ cognitum. *loquamur*. iudicemus. loquuntur enim Mercurij statuæ rectam viam per typos seu characteres insculptos. *si te grata*. distributio vitæ humanæ, in otiosam, & parè abiectam, in actiuam, & benigniorem. *primam somnus*. hoc ortū est hominis ignauū, nulla laude dignū, alium cenſet Homerus uirum fortem esse debere, nimium solertem, vigilantem, impigrum, prudentem, circumſpectum, &c. *Ilia. β. ἡ χερὶ παρῶν* id est, *βυλῆς ἐγγυδὸς*, id est, indignum duce id est, noctè dormire per omnem. vide Chilia. Eraſ. *si te pul.* indecora viro mollities. *si lader.* sic omnes scripti præter duos Bland. qui sequuntur lectionem vulgatam. *Ferentinum*. Ferentunates Plin. lib. 3. cap. 5. in Campania ponit. Strabo lib. 5. Ceterum mediterranea præter iam dictas vrbes extant Aretium, Perusia, Vulſinij, Sutrium: ad hæc oppidula complura, Bleraui, Ferentenum, Falerij, Faliscum, Nepira, Statonia, aliaque complura, &c. *nam neque diuitibus*. diuites, potentes, maiores sunt hic eiuldem notæ, quorum gaudia solent esse luxus, ambitio, salutationes, &c. est & ignauia, mendicij. sua voluptas, otium turpe; est & uiris fortibus, & studiosis sua, sed ea vera est, & sola voluptas, quæ cum animi tranquillitate securitateque beatum facit. *nec uixit male*. ex opinione quidem Epicureorum, qui in nihil agendo summum bonum collocabant, quo nomine quoque ad rempublicam nō accedebant, ne fortassis aliqua gerendæ rei nimia sollicitudine implicitus animus seriò voluptari vacare nequirit. At si Stoicis operam demus, nihil est infelicius in vita, quàm sibi viuere. vnde est illud Plar. sibi tantum natum esse neminem, sed & patriæ, & propinquis, & amicis: *οὐ γὰρ ἄνθρωπος* (ut Musonius apud Stobæum in de Senectute) *ἡ ἰκάνει φύσιν ἰκανον ζῶντι αὐτὸς τὴν δόξαν τὴν αἰώνιον, καὶ τοὺς ἀνθρώπων αἰκὸς ἐκ ὅτων ἐὰν ἴδῃ τοὺς εἶναι καὶ φύσιν βίῃν, ἀλλ' ὅταν ἐὰν ὁρῇ τῇ*. hoc est, nam si cuiusq. natura ducit vnūquodque animantium ad suā virtutem, certè consentaneum est vero, secundum naturam viuere hominem, nō cum in voluptate, sed cum in virtute vitā degit. *τὴν γὰρ καὶ ἡ παιδεία δικαιῶς ἐπ' ἀρχῇ αἰ ἀντὶ, καὶ μίαν φροσίν* id est, *αὐτὴν τὴν αἰώνιον καὶ τὴν βίαν*, οὗς *ἀφροσύνην* καὶ καὶ τὴν ἐξ αἰῶνος ἐπὶ τῇ ἀκαχρίστῃ. hoc est, nam tunc demum, & laudari iure poterit, & manifestè de se ipso sentire, bonaque

spe, animique fiducia confirmari, quibus & honestam lætitiā, & gaudium stabile necesse est esse comites. Plura super hoc themate legito apud Plutarch. in disputatione. An recte sit dictū, *λὰς ἑὸς*. Videtur itaque Horatius ludendo Scævæ hic quidem applaudere, sed non ita vt Aristippi sententiam non pluris faciat, vt videre est in sequentibus. *si prodesse tuis*. aliud vitæ genus *ἐὐπαιστος*. hoc est, si tibi soli nolis, sed etiam patriæ, & amicis esse utilis. *benignius te tractare*. hoc est, non ita duriter viuere, & austerè, vt *ἐπιπαιστος* videaris. *siccus*. sobrius, aridus præ sobrietate; vel *ἐνὸς πύου*. vtens cibis aridioribus *ad vinctum*. vinctus hic, non tam delibutus vnguento est, quàm egregius obolator; non tam caput, quàm guttur habens condimentis inunctum, quales sunt potètes diuitesque luxuriæ indulgentes. Cod. Bland. antiq. habet inunctum, vna voce, pro valde vinctū. *qui me notat*. sub persona Diogenis Horatius à Scævā notatus, quasi Mecenatis, & Augusti, principūq. virorū assentator cum sub Aristippi persona remordet, tãquam in concinniorè ineptioremq. quàm qui regibus vti nosset, eisq. conuiuere. *verba probes*. professionem, dictaq. laudes, *facta*. viuendi institutū, vitam ipsam morèsq. *audi*. ab vsu rerū, & experiētia meritò sibi vendicat Horatius auctoritatem docendi Scævam seiuniorè. *mordacem Cynicum*. mordere canis est, qualis ex professo Diogenes erat *κυνικός*, dictus *κύνε* & *κύνος*, id est, caninus à cane, quod canis instar mordebat, id est, amarè reprehendebat malos: allatrabat autem solūm eos qui non stabāt, hoc est facetiis iocisq. cum eis agebat. legito eius vitā apud Diogenem Laërt. in Philosophorum vitis, nec non & Aristippi *sic illudebat*. his verbis insidebat. *scurror ego ipse*. putato Diogenè momordisse Aristippū, quod *ἐπὶ τῷ συγκαρπῷ*, id est, in affectādīs regibus, risum captaisset: ego, inquit Aristippus, scurram ago, id est, facetiis vrbanisq. dictis, regibus quidè risum moueo, sed mihi, id est, in rem & utilitatem meam: tu quoque populo scurraris, non vt hinc aliquid tibi accedat cōmodi, sed ad gratiam, & populi plausum. Scurra autem dictus est *κύνε* & *συγκαρπῷ*, vt doctissimè notauit Ioseph. Scaliger; aut *σκυρῶν*, quod est se insinuare, affectari, applaudere ad gratiā. Hinc scurra, duplicata r littera, qui dicitur quoque glossario *δρακιστὴς* seu *δρακιστὴς*; *κύνε* & *δρακιστὴς*, seu *δρακιστὴς* ἢ *δρακιστὴς*, id est, interis oculis obseruare, quod est scurrari, vt sint ad nutū parati. Quin & *καρπῶς* olim scurra nominatus est, à vililiter dictorum personarū. *καρπῶς* & *καρπῶς*, id est, sterco: hinc *καρπῶς* & *καρπῶς*, id est, vilis homo, ex media plebe, stercoarius, *καρπῶς*, olitor; Suetonius in Claudio cap. 8. interdum ferula, flagrōve *scelus* per ludum excitabatur à copreis, vbi vulgari

codices habent *tropeis*, sed ineptè. Præterea in Tiberio cap. 61. interrogatum eum (virum consilarem) iubitò & clarè, à quodam nano astante mēse inter copreas, cur Pacionius maiestatis reus tamdiu viueret, statim quidem petulantiam linguæ oburgasse, &c. vbi vulgò legitur Capreas. *rectius hoc*. si bi scurrari, quàm populo. *splendidus mulier* est. hic omnes scripti habent interuersionem, perinde ac si hæc; *equus vt me portet, aliat rex, officiū facio*, sint eis coniungēda: sed nescio an rectius ista *equus vt me p. a. r.* prioribus adhæreant, ad declarandū splendorem in equo & victu regio, insuper, *officiū facio*, videtur facere ad sequentia, in hanc sententiā: Ego mihi quidem scurrarō officium meum regibus: facio à, quibus tacendo pudèter accipio munera magnifica; sed tu scurrando poscis vilia, &c. *verum dante minor*. hic locus variè legitur. 4. Bland. cod. Busl. Nan. Sil. verum dante minor. Mart. habet rerum. Diu. rerum es dante m. vulgati habent, verum es dante m. ego certè sub eorum cōsensum plurium cod. scripitor. atque sic ordine, Tuò Cynice, quamuis fers te nullius nec rei nec personæ egentem; verum tamen, dante minor, id est, impotentior, & pauperior eo qui tibi dat, poscis impudenter vilia dona, non splendida, nec regia: atque hoc modo docet Aristippus vtrumque scurrari dona, se quidem tacendo humanius, Diogenem verò poscendo impudentius, arrogantiusque, vt qui opulenter ceteris, potentiorque hominibus impare se diceret, cum tamen re ipsa poscendo accipiendoque se pauperem declararet egenūque. Dispicia lector peritus. Lambinus ex scriptis legendum censet, vilia rerum. cui non assentior. Diu. cod. & Busl. habent, tu pascis vilia; quod non displiceret, pro comedis; nisi obstarēt rō dante, quid si rō vilia per antimeriam interpretemur, viliter, eo quod dicit, officiū facio, quod ex opposito pugnat cum *tu poscis? minor*. impotentior, pauperior, vt supra rō maior. potentior, ditior. *omnis Aristippum*. laus Aristippi à commodis moribus, qui natus, factus, promptus fuit ad omnia: cuiuscemodi solemus appellare omnium horarum homines: de quo Diogen. Laërt. *ἢ δὲ ἵνα τις ἀποσπασθῇ καὶ τῶν καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ καὶ πᾶσι περιστάσεσιν ἀμύνωνται καὶ κερτασθῇ*, id est, poterat autem sese accommodare & loco, & temporis, & personæ, omnemque vitæ statum commodè imitari, atque exprimere. *color*. amictus, & indumentum quodcumque. *status*. condicio vitæ quæuis *res*. pecunia; tenuitas, vt qui captans maiora, si sua spe excideret, suis contentus, secum viuebat. *duplici panno patient*. descriptio Cynici ex habitu. *duplici*. diploide, id est, lato pallio quod in humerū reiectum duplicatur; vel duplici panno, hoc est, pallio, &

lio, & tunica, quod indumenti genus erat pauperiorum. *patientia*. Cynici ex professo patientes erant & liberi. *via si conuersa*. non magis quam scelerem croconon, vt fertur: nimis enim durum est, ex professo assuetam relinquere. *per sanam utramque*. iuxta dictum Socratis, aptus erat Aristippi vitæ modus, *ῥίος ἀμείων ἀνομιέσσης*. alter *Mileti tectam*. hoc est, Milesiam chlamydem, pro vestitu delicatioris. hinc Milesij *ἰσομειότεροι* dicti sunt Maximo Tyrio, id est, in habitu mollissimi. *ἰσομειότερος* namque dicuntur bene & eleganter vestiti, quibus opponuntur *οἱ ῥάκια ἡμφοτέρωθεν*, id est, vilibus pannis induti, vt Cynici. vide Adag. domi Milesia. *cane prius & angue*. vide Chiliad. *chlamydem*. vide num legendum sit *chlanidem*: erat enim *χλάνις* *χλάνιδ* & vestimentum admodum molle & delicatum, *ἰσπίον* *λαμπρόν* Polluci. *morietur frigore*. perfacetus locus in Cynicum: frigus enim hic tam ad animum, pro stupore, metu, ineptiis, quam ad corpus pertinet. *res gerere & captos*, quandoquidē suprà concessit Epicureis non omnino infelicis eos esse qui latēdo vixerunt; hic ex opinione Stoicorum demonstrat eos esse felicissimos, & ad deos accedere proximos, qui recipiunt administrandæ totos se deuouent, fortitudineque patriam tutantur. *principibus placuisse viris*. hoc est, quia non omnibus datum est, ad rerum gerendarum gloriam immortalem peruenire; saltem eos laudare, affectari, eis placere & applaudere ob beneficia in Rēpubl. collata, quis neget in laude ponendum? verum vt non cuiusvis hominū coniung. &c. ita non cuiusvis est principibus viris placere, non ignaui, non desidis, non timidi, sed agentis fortiter, & quosuis labores subeuntis virique sapientis. *non cuiusvis hominū*. videto Chiliad. Eras. *sedie*. latuit ignauus. norat Epicureos, qui pusillanimitate potius à rebus gerendis, regibusque probandis abstinerunt, quam veris philosophiæ præceptis. Nec non Cynicos improbitatis arguit qui reges impudenter dona poscere potius quam officiosè maluerunt accipere, in vitio ponentes omnem vrbauitatem. *esso*. concedit Epicureis suum viuendi modum à turba remotū, sed ea lege ne insultet in virtutem Stoicam, quam nomen aiebant inane. iccireo eos interroga, quid? qui peruenit Corinthum, hoc est, qui assecutus est fauorē principum virorū studio, labore, cura, sollicitudine, fortiter agendo censes cum nulla laudē dignum, sed vitiosum & turpem? *atqui hic est aut*. insert per subiectionē, gloriam & honorem esse in agendo fortiter, contra Epicureos, qui cuncta dicunt ad voluptatē referenda quæ facimus. *hic omnis*. timet desperatione quadā subire labores cum potentioribus viuendi. *vt paruis animis*. causa timoris à pusillanimitate & ignauiā. *aut virtutis nomen*.

hoc est, aut frustra sudatur in vita humana virtusque colitur, aut vir prudens rerumq. expertus iure laudatur, & debitis honoribus afficitur. *virtutis nomen inas*. videto epist. 6. ad Numicium. *coram rege suo*. docuit vitam humanam in vltu rerum, cōuersioneque & virtutis actione, ea longè præstantiorem esse quæ est in otio secessuque & voluptate. nunc reuertitur ad id quod initio proposuit, nimirum quopactō deceat vt potentioribus, ostendens egenos à patronis suis Aristippi more tacēdo suumque officium faciēdo plus accipere, multoq. eis esse gratiores, quam qui poscunt impudenter: quod vernacula sententia confirmat, *schamelich ghezien / es half ghebeden*. *coram rege suo*. hoc est, patrono & amico suo potentiore. *de pauper. t. ac. nō*. conquerentes de sua tenuitate, & inopia. *pudenter*. tacendo. *rapins*. dare imperes poscendo. *atqui rerum caput*. hoc est, summa totius rei de qua agimus, quam docemus, est vt cum ditioribus amicis, patronisque vnde comoda multa speramus, decenter versemur: quod fiet pudenter fumendo dona, non etiam poscendo; qua gratia Horatius à Mæcenate se laudatum scribit epist. 7. sæpe verendum laudasti; rexque paterque audisti coram, nec verbo parcius absens, &c. *indotata mihi soror est*. prius thema poscens impudētē, ob inopiā, & onera propinquorū, per insinuationem: non enim apertē poscit, sed egestatis cōmemoratio, tacita petitio est. *nec vendibilis*. non facile vendi potest. *firmus*. propter frugū prouentum incertum, quo nō raro frustrantur cultores. *qui dicit*. qui sic queritur de sua paupertate, perinde est ac si apertē dicat, dato alimentū. *suscipit alter*. alter cliens, vbi hoc intellexit ex conciente qui in se domini promissam liberalitatē miser celare nō potuit (vt est eiusmodi medicorum genus futile & iactabundū) protinus accurrit, ostensaque suæ calamitate dominoq. molestus promissi dimidiatū impetrat. *quadra*. Tonf. cod. habet quadrās: quod nummi genus erat apud Romanos. hinc quadrans rarius, cui raris erat impressa. Alij omnes scripti habent, quadra. Romani autem quadras nominabāt panes quadratos. hinc vulgo dici videtur, quadra propria viuere. & illud Iuuen. Saty. 5. Vt bona summa putes aliena viuere quadra. Athenæ. lib. 3. de panibus: *ῥαμνίλιος τε ἄρτους ὀνομάζεσθαι λίαν, τοὺς ἔχοντας ὀτρηλὰς, οὓς ῥαμναῖοι προδράτους* (vbi προδράτους, ponitur interpretē) *λίαναι*, id est, Blomilios panes nominari dicit, qui incidi possunt seu diuidi, quos Romani quadratos appellant. Hesiod. in Oper. & dieb. *ἄγειν δὲ φῆσται τιτράτρυφον ἐκτέλλωμεν*. id est, panem quadrifidum cōnatus moribus octo. *sed tacitus pasci*. hæc corui crocitatio suo clamore arcessentis alios coruos ad nastam prædam, mihi persuadet, seruum.

seruum seu clientem non conquestum domino de sua paupertate in praesentia conferui, sed sua garritate, ei prodidisse, quæ sibi damno fuit, & inuidiæ. *Brundisium comes.* posterius thema poscētis inuerecundē, idque non sine turpi mendacio, conquerentis itineris molestias, & æris iniurias, surreptamq. sibi pecuniam ad viaticum, quo plus scilicet à patrono accipiat. *cauellam.* caellæ, monilia sunt muliebria, *χλαίνας.* *periscelides.* feminalia, tibialia, virginum ornamenta cruri alligata. *verisq. doloribus.* sic Pers. verum nec nocte paratum plorabit qui me volet incuruisse querela. interrogatus Aristoteles, quid boni consequerentur qui mentiri gaudent, ut cum vera dixerint eis non credatur, inquit. *irrisus.* qui in triuivis illusus fuit. *attollere.* erigere in pedes. *fractio.* læso grauius, mutilato. *platum.* *πλάτος.* est enim *πλάτος* vox merè Græca, pro impostore, errone, insigni prædito versutia, quales apud Athen. lib. 14. fuerunt Cephisodorus, & Pantaleo, & Matras apud Alexandriam (ut idem testatur) qui huiusmodi proponebat Aenigma, se feram quandam apud se nutrire, quæ semetipsam ederet. *manet.* emānet, lacrymetur affatim. *Qsirim.* hic Herodoto lib. 2. Bacchus est. apud Thebæos per Osirim iurare erat sacrosanctum, ut & Atheniensibus Græcorum solis per Isidem. *sollite claudum.* legito in Chiliad. tollat te qui non nouit.

EPISTOLA XVIII.

AD LOLLIVM. 2.

SI bene te noui, metues, liberrime Lollis
Scurrantis speciem præbere professus amicum.
Ut matrona meretrici dispar erit, atque
Discolori infido scurræ distabit amicus.

EST huic diuersum vitio vitium propè maius:
Asperitas agrestis, & inconcinna grauiq.
Qua se commendat consa cute, denubibus atris,
Dum vult libertas mera dici, veraq. virtus.
VIRTUS est medium vitiorum, & vtrumque
reductum.

ALTER in obsequium plus aquo pronus, & imbi
Dersor lecti, sic nutum diuini horret,
Sio iterat vocas, & verba cadentia tollit,
Vi puerum seu credas dictæ a magistro
Reddere: vel partes mimum tractare secundas,

ALTER rixatus de lana saepe caprina
Propugnatus nugis armatus: scilicet, ut non
Sis mihi prima fides: & verè quod placet, ut non

Acriter elatrem: pretium atas altera sordet.
Ambiguitur. quid enim? Castor sciat an Dolichos plus.

BRANDISIVM Minuti melius via ducat an Appi. 20

QUEM damnosa Venus, quæ præcepta dea nudat:
Gloria quem supra vitæ & vestis, & vngit:

QUEM tenet argenti sitis importuna famesq.
QUEM paupertatis pudor, & fuga: diues amicus
Sæpe decem vitium instructor odit, & horret. 25

AUT, si non odit, regis: ac, veluti pia mater,
Plus, quàm se, sapere, & virtutibus esse priorem

VULT: & ait propè vera. mea, contendere noli,
Stultitiam patiuntur opes: tibi paruula res est.

ARCTA decet sanum comitem toga. desine mecum 30

CERTARE. Eurapelas cuiusque nocere volebat:

VESTIMENTA dabat pretiosa: beatus enim iam

Cum pulchris tunicis sumet noua consilia: expas

DORMIET in lucem, scorto postponet honestum

OFFICIUM, nummos alienos pascet: ad imum 35

THORAX erit, aut holitoris ager mercede caballum.

ARCANUM neque tu scrutaberis vilius vnquam:

COMMISSUMq. reges & vino tortus, & ira.

Nec tua laudabis studia, aut aliena reprendes:

Nec, cum venari volent ille, poemata panges. 40

GRATIA sic fratrum geminorum Amphionis, atque

ZETI dissiluit: donec suspecta se uero

CONTICUIS byra fraternis cecisse putatur

MORIBUS Amphion. tu cede potentis amisi

LENIBUS imperiis: quotiesq. educet in agros 45

AETOLIS onerata plagis iumenta, caneq.

SARGE: & inhumana senium deponere camæna:

COENES ut pariter pulmentis laboribus emta:

ROMANIS sollempne viris opus, vile fama,

VITAEq. & membru: præsertim cum valeas, & 50

VEL cursu superare canem, vel viribus aprum

POSSU. adde, virilia quod speciosius arma

NON est qui tractet: scis quo clamore corone

PRÆLIA sustineas campestris. denique seuam

MILITIAM puer, & Cantabrica bella tulisti 55

SUB duce, qui templi Partiborū signa refigit

NUNC: & si quid abest Italis adiudicat armis.

AC, ne te retrahas, & inexcusabilis absis:

QUAMVIS nil extra numerum fecisse, modamq. 60

CANTAS: interdum nugari ture paterno:

Partitur

*Partitur lintreus exercitus: Alcia pugna
Te duce per pueros hostili more refertur:
Aduersarius est frater: lacus, Adria: donec
Alterutrum velox victoria fronde coronet.*

65 *Consentire suu studiu qui credideris te,
Fautor utroq, tuum laudabis pollice ludum.
Protinus ut moneam (siquid monitoris eges tu):
Quid de quoq, viro, & cui dicas, saepe videto.
Percunctatorem fugito: nam garrulus idem est:*

70 *Nec retinent parula commissa fideliter aures:
Et semel emissum volat irrevocabile verbum.
Non ancilla tuum iecur vlcetet vlla, puerve
Inter marmoreum venerandi lumen amici:
Ne dominus pueri pulchri, carave puella:*

75 *Munere te paruo bect: aut incommodus angat.
Qualem comendes, etiã atq, etiã aspice: ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.*

*Fallimur, & quondam non dignũ tradimus: ergo
Quem sua culpa premet deceptus omitte tueri*

80 *Ut penitus notum: si tentent crimina, serues
Tuterisq, tuo fidentem praesidio: qui
Dente Theonino cum circumdoditur: ecquid
Ad te post paulũ ventura pericula sentit?
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet:*

85 *Et neglecta solent incendia sumere vireis.
Dulcis in expertis cultura potentis amici:
Expertus meruit. tu, dum tua nauis in alto est,
Hoc ago, ne mutata retrorsum te ferat aura.
Oderunt hilarem tristes, tristẽm q, iocosi:*

90 *Sedatum celeres: agilem gnauumq, remissi:
Potores bibuli media de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula: quamuis
Nocturnos iures te formidare tepores.
Deme supercilio nubem. plerumq, modestum*

95 *Occupat obscuri speciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges, & percunctabere doctos,
Quaratione queas traducere leniter auum:
Ne te semper inops agites vexetq, cupido,
Ne pauor, & rerum mediocriter vitium spes:*

100 *Virtutem doctrina parat, naturãne donet:
Quid minuat curas: quid te tibi reddat amicũ:
Quid parẽ tranquillet: honos, an dulce lucellum:
An secretum iter, & fallentis semita vita.
Ma quoties reficit gelidus Digentiarum,*

Quem Mandela bibit rugosus frigore pægu: 105
*Quid sentire putas: quid credu amice precari?
Sis mihi quod nunc est, etiam minus: & mihi
viam,*

*Quod superest aui, si quid superesse volant dij:
Sis bona librorum, & prouisa fugis in annum
Copia, ne fluitem dubia, spe pendulus hora.* 110
*Sed satũ est orare Iouem, qui donat & aufert:
Det vitam, det opes: æquum mi animum ipse
parabo.*

COMMENTATOR.

S I bene te noui metues liberr. Lolli. Præcipitur in hac epistola, fugiendum esse vitium adulationis, & contrã, nimis duritiei. Quare qui adulationi non vult seruire, videat ne in perus vitium incidat, sed inter vtrumq. medium tenorem seruet, scilicet, ut quisque suo amico neque adulator existat, neque amaritudinis animi increpando eũ castiget. *liberrime.* ô nobilissime. *Lolli.* hic Lollius etiam ad consularum peruenit merito virtutis & beneficio Cæsaris anno urb. 733. *securantis.* turpiter adulantis. *præbere.* te. *amicum.* grauitate benigniolum dignitatẽque. *ut.* quẽadmodum. *dispar.* dissimilis. *insido scurra.* sup. ita. hoc est, quanta differentia debet esse inter matronam nobilem & meretricem, tanta debet esse inter amicum, & infidũ scurrã, ita ut amicus simpliciter diligatur, & scurra contemnatur. *insido scurra.* hoc est, ei qui amicitiam simulat in prosperis, & in aduersis deserit. *ist huius.* adulationis. *prope maius.* hoc est, asperitatio nimia, & scurrilitas in amico vitiosa est, sed asperitas penẽ grauior est, & peior prior. *asperitas agrestis.* Quidã, inquit, fugientes vitium adulationis, in perus incidunt, scilicet in vitium hominis inconcinni, & incompositi, feri, & asperi quasi agrestis: sunt etiam qui quasi virtute sua liberrima, & pura confidentes, circa amicos suos seueri, & asperi apparent dum eos castigare volunt, adeo ut ipsa cutis nimia seueritate ita tonsa videatur & aspera, quasi capillos habuerit, & atri quoque sint dentes. *grauis.* seuerior & socialis. *tonsa cutis.* quæ tam aspera est ut barba tonsa, qua se comendari volunt ac si seueri essent. *dentibus.* sup. & *libertas.* scilicet illa asperitas agrestis. *mona.* pura. *verãque virtus.* verẽ virtutis est ita in amicitia stare, ut neq; aduleris, neq; asper sis, sed ab utroque semotus. *utrimq.* ab utraque parte. adulatione scilicet, & asperitate in amicitia. *reductũ.* remotũ, absolute positũ. hæc est definitio virtutis, quæ ita debet inter contraria vitia esse posita, ut ab utroque

dd

sit req.

sit remota: ideo amicitia nec nimium adulationi deferuiat, nec austeritati. *imi deris. lecti.* eius qui in ima parte lecti decumbit. *horres.* horrere se fingit. *iserat voces.* id quod leniter dictum est repetens laudat. utrum diuiter laudando verba eius repetit, an eas voces sæpe repetit quibus cum laudat: *cadentia.* ex cidentia, & temere prolata suscipit pro mirandis. *vel. sup. credas. mimum.* histrionē, ioculatorem. *secundas.* primæ partes sunt dictatoris, secundæ mimi, qui refert dicta prioris. *alter-rixatus.* aliud vitiū inducit, scilicet alperi hominis, cui ostendit definitionē virtutis non cōuenire. *de lana capri.* prouerbiū, hoc est, de re vili, & pæne nulla, de nihilo, quia capræ nulla est lana, sed pili. ordo est, alter rixatus de lana caprina, sæpe propugnat nugis armatus. *nugis.* inutilibus argumentis, λόγους. *scilicet ut non sit.* verba alperi hominis rixantis. *elatrem.* liberè dicam. *pretium atus alt.* hoc est, altera vita non est tanti vt rectam quod censo. *fordet.* est despectui. *ambigitur.* certamen est. *quid enim?* qua de re: *Castor sciat.* hoc est, agitur de gladiatoribus, aut de Pantomimis, vtri sint scientiores. Castor & Docilis erant illius temporis nobiles gladiatores. *melius via.* sup. an. de hac re certamen & contentio, an via Minutij melius ducat Brundisium an Appij. *Appi.* pro Appij. *quem dā-mosa Ven.* amor Veneris. *gloria quem sup.* gloriæ cupidū. *supra vireis.* quæ plus æquo delectat gloria. *pudor.* sup. tenet, αὐτὸ κοινὸν decem. *vit.* multis. *instructior.* ad peccandum. *odis.* minorē amicū. adeo aliena inuitus patitur, vt nec sua vitia alteri indulgeat. *regis.* moderatur, castigat, & vult emendare, cum ipse sit peior. *plusquam se.* ipsam. *virtutibus.* sup. in. *Puls.* puerum iuum. *Et ait prop.* sup. diues amicus, ad amicū pauperem. *mea (contendere noli.)* verba monentis diuitis. ordo est, meæ opes stultitiam patiuntur. hoc autem contendere noli, per parenthesim est insertum. *stultitiam pat. op.* quibus cōpensō stultitiam meam. *arta decet.* modica. habebant enim antiqui patres pro qualitate opum togas, quæ erant bis ter, id est, sex vinarum vel quinque. *sanum comitem.* mentis compotem. *desine macum.* noli imitari mea vitia. *Eutrapelus.* Isterum Horatius loquitur. Eutrapelus dicitur fuisse illis temporibus locuples, cui hoc epi. beton impositum dicitur, quoniam solebat inter vendendum non inurbane iocari, aut in personas vilium hominū, aut in scruta ipsa; nocebat autem liberalitate, vt refert Horatius. *beatus enim id.* hæc cogitabat Eutrapelus, cū daret aliquid inimico, quod sibi beatus videretur, sciens cum habitu, stultis, animū mutari. hæc autē omnia ad suasionē dicuntur. *Et spes. nouas. dormiet.* sicut nobilis. *in lucem.* sup. vltq. *scortis postp. bon.* hoc est, scortum erit ei

carius, quàm honestū officiū. *pasces.* scenerabitur sic vsuris suis. *ad inum.* ad extremum. *Thrax erit.* hoc est, tā pauper erit vt Thrax. auctorabitur se in ludū vt sit gladiator et ium, nō mirum illo secutos. *holiores aget.* erit hortulanus. holiores dicuntur holerū venditores. *meq. tu.* o Lolli. *comissumq. reges.* id est, ab amico tibi dictū debes celare. *vino sortus et ira.* potuētus. ebrii enim multa secreta pandūt. *aliena.* stulta. *net cum venari.* vnde est illud Salust. nādem velle ac idem nolle, eademū firma est amicitia. *poëmata p.* sed ibi cum eo venatum. *gratia sic fr.* amicitia dum alteruter suū studium lequitur. *Amphionis atq.* Amphion, & Zethus, Iouis, & Antiope filij diuersi studij fuere. Amphion enim cithara canebat, Zethus autē pastorisungebatur officio: propter hanc vitæ diuersitatē tādū dissidebant, donec Amphion discordiæ vitæde causa citharā omitteret. *suspecta.* odiosa indignatū Zetho, quia rusticus fuit, & ideo dicit se uero. *lyra.* Amphionis. *tu.* o Lolli. *cede.* da locū. *educet.* venatu. *Ætolia.* Græci. Meleager Oenei regis Calidonis filius venādī studiosus fuit, vnde Caldonius aper. ergo Ætolis, id est, amplis, & validis. *plagi.* laqueis, retibus. *surge.* progredere cum illo. *inhumana Camæna.* quæ nō pascet te, quæ victū non adferet. *parit. labor. emta.* quæ venādō capta sunt. *Romanus.* venādī studiū Romanis vult fuisse propriū. *sollemne.* cōtūctum. *opus.* venandi. *presertim cum val.* maximè cum sanus sis. admonet autem Lolliū virtutis, sub specie venationis. *Et sup.* cum. *speciosus.* quàm tu Lolli. *scia.* o Lolli. *quo clamore cor.* vide quo modo in campo Mario cum clamore circumstantiū ludis. his autem virtutem Lollij laudare contendit. *sustineas.* exerceas. *campestris.* in campo Mario. *Cantabrica bitul. f. duce.* Augusto Cæsare, de quo in odis, Seruit Hispanæ vetus hostis oræ Cantaber. f. d. c. *Parthorum sig.* signa Romana, quæ Crassus amiserat. Peritæ ad Augustū per Tiberium remisertunt iam victi. *abest.* imperio Romano. *adiungit.* ac ne te retrahat. *conegitioris* subsequens ludi in villa paterna. *te retrahat.* amicitia amici sui. *extra numerū.* sapientia. *modumq.* mensuram. *interdum.* sup. tamē. *rure pascerno* in villa patris tui. sensus est, quāuis sapiens sis, & omnia moderate, sapienterque facias, tamen aliquoties ludus propius simulandus est, vt amico satisfiat, ne sine excusatione absis. *partitur.* iocando scilicet, vel imitando verum factum, rem gestam. *lipareis.* naueis. *exercitus.* puerorum. *Adia pugna.* naualem pugnam apud Adium promontorium, quam gessit Augustus cum Antonio, imitatis. *hostili more,* imitando rem gestam. *refertur.* exprimitur. *aduersariū est.* hæc omnia putes ioco imitari. *frater,* tuus.

tuus, ut fingit, est tibi. *Hadria*. mare Adriaticū, in quo pugnabāt Cæsar, & Antonius. *consentire*. obsequi, ut corū obsequi studiis, aduersus nemini. *utroq. poll.* Synecdochicōs, manu utrūq. sublata, pariterq. tepius mota: hoc enim genus est valde laudatū. *quid de quoq.* v. mira lenitētia. ac, vt verius dicā, magnū præceptum. *videto*. caueto. *percontaborem*. quorum feceretur. *garrulus*. quia protinus proderet. *patula* semper patentes ad audiendum. *non ancilla*. monet quādo in domo amici erit, ne amet puerum eius aut puellā, ne fortē captus eius amore pandat sua secreta. *ulceret*. amore urat. *intra marmoreum*. in palatio diuitis amici. *dominus*. amicus tuus diues. *munere te paruo*. dans tibi puerum aut puellam, cum deberes longē maiora accipere. aut munus paruum vocat Venerem. *angar*. crucietur, cum non vult dare quod poscis. aut si tibi nō faciat adamantē puellę potestatem. *qualem commendas*. laudare velis. preclarum præceptū, quādo, inquit, aliquem vis alicui tradere amico, vide ne commendes temerē, ne eius peccatum te efficiat verecundū. *aspice*. cognosce diligenter & cōsidera eius mores. *incutiant*. cōmoueat. *pudorem*. verecundiā. *fallimur*. decipimur humano more. *non dignum*. indignū laude. sensus est, quem laudaueris semel, & eius culpa deceptus fueris, noli illum laudare amplius. *tradimus*. cōmendamus. *deceptus*. tu. *tueri*. defendere. *ut penitus morū*. hoc est, non debes aliquē tibi ignotum ita tueri, sicut amicū tibi, & familiārē. *tentent*. intētent. *iueris*. cum amicum quē videris à malo homine vexari. *dente Theonino*. dente mordaci. Luthienus Theō, libertinus, dicacitatis amaritudine, præter ceteros, ita patronū suum exasperauit, vt domo eius summo ueretur, & quaternario legato iuberetur restē sibi palumq. emere. per hunc ergo maledici & detractores intelliguntur. *ecquid*. nūquid. sensus est, noli cessare, quin defendas amicum tuū; nam paullo post idem vbi euenerit tibi, te vicissim defendet: nā cum proximus vicini tui paries ardet, quid restat, nisi vt tuus etiā incendatur? est autē honesta allegoria demonstrans vicinorū periculū nostrum esse. *sumere viuis*. vt transeant ad proximorū edificia. *dulcis*. sup. est. *inexpertus*. hominibus qui nō sunt experti. *expertus*. aliquis potētē amicum. *tu dum tua*. hoc est, tu qui cœpisti, vide ne amicos offendas, & ingratus fias. quo argumēto ostendit, aut non suscipiendas potētiōrū amicitias, aut suscepris obtemperandu. *tu*. ō Lolli. *dum tua nauis in alto est*. hoc est, dū nauigas altum mare. est autem hic navigare, esse in amicitia potētis amici, cui est obsequendū. *hoc agg.* persequera, nauiga, id est, obsequere. *muta a retrorsum*. ne amittas partem amicitia, allegoricōs. nā diuites, vt auras, sunt mutabiles. *oderunt hil.* præcepta quibus cauēdum ne

potētiōres amici offendantur. *iocosi*. lēti. *sedati*. lentum, tardum. *nauiumq.* strēnuum. *remissi*. pigri. *oderunt*. potulenti. *negantem*. renuentem, sumere nolentem. *teporēs*. vomitus, aut tepores vini. *deme supercilio*. hoc est, ō Lolli, desine leuerus esse. *acorbi*. crudelis. *leges*. deliges, & percunctaberis ab his. *quaratione*. quia sæpe per ignorantia vitiosi sumus. *leniter*. sine molestia. *cupido*. habēdi auiditas. *num*. numquid. *pauor*. amittendi. *mediocriter*. cū mediocritate, & modo. hoc est, nō potest vilo modo fieri, vt cupido supra modū habēdi, & mediocritas viliū rerum possint regnare simul? *virtutē doct.* interrogatio, hoc est, vtrum doctrina sapiamus, an natura: *tibi reddat*. vt alibi, mihi me reddentis agelli. *quid punē*. quid verē te delectet, & tranquillam viam reddat? *bonos an dul.* quē vulgō animū trāquillare creduntur. *lucellum*. *ὑποκαταξιν*. paruū lucrum. *fallentis*. *habētis*, latētis. *semita*. philosophia. *me quoties*. hoc est, quoties in meo agro sum Sabino. *Digentia riui*. epexegesis. Digentia, nomen proprium riui. *Mandela bibis*. pagus est in Sabinis, & nō pagus bibit, sed qui in pago habitant. *rugosus*. quia contractos facit. *precari*. ō Lolli, quid putas me deos aliud precari, dum viuo in rure meo, nisi hoc quod te hortor; videlicet, doctrinā, virtutem, immutationem curarum, & veram delectationē. *quod nūc est*. satis sit quod habeo. *spes bona lib.* notandum quōd studio solito, librorū copiam prius, quā frugis, fructusq. precatus est. *ne fluitem dub.* hoc est, ne animus dubia spe vitæ sit insatiabilis. *sed satis est ora*. hæc, inquit, à Ioue petam, quæ mihi præstare non possum, scilicet vitā, & opes. ceterum vt æquum animū habeam, in mea magis est potestare.

CRVQVVS.

Si bene te nomi, metues lib. Lolli. Eiusdē ferē argumētū est hæc cū præcedēte epistola, in qua Horatius dicto factōque probat Aristippi sententiā, detestās austeritatē Diogenis nimis horridā, & vt Scævā ibi monet comitatis erga potētiōres amicos humaniorisq. officij, à quibus citius obsequēdo quiduis impetres, quā poscēdo turpiter: ita hic Lollium quoq; rustica libertate rudē, quasi dedolare studet, leniorēq. suis efficere, vt qui scurræ nomine censeret eos omneis qui familiaris agerēt cū suis amicis, vrbaniūque. hoc autem vt facit commodissimē ex virtutis definitione, quæ sita est in mediocritate, et à scurras quidē depingit ex effectis, vt qui plus æquo ditionibus sint obsequiosi, ad eorum nutum iure iniuria quiduis facientes. & non præterit amicos quoque intactos, qui nimis aspera, planēq. agresti libertate vruntur in inferiores amicos, adeo vt in eorum gratiam ne vel latum quidem vnguem discederent

dd 2

à semel

à semel austeritatis opinione sibi persuasa, ne si vita quidē morte sit cōmutanda, quos in moribus, habitu, gestūq. corporis ubi volunt esse irreprehensibiles, ipsi vitis infiniis instructiores obdiuitias se vulgo facis necesse non haberi posse credunt. Itaq. Lollū vt liberet ab ea seueritatis illaudatæ specie, præcepta tradit ex quibus cognoscat, quomodo sine vlla iusta reprehensione sit cū amicis viuendū. Primum vt fidei cōmissi tenax sit. Deinde ne sui plūs sit quā alieni studiosus, sed amicis se pro viribus accōmodet, eorū studia sectetur & approbet, nes ab iis, nisi cū eorū gratia, discedat lōgius aut diutius absit: quē si credant semel suis animis obsequi, & cōsentire studiis, futurum ait vt. ipsius non seria modò, sed & ludicra magno plausu collaudent. Rursū, ne in laudando vituperandōve sine delectu apud quēvis sit facilis, sed percontatōrē fugiat ob garrulitatē. præterea ne in domo parētis amici quid amet, cuius fruendi copia, aut parui est, aut negata cruciat animū. Ne quem cōmendet temerē, aut tutari velit; amici quidem potentis obsequiū non graue videri inexpertis, sed hoc formidare expertū: quare hoc iugū qui semel subiit, sedulo curet ne excutiat temerē, sed eius ingenio per omnia morem gerat, aut pretium ferret ob stultitiam. Postremò Lollium hortatur vt ante omnia doctorum monumenta diligenter euoluat, ex quibus discat in vita quid sequendum, quid fugiendum sit ad animi tranquillitatem, vitamque beatam. *liberrima*. exorditur ab ingenio Lollij, liberi quidem; si d. superlatius gradus plus indicat eum ad alterum vergere, quod in excessu est, extremum, quā ad eam libertatē quæ in medio virtus est, nimirū ad asperitatem. *scurrantis*: qui gaudet alieno cibo. vide quæ notauimus epist. præcedente ad Scævam. *præbere speciem scurr.* agere scurram, suscipere personam seu parteis turpis assentatoris. *professus amicū*. *ἡ παρ' ἡλίκου*, id est, cū decreuisti esse atque adeo iam factus es amicus alicui. *ut matrona*, argumentum à simili. de matrona vide Satyr. 2. lib. 1. *dispar*. moribus, & ingenio. *discolor*. vultu, gestūque. *ἀντιθέτης ἰλιγυ*, ἀντιθέτης τῆς ἰλιγυς τὰ γὰρ ἀντίπαλον ἰλιγυ τοῖς ἰλιγυ: καὶ παρ' αὐτῶν πλὴν τῆς φρεσίνος, οὕτως ἔστιν ὁ λόγος αἰς συνῆσιν. id est, Antithenes (apud Stobæum) aiebat, vt meretrices bona omnia suis amatoribus optāt adesse, præter mentē & prudentiā, ita & adulatores, iis quibus cū agunt. *est huic diuersum vit.* opponitur ei diametro scurrilitas asperitati mori, vitii vitio, extremum extremo; asperitas enim culpar non culpanda, scurrilitas verò laudat non laudanda: at virtus est mediū vitiorū ex vtroq. extremo ad definitos gradus desumtū, tēperamentōque certo compositū, quæ laudat digna laude, & vi-

tuperanda reprobata; qualis est comitas in amicitia. *propdè maius*. scurrari nāq. plausibilis apparet, & aliquid præ se ferre humanitatis, sed asperū esse, minime. *asperitas agrestis*. *αἰσχυρῆς*, ἢ *σαλπετρῆς ἀσπρια*, in vultu, voce, alloquio, tota deniq. vita, & cōuersatione fera quādā, & intolerabilis duritia. *quæ se cōmendat*. hæc ab omnibus enarratoribus referuntur ad corporis neglectū; quod mihi parū placet, nam opinor eum alludere ad illud Sophoclis in Aiace mastigophoro, *ἐρεσὶ γὰρ ἐὼ χερσὶ* asper enim putat se commendari tonsa cute. *ὁ ἐρεσὼς ἐὼ χερσὶ*, id est, ad cutē vsq. radendo seu ad viuū resecādo, *ἀντιθέτης ἔστιν ἰλιγυ*, id est, etiā tangendo carnem, hoc est, nimis duriter amicū castigādo, sic vt ab eius nomine & fama via sibi temperet. Sic Plaut. Captiu. Sed vtrōm strictim ne dicam attonsurum esse, an per peccinē, nescio, verūm frugi est, vsque admutilabit probē. agit de hero cūcta exactius percontaturo, & velut ad cutē vsque rasuro. ad eum modū duri in amicos homines, arbitrantur se commendari tonsa cute, non sua, sed amici & dēbitis atris, hoc est, agresti mordacitate, & horrenda cōtentione sæpe de re nihili, vt pauliō post ostendit. sic ode epodica 6. an si quis atro dente me petiuerit, inultus vt flebo pueri? *virtus est medium vit.* ex hac virtutis descriptione manifestū est, neque scurrilitatē, nec asperitatem sub virtute cōineri. *utrimq. redactum*. tēperatis inter se cōtrariis extremis, vt vtriq. hinc inde decedat aliquid ad mediū cōpositionem, qualis tēperamenti ratio ad medios colores ex cōtrariis extremis, albo & nigro, peritis pictoribus satis est cognita. *imi derisor lecti*. legito annotata Satyr. 4. lib. 1. & Sat. vit. lib. 2. *sic nutū diuinitis*. hac de causa Crates τὸς κόλακας φησὶ συγκατανοήσας, id est, adulatores uominauit cōtēpiones ad nutum. id enim genus hominis ad nutū diuitis patet, vt eius menti adsit & simul indulgeat genio, sine vlla honesti cura, omnium dictis annuens. *vel parteis mimum*. Alconius Pedianus exponens illud Cic. in Verrem, scilicet vt in actoribus Græcis fieri videmus sæpe illum qui est secundarum partiū, aut tertiarum, cū possit aliquanto clarius dicere, quā ipse primarū, multum summittere, vt ille princeps quā maxime excellat, &c. actoribus, inquit, Græcis palliatarū scilicet fabularum, in iis enim etiam Latinę sunt, Græca omnia seruātur. Nam Latinę fabulæ per pauciores agebantur personas, vt Attellana togatæ, & huiusmodi aliar. Tū mox subdit, Comœdia quinque actus habet, hoc est, quinquies dicitur in scena. Est ergo persona primarū partiū, quæ sæpius actu regreditur, secundarū & tertiarum, quæ minus, minūsq. procedit. Tercet. primas parteis, inquit, qui ager, erit Phormio.

Phormio. expressit itaq. **Horatius** assentatoris gestum, vocē, & horrore, per puerū singultim dicta recitante ob seuitiā sui magistri, & minū summissius subsequente principem actorē. **alter rixatus**. locus hic in scriptis variē legitur, & non vno modo. clausulas habet interpunctas. **Bland**. anti-quiss. ex quo **Cōment**. descriptimus habet, alter, rixatus de lana sēpe caprina propugnat: nugis armatus scilicet. vbi supra scriptū est, nugis armatus, id est, inuulibus argumentis, verbis, λόγους, lingua scilicet. Duo alij **Bland**. alter rixatur de lana sēpe caprina propugnat nugis armatus. scilicet. quartus **Bland**. alter rixatus de lana sēpe cap. propugnat nugis armatus. scilicet. **Tonf. al. rix. d. l. f. c. p. n.** armatus scilicet. deligat lector peritus quā velit: mihi profectō lectio **Comment**. non displicet, etiam si non ignorem ab eo dissentire **Lambini**, quod factum credo propter rixatus, quod nūquā inuenissem. **propugnatus**. ἀνμαχῶνται, se propugnatorē, & velut antesignanū in prima acie stauit. scilicet. rix. scilicet cū irrisione mihi videtur aptius adiungi rix armatus, quā sequentibus iudicet lector. ut non sis. &c. hęc, cō vltique, acriter elatrem: in omnibus feriē scriptis cum interrogatione leguntur. **prima** scilicet. certa & indubitata, vt mihi ante alios omnis hdes nō habeatur. acriter elatrem. his in verbis trāslaticis vide vehementiā alperitatis. agrestis, quę opiet potius nō viuere diutius, quā a sententia discedere. **pretiū atas alt.** ἐπὶ τῇ γυναικὶ ἀμβιγίται. hic interpunctio est in **Tonf. Mart. & Sil.** quę lectio mihi vulgarę præfertur; deinde cū interrogatione quid enim? ita vt rix enim, sic expleuiū; quod multis in locis ostēdit peculiare esse **Horatio**. **Castor**. sciat. hęc alia cōtentio est de re nihili. **an Dolichos plus**. sic habēt tres codic. **Mart. Tōf. & Sil.** quos secutus sum. **Dolichos** autem fortassis gladiator aut pantomimus dictus est a statura corporis procera. tres **Bland**. habēt, **Dolichis**. **Brundisiū**. hic variāt omnes scripti. **Diug. Mart. Nan.** cōtentiunt vulgarę lectioni. **4. Blād. & Sil.** habent **Minuti**. **Bufl. Menuti**. **Tonf. Munici**. Equidē vulgarę mutauit, quia lectio **Blād.** codicū mihi probatur in primis. Nam si trigemina porta dicta quoq. sit **Minutia**, à **Minutij** **Augurini** statua, eius qui ad assem pretiū farris redegerat, vt scribit **Plin.** nō vno in loco, quid verat viā quoq. per **Sabinos** **Brundisiū** **Minutiā** nominatā fuisse? nec aliter opinor **Cic. epist. lib. 9. ad Attic.** legendā, cuius exordium est, **Natali die tuo**, &c. ad **Curriū** **Minutiā** trāsiisse, &c. sed per litterā, non etiā per cin vltimo. nec est cur **Lābius** mediā longam formidet, quando doctis in vocibus eiusmodi primę & medię syllabę sint ferē cōmunes, vt omittā **Siliū** lib. 7. qui mediam corripit, Si factis nondū **Minuti** te cauta

probare erudit fortuna meis, nec ducere verba ad verum decus, ac prauis arcere valebunt, &c. verum enimvero iudicet lector doctus. quę danno-sa **Venus**. ostēdit fastū diuoris corru; uilius moribus præditi in errata pauperum amici vel minima. **præcepta alean**. quia vel momento depauperet. **lulorē**. iccirco ait oda 1. lib. 2. periculo. & plenum opus alcę tractas. **gloria**. qui glorię causa supra quā facultates ferūt, veltiū curam, & vnguentorū gerit thymiatumq. **paupertati pudor** & fuga. qui pudore paupertatis nihil nō facit, nullū ciuicū officium nō præstat, vt eā fugiat, honetiēq. viuat: qui retenui dat omnem operā vt ea fiat amplior. **uirtutibus esse priorē**. vult paupertatē virtute compellari, quem admodū dicit postea stultitiā cōpensari opibus, ita vt opū gratia stultitiā vulgō habeatur pro sapientia; iuxta illud **Menandri** apud **Stobæū**. ἐγὼ δὲ ὑπὲρ λαβὸν χρησίμους εἶναι τοὺς τὸ ἀεὶ ὑπερῶν ἡμῶν, καὶ τὸ χρησιώτερον ἰδεῖν ἄλλους γὰρ τούτους εἶναι οὐκ οἶμαι, ἵνα γὰρ τί οὐλοῖ, πάντες ποιεῖν ἡγίσιαι, &c. hoc est, ego sanē vtilis esse deos arbitror argentū nostrū, & aurum, illos enim deos in domo si habeas, opta quicquid voles, assequeris omnia. **propē vera**. veris propinqua, id est, verissima: quia enim paritū opemisi stultitiā: mea. sic habent omnia quę vidi scripta, nec opinor aliter legendū, ni velimus potētam idē iterare, post, desine mecū certare. vidi autē in vno & altero vulgato cod. mihi conten. quibus nō subicribo. **arra decet sanū**. metaphoricōs, à comite viatore, ampla namque toga iter facienti molesta est, vt & opes viro bono virtutē mentisq. sanitatē sectantū. **Eutrapelus cuicumq.** huic concinit illud **Arist. 2. Rhetoricorū**, ποταῖς ὁ δ᾽ αἰμαὶν ἢ πρὸ τῶν ἐνοικαζόντων μεγάλη δ᾽ ἰδὲ σπονδὴν χηρῶν καὶ ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν, ἵνα τὰς συμφορὰς λάβωσιν παρ᾽ ἀντιθέτας, id est, multis deus ipse ingentē largitur felicitatē, nō quod iis bene velit, sed vt in calamitates incidant gratiores. **Eutrapelus**, ἐν τρεῖς πλοῖς, γυλαππιῶς, μιμολόγος, id est, facetus, ridiculus, & **tribanus** homo; **παρὰ τὸ δὲ τρεῖς πλοῖς τὰς λόφους**. an autē hic **Volūnius** ille **Cic. sit**, an ad rē ficta persona? nihil ad rē, nam & **Eutrapelū** tonforē legere est apud **Martiale**. Quod autē dicit **Horat.** cuicumq. nocere volebat, vestimēta dabat pretiosa, &c. hęc opinor habere sententiā, cui vel precabatur, vel malē volebat, ob ignauā vel otium vel aliam culpam, ei optabat multas diuitias, quibus aut magna cura & sollicitudine cruciaretur ad amplos honores acquirendos, aut si exideret sua spe, turpi luxu & fornore perderetur; sic enim crediderim rē dabat, id est, dari optabat, exponendū. vel necesse est hunc **Eutrapelū** fuisse longē ditissimū. **beatissimū**. ditatus. **nouatissimū**. novos mores. **Expos.** **Tōsanus** codex sine vlla macula habet expes, quā lectionē qd temerē prætulim vulgatę. nam

dd. 3.

sumere

sumere noua consilia est animi præclari, & magna meditantis; dormire verò in lucē, est ignaui otiosiq. ad quā rem quid opus est iā nouis tunicis ditatum beatūmq. capere noua cōsilia, & sperare, quādo vitrò natura satis sibi indulget: verum nouis consiliis & spe indiget, qui pauper iā diues effectus, ad honores aspirat, & magistratus, quos assequi si nequit pro arbitratu suo, non raro sit vt expes, id est, omnibus desperatis, te vertat in omne luxū, & interperantiam vitæ, nec finē faciat dū cōmunitis omnibus redigatur ad inopiā summam, cogaturq. si nō honestē, salte quouis modo vitam trahere. Huic autē lectioni astipulatur in eodē codice annotatio tantū vetustate non deleta, nimix, sumere noua consilia vt consul fiat, & ex spes, id est, nullā ampliū spē habens, dormiet, &c. dispiciat lector d. ætus. *passet*. incrassabit scēnore, id est, multiplicabit. *arcanū neq.* præcepta quibus in amicitia, vitæq. cōmuni est opus, primū vitandam dicit *φιλοκρίτειον ἀποτρεῖν πρᾶγμᾶτιν*, id est, studiū alienas res cognoscendi. *comissumq.* hoc est, ita esto secreti tenax, vt nec ebrietas, nec interna villa passio id prolat. talē sic laudat Homer. Olyll. φ. τῇ δ' ἄπ' ἱερῆς ἐπ' ἄστο μῦθον, id est, hinc pennis dicta carebāt, hoc est, in pectore cōtinebantur, nec euulgabātur. *nec tua laudabis*. nō eris *φίλωνος*, id est, tuarū rerū nimis amans. *nec cū ven.* eris amico tuo in omnibus cōmodus. *Amphio. atq. Zethi.* Apollod. lib. 3. Antiope, inquit, Nyctes filia fuit; hāc Iupiter iniuit, eaq. quod grauida esset, patre comminante, in Sticyonē ad Epopeum ex fuga se recepit, &c. post paulō Antiope captiuam abducit Clyceus: quæ cū abduceretur ad Eleutheras Bæotiz, geminos parit, quos expositos bubulcus inuenit ac educat. horūmq. alteri Zetho, alteri autem Amphioni nomen iudidit: Zethus rei pecuarie studio sese dedit, Amphion autē quod à Mercurio lyra donatus esset, citharædicā exercuit. *inhumana seniu dec. ca.* Seniu pro odiosa consuetudine iurgandi. ea namq. est inhumana camœna, quæ iurgia tenet rixasq. eo modo in Satyris ait, historiā Rufonis enecare auditores, pro cōuiciis, & maledictis, vel senium, id est, odiū camœnæ inhumanæ, auaræ, asperæ, & importunæ venatoribus, & amicis feruis. *Romanis sollempne ve.* de venatione, & Latinis exercitiis vide Satyr 2. lib. 2. *ualeas.* à vitibus. *adde virilia* laus I ollij ab antecedentibus, quæ nunc enumerantur. *speciosus*. decetius, aprius, vel ab arte vel forma. *sauame* ob bellū Cantabricum difficile, vide oden 8. lib. 3. *refigit manu*. sic habēt omnes libri scripti cū interpunctione τὸ νῦν, ac τὰ & quā lectionē confirmat. τὰ adiudicat. *ac ne se retrahas.* monet Lolliū constantiæ, ne villa negligat amici studia vel minima, sed omnia sua

præsentia, dictōque & factō comprobet, nec ab iis ablit nisi legitima de causa. τὰ retrahas & absit, sunt imperādī modi. *quāuis nihil extra.* vult Lābinus hic esse parenthetum, sed eius notā nullam in scriptis offendit: equidem malim esse *οὐχ ὑπὲρ λόγου*, per ἵκεσθ' ἢ τὴν nam; & poslea, τὰ tamen, hoc modo: nā quāuis non ignorem, te in omnibus quæ facis habere rationem decori, tamen domi, & in villa paterna nonnumquā gaudes ludicris, adeo vt & possis cū amico grato se ludere. & hęc occupatio est quædam *παρρησιᾶ* ad lequentem *μίμησιν*, partiur lintres exercitus, &c. *extra numerum modumq.* hoc est, extra numerum modulatū, per *ἐν δὲ θυμῳ*. hoc est, quod dici solet, *παρὰ τὸ μέλος*. quō alludere videtur, perinde ac si dicat in cōcinnē, ineptē, præter decorū, perperā, importunē: nā quod numerus modulatus est in Musicis *ἁρμοῖα*, hoc in vita honestā est & decorū. *partiur lintres.* *μίμησιν* Actiææ pugne per digressiunculam. hāc autē inter aduersarios pueros nauale pugnam fingit à Lollio institui in Augusti gratiā, cui & ipse, & frater suus velut aduersarij erant præfēdi. *fronde.* quæ erat laurea. *utroq. pollice.* pollice ad mediū digitum pressō, inq. iudicē relapso, signum clarum, sonitūmq. damus, fauorēmq. significamus. quod si fiat utrōq. pollice, maximū id fauoris est, vernaculē, metten *duum clucken*. & hoc est premere pollicē. conuerrere verō pollicem, quod est non annuentis, sed viruperantis, est manu pansa pollicem à cōprehensione cōtinere, in signum doloris, & malevolentis; quod Politianus quidem ex Plin. lib. 28. ca. 2. ad cōsultandam Porphyr. sententiā adducit, sed sine interpretatione: sed nec alius (quod sciam) vtriusq. dicti dedit explicationē. iudicet lector an hęc coniectura nostra sit altero pollice digna. *protinus vt in.* reuertitur ad institutum de præceptis dandis. præscribit tria cauēda in humana cōuersatione, quid dicas, cui dicas, & de quo loquaris; additq. insignis sententias. *non ancilla tuū.* vel ob *ζηλοτυπῖαν*, quæ solet in primis, amicitia dissoluta, maximorū malorū esse causa; vel ob muneris paruitatē, quod tibi quoque si acceperis, oneri esse poterit; vel denegatiū, maiori. *qualē cōmendes.* temeraria cōmendatio non dedit cori modū, sed & exitio iape fuit. *deceptus omitte tueri vt penitus notū.* existimo hunc locū desiderare aliā à vulgari declarationem, qua adhuc quidē prior versus pertinet ad eū quem commendasti, nunc à te deferendum ob suā culpam. posterior versus, puta, vt penitus notum, est ratio prioris: sed hoc modo τὰ vt, *πικρὸς*, nō etiam *συγγενικὸς* accipi debet; vt hæc sit sententiā: Tu deceptus omitte tueri quē sua culpa premit in eum finē vt serues penitus notum si tentent crimina, pro quo tamquam

quamquam pro aris & focis stare debes. quod mihi profectò non apparet vero consentaneum. Quae censuram tibi ut esset *συγγενὴς*, hosq. verius, quæ sua culpa premit, &c. ad eū vīq; , Dulcis in expertis cultura, &c. vni ei convenire qui cōmendatus est, cū hac interpositione, quæ sua culpa premer, deceptus omittit tueri ut penitus notum. hoc est, noli tueri, quæ commendasti, si in culpa sit inuentus, quemadmodū defenderes penitus tibi notū. quo dicto non excludit Horatius omnimodam defensionem, eius quem commendasti; sed vult inquirendum esse verāne sit culpa aut falsa. addit enim, *ſtentans*, id est, intentent crimina maleuoli, falsiq. cum culpæ. serues, id est, seruare debes, tutariq. : namque is fudit, dependetq; a tuo præsidio; & hoc ipsum, circumprodente Theonino, quid aliud est, quā improbis falsiq; maledictis lacerari? Nam si inquit, hoc non facias, innocentemq; à te cōmendatū, non fueris tutatus, futurū est, ut hoc crimen, quo falsò grauatur cōmendatus à te, redundet in te cōmendatorem, tāquam eius mali quoque consciū patronumq; , cō quod præsentia incendia, id est, pericula criminis intentari neglexeris. *dulcis in expertis cultura.* ad minimas enim offensas indignatur grauissimè, & plumbeas iras gerunt, auctore Plauto, gratias autem plumeas, ut non iniuria dicatur, Aulica vita splendida mīteria. vide annotata in Satyr. 6. lib. 2. Tale quoque est bellum in expertis. vide adag. dulce bellū in expertis. *retrosum te feras.* ne ob leuem offensionē excludaris. *oderunt hilarē tristes.* horum versuū sententia est, in amicitia morum similitudinem esse necessariā. *sepores.* sic habent omnia scripta nostra. *vapores* autē, non damno in vulgatis. *deus supercilio nubet.* vide adagium, ponere supercilium, attollere, adducere supercilium. his aduersatur, fronte exporgere, explicare. sic inter se dissonant, nūbila frons, pro vultu tristis, seuerōq; & serena frons explicitaq; , pro læto, & hilarī vultu. *inter cuncta.* summū præceptū ad vitam placidè peragendam dicit ex dogmatis philosophicis petendū. *doctos.* Cic. & optimi quiq; scriptorum veterū, cūm doctos nomināt, serē Stoicos intelligūt. *ne te semper.* Bland. 4. Toul. Bull. Nan. in viroq; verū habent nūm. Diu. legit, non. Mart. Sil. cōsentunt vulgatae lectioni, quæ mihi non improbat. Alij in priori versu legunt, non; in altero, nec. deligat lector. *inops cupido.* quia auaro defunt omnia, tam ea quæ habet quā quæ nō habet. *pauor.* amittendi quæ possides. *mediocriter.* vicumq; vtiliū, qualia sunt fortunæ, quæ non bona, sed ad vitam cōmoda censent Stoici; ita mediocriter dicit, quod ea sint adiaphora, an quod non verè bona? *virtutū doctrina.* hæc quæstio pæne ab hominū memoria, à viris doctis agitata cōtrouersaq; , nunc iis qui ve-

ri Dei cognitionē habent certa constar, nimirū ab initio creationis humane naturæ, à deo creatore virtutes inditas; sed, pro dolor, per inobedientiæ crimen turpiter amissas, restare quidem adhuc in natura sopitas virtutū centumillas, sed eas nō exire in flāmas nisi labore, doctrina, & exercitatione: nec sine virtute quicquā beatus esse poterit, ut aiunt Stoici. *quid purè tranq.* hoc est, vira vira sit melior, *ἡ ἀγνὴ* ne an *ἡ ἀγνὴ* fallentis semina de qua viæ via actum est epuit. præcedente ad dequā. *λάδι* *ἡ ἀγνὴ*. *Digentia riuus.* Blondus in Vmbria sua ad finē, Supra, inquit, eius riuī fons ē dextrosum est Montopolis oppidū. publicā cuius aream innatum ferrei coloris, obliturum sterne saxum, &c. *mihi viam.* sic 4. Blād. & Sil. quod magis placet. *ſi quid superesset.* Quis scit an adiciant hodiernæ crattina lumina tempora dii superest lib. 4. ode 7. *ne fluitem.* omnia scripta habent *neu*; præter vnum Silu. qui sequitur vulgatā lectionem. *hora.* codex Mart. habet, auræ. *ſed latius est.* sic habent omnes lib. scripti quos legi. *qui donat.* omnes lib. scripti habent, ponit & autert.

EPIST. XIX. AD C. CILNIVM
MACENATEM. III.

PRISCO si credis, Macenas docte, Cratino:
Nulla placere diu, nec viuere carmina possunt,
Quæ scribuntur aqua potioribus. ut male sanos,
Adscripsit Liber Satyri Faunusq; poetæ:
Vina serē dulces exolverunt manē Camenæ.
Laudibus arguitur vini vinosus Homerus.
Ennius ipse pater numquā, nisi potus, ad arma
Profluit dicenda. forum putealq; Libonis
Mandabo siccis: adimam cantare senectia.
Hoc simul edixit: nec cessare poetæ.
Nocturno certare mero: putere diurno.
Quid? si quis vultu toruo ferus, & pede nudo,
Exiguetq; toga simul et sexatore Catonem:
Virtutē mne representes, meretq; Catonem?
Rupit Hyarbatum Timagenis amula lingua:
Dum fludet vrbānus, tenditq; desertus haberi.
Decipit exemplar vitii imitabile. quid si
Pallērem casu, biberent ex angue cuminum?
O imitatores, seruum pecus: ut mihi sapē
Bilem, sapē iocum vestri mouere tumultus.
Libera per vacuum posui vestigia princeps:
Non aliena meo pressi pede. qui sibi fides
Dux, reges examen: Parios ego primus Iambos
Ostendi Latio, numeros, animōsq; secutus

Archib.

- Archilochi, non res & agentia verba Lycamben.
 Ac ne mesolium ideo breuioribus ornes,
 Quod simul mutare modos, & carminis artem:
 Temperat Archilochi Musam pede mascula
- 30 Sappho:
 Temperat Alcæus: sed rebus & ordine diffat:
 Nec fœcerat quarit, quæ versibus oblinat aris:
 Nec sponsa laqueum famoso carmine nectit:
 Hunc ego non alio dictum prius ore, Latinus
- 35 Vulgus fidicen. iuuat immemorata serentem
 Ingenium oculisq; legi, manibusq; teneri.
 Scire velis, mea cur ingratus opuscula lector
 Laudet, amētq; domi: premas extra limen ini-
 Non ego ventosa plebis suffragia venor (quis?
 Impensis cœnarum, & trita munere vestis.
- 40 Non ego nobilium scriptorum auditor: & vltor
 Grammaticas ambire tribus, & pulpita dignor.
 Hinc illa lacryma, spissis indigna theatris
 Scripta pudet recitare, & nugæ addere pondus
 Si dixi: rides, ait: & Iouis auribus ista
- 45 Seruas: fidu enim manate poetica mella
 Te solum, tibi pulcher. ad hac ego naribus vti
 Formido: & luctantius acuto ne fecer vngue,
 Dissplicet ille locus, clamo: & diludia posco.
 Ludus enim genuit trepidum certamē, & iram:
 Ira trucei inimicitias, & funebre bellum.

COMMENTATOR.

PRISCO si credas. Hanc epistolam scribit ad Mæcenatem, in qua demonstrat *αὐτομάτως*, id est, considerationem, & causam ob quam composuerit carmina: sed prius vituperat imitatores Cratini, qui docuit, non aliorum carmina esse stabilia, nisi porulenti, & ebrij, trahens occasionem ipse Cratinus ex Homero, in cuius libro laus inuenitur vini, sed etsi hoc laudauerint, non ramen poetas vinolentos esse debere dixerunt. Cratinus autem Archæarum Comœdiarum scriptor, tantæ vinolentiæ fuit, ut solitus fuerit supra pelleis recumbere, quas commicere cōsueuerat. hoc etiam epigramma in monumento eius testatur. idem quoque in suis fabulis negat bonum esse poetam, qui vinosus nō fuerit, & ideo poetas esse in Liberi patris tutela. fuit autem per hanc vinolentiam tantæ libidinis, ut cubiculum suum speculis adornaret, quatenus & coire se spectare posset. Cratinus. philosopho Epicureo. *vivere*. durare. ut. postquam. *παλὴ*. infanos. *ἀδρίψισ*. addidit, inseruit,

cōnumeravit. *Libor*. pater, qui exclusit suo iudicio sanos poetas à numero Mularum, dicēs infanos in numerum Faunorum, & Satyrorū deorū transire, quasi veriores. vnde per Isoniam dicit, postquam Liber pater infanos poetas numero Satyrorū adscripsit, ipse quoq; Mularū etiam mame sobriæ non fuerunt, olentes vinum nocte potatum. *mane*. supp. etiam. *vinosus*. quia vinum laudauit. *ipse pater*. poetarum Latinorum, ad imitationem Homori. *potus*. ebrius. *ad arma*. proelia narranda. *forum*. supp. dixit Ennius. *pucellæque Lib.* tribunal. quod autem ait Libonis, hinc tulit quod is primus tribunal in foro statuerit. *mandabo*. tradam. *siccis*. sobriis, ut litigent. *cantare*. carmina scribere, poetizare. *simul*. postquam. *nocturno p.* dies noctelq; potare. *pucere*. fecere. *quid si quis*. li quis, inquit, vellem, vultūq; Catonis imitetur, numquid protinus etiam virtutibus erit Cato? Cato senator Romanus, ut feuerior appareret, intonsa barba, capillisque prodibat in publicum, duroque calcamento & sæpe nullo, togaque exigua. *pode nudo*. ut philosophus. *exiguæ togæ*. *μετρωπία*. similes. imitetur. *textoris*. sup. cū. Textor hic proprium nomen est inuentoris exiguæ togæ. *rupis Iarbit*. Iarbita, Maurus fuit natione; qui dum Timagenem philosophum, post conuiuium & inter pocula declamantem, velle imitari, nec posset. *dum studet urbarnas*. quia cōuiuiæ pastorem suum etiam disertis libenter collaudant. vnde est illud Persij, laudant cōuiuiæ, nunc non è manibus illis, nunc non è tumulo, fortunatæque fauilla nalcen-
 tur violæ? *decipit*. nos. *exemplar*. maiorum. *vitiiis*. non etiam virtutibus. *biberent exanguis*. ut pallorem meum possint imitari; quoniam cum inuina poratum pallidos reddit homines. *ō imitatores*. loquitur in malos poetas, dicens, *ō imitatores*, sup. aliorum in vitiiis, & *ō seruum pecus*, id est, seruale. sicut enim serui ad alienū præscriptum, & imperium viuunt, ita & vos aliorum exempla in malo semper imitamini. *imitatores forum pecus*. per epegegin, mixt ait seruum pecus, quoniam negat Stoici quemquam liberū esse, præter sapientem. *ut mihi saps*. quando vestram recolo vitam, modò iocor modò irascor. *ut mihi*. quàm, vel quemadmodum. *saps iocum*. supp. ita. *tumultus*. turbationes incertæ mentis. *por vacuum*. campū. *princeps*. lyricorum poetarum, quia primus Romano sermone scripsi carmina lyrica. *non aliam a*. neminem secutus sum. *dux reg. exa*. solus audet procedere. *Parios*. à Pario insula. *numeros*. metra. *animosque*. vehementiam. *Archilochi*. non res, inquit, & sententiis transfusi ab Archilochō, sed exemplar metri: & non eadem verba sum imitatus, quibus est persecutus Lycæben, adeo ut se laqueo suspenderet, quod filiam desponsam nō traderet.

agentia.

agentia. persequentia. *Lycamben*. focerū suum. *brevioribus*. minori corona decores ō Mæcenas. *modos*. genera metri. *temperas*. miscet. hoc est, metrum Archilochi, quod nos imitatur, versibus Alcæi & Sapphus temperamus, neque eodem ordine, neque rebus quibus focerū persequitur. *maiuscula*. metrica ratione virilis & fortis. *sed rebus & ordo diff.* quia tantum pedes sumserunt, non metrum. *focerum*. Lycamben. *quærit*. Alcæi Musæ. *vers. at.* persequutionibus. *sponsa*. filiæ Lycambes quæ se quoque post patrem suspenderit. *nequit*. Alcæi Musæ. *hunc*. Archilochum. *alio ore*. ore alterius poetæ Latini. *vulgavi*. imitatus sum. *immemorata*. à nullo antè dicta. *ferentē*. dicentē me. *scire*. excusat se cur, cum probetur à plurimis bene sua carmina scripsisse, nō habere tamē suos laudatores. ostendit quōd per invidiā quæ inimica est virtuti, per domos legeretur, & publicè sibi detraheretur, quia non confutebat, aut convitijs, aut vestibus favorem vulgi, quod solent amatores adulationis facere. *premat*. celer. & ceteris invidet. *iniquus*. æmulus. *ventosa*. mendacis. *suffragia*. favorem. *venor*. emo mihi. *impensis cœn*. cœnis. sic Pers. Calidum scis ponere lumen, scis comitem horridulum tæta donare lacerna. *nobil ser*. meorū Romanorum, Pollionis, Virgilij, Varij &c. *auditor*. Iuvena. semper ego auditor tantum. *& ultor*. iudex. *Grammat. tribus*. multitudinem Grammaticorum, ut serant suffragia meo carmini. *hincilla*. dolores invidiorum. *spissis*. vili populorum turbe. *scripta*. mea. *pudet*. iupp. me. *nugis add.* illi augustinis, pondus laudum accumulati gaudent, qui carmina sua inepta laudari cupiunt. *si dixi*. invidio, ait invidus, & tantū tibi arrogas, vt putes tua carmine tantum audiri à Iove, id est, Augusto: cui vereor liberè & vrbane respondere, ne eum ad iram commoueās, & naribus vti formido, & timeo esse fastidiosus, & cōtemni, quare honestas excusationes quaro ne recitē. *Iouis*. Augusti, scilicet quæ indigna theatrodicis dicta tua. *poëtica mella*. dulcia carmina. *ego naribus*. vereor liorè & vrbane respondere. *luctantis*. contentendus mecum. *displicet*. mihi. *diludia posco*. spaciū emendandi carmina, & intermissione, ac dilationem ludorum exposco. Diludia autem dicuntur tempora, quæ gladiatoribus conceduntur inter dies munerum quibus pugnatur. *diludia*. dilationes ludorū. *ludus*. concio. *erepidum*. timendum. *genuis læpe*. iratruces in. hæc hgura vocatur Climax.

C R V Q V I V S.

PR I S C O *si credas*. Detrahet Mæcenatem ab ineptis sui temporis Poëtis, qui Cratino, Ho-

mero, Enniōque auctoribus, non aquæ, sed vini potatione largiore censebant opus esse ad possim scribendam posteris plausibilem, qua gratia ex Ennij præcepto, siccos, & sobrios, ad causas agēdas relegantis, totos dies noctēque poculis eos ait indulgere, homines profectō mentis non sanæ; nam si vitia maluit antiquorum Poëtarum, quàm virtutes imitari, qui magis ipsi boni Poëtæ, quàm Catones sint habendi, qui corporis quidem neglectū, vultusque severitatem, Catonis instar, ostentant, animi verò constantiam sapientiāque pro nihilo pendunt? Sibi verò ait hoc imitationis genus, & improbari penitus, & eos non ferre qui in id incumbunt, vt qui Poëtarum Latinorum suū imitatus neminem, imò ne Græcorum quidem quemquam præter Archilochi modos numerōtque, nec id sine temperamento bene consulens ingenuis, & oculis, & auribus. Quōd autem sua scripta inter parietes quidem ab invidis, non etiā in publico laudarentur aliorum Poëtarum more, scribit in causa esse, primum, vanum te populi plausum, donis, aut cœnis magnificis emere nolle: dein non ambire te nec salutare Grammaticos: postremò te fugere theatra, nollēque sua scripta recitari; veritum aduersarios Poëtæ æmulos, quæ cū quibus contendis aut ludendum esset, aut suo periculo contentendum. *prisco si credis*. Cratinum priscum dicit ab *ἀρχαίᾳ*, id est, antiqua comœdia, seu prisca. Cratinus autē Athenicæ, Callimedis filius, vixit cum Platone Olympiæ circiter 81. Euebio teste, annos natus 97. obiit. adeo certè vini fuit appetēs, vt pellicis in quibus petus recumbebat, non rarò permereret, vnde iactatū vulgo est *ἀδαγμῶν*; *εἰ μὴ σὲ μισῶ, χρὸνισμῶ ἐν περὶ τῆς κἀδου*. id est, ne te dedero, vnum siam Cratini codium, id est, siam vilior quàm vna Cratini pellis: pro re abiectissima putidissimāque. scribit Laërtius in vita Menædem, lectulis ætate *ψιᾶδης*, id est, storeas; hieme, *κἀδου*, id est, villosam pellem superponebant. *nec viuere*. annosa fieri, metaphor. *scribuntur aquæ pot.* in hanc Cratini sententiam erat epigramma Nicæratī, quo Poëtis vinum canit esse equi magni loco, nec aquæ potu laudabile carmen scribi posse. *ἡ δὲ ἰατρὴ δίδωσι καὶ ἴππῳ καὶ ἰδὸς ἀσπὶ περὶ τοῦ, ἀπὸ πικρὸς ἀδδὸς πιδου*: hæc Dionysius dicebat, spirabatque non vnum vitrem Cratinus, sed vniuersum redolens dolium. vide epigrammation lib. 1. & in Chiliad. nō est Dithyrambus qui potat aquā. *vt malè sanos*. vt, id est, posteaquam Poëtæ furore diuino, extra se positi, à Libero patre Saryri Faunifq; vino sordibus sunt annumerati, cœpere cum Musis dies ac noctes sic hilarescere vinò, vt anima Musarum, die quoque postero manē, tota esset vinolenta. *τὸ vt*, interpretatur Lamb. tanquam;

e c

à quo

à quo dissentio. *putealq; Libonis.* de Licinij Scribonij Libonis puteali, lege Satyr. 6. lib. 2. hic apponendum nō inutile credidi, mihi ex fragmentis Festi, ad dictionem sceleratus campus, Puteal Libonis, fuisse sacellum supernè apertū, vt ex eius apparer numismate. ibi namque apud Festum hæc sunt fragmenta, *bonius*, id est, Scribonius, cui negotium da, id est, datum est, vt conquireret sacella, atque illud curauit, &c. examinet lector fragmenta. *adimam cantare.* Nam vt penitus ineptum est, ab ebrjijs actiones forense institui, sic non minus est absurdū planè sobrios canere. *hoc simul edixit.* allusio ad edictum Prætoris, habent enim potiores strenui suos quoque magistratus & edicta. in rō edixit assentior veteribus, idque Ennio concedo, tū quod pater Latinorum Poëtarum, tū quod potius hoc mandauit siccis, omitto personæ decorū, cuius Horatius est seruantissimus. Quis enim Cratino Græco, & multo ante Libonis ætatem de vita functo (qui nō multis annis præcessit Ennium) donet illud mandare Libonis puteal siccis hominibus? Qui, non potius Ennio rerum Romanarum forsique perito? Bacchū autem hoc edicere, est miscere sacra profanis. Quare se cum referre videtur Horatius ad Ennio posteriores tuiq; temporis Poëtas potulentos, quos seruum pecus nominat, Ennio hoc edictum tribuendum credo. Lambinus Cratinum vult edicere. diiudicat lector peritus, si nō malit subterfugere lanam caprinam. *adimam.* vetabo; hæc enim legibus propria sunt, iubere, vt tace, permittere, punire, quod alludit Poëta. *non cessauere p.* hic perpendito quā sit in mala propensio humani animus, vt nō iniuria dictū sit omneis licentia fieri deteriores. *quid?* attentio à simili. *seruus. ægeus. simulet textore Cat.* quā studiosis, & doctis omnibus malè consuluit sciolus aliquis, in eradenda syllaba prima tū textore, in vno ex libris Bland. eaque substituenda quam nunc habemus, mirabiliter est deplorandū, deinde temeritatem stultus vt mutaret in cicia deteriore, supra scripsit, textūque. Codex Sil. habet terrore, sed non sine licturis. *Quid* si legamus, exiguāque toga simulet textore Catonē? metaphoricōs à lanarijs mercatoribus qui inspecta texti margine de vnuerſo faciliè coniecturas faciunt. *Hyarbitani.* codex Buss. habet Barbutam. *Timagenis.* Timagenis Rhetoris meminit Suidas in lexico, quem Alexandrinum à Gabinio Romam adductū, Rhetoricen ait professum Sophisticenque, sed ob nimiam vel maledicentiam, vel dicendi libertatem, eiectum Roma, in Tusculano vitam finiuisse. treis autē scribit fuisse hoc nomine. hunc legito. *amula lingua.* duo Bland. cod. habent lingua, aliās, cœna; quam lectionem sequitur Commentator, & vul-

gatus Porphyrius iudicium penes lectorem esto. *accipit exemplar.* qui in medio populi velut exemplar vitæ morūque positus est, ad quod se forment regantque ceteri, videat ne vñ in minimo decedat à recto, populūque in errorem inducat, qui dictaq; eius & facta pro oraculis amplectitur; & cum vitia humanæ naturæ magis adlubescant, imitaturque sint faciliora, sit, vt ea vulgò, in viris principibus, pro virtutibus habeantur, ignorosque decipiant. *pallarem.* qui color & aspectu est horridus, & index naturæ deterioris, vel peius affectæ, pallor enim timorem subsequi solet. *casu.* præter solitum. *o imitatores seruum pec.* exclamatio in Poëtas porulentos, vitiorum potius, quā virtutis Poëticæ imitatores. non autem reprehendit generatim omneis imitatores, sed eos qui non honestū, quod decet liberos, ingenuosque, sed omnem turpitudinem sectantur, quod illiberalis est animi, planèque scitilis; quo nomine quoque tales peccora nuncupat, qui potando, comissando, ludendoque ventri potius obediant, quā præclaris studijs excolant animum. *princeps.* tō princeps, non modò denotat Horatium primum auctore fuisse Latinis lyrici carminis, sed maius aliquid & excellentius: videtur enim ad Græcum το ἀρχον, qui & primus est & primas, moderator, dux, & magister. tale est illud Cæsaris belli Gallici lib. 1. *Quæ* pars ciuitatis Heluetiz inſignem calamitatem populo Romano intulerat, ea princeps pœnas persoluit. *non aliena meo.* hæc est ἐν ἑτέροις illius, libera per vacuum &c. *ἀναγκαστῶς*, premere vestigia aliena, & comitari & sublequi præeuntē. hic autē est imitari scribendo pœsin alterius. quod si doctè fiat, laudabile est. sic namque Virg. Homerum, Cicero Demosthenem securus est. *qui sibi fidet, dux reget ex.* sic habet Bland. antiquill. cum Diu. & Sil. reliqui tres Bland. habēt, fidet, regit; vtrumque æquè rectè. alij legunt, fidit, reget; quod non probo. *reget examen.* metaphor. ab apibus. *animosque.* τὸν θυμὸν. *Lycamben.* de Archilochio & Lycambe, vide Epodon 6. *folijs breuioribus.* folia breuiora non videntur accipi pro minori laude, vt volunt alij, sed videtur alludere ad coronam tonsilem seu depexam, cuius erant breuiora folia. vide oden 7. lib. 1. *quod timui.* nolui modulationē mutare Archilochi, & eius artificium Poëticū. *rebus & ord.* sententijs & dispositione dissimilis. *oblinat.* modi potentialis, possit oblinere, notare, persequi versibus atris, id est, maledicis. *spanſa.* Neobulæ. *hunc ego.* Archilochum. mauult Glareanus intellegere Alcæum: cui non assentior. *Latinus.* sic legitur in scriptis cod. omnibus, præter Mart. qui habet, Latinis, cum vulgaris quibuldam mihi placet magis Latin⁹ fideicē. *immemorata.* Latino carmine.

ingenium.

ingenuus. ingenuis, ait ad discrimē Archilochi Græci, cuius odiosa maledicentia ab ingenuis, & honestis viris erat indigna legi. ingenuis, habent omnes scripti cod. *scire velis*. *περὶ ἁπλῆς*, cū nō scribat carmen maledicum, cū in publico non laudetur nec populi manibus teratur. *ingratus*. maleuolus sua commendatione, nullam meis laboribus reponens gratiam. *non ego vento*. enumeratio causarum ob quas vulgō nō laudetur. *vento*. inconstantis & immutabilis, instar venti. *trita mun.* sic. 1. Epist. suprā, dixit subuculam tritam. Pers. tritam lacernam. quare vestis trita aut vilis est, aut nō noua. *auditor*. cod. Bland. duo habent, auditor, alias adiutor. sed omnes ad vnum scripti mei habent vltor, sed cū diuersa expositione. antiquiss. Bland. habet vltor, id est, laudator; alius vltor, sup. iniuriarum. & actor autem, quod adfert in mediū Canteus, in scriptis non inueni. *Grammaticas trib.* Grammaticorum turbam. *pulpita*. vnde recitentur à Grammaticis mea carmina. *hinc illa lac.* Terebant. dictum. vide Chiliad. *si dixi*. sic ordinato, si dixi, pudet me recitare scripta indigna spissis theatris, & addere pondus nugis meis, ait, supp. inuidus, rides &c. *tibi pulcher*. vide Adagium, tuum cuique pulchrum. *ad hac*. nimirum, verba mihi exprobrantia superbiam fastumque. *naribus vri.* sublaanare. de naribus vide annotata in 3. Satyr. lib. 1. *ungui*. vngueis in odis alibi diximus esse arma muliebria. *diludia posco*. sic Appianus li. 5. bell. ciuiliū, vbi habet, vt in gymniciis certaminibus, hi qui à labore aliquantulum respirant, facere consueverunt.

EPISTOLA XX.

AD LIBRVM

SVVM.

VERTVM NVM, Ianumque, liber spectare videris:

Sicilicet vt prostes Sotiorum pumice mundus.

Odisti clauem, & grata sigilla pudico:

Posui ostendi gemis, & communia laudas,

Non ita nutritus. fuge, quod discedere gesti.

Non eris emisso reditus tibi. quid miser egi?

Quid volui? dices, vbi quia te laferit. & scis

In breue te cogi cum plenus Lingues amator.

Quod si non odio peccanti desipit augur:

Carus eris Roma donec te deserit atas.

Concreta tus vbi manibus sor desere vulgi

Cæperis: aut lineas passies tunc inueni interu:

Aut fugies Vricam: aut vincus mittis Ilerdā.

Ridebit monitor non exauditus: vt ille

Qui malè parentem in rupes detruxit asellum 15

Itatus. quu enim inuitum seruare labores?

Hoc quoq, te manet, vt pueros elemētā docentem

Occupet extremis in vicis balba senectus.

Cum tibi sol tepidus plureū admoneret aureū;

Me libertino natum patre, & in tenui re 20

Maiores pennas nido extendisset: quēris:

Vt, quantum generi demas, virtutibus addas.

Me primū vrbis belli placuisse, domique:

Corporis exigui, præcænum, solibus aptum,

Irasci celerem, tamen vt placibilis essem. 25

Fortè meum si quis te percussit abitur: animum:

Me quater vndenos sciat impleuisse Decembreis,

Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

COMMENTATOR.

VERTVM NVM Ianumque liber. Hac Epistola alloquitur metaphoricōs librum suum, quasi rem animatam, puerumque prostituendum, significans eum in publicum quidem velle procedere, se verò prohibere. *Vertumnus Ianumque*. Vertumnus & Ianus dii sunt, qui præfunt negotijs rebusque vertendis, emendis, vendendis, ante quorum templum in rostris erant loca, in quibus cum ceteris rebus etiam libri venales erant. iraque per Deos, *κατανομής*, loca significauerunt. sic & alibi, hæc Ianus summus ab imo prodocer. *prostes*. proponaris venalis. *pumice*. cura, & opera Sotiorum, qui fratres fuere *βιβλιοπώταις*, id est, librorum venditores, pumice polientes, concinnantesque libros suos venales. *mundus*. nitidus, ornatus. *odisti clauem*. odisti, inquit, clauibus includi, & sub sigillo esse, quod pudicis gratum esse consuevit, qui fugiunt conspectum publicum. *paucis ostendi g.* doles paucis lectoribus te ostendi, à paucis euolui. *communia laudas*. conuentus publicos. *non ita nutrit*. vt publicè edaris, vt in publicum, me inuito, prodeas. *fuge*. deuita conspectum hominum, ne te deas deterior. *gestus*. gaudes. *non eris emisso*. postquam prodieris in publicum, non poteris corrigi. *quid miser egi*. sic Poëta, Eheu quid volui misero mihi. *vbi quid te las*. postquam te aliquis reprehenderit. *in breue te cogi*. scis te complicari. *cum plenus*. ebrius, an satius. *linguet*. pigrescit lector. *desipit augur*. ego qui hæc auguror. sensus est: Quod si ego augur tuus, id est, diuinus tibi peccanti futura prædico, nō odio tui, tam diu Romæ carus eris; quā diu noui libri pulchritudinem

c c 2

retinueris;

retinueris; sed cum fueris factus sordidior, nemo te ornabit, neque describet, sed aus carie consummeris, aut sient ex te opisthographa. *deservat aras.* prodat, & ingrati faciat vetustas, hoc est, quamdiu novus eris. *conversatus ubi.* servas metaphoram, quasi de scotilo loquens. *taciturnus.* latens, repositus, absconditus. *Vticam.* Vtica civitas est Africę, vnde Caro dictus Vticensis. *mitteris.* transmittitur. *Ilerdam.* quę civitas est Hispanię, per quam notat exercitum Romanum esse in Hispania. *monitor.* ego, qui te monui. *ut ille.* sicut ille, supp. ridet. *male parentem.* sibi non obtemperantem. *inuitum.* te. *elementa.* litteras. *docentem.* ita loquitur, quasi ipse liber pueros elementa dociturus sit. *occupet.* te, hoc est, ut senescas balbutientiũ meditatione. *solapsidus plureis.* cum plures cęperint te legere, & audire. secundũ morem librariorum, magistrorumque loquitur, qui circa quartam vel quintam horam, dictata pueris, præbere consueverunt, quo tempore sunt tractabiliores. *intenui re.* parua hæreditate. *maiores pennas.* ultra dignitatem meorum natalium, amicitia Cæsaris acquisivisse, & principum virorum. Causam exponit, cur non recundetur humilem suã progeniem profiteri; nimirum scientia & eruditione se acquisivisse, quod non erat relictum à parentibus. *primis.* principibus. tale est illud Terentium illis placet, qui vobis vaiueris, & populo placent, quorum opera in bello, in otio, in negotio &c. *belli domiq.* in bello, & pace. *corporis exigui.* hæc descriptio characterissimus appellatur, id est, imago formę hominis. dicit autem se præcanum, id est, præproperam canitiem habere, & ante annos albescere. *præcanum.* ante tempus canum. *solibus aptum.* quia senes sole gaudent. *placabilis.* purgat quod dixit se pronum esse ad iram. *Lepidum.* proprium nomen. *anno.* hoc est, eo anno complevi quadraginta quatuor annos, quo Lollius consul, sortitus est socium Lepidum in consularu.

CRVQVIVS.

VERTVM NVM *Ianumq.* liber &c. Protopographicos describit affectus sui libri, qui quasi radiis solitudinis domesticę, cupit emitti, operaque Sosiorũ fratrum bibliopolarum politus in manibus esse & oculis omnium. Quod ei dissuadere conatur Horatius, à reprehensionis contemptusque periculis imminentibus: eum quidem recte ornatum, tantisper vulgo fore gratum, donec vñ manuſque frequenti cõrectatione sordidus effectus, iaceat, aut vestiendis aptus aromatiz, aut pascendis tuncis. Deinde prædicit eũ iam senem ad tantam miseriam redactum iri, ut bal-

butiendo cogatur elementa litterarum prima vicitim docere pueros. hoc autem si cõtinget, ei dat in mandatis, ut in auditorum frequentia, dicat nataleis obscuriores, remque tenuem præclaris eum studijs, amicitiaque virorum principum nobilitate distalſque: eũ pũsillo esse corpore, canis ante tempus capillis, & biliosum quidem, sed facile placabilem: postremò annos eum natum 44. Lollio, Lepidoque consulibus. *Vertumnum.* de Vertumno deo vide Satyr. 7. lib. 2. *Ianumque.* de Iano vide Satyr. 3. & 6. lib. 2. *ſpectare.* alſpectare; frequenter, fixęque intueri. videtur alludere ad auguralia. librumque suum ſpectare hos terũ commutandarum Deos, Vertumnum Ianumque; ut ipsis quali propitijs feliciter exiret in lucem; cui Horatius, tanquam ius omne auspiciũ habẽs, obnunciando pericula, ſtudet apud se retinere. *proſtes.* ut sis venalis, ut pretio vendi poſſis, ut sis in oculis mercatorum, à quibus emi, cõrectari, & legi poſſis. aliud autem est, extare, ſuperſeſſe, nõ intercidisse; multa extant, quę non poſſunt. *pumice.* pumex lapidis cauernofus, quo quę maculoſa rudiaque ſunt, raduntur, leigantur, complananturque. Mart. lib. 8. nondum murice entus, asperoque morſu pumicis aridi politus: vide adagium, aquam eſt pumice poſtulare. *grata ſigilla.* per epexegem, clauis, ſigilla, quali noluerit amplius labor cõſignari, & ad amicos certos ſub ſigillo mitti, pauciſq; oſtendi: hoc enim eſt odiſſe clauis; nam ſigna ſeu ſigilla, epiſtolis, libris aliſque rebus ſunt clauis per obſignationem. *non ita nutritus.* non imbutus à me tam ſtulta temeritate, ut egredi vulgarique periculoſe, quàm tutò malis apud me & amicos manere. *deſcendere geſtis.* ſic habent omnes ad vnum quos vidi, libri ſcripti, quos ſecutus ſum, ne cõtemerẽ, ut opinor; nam Thulcus vicus, vbi ſtabat Vertumnus Deus. Etrurij princeps, Varrone teſte, erat in valle, & plano montis Cælij, apud Velabrum, ad Aequimelum, vbi erant opificum multę tabernę, lanę in primis, & bibliopolarum: de quibus Marcialis, Argiletanas (apud Aequimelum) mauis habitare tabernas, cum tibi parue liber ſcrinia noſtra vacent: itaque qui cõ ibant, eis opus erat ex propinquis collibus deſcendere. *emiſſo.* poſtquam emiſſus, & vulgaris fueris. *quid miſer egi.* *pũnas naſtrum.* in breui. colligi, plicari, in manibus inuolui, & tantum non eſſe cõtemtui. *plenus.* ſanius legendo. *amator. qũas,* tui videndi legendique antea cupidus. *odio peccantia.* in eo quod bene momenti morem non geris, ſed ſtulte per te ſapere tibi videris, malſque in manus multorum venire, quàm apud me manere, & à paucis legi. *aras.* iuuentus cunctis grata ob vnuſtatem. *converſatus ubi manibus.* Sic

Iuuenalis.

Iuuenalis Satyr. 7. dummodo non pereat totidem olfecisse lucernas, quot stabant pueri, cum totus decolor esset Flaccus, & hereret nigro fuligo Maroni. *pasces*. tineis & blattis in eicam iacebis neglectus. *fugias Vticam*. metu ciuilis tumultus. *vinctus*. hic locus variè legitur. vulgari quidam habent, vinctus Bland. habent, vinctus: aliàs, victus. reliqui legunt, vinctus. si vinctus legamus, pertinebit ad aromata vnguentaque obuincienda, peregrèque transmittenda: qualis est Plinio charta emporitica. si vinctus. *ἐν δὲ δόξῃ*, ad opisthographa; de quibus legito disputationem non parum doctam, in Lexico Græco-Latino R. Constantini. si, victus, subeant memoriam fugæ Pompeij cum senatoribus, quo tempore C. Julius in Herda obsedit oppugnauitque Pompeij legatos, Petreium & Afranium; nisi mauis referre ad bellum Cantabricum, maximum, difficilimumque, quo confecto in Hispanijs relictus est miles prædarius. *in rupeis protrudit asell*. præcipitem dedit, deturbauit. in rupeis protrudere, non caret adagij forma, auctore Erasmo, quod in eos quadrare potest, qui malo genio nati, nec per se sapiunt, nec bene monenti credere volūt. *protrudit*. habent omnia scripta protrussit; præter vnū Bland. qui habet protrudit. *te manet*. tibi futurū, & euenturū est, vt iam balbus senex effectus, doceas. passim pueros elementa litterarum, & in ijs sordibus totus vilescas. *aureis*. auditores. per opportuna occasio recensendæ genealogiæ Horatianæ, qualibrum suum doctorem futurum auguratur. Solent enim doctores ad docilitatem attentionemque suis auditoribus non paruis efficere præconijs, quem profitentur auctorem à genere, institutione, edu-

catione, virtutibus, studijs, forma corporis, naturæ propensione &c. quod hic ab Horatio tanto fit artificio, vt sua virtus, & amicitia principum, generis illustret humilitatem, cui non minus lepidè subijcitur, pusillitas corporis, cum naturæ propensione ad iram, compensata magnitudine animi, & placabilitate. *maiores pennas*. vide in Chiliad. pennas nido maiores extendere. *generi*. natalibus. *primis vrbis*. vrbis Romæ primatibus Augusto, Mæcenati, Pollioni: &c. *solibus aptum*. sole gaudentem ait Commentator. quid si alludat ad Floralia, quibus festis meretrices nudatæ vestibus in publico saltabant: vnde Persio Satyr. 5. dicti sunt aprici senes? *irasci celerem*. *ὀτὶ χαλόν*. vide Satyr. 3. lib. 1. cur in amicorum v. &c. & Satyr. 9. lib. 1. ô te Bollane &c. *tamen vt*. vt, *ὅτι ἀποστυγὸν*, per *ἐκείνῳ* tū ita. *placabilis essem*. quales ferè sunt omnes *χαλάρῃ*. hinc *χαλόν*, pro ira sæpe ponitur, quod *χαλόν* *καὶ* *δὲ* situræ causâ, *αὐτὸν*. *τὸν αἰῶνα*, ætatem, annos vitæ. *Decembreis*. *συνεχόμενος*. id est, 44. annos. *collegam Lepidum*. anno ab vrbe condita 732. M. Lollius consularū solus iniuit, at tandem collegam habuit Q. Aemilium Lepidum, post multam contentionem, cum L. Siluano, Augusto in Sicilia existente, cui locus alter seruabatur. legito Dionem. Natus autem est Horatius ab V. condita 688. Lucio Aurelio Cotta, & L. Manlio Torquato Consulibus. vide Sigonium in Fast. Consil. *duxit*. hoc verbum non arbitror otiose prætereundum, quantum licet colligere ex Dione, qui ipsum Lollium scribit ducem & auctorem fuisse consularis ipsi Lepido cum Lucio Siluano contendenti.

EPISTOLARVM LIBER SECVNDVS

AD AVGVSTVM.

QV M tot sustineas, & tanta
negotia solus:

Res. It alas armis tuteris: moribus ornes:

Legibus emendes: incommoda
publica peccem,

Si longo sermone morer tua tempora Caesar.

5 Romulus & Liber pater & cum Castore Pollux.

Post ingentia facta, deorum in templâ recepti;
Dū terras, hominumque colunt genus; aspera bella:
Componunt; agros assignant; oppida condunt:
Plorauero suis non respondere fauorem
Speratum meritis. diuam qui contudit hydram; 10
Notaque fatali portenti a labore subegit:
Comperit inuidiam supremo sine domari.
Vris enim fulgore suo, qui pergrauas arces:

c. c. 3.

In fra.

Infra se positas: extinctus amabitur idem.

- 15 *Præsenti tibi maturos largimur honores:
Iurandasque tuum per nomen ponimus aras,
Nil orturum alias, nil ortum tale facentes.
Sed tuus hic populus sapiens, & iustus in vno,
Te nostris ducibus, te Grævis antefereudo,*
- 20 *Cætera nequaquam similiratione, modoque
Aestimât: & nisi quæ terræ semota, suisque
Temporibus defuncta videt: fastidit, & odit.
Sic fautor veterum, ut tabulas peccare vetantem,
Quas bis quinque viri sanxerunt fœdera regum,*
- 25 *Vel Gabij, vel cum rigidis æquata Sabinis:
Pontificum libros annosa volumina vatam,
Discretæ Albano Musas in monte locutas.
Si, quia Græcorum sunt antiquissima quæque,
Scripta vel optima: Romani pensantur eadem*
- 30 *Scriptores rutina: nō est quoddam multa loquamur:
Nil intra est oleam, nil extra est in nuce duri.
Venimus ad summum fortunæ pinguinis, atque
Psallimus, & luctamur Achivi doctius vnctis.
Si meliora dies, ut vina, poemata reddit:*
- 35 *Scire velim chartæ pretiū quotus arroget annus.
Scriptor abhinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos, veteresque referri debet, an inter
Vileis atque nouos: excludat iurgia finis.
Est vetus, atque probus, centū qui perficit annos.*
- 40 *Quid: qui deperit minor vno mense vel anno:
Inter quos referendus erit? veteres-ne Poetas,
An quos & præsens & postera respuet atas?
Iste quidem veteres interponetur honestè,
Qui vel mense breui, vel toto est iunior anno.*
- 45 *Vt permissis, caudæque pilos ut equina
Paulatim vello: & demō vnum. demō etiā vnū:
Dum cadat elusus ratione ruentis acerui,
Qui redit ad fastos, & virtutem æstimat annis:
Miraturque nihil, nisi quod Libitina sacrauit.*
- 50 *Ennius & sapiens, & fortis, & alter Homerus,
Ut critici dicunt, leuiter curare videtur.
Quo promissa cadant, & somnia Pythagoræ.
Nauis in manibus non est: & mentibus heret
Pœnarecens: adeo sanctū est vetus omne poemata.*
- 55 *Ambigitur quoties vter vtro sit prior: aufert
Pacuius docti famam senis: Actius alit:
Dicitur Afrani toga comuisse Menandro:*

*Plautus ad exēplat Siculi properare Epicharmi:
Vincere Cæcilius grauitate: Terentius arte.
Hos ediscit: & hos arto stipata theatro
Spectat Roma potens: habet hos, numeratque
poetas*

*Ad nostrum tempus Liui scriptoris ab æuo.
Interdum vulgus rectum vides: est vbi peccat.
Si veteres ita miratur, laudatque poetas,
Ut nihil anteferat, nihil illis comparet: errat.*

65 *Si quadam nimis antiquè, si pleræque durè
Dicere credit eos, ignauè multa fatetur:
Et sapit, & mecum facit, & Ioue iudicat æquo.
Non equidē insector, delendaque carmina Liui
Esse reor: meminisse quæ plagosum mihi pæyo*

70 *Orbilum distare: sed emendata videri,
Pulchraque, & exactis minimū distantia, miror.
Inter quæ verbum emicuit si fortè decorum: &
Si versus paullo concinnior vnus, & alter:
Iniuste totum ducit venditque poemata.*

75 *Indignor quicquam reprehendi, non quia crasse
Compositum, illepidè putetur: sed quia nuper:
Nec veniā antiquis, sed honore & præmia posci.
Rectè necne crocum floresque perambulat Atta:
Fabula si dubitem: clament perisse pudorem*

80 *Cuncti pane patres. ea cum reprehendere coner,
Quæ grauius Aesopus, quæ doctus Roscius egit:
Vel quia nil rectum, nisi quod placuit sibi, ducit:
Vel quia turpe putant parere minoribus: & quæ
Imberbi dicere, senes perdenda fateri.*

85 *Iam Saliare Numæ carmen qui laudas, & illud,
Quod mecum ignorat, solus vult scire videri:
Ingeniū non ille fauet, plauditque sepultū:
Nostra sed impugnat: nos nostraque liuidus odit.
Quod si tam Græcis nouitas inuisa fuisset,*

90 *Quam nobis: quid nunc esset vetus? aut quid
haberet
Quod legeret, teneretque viritum publicus vsus?
Ut primum positis nugari Græcia bellis
Cœpit, & in vitium fortuna labier æqua:
Nunc athletarum studiis, nunc arsit equorum:*

95 *Marmoris, aut eboris fabros, aut æris amauit:
Suspendit picta vultum, mentemque tabella:
Nunc tibi cinidius, nunc est gavisus tragædi:
Sub nutrice puella velut si luderet infans:*

Quod

100 *Quod cupide petiit, maturè plena relinquit.
Quid placet, aut odio est, quod non mutabile
credas?*

Hoc paces habuere bona, ventiq; secundi.

Roma dulce diu fuit, & sollempne reclusa.

Manè domo vigilare, clienti promere iura,

105 *Cautos nominibus rectè expendere nummos,*

Maiores audire, minori dicere, per qua

Crescere res posset, minui damnosa libido.

Mutauit mentem populus leuis: & calet vno

Scribendi studio, puerisque patrèsq; seueri

110 *Fronde comas vincti cœnâ, & carmina dictant.*

Ipse ego qui nullo me affirmo scribere versus:

Inuenior Parthis mendacior: & prius orto

Sole, vigil calamū, & chartas, & scrinia posco.

Nauè agere ignarus nauis timer. abrotonū agro

115 *Non audet, nisi qui didicit, dare, quod medico-
rum est*

Promittunt medici: tractant fabrilia fabri.

Scribimus indocti, doctique poemata passim.

Hic error tamen, & leuis hac insania quantas

Virtutes habeat, sic collige. variis auarus

120 *Non temerè est animus: versus amat: hoc flu-
det vnum:*

Detrimenta, fugas seruorum, incendia ridet:

Non fraudem socio, puero ve incogitat vllam

Pupillo: viuit filiquis, & pane secundo:

Militia quamquam piger & malus: utilis vrbi.

125 *Si das hoc paruum quoque rebus magna iuari:*

Os tenerum pueri, balbumq; Poëta figurat:

Torquet ab obscenis iam nunt sermonibus aurè:

Mox etiam pectus præceptis format amicis,

Asperitatis, & inuidia corrector, & ira.

130 *Rectè facta refert: orientia tempora notis*

Instruit exemplis: inopem solatur & agrum:

Castis cum pueris ignara puella mariti

Disceres vnde preces, vatem nisi Musa dedisset:

Poscit opem chorus, & præsentia numina sentit.

135 *Cælestes implorat aquas, docta prece blandus:*

Auertit morbos: metuenda pericula pellit:

Impetrat & pacem, & locupletè frugibus annū.

Carminè dī superi placantur: carmine manes.

Agricola prisci, sortes, paruoq; beati,

140 *Condita post frumenta leuantes tempore festo*

Corpus & ipsum animum spe finis dura ferentè

Cum socijs operum & pueris, & coniuge fida

Tellurem porco, Siluanum lacte piabant;

Floribus, & vino Genium memorem breuis aui:

Fescennina per hunc inuenta licentia morem 145

Versibus alternis opprobria rustica fudit:

Libertasque recurrentis accepta per annos

Lusit amabiliter, donec iam saeuus apertam

In rabiem cepit verti iocus, & per honestas

Ire minax impune domos, doluere cruento 150

Dente lacepsit. fuit intactis quoque cura

Conditione super communi. quin etiam lex,

Pœnaq; lata, malo qua nollet carmine quemquā

Describi, vertèrè modum formidine sustu

Ad benedicendum delectandumq; redacti. 155

Gracia capta ferum victorem cepit: & arteis

Intulit agrestis Latio. sic horridus ille

Defluxit numerus Saturnius, & graue virus

Munditia pepulere, sed in longum tamen auum

Manferunt, hodieq; manent vestigia ruri. 160

Serus enim Gracis admonuit acumina charis:

Et post Panica bella quietus, querere cepit, (rēs.

Quid Sophocles & Thespis, & Aeschylus vile ser-

Tent, aut quoque rem, si dignè vertere posset:

Et placuit sibi natura sublimis, & acer. 165

Nam spirat tragicum satis: & feliciter audet,

Sed turpem putat in scriptis metuitque lituram.

Creditur, ex medio quia res arcescit, habere

Sudoris minimum: sed habet comœdia tanto

Plus oneris, quanto venie minus. aspice, Plautus 170

Quo pacto parteis tutetur amanti ephēbi:

Vt patru attentis, lenonis vt insidiosis:

Quantus sit Dossennus edacibus in parastis.

Quam non astricco percurrat pulpita socco.

Gessit enim nummū in loculos dimittere: post hoc 175

Securus cadat, an recto stet fabula talo.

Quem tulit ad scenam ventoso gloria curru,

Exanimat lentus spectator: sedulus inflat.

Sic leue: sic paruum est, animū quod laudis auarū

Subruit, aut reficit. valeat res ludicra sime 180

Palma negata macrum, donat a reductis opimū.

Sape etiam audacem fugat hoc, terretq; poëtā;

Quod numero plures, virtute & honore minores.

Indocti stolidique & depugnate parati,

Si discordes

- 185 Si discordet eques, media inter carmina possunt
Aut vsus aut pugiles. his nam plebecula gaudet.
Verum equis quoque iam migrantis ab auxe vo-
luptas
Omnis ad incertos oculos, & gaudia vana.
Quatuor aut plures aulae premuntur in horas,
190 Dum fugiunt equis turma, pedumq; caternae.
Mox trahitur manibus regum fortuna reortus.
Effusa festinant, pileata, petorita, naues.
Captiuum portatur ebur, captiuus Corinthus.
Si foret in terris videret Democritus, seu
195 Diuersum confusa genus panthera camelo,
Sive elephas albus vulgi conuerteret ora.
Spectaret populum ludis attentius ipsis,
Vs sibi praeberent mimis spectacula plura.
Scriptores autem narrare putaret a se illo
200 Fabellam surdo. nam quae pervincere voces
Eualuere sonum, referunt quem nostra theatrat.
Gargani mugire putes nemus, aut mare Tusci:
Tanto cum strepitu ludi spectantur, & artes,
Diuisaq; peregrina: quibus oblitus actor
205 Cum stetit in scena, concurrat dextera laeva.
Dixit adhuc aliquid? nil sane. quid placet ergo?
Lana Tarentino violas imitata veneno.
Ac ne forte putes, me, quae facere ipse recusem,
Quare recte tractens alij, laudare maligne:
210 Ille per extensum funem mihi posse videtur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet falsis terroribus implet,
Vs magus: & modo me Thebis, modo ponit A-
thenis.
Verum age, & his qui se letori credere malunt,
215 Quam spectatoris fastidia ferre superbi;
Curam redde breuem: si munus Apolline dignum
Vis completere libris, & vatibus addere calcar:
Ut studio maiore petant Helicon a virentem.
Multa quidem nobis facimus mala saepe Poetae:
220 (Ut vineta egomet cadam mea) cum tibi librum
Solicito damus, aut fesso: cum ledimur, vnum
Si quis amicorum est ausus reprehendere versum:
Cum loca iam vocat a reuoluimus irrenocati:
Cum lamentamur non apparere labores
225 Nostros, & tenui deducta poemata filo:
Cum speramus ed rem venturam, vs funal atque

Carmina rescieris nos fingere, commodus vltro
Arcessas, & egere vetes, & scribere cogas.
Sed tamen est operae pretium cognoscere, qualeu
Aeduius habeat belli spectata, domique
230 Vatum, indigno non committenda poeta.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Chorilus, incultus qui versibus & male natus
Restulit accepto rogale numisma Philippos.
Sed veluti tractata notam, labemq; remittunt
235 Attamenta, ferè scriptores carmine fædo
Splendida fastidiunt. idem Rex ille, poema
Qui tam ridiculum, tam carè prodigius emi:
Edicto vetuit, ne quis se, praeter Apellem,
Pingeret; aut alius Lysippo duceret ara,
240 Fortis Alexandri vultum simulantia. quod si
Iudicium subtile videndis artibus illud
Ad libros & ad hac Musarum dona vocares:
Bæotum in crasso iurares aëre natum.
At neque dedecorant tua de se iudicia, atque
245 Munera, quae multa dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius Variisque poeta:
Nec magis expressi vultus per aënea signa,
Quam per variis opus mores, animique virorum
Clarorum apparent, nec sermones ego mallem
250 Repenteis per humum, quam res componere gestas:
Terrarumque situs, & flumina dicere, & arceis
Montibus impositas, & barbara regna, tuisque
Auspicijs totum confecta duella per orbem,
Claustraque custodem pacis cohibentia Ianum,
255 Et formidatam Parthis, te principe, Romam:
Si, quantum cupere, possem quoque: sed neq; paruum
Carmen maiestas recipit sua: nec meus audet
Rem tentare pudor, quam vires ferre recusent.
Sedulitas autem, stultie quem diligit, urget:
260 Praecipue cum se numerus commendat, & arte.
Discit enim citius, meministi quibus illud, sur.
Quod quis deridet, quia quod probat & venera-
Nil moror offi- in, quod me grauat: ac neq; factum
In peius vultu proponi coreus vsquam,
265 Nec prae factis decorari versibus opto:
Ne rubeam pingui donatus munere: & vna
Cum scriptore meo capsae portectus opera,
Deferat in vicum vendentem tuus, & odores,
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptum.
270

COMMENTATOR.

CUM tot sustineas & tanta negotia s. Augustino inceptant Horatium quod non ad se quoque plurima scriberet, vt Suetonius auctor est, in primis cum laude Cæsaris sese excusar, ne ipsum in republica occupatū, suis scriptis deinneret. deinde paulatim eō delabatur, vt iudiciū sui tēporis damnet, quo antiqui Poëtæ laudantur quidem propter vetustatem, sed noui contemnuntur, etiam si veteribus sint meliores. *solum*. mirē solus. apparet enim deuictō Antonio, & mortuo iā Lepido, qui triumphū cū Augusto fuerant, hanc epistolam ad Cæsarem scriptā. *tueris*. protegas. *moribus*. suis. *legibus*. tuis. *in publicā* in reipublicæ utilitatē delinquam. *longo sermone*. lōgis & prolixis scriptis. *moror*. tardē, occupē. *tua tēpora*. quibus occupatus es: aut tempora regni tui. *Romulus*. laudat virtutē Cæsaris, quæ dicit ei soli contigisse, vt inuidiam viuus superaret. & cū Castore Pol. fratres fuere filij Leda. *post ingentia*. post finē vitæ. *deorū in temp.* diuinis honoribus consecrati. *hominumq; col. g.* dū excolunt, & ad meliorem statū perducunt. *componunt*. sedant, finiūt. Virg. ante diem clauso cōponet vesper Olympo. *agros assignāt*; dū distribuunt colonias, id est, cū vacuas hominibus ciuitates aliunde adductis habitatoribus implent, & agros eis adiacentis diuidūt. *oppida condant*. iucundē. dum ea, inquit, faciunt quæ tu, & tamen nō fuerunt tam grata. *plouere*. sup. dum hæc omnia fecere. *favorem*. laudem. *speratum*. à populo. *qui contudit*. Herculem significat; qui interduodecim nota portenta Hydrā quoque peremit: qui licet tantæ fortitudinis esset, non caruit tamen inuidia donec mortuus esset. *fatalis*. mirē fatali: ita namq. hic labor semper exercuit Herculem, vt fatalis crederetur. vt Poëta, vt duos mille labores rege sub Eurystheo fati lunonis iniquæ pertulerit. aut fatali, id est, capitali. vt fatalis incestusque iudex. *comperis*. cognouit. *domari*. compesci post mortem. sic alibi, virtutem incolumem odimus, sublatam ex oculis querimus inuidi. *uita enim*. inuidiæ labore stimulat, inuidos facit. *fulgore*. sapientia sua. *prægrauat*. auget. *extinctus*. mortuus, sup. tamen. *presenti*. videnti. *maturos*. opportunos, ante consecrationem. *honores*. decorum. *inuerandas*. ad quas iurare debemus per nomen tuum. Exequitur dicere quorsum ista tendant: & est sensus, aliis quidem post mortem impendimus honores ædificando templa, consecrando altaria, supra quæ iuramentum persoluitur, sed id tibi viuo impendimus. *nil*. nullum tale. *aliās*. alio tempore. *nil ortum ē*. adhuc, qualis tu es. *sed tuus hic pop.* sensus est: tuus populus Romanus hoc tantum bene iudicat, quod te omnibus præferat, sed in aliis errat, quæ nō simili ra-

tione ponderat, dum omnia noua fastidit, etiam ea quæ à Poëtis scribuntur nouis, adeo delectatus veteribus, vt leges 12. tabularum, & fœdera cū antiquis regibus facta, cum Sabinis & libros annaleis, ita veritati habeant consona, quasi Musæ ea cecinerint in Albano monte. *in vno*. in vna re. *ducibus*. regibus. *æstimat*. diiudicat. *semota*. abstracta, ac per hoc defuncta, completa. *fastidit*. ille populus. *sc.* adeo. *bis q. viri*. id est, decemviri: nam postea duæ tabulæ sunt ad litæ. *sancxerunt*. confirmarunt. *aquas a.* confociata. *Sabinus*. cum quibus æquabāt cōditiones. *pantificum lib.* quos Numa scriptos reliquit. *annosa volumina*. Epexegetis veterum Poëtarum & Sibyllarum futura prædicentium. *Musus in mont. lo.* quia Egeria Nympha dicitur cū Numa Pompilio in Albano monte fuisse locuta. *si quia Græcor.* Sensus est: si Romanus populus ideo negat nouellos Poëtas bonos esse, quia non sunt antiqui: nihil restat, nisi vt denegemus ea quæ sunt naturalia: ita vt os oleæ non sit durum, nec testa aucis: quod est contrarium. *tristitia*. eodem examine quo Græci. *quod multa loq.* contra eorum iudicium eamus. *nil*. sup. est duri. *venimus*. ergo perfecti sumus, nō habeamus plus fortuna felicitatis quicquā quod nobis præster. *pingimus*. nos Romani. *dies*. processus temporis. *arroget*. afferat. id est, si vetustas, inquit, & honestas in carmine tamquam in vino per tempus inquirenda est, velim scire quorū annus laudabile carmen efficiat: vtrū illud quod retro centū annis compositū est, an illud quod nuper. *ab hinc*. retrō. *demisit*. mortuus est. *perfectos*. ideo perfectos, quia veteres. *referri*. computari. *viles*. ideo vileis, quia novos. *finis*. annorum definitio. *est vetus*. annorū determinatio. *probus*. laudabilis ille Poëta. *quid? quid dep.* defunctus est? interrogatiue. *minor*. iunior. id est, quid de illo Poëta dicemus, qui post illum qui ante centū annos mortuus est, deficiit vno tantū anno vel mense posterior? *an quos*. an inter eos scilicet novos. *repuat*. non quia indoctos, sed quia novos. *iste quidem*. responsio. *anno*. de centum annis. *utor permissio*. Horatius. *paullatim*. sicut, inquit, paullatim capripur cauda equi quo vsque tota sit extracta: ita & ego paullatim euellam numerum centum annorum, donec subducto acervo numeri decipiatur ille qui per vetustatem temporis laudat Poëtas, & æstimat virtutem carminis numero annorū. *ruentis acervi*. hic acervus est Sorites, qui prædominans est, cū falsitatem veritate confirmat: vt si quis dicat, Dico me mentiri & mentior, verum igitur dico: est etiam Sorites cū ultra modum capacitaris assensionem audientis breui adiectione producit, dicendo, vnum, & vnum. vt hic Horatius facit. *fastus*. annaleis.

f. f.

virtutem.

virtutem. sup. carminis. *miraturque.* probat. *Libitina.* faceret dictum: quasi à feretro laudationem Poëta defunctus accipere debeat. *Libitina.* feretrum, id est, mors. *Ennius & sap.* Philosophus; nam vidit in somnis animam Pythagoræ in suum corpus deuenisse. *& fortis.* bellicosus, propter animam Euphorbi quæ transierat in Homerum. *& alter Hom.* quia se eius animam habere dicebat. *critici dic.* *uolens,* id est, iudicium: *uolens,* id est, iudex singularum rerum: itaque secundum criticorum sententiam Ennius secundus fuit ab Homero. per hos ergo Poëtas qui sequuntur, ostendit sapientiores esse nouellos quàm veteres; quia quanto iuniores, tanto perspicaciores. *leniter curam non curat.* *quo promissa,* quem successum habeat, verum ea sit nec ne: id est, an Pythagoræ *transmigrationem* vera sit an falsa, hoc est, animæ transmigratione ex vno corpore in aliud corpus. *Nasium.* iunior Poëta. *in manibus.* in vira. *& sup.* tamē. *mentibus.* sup. legentium. *sanctum.* venerabile. *ambigitur.* dubitatur. *uter vero.* vter de duobus dicitur; quis de pluribus. *prior.* melior. *senia.* Sophoclis. *alti.* Eusipidis. Actius iunior poëta suo ingenio præcelluit Euripidem, qui fuit altus & ingenio sublimis. *Afrani toga.* Afranius togatam Comœdiam scripsit, id est, Latinam; nam Græcæ Palliatæ dicebantur. Afranius in Comœdia secutus est stylum Menandri, & ideo toga dicitur illi conuenisse, id est, stylus. *propinquare laudi* Epicharmi, qui fuit antiquus. Comicus Siciliensis. *vincere.* sup. dicitur alios Comicos. *grauitate.* verborum. *Terent. arte.* proprietate verborum & dispositione, unde principatum inter omnes Comicos habere dicitur. *hos ediscit.* antiquiores, Næuium, Pacuuiū, Actium, Afranium &c. memoria tenent Romani & admirantur in theatris, despicientes iuniores licet præcellant. *spicata.* circumdata. *spectat.* admiratur. *hos.* veteres. *ad nostrum.* sup. vsque. *Liui.* pro Liuij. Liuius Andronicus antiquissimus Poëta primus Comœdias scripsit. *est.* sup. aliquid in quo peccat. *miratur.* vulgus. *anteferat.* præponat illis. *comparat.* coæquet. *errat.* sup. meo iudicio. *credit.* affirmat. *ignauè.* humiliter & rusticè. ordo est, estis fateretur eos multa ignauè dicere. *mecum facit.* mecum sentit. *aquo.* sibi propitio. *insector.* detraho. expurgat se dicens, quod non per inuidiam talia loquatur de veteribus Poëtis: non censeo, inquit, defendi carmina Liuij, quæ quondam mihi dictauit seuus Orbilius magister, sed indignor & miros aliis ea præferri tamquam emendata, nihilque distantia à perfectis carminibus, cum adhuc sint mendosa. *plagiosum.* plagas inferre gaudentem. *Orbilius.* doctorem meum. per transitum carpit

& ludit Orbilius ludimagistrum. *exaltis.* perfectis. *inter qua.* carmina Liuij. *amicus.* ex inspectione apparuit. *conciuior.* honorior. *vendit.* laudatione cōmendat & pro honesto computat quod vile est. *reprehendit.* in recentioribus. *crassa.* rusticè. *inlepidique.* indecenter. *sed.* sup. indignor hoc reprehendi quod nuper compositum est. *me veniam.* sup. indignor posci antiquis, sed eis deferri præmia & honores. *Atta.* antiqui Poëtæ. *fabula peram.* quæ inscribitur Matertera, rectè nec ne perambulet crocum florèsq; id est, in scenam recepta sit, quæ floribus & croco spargitur. *si dubitem.* quid ergo fore credes si reprehendam? *patres.* senes, aut senatores. *grauis.* compositus. *doctus.* peritus actionis. Aelopus autem & Roscius fuere nobilissimi histriones. *egit.* in scena recitauit. *ausum.* quibus sola placet antiquitas. *parere.* culpari à minoribus. *imberbi.* in sua pueritia. *perdenda.* amittenda, obliuioni tradenda. *fateri.* sup. turpe putant. *Saluare Numæ.* quod sacerdotes Salij cantabant; qui Salij dicebantur, quia circū aras saliendo caneant. carmen autē Numæ erat hymnus quem fecit cantari à xij. sacerdotibus Martis ministris, in celebritatem illius diei qua ancile de cælo cecidit. fuerat enim fatatum, quod quàm diu illud haberet Romanum imperium, nō pateretur detrimentum aut periculū alicuius destructionis. *quod mecum.* qui dicit me nescire quod ipse nescit. *ingenius.* maiorum, quibus non tam fauet quàm nos odit. *sepulchrum.* defunctis. *nostra.* scripta nouorum Poëtarum. *novitas.* noui Poëtæ. *terere.* quæ in vsum conuerteret. *virum.* per singulos viros. *ut primum.* postquam. *positum.* depositum. *nugari.* ludere & otia sectari. *in vitium.* deliciarum propter prosperitatem, fortunæ. *nunc.* aliquando. *asblatarum.* certaminum. *arsis.* cupidè desiderauit. *marmoris.* sup. nunc, id est, aliquando. *fabros.* artifices. *amanit.* cupidè petiit. *suspendit.* sup. nunc, id est, habuit vulum suspensum, id est, dependentem à tabulis pictis, id est, admirata est picturas. *sibicinibus.* tibia canentibus & fistula. *tragædus.* actionibus Tragicis. *sub nutrice.* hoc est, ita lalciuebat, inquit, populus per diuersos ludos, sicut puella sub nutrice solet lalciuire. *cupidè pot.* sup. Græcia. *maturo.* celeriter. *plebs.* id est, satiat, ut alibi, & amata relinquere pernix. *aut odio.* alicui ostendit nil nos amare vel odisse, quod tandem suauitate non mutetur. *hoc paces h.* ut diuersis studiis animi pascerentur. *uentique.* sec. prospera Roma. *Roma.* sup. quondam. transit à Græcorum studiis ad veterum Romanorū consuetudinem, quæ à posteris fuit mutata lenitate populi, versaque in studium poëtrix. *sollenne.* consuetudine vsitatum. *reclusa.* aperta. *clienti.* amico minori.

promora

promeretur. de iure respondere, *cautos num.* sub chirographo datos. *nominiibus.* idoneis debitoribus. *no rectis.* honestis & legitimis, non etiā illicitis? *maiores.* senes. *minori.* iuniori. *dicere.* sup. studia. *crefcere res.* augeri bona. *damnosu.* proprium ephecton libidinis. *mutatis men.* hoc est, omnibus dictis studiis postpositis poetice solam complectitur. *calat.* feruet, accenditur, incitatur. *pueripat.* omnis ætas. *seueri.* proprium Epithetō. *frondo.* edera, quæ est Poëtarum. *ipse ego.* Satyricæ; nam sibi quoque nō pepercit. *Partibus.* qui persidi sepe fuere ducibus Romanis; nam Grasso datis indutiis, rupto foedere subito eū adorti sunt & peremerunt. *mendacior.* dicit tanto se studio Poëtices teneri, ut in publico quidē mentiretur se versus scribere; at domum tamen reuerſum ante solis ortum tabellam arripere. *primu orſe.* ante ortum solem. *nauem ag.* ducere, gubernare. hæc exempla faciunt contra Poëtas, qui audent scribere versus, cum tamen sint ignari poetice, quando in aliis studiis nemo sit tam temerarius, qui audeat aliquid nisi ante perdoctus. *ignarus nauis.* Pers. nauem sibi si poscat peronatus arator luciferi rudis exclamet Melicerta perisse frontem de rebus. *abrotanum a.* Pers. Diluis elleborum certo compeſcere puncto ignarus, vetat hoc natura. *didicit.* medicandi artem. *promissum.* profitemur. *fabri.* opera. *scribimus.* nos Romani. *indocti d.* sic in arte poetica: qui nescit versus, tamen audet fingere. *hic error.* quo docti indoctique scribimus. *error.* paruus. *leuis.* leuitas plena. *virtutes.* utilitates. *collige.* argumentare. docet quomodo posset discerni bonus Poëta à falso, seruans bonū ordinem secundū artis præcepta, dum ostendit quibus malis carere debeat, & quæ in se habere bona. *detrimenta.* damna. *rides.* pro nihilo deputat. *socio.* suo. *incogitat.* intendit, molitur, non cogitat. *siliquis.* leguminibus. *pauze secundo.* non siliqneo, nō primo, non postremo, sed dispensatorio. *piger.* malus, imbellis, *paupus,* segnis. *utilis.* sup. tamen est. *si das hoc.* si permittis & Cæsar. *paruis quoque.* id est, ut magnæ res inueniunt paruis. ostendit non paruum utilitatem suis carminibus poëtas adferre vrbis; nam pueris & puellis patrimis & matrimis ea decantantibus irati dii placari creduntur: quale est ipsius carmen sæculare in Capitolio sic cantatum. hoc autem antiquitus ita institutū fuit pro felici statu reipubl. ut ætas innocentior carmine Deos placaret. *figuræ.* cōponit docendo: poetice lectionibus os infantis adhuc debile balbūm: que corrigitur. Pers. & tenero supplantat verba palato. *iam nunc.* à puero. *sermonibus.* vitiosis & turpibus. *mox etiam.* deinde. *poëtu.* pueri. *formas.* informat. *amicia.* vtilibus & honestis sen-

centijs. *corrector.* monitor & castigator. *refers.* laudat. *orientia tem.* futuræ ætatis. *notis.* prætoritis rebus gestis. *solatur.* præceptis Philoſophicis. *ignava puell. mar.* virgo. *preces.* hymnos versibus compositos, dithyrambos, pæanas, odas, proſodias &c. *chorus.* puerorum ac virginum. *praesentia.* propitia. *implorat.* ipse chorus. *docta pra.* doctæ composita, vel quam didicit. *auertis.* carmine. ut Maro de morbis, Timidi damæ morbiq; fugaces nunc inter iue canes & circum tecta vagantur. *pacem.* deorum & finem belli. *fortes.* ad laborem. *paruique bea.* paucis contenti. *condita post.* post mellem. *leuantes.* releuantes. *tempore.* die. *corpus.* suum à laboribus, *finis.* ipsius laboris. *pueris.* huius, ut ne pueri ne tanta animis. aut pueris, id est, vernis. *Tellurem.* Ceterè. *porco.* siue vel porca. *Genium.* deum naturæ. *auri.* vixæ. *Fescennina.* iocularia carmina, probroſa q; sic dicta à loco vnde primū processerunt. *licentia.* petulantia, propter lasciuia & proterua verba. *morem.* consuetudinem cantandi, & mutua opprobria obiectandi. *liberāſque.* Fescennini carminis. *accepta.* cōfirmata. *annos rec.* singulos. *læſe amabil.* quia tam diu lusus, comœdiæ, & carmina Fescennina fuerunt amabilia, donec ipsa libertas verteretur in vitium maledicentiæ publicæ, nominatim vitia carpent: Quare indignati non solum illi qui detractionibus contumeliisq; uelaceſcebantur, verum etiam quibus ingrati erat nobilibus personis contumeliā inferri, lege constituerunt, ut nemo nominatim carperet aliquem nisi iustis cadi vellet. *apert. in rab.* in aperta conuicia. *ire domos.* famulas nobileis. *minax.* terribilis. *dente cruento.* morsu detractionis. *laceſſis.* nobiles. hæc ad Comœdiam archæam, id est, antiquam sunt referenda, quæ mordax fuit sub Polemone Comico apud Athenienſeis, quæ postea ad Romanos tranſiit. *fuit intactis.* licet non carperentur, tamē alios carpi dolebant, rimentis eis quoque aliquando lædi posse. *quin etiam l.* quæ carum est ne quis carmē maledicum scriberet. *vertere mod.* rationem scribendi. *formidine fuit.* propter supplicium fustuarium cōstitutum in auctorem carminis maledici. *ad benedic.* non lacerandum aliquem aut vituperandum. *viſorem.* Romanum principem. *cepit.* grātia litterarū. *agrestis.* adhuc indocto; quia ante cognitionem artium rustici erant & rudes. *ſe.* per translationem liberalium artium. *horridus.* incompositus. *deſuxit.* mollius cepit fluere, aut deſiit. *numerus Satyr.* id est, vetus carmen Italice: Saturnia enim Italia dicta est. *grauis virtus.* morū rusticitas & carminum id est, poëſis quæ erat Saturni temporibus. *munditia.* artes liberales affiduo studio excoltæ. *annu.* sæculum. *vestigia rur.* rusticitatis

rusticitatis simplicitatisque in Romanis Poëtis. *seruus*. Romanus. *acumina*. oculorum, sensuum, ingenij. *quietus*. fugato Annibale. ostendit post deuictam Africam Romanos cœpisse poëtice operam dare. *quid Sophocles?* omnes Græci Poëtæ. *ferrent*. dicerent. *tentauit*. populus Romanus. *rem*. poemata Græcum. *vertere*. transferre in sermonem Latinū. *placuit sibi*. populus Romanus. *natura*. ingenio naturali. *Tragicū*. sublimem materiam aggregedit. *feliciter*. sup. quod incipit. *mentisq. lit.* timet emendari quod scripsit: & hæc causa est cur ingenia Latinorum non perueniunt ad perfectionem, quod stultè erubescant. *ex medio*. ex vulgo. *quia res arcescit*. quia vulgareis res scribit, est autè hyperbaton. ordo est, Comœdia creditur habere minimū sudoris, quia arcescit res ex medio, id est, quia de communibus rebus loquitur: vt in arte poëtica, ex noto carmen fictum sequar. *ouerris*. in scribendo. *aspice Plautum*. hortatur lectorem vt studiosè consideret, quomodo Plautus discurrat per Comœdiam, pueris, ephæbis, patribus, seruis, singulis, personis suas parteis tribuendo. *parteis tui*. senem vt senem, puerum vt puerum describendo, &c.. *attenti*. auari, leuiter. *insidiosus*. loculis insidiantes. *quantus*. sup. aspice. *Dossennus*. Attellanarum scriptor. *edacibus*. gulois adulatoribus. *naq. adstricto*. sed amplo. *socco*. eloquio. metaphor. notat loquacitatem ipsius: modestus enim & parcus in sermone dicitur habere. quasi astrictum soccum. *gestit*. gaudet. *Dossennus* magis lucrum quàm laudem adipisci. *post hoc*. post lucrum perceptum. *cadat anx.* si placeat an explodatur. *quanta tulit*. transit ad gloriosum Poëtam, qui si nō laudetur & animum & artem abiciit, tristaturque: cōtrā, laudari se videos sit temerarius ac tumescit. *quem*. sup. poëtam adduxit. *gloria*. vana. *lentus*. piger & negligens. *sedulus*. diligens, attentus. *inflatur*. sup. gaudio, superbire facit. *sicleue*. ita breuis & parua est laus subtrahenda vel adhibenda. *ualeat*. abeat, pereat. *ludicra*. iocularis, Comœdia. *palma*. laus. *macrum*. tristem. *opimum*. reddat latū. *audacem*. bonum & fortem. digressio. *quod*. sup. sint. *plures*. sup. quàm docti. *si discordet*. equestris dignitas. hoc est, si equestris dignitas obmurando studium populi sibi displicere ostendar, statim ad arma conclamar populus, carminaq. remouenda, & alios ludos producendos. *media in te*. car, quæ recitantur. *aut pugil*. Terent. pugilum gloria, quæ umbuli eodem accessit expectatio. *his*. ludis. *gaudet*. hos ludos præfert carminibus. *iam migravit*. à nobilibus virorum auribus recessit delectatio audiendorum carminum, qui tamen verus iudex esse solebat. *voluptas* carminū. ad incertos, &c. ad incerta ludorū spectacula premittitur.

impediuntur, seu diu pressis quiescunt. *autem*. apparatus prætextatæ. *dum fug.* id est, dum Pyrrichia populus delectatur. *trahitur*. sup. dum. *manibus reg. for.* id est, reges captiui trahuntur: videtur Iugurtha cum duobus suis filiis victus representari ad illusionē. *esseda fest.* hæc vehicula sunt captiuorum: sunt autem Gallica. *pilenta*. vehicula matronarum, sicut petorrita famularū. & hæc omnia ad spectaculum adducebantur. *manus* aut in pictura; aut dum trahuntur per Tiberim, qui nō aberat procul à theatro. *portatur*. in spectaculum. *captiua Corint.* opes Corinthi, vasa Corinthia, & ipsa vrbs depicta. sensus autem est, dum Poëtæ recitarent in scena sua carmina, vel dum ageretur Comœdia, populus ad treis vel quatuor horas cœuerit suos oculos ad alia spectacula, quæ in theatro exhibebantur: deinde exorabat bestiarum magistros, vt adducerent in theatrum. Camelopardalim, aut Elephantum album: quo etiam se conuertebant nobiliores aliqui, qui præcipiebant cessare recitationem carminum, aut Comœdiam intermitteri. quæ res non parum turbabat poëtas. *si facit*. si viveret. *videres*. stultitiam hominū. *panthera cam.* dicitur enim Camelopardalis nati ex panthera & camelo. *sive elep. alb.* qui iouenit rarus est. *spectares*. Democritus, & rideret. *sibi*. Democrito. *præsentem*. populum. *mimo*. quàm mimus, histrio. *scriptores*. poëtas. *putares*. Democritus. *Garganiū*. Gargani mons est Apuliæ. *artes*. mimorum. *diuitia per.* in vestitu auri &c. *quibus*. diuitiis peregrinis, vario cultu. *oblitus*. indutus, quasi circumlitus & commaculatus. *concurrit dex l.* plausus datur, priusquam aliquid dicatur. *dixit adhuc*. interrogatiue legendū. loquitur ex persona eorum qui recedentes à pulpito ad ludos iterant, iterūmq. iterūmq. requirūt, utrū actor aliquid boni vel noui dixerit. *nihil sane*. respondet ille. *quid placeat*. sup. populo. *lana Tarent.* id est, sola vestis actoris. *lana*. sup. tincta. *veneno*. fūco. *ne forte p.* o Auguste. sensus est, ne o Cæsar fortasse cogites me vituperare, quod alij faciunt Comœdi & Tragœdi, dicā tibi, ille Poëta videtur mihi bonus esse, & rem difficilē aggredi posse, & quasi funambulus per funem discurrere, qui & vi carminis de inani re moderatur affectus animi mei, vt aliquid scribens nunc constringat animum ad doctorem, nunc prouocet ad fortia, mulceat iterum, nunc terreat, & quasi magus promittat se agere magna: videlicet vt describens locum Thebanum vel Athenarū, mihi videatur eo me statim transferre. *alij*. Comœdi vel Tragœdi. *per extensum f.* metapho. id est, iter rectè scribendi ingredi. *mostrum*. id est, cuiuslibet. *maniter*. re inani. *vt magus*. qui sic immutat sensus humanos, vt credat id esse. verum quod.

quod non est. *verum age.* ô Auguste. & *his.* sup. poetis. *spoliatoris.* alicuius è vulgo. *fastidia.* qui volunt te despici à populo Rom. *curam reddo b.* sup. attentè audiendo. *Apolline.* vt, quique pij vates, & Phœbo digna locuti, hortatur Augustum, vt videat diligenter qui poetæ sint digni reponi in sua bibliotheca, quos negligentiores vult exitari laude & muneribus. *vanis.* sup. negligentioribus: *calce.* stimulum & irritamentum scribendi carminis. *multa quidem.* Satyricè non parcat sibi, dicens se facere quod culpatur in alijs. *vt videra ego:* vt de me ipso loquar, vt mihi non parcam. Prouerbiū in eos dicitur, qui sibi volentes nocent. *cadam:* recedem. *cum tibi libr.* enumerat culpas, ob quas poetarum carmina licet bona habeantur tamē vitia, quæ hæc est prima, importunitas oblationis. *unum s. quis ami.* secunda culpa, impotentia correctionis amicæ. *cum loca.* tertia, iteratio recitationis sine iussu auditoris. *irremocari.* iniussu, quæ nemo petit vt repetamus. *cum lamentamur.* quarta, querela ingratiitudinis lectoris, qui nec laudat nec munera donat. *non apparere.* non vulgari, non laudari. & *tenui filo.* subtili artificio: *deducta poë.* sup. non apparere. *cum speramus.* quinta, spes magnificæ remunerationis. à principibus viris. *vt simul.* mox. *commodus.* tu largus, vilis. *arcessit* voces, adesse iubeas. inter: accersit & arcesso hoc interest: accersit, id est, voco, & venit à verbo arccio, quod est quartæ coniugationis: arcesso autē idem significat quod & primum eius à quod derivatur, id est, arceo. Secundum Priscianum arcesso venit ab arcio, quod nunc dicimus arcio: & est cōpositum ex ar præpositione, & cio verbo, quod est voco, quia antiqui dicebant ar, pro adi. *sed tamē est opera.* hoc est, dignum est vt cognoscamus quis poetarum dignus sit scribere tua facta, quæ nō sunt committenda inepto poetæ. *aditus.* aditus sunt templorum custodes & sacerdotes, dicti ab æde & sacris tuendis. hic poetæ sunt & vates, qui decantant virtutem Cæsaris pro meritis. *virtus.* sup. tua, id est, tu Cæsar. *indigno:* indocto. *gratus.* *Alexand.* nōrat Alexandrū Magnū, qui sine iudicio poetam Chœrilum dilexerat. *malè natis.* malè compositis, nō ingeniosis. *regale numisma P.* epexegetis. *Philippos.* ordo est, qui Philippus regale numisma retulit acceptos versibus incultis, & malè natis. *Philippi nummi.* Byzantini erant signati vultu Philippi regis patris Alexandri. *sed velut:* à simili. *transacta.* contractata, contactu maculant & polluit. *ferè.* sup. sic. *linunt.* obsecrant, perdunt, deturpant. *idem.* Alexander. *tam carè.* caro pretio. *aliū Lyfippo.* hoc est, aliū quàm Lyfippus. noua locutio. *Lyfippus insignis* fuit statuarius. *dueretur.* formaret, funderet. *simulantia.* experimentia, reddentia.

vultum. ora. *iudicium.* Alexandri, ô Cæsar. *vo-* *cares.* referres. *Bæotum.* durum ingenio. Bæoti hebetes sunt habitus, quasi *Gœtū dūm i. xovus.* Bæotus autem aliquis ex Bæotia. *crasso aëre.* dicunt enim Philosophi, quod qui natus est, & viuunt in crasso aëre, non sit subtilis ingenij. *natum.* Alexandrum. *at neque dedecor.* ordo est: ar dilecti tibi Virgilius Variusque poetæ, non dedecorant tua de se iudicia &c. *multa dantis.* tui, ô Auguste. *tulerunt:* acceperunt, quia iam his singulis donauerat Augustus decies lesteriū. *nec magis exp.* per hæc Alexandro præfert Augustum. *per æneas.* sup. apparent per fusionem. *sermone.* intelligit Horatius opus suum Satyrarum. *repentes per h.* humili stylo scriptos. *gestas.* quæ tua virtus gessit. *montibus im-* *pos.* quæ licet montibus essent impositæ, tamen à te capte sunt. *aspiciens.* tuo ductu. *confecta.* finita. *lænum.* templum Iani post deuictos hosteis, totumque terrarum orbem pacatum clausit Augustus. Virg. Claudemur belli portæ. *te principe.* existente. *si quantum cup.* iuxta Aristarchum, qui dicebat se non posse scribere quod vellet, nec velle quod posset. *sedulitas autem.* assiduitas autem in laudandis amicis. sensus est: imperitus laudator, dum nimium studiosè laudat, magis vulnerat, & atterit amici gloriā, si malis versibus id agat, quàm commendat: citius enim quis memoria completur quod ridiculum est, quàm quod est admiratione dignum; vermalus pictor magis deformat quàm ornat nimis cariosè pingendo. *urget.* laudat. *nō moror:* nolo aggredi quod nequeo. *proponeceretur.* in publico poni fictus ex cera. *decorari.* laudari. *prauè factis.* prauis versibus. *cum scrip-* *toe m.* in eodem enim libro est scriptoris nomen, & eius qui describitur: vt in Virgilio Aeneas: in Homero Vlyses. *amicitur.* inuoluitur.

C R V Q V I V S.

C V M tot sustineas & tanta negotia solus. Quod ex heroibus virisque principibus factum erat antea nemini, in hoc Romanos nō parum collaudat, qui vino præsentique Cæsari dicatis aris honores diuinos exhiberent, vt qui iudicarent ob res terra marique gestas ab eo, beneficiāq; in rempubl. maxima nihil habere vetustatem cum Cæsare conferendum. Verū tam iudicij rectitudinem non habere eos in ceteris, quasi communi sensu destitutos, vehementer exprobat, vt qui præsentibus neglectis, sola ea censerent optima quæ essent antiquissima. Sed nec ferre potest eos aut poetas viuos, aut recens eorū scripta nulla nec lectione nec laude dignari. quod quā sit ab omni sensu alienū, multis nec id leuibus, argumentis demonstrat.

demonstrat: in primis Chrysippeis syllogismis per detractiōem vnus anni & alterius tertijque à centenario, quo anno definita erant à Criticis antiquitatis laus & auctoritas: quam detractiōem tantisper fieri posse ait, dum centenarius ferè totus corruat, illudatūque Criticum iudicium. Deinde veteres Poëtas cum recentioribus, & eorum inter se scripta committi cupit, vt eos vel ad mentem redire compellat, cognitīs antiquorum non paucioribus, & fortasse crassioribus quàm recentiorum vitij: aut eos philatua doceat vel fastu, vel odio præsentis poëtas impugnare; quando certum sit eos hoc facere, non quod illepidè ineptèque, verum quod nuper scripserint, id autem peruersi iudicij de nouitate vitum non fuisse apud Græcos, testantur, inquit, monumenta veterum scriptorū, quæ præsentium manibus teruntur: qui non minus bellis inter se, tumultibusque finitis lasciuire, athletica exercere, marmora picturisque admirari, ludos exhibere & carmina scribere pulchrum æstimauerunt, quàm nunc Romani rebus omnibus terra marique compositis: quos maiorum suorum seueris studiis, institutisque vitæ, morumque præceptis longū valere iullis, quid aliud ait quàm conuiuari, comissari, ludere, carmina conscribere doctos indoctosque, senes iuuenesque? Quod certè scribendi studium, inquit, etiam si leuis quædam sit infania; tamen quàm sit vile reipublicæ, vel hinc conijcere licet, quod maior pars non agantur habendi cupidine turpique auaritia; sed paucis contenti vitam degant penitus innocentem, & suo carmine fortunæ ludicra ridet, quæ miseros sollicitant, & animos hominum à curis perturbationibusque liberare student, in super si parvis magna iuuari possunt, os pueri tenerum bene formatum, balbutire poëta dedocet, probisque moribus sermonibusque iam assuefactum docet omnem pietatem, prauitatis omnis castigatōr & recta præcipit, & ventura prædicat: pia doctaque carmina decantare, deos iratos placare, & ab ijs fausta omnia impetrare præscribit. Sic agricolæ primi cum coniuge liberisque & vernis ruris labores solati cantionibus fabulisque diis sacra faciebant, luseruntque amabiliter inter se, donec nimia licentia exiret in apertam maledicentiam; quæ tandem lege in auctores lata, poenæque fustuaria coercita est. Atqui ruditas illa rusticitasque antiqui carminis, tum demum Græcis artibus expoliri coëpta est, quando post bella Punica Sophocles, Thespis, Aeschylus & id genus scriptores Græci in manibus esse, eos Latine vertere Romani scribendosque imitari coëpere, satis quidem feliciter, satisque Tragice pro Romani animi sublimitate; sed quod hunc detereretur auditoris exhibitatio; illi pro voto non

responderet applausus; alij odiosa esset populi leuitas, ab instituto à multis desitum est, qui maluerat à doctis, principibusque viris sua scripta legi, quàm inconstanti superbosque populo recitari. Cuiusmodi sanè Poëtas simul & hortatur Horatius Augustum, vt ad scribendum muneribus extimulet; & cum non minimis laudibus effert; qui non ad Alexandri morem Chærilū aliquem ineptum ad præclara sua gesta, factaque fortia describenda, sed magnifica, seq; principe digna largitione Poëtas excellentissimos, Virgilium Variumque inuitauerit destinaueritque. *Cum tot sust.* Exorditur à deprecatione breuitatis epistolæ, captans Augusti beneuolentiam à negotiorū magnitudine, quæ non patitur cum prolixis scriptis legendis operam dare. *res Italas.* illustratio negotiorum *res Italas.* imperium & dignitatem Romanam. sic Ode 14. lib. 4. ô rutela præsens Italicæ dominæque Romæ. *moribus ornas.* sic Ode 15. lib. 4. Et ordinem rectū & vaganti frenalicensis iniecit, amouitque culpas, & veteres reuocauit arteis. *legibus emendat.* eadem Ode 15. Non qui profundum Danubium bibunt edita rumpent Iulia. *Romulus & Lib.* diuini honores Augusto viuo publicè decreti à populo Romano, quos ante nec Romulo nec alicui ex heroibus contigerat, per comparationem commendant Augusto rempubl. Romanam. *Liber pater.* cur Bacchus dictus sit Liber pater, alibi à nobis dictum est. *in templo.* an in celos, qui templa sunt deorum, fanis in terra eis dicatis post mortem, ad denorandam *an diuon.* dum terra h. typus hic est optimi principis erga subditos. *oppida comit.* Tonf. cod. habet, firman. *plora uera.* alludit ad *o ipeu-za, o ipeu-za tuu nupetia*, quod est indignatis: hoc est, indignantes vlti sunt ingrati tudinē hominū, quibus bene fecerant. *hydram.* hæc, inquit Apollodorus lib. 2. lernæa intra paludem Lernam enutrita, plana omnia & campestra eruptione facta disperdebat, in pecora & agros fruebat &c. hunc legiro. sed huius fabulæ interpretationem videtis apud Palæphatum De nō credendis fabulosis narrationibus. vide adagium, Hydram secas. *inuidiam sup.* huius apud antiquos erat Hydra symbolum: cit enim inuidia monstrum inextinguibile, innumerisque capitibus armatum, quorum vno reciso, protinus duo vel plura succrescunt. *vrut enim.* vrut oculos omnia splendida *da tu in iura*, non sine dolore, dein hebetant & caligare faciunt: ita metaphoricis, qui virtutes rebus gestis reddunt graueis aliis & inimitabilis, nominis sui splendore & gloria vrunt inuidos. Prægrauare arteis infra se politas, est virorum bonorum, fortium & artificū, qui bene, fortiter, & sapienter agendo, sibi arteis virtutisque quasi subiiciunt, moderanturque, & alijs

alijs propè inimitabileis præbent. *præsenti tibi*. ad Augustum, redditio comparationis à dissimili. *per nomos pon.* Bland. vetustiss. habet, numen. hoc autem iudicium populi Romani de aris viuo Cæsari sacratis, etiamsi collaudet Horatius in gratiam Cæsaris, assentatorium tamen magis est, quàm ex dicto Solonis vero consentaneum, qui neminem beatum censendum dixit dum in viuis esset. *cetera nequaquam*. aduersariis: nam quem iam laudauit à sano iudicio populum, nunc contrà reprobatur qui sibi parum constans; vti veteribus ducibus prætulit vnum Cæsarem superstitem, non ita nunc, præsentia cetera ex æquo præteritis anteferat. *temporibus defunct.* quæ deseruit esse in tempore: effecta pro causis efficientibus. *sic sanior*. expolio. *veterum*. eorum quæ à veteribus scripto tradita sunt. *sanxerunt*. partim ex Solonis & Athenienſiſ legibus, partim ex moribus Spartanis institutisq;ue. *rigidæ*. duris, pertinacibus, propter longa cum eis difficultatib; bella gesta. *pontificum lib.* ius pontificale de sacrificiis, *ἀρχαίων ὑπομνήματα* dicta Halicarnasseo, si rectè memini. *antiquissimum*. id est, antiqua, in quibus iam inde à Numâ descripta erant oracula. & vaticinia. Romani imperij & rerum gerendarum. hæc facit illud Plinij lib. 7. cap. 33. diuinitas & quædam cælitû societates nobilissima ex feminis in Sibylla fuit, ex viris in Melampode apud Græcos, apud Romanos in Martio: quæ Martij carmina sunt apud Tit. Livium lib. 5. *si quia Græcorum*. hæc hypothesis vel ex æquo Romanis & Græcis scriptoribus conuenit, vel naturæ, inquit, diffidentia loquimur. Tale quid apud Strobæum differit de peregrinis & domesticis Poëtis ipse Eupolis, *ἢ καὶ θύοις τινὲς ἔινους μὲν λέγει πρὸς τὰς σφύρας ἢ δὲ πρὸς τὴν ἐνθάδ' αὐτῶν, καὶ δὲ ἐν χῶρον φερόν, ἐπιδίττω τῇ πείσει πάντο δὲ καὶ καὶ φερόν. μάλιστα τῇ πείσει τῶν φερόν τῇ σφύρας λέγει*, id est, vbi peregrinos quidem Poëtas audiuiſtis, eos sapientis dicitis: si verò ex nostratibus aliquis illis non insipientior, ad poësin se applicat, omnino videtur desipere; quin & insanire & mente non constare censetis. Bland. cod. antiquiss. habet Graiorum. *pmsantur ead.* metaphoricòs. *nō est quod multa.* id est, quod, pro cur. sic Virg. si ad vitulum spectes, nihil est quod pocula laudes. sensus autem est, frustra cum id genus hominibus contendimus; nam dicere nihil esse doctum, nec laude dignum nisi quod est antiquum, hoc perinde est ac si cum ratione insanias; quis enim sanæ mentis nucis corticem neget esse duram? & oleam in crus lapillum habere durum? vide adagium, nil intra est oleam &c. Tonf. cod. habet, *δδρῦ*. *psallimus*. vide oden 3. lib. 4. dulcem quæ strepitum &c. *uocis*. ἀλφειῶν. Plutarchus in Themistocle;

ἐπὶ τὰς ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἡλῆψε, id est, ad obeunda certamina pro patria se vnxit. *si melior*. d. ironica concessio: quia ad iudicium poëmatum aistemporis vnus habendum rationem, velim id tēpus definiri, vt certi quid eade re cognoscamus, ne perpetuò sit litigandum. *pretium chart. cod.* Bland. antiq. & Tonf. habent, chartis pretium, idq; mollius meo iudicio. *perficit*. Buſi. & Nan. codices habent prospicit. *quid? qui deperit.* *ἰσότητος*. Chryſippea ad concludendum Soriten. *respon.* sic Bland. antiquiss. Sil. & Mart. quos sequor; reliqui, respuit; vulgari habent respuer. *iste quidē vet.* permissio Critici eius qui redit ad fastos &c. *vior permissio*: quod mihi permittitur, sed datur ab eo qui redit ad fastos &c. *caudaq; pilos*. vide adag. caudæ equinæ pilos vellere. & Plutarch. in vita Sertorij. *ruentis acer*. Aceruus, hic est Chryſippeus syllogismus, à Chryſippo. Philospho auctore & inuentore, vt videre licet apud Diogenē. Laërtium in vita Chryſippi. hi autem valde sunt capiosi & fallaces ex amphibolia, compositione, diuisione, aliisq;ue elenchis: vt si quis dicat, dico me mentiri & mentior, verum igitur dico & non mendacium. Tale est illud Lucretij, Deniq; nil sciri si quis putat, id quoque nescit an sciri possit, quo se nil scire fateatur. Sorites autem Pseudonymus est capiosum interrogandi genus, cū aliquid particulatim vel additur vel demitur; quale est hoc Horatij, an centum anni reddant laude dignum Poëtā? Centum. quid si mensis desideretur, desinet esse lectione dignus non. Quid si annus? non. Quid si duo, tres, quatuor? nō. ergo nō ex annis estimanda est scripti dignitas, ad eò vt nec antiquissima scripta sint optima. Hac autem consecutione vtiur Horatius inducens argumentum à simili, nimirum equinæ caudæ vellendæ, inquiring, vior permissio, id est, concessio, putā, non vnū, alterum, tertium annos demere vel addere auctoritatē Poëtæ, quare nec centum id posse: quos aceruum hic nominat allusione ad Soritæ significationem. *fastos*. consularis, libros annales. Quidam lib. scripti habent, fastus. *Libitina*. vide Satyr. 6. lib. 2. *Ennius & sap.* enumerat antiquos Poëtas lectione laudæque dignos Criticorum iudicio, propter antiquitatem. Ennius autem natus est, auctore Agellio, C. Mamilio Turrino (sic legit Sigonius in fastis, non, vt Agellius, Manilio, nec, vt Glareanus, Manlio Lucrino) & Q. Valerio Falcōne consil. (nō Flacco, vt Glareanus) anno Urb. cōd. 514. *sapiens*. quod autem Ennius & didicerit sapientia præcepta, & sapiens fuerit, testantur eius hi versus artificialiosè à Scaligero fil. in ordinem apud Festum redacti: Nec quisquam sophiā, sapientia quæ perhibetur, in somnis vidit priusquam sam discere cœpit.

cœpit. sam, pro ipsam. *critici dic.* Grammatici scriptorum censores, qualis fuit Mecius Targa in arte Poëtica. *Navius in mani.* Cn. Navius Poëta Campanus fabulas tum primū docuisse, dicitur, anno Vr. cond. 523. cum Spurius Carbilus Maximus Ruga cognomento cum vxore fecit diuortii. fuit itaque Navius Ennio senior. *aded sancti. i. m. φάνης εἰρηκόν. Pacuvius.* M. Pacuvius Brunditinus fuit, ex Ennij sorore genitus, vt scribit Plin. vel, vt Eusebius, ex filia Nepos : Tarenti propè nonagenarius diē obiit anno Vr. con. 600. auctore Sigonio, Q. Fulvio Nobiliore, Tito Annio Fusio Consil. L. Actio senior, nam Cic. teste simul fabulas docuere Pacuvius octogenarius, Actius tricenarius. Quintil. autem lib. 10. Tragediæ, inquit, scriptores Actius & Pacuvius clarissimi, grauitate sententiarum verborumque pondere & auctoritate personarum: ceterum nitore & summa in excolendis operibus manus, magis videri potest temporibus quàm ipsis defuisse: virum tamen Actio plus tribuitur, Pacuuium videri doctiorē qui esse docti affectant, hæc Fabius. *docti senis.* Commentator per doctū senem interpretatur Sophoclem, cuius famam vult obscurare Pacuuium. Sophocles enim supra quintum & nonagesimū annū agens extinctus est. Deinde per altum, quem vult Actiū superare, intelligit Euripidem, qui reuera & altus & superbus fuit, & *μηνύλος* dictus. cum enim fabulam recitaret, à populo rogatus vt sententiam quandam immutaret, respondit se in publicum progressum vt populum doceret, non vt ab eo disceret. Ceterum, vt nō improbè Commentatorē; nam & Afranius Menandro, & cum Epicharmo Plautus hic confertur; ita liberum relinquo lectori suum iudicium, adeo vt aut Quintiliani supra sententiam, aut Commentatorem probet, sed non sine ironia. *dicitur Afrani.* hoc est, L. Afranius in togata, cū Menandro conuenit in Comœdia eius palliata. fuit & Attellanarum scriptor; ex cuius fabula Agellius, quæ Sella inscribitur, hos versus recitat, Me genuit vsus, mater peperit memoria, me Sophiam vocant Graij, vos sapientiam. *Plautus ad exemplar.* M. Actius Plautus aliquo tempore vixit cum Næuio: de quo Festus, Poëta Attius qui Vmber Sarcinas erat, à pedum planitie initio Plotus, postea Plautus est dictus. *properare.* non laboriosè nec grauitate, sed humili stylo, iocoso nugacique scribere suas Comœdias, vide Adag. Siculæ geræ, nugæ. deinde Plautus, inquit Festus, non Atticissat, sed Siculissat, id est, Siculè loquitur. *Epicharmi.* Epicharmus Syracusius, auctore Suida, vixit anno Vr. cond. 484. cum Hierone Syracusano. At Neanthes in libro De viris illustribus & Stephanus cum Cratinum fuisse scribunt, à Cra-

sto vrbe Siciliensi. *Cacilius.* Cæcilius Statius natione Gallus, Mediolanensis, Crinito auctore, cōtubernalis Ennij Poëtæ, eodem anno quoille vita defunctus, iuxtaque Ianiculum sepultus, floruit anno Vr. cond. circiter 573. vt scribit Eusebius. *Terentius.* Publ. Terentius Afer Carthaginiensis, auctore Donato, vixit cum P. Scipione Africano, Aemiliano & C. Lælio, quibus vsus est familiariter, anno Vr. cond. 607. natus sub finem secundi belli Punici, mortuusque ante initium terij, vt scribit Donatus. *lini scriptoris.* Lilius Andronicus Romæ primus fabulam exhibuit C. Claudio Centhone Appij Cæci filio, & M. Sempronio Tudizano consil. anno ipso ante natum Ennium anno Vr. cond. 513. auctore Sigonio. vide Festum in voce Scribas. *rectum videt.* non semper errat in iudicio. an quia supra probauit eius iudicium in honoribus Augusto decretis? *est ubi.* quando, id est, aliquando rectum non videt. *antiquis.* obsolete, antiquo more. *Ioue indicat aquo.* huic aduersatur iratus diis. Satyr. 3. lib. 2. vide adagium, Genius malus. *delendaq.* cod. Tons. Diuaz, Sil. Bland. antiquiss. legunt, delendaue. *minimum.* Tons. Mar. Sil. legunt, nimium. *Orbilium.* doctorem Grammaticum, qui post militiam iam quinquagenarius rediit ad intermissa litterarū studia, Romæque docuit, maiore certè fama propter acerbitatem in antisophistas & discipulos, auctore Suetonio, quàm emolumento. Ciceronis ætate vixit, atque ad annos propè centum peruenit, amissa rerum omnium memoria. hinc Bibaculus Poëta: Orbilius vbinam est litterarum obliuio? *florēsq. per.* hoc est, scenam croco & floribus inpersam, theatræque. *Atta.* Titus Quintius Atta sic dictus, plantis insilens potius attingere terram quàm ambulare videbatur, Attellanarum & Togatarum scriptor, Romæ mortuus est C. Mario & M. Aquilio consil. anno vr. cond. 652. Iddorus huius carmen recitat, Vertamus vomerem in ceram, mucronēq; aremus osseo. quod significat post stylum ferreum Romanos scripsisse stylo osseo. *vel quia nil.* à philautia. *vel quia turpe.* à nimio fastu. *scias perdenda.* adeo difficile est assuetæ relinquere, vt non temere Diogenem dixisse serant, *νέμεναι τὴν ψυχὴν, καὶ γίγναι νοῦτον, πνεῦν διόν,* id est, mortuum curare, & admonere senem, perinde est. *iam Saluare Numa c.* Festus, redamtruate dicitur in Saliorum exultationibus, cum præsul amtruuat, quod est, mortus edidit, & referuntur inuicem iidem motus. Lucilius, Præsul vt amtruat, inde & vulgus redamtruat olivide Dionysii Halicarnass. lib. 2. de Saliis; & oden 36. lib. 1. *solus vult scir. v.* quia ignorantia confidentiam parit: & vulgo

& vulgò quod laudat quis, id intelligere creditur. quod si *sum Gra.* confutat iudicium Romanorum in recens scripta peruersum, ab æquitate Græcorum, studioque in nouos suos Poëtas, qui iam nulli essent, nisi tunc recepti fuissent in auctoritatem. *ut primum pass.* huic ferè consentit illud Publiciani, Fortuna nimium quem fouet stultum facit: animi namque mortaliū prosperis & ex sententia succedentibus rebus omnibus, opinioneque & spe duraturè in perpetuum prosperitatis ac beatitudinis elati gestunt, lasciuunt & luxuriantur. *τιςτι γδ τῆς κίρας ὕβρις*, id est, satietas enim parit proteruiam & fastum. *πυκνὸς ἀθλητὰς*. Pollux athletarum nomine gymnicon omneis intelligit, *πυλαίτας, δρομέας, πυκτὰς, δισκοβόλους, καὶ ἀλκίους*, id est, luctatores, cursores, pugileis, disculacientis & cursu contendenteis. *συνδύεσθαι*. *ἰπποβοτὰς, ἰπποκυρτὰς* &c. *πυκνὸς tibicinibus*. apud Athenienses tanti fuere tibicines, ludique ceteri, ut ex publico curatores haberent, qui *ἀγνοῖται* dicebantur, quasi adiles vel tribuni plebis, *εἰς ἑμῶν*, inquit Suidas, *πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀπολαύσιν καὶ ψαλτρῶν καὶ κροῦσῶν* &c. *πυκνὸς tibicinibus*. apud Athenienses tanti fuere tibicines, ludique ceteri, ut ex publico curatores haberent, qui *ἀγνοῖται* dicebantur, quasi adiles vel tribuni plebis, *εἰς ἑμῶν*, inquit Suidas, *πρὸς τὴν αὐτοῦ ἀπολαύσιν καὶ ψαλτρῶν καὶ κροῦσῶν* &c. quibus cura erat de tibicinibus, fidicinis & copriis seu scurris &c. quorum decem, in Pizæo erant quinque, & in vrbe totidē. *velut si luderet. αἰών*, id est, vera & expressa similitudo quæ rem totam perfectè quasi ob oculos ponit. ita Cic. Romanum populū mari confert, quod sua natura tranquillum ventorum vi procellisq; agitari turbarique solet. *quid places. ἐπιφάνεια*. cui concinit Mimus, luctundū nihil est, nisi quod reficit varietas. *sollemne*. ex more Atheniensis, ut arbitror: apud Athenas enim à legum latione *ἡμεροδία* dicti, ætate, & vsu docti, domi iuradabant, querelas criminationesque cognoscebant, æquo examine de causis decernebant. Aut etiam pertinere potest ad prudentes, qui de iure consulti responsa dabāt. Omnes lib. scripti habent sollemne per II duo & plures per m, quàm per duo n. *nominiibus rectis*. id est, hoc est, dare pecuniam credito, non cuius è vulgo, sed amicis viris bonis & fidis, quorum probitate pecuniæ cautum erat. *rectis*, in omnibus scriptis inueni sine vlla macula aut litura, quæ & vidi & adhuc apud me habeo: qua gratia cum ijs sentio. At si tamen quis malit cum Lambino legere certis, non repugno. verum ne quis me credat, *et rectis*, seruare temerè: in primis opinor hoc vitæ genus Horatium Romanis laudi vertere, sine vlla turpitudinis nota: quod tamen non omnino fiet, si *et*, certis, legamus; eò quod vox ipsa, nominibus certis, nescio quid nascitur scenoris redolere possit, quod nemini vnquā laudi datū fuit; quanto minus Romanis viris initio fortibus & incorruptis, quos ait docuisse minores, id est, iuniores & impotentiores, quibus artibus amplificarent rem

& familiam, minuerentque damnosam libidinem, hoc est, execrabilem auaritiam, quæ sone est & origo scenoris omniumque vitiorum. Non ignoro damnosam libidinem aliis enarratoribus esse Venerem; quibus equidem non refragor, sed alia sententia mihi probatur magis, cum ob causam dictā, tum quod habendi libidine in republica nihil sit damnosius. *mutatis mensuris*. morum seueritas in lenitate cōuersa prima fuit occasio vitæ mollioris: cœpere omnes ludere, carmina scribere, scenatis redimiti capita cantare, cenare, scenicis operam dare, animoque indulgere. *ipse ego qui nulli* quo firmius colligat institutum, à sua persona dicit ei non habendam fidem qui se negat affici carminis scribendi studio. *Parthus menda*. quibus nulla fides erat, nisi quantū expediebat, ut quibus veritas semper erat fide sanctior: at tandem fidē seruare didicere vnā cum Arabibus, adeo ut humanam societatem cum fide tolli crederent: aut Parthis mendacior, quod tūm pugnabāt maximè, cum fugam simulabant maximè. vide adag. Cretensis mare. *namque agere*, cetera studia vt nec ab omnibus, nec passim tractari, quod & ærumnosa & laboriosa sint, ita dicit numeros modosque scribere omneis indoctos doctosque, eò quod ea vitæ ratio cum iucundissima, tūm naturæ maximè sit consona. *abrotonum agro*. abrotonū herba Fland. auctore, est duorum generum, *ἀβροτον ἄρπυ*, id est, mas; & *ἀβροτον θῆλυ*, id est, femina. de quibus cōsule Dioscoridem. abrotonum, scriptum est in omnibus lib. antiquis, non abrotonum, ut vulgò. *hic error. ἡ ἀπὸ*: nascitur enim carminis amor ex propensione quadā naturæ erronea, qua ferimur magis ad id omnes quod delectat quàm quod rectum est. hinc Cebeis in sua tabula Poëtas quosq; statuit inter *τῆς ψυδοπαιδίας ἰατροῦς*, id est, fallæ disciplinæ amatores. *non temerè*, non citò, non facillè. sic Carisius Instit. Grammat. lib. 2. interpretatur illud Plauti in Bacchid. Rapidus fluius est hic, r. & hac temerè transiri potest. *versus amas*. quibus ridet auarorum studia, fraudeis, dolos, viuunt innocens, paucis cōtentus, qui poterit ergo esse auarus? *puerum incogitat*. sic habent omnes scripti quæ legi. *primo secundo*. videtur alludere ad *τὸν ἄγρον ἐλαμπίδων δισκοφόν*, hoc est, velscum, bifidum, qui dabatur seruis honoratoribus in duas partes diuisus. vide Athen. lib. 3. *si das hoc*. si pueros à primis annis rectè formari, educari, & liberaliter institui, concedis ad prætoriam politiam aliquid conferre. Quod quàm nō modò sit vile, sed etiā omnino necessarium, videre licet quasi in tabulis depictum, quæ pestes Christianis hominibus subriantur ex adolescentia indulgenter habita, qui viri facti planè barbari, nulla æquitate, moribus probis, iure, lege nulla, nec vlla Dei formidine, quæ m. b. g. g. d. dicerunt,

didicerunt, nisi multis monstrosisque ut credunt signis exorcismiſque a se propellere, per vim, direptiones, rerum ſacrarum, profanarumque; per caedeis inhumanas, violata fide, inuadunt rerum gubernacula. *os tenerum pueri*. collegit iam nunc ex inituto vitæ moribusque poetam eſſe virum bonum & honeſtum, hic ex officio docet eundem eſſe vilem vrbi. *reſte facta reſert*. recte facta maiorum commemorat, eaque iam cognita certaque proponit exempla pueris ad imitationem, relique ab eis poſt fortiter gerendas. *caſſius cum pueris*. hæc ad carmina ſæcularia pertinent, ludis ſæcularibus à patrimis & matrimis pueris puelliſque cani ſolita. *auertit morbos*. hinc *εὖχος ἀποτρεπτικόν*, id eſt, carmen propulſatorium dictum. *locupletem ſ. annū*. vberem frugum prouentum, *ἐὐπαιχίαν, ἐὐνομίαν*, ad hilarem vitam ſine egeſtate degendā. *agricola priſci*. tranſit ab vrbaniſ ad agricolas priſci temporis, qui & ruris labores carmine ſolabantur, & nunc perceptis frugibus læti, immemorēſque laborum præteritorum, ludendo, canendo, comiſſandōque diis ſacra faciebant. hæc autē digreſſio pertinet ad originem deducendam antiquæ comœdiæ. *fortes*. conſtantes in opere ruſtico patientēſque. ſic ad finem lib. 2. Satyr. 2. Orbiliū dicit ſortem mercede colonum. *tellurem porco*. Porcus auctore Varrone Græcum eſt, vocabulum antiquum, ſed obſcuratum: ei ſucceſſit *χοίρος*, tam pro femina quàm mare. Iosephus Scaliger id ſe legiſſe ſcribit apud vnicum Lycophronem in Alexandra, *ἀπὸ τοῦ πρώτου ἱεροῦς πτερυγιστὸς ἀπὸ τοῦ χοίρου*, &c. hinc legito in Vartonem de ruſtica. Hic item vide *ἀπὸ τοῦ πρώτου*, in femininogenerē, ut nō dubitem communis antiquitus fuiſſe. ſic & M. Cato de re ruſtica, priuſquam porcum feminam immolabis &c. ita namque legendum arbitror, non etiā porcam feminā, ut habet Aldus; ad quid enim apoſuiſſet feminam, ſi ſexum diſtinguere noluiſſet? *Genium memor*. qui facit homines vitæ breuitatis memores, ſic ode 13. lib. 1. impreſſit memorē dentē labris notā. *Fefcennina licent*. Fefcennini verſus, ait Feſtus, qui canebantur in nuptiis, ex vrbe Fefcenninadicuntur allati; ſiue ideo dicti, quia ſacrum putabantur arcere. *verſibus alter*. ἀμφοτέρωθεν. *ſauus iocus*. periphras *τῆς λαιδορίας*: vnde nata eſt *ἀρχαία κωμῳδία*. *Graciæ capta*. initium expoliſionis Latinæ linguæ. *numerus Satyr*. Feſtus in voce Saturno, verſus quoque, inquit, antiquiſſimi, quibus Faunus fata ceciniffe hominibus dicebat Saturnij appellantur; quibus & à Næuio bellum Punicum ſcriptū eſt, & à multis aliis plura cōpoſita ſunt: qui deus in Saliariſ Saturnus nominatur, videlicet à ſaltationibus. talis numerus eſt, Dabunt malum Metelli Næuio poetæ, Iambicus hypercatol. *deſluxit*. paulatim euanuit, & in vſu

eſſe deſiit. *grane virum*. doctas aureis enecat oratio barbara. *longum annum*. ad bellum vſque; Punicum ſerē tertium, quando omnes mixtum Italæ, Græcæ, Oſcæ, Phrygia lingua vtebantur, inter quos optimi Poetæ & oratores ſemigræci erant; & antiquiſſimi Lilius & Ennius, auctore Suetonio; quos Latina & Græca lingua domi forſique docuiſſe adnotū, & ſi nihil amplius quàm Græcē interpretabantur, adeo ut Romani ab omnibus paſſim Graij vocitarentur. Quod indignē ferēs Cato exclamauit in ſenatu, ſe nō amplius tolerare Græcanicā vrbe. Idē teſtantur Varro & Dionyſius Halicar. extremo li. 1. nimirū Romanorū linguā Græcam fuiſſe. indicio quoque eſt Delphica illa tabula, cuius meminit Plin. lib. 7. cap. 58. *ΝΑΥΚΡΑΤΕΣ ΤΙCΑΜΕΝΟΥ. ΑΘΕΝΑΙΟC. ΚΟΡΑΙ. ΚΑΙ. ΑΘΕΝΑΙ. ΑΝΕΘΕΚΕΝ*. *Post Punicam*. alluſit fortaiſſis ad hos verſus Porcij Licinij, quos recitat Agellius, Punico bello ſecundo Muſa pennato gradu inulit ſeſe bellicoſam in Romuli gentem feram. *quid Sophocles*. cœpit applicare ingeniū legendis Tragediis antiquis, iſſeque optimis, ex quibus Theſpis interdictū totus, nec niſi nomen, nobis eſt reliquum; cuius ad Piſones quoque meminir: Aeſchyli verō pauca ſuperſunt, eaque interpolata. *tentauit quoque rem*. poſt longam multamque lectionē Græcorū Tragicorum Romanum ſuarū virium ſcribendo quoque periculum fecit, ſed quod ſibi vel diſſideret, vel parum placeret, lituræ notæque; publicæ metuens deſiit ab inſtituto. *ſpiritus*. magno animo prædictus, *θυμὸς*. *ſpirat trag.* πῶς θυμὸς, *μῆλα ποιῶν*, *ἐν τῷ γυμνῷ*. vide adagiū, Tragicē loqui, & *μῆλα ποιῶν*. in ſcriptis. ſic legunt cod. Diu. Sil. Marr. & Blād. antiquiſſi. ſed hic habet ſupra ſcriptū, inſcitie, quomodo quoque Tonſ. legit. quod quidē fieri nequit niſi per craſin. alij tres Bland. habent, inſcitē. iudicet lector. ego certē rō in ſcriptis, probarim. *creditur ex medio*. Confutatio vulgaris opinionis de facilitate ſcribendæ Comœdiæ. *quia res arceſſit*. ſic habent tres cod. Bland. cum Tonſ. ſed antiquiſſimus Bland. habet acceſſit, cum Marr. Diu. Sil. nec me hercule video vtra ſit alteri multū præferenda. quid enim patitur abſurdi, ſi dicam ſcriptori Comico ē medio rem, id eſt, argumentum accedere, id eſt, offerri, eiſque eſſe obuium ex comuni conuerſatione? ut omittā in multis Horatianū dicēdi modū. Rurſum, quid habet exquiſiti Comœdiam arceſſere res ex medio, ut hac delecta lectione alteram penitus dammandam cenſeam? *Quin exiſtimarim potius ſuo more Horatiū ad Græcum rō poeſin alludere* *ἐν ἀλλοτρίῳ*, quā vulgare lectionē & ſcriptis antiquiſſimis, nec ijs paucis, ſtabilitam reieſtare. iudicet interim lector peritus. *quanto venia min.* quia vulgus quæ ſua ſunt citius diiudicare

diudicare se posse confidit, & ut bellua est multo-
rū capitū, ita in iudicio variū, & in minimis erratis
cenfor rigidissimus. *aspice Plantus.* dubitant hic
viri quidā docti Plautū ne laudet Horatius, an cō-
trā, reprehendar, quasi minus in Comœdia sedulū
& acutē falsum. Equidē ut nolim cum aliquo con-
tendere, ita crediderim Horatij dictionē plus hic
habere laudis quam vituperationis, Plautumque
commendare, si nō in omnibus, saltē in delinean-
dis exprimendisque personis adolescentum, patrum
& lenonū. Quod autem ad Pisones, nescio quid de
Plautinis salubris minus rectē sentire videatur, id
aliā rationē postulat, ut ibi, vita superstitē, dice-
mus. Quin & Dossennus in decoro parasitorum
seruādo hic Horatio mirus censeferi videtur, etiam si
in aliis personis minus sit curiosus. an nō id quoq;
primā notē pictoribus vsu venire legimus, statua-
risque, quorū alij alijs in corpore partibus deli-
neandis excelluere, si nō in toto corpore ponendo?
Quid, quod alij de industria capite viuus lineamē-
tis expresso, cetera membra ne attingunt quidem,
idque ut illudant alijs? sed de his plus satis. legito
3. lib. Plin. *ut patris.* cod. Diu. habet, & patris at-
tenti, lenonis & insidiosi; quod non displicet. *Dos-
sennus.* sic habent omnia scripta quæ legi; nō Dor-
sennus. sic Festus in dictione temetū, sed alij sunt
illi Dossenni, quā cuius hic meminimus; nam hic est
Fabius Dossennus Comicus, cuius est mētio apud
Plinium li. 14. ca. 13. cuius hos versus refert, Mit-
rebant vinū pulchrum Murinam. & in Acharistio-
ne, panē & polentam, vinū Murinā. *quā nō ascri-
bit.* id est, quā dissolutus & incurius est in alijs
personis exhibendis, hoc agens solum ut in parasi-
tis plausum populi mereatur, & hinc lucrum ca-
piat. *post hoc securus.* hoc est, pro nihilo ducens, an
post primā actionem interdicit fabula, an *sic re-
cto talo,* hoc est, an iterum sæpiusque exhibita pla-
ceat. stare recto talo, est esse firmo corpore, nō va-
cillare in hanc aut illam partem, ruinamque; seu ca-
sum minari; metaphoricè, non esse in errore &
reprehensionis metu. huic contrariū est, *avādi-
vō prior,* id est, reponere talum, id est, quod minus
est rectū, minū sue cōsentit expectationi, post cor-
rigere atque emendare. quod facit is qui factis
melioribus, vitæ prioris vitia studet emendare. *ge-
ssit enim num.* arguit Dossennum in scribendis At-
tellanis plus lucri fuisse quā gloriæ cupidum: in
ludis enim publicis Aediles sæpe ingenti pecunia
Comœdias à Poëtis redimebāt. *demitsera.* sic om-
nia scripta præter Diu. & Mart. cod. qui sequuntur
vulgatam lectionem. *quem tulit ad.* qui ad scribē-
dum ducitur gloriæ studio, non minus vanus est
quā qui lucrū spectat. *sic leus, sic p.* epiphone-
ma in detestationem vani poëtæ. *valent res lud.*
id est, iuripus: ait enim hoc genus scribendæ Comœ-

dix sibi minimè placere. *sape etiam audac.* ob in-
constantiam populi & novitatis studiū, qui vel in-
uitos equites meliores doctiorēque sed pauciores
sibi cōpellerent assentiri, si conatibus eius renite-
rentur ad exhibenda spectacula, ait multos egre-
gios Poëtās à scribendo deterreri. *indocti stol.* plu-
res ex populo indocti, pauciores verò meliores vi-
ri auditores. *aut vsus aut.* vide prologum He-
cyræ Terentianæ. *gaudet.* sic habet cod. Bland. an-
tiquiss. cum Mart. Diu. Sil. tres reliqui Bland. ha-
bēt, plaudet; vnicus autē Tonf. habet plaudit, sine
vlla litura, quod mihi placet in primis. *verū equit.*
ut ab indigniori; nam equites honestiores do-
ctiorēque; qui populo præirent ad meliora, ij quoq;
suos oculos cum populo conuertunt ad spectacula
vaniora, volupate aurium valere iussa. *ad incertos*
oculos. nihil hic Poëtæ rei est cum Academicis de
visus incertitudine: nō falluntur enim oculi nisi
ob certas causas naturalibus satis perspectas. in his
autē spectaculis quæ corā exhibentur, qui possunt
oculi decipi? sed incerti oculi sunt varia & incerta
spectacula, ad quæ nunc huc nunc illuc indefectē
interruptēque intuennda fluctantur: quare visus
pro re visa, oculi pro rebus oculo perceptis ponun-
tur, quæ variz, multæ & incertæ offeruntur, eāque;
perspectas cognitāque; fideliter seruant, ut nō fru-
strā dicat ad Pisones, Segnius irritant animos de-
missa per aurem, quā quæ sunt oculis subiecta
fidelibus &c. *dum fugiunt eq. tur.* videto adagium,
Pyrrhichen oculis præ te ferens, *resortis.* à tergo
reuinctis. *petorria.* petorritū, ait Festus, Gallicū
vehiculum est. in omnibus scriptis inuenitur duo-
bus rr. *Democritus.* Democritus Philosophus Ab-
derites, nihil quā mortalium studia tamquā vana
ridebat. contrā, Heraclitus Ephesius nihil quā
deplorabat humanā miseriam. *diuersum confusa.* pe-
riphrasid camelopardalis, qui figura quidē came-
lus est, sed panthera maculis: de quo Plin. li. 8. ca.
18. Gaza in Arist. pantherā vertit lupū ceruariū.
vide miscella. Politiani li. 2. *præbentem mimo.* Diu.
Tonf. Mart. Sil. cod. habent, mimū, quæ lectio vi-
detur anteposenda vulgaræ. Bland. antiquiss. legit,
nimio. quod nec displicet. sed dispiciat lector pe-
ritus, reliqui lib. scripti sequuntur vulgarā lectionē.
fabellam surdo. vide adag. surdo canis, surdo fabu-
lam narras. *nam qua peruinc.* per interrogationem.
perinde ac si dicat, nullū in agendo tam vocalē hi-
strionē, qui vel cōtentissima voce superaret populi
clamorem, strepitumque; propter reflexā Echo. *mare*
Tusculum. Tyrrenū, quando cōuolutas vndas illi-
dit in scopulos cauāsque; rupeis. *artes diuitiaz,* per.
id est, habitus diues, artificiosus, & exoticus ipsius
actoris. *violæ imitata.* Pli. li. 21. ca. 6. violis honos
proximus, earū plurima genera, purpureæ, luteæ,
albæ &c. deinde paulo post, solæque (purpureæ)

Græco nomine à ceteris discernuntur, appellata ita, ut ab his ianthina vestis &c. i. vestis violacei coloris. *ac ne forte p. περὶ τὰ λήγῃς* ad Augustū adimendæ ex eius animo suspicionis invidentiæ gratia. *ille per exten.* legito Adagiū, Ire per extentum funem. *inaniter.* argumento inani ficticiōis. me totum ita immutat, afficit, perturbat, vt verū esse credā. *falsis terror.* *δενδρὸς ὕμῃν*, vano deorū metu. *vt magus.* γῶγς, præstigiator, incantator, cuius ars omnibus & diuinis & humanis legib⁹ execrabilis, γάρτα. Cic. *magus* inquit dicitur, impostura, ludificatio. aliās Magnus Pericū vocabulū sapientem denotat, qui Gal- lis olim *δρῶις*, idē, Latinis vates erat. *verūm age & hic.* nunc primū incipit huius epistolæ scopū collimare, hortariq; Augustū, ne Chærilū aliquē velit sua gesta decantare, sed è multis deligat optimos quosq; ex ijs qui scribendo lectori placere malūt, quā è pulpitis recitando fastum populi ferre. *hic qui se laet.* id est, vatibus egregiis; vt vult Iuvena. Sat. 7. Sed vatem egregiū cui non sit publica vena &c. *curam reddo breuium.* facile & expeditā, vniq; poēti additā, non etiā familiæ parandā, quæ præclaris obest ingenijs. Quis locus ingenio? nisi cum se carmine solo vexat & dominiis Cyrrhæ Nylæq; feruntur pectora nostra, duas non admittenti cura, id est, poēscos simul & rei familiaris. itaq. brevis cura est vnica. Quare monet Horatius Augustum, vt dicit quos cupit cantare sub antro Pierio, & thyrsū contingere, id est, coronā mereri, teste Iuven. 7. Satyr. hunc legito. *munus Apolline dignū.* bibliothecam re auctore adificatā, atque Apollini Palatino consecratā. *vatibus.* quos delegeris. *studio maiore.* vt maiore alacriorēq; animi contentione Musas colant, stylūq; exerceant: ferē namq; sit dum in dubio est animus, nihil præclari vt meditetur & faciat. quare Cæarem monet, vt animos poētārū liberet à curis & inedia, si quid eos laude dignū scribere desideret. *Helicon.* Strabo lib. 8. è summo, inquit, cacumine (Acrocorinthi) in Aquilone Parnassus aspicitur; & Helicō montes excelsi atq; niales, Crissæūq; sinus vtrique suppositus &c. deinde lib. 10. Quisq; Musis Heliconā consecrarunt, Thraces fuere, Bæotiē accolē &c. hunc legito. *multa quidē nobis.* nos sæpe nobis auctores sumus multorū malorum, quæ & scripta nostra & nos ipsos vilesce faciunt. *vt egomet vineta.* vide in Chil. Propria vineta cedere. *solicito.* de rebus bene gerendis. *fesso.* per administrationem. *reprehendere.* sic in omnibus scrip. legitur. *deducta te.* metaphoricōs à mulieribus lanam carminantibus nentibūq;. sic Satyr. 4. li. 2. Vt pote res tenuis tenui sermone peractas. vide ibi adnotata, & Adag. tenui filo. *commodus.* humanus, liberalis. *sed tamē est operæ.* in vniuersis dictorū per deliberationē de Poēta deligendo ad virtutem Cæsaris pro me-

rito decantandā. *aditus.* aditus propriē rerū sacrarū conseruator, instaurator, & custos: hinc in quibusdā numismatis Iulij Cæsaris, *dis noui leges,* *q̄is noui leges,* à sacris purgandis & instaurandis, politiq; ordinanda. hic autē accipitur pro vate, qui suo carmine virtutem Cæsaris donet immortalitate. *gratus Alexander.* notat Alexandrū stupiditatis, qui Chærilō ineptissimo Poētæ nō modō crediderit sua gesta posteritati tradenda, sed etiā poēma ipsius curauit ingenti pecunia redimendū. floruit autē hic Chærilus circa Olympiadē ceterisimā decimā tertią; anno Vr. cō. 423. alius autē fuit Chærilus Tragicus Olympiadē 64. ab vrbe cōdita 229. tempore Cambylis regis Persarū. *male natus.* inuita Minerva, Musis iratis & malē propitijs. sic suprā, Iratis natus paries dijs atq; poētis. *atramenta.* atramentū olim infamie sūbolum de ijs dicebatur, qui magna polliciti nihil præter risum mouebant. *carmine fado.* tacita antithesis. *duc. era.* Plin. li. 7. ca. 37. Edixit Alexander ne quis ipsū aliusquā Apelles pingeret, quā Pyrgoteles sculperet, quā Lyssippus ex ere duceret. *artibus illis.* *γεγονῆναι, πλεονῆναι, & χαλκουργίῃ* &c. *Bæotū in crasso.* videto adag. Bæoticū ingeniū. *at neq. dedecorant.* ex antitypo commendat Augusti iudiciū, qui iam suis rebus domi belliq; gestis describendis designauerit optimos doctissimōsq; poētas Virgiliū Variūq; *munera quæ multa.* laus liberalitatis Augusti in Virgiliū & Variū. singulis enim, inquit Cōmēt. iam largitus fuerat decies sestertiūm. i. 7. m. 292 lib. grossorū præter 40. stuferos. *Variūq;.* Blād. antiquiss. cum Mart. Buss. Tonf. Diu. Sil. habent Varūque: reliqui consonant vulgaris. *per ænea.* sine aspiratione in medio. *nec serm. eg.* per præteritionem se purgat Horatius Augusto de viribus & ingenij sui tenuitate, quæ tractandis humilibus quidem apta videri possit, non etiā heroicis. *per. per b.* humilia argumēta. res enim scriptoribus sunt *χαρῶν ἵππῃς*, sublimis, humilis, & mediocris. *terrarūq; sis.* quod ad topographiæ partē spectat. *claustraq; custodem.* hoc est, res à te gestas tam domi. i. tempore pacis, quā belli. *Parthia.* de signis militariibus ademtis Crasso, Parthico bello, eiq; remissis Augusto in societatis signū, sæpius notatū est. *si quantum cup.* verēcunda profectō & honesta tarditatis ingenij exilitatēq; cōfessio. *vires ferre rec.* sic Satyr. 1. li. 2. cupidū pater optime vires deficiunt &c. *sedulus aut.* Qui in laudes alicuius iusto plus est effusior, probeneficū reponit maleficiū: quem enim prædicare studet, eū vulgo fabulā facit. certū est enim plus officere famæ & nomini alicuius quā prodesse ineptū, insulsumq; præconem. vide adag. In tempestiua beneuolentia nihil à similitate differt. Sedulus Poēta, & plusquā satis officiosus in amici laudibus decantandis, dum nihil omittit, sed sine delecta

delectu dicenda tacendaq; congerit, præsertim ubi
se numeris artificiosis, suumq; conatur officium
amico probare, & se & amicū didendū propinat.
vrget, laudat, inquit Cōment. ex antiquis scriptis:
at in ea significatione iungi debet rō stultē; aliās
vrget, id est, molestia & odio pro laudibus afficit.
numerus & arte. id est, numeris artificiosis. i. versibus.
discit enim. ἀνολογία, à natura in risum propen-
sa reprehensionemque. antiquiss. Bland. legit
discet enim. *grauat.* à sua persona; perinde ac si
dicat, tantū abest, o Auguste, vt inepti Poëtę ineptā
tui prædicationē feras, vt cui malē si palpare, recal-
citres vndiq; rurus, vt ne ego quidē id tolerē officij,
quod oneri mihi sit potius quā honorī, adeo vt
nec ~~anxi~~, nec ~~anxi~~ admittā, quæ me vulgō
ludum iocumq; faciat. *ping. donat. mun.* crasso in-
sulsq; descriptus carmine. *vādensē tus.* in vicū tu-
ranū, qui Tuscus erat, in cuius extremo Vertum-
nus erat, emendis vendendiq; mercibus præses
deus. tus autem sine aspiratione, in scriptis est anti-
quis. *ineptus.* Sil. cod. habet inemtis. quam lectio-
nem videtur sequi Landinus; sed non placet.

EPISTOLA II.

AD IULIUM FLORVM.

- FLORE, bono, clarq; fideli amice Nevoni,
Si quis fortē velit puerum tibi vendere, natum
Tibure vel Gabijs; & tecum sic agat: hic &
Candidus, & talos à vertice pulcher ad unos:
5 Fiet, eritque tuus, nummorum milibus octo,
Verna ministeriū ad nutus aptus herileū:
Litterulis Gracius imbutus, idoneus arti
Culibet, argilla quidū imitaberis vda.
Quænetiam canes indoctum, sed dulce bibenti.
10 Multa fidem promissa leuant, vbi pleniū aquo
Laudat, venaleū qui vult extrudere mercem:
Res vrget me nulla: meo sum pauper in ære,
Nemo hoc mangoniū faceret tibi: nō temerē à me
Quis ferret idem, semel hic cessauit: & vt sit,
15 In scali lapsus metuens pendentiū habene.
Des nummos, excepta nihil te si fuga ledat.
Ille feret pretium, pœna securus opimor.
Prudens emisisti vitiosum: dicta tibi est lex.
Insequeris tamen hunc, & lite morari iniqua.
20 Dixi me pigrum proficiscenti tibi: dixi
Talibus officijs propē mancū: ne mea sauius
Iurgares: ad te quod epistola nulla veniret.
Quid tunc profeci, mecum facientia iura

Si tamen attentas? quereris super hoc etiā, quod
Expectata tibi non mittam carmina mendax. 25
Luculli miles collecta viatica multis
Aerumnis, lassus dum noctu stertis, ad assem
Perdiderat: post hoc vehemens lupus, & sibi, &
Iratu pariter, ieiunus dentibus acer. (bassi
Præsidium regale loco deiecit (vt aiunt)
30 Summē munito, & multarum diuite rerum.
Clarus ob id factum, donis ornatur honestū:
Accipit & būdena super, sesteritia nummū.
Fortē sub hoc tempus castellum euertere prætor
Nescio quod cupiens, hortari cœpit eundem 35
Verbis, qua timido quoque possent addere mentē.
I bone, quod virtus tuæ vocat: i pede fausto,
Grandis laturus meritorum premia, quid stas?
Post hac ille catus, Quantumvis rusticus, ibis,
Ibit eò, quod vis, qui lanam perdidit, inquit. 40
Romæ nutriti mihi contigit, atque doceri,
Iratu Graui quantum nocuisset Achilles.
Adiecere bona paulo plus artis Athenæ:
Scilicet vt possem curuo dignoscere rectum:
Atque inter siluas Academi querere verum. 45
Dura sed emouero loco me tempora grato:
Ciuisque rudem belli tulit astū in arma,
Cæsaris Augusti non responsura lacertis.
Vnde simul primū me dimisere Philippi
Decisis humilem pennis, inopemque paterni 50
Et laris, & fundi: paupertas impulsit audax
Vt versus facerem. sed quod nō desit, habentem,
Qua poterunt vnquam satis expurgare cicuta,
Ni melius dormire putem, quā scribere versus?
Singula de nobis anni prædantur euntes: 55
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia, ludum:
Tendunt extorquere pœmata. quid faciam vis?
Denique nō omnes eadē mirantur, amantque:
Carmine tu gaudes: hic delectatur iambis,
Ille Bioneis sermonibus, & sale nigro. 60
Tres mihi conuiuia propē dissentire videntur,
Poscentes vario multū diuersa palato.
Quid dēi quid nō dē? rennu tu, quod iubet alter.
Quod petis, id sanē est inuisum, acidūq; duobus.
Præter cætera, me Romæ ne pœmata censes 65
Scribere posse, inter tot curas, totq; labores?
Hic sponsum vocas: hic audium scripta, relictiū

- Omnibus officiis: cubas hic in colle Quirini,
Hic extremo in Auentino: visendus vterque.
- 70 Intervalla vides humanè commoda: rerum
Pura sunt platea: nihil hic meditantibus obsit.
Festinat calidus mulier, gerulisque redemptor:
Torquet nunc lapidè, nunc ingens machina tignū:
Tristia robustia luctantur funera plaustris:
- 75 Hæc rabiosa fugit canis, hæc lusculentia ruit suus:
I nunc, & versus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnia amat nemus, & fugit
vrbeis
Rite cliens Bacchi, somno gaudens & vmbra:
Tu me inter strepitus nocturnos, atque diurnos:
- 80 Vis canere, & contacta sequi vestigia vatū?
Ingeniū, sibi quod vacuas desumpsit Athenas,
Et studijs annos septem dedit, infenuitq;
Libris & curis, statua taciturnus exit
Plerumq;, & risu populū quatit. hic ego rerum
- 85 Fluctibus in mediū, & tempestatibus vrbi
Verba lyra motura sonum connectere digner?
Frater erat Roma consultivus rhetor: ut aliter
Alierius sermone meros audiret honores:
Gracchus ut hic illi foret, hic ut Mucius illi.
- 90 Quis minus argutos vexat furor iste poetæ?
Carmina compono, hic elegos: mirabile visu,
Celatūque nouem Musis opus. aspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine Circum
Spectemus, vacuum Romanis vatibus adem.
- 95 Mox eriam, si forte vacas, sequere, & procul audi
Quid ferat: & quare sibi neceat vterq; coronam.
Cadimur: & totidem plagis consumimus hostē,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Discedo Alcaeus puncto illius: ille meo quis?
- 100 Quis, nisi Callimachus? si plus apposcere visus,
Fit Mimnermus, & optiuo cognomine crescit.
Multa fero, ut placem genus irritabile vatum,
Cum scribo, & supplex populi suffragia capto.
Idem, finitū studiū, & mente recepta,
- 115 Obturem patulas impune legentibus aureis.
Ridentur mala qui componunt carmina: verū
Gaudens scribentes, & se venerantur, & vltro,
Si taceas, laudant quicquid scripsere, beati.
At qui legitimum cupiet fecisse poemā,
110 Cum tabulis animum censoris sumet honesti:

Audebit quacumq;, parum splendoris habebunt,
Et sine pondere erunt, & honore indigna ferentur,
Verba mouere loco, quamuis inuita recedant,
Et versentur adhuc intrapenetrabilia Vesta.
Obscurata diu populo, bonus eruet, atque 115
Proferet in lucem speciosa vocabula rerum:
Qua prisca memorata Catonibus atq; Cethegij,
Nunc sitis informis premis, & deserta resustas.
Asciscet noua, qua genitor produxerit vsus
Vehemens, & liquidus, purq;, similimus ammi: 120
Fundet opes, Latiumque beabit diuite lingua:
Luxuriantia compester, nimis aspera sano
Leuabit cultu, virtute carentia tollent
Ludentis speciem dabit, & torquebitur: ut qui
Nunc Satyrū, nunc agrestem Cyclopa monetur. 125
Prætulit scriptor delirus, inersque videri,
Dum mea delectent mala me, vel deniq; fallant;
Quam sapere, & ringi, suis haud ignobilis Argi,
Qui se credebat miris audire tragædos,
In vacuo latens sessor, plausorq;, theatro: 130
Cætera qui vita seruaret munia recto
More: bonus sanè vicinus, amabili hospes,
Comu in vxorem, posset qui ignorare seruū,
Et signo laeso non insanire lagena:
Posset qui rupem, & puteum viuare patemem. 135
Hic, ubi cognatorum opibus, curisque refectus,
Expulis helleboro morbum, bilemque meraco,
Et redit ad sese; pol me occidisti amici,
Non seruasti, ait: cui sic extorta voluptas,
Et demtus per vim mentis gratissimus error. 140
Nimirum sapere est abiectū vile nūgi,
Et tempestiuum pueris concedere ludum:
Ac non verba sequi fidibus modulanda Latinis:
Sed vera numerosque, modosque ediscere vitæ.
Quo circa mecum loquor hac, tacitusq; recorder: 145
Si tibi nulla sitim finire copia lymphæ,
Narrares medicis: quod quanto plura parasti,
Tanto plura cupi, nulli-ne faterier audes?
Si valuis tibi, monstrat aradice, vel herba
Non fieri lenius: fugeres radice, vel herba 150
Proficiente nihil curarier audieras, cui
Rem dñ donarent, illi decedere prauam
Stultitiam: & cum sis nihilo sapientior, ex quo
Plenior es, tamen vitæ monitoribus q̄sdem?

- 159 At si diuitia prudentem reddere possent,
Si timidū, cupidumq; minus te: nemp ruberes,
Viueret in terris te si quis auarior vno.
Si propriū est quod quis libra mercatus, & are est,
Quadam (si credis consultū) mancipat vsus:
- 160 Qui te pascit ager, tuus est: & villicus Orbi,
Cum segetes occat, tibi mox siumenta daturas,
Te dominum sentis. das nummos; accipis vuam,
Pullos, oua, cadum temeti: nemp modo isto
Paulatim mercaris agrum, fortasse trecentis,
- 165 Aut etiam suprà nummorum millibus emtum.
Quid refert, viuas numerato nuper, an olim
Emtor Aricini quoniam Vientis & arui,
Emtum carnat olus, quamuis aliter putat: emtis
Sub noctem gelidam lignis calefactas abenum.
- 170 Sed vocat vsque suum, qua populus astra certis
Limitibus vicina refugit iurgia, tanquam
Sit proprium quicquā, puncto quod mobilis hora
Nūc prece, nūc pretio, nūc vi, nūc sorte suprema,
Permutet dominos, & cedat in altera iura.
- 175 Sic quia perpetuus nulli datur vsus, & heres
Heredem alterius, velut vnda superuenit vnda:
Quid vici profunt, aut horrea? quis-ve Calabria
Saltibus adiecti Lucani, si metis Orcus
Grandia cum paruis, non exorabili auro?
- 180 Gēmas, marmor, ebur, Tyrrhena sigilla, tabellas,
Argentum, vestem Gaiulo murice tinctas,
Sunt qui non habeant, est qui non curat habere.
Cur alter fratrum cessare, & ludere, & vngi
Praferat Herodis palmetis pinguibus: alter
- 185 Diues, & importunus, ad umbrā lucis ab ortu,
Siluestrem flammis, & ferro mitiget agrum:
Scit Genius, natale comes qui temperat astrū,
Natura deus humana, mortalis in vnum-
quodque caput, vultu mutabilis, albus, & ater.
- 190 Vtat, & ex modico, quantum res poscet, acerno
Tollam: nec metuam quid de me iudicet heres,
Quod non plura datis inueneris. & tamē idem
Scire volam, quantum simplex hilarisque nepoti
Discrepet, & quantum discordet paruis anato.
- 195 Distat enim spargis tua prodigum, an neq; sumitū
Inuitus facias, neque plura parare labores.
Ac potius, puer vi festis quinquatribus, olim
Exiguo gratūque fruatur tempore raptim.

Pauperies immūda procul domus absit. ego virū
Naue ferar magna, an parua, ferar vnus, & idē. 200
Non agimur tumidis velū Aquilone secundo:
Non tamen aduersis atatem ducimus Austris.
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorum, extremus vsque priores.
Non es auarus? abi. quid cetera? iam simul isto 205
Cum vitio fuge. rite caret tibipectus inani
Ambitione: caret mortū formidine, & ira:
Somnia, terrores magicos, miracula, sagas,
Nocturnos lemures, portentāque Theſſala rides,
Nataleis gratē numeras; ignoscū amicus, 210
Lenior, & melior sis accedente senectā.
Quid: te exempta leuat spinis de pluribus vna?
Viuerē si rectē nescis, decede peritū.
Lusisti satis, edisti satū, atque bibisti:
Tempus abire tibi est: ne potum largius aquo 215
Rideat, & pulset lasciua decentius atas.

COMMENTATOR.

FLORE bono clarūq; fidelis. Florus irascebatur Horatio, quod eius nō acciperet epistolā: excusat autē se apud eū Horatius, quoniā nō promiserit: & ait iniuste eū irasci qui exigat nō promissa: carmina autē ideo se non mittere, quia philosophari coeperat, iam scilicet ditatus: prius quidē se scripſisse, sed penuria coactū rei familiaris. *Neroni.* Tiberio Claudio, in cuius erat comitatu. *si quis f.* à simili. *sic agat.* his verbis tecū contracter. *hic & cand.* verba venditoris. *idoneus.* apud ad erudiendū. *quidū imitaberis.* quidā imitabitur, legunt, quod est à puero alienū. melius ergo legimus imitaberis, vt est in veteribus exemplaribus, vt sentētia sit; puer talis est ingenij, vt flectas eū quō velis tamquam argillā vda. *quineriā.* insuper. *indotū.* antea non auditū. *bibenti.* conuiuant. *lenant.* minuunt, leuiorem faciunt. *extrud. mer.* vt venditor qui inhiat lucro. *res vrg.* venditor. *meo sum p. in.* nihil allicui quicquam debeo. *faceret.* tam vili venderet. *cessauit.* morā fecit. vt, cessas nugator. *in scalis lat.* nō latuit in scalis, sed ordo est, metuēs habentē pendētis in scalis, latuit: secundū morē Romanū, qui seruos suos ad gradus habentis. i. lorīs ligatos flagellabant, iccirco in media domo à gradibus ad timorem seruis incutientiū habentē pendebāt. fugitiuū autē simpliciter & leuissimē conficitur. *des.* dare poteris, ait mango. *fuga.* serui. *potus secur.* quoniā fugitiuū esse confessus est. *dicta tibi est l.* condicio expressa, est enim fugitiuus. *dixi me pig.* adaptat similitudinē, nemp, sic dixi tibi proficiscenti me esse pigrū & cessatorē. *tal. offic.* scribendi. *propd manum.*

manibus. manibus carentem & inutilē. *quodā*. sup. eo. *quid tūm prof.* dū me tibi purgarē. *meū faciēs*. in eo mihi consentientia, quod iustum habere causam excusationis. *Luculli miles*. trāsit ad aliud exemplū iocofum, quo se ostendit primū penuria rei familiaris coactū, post inuitatū donis ad scribendū. *ad assem*. sup. vsq. i. tota viatica. hoc autē accidit eo bello quod gessit Lucullus cū Mithridate rege Pōti; cuius milites primū necessitate compulsi cōperunt prædari & viatica parare, sed ea, nocte quadā dormientes lassī, omnia perdiderūt; quare velut furibundi expugnantur quoddā prælidium vbi erat thesauri Mithridatis. *vehementē lup.* hoc est, nec sibi, nec hosti parsurus. vt Maro, lupi ceu raptores a. i. n. *sibi*. propter suā negligentiam. *hasti*. propter rapiā. *summe*. valde. *domus ornatur*. militaribus ornamentis, & nihilo minus pecunia. *super*. in super. *prator*. pro imperatore: significat autē Lucullum. *i bone quōd.* verba Luculli ad milites. *fausto*. felici. *ille*. miles *catus*. doctus, expertus, & prudens: vt, cōdens, catus & c. *quantū ius rust.* hęc est respōsio militis Luculli, qui iacturā rerū suarum dolet, vt ei restituātur, aut vt prædā nanciscatur, ibit quocūq; voles. huic se cōparat Horatius qui iam diues lucri causā nolit carmina scribere, etiā si pauper antea hoc fecerat. *qui zonā per.* ex Græca fabula hoc fictū est de athleta qui sollem perdidit. *Roma nutriti*. Horat. de se nunc loquitur, qui Venusinus aut Apulus puer Romę eruditus & doctus est Iliada Homeri: vbi didicit quantū Achilles iratus, propter ereptam sibi ab Agamemnone Briseida, nocuisset Græcis, quōd pugnare contra Troianos noller. Postea verō profectus est Athenas, vbi ἠθικόν. i. moralem philosophiā didicit, euoluens Platonis libros: vnde euocatus à Bruto, eius parte securus est; quo ab Augusto deuictō cū aliis proscriptis, ac necessitate cōpulsus contulit se ad pristinū studiū & per amicos Augusto reconciliatus est. *vt possem*. verēcundē. *siluas Academi*. Academicus Atheniēsis porticum construxit apud Athenas, à quo porticus Academia est dicta, & ab ea Academici: quos incundē dicit in silua quærere verū, qui ita quærunt, vt id negent inueniri posse: cū Stoicorū tamen & Peripateticorū & Epicureorū veri stabilis sit asseueratio. *rudem*. tironē & belli imperitum. Athenis enim euocatus est à Bruto, qui tunc Achaia & Athenas tenebat, Bruto cognitus à studiis philosophiæ in qua tunc erat celebri nomine. *assus*. bene dicit æsus, quia vis, nō voluntas eum cōpulit ad arma. *simul*. mox vt. *Philippi*. campi Thessalici, vbi contra Brutū pugnatūit Augustus. *decisis humilem p.* i. amissa dignitate & opibus, quibus antea sublimis ferebar. *quod nō desis*. quod satis est. *habentem*. sup. me. sensus autem est, sed cū iam non

egeo, infantiā, si versus facio, & cicuta curandus, & oriū nō præfero poetriæ. *cicuta*. medicamēta valida: cicuta valet ad capitis purgationē. *amni præd.* excusatio cur nō scribat, ab ætate. Virg. Omnia fert ætas, animū quoq; *extorquere poem.* i. facilitatem scribendi, vel comitatē extorquere contendūt. *nam omnes ead.* excusat à varietate ingeniorum. *Biomeis*. Satyricis, liuidis, amaris, carmine maledico. Bion autē Sophistes cognominatus mordacissimis versibus est vsus, quib; ita omneis lacerauit, vt ne Homero quidē parceret. *salanigro*. maledicentia. *palato*. gustu, sensu. *præter cetera*. alia causa cur non scribat. *sponsum*. ad spondendum. *cubat hic*. ægrotat: vt superius, trans Tiberim longē cubat. *interualla vides*. ironicōs. *humane*. probē. *cōmoda*. breuia. sed contrā ostendit quōd magna sint. *rerū pura sunt plat.* ironicē. *calidus*. studiosus. *geruliq;*. saginariis: geruli qui portant necessaria ad fabricā. *signū*. lignum aut aliā materiā. *hac lutulentia*. hęc sunt impedimenta in plateis, quæ incedentē per eas Poëtā nō sinunt aliquē secum meditari quod scribat: atq; ita *per* i. in quodam locū dicit carmina Romę non posse scribi. *i nunc* & v. ironicōs. *nemus*. solitudine. *cliens Bacchi*. poëta. *contacta*. hoc est, vis me aliena dicere; nam contracta pro detritis & diuulgatis dixit: & ita vis me scribere, vt ad vates antiquos accedam proximē. *vacuus*. otiosus, quietus. *desumfit*. valde sumfit. *insemitq;*. impalluit, quasi senex effectus. *statua tacetur*. vt statua Curij, quantumuis annosa, muta manet, licet ea sit ænea vel plumbea in vrbe Roma loquacissima. *risu populumq;*. est populo risui. *conneſcere digner*. dignū arbitret me scribere carmina ad lyram cantādā? *conſulti rhet.* iuriconsulti. *meros*. puros. *honores*. laudes; nam se laudabant inuicem. *Graccus*. eximius orator. *his*. alter, & alter. *Mucius*. Scæuola iuriscōsultus. inducit causam duorū fratrum se mutuō speciosius nominibus appellantium, ita vt hic Graccus, & alter ei Mucius esset, sed nimis ridiculē. *qui minūq;*. quomodo. *argutos*. loquaces. *furor*. laudandi se mutuō. *carmina comp.* iam ponit verba Poëtarum se inuicem laudantium. *carmina*. heroica. *mirabile visu*. assentatoriē. *celatumq;*. nouem. omni genere poëseos quasi ad viuum expressum. *affice*. primum. Horatius ex sua persona. *fastu*. arrogātia. *molimina*. conamine. *circum spectemur*. tmesis, nos scilicet poëtæ. *vacuā adem*. vt negemus in templo Apollinis villos Poëtās Romanos habere aut recitare sua carmina. alludit ad Athenæum vbi Græci Poëtæ recitabāt sua carmina. *vacat*. nihil est quod agas. *ferat*. dicat. *utraq;*. poëta. *coronā*. pro laude. hoc est, audi ob quod meritiū se laudent inuicem, & dignos corona poëtica iudicent. *toridem plagis*. verberibus. i. falsis laudibus nos deludimus, & odiose

& odiosè fallimus, mala carmina prædicantes, in quo quasi cum hostibus Samnitibus (vt olim Romani) pugnamus vsque ad noctem, nõsque consumimus. Ennius, bellum, inquit, æquis manibus nox intempesta diremit. *Samnites*. Sabini. *lento duello*. diuturno bello. *ad lumina* pr. vsque ad faeces nocturnas, id est, vsq. ad noctem. *discedo*. dicor. *Alcaus*. poeta is fuit apud Græcos lyricus. *puncto*. iudicio, suffragio. iuxta legem tabellariam. vt alibi, omne tulit punctū. *ille meo*. sup. puncto. *Callimachus*. hic elegos scripsit. *visus*. sup. sit, id est, si hoc ei non sit satis ad laudem vt dicatur Callimachus. quo argumento ostendit eos se laudare non pro merito, sed pro suo arbitrio. *fit Mimnermus*. Mimnermum laudat tanquam primum in elegis versibus scribendis. *optiuo*. quasi adoptiuo, ascriptio, vel quod optauit. *fero*. suffero. *irrisabile*. quod facile ad iram prouocat. *suffragia*. laudes. *mente recepta*. ad me rediens, quia vates dum scribit carmina, insanire feruntur. *obturam*. claudam. non solum, inquit, non laudabo aliorum carmina, vt antè feci, vt laudaret mea, verum obturabo aureis meas cera, ne quem audiam recitationem. tractum est hoc à sacerdotibus Martis, qui dum sacra celebrarent, cera obturabant aureis, ne aliquo sono mensorum inquietaretur. *imponere*. quoniā nocere mihi non poterunt postquā scribere desiero. *gaudent*. delectantur suis versibus. *venerantur*. se admirantur. *beati*. vt sibi videtur. *at qui legitimum*. lex poematis. deinceps describit bonum & diligentem poetam, qui dum scribit animum suum accommodat iudicē, vt diligenter quæ scribit examinet. *fecisse*. pro facere. *cum tabulis*. in quibus scribere destinar. *audebit*. sibi imperabit vt loco moueat. sic Virg. aude hospes cōtemnere opes. *mouere loco*. delere, eximere. metaphor. excludere vel ab exercitu vel à censura: nam Censores quos notabant loco mouebant, id est, suo ordine. *& versentur*. sup. quamuis. *intra penetralia Vestæ*. nulli nota nisi sibi, sicut nulli videre licuit penetralia Vestæ nisi sacerdoti, nec eius simulacrū. hoc est, quāvis sacrosancta scriptori videantur, & Pontificū libris tantū digna, tamen suo loco mouere audebit. *bonus*. poeta. *proferet in lucē*. verba, inquit, antiqua si modò splēdida sint & bona, rursus in vsum reducet. *memorata*. sup. sunt priscis tēporibus. *informis*. turpis, quæ deformitatem inducit. *vetustus*. Virg. Sed te victa situ, &c. *adsciscet*. producet poeta. *genitor*. pulchre dictū genitor vsus. *produxerit*. pro produxerat antiquorū tēporibus. *vehemens*. fortis. *liquidus*. purus *beabit*. ille poeta. *luxuriantia*. superflua, redundantia. *compescet*. reprimet. *leuabit cultu*. nitida & plana efficiet. *uirgute cal.* in vso posita. *solles*. tempe-

rabit, perferet, mitigabit. *ludentis spec.* quamuis ludere videatur, tamen laborem ostendit. *torquetur*. assimilabitur, permutabitur, rotabitur, tatiabitur vt Pantomimus, qui nuncionfus Satyri, nunc Polyphemi saltantis conatur exprimere personam. *Cyclopa mouetur*. figurata locutio, sicut frangor pedem. *nunc Satyrum*. Perf. Treis tantum ad numeros Satyri mouere Batilli. *mouetur*. saltat. *præulerim*. elegerim, maluerim. ridendo hoc dicit. *delectent*. mihi placeat. *fallant*. lateat, sic vt mala esse uelciam. *sapere*. sapientis esse, id est, curis & perturbationibus constringi. *& ringi*. ringi propriè canum est, vt ridere hominum: sed hic ringi est ficto risu lætitiā simulare. *ignobilis Argis*. hic Lycas dictus est. hoc exemplo ostendit, quā securum sit, nihil curis & animi molestiis angere. *cetera qui vita*. qui in domesticis rebus & familiaribus erat placidus. *ignoscere*. non læuius in seruos si quid peccassent. *signo lafo*. Perf. & signum in vapidā naso tetigisse lagena. *meraco*. vehementi. *redit ad sese*. sanus factus est, redit ad mentem. *pol me occidis*. exprostat eum amicis de iniuria sibi facta, adeo securius ait dementem esse quā mētem habere præsentem. *sapere*. philosophiæ operam dare. *nugis*. versibus. *tempestiuum*. conuenientem. *ludum carminis* scribendi studium. *sed verè*. sup. est sapere. *si tibi nulla sit*. hæc verba sunt Horatij secum loquentis. *si tibi nulla*. si labores hydropico morbo. vt alibi, crescit indulgens sibi dirus hydrops. *leuius*. sanius. sentis est, si herbatibi monstrata aut radix non sit utilis curando vulneri, eam despicias & fugis, cur diuitias & opes similiter non fugis, quando eas sentis non modò nõ pellere, sed etiam augmentare curas animi, nihilque conferre ad bene & beatè viuendum? *aurarier*. ad curandum. *audieras cui dii*. interrogatiue, audiuit, inquit, per pecuniam alicui ademtā stultitiam, & factum sapientem. *prauam stultitiam*. auaritiā. *nihil sapere*. in nullo. *monitoribus*. rationibus. *prudentem*. sapientem; prudentia autem dicta est, quod porro videret, & futura diiudicaret. vnde Cic. iure amatoribus. *ruberes*. erubescere. *si proprium*. ordo est, si proprium est quod quis libra mercatus est & ære, etiā quadam mancipat vsus, si modò credis iurisconsultis, quia non solum per emtionem, inquit, proprietates acquiruntur, sed etiā per usurpationem: vt ager qui te pascit, quāuis a terius sit proprietates, tamen tuus est, quia eo vteris, & fructus percipis. *consultis*. iuris peritis. *mancipat*. mancipio accipit: nec solū per mancipationē, sed etiam per vluacionē proprietates acquiruntur. *Orbi*. Orbibus proprium nomen est. *occeat*. occultat, quasi occescat. *se dominum sen*. tu cū emis fuges aur pō-

h h

ma,

ma, videris fundum vti cupere, cuius bonis vteris licet emtis, ergo, puta eum tuum esse proprium à cuius fructibus non es alienus. *temeti*. vini, unde temulentus. *supra*. id est, plus. *numerando nuper*. per partem. *au olim*. ex toto emto & simul numerato pretio. *emtor Aricini*. ordo est, quoniā emtor Aricini arui & Veientis. *quantiū aliter p.* id est, te non emtum cœnare olus; quoniā proprium est. *suum*. agrum. *qua populus*. arbor. vsque ad eum locum vbi populus arbor sita, &c. *viig.* vsque ad aquam, & veteris iā fracta cacumina fagi. *nūc prece*. enumerat quot modis dominia permutatur. *in altera iura*. in alterius dominium. *si qua perp.* sensus est, quid prodest emtio, quid vitucapio ad aliud quā ad vsum fractū, quandoquidē perpetua rerū possessio nemini esse potest, non diuiti, nō pauperi, quia Pluto metit omnia grandia cum paruis, id est, omnia necesse est interire. *Lucani*. saltus. *metis*. aufert, metapho. *grandia cū p.* diuites cum pauperibus. *Tyrrhena sigilla*. Tuscanā: nam Italorum Tusci primi in marmore sigilla fecerunt. *Gaulo*. Afro. significat autē purpuram Girgitanā. *cessare*. oriri, & iucundē viuere. *Herodis*. regis Iudæorū. Pers. autē cum Herodis venerē dies. *palmetis*. palmetū vbi palmæ crescūt; sicut oliuetum, vbi oliuæ: & palmeta pro amplis diuitiis ponuntur. *pinguibus*. feracibus. *diues cō imp.* pro assiduo dixit. *ad umbram*. ad noctē vique. *mitiget*. colat & edomet. ordo est, cur, seu qui sit vt alter fratrum cessare & ludere præferat pinguibus palmetis Herodis, alter diues siluestre agrum ferio & flammis mitiget, scit genius Deus humanæ naturæ mortalis, &c. scit cur diuersi sint mores hominū, & cur aliter sit nimis prodigus & aliter nimis tenax. *albus et ater*. bonus & malus, liberalis & sordidus. *quid de me*. hoc est, si, inquit, hæredipetam cōtemnam, vt mediū teneā, id est, non luxuriosē viuam. *simplex hilar*. non tenax ac parcus. *nepoti*. luxurioso. *ac potius puer*. hoc est, vt pueri intēti ludo hilariter & iucundē his feriis vtūtur, & parū hoc eis ad ludendum spatii videtur; ita tu ad satietatem voluptatibus fructe per omne tēpus vitę, quod satis breue datur per molestias & senium quod instat. *festis quinquatribus*. quinquatres dies festi in honore Minervę, dicti ab eo quod Galli hostes quinque dies Romā tenuerunt: Minervæ ideo dicati, quia ingenio vsi sunt Romani, nam clavis ornati senatores ante domos suas federunt: & quinquatres dicti quasi quinque attri dies. *olim*. quondam. *raptim*. mirē raptim; nam si diutius, esset luxuria. *pauperes immunda*. aut auaritiā dicit, aut, vt Maro, turpis egestas. *naue ferar magna*. allegoria, hoc est, vitū ex magnis redditibus viuā an paruis, quia in utroq; sum mutabilis. *non tamen ad*. hoc est, nō

sumus felicissimi, nec tamen miserissimi. *aquilona* sec. nimia felicitate. *viribus ingenio, specie*. pereleganter dicit sua se mediocritate contentū viuere. *abi*. hic dialogū ponit. *abi, felix es, beatus es. quid cetera*. vitia. *sagas*. maleficas. *nocturnos lemur*. vmbas terribiles, *hic sive*. n. *nauleis*. dies. *numeras*. celebras. *ignoscis*. iucundē, proindulges. vt Maro, nec turpi ignosce senectæ. *quid te ex*. per admirationem hæc proferenda sunt; vt sensus sit, quantū prodest tibi de multis vitiis vno carere. *deceda*. da locum præstantioribus & doctioribus. *potum*. c. b. *vident*. laceret & carpat rhythmis aut numeris. *lasciuia*. petulans; quam lasciuia & voluptas magis decent quā te, qui iam penitus es effectus senex.

CRYQUIVS.

FLORE bono clavoq; fidelis amice Neroni. Ex postulauerat cum Horatio Iulius Florus, quod abeunti fidem de epistolis sibi mittendis datam non liberasset: cui respondet Horatius ei discedenti se nihil tale promississe: verum de hoc scribendi officio se purgasse à tarditate & pigritia; nec ei pius esse iuris ad actionem debiti postulandi quā si cum mangone agat lege redhibitoria de emto puero, cuius ante emtionem vitia ei lege comprehensa declarasset. Quod autem queratur de versibus ab eo non missis, eūque mendacij reum faciat, exemplo militis Luculli fortis necessitate quidem compulsi, sed in rerum copia prorsus desidis, ait Horatius, bello ciuili in campis Philippicis, pro Bruto contra Cæsarem, rebus omnibus exutum, se quidem pauperem scribendis carminibus patronos & amicos parasse, vitæ utcumque tolerandæ gratia: verum nunc quando ad bene viuendum satis est, ait non ita infanire se, vt orio somnoque præferat eiusmodi scribendi carminis negotium, quod neque ætatem decet iam grandiore, neque sibi commodum sit, cum propter ingeniorum diuersitatem, nim propter officia amicis præstanda, & vrbis strepitum diurnum nocturnūque, nisi ipse satis sibi esse iudicet ab ineptis poetis commendari, eūque eis mala componere carmina: Nam ad legitimum poemā laudēq; dignum conscribendum, non turbam ait, sed solitudinem requiri, animoque præsentī, cōque censorio opus esse, versusque castigari debere, non etiam stultorum more poetarum, sui studio, aut vitiis delectari, aut ea videre nolle, quod non est sapere, sed in errore versari ad instar Argiui, qui se vel emendari nolle sanarique, vel id molestē ferret. A quo sanè malo non multum vult dissentire videri se iam se-

iam senem nugari; carmina fidibus modulanda (qui ludus pueros decet) adaptare; iocos, Veneremque tractare, neglectis veræ beatæque vitæ perfectis numeris, modisque. Quo errore quoque ait turpiter agitari eos qui diuitias accumulare laborant: Quæ, tantum abest, vt ad sapientiam tranquillitatemque quid valeant conferre, vt etiam quanto fuerint ampliores congestæ, tanto magis stultescere faciant, animumque perturbent: non sunt enim perpetuæ, sed caduæ; non propriæ, sed alienæ; vt quæ transeant in alterius manus, alienenenturque. Dicit itaque Horatius non eo se teneri studio, sed pro rerum suarum statu viuere modicè, nulla hæredis cura, quantum res poscit, ex aceruo tollere, còque vi iucundè, non profusè, non auarè: quo vitio qui caret, ait eum rectè viuere posse. *Flore bono*, locus beneuolentiæ, à fidelitate. *Neroni*, vide Epistol. 3. lib. 1. *Tibure vel*, externum, tibi incognitum. *candidus & tal*, commendatio serui venalis à colore, lano & integro, nec de formi corpore. *talos*, de talis quibus in animantibus inueniantur, diximus alibi. *nummorum mil. off.* octo milia nummum seu lesterium sunt 58. libræ, 6. solidi & octo grossi Flaudrici. *verna*, quasi verna, id est, quasi seruus ex ancilla tua natus. *litterulus Gracis*, eruditione. Solebant enim vernæ, quò vendibiliores essent, liberaliter institui, vt ingenui: nec non vt heris suis in litteris essent *ἀρχαίους*, imitaberis. sic habent omnes Bland. Buss. Diuæ. Sil. atque ita legendum censo. *canet ind.* à musica naturali. Indoctum quod non didicit, vt in Epist. præcedente, docta prece. sic ode 6. lib. 4. reddidi carmè docilis inodorum vatis Horati. Carmen indoctum, quale rustici canere solent, natura duce, non arte periti: poculis aptius & ebrietati, quàm suis numeris absolutius. *multa fidem*, *ἀσφαλὲς*, vanitatis, ad fidem emtori faciendam. huic concinit quod dici solet; vino vendibili non opus est suspensa hedera. &, proba merx faciliẽ emtorem repperit. *extrudere*, 4. Bland. Tons. Mart. Sil. habent, excludere: quod mihi magis apparet vendendis mercibus idoneum: excluduntur enim, quæ claustris exempta venui proponuntur. Extrudere autem videtur, nescio quid, in rebus distrahendis habere vilitatis & contemptus. diuidicet lector. *res urget*, non paupertas rei familiaris, non creditor, quia in ære meo sum, non alieno, pauper quidem, sed bonæ fidei, non impostor: hæc omnia venditoris verba fidei faciendæ seruiunt. *mangonium*, mango qui liberum hominem aut etiam seruum emit, aut rapit & vendit, *ἀνδραποδὴς*. sunt & mangones equorum, *cessant*.

piguit enim mandata facere., & contumax fuit responsitorque, vt solent cellatores serui pigri & ad imperata tardi. *in scalis lauit*, in scis lauit noranda est *ἐλάττωσις* figura, ad minuendum seu mitigandum fugæ vitium. lauit, id est, fugit. patitur autem locus hic *ἐσχυρῶς*, hoc modo ordinandus: hic semel cessauit, id est, aliquando tardior fuit, &, vt sit, lauit, id est, fugit metuens habentis pendens in scalis, id est, metuens veberari. Quod autem Petrus Victorius vir de Latinis litteris optimè meritis scripti hunc locum sic ordinandum, idem ante eum habuit Acron vulgaris, vt patet in Commentat. ex antiquis scriptis Blandiniis. *excepta*, hoc est, à me expressa, non etiam tacita, propter legem redhibitoriam. *laxat*, còd. Bland. antiquiss. habet, *laxit*, *ille ferat*. mango, inquit Horatius, securus pœnæ, id est, de pœna emtori præstanda ex edicto ædilitio, accipere potest ab emtore nummos. *prudeus*, Horatius ad Florum quali mancipij emtorem. *dicta tibi*, videtur alludere ad Græcismum, *ἐπὶ τὸ νόμον*, quod est sancire legem. *lite morar*, *iniqua*, iniquè litigas cum magone. *propè mancum*, le in scribendo mancum esse, comparat Horatius vitio fugæ, ne teneatur euictionis pœna. *epistola*, antiquiss. Bland. habet. *veniret*, 4. Bland. Tons. Mart. habent, rediret, iudicet lector. *si tamen assensu*, videtur esse *ὑποτάξις*, & hoc modo disponendum; si tamen artem mecum facientia iura, quid tum profeci? perinde ac si dicat, si non admittas meam purgationem, quid superest aliud, quàm vt iniquè mecum litiges? *super hoc*, *ἐπὶ τούτῳ*, insuper, præterea. *Luculli miles*, vitur à rebus gestis exemplo militari, vt ostendat nunc sibi non esse opus scribere carmina, vt olim, quando premeretur inopia rerum, bello quoque perditarum, sibi quæ (vt militi Luculli) creptarum, dum quicquid Athenis operam dedisset à Bruto euocatus infelicitè. *ad assem*, hoc est, ita vt vix ei quicquam esset reliquum. as autem Flandricè 17. mitem of bact ontrent. *hosti*, Mithridatico. *ieiunus dent*, ac. dici namque solet, quòd fames & mora bilem in na-reis conciant. *præsidium regale*, videtur significare Tigranocertam, de qua sic Appianus in Mithridaticis: Ita Tigranocerta capta ingenti præda ditauit exercitum, vtpote vrbis recens condita ambitiosè contractis vndique incolis, &c. hanc autem Dio lib. 35. ad finem nominat Nisibin (Beda lib. de rerum natura Ninien) inquit, super hæc omnia in exercitu quoque Luculli seditio erat; nam Valeriani milites (quos hic militem singulariter exprimit) qui

hh 2

mili-

milicia liberati prius, iterum stipendia faciebant, iam ante ad Nilibin tumultuari fuerant, victoria quieteque & rerum copia luxuriantes, ad hæc absenti Lucullo legentes, &c. hunc legito. *honsis*. Bland. antiquiss. habet opinis. *bis dena super*. i. sextertius seu nummus sunt duo asses & semis, Flad. seu en seskma. Sextertium autem generis neutri, id est, duæ libræ Romanæ & selibra argenti, seu ten ponden grooten & 35. stufeni. libra autem Romana seu mina aut pondo, 3. pond. grooten Blaenssch mun 10. stuvers. Itaque bis dena sextertia, id est, viginti milia sextertium nummum sunt centum quadraginta sex ff. gross. præter viginti stuferos. *eundem*. militem Luculli, quippe Valerianum. *mentem*. Bland. antiquiss. habet mēteis, & fortasse rectius, pro animis. *i bone*. imperatoris ad militē *αρετης*. *ibit eo quod vis*. Dio ad finem lib. 35. ita factum est, inquit, ut quamdiu ex sententia succederent, prædāque laboribus pareis adipiscerentur milites, Lucullo dicto audientes essent: postea quam aduersas res experti, pro spe metum sibi propositum viderent, eius auctoritatem defugerunt. *Roma nutrir*. v. de quanto artificio suum à primis annis, non in militia, sed liberalibus literis studium Romæ cœptum commemorat, deinde Athenas profectum philosophiæ dedisse operam, ut suam innocentiam Cæsari, nihilque ex proposito factum demonstraret in caltris Brutianis, nec immerito Cæsarem ei remississe culpam. *adiocere bona*. laus Athenarum ab artibus & disciplinis bonis, qualis omnis est rationalis disciplina, quæ verum & rectum dignoscere docet à falso & curuo, quæque agit de inquisitione veri seu summi boni. *emouere lo* sic ad vnum omnes habent scripti cod. quos legi & habeo. *rudem*. nimirum philosophiæ, non armorum studium. *lacertis*. fortitudinis & viribus militum Cæsarianorum. *humilem*. abiectum. *Clarior & fundi*. totius patrimonij, per proseriptionem. *ut versus facer*. ad acquirendam gratiam virorum principum, Mæcenatis in primis, ut eius præsidio conciliaretur Augusto. *paupertas impul*. huic subseruit Mimus, hominē experiri multa paupertas iubet. vide Adag. paupertas sapientiam sortita est. *sed quod non dicit habentem*. ordo est, sed quæ cicuta poterunt vniquam satis expurgare habentem me quod non desit, id est, non possit deesse ad recte viuendum, seu id quod satis est ad vitam tranquillam, *μη ἐν δαῖς περιττοῦτε, μη ἐν δαῖς ἡχοῦτε*, id est, non tenuiter agentem, non egeum. vide nūm huic conueniat ille mimus, Inopiæ pauca desunt, avaritiæ omnia. *expurgare cicuta*. sic habent omnia scripta quæ legi, sine vlla litura: quare mihi religio fuerit & cicutæ, suo loco mouere, quod ta-

men à Lambino factum est, quo alio consilio non video, nisi ad id faciendum cum inductū credam, quod cicuta, præter herbam, etiam cucurbitulam ventosam denotet, quæ Gallis nominatur *cigu*. cuius vocis analogia fortasse sibi effinxerit legendū esse *σικύα* seu *σικύα*, pro cucurbitula medicinali instrumento; præsertim ob eam causam quod cicuta purgando cerebro non tantum sit inutilis, verum etiam sumentibus mortifera: verum quid hoc mali vel absurdū est & cicutam suo loco seruare, quando id sentire videtur Horatius, nulla cicuta se (non enim cerebrum inducit) ita expurgari polle, hoc est, validissimo medicamento, quin credat se prius emori posse quàm censere, verius scribere melius esse quàm dormire & quiescere? ut omittam in vno cod. Bland. inuenisse me, *cicuta*, id est, medicinæ vehemētissimæ: deinde in Siluio, cicuta hic est species hellebori. Quod ab Auenenna non dissentit, qui, ut notant aliqui, dicit hellebori nigri nomine cicutam quoque appellari. *prædantur*. scientibus prudentibus eripiunt iocos, Venerem, id est, ætatis vigorem, oblectamenta, naturæ vireis, &c. *poëmata*. scribendi fingendi; carminis propensionem. *Bionem*. nō arbitror hūc Bionem Aristophanis patrem fuisse, ut habet Porphyrio vulgatus, & ex eo alij, sed malim Cōmentatori & Acroni vulgato subscribere, Bionēque hunc fuisse Borytheniten sophistam, non in homines tantum, sed etiam in deos impium: ut quos in vlciscendis hominibus irriserit, Plutarcho teste, de vindicta numinis; cōque nihil esse dixerit, ut habet Diog. Laërtius. Alij malunt hunc Bionem fuisse Tragicum ex his qui Tharsici dicti sunt, quem Laërtius inter Bionas nonnum statuit. *propā dissentire*. hic propē generatim capitur seu vniuersaliter, id est, omnes tres. *præter cetera*. præterea, *ἐπὶ τούτοις*. *me Roma ne poem*. sic in omnibus scriptis, & multo mollius legitur quàm in vulgatis, Romæ me ne, &c. *hic auditum scripta*. sic postea, multa fero, ut placem genus irrationabile vatium: fuit enim Horatius ex criticis vnus, ut in Epist. ad Pisones, si quid tamē olim scripseris in Meri descendat iudicis aureis & patris & nostras, &c. *humanē*. tres Biād. habebant humanæ, per æ diphthongū, sed in duobus nota diphthongi subscripta manifestē cernitur erasa. alij omnes habent humanē, sine diphthongo. Sosipater instit. Grammar. lib. 1. humaniter quidem, inquit, significat *φιλανθρωπίας*, humanē autem *ἀνθρωπίνης*, quod est, humano more: perinde ac si dicat, vides quàm sunt hæc intervalla inter Quirinalem & Auentinum montes, iunctibus cōmoda, *ἡγεμονίας*, imo potius quàm incommoda sint humanē, id est, humano more, ut sunt humana omnia, in quibus plus est mali quā boni,

boni, plus fellis quam mellis: aut *ἡγεμονίης* humanæ, *ἡγεμονίης*, τὴν ἰσὺς συμμίττος ἡγεμονίης. ut apud Aristoph. in Ranis. *rerum pura sunt plateæ*. sic legitur in Bland. vno & Toniano codice, & genuina est lectio, vt lector doctus faciliè animaduertit: plateæ sunt puræ rerum, id est, impedimentorum, *ἡγεμονίης*, perinde ac si dicat, plateas qua itur ad mortem Quirinalem & Auentinū, esse molestissimas, propter ea quæ viatoribus & deambulanti-
bus passim obstant: forum enim Romanum, tēplum Iouis Feretrii, Palatium, Capitolium, loca inter hos montes media erant frequentissima, vt hic ostendit Horatius. *pura*. sic habent omnes præter Morr. cod. qui lequitur vulgarem lectionem: *pura* autem rerum, talis est structura, qualis ode 12. lib. 1. Integer vitæ, scelerisque purus, &c. *absit*. sic Tonf. & Sil. quos sequor sine vilo periculo; & aptior est lectio, vt mihi apparet, quam obster, quam tamen non reiecto. *festinat calidus*. hæc enumeratio est impedimentorum, quæ declarat eum nunc ironi-
os esse locutū. *mulis*. sarcinariis seu saginariis, *σαρκινάρις*, inquit Suidas, τὰ βας ἄγοντα τῶν ἀποσκευῶν καὶ τῶν μετασκευῶν τῶν ἰπποδρόμων, id est, quæ ferunt supellectilem & apparatus rerum necessariorum, vt muli clitellarii, geruli, &c. *redemptor*. vide oden 1. lib. 3. *torquet*. fucula, instrumento fabrilī. *machina*. hinc machinarius, fabricator operum quæ manu simul & ingenio conficiuntur, robustus, solers. *funera*: ad sepulturam elata. *plaustris*. onerariis. Columellæ plaustrum est quo finus conuehitur. *luctantur*. occurrendo cōtendunt. *in nunc* &c. ironia cu *χλευόµενα*. *sonno gaudent*. otio & quiete. *vis canere*. lyrica scribere. *contacta*. sic habent tres Blād. Diuæ. Tonf. Mart. Bull. Sil. quos secutus sum. Bland. antiquiss. legit cantata, quæ dmihi in primis placet cum hac adnotatione, ab aliis prius dicta. Nann. codex habet cunctata. diiudicat lector. *ingenium sibi quod*. argumentum à maiori, *διαλεκτικῶς*. In summo otio & quiete qui iam multos annos Athenis versantur si hoc non præstiterint, egō. ne id Romæ possim in summo strepitu? *annos septem*. finitum pro infinito. *insensuit*. quasi sua morositate ante tempus senium contraxisse videtur. *stasma taciturnius*. *στυγεράς* in id genus hominum, qui post multos annos studiis philosophicis impen-
sos, vbi ad politicam vitam necesse est accedere & familiariter viuere, ita vana quadam scientiæ opinione planèque scholastica, vel grauitate philosophica elati minimèque vrbana, ceteros velut è sublimi despiciunt, vt eos obuios ne salutatione quidè dignentur, tantum abest vt blandius eos alloquantur. hinc ait, *ἔχριστο populum quatit*, quod non tam ad carminis scribendi quam pertinet ad

ineptitudinem morū vitæq. cōmunis. *digner*. velim, *ἄξιός τις*. *frater erat Ro.* hæc de inepris accipienda sunt, qui neglecti à populo præconis sibi mutuis applaudebant: quo exemplo mirabiliter ait eos inter se poetæ sibi placere ipsis, qui relictis Athenis vel infamia, vel taciturnitate, cum populo essent ritui, suarū inter se laudum præcones erant. *calatumq.* artificiosissimum, summum poemā. *molimine*. quibus artibus. *circum* maximum, id est, eos qui in circo & exercent se & spectant: aut circum *συναδελφικῶς*, id est, theatrum. Cōmentator & alij per tmesin verbi, circumspiciunt, hæc interpretantur. equidem malim esse alyntheton, hoc modo, *spectemus circum*, & vacuum Romanis viribus ælem. dispiciat lector. *spectemus*. non excludit se numero eorum poetarum, quò rideat liberius. *si forè vacas*. omnes lib. scripti sic habent, *τὸ vacat*, vt vulgati quidam. *procul audi*. non propius accedas, sed quasi ex insidiis sectare, vt aliud agere te cogitent, *ποικιλικῶς*. *Samnites*. Samnites erant gladiatores, sic ab armatura Samnitū dicti, siue Sauniis: nā Saunia genus erat hastarū, Græcis, inquit Verrius, appellatum. Lucilius, Samnis spurcus homo, id est, gladiator. *lumina prima*. duo Bland. aperè habent, *prona*. sed antiquiss. per lituram, *lumina prima*, id est, prima luce, vt volunt aiqui, sed non apè, vt mihi videtur: alij pro lucernis nocturnis. se Tacitus in Nerone, vrebantur Christiani in vsum nocturni luminis. alij pro stellis sub noctem emicantibus. *lento duello*. alij lentum duellum interpretantur, non gladiatorū, sed Samnitū cum Romanis propter Sabinas raptas. *discedo Alcaus*. inquit Horatius. *si plus adposcere*. cod. Tonf. habet, se attollere. *irritabile*. *ὀργιστος*. quibus ira cōmotis, si repugnes, magis prouoces, neque sine magno tuo malo discesseris. *obturem*. modi potentialis, obturare possim sine periculo. *legentibus*. sua scripta recitantibus. *videntur mala*. clausula pertrāsitionem. *ultrò si tac. laudant*. poetarum philautia. *inuia* ipso scribēte inuito & renitente. *vehemens*. ad inuentionē. Vehemens per crasin, metri causā. sic alibi, nihilo deterius. *beatit*. amplificabit, ditabit. *virtute carentia*. 4. Bland. habent calentia, quos Cōment. ex antiquis illis scriptis sequitur. videat lector. *satyrum*. agilem. *agrestem*. tardum. *pratulerim script*. reuertitur ad id quod suprà dixit, gaudēt scribentes & se venerantur, &c. qui suū ferus scriptique carminis studio sic delectantur, vt vel consulto sua vitia prætereant, vel ea pro virtutibus habeāt, securi vulgò de se dictorum: quos non minùs mēte captos, planèque desipere dicit, quā Argium quendā nobilē: Qui licet istorum more ad humanā conuersationē latis esset aptus,

hh 3.

tamen

tamen nō esse apud se dum in vacuo theatro plauderet, & se crederet audire tragicōdos, dolerētque amicorum opera se ab ea mentis voluptate liberatū, sicut ringuntur hi poētæ suā vitia corrigi. *Chringi*. ringi hic irasci est stomacharique, quod res ex voto non succedat, sed sine externa & aperta significatione. *Argis*. ex Aristotele de mirabilibus auscultationibus initio habemus, tale quid Abydi contigisse: sed hoc nihil veratquo minus Argis quoque tale quid vsu venerit. Quid si Argis, metonymicōs, pro Argiuis poni credamus, vt alibi Mauris, pro Mauritaniis: vt sensus sit, fuit non ignobilis aliquis ex Argiuis? &c. *in vacuo latas seffor*. tale argumentū tractatur à Sophocle in Aiace flagellifero, vbi Eurysacen puerum beatum dicit, quod expers sit sensus malorum, neque sciat quibus rebus aut lætandum sit aut dolendū, quod est intelligentiæ malū quidem detrimentum, sed ex eorum numero quæ non habent dolorem. sic & Medici *φάρμακα* quædā nominant *ἀνώδυνα*, quæ cruciatum nullum faciunt. *posset qui rupem*. vt cui sensus exterior non penitus esset fuliginosus. *bitēmque*. bilis ara si ex lūmore cerebri frigidofeculentorūque generatur, terroris, tristitiæ, pertinetiūmq. & sæpe ridiculārū imaginationū plenam melancholiā adfert; sin ex calido est & retorido, *ὑπερμανία*, immanisq. & omnino delira phreneticæ, generatur affectio capitis. *pol me occidisti*. expostulatio abiūquo, vt videbatur Argiuo. *per vim*. purgatiuam. *mentis gratiss. err.* sensu carere grata res est in malis. In Oedipo Sophocles. vide Adag. in nihil sapiendo iucundissima vita. *nimirum sapere*. hæc tacita est *αὐτοαληψία*: dixit enim eos non sapere, qui suis malis delectantur; nunc contrā, ait sapere esse, non nugari, & carmina pueris, id est, iunioribus relinquenda, scribere, sed veræ, id est, beatæ tranquillæq. vitæ cognoscere modos. *ediscere*. *μαρτυρεῖν*, cognoscere, exercere. *quo circa tecum loquor*. *ὀρθότατος λόγος*. se ait secū cogitare: e in diuiniis acervandis nihil esse sapiētiae: hoc ex obliquo inducens sub sua persona ad deterrēdum Florum fortuitis bonis additiorem, vt suprā epist. 3. lib. 1. prima feres ederæ victicis præmia, quod si frigida curatum fomenta relinquere posses, &c. *narrares medico*. hoc est, adires medicum sciscitaturus remedium. argumentum ab interno & propē incurabili morbo. *si vulnus tibi*. ab externo in corpore & oculis obiecto malo. *si cupidum*. id est, si te tranquillarent. *mercatus*. *Chære* est. sic cod. antiquiss. Bland. alij tres, quicquid libra mercamur & ære. Alij sequuntur lectionem vulgatam. indicat autē nihil quicquā vel emtione vel vsucapione cuiquam esse propriū; & proinde nos in eo plus æquo stultescere, quando nobis id

propriū ducimus, quod alienari & alterius esse potest. *libra mercatus*. de emtione per æs & librā Boethius in Topic. Cicero & Budæus in Pādect. simul & de mancipatione vsucapionēque. *villicus Orbi*. per apocopen pro Orbij. à testimonio & cōfessione villici, qui alterius ager est emtione, docet eum quoque esse tuū, ex cuius fructibus numerata pecunia vitā sustines, & nihil esse vel māncipatione vel vsucapione opus vt viuas iucundē. *occat*. fractis glebis regit. Verrius, auctore Festo, ab occardēdo deducit, quod occard grandeis globos terræ: Cicero ab occardando fruges sargas; sed malim derivari ab occa quod est rastilum Isidoro. *da-turas*. sic habent 4 Bland. Tons. Sil. & genuina est lectio, vt non difficulter lector peritus cognosceret dominū ei pecunia de rebus emtis iam numerata, etli sit Orbij villicus. *mercarius ag. tuum facis*. *trecentis milib.* id est, millequadringentis quinquaginta novem qq. Fland præter decem solidos groil. qui erat centus equestris sub Iulio. *emtum*. olim ab Orbio. *numerato*. id est, iam & nuper villico numerata pro fructibus emtis pecunia. *an olim*. vt Orbius. perinde ac si dicat, vter felici-or, tūne qui viuis iucundē ex emtis fructibus, an Orbius, qui fortassis à villico recondit acceptam pecuniam, misereque ac fordidē victitat? *Aricini quoniam Veientis*. quoniam, habent omnes scrip. libri quos vidi præter Maier. qui vulgata sequitur. sed alterum convenientius apparere ostendit enim causam cur nihil intersit inter eum qui iam olim agrū emit, quādo ei necesse est eius fructus redimere ad vsū vitæ; & eum qui numerata quotidie pecunia fundū paulatim suum facit. at aliam tamen lectionē non damno. *Veientis Chærui*. cod. Tōianus habet Veientis auiti. dispiciat lector. *sit proprium quicquam*. sic habet omnia scripta. quid autem sit propriū, vide Satyr. 6. lib. 2. *nunc prece*. Carissimum est quod precibus emitur; nam beneficium accipere, libertatem vendere est, inquit Mimius. *nunc vi*. à potentioribus illata, & quod iure belli (vt aiunt) possidetur. *sorte suprema*. legitima successione & legato. *perpetuus nulli d.* imo, homo ipse vitæ cōmodatus, non donatus est. *Tyrrhena sigilla*. fortasse notat agalmata. *sunt qui non. ieiū* v. i. hellenis. *Herodis palmetis*. Strabo lib. 16. Hiericus est campus à mōrana quadam circumdatus, quæ in theatri speciem ad ipsum declinat: hoc in loco est palmetum, cui immixta est etiam alia materies domestica & ferax, palmis abundans, spatio stadiorum centum, & totum irriguum & habitationibus plenum, vbi & regia est (Herodis) & balsami vinidarium, &c. hūc legito. & paullo post: Pompeius circumcisit quibusdā quæ Iudæi violentè sibi alcuerant, Herodem face.

sacerdotiopræfecit, &c. *scit Genius natale*. ut à poetis fingitur Genius deus humanæ naturæ, quasi is sit hominū conservator, ita ab eisdem quædā Iuno describitur humanæ naturæ dea tutelaris: quasi virorum quidem sint Genij, mulierum autē Iunones. hinc apud Petronium iurat meretricula, Iunonem meā mihi iratam habecā. & apud Iuvenalem de domino molli & muliebria patiente, Et per Iunonem domini iurante ministro. Genij autem iidem cum angelis, quos ethnici putabant cuiusq. genituræ præfecta numina, simul & nasci & interire cū homine; quæ (ut Ammianus ait) editis in lucem hominibus, velut eorum actus re-ctura, salua fatali firmitate credebant; *δαίμονες μορσαιοὶ τῷ βίῳ*, Menandro. lege Festum. *temperat astrū*. aspectū astrorum felicem facit, & sidus natalitium quod *ἀστρον πόν*, nominant *ἀστρον*. *vultu mutabilis*. alius atque alius. *albus & ater*. prosper & aduersus. *ut ar & ex modico*. à sua persona Floro cōmendat vltum bonorum moderatum, quem in omnibus suis scriptis habet quā cōmendatissimum. *quantum res poss.* quantum fuerit vtile & honestum. *nec matuam*. non erit mihi curæ, non cauebo, *ὃ πολὺ ἀκούει*. non plura datis. an datis ab hærede futuro? non placet, nisi iudicemus Mæcenatē fuisse hæredipetam, quando ei daret munera, fundos & agros. an datis à patre? nec hoc gratū est; patrimonium namq; bello ciuili amiserat, ut paulo suprà. itaque datis, id est, relictis à me, illiq; ab hærede acceptis. *scire volum.* experiar viuendo. *quantum simplex*. id est, quantum simplex & hilaris apparatus distet à luxurioso sollicitoque. *discordes parcau avaro*. id est, quid intersit inter frugalē victū & sordidum. *distat enim*. hoc est, tua prodigere, sumtum iucundē liberaliterq; facere, & auarē semper plura quærere, nec frui præsentibus, multum inter se discrepant. *quinguatribus*. quinquatres, *πεντακταῖα*, inquit Solipat. lib. 1. inst. Gram. item eodem, Quinquatrus pluraliter, non quinquatria: nō enim dictæ sunt quinq; dies arri, sed quod quinquatrus antiqui dicebant à quinquando, id est, lustrando, quod eo die arma ancilia lustrari sint solita. Comment. hic Solipatro aduersatur de quinq. arri diebus ex scriptis Bland. vbi lacuna ingens antiquitatē omnem obfudit: habet enim: & Mineræ ideo dicat quia ingenio vsi sunt Romani. τὸ ingenio, in vno ex iis Bland. habetur, ingenua; in alio, ingenita: antiquissimus autem totus ad finem huius epistolæ, partim obliteratus est, partim lacer. *ego utrum*. totus hic lo-

cus allegoricōs exponendus, pro eo quod est, animū suū. neque splendore neque tenuitate mutari, sed ad omnem euentum esse constantē & imperturbatū. *non tamen aduersis*. Buss. habet, auertis. *non es auarus? abi. quid cetera?* locus hic variē legitur. præter duos Bland. omnes quos legi scripti habent, nō es auarus? cum interrogationis nota. abi. quid cetera? cum interrogatione. *iam simul isto cum vitio fuge: rite caret*, &c. sine interrogationis nota eo vsque, *quid te exemta*, &c. Sed nec vna in omnibus est interpunctio; nam duo Bland. Buss. Nan. Tons. habent, non es auarus? abi. quid cetera? iam simul isto cum vitio fuge: rite caret, &c. assertiuē. Diuæ. & Mart. non es auarus? abi. quid? cetera iā simul isto cum vitio fuge, &c. duo Bland. quod cetera iam simul isto cum vitio fuge. vulgati nuper habent, non es auarus, sine interrogationis nota. abi. quid cetera? iā simul isto cum vitio fugeret caret tibi pectus inani ambitione? &c. singula cum interrogatione, vsque ad eum versum, *vinere si rectē nescis*, &c. deligat ex his lector peritus quæ sibi videbitur commodissima: mihi certē vulgata nuper non improbatur, sed sine interrogatione, ex hoc loco, iam simul isto cum v. &c. vsque ad, quid te exemta iuuat, &c. Verū quia omnia scripta habent, fuge rite caret, &c. non libenter ab iis dissentirem, ita ut sensus sit, si non es auarus, iam vide vt cetera vitia ritē, bene, & peritē fugias; ad quæ deuiranda, magnum iam tibi subsidium paratum est; vna enim cum auaritia valere iussa caret pectus inani ambitione, mortis formidine, ira, dolore, &c. quibus auarus cruciari solet, vehementerque concuti. *Theffala*. Colchica. *natales*. Mart. & Sil. habent, fataleis. *quid? te exemta leuat spinis de pluribus vna?* sic habent cod. Bland. tres per interrogationis notam; quasi dicat, vna spina de pluribus exemta, nimirum auaritia, me leuat minimē: iccirco subiungit, *vinere si rectē nescis*. hoc est, si adēmra auaritia, vita tibi præterea iniucunda est, nec te componere vales vt tranquillē viuas, morere, ne diutius sis miser, & finito viuere te peritiores. *lusi si satis*. hæc sumta sunt ex Odyss. ὁ τῶν δ' ἰφάρων ἱπποῖσι, καὶ ἀνδριστῶν δ' αὖτε, id est, ἀφ' ὧν δ' ἰσὶ δ' αὖτε, τῶν δ' ἰσὶ, ἰφάρων ἱπποῖσι, id est, Venere operam dedi. eadem verba Latine vertit Lilius Andronicus vel reclamante Eustathio Homeri enarratore. *& pulset*. cod. vnus Bland. habet adnotatum, alij legunt, plaudat; quod aptius appareret, pro expledat.

EPISTOLA TERTIA LIBRI

SECUNDI AD PIONES

DE ARTE POETICA.

AD PIONES.

V MANO capiti ceruicem
pictor equinam
Iungere si velit, & varias in-
ducere plumas,
Vndique collatis membris, ut
turpiter atrum

Desinat in piscem mulier formosa superne:

5 Spectatum admissi risum teneatis amici?
Credite Piones, isti tabula fore librum
Persimilem, cuius, velut agri somnia, vana
Fingentur species, ut nec pes, nec caput vni
Reddatur forma. PICTORIBVS atque poetis

10 Quidlibet audendi semper fuit aqua potestas.
Scimus, & hanc veniam petimusq; damusq; vi-
cissim:

Sed non ut placidis coeant immixta, non ut
Serpentes aubus gementur, tigribus agni.
Inceptis grauibz plerumque, & magna professis

15 Purpureum, late qui splendeat, vnus, & alter
Assuitur pannus, cum lucus, & ara Diana,
Et properantis aqua per amœnos ambitus agros,
Aut flumē Rhenū, aut pluuius describitur arcus.

20 Scis simulare. quid hoc, si fractus enatat ex spes
Nauibus, ære dato qui pingitur? amphora cœpit
Institui, corrente rota cur vrcæ exit?
Deniq; sit, quod vis, simplex dūtaxat, & vnum.
Maxima pars vatū, pater, & iuuenes patre
digni,

25 Decipimur specie rekti. brevis esse laboro,
Obscurus fio. sectantem leuia, nerui
Deficiunt, animiq; professus grandia, turgēt:
Serpit humi tutus nimium, timidusq; procella.
Qui variare cupit rem prodigialiter vnam,
30 Delphinum siluis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpa fuga, si caret arte.

Aemilium circa ludum faber imus & vngueis
Exprimet, & molleis imitabitur ære capillos.
Infelix operis summa, quia ponere totum
Nesciet. hunc ego me, si quid componere curem, 35
Non magis esse velim, quā prauo viuere naso.
Spectandum nigris oculis, nigroq; capillo.
SVMITE materiam vestris, qui scribitis, aquam
Viribus, & versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeāt humeri. cui lecta potenter erit res, 40
Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit, & Venus, aut ego fallor,
Ut iam nunc dicat, iam nunc debentia dici
Pleraque differat, & præsens in tempus omittat.
Hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor. 45
In verbis etiam tenuis, cautisq; ferendis,
Dixeris egregiè, notum si callida verbum
Reddiderit iunctura nouum. si forte necesse est
Indiciū monstrare recentibus abdita rerum:
Fingere cinctus non exaudita Cerebegi 50
Continget, dabiturque licentia sumta pudenter.
Et noua, fictaq; niper habebunt verba fidem, si
Græco fonte cadant, parçè detorta. quid autem
Cacilio, Plautoq; dabit Romanus, ademptum
Virgilio, Variòque? ego cur acquirere pauca 55
Si possum inuideor, cum lingua Catonis, & Enni
Sermonem patrium distauerit, & noua rerum
Nomina protulerit? licuit, semperq; licebit,
Signatum præsentis nota producere nomen.
Ut silus foliis pronos mutantur in annos, 60
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas,
Et iuuenum ritu florent modo nata, vigentq;.
DEBEMVR morti nos, nostraq;e. siue re-
ceptus

Terra Neptunus, classeis Aquilonibus arces,
Regis opus, sterilisve diu palus, aptaq;e remis 65
Vicinas vrbeis alit, & graue sentit aratrum:
Seu cursum mutauit iniquum frugibus æmnis,

Doctus

- Doctus iter melius: MORTALIA facta per-
ibunt:
Ne dum sermonum flet bonos, & gratia viuax.
70 Multa renascuntur, quae iam cecidere, cadentq;
Quae nunc sunt in honore vocabula, si voles vsus:
Quem penes arbitrium est, & ius, & norma lo-
quendi.
Res gesta regumq;, ducumq;, & tristia bella,
Quo scribi possent numero, monstrauit Homerus.
75 Versibus impariter iunctis querimonia primum,
Post etiam inclusa est voti sententia compos.
Quis tamen exiguus elegos emisit auctor,
Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.
Archilochum proprio rabies armauit iambo.
80 Hunc focci cepere pedem, grandesq; cothurni,
Alternis aptum sermonibus, & popularis
Vincentem strepitus, & natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus Diuos, puerosque Deorum,
Et pugilem victorem, & equum certamine primum,
85 Et iuuenum curas, & libera vina refert.
Descriptas seruare vices, operumque colores,
Cur ego, si nequeo, ignosque, poeta salutor?
Cur noscere, pudens praeue, quam discere malo?
Versibus exponi tragicis res comica non vult.
90 Indignatur item priuatis, ac prope focco
Dignis carminibus narrari caena Thyeste.
Singula quaeque locum teneant sortita decent.
Interdum tamen & vocem comedia tollit,
Iratumq; Chremes tumido delusit ore:
95 Et tragicus plerumque dolet, sermone pedestri.
Telephus, & Peleus, cum pauper, & exul uterq;
Proiicit ampullas, & sesquipedalia verba;
Si curat cor spectantis tetigisse querela.
Non satis est pulchra esse poemata: dulcia sunt,
100 Et quocunque volent, animum auditoris agunt.
Ut ridentibus arident, ita flentibus adsunt
Humani vultus. si vis me flere, dolendum est
Primum ipsi tibi: tunc tua me infortunia ledent.
Telephe, vel Peleu, male si mandata loqueris,
105 Aut dormitaba, aut ridebo. TRISTIA maestum
Vulsum verba docent: iratum, plena minarum:
Ludentem, lasciuia: seuerum, seria dicta.
Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum: iuuat, aut impellit ad iram,

Aut ad humum merore graui deducit, & angit: 110
Post effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunae abscondita,
Romani tollent equites, pedesque cachinnum.
Intererit multum diuise loquatur, an heros:
Maturusne senex, an adhuc florente iuuenta 115
Feruidus: an matrona potens, an sedula nutrix:
Mercatorne vagus, cultor ne virentis agelli:
Colchus, an Assyrius: Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam sequere, aut sibi conuenientia finge
Scriptor. honoratum si forte reponis Achillem: 120
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer:
Iura neget sibi nata: nihil non arroget armis.
Sit Medea ferox, inuidiaq;: sibilus Ino,
Perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
Si quid inexpertum scena committis, & audes 125
Personam formare nouam: seruetur ad innum
Qualis ab incepto procefferit, & sibi constet.
Difficile est proprie communia dicere: tuq;
Rectius Iliacum carmen deducis in actus,
Quam si proferres ignota, indictaque primus: 130
Publica materies priuati iuris erit, si
Nec circa vilem, patulumq; moraberis orbem:
Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres: nec desilios imitator in arctum,
Vnde pedem proferre pudor veter, aut operis lex. 135
Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim:
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
Quid dignum tanto feret hic promissor hiatus?
PARTURIENT montes; nasceretur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur ineptum! 140
Dic mihi Musa virum, capta post tempora Troia;
Qui mores hominum maiorum vidit, & urbeis.
Non fumum ex fulgore, sed ex summo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promae,
Antiphatem, Scyllamq;, & cum Cyclope Cha- 145
rybdim:
Nec reditum Diomedes ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo.
Semper ad euentum festinat, & in medias res,
Non secus ac notas, auditorem rapit: & quae
Desperat tractata nitescere posse, relinquit. 150
Atque ita mentitur: sic veris falsa remiscet,
Primo ne medium, medio ne discopes inum.

- Tu, quid ego, & populus meum desideret, audi.
 Si plausoris eges aulae manentis, & vsque
 155 Sessuri, donec cantor, vos plaudite, dicat.
 Aetatis cuiusq; notandi sunt tibi mores,
 Mobilibusq; decor naturis dandus, & annis.
 Reddere qui voces iam scis puer, & pede certo
 160 Signat humum, gestis paribus colludere, & iram
 Colligit, ac ponit temerè, & mutatur in horas.
 Imberbiu iuuenis, tandem custode remoto,
 Gaudet equis, canibusq;, & aprici gramine capi:
 Cereus in virium flecti, monitionibus asper,
 Vtilium tardus prouisor, prodigus aris,
 165 Sublimis, cupidusq;, & amata relinquere pernix.
 Conuersis studiis, etas, animusque virilis
 Quærit opes, & amicitias, inseruit honori:
 Commisisse cauet, quod mox mutare labores.
 Multa senem circumueniunt incommoda: vel quod
 170 Quærit, & iuuentis miser abstinet, ac timet uti:
 Vel quod res omneis timide gelideq; ministrat,
 Dilator, spe longus, iners audacesque futuri:
 Difficilis, querulus; laudator temporis acti.
 Se puero, censor, castigatorque minorum.
 175 Multa ferunt auii venientes commoda secum:
 Multa recedentes adimunt. ne forè seniles
 Mandentur inueni partes, pueroq; viriles,
 Semper in adiunctis, enoq; morabimur aptis.
 Aut agitur res in scenis, aut acta refertur.
 180 Segnius irritant animos demissa per aures,
 Quàm que sunt oculis subiecta fidelibus, & qua
 Ipse sibi tradit spectator. non tamen intus
 Digna geri, promes in scenam; multaq; tolles.
 Ex oculis, qua mox narret facundia presens.
 185 Nec pueros coram populo Medea trucidet:
 Aut humana palam coquat exstas nefarim Atreus:
 Aut in aule Procæ vertatur, Cadmus in angust.
 Quodcumque ostendit mibi sic, incredulus odi.
 Neue minor, neu sit quinto productior actu
 190 Fabula, quæ posci vult, & spectata reponi.
 Nec Demus intersit, nisi dignus vindice nodus
 Inciderit: nec quarta loqui persona laboret.
 Alteri parteis chorus, officiumq; virile
 Defendat: neu quid medios intercimat actus,
 195 Quod non proposito conducatur, & bareat aptè.
 Ille banus fauceatq;, & consiliatur amicis,
 Es regat iratos, & amet peccare timenteis.
 Ille dapos laudet mensa breui: ille salubrem
 Iustitiam, legesq;, & apertis ora portis.
 Ille deat commissa, Deosque precetur, & oret, 100
 Ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
 Tibi nam, vt nunc, orichalco vincta, tubaq;
 Aemula, sed tenuis, simplexq;, foramine paucos.
 Adspirare, & adesse chorus erat vtilis, atq;
 Non dum spissa nimis compleret edilis statos. 105
 Quò sane populus numerabilis, ut pote paruus,
 Et frugi, castusq;, verecundusq; coibat.
 Postquam caput agros excedere victor, & urbem
 Latior amplecti murus, vinoque diuino
 Placari Genius festis impune diebus: 110
 Accepit numerisque, modisque licentia maior.
 Indoctus quid enim sciret, liberque laborum,
 Rusticus, urbano confusus, turpis honesto?
 Sic prisca morumque, & luxuriam addidit arti.
 Tibicen, traxitque vagus per pulpita vestem. 115
 Sic etiam fidibus voces creuere seueris,
 Et tulit eloquium insolitum facundia præceps,
 Vtiliumq; sagax rerum, & diuina futuri
 Sortilegi non discrepauit sententia Delphi.
 Carminum, qui tragico vilem certauit ob hunc, 120
 Mox etiam agrestis Satyras nudauit, & asper
 Incolumi grauitate iocum tentauit: eo quod
 Illecebris erat, & grata nouitate morandus
 Spectator, functusq; sacris, & potus, & exlex. 125
 Verum ira risores, ita commendare dicaces
 Conueniet Satyros, ita verbero seria ludos.
 Ne, quicunq; Demus, quicunq;, adhibebitur heros,
 Regali conspectus in auro nuper & ostro,
 Migraret in obscuras humili sermone tabernas,
 Aut, dum vitat humi, nubes, & inania capter. 130
 Effutire leuiss indigna tragordia versus:
 Ut festis matrona moueri iussa diebus,
 Intererit Satyrus paulum pudibunda proteruis.
 Non ego inornata, & dominatua nomina solum,
 Verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo: 135
 Nec sic enitar tragico differre colori,
 Ut nihil intersit, Dauidne loquatur, & audax
 Pythias, emundò lucrata Simone talentum:
 An custos, famulusq; Dei Silemus alumni.
 Ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quis 140
 Speret

- Speret idem: sudet multum, frustra que labores
 Ausus idem, tantum series, iuncturaque pollet:
 Tantum de medio sumtu accedis honoris.
 Silui deducti caueant, me iudice, Fauni,
 245 Ne, velut innati riuus, ac pand forenses,
 Aut nimium teneris inueneris versibus un-
 quam,
 Aut immunda crepent, ignominiosaque dicta.
 Offenduntur enim, quibus est equus, & pater,
 & res:
 Nec, si quid fructu iocis probat, & nucis emtor,
 250 Aequis accipiunt animis, donatus corona.
 Syllaba longa bronci subiecta, vocatur iambus,
 Pes citus: vnde etiam crimoris accrescere iussit
 Nomen Iambeus, cum senos redderet ictus,
 Primus ad extremum similis sibi. non ita pridem,
 255 Tardior ut paullo, grauiorque venisset ad aurem,
 Spondeos stabilem in iura paterna recepit
 Commodus, & patiens: non ut de sede secunda
 Cederet, aut quarta socialiter. hic & in Acci
 Nobilibus trimestris apparet rarus, & Enni.
 260 In scenam missos magno cum pondere versus,
 Aut opera celeris nimium, ouraque, carentis,
 Aut ignorata premit artis crimine turpi.
 Non quisvis videt immodulata poemata iudex,
 Et data Romani venia est indigna poetis.
 265 Iccircòne vager, scribamque licenter? an omnino
 Visuros peccata putem mea, tutus, & intra
 Spem venia cautus? vit autem denique culpam,
 Non laudem merui: vos exemplaria Græca
 Nocturna versate manu, versate diurna.
 270 At nostri proavi Plautinos & numeros, &
 Laudauere sales: nimium patienter verumque,
 Ne dicam stultè, mirati: si modò ego, & vos
 Scimus inurbanum lepido seponere dicto,
 Legitimamque sonum digitiu callemus, & aure.
 275 Ignotum tragica genui inuenisse Camæna
 Dicitur, & plautius vexisse poemata Thespis:
 Quæ canerent, agerentque peruncti fecibus ora.
 Post hunc persona, pallaque, repertor honesta
 Aeschylus, & modicus instruit pulpita tignis,
 280 Et docuit magnumque loqui, nixque, coturno.
 Successit vetus hic comœdia, non sine multa
 Laude: sed in vitium libertas excidit, & vim

- Dignam lege regi. lex est accepta, choræque
 Turpiter obtinuit, sublati iure nocendi.
 Nil intentatum nostri liquere poetæ:
 285 Nec minimum meruere decus, vestigia Græca
 Ausi deserere, & celebrare domestica facta:
 Vel qui prætexas, vel qui docuere rogatas.
 Nec virtute foret, clarisve potentius armis,
 290 Quam lingua, Latium: si non offenderet vnum
 quemque poetarum lima labor, & mora. vos ð
 Pompilius sanguis carmine reprehendite, quod non
 Multa dies, & multa litura coercuit, atque
 Perfectum decies non castigauit ad vnguem.
 Ingenium misera quia fortunatus arte
 295 Credit, & excludit sanos Helicone poetæ
 Democritus: bona pars non vnguem ponere curat,
 Non barbam: secreta peti loca, balnea vitas.
 Nanciscetur enim pretium, nomenque poetæ,
 Si tribus Anticyri caput insaniabile numquam
 300 Tonfari Licino commiserit. ð ego leuius,
 Qui purgor bilem sub verni temporis horam.
 Non alius faceret meliora poemata. verum
 Nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum
 305 Reddere quæ ferrum valet, exorsipissa secandi.
 Munus, & officium, nil scribens ipse, docebo:
 Vnde parentur opes: quid alat, formetque poetam:
 Quid deceat, quid non: quod vitius, quod ferat error.
 Scribendi rectè, sapere est & principiū, & fons.
 Rem tibi Socratica poterunt offendere chartæ:
 320 Verbaque prouisa rom non inuita sequuntur.
 Qui didicit, patria quid debeat, & quid amicis:
 Quo sit amore parens, quo frater amandus, &
 hospes:
 Quod sit conscripti, quod iudici officium: qua
 315 Partes in bellum missi duci: ille profecto
 Reddere persona sui conuenientia cuque.
 Respicere exemplar visa, motumque tubebo
 Doctum imitatore, & viuas hinc ducere voces.
 Interdum speciosa iocum, morataque, rectè
 320 Fabula, nullius Veneris, sine pondere, & arte,
 Valdeus oblectat populum, meliusque moratur,
 Quam versus inopes rerum, nugæque, canora.
 Grauius ingenium, Grauius dedit ore rotundo
 Musa loqui, præter laudem, nullius amaris.
 325 Romani pueri longi rationibus affini

- Discunt in partem centum diducere, dicat.
 Filius Albini, si de quincunce remota est
 Vincia, quid superat? poterat dixisse, triens, eu.
 Rem poteris seruare tuam, redit vincia: quid sis?
 330 Semia, ad hac animos augo, & cura peculi.
 Cum semel imbueris, speramus carmina fingi.
 Posse limenda cedere, & leni seruanda cupressos.
 Aut prodesse volunt, aut delectare poeta,
 Aut simul & iucunda, & idonea dicere vita.
 335 QUID QUID precipies, esto brevis: ut citò dicta
 Percipiant animi dociles, teneantq; fideles.
 O MNE superuacuum pleno de pectore manat.
 Ficta voluptatis causa, sint proxima veris.
 Nec quodcumque volet, poscat sibi fabula credi:
 340 Neu pransa Lamia viuum puerum extrahat aluo.
 Centuria seniorum agitant expertia frugum:
 Gelli pratercunt auster a poemata Rhamnes.
 O MNE tulit punctum, qui miscuit vile dulci,
 Lectorem delectando, pariterque amonendo.
 345 Hic meret ara liber Sosius: hic & mare transiit,
 Et longum noto scriptorū prorogat æuum.
 Sant delicta tamen, quibus ignouisse velimus.
 Nam neque chorda sonum reddit, quem vult
 manus, & mens,
 Poscentiq; grauem persape remisit acutum:
 350 Nec semper feriet, quodcumq; minabitur, arcus.
 Verum vbi plura nitent in carmine, nō ego paucis
 Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
 Aut humana parum cavit natura. quid ergo?
 Ut scriptor si peccat idem librarius vsque,
 355 Quāuis est monitus, venia caret: & citharædus
 Ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
 Sic mihi, qui multum cessat, sit Chærilus ille,
 Quem bis, terq; bonum, cum risu miror, & idem
 Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
 360 Verum opere in longo fas est obrepere somnum.
 Ut pictura, pōsis, erit, qua, si propius stes,
 Te capiat magis: & quadam, si longius abstes.
 Hac amat obscurum: volat hac sub luce videri,
 Iudicis argutum qua non formidat acumen.
 365 Hac placuit semel: hac decies repetita placebit.
 O maior iuuenum, quamuis & voce paterna
 Fingeris ad rectū, & per te sapi, hoc tibi dictum
 Tolle memor: certā me dium & tolerabile rebus

- Recte concedi, consultus iuris, & actor
 Caussarum mediocris, abest virtute disertis 370
 Messalla, nec scit quantum Cassellum Aulus:
 Sed tamen in pretio est. M E D I O C R I B V S.
 esse poetū
 Non homines, non Dij, non concessere columnæ.
 Ut gratas inter mentas symphonia discors,
 Et crassum vnguementū, et Sardo cum melle papauer 375
 Offendunt, poterat duci quia cæna sine istis:
 Sis animus natum, inuentumque poemata iuuādū,
 Si paululum à summa discescit, vergit ad imum.
 Ludere qui nescit, campestribus abstinet armis:
 Indoctusque pila, disciue, trochive, quiescit, 380
 Ne spissa risum tollant impune corona.
 Qui nescit, versus tamen audet fingere, quid nix
 Liber, & ingenuus, præsertim census equestrem
 Summā nummorum, vitiōq; remotus ab omni.
 T V nihil inuita dices, faciesve Minerva: 385
 Id tibi iudicium est, ea mens, si quid tamen obis
 Scripseris, in Meci descendat iudici aureis,
 Et patri, & nostris; nonūq; prematur in annū.
 Membranis intus positū, delere licetis,
 Quod non edideris: NESCIT vox missa reueris. 390
 Siluestreis homines facer interpēsque Deorum
 Cadibus, & victu fædo deterruit Orpheus:
 Dictus ob hoc lenire tigres, rapidosque leones.
 Dictus & Amphion Thebana conditor arcu
 Saxa mouere sono testudinis, & prece blanda 395
 Ducere quod vellet, fuit hac sapientia quondam:
 Publica priuatis secernere, sacra profanus:
 Concubitu prohibere vago: dare iura maritis:
 Oppida moliri: leges incidere ligno.
 Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atque 400
 Carminibus venit, post hos insignis Homerus,
 Tyrtæusque mates animos in Martia bella
 Versibus exacuit, dicta per carmina sortes,
 Et vita monstrata via est, & gratia regum.
 Pieris tentata modis: ludisq; repertis, 405
 Et longorum operum finis: ne forte pudori
 Sit tibi Musa lyra solers, & cantor Apollo.
 Natura fieres laudabile carmen, an arte,
 Quæsitum est, ego nec studium sine diuite vena,
 Nec rude quid prosit video ingenium. alterius sic 410
 Altera possis opem res, & censuras amice.

*Qui studet optatam cursu contingere metam,
Multa tulit, fecitque puer: sudauit, & alsit:
Abstiniuit Venere, & vino. qui Pythia cantat*

423 *Tibicen, didici prius, extimuitque magistrum.
Nunc satis est dixisse, Ego mira poemata pango.
Occupet extremū scabies: mihi turpe relinqui
Et, quod non didici, sanē nescire fateri. (est,
Vt praco, ad merces turbam qui cogit emendat,*

420 *Affentatores iubet ad lucrum ire poeta,
Diues agri, diues positus in sœnore nummis.
Si verō est vinctum qui rectè ponere possit,
Et sponderet leui pro paupere, & eripere acri*

425 *Lutibus implicatum: mirabor, si sciet inter-
noscere mendacem, verūque beatus amicum.
Tu seu donari, seu quid donare voles cui,
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Latitæ. clamabit enim, Pukrà bene, rectè.
Palescet super his: etiam stillabit amicis*

430 *Ex oculis vorem: saliet, tundet pede terram.
Vt, qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo: sic
Derisor vero plus laudatore mouetur.
Reges discuntur multis virgere culullis,*

435 *Et torquere mero, quem puer spexisse laborent
An sit amicitia dignus. si carmina condes,
Numquam te fallant animi sub vulpe latentes.
Quinctilio si quid recitares, corrige, sodes,
Hoc, aiebat, & hoc, melius te posse negares,*

440 *Bū, terque expertum frustra: delere iubebat,
Et malè ornatos incudi reddere versus.
Si defendere delictum, quàm vertere, mallet:
Nullū vltià verbum, aut operam sumebat inanē,
Quin sine rivali, teque, & tua solus amares.*

445 *Vir bonus, & prudens versus reprehēdet inertem:
Culpabit duos: in comitis allimet atrum
Transuerso calamo signum: ambitiosa recidet
Ornamenta: parum claris lacem dare coget:
Arguet ambigū dictum: mutanda notabit:*

450 *Fiet Aristarchus. nec dicet, Cur ego amicum
Offendam in nugis? hæ nuge seria ducent
In mala, derisum semel, exceptumq, sinistrè:
Vt, mala quem scabies, aut morbus regius urget,
Aut fanaticus error, & iracunda Diana,*

455 *Vesaniū tenuissimum, sapientque poetam,*

*Qui sapiunt: agitant pueri, incautique sequuntur.
Hic, dum sublime versus ructatur, & errat,
Si veluti merulis intentus decidit auceps*

*In puteum, foueamve: licet, succurrite, longum
Clamet, id ciues, non sit qui tollere curet. 460*

Si quis curet opem ferre, & demittere funem:

*Qui scis, an prudens huc se deiecerit, atque
Seruari nolit? dicam, Siculique poetæ*

*Narrabo interitum. Deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus 465*

Aetnam

Insiluit, sit ius, liceatque perire poetis.

IN VITVM qui seruat, idem facit occidenti.

Nec semel hoc fecit: nec, si retractus eris, iam

Fiet homo, & ponet san. o. se mortis amorem.

Nec satis apparet, cur versus faceret: vtrum 470

Minxerit in patrios cineres, an triste bident al

Mouerit incestus. certè furit, ac velut vrsus,

Obiectos cauea valuit si frangere clathros;

Indocilum, doctumque fugat recitator acerbus.

Quem verd arripuit, tenet, occiditq, legendo, 475

Non missura cutem, nisi plena cruoru, hirudo.

COMMENTATOR:

HVMANO capiti ceruicem pictor equinam. A-
git de operis inæqualitate; datque præcepta scri-
bendi poemæ. Primū autem præceptum est de dis-
positione & conuenientia carminis. Scribit ad Pi-
sones viros nobileis dixeratque patrem & filios,
vel, vt alij volunt, ad Pisones fratres. Poëma au-
tem quod est sine vlla æconomia comparat eius-
modi picturæ, quæ caput habet humanum cum
ceruice equina & diuersorum animalium mem-
bris, quæ plumis exornata definit in piscem. *in-*
ducere. penicillo adiungere plūmas variis colori-
bus, quasi natura floridas: vel varias, id est, diuer-
sorum animalium colores. *undique collatis:* ex diuer-
sis scilicet animalibus & multis, coniunctis supe-
riori formæ. *surpiter.* scēdē. *atrum.* magnum. *in-*
piscem. belluam marinam, id est, Pistricem. *su-*
perand. vt capite & facie formosa mulier, inferius
monstrōse deturpetur. *spectatum.* ad spectandum
tale monstrum pictum. *teneatis:* o amici Pisones
possetis tenere risum? *tabula.* imagini pictæ. *per-*
similem. omnino similem. *cuius velut agri.* ordo
est, cuius ita vanæ fingentur species, velut ægri
somnia. *vt nec p. sup. ita. pes. finis. caput.* princi-
pium.

pium. id est, ut neque finis neq. principiū conueniat vni corpori. *pictoribus atque* obiectio. *aqua*. æqualis. *simus*. responsio. *hanc veniam*. hoc est, ut nos aliis scribendi licentiam concedimus, ita nobis quoq. licere petimus; sed petimus quidem ut poetæ, damus autem ut critici. *sed non*. sup. ita. *ut placidus*. hoc est, fingēdi potestas debet esse artificiosa, non etiam immoderata. *geminentur*. locientur, iungantur. Ea, inquit, quæ specie, natura, & qualitate differunt, non debent aut in pictura, aut poemate coaptari in vna eademq. forma: sicut tigris & agnus, piscis & vrsus; sed tigris & leo coniungi possunt: quia eandem habet qualitatem, vterque enim ferus est. *incepit granibus*. aliud præceptū de seruando themate. Pessimam autem dicit eos habere consuetudinē, qui modum in describendo excedunt: scilicet, qui reliq. themate quod inchoarunt, transeunt ad aliud, interponentes verba quidem comita, sed sensui non apta, orationēq. incongruas. *magna professus*. qui conatur aliquid magni scribere, & leuiter finiunt, reprehēdendi sunt. respicit ad ingeniū quorundam poetarum, qui grandia quidem incipiunt, sed ridiculē exeunt in locos contumacis; quos notat per purpureum pannum: in magno namq. poemate, excessus debemus aspergere ad aureis reficiendas, sed apte & conuenienter. *splendeat*. placeat. ordo est, vnus & alter pannus purpureus, qui late splendeat, assuitur. per pannum purpureū intellige flores, & splendidam orationis particulā, quam solent poetæ interfere suo carmini, ut sit splendidius: sed hoc reprehendit quando fit extra materiam quæ coepa est. *cum lucus*. Gr. a. D. sup. quādo hoc fit? cum lucus &c. &c. *ara Diana*. Zeugma ab inferiori, (supp. describitur. *lucus*. Aricinum nemus. *ara Diana*. ara Dianæ fuit apud Scythopolitas in Taurica regione, vbi aduenæ immolabatur; sed ea translata fuit Aricium. *ambitus aqua*. pro riuo ponitur ambiente agros amœnos. *flumen Rhenum*. notandū flumen Rhenum neutro genere. Sallust. in historiis: nomēq. Danubium habet. Est & masculini. Virg. Rhenūq. bicornis. is autem Germaniam à Gallia diuidit. *pluuus*. pluuialis, qui pluuiam coneit. *his locus*. talibus panis congruens. docet non esse indulgendum eloquentiæ, nisi opportunē, ne pro gloria quis incidat in opignonem inepti & incauti. *cupressum scis sim*. irrisio pictoris inepti, qui vix aliud nouerat quàm depingere cupressum; à quo cum naufragus quidā peteret, ut vultum suū & naufragium exprimeret, interrogat, num ex cupresso veller aliquid adpingi. hoc Græcis episodium dicitur. Naufragi enim ad misericordiam commouendam, casus suos in tabula depingi faciebant. Lucan. Vix ro-

gas, & picta se tempestate tueretur. *simulare*. imitari, pingere. *quid hoc si fr*. Quid hoc ad naufragium pertinet, ut ad illud ostendendum pingatur cupressus: quod non desiderat aliud, quàm parietis laceræ nauis, & ipsum naufragum miserē iactari procellis marinis. *are dato*. data pecunia ab eo qui pingi cupit. *amphora coep. in*. res magna incipit formari & tractari. *currere rota*. procedente carmine. *trāsatio à figulis*, à quibus cum rota voluitur, vasa finguntur. *cur vrcem?* cur incipis magnificē, & turpiter ad vilia laberis, cur vile sit opus tuum? *vrcem exit*. Orca genus est vas, à quo vrcus dicitur & vrcocolus. *denique scis*. hoc est, quācumque materiam vis, assume; ita tamen ut continuū carmen componas, nec intermiscas res diuersas, sed simplex sit carmen; id est, coepæ materiæ, & nondum finitæ non debes aliam iungere per compilationem, sed tenorem coepum sine interruptione seruare. *maxima pars vas*. Quidam dicunt hoc aliud esse præceptum: alij de æconomia adhuc volunt eū loqui, & est apostropha ad Pisones. ordo est, o pater & iuuenes patre digni, nos maxima pars vatum decipimur specie rectorū, id est, dum conamur seruare rectorū carminis, plerumque labimur in vitium, decepti specie, id est, imagine rectorū, quam putamus conuenire superiori materiæ. *brevis esse laboro*. supp. dum. se autem ponit pro quouis alio. laus est breuiter aliquid narrare, sed omnis breuitas obscuritati patet. *sectantem lenia*. plana, aperta, splendida. ut, Pars leuicis ocreas leno ducunt argento. *pernis*. robur. *despicunt*. derelinquunt, deserunt. ut, noctis non deficit humor. *animig*. prudentia, vehementia; sæpe enervatos vertis scribit, qui dat operam ut scribat delicatos. *grandia*. inuentiones sublimis. *surget*. inflatur, excedit modum. *serpis*. reptat, id est, qui nimis metuit aggredi celsa, sit plerumque ut nimis vilia sectetur. *sutus*. qui sibi vult esse tutum. *procella*. difficultatis. *variare cupit*. qui vult opus varium scribere, sæpe scribit inepta. *prodigialiter*. mirabiliter, monstruē. *dolphinum*. piscem: quod est contra naturam. *culpa fuga*. qui vult fugere culpam, sæpe cadit in vitium. ut alibi, Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt. fuga autem est nominatiui casus. *Æmilium circa*. Æmilium ludus dicebatur locus non procul à circo, vbi Æmilii quidam gladiatores suos habuit, circa quem erat statuarius, qui vngues & capillos bene expressit, cetera imperfecta relinquens, vnde multum derisus est. *faber*. statuarius. *imms*. imus autem dictus est, id est, vltimus, quod in ima parte circi tabernam suam locasset. *are*. in ære. *felix*. indoctus. *summa*. perfectione. *ponere*. fingere. *totum*. opus: integrum

integram statuat, nesciat perfectè formare. hoc exemplo docet nihil oportere deesse poetæ. *componere*. conscribere. significat etiam comparare. ut sic parvis componere magna solebam. *non magis*. huic esse similis in scribendo poemate, cui ad perfectionem aliquid deest: non magis opto, quam parte aliqua corporis me esse foedissimum, & reliquis splendidum. *præuoluto*. torto. *spectandum*. cernendum, videndum. *sumit materiam*. iam incipit dare generalia præcepta, dicens, vnumquemque eam materiam scribendam debere eligere, quæ vireis ingenij non excedit. Cato. Metiri se quemque decet, propriisque iuuari laudibus, & iterum: Quod est, eo uti decet, & quod agas, agere pro viribus. *sumit materiam*. hoc est, antequam incipias scribere, vide, si materiam, quam aggredieris, possis implere. *humera*. translatio, pro ingenio: humeros supponimus ad opera gestanda. *enilecta*. delecta. *potenter*. pro sua potentia, quantum possit ferre. *res*. materia scribendi. *non lucidus ordo*. dispositio, quia reuera ordo manifestat omne quod dicitur. *lucidus*. aprum epitheton, quia ordo facit orationem lucidam perspicuamque. *ordinis hac*. ostendit quo ordine componendus sit sensus, videlicet, ut ex iis quæ primò dicenda sunt, quædam dicat, quædam differat pro præsentia, ut ea postea per repetitionem commemoret. ut Virgilius primum describit qualiter Aeneas ad Didonem venit, & prætermittit suos casus, & excidium Troiæ: quod postea tamen satis declarat. *virtus*. ars, dispositio, perfectio. *Venus*. venustas, gratia. *aut ego fallor*. aut ego fallor, aut ista est ars dispositionis quam docturus sum. *iam nunc deb.* quæ debent dici, sine ulla dilatione dicantur, quædam dicenda pro tempore differat. ut Virgilius in nono libro, in Italia iam existente Aenea narrat quomodo fabricatæ sint naues, quibus ex Illo nauigauit, cum in tertio non dicat. *hoc amet*. eligat. *spernat*. supp. dicere: ut non omnia dicat simul quæ sibi in mentem veniunt. *promissi*. id est, magni. ut poetæ, Sergestum Aeneas promisso munere donat. Aliiter; promissi carminis, id est, qui vult auctor fieri magni carminis: aut certe auctor, id est, optimus poetæ. *in verbis*. supp. esto. *tenues*. subtilis. *cautusque*. prudens. *serendis*. propagandis, ordinandis, ponendis, inferendis: hoc est, si facienda sunt tibi noua verba, obserua ut ea dicas quæ placeant, & habeant auctoritatem: ne videlicet verborum geminario fastidium generet & carmen dehonestet. *dixeris*. pro dices. *egregiè*. cum laude. *notum*. vulgare. *callida*. perita. *iunctura*. compositio, structura partium. Exponit de veteribus verbis & nouis, quomodo poetica licentia fiant: Nam aliqua licet vulgaria sint, dicit ea per compositionem

peritam posse splendescere: hoc est, si non sint alia in compositione, quæ eget artificio. *callida*. elegans & noua elocutio, vel coherens sermo: optimū enim dicendi genus est, si noua verba opportunè & propriè ponantur. *indiciis*. id est, verbis: nam verba sunt signa rerum, ut philosophus ait, ἰνδίκαιος τῶν πραγμάτων τῶν λόγων. Mirè dixit: indicia, nam oratio indicat animum. *abditæ rerū*. nouas res. sic qui Aristotelis libros transtulit cum laboraret in τὰς ἀν, vertendo, finxit, ens, & laudem acquisiuit. *cincturis*. antiquè dixit, id est, militariibus viris, & ad militiam paratis: vnde per contrarium dixit poetæ, disinctos Celtiber Afros, id est, imbelles ad militiam. cincturi autem disti sunt propter strictas tunicas pectoribus suis aptatas sine cingulis: quales adhuc Scoti gestant. *non exaudita*. non antè audita & comperta, non cognita. *Cethegi*. antiquis. Cethegi Romanorum sunt antiquissimi. *continget*. hoc est, si necessitas tibi fuerit uti verbis recentibus, quæ non audierunt Cethegi antiqui, licet tibi uti quidem, sed moderate; aliàs rideberis. *summa*. excogitata. *puenter*. verecundè, non sine causa. *fidem*. grata erunt. *noua*. nuper ficta verba probabuntur, si de Græcis verbis translata fuerint non absurdè: ut verbi gratia κῶλυμα dicunt Græci, nos calicem. *cadent*. orientur. *parcè*. moderate, modestè. *detorta*. deriuata. *quid autem Cæcilio*. Quare negarent Romani Virgilio Varioque quod concesserunt antiquis poetis: scilicet, noua verba facere. *Cæcilio Plautoque*. Comici fuerunt antiqui multo tempore ante Virgiliū & Variū. *admirum*. quod admir nobis poetis, aut negat. *acquirere*. noua verba facere, & sermonem Latinum amplificare. *inuideor*. prohibeor. vel inuidetur mihi. Mirè, dum de fingendis verbis loquitur, Græco more loquitur, φθονῶμαι, id est, inuidiā patior: inuideor enim non videtur satis Latine dici posse. *Catonis*. C. M. Porcius Cato; qui & Censorius dictus est. *patrium*. Romanum, Latinū. *disauerit*. locupletauerit, auerit nouis verbis: ostendit Latinam linguam initio admodū fuisse angustam, & in æternis angustiis eam manere debuisse, nisi à Catone, Ennio, Andronico dilatarat: fuisse deriuatis verbis è Græco fonte. *signatū*. demonstratum. *præsentis notæ*. præsentis temporis caractere. tracta metaphora est à nēmī, quia nummi in noua fusura iuuat inopiā, *producere*. in notitiam hominū deducere: ut silua foliū. ne aspernetur noua verba cōparatione nouorū foliorum, docet ea posse placere. *promos*. procliuios, citò labeteis, instabileis, volubileis. *prima*. folia. *vetui interit ætas*. suprà dixit verba vetera nouari; & contrā: modò auctum subdit, quod non tantum verba hominū intereant, sed & homines

& omnia.

& omnia eorum facta. Quod tribus continuis approbat exemplis: Primum de portu Ostiensi. nā apud Ostiā ciuitatem Augustus mare irrumpens interclusit, & aggere terræ & lapidibus obstruxit, portumque ibi fecit. Secundum de Pontinis paludibus, quas Augustus exsiccauit, & habitabileis reddidit, iniecto similiter aggere lapidū & terræ. Tertium de Tiberi fluuio, quem Agrippa de proprio deriuauit alueo ad eum per quē modō fuit. Dicit ergo, sicut ista quæ naturalia fuerūt, potuerunt ab hominibus permutari, ita & illa quæ artificialiter ab hominibus sunt inuenta & facta, poterunt facili perire: Nam vt corpus mortale est, ita & omnia eius facta; siquidem etiam natura ipsa mutatur, & sicut anima hominis est immortalis, ita quoque animæ facta sunt perpetua. *iunuenū. foliorum. debemur morti. & nos morimur & opera nostra. sine. pro veluti. terra. intra terram. Neptunum. mare, quod intra terram recipitur quantum portus componitur. significat portū Lucrinum & alios ab Augusto manu factos. classis Aquil. ar. hypallage, pro eo quod est, arceat Aquilones à classibus, id est, defendit, tuetur, & prohibet tempestatem. regis opus. regiū opus. opera regia sunt quæ nemo nisi reges facere possunt. steriliū. sine satis. Diuus Augustus duas res diuinas fecit, vt Pomtinam paludem exsiccaret, & ad mare meatum habere cogeret, vt post & arari posset, deinde portū Lucrinum muniuit. de quo Maro, Lucrinōque addita claustra, atque indignatum magnis stridoribus æquor, Iulia qua Ponto longē sonat vnda refuso. alit. pascit. graue sentis arat. aratur. sen. veluti. iniquum. non aptum. annis. Tiberim intelligit, hunc enim deriuauit Augustus quā nunc fuit, antē enim per Velabrum fluebat, vnde Velabrū dictum quod velis transiretur; cum enim decurreret per priorem alueum, frugibus agrorum nocebat & templo Vestæ. doctus iter mel. supp. tenere, ne scilicet noceat, Agrippa enim diuertit in alueum alium. mortalia facta. id est, mortalium opera, quanto magis verba, quæ citius pereunt. honos. pulchritudo. vixit. perpetua. hoc est, si hæc omnia quæ memorata sunt absque dubio mutantur & transeunt, verborum gratia perennis quomodo manere potest? multa vocabula reuas. in vsum redibunt. quā iam acie. ab vſu recesserunt & sublata sunt. in honore. in vſu & consuetudine: quæ vincunt rationem; vſus enim facit auctoritatem: & consuetudo vincit aliquando regulam: vt modium, liberum, nummum, pro modiorū, liberorum, nummorum, apud Cic. & alios. quem penes conuersio, id est, penes quem, apud quem. arbitrium. iudicium. ius. dominium, potestas: hoc est, in pote-*

state vſus est & sermo & ius loquendi. *norma. status ordo. res gesta. incipit nunc loqui de diuersis metrorum generibus, eorumque inuentoribus, ostendens Homerum esse auctorem Heroici. qui primum dicitur studuisse res gestas scribere metro Elegiaco; sed dum cerneret tali metro detruncato non conuenire forma facta bellorum, reperit Hexametros, quos æqualiter coniunxit currenteis, & hoc metrum vocauit Heroicum; quod & Delphicum & Pythium dicitur, ab Apolline, cuius oracula hoc metro continentur: vocatur quoque Theologicum, à Musæo auctore Orphæoque, qui scripserunt cecineruntque Theologica, id est, diuina carmina. Elegiaci autem dicit auctorem adhuc in dubio esse: & docet quo modo singulæ res quibus metris scribendæ sint. res gesta. historię. tristia bella. epitheton proprium. numero. metro, scilicet Heroico: vt, numeros memini, si verba tenerem. monstravit. docuit. versibus impar. metrum impar dicitur, dum secundus versus non est par primo, quale est elegiacum, in quo prior est hexameter versus, alter pentameter. querimonis. miseria & calamitas; ἰλνϑ enim luctus est & lamentatio. inclusa est. comprehensa, composita: nam primum metro elegiaco res tristes & lugubres, post etiam lætæ & prosperæ cœperunt describi. exiguus. hoc dicit ad comparationem Hexametri, quia Elegiacum metrum minus habet syllabarum quàm Heroicus versus, nam constat ex pentemimere, id est, duobus dactylis & syllaba. certant. contendunt. sub iudice. necdum finita. Archilochum proprio. à se reperto. rabies. furor, iracundia. armanis. instruxit. hoc enim metro à se inuento Archilochus primus vſus est in Lycamben socerum suum: & iambica scripsit plena maledictionis in eum & detractionis, quod ei Neobulen filiam iam desponsatam denegaret, adeo vt Lycambes quo iambos vitaret ad laqueum confugeret: & ἰαγε βίβω Græcè est derrahere, conuiciis laceſcere. hunc socci cepere ped. hoc est, hoc pede scribunt etiam comœdiæ & tragœdiæ. socci. comœdij. grandes. aluſoni. cothurni. tragœdi. Soccus est calceamenti genus, quo viebantur in comœdiis agendis comœdij, vt Terent. Plaut. Cothurnus etiam calceamentum est, sed vtrique pedi aptum, quo propriè viebantur tragœdi. Aluſoni ap. ser. hoc est, interrogationibus & responsionibus. Quod dicit propter diuersas personas, quæ introducantur in tragœdiis & comœdiis. strepitus. clamores populi, id est, clariùs resonantem in scena quàm tumultus popularis resonet: taleis strepitus excitat iste pers. natum. inuentum. rebus agendis. scribendis comœdiis*

comœdiis & tragœdiis. *Adibus*. Lyricis versibus deos laudare, & heroes & olympicos, & vt diuina diceremus. *puerisque*. pueros dixit filios deorum more Græco; vel pueros appellat heroes, qui etiam per *Δανιῆα* dii facti sunt. *pugilem viſſ.* dedit referre olympicos agones, *ἐλμπιονίων. viſſorem*. vincentem, Pindarus dicit & Amphionē. *equum cert. pri.* Pollucem qui ante omnes id palmam venit. *certamine*. curuſi. *curus*. amores, quod cor vrât. *libera vima*. conuiuia diuorum. *libera*: quia vima liberius faciūt homines loqui, vnde Bacchus Liber dictus est; facit enim liberos & securos sibi videri etiam seruos & pauperes per ebrietatem. hinc Iuuenal. Tunc pauper cornua sumit. *descriptas*. susceptas, distributas, diuisas, expositas. *vices*. varietates. *operumq. color.* *οἰονομία*. ordinem propositum meditationis & descriptionis. *si naqueos*. per naturam. *ignoroq.* per artem quam non didici. id est, si non valeo & ignoro scribere poemā, cur salutor poëta, & libenter audio *χαίρει ὁ ποιητής* vices autem versuum species sunt, quibus colores operum, id est, ea quæ prius in animo destinata sunt, describi debent, ita vt quot sint colores, tot sint varietates & species carminis; vt amatoria & ludicra, deorum laudes, heroum & olympicorum, odis & lyra conueniant; heroico metro, bellajambico, comœdia, tragœdia. *cur nescire puid.* ordo est, cur prauè pudens malo nescire, quàm discere? *pudens prauè*. præposterè verecundus & erubescens; Quare potius nolo discere quàm turpiter ignorare: si nescis, non turpiter discis, si interrogas; sed turpiter nescis, si tacueris, nec interrogaueris: quare ille est pudens prauè, qui erubescit discere, quod ei est utile & honestum scire. *versibus exponi trag.* hic exequitur quod superius præscripsit, descriptas seruare vices, &c. Res, inquit, comica non est altisono sensu & sermone scribenda, neque tragica tenui & humili: sed contrā, Comœdia humili sermone scribi, & suppressa voce recitari; Tragœdia stylo altissimo scribi, & excelsa voce proferri debet. *indignatur item*. iterum, similiter. *primatis*. humilibus, comicis, communibus, iacentibus: quia priuata sunt iacentia verba & vulgaria, quibus familiariter vtimur. *propò socco*. comico stylo. *narrari*. exponi. *cana Thyesta*. tragœdia de Thyeste scripta. Nota autem est fabula Tantalij, quomodo apposuerit diis filium suum Pelopem epulandum; à quo dum omnes abstinuissent, sola Ceres eius humerum comedit, pro quo iam redimiuo restituit ei eburneum: Tantalus autem ad inferos deiectus est, ibiq. religatus. At Pelops genuit Atreum & Thyestem, quorū Thyestes vxorem fratris violauit: Atreus autem filium fratris de eadem sua vxore natum interfectum, epulandum patri ap-

posuit: propter quod scelus dicitur Sol abscondisse radios suos apud Mycenæ Græciæ ciuitatem. Quod ideo fingitur, quia ibi fertur Thyestes reperisse rationem deliqui Solis, & quare eclipsis contingat: quo frater comperto inde recessit. Atreus autem genuit Agamemnonem patrem Orestis, qui interfecta matre Clytemnestra furuit. Omnes autem de Tantalij progenie fuere; quapropter de sceleribus eorum variaz tragœdiarū scriptæ sunt. *singula*. comœdia & tragœdia. *locum*. styli. *sortita*. ex natura electa quali sorte. *interdum tamen*. etiam si humili sermone scribatur. *tollit*. grandioribus verbis vtitur. vt Terent. ô cælum, ô terra, ô maria Nepruni! Item; pro summe Iuppiter! *Chremes*. persona est comica. *tumido*. digno tragœdia. *delitigat*. valde litigat. *tragicus*. scriptor tragœdiarum. *dolet*. doctores scribit & exponit. *pedestri*. humili, communi. *Telephus*. fabula Telephi. hic ab Achille & vulneratus & curatus est. *Peleus*. fabula de Peleo. hi ambo reges fuerunt, qui amissis regnis ad tantam inopiam deuenerunt, vt exules facti, mendicando sibi vndecumq. victum conquirerent, omisſis verbis grandibus & regiis; ideo dixit, & tragicus plerumque dolet sermone pedestri, id est, humili. *proicit ampullas*. id est, irata verba, inflata, grandia omittit, & orationem tumidam arrogatēque. Cum enim reges fuissent, & in nimia iam erumna versarentur, altè loqui nō poterant, nunc summis calamitatibus merſi. *ampullas*. fastuosa, pompatica. metaph. ab ampullis, quæ vasa sunt ventricosa. vterque autem talia verba proiicit & vtitur communibus vt exul. *si curat*. si curam habet. *spectantis*. spectatoris. *retigisse*. pro tangere, id est, mouere ad misericordiam & flectere; quod fit, quando idonea verba cum dolore proferimus. *non satis est pul.* sunt quædā poemata quæ habēt œconomiā & diserta probataq. verba, sed interdū carēt venustate & dulcedine, quib. etiā opus est ad mouendū spectatoris animū. *dulcia*. ethica. *summo*. sunt. *agunt*. agent. *ad sunt* præsto sunt & ipsi flent: quia rerū species sunt à natura in animis nostris formatae. vnde Cic. Ardeat orator, si vult iudicē incēdere. *humani vultus*. in vultu præcipuè animi volūtas cognoscitur, & ex affectu loquētis poëta concipit auditor in animo, & format aut lætitiā aut dolorem. *si vis me flere*. hoc ex Demosthene sumtum est, à quo, cum pauper flagellatus causam suam defendi veller, ei confidenter narranti credere noluit, donec fletet ira permotus. *ludent*. tuz calamitates, tui dolores, & fletus me flectent. *informis*. *ἀνχημῶν*. *mandata*. non tua, sed quæ tibi dolor aut lætitia mandat, pro eius persona quam agis. *aut dormitabo*. alterutrum faciunt auditores, si sine affectu sit dictio. *tristitia maſtum ver.* hoc

k k

est,

est, primū debet in animo cōcipere poēta vel tristē vel lætam personā, deinde verbis idoneis vti secū- dum fortunę qualitatē; nam vnicuique personę de- bet seruari quod est eius propriū. *plena*. sup. verba. *lasciua*. delicata, mollia, amatoria. *seria*. honesta, matura, leuitate carētia, grauiā, necessaria, aspera: sed & in familiarib. sunt seria. Virg. Posthabui ta- men illorū mea seria ludo. *primus*. antequā proferam- mus. *intus*. in animo: nā affectus omneis habemus in animis nostris à natura, & singulū mouentur, cū imagines suas viderint in aliis: quare poēta debet formare intra se personam aptam suis verbis. *habē- tum*. qualitatem. *iunat aut.* natura lætamur, irasci- mur, delectamur, miseremur, modō deducit ad humanitatē, modō extollit ad iracūdiam. *deducit*. valde affligit spectatōrē & humiliat. *post effert*. ex- tollit. & est sensus, natura quę me deiecit rerū mi- seratione, extollit prosperitate. *interprete ling.* quę interpretatur motū & affectū animi: verba enim sunt signa rerū in animo conceptarū. *si dicentis er.* hoc est, si rem tristē lęto blandoq. sermone dixeris, vel lætam tristibus verbis protuleris, subannaberis ab omnibus: & si non conueniunt verba loquentis fortunę, ridebūt Romani. *absona*. discrepātia. *equi- tes, pedis*. nobiles & plebei. *tollem cacho*. effusē ride- bunt. Cachinnus ex *ὀργῆ* & *μῆτι* fictū à sono. *in- tereris mult.* dat præterea præcepta poēmatīs, & doc- cet bonum poētā debere seruire proprietatem & discretionē cuiusq. personę loquentis, senis, iu- uenis, pauperis, diuitis: in senibus enim est sum- missa locutio: in iuuenibus turgida; sic & in reli- quis proprietas est seruāda; & nō solū ad personarū dignitatē, sed etiā ad cōditionem ætatemq. apāda sunt verba. *intereris*. interesse debet, præceptum de formandis personis. *diuos ne loquat. an heros*. heros qui per apotheosin inter diuos est trāsitus. *matu- rusne senex*. ætatis plenus. *feruidus*. iuuenis, adole- scens. *sedula nux*. officiosa, diligens in infantib. nu- tricādis. *mercator ne vag.* qui passim nauigat. vt in epist. 1. Impiger extremos curris mercator ad læ- dos, &c. *virēis*. fertilis, feracis. *Colchus*. læuus. In- hospitalis inducendus est: hinc Medea Colchica meretrix, quę filios suos ex Iasone cū patre perdi- dit, vt est in trægedia. *an Assyrius*. astutus, callidus, diuitiis affluens. *Thebis*. qui erant imperii & infel- lices. *Argis*. Argiui audaces, felices, victores. *aut famā seq.* aliud præceptū de themate, id est, aut nota historiā scribe, aut verisimilia finge. Hærtatur bonū poētā, vt aut rei veritatem carmine cōple- ctatur & rem gestam narret, vt fecit Lucanus: aut si mentiri volet, aliquid cōuenienter fingat vt non sit incredibile; sicut fecit Virg. Omnis ergo poēta aut certā historiā dicit, aut fingit: si certam scribit, famam sequatur; si fingit, habeat attem figmentū

& similitudinē veri. *honoratum*. illustrem, honoris plenū. *reponis*. scribis. Iuven. Semper ego auditor tantum, nūquam ne reponam? aut reponis, id est, scriptistuis quāsi reducis ac reddis viuū: aut re- ponis ad imitationē Homeri describis: aut repo- nis, id est, in theatrū reducis. Apud Commentato- rem inueni relatum: Cum primum scriptores co- mœdiarum aut tragœdiarū in scenam prodirent, fauorabiliter excipiebantur, etiam si malē agerēt, & prætor cogente totā necesse erat peragi fabulā: Si verō postea iterum eandē fabulā reponerent, id est, iretū, sed malē agerent, tunc planē explodebā- tur. *impiger*. sup. sit, qualis ab Homero describitur, *inexorabilis*. durus, superbus. *acer*. foris, *durus*. *in- ra neget*. sit contemtor legum. *nihil non*. omnia. *ar- roget arm.* iactet. est enim arrogare se iactare, sibi adscribere, vindicare. cōtrā, derogare est viuipera- re, negare, detrahēre: sensus est, nihil sit, quod non speret, se per vim & arma perpetrare posse. *Medea*. sup. cū describitur. *ferox*. peruicax. Medea fuit veneficarum maxima, vxor Iasonis, qua ducatum præbente, Colchis vellus aureum abstulit; quę ve- neficiis mētēis hominū commutabat, atq. immita manebat: venit autem ad tantū scelus, vt filios suos trucidaret, ad iniuriam sibi illatā ab Iasone marito vlciscendam. *inuicta*. freta arte magica. *Ino*. Ino vxor Athamanis fuit, quę furem mariti fugiēs, præcipitauit se in mare cum filio, & dicta est Leu- cothea, & filius eius Palemon, qui Melicertis an- tea dicebatur, quē etiam Inous à matre dictus est. *Ixion*. Moris erat apud antiquos, vt ante ductas vxores nuptialia munera vltro soceris darēt gene- ri: Ixion ergo cum filiā Eponei accepisset vxorē, & dorē daret inuitus, scrobem fecit ingentem, sub ipso introitu domus occultam, quā igne repleuit; ac summam leuiter cōtexit paleis. In hanc locerā quem simulans ad cœnam inuiraueat, misit, ac sic passus est illū viuū exurē: Quare perfidus di- ctus est, quia per fidē pactę pecunię suū socerū necauit. Alius fuit Ixion gigas, qui cum Iunone voluit concūbere, eiq. nubes in speciē Iunonis op- posita est, de qua natū dicuntur Centaury. *Io vaga*. quę cœstro exagitata & in vaccam mutata peruenit in Aegyptū, factaq. est Isis dea Aegypti. *tristis O- resses*. quia matrem demens interfecit. *si quid inex.* aliud præceptū. *inexpert.* nouum, hoc est, si nouum poēma scribis, & singis nouā personā, vide vt sit constans vsq. ad extremū, ita vt, quam personā vel fabulam ceperis, nō mutes antequam illam finias. *scena cōm.* tradis vt in scena recitetur. *formare*. in- situere nouam. fabulam. *ad inum*. vsq. ad finem. *sibi const.* vndiq. consonet, eandem rationē serues. *conuenia dicer.* materiam ab aliis descriptā ita pro- priē expuare itaq. tua sit. *cōmuniā*. i. intacta ab aliis:

aliis: nam quod ab aliquo prius dictū est; hoc fit ei propriū. Item cōmunia, id est, nō ante dicta à quouam, quæ patet omnibus: quemadmodū domus autager sine domino, cōmunis est; occupatus verō iam proprius fit, ita & res à nullo dicta cōmunis. *proprie*. rectē. *deducit in*. aliquid ab Homer. scriptū deducit in actus sup. tuos, hoc est, melius ex vītatī quā ignotis & à nemine tactis scribis fabulā aut tragediā. *actus*. pro fabula. ab agēdo. *ignota indit*. materiā nō audirā, non dictā ab aliis. *publica mat*. docet quomodo aggrediatur aliquis carmē ab alio scriptum & iam publicatū. sensus est: Materia iam vulgata & edita, vt bellum Troianū, erit quasi incognita & grata, & habebitur rēa, & quasi à te inuēta. *si non circa v*. hoc est, si eam fueris artificiosē imitatus, nec singula cōmunī fide secutus, ita vt ferē & verbis & eisdē sententiis vtaris, quib. ea ab aliis scripta est, ne magis interpret quā nouus scriptor videaris, si nō totū poēma alterius, quod tibi patet ab initio ad finē, nihil addēdo, nihil demēdo tuum facere velis. *orbē*. *κῶλον* dicūt Græci. hinc *κωνάω*, id est, in orbē duco, circūeo. *nec verbū v*. id est, non verba, nō sensus eisdē debes seruire, nihil prætermittēs. *nec dissilies*. id est, nō ita fideliter debes imitari, nec in eas angustias descendere obscuritatis difficultatisq. vnde te explicare nō possis, sine pudore reprehensioneq. aut etiā vltius progredi; nā pudor vetat nos inchoatē deferere, & lex operis iubet aut penitus nō incipere, aut incepta perficere. *nec sic incipies*. aliud præceptum. noli, inquit, nimis elatis verbis incipere, nam poēma debet paulatim crescere. *cyclicus*. poēta qui carmina sua circumfert quasi circuforaneus. aut nomen est datū Antimachō, qui bellū Troianū scripturus sic incipit: *Fortunā Priami*. Cyclici poētæ etiā dicūtur qui circueunt ciuitates recitātes sua scripta. Et artes quædā Cyclicæ dicūtur, quæ nimia profunditate obscuritatisq. quodāmodo in gyrum vertūtur, propter nimias verborū ambages. *fortunā*. infelicitatē. Personā ignari poētæ hic sumit promittentis magna, sed nihil perficiētis, simul eos ex obliquo reprehēdit, qui in præfationibus se plus æquo effundūt, & in processu minus docti deficiūt. *hiatus*. dignū rāto proœmio, tantō ore, rāto cothurno. *parturiēt mōr*. quia grāditer incipit, & postea vilesit; & est Græcū prouerbiū, *ἄδων ὕπνος, ἔλθ᾽ μὲν ἀπὸ πύλων*, eis obijciendū, qui maxima quæq. incōsultē promittūt, ne minima quidē opere cōplexuri est. autē Apologus Aelopicus: Montem quendā sonitus horribilos & rugitus quasi tonitrua emisisse; adeo vt & homines & animalia fugerent: tandē autē propius accedētes, vt mōris fragores audirēt & viderēt, eis autē aspicientibus, ē pede mōtis egressus est mus, vnde prouerbiū natū est. *quāto rect*. sup. egit, cœpit, hic.

Homerus. *molitur*. aggreditur; conatur scribere ineptē. *uirū*. Vlyssēm. *vidit*. inspexit, cognouit. *vrbes*. mores & fortunas vrbiū. *sumū*. lēsum obsecrū. *fulgore*. fulgorē & lucem, narrationē splendidā. Dicit ergo bonū poētā res difficilis & obscuras aperire suo carmine, nō etiam apertā materiā obscurare circūlocutione superflua; quod cōrā faciūt ignari poētæ. *vt speciosa deb*. vt in processu mira dicat & auditu delectabilia. *Antiphatem*. notat Læstrygones ad quos delatus fuit Vlyssēs, qui humana carne vescabantur; ex quibus fuit Antiphates Lami filius, qui Formianū oppidum condidit. *Scyllamq.* mōstrum mariā. *Cyclope*. Polyphemo. *Charybdin*. voraginē marinā. *Meleagri*. Meleager & Tydeus fratres fuere. & ex obliquo autē taxatur Antimachus Cyclicus, qui reditū Diomedis principis Græcorū à Troia in Græciā narrans, eum incepit ab interitu Meleagri patris; quod proœmiū nimis ē longiaquo petitum reprehēdit: quod vitiū declinās Maro ait, vix ē cōspēctū Siculæ telluris in altū vela dabant læri, &c. *nec gemino bellū* qui bellū Troianū narrat, vitiosē ex eo tempore incipit, quo Iuppiter sub specie cygni cū Leda matre Helenæ concubuit: eum potius à raptu Helenæ sit ordiendum. *Gemino ouo*, dicit respiciens ad cygnū: duo enim oua peperisse dicitur Leda, alterum ex Ioue sub specie cygni, ex quo nati sunt Pollux & Helena: alterū ex Tyndaro, ex quo Castor & Clytemnestra. *orditur*. inchoat, incipit. *semper*. sup. sed. *ad euentū*. ad finem rei, ad exitū, ad id vnde ordiendum est, quod Græci dicunt *ὅς τὸ ἐκπῆδος*, & odit longa proœmia. *festinat*. properat bonus poēta; & ita apertē principia dicit, vt ex his faciliē media noscantur. *non secus*. nō aliter. *ac*. quā. *notas*. planas & apertas. *audisorem rap*. bonus poēta ita media narrat, quasi principia eorū nota sint. sic Ilias Homeri à precibus Chryseī sacerdotis. & Odyss. à deorum cōcilio. *tractata*. descripta, dicta. *misescere*. clarescere. *relinquit*. hoc est, obscuritatē fugit, & præterit ea quæ tractata, aut non placere possunt, aut sunt obscuriora, quā valeant intelligi ab auditoribus. *atq.* *ita mentitur*. docet quomodo falsa coningas. *sic veris fal*. vñ omnia cōgrua videantur. *romiscet*. pro cōmiscet, mutatione præpositionis. vt, vterq. recusso, pro conculso. & apud Poētā, si non veris falsa remiscēs. *audi*. ō poēta qui scribis aliquid. *plausorem*. fautoris, laudis, si vis laudari. *aulæa*. *ma*. i. expectāris donec tollātur aulæa, quæ dimittūtur premitturq. poētis in scena recitātib. sua scripta: et si vis detinere populū vsq. ad finē fabulæ tuæ, donec dicat actor, vos valete & plaudite, mores in personis cuiusq. etatis serua. *seffuri*. quiescētis. *cantor*. recitator, actor, mimus. *mobilibusq.* docet ea quæ cuiq. etati sunt ppria. *mob*. currētib. Omnis natura

k k a

sem-

semper est in motu; nam omne viuens corpus semper aut crescit ut decrevit aut mutatur: anni quoque semper labuntur. *decor*. sua proprietas, *et natura*. aliud enim puerum decet, aliud adolescentem, aliud maturum senem. *annis*. ætati. *reddere*. respondere & fari potest. vt Maro: aut veras audire & reddere voces. *pode certo*. rectè incedit. *signat*. firmat incedendo gressum, non titubat. *gestit par. coll.* gaudet sociis æqualibus. *colligit*. sultet, leuiter, inordinate. *imberbus*. imberbus & imberbis, sicut inermis & inermis. *custode remoto*. pædagogō, post annos 15. *gaudet equis*. sic Terent. aut equos alere, aut canes ad venandum. *aprici*. amœni, patetis & sole calidi, vbi equos exercent. *ceræ*. molis, vt cera: nam sicut cera dum calida est, pollice fictoris facili vertitur in varias figuras; ita citò flecti potest adolecens in vitium: nam facillimè quemlibet vel ad bonum vel ad malum hæc ætas imitatur. *monitoribus asper*. odit monitores, renitens, contemtor pædagogorum. *utilium tard.* tardè videt vitia, quæ sibi prodesse possunt. *prodigum*. sumtuosus. *sublimis*. superbus, erectus. *cupidusq.* ardens ad omnia. *pernix*. velox ad fastidienda quæ cupiuerat; leuis, inconstans, citò quæ antea amauerat, contemnit. *conuersis stud.* mutatis in contrarium, iam vir factus, non est æris prodigus, sed reponendi cupidus. *bonori*. suo. ambitiosius efficitur, dat operam vt honorem accipiat. *commississe cur.* cauet pœnitenda facere, id est, ea quæ postea laborabit mutare. *multa sen.* incommoda senectutis sunt querere multa & quæ sita non tangere. *circumueniunt*. decipiunt, opprimunt. *quæria* habere plura. *inuantis*. iam acquisitis. *uti*. frui. vnum pendet ex alio. Ideo enim timet, quia frigidus; & quia gelidus, ideo timet; nam senes phlegmatici sunt & naturæ frigidæ. *timidè*. pigrè, enervatè: quia omnes conatus senum imbecilliores sunt; ideoque parata non tangunt. *gelidè*. pigrè, segniter. *ministrat*. agit, gubernat. *dilatator*. procrastinator. *spe longus*. cum proximus sit mortis; ea tamen sperat, quæ sunt longè posita: nam timor mortis desiderium est vitæ. *iners*. piger. *avidus*. cupidus. *futuri*. vt messis, vindemiæ. *difficilis*. intractabilis, durus ad præstandum promissa. *querulus*. iracundus. *laudator s. act.* laudat pristina tempora, præsentiaque vituperat. *se puero*. cum esset puer. *castigator*. increpator, obiurgator. *consorç.* corrector. *feruens*. adferens: aliquando ferre est auferre. Maro: omnia fert ætas; animum quoque. *venientes*. in iuuenibus enim plurimum memoria, prudentia, & robur feruent, quæ sicut sensim crescunt vsque ad iuuentutem plenam, ita sensim deficiunt iuuentute recedente. Anni autem

venire dicuntur ad quadragesimum sextum vsque annum; inde abire iam accedente senectute, deficienteq. paulatim & corpore & animo. *recedentes*. post mediâ ætatem. *ne fortè senil.* subau. hæc ideo dico & exprimo decorem omnium ætatum, ne fortè turberetur ordo, ita vt quod vni proprium est, alteri tribuatur. *maudentur*. committantur. *in adiunctis*. partibus convenientibus ætati. & ordo est, semper in adiunctis & aptis æuo morabitur, ita vt puero adiuncta sit leuitas, adolescenti feruor, seni maturitas. *aut agitur res*. vt in Andria de puero: aut in Eunuchō de Thaide. Dorias irascitur in scena ante populum: Medea ingressa occidit filios suos; quod postea refertur ad populum: non potest enim patricidium præfens exhiberi propter atrocitatem. *sequius irrit.* prouocant, excitant, delectant tardius difficultus: sed citius intelliguntur ea quæ gestu corporis exprimi videntur, quàm quæ verbis solummodo referuntur: nam ex solo gestu corporis rem ipsam aliquando animaduertere possunt: Iccirco poetæ aliquando cum recitarent in scena, mimos adhibebant, qui gestificatione corporis exprimebant ea quæ ipsi referebant. *fideli.* bus. quia visus raro fallit, sed celerior est certiorq. quàm auditus. *sibi tradit*. sup. visu, quia ego ipse mihi trado quæ video; sed alter mihi tradit quæ narrat. *promes in scenam*. in obtutum populi. *multaq. tolles*. spectantium, scilicet, quæ aut turpia aut crudelia sunt; sicut in cœna Thyestæ, Atreus quidē filium eius epulandum apposuit; non ideo tamen poterit tale quid in scena exhiberi. *narrat illico*. narrare poterit. *præfens*. aperta ipsius actoris seu recitatoris. *ne pueros*. filios suos, more Græcorum nomina sunt hæc, Medus & Mermæus. *humana*. sui filij. *in auem*. hirundinem. *Cathmus in a.* Cathmus maritus Hermionæ filij Martus & Veneris, dicitur in anguem conuersus propter occisum draconem qui erat Marti consecratus; ex cuius dentibus seminat dicitur acies armatorum surrexisse. Aliter Fenix & Cathmus fratres fuerunt. Cathmus verò Mercurio fuit infestus, quare Mercurius eum suas aduiceo tactum vertit in serpentem. Talia quidem legi tantum possunt in scena, non etiam ostendi, quoniam sunt enormia. *quodcumque*. quod est inhumanum. *sc.* palam, ante conspectum meum. *incredulus*. non credens sic debere aut posse fieri. *neve minor*. nunc agit de actibus in comœdiis & tragœdiis. Fabula, inquit, quæ vulgo posci à populo, & reponi spectanda in scenis, non plures debet habere personas agētes, id est, à quibus fabula agit, nec pauciores quàm quinque; loquētes verò palam non plures quàm tres: licet aliter reperiatur in comœdiis & tragœdiis, *non sit quinto p. ac.* quinta parte. *qua posci.* à populo.

populo, ut iterum agatur; quæ vult placere. *spontanea*. probata. *repens*. denuo recitari, & in auctoritatem venire. *nec deus interfit*. fabulæ: hoc est, nõ debes deum inducere in scenam, nisi causa subueniendi vel puniendi; seu cum dignæ res interuentu eius exprimitur: ut cum filius patrem, aut pater filium occidit: item tum præsentia numinis debet interferri, quotiens adeo difficilis res est, ut non nisi interuentu eius explicari possit: ut habemus apud poetam ingressum fuisse Turnum castra Troiana, illicque multas cædes impunè fecisse: incredibile autem est cum solum hæc omnia facere potuisse: vidit hoc præter nimis arduum; quare subiunxit, huic Iuno viridis animumque ministrat. Item non debet deus inuocari, nisi fortassis incurrit questiones difficiles, in quibus explicandis opus est deorum adiutorio. *vindicta*. explanatore, qui rem difficilem sibi vindicat explicandam. *nec quarta l.* loquentes verò, id est, qui ipsam fabulam narrent, non plures sint quam tres: dicit ergo, nec quarta lo. per: labo. scilicet, quò sit aptior actio: sed quarta persona cum inducitur, debet aut omnino non loqui, vel admodum pauca: inducit tamen aut ut annuat, aut ut aliquid ei imperetur. *actoris pars*. recitatoris, eius qui agit fabulam. Quando vir agit, virorum chorus debet induci: Chorus, inquit, non multarum personarum parteis suscipit; quia in choro multi sunt, sed virilem partem tueatur & agat, id est, vnus viri. est autem ordo, chorus defendat parteis actoris & officium virile: & licet mulierum chorus sit, eodem viri nomine appellatur: nec interest aliquid, mulierum chorus sit an virorum *defendat*. fungatur partibus actoris. *interueniat*. interueniat: id est, conueniat ea quæ dicuntur a choro dictis actoris; & ne quid chorus discrepet ab argumento, aut absurdè canat. *proposito*. inceptæ rei. *conducat*. proficit. *hæreat apt.* aptum sit. *ille chorus*. *consilietur*. consilium det. *amicè*. benignè. *regat*. compescat, mitiget sua modestia. *timenteis*. iustos & innocentibus. docet vtiliter & breuiter officium chori. *mensa breuius*. frugalis, epulas moderatas. *salubrem iussit*. quia ibi semper incolumis salus est, vbi iustitia locum habet. *otia*. pacem: quia in pace portæ patent: ut, panduntur portæ: & contrà, bello clauduntur. ut, qua mœnia clausis ferrum acunx portis. *seget*. ceter, id est, non faciat palam credita consilia, vel sua vel aliorum. *redeat*. fortuna bona & prospera. *tibi non ut nunc*. transit ad aliud, & dicit, Quando Romana res pauper esset olim, non erant tam ingentes tibiæ sicut nunc; nec ira ornata, nec tam multis foraminibus; nunc tibarum æmulæ in ornatu & foraminibus. Ostendit autem luxuriam recentem & ambitionem natam esse cum dilatata dignitate reipublicæ maiestateque; antiquitatem autem se-

ueram esse: nam prius tibia non erat ambitiosa. ut Varro in tertio disciplinarum ad Marcellum de lingua Latina, quatuor toraminum fuisse tibias apud antiquos ait: & seipsum in Marciæ templo eas vidisse refert. *orichalco*. ὀρχαλκός. Græcè, mons est Latine: χαλκός, æs; ὀρχαλκός dictum æs montanum, quod in montibus colligitur: vel aurichalcū, quasi æs auri. *vincta*. ligata vel iuncta. *amula*. imitatrix, tenuis. subtilis. *simplexq.* non ambitiosa, non vincta orichalcō. *aspirare*. conuenire. *choris*. publicis conuentibus; quia ad sonitum tibiæ conueniebat populus. *vilis*. idonea. *spissa*. densa. *scilicet*. populi, qui paucus erat, quò ad quæ sedilia, ipectacula, theatrum, ad sonitum tibiæ scilicet. *nummerabilis*. exiguus, pauci. *paruus*. μικρός. *frangi*. parcus. *castusq.* religiosus. *versutusq.* modestus. *coibat*. conueniebat. *extendere*. limites dilatare. *viator*. populus. *vinog.* diurno. quod cœnis magis conuenit, per vinum diurnum intellige conuiuia; & epulas intempestiuas. *placari genus*. voluptas propria. *impunè*. siue metu alicuius, & reuerentia. hoc est, postquam cœperunt homines ita epulari velut in festis diebus, & impunè ut conuiuuii, quasi sacris cœnis, creuit luxuria. *numerus*. metris. *modisq.* multis, id est, docti & indocti carminibus vacabant & modulationibus. *indocius*. rerum imperitus populus & indoctus. *confusus*. inmixtus post operam finitam, causam ponit per quam creuit licentia, scilicet, propter imperitiam: & quia nulla erat differentia inter bono & malos. *sic*. quia indoctus erat populus. *motumq.* gestum corporis saltando. *lucuriem*. superfluitatem foraminum & ornatum. *vagus*. propter gestum: quia non vno loco, neque iam vno modo tibicen, sed variè huc atque illuc se circumfert. *per pulpita*. pertabuias scenæ: erant autem gradus per quos ascendebatur in scenam. dicit itaque quod cum antea tibicines breuibus vestibus contenti essent, lasciuia causa cœperunt prolixiores inducere, ita ut ascendentes in scenam palij cauda pulpita verterent. *filibus*. antea lyra tres chordas habuit, postea inuenta est cithara monochordos. *voces*. soni insolentiores. *seueris*. probatis, ad sacra necessariis; nam quæ sacris adhibebantur, non erant fluxa & molli, ut nunc sunt, sono, sed austero atque simplici. *tulit*. attulit, vel protulit. *insolitus*. nouam eloquentiam inflatam & impropiam. *præcepit*. velox ad inuentiōem. *sagax*. prouida, perspicax, inuentrix. *diuina futuri*. prudentiam dicit siue philosophiam eniuisse studio, quæ ira futura præuidet sicut diuination. *sortilegis*. sorteis danubus, per quas futura noscuntur: sorte enim oracula captabant antiqui. *non discerpuit*. non discordauit. *sententia*. eloquētia quoque, quæ antea moderata erat & vilis ad futurorum

provisionem, cœpit furibunda ac delphicæ similis esse, *Delphis*. Apollineis, Delphicis. *carminis qui tragico*. docet quomodo commutata est disciplina poetarum; nam primus Thespis tragicœdiam scripsit. *hircum*. hircus fuit præmium tragœdo, unde dicta est tragicœdia *τῆρας*. enim Græcè, hircus Latine dicitur. *agrestis*. graueis, asperos. *nudauit*. reuelauit, inuenit. Ostendit Satyram ex tragœdiis natam esse. Nudauit autem dicit, quod liberius in ea pleraque & dicantur & fiant. *asper*. mordax. *incolumi graui*. hoc est, ita admisit iocum tragicœdiæ, ut seueritatem honestatemque seruaret integram & intactam. *iocum*. maiorem. *eo quod*. ideo tragicœdiæ admisit Satyros, ut illiceret spectatorem: antea namque nō voluptatis causâ ludi sunt inuenti, sed religionis: & post sacrificia spectator nūc prausus, nunc potus erat in officio grata nouitate tenendus, & risu & ioco. *grata*. admiranda. *functusque*. post sacra & epulas. *potus*. ebrius. *exlex*. securus, sine lege omnia negligenter faciens, feritius. *verum ita*. reuertitur ad præcepta poematis. *risores*. hoc est, ita debet admitti Satyra tragicœdiæ, ut personis suum decus seruetur. risores Satyri, quia mouendo risum, res humanas ridet & vitia. *commendare*. describere, insinuare, inducere. *dicaces*. liberos in dicendo. *vertere* adiungere, immiscere. *satyria*. tragicœdorum res vtilis & honestas, res tristes & tragicas. *ludo*. rebus ludicris & satyricis, id est, ita tragicœdiæ immiscere Satyram. *adhibebitur*. in tragicœdia introducit. *regaliconf*. in habitu tragico, qualis decet regem, id est, qui prius tragicè locutus est. *migret in ob*. ne vilescat. humiliter loquendo: qualis sermo est tabernarius & plebeius: hæc autem dicit ut consonantia sit in tragicœdia & Satyra. *tabernas*. taberna est officina Mercuria, in qua res sunt venales: hic autem pro casa ponitur & humili cubili. *uitat humum*. dum facis herodem vitare humilitatem, ne facias eum inter nubes & cælum versari, id est, captare magna supra vireis, ne euanescat sicut nubes. Debet ergo Satyricus in quodam quasi meditullio mediocritatis se continere, ita ut neque nimis humilis vilescat, neque nimis alta petat. *effusire laueis*. tragicœdia non debet habere leueis, versus sicut Satyra, quia plena debet esse doloris & grauitatis; unde & Ori dicitur carmina in tragicœdiis, ab altitudine soni. *effusire*. futil erat genus vasis sacris aptum præcipue Cereris, in quibus cum nihil post sacra superesse liceret, ab eius sacerdotibus tale vas inuentum dicitur, quod cum ad terram poneretur, mox labebatur cum his quæ continebat propter infernam acutiem & oris amplitudinem: hinc futio & effusio, id est, inaniter effundo & emitto; & hinc effusire est ineptè loqui. Itaque tragicœdia non de-

bet esse futilis nec leuis, sed temperatè debet Satyrorum procacitati satisfacere, ut matrona festis diebus saltare iussa cum quadam verecundia se mouere iubetur. ordo est, tragicœdia indigna effutire leueis versus, paullum pudibunda intererit Satyris proteruis, ut matrona iussa moueri festis diebus *laueis*. vileis. *ut festis*. sunt enim quædam sacra in quibus saltant matronæ, sicut in sacrificiis matris deum. Aliter: ut matronis est ingressus in facis sine motu, ita expedit Satyram moraram esse in tragicœdiis. *matrona*. ornata & composita. *mouari*. saltare. *intererit*. interesse debet. *pudibunda*. tragicœdia, propter petulantiam Satyrorum. *proteruis*. inuicendis, à pudore. *alicais*. non ego cum. id est, non tantummodo rustica & propria verba quæro in Satyris, sed etiam decus personarum. ordo est, Ego Horatius Satyrarum scriptor non amabo solum inornata & dominantia nomina. *inornata*. absolutà & simplicia, rustica, incondita, usurpata, auctoritate: quæ & dominantia sunt, nempe propria sine circuitione, aut figura rem aliquam exprimentia, ut basiare, mentuâ, cunnus, &c. paullo fordidiora, & ipsis Satyris congrua; quæ dominantia dicuntur, quia nouitate elationis assumpta sua auctoritate nuntantur. *nec sic emit*. conabor differre & distare à tragica qualitate & stylo, ut in moribus nulla sit differentia, sed ut in tragicœdia obseruatur personarum decus, ita & in Satyra fieri necesse est. *Danuis*. persona serui apud Terent. *audax*. temeraria. *Pythias*. persona comica in Comœdia Lucilij: quæ inducitur perasturias accipere argentum à Simone domino suo in dotem suæ filia. *emundo*. decepto, deluso; ut, emundi senes argento. *an vultis*. supp. loquatur. *famulusque*. minister. *dei alumni*. Liberti, quoniam ipse cum nutriuit. *ex noto*. ex nota materia. *factum carm*. Satyricum. *sequar*. scriptor Satyrographus. *sequar*. describam. *speret. idem*. se facturum ut me imitetur. *frustraque lab*. si coeperit idè facere & inchoatus fuerit, nam virtutis est ita scribere, ut in imitatione facile videtur & difficile in executione. *tantum series*. lucidus ordo rerum, diuisio operis, ordo verborum, æconomia, compositio verborum: id est, tantum valent ordo & dispositio, ut difficile sit imitari. *de medio*. id est, de publica & vulgata materia, & rebus quæ sunt aptæ Satyris. *Fauni*. dei siluarum, Satyri. *ne velut innati*. aliud præceptum, id est, Satyri non debent iocari in poemate, ut nati videantur aut in triuijs aut in foro; id est, iocus eorum non sit urbanus & delicatus, sed habeat rusticitatem. *innati triuijs*. passim seu vulgò nati. *foreses*. populares homines. *teneris*. leuibus. *inuementur*. luxurientur, ne proterui sint & lasciuui, *immunda*. propria, ignominiosa.

niosa, id est, infamia crepent, id est, resonent, loquatur obscena, turpia & mimis apta magis quam Satyris. *quibus est eq. i. equites. & pater. lenatores;* qui partes dicebantur. *& res. diuites & potentes;* sensus est, Romani nobiles, qui sunt equites & pares Senatores & diuites, si aliquid turpe vel inhonestum coram eis fuerit prolatum: Nec aequaliter accipiunt aut laudat populus & nobiles quod audiunt, quia plebs laudat quod audit & intelligit, quantumuis inhonestè fuerit prolatum: Nobiles autem & viri graues studiosè discernunt ea quæ audiunt, nec sine causa aliquem remunerant. *nec si quid.* hoc est, si non offenduntur populares & indocti, offenduntur nobiles & sapientes, nec id probant statim quod vulgò laudatur. *fricti.* nouelli; frictum enim vel fruxum cicero dicitur recens. *aquis acc. a.* probant. *domantur* c. remunerant. *syllaba long.* aliud præceptum de pedibus metrorum. *breui sub.* breuem syllabam subsequens. *iambus.* Iambus pes est, inquit, quando syllaba longa sequitur breuem: dictus *ἀντὶ τοῦ iamboῦ* Gen. id est, à detrahendo seu maledicendo: vel ab Iambe filia regis Gelei, quæ Cereri apud patrem hospitanti huius pedis carmine mouit gratissimum risum. *pes citus.* velox, vt potè à breui incipiens, præ cuius nimia velocitate duæ mensuræ computantur pro vna, vt iambicus trimeter, nō hexameter vocetur; licet sex iambis constet: non enim à numero pedum, sed mensurarum nomen habet. *trimetris.* id est, ex sex iambis tres diambi facti sunt. sensus est: Iambus citus voluit versum sex pedibus trimetrum vocari, non enim vnus pes iambus metrum facit, vt alij pedes, sed duo propter volubilitatē. *Iambeis.* iambicis. *ictus.* id est, cum haberet sex pedes. *primus.* pes. *ad extremum.* pedem: ordo, primus similis sibi ad extremum, id est, sextum. *non ita pridem.* id est, nunc. sensus est, iambicus trimeter nullum pedem olim admisit alium præter iambum, sed non ita pridè, id est, non diu est, quod notos pedes, vt spondeum & alios receperit, sed iis legibus, vt secundū, quantum & sextū locos sibi proprios seruariet, primum, tertium & quintum locum concedens aliis. *spon. stabilem.* tardos. *in iura pater.* in proprium ius & suum metrum. Metaph. *commodus.* bonus, benignus. *patiens.* ad recipiendum, nō renitens aliis pedibus. *sece.* secundo loco. *cederet.* recederet iambus. *aut quarta.* quarto loco. *socialiter.* pariter, concorditer. *hic & in est.* hic iambus. *nobilibus* i. i. optimis poematis. *ironicòs.* magno eum pond. fastu & pompa verborum. *aut opera n.* studij nimie celeritatis. *curaq.* diligētia. *premit* obscurat, arguit, reprehēdit index populus. Dicit duas ob causas prolixas imperitos facere versus; scilicet, aut quia nimis accelerent illos, nec limi reformant examinatione-

nis & retractant, aut quia artem ignorant in intermiscendis pedibus, ita vt iambi plures, versus fabulæ celeriores, vel spondei multi, tardiores efficiant. *non quiniis.* non quouis facillè potest reprehendere poemā, & ideo data est quodāmodo poetis licentia scribendi quæcumq. velint, dum non est qui eorū scripta peritè examinet. *videt.* discernat. *immodulata.* nō bene modulata. *venia indig.* quæ quæuis facit pronū ad scribendū peccandumq. *vager.* per illicita non seruata lege carminis. *licenter.* non eliminato carmine, sine ordine. *peccata.* vitia mei carminis: id est, an cum putauero omnes visuros mea vitia, ero tutus & securus data venia? *cautus.* hoc est, nūquid ideo audacter scribam quia certus sum quod mihi indulgebatur si errem, sicut aliis? nō vtique; quia licet mihi nō imputetur culpa, tamen laudari non mereor: pro nimino dicit, si nō imputetur sibi culpa quam meretur; pro maximo verò si laudatur. *spem venia.* hoc est, quod mihi nō imputabitur licet culpā merear, quod sperè mihi quoddā ignoturos. *non laudè m.* quia nō satis rectè scripsi. *vos o.* ad Pisones: Græci optimè & cautè scripserūt, eos legite, & ipsos sequimini; nā Latini sunt immodulati. *nocturna ma.* studiosè. *at vestri proavi.* vestri maiores. est anhypophora, qua ab antiquis ait Plaur. frustra probatū, cui sales & metri sciētia defuit. *numeros.* metra. *sales.* iocos & venustatem. *patienter.* nimis negligenter. *utrumque.* numeros & sales. *stultè.* temerè. *scimus.* nouimus quid sit iurbanè dictum, quid lepidè, quid doctè, quid indoctè. *seponere.* separare. *digitis call.* & aur. duob. modis metrum assequimur, digitis & aure; digitis autè pro arte rhythmica & numeris. vt; Lesbiū seruare pedē, mei quæq. carminis ictū. Aure sanè, quia ex strepitu pollicis sonos metrum percipimus: vnde & dactyli pedes quiddā dicti sunt; & ipsimet pedes appellati; tum quod iis mensuramus versus, tum quod sonū metrorum pulsū pedis nostri adiuvamus. *ignotū tra.* hic agit de inuentione tragediæ. Thespis fuit Atheniēsis, qui primus tragedias inuenit, ad quas recitadas circa vicos plaustris quoque. vehabatur ante inuentionē scenæ. *qua euerens.* ad chorū refert. *ageronūq.* ad actores. *peruerti fec.* delibuti: nōdum enim vsus perfonarum inuētus erat, sed actores fece vini faciem perungebāt, valis fece tenus epotatis: vnde tragedia quasi trygædia; & tragedi quasi trygædi dicti sunt: τρυγῆ enim Græcè, fex dicitur Latine. *post hunc.* Thelphin. *personæ.* larvæ. *pallag.* vestis tragediorū, quæ & syrma nuncupatur; vnde syrmarata pro tragediis plerumq. ponuntur. Larvas enim capiti imponebāt, & inducebant actores syrmarata, id est, vestimenta proliza: vnde & longaria scriptura syrma dicitur ab illis vestis prolixitate; *ἐπιμα δὲ τοῦ ὄψου,* id est, traho,

πᾶσα.

παῖς δὲ τῷ πάππῳ, id est, salio, mouco, &c. *honeste*. decorz, pulchræ. *Æschylus*. poeta Græcus inuenit habitum tragædorum. *pulpita*. pulpita erant gradus scenæ quæ ex tignulis hæbant. hic ponuntur pro scenis, quæ initio non erant grandes, sed ex pauculis tignis. *magnumq; lo*. magna verba sonare, tragicè loqui. *nitiq; incedere*. *cothurno*. calciamento tragædorum. *succesit vet. ἀρχαία*, quæ antiquis in vlu fuit. *bis*. scilicet Satyræ & tragædiæ, vel Thespî & Aeschylô. *laude*. applausu, propter modestiam. *sed in vitium*. *παρρησιαζέσθαι καὶ ἀλαγοποιέσθαι*, id est, nominata est electa, seu noua: vetus enim laudabilis fuit, quia vitia carperet; sed cum inciperent nominatim lacerare, vitiaque in scenis publicè recitare nemini parcendo, cœpit vilescere, non leniter id ferentibus nobilibus, eamque perulantiam execrantibus: quare lex lata est, vt nemo nominatim alterius vitium publicè notaret, & ita chorus comædiorum statim obticitur. *in vitium*. vituperationis. *libertas*. carpendi. *excidit*. erupit, lapsa est. *& vim*. insolentiam, maledicentiam. *lege regi*. reseruari lege & edicto publico. *accepta*. à comædis. *chorusq; grex* actorum & comædiorum Liberi patris. *surpiter*. quia prohibitus est lege. *iure noc*. potestate alicui derogandi, lacerandi, quia sublata est actoribus libertas loquendi. *nil intentatum*. omnia tenarunt, secuti sunt: id est, Latini quoque istiusmodi comædias scripserunt maledicas. *nec minimum* maxum. *vestigia*. *Gra*. cum recederent à Græcis exemplaribus, & domestica facta, id est, Romana tractarent, inuentisq; Græcorum adderent. *prætextas*. prætextatas Prætextata tragedia fuit à prætextâ veste, quæ utebantur nobiles pueri sub disciplina ad annum ætque decimum quintum: Togata verò comædia fuit à toga veste Romana, qua omnis sexus omnisque condicio utebatur apud Romanos; vnde est dicta gens togata. Togata autem comædia differt à palliata, quod palliata dicta sit à pallio Græco indumento. Prætextatas & Togatas scripserunt Elius Lamia, Antonius Rufus, Cn. Melissus, Africanus, Africanus, Pomponius. Fabularum autem Romanarum genera quinque: Stataria, Motoria, Prætextata, Tabernaria, Togata. *nec virtutis*. hoc ad ingenium pertinet. *potentius armis*. ad vires spectat. id est, non minore fuissent Latini consecuti gloriam ex eloquentia, quàm ex armis, si in corrigendis carminibus laborare vellet & ea studiosè elimare. *lima*. expolitionis & emendationis. *lima enim nitidius facit & planius* quod erat scabrum: hic autem metaph. pro correctione ponitur. *labor*. studium in poliendo carmine. *Pompi- lius sang.* id est, Pifones: ab ipso enim Numa Pompilio originem trahebant: Calpur enim filius Nu-

ma, à quo Calpurnij Pifones. *multa litura*. frequens emendatio, climatio. *coërcuit*. probauit. *perfectum*. finitum. *decies*. sæpius. *castigauit*. climauit, verlauit. *ad ung.* hoc est, tractum à marmoris, quæ quales lapidum iuncturas vngue pollicis probant. alibi, ad vnguem factus homo. *ingenium*. naturale. *misera*. quæ non nisi multis miseriis acquisita, vix tandem alit artificem. *fortunatius*. multò melius secundum Democritum, qui dicit non fieri arte, sed natura nasci poetam. Misera itaque est ars, si quidem non meretur nomen poetæ accipere; qui habet artem, nisi habuerit ingenium. *excludit*. supp. suo iudicio, repellit à poetarum numero. id est, negat esse poetas qui non insanunt. *sanos*. sanos appellat poetas artem edoctos. *Democritus*. Democritus philosophus Epicureus fuit dictus sophista, derisor poetarum. *bona*. magna. *pars*. poetarum. *ponere*. deponere, demere. *balnea*. nil corpori indulget. ordo est: bona pars poetarum non curat deponere vngues, nec barbam, petit secreta loca, balnea vitat: & hoc propterea quod Democritus excludat suo iudicio sanos poetas ab Helicone monte Musarum, id est, à numero poetarum; & credit fortunatius esse ingenium naturale quàm artem studio acquisitam: affirmat eos veriores esse poetas qui insanunt: quæ insania in hoc quoque accipitur, quod à conuersatione & vlu hominum se subtrahunt, singularem ducentes vitam. Notat autem hoc imperitos, qui putant poetas eos esse qui sunt demisso capillo & barba proliza. *nanciscetur*. adipiscetur, obtinebit. *pretium*. dignitate. *tribus Anticyris*. tribus purgationibus. id est, tunc vocabitur poeta si insano similis fuerit. Anticyra est insula, in qua multum nascitur ellebori: cuius duo sunt genera, album & nigrum, quod etiam vocatur ab aliquibus cicuta; & curationi capitis est aptius quàm album, quod magis est nociuum. Anticyra itaque accipitur pro elleboro. *tribus Anticyris*, id est, multo elleboro, quod purgat melancholicum humorem, qui abundans insanos reddit. *insanabile*. hoc est, qui ita insanit, vt etiam multo elleboro accepto curari minimè possit. *Licino*. nomen tonsoris famati, qui postea dicitur factus senator à Cæsare, quod odisset Pompeium, de quo hoc scriptum est epitaphium: Marmoreo tumulo Licinus iacet, at Cato nullo, Pompeius paruo; quis putet esse deos? *commiserit*. sup. tendendum. ponitur autem Licinus pro quouis tonsore. *ego laeuis*. stultus, dignus culpa, indignus nomine poetæ, sinister, qui non facio ea quæ censet Democritus. *qui purgor bili*, id est, qui curem vt mihi bilis purgetur, vt caput tondatur, vt barba radatur, qui *καθαρίαν φάσματι* accipiam ad bilem purgandam, qui curo sanus esse cum

Eum sciam à Democrito eos veros poëtas iudicari
 qui sunt insani. *bilis*. bilis propriè est fellis virus: hic
 autem pro cholera & melancholia ponitur quæ est
 in ventriculo. *verni temporis*. *b.* paullo ante tem-
 pus verum: solent enim omnes verno tempore
 purgationes sumere, quod tempus illud purgatio-
 ni est aptum propter humorum incrementum. *me-
 liora poemata*. sup. quàm ego si insanirem: nemo
 poëta magis esset in opinione, si essem demisso ca-
 pillis. *nil tanti est*. sup. apud me. id est, nil tanti est
 apud me momenti, ut sim demisso capillo, & salu-
 tem corporis neglecta, non purgem corpus meum
 tempore veris. Dicitur enim Horatius fuisse me-
 lancholicus. *vice coram*. comparat se coti, extenuans
 scientiam suam: nam sicut cos exacuit ferrum, quo
 omnia secantur, ipsa tamen nihil fecat: ita ipse da-
 bit præcepta componendorum carminum, etiam si nõ
 scribat. *exors ipsa*. aliena, à natura non habens for-
 tem, id est, munus secandi. ut, exortem ducere ho-
 nore. *munus*. poematum. *opes*. materie: ad carmi-
 na scribenda acquiri poëte possunt. *alas*. amplius.
formetq;. instruat. *quid deceat*. sit decorum scribere
 & vitæ. Dicitur Augustinus in libro De doctrina
 Christiana dicit hic in primis legendum esse hunc
 poëtam. *virtus*. ars; affectatè dixit virtus pro arte,
 quæ *apertè* dicitur. *error*. vitium, artis ignoratio *sa-
 pere est*. scire quid scribas, contra eos qui dicunt
 poëtam insanire debere: ait itaque, ut possis rectè
 scribere, primum opus est sapere. *rem*. sapientiam,
 præcepta, materiam. docet autem poëtam non
 debere esse expertem philosophiæ. *chara*. libri
 philosophorum, in quibus multa reperies de quib-
 us scribere poteris, & ne confide ingenio, ut De-
 moeritus censuit. *verbaq;*. poemata tamen se iam complexisse.
patria. scilicet defensionem, laudem & honorem
 ei debere impendi. lege libros veterum philoso-
 phorum *api*. *re*. *diuor*. id est, de officiis. *quid
 amicitie*. fidem. *conscripti*. senatores. Senatores con-
 scripti dicebantur curiæ iudices, qui in foroliteis
 iudicabant. Aliiter: Conscripti vocabantur centum
 & viginti seniores, quod nomina eorum in tabulis
 æreis conscripta erant, qui quotidie in curiam ve-
 niebant de statu reipublice tractaturi. *iudicis*. illius
 iudicis qui in foroliteis causas diu dicebat. *par-
 tis*. officia. *respicere exemplum*. bonus, inquit, poëta de-

bet imitari mores & vitam hominum cuiusq. æta-
 tis. *exemplar*. exemplar *avironis*. exemplum *pa-
 paderis*. Confuetudinem vitæ iubet eum aspicere,
 qui vulgaliorem rectè imitari: ut cum inducit
 adolescentem loquentem, debet scire vitam & ra-
 tionem viuendi adolescentum. Quid enim est co-
 mœdia aliud quàm imago vitæ humanæ? *iubebo*.
 docebo. *doctum imitorem*. id est, eum qui vult
 bonus esse poëta comicus; quia comœdia est ima-
 go vitæ. *viuas*. veras, validas. *hinc*. à vita familia-
 ri, à moribus communibus. *speciosa locis*. sentius
 est, si opportuna fuerint. inducitur personæ, & ar-
 gumētis locisque communibus non absurdè mu-
 nitæ, cum consideratione consuetudinis & ex-
 pressionem morum, quamvis sit sine arte, sine venu-
 state & eloquentia, plus placet, quàm verius quidā
 bene sonantes, sed observatione morum carentes:
 quia res sine ornatu, quæ ornata verba sine rebus,
 magis delectare possunt. *morataq; rectè*. bene in-
 struita. Morata autem fabula dicitur, in qua mores
 singularum personarum optimè exprimentur. Aliud
 est morosum, aliud moratum; morosum est,
 qui difficiilibus & malis moribus est præditus; mor-
 ratus est modestus & bonis moribus ornatus, mo-
 deratus. *nullius Veneris* nullius venustatis, nullius
 ornatus, sine lepore, sine verborum pulchritudi-
 ne. *sine pondere*. eloquentia, gratia, sine gravitate
 verborum. *validius*. pro validius. ut alibi, nouit me
 validius ipso. *mul. moratur*. fortius retinet auditorem.
inopes. sup. sentus, inutiles, inanes: in quibus
 nulla res, nulla sententia; qui sola arte boni sunt.
magisq; can. verba sonantia sine sententia, nullius
 momenti. *ingenium*. naturale. *rotundo*. turgido,
 tumido, ornato, polio, erudito, perfecto. *nullius*.
 sup. rei, id est, solius laudis cupidus: qui deo scri-
 bebant ut gloriam, non ut pecuniam acquirerent.
pueri. pueros vocat propter inertiā & cupiditatē.
 Pueri Romani à prima ætate calculum didicant,
 id est, computationibus operam dabant, immoderate
 auaritiæ deservientes. *longis ration.* longo cir-
 cuitu, multis modis, longa computatione. *assum.*
 totum patrimonium: as, vel assis id est, libra, quæ
 diuiditur in duodecim uncias, cuius partes sunt
 hæ, deunx, dodrans, labus seu dextans, bisse seu
 bellis, septunx, semis, quincunx, triens, quadrans,
 bicus, uncia. Ponitur etiam assis pro vno, ut vigin-
 ti & as. centum multas. *diducere*. diuidere, parti-
 ri. *filius Albini*. nomen feceratis cuiusdam avari.
quincunce. quinquæ uncias. *superat* superest, reman-
 et. *poterat*. quia doctus es hanc artem. *av.* rectè,
 bene, pro euge. hoc dixit is qui rogatus fuerat.
redit uncia. sup. ad quincuncem, id est, quincunci
 additur uncia: ad alias quinq; additur vna uncia.
semis. dimidia pars libæ. *animos*. pectorum. *argu-*

arugo propriè est vitium metallorum, quod æs demolitur: ponitur hic pro auaritia, quæ in animis puerorum est macula pernicioſa. ſenſus eſt, Cùm auaritia occupauerit à prima infantia animos Romanorum, ſperandum non eſt eos poſſe ſcribere carminare recipienda in auctoritatem? *cura peculæ*. cupiditas pecuniæ. *imbuerit*. iniitauerit. *ſingi* ab eis. *cedro*. refina cedri. Cedrus eſt arboris ſpecies, cuius refina nigri coloris eſt, qua quicquid fuit oblitum, nūquam putreſcit: vnde nobilium poetarum charitæ hac oblinebantur, ne corrumpere tunc à tineis: hac etiam vidimus particulas ſanctæ crucis oblitæ, quarum color velut Indicus apparebat. cupreſſus autem eſt cedri ſpecies, vnde confici ſolent capitula in quibus reponebantur ſcripta poetarum contra tineas. *leni*. plano. *cupreſſo*. armario bene compoſito in tabulis ligneis. Linenda autem cedro & conſeruanda leui cupreſſo dixit: vt hæc carmina in perpetuum maneat vinctis in circuitu chartis refina cedri; vtrumque enim odore ſuo ſummouet tineas. *aut prodeſſe v.* debent velle prodeſſe. profunt Georgica. *delectare*. delectant fabulæ. *idonea*. vtilia. *quicquid præc.* aliud præceptum de breuitate in d. cendo. *teneantque*. vt ſeruent quod intelligunt, nec effluat quod audiunt. *omne ſuper*. ſup. quia. *pleno*. ſatidiente. *manat*. effluit. *ſicta*, d. eſt, ea quæ ſinxis delectationis cauſa, ita ſinge vt non multum recedant à ſimilitudine veri. *ne quodcumq.* hoc eſt, non eſt cogendus auditor, vt cuncta credat quæ fabula recitant. ordo eſt, ne fabula credi ſibi poſcat quodcumque volet. *neu præſa*. ſaturatæ. Lamia monſtrum eſt ſuperius habens præciem mulieris, infernè verò deſinit in pedes aſininos: hoc eſt, caſtore dicas quod Lamia deuorauerit filium, qui de vtero eius poſtea viuus extractus eſt. *extrahat*. ipſa fabula extrahat, id eſt, eximat. *centuria ſenior*. ſenatores, conuentus ſeniorum. *agitant*. reſpiciunt, oderunt. *expertia frug.* aliena ab vtilitate, inutilia, maturitate carentia. id eſt, ſenes non probant poemata quæ ſunt leuia, ſed grauitate carminis & diſtinctionis pondere delectantur. Centuriæ autem duæ erant, maior & minor; minor habuit centenarios decem & centum decanos: maior verò, centum centenarios & mille decanos: deinde ſingulæ tribus habebant ſuas centurias ſeniorum & iuniorum. *ceſſi*. ſuperbi, elati. *prætereunt*. ſpernunt, audire nolunt. *aſtera*. aſpera. grauia *Rhamnes*. Romani nobiles. *Rhamnes* autē fuit quidam nobilis ex ſociis Turni quem Euryalus interfecit, à quo familia Rhamnetū. Virg. Nec minor in caſtris luctus Rhamnete reſpecto ex angui. hoc autem loco eſt centuriæ iuniorum nomen. Tres autem fuere Romanæ tribus, vel, vt verius dicā, Equites, Rhā-

nes, Luceres, Tatienses. Sed ſi ſenes non ament poemata leuia, & iuniores non delectentur graui- bus; quid faciendum poetæ? *omne tulit punctum*. id eſt, debet poemata temperare ita vt & voluptati ſeruiat iuniorum, & ſeueritati ſatisfaciat ſeniorū. *omne tulit punctum*. omnium ſuffragia & iudicia meritis eſt, qui & dulcis eſt in poemate & vtilis. Puncta ſunt populi ſuffragia. Vſus eſt etiam hoc nomine Cic. in Flidianana. Hoc ergo dicit, omne tulit punctum. & c. id eſt, omnium meruit fauorē, iuxta legem tabellariam, quæ cauere non voce, ſed puncto debere ferri ſuffragia. *delectando* dulci poemate. *memento*. grauitate & vtilitate. *hic*. talis liber qui continet dulce & vtile. *liber*. pro poemate. *meret*. acquirit, dignus eſt emi. Iſti uſummodi librū ſolij facile vendituri ſunt, quia recipietur in auctoritatem. *meret*. mereo, es, mercedem accipio & milito. *ſoſius*. ſoſij duo fratres fuere librarij, & bibliopolæ nobiliſſimi. *mare tr.* deſertur ad longinquas regiones. *longum æu.* æternam memoriam. *noto ſcrip.* nobili poetæ. *ſunt delecta* e. ſup. in metro. ſequitur eſt, ſi poeta multa rectè ſcribat, & in paucis delinquit, indulgendum eſt ei; quia non ſemper idem impetus agitat poetās, ita vt ſemper occurrant quæcumque ſcribere veſint. Ponit autem duas comparationes, vnam citharædi, & alteram ſagittarij, inquiens, Sicur chorda citharæ non ſemper reddit eum ſonum quem manus tangētis deſiderat, & ſicut ſagitta non ſemper ferit ad quod intenditur; ita & poetæ non ſemper occurrunt dicēdi facultas fingendique quidlibet. *velimus ign.* pro ignoſcere volumus. *nam neq.* ſi citharædus errat, multo magis venia danda eſt poetis, ſi in aliquibus errauerint. *manus*. tangētis chordam. *poſcanti*. citharædo. *remittit*. reddit acutum ſonum. *minabitur*. deſinabit, volet. *arcus*. ſagittarius. *nitent*. puictra ſunt. *ego*. pro quolibet critico. *maculis*. vitiis, culpi, delectis. *incuria*. negligentia. nam duobus modis fit, vt aliqua vitia ſint in poemate, aut negligentia, quod emendare neglexit: aut natura; quia hominum natura fragilis eſt, ita vt non raro decipiat. *ſudis*. effudit. *parum cauis*. minus proſpexit aut intellexit. *natura*. ingenium. *quid ergo eſt*. ſup. quod moneo. *ſcriptor*. librarius, bibliopola, vt veteres dicebant, quod & Tranquillus affirmat. *ſi peccat idem*. idem in neutro genere propriè dixit, quaſi dicat, in eodem errat. *vſq.* multum vel ſemper. *quamuis eſt*. pro quamuis ſit, propter cacemphaton. vt Maro, quamuis ſit ruſtica muſa. *ſemper oberrat*. tanquādo ſemper vnā eandemque chordam. *qui multum*. malus poetā multum ceſſat, qui multa malè ſcribit, pauca bene; vt Chœrilus, qui geſta Alexandri deſcribens. ſeptem tantum verſus laudabileſ fecit, *Chœrilus illo*. Chœrilus fuit poetā ineptus,

inceptus, qui Alexandrum magnum secutus, eius bella descripsit: cui Alexander fertur dixisse, malle se Thersiten Homeri esse, quam huius Achillem. Alexander autem pactus cum eo, ut si bonum faceret versum, aureo numismate, id est, nummo Byzantino donaretur; si malum, colapho feriretur: qui sapius male scribendo, colaphis necatus est. *verum operi longo.* hoc est, excusationem potest habere Homerus, si in tam longo opere aliquid offendit; quia qui tam multa scribit, non potest fieri ut non obrepat eius scriptis aliquando somnus, id est, negligentia latenter subintret, erret, in peccatum incidat. *ut pictura poë.* comparat picturæ à longè distanti, sonoros versus, & verborum elegantiam comotos, sed sensu materiæ & gravitate carentis: & ideo obiter legendos: picturæ verò de propè delectanti, bonos versus pondus materiæ perfectæ habentis: & ideo eliminare diligenterque legendos: eò namque amplius delectant, quò plus fuerint examinati. *poësis erit.* erit pro est, ponitur, si proprius es. *est* est propinquo inspicias. *capias.* delectet. *longius abstes.* si è longinquo contempleris: & ea mala est, quia fucò magis & coloribus placet quam arte. *hac. pictura. amat obscurum.* amat celari. *videri.* exhiberi. *argutum.* subtile & velox. *acumen.* ingenium, examinationem. *hac. obscura. decies repetita.* finitum pro infinito. *ò maior.* Pilo maiorem fratrum Pionem alloquitur. *fingeris.* formaris, erudiris. *rectum.* bonum poemà. *solle.* audi sententiam meam, & eius esto memor. *certis.* artibus & scientiis. *medium.* mediocritatem, quasi diceret, in aliquibus rebus & disciplinis tolerabilis est mediocritas: ut si iuris peritus non fuerit aliquis tam disertus quam Messalla aut Cassellius, tamen fertur si fuerit mediocris, & non est vituperandus. *abest.* distat. *disertis.* eloquentis. *nescit.* sup. tantum. *Cassellius Aulus.* sup. se iuvit. Messalla orator: Cassellius iuris peritus fuit, & sapiens, ut Agellius testatur, qui libros nocturnum Atticarum scripsit: non est autem aliquis æqualis Messallæ aut Aulo Cassellio: non est tamen vituperandus, sicut poëta mediocris. *sed.* sup. tamen. *in pretio est.* in honore. Plaut. in Aulularia, tu primus sentis, nos tamen in pretio sumus. *columnæ.* *ὑπερβολικὸς.* nec saxa concedunt aliquid poëtis de mediocritate. Columnas autem dicit, ubi poëtæ ponebant *πλάνα*, indicantes quo die recitaturi essent. *ut gratia inter mens.* vitur tribus aptissimis cōparationibus: sicut symphonia discors potius displicet quam recreat convivantibus; nam melius est tacere quam impetare canere. rursus sicut vnguentum malum plus offendit quemlibet, quam delectat, licet enim sine vnguento lauari: postremo, ut mel cum papauere mixtum in placenta sæpe offendit convivas: ita

natum & inuentum poemà ad delectandos animos, si à perfectione discesserit, pro nihilo habebitur. *symphonia.* dicitur cōsonantia; sicut contrà. *Ἀσφονία*, dissonantia. *crassum.* mali odoris: nam ut lenè dicimus quod suaue est, à leniendo: ita crassum ingratum nominamus. *Sardo.* amaro. Sardinia regio est, ubi mel amarillimum apes conficiunt, propter taxum ibi abundantem. *duci.* agitari, protrahi. *sine istis.* sine discordi symphonia, crasso vnguento, papauere. *iusuandis.* delectandis. *paullum summo.* si modicum à perfectione recesserit. *vergit ad imum.* perit, ridetur. *ludere qui nescit.* qui necdum exercuit se ludis in campo ad palum, non est idoneus propriis in campo Martio tractandis. *pila.* agitata. *discius.* discum iacere, similiter genus est ludi. *strochus.* trochus dicitur turben qui flagello percutitur, & in vertiginem rotatur, unde à volubilitate nomen habet: aut est rota, quam currendo pueri virga regunt, & *τετράρημος*. Græcè dicitur, qui est vel *τετράρημος*, id est, quaternarius, id est, constans quaternis radiis, vel *ἑξάρημος*, vel *ὀκτάρημος*: turbo autem turbinis, est impetus ventis; Turbo, onis, proprium militis. *quiescit.* cessat. sensus autem est, quilibet imperitus magis verecundus est quam poëta, qui etiam audet scribere licet sit indoctus. *ne spissa. risum.* ne rideat cœtus spectantium, quo in similitudinem coronæ ei cūdatur. *impune.* merito, sine prohibitione. *quid nescit fing.* ad quid aliud quam vt derideatur. *quid nisi ἀνδροπορεῖ,* cum stomacho pronuncianda. *certus equestrem f. num.* *ἀνταγωνισμὸς.* Lege Roscia certa summa patrimonij equitibus Romanis fuerat attributa, scilicet quadringenta sestertia: non enim licebat antè equitem Romanum fieri, nisi haberet eam summam. *vitioq. remotus.* ab omni culpa, non infamis. *tu.* *ò Pilo,* nihil conaberis componere, nisi studium & ingenij solertia virei tibi subministraverit. *inuista Minor.* ingenio repugnante: quod summè est stultitiæ. Minerva dea inter ceteras artibus etiam poësi præest. *id.* tale. *iudicium.* ut nihil inconsultò incipias. *ea mens.* mens pro consilio ponitur. vt alibi. Vt tamen id fieri possit, nostram accipe mentem. *olim.* aliquando; scripsit enim Pilo traggædias. *Meti.* pro Metij. Spurius Metius Tarpæ iis tēporibus criticus summus fuit, doctus & severus auditor carminū estimatorque. dicit ergo carmina in publicum profertenda, prius iudicio criticorum debere examinari, longa que lima poliri, membranis in secreto cubiculi seruatis, vt deleatur quod delectum est; quoniam postquam semel divulgatum fuerit, & damnatum, numquam postea laudabile habebitur. *premat.* abscondatur, coercetur, emendetur, poliat; vt Cinna suam Smyrnæ apud Catul-

lum, quam nouem annos suppressit. *intus*. in secreteo. *licebit*. sup. pertantū spatium. *edideris*. euulgaueris. aliud est edere, aliud componere: nam componere est rem primò describere; edere autem est, aut vulgare, aut corrigere. hinc Seruius dicit Virg. ium libros Aeneid ineditos, id est, incorrectos reliquisse atque incendi iussisse. *nescit vox*. sicalibi. Et semel emissum volat irreuocabile verbum. *siluestreis homines*. quo libentius maior Pisonum versus scribat, dicit ad quam dignitatem poëtae perueniant. *siluestreis*. ferino more viuenteis in siluis. *sacer*. Theologus, diuinorum carminum scriptor, sacerdos. ut poëta, Nec non Threicius longa cum veste sacerdos. *cadibus*. à mutuis rixis, ne se mutuò trucidarent. *facto vittu*. instar ferarum. *deterruit*. prohibuit. *dictus ob hoc*. allegoricòs exponit fabulam Orphei, quare dicatur tactu citharæ dulcissimo prouocasse siluas ut sequerentur: leones quoq. & tigres conuertisse in mansuetudinem: quia videlicet sapientissimus fuit, & sua prudentia siluestreis hominum mores, vitam ferinam, turpem quæ eorum victum conuertit ad ciuilem conuersationem, & victum ex frugibus compositum, vbi prius humanis carnibus vesceretur. *dictus*. sup. est. *tigreis*. alperis. *Amphion Theb.* Cadmus condidit Thebas, quas Amphion muro clauit. Amphion & Zethus duo fratres fuere, sed Zethus rusticus quidem, Amphion autem sapientissimus fuit, qui dictus est cantu lyra saxa mouisse, & duxisse quò vellet: quia rusticos & feros homines rectè viuere docuit. *saxa mouere*. rigidas hominum mœurs. *proce blanda*. oratione & alloquio suauis, id est, blando carmine. *fuit hæc sapiens*. id est, aliquando fuit hæc sapientia, hoc olim fuit sapere: & philosophi statuerunt hanc vitæ rationem, ut publica essent à priuatis separata, ut priuati quidem viuerent, sed rerum publicarum curam haberent, &c. *pruatis*. propriis. *vago*. meretricio, adulterino. *iura maritu*. præcepta; ut retinerent fœdus coniugij. *molini*. extruere. *leges incidere ligno*. ante vsum pergameni, ea quæ seruanda erant, ligno incidebantur, quia & neq. tabulæ nondum erant in vsu. *sibi huius*. propter præcepta, propter sapientiam, cum hæc monerent poëtæ. *diuinis vatibus*. sacerdotibus adæquauit poëtas. sic etiam Maro, Quique sacerdotes casti dum vita manebat, quique pij vates & Phœbo digna locuti. *post hos*. Orpheum & Amphionem. *mares*. fortis, virilis. *Tiræusq. max.* Homerus & Tiræus carminibus suis virileis animos ad prælia exacuere: Homerus videlicet nobile bellum Græcorum & Troianorum narrando: Tiræus verò tam carmina componendo quàm consilium dando. nam cum Lacedæmones ab Esseniis impugnarentur, & du-

cem non haberent, petierunt ab Atheniensibus sibi dari, qui semper eis inuidentes, ad contumeliam ipsorum dederunt eis Tiræum poëtam luscum & claudum, sapientem tamen: illi æquanimiter eum suscipientes, petreuerunt contra Essenios, ducatum præbente Tiræo, qui, vsu tubarum reposito, fecit ut in ipso congressu Lacedæmones tubis concreparent, quarum sonitu inandio perterriti Essenij, omnes in fugam versi sunt. Aliiter: Lacedæmonis diu aduersus Essenios certantibus, oracula responderunt, non aliter eos victoriam adepturos, nisi Atheniensem ducem haberent. Illi legati qui hoc ab Atheniensibus postularent; Athenienses in contumeliam ipsis Tiræum miserunt claudum & deformem, dicentes iuxta ignauiam ipsorum hunc ducem eis posse laus esse; sed oracula quæ promiserant, eos non suar frustrata: nam Tiræus licet corpore esset debilis, scripsit tamen Heroicum carmen, quo accensi Lacedæmonij in aciem processerunt & victoriam consecuti sunt. *dicta per car.* aliæ commoditates carminum; nam Apollo carmine responsa dedit. *vita monstrata*. v. correctio morum. id est, etiam philosophia scripta est versibus. *via*. ratio. *gratia regum*. quam poëtæ sunt adepti. *Pierius ten.* mo. versibus. *ludusque rep.* supp. carminibus. *longorum oper.* si. *apta tē apta*, ludus & finis longorum operum: nam ad laborem solandum, & iucundè ad finem perducendum, lyra & carminibus vtendum est. *operum*. laborum. *longorum*. molestorum. *ne forte*. hoc est, ideo hæc omnia enumeravi, ne erubescas ferri in numerum poëtarum, ne tibi Æ. Pilo poëma sordidum videatur, ne tibi sit verendum scribere carmina. *lyra sollers*. perita, ingeniosa, efficax. Sollers autem propriè dicitur qui habet peritiam rerum inueniendarum. *cantor Apollo*. inuentor citharæ. qui cum nouem Musis præsit, ipse decimus cithara cum decachordo pingitur. *natura fier.* diu quæ situm est, vtrum nascatur poëta, an fieret? *ego nec stud.* ego vtrumq. dico debere habere poëtam, artem & ingenium; nec studium sine arte, nec ars sine studio prædest. *studium*. peritiam. *deuote vena*. naturali ingenio. *rudo*. non exercitatum per studium, & imperitum. *alterum sic*. ita Sallust. alterum alterius auxilio eget. *coniuratus*. conuenit, consentit, congruit. *amicè*. amabilius, supp. ut simul sint ingenium cum studio, & studium cum ingenio. *Qui studet opt.* proponit exemplum poëtis, ut si velint aptum carmen scribere, debent exemplo athletarum à puero exerceri in scholis. *qui studet opt.* *ayvov dīva*. *metam.* gloriam acquirere. *multa tulit*. pertulit, passus est, abstinencia, exercitio. *suauis*. æstum tulit. *alfr.* fixit gymnici more. *Ver-*

act:

mere & vi. libidine & luxuria. Athletæ qui ad curule certamen instruebantur, non edebant carnes ceras, sed assas ignitarum. Ante Pythagoram ficiis utebantur athletæ, sed ille panes ægypci & assas carnes eos comedere docuit, quæ *ægyptiæ* vocantur. Abstinebant à Venere; & ne sonè per somnium noctu ludificarentur, laminas plumbeas renibus appendebant. Itaque sensus est: qui studet ad gloriam peruenire, multa perferre debet & facere, sudare, algere, vigilare, vino & turpi libidine luxuriæque abstinere, &c. Optaram ergo metam dixit gloriam, quia finis istiusmodi vitæ parit gloriam sempiternam. *Pythia cantas.* carmina in laudem Apollinis. Python autem serpens fuit ab Apolline interfectus, unde dictus est Apollo Pythius. *ribicen.* citharædus. *didicis.* artem. *extimuitq.* discendo. *satis est dixisse.* satis est nostris poetis ut dicant. *ego mira poë. p.* verba indocti poetæ. *pango.* compono, facio. *pango, gis,* pegi facit præteritum. *occupet extre. sca.* me extremum poetam esse mihi turpe est. est autem imprecatio tracta à ludo puerili. qui enim præ est currentibus ad metam pueris, dicere solet, qui primus ad metam venerit, is vicerit eumque in vias meas accipiam: qui verò erit ultimus, occupet eum scabies, cum respuam ut scabiosum. *mihi turpe rel.* loquitur ex persona mali poetæ, qui cum non didicerit artem, vult in numero poetarum poni, atque ei turpe est dicere quod ignoret id quod non didicit. *ut præco qui cog.* quemadmodum præco congregat sua voce populum ad emendas merces & res proscriptas; ita & poeta diues hortatur donis multos sibi assentari. *assentator.* supp. sic. Assentatores factores sunt blandi & falsi auditores. *ad lucrum.* ad dona. *in favore.* in lucro: Cœnus autem aucta pecunia. *si verò est.* supp. aliquis qui bene pascit & cœnam lautam præbeat, &c. numquam poterit is amicum salum à vero dignoscere. vinctum autem, id est, laucum conuiuium & terfium: ut alibi: accedes fectus ad vinctum. Pers. calidum scis ponere fumen. Vincti quoque dicebantur antiquitus crapulosi & luxuriosi. *spondere.* sponsonem facere, intervenire; fidem dare, vadem fieri. *leni. villi.* promittere pecuniam se daturum quam debet vilis pauper & humilis. *eripere.* suis ditius aut potentia. *atrii.* noxiis, tristibus, seueris, malis. sic & apud Græcos, *τὸ μῦθος*, pro malo, quod propriè est nigrum. *libibus.* forensibus causis. *implicitum.* interitum. *internoscere.* diiudicare: timestis. *beatum.* diues ipse. *su.* 6. Pito. si quid domasti alieni, aut donaturus es. Hortatur Pisonem, ut quando carmina facit, ne deferat ea ad adulatores, sed potius ad eos qui ea commendent si quid reprehensionis inuenerint: quia

melius est ut à severo & bono poetâ reprehendaris, quam ab adulatore lauderis & decipiaris. *ad versus tibi f.* id est, ad carmina à te facta. *plenam luxuria.* scilicet accepto dono, gaudente donis tuo, id est, hominem fautorem & adulatorem, ne tuo munere lætus fictas tibi laudes persoluat. *pallidus.* pallidus fiet cum admiratione. *super his.* præterea. *stillabit rorem.* lacrymabit, lacrymas fundet. *amicis.* assentatoribus, amicabilibus. *saliet.* præincto gaudio. *ut qui conducti.* *Ipsoadi.* *Ipsoi* enim dicuntur lamentationes, *Ipsoadi,* qui *Ipsoes*, id est, lamentationes mortuorum conducti celebrant. Ponit itaque exemplum hoc modis. Sicut qui conducuntur pretio, ut in exequiis alicuius placent, plus ex oculis lacrymarum plerumque effundunt, quam qui reuera dolentia & falsi adulatores, plus laudant carmina sibi ostensa, quam veri veritatis assertores. Quin & apud antiquos erant mulieres quæ dicebantur præfice, quæ mortuos quoque pretio conductæ plorabant. *moietur.* ad laudem, id est, plus laudat. *reges dicuntur.* ab exemplo regum docet multa cura & multo studio explorandos animos hominum priusquam in amicis recipiantur. Regum autem consuetudo est, ut quæ volunt in intimam amicitiam adsumere, prius probent, utantur nā alicuius secreti proditor sit: & qui ubi ebrietas regnat, ibi nullū est secretū, inebriantes illum, requirunt ab eo secreta conscientia sua: & si non deprehenderint sui esse proditorē, dignū putant regia gratia: ita poetâ debet eū experiri, cui sua carmina credat. *urgere.* molestare. *culullis.* calicibus, poculis. Cululli erant vascula vinaria, propriè sacrificiis apta. ut alibi, aureis mercator excicet vina culullis. *torquere.* examinare, explorare. *perspexisse.* perspicere, diligenter cognoscere. *amicitia.* sua. *condes.* cōpones. ut, seu cōdis amabile carmē. *sub volpe.* sub dolosa fraude, sub astutia, inposituris, & dolis adulantium. volpes enim est dolosum animal: vide ergo ne te fallat animi astutus, vafri & subdoli, innocente vultu præferētes, ut vulpes in Aesopi fabula ostendebat se coruus simplicem. *Quintilio si q.* hic erat Quintilius Varus, poetâ Cremonensis, parronis & amicus Virg. *h. hoc.* sup. *q. negares.* te posse scribere inebat. *Quintil. malè tortos.* malè factos. *incondi reddere.* hoc à fabris ferrariis tractū est, qui ad incudē reuocāt ferramēta malè formata seu cūsa. *vertere.* corrumpere, mutare. *ultra verbū.* faciet at, dicebat. *operū sum.* in studiū monēdi, quo nihil proficeret. *riuali.* sine rivali amatur carmina, quādo ab eis solo amatur qui ea fecit. Rivalē pro æmulo posuit: tractū ab antiquis, quibus riuales dicebatur, qui in agris riuū cōmunem habebant. *inertis.* sine arte & gravitate factos. *duros.* malè sonantes. *incomitis.* inornatis. *allines astrum.* virgulam nigrā per mediū

versum ducet. *transuersa*. calamo in transuersum ducto. *ambitiosa*. superfluos & elatos ornatus imputabit. *parum clavis*. obscuris claritatem dare. *arguet ambig.* vituperabit amphibolias. *notabit*. signo calami. *fiet Aristarchus*. similis Aristarcho grammatico critico, qui in Homero notauit eos versus quos eius non esse iudicauit. *non dicit*. supp. tibi, sicut adulatores. *in nugis*. in carminibus, iu & leui & nugatoria. *in seria mala*. in publicam & a-pertam reprehensionem & magnam, si non fuerit emendatus. *derisum*. derisio laudatorum vitiorum, etiam in aliis maioribus eum errare faciet. *sinistrè*. peruersè, irrisoriè, male laudatum. *mala scabies*. lepra incurabilis. *morbus regius*. quem alij arquat. *tum alij iure*, alij auriugiam à fellis suffusione nominant, quibus oculi virides sunt. *urget*. vexat, opprimit. *fanaticus error*. amentia, hoc est, sicut lunaticum aut morbosum, ita insanum poetam fugiunt sapientes. Fanatici dicuntur qui lyphatico spiritu agitantur, & phrenesin patiuntur, dementes, quibus dii irati eam amentiam immiserunt, quod sanum suum violauerint: qui & Dæmoniacy vocantur. *iracunda Diana*. læsa, offensa, quæ suos ministros plerumque in dementia vertebat. *vesanum*. nolentem emendare sua carmina. *setigisse*. pro tangere. *timens*. sup. ita. *agitant pueri*. persequuntur, deludunt à pueris prætereuntibus. *incautusq.* indocti. *hic*. malus poeta. *sublimis*. superbus. *ruclatur*. pro ructat. ut Cic. eructant fermonibus eadem. *merulis*. auiculis. comparatio; sicut, inquit, auceps intentus auiculis capiendis sursum aspicit, & foueam sibi proximam non attendens, incidit in eam; ita malus poeta dum superbit & nimis laudari appetit, incidit in foueam reprehensionis publicæ. *longum*. diu, valde. *io ciues*. vox est inclamantium. *si cures*. velit. licet, inquit, vellet aliquis eum eripere è fouea, tamen quia nesciet, an volens mori eò se deiecerit, omittet eum liberare. *dimittere suum*. ut eum è fouea extrahat. id est, si quis vellet eius versus emendare. *qui scis an*. quasi alius hunc versum dicat. qui poetæ prohibeat subueniri. *prudens*. sciens. *hic*. in foueam, id est, in errorem versusum. *seruari nalis*. extrahi, hoc est, à suo errore liberari. *Siculiq. poetæ*. ad coërcendam superbiam stultorum poetarum, & Empedocle Siciliensi poeta dærexemplum, qui carmine conscripsit physica; & credens se immortalē fore dignitate carminis, volensque suam immortalitatem probare, deiecit se in flammam Aetnae montis ardentis; sed ejus crepidæ quas flamma eructauit, erant enim ærea, prodiderunt eum. Erat autem Empedocles Agrigentius, Pythagoricus, qui dicebat tarda ingenia frigido cir-

ca præcordia sanguine impediri. *frigidus*. stultus. *liceatq.* poetis insanis, qui se nolunt corrigi. *inuitumq.* loquitur allegorico, dicens, si quis mori secum deliberauerit, & velit seipsum interficere, & alius eum retrahat à nece sui, is qui mortellum subdixit perire volentem, non liberat à morte, sed quasi occidit; & *Etia. ubi* sic fit: quia quod semel destinauit, statim perficiet ubi poterit, & ideo semel mortuus est, dum occidere se voluit, & non licuit: & iterum moritur dum se iugulat; ergo qui talem liberat à morte, homicidij reus est. Ad hunc igitur modum, qui vitiosi poetæ carmina corrigere cupit, quasi semel eum perdet, nimirum ille non audiet eum, donec ad omnium notitiam perducatur, & sic publice derisus, cum opere suo iterum peribit. *idem facit occi.* simile, in eodem est delicto cum homicida, similis est homicida. *nec semel*. non semel voluit perire. *retractus erit*. de puteo, id est, ab errore suo. *fiet homo*. non poterit esse sapiens, desinet velle gloriose mori. *versus*. malus. Nescio, inquit, quare malus poeta tantum amore agatur ad scribenda carmina, an quia scelus aliquod perpetraverit propter quod puniri debeat, & ideo insanat scribendo? *minxerit in pat.* ac per hoc amens factus est. sensus est, an violauerit sepulchrum patris? Erat enim antiquitus intolerabile nefas, si quis aliquid inhonestatis in sepulchra patrum peregrisset. *bidentalis*. bidentalis est locus fulminis, qui propter lapsum fulmen constituitur, à bidentibus dictus: nam reliquias fulminis pontifices cum sacrificio sepeliebant: quod triste dicitur, quia tristes homines faciat. *mouerit*. concitauerit contra se. *incestus*. pollutus, quod flagitium commiserit, aut in sororem, aut sacerdotem, aut affinem. *clathros*. clathri sunt robusti postes & rotundi, repagula, quibus obfirmatur cauea. Sicut versus, inquit, commotus ab aliquo, si valeat è cauea egredi, nec cognitum nec incognitum obieruat, sed æqualiter in omnes læuit, & quæ inuenerit eum arripit; ita facit quoque malus poeta. *acorbis*. odiosus, malus. *arripuit*. natus est. *tenet*. ad audiendum. *occiditq.* cruciat, enecat, non missura. non dimissura cutem quando comprehendit corpus, id est, sic inhæret, ut hirudo. *hirudo*. sanguisuga. Inter arundinem, hirundinem & hirundinem multum interest: arundo est canna; hirundo, auicula; hirudo est sanguisuga. Per hirundinem malus intelligendus est poeta: sicut enim sanguisuga cuti apposita non ante illam dimittit, quam ubi sanguine plena decidit; ita & malus poeta, si quem arripuerit ad audienda carmina sua, difficile eum dimittit, nec priusquam multo radio fastidii quoque eum affecerit.

IACOBVS CRVQVIVS

Cornelio Cruquio filio

ὁ κρᾶτλερ.

PVTAVI nihil hic opus esse vel argumento vel ephrasi: quando iam olim Terentio Scæaro teste apud Charisium hæc epigramæ sit huic epistolæ attributa, nimirum; Libellus de arte poetica. Quæ cum sit ipsissimum libelli argumentum, non fuit necesse id dilatando doctis ingenium fastidium parere. Deinde, quando tam multi nec de peggiore nota viri docti, in hac arte tam à maculis vindicanda, quàm clariùs elucidanda non seigniter elaborarint, statim apud me, ne actum, quod dicitur, agerem. in primis notare variam lectionem scriptorum codicum tum adicere Commentariis antiquis quædam scholia velut appendicem meorum laborum; iis inquam, quæ ex scriptis præcipuè Blandinis collegi atque coadunavi. quæ profectò me sic exerceverunt suis barbarici telis occultis, & numquam non ex alto pulvere; quasi in nebulam iam condensato, hostiliter emicantibus, ut non raro reiectis armis desperarim de victoria. atque adeò ad id pugnæ genus certum erat amplius non regredi, nisi impulsisset nos operis incepti summa, quæ multa nimis erubuit apparere lectoribus. Quod ne fieret, ab initio operum Horatianorum, quicquid in antiquis scriptis & Blandiniis & aliis offendimus lectu scitu quæ vtrumque dignum, id finem vsque descripsimus. qua in re nobis nihil ad cribimus præter immentos, diurnos nocturnos quæ labores, & integram fidem. Verum deierare non dubitem, si cuiusmodi scripta vetusta nactus fuisset plagiarius aliquis, quin iam pridè multa essent euulgata eius nomine. Quod genus hominū quāto mihi sit odio, nō semel testatus sum, nec iniuria, vel omnium bonorum iudicio: Nam si furati aliena, si rapere quod est momentaneum, sit impune nemini, labores alienos, & ex iis immortale nomen sibi vindicare, fuerit ne impune alicui? Sed ad re redeo mi fili, ne dum fortasse plus æquo persequor, quod hoc tempore laudi, nedum vituperio datur, mihi malum quæram; quando eius farine hominibus non pauci velint esse patrociniū quod dici solet, nihil iam dici posse quod non sit dictum prius. Tu verò Cruqui boni consulo quicquid à nobis in vsum meliorū litterarum defudatum legeris, & quemadmodum gna iter operam patri dedisti in describendis his Comment. tam antiquis quàm nostris, ita patris quoque nomen æque adeò tuum, quātum potes, ab iniuria defendito.

HUMANO capiti cervicem pictor equinam. Appositissima pictoris hæc est & capitoris inter se commisso, utriusque enim ex æquo convenit in id incumbere utriusque operis sui perfectione decorum debitumque commensum eruent, hic quidem in rerum suæ potestatis sententiarumque & verborum idonea consecutione, ille verò in imaginis depictæ numero, quantitate & collocatione partium inter se, & eandem ad vniuersam figuræ speciem. hinc illud est Simonidis, Poëticen esse picturam loquentem; & contrā, picturam tacentem poëtici. *teneatis*. tenere positus, modi potentialis. *agri*. febricentis. *ἄγρ' ἰξοχρ'.* vnus cod. Bland. habet *αἰ*, ris, sed arbitror s litteram ei adrepsisse à τῷ somnia proximè sequenti; non enim videtur ei aptanda. reliqui lib. scripti sequuntur lectionem vulgatam. *lucius. δῆλον* Plutarcho in Romulo, d est, sacrum nemus, nempe Aricinum: hinc nemorensis Diana, quæ & Aricina, & rex nemorensis eius sacerdos vide τὸ Manius apud Festum & castigatio- nes Scaligeri, & adnota in Saty. 5. lib. 1. Virg. lucosq. sub alta cōsulit Albunea. Interpres Homerī, *πᾶς τόπος*. inquit, *οὐδὲν δὲ ἄλλο* *καλεῖται ὕδωρ ἔχει* *ἔθ' οἷς ἀφιδρώμενος*, dicit. omnis locus cōstitutus a boribus, & aquam habens, diisq. sacer, alios vocatur, id est, lucus, ut vult Plutarchus; qualis hic ab Horatio denotatur. *Ἐν ἀρὰ Διανᾷ ἀρπύσιον*, ἢ *ἀφιδρώμεν τῆς παυροπίας*, id est, templum vel statua Dianæ eius quæ ex Taurica aduecta fuit Ariciam. hoc autem templum seu statuam silua circumdat, cui lacus instar pelagi fluctuans adiacet, circumcirca montanum imminet supercilium cōtinenter, vnumque præaltum: caua inde regio templum aquamque excipit: fonteis spectare licet ē quibus lacus expletur, &c. hæc Strabo lib. 5. in voce Aricia, quem legito. *properantis aq. per am. ambitus*. alludit ad scaturigines fontium hinc inde decurrentium per agros ex quibus lacus expletur. Notat aliquem nimis his in locis delinendi curiosum. *aus flumen Rhenum*. fortasse notat C. Gallum in descriptione Rheni, cuius meminimus Satyr. 10. lib. 1. *cupressum scis simulare*. est quidem cupressus arbor luctuosa, sed feralis, nec nisi funeribus assigni ad cūpiq. solita, ut quæ Diripatri sacra, defunctos diis manibus commendare credatur. est quoque naufragium triste & omni miseratione dignum. sed quid naufrago ex vndis seruato viuoque rei est cum cupressillo, quæ non viuo, sed funerato convenit? Non videtur itaque simulare cupressum; hic esse episodiam, ut quod sit aptum luctui, verum quod naufragus adhuc sit in viuis, qui semet ære dato depingi curat. arguit pictorem, licet peritissimum, aberrare iudicio, qui non videt cuius luctui quævis luctuosa cōgruere.

Præterea

Præterea non videtur hoc habere adagionis speciem, tametsi ex Acrone vulgato sumit retulerit Erasmus inter adagia: non enim cupressus à naufragio lugubri sic est aliena, ut pictorem damnet omnimodæ stupiditatis qui id peccauit tantum quod naufragi non aduerit & adhuc superesse, & se sibi dare. *cur vireum exit*. hos versus inuenit D. Hieronymus ad Monicæ. Pænè delapsus sum, inquit, ad aliam materiam, & currente rota dum vireum instituo, amphoram manus format. *decipimur specie*. sic Virgilius quoque. Quo sæpè solemus pastores ouium teneros depellere iæctus: nec est in eiusmodi verbo siue subsistendi siue vocandi Solocismus; etiâ si hoc opinetur Apollonius & cum eo Priscianus. *nerui deficiunt animis*. hoc est, nerui animosque, valentes & viridi, *τὸ δὲ μὲν δὲ τὸ δὲ*. Pers. Saryra. hoc & spumolum est dicendi genus, & pingui cortice. *prodigialiter*. hic synchylis est; nam. *τὸ prodigialiter* debet posteriori sensui, apponendum, *πρὸς* appingit, ut ordo sit: qui vult variare rem vnam, is prodigialiter appingit delphinum siluis, &c. *potenter*. *δύναμις*, *τὰ δύναμις*. pro virili. *ordinis* *hæc* v. artificialis, putâ est enim alius naturalis, quæ rem narrat ut gesta est. *si callida*. v. r. callida iunctura, id est, artificiosa. alludit enim ad *τὸ τέχνη*, quod & artem & astutiam notat; quo modo quoque. cautus hic accipiendum. est. *rerum* *χ*. sic habent omnes scripti cod. *cinctus*. opinor antiquo more *τὸ τε* tu, per epenthesein esse interiectum, vt induperator; cando procinctu, pro in procinctu, apud Festum. nimirum ad vrbis ferè primam originem designandâ; quando Cethegi milites distincto ab aliis amictu, ex totoque brachio incedebat. *nona si fides*, nuper. per eperexgesin; eadem enim sunt noua & ficta, quæ Ciceroni in Oratore ad Brutum facta dicuntur *πρωτογενῆς*. quem logio ibidem de ornatu verborum. *Græco fonte cadent*. si desinent & exibunt in casum seu finem Latinum, si casus Græcus fiet Latinus, ut *χαρὰ τῆς χαρὰ τῆς*, chara & ter characteris, &c. Omnes Bland. cum Buss. & Sil. habent, cadent, sed Tonf. & Marr. cadunt. Diu. cadant. *parcè deserta*. paulullum flexa & mutata. *Cacilio Plautoq.* vide lib. 2. epist. 1. ad Augustum. *dabit*. sic omnes lib. scripti. sed Bland. habent dabit, pro dedit, adnotatum, *invidet*. sic Plin. nōne finiuideris, maior es eo qui inuidet? *producere*. sic est in omnibus script. non etiam procedere, vt aliqui se inuenisse aiunt. *proprios mutant. in ann.* perpetuum epitheton; cælum enim sempiterno motu voluitur. sic Virgil. In se sua per vestigia voluitur annus. *nedum serm.* nedum hic pro non ponitur: nam vbi, *τὸ nedum*, non refertur ad verbum præcedens, ei deest negatiua particula, & *νῦν* q. habet verbum, & semper in potentiali modo. vt, nedum stet bonos, id est, & non

stet. vide Linacrum Deemendata structura, lib. 6. *renascentur*. metaph. reuiuiscunt, redibunt in pristinum statum & honorem. *usus*. vsus, consuetudo optima est loquendi magistra; stans enim ratione, sed auctoritate. *Chius*. sic omnes scrip. lib. non autem vs, vt vulgati aliqui. *impariter*. in hac dictione Sosipater Carif. lib. 2. Inst. Gramm. Ferentius, inquit, Scaurus in Comment. in art. poet. lib. 10. aduerbiū Horatius figurauit. *Archilochum* prop. ex hoc carmine & illo Ouidij, Vtq. repertori nocuit pugnacis iambi, sic sit in exiliū lingua proterna tuum, &c. nonnulli opinantur Archilochum esse carminis iambici inuentorem, sed falluntur, si Aristoteli & Artilio fides sit habenda; nam & Homerum multo antè eo carmine vsum scribunt in Margite. *sortita decenter*. Bland. antiquiss. cum alio habet decentem. *proicit ampullas*. ampullæ metaphoricis, magnificæ sunt & turgida verba seu grandiloqua. Græci non dissimili ratione dicunt *φουρμύλα*, pro inani hominū futuriū garrulitate: nā *φούρα* propriè follis dicitur, hinc accipitur pro statu, vnde *φύσας ἐκφύρειν*. apud Alexād. Aphrod. lib. 1. probl. pro eo quod est statum ventris emittere, pedere. hinc *φουρμύλα*, *ἀλαζονία*, arrogantia: Cicero in verborum inanitas. *sesquipedalia verba*. *φλογυμύλοι* *ἐνὶ κόμῳ*. grandia verba Iuuenali. Synesius in epist. *ἴδαι γὰρ μοι καὶ φλογυμύλοι τὸν ἀνακτῶν, ἵνα μὴ τὰ μεγάλα καὶ ἐμπεσοῦντες ἐπίτρεψιν διηγέσθαι*. id est, opus enim mihi est etiam magnificis in flatibusq. verbis; notam magna mala minus quàm decet, enarrem. *spectantis*. *ἐκκαλῶν* partis, pro spectatoris. *dulcis fuit*. grata, accommoda quæ ad affectus mouendos. talis est in rhetoricis apud Aristot. *ἡδὺς λόγος*, id est, moderata morataque oratio: & apud eundem in poetica, *ἡδὺ καὶ πικρὸς*, *τὸ δὲ ἡλὺς τῶν ὡς αἰσῶται*. *χ* quocumq. volens. est enim mouendum spectatoribus. *τὸ ἡδὺς*, id est, affectus mitior in actionibus, præsertim Comicis, & *τὸ πικρὸς*, id est, motus animi perturbatio; qualis est actio tragica. *animum aud. arguo*. quā sit hoc difficile, per pulchre docet Horatius epist. 1. lib. 2. ad Augustum. ille, inquit, per extentum funem mihi posse videtur. *ire poëta*. meum qui pectus inuoluit angir, irritat, mulcet, falsis terroribus implet vt magus, & modo me Thebis, modo ponit Athenis. *animum arguo*. animum agere, dixit Cicero voluntates hominum impellere quod velis, vnde autem velis abducere. *tristitia mestum*. opus est enim *θῆρας* *ἐδολόγους* esse καὶ *ἰσχυροὺς*. *equites pedesq.* vniuersus populus. Nobilitas enim Romana in equo, plebs pedibus stipendia faciebat. *dimōsne loquatur*, *an heros*. hic verbeculus variè legitur, vt videre est apud Glareanum, & Lambinū, & alios: mihi certè probantur codices Bland. ex quibus duo habent, *διμόσνε*

diuóſne (o pro u, vt ſæpius in ſcriptis antiquis) lo-
quatur an heros; tertius, diuóſne loquatur an he-
ros. Sed non celabo lectorem, me ante annos non
paucos, in bibliotheca Tóſana offendiſſe codicem
ſcriptum, cui titulus erat Alphabetatú ex ſcriptis
Horatij, Catonis & Theodoli, præter alias nugæ;
qui ſatis videbatur antiquus, vbi legi hunc de quo
agimus verſum ſic ſcriptum apertè: Inter erit mul-
tum Dauúſne loquatur an heres. Diſpiciat lector,
heres ne pro herili filio poſitus credi poſſit, cui ſer-
uus erat Dauus. *virentis agelli*. vnus Bland. habet
vigentis. aut ſamam ſequere. hoc eſt, ſi ex aliis ſcri-
ptoribus quid ſummiſis deſcribendum, eos ſeque-
re: eorum ſcripta ſint tibi pro fama, à quibus vel
latum vnguem ne diſcedito. *inexorabilis*. Ode 6.
lib. 1. Pelidè ſtomachum cedere neſcij. *sibi conſte*.
ſibi conſtare eſt conſentanea dicere: conſtare mète
eſt animo eſſe præſenti. *in actus*. actus hic propriè
tragedia dici poteſt: quoniam Ilias Homeri ſe-
rè nihil quàm grauis perſonas cõtinere. Actus au-
tem in fabulis, pars eſt pleno ſenſu perfectoque,
qua finita proſcedium vacuum relinquitur, mo-
diq̃ue interponuntur. Actus aliquando pro ipſa
actione ponitur. Acta in hiſtoriis quidem res ge-
ſtæ dicuntur: in iure autem ciuili monumenta re-
rum publicarum. *publica materies*. hoc eſt, argu-
mentum tractatum ab aliis, tibi mancipabitur, &
quaſi priuatum fiet vſu: tuumq̃ putabitur, ſi argu-
mentũ tantum ſpeciem ſumſiſ, non etiam ſingula
minutatim proſequaris: hoc enim eſſet poëtã
ipſum reddere, & interpretem agere, non autem
imitatorem; qui de ſuo quoq̃ aliquid addere, nec
omnia ab alio ſumere debet, niſi viſcere velit &
in orbe patulo ſemper oberrare, id eſt, longè lateq̃
patète: quale eſt poëma *κυκλικόν*, quem vilem or-
bem hic nominat: vt ſi quis ab ovo gemino Troia-
num bellum ordiatur: vt iſi quid bellum Argonau-
ticum eſt exorſus ab abiegna trabe Pelij nemoris,
κύκλον itaque hic orbem vertit. *nec verbum verbo*.
hic verſiculus multos in errorem & quandam *κα-
κοζηλίαν* induxit: perinde ac ſi liceret interpreti
impunè vagari. Non enim hic docet Horatius in-
preterem, ſed poëtã format, quem non inter-
pretem eſſe in imitatione decet, ſed egregium poë-
tam. Quare hic verſus ſic accipi debet: quòd qui
publicam materiam ſtudet ſuam facere, non de-
beat iſe verbũ verbo reddere, quaſi fidus interpretes,
ſed verborum vim appendere, nec à ſententia lon-
gius abire, & interpretis fidem, non etiam religio-
nem præſtare: hæc enim tria fidi ſunt interpretis;
religio, quæ eſt, vt verbo verbum, quoad fieri po-
teſt, reddatur: fides, vt ſententia ſententiæ reſpon-
deat: indoles quæ in maiestate eſt, coloribus, nito-
ribus, affectibus, &c. Religioni diſſigentia conue-

nit; fidei ſapientia; ad indolem ſpectat eloquentia.
ſcriptor cyclicus. vilis, plebeiſ, trituiſ; oratoris di-
ctus Iuuenali & Marciali, quòd in conuenticuliſ
in orbem coactis auditoribus ſuos verſus obitu-
dant. hunc autem alij Antimachũ, alij Callima. hũ
eſſe dicũt. hinc fortaiſe dictum Cyclicum ſcripto-
rem, quòd dithyrambis ſcribendis antea maiorem
dediſſet operã: Chori namq̃. Liberi patri. Cyclici
erãt: hinc *κυκλικὸν δὲ ἀσκαλῶν, δὲ θυραμβοποιὸς* poë-
ta dictus eſt. *non fumum ex ful.* fumus fulgorè ſub-
ſequi prouerbialiter dici poteſt, quãdo ex magni-
ficis promiſſis abiecta prodeunt: lux autem ſequi-
tur fumum, quando ex humilibus & abiectis præ-
clara procedunt. *ſemper ad euentum feſtinat*. *πρὸς
τὸ προέμεινεν*, ad poſitũ ſcopum. *deſperat tract.*
nis. hoc enim eſt Deo & naturæ repugnare, tractare
ea velle quæ effici nequeunt. *ita mentitur*. prouer-
bio fertur, mendacem memorem eſſe oportere: fa-
cillimè namq̃. excidũt ea quæ fingimus. *ſi plauſo-
ris*. Bland. vetuſt. habet pioſor. *reddere qui voces*.
pueri voces reddere dicuntur eũ planè & articu-
latè ſingula eloquuntur: antea nihil quàm mam-
mant, tatant, pappãt. *paribus collud.* Cic. parciſ no-
minat æqualeis, quos interpretamur eiũdem ſerè
ætatis homines, quibus cum vnã viximus, *iram col-
ligit*. pueri pro leuiſus noxiſ iras gerunt: quapro-
pter? quia eos qui gubernat animus infirmum ge-
runt; Terent. in Hecyra. *imberbus iuuenis*. ſic habet
cod. Bland. antiq̃. quem ſecutus ſum & auctorita-
te Solipar. Carſij lib. 1. inſtit. Gramm. Imberbi
autem dicuntur, inquit, non iam berbes: ſic enim &
Varro De actionibus ſcenicis 5. Imberbi iuuenes,
ſic & Cicero imberbum protulit, non imberbem.
Ex Kalendis Ianuariis de lege agraria, imberba
iuuentute. Titus hiſtoriarum 18. imberbes vulga-
riter. hæc Carſi. *tandem cuſt.* hoc ad animos pue-
tileis referendum eſt, qui tametſi maturè liberen-
tur à ſuis præceptoribus, ſeculum tamen ſub illiſ
 fuiſſe ſibi videntur. *apricum campi*. licet hoc de cãpo
Martio intelligere, vbi palæſtria, luſta, curſu & na-
tatu adoleſcentes exercebãtur. ſic Ode 1. lib. 1. *cur
apricum oderit campum* patiens pulueris atq̃. ſo-
lis. *amata relinquere*. non enim minori in conſtan-
tia parta contemnit deſeritq̃ue, quàm temerè ap-
petuerit. *cupiduſq̃*. i. præcipitiſ affectuſ; hoc enim
veteribus in malã ſerè partè ſemper accipitur. vn-
de Cato in re ruſtica, ne cupidè emas. *inferuit ho-
nori*. aptiſſimum verbum, ad cognoscendum abie-
ctus animos & planè ſemileiſ eorũ qui tam multa
inepta faciunt patiunturq̃. in ambiendis honorib.
circumueniunt. premũ, grauant. *incommoda* more
Stoico pro malis aduertiſis. *gelidèq̃, miniſſ.* animos
enim cum corporibus, ait L. Furius (apud Titum
Liu. in oratione qua Camillum apud exercitum

accusat) vigere & deflorescere. *spe longus*. nō facile desperat propter varias rerum vices. *castigatorq; minor*. exēplo est Menedemus in principio Heautontim. Terent. *partis*. perelegans dictio pro officio. *morabimur*. morari in re aliqua est eam tenere, in ea hāere mentemq; defigere. *facundia praesens*. scribit Horatius quomodo vitis audita ferē paria faciamus; nimirū, si eloquentiae genere efficacissimo utamur per *παρρησίαν*, *ειρήνην*, eiusque modi schemata, quae rem quasi praesentē referunt. sic Virgil. 2. Aeneid. in euerione Troiae. *praesens*. praesens facundia est oratio diserta & dilucida: praesens animus promptus & paratus ad dimicandum: praesens venenū exitiale: praesens mors, ante oculos posita. *nec deus interfit*. nimis enim vile est, ne turpe dicam, Deo negotium dare, neque naturae eius conuenit, ut gubernare caelestia, ita in ulcas capere. vide Adagium, Deus ex improviso apparēs. *nisi dignus vindice nodus*. exemplum est in Philocteta Sophoclis: Nam Herculi adfinē numine opus erat, quo moueretur Philoctetis animus. Apud Homerū in contentione Agamemnonis & Achillis. *nodus*. in plantis arborib; nodus durum callosumq; tuber est, vernaculē *επι warre*. Hic autem metaphoricōs est res ardua, implicitumq; negotiū. Iuuenal. veniet de plebe togata qui iuris nodos & legum aenigmata soluat. *nec quarta loqui*. hoc autē est in diuerbio, in quo tres tantum personae versantur; si contingat autem adesse quartam, ea aut secū loquitur, aut tacet: hinc sumtum est adagiū *πρόσωπον*. id est, muta persona, Mart. Comœdi tres sunt, sed amat tua Paulla Luperce quatuor, & *καφίς* Paulla *πρόσωπον* amat. *actoris parteis-chorus*. hoc est, chorus ex quocumq; sexu aut virorum aut mulierum cōstet, cuiuscumq; etiam ætatis, senum, iuuenum, anuum, virginum, agat parteis viri, suadendo, dissuadendo, regendo, corrigendo, laudando, vituperando, deos fausta omnia precando, &c. Nec temerē hoc dicit, chorus, putā, debere subire parteis actoris, seu, quod cum hoc conuenit, officiū virile: ne, si ex mulieribus chorus constans suadere velit, &c. quis eum putet præter decorum facere: suadere namque & dissuadere, mouere, &c. ut mulierem nō decet, ita poëtæ hoc vitio verti possit, quasi in scribenda fabula eius rei ignaro, quod ita non est. Ceterū, in primis hoc, inquit, poëta curet, Quicquid chorus inter medios actus, aut canit, aut loquitur, hoc accommodet actioni proximē peractæ, pendeatq; totus ex diuerbtorum personis: ne dicat quid alienum ab argumento; idque fore semper de virtute & eius panibus. Omnes quos vidi codices scriptos, habent, actoris parteis: à quibus nō discessi, certō per suās de lectionis veritate. Lactantius enim scribit priscais temporibus to-

tam fabulam egisse chorū, donec Thespīs histionem vnum adderet in chori sublenamen: cui Aeschylus adhibuit alterum, ut postea scribit Horatius; qui & ab Aristotele dictus est *αρχαῖος χορὸς*. Sophocles autem adiuuenit tertium, unde eius tragœdia à quibuldam vocitata est *τετραγωνιστὶ* *consilietur amico*. sic legitur per litteram in omnibus scriptis, quæ secutus sum. *peccare timenda*. codex Bussi. habet, pacare. quæ genuina mihi videtur lectio, ut ei respondeat, & regat iratos, pro eo quod est, sit deat dolentis perurbatōsq; placare, solari. *apertis otia portis*. perbreuis nec minus elegans significatio securitatis tranquillitatisq; hominum & urbium tempore pacis. *regat commissas*. omnes hic commissæ exponunt secreta. quod vt nolim vituperare, ita malim commissâ signare scelera & flagitia principum virorum, quæ regi vult à choro, id est, non prodi, ne auctori suo sint exitio, vel aliis malo exemplo: atq; idē tubiicit, *deosq; precetur choros*. ne scilicet ea principum delicta & impietates sint exitio reipublice miserōq; populo. *superbia*. superbia mali omnis est initium. *vineta*. variat hic cod. scripti: duo Bland. habent cum Dru. & Tōns. iuncta. Bland. antiq. cum aliis omnibus, legūt, vineta, quibus assentior. sic & Plutarch. in de ira cohibent. *οἱ δ' Ἰθάμυρις ἰγνήν*. χρυσὸν δέ τινι κέρας. hoc est, ut Thamyris rumpens auro vinculum cornu. Theophrast. lib. 4. de hist. stirp. c. 12. *πρωτὸς ἀπὸ ἀντράχως ἦν οὐρανός*. id est, simplici musica utebātur: deinde *ἔπει δ' εἰς τὴν ψάλλον μίμνησεν*. id est, postquam varietas accessit, interprete Plin. lib. 16. c. 36. & cantus quoque luxuria, non simplex, ut antea, sed orichalco vineta tibia in honore esse cœpit, intertiorumq; facta sunt coniugia. Legito Plin. lib. 16. cap. 17. De tibia. *paucos*. Blandin. duo habent paruo. *aspirare & adesse*. aspirando sen canendo iuuare choros. *agros extendere*. imperiū propagare, terminos promouere & imperij limites, amplificare potentiam. *impune*. erat enim censuram viræ turpitudinem, luxum, molliitiemq; notare, ut testatur leges sumtuarie. *numerusq;*. numerus autem qui *ῥυθμός* Græcè dicitur, est sonorum mensura. *modi*q; modi sunt *τόνοι*, quæ productiones sunt & exceptiones sonorum legitimæ in musica. vide Martianum Capellam in 2. sub finem. Nihil certē tam mouet animos hominum, quam oratio modulata. quare Plato scribit referre plurimum qualis musica sit in ciuitate; nam mutato cantu, mores quoque ciuiū mutari solere. *rusticus urbano confidit*. ad quingentesimum annum. Liviō teste, promiscuē ludos populus Rom. spectabat: postea plebs à senatu & equitibus subfellis discreta fuit. P. autem Cornelius Africanus secundum consūl, post secundum bellum Punicum anno septimo, eius auctor fuit,

non sine ingēti inuidia. *sc. vnus eod.* Bland. in hoc
& sequenti versu, pro sic, habet, hic. *motumq.* gestū
corporis & saltationem. *vestem.* videtur alludere
ad ornatum Perficum de Iymare & luxuria vestiū
quæ utebantur Scenici, quæ tandem vel regibus e-
rat intolerabilis, auctore Liuiο. *sc. etiā fabib.* post-
quam populus luxurianti cepit, non tibiēn modō
sed & iudicē citharædusq. ceperunt veteres sim-
pliciusq. modos etiā negligere, sonōsq. & chor-
das multiplicare. *Et talis eloquiū.* eloquētia quoq.
simplex & moderata facta est insana phantasticq.
& oraculis Delphici non multū abissimilis, ira vt
non amplius *comædy*, vt autē, sed frequētibus pa-
rabolis & amphiboliis tota esset *αινιγματῶνδῃς. car-
mine qui tragico.* Eusebius in Chronicis, quadrage-
sima secunda, inquit, Olympiade in agone certan-
tium *τρῶγος* premio datus est, vnde Tragoedi nū-
cupati: at post paulō abinuēnere Thelpi, postea
dicit *ἀντὶ τῆς τρωγῶδῃς*: id est, fece venire *τρῶγος* diām,
quōd actores habent ora peruncta fece, vt vel
risum mouerent spectatoriū, vel ne agnoscerēt-
ur. Athenæus autē lib. 1. *ἀπὸ τῆς* multum in-
terpretatur: ait enim ille post ebrietatem homines
excogitasse comœdias & tragœdias, eosq. multo
plenos, multi fece habuisse sordatam faciē. Cu-
iusmodi actiones plurimum exhibebantur proti-
nus peracta vindemia, quæ Græcè *τρῶγος* nomi-
natur. Præterea qui ab hircο tragœdiā deflectunt,
non hircum animal, sed vtem hirci multo refertū
premiū fuisse contendunt; eoq. allusisse Vargiliū,
Mollibus in pratis vinctos salire per vtreis; nimirū
exhaustos vino vtreis postea infasse, atque per eos
saltitasse Athenis in festis Bacchi quæ *ἀρκυαλῖον* di-
cebantur; hinc *ἀρκυαλῖον*. id est, per vtreis altero
pede salto. Isaacius autē *τρῶγος* dictam vult
quasi *περὶ τρωγῶν*, quod *περὶ τρωγῶν*, vt idē ait,
constituta est: vel, eodē auctore, *τρῶγος* in nomi-
nata est, quōd *τρῶγος* ἄσπρος. id est, asperos habeat
cantus. Ea autē definitur à Theophrasto *ἰρῶναις*
τῶν ἀσπίων. id est, Heroicæ fortunæ calamitas
seu afflictio: cui propriū est lugere. hinc noluit
Euripides Archelao regi perenti tragœdiām scri-
bere, quōd ei meliūs ominaretur, quā vt miser
& infortunatus fieret. *illocubris & grata noni.* reli-
gio primū adegit homines ad sacras aras hostiasq.
diis mactandas: deinde ad comissiones ab omni-
bus irum est & pocula: inter quæ ne Lapietharum
more potu se perderent, à viris cordatoribus, pri-
mū apud Græcos, post, apud Latinos inueniē-
sunt fabulæ & actiones ludicræ, ad continēdos
omnis in officio, quantū fieri posset, humano, ne
sine lege tamquam feræ agerentur in quēvis vitia.
hinc itaque satis est lucidum, non voluptatis, sed
religionis ergō ludos à maioribus fuisse institutos.

quod ex Liurio, Valerio & D. Augustino non vno in loco in cōfesso est. *grata nouitas*. proprium epitheton: Natura namq. hominum est nouitatis audita, teste Plinio. *morandus*. in attentione beneuolentiāq. retinet. *ius iurorū*. interesse hic non est differre, vt volunt aliqui, sed vertari. Hic locus satis indicat mollificulam saltationem apud Romanos probro & infamiz dari solitam, quando pudicæ femine non nisi coactæ festis diebus modicè saltarent: vnde Sallust. de Fulvia, cantare & saltare magis quàm necesse est probæ. Sed & matronas spectare pudicitiz in ludis Megalēsisbus pfallere, memoriz proditū est. *Dauus ne loquat*. & *audax Py*. sic legitur in cod. Bland. antiq. & alero, vbi manifestè *py* & erafum est supraq. positum, an. *emuncto*. lepida metaph. à quadrupedib. quibus lac lubrictum est. *talentum*. talentum per se ferè à scriptoribus ponitur pro talēto Attico minore, quod erat 60. minarum. id est, 175. lib. grossior. *ex noto f*. notū est aut fama celebratū, quale est tragicum, aut sensui obiectū, vt potare, obsonari, amare, qualia sunt comica. *siluis deducti*. hic necesse est cognoscere tria fuisse scenarū genera; vñū Tragicum, columnis suffultum, saliginis signisq. & regalibus rebus ornatū. vt habet Vitruuius. Alterum Comicum, quod formam habebat ædificiorum priuatorum mœnianorumq. prospectusq. fenestris dispositis. Tertium autē Satyricum, distinctum ornatumq. arboribus, speluncis, montibus, reliquisq. siluestribus in topiarj modum exstructum. vnde satis manifestū est, cur dicit histioris Satyros è siluis deductos; è proscenio scilicet nemoroso siluestriq. in scenam ciuilem, ne ita suas partes agant, quasi essent in vrbe triuijs. nati, sed contra se habeant tāquā in siluis natos educatosq. Ad eundē quom. modum superius dixit, migret in theatras humili sermone tabernas. *Fauni*. Latinis Fauni sunt quorum princeps est Pan, qui Græcis Satyri dicuntur, *di & omig*. id est, ridendo labia diduco, nareisq. instar canum cōtrahō: *innati triuijs*. hystorologia, pro nati in triuijs: sic Tyriam qui adueneris vrbe. id est, ad Tyriam urbem. *iuuenentur vet*. iuuenari propriè olim erat iuuenum more inolescere, *uagariq.* Hic autem est vigere, vt silbusq. nimis politis excutisq. lasciuire, vt solent vrbanj iuuenes; à quibus vult abhorreere Satyros, sed sapere simplicitatem rusticānam, vrbanis delicijs missis, ne indolū suæ non respondeant. vide adagium, Iuuenari *eripant*: id est, cum quadam ostentatione semper in ore habeant. *ignominiosaq.* id. quæ nomen ledit & existimationem alicuius, sicut iniuriola, quæ fortunam & res nostras, & contumeliosa, quæ dignitatem turbāt. vult autem Satyros coram patribus agere, nec vrbanus, nec rusticus, obscenitq.

fructi ciceris. sic in omnibus scriptis, non autem fracti, ut habent vulgata. vide adagium, Ciceris emittor. *tardior ut p.* vox incitata citius quidem ferit aureis, sed minus afficit: at tardior ad mouendos animos aptior est sua mora, tamen percipiat se gniū. *opera nimium cel.* huc concinit quod dici solet, Cato festinās cæcos edit catulos. *indigna. ar-nusgia.* indignè, absurdè, secus ac postulat verius dignitas, *auatias*: vel est hypallage pro indignis venia. *tutus & intra spem venia cautus.* miror Labinum contra omnium scriptorum atq. adeo vulgarorum codicum consensum legere, extra spem veniæ: cum nihil velit Horatius aliud quam non ita se scripturum insipienter, ut erroris veniam poscat, sed tutius scribat, atq. præcepta seruet diligenti studio: nam intra spem veniæ esse, est ad spem veniæ non peruenire, nec quicquam velle scribere venia dignum: quod faciunt indocti stultiq. poetæ, qui potius quam non scribant, venia dignos se haberi malunt. hoc autem est quod notat Horatius, artis quidem peritiam hoc præstare solum posse, ut venia non sit opus, sed eam per se non mereri laudem, quam natura maior, mentisque diuinior quidam instinctus pat. perficitque, teste Platone. De hoc autem loquendi genere, intra spem veniæ cautus, lege Agellium lib. 1. 2. cap. 13. *ut aut deniq. laudem.* Plautus in Trinum. non videor meruisse laudem, culpa caruisse arbitror. *at vestri proavi.* sic habent scripta quæ legi omnia, non etiam nostri, ut est in vulgatis olim. *Plautinos & numeros.* non damnat Horatius proauos Pisonum, id est, Romanos veteres stultitiæ in legendo Plauto, eoq. laudando: sed egre fert eos sales eius & numeros tan-topere admiratos, in quibus Siculissare Festus eū scribit, ut epist. 1. lib. 2. ad Augustum notatum est. Tria autem in Plauto sub reprehensionem cadere Donato videntur, nimirum, sales nimis aliquando frigidi, scurrilèsq. & minimè falsi; numeri difficiles, propter peregrinos pedèq. Siculos. Et popularitas, qua se se ostendit ab histione parum differre. Verba certè Plautina obsoleta nonnulla vetustaq. non ei, sed barbaro, quo scripsit, seculo vitio dari debent. *inurbanum.* inciuile, scurrile. *seponere.* non est hic recondere & coaceruare, sed postponere, posthabere. *digitis callemus.* digitis quidè digerendo versus in pedes; aure verò, audiendo an sit versus *ὑποδμος*, an *ἀποδμος*. Legito copiosam super hac re nec minus sedulam disputationem in Lexico Roberti Constantini in dictione *ὑποδμος*, vbi huius quoq. loci meminit. *genus inuenisse.* initia tragœdiæ nota esse scribit Aristot. non comœdiæ. *fecibus ara.* vini fecibus, vel amurca. Alex. Alexand. lib. 6. cap. 4. Lacedæmonij Scythiten & Milichium vocitarunt Bacchum, inquit, cuius faciem musto in-

tingere & focis ornare vetus mos erat. *honestu.* quod ad imos vsque pedes esset demissa, quæ Latina dicebatur. vide Ouid. lib. 15. Metamorph. Alia erat palla Gallica breuior, cuius Marcialis meminit. *pulpita.* scenâ stabilem in editiore loco: *ἄρτυον* Polluci & Vitruuii. *in vitium excidit.* vide adagiū. De plautro loqui. *chorusq. turp. obt.* à noua differbat vetus comœdia, tēpore, argumento, apparatu, & metro. vetus fuit belli Peloponnesiaci tempore: noua exorta est extincta populi libertate, cum iam Philippus & post eum Alexander rerum potirentur. In veteri, magistratus, duces, philosophi, atq. adeo dij ipsi proscindebantur; ut videre est in Aristoph. In noua nihil inuenies præter parentum suspiciones, amores adolescentum, seruorum caliditates, impunitates lenonum, &c. Vetus assurgit ad tragicum stylum heroicūque: noua popularis est. In veteri omnia propè sunt metrorum generat: in noua semper iambicū genus obuium est, admixtis paucis aliis. in veteri mirus erat apparatus & chori luxuries: in noua nulla est. In veteri personæ effingebantur ad viuum, adeo vt ex eorū inspectu cognosceretur de quo ageretur in comœdia: noua nihil habuit tale. *turpiter obscurit.* Hystero-logia. sic enim ordinari debet, chorus obtineat sublati iure turpiter noendi. *prætextas vel docueratog.* docuere, more Græco, *διδασκειν τὸν καμῶν διονοχὴν τρυφῶν διονοχὴν ἢ δῆμα*, id est, comœdiam & tragicœdiam agere, seu *δραματουργῆν*, id est, curare agendam. Fabula autem fuit, aut togata & palliata, ab habitu hic Græco, illic Latino: aut tabernaria & prætextata, ab argumenti genere: aut motoria & stataria, à turba & actionis quiete. Tabernariæ Latiniæ respondet comœdia noua Græcorum. Prætextata cum tragicœdia Græca consentit: in hoc tamè ab eadissentit, quòd illic Romani duces, in tragicœdia heroës introducuntur: veteri comœdiæ nihil apud Romanos respondet, præter Satyræ in mordacitate. Satyra Græca fuit Attellana Latina. Planipes autè Latina respondet Græco mimo. Afran-nius & Titinnius togatarum scriptores fuere. En-nius, Pacuuius, & Atilius prætextatas docuerunt. Toga autè populi est; hinc togata argumentū popularè tractauit. Prætextata magistratū fuit & principū virorū, quibus cothurno non etiam socco fuit opus; hinc prætextata nomē habet: à qua distinguitur hætogata, accepta speciarim pro tabernaria: aliquando namq. generaliter cōplectitur omneis Latinas fabulas, tantum à Palliata distincta: cuius rei causa, lata est dictionis toga significatio, quæ primū sciungit Romanos à Græco pallio, deinde à femina virum, postremò plebei à patricio. *præfectum.* sic legunt duo cod. Bland. vnus cum antiq. *barbam ponere.* philosophis olim ad grauitatē licebat alere barbam,

barbam, sed in aliis erat infanæ species. *purgor bili*. hanc lectionem reposui ex tribus Commentariis scriptis Bland. in quibus expressè legitur, purgor bilem: aliter, purgor bilibus, & bilibus vertendo, bili. *sub uerni temporis h.* hoc est, in vere, ut & sub, proin, capiatur: quale est illud Virg. Namque sub ingenti lustrat dum singula templo: & illud, Et si muliera modis pallentia miris viâ sub obscuro noctis, id est, per, vel in obscura nocte. sic, sub noctem cura recurât. vide Carisium. Horæ autem propriè sunt quatuor anni partes, & ver potissimû propter amœnitatem. *fungar vice cois*. hoc autem in bonam partem hic accipitur: aliquando verò in malam; ut cum dicimus, Sciunt Athenienses quæ recta sunt, sed facere nolunt. *quo ferat error*. artis & virtutis ignoratio. *verbaq; promissam rem*. rerû enim copia, verborum copiam gignit. Cic. de orat. 3. *vinas hinc ducere*. desumere oratione. viuas legitur in omnibus scriptis, non veras: quæ securus sum. *speciosa locis*. sic 4. Bland. sed Bussi. speciosa iocis memorata quæ rectè, reliqui, speciosa iocis. *nugasq; canora*. quas Horatius nugas canoras nominat, Pers. Satyr. 5. bullatas appellat, id est, inanem perstreptentium vocum congeriem, in quibus nō plus est sententiæ solidioris, quàm aqua in bulla, quæ ut repente apparet, ita repente quoque euanciscit. *largis rationibus*. addendo, diuidendo, deminuend, componendo, subtrahendo, quæ partes sunt arithmeticæ. Iuuenal. quoque hoc discunt, inquit, omnes ante Alpha & Beta puellæ neglectis melioribus. Magnum certè diuitiarum studium facile virtutem bonosq; mores ducit in cōtemtum: quo nomine Græcos Romanis præponit, qui vnius gloriæ tenebantur amore. *en*. sic Bussi. & Bland. 4. nō hem vel heus. *an hac arugo*. sic Blād. vetust. cum duobus aliis, in quib. n littera erasa, & r posita. *aut prodesse volunt, aut*. delectant Elegiographi, Epigrammaticarij: docent Didascalici, Empedocles, Theognis, Manilius: docent & delectant Hesiodus, Homerus, Virg. Eratosthenes omneis poëtas nō tam docendi quàm delectandi causa dixit omnia coniectare, fabulari que. At Strabo contrâ, magno antiquorum cōsensu docet primam illam poëticæ rationem, non paruum esse philosophicæ partem, quæ nos quasi infantis ad vitam introducat, morè q; & vitæ actiones doceat, magna cum voluptate & affectionibus moderetur: nam si Pythagorici & ipse Aristoxenes velint musices esse humanæ vitæ correctores, moderatoresq; & magistros, quid aliud fecisse olim dixerit aliquis ipsos poëtas Musicos, qui dicendo canendūq; homines. a siluestri vita & planè ferina reduxerint ad humanam? Quare non immerito ab Homero Sophonistæ nominantur & Musici & Poëtæ. *percipiant animi dociles*.

Bland. vnus habet, percipiant animo dociles. *sic a volupta*. apud Macrobius Virg. cauillis obnoxius est, quod naueis in deas mutauerit: Homerus autè quod Achilles equo sermonem tribuit. In Orpheo reprehèditur quod nauem disertam finxerit & loquacem. *pransâ Lamia*. de Lamia Diodor. Siculus lib. 20. histlor. Suidas ex Doridis libris. Vult autem Horatius mendacia carere improbitate: in primis enim docere esse Lamias nō parui negotij est, maioris autè eas vorare infantis, maximi verò pueros aluo viuos eximi. *liber Sosis*. sic 4. Blād. per syncope pro Sosis. *sunt delicta*. quia nihil est ab omni parte beatum perfectūque: nec est tam naturale quicquam quàm errare hominem; sed cum nō relipiscere, pecunium est. *per sepe remittit acutum*. sic scriptum est in vno Bland. Tonſa. Siuiusq; codicibus, quam vt genuinam dictione reposui, pro eo quod Græcè dicitur ἀνατίζω, pipire, voce à pullis ficta, stridere. *quodcumque minab*. Tonſ. lib. habet quocumque. *quid ergo est*. sic est in omnibus scriptis; iccirco quæ est, omittre nolui. *miror*. miramur propriè quæ cum virtute coniuncta sunt laudeque digna: hic autem cum risu est. *verum operi longo*. sic scripta omnia. non damno tamen vulgare lectionem. *ut pictura poës*. in picturis certè maximum semper momentum lucis habet & vmbra ratio, quæ visu facilius à peritis percipi, quàm sermone potest explicari. De inuentione picturæ, incremento & dignitate, lege Plinium. *se capiat*. sic Blād. codices. *argutum*. limatum & politum. Aliàs est canorum. *decies reper*. vide adagium, bis ac ter, quod pulchrum est. *per se sapis*. cum hoc facit quæ dicitur, natate sine cortice. *nec scit*. sic Bland. antiquum alio, sed reliqui cum duobus aliis Bland. habent, nescit. deligat lector. *mediocribus esse poëtis*. darius, accusatiui loco: ut docti faciliè vidēt. *crassum vng*. crassum vnguentum: quale est, non defecarum, vulnerarium: contrâ, liquidos odores pro vnguento odorato ponit Horatius in ode 5. lib. 1. *summo decessit*. sic Bland. decedere à summo & ad imum vergere, est vix vilo esse numero. *trochive*. indoctus trochi, ἀπὸ τοῦ τροχίου, quid nō τὸν γὰρ εἰς quasi dicat, maximè. sed τὸν γὰρ εἰς; postulat negationem. *dices faciësue*. sic scripta omnia: non etiam faciësque, ut vulgata quædam. *liber & iunge*. allusit Horatius ad libertatis vim, quæ iurisconsultis est naturalis potestas: eius quod cuiq; facere lubet, nisi quod vi aut iure prohibetur. Lege titulum quartû & quintû De ingenuis & liberis lib. 1. Inst. iuris ciuil. *Minerva*. vide adag. inuita Minerva. *non uigil*. prem. monet ipsam maturi in scribendo iudicij; ne quid præcipiter aliorum more poëtarum: nam ferè sit vt celeriter nata, celeriter inter: at iccirco nō vult ipsum ἀνατίζω, rabidosq; leon. sic habent

A D L E C T O R E M

B E N E V O L V M.

VEST hominis ingenui, candidi Lector, de omnibus bene mereri: ita quoque virum bonum decet ab aliis acceptum beneficium libenter agnoscere, nec non apud alios id facere maximi; & eo amplius id fieri convenit quod interest plurimum, priusquam quidem non parva ingratitudinis nota taceri, sed publica non nisi maximo communis mali vel invidiæ suppressi vel perversè alienari possunt. qualia sunt in primis virorum doctorum inuenta, dicta, scripta, lucubrationes, conatus litterarum posteris traditi. Quae in re quam turpiter peccatum sit à plerisque vanis hominibus, argumento nobis ea sunt quae annis iam retrò non paucis illi nobis animo malo vel invidiæ, vel non intellecta corrumpere, vel impudenter novo quodam commento in se transfundere homines quibus suis facis nocentiores, qui praclaros quidem labores aliorum depasti, non otiosam modo vitam degere, sed ne auctoribus quidem ipsis parcere contenti, funditus omnia subverterunt, ut ipsi soli quasi cacorum duces lusciosis homuncionibus appareant bene oculati omnia pervidere & nosse, qui tamen sunt vel ipsa cecitate ceciores, ut qui vix quae ante pedes sunt intuentes, nulla posteritatis cura miserè desipiant. Quod sanè nunc quodam divino fieri necesse est. Nam si natura latiusq; legibus id decretum est, in alios non esse statuendum quod tibi fieri nolis, merito suo tales à posteris vapulant vulgòq; fabulae sunt, quando plagio semel detecto nudi, & ad Aesopica cornicula modum planè ridiculi apparent. Quod, hercule, scelus impium furis omnibus iure vindicandum; ut in antiquis in Horatium Commentariis magnopere semper deest, noloq; omnino id esse meum quod est alterius, ita ab aliis depravata corrigo, interpolata resarcio, lacunas expleo, quantum id fieri potest, non enim paucis in lamis sic limosa sunt omnia, ut opera nulla possint exsiccari. Qualis ea est in Horatii vita in Blandinii manuscriptis ad ea verba, manuraq; perpetuò, primum querit regnum Dei, & haec omnia adiciuntur vobis, ad marginem pagellae scripta, quae certò significat reiectos Gracos characteres. O ignorantia religiosa tuis aeternis ymnibus! O plagiarii digni plagis bene sanguinolenti, qui praclarissimos Grammaticos Servium, Donatum, Porphyrum, Acronem, &c. aut indoctius corripistis, aut vanius frustulati tam violenter discerpistis, quam nulli umquam spes ulla possit esse eorum frustra rectè colligendi, nedum restituendi laceros: ea tamen in re à tinea & blattis vindicanda, detussaq; pulvere vicumque elucidanda post annos aliquot quam cepti dare operam, si non assequar quod velim, dabit lector benevolus nostris veniam conatibus; in studiosorum namque gratiam sudatur a nobis. Ceterum Horatii vitam non vno modo descriptam hic ex codicibus Blandinii apposui cum modis Odarum diversis & numeris Horatianis, qui crediti sunt adhuc ab Aldo & Perotto dispositi; quos in Blandinii iam ante annos septingentos aut circiter scriptis, Romaeq; Gandavum perlatis, inveni, cum fabula Pasiphaes à doctissimo quodam ad numeros Horatianos numerosè conscripta, his quoque subdidi Gracos illos Odarum titulos, seu manus epitheta, & nescio an Eclogae non ineptè nominaveris, quibus quasi notis singularibus in suas veluti classis ode disponi videntur, sed voces ipsas Gracas ad originem suam revocare fuit ipso labore laboriosius: ita scripto, characteribus & interpretationibus turbata offendi omnia, ut ne nunc quidem per omnia mihi sana sint & integra. Verum ut pressius aliquantò de Eclogis agamus, de quibus nunc non omni-

omnino sic, ut olim, sensi in enarratione Satyra 1. lib. 1. ubi ex antiquis scriptis non Satyra singulis poematis, sed Ecloga nomen inscribendum iudicavi, a qua etiamnum sententia video non abhorreere Fulvium Vrsinum virum in primis doctum in Virgilio suo illustrato. Atqui quando viros doctissimos id nominis non minus odis quam Satyris donare novi, de sententia mea parum securus animi ad scripta redeo qua adhuc penes me sunt, & singula solito diligentius perscrutatus offendi (ut coniectura est) qua causa Satyris & Ecloga sit in scriptis praefixum, nimirum, ut sit quaedam quasi notatio poematum inter se: in qua denotatione Virgilio quoque in Bucolicis sunt Tityrus, Alexis, Pollio, Silenus, &c. ex Theocrito. ad eum certe modum repperi in scriptis Tantalus, Cupiennius, Tigellius, &c. & hac in plerisque non per se, sed cum interpretatione, Tantalus, id est, habendi cupidus. Tigellius, id est, sibi placens. Cupiennius, id est, adulter. Item lib. 2. Hortus, id est, quies agrestis. Ulysses, id est, hereditatis captator. Dauus, id est, libertas servilis, &c. In Epistolis autem nihil tale deprehendi, ea fortasse de causa quod Epistola quidem singulares, Satyrarum verò commune sit omnibus argumentum. At non infirior tamen in Horatii vita lib. 2. epistolam 1. nuncupari Eclogam, sed hoc demus errori alicuius scoli. Ob hanc certè causam mihi persuadeo viros doctos enarratores Horatii Sermonibus Eclogas potius adscripsisse quam Odis. At si tamen cum Ausonio, Sidonio Apollinari & antiquis Commentariis Odas quoque Eclogas esse concedamus, non ineptimus, opinor: nam in vetustissimo Blandinio ad Oden primam lib. 1. hac adscripta legi, Ecloga hic non est ut apud Virgilium; nam Virgili Ecloga Bucolicorum est: verum non hoc ausim meo periculo cuiquam esse persuasum sine eiusmodi nota, Pragmaticè, allegorice, enclitice, &c. nam cum non pauca sint Oda eiusdem argumenti, fortassis has voces excogitarunt Grammatici ad Odas digerendas, inuentionis variae discernendae gratia. Sed quid si (quod adhuc controuersum est, ideo ἐπεὶ οὐδὲς, quas non inuenio sub his vocibus comprehensas) dictas credamus, ut quemadmodum librorum quatuor Ode alia pragmaticè, alia allegorice, &c. ita haec inscribantur ode epodice 1. 2. 3. &c. ut aliubi à me significatum est. Hoc autem si cui non probabitur, quasi nouum commentum, ei per me fuerit integrum de his vocibus aliter sentire, & tò Ecloga Odis aliter atq. Satyris applicare. Postremò Henric. Steph. vir eruditissimus non fert in Odis ullam strophon; cui ut suffragar Tragicam hic esse nullam ex descriptione veterum quibus ἡ τροφή ἐστὶ τῶν κωλῶν σύνμα, tamen eas dictiones, Distrophon, tristrophon, tetrastrophon, in antiquissimis scriptis inuentas omittere nolui, quòd existimem ἀναλογικῶς hoc à veteribus esse factum, ad versuum in Odis distinctionem; ut taceam apud Diomedem non infima nota Grammaticum lib. 3. me legisse hac verba. Item diuersis versibus & metris à tertio versu vel quarto Strophon reuocat, ut cum Alcaica metra vel Asclepiadeum & Glyconicum & Pherecrasium coniuncta videmus. Hac te monitum volui, Lector candide. Vale & nostris laboribus benignè & liberaliter fruiere.

Q. HORATII FLACCI VITA E VETVSTO CODICE BLAND. DESCRIPTA.

QUINTVS Horatius Flaccus Venusinus patre, vt ipse quidem tradit, libertino & exactiōnum coactore, vt verò creditum est, salassamentario, cum illi quidam exprobrasset in altercatione, Quoties ego vidi patrem tuum brachio se emungentem? Bello Philippiensi exiit a M. Bruto imperatore, tribunus militum meruit, victisq̃ue partibus venia impetrata, scriptum Quæstorium comparauit, ac primò Mæcenati, mox Augusto in gratiam insinuat, non mediocrem in amborum amicitia locum tenuit. Mæcenas quæ opere eum dilexerit, satis demonstrat illo epigrammate,

*Ni te visceribus meis Horati
Plus iam diligo, in tuum sodalem
Finno me videas strigiosorem.*

Sed multo magis extremis Esquiliiis tali ad Augustum elogio,

Horati Flacci, vt mei, esto memor.

Augustus epistolarum quoque ei officium obtulit, vt hoc ad Mæcenatem scripto significat. Antè ipse sufficiebam scribendis epistolis amicorum, nunc occupatissimus & infirmus Horatium nostrum tecupio adducere. veniet igitur ab ista parasitica mensa ad hanc regiam, & nos in epistolis scribendis adiuvabit. Ac ne recusanti quidem aut succensuit quicquam, aut amicitiam suam suggerere desiit. Extant epistolæ è quibus argumenti gratia, pauca subieci. Sume tibi aliquid iuris apud me, tamquam si conuictor mihi fueris, rectè enim & non temerè feceris, quoniam id vñs mihi tecum esse volui, si per valetudinem tuam fieri possit. Et rursus: Tui qualem habeo memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire, nam incidit vt illo coram fieret à me tui mentio, nequ enim si tu superbus amicitiam nostram sprevisti, idèo nos quoq̃. *id. Sum ipse propter meum.* Præterea sæpe eum inter alios iocos putissimū penem, & homuncionē tepidissimū appellat, vnaq̃. & altera liberalitate locupletavit. Scripta quidem eius vsque adeo probavit, manfuræque perpetuò vt non modò seculare carmen componendum iniunxerit, sed & Vindelicam victoriam Tiberij Drusique priuignorum suorum, eumq̃ue coegerit propter hoc tribus carminum libris ex longo intervallo quartum addere. Post Sermones verò selectos quosdam nullam sui mentionem habitam àta sit questus: Irasci me tibi scito, quod nō in ple-

risque eiusmodi scriptis mecum potissimū loquaris: An vereris ne apud posteros infame tibi sit, quod videaris familiaris nobis esse? Expressitq̃. Eclogam cuius initium est,

*Cum tot sustinas & tanta negotia solus,
Res Italas armis tu eris, moribus ornes,
Legis emendes, in publica commoda pererem,
Si longo sermone morer tua tempora Cæsar.*

Habitu corporis brevis fuit arque obesus, qualis & à semetipso in Satyris describitur, & ab Augusto hac epistola: Pertulit ad me Dionysius libellum tuum, quem ego (ne accusem breuitatem) quantuluscumque est, boni consulo; vereri autem mihi videris ne maiores libelli tui sint quàm ipse es, sed si tibi statuta deest, corpusculum nō deest. Itaque licebit in sextariolo scribas, cum circuius voluminis tuisit *id. propter meum*, sicut est vetriculi tui. Ad res venereas intemperatior traditur; nam speculato cubiculo scorta dicitur habuisse disposita, vt quocumque respexisset, ibi ei imago coitus referretur. Vixit plurimum in secessu ruris sui Sabini aut Tiburtini; domūque eius ostenditur circa Tiburini luculum. Venerunt in manus meas & elegi sub eius titulo, & epistola prosa oratione quasi commendantis se Mæcenati; sed vtraque falsā puto: nam elegi vulgares, epistola obscura, quo vitio minimè tenebatur. Natus est v. l. Id. Decembriis, L. Corra & L. Torquato Consulibus. Decessit v. Kal. Decemb. C. Mario Censorino & C. Asinio Gallo Conf. post nonum & quinquages. annum, hære de Augusto palam nuncupato, cum vigente vi valetudinis non sufficeret ad obsignandas testamenti tabulas. Humatus & conditus est extremis Esquiliiis iuxta Mæcenatis tumulum.

EIVSDEM HORATII VITA IN EODEM CODICE ALITER DESCRIPTA.

QUINTIVS Flaccus libertino patre natus in Apulia, cum parente in Sabinos commigravit. quem cum pater puerum Romam misisset in ludum literarium, partissimè eruditus impensis angustias patris vicit ingenio, coluitq̃ue adolescens Brutum, sub quo tribunus militum civili bello militavit, captusq̃ue à Cæsare post multum tempus beneficio Mæcenatis non solum servatus, sed etiam in amicitiam receptus

an

est. qua-

est, quapropter Mæcenati & Augusto in omnibus scriptis suis venerabiliter assurgit. Scripsit autem Carminum lib. 1111. Epodon 1. Carmen seculare. Sermonū lib. 11. Epistolarū 11. de Arte poetica 1. Cōmentati sunt in illum Porphyrio, Modestus, Helcæius Acron, omnium autem optimè Acron.

EIVSDEM VITA IN TRIB.

CODIC. BLAND. ALITER
DESCRIPTA.

QUORATIUS Flaccus præcone patre natus, libertinæ conditionis Venusinus fuit, quæ ciuitas Apuliæ est, non tamen aue opibus vihis aut studio, nam litteris liberalibus eruditus, pro ingenij dexteritate incantum iam à puero eminebat, vt ultra meritum natalium talibus disciplinis faceret se aptum videri. Hic post studia Romana philosophiæ causa Athenas profectus inter Epicureos primum locum tenuit. Familiaritatem etiā M. Bruti adeptus est eius qui cum Augusto dimicauit, nam & tribunus militum eius fuit: post victoriam verò ciuili belli interuentu Mæcenatis Horatio Cæsar indulgit. Fuit autem idem Horatius statura brevis, lippus, obeso corpore, iracundus, obſcenis moribus, ita vt cubiculo speculatore vteretur, quò se congregiunt videret. Natus vt i. Id. Decemb. Conta & Torquato consulibus. Septuagesimo septimo ætatis anno periit hærede Augusto. sepultus in Esquilis iuxta tumulū Mæcenatis. In opere suo Alcæum imitatus est & Sapphonem. In Sasyra Lucilium. Decem autem & nouem Odas variis metrorum generibus tenuit, quarum decem in primo lib. in tribus reliquis singula. In Epodon sex repperi composita. Primum itaque genus est monocolon, id est, vñimembre, vt Ode prima lib. 1. Nam versus qui Asclepiadeus dicitur, constat pedibus Spondeo, duobus Choriambis & Pyrrhichio siue Iambo: vsusq. est hoc metri genere in tribus Odis, quorum primordia hic subnorauī,

Lib. 1. Od. 1. *Mæcenat ataniū editoregibz.*

Lib. 3. Od. 31. *Exegi monumentum ære perennius.*

Lib. 4. Od. 8. *Donarem pateras gratiāq. commodus.*

Secundum genus, vt Ode secunda, quæ est Dicolos tetraſtrophos, id est, duobus metri generibus composita, à quarto versu facta repetitione, habet enim treis versus similes, quibus nomen est Sapphicis, & constant trocheo, spondeo, dactylo, duobus trochæis. Quartus verò qui Adonius dicitur, dactylo & spondeo terminatur. vñturque hoc metri genere in sex & viginti Odis:

Li. 1. Od. 2. *Iam satis teris niuis atque diuæ.*

1. 10. *Mercuri sacunde nepos Atlantis.*

1. 12. *Quem vitum aut heros lyra vel acti.*

1. 20. *Vi e potabis modiciū Sabinum.*

1. 22. *Integer vitta scelerūq. purus.*

1. 25. *Paruum iunclat quatinus fenestras.*

1. 30. *O Venu regina Cnidi Paphlg.*
1. 32. *Poseimur si quid vacui sub umbra.*
1. 38. *Persico: odi puer apparatus.*
2. 2. *Nullus argente color est auaric.*
2. 4. *Ne sit ancillæ tibi amor pudori.*
2. 6. *Septimi Gades adiuro mecum.*
2. 8. *Vlla si iniis tibi pererati.*
2. 10. *Rectum vines Lucini, neque altum.*
2. 16. *Otiū diuos rogat in patenti.*
3. 8. *Martis celebs quid agam Kalendis.*
3. 11. *Mercuri nam te dociliū magistro.*
3. 14. *Herculis ritu modo dictū o plebs.*
3. 18. *Faune nympharum fugientium amator.*
3. 20. *Non vides quanto moneas periculo.*
3. 22. *Montium custos nemorisq. virgo.*
3. 27. *Impios parra tecineus omen.*
4. 2. *Pindarum quisquis studet amulari.*
4. 6. *Dine, quem proles Niobæa magnæ.*
4. 11. *Est mihi nonum superantis annum.*
5. 18. *Phæbo siluarumq. potens Diana.*

Tertium genus est vt Ode tertia, quæ est dicolos distrophos, id est, bimebris, à secundo versu facta repetitione, nam prior versus cui glyconius datur nomen, constat spondeo, choriambis, & pyrrhichio siue iambo; secundus verò asclepiadeus, cuius iam in prima ode rationem dedimus. vsusq. est hac metri compositione in duodecim Odis; vt subiecta monstrant.

1. 3. *Sic te Diua potens Cyprī.*
1. 13. *Chm tu Lydia Telephi.*
1. 13. *Mater sana cupidinum.*
1. 16. *Et ture & filibus inuor.*
3. 9. *Donec gratum eram tibi.*
3. 15. *Vxor pauperū Ibyci.*
3. 19. *Quantum distet ab Inacho.*
3. 24. *Intactis opulenti.*
3. 25. *Quò me Bacche rapis tui.*
3. 28. *Festo quid potius die.*
4. 1. *Intermissa Venus diu.*
4. 3. *Quem tu Melpomene semel.*

Quartum genus vt ode quarta, quæ est dicolos distrophos vt supra, constans archilochiis, prior ex tetrametro heroico & tribus trochæis, posterior ex iambica penthemimeri & tribus trochæis. vsusq. est hac metri structura vna tantum ode.

1. 4. *Soluitur actis hiems grata vice veris et Fanoni.*
Quintum genus, vt ode quinta, quæ est tricolos tetraſtrophos, id est, trimembris, à quarto versu facta repetitione: nam primi duo versus sunt asclepiadei, tertius pherecrati, qui constat spondeo, dactylo, spondeo; quartus glyconius: cuius generis sunt odæ septem:

1. 5. *Quis multa gracilis te puer in rosa.*
1. 14. *O nauis referent in mare te nomen.*
1. 21. *Dianam tenera dicite uirgines.*
1. 23. *Vitas Inulo me similis Chloë.*
3. 7. *Quid fles Asterie quem tibi candidi.*
3. 13. *O fons Bandusia splendoris viti.*
4. 13. *Audire Lyce dñ mea vota, dñ.*

Sextum

Sextum genus, vt ode sexta, quæ est dicolos distrophos; primi enim versus tres asclepiadei sunt, quartus glyconius: suntque huius generis odæ nouem.

1. 6. Scriberis Vario fortis & hostium.
1. 15. Pastor cum traheret per freta nautibus.
1. 24. Quis desiderio sit pudor aut modus.
1. 33. Albi ne dolens plus nimio memor.
1. 12. Noli longa fere bella Numantia.
3. 10. Extremum Tanaim si biberes Lyce.
4. 5. Dinis orte bonis optime Romule.
3. 16. Inclusam Danaen turris æneæ.
4. 12. Iam ueris comites quæ mare temperant.

Septimum genus vt ode septima, quæ dicolos est distrophos, nam prior versus Heroicus est sex pedibus constans, dactylo & spondeo indifferenter. posterior est Heroici versus tetrapodia posterior. quæ compositione ter tantum vitur, scilicet,

1. 7. Laudabit aliq̃ claram Rhodon aut Mitylenam.
1. 28. Te maris & terra numerof, catentis arena.
3. 12. Quid tibi uis mulier nigris dignissima barbis.

Octauum genus, vt ode octaua, quæ est dicolos distrophos. prior versus est Aristophanici dimeter ex choriambis & bacchio siue amphimacro: posterior est choriambicus Alcaicus tetrameter, constans ex epitrito secundo, duobus choriambis & bacchio siue amphimacro. huius generis est ode vnica,

1. 8. Lydia dic per omareis.

Nonum genus est vt ode nona, & est tricolos tetrastraphos. Primi duo versus qui Alcaici vocantur, constant penthemimeri iambica & dactylis duobus. Tertius dimeter est iambicus hypercatalectus. Quartus est dactylicus Alcaicus ex duobus dactylis & duobus trochæis; qui prioribus est succinendus. vitur hoc genere tricies,

1. 9. Vides ut alta stet nive candidum.
1. 16. O matre pulchra filia pulchrior.
1. 17. Velox amantem saepe Lucretilem.
1. 26. Musis amicis tristitiam & metus.
1. 27. Natis in usum latitia scyphis.
1. 29. Icci beatus nunc Arabum inuides.
1. 31. Quid delicatum poscit Apollinem.
1. 34. Patrus deorum cultus & infrequens.
1. 35. O dina gratum quæ regis Antium.
1. 37. Nunc est bibendum, nunc pede libero.
1. Motum ex Metello consule cinicium.
2. 3. Aequam memento rebus in arduis.
2. 5. Nondum subacta ferre ingens ualet.
2. 7. O saepe mecum tempus in ultimum.
2. 9. Non semper imbres nubibus h' spidas.
2. 11. Quid bellicosus Cantaber aut Scythies.
2. 13. Ille & nescito res posuit die.
2. 14. Eheu fugaces Postume, Postume.
2. 15. Iam pauca aratro ingera regia.
2. 17. Cur me quarelis exanimas iuue.
2. 19. Bacchum in remotis carmina rupibus.
2. 20. Non usitata nec tenui ferat.
3. 1. Quid profanum vulgus & atreo.

3. 2. Angustam, amici, pauperiem pati.
3. 3. Instum & tenacem propositi uinum.
3. 4. Descende calo, & dic age, tibia.
3. 5. Calotonantem credidimus ouem.
3. 6. Delicta maiorum immittis lues.
3. 17. Aeli uetusto nobilis ab Lamo.
3. 21. O nata mecum consule Manlio.
3. 23. Calo supinas situleris manus.
3. 26. Vixi puellis nuper idoneus.
3. 29. Pyrrhena regum progenies tibi.
4. 4. Qualem ministrum fulminis alitem.
4. 9. Ne forte credas interitura quæ.
4. 14. Quæ cura patrum, quæue Quiritium.
4. 15. Phabus uolentem prelia me loqui.

Decimum genus vt ode decima, quæ est monocolos constans ex spondeo, tribus choriambis & pyrrhichio: & vocatur versus choriambici Alcaici, cuius generis odæ sunt tres,

1. 11. Tu ne quaesieris sine nefas quem mihi quem tibi.
1. 18. Nullam Vire sacra uite prius seueris arborem.
4. 10. O crudelis adhuc & Veneris muneribus potens.

Vndecimum genus vt ode decima octaua lib. secundi, quæ est dicolos distrophos; nam prior versus constat ex tribus trochæis & syllaba, alter est trimeter iambicus Archilochius catalecticus. Iambicus autem versus non solum Iambum, sed & Heroicum requirit pedem cum solutionibus suis, locis scilicet imparibus, & tribrachium cunctis. vsus est autem hac metri constitutione vna tantum ode,

2. 18. Non ebur neque aureum.

Duodecimum genus vt ode duodecima lib. tertij, quæ est tricolos tetrastraphos, constans ex duobus prioribus Sapphicis trimetris acatalectis, tertio Anacreontio dimetro catalectico; quarto Adonio. eius generis est ode vnica,

3. 12. Miserarum est, nec amori dare ludum.

Decimum tertium vt ode septima lib. quarti, quæ est dicolos distrophos, prior versus est Heroicus hexameter, alter habet eius penthemimerim dactylicam. & hoc genere tantum semel vsus est,

4. 7. Diffugere nives; redeunt iam gramina campis.

Decimum quartum, vt ode epodica prima, quæ est dicolos distrophos, constans ex Iambico trimetro, priore & altero Iambico dimetro. & sunt huius generis odæ decem,

5. 1. Ibis Liburnis inter a'tra nauium.
5. 2. Beatus ille qui procul negotiis.
5. 3. Parentis olim si quis impia manu.
5. 4. Lupis & agnis quanta foris obigit.
5. 5. At o decorum quicquid in calo regit.
5. 6. Quid immerenti hospites vexas canis.
5. 7. Quo quò selesit ruitis, aut cur dextris.
5. 8. Rogare longo putidam te seculo.
5. 9. Quando repositum Cæcubum ad festas dapes.
5. 10. Mala soluta nautis exit alite.

Decimum quintum genus, vt ode vndecima Epodica, quæ est dicolos distrophos. prior versus est Iambus trimeter integer, & sequens constat ex

penthemimeri Heroica & dimetro Iambico: & est vnus generis.

§. 11. *Petri nihil me sicut antea iunxit.*

Decimum sextum, vt ode epodica decimatertia, quæ est dicolos distrophos, constans versu priore Heroico hexametro & posteriore Iambico dimetro & Heroica penthemimeri: & est ode vnica.

§. 13. *Morti a tempestus calura contraxit & imbreis.*
Decimum septimum genus vt ode epodica decima quarta, quæ est dicolos distrophos: prior versus est Heroicus integer, alter est Iambicus dimeter. eius generis sunt odæ duæ,

§. 5. *Mollis inertia cur tantam diffudit imis.*

§. 6. *Nox erat, & celo fulgebat Luna sereno.*

Decimum octauum genus vt ode epod. decima sexta, quæ est dicolos distrophos: cuius versus prior est Heroicus hexameter, sequens est trimeter Iambicus. cuius generis est ode vnica,

§. 16. *Altera iam teritur bellis civilibus ætas.*

Decimum nonum genus vt ode decima sept. quæ est monocolos, constans Iambico trimetro iugis quo genere semel vsus est,

§. 17. *Iam iam efficit do manus scientia.*

His itaq. metris scripti sunt quatuor odarū libri, epodōn & carnē sculare. Sermonū autem & epistoliarum Heroico hexametro iugiter continetur.

Est autem Adonius dimeter seu dipodia, constans ex dactylo & spondeo vel trochæo, vt,
Terræ urbem.

Dactylicus Archilochius dimeter hypercatel. constans duobus dactylis.

Liberat Hippod. yttum.

Pheretracius Heroicus trimeter acatalect. constans spond. dact. spond.

Gratio Pyrrhæ sub antro.

Choriambicus Glyconius trimeter acatal. constans spond. choriamb. & pyrrhichio. vt,

Sic te diuâ pœiens Cypri.

Heroicus acephalus, vel dactylicus Altemanius tetrameter catalect. habet vltimos pedes quatuor versus Heroici.

Aut epheſum bimæſuæ Corinthi.

Heroicus hexameter catal. constans sex pedib. dact. & spond. indifferenter.

Laudabunt alii claram Rhodōn aut M. ylenēn.
Iambicus trimet. trochaic. catal. constans trib. troch. & syllaba.

Non ebūr nequ' aurēum.

Iambicus Archil. trimet. catal. constans quinque Iambis & syllaba.

Mærenidēt in dōmō lacinā.

Iambicus Archil. dimet. catal. constans quatuor Iābis. amicē propugnaculā.

Iambicus dimet. hypercat. Archilochius. constans paribus iambis & imparibus iambo. vel spondeo & syllaba.

Silua cēlāborāntes gēū quē.

Iambicus Hipponactius trimet. acatal. constans sex iambis. Ibis iūbūnis patēr altā nauūm.

Choriambicus Asclep. tetram. acatal. constans spond. duob. choriamb. & pyrrhich.

Mæcēnās & tū ēdītē rēgībūs.

Sapphicus pentam. acatal. constans trochæo, spond. dact. & duob. trochæis.

Iām sātis tērras nūis atquē dirāē.

Dactylicus Alcaic. acatal. constans penthemimeri iambica & duobus dactylis.

Vidē ēē altā fiet nūē cāndidūm.

Logædici seu dactylieus Alcaicus acatal. dimetro constans Heroico, & dimetro trochaico, id est, ex duobus dactylis & duob. trochæis.

Fū nūnā cōstitūtē in ātō.

Choriambicus Alcaic. acatal. constans spond. trib. choriamb. & pyrrhich.

Tū nē quāstētis scīrē nēſas quēm mībī quēm tībī.

Antistophanius dimet. acat. constans choriambo & bacchio seu amphimacro.

Lydīā dic pērō mnēis.

Choriamb. Alcaic. tetram. acatal. constans epiritro. secundo, duobus choriambis & bacchio seu amphimacro.

Tē dēō, dō Sŷlā tū cūr prō, ērās āmāndā.

Sapphicus trimet. acatal. constans tribus ionicis & minori.

Mī ērārūm est nē ā nōrī dārē ūlūm.

Dactylicus Archil. acat. synartētōs constans tetram. heroico & tribus trochæis.

Sōlū ūrāci. hīēns grā ūvīcē vēris ēt Fāuōnī. Sapphicus synartētōs constans ex penthemimeri heroica & dimetro iambico, id est, duobus dactylis & syllaba, deinde quatuor iambis.

Scribēre vērsiculō ā mōrē pērcūlūm grāuī.

Iambicus Archil. synartētōs constans iambico dimetro & penthemimeri heroica.

Nūē quē dēdūcūt lōuēm nūc mā ē nūc sīlūē.

His ordine metris scripta est Pasiphaës fabula

Vilia foli.

Aestuat igne nouo, &

Perpetrata iuuenenum

Mentem perditā queritat.

Non illam thalami pudor arceat,

Non regalis honor, non magni cura maritis.

Optat in formam bonus

Conuerſet vultus suos:

Et Praxides dicit beatas,

loque laudat non quod Iſis alta eſt.

Sed quod iuuenca cor nihil forſe lenat.

Si quando miſera copia ſuppetit.

Brachius ambit ſera colla tauri,

Florē q̄ vernos cornibus illigat.

Oraſq; iungere quatit ori.

Audacem animos efficiant tela Cupidinē.

Illiciniq; gaudet;

Corpus includit stabulis efficiens iuuenentis;

Et amoris pudibundi male suadus

Obsequitur votis & procreas; den nescis, bimeuabit,

Cetero pides iuuenis, quem petculit fratrum manus

Filo resoluens Gnosia r' fia tecti domus.

ODARVM TITVLI

GRÆCI.

Q HORATIVVS Flaccus libros carminum variis & metris & figuris illustravit, sed quia tituli quibus poeta studuit odarum concordiam illustrare, quibusdam visi sunt tenebras creare; putauimus operæ pretium his ire succursum per interpretationem titularum qui sunt Græci.

Αἰρητική.	ληρητική.
Αἰσθητική.	μυμητική.
Αποτιλιστική.	πυρητική.
Διασπλική.	πυλιστική.
Δημητική.	πυρητική.
Εγκωμιαστική.	πυρητική.
Ευθυμιαστική.	πυρητική.
Ερωτική.	πυρητική.
Ερωτηματική.	πυρητική.
Ευτική.	πυρητική.
Ευχαριστική.	πυρητική.
Ευρητική.	πυρητική.

Αἰρητική, id est, inueneritua. ab *αἰρητός*, id est, inuerto, intelligo. qualis est ode 14. lib. 1. ode 20. lib. 2.

Αἰσθητική, id est, redditina seu responsua. ab *αἰσθητός*, id est, retribuio, reddo, compenso. ut ode nona lib. 3.

Αποτιλιστική, id est, finalis, perfectiua. ab *ἀποτελίσω*, id est, finio, perficio. cuius modi sunt ode quatuor, lib. 1. ode 38. lib. 2. ode 20. lib. 3. ode 30. lib. 4. ode 15.

Διασπλική, id est, distinctiua, discretiua. à *διασπλίζω*, id est, distingo, separo. & sunt tres; lib. 1. ode 1. & 34. lib. 3. ode 19.

Δημητική, id est, iudicatiua, disceptatiua. à *δημώ*, id est, iudico, discepto. & sunt duæ; lib. 2. ode 2. lib. 3. ode 19.

Εγκωμιαστική, id est, laudatiua, demonstratiua. ab *ἐκωμιάω*, id est, laudo, honoro. & sunt ode quinque. lib. 4. ode 2. 4. 8. 14. 15.

Ευθυμιαστική, id est, diuina. ab *εὐθυμιάω*, id est, agitor diuino numine, infansio, furore concitor. & est ode vna, lib. 2. ode 19.

Ερωτική, id est, amatoria, lasciuia. ab *ἐρώω*, id est, amo, appeto. eius generis sunt ode octo; lib. 1. ode

8. 13. 19. lib. 2. ode 5. lib. 3. ode 15. lib. 4. ode 7. 10. 11. *ἑρωτηματική*, id est, interrogatoriua. ab *ἑρωτάω*, id est, interrogo, peto. eius generis est ode 8. lib. 3.

ἑυκτητική, id est, optatiua, votiua. ab *εὐχέω*, id est, opto, precor, voueo. huius sunt ode sex lib. 1. ode 7. 27. 30. 31. lib. 3. ode 2. lib. 4. ode 1.

Ευχαριστική, id est, ad gratias agendum. ab *εὐχαριστέω*, id est, gratus sum, ago gratias, laudo. & huius formæ sunt ode septem, lib. 1. ode 10. 21. 26. 36. lib. 3. ode 3. 22. lib. 4. ode 9.

Ευρητική, id est, flebilis, luctuosa, querula. à *εὐρηάω*, id est, lamento, lugeo, quero. huius sunt ode duæ; lib. 1. ode 15. 24.

Ληρητική, id est, inueneritua, à *λήρω*, id est, constumelia. huius sunt ode tres; lib. 2. ode 23. 29. lib. ode 14.

Μυμητική, id est, accusatoriua, expostulatoriua. à *μύμω*, id est, accuso, quero, expostulo. & sunt quinque. lib. 1. ode 25. lib. 2. ode 13. 15. lib. 3. ode 15; *πυρητική*, id est, affectuosa, passionis moriua. à

πάχω, id est, patior. qualis est ode 14. lib. 2.

Πυλιστική, id est, recantatoriua. à *πυλινδύω*, id est, recanto. talis est ode 16. lib. 1.

Πυρητική, id est, negotialis, actiua. à *πράττω*, id est, facio, ago. huius generis sunt ode octo; lib. 1. ode 1. 11. 18. 20. lib. 2. ode 1. 3. 7. lib. 3. ode 1.

Πυρητική, id est, exhortatiua. à *πυρηνίζω*, id est, exhorror. huius notæ sunt vna & viginti. lib. 1. ode 4. 7. 9. 14. 17. 18. 33. lib. 2. ode 3. 9. 17. 18. lib. 3. ode 5. 12. 14. 17. 21. 28. 29. lib. 4. ode 7. 12. 13.

Πυρητική, id est, deprecatoriua. à *πυρηνίζω*, id est, deprecor. & sunt ode duodecim; lib. 1. ode 3. 35. lib. 2. ode 12. lib. 3. ode 6. 3. 18. 23. 26. lib. quartæ ode 3. 15. 6.

Πυρητική, id est, saluatoriua. à *πυρηνίζω*, id est, saluto, alloquor, compello. talis est ode 8. lib. 2.

Πυρητική, id est, allocutoriua, appellatiua. à *πυρηνίζω*, id est, alloquor, appello. & sunt ode duodecim; lib. 1. ode 5. 12. 20. 22. 32. 37. 38. lib. 2. ode 2. 4. 6. 10. 14. 20. lib. 3. ode 4. 11. 27. 29. lib. 4. ode 4.

Πυρητική, id est, ratiocinatiua, collectiua. à *πυρηνίζω*, id est, congreco, concludo, ratiocinor. tales sunt quatuor; lib. 1. ode 28. lib. 3. ode 5. 24. 28.

Πυρητική, id est, consultoriua, suasiua. à *πυρηνίζω*, id est, consilio, do consilium, suadeo. huius formæ sunt ode quinque; lib. 1. ode 34. 11. 17. lib. 3. ode 7. 20.

Πυρητική, id est, condicionalis, suppositiua. ab *πυρηνίζω*, id est, suppono, singo. huius sunt quinque; lib. 1. ode 5. 15. lib. 2. ode 16. 18. lib. 3. ode 16.

nn 3.

F I N I S.

INDEX RERVM ET VERBORVM,

OBSERVATIONE DIGNIORVM, QUÆ
his Commentariis continentur: cuius numerus prior
paginam, alter columnam indicat.

ABYDVS & Sestus.
526. 1. & 2.
Abrotorum 601. 2.
Academus 608. 1.
Acastus 164. 2.
Accersio 547. 1. 601. 2.
Accerra 166. 1.
Aceruus Chrysippeus. 516. 1.
Aceti dulcis compolitio. 385. 2.
Achæmenia 284. 2.
Achæmenes 111. 2.
Achæmenidæ 139. 2. 142. 1.
Acherontia 152. 1.
Achilles 125. 1.
Achilles Lycomedi cōmendatus. 27. 1.
Acinus 484. 1.
Acipenser 423. 2.
Acrimonia 284. 1.
Acristus pater Danaës. 181. 1.
ἀκρίστια 418. 2.
Acroceraunia 12. 1.
Actius 594. 1. 600. 1.
Actoris partheis chorus defendat. 629.
1. 642. 1.
Actus in fabulis 641. 1.
Addictus iurare 509. 2.
Adimere 4. 2. 105. 1.
Adyrum 45. 1.
Adorea 222. 2. 223. 2.
Ador 490. 1.
Adrastia 267. 2.
Adriari 1. 1.
Adria fluctus 118. 2.
Aduertat lector olim vulgatam non
esse Porphyri 443. 1.
Adulterium 153. 2.
Æacus 114. 1. 115. 2.
Ædes Vestæ 9. 1.
Ædici 597. 1.
Ægæum mare 122. 1.
Ægeria 320. 1.
Ægis 42. 1.
Ægrimonia 184. 1.
Æliorum familia 184. 2.
Æmilius Iulus 622. 2.
Æmilius Paulus 34. 1.
Æquabilitas animi 140. 1.
Æquator 150. 1.
Æquus virtuti 41. 1. 1.
Ærarium Pop. Rom. 198. 1.
Ærugo 356. 1. 634. 1.
Æsopi pera 438. 1.

Æsopus luxuriosus 436. 2.
Æsulæ 109. 1.
Æternare 245. 1.
Ætas 104. 2.
Affectiones animi tria temperant.
157. 1.
Afra aus 255. 2.
Afranius 594. 1.
Africa diuitiæ 32.
ἀφρατα 341. 2.
Agafo 503. 2.
Agauc 438. 1. 456. 2.
hoc Age 446. 2.
Agere animum 640. 2.
ἀγρίππας 140. 1.
Agylleus 229. 1.
Agna tempestati immolatur 277. 2.
Argonautæ 157. 2.
Argentinæ & Megarense 130. 2.
Agrippa 127. 1.
Aiæ fabula 436. 2.
Aiax Oilei 42. 1.
sub Ala 557. 2.
Alabastrices 242. 2.
Albunia nymphe 24. 2.
Albor 411. 2.
Alcæus 68. 1. & 2. 314. 1. 185. 2. 234.
2. 136. 1.
Alea 83. 2.
Alea fallit 478. 2.
Alec 471. 1.
ἀλεξάντρης 11. 1.
Ales mala 176. 2. 277. 2.
Alfinius 347. 1.
Alga 184. 2.
Algidus 52. 2. 301. 1.
ἀλγος 68. 2.
Alyattes 184. 2.
Allifanum 502. 1.
Allium 257. 2. 258. 2.
Allobroges 289. 1.
Alumnus 186. 2.
Aluum durum mollientia 465. 1.
Amantium auguria 437. 2.
Ambitio 444. 1. 486. 1.
Ambubæarum colligia 320. 2.
Ames 254. 2.
Amethysus 78. 2.
Amici dolantes 77. 1.
Amicitia tribus modis conseruatur.
340. 1.
Amicorum anima vna 127. 1.

Amicus liber 357. 1. & 2.
ἀμύκη 78. 2. 79. 1.
ἀμύκη 79. 1.
Amor cæcus 48. 1.
Amoris fructus 37. 2.
Amphiarus 181. 1.
Amphion 172. 2. 578. 2. 582. 1.
636. 1.
Amphora 167. 1.
Ampullæ 625. 2.
Anacreon Teius 236. 1.
Anathemata 512. 2.
Ancilia 157. 1. 159. 2.
Ancilla 315. 1.
Anchora sacra 127. 1.
ἀνδράτης 573. 2.
Andromeda 209. 1.
ἀνδρος 140. 2.
ἀνδρῶν 59. 2.
Animæ Thraciæ 248. 1. & 2.
Animus hominis diues 89. 1. & 2.
Animi partes tres 524. 1.
Anio 14. 2.
Anysus & Melitus 458. 1.
Annebergum 88. 1.
Ani fugaces 118. 1.
Anni venientes 628. 1.
Annona amicorum 556. 1.
Anseres in deliciis 507. 2.
Antestari 391. 2. 396. 2.
Anticyra 434. 2. 632. 2.
Antiphates 627. 2.
Antiqui coronati epulabantur 82. 2.
Antiqui tria aspirant 44. 1.
M. Antistius Labeo 334. 1.
Antium 74. 1. 75. 1.
Antonius Musa medicus 562. 1.
63. 2.
ἀντιπαιστής 612. 2.
Anuli ferrei gestatio 496. 1.
Anulus medicus 561. 1.
Anulorum multitudo vitiosa 492. 2.
Anulum gestare 496. 1.
Anxur 362. 1. 365. 2.
ἀνάγκη 601. 2.
Apella 363. 2.
Apella vnde 371. 1.
Appenninus mons 289. 2. 292. 2.
Aper Laurens 467. 1.
Aper Vmber 467. 1.
Apex 73. 1.
ἀπυρ 340. 1.

Aphro.

Aphrodisium iuramentum. 103.1.
 Aphrodite. 100.2.
 Apium. 138.1. & 2.
 Apium viua. 79.1.
 Apollinis statua in Delo. 215.2.
 Apollo. 302.1.
 Apollo erinitus. 187.1. & 2.
 Apollo Tilphosius. 479.1.
 Apollo Palatinus. 125.2.
 Apollo phaeetratus. 104.2.
 ἀποπέδω ἡμίανον. 114.2.
 Apothea. 476.2.
 Apothea. 132.2.
 ἀποθεῖναι humana. 149.2.
 Apparatus veneficatus. 389.1.
 Apparatus Perfici. 82.2.
 Appuleij transformatio. 287.1.
 Aprilis. 237.2. 239.2.
 Apulia fabulosa. 154.2.
 Aqua iugis. 564.2.
 Aquila. 131.1.
 Aquila auium regina. 221.2.
 Aquila louis ales. 211.2. 223.1.
 Aquilones Etesia. 209.2.
 Aquilones prodromi. 209.2.
 Aquinum. 547.2.
 Ara Dianæ. 621.1. 639.2.
 Arabia triplex. 66.1.
 Aratro signabantur & debebantur
 olim vrbes. 44.2. 45.1.
 Arbiter. 13.1.
 Arbiter bibendi. 100.1.
 Arbuscula mimæ. 318.1. 400.1.
 Arceo. 143.1.
 Arcesso. 597.1.
 Archilochus. 614.2.
 Arcticus circulus. 150.2.
 Arcturus. 141.2.
 Arcus Cydonius. 235.1.
 Area. 3.2.
 ἀρετή. 323.2.
 Argentarij. 375.1.
 Argentum abditum. 87.1.
 Argo. 290.2.
 Ariadnes corona. 132.1.
 Aricia. 361.2. 364.1.
 Aristarchi dictum. 597.2.
 Aristippus. 435.1. 446.1. 510.2.
 Armenia. 104.1. 105.1.
 Arpi. 177.1.
 Atterpere manum. 393.1.
 Atrogare. 626.2.
 Artes vitæ virtutes. 248.1. & 2.
 Artium gratiarum facies. 244.1.
 Auum. 187.2.
 ἀεὶ. 89.1.
 Asylum. 45.1.
 Asphalum. 164.1.
 Asphæari. 393.2.
 Ad affem. 611.2.
 Assis partes. 633.2.
 Astydamea. 165.2.
 Astutus. 474.1.
 Asulani. 209.1.
 Atabulus. 363.1.

Ataus. 3.1.
 Athenæ. 22.2.
 Athenæum. 608.2.
 Atys. 176.1.
 Athletarum cibus. 637.1.
 Athletæ gymnici omnes. 601.1.
 Atlas. 72.1.
 Atamentum. 604.2.
 Atre bilis effectus. 38.1.
 Atreus & Thyestes. 44.1.
 Atrox. 86.1.
 Tit. Quint. Atia. 600.2.
 Attagena. 215.2.
 Attagen Ionicus. 255.2.
 Attalus. 2.1. 129.2.
 Attenta auris. 410.1.
 Attia mater Augusti. 9.2.
 Attica virgo. 502.1. 505.2.
 Attilius Regulus. 157.1.
 Attius. 399.2.
 Attollere digitum. 505.2.
 Auarus semper eget. 523.2.
 Auaritia. 515.1.
 Auctorati. 491.2. 498.2.
 Auctoramenti gladiatorij condicio-
 nes. 498.1.
 Audacia scelerum mater. 89.1.
 Audacia segnius irritant animos. 628.2.
 Auenalunga. 490.1.
 Auernus. 255.2.
 Auersus. 91.1.
 Auerta. 375.1.
 Aues augurales. 42.1.
 Aues quinq. volatu auspicia facien-
 tes. 223.1.
 Aues maculae quomodo tenerescant.
 463.1.
 Ausidus. 134.2. 306.1. 312.1.
 Augusti dictum. 633.1.
 Augusti liberalitas in suos poetas.
 604.2.
 Augusti nummus. 127.2.
 Augusti opera. 624.1.
 Augusti priuigni. 525.1. 526.1.
 Ausdiens. 424.2.
 Auis diuina. 102.2.
 Aula. 107.2.
 Aulæa. 109.1. 503.1.
 Aulidæ portus. 42.1.
 Aulon. 97.1. 98.1.
 Aulus Trebati. 40.1.
 Auratus. 46.2.
 Aurem substringere. 480.1.
 Aureis obturare. 609.1.
 Auricula infima mollior. 477.1.
 Auris purgata. 512.1.
 Auris rimosa. 118.2.
 Auster. 148.2.
 Aurum coronarium. 146.1.
 αὐρή. 484.1.
 Autumnare. 95.2.

B.

BACAB. 271.1.
 Bacchus cur Liber. 35.2.

Bacchus cornutus. 131.2. 135.2.
 Bacchus pacis auctor & belli. 135.2.
 Bacchus ab inferis rediit. 135.2.
 Bacchus cur tigris vehitur. 149.1.
 Bacchus siluas incolit. 199.2.
 Bacchi comites. 199.2.
 Bacchicæ disciplinæ auditores. 133.2.
 Balanus. 107.2. 109.1.
 Balatrones. 316.2. 321.1.
 Balneatrix quadrantaria. 347.2.
 βαλάντιον. 570.2.
 βάλλω. 119.1.
 Barathones. 117.1.
 Barathrum. 448.2.
 Barbiton. 281.2.
 Barbiton tendere. 5.2.
 Barbitus. 2.2.
 Barium ciuitas. 363.2.
 Barric. 182.2.
 barri. 281.2. 383.1.
 Barrus. 373.2. 378.1.
 Barus. 370.2.
 Bassareus. 48.1. 49.1.
 Bastarnæ. 167.2.
 βαθύ. 378.2.
 Bathyllus. 285.2.
 Bautia. 152.1.
 Belides. 118.2.
 Bellerophon. 240.1.
 Bellua centiceps. 114.1.
 Beneuatum. 370.1.
 Benignus. 121.2.
 Berecynthus. 48.1.
 Core. Belsus. 165.1.
 Bethrum. 100.2.
 Bibere fumum. 167.1.
 Bibienus. 314.2.
 Bidental. 638.2.
 Bidentes. 194.1. & 2.
 Bilis. 633.1.
 Bilis atra. 614.1.
 Bion. 608.2. 612.2.
 Bistonides. 132.1.
 Cum Bitho Bacchius. 383.2. 385.2.
 Bitumen. 164.1. 167.2.
 Bithynia. 333.2. 336.1.
 Blaterare. 49.1.
 Blaterones. 317.2.
 Blatta. 435.2.
 βλάττω. 220.2.
 Bæoti. 597.2.
 Bolanus. 393.2.
 Bona comportata. 523.2.
 Bosporus. 113.2. 115.1. & 2.
 Boues albi. 302.2.
 βοῦν. 357.1.
 βόλον. 357.1.
 βραχύνω. 29.2.
 Bralidas. 411.1.
 Brastica capitata. 463.1.
 Breuitatis partes. 401.2.
 Breuni. 245.1. 246.2.
 Briareus. 126.1.
 Britannia. 77.1.
 Brundisium. 363.2. 370.2. 371.1.

Bruma.

Bruna. 487.1.
 Brunus. 401.1.
 Budini. 137.2.
 Bupalus. 268.1. 269.1.
 Byrebitas. 78.1.
 C.
 C A S A I L V S Satureianus. 379.2.
 καρχηδία. 416.1.
 καρχήρυμα. 426.1.
 καρχήρυς. 65.1.
 καρχήρυς. 515.2.
 Caduca. 155.2.
 Cadmus. 374.1.
 Cæcilius Statius. 600.1.
 Q. Cæcilius Metellus. 409.1.
 Cæcubum. 276.1.
 Cæli casus. 148.2.
 Cæmenta. 141.2. 137.1.
 Cæruleus color. 291.2.
 Calabria æstiuosa. 67.2.
 Calami spicula. 41.2.
 Calamitas. 141.2.
 Calceus pede maior. 550.1.
 Calenum vinum. 242.1.
 Cales. 67.2. 68.1. 242.1.
 Calendrum. 387.1. 390.1.
 Calones. 318.1.
 καλόνος. 445.1.
 Calpar. 226.2.
 Calpur. 631.1.
 Camelopardalis. 603.4.
 Cameræ. 453.1.
 M. Fur. Camillus. 34.1.
 Campestre. 551.2.
 Campus. 441.1.
 καμπίου. 332.1.
 Canes in templo Vulcani. 17.2.
 Canicula. 176.1.
 Canis infelix. 18.1.
 Canistrum. 490.1.
 Canities. 110.1.
 Cantaber. 108.2.
 Cantabri. 97.1. 167.2.
 Cantharus. 51.2.
 Cantu mutato ciuium mores mu-
 tantur. 641.1.
 Canulum. 363.1. 370.2. 399.1.
 Capilli nigri. 19.1.
 Capita operiri quando. 442.2.
 Capitis minor. 158.2. 160.1.
 Cappadox. 536.1.
 Capra olida. 531.2.
 Caprex. 467.2.
 Caprificus. 262.6.
 Capua. 288.2.
 Caput carum. 56.2.
 Caput salutis symbolum. 103.1.
 Caput scabere. 405.1.
 Caput vacuum. 48.1.
 Asfaracus Capydis pater. 284.1.
 Cardiacus. 447.1.
 καρδιακός. 441.2.
 καρδιακός. 441.2.
 Cardiz. 401.1. 542.2.
 Carma. 39.2.

Carmen indoctum. 611.1.
 Carmen seculare. 158.2.
 Carmina Fescennina. 595.2. 601.1.
 Caro suilla delicatissima. 448.2.
 Carpathus. 226.1.
 Carpathium mare. 74.1.
 Carthago impia. 232.2.
 Cascellius. 635.1.
 Cassandra de templo rapta. 91.2. &
 92.2.
 Cassius Nomentanus Nepos. 386.2.
 L. Cassius Nomentanus. 307.1.
 Cassius Parmensis. 527.1.
 Cassius Severus. 268.2.
 Cassius Severus Parmensis. 404.2.
 Castalia. 153.2.
 κατασπασμα. 323.1.
 Catella. 572.1. 578.1.
 Cathmus. 628.2.
 Catia. 319.1.
 Catinus histrio. 434.1.
 Catinus. 344.1.
 Cato. 34.1. 584.2.
 Cato intonsus. 121.2.
 Cato vino incaluit. 191.1.
 Caucasus. 53.1. & 2. 250.1. 251.1.
 Caudæ equinæ pilos vellere. 599.2.
 Caudam trahere. 434.1. 442.2.
 Caules. 390.1.
 Caulis. 459.1. 461.2.
 Causa perturbata mentis. 450.1.
 Cauum. 542.1.
 Cæa. 236.1.
 Cæx camænx. 235.2.
 Cecropides. 241.1.
 Cedere. 21.1.
 Cedrus. 634.1.
 κεδρός δεινός τερος. 55.2.
 κέδος. 378.1.
 κενόδοξία. 515.2.
 Censu antiquus. 448.2.
 Censu equestri. 116.1.
 Censu equestri sub Iulio. 614.2.
 Censu priuatus. 111.2.
 Centauri. 48.1.
 Centuriz duz. 634.1.
 κενταύρια. 441.1.
 κενταύρια. 441.2.
 Cercola. 115.2.
 Cerdones. 433.2.
 Cere. 534.1.
 Cereis sacra. 143.1.
 Ceres. 302.1.
 Ceres quasi gerens. 118.1.
 Cerinthus scortum. 319.1.
 Ceriti. 453.2.
 κερύκη. 25.1.
 κερύκη. 440.1.
 Certabitur. 479.2.
 Ceruius. 42.1. 468.2.
 Cerussa. 182.1.
 Cespes fortuitus. 111.2.
 Cespes viuis. 166.1.
 Cetaria. 474.2. 478.1.
 Cethegi. 613.2.

χαλκονομία. 141.1.
 χαλκονομία. 156.1.
 χαρμ. 481.1.
 Charta emporetica. 589.1.
 Charta virginica. 439.2.
 Charybdis. 61.1.
 Chimeræ. 60.1. 126.1. 127.2.
 Chiron Centaurus. 284.1.
 χαλκίδος. 575.1.
 Chrysa. 95.2.
 Chrysippus. 720.1.
 Chium vinum. 399.1.
 Choerilus. 604.2. 634.2.
 χόρ. 589.2.
 Cibilla. 344.1.
 Ciburia. 100.1.
 Ciborium. 101.2.
 Cibra. 533.1. 536.1.
 Cicer & faba spargebantur in florali-
 bus. 415.2. 449.1.
 Cicer fructum. 631.1.
 Cichorea. 67.2.
 Cicuta. 257.2.
 Cicuta fenerator. 434.1. 444.1.
 Cincturi. 623.2. 640.2.
 Cincinnos. 319.2. 327.2.
 Cippus. 386.2.
 Circe. 120.1.
 Circæum. 250.2.
 Circus ventus. 487.2.
 Circuli caelestes. 14.1.
 Circumagi. 391.2.
 Citari. 332.2.
 Cithara imbellis. 412.2.
 Citrus. 214.1.
 Clades. 163.1.
 Clamor. 277.1.
 Clarare. 119.2.
 Classicum. 254.1.
 Classis. 214.1.
 Classis procincta. 444.1.
 Clathri. 638.2.
 Claudij taberna. 362.2.
 Clauis adamantini. 197.1.
 Clauis trabales. 76.1.
 Claustra spatiosa. 560.1.
 Clausula. 249.1.
 Clauus latus. 362.2. 367.2. 378.1.
 Clazomenæ. 381.1.
 Cleo Atheniensis. 377.2.
 Cleopatra monitum. 80.1.
 Clientæ. 129.1. 130.1.
 Clientela. 130.1.
 Clio. 35.1.
 Clitellæ. 362.2.
 Clusini fontes. 564.2.
 Clytus. 156.1.
 Cnidus. 66.2.
 Coa vestis. 319.2. 327.2.
 Coactores. 375.1.
 Coz purpureæ. 243.2.
 Cochlea. 469.2.
 Cocytus. 118.2.
 Codrus. 187.2. 188.2.
 Cælum non animum mutant. 533.1.
 Corona

Genia dubia. 418.1. 426.1.
 Cena Thyestz. 625.1.
 Cenz adiales. 119.1.
 Cenz Deum. 488.1.
 Cenz pater. 502.1.
 Cognitor. 478.1.
 Cohors pratoria. 385.2.
 Colchus. 137.1.
 Colipia. 637.1.
 Colligere pulcrem. 3.1.
 Collyria. 367.1.
 Colobion. 362.1. 367.1.
 Colophon. 551.1.
 Color rarus. 392.1.
 Columen familiar. 127.1.
 Columnz. 75.2.
 Columnz. 386.2.
 Comes pro comitatu. 76.1.
 Comis. 355.1.
 Comissari. 114.1.
 Commodus. 233.1.
 Comœdia. 147.1.
 Comœdia, imago vitæ humanæ.
 633.2.
 Comœdiæ origo. 153.1.
 Comœdiarum differentiz tres. 153.1.
 Commoditates victus tenuis. 418.1.
 Compedes gratæ. 78.1.
 Compertes. 401.1.
 Compita. 433.2. 510.2.
 Concani. 151.2. 155.1.
 Concha. 465.2.
 Concha falis puri. 337.2.
 Conchæ capaces. 101.2.
 Conficiens. 381.1.
 Consuetudo mala. 339.1.
 Consulares comites. 385.2.
 Consulor. 305.1.
 Condere. 513.1.
 Condita inutilia. 423.1.
 Congreges viri. 81.1.
 Coniurare & conspirare. 41.1.
 Conopœum. 272.2.
 Consulare. 146.2.
 Constare sibi. 641.1.
 Consultus. 305.1.
 Contagium. 290.2.
 Contendere oculo. 515.1.
 Conuivales quæstiones in mensa re-
 stica Horatij. 489.1.
 Conuiuandi mos. 188.1.
 Conuivium. 621.1.
 Copia narium. 119.2.
 Copias. 374.1.
 Coracæ. 550.2.
 Corde dolemus. 113.1.
 Cordis palpitatio. 133.2.
 Corinthus bimaris. 11.1. 13.2.
 non cuius contingit Corinthum ap-
 pellere. 571.2.
 Corna. 566.2.
 C. Cornelius Gallus. 403.1.
 Cornicula Ætopica. 525.2.
 Corona graminea. 230.2.

Corona ciuica. 101.1.
 Corona ex hedera. 5.1.
 Corona myrica. 82.1.
 Coronarum genera. 17.2.
 Coronari in secundis mensis. 17.1.
 Cornua magna. 179.1.
 Corpus sine pectore. 48.1. 528.1.
 Cortex. 169.2.
 Corui. 475.1.
 Corybantes. 44.1. 45.1.
 Coryeius. 460.2.
 Cos amoris cruenta. 103.2.
 Cothurnus. 624.2.
 Coufon. 166.2. 167.2.
 Cotyto, seu Cotys. 297.1.
 Crantor. 520.1.
 Crastus d Parthis captus. 159.2.
 Craterus. 435.1.
 Cratinus. 353.1. 384.1. 385.2.
 Crepare. 48.2.
 Cressa nota. 78.2. 79.1.
 Creta. 183.1.
 Creta notare. 355.1.
 Creterra. 471.2.
 Crispinus. 497.2.
 Crispinus æpithetoz. 307.2.
 Critici iudices quinque. 359.2.
 Crocodilea. 282.1.
 Crudus. 172.1.
 Crumena. 527.2.
 Crustula. 305.1. 311.1.
 Cubitale. 437.1. 453.1.
 in Cubitum se reponere. 467.1.
 Gucullus. 38.2. 385.2.
 Culina. 362.1.
 Culpa bibendi magistra. 419.1. 428.1.
 sub Cultro linquere. 396.2.
 Cululli. 67.1. 637.2.
 Cumera. 306.1. 359.2.
 Cumq. 700. 701.
 Cunina Dea. 271.1.
 Cupido. 70.1.
 Cupido ferus. 103.2.
 Cupidines multi. 50.1.
 Cupidinis iacula varia. 103.2.
 Cupicennius Libo. 318.1.
 Cupressus. 118.2. 634.1. 639.2.
 Curæ edaces. 120.1.
 Curæ mordaces. 8.2. 47.1.
 Curam reddere breuem. 604.1.
 Curius. 34.1.
 Curtius Dentatus. 510.2.
 Curtus hydropicus. 520.2.
 Curtis. 522.1.
 Κυάριον. 381.2.
 Cyathus. 381.2.
 Cyclades. 40.1. & 2.
 Cyclicæ artes. 627.1.
 Cyclici poetæ. 627.1.
 Cyclops. 369.1.
 Cyclopes. 17.1.
 Cygna cantio. 137.2.

Cynicus mordax. 574.1.
 Cynthus intonsus. 52.1.
 Cynthus. 262.2.
 Cyphus. 60.2.
 Cybæ. 646.1.
 D.
 DACVS. 74.1.
 Dacus Scythæ. 162.1. 167.1.
 Damnatu laboris. 117.2.
 Damnum. 106.2.
 Danaæ fabula. 182.1.
 Danaï puellæ. 172.1.
 Danaides. 118.2.
 Danaus. 117.2.
 Δανάη. 119.1.
 Dare manus. 293.2.
 Daulia. 141.1.
 Daunia. 53.1. & 54.1.
 Daunus. 211.1.
 Decorum mori pro patria. 143.1.
 144.2.
 Decedere. 98.2.
 Decempeda. 120.1.
 Defendere. 46.1.
 Deicere saxo. 378.1.
 Demphobus. 235.1.
 Δεμόφρων. 456.2.
 Delassare. 305.1.
 Dellus historicus. 369.1.
 Delos. 53.2.
 Delphi. 13.2.
 Deme supercilio nubem. 583.1.
 Demensum diurnum. 370.1.
 Demensum mensurum. 370.1.
 Demere. 4.1.
 Demetrius. 20. 402.1.
 M. Demetrius. 398.2.
 Demissio. 344.2.
 Demissus homo. 341.2.
 Demittere auriculas. 391.2. 394.1.
 Democritus. 603.2.
 Democritus Abderites. 553.2. 555.1.
 Denotmari. 485.2.
 Deproperare. 100.1.
 Designator. 39.1. 542.1.
 Despicere. 165.1.
 Destitatio. 264.2.
 Deucæles. 147.1.
 Deucalion. 62.1. 8.1.
 Deuius. 109.1. 110.2.
 Deus non interit fabulæ. 629.1.
 Dextre fortuna vti. 391.1.
 Diana. 52.1.
 Diana quasi Deuiana. 193.1.
 Diana triuia. 193.1.
 Dianæ trina potestas. 192.1.
 Διάπασμα. 19.1.
 Διαπάσματα. 323.1.
 Διαφωρία. 635.2.
 Διαφωρία. 19.1.
 Διαφωρία. 323.1.
 Dibapha. 282.1.
 Dicenda tacenda. 543.1.
 Dictum iuuenum Tarentinorum.
 401.2.
 6.0

Dictionis varietas. 401. 2.
 Didere. 415. 2.
 Diducere nictum. 398. 2.
 Dies die truditur. 130. 1.
 Dies profecti. 419. 1.
 Dies nefasti. 114. 1.
 Dies solidus. 4. 2.
 Diespiter. 143. 2.
 Differre inter nouam & veterem
 Comediam. 644. 2.
 Distendere. 409. 1. 414. 1.
 Distingasculum. 77. 2.
 Dignicer te cera. 337. 2.
 Diouis. 72. 2.
 Dilecta. 94. 1.
 Diludia. 185. 1.
 Dindymene. 44. 1.
 Diomedis comites in aueis conuersi.
 154. 2.
 Diomedes & Glauci permutatio.
 181. 1.
 Diophantes Lacedæmonius. 448. 1.
 Diolcurias. 68. 69. 1.
 Diota. 18. 1. 29. 1.
 Direce. 116. 2. 217. 1.
 Dirus. 7. 2. 89. 1.
 Disrompce. 604. 2.
 Discus. 420. 2.
 Dissidens plebi. 87. 2.
 Dissimilitudo inter virtutem & for-
 tunæ bona. 174. 1.
 Disipolus. 387. 1.
 Dithyrambus. 216. 2. 217. 2.
 Diui pro Græcis stantes. 149. 2.
 Diui pro Troia stantes. 149. 2.
 Diuidere carmina. 41. 2.
 Diuitiæ operosiores. 140. 1. 141. 1.
 Diuine loquatur an heros. 640. 2.
 Docere alium currere. 307. 1.
 Docimia vicus. 142. 1.
 Dolia louis duo. 71. 1.
 Dolichos. 181. 2.
 Domi Milefia. 174. 1.
 Doria. 110. 2.
 Dossennus. 603. 1.
 Dryas. 34. 2.
 Dryas. 34. 2.
 Ducere funem. 550. 1.
 Ducere ruinam. 127. 1.
 Duces tres veri inquirenda. 183. 1.
 Duellona, Bellona. 521. 2.
 Duellum. 520. 1.

E.

E. v. r. Indicum. 67. 2.
 Ecbatana. 9. 1.
 Echinus. 263. 1. 375. 2. 381. 2. 466. 1.
 Echinus piscis. 265. 2.
 Echini iuluti. 506. 2.
 Ecloga. 407. 1.
 Edera lasciuior. 79. 1.
 Edera antipharmacon ebrietatis.
 239. 1.
 Edoni. 134. 2. 135. 1.

Effluuianium familiar. 171. 1.
 Effutire. 630. 1.
 Egria nympha. 593. 2.
 Egnatia. 370. 2.
 Egnatia. 142. 2.
 Egnatia. 340. 2.
 Eiulatio. 277. 1.
 Elegi miserabiles. 70. 2.
 Elegia. 614. 2.
 Eloquentia. 501. 1.
 Eloquentia veterum simplex.
 643. 1.
 Eloquentiz virtus. 328. 2.
 Elysi campi. 115. 1.
 Emancipare. 274. 2.
 Emancipati. 274. 2.
 Empedocles. 638. 1. 554. 1.
 Emptio per æs & libram. 614. 2.
 Endiaco. 397. 1.
 Ennius quando natus. 599. 2.
 Ephesus. 23. 2.
 Ephialtes. 156. 1.
 Ehippia. 159. 1.
 Epicharmus. 600. 1.
 Epicurei. 147. 1.
 Epicurus Menicæo. 514. 2.
 Epidaurus. 333. 1. 338. 2.
 Epimætheus. 12. 1.
 Epistula. 611. 2.
 Epistula. 149. 2.
 Equis albis præcurrere. 383. 1.
 Equotutium. 363. 2.
 Equus Durateus. 128. 2.
 Equus Troianus. 229. 1.
 Eratosthenis & Strabonis discussio.
 645. 1.
 Erigone. 294. 2.
 Erinnyes. 116. 2.
 Eriphile. 181. 1. 182. 2.
 Erro. 500. 2.
 Erycina. 10. 1.
 Erycina Venus. 7. 1.
 Erymanthus. 52. 2.
 Esquilæ. 267. 2. 483. 2.
 Esquilina regio. 386. 2. 388. 1.
 Esquilinus mons. 264. 2. 295. 1. 2.
 Esse in votis. 485. 1.
 Etetiz. venti. 241. 2.
 Etrusci. 376. 1.
 Euander exlator. 334. 2.
 Eumenides. 116. 2.
 Eupolis. 311. 1.
 Euripides. 600. 1.
 Eurius. 156. 1.
 Europa. 104. 2.
 Euxagelus. 178. 2. 582. 2.
 Exarare terminos. 130. 2.
 Excandescencia. 514. 1.
 Exemplar. 522. 1.
 Exercitator. 296. 2.
 Exetarchus. 367. 2.

Expleo, infundo. 103. 2.
 Explicare frontem. 109. 1.
 Expurgare cicutz. 612. 1.
 Exaudere merces. 611. 1.
 Exul. 121. 1.
 Exul. 426. 1.
 Exul. 109. 1. 110. 1.
 Exul. 503. 1.

F.

C. FABRICIVS. 34. 1.
 Fabula togata aur palliata. 644. 2.
 Fabula morata. 633. 2.
 Fabularum Romanarum genera.
 quinque. 632. 1.
 Facundia præfens. 642. 1.
 Falernum. 61. 1.
 Falernum vinum. 399. 1.
 Ealerus mons. 260. 1.
 Fanaticus. 638. 2. 646. 2.
 Fannius. 350. 1. 354. 2. 405. 2.
 Farfatus. 46. 2.
 Fartor. 436. 2.
 Fasciola. 437. 1.
 Fascinum. 271. 1.
 Fascinus Deus. 271. 1.
 Fasti. 24. 1. 246. 1. 345. 2.
 Fauere linguæ. 140. 1. & 2.
 Faunus. 126. 2. 128. 1.
 Faunalia. 186. 2.
 Fauno hædus & agna sacra. 172. 2.
 Faunonius. 15. 2.
 Pecula. 504. 1.
 Felle irascimur. 213. 1.
 Femur. 270. 1.
 Ferula. 484. 2.
 Ferentum. 111. 2.
 Feriz Latinæ. 543. 1.
 Ferizæ partui vicinæ viles. 506. 2.
 Feronia. 361. 2. 365. 1.
 Ferrox. 211. 1.
 Ferre furcam. 499. 1.
 Ferula. 346. 2.
 Festa compitalia. 455. 1.
 Festinare. 517. 2.
 Fex. 471. 1.
 Ficulus. 386. 2.
 Ficus dicatus mollitiei. 387. 2.
 Fidelitas. 144. 2.
 Fidenæ. 151. 1.
 Fidens. 383. 1.
 Fides rara. 74. 2. 76. 2.
 Fides Teia. 46. 1.
 Filius alba fortunæ. 488. 2.
 Fimbria. 147. 2.
 Firmum castellum. 64. 2.
 Flaccus vnde. 287. 2.
 Fluuij cornigeti. 145. 2.
 Focalia. 437. 1. 453. 1.
 Fornum in cornu. 350. 2. 355. 1.
 Fons sacer. 4. 1.
 Folia breuiora. 186. 2.
 Fomenta. 107. 1.
 Fortis singulariter. 318. 2.

Poemia

Tormis. 184. 2. 185. 1. 2.
 Fornix. 33. 1.
 Fort. 29. 2.
 Forte epos acer. 403. 2. 404. 2.
 Fortis pro diuitie. 479. 1.
 Fortuna praeconium. 75. 2.
 Forum. 2. 14. 1.
 Forum Appij. 36. 1. 2. 364. 1.
 Forum vespertinum. 375. 2.
 Franes Helenae. 12. 2.
 Fraudem committere. 65. 1.
 Fraxinus. 100. 1.
 Fregellae. 368. 1.
 Frigus aere. 16. 2.
 Frons tenuis. 71. 1.
 Fructus & pomis. 517. 2.
 Fucus. 182. 1. 319. 1.
 Fuga decorum. 112. 2.
 Fugax. 143. 3.
 Fulguris generatio. 71. 2.
 Fulmina bruta. 71. 1.
 Fulminis generatio. 71. 2.
 Fulvus color. 103. 2.
 Fumos vendere. 109. 1.
 Fumus pro ambitione. 209. 1.
 Fumus ex fulgore. 64. 2.
 Fundanius. 399. 2. 403. 2.
 Fundi. 361. 1. 367. 1.
 Fundus mendax. 141. 2.
 Funeris curandi mos antiquus. 480. 1.
 Funes Iberici. 259. 1.
 Fungi campiniones. 463. 2.
 Fungi qui boni, qui mali. 463. 2.
 Furere. 442. 2.
 Furiare. 58. 1.
 Furnius. 400. 2.
 Furnus. 151. 1.
 Fuscus Aristius. 392. 1. 400. 2.
 Fusil. 630. 1.
 Fufus viualus. 478. 1.

G.

Gades. 87. 1. 89. 1. 97. 1.
 Gaditanum mare. 147. 2.
 Gattulia. 156. 2.
 Cairum. 88. 1.
 Galeus. 92. 1.
 Gallina. 476. 2.
 Gallonius praeco. 417. 2. 418. 2.
 Garganus. 104. 2. 396. 2.
 Gargilius. 337. 2.
 Garrire apileus fabulas. 490. 1.
 Garrulitas noxia. 145. 4.
 Gausape. 502. 1.
 Gaza. 65. 2.
 Geloni. 105. 2. 137. 2. 152. 1. 155. 2.
 Genet. 38. 1.
 Genauis. 145. 1. 146. 2.
 Generosus. 376. 2.
 Genius naturae Deus. 615. 1.
 Genus. 184. 1.
 Geryon. 178. 1.
 Gessire. 140. 1.

Gigas. 156. 1.
 Gigantes vnde. 135. 1.
 Glacies inerti. 104. 1.
 Gladiatorum petiuri rudam. 509. 2.
 Glareani error. 98. 1.
 Glaucus. 383. 2.
 Glomus. 557. 1.
 Glycon. 510. 3.
 Gnatis. 363. 2.
 Gorgon. 121. 2.
 Gorgo Lacena. 14. 1.
 Gracilis puer. 19. 1.
 Gradus voluptatis in conuiuio. 101. 2.
 Graecan. 420. 2.
 Graeco more bibere. 189. 1. 216. 2.
 Graecorum mos in vino miscendo. 502. 2.
 Graecostasis. 382. 1.
 Gragus. 52. 1.
 Gramiofus. 338. 1.
 Grandio. 141. 2.
 Grassari. 480. 1.
 Grata nudae. 66. 2.
 Gratiae tres. 130. 1.
 Guttus. 375. 2.
 Gyas. 117. 2.
 Gyges. 95. 1. 96. 1.

H.

HABERE manum in facie. 448. 1.
 Hac virget lupus. 417. 2. 418. 1.
 Haedi. 141. 2.
 Haeduliz. 46. 1. 2. 47. 1.
 Haemonia. 81. 2.
 Halmyris. 463. 1.
 Hamo praetor fugere. 477. 2.
 Harpyia. 423. 1.
 Hebrus. 199. 2. 215. 1.
 Helicon. 604. 1.
 Helleborus. 454. 2.
 Hellenismus nominatiui pro accusa-
 tuo. 10. 2.
 Hemus. 33. 2.
 Hera. 417. 1.
 Hera. 4. 2.
 Heracitus. 603. 2.
 Hercules hydram contudit. 593. 1.
 598. 1.
 Hercules incubo. 481. 2. 485. 2.
 Hercules descensus ad inferos. 14. 2.
 Heres ignotus. 129. 2.
 Hermogenes. 398. 2.
 Hermus. 137. 1.
 Herodis palmata. 614. 2.
 Herodotus indocilis turba vitiorum. 418. 2.
 Hesperia. 78. 2.
 Hesychus. 145. 2.
 Hexametri varia nomina. 614. 2.
 Hierobotane. 139. 1.
 Hilla. 460. 1. 470. 1.
 Hippodamia. 156. 1.
 Hippodamia. 168. 1. 269. 1.
 Hircus. 281. 1.
 Hirudo. 638. 1.
 Historia pedestris. 112. 2.

Homerus auctor carminis heroici.
 614. 2.
 Homocentus. 561. 1.
 Honores tergemini. 2. 1. 3. 2.
 Horae. 31. 2.
 Horatius. 101. 1.
 Horatius scitibae. 483. 2.
 Horatius tribunus militum sub Bru-
 to. 100. & 101. 1.
 Horatij oda alia lectio. 16. 1.
 Horna vima. 255. 1.
 Horrea. 142. 2. 306. 1.
 Horiani. 516. 1.
 Hortus. 485. 1.
 Hospitalitas. 125. 1.
 Hyades. 13. 1.
 Hybridae canes. 383. 1. 384. 1.
 Hydaspes. 13. 1. & 2.
 Hydromela. 464. 2.
 Hydrops. 87. 1. 89. 1.
 Hydra Lernaea. 124. 1. 2.
 Hyleus centaurus. 111. 1. 112. 2.
 Hymettia mella. 421. 1.
 Hymettus. 97. 2. 98. 2. 129. 1.
 Hymnorum plures species. 217. 2.
 480. 2.
 Hyperborei. 136. 2. 137. 2.
 Hypemnestra. 113. 1.
 Hypocritae. 89. 1.
 Hypsa amnis. 238. 2.

I.

IACULARE. 9. 1.
 Iaculus. 103. 2.
 Ialemon. 138. 1.
 Iambe. 631. 1.
 Iambi celeres. 44. 2.
 Iambicus triplex. 149. 2. 151. 2.
 Iambus. 614. 2.
 Ianigenae. 134. 2.
 Ianua in limine. 16. 2.
 Ianus summus. 516. 1.
 Ianus medius. 413. 1.
 Ianus biceps. 413. 1.
 Ianus Deus mercatorum. 441. 2.
 Ianus temporum Deus. 483. 1.
 Ianus diaspiter. 486. 2.
 Ianus Ganus. 486. 1.
 Ianus feneratorum placens. 510. 2.
 Iapeti genis. 13. 2.
 Iapyx. 11. 2. 203. 2.
 Iarbita. 184. 2.
 Iasonis fabula. 257. 2.
 Icarus. 1. 2. 216. 2.
 Idus solis. 12. 1.
 Idem iugum trahere. 77. 2.
 Idulia. 112. 1.
 Idulia sacra. 19. 1.
 Idus Ioui sacrae. 166. 1.
 Iecur amoris, seu ira, splen cibus de-
 des. 166. 1.
 Iecore amarus. 215. 1.
 Ignem gladio ne fodio. 453. 2.
 Ilerda. 588. 1.
 Ilia. 7. 1. 169. 1. 310. 1.
 Iliona. 414. 1.

Ilichyla. 165.1. 301.2.
 Ilacrymabilis. 17.1.
 Illidere dentem fragili. 413.2.
 Imagines triumphales. 171.1.
 Imaginaria venditio. 475.1. 481.2.
 Imiti lecti conuictus. 506.1.
 Imminere. 17.1.
 Impedire. 17.1.
 Impotens sperare. 81.1.
 Importunus. 244.1.
 Impiobus. 547.2.
 Ipachus. 70.2. 187.3. 188.2.
 Incerniculum. 471.2.
 Incessus. 146.2. 148.2.
 Incogitare. 595.1.
 Increbescere. 480.1.
 Incedi reddere. 637.2.
 Indignatio aut libera aut tacita. 299.2.
 Indoles. 122.1. 223.2.
 Indulgere. 89.1.
 Ineptus. 340.2.
 Inexorabilis. 117.1.
 Infidus & perfidus. 77.1.
 Inflare buccas. 105.1.
 Inflare vitem. 480.1.
 Ingenuus. 376.2.
 Inglutius. 317.1. 318.1.
 Inimicaria. 248.1.
 Inimicitia vel à natura vel voluntate. 259.2.
 In luto habitare. 497.1.
 Ino. 626.2.
 Inominata. 190.1.
 Inuito. 189.1.
 Instita. 317.1. 321.1.2.
 Institutor. 163.1.
 Institores. 194.1. 296.2.
 Intacta ceuix. 95.1.
 Intactæ boues. 175.1.
 Inactum. 197.1.
 Intaminati. 143.2.
 Integer. 127.1.
 Intentata. 19.1.
 Interlunium. 58.1.
 Interpretis fidiitria. 641.1.
 Intestabilis. 435.2.
 Intubus. 321.1.
 Intus procurrare. 385.1.
 Inuencior. 471.2.
 Inuerecundus Deus. 279.2.
 Inuidentia. 524.1.
 Inuidere. 97.2.
 Inuidia. 124.1.
 Inuidia maior. 136.2.
 Inuitum seruare. 638.2.
 Inula. 413.2.
 Io. 626.2.
 Iobus. 141.1.
 Iocus. 311.1.
 Iocus scæus. 71.1.
 Iolchos. 265.2.
 Iones auctores vnguentorum. 100.2.
 ab Ionibus vnguentum. 91.2.
 Ionica verba. 161.2.
 Ionici motus. 161.1.

Ionicus cibus. 163.1.
 Ira. 524.1.
 Ira Dei lenta est. 145.1.
 Ire per extensum funem. 604.1.
 Irroto. 209.2.
 Ister. 247.1.
 Isthmicum certamen. 118.1.
 Italum acetum. 385.2.
 Itys. 242.1.
 Iudæi curti. 392.2.
 Iugurtha. 374.1.
 C. Iulius Cæsar. 110.2.
 Iunices. 118.2.
 Iuno Matrona. 156.1.
 Iuppiter fulminator. 14.2.
 Iuppiter opt. max. 35.2.
 Iurare per cineres matrum. 103.2.
 Ius operarum in seruus. 369.2.
 Ius pœieratum. 102.2.
 Iuris componendi ratio duplex. 470.2.
 Iuris propria. 586.1.
 Iusturandum conceptis verbis. 286.2.
 Iustitia. 127.1.
 Iustum & æquum quid differant. 335.1.
 Iuuenari. 643.2.
 Iuuenes imberbi. 641.2.
 Iuuenes telluris. 112.1.
 Iuuenta, iuuentas, iuuentus. 67.1.
 Ixion. 616.1.

K.

KALENDÆ lunoni sacre. 166.2.
 ad Kalendas Græcæ. 344.1.

L.

D. LABERIVS. 401.1.
 Laborum tres ordines. 506.2.
 Lacææ puellæ. 110.1.
 Lacedæmon patiens. 27.2.
 Lacerna. 497.2. 498.1.
 Lacerfio. 129.1.
 Lachanus. 381.2.
 Laconici canes. 269.2.
 Lactucæ sumtio. 469.2.
 Lædere. 187.2.
 Lælius. 409.1.
 Læstrygones. 185.1.
 Lagana. 375.1.
 Lagois. 416.1. 421.2.
 Λαμψι. 566.2.
 Lamæ. 556.2.
 L. Ælius Lamia. 59.2.
 Lamia. 634.1.
 Lamina. 87.1. 88.2.
 Λαμψιδόχοι. 354.1.
 Lamus. 185.1.
 de Lana caprina. 581.2.
 Lanææ effigies. 389.2.
 Lanitondium. 254.1.
 Lapathus ἀπτοματῶν. 463.1. & 2.
 Lapathum. 255.2.
 Lapis parius. 49.2.
 Lapithæ. 48.2.
 Laquearia. 122.2. 124.2.
 Lararium. 67.1.

Lardum. 488.2.
 Lares proprij. 488.2.
 Lares grundle. 448.1.
 Larissa. 44.1. 22.2. 228.2.
 Lasanum. 375.2.
 Lasciui pueri. 347.2.
 Lasciuiz verba. 58.1.
 Lateribus parcendum. 101.2.
 Λαδρίδων. 571.2.
 Latrare pellem ceruinam. 524.1.
 Latrones. 554.2.
 Lauerna. 567.2.
 Lauere pro lauare. 174.1. 175.1.
 Laurus custodiz symbolum. 101.2.
 Laureia. 121.1.
 Laureia sola non igitur fulmine. 221.2.
 Laureatæ litteræ. 178.1.
 Laxo sinu ferre. 448.2.
 Leæna. 190.1.
 Lebedus. 551.2. 552.2.
 Lecti archaici. 530.1.
 Lectica. 327.1.
 Lectus genialis. 517.2.
 Leges incidere ligno. 646.1.
 Leges insinæ. 484.1. 489.1.
 Legiones magnæ & paræ. 376.2.
 Lentissima brachia. 396.1.
 Lenus. 200.1.
 Leporis fecunditas. 468.2.
 Leporis armi. 467.2.
 Lepos archimimus. 484.1.
 Lesbium vinum. 47.1.
 Λεβάρη. 442.1.
 Λεβάρη. 442.1.
 Lechægus. 433.2. 435.1.
 Lex adulterij. 493.1.
 Lex Saryra. 407.1.
 Lex marita. 299.2. 301.2.
 Lex tabellaria. 414.2.
 Lex theatralis. 510.1.
 Lex tabellaria. 634.2.
 Λεβάρη. 110.1.
 Libare. 489.1.
 Libandi varius modus. 176.1.
 Liber quis. 100.1.
 Liberia vallis. 88.1.
 Libertas Saturnaliorum. 491.2.
 Libertatis vis. 645.2.
 Libertina. 314.2.
 Libertini sine gente. 474.1.
 Libertinus. 414.1.
 Libido damnoza. 601.2.
 Libitina. 483.1. 486.1. 594.2.
 Libonis puteal. 586.1.
 Libum. 543.2.
 Liburna. 249.1. 251.2.
 Liburni scæui. 81.2.
 Λιβυῶν Δούλοι. 54.2.
 Licentia indomita. 497.2.
 Licinus. 632.2.
 Licoris. 400.1.
 Licoris mimæ. 318.2.
 Licor. 121.2. 124.1.
 Lignum inuile. 388.2.
 Ligurricæ. 343.1.

Lingua

Lingua magna. 228. 1.
Lino. 51. 1.
Liparis. 175. 1.
Lippis & conforbis notum. 384. 2.
Lippus. 338. 2.
Liris. 67. 2. 184. 2.
Litrus pro campo. 152. 2.
Litrus iniquum. 104. 2.
Litrus. 2. 1.
Lix. 318. 1. 1.
Liuius Andronicus. 594. 1. 600. 2.
Loculi. 510. 2.
Locus apricus. 389. 1.
Loligo. 351. 2. 355. 2.
Lohum. 490. 1.
Loqui est artis. 345. 2.
Lorica. 15. 1.
Luceria. 179. 2. 180. 1.
Lucilius. 409. 1. 411. 1. 413. 2.
Lucina. 161. 1. 165. 1.
Lucerilus. 46. 1. & 2.
Lucrinus. 255. 2.
Lucrinus sius. 120. 2. 459. 2.
Luctus inanis turpis. 136. 2.
Lulentus. 350. 1.
L. Lucullus. 76. 1.
Luculli chlamydes. 536. 2.
Lucus. 536. 2.
Ludi publici religionis ergo instituti.
643. 1.
Ludi seculares. 298. 2.
Ludicra. 113. 1.
Ludus. 311. 1.
Lumina prima. 613. 2.
Luna noctiluca. 129. 2.
Lupata. 16. 2. 27. 1.
Lupi Apuli. 70. 2.
Lupus an. 422. 2.
Lupus Martialis. 46. 1.
Lupus Tiberinus. 422. 1.
Luridi. 244. 1.
Lustra. 380. 1.
Lustra mala. 174. 2.
Luteus color. 278. 1.
Luthienus Theon. 579. 1.
Lutulentus. 350. 1. 404. 2.
Luxuria. 479. 2.
Lyxus. 25. 1.
Lycambes. 268. 2.
Lycas. 609. 2.
Lycus. 46. 2.
Lycurgus. 131. 1. 134. 2. 188. 2.
Lycus. 69. 1.
Lycymnia. 112. 2. 112. 1.
Lydi. 206. 1.
Lydus. 376. 2.
Lyneus. 319. 2.
Lynceo perspicacior. 515. 2.
Lynx. 116. 1.
Lyra imbellis. 21. 2.
Lyra & cithara differentia. 311. 1.
Lyrici carminis materia. 2. 2.
Lyrici quinque dialectos habet. 19. 2.

Lyrici Graeci. 5. 2.
Lyrici poetarum Graeci. 217. 2.
Lyfippus. 597. 1.

M.

MACHILLVM. 452. 1.
Machinx. 16. 1.
Maccenas. 1. 2. 3. 1.
Maccenas eques. 51. 1.
C. Maccenas Cilnius. 405. 2.
Maccenatis origo. 3. 1.
Maccus. 132. 2. 338. 1.
Mazonia. 215. 2.
Mazuius. 276. 2.
Magganum. 281. 2. 29. 1.
Magna Graecia. 399. 1.
Magneffa. 164. 1.
Magus. 604. 1.
Maia. 10. 1.
Maiores. 573. 2.
Mala omnia. 177. 1.
Malacitium bellariorum. 332. 2.
Malaber. 100. 2.
Male parta male dilabuntur. 196. 2.
Malignus. 364. 2.
Mallus Pamolabus scurra. 386. 2.
Malobathrum. 99. 2. 100. 2.
Malthinus. 117. 2.
Malux leues. 67. 2. 68. 2.
Mamurra. 361. 1. 367. 2.
Mancipare. 274. 2.
Mancipia. 275. 1.
Mancipium vitale. 495. 2.
Mandela. 579. 2.
Mandronis ficulna natis. 261. 2.
Manes. 15. 2. 17. 2.
Mango. 611. 1.
Mangia. 447. 1.
Mantix. 170. 2.
Manni. 260. 1.
Mannus. 201. 1.
Mantile. 531. 2.
Manubia deorum. 62. 7. 2.
Mappa. 531. 2.
C. Marcellus. 34. 2. 36. 2.
Mare Barbarum. 132. 2. 135. 1.
Mare Circæum. 459. 2.
Mare Misenum. 459. 2.
Mare Siculum. 112. 1.
Mareotis. 80. 1. 81. 1. & 2.
Marica. 184. 2. 185. 2.
Maritare vitis. 254. 1.
Mariti subingi. 71. 1.
Marmor Thebaicum. 129. 1.
Marth. 264. 2. 391. 2. 296. 2.
Martha. 375. 2.
Marfyas. 381. 1.
Martius comites. 10. 1.
Martius campus ad Tiberim. 27. 1.
C. Martius Turius. 408. 2.
Massageta. 76. 1. 77. 2.
Massicus mons. 2. 1.
Mater pudenda. 94. 1.
Matini csmpti. 152. 1.
Matertera & mordia Attæ. 594. 2.

Mecinus. 62. 2. 64. 1.
Mecinus mons. 289. 2. 292. 2.
Matrona. 325. 1.
Matrona togata. 318. 2.
Matronalia festi. 166. 2.
Mazonomus. 503. 2.
Meare. 17. 2.
Spur. Mecius Tarpa. 635. 2.
Mecius Tarpa. 399. 2.
Medea. 626. 2.
Mediastinus. 160. 2.
Medicata fuco. 159. 3.
Medus. 105. 2.
Medico necessaria. 435. 2.
Medicamentum. 228. 1.
Meiere in patris cineres. 638. 1.
Mel Sardum. 423. 1.
Meleager. 578. 2.
Melimela. 471. 1. 477. 1.
Mellameffe. 254. 1.
Melpomene. 16. 2.
Membrana. 439. 2.
Memphis. 200. 2.
Merandri dictum. 633. 1.
Mendici. 311. 1.
Mendici vocabulum. 179. 2.
Menelaus. 140. 1.
Menenia gens. 455. 2.
Menenius. 438. 1.
Mens. 146. 2.
Mens iniqua. 394. 2.
Mensa. 124. 2.
Mensa tripatina. 504. 2.
Mensa tripes. 337. 2.
Mensa primæ. 2. 3. 428. 1.
Menta Plutonis pellex. 389. 2.
Mentis error. 614. 1.
Mercurius. 126. 2.
Mercurius. 423. 2.
Mereo. 634. 2.
Meretricia tria. 498. 2.
Meretricum iactantia. 93. 2.
Meriaba. 66. 1.
Meritorij coma. 96. 2.
Merum. 354. 1.
Merum molle. 25. 3.
Messalla Corvinus. 399. 3.
Metata. 120. 1.
Metaurus. 221. 1.
Aeneas Metellus. 162. 2.
Methymna. 503. 1.
Metrum. 42. 2.
Metrum impar. 614. 2.
Midas. 133. 2.
Miles turpis. 159. 2.
Milites cindii. 120. 2.
Militari. 250. 2. 251. 2.
Militia & mollitia. 310. 2.
Mille talenta rotundentur. 536. 2.
Milo Crotoniates. 119. 1.

Oppedere. 396.1.
 Oppidum vnde. 349.2.
 ὀπίμας. 398.2. 401.2.
 ὀφθαλμία. 322.1.
 Opus, untis. 60.1.
 Opulento. 566.2.
 Orbilius. 594.1. 600.2.
 Orbis vilis. 627.1.
 Orbis. 609.2.
 Orca. 460.2. 470.2.
 Orcus. 478.2.
 Ordinare annos affluentis. 239.2.
 Ordo lucidus. 623.2.
 Ori. 610.2.
 Orichalcon. 619.2.
 Oricum. 165.1.
 Origo. 400.1.
 Origo mimae. 318.2.
 Orion. 114.2. 116.2. 353.2. 202.2.
 204.1.
 Orni gaudent saxosis locis. 205.1.
 Orphei fabula exposita. 636.1.
 Orpheus. 33.2. 35.1. 55.2.
 Ofci. 162.2.
 Ofcines. 202.2. 204.2.
 ὄρεα. 465.2.
 Ostreum. 209.1. 550.1.
 Ostrogothi. 75.1.
 Ostium. 209.1. 550.1.
 Otium. 113.2.
 Otium amoris occasio. 204.1.
 Otium ventis ingratum. 41.1.
 Otto Roscius. 510.2.
 Qua vilia. 423.2.
 Qua longa. 419.1. 462.1.
 Oues pellit. 98.1.
 Oues Altinates. 184.1.
 Qui albumen in vino clarificando.
 469.1.
 Quum duo genera. 98.2.
 Quum coenae initium. 332.2.
 Quum geminum. 627.2.
 ὀφθαλμία. 465.2.
 P.
 PACTOLVS. 287.2.
 Padus. 289.2.
 Pannula. 511.2.
 Pactus. 333.2. 340.1.
 Pagus. 187.1.
 παλαιός. 336.2.
 παλ. 164.2.
 Palaeapheus. 67.1.
 Palaeistra decora. 30. & 31.2.
 Palinurus. 152.2.
 πάλας. 632.1.
 Palla. 319.2.
 Palma. 472.1.
 Palmetum. 610.1.
 Palpor, palpo. 407.2.
 παρ ἀντιφάσεις. 47.1.
 Pamelus. 66.1.
 Panis cum sale. 421.1.
 Panis secundus. 195.1. 601.2.
 Pantilius. 400.1. 405.2.
 Paphos. 206.2.

Paphus. 66.2.
 Par pari coëat. 531.2.
 παρὰ τὸ μέτρον. 582.2.
 Parca. 127.2.
 Parca veraces. 299.2.
 Parcus cultor. 72.1.
 Parethenium. 81.2.
 Parentes clarissimi. 229.2.
 Parnassus. 33.2.
 Parochi. 362.2. 168.1.2.
 Parra. 202.1. 203.2.
 Parthasius. 231.1. 233.2.
 παρθενοσύνη. 340.2.
 Parthini. 86.1.
 Parthus mendacior. 595.1. 601.2.
 Parturient montes. 627.1.
 Parum locuples. 130.2.
 Parura parua decent. 542.2.
 Patillus. 523.1.
 Patara. 53.2.
 Patra. 133.1.
 Patres. 246.1.
 Patronus. 478.2.
 Patrua lingua. 174.1. 175.1.
 ne sis Patruus mihi. 434.1. 444.2.
 Pavimentum. 117.2. 119.1.
 Pauperes in cenaculis habitabant.
 547.1.
 Pauperes. 4.1. 198.1. 417.1. 413.2.
 Pauperes angusta. 142.2. 144.1.
 Pauperis vocabulum. 179.2.
 Paulus. 494.1.
 Pectines. 419.2. 466.2.
 Pecos. 6.2.
 Pedana regio. 527.1.
 suo se Pede metiri. 543.2.
 Pedem struere. 397.1.
 Pediatius. 387.2.
 Pedibus nudis sacrificandum. 389.2.
 Pedius Publicola. 399.1.
 Pegafus. 60.1.
 Pelerare. 103.1.
 πέλαγος. 107.2.
 πέλας. 130.1.
 Pelcus. 164.2. 625.2.
 Pelligni. 189.1.
 Pelliculam curare. 478.2.
 Peloris Lucrina. 466.1.
 Penelope. 479.2.
 sponsi Penelope. 520.2.
 Penis. 282.1.
 Pennas nido maiores extendere.
 589.2.
 Pentacus. 438.1.
 Pentheus. 134.2.
 πεντηκοντα. 317.1.
 Permolere. 318.1. 323.2.
 Periscelides. 576.1.
 Perma. 427.2. 470.1.
 Persa. 9.2.
 Persa infidi. 248.2.
 Persica arma. 512.
 Persolvere pensum. 205.1.
 Peruicaces. 294.1.
 Pessia comes est fumis. 52.2.

Petao. 470.1.
 Petilius Capitolinus. 351.2.
 Petronita. 375.1. 596.2.
 Phaeaces. 561.2.
 Phalanga. 16.2.
 Phalanthus. 97.2. 98.2.
 φάλαγγας. 354.1.
 Pharmacopolis. 321.1.
 Phaselus. 143.2.
 φασελίτης. 612.2.
 φανερία duplex. 49.1.
 Philippi. 99.2.
 Philippi Macedonis dictum. 183.2.
 Philippi nummi. 597.1.
 L. Philippus. 142.2.
 Philomela. 241.2.
 Philosophia expiatio vitiatorum. 510.2.
 Philyra. 82.1.
 Phocaea ciuitas. 289.2.
 Phraates. 87.2. 89.2. 554.1.
 φρασίμων. 223.2.
 Phrenesis. 433.2.
 Phryges. 93.2.
 Phrygius lapis. 142.1.
 Phryne. 286.1.
 Phthia. 218.1.2.
 φθισις. 194.2.
 φως. 570.2.
 Phymus. 493.1. 496.2.
 φωνήματα. 640.2.
 Picula. 63.1.
 Picus Martius. 204.1.
 πικρὰ μύρα. 47.1.
 Pietas. 55.2.
 Pietas. 128.1.
 Pila. 355.1. 368.2.
 Pileta. 596.2.
 Pilius Nestor. 43.1.
 Pimpla. 59.2.
 Pimplides Musae. 58.2.
 Pindus. 33.2.
 Pinguedo praegrat. 334.1.
 Piper album. 471.2.
 Pinthous. 156.1.
 πινθίον. 402.1.
 πινθία. 635.1.
 πινθ. 51.2.
 Placea Hypsira. 319.2.
 Plagae. 4.1. 158.2. 154.2.
 πλαγίως. 555.2.
 Planus. 178.1.
 Platonis dictum. 441.1.
 Platanus caelebs. 120.2.
 M. A. C. Plautus. 600.1. 603.1. 644.2.
 Plebeius. 449.2.
 Plotinus. 380.2.
 πλοῦτος. 447.2.
 Plostellum. 437.1.
 Plutonis domus. 17.2.
 Plutonis regia. 130.1.
 πλούτης. 79.1.
 πλοῦτος. 417.2.
 ποίημα πλάσμα. 647.1.
 Perna perituri. 163.1.
 Pernere. 279.1.

Poëta in quibus eulpantur. 457.1.
Poëta & pictoris commissio inter se.
639.2.
Πολυπορφει. 442.2.
Πολυπορφει. 442.2.
Polemon. 437.1.
Proque Pollice. 482.2.
Pollio. 399.2.
Pollio consul. 86.1.
Πολυ. 457.1.
Polydorus. 443.1.
Polymnia. 5.1.
Polypus. 182.1. 283.1. 333.2.
Poma aurea. 215.1.
Pompeius Grosphus. 554.1.
Sextus Pompeius Neptunius. 272.2.
Ponere sub nudo pede. 150.2.
Ponere in fenore. 257.1.
Ponere modum. 44.1.
Pons Fabricius. 433.2.
Popino. 493.2.
Populea corona. 25.2.
Populus alba. 90.1.
Porcius Cato. 84.1.
Porcus Græcum. 601.1.
Porcus pro homine sacratus. 448.1.
Porphyrion. 156.1.
Porrigo. 435.1. 445.2.
Porrum trucidare. 556.1.
Porrena. 288.2.
Porticus. 110.1.
Posinactum. 26.2.
Posita in medio. 54.2.
Præbere speciem scurrantibus. 580.2.
Præcones. 375.1.
Præfectus conuiuij. 18.1.
Præfixa. 657.1.
Præfixare. 96.1.
Prægnare arteis. 598.2.
Præmia frontis urbanæ. 546.1.
Præpetere. 204.1.
Præpetes. 202.2. 204.1.
Præps. 110.2.
Præsidium. 3.1.
Prætexta & bulla insignia filiorum
patriciorum. 265.1.
Prætorius Afellius. 424.1.
Prenare manus. 396.1.
Priamus. 31.1.
Priamus à Mercurio ad Achillem
deductus. 296.2.
Priapus. 188.1.
Priapus Πρωκωφ. 388.2.
Prima cera. 474.2. 478.2.
Primitiæ laribus sacre. 474.1.
477.1.
Principibus viris placere. 575.1.
Principium dimidium totius.
523.1.
Πριου. 460.2.
Prium. 474.2.
Procar. 489.1.
Πρωκωφ. 646.3.
Procul. 256.1.
Proculcius. 57.1.

Procurator. 478.1.
Procyon. 176.1. 208.1. 209.2.
Prodigialitatus damnum & deductus.
418.2.
Prodromi. 241.2.
Proelia virginum. 31.2.
Profani. 19.1.
Profestæ luce. 248.1.
Progne. 240.2. 241.2.
Prohibendo. 322.2.
Promethei fabula. 44.1. 45.1.
Prometheus. 12.1. 114.1. 116.1.
Prometheus calidus. 131.1.
Promus. 416.2.
Πρωκωφ. 449.2.
Propago. 254.1.
Properare. 517.2.
in Propria pelle quiescere. 377.2.
Propria vineta cædeta. 604.1.
Proscribere. 384.1.
Prosequi. 393.2.
Proserpina furua. 115.2.
Proserpina Hecate. 190.1.
Prosuchæ ludæorum. 388.1.
Prostare. 588.2.
Proteruitas grata. 49.2. 50.1.
Proterius. 173.1.
Proteus. 434.1.
Pustiana. 446.2.
Pubes. 58.1. & 2.
Publicani. 117.1.
Publicani in licitando. 502.2.
Pudens præc. 615.1.
Pudere. 279.1.
Pudor malus. 442.2.
Pueri. 364.2.
Puertia. 79.1.
Pugiles. 119.2.
Pulpita. 629.2. 632.1.
sine Puluere. 218.2. 456.3.
Puluis Olympicus. 3.1.
Puluillus. 273.1.
Puluinaria. 80.1.
Pumex. 312.2. 588.2.
Puppis. 510.2.
Pupulæ intabescens. 266.1.
Purpura Laconica. 150.1.
Purpurei tyranni. 75.2.
Purpureum. 95.1.
Pus. 384.1. 384.1.
Puteal. 481.2. 487.2.
Puteferre. 449.2.
Puteicolz. 267.2.
Puteulic. 386.2. 388.2.
Pyga. 319.2.
Pyramides. 211.1. & 2.
Pyrrha. 6.2. 8.1.
Pythagoræ transformatio. 287.1.
Pythagoras. 61.2. 64.2. 458.1.
Pythagoras à fabis abstulit. 484.1.
Pythagoricum dogma. 380.2.
Pythia. 637.1.
Pythicum certamen. 218.1.
Pythius. 10.1. 44.1.
Pythius incolz. 45.1.

Q
QVADRA. 175.1.
Quadra propria viuere. 575.2.
Quadrans. 347.1.
Quadrans raturus. 4.1.
Quadruplator. 322.2.
Quatenus. 196.1.
Quatinus. 196.1.
Quid distent æra lupinis. 542.1.
Quiescere in propria pelle. 375.2.
Quinas centesimas exsecare. 322.1.
Quinquages. 610.1. 615.1.
Quot homines, tot sententiæ. 408.1.
410.1.
Quon pro quamuis. 25.2.

R.
RABIES canis. 549.1.
Rapulium. 417.1.
Rates. 4.1.
Ratio discumbendi veterum. 505.1.
Ratitudo quadrans. 347.2.
tu Redde viuis, si curas esse quod au-
dis. 569.1.
Recantare carmina. 442.2. 45.2.
Redamtuare. 600.2.
Redemptor. 145.1.
Redonare. 99.2. 100.1.
Reges. 319.1.
Reges æneæ. 133.2.
Regnauit populorum. 212.2.
Regnata. 97.2.
Regnum triste. 155.2.
Reguli supplicia. 160.1.
Regulus exsul egregius. 160.1.
M. Regulus. 34.1.
Regum mores in explorandis ani-
mis. 637.2.
in Religione pius Deorum cultus.
396.2.
Relino. 51.1.
Remiscere. 627.2.
Reparatus pro emtus. 68.1.
Reponere. 626.2.
Repotia. 417.2. 424.2.
Repulsam pati. 141.1.
Rerum puræ sunt plateæ. 613.1.
Rescribere. 434.1. & 2.
Responsare. 430.1.
Retia. 254.2.
Reticulum. 312.1.
Rex eris. 516.2.
Rhæti Vindelici. 222.1.
Rhamnes. 634.1.
Rhecus. 132.2. 135.1. & 2.
Rhodos. 23.2.
Ρηδω. 19.1.
Ρηδω. 19.1.
Rhombus. 255.2. 320.1.
Ρηδω. 549.1.
Rictus. 198.2.
Rictus lupi. 390.1.
Ridiculum. 401.2.
Ringi. 609.2. 614.1.
Risus. 401.2.

Risus

Ritus lentus. 123.1. 135.1.
 Rituales libri Etruscorum. 223.2.
 Ritus sacrificandi veterum. 450.1.
 Riualis. 617.2.
 Rixa Centaurea. 48.1.
 Romana militia. 420.2.
 Romanz iuuentutis exercitia. 215.2.
 Romuli sepulcrum. 289.1.
 Romulus. 34.1.
 L. Roscij Ottonis lex theatralis. 260.1.
 Rosmarinus. 194.2.
 Rostra. 160.1.
 Rubus. 54.1.
 Rudiz. 370.2.
 Rudis. 509.2. 512.1.
 Ruris honores. 47.1.
 P. Rutilius Lupus. 409.2.
 Rustum. 477.2.

S.

SABA. 66.1.
 Sacerdotes Augustales. 457.2.
 Sacra via. 170.1. 393.1.
 Sacramentum perfidum. 127.1.
 Sacrum silentium. 71.1.
 Saccularij. 312.2.
 Saga. 60.1. 61.2.
 Sagana. 387.1.
 sagittaria. 613.1.
 Sagum lugubre. 273.1. 275.1.2.
 Sagitudo genera. eadem.
 Salamin. 21.1.
 Salamis ambigua. 23.1. 25.2.
 Sale dedicare. 398.1. 401.1.
 Salem lingere. 337.2.
 Salernum. 562.1. 563.2.
 Saliare carmen Numz. 194.2.
 Saliare cornu. 79.2. 80.2.
 Salij. 215.2.
 Salij sacerdotes. 78.2. 79.2.
 Salinum. 122.2.
 Salutationis tria genera. 550.2.
 Samnites. 613.2.
 Sandum. 226.1.
 Sanna. 373.1.
 Sapientia infaniens. 71.2. 72.2.
 Sappho Eolia. 234.2.
 Sappho tribas. 115.2.
 Sapphus puella. 115.2.
 Sarculus. 2.1.
 Sardinia. 68.1. 635.2.
 Sardinienfis. 332.1.
 Sardinis. 551.1.
 Sardus. 332.1. 336.1.2.
 Sarmadaci. 375.2. 381.2.
 Sarmatus scutia. 169.1.
 Satelles orci. 111.1.
 Saturniani fundi. 374.2.
 Saturnalia festa. 495.2.
 Saturni fidus. 128.1.
 Saryx origo. 109.2.
 Saryx vnde dicti. 643.2.
 Saryxi capripedes. 131.1. 833.2.
 Saryxi riores. 630.1.
 Saryxi veloces. 46.1.

Satyrorum tenta. 133.2.
 Scava luxuriosus. 408.2. 412.2.
 Scalz Gemoniz. 378.1.
 in Scalz latuit. 608.2. 611.2.
 Scalprum. 445.1.
 Scamander. 284.1.
 Scari. 255.2.
 Scarus. 421.2.
 Scaurus. 333.2. 340.1.
 Seelestus. 270.1.
 Sclus. 270.1.
 Scelus turpe. 77.2.
 Scenarum tria genera. 643.2.
 Schnebergum. 88.1.
 scytharum. 199.1.
 Sciomania. 262.1.
 Scipio maior Linterni sepultus. 273.2.
 Scobis, scobes. 460.2.
 Scopas. 232.1.2.
 Scorpis. 126.2. 127.2.
 Scortum. 109.1.
 Scrinia. 307.2.
 Scribz recocti. 474.2. 478.2.
 Scribere. 10.1. 434.1.
 Scriptor cyclicus. 641.2.
 Scruta. 143.1.
 Scriptores. 20.1.
 Scurra vnde. 574.1.
 Scurra infidus. 577.2.
 Scutica. 335.1.
 Scyphus. 61.2.
 Scythz. 295.2. 302.2.
 Scythz profugi. 74.2. 75.2.
 Scythz. 108.2.
 Secula distincta metallis. 291.2.
 Sedes Orci. 130.1.
 Seges. 183.2.
 Segnitia. 286.1.
 Selinum. 338.2.
 Sella carulus. 533.2.
 Semele. 49.1.
 A. Sempronius Rufus. 47.2.
 Senatores. 246.1.
 Senatores conscripti. 633.1.
 Senatusconsultum de fenore.
 de Sene gustare. 479.2.
 Senectus cruda. 411.2.
 Senes parci. 102.2.
 Senium camentum. 581.1.
 Senum amicitia vilis. 476.2.
 Tinius Septimius. 525.2.
 Sepulcrorum loca. 389.1.
 Sestertius. 612.2.
 Q. Serenus Sammonianus. 89.1.
 Seres. 65.2. 109.2.
 C. Sergius Orata. 130.2.
 Seris. 121.1.
 Serchio duplex. 332.1. 337.2.
 Serua necessitas. 76.1.
 Seruire scenz. 535.2.
 Seruius Talba. 314.2.
 Seruius Oppidius. 435.2.
 Seruius Tullus. 104.1.
 Seruius Tullius Rex Rom. 373.1.
 Sibi decia. 467.2.

Sibylla. 307.2.
 Sica. 349.2.
 Sicarij. 349.2.
 Siccare calices iniqualeis. 489.2.
 Siccis omnia dura. 48.2.
 Sicilia. 612.2.
 Sidera certa. 121.2.
 Sidon. 150.1.
 Signa militaria. 25.2.
 Sileni Alcibiadis. 499.2.
 Silenus Virg. 333.2.
 Silurus. 424.1.
 Simplex. 334.2. 341.2.
 Simplicia apparent ebriis multipli-
 cia. 410.2.
 Sincerum vas incrustare. 334.1.
 Singultum. 374.1.
 Sinuesla. 361.2. 368.1.
 Sinus Gaditanus. 252.2.
 Sirenes. 510.1.
 Sinj. 46.1.
 Siscenni. 183.1.
 Sifer. 102.1. 504.2.
 Sisyphus. 61.2. 117.2. 118.2. 433.1.
 Sisyphus Antonij. 333.2.
 Sittines. 379.1.
 Smyrna. 511.1.
 Soccus. 624.2.
 Socratis dictum. 416.2. 419.1. 421.2.
 Soleis depolius cenabant maiores.
 507.1.
 Sollers. 233.2. 636.2.
 Solona. 84.1. 86.1.
 Solentur risu tabula. 409.2.
 Solum mite. 48.2.
 Solus sapiens liber. 67.1. 506.2.
 Somni conciliandi causz tres. 430.1.
 Somnus facilis. 109.1. 110.1.
 Somnus levis. 141.1.
 Somnu. letharus. 136.1.
 Sophocles. 602.1.
 Sophoclis dictum. 453.2.
 Soracte. 28.1. 2.2.
 Sorbillare. 79.1.
 Sorites. 591.2.
 Sorites predominantis. 593.2.
 Sorites pseudonymus. 599.2.
 Sors. 301.1.
 Spartacum bellum. 178.2.
 Spartacus gladiator. 177.2.
 Spartacus. 289.1.
 Spartani vnde. 68.2.
 Spartana. 68.2.
 Spelci. 131.1.
 Spem. 337.1.
 intra Spem ventis caurus. 644.2.
 Spemere cepitem. 121.2.
 Sphzra recta. 54.1.
 Spina. 560.1.
 Splendor fallax. 144.2.

Sponda extrema cubare. 149.1.
 Sponde, noxa praesto est. 487.1.
 Sponsio. 144.1.
 Sponsio quomodo fieri solita. 487.2.
 Squilla commodè affatur. 469.1.
 Squilla. 460.1.
 Staberius. 434.2. 444.2.
 Stare. 18.1.
 Stare recto talo. 603.1.
 Statua taciturnior. 613.1.
 Stertinius. 433.2. 554.2. 555.2.
 Stesichorus. 294.195.1. 297.2.
 Stesichorus Himerensis. 236.1.
 Stoica axiomata. 183.3.
 Strabus. 333.2. 340.1.
 Stragula. 435.1.
 Stramenta. 435.1.
 Strigil. 494.2.
 Stringere. 322.1.
 Strix. 162.2.
 Stuprum. 333.2.
 Sturio. 424.1.
 Styx. 73.1. 118.1.
 Subacta. 95.2.
 Subare. 282.1.
 Suber picatum. 166.2.
 Subius Virius. 282.2.
 Suboles. 220.1.
 Subsidium. 3.1.
 Subucula. 511.2.
 Subura. 163.2. 166.2. 313.2.
 Suburanae canes. 263.2.
 ad Summam sapiens. 518.2.
 Superne peccare. 498.1.
 in Superstitione timor decorum inanis. 396.2.
 Supplicium fustuarium. 595.2.
 Supremus. 529.1.
 Sulpitius. 179.2.
 Sycambri. 218.2.
 Sycambri. 218.2.
 Syllogismus Chrysippeus. 599.2.
 Symphonia morum. 140.1.
 Synada. 139.1.
 Synadicus lapis. 142.1.
 Syntrochus. 81.2.
 Syra merx. 68.1.
 Syra. 631.2.
 Syrtis. 53.1. & 2. 276.1.
 T.
 TABERNA. 347.2. 630.2.
 Tabernae. 17.2.
 Tabula Cebetis. 108.2.
 Tabula voluaria. 408.1.
 Tazari. 72.1.
 Tazari. 72.1.
 Tali quatuor. 18.1.
 Talentum. 643.2.
 Tanais. 169.1. 170.2. 307.2.
 Tantali genus. 10.2. 131.1.
 Tantalus. 62.2. 64.1.
 Tarentinus finis. 569.1.
 Tarentum. 65.1. 98.2.
 Tarentum molle. 459.2. 466.2.

Fares. 459.2.
 Tarquinius Priscus. 34.1.
 Tecmessa. 91.2.
 Tegere commissa. 642.1.
 Telamon. 25.1.
 Telephus. 294.1. 296.1.
 Tellinz. 465.1.
 Tellus bruta. 71.1. & 2.
 Tembul. 100.2.
 Temere pro citò. 601.2.
 Tempe. 22.2. 21.2. 52.1.
 Temperamentum omne est calidi & frigidi. 55.2.
 M. Terentius Varro. 34.1.
 P. Terentius Afer. 600.2.
 Terentius. 337.1.
 Terentius. 337.1.
 Tereus. 14.1.2.
 Terminalia. 255.2.
 Termites. 190.1. 292.2.
 Terra soluta. 15.2.
 Terra maris arbor. 553.1.
 Terrae avarae. 87.1.
 Testa. 558.2. 560.2.
 Testera tres. 18.1.
 Testa imbuta. 524.2.
 Testa marina. 470.2.
 Testa Graeca. 51.2.
 Testamentum annis alicuius. 475.1.
 480.1.
 Testis. 79.2.
 Testis. 457.1.
 Testis. 455.1.
 Tetrachordon. 332.2.
 Tettarchae. 332.1.
 Teucer. 23.1. 25.1.
 Teucer Telamoni. 235.1.
 Teucer. 29.1.
 Teucer. 412.2.
 Theanum Sidicinum. 511.1. 517.2.
 Thebae. 32.2.
 Thebae Echioniae. 223.2.
 Thefaurus. 485.2.
 Thespis. 84.1. 635.2.
 Thesalia. 263.2.
 Thetis mater Achillis. 87.2.
 Thrax gallina. 487.1.
 Thrax. 637.2.
 Thunni maiores & minores. 478.1.
 Thurium. 168.2.
 Thyades. 152.1. 154.1.
 Thyades. 365.1.
 Thyades. 369.2.
 Thymus. 218.2.
 Thyone. 46.2. 47.1.
 Thyrsus grauius. 132.1. 134.1.
 Thyrsi. 190.1.
 Tiberij dictum de vino Surrentino. 468.2.
 Tibicen vagus. 629.2.
 Tibicines quanti Atheniensibus. 601.1.
 Tibia Berecynthia. 213.2.
 Tibia Phrygia. 248.2.
 Tibia non ambitiosa. 629.2.

Tibiz vsus. 5.1.
 Tiburnus. 22.2.
 M. Tigellius Hermogenes. 117.1.
 Tigranocerta. 611.2.
 Tigris rapidus. 247.1.
 Timagenes. 186.1.
 Timor verus. 81.2.
 Tiresias sepulcrum. 476.1.
 Tintus vates. 636.1.
 Tiphphone. 390.1.
 Tithonus. 61.2. 64.1. 123.1. 125.2.
 Tityon. 118.1.
 Tobias senior. 109.2.
 Toga crassa. 338.1.
 Toga praetexta. 367.2.
 Togata. 321.1.
 Togata comedia. 632.1.
 Toralia. 460.2. 472.1.
 Torus in illis. 193.1.
 Tribes Hymettiz. 129.1.
 Tradere Cadmo. 378.1.
 Tradere ventis. 59.2.
 Tragice loqui. 602.2.
 Tragedia vnde dicta. 643.1.
 Tragedia praetextata. 632.1.
 Tragedia admixti Saeuri. 630.1.
 Traianus. 418.2.
 Trepidus. 144.1.
 Tria pronunciandi genera, apud antiquos. 414.2.
 Tribus Romanae tres. 634.1.
 Tributum. 413.1.
 Tricesima Sabbata. 396.1.
 Triclinium. 351.2.
 Trinaeria. 483.2.
 Tripodum duo genera. 233.2.
 Trom viri capitales. 259.2.
 Trochus. 635.2.
 Troili sorores. 105.2.
 Troilus. 104.2.
 Trophaea. 105.2.
 Trophaeum. 115.1.
 Trulla. 435.1. 446.2.
 Truncus. 188.1.
 Trutina. 143.1.
 Trux. 631.2.
 Tuba. 2.2.
 Tuber. 314.1.
 Tumulandi mos antiquus. 395.1.
 Turba Tusci vicinis. 52.1.
 Turbo. 394.1. 417.2.
 Turbo gladiator. 438.2.
 Turdus. 476.2.
 Turgere. 176.1.
 Tusculum. 250.2.
 Tuscus vicus. 436.2.
 Tussis mala. 481.1.
 Tutor agnatus. 436.2.
 Tyndes. 21.2.
 Tympanites. 89.1.
 Tyndarida. 232.2.
 Typhoeus. 156.1.
 Tyridates. 18.2. 59.2.
 Tyrrhenus. 376.1.2.
 Tyrrhenus. 448.1.

V.

Vaccas Sicula. 115. 2.
 Vacuna. 547. 2.
 Vadatus. 391. 2.
 Vades. 305. 1. 310. 2.
 Vadimonium. 394. 2.
 Vagus. 277. 1.
 Valerius Lævinus. 373. 2.
 Titus Valgius. 405. 2.
 Vappa. 307. 1.
 Varius. 399. 2.
 Variaplacent. 71. 1.
 Varro Attacinus. 399. 2. 404. 1.
 Varus. 333. 2.
 Vaticanus mons. 51. 1.
 Vadillum. 362. 1.
 Vesticularia vita. 101. 1.
 Vestis. 201. 1.
 Veianus. 509. 2. 512. 2.
 Veientum. 435. 1.
 Velabrum. 436. 2. 452. 1.
 Velia. 163. 1.
 Vena. 130. 1.
 Vena benigna. 130. 1.
 Venæ. 89. 1.
 Venasium. 97. 2. 98. 1. 158. 1. 503. 4.
 Venationis duo genera. 4. 2.
 Venena Colchica. 115. 1.
 Venereum iuramentum. 71. 1.
 Veneris cōmites. 10. 1.
 Veneris affectus. 19. 2.
 Veneris iactus. 100. 1. 101. 2.
 Vennucula. 460. 2.
 P. Ventudius. 75. 1.
 Ventorum pater. 32. 2.
 Venus Cypria. 12. 2.
 Venus felix. 18. 1.
 Venus venustas. 66. 1.
 Venus ales. 215. 1.
 Venus non placatur sanguine. 50. 2.
 Venus vehitur cygnis. 106. 1.
 Venusia. 63. 1.
 Venusium. 408. 1.
 Vepallida. 320. 1.
 Verba rerum notæ. 345. 2.
 Verba dominantia. 630. 2.
 Verba inornata. 630. 2.
 Verba pratoris. 513. 2.
 Verbena. 49. 1.
 Verbenæ. 237. 2. 238. 1.
 Verbenaca. 239. 1.
 Verborum paucitas sapientiæ signum. 379. 2.
 Verbum verbo reddere. 441. 1.

Vernæ. 488. 2.
 Vernæ institui soliti. 611. 1.
 Vermilites. 491. 1.
 Versari cum Musis. 155. 2.
 Vertere stylum. 405. 1.
 Vertere in fumum. 565. 1.
 Vertumnus. 493. 1. 496. 2. 567. 2. 588. 2.
 Vestigori. 75. 1.
 Vesperus. 105. 2.
 Vestis virilis. 322. 2.
 Vestia. 8. 2.
 Veterius. 442. 1.
 Vix duæ Brundisio Romam. 369. 1.
 Vices operum. 625. 1.
 Victimæ. 9. 1. 128. 2.
 Victa membra. 282. 1.
 Vilis. 45. 1.
 Vindelici. 145. 1. 246. 2.
 Vindicare. 135. 2.
 Vindicta. 434. 1.
 Vina ad lunam excoquenda. 46. 1.
 Vini indulgentia quid obicit bonæ mentis. 439. 2.
 Vinum antiquum. 4. 1.
 Vinum interioris notæ. 90. 1.
 Vinum diurnum. 629. 2.
 Violaria. 120. 2.
 Violæ rum genera. 603. 1.
 Virga Mercurij. 30. 2.
 Vires ferre recusant. 604. 2.
 Virtus. 447. 340. 1.
 Virtus in actione. 148. 1. 2.
 Virtus est medium vitiorum. 577. 2. 580. 1.
 Virtus pro arte. 633. 1.
 quæ tua virtus. 39. 2.
 Virtutem incolumens odimus. 593. 2.
 Visi fratres. 400. 1.
 Vita beata in paupertate. 121. 2.
 Vita sollicita. 488. 2.
 Vitæ humanæ distributio. 573. 2.
 Vitæ partes duæ. 496. 1.
 Vitæ iusticiæ commoda. 488. 1.
 Vitale. 411. 2.
 Vitare vitia, recta ad virtutem via est. 515. 1.
 Vitellus. 459. 2.
 Vitia vel natura vel consuetudine in sunt. 333. 2.
 Vitium. 336. 1.
 conuenienter naturæ Viuere. 548. 2.
 Vinidus. 223. 1.
 Vimus. 120. 2.

Vlubria. 551. 2.
 Vlubare. 589. 2.
 Vlysses. 534. 1.
 Vlyssis cursus duplices. 11. 1.
 ad Vmbilicum adducere. 285. 2.
 Vmbilicus. 185. 2.
 Vubra. 505. 1. 529. 2. 531. 2.
 Vmbrenus miles. 419. 1.
 Vndum ponere. 637. 1.
 Vncus. 74. 1.
 Vncus seuerus. 76. 1.
 Vnda fugax. 91. 2.
 ad Vnguem. 612. 2.
 Vnguenum foliatum. 100. 2.
 Vnguenum spicatum. 100. 2.
 Vnguis odoratus. 142. 2.
 Vocalis. 33. 2.
 Volpes. 203. 2.
 Volua. 65. 1.
 Voluptas vera. 573. 2.
 Voluptas emta dolore. 513. 2.
 Volumina amosa. 599. 1.
 Voranus. 187. 1.
 Vragus. 92. 1.
 Vrbani. 401. 2.
 Vrbs vnde. 345. 1.
 Vreus ab ora venit. 612. 1.
 Vrna sortium triplex. 112. 2.
 Vrna pro sorte. 90. 1.
 Vstica. 46. 1.
 Vfus dicendi magister. 640. 2.
 Vitica. 588. 1.
 Vua pro vino. 51. 1.
 Vux collares & peniles. 471. 2.
 Vulgus humeris densum. 116. 1.
 Vultur mons. 152. 1.
 Vultus. 440. 1.
 Vultus dispositio in morte. 10. 1.
 Vxor beata. 23. 1.
 Vxor duæ formæ. 324. 1. 325. 1.
 Vxorius. 7. 1. 9. 1.

X.

Xanthus. 129. 1.
 Xenocratus cascolus. 427. 1.
 Xenocratis continentia. 437. 2.
 ξένος ἄνθρωπος. 580. 2.
 Z.
 Zæris mons. 105. 2.
 Zephyrus. 130. 2.
 Zeithus. 578. 2.
 Ζεύς. 103. 1.
 Zonam perdidit. 608. 1.
 Zonam solueret. 295. 1.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Page. 1. col. 1. lin. 52. pone litore.

8. 1. 7. lege indicio. & l. 11. lege indicant.

9. 1. 50. leg. Persia. & c. 2. l. 30. litorem.

13. 1. 31. leg. Ratalerus

17. 1. 4. post rō mareis, adde offici-
nas. & .. l. 14. post rō
Gallus, adde vulgo.

39. 1. 38. hac de re, Quid si ad pōdour-
tis λόσ ad a eum allu-
dere dicamus? vide A-
then. li. 8.

20. 2. 54. leg. Epici.

21. 2. 38. post rō duris, & adde mul-
tūm. & l. 42. post rō mu-
liebria, adde aut scēsis, id
est, acutis & ad repu-
gnandum paratis.

24. 2. 16. leg. Tiburni & l. 24. Ti-
burnum.

25. 1. 17. leg. video. & l. 53. leg. fol-
licitudine. & c. 2. l. 26.
post rō sententia, adde est.

29. 2. 29. post rō xetatis, adde est. & l.
17. post rō Gallus, adde, ut
circumferretur.

31. 2. 32. leg. seruli.

32. 2. 4. post rō brenitate, adde, quē,

36. 2. 21. leg. antiquitus.

46. 1. 19. leg. bzduliz.

54. 2. 15. & per totam columnam &
sequentem leg. Inuleo.
Inuleus, &c.

64. 2. 10. leg. nam. pro non. & l. 49.
leg. denferique. & l. 42.
denferiet.

65. 1. 38. ante rō fraudem, adde hoc
est, Fenoris hic pōnas
vnuū dabit, illius au-
tem fenora post nati li-
beri iniqua luēt.

73. 2. 18. leg. mutatz.

77. 2. 3. leg. heit.

81. 2. 14. leg. viuamq. in tri.

91. 2. 5. leg. licet & abesse.

93. 1. 48. leg. celerē.

96. 1. 35. leg. indicem.

103. 1. 22. leg. rō se abundat.

121. 1. 16. leg. vinea.

130. 1. 15. leg. Laconias.

135. 2. 30. leg. superuacuos honores.

147. 1. 14. leg. diuites.

150. 2. 38. leg. haberent.

156. 1. 7. leg. Typhoeus.

175. 2. 13. leg. in e vocali.

178. 11. 14. le. quofius. & l. 17. le. vias.

179. 1. 4. leg. reueret. & l. 5. le. pri-
mo. & l. 16. leg. rō. & l.
20 leg. senium. c. 2. l. 9.
leg. oblicenz.

182. 2. 29. leg. gignit. & l. 30. leg. auo.
& l. 31. leg. pertumescens.
c. 2. l. 1. leg. Argos. & l. 6.
leg. Apollodori. & l. 19.
leg. dehnecabo. & l. 42.
leg. leuro.

183. 1. 15. leg. biberat. & l. ult. le. Ela.
c. 2. l. 15. le. bona. & l. 17.
leg. aufert. & l. 46. leg.
conuale.

184. 1. 44. leg. Macedonica.

205. 1. 9. leg. abominantis.

210. 2. 17. post rō trancere. adde. Aut
sic interpretare. Qui peregrinis
mercibus student onusta nauī
domum reuertī, in magnis ali-
quando fluctibus Aegris deoꝝ
obsecrant, vt saluis mercibus
maris euadant vndas: At ego
qui nudus vehor nulla diuitia-
rum cura grauat, nihil me-
tuo, nec deos precor quid eius-
modi, etiam si in Aegris procel-
lis ferat bixemi scapha, subni-
xus mea virtute, quæ scapham
non grauat, sed aurē leuem præ-
stat, disque marinis gratam.
Quid si per scapham, allegori-
cōs, intelligamus paupertatem,
quæ mediis in fluctibus, id est,
motu ciuili duobus acta remis,
virtute & innocētia, tuta fuerit
aura felici & gemino Pollucei,
fauore & studio virorum prin-
cipum Augusto & Mecenate.

215. 1. 14. leg. Citra Citreæ.

214. 1. 9. leg. quia.

216. 2. 12. leg. excesserit.

217. 1. 50. pro Pindarus, le. Hōrātius.

221. 1. 36. leg. pater.

222. 1. 23. leg. priuignos.

231. 1. 38. pro non, leg. nam.

245. 1. 39. leg. turteis.

252. 1. 4. leg. rōpauat.

255. 2. 20. leg. vocant.

259. 2. 38. leg. nimis.

275. 2. 38. leg. quod fieri.

181. 1. 21. ante rō "laudauera, ad-
de: Aut licet interpretari
proprie, diuidere fomē-
ta in ventos, id est, eius-
modi verba missa face-
re & obliuisci.

285. 2. 6. leg. inēpatus.

288. 2. 35. leg. Cæsar. —

290. 1. 53. leg. decidant.

300. 1. 49. leg. sistehz.

320. 1. 1. leg. cogat.

340. 2. 4. leg. amicus. & l. n. Opera.

394. 1. 1. leg. affectator. l. 2. leg. suo.

l. 3. leg. demitto. l. 4. le. di-
citur. l. 5. leg. vni autem.

400. 1. 25. leg. deiereret.

409. 2. 39. post rō poemaria quæ, ad-
de vel ipse, vel, &c.

426. 1. 29. leg. ἀγχιτυλίσιν.

428. 1. 25. leg. cupa.

438. 2. 45. leg. diduciffet.

526. 1. 39. post rō posse cogi, adde, nō.

529. 2. 30. post rō viuatoq. adde, vbi.

524. 1. 25. leg. effeuerat.

525. 1. 22. post rō inculturn, rō est,
abundat.

526. 1. 35. leg. inuiles. & c. l. 28. post
rō suauitate, leg. imitari.

530. 2. 35. leg. Nimm flu. & l. 38. leg.
vrimq. addit. & l. 43. leg.
di. i. solet.

535. 1. 1. leg. An. fidemus. & l. 48.
leg. in dīa dō.

541. 2. 18. post rō pericula, adde &c
cōtractum, id est, paratū
in legendis scribendqꝫ.

543. 2. 29. leg. inquiramus.

544. 2. 1. leg. hæc epist.

546. 2. 27. leg. potantia.

555. 2. 53. leg. questu.

558. 1. 3. le. variā. & l. 28. le. stondib.

560. 2. 8. leg. amistichon.

565. 2. 8. leg. Quid: si rub.

566. 2. 38. leg. colorem.

569. 1. 6. leg. quā ramos.

574. 1. 46. leg. ὁπρὸς seu ὁπρὸς δὲ.

578. 1. 23. leg. Castor & Dolichos. &
l. 53. pro & spes nouas.

leg. exipes. sine spe. & c. 2.
l. 4. pro etiam, se. etium.

580. 2. 4. leg. rōpauat.

582. 1. 24. leg. huic pennis. & l. 41. pro
tenet, leg. continet. col. 1.
l. 14. leg. dīa dō. & l. 30.
leg. a compressionē con-
tinere.

584. 2. 27. post rō nec posset, adde in-
uilia quodammodo ru-
pus est.

585. 1. 35. leg. carmina. & eadem. post
rō audiri, adde digna. &
l. 9. pro scilicet, leg. licet.

586. 1. 43. leg. textioq. Canon.

S V M M A P R I V I L E G I I.

R E G I S *privilegio cautum est, ne quis hunc librum cui titulus est, Q. Horatius Flaccus, ex antiquissimis xi. lib. m. s. & schedis aliquot emendatus, & plurimis locis cum Commentariis antiquis expurgatus & editus, opera Iacobi Cruquij Messenij, &c. auctoris Christophori Plantini voluntatem, a die cuiusque noua editionis absoluta intra decennium imprimat, aut alibi impressum importet, venalemve habeat. Qui secus faxit, confiscationis librorum, & quinquaginta florenarum pœna, fisco regio exsoluenda, multabitur: ut latius in regio diplomate expressum est, Dato Bruxelis xx i. Junij. M. D. LXXVI.*

Signat.

Iac. Blyleuen.

P R I V I L E G I V M C Æ S A R E V M.

MAXIMILIANVS II. Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augustus, Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatia & Sclauoniæ, &c. Rex; Archidux Austriæ, Dux Burgundiæ, Stiriz, Carinthiæ, Carniolæ, & V. Virtembergæ, Comes Tyrolis, &c. Recognoscimus & notum facimus tenore præsentium vniuersis, inter alia maiorum nostrorum consilia, illud haud postremum fuisse comperimus, vt ad Imperij Romani decus & dignitatem plurimum facere arbitrantur, non minus rem litterariam, quàm militarem disciplinam propagare: quòd litterarum monumentis quidquid fortiter & præclare gestum esset, illustrari cognoscerent, & æternæ memoriæ consecratum ad posteros ita transmitti, vt tam exteris quàm domesticis populis, exemplo ad virtutem esse posset: quodque optimarum artium studia, & quidquid ad humanæ vitæ cultum atque vtilitatem in quaque arte fuisset excogitatum, litteris & contineri & conseruari optimè didicissent. Illorum nos laudatis vestigiis insistere summo studio cupientes, dignum in primis duximus prudenter & accuratè cauere, vt si quis ad eam rem quidquam vel industria vel laboribus & impensis suis contulerit, ne huic fraudi beneficium publicum sit. CVM itaque sincerè nobis dilectus Christophorus Plantinus ciuis & typographus Antuerpiensis nobis humiliter exponi curarit; se veteres nonnullos auctores, vel numquam antea vi-
sos & raros, vel emendatiores, aliæque opera magni momenti, in primis verò Biblia Hebraica, Nouum testamentum, Eunapium de vitis Philosophorum, Illustrium de poëtis, Nonium Marcellum, Petronium Arbitrum, omnes veteres poëtas correctos vel commentariis illustratos, Emblemata Sambuci, Dictionarium Hebraicum, Dictionarium Græcum, & siqua huius generis alia vel antea non edita vel emendatiora, locupletiora, auctiora, & illustriora facta sunt, quacumque in lingua imprimere constituisse: vereri autem, ne quod sæpenumero vsu venire consueuerit, alij nonnulli, qui alieno labore & industria partis, fucorum more, inhiare, & frui soleant, ea quæ ille magnis sumptibus & impensis collegerit, & typis procuderit, mox ad suum commodum, minore sumptu & labore, imitentur, atque effingant, illique labor omnis, sum-

ptus & impensæ, omne quoque lucrum & laboris præmium, atque aded (quod dici so-
let) oleum & opera pereat: ideoque suppliciter à nobis petierit, vt contra huiusmodi
improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Prælegij no-
stri prærogatiua munire illum dignaremur: Nos huiusmodi illius precibus æquis
& iustis benignè annuentes, & prædicti Christophori Plantini honestos conatus pro-
mouere, atque indemnitati illius quammaximè consultum cupientes, hoc publico
edicto cautum volumus, & sancimus, nequis cuiuscumque status, gradus, ordinis, aut
condicionis fuerit, quacumque facti Romani imperij & diuisionis nostræ fines patent,
deinceps prædicta, aut alia quæcumque probatorum auctorum opera, quotquot vel
hactenus nondum impressa, vel ab aliis quidem impressa, nouis autem deinceps scho-
liis, annotationibus, aut commentariis aucta & illustrata præfatus Plantinus primus
typis procuderit, intra proximum sexennium à prima cuiusque operis aut voluminis
editione vlllo pacto eiusdem vel diuersi characteris forma excudat, aut excusa ab aliis
intra nostros & Imperij fines vendenda importet, seu quouis modo distrahat manife-
stè vel occultè sub pœna decem Marcharū auri puri, quarum dimidia fisco nostro Im-
periali fraudis vindici, residua verò pars prænominato Plantino cedat, præter libro-
rum, sicut præmittitur, ad imitationem impressorum amissionem, quos idem Planti-
nus vbicumque locorum nactus fuerit, per se, vel suos, adiumento Magistratus loci,
vel citra, propria auctoritate sibi vendicare inque suam potestatem redigere potest. In
cuius rei fidem præsentis edicto manu nostra subscripsimus & sigillum nostrum apponi
iussimus. Datum in ciuitate nostra Vienna Austriæ, die vigesima prima mensis Februa-
rij, anno Domini millesimo quingentesimo sexagesimo quinto: Regnorum nostro-
rum, Romani, tertio; Hungarici, secundo; Bohemici verò, decimo septimo.

Maximilianus.

Ad mandatum sacræ

Cæs. M. proprium,

Haller.

ANTVERPIÆ EXCVDEBAT CHRISTO-
PHORVS PLANTINVS, ARCHITYPO-
GRAPHVS REGIVS, ANNO DOMINI
M. D. LXXVIII. VI. IDVS OCTOB.

ATTACHED TO THE REPORT OF THE
COMMISSIONER OF THE GENERAL LAND OFFICE
IN THE UNITED STATES DEPARTMENT OF THE INTERIOR
FOR THE YEAR 1900